

TC
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

KİLİSLİ ZİHNÎ DÎVÂNİ SÖZLÜĞÜ
(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Hasan ŞENER

HAZIRLAYAN
Zülfüye GÜLNAR

ELAZIĞ-2019

TC
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KİLİSLİ ZİHNÎ DÎVÂNİ SÖZLÜĞÜ
(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Hasan ŞENER

HAZIRLAYAN
Zülfüye GÜLNAR

Jürimiz, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Prof. Dr. Ali YILDIRIM
2. Doç. Dr. Nazmi ÖZEROL
3. Doç. Dr. Hasan ŞENER (Danışman)

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Kilisli Zihnî Dîvânı Sözlüğü
(Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)****Zülfüye GÜLNAR****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı****Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı****Elazığ – 2019, Sayfa: XV+1289**

19. yüzyılın İstanbul dışında yetişmiş en güçlü şairlerinden biri olarak anılan Zihnî, kayda değer şiirleri olmasına rağmen günümüzde yeteri kadar tanınmamaktadır. Zihnî, divân edebiyatının etkisini yavaş yavaş yitirmeye başladığı bir dönemde yaşamasına rağmen güçlü kalemıyla oldukça hacimli bir eser ortaya koymuştur. Konu olarak Zihnî Dîvânı'nı seçmemizin amacı, Zihnî'nin tanınmasına ve anlaşılmasına katkıda bulunmak ve şair hakkında yapılan çalışmaları bir ileri seviyeye götürerek şairin şiirlerindeki söz varlığını ortaya çıkarmaktır.

Zihnî, şiirlerinde bazen 18. yüzyılda Nedim'le başlayan mahallileşme akımının etkisiyle günlük konuşma dilinden söylemlere yer verirken bazen de özellikle bağlı olduğu Nakşibendilik tarikatının da etkisiyle tasavvufi konulara yönelmiştir. Şair, şiirlerinde çok az atasözü kullanmasına rağmen deyimlere oldukça fazla yer vermiştir. Şairin çok fazla deyim kullanması dile olan hâkimiyetini göstermesi açısından son derece önemlidir. Zihnî'nin gerek atasözü ve deyimleri gerekse kullandığı âyet ve hadîsleri şiirlerine büyük bir itina ile anlamına uygun bir şekilde yerleştirdiğini, yaptığımız çalışma ile gördük.

Kilisli Zihnî Dîvânı Sözlüğü'nün (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük) yalnız edebiyat çalışmaları için değil tarih araştırmaları açısından da önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir. Zira eser Kilis'in kültürel özelliklerine ve tarihine de ışık tutmaktadır.

Yapılan bu çalışmalar, şairin bağlam dünyasını ve yetiştiği, eserlerini neşrettiği dönemin dil özelliklerini yansıtmadı bakımından büyük bir öneme sahip olduğu gibi klasik edebiyatımızın mana dünyasını aydınlatması adına da son derece faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Kilisli Zihn, Divn, İşlevsel Sözlük, Bağlamlı Dizin

ABSTRACT**Master Thesis****Kilisli Zihnî's Diwan Glossary
[Concordance and Functional Glossary]****Zülfüye GÜLNAR****Fırat University****Social Sciences Institute****Department of Turkish Language and Literature****Department of Old Turkish Literature****Elazığ-2019; Page: XV+1289**

Zihnî, who is known as one of the most powerful poets of the 19th century, grew up outside of Istanbul. Though he lived in a period when poetry literature started to lose its effect gradually, Zihnî produced a very voluminous work with his powerful pen. The purpose of our selection of the Mental Divinity as a subject is to contribute to the recognition and understanding of the Mental and to reveal the vocabulary of the poet by taking the studies about the poet to an advanced level.

In his poems, Zihnî sometimes included discourses in daily language with the effect of the localization movement that started with Nedim in the 18th century, and sometimes he focused on Sufism issues with the influence of the Naqshbandi-tariqat sect. Although the poet used very few proverbs in his poems, he gave much space to idioms. The use of too many idioms by the poet is extremely important in terms of showing his command of the language. We saw that Zihnî placed proverbs and idioms as well as verses and hadiths that he used in his poems with great care in accordance with its meaning.

It is thought that Kilisli Zihnî Dîvânı (Contextual Index and Functional Dictionary) will be an important source not only for literature studies but also for historical researches. Because the work sheds light on the cultural features and history of Kilis. These studies are of great importance in terms of reflecting the language

characteristics and context world of the period in which the poet was raised and published his works, and would also be very useful for enlightening the mana world of classical literature.

Keywords: Classical Turkish Literature, Kilisli Zihnî, Diwan, Functional Dictionary, Contextual Index

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
ÖN SÖZ	XIII
KISALTMALAR	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KİLİSLİ ZİHNÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DÎVÂNİ.....	2
1.1. Hayatı	2
1.2. Edebî Kişiliği	3
1.3. Dîvânı	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK.....	7
2.1. Bağlamlı Dizin (Concordance) ve İşlevsel Sözlük	7
2.2. Kilisli Zihnî Dîvânı'nda Concordance	8
2.2.1. Kilisli Zihnî Dîvânı Sözlüğünün Kullanımı	9
2.2.2. Kilisli Zihnî Dîvânı'nın Söz Varlığı	13
2.2.2.1. Deyimler	13
2.2.2.2. Atasözleri	14
2.2.2.3. Kalıp İfadeler	14
2.2.2.4. Âyet, Hadîs, Kelâm-ı Kibar	14
2.2.2.5. İkilemeler	15

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KİLİSLİ ZİHNÎ DÎVÂNÎ'NİN SEVGİLİ VE SEVGİLİDEKİ GÜZELLİK UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	16
3.1. Güzellik (Hüsn, Melahât, Cemâl)	16
3.1.1. Umûmî Olarak Güzellik	16
3.1.2. Güzellik ile İlgili Benzetmeler	17
3.1.2.1. Bahâr	17
3.1.2.2. Bahçe (Riyâz-ı cennet, Ravza).....	17
3.1.2.3. Gökyüzü (Çarh), Taht (Evreng).....	18

3.1.2.4. Sofra (Simât).....	18
3.2. Sevgili (Cânân, Yâr, Dilber)	19
3.2.1. Umûmî Olarak Sevgili.....	19
3.2.2. Sevgili ile İlgili Benzetmeler.....	21
3.2.2.1. Gül (Gül-fidân, Gül-i neş'küfte, Gül-i nâzik-fidan, Gül-i tâze), Gonca (Nev-gonce-i dil-teng-i istignâ, Gonca ter).....	21
3.2.2.2. Fidân (Ter-tâze nihâl), Servi (Serv-i naz, Serv-kad, Serv-i hırâmân, Serv- i ser-efrâz)	23
3.2.2.3. Ay (Meh, Meh-pâre, Mâh-peyker, Mâh-ı âlem-ârâ, Mehveş)	25
3.2.2.4. Güneş (Mihr-i ziyâ-dâr, Mihr-i dem-i subh-ı melâhat, Âftab-ı mühr)....	27
3.2.2.5. Mûm (Şem', Şem'-i dil-efrûz, Şem'-i şebistân)	28
3.2.2.6. Leylâ (Leylâ-yı zamân).....	29
3.2.2.7. Yûsuf (Yûsuf-ı Mısr-ı melâhât, Yûsuf-ı gül-çehre).....	29
3.2.2.8. Padişah (Şeh-i mülki melâhat), Tabîb (Tabîb-i cân).....	30
3.2.2.9. Put (Büt-i câdû-nazar).....	31
3.2.2.10. Perî, Hûrî.....	32
3.2.2.11. Avcı (Sayyâd), Gazâl, Hümâ	32
3.3. Sevgilide Güzellik Unsurları.....	33
3.3.1. Saç (Zülf/Zülûf, Gîsû, Turre, Kâkül, Perçem).....	33
3.3.1.1. Umûmî Olarak Saç.....	33
3.3.1.2. Saç ile İlgili Benzetmeler.....	35
3.3.1.2.1. Zencir (Silsile), Tuzak (Dâm), Zindan (Hapis), Dârü's-şifâ, Devr-i Teselsül	35
3.3.1.2.2. Yılan, Ejder, Kemend, İp (Resen, Rişte), Tûl-ı emel.....	37
3.3.1.2.3. Kullâb, Peçe	40
3.3.1.2.4. Tabur, Komutan (Serdar-ı Ekrem), Tüccar	41
3.3.1.2.5. Gece (Şeb, Şeb-i yeldâ, Şâm) Gölge (Sâyebân), Çadır (Hayme), Vâdi, Yuva	42
3.3.1.2.6. Küfür/Küfr (Küfr-i zülf-i yâr, Küfr-i gîsû, Küfr-i zülf), Yağmacı (Gâretger-i İmân), Leşker.....	44
3.3.1.2.7. Leylâ, Hind, Şam, Çin.....	45
3.3.1.2.8. Sümbül, Reyhân, Anber, Nâfe, Misk, Şeb-bû (Şebboy), Sabâ, Bâd	46
3.3.2. Alın (Cebîn).....	49

3.3.3. Kaş (Ebrû)	50
3.3.3.1. Umûmî Olarak Kaş	50
3.3.3.2. Kaş ile İlgili Benzetmeler	50
3.3.3.2.1. Mihrâb, Tâk, Besmele, Kible	50
3.3.3.2.2. Hilâl, Yây (Kemân), Cîsr (Köprü)	52
3.3.4. Göz (Çeşm, Dîde, Ayn)	52
3.3.4.1. Umûmî Olarak Göz	52
3.3.4.2. Göz ile İlgili Benzetmeler	53
3.3.4.2.1. Şeh-bâz, Âhû	53
3.3.4.2.2. Cadû, Cellâd	54
3.3.4.2.3. Bîmâr, Humâr, Nergis, Ser-hoş, Mey	55
3.3.4.2.4. Fitne	56
3.3.5. Gamze (Yan Bakış)	57
3.3.5.1. Umûmî Olarak Gamze	57
3.3.5.2. Gamze ile İlgili Benzetmeler	57
3.3.5.2.1. Cellâd (Gamze-i cellâd), Fitne, Câzû	57
3.3.5.2.2. Ceyrân (Ceylan), Şeh-bâz	58
3.3.5.2.2. Kılıç (Şemşir, Tîg), Tîr, Hançer, Bıçak	58
3.3.6. Kirpik (Müje, Müjgân)	60
3.3.6.1. Umûmî Olarak Kirpik	60
3.3.6.2. Kirpik ile İlgili Benzetmeler	60
3.3.6.2.1. Ok (Tîr, Hadeng)	60
3.3.7. Yüz ve Yanak (Çehre, Dîdâr, Ârız, Rûy, Rû, Ruh, Ruhsâr)	61
3.3.7.1. Umûmî Olarak Yüz ve Yanak	61
3.3.7.2. Yüz ve Yanak ile İlgili Benzetmeler	62
3.3.7.2.1. Ayna (Mir'ât), Ay (Kamer, Meh), Güneş (Mihr)	62
3.3.7.2.2. Gül, Gonca, Lâle	64
3.3.7.2.3. Kiblegâh, Îmân	65
3.3.7.2.4. Sib (Elma)	65
3.3.7.2.5. Mûm (Şem), Ateş, Kan (Hûn)	66
3.3.7.2.6. Rûm	66
3.3.7.2.7. Bahçe (Bağ, Gülsitân)	67
3.3.8. Ben (Hâl)	67

3.3.8.1. Umûmî Olarak Ben	67
3.3.8.2. Ben ile İlgili Benzetmeler	68
3.3.8.2.1. Nokta, Habbetü's-sevdâ, Dâne, Fûlful	68
3.3.8.2.2. Leke, Dâğ	69
3.3.8.2.3. Göz Bebeği	69
3.3.8.2.4. Hacerü'l-esved	70
3.3.8.2.5. Hind, Habeş, Hindû, Kâfir, Sevdâ, Siyah	70
3.3.8.2.6. Kıvılcım (Şerâr), Yıldız (Necm)	71
3.3.9. Hatt (Ayva Tüyleri)	71
3.3.9.1. Umûmî Olarak Hatt	71
3.3.9.2. Hatt ile İlgili Benzetmeler	72
3.3.9.2.1. Siyeh Câme, Kara Sevdâ, Baht	72
3.3.9.2.2. Sipeh, Asker (Leşker), Zengi	73
3.3.9.2.3. Sûmbül, Sebz	74
3.3.9.2.4. Mektup (Nâme), Nikât, Mushaf, Defter, Nûsha	74
3.3.9.2.5. Nûr sûresi	75
3.3.9.2.6. Fermân	75
3.3.9.2.7. Arabistan, Şâm, Hindistân	76
3.3.10. Ağız (Dehân, Fem)	76
3.3.10.1. Umûmî Olarak Ağız	76
3.3.10.2. Ağız ile İlgili Benzetmeler	76
3.3.10.2.1. Gonca	76
3.3.10.2.2. Mîm	77
3.3.11. Dudak (Leb, La'l)	77
3.3.11.1. Umûmî Olarak Dudak	77
3.3.11.2. Dudak ile İlgili Benzetmeler	79
3.3.11.2.1. Şeker (Kandî), Bal, Şîrîn	79
3.3.11.2.2. Zemzem, Hz. Îsâ, Lokman, Hızır (Âb-ı Hızır)	80
3.3.11.2.3. Şarap (Mey, Sahbâ), La'l, Yakut, Bedehşân	81
3.3.11.2.4. Hokka, Gonca	82
3.3.11.2.5. Macûn, Merhem	83
3.3.11.2.6. Leblebi	83
3.3.12. Çene (Zenah)	84

3.3.13. Gabgab.....	84
3.3.14. Boy (Kad, Kâmet, Endâm)	84
3.3.14.1. Umûmî Olarak Boy.....	84
3.3.14.2. Boy ile İlgili Benzetmeler.....	84
3.3.14.2.1. Servi	84
3.3.14.2.2. Tûbâ.....	85
3.3.14.2.3. Fidân (Gül-fidân)	86
3.3.15. Diş (Dendân)	86
3.3.15.1. Umûmî Olarak Diş.....	86
3.3.15.2. Diş ile İlgili Benzetmeler.....	86
3.3.15.2.1. İnci (Dür, Gevher).....	86
3.3.15.2.2. Kulak (Gûş, Binâ-gûş).....	87
3.3.16. Sîne, Gerdân	87
3.3.16.1. Umûmî Olarak Sîne, Gerdân	87
3.3.16.2. Sîne, Gerdân ile İlgili Benzetmeler.....	88
3.3.16.2.1. Ayna (Âyîne-i vahdet).....	88
3.3.16.2.2. Güneş.....	88
3.3.16.2.3. Süt	89
3.3.16.2.4. Gümüş	89
3.3.17. Bel (Miyân)	89
3.3.17.1. Umûmî Olarak Bel.....	89
3.3.17.2. Bel ile İlgili Benzetmeler.....	89
3.3.17.2.1. Mû, Mûy.....	89
3.3.18. Cisim, Ten, Beden	90
3.3.19. Ayak (Pây), El (Dest), Diz (Zânû).....	90
3.4. Sevgili İle İlgili Diğer Unsurlar	90
3.4.1. Bûse	90
3.4.2. Söz (Güftâr)	91
3.4.3. Kûy-i Yâr (Mahalle, Semt, Köy).....	91
3.4.3.1. Umûmî Olarak Kûy	91
3.4.3.2. Kûy-i Yâr ile İlgili Benzetmeler	92
3.4.3.2.1. Sırat-ı Müstakim.....	92
3.4.4. Eşik, Kapı (Âsitân, Dergâh, Bâb, Der).....	92

3.4.4.1. Umûmî Olarak Eşik, Kapı	92
3.4.4.2. Eşik veya Kapı ile İlgili Benzetmeler	93
3.4.4.2.1. Mescid-i Aksâ	93
3.4.4.2.2. Süs	93
3.4.4.2.3. Şifa	93
3.4.4.2.4. Sığınak (Melce-i kerrûbiyân)	94
3.4.5. Sevgilinin Ayağının Toprağı (Hâk-i Pâ(y), Ayağı veya İzi Tozu)	94
3.4.6. Nâz (Şîve), Gönül	95
TRANSKRİPSİYON TABLOSU	96

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KİLİSLİ ZİHNÎ DİVÂNİ SÖZLÜĞÜ (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)	97
A	97
B	171
C	298
Ç	332
D	352
E	419
F	469
G	488
H	548
I	646
İ	646
J	689
K	690
L	757
M	772
N	863
O	920
Ö	942
P	945
R	965
S	1000

Ş.....	1080
T	1121
U	1171
Ü.....	1175
V	1186
Y	1204
Z	1238
SONUÇ	1280
KAYNAKÇA.....	1283
EKLER	1287
Ek 1. Orijinallik Raporu.....	1287
ÖZ GEÇMİŞ	1288

ÖN SÖZ

Sözlük çalışmaları eski edebiyat metinleri üzerine yapılan çalışmalar için son derece kolaylık sağlamaktadır. Günümüze kadar bu amaca hizmet etmesi bakımından pek çok sözlük hazırlanmış olsa da gelinen noktada, henüz istenilen düzeye tam olarak ulaşılmadığı görülmüştür. Sözlük çalışmalarının bilimsel bir metotla ortaya konulması gerektiği fikrini ortaya atan Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK öncülüğünde geliştirilen TEBDİZ projesi, eski edebiyat metinlerinin bağlamli dizin ve işlevsel sözlük olarak sistematik bir şekilde toplanmasına olanak sağlamaktadır. Projenin amacı eski edebiyat ve tarih metinlerini anlaşılır kılmak ve bununla beraber eserin yazıldığı döneme ait sosyal ve kültürel unsurları ortaya çıkarmaktır.

Eski Türk edebiyatı şairlerinin yetiştiği ortamı, düşünce dünyasını yansıtmaya naçizane katkıda bulunmak amacıyla 19. yüzyılın ve aynı zamanda Kilis'in kültürel unsurlarını yansıtan "Kilisli Zihnî Dîvânı" adlı eseri çalışma konumuz olarak belirledik. "Kilisli Zihnî Dîvânı'nın Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlüğü" TEBDİZ projesi kapsamında hazırlanmış bir çalışma olup çalışmanın sözlük kısmında daha önce hazırlanan sözlük çalışmaları esas alınmıştır. Furkan ÖZTÜRK'ün bu kapsamda hazırlanan "Bakî Dîvânı Sözlüğü" adlı çalışması ilk olması bakımından önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Sözlük çalışmasının TEBDİZ sisteminde işlenmesi sürecinde yararlanılan kaynaklar, sözlük çalışmasında belirtilmeyip kaynakça kısmında gösterilmiştir.

Kilisli Zihnî Dîvânı (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlüğü) isimli çalışmamızın giriş kısmında çalışmanın amacı ve yöntemini ortaya koymaya çalıştık. Birinci bölümde Kilisli Zihnî'nin hayatı, edebi kişiliği ve divânı hakkında bilgi vermeye çalıştık. İkinci bölümde öncelikle bağlamli dizin ve işlevsel sözlük hakkında bilgi verip sonrasında Zihnî Dîvânı Sözlüğü'nde bağlamli dizin ile ilgili tespitlerimize yer verdik. "Kilisli Zihnî Dîvânı'nda Sevgili ve Sevgilide Güzellik Unsurları" adını taşıyan üçüncü bölümde, Zihnî'nin sevgili ve sevgilinin güzellik unsurlarıyla ilgili yaptığı benzetmeleri ortaya koymaya çalıştık. Dördüncü bölümde Hasan ŞENER'in Kilisli Zihnî Dîvânı tenkitli metnini esas alarak oluşturduğumuz bağlamli dizin ve işlevsel sözlük çalışmamıza yer verdik.

TEBDİZ adlı sistemle eski Türk edebiyatı metinlerinin işlevsel sözlüğünü ve bağlamli dizinini oluşturmamıza olanak sağlayan Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'a

teşekkürlerimi bir borç bilirim. Çalışmanın her aşamasında bilgi birikimi ve tecrübesinden yararlandığım, çalışmaya başladığım günden bu yana benden desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Hasan ŞENER'e; üzerimde emekleri bulunan değerli bölüm hocalarım Prof. Dr. Bahir SELÇUK'a, Prof. Dr. Ali YILDIRIM'a, Yrd. Doç. Dr. Sevim BİRİCİ'ye; ihtiyaç duyduğum her anımda yanımda olan arkadaşım Feride ÇELİKKOL'a ve bu süreçte gösterdikleri anlayıştan ötürü aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ELAZIĞ-2019

Zülfüye GÜLNAR

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
bas.	: Baskı
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
Ed.	: Edebiyat
G.	: Gazel
Fak.	: Fakóltesi
haz.	: Hazırlayan
K.	: Kaside
Kt.	: Kıt'a
MEB	: Milli Eğitim Bakanı
Ms.	: Müseddes
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TEBDİZ	: Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü
Th.	: Tahmis
t.y.	: Tarih yok
üni.	: Üniversite
vb.	: Ve benzeri
yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük çalışmaları klasik Türk şiirini daha iyi anlamak için başvuru olan yöntemlerden biridir. Kilisli Zihnî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük) ismini taşıyan bu çalışmamızla söz konusu dîvânın söz varlığını, cümlede ait oldukları bağlamından hareketle ortaya koyarak işlevsel sözlüğünü oluşturmaya çalıştık. Bu çalışmada, üslup araştırmalarının bilimsel bir temele dayandırılarak somut verilerin ışığında yapılabilmesi için Zihnî Dîvânı'ndaki kelimelerin ne sıklıkla kullanıldığını ortaya çıkartmak amaçlanmıştır.

Kayda değer şiirleri olmasına rağmen yeterince tanınmayan 19. yy. şairlerinden olan Zihnî üzerine henüz pek fazla çalışma yapılmamıştır. Hasan ŞENER tarafından hazırlanan Kilisli Zihnî Dîvânı'nın tenkitli metni esas alınarak hazırlanan bu çalışmayla Zihnî'nin tanınmasına ve anlaşılmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Ayrıca Zihnî'nin eserlerine bütüncül bakışa kapı aralayarak şahıs ve eseri hakkında bundan sonra yapılacak çalışmaların önayağını oluşturması düşünülmüştür.

Tez çalışmasına başlamadan önce Zihnî Dîvânı'nda yer alan 207 gazel, 21 kıt'a, 12 kaside, 8 tahmis, 6 müseddes, 2 muhammes, 1 murabba ve 1 müstezad transkripsiyonlu bir şekilde TEBDİZ sistemine aktarıldı. Daha sonra TEBDİZ İnternet sayfası üzerinden anlamlandırma işlemi yapıldı. Anlamlandırma işlemi sırasında TEBDİZ sözlüğünün yanı sıra farklı sözlük çalışmalarından da yararlanıldı. Anlamlandırma işlemi bittikten sonra yapılan çalışma word dosyasına aktararak gerekli düzenlemeler yapıldı.

Kilisli Zihnî Dîvânı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü'nün düzenlenmesi aşamasında daha önce hazırlanmış olan bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük çalışmaları esas alınmıştır. Furkan ÖZTÜRK'ün doktora tezi olan Bâkî Dîvânı Sözlüğü, Özer ŞENÖDEYİCİ'nin Nâili Dîvânı Sözlüğü, Serper ACAR'ın Necati Bey Dîvânı Sözlüğü bu kapsamda hazırlanan çalışmalardan bazılarıdır. Söz konusu çalışmalar göz önünde bulundurularak Zihnî Dîvânı'nın sözlüğü oluşturulurken işlevsel sözlükle de her bağlama göre değişen anlamlar tespit edildi.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KİLİSLİ ZİHNÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DÎVÂNÎ¹

1.1. Hayatı

Asıl adı Mehmet Nedret olan Zihnî'nin hayatı hakkında kaynaklarda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bazı kaynaklarda Çermikli olduğu belirtilirken Kilisli Kadri'den ve divânından edindiğimiz bilgiler onun Kilisli olma ihtimalini arttırmaktadır (Şener, 2014: 15). Yine Kilisli Kadri'den edindiğimiz bilgilere göre babası ilim tahsil etmek üzere Çermik'ten Kilis'e gelen Çermik müftüsü Abdullah Efendi'dir. Kilis'te doğan Zihnî'nin doğum tarihi de net olarak bilinmemekle birlikte 1251/1835/1836'da doğduğu belirtilmektedir (Kilisli Kadri, 1932: 247).

Zihnî'nin Kilis'te doğduğunu Kilisli Kadri'nin verdiği bilgi dışında kanıtlayacak herhangi bir bilgi henüz elimizde bulunmamaktadır. Zihnî'nin, şiirlerinde Çermikten hiç bahsetmemesine rağmen Kilis'ten sıkça bahsetmesi, onun Kilis'te doğmuş olabileceğini ya da Çermik'i hatırlayamayacak kadar çok küçük bir yaşta Çermik'ten ayrılmış olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir (Şener, 2014: 16). Zihnî'nin şu beytinden onun vatan özlemi çektiğini görmekteyiz. Bu da babasıyla Çermik'ten Kilis'e gelme ihtimalini düşündürmektedir.

Bir zamân ma'mûr idim kûy-ı vatanda Zihniyâ

Şimdi bir vîrâne kıldı sadme-i gurbet beni (G. 205/5)²

Kilisli Kadri'nin kalender meşrep olarak vassfettiği Zihnî'nin şiirlerinden onun peygamber ve ailesine karşı büyük bir sevgi beslediğini söyleyebiliriz. Zihnî, Hz. Muhammed (s.a.v.) döneminde yaşayıp Peygamber'in şairi olarak ünlenmiş Hassân bin Sabit'ten³ bahsederken onun bile Hz. Muhammed'i (s.a.v.) övmeye yetersiz kaldığını ifade ederek bu konudaki âcizliğini dile getirmiştir.

Degildir kâr-ı Hassân nerde kaldı Zihni-i 'âciz

Kemâl ile ede evsâf-ı hüsnün hakkını îfâ (K. 1/59)

¹ Bu başlık altındaki bilgiler çoğunlukla Hasan Şener tarafından hazırlanan *Kilisli Zihnî Dîvânı* (Grafiker Yayınları, Ankara, 2014) isimli çalışmadan alınmıştır.

² Çalışmada kullanılan şiir örnekleri Hasan Şener tarafından hazırlanan *Kilisli Zihnî Dîvânı* (Grafiker Yayınları, Ankara, 2014) isimli çalışmadan alınmış olup beyitlerin sonunda parantez içinde verilen bilginin harf olan kısmı, beytin alındığı nazım şeklini ifade ederken sayıların ilki şiir, ikincisi ise beyit numarasını göstermektedir.

³ <https://islamansiklopedisi.org.tr/hassan-b-sabit>

Zihnî, Kilis'te hâlâ faal olan Baytaz-zâde Tekkesi'nin kurucusu ve bir Nakşibendi şeyhi olan Şeyh Abdullah Sermest Efendi'ye intisab etmiştir (Şener, 2014: 17). Birçok beytinde Şeyh Sermest'ten bahsederek ona olan bağlılığını dile getiren Zihnî onun kapısında köle olanların gönlünde ferahlığın eksik olmayacağını belirtir.

Zihniyâ bende olan bâb-ı şeh-i Ser-mest'e
Gezdirir bezm-i dilinde kadeh-i râh-ı ferah (G. 34/5)

Yine bir başka beytinde Şeyh Sermest Efendi gibi bir yol göstereni olduğu için şirkin gizlisinden bile korkmadığını ifade etmektedir.

Etmez tehâşi Zihni dahı düzd-i şirkden
Ser-mest-i şâh-ı feyz gibi reh-nümâsı var (G. 76/7)

Zihnî, aşırı bir muhabbet ve büyük bir teslimiyet gösterdiği Baytaz-zâde Şeyh Abdullah Sermest Efendi'nin vefatından sonra adeta kendini sahipsiz görmüş ve artık Kilis'ten ayrılarak Birecik'e gidip yerleşmiş ve 1309/1891-92'de orada vefat etmiştir (Kilisli Kadri, 1932: 252).

1.2. Edebî Kişiliği

Zihnî'nin hayatı gibi edebî kişiliği ile ilgili de kaynakların verdiği bilgiler sınırlıdır. Vasfi Mahir Kocatürk (1970: 617) Zihnî'yi Tanzimat'tan sonra İstanbul dışında yetişmiş en güçlü şairlerden kabul etmekte ve onun, divân şiirinin vasıflarını kavramış bir ruha, açık ve sağlam bir dile sahip, tasavvufî edası ve enerjik üslûbuyla devrinde yetişen birçok şairden farklı olduğuna dikkat çekmektedir (Şener, 2014, 18-19).

Kilisli Kadrî (1932: 244) de Zihnî'nin bundan altmış, yetmiş sene evvel yaşamasına rağmen üslubunun çok sade, fikirlerinin açık olduğunu belirtir. Gerçekten de Zihnî Dîvânı'ndaki günlük konuşma dilinden alınan bazı ifadeler şairin dilinin açıklığını çok net ortaya koymaktadır. Aşağıda bu beyitlerden birkaçı verilmiştir. Bunların sayısını arttırmak elbette mümkündür.

Ne gelen var ne giden encümen-i rindâna
Turma ey sâkî getir işte bu demdir dem dem (G. 151/6)

Söz dinle yeter etme dahı yâd-ı havâdis
Tâ mülk-i dilin görmeye ifsâd-ı havâdis (G. 28/1)
Zihniyâ söyleme hiç kadrini bilmez kimse
Herkesin kadrini îfâ ederek bil bileler (G. 51/5)

Divân şiiri geleneğine uygun olarak aşktan, sevgiliden, şaraptan bahseden Zihnî'nin şiirlerinde tasavvufî bir hava da görülmektedir. Ancak Zihnî'nin şiirlerine genel olarak baktığımızda, özellikle gazel tarzında yazdığı şiirlerde Fuzûlî, Nâbî, Nedîm, Şeyh Gâlib gibi kendinden önce yaşamış birçok güçlü divân şairinin izlerini görmek mümkündür. Zihnî'nin, kimi zaman Fuzûlî gibi aşkın verdiği mutluluk ya da acıyı dile getiren âşıkâne; kimi zaman Nedîm gibi dünya zevklerinden bahseden rindâne ya da doğrudan sevgilinin güzelliğinden ve ona duyulan arzudan bahseden şûhâne, kimi zaman Nâbî gibi tasavvufî düşüncenin hâkim olduğu sûfiyâne/ârifâne ve felsefî konuların işlendiği hikemî/hakîmâne gazeller kaleme almış olduğunu görüyoruz (Şener, 2014: 19).

Zihnî'nin;

Hatt-ı ber-âverlere dil verdiğim olmaz ta'yîb

Cebhe-i bahtıma yazmış bunu kıl-k-i emelim (G. 153/4)

bu beytiyle Şeyh Gâlib'in şarkısında geçen şu iki mısra, söz konusu etkiyi ortaya koymaktadır.

Fârig olmam eylesen yüz bin cefâ sevdim seni

Böyle yazmış alınma kıl-k-i kazâ sevdim seni (Ş. 10/1)⁴

Zihnî Dîvânı'nda yer alan aşağıdaki gazel;

Yâ Rab dü 'âlemde beni mazhar-ı 'aşk et

Cân u dilimi dahme-i pür-gevher-i 'aşk et (G. 23)

Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde geçen "Yâ Rab belâ-yı 'aşk ile kıl âşinâ beni / Bir dem belâ-yı 'aşkdan etme cüdâ beni (Ayan 1981: 157)" matla beyti ile başlayan gazeli birbirinin aynısı gibidir (Şener, 2014: 21).

Zihnî Dîvânı'ndan alınan aşağıdaki gazel ise 16. yy.da hâkimane şiir tarzında yazan Nâbî'yi akla getirmektedir. Zira Nâbî, divân edebiyatında didaktik şiirin en büyük temsilcisidir. Zihnî de Nâbî gibi gazellerinde zaman zaman öğüt vermeyi amaçlamıştır.

Terk-i 'aql et bir cemâl-i bâ-kemâle 'âşık ol

Derd [ü] endüh-ı firâkın çek vişâle lâyı ol

Bendesin elbet huzûr-ı şâha isterler seni

Hâ'in-i hüküm-i evâmir olma merd-i sâdık ol

⁴ Naci Okçu (2014), *Şeyh Gâlib Dîvânı*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, s. 435-436

Cāme-i şevkiñ alıp zūr ile eyler pāy-māl
Dest-i düzd-i gaflete verme gülüyü fā'ik ol

Hidmeti dā'im edip tıb-hāne-i 'irfānda
Derk-i teşhîş-i haķıķatle tabīb-i hāzık ol

Sebkat-ı faħr etmek isterseñ cihāna Zihniyā
Bendegān-ı dergeh-i vālā-yı Pîr'e lāhık ol (G. 134)

Zihnî'nin zaman zaman divân şiirinin alışlagelmiş kalıplarının dışına çıktığı da görülmektedir. Klasik Türk şiirinde âşık daima sevgiliyi isteyen, arzulayan, onunla olmak için gerekirse canını bile veren bir tiplemeyle karşımıza çıkmaktadır. Sevgili ise âşığı aşağılayıp hakîr gören, ne yaparsa yapsın ona yüz vermeyen ve sürekli nazıyla, işvesiyle âşığı kahreden bir tiptir. Zihnî şu beyitte bu durumun zıddı diyebileceğimiz bir yargı ortaya atarak kendinden ziyâde sevgilinin kavuşmayı talep ettiğini belirtmektedir.

Müjde sana ki Zihnî bugün yârin anladım
Senden ziyâde vasl anın matlabı gibi (G. 194/5)

Zihnî'nin en önemli özelliklerinden biri de sözcükleri kullanmadaki ustalığıdır. Bir sözcüğü bir yere yerleştirirken bunu gelişigüzel oraya koymayıp o sözcüğün beyitte geçen diğer birçok kelimeyle anlam bakımından ilişkili olmasına dikkat etmiştir. Şu beyitte Zihnî “sevdâ” sözcüğünü “dîvâne gönül, kâkül, hayâl” sözcükleriyle ilişkili olacak şekilde kullanmıştır.

Dil-i dîvâne bahs-ı kâkülünden kıl ü kâl etmiş
Meger sevdâ getirmiş başına bî-câ hayâl etmiş (G. 100/1)

Zihnî son derece mütevâzi bir kişiliğe sahiptir. O, başkalarından övgüyle bahsederken kendini âciz, zavallı olarak gördüğünü birçok beytinde dile getirmektedir. Ancak bazı şiirlerinde de kaleminden övgüyle bahsettiğini görmekteyiz. O, şiirini överken “nagme-perdâz-ı nefîr-i fukarâ, arş-ı ma'nîye hat-ârâ-yı bekâ, eşheb-i tab'-ı selîm-i füsahâ, tûtî-i nâdire-gûy-ı dü-serâ, mecrâ-yı dem-i feyz-i Hudâ, nutk-ı pâk üzere hoş-lehce-edâ, semt-i nâ-reftelere râh-nümâ, rümh-i ser-tîz-i gürûh-ı 'urefâ, ney-i râmişger-i bezm-i şu'arâ, turfa meşşâta-i ruhsâr-ı vefa, harf-be-harf vak'a-nüvîs-i bülegâ” tanımlamalarını kullanmaktadır.

1.3. Dîvânı

Zihnî'nin bilinen tek eseri dîvânıdır. 1291/1875 yılında basılan Dîvân'ın iç kapak sayfasında “Dîvân-ı Zihnî-i Kilisî” yazarken ikinci sayfada, ser-levha kısmında “Dîvân-ı Zihnî-i Çermikî” ifadesi yer almaktadır (Şener, 2014: 24).

Kilisli Zihnî tarafından 19. yy.da kaleme alınan Kilisli Zihnî Dîvânı adlı eserde; 207 gazel, 21 kıt'a, 12 kaside, 8 tahmis, 6 müseddes, 2 muhammes, 1 murabba, 1 müstezad bulunmaktadır. Dîvân'da toplamda 22 vezin kullanılmıştır. Söz konusu vezinlerden “*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*” vezni %34.5 oranı ile (89 kez) en çok kullanılan vezindir.

Zihnî; gazellerinde genellikle sevgilinin vefasızlığı, felekten ve sevgiliden şikâyet, âşığın sevgilinin cevri karşısındaki âcizliği ve çaresizliği gibi konuları işlemiştir. Onun gazellerinde zaman zaman dikkat çeken ifadeler de rastlamak mümkündür. Bunlardan biri sevgilinin âşığa ettiği eziyet ve cefaya son vermesi ile ilgili kaleme aldığı “besdir bes” redifli gazeli (G. 95), bir diğeri ise felekten şikâyet tarzında ele aldığı “yuf” redifli gazelidir (G. 115).

Zihnî'nin intisab ettiği Şeyh Abdullah Sermest Efendi ve Nakşibendi tarikatıyla ilgili yazdığı gazelleri de söz konusudur. Bu şiirlerinde, şeyhinin yüce vasıflarını ortaya koyarak ona canıgönülden sığındığını ifade etmektedir. “Şefaât” redifli gazelinde ise şeyhinden şefaât dileyerek iki âlemde de onun ihsanına muhtaç olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra Hz. Muhammed (s.a.v.) için na't tarzında kaleme aldığı “yâ Resûl'allâh” redifli iki gazeli de mevcuttur.

Zihnî Dîvânı'nda kasideler de özel bir yer tutmaktadır. Kasidelerin konusu genel anlamda Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesi etrafında şekillenmektedir. Nakşibendi tarikatı ve Nakşibendi şeyhi için yazdığı birer kasidesi bulunmaktadır. Şairin Hâcegân silsilesiyle ilgili yazdığı kasidesi de son derece dikkat çekicidir. Zihnî bu kasidesinde on altıncı beyitten itibaren peygamberleri, çeşitli sahabeleri ve Hâcegân tarikatına mensup şeyhlerin ismini anarak Allah'tan onların hürmetine kendini bağışlayıp nefsin arzu ve isteklerinden sıyrılmasını dilemektedir. Kasidelerin dördü Hz. Hasan-Hz. Hüseyin, biri Halep Valisi Süreyyâ Paşa, biri Kilis kaymakamı, biri de Kilis müftüsü için yazılmıştır.⁵

⁵ Divânda geçen diğer nazım şekilleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Şener, age., s. 26-27

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK

2.1. Bağlamlı Dizin (Concordance) ve İşlevsel Sözlük

Sözcükler kullanıldığı ortama göre farklı manalar kazanabilirler. Bu onların bağlamıyla alakalıdır. Dolayısıyla bir metni doğru anlamak için bağlamına göre anlamlandırmak en etkili yöntemlerden biridir. Zira “Her kelimenin bir manası bir de kullanıldığı yerde kazandığı değer ve değerleri vardır.” (Aktaş, 1986: 17-18). Berke VARDAR, bağlamlı dizini şu şekilde tanımlamaktadır: “Sözcük bilgisinde, bağlamıyla birlikte sunulan sözcüklerin oluşturduğu abecesel dizeldir.” (Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, 2002). O hâlde bağlamlı sözlükleri diğer bildiğimiz sözlüklerden ayıran en önemli özelliği, kelimelerin bağlamıyla birlikte yer almasıdır. Bu sözlüklerin işlevsel sözlük olarak da tanımlanması, sözcüğün bağlı olduğu ortamdaki yerine göre anlamlandırılırken aynı zamanda işlevinin de belirlenmesiyle ilgilidir.

Klasik Türk şiirini anlamlandırma çabaları sonucu ortaya çıkan mahsullerden biri de bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük çalışmalarıdır. Batı’da “concordance” olarak adlandırılan bu çalışmalar, Türkiye’de ise daha önce aynı tarzda yapılan çalışmalarda “bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük” olarak nitelendirilmiştir. Batı edebiyatında başlangıçta sadece kutsal kitaplar üzerine uygulanan bu çalışma, başarı sağladığı görülünce zamanla farklı türdeki eserler üzerinde de uygulanmaya başlamıştır. William Shakespeare’den Marcel Proust’a kadar birçok şairin yapıtlarının bağlamlı dizinleri ortaya çıkarılmıştır. Doğu edebiyatında ise yalnız Hafız Dîvânı’nın bağlamlı dizininin çıkarıldığı tespit edilmiştir (Şenödeyici, 2011: 1).

Bağlamlı dizin tarzında oluşturulan sözlükler, sözcüğün nesirde veya nazımda kullanıldığı yere göre kazandığı anlamı tespit edebilmek için, onu diğer kullanımları arasında mukayese imkânı sunmaktadır. Bu da sözcüğün sözlük anlamından ziyade bağlamıyla kazandığı anlamı ortaya koyması bakımından son derece önemlidir. Shakespeare’in concordance tipi sözlüklerinden birini hazırlayan Eugene F. Shewmaker, yaptığı çalışmadan hareketle bu tarz sözlük çalışmalarına ihtiyaç duyulmasının nedenini; “Shakespeare’in eserlerinin tam olarak anlaşılabilmesinin önündeki en büyük engel,

açıkça söylemek gerekirse, okuyucunun sözcüklerin ne anlama geldiğini anlamadaki yetersizliğidir.” sözleriyle açıklamıştır.⁶

Türkiye’de concordance tarzı sözlüklere ihtiyaç duyulması Eugene’nin belirttiği sebeplerle benzerlik gösterir. Klasik Türk şiirinin güç anlaşılması, zaman içerisinde dilde meydana gelen farklılıklar bu tarz sözlüklerin oluşturulmasını zorunlu hâle getirmiştir. Türkiye’de bu tarzda yapılmış ilk kapsamlı çalışma Furkan ÖZTÜRK’e aittir. Furkan ÖZTÜRK, Bâkî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlük) isimli çalışmasında divânın bağlamsal sözlüğünü çıkararak Bâkî şiirlerindeki söz varlığının ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmuştur. Özer ŞENÖDEYİCİ’nin Nâili Dîvânı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük) de yine bu kapsamda hazırlanmış önemli çalışmalardan biridir.

Günümüz dilbilimcileri kelimelerin akla gelen ilk çağrışımlarının yerine, metin içerisindeki kullanımlarının üzerine yoğunlaşılması gerektiğini belirterek şu ortak yargıya ulaşırlar: “Sözcüklerin anlamı yoktur, bunların kullanımı vardır. Bir sözcüğün anlamları bunların kullanımlarının toplamından başka bir şey değildir.”⁷ Bu da bir sözcüğün tek başına bir anlam ifade etmeyeceğini ancak tüm anlamları bir araya gelirse sözcüğün asıl anlamını kazanacağı anlamına gelmektedir.

Klasik edebiyat metinleri belirli bir kesimin ilgisini çekmektedir. Son yıllarda hazırlanmaya başlanan bağlamli dizin ve sözlük çalışmalarıyla klasik şiiri daha geniş bir okuyucu kitlesine kavuşturmak ve aynı zamanda yapılacak olan metin şerhi çalışmalarını kolaylaştırmak amaçlanmıştır. Zira klasik Türk edebiyatı, 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar etkisini sürdürmüş çok geniş bir kültür yelpazesine sahiptir. Böylesine önemli bir edebi dönemin unutulması veya geri planda kalması edebiyat meraklıları için son derece üzüntü verici olur.

2.2. Kilisli Zihnî Dîvânı’nda Concordance

Kilisli Zihnî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük) önceki yapılan çalışmalar dikkate alınarak oluşturulmuş bir bağlamli sözlük ve dizin çalışmasıdır. Çalışmamızın bağlamli dizin bölümünde, elde ettiğimiz tanıkları alfabetik madde başlıkları altında toplayarak kullanım sıklıklarını göstermeye çalıştık. İşlevsel sözlük

⁶ Eugene F. Shewmaker, *Shakespeare’s Language: A Glossary of Unfamiliar Word’s in Shakespeare’s Plays and Poems*, Facts on file New York, 1996, s. ix

⁷ Şenödeyici, age., s. 2

olarak nitelenen bölümde ise kelimelerin bağlama göre kazandıkları anlamı tespit etmeye çalıştık. Kilisli Zihnî Dîvânı üzerine şimdiye kadar metin neşri dışında bir çalışma yapılmamıştır. Sözlük çalışması bakımından da tarafımızca hazırlanan sözlük, ilk olma özelliğini taşımaktadır. Sözü edilen eserde özellikle üçlü ve dörtlü terkiplerin çok fazla olması işimizi zorlaştırsa da kelimelerin tek tek ifade ettiği anlamları farklı sözlüklerden bularak en mâkûl anlamı vermeye çalıştık. Bu vesileyle hata ihtimalinin varlığını hatırlatmak yerinde olacaktır.

TEBDÎZ sistemi aracılığıyla sözlük çalışmamızı hazırlarken anlamlandırılmadık tek bir kelime bırakmadık. Herhangi bir sözlükte anlamına rastlamadığımız sözcükler söz konusu olduğunda bunları, geçtiği beytin anlamını dikkate alarak anlamlandırmaya çalıştık. Tamamı Farsça yapılı olan sözcükleri aldığı eklere dokunmadan ifade etmeye çalıştığımız anlamı, bir Farsça sözlükten yararlanarak belirledik. Bu sözcükleri anlamlandırmayabilirdik de ancak ileride yapılacak olan çalışmalarda kullanıcıya kolaylık sağlaması düşüncesiyle anlam vermeyi uygun gördük.

Kilisli Zihnî Dîvânı Sözlüğü'nü diğer çalışmalardan ayıran özelliği, bağlamlı sözlük çalışmasının yanı sıra Dîvân'da geçen sevgilinin güzellik unsurlarıyla ilgili şairin yaptığı benzetmeleri de açıklamalı bir şekilde ortaya koymasıdır. Cemal Kurnaz tarafından hazırlanan "Hayâlî Bey Dîvânı'nın Tahlili" adlı eserdeki sevgilinin güzellik unsurlarıyla ilgili yapılan tasnifi esas alarak, belirtilen unsurlarla ilgili yapılan benzetmeleri tespit edip açıklamaya çalıştık. Bu vesileyle şairin özgün benzetmelerini de ortaya koymuş olduk.

2.2.1. Kilisli Zihnî Dîvânı Sözlüğünün Kullanımı

Kilisli Zihnî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük), sözlük ve dizin bölümünü bir arada bulundurmaktadır. Abecesel olarak dizilmiş sözlük, hem kelimelerin anlamlarını verirken hem de kelimelerin geçtiği beyitleri de içermektedir. Söz konusu sözlükte beyitlerin mısraları yan yana verilerek aralarına eğik çizgi konulmuştur.

Örnek: *Ne kadar eylese de vasf himem ü âsârın / Yine tâm eyleyemez Zihnî gibi 'abd-ı kemîn*

Kilisli Zihnî Dîvânı Sözlüğü'nü oluşturan kelimelerin anlamı verilirken önce kelimenin gerçek anlamı sonra varsa mecaz anlamı aralarına "II" şeklinde iki uzun çizgi konularak verilmiştir. Ayrıca söz konusu kelime beyit içerisinde bold gösterilerek fark edirliliği arttırılmıştır.

Kelime: Gerçek anlam II Mecaz anlam

Birinci mısra / ikinci mısra (Kilisli Zihnî Dîvânı, nazım şekli ve numarası, beyit numarası). [Kelime/Söz grubu,]

Örnek:

âbâdân eyle-: bayındır hâle getirmek. II memnun, hoşnut etmek.

Bu cây-ı dil-fezâyı **eyledi** himmetle **âbâdân** / Zihî maqbûl ü mergûb oldu hep bây ü gedây içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 2). [*âbâdân eyle-*,]

Ayrıca bir kelime veya kelime grubu için herhangi bir bilgi verme ihtiyacı duyulduğunda bu, verilen anlamdan sonra parantez içerisinde yazılmıştır.

Örnek:

âgûşına al-: kucaklamak. II korumak, himâye etmek. (Allah'ın Hz. İsa'yı korumak için göğe çıkartması bağlamındadır.)

Aldığıyçün cism-i nûrânîsini **âgûşına** / Hâk eder sad nâz ile 'arş-ı berîne iftîhâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 31). [*âgûşına al-*,]

Dîvân'da geçen bir sözcüğün bağlamına göre kazandığı farklı anlamları ise şöyle bir örnekle gösterebiliriz:

Örnek:

el: *bedenin bir uzvu, el.*

Çekemez bir dem eder seng-i tahassüdle şikest / Bezm-i devrinde kim alsa **eline** bir tolu cām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 2). [*eline, -i, -(n)e*]

el: *irade.*

Ben **elimle** ğam-ı hicrânına düşdüm yârîñ / Bu muşîbet baña Zihnî pek işâbet oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 5). [*elimle, -im, -le*]

el: *muamele, davranış; cefa, eziyet, zulüm.*

Kime dâd eyleyim o tıflıñ **elinden** kime dâd / Nev-be-nev etmede âyîn-i cefâlâr îcâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 1). [*elinden, -i, -n, -den*]

el: *(birinin veya bir şeyin) elinden; yüzünden, -den dolayı.*

Kül olur sūz-ı derûnından dil-i bülbül dahı / 'Aşk **elinden** eylese bir kez figân ü âh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 2). [*elinden, -in, -den*]

Bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük çalışmaları sadece kelimenin anlamını vermeyip farklı amaçlara da hizmet etmektedir. Zira kelimeler gösterilirken aynı zamanda beytin

altında ek-kök ayrımı da yapılmaktadır. Bunun da kelimelerin etimolojisine ulaşma noktasında kolaylık sağlayacağı düşüncesindeyiz.

Örnek:

geç-: *vazgeçmek.*

*Zevk-i âlâma yetip ‘ayş u tarabdan **geçdim** / Rızk için dâ‘iye-i rûz ile şebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 1). [geçdim, -di, -m]*

Sözlüğün bir diğer özelliği ise deyim ve atasözlerinin tespit edilmesinde kolaylık sağlamasıdır. Zihnî Dîvânı’nda oldukça fazla deyim kullanılmasına karşın atasözü pek kullanılmamıştır. Testip edebildiğimiz atasözü sayısı üçtür. Tespit edilen deyimler **[D]**, atasözleri ise **[A]** şeklinde gösterilmiştir.

Örnek: Deyim

at oynatmak [D]: *satranç oyununda at adı verilen taşı hareket ettirmek. II bir alanda veya bir konuda üstünlüğünü becerileriyle göstermek.*

Yine koydı piyâde ol şeh-i gül-ruh beni âhîr / Bu na‘î üzre niçe ferzânelik etdim
at oynatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4). [*at oynatmak,]*

Örnek: Atasözü

âşinâ elbetde âşinâdan haz eyler [A]: *kişi kendine benzeyen veya yarar sağlayacağı kimseden hoşlanır. (“Deli deliden hoşlanır, imam ölüden.” atasözünü yansıtır.)*

Dil-i bîmârım eyler seyr-i çeşm-i dil-rübâdan haz / Meseldir **âşinâ elbetde eyler âşinâdan haz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 1). [*âşinâ elbetde âşinâdan haz eyler,]*

tab‘-ı meges çün mi‘de-i halkı bulandırma [A]: *sinek gibi insanların midelerini bulandırma. (Bu söz “önemsiz, küçük gibi görünen bir şey kötü ve olumsuz bir izlenim yaratır.” anlamına gelen “sinek küçüktür ama mide bulandırır.” atasözüdür.)*

H‘ân-ı nâ-h‘ândeeye hırs eyleyip olma nâ-kes / **Mi‘de-i halkı bulandırma** ki **çün tab‘-ı meges** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 1). [*tab‘-ı meges çün mi‘de-i halkı bulandırma,]*

er olan zâtın nişânı tavr-ı ahabındadır [A]: *yiğit olan kişinin belirtisi dostluk kurduğu kişinin davranışlarındadır. (Bu mısra anlam bakımından şu atasözüne yakındır: Kişi arkadaşından bellidir.)*

Câhil-i dünyâ-perestin ülfetinden kıl hazer / **Er olan zâtın nişânı tavr-ı ahhâbındadır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 8). [*er olan zâtın nişânı tavr-ı ahhâbındadır,*]

Dîvân'da geçen bazı ifadeler ise anlam bütünlüğünü sağlaması bakımından birlikte alınıp kalıp ifade olarak anılmıştır. Bunların kalıp ifade olarak değerlendirilmesi söz konusu unsurların metinde birlikte anlam kazanmaya uygun olmalarındandır. Bunlar da sözlük çalışmamızda **[K]** şeklinde gösterilmiştir.

Örnek: Kalıp ifade

agyâra vefâdâr 'uşşâka cefâkâr olmak [K]: başkalarına (rakiplere) vefakâr, âşıklara cefakâr olmak.

Oldun güzelim âhiri **agyâra vefâdâr** / **'Uşşâka cefâkâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 3). [*agyâra vefâdâr 'uşşâka cefâkâr olmak,*]

Sözlükte zamirler, zarflar, sıfatlar, bağlaçlar, edatlar gibi sözcük türleri anlamlandırılırken bunların bağlamına göre kazandığı farklı anlamlar da verilmiştir. Zamirler üzerinden bir örnek gösterecek olursak;

Örnek:

a: “o” işaret zamiri (felek)

Har-ı lâ-yefhem ü nâ-dânadır hep ihsânı / Yuf **anın** lutf u 'atâyâsına ihsânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 2). [*anın, -nın*]

a: “o” işaret zamiri (siyah saç).

Bâg-ı firdevse girer sandım **anı** bir erkam / Meger inmiş ruhına zülf-i siyeh-kârın ucu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 10). [*anı, -(n)ı*]

a: “o” işaret zamiri (geçmiş ve gelecek)

Müstakbel ü mâzîden geç olma **anı** vâsıf / Demdir ki bunu söyler ahvâle olan vâkıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 5). [*anı, -(n)ı*]

a: “o” işaret zamiri (görülen değer, itibar).

Rif'at-ı kadrini bir ehl-i kemalin görse / **Anı** pest etmege gayretle eder tâm kıyâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 3). [*anı, -(n)ı*]

2.2.2. Kilisli Zihnî Dîvânı'nın Söz Varlığı

2.2.2.1. Deyimler

Kilisli Zihnî Dîvânı'nda geçen deyimlerin sayısı oldukça fazladır. Deyimler anlatıma akıcılık katması bakımından oldukça önemlidir. Zihnî Dîvânı'nda geçen bazı deyimler aşağıda gösterilmiştir.

ac ölmek	cân vermek	eline bir şey geçmemek
başdan aşurmak (başından savmak)	cânım fedâ kılmak (canını feda etmek)	çeşmi tâs-ı pür-hûna dönmek (gözü kan çanağına dönmek)
mâderin şîri gibi helâl olmak (annesinin sütü gibi helal olmak)	cânın vermek (canını vermek)	sine germek (göğüs germek)
bahtı yâver olmak (bahtı açık olmak)	çeşmine uyku girmemek (gözüne uyku girmemek)	per ü bâl olmak (kol kanat olmak)
bûlbûl gibi şakımak	haşre dek	diş kirası
ayak basmak	dil vermek (gönül vermek)	ümidi kesmek
belâsın bulmak	el vermek	üstüne güldürmek
cân atmak	el sunmak	yaş dökmek
yeminler içmek	mest olmak	şerefler vermek
varını meydânına komak (her şeyini ortaya koymak)	öz hâline komamak (kendi hâline bırakmamak)	ser-fürûlar eylemek (baş eğmek)
sezâ görmek (uygun, lâyük görmek)	şîrîn-kâm olmak (tadı damağında kalmak)	kanım helâl etmek (kanını helal etmek)
sirâyet ed(t)-	rûy-mâl etmek (yüz sürmek)	kesdi attı (kesip atmak)
yoldan çapmak (yoldan çıkmak)	aklını almak (aklını başından almak)	âlem halkı bir olsa (dünya bir araya gelse)
yan yan bakmak	karşı turmak (karşı durmak)	kan ağlamak

2.2.2.2. Atasözleri

Atasözleri bir milletin kültürünü yansıtan özlü sözlerdir. Zihnî Dîvânı'nda tespit ettiğimiz atasözleri şunlardır:

Âşinâ elbetde âşinâdan haz eyler. (Deli deliden hoşlanır, imam ölüden.)

Tab'-ı meges çün mi'de-i halkı bulandırma. (Sinek küçüktür ama mide bulandırır.)

Er olan zâtın nişânı tavr-ı ahabındadır. (Kişi arkadaşından bellidir.)

2.2.2.3. Kalıp İfadeler

Zihnî Dîvânı'nda yer alan bazı kalıp ifadeler şunlardır:

	Geçtiği Beyit		Geçtiği Beyit		Geçtiği Beyit
alıcı kuşlar	K. 10/30	garib il	G. 157/3	ne gelen var ne giden	G. 150/6
bir bir söylemek	Ms. 1/20	hâşâ fe-sümme hâşâ	K. 6/33	hayfây vâ-hayfâ	K. 1/2
dil ü cânım evi	Th. 3/2	nâsûtudan lâhûta dek	K. 3/16	yâ Hak yâ Resûl'allâh	G. 172/3
dostuna merhem-i cân düşmana zehr-i su'bân	K. 11/26	gicesi Kadr ü Berât gündüzi bir 'îd-i sa'îd	K. 11/10	Mustafâ'ya âl ü ashâba salât ile selâm etmek	K. 7/21
tavf-ı Ka'be-i 'ulyâ 'ömr içre bir kerredir	K. 1/43	yerde beşer gökde melâ'ik tahsîn eyledi	K. 10/39	nerde kaldı	K. 1/59

2.2.2.4. Âyet, Hadîs, Kelâm-ı Kibar

Dîvân'da bir tane kelâm-ı kibâr [*e'r-refîk sümme't-tarik* (G. 117/1)]; yedi tane hadîs, on iki âyet ifadesi tarafımızca tespit edilmiştir. Zihnî'nin hâdis ve âyetlerden iktibas yapması hem ifadelerine güzellik katmış hem de vermek istediği manayı daha da güçlü kılmıştır. Söz konusu âyet ve hadîsler aşağıda gösterilmiştir:

İktibas Edilen Âyet ifadesi	Geçtiği Sûre	Geçtiği Beyit
<i>mâ-evhâ</i>	Necm, 53/10	K. 1/48, K. 2/36
<i>ev-ednâ</i>	Necm, 53/9	K. 1/48
<i>irci 'î</i>	Fecr, 89/28	Kt. 14/3
<i>falîku 'l-aşbâh</i>	En'âm, 6/96	G. 33/4
<i>izâ câ'e</i>	Nasr, 110/1	K. 12/30
<i>nahnü kasemnâ</i>	Zuhrûf, 43/32	Th. 6/10
<i>kuhl-i mâ-zâga 'l-basar</i>	Necm, 53/17	K. 1/21
<i>kâbe kavseyni</i>	Necm, 53/9	K. 1/21, K. 2/43
<i>le- 'amruk-tâc</i>	Hicr, 15/72	K. 1/49
<i>hüve 'l-kâhir</i>	En'âm, 6/65	Th. 2/13
<i>kün fe-kân</i>	Bakara, 2/17	Th. 1/3, Th. 1/12
<i>len terânî</i>	A'raf, 7/143	Th. 8/7

İktibas Edilen Hadîs İfadesi	Geçtiği Beyit
<i>kenzü lâ-yefnâ</i>	K. 1/15
<i>küntü nebiyyen</i>	K. 2/45
<i>li 'ma 'allâh</i>	K. 2/38
<i>levlâk-evreng</i>	K. 1/49
<i>levlâk</i>	K. 2/38

2.2.2.5. İkilemeler

İkilemeler, anlamı güçlendirmek için art arda kullanılan söz tekrarlarıdır. Bu sözler yakın anlamlı, zıt anlamlı veya aynı sözcüklerin tekrarı ile oluşur. Aşağıda Kilisli Zihnî Dîvânı'nda tespit ettiğimiz bazı ikilemeler, kullanım sıklıklarıyla birlikte gösterilmiştir:

kat kat	(1)	dem dem	(1)
az çok	(3)	dem-â-dem (zaman zaman)	(9)
bîş ü kem (az çok)	(1)	kâr ü bâr (iş güç)	(2)
dem-be-dem (zaman zaman)	(11)	subhla şâm (sabah akşam)	(1)
rûz u şeb (gece gündüz)	(11)	subh u mesâ (sabah akşam)	(3)
dünyâ vü 'ukbâ (dünya âhiret)	(2)	gûşe gûşe (köşe bucak)	(1)
ser-be-ser (baştan başa)	(6)	ser-â-pâ (baştan aşağı)	(9)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KİLİSLİ ZİHNÎ DÎVÂNÎ'NİN SEVGİLİ VE SEVGİLİDEKİ GÜZELLİK UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Estetik kalıplar, mecazlar, tasavvurlar, kalıp ifadeler, mazmunlar çerçevesinde oluşan divân edebiyatının değişmeyen tema ve şekil özellikleri de vardır. Divân şairlerinin farklı konular denemek gibi bir gayeleri yoktur. Onlar aynı tema üzerinde yoğunlaşarak farklı söz hünerleri ortaya koyma ustalığını yaratmak amacındadır. Divân şairleri diğer konularda olduğu gibi sevgili tiplemesini de aynı benzetmeler, tasvirler, tasavvurlar, kalıplar, mazmunlar içinde verirler.

Divân şiirinin en önemli karakteri olan sevgili, her şair tarafından aynı şekilde betimlenen soyut bir kavramdır. Onların tahayyülünde meydana getirdiği bu sevgili cinsiyeti belirsiz olan, gerçek hayatta yaşamayan bir varlıktır. Sevgiliye dair bütün benzetmelerde ortak özellikler vardır. Kilisli Zihnî de bu benzetme ve tasavvurlardan yola çıkarak bazen de kendine özgü benzetmeleri ortaya koyarak sevgili tipini işlemiştir. Çalışmamızın bu bölümünde Kilisli Zihnî'nin, divânında sevgili ve sevgilinin güzellik unsurlarıyla ilgili yaptığı benzetmeleri divân edebiyatının kalıplarını da göz önünde bulundurarak ortaya koymaya çalıştık.

3.1. Güzellik (Hüsn, Melahât, Cemâl)

3.1.1. Umûmî Olarak Güzellik

Güzellikle ilgili yüzyıllardır nice kitaplar, makaleler yazılmış farklı tanımlamalar yapılmıştır. Kimilerince mutlak hakikatin bir tecellisi olarak değerlendirilen güzellik, divân şairlerinin şiirlerinde de en çok işlenen konu olmuştur. Daha çok klasik şiirin baş aktörü olan sevgili üzerinden verilen bu güzellik, kalıplaşmış bir kurgu yapısı içerisinde karşımıza çıkmaktadır.

Güzellik daha çok yüz güzelliği olarak ele alınsa da ahlak güzelliği de son derece önemlidir. Zihnî bu güzelliğe dikkat çekerek güzel ahlaka sahip olan bir güzel için canını vereceğini belirtmiştir.

Hüsn-sîret dil-rübâya cân verir üftâdeyem

Öyle bî-cân sûret-i dîvâre olmam âşinâ (G. 7/3)

Sevgili güzellik bakımından ele alınırken benzersiz olduğu ifade edilir.  şığın işi bu eşı benzeri olmayan güzelliği vasfetmektir.

Gayr-i hüsn-i b -mis lin vasf edersem bir dahı
Mahlas-ı Zihn  ile şöhret har m olsun bana (G. 3/5)

Zihn , sadece sevgilinin güzelliğine değinmeyip mana güzelliğine de dikkat çekmiştir. Zira bir şair için sözünün güzel olması son derece önemlidir. G zel s z, güzel şiir anlamına gelir. S z, mana güzelliğiyle bütün  lemi kendine  şık eder.

Nazm-ı reng n denir ol hüsn-i kel ma Zihn 
' lemi ş hid-i ma'n sına m şt k eyler (G. 58/9)

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi güzellik genel olarak sevgilinin etrafında şekillenmektedir. Verdiğimiz örneklerde de bu durum açıkça görülmektedir.

3.1.2. Güzellik ile  lgili Benzetmeler

3.1.2.1. Bah r

Güzelliğin baharla ilişkilendirilmesinde baharda g llerin açması, her tarafın yemyeşil olması, ırmakların coşması ve bu özelliklerinden ötürü insanda hoş duygular uyandırması etkilidir.

Güzellik gelip geçici olması yönüyle bahar mevsimine teşbih edilmektedir. Bahar ve haz n vaktiyle tezat sanatı yapılmıştır. Bahar gençlik, haz n ise yaşlılık dönemini çağrıştırmaktadır. Bahar mevsimindeki güzelliklerin sonbaharda son bulması gibi güzellik de yaşlanınca ortadan kalkmaktadır.

B g-ı bah r-ı hüsn degil p y-d r h  
Ber-b d edince vakt-i haz n söylerim sana (G. 5/4)

3.1.2.2. Bahçe (Riy z-ı cennet, Ravza)

Güzelliğin cennet bahçesine benzetilmesi cennetin tüm güzellikleri kendinde barındırmasındandır. Bu benzetme unsurunda T ba ağacının cennet bahçesinde olmasına telmihte bulunulur.

Riy z-ı cennet-i hüsn içre bitmiş
Nih l-ı k metin T b 'ya benzer (G. 68/5)

Bu benzetme unsurunda güle benzeyen kırmızı yanak ve ben de güzellik bahçesinin süsü olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla güzellik bahçesi olarak kastedilen yüzdür. Yüz tıpkı bir bahçe gibi güzelliği tamamlayıcı unsurları kendinde barındırmaktadır.

Ravza-i hüsninde açılmış be-feyz-i bâd-ı ‘aşk
Fülfül ü al-i gül-i pür-zîb ü ferdir hâl ü ruh (G. 36/4)

3.1.2.3. Gökyüzü (Çarh), Taht (Evreng)

Sevgilinin ay ve güneşe benzetilmesi ve ayın da gökyüzünde bulunması güzelliğin gökyüzü olarak tasavvur edilmesinde etkilidir.

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rû Zihniyâ
Yoksa çarh-ı hüsn hep bir âh ile ber-bâd olur (G. 71/5)

Güzelliğin taht olarak görülmesi sahip olduğu değerle alakalıdır. Güzellik tahtı anılırken bu tahta sahip olan kimsenin benzersiz olduğu da zikredilir.

Her tıfl-ı nev-hırâmân mânend-i zât-ı cânân
Evreng-i hüsnün ey cân şehzâdesi degildir (G. 63/5)

3.1.2.4. Sofra (Simât)

Güzelliğin meclisteki sofraya benzetilmesi benin azık olarak düşünülmesindendir. Bu benzetmede çene de lezzet vermesi bakımından tuzluk olarak hayal edilir.⁸

Başka lezzet bahş eder cânâ nemekdân-ı zenah
Gerçi hâлиндür simât-ı bezm-i hüsnün fülfulü (G. 206/4)

Güzellik kimi zaman da Mısır’a teşbih edilir. Bu benzetme güzel yüzlü Yusûf’tan ötürü söz konusu edilir.

⁸ bk. Gizem Saral (2016), “16. Yüzyıl Divânlarında Mutfak Eşyaları”, *TÜRK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 8, s. 44-65

3.2. Sevgili (Cânân, Yâr, Dilber)

3.2.1. Umûmî Olarak Sevgili

Divân şiiri denilince aşk, aşk denilince de ilk olarak sevgili akla gelmektedir. Divân şiirinin vazgeçilmez tiplerinden olan ve güzelliğin zirvesi olarak algılanan sevgili, “âşık-maşûk-rakip” üçlemesiyle karşımıza çıkmaktadır. Sevgiliyle ilgili ayrıntıya girmeden evvel şunu belirtmek gerekir ki divân şiirinde yer alan sevgili, her ne kadar beşeri aşkı temsil etse de dinî inançlara bağlı olarak birçok beyitte Allah ile bütünleştirilmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra sevgili bazen bir peygamber bazen de şairin mahdûmudur.

Sevgilinin güzellik unsurları tüm şairler tarafından aynı benzetmeler üzerinden anlatılmıştır. Hüseyin Gönel (2010: 215), “*Divân Şiirinde Sevgiliye Dair*” isimli makalesinde sevgiliyi anonim bir varlık olarak değerlendirirken bütün devirlerde var olan sevgili imajının da binlerce şairin katkısıyla oluştuğunu belirtmektedir. Sevgili kaş, kirpik, göz, alın, burun, ağız, dudak, yanak, yüz, bel, boy gibi fiziksel özelliklerinin yanı sıra; nazıyla, işvesiyle, endamıyla da şairlerin/âşıkların muhayyilesinde çeşitli benzetme ve tasavvurlara konu olmuştur.

Kilisli Zihnî, divân şiirinin belli başlı kalıplarından yararlanarak sevgilinin betimlemesini yaptığı bir beytinde yanağını güle, konuşmasını bülbüle, dudaklarını şaraba, beninin siyahlığını fülfüle, ayva tüylerini sümbüle, kâkülünü anbere, zülfini de ejdere (yılan) benzetmiştir.

Ruhı gül nutkı bülbül lebleri mül ‘anberîn kâkül

Siyâh-ı hâli fülful hattı sümbül zülfi ejdersin (G. 128/2)

Şairlerin bu benzetmelerinin rastgele olmayıp çeşitli unsurlara dayandırılarak yapıldığı âşikârdır. Mesela sevgilinin beninin fülfüle veyahut yanağının güle benzetilmesi renk benzerliğine dayanırken ayva tüylerinin ve saçının sümbül ve anber gibi tasvir edilmesi bunların hoş kokulu olması, rengi ve şekliyle alakalıdır. Hasibe Mazıoğlu, zaman zaman abartı olarak görülen bu teşbihlerle ilgili olarak şunları söyler: “Divân şiirindeki bu benzetmeler, birer araç olup duygu ve hayal gücünü artırmak için kullanılmıştır. Elbette servi kadar uzun bir insan olamaz, ancak uzun ve endamlı bir boyun düzgün serviye benzetilmesi, şairane güzel bir hayâl yaratmanın aracıdır. Kirpiklerinin oka, kaşın yaya, saçın yılanı benzetilmesi, bunların âşık üzerinde yaptıkları etkinin derinliğini anlatabilmek içindir. Eğer sanat gerçeğin bir kopyası olsaydı, Picasso'nun

tablolarında yüzün yanında bacağın bulunması, kulağın kolda bitmesi veya boyun kol kadar uzun olması yüzünden bu tabloların sanat eseri sayılmaması gerekirdi.”⁹

Kilisli Zihnî Dîvânı’nda sevgili, şu isim ve sıfatlarla geçmektedir: cân, cânan, dil-rübâ, dilber, dildâr, âfet, hûb, şâhid-i hüsn, dost, yâr, şâhid-i bâzâr, şâhid-i manâ, mahbûb, nigâr, efendim, iki gözüm, şâh, zâlim, seng-dil, şîve-perver, işve-cûy-ı tâze-cüvân, gül, şeh-i mülk-i melâhat, sünbül-i bâg-ı melâhat, şâh-ı melâhat, şeh-pâ, mihr-i dem-i subh-ı melâhat, Yûsuf-ı Mısr-ı melâhat, fitensâz, ter-tâze nihâl, Mısr-ı melâhat dâveri, Yûsuf-ı cemâl, Süleymân-şevket-i taht-ı visâl, dilber-i hatt-âver, sâhib-usûl, bût, serv-i nâz, meh-tâb-ı feyz, ruhsâr-ı gül, seng-i istignâ, şeh-i evreng-i istignâ, şâhen-şeh-i âlî-cenâb, meh, hümâ-yı hüsn, gülveşim, mâhveşim, meh-pâre, tıfl, tıfl-ı hod-bîn, celâlet-âyîn, cefâ-pîşe, şeh-i mülk-i inâd, tûtî-i şekker-şiken, gül-i tâze, sâkî, tûtî-i hoş-gû, şûh-meşreb, şûh ü şenim, tıfl-ı âhû vb. Bu isim ve sıfatlar sevgili yerine kullanılırken sevgilinin bazen dış güzellikleri bazen de karakteri göz önünde bulundurulur.

Sevgilinin en belirgin özelliği acımasız, taş kalpli ve zâlim oluşudur. Cefâ etmeyi kendine huy edinmiştir. Bencildir, âşışın hâlinde anlamaz. İnatçıdır, âşığa yüz vermez; kızgınlığı kendine âdet edinmiştir.

Tıfl-ı hod-bîn dil-i sengîn celâlet-âyîn

Sitem-endîşe cefâ-pîşe şeh-i mülk-i ‘inâd (G. 41/3)

Sevgili zâlim olduğu kadar nazlıdır da aynı zamanda. Âşığa ilgisiz davranır; cefa, eziyet eder. Ancak sevgili, âşığa ne kadar zulmetse de âşık bu durumdan şikâyetçi olmaz, öyle ki şikâyetin ş’sini bile ağzına almaz.

Ey şeh-i mülket-i nâz her ne kadar cevri etsen

Dehen-i ‘âşıkına harf-i şikâyet gelmez (G. 90/2)

Bir önceki beyitte şikâyetin harfini ağzıma almam diyen âşık, bu beyitte sevgilinin cevriinden usanmış olacak ki şikâyet etmektedir. Sevgilinin eziyeti o denli çoktur ki artık âşışın elinde olmadan canı ve gönlü bu durumdan dolayı feryâda gelmiştir.

Cevrin ne rütbe kâr kılıpdır bi-ihyâr

Feryâda geldi hep dil ü cân söylerim sana (G. 5/5)

⁹ Hasibe Mazioğlu (1983), “Eski Türk Edebiyatı”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara, C. 32, s. 134

Bu sebeple bir an önce o ay yüzlü cevrine son vermelidir. Zira bu şekilde devam ederse âşığın ahı, güzellik göğüne ulaşıp orayı harap edecektir.

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rû Zihniyâ
Yoksa çarh-ı hüsn hep bir âh ile ber-bâd olur (G. 71/5)

Sevgilinin yüz güzelliğini tasvir etmek için “cemâl, Yûsuf, gül, mâh” gibi sözcükler kullanılır. Sevgili güzellik bakımından idealize edilirken yüz güzelliğinde, ezelden beri onun bir benzerinin yaratılmadığı vurgulanır ki zaten onun benzerinin olduğunu akl ü fikr de kabul etmez.

Hüsn-i suretde nazîrin ‘akl ü fikr etmez kabûl
Olmamış levh-i ezelde nakş-ı emsâlin senin (G. 126/2)

Sevgili Yûsuf’a teşbih edilirken genellikle Mısır ülkesi ve Nil Nehri ile birlikte ele alınır. Mısır’ın güzellik ülkesi olarak addedilmesi, sultanının yüz güzelliğiyle dillere destan olan Yûsuf olmasındandır. Nil Nehri ise âşığın döktüğü gözyaşları söz konusu olunca karşımıza çıkmaktadır. Âşık sevgilinin hasretinden o kadar çok gözyaşı döker ki kanlı gözyaşları Nil gibi akıp gider.

Gel ey Mısır-ı melâhât dâveri Yûsuf-cemâlim gel
Revân oldu gözümde Nîlâsâ eşk-i alım gel (G. 136/1)

3.2.2. Sevgili ile İlgili Benzetmeler

3.2.2.1. Gül (Gül-fidân, Gül-i neş’küfte, Gül-i nâzik-fidan, Gül-i tâze), Gonca (Nev-gonce-i dil-teng-i istignâ, Gonca ter)

Kokusuyla, güzelliğiyle insanın ruhuna enerji katan gül çiçeği sevgiliye benzetilir. Sevgili yeni yetişen gül gibi naif, nâzik ve kırlıgandır. Ayrıca kırmızı renginden ötürü sevgilinin yanağını ve dudağını anımsatır. Sevgili güle benzetilirken boyu serviye, gerdânı da gümüşe benzetilir. Hûrî ve gilmândan daha genç olarak tasvir edilirken tüm gençlerden üstün olduğu vurgulanır.

Gül-i nâzik-fidân serv-i revân cânân-ı sîm-gerdân
Ser-efrâz-ı cüvânân hûr [ü] gilmândan füzûntersin (G. 128/5)

Sevgilinin güle, âşığın bülbüle benzetilmesi ikisinin daima bir arada zikredilmesine neden olur. Sevgilinin en büyük özelliklerinden biri de âşığa kayıtsız davranıp yüzünü ona göstermeyerek âşığa cevri ü cefâ etmektir. Sevgilinin hasretinden gece boyunca ağlayıp inleyen âşığın, sabah vakti sevgilinin kırmızı yanağını ağyâra sunduğunu görünce acısı daha da artar. Sevgili böyle davranarak inleyen âşığın gönlünü bir âteşgâha dönüştürür. Ciğer/yürek kırmızı renktedir. Ateşle beraber ele alınarak ateşin rengine teşbih edilmiştir. Beyitte derûn, humret, ruhsâr, ateş ve gül sözcükleri ile renk bakımından tenasüp sanatı yapılmıştır.

Humret-i ruhsârını ‘arz eyledikçe subh-dem
Bülbül-i zârın derûnın eyler âteşgâh gül (G. 140/6)

Güzeller arasında salınarak yürüyen servi boylu çok güzel vardır ancak hiçbiri o gül-fidân gibi değildir. Âşığın gözünde sevgili herkesten üstündür, onun benzeri yoktur, kendine has bir endamı vardır.

Çok nev-hırâm serv-kadân var bu bâgda
O gül-fidânı görmeli başka edâsı var (G. 76/2)

Gül-i neş’küfte gülün henüz açılmamış hâlidir. Açılmamış gülün dikenleri yoktur bu sebeple insanları daha çabuk etkiler. Gençlik çağına yeni girmiş olan sevgili “gül-i neş’küfte” olarak anılır. Sevgilinin açılmamış gül olarak tasvir edilmesi onun gençlik çağına yeni girmiş olması ve dolayısıyla naz, işve veya zulmetme konusunda henüz çekingen davranacağı düşüncesindendir. Ancak sevgili bu hâliyle bile sadece Zihnî’yi değil hasret meclisinde yüreği gamla dolu olan birçok âşığı ağlatıp inletmektedir.

Bag-ı tahassürde bir Zihni değil pür-figân
Ol gül-i neş’küfte çok bülbülü zâr eylemiş (G. 103/7)

Âşığın içindeki ıstırapın son bulması için sevgilinin eziyet dikenleriyle rakibi helâk etmesi gerekir, yoksa bu ıstırap başka türlü yüreğinden çıkmaz. Sevgilinin cevri diken, bakışlarıdır. Diken âşığın sevgiliye yaklaşmasına engel olur bu sebeple çoğu zaman rakip olarak görülür. Sevgili âşığa daima eziyet veren bakışlarını yöneltir ve ona iltifat etmez ancak başkalarına/rakiplere lütufla bakar. Böyle davranması âşığı derinden yaralar.

Sevgilinin bakışları tahammül edilemez bir etkiye sahiptir. Bu sebeple âşık, sevgiliden eziyet veren bakışlarını rakibe çevirerek onu mahvetmesini ister. Böylece

aralarında bir engelin kalmayacağını düşünür. Zira sevgiliyle âşığın arasına giren her zaman rakiptir. “Diken” sözcüğü birinci mısradaki sevgilinin zulmeden bakışlarının yanı sıra, âşığı sevgiliden uzaklaştıran rakip anlamında tevriyeli kullanılmıştır. İkinci mısradaki ise âşığın yüreğindeki ıstırapı ifade etmek için kullanılmıştır.

Hâr-ı cevri ile helâk etmez isen agyârı
Ey gül-i tâze çıkar mı içirimden dikenim (G. 150/5)

Sevgili her ne kadar âşığa zulmetse de âşık yine de onun incinmesini, üzülmelerini istemez. Yeni yetişmiş sevgili tıpkı bir fidan gibi güçsüz ve zayıftır. Âşık, âh ve inlemeleri karşısında onun dayanamayıp incineceği korkusuyla âh ve inlemelerinin şiddetini azalttığını belirtmektedir.

Âşık sakın incinme diyerek yeni yetişen goncanın/sevgilinin hassaslığına dikkat çekmektedir. Âşık ağlayıp inlemesinin kendi elinde olmadığını belirterek sevgilinin bu durumdan dolayı kederlenmemesini istemektedir.

Gonca-i terdir henüz tâb-âver olmaz incinir
Zûr kılmam işte bu havf ile âh u nâleye (G. 188/4)

Degildir ihtiyârî nâlesi bu Zihni-i zârın
Sakın incinme ey nev-gonce-i dil-teng-i istignâ (G. 10/5)

3.2.2.2. Fidân (Ter-tâze nihâl), Servi (Serv-i naz, Serv-kad, Serv-i hırâmân, Serv-i ser-efrâz)

Sevgilinin boyu, fidana benzetilmesinde rol oynar. Ter-tâze nihâl ifadesi yeni yetişmiş, genç sevgili için kullanılır. Zira yeni yetişen bir sevgilinin vücudu tıpkı bir fidan gibi narin ve incedir.

Sevgili güzellik bahçesinde bulunan taze bir fidandır. Âşık sevgiliden ayrı kaldıkça onun hasretiyle âh edip inler. Âh almak deyimi birinin kötü dileğini üzerine çekmektir. Bir kimse birinin âhını alırsa onun başına kötü bir şey geleceğine inanılır. Bu sebeple âşık sevgiliye bu hasrete son vermesini söyler; zira narin vücutlu olduğunu, dolayısıyla inleyen âhını alırsa kendine yazık olacağını belirtir.

Yazık nâzik bedensin alma âh-ı ‘âşık-ı nâlân
Gel ey bâg-ı melâhat içre ter-tâze nihâlîm gel (G. 136/3)

Servi; uzun ve düzgün boyuyla divân şiirinde en çok sözü edilen ağaçtır. Genellikle benzetilen konumunda yer alan sevgili, uzun ve ince boylu olması yönüyle serviyle benzerlik gösterir. Hatta çoğu zaman serviden daha uzun olarak tasavvur edilir. Bazı şiirlerde servinin boyunun sevgilinin boyuna benzetildiği de görülür.¹⁰ Sevgili, servi olarak tasavvur edilirken şu sözlerle anılır: serv-i semen, serv-i hırâmân, kâmet-i Tûbâveş, yâsemîn-kâmet, seh-î kâmet, nev-nihâl vb.

Servinin su kenarlarına dikilmesi onun tenasüp yoluyla servi, ırmak, su gibi sözcüklerle birlikte anılmasına sebep olur. Âşığın leb-i cûlarla sürekli meşgul olması bir serviye gönlünü kaptırdığı anlamına gelmektedir. Servi su kenarlarını sever. Bu sebeple âşık gözyaşı dökerek onun iltifatına mazhar olmayı arzular. Ancak bu hiç de kolay değildir, âşığın bunun için çok fazla uğraşması gerekmektedir. Zira ne kadar çok gözyaşı dökerse sevgiliye o denli yaklaşıacaktır. Dolayısıyla “leb-i cû” ifadesi âşığın gözyaşları olarak da düşünülebilir.

Mâ’il oldun gâlibâ bir nev-nihâl-i ‘işveye

Uğraşırsın kim bugünlerde leb-i cûlarla sen (G. 161/6)

Suyun yerden yere çarpılması gibi âşık da sevgiliye gönül bağlayınca yerinde duramaz, kendini yerden yere vurur. Yerden yere vurulmak deyimi birini acınacak bir vaziyete getirmektir.¹¹ Âşık, sevgilinin gönlü cezbeden boyuna bağlanınca çektiği acı ve ıstıraplardan acınacak hâle düşer.

Çarpılır yerden yere cûlar gibi etmez karâr

Meyl eden ol serv-i nâzın kâmet-i dil-cûsına (G. 175/2)

Âşığın ıstıraplarla dolu olan yüreği sevgilinin üzüntü dikenleriyle kanla dolar. Gonca gibi ifadesinin kullanımı goncanın dikenlerinden ötürü kendine dokunanların elini kanatmasındandır. Gonca, hâr, hûn sözcükleriyle tenasüp yapılmıştır. Servi boylu sevgili âşığın yüreğini kanla doldurduktan sonra acaba şimdi nerede salınarak yürümektedir. Âşığın yüreğinin kanla dolması sevgilinin salınarak yürümesiyle alakalıdır. Yüreği kanla dolmak çok fazla dert, ıstırap çekmektir.

Derûnum goncaveş pür-hûn kıldı hâr-ı mihnetle

‘Aceb kanda hırâman olmada ol serv-kad şimdi (G. 204/2)

¹⁰ Servi-sevgili benzerliği için bk. Gülümser Özerden (2015), *Divân Şiirinde Servi (15-16. yüzyıl)*, s. 4

¹¹ <https://sozluk.gov.tr/>

Gül bahçesi anlamına gelen gülşen, güzellerin bulunduğu yerdir. Sevgili, güzeller arasında en kusursuz ve en uzun boya sahip olandır. Boyu ‘ar‘ar ve şimşâd (şimşir) ağaçlarına benzetilir, hatta onlardan daha uzun olarak da tasvir edilir. Sevgilinin boyunu tasvir etmek için kullanılan kad-i dil-cû ifadesi mecaz-ı mürselle sevgili yerine kullanılmıştır. Raks etmek, sağa sola salınarak yürümek demektir. Şair serv-i hırâmânı, ‘ar‘ar ve şimşâd ile raks ettirir ki böylece sevgilinin boyunun onlarinkinden daha güzel ve uzun olduğunu göstermek ister.

Gülşene gir eylesin ey kad-i dil-cû biraz

‘Ar‘ar ü şimşâd ile serv-i hırâmân raks (G. 107/5)

Şair şimdi de “niyâz-ı buselik, râst”¹² gibi mûsiki ile ilgili terimleri kullanarak hoş bir ahenk oluşturmuştur. “Serv-i ser-efrâz” başı en yüksekte olan servi demektir. Başı yüksekte olmak deyimi sevgilinin kendini beğenmiş, burnu havada olmasıyla alakalıdır. Ayrıca sevgilinin boyunun uzun olması da başının en yukarıda olmasını sağlar. Sevgili kendini beğenmiş olduğundan âşığa yüz vermez. Bu durum âşığı kahreder ve bundan dolayı sürekli olarak inler. Âşığın inlemesi sevgili için bûselik makamının okunması gibidir. Sevgili âşığın inlemelerini duydukça başı daha da yukarıya kalkar, böylece âşığa ettiği eziyetleri de arttırır.¹³

Etdigin üftâde-i zârın niyâz-ı buselik

Eylemişler râstdan ol serv-i ser-efrâza ‘arz (G. 109/2)

3.2.2.3. Ay (Meh, Meh-pâre, Mâh-peyker, Mâh-ı âlem-ârâ, Mehveş)

Meh, parlak oluşu yönüyle kimi zaman sevgilinin yüzüne kimi zaman da açık istiare yoluyla sevgiliye teşbih edilir. Bu benzerlik kurulurken sevgiliye genellikle mah/meh, meh-pâre, mehveş, meh-rû, kamer vb. kelimeler isim olur.

Ayın geceyi aydınlatması gibi sevgili de güzel yüzünü âşığa göstererek onun gönlünü aydınlatır. Şair ay ve güneşin her gün Allah’ın (c.c.) emriyle doğduğunu

¹² Bûselik makamı; Türk mûsikisinde bir perde ve basit makamın adıdır. Bûselik makamına örnek olarak İtrî’nin “Her gördüğü periye gönül müptelâ olur” mısraı ile başlayan bestesi gösterilebilir. Rast makamı ise Türk mûsikisinin en eski ve yaygın makamlarının başında gelir. Klasik devirde rast ana makam ve dizisi de ana dizi olarak kabul edilmiş. (Bûselik ve rast makamıyla ilgili verilen bu bilgiler *TDVİA* internet sitesinden alınmıştır.)

¹³ Divân şiirinde mûsikî terimlerinin kullanımıyla ilgili olarak bk. e-kaynak: <http://www.geocities.com/msefercioğlu/makaleler/divânsiirindemusiki.htm>

hatırlatarak sevgilinin de bu gece âşığa yüzünü göstererek, Allah'ın emrini yerine getirip O'nun rızasını kazandığını belirtmiştir.

Gerçi ey meh 'âşika 'arz-ı cemâl etdin bu şeb
Sen de tahsîl-i rızâ-yı zü'l-celâl etdin bu şeb (G. 15/1)

Çok güzel olan kadınlar için “ay parçası gibi” benzetmesi sıklıkla kullanılır. Meh-pâre sözcüğü sadece benzetilen unsur söylenerek sevgili yerine kullanılmıştır. Sabaha kadar ifadesi, sevgiliyle geçirilen zaman dilimini yansıttmasının yanı sıra, ayın da sabaha kadar gökyüzünde kalmasını ifade eder. Âşık için sevgiliye ulaşmak neredeyse imkânsızdır çünkü sevgili daima âşığa ilgisiz ve kayıtsız davranır. Sevgilinin bu ilgisizliği göz önünde bulundurulursa âşığın sabaha kadar sevgiliyle yatması gördüğü bir rüya olarak düşünülebilir. Bu çağrışıma sebep olan “mest olup yatmak” ifadesi sevgiliyle geçirilen zamandan duyulan zevkin âşık üzerindeki etkisini de yansıtır.

Mest olup yatdım o meh-pâre ile subha kadar
Zihniyâ debdebe-i zevk tamâm oldu bu şeb (G. 16/5)

Sevgili aya benzetilirken gerdanı gümüşe benzetilmiştir. Âşık sevgiliye ilgi duymaya başladığı andan itibaren gönlü ağırbaşlılığını kaybeder. Âşığın gönlünün/yüreğinin sîm-âb'a benzetilmesi sevgilinin gümüş renginde olan gerdanına nispeten kullanılmıştır.¹⁴

O mehin gerden-i sîmînine meyl eyleyli
Âh temkîn-i dilim gitdi misâl-i sîm-âb (G. 18/3)

Sevgili yine aya benzetilirken kavisli kaşları da ayın, hilal durumundaki şekliyle ilişkilendirilmiştir. Hilal-kaş benzetmesinde genellikle hilal/ay benzetilen, kaş benzeyen konumundayken burada ay benzeyen, sevgilinin kaşları benzetilen konumundadır. Şair hüsn-i talil yoluyla hilalin şeklinin eğri olmasını sevgilinin kavisli kaşlarına gıpta etmesine bağlamaktadır.

Mukavves kaşların ey mâh-peyker gıbtasındandır
Degil yoksa hilâlin kendi re'yiyle kadi hamdır (G. 72/6)

¹⁴ Renklerin duygularla ilişkisi için bk. Vasili Kandinski (1993), *Sanatta Zihinsellik Üstüne*, (Çev. Tevfik Turan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 74-75

Yüz çevirmek ilgiyi kesmek, ilgilenmemek veya yüzünü başka yöne doğru çevirmek anlamlarına gelir. Dünyayı aydınlatan sevgilinin âşıklara yüzünü dönmemesi yahut âşıklarla ilgilenmeyip rakiplerle ilgilenmesi divân şiiri sınırları içerisinde olağan bir durumdur. Ancak âşık bunu, talihin rakiplere uygun olarak dönmesine bağlamaktadır.

O mâh-ı ‘âlem-ârâ yüz çevirmiş ‘âşıkândan

Sipihrin devri ber-vefk-i rakîbân olduğın tuyduk (G. 121/6)

Beyitte bir kez daha sevgilinin bencilliğine vurgu yapılmıştır. Sevgili bencil olduğu için yalnızca kendini düşünür. Bu sebeple âşıkların gönlünü bile kendi gönlünün istediği şekilde hoşnut eder. “Bir gün görmemek” ifadesi hem gerçek anlamıyla bir duruma hiç şahit olmamak şeklinde hem de mecaz olarak dert, sıkıntı içinde yaşamak manalarında kullanılmıştır.

Mehveşândan görmedi çeşm-i felek bir gün henüz

Hâtır-ı ‘uşşâkı dil-hvâh üzre tatyîb etdiler (G. 57/5)

3.2.2.4. Güneş (Mihr-i ziyâ-dâr, Mihr-i dem-i subh-ı melâhat, Âftab-ı mühr)

Sevgilinin güneşe benzetilmesinde parlaklığı, yüceliği, yakıcılığı ve rengi gibi unsurlar etkili olmaktadır. Güneşe benzetilen sevgili beyitlerde “mihr, mihr-i ziyâ-dâr, mihr-i melâhat, hûrşid, hûrşid-i rahşân” gibi isimlerle zikredilir.

Sevgili güneşe benzetilirken onun dışındakiler onunla tezat oluşturacak biçimde gece, karanlık, yıldız gibi unsurlarla anılırlar. Güneşin doğmasıyla yıldızlar söner, parlaklığını yitirir. Bu sebeple yıldızların güneşe karşı üstünlük taslamaları gereksiz bir çabadır.

Dil-berân yâ niçe taklîd kılur cânânım

Ne eder encüm-i şeb mihr-i ziyâ-dâr ile bahs (G. 29/3)

Sabahın güzel olarak tasvir edilmesi sevgilinin sabah vakti güneş gibi doğarak etrafı güzelleştirmesindendir. Çünkü güneşin doğmasıyla karanlık ortadan kalkar ve dünyadaki güzellikler ortaya çıkar. Pencere kenarında beklemek hem birinin yolunu gözlemekten hem de güneşin doğduğu vakit pencerelerden evin içine girmesindendir. Âşık her sabah sevgilinin yolunu gözlemesine rağmen sevgili onun hânesine uğramayıp rakiplerin yanına gider. Güneşin doğmaması âşığın bahtsızlığı olarak da düşünülür.

Togmaz ol mihr-i dem-i subh-ı melâhat hâneme
Her gün olsam bir dahı revzen-güşâ-yı intizâr (G. 83/3)

Âşık sevgiliyi güneşe benzetirken onun güneşten bir mühür olduğunu belirtir. Can kulağı ifadesi, can kulağıyla dinlemek deyimiyle ilişkilidir.

Ol âftâb-ı mühre sana lutf eder deyü
Degdi sımâh-ı cânıma bir ün ‘ale’s-sabâh (G. 33/4)

3.2.2.5. Mûm (Şem’, Şem’-i dil-efrûz, Şem’-i şebistân)

Sevgilinin muma, âşığın pervâneye benzetilmesi divân şiirinin en çok kullanılan mazmunlarından. Prof. Dr. Cemal Kurnaz, bu benzetmede ışık ve aydınlatmanın rol oynadığını belirterek mumun gece yakıldığı münasebetinden hareketle mum hayalinin ardında sevgilinin ay şeklinin de düşünülebileceğini ifade etmiştir.¹⁵ Bazen mum âşık, pervânenin de rakip olarak tasavvur edildiği görülür.

Mum olarak tasavvur edilen sevgili öyle bir cazibeye sahiptir ki onu arzulayan, onun etrafında dönen yalnız âşık değil ay ve güneş de onun etrafında dönmektedir. Âşık tabii bir hadise olan ay ve güneşin dönmesini hüsn-i talilde bulunarak sevgiliyi arzu etmelerine bağlamaktadır. Cemâl, şem’, mihr, meh sözcükleri genellikle sevgilinin yüz güzelliğini tasvir etmek için kullanılır.

Degil bir ben cemâl-i yâre müştâk
O şem’e mihr ü meh pervânedir hep (G. 14/5)

Gökyüzü güneş ve ay ile; mum yanmak, yakılmak, pervâne, şule, muktebes sözcükleriyle tenasüp içinde kullanılmıştır. Âşık ancak pervâne gibi yanıp yakılırsa sevgiliye kavuşabilir. Kıvılcımından faydalanmak aynı zamanda ateş almak manasına gelir. Ateş almak tevriyeli kullanımla hem yanmak hem de bir şeyden ışığını, parlaklığını almak demektir. Mumun yangını o kadar büyüktür ki ne ay ona yetişebilir ne de güneş. Çünkü o, yakarken aynı zamanda yanmaktadır da. Yakıp yakılmak söz grubu bu anlamıyla da düşünülebilir.

Yan yakıl pervâneveş bir şem’-i dil-efrûze kim
Şu’lesinden mihr ü meh olmuş felekde muktebes (G. 96/2)

¹⁵ Prof. Dr. Cemal Kurnaz (1996), *Hayâlî Bey Dîvânı’nın Tahlili*, MEB Yayınları, İstanbul, s. 209

Mâh-tâbân ve şem'-i şebistân ifadeleri açık istiare yoluyla sevgili yerine kullanılmıştır. Şair sevgilinin davranışlarının âşıklar üzerindeki etkisini anlatmak amacıyla “dîdeler rûşen” ifadesini kullanarak hoş bir âhenk oluşturmuştur. Ayın parlamasıyla âşıkların sevinçten gözlerinin parladığı, gece mumunun meclise gelmesiyle de gözlerin aydınlandığı ifade edilmiştir. Gözleri aydın olmanın, sevinçli bir olaydan ötürü söylenen bir kutlama sözü olduğu da düşünülmelidir.

Cemâlin ‘arz eder ol mâh-tâbân dîdeler rûşen
Gelir bezme yine şem‘-i şebistân dîdeler rûşen (G. 166/1)

3.2.2.6. Leylâ (Leylâ-yı zamân)

Mecnûn ile olan aşkıdan ötürü beyitlerde yer alır. Mecnûn da âşığın benzetilene olarak çoğunlukla onunla birlikte zikredilir. Leylâ ismi genellikle sözlük anlamıyla sevgilinin saçıyla ilişkilendirilerek beyitlerde geçer.

Kayd, kılca, gussa, Leylâ, zencir sözcüklerinin saçla ilgisi kurularak sevgilinin kayıtsızlığı ifade edilmiştir. Sevgili binlerce âşığı art arda zincire çekip onlara işkence etmektedir. Mecnûn Mecnûn üstüne ifadesi sevgilinin zincir gibi olan saçının kıvrımlarını da akla getirmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Leylâ sözcüğü çoğunlukla sevgilinin saçı yerine kullanılır. Burada da sözcüğün ardında yatan anlam yine sevgilinin saçıdır.

Kayd edinmez kılca takmaz gussa Leylâ-yı zamân
Çekseler zencîre bin Mecnûn Mecnûn üstüne (G. 185/4)

3.2.2.7. Yûsuf (Yûsuf-ı Mısır-ı melâhât, Yûsuf-ı gül-çehre)

Yüz güzelliğiyle Hz. Yûsuf’un benzeyeni durumunda olan sevgili, bazen Yûsuf-ı sâni olarak anılırken bazen de Yûsuf’tan daha güzel olarak tasvir edilir. Bu benzetmeler kurulurken Hz. Yûsuf hikâyesine de telmihte bulunularak Hz. Yûsuf’un kuyuya atılması, köle pazarında satılması, Mısır’a sultan olması gibi olaylara değinilir.

Âşık “yeter, besdir bes” ifadelerini kullanarak sevgilinin bunca zamanki hasrete artık son vermesini, gözyaşlarının Nil gibi coşup taşıtığını ifade etmektedir. Hasret ve gözyaşlarının Nil gibi akıp gitmesi Hz. Yâkûb ile ilgilidir. Zira Hz. Yâkûb oğlunun hasretiyle o derece gözyaşı dökmüştür ki bu sebeple gözleri göremez hâle gelmiştir.

Yeter ey Yûsuf-ı Mısr-ı melâhât bunca dem hasret
Sirişkim Nılveş cûş etdi cûyân oldı besdir bes (G. 95/3)

Yûsuf'un geçtiği beyitlerde genellikle Mısır da güzellik ülkesi olarak anılır. Çünkü Yûsuf yüzlü sevgili Mısır'dadır. Aşk Nil'i, aşktan dolayı dökülen gözyaşlarıdır.

Mısr-ı hûbîde görüp ol Yûsuf-ı gül-çehreyi
Dem-be-dem cûş u hurûş eyler gönülden Nıl-i 'aşk (G. 120/4)

3.2.2.8. Padişah (Şeh-i mülki melâhat), Tabîb (Tabîb-i cân)

Sevgili güzellik ülkesinin padişahıdır. Sevgilinin padişaha benzetilmesinde en yüksekte bulunması, tahtının olması, yüceliği, üstünlüğü, emir vermesi vb. özellikleri sıralanabilir. Padişahın geçtiği beyitlerde genellikle onunla ilgili olarak makam, mevki, rütbe gibi sözcükler de kullanılır.

Divân şiirinde sevgili her zaman sevilen, ilgi duyulan bir kadın olmayabilir. Âşık için şeh, şâh veya padişah olarak tanımladığı sevgili bazen ona doğru yolu gösteren bir mürşit, bazen Allah (c.c.) bazen de peygamberdir. Şahına son derece sevgi ve saygı duyan âşık özellikle son beyitlerde onun için iyi dileklerde bulunup ona dua eder. Bu durum bilhassa kasidelerin dua kısmında karşımıza çıkmaktadır.

Âşığın en büyük arzusu, ulaşabileceği en yüksek makam, sevgilinin ayağının toprağıdır. Âşık güzellik ülkesinin padişahı olarak vafettiği sevgilinin ayağının toprağı dururken yüksek makamları arzulamayı kendine haram kılmaktadır. Ayak tozuyla yüksek makamlar tezat oluşturmuştur. Yüce rütbeyle sevgilinin/padişahın bulunduğu konuma da işaret edilmiştir.

Ey şeh-i mülk-i melâhat hâk-pâyin var iken
Ârzû-yı rütbe-i rif'at harâm olsun bana (G. 3/2)

Sevgilinin kendi, dudakları veya yanakları âb-ı hayât, âşık ise onu arayan Hızır'dır (Çelebioğlu, 1998: 3). Âşık sevgiliyi gönül tabibi olarak görür çünkü gönlündeki yarasının merhemi ondadır. Âşığın yüreğine dert veren de o derdin dermanı da sevgilinin dudaklarıdır. Sevgilinin dudaklarıyla kastedilen öpücüğüdür. Dolayısıyla sevgilinin öpücüğünün âb-ı hayât olarak görülmesi söz konusudur. Göğüsteki yaraların kana dönmesi ve ciğerin kırmızı renkte olması ile sevgilinin dudaklarının rengine işaret edilmektedir.

Ey tabîb-i cân lebin şol rütbe kıldım ârzû

Hûna döndi zahm-ı sînem üzre ki merhem heme (G. 184/2)

Kötü bir hastalığa yakalanan kimse için, hastalığıyla ilgili olarak doktorun dudaklarının arasından çıkacak olumlu bir söz işitmek son derece önemlidir. Şayet güzel bir söz duyarsa bu onun için hayat bahşedici olur. Âşık için de sevgilinin ağzından çıkacak olan bir söz, âb-ı hayât gibidir.¹⁶ Âşığa her zaman kayıtsız davranan sevgili, aynı ilgisizliğini devam ettirerek âşığın derman istediğini duyunca hemen ağzını kapatır. Ağzını kapatmak konuşmamak, söz söylememek anlamına gelmektedir.

O tabîbim der-i dükkânçe-i lutfın kapadır

Her ne dem âşık-ı bîmârı devâ-hvâh bilür (G. 65/3)

Doktorun kendine çalışma ortamı bulup gelir elde edebilmesi ve öğrendiği bilgileri icra etmesi için hastalarının olması gerekir. Hastaları ne kadar çok artarsa hem o kadar çok para kazanır hem de öğrendiklerini pratiğe dökmesi için fırsat doğar, bu durum da kendini son derece memnun eder. Rencûr rencûr üstüne ifadesi hastaların doktoru beklerken sıraya girmesini, dolayısıyla âşıkların sevgili için sıraya girmelerini çağırır. Sevgilinin kendi için sıraya giren âşıklarının arttığını görünce sevinçten gözlerinin parlaması bu durumla ilişkilendirilmiştir.

‘Âşık-ı dil-hastesi artdıkça rûşen-çeşm olur

Hoşlanır görse tabîb rencûr rencûr üstüne (G. 174/4)

3.2.2.9. Put (Büt-i câdû-nazar)

Sevgili, kâfir gibi acımasız ve taş kalpli oluşu ve güzel olması yönüyle puta benzetilir. Sevgili puta benzetilirken sihir, büyü, düzenbazlık, dolandırıcılık gibi unsurlar da tenasüp ilgisi içerisinde verilir.

Büt-i câdû-nazar efsûnger [ü] ‘ayyâr-ı dil-bersin

Cüvân-ı tâze-ter sîmîn-ber bir şîve-perversin (G. 128/1)

¹⁶ “Sevgilinin dudakları âşığın hayat verir, can bağışlar. Onun için busesi bir can çeşmesidir. Âşık sevgilinin busesi ile ölümü terennüm eder. Çünkü o yine dudaklar sebebiyle yeniden hayata kavuşacaktır. Dudaklar ölüme derman olduğu gibi özellikle aşk derdine, hastalığa şifa ve ilaçtır.” (Çelebioğlu, 1998: 3)

3.2.2.10. Perî, Hûrî

Sevgili peridir. Periler genellikle masallarda geçer ve sihir, büyü gibi olağanüstü durumlarla ilişkilendirilir. Sevgilinin olağanüstü bir güzelliğe sahip olması, âşıkları büyülemesi onun periye teşbihinde etkili olmuştur.

Sipendin genellikle büyüden korunmak için yakılması¹⁷ ve kırmızımtırak bir renge sahip olması, sonbahara doğru ise tazeliğini yitirip sarıya dönmesi¹⁸ ile sevgilinin göze gelip yüzünün solması ve sipend yakılarak tedavi edilmesi arasında ilgi kurulmaktadır. Nitekim eski halk inanışlarında hastalık ve ölümlerin çoğu nazara bağlanırdı. Sevgilinin peri gibi bir güzelliğe sahip olması dolayısıyla göze gelmesi muhtemeldir. Bu sebeple sevgili için her türlü tehlikeyi göze alan hatta onun için gerekirse canını bile feda eden âşığın, canını aşk ateşine atarak üzerliği yakması ve böylelikle sevgiliyi nazardan korumaya çalışması, aşk ateşinin yakıcılığının da bir göstergesidir. Yanak, rengi ve yakıcılığı itibarıyla ateşe teşbih edilmiştir. Ayrıca yanmak, ateş, sipend sözcükleri tenasüp ilgisi içerisinde yer almıştır.

O perînin yanalım tâbiş-i ruhsâresine

Varımız âteş-i ‘aşk üzre sipend eyleyelim (G. 154/5)

Sevgili hûriye benzetilerek hem bu dünyada hem de ahirette güzellik bakımından benzersiz olduğu vurgulanır. Sevgili hûriye benzetilirken tenasüp ilgisiyle bâde kevsere, meclis de en yüce cennete benzetilir. Âşık artık cennetin hasretini çekmeye gerek yoktur, diyerek cennetin zevkini tamamlayan unsurlara sahip olduğunu belirtmektedir.

Ne lâzım bir dahı hasret-keş-i zevk-i cinân olmak

Çemen huld-ı berîn ü yâr hûrî bâde kevserdir (G. 54/4)

3.2.2.11. Avcı (Sayyâd), Gazâl, Hümâ

Av sözcüğünden türeyen avcı kelimesi, avlayan anlamına gelir. Divân şiirinde sevgili avlayan konumundayken âşık da av olarak tasavvur edilir.

¹⁷ Sipendin büyü bozma veya büyüden korunmak amacıyla yakılmasıyla ilgili olarak bk. Yrd. Doç. Dr. Seda Uysal Bozaslan - Arş. Gör. Arife Çağlar (2017), “Divân Şiirinde Sipend / Üzerlik”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ekim, S. 54, s. 269-288

¹⁸ Sipendin rengiyle ilgili olarak bk. Turhan Baytop (1984), *Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi: Geçmişte ve Bugün*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 402

Sevgili zamanın avcısı olarak değerlendirilirken âşık da Kafdağı'nın üzerinde yaşayan Anka kuşuna benzetilmiştir.

Etdik firâr biz yed-i sayyâd-ı dehrden
Kâf-ı mahabbet üzre kurup âşiyânımız (G. 87/4)

Âşık sevgiliye seslenerek gelip kendiyle yakınlık kurmasını istemektedir. Sevgilinin gözleri söylenip mecâz-ı mürsel yoluyla sevgili kastedilmiştir. Ceylanın insanlardan korkup kaçması, çöllerde yaşaması özellikleri tenasüp içinde verilmiştir. Sahrâ-yı vahşet, rakip olarak düşünülebilir.

Kabûl et üns [ü] ülfet yüz dönüp sahrâ-yı vahşetden
Girizân olma lutf et ba'd-ez-în çeşm-i gazâlîm gel (G. 136/4)

Sevgili Hümâ kuşuna benzer. Âşık sevgilinin ayva tüylerini sevgiliye kol kanat olması, onu koruması yönüyle ele almış. Sevgili tıpkı Hümâ kuşu gibi ulaşılmazdır. Âşıkların sevgiliye ulaşmaktan değil de onun hayalinden bahsetmesi bu şekilde onu korumayı düşünmelerindendir. Onlara göre ona ulaşmak onun ulaşılmazlığı büyüsünü bozar. (Gönel, 2010: 215) Âşık bazen de sevgilinin kanatlarının altına sığındığını belirterek kendine lütfetmesini ister.

Gitmen âgûş-ı hayâlimden yine farz edelim
Ey hümâ-yı hüsn hattın perr ü bâl olmuş sana (G. 1/4)

Ey hümâ-yı hüsn lutf et Zihni-i üftâdene
İlticâ kılmış kemîngâh-ı per ü bâlin senin (G. 126/7)

3.3. Sevgilide Güzellik Unsurları

3.3.1. Saç (Zülf/Zülûf, Gîsû, Turre, Kâkûl, Perçem)

3.3.1.1. Umûmî Olarak Saç

“Klasik Türk şiirinin konuları arasında en önemli yeri sevgili teşkil etmektedir. Klasik şiirde bazı istisnalar dışında anlatılmak istenen ne olursa olsun merkezde hep sevgili vardır ve bütün olaylar sevgili çevresinde şekillendirilir. Bundan dolayı da onun üzerine yazılanlar ve onu anlatmak için kullanılan sıfatlar çok fazladır.” (Akün 1994: 416). Sevgilinin güzellik unsurları arasında “saç, alın, kaş, göz, kirpik, yüz, ayva tüyü, ben, dudak, diş, ağız, çene, boyun, göğüs, kol, parmak, boy, bel”i saymak mümkündür.

Bu unsurların arasında en zengin yere sahip olan saç, divân şairleri tarafından çokça işlenmiştir. “Mu’îdî, güzellik mülkünün başkanı müydür. Onun üstünde nesne olmadığı için ilk önce saçın sıfatları üzerinde durduğunu söylüyor.” (Erünsal 1988: 224).

Birbiriyle yakın anlamlar ihtiva eden “zülf, kâkül, turre, gîsû, mû(y), külâle, perçem” sözcükleriyle ifade edilen saç ile ilgili kurulan benzetme ve mecazlar oldukça fazladır. Bu benzetmeler; bazen saçın renginden (siyah, çok nadirde olsa sarı olması yönüyle), bazen şeklinden (uzun, kıvrımlı ve dolaşık olması yönüyle) bazen de kokusundan (güzel kokulu olması yönüyle) meydana gelmektedir.

Saç ; “şekil yönünden resen, rişte, rîsmân, zincir, silsile, mâr, ejderhâ, su'bân, zehr, çevgân, âb-ı revân, tûl-i emel, ömr-i câvidân, kıssa, yol, tesbîh, hamâyil, fetîl, kandîl, râyet, şeh-per, berg, Kâ'be örtüsü, seccade, nikâb, zırh, câme, sâye-bân, cim, dal, lâm, çengâl, dâr, fîtrâk, na'l, akrep, nerdüban, hat, kemend, dâm, olta, ağ, halka, halhal, çenber, bend, ukde, sünbül, hûşe, cârûb, çeri, kalem, nâme, heykel, bağbân, nakkaş, kâmrân, âşık, câdû, sihr, Hârût, hırsız, şahbaz, tavus, Hümâ, ebr, mahşer, rivayet, bid'at, fîtna, belâ, cevri, ahd, ferzâne, İbrahim vs. Koku yönünden; misk, nâfe, anber, semen, reyhan, ud, abîr, galiye. Renk yönünden; gece, Leylâ, leyli, şâm, şebistân, zulûmât, mağrib, duman, Şebdîz, şeb-rev, dâğ, menekşe, Hind, Hindistan, Hindû, küfr, kâfir, bî-din, büt-perest, zünnâr vs.” (Pala t.y.: 398).

Divân şairlerinin tasavvur ettiği sevgilinin saçını siyahtır. Zihnî aşağıdaki beyitte, siyah saçlı, gül yanaklı bir sevgiliye bağlandığını ifade ederken sevgiliye müptela olduktan sonra dünyanın süslerine artık ilgi göstermediğini belirtmektedir.

Bir siyeh zülf ü ruh-ı gül-gûna oldu mübtelâ

Nakş-ı dehre ba‘d-ez-în bu dîde etmez iltifat (G. 21/4)

Şairler/âşıklar için saç son derece önemlidir. Zihnî şiirlerinde saçın kendi için ilham kaynağı olduğunu belirtirken söz konusu saç olunca ortaya çok fazla söz çıktığını belirtmektedir.

Gelmez dile miyânın ince me’âli vardır

Amma ki bahs-i zülfün çok kîl u kâli vardır (G. 48/1)

Yine sevdâ-yı hâmem bahs-ı zülf-i pîç ü tâb açmış

Tolaşmış kîl ü kâle inceden ince hisâb açmış (G. 105/1)

Saç için kullanılan sözcüklerin başında gelen ve umumiyetle sözlüklerde yüzün iki yanından sarkan saç lülesi diye tanımlanan zülf, divân şairleri tarafından çokça kullanılmıştır. Bu yaygın kullanımdan da olacak ki zülf zamanla saçın anlamını ihtiva etmiştir. “Zülf dendiği vakit doğrudan saç akla gelmektedir.” (Arı 1987: 62). “Kâkül alna dökülen, alında halkalanan saç; gîsû omuza dökülen saç, uzun saç, kadınların arkalarına saldıkları örgülü, örgüsüz uzun saç; mû(y) kıl, saçın teli, saç; perçem alna dökülen halkalanan saç, tepede bırakılan saç, püskül; turre alna dökülen saç, lülelenmiş saç; külâle kıvrıcık saç; kâkül çiçek destesi anlamlarına gelmektedir.” (İpekten 2000: 175). Gerek saç ile ilgili yapılan çalışmalara gerek divânlara baktığımızda bu unsurların saçın değişik yönlerini anlatmak için kullanıldıklarını görmekteyiz.

Kilisli Zihnî Dîvânı’na baktığımız zaman saçla ilgili kurulan benzetmelerde saçın rengi, şekli ve kokusunun yanı sıra âşık üzerindeki etkisine de yer verildiğini görmekteyiz. Şair bunları ortaya koyarken kelime oyunundan yararlanarak bir sözcüğün bağlantılı olduğu diğer sözcüklerle kazandığı farklı anlam ilişkilerini mükemmel bir uyumla yansıtmıştır. Aşağıdaki beyitte şair “tolamak” sözcüğünü hem saçın ‘kıvrım kıvrım, büküm büküm’ olan şekli hem saçın boyna dolanması hem de ayrılığın olumsuz etkisinin âşığı sarması anlamlarında kullanmıştır. Bu sözcüğü erkam (yılan) sözcüğüyle de ilişkilendirmek mümkündür.

Toladı erkam-ı hicrânını gerdânımıza

Ham-be-ham çîn-be-çîn turre vü kâkül yerine (G. 179/3)

3.3.1.2. Saç ile İlgili Benzetmeler

3.3.1.2.1. Zencir (Silsile), Tuzak (Dâm), Zindan (Hapis), Dârü’ş-şifâ, Devr-i Teselsül

Divân şiirinde âşığın çektiği gam ile sevgilinin saç zincire benzetilir. Gam, uzun olduğu ve sonu gelmediği için; zülûf ve saç ise, şekil ve örgü nedeniyle zinciri andırır. Bu zincir yerine göre âşığı bağlar, zindana atar veya asıp idam eder.¹⁹ Zincir yakalama, bağlama unsuru olarak kullanılması ve uzun, halka halka olmasından ötürü saçla ilişkilendirilir.

¹⁹ İskender Pala (t.y.), *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul, s. 517

Sevgilinin zincire benzeyen saçları âşığı kendine bağlayıp tutsak hâle getirir; böylece saçın esiri olan âşık, özgürlüğünü kaybetmiş olur. Öyle ki saçın zinciri o kadar kuvvetli bir etkiye sahiptir ki tüm cihanı kendine bağlı hâle getirir. Cihan kelimesi tevriyeli kullanılarak yakın anlamıyla tüm insanları uzak anlamıyla da yaratılmış olan bütün mahlûkatları kastedecek şekilde kullanılmıştır.

Zencîr-i gîsuvânı bend eyledi cihanı

Ne yahşi ne yamanı âzâdesi değildir (G. 63/2)

Zincirin bir özelliği de tedavi amaçlı kullanılmasıdır. Eskiden deliler zincire bağlanır, iyileşinceye kadar bu şekilde bırakılırlardı. Beyitte buna benzer bir kullanım görmekteyiz. Sevgilinin saçına bağlanıp dîvâneye dönen âşığın şifası sevgilinin şifa yeri olan kâkülünde görülmüştür. Âşığın derdi de dermanı da sevgilinin saçındadır. Leyli sözcüğü gece anlamına gelmesinden ötürü saçın siyah rengini ifade etmek için kullanılmıştır. Ayrıca Leyla sevgili yerine kullanılırken bu durumda Mecnûn da âşık olur. Mecnûn kelimesi deli, çıldırmış, dîvâne anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla beyitte geçen dîvâne sözcüğü ile Mecnûn'a telmih yapılarak Leylâ vü Mecnûn hikâyesine atıfta bulunulmuştur. Beyitte zülf ile kâkülün karşılaştırması da söz konusudur. Zülf zincir, gece gibi olumsuzluk çağrıştıran sözcüklerle anılırken kâkül şifahâne olarak görülmüştür.

Hele zencîr-i zülf-i Leyli-i dünyâya bend olmaz

Gönül dârü'ş-şifâ-yı kâkülün dîvânesindendir (G. 46/6)

Zincir geçmişte, suç işleyenlerin ayaklarını bağlayıp onlara işkence etmek için kullanılırdı. Sevgilinin kıvrımlı, büküm büküm olan perçemi zincire benzetilir. Öyle ki perçem de zincir gibi âşıkları kendine bağlayıp onlara zulmeder. Şair zincire bağlayıp işkence etmeye ne gerek var, diyerek sevgilinin perçeminin kıvrımına ayağı bağlanan kimsenin gördüğü eziyet ve sıkıntının zincire vurulmakla eşdeğer olduğunu belirtmektedir.

Ne hâcet pîç-tâb-ı kayd-ı zencîr eylemek cânâ

Fütâde hod-be-hod pâ-beste-i pür-çîn-i perçemdir (G. 72/5)

Saç-tuzak benzerliği divân şairleri tarafından çokça kullanılmıştır. Sevgilinin saçlarının kıvrımı âşığın gönlünü esir alır. Âşık aslında sevgiliye bağlanmak ister ancak sevgilinin saçına asılıp kalır. Âşığın başına ne gelirse düştüğü bu tuzaktan gelir. Bu sebeple nice eziyetler çeker; beli bükülür, yaşlanır.

Hayâl-i hâl-i fülful etme dâm-ı zülfüne düşme
‘Ukûbetler ser-i nahçîre hırs-ı dânededen gelmiş (G. 104/3)

Görelî bu hüsni sende sana oldu dil-fîgende
Beni saldı dâm [ü] bende ham-ı kâkül-i dil-âvîz (G. 93/3)

Sevgili bir tel saçıyla binlerce âşığı kendine bağlar. Tel tel olan saç, sıralı bir şekilde dizilmiş zincir gibi durur. Âşıkların birbiri ardınca sıralanıp sevgiliye bağlanmaları sevgilinin bu şekilde sıralanmış saçlarıyla benzerlik gösterir.

Turrelerin yâr kim silsiledâr eylemiş
Bir teline bin dili bend-i katâr eylemiş (G. 103/1)

Zindan tutukluların konulduğu karanlık ve sıkıntı verici yerdir. Bu yönüyle sevgilinin saçıyla ilişkilendirilir. Sevgilinin hoş kokulu, kıvrımlı saçlarına ayağı bağlanan âşık artık bela zindanına hapsolmaktan emin olmaz.

Habs-i zindân-ı belâdan bir dahı olmaz emîn
Pây-bend-i kâkül-i pür-pîç ü hoş-bûyun senin (G. 130/2)

Sevda kelimesi barındırdığı anlam itibarıyla sevgilinin saçı için kullanılır. “Ser-i sevdâ-zedem” ifadesiyle baştaki siyah saç kastedildiği gibi sevdalanmış kimse de kastedilmektedir. Baş ise hem kafa hem de kişi, âşık anlamındadır. Dolayısıyla hem baş hem sevdâ sözcükleri beyitte tevriyeli bir kullanıma sahiptir. Teselsül kelimesi bir şeyin parçalarını zincir gibi birbirine eklemek; kesintiye uğramadan ardı ardına devam etmek (TDVİA, 2011: 536)²⁰ anlamlarına gelir. Bu sebeple saçın birbirine dolaşık uzun şekli, devr-i teselsüle (akıp giden zaman) benzetilmiştir.

Neler çekdi ser-i sevdâ-zedem pür-çîn-i zülfünden
Çekilmez silk-i takrîrâte bir devr-i teselsüldür (G. 47/2)

3.3.1.2.2. Yılan, Ejder, Kemend, İp (Resen, Rişte), Tûl-ı emel

Daha önce de bahsettiğimiz gibi divân şiirinde benzetme ve mecazlar geniş bir yer tutmaktadır. Bu benzetme unsurlarından biri de yılan-saç arasında kurulmaktadır. Yılan; avlama, yakalama, tutma, bağlama gibi özelliklere sahip olmasından ötürü sevgilinin

²⁰ TDVİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

saçıyla ilişkilendirilir. Saçın yılanla tasavvur edilmesi daha çok şekil benzerliğine dayansa da zaman zaman renk benzerliği de söz konusu olur.

Sevgilinin saçları çok uzundur bu sebeple âşığın inleyen, ağlayan gönlü sevgilinin saçlarıyla boy ölçüşemez. Boy ölçüşmek gerçek anlamıyla düşünülebileceği gibi beyitte daha çok mecaz anlamıyla biriyle baş edememek şeklinde kullanılmıştır. Âşığın ne sel gibi akıp giden gözyaşları ne de göklere yetişen âhları sevgilinin saçlarına yetişebilir. Saç siyah yılan olurken âşığın gönlü de onu avlamaya çalışan kuşun pençesi olur. Ancak kuşun yılanla boy ölçüşmesi ne mümkündür.

Dil-i zâr eyleyemez kâkül-i dildâr ile bahs

Pençe-i murg edebilsin mi siyeh mâr ile bahs (G. 29/1)

Sevgilinin saçları gönül kuşunu (âşığı) hapseden bir kafes gibidir. Deşt-i mahabbet âşığın gönlüdür. Âşık gönlünü hapseden zülfü yılanı benzeterek sevgi çölüne giren “Yılan olmasın mı?” diyor. Âşığın bu korkusu yılanın yaralama, öldürme ihtimalinin bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Zülfün görünce murg-ı dilim havf edip dedi

Deşt-i mahabbet içre giren erkam olmasın (G. 162/3)

Sevgilinin kıvrımlı saçlarının halkasından ayrı düşen, ıssız çölde yuları olmayan deveye benzetilmiştir. Deve âşıkların sevgiliye ulaşmak için bindiği bir binek hayvandır. Âşıklar devenin yularını çekerek sevgiliye bir an önce ulaşmayı arzularlar. Esasen devenin yuları, sevgilinin saçlarıdır. Âşık sevgiliye ulaşmak için sevgilinin saçlarına asılır çünkü saç, sevgilinin başının üstünde yani en yüksektedir ve aynı zamanda en dikkat çeken unsurdur. Âşık zorlansa da amacına ulaşmak için yuları sürekli çekmek durumundadır. Sevgilinin saçlarını çekmek mecazen âşığa verdiği eziyet ve sıkıntıya katlanmak manasındadır. Yular-saç benzerliği şekil benzerliği olarak düşünülebilir.

Hemân bir bî-mehâr-ı çâr-pâdır deşt-i vahşetde

Olan âzâde-gerden halka-i zülf-i kemendîden (G. 164/4)

Divân şairlerinin saç mazmununu çokça işlediğini daha önce de belirtmiştik. Zihnî de şiirlerinde sevgilinin saçlarına, değişik benzetme ve mecazlar kullanarak yer vermiştir. Öyle ki aşağıdaki beyitte kendine çokça söz söyletenin sevgilinin perçemi olduğunu ifade etmektedir. Güzel ve etkili söz söylemenin ipucu sevgilinin perçemidir. Mû-be-mû hem saç tellerini hem de söz söyleme inceliğini ifade etmek için kullanılmıştır. İpucu; insanı

aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz, emaredir. Saç bu yönüyle düşünülürse saçların ucu da tıpkı bir ipucu gibi âşığı sevgiliye ulaştırır.

Zihni-i nazm-ı suhan-perdâzı pür-gû eyledin

Mû-be-mû ser-rişte-i hüsn ü beyândır perçemin (G. 129/5)

Sevgilinin saçları uzun olduğundan ip, halat, urgan gibi unsurlara sık sık benzetilir. İpe asılmak idam edilmek manasındadır. Eskiden büyük bir suç işleyenler padişahın vereceği fermanla ipe asılıp idam edilirlerdi. Âşığın ipe asılmasını gerektirecek en büyük suçu sevgiliye veyahut sevgilinin saçlarına gönül bağlamasıdır. Sevgili sözleriyle olduğu gibi saçlarıyla da âşığa zulmeder, ona eziyet verir. Bu sebeple âşığı asmak için bir ipe gerek yok zira sevgilinin uzun ve güçlü saçları bunu yapabilecek kudrettendir.

‘Âşık-ı zârını ber-dâr ise fermânın eger

Yetişür turre-i pür-pîç ne hâcet resene (G. 177/4)

Saçın “tûl-ı emel” oluşu uzunluğu sebebiyledir. Sevgilinin uzun saçları, âşığın gönlündeki tükenmeyen arzularıdır. Âşık, çok eskiden beri sevgilinin saçlarına bağlı olmasa tûl-ı emelinin uzunluğu da o kadar artmazdı. Dırâz, rişte sözcükleri ihtiva ettikleri mana gereği saçın uzunluğunu ifade etmektedirler.

Olmasam zülfüne peyveste ezelden güzelim

Pek dırâz olmaz idi rişte-i tûl-ı emelim (G. 153/1)

Efsane metinlerinde ejderhaların tılsımlı hazinelerin kapısında uyuyarak orayı koruduğu inancı vardır.²¹ Daha çok siyah olarak tasvir edilen ejderhanın ağzından ateş saçtığı²²; boynunda da zincir bulunduğu²³ söylenir. Ejderha bu özellikleriyle sevgilinin saçına benzetilir. Güzellik hazinesi ise sevgilinin yüzüdür. Saç tıpkı hazineleri koruyan ejderha gibi yüzün önünde durup onu âşıkların nazarlarından korumaktadır. Âşık “Ne mümkündür?” diyerek sevgilinin ateş saçan saçlarına yanaşmanın mümkün olmadığını belirtmektedir.

²¹ bk. Bahaeddin Ögel (1995), *Türk Mitolojisi II (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, Ankara, s. 299
Kudret Yıldırım Yağbasan (2013), *Malatya Efsaneleri*, Malatya, s. 181

²² bk. Mehmet Erol (1996), *Taşeli Platosu Efsaneleri*, Erciyes Üniversitesi, s. 135

²³ bk. Haydar Gedikoğlu (1998), *Trabzon Efsaneleri ve Halk Hikâyeleri*, Trabzon, s. 110

Hurûc eyler dem-â-dem zîr-i fesden halka-ber-halka
Meger gencîne-i hüsn üzre zülfün hufte ejderdir (G. 54/2)

Ne mümkündür yanaşmak zülf-i pîç-â-pîç-i cânâna
O ejderhâ feminden âteş-efşân oldığın tuyduk (G. 121/3)

3.3.1.2.3. Kullâb, Peçe

Saçın kullâba (çengel) benzetilmesi uçlarının kıvrımlı ve halkalı oluşu veya dolaşık olduğu zamanki düğümlerindendir. Sevgilinin ham-der-ham (kıvrım kıvrım) saçları çengelin ucuyla şekil bakımından benzerlik gösterir. Çengel her ne kadar âşığa işkence etmek için kullanılan bir araç olsa da âşığı sevgiliye yaklaştırdığı için bir ihsan olarak görülmüştür. Târ sözcüğü, karanlık anlamından ötürü saç teli için kullanılır. Sevgilinin saçları o kadar güçlü bir etkiye sahiptir ki bir teli bile binlerce âşığı kendine bağlamaya muktedirdir.

Bende urdı bin dil-i üftâdeyi bir târ ile
Var ise ham-der ham-ı zülfündedir kullâb-ı feyz (G. 108/4)

Sevgili nice yürekli arslanı (âşıkları) delilik zincirine sıkıca bağlayıp zülf-i kullâb ile kendine doğru çekmektedir. Kullâb ve zincir işkence etmek için kullanılır. Her ikisi bir arada kullanılarak sevgilinin saçının bağlama ve işkence etme özelliğine atıfta bulunulmuştur.

Kayd [ü] bend eyledi zincîr-i cünûna muhkem
Nice bin şîr-dili çekti o zülf-i kullâb (G. 18/2)

“Peçe, birçok İslam ülkesinde özellikle kadınların doğal etkilerden ve kötü amaçlı bakışlardan korunmak amacıyla yüzlerinin tamamını veya bir kısmını kapatmak üzere kullandıkları örtüye verilen addır. Eski Ahid’de peçenin hem iffeti koruma aracı hem de yüz güzelliğine gizem veren bir aksesuar olarak yer aldığı görülmektedir.” (TDVİA, 2007: 210-212) Divân şiirinde sevgilinin saçı yüzünün nikabıdır (Pala t.y.: 372). Âşığın isteği sevgilinin yüzünü örten bu nikabın kalkmasıdır. Sevgilinin alnı üzerine dökülen siyah saçları alnın üzerinden kalktığı zaman alnın parlaklığı ortaya çıkar. Bu durum güneşin ortaya çıkmasıyla, doğmasıyla benzerlik gösterir. Güneşin açması yüzün parlaklığının ortaya çıkması bağlamındadır. Siyah saç, güneşin ışık yaymasına engel olan bir kara bulut olarak da düşünülebilir.

Siyâh-ı kâkülün kaldırmış envâr-ı cebîninden
Sanırsın kim nikâb-ı leyli yüzden âftâb açmış (G. 105/2)

3.3.1.2.4. Tabur, Komutan (Serdar-ı Ekrem), Tüccar

Tabur, ordu, kabile gibi unsurların saça teşbih olunması bu unsurların çokluğu ve uzunluğu ifade etmesi ayrıca yağmalama, yaralama ve öldürme gibi özelliklerinin de bulunmasındandır. Sevgili fesin altından saçlarını çıkararak âşığın onu görmesini sağlar. Beyitte fesin sultanı diye zikredilen, sevgili olarak düşünülebileceği gibi sevgilinin saçları olarak da düşünülebilir. Sevgili; âşığın üzerine tabur üstüne tabur gönderir ki böylece âşığın gönlünü, aklını yağmalamayı amaçlar. Böylece saçların etkisiyle aklını kaybeden âşık, deli dîvâne olur.

Turre sanma intizâm-ı ‘aklını târâc için
Sevk eder sultân-ı fes tâbûr tâbûr üstüne (G. 174/3)

Güzellik padişahı olan sevgilinin saç, fes ülkesinde hüküm veren cömert bir komutandır. Komutan nihâi yetkiye sahiptir ve bir asker topluluğunun en başında yer alır. Saç da sevgilinin başında yer aldığından tıpkı bir komutan gibidir. Tüm yetkiler kendindedir. Kimin sevgiliye yaklaşacağını o belirler. Bu açıdan âşıklar için sevgiliye ulaşma noktasında son derece önemli bir yere sahiptir. Tuğ çekmek veya tuğ kaldırmak güç ve iktidarın sembolüdür.

Çekip tûg-ı vezâret kâküli ol hüsrev-i hüsnün
Fes ikliminde hükm-endâz bir serdâr-ı ekremdir (G. 72/2)

Sevgilinin saç, bazen de âşıkların aklını başından alması yönüyle tüccar olarak teşbih edilir. Tüccar olan saç, delilik ülkesine gidip âşıkların akıl sermayesinin yükünü çekip götürür. İnsanları diğer varlıklardan ayıran en büyük özelliği akıl sahibi olmalarıdır. Akıl sermayesini kaybeden insan hayvana benzer. Katâr katâr ikilemesi kullanılarak âşıkların bir sürü gibi sıraya dizilmeleri söz konusu edilmektedir.

Sûdâgerân-ı zülf cünûn mülküne gider
Bâr-ı metâ‘-ı ‘aklı çeker hep katâr katâr (G. 74/2)

3.3.1.2.5. Gece (Şeb, Şeb-i yeldâ, Şâm) Gölgelek (Sâyebân), Çadır (Hayme), Vâdi, Yuva

Saçın akşam, gece ve karanlıkla teşbihi rengiyle alakalıdır. Gece, karanlık sözcükleri hüznü, kederi çağırıştırır. Sevgilinin saçları da tıpkı gece gibi âşığa üzüntü, keder verir. Saçın (renk bakımından) gece karanlığına benzetilmesiyle beyaz gerdanın, parlak güneşin şafak aydınlığına benzetilmesi ifadeleri tezatlık oluşturmaktadır. Şair, sevgilinin siyah saçını beyaz gerdanının üzerine dökerek zıtlıklardan doğan bir ahenk ortaya koymaktadır.

Deycûr-ı şeb-i zülfdan olmuş ki nümâyân

Gerdân-ı beyâzın şafak-ı mihr-i celidir (G. 62/4)

Sevgilinin saçı uzun ve siyah renkte olduğu için şeb-i yeldâya yani en uzun geceye benzetilir. Bu beyitte yine siyah, zülf, şeb; cemel, ay sözcükleri ile tezat oluşturmaktadır.

Siyeh zülfün şeb-i yeldâya benzer

Cemâl-i bâ-kemâlin aya benzer (G. 68/1)

Eskiden bayramın geldiği hilâle bakılarak belirlenirdi (Pala t.y.: 306). Bayramda özellikle çocuklara hediyeler dağıtılır. Sevgilinin aya benzetilmesi münasebetiyle bayram hediyesinin gözetilmesi bu sebeptendir. Sevgilinin Berât ve Kadir Gecesi'nde saçlarıyla âşıklara cilve etmesi, âşıkların bayram hediyesi olarak tahayyül edilmiştir. Berât ve Kadir Gecesi Allah'ın mağrifetinin en çok olduğu gecelerdir. Dolayısıyla sevgili de bu gecelerde insafa gelip âşığa saçıyla cilve eder. Bu sebeple saç Berât ve Kadir Gecesi'yle ilişkilendirilmiştir.

Gurre-i 'îd-i visâlin gözet ol bir mâhın

Ki eder cilve saçı üzre şeb-i Kadr ü Berât (G. 20/3)

Leyl (gece) karanlık olmasından dolayı siyah olan saça, nehar (gündüz) aydınlık olmasından dolayı parlayan yanağa teşbih edilmiştir. Allah'ın gece ve gündüzü âşığa huzur kaynağı kılması, âşığın sevgilinin saçları ve yanağını sürekli hayal ederek huzur bulmasıyla ilgilidir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'deki, Neml sûresi, 86. ayete "Dinlensinler diye geceyi yarattığımızı, gündüzü de aydınlık kıldığımızı görmediler mi? İman eden bir kavim için elbette bunda ibretler vardır."²⁴ telmihte bulunulmuştur.

Zülf [ü] ruhun fikrini 'âşık-ı nâ-çâra Hak

Bâ'is-i ârâmi-i leyl ü nehâr eylemiş (G. 103/2)

²⁴ Ayetin meali <https://kuran.diyanet.gov.tr/>'den alınmıştır.

Âşık yanağın üzerine inen gîsûyî, nûr-ı vâhid olarak görür. Saç kesrettir. Kesret bazen vahdeti örten perde bazen de onun göstergesidir.²⁵ Dolayısıyla vahdeti kesretten ayrı düşünmek mümkün değildir. Şam gîsûya, subh ise ruhsâra teşbihen kullanılmıştır.

Hemân bir nûr-ı vâhid bilmişim gîsû-yı ruhsârın

Anınçün şâm ü subhı birbirinden imtiyâz etmem (G. 156/2)

Sevgili cazibe ve güzellik padişahıdır. Gece renkli (siyah) çadır, sevgilinin yüzünü örtmesi dolayısıyla siyah saçlarıdır. İkinci mısradaki ise yanağın üzerine inen perçem gölgeliğe, sevgilinin yanağı ise gül bahçesine benzetilmiştir.

Hayme-i şeb-reng-i şâh-ı hüsn ü ândır perçemin

Sahn-ı gülzâr-ı 'izâra sâyebândır perçemin (G. 129/1)

Ne zaman ki sevgilinin zülfü üzerimize gölgelik oldu o vakit fitneci rakip topluluğu darmadağınık oldu. Saçın gölgelik olması koruma özelliğine sahip olmasındandır. Saç karışık ve dolaşık olduğundan darmadağınık bir görüntüye sahiptir.

Zülfün ne gün ki başımıza sâyedâr olur

Cem'-i rakîb-i fitneverân târ-mâr olur (G. 61/1)

Sevgili kavuk salladıkça saçının kıvrımları kavuk altından sallanmaya başlar, böylelikle saçın güzel kokusu etrafa yayılır ve âşığı mest eder. Bu durum âşığa o denli zevk verir ki bunu, sevgilinin yanağını seyretmekten daha lezzetli bulur. Vâdi uçsuz bucaksız olması yönüyle zihinde korku, ürperti duygularını uyandırır. Şair karanlık vâdi ifadesini kullanarak bu korkunun daha da artmasına neden olmuştur. Saçın vâdiye teşbihi âşıkta korkuya sebep olmasındandır. Ayrıca saçla vâdi arasında şekil benzerliği de vardır. Saçın uzun ve baştan aşağı doğru inmesi binlerce kilometre uzunluğa sahip olan vâdinin kaynaktan aşağı doğru akması gibi düşünülebilir. Beyitteki sevdâ ve gece sözcükleri saçın rengini, tekâpû sözcüğü saçın sallanışını çağrıştırmaktadır.

Vâdi-i sevdâ-yı zülfünde tekâpûlar bana

Ehl-i zevkûn gece seyr-i mâh-tâbından lezîz (G. 43/3)

Âşık, sevgilinin şahin bakışlarının elinden kurtulmak için sevgilinin başka bir unsurunu, saçını kendine yuva, sığınak yapmıştır. Saçın sığınak olması örtme, koruma özelliklerindendir. Kâkül alından aşağı indiğinde gözlerin üzerini örter, böylece can ve gönül kuşu sevgilinin korkutan bakışlarından kurtulmuş olur.

Dest-i şâhîn-nigâhından edip havf u hazer

²⁵ Ayşe Işıl Taş (2013), *Şeyh Gâlib Dîvânı'nda Sevgilinin Güzellik Unsurları*, Edirne, 2013, s. 32

Eyledim kâkülünü murg-ı dil ü câna melâz (G. 44/5)

3.3.1.2.6. Küfür/Küfr (Küfr-i zülf-i yâr, Küfr-i gîsû, Küfr-i zülf), Yağmacı (Gâretger-i îmân), Leşker

Küfür bir şeyi örtmek, gizlemek anlamlarına gelir. Ayrıca sözlüklerde kara bulut, gece karanlığı olarak da karşımıza çıkar. Saç renginden ve sevgilinin yüzünü örtmesinden ötürü küfre benzetilir. Bu yönüyle imanla da tezat oluşturur. Saç küfür ile ilişkilendirilirken sevgili de kâfir olarak düşünülür. Sevgilinin zülfü, imanın yağmacısı olarak görülmüş ki iman da sevgilinin parlak, nurlu yüzüdür.

‘Âşıkân envâr-ı îmânın niçe zabt eylesin

Küfr-i zülf-i yâr kim gâretger-i îmân olur (G. 73/2)

Klasik Türk şiirinde saç, küfür teşbihi dolayısıyla kesret, yüz ise iman benzerliği dolayısıyla vahdet olarak görülmüştür. Âşıklar çoğu zaman kesrete bağlanıp kalır bu sebeple vahdete ulaşamaz. İman nuru gîsûnun küfründen kurtulabilirse yani kesretten uzaklaşırsa vahdetten feyizlenmesi kolay olur. İman nuru ile yanak ilişkilendirilmiştir.

İstifâza şevk-i ruhsârından âsândır velî

Küfr-i gîsûsından olsa nûr-ı îmânım halâs (G. 106/2)

Aşağıdaki beyitte yine kesret-vahdet ilişkisi öne çıkmaktadır. Şair, vahdete ulaşma hayalinin gönül meclisini aydınlatması hâlinde, zülfün küfrünün kendini karanlığa düşüremeyeceğinden bahsetmiştir. Zulmet, küfr sözcükleri zülfün siyah rengine teşbihen kullanılmıştır.

Küfr-i zülfün kor idi gûşe-i zulmetde beni

Olmasa fıkır-i ruhun şa‘şa‘a-i encümenim (G. 150/4)

Kâkül bu kez de karşımıza doğru yolu gösteren bir ışık olarak çıkmaktadır. Küfre iman eden kimse kâfir olur ancak şair burada bilinenin aksine bir durum ortaya koyarak gönlün hidayet ışığı bulmasının ancak küfre iman etmekle olabileceğini belirtmiştir. Saçı yine kesret olarak düşünürsek bir kimse Allah’ın yarattığı tüm mahlûkatların yani kesretin varlığına inanırsa o vakit Allah’a da iman etmiş olur ve böylelikle karanlık gönlü de hidayet ışığıyla aydınlanmış olur.

Kâkülün küfrine bir kimse ki îmân etmez

Dil-i târîkine envâr-ı hidâyet gelmez (G. 90/4)

Saç, İslam ülkesine gece baskını düzenleyen kâfir ülkesinin askerine benzetilmiş. Askerlerin gruplar hâlinde baskına gitmesiyle perçemin bukle bukle aşağı inmesi arasında

ilgi kurulmuştur. Ser-be-ser ifadesiyle saçın başta yer aldığına, şeb sözcüğüyle de saçın rengine atıfta bulunulmuştur.

Ser-be-ser iklîm-i İslâm'ı heme şeb-hûn eder

Saf-be-saf bir leşker-i kâfirsitândır perçemin (G. 129/2)

Yukarıdaki beyitlerde görüldüğü üzere saç küfürle ilişkilendirilirken yanak da imanla, iman nuruyla ilişkilendirilmiş ve çoğu beyitte ikisi bir arada kullanılmıştır. Zihnî'nin saç-küfür benzetmelerini genellikle kesret-vahdet kapsamında ele aldığını söyleyebiliriz.

3.3.1.2.7. Leylâ, Hind, Şam, Çin

Saçın "Leyla, Leyli" gibi sözcüklerle ifade edilmesi bu sözcüklerin geceyle ilgili olması; karanlık, gece gibi anlamları dolayısıyla siyahlık ifade etmesindendir. Sevgili güzellik padişahı olarak görülür. Güzellik padişahının gîsûsuna gönül bağlayan kimse için Leylâ'nın saçı, mutluluk meclisinde süpürgesi bile olamaz. Gönül bağlamak saçın âşıkları kendine bağlaması özelliğini yansıtır. Siyah saç kedere, ıstıraba işarettir; bu yönüyle mutluluk meclisiyle tezat oluşturur. Cârub (süpürge) de tel tel oluşu yönüyle saçla benzerlik gösterir.

Öyle bir gîsû-yı şâh-ı hüsne dil-bendim ki ben

Zülf-i Leylâ bezm-i ikbâlimde cârûbum degil (G. 143/5)

Divân şiirinde sevgili Leylâ'ya benzetilirken âşık da Mecnûn olarak tasavvur edilir. Aklı kıl kadar kalmamak, aklını yitirmek anlamındadır. Aklını yitirmek deyiimi Mecnûn'un dolayısıyla âşığın özelliğini yansıtır, ayrıca mecnûn sözcüğünün anlamını da ihtiva eder. Mecnûn Leylâ'nın aşkından delirir, çöllere düşer; âşık da sevgilinin siyah zülfünün gerdanının üzerine döküldüğünü seyredince kendini kaybeder, dîvâneye döner. Zira siyahla beyazın zıtlığından doğan güzellik âşığı şaşkına, deliye döndürür.

Gerdeninde Leyli-i zülfün temâşâ eyleyen

'Aklı kalmaz kıl kadar Mecnûn-ı ser-gerdân olur (G. 73/3)

Siyah saç, renginden ötürü Hint memleketine benzetilir. Çünkü Hindistan ırkı siyahilerden oluşur. Benler ise yine siyah olmalarından ötürü Şam şehri olarak tasavvur edilmiştir. Yağmacı zülüfle ben ordusu toplanıp yüze gece baskını düzenlemişlerdir. Gece baskını saçın ve benlerin rengiyle alakalıdır.

Edip tâtâr-ı zülfün ceş-i hâlin birle cem'ıyyet

Diyâr-ı Şâm'ı mülk-i Hind'i şebhûn eylemişlerdir (G. 59/4)

Saçın Çin'e benzetilmesi kıvrımlı olması ve güzel kokuya sahip olmasındandır. Şairin turre ve Çin'i birlikte kullanması tesadüf değildir. Turre alna dökülen lülelenmiş saç demektir. Bu da âşığın saç ile ilgili yapılan tasavvurlardan ve saçın farklı şekillerini yansıtmak amacıyla kullanılan sözcüklerden haberdar olduğunu göstermektedir. Sevgili dolandırıcıdır. Âşığa saçının güzel kokusunu ve dudağından öpmeyi vadederek onu kandırmıştır. Tolandırmak sözcüğü hem aldatmak hem de dolaştırmak anlamında kullanılmıştır. Bu sözcük dolayısıyla saçların dolaşık şeklini de hatırlamak mümkündür. Beyitte saç, Çin ile tasavvur edilirken dudak da şeker imalatının yapıldığı yer olması dolayısıyla Mısır ile tasavvur edilmiştir. Dudak-şeker benzerliği divân şairleri taafından çokça kullanılır.

Şemîm-i turre vü bûs-ı lebin va'diyle 'uşşâkı

Tahayyül 'âleminde Mısır ile Çin'i tolandırdın (G. 127/2)

3.3.1.2.8. Sümbül, Reyhân, Anber, Nâfe, Misk, Şeb-bû (Şebboy), Sabâ, Bâd

Saç; kokusu, kıvrım kıvrım oluşu ve renginin siyahlığı dolayısıyla sümbüle teşbih edilir. Saç sümbüle, göz de sümbülün gölgesinde yatan doğan kuşuna benzetilmiştir. Gölge, divân şiirinde gerçek anlamı yanında bir de "himaye, lûtf, teveccüh" anlamlarında kullanılır.²⁶ Yasemin kokulu saç, uzayıp sevgilinin alnından aşağı indiğinde gözlerinin üzerine düşer.

Sâye-i sünbülde bir şeh-bâzdır sankim yatar

Serpilip düşdüğe gâh zülf-i semen-bû çeşmine (G. 190/3)

Âşığın sevgilinin yanağını ve saçını talep etmesi, aslında sevgilinin kendine kavuşmayı arzulamasındandır. Tanıkta sümbül saç, gül ise sevgilinin yanağıdır. Hâr ü has kesrettir dolayısıyla vahdete ulaşmayı engelleyen her şeydir. Âşık sevgiliye ulaşmasını engelleyen sümbül ve gülü de çalı çırpı olarak görmektedir.

Şol dem ki bana zülf ü ruhun mültemes oldı

Nazârıma hep sünbül ü gül hâr ü has oldı (G. 193/1)

Sevgilinin yüzündeki yeni çıkmaya başlayan ayva tüyleri cennet bağının yeşilliğine benzetilmiştir. Bu durumda cennet bahçesi ile de kastedilen yüz olmaktadır. Şair kâkülün "şeb-bû[y] mudur yoksa sümbül müdür bilmem nedir" derken aslında

²⁶ Pala, a.g.e, s. 309

tecâhül-i ârif yaparak bildiği bir durumu bilmezlikten gelmiş; kâkülün şeb-bû, sümbül hatta daha başka güzel kokular gibi koktuğunu ifade etmeye çalışmıştır. Şeb-bû geceleri açması ve hoş kokması, sümbül de koyu rengi ve kokusuyla kâküle teşbih olunur.

Hatt-ı nev-hîzin hele sebz-i İrem'dir anladım

Kâkülün şeb-bû[y] mudur sünbül müdür bilmem nedir (G. 81/2)

Anber, Hint denizlerinde yaşayan bir çeşit ada balığından elde edilen yumuşak, yapışkan ve kara renkte, güzel kokulu bir maddedir. Anber bir ur olup balık tarafından dışarı atılır. Bunun için su üzerinde parça parça yüzer vaziyette veya sahile vurmuş olarak bulunur. Divân şairleri anberden, kokusu ve rengi münasebetiyle söz ederler. Sevgilinin saçları daima misk ve anber kokar. Âşık sevgilinin saçını anacak olsa her yer anber kokusuyla dolar.²⁷

Sevgilinin anber kokan saçları o kadar güçlü bir etkiye sahiptir ki sümbülün değerini düşürür. Tanıkta anber ve sümbül her ikisi de sevgilinin çeşitli yönleriyle kokusunu anlatmak için kullanılırlar. Ancak beyitte anber kokusunun sümbül kokusundan daha baskın olduğu ifade edilmiştir. Beyitteki anber-sümbül karşılaştırması, gonca-yanak benzetmesinde de karşımıza çıkmaktadır. Sevgilinin yanağı o kadar güzeldir ki onu gören gonca kendinden utanır. Gonca-yanak benzerliğinin renk ve koku benzerliğine dayandığını söyleyebiliriz.

Zîver-i ruhsâresi şermende kıldı gonceyi

‘Anber-i gîsûları pest etdi kadr-i sünbûli (G. 206/5)

Bir önceki beyitte yapılan karşılaştırmalar bu beyitte de görülmektedir. Benin kokusu saf anberden, kâkülün güzel kokusu da nâfe-i âhûdan daha değerli görülmüştür. “Anber-i sârâ ve nâfe-i âhû” anber ve misk kokusunun saf hâlidir. Sevgilinin kâkülünün güzel kokusu o kadar keskindir ki saf hâlde bulunan nâfe kokusunu bile bastırır.

Siyeh hâlinden oldı pest-kıymet ‘anber-i sârâ

Şikest oldı şemîm-i kâkülünden nâfe-i âhû (G. 171/3)

Sevgilinin gerdanına doğru öbek öbek inen perçemleri sümbüllere benzetilmiştir. Sümbüller çarşıda pazarda satılırken bir grup sümbül bir araya getirilip desteler oluşturulur ve o şekilde satılır. Öyleyse buradaki benzerliğin sadece koku, renk değil aynı zamanda şekil benzerliğine dayandığını da söylemek mümkündür. Ser-pûş başa giyilen

²⁷ Pala, a.g.e, s. 33

her türlü kisve olarak düşünülebilir, beyitte bu ifadenin kullanımı saçın başta bulunmasındandır.

Bir yana ser-pûşun eger halkı bütün hayrân eder

Perçemleri top top iner gerdâna sünbüller misâl (G. 145/5)

Saç lülesinin kıvrımları misk topluluğuna teşbih edilmiştir. Kâfile-i nâfenin Çin'den gelmesi Çin'in miskin çıkarıldığı ülke olmasındandır. Ayrıca saç-kâfile benzerliği saçın çokluğu ve uzun oluşundandır, Çin ve nâfe ise hem saçın rengini hem de kokusunu yansıtır. Hatın Şam'a teşbihi de rengindendir.

Pîçiş-i turreler indikçe hat üzre gûyâ

Çîn'den kâfile-i nâfedir ol Şâm'a gelir (G. 60/2)

Şairler en çok sevgiliyi, sevgilinin uzuvlarını veya çeşitli özelliklerini kullanarak çeşitli benzetme unsurları oluştururlar. Dolayısıyla sevgili her yönüyle onlara ilham kaynağı olmaktadır. Zihnî de sevgilinin güzel kokan saçıyla yüzündeki benlerin vasıflarının kendine söz söylettiğini belirtmiş; bu sebeple de misk ve anber kokan şiirinin, ceylan kokusuna benzediğini ifade etmiştir. Misk ve anber her ikisi de âhûnun kesesinden elde edilen hoş kokulardır. Misk, anber, hoş-bû sevgilinin zülfünün kokusuyla ilgilidir.

Kıldı Zihni-i sühan-gû vasf-ı hâl ü zülf-i hoş-bû

Oldı misl-i nâf-ı âhû şi'r-i müşğ ü 'anber-âmî (G. 93/5)

Doğu cihetinden esen hafif ve latif bir rüzgâr olan sabâ yelinin divân şiirinde kullanımı, sevgilinin kokusunu taşıması, dağıtması ve yayması üzerine kurulmuştur. Sevgilinin saçındaki misk, anber, sünbül ve reyhan kokularına sahiptir. Âşığın bazen kendini sabanın ellerine bırakarak sevgiliye götürmesini istemesi onun daima sevgiliden bir iz ve koku taşımasındandır.²⁸

Sabâ rüzgârının sevgilinin kokusunu âşığa taşıdığı ancak bazen de sevgilinin saçları arasında dolaşarak âşığa fitne, dert, keder getirdiği söylenir. Her iki durum da âşığı kendinden geçirir. Ancak sabâ rüzgârının böyle bir uğraş içine girmesine gerek yoktur. Zira âşığın sevgilinin saçına duyduğu arzu dayanılmaz bir hâl aldığı anda, âşık bunun etkisiyle zaten tamamen kendini kaybetmiş olacaktır.

Ey sabâ 'arz etme bûy-ı sünbül-i bâğı bana

Ter-dimâğ etmiş dil ü cânım hevâ-yı kâküli (G. 206/2)

²⁸ Pala, age., s. 383

Aşağıdaki beyitte sabâ rüzgârı haber getirip götüren aracı ve çalgıcı olarak geçmektedir. Âşık sabâ rüzgârından âşıkların hâlini sevgiliye bildirmesini istemiştir. “Mutrib, beste, âşıklar, şâh-ı nâz” ele alınarak bir aşk ve şarap meclisine ait özellikler yansıtılmıştır.

Beste-i zülfün sabâ kıl mutrib-i dem-sâza ‘arz

Öyle hem ahvâl-i uşşâkı o şâh-ı nâza ‘arz (G. 109/1)

Âşık daima sevgilinin saçına ulaşmayı ister fakat bu isteğinin başına ne getireceğini bilemez. Meltem rüzgârı hafif ve ılık eser ancak yine de estiği zaman kendiyile beraber neleri getirebileceği önceden bilinemez. Âşık bu sebeple kendi isteğiyle rüzgâr arasında benzerlik kurar.

Âstânın bâg-ı Firdevsü’n-na‘îmimdir benim

Hoş hevâ-yı kâkülün bâd-ı nesîmimdir benim (G. 147/1)

3.3.2. Alın (Cebîn)

Divân şiirinde sevgilinin alını parlak, açık ve temizdir. Bu sebeple benzetme unsuru olarak genellikle aya benzetilir.

Alnın temizliği ve yanağın parlaklığının ay ve güneşe benzetilmesi söz konusudur. Ay ve güneş her ikisi de parlaktır, etrafını aydınlatır. Bu sebeple ay ve güneşin arkadaşlık etmesi, birlikte gezmesi çok görülmemelidir.

Sende kim vardır bu berrâk-ı cebîn ü tâb-ı ruh

Çok mı mihr ü mâha hem-serlik berâberlik nedir (G. 66/4)

Sevgilinin alını parlaklık bakımından aya benzetilirken parlaklığının bazen ay kadar bazen de ondan daha fazla olduğu ifade edilir. Âşık ayın sevgilinin alnından ötürü parlaklık kazandığını, parlak güneşin ise bu parlaklığını sevgilinin yüzünden ödünç aldığını belirtmiştir. Ruh sözcüğü parça bütün ilişkisi göz önünde bulundurularak yüz yerine kullanılmıştır.

Ruhundan isti‘âre eyleyen hurşîd-i rahşânı

Cebîninden eder hem istinâre mâh-ı tâbânı (G. 202/1)

3.3.3. Kaş (Ebrû)

3.3.3.1. Umûmî Olarak Kaş

Divân şiirinde kaş şeklinden ötürü genellikle hilal ve yaya benzetilir. Zihnî Dîvânı'nda kaş; hâm-ı ebrû, ebrûvân, ebrû-yı kalem-kâr, ham-ı ebrû, piçiş-i ebrû, mihrâb-ı ebrû vb. ifadeleri kullanılarak benzetme unsurlarına konu olmuştur. Divânda genellikle ham-ı ebrû şeklinde geçen kaş, beyitlerin çoğunda mihrapla ilişkilendirilmiştir. Şair bir beyitte eğri kaşların 'Kâbe kavseyn'in sırrını düşündürdüğünü belirtmiştir. (bk. K. 1/21)

Kaşlar şekil özelliği bakımından tasvir edilirken kirpik, göz gibi başka unsurlar da benzetme içinde yer alır.

Müjesi tîr-feşâ[n] pîçiş-i ebrûsı kemân

Perçemi düzd-i yamân çeşm-i siyâhı cellâd (G. 41/4)

Fitne bakımından göz ile ortak gibi görülen ve sevgilinin ikinci derecede güzellik unsuru sayılan kaş, bir fitne dükkânı gibi düşünülür. Göz ve kirpik de bu dükkânın içinde yer alan unsurlar gibi hayal edilir.²⁹

3.3.3.2. Kaş ile İlgili Benzetmeler

3.3.3.2.1. Mihrâb, Tâk, Besmele, Kible

Mihrap kavisli olduğundan kaşa benzer. Camide namaz edilirken mihraba dönülür. Âşık da yüzünü sevgilinin mihraba benzeyen kaşlarına döndürerek onu seyrederek. Âşığın kadîm Müslüman olması ezelden beri sevgiliye bağlı oluşundandır. Mihrabın ikinci mısradaki namazla birleşimi secdeyi akla getirir. Secde vaziyeti de yine kavislidir. Mihrap, mah, ebru sözcükleri mütenasip bir biçimde kullanılmıştır.

Yüzüm döndürmezim mihrâb-ı ebrûsından ol mâhın

Müselmân-ı kadîmim zâhidâ terk-i namâz etmem (G. 156/3)

Secdegâhından başın kaldırmaz erbâb-ı niyâz

Kible-i matlab kaşın ser-tâk-ı mihrâbındadır (G. 45/2)

Şair miraç hadisesinin Hz. Muhammed (s.a.v.) uykudayken gerçekleşmesine telmihte bulunarak eğri kaşları bir kez görenin miracın derecesine vakıf olacağını

²⁹ Pala, age., s. 140

belirtmiştir. Zihnî başka bir beyitte eğri kaşların ‘Kâbe kavseyn’in³⁰ sırrını düşündürdüğünü belirtmiştir. (bk. K. 1/21)

Görse zâhid ham-ı ebrûsını bir kez der-hvâb

N’oldığın vâkîf olur rütbe-i tâk-ı mihrâb (G. 18/1)

Kemerli bir yapıya sahip olan ve mihrabın en üstünde olan tâk, bu şeklinden ötürü kaşa benzetilmektedir. Sevgilinin kemerli kaşları feyiz alınan yer olarak tasavvur edilmiştir. Gerçekte de büyük günah işleyenler mihraba ve dolayısıyla Allah’a yönelerek bağışlanmayı dilerler.

Ey ki tâk-ı ebruvânın gûşe-i mihrâb-ı feyz

Baş egip ecr-i ‘azîm andan alur erbâb-ı feyz (G. 108/1)

“Bismillâhirrahmânirrahîm” ferşi arşa bağlayan bir yoldur.³¹ Besmelenin bir yol olarak görülmesi ve bu yolun kavisli olması (besmele lafzı yazılırken üç tane uzatma işaretinin bulunması), ayrıca besmelenin b harfiyle başlaması ve bu harfin Arapça yazılışının (ب) kaşların şeklini yansıtmaması besmele-kaş benzerliğinin kurulmasına sebep olmuştur. Kur’ân-ı Kerim besmeleyle başlar. Her hayırlı ve güzel işin başı besmeledir. Bu sebeple âşığın sevgiliye ulaşmasında sevgilinin kaşları önemli bir yer teşkil etmektedir.

Hatt-ı siyâhı sûre-i Nûr ü Duhân’dır

Ebrûları da besmele-i mushaf-ı cemal (G. 144/3)

Baş eğmek secde etmek manasındadır. Dolayısıyla putlara secde eden biri dinden çıkmış olur. Herkes teravîh namazını kılarken âşıkların putların kaşlarının ucuna secde etmesi onların dinden çıktığının veya Müslüman olmadığının göstergesidir. Bu; beytin zahir anlamıdır, bir de asıl ifade etmeye çalıştığı anlama bakalım. Teravîh, yılda bir defa ramazan ayında kılınan namazdır. Kaşların mihraba benzetildiğini ve kesreti ifade ettiğini önceki beyitlerde açıklamıştık. O hâlde Allah’ın cemalini görmeyi arzulayan âşık, kesretten sıyrılarak sadece teravîh zamanı değil her zaman Allah’a secde ederek ona yaklaşmaya çalışır.

Her câyda etdikce terâvîhi edâ halk

³⁰ “Kâbe kavseyn” ifadesi Necm sûresi, 9. ayetten iktibastır. Ayetin tamamı “*Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ*” şeklinde olup Hz. Muhammed’in Miraç Gecesi Allah’a olan yakınlığını ifade eder.

³¹ “Besmele, âlem sayfasında nurani bir satır teşkil eden üç ehadiyet sikkesinin kutsi unvanıdır, kuvvetli bir ipidir ve parlak bir hattıdır. Yani ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ yukarıdan inerek ucu insana dayanır, ferşi arşa bağlar. İnsânî arşa çıkmaya bir yol olur.” (Bediüzzaman Sâid Nûrsi, *Sözler, On Dördüncü Lem’anın İkinci Makamı*, s. 9)

Biz baş egelim gûşe-i ebrû-yı bûtâna (G. 186/7)

3.3.3.2.2. Hilâl, Yây (Kemân), Cîsr (Köprü)

Ayın hilâl görünümündeki şekli kavislidir. Dolayısıyla hilâl-kaş benzerliği şekil benzerliğine dayanır. Hilâl, mâh-tâb, meclis-ârâ, şeb, vuslat sözcükleriyle güzel bir ahenk kurulmuştur.

Ol hilâl-ebrû cüvânım mâh-tâb olsun da gör

Meclis-ârâ-yı şeb-i vuslat-me'âb olsun da gör (G. 67/1)

Kaş, kavisli olduğundan kemâna benzetilir. Bazen öfkenin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaşın kirpiklere su vermesi kızgınlığını, öfkesini arttırmak içindir.

Sanırdım ol kemân-ebrûyı aglar hâl-i 'uşşâka

Meger kim su ver[ir]miş nâvek-i ser-tîz-i müjgâna (G. 178/2)

Sevgili kaşlarını çatığında iki kaş birleşir ve bu şekil bir köprü olarak hayal edilir. Kaşlar ve sırat köprüsü arasında benzerlik bulunmaktadır. Kaşlar siyah olması ve çokluğu bakımından kesretle ilişkilendirilebilirken Hakk'a yakınlığı (kurbîyet) da ifade etmektedir (Tarlan, 2009: 587-681). Vahdete ulaşmak açısından kesreti geçmek oldukça önemlidir. Âşığın sevgiliye ulaşması da kaşlarını aşıp geçmesine bağlıdır. Beyitte Allah'ın yaratma özelliğine de dikkat çekilmiştir.

Çatma ebrûsı degil kurmuş o Hallâk-ı 'azîm

İki göz[ü] üzere 'aşkda bir cîsr-i kavîm (G. 149/1)

3.3.4. Göz (Çeşm, Dîde, Ayn)

3.3.4.1. Umûmî Olarak Göz

Renk itibarıyla kara, siyah ender olarak da ela olan ve sevgilinin en dikkat çekici unsurlarından biri olan göz, daha çok kaş ve kirpikler ile birlikte kullanılır. Gözün genellikle kaş ve kirpikle birlikte kullanılması bunların bir bütünlük arz etmesi; fitne çıkarmada, âşıkları yaralayıp öldürmede önde gelen unsurlardan olmasındandır. Sevgilinin gözü durmadan kargaşa çıkarıp âşığı yaralayan bir afet ya da âşığı büyüleyen bir büyücü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kilisli Zihnî Dîvânı'nda sevgilinin gözü şekli, işlevselliği ve etkileri açısından çeşitli benzetmelere konu olmuş, bazen bir cellâd bazen bir âhû bazen de nergis olarak tasavvur edilmiştir. Bunun yanı sıra birkaç gazelde gözün deyim içerisinde kullanıldığını

da görmekteyiz. Nitekim aşağıdaki beyitte âşık, bedeninde açılan yaraları tarif ederken “göz göz olmak” deyimini kullanmıştır.

Göz göz olmakda açılmakda tahassürle müdâm

Görelî hâlini dâg-ı bedenim iki gözüm (G. 158/4)

Göz, bazen de sevgiliye edilen bir hitap biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Âşık sevgiliye “iki gözüm” diye hitap ederek gönlünü ona kaptırdıktan sonra gözünde hiçbir şeyin öneminin kalmadığını belirtmektedir.

Ben ki oldum bu garîb ilde senin meftûnun

Çıkdı dilden hele zevk-i vatanım iki gözüm (G. 158/3)

Göz sözcüğü deyim içerisinde kullanıldığı gibi gözle yapılan eylemleri ifade etmek için de sıklıkla kullanılır. Zihnî Dîvânı’nda göz, “gözetmek, gözlemek” şeklinde fiil olarak da kullanılmıştır.

Gurre-i ‘îd-i visâlin gözet ol bir mâhın

Ki eder cilve saçî üzre şeb-i Kadr ü Berât (G. 20/3)

Duyguların gözlerle ifade edilmesi beden dili kullanımında son derece önemlidir. Şair zaman zaman gözlerin ifade etme gücünden de yararlanmış. Sevgilinin gözleri bazen fitne ilmini anlatırken bazen de işveyi, nazı göstermektedir. Bu sebeple âşık onları çözmekte güçlük çekmektedir.

Fenn-i fitne resm-i ‘işve sihr [ü] efsûn mekr [ü] âl

Cümle meftûn [ü] müsellemdir sühan-gû çeşmine (G. 190/4)

3.3.4.2. Göz ile İlgili Benzetmeler

3.3.4.2.1. Şeh-bâz, Âhû

Yırtıcı bir kuş olan doğan kuşunun avcılık yeteneğinin üst düzeyde olması, keskin görme yeteneğine sahip olması, kanatlarının insanın göz şekliyle benzerlik göstermesi gibi özellikleri gözle ilişkilendirilmesinde etkili olmuştur. Özellikle avlayıcılık özelliği âşıkları gözleriyle etkileyip çok çabuk ağna düşürebilen sevgilinin gözleriyle bağdaştırılır.

Sevgilinin gözleri keskin bakışlara sahip olduğundan tüm gizli sırları ortaya çıkarmaya muktedir. Dünya bir araya gelse âşığın sırrını açığa çıkaramaz ancak sevgili tek bir bakışıyla bunu yapabilir.

Râz-ı dil açmazdım ammâ olsa ‘âlem halkı bir

Bir nigehe eyledi ol dîde-i şeh-bâz bâz (G. 91/4)

Âşığın gönlü kuşa, sevgilinin gözleri de onu avına düşürmeye çalışan doğana benzetilmektedir. Kuş doğanın elinden kurtulamaz. Âşık dünyanın en tepesindeki bir semte kaçsa da yine de sevgilinin gözlerinden kurtulamayacağını belirtmektedir.

Dîde-i şeh-bâzdan kurtulamaz murg-ı dil

Evc-i ‘adem semtine tut ki firâr eylemiş (G. 103/6)

Gazal, ceylan olarak da bilinen âhûlar, narin ve ince bir yapıya sahip olmalarından ötürü sevgiliyle, avlanmasının oldukça zor olması, gözlerinin iri yapıda ve çok güzel olması yönüyle de sevgilinin gözleriyle ilişkilendirilir. Beyâbân, dîvâne, âhû sözcükleri bir arada kullanılarak Mecnûn’nun çöllere düştüğü zaman, âhûlarla dostluk kurması olayına telmihte bulunulmuştur.

Havfim oldur yüz tuta bir gün beyâbân semtine

Zihni-i dîvâne-hû bakdıkça âhû çeşmine (G. 190/5)

3.3.4.2.2. Cadû, Cellâd

Sevgilinin gözlerinin etkileyiciliğiyle büyücü bir özelliğe sahip olması cadû, sihir, büyü kavramlarıyla bağdaştırılmasında rol oynar. Göz, kaş ve kirpik fitne çıkarmada son derece başarılıdır. Bu sebeple fitne söz konusu oldu mu genellikle bir arada anılırlar. Dolayısıyla bu üçü, fitnede dost oldu mu artık sevgilinin gözlerine bakma gücü kimsede kalmaz.

Yâver olmuş fitnede müjgân [ü] ebrû çeşmine

Kimde vardır tâkat-i nezzâre cādû çeşmine (G. 190/1)

Âhûların avlanması zor olan hayvanlar olduğunu daha önce de belirtmiştik. Ancak sevgilinin gözleri büyü yapmada o denli ustadır ki âhûları bile kendine bağlayabilir. Ayrıca meftun etmek, ifadesi hayran bırakmak anlamıyla da düşünülebilir. Zira ceylanlar dünyada en güzel göze sahip hayvanlardan biridir. Ancak sevgilinin gözlerinin güzelliğine onlar bile hayran kalmaktadır.

Ol dîde-i cādûları meftûn eder âhûları

Ol hâl-i ‘anber-bûları ser-mâye-i fîkr ü hayâl (G. 145/4)

Şair müje, ebrû, perçem, çeşm sözcüklerini bir arada kullanarak zihnimizde ortak çağrışımların canlanmasını sağlamaktadır. Bu çağrışımlar siyah olmaları, âşığı kendine bağlayıp gönlünde kapanmaz yaralar açmalarıdır. Gözlerin cellad oluşu âşığı ucuna asıp ona ıstırap çektirerek işkence etmesi, hatta öldürücü özelliğe sahip olmasındandır.

Müjesi tîr-feşâ[n] pîçîş-i ebrûsı kemân

Perçemi düzd-i yamân çeşm-i siyâhı cellâd (G. 41/4)

3.3.4.2.3. Bîmâr, Humâr, Nergis, Ser-hoş, Mey

Sevgilinin gözü baygın ve mahmur olduğu vakit hasta gibi algılanır. Sevgili bu gözlerle âşığa baktığı vakit âşık onun hasta olduğunu düşünüp helak olur. Sevgili bu şekilde âşığı öldürürse feleğin göz sürmesi artık âşığın çürümüş toprağı olur.

Çeşm-i bîmârın bu derd ile helâk etse beni

Sürme-i çeşm-i felek gerd-i remîmimdir benim (G. 147/2)

Göz, şekli itibarıyla nergis çiçeğine benzetilir. Gözün nergisle bağlantısı efsanelere dayanır. Efsanelerin birinde Gül ile Nergis arasında bir aşk yaşanmış. Bu iki sevgiliden Nergis göz şeklinde bir çiçek hâline sokulmuş ve kıyamete dek hicrân ve intizâr çekmeğe mahkûm edilmiştir.³² Dolayısıyla nergis gözün mahmur bakışı için kullanılmaktadır.

Bak hele sâkî ne hoş mey çakıyor

Süzülüp nergis-i mestî akıyor (G. 64/1)

Nergis çiçeğinin başının hafif öne doğru olması, çiçeğinin göze benzemesi ve sanki göz ucuyla bakan bir insanı çağrıştırması adeta sevgilinin mahmur bakışlarının nasıl olduğunu göstermektedir.

Çeşm-i nîm-mestini süzdükce nergis nâz ile

N'eydüğün iş'âr eyler dîde-i mahmûr-ı yâr (K. 2/17)

Sarhoş olan kimsenin gözlerinin baygın oluşu gibi sevgilinin gözü de görünüşüyle baygın ve mesttir. Sevgili nazlı ve gururludur. Gözlerinin sarhoşluğu bazen bu naz ve gururundan da kaynaklanmaktadır. Sarhoş olan kimse hiç sebep yokken sinirlenir, kızar, sağa sola bulaşır. Sevgilinin sarhoş gözlerinin kızgınlık ve hışım üzerine olması âşıklarda ona bakacak kuvvet bulundurmamaktadır.

Tâkat-i nezzâre kalsın mı dil-i 'uşşâkda

Çeşm-i ser-hoşun begim hışm ü celâl üstündedir (G. 84/6)

Sarhoşun ne yapacağı belli olmaz bu sebeple ondan çekinilir. Âşıkların sevgilinin sersem, baygın gözlerine tutulduktan sonra meyhane köşesindeki bir esir gibi olması bundandır. Humâr-meyhane, meftun-esir sözcükleriyle leff ü neşr sanatı yapılmıştır.

Humâr-ı çeşmine meftûn olanlar

³² Pala, age., s. 369

Esîr-i gûşe-i mey-hânedir hep (G. 14/3)

Sevgilinin gözlerinin şarap rengi olması, âşığın kanını içmesindendir. Dem sözcüğü tevriyeli kullanılmıştır. Ayrıca dem, mey-gûn, dil; süzmek, nigâh, naz sözcükleri mütenasip biçimde kullanılmıştır.

Süzdüğün dem çeşm-i mey-gûnun nigâh-ı nâz ile

Mest olupdur şimdi dil bir başka hâl üstündedir (G. 84/2)

3.3.4.2.4. Fitne

Fitne, ortalığı karıştırmaya, kan dökmeye sebep olur. Sevgilinin gözlerinin fitneye teşbihi de bu sebeptedir. Sevgili gözleriyle âşığın aklını, gönlünü karıştırır ayrıca rakiplerle arasının açılmasına sebep olur.

Sevgilinin baygın gözleri fitnenin kışkırtıcısı olarak görülmektedir. Onu görüp kendinden geçenler meyhanede dans ederler. Dans etmek sarhoşluğun etkisiyle sağa sola salınarak yürümektir. Mahmûr, mestân, meykede, raks etmek sözcükleri kullanılarak kurulan bir içki ve eğlence meclisine atıfta bulunulmuştur.

Dîde-i mahmûrunun fitneyi tahrîkidir

Meykede içre eder halka-i mestân raks (G. 107/2)

Sevgilinin fitne gözleri o kadar çok sihir yapar ki bir bakışıyla tüm âşıkları kendine çeker. Bir kimseye büyü yapıldığı zaman o kimse bağlanır ve artık gösterdiği her davranışında o büyüün etkisi görülür. Meftûn da birine bağlanmak, tutulmak anlamındadır. Dolayısıyla efsûn ve meftûn sözcükleri anlam bakımından birbirini kapsayıcı özelliktedir.

Fitne çeşmin kim eder efsûn efsûn üstüne

Bir nigezle cezb olur meftûn meftûn üstüne (G. 185/1)

Gözlerin konuşması duyguları yansıtmastandır. Âşık, sevgilinin konuşan gözleriyle üzerine fitne saldığını bu sebeple de ay yüzünü seyretmeye mecali kalmadığını belirtmektedir.

Fitne-endâz olmasa çeşm-i sühan-gûyun senin

Hâli olmazdı temâşâdan meh-i rûyun senin (G. 130/1)

3.3.5. Gamze (Yan Bakış)

3.3.5.1. Umûmî Olarak Gamze

Sevgilinin âşığı yaralamada kullandığı en büyük silahlarından biri de bakışlarıdır. Gamze genellikle göz, kirpik ve kaşlarla birlikte kullanılarak çeşitli benzetmelere konu olur. Bazen bir cellât gibi sert ve katı olur bazen de bir ceylan gibi ince ve naif. Kılıcıyla, okuyla âşığın gönlünü, bağrını, sinelerini yaralar bazen de onu öldürür.

Sevgili âşığa merhamet etmez daima onu yaralamak için uğraşır. O, adeta bir katildir. Sürekli elini ayağını sıvayarak âşığı katletmek için beklemektedir. Âşık, sevgilinin bir an bile kendine şefkatle bakmadığını belirtmektedir.

Sanma bir lahza bana nazra-i eşfâk eyler

Dem-be-dem katlime teşmîr-i yed ü sâk eyler (G. 58/1)

Gamze beyitlerde “tîg, afet, afet-i cân, fettân, hânçer, câdû, sayyad, katil, gammad vb.” nitelendirmelerle karşımıza çıkmaktadır.

3.3.5.2. Gamze ile İlgili Benzetmeler

3.3.5.2.1. Cellâd (Gamze-i cellâd), Fitne, Câzû

Gamzenin cellada teşbihi öldürücü vasfının bulunmasındandır. Gamze oklarını atarak âşığın sinelerini deler. Sevgilinin gözleri de âşığı kendinden geçirip yaralama özelliğine sahiptir. Ancak gamze bu konuda ondan daha üstün görülmektedir. Zira göz, âşığın intizarlarını görüp ona rahmetle baksa da gamze yine de merhamete gelmez.

Çeşmi şâyed nigeş-i rahm ede efgânımıza

Lîk ol gamze-i cellâdına şefkat gelmez (G. 90/3)

Zamanın fitneleri, ne varsa hepsi sevgilinin mahmur gözlerindeki bakışlarındadır. Sevgilinin yan bakış okları o kadar güçlü bir etkiye sahiptir ki sevgili emretse tüm halkı katleder.

Gamze-i cellâdına emr etse katl-i ‘âm eder

Fitne-i devrân nigâh-ı çeşm-i ser-hoşındadır (G. 50/2)

Âşık sevgiliye gamzesine niçin katletme emri verdiğini sorarak bir avuç kanın kendine ne fayda sağlayacağını sormaktadır. Zira sevgilinin gamze-i cellâdı bilhassa oklarıyla kan dökme özelliğine sahiptir.

Katlime gamze-i cellâdına emr etme neden

Sana ne fâ’ide vardır bir avuç kanımdan (G. 165/6)

Hârût, sihir ve büyüde usta olan bir melektir. Sevgilinin bakışları fîtnede o derece üstat olmuştur ki sihir konusunda Hârût'u bir öğrenci gibi okutur. Ona sihir ve büyü ilimlerini öğretir.

Okudur sihrde şâkird gibi Hârût'ı

O kadar kim nigehe fîtnede olmuş üstâd (G. 41/7)

Âşık, Zihnî'ye seslenerek sevgilinin büyücü gamzesinin gönlünü esir ettiğini bu sebeple Hârût'un fitne ve sihir ilminden bahsetmemesi gerektiğini söylemektedir.

Zihniyâ ol gamze-i câzûya dil olmuş esîr

Açma mebbas fenn-i sihr ü fitne-i Hârût'dan (G. 160/5)

3.3.5.2.2. Ceyrân (Ceylan), Şeh-bâz

Sevgilinin bakışları mahmur olduğu zaman ceylana benzetilir. Türk divân şiirinde kötü kalplilik, kavgacılık, zalimlik, cesurluk, gibi özellikler içinde ele alınır. Türklerin at binici ve ok atıcı oldukları da zaman zaman göz ile birlikte dile getirilir (Pala t.y.: 475). İşveli sevgilinin bakışlarıyla Çin âhûsunu büyüleyip hayran bıraktığı belirtilmektedir.

Hayrân kıldı sihr ile âhû-yı Çîn'i hep

Ceyrân bakışlı Türk'de bir tıfl-ı pür-delâl (G. 144/2)

Sevgilinin bakışları da tıpkı gözleri gibi keskin ve yaralayıcı olması yönüyle doğana benzetilmektedir. Kumruya benzeyen âşıklar, kendilerine mekân olarak sevgilinin gözlerinin çukurunu seçerler. Ser-i kûy ifadesi sevgilinin göz ucuyla bakmasıyla ilişkilendirilmektedir.

İhtirâz etmez mi şeh-bâz-ı nigâhından 'aceb

Kumri-i gönlüm mekân dutmuş ser-i kûyun senin (G. 130/3)

3.3.5.2.2. Kılıç (Şemşir, Tîg), Tîr, Hançer, Bıçak

Sevgilinin yan bakışlarının kılıç, ok, hançer, bıçak gibi unsurlara benzetilmesi bunların kesici, yaralayıcı özelliğinin bulunmasındandır.

Sevgilinin bakışları kılıç gibi keskin, kirpikleri de ok gibi iğneleyici bir özelliğe sahiptir. Âşık, sevgilinin bakışlarından korktuklarını ve bu sebeple her davranışını hoş gördüklerini belirtmek için "gözün üstünde kaş var dememek" deyimini kullanmıştır.

Sende bu tîr-i müje bu tîg-i gamze var iken

Bîmden kim der sana vardır gözün üstünde kaş (G. 102/2)

Sevgili âşığa cefa kılıcını çekerken ağyara vefa göstermektedir. Oysa âşığın ondan beklediği ilgisizlik oklarını rakibe yöneltmesidir.

Bana şemşîr-i cefâ-keş olur agyâra velî

Nigeh-endâz-ı vefâ tîr-i tegâfûl yerine (G. 179/4)

Gamze, âşıkta açtığı yara nedeniyle hançere benzetilir. Sevgili gamzesinin hançeri ile âşığa ıstırap verir, yüreğini yaralar, onu canından eder. Buna rağmen âşık sevgiliye gönülden bağlı olduğu için onun bakışlarından şikâyetçi değildir. Aksine sevgilisinden sürekli olarak böyle bir bakış beklemektedir. Çünkü onun için sevgilinin gamzesinin hançeri âb-ı hayât gibidir. Kime degerse onun canına can katar. İkinci mısra da geçen cân sözcüğüyle âb-ı hayâtın içenlere can bahsetme özelliğine atıfta bulunmaktadır.

Hızrveş âb-ı hayâta yetişür bir demde

Hançer-i gamzene cân ile olanlar teslîm (G. 149/3)

Elinde kılıç bulunduran gamzeler, daima savaşmayı beklemektedir. Çünkü onların en büyük vasfı kan dökmektir. Lakin âşığın kanından sevgi sahası olmaz.

Hûn-ı ‘âşıkdan mahabbet sâhası olmaz tehî

Tîg ber-kef gamzeler her dem kıtâl üstündedir (G. 84/3)

Sevgili elinde gamze kılıcı, gözleri kan çanağına dönmüş şekilde tasvir edilmiştir. Sevgilinin gözlerindeki kan, âşıkların kanıdır. Nitekim o bakışlarının kılıcıyla âşıkları yaralayıp kan akıtmaktadır. Gözlerinin kan çanağına dönmesinin bir alameti de sarhoşluğun etkisiyle gözlerin kızarmasıdır.

Elinde tîg-i gamze çeşmi dönmüş tâs-ı pür-hûna

O hûnî-meşrebim ser-hōş olup mey-hânedan gelmiş (G. 104/4)

Âşık bu kez de sevgilinin bakışlarını bıçağa benzetmektedir. Bıçağı beline takmak birini öldürmek üzere hazırlanmak anlamını taşımaktadır. Sevgilinin bakışlarının kanlı olması ve mısra da geçen yine sözcüğü bu işlemi daha önce de gerçekleştirdiğinin göstergesidir. Sahra meydanı aşkından deliye dönüp çöllere düşen âşıkların mekânını ifade etmektedir.

Yine ol hûnî-nigeh takdı bıçağın beline

Verecek sâha-i sahrâyı bugün kan seline (G. 189/1)

3.3.6. Kirpik (Müje, Müjgân)

3.3.6.1. Umûmî Olarak Kirpik

Müje ve müjgân adları altında kirpikten bahsedilirken onun gamze gibi yaralayıcı ve öldürücü vasıfları söylenir. Saç ve kaş gibi kara olan ve göz kapaklarına saf saf dizilen kirpikler, oklarını âşığın üzerine salar. Âşık, kirpiğin saldıgı oklara hedef olmak ister.³³

Kirpikler âşığın avlayan bir silah, sinisini delip yaralayan bir ok olması itibarıyla öldürücü bir özelliğe sahiptir. Daha çok yay, ok, göz, gönül, avcı, av, vurmak sözcükleriyle karşımıza çıkar. Şekli itibarıyla pençe, hançer, ok, neşter gibi öldürücü vasfa sahip olan nesnelere benzetilir.

Âşık sevgilinin kirpiklerinden biraz uzak kaldı mı hemen nerede olduğunu merak eder. Sevgilinin kirpiklerini merak edip sormasıyla tekrar cevr ü cefa eden okların hedefi olur.

Vây ol müjgân-ı dil-dûz-ı cüvânım kandadır

Söyleyip tîr-i cefâ-bâra nişân oldum yine (G. 191/3)

Kilisli Zihnî Dîvânı'nda kirpik, müje ve müjgân isimleriyle toplamda dokuz yerde geçmekte olup bunların hepsinde oka benzetilerek ve dolayısıyla kan dökücü özelliğiyle kullanılmıştır. Bir beyitte ise kaşlarla birleşip fitne vermesiyle ele alınmıştır.

3.3.6.2. Kirpik ile İlgili Benzetmeler

3.3.6.2.1. Ok (Tîr, Hadeng)

Kirpiklerin ucunun sivri olması ve yaralayıcı özelliğe sahip olması oka teşbihinde etkili olmuştur. Kirpiklerin bir ok gibi âşığın üzerine atılmayı beklemesi, âşığın gönlünde korkuya sebep olmuştur. Zira âşığın gönlü zaten çektiği ıstıraplardan dolayı ağlayıp inlemektedir.

Tîr-i müjgândan dil-i zârım hirâsândır yine

Bir de olmuş zahm-ı tîg-i gamzeden cânım halâs (G. 106/3)

Müjgân ve ebru her ikisi de kan dökücü özelliğe sahiptir. Şair ikisinin bu özelliğinden yararlanarak birleştiği anki hâllerini gözümüzde canlandırmaktadır. Tîr ve şemşîr ifadeleri önceki mısra da geçen müjgân ve ebrû ile uyumlu bir şekilde kullanılarak leff ü neşr sanatı yapılmıştır.

O müjgân ile ebrû birbiriyle oldılar yek-reng

³³ Pala, age., s. 289

Ne kanlar dökülür hem-ser olunca tîr şemşîre (G. 181/3)

Âşıklar cesur, yürekli kimselerdir. Sevgilinin ne oklarından ne kılıcından ne de hançerinden kaçarlara. Sevgilinin oklarını ezelden beri âşıkların üzerine atması, onların bu özelliklerindendir. Bu vesileyle gamzenin de ecel meydanının celladı olduğu hatırlatılmaktadır.

Ey ki müjgânı hadeng-i pür-dil-i rezm-i ezel

Gamze-i hûn-hvâresi cellâd-ı meydân-ı ecel (G. 141/1)

3.3.7. Yüz ve Yanak (Çehre, Dîdâr, Ârız, Rûy, Rû, Ruh, Ruhsâr)

3.3.7.1. Umûmî Olarak Yüz ve Yanak

Divân şiirinde yüz ve yanak sevgilinin güzelliğini ortaya koyan en önemli unsurlardandır. Sevgilinin kaşı, gözü, ağzı, burnu vb. hep yüzündedir. Yetiştığının göstergesi olan ayva tüyleri yanaklarında biter, güzelliğini yansıtan benleri yüzündedir. Yüz bazen mecaz-ı mürsel yoluyla yanak için kullanılır, çoğu zaman da bu iki unsur birlikte alınarak aynı benzetmelere konu olurlar. Biz de bu sebeple ikisini aynı başlıkta vermeyi uygun gördük.

Sevgilinin yüzü parlak ve beyaz olarak tasvir edilir. Bu sebeple genellikle meh-rû olarak yer alır beyitlerde. “Onda İlahî cezbe vardır, peygamber nuru görülür. Tasavvufî olarak ayva tüyleri küfürdür, kesrettir, zulmettir. Yüz ise dindir, bu kesretin ardındaki vahdettir.” (Kurnaz, 1996: 249-250). Âşığa sevgilinin yüzünü seyretmek huzur verir, gamlı olan gözlerini aydınlatır, dolayısıyla âşığı karanlıktan kurtarır.

Şükr kim rûşenter etdi seyr-i dîdârın hele

Dîde-i gam-dîdemiz olmuşdı vakf-ı intizâr (K. 2/10)

Zahitler cenneti isterken âşıkların tek arzusu sevgilinin cemalini görmektir. Burada kastedilen sevgili Allah’tır (c.c.). Âşık için, sevgilinin yüzünü görmeyecekse cennete girmesinin bir anlamı yok. Zihnî âşığın bu arzusunu “Eğer göremeyeceksem cennet haram olsun bana.” şeklinde ifade etmektedir.

Görmesem ger bezm-i pür-envâr-ı dîdârın senin

Kasr-ı ‘Adn [ü] ravza-i cennet harâm olsun bana (G. 3/3)

Âşık bazen bu arzusunu o kadar yüceltir ki ay ve güneşin batışının o güzel yüzü görme arzusundan kaynaklandığını belirterek hoş bir hüsn-i talil yapar.

İştîyâk-ı nûr-ı dîdârın ile hûrşîd ü meh

Garka-i deryâçe-i hayret degildir yâ nedir (G. 80/4)

3.3.7.2. Yüz ve Yanak ile İlgili Benzetmeler

3.3.7.2.1. Ayna (Mir'ât), Ay (Kamer, Meh), Güneş (Mihir)

Ayna güzelliği yansıtması, parlak ve saydam (pürüzsüz) oluşu bakımından yüz ve yanağa teşbih olunur. Eskiden papağanlara konuşma öğretmekte ayna kullanılmış. Bir kişi, kuşu büyük bir aynanın önüne koyup kendisi aynanın arkasında gizlenir ve konuşmaya başlar. Aynada kendi aksini gören kuş, bu sesi, kendisi gibi bir kuşun sesi sanarak taklide başlar ve konuşmayı öğrenir (Pala t.y.: 474). Şair bu gelenekten yararlanarak dilsiz âşıkların sevgilinin yüzüne bakıp ondan müsaade aldıktan sonra konuşmaya başladıklarından bahsetmiştir. Âşıkların dilsiz olarak addedilmesi sevgiliden çekindikleri için susmalarındandır. Sevgili ancak müsaade ederse âşık konuşup ona olan aşkını dile getirecektir.

Nazra-i mir'ât-ı ruhsâra edip ruhsat-pezîr

‘Âşık-ı bî-dilleri tûtî-makâl etdün bu şeb (G. 15/4)

İnsanların dış özelliklerine bakarak iç özelliklerini anlamaya çalışma olarak karşımıza çıkan kıyafet-nâmeler klasik edebiyatta son derece önemli bir yere sahiptir. Bu edebî tür zamanla yüz okuma bilimine dönüşerek devam etmiştir. Şairin yüzü aynaya benzetip ondan sûret çıkarması bu ilmin bir örneğidir.

Safvet-i sîne vü envâr-ı ruhun şevkiyle

Okunur nüsha-i mir'ât ile ders-i mişkât (G. 25/2)

Bu beyitte az önce bahsettiğimiz iki farklı geleneğin izlerini görmek mümkündür. Tab'-i pâk ifadesini şairlik yeteneği olarak düşünürsek âşık her ne zaman sevgilinin yüzünün aynasına baksa konuşmaya, yani şiir yazmaya başlar. Bu papağan-ayna geleneğini akla getirir. Ancak ifadeyi şairin temiz, saf karakterinin dile gelmesi şeklinde alırsak bu da yüz okuma ilmiyle ilgili olur.

Her ne dem âyine-i ruhsâra olsam nazra-pâş

Tab'-i pâkim Zihniyâ tûtî gibi gûyân olur (G. 73/7)

Âşığın sevgilinin yüzünü veya yanağını aya benzetmesi ayın parlak ve yuvarlak (dolunay) oluşu ve etrafa ışık saçmasındandır. Sevgili meclise girerek meclisi aydınlatır böylece âşığın gönlü gamın doğurduğu karanlıktan kurtulmuş olur. Beyitte sevgilinin sâki olarak görülmesi de söz konusudur.

Dün gece yogidi dilde eser-i zulmet-i gam

Bezmede yâr-ı kamer-çehre kadehkâr idi hem (G. 155/1)

Âşık, bazen mecaz-ı mürsel yoluyla meh-rû ifadesini sadece sevgili için kullanır. Bu vesileyle güzel yüzünün bir benzerinin henüz dünyada görülmediğine değinir. Ayrıca ay ile birlikte hâle ifadesini de kullanarak sevgiliyi kucaklamayla hâlenin ayın etrafını sarması arasında benzerlik kurar. Bu şekilde rakibe dünyayı dar ettiğini belirtir.

Bir meh-rûya dil-i zâr düşüpdür bu sene
Görmedi çeşm-i felek benzer o vech-i hasene (G. 177/1)

Bu şeb mânend-i hâle çekdim âgûşa o meh-rûyı
Murâdımca cihânı teng-târ etdim rakîbâna (G. 178/3)

Ayın dünyayı aydınlatması özelliğine değinilerek ışığını, sevgilinin yanağından aldığı ve böylece dünyayı karanlıktan kurtarıp aydınlatığı belirtilmektedir. Zira bilindiği üzere Ay, ışığını Güneş'ten alıp dünyayı aydınlatmaktadır. Sevgilinin yanağının veya yüzünün zaman zaman güneşe benzetildiği göz önünde bulundurulursa bu teşbih daha da manidar olacaktır.

Koymadı zulmetde rûşen kıldı çeşm-i 'âlemi
'Ârızından iktibâs-ı nûr edip meh-tâb-ı feyz (G. 108/3)

Sevgilinin yüzü ve yanağı aya benzetildiği gibi güneşe de benzetilir. Bu benzetmede de benzer unsurlar rol oynar. Güneşin yakıcılığı ile sevgilinin yanağının âşıkları yakması arasında benzerlik kurulur. Güneş o kadar ki dünyaya ışık salar yine de onun parlaklığı, sevgilinin yanağının parlaklığı yanında küçük bir zerre gibi kalmaktadır.

Pîş-i tâb-ı 'ârızında zerre-i nâ-çîzdir
Bunca kim pertev salar dünyâya mihr-i tâbdâr (K. 2/27)

Aşk sarhoşu olan, Cemşid'in kadehine meyletmez. Sevgilinin yanağına bakan da güneşe iltifat etmez. Yüz ve yanak güneşe veya aya benzetilirken bazen parlaklık ve güzellik bakımından onlara eşdeğer görülürken çoğu zaman da sevgilinin bu unsurları onlardan daha parlak olarak ele alınır.

Mest-i 'aşkın sâgar-ı Cemşîd'e etmez iltifât
Nazra-pâş-ı 'ârızın hurşîde etmez iltifât (G. 21/1)

Sevgilinin her sabah yüzünü feleklere arz etmesi güneşin her sabah doğmasıyla alakalıdır. Âşık, sevgilinin böyle yapmasını güneşi hayran bırakmak isteğine bağlamaktadır. Güneşin aynayla birlikte yer alması, aynanın ışığı daha net yansıtması özelliğindendir.

Eder her subh 'arz-ı 'ârız-ı pür-tâbın eflâke

Meger âyîne-i hurşîdi hayrân eylemek ister (G. 53/4)

3.3.7.2.2. Gül, Gonca, Lâle

Sevgilinin yüzünün ve yanağının gül, gonca, lâle gibi unsurlara benzetilmesi hem renk hem de koku itibarıyladır. Bu benzetmelerde yüz ve yanak çoğunlukla benzetilen konumundadır. Bir beyitte gül bahçesindeki gülün sevgilinin kırmızı yüzünden yoğrulduğu belirtilirken başka bir beyitte tüm insanların sevgilinin yanağını güle benzettiklerinden, bu sebeple gülün ikbalinin pek parlak olduğundan bahsedilmektedir.

La‘l-i nâbından mukattardır şarâb-ı cân-fezâ

Rûy-ı âlından muhammerdir bu gülzârın güli (G. 206/3)

‘Ârız-ı yâri güle teşbih eder halk-ı cihan

İşte bu reng ile pek firûzdur ikbâl-i gül (G. 139/2)

Gül-bülbül, pervane-ateş mazmunları kullanılarak leff ü neşr sanatının yapıldığı bu beyitte yanak rengi, kokusu ve yakıcılığı yönüyle gül ve ateşe benzetilmektedir. Bu vesileyle pervane ve bülbül ile âşığın gönlü arasında benzerlik kurulmaktadır. Aşağıdaki iki beytin mısraları âdetâ birbiriyle yer değiştirmiştir.

‘Ârızın âteş midir yâ gül müdür bilmem nedir

Gönlümüz pervâne mi bülbül müdür bilmem nedir (G. 81/1)

Gâh pervâneye gâh bülbüle benzer Zihnî

Gül mi âteş mi ‘aceb ‘ârız-ı âl-ı cânân (G. 163/5)

Beyitte sevgilinin kırmızı yanağının kırmızı goncaya benzetilmesi söz konusudur. Bu benzerlikte goncanın henüz açılmamış gül olması dolayısıyla yuvarlak oluşu da etkili olmaktadır. Tebessüm sözcüğü de beyte gelişigüzel yerleştirilmemiştir. Tebessüm hâlinde olan ağzın yapısı goncanın şekliyle benzerlik göstermektedir.

‘Ârız-ı alın sorup yâre tebessümle dedi

Gonce-i hamrâdır ol nâzik nihâl üstündedir (G. 84/5)

Aşağıdaki beyitte yanak goncaya benzetilirken yüz de bahçeye benzetilmiştir. Sevgilinin yanaklarının dikensiz olması, henüz sakallarının çıkmamış olmasındandır.

Hârsız [bir] gonce-i ruhsârın oldum bülbüli

Bâga varmam her gül-i pür-hâre olmam âşinâ (G. 7/4)

Âşık bu kez de sevgilinin yanağını hem güle hem laleye hem de kıvılcıma benzetmiştir. Bu benzerliklerde renk unsuru etkili olmaktadır. Zihnî'nin aynı anda birden çok benzerliği kurması onun şairlik gücünü ortaya koymaktadır.

Ruhsârı güldür lâledir bir şu'le-i cevâledir

Mahbûb-ı endek-sâledir bilmez kemâl-i ehl-i hâl (G. 145/3)

3.3.7.2.3. Kiblegâh, İmân

Yüzün kiblegâh olması üzerinde mihraba benzeyen kaşlar ve âşıkların yöneldiği yegâne yer olmasından ileri gelir.³⁴ Yüz kiblegâh olarak görülürken sevgilinin eşiği de Müslümanların ilk kıblesi olan ve Arapça Beytülmakdis (mukaddes ev) denilen Mescid-i Aksâ'ya benzetilir. Mescid-i Aksâ'ya çevresiyle birlikte Harem-i şerif adı verilir.³⁵ Bu sebeple oraya sadece Müslüman olanlar girebilir. Âşığın sevgilinin eşiğine rakipleri koymak istememesi bu düşüncedendir.

Yüzün çün kiblegâh-ı âşıkândır

Eşigin Mescid-i Aksâ'ya benzer (G. 68/4)

Yüz veya yanak iman nurunun tecelli ettiği yerdir. Bu sebeple âşık sevgilinin yüzünü seyretmeye doyamaz. Yüz kelimesi beyitte yüz dönmek deyimiyle de karşımıza çıkmaktadır. Âşığın sevgilinin yanağına yüzünü dönmesi, ilgisini kesmesi mümkün görülmemektedir.

Nice yüz dönmek olur 'ârız-ı cânânımdan

Hîç mümkün mi geçem şu'le-i imânımdan (G. 165/1)

3.3.7.2.4. Sib (Elma)

Elma umûmiyetle gabgab ve çene teşbihinde kullanılır. Ancak sevgilinin kırmızı yanakları da renk ve yuvarlaklığı bakımından kırmızı elmaya benzetilir. Beyitte sevgilinin elma yanağı meze olarak yer almaktadır.

Şeker-i la'l-i lebin sîb-ruhın kıldı meze

Bezmimiz 'işreti ber-vefk-i merâm oldu bu şeb (G. 16/4)

³⁴ Pala, age., s. 127

³⁵ <https://islamansiklopedisi.org.tr/mescid-i-aksa>

3.3.7.2.5. Mûm (Şem), Ateş, Kan (Hûn)

Yanağın mum ve ateşe teşbihi renk ve yakıcılığı itibarıyladır. Mum ile benzerliğinde zaman zaman pervâne de zikredilerek mum-pervâne mazmunu söz konusu edilir. Mumun/yanağın âşığın gönül meclisini aydınlattığı belirtilirken bu sebeple saçların siyahlığının gönlü karartmadığı ifade edilmektedir.

Hayal etsem de kâr etmez dile sevdâ-yı gîsûsı

Ruh-ı pür-tâbî kim cân bezmine şem‘-i münevverdir (G. 54/3)

Yakıcı bir özelliğe sahip olan sevgili âşıklarına daima ıstırap çektirip yüreklerine bir kor bırakır. Sevgilinin ateşli şarabı içmesiyle yanaklarının ateş gibi kırmızı ve yakıcı olması arasında bağlantı kurulmaktadır. Âşık, sevgilinin yanaklarının kırmızılığını kıvılcım saçan bir ateşe benzetmektedir.

Şarâb-ı âteşîn içmiş gelir o tıfl-ı sûz-efgen

Yine olmuş iki ruhsâresi şu‘le-feşân âteş (G. 101/2)

Beyitte yanağın, gözün nuru olarak addedilmesi ona verilen değeri göstermesinin yanı sıra yanağın parlak, nurlu oluşundandır da aynı zamanda. Yanağın ciğer kanına benzetilmesi kanın da yanak gibi kırmızı rengine sahip olmasındandır. O, âşıkların yüreğini kanatıp kan gölüne çevirmektedir. Yanağı rengini de o kandan almaktadır. Beyitte ben de yara ve göz bebeğine benzerliğiyle ele alınmaktadır.

Gerçi ‘ayn-ı merdüm ü nûr-ı basardır hâl ü ruh

Bâ‘is-i dâg-ı dil ü hûn-ı cigerdir hâl ü ruh (G. 36/1)

3.3.7.2.6. Rûm

Sevgilinin saçı ve beni Hintlere benzetilirken yanağı ve yüzü de Rûmlara benzetilir. Zira Rûmlar beyaz ırktandır ve diğer milletlerden üstün olarak görülürler. Sevgilinin yüzünün de beyaz oluşu, ayrıca diğer tüm güzellik unsurlarından önemli olması onun Rûm milletine benzetilmesinde etkili olmaktadır.

Ruhunlâ hâl-ı siyâhın hayâli yanımda

Bahâ-yı millet-i Rûm’ı diyâr-ı Hind’i deger (G. 70/4)

Âşık, anber kokulu ayva tüylerinden sonra yanağın meftunu olduğunu belirterek bu durumu Şâm’dan Rûm ülkesine seyahat etme şeklinde tahayyül etmiştir. Bilindiği üzere Rûm memleketi yüz için Şâm ise akşamı ifade etmesi yönüyle siyah ayva tüyleri için kullanılır. Ayrıca hat-anber benzerliği de koku ve renk dolayısıyladır.

Ruhun meftûnı oldum hatt-ı ‘anber-fâmdan sonra

Seyâhat eyledim iklim-i Rûm'a Şâm'dan sonra (G. 182/1)

3.3.7.2.7. Bahçe (Bâğ, Gülsitân)

Yanakların bahçeye benzetilmesi üzerinde kırmızı güllerin, lalelerin açması, ayva tüylerinin yetişmesi, güzel kokuları içinde barındırması ve daha birçok özelliğinden kaynaklanmaktadır. Âşığın gönlü, sevgilinin yanağının bahçesinin arzusıyla inleyip durmaktadır. Beyitte dudakların kırmızı oluşuyla bağrın kan olması arasında renk bakımından ilgi kurulmuştur.

Ârzû-yı bâğ-ı ruhsârınla dil nâlân olur

Hasret-i bûs-ı leb-i la'linle bagrım kan olur (G. 73/1)

İlkbahar bahçelerin yeşermesini, meyve ağaçlarının çiçek açmasını, güllerin tomurcuklanıp açmasını, suların coşup akmasını, yeni yetişen güzellerin bahçelerde gezmesini akla getirir. Bu yönleriyle bahar mevsimi, insan zihninde olumlu çağrışımların oluşmasını sağlar. Âşık bahar ayında sevgilinin kırmızı yanağından ayrı düşünce gül bahçesinin zevkinden mahrum kaldığını belirtmektedir. Âşık, gülsitanın zevkinden ilk defa mahrum kalmamaktadır. Beyitte geçen yine ifadesi âşığın daha önce de bu durumu yaşadığını göstermektedir.

Nev-bahârîde olup ruhsâr-ı âlîmdan cüdâ

Zihniyâ mahrûm-ı zevk-i gülsitân oldum yine

3.3.8. Ben (Hâl)

3.3.8.1. Umûmî Olarak Ben

Küçük şekli ve siyah rengiyle çeşitli benzetmelere konu olan ben, sevgilinin vücudunun değişik yerlerinde; bağrında, yanağında, çene çukurunda, dudak kenarında görülür. Daha çok duak, yanak, ayva tüyleri, kaş ve saçla birlikte ele alınır.

Zihnî beni yanakla birlikte alarak hakikati gören gözle bakıldığı zaman onun aşkın zulmetinden bir nişan olduğunu söylemektedir. Zira o, aslında pervânenin ateşte yanmış hâlidir. Dolayısıyla bende âşığın aşk acısıyla çektiği ıstırabı görmek mümkündür.

Zihniyâ nezzâre-pâş ol dîde-i hak-bîn ile

Zulmet ü nûr-ı mahabbetden eserdir hâl u ruh (G. 36/5)

Ben kelimesinin zaman zaman durum bildiren hâl sözcüğüyle cinaslı kullanıldığı görülür. Aşağıdaki beyitte böyle bir durum söz konusu edilirken benlerin vücutta tek tek

benekler hâlinde bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca üzerinde bulunan kılların da anber koktuğu ifade edilmektedir.

Hâli olmaz cân meşâmmı Zihniyâ ta‘tîrden

‘Ânberîn mûlar ki ol püskürme hâl üstündedir (G. 84/7)

Ben bazen ayva tüyleriyle birlikte ele alınmaktadır. Şu beyitte ben ile hat âşığının tahayyülünde birlikte hareket eden bir orduya benzetilmekte ve güzellik ülkesi olan yüzde fitne ve kargaşaya sebep olma ihtimallerinden endişe duyulmaktadır.

Yâver oldı ceyş-i hat geldi sipâh-ı hâline

Mülk-i hüsnünde cânâ korkarum ifsâd olur (G. 71/2)

3.3.8.2. Ben ile İlgili Benzetmeler

3.3.8.2.1. Nokta, Habbetü’s-sevdâ, Dâne, Fülful

Benin bu unsurlara benzetilmesinde şekil benzerliği söz konusudur. Ben siyahlık, küçüklük ve yuvarlaklık yönünden noktaya benzetilir (Ayan, 1981: 264). Ben noktaya teşbih edilirken onun kalbin ortasında bulunduğu düşünülen siyah noktanın görüntüsünün bir yansıması olduğu belirtilir. Dolayısıyla ben-süveydâ benzerliği de söz konusu edilir.

‘Aks edip nakş-ı süveydâ-yı derûn-ı pür-şerer

Nokta nokta gird-i ruhsârında hâl olmuş sana (G. 1/3)

Güzelin yanağı kırmızı renginden ötürü ateşe benzetildiğinde, beni de çörekotuna (habbetü’s-sevdâ) benzetilir. Eskiden tütsü ve nazar için çörekotu kullanılırdı (Pala t.y.: 189). Ateş ve çörekotu bu sebeple birlikte anılmıştır. Âşık beni çörekotu, sevgilinin yanağını da ateş şeklinde tahayyül ederek benin ateş üzerinde yanmasıyla sevgilinin kötü bakışlardan korunduğunu ifade etmektedir.

O hâlin âteşin ruhsârın üzre

Dökülmüş habbetü’s-sevdâya benzer (G. 68/2)

Ben kimi zaman sevgilinin güzelliğine güzellik katan, kimi zaman da güzelliğine gölge düşüren bir unsur olarak görülmektedir. Beyitte ben, şekli yönüyle dâneye benzetilirken sevgilinin kırmızı yanağını süslediği belirtilmektedir.

Dâne dâne al ruhsârı ‘arak-rîz oldığın

Neş’e-yâb-ı zevk-i gül-gûn-i şarâb olsun da gör (G. 67/4)

Yanak, bahçe gibi görülürken ben de dâneye benzetilir. Tohumun harmana dönüşmesi buğdayın çıkmaya başlamasıyla ilgilidir. Sevgilinin yanağının üzerindeki ben, etrafa ümit saçmaya başlarsa arzu tuzağı âşıklara cennet bahçesi gibi olur. (Ayan, 1981:

257) Cennet, mehcûr etmek, Hz. Âdem, dâne sözcükleriyle Hz. Âdem'in bir tâne uğruna cennetten kovuluşuna da telmihte bulunmaktadır.

Mehcûr-ı zevk-i cennet eder âdemi şehâ

Bâg-ı ruhunda hirmen olan dâne dâne hâl (G. 144/4)

Füfûlün (karabiber), bene benzetilmesinde şekil ve renk unsurundan ziyâde yakıcılığı vurgulanmaktadır. Çörekotunun birçok derde devâ olduğu herkesçe bilinir. Âşık bilinen bu gerçekten yola çıkarak çörekotuna benzeyen benin aklını başından aldığını, kendini hayretler içinde bıraktığını belirtmektedir. Dolayısıyla ben zaman zaman âşığın gönlünde yaralar açarken aynı zamanda ona derman da olmaktadır.

Gâh alır 'aklım gehî gönlüm yakar hâl-ı ruhun

Habbetü's-sevdâ mıdır fülful müdür bilmem nedir

3.3.8.2.2. Leke, Dâğ

Güzelin yüzü ay olduğunda, yüzdeki benler de ayın yüzeyindeki kara lekelerle benzetilir (Karacan, 1991: 514). Ayrıca beyitte benin kokusu, anber kokusuna teşbih edilmektedir.

Hâl-i 'anber-bûy kim ruhsâr-ı âl üstündedir

Lekedir kim mâh-ı tâbân-ı cemâl üstündedir (G. 81/1)

Yanağın kırmızılığı gönle ateş vermesi yönüyle ele alındığında, ben de şekil ve renk bakımından ciğerde oluşan yuvarlak şekildeki yaralara benzetilir. Ateş ile yaralar dağlanır. Bu yaraların sevgilinin al yanaklarından ve beninin hasretinden dolayı oluştuğu tasavvur edilmektedir. Ateş-dâğ, dil-sîne, yanak-ben ile leffü neşr sanatı yapılmıştır.

Âteş-endâz-ı dilim oldı ruh-ı alın senin

Dâğ-ber-dâğ etdi sînem hasret-i hâlin senin (G. 26/1)

3.3.8.2.3. Göz Bebeği

Ben, rengi ve şekli itibarıyla göz bebeğine benzetilir. Göz bebeğinin görme olayındaki etkisi göz önünde bulundurularak bu benzetme kurulur. Dolayısıyla kelimenin tevriyeli kullanımı söz konusudur. Sevgilinin bene benzeyen göz bebeğinin dünyayı aydınlattığından bahsedilir. Zira o olmazsa her taraf karanlığa gömülür.

'Ayn-ı zulmet görünür rûy-ı zemîn ü eflâk

Merdüm-i çeşmim eger olmasa hâl-i cânân (G. 163/4)

3.3.8.2.4. Hacerü'l-esved

“Hacerü'l-esved” kelimesi Kilisli Zihnî Dîvânî’nda tek bir beyitte geçmekte olup bene benzerliğiyle söz konusu edilmektedir. Yüz, Kâbe’ye benzetildiğinde ben de Kâbe’nin duvarında bulunan hacrî’l-esvede (siyah renkte ve yuvarlak olması yönüyle) benzetilir. Beyitte hac ile ilgili unsurlara yer verilirken sevgilinin dudakları da zemzem suyu olarak tahayyül edilmiştir.

Talebi sa‘y-ı Safâ vasl-ı cemâli Ka‘be

Hacerü'l-esved hâli [vü] lebi âb-ı zemzem (G. 151/5)

3.3.8.2.5. Hind, Habeş, Hindû, Kâfir, Sevdâ, Siyah

Klasik Türk şiirinde kâfir, sevdâ, Hind, Hindû, Habeş vb. karanlığı temsil eder. Güzelin yüzünde bulunan ben ile aralarında ilgi kurulması bu siyah renk itibarıyladır (Ergin, 1980: 76). Sevgilinin Hindû’ya benzeyen beninin hayalinden uzak kalan bir kimsenin kara sevdâlara düşmesi kaçınılmaz olarak görülmektedir. Hâl kelimesinin tevriyeli kullanımı söz konusudur. Ayrıca kara, sevdâ, Hindû sözcükleriyle renk benzerliğine dayanan tenasüp yapılmıştır.

Hâli olmaz ugrar elbetde kara sevdâlara

Düş olan yârin hayâl-i dâne-i Hindû’sına (G. 175/3)

Benin hacrî’l-esvede, sevgilinin yüzünün ise Kâbe’ye benzetildiğini belirtmiştik. Eskiden Kâbe, ipek kırmızı renkte kamîs ve izâr adı verilen iki parçadan oluşan bir örtüyle örtülüyordu.³⁶ Dolayısıyla beyitte geçen “âl izâr” ifadesiyle Kâbe’nin örtüsüne, mecazî mürselle Kâbe’ye işaret edildiğini söyleyebiliriz. Kâbe, Müslümanlar için son derece önemli bir yere sahiptir. Âşık, bütün Müslümanların Kâbe’ye mahkûm olduğunu belirtip devamında da leff ü neşr sanatıyla bunları Hind, Habeş, Rûm ve Âcem şeklinde örneklendirmektedir.

Var iken sende bu hâl-i siyeh ü âl ‘izâr

Cümle mahkûmun olur Hind ü Habeş Rûm ü ‘Acem (G. 155/4)

Kâfir hâl ile hat ordusu âşığın tahayyülünde aynı renk (kara/kâfir) olup güzellik ülkesinde karışıklık çıkarmaya giden askerler olmaktadır.

Hat leşkeriyle olmuş yek-reng hâl-i kâfir

Mülk-i melâhat içre fitne hayâlî vardır (G. 48/2)

³⁶ <https://islamansiklopedisi.org.tr/kabe>

3.3.8.2.6. Kıvılcım (Şerâr), Yıldız (Necm)

Benin kıvılcıma benzetilmesi, beraberinde çeşitli hayalleri doğurmuştur. Sevgilinin vücudunda püskürme şeklinde yayılan benler, ateşin kıvılcımına teşbih edilirken âşğın vücudu da barut olarak tasavvur edilmektedir. Ateşle barutun yan yana gelmesi çok tehlikelidir. Hatta kültürümüzde bununla ilgili olarak “ateşle barut bir yerde durmaz” şeklinde bir atasözü dahi mevcuttur. Âşık bundan hareketle sevgilinin benine gönül verip canını yakma, diyerek aslında hem kendine hem de diğer âşıklara uyarıda bulunmaktadır.

Dil verip püskürme hâl-i yâre yakma cânını

El-hazer dûr et şerâr-ı âteşi bârûtdan (G. 160/4)

Âşğın ayrılık acısından dolayı gamla dolan yüreğini, sevgilinin aya benzeyen yanağıyla yıldızlara benzeyen beni aydınlatır. Gece ifadesi ayın ve yıldızların belirlediği vakit olması ve ayrıca sevgilinin meclise geldiği zamanı ifade etmektedir.

‘Âlem-i efkârımı her şeb benim pür-nûr eder

‘Âsmân-ı şevkde necm ü kamerdir hâl ü ruh (G. 36/2)

3.3.9. Hatt (Ayva Tüyleri)

3.3.9.1. Umûmî Olarak Hatt

Gençlerde yeni belirmeye başlayan sakal, bıyık ve sarı tüyler olarak tanımlanan ayva tüyleri hat sözcüğüyle yazılır. Bu sözcük aynı zamanda yazı anlamına gelmesiyle de şairlere, onu farklı benzetme unsurlarıyla ve tevriyeli şekilde kullanma imkânı doğurmuştur. Renk olarak siyah olması, üzerinde bulunduğu yanak ve çeneyle tezat oluşturur.

Zihnî, şu beytinde hat sözcüğünü yazmak fiiliyle kullanarak her iki anlamını da düşündürmüştür. Âşık, yeni yetişen sevgiliye gönül vermesinin ayıplanmaması gerektiğini zira bunun istek kalemiyle alın yazısına yazıldığını belirtmektedir.

Hatt-ı ber-âverlere dil verdiğim olmaz ta'yîb

Cebhe-i bahtıma yazmış bunu kilik-i emelim (G. 153/4)

Ayva tüyleri sonradan ortaya çıkmalarından ötürü özellikle ahir zaman fitnesi olarak görülürler (Pala t.y.: 168). Sevgilinin dolaşık saçlarının âşıkları kendine bağlayıp aralarında kargaşa çıkmasına neden olması, âşğın ayva tüylerini görünce esrar içmiş gibi kendinden geçip büyülenmesi ve her ikisinin fitne çıkarıcı rolünün olması aralarında

benzerlik kurulmasına neden olmaktadır. Âşıklar ayva tüylerinin fitne çıkarıcı özelliğini gördükten sonra saçın fitnelerinden bahsetmeye son vermektedirler.

Ma‘na-i hatt-ı ruhun esrârına vâkıf olan

Bahs-i pîç-â-pîç-i zülfün terk edip etmez cedel (G. 141/3)

Yüz güzellik ülkesi olarak tasvir edilirken ayva tüyleri bu ülkede ayaklanarak karışıklık çıkaran askerler şeklinde tahayyül edilmektedir. Beyitteki başkaldırmak ifadesi ile ayva tüylerinin çıkması, gece baskınıyla da bu tüylerin siyah renkte olması ilişkilendirilmektedir.

‘Aceb tугyân-ı şeb-hûn eylemiş hatt-ı siyâhın kim

Ser-â-pâ kişver-i hüsnün karîn-i ihtilâl etmiş (G. 100/5)

Âşık sevgilinin saçlarını tarayıp ayva tüylerini tıraş etmesiyle ihrama girip çıkma arasında benzerlik kurmaktadır. Kurban, baş, tıraş sözcüklerini kullanarak Kurban Bayramı’nda ihramdan çıkıldığını hatırlatmaktadır. Aynı zamanda Allah için kesilen kurbanlık hayvanlara da telmihte bulunarak Allah’a olan teslimiyeti ortaya koymuştur. Beyit tasavvufî anlamının yanı sıra maddi anlamıyla “maşûk-âşık” çerçevesinde de değerlendirilebilir.

Şânelenmiş perçemin olmuş hat-ı rûyun tirâş

Sâde kurbândır sana bin kere bin sevdâlu baş (G. 102/1)

Tasavvufta ayva tüyü kesret, yüz ise vahdettir. Kesret vahdeti kuşatmış şekilde karşımıza çıkar. Kesret olmadan vahdete ulaşılamaz. (Tarlan, 2001: 362-363) Ayva tüylerinin sevgilinin yüzünde çıkması âşığa endişe verir. Bu tüylerin kesret olarak görülmesi ve fitneye sebep olması âşık da böyle bir endişenin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ancak vahdete ulaşma kesretten geçer. Âşık bu gerçekten hareketle kesretten korkulmaması gerektiğini ifade etmektedir.

Hat basdı emân ‘ârız-ı cânâneyi Zihnî

Havf etme dahı vasl taleb olsa ne mâni‘ (G. 113/7)

3.3.9.2. Hatt ile İlgili Benzetmeler

3.3.9.2.1. Siyeh Câme, Kara Sevdâ, Baht

Ayva tüylerinin siyah elbise olarak tasavvur edilmesi rengi itibarıyladır. Matem hüznü, kederli zamanları yansıttığı için bu dönemlerde siyah elbise giyilir. Bazen sevgilinin saçları bazen de ayva tüyleri yüzün üstüne gelip yüzü kaplaması ayrıca âşığı

sevgiliden uzaklaştırması dolayısıyla siyah elbise olarak görülür. Âşık, ayva tüylerinin çıkmasıyla ıstırapın sona ereceğinin düşünülmemesi gerektiğini belirtir. Zira bu, sevgili için biçilmiş yeni bir siyah elbisedir.

Sanma hat geldi zamân geçdi deyü mâtem için

Şâhid-i hüsne yeni biçme siyeh câme gelir (G. 60/5)

Güzellerin ayva tüyleri sihirlidir, bütün âşıkları büyüleyip kara sevdaya düşürür. Kara sevda da aşk hastalığına yakalananlar için kullanılır. Kara sözcüğüyle birlikte kullanılan sevda kelimesinin kalpte bulunan siyah bir sıvı olması ve aynı zamanda karanlık anlamına gelmesi ayva tüylerinin de siyah olması bu benzerliğin kurulmasını sağlamaktadır.

Hat-âver dil-berân bilmem ne efsûn eylemişlerdir

Kara sevdâya hep ‘uşşâkı meftûn eylemişlerdir (G. 59/1)

Âşık, sevgilinin ayva tüylerinin gece renkli (siyah) olmasıyla bahtının kara olması arasında benzerlik kurmaktadır. Ayva tüylerinin çıkmasıyla yüzün parlaklığını yitirdiğini belirtirken bu durumu güneşin batması şeklinde izah etmektedir.

Hatt-ı şeb-gûnı zuhûr etmede bahtımâsâ

Âftâb-ı ruhunun vakt-i zevâli görünür (G. 75/2)

3.3.9.2.2. Sipeh, Asker (Leşker), Zengi

Ayva tüylerinin küfr, kâfir gibi unsurlarla ilişkilendirilmesi âşığa ettiği eziyet ve siyah renk dolayısıyladır. Yüz İslam’a benzetildiği zaman siyah ayva tüyleri de küfr (kâfir) ordusu olarak telakki edilir. Zira İslam’ın önündeki en büyük engel küfrdür. Küfre bağlanıp kalan kimse Allah’tan uzaklaşır. Dolayısıyla bu benzerlik daha çok kesret-vahdet ilişkisi üzerine kurulmaktadır.

Fikr-i hatt-ı siyehin Zihni dilimde sanırım

Sipeh-i küfrdür ol kişver-i İslâm’a gelir (G. 60/7)

Ayva tüyleri çokluğu ifade etmesi, kargaşa çıkarması ve yağmalayıcı olması yönüyle askere teşbih edilir. Gönülün Bağdat’la teşbihi ise bu şehrin Şat Nehri’nin sularıyla harap olmasıyla alakalıdır. Sevgilinin ayva tüyelerine bağlanan âşığın onun işvesiyle, nazıyla gönlü viraneye döner, harap olur. Âşığın gönlünün Bağdat’la anılması bu sebepledir.

Leşkeri hatla alıp hıttâ-i Bagdâd-ı dilim

Şat gibi hükmi revan eyledi her cây [ü] mahal (G. 138/2)

Hat kimi zaman da zencilerin şahına dönüşür. Bu benzerliğin siyah renk dolayısıyla olduğu âşikârdır. Bu benzetmede zengi ve Rûm tıpkı sevgilinin yüzü ve siyah ayva tüyleri gibi tezat oluşturur.

Çekdi ‘asker sanki şâh-ı zengiyân Rûm üstüne

Toldı çün sahn-ı ‘izâr u ‘ârız-ı dildâre hat (G. 111/3)

3.3.9.2.3. Sümbül, Sebz

Ayva tüyleri kokusu ve rengi itibarıyla sümbüle benzetilir. Âşık, ayva tüyelerinin sevgilinin yüzüne başka bir parlaklık ve tazelik verdiğini belirtirken yanaklarını da bahçeye benzetmektedir. Ayva tüyleri kokusu ve rengi dolayısıyla zaman zaman misk kokan reyhana da benzetilir.

Başka bir tâb [ü] terâvet verdi rûy-ı yâre hat

Tâze sümbüldür ki bitmiş gülşen-i ruhsâre hat (G. 111/1)

Sevgilinin yanağı gül veya gül bahçesine benzetildiği vakit ayva tüyü de o bahçenin yeşilliği olur. Bahar, gül, sebz, bağ sözcükleri tenasüp sanatını oluşturmaktadır.

Ruhun egerçi letâfet-fezây bir güldür

Bahâr-ı hüsne hatın sebz-i bâgdır cânâ (G. 9/3)

3.3.9.2.4. Mektup (Nâme), Nikât, Mushaf, Defter, Nüsha

Ayva tüyleri yanak sayfasına yazılmış bir mektuptur. Âşığa sevgiliden kavuşmaya dair haber getirir. Bu açıdan âşıklar için son derece önemlidir.

Hat degil safha-i ruhsâr-ı dil-ârâma gelir

Vasla dâ’ir dil-i firkat-zedeye nâme gelir (G. 60/1)

Hat, bazen Kur’ân’ın ince manalarının açıklayıcısı olarak görülür. Bunun sebebi ayva tüyelerinin ahir zaman fitnesi olarak görülmesidir. Âşıklar, sevgilinin ayva tüyelerinin kargaşaya sebep olacağını düşünürler.

Ne dil-ber merdüm-i çeşm-i dü-‘âlem nokta-i hâli

Ne dil-ber hattı maksûd-ı nikât-ı Mushaf-ı ma’nâ (K. 1/19)

Ayva tüyleri bazen içinde sevap ve günahların yazılı olduğu amel defteri olarak da tasavvur edilir. Beyitte geçen defterin hicrân veya visâle sebep olması, ayrıca ikinci mısradaki hesapları görmek ifadesi bizde bu defterin amel defteri olabileceği düşüncesini doğurmuştur. Ayva tüyelerinin her iki yanağın üzerinde bulunması, melekler tarafından tutulan amel defterinin de insanın sağ ve sol omzunun üzerinde olması bu benzerliğin

kurulmasını sağlamıştır. Sevapları fazla olanlar cennete girip sevgiliye (Allah) kavuşacakken günahı çok olanlar hicrân ateşine dûçâr olacaktır.

Hat degil defter-i hicrân [ü] visâlidir hep

Ki hisâbâtını rü‘yet içün aklâma gelir (G. 60/6)

Ayva tüyleri kırmızı yanağın sayfasına işvenin büyüsunün yazıldığı bir nüsha olarak tasvir edilmiştir. Sonradan çıkmaları bu benzerliği ortaya çıkarmaktadır.

Ben anı hat sanırdım safha-i ruhsâr-ı âlinde

Cedîd olmuş meger kim nüsha-i nîreng-i istignâ (G. 10/4)

3.3.9.2.5. Nûr sûresi

Ayva tüylerinin sûre olarak tasavvur edilmesi yanağın bir sayfa olarak düşünülmesindendir. Hat kelimesinin yazı anlamını da barındırması bu tür benzetmelerde önemlidir.³⁷ Ayva tüylerinin sevgilinin yüzüne parlaklık, ışık vermesi; nûr kelimesinin sözlükte ışık anlamına gelmesi, ayrıca Nûr sûresinde örtünmeyle ilgili ayetin³⁸ bulunması ve ayva tüylerinin de zaman zaman sevgilinin yüzünü kapatan bir örtü olarak görülmesi gibi sebeplerden ötürü böyle bir benzerliğin kurulduğunu düşünmekteyiz.

Ey ki ferhunde ruhun mushaf-ı pür-eşref-i ‘aşk

V’ey hatın sûre-i Nûr-ı süver-i mushaf-ı ‘aşk (G. 119/1)

3.3.9.2.6. Fermân

Emir, buyruk anlamlarına gelen fermân, bir iş hususunda padişah tarafından çıkarılan yazılı emre denir.³⁹ Fermânın baş kısmında tuğrâ bulunması gerekir. Divân şiirinde de birer aşk sultanı sayılan sevgililer, âşıkları hakkında ferman çıkarabilirler (Pala t.y.: 164). Sevgilinin yüzünde çıkan ayva tüylerinin âşığı ondan uzaklaştırmak için çıkarılan bir ferman olarak görülmesi söz konusu edilmektedir.

Ruh-ı zîbâsı üzre hat nümâyân oldığın tuyduk

O şûhun ‘azline ısdâr-ı fermân oldığın tuyduk (G. 121/1)

³⁷ Kürşat Şamil Şahin (2012), “Klâsik Türk Edebiyatında Sevgilinin Ayva Tüyü/Hat”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 386-408

³⁸ bk. Nûr sûresi, 31. ayet

³⁹ <https://sozluk.gov.tr/>

3.3.9.2.7. Arabistan, Şâm, Hindistân

Sevgili padişah olarak görüldüğünde ayva tüyleri de askerleri olarak tahayyül edilir. Arabistan-hat, Rûm-ruh benzerliğinde renk faktörü etkilidir. Arabistan ve Rûm, İslam'ın Arabistan'dan güçlü devlet adamlarının etkisiyle Doğu Roma'ya yayılışını da akla getirmektedir.

O şehin sanma gelir hatt-ı siyâhı ruhuna

‘Arabistân’dan eder Rûm’a sipâhî takdîm (G. 149/2)

Ayva tüylerinin Habeş, Hindistan gibi ülkelerle anılmasında kalabalık olma Şâm ülkesiyle de anılmasında siyahlık ön plana çıkmaktadır. Sevgilinin beni gibi ayva tüyleri de büyüleyici bir özelliğe sahiptir. Onları seyredenler kendinden geçip dîvâneler gibi Şâm’dan Hindistan’a giderler. Ayrıca benin Hindistan’la ilişkilendirilmesi bene benzeyen fülfulün orada yetiştirilmesindendir.

Hâl ü hattın seyr edenler hıttâ-i Şâm’ı geçip

Gitdiler dîvânevârî mülk-i Hindistân’a dek (G. 123/4)

3.3.10. Ağz (Dehân, Fem)

3.3.10.1. Umûmî Olarak Ağz

Divân şiirinde ağz, daha çok küçüklüğü ve darlığı yönüyle çeşitli benzetme ve mecazlara konu olmuştur. Divân şairleri birçok bakımdan sevgilinin ağzını anmışlar ve güzellik unsurları içinde onu, yuvarlak şekli, kenardaki ben ve ayva tüyleri ile temaşaya dayanan bir güzellik arz etmesi yanı sıra, konuşma özelliği dolayısıyla da üstün tutmuşlardır.⁴⁰

3.3.10.2. Ağz ile İlgili Benzetmeler

3.3.10.2.1. Gonca

Ağz küçüklüğü, kapalılığı ve şekli dolayısıyla goncaya benzetilir. Sevgili ağzını sürekli kapalı tutar, âşıkla konuşmaz. Bu yönüyle de goncayla aralarında ilgi kurulur. Sevgilinin âşığa ilgisiz davranıp rakiplerle yakınlık kurması onun en büyük vasıflarındandır. Âşık “Gözyaşlarımın seli denize dönse çok mu olur?” diyerek sevgilinin rakibe yaklaşmasından duyduğu ıstırapı dile getirmektedir.

Gayr ile verdikçe ol gonca dehânım fem feme

⁴⁰ Pala, age., s. 19-20

Çok mı dönse cûşîş-i seyl-âbe-i giryem yeme (G. 184/1)

Gökyüzünde şafağın sökmesiyle birlikte esen sabâ rüzgârı insana bir rehavet verir. Sevgili de bu vakitlerde yeni uyanmış olur ve bu sebeple mahmurdur. Rüzgârın etkisiyle kendinden geçen sevgili, o an ağzını açar ve âşığının gönlü onun ağzının açıldığını görünce çok mutlu olur. Gül gibi açmak hem sevgilinin goncaya benzeyen ağzının açılması hem de âşığının yüreğinin açılması, ferahlaması anlamında kullanılmaktadır.

Çîn-seher kıldı çün ol gonca-femi bâd-ı sabâ

Gül gibi açdı beni eyledi dil-şâd sabâ (G. 6/1)

Âşık sevgilinin ağzının goncaya benzetilmesini yersiz bulup şairlerin bu konuda hataya düştüğünü belirtir çünkü âşık için sevgilinin ağzı goncadan her yönüyle daha üstündür.

Yok yere benzetdiler yâr femin gonçeye

Etdi bu bahs içre hep nükte-şînâsân galat (G. 110/5)

3.3.10.2.2. Mîm

“Mîm” harfinin yuvarlağı sevgilinin küçük ağzına teşbih olunur. Sevgilinin ağzı da mîm harfi kadar küçük görülür hatta bazen ondan da küçük şekilde vafedilir. Sevgilinin mîm harfine benzeyen ağzı sürekli dudaklarıyla kapalı olduğu için âşık için esrarlı bir yapıya sahiptir. Âşık Hz. Yûnus’un irşat mücadelesine telmihte bulunarak nice Hz. Yûnuslar gelip irşat etse de kaba sofuların ağzın mîm nüktesini anlamasının güç olduğunu belirtir.

Zâhîde tefhîmi güçdür nükte-i mîm-i femin

Bezl-i irşâd eylese Zü’n-nûn Zü’n-nûn⁴¹ üstüne (G. 185/6)

3.3.11. Dudak (Leb, La’l)

3.3.11.1. Umûmî Olarak Dudak

Kilisli Zihnî Dîvânı’nda en çok kullanılan kelimelerden biri olan ve çeşitli benzetme ve hayallere konu olan leb kelimesi dudak anlamına gelmekle birlikte daha çok sevgilinin dudağı olarak karşımıza çıkar. Divân şiirinde de geniş yer kaplayan dudakların şekli, rengi, yuvarlaklığı, küçüklüğü ve güzelliği üzerinde sınırsız tahayyüller oluşturulmuştur.

⁴¹ “Zü’n-nûn” Hz. Yûnus peygamberin Kur’an’da geçen sıfatı olup “Balık Sahibi” anlamına gelmektedir. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/zunnun--yunus>)

Sevgilinin dudağı rengiyle, kokusuyla gül ve goncaya benzetilmiş; küçüklüğüyle bazen bir noktaya bazen hokkaya benzetilmiş; kenarında bir ben olduğu düşünülmüş; renginden ötürü mercan, yakut, şarapla ilişkilendirilmiştir. Şekerden tatlı, kadehinin bir yudumu ise cennet şarabından lezzetli görülmüştür.

Şekerden tatlıdır çâşîni-i la‘l-i lebin cânâ

Hele sığmaz dehâna zevk-i bûs-ı gabgabın cânâ (G. 4/1)

Teşneye işrâb-ı şevkîn Hızır’ın âbından lezîz

Cür‘a-i câm-ı lebin cennet şarâbından lezîz (G. 43/1)

Âşık için sevgilinin dudakları o kadar önemli bir yere sahiptir ki dişler ve gonca ağızla birlikte sürekli onlara ulaşmayı hayal eder. Dudakların arzusunun değerini idrak edenler için dudağı öpmek yakut kadehten saf, halis şarabı içmek gibidir.

Kıymet-i şevk-i lebin idrâk eden ehl-i nazar

Nûş eder sahbâ-yı nâbı sâgar-ı yâkûtdan (G. 160/3)

Âşık sevgilinin dudaklarından sadece kendi feyizlenmek ister. Sürekli sevgiliye rakiplere teveccüh etmemesini, onlara yüzünü göstermemesini telkinde bulunduğu gibi dudaklar konusunda da ona dudaklarını rakiplere haram etmesini söyler. Bir kişiye bir şey haram edildiği vakit artık o kişinin ona yaklaşması yasaktır, yaklaşırsa da karşılığında bir ceza alır. Âşığın sevgiliden dudağını ağyâra haram etme isteği bu sebeptendir.

Etdigin demde harâm agyâra la‘lin bil henüz

Mâderin şîri gibi kânım helâl olmuş sana (G. 1/5)

Sevgilinin dudakları bazen de karşımıza hayat bahşetmesi özelliğiyle çıkar. Canın son çıkış noktası dudak olduğundan can ile yakından ilgilidir (Pala t.y.: 296). Bu sebeple ölmek üzere olan birine biraz su içirilir ya da bir pamuk yardımıyla dudakları ıslatılır. Bu su eğer şifa olup o kişiye can verirse kişi sevdiğine kavuşur. Bu suyun cânâna kavuşma suyu olarak görülmesi ise öldükten sonraki tekrar dirilmeyle alakalıdır. Ölünün canlanması bu şekilde düşünülebilir ki âşıklar için ölüm, Mevlânâ’nın da dediği gibi bir “şeb-i arûs”tur.

Cân verir ‘âşıkına la‘l-i zülâl-i cânân

Mürdeyi zinde eder âb-ı visâl-i cânân (163/1)

3.3.11.2. Dudak ile İlgili Benzetmeler

3.3.11.2.1. Şeker (Kandî), Bal, Şîrîn

Sevgilinin dudağının bu unsurlarla birlikte anılması âşıklara çok lezzet veren bir tatlılığa sahip olmasındandır. Dudaklar söz konusu edilince öpmek, emmek, tatmak, bal yalamak gibi fiillerin kullanımı da kaçınılmaz olur. Âşık güzelin dudaklarını şekere benzetirken gardanını da beyaz renginden ötürü süte benzetmiştir. Leff ü neşr yaparak ilk mısradaki kullandığı dudak ve gardanın ikinci mısradaki benzetilen öğelerini, şeker ve sütü, sıralamıştır.

Öperek la‘l-i leb ü gerdenini yatmalıdır

Şeker ü şîri bu şeb birbirine katmalıdır (G. 61/1)

Dudakların bala benzetilmesi dudakların tatlılığı dolayısıyladır. Âşık sevgilinin bal gibi olan dudaklarını rakibe tattırmasına kızarak böyle yapmasıyla saf, temiz midесinin haset ödüyle bulandığını belirtmiştir. Âşık, rakibin sevgiliye yanaşmasına tahammül edemez. Sevgilinin kendine değil de rakiplere ilgi göstermesi, âşığın onları kıskanmasına neden olur. Siyah sözcüğüyle musaffâ sözcüğü tezat sanatı oluşturacak şekilde kullanılmıştır.

Rakîb-i rû-siyâha datdırup şehd-i leb-i la‘lin

Musaffâ mi‘demi safrâ-yı reşk ile bulandırdın (G. 124/4)

Bir başka beyitte ise sevgilinin dudaklarını şekerden yapılmış bir dükkâna benzettiğinde rakibi de sineğe benzetir. Sineğin şekere ve özellikle bala olan düşkünlüğü böyle bir benzetmenin kurulmasını sağlamıştır. Âşık, rakibi açgözlü olarak görür ve rakibin sevgilinin dudağından istifade etmeyi bırakmadığını belirtirken bunun dert olmadığını çünkü sineğin açgözlü olmaktan üzüntü duymadığını belirtir.

Degil gam kat‘-ı hvâhiş etmese agyâr la‘linden

Meges ye’s-i tama‘ eyler mi hiç dükkân-ı kandîden (G. 164/5)

Âşığın sevgilinin dudaklarını Şirin’e benzetmesi hem şirin kelimesinin tatlı, hoş anlamlarına gelmesi hem de dudakların âşığı kendine bağlayıp tiryaki etme özelliğindendir. Bu benzetme unsuru kullanılırken genelde Fehâd’a da yer verilir ve âşık da Ferhâd olur. Âşık sevgilinin Şirin’e benzeyen dudaklarına meyledip gönül bağlayanları gam ve mihnet dağının üzerindeki Ferhâd’a benzetmiştir.

Sen leb-i Şîrîn’e her kim meyl edip dildâr olur

Bî-sütûn-ı derd ü mihnet üzre bir Ferhâd olur (G. 71/1)

3.3.11.2.2. Zemzem, Hz. Îsâ, Lokman, Hızır (Âb-ı Hızır)

Zemzem, Kâbe’de bulunan ve Müslümanlarca kutsal kabul edilen bir sudur. Âb-ı hayât özelliğine sahip olduğu belirtilir. Sevgilinin dudaklarının zemzeme benzetilmesi âb-ı hayât özelliğine sahip olması ve âşığın ona verdiği değerle alakalıdır. Kâbe’de zemzem suyuna nasıl çokça saygı göstermek gerekiyorsa aynı şekilde sevgilinin dudakları öpüldüğü zaman da son derece edepli olunması gerekir. Zemzem suyunu içerken Kâbe’ye yönelmek, ayakta durmak ve besmele çekmek ona duyulan hürmetin göstergesidir.

Vakt-i nûş-ı la’lde gâyet gerek resm-i edeb

Ka’be’de ta’zîm-i bî-had lâzım âb-ı zemzeme (G. 184/4)

Hacca giden insanlar o zamana kadar işledikleri tüm günahlarından ötürü tövbe edip bir daha yapmayacaklarına dair Allah’a (c.c.) söz verirler. Şair bundan hareketle sevgilinin yüzü ve dudağı ile Kâbe ve zemzem suyu arasında benzerlik kurmuştur. Sevgilinin yüzüne bakıp dudaklarını öpen onun tadının farkına varınca artık başka dudakları öpmeyeceğine dair tövbe eder. “Olmasın” fiili olumsuzluk bildirmeyip belirtilen yargıya olasılık anlamı katmak için kullanılmıştır.

Seyr-i ruhunla la’lin öpen tövbe-kâr olur

Bezm-i harîm Ka’be lebin zemzem olmasın (G. 162/4)

Âşık, kendini Kâbe’deki hacılara benzeterek kavuşma meclisine dâhil olan kimsenin sevgilinin dudağından artık menolunmayacağını belirtir çünkü Kâbe’deki hacıya içmek için zemzem suyu gereklidir.

Men’ olunmaz dâhil-i bezm-i visâlından lebin

Hâci-i Beytû’l-Harâm’a nûş için zemzem gerek (G. 122/5)

Sevgilinin dudağının Hz. Îsâ gibi görülmesi hayat bahşedici olmasındandır. “Dirileri öldürmede gözü cellat olan sevgilinin dudağı, ölüleri diriltmede Îsâ gibidir.” (Özyıldırım, 1990: 140) Beyitte Hz. Îsâ’nın ölüleri diriltme mucizesine telmihte bulunulurken sevgilinin dudaklarının da aynı vasfa sahip olduğu belirtilir. Sevgili ile kastedilen Hz. Muhammed (s.a.v.), leb sözcüğüyle kastedilen ise onun sözleridir. Dolayısıyla Hz. Muhammed’in sözlerinin ölüleri diriltmesi mecaz anlamıyla düşünülmelidir. Zira o, irşad vazifesi sırasında sözleriyle birçok ölü kalbi dirilterek onları İslam’la müşerref kılmıştır.

Egerçi mürdeyi ihyâdır i’câz-ı Mesîhu’llâh

Lebidir ol şehin ser-çeşme-i îcâdi-i ihyâ (K. 1/25)

Âşığın gönlü çektiği dertle, kederle ölmüş ya da aşkın sarhoşluğuyla kendinden geçmiştir. Onun gönlünü ne hekim olarak bilinen Lokman ne de ölüleri diriltme özelliği olan İsa canlandırabilir. Âşığın gönlüne ancak sevgilinin dudakları hayat verir.

Nûş-ı la'lin zinde eyler 'âşık-ı dil-mürdeyi

Anâ ne Lokman ne feyz-i 'İsî-i Meryem gerek (G. 122/3)

Bir başka beyitte ise sevgilinin dudaklarından içenlerin hem canlanıp ebedi olacağından hem de mest olup kendinden geçeceğinden bahsedilir. Bu yönüyle dudak Hızır ve şaraba benzetilir. O, âşığın hem Hızır gibi hayat bahşeder hem de şarap gibi onu kendinden geçirir.

Nûş eden hem zinde [vü] câvîd olur hem mest olur

La'lin âb-ı Hızır mı yâ mül müdür bilmem nedir (G. 81/3)

3.3.11.2.3. Şarap (Mey, Sahbâ), La'l, Yakut, Bedehşân

Dudağın şarapla ilişkilendirilmesi hem rengi hem de âşığı kendinden geçirmesi özelliğiyle alakalıdır. Mûsîki terimleri ile şarabın bir arada kullanılması akla düzenlenen bir eğlence meclisini getirmektedir. Âşık şarabın kırmızı rengini sevgilinin dudaklarından aldığını belirtmektedir. Dolayısıyla burada dudaklar benzetilen konumundadır.

Nâle-i dilden eder ahz-ı terennüm mutrib

Leb-i cânândan alur la'l gibi rengi şarâb (G. 18/4)

Sürekli içki içilen mecliste şarap kadehi eksik olmadığı gibi sevgilinin dudaklarıyla mest olmuş gönülden de dudak şarabının isteği gitmez.

Şevk-i sahbâ-yı lebin gitmez dil-i mestânen

Eksik olmaz bezm-i nûş-â-nûşdan cam-ı rahîk (G. 118/5)

Bir başka beyitte yine dudak şaraba benzetilirken âşığın, sevgilinin dudağını rakibe sunmasından duyduğu ıstırap dile getirilmiştir. Âşık sevgiliyi o hâlde görünce ciğeri kana döner. Zira kan da kırmızı renktedir bu sebeple dudakla birlikte kullanılır.

Yâr agyâra fedâ kıldı şarâb-ı lebin

Şimdi biz hûn-ı ciger nûş ederiz mül yerine (G. 179/2)

Dudakların yakuta benzetilmesi yakut kadar hatta ondan daha da değerli ve güzel olmasındandır. Öyle ki la'l bile onun kırmızılığı ve güzelliğine hayrandır.

Lebleri yâkûtdur la'l ana mebhûtdur

Sihilde Hârût'dur gamze-i câdû-yı dost (G. 26/3)

Âşığın tahayyülünde sevgilinin gamzesi nazlı eline cefa kılıcını verirken la'l dudağı da öpücüğünü âşığa kan parası olarak vermektedir. Kan parası kasten birinin yaralanmasına sebep olununca o kişiye gördüğü zarar karşısında ödenen paradır. Gamze ve dudak her ikisi de âşığa ıstırap vermesi yönüyle ele alınmıştır.

Gamzen sunarsa tîg-i cefâ dest-i nâzına

La'l-i lebin de bûsesini hûn-behâ verir (G. 56/2)

Dudak-Bedahşân benzerliğinde Bedahşân yakut madeniyle dikkat çeken bir ülke olması bakımından ele alınır. Beyitte gabgab da cennet elmasına benzetilmiştir.

Sîb-i İrem gabgabı la'l-i Bedahşân lebi

Dâ'imâ ser-hoş gibi atlas-reng had latîf (G. 116/4)

Dudakla la'l arasında benzerlik kurulduğu vakit kan, ateş, şevk, yakmak sözcükleri de tenasüp içinde kullanılır. Beyitte la'l-i yakut açık istiare yoluyla sevgilinin dudağı için kullanılmıştır. Âşık ateşe benzeyen dudağa onu arzulayarak baktıkça şevkinin yakıcılığı canı ve gönlünü yakar.

Sûz-ı şevk-i la'l-i yâkûtı yakar cân ü dili

Germle bakdıkca reng-i âteş-i seyyâleye (G. 188/2)

3.3.11.2.4. Hokka, Gonca

Dudaklar küçüklüğü ve sürekli kapalı duruşuyla hokkaya benzetilir. İçinde inci dişleri barındırması ve gizli bir hazineye benzeyen ağzın kapısı durumunda olması onları esrarlı kılmıştır. Ayrıca esrar gibi sarhoşluk verici maddelerin hokka içinde muhafaza edilmesi de yine bu benzerlikte etkilidir. Âşık dudakların hokkasına az da olsa vakıf olduğunu ancak ağzın ince manalarının aslını bulmanın kendileri için zor olduğunu belirtir.

Hal oldu biraz hokka-i la'l-i lebin ammâ

Mevhûm-ı nikât-ı dehenin müşkilimizdir (G. 55/3)

“Dudak gonca olduğunda saklanan bir sır ile veya kilitli bir mücevher sandığıyla ilgi kurulur.”⁴² Sevgilinin dudağı şekli, kırmızı rengi ve küçüklüğüyle goncaya teşbih edilir. Âşık açılmamış gülün kendini sevgilinin dudaklarına benzetmesiyle dünyaya rezil olup dilden dile dolaştığını belirtmektedir. Zira âşık için sevgilinin dudakları goncadan daha küçük ve güzeldir.

⁴² Saadet Karaköse, “Divân Şiiri Sevgili Tipindeki Abartıların Simgesel Boyutuna Birkaç Örnek”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume: 3, Issue: 15

La‘l-i yâre gonçe-i neş‘küftesin teşbih edip
Oldı rüsvâ-yı zamâne düşdi der-efvâh gül (G. 140/3)

3.3.11.2.5. Macûn, Merhem

Baharlı, tarçınlı yumuşak ve yapışkan şekerleme⁴³ olarak tanımlanan macûn tatlı olması ve birçok hastalığa şifa olması yönüyle sevgilinin dudaklarına teşbih olunur. Aşk hastalığına yakalanan âşıkların hastalığının bir sebebi de çok arzulamalarına rağmen bir türlü ulaşamadıkları sevgilinin dudaklarıdır.

Hasta olan bir kimsenin hastalığı için gerekli ilaç bulunduğu vakit o kişi şifa bulup hastalığından kurtulur. Sevgilinin dudakları da âşıklar için bir şifa kaynağı olarak görülmektedir.

Sevdâ-yı zülf-i yâre düşen havf eder mi hîç
Ma‘cûn-ı zevk-i la‘l-i lebinden şifâsı var (G. 73/2)

Dudaklar bazen de gönüldeki kanlı yaraları iyileştirmek için kullanılan bir merhem olarak tasavvur edilir. Merhem yaraların üzerine sürüldüğü vakit onları iyileştirir. Dudağı sevgilinin dudağına değen âşığın da gönlünde açılan tüm yaraları iyileşir.

Fikr-i la‘lin ile tıb-hâne-i hülyâda begim
Zahm-ı pür-hûn-ı dil-i hastaya merhem yaparız (G. 88/4)

3.3.11.2.6. Leblebi

Dudak anlamına gelen leb sözcüğüyle atıştırma olarak yenen leblebi aynı kökten gelmektedir. Leblebi küçük olması ve meze olarak yenmesi yönüyle sevgilinin dudaklarına teşbih olunur. Ayrıca şekerli leblebi şeklinde bir türünün olması ve dudakların da şeker gibi tatlı olması ikisi arasındaki benzerliklerdendir. Âşık, sevgilinin dudaklarını herkese öptürmesini istemez. Bu sebeple onları leblebiyle ilişkilendirerek sevgiliye eğlence aracı hâline getirmemesi konusunda telkinde bulunur.

Her bezmgâha gitme kadeh mezhebi gibi
Her bir demâna verme lebin leblebi gibi (G. 194/1)

⁴³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MACUN

3.3.12. Çene (Zenah)

Çene; çukurluğu sebebiyle divân şiirinde kuyu, zindana teşbih edilip çeşitli hayallere konu olurken Zihnî Dîvânı'nda lezzet vermesi bakımından tuzluğa benzetilmiştir.

Zenah-ı sâfi nemekdân-ı simât-ı lezzet

Lebi pür-kand-ı safâ gabgabı tuffâh-ı ferah (G. 34/2)

3.3.13. Gabgab

Çene altı, ikinci gerdan, çene altında oluşan kıvrım (Pala t.y.: 171), olarak tanımlanan gabgab, Kilisli Zihnî Dîvânı'nda sekiz yerde geçmekte olup daha çok dudak ile birlikte anılmıştır. Bu beyitlerde lezzetinin başka olduğu, tadına doyum olmadığı belirtilmektedir. Üç beyitte elma ile olan benzerliğine yer verilirken aşağıdaki beyitte de meze olarak yer almaktadır.

Gabgabın nukl lebin eyledi mey Zihni o meh

Hvâhişim üzre bir icrâ-yı rûsûm oldu bu şeb (G. 17/5)

3.3.14. Boy (Kad, Kâmet, Endâm)

3.3.14.1. Umûmî Olarak Boy

Divân şiirinde daha çok kad, kâmet sözcükleriyle yer bulan sevgilinin boyu çok uzun, ince ve son derece düzgündür. Âşıklar bundan hareketle sevgilinin boyunu bazen servi ağacı kadar bazen de ondan daha uzun olarak tasvir etmişlerdir. Boy zaman zaman yine uzun olan ar'ar, şimşâd, çınara; zaman zaman da Tûbâ ve sidre ağacına benzetilir. Onunla ilgili kurulan benzetmeler bunlarla sınırlı değildir. Sevgilinin boyunun uzun oluşu mecazlı söyleyişleri de beraberinde getirmektedir. O; boyu uzun olduğu için başı yukardadır, herkese tepeden bakar, âşıkları küçümser, kendini beğenmiştir. Dolayısıyla onun boyunun uzunluğu kendini yüceltirken âşığını da küçültmektedir.

3.3.14.2. Boy ile İlgili Benzetmeler

3.3.14.2.1. Servi

Sevgilinin boyunun uzun olması, servi gibi salınarak işveli yürümesi bu benzerliğin kurulmasına neden olmuştur. Âşık şu beytinde sevgilinin cilveli boyunu yüksek servi ağacına benzeterek lâıyk olduğu cezanın daima kendine bela olduğunu belirtmektedir. Âşığın sevgiliyi yüceltme arzusu başına bela olmaktadır.

Nisbet etdim serv-i bâlâya kadd-i pür-cilvesin

Kim belâ oldu bana her dem cezâ-yı mâyelik (G. 118/6)

Servi ağacı genellikle su kenarlarında bulunur. Âşıklar servinin suyu sevdiğini bildikleri için çokça gözyaşı dökerek onun ayağına serperler. Buna rağmen sevgili âşıklarına vefa meyvesinden bir emare bile vermemektedir.

Vermedi ol serv-kadd bâr-ı vefâdan eser

Niçeleri pâyna eşk nisâr eylemiş (G. 103/4)

Serv-kadd ifadesinin, bazen mecaz-ı mürsel yoluyla doğrudan sevgiliyi anlatmak için kullanıldığı da görülmektedir. Âşık gül yüzlü, servi boylu güzellerin gezip dolaşmaya gittiğinde dünyadaki gül bahçelerinin bir başka süslendiğini belirtmektedir.

Gül-ruhân [ü] serv-kadân seyr ü temâşâyâ gider

Sahn-ı ‘âlem başka bir zîb-i gülistândır bugün (G. 167/3)

3.3.14.2.2. Tûbâ

Sidre’de bulunan ve kökü yukarıda, dalları aşağıda olmak üzere bütün cenneti gölgeleyen İlahî bir ağaçtır. Gövdesi sarı altın, dalları kırmızı mercan, yaprakları yeşil zümrüt ve meyveleri şeker olarak tasvir edilir.⁴⁴ Dudağı kevser, yüzü cennet olan sevgilinin boyu da Tûbâ ağacına teşbih edilir. Sevgilinin boyunun cennetteki Tûbâ ağacına benzetilmesi onu yüceltme düşüncesindendir. Bir beyitte sevgilinin boyu, güzelliğin cennet bahçesinin içinde ortaya çıkmış Tûbâ’ya benzetilmektedir.

Riyâz-ı cennet-i hüsn içre bitmiş

Nihâl-ı kâmetin Tûbâ’ya benzer (G. 68/5)

Âşık için sevgilinin tutkunu olmak bir iftihar vesilesidir. O, boyu Tûbâ ağacına benzeyen sevgilinin âşığı olup bu şekilde cennet bahçesinde değerini yüceltme arzusundadır. Çünkü Tûbâ ağacı cennette bulunması, köklerinin Allah’a yakın bir yerde olması ve cennetlikler için saadet kaynağı olarak görülmesiyle insanların gözünde büyük bir öneme sahiptir. Sevgili de âşıklar için saadet kaynağıdır. Bu sebeple onların gözünde Tûbâ ağacı kadar üstün görülür.

Olup efgendesi bir kâmeti Tûbâyveşin

Kadrimiz bâg-ı sa‘âdetde bülend eyleyelim (G. 154/3)

⁴⁴ Pala, age., s. 473

3.3.14.2. Fidân (Gül-fidân)

Boy bazen de bir gül fidanına benzetilir. İnce, narin ve kırılgandır. Âşık sevgilinin boyu gibi işveli bir başka gül fidanı olmadığını belirtirken devamında “gerçi” diyerek gül bahçesinde birçok yeni yetişen fidanın bulunduğunu belirtmektedir. Zihnî bir başka beytinde ise gül bahçesinde salınarak yürüyen çok güzelin olduğunu ancak sevgilinin edasının başka olduğunu belirtmektedir (bk. sevgili-gül benzetmesi).

Bir gül-fidân-ı ‘işve kaddin gibi bulunmaz

Gerçi riyâz-ı hüsnün çok nev-nihâli vardır (G. 48/3)

3.3.15. Diş (Dendân)

3.3.15.1. Umûmî Olarak Diş

Sevgilinin güzellik unsurlarından biri olan diş, divân şiirinde daima inciye benzetilir. Beyazlığı, parlaklığı ve güzelliği dolayısıyla bir inciyi andırır. Ayrıca sıralı bir şekilde dizilmesi de bir inci dizisini akla getirir. Divânlarda daha çok âşığın gözyaşlarıyla birlikte anılırken âşığın gözyaşları bir derya olarak tasavvur edilir, sevgilinin dişleri de içinde bulunan bir inci. İncinin en iyisinin Aden’den çıkarılması yönüyle Aden ile de teşbih olunur. Bir yerde diş kirası⁴⁵ deyiimi kullanılarak âşığa diş kirası olarak sevgilinin elma yanağını öpmek verildiği belirtilmektedir.

3.3.15.2. Diş ile İlgili Benzetmeler

3.3.15.2.1. İnci (Dür, Gevher)

Âşık sevgilinin dişlerini bulunmaz bir inciye benzetmektedir. Beyitte sevgilinin dudaklarının da yakuta benzetilmesi söz konusudur.

Dür-i nâ-yâbdır dendânın ey cân

Lebin yâkût-ı reng-efzâya benzer (G. 68/3)

Sevgilinin dişlerinin aksinin âşk denizindeki inciye benzetilmesi söz konusudur. Aşk denizi aşkın olduğu yerdir yani âşığın gönlüdür. Âşığın gönlündeki inci ise aşktır dolayısıyla aşk da inciye benzetilmiştir. İnci şekil itibarıyla kalbe benzeyen midyenin içinde oluşur ve zamanla orada değerli bir madene dönüşür. Aşkın olduğu yer âşığın

⁴⁵ Özellikle zengin konaklarında düzenlenen iftarlardan sonra davetlilerden birinin Kur'an-ı Kerîm okuması ve ardından da ev sahibinin misafirlerine hediye takdim etmesi yaygındır. Eskiler bu hediyeye diş kirası derler (Pala, t.y.: 128).

kalbidir. Aşk tıpkı bir inci gibi âşığın kalbine girer oraya tamamen yerleştiği zaman ise değerli ve vazgeçilmez olur.

Lebi yâkût-ı melâhat sühanı kand-i safâ

‘Aks-i dendânları gevher-i deryâ-yı vedâd (G. 41/6)

3.3.15.2.2. Kulak (Gûş, Binâ-gûş)

Âşık her yönüyle cilveli olan sevgilinin küpesinin de cilve dağıttığını belirterek küpenin sallanmasıyla gönlün titreyişi arasında ilgi kurmuştur. Küpe kulak memesine takıldığından âşık kulak memesini seyretmektedir.

Kıymet-i cânım temâşâ-yı binâ-gûşındadır

Lerziş-i gönlüm o cilve-pâş-ı mengûşındadır (G. 50/1)

3.3.16. Sîne, Gerdân

3.3.16.1. Umûmî Olarak Sîne, Gerdân

Kalp, göğüs, bağır anlamlarına da gelen sîne duyguların merkezidir. Divân şiirinde sîne genellikle âşığın çektiği dert, keder söz konusu olduğunda kullanılır. Bazen de aşkın ortaya çıktığı kalp olarak yer alır. Zihnî Dîvânı’nda sîne sözcüğü, bir yerde feleğin cefasına dayanılması gerektiğini belirtmek için “sîne germek” deyimini şeklinde kullanılmıştır.

Sevgilinin sînesi ve gerdânı tüysüz, parlak ve beyaz olması yönüyle karşımıza çıkar. Sîne pürüzsüz ve parlak olması yönüyle bazen aynaya benzetilir bazen de aynadan daha parlak ve saydam olarak anılır. Ayna her ne kadar temiz ve parlak görünse de bir tarafı siyahtır yani ikiyüzlüdür; sevgilinin sînesinin ise içi dışı birdir, nasılsa öyle görünür. Aynayı kınaması da bu sebeptendir.

Dehre verir zîb ü fer pertev-i meh-rûy-ı dost

‘Âyineye ta’n eder sîne-i bî-mûy-ı dost (G. 26/1)

Şu beyitte ise sevgilinin sinesini açıp göstermesiyle âşığın bahtının açılması arasında ilgi kurulmaktadır. Sevgilinin sabah vakti sînesini açmasıyla âşık için bir gün, bir ışık doğar. Bu, talihin kendine dönmesi anlamına gelmektedir. Gün doğmak ve açmak ifadeleri sabah güneşin doğmasıyla ilgilidir. Beyitte bu ifadelerin tevriyeli kullanıma sahip oldukları görülmektedir.

Etdi gûşâde sînesini çün ‘ale’s-sabâh

Togdı cebîn-i bahtıma bir gün ‘ale’s-sabâh (G. 33/1)

3.3.16.2. Sîne, Gerdân ile İlgili Benzetmeler

3.3.16.2.1. Ayna (Âyîne-i vahdet)

Ayna saydam ve parlak olması yönüyle sevgilinin sînesine teşbih olunmuştur. Âşık övdüğü kişinin sînesinin saf ve temiz olduğunu, içinde kötülük bulunmadığını belirterek onu vahdet aynasına benzetmektedir. Beyitte Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sînesinin kastedildiği göz önünde bulundurulduğunda onun maddi kalbinin yıkanıp temizlendikten sonra ilim, hikmet İlahî nûr ve feyizlerle doldurulması hâdisesi akla gelmektedir.⁴⁶

Musaffâ sîne-i bî-kînesi âyîne-i vahdet

Münevver cephesidir âftâb-ı 'âlem-i bâlâ (K. 1/22)

Eskiden papağanın yüzüne ayna tutularak bu şekilde konuşması sağlanırdı (bk. yüz-ayna benzerliği). Sevgilinin sînesinin aynaya benzetilmesi ve beyitte tûtî kelimesinin geçmesi bu geleneği hatırlatmaktadır. Tûtî-i kudî, Rûhulkudûs olarak da anılan Cebrâîl'dir. Zira onun güzelliği dillere destandır.⁴⁷ Ancak âşık mübalağa yaparak Cebrâîl'in bile sevgilinin sînesi karşısında hayranlık ve şaşkınlıktan dilinin tutulduğunu belirtmektedir.

Gâlibâ seyr eylemiş mir'ât-ı sâf-ı sîneni

Tûtî-i kudî dahî hayrân ü lâl olmuş sana (G. 1/6)

3.3.16.2.2. Güneş

Güneşin gerdâna teşbihi her türlü kirlere uzak ve parlak olmasındandır. Sevgilinin sînesi veya gerdânı anılırken saçlarının üzerine gelmesinden de bahsedilir. Siyah olan saçın beyaz gerdân üzerine gelmesiyle zıtlık oluşturulur. Saçın gerdânın üzerinden gitmesiyle sevgilinin beyaz gerdânının parlaklığı ortaya çıkar. Âşık bu parlaklığı güneşin şafak vaktindeki hâline teşbih etmektedir.

Deycûr-ı şeb-i zülfdan olmuş ki nümâyân

Gerdân-ı beyâzın şafak-ı mihr-i celîdir (G. 62/4)

⁴⁶ bk. Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, C. VIII, s. 5911-5915

⁴⁷ <https://islamansiklopedisi.org.tr/ruhulkudus>

3.3.16.2.3. Süt

Sevgilinin gerdânı süt gibi beyazdır. Süt sağlık açısından da son derece yararlıdır. Sevgilinin gerdânında da âşğın derdine dermân vardır. Bu bakımdan da benzerlik gösterirler. Âşık sevgilinin şeker gibi olan dudaklarından da bahsederek sütü içmek için içine şeker kattığını belirtmektedir. Nitekim böyle yaparak lezzeti daha da arttırmayı amaçlamaktadır.

Gehî gerdân-ı sâfin yâd edip geh la‘l-i şîrînin
Tenâvül etmek için tıfl-ı dil-şîre şeker katdım (G. 152/3)

3.3.16.2.4. Gümüş

Gerdânın gümüşe benzetilmesinde de yine parlaklık ve beyazlık etkilidir. Sevgilinin gümüş gerdânına sarılma kıvrımlı saçların gerdân üzerine dolanmasıyla açıklanmaktadır.

Sarışdım mû miyâna şevk ile zerrîn kemerâsâ
Tolaşdım perçem-i pür-ham gibi sîmîn gerdâna (G. 178/4)

3.3.17. Bel (Miyân)

3.3.17.1. Umûmî Olarak Bel

Divân şiirinde miyân sözcüğüyle ifade edilen bel, inceliğiyle çeşitli benzetme ve abartmalara konu olmuştur. Sevgilinin beli o kadar ince tasavvur edilir ki onun bazen dile bile gelmediği belirtilir. Âşğın hayallerinden biri de sevgilinin kıl kadar ince olan beline sarılmaktır. Ancak buna gücü yetmez zira sevgilinin bıçağı belinde saklıdır. (bk. gamze-bıçak benzerliği) Bu sebeple bel sırların saklandığı yer olarak da görülür.

3.3.17.2. Bel ile İlgili Benzetmeler

3.3.17.2.1. Mû, Mûy

Bel inceliği sebebiyle kıla teşbih edilir. Kıl kadar ince olduğu belirtilir. Hatta kıldan bile daha incedir, neredeyse yok hükmündedir. Bu kadar ince olmasından ötürü son derece de naziktir. Onun vasıfları ne kadar anlatılsa da bu faydasızdır. Öyle ki bu konuda kılı kırk yaranlar çok soru sormuş, birçok cevap ortaya atmış ancak hiçbirisi netice vermemiştir. Kılı kırk yarma ifadesi hem yapılan işin son derece titizlikle yapıldığını hem de sevgilinin belinin inceliğini ortaya koymak için kullanılmıştır.

Netîce vermez evsâf-ı miyân-ı nâzik-i cânân

Bu fende mû-şikâfân çok cevâb çok su'âl etmiş (G. 100/2)

Rûm şehri güzelleriyle bilinir. Sevgili Rûm putu diye anılarak kıl kadar ince belinin bir benzeri olmadığı vurgulanmaktadır. “Yedi kıral” ifadesi, mecâz-ı mürsel yoluyla tüm dünya halkı için kullanılmıştır.

Yok ol miyân-ı mûy-ı büt-i Rûm’a bir misâl

Yedi kırala ister isen telgırâf çal (G. 144/1)

3.3.18. Cisim, Ten, Beden

Sevgilinin vücudu beyaz renkte olması yönüyle gümüşe benzetilir. Bu sebeple sîm-ten, sîm-beden vb. sözler doğrudan ona isim olur. Şu beyitte sevgilinin güzellik unsurlarından bahsedilirken teninin gümüş renkte olduğu belirtilmektedir.

Mâh cebîn müşğ ben kâkûl-i ‘anber-şiken

Gonca dehen sîm-ten nârven-i kad latîf (G. 116/3)

3.3.19. Ayak (Pây), El (Dest), Diz (Zânû)

Kilisli Zihnî Dîvânı’nda sevgilinin eli, ayağı ve başı gibi uzuvlarıyla ilgili herhangi bir benzetmeye rastlamadığımızdan bunları ayrı başlıklar hâlinde ele almayı uygun görmedik. Zihnî Dîvânı’nda sevgilinin ayağı genel olarak öpülen, yüz sürülen, âşığı hakîr düşürüp perişan eden yönüyle ele alınmıştır. Bazen de âşıkların hâlini arz etmek için sevgilinin ayağına gittiği belirtilmiştir. Burada söz konusu edilen ayağına gitmek sevgilinin huzuruna çıkmak anlamındadır.

El ise bir beyitte sevgilinin cefa kılıcını eline alması şeklinde karşımıza çıkmıştır. Diğer beyitlerde daha çok mecaz anlamı ile deyimler içerisinde kullanılmıştır. Divânda tek bir beyitte ise sevgilinin dizinden bahsedilmektedir. Söz konusu beyitte sevgilinin, âşığa eşiğine bile yüz sürme imkânı vermemesine karşın dizini ağyarın başı için ihsan ettiği belirtilmektedir.

3.4. Sevgili İle İlgili Diğer Unsurlar

3.4.1. Bûse

Kilisli Zihnî Dîvânı’nda bûse ile ilgili herhangi bir benzetme unsuruyla karşılaşmadık. Bir beyitte âşık sevgiliden lütuf olarak dudaklarından öpmeyi istemektedir.

Dil-dâdene bir lutf-ı ‘aceb olsa ne mâni‘

Ruh olmaz ise bûse-i leb olsa ne mâni‘ (G. 113/1)

3.4.2. Söz (Güftâr)

Sevgili tatlı dilli, şirin sözlüdür. Onun sözleri de tıpkı ağzı ve dudakları gibi şekerdendir. O sözleriyle gönülleri kendine bağlar. Peltek konuşması da şeker gibi tatlıdır. Bu şirin hareketi karşısında tûtî-i kudsîyi tek bir sözle susturmaktadır.

Sözi dil-bend hemîşe dil-pesend tûtî cinân-mânend

Lebi kand sükkerîn hand nerm [ü] şîrîn tatlu söylersin (G. 128/8)

Bu şeker lüknet-i güftâr bu şîrîn harekât

Tûtî-i kudsi[yi] bir söz ile eyler iskât (G. 25/1)

Bir başka beyitte ise övülen kişinin sözleri barındırdığı mana itibarıyla denizin derinliklerindeki inciye benzetilmektedir.

Toldı ser ü cân ü dil ma‘nâ-yı güftârınla hep

Gevher [ü] dürr ile pürdür ka‘r-ı deryâ-yı ‘amîk (G. 118/4)

3.4.3. Kûy-i Yâr (Mahalle, Semt, Köy)

3.4.3.1. Umûmî Olarak Kûy

Divân şiirinin başkahramanı olan sevgili bulunduğu yerde padişah konumundadır. Bu sebeple her şey onun hükmü altındadır. Âşık sevgiliye yakın olmak için sürekli onun semtine ulaşmak, oradan ayrılmamak ister ancak bu hiç de kolay değildir. Zira sevgilinin mahallesi köpeklerle doludur. Orada bulunan bu köpekler âşığı daima sevgiliden uzak tutar. Âşık onları rakip olarak görür. Dolayısıyla sevgiliye ulaşmak için bu rakiplerle iyi geçinmek zorundadır. Zaman zaman âşığın rakiplere iyi davranması bu sebeptir. Şu beyitte âşık rakiplere gösterdiği saygının abes görülmemesi gerektiğini bu hürmetinin sebebini onun sevgilinin memleketini tavaftan gelmiş olmasıyla açıklamaktadır.

‘Abes sanma rakîbe etdigim ta‘zîmi ey Zihnî

Tavâf-ı hâk-i kûy-ı hazret-i cânânedan gelmiş (G. 104/5)

İnsanların hacdan gelen kimseleri ziyarete gitmesi, oraya gidip gelmiş olmalarına hürmeten kendilerine “hacı” diye hitap etmeleri de bu sebeptir.

Âşık sevgilinin mahallesinde bulunmayı o kadar çok ister ki bu isteğini “arzum kûy-ı yârda toprak olmaktır” şeklinde ifade eder. O, başka yerlerde herkes tarafından rağbet edilen, sevilen olmaksızın sevgilinin memleketinde toprak olmayı yeğler.

Ragbetim ey Zihni kûy-ı yârda hâk olmadır

Zîb-i sadr olmak diger yerlerde mergûbum degil (G. 143/7)

Rakipler bir türlü âşığı sevgiliye yaklaştırmaz. Âşık sevgilinin mahallesinin başında ebedi olarak kalsa da rakiplerden onun huzuruna çıkıp eteğini öpmeye fırsat bulamaz.

Dâmenin öpmege fursat mı bulur a‘dâdan

Ebedî olsa da Zihnî ser-i kûyında mukîm (G. 149/7)

3.4.3.2. Kûy-i Yâr ile İlgili Benzetmeler

3.4.3.2.1. Sırât-ı Müstakim

Dosdoğru yol, hak yol anlamlarına gelen “sırât-ı müstakim” terkihi Kur’ân-ı Kerim’de otuz üç ayette yer almaktadır. Burada yol kelimesinin dosdoğru diye nitelendirilmesi onun “hedefe ulaştıran en kısa yol” anlamına geldiğini gösterir.⁴⁸ Divân şiirinde zâhitler kaba sofu olarak adlandırılırlar. Onların bu şekilde nitelendirilmesi İlahî aşktan uzak olup ibadetlerini sadece Allah korkusu ile yapmalarındandır. Âşıkların ise her davranışında aşk vardır. Onların tek amacı sevgiliye (Allah) kavuşmak, onun cemâlini görmektir.

Âşığın sevgiliyi görmesi için onun memleketine gitmesi gerekir. Nitekim onu hedefine ulaştıracak en kısa yol budur. Bu sebeple kûy-ı cânânı, sırât-ı müstakîmi olarak görmektedir. Bu yolda yürümek için de aşk gerekir. Zira bu yol oldukça meşakkatli bir yoldur.

Zâhidin nushıyla yüz dönmem tarîk-i ‘aşkdan

Kûy-ı cânân sırât-ı müstakîmimdir benim (G. 147/6)

3.4.4. Eşik, Kapı (Âsitân, Dergâh, Bâb, Der)

3.4.4.1. Umûmî Olarak Eşik, Kapı

Sevgilinin eşiği ona ait saray veya köşkün eşik taşını, kapı önünü kapsar. O, aslında âşık ile sevgili arasındaki münasebetlerin anlatımında çeşitli tasavvurlara dayalı olarak oluşturulmuş hayali bir mekândır. Sevgilinin yüceliğinin sergilendiği en alçaktaki makamdır. Ancak âşığın nazarında ulaşılabilir en yüksek nokta ve en yüce hedeflerden

⁴⁸ <https://islamansiklopedisi.org.tr/sirat-i-mustakim>

birisidir.⁴⁹ Sevgilinin eşiğine ermek âşık için ulaşılabilecek en yüksek makamlardandır. Bu sebeple o, sevgilinin dergâhının eşiğini hakanların, fağfurların yüksek makamlarının tahtına değişmeyeceğini belirtmektedir.

Değişmem âstân-ı dergeh-i cânânı ey Zihnî

Serîr-i ‘izz ü câh-ı kışver-i fagfûr u hâkâna (G. 178/5)

Beyitlerde âstân, âsitân sözcükleriyle karşımıza çıkan eşik genellikle dergâh sözcüğüyle birlikte kullanılır. Âşık sevgiliyi en yüce mertebelerde görürken kendini de âciz, zavallı olarak görür. Sevgilinin onu dergâhına kabul etmesi onun için büyük bir lütuftur. Zihnî Şeyh Abdullah Sermet Efendi’ye intisap etmiştir. Burada bahsettiği dergâh, şeyhinin dergâhıdır.

Çekdi zincîr-i reşâdetle beni dergâhına

Eyledi bu bende-i nâ-çîze çok lutf u himem (K. 3/33)

3.4.4.2. Eşik veya Kapı ile İlgili Benzetmeler

3.4.4.2.1. Mescid-i Aksâ

Âşıkların sevgiliye kavuşmak için daima sevgilinin eşiğine yönelmesi eşiğin Mescid-i Aksâ olarak tasavvur edilmesinde etkilidir. Âşık sevgilinin eşiğini Mescid-i Aksâ’ya eş görür. Bu sebeple ona hürmet eder, yüzünü önüne serer.

Yüzün çün kıblegâh-ı âşıkândır

Eşigin Mescid-i Aksâ’ya benzer (G. 68/4)

3.4.4.2.2. Süs

Âşık sevgilinin dergâhına, eşiğine hürmet gösterdiği gibi orada bulunan toprağa da hürmet gösterir. O kapının önünde sevgilinin eşiğine baş eğerken başı oradaki toprağa sürülür. Bu toprak onun için devlet tacının süsü gibidir.

Hâk-i dergâhın ser-i ‘âşıkda ey şâh-ı visâl

Zîb-bahş-ı efser-i devlet degildir yâ nedir (G. 80/2)

3.4.4.2.3. Şifa

Sürmesiyle meşhur olan Isfahân, beyitlerde bazen Sıfâhân olarak da geçmektedir. Âşık sürme, hasta göz, Isfahân sözcüklerini kullanarak Isfahân sürmesinin gözlere şifa

⁴⁹ Abdullah Eren (2010), “Fuzûlî, Bâkî, Hayâlî ve Yahya Bey Divânı’ndan Hareketle Sevgili Eşiği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 3/10

olduğuna telmihte bulunur. Divân şiirinde ise sevgilinin kapısının toprağı hasta gözlere şifa olarak görülür. Sevgilinin kapısının toprağı dururken Isfahân sürmesini arzulamanın hata olduğu belirtilir.

Hâk-ı derin var iken çeşm-i ‘alîle şehâ
Ârzû etmek dahı kühl-i Sıfâhân galat (G. 110/6)

3.4.4.2.4. Sığınak (Melce-i kerrûbiyân)

Sevgilinin (Hz. Muhammed’in) mekânının en alçak yeri eşiğidir. Peygamber’in eşiği dört büyük meleğin sığınağı olarak görülmüştür.

Hazîz-i âstânı melce-i kerrûbiyândır hep
Gubâr-ı hâk-pâyı kuhl-ı çeşm-i Âdem ü Havvâ (K. 1/29)

3.4.5. Sevgilinin Ayağının Toprağı (Hâk-i Pâ(y), Ayağı veya İzi Tozu)

İnsan yaratılışının ham maddesi topraktır. Allah (c.c.) insanı en şerefli mahlûk olarak topraktan yaratmıştır. Toprak saflığı ve yalınlığı bildirmekte, bunun yanında gurur ve benliği ayaklar altına alarak tevâzu etmenin yönünü de göstermektedir.⁵⁰ Âşık alçak gönüllüdür. Kibri yansıtan sevgili karşısında âşık daima tevâzu hâlinindedir. Onu göklerde görürken kendini onun ayaklarının altına serilmiş toprak gibi görür. Bazen sevgili onu pâ-y-mâl etmektedir.

Sevgilinin veya övülenin ayağının toprağı çeşitli tasavvurlarla ele alınır. Şair bir beyitte Hz. Muhammed’in ayağının toprağıyım, diyerek ona duyduğu saygı ve hürmeti dile getirmektedir. Bir başka beyitte ise Peygamber’in ayağı tozu Hz. Âdem ve Havva’nın gözünün sürmesi olarak tasavvur edilmiştir. Şu beyitte ise gök gürültüsü dokuz gök kubbenin feryadı, yağmur ise gözyaşları olarak tahayyül edilmiştir. Gök kubbenin bu şekilde feryat edip ağlamasının sebebi olarak, Peygamber’in ayağının tozundan uzak kalması gösterilmektedir.

Degil ra‘d ü matar dûr oldugıyçün hâk-pâyından
Edip feryâd aglar yaş döker nüh günbed-i mînâ (K. 1/44)

Sevgilinin ayağının toprağı veya tozu gözlere şifa olarak görülmektedir. Bu benzetmede genellikle gözlere şifa olan sürmesiyle meşhur Isfahân memleketi de anılır.

⁵⁰ Abdulkadir Doğan (2017), “Şair Âşığın Toprakla Hâlleşmesi”, *Türk Dili Dergisi*, S. 792, s. 68

Ancak âşık dünyayı gezip dolaşsa da hatta Isfahân'a da gitse hasta gözüne ancak sevgilinin ayağının toprağının şifa olduğunu belirtmektedir.

Ancak 'alîl çeşme rehin hâkidir şifâ

Gezsem cihânı memleket-i Isfahân'a dek (G. 125/2)

3.4.6. Nâz (Şîve), Gönül

Sevgilinin en büyük vasıflarından biri de nazlı olmasıdır. O ettiği nazla âşığının kanlı gözyaşı dökmesine sebep olur, gönlünü yakıp küle çevirir, onu öldürür. O, naz ülkesinin padişahıdır. Âşık ona “işve-bâzım, şîve-perdâzım” şeklinde hitap etmektedir. Bir beyitte naz sevgilinin üzerine giydiği bir elbise olarak tasvir edilmiştir. Sevgili naz ve işvenin dolaştığı meydanda âşığı ayaklar altına almaktadır. Bu sebeple âşık onu süvâriilerin şahı olarak görmektedir.

Zihniyâ cevâlângeh-i meydân-ı nâz ü şîvede

Pây-mâl etdi beni ol şeh-süvârım sorma hîç (G. 30/5)

Sevgili, âşıklarına karşı hep sert ve acımasız davrandığı için gönlünün taştan olduğu düşünülür. Bu sebeple beyitlerde genellikle seng-dil, dil-i seng ifadeleriyle karşımıza çıkmaktadır. Âşık ne yaparsa yapsın sevgilinin taş kalbinin yumuşamadığından bahsetmektedir.

Ne kadar etdim ise 'arz-ı temennâ vü niyâz

Kârger olmadı ol seng-dile âh n'idem (G. 155/6)

TRANSKRİPSİYON TABLOSU

ا	A, a, Ā, ā, E, e	ش	Ş, ş
أ	’	ص	Ş ş
ب	B, b	ض	Ž, ž, Đ, đ
پ	P, p	ط	Ṭ, ṭ
ت	T, t	ظ	Z, z
ث	Ṣ ṣ	ع	‘
ج	C, c	غ	Ġ, ġ
چ	Ç, ç	ف	F, f
ح	H, h	ق	Q, q
خ	Ḥ, ḥ	ك	G, g, K, k, ñ
د	D, d	ل	L, l
ذ	Ẓ, ẓ	م	M, m
ر	R, r	ن	N, n
ز	Z, z	و	Ū, ū, Ü, ü, V, v
ژ	J, j	ه	H, h, a, e
س	S, s	ی	Ī, ī, I, ı, İ, i, Y, y

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KİLİSLİ ZİHNÎ DÎVÂNİ SÖZLÜĞÜ
(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

kemân ebrûsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 174, Beyit 4). [*anıñ, -nıñ*]

A

a: “o” işaret zamiri (*felek*).

Har-ı lâ-yefhem ü nâ-dânadır hep ihsânı
/ Yuf **anıñ** lutf u ‘atâyâsına ihsânına yuf
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 2*).
[*anıñ, -nıñ*]

Felegiñ tavrına hem devrine devrânına
yuf / **Aña** yuf etmeyenîñ biz ederiz
cânına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
114, Beyit 1). [*aña, -ña*]

a: “o” üçüncü tekil şahıs zamiri
(*sevgili*).

Bülbül-i kudsi dahı ‘aşık-ı nâlândır **aña** /
Gonçe-i huld ile ruhsâresi pîrâyelidir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 3*).
[*aña, -ña*]

Ünsiyet-i bezm-i ‘aşk olmaz **aña** âşinâ /
Her ki özün mûnis-i perde-i âr eylemiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 3*).
[*aña, -ña*]

Şevk-i ruh-ı pür-tal‘ati şaldı cihâna
şöhreti / Buldı **anıñla** zîneti evreng-i
iqlîm-i cemâl (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 144, Beyit 8). [*anıñla, -nıñ, -la*]

Zihnî o şâh-ı mülk-i nâz etmez der-i
ihsânı bâz / Olmuş **aña** arz-ı niyâz gâyet
muḥâl-ender-muḥâl (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 9). [*aña, -ña*]

Ham eder kıddin çekilmez yaydır eñ
toğrısı / Kimse mecbûr olmasın **anıñ**

Müjde saña ki Zihnî bugün yârîñ añladım
/ Senden ziyâde vaşl **anıñ** maṭlabı gibi
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5*).
[*anıñ, -nıñ*]

Ben etdim râz-ı hâl-i gönlümü i‘lân **aña**
yoksa / O ser-keş nev-cüvânım vâkıf-ı
keyfîyyet olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 200, Beyit 2). [*aña, -ña*]

a: “o” üçüncü tekil şahıs zamiri (*Hacı*
Ömer Ağa).

‘Adl-i Hâk toğdığı dem rûz-ı cezâ şems
gibi / Üstüne şalsın **anıñ** şâh-ı şefâ‘at
sâye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit*
4). [*anıñ, -nıñ*]

a: “o” üçüncü tekil şahıs zamiri
(*Mustafa*).

Sa‘âdetle revân oldu cinâna naḥl-i
Tübâveş / Ki olsunlar **aña** hûrî vü ğılmân
dâye vü lâlâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a*
17, Beyit 3). [*aña, -ña*]

a: “o” üçüncü tekil şahıs zamiri
(*Muhammet Arif*).

Çıkup uçler dedi ey Zihnî **anıñ** târîḥin /
Dehre ma‘rûf ola ‘ilm ile Muḥammed
‘Ârif (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit*
5). [*anıñ, -nıñ*]

a: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri (Halil Efendi).

Bu hilm ü hulk-ı re’fet bu luft bu mürüvvet / Celb eyler **anı** elbet çok yāver ü mu’ine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 7, Beyit 4). [anı, -nı]

Etsin Hudā-yı gayūr fazl ile **anı** meşhūr / Mānend-i mihr-i pūr-nūr tā Hind ü Rūm u Çīn’e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 7, Beyit 6). [anı, -nı]

a: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri (Hacı Mustafa Ağa).

Civār-ı Hāzret-i Sultān-ı kevneyn’e ola nā’il / Eñ evvel menzilin Hāḫḫ ede **anıñ** cennetü’l-me’vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 15, Beyit 4). [anıñ, -nıñ]

a: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri (Osman Bey).

Cümleden Derviş Beg’ün ferzendi bu ‘Osmān Beg’e / Genç iken hūn-ı ecel şundi becāy-ı mey **aña** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 18, Beyit 4). [aña, -ña]

Rāh-ı tenhāda o hūnī buldı fırsat nā-gehān / Çekdi darb etdi **aña** bir kaç silāh-ı nā-revā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 18, Beyit 7). [aña, -ña]

Mülhāḫ oldı şübhe yokdur kim şehīdān silkine / Ḳurbına alsın **anı** şāh-ı Hüseyn-i Kerbelā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 18, Beyit 9). [anı, -nı]

a: “o” işaret zamiri. (Mahmut Baba’nın ruhuna işaret edilerek).

Hemān bir rūh-ı pāki ḳaldı ancak / **Anı** da verdi Hāḫḫ’a geçdi andan (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Kit’a 19, Beyit 9). [anı, -nı]

Hemān bir rūh-ı pāki ḳaldı ancak / Anı da verdi Hāḫḫ’a geçdi **andan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 19, Beyit 9). [andan, -n, -dan]

a: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri. II Hz. Muhammed (s.a.v.).

Hāşılı ey zīb-reng-i kāle-i ḳadr-i vūfūr / Naḫş-ı tamgā-yı nübüvvet **anda** eylerdi zuhūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 17). [anda, -(n)da]

Aña keştibān-ı luṭfuñ eylemezse medd-i bā’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 23). [aña, -(ñ)a]

a: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri. II Abdülkâdir-i Geylânî Hazretleri.

Ebedî bāḳidir **anıñ** himem-i müntahabı / Hāl-i mevteinde daḫı hāl-i hayâtında gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 7). [anıñ, -nıñ]

Gelmedi şānisi aḳṭābda bu şevket ile / Hāḫ **anı** şāh-ı velā ḳıldı tamāmiyyet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 14). [anı, -(n)ı]

a: “o” işaret zamiri (siyah saç).

Bāḡ-ı firdevse girer şandım **anı** bir erḳam / Meger inmiş ruḫına zūlf-i siyeh-kārīñ ucu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 10). [anı, -(n)ı]

a: “o” işaret zamiri (geçmiş ve gelecek).

Müstakbel ü māzīden geç olma **anı** vāşif / Demdir ki bunu söyler aḫvāle olan

vākıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 5). [anı, -(n)ı]

a: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri. II Şeyh Abdullah Serbest Efendi.

Ey Zihni-i rû-mâl-ı der-i Hâzret-i Serbest / Şahbâ-yı hakikat **anı** kılmış idi mest (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 13). [anı, -(n)ı]

a: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri. II Muhammed Can.

Ahâdle sırr-ı mîm-i Ahmed’e âşinâdır ol / **Anı** zımnıyyet-i kübrâ ile Hakk eylemiş maqbûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 10). [anı, -(n)ı]

Ne hâcet söylemek bir bir **anıñ** feyz-i kerâmâtın / Eder ez-her-cihet bu matla‘-ı pākîze ispâtın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 20). [anıñ, -nıñ]

a: “o” işaret zamiri (görülen değer, itibar).

Rif‘at-ı kadrini bir ehl-i kemâlîñ görse / **Anı** pest etmege gayretle eder tām kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 3). [anı, -(n)ı]

a: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri. II Nakşibendi şeyhi.

Ser-fürü eyler **aña** nāsūtdan lāhūta dek / Hüküm eder hep ‘āleme ol hüsrev-i qudsî-şāsem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 16). [aña, -(ñ)a]

a: “o” işaret zamiri (kavuşma kumaşı kastedilmiştir.).

İştirâ-yı kâle-i vaşlı ne mümkün herkese / Cân ü dil naqdine sendendir **anıñ** sermâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 2). [anıñ, -nıñ]

âb gibi kan revân ol-: su gibi kan akması (kanlı gözyaşı dökmek bağlamında).

Geldikce hatıra ruḥ-ı gül-gün-ı şāh-ı dîn / Çeşm-i terimden **âb gibi kan revân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 17). [âb gibi kan revân ol-,]

âb ü hevâ-yı ‘aşk: aşkın arzusu ve suyu. II aşka dair her şey.

Derd-i felekden eyler vâ-reste cism ü cânıñ / **Âb ü hevâ-yı ‘aşkıñ** hoş i‘tidālî vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 6). [âb ü hevâ-yı ‘aşk,]

âb ü nân: su ve ekmek. II tüm nimetler.

Zevk-i cemâl-i yâre çekip ârzûları / Terket huzûz-ı nefsi bütün **âb ü nâna** dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 3). [âb ü nân,]

âb ü tâb-ı gülşen-i ‘işret: içki/eğlence meclisinin güzelliği, parlaklığı.

Ol muṭarrâ ‘arızıñ ol gonca-i la‘l-i teriñ / **Âb ü tâb-ı gülşen-i ‘işret** degildir yâ nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 3). [âb ü tâb-ı gülşen-i ‘işret,]

âbādān eyle-: bayındır hâle getirmek. II memnun, hoşnut etmek.

Bu cāy-ı dil-fezāyı **eyledi** himmetle **âbādān** / Zihî maqbûl ü mergûb oldu hep bāy ü gedāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 8, Beyit 2). [âbādān eyle-,]

ābādān ol-: *mamur olmak, dolmak, bayındır hâle gelmek.*

Hâzret-i Yasîn Beg ol revnağ-dih-i tedbîr
ü rây / Kıldı ihsân **oldı ābādān** bu cāy-ı
dil-güşāy (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 1*). [*ābādān ol-,*]

'abā-pūş-ı mahabbet ol-: *sevgi abasını giyen (kişi) olmak.*

Zihnîyā ben ki **'abā-pūş-ı mahabbet olmuşum** / Ārzū olsun mu dilde kâle-i
Bengāle'ye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 5*). [*'abā-pūş-ı mahabbet ol-,*]

'abd-ı kemîn: *aciz, zavallı kul.*

Ne kadar eylese de vaşf himem ü āşārîñ
/ Yine tām eyleyemez Zihnî gibi **'abd-ı kemîn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 44*). [*'abd-ı kemîn,*]

'abd-ı mahz-ı der-i vālā-yı şehen-şāh-ı rızā: *yüce şahın rıza kapısındaki halis kul.*

'Abd-ı mahz-ı der-i vālā-yı şehen-şāh-ı rızā / Terk-i nūr u zülem-i enfüs ü āfāk
eyler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 6*). [*'abd-ı mahz-ı der-i vālā-yı şehen-şāh-ı rızā,*]

'abd-i nāçiz-i şeh-i mülk-i velā: *yüce mülkün padişahının (Allah) değersiz kulu.*

Hidmet-i bāb-ı velāyetde devām üzre
turur / **'Abd-i nāçiz-i şeh-i mülk-i velādır** hāmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 11*). [*'abd-i nāçiz-i şeh-i mülk-i velā,*]

'Abdü'l-kādir: *Abdülkâdir-i Geylânî (d. 1077 - ö. 1166).*

Nâminı eylediler tesmiye **'Abdü'l-kādir** / Eyledi zîr-i taşarruf felegi kudret-i şeyh
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 10*). [*'abdü'l-kādir,*]

'abes: *boş, anlamsız, saçma.*

Bârsız üftādeye seyr-i gülistān **'abes** / Dil-bere dil-dādesiz sevdiği devrañ gālağ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 2*). [*'abes,*]

Sen uydur kendiñ ebnā-yı zamāna cidd ü sa'yiñle / **'Abesdir** iddi'ā-yı nisbet-i ābā
vü ced şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 5*). [*'abesdir, -dir*]

'abes gör-: *gereksiz olduğunu düşünmek; saçma sapan olarak görmek.*

Zihnî **'abes görme** sen cünbüş-i mestāneyi / 'Āşıkına etdirür cezbe-i
Raḥmān rağş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 7*). [*'abes gör-,*]

'abes kıl-: *anlamsız hâle getirmek.*

Sûret yüzünde **kıldı 'abes** âdemiyeitim / Sîret içinde vesvese-i dîv-i kînedār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 12*). [*'abes kıl-,*]

'abes şan-: *gereksiz ve anlamsız görmek.*

'Abes şanma rağbe etdigim ta'zîmi ey Zihnî / Tavāf-ı hāk-i kūy-ı hâzret-i cānāneden gelmiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 5*). [*'abes şan-,*]

āb-ı 'adālet: adaletin suyu, adaletin feyzi ve bereketi.

İbtidā **āb-ı 'adāletle** 'Amīk şahrāsın / Kıldı bir kulzüm-i bī-sāhil ü pür-dürr-i semīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 26). [*āb-ı 'adālet,*]

āb-ı feyz: ilim, irfan suyu.

Nebīler hep velīler **āb-ı feyziñden** olur sīr-āb / Ki sensin baħr-ı bī-ħadd-i reşādet yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 5). [*āb-ı feyz,*]

āb-ı Fırāt'ı men 'kıl-: Fırāt suyundan mahrum bırakmak (Hz. Hüseyin ve yanındakilerin Kerbela'da susuz bırakılması).

Āb-ı Fırāt'ı men 'kılan āl-i Ħaydar'a / Segveş serāb-ı deşti görünce devān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 25). [*āb-ı Fırāt'ı men 'kıl-,*]

āb-ı hayāt: içeni ölümsüzlüğe ulaştıran ve nerede olduğu bilinmeyen bir kaynağın suyu.

Ħızrveş **āb-ı hayāta** yetişür bir demde / Ħançer-i gamzeñe cān ile olanlar teslīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 3). [*āb-ı hayāt,*]

āb-ı himmet: yardım suyu.

Revāndır **āb-ı himmet** dem-be-dem gülzār-ı 'acız içre / 'Azāb-ı nār ü cevri müdde'iden ihtirāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 6). [*āb-ı himmet,*]

āb-ı Ħızr: Hızır aleyhisselamın

bulduğuna inanılan ve ölümsüzlük iksiri olarak anılan su.

Nüş eden hem zinde vü cāvīd olur hem mest olur / La'liñ **āb-ı Ħızr** mı yā mül müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 3). [*āb-ı Ħızr,*]

āb-ı nedāmet: pişmanlık suyu. II pişmanlığın gözyaşı.

Söner **āb-ı nedāmetle** qaralır şermden fī'l-ħāl / Olursa süziş-i 'aşkımla bir kez imtiħān āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 4). [*āb-ı nedāmet,*]

āb-ı revān: akarsu (suyunun temiz olması bağlamında).

Küdūret yoğ idi kalbinde ašlā / Derūnı şāf idi **āb-ı revāndan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 6). [*āb-ı revān,*]

āb-ı rüy-ı güher-i pāk-ı ḥasībān-ı zamān: zamanın saf cevher gibi değerli haysiyeti.

Zāt-ı bī-tev'em-i 'ulyāsile buldı şafvet / **Āb-ı rüy-ı güher-i pāk-ı ḥasībān-ı zamān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 17). [*āb-ı rüy-ı güher-i pāk-ı ḥasībān-ı zamān,*]

āb-ı rüyuñ dök-: yüz suyu dökmek. II şeref veya haysiyetini ayaklar altına almak.

Mekīn ol şadr-ı istignāda cāy-ı rāḥat isterseñ / Tezellül etme **dökme āb-ı rüyuñ** rif'at isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 2). [*āb-ı rüyuñ dök-,*]

āb-ı tarāvet-bahşā: tazelik, körpelik veren su. II āb-ı hayat suyu.

Gülşen-i merhamete **āb-ı tarāvet-bahşā** / Kıştār-ı emel-i bî-kese ebr-i nîsân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 18). [āb-ı tarāvet-bahşā,]

āb-ı vişāl-i cānān: sevgiliye kavuşma suyu. II ölmek üzere olan kimseye verilen bir yudum su. II āb-ı hayat suyu.

Cān verir 'āşıkına la'l-i zülāl-i cānān / Mürdeyi zinde eder **āb-ı vişāl-i cānān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 1). [āb-ı vişāl-i cānān,]

āb-ı zemzem: zemzem suyu.

Vaqt-i nûş-ı la'ide gāyet gerek resm-i edeb / Ka'bede ta'zīm-i bî-had lâzım **āb-ı zemzeme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 4). [āb-ı zemzem,]

Vermedi merdūdlar bir kaṭre şu ol ḥazrete / Hürmetiçün Ḥaḳ kerem kılmışken **āb-ı zemzemi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 9). [āb-ı zemzem,]

āb-ı zemzem: zemzem suyu. (Sevgilinin dudaklarına teşbih olunmuştur.)

Ṭalebi sa'y-ı Şafā vaşl-ı cemāli Ka'be / Ḥacerü'l-esved ḥālî vü lebi **āb-ı zemzem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 5). [āb-ı zemzem,]

āb-ı zencebîl-i 'Adn: cennette içinde zencefil olan su. [Zencebil, cennetteki ırmaklardan biri. "Orada kendilerine, katığı zencefil olan içeceklerle dolu bir kâseden içirilir. (İnsan sûresi, 17. ayet)"]

Dimāğ-ālūd-ı zehr-i hicre zıkr-i ravza-i pâki / Bu ḥasretgehde **āb-ı zencebîl-i 'Adn'dan** ahlā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 42). [āb-ı zencebîl-i 'Adn,]

'ābidiñ ol-: ibadet eden olmak

Luṭfuñ cihāna ṭoldı 'ālem **'ābidiñ oldı** / Sende kemāl buldı zīb ü fer-i şefā'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 4). ['ābidiñ ol-]

'abîr-i misk-i ezfer: güzel kokulu misk kokusu.

Gubār-ı tûde-i kūyundan aḥz-ı bûydu her dem / **'Abîr-i misk-i ezfer** 'ūd-ı ḥālîş 'anber-i sārā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 31). ['abîr-i misk-i ezfer,]

aç-: gizli bir şeyi aşikâr etmek, ortaya çıkarmak.

Açma rāz 'arz-ı niyāz etme denî bîgāneye / 'Ārız-ı dūşîze-i nāmûsa çek kat kat niḳāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 2). [açma, -ma]

aç-: bir konu ile ilgili konuşmak.

Yine sevdā-yı ḥāmem bahş-ı zülfi-pîç ü tāb açmış / Ṭolaşmış kıl ü kâle inceden ince ḥisāb **açmış** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 1). [açmış, -mış]

Melāḥat mektebin teşrîf edince ol fîtenşāzım / Eñ evvel Zihniyā meh-pāre-i nāz ü 'itāb **açmış** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 5). [açmış, -mış]

Zihniyā ol ḡamze-i cāzūya dil olmuş eşir / **Açma** mebhāş fenn-i siḥr ü fîtn-i

Hārūt'dan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 5). [açma, -ma]

aç-: açmak. II ortaya çıkarmak.

Ba'ış oldı Zihniyâ taḥrîr-i nev-eş'âre ḥat / Mû-be-mû **açdı** hele tab'-ı leṭâfet-neb'imi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 5). [açdı, -dı]

aç-: parlatmak, cilalamak.

Kızarmış hûna dönmüş çerâğ-ı meykede çeşmiñ / Cilâ vermiş ruḥuñ atlas gibi zevk-i şarâb **açmış** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 3). [açmış, -mı]

aç-: yaymak, sermek.

Nefer etmiş gibi ḥübânı hep âlâ-yı şevkinde / Livâ-yı ḥüsn ü ânin ol şeh-i 'âlî-cenâb **açmış** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 4). [açmış, -mı]

ac öl- [D]: aşırı derecede yoksul olmak.

Süfre-i çarḥ-ı siyeh-kâse çü zehr-âlûdedir / El-emân ey cân-ı men etme tenâvül **ölseñ ac** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 3). [ac öl-,]

ac ü 'uryân kal- [D]: aç ve çıplak kalmak. II çok yoksul bir duruma düşmek.

Şoyunduñ gâhi dehriñ varlığından terk-i zevk etdiñ / Olup bir **ac ü 'uryân kalmağile** târik-i dünyâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 6). [ac ü 'uryân kal-,]

açdır-: kapalı, örtülü ve bağlı durumdan çıkartmak.

Nîk ü bede **açdırmadılar** perde-i ḥüsnüñ / Bu vechile ağyâra gâzab olsa ne mâni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 6). [açdırmadılar, -ma, -dı, -lar]

'aceb: şüphe, tereddüt, hayret ifade eden "acaba" soru zarfı.

Gehî talṭîf-i ülfet geh nigâh-ı pür-gâzab-âlûd / **'Aceb** ta'lîmi kimdendir bu tarz-ı meşrebiñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 2). ['aceb,]

İlticâ kanda olurdu sipeh-i gamdan **'aceb** / Ḥazret-i pîr-i muğân olmasa rindâna melâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 2). ['aceb,]

'Aceb bir tavr-ı dîger üzredir ehl-i maḥabbet kim / Cihân ne âşinâsından ne ḥod-bîgânesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 4). ['aceb,]

Maḳşadı luṭf u **'aceb** ḳahr mıdır / Gûşe-i çeşm ile yan yan bakıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 2). ['aceb,]

Kilîdin bulmadım esmâ-yı teşḥîr ile ve'l-ḥâşıl / **'Aceb** gencîne-i vaşlıñ ne ism ile muṭâlsamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 3). ['aceb,]

'Aceb tuğyân-ı şeb-ḥün eylemiş ḥatt-ı siyâhıñ kim / Ser-â-pâ kişver-i ḥüsnüñ ḳarîn-i ihtilâl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 5). ['aceb,]

Müje tîr gamze şemşîr turre-i ḥam-der-ḥamı zencîr / **'Aceb** bir şîr-gîr-i bî-naẓîr şâh-ı dil-âversiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 3). ['aceb,]

İhtirâz etmez mi şeh-bâz-ı nigâhından **'aceb** / Ḳumri-i gönlüm mekân dutmuş ser-i kūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 3). ['aceb,]

Beyt-i ma'mûr-ı felek kaddiyle reşk
eyler baña / Şadme-i 'aşk ü maḥabbetle
'**aceb** vîrāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 147, Beyit 4). [*'aceb,*]

Gâh pervāneye gâh bülbüle beñzer Zihnî
/ Gül mi âteş mi '**aceb** 'ārız-ı âl-ı cānān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 5).
[*'aceb,*]

Böyle bir debdebeli meclis-i 'işret hergiz
/ Kime gösterdi '**aceb** devr-i sipihr-i bed-
hû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit
10). [*'aceb,*]

Derūnum ḡoncaveş pür-hūn kıldı h[∇]ār-ı
miḥnetle / '**Aceb** kanda hırāman olmada
ol serv-ḡad şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 203, Beyit 2). [*'aceb,*]

'**Aceb** sî-murḡ-ı Kāf-ı şabr idi kim / Per
açmazdı hevā-yı imtināndan (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 7). [*'aceb,*]

'**aceb:** acayip, garip, şaşılacak şey,
tuhaf.

'Aşk '**aceb** hâldir hil'at-i abdâldır /
Bilmeyene ḡaldır lehce-i hoş-ḡuy-ı dost
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 4).
[*'aceb,*]

'**aceb:** acayip. II şaşkınlık verecek
derecede.

'**Aceb** bir bî-mişāl-i şūḡ-ı 'işve-kāra
benzersiñ / Serîr-i hüsnde sultān-ı kişver-
dāra beñzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 131, Beyit 1). [*'aceb,*]

'**aceb mi:** şaşılır mı? (şaşılmaz
bağlamında)

'**Aceb** mi āh-ı 'āşık cevri-yāre ittîşāl etse
/ Gelir elbetde rezmgāhda şemşîr şemşîre

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 4).
[*'aceb mi,*]

'**aceb ver-:** şaşırtıcı hâle getirmek;
şaşkınlık vermek.

Hāk-i ḡarîm-i yār '**aceb** tütüyā verir /
Çeşm-i 'alîlî rûşen eder pek cilā verir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 1).
[*'aceb ver-,*]

'**Acem-zāde:** Acem oğlu. (Beyitte bir
beste ismi olarak geçmektedir.)

Bir '**Acem-zāde** püser semt-i Hicāziden
gelip / Şehr-i hüsnuñ 'Irāk üzre eder
Şirāza 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 3). [*'Acem-zāde,*]

açıl-: (çiçek için) büyüyüp gonca
hâlimden çıkmak, açmak. II gam
bağlamında gönlün dert ve sıkıntılardan
kurtulması, rahatlaması.

Goncalar gibi **açıldı** bu şehir hâtırımız /
Kalmadı dilde kudürāt ü elem ez-her sū
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 8).
[*açıldı, -dı*]

açıl-: delinmek.

Göz göz olmakda **açılmaḡda** tahassürle
müdām / Görelî hâliñi dāḡ-ı bedenim iki
gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157,
Beyit 4). [*açılmaḡda, -maḡ, -da*]

açıl-: açık hâle gelmek, ortaya çıkmak.

Ravza-i hüsniinde **açılmış** be-feyz-i bād-
ı 'aşk / Fülful ü al-i gül-i pür-zîb ü ferdîr
hāl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35,
Beyit 4). [*açılmış, -mış*]

‘aciz: güçsüz, zayıf, beceriksiz.

İki dünyâda dağı ‘**aciz** ü miskîn ü zelîl /
Türfe âvâze-i nâ-çâr ki derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3*).
[‘aciz,]

Mürşidâ sultân-ı feyz-i sermedâ nûr-ı
Hudâ / Etme kapından cüdâ ‘**aciz** gedâ-
yı kemterem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 41*). [‘aciz,]

‘**Acizin** izhâr-ı evşâf-ı kerâmâtında /
Ehl-i ma’nâ ki huşûşâ şeref-i zâtında
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 11*). [‘acizin, -in]

‘aciz ol-: çaresiz bir duruma düşmek,
güçsüzleşmek.

Oluruz dil-sîr h’ân-ı ma’nî-i pîrândan /
‘**Aciz olsa** cümle-i âlem ser-â-pâ kütndan
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 6*).
[‘aciz ol-,]

Uşandım ‘**aciz oldum** kayd-ı pür-derd-i
mecâziden / Beni kıl ‘âşık-ı rûy-ı
muhaqqak yâ Resûl’allah (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 4*). [‘aciz ol-,]

‘acizâne: âciz olana yakışır şekilde,
âcizce.

‘**Acizâne** bir niyâz et sen dağı ol şâha
kim / Bezl eder şürî hakîkî halka ihsân ü
himem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9*). [‘acizâne,]

‘aciz-penâhâ: ey güçsüzün sığındığı
(kişi).

Şehâ ‘**aciz-penâhâ** bir esîr-i kayd-ı
‘işyânım / Hülâşa hazretiñdendir ümîd-i
lutf-ı bî-işşâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 53*). [‘aciz-penâhâ,]

‘aciz-ter: Çok âciz.

Ben maḥabbetde şadâkat etmede ‘**aciz-terim** /
Raḥm kıl bâ-hürmet-i şiddîk-ı
pâk-ı yâr-ı gâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 51*). [‘aciz-terim, -im]

‘acz ol-: Güçsüz düşmek, gücü
kalmamak.

Hedefe yetdi ser-i nâvek-i pür-âh ü enîn
/ Yâ olup ma’reke-i ‘arz-ı ricâda kad-i
‘acz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 4*). [‘acz ol-,]

a’dâ: düşmanlar.

Dem-be-dem ‘arşa-i ikbâlde nâm aldıkça
/ Ola **a’dâları** hep künc-i ‘adem içre
mekîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 46*). [a’dâları, -lar, -ı]

Lem’a-i bedr-i kemâlâtı füzûn oldukça /
Yağa süz-ı ḥased **a’dâsını** çün nâr-ı lehîb
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 12, Beyit 4*).
[a’dâsını, -sı, -nı]

Peyâm-ı fevti mahzûn eyledi ednâ vü
a’lâyı / Bu ḥâle ağladı ḥasretle hem
aḥbâb hem **a’dâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 15, Beyit 3*). [a’dâ,]

a’dâ: düşmanlar, hasımlar. II rakipler.

Veh ne miḥnetler çekermiş mübtelâ-yı
intizâr / Görmesin **a’dâlarım** yâ Rab
belâ-yı intizâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 1*). [a’dâlarım,]

Dâmeniñ öpmege fırsat mı bulur
a’dâdan / Ebedî olsa da Zihnî ser-i
küyünde muḳîm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 7*). [a’dâdan, -dan]

Seniñdir hüküm hep ver katl-i 'âm-ı
'âşıkıñ yek-ser / O bed-hû fitne-cû
a'dâları i'dâmdan sonra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2). [*a'dâları, -lar, -ı*]

a'dâ: düşmanlar. II kâfirler.

Şadâ-yı tîğ-ı 'âlemden kesilmez bir dağı
kaṭ'â / Havâle kılsa **a'dâyı** celâl ü
hışmına bir kez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 36). [*a'dâyı, -(y)ı*]

'adâvet et-: kin beslemek, düşmanlık etmek.

Yezîd'e kavmine sen de **'adâvet** eyle
taşrîhen / Kî rûz-ı zulmet-efrûz-ı Yezîd-i
bed-likâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 17). [*'adâvet eyle-,*]

Kim Yezîd'e kavmine **etse** **'adâvet**
Haḳ için / Şüphe yok lâyıḳ olur luṭf-ı
Resûl-ı Ekrem'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 6). [*'adâvet et-,*]

a'dâ-yı âl-i hüsrev-i kevn ü mekân ol-:
dünya padişahının (Hz. Muhammed)
ailesine düşmanlık etmek.

Merdûd odur ki cîfe-i dünyâ için müdâm
/ **A'dâ-yı âl-i hüsrev-i kevn ü mekân olur**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 21). [*a'dâ-yı âl-i hüsrev-i kevn ü mekân ol-,*]

a'dâ-yı bed-girdâr: yaptığı işler kötü olan, kötü tabiatlı düşmanlar, rakipler.

Haḳ bilir **a'dâ-yı bed-girdâra** olmam
âşinâ / Âdemim İblîs-i 'igvâkâra olmam
âşinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 1). [*a'dâ-yı bed-girdâr,*]

'aded: sayı. İfade beyitte "sınır" anlamındadır.

Çerâğ-ı sûz-ı 'aşḳ etdi beni bir lâle-ḥad
şimdi / Ḳabûl eyler mi dâğ-ı sîne vü
bağrım **'aded** şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 1). [*'aded,*]

âdem: kişi, insan.

Ḳadr-i dâñ ile nâ-dânına fark
eyleyemez / Zihniyâ öyle olan **âdemiñ**
iz'ânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 9). [*âdemiñ, -iñ*]

âdem: insan. II âşık.

Olmasın şadme-ḥor-ı derd-i firâkıñ
kimse / **Âdemiñ** hâne-i 'ömri temelinden
yıkılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 2). [*âdemiñ, -iñ*]

âdem: insan, âşık. II Hz. Âdem (Hz. Âdem'in şeytan tarafından kandırılması olayına telmihen).

Haḳ bilir a'dâ-yı bed-girdâra olmam
âşinâ / **Âdemim** İblîs-i 'igvâkâra olmam
âşinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 1). [*âdemim, -im*]

âdem: insan; âşık. II Hz. Âdem (Hz. Âdem'in cennetten kovulmasına telmihte bulunularak.).

Mehcûr-ı zevḳ-i cennet eder **âdemi** şehâ
/ Bâğ-ı ruḥuñda ḥirmen olan dâne dâne
ḥâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 4). [*âdemi, -i*]

âdem: insan. II huy ve ahlak yönünden üstün nitelikli (kimse).

Görme lâıyık kadrini bilmez rakı̄b-i dı̄v-
hı̄y / Cennet-i vaşı̄n temāşā etmege
ādem gerek (Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Gazel
121, Beyit 4). [ādem,]

ādem: kişi, insan. II şair.

Derk eden küntü nebiyyen nükte-i
esrārını / **Ādem** etsin mi kemāl-i vaşf-ı
zātı̄n ibtidār (Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Kaside
2, Beyit 45). [ādem,]

ādem ol-: insan olmak. II Hz. Ādem gibi
olmak (Hz. Ādem'in değerli olması
dolayısıyla en yüce cennete
yerleştirilmesi bağlamında).

Koyma rakı̄b-i kelbi şehā bezm-i hāşşına
/ Huld-ı berı̄ne dāhıl olup **ādem olmasın**
(Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Gazel 161, Beyit 2).
[ādem ol-,]

ādemiyet: insanlık.

Şüret yüzünde kıldı 'abeş **ādemiyetim** /
Sıret içinde vesvese-i dı̄v-i kinedār
(Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Kaside 5, Beyit 12).
[ādemiyetim, -im]

ādil ile: adalet ile.

'**Adil ile** hālim yamān olur kerem kılmaz
isen / El-emān yā şāh-ı Fārūḡ-ı 'adālet-
ıktidār (Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Kaside 2,
Beyit 52). [ādil ile,]

ādil-i Hak: Allah'ın adaleti.

'**Adil-i Hak** toğdıḡı dem rüz-ı cezā şems
gibi / Üstüne şalsın anı̄n şāh-ı şefā'at
sāye (Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Kıt'a 21, Beyit
4). [ādil-i Hak,]

'ādil-i inşāf-nümün: doğruluk gösteren,
doğrulukla hareket eden adalet.

'**Adil-i inşāf-nümün** kā'il-i şer' ü kânün
/ Merhamet-sāz-ı derün kām-revā-yı dil
ü cān (Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Kaside 11,
Beyit 24). ['ādil-i inşāf-nümün,]

'adn-ı cemāl: sevgilinin Adn cennetine
benzeyen güzel yüzü.

'**Adn-ı cemāle** her dem mecbūr halk-ı
'ālem / Zihnî gibi bir ādem dil-dādesi
degildir (Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Gazel 62,
Beyit 7). ['adn-ı cemāl,]

'adū: düşman, rakip.

'Ākıbet hālim n'olur bilmem '**adūlarla**
yine / Gitdigüm yāre bu şeb hengāmı
ta 'kıb etdiler (Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Gazel
56, Beyit 4). ['adūlarla, -lar, -la]

Teshīr-i dil-rübāya '**adūnuñ** hı̄deti var /
Etmez sürüş vesvese-i dı̄ve i'tibār
(Kilisli Zihnî Dı̄vânı, Gazel 73, Beyit 1).
['adūnuñ, -nuñ]

Biraz da 'āşıḡ-ı maḡzūnı memnūn etseñ
olmaz mı / '**Adūlar** mazhar-ı eltāf ü
ihsān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî
Dı̄vânı, Gazel 94, Beyit 4). ['adūlar, -lar
]

'Āşıḡlarıñda miḡnet-i hicriñ kem
olmasın / Zīnhār harīm-i vaşla '**adū**
maḡrem olmasın (Kilisli Zihnî Dı̄vânı,
Gazel 161, Beyit 1). [adū,]

āfet: akli baştan alan güzel, sevgili.

Zīhnı̄yā bir sāde-fes **āfet** hevāsıyla
müdām / Serde sevdā-yı maḡabbet ṭurfe
püsküldür baña (Kilisli Zihnî Dı̄vânı,
Gazel 8, Beyit 5). [āfet,]

Bir **āfet** pür-nezāket hoş kıyāfet
yāsemîn-kāmet / Meh-i burc-ı letāfet
dehre gāyet nūr-güstersiñ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 127, Beyit 4). [*āfet*,]

āftāb: güneş.

Pertev-efşān olmasaydı ‘ārızîñ çün **āftāb**
/ ‘Ālemi eylerdi hep deycūri-i zülfūñ
harāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13,
Beyit 1). [*āftāb*,]

āftāb aç-: güneş açmak; güneş
bulutlardan sıyrılıp görünmek. II Yüze
parlaklık ve ışıık gelmek.

Siyāh-ı kākülün kıldırmiş envār-ı
cebīninden / Şanırsın kim niķāb-ı leyli
yüzden **āftāb açmış** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 104, Beyit 2). [*āftāb aç-*,]

āftāb-ı ‘ālem-i bālā: yüce âlemin
(gökyüzü) güneşi.

Muşaffā sīne-i bī-kīnesi āyīne-i vaḥdet /
Münevver cephesidir **āftāb-ı ‘ālem-i
bālā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1,
Beyit 22). [*āftāb-ı ‘ālem-i bālā*,]

āftāb-ı burc-ı eflāk-i ḥakikat: hakikat
göğünün burcunun güneşi.

Āftāb-ı burc-ı eflāk-i ḥakikat pertevi /
Ḥazret-i Sultān Bahāü’-d-dīn şāh-ı Naķş-
bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1,
Beyit 5). [*āftāb-ı burc-ı eflāk-i ḥakikat*,]

āftābı geç-: parlaklık bakımından
güneşten üstün olmak.

Hāne-i eflāki tezyīn etmede envār ile /
Āftābı geçdi tal‘at-gīr-i iķbālîñ seniñ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 5).
[*āftābı geç-*,]

āftāb-ı ‘izz ü şān: nam ve izzet, yücelik
ve ululuk güneşi.

Āftāb-ı ‘izz ü şānıñ eylese bast-ı şu‘ā /
Tūtiyādır çeşm-i vaḥdet-bīne ḥāki
rāhınıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 8). [*āftāb-ı ‘izz ü şān*,]

āftāb-ı mühr: yuvarlak güneş.

Ol **āftāb-ı mühr**e saña luṭf eder deyü /
Degdi şımāḥ-ı cānıma bir ün ‘ale’ş-şabāḥ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 4).
[*āftāb-ı mühr*,]

āftāb-ı nisbet: bağılılık güneşi.

Siyemā bulmaz zevāl hīç **āftāb-ı nisbeti**
/ Ḥazret-i Sultān Bahāü’-d-dīn şāh-ı
Naķş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 1, Beyit 10). [*āftāb-ı nisbet*,
]

āftāb-ı ruh: yanağın parlaklığı, nuru.

Ḥatt-ı şeb-günü zuhūr etmede baḥtımāsā
/ **Āftāb-ı ruḥunuñ** vaḳt-i zevālî görünür
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 2).
[*āftāb-ı ruḥ*,]

āftāb-ı vuşlat: kavuşma ışığı.

Eyleyince **āftāb-ı vuşlatıñ** keşf-i kınā /
Zulmet-i ebr-i şitā-yı fırķat oldı tār-mār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 2).
[*āftāb-ı vuşlat*,]

afv et-: affetmek, bağışlamak.

Bilmezlik ile degdi gücenme yine **afv et**
/ Düzdāne eger koynuna atdımsa elim
kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit
4). [*afv et-*,]

‘afv-h[∇]āh ol-: bağışlanmayı isteyen olmak.

Şerm-nākim dergehiñden olmağa ben ‘afv-h[∇]āh / Līk muṭlak şefkat-i zātından ümmīd eylerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 45). [‘afv-h[∇]āh ol-,]

Āgāh: asıl adı Mehmed Bulak (d. 1040 - ö. 1141) olan şair Sebk-i Hindî’den ve hikemî tarzdan etkilenmiştir.

Hālet-i çeşm-i humār-ı yāri takrīr eylesem / Şi’r-i pūr-keyfiyyetüm Āgāh taḥrīr eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 12). [Āgāh,]

āgāh-ı dil: sırlara vakıf olan, basiret sahibi gönül.

Āgāh-ı dilim kāfile-i mülk-i ‘ademden / Āvāze-i ney gūşıma bāng-ı ceres oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 2). [āgāh-ı dil,]

āgāz: başlamak (özellikle söze ve musikiye başlamak).

V’ey ne māhirdir o nağme-sāz büt māhūrda / Bir çıkışda evce başdı eyleyip āgāze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 5). [āgāze, -e]

āgāz ed(t)-: başlamak (söze başlamak bağlamında).

Uşşāka ol şeh nāz eder bülbülleri dem-sāz eder / Nuṭka ne dem āgāz eder eyler beni ḥayrān ü lāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 6). [āgāz ed(t)-,]

āgeh ol-: bilmek, farkında olmak.

Āgeh ol ey zāt-ı Mevlā’nıñ rızāsın isteyen / Vakt-i istifsār-ı ahvāl-i ġarībāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 5). [āgeh ol-,]

ağ(ı)z: insan ve hayvanlarda yemeye, seslenmeye mahsus uzuv. II dudak.

İşitdim ter-dimāğ etmiş rakṭbî zevk-i işretle / Hemān tā şubḥa dek zehr-āb-ı ġamla ağzım ıslatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 6). [ağzım, -ım]

ağ(ı)z: ağız, timsahın ağzı.

Neheng-i bahr-ı maḥabbet ḥurūş ederse eger / Tamām-ı ‘ālemi ağzında nīm-lokma eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 1). [ağzında, -ın, -da]

ağla-: acı, kederden dolayı gözyaşı dökmek.

Niçe bir ağlasun ‘āşıklarıñ ey ġonce-dehen / Şefkat-āmīz-i nigāh eyleyüben gül güleler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 3). [ağlasun, -sun]

Eşk-i ter sen meh-i Ken‘ān’ı alıp ağlamadan / Verdi seyl-ābeye beytū’l-ḥazenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 5). [ağlamadan, -madan]

Şanırdım ol kemān-ebrūyı ağlar hāl-i ‘uşşāka / Meger kim şu verirmiş nāvek-i ser-tīz-i müjgāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 2). [ağlar, -r]

Çünki girdik ey dil-i şūrīde māh-ı māteme / Öyle ağla cūy-ı eşkiñle cihān dönsün yeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 1). [ağla,]

Peyām-ı fevti mahzûn eyledi ednâ vü
a'lâyı / Bu hâle **ağladı** hasretle hem
ahbâb hem a'dâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 15, Beyit 3). [ağladı, -dı]

ağlamakdan kan tol-: çok ağlamaktan
(gözüne) kan dolmak.

Yād edip ruhsâr-ı gül-gün-ı Hüseyin'i
dem-be-dem / **Ağlamakdan kan tolsun**
tās-ı çeşm-i pür-neme (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 9, Beyit 7). [ağlamakdan
kan tol-,]

ağlar iken: ağlarken.

Gül açıldı güldi ezhâr-ı çemen rûyuñ
görüp / İftirâkıñla dem-â-dem **ağlar iken**
zâr zâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 8). [ağlar iken,]

ağlat-: birisinin ağlamasına sebep
olmak, üzmek, kederlendirmek.

Ĥ^vâr-ı gülzâr-ı felekden o da âzürde imiş
/ Gece **ağlatdı** beni nâle vü feryâd-ı şabâ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 4).
[ağlatdı, -dı]

ağniyâ: zenginler.

Ağniyâdan sayılır zât idi destinde velî /
Ĥubb-ı erbâb-ı tarîk olmuş idi ser-mâye
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 2).
[ağniyâdan, -dan]

âgûşa çek-: kucaklamak.

Bu şeb mânend-i hâle **çekdim âgûşa** o
meh-rûyı / Murâdımca cihânı teng-târ
etdim rakîbâna (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 177, Beyit 3). [âgûşa çek-,]

âgûş-ı hayâl: hayal kucacağı.

Gitmeñ **âgûş-ı hayâlimden** yine farz
edelim / Ey Hümâ-yı hüsn hattıñ perr ü
bâl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 1, Beyit 4). [âgûş-ı hayâl,]

âgûşına al-: kucaklamak. II korumak,
himaye etmek. (Allah'ın Hz. İsa'yı
korumak için göğşe çıkartması
bağlamında).

Aldığıyçün cism-i nûrânîsini **âgûşına** /
Ĥāk eder şad nâz ile 'arş-ı berîne iftiḥâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 31).
[âgûşına al-,]

âğuşte-i hûn et-: kana bulanmak.

Nice **âğuşte-i hûn etdiñ** ol şeh-zâdeyi
zâlim / Mükerrrem muḥterem sultân-ı
iklîm-i velâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 10). [âğuşte-i hûn et-,]

âgyâr: yabancılar, rakipler, düşmanlar,
başkaları.

Etdiğñ demde ḥarâm **âgyâra** la'liñ bil
henüz / Mâderiñ şîri gibi kânım ḥelâl
olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
1, Beyit 5). [âgyâra, -a]

Zevk eder bâğda **âgyâr** ile yâr ḥayfâ ki
ben / Olmuşum mu'tekif-i künc-i nihân-ı
fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 6). [âgyâr,]

Nigâh-ı rahmda etmez kuşûr **âgyâra** /
Hemân ki Zihni'ye çeşmiñ gâzabla tîg
çeker (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69,
Beyit 5). [âgyâra,]

Ne güne ise söz kesilir senden efendim /
Ĥükm et yeter **âgyâr** ile ceng ü cedelim

kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 5). [ağyār,]

Nüş-ı la'liñ verme bes **ağyāra** inşāf eyle kim / Gayret-i 'aşkıñla Zihnî oldı bīmār-ı firāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 5). [ağyāra,]

Nîk ü bede açdırmadılar perde-i hüsnüñ / Bu vechile **ağyāra** gāzab olsa ne māni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 6). [ağyāra, -a]

Giyip şad-güne cāme 'arz-ı dīdār etdiñ **ağyāra** / Dil-i mahzūnı reng-ā-reng endūha boyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 3). [ağyāra, -a]

Nedir **ağyāra** bu gizli bakışlar ikide birde / Yeter ey şūh-meşreb Zihni-i zārı uşandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 5). [ağyāra, -a]

Rū-be-rū **ağyāra** eylersiñ nigāh-ı iltifāt / Ey cefa-cū gitmedi āhir bu bed-hūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 4). [ağyāra, -a]

Üftādegāna seng-dil ü zehr-i qahrđır / **Ağyāra** lîk lutfda mānend-i mūm u bal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 6). [ağyāra, -a]

Ağyāra nermīn ü hanīn üftādeye cevri mefīn / Gūş eylemez āh ü enīn derd-i dilim etmez su'āl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 7). [ağyāra, -a]

H̱vār-ı cevri ile helāk etmez iseñ **ağyārı** / Ey gül-i taze çıkar mı içerimden dikenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5). [ağyārı, -ı]

Degil gam kaṭ'-ı ẖvāhiş etmese **ağyār** la'liñden / Meges ye's-i ṭama' eyler mi hiç dükkān-ı kandīden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 5). [ağyār,]

Yār **ağyāra** fedā kıldı şarāb-ı lebini / Şimdi biz hūn-ı ciger nūş ederiz mül yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 2). [ağyāra, -a]

Baňa şemşīr-i cefā-keş olur **ağyāra** velī / Nigeḥ-endāz-ı vefā tīr-i teğāfūl yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 4). [ağyāra, -a]

Perīşān etmeseydi kākūl-i cānāneyi **ağyār** / N'icūn mahrem-serāy-ı 'aşkda cem'ıyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 3). [ağyār,]

'Āşıkā yār oldı ol yārim benim / Kalmadı mābeynde **ağyārım** benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 4). [ağyārım, -ım]

ağyār ile her yerde gez-: rakip ile her yere gitmek, daima gezmek.

Rağmen baňa **ağyār ile her yerde gezersin** / Bağrum pek ezersin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 5). [ağyār ile her yerde gez-,]

ağyāra vefādār 'uşşāka cefākār ol-[K]: başkalarına (rakiplere) vefakār, āşıklara cefakār olmak.

Olduñ güzelim āhiri **ağyāra vefādār** / 'Uşşāka cefākār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 3). [ağyāra vefādār 'uşşāka cefākār ol-,]

ağyār-ı bed-endīs: kötü düşünen rakipler.

Dür kıldı gülşen-i Firdevs-i vaşlından beni / Haḫ ede dūzaḫ-maşīr **ağyār-ı bed-endīşimi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 2). [ağyār-ı bed-endīş,]

ağvār-ı bed-hū: *kötü huylu rakipler.*

Künc-i ğamda ben çekem tā şubha dek
hamyāzeler / ‘Ayş ü nūş et her gece
ağvār-ı bed-hūlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 4*). [*ağvār-ı bed-hū,]*

ağvār-ı nā-be-hencār: *kuralsız, kaidersiz rakipler. II kaidelere bağlı kalmayan şairler.*

Ağvār-ı nā-be-hencār fikr-i hatıyla
oynar / Bi’llāh ol siyeh-kār dil-sādesi
degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 6*). [*ağvār-ı nā-be-hencār,]*

ağvār-ı nā-bekār: *bekār olmayan rakipler.*

Vermez metā‘-ı vaşlı baña naqd-i cān ile
/ **Ağvār-ı nā-bekāra** varur nā-becā verir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 4*). [*ağvār-ı nā-bekār,]*

āh: “āh, vāh, meded, heyhāt!” şeklinde
kullanılan ve âşığın acı, yanıp yakılma,
ümitsizlik gibi psikolojik hâllerini
yansıtan bir ünlemdir.

O mehiñ gerdan-i sîmînine meyl eyleyli
/ **Āh** temkîn-i dilim gitdi misāl-i sîm-āb
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 3*). [*āh,]*

Bir dakîka gibi vuşlat demi kıldı güzerān
/ **Āh** kim yetmedi pâyāna zamān-ı firķat
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 2*). [*āh,]*

Pîr olur ‘âşık olan ‘ahd-i şebābiyyetde /
Āh bir nāvek-i ğam kıdd-i kemān-ı firķat
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 3*). [*āh,]*

Ne temennā vü ricāmend ne emelvār-ı
visāl / Künc-i firķatde dil-i şifte bir **āh**
bilür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 2*). [*āh,]*

Az degildir ber-ķarār ‘uşşāka bu efġān ü
āh / **Āh** besdir hū‘āhiş etmez ‘āşık-ı dem-
sāz sāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 2*). [*āh,]*

Çöllere şaldı beni **āh** o Bağdādli güzel /
Verdi idrākime bir nîm-nigāh ile ħalel
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1*). [*āh,]*

Ne ķadar etdim ise ‘arz-ı temennā vü
niyāz / Kārger olmadı ol seng-dile **āh**
n’idem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 6*). [*āh,]*

Āh ħam-geşte ķadim kıldı nighbānlıkda
/ Ĥasret-i ġarra-i ebrū-yı hilāl-i cānān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 3*). [*āh,]*

Şubha dek ħāl ü ruĥ-ı dil-beri andım bu
gece / **Āh** ‘anber gibi āteşlere yandım bu
gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 1*). [*āh,]*

Bugün ey Zihnî perîşān görünür turreleri
/ Uġramış dünkî şehir var ise **āhım**
yeline (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 5*). [*āhım, -ım]*

Āh şad **āh** dem-i vaşda cānān ile **āh** / Ne
bir ülfet ne meserret ne maĥabbet oldı
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3*). [*āh,]*

Āhım vezîde olsa çemenzār-ı ‘āleme /
Evvel bahārda bağ-ı cihān hep ħazān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 3*). [*āhım, -ım]*

Ebr olur **āhım** o leb-teşne şehîdi anıcaķ /
Yaġdırur bāriş-i zulmet be-revā-yı
Emevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 5*). [*āhım, -ım]*

āh et-: feryat etmek, inlemek, şikâyet etmek.

Niçe **āh etmiyem** ey Zihni emān yakdı beni / Āteş-i pür-şerer-i şu'le-feşân-ı fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 7). [āh et-,]

āh evle-: āh etmek.

Böyle sevdāya tolaşmazdım ne kim etdi ise / Eyleyeyin āh o pîç-ā-pîç-i kāküldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 3). [āh eyle-,]

Ārzū-yı meh-ruhuñla şubha dek **āh eylemek** / Ālemin bālın ü pister üzre h'ābından leziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 2). [āh eyle-,]

āh ile: feryatla.

Dedim bir **āh ile** ey Zihnî cevherdār tārîhin / Vefāt etdi çiçekle tıfl ikenden Muştāfā hayfā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 4). [āh ile,]

āh işitme-: âşığın feryat ve figânını duymamak, umursamamak.

Āh **işitmez** n'edeyim rāh-ı vefāya gitmez / Āşinā kadrini fehmi etmez o bîgāne nihād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 2). [āh işitme-,]

āh ki: eyvah ki, ne yazık ki!

Şadme-i derd ile şad **āh ki** oldum sersem / Sensin ancağ dil-i nā-çāra şefik ü erham (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 2). [āh ki,]

āh kim: ne yazık ki, eyvah ki!

Ragbet etmezdi cefā vü cevre hergiz dil-berān / **Āh kim** bî-cā niyaz-kārān terğib etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 7). [āh kim,]

Şāhid-i 'id herkese rām oldu ammā **āh kim** / Ehl-i ğurbetten şafā-yı dil ğürizāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 6). [āh kim,]

Zār edip ehl-i dili bir pula muhtāc eyler / **Āh kim** şeş-der-i çarh-ı felegiñ mel'abesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 3). [āh kim,]

Ammā bu rütbe cürm ü kuşur ile **āh kim** / Dergāh-ı Hakk'a yalvaracak bende yüz mi var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 9). [āh kim,]

Hazān-ı āsib erdi **āh kim** evvel bahārında / Henüz olmazdan evvel ğülsitān-ı 'ömrden ğül-çin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 9). [āh kim,]

Tır-i dil-düz-ı belāya sīnemi kıldıñ hedef / **Āh kim** 'ömr-i 'āzizim oldu miñnetle telef (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 6). [āh kim,]

āh şad āh: āh yüz kere āh.

Āh **şad āh** dem-i vaşda cānān ile āh / Ne bir ülfet ne meserret ne maħabbet oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3). [āh şad āh,]

āh ü enin: sızlanma, āh ve inilti.

Ağyāra nermīn ü hanīn üftādeye cevri mefīn / Ğuş eylemez **āh ü enin** derd-i dilim etmez su'al (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 7). [āh ü enin,]

āh ü eninin ed(t)-: inlemek ve feryat etmek.

Dil-i mestim çeker hûn-ı cigerden mey
pey-ender-pey / **Eder âh ü enînin**
nağme-sâz-ı ney pey-ender-pey (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 1). [*eder
âh ü eninin ed(t)-,]*

âh u fiğân ol-: âh ve fiğân olmak.

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña
zâlim felek / Kârım **oldı** gurbet illerde
benim **âh u fiğân** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 8). [*âh u fiğân ol-,]*

âh ü nâle: âh etme ve inleme, ağlayıp
inlemek.

Gonca-i terdir henüz tâb-âver olmaz
incinir / Zûr kılmam işte bu havf ile **âh u
nâle**ye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187,
Beyit 4). [*âh u nâle,]*

Âh ü nâle hûn-ı dil besdir berây-ı zevk-ı
‘ayş / ‘Âşıka ne çeng ü nâhîd ü ne cām-ı
Cem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
121, Beyit 6). [*âh ü nâle,]*

Zihniyâ me’yûs olup terk etme **âh ü
nâle**yi / Vaqt olur te’sîr eder elbet hebâ
olmaz emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
122, Beyit 5). [*âh ü nâle,]*

âh ü zâr ile: âh edip ağlayarak.

Zerre îmânı olan bu hâlete giryân olur /
Âh ü zâr ile güzâr eyler cihânda her
demi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8,
Beyit 13). [*âh ü zâr ile,]*

ah ü zâr-ı âteş-engîz: ateş saçan âh ve
inilti.

Dağı vaşla ey ruh-ı al olunur ise ger
ihmâl / Felegi yaçar be-her-hâl **ah ü zâr-
ı âteş-engîz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
92, Beyit 2). [*ah ü zâr-ı âteş-engîz,]*

ahad: zat ismi; sıfatlardan, isimlerden,
nispetlerden ve taayyünlerden ortaya
çıkan çokluk söz konusu olmaksızın
Allah'ın sırf zatının ismi.

Aḥadle sırr-ı mîm-i Aḥmed’e âşinâdır ol
/ Anı zımniyyet-i kübrâ ile Ḥaḳḳ eylemiş
maḳbûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes
1, Beyit 10). [*aḥadle, -le]*

ahālî: halk, insanlar.

Gerek a‘zâda **ahālîde** bütün eşrârîñ /
Eyledi cümlesinin ḥaḳḳ-ı cezâsın tebyîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
28). [*ahālîde, -de]*

ahbâb: dostlar, bildik, tanıdık, sevilen
kimseler.

Dil-i pür-derd-i a‘dâya şifâ-baḥş eyle
feyzîñle / Maḥabbet birle **ahbâba** vefâ-
baḥş eyle feyzîñle (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 6). [*ahbâba, -a]*

ahbâb: dost.

Cehldir bî-hüdedir ḥâricden **ahbâb**
istemek / Nefsdir idrâk-i tām et ‘ârife
yâr-ı şadîḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
117, Beyit 3). [*ahbâb,]*

Peyâm-ı fevti mahzûn eyledi ednâ vü
a‘lâyı / Bu hâle ağladı ḥasretle hem
ahbâb hem a‘dâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 15, Beyit 3). [*ahbâb,]*

‘ahd: yeminler, sözler.

Geldi meydâna çün esbâb-ı tarab tıldı
bend / ‘**Ahdler** tövbeler ‘uşşâka ḥarâm
oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
16, Beyit 2). [*‘ahdler,]*

‘ahd ü peymân ola: *ant ve yemin olsun.*
(Kuvvetle verilen söz bağlamında.)

‘Ahd ü peymân ola mādām ki vardır
nefesim / Olmaya bu denî dünyāya ümîd-
i hevesim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 5, Beyit 7). [‘ahd ü peymân
ola,]

‘ahd-ı mîsâk evle-: *anlaşmaya varmak.*

Eyledim faqr-ı fenâ ehli ile ‘ahd-ı mîsâk
/ Dâmen-i mürşide muhkem yapışup ey
Müştâk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6,
Beyit 12). [‘ahd-ı mîsâk eyle-,]

‘ahd-i şebâbiyyet: *gençlik
zamanlarında.*

Pîr olur ‘âşık olan ‘ahd-i şebâbiyyetde /
Âh bir nâvek-i gam kadd-i kemân-ı fırkat
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 3).
[‘ahd-i şebâbiyyetde,]

âhere benzeme-: *başkalarına
benzememek.*

Yâd-ı ismiyle bulur mürde beden tâze
hayât / Beñzemez âhere şân ü şeref ü
şevket-i şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 2, Beyit 20). [âhere benzeme-,]

âh-ı ‘âşık: *âşığın âhı.*

‘Aceb mi âh-ı ‘âşık cevri-yâre ittişâl
etse / Gelir elbetde rezmgâhda şemşîr
şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180,
Beyit 4). [âh-ı ‘âşık,]

âh-ı ‘âşık-ı nâlân al-: *inleyen âşığın
âhını almak.*

Yazık nâzik bedensiñ alma âh-ı ‘âşık-ı
nâlân / Gel ey bâğ-ı melâhat içre ter-tâze
nihâlim gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
135, Beyit 3). [âh-ı ‘âşık-ı nâlân al-,]

âh-ı derûn-ı ‘âşıkân al-: *âşıkların
gönlünün derinliklerinden gelen âhını
üzerine çekmek.*

Hâzır ol alma yeter âh-ı derûn-ı ‘âşıkân
/ Çâk eder fülâdını çarhıñ hadeng-i
sahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91,
Beyit 4). [âh-ı derûn-ı ‘âşıkân alma,]

âh-ı dil: *gönlün iniltisi.*

Şevk-ı pür-hâl-i ruhuñ bezmde mûm oldu
bu şeb / Âh-ı dil perde-keş-i mâh ü
nücûm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 17, Beyit 1). [âh-ı dil,]

âh-ı dil-i zârîñ ucu: *inleyen gönlün
âhının ucu.*

Çıkdı tâ ‘arşa kadar âh-ı dil-i zârîñ ucu /
Her ne kim var bu gülistan-ı belâ vü
gamda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
Beyit 3). [âh-ı dil-i zârîñ ucu,]

âh-ı dil-i zârumdan hâzer eyle-:
*ağlayıp inleyen gönlün âhından
sakınmak.*

Âh-ı dil-i zârumdan hâzer eyle ey âfet
/ Te’şîr eder elbet (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müstezad 1, Beyit 6). [âh-ı dil-i
zârumdan hâzer eyle-,]

âh-ı hasret: *özlem sonucu çekilen âh.*

Renc ü miñnet derd-i fırkat âh-ı hasret
dâğ-ı dil / Hep gelip birbirini tebrîk ü
tes’îd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
197, Beyit 6). [âh-ı hasret,]

āh-ı mevlevî: *Mevlevî âhı.*

Zihniyâ sūzişle bir kez iñlese mânend-i
ney / Yandırur hep 'âlemi bir demde **āh-ı**
Mevlevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
202, Beyit 7). [*āh-ı mevlevî,*]

āh-ı nağam-perdāz: *nağmeler yapan,
söyleyen kimsenin âhı. II âşığın âhı.*

Bî-mürüvvetdir o çār-ebrū-yı zālīm
diñlemez / Eyleme se-gāh hīç **āh-ı**
nağam-perdāza 'arz (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 108, Beyit 7). [*āh-ı*
nağam-perdāz,]

āhir: *son.*

Ne evvel ü ne **āhir** bir demdemedir her
dem / Ne refte vü n'âyende ne bîş ü ne
berşi kem (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Müseddes 6, Beyit 1). [*āhir,*]

āhir: *sonunda.*

Lu'betgeh-i devrānda hezār hīleler etseñ
/ Aldar yine **āhir** seni nerrād-ı havādiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 5*).
[*āhir,*]

Bendeñe bīgāneye karşı tūrursan pür-
ğazab / Öldürür şāhım beni **āhir** bu derd-
i cān-hırāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
101, Beyit 4). [*āhir,*]

Rū-be-rū ağıyāra eylersiñ nigāh-ı iltifāt /
Ey cefa-cū gitmedi **āhir** bu bed-hūyuñ
seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129,*
Beyit 4). [*āhir,*]

Yine koydı piyāde ol şeh-i gül-ruḥ beni
āhir / Bu na' üze niçe ferzānelik etdim
at oynatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
151, Beyit 4). [*āhir,*]

İmtidād üze giderse gam-ı hicrān böyle
/ El yurum **āhiri** ben zindegi-i cānımdan
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 5*).
[*āhiri, -i*]

Varımı yağmāya verdiñ hāne-ber-düş
eylediñ / Mātem-i endūh ile **āhir** siyeh-
pūş eylediñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Muhammes 2, Beyit 4). [*āhir,*]

Olduñ güzelim **āhiri** ağıyāra vefādār /
'Uşşāka cefākār (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Müstedad 1, Beyit 3). [*āhiri, -i*]

āhîret: *âhîret, öldükten sonraki âlem.*

Şu melāmet-kedede geçmedi bir şey
elime / Dünyada kalmadı māl **āhîrete**
yok 'amelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
152, Beyit 3). [*āhîrete, -e*]

ahkām-ı 'îd: *bayramın kanunları.*

Şekve besdir Zihni mu'tād-ı zamāne
böyledir / Gāh vuşlat gāh fırkat gösterür
ahkām-ı 'îd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
41, Beyit 5). [*ahkām-ı 'îd,*]

ahlā: *ziyade şirin ve tatlı olan.*

Dimāğ-ālūd-ı zehr-i hicre zıkr-i ravza-i
pāki / Bu ḥasretgehd e āb-ı zencebîl-i
'Adn'dan **ahlā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 1, Beyit 42). [*ahlā,*]

Ahmed-i Muhtār: *seçilmişlerin en
övülmüşü, Hz. Muhammed.*

Ahmed-i Muhtār nūr-ı āftāb-ı ıstıfā /
Zübde-i evlād-ı Âdem seyyid-i 'ālî-tebār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 42*).
[*Ahmed-i Muhtār,*]

ahşām: *güneşin batmasına yakın*

zamandan gecenin başlamasına kadar olan vakit, akşam vakti; gece.

Va‘dini koydı zamân-ı haţına nûş-ı lebiñ / Ehl-i zevkîñ bilür ol ‘işreti **aḥşama** gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 3). [*aḥşama, -a*]

Meclis-i rindân olur maḥrûm-ı zevk-i nîm-şeb / Gelmesin **aḥşāmdan** ey mâh uyḥu çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 2). [*aḥşāmdan, -dan*]

āhū: ceylan gözü gibi güzel.

Melek-hū çeşm **āhū** kavs ebrû nazrası cādū / Kime yâ hū desem bu tarz ile āyâ berābersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6). [*āhū,]*

āhū: ceylan. II ceylan gözlü güzeller.

Ol dîde-i cāduları meftûn eder **āhūları** / Ol ḥāl-i ‘anber-būları ser-māye-i fikr ü hayāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 4). [*āhūları, -lar, -ı*]

āhū çeşm: ceylana benzeyen göz.

Ḥavfim oldur yüz tuta bir gün beyābān semtine / Zihni-i dîvāne-hū baḳdıḳça **āhū çeşmiñe** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 5). [*āhū çeşm, -iñ, -e*]

āhū-mānend: ceylan gibi (çöllerde yaşaması bağlamıyla).

Düşürür ‘āşıkı şahrālara **āhū-mānend** / Nîgeh-i fitne durur çeşm-i ḡazāl-i cānān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 2). [*āhū-mānend,]*

āhū-yı çîn’i: Çin âhusu (göz/bakış ve güzel koku bağlamında).

Ḥayrân kıldı siḥr ile **āhū-yı Çîn’i** hep / Ceyrân baḳışlı Türk’de bir tıfl-ı pür-delāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 2). [*āhū-yı çîn’i,]*

āhū-yı vahşiler: yabani ceylanlar.

Göñül çarpıldı tā ki bir nigāh-ı çeşm-i fettāna / Hemān **āhū-yı vahşiler** gibi düşdüm beyābāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 1). [*āhū-yı vahşiler,]*

aḥvāl: durum, vaziyet, hal.

Her ki kayd-ı bend-i ḥubbuñdan olur āzāde-ser / Tā’n eder **aḥvāline** hep çār-pāy-ı bī-mehār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 50). [*aḥvāline, -i, -n, -e*]

aḥvāl-i dil-i zār ü zebūnı ‘arz eyle-: āciz ve yaralı hâlde bulunan gönlün durumunu ifade etmek.

‘Arz eylediñ **aḥvāl-i dil-i zār ü zebūnı** / Hep **rāz-ı derūnı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 9). [*aḥvāl-i dil-i zār ü zebūnı ‘arz eyle-,]*

aḥvāl-i uşşākı: âşıkların durumu.

Beste-i zülfüñ şabā kıl muṭrib-i dem-sāza ‘arz / Öyle hem **aḥvāl-i uşşākı** o şāh-ı nāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 1). [*aḥvāl-i uşşākı,]*

aḥvālîmi şorma [D]: hâlini hatırını sormak.

Aḥvālîmi her ikide bir **şorma** ne ḥācet / Ey Zihni sözi diñle oḳu bu ḡazelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7). [*aḥvālîmi şorma, -imi*]

ahz-ı bŭy ed(t)-: *koku almak.*

Tŭde-i ħākinden **eder ahz-ı bŭy** / Nāfe-i mŭşg-i Ħoten-i rŭzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 18). [*ahz-ı bŭy ed(t)-,]*

ahz-ı bŭy: *koku alma.*

Ġubār-ı tŭde-i kŭyundan **ahz-ı bŭy**dur her dem / ‘Abîr-i misk-i ezfer ‘ūd-ı ħālîş ‘anber-i sārā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 31). [*ahz-ı bŭy,]*

ahz-ı terennŭm ed(t)-: *şarkı söylemeyi kabul etmek.*

Nāle-i dilden **eder ahz-ı terennŭm** muṭrib / Leb-i cānāndan alur la‘l gibi rengi şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 4). [*ahz-ı terennŭm ed(t)-,]*

ahvāl: *durumlar, içinde bulunulan hâller, olup biten işler.*

Mŭstakbel ü māzîden geç olma anı vāşîf / Demdir ki bunu söyler **ahvāle** olan vākîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 5). [*ahvāle, -e]*

ahvāl-i perîşān: *perişan hâl, vaziyet, durum.*

İntikām olur ise etdigim ‘işyānıma ger / Güler **ahvāl-i perîşānıma** ehl-i maḥşer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 13). [*ahvāl-i perîşān,]*

‘akd ü nikāh ü tezvîc: *evlilik ve nikāh akdi.*

Duḥter-i zerle yeter **‘akd ü nikāh ü tezvîc** / Zevk-i tecrîd bulup bint-i

‘inebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 5). [*‘akd ü nikāh ü tezvîc,]*

akdem: *daha önce, en önce.*

Ħāk-i deri dem-ā-dem taḳbîlgāh-ı âlem / Ħuld-ı berînden **akdem** ehl-i sŭlŭke me‘vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 4, Beyit 2). [*akdem,]*

‘akd-i pervîn: *ülker yıldızına bağlama.*

Rabṭ olup birbirine cŭd u himem u luṭf u kerem / Parladı çarḥ-ı nihādında çŭ **‘akd-i pervîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 13). [*‘akd-i pervîn,]*

‘ākıbet: *sonuç, netice.*

‘Ākibet ħālîm n’olur bilmem ‘adŭlarla yine / Gitdigŭm yāre bu şeb hengāmı ta‘kîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 4). [*‘ākıbet,]*

‘ākîf ü dānā: *bilgin ve âlim (kimseler).*

Zihnîyā **‘ākîf ü dānā** ile hem-tab‘ olalı / Gevher-i nazmı ile zîbver oldı ğazelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 5). [*‘ākîf ü dānā,]*

‘ākıl degiliz: *akıllı olmamak.*

Eyleriz fenn-i dirāyetde cihānı mebhŭt / ‘Aşk baḥşinde yine Kays’dan **‘ākıl degiliz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 3). [*‘ākıl degiliz,]*

‘ākıl ol-: *akıllı olmak, akli başında olmak.*

‘**Ākıl olsam** da yine mir’āt-ı çeşm-i ‘āleme / Gösterür dīvāne-şüret çarḥ-ı bed-siret beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 3). [‘ākıl ol-,]

‘ākıl ü hüsyār olma-: akli başında ve ayık olmamak, sarhoş olmak. II aşk sarhoşu olmak.

Şubḥ-ı mahşerde daḥı ‘**ākıl ü hüsyār olmaz** / Dem-i ‘işretde eden çeşm-i kadehkār ile baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 2). [‘ākıl ü hüsyār olma-,]

‘akl: akıl; düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us.

Gezdirmiş bu gün içre beni ‘**akl** ile bir dem / Zihnî gibi dīvāne-dil-i kişver-i ‘aşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 5). [‘akl,]

N’oldığın sır-ı mahabbet şu kim idrāk etmez / ‘**Aklına** fikrine hem ‘ilmine ‘irfânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 5). [‘aklına, -ı, -(n)a]

Meşreb-i rindānegī-i āb-rū kılsa beni / ‘**Akl** her-dem tā’ib-i cām-ı sebū kılsa beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 9). [‘akl,]

‘akl: akıl. II terk-i aşk bağlamında sezgi gücü dışında mantık çerçevesindeki yol gösterici.

‘**Akl** ile hem-pāy bir dem olmağa yok haddimiz / Mîr-livā-yı ‘aşk dergāhında nevbet bekleriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 5). [‘akl,]

‘akl: akıl, fikir, düşünce. (Eflatun’un düşünceleri bağlamında kullanılmıştır.)

Dīvāne-i ‘aşkız yine ey Zihni bakılsa / ‘**Aklıyla** Felātūn-ı zamān cāhilimizdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 5). [‘aklıyla, -ı, (y)la]

‘akl ü fikr: akıl ve fikir. II düşünme yeteneği, mantık.

‘**Akl ü fikrim** her biri mānend-i Eflātūn-ı çarḥ / Şāhib-i tedbîr ü düstūr-ı mükerrerdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 3). [‘akl ü fikrim,]

Olmamış levḥ-i ezelde nakş-ı emsālîñ seniñ / Hüsn-i şüretde nazîriñ ‘**akl ü fikr** etmez qabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 2). [‘akl ü fikr,]

‘akla gel- [D]: akla gelmek, hatırlamak.

Hāşā fe-şümme hāşā **gele** ‘**akla** bu yakîn / Şîr-i jiyāne kelb-i denîden ziyān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 33). [‘akla gel-,]

aklām: kalemler.

Haṭ degil defter-i hicrān ü vişālidir hep / Ki hisābātını rû ‘yet içün **aklāma** gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6). [aklāma,]

‘aklı başına gelir mi [D]: davranışlarının yanlış olduğunun farkına varıp doğru yolu bulur mu?.

Şarāb-ı gāflet-i kālbi kadeḥ kadeḥ içeniñ / **Gelir mi başına** ‘**aklı** şabāḥ-ı ḥaşre kadar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 2). [‘aklı başına gelir mi,]

‘aklı er-: iyi kavramak ve anlayabilmek.

‘**Aklı** küllîye **erer** Zihni şu tâlib heme ân / Fikret-i rûz u şebi hâzret-i Mevlânâ’dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 5). [‘aklı er-,]

‘**akl-ı evvel:** ilk akıl. ("Allah'ın ilk yarattığı şey akıldır." hadisi ile bu akla işaret edilmiştir.).

Kenz-i zâtında mücevher gibi ‘**akl-ı evvel** / Oldığın hıfz u vîkâye olunur istifhâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 23). [‘akl-ı evvel,]

‘**akl-ı Felâtûn:** Eflatun'un akli (Eflatun, Sokrat'ın talebesidir. Aristo'nun hocası olan meşhur filozoftur.).

‘**Akl-ı Felâtûn**’ı eder hıyre-mend / Cünbiş-i mest ü veleh-i Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 5). [‘akl-ı Felâtûn,]

‘**aklım al- [D]:** çok şaşırtmak, bir şey birini düşünemeyecek bir duruma getirmek ("aklını başından almak" deyimi).

Gâh **alur** ‘**aklım** gehî gönüm yaķar hâl-ı ruħuñ / Habbetü's-sevdâ mıdır fülful müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 4). [‘aklım al-,]

‘**aks ed(t)-:** yansımak.

‘**Aks edip** nakş-ı süveydâ-yı derûn-ı pürşerer / Nokta nokta gird-i ruhsârında hâl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 3). [‘aks ed(t)-,]

‘**aks-i dendân:** dişlerin yansıması.

Lebi yâķût-ı melâhat sühanı ķand-i şafâ / ‘**Aks-i dendânları** gevher-i deryâ-yı

vedâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 6). [‘aks-i dendân,]

‘**aks-i hüsn-i şüret-i ikbâl:** talihin güzel yüzünün görüntüsü.

Değil ben görmedi haylî zamân seyr etdi İskender / Merâyâ-yı felekde ‘**aks-i hüsn-i şüret-i ikbâl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 3). [‘aks-i hüsn-i şüret-i ikbâl,]

‘**aks-i mîh-i na’l-i esb-i yâr:** sevgilinin yüce atının nalının yansıması.

Zihniyâ ben şeh-süvâr-ı sâha-i ‘aşķım bugün / ‘**Aks-i mîh-i na’l-i esb-i yârdur** başımda tâc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 5). [‘aks-i mîh-i na’l-i esb-i yâr,]

aktâb: kutuplar, veliler, manevî ulular (içinden).

Gelmedi sânisî **aktâbda** bu şevket ile / Hâķ anı şâh-ı velâ ķıldı tamâmiyyet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 14). [aktâbda, -da]

aktâb-ı irşâd ü medâr: insanlara dayanak olan ve doğru yolu gösteren ulular.

Zât-ı pâki baķr-ı envâr-ı reşâd-ı feyẓdir / Ğark eder ol baķrden **aktâb-ı irşâd ü medâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 34). [aktâb-ı irşâd ü medâr,]

aktâb-ı vakt: zamanın velileri.

Nûr-ı ciħân-ı sermedî hurşîd-i feyẓ-i müncelî / Memdûh-ı zât-ı îzîdî **aktâb-ı vaktiñ** efđali (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 1). [aktâb-ı vakt,]

al-: (rengini) almak.

Nāle-i dilden eder aḥz-ı terennüm muṭrib
/ Leb-i cānāndan **alur** la'l gibi rengi
şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 4). [alur, -ur]

al-: çalmak II kapmak.

Aldı düzdān-ı havâtır cihet-i rābıtamı /
Bilemem vādi-i iḥlāşa ne yüzden çıkılur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 4).
[aldı,]

al-: almak, elde etmek.

Cāme-i şevkiñ **alıp** zūr ile eyler pāy-māl
/ Dest-i düzd-i ğaflete verme gülüyı fā'ik
ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit
3). [alıp, -ıp]

Görmedi kimse bu meydānda mu'annid
felegiñ / **Aldığın** esb-i ḥarūn-ı hased ü
buğz-licām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
12, Beyit 4). [aldığın, -dığ, -ın]

al-: almak, tutmak.

Çekemez bir dem eder seng-i taḥassüdle
şikest / Bezm-i devrinde kim **alsa** eline
bir tolu cām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
12, Beyit 2). [alsa, -sa]

al-: almak. II ele geçirmek.

Zūr ile **aldı** boğazı çekdi bir ṭābūrı ceng
/ Mülk-i fesden sevḳ olup ceyş-i
yamāndır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 128, Beyit 4). [aldı, -dı]

al-: (sevap) almak, kazanmak, edinmek.

Ey ki ṭāḳ-ı ebruvāniñ gūşe-i mihrāb-ı
feyz / Baş egip ecr-i 'azīm andan **alur**

erbāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
107, Beyit 1). [alur, -ur]

al-: almak. II ele geçirmek, fethetmek. II
kendine bağlamak, âşik etmek.

Leşkeri ḥatla **alıp** ḥıttā-i Bağdād-ı dilim
/ Şat gibi hükmi revan eyledi her cāy ü
maḥal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137,
Beyit 2). [alıp, -ıp]

al-: almak; bir şeyi, bir kimseyi
bulunduğu yerden ayırmak. II Hz.
Yusuf'u Kenan'dan ayırmak.

Eşk-i ter sen meh-i Ken'ān'ı **alıp**
ağlamadan / Verdi seyl-ābeye beytū'l-
ḥazenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 157, Beyit 5). [alıp, -ıp]

al-: (feyz) almak.

Şeb-nem-i feyzinden **alur** her seher / Tāb
u ṭarāvet çemen-i rüzgār (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 19). [alur, -ur]

al-: almak, kabul etmek.

Mülḥaḳ oldu şübhe yokdur kim şehīdān
silğine / Ḳurbına **alsın** anı şāh-ı Hüseyin-
i Kerbelā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18,
Beyit 9). [alsın, -sın]

āl et-: hile yapmak.

Nazrasından istemez bir laḥza dūr olmak
yine / Her ne **āl etse** dil ü cāna sezādır
sāde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97,
Beyit 2). [āl et-,]

al gül: kırmızı gül.

Beñzedir reng-i ruḥ-ı cānāne kendin **al gül** / Üstüne güldürmedir halkı tamāmen ḥāl-i gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 1*). [*al gül,]*

āl 'izār: kırmızı yanak. II Kâbe'nin örtüsü.

Var iken sende bu ḥāl-i siyeh ü **āl 'izār** / Cümle maḥkūmuñ olur Hind ü Habeş Rūm ü 'Acem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 4*). [*āl 'izār,]*

al kân ol-: kırmızının kaynağı olmak. II kanla dolu olmak. (Sevgilinin dudaklarının arzusuyla yüreğinin dert ve kederle dolması bağlamında.)

Göñül sevdā-yı zülfüñle perîşān oldu besdir bes / Ciger şevḳ-i leb-i la'liñle **al kân oldu** besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 1*). [*al kân ol-,]*

al ruh: sevgilinin al yanağı.

Dil-berā la'l lebiñ **al ruḥuñ** yādı ile / Eşk-i çeşm ile ciger kanına kandım bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4*). [*al ruḥuñ,]*

al ruḥsār (sevgilinin) al yanağı, yüzü.

Dāne dāne **al ruḥsārı** 'arak-rîz oldığın / Neş'e-yāb-ı zevḳ-i gül-gün-i şarāb olsun da gör (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 4*). [*al ruḥsār,]*

Al ruḥsārıñ gül-i cennet degildir yā nedir / Ḥāl-ı güftārıñ mül-i vuşlat degildir yā nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 1*). [*al ruḥsār,]*

āl ü evlād-ı resūl'ullāh: Hz.

Muhammed'in (s.a.v.) çocukları ve ailesi.

Āl ü evlād-ı Resūl'ullāh için kan ağla kim / Kaṭre-i çeşmiñ ola gülzār-ı 'Adn'ıñ şeb-nemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 3*). [*āl ü evlād-ı resūl'ullāh,]*

'alā: yüce, ulu.

Ne **'alādır** ki kıyās eyle göñül mertebesi / Çarḥı etmez 'atebe dā'ire-i kevkebesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 1*). [*'alādır, -dır]*

a'lā: daha iyi, daha mükemmel.

Söyledim Zihnî be-imdād-ı Ḥudā tārîhini / Oldı pek **a'lā** müretteb nev-serāy-ı dil-fezāy (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 5*). [*a'lā,]*

Harf-i nuḳatla Zihniyā düşdi bir **a'lā** tārîhi / Mihr-i fezā-yı dehrdir maḳdem-i Muştafā zarîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 4*). [*a'lā,]*

a'lā der-i vālā-yı şāh-ı Nakş-bend: Şah-ı Nakşibendi'nin en yüce kapısı. (Kapı, tekke bağlamında kullanılmıştır.)

Himmet-i pîr ile yazdım Zihniyā tārîhini / Nev binā **a'lā der-i vālā-yı şāh-ı Nakş-bend** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 3, Beyit 3*). [*a'lā der-i vālā-yı şāh-ı nakş-bend,]*

a'lā vü ednā: iyi ve kötü, yüce ve hâkir kimse; tüm insanlar.

Āteş-i āh-ı taḥassür birle yandı cism ü cān / Oldı devriñde seniñ **a'lā vü ednā** kām-rān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 9*). [*a'lā vü ednā,]*

a'lā vü hem ednā bir kaṭresiyle ğark ol-: bütün insanlar, bütün âlem bir damlasıyla boğulur.

Raḥīmā baḥr-ı bī-pāyān-ı raḥmīn mevc-
hīz olsa / Hemān **bir kaṭresiyle ğark olur a'lā vü hem ednā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 56). [a'lā vü hem ednā bir kaṭresiyle ğark ol-,]

a'lādan a'lā ol-: yücelerden yüce olmak; en üstünü olmak.

Hakkā ki kıldı himmet pīr-i kerāmet-ārā
/ Bu dergeh-i reṣādet **a'lādan oldı a'lā**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 4, Beyit 1).
[a'lādan a'lā ol-,]

ālām: elemeler, kederler, acılar.

Zihni-i nā-çarı biñ **ālāma** kıldıñ mübtelā
/ Senden etsem çok mudur dergāh-ı
Hakk'a iştikā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 12). [ālāma, -a]

ālām-ı 'aşk ile: aşkın verdiği kederler, elemelerle.

Zihniyā **ālām-ı 'aşk ile** olanlar zevk-yāb
/ Saḥn-ı mülde ārzū-yı gülsitan etmez
kaḥbūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136,
Beyit 7). [ālām-ı 'aşk ile,]

a'lā-yı cihān: insanların en yücesi.

Kılsa nefrīn aña ednā ile **a'lā-yı cihān** /
'Aşkdan Zihni-i dîvāneye nefret gelmez
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 5).
[a'lā-yı cihān,]

ālā-yı şevk: arzunun en büyüğü.

Nefer etmiş gibi hūbānı hep **ālā-yı şevkinde** / Livā-yı hüsn ü ānın ol şeh-i
'ālī-cenāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 104, Beyit 4). [ālā-yı şevk,]

ālāyış-i dūnyā: dūnyanın gösterişi, tantanası.

Zihī devlet sa'ādet görmeden **ālāyış-i dūnyā** / Maḥargāh için dārū'n-na 'īmi
eyledi ta'yīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a
16, Beyit 16). [ālāyış-i dūnyā,]

alda-: aldatmak, kandırmak, yanıltmak.

Lu'betgeh-i devrānda hezār hīleler etseñ
/ **Aldar** yine āḥir seni nerrād-ı ḥavādiş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 5).
[aldar, -r]

Bu gün ālām-ı fırkat līk yarın cünbiş-i
vuşlat / Bu bī-hūde emel **aldar** seni
imrüz ü hem ferdā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 13). [aldar, -r]

aldat-: aldatmak, kandırmak.

Niçe biñ murğ-ı sebük-mağzı bırakdı
dāma / **Aldatıp** mezbele-i hırşda bir
dāne-i çarḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
36, Beyit 2). [aldatıp, -ıp]

Ne fakra ne ğināya ṭalib oldum mülk-i
fānīde / Bu üslūb ile ancaḥ çarḥ-ı hīle-
bāzı **aldatdım** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 151, Beyit 5). [aldatdım, -dı, -m]

'ālem: dünya; herkes, bütün insanlar.

Pertev-efşān olmasaydı 'arızın çün āftāb
/ **'Ālemi** eylerdi hep deycūri-i zūlfūñ
ḥarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13,
Beyit 1). ['ālemi, -i]

Luṭfuñ cihāna ṭoldı ‘**ālem**’ abīdīñ oldı /
Sende kemāl buldı zīb ü fer-i şefā‘at
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 4*).
[‘ālem,]

Nazm-ı rengīn denir ol hüs-n-i kelāma
Zihnî / ‘**Ālemi**’ şāhid-i ma‘nāsına müştāk
eyler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 9*). [‘ālemi, -i]

Hüsrevāne ‘**ālemi**’ ey şāh-ı iklīm-i cemāl
/ Bende-i fermān-ber etdi cāh ü iclālīñ
seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 3*). [‘ālemi, -i]

Nigāhıñ el şununca kabza-i hün-gır-i
şemşīre / Olur teslīm ‘**ālem**’ dāver-i
teshīr-i şemşīre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 1*). [‘ālem,]

‘İd erip dilden ğam-ı eyyāmı teb‘İd
eyledi / ‘**Ālemi**’ hep nā‘il-i ihsān-ı ümmİd
eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 1*). [‘ālemi, -i]

Şükr kim rüz-ı şafā vü zevk yetdi ‘**āleme**
/ Nā-bedīd oldı derün-ı sīnelerden hārḥār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 9*).
[‘āleme, -e]

Ser-fürü eyler aña nāsūtdan lāhūta dek /
Hük-m eder hep ‘**āleme**’ ol hüsrev-i qudsī-
ḥaşem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 16*). [‘āleme, -e]

Şavk-ı leb-rīzi ile Zihnî dedim tārīḥin /
Etdi pür-nür heme ‘**ālemi**’ bir tıfl-ı necīb
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 12, Beyit 5*).
[‘ālemi, -i]

Tıfl ammā ki cebīninden kemāl-i feyzini
/ ‘**Āleme**’ tıfl-ı ma‘ānī olmada peyk-i
beşīr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 7*).
[‘āleme, -e]

Ne tıfil el-veledü sırrı ebīñ mazhar-ı
tāmı / Ne tıfil nūr-ı ‘irfānı ederdı ‘**āleme**
tebyīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 6*). [‘āleme, -e]

Hiddet-i şahbā-yı ṭab‘ım Zihnî ta‘yīr
eyleşem / ‘**Ālemi**’ ser-mest eder cūr‘a
taḫṭīr eyleşem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 11*). [‘ālemi, -i]

‘ālem: ālem, dünya, cihan.

‘Andelīb-i zārveş rüsvā olursam da ne
bāk / İster ey ruḥsār-ı gül hep ‘**ālemi**
güldür baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4*). [‘ālemi, -i]

Eder her dem sirāyet ‘**āleme**’ feyz-i dem-
i irşād / Muheyyā üzredir dîvān-ı şāh-ı
‘ālem-i irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 1*). [‘āleme, -e]

Ārzū-yı meh-ruḥuñla şubḥa dek āh
eylemek / ‘**Ālemiñ**’ bālīn ü pister üzre
ḥ‘ābından lezīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 2*). [‘ālemiñ, -iñ]

Şefā-yı zevk-i nüş-ā-nüş-ı vuşlat yok mı
‘**ālemde**’ / Ğam-ı fırkat efendim pek
firāvān oldı besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 5*). [‘ālemde, -de]

Şemīm-i turre vü būs-ı lebiñ va‘diyle
‘uşşākı / Taḥayyül ‘**āleminde**’ Mısr ile
Çīn’i ṭolandırdıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 2*). [‘āleminde, -i, - (n)de]

İstemem bir şey ki ol maṭlūb-ı
maḥbūbum degil / Yārsız ‘**ālem**’ ne öz
cānım ki maṭlūbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1*). [‘ālem,]

Pür olur eş‘ārla ‘**ālem**’ o şeh vardır dese /
Zihnīveş bir şā‘ir-i nāzik süḥan-sāzım
benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 5*). [‘ālem,]

‘Arz eder ḥālīn beg ü paşaya ebnā-yı
zamān / Bir melāzı herkesiñ ‘**ālemde**
vardır lā-cerem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 8*). [‘ālemde, -de]

Bahā olmaz şehīdān şāhınıñ bir müyına
‘**ālem** / Hüseyñ’dir bu Hüseyñ’dir nūr-ı
çeşm-i Muştāfā’dır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12). [‘ālem,]

Māh-ı mātemdir fiğānıñ hıyre kılsun
‘**ālemi** / Eylesin cüş u hürüş deryā gibi
çeşmiñ nemi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 1). [‘ālemi, -i]

Bilmeyen bilsin nedir ‘**ālemde** bünyād-ı
metīn / Görmeyen görsün henüz dünyāda
bir vālā serāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
9, Beyit 3). [‘ālemde, -de]

Āşār-ı şafā yokdur ‘**ālemde** demez ‘ārif
/ Merdāne tūrup olma ‘ārif isen hīç hā’if
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit
4). [‘ālemde, -de]

Olsa genc-i Hāk’da zātıñdan mükerrrem
bir metā’ / Hubb-ı zātıñla ezel Hāk
‘**āleme** kıldı nazar (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 18). [‘āleme, -e]

Hākīmāne çalış lutf eyle nüş et ‘**ālemiñ**
nışın / Dimāğın şekker-ālūd eyle cümle
bāy u dervīşin (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 4). [‘ālemiñ, -iñ]

Yalınız bülbül-i giryende midir ‘**ālemde**
/ Kimi āzürde-derūn eylemedi h^vārīñ ucu
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 5).
[‘ālemde, -de]

‘ālem: dünya. II içki meclisi; dergāh.

Niçe mey-hānede yıllarca bī-ḥad çileler
çekdiñ / Nedir ‘**ālemde** tavr-ı hūşyārī
bilmediñ ašlā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 7). [‘ālemde, -de]

‘ālem: insanlar, herkes. II Hz.
Muhammed’in (s.a.v.) ümmeti.

Ve ger ruhşat bulaydı ol dem engüşti-
şerīfinden / Olurdu nehr-i Kevşer tā-

mü‘ebbed ‘**āleme** icrā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 47). [‘āleme, -e]

‘ālem çek-: bayrak çekmek. II
hükümdarlığını veya bağımsızlığını ilan
etmek.

Maskat-ı re’sü’l-vaṭan çün oldı zāhir
mu‘teber / Belde-i Killīs’e ceşş-i feyz ile
çekdi ‘**ālem** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 27). [‘ālem çek-,]

‘ālem ed(t)-: zevk/keyif vermek.

Dād ü feryād ü emān Zihni değil ‘**ālem**
eder / Qahramānım görünür her nigeñ
bir şamşam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
150, Beyit 7). [‘ālem ed(t)-,]

‘ālem halkı bir olsa [D]: herkes birleşse
de anlamına gelen “dünya bir araya
gelse” deyimi.

Rāz-ı dil açmazdım ammā **olsa** ‘**ālem**
halkı bir / Bir nigeñle eyledi ol dīde-i
şeh-bāz bāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
90, Beyit 4). [‘ālem halkı bir olsa,]

‘ālem yine o ‘ālem: insanlar yine aynı
insanlar. (Mecliste bulunan kişilerin
değişmediğini belirtmek için
kullanılmıştır.).

Cem cāmını nüş etdi sürdi demini Hātem
/ Meclis yine o meclis ‘**ālem yine o**
‘ālem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 3). [‘ālem yine o ‘ālem,]

Cem cāmını nüş etdi sürdi demini Hātem
/ Meclis yine o meclis ‘**ālem yine o**
‘ālem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 6). [‘ālem yine o ‘ālem,]

Cem cāmını nüş etdi sürdi demini Hātem
/ Meclis yine o meclis ‘**ālem yine o**

‘**âlem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 9). [‘âlem yine o ‘âlem,]

Cem cāmını nûş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis ‘**âlem yine o ‘âlem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 9). [‘âlem yine o ‘âlem,]

Cem cāmını nûş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis ‘**âlem yine o ‘âlem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 12). [‘âlem yine o ‘âlem,]

Cem cāmını nûş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis ‘**âlem yine o ‘âlem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 15). [‘âlem yine o ‘âlem,]

‘âleme neşr-i reşâdet etdüğü demden berü: insanlara doğruluğu yaydığı günden beri.

Etdüğü demden berü neşr-i reşâdet ‘âleme / Kıldı her kâr-ı cehâlet ‘azm-i iklîm-i ‘adem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 15). [‘âleme neşr-i reşâdet etdüğü demden berü,]

‘âlem-efrâz-ı şekâvet: kötülük, haydutluk bayrağını kaldıran (kötü işleri ortadan kaldıran bağlamında).

‘Alem-efrâz-ı şekâvet idi şad hamd ola kim / Hâk-i maḫhūriyete düşdi o sermenba‘-ı kîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 33). [‘âlem-efrâz-ı şekâvet,]

‘âlem-i bālā: yüce âlem, gökyüzü. II tüm dünya.

Ṭoludur ‘**âlem-i bālāya** dem-i satvet-i şeyḫ / Ser-i bāmında sipihriñ çalınır nevbet-i şeyḫ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 2). [‘âlem-i bālā,]

‘âlem-i efkâr: düşünce dünyası.

‘Âlem-i efkârımı her şeb benim pür-nūr eder / ‘Âsmân-ı şevḳde necm ü kamerdir ḫāl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 2). [‘âlem-i efkâr,]

‘âlem-i lâhût: Allah'ın zâtına mahsus olan ilk ve en yüce âlem.

Merd iseñ pūşide-çeşm ol şive-i nāsūtdan / Cilveler eyle temāşā ‘**âlem-i lâhūtdan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 1). [‘âlem-i lâhūt,]

Getirmiş menzil almış ‘**âlem-i lâhūta** dilden yol / Ne devletdir mürîdāna yolında cān ede mebzūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 11). [‘âlem-i lâhūt,]

‘âlem-i rü’yā: rüya âlemi.

Bu şeb ey māh bezme geldin ammā / Baña bir ‘**âlem-i rü’yāya** beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 6). [‘âlem-i rü’yā,]

Ḳahramân-ı nigeñiñ ‘**âlem-i rü’yāda** görüp / Uyḳudan ditreyerek birden uyandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 3). [‘âlem-i rü’yā,]

‘âlem-i şöhet-i şeyḫ: şeyhin şöhet bayrağı.

Çekilür ‘arş-ı berîndir ‘**âlem-i şöhet-i şeyḫ** / Mefḫaret pâyını tā sidreye ḳor rûtbet-i şeyḫ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 1). [‘âlem-i şöhet-i şeyḫ,]

‘ale’s-sabāh: sabahleyin, sabah vaktinde, sabah erkenden.

Etdi güşāde sīnesini çün ‘ale’ş-şabāḥ /
 Toğdı cebīn-i bahtıma bir gün ‘ale’ş-
 şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,
 Beyit 1). [‘ale’ş-şabāḥ,]

Etdi güşāde sīnesini çün ‘ale’ş-şabāḥ /
 Toğdı cebīn-i bahtıma bir gün ‘ale’ş-
 şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,
 Beyit 1). [‘ale’ş-şabāḥ,]

Zulmāt-ı leyl-i ḥasreti hep eyle der-kafā
 / Mihr-i cemāl-i yāre dönüp yön ‘ale’ş-
 şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,
 Beyit 2). [‘ale’ş-şabāḥ,]

Her şeb riyāz-ı vaşla girer var imiş meger
 / Gördüm perīşan al-ı ruḥuñ dün ‘ale’ş-
 şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,
 Beyit 3). [‘ale’ş-şabāḥ,]

Ol āftāb-ı mūhre saña luṭf eder deyü /
 Degdi şımāḥ-ı cānıma bir ün ‘ale’ş-
 şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,
 Beyit 4). [‘ale’ş-şabāḥ,]

Gelmez derūn-ı Zihnî’ye ğam şām-ı
 ḥaşre dek / Nā-gāḥ o yār koynuna girsın
 ‘ale’ş-şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 32, Beyit 5). [‘ale’ş-şabāḥ,]

‘ale’s-seher: seher vakti.

Nūr-ı siyāḥ-ḥāl-i ‘izārīñ ‘ale’s-seher /
 Toğdı sipihr-i dilde şafaḥ kevkebi gibi
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 4).
 [‘ale’s-seher,]

‘Alevî: Alevilik itikadına mensup olan.

Toldı envār-ı maḥabbetle dil ü cānım evi
 / Şem’-i ‘aşk-ı Ḥasaneyn’im ‘Alevîyim
 ‘Alevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3,
 Beyit 2). [‘Alevîyim, -(y)im]

Toldı envār-ı maḥabbetle dil ü cānım evi
 / Şem’-i ‘aşk-ı Ḥasaneyn’im ‘Alevîyim

‘Alevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3,
 Beyit 2). [‘Alevî,]

‘alevli meş’al: alevli meşale. II aşk ateşi.

Āteş-i şevk-ı çerāğ-ı ruḥ-ı ‘ālem-süzü /
 Yakdı çok sīne-i ‘āşıkda ‘alevli meş’al
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 4).
 [‘alevli meş’al,]

āl-ı felek: feleğin tuzağı.

Ḥavf eder benden cüyüş-ı bî-ḥazer āl-ı
 felek / Tîğ-ı āhım elde bir şemşîr-i
 Rüstem’dir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 2, Beyit 5). [āl-ı felek,]

āl-i Ḥaydar: Hz. Ali’nin aile fertleri.
 (Tanıkta Hz. Hüseyin kastedilmiştir.)

Āb-ı Fırāt’ı men’ kılan āl-i Ḥaydar’a /
 Segveş serāb-ı deşti görünce devān olur
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 25).
 [āl-i Ḥaydar,]

Nefret et her dem Yezîd-i ebtere /
 Zihniyā medḥ oḡu āl-i Ḥaydar’a (Kilisli
 Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 25). [āl-
 i Ḥaydar,]

‘ālî: yüksek.

Ḥāk-i pāyiñ ārzū etmekdedir şāḥ vü gedā
 / Allāḥ Allāḥ bu ne devletdir ne ‘ālî
 debdebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182,
 Beyit 4). [ālî,]

‘Alî Mūsā Rızā: Ali Rıza, on iki
 imamdandır sekizincisi.

Şāḥ-ı ‘ālemdir ‘Alî Mūsā Rızā / Gerd-i
 rāḥıdır dü çeşme tūtiyā (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 17). [‘Alî
 Mūsā Rızā,]

Āl-i Resūl: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ailesi.

Āl-i Resūl'e kanda Yezīd eylesin cefā / Ammā ne çäre şāh-ı kader hükm-rān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 35). [āl-i Resūl,]

Yezīd'in etdiği zulme Yahūdiler daşı söyler / Bu hā'in fī'lidir **āl-i Resūl'e** nā-sezādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 5). [āl-i Resūl,]

Āl-i Resūl'ullāh: Hz. Ali (a.s.).

Belāya uğradı **Āl-i Resūl'ullāh** vā-veylā / Ne gündür ki bu gün yā Rab rüz-ı pür-belādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 2). [Āl-i Resūl'ullāh,]

al-ı ruh: (sevgilinin) kırmızı yanağı.

Her şeb riyāz-ı vaşla girer var imiş meger / Gördüm perişan **al-ı ruḥuñ** dün 'ale's-şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 3). [al-ı ruh,]

al-i sirişki: gözyaşının kırmızısı; kanlı gözyaşı.

Mest 'āşık aña derler ki maḥabbetle olur / Mezesi hūn-ı ciger **al-i sirişki** mey-i nāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 8). [al-i sirişki,]

ālī-cāh: yüce makamlı, yüksek mevkili.

Şadr-ı bāga revnaḳ-efzādır cülūs-ı şāh-ı gül / Cümle-i ezhāra berter oldu **ālī-cāh** gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 1). [ālī-cāh,]

alıcı kuşlar: karada, havada ya da

sudaki avlarını gözleyerek avlarını kapıp kaçan kuşlar, yırtıcı kuş. II Kilis'te kendi başına derebeylik kuran Halil Ağa ve beraberindeki kimseler. (Halil Ağa Kilis'in idaresini eline almaya çalışan kişiydi. Ancak Süreyya Paşa tarafından yakalattırılarak Edirne'ye gönderilmiştir.)

Kilis'in geldi bir ālāy **alıcı kuşlarına** / Pençe-i terbiyetin şaldı mişāl-i şāhın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 30). [alıcı kuşlar,]

ālī-himmet-rā: yüce ihsanı.

Nażar kon bā-şafā yek-bār ber-ān **ālī-himmet-rā** / Heme mīdāde est dünyā vü 'uḳbā-rā maḥabbet-rā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 7). [ālī-himmet-rā,]

ālīl çeşm: hasta, hastalıklı göz.

Ancak **ālīl çeşme** rehiñ ḥākidir şifā / Gezsem cihānı memleket-i İşfahān'a dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 2). [ālīl çeşm,]

ālīm ü dānā: âlim ve bilgin.

Ede Hāḳ zātını hem neslini tā-rüz-ı kıyām / Şāhip-i fazl ü hüner **ālīm ü dānā** vü lebīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 3). [ālīm ü dānā,]

ālīm-i ser-hayl-i havās: seçkin, önder âlim.

Ger zuhūr eylese bir **ālīm-i ser-hayl-i havās** / Getürür başına biñ maḡlaṭa-i ta'n-ı 'avām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 5). [ālīm-i ser-hayl-i havās,]

alıp sat-: *alıp satmak, alışveriş/ticaret yapmak.*

Girip dükkân-ı cūd-ı vaşlına ol tâcir-i hüsnüñ / Bugün sük-ı maḥabbetde ne kâlâlar **alıp şatdım** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 2). [*alıp şat,*]

alıp ver-: (rüzgâr için) *esip durmak. II getirip götürmek. (Habercinin haber götürüp getirmesi bağlamında.)*

Her nefesde âteş-i can ü gönül artmaktadır / Bâd **alıp verdikçe** efzûnter olur nâr-ı ocağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 3). [*alıp ver-,*]

Allâh: *Allah, her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık.*

Derdim ey dil ne vezîr ü ne şehen-şâh bilür / Ne cefâ çekdiğim ancak benim **Allâh** bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 1). [*Allâh,*]

Allâh Allâh: *şaşıрма, hayret gibi duyguları ifade ederken kullanılan bir söz.*

Hâk-i pâyiñ ârzü etmektedir şâh vü gedâ / **Allâh Allâh** bu ne devletdir ne âlî debdebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 4). [*Allâh Allâh,*]

Allâh biñ berekât vere: *bir kazanç karşısında durumundan hoşnut olmayı belirten bir söz “Allah bin bereket versin”.*

Kıldı yek loğma-i vaşlıñ bu gedâyı dil-sîr / Hân-ı ihsânıña **Allâh vere biñ berekât** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 3). [*Allâh biñ berekât vere,*]

Allâh-ı celîl: *ululuk ve celal sahibi yüce Allah (c.c.).*

Luṭf etdi **Allâh-ı celîl** ol şâha bir tıfl-ı cemîl / Rûy-ı cihânda bî-meşîl şıdğ-âver-i ḳâlû belî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 5). [*Allâh-ı celîl,*]

Allâh-ı latîf: *en ince işlerin bütün inceliklerini bilen Allah (c.c.).*

Luṭf-ı bî-ḥaddine mazhar edip **Allâh-ı latîf** / Fazlına eyleye cümle fuṣalâyı vâşîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 3). [*Allâh-ı latîf,*]

‘allâme-i ‘ilm ü ‘amel: *ilim ve âmellerde üstün olan kimse.*

Ser-nâme-i ‘ahd-i ezel **‘allâme-i ‘ilm ü ‘amel** / Eyler imâ ile ḥal-i müşkil-kelâm-ı münzeli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 4). [*‘allâme-i ‘ilm ü ‘amel,*]

aln: *alın.*

İhsân-ı Ḥallâk-ı cihân mağbûṭ-ı ḡılmân-ı cinân / **Alnında** nûr-ı hüsn ü ân tâbende çün mihr-i celî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 7). [*alnında, -ın, -da*]

âlûde-hûn u zahm-hor-ı zâlimân ol-: *Zalimler tarafından yaralanmak ve kana bulanmak.*

Bir mâhdır ki busegeh-i şâh-ı enbiyâ / **Âlûde-hûn u zahm-hor-ı zâlimân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 11). [*âlûde-hûn u zahm-hor-ı zâlimân ol-,*]

âlûde-i kand eyle-: *şeker karıştırmak. (Sözü tatlı hâle getirmek, tatlı söz söylemek bağlamında.)*

Etmeyip kimseyi āzürde-dil ü tellḥ-dimāḡ
/ Süḥanı dem-be-dem **ālūde-i ḵand**
eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
153, Beyit 4). [*ālūde-i ḵand eyle-,*]

a‘mā: *kör, gözleri görmeyen.*

Nūr-ı ‘irfānı şakın verme sebük-
maḡzāna / Çeşmi **a‘mālara** der-kār ola
mı pertev-i yūḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 34, Beyit 4). [*a‘mālara, -lar, -a*]

a‘mā kal-: *kör kalmak.*

Ḳalur a‘mā şu kim rüşenter etmez dīde-
i cānın / Ğubār-ı pāy-ı yek-rān-ı Resūl-i
ekrem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
37, Beyit 6). [*a‘mā ḵal-,*]

āmācgāh-ı nāvek ü tīḡ ü sinān ol-:
*bütün mızrak, kılıç ve okun hedef yeri
olmak.*

Bir māhdır ki nūr-ı dil ü dīde-i ‘Alī /
Āmācgāh-ı nāvek ü tīḡ ü sinān olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 10).
[*āmācgāh-ı nāvek ü tīḡ ü sinān ol-,*]

āmādesi degildir: *isteklisi olmamak.*

Kimdir o serv-i nāzîñ üftādesi degildir /
Endūh-ı cān-ğüzārîñ **āmādesi degildir**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 1).
[*āmādesi degildir,*]

āmāl: *emeller, istekler, ümitler.*

Zihniyā himmetini eyle talep şubḥla şām
/ Dünyevî uhrevî **āmālîñ** olur cümle
tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,
Beyit 22). [*āmālîñ, -iñ*]

amān: *sakın, sakın ha!*

Aman kim etmesin üftādegānı Zihniyā
pā-māl / Gelir o nev-süvār-ı esb-i istigḡnā
dumān ḵopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
191, Beyit 5). [*aman,*]

‘amed-şüde: *gelip gitme, geliş gidiş,
varıp gelme.*

‘Amed-şüde bu ḥalkıñ fikr ü ḡamı bī-
cādır / Ne aşlı ne fer‘i var hep bir ḵuru
ḡavḡadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes
6, Beyit 13). [*‘amed-şüde,*]

‘amel: *yapılan iş; bir kimsenin dinin
buyruklarını yerine getirmek için
yaptıkları. II hayırlı iş, amel.*

Şu melāmet-kedede geçmedi bir şey
elime / Dünyada ḵalmadı māl āḡirete yok
‘amelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
152, Beyit 3). [*‘amelim, -im*]

‘amel-i nā-revā: *yakışıksız, uygun
olmayan ameller/işler.*

Ba‘iş belāya hep **‘amel-i nā-revāsıdır** /
Dest-i felekden eylemesin iştikā-yı dil
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 2).
[*‘amel-i nā-revā,*]

‘Amīk şahrāsı: *Amīk Ovası.*

İbtidā āb-ı ‘adāletle **‘Amīk şahrāsın** /
Ḳıldı bir ḵulzüm-i bī-sāḡil ü pūr-dürr-i
şemīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 26). [*‘Amīk şahrāsı,*]

āmīn di(e)-: *“öyle olsun, Allah kabul
etsin” anlamlarında, duaların arasında
ve sonunda kullanılan bir söz.*

Fuḵarā devlet-i iḡbāline etdikçe du‘ā / El
açup ‘arşda **āmīn diye** Cibrīl-i Emīn

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 48*). [āmīn di(e)-,]

ammā: *ancak, ama, fakat, lâkin.*

Zāhid eyler ārzū-yı bağ-ı huld **ammā** ki ben / Eyledim endîşe-i gülzār-ı vaşlîñ intihāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 4*). [ammā,]

Bilmem unuttum şorma baña dün dedikleriñ / **Ammā** vişāle dā'iri ezberde kaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4*). [ammā,]

Tolaşur dūrdan **ammā** ki yanaşmaz Zihnî / Şu'le-i āhımîñ etrāfını pervāne-i çarḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 5*). [ammā,]

Hal oldu biraz hoşka-i la'l-i lebiñ **ammā** / Mevhūm-ı nikāt-ı deheniñ müşkilimizdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 3*). [ammā,]

İsterim hūsnū ḥarāb ola hücūm-ı ḥaṭ ile / Ḥayfūm **ammā** yine ol 'arız-ı gül-fāma gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 4*). [ammā,]

Bu şeb ey māh bezme geldin **ammā** / Baña bir 'ālem-i rū'yāya beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 6*). [ammā,]

Yitirmez atlas-ı çarḥı geçer **ammā** şeb ü rüz / Hedef-i ṭa'ne-i zūhhād ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 4*). [ammā,]

Rāz-ı dil açmazdım **ammā** olsa 'ālem ḥalkı bir / Bir nigehe eyledi ol dīde-i şeh-bāz bāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 4*). [ammā,]

Ben gayrı ḥisāb üstüme kesdirmezim **ammā** / Naḫdīne-i vaşlîñ bilürüm cān

bedelim kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 3*). [ammā,]

Şāhid-i 'īd herkese rām oldu **ammā** āh kim / Ehl-i ğurbetten şafā-yı dil ğürizāndır bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 6*). [ammā,]

Raḳībe yüz verir bī-minnet **ammā** 'āşık-ı zāra / Eder iḥsān-ı būs-ı pāy biñ ibrāmdan şoñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 4*). [ammā,]

Ammā bu rütbe cūrm ü kuşūr ile āh kim / Dergāh-ı Ḥaḳḳ'a yalvaracak bende yüz mi var (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 9*). [ammā,]

Āl-i Resūl'e ḳanda Yezīd eylesin cefā / **Ammā** ne çāre şāh-ı ḳader ḥūkm-rān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 35*). [ammā,]

Tıḡı şad çāk kılur cevşen-i çarḥı **ammā** / Seng-i ḥārāyı eder nuṭḳ-ı latifî nermīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 16*). [ammā,]

Tıfl **ammā** lū'lū'-i ser-çeşme-i i'zāzdan / Ḥaḳ eder icrā dehān-ı pākine sūkkerle şīr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 8*). [ammā,]

ammā: *bununla birlikte.*

Ter-dimāḡ etdi beni sūkker-i la'liñ **ammā** / Fūlfül-i ḥāl-i ruḥuñ yaḳdı derūn-ı dehenim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 3*). [ammā,]

ammā ki: *ama, ancak, ne var ki.*

Gelmez dile miyānıñ ince me'ālî vardır / **Amma ki** baḡs-i zūlfūñ çok ḳıl u ḳālî vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 1*). [amma ki,]

Ederdim Zihniyā bir gūne elbet hālîmi takrîr / Beni lāl eyleyen **ammā ki** ol çeşm-i sühanverdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 5*). [*ammā ki,]*

Mîr **ammā ki** henüz görmedi eyyām-ı felek / Böyle dānā-dil ü sâhib-naẓar-ı kıymet-dān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 14*). [*ammā ki,]*

Dür **ki ammā** rû-nümā olduċda bā-‘izz ü kerem / Pertev-endāz oldu dūnyā üzre çok māh-ı münîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 13, Beyit 6*). [*ammā ki,]*

Ṭıfl **ammā ki** cebîninden kemāl-i feyzini / ‘Āleme ṭıfl-ı ma‘ānî olmada peyk-i beşîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 13, Beyit 7*). [*ammā ki,]*

an-: akla getirmek, hatırlamak.

Zülf ü hāl ü ruḥuñ **andıkça** sirişkim dökilip / Bāċ-ı sînemde biter lāle vü sünbül nem nem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3*). [*andıkça, -dıkça]*

Şubḥa dek hāl ü ruḥ-ı dil-beri **andım** bu gece / Āh ‘anber gibi āteşlere yandım bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 1*). [*andım, -dı, -m]*

Ebr olur āhım o leb-teşne şehîdi **anıcaċ** / Yaġdırur bâriş-i zulmet be-revā-yı Emevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 5*). [*anıcaċ, -ıcaċ]*

an-: adını söylemek, zikretmek, hatırlamak.

Ān imām-ı Mehdi-i şāhib-zamān / Pādişāh-ı cümle-i İslāmiyān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 22*). [*ān,]*

an: “o” işaret sıfatı.

Ān şeker-leb Zihnî şākir oldu nūş-ı ‘aşk ile / Şükrini Ḥaċċ eylesin mebrûr mebrûr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 7*). [*ān,]*

‘anā: güçlük, meşakkat, zorluk.

Hisāb-ı katre-i eşkime Zihnî söyledim târîḥ / ‘**Anādan** uçdı bāċ-ı aċdese rûḥ-ı Bahāü’d-dîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 21*). [*‘anādan, -dan]*

aña: “ona” üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi (*âşık*).

Mest ‘âşık **aña** derler ki maḥabbetle olur / Mezesi ḥûn-ı ciger al-i sirişki mey-i nāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 8*). [*aña,]*

aña: “o” işaret zamiri (sevgilinin dudakları yerine kullanılmıştır).

Lebleri yāķûtdur la‘l **aña** mebhûtdur / Siḥrde Hārût’dur ġamze-i cādū-yı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 3*). [*aña,]*

aña: “o” işaret zamiri (sevgilinin güzelliğinin övüldüğü kitap).

Nüşa-i vaşf-ı cemāl-i yâri tertîb etdiler / Rişte-i dilden **aña** şîrāze tensîb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 1*). [*aña,]*

aña: “o” şahıs zamiri. II âşık, rind.

Cây-i âsāyiş **aña** ġuşe-i mey-ḥāne yeter / Rind ne ḥāne ne māl ne elem-i cāh bilür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4*). [*aña,]*

aña: “o” işaret zamiri (Zihnî’nin dîvâne olması kastedilerek).

Bir hayâl-i hâma düşmüş Zihni-i şeydâ yine / **Aña** bâ’is hattı mıdır kâkül müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 5). [aña,]

aña: “o” üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâli eki almış biçimi. (Kilisli Zihnî).

Kılsa nefrîn **aña** ednâ ile a’lâ-yı cihân / ‘Aşkdan Zihni-i dîvâneye nefret gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 5). [aña,]

Aña derler ki Zihnî şâ’ir-i vaşşâf-ı dil-zinde / Ola hüsn-i beyân-ı nazmı bir âşâr-ı haqqânî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 6). [aña, -(ñ)a]

aña: “o” şahıs zamiri. II Hz. Mevlânâ.

Zulmet-i şâm-ı keşâfetden eser ermez **aña** / Şems-i Tebrîzî ki olmuşdur penâh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 6). [aña,]

ana: “ona” şahıs zamiri (oruçlu kimseye).

Sâ’im-i rûh-perest muntazır-ı ‘îd olmaz / **Ana** çün ‘îd olur her dem-i rûze-güzerân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 8). [ana,]

aña: “ona” işaret zamiri (âşığın gönlü).

Nûş-ı la’liñ zinde eyler ‘âşık-ı dil-mürdeyi / **Aña** ne Lokman ne feyz-i ‘îsî-i Meryem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 3). [aña,]

Şeh-per-i Cibrîl **aña** sūzân olur pervâneveş / Meclis-i hâşşîñ çerâğ-ı şem’danıdır göñül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 2). [aña,]

aña: “ona” üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. (Beyitte Şeyh Abdullah Sermest Efendi kastedilmiştir.)

Fazlda söyler **aña** sellemtü hep / Fâzıl-ı Hind ü Yemen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 14). [aña,]

Şulb-i pâkinden bu yıl gavvâş-ı deryâ-yı hikem / Eyledi ihdâ **aña** bir dürr-i bî mişl ü nazîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 5). [aña,]

aña: “ona” üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. (Bahauddin kastedilmiştir.)

Halâvet-yâb olmazdan muqaddem kand-ı ‘ayşından / **Aña** zehr-i eccl şundi sipihr-i zâlim ü hod-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 8). [aña,]

aña: “o” üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi (Hz. Hüseyin).

N’içün kıydıñ **aña** ey hük-şüret Şimri-i bed-nâm / Ki şîr-i bî-nazîr-i pîşe-zâr-ı lâ-fetâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 6). [aña,]

ân-be-ân ol-: sürekli olmak (gam ve sıkıntının sürekli olması bağlamında).

Lâ-siyemâ ki mâh-ı muharrem zamânıdır / Maḥşûş-ı sâl derd ü belâ **ân-be-ân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 8). [ân-be-ân ol-,]

‘anber: *amber kokulu, amber gibi kokan.*

Ruḥı gül nuṭkı bülbul lebleri mül
‘**anberîn** kākül / Siyāh-ı ḥālî fülful ḥattı
sünbül zülfi ejdersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [‘anberîn, -in]

‘anber: *kolay eriyen, bal mumu kıvamında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, çok güzel kokulu nesne. Yakılarak güzel kokusundan faydalanılır.*

Şubḥa dek ḥāl ü ruḥ-ı dil-beri andım bu
gece / Āh ‘**anber** gibi âteşlere yandım bu
gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 1). [‘anber,]

‘anber-âgîn eyle-: *amber kokusu gibi kokmasını sağlamak.*

Neşr edip feyz-i şemîm-i himem-i
vālâsın / **Eyledi** şämme-i ehl-i Haleb’i
‘**anber-âgîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 21). [‘anber-âgîn eyle-,]

‘anber-i gīsū: *amber kokulu saç; sevgilinin amber kokulu saçı.*

Zîver-i ruḥsâresi şermende kıldı gonceyi
/ ‘**Anber-i gīsûları** pest etdi kıadr-i
sünbülü (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 5). [‘anber-i gīsū,]

‘anber-i sārā: *halis, saf anber.*

Siyeh ḥālinden oldu pest-kıymet ‘**anber-i sārā** / Şikest oldu şemîm-i kākülünden
nâfe-i âhû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 3). [‘anber-i sārā,]

Gubâr-ı tûde-i kūyundan aḥz-ı bûydur
her dem / ‘Abîr-i misk-i ezfer ‘ūd-ı ḥālîş
‘**anber-i sārā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 31). [‘anber-i sārā,]

‘ānberîn mû: *amber kokulu saç.*

Ḥālî olmaz cān meşāmmı Zihniyā
ta’ṭîrden / ‘**Ānberîn mûlar** ki ol
püskürme ḥāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 7). [‘ānberîn mû,]

ancak: *“lâkin, ama, fakat, yalnız” sözleri gibi bir düşünceye karşıt ikinci bir düşünceyi anlatan bağlaç.*

Gül-i zîbâ-yı luṭfuñ zîb-i destâr eyledi
her kes / Benim **ancak** serim pür-zahm
kıldı seng-i istignâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 3). [ancak,]

Ancak ‘alîl çeşme rehiñ ḥâkidir şifâ /
Gezsem cihânı memleket-i İsfahân’a dek
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 2). [ancak,]

Zâ’il oldu cümleden ḥâlince âşâr-ı keder
/ Geldi **ancak** derdimi bu ‘îd tecdîd
eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 4). [ancak,]

Nevâziş kalb-i maḥzûna eder kām-ı ebed
îrâş / Bulanlar bulmuş **ancak** gûşe-i
vîrânede kāmı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 5). [ancak,]

Hemân bir rûḥ-ı pâki kaldı **ancak** / Anı
da verdi Ḥakk’a geçdi andan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 9). [ancak,]

Benden özge kalmadı bir bî-murâd
ancak hemân / Ben ne kıldım bunca
zulm etdiñ baña zâlim felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 10). [ancak,]

ancak: “sadece, bir tek, yalnızca”
anlamlarında edat.

Bî-müzd sensin **ancak** ehl-i ‘usāta eşfak
/ Zatiında buldı revnak çün efser-i şefā‘at
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2*).
[*ancak,]*

Muşhaf-ı hattından **ancak** sırt-ı
ma‘nâdır ğaraż / İştîyāk-ı dil ne elfāz ne
elkâbındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 3*). [ancak,]

Râhat olmaz gencler bulsa muhibb-i mâl
ü cāh / Zevk-i ‘âlem devriñ **ancak** rind-i
mey-nüşındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 4*). [ancak,]

Derdim ey dil ne vezîr ü ne şehen-şāh
bilür / Ne cefā çekdigim **ancak** benim
Allāh bilür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 1*). [ancak,]

Fikr-i eyvān ü serāy **ancak** esîr-i
dehredir / Ehl-i tecrîdiñ mekânı gūşe-i
vîrān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 5*). [ancak,]

Cihānda zindeġ-i cānım **ancak** vaşl-ı
cānāndır / Dem-i firkatde öz rūh-ı
revānum bār-ı şikletdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 4*). [ancak,]

Ne fakra ne ġnāya tālib oldum mülk-i
fānîde / Bu üslûb ile **ancak** çarh-ı hîle-
bāzı aldatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 5*). [ancak,]

Olur senden olursa luţf-ı muţlak yā
Resûl’allah / Efendim dest-gîrim sensin
ancak yā Resûl’allah (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 1*). [ancak,]

Nā’il oldum vaşl-ı yāre dün gece
‘ömrümde bir / Gördigüm şeblerde
ancak beñzedi ol şeb şebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2*). [ancak,]

Cürm-i dîgerdir ümîd-i himmet etmek
ġayrdan / Sensin **ancak** melce-i erbāb-ı
cürm-i bî-şümār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 47*). [ancak,]

Hük-m-i kazā-yı Hakk’a rızā-dādlık yine
/ **Ancak** velî-i a‘zam olan zāta şān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 36*).
[ancak,]

Şimdi bir ġayr du‘ādır baña **ancak** vācib
/ Var ümîdim ki kabûl eyleye Mevlā-yı
mu‘în (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 45*). [ancak,]

Şadme-i derd ile şad āh ki oldum sersem
/ Sensin **ancak** dil-i nā-çāra şefîk ü
erham (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 2*). [ancak,]

Senden **ancak** sāhil-i fevz ü kerem der-
kār olur / Yā Resûl’allah kuluñ Nābî
ġarîk-i nār olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 22*). [ancak,]

ancak: öyle ki.

Miyānıñ vaşfa gelmez bir kılı kırk
yarsalar **ancak** / Olan endişeler de
inceden ince taġayyüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4*). [ancak,]

anda: “orada” işaret zamiri.

Çāk eder güller girîbānın seherde bāġda
/ Gāliba ruhsāre-i cānānım **anda** yād olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 3*).
[anda,]

Sā’il ol maţbah-ı sultān-ı rızādan Zihnî /
Anda h’vān-ı keremün birr ü nevālî
görünür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 7*). [anda,]

Deyr ü mey-hāne vü mescid bize olsa bî-
farġ / Seni arar buluruz ġüsnüñe **anda**

taparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 3). [anda,]

Maḥbes-i merkeze gönderdi muḳayyed ederek / Bağladı **anda** der-i fitneyi ḥiddetle hemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 29). [anda,]

Pertev-i luṭfı kılur **anda** ref^ʿ-i zulumât / Dem-i feyziyle cemādâta gelir bil cezebât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 19). [anda,]

andan: *ondan dolayı (sebeup bildirir).*

Nûr-ı siyah-perçemiñe nisbet eyledim / **Andan** füzûn oldu sefid baḥtı şāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 4). [andan,]

andan: “*ondan*” *işaret zamiri (sevgilinin kaşları).*

Ey ki ṭāk-ı ebruvāniñ gūşe-i miḥrāb-ı feyż / Baş egip ecr-i ‘aẓīm **andan** alur erbāb-ı feyż (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 1). [andan,]

‘andelīb: *bülbül.*

Şıdk ile gūş eyleyenler nāle-i feryādımı / ‘**Andelībi** nisbet-i ‘aşkumla tekzīb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 3). [‘andelībi, -i]

Çerāğa nûr-ı şöhret sūziş-i pervāneden gelmiş / Bilinmez ‘**andelībe** yanmadan pervā neden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 1). [‘andelībe, -e]

‘andelībān-ı maḥabbet: *muḥabbet bülbülleri.*

‘**Andelībān-ı maḥabbet** meyl edip bir bāğa kim / Bād-ı sermā-yı kıyāmetden

ḥazān etmez ḳabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 5). [‘andelībān-ı maḥabbet,]

‘andelīb-i ḳuds: *kutsal bülbül. II Şeyh Sermest Efendi’nin oğlu Bahauddin.*

Ne ṭıfıl ‘**andelīb-i ḳuds** idi bāğ-ı melāḥatta / Ne ṭıfıl şaḥn-ı behçetde gül-i neş’küfte-i rengîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 7). [‘andelīb-i ḳuds,]

‘andelīb-i zār: *ağlayan, feryat eden bülbül.*

Kesilmez şubḥ olunca nāle vü feryādiñ ey Zihnî / Maḥabbet gülşeninde ‘**andelīb-i zāra** benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 5). [‘andelīb-i zār,]

‘andelīb-i zārveş: *ağlayan, feryat eden bülbül gibi.*

‘**Andelīb-i zārveş** rüsvā olursam da ne bāk / İster ey ruḥsār-ı gül hep ‘ālemi güldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4). [‘andelīb-i zārveş,]

anı: “*o*” *işaret zamiri.*

Ben **anı** ḥaṭ şanırdım şafḥa-i ruḥsār-ı āliñde / Cedīd olmuş meger kim nüşḥa-i nīreng-i istiğnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 4). [anı,]

Dil nedir ḥüsn nedir Zihni ne bilsin nā-dān / **Anı** biz aşık-ı pür-āḥ ü dil-āgāḥ bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 5). [anı,]

Ne hilāl eyledi tertīb **anı** mi‘mār-ı ezel / Yed-i ḳudret ile miḥrāb-ı niyāz-ı erkān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 2). [anı,]

anı: “o” üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâl eki almış biçimi. II Hz. Yusuf.

Anı bir merd-i kıymet-dâna ‘arz et nakd-i cân iste / Girân-ı kadr-i kumâş-ı vaşlîñ erzân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 8). [anı,]

anı: “o” üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâl eki almış biçimi. II Hz. Muhammed (s.a.v.).

Henüz a’yânda şâbit degildi hilkat-i dâreyn / **Anı** maḥbûb ü merḡûb eylemişdi İzid-i yek-tâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 16). [anı,]

anı: “o” üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hâli (Kilisli Zihnî, âşık).

Ġamıñla çeşmi pür-hûn ḡalbi maḥzûn Zihni-i meftûn / **Anı** ey cevri efzûn etmediñ memnûn n’eylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [anı,]

anı: “o” işaret zamiri (sevgilinin hoş kokulu saçı).

Var bir dilde ki hoş-büy-yı hevâ-yı zülfüñ / **Anı** ta’ṭîr-i dimāḡ eyleye mi bād-ı neşim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 5). [anı,]

anı: “o” üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hâli (Şeyh Abdullah Sermest Efendi’nin oğlu).

Ḳılsun **anı** Rabbü’l-‘ibād rāh-ı hüdâda ber-murād / Olsun şeh-i mülk-i reşād hem ehl-i Ḥaḳḳ’ıñ ekmeli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 5, Beyit 8). [anı,]

anı: “o” işaret zamiri (hidayet ışığı).

Bih püser cephe vü rüyında celî nûr-ı hüdâ / Görmez illâ **anı** esrâra olanlar vâkıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 11, Beyit 2). [anı,]

anı: “o” üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hâli (Bahauddin).

Anı Ḥaḳ çâr sinde kıldı ‘izz ü nâz ile da’vet / Cinân ü hûr u ḡilmân cedîdâ eyledi tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 19). [anı,]

‘anîd ol-: inatçı olmak.

Gel ‘azîzim bu sözi eyle ḡabûl **olma** ‘**anîd** / Yûsuf-ı dehr eder bend-i Züleyhâ-yı ümîd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 7). [‘anîd ol-,]

anıñ: “o” işaret zamiri. (Feleğin tarağı yerine kullanılmıştır.)

Ḳaşdı tel kırmak **anıñ** şanma berây-ı tezyîn / Tarasa turre-i iḡbâlimi ger şâne-i çarḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 4). [anıñ,]

anıñ: “o” işaret zamiri. II sevgilinin yüzünde çıkan ayva tüyleri.

Ḥaṭıñ ḡülzâr-ı ruḡsârıñda reyḡân-ı mu’anberdir / **Anıñ** yanında kâkül deste deste sünbül-i terdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 1). [anıñ,]

anıñ: “o” işaret zamiri. (Kavuşma bedeli olarak verilen can parası kastedilerek.)

Verdim nukūd-ı cānımı kālā-yı vaşlınā /
Hüsrān olur mı dedi **anıñ** çok bahāsı var
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 4).
[anıñ,]

anıñ: “o” işaret zamiri (çeşm-i fettan bağlamında).

Degil ben çeşm-i fettânın görünce lâl ü
hayrânım / **Anıñ** yanında ey Zihnî niçe
güyâlar ebkemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 71, Beyit 7). [anıñ,]

anıñ içinde: onun içinde (şarabın içinde).

Tâ haşre kadar gitmez olur renc-i humârı
/ Bir mey ki **anıñ** neş’e-i minnet var
içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175,
Beyit 3). [anıñ içinde,]

anıñ ki: kimin ki, onun ki.

İki cihānda maqşadına dest-res olur /
Anıñ ki oldı her emelî şāh-ı Nakş-bend
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 5).
[anıñ ki,]

anıñ semti: sevgilinin semti.

Hüsrev-i hüsn o dildāra denir şām ü
seher / Gele **semtinden anıñ** kūs-ı vefā
demdemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
199, Beyit 3). [anıñ semti,]

anıñçün: bu sebepten dolayı, bu
nedenle.

Hemān bir nūr-ı vāhid bilmişim gīsū-yı
ruhsārıñ / **Anıñçün** şām ü şubhı
birbirinden imtiyāz etmem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 155, Beyit 2). [anıñçün,]

‘Ankā: Anka kuşu.

Görmemişdir mihr ü meh kim devr
ederler rüz ü şeb / Burc-ı ‘aşka şanma her
verkā gider **‘Ankā** gider (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2). [‘Ankā,]

‘Ankā: Kafdağı’nda bulunduğu
inanılan, başkasına muhtaç olmayan ve
asla leş ile beslenmeyen, yalnızca bir
parça kemikle günlerce, aylarca yetinen
efsanevi bir kuştur. (Dünya malına itibar
etmeme bağlamında kullanılmıştır.)

Çekil **‘Ankā** gibi ser-қulle-i istignāya /
Gördiğün cîfeye indirme mişāl-ı kerkes
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 4).
[‘Ankā,]

‘Ankā-yı Hüma: Hüma görünümlü
Anka kuşu.

Dām-ı hevese kor niçe **‘Ankā-yı
Hüma’yı** / Şahrā-yı felek üzre bu
şayyād-ı havādiş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 27, Beyit 3). [‘Ankā-yı Hüma’yı,]

‘ankā-yı nizāmāt [ü] umūr: işler ve
nizamlar, düzenler ankası.

Қulle-i kāf-ı ‘ademde ola peygüle-güzün
/ Az kalmışdı ki **‘Ankā-yı nizāmāt [ü]
umūr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 23). [‘ankā-yı nizāmāt [ü] umūr,]

añla-: anlamak, fark etmek, farkına
varmak; bir şeyin ne demek olduğunu,
neye işaret ettiğini kavramak.

Haṭṭ-ı nev-ḥiziñ hele sebz-i İrem’dir
añladım / Kākülün şeb-büy mudur
sünbül müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 2). [añladım, -dı,
-m]

Bīm-i hicriñ gitmez el verse vişālîñ
añladım / Tā mü'ebbed oldı ħarf-i cān ü
dil müdgām ğama (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 3*). [*añladım, -dım*]

Müjde saña ki Zihnî bugün yāriñ
añladım / Senden ziyāde vaşl anıñ
maṭlabı gibi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5*). [*añladım, -dı, -m*]

Ḳadrini merd-i riyāzetkār añlar **añlasa** /
Bilmez envār-ı ħaḳīḳat zevḳini ehl-i
şikem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 39*). [*añlasa, -sa*]

Çeşm-i im'ān ile seyr eyle ħurūf-ı şer'e /
Erre vü ħançer ü ef'î gibidir **añla** tamām
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17*). [*añla,]*

Merdān-ı Ḥudā rāhına ħāk-i
kaḍemeynim / Ğayrı degilim **añla** bu
esrārîña 'aynım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 2*). [*añla,]*

anlar: “onlar” işaret zamiri (cefa ile
safa).

Birbirin der-pey eder bunda cefā ile şafā
/ **Anları** māder-i eyyām toğurmuş
tev'em (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 5*). [*anları, -ı*]

anlar: “onlar” üçüncü çoğul şahıs
zamiri (dervişler).

Olar kim 'aşk ile dîvānedir hep / Dü
'ālem **anlara** bîgānedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1*). [*anlara, -a*]

Antākiye'niñ ḥādisesi: Antakya
hadisesi.

Nā-geh **Antākiye'niñ ḥādisesi** etdi
zuhūr / Etdi ol cānibe iclāl ile cūn nūr-i

mübîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 27*). [*Antākiye'niñ ḥādisesi,]*

ara-: aramak, bir şeyi bulmaya
çalışmak.

Şem'-i iḳbālını ber-bād edecek fırça
arar / K'ide zulmet-zede-i cūd-ı
küdürāt-ı ḥışām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 7*). [*arar, -r*]

'Arabistān: Arap diyarı. (Arapların
ırkının siyah olmasıyla sevgilinin siyah
ayva tüyleri arasında benzerlik
kurulmuştur.)

O şehiñ şanma gelir ḥaṭṭ-ı siyāhı ruḥuna
/ **'Arabistān'dan** eder Rūm'a sipāhî
taḳdīm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 2*). [*'Arabistān'dan, -dan*]

'arak-rîz ol-: ter dökmek, terlemek.

Ede yār 'azm-i gülşen ola ehl-i 'ayş
rūşen / Ki 'izārı tāb-ı meyden kızarıp **ola**
'arak-rîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 4*). [*'arak-rîz ol-,]*

'arak-rîz ol-: ter dökmek, terlemek. II
(bıyık, sakal için) bitmek, ortaya çıkmak.

Dāne dāne al ruḥsārı **'arak-rîz oldığın** /
Neş'e-yāb-ı zevḳ-i gül-gün-i şarāb olsun
da gör (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 4*). [*'arak-rîz ol-,]*

ārāmgeh-i 'izz ü vaḳār: kıymet ve
haysiyetin istirahat yeri.

Dest-i ḥ'āhişle olur merd ki bir sa'y-i
mezîd / Eder **ārāmgeh-i 'izz ü vaḳārın**
te'yîd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 6*). [*ārāmgeh-i 'izz ü vaḳār,]*

ārāmını ver-: huzur vermek, dirlik sağlamak.

Şevkiñle ver **ārāmını** bu Zihni-i zāriñ /
Terdid ile bī-şabr ü sükün eyleme Yā
Rab (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 11, Beyit
7). [*ārāmını ver-,*]

Aranıl-: istenmek, talep edilmek.

Sensin el-hakk **aranılsa** yine pür diğkat
ile / Kılzüm-i fazl ü hünerde güher-i
kadr-i girān (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside
11, Beyit 36). [*aranılsa, -sa*]

arar buluruz: arayıp bulmak.

Deyr ü mey-hāne vü mescid bize olsa bī-
farğ / Seni **arar buluruz** hüsnüñe anda
taparız (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 87,
Beyit 3). [*arar buluruz, -ur, -uz*]

‘ar‘ar ü şimşād: yabani servi ve şimşir
ağacı (divan şiirinde her ikisi de
sevgilinin boyu için kullanılır.).

Gülşene gir eylesin ey kad-i dil-cū birāz
/ **‘Ar‘ar ü şimşād** ile serv-i hırāmān rakş
(Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 106, Beyit 5).
[*‘ar‘ar ü şimşād,*]

ārāste ol-: süslenmek, bezenmek.

Oldı şulb-ı zāt-ı pākinden vücūd **ārāste**
/ Mağdem-i hayr ile bir tıfl-ı edib etdi
zuhūr (Kilisli Zihni Dîvânı, Kit‘a 6, Beyit
2). [*ārāste ol-,*]

ārāyiş-i kām ol-: istekleri, arzuları
süslene.

Ziver-i mesned-i şer‘ olduğu mānend o
zāt / Zāhir ü bātın ola her demi ārāyiş-i

kām (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 34). [*ārāyiş-i kām ol-,*]

ārāyiş-i mülk-i ‘adem: yokluk ülkesinin
(dünyanın) süsü/zineti.

Zulm-i firkat oldu çün **ārāyiş-i mülk-i**
‘adem / Gün gibi ruhsāre-i vuşlat
nümāyāndır bugün (Kilisli Zihni Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 4). [*ārāyiş-i mülk-i*
‘adem,]

ārāyiş-i nām: şöhret süsü.

Bir faziletli diyānetli haķāyık-perver /
Mesned-i şer‘a ki bağş eyleye **ārāyiş-i**
nām (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 6). [*ārāyiş-i nām,*]

‘arāzbār: mûsîkimizin nevâ perdesi (re)
üzerindeki beyātî makamı dizisi, çargāh
(do) üzerindeki rast beşlisi ve uşşak
dörtlüsünden meydana gelen en eski
makamlarından biri.

N’eyleyim bende beyātîyle **‘arāzbār** ü
dü-gāh / Kıl dem-i nev-rūzdur bir
nağme-i ter ü taze ‘arz (Kilisli Zihni
Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6). [*‘arāzbār,*]

ardına düş- [D]: peşinden veya
yolundan gitmek, arkasına düşmek.

Düşmek olmaz **ardına** her pāy-ı lengiñ
bilmiş ol / Reh-neverdān-ı reşadet
peylerinden bellidir (Kilisli Zihni Dîvânı,
Gazel 48, Beyit 2). [*ardına düş-,*]

‘ardır gāyetde ‘ār: son derece ayıptır
ayıp.

Şi‘r kim ārī ola vaşf-ı Resūl’ullāh’dan /
Şā‘ir-i mu‘ciz-beyāna **‘ardır gāyetde**

‘**ār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 21). [‘ārdır gāyetde ‘ār,]

ārī ol-: uzak olmak, yoksun olmak.

Şi‘r kim **ārī ola** vaşf-ı Resūl’ullāh’dan /
Şā‘ir-i mu‘ciz-beyāna ‘ārdır gāyetde ‘ār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 21).
[ārī ol-,]

‘ārif: irfan sahibi, âlim, bilgin.

N’eylesin kālā-yı zer-düz-ı fenāyı
Zihniyā / ‘**Ārife** besdir ki bir köhne ‘abā
düşündadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 5). [‘ārife, -e]

Cāhile mesned-i iqbāl ile ‘izzet gelmez /
‘**Ārife** baht-ı nigūnsār ile zillet gelmez
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1).
[‘ārife, -e]

Zevk ede cāhil ü devrinde ki ‘**ārif** çeke
gam / Demine sâ‘atine vaktine ezmânına
yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3). [‘ārif,]

Cehldir bî-hüdedir hāricden aḥbāb
istemek / Nefsdır idrāk-i tām et ‘**ārife**
yār-ı şadîk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 3). [‘ārife, -e]

‘**Ārifîñ** hāne-i cem‘iyyeti vîrān olmaz /
Dökse de zūr ile biñ şadme-i nefrîn-i
felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 4). [‘ārifîñ, -iñ]

Dide-i nā-dāna berter aḥkārım / Lîk
‘**ārifler** yanında gevherim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 2). [‘ārifler, -ler]

Āşār-ı şafā yokdur ‘ālemde demez ‘**ārif**
/ Merdāne turup olma ‘ārif isen hîç hā‘if
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 4). [‘ārif,]

Āşār-ı şafā yokdur ‘ālemde demez ‘ārif /
Merdāne turup olma ‘**ārif** isen hîç hā‘if
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 4). [‘ārif, -da]

‘ārif ü fatīm: âlim ve fetānet sahibi
(kimse).

Bî-ḥadd baḥr-i iḥsān mevc urdı nā-geh
ey cān / Verdi cenāb-ı Mennān ol ‘**ārif ü fatīne**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7, Beyit 7). [‘ārif ü fatīn,]

‘ārifan: ârifler.

Ehl-i ‘irfāna deme yoktur nişāne Zihniyā
/ ‘**Ārifāna** dikkat et her şeylerinden
bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 5). [‘ārifāna, -a]

Çarḥa gencīne degil dā‘ire-i devlet-i
şeyḥ / ‘**Ārifān** cān ile teslim edip ‘izz ü
cāhiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 3). [‘ārifān,]

‘ārif-i bi’llāh: Allah’ı tanıyan ermiş
(kişi).

Zihī dānende-i ‘ilm-i ledünnī ‘**ārif-i bi’llāh**
/ Zihī der-kişver-i irşād şāhib-şān-ı
şāhen-şāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 1). [‘ārif-i bi’llāh,]

‘ārif-i ma’nā-yı cān: canın manasını
bilen, irfan sahibi.

Sāz u söz mecbūrı olmaz ‘**ārif-i ma’nā-yı cān**
/ Cān verir bî-hüde etmez herkese
ibrāz rāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 3). [‘ārif-i ma’nā-yı cān,]

‘ārif-i merd-i Habîr: Allah’ın irfan
sahibi kulları.

Mecma‘-ı sırr-ı şerī‘at ‘**ārif-i merd-i Ḥabīr** / Menba‘-i feyz-i ḥaḳīḳat mürşid-i rüşen-zamīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 1). [‘ārif-i merd-i Ḥabīr,]

‘ārif-i remz-i hüviyyet: hakikati gizli bir yolla anlatan ârif.

Post-nişîn-i mesned-i ḥalvet-serāy-ı kurb-ı Ḥaḳ / ‘**Ārif-i remz-i hüviyyet** vākıf-ı sırr-ı Kıdem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 13). [‘ārif-i remz-i hüviyyet,]

‘ārif-i rind-i kalender-reviş: dünya işlerinden elini çeken gönül adamının ârifi.

‘**Ārif-i rind-i kalender-reviş** olmaz hîç / Defteri içre muḥarrer ne günâh ü ne sevâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 6). [‘ārif-i rind-i kalender-reviş,]

‘ārif-i rüşen-dil: gönlü aydınlık, hakikatleri bilen ârif.

‘Āşık-ı şıdk-âvere bezm-i raḳībān ḡalaṭ / ‘**Ārif-i rüşen-dile** şoḥbet-i nâ-dān ḡalaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 1). [‘ārif-i rüşen-dil,]

‘ārız: sevgilinin yanağı.

Pertev-efşān olmasaydı ‘**ārız**ıñ çün âftāb / ‘Ālemi eylerdi hep deycūri-i zūlfūñ ḡarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 1). [‘ārızıñ, -ıñ]

Ol muṭarrā ‘**ārız**ıñ ol gonca-i la‘l-i teriñ / Āb ü tāb-ı gülşen-i ‘işret degildir yâ nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 3). [‘ārızıñ, -ıñ]

‘Ārızıñ âteş midir yâ gül müdür bilmem nedir / Göñlümüz pervâne mi bülbül

müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1). [‘ārızıñ, -ıñ]

‘ārız: yanak (Hz. Muhammed'in yanağı bağlamında).

Ne dil-ber ‘**ārız**ı şemsü’n-nehār-ı vaşl-ı Sübhānî / Ne dil-ber ṭurresi nūr-ı siyāh-ı leyletü’l-İsrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 18). [‘ārız, -ı]

‘ārız-ı al: sevgilinin kırmızı yanağı.

‘**Ārız-ı aliñ** sorup yâre tebessümle dedi / Ğonce-i ḡamrādır ol nāzik nihāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 5). [‘ārız-ı al,]

O ḡāl-i ‘anberîni ‘**ārız-ı aliñde** gördükçe / Olur sînemde peydâ şevḳle şad key pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 4). [‘ārız-ı al,]

‘ārız-ı al-ı cānān: sevgilinin kırmızı/al yanağı.

Gāh pervāneye gāh bülbüle beñzer Zihnî / Gül mi âteş mi ‘aceb ‘**ārız-ı al-ı cānān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 5). [‘ārız-ı al-ı cānān,]

‘ārız-ı cānān: sevgilinin yanağı.

Nice yüz dönmek olur ‘**ārız-ı cānānımdan** / Hîç mümkün mi geçem şu‘le-i imānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 1). [‘ārız-ı cānān,]

Nisbet olsa ‘**ārız-ı cānān** ile feryādıma / Bāḡ-ı bahş-i şevḳde bülbül ḡacel güm-rāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 5). [‘ārız-ı cānān,]

‘ārız-ı cānāneyi hat baş-: sevgilinin yanaklarının ayva tüyleriyle dolması.

Haṭ başdı emān ‘ārız-ı cānāneyi Zihnî /
Ḥavf etme daḥı vaşl taleb olsa ne mānî
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 7).
[‘ārız-ı cānāneyi ḥaṭ baş-,]

‘ārız-ı dūşize-i nāmūs: namusuna dokunulmamış yanak.

Açma rāz ‘arż-ı niyāz etme denî
bîgāneye / ‘Ārız-ı dūşize-i nāmūsa çek
kāt kāt niķāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
12, Beyit 2). [‘ārız-ı dūşize-i nāmūs,]

‘ārız-ı gül-fām: gül renkli, pembe yanak. II sevgili.

İsterim ḥüsnü ḥarāb ola hücūm-ı ḥaṭ ile /
Ḥayfūm ammā yine ol ‘ārız-ı gül-fāma
gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59,
Beyit 4). [‘ārız-ı gül-fām,]

‘ārız-ı havrā: hûrilerin yanağı.

Kılar deryūze Kevşer neş’esin şahbā-yı
la’linden / Eder hem cezb-i ḥüsnünden
tarāvet ‘ārız-ı havrā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 28). [‘ārız-ı
havrā,]

‘ārız-ı yār: sevgilinin yanağı.

‘Ārız-ı yāri güle teşbih eder ḥalk-ı cihān
/ İşte bu reng ile pek firūzdur iķbāl-i gül
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2).
[‘ārız-ı yār,]

‘arş: İslām inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta, gökyüzü.

Yār gele gül güle bāğa düşe gulgüle /
‘Arşa verir zelzele na’re-i yā-hū-yı dost
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5).
[‘arşa, -a]

Öpmeseydi südde-i sidre-me‘ābiñ rüz u
şeb / Bunca bulmazdı ‘ulüvv-ı ḳadr ile
‘arş iştihār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 32). [‘arş,]

‘Arşı lertzān etdi vā-veylā-yı ehl-i beyt o
dem / Şaçdı bu ḥasret melā’ik üzre
bārān-ı ḡamı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 12). [‘arşı, -ı]

Fuķarā devlet-i iķbāline etdikçe du‘ā / El
açup ‘arşda āmīn diye Cibrīl-i Emīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
48). [arşda, -da]

Öyle zū’l-ḳadr eylemiş zātıñ seniñ Rabb-
i ḳadīr / ‘Arşdır şāh-ı ‘ulüvv-ı şāniña
ednā serīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
1, Beyit 6). [‘arşdır, -dır]

‘arş u kürsī-i levh ü kalem: Levh-i mahfuzdaki (Allah’ın takdir ettiği, olmuş ve olacak bütün şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levha) yer ve gök.

Bu niyāzımdır Cenāb-ı Ḥazret-i Allāh’dan / Devr eder mā-dām ‘arş u kürsī-i levh ü kalem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 46). [‘arş u kürsī-i levh ü kalem,]

‘arşa: meydan; dünya.

Leşker-i ḥubbü’s-sivāyı ḳahr içün bu
‘arşada / Ḳuvvet-i bāzū-yı zühd-i zāde-i
Edhem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
121, Beyit 2). [‘arşada, -da]

‘arşa-i iķbāl: talih ve saadet meydanı. II yeryüzü, dünya.

Dem-be-dem ‘**arşa-i ikbâlde** nām aldıkça / Ola a‘dāları hep künc-i ‘adem içre mekîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 46). [‘arşa-i ikbâl,]

‘ārşa-i levlāk: Levlak meydana. (“Levlāke levlak lema halaktül eflak: Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım.” Kudsi hadis olduğu söylenen ifadedden iktibastır.)

Rezmgāh-ı lî-ma‘a‘llāhîde merd-i yekke-tāz / ‘**Ārşa-i levlākde** şāhib-kırān-ı nāmdār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 38). [‘ārşa-i levlāk,]

‘arşa-i tanzîr: tanzir meydana. (Tanzir; bir şiirin şekil ve mana bakımından benzerini söyleme, benzerini yazma.)

Yine şeb-dîz-i hāmem ‘**arşa-i tanzîrde** Zihnî / Edā-yı Döldülāne ‘azm-i cevlan eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 5). [‘arşa-i tanzîr,]

‘arş-ı Belkîs: Belkîs’in tahtı (Sebe ülkesinin sultanı Belkîs, Hz. Süleyman ile ilgili rivayetlerde söz konusu edilir.).

Nigeh-i kâşid-i ‘ālî-nazar-ı Āşaf-ı ‘aşk / ‘**Arş-ı Belkîs’dan** āsān getirür nüh-felegi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 4). [‘arş-ı Belkîs,]

‘arş-ı berîn: göğün en yüksek tabakası.

Aldığıyçün cism-i nūrānîsini āgūşına / Hāk eder şad nāz ile ‘**arş-ı berîne** iftihār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 31). [‘arş-ı berîn,]

Çekilür ‘**arş-ı berindir** ‘alem-i şöhret-i şeyh / Mefharet pâyını tā sidreye kor rütbet-i şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 1). [‘arş-ı berîn,]

arş-ı ma‘nî: mananın en büyüğü.

Lafz yazdırmaz her āyîne debîr-i felege / **Arş-ı ma‘nîye** haṭ-ārā-yı bekādır hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 6). [arş-ı ma‘nî,]

art-: fazlalaşmak, çoğalmak.

Her nefesde āteş-i can ü gönül **artmağdadır** / Bād alıp verdikçe eفزūnter olur nār-ı ocağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 3). [artmağdadır, -mağ, -da, -dır]

Başdan aşurma Zihni yeter mevc-i hayreti / **Artar** dedikçe cūşa gelir mā-cerā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 5). [artar, -ar]

‘Āşık-ı dil-ḥastesi **artdıkça** rüşen-çeşm olur / Hoşlanır görse tabîb rencür rencür üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 4). [artdıkça, -dıkça]

Artar bu derd ü renc ü belā şad figān kim / Her dem ki devr-i dehr mücedded zamān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 7). [artar, -ar]

artık: artık, bundan sonra.

Öyle bir hem-rāza ibrāz eyle kim derd-i diliñ / Senden **artık** ehl-i hāle Zihni ol maḥrem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7). [artık,]

artır-: çoğaltmak, arttırmak.

Artırır nāle vü feryādını ehl-i ‘aşkıñ / İşte bu luṭf ile eفزūn ola şān-ı fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 5). [artırır, -ır]

artur-: çoğaltmak, artırmak.

Ezkārîñ ile zevk-i huzûr-ı dili **artur** / Evhâm-ı huṭûrâtı füzûn eyleme Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 3). [artur,]

'arz: sunma, bildirme.

Beste-i zülfûñ şabâ kıl muṭrib-i dem-sâza **'arz** / Öyle hem ahvâl-i uşşâkı o şâh-ı nâza **'arz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 1). ['arz,]

'arz et-: sunmak, göstermek, takdim etmek.

Âşıka **'arz etmese** ol dil-ber-i ṭannâz nâz / Nâz edip 'âşık da olurdu vişâle az az (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1). ['arz etmese, -me, -se]

Anı bir merd-i kıymet-dâna **'arz et** naḳd-i cân iste / Girân-ḳadr-i ḳumâş-ı vaşlîñ erzân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 8). ['arz et-,]

Bir 'Acem-zâde püser semt-i Hicâzîden gelip / Şehr-i hüsnüñ 'Irâḳ üzre **eder** Şirâza **'arz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 3). ['arz ed(t)-,]

Zihniyâ çünki muḫâlîf gerdişin bildiñ ise / **Etme** ḫâlîñ toḡrısı ol çarḫ-ı çep-endâza **'arz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 9). ['arz et-,]

Cemâlin **'arz eder** ol mâh-tâbân dîdeler rüşen / Gelir bezme yine şem'-i şebistân dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 1). ['arz ed(t)-,]

Ey şabâ **'arz etme** bûy-ı sünbül-i bâḡı baña / Ter-dimâḡ etmiş dil ü cânım hevâ-yı kâküli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 2). ['arz et-,]

Mest olup **'arz etdi** sünbül ṭurre-i pür-pîçini / Şämme-i erbâb-ı bezm-i 'ayşî kıldı müşg-bâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 14). ['arz et-,]

'Arz edemez merd reh ü silkine / Mekk ü fûsun pîre-zen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 34). ['arz ed(t)-,]

'arz eyle-: göstermek, sunmak, takdim etmek. II söylemek, bildirmek.

Etdigin üftâde-i zârîñ niyâz-ı bûselik / **Eylemişler** râstdan ol serv-i ser-eḫrâza **'arz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 2). ['arz eyle-,]

V'ey ne mâhirdir o naḡme-sâz bût mâhûrda / Bir çıkışda evce başdı **eyleyip** âḡâze **'arz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 5). ['arz eyle-,]

Bî-mürüvvetdir o çâr-ebrû-yı zâlim diñlemez / **Eyleme** se-gâḫ hîç âh-ı naḡam-perdâza **'arz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 7). ['arz eyle-,]

Gördi muṭrib ḡalibâ ol dil-ber-i ḫaṭṭ-âveri / Çâr-gâḫı **eyliyor** her demde hoş âvâze **'arz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 8). ['arz eyli(e)-,]

'arz eyle-: sunmak, göstermek.

Humret-i ruḫsârını **'arz eyledikçe** şubḫ-dem / Bûlbûl-i zârîñ derûnın eyler âteşgâḫ gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 6). ['arz eyle-,]

'arz kıl-: sunmak, takdim etmek.

Beste-i zülfûñ şabâ **kıl** muṭrib-i dem-sâza **'arz** / Öyle hem ahvâl-i uşşâkı o

şāh-ı nāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 1). [‘arz kıl-,]

Her makāmda eyleme ifşây ey şāhib-uşûl / **Kıl** Hüseyinî perdesin bir ‘aşık-ı hem-rāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 4). [‘arz kıl-,]

N’eyleyim bende beyâtıyle ‘arazbār ü dü-ğāh / **Kıl** dem-i nev-rūzdur bir nağme-i ter ü taze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6). [‘arz kıl-,]

‘arz kılma-: söylememek, bildirmemek.

Raķībā ‘arz **kılma** hîç naķd-i dil ü cânıñı / Şeh-i zî-şān-ı kişver-gîr kılma irtişādan hāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 3). [‘arz kılma-,]

arz ü semā: yer ve gök.

Denildi **arz ü semāda** seniñ ki şānıñda / Şahādet eyledi ihlāş üzre hep ‘ālem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 2). [arz ü semā,]

Bir dem nefîr-i nāy-ı dilim çalsa nevbetin / **Arz ü semāda** velvele-i rāygān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 6). [arz ü semā,]

‘arz-ı āb-ı leymün eyle-: limon suyunu sunmak.

Ederler turş-rūluk şūriş-i hālīm görüp hayfā / Marîz-i ‘aşka **‘arz-ı āb-ı leymün eylemişlerdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 6). [‘arz-ı āb-ı leymün eyle-,]

‘arz-ı ‘arız-ı pür-tābın ed(t)-: parlak yanağını göstermek.

Eder her şubh **‘arz-ı ‘arız-ı pür-tābın** eflāke / Meger āyīne-i hūrşīdi hayrān eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 4). [‘arz-ı ‘arız-ı pür-tābın ed(t)-,]

‘arz-ı cemāl et-: (güzel) yüzünü göstermek.

Gerçi ey meh ‘aşika **‘arz-ı cemāl etdiñ** bu şeb / Sen de taḥşīl-i rızā-yı zū’l-celāl etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 1). [‘arz-ı cemāl et-,]

Ferāmūş etmesin dilden beni sultānım ey Zihnî / Qabūlümdür celāl etmiş gerek **‘arz-ı cemāl etmiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 7). [‘arz-ı cemāl et-,]

Yā niçe Zihnî saña **etsin** o meh **‘arz-ı cemāl** / Dutdı mir’āt-ı dilin jeng-i siyāh-ı ārzū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 5). [‘arz-ı cemāl et-,]

‘arz-ı dīdār et-: güzelliğini, yüzünü göstermek.

Giyip şad-güne cāme **‘arz-ı dīdār etdiñ** ağıyāra / Dil-i mahzūnı reng-ā-reng endūha boyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 3). [‘arz-ı dīdār et-,]

‘arz-ı feşāhat: açık ve güzel söz söyleyerek.

Gehī Şahbān’ı taklīd eylediñ **‘arz-ı feşāhatle** / Gehī şî’r ile etdiñ Şā’ib-i Rūm’um deyü da’vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 5). [‘arz-ı feşāhat,]

‘arz-ı hāl ed(t)-: durumunu bildirmek, derdini anlatmak.

Ġayret kımaz lisānımı dem-beste lāl edem / Ermez elim ki dergehiñe ‘**arz-ı hāl edem**’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 2). [‘arz-ı hāl ed(t)-,]

arz-ı hāl: hālını arz etme. Gönlinün dileğini söylemek, içini açma.

‘**Arz-ı hāline** gücenmek ne imiş bendeleriñ / Kerem-i şāhdır elbetde gedāyāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 3). [‘arz-ı hāl,]

Arz-ı hālīm pîşgāh-ı yāre taqdīm etmege / Sūz-ı āh u nāle-i şeb-gīrden imdād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 4). [arz-ı hāl,]

‘arz-ı ihtiyāc etme-: ihtiyacını bildirmemek.

Ġāf-ı istignāda bir sī-murğ-ı vālā-himmetim / **Etmezem** bu sifle-perver çarħa ‘**arz-ı ihtiyāc**’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 4). [‘arz-ı ihtiyāc etme-,]

arz-ı kemāl et-: aldırış etmek.

Zihniyā her ne kıadar **arz-ı kemāl etdim** ise / Birisi olmadı şāyeste-i taħsīn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 5). [arz-ı kemāl et-,]

‘arz-ı mazābıt: istek veya şikāyetle bulunmak amacıyla resmî bir makama dilekçe sunma.

Etmeyip ‘**arz-ı mazābıt**’ ile aslā ħursend / Rū’yet-i emre o destūr-ı ħākāyık-āyīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 24). [‘arz-ı mazābıt,]

‘arz-ı merām kıl-: dileklerini, isteklerini bildirmek.

Dergeh-i ‘ālī-ceh-i pākine **kıl ‘arz-ı merām** / Olasın feyz-i me‘ālī ile mesrūr ü be-kām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 21). [‘arz-ı merām kıl-,]

arz-ı niyāz: istek/arzu sunma/bildirme.

Zihnî o şāh-ı mülk-i nāz etmez der-i ihsānı bāz / Olmuş aña **arz-ı niyāz** gāyet muħāl-ender-muħāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 9). [arz-ı niyāz,]

‘arz-ı niyāz et-: isteklerini bildirmek.

Açma rāz ‘**arz-ı niyāz etme** denī bīgāneye / ‘Ārız-ı dūşize-i nāmūsa çek kıat kıat niķāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 2). [‘arz-ı niyāz et-,]

Ne deñlü reşk edip pūşt etse kıadrim çarħ-ı bī-iz‘ān / O nā-dān ü deniyyü’l-himmete ‘**arz-ı niyāz etmem**’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4). [‘arz-ı niyāz et-,]

‘arz-ı niyāz ü ħācet et-: yardım ve istekte bulunmak.

Bī-ğarāz ħāne-i dünyāda yok ehl-i ‘ibret / Kime etsin fuķarā ‘**arz-ı niyāz ü ħācet**’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 10). [‘arz-ı niyāz ü ħācet et-,]

‘arz-ı rû et-: yüzünü göstermek.

‘**Arz-ı rû etse** dahı ğonce-i ğulzār-ı cinān / Pūr olur eşk-i taħassürle yine dīde-i cān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 11). [‘arz-ı rû et-,]

‘arz-ı temennā vü niyāz et-: *istek ve ihtiyaçlarını arz etmek/bildirmek.*

Ne kadar **etdim** ise ‘arz-ı temennā vü niyāz / Kārger olmadı ol seng-dile āh n’idem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 6). [‘arz-ı temennā vü niyāz et-,]

ārzū: *arzu, istek.*

Şol rütbe būs-ı ğabğaba var dilde **ārzū** / H’āb-ı şebimde görmezim illā ki sīb-i al (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 5). [ārzū,]

ārzū et-: *arzulamak, istemek.*

Hāk-ı deriñ var iken çeşm-i ‘alīle şehā / **Ārzū etmek** dahı kühl-i Şıfāhān ğalať (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 6). [ārzū et-,]

Tālib-i bezm-i vişālīñ olan ey şāh-ı cemāl / **Ārzū etmez** o bir vechile gülzār-ı Na‘īm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 6). [ārzū et-,]

Hāk-i pāyiñ **ārzū etmekdedir** şāh vü gedā / Allāh Allāh bu ne devletdir ne ‘ālī debdebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 4). [ārzū et-,]

ārzū kıl-: *arzulamak, istemek.*

Ey tabīb-i cān lebiñ şol rütbe **kıldım ārzū** / Hūna döndi zaħm-ı sīnem üzre ki merhem heme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 2). [ārzū kıl-,]

ārzū olsun mu: *“arzu istek nasıl olsun” bağlamında.*

Zihniyā ben ki ‘abā-pūş-ı maħabbet olmuşum / **Ārzū olsun mu** dilde kāle-i

Bengāle’ye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 5). [ārzū olsun mu,]

ārzūları çek-: *arzulamak, istek duymak.*

Zevk-i cemāl-i yāre **çekip ārzūları** / Terk et huzūz-ı nefsi bütün āb ü nāna dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 3). [ārzūları çekip,]

ārzū-yı ‘anber-i hāl-i ‘izār: *yanağındaki anber gibi ben’in arzusu. (Ben siyah olması yönüyle anberle teşbih olunmuştur.)*

Nigārā **ārzū-yı ‘anber-i hāl-i ‘izārıñla** / Şerer-pāş olmada dil micmerinde her zaman āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 3). [ārzū-yı ‘anber-i hāl-i ‘izār,]

ārzū-yı bāğ-ı huld eyle-: *cennet bahçesini arzulamak.*

Zāhid eyler **ārzū-yı bāğ-ı huld** ammā ki ben / Eyledim endīşe-i gülzār-ı vaşlīñ intihāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 4). [ārzū-yı bāğ-ı huld eyle-,]

ārzū-yı bāğ-ı ruhsār: *sevgilinin yanağının bahçesinin arzusu.*

Ārzū-yı bāğ-ı ruhsārıñla dil nālān olur / Hāsret-i būs-ı leb-i la‘liñle bağrım kan olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 1). [ārzū-yı bāğ-ı ruhsār,]

ārzū-yı gülsitan: *gül bahçesini arzulama.*

Zihniyā ālām-ı ‘aşk ile olanlar zevk-yāb / Saħn-ı mülde **ārzū-yı gülsitan** etmez kabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 7). [ārzū-yı gülsitan,]

ārzū-yı la'l-i mey-gün: *lal renkli dudağın arzusu.*

Ārzū-yı la'l-i mey-gūnuñ helāk etse beni / Tā-ebed hāk-i mezārundan gelir bŷy-ı şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 5*). [*ārzū-yı la'l-i mey-gün,]*

ārzū-yı meh-ruh: *aya benzeyen yanağının (yüzünün) arzusu.*

Ārzū-yı meh-ruhuñla şubha dek āh eylemek / 'Ālemiñ bālīn ü pister ŷzre h'ābından lezīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 2*). [*ārzū-yı meh-ruh,]*

ārzū-yı naqş-ı devlet: *mutluluk nakşının isteği.*

Ne mümkündür ki āsān ola kesb-i rütbe-i vālā / Göñülde **ārzū-yı naqş-ı devlet** var ise cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 9*). [*ārzū-yı naqş-ı devlet,]*

ārzū-yı rütbe-i rif'at: *yüksek makam arzusu, isteği.*

Ey şeh-i mülk-i melāhat hāk-pāyiñ var iken / **Ārzū-yı rütbe-i rif'at** hārām olsun baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 2*). [*ārzū-yı rütbe-i rif'at, -i]*

āşaf: *vezir, sadrazam; vali. II Halep valisi Sadullah Paşa.*

Şeref-endāz-ı Haleb olduğu dem ol **āşaf** / Hekese kıldı hālīb-i ni'amın hep ta'yīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 18*). [*āşaf,]*

āşafā: *ey vezir. II ey Süreyya Paşa (Halep valisi).*

Āşafā baħr-kefā bu sefer-i pŷr-zafer / Bārek'allāh dedi sükkān-ı semavāt ü zemīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 40*). [*āşafā,]*

āşaf-ı müntahab-ı pādişeh-i rŷy-ı zemīn: *yeryüzü padişahlarının seçkin veziri (valisi).*

Dāver-i muhteşem-i zemzeme-baħş-ı āfāk / **Āşaf-ı müntahab-ı pādişeh-i rŷy-ı zemīn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 10*). [*āşaf-ı müntahab-ı pādişeh-i rŷy-ı zemīn,]*

āsān: *kolay.*

İstifāza şevk-i ruhsārından **āsāndır** velī / Küfr-i gīsūsından olsa nŷr-ı īmānım hālāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 2*). [*āsāndır, -dır]*

Nigeh-i kāşid-i 'ālī-nazar-ı Āşaf-ı 'aşk / 'Arş-ı Belkīs'dan **āsān** getirür nŷh-felegi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 4*). [*āsān,]*

āsān ol-: *kolay, zahmetsiz olmak.*

Ne mümkündür ki **āsān ola** kesb-i rütbe-i vālā / Göñülde ārzū-yı naqş-ı devlet var ise cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 9*). [*āsān ol-,]*

āsāyiş: *bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması durumu, düzenlilik, güvenlik.*

Nere başsa kadem-i yŷmn-i himem maḳdemini / Bulur **āsāyiş** ile kaşr-ı hŷkŷmet temkīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 8*). [*āsāyiş,]*

āsāyiş-i dil: *gönlün huzuru ve rahatlığı.*

Gitdi **āsāyiş-i dil** dağdağa-yı dehrde hayf
/ Heves-i nefis ile ber-bād ki derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3*).
[*āsāyiş-i dil,]*

āsāyiş-i emn ü emān: güven ve
emniyetin huzuru.

Dehre bahş etdi cülüs-ı şevket-i şāhānesi
/ Kāf'dan Kāf'a dek **āsāyiş-i emn ü emān**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 1, Beyit 3*). [*āsāyiş-i emn ü emān,]*

ashāb-ı vazā'if: vazife sahibi kimseler
(bir işte çalışanlar).

Sen hîdmeti gör mahz-ı rızā üzere bulun
/ Yevmiyye hisāb etme çün **aşhāb-ı vazā'if**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 2*). [*aşhāb-ı vazā'if,]*

‘āşık: sevgiliye gönül bağı ile bağlanmış
kimse, tutkun, meftun.

Ne varsa **‘āşıkıñ** ey Zihnî az çok / Fedā-
yı makdem-i cānānedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 7*). [*‘āşıkıñ, -iñ]*

Niçe bir aglasun **‘āşıklarıñ** ey gonce-
dehen / Şefkat-āmîz-i nigāh eyleyüben
gül güleler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 3*). [*‘āşıklarıñ, -lar, -iñ]*

‘Āşıkā ‘arz etmese ol dil-ber-i tannāz
nāz / Nāz edip ‘āşık da olurdu vişāle az az
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1*).
[*‘āşıkā, -a]*

‘Āşıkā ‘arz etmese ol dil-ber-i tannāz nāz
/ Nāz edip **‘āşık** da olurdu vişāle az az
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1*).
[*‘āşık,]*

Eliñden olmadı āzürde hergiz **‘āşıkıñ** bir
dem / Gülistān-ı vefāda gonce-i bî-h^vāra

beñzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 2*). [*‘āşıkıñ, -iñ]*

‘Āşıkā taşvîr-i rüy-ı yār vermez tesliyet
/ Bülbüle şevk-āver olmaz şavt-i timşāl-i
gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 4*). [*‘āşıkā, -a]*

Gerçi ey meh **‘āşıkā** ‘arz-ı cemāl etdiñ
bu şeb / Sen de taḥşîl-i rızā-yı zū'l-celāl
etdiñ bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 1*). [*‘āşıkā, -a]*

Ne bu ısrār-ı cefā **‘āşıkā** ey şāh-ı cemāl /
Saña düşmez edesiñ bende-i nā-çār ile
bahş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 4*). [*‘āşıkā, -a]*

Şanma **‘āşık** öyle nār-ı iştihā yanıkların /
Sîne-süzān-ı maḥabbet keylerinden
bellidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 3*). [*‘āşık,]*

Rukabā **‘āşık** ile da‘vî-i hem-serlik eder
/ Lîk zāgān ede mi bülbül-i gülzār ile
bahş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 5*). [*‘āşık,]*

Harām et ğayra sen būs-ı lebiñ ey
ğamzesi hūn-rîz / Saña **‘āşıkalarıñ**
çokdan berü kanın helāl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4*).
[*‘āşıkalarıñ, -lar, -ın]*

Ne mümkündür şafā-yı vuşlata nā’il ola
bir dem / O **‘āşık** ki taḥammül etmeyip
almaz cefādan hāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 2*). [*‘āşık,]*

Āh ü nāle hūn-ı dil besdir berāy-ı zevk-ı
‘ayş / **‘Āşıkā** ne çeng ü nāhîd ü ne cām-ı
Cem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 6*). [*‘āşıkā, -a]*

‘Āşıkım cevrin ne rütbe eylese cānān
füzūn / Şekve etmek iktizā-yı tarz ü
üslūbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 3*). [*‘āşıkım, -ım]*

‘**Āşıkım** rindim kalendar-meşrebim
dīvāneyim / Hırka-püşüm bade-nüşüm
rüz ü şeb mestāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 1). [‘āşıkım, -ım]

Büsbütün ‘**āşıkı** yarım bakışın kıldı
cünün / Biri uşlanmadı ey pür-fitenim iki
gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 2). [‘āşıkı, -ı]

‘**Āşıkın** ham-geşte kâmet eylediñ
encâm-ı kâr / Nev-cüvânım iştiyâk-ı tāk-
ı ebrûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 3). [‘āşıkın, -ın]

‘**Āşıklarında** miñnet-i hicriñ kem
olmasın / Zinhâr harîm-i vaşla ‘adû
maħrem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 1). [‘āşıklarında, -lar, -ın, -da]

Cân verir ‘**āşıkına** la’l-i zülâl-i cânân /
Mürdeyi zinde eder âb-ı vişâl-i cânân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 1). [‘āşıkına, -ı, -(n)a]

Düşürür ‘**āşıkı** şahrâlara âhû-mānend /
Nigeh-i fitne durur çeşm-i ğazâl-i cânân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 2). [‘āşıkı, -ı]

Dâğ-ı pür-hûn yeter bâğ-ı cihānda Zihnî
/ ‘**Āşık**a seyr edecek lâle vü sünbül
yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 5). [‘āşık, -a]

Yetişür sâmi‘a-i ‘arş-ı berîne her dem /
‘**Āşıkın** nevbet-i pür-gulgule vü
debdebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 2). [‘āşıkın, -ın]

Gör ne muħriķ o bütün kumri gibi
söylemesi / Çıkar elbet felege ‘**āşıkının**
zemzemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 1). [‘āşıkının, -ı, -nın]

‘**āşık**: nefsini dünya nîmetlerinin

çekiciliğinden arındıran, bütün bağıllığı
ve sevgisi Allah’a olan kimse.

Mest ‘**āşık** aña derler ki maħabbetle olur
/ Mezesi hûn-ı ciger al-i sirişki mey-i nâb
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 8). [‘āşık,]

Zihnî ‘abeş görme sen cünbüş-i
mestāneyi / ‘**Āşıkına** etdirür cezbe-i
Raħmân rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 7). [‘āşıkına, -ı -(n)a]

‘**āşık**: âşıklar. II Hz. Muhammed (s.a.v.)
sevdalıları.

O dil-berdir ki kılsa bâğ-ı vaşla ‘**āşıkın**
da‘vet / Bir ednâ menzildir rāhı üzre
cennetü’l-me‘vâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 17). [‘āşıkın, -ın]

‘**āşık**: âşık olma.

‘**Āşıkım** bir gül-‘izâr-ı tıfl-ı endek-
sâleye / Dâğ-ı ‘aşkı bâğ-ı sînem üzre
beñzer lâleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 1). [‘āşıkım, -ım]

‘**āşık**: bir şeye veya birine karşı aşırı
sevgi duyan kimse. II Hz. Hüseyin’e
gönül bağıyla bağlanmış kimseler.

Nâ-münāsibdir bugün giymek libās-ı
sürh-reng / ‘**Āşık** isen giy siyeh câme
vücüd-ı pür-ğama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 5). [‘āşık,]

‘**āşık ol-**: sevgiliye gönülden bağlanmak,
aşk derdine düşmek.

Terk-i ‘aql et bir cemâl-i bâ-kemâle ‘**āşık**
ol / Derd ü endüh-ı firâkın çek vişâle
lâyık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 1). [‘āşık ol-,]

‘āşık olan: âşık olan, sevdalanan (kimse).

Pîr olur ‘**āşık olan** ‘ahd-i şebābiyyetde /
Âh bir nāvek-i gām kadd-i kemān-ı fırkāt
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 3).
[‘āşık olan,]

‘āşık oldur ki: âşık odur ki.

‘**Āşık oldur ki** hayāl-i yār ile hem-dem
gerek / Mest-i cām-ı şevk olup her hâlde
bî-gām gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
121, Beyit 1). [‘āşık oldur ki,]

‘āşıkā yār ol-: başka âşıklara yār olmak.

‘**Āşıkā yār oldı** ol yārım benim /
Kalmadı mābeynde ağıyārım benim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
4). [benim ol yārım ‘āşıkā yār ol-,]

‘āşıkān: âşıklar.

‘**Āşıkān** envār-ı îmānın niçe zabt eylesin
/ Küfr-i zülf-i yār kim gāretger-i îmān
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit
2). [‘āşıkān,]

O māh-ı ‘ālem-ārā yüz çevirmiş
‘**āşıkāndan** / Sipihriñ devri ber-vefk-i
rakībān oldığın tıyduğ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 120, Beyit 6). [‘āşıkāndan,
-dan]

Bî-muḥābā ‘**āşıkān** būs-ı leb-i dildār
edip / Ka‘be-i maḫşūdı içre zemzem-
eḫşāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 2). [‘āşıkān,]

āşikār eyle-: meydana çıkarmak,
görünür kılmak.

Yā Rab yeter bu dağdağa-ı nefsi-pür-
fūsün / Bî-reng nūr-ı şevki baña **eyle**
āşikār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
Beyit 16). [āşikār eyle-,]

āşikār ol-: ortaya çıkmak.

Bîm-i serdî-i şitādan oldı nā-peydā eşer /
Zevk-i germ-ā-germ teşrîfiñ **olunca**
āşikār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 5). [āşikār ol-,]

‘āşık-ı bî-diller: dilsiz âşıklar
(korkudan, çekinmeden dolayı
konuşamayan âşıklar).

Naḫra-i mir‘āt-ı ruḫsāra edip ruḫşat-
pezîr / ‘**Āşık-ı bî-dilleri** tūtî-maḫāl etdün
bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15,
Beyit 4). [‘āşık-ı bî-diller,]

āşık-ı bîmār: hasta âşık. II aşk derdine
yakalanmış kişi.

O ṭabîbim der-i dükkānçe-i luṭfın kapadır
/ Her ne dem **āşık-ı bîmārı** devā- ḫ‘āh
bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64,
Beyit 3). [āşık-ı bîmār,]

‘āşık-ı dem-sāz: sırdaş âşık. II dost ve
sevecen âşık.

Az degildir ber-ḫarār ‘uḫşāka bu eḫḡān ü
āh / Âh besdir ḫ‘āhiş etmez ‘**āşık-ı dem-**
sāz sāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90,
Beyit 2). [‘āşık-ı dem-sāz,]

‘āşık-ı dil-dāde-i ceddü’l-Ḥasaneyn:
Hz. Hasan ve Hüseyin’in dedesine, Hz.
Muhammed’e, gönül vermiş âşık.

Men bende-i dergāh-ı Resülü’s-
şakāleyn’im / Men ‘**āşık-ı dil-dāde-i**
ceddü’l-Ḥasaneyn’im (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 3). [*‘âşık-ı dil-dāde-i ceddü’l-Hasaneyn,*]

Men bende-i dergāh-ı Resûlü’s-
şakaleyn’im / Men **‘âşık-ı dil-dāde-i
ceddü’l-Hasaneyn’im** (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 12).* [*‘âşık-ı
dil-dāde-i ceddü’l-Hasaneyn,*]

Men bende-i dergāh-ı Resûlü’s-
şakaleyn’im / Men **‘âşık-ı dil-dāde-i
ceddü’l-Hasaneyn’im** (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 15).* [*‘âşık-ı
dil-dāde-i ceddü’l-Hasaneyn,*]

Men bende-i dergāh-ı Resûlü’s-
şakaleyn’im / Men **‘âşık-ı dil-dāde-i
ceddü’l-Hasaneyn’im** (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 9).* [*‘âşık-ı
dil-dāde-i ceddü’l-Hasaneyn,*]

Men bende-i dergāh-ı Resûlü’s-
şakaleyn’im / Men **‘âşık-ı dil-dāde-i
ceddü’l-Hasaneyn’im** (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 6).* [*‘âşık-ı
dil-dāde-i ceddü’l-Hasaneyn,*]

‘âşık-ı dil-haste: gönlü hasta âşık.

‘Âşık-ı dil-hastesi arttıkça rûşen-çeşm
olur / Hoşlanır görse tabîb rencür rencür
üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173,
Beyit 4).* [*‘âşık-ı dil-haste,*]

‘âşık-ı dil-mürde: gönlü ölmüş âşık.

Nûş-ı la’liñ zinde eyler **‘âşık-ı dil-
mürdeyi** / Aña ne Loğman ne feyz-i ‘îsî-
i Meryem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 121, Beyit 3).* [*‘âşık-ı dil-mürde,*]

‘âşık-ı gam-dîde: gam gören, dert çeken
âşık.

Bir haşîr-i köhne besdir **‘âşık-ı gam-
dîdeye** / Merdüm-i ten-perver ü bî-

derdedir nermîn yatağ (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 113, Beyit 4).* [*‘âşık-ı
gam-dîde,*]

‘âşık-ı hem-râz: sırdaş âşık.

Her makâmda eyleme ifşây ey şâhib-uşûl
/ Kıl Hüseyinî perdesin bir **‘âşık-ı hem-
râza** ‘arz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 4).* [*‘âşık-ı hem-râz,*]

‘âşık-ı mahzûn: hüznülü âşık.

Biraz da **‘âşık-ı mahzûnı** memnûn etseñ
olmaz mı / ‘Adûlar mazhar-ı eltâf ü ihsân
oldı besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 94, Beyit 4).* [*‘âşık-ı mahzûn,*]

‘âşık-ı merd-i vegâne: biricik yiğit âşık.

Bir dil-rübâ ki vuşlatı maşûş-ı nağd ola
/ Qadrin bilür mi **‘âşık-ı merd-i
yegāneniñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
130, Beyit 3).* [*‘âşık-ı merd-i yegāne,*]

‘âşık-ı nâ-çâr: çaresiz, zavallı âşık.

Zülf ü ruhuñ fikrini **‘âşık-ı nâ-çāra** Hâk
/ Bâ’iş-i ârâmi-i leyl ü nehâr eylemiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 2).*
[*‘âşık-ı nâ-çār,*]

‘âşık-ı nālân: inleyen âşık.

Bülbül-i kudsi dahı **‘âşık-ı nālândır** aña
/ Gonçe-i huld ile ruhsāresi pîrāyelidir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 3).*
[*‘âşık-ı nālân,*]

âşık-ı pür-âh ü dil-âgâh: gönülden
geçeni anlayan, âhla dolu olan âşık.

Dil nedir hüsni nedir Zihni ne bilsin nâ-dân / Anı biz **âşık-ı pür-âh ü dil-âgâh** bilir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 5). [*âşık-ı pür-âh ü dil-âgâh,*]

‘âşık-ı pür-zâr: sürekli ağlayıp, inleyen âşık.

Sade-rûluğdan füzûn-ter verdi hüsne zîb ü fer / Kıldı tecdîd-i maḥabbet **‘âşık-ı pür-zâra** ḥaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 2). [*‘âşık-ı pür-zâr,*]

‘âşık-ı rûy-ı muḥakkak kıl-: hakikat yüzünün âşığı eylemek.

Uşandım ‘âciz oldum kayd-ı pür-derd-i mecâziden / Beni **kıl ‘âşık-ı rûy-ı muḥakkak** yâ Resûl’allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 4). [*‘âşık-ı rûy-ı muḥakkak kıl-,*]

‘âşık-ı şâdık: sadık, bağlı âşık.

Ehl-i beyte o kadar **‘âşık-ı şâdık** idi kim / Cân fedâ eyledi şevk ile o cennet-pâye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 3). [*‘âşık-ı şâdık,*]

‘âşık-ı şeydâ kıl-: çılgın âşık etmek.

Mecâzî reh-ber-i sūy-ı ḥakîkatdir deyü nefsiñ / Seni her sâde-rû maḥbûba **kıldı ‘âşık-ı şeydâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 9). [*‘âşık-ı şeydâ kıl-,*]

‘âşık-ı şıdık-âver: doğruluk getiren âşık.

‘Âşık-ı şıdık-âvere bezm-i rakîbân gâlaṭ / ‘Ârif-i rüşen-dile şöḥbet-i nâ-dân gâlaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 1). [*‘âşık-ı şıdık-âver,*]

‘âşık-ı şürîde: zavallı, dîvâne, perişan âşık.

Çekdiğiñ çarḥıñ yeter evzâ‘-ı nâ-bercâsını / Ba‘d-ez-în ey **‘âşık-ı şürîde** cām-ı bâde çek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 2). [*‘âşık-ı şürîde,*]

Siyâhî cāmeler ilbâs edip kıl nevḥa vü girye / Meded ey **‘âşık-ı şürîde** hengâm-ı ğarâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 15). [*‘âşık-ı şürîde,*]

‘âşık-ı şürîde-dil: gönlü perişan âşık.

Görüp gülzâr içinde çin-seherden bülbülü ḥâmûş / Dedim ey **‘âşık-ı şürîde-dil** bir ehl-i züldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 3). [*‘âşık-ı şürîde-dil,*]

‘âşık-ı tâbende-dil-i Murtaḫavî: Hz. Ali'nin parlayan gönlünün âşığı.

Menem ol **‘âşık-ı tâbende-dil-i Murtaḫavî** / Zulmet-efzâ-yı derûnum olamaz nefsi-i ğavî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 1). [*‘âşık-ı tâbende-dil-i Murtaḫavî, -em*]

‘âşık-ı zâr: ağlayan, inleyen, acı çeken âşık.

Dil-berân eyledi meyl-i ruḳabâ / **‘Âşık-ı zârı** meger kim taḳıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 4). [*‘âşık-ı zârı,*]

‘Âşık-ı zârını ber-dâr ise fermânıñ eger / Yetişür turre-i pür-pîç ne ḥâcet resene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 4). [*‘âşık-ı zâr,*]

Rakîbe yüz verir bî-minnet ammâ **‘âşık-ı zâra** / Eder iḥsân-ı bûs-ı pây biñ ibrâmdan şöḥra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 4). [*‘âşık-ı zâr,*]

‘āşık-ı zevk-ı maḥabbet: aşkın lezzetini alan âşık.

Lezzet-efzâdır baña şeker gibi düşnâm-ı yâr / ‘**Āşık-ı zevk-ı maḥabbet** eylemez telh-i dimâğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 6). [‘āşık-ı zevk-ı maḥabbet,]

‘āşıkñ dil-i bî-çâresi: âşığın çaresiz gönlü.

Cilve-pâş oldukca sen her cāy-ı ‘işret-hānede / ‘**Āşıkñ** olur **dil-i bî-çâresi** vakf-ı telâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 3). [‘āşıkñ dil-i bî-çâresi,]

āşinā: bildik, tanıdık.

‘Aceb bir tavır-ı dīger üzredir ehl-i maḥabbet kim / Cihān ne **āşināsından** ne ḥod-bīgānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 4). [āşināsından, -(s)ın, -dan]

Aḥadle sırr-ı mīm-i Aḥmed’e **āşinādır** ol / Anı zımniyyet-i kübrā ile Ḥaḳk eylemiş maḳbūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 10). [āşinādır, -dır]

āşinā elbetde āşinādan ḥaz evle- [A]: kişi kendine benzeyen veya yarar sağlayacağı kimseden hoşlanır. ("Deli deliden hoşlanır, imam ölüden" atasözü.)

Dil-i bīmārım eyler seyr-i çeşm-i dil-rübādan ḥaz / Meşeldir **āşinā** elbetde eyler āşinādan ḥaz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 1). [āşinā elbetde āşinādan ḥaz eyle-,]

āşinā kadr: dostun değeri, kıymeti.

Āh işitmez n’edeyim rāh-ı vefāya gitmez / **Āşinā ḳadrini** fehmi etmez o bīgāne nihād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 2). [āşinā ḳadr,]

āşinā olma-: dost olmamak.

Ḥaḳ bilir a’dā-yı bed-girdāra **olmam āşinā** / Ādemim İblīs-i ‘igvākāra olmam āşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 1). [āşinā olmam,]

Ḥaḳ bilir a’dā-yı bed-girdāra olmam āşinā / Ādemim İblīs-i ‘igvākāra **olmam āşinā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 1). [āşinā olmam,]

āşinā olma-: tanıdık olmamak; alışmamak.

Ḥırḳa-püşān-ı reh-i merdāna yetdim ba’d-ez-în / İltifāt-ı çarḥ-ı nā-hem-vāra **olmam āşinā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 2). [āşinā olma-,]

Zihnîyā dil-teşnedir bir cür‘āya encām-ı kār / Her ki söyler kāse-i ser-şāre **olmam āşinā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 5). [āşinā olma-,]

āşinā olma-: yakın olmamak, yakınlaşmamak.

Ḥüsn-sîret dil-rübāya cān verir üftādeyem / Öyle bî-cān şüret-i dîvāre **olmam āşinā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 3). [āşinā olma-,]

Ḥ^vārsız bir ḡonce-i ruḥsārîñ oldum bülbuli / Bāğa varmam her gül-i pūr-ḥ^vāre **olmam āşinā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 4). [āşinā olma-,]

āşinā olma-: tanıdık olmamak.

Ünsiyet-i bezm-i 'aşk olmaz aña āşinā /
Her ki özün mūnis-i perde-i ār eylemiş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 3).
[āşinā olma-,]

āşinā-yı kudsiyān: melekleri (güzelleri)
tanyan.

İhtirāz eyler mi kayd-ı ülfet-i bîgāneden
/ Çün ezelden āşinā-yı kudsiyānıdır
göñül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132,
Beyit 4). [āşinā-yı kudsiyān,]

āsītān-ı devlet: (sevgilinin, padişahın)
kutlu kapısı.

Būs eder 'uşşāk-ı cümle **āsītān-ı
devletim** / Zihnîyā bu rütbe-i vālā ki
hem-demdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 2, Beyit 9). [āsītān-ı devlet,]

āşiyān: yuva, kuş yuvası.

Minnet-i çarha tenezzül eylemez tab'-ı
bülend / Şāh-ı pest üzre Hümā çün
āşiyān etmez kabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 136, Beyit 6). [āşiyān,]

āşiyānımız kurup: yuva kurmak.

Etdik firār biz yed-i şayyād-ı dehrden /
Kāf-ı maḥabbet üzre **kurup āşiyānımız**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 4).
[āşiyānımız kurup,]

'aşk: aşırı sevgi ve bağlılık duygusu,
sevgi, muhabbet.

Olar kim **'aşk** ile dîvānedir hep / Dü
'ālem anlara bîgānedir hep (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1). ['aşk,]

'Aşk 'aceb ḥāldir ḥil'at-i abdāldır /
Bilmeyene kâldir lehce-i hoş-gūy-ı dost

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 4).
['aşk,]

'Aşkıñ eşer-i hestî-i cān u dilimizdir /
Şevkıñ sebep-i māye-i āb u gilemizdir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 1).
['aşkıñ, -iñ]

Eyleriz fenn-i dirāyetde cihānı mebhūt /
'Aşk baḥşinde yine Kays'dan 'ākıl
degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84,
Beyit 3). ['aşk,]

Kılsa nefrîn aña ednā ile a'lā-yı cihān /
'Aşkdan Zihni-i dîvāneye nefret gelmez
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 5).
['aşkdan, -dan]

Kül olur sūz-ı derūnından dil-i bülbul
daḥı / **'Aşk** elinden eylese bir kez fiḡān ü
āh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139,
Beyit 2). ['aşk,]

Bî-peder māder yine bir tıfla verdim
göñlümü / **'Aşkı** cān baḥrinde bir dürr-i
yetimimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 3). ['aşkı, -ı]

Çatma ebrūsı degil kurmuş o Ḥallāk-ı
'azīm / İki gözü üzere **'aşkda** bir cisr-i
kavīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 1). ['aşkda, -da]

Tūr-ı **'aşkım** kūhsārumdan gelir bŷy-ı
şarāb / **'Aşk** rŷsvā-yı zamāne sŷ-be-sŷ
kılsa beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
8, Beyit 8). ['aşk,]

'aşk: candan sevme. II Hz. Hŷseyin'e
duyulan sevgi, muhabbet.

Kanda olsam **'aşkıdır** cān-gāh-ı men /
Etmişim bu nuṭka eyvallāh-ı men (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 11).
['aşkıdır, -ı, -dır]

'asker: asker. II āşık.

Biz ki t̄abūr-ı maḥabbetde müretteb
‘**askeriz** / Emr-i dīvān-ı şeh-i ḥüsn-e
it̄a‘at eyleriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
88, *Beyit 1*). [‘askeriz, -iz]

‘**Askerî:** *Hasan Askerî, on iki imamın on birincisidir.*

‘Askerî’dir ceyş-i İslām revnākı / Kıl
maḥabbet bunlara olma şakī (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 20*).
[‘Askerî’dir, -dir]

‘**aşk-ı cihān-sūz:** *dünyayı yakan aşk.*

Dilde olan ‘**aşk-ı cihān-sūz** ile /
Şu‘lelenir pîrehen-i rûzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 27*). [‘aşk-ı
cihān-sūz,]

‘**aşk-ı maḥabbet:** *dostluk sevgisi.*

Baḥa da yārī kılup tevfiḳ-i Bārī nā-gehān
/ Dilde bir ‘**aşk-ı maḥabbet** kaydā
mānend-i yem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 32*). [‘aşk-ı maḥabbet,]

asl: *asıl, gerçek.*

‘Amed-şüde bu ḥalkıñ fikr ü ḡamı bî-
cādır / Ne **aşlı** ne fer‘i var hep bir kuru
ḡavḡadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13*). [aşlı, -ı]

aşlā: “*asla, hiç, hiçbir zaman, kesinlikle*” anlamlarında kullanılan zarf.

Kesb-i ma‘ārif eyle dem-ā-dem / Cem‘
etme **aşlā** emvāl-i pür-genc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 4*). [aşlā,]

Niçe mey-ḥānede yıllarca bî-ḥad çileler
çekdiñ / Nedir ‘ālemde tavr-ı ḥüsyārī

bilmediñ **aşlā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 7*). [aşlā,]

Şarāb-ı şevḳ-ı rūḥ-efzāsına şāyān olan
rindān / Ḥumār-ı ḡaflete dūḡār olmaz bir
dahı **aşlā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 24*). [aşlā,]

Yokdur **aşlā** nā-ḥudā-yı rahmetiñden
mā-‘adā / Kulzüm-i iḥsānda bir lenger-
endāz-ı kenār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 48*). [aşlā,]

Etmeyip ‘arz-ı mażābıt ile **aşlā** ḥursend /
Rü‘yet-i emre o destūr-ı ḥaḳāyık-āyīn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 24*). [aşlā,]

Yine bir ḡonca-i bāḡ-ı vücūdı çarḡ-ı
ḡam-efzā / Perīşān etdi dest-i mevt ile
rahm etmeyip **aşlā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 17, Beyit 1*). [aşlā,]

Bir ḳatı dildir ki **aşlā** rahm bilmez
n’oldıḡın / Eksik olmaz şaḡn-ı
meydānından ḥiç sefk-i dimā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 18, Beyit 2*). [aşlā,]

Küdūret yoḡ idi ḳalbinde **aşlā** / Derūnı
şāf idi āb-ı revāndan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 19, Beyit 6*). [aşlā,]

aşl-ı ma‘nā: *mana hakikati.*

Ḥalef-i pür-şeref-i ḥazret-i Ādem’dir o
kim / **Aşl-ı ma‘nāda** ebī ḥazret-i
Mevlānā’dır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 2*). [aşl-ı ma‘nā,]

āsmān: *gök, sema.*

Maḳşūd-ı şem‘ himmet imiş nūr-ı
feyzden / Olsuñ şerāre-pāş dahı **āsmāne**
dek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 4*). [āsmāne, -e]

‘āsmān-ı sevk: şiddetli arzunun göğü.

‘Ālem-i efkārımı her şeb benim pür-nūr eder / ‘Āsmān-ı şevkde necm ü kamerdir hāl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 2). [‘āsmān-ı şevk,]

‘aşr-ı evvel: ayın ilk on günü (Muharrem ayının ilk on günü kastedilerek).

Nişān-ı ‘afv-ı gufrandır ki mäh-ı mātemiñ ol zāt / Ki teşrîf etdi ‘aşr-ı evvelinde dār-ı uhraya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 4). [‘aşr-ı evvel,]

‘aşr-ı ferah-efzā: ferahlık arttıran, iç açıcı zaman.

Dileyim şimdi bu ‘aşr-ı ferah-efzāda eger / Der isen kimdir o zîb-i şeref-i ‘ilm-i hümām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 19). [‘aşr-ı ferah-efzā,]

āstān: eşik, huzur.

Habbezā dergāh-ı feyz-i cāh-ı ‘ālî dil-pesend / Āstānı sāye-bağş-ı tāk-ı gerdün-ı bülend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 3, Beyit 1). [āstānı, -ı]

āstān: eşik, dergāh. II sevgilinin eşığı, huzuru.

Āstānıñ bāğ-ı Firdevsü'n-na‘īmimdir benim / Hoş hevā-yı kākülün bād-ı nesīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 1). [āstānıñ, -ıñ]

āstān-ı dergeh-i cānān: sevgilinin dergâhının eşığı.

Değişmem āstān-ı dergeh-i cānānı ey Zihnî / Serîr-i ‘izz ü cāh-ı kişver-i fağfür

u hākāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 5). [āstān-ı dergeh-i cānān,]

āstān-ı rif‘at: dergâhının yüceliği.

Bezm-i hāşşı mehbit-i nūr-ı İlāhü'l-‘ālemîn / Āstān-ı rif‘atı reşk-āver-i ‘arş-ı berîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 6). [āstān-ı rif‘at,]

āşufte: tutkun, bağlanmış; kendinden geçmek.

Büy-ı in‘āmına āşufte dimāğ-ı ‘ālem / Cüy-ı ikrāmına dil-teşne kerīmān-ı zamān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 22). [āşufte,]

āşufte-dil ol-: gönlü perişan olmak.

Cür‘asın içse olur āşufte-dil / Zāhid-i hatır-şiken-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 10). [āşufte-dil ol-,]

āşufte-hāl ol-: perişan durumda olmak. II âşık olmak.

Bend olup zülf-i girih-giriñ ucundan halk hep / Zihnî-i dîvāne tek āşufte-hāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 7). [āşufte-hāl ol-,]

āsār-ı ‘anāşır: unsurların belirtisi. (Unsurlarla kastedilmek istenen insan vücudunu oluşturan her şeydir.)

Gidip cisminden āsār-ı ‘anāşır / Görünmez oldu gayrî üstühvāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 8). [āsār-ı ‘anāşır,]

āsār-ı ‘aşk: aşkın alametleri.

Rûy-ı nîzâr-ı 'âşıkı hep zerd-i derd eder /
Âşâr-ı 'aşk mihr ü şân-ı kimyâ verir
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 5).
 [âşâr-ı 'aşk,]

âşâr-ı ğubâr: tozun, toprağın belirtisi.

Şafvet-i ruhsâr-ı pâkiñle olunca rû-be-rû
 / Kalmadı âyîne-i 'âlemde **âşâr-ı ğubâr**
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 3).
 [âşâr-ı ğubâr,]

âşâr-ı gümân-ı firkat: ayrılık
 düşüncesinin (şüphesinin) izi.

Dem-i vuşlatda maḥabbetler ederken şad
 âh / Dilde nâ-bûd idi **âşâr-ı gümân-ı firkat**
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 4).
 [âşâr-ı gümân-ı firkat,]

âşâr-ı hûy-ı pâk-i sultân-ı resûl: Hz.
 Muhammed'in (s.a.v.) temiz yaratılışının
 izleri.

Deme kim sürḥ-fâmın seyr edip bir
 gonca güldür bu / Latîf **âşâr-ı hûy-ı pâk-i Sultân-ı Resûl'dür** bu
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 1).
 [âşâr-ı hûy-ı pâk-i sultân-ı resûl,]

âşâr-ı keder: gam, keder izleri.

Zâ'il oldu cümleden ḥâlince **âşâr-ı keder**
 / Geldi ancak derdimi bu 'îd tecdîd
 eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 4).
 [âşâr-ı keder,]

âşâr-ı mecâli: derman, kuvvet belirtisi.

Şeh-süvârım nazar et şahn-ı temennâ
 üzre / Kağrı üftâdeniñ **âşâr-ı mecâli**
 görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 3).
 [âşâr-ı mecâli,]

âşâr-ı şafâ: huzur belirtisi.

Âşâr-ı şafâ yokdur 'âlemde demez 'ârif
 / Merdâne turup olma 'ârif isen hîç ḥâ'if
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 4).
 [âşâr-ı şafâ,]

at-: götürmek; dokundurmak,
 dokunmak.

Bilmezlik ile degdi gücenme yine afv et
 / Düzdâne eger koynuna **atdımsa** elim
 kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 4).
 [atdımsa, -dı, -m, -sa]

at-: atmak, (bir hâl içinde) bırakmak.

Vādî-i ye'se **atup** birden ferāmüş
 eylediñ / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ
 baña zâlim felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 5).
 [atup, -up]

at oynat- [D]: satranç oyununda at adı
 verilen taşı hareket ettirmek. II bir
 alanda veya bir konuda üstünlüğünü
 becerileriyle göstermek.

Yine koydı piyâde ol şeh-i gül-ruh beni
 âḥir / Bu naṭ' üzre niçe ferzânelik etdim
at oynatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4).
 [at oynat,]

at sür- [D]: atla ilerlemek. II yönelmek,
 girmek, başlamak.

Kimiñ var zehresi **at sürmege** sūy-ı
 temennâya / Nigāh-ı gamzeñe teslîm
 iken hep ceng-i istiğnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2).
 [at sür-,]

'atâ: cömertçe verme, ihsan, bağış.

Nān-pāre-i huşk ile ‘aṭā eyle kanā‘at / Muhtāc-ı der-i merdüm-i dūn eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 2). [‘aṭā,]

‘atā eyle-: bağışlamak, vermek, bahşetmek.

Eyledi Şādık Beg Efendi’ye ‘aṭā Rabb-i laṭîf / Mefḥar-ı ḥayrū’l-ḥalefân luṭf ile bir tıfl-ı şerîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 10, Beyit 1). [‘aṭā eyle-,]

‘atāy ü kerem: ihsan ve bağışlama.

Kimiñ kapusına gitsin bu cürm ile Zihnî / Olursa senden olur bendeye ‘aṭāy ü kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 7). [‘aṭāy ü kerem,]

‘atāyā-yı dehr: feleğin armağanları. II Kader.

Geldi tamām-ı ye’s ‘aṭāyā-yı dehrden / Zihnî ümîd-i luṭf erenlerde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 7). [‘aṭāyā-yı dehr,]

‘atāyā-yı vüfūr kıl-: bol ihsanda bulunan yapmak.

Şükr-i bî-hadd kim cenāb-ı Ḥazret-i Rabbü’ş-şekūr / **Kıldı** Yūsuf Beg Efendi’ye ‘aṭāyā-yı vüfūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 6, Beyit 1). [‘aṭāyā-yı vüfūr kıl-,]

‘atā-yı Hakk: Allah’ın ihsanı.

‘Atā-yı **Hakk’a** şükr et izdiyād-ı devlet isterseñ / Gözet bāb-ı rızâyı cān ü dilde rāḥat isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 1). [‘atā-yı Hakk,]

‘atā-yı vāfir kıl-: çokça ihsan etmek, bağışlamak.

Her demde Ḥayy ü Kādir **kılsun** ‘aṭā-yı vāfir / Tursun derinde ḥazır şād çāker-i kemîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7, Beyit 5). [‘aṭā-yı vāfir kıl-,]

‘atebe et-: basamak yapmak; amacına erişmek, yükselmek için bir kimseyi veya bir şeyi alet etmek, araç olarak kullanmak.

Ne ‘alādır ki kıyās eyle gönül mertebesi / Çarhı **etmez** ‘atebe dā’ire-i kevkebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 1). [‘atebe et-,]

āteş: ateş, alev, od.

Söner āb-ı nedāmetle qaralır şermden fî’l-hāl / Olursa sūziş-i ‘aşkımla bir kez imtiḥān **āteş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 4). [āteş,]

āteş: ateş; kırmızı renk. II kızgın, yakıcı; aşk, ayrılık ve azabın yakıcı etkisi.

Sīnede ḥālî niçe dāğlar etmiş peydā / Dilde ruḥsārı ne **āteşler** edipdir iḳād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 5). [āteşler, -ler]

Dil **āteş** sīne āteş dāğ-ber-dāğ-ı nihān āteş / Ciger āteş reg āteş kan āteş üstüḥvān āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [āteş,]

Dil āteş sīne **āteş** dāğ-ber-dāğ-ı nihān āteş / Ciger āteş reg āteş kan āteş üstüḥvān āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [āteş,]

Dil āteş sīne āteş dāğ-ber-dāğ-ı nihān **āteş** / Ciger āteş reg āteş kan āteş

üstühvân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [âteş,]

Dil âteş sîne âteş dâğ-ber-dâğ-ı nihân âteş / Ciger âteş reg âteş kan âteş üstühvân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [âteş,]

Dil âteş sîne âteş dâğ-ber-dâğ-ı nihân âteş / Ciger âteş reg âteş kan âteş üstühvân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [âteş,]

Nigârâ ârzü-yı ‘anber-i hâl-i ‘izârîñla / Şerer-pâş olmada dil micmerinde her zaman âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 3). [âteş,]

âteş: alev, od (Kırmızı renginden dolayı sevgilinin yanağı için kullanılır.); aşk, ayrılık acısı (duyguların yakıcı etkisi bağlamında) anlamlarına gelerek tevriyeli şekilde kullanılmıştır.

‘Ârızîñ âteş midir yâ gül müdür bilmem nedir / Göñlümüz pervâne mi bülbül müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1). [âteş,]

âteş: alev, od. (Renginden dolayı kanla ilişkilendirilerek kullanılmıştır.)

Dil âteş sîne âteş dâğ-ber-dâğ-ı nihân âteş / Ciger âteş reg âteş kan âteş üstühvân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [âteş,]

âteş: ateş; aşk ateşi. (Şair bu mısırda tekrar sanatına başvurarak aşk ateşinin yüreğine, damarlarına, kemiklerine kadar işlediğini belirtmiştir.)

Dil âteş sîne âteş dâğ-ber-dâğ-ı nihân âteş / Ciger âteş reg âteş kan âteş üstühvân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [âteş,]

âteş: mum; kızılık, kor rengi. (Ateş sözcüğü tevriyeli kullanılarak hem pervane-mum hikâyesindeki mumu hem de sevgilinin yüzüne renk veren ateş rengini ifade etmektedir.).

Gâh pervâneye gâh bülbüle beñzer Zihnî / Gül mi âteş mi ‘aceb ‘ârız-ı âl-ı cānān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 5). [âteş,]

âteş bırak-: ateş yakmak, ateş bırakmak.

Cānıma âteş bırağdı tâbiş-i fikr-i ruñ / Göñlüme şaldı hayâl-i çin-i zülfüñ pîç-tâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 3). [âteş bırağdı,]

âteş yak-: (gönülde) çok büyük ıstırap uyandırmak.

Görünce tâbiş-i nazm-ı nikât-efrūzum ey Zihnî / Taḥassür birle yağdı sinede hep nükte-dān âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 5). [âteş yak-,]

âteşe vak-: ateşe atmak, ateşte yakmak. II azap etmek.

Bes bu evşâf-ı dil ü cān-süz-ı mâtem Zihniyâ / Âteşe yağdıñ bütün evlād-ı ibn-i Ādem’i (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 15). [âteşe yak-,]

âteş-efşān ol- [D]: ateş saçmak; çok kızmak, çok öfkelenmek neticesinde ağızdan çıkan yakıcı sözler.

Ne mümkündür yanaşmak zülf-i pîç-â-pîç-i cānāna / O ejderhā feminden âteş-efşān oldığın tıyduğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 3). [âteş-efşān ol-,]

āteş-endāz-ı dil: (âşığın) gönlüne ateş saçan.

Āteş-endāz-ı dilim oldu ruh-ı aliñ seniñ / Dāğ-ber-dāğ etdi sīnem hasret-i hālīñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 1). [āteş-endāz-ı dil,]

āteşgāh eyle-: ateş yerine dönüştürmek (gönle acı ve ıstırap vermek).

Humret-i ruhsārını ‘arz eyledikçe şubh-dem / Bülbul-i zārīñ derūnıñ **eyler āteşgāh** gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 6). [āteşgāh eyle-,]

āteş-i āh-ı tahassür birle yan-: hasretle çekilen āhın ateşiyle yanmak.

Āteş-i āh-ı tahassür birle yandı cism ü cān / Oldı devriñde seniñ a‘lā vü ednā kām-rān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 9). [āteş-i āh-ı tahassür birle yan-,]

āteş-i āhım ‘alevi: āh ateşinin alevi.

Rūh-ı a‘dāyı yaķar **āteş-i āhım ‘alevi** / Berķ-i şemşīr-i belā pās u muşībet el-hāk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 3). [āteş-i āhım ‘alevi,]

āteş-i ‘aşk: aşk ateşi, aşk duygusunun bedende yarattığı ıstırap.

O perīniñ yanalım tābiş-i ruhsāresine / Varımız **āteş-i ‘aşk** üzre sipend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 5). [āteş-i ‘aşk,]

āteş-i ‘aşk-ı hasan hulk-ı rızā: Hz. Hasan'ın sevgisinin ateşi. (Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Ali'nin de

oğlu olan Hz. Hasan on iki imamdan ikincisidir.).

Āteş-i ‘aşk-ı Hasan Hulk-ı Rızā / Yaķdı kaşr-ı cānımı ser-tā-be-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 7). [āteş-i ‘aşk-ı Hasan Hulk-ı Rızā,]

āteş-i can ü gönül: can ve gönül yangını; aşk ateşi.

Her nefesde **āteş-i can ü gönül** artmaktadır / Bād alıp verdikçe efzūter olur nār-ı ocağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 3). [āteş-i can ü gönül,]

āteş-i cevri: zulüm ateşi.

Nahl-i tākem berg ü bârumdan gelir bûy-ı şarāb / **Āteş-i cevriñ** ser-ā-pā sūznāk etse beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 3). [āteş-i cevri,]

āteş-i dūzah: cehennem ateşi.

Sūziş-i firķat-i cānāna göre ey Zihnî / Baña ehven görünür **āteş-i dūzahda** ‘āzāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 9). [āteş-i dūzahda,]

āteş-i firķat: ayrılık ateşi. (Vatanından ayrı kalmasının verdiği ıstırapı dile getirmek için kullanmıştır.)

Hāne-i cāna şerer-pāş olması bī-şübhedir / Öyle şarmışdır ser-ā-pā **āteş-i firķat** beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 4). [āteş-i firķat,]

āteş-i ğayret vak-: kıskançlık ateşini körüklemek; mücadele ateşi uyandırmak.

Ülfet-i ğayra karışdıķca o māh / Cigerim
āteş-i ğayret yakıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 3). [āteş-i ğayret yak-,]

āteş-i pür-şerer-i şu 'le-feşân-ı firkat:
Ayrılığın alev saçan kıvılcımlarla dolu ateşi.

Niçe āh etmiyem ey Zihni emān yakdı beni / **Āteş-i pür-şerer-i şu 'le-feşân-ı firkat** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 7). [āteş-i pür-şerer-i şu 'le-feşân-ı firkat,]

āteş-i şevk-ı çerāğ-ı ruh-ı 'ālem-süz:
cihanı yakan yanağın mumunun arzusunun ateşi.

Āteş-i şevk-ı çerāğ-ı ruh-ı 'ālem-süzü / Yakdı çok sîne-i 'āşıkda 'alevli meş'al (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 4). [āteş-i şevk-ı çerāğ-ı ruh-ı 'ālem-süz,]

āteş-i sūzān: yakıcı ateş (cehennem ateşi bağlamında).

Cemālinden müzeyyen tā ezelden gülşen-i Firdevs / Celālinden mübeyyen **āteş-i sūzān** ser-tā-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 27). [āteş-i sūzān,]

āteşin ruhsārîñ: parlak, kırmızı yanak.

O ħaliñ **āteşin ruhsārîñ** üzre / Dökülmüş ħabbetü's-sevdāya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 2). [āteşin ruhsārîñ,]

āteşlere yan- [D]: ateşler içinde yanmak, tutuşmak.

Şubha dek ħāl ü ruh-ı dil-beri andım bu gece / Āh 'anber gibi āteşlere yandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 1). [āteşlere yan-,]

Fürüzān oldu Zihnî şem'a-i ikbāl-ı eş'arım / Yanar āteşlere elbetde erbāb-ı ħased şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 7). [āteşlere yan-,]

āteş-pāre: ateş parçası. II sevgili.

O **āteş-pāreniñ** germi-i şevki eyleyip te'sir / Dutuşdı cism ü cānım Zihni her yan dīdeler rūşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 5). [āteş-pāreniñ, -niñ]

'atf-i 'inān eyle-: dizginleri çevirmek; idare etmek.

Kanda kim **'atf-i 'inān eyler** ise devlet ile / Ĥazret-i Ĥızır'ı kıla rāh-berin Ĥayy ü Metīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 47). ['atf-i 'inān eyle-,]

Eşkiyāyı zulemāyı ede maķhūr u zebūn / Yümn-i maķdemle nere **eyler** ise **'atf-i 'inān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 43). ['atf-i 'inān eyle-,]

atlas: ipekten sık dokunmuş, yüzü parlak, dāima düz renkli, üstünde motif bulunmayan, sertçe, tüysüz, makbul bir kumaş çeşidi.

Kızarmış ĥūna dönmiş çerāğ-ı meykede çeşmiñ / Cilā vermiş ruĥuñ **aţlas** gibi zevk-i şarāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 3). [aţlas,]

atlas u şāl-ı kühen-i rüzgār: zamanın eski yünlü ve ipek kumaşı.

Ferş-i deri olmağā lāyık degil / Aţlas u şāl-ı kühen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Kaside 4, Beyit 28). [aṭlas u şāl-ı kühen-i rüzgār,]

aṭlas-ı çarh: *feleğin atlası. (Dokuzuncu kat göğe verilen isim. Bu kata felek-i atlas da denir.)*

Yitirmez **aṭlas-ı çarhı** geçer ammā şeb ü rüz / Hedef-i ta'ne-i zühhād ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 4). [aṭlas-ı çarhı, -ı]

aṭlas-ı sebz: *yeşil kumaş; çimenlik.*

Şaf çekip işgüfeler rāh-ı selāma çıkdı hep / **Aṭlas-ı sebz** ile zeyn oldı harīm-i lālezār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 7). [aṭlas-ı sebz,]

aṭlas-reng: *atlas renkli. (Atlas bir tür kumaştır. Bu kumaş parlak ve ipek gibi yumuşak olması münasebetiyle sevgilinin yüzüyle benzerlik oluşturur.)*

Sīb-i İrem ğabğabı la'l-i Bedaḥşān lebi / Dā'imā ser-ḥoş gibi **aṭlas-reng** ḥad laṭîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 4). [aṭlas-reng,]

āvāz ile: *yüksek sesle; eski nazariyat kitaplarına göre klasik Türk mûsikisinde makamların ses özelliklerine göre ayrıldığı dört bölümden ikincisi.*

Āvāz ile temcīdi okudukça mü'ezzīn / Biz hem kılalım çeng ü çeğāneyle terāne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 6). [āvāz ile,]

āvāze: *ezgi, şarkı.*

Gördi muṭrib ğalibā ol dil-ber-i ḥaṭṭ-āveri / Çār-ğāhı eyliyor her demde ḥoş

āvāze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 8). [āvāze,]

āvāze-i nā-çār: *çaresiz, dertli, üzüntülü ses.*

İki dünyāda dahı 'āciz ü miskīn ü zelīl / Turfe **āvāze-i nā-çār** ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3). [āvāze-i nā-çār,]

āvāze-i nāhīd: *Venüs'ün çıkardığı nağmeler.*

Neş'emend eylemez **āvāze-i nāhīd** beni / Toldı gūş-ı dilime nāle-i nāy ü def-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 3). [āvāze-i nāhīd,]

āvāze-i ney: *ney sesi.*

Āgāh-ı dilim kâfile-i mülk-i 'ademden / **Āvāze-i ney** gūşıma bāng-ı ceres oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 2). [āvāze-i ney,]

āvāz-ı ferah-zā: *ferahlık veren ses.*

Gerden-i şāfını būs eyledigim dem kem kem / Gaybdan geldi bir **āvāz-ı ferah-zā** em em (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 1). [āvāz-ı ferah-zā,]

āvīze: *asılı, asılmış.*

Felek bir çetrgāh-ı dūndur şahrā-yı kadrinde / Kevākib cümle **āvīze** kanādil-i cihān-ārā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 39). [āvīze,]

āvīze-i gūş eyle-: *kulağına küpe eylemek/olmak.*

Āvīze-i gūş eyleme her güft ü şinîdi /
Yetmez had ü gāyāte nev-îcād-ı havādiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 6*).
[āvīze-i gūş eyle-,]

‘avn-i Hakk: Allah'ın (c.c.) yardımı.

Ya'ni kim ma'delet-i hüsrev-i zî-şân-ı
zamân / **‘Avn-i Hakk** ile olup hıttā-i
Şehbā'ya mu'în (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 6*). [‘avn-i Hakk,]

āy: ay, kamer; dolunay.

Siyeh zülfüñ şeb-i yeldāya beñzer /
Cemāl-i bā-kemālîñ **āya** beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 1*). [āya, -a]

āyā: "acaba" manasına gelen, şaşkınlık ve merak bildiren edat.

Āyā girer mi destimize sāhil-i necāt /
Olmuş gūşāde baħr-ı ğama bādbānımız
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 3*).
[āyā,]

Melek-hū çeşm āhū kavş ebrū nazrası
cādū / Kime yā hū desem bu tarz ile **āyā**
berābersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6*). [āyā,]

Şemīm-i kākülūñ kaŋı meşāmı eyliyor
ta'tīr / Ya mīr'āt-ı ruħuñ **āyā** kime
manzūrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 5*). [āyā,]

Kücā bā-bend **āyā** hem-çünīñ şāh-ı
reşādet-rā / Ser-efrāz-ı kalender şāh Ser-
mest mürşid-i āgāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 8*). [āyā,]

ayağın at-: ayağını atmak. II bir yere gitmek.

Rind-i mey-nūş **ayağın** mescide **atsın**
mı şehir / Var iken nūş edecek elde iki
cām-ı şabūh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 2*). [ayağın at-,]

ayağ üzre yürüt-: kadeh sunmak; aşıkları ayakları üzerinde gezdirmek (onlara her istediğini yaptırmak bağlamında).

Bezm-i gülzāra gel ey sākī **ayağ üzre yürüt** /
Mey-i gül-gūn ile leb-rīz olarak
būlbūleler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 2*). [ayağ üzre yürüt-,]

ayak baş- [D]: bir yere varmak, ulaşmak.

Ayak başdı bu şeb 'işretgeç-i rindāna ol
meh-rū / Düşüp mest oldu yatdı līk üç beş
cāmdan soñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 3*). [ayak baş-,]

ayaklarda kal- [D]: ayak altında kalmak. II hor görülüp aşağılanmak, değer verilmemek.

Cevher-şinās-ı merd **ayaklarda kaldı**
hep / Rağbet efendi şimdi ser-i zerde
kaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 1*). [ayaklarda kal-,]

‘ayān: açıkça, açık bir şekilde.

İkinci makta'ın gevherleriyle / Dedim
tārīhîni Zihnî **‘ayāndan** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 10*). [‘ayāndan, -dan]

‘ayb: ayıp, kusur, hata, günah.

Kimseniñ **‘aybını** fāş eylemeyiz ey Zihnî
/ Dāmen-i sır ile görsek dahı ol dem

ķaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 5). [‘aybını, -ın, -ı]

āyet-i şeyh: Abdülkâdir Geylânî Hazretleri'nin delili.

Muşhaf içre vü hüve'l-kâhirdir **āyet-i şeyh** / Toludur şöreti hep ‘āleme pür himmet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs 2, Beyit 13). [āyet-i şeyh,]

āyet-i tenzîl-i ‘aşk eyle-: aşkın indirilen ayeti eylemek.

Oldı ilhâm saña da sırr-ı dil-i Cibrîl-i ‘aşk / Eyledi izhâr hattıñ **āyet-i tenzîl-i ‘aşk** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 1). [āyet-i tenzîl-i ‘aşk eyle-,]

āyîn: tarz, usul.

Resm ü âdâb-ı ‘ubûdîyyeti bilmez ne imiş / Öyle yol ehliniñ **āyînine** erkanına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 6). [āyînine, -i, -(n)e]

‘āyine: ayna. (Pürüzsüz ve parlak olması yönüyle kullanılmıştır.)

Dehre verir zîb ü fer pertev-i meh-rûy-ı dost / ‘**Āyineye** ta‘n eder sîne-i bî-mûy-ı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 1). [‘āyineye,]

āyîne: ayna.

Lafz yazdırmaz her **āyîne** debîr-i felege / Arş-ı ma‘nîye haţ-ārâ-yı beķâdır hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 6). [āyîne,]

Temâşâ-yı cemâliñ zevķini **āyineden** şordum / Dedi seyr etmedim ben mâ-‘adâ-yı vech-i hayrânı (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 201, Beyit 3). [āyineden, -den]

āyîne-i ‘ālem: cihanın aynası.

Şafvet-i ruhsâr-ı pâkiñle olunca rû-be-rû / Kalmadı **āyîne-i ‘ālemde** âsâr-ı ğubâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 3). [āyîne-i ‘ālem,]

āyîne-i cām-ı müli: şarap kadehinin aynası.

Zevķ ü şevķ-i ‘ārızıñ ey sākî-i pür-şîve-kâr / Ğarķ-ı hayret eyledi **āyîne-i cām-ı müli** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 6). [āyîne-i cām-ı müli,]

āyine-i cān u dil: can ve gönül aynası.

Buldı şafâ **āyine-i cān u dil** / Kalmadı jeng ü miñen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 2). [āyine-i cān u dil,]

āyîne-i hurşîd: güneşin aynası (güneşin parlaklağı, ışığı yansıtma özelliğı bağlamında).

Eder her şubķ ‘arż-ı ‘ārız-ı pür-tābın eflâke / Meger **āyîne-i hurşîdi** hayrân eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 4). [āyîne-i hurşîdi,]

āyine-i idrāk: anlayış aynası.

Maħrem **āyine-i idrākine** hep sûret-i dād / Mülzem endîşe-i haķ-pîşesine re‘y-i rezîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 12). [āyine-i idrāk,]

āyîne-i meh-rû: ay yüzünün aynası.

Nazra-pāşım dil-beriñ **āyīne-i meh-rūsina** / Lāf kıldırmam cihānıñ tūtī-i hoş-gūsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 1*). [*āyīne-i meh-rūsina,]*

āyīne-i ruhsār: sevgilinin ayna gibi olan yüzü (parlaklık ve pürüzsüzlük bağlamında).

Her ne dem **āyīne-i ruhsāra** olsam nazra-pāş / Tab‘-i pākım Zihniyā tūtī gibi gūyān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 7*). [*āyīne-i ruhsāra,]*

āyīne-i ruhsār-ı ‘ālem-tāb: dünyayı aydınlatan yanağın aynası.

Ťurub **āyīne-i ruhsār-ı ‘ālem-tābına** karşı / Olur tūtī-i vahdet her lisān-ı hāl ile gūyā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 26*). [*āyīne-i ruhsār-ı ‘ālem-tābına,]*

āyīne-i vahdet: vahdet aynası.

Muşaffā sīne-i bī-kīnesi **āyīne-i vahdet** / Münevver cephesidir āftāb-ı ‘ālem-i bālā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 22*). [*āyīne-i vahdet,]*

āyīne-şifāt: ayna gibi.

Şāf kıl jeng-i sivādan diliñ **āyīne-şifāt** / Saña yüz göstere tā şāhid-i ma‘nā bi’z-zāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 1*). [*āyīne-şifāt,]*

āyīn-i cefā: eziyet etme âdeti.

Kime dād eyleyim o tıflıñ elinden kime dād / Nev-be-nev etmede **āyīn-i cefālār** icād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 1*). [*āyīn-i cefā,]*

āyīn-i felek: feleğın âdeti.

Cevrdir etdiği rüşen-dile **āyīn-i felek** / Yıkıla öz başına kubbe-i pür-kīn-i felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 1*). [*āyīn-i felek,]*

‘ayn: hakkıyla bilen.

Merdān-ı Hudā rāhına hāk-i kademeynim / Ğayrı degilim aña bu esrārına **‘aynım** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 2*). [*‘aynım, -ım]*

‘ayn-ı iftirā: iftiranın kaynağı.

Kaşd edip mazlūma ol zālīm emānsız cānına / Başka bir huşk-ı bahāne etdi **‘ayn-ı iftirā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 6*). [*‘ayn-ı iftirā,]*

‘ayn-ı merdüm ü nūr-ı başār: gözün nuru ve göz bebeği (sevgilinin yanağı nurla beni de göz bebeğiyle ilişkilendirilmiştir.).

Gerçi **‘ayn-ı merdüm ü nūr-ı başār**dır hāl ü ruḥ / Bā‘ış-ı dāğ-ı dil ü hūn-ı cigerdir hāl ü ruḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 1*). [*‘ayn-ı merdüm ü nūr-ı başār,]*

‘ayn-ı rāz: sır kaynağı; sırdaş.

Ťıfl-ı nāzım cılve-sāzım fitne-endāzım benim / **‘Ayn-ı rāzım** işve-bāzım şīve-perdāzım benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 1*). [*‘ayn-ı rāz,]*

‘ayn-ı zulmet: karanlığın kendisi.

Fürüg-ı ‘ārız-ı dildār oldu çünkü nā-peydā / Bu çeşm-i giryemende mihr-i

‘ālem ‘ayn-ı zulmetdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 3). [‘ayn-ı zulmet,]

‘Ayn-ı zulmet görünür rûy-ı zemîn ü eflâk / Merdüm-i çeşmim eger olmasa hâl-i cānân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 4). [‘ayn-ı zulmet,]

‘avs: yeme içme. II zevk, sefa içinde geçen yaşam.

Şaķın telh etme vaż’-ı bî-nemikle kimseniñ ‘aysın / Nevāl-i süfre-i bezm-i cihānda lezzet isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 5). [‘aysın, -ın]

‘avs ü nüş et-: yemek-içmek; eğlenmek.

Künc-i gamda ben çekem tā şubha dek hamyāzeler / ‘Ays ü nüş et her gece ağıyar-ı bed-hūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 4). [‘ays ü nüş et-,]

‘avs u tarab: yiyip içme, eğlenme.

Zevk-i ālāma yetip ‘avs u tarabdan geçdim / Rızķ için dā’iye-i rûz ile şebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 1). [‘avs u tarab,]

‘avs-ı dünyā: dünyanın zevk ve sefası.

‘Ays-ı dünyāyı ferāmūş eden erbāb-ı şafā / Bezm-i rûhānide nüş-ı mey-i berrāk eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 7). [‘avs-ı dünyāyı,]

efsünger ü ‘avyār-ı dil-ber: dolandırıcı ve büyücü sevgili.

Büt-i cādū-nażar efsünger ü ‘avyār-ı dil-bersiñ / Cüvān-ı tāze-ter sīmīn-ber

bir şive-perversiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 1). [‘avyār-ı dil-ber,]

‘avyās: içkiye düşkün olan, çok içki içen, sarhoş.

Mey ki kımaz neş’esi ‘avyāşda / Niyyet-i mekr ü fiten-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 7). [‘avyāşda, -da]

az az: az miktarda. II yavaş yavaş.

‘Āşıķa ‘arz etmese ol dil-ber-i tannāz nāz / Nāz edip ‘āşık da olurdu vişāle az az (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1). [az az,]

az çok: az çok, biraz.

Ne varsa ‘āşıkıñ ey Zihnî az çok / Fedā-yı maķdem-i cānānedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 7). [az çok,]

Dāmen-i luţf-ı nevāziş ile pūşide buyur / Az çok varsa kaşidemde ne deñlü nokşān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 40). [az çok,]

Tıfıdan gamla geçirdiñ ‘ömrümi bu vaķte dek / Verdiñ az çok herkese dil-ķāhı üzre bir dilek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 2). [az çok,]

az degildir: çoktur anlamında kullanılmıştır.

Az degildir ber-karār ‘uşşāķa bu efgān ü āh / Āh besdir ķāhiş etmez ‘āşık-ı dem-sāz sāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 2). [az degildir, -dir]

az kalmışdı ki: neredeyse ki!

Kulle-i kâf-ı 'ademde ola peygüle-güzîn / **Az kalmışdı ki** 'Ankâ-yı nizâmât [û] umûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 23). [*az kalmışdı ki,*]

a'zâ: uzuv.

Gerek **a'zâda** ahâlîde bütün eşrârîñ / Eyledi cümlesinin haqq-ı cezâsın tebyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 28). [*a'zâda, -da*]

'azâb: dünyada işlenen suç ve kabahate karşılık olarak âhirette çekilecek ceza, eziyet, sıkıntı.

Sûziş-i firkat-i cânâna göre ey Zihnî / Baña ehven görünür âteş-i dûzahda **'azâb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 9). [*'azâb,*]

'azâb-ı nâr: cehennem azabı.

Revândır âb-ı himmet dem-be-dem gülzâr-ı 'aciz içre / **'Azâb-ı nâr** ü cevri müdde'iden ihtirâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 6). [*'azâb-ı nâr,*]

âzâde: (gönlü) kayıt altında olmayan, kimseye bağlı olmayan, serbest.

Zencîr-i gîsuvânı bend eyledi cihânı / Ne yahşi ne yamanı **âzâdesi** degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 2). [*âzâdesi, -si*]

Âzâde idi gülşen-i ıtlâkda evvel / Bu kayd-ı beden bûlbûl-i câna kafes oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 3). [*âzâde,*]

âzâde ol-: kurtulmak, bağımsız olmak.

Ol maḥabbetden **âzâde oldu** halk-ı bü'l-beşer / İns ü cinne besdir ey maḥbûb-ı Mevlâ bu ḥaber (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 19). [*âzâde ol-,*]

âzâde-gerden olan: ayrı düşen.

Hemân bir bî-mehâr-ı çâr-pâdır deşt-i vahşetde / **Olan âzâde-gerden** halka-i zûlf-i kemendîden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 4). [*âzâde-gerden olan,*]

âzâde-sencîn-i sivâ ol-: insanı Allah'tan uzaklaştıran tüm bağlardan kurtulmanın önemini anlamak.

Olup âzâde-sencîn-i sivâ kayd ü belâsından / 'Urûc etdi revân-ı pâki ber-a'lâ-yı 'illiyyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 18). [*âzâde-sencîn-i sivâ ol-,*]

âzâde-ser ol-: dertsiz tasasız olmak.

Her ki kayd-ı bend-i ḥubbuñdan **olur âzâde-ser** / Tâ'n eder aḥvâline hep çâr-pây-ı bî-mehâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 50). [*âzâde-ser ol-,*]

'âzim ol-: niyet etmek, karar vermek.

Hâşılı cām-ı şehâdet birle oldu neş'e-yâb / **'Âzim oldu** meclis-i sâķî-i kevşerden yaña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 8). [*'âzim ol-,*]

'âzim-i uhrâ kıl-: âhirete doğru yola çıkarmak; öldürmek.

Birisi cümleden Şadık Efendi-zâde'yi **kıldı** / Hemân bir t̄arfetü'l-'ayn içre veh kim **'âzim-i uhrâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 2). [*'âzim-i uhrâ kıl-,*]

‘azîzân-ı tarîk-i Nakş-bendî:
Nakşibendî tarikatının ermişleri.

Dü ‘âlem berzahından ger necât isterseñ
ey Zihnî / Meded- h^ıâh ol **‘azîzân-ı
tarîk-i Nakş-bendî’den** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 163, Beyit 7). [‘azîzân-ı
tarîk-i Nakş-bendî,]

‘azîz-i erşed ü a‘lem: çok bilen, en
olgun saygın, hürmetli kimse.

‘Azîz-i erşed ü a‘lem velî-i efdal ü
ekmel / Ser-efrâz-ı kalender şâh Ser-
mest mürşid-i âgâh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 6). [‘azîz-i erşed ü
a‘lem,]

‘azîzim: değerli, saygın, yüce (kişi).

‘Azîzim mürşid-i cânım efendim şâh-ı
Ser-mestim / Meh-i burc-ı tarîkat der-i
deryâ-yı haqîkatdır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 8). [‘azîzim,]

Gel **‘azîzim** bu sözi eyle kabûl olma
‘anîd / Yûsuf-ı dehr eder bend-i Züleyhâ-
yı ümîd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
Beyit 7). [‘azîzim,]

‘azl: uzaklaştırma.

Ruh-ı zîbâsı üzre haţ nümâyân oldığın
tuyduk / O şûhuñ **‘azline** ısdâr-ı fermân
oldığın tuyduk (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 120, Beyit 1). [‘azline, -i, -(n)e]

‘azlem-i mahlûk: yaratılmışların en
zalimî.

Rızâ verdiñ o şâhiñ katline ey **‘azlem-i
mahlûk** / Nedir bu zulm ü fışkıñ v’ey ne
bî-câ iddi‘adır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 7). [‘azlem-i mahlûk,]

‘azm etmez ol-: gitmez olmak.

‘Azm etmez oldu peyk-i şabâ bâğ-ı
luţfdan / Kimden şoram nişânıñ kimden
su’âl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
5, Beyit 5). [‘azm etmez ol-,]

‘azm-i bilād ed(t)-: şehirlere, beldelere
yönelmek.

Kendi bi’z-zāt şalāt ile **edip ‘azm-i bilād**
/ Bildire haddini miqdārını her şahşa
yakîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 25). [‘azm-i bilād ed(t)-,]

‘azm-i cevlan eyle-: gezmeye,
dolaşmaya niyet etmek. II bir şiirin
benzerini yazmaya çalışmak.

Yine şeb-dîz-i hāmem ‘arşa-i tanzîrde
Zihnî / Edā-yı Döldülāne **‘azm-i cevlan
eylemek** ister (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 52, Beyit 5). [‘azm-i cevlan eyle-,
]

‘azm-i gülşen ed(t)-: gül bahçesine
gitmek; gül bahçesinde dolaşmak.

Ede yār **‘azm-i gülşen** ola ehl-i ‘ayş
rûşen / Ki ‘izârı tâb-ı meyden kızarıp ola
‘arağ-rîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92,
Beyit 4). [‘azm-i gülşen ede,]

‘azm-i iklim-i ‘adem kıl-: yokluk
ülkesine yönelmek/gitmek.

Etdügi demden berü neşr-i reşâdet
‘âleme / **Kıldı** her kâr-ı cehâlet **‘azm-i
iklîm-i ‘adem** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 15). [‘azm-i iklim-i
‘adem kıl-,]

‘azm-ı seyr et-: *gezip dolaşmaya niyet etmek.*

‘Azm-ı seyr etdikce ol sultân mâ-evhâ olur / Pîşgâhında per-i Cibrîl ferş-i zer-nigâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 36). [*‘azm-ı seyr et-,*]

âzürde imiş: *muzdaripmiş, incinmiş, kırılmış.*

H^vâr-ı gülzâr-ı felekden o da **âzürde imiş** / Gece ağlatdı beni nâle vü feryâd-ı şabâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 4). [*âzürde imiş,*]

âzürde ol-: *kırılmak, incinmek.*

Eliñden **olmadı âzürde** hergiz ‘âşıkıñ bir dem / Gülistân-ı vefâda gonce-i bî-h^vâra beñzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 2). [*âzürde ol-,*]

âzürde olma-: *incinmemek, kırılmamak.*

Çîn-i cebîn-i yâre **âzürde olma** hergiz / Şâhib-cemâliñ ey dil elbet celâli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 5). [*âzürde olma-,*]

âzürde-derûn eyle-: *gönlünü/yüreğini incitmek.*

Yalñız bülbül-i giryende midir ‘âlemde / Kimi **âzürde-derûn eylemedi** h^vârıñ ucı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 5). [*âzürde-derûn eyle-,*]

âzürde-dil ü telh-dimâğ etme-: *acı düşüncelerle gönli incitmek.*

Etmeyip kimseyi **âzürde-dil ü telh-dimâğ** / Sühanı dem-be-dem âlûde-i

ķand eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 4). [*âzürde-dil ü telh-dimâğ etme-,*]

B

bābā-yı zamāne: *devrin şeyhi. II âşık.*

Bābā-yı zamāne şeb ü rûz māder-i eyyām / Bir demde toğurmakda biñ evlād-ı havadiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 4). [*bābā-yı zamāne,*]

bā-bend: *bağlılık ile.*

Kücā **bā-bend** āyā hem-çünin şāh-ı reşādet-rā / Ser-efrāz-ı kalender şāh Ser-mest mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 8). [*bā-bend,*]

bāb-ı dīvān-ı rızāya: *hoşnutluk dīvanının kapısı.*

Rāgīb olma dāde-i maḥlūka Ḥaķ’dan kıl hicāb / **Bāb-ı dīvān-ı rızāya** eyle her dem intisāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 1). [*bāb-ı dīvān-ı rızāya,*]

bāb-ı ğufrān: *Allah’ın bağışlama, af kapısı.*

Ne hilāl merḥamet ü luṭf-ı Ḥudā etdi ğuşād / Ümmet-i mücrim ü ‘âşilere **bāb-ı ğufrān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 3). [*bāb-ı ğufrān,*]

bāb-ı hüdā-yı zībā: *Allah’ın süslü kapısı.*

İlhām ile yazıldı Zihnî bu tām tārīḥ / **Bāb-ı hüdā-yı zībā** dergāh-ı feyz-i ‘ulyā

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 3).
[bāb-ı hüddā-yı zībā,]

bāb-ı kerem-bahşā-yı şāh-ı lem-yezel:
sonsuz olan Allah'ın cömertlik bahşeden
kapısı.

İlticā-yı mîr ü paşa nā-revādır Zihniyā /
Var iken **bāb-ı kerem-bahşā-yı şāh-ı
lem-yezel** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
140, Beyit 7). [bāb-ı kerem-bahşā-yı
şāh-ı lem-yezel,]

bāb-ı mülākāt: buluşma, görüşme
kapısı.

Şāh-ı saḡā-intimādır ki bir an eylemez /
Bāb-ı mülākātını bendesine sedd laṭîf
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 5).
[bāb-ı mülākāt,]

bāb-ı mürşid-i tā'if: etrafını dolaşıp
dönen mürşidin kapısı.

Her şubḡ-dem ol **bāb-ı mürşid-i tā'if** /
İşrāk ede tā maşrık-ı enfüsde leṭā'if
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 1).
[bāb-ı mürşid-i tā'if,]

bāb-ı re'fet: merhamet kapısı.

Şem'a-i dehlîz ü **bāb-ı re'fetidir** mäh-
tāb / Çarḡ-ı mînā-fāmdır ol şem'a bir
sîmîn fenār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 28). [bāb-ı re'fet,]

bāb-ı refi'în bende-i ednâsı: yüce
kapının hakir kölesi.

Kul olan **bāb-ı refi'în bende-i ednâsına**
/ Ser-fürü etmez cihānîñ dāver ü dārāsına
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit
11). [bāb-ı refi'în bende-i ednâsı,]

bāb-ı rızāyı gözet-: rıza kapısını
gözetmek.

'Atā-yı Hakk'a şükr et izdiyād-ı devlet
isterseñ / **Gözet bāb-ı rızāyı** cān ü dilde
rāḡat isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 1). [bāb-ı rızāyı gözet,]

bāb-ı rızā-yı pādīseh-i hvācegān:
hocaların padişahının rıza kapısı.

Yoktur ḡalāş Zihni bize sürmeyince yüz
/ **Bāb-ı rızā-yı pādīseh-i hvācegāne** dek
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 5).
[bāb-ı rızā-yı pādīseh-i hvācegān,]

bāb-ı şeh-i Ser-mest'e: Şeyh Abdullah
Sermest Efendi'nin kapısı. (Şeyh
Abdullah Sermest Efendi Kilisli
Zihnî'nin intisab ettiği Nakşibendi
şeyhidir.).

Zihniyā bende olan **bāb-ı şeh-i Ser-
mest'e** / Gezdirir bezm-i dilinde kadeḡ-i
rāḡ-ı feraḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
33, Beyit 5). [bāb-ı şeh-i Ser-mest'e,]

bād: rüzgâr, yel.

Cānım giderdi bir teline **bād** esince ḡayf
/ Kākülleri eyādi-i berberde ḡaldı hep
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5).
[bād,]

bād: rüzgâr, yel. II haberci (haber
getirip götüren bağlamında).

Her nefesde āteş-i can ü gōñül
artmaḡdadır / **Bād** alıp verdikçe efzūnter
olur nār-ı ocaḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 113, Beyit 3). [bād,]

bādbān: yelken.

Āyā girer mi destimize sâhil-i necât /
Olmuş güşâde baħr-ı ğama **bâdbânımız**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 3*).
[bâdbânımız, -muş]

bâde: şarap.

Şeb-nemi **bâde** gülî sâķī edip bûlbûlî
rind / Kıldı hep gülşeni bezm-i tarab-
âbâd şabâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 3*). [bâde,]

Ne lâzım bir daħı ĥasret-keş-i zevķ-i
cinân olmak / Çemen ĥuld-ı berîn ü yâr
ĥūrî **bâde** kevşerdîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 4*). [bâde,]

bâde nûş et-: şarap içmek.

Bâde nûş etmiyelim ikimiziñ ğayrısıyle
/ Gel yeminler içelim ĥûn-ı Ĥüseyn ü
Ĥasan'a (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 3*). [bâde nûş et-,]

bâde-i bî-meze: tatsız, lezzetsiz şarap.

Yârsız düzaħ olur cennet ise bezm-i
çemen / **Bâde-i bî-meze** mey-nûş eger
eylersem sem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 2*). [bâde-i bî-meze,]

bâde-i firkat: ayrılık şarabı.

Bâde-i firkat emân talĥ etdi tatlu
'ayşımı / Luťf edip nûşın edeñ bir demde
mûlhik nîşimi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 1*). [bâde-i firkat,]

bâde-i gül-fâma: gül renkli şarap.

Eger bâdî-i ülfet olmasaydı ĥûb-rüyâna /
Bu rûtbe **bâde-i gül-fâma** zâhid ĥürmet
olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 4*). [bâde-i gül-fâma,]

bâde-i rengîn-i şebâne: geceye ait hoş
şarap (Gece vakti akıtılan gözyaşı
bağlamında).

Zühhâd yesin ĥürdeni vaķt-i saĥūrî / Biz
nûş edelim **bâde-i rengîn-i şebâne**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 4*).
[bâde-i rengîn-i şebâne,]

bâde-i zâhir: zahirdeki şarap.

Bulunmaz **bâde-i zâhirde** Zihnî neş'e-i
râĥat / Olur encâm-ı kârı derd-i ser mey-
ĥvâreniñ Fıtnat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 12*). [bâde-i zâhir,]

bâde-nûş: şarap, içki içen.

Ĥırķa-ber-düş **bâde-nûş** ol eyle terk-i
mâ-sivâ / Zihniyâ baķ lezzet-i rind ü
ķalenderlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 5*). [bâde-nûş,]

‘Âşıkım rindim ķalender-meşrebim
dîvâneym / Ĥırķa-püşum **bade-nûşum**
rûz ü şeb mestâneym (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 1*). [bade-nûş,]

ba‘d-ez-în: bundan sonra, bundan
böyle.

Ĥırķa-püşân-ı reh-i merdâna yetdim
ba‘d-ez-în / İltifât-ı çarĥ-ı nâ-hem-vâra
olmam âşinâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 2*). [ba‘d-ez-în,]

Bir siyeh zûlf ü ruĥ-ı gül-gûna oldu
mûbtelâ / Naķş-ı deħre **ba‘d-ez-în** bu
dîde etmez iltifât (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 4*). [ba‘d-ez-în,]

Zihniyâ baş egmeyiz bu deħr-i dūna
ba‘d-ez-în / Zirve-i Ĥâf-ı maĥabbetde
ķuruldu taĥtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 5*). [ba‘d-ez-în,]

Müy-ı ser oldu sefîd Zihni saña **ba'd-ez-în** / Olmağa dil-beste-i perçem-i hûbân ğalaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 7). [ba'd-ez-în,]

Çekdiğin çarhın yeter evzâ'-ı nâ-bercâsını / **Ba'd-ez-în** ey 'âşık-ı şûrîde cām-ı bâde çek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 2). [ba'd-ez-în,]

Ḳabûl et üns ü ülfet yüz dönüp şahrâ-yı vahşetden / Girizân olma luṭf et **ba'd-ez-în** çeşm-i ğazâlim gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 4). [ba'd-ez-în,]

Mükâfât el verir mi **ba'd-ez-în** bir kerre fikr eyle / Güzeşte 'ömrüne tâ haşre dek hayfâ-yâ vâ-hayfâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 2). [ba'd-ez-în,]

Ba'd-ez-în etse mübâhât seniñle şâyân / Vüzerâ-yı der-i şâhen-şeh-i ma'mûre-i dîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 43). [ba'd-ez-în,]

Binâ-yı 'ömrünü ber-bâd kıldı tıfl iken hayfâ / Harâb olsun yıkılsın **ba'd-ez-în** nüh-ķubbe-i pür-kîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 11). [ba'd-ez-în,]

bâd-ı âh: âh rüzgârı. (Âşığın üzüntü ve kederinden kaynaklanan âhı bağlamında.)

Seyle versin rüy-ı dünyâyı sirişkiñ ser-be-ser / **Bâd-ı âhiñ** târ-mâr etsin bu çarh-ı sersemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 2). [bâd-ı âh,]

Bâd-ı âhim kurudur kaṭre-i eşkim Zihnî / Vaḳt-i nev-rûzda hep yağdıgı yetmez esene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 5). [bâd-ı âh,]

bâd-ı bî-dâd-ı Havâric: Havaric mezhebinin zamanı. (Havaric, dinî ve

siyasî konularda itaatten ayrılıp isyân derecesine varan aşırı görüş ve faaliyetleriyle tanınan bir fırkadır.)

Söyünmez nûrdur hiç **bâd-ı bî-dâd-ı Havâricden** / Çerâğ-ı hânedāngâh-ı 'Aliyyü'l-Mürtezâ'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 19). [bâd-ı bî-dâd-ı Havâric,]

bâd-ı havâdis: kötü olaylar ortaya çıkaran yel. II âşığın âhı.

Nev-rûz-ı bahârında görür vaḳt-i ḥazânın / Bir gülşene uğrasa eger **bâd-ı havâdis** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 2). [bâd-ı havâdis,]

bâd-ı hazân: sonbahar rüzgârı. II hüznü, ıstırap çeken insanlar.

Perîşân olmadı berg-i nihâli gülşen-i 'aşkıñ / Hevâ-yı ta'ne semtinden nice **bâd-ı hazân** kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 4). [bâd-ı hazân,]

bâd-ı himem: himmet rüzgârı.

Olmasa bâd-ı himemi mu'tedil / Ğarḳ ola fûlk ü seren-i rüzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 26). [bâd-ı himem,]

bâd-ı nesîm: hafif ve ılık esen meltem.

Āstânıñ bāğ-ı Firdevsü'n-na'imimdir benim / Hoş hevâ-yı kākülüñ **bâd-ı nesîmimdir** benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 1). [bâd-ı nesîm,]

Var bir dilde ki hoş-büy-ı hevâ-yı zülfüñ / Anı ta'tîr-i dimāğ eyleye mi **bâd-ı nesîm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 5). [bâd-ı nesîm,]

bād-ı şabā: gün doğusundan esen serin ve hoş sabah rüzgârı.

Çîn-seher kıldı çün ol gönca-femi **bād-ı şabā** / Gül gibi açdı beni eyledi dil-şād şabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 1). [bād-ı şabā,]

bād-ı sermā-yı kıyāmet: kıyametin soğuk rüzgârı.

‘Andelībān-ı maḥabbet meyl edip bir bāga kim / **Bād-ı sermā-yı kıyāmetden** ḥazān etmez ḳabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 5). [bād-ı sermā-yı kıyāmet,]

bād-ı vezān: esen rüzgâr.

Bāgbān cūy-ı revān **bād-ı vezān** şeb-nemde / Cümle ḳan ‘ağlamada ḥasret ile her demde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 4). [bād-ı vezān,]

bādi-i ber-bād-ı raht-ı çarḥ-ı sifle-perveriz: alçakları koruyan feleğin varlığının harap olmasına sebep olan.

Bir alāy dîvāne-i ‘aşkız tüfenk-i āh ile / **Bādi-i ber-bād-ı raht-ı çarḥ-ı sifle-perveriz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 2). [bādi-i ber-bād-ı raht-ı çarḥ-ı sifle-perveriz,]

bādi-i ülfet: alışma, kaynaşma sebebi.

Eger **bādi-i ülfet** olmasaydı ḥüb-rüyāna / Bu rütbe bāde-i gül-fāma zāhid ḥürmet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 4). [bādi-i ülfet,]

bādiye-gerd-i beyābān-ı ‘adem: yokluk sahrasının çölünde dolaşan.

Bādiye-gerd-i beyābān-ı ‘adem olsa idik / Olmadan yek idi me’vā bize kāşāne-i çarḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 3). [bādiye-gerd-i beyābān-ı ‘adem,]

bāg: bağ, bahçe. II dünya.

‘Andelībān-ı maḥabbet meyl edip bir **bāga** kim / Bād-ı sermā-yı kıyāmetden ḥazān etmez ḳabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 5). [bāga, -a]

bāg: bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer.

Vaḳt-i gül **bāg** u seher ü māh-ı şeb-ārā olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü sākī vü şahbā vü sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 1). [bāg,]

bāg: bağ, bahçe. II sevgilinin yüzü.

‘İzār-ı al geldi ḥātıra ḳan ağladım öldüm / Olunca **bāgda** manzūr-ı çeşmim lāle-i ḥod-rū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 2). [bāgda, -da]

bāg: bahçe. II eğlence meclisi.

Sebak-ı nāzıñ ile bülbüle ders-i efğan / Vermede Zihnî olur **bāgda** üstād-ı şabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 5). [bāgda, -da]

Ḥ‘ārsız bir gönce-i ruḥsārıñ oldum bülbüli / **Bāga** varmam her gül-i pür-ḥ‘āre olmam āşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 4). [bāga, -a]

Yār gele gül güle **bāga** düşe gulgüle / ‘Arşa verir zelzele na‘re-i yā-hū-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5). [bāga, -a]

Zevk eder **bāğda** ağıyar ile yār hayfā ki
ben / Olmuşum mu tekif-i künc-i nihān-ı
fırkāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 6). [bāğda, -da]

Çāk eder güller girībānın seherde **bāğda**
/ Gālība ruhsāre-i cānānım anda yād olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 3).
[bāğda, -da]

Erbāb-ı zevk-ı **bāğına** da'vet hevāsı var /
Elma yanağı būs edecek diş kirası var
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 1).
[bāğına, -ı, (n)a]

Sirişk-i bülbulānı **bāğda** bî-hüde
zannetme / Maḥabbet ehline neş'e-fezā
gül-reng müldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 169, Beyit 4). [bāğda, -da]

Gösterip ser-ḥōş süsen nevk-i ḥançer nā-
gehān / **Bāğdan** ḥ^vār ü ḥas-ı ḡam etdi
ḥavfindan firār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 15). [bāğdan, -dan]

bağa var-: bahçeye varmak. II sevgilinin
yüzüne ulaşmak.

Bağa varsam ḥatt ü çīn-i kākülün
sevdāsıyla / Manzaram evvel nazarda
sünbül ü reyḥān olur (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 72, Beyit 6). [bağa
varsam, -sa, -m]

bāğbān: bahçıvan. II âşık.

Bāğbān cūy-ı revān bād-ı vezān şeb-
nemde / Cümle kan 'ağlamada ḥasret ile
her demde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
7, Beyit 4). [bāğbān,]

bāğçe-i ifk: iftira bahçesi.

Heves-i fekk ile fetvādan o kāmīl-
menişiñ / Yediler **bāğçe-i ifkde** çok

mevve-i ḥām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 14). [bāğçe-i ifk,]

Bağdādli güzel: Bağdatlı güzel.
(Bağdat; İslam dünyasının önemli tarih,
ilim ve kültür merkezlerinden biri ve
bugünkü Irak'ın başşehri.) II sevgili.

Çöllere şaldı beni āh o **Bağdādli güzel** /
Verdi idrākime bir nīm-nigāh ile ḥalel
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1).
[bağdādli güzel,]

bāğ-ı 'Adn: cennet bahçesi.

Cebīniñ verdi mihre nūr-ı tal'at yā
Resūl'allāh / Ruḥuñ baḥş etdi **bāğ-ı**
'**Adn**'e zīnet yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 171, Beyit 1). [bāğ-ı 'Adn,
]

Sūz-ı tāb-ı fırkātinden nār-ı dūzaḥ bir
şerār / Bir nümüne gülsitān-ı vuşlatından
bāğ-ı 'Adn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 24). [bāğ-ı 'adn,]

bāğ-ı akdes: en mukaddes bahçe;
cennet.

Ḥisāb-ı katre-i eşkime Zihnî söyledim
tārīḥ / 'Anādan uçdı **bāğ-ı akdes**e rūḥ-ı
Bahāu'd-dīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
16, Beyit 21). [bāğ-ı akdes,]

bāğ-ı bahār-ı ḥüsn: güzellik baharının
bağı.

Bāğ-ı bahār-ı ḥüsn degil pāy-dār hīç /
Ber-bād edince vakt-i ḥazān söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit
4). [bāğ-ı bahār-ı ḥüsn,]

bāğ-ı bahs-i şevk: aşkın konuşulduğu
bahçe/meclis.

Nisbet olsa ‘arız-ı cānān ile feryādıma /
Bāğ-ı bahş-i şevkde bülbül hacel güm-
 rāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139,
 Beyit 5). [bāğ-ı bahş-i şevk,]

bāğ-ı cihān: dünya bahçesi. II dünya.

Dāğ-ı pür-ḥūn yeter **bāğ-ı cihānda** Zihnî
 / ‘Aşıka seyr edecek lāle vü sünbül
 yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178,
 Beyit 5). [bāğ-ı cihān,]

Âhım vezīde olsa çemenzār-ı ‘āleme /
 Evvel bahārda **bāğ-ı cihān** hep ḥazān
 olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
 3). [bāğ-ı cihān,]

Bir bî-behā-yı gevher bir zāt-ı pāk-
 duḥter / **Bāğ-ı cihānda** beñzer mergūb
 yāsemīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7,
 Beyit 8). [bāğ-ı cihān,]

bāğ-ı cināndan eyle-: (yerini) cennet
 bahçesinden (bir yer) etmek.

Be-yümn-i çār-yār-ı zāt-ı Maḥmūd /
 Mekānın **eyledi bāğ-ı cināndan** (Kilisli
 Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 11). [bāğ-ı
 cināndan eyle-,]

bāğ-ı dünyā: dünya bahçesi, yeryüzü.

Zāğ ü bülbül fark olunmaz **bāğ-ı dünyā**
 içre kim / Zihnî-i şūrīde-ḥāl sen ḥ^vāh
 ağla ḥ^vāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 139, Beyit 7). [bāğ-ı dünyā,]

bāğ-ı firdevs: cennet bahçesi. II
 sevgilinin yüzü.

Bāğ-ı firdevse girer şandım anı bir
 erḳam / Meger inmiş ruhına zülf-i siyeh-
 kārīñ ucı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
 Beyit 10). [bāğ-ı firdevs,]

bāğ-ı firdevsü’n-na’ım: Firdevs
 cennetinin bahçesi.

Āstānīñ **bāğ-ı Firdevsü’n-na’ım**imdir
 benim / Hoş hevā-yı kākülünḥ bād-ı
 nesīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 146, Beyit 1). [bāğ-ı firdevsü’n-
 na’ım,]

bāğ-ı ihtirā’: benzeri görülmemiş
 bahçe. II cennet.

Cūy-ı şevkuñla tarāvet buldı **bāğ-ı
 ihtirā’** / Ey fezā-yı gülsitān-ı ‘Adn ile
 ravzāñ meşā’ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Tahmis 1, Beyit 2). [bāğ-ı ihtirā’,]

bāğ-ı lutf: lütuf bağı.

Yetmez serim rikābıña hem rüy-māl
 edem / Yok mı naşīb-i zevḳ baña **bāğ-ı
 luṭfdan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5,
 Beyit 3). [bāğ-ı lutf,]

Etsem ricā-yı bŷy-ı vefā **bāğ-ı luṭfdan** /
 Kesmem ümīdi gerçi şehā bāğ-ı luṭfdan
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 4).
 [bāğ-ı lutf,]

Etsem ricā-yı bŷy-ı vefā bāğ-ı luṭfdan /
 Kesmem ümīdi gerçi şehā **bāğ-ı luṭfdan**
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 4).
 [bāğ-ı lutf,]

‘Azm etmez oldu peyk-i şabā **bāğ-ı
 luṭfdan** / Kimden şoram nişānıñ kimden
 su’āl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
 5, Beyit 5). [bāğ-ı lutf,]

bāğ-ı melāhat: güzellik bahçesi.

Ne tıfıl ‘andelīb-i ḳuds idi **bāğ-ı
 melāhatta** / Ne tıfıl şahn-ı behçetde gül-
 i neş’küfte-i rengīn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kıt’a 16, Beyit 7). [bāğ-ı melāhat,]

bāğ-ı melāhat içre: *güzellik bahçesinde.*

Yazık nāzik bedensiñ alma āh-ı ‘āşık-ı nālān / Gel ey **bāğ-ı melāhat içre** ter-tāze nihālim gel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 3*). [*bāğ-ı melāhat içre,]*

bāğ-ı na‘t-ı server-i ‘ālem: *kâinatın efendisinin (Hz. Muhammed) övüldüğü bağ.*

Mevsimidir murğ-ı tab‘-ı nādire-güyuñ ola / **Bāğ-ı na‘t-ı server-i ‘ālemde mānend-i hezār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 20*). [*bāğ-ı na‘t-ı server-i ‘ālem,]*

bāğ-ı ruh: *yanagın bahçesi.*

Mehcūr-ı zevk-i cennet eder ādemi şehā / **Bāğ-ı ruhuñda** hirmen olan dāne dāne hāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 4*). [*bāğ-ı ruh,]*

bāğ-ı sa‘ādet: *mutluluk bahçesi. II cennet.*

Olup efgendesı bir kāmety Tübāyveşñ / Kādrimiz **bāğ-ı sa‘ādetde** bülend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 3*). [*bāğ-ı sa‘ādet,]*

bāğ-ı şahn-ı me‘vā: *cennet bahçesi.*

Olup fermān-ber-i ma‘nā-yı emr-i irci‘ī sırran / Hemān şad şevk ile cān atdı **bāğ-ı şahn-ı me‘vāya** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 14, Beyit 3*). [*bāğ-ı şahn-ı me‘vā,]*

bāğ-ı sîne: *yürek bahçesi.*

Zülf ü hāl ü ruhuñ andıkca sirişkim dökilip / **Bāğ-ı sînemde** biter lāle vü sünbül nem nem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3*). [*bāğ-ı sîne,]*

‘Āşıkım bir gül-‘izār-ı tıfl-ı endek-sāleye / Dāğ-ı ‘aşkı **bāğ-ı sînem** üzre beñzer lāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 1*). [*bāğ-ı sîne,]*

bāğ-ı tahassür: *hasret bahçesi; hasret meclisi.*

Bāğ-ı tahassürde bir Zihnî değil pür-fiğān / Ol gül-i neş’küfte çok bülbüli zār eylemiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 7*). [*bāğ-ı tahassür,]*

bāğ-ı vaşl içre: *kavuşma bahçesinde.*

Mübtelā-yı nāle vü āh ü fiğān oldum yine / **Bāğ-ı vaşl içre** nağam-perdāz iken bülbul gibi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 4*). [*bāğ-ı vaşl içre,]*

bāğ-ı vaşl: *kavuşma bahçesi.*

O dil-berdir ki kılsa **bāğ-ı vaşla** ‘āşıkın da‘vet / Bir ednā menzildir rāhı üzre cennetü’l-me‘vā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 17*). [*bāğ-ı vaşl,]*

bāğ-ı nā-merd ü mehîn: *alçak ve hâkir olan, doğru yoldan ayrılan (kimse).*

Şarşar-ı bîm-i celāli iledir şahn-ı kazā / Ditirer berg gibi **bāğ-ı nā-merd ü mehîn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 15*). [*bāğ-ı nā-merd ü mehîn,]*

bağla-: *bağlamak. II kapatmak.*

Mahbes-i merkeze gönderdi muḳayyed ederek / **Bağladı** anda der-i fitneyi

hiddetle hemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 29). [bağladı, -dı]

bağr: *bağır, ciğer, göğüs. II aşışın gönlü.*

Rağmen baña ağıyâr ile her yerde gezersin / **Bağrum** pek ezersin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 5). [bağrum, -um]

Pâre pâre kıldı **bağrım** tîğ-i endüh-ı firāk / Göz göz etdi sînemi tîr-i cefâ-yı intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 2). [bağrım, -ım]

bağrım kan ol- [D]: *çok acı çekmek, üzülmek.*

Ârzü-yı bāğ-ı ruhsârîñla dil nālân olur / Hâsret-i būs-ı leb-i la'liñle **bağrım kan olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 1). [bağrım kan ol-,]

bahā olma-: *değeri ölçülememek.*

Bahā olmaz şehîdân şâhınıñ bir mûyına 'âlem / Hüseyn'dir bu Hüseyn'dir nûr-ı çeşm-i Muştafâ'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12). [bahā olma-,]

bā-hakk-ı cenāb-ı Haydar: *Hz. Ali'nin hakkı için.*

Zihni-i mücrime kıl lûtfuñ ile hûsn-i nazar / Sen de red eyleme **bā-hakk-ı cenāb-ı Haydar** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 14). [bā-hakk-ı cenāb-ı Haydar,]

bā-hakk-ı zi'n-nüreyñ-i zü'l-'izz ü vakār: *şeref ve itibar sahibi Hz. Osman'ın (iki nur sahibi) hakkı için.*

Rû-siyâhım kılma maḥcûb sen beni beyne'l-ümem / Yâ Nebî **bā-hakk-ı Zi'n-nüreyñ-i zü'l-'izz ü vakār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 53). [bā-hakk-ı zi'n-nüreyñ-i zü'l-'izz ü vakār,]

bahāneniñ mahalli yokdur [K]: *bahanenin yeri yoktur (Allah katında bahanenin kabul edilmemesi bağlamında).*

Kendi cezâ-yı fi'lidir hep çekdiği belâ / **Yokdur mahalli** kâr-ı Hudâ'da **bahāneniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 2). [bahāneniñ mahalli yokdur,]

bahār: *bahar mevsimi, ilkbahar (sevgilinin yüzüne benzetilerek).*

Bir eşerdir maḥz-ı âşâr-ı celālinden şitâ / Bir varakdır nüşâ-i vaşf-ı cemālinden **bahār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 26). [bahār,]

bahār: *bahar mevsimi. II gençlik dönemi.*

Gülşen-i 'aşkıñ **bahārımdan** gelir bûy-ı şarâb / Bûlbûl-i mestim ki zârımdan gelir bûy-ı şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 1). [bahārımdan, -ım, -dan]

bahār-ı hüsne: *güzelliğın baharı. II sevgilinin yüzü.*

Ruḥuñ egerçi leṭâfet-fezây bir güldür / **Bahār-ı hüsne** ḥatıñ sebz-i bâğdır cānâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 3). [bahār-ı hüsne,]

bahâsı: *kıymet, bedel, karşılık.*

Verdim nukūd-ı cānımı kālā-yı vaşlınā /
Hüsran olur mı dedi anıñ çok **bahāsı** var
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 4).
[bahāsı,]

Bahāü'd-dîn: doğumuna tarih
düşürülen kişi. [Bahauddin (d. 1273 - ö.
1277), Şeyh Abdullah Sermest Efendi'nin
oğludur.]

Nāmdāşı pādīşāh-ı Nakş-bend-i zīb-velā
/ Olsun i'cālen **Bahāü'd-dîn'e** yār ü
dest-gīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13,
Beyit 12). [Bahāü'd-dîn'e, -e]

bahā-yı millet-i Rûm'ı diyār-ı Hind'i:
Hint ülkesi ve Rum topluluğunun değeri
(Hintler siyahi ırktandır, Rûmlar ise
beyaz tenlidir. Bu beyitte klasik
edebiyatta olduğu gibi sevgilinin ben'i
ile Hindistan arasında siyahlık yönüyle,
yanağıyla da Rûm topluluğu arasında
beyazlık yönüyle ilgi kurulmuştur.).

Ruḥuñla ḥāl-ı siyāhıñ ḥayālî yanımda /
Bahā-yı millet-i Rûm'ı diyār-ı Hind'i
değer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69,
Beyit 4). [bahā-yı millet-i Rûm'ı diyār-ı
Hind'i,]

bahr: deniz. II söz, şiir.

Her sūḥanda nükte-i ma'nāya dikkat eyle
kim / Ğavṭa-ḥ'ārıñ çeşmi **baḥrıñ** dürr-i
nā-yābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 44, Beyit 7). [baḥrıñ, -ın]

bahr: deniz, derya, umman. II Hakk'ın
sonsuz sıfatlarının tecelli ettiği makam.

Bir vakt olur ki iskele-i vuşlatı bulur /
Bahre ümîd-i yelken açan nā-ḥudā-yı dil
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 3).
[bahre, -e]

bahr u ber-i şefā'at: şefaatt denizi ve
toprağı.

Etme ğarīḳ-i ḥızlān gezdirme deşt-i
hırmān / Emriñdedir kemā-kān **baḥr u
ber-i şefā'at** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
22, Beyit 5). [baḥr u ber-i şefā'at,]

bahr-ı bî-hadd-i reşādet: doğruluğun
sonsuz denizi.

Nebîler hep velîler āb-ı feyziñden olur
sîr-āb / Ki sensin **baḥr-ı bî-hadd-i
reşādet** yā Resûl'allāh (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 171, Beyit 5). [baḥr-ı bî-
hadd-i reşādet,]

bahr-ı bî-pāyān-ı rahm: merhametin
sonsuz denizi.

Raḥīmā **baḥr-ı bî-pāyān-ı rahmıñ**
mevc-ḥız olsa / Hemān bir kaṭresiyle
ğarḳ olur a'lā vü hem ednā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 56). [baḥr-ı bî-
pāyān-ı rahm,]

bahr-ı envār-ı reşād-ı feyż: ilmin doğru
yolunda yürüyen nurlu denizi.

Zāt-ı pāki **baḥr-ı envār-ı reşād-ı
feyżdir** / Ğarḳ eder ol baḥrden aḳṭāb-ı
irşād ü medār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 34). [baḥr-ı envār-ı
reşād-ı feyż,]

bahr-ı esrār-ı hikem: hikmetli sırların
denizi.

Kāşif-i rāz-ı şerī'at nükte-dān-ı ma'rifet
/ Gevher-i pāk-ı ḥaḳīḳat **baḥr-ı esrār-ı
hikem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 14). [baḥr-ı esrār-ı hikem,]

bahr-ı fenā ka'rina: yokluk denizinin dibi.

Cüst-cū-yı güher-i ma'rifeti haq ederek / Zihniyā **baħr-ı fenā ka'rina** cān atmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 5). [baħr-ı fenā ka'rina,]

bahr-ı ğama: keder denizi (deniz, üzüntünün, sıkıntının derecesini belirtmek açısından kullanılmıştır).

Āyā girer mi destimize sāhil-i necāt / Olmuş gūşāde **baħr-ı ğama** bādbānımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 3). [baħr-ı ğama, -a]

bahr-i hayāle: hayal denizi.

Bî-hüde talma **baħr-i hayāle** / Mānend-i mest-i keyfiyyet-i benc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 2). [baħr-i hayāle,]

bahr-i ihsān: iyilik ve bağış denizi.

Bî-ḥadd **baħr-i ihsān** mevc urdı nā-geh ey cān / Verdi cenāb-ı Mennān ol 'arif ü faṭne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 7). [baħr-i ihsān,]

bahr-ı ma'ānī: mana denizi.

Verir elbetde Zihnî silk-i nazma zīb ü āra-yış / Sözüüm **baħr-ı ma'ānī** gevher-i yek-dānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 7). [baħr-ı ma'ānī,]

bahr-i melāhat: güzellik denizi.

Baħr-i melāhatde bir nādire-i lā-naẓīr / Dürr-i bahā-dār ü zū'l-kadr-i zeberced

laṭīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 2). [baħr-i melāhat,]

baħş et-: bağışlamak, vermek, ihsan etmek.

Başka lezzet **baħş eder** cānā nemekdān-ı zenaḥ / Gerçi ḥālîndür simāt-ı bezm-i ḥüsnuñ fülfuli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 4). [baħş ed(t)-,]

Cebîniñ verdi mihre nūr-ı tal'at yā Resūl'allāh / Ruḥuñ **baħş etdi** bāğ-ı 'Adn'e zīnet yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 1). [baħş et-,]

Oldı be-'izz u devlet revnaḥ-fezā-yı 'işmet / **Baħş etdi** zīb ü zīnet emcād-ı vālidīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 9). [baħş et-,]

Müjde-i mīlādı **baħş etdi** şafā-yı lā-yu'add / Eyledi dilden küdürāt ü ğam-ı dünyāyı dūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 3). [baħş et-,]

baħş eyle-: bağışlamak, vermek.

Mālik etdi ol şehi çok ma'nevī evlāda Ḥaḳ / Terbiyyetle cümleye **baħş eyler** elṭāf-ı keşīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 4). [baħş eyle-,]

Bir fazīletlü diyānetlü ḥaḳāyık-perver / Mesned-i şer'a ki **baħş eyleye** āra-yış-i nām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 6). [baħş eyle-,]

baħş eyle-: bağışlamak (sevdiklerine bırakmak bağlamında).

Hazret-i pīr-i kerem-pīrānīñ olsun 'aşkına / Ḥānḳāh-ı vaşlıma **baħş eylegil** dervīşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 4). [baħş eyle-,]

bahşāviş-i eltāf: lütuflarınla
bağışlamana.

Yâ Resûl'allâh redd etme bu ednâ bendeñi
/ Olmuşum **bahşāviş-i eltāfiña** ümmîdvâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 56).
[bahşāviş-i eltāf,]

bahş-ı lutf-ı dil-berān: gönül alıcı
güzellere cömertçe bahşetme, verme.

'İd-i adhādır ki cān kurbān-ı cānāndır
bugün / **Bahş-ı lutf-ı dil-berān** bezl-i
ferāvāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 1). [bahş-ı lutf-ı dil-
berān,]

bahş-ı vaşl-ı kām ed(t)-: kavuşma
ihsanını arzulamak.

Bahş-ı vaşl-ı kām eder bir şahşa ger
eyyām-ı 'İd / Geldi hicr-i yār ile kıldı beni
nā-kām-ı 'İd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
41, Beyit 1). [bahş-ı vaşl-ı kām ed(t)-,]

bahs-ı zülf-i pîç ü tâb aç-: kıvrım kıvrım
saçlarla ilgili konuşmaya başlamak,
şüirlerinde buna yer vermek.

Yine sevdā-yı hāmem **bahs-ı zülf-i pîç ü
tâb açmış** / Tolaşmış kıl ü kâle inceden
ince hisāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 104, Beyit 1). [bahs-ı zülf-i pîç ü tâb
açmış,]

bahşış-i halk: insanların ihsanı.

Öyle zan etme beni bahşış-i halka tāmî' /
Olmadım hîç tağaddî-i gıdāyı cāmî'
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 9).
[bahşış-i halk,]

bahşış-i 'ıdiyye-i cānān: sevgilinin
bayram hediyesi.

Bahşış-i 'ıdiyye-i cānāniye mazhar olan /
İşte ol kāmınca Zihnî 'İd-i cāvîd eyledi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 7).
[bahşış-i 'ıdiyye-i cānān,]

bahs: konu, mevzu.

Bahşimiz hālimizi şerh-i beyāndır Zihnî
/ Kimseye kışsa-i h'ābīdeyi nākil degiliz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 7).
[bahşimiz, -imiz]

Bulmaz yine bu **bahşimiz** ey Zihni
nihāyet / Tahrîr dahı olsa biñ evrāk ü
şahā'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116,
Beyit 5). [bahşimiz, -imiz]

bahs ede mi: konuşur mu? (dostluk,
arkadaşlık eder mi anlamında
kullanılmıştır.).

Rukabā 'āşık ile da'vî-i hem-serlik eder
/ Lîk zāgān ede mi bülbul-i gülzār ile
bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28,
Beyit 5). [bahs ede mi,]

bahs edebil-: (biriyle) boy ölçüşebilmek,
yarışabilmek.

Dil-i zār eyleyemez kākül-i dildār ile
bahş / Pençe-i murğ **edebilsin** mi siyeh
mār ile **bahş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
28, Beyit 1). [bahs edebil-,]

bahs ed(t)-: (biriyle) boy ölçüşmek.
(Değer bakımından kendisinden üstün
olan birinden geride bulunmadığını
davranışlarıyla göstermeye çalışma.)

Dil-berān yā niçe taklîd kılrur cānānım /
Ne **eder** encüm-i şeb mihr-i ziyā-dār ile

baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 3). [baḥş ed(t)-,]

bahs ed(t)-: (biriyle) boy ölçüşmek.

Ne bu ısrâr-ı cefâ ‘âşıkâ ey şâh-ı cemâl /
Saña düşmez **edesîñ** bende-i nâ-çâr ile
baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 4). [baḥş ed(t)-,]

bahs eden: konuşan.

Şubḥ-ı maḥşerde dahı ‘âkıl ü hüşyâr
olmaz / Dem-i ‘işretde **eden** çeşm-i
kadeḥkâr ile **baḥş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 2). [baḥş eden,]

bahs eyle-: boy ölçüşmek.

Günehim çok deyü terk etme niyâzı
Zihnî / **Eyleme** mağfîret-i Ḥazret-i
Ġaffâr ile **baḥş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 6). [baḥş eyle-,]

bahs eyle-: (biriyle) konuşmak.

Dil-i zâr **eyleyemez** kâkül-i dildâr ile
baḥş / Pençe-i murğ edebilsin mi siyeh
mâr ile baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 1). [baḥş eyle-,]

bahs-ı ğam-: derdinden bahsederek.

Râz-ı derûn-ı zârı nihân söylerim saña /
Baḥş-ı ğamıñla şanma emân söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 1). [baḥş-ı ğamıñla,]

bahs-ı kâkül: perçem hakkında (konuşma).

Dil-i dîvâne **baḥş-ı kâkül** kıl ü kâl etmiş
/ Meger sevdâ getirmiş başına bî-câ

ḥayâl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 1). [baḥş-ı kâkül,]

bahs-i pîç-â-pîç-i zülf: saçın kıvrımlarından bahsetme.

Ma‘na-i ḥatt-ı ruḥuñ esrârına vâkıf olan /
Baḥş-i pîç-â-pîç-i zülfüñ terk edip
etmez cedel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 3). [baḥş-i pîç-â-pîç-i zülf,]

bahs-i zülf: sevgilinin saçından bahsetme..

Gelmez dile miyânıñ ince me‘âlî vardır /
Amma ki **baḥş-i zülfüñ** çok kıl u kâlî
vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 1). [baḥş-i zülf,]

bahsinde: konusunda.

Eyleriz fenn-i dirâyetde cihânı mebhût /
‘Aşk **bahsinde** yine Kays’dan ‘âkıl
degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 3). [bahsinde,]

baht: şans, talih.

İltifâtıñla şehâ mes‘ûd olaldan **baḥtımız**
/ Zirve-i Qâf-ı maḥabbetde kuruldu
taḥtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 1). [baḥtımız, -ım, -ız]

baht-ı nigünsâr: tersine dönmüş, baş aşığı olmuş talih. II kötü talih.

Câhile mesned-i ikbâl ile ‘izzet gelmez /
‘Ârife **baht-ı nigünsâr** ile zillet gelmez
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1). [baht-ı nigünsâr,]

bahtı vâver ol- [D]: bahtı açık olmak.

Bahtı yāver ola her kārda bā-‘ömr-i dirāz / Olmaya şadme-i evzā-ı felekden hā’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 11, Beyit 4). [bahtı yāver ol-,]

bahtımāsā: baht gibi. (Klasik şiirde baht/talih genellikle olumsuz olarak addedilir. Âşık hep bahtının kara olduğundan bahseder. Burada da şair siyah ayva tüylerinin ortaya çıkışıyla kara bahtını ilişkilendirmiştir.)

Haṭṭ-ı şeb-günı zuhūr etmede **bahtımāsā** / Āftāb-ı ruḥunuñ vaḳt-i zevālî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 2). [bahtımāsā,]

bā-hürmet-i şıddık-ı pāk-ı yār-ı ğār rahm kıl-: sadık olan mübarek mağara arkadaşının (Hz. Ebubekir) hürmetiyle merhamet et.

Ben maḥabbetde şadāḳat etmede ‘āciz-terim / **Rahm kıl bā-hürmet-i şıddık-ı pāk-ı yār-ı ğār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 51). [bā-hürmet-i şıddık-ı pāk-ı yār-ı ğār rahm kıl-,]

bahr-kefā: ey avucu deniz gibi olan! II Ey cömert olan!

Āşafā **baḥr-kefā** bu sefer-i pür-zaḳere / Bārek’allāh dedi sükkān-ı semavāt ü zemīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 40). [baḥr-kefā,]

ba’id: olması ihtimalden uzak bulunan, beklenmeyen.

Nüşa-i zevḳ ü şafā içre bulunmam pek **ba’id** / Fihris-i endūha yazmış kâtib-i kudret beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 2). [ba’id,]

bā’is: sebep olan, neden.

Bir ḥayāl-i ḥāma düşmüş Zihni-i şeydā yine / Aña **bā’is** ḥaṭṭ mıdır kākül müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 5). [bā’is,]

Ba’is belāya hep ‘amel-i nā-revāsıdır / Dest-i felekden eylemesin iştikā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 2). [ba’is,]

ba’is ol-: sebep olmak.

Ba’is oldu Zihniyā taḥrîr-i nev-eş‘āre ḥaṭ / Mū-be-mū açdı hele ṭab‘-ı leṭāfet-neb‘imi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 5). [ba’is ol-,]

Hayātı mücib idi iftiḥār-ı ḥānedānı hep / Vefātı **ba’is oldu** miḥnet-i ednā vü a‘lāya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 14, Beyit 2). [ba’is ol-,]

bā’is-i ārāmi-i leyl ü nehār eyle-: saçını ve yüzünü (âşık için) huzur kaynağı kılmak. ("leyle ü nehār" ifadesi birinci mısradan geçen saç ve yüz ifadelerine teşmilen kullanılmıştır.).

Zülf ü ruḥuñ fikrini ‘âşık-ı nā-çāra Ḥaḳ / **Bā’is-i ārāmi-i leyl ü nehār** eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 2). [bā’is-i ārāmi-i leyl ü nehār eyle-,]

bā’is-i dāğ-ı dil ü hūn-ı ciger: ciğer kanına ve gönül yarasına sebep olan (ciğer kanı sevgilinin yanağının rengine, gönüldeki yara da sevgilinin benine teşbih edilmiştir.).

Gerçi ‘ayn-ı merdüm ü nūr-ı başardır ḥāl ü ruḥ / **Bā’is-i dāğ-ı dil ü hūn-ı cigerdir** ḥāl ü ruḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35,

Beyit 1). [bā 'is-i dāğ-ı dil ü hūn-ı ciger,
]

bā- 'izz ü kerem: cömertlik ve itibarla.

Dür ki ammā rū-nümā olduğda **bā- 'izz ü kerem** / Pertev-endāz oldu dünyā üzre çok mäh-ı münir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel Kit'a 13, Beyit 6). [bā- 'izz ü kerem,]

bāk: korku, kaygı, çekinme.

'Andelîb-i zârveş rüsvâ olursam da ne **bāk** / İster ey ruhsâr-ı gül hep 'âlemi güldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4). [bāk,]

bak-: hâlini görmek, vaziyetini gözlemlemek.

Eşk-i revân-ı dîdeme **bak** eyle merhamet / Ey 'işve-cûy-ı tâze-cüvân söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 3). [bak,]

Şeref-i ceddiñ unut zâtıña **bak** ey Zihnî / Derk kıl vâriş-i eb olmadığın zâde-i Nüh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 5). [bak,]

Hırka-ber-düş bâde-nüş ol eyle terk-i mäsivâ / Zihniyâ **bak** lezzet-i rind ü kalenderlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 5). [bak,]

bak-: aldırış etmek, ilgilenmek, değer vermek.

Bakma hod-bîn rakîbâna benim iki gözüm / Tıfl-ı âhû nîgehim şüh ü şenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 1). [bakma, -ma]

bak-: bakmak, nazar etmek; seyretmek.

Süz-ı şevk-i la'l-i yâkûtı yakar cân ü dili / Germle **bağdıķca** reng-i âteş-i seyyâleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 2). [bağdıķca, -dıķca]

Havfım oldur yüz tuta bir gün beyâbân semtine / Zihnî-i dîvâne-hû **bağdıķca** âhû çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 5). [bağdıķca, -dıķca]

bakış: bakış, nazar.

Nedir bu hoş **bakışlar** bu tebessümler bu imâlar / Müheyyâdır dil ü cân söyle neyse maṭlabıñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [bakışlar, -lar]

Nedir ağıyâra bu gizli **bakışlar** ikide birde / Yeter ey şüh-meşreb Zihnî-i zârı uşandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 5). [bakışlar, -lar]

bak hele: hele bir bak.

Bak hele sâkî ne hoş mey çağıyor / Süzölüp nergis-i mestî açıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 1). [bak hele,]

baki: ebedî, sonsuz.

Ebedî **bakîdir** anıñ himem-i müntahabı / Hâl-i mevtinde daḥı hâl-i hayâtında gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 7). [bakîdir, -dir]

bakılsa: düşünülse, dikkat edilse.

Dîvâne-i 'aşkız yine ey Zihnî **bakılsa** / 'Aklıyla Felâṭun-ı zamân câhilimizdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 5). [bakılsa,]

bākire ol-: *el değmemiş olmak.*

Ğabğab-ı yār gülşen ü İreme vermem
bi'llāh / **Olsa** rümmān-ı cinān **bākire**
duhter memesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 199, Beyit 2). [*bākire ol-*,]

bāl et-: *kanat çırpma. II uçmak. II pervane gibi kanat çırpma.*

Ne yanmış tāb-ı ruhsāra ne h^vāhiş
eylemiş la'liñ / Ki sa'yiñ saht-dil zāhid
ne mūm etmiş ne **bāl etmiş** (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [*bāl et-*,]

bāl ü per-i kudsiyān: *meleklerin kol ve kanatları.*

Bir pādişāh-ı dīn-i mübīndir ki pāyına /
Ferş-i zemīni **bāl ü per-i kudsiyān** olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 6, Beyit 29).
[*bāl ü per-i kudsiyān*,]

bālā: *yüksek, yüce, âlî.*

Gizlenir bir gūşesinde tā-be-‘arş nü-
felek / Öyle ki **bālā** kurulmuş bārgāh-ı
Mevlevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 202,
Beyit 3). [*bālā*,]

bālīn ü pister: *yastık ve yatak.*

Ārzū-yı meh-ruhuñla şubha dek āh
eylemek / ‘Ālemiñ **bālīn ü pister** üzre
h^vābından lezīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 42, Beyit 2). [*bālīn ü pister*,]

bā-luṭf u ‘ināyet ‘afv eyle-: *ihsan ve lütufla affetmek.*

‘Afv eyle emān bendedir hep cürm ü
kabāhat / **Bā-luṭf u ‘ināyet** (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 8). [*bā-luṭf u*
‘ināyet ‘afv eyle-,]

baña: *birinci teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış şekli. II Kilisli Zihnî.*

Hüsrev-i ‘aşkım kalem-rev mülket-i
ğamdır **baña** / Derd-i sīnem bir
mükerrem şadr-ı a‘zamdır **baña** (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 1). [*baña, -*
a]

Hüsrev-i ‘aşkım kalem-rev mülket-i
ğamdır **baña** / Derd-i sīnem bir
mükerrem şadr-ı a‘zamdır **baña** (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 1). [*baña, -*
a]

Şol ki dūşımda melāmet hırka-i
peşmīnesi / Ferve-i semmūr-ı şāhen-şāh-
ı‘ālemdir **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 2, Beyit 2). [*baña*,]

‘Akl ü fikrim her biri mānend-i Eflāṭūn-ı
çarḥ / Şāhib-i tedbīr ü düstūr-ı
mükerremdir **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 2, Beyit 3). [*baña, -a*]

Meclisim peygüle-i hasret şarābım hūn-ı
dil / Kāse-i zehr-i melālet sāğar-ı
Cem’dir **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 2, Beyit 4). [*baña, -a*]

Havf eder benden cüyüş-ı bī-hāzer āl-ı
felek / Tīg-ı āhım elde bir şemşīr-i
Rüstem’dir **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 2, Beyit 5). [*baña, -a*]

Eylerim zīr ü zeber mülk-i vücūd-ı
düşmeni / Leşker-i āh-ı şehir münkād ü
mülzemdir **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 2, Beyit 6). [*baña, -a*]

Tab‘-ı pākım bezm-i hāş-ı şevketümde
rūz u şeb / Bir nedīm-i ‘ārīf-i üstād-ı
a‘lemdir **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 2, Beyit 7). [*baña*,]

Kār kılmaz tîr-i bî-te'sîr-i ٲa'n-ı
münkirân / Şıdķ-ı dil bir  al'a-i mazbûٲ
u mu kemdir **ba a** (*Kilisli Zihn  D v n *,
Gazel 2, Beyit 8). [*ba a*,]

B s eder 'u    -ı cümle  sit n-ı
devletim / Z hn y  bu rütbe-i v l  ki
hem-demdir **ba a** (*Kilisli Zihn  D v n *,
Gazel 2, Beyit 9). [*ba a*,]

B -h de kel m  **ba a** söyletme H d y  /
Her nu k m  bir dürr-i bah - ver-i 'a   et
(*Kilisli Zihn  D v n *, *Gazel 23, Beyit 3*).
[*ba a*,]

Mücerreddir lib s-ı f hrdan  ol r tbe
g  l m kim / **Ba a** z b  gelir d b  v 
atlasdan nemed  imdi (*Kilisli Zihn *
D v n , *Gazel 203, Beyit 3*). [*ba a*,]

Ba a da y r  k lup tev   -i B r  n -geh n
/ Dilde bir 'a  -ı ma abbet  aynad 
m nend-i yem (*Kilisli Zihn  D v n *,
Kaside 3, Beyit 32). [*ba a*,]

 undi **ba a**        en-i r zg r / Bir mey-
  merdüm- gen-i r zg r (*Kilisli Zihn *
D v n , *Kaside 4, Beyit 1*). [*ba a*,]

Bir kes bu çöl-i z r ma h   etmedi meded
/ Göstermez oldu kimse **ba a** r -y  i'tib r
(*Kilisli Zihn  D v n *, *Kaside 5, Beyit 7*).
[*ba a*,]

Y  Rab yeter bu da da a-ı nefis-i p r-
f s n / B -reng n r-ı  ev i **ba a** eyle
  ik r (*Kilisli Zihn  D v n *, *Kaside 5*,
Beyit 16). [*ba a*,]

Y  Rab niy za bende hele yo idi mec l /
Ra m n  bu yolda verdi **ba a** fer   i tid r
(*Kilisli Zihn  D v n *, *Kaside 5, Beyit 43*).
[*ba a*,]

Ne  ikmetdir  iy met  opmad   ad b 'l-
'aceb ol gün / **Ba a** leyl   neh r end  e-i
b -intih d r bu (*Kilisli Zihn  D v n *,
Kaside 7, Beyit 4). [*ba a*,]

Şimdi bir  ayr du' d r **ba a** ancak v cib
/ Var  m dim ki  ab l eyleye Mevl -y 
mu't n (*Kilisli Zihn  D v n *, *Kaside 10*,
Beyit 45). [*ba a*,]

Ba a bu da'v ya bir   hid-i ' dil var kim
/ Edemez kimse benim     m  i   le
 iy m (*Kilisli Zihn  D v n *, *Kaside 12*,
Beyit 8). [*ba a*,]

Yetmez serim rik b  n  hem r y-m l
edem / Yok m  na  b-i zev  **ba a** b  -ı
lu fdan (*Kilisli Zihn  D v n *, *Tahmis 5*,
Beyit 3). [*ba a*,]

Edeli p r-i ma abbet **ba a** pend-i n f ' /
Olmada feyz-i H d  g  l me her dem
l mi' (*Kilisli Zihn  D v n *, *Tahmis 6*,
Beyit 6). [*ba a*,]

Neler etdi **ba a** ebr -y   alem-k r n  uc 
/ Bir ya n  ol nige-h-i  amze-i   n-b r n 
uc  (*Kilisli Zihn  D v n *, *Tahmis 7, Beyit*
1). [*ba a*,]

ba a: *birinci teklik  ah s zamirinin*
yönelme çöl eki almış  ekli. II     .

Sensiz ey meh meclis-i '  ret  ar m
olsun **ba a** / C n   dilden  ayr ile  lfet
 ar m olsun ba a (*Kilisli Zihn  D v n *,
Gazel 3, Beyit 1). [*ba a*,]

Sensiz ey meh meclis-i '  ret  ar m
olsun ba a / C n   dilden  ayr ile  lfet
 ar m olsun **ba a** (*Kilisli Zihn  D v n *,
Gazel 3, Beyit 1). [*ba a*,]

Ey  eh-i mülk-i mel  at   k-p yi n var
iken /  rz -y  r tbe-i rif'at  ar m olsun
ba a (*Kilisli Zihn  D v n *, *Gazel 3, Beyit*
2). [*ba a*,]

Görmesem ger bezm-i p r-env r-ı
d d r n  seni n /    r-ı 'Adn   ravza-i
cennet  ar m olsun **ba a** (*Kilisli Zihn *
D v n , *Gazel 3, Beyit 3*). [*ba a*,]

Ben ğarībe olmasa zevk-i şafā-yı
vuşlatıñ / Çekmezem bir dem ğam-ı
ġurbet ħarām olsun **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 4*). [*baña,]*

Ġayr-i ħüsn-i bî-mişālin vaşf edersem bir
dañı / Mañlaş-ı Zihnî ile şöhet ħarām
olsun **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 5*). [*baña,]*

Dāġlar sīnemde rengīn ğonce-i güldür
baña / Nevħa-i dil ħoş-nevā-yı zār-ı
bülbüldür baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 1*). [*baña,]*

Dāġlar sīnemde rengīn ğonce-i güldür
baña / Nevħa-i dil ħoş-nevā-yı zār-ı
bülbüldür **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 1*). [*baña,]*

Güşe-i fırkatde her şeb ħasret-i la'liñ ile
/ Çeşm bir cām-ı leb-ā-leb ħūn-ı dil
müldür **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 2*). [*baña,]*

Böyle sevdāya tolaşmazdım ne kim etdi
ise / Eyleyeyin āh o pīç-ā-pīç-i kāküldür
baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 3*). [*baña,]*

‘Andelīb-i zārveş rüsvā olursam da ne
bāk / İster ey ruhsār-ı gül hep ‘ālemi
güldür **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4*). [*baña,]*

Zihnīyā bir sāde-fes āfet hevāsıyla
müdām / Serde sevdā-yı maħabbet tūrfе
püsküldür **baña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 5*). [*baña,]*

İrfāni-i taħķīki **banā** eyle nümāyān / Nā-
dān gibi dil-bend-i füsūn eyleme Yā Rab
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 6*). [*banā,]*

Sūziş-i fırkat-i cānāna ğöre ey Zihnî /
Baña ehven görünür āteş-i dūzahda
‘āzāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 9*). [*baña,]*

Bilmem unuttum şorma **baña** dün
dedikleriñ / Ammā vişāle dā’iri ezberde
kaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4*). [*baña,]*

Vādi-i sevdā-yı zülfüñde tekāpūlar **baña**
/ Ehl-i zevkuñ gece seyr-i māh-tābindan
leżīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 3*). [*baña,]*

Vermez metā’-ı vaşlı **baña** nağd-i cān ile
/ Ağyār-ı nā-bekāra varur nā-becā verir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 4*). [*baña,]*

Şanma bir laħza **baña** nazra-i eşfāk eyler
/ Dem-be-dem katlime teşmīr-i yed ü sāk
eyler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 1*). [*baña,]*

Bu şeb ey māh bezme geldin ammā /
Baña bir ‘ālem-i rü’yāya beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 6*). [*baña,]*

Baña bīġānedir zevk ü şafā-yı meclis-i
‘işret / Enīsīm mūnisīm şimdī ğam ü
endūh ü miñnetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 2*). [*baña,]*

Cemāl-i pākini bu çeşm-i zāhir birle seyr
etdir / **Baña** yek-nazrası ser-māye-bağş-ı
‘izz ü devletdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 9*). [*baña,]*

Baña cem’iyyet-i esbāb teklīf olmaz ey
gerdūn / Kimi ğördüñ reh-i ‘aşk içre
meyl-i mülk ü māl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 6*). [*baña,]*

Nisbet etdim serv-i bālāya kadd-i pūr-
cilvesin / Kim belā oldu **baña** her dem
cezā-yı māyelīk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 6*). [*baña,]*

Beyt-i ma’mūr-ı felek kaddiyle reşk
eyler **baña** / Şadme-i ‘aşk ü maħabbetle
‘aceb vīrāneyim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 4*). [*baña,]*

Baňa kıssām-ı ezel kıldı kerem mülk-i gamı / Kimse dahl eyleyemez Zihnî benimdir o benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 7*). [*baňa,]*

Düşdi bu mülk-i fenâ içre **baňa** kur'a-i gam / Cümle-i varımı versem de bulunmaz bedelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 2*). [*baňa,]*

Bīm-i cevri-i çarh-ı mekkârı unutturduñ **baňa** / Nim-nigāh-ı gamze-i pür-mekr cādūlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 5*). [*baňa,]*

Ğayr ile dest-be-dest zevk-i temāşāya gider / Nazar etmez **baňa** ol māh geçer yanımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 4*). [*baňa,]*

Baňa şemşir-i cefā-keş olur ağıyāra velī / Nigeh-endāz-ı vefā tır-i tegāfūl yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 4*). [*baňa,]*

Şol dem ki **baňa** zūlf ü ruḥuñ mültemes oldu / Nazārıma hep sünbül ü gül ḥ^vār ü ḥas oldu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 1*). [*baňa,]*

Ben elimle gam-ı hicrânına düşdüm yārîñ / Bu muşibet **baňa** Zihnî pek işābet oldu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 5*). [*baňa,]*

Ey şabā 'arz etme bûy-ı sünbül-i bāğı **baňa** / Ter-dimāğ etmiş dil ü cānım hevā-yı kākūli (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 2*). [*baňa,]*

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ **baňa** zālīm felek / Bezm-i firḫatde mey-i ḥasretle bī-hoş eylediñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 3*). [*baňa,]*

Vādî-i ye'se atup birden ferāmūş eylediñ / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ **baňa** zālīm felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 5*). [*baňa,]*

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ **baňa** zālīm felek / Kārım oldu gurbet illerde benim āh u fiğān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 8*). [*baňa,]*

Benden özge kalmadı bir bī-murād ancak hemān / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ **baňa** zālīm felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 10*). [*baňa,]*

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ **baňa** zālīm felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 13*). [*baňa,]*

bā-nāz-ı nî'am: *sevimli, kişiye hoş gelen nimetler.*

Eyledi seccādeyi teslīm o zāt-ı erşede / Kendisi uḥrāya teşrīf etdi **bā-nāz-ı nî'am** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 26*). [*bā-nāz-ı nî'am,]*

bāng-ı ceres: *çan sesi (develerin boynundaki çanların çıkardığı ses bağlamında).*

Sırrıma öyle yakīn gelmiş ki kārban-ı 'adem / Gūş-i cāna tıldı her zerrātdan **bāng-ı ceres** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 3*). [*bāng-ı ceres,]*

bāng-ı ceres ol-: *çan sesi (gibi) gelmek.*

Āgāh-ı dilim kāfile-i mülk-i 'ademden / Āvāze-i ney gūşıma **bāng-ı ceres oldu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 2*). [*bāng-ı ceres ol-,]*

bā-'ömr-i bī-nihāye: *sonsuz ömür ile.*

Bā-'ömr-i bī-nihāye görsün felekde vāye / Şalsın keremle sāye çok tıfl-ı nāzenīne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 10*). [*bā-'ömr-i bī-nihāye,]*

bā-‘ömr-i dırāz: uzun ömürle.

Bahtı yāver ola her kārda **bā-‘ömr-i dırāz** / Olmaya şadme-i evzā-ı felekden hā’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 11, Beyit 4). [bā-‘ömr-i dırāz,]

bā-‘ömr-i mezîd: artan, uzayan ömürle.

Zāt-ı pāki ber-murād oldukça **bā-‘ömr-i mezîd** / Zabt ede her demde bir iklîmi ol şahib-kırân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 1, Beyit 7). [bā-‘ömr-i mezîd,]

bār: eziyet, keder, üzüntü.

Bārsız üftādeye seyr-i gülîstān ‘abeş / Dil-bere dil-dādesiz sevdiği devrañ ğalať (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 2). [bārsız, -sız]

bārān misālî: yağmur gibi (gözyaşının akması yağmurun yağmasına benzetilmiştir.).

Bārān mişālî dökdi gözüm eşk-i hasreti / Her bir müjemden oldı revān cū-yı çeşmesār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 5). [bārān mişālî,]

bārān-ı ğam: gam yağmuru. II çok fazla keder, üzüntü.

‘Arş lertzān etdi vā-veylā-yı ehl-i beyt o dem / Şaçdı bu hasret melā’ik üzre **bārān-ı ğamı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 12). [bārān-ı ğam,]

bārek’allah: beğeni ve övgüyü dile getirmek için ‘Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu olsun, maşallah’ anlamında bir dua sözü.

Bārek’allah sende bu nev taze dil-berlik nedir / Sözde şekerlik bu yüzde hū’ab-ı esmerlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1). [bārek’allah,]

Bārek’allah tūlū’ etdi mübārek ramazān / Nūr u fer-bağış-ı dil ü dīde-i ehl-i imān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 1). [bārek’allah,]

bārek’allah de-: Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu olsun demek.

Āşafā baħr-kefā bu sefer-i pūr-zafer / **Bārek’allah dedi** sükkān-ı semavāt ü zemīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 40). [bārek’allah de-,]

bārgāh-ı ‘izzet: yüce makam.

Ol şehiñ seyrinde bir cevlangēh ednā zemīn / **Bārgāh-ı ‘izzetinde** çarħ bir köhne hīyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 17). [bārgāh-ı ‘izzet,]

bārgāh-ı Mevlevî: Mevlevî divanı.

Gizlenir bir gūşesinde tā-be-‘arş nüh-felek / Öyle ki bālā kurulmuş **bārgāh-ı Mevlevî** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 3). [bārgāh-ı Mevlevî,]

bārgāh-ı rif‘at: yüce makam.

On sekiz biñ ‘āleme tolmüş şadā-yı şevketiñ / Hem-ser-i ‘arş-ı berīndir **bārgāh-ı rif‘atiñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 7). [bārgāh-ı rif‘at,]

bārgēh-i kadr: değerli dergāh.

Reşk eder **bārgēh-i kadrine** tāķ-ı eflāk / Fazl-ı şahrāsına darb eyleyeli çetr ü

hıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 24). [bārgēh-i kadr,]

bārgēh-i rif‘at-ı şeyh: şeyhin (Abdülkâdir Geylânî) yüce eşiği.

Cem‘-i kuṭbiyyet ü ferdiyyet ü gavṣiyyet ile / Se sütün üzre ṭurur **bārgēh-i rif‘at-ı şeyh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 15). [bārgēh-i rif‘at-ı şeyh,]

bāri: bari, en azından, hiç olmazsa.

Evvel gün eyā māh dedik vaṣl ola ferdā / Dün olmadısa **bāri** bu ṣeb olsa ne mānî‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 2). [bāri,]

bār-ı girān-ı cevır ü kahr: cefa ve eziyetin ağır yükü.

Felek **bār-ı girān-ı cevır ü kahrı** / Ebed kaldırmadı ol nā-tüvāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt‘a 19, Beyit 5). [bār-ı girān-ı cevır ü kahr,]

bār-ı girān-ı raht: at takımının ağır yükü. II aşıkların aşk yolunda çektiği dert ve sıkıntı.

Bir şükūh-ı fakr luṭf etmiş cenāb-ı Hāk bize / Çarḥa tākat yok çeke **bār-ı girān-ı rahtımız** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 2). [bār-ı girān-ı raht,]

bār-ı metā‘-ı ‘akl: akıl sermayesinin yükü.

Sūdāgerān-ı zülf cünūn mülküne gider / **Bār-ı metā‘-ı ‘aklı** çeker hep kaṭār kaṭār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 2). [bār-ı metā‘-ı ‘akl,]

bār-ı ṣalāt ile selām: Allah’ın salat ve selamı.

Ravza-i pür-nūrîna **bār-ı ṣalāt ile selām** / Rāh-ı dilden dem-be-dem olsun revān yüz biñ kaṭār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 58). [bār-ı ṣalāt ile selām,]

bār-ı sıklet: bir durumun baskı ve ağırlığının verdiği gönül darlığı, can sıkınlığının yükü.

Cihānda zindegī-i cānım ancak vaṣl-ı cānāndır / Dem-i firḳatde öz rūḥ-ı revānum **bār-ı sıkletdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 4). [bār-ı sıklet,]

bār-ı vefā: sözünde durma, sözünü yerine getirme yükü.

Vermedi ol serv-ḳadd **bār-ı vefādan** eser / Niçeleri pâyına eşk nişār eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 4). [bār-ı vefā,]

bāriş-i cūd: cömertlik yağmuru.

Bāriş-i cūdından olur neṣ‘e-yāb / Sünbül ü gül yāsemen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 20). [bāriş-i cūd,]

bāriş-i zulmet: cefa, eziyet yağmuru.

Ebr olur āhım o leb-teşne şehīdi anıcaḳ / Yağdırur **bāriş-i zulmet** be-revā-yı Emevī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 5). [bāriş-i zulmet,]

bārūt: barut. II can; beden.

Dil verip püskürme hāl-i yāre yakma
cānıñı / El-hāzer dūr et şerār-ı āteşi
bārūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
159, Beyit 4). [bārūt,]

baş-: basmak, ayağı yere koymak.

Nere **başsa** kadem-i yümn-i himem
maḳdemini / Bulur āsāyiş ile kaşr-ı
hükümet temkîn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 10, Beyit 8). [başsa, -şa]

baş-: bürümek, kaplamak.

Şām-ı firḳatde şehāb-ı fikr-i zülf etdi
zuhūr / **Başdı** dil şahrāsını deycūr deycūr
üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173,
Beyit 2). [başdı, -dı]

baş: baş, kafa.

Zihniyā ben şeh-süvār-ı sāha-i ‘aşkı
bugün / ‘Aks-i mîh-i na‘l-i esb-i yārdur
başımda tāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
30, Beyit 5). [başımda, -ım, -da]

Zülfün ne gün ki **başımıza** sāyedār olur /
Cem‘-i raḳīb-i fitneverān tār-mār olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 1).
[başımıza, -ımız, -a]

Hüsni yāre gerçi kim revnaḳ-fezādır
sāde fes / **Başıma** bir ṭurfe püsküllü
belādır sāde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 97, Beyit 1). [başıma, -ım, -a]

Zihniyā şāh-ı cihāna ser-fürü eyler mi hîç
/ **Başıma** mülk-i maḥabbetde giyen iklîl-
i ‘aşḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119,
Beyit 5). [başına, -ı, -(n)a]

Fitne-i çeşmi dil ü cānıma bir ṭurfe belā /
Kākül-i ḥam-be-ḥamı **başıma** bir ṭül-ı
emel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137,
Beyit 3). [başıma, -ım, -a]

baş eg- [D]: saygı göstermek için baş
eğerek selamlamak. II itaat etmek.

Baş eger dergehine ḥalḳ-ı cihān elbetde
/ Feyz-i Ḥaḳḳ’ıñ sebebi ḥazret-i
Mevlānā’dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
77, Beyit 4). [baş eg-,]

Zihniyā **baş egmeyiz** bu dehr-i dūna
ba‘d-ez-în / Zirve-i Ḳāf-ı maḥabbetde
ḳuruldı taḥtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 91, Beyit 5). [baş eg-]

Baş egip ḥüsni rızā vermekden özge
çāre yok / Her ne kim hüküm eyler ol
sultān-ı iḳlīm-i ḳazā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kit’a 18, Beyit 10). [baş eg-,]

Zerre ḳadar etmem şu fenā ‘āleme rāḡbet
/ Dünyā-yı denīye daḥı **baş egmezem**
elbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2,
Beyit 5). [baş eg-,]

baş eg- [D]: secde etmek; karşısında
eğilmek.

Her cāyda etdikce terāvīhi edā ḥalḳ / Biz
baş egelim gūşe-i ebrū-yı bütāna (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 7). [baş
eg-,]

Ey ki ṭāḳ-ı ebruvānıñ gūşe-i mihrāb-ı
feyz / **Baş egip** ecr-i ‘azīm andan alur
erbāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
107, Beyit 1). [baş eg-,]

baş u cān ile [D]: canla başla; var
gücüyle. II seve seve.

Nüh müşiriñe eder cümle bülendān-ı
cihān / **Baş u cān ile** der-i devletine vaż‘-
ı cebīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 14). [baş u cān ile,]

baş ü cāndan geç- [D]: her şeyinden vazgeçmek. II ölmek.

Bizim Maḥmūd Baba göçdi cihāndan / Ferāḡat birle **geçdi baş ü cāndan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 1). [baş ü cāndan geç-,]

baş ver- [D]: başını feda etmek, canından vazgeçmek.

Oldı teslīm-i rızā içdi şehādet cāmını / Dīn için **baş verdi** ol esrār-ı Hakk'ın maḥremi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 11). [baş ver-,]

bā-şafā: gönül huzuruyla, mutlulukla.

Nazar kon **bā-şafā** yek-bār ber-ān 'ālī-himmet-rā / Heme mīdāde est dünyā vü 'uqbā-rā maḥabbet-rā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 7). [bā-şafā,]

başdan aşur- [D]: başından atmak/savmak.

Başdan aşurma Zihni yeter mevc-i ḡayreti / Artar dedikçe cūşa gelir mā-cerā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 5). [başdan aşur-,]

başdan başa: bir baştan (uçtan) bir başa (uca); tamamen, bütünüyle.

Kıldı **başdan başa** ta'tīr dimāḡ-ı encümeni / Lāle vü sūnbül ü reyḥān ü karanfil ü şebbū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 3). [başdan başa,]

bā-şıdk-ı dil: gönlün doğruluğu ile.

Hırka-püşān-ı maḥabbet Zihniyā **bā-şıdk-ı dil** / Cümle maḡbūl-ı der-i Ḥazret

degildir yā nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 5). [bā-şıdk-ı dil,]

başın kaldırma- [D]: bir işi aralıksız sürdürmek. II sürekli secde eder vaziyette bulunmak.

Secdegāhından **başın kaldırmaz** erbāb-ı niyāz / Kible-i maṭlab kaşın ser-tāk-ı miḥrābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 2). [başın kaldırma-,]

başına (çok şey) gel- [D]: kötü bir durumla karşı karşıya kalmak.

Kim olursa felekte mübtelā-yı 'aşk ey Zihnî / Gelir sūy-ı belādan başına çok şey pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 5). [başına (çok şey) gel-,]

başına getir- [D]: aklına getirmek, hatırlamasını sağlamak.

Dil-i dīvāne baḡs-ı kākülünden kıl ü kāl etmiş / Meger sevdā **getirmiş başına** bī-cā ḡayāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 1). [başına getir-,]

başına götür- [D]: aklına getirmek.

Ger zuḥūr eylese bir 'ālim-i ser-ḡayl-i ḡavāş / **Getürür başına** biñ maḡlaṭa-i ta'n-ı 'avām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 5). [başına götür-,]

başına giyinen: başına takan (kişi).

Tācdārān-ı cihāna hiç kılmaz ser-fürü / **Giyinen** devletlü **başına** külāh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 4). [başına giyinen,]

başka: bilinenden ayrı, farklı, değişik.

Okeyup vaşında ol çeşm-i gâzâlıñ bir gâzel / Zihniyâ erbâb-ı bezmi **başka** hâl etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gâzel 15, Beyit 5). [başka,]

Çok nev-hırâm serv-kadân var bu bâğda / O gül-fidânı görmeli **başka** edâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gâzel 75, Beyit 2). [başka,]

Dem-i ‘uşşâkdan özge nevâ ey şâh-ı nâz etmem / Niyâza perde açsam büselikden **başka** sâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gâzel 155, Beyit 1). [başka,]

Başka lezzet bahş eder cânâ nemekdân-ı zenañ / Gerçi hâliñdür simât-ı bezm-i hüsnüñ fülfuli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gâzel 205, Beyit 4). [başka,]

bir başka: bir başka, farklı.

Şâl rengine dahı söz yok leâfetde velî / Nev-resâna **başka bir** cilve-nümâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gâzel 97, Beyit 3). [başka bir,]

Başka bir tâb ü terâvet verdi rûy-ı yâre hañ / Tâze sünbüldür ki bitmiş gülşen-i ruhsâre hañ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gâzel 110, Beyit 1). [bir başka,]

Gül-ruhân ü serv-kadân seyr ü temâşâyâ gider / Şahñ-ı ‘âlem **başka bir** zîb-i gülistândır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gâzel 166, Beyit 3). [bir başka,]

Kaşd edip mazlûma ol zâlim emânsız cânına / **Başka bir** huşk-ı bahâne etdi ‘ayn-ı iftirâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit 6). [başka bir,]

başla-: başlamak, bir işi yapmak üzere harekete geçmek.

Figân ü âh-ı ‘âlem-sûza **başla** ey dil-i mañzûn / Zamân-ı mâtem-i şâh-ı şehîd-i Kerbelâ’dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 14). [başla-,]

başlar üstünde gez- [D]: birilerini denetlemek, kontrol etmek. II çok değer görmek.

Başlar üstünde gezer nâz ile şeh-zâde gibi / Sevdigim tıfl benim Zihni beş on dâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gâzel 81, Beyit 5). [başlar üstünde gez-,]

bast-ı şu ‘â‘ eyle-: ışığını yaymak.

Âftâb-ı ‘izz ü şânıñ eylese bast-ı şu ‘â‘ / Tütiyâdır çeşm-i vañdet-bîne hâki râhınıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 8). [bast-ı şu ‘â‘ eyle-,]

bat-: batmak (diken batmak bağlamında).

Münkir-i gülzâr-ı füyûzâtınıñ / Çeşmine **batmış** diken-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 36). [batmış, -mış]

bat-: gömülmek; çokluğundan dolayı bir şeyin aşırı derecede etkisine maruz kalmak.

Yetişdi hâşılı sâhil-serây-ı makşada herkes / Fañat ey Zihni ben gird-âb-ı bañr-ı haşrete **batdım** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gâzel 151, Beyit 7). [batdım, -dım, -m]

bâtın: görünmeyen, gizli olan.

Hâzret-i Sultân Bahâü’-d-dîn şâh-ı Nakş-bend / Dem-be-dem te’şîr eder **bâtında**

feyz-i himmeti (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 8*). [*bâtında, -da*]

bay: zengin.

Vefâ kılmaz ne **bây** ü ne gedāya çarḥ-ı nā-hem-vār / Şaḳın dil-beste olma ḥubb-ı-cāh ü māl-ı dünyāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 6*). [*bây,]*

bây ü gedây: zengin ve fakir.

Bu cāy-ı dil-fezāyı eyledi himmetle ābādān / Zihî maḳbūl ü merḡūb oldı hep **bây ü gedây** içre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 2*). [*bây ü gedây,]*

bây ü gedā: zengin ve fakir. II herkes (*oruç tutanlar bağlamında*).

Ne mübārek meh-i ḥayr ü berekāt-efzādır / Şeb ü rûzı ki eder **bây ü gedâyı** şādān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 9*). [*bây ü gedā,]*

bāz et-: açmak. (*Lütuf kapısını açmak, ihsanda bulunmak bağlamında*).

Zihnî o şāh-ı mülk-i nāz etmez der-i iḥsānı bāz / Olmuş aña arz-ı niyāz ḡāyet muḥāl-ender-muḥāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 9*). [*bāz et-,]*

bāz eyle-: açtırmak. II (*sırrını*) söyletmek.

Rāz-ı dil açmazdım ammā olsa 'ālem ḥalkı bir / Bir nigeḥle eyledi ol dīde-i şeh-bāz **bāz** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 4*). [*bāz eyle-,]*

bāzār-ı cihān: dünya pazarı.

Kıymet-i zātınla dest-i kudret-i Rabb-ı ḡafūr / Verdi **bāzār-ı cihāna** revnaḳ-ı 'izz ü sürūr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 16*). [*bāzār-ı cihān,]*

bāzār-ı dehre çık- [D]: dünya pazarına çıkmak.

Maḳşadı būs-ı yed-i dildāra nā'il olmadır / Kim **çıkar bāzār-ı dehre** şatılur her sāl gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 3*). [*bāzār-ı dehre çık-,]*

bāzār-ı mahabbet: aşk, sevgi pazarı.

Olma **bāzār-ı mahabbetde** metā'-ı ḡam-fürüş / Zihniyā şāh-ı serīr-i vaşl kılmışdır yasaḡ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 7*). [*bāzār-ı mahabbet,]*

ba'zı cihān kallāşı: dünyadaki bazı iki yüzlü kimseler.

Nefsini tanımadan **ba'zı cihān kallāşı** / Zāhid-i ḥuşkuñ eder dīnine imānına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 7*). [*ba'zı cihān kallāşı,]*

bāz-ı kāf-ı nazm: şiir daḡının doğanı.

Bāz-ı kāf-ı nazmım ey Zihnî beni fehmi eyle kim / Kim semend-i ṭab' eder ber-īn dil-i mümtāz tāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 5*). [*bāz-ı kāf-ı nazm,]*

be-'ālem: dünyaya.

Be-'ālem kīst ger mī-güyi egnün ḳuṭb-ı feyz-āṣār / Ser-efrāz-ı kalender şāh Ser-mest mürşid-i āḡāḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 10*). [*be-'ālem,]*

becāy-ı mey: şarap yerine.

Cümleden Dervîş Beg'ün ferzendi bu
'Osmân Beg'e / Genç iken hûn-ı ecel
şundi **becāy-ı mey** aña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 18, Beyit 4). [becāy-ı mey,
]

be-de'b-i iz'ân: anlayış tarzıyla.

Gevher-i tab'ımı ol mîr-i kerem-ārānî /
Eyledim pâyına îşâr **be-de'b-i iz'ân**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
13). [be-de'b-i iz'ân,]

bedel: karşılık, bir şeyin yerine verilen.

Düşdi bu mülk-i fenâ içre baña kūr'a-i
gam / Cümle-i varımı versem de
bulunmaz **bedelim** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 152, Beyit 2). [bedelim, -im]

bedel: bir şeyin yerini tutan başka bir
şey. II benzer.

Ey pādşeh-i hûsn demek mahz-ı haṭādır /
Rûm u Habeş'e ḥal ü 'izārîñ **bedelidir**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 3).
[bedelidir, -i, -dir]

bed-hû: kötü huylu (düşman/rakip).

Seniñdir ḥükm hep ver ḳatl-i 'ām-ı
'aşıḳıñ yek-ser / O **bed-hû** fitne-cû
a'dāları i'dāmdan soñra (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2). [bed-hû,]

bed-hûy: kötü huy (sevgilinin rakibe
iltifât bakışı atması bağlamında).

Rû-be-rû aḡyāra eylersiñ nigāh-ı iltifāt /
Ey cefa-cû gitmedi āḫir bu **bed-hûyuñ**

seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129,
Beyit 4). [bed-hûyuñ, -uñ]

bed-likā: çirkin yüzlü, suratsız. II Şimr.

V'ey nice zālîm imiş merdūd imiş ol
bed-likā / Çaldı ḥançer gerdem-i pāk-ı
Hüseyn-i efḥama (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 10). [bed-likā,]

bedreḳa-i nāciyān ol-: kurtuluşa
erenlerin rehberi/kılavuzu olmak.

Bir şāhdır ki peyk-i sebūk-pāy-ı himmeti
/ Rāh-ı hüdāda **bedreḳa-i nāciyān olur**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 28).
[bedreḳa-i nāciyān ol-,]

be-eltāf-ı Hudā: Allah'ın (c.c.) lütfu ile.

Zihnî **be-eltāf-ı Hudā** geldi o tıfla bir
şadā / Kıldı bu tārīḫi nidā yā maẓhar-ı
ḥubb-ı 'Alî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5,
Beyit 9). [be-eltāf-ı Hudā,]

be-fermāneş: onun emriyle.

Be-yā ey dil-şode Zihnî me-kon ihmāl
der-zinhār / Müsellem şov **be-fermāneş**
be-dih ez-cān ü dil ikrār (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [be-
fermāneş,]

be-fermān-ı hudā: Allah'ın emriyle.

Hānedān-ı Kilis'iñ eşrefi Keçik-zāde /
Kıldı teşrîf **be-fermān-ı Hudā** uḫrāya
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 1).
[be-fermān-ı hudā,]

be-fermān-ı Hudā-yı ḡayūr: hamiyet
sahibi Allah'ın (c.c.) emriyle.

Dest-i ehlinde **be-fermān-ı Hudā-yı ğayūr** / Hep hücum üzre turur haşma berāy-ı i'dām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 18). [be-fermān-ı hudā-yı ğayūr,]

be-feyz-i bād-ı 'aşk: aşk rüzgârının bereketi.

Ravza-i hüsninde açılmış **be-feyz-i bād-ı 'aşk** / Fülful ü al-i gül-i pür-zîb ü ferdir hâl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 4). [be-feyz-i bād-ı 'aşk,]

be-feyz-i himmet-i Ya'küb nām-dār: meşhur Yakûb'un ihsanının bereketi için.

Yâ Rab be-'ıtr-ı şämme-i 'atâr-ı sūk-ı dîn / Yâ Rab **be-feyz-i himmet-i Ya'küb nām-dār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 30). [be-feyz-i himmet-i Ya'küb nām-dār,]

beg: buyruğu yürüten, sözü geçen kimse, bey. II sevgili.

Tâkat-i nezzâre kalsın mı dil-i 'uşşâkda / Çeşm-i ser-hoşuñ **begim** hışm ü celâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 6). [begim, -im]

beg ü paşa: paşa ve bey.

'Arz eder hâlin **beg ü paşaya** ebnā-yı zamān / Bir melâzı herkesiñ 'âlemde vardır lâ-cerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 8). [beg ü paşa,]

begenme-: beğenmemek, hoşuna gitmemek.

Müretteb eyledikçe bezm-i 'ayş ü nûş-ı kurbıyyet / **Begenmez** kim ede ğilmān-ı

huldı sâkî-i ra'nâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 23). [begenmez, -mez]

begim: sevgili.

Fikr-i la'liñ ile tıb-hâne-i hülyâda **begim** / Zahm-ı pür-hün-ı dil-i hastaya merhem yaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 4). [begim,]

be-hakk-ı Ahmed-i muhtâr ü müctebâ: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı Ahmed-i muhtâr ü müctebâ** / Yâ Rab be-hakk-ı Hâzret-i Şiddîk-ı yâr-ı ğâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 20). [be-hakk-ı Ahmed-i muhtâr ü müctebâ,]

be-hakk-ı Ahmed-i Şâh Dihlevî-diyâr: Dehlevîli Şah Ahmed'in hakkı için.

Yâ Rab be-hakk-ı h'âce-i Cānān-ı ceyb-i Hâk / Yâ Rab **be-hakk-ı Ahmed-i Şâh Dihlevî-diyâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 37). [be-hakk-ı Ahmed-i Şâh Dihlevî-diyâr,]

be-hakk-ı 'Ārif-i dil Rîvgerî-i yâr: sevgili Ārif-i Rîvgerî hakkı için. (Hâcegân silsilesine mensup mutasavvıftır.)

Yâ Rab be-hakk-ı h'âce-i ser-şaff-ı H'âcegân / Yâ Rab **be-hakk-ı 'Ārif-i dil Rîvgerî-i yâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 26). [be-hakk-ı 'Ārif-i dil Rîvgerî-i yâr,]

be-hakk-ı Bâkî-i Bi'llâh-ı Kirdgâr: Cenâb-ı Hak, Bâkî Billâh hakkı için. (Bâkî Billâh, Semerkantlı Kadı Abdüsselâm Halacî'nin oğludur.

Nakşibendî tarikatını Hindistan topraklarında kökleştirmeyi başarmıştır.)

Yâ Rab **be-haqq-ı Emkenekî murğ-ı lâ-mekân** / Yâ Rab **be-haqq-ı Bâkî-i Bi'llâh-ı Kirdgâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 33). [*be-haqq-ı Bâkî-i Bi'llâh-ı Kirdgâr,]*

be-hakk-ı Ca'ferân-ı Haydarî-vakâr: Hz. Ali gibi haysiyetli Caferlerin hakkı için.

Yâ Rab **be-haqq-ı müftehir-i irş-i lâ-fetâ** / Yâ Rab **be-haqq-ı Ca'ferân-ı Haydarî-vakâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 22). [*be-haqq-ı Ca'ferân-ı Haydarî-vakâr,]*

be-hakk-ı cân-ı velî: Allah dostu kimselerin canının hakkı için.

Yâ Rab **be-haqq-ı cân-ı velî cân-ı 'aşıkân** / Yâ Rab **be-haqq-ı Hazret-i Ser-mest-i kâmkâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 38). [*be-haqq-ı cân-ı velî,]*

be-hakk-ı cümle velî: Allah'ın dostu olan herkesin hakkı için.

Yâ Rab **be-haqq-ı cümle velî cân u gönlümü** / Koyma bu sîc ü hîle-i nefis içre pây-dâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 39). [*be-haqq-ı cümle velî,]*

be-hakk-ı Emkenekî murğ-ı lâ-mekân: Yuvasız kuş Hâce Muhammed hakkı için.

Yâ Rab **be-haqq-ı Emkenekî murğ-ı lâ-mekân** / Yâ Rab **be-haqq-ı Bâkî-i Bi'llâh-ı Kirdgâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Kaside 5, Beyit 33). [*be-haqq-ı Emkenekî murğ-ı lâ-mekân,]*

be-hakk-ı Fârmedî mihr-i tâb-dâr: parlak güneş gibi insanları aydınlatan Ebû Ali el-Fârmedî hakkı için. (Nakşibendî silsilesinin önemli sûfilerinden biridir.).

Yâ Rab **be-haqq-ı Kâsım-ı Cürcânî vü velî** / Yâ Rab **be-haqq-ı Fârmedî mihr-i tâb-dâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 24). [*be-haqq-ı Fârmedî mihr-i tâb-dâr,]*

be-hakk-ı Fârûk-ı pür-ma' delet-şi'âr: adalet nişantıyla dolu, adaletli Hz. Ömer'in hakkı için.

Yâ Rab **be-şıdık-ı Hazret-i Şıddîk Ebû Bekir** / Yâ Rab **be-haqq-ı Fârûk-ı pür-ma' delet-şi'âr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 18). [*be-haqq-ı fârûk-ı pür-ma' delet-şi'âr,]*

be-hakk-ı hâfız-ı dîn muhsin-i reşâd: doğruluk yolunda iyilik eden dîn muhafızlarının hakkı için.

Yâ Rab **be-haqq-ı hâfız-ı dîn muhsin-i reşâd** / Yâ Rab **be-haqq-ı Şeyh Muhammed u luţfvâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 36). [*be-haqq-ı hâfız-ı dîn muhsin-i reşâd,]*

be-hakk-ı hâkim-i irşâd ü hem medâr: irşadın hâkimi hem de dayanağı olan kimsenin hakkı için.

Yâ Rab **be-haqq-ı Nâşır-ı Ahırâr-ı Taşkend** / Yâ Rab **be-haqq-ı hâkim-i irşâd ü hem medâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 31). [*be-haqq-ı hâkim-i irşâd ü hem medâr,]*

be-hakk-ı Haydar-ı Düldül-süvār:
Düldül atına binen, Allah'ın aslanı Hz. Ali'nin hakkı için.

Gerd-i pây-ı tüsen-i şevkıñla rüşen-çeşm kıl / Hâksâr etme **be-hakk-ı Haydar-ı Düldül-süvār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 54). [be-hakk-ı Haydar-ı Düldül-süvār,]

be-hakk-ı Hazret-i 'Osmân-ı zü'l-hayâ: Hayâlî Hz. Osman'ın hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı Hazret-i 'Osmân-ı zü'l-hayâ** / Yâ Rab be-hakk-ı şîr-i Hudâ şâh-ı zü'l-fikâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 19). [be-hakk-ı hazret-i 'osmân-ı zü'l-hayâ,]

be-hakk-ı hazret-i ser-mest-i kâmkâr:
İkbal sahibi Hazreti Serbest'in hakkı için.

Yâ Rab be-hakk-ı cân-ı velî cân-ı 'âşıkân / Yâ Rab **be-hakk-ı Hazret-i Ser-mest-i kâmkâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 38). [be-hakk-ı hazret-i ser-mest-i kâmkâr,]

be-hakk-ı hazret-i şiddik-ı yâr-ı gâr:
mağara dostu Hz. Ebûbekir'in hakkı için.

Yâ Rab be-hakk-ı Ahmed-i muhtâr ü müctebâ / Yâ Rab **be-hakk-ı Hazret-i Şiddik-ı yâr-ı gâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 20). [be-hakk-ı hazret-i Şiddik-ı yâr-ı gâr,]

be-hakk-ı Hazret-i Sultân-ı Enbiyâ:
peygamberlerin sultanı Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı Hazret-i Sultân-ı Enbiyâ** / Yâ Rab be-hakk-ı pâdişeh-i

merhamet-dişâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 17). [be-hakk-ı Hazret-i Sultân-ı Enbiyâ,]

be-hakk-ı h'âce 'Alî feyz-i Hakk nisâr:
Allah'ın feyzini saçan Hâce Ali Râmîtenî hakkı için. (Hâcegân silsilesine mensup mutasavvıftır.).

Yâ Rab be-hakk-ı h'âce-i İncîr-i Fağnevî / Yâ Rab **be-hakk-ı h'âce 'Alî feyz-i Hakk nisâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 27). [be-hakk-ı h'âce 'Alî feyz-i Hakk nisâr,]

be-hakk-ı h'âce-i Bâbâ-yı zü'l-himem:
Himmet sahibi Bâbâ Semmâsî Efendi hakkı için. (Silsile-i aliyye denilen büyük İslâm âlimlerinin on üçüncüsüdür.).

Yâ Rab **be-hakk-ı h'âce-i Bâbâ-yı zü'l-himem** / Yâ Rab be-hakk-ı mîr Külâl-i seyid-tebâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 28). [be-hakk-ı h'âce-i bâbâ-yı zü'l-himem,]

be-hakk-ı h'âce-i Cânân-ı ceyb-i Hak:
Allah'ın ceybi Cânân hocanın (Mirza Mazhar Cân-ı Cânân) hakkı için. (d. 1113/1701 - ö. 1195/1781).

Yâ Rab **be-hakk-ı h'âce-i Cânân-ı ceyb-i Hak** / Yâ Rab be-hakk-ı Ahmed-i Şâh Dihlevî-diyâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 37). [be-hakk-ı h'âce-i Cânân-ı ceyb-i Hak,]

be-hakk-ı h'âce-i İncîr-i Fağnevî:
İncîr-i Fağnevî hakkı için. (Fağnevî, Vâbkîne (Vâbkene) kasabasının İncirfağne köyünde doğdu. Asıl adı Mahmud'dur.).

Yâ Rab **be-hakk-ı h'âce-i İncîr-i Fağnevî** / Yâ Rab be-hakk-ı h'âce 'Alî

feyz-i Hakk nişār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 27). [be-hakk-ı h^vâce-i İncîr-i Fağnevî,]

be-hakk-ı h^vâce-i Ma'sûm-ı muhterem: Muhterem Masûm Efendi'nin hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı h^vâce-i Ma'sûm-ı muhterem** / Yâ Rab be-hakk-ı Seyf-i Hudâvend u kâmkâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 35). [be-hakk-ı h^vâce-i ma'sûm-ı muhterem,]

be-hakk-ı h^vâce-i Yûsuf ziyâ-yı dîn: Dinin ışığı Yûsuf el-Hemedânî hakkı için. (Merv'de "Horasan kâbesi" denilen bir tekke açıp irşad faaliyetlerine başlamıştır.)

Yâ Rab **be-hakk-ı h^vâce-i Yûsuf ziyâ-yı dîn** / Yâ Rab be-hakk-ı nûr-ı dil-i cümle-i kibâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 25). [be-hakk-ı h^vâce-i yûsuf ziyâ-yı dîn,]

be-hakk-ı h^vâce-i zât-ı müceddidî: Dinin temel prensiplerini zedelemeyen zaman içinde yıpranmış bazı hüküm ve kuralları içtihat, kıyas vb. meşrû usûllerle yaşadığı dönemin ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda yenileyen, yeni yorumlar ortaya koyan âlimlerin efendisinin hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı h^vâce-i zât-ı müceddidî** / Yâ Rab be-şâh-ı elf-i düvüm şadr-ı feyzsâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 34). [be-hakk-ı h^vâce-i zât-ı müceddidî,]

be-hakk-ı h^vâce-i ser-şaff-ı H^vâcegân: Hâcegân tarikatının (XII-XV. yüzyıllarda Mâverâünnehir'de faaliyet gösteren ve Orta Asya sûfliğinin

gelişmesinde önemli rol oynayan bir tarikat.) başındaki efendinin hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı h^vâce-i ser-şaff-ı H^vâcegân** / Yâ Rab be-hakk-ı 'Ârif-i dil Rîvgerî-i yâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 26). [be-hakk-ı h^vâce-i ser-şaff-ı H^vâcegân,]

be-hakk-ı Kâsım-ı Cürcânî vü velî: Allah'ın dostu ve Kâsım'ı Cürcânî hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı Kâsım-ı Cürcânî vü velî** / Yâ Rab be-hakk-ı Fârmedî mihr-i tâb-dâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 24). [be-hakk-ı Kâsım-ı cürcânî vü velî,]

be-hakk-ı kutb-ı verâ Veysî-iştihâr: Kâinatın kutbu şöhret sahibi Veysî'nin hakkı için.

Yâ Rab be-pîr-i her dü-serâ şâh-ı Nakş-bend / Yâ Rab **be-hakk-ı kutb-ı verâ Veysî-iştihâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 29). [be-hakk-ı kutb-ı verâ veysî-iştihâr,]

be-hakk-ı mîr Külâl-i seyid-tebâr: Hz. Hüseyin'in soyundan gelen Seyyid Emir Külâl'in hakkı için. (Seyyid Emir Külâl "Silsile-i aliyye" denilen âlim ve velîlerin on dördüncüsüdür. Behâeddîn-i Buhârî Nakşibend hazretlerinin hocasıdır.).

Yâ Rab be-hakk-ı h^vâce-i Bâbâ-yı zü'l-himem / Yâ Rab **be-hakk-ı mîr Külâl-i seyid-tebâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 28). [be-hakk-ı mîr Külâl-i seyid-tebâr,]

be-hakk-ı müftehir-i irs-i lâ-fetâ: "Hz. Ali'den başka yiğit yoktur." mirasıyla övünenin hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı müftehir-i irs-i lâ-fetâ** / Yâ Rab **be-hakk-ı Ca'ferân-ı Haydarî-vaqâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 22). [be-hakk-ı müftehir-i irs-i lâ-fetâ,]

be-hakk-ı Nâsır-ı Ahrâr-ı Taşkend: Taşkentli Nâsır-ı Ahrâr hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı Nâsır-ı Ahrâr-ı Taşkend** / Yâ Rab **be-hakk-ı hâkim-i irşâd ü hem medâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 31). [be-hakk-ı Nâsır-ı Ahrâr-ı Taşkend,]

be-hakk-ı nûr-ı dil-i cümle-i kibâr: bütün büyüklerin, uluların gönlündeki nurun hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı h'âce-i Yûsuf ziyâ-yı dîn** / Yâ Rab **be-hakk-ı nûr-ı dil-i cümle-i kibâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 25). [be-hakk-ı nûr-ı dil-i cümle-i kibâr,]

be-hakk-ı pâdişeh-i merhamet-disâr: Çok merhametli padişahın (Hz. Muhammed) hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı Hâzret-i Sultân-ı Enbiyâ** / Yâ Rab **be-hakk-ı pâdişeh-i merhamet-disâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 17). [be-hakk-ı pâdişeh-i merhamet-disâr,]

be-hakk-ı Seyf-i Hudâvend u kâmkâr: ikbal sahibi Seyf-i Hudâvend'in hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı h'âce-i Ma'sûm-ı muhterem** / Yâ Rab **be-hakk-ı Seyf-i**

Hudâvend u kâmkâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 35). [be-hakk-ı seyfi hudâvend u kâmkâr,]

be-hakk-ı Şeyh Muhammed u lutfvâr: lütuf sahibi Şeyh Muhammed'in hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı hâfız-ı dîn muhsin-i reşâd** / Yâ Rab **be-hakk-ı Şeyh Muhammed u lutfvâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 36). [be-hakk-ı Şeyh Muhammed u lutfvâr,]

be-hakk-ı şîr-i Hudâ şâh-ı zü'l-fikâr: Zülfikârın (Hz. Ali'nin kılıcı) şahı olan Allah'ın aslanının (Hz. Ali) hakkı için.

Yâ Rab **be-hakk-ı Hâzret-i 'Osmân-ı zü'l-hayâ** / Yâ Rab **be-hakk-ı şîr-i Hudâ şâh-ı zü'l-fikâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 19). [be-hakk-ı şîr-i Hudâ şâh-ı zü'l-fikâr,]

behem ol-: toplanmak, bir araya gelmek.

Ser-fürûlar etdi isti'dâd-kârân cümleten / Hâk-i dergâhında sad şevk ile **oldılar behem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 30). [behem ol-,]

be-her gün: her bir gün.

Ğubârîñ sürme çekmek h'âhişiyle çeşm-i nemnâke / **Be-her gün** bekler oldum reh-güzâr-ı mektebiñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 4). [be-her gün,]

be-her-hâl: her durumda, mutlaka.

Dağı vaşla ey ruḥ-ı al olunur ise ger ihmâl / Felegi yaḫar **be-her-hâl** âh ü zâr-

ı âteş-engîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 2). [be-her-hâl,]

be-hüsn-i Hulk-ı Hasan merd-i dîndâr: Dinî inancı güçlü ve inancının gereğini içten ve gerçek bir dinî sevgi ile yerine getiren Hz. Hasan'ın güzelliği hakkına.

Yâ Rab be-nûr-ı ma'rifet-i pîr-i Bâyezîd / Yâ Rab **be-hüsn-i Hulk-ı Hasan merd-i dîndâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 23). [be-hüsn-i Hulk-ı Hasan merd-i dîndâr,]

be-ilhâm-ı Hudâvend-i Kadîr: Her şeye gücü yeten, her şeyin sahibi olan Allah tarafından kulun gönlünde doğan bilgi, sezgi ile.

Mışra'-i sâniye rabt ile iki târîh-i tām / Söyledim Zihnî **be-ilhâm-ı Hudâvend-i Kadîr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 11). [be-ilhâm-ı Hudâvend-i Kadîr,]

be-imdād-ı Hudâ: Allah'ın (c.c.) yardımıyla, inayetiyle.

Söyledim Zihnî **be-imdād-ı Hudâ** târîhini / Oldı pek a'lâ müretteb nev-serây-ı dil-fezây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 5). [be-imdād-ı Hudâ,]

be-ıtr-ı şämme-i 'attâr-ı sūk-ı dîn: din çarşısının aktarının güzel kokusuyla.

Yâ Rab **be-ıtr-ı şämme-i 'attâr-ı sūk-ı dîn** / Yâ Rab be-feyz-i himmet-i Ya'kûb nām-dâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 30). [be-ıtr-ı şämme-i 'attâr-ı sūk-ı dîn,]

be-'izz u devlet: ululuk ve yücelikle.

Oldı **be-'izz u devlet** revnağ-fezâ-yı 'işmet / Baḥş etdi zîb ü zînet emcād-ı vâlidîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 9). [be-'izz u devlet,]

bekler ol-: (bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını) gözler vaziyette olmak, durup kollamak, intizar etmek.

Ġubârîñ sürme çekmek ḥ'âhişiyle çeşm-i nemnâke / Be-her gün **bekler oldum** reh-güzâr-ı mektebiñ cānâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 4). [bekler ol-,]

bel: insan bedeninin orta kısmı, bel.

Yine ol ḥünî-nigeh taḳdı bıçağın **beline** / Verecek sâḥa-i şahrâyı bugün kan seline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 1). [beline, -i, -(n)e]

belâ: musibet, dert, gam, keder.

Ba'ış **belâya** hep 'amel-i nâ-revâsıdır / Dest-i felekden eylemesin iştikâ-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 2). [belâya, -(y)a]

Artar bu derd ü renc ü **belâ** şad figân kim / Her dem ki devr-i dehr mücedded zamân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 7). [belâ,]

Düçâr oldı **belâya** enbiyâ vü evliyâ yek-ser / Belâ-yı Kerbelâ efzûndur pek rüşenâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 13). [belâya, -(y)a]

Olup âzâde-sencîn-i sivâ kayd ü **belâsından** / 'Urûc etdi revân-ı pâki ber-a'lâ-yı 'illiyyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 18). [belâsından, -(s)ı, -(n)dan]

belā ol-: çok sıkıntı ve üzüntü vermek, bela olmak.

Nisbet etdim serv-i bālāya kıdd-i pür-cilvesin / Kim **belā oldu** baña her dem cezā-yı māyelik (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 6). [belā ol-,]

belā vü derd: ıstırap ve keder.

Mey-i berrākveş bu bezmgehde şafvet isterseñ / **Belā vü derd** ile leb-rîzdır dünyā vü mā-fihā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 8). [belā vü derd,]

belādan men' ed(t)-: aşk belasından, aşk derdinden uzaklaştırmak.

Beni her kim **belādan men' ederse** düşmenimdir ol / Dil ü cânım şu deñlü eylemiş derd ü belādan hāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 4). [belādan men' ed(t)-,]

belāgat: etkili, güzel ve yerinde söz söyleme.

Cenāb-ı Hāfız-ı 'Ayntābdan işbāt kılsınlar / **Belāgat** n'eydüğün şimden gerü dehriñ sühen-dānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 12). [belāgat,]

belālî başıma mendil-i 'aşk şardım: dertli başa aşk mendilini sarmak. II aşık olmak.

Serde gördüm şāl-ı Keşmîr-i mütallāsın bugün / Ben dañı **şardım belālî başıma mendil-i 'aşk** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 2). [belālî başıma mendil-i 'aşk şardım,]

belāsın bul- [D]: hak ettiği cezayı görmek.

Eşkiyā' zümresi hep **buldı belāsın** el-hāk / Siyemā Hācî 'Ömeroglu Halîl-i ħod-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 31). [belāsın bul-,]

belāya uğra- [D]: sıkıcı, üzücü bir durumla karşılaşmak; belaya maruz kalmak.

Belāya uğradı Āl-i Resûl'ullāh vā-veylā / Ne gündür ki bu gün yā Rab rûz-ı pür-belādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 2). [belāya uğra-,]

belā-yı intizār: bekleyiş belası. II sevgilinin yolunu gözleme derdi.

Veh ne miñnetler çekermiş mübtelā-yı intizār / Görmesin a'dālarım yā Rab **belā-yı intizār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 1). [belā-yı intizār,]

belā-yı kerbelā: Kerbela felaketi.

Düçār oldu belāya enbiyā vü evliyā yek-ser / **Belā-yı Kerbelā** efvundur pek rûşenādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 13). [belā-yı kerbelā,]

belde-i Killîs: Kilis şehri.

Maskať-ı re'sü'l-vaťan çün oldu zāhir mu'teber / **Belde-i Killîs'e** ceyş-i feyz ile çekdi 'alem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 27). [belde-i Killîs,]

belli: anlaşılmak.

Sākiyān-ı bezm-i vahdet meylerinden **bellidir** / Nağmedārān-ı kerāmet

neylerinden bellidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 1*). [bellidir, -dir]

Sâkiyân-ı bezm-i vahdet meylerinden bellidir / Nağmedârân-ı kerâmet neylerinden **bellidir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 1*). [bellidir, -dir]

Düşmek olmaz ardına her pây-ı lengiñ bilmiş ol / Reh-neverdân-ı reşâdet peylerinden **bellidir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 2*). [bellidir, -dir]

Şanma 'aşık öyle nâr-ı iştihâ yanıkların / Sîne-süzân-ı maḥabbet keylerinden **bellidir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 3*). [bellidir, -dir]

Mazhar-ı ma'nâ değil her ism-i Hû'dan dem uran / Merd-i meydân-ı hüviyyet heylerinden **bellidir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 4*). [bellidir, -dir]

Ehl-i 'irfâna deme yoktur nişâne Zihniyâ / 'Ârifâna diḡkat et her şeylerinden **bellidir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 5*). [bellidir, -dir]

be-luṭf-ı ḥazret-i Mevlây: *Yüce Allah'ın (c.c.) ihsanıyla.*

Şerefler vermiş idi mülk-i dehre şulb-i pâkinden / **Be-luṭf-ı ḥazret-i Mevlây** bir tıfl-ı ḥaḡîḡat-bîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 5*). [be-luṭf-ı ḥazret-i Mevlây,]

ben *ben birinci teklik şahıs zamiri. II mürşit.*

Zâhid eyler ârzü-yı bağ-ı ḥuld ammâ ki **ben** / Eyledim endîşe-i gülzâr-ı vaşlîñ intihâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 4*). [ben,]

ben: *ben birinci teklik şahıs zamiri. II âşık.*

Ḥavf eder **benden** cüyüş-ı bî-ḥazer âl-ı felek / Tîḡ-ı âhım elde bir şemşîr-i Rüstem'dir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 5*). [ben, -den]

Çîn-seḡer kıldı çün ol ḡonca-femi bād-ı şabâ / Gül gibi açdı **beni** eyledi dil-şâd şabâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 1*). [beni, -i]

Ḥ'âr-ı gülzâr-ı felekden o da âzürde imiş / Gece ağlatdı **beni** nâle vü feryâd-ı şabâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 4*). [beni, -i]

Gül-i zîbâ-yı luṭfuñ zîb-i destâr eyledi her kes / **Benim** ancak serim pür-zahm kıldı seng-i istignâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 3*). [benim, -im]

Ben anı ḡat şanırdım şafḡa-i ruḡsâr-ı âliñde / Cedîd olmuş meger kim nüḡḡa-i nîreng-i istignâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 4*). [ben,]

Deḡil bir **ben** cemâl-i yâre müştâḡ / O şem'e mihr ü meh pervânedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5*). [ben,]

Yâ Rab dü 'âlemde **beni** mazhar-ı 'aşḡ et / Cân u dilimi daḡme-i pür-gevher-i 'aşḡ et (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 1*). [beni, -i]

Hüḡyâr ḡoma hîç **beni** bezm-i cihânda / Bir mest-i bî-encâm-ı mey-i sāḡar-ı 'aşḡ et (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 2*). [beni, -i]

Gezdirmeye bu gün içre **beni** 'aḡl ile bir dem / Zihnî gibi dîvâne-dil-i kişver-i 'aşḡ et (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 5*). [beni, -i]

Zevk eder bāğda ağıyār ile yār hayfā ki
ben / Olmuşum mu tekif-i künc-i nihān-ı
fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 6). [ben,]

Niçe āh etmiyem ey Zihni emān yakdı
beni / Āteş-i pür-şerer-i şu'le-feşān-ı
fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 7). [beni, -i]

Bir kad-i nāzik-hırāmıñ gerd-i āhı
olmuşum / Rūzgār bilür **benüm** cāy-ı
karārım şorma hîç (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 29, Beyit 2). [benüm, -üm]

Zihniyā **ben** şeh-süvār-ı sāha-i 'aşkım
bugün / 'Aks-i mîh-i na'l-i esb-i yārdur
başımda tāc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
30, Beyit 5). [ben,]

'Ālem-i efkārımı her şeb **benim** pür-nūr
eder / 'Āsmān-ı şevkde necm ü kamedir
hāl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35,
Beyit 2). [benim, -im]

Bağş-ı vaşl-ı kām eder bir şahşa ger
eyyām-ı 'İd / Geldi hicr-i yār ile kıldı
beni nā-kām-ı 'İd (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 1). [beni, -i]

Zevk-i 'İd-i yāri bezm-i gayrdan gūş
eyleyip / Hūzn ile oldum hele **ben** rînd-i
mey-āşām-ı 'İd (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 2). [ben,]

Şöyle me'yūs-ı neşāt etdi **beni** zann
eylerüm / Mūcib-i gāmdır baña şimden
gerü peygām-ı 'İd (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 4). [beni, -i]

Şöyle me'yūs-ı neşāt etdi **beni** zann
eylerüm / Mūcib-i gāmdır **baña** şimden
gerü peygām-ı 'İd (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 4). [baña, -a]

Ederdim Zihniyā bir güne elbet hālîmi
takrîr / **Beni** lāl eyleyen ammā ki ol
çeşm-i sühanverdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 53, Beyit 5). [beni, -i]

Derdim ey dil ne vezîr ü ne şehen-şāh
bilür / Ne cefā çekdiğim ancağ **benim**
Allāh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
64, Beyit 1). [benim, -im]

Degil **ben** çeşm-i fettānın görünce lāl ü
hayrānım / Anıñ yanında ey Zihni niçe
güyālar ebkemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 71, Beyit 7). [ben,]

Ben şulh ederdim fikr-i kaşıñ birle
gönlümü / Etdi hayāl-i dîdeleriñ hayli
kār-zār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73,
Beyit 4). [ben,]

Revzen açarsa bir gün eger tāli'im
benim / Etmez tūlū' tā-be-ebed mihr-i
tāb-dār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73,
Beyit 5). [benim, -im]

Va'de-i vaşl hevāsıyla uşandırdı **beni** /
Yemeden bir yemegi rāyîhasından
bıkılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76,
Beyit 3). [beni, -i]

Başlar üstünde gezer nāz ile şeh-zāde
gibi / Sevdigim tıfl **benim** Zihni beş on
dāyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81,
Beyit 5). [benim, -im]

Eşk-i hasret kör ede çeşm-i rakīb-i zālîmi
/ Nice kim eyler **beni** vaqf-ı bükā-yı
intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82,
Beyit 4). [beni, -i]

Görelî bu hüsni sende saña oldu dil-
figende / **Beni** şaldı dām ü bende ham-ı
kākül-i dil-āvîz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 92, Beyit 3). [beni, -i]

Gülşen-i 'aşka edelden bülbül-i cānım
heves / Sînemi pür-zahm-ı ta'n etdi
benim her h'ār u has (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 95, Beyit 1). [benim, -im]

Ben gayrı hisāb üstüme kesdirmezim
ammā / Naqdîne-i vaşlıñ bilürüm cān
bedelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
98, Beyit 3). [ben,]

Ferāmūş etmesin dilden **beni** sultānım ey Zihnî / Qabûlümdür celâl etmiş gerek ‘arz-ı cemâl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 7). [beni, -i]

Bendeñe bîgāneye karşı tırursan pür-ğazab / Öldürür şāhım **beni** āhır bu derd-i cān-ıhırāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 4). [beni, -i]

N’eyleyim **bende** beyātīyle ‘arazbār ü dü-gāh / Kıl dem-i nev-rūzdur bir nağme-i ter ü taze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6). [bende, -de]

Beni her kim belādan men’ ederse düşmenimdir ol / Dil ü cānım şu deñlü eylemiş derd ü belādan hāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 4). [beni, -i]

Lezzet-efzādır **baña** şeker gibi düşnām-ı yār / ‘Āşık-ı zevk-ı mahabbet eylemez telh-i dimāğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 6). [baña, -a]

Neş’emend eylemez āvāze-i nāhīd **beni** / Toldı gūş-ı dilime nāle-i nāy ü def-i ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 3). [beni, -i]

Serde gördüm şāl-ı Keşmîr-i mütallāsın bugün / **Ben** dağı şardım belālı başıma mendîl-i ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 2). [ben,]

Helāk etdi **beni** Zihnî gibi bīmāri-i firkat / Meded cān ü tenimde kalmadı tāb ü mecālīm gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 5). [beni, -i]

Çöllere şaldı **beni** āh o Bağdādli güzel / Verdi idrākime bir nīm-nigāh ile hālel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1). [beni, -i]

Öyle bir gīsū-yı şāh-ı hūsne dil-bendim ki **ben** / Zülf-i Leylā bezm-i iqbālimde

cārūbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 5). [ben,]

Uşşāka ol şeh nāz eder bülbülleri dem-sāz eder / Nuṭka ne dem āgāz eder eyler **beni** hayrān ü lāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 6). [beni, -i]

Āstānıñ bāğ-ı Firdevsü’n-na‘īmimdir **benim** / Hoş hevā-yı kākülün bād-ı nesīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 1). [benim, -im]

Āstānıñ bāğ-ı Firdevsü’n-na‘īmimdir benim / Hoş hevā-yı kākülün bād-ı nesīmimdir **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 1). [benim, -im]

Çeşm-i bīmāriñ bu derd ile helāk etse **beni** / Sürme-i çeşm-i felek gerd-i remīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 2). [beni, -i]

Çeşm-i bīmāriñ bu derd ile helāk etse beni / Sürme-i çeşm-i felek gerd-i remīmimdir **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 2). [benim, -im]

Bî-peder māder yine bir tıfla verdim gönlümü / ‘Aşkı cān baħrinde bir dürr-i yetīmimdir **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 3). [benim, -im]

Seyre çıktım h^vāhiş-i gülşen-serāy-ı yār ile / Reh-güzārımda İrem ednā harīmimdir **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 4). [benim, -im]

Vaşfını iş‘ār kılsam turre-i ham-der-hamıñ / Şā‘irān-ı dehr ser-tā-pā nedīmimdir **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 5). [benim, -im]

Zāhidiñ nuşhıyla yüz dönmem tarīk-i ‘aşkdan / Kūy-ı cānān şırāt-ı müstakīmimdir **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 6). [benim, -im]

Zevk-i vuşlat gelse de ey Zihni olmaz
ber-çarār / Derd-i firkat hem-demim ü
yār-ı kadīmimdir **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 7). [benim, -im]

Dāstān-ı Kays ü Ferhād'ın olup kārı
tamām / Zihniyā bezm-i felekde şimdi
ben efsāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 5). [ben,]

Mübtelā-yı heves etmez **beni** gilmān-ı
cinān / Var iken sen gibi nāzik-beden ü
şūh ü şenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 2). [beni, -i]

Ter-dimāğ etdi **beni** sükker-i la'liñ
ammā / Fülül-i hāl-i ruhuñ yakdı derūn-
ı dehenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 3). [beni, -i]

Küfr-i zülfüñ kor idi gūşe-i zulmetde
beni / Olmasa fikr-i ruhuñ şa'sa'a-i
encümenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 4). [beni, -i]

Yine koydı piyāde ol şeh-i gül-ruh **beni**
āhır / Bu naṭ' üzre niçe ferzānelik etdim
at oynatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4). [beni, -i]

Yetişdi hāşılı sāhil-serāy-ı maḫşada
herkes / Faḫaṭ ey Zihnî **ben** gird-āb-ı
baḫr-ı ḫasrete batdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 7). [ben,]

Etmedim cānımı **ben** rāh-ı şadākatde
dirīğ / Ruḫabāya yine ey māh kapıldıñ ne
diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 2). [ben,]

Baḫma ḫod-bīn raḫībāna **benim** iki
gözüm / Tıfl-ı āhū niğehim şūh ü şenim
iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 1). [benim, -im]

Tıfl-ı nāzım cilve-sāzım fitne-endāzım
benim / 'Ayn-ı rāzım 'işve-bāzım şive-

perdāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 1). [benim, -im]

Tıfl-ı nāzım cilve-sāzım fitne-endāzım
benim / 'Ayn-ı rāzım 'işve-bāzım şive-
perdāzım **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 1). [benim, -im]

Günde biñ reng cāme-i nev-bāf-ı istignā
giyip / Cevre başlar ol kad-i bālā-yı
mümtāzım **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 3). [benim, -im]

Gāh sevād-ı āh geh zerdī-i rüy ü eşk-i al
/ Bir midir ifşā-yı rāzım üzre ḡammāzım
benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 4). [benim, -im]

Pür olur eş'arla 'ālem o şeh vardır dese /
Zihnīveş bir şā'ir-i nāzik sūḫan-sāzım
benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 5). [benim, -im]

Künc-i ḡamda **ben** çekem tā şubḫa dek
ḫamyāzeler / 'Ays ü nūş et her gece
ağyār-ı bed-ḫūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 4). [ben,]

İmtidād üzre giderse ḡam-ı hicrān böyle
/ El yurum āhiri **ben** zindegi-i cānımdan
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 5). [ben,]

Beni ruh-süde-i ḫāk-i derinden eyleyip
maḫrūm / Ser-i ağyāra bezm-i şadrde
iḫsān eder zānū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 4). [beni, -i]

Bir şeb ol meh-rüyı der-āḡuş edip ber-
vefk-i kām / **Ben** daḫı reşk-āver
olsaydım felekde hāleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 3). [ben,]

Zihnīyā **ben** ki 'abā-pūş-ı maḫabbet
olmuşum / Ārzū olsun mu dilde kāle-i
Bengāle'ye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 5). [ben,]

Ben elimle ğam-ı hicrânına düşdüm
yârîñ / Bu muşîbet baña Zihñî pek işâbet
oldı (Kilisli Zihñî Dîvânı, Gazel 194,
Beyit 5). [ben,]

Rûze-i hicrânını biñ ğamla **ben** çekdim
yine / Ğayr ile ol meh neşât-ı meclis-i 'îd
eyledi (Kilisli Zihñî Dîvânı, Gazel 197,
Beyit 5). [ben,]

Ben etdim râz-ı hâl-i göñlümü i'ân aña
yoksa / O ser-keş nev-cüvânım vâkıf-ı
keyfiyyet olmazdı (Kilisli Zihñî Dîvânı,
Gazel 200, Beyit 2). [ben,]

Çerâğ-ı süz-ı 'aşk etdi **beni** bir lâle-had
şimdi / Qabûl eyler mi dâğ-ı sîne vü
bağrım 'aded şimdi (Kilisli Zihñî Dîvânı,
Gazel 203, Beyit 1). [beni, -i]

Ol kadar dutdı teb-i hicrânıñ ey âfet **beni**
/ Koymadı hiçbir mecâlim kıldı bî-tâkat
beni (Kilisli Zihñî Dîvânı, Gazel 204,
Beyit 1). [beni, -i]

Ol kadar dutdı teb-i hicrânıñ ey âfet **beni**
/ Koymadı hiçbir mecâlim kıldı bî-tâkat
beni (Kilisli Zihñî Dîvânı, Gazel 204,
Beyit 1). [beni, -i]

Nüşâ-i zevk ü şafâ içre bulunmam pek
ba'id / Fihris-i endüha yazmış kâtib-i
kudret **beni** (Kilisli Zihñî Dîvânı, Gazel
204, Beyit 2). [beni, -i]

'Âkıl olsam da yine mir'ât-ı çeşm-i
'âleme / Gösterür dîvâne-şüret çarh-ı
bed-sîret **beni** (Kilisli Zihñî Dîvânı,
Gazel 204, Beyit 3). [beni, -i]

Hâne-i câna şerer-pâş olması bî-şübhedir
/ Öyle şarmışdır ser-â-pâ âteş-i firâat
beni (Kilisli Zihñî Dîvânı, Gazel 204,
Beyit 4). [beni, -i]

Dür kıldı gülşen-i Firdevs-i vaşlından
beni / Hâk ede düzağ-maşîr âğyâr-ı bed-
endîşimi (Kilisli Zihñî Dîvânı, Gazel
206, Beyit 2). [beni, -i]

Ol kemân-ebrûyı **benden** men' eden
kec-dil raķîb / Etmemiş endîşe tîr-i nâle-
i dil-rîşimi (Kilisli Zihñî Dîvânı, Gazel
206, Beyit 3). [benden, -den]

Şahn-ı 'âlemde görünce **ben** dahı bu
neş'eyi / Başladım geşt etmege şahrâları
dîvânevâr (Kilisli Zihñî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 18). [ben,]

Etmediñ bir dem **beni** mesrûr ğayr-ı halk
tek / Yetmedim bir matlaba devriñde çok
çekdim emek (Kilisli Zihñî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 1). [beni, -i]

Kıldı pür yâre **beni** tîğ-ı elem nâvek-i
ğam / Hoķķa-i çarhda nâ-bûd muvâfık
merhem (Kilisli Zihñî Dîvânı, Müseddes
5, Beyit 1). [beni, -i]

Koymaz **beni** öz hâlime zülfüñ hayâli
kim / Bir laħza cem'-i hâtır edip def'-i
melâl edem (Kilisli Zihñî Dîvânı, Tahmis
5, Beyit 10). [beni, -i]

Meşreb-i rindâneğî-i âb-rû kılsa **beni** /
'Akl her-dem tâ'ib-i cām-ı sebû kılsa
beni (Kilisli Zihñî Dîvânı, Tahmis 8,
Beyit 9). [beni, -i]

Meşreb-i rindâneğî-i âb-rû kılsa **beni** /
'Akl her-dem tâ'ib-i cām-ı sebû kılsa
beni (Kilisli Zihñî Dîvânı, Tahmis 8,
Beyit 9). [beni, -i]

Naħl-i tâkem berg ü bârumdan gelir bûy-
ı şarâb / Âteş-i cevriñ ser-â-pâ sūznâk
etse **beni** (Kilisli Zihñî Dîvânı, Tahmis 8,
Beyit 3). [beni, -i]

Nev-cüvânım tîğ-ı nâziñ çâk çâk etse
beni / Neş'e-i 'aşkıñ ciħânda pîr ü pāk
etse **beni** (Kilisli Zihñî Dîvânı, Tahmis 8,
Beyit 4). [beni, -i]

Nev-cüvânım tîğ-ı nâziñ çâk çâk etse
beni / Neş'e-i 'aşkıñ ciħânda pîr ü pāk
etse **beni** (Kilisli Zihñî Dîvânı, Tahmis 8,
Beyit 4). [beni, -i]

Ärzü-yı la'l-i mey-günüñ helāk etse **beni**
/ Tā-ebed hāk-i mezārumdan gelir bŷy-ı
şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8,*
Beyit 5). [beni, -i]

Ṭür-ı 'aşkım kühsārumdan gelir bŷy-ı
şarāb / 'Aşk rüsvā-yı zamāne sŷ-be-sŷ
kılrsa **beni** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis*
8, Beyit 8). [beni, -i]

ben: *ben birinci tekil şahıs zamiri*
(ayna).

Temāşā-yı cemālîñ zevkîni āyīneden
şordum / Dedî seyr etmedim **ben** mā-
'adā-yı vech-i hayrānı (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 201, Beyit 3). [ben,]

ben: *birinci teklik şahıs zamiri. II Kilisli*
Zihnî.

Ben garībe olmasa zevk-i şafā-yı
vuşlatıñ / Çekmezem bir dem ğam-ı
ğurbet hārām olsun baña (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 3, Beyit 4). [ben,]

Zihniyā cevlangēh-i meydān-ı nāz ü
şīvede / Pāy-māl etdi **beni** ol şeh-
sŷvārım şorma hīç (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 29, Beyit 5). [beni, -i]

Bāz-ı kâf-ı nazmım ey Zihnî **beni** fehm
eyle kim / Kim semend-i ṭab' eder ber-īn
dil-i mümtāz tāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 90, Beyit 5). [beni, -i]

Dutdı sipāh-ı nefis **beni** mŷlk-i cāna dek
/ Etdim firār dergeh-i ğavşŷ'z-zamāna
dek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124,*
Beyit 1). [beni, -i]

Degil **ben** görmedi haylî zamān seyr etdi
İskender / Merāyā-yı felekde 'aks-i
hŷsn-i şŷret-i iķbāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 141, Beyit 3). [ben,]

Bŷlbŷl eyler ravza-i cennetde rŷh-ı
Sa'dî'i / Ol Gülistān-hvān-ı maħbŷb-ı
nev-āġāzım **benim** (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 158, Beyit 2). [benim, -im]

Uşandım 'āciz oldum kayd-ı pŷr-derd-i
mecāziden / **Beni** kıl 'āşık-ı rŷy-ı
muħakķak yā Resŷl'allāh (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 172, Beyit 4). [beni, -i]

Bir zamān ma'mŷr idim kŷy-ı vaṭanda
Zihniyā / Şimdi bir vīrāne kıldı şadme-i
ğurbet **beni** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
204, Beyit 5). [beni, -i]

Cemī'-i ŷmmetiñ cŷrm ŷ günāhı etse
cem'ıyyet / **Benim** cŷrmŷm yine ġālib
gelir şad āh ŷ vā-veylā (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 57). [benim, -im
]

Bende yokdur kâbiliyyet nā't-gŷyüñ
olmaġa / Bir vesīledir berāy-ı 'arz-ı hāl-i
dil-figār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,*
Beyit 46). [bende, -de]

Rŷ-siyāhım kılma maħcŷb sen **beni**
beyne'l-ŷmem / Yā Nebī bā-ħakķ-ı Zî'n-
nŷreyn-i zŷ'l-'ızz ŷ vaķār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 2, Beyit 53). [beni, -i]

Çekdi zincīr-i reşādetle **beni** dergāhına /
Eyledi bu bende-i nā-çize çok luṭf u
himem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,*
Beyit 33). [beni, -i]

Ammā bu rŷtbe cŷrm ŷ kuşŷr ile āh kim
/ Dergāh-ı Ĥakķ'a yalvaracak **bende** yŷz
mı var (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,*
Beyit 9). [bende, -de]

Yā Rab tŷrāb-ı pāy **beni** kıl bu şehlere /
Hem yollarında eyle ten ŷ cānımı ġubār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 40).*
[beni, -i]

Yā Rab niyāza **bende** hele yogīdi mecāl
/ Raħmıñ bu yolda verdi baña fer ŷ

iktidār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 43). [bende, -de]

Ben maḥabbetde şadākat etmede ‘aciz-terim / Raḥm kıl bā-hürmet-i şiddîk-ı pāk-ı yār-ı ğār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 51). [ben,]

Sen gibi şāhiñ der-i iḥsānın etdim ilticā / Zihnî nāmında eger **ben** bir ‘ubeyd-i aḥkaram (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 43). [ben,]

Şerm-nākim dergehiñden olmağa **ben** ‘afv-ı āh / Lîk muṭlak şefkat-i zātından ümmîd eylerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 45). [ben,]

Ben zann ederdim eylemişim terk-i mā-sivā / Etmiş degil imiş nefis henüz çüpdan güzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 11). [ben,]

İhtiyārsız **beni** mir’āt-ı celîlü’ş-şāniñ / Kıldı şad şevk ile mānende-i tūtî güyān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 38). [beni, -i]

Baḥa bu da ‘vāya bir şāhid-i ‘ādil var kim / Edemez kimse **benim** ḥaḥkımı ibtāle kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 8). [benim, -im]

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baḥa zālîm felek / Bezm-i firḥatde mey-i ḥasretle bî-hoş eylediñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 3). [ben,]

Vādî-i ye’s atup birden ferāmūş eylediñ / **Ben** ne kıldım bunca zulm etdiñ baḥa zālîm felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 5). [ben,]

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baḥa zālîm felek / Kārım oldu ğurbet illerde benim āh u fiġān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 8). [ben,]

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baḥa zālîm felek / Kārım oldu ğurbet illerde **benim** āh u fiġān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 8). [benim, -im]

Benden özge kalmadı bir bî-murād ancak hemān / **Ben** ne kıldım bunca zulm etdiñ baḥa zālîm felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 10). [ben,]

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baḥa zālîm felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 13). [ben,]

‘Āşıka yār oldu ol yārim **benim** / Kalmadı mābeynde aġyārim benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 4). [benim, -im]

Ref’ oldu gözümde heme cā perde-i zulmet / Göñlüme ziyā şaldı **benim** mihr-i maḥabbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 4). [benim, -im]

Yokdur bu sözde inkārım **benim** / Pür durur bi’llāh ikrārım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 5). [benim, -im]

Yokdur bu sözde inkārım benim / Pür durur bi’llāh ikrārım **benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 5). [benim, -im]

Öyle zan etme **beni** baḥşîş-i ḥalka tāmi’ / Olmadım hîç taġaddî-i ġıdāyı cāmi’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 9). [beni, -i]

ben: "ben" birinci tekil şahıs zamiri (âşık, Nutkî).

Cān-ı ḥazāni miḥnet ile koyma sevdiğim / Öldür **beni** ḥasiret ile koyma sevdiğim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7). [beni, -i]

ben: "ben" birinci teklik şahıs zamiri (*âşık, Âgâh*).

Haşre dek eşk-i nedâmet şüst ü şü kılsa
beni / Tevbe-i pür-inkisârımdan gelir
büy-ı şarâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs*
8, *Beyit 10*). [*beni, -i*]

ben dahi: *ben dahi, ben de.*

Bir veliyy-i a'zama teslîm oldum **ben dahi** / Hep müfevvezdir yed-i 'ulyâsına
emr-i ehem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
3, *Beyit 36*). [*ben dahi,]*

ben ki: *ben ki.*

Ben ki h'vân-ı ni'met-i dildâra nâ'il
olmadım / Bir de bezl olmuş cihâna
neylerüm in'âm-ı 'îd (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 41, Beyit 3). [*ben ki,]*

Seyr-i gülzâr-ı cinân vermez güşâyiş
gönlüme / **Ben ki** nüzhetgâh-ı vaşl-ı
yârdan oldum ırağ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 113, Beyit 2). [*ben ki,]*

Ben ki oldum bu garîb ilde seniñ
meftûnuñ / Çıkdı dilden hele zevk-i
vağanım iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 157, Beyit 3). [*ben ki,]*

be-nâm ol-: *namlı, şöhretli olmak.*

H'vâce-zâde gibi bir muşlih-i şer' ü hâk-
gû / **Olmadı** şimdiye dek mesned-i
fetvâda **be-nâm** (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 12, Beyit 9). [*be-nâm ol-,]*

bend: *kıvrım, bağ, düğüm. II sevgilinin*
saçındaki kıvrım.

Geldi meydâna çün esbâb-ı tarab tıldı
bend / 'Ahdler tövbeler 'uşşâka haram

oldı bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
16, *Beyit 2*). [*bend,]*

bend ed(t)-: *bağlamak; etkilemek.*

Niçe menşûre ki çün hâbl-ı metîn girdi
ele / **Bend edip** dilleri kıldı niçe biñ ser-
keşi râm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,*
Beyit 28). [*bend ed(t)-,]*

bend ed(t)-: *bağlamak, bağlı kılmak. II*
âşık etmek.

Çeşm-i şeh-bâzını süzdükçe bu
şaydgehde / **Bend eder** biñ dil ü cân
perçeminiñ bir teline (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 188, Beyit 2). [*bend ed(t)-,*
]

bend eyle-: *bağlamak.*

Kalbimiz râbîta-i vahdete **bend**
eyleyelim / Çeşm-i Hâk-bîn ile hep hâlkı
pesend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 153, Beyit 1). [*bend eyle-,]*

bend eyle-: *bağlamak, zincirlemek,*
tutsak etmek. II âşık etmek.

Zencîr-i gîsuvânı **bend eyledi** cihânı / Ne
yahşi ne yamanı âzâdesi degildir (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 2). [*bend*
eyle-,]

Nice şîrâne-dili bir mûya **bend eyler**
hele / Gerdeninde kâkûli pür pîç ü tâb
olsun da gör (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
66, *Beyit 5*). [*bend eyle-,]*

bend kıl-: *bağlamak. II gönlünü*
kazanmak.

Kâr ede mi nuş ü pend Zihni'ye ey
tîremend / Cân u dili **kıldı bend** hâlkâ-i

gīsū-yı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 6*). [*bend kıl-,]*

bend olma-: bağlanmamak. II gönlünü kaptırmamak.

Hele zencîr-i zülf-i Leyli-i dünyāya **bend olmaz** / Göñül dārü’ş-şifā-yı kākülün dîvānesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 6*). [*bend olma-,]*

bend ol-: bağlanmak, dolanmak. II sevgilinin saçlarına âşığın gönlünün bağlanması, âşık olması.

Bend olup zülfüne bir dil-ber-i ‘ālî-nazarıñ / Yetişür ğayr-ı ta‘allukda uzatma ipi kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 3*). [*bend olup, -up]*

Bend olup zülf-i girih-gîriñ ucundan halk hep / Zihnî-i dîvāne tek âşüfte-hâl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 7*). [*bend olup, -up]*

bende: kul, köle.

Bendeniñ şarf-ı ‘ubūdiyeti lâzım yoksa / Geh cemālî o şehiñ gâh celālî görünür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5*). [*bendeniñ, -niñ]*

Bendesin elbet huzûr-ı şāha isterler seni / Hā’in-i hükm-i evāmir olma merd-i şādık ol (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 2*). [*bendesin, -sin]*

bende: kul, köle. II âşık.

Halkdan ümîdvār olma şaķın çekme ta‘ab / Luţf-u Hāk’dan özge yokdur **bendeye** feryād-res (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 4*). [*bendeye, -(y)e]*

Bendeye sultānsız tavr ü edā nā-becā / Pādişehe bendesiz kevkebe vü şān ğalaţ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 3*). [*bendeye, -(y)e]*

Bendeñe bîgāneye karşı turursan pür-ğazab / Öldürür şāhım beni āhîr bu derd-i cān-hırāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 4*). [*bendeñe, -(ñ)e]*

Var ümîdim ki bu zindān-ı belādan Zihniyā / Bir gün eyler **bendesin** sultān-ı zî-şānım hālāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 5*). [*bendesin, -sin]*

Bendeye sultānsız tavr ü edā nā-becā / Pādişehe **bendesiz** kevkebe vü şān ğalaţ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 3*). [*bendesiz, -siz]*

Şāh-ı saḥā-intimādır ki bir an eylemez / Bāb-ı mülākātını **bendesine** sedd laţîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 5*). [*bendesine, -(s)i, -(n)e]*

Bir şeb n’ola bu **bendeñi** kıl nā’il-i vuşlat / Ey şāh-ı melāḥat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 1*). [*bendeñi, -(ñ)i]*

bende: kul, köle, hizmetkâr.

Çekdiler dîdeye kuḥlāsā ğubār-ı rāhıñ / Nücebā vü nuḳabā **bendesidir** ol şāhıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 4*). [*bendesidir, -si, -dir]*

bende: kul, köle, hizmetkâr (şairin yerine).

Bendeñim hüsrev-i zî-nām ü nişānım sensin / İlticā eyleyecek kehfü’l-emānım sensin (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 4*). [*bendeñim, -ñ, -im]*

bende: *kul, köle. II Allah'a (c.c.) göre insan.*

Kimiñ kapısına gitsin bu cürm ile Zihnî / Olursa senden olur **bendeye** 'atây ü kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 7). [*bendeye, -(y)e*]

bende eyle-: *bağlamak, kul köle etmek. II gönlünü kazanmak.*

Bende eyler mülk-i ma'nâda cihânı kendine / Çâker-i hâk-ı der-i vâlâ-yı şâh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 2). [*bende eyle-,*]

bende ol-: *bağlanmak, tutsak olmak.*

Rub'-ı meskûn **bende olmuş** rûzgâr-ı hükümüne / Hâk Cenâb'ın eylemiştir pâdişâh-ı faşl-ı çâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 4). [*bende ol-,*]

bende olan: *bir yere veya tarikata bağlanan kimse.*

Zihniyâ **bende olan** bâb-ı şeh-i Sermest'e / Gezdire bezm-i dilinde kadeh-i râh-ı ferah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 5). [*bende olan,*]

bende ur-: *bağlamak. II kendine âşık etmek.*

Bende urdı biñ dil-i üftâdeyi bir târ ile / Var ise ham-der-ham-ı zülfüñdedir kullâb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 4). [*bende ur-,*]

bendegân-ı dergeh-i vâlâ-yı pîr: *yüce pirin dergâhındaki kullar.*

Sebkât-ı fâhr etmek isterseñ cihâna Zihniyâ / **Bendegân-ı dergeh-i vâlâ-yı pîre** lâhık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 5). [*bendegân-ı dergeh-i vâlâ-yı pîr,*]

bendegân-ı hazret-i pîrân: *yüce pirlerin köleleri.*

Bendegân-ı hazret-i pîrândan yazmış seni / Nâmıñı hâk etmek ol defterde yok imkânı hem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 6). [*bendegân-ı hazret-i pîrân,*]

bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn: *ins ve cinin peygamberi olan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dergâhının kölesi.*

Men **bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn'im** / Men 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 3). [*bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn,*]

Men **bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn'im** / Men 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 6). [*bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn,*]

Men **bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn'im** / Men 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 9). [*bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn,*]

Men **bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn'im** / Men 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 12). [*bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn,*]

Men **bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn'im** / Men 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 15). [*bende-i dergâh-ı Resülü's-sakaleyn,*]

bende-i fermān-ber et-: emri yerine getiren köle yapmak.

Hüsrevāne ‘ālemi ey şāh-ı iklīm-i cemāl / **Bende-i fermān-ber etdi** cāh ü iclālîñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 3). [bende-i fermān-ber et-,]

bende-i hāk-ı der: (Hz. Hasan'ın) eşiğinin tozunun kölesi.

Olmazam bir dem o Sultān'dan cūdā / **Bende-i hāk-ı deriyim** cā-be-cā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 8). [bende-i hāk-ı der,]

bende-i kem-pāye: itibarı az olan, rütbesi düşük bir kul.

Düşdi fark-ı ‘āleme bir şāh-ı hüsnuñ sāyesi / Hükm eder iklīm-i dehre **bende-i kem-pāyesi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 1). [bende-i kem-pāye,]

bende-i nā-çār: çaresiz, dertli köle.

Ne bu ısrār-ı cefā ‘āşıkā ey şāh-ı cemāl / Saña düşmez edesiñ **bende-i nā-çār** ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 4). [bende-i nā-çār,]

bende-i nā-çîz-i der-i dāver-i ‘aşk et-: aşk padişahının kapısındaki değersiz kul (âşık) etmek.

İklīm-i fenānîñ n’idelim mîr ü vezîrin / Bir **bende-i nā-çîz-i der-i dāver-i ‘aşk et** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 4). [bende-i nā-çîz-i der-i dāver-i ‘aşk et-,]

bende-i pîr-i keremkār: cömert padişahın (Allah) kulu.

Zihniyā her ne kadar mücrim isen gayra kıyās / **Bende-i pîr-i keremkār** ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 7). [bende-i pîr-i keremkār,]

bende-i pîr-i muğān: aşkın asıl sahibinin kölesi.

Halka-der-güş **bende-i pîr-i muğānım** zāhidā / Hîdmet-ārā-yı zemîn-būs-ı der-i mey-hāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 2). [bende-i pîr-i muğān,]

bendelerāsā: kullar gibi.

Pāyına ol dāverî hüsnuñ berāy-ı ‘arz-ı hāl / Müslümānān **bendelerāsā** gider tersā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 3). [bendelerāsā,]

bendeler: kul, köle (Şeyh Abdullah Serbest Efendi'nin müridi olan kimseler).

‘Arz-ı hālîne gücenmek ne imiş **bendeleriñ** / Kerem-i şāhdır elbetde gedāyāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 3). [bendeleriñ, -iñ]

benden özge: benden başka.

Benden özge kalmadı bir bî-murād ancak hemān / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña zālîm felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 10). [benden özge,]

bender-i ‘aşk: aşk ticareti.

Mülk-i dehre Zihni eñ ednâsı istignâ eder / **Bender-i aşkıñ** bulunmaz müflis ü bî-vâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 5). [bender-i aşk,]

bend-i katâr eyle-: birbiri ardınca bağlamak. (sevgilinin âşıkları sırayla kendine âşık etmesi bağlamındadır.)

Ṭurrelerin yâr kim silsiledâr eylemiş / Bir teline biñ dili **bend-i kaṭâr eylemiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 1). [bend-i kaṭâr eyle-,]

bend-i mahabbet: sevgi bağı.

Ṭurre-i tarrârına kıldı muḳayyed laṭîf / **Bend-i mahabbetden** hîç Zihni olur mı ḫalâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 7). [bend-i mahabbet,]

bend-i zincîr-i mahabbet: aşk zincirinin bağı.

Niçe biñ şîr-i dili çekdi muḳayyed eyledi / **Bend-i zincîr-i mahabbet** zülf-i kullâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 4). [bend-i zincîr-i mahabbet,]

bend-i Züleyhâ-yı ümîd ed(t)-: arzu edilen Züleyhâ'ya bağlamak.

Gel 'azîzim bu sözi eyle kabûl olma 'anîd / Yûsuf-ı dehr **eder bend-i Züleyhâ-yı ümîd** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 7). [bend-i züleyhâ-yı ümîd ed(t)-,]

benim ol yârim: benim sevgilim.

'Âşıkâ yâr oldı **ol yârim benim** / Kalmadı mâbeynde âğyarım benim

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 4). [benim ol yârim,]

benimdir benim: benimdir benim. (Şair "benimdir benim" diyerek gam ve kederi iyice sahiplendiğini göstermektedir.)

Baṇa ḳassâm-ı ezel kıldı kerem mülk-i ḡamı / Kimse daḥl eyleyemez Zihni **benimdir o benim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 7). [benimdir benim,]

be-nûr-ı ma'rifet-i pîr-i Bâyezîd: Bâyezîd'in ilminin ışıyla.

Yâ Rab **be-nûr-ı ma'rifet-i pîr-i Bâyezîd** / Yâ Rab be-ḥüsn-i Ḥulḳ-ı Ḥasan merd-i dîndâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 23). [be-nûr-ı ma'rifet-i pîr-i Bâyezîd,]

be-nûr-ı şafvet-i Selmân-ı Fârisî: Selmân-ı Fârisî'nin temiz nuru için.

Yâ Rab **be-nûr-ı şafvet-i Selmân-ı Fârisî** / Yâ Rab be-şevḳ-i Ḳâsım-ı zü'l-'izz ü iftiḫâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 21). [be-nûr-ı şafvet-i Selmân-ı Fârisî,]

beñze-: (bir kimse veya şeyin başka bir kimse veya şeyle) arasında uygun ve benzer taraflar bulunmak.

Dür-i nâ-yâbdır dendânın ey cân / Lebiñ yâḳût-ı reng-efzâya **beñzer** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 3). [beñzer, -r]

Siyeh zülfün şeb-i yeldâya **beñzer** / Cemâl-i bâ-kemâliñ aya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 1). [beñzer, -r]

Siyeh zülfün şeb-i yeldâya beñzer / Cemâl-i bâ-kemâliñ aya **beñzer** (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 1). [beñzer, -r]

O ħaliñ âteşin ruhsârîñ üzre / Dökülmüş ħabbetü's-sevdāya **beñzer** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 2). [beñzer, -r]*

Yüzün çün kıblegāh-ı âşıkāndır / Eşigiñ Mescid-i Akşā'ya **beñzer** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 4). [beñzer, -r]*

Riyāz-ı cennet-i ħüsn içre bitmiş / Nihāl-ı kâmetiñ Tübā'ya **beñzer** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 5). [beñzer, -r]*

Sevelden sen gül-i zîbāyi Zihnî / Özün de bülbul-i şeydāya **beñzer** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 7). [beñzer, -r]*

Şeh-i bî-deng ü pür-ceng dil-rübāyāna peşeng dil seng / Kāmer-reng çarĥ-evreng mihr-i tal'at-zāya **benzersiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 7). [benzersiñ, -r, -siñ]*

'Aceb bir bî-mişāl-i şüh-ı 'işve-kāra **benzersiñ** / Serîr-i ħüsnde sultān-ı kişver-dāra beñzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 1). [benzersiñ, -r, -siñ]*

'Aceb bir bî-mişāl-i şüh-ı 'işve-kāra benzersiñ / Serîr-i ħüsnde sultān-ı kişver-dāra **beñzersiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 1). [beñzersiñ, -r, -siñ]*

Eliñden olmadı āzürde hergiz 'āşıkıñ bir dem / Gülistān-ı vefāda ğonce-i bî-ĥāra **beñzersiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 2). [beñzersiñ, -r, -siñ]*

Seni fehmiñ etmeyip öz kendiniñ rüsvā-yı 'ām eyler / Saña kim derse cānā şahid-i bāzāra **benzersiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 3). [benzersiñ, -siñ]*

Kesilmez şubĥ olunca nāle vü feryādıñ ey Zihnî / Maĥabbet gülşeninde 'andelîb-i zāra **benzersiñ** (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Gazel 131, Beyit 5). [benzersiñ, -r, -siñ]

Gāĥ pervāneye gāĥ bülbul **beñzer** Zihnî / Gül mi âteş mi 'aceb 'arız-ı âl-ı cānān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 5). [beñzer, -r]*

Bir meh-rûya dil-i zār düşüpdür bu sene / Görmedi çeşm-i felek **beñzer** o vech-i ħasene (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 1). [beñzer,]*

Nā'il oldum vaşl-ı yāre dün gece 'ömrümde bir / Gördigüm şeblerde ancak **beñzedi** ol şeb şebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2). [beñzedi, -di]*

Pür olsun vādî-i şahrālar icrā-yı şirişkiñle / Ki ğayri mā-cerāya **beñzemez** bir mā-cerādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16). [beñzemez, -mez]*

Bir bî-behā-yı gevher bir zāt-ı pāk-duĥter / Bāĝ-ı cihānda **beñzer** mergüb yāsemīne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 8). [beñzer, -r]*

beñze-: benzemek; gibi görünmek.

Nedir bu sendeki bî-tāblık derd-i maĥabbet mi / Bugünler çeşm-i bādāmıñ gibi bīmāra **benzersiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4). [benzersiñ, -r, -siñ]*

Bu şeb ey māĥ bezme geldin ammā / Baña bir 'ālem-i rü'yāya **beñzer** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 6). [beñzer, -r]*

beñzed(t)-: iki nesne veya kişi arasında ortak yönler bulmak.

Beñzedir reng-i ruḥ-ı cānāne kendin al
gül / Üstüne güldürmedir ḥalkı tamāmen
ḥāl-i gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138,*
Beyit 1). [*beñzed(t)-,]*

be-pîr-i her dü-serā ṣāh-ı Nakş-bend:
Şah-ı Nakşibendî'nin her iki âlemdeki
piri için.

Yā Rab **be-pîr-i her dü-serā ṣāh-ı**
Nakş-bend / Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı kutb-ı
verā Veysî-iştiḥār (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 5, Beyit 29). [*be-pîr-i her dü-serā*
ṣāh-ı Nakş-bend,]

berāber: birlikte, bir arada.

Melek-ḥū çeşm āhū ḳavs ebrū nazrası
cādū / Kime yā hū desem bu tarz ile āyā
berābersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
127, Beyit 6). [*berābersiñ, -siñ]*

berāberlik: birliktelik.

Sende kim vardır bu berrāḳ-ı cebīn ü tāb-ı
ruḥ / Çok mı mihr ü māha hem-serlik
berāberlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 65, Beyit 4). [*berāberlik,]*

ber-a'lā-yı 'illiyyīn: sema ve cennetin
en yüksek tabakasının üzerine.

Olup āzāde-sencīn-i sivā ḳayd ü
belāsından / 'Urūc etdi revān-ı pāki **ber-**
a'lā-yı 'illiyyīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kit'a 16, Beyit 18). [*ber-a'lā-yı 'illiyyīn,*
]]

ber-ān: onun üzerine.

Nazar kon bā-ṣafā yek-bār **ber-ān** 'ālī-
himmet-rā / Heme mīdāde est dünyā vū
'uḳbā-rā maḥabbet-rā (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Murabba 1, Beyit 7). [*ber-ān,]*

ber-āsmān-ı feyz: ilim, irfan, marifet
göğünde.

Zihī **ber-āsmān-ı feyz** pertev-rīz-i mihr
ü māh / Ser-efrāz-ı kalender ṣāh Ser-mest
mürşid-i āgāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Murabba 1, Beyit 2). [*ber-āsmān-ı feyz,*
]]

ber-āver ol-: büyümek (isteklerin
artması bağlamında).

Ne yüzden ḳiştzār-ı maṭlab **olsun** dahı
ber-āver / Cihānda ḥuṣṣakterdir menba'-ı
cūy-ı meded şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 203, Beyit 4). [*ber-āver olsun,]*

berāy-ı 'arz-ı ḥāl: durumunu arz etmek
için.

Pāyına ol dāverī ḥüsnüñ **berāy-ı 'arz-ı**
ḥāl / Müslümānān bendelerāsā gider
tersā gider (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
51, Beyit 3). [*berāy-ı 'arz-ı ḥāl,]*

berāy-ı 'arz-ı ḥāl-i dil-figār: yaralı
gönlün hālini bildirmek için.

Bende yokdur ḳābiliyyet nā't-gūyuñ
olmağa / Bir vesīledir **berāy-ı 'arz-ı ḥāl-**
i dil-figār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
2, Beyit 46). [*berāy-ı 'arz-ı ḥāl-i dil-*
figār,]

berāy-ı i dām: birinin hakkında verilen
ölüm cezasını yerine getirmek amacıyla.

Dest-i ehlinde be-fermān-ı Ḥudā-yı
gayūr / Hep hücūm üzre ṭurur ḥaṣma
berāy-ı i dām (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 12, Beyit 18). [*berāy-ı i dām,]*

berāy-ı maşlahat: hayır getiren, fayda sağlayan şeyler için.

Geşt ederken kūy u şahrāda **berāy-ı maşlahat** / Bir siyeh-kāse le'im nāmerde oldı mübtelā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 5). [berāy-ı maşlahat,]

berāy-ı tezyîn: süsleme maksadıyla.

Kaşdı tel kırmak anıñ şanma **berāy-ı tezyîn** / Tarasa turre-i ikbālîmî ger şāne-i çarh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 4). [berāy-ı tezyîn,]

berāy-ı zevk-ı 'ayş: hayatın tadını çıkarmak için.

Āh ü nāle hūn-ı dil besdir **berāy-ı zevk-ı 'ayş** / 'Āşıkā ne çeng ü nāhîd ü ne cām-ı Cem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 6). [berāy-ı zevk-ı 'ayş,]

ber-bād: perişan, virane, helak olmuş.

Gitdi āsāyîş-i dil dağdağa-yı dehrde hayf / Heves-i nefis ile **ber-bād** ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3). [ber-bād,]

ber-bād et-: mahvetmek, bozmak, kötü duruma sokmak.

Sünbül-i bāğ-ı melāhatdır o pek nāzıkdir / **Etme** gel turre-i cānānemi **ber-bād** sabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 2). [ber-bād et-,]

Bāğ-ı bahār-ı hūsn degil pāy-dār hîç / **Ber-bād edince** vakt-i hāzān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 4). [ber-bād ed(t)-,]

Şem'-i ikbālîni **ber-bād edecek** fırça arar / K'ide zulmet-zede-i cūd-ı küdürāt-ı hışām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 7). [ber-bād ed(t)-,]

ber-bād kıl-: (birinin) hayatını kötüye sokmak.

Binā-yı 'ömrünü **ber-bād kıldı** tıfl iken hayfā / Hārāb olsun yıkılsın ba'd-ez-în nüh-ķubbe-i pūr-kîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 11). [ber-bād kıl-,]

ber-bād ol-: zarar görmek; yok olmak.

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rū Zihniyā / Yoksa çarh-ı hūsn hep bir āh ile **ber-bād olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5). [ber-bād ol-,]

Olmaz gūşāde ehl-i dile bir gül-i emel / **Ber-bād ola** İlāhî gülistān-ı rūzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 6). [ber-bād ol-,]

ber-dār: asılmış.

'Āşık-ı zārını **ber-dār** ise fermānıñ eger / Yetişür turre-i pūr-pîç ne hācet resene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 4). [ber-dār,]

ber-devām: devamlı, daim, daimî.

Ber-devāmız bunca gün kışlağ-ı şehr-i hicrde / Naqd-ı vaşl-ı dil-berān māhiyyemizdir isteriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 6). [ber-devāmız, -ız]

ber-düş eden: (elbisesini) omzuna alan, giyen. II arzu ve isteklerine kavuşan.

Eden ber-düş var mı bir libās-ı kām
gönlünce / Geh-i bāzār-ı cihānda olur bir
demde biñ ezyāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 141, Beyit 4). [*ber-düş eden*,]

ber-düş et-: omzuna, sırtına almak;
giymek.

Hırka-i fakr ile faḥr eyler ḳalender-
sîretân / Etse de ber-düş eger semmûr
semmûr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 173, Beyit 6). [*ber-düş et-*,]

ber-düş kıl-: omzuna almak, giymek.

Zihnîyâ hırka-i peşmîneyi ber-düş ḳılup
/ Terk-i ârāyîş-i nev-bāf-ı perend
eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel*
153, Beyit 7). [*ber-düş kıl-*,]

berehne: açık, yalın, çıplak.

Dediñ bu iḳtîzâ-yı ‘aşḳdır faḥr eyleyip
düşdiñ / **Berehne** lâ‘ubālî küçe-i bāzāra
bî-pervā (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 1*,
Beyit 10). [*berehne*,]

be-revā-yı Emevî: Emevi’ye uygun
olacak şekilde.

Ebr olur âhım o leb-teşne şehîdi anıcaḳ /
Yağdırur bâriş-i zulmet **be-revā-yı**
Emevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis 3*,
Beyit 5). [*be-revā-yı Emevî*,]

ber-fes: fesi üzerinde. II baş/kafa.

Biñ muḳalsam daḥme-i zühdi edersin tār-
mār / **Ber-fesinde Mağribî** sîmā-yı
gîsûlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel*
160, Beyit 2). [*ber-fes*,]

berg: yaprak.

Bir şadā-yı dil-fezā zāhir olur her
bergden / Nev-nihālāna toḳundukça
nesîm-i nev-bahār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 2, Beyit 13). [*bergden*, -den]

Şarşar-ı bîm-i celālî iledir şahn-ı ḳazā /
Ditirer **berg** gibi bāḡî-i nā-merd ü meḥîn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 10, Beyit*
15). [*berg*,]

berg ü bâr: yaprak ve meyve.

Naḥl-i tâkem berg ü bârumdan gelir bûy-
ı şarâb / Âteş-i cevriñ ser-â-pâ sūznâk
etse beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis 8*,
Beyit 3). [*berg ü bâr*,]

berg-i nihâl: fidan yaprağı.

Perîşân olmadı berg-i nihālî gülşen-i
‘aşḳıñ / Hevā-yı ta‘ne semtinden nice
bād-ı ḥazân ḳopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 191, Beyit 4). [*berg-i nihâl*,]

berg-i sebz ile beste bir deste gül: yeşil
yaparak ile bağlanmış bir deste gül. (yeni
çıkmuş ayva tüyleri bir deste güle
benzetilmiştir.).

Neden ḥaṭ ile revnaḳ buldı ḥaddiñ
söyledim yā hū / Dedi kim **beste berg-i**
sebz ile bir deste güldür bu (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, *Gazel 170, Beyit 1*). [*berg-*
i sebz ile beste bir deste gül,]

ber-güzār et-: hediye etmek.

Maḳbûl-ı ṭab‘-ı nāziki olmaz mı Zihnîyâ
/ Etsem bu ṭurfe nev-gazeli yāre ber-
güzār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 73*,
Beyit 7). [*ber-güzār et-*,]

ber-hayāt ol-: yaşamakta olmak.

Ber-hayāt olmadadır şimdi seniñle Zihnî / Rûhum envâr-ı dilim tâb-ı tenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 7). [ber-hayāt ol-,]

beri: -den beri, bu yana.

Cilve-i kaddiñ temāşā etdiği demden **beri** / Oldı bî-ārām-ı şevkıñdan bu çarh-ı nüh-kıybāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 2). [beri,]

ber-în: pek yüksek, yüce.

Bāz-ı kâf-ı nazmım ey Zihnî beni fehm eyle kim / Kim semend-i tab' eder **ber-în** dil-i mümtāz tāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 5). [ber-în,]

ber-karār: devamlı, sürekli.

Az degildir **ber-karār** 'uşşāka bu efğān ü āh / Āh besdir h'āhiş etmez 'āşık-ı dem-sāz sāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 2). [ber-karār,]

ber-karār ol-: kalıcı olmak.

Yā Rab yeter bu hem-demī-i nefsi şüm ü bed / Besdir ki **oldı** hubb-ı hevā dilde **ber-karār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 15). [ber-karār ol-,]

ber-karār olma-: devamlı, kalıcı olmamak.

Zevk-i vuşlat gelse de ey Zihni **olmaz ber-karār** / Derd-i firkat hem-demim ü yār-ı kadīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 7). [ber-karār olma-,]

ber-kef: elinde.

Hün-ı 'āşıkdan maḥabbet sāḥası olmaz tehî / Tîğ **ber-kef** gamzeler her dem kıtāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 3). [ber-kef,]

berk-i şemşîr-i belā: bela kılıcının şimşegi.

Rûh-ı a'dāyı yaḳar āteş-i āhım 'alevi / **Berk-i şemşîr-i belā** pās u muşîbet el-ḥak (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 3). [berk-i şemşîr-i belā,]

ber-murād kıl-: isteğine ulaştırmak, muradına erdirmek.

Kılsun anı Rabbü'l-'ibād rāh-ı hüdāda **ber-murād** / Olsun şeh-i mülk-i reşād hem ehl-i Ḥaḳḳ'ıñ ekmeli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 8). [ber-murād kıl-,]

ber-murād ol- [D]: muradına ermek, isteğine kavuşmak.

Zāt-ı pāki **ber-murād olduğça** bā-'ömr-i mezîd / Zabt ede her demde bir iklîmi ol şaḥîb-kırān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 7). [ber-murād ol-,]

ber-murād olmazdan [D]: isteğine, arzusuna kavuşmadan.

Felekde **ber-murād olmazdan** 'ömr-i nāzenīninden / Koyup ḥasretde gitdi vālideynin ol gül-i ra'nā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 2). [ber-murād olmazdan,]

berrāk-ı cebîn: alnın açıklığı, saflığı, temizliği.

Sende kim vardır bu **berrāk-ı cebîn** ü tâb-ı ruh / Çok mı mihr ü māha hem-

serlik berāberlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 4*). [*berrāk-ı cebîn,]*

ber-seccāde-i şahrā: *sahra seccadesinin üzerinde.*

Eger emr eyleseydi tā kıyām-ı haşre dek dā'im / Kalandı sâcidā eşcār **ber-seccāde-i şahrā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 46*). [*ber-seccāde-i şahrā,]*

ber-ser-i kerrūbiyān: *Allah'a en yakın olan dört büyük meleğin (Cebrail, Mikail, İsrafil, Azrail) başında(dır).*

Hem-zebānı Hāzret-i Hāk'dır dil-i āgāhınıñ / **Ber-ser-i kerrūbiyāndır** pâyı cilvegāhınıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 9*). [*ber-ser-i kerrūbiyān,]*

berşi: *keten yaprağıyla yapılan afyonlu şurup.*

Ne evvel ü ne āhîr bir demdemedir her dem / Ne refte vü n'âyende ne bîş ü ne **berşi** kem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 1*). [*berşi,]*

berter ahkar: *daha çok aciz olma.*

Dide-i nā-dāna **berter ahkarım** / Lîk 'ârifler yanında gevherim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 2*). [*berter ahkar,]*

berter ol-: *daha yüksek, daha üstün olmak.*

Şadr-ı bāga revnağ-efzâdır cülûs-ı şâh-ı gül / Cümle-i ezhāra **berter oldu** 'ālî-cāh

gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 1*). [*berter ol-,]*

ber-vefk-i emel: *isteğe uygun olarak.*

Temāşā eyle **ber-vefk-i emel** envār-ı ruhsārın / Çerāğ-ı bahtıñ oldu pek fûrûzân dîdeler rûşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 2*). [*ber-vefk-i emel,]*

Sāye-i 'arş pāye-i cūdunda **ber-vefk-i emel** / Kām-bîn ü kām-rân olur şunûf-ı bendegân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 5*). [*ber-vefk-i emel,]*

ber-vefk-i izā câ'e'l-hak: *"Hak geldiğinde" hükmüne uygun olarak. ["İzā câ'e (geldiğinde)" ifadesi Nasr sûresi, 1. ayetten iktibastır.]*

Nice menşûre ki **ber-vefk-i izā câ'e'l-hak** / Da'vi-i bâtılasın kıldı sipihriñ bî-nām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 30*). [*ber-vefk-i izā câ'e'l-hak,]*

ber-vefk-i kām: *isteğe uygun olarak.*

Bir şeb ol meh-rûyı der-āgûş edip **ber-vefk-i kām** / Ben dağı reşk-āver olsaydım felekde hāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 3*). [*ber-vefk-i kām,]*

ber-vefk-i merām ol-: *isteğe uygun olmak.*

Şeker-i la'l-i lebin sîb-ruhın kıldı meze / Bezmimiz 'işreti **ber-vefk-i merām oldu** bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 4*). [*ber-vefk-i merām ol-,]*

ber-vefk-i rakībān ol-: *rakiplere uygun olmak (talihin rakiplerin lehine olması bağlamında).*

O mäh-ı ‘âlem-ârâ yüz çevirmiş
‘âşıkāndan / Sipihriñ devri **ber-vefķ-i**
raķībān oldıgım tıyduķ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 120, Beyit 6). [ber-vefķ-i
raķībān ol-,]

ber-vefķ-i rızā-yı Mevlā: Allah'ın
rizasına uygun olarak.

Kār ü bārı heme **ber-vefķ-i rızā-yı**
Mevlā / Her umūrında feraķ-baķş-ı dil-i
şāh-ı cihān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
11, Beyit 16). [ber-vefķ-i rızā-yı Mevlā,]

berzah: iki âlemin arası, kabir; dünya
ile âhiret arası.

Dü ‘âlem **berzahından** ger necāt
isterseñ ey Zihnî / Meded- ẖ‘āh ol
‘azîzān-ı tarîķ-i Nakş-bendî’den (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 7).
[berzahından, -ın, -dan]

bes: yeter, yeterli.

Şekve **besdir** Zihnî mu‘tād-ı zamāne
böyledir / Gāh vuşlat gāh firķat gösterür
aħkām-ı ‘îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
41, Beyit 5). [besdir, -dir]

N’eylesin kālā-yı zer-düz-ı fenāyı
Zihniyā / ‘Ârife **besdir** ki bir köhne ‘abā
düşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
49, Beyit 5). [besdir, -dir]

Az degildir ber-karār ‘uşşāķa bu efgān ü
āh / Āh **besdir** ẖ‘āhiş etmez ‘âşık-ı dem-
sāz sāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90,
Beyit 2). [besdir, -dir]

Şā‘ir-i haķ-gūda lāzımdır kemāl-i
ma‘rifet / Da‘vi-i şî‘r ile Zihnî cehliñ
iş‘ār etme **bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 95, Beyit 5). [bes,]

Besdir ipini kelb raķībiñ güzelim kes /
Ser-rişte-i ümmîdi uzatma n’edelim kes
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 1).
[besdir, -dir]

Nüş-ı la‘liñ verme **bes** aġyāra inşāf eyle
kim / Ğayret-i ‘aşkıñla Zihnî oldı bīmār-
ı firāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101,
Beyit 5). [bes,]

Bir haşır-i köhne **besdir** ‘âşık-ı ġam-
dîdeye / Merdüm-i ten-perver ü bî-
derdedir nermîn yataġ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 113, Beyit 4). [besdir, -dir
]

Bir merd-i Hudā dāmenini tıt da emîn ol
/ **Besdir** seni bu ẖile-i nefis eyledi ẖā‘if
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 4).
[besdir, -dir]

Āh ü nāle ẖün-ı dil **besdir** berāy-ı zevķ-ı
‘ayş / ‘Āşıkā ne çeng ü nāhîd ü ne cām-ı
Cem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
121, Beyit 6). [besdir, -dir]

Dest-i bîġāneye verme girih-i perçemiñi
/ Etme **bes** ẖātır-ı uşşāķı nigārā derhem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 3).
[bes,]

Gāh serdî-i teġāfûl gāh evşāf-ı raķīb /
Zihnî bî-tāb oldı **bes** peyveste kılma teb
tebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182,
Beyit 5). [bes,]

Yok mudur pâyān ẖiç bu zārî vü nāişlere
/ **Besdir** inşāf et yeter bu şekve-i zulm ü
sitem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 2). [besdir, -dir]

Yā Rab yeter bu hem-demî-i nefis-i şüm
ü bed / **Besdir** ki oldı ħubb-ı hevā dilde
ber-karār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
Beyit 15). [besdir, -dir]

Bes bu evşāf-ı dil ü cān-süz-ı mātem
Zihniyā / Āteşe yakdıñ bütün evlād-ı ibn-

i Âdem'i (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 15). [bes,]

Ol maḥabbetden âzâde oldu ḥalk-ı bü'l-beşer / İns ü cinne **besdir** ey maḥbûb-ı Mevlâ bu ḥaber (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 19). [besdir, -dir]

bes ol-: kâfi gelmek, yeterli olmak.

Maḳşûd ise ey Zihnî Sezâ'ıye nazîre / Ḥüsni gibi bu tırfa ḡazel saña **bes oldu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7). [bes ol-,]

beş on dâveli: beş on mürebbiyeli; beş on tane sütünesi, bakıcısı olan (kimse).

Başlar üstünde gezer nâz ile şeh-zâde gibi / Sevdigim tıfl benim Zihnî **beş on dâvelidir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 5). [beş on dâveli,]

be-şâh-ı elf-i düvüm: Hicrî ikinci bin yılın şahı için.

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥ'âce-i zât-ı müceddidî / Yâ Rab **be-şâh-ı elf-i düvüm** şadr-ı feyzsâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 34). [be-şâh-ı elf-i düvüm,]

besdir bes: "yeter artık yeter!" anlamına gelen, bıkkınlık ifade eden bir söz.

Göñül sevdâ-yı zülfüñle perîşân oldu **besdir bes** / Ciger şevk-i leb-i la'liñle al kân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 1). [besdir bes,]

Göñül sevdâ-yı zülfüñle perîşân oldu besdir bes / Ciger şevk-i leb-i la'liñle al kân oldu **besdir bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 1). [besdir bes,]

Sükûnet gitdi elden ḳalmadı temkîn ü ârāmım / Vücûdum cilve-i ḳaddiñle lerzân oldu **besdir bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 2). [besdir bes,]

Yeter ey Yûsuf-ı Mısr-ı melâḥât bunca dem ḥasret / Sirişkim Nîlveş cûş etdi cûyân oldu **besdir bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 3). [besdir bes,]

Biraz da 'âşık-ı maḥzûnı memnûn etseñ olmaz mı / 'Adûlar maḥzar-ı eltâf ü iḥsân oldu **besdir bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 4). [besdir bes,]

Şefâ-yı zevk-i nûş-â-nûş-ı vuşlat yok mı 'âlemde / Ğam-ı fırḳat efendim pek firâvân oldu **besdir bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 5). [besdir bes,]

Yed-i luṭfuñla ḳaldır şeh-süvârım ḥâk-i miḥnetden / Ser-i üftâdegânıñ gûy ü çevgân oldu **besdir bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 6). [besdir bes,]

Yâ öldür yâ ḥalâş et her ne rây eylerse fermânıñ / Dil-i zârım esîr-i ḥabs-ı hicrân oldu **besdir bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 7). [besdir bes,]

Anı bir merd-i kıymet-dâna 'arz et naḳd-i cân iste / Girân-ḳadr-i ḳumâş-ı vaşlıñ erzân oldu **besdir bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 8). [besdir bes,]

Dirîğ etme meded ey Nûḥ-ı vaḳt keşti-i iḥsânıñ / Yeter Zihnî ḡarîḳ-i mevc-i tûfân oldu **besdir bes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 9). [besdir bes,]

be-şevk-i Kâsım-ı zü'l-'izz ü iftiḥâr: övünç ve izzet sahibi Kâsım'ın arzusuyla.

Yâ Rab be-nûr-ı şafvet-i Selmân-ı Fârisî / Yâ Rab **be-şevk-i Kâsım-ı zü'l-'izz ü iftiḥâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 21). [be-şevk-i Kâsım-ı zü'l-'izz ü iftiḥâr,]

be-şıdk-ı Hażret-i Şıddık Ebū Bekir:
Hz. Ebūbekir Şıddık'ın sadakati için.

Yā Rab **be-şıdk-ı Hażret-i Şıddık Ebū Bekir** / Yā Rab be-hakk-ı Fārūk-ı pürma‘delet-şi‘ār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 18). [be-şıdk-ı Hażret-i Şıddık Ebū Bekir,]

besmele-i muşhaf-ı cemāl: güzellik kitabının ilk harfi. (Kur'an-ı Kerim'in ilk harfinin elif olması ve kaş anlamına gelen ebru sözcüğünün de eski yazıdaki yazımında ilk harfinin elif olması arasında bağlantı kurulmuştur. Dolayısıyla âşık güzellik kitabını açtığında ilk olarak sevgilinin kaşlarıyla karşılaşır.)

Haţţ-ı siyāhı sūre-i Nūr ü Duḥān'dır / Ebrūları da **besmele-i muşhaf-ı cemāl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 3). [besmele-i muşhaf-ı cemāl,]

beste-dehān ol-: dili bağlanmış olmak. (Şair “Sizden biriniz oruçlu olduğu zaman küfürlü, ağır, kırıcı, çirkin söz söylemesin. Oruçluyken kendisine hâkim olsun. Hatta birisi ona sövüp, hakaret edip, ağır sözler söylemeye kalksa bile veyahut onunla itişmeye, çekişmeye kalksa bile ‘Ben oruçlu bir kimseyim, oruç tutuyorum, sana uymam, sana karşılık vermem!’ desin uymasın ona...” hadis-i şerifinde belirtilen duruma telmihte bulunmuştur.)

Sāde bir rûze-i huşk ile muḳayyed şanma / Zāhidān mühr-i ‘ibādetle **olur beste-dehān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 6). [beste-dehān ol-,]

beste-i zülf: yüzün iki yanından sarkan saç lülesinin nağmesi. II saça bağı (kişi); âşık.

Beste-i zülfüñ şabā kıl muṭrib-i dem-sāza ‘arz / Öyle hem aḥvāl-i uşşākı o şāh-ı nāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 1). [beste-i zülf,]

be-ṭarık-i tederic: basamak basamak/adım adım ilerleme yoluyla.

Etmezem mekr-i zen-i dehr ile gönülüm taḥdīc / Silk-i merdāne yetişdim **be-ṭarık-i tederic** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 4). [be-ṭarık-i tederic,]

be-terk-i h‘āce-i Dervīş-i rest-gār: Mevlânâ Dervīş Muhammed Semerkandî hakkı için. (Silsile-i Aliyye’nin yirmi birinci altın halkasıdır. Buhara’nın Emkene köyünde yaşamıştır.)

Yā Rab be-zühd-i h‘āce-i sultān-ı zāhidān / Yā Rab **be-terk-i h‘āce-i Dervīş-i rest-gār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 32). [be-terk-i h‘āce-i Dervīş-i rest-gār,]

be-yā: gel (gelmek).

Be-yā ey dil-şode Zihnî me-kon ihmāl der-zinhār / Müsellem şov be-fermāneş be-dih ez-cān ü dil ikrār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [be-yā,]

beyābān: çöl (deli dîvāne olmuş kimselerin uğrak yeri).

Ḥavfım oldur yüz tuta bir gün **beyābān** semtine / Zihni-i dîvāne-ḥū bakdıkça āhū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 5). [beyābān,]

beyābāna düş-: çöle düşmek.

Gönül çarpıldı tā ki bir nigāh-ı çeşm-i fettāna / Hemān āhū-yı vaḥşiler gibi

düşdüm beyābāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 1). [*beyābāna düş,]*

beṽātî: *mûsikîmizin düğâh (la) perdesinde karar kılan, en eski, en işlek basit makamlarından biri, uşşak makâmının inici çıkıcı şekli.*

N'eyleyim bende **beṽātîyle** 'arazbār ü dü-gâh / Kıl dem-i nev-rūzdur bir nağme-i ter ü taze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6). [*beṽātîyle, -(y)le]*

beṽne'l-ümem: *ümmeṽler arasında.*

Rû-siyâhım kılma maḥcûb sen beni **beyne'l-ümem** / Yâ Nebî bâ-haḥḳ-ı Zî'n-nûreyn-i zû'l-'izz ü vaḳâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 53). [*beyne'l-ümem,]*

beyt-i ma'mûr-ı felek: *göğün beyt-i mamûr'u. (Hz. Âdem ile yeryüzüne indirilip Tufan'dan sonra tekrar Kâbe'nin hizasında yedinci kat göğe çıkarıldığına inanılan köşk, tapınak; (geniş bilgi ve tanıklar için bk. ONAY, s. 125.)*

Beyt-i ma'mûr-ı felek ḳaddiyle reşḳ eyler baña / Şadme-i 'aşḳ ü maḥabbetle 'aceb vîrāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 4). [*beyt-i ma'mûr-ı felek,]*

beṽtû'l-hazen: *Hz. Yusuf'tan ayrılan Hz. Yakup'un üzüntüsünü yaşadığı ve gözyaşı döktüğü ev. II hüṽn evi. II âşığın gönlü.*

Eşḳ-i ter sen meh-i Ken'an'ı alıp ağlamadan / Verdi seyl-âbeye **beṽtû'l-hazenim** iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 5). [*beṽtû'l-hazen,]*

be-yümn-i çār-yār-ı zât-ı Maḥmûd: *Mahmut'un (Hz. Muhammed) dört dostunun (dört halife) uğuruyla.*

Be-yümn-i çār-yār-ı zât-ı Maḥmûd / Mekânın eyledi bağ-ı cināndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 11). [*be-yümn-i çār-yār-ı zât-ı Maḥmûd,]*

be-zemîn: *yeryüzünde.*

Pâyını başmadı bir böyle felek-ḳadr-i müşîr / Haleb'in tarḥ olalı seng-i esâsı **be-zemîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 20). [*be-zemîn,]*

bezl ed(t)-: *esirgemedен vermek, bol bol dağıtmak.*

'Âcizāne bir niyāz et sen daḥı ol şāha kim / **Bezl eder** şūrî ḥaḳḳı ḥalka iḥsān ü himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9). [*bezl ed(t)-,]*

bezl ol-: *çok çok vermek, bol bol dağıtmak.*

Ben ki ḥ'ân-ı ni'met-i dildāra nā'il olmadım / Bir de **bezl olmuş** cihāna neylerüm in'ām-ı 'îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 3). [*bezl ol-,]*

bezl ü nişār et-: *bol bol verip saçmak; çokça ihsanda bulunmak.*

Maḳdem-i cānāneye şāh-reh-i vaşlda / **Bezl ü nişār etmeğe** bîm-i dil ü cān ḡalaṽ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 4). [*bezl ü nişār et-,]*

bezl-i emān darbıyla: *elinden geldiğince yardım göstermek.*

Vücūd-ı küfr ü inkârı eder şad-pâre ey Zihnî / Hemân **bezl-i emân darbıyla** tîg-ı şamşam-ı irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 7). [*bezl-i emân darbıyla,]*

bezl-i ferāvân: *bol bol esirgemeksizin verme.*

‘İd-i ağhâdır ki cān kurbân-ı cānândır bugün / Bağş-ı lutf-ı dil-berân **bezl-i ferāvândır** bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 1). [*bezl-i ferāvân,]*

bezl-i irşād eyle-: *irşad saçmak. II doğru yolu göstermek için çaba sarf etmek.*

Bezl-i irşād eylese Zü’n-nün Zü’n-nün üstüne / Zâhide tefhîmi güçdür nükte-i mîm-i femîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 6). [*bezl-i irşād eyle-,]*

bezm: *meclis. II sevgilinin mekânı.*

Bezminiñ eflâke reşk-âver durur hâk-i deri / Hüsünüñ hürşîde ta‘n-endâzdır pîrâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 4). [*bezminiñ, -i, -niñ]*

bezm: *içki, sohbet ve eğlence meclisi.*

Şeker-i la‘l-i lebin sîb-ruhın kıldı meze / **Bezmimiz** ‘işreti ber-vefk-i merâm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 4). [*bezmimiz, -imiz]*

Şevk-ı pür-hâl-i ruhuñ **bezmde** mûm oldu bu şeb / Âh-ı dil perde-keş-i mâh ü nücûm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 1). [*bezmde, -de]*

Dün gece yoğidi dilde eşer-i zulmet-i gam / **Bezmde** yâr-ı kamer-çehre

kađeĥkâr idi hem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 1). [*bezmde, -de]*

Cemâlin ‘arz eder ol mâh-tâbân dîdeler rûşen / Gelir **bezme** yine şem‘-i şebistân dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 1). [*bezme, -e]*

Mey ki görüp kulkul-ı cāmın kaçır / **Bezmden** hep ehremen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 4). [*bezmden, -den]*

bezm: *eğlence meclisi. II mecliste bulunan kimseler.*

Nây ü kânûn ü kemânîye verip tâze düzen / **Bezm** kızdıkça olur şevkle muṭrib hoş-gû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 4). [*bezm,]*

Yâr gösterdikçe yüz manzûr manzûr üstüne / **Bezm** şevki pür olur mecbûr mecbûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1). [*bezm,]*

bezme gel-: *meclise gelmek.*

Bu şeb ey mâh **bezme geldin** ammâ / Baña bir ‘âlem-i rû’yâya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 6). [*bezme gel-,]*

bezmgâh: *sohbet, işret meclisi.*

Her **bezmgâha** gitme kađeĥ mezhebi gibi / Her bir demâna verme lebiñ leblebi gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 1). [*bezmgâha, -a]*

bezmgeh: *sohbet ve işret için toplanılan, meclis kurulan yer.*

Mey-i berrâkveş bu **bezmgehde** şafvet isterseñ / Belâ vü derd ile leb-rîzdir

dünyā vü mā-fihā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 8). [bezmgehde, -de]

bezm-i 'aşık: âşığın bulunduğu meclis.

O meh-rüyuñ tıyup germ iltifâtın **bezm-i 'aşıkda** / Yakıldı nâr-ı reşk ile rakîbân dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3). [bezm-i 'aşık,]

bezm-i 'ayş ü nûş-ı kurbıyyet: yakınlık meclisinin eğlencesi.

Müretteb eyledikçe **bezm-i 'ayş ü nûş-ı kurbıyyet** / Begenmez kim ede ğilmân-ı huldı sâkî-i ra'nâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 23). [bezm-i 'ayş ü nûş-ı kurbıyyet,]

bezm-i cân ü dil: can ve gönül meclisi.

Fürûğ-ı ârızından dūr kıldı çarh ol mâhîñ / Şeb-i fırkatde **bezm-i cân ü dil** deycürdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 4). [bezm-i cân ü dil,]

bezm-i çemen: bahçenin çimenliği.

Yârsız düzağ olur cennet ise **bezm-i çemen** / Bâde-i bî-meze mey-nûş eger eylersem sem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 2). [bezm-i çemen,]

bezm-i Cem'i rind-i cihân: Cem meclisinin gönül ehli (kişileri).

Vîrân biliriz **bezm-i Cem'i rind-i cihânız** / Kâşâne-i eyvân-ı fenâ mañfilimizdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 2). [bezm-i Cem'i rind-i cihânız,]

bezm-i cihân: dünya meclisi. II dünya.

Hüşyâr koma hîç beni **bezm-i cihânda** / Bir mest-i bî-encâm-ı mey-i sâğar-ı 'aşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 2). [bezm-i cihânda,]

bezm-i devrinde: devrin içki meclisi (Kilis müftüsünün yaşadığı zaman kastedilerek).

Çekemez bir dem eder seng-i tağassüdle şikest / **Bezm-i devrinde** kim alsa eline bir tolu cām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 2). [bezm-i devrinde,]

bezm-i devrân: zamanın meclisi. II kaymakamlık binası.

Sen gibi görmedi bu ana kadar çeşm-i felek / **Bezm-i devrânda** bir revnağ-ı sadr-ı 'irfân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 34). [bezm-i devrân,]

bezm-i dil: gönül meclisi.

Zihniyâ bende olan bâb-ı şeh-i Ser-mest'e / Gezdirir **bezm-i dilinde** kadeh-i rāh-ı ferah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 5). [bezm-i dil,]

bezm-i felek: dünya meclisi. II dünya.

Dâstân-ı Kays ü Ferhād'ıñ olup kârı tamām / Zihniyâ **bezm-i felekde** şimdi ben efsāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 5). [bezm-i felek,]

bezm-i fırkat: ayrılık meclisi.

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña zālîm felek / Bezm-i fırkatde mey-i hasretle bî-hoş eylediñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 3). [bezm-i fırkat,]

bezm-i ğayr: *yabancıların/rakiplerin meclisi.*

Zevk-i 'īd-i yāri **bezm-i ğayrdan** gūş eyleyip / Hüzün ile oldum hele ben rīnd-i mey-āşām-ı 'īd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 2*). [*bezm-i ğayr,]*

bezm-i gülzār: *gülistan meclisi. II güzellerin bulunduğu meclis.*

Bezm-i gülzāra gel ey sākī ayağ üzre yürüt / Mey-i gül-gün ile leb-rīz olarak bülbüleler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 2*). [*bezm-i gülzār,]*

bezm-i harīm: *harem meclisi. II sevgilinin yüzü.*

Seyr-i ruḥuñla la'liñ öpen tövbe-kār olur / **Bezm-i harīm** Ka'be lebiñ zemzem olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 4*). [*bezm-i harīm,]*

bezm-i hāş-ı şevket: *büyük, seçkin meclis.*

Tab'-ı pākim **bezm-i hāş-ı şevketümde** rüz u şeb / Bir nedīm-i 'ārif-i üstād-ı a'lemdir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 7*). [*bezm-i hāş-ı şevk,]*

bezm-i hāşş: *özel meclis. II sevgilinin mekânı.*

Koyma rakīb-i kelbi şehā **bezm-i hāşşına** / Huld-ı berīne dāḥil olup ādem olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 2*). [*bezm-i hāşş,]*

bezm-i hāşş: *seçkin/özel meclis. (Tanıkta Sultan Bahaeddin'in tekkesi kastedilir.)*

Bezm-i hāşş mehbit-i nūr-ı İlāhü'l- 'ālemīn / Āstān-ı rif'atı reşk-āver-i 'arş-ı berīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes I, Beyit 6*). [*bezm-i hāşş,]*

bezm-i herze-gūy ü rīş-handīden: *bıyık altından gülmelerin olduğu ve saçma sapan sözlerin konuşulduğu meclis.*

Tenāvül et simāt-ı şoḥbet-i şükr-i mezāyādan / Riyāzet eyle **bezm-i herze-gūy ü rīş-handīden** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 3*). [*bezm-i herze-gūy ü rīş-handīden,]*

bezm-i ikbāl: *saadet meclisi.*

Öyle bir gīsū-yı şāh-ı ḥüsne dil-bendim ki ben / Zülf-i Leylā **bezm-i ikbālimde** cārūbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 5*). [*bezm-i ikbālimde,]*

bezm-i 'işret: *içki meclisi.*

Rind n'etsin gūlsitān ile nevā-yı bülbüli / Gūş ederken **bezm-i 'işretde** sadā-yı kulkulı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 1*). [*bezm-i 'işret,]*

bezm-i ma'ārif: *bilgi ve kültür meclisi.*

Bu şeb **bezm-i ma'ārifden** soruldu zāhid-i nā-dān / Şimāḥ-ı çarḥa düşdi na're-i heyhey pey-ender-pey (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 2*). [*bezm-i ma'ārif,]*

bezm-i nūş-ā-nūş: *(içki, şarap için) sürekli içilen meclis.*

Şevk-i şahbā-yı lebiñ gitmez dil-i mestāneden / Eksik olmaz **bezm-i nūş-ā-nūşdan** cam-ı rahīk (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Gazel 117, Beyit 5). [bezm-i nûş-â-nûş,]

bezm-i pür-envâr-ı dîdâr: *yüzün parlaklığıyla dolan meclis.*

Görmesem ger **bezm-i pür-envâr-ı dîdâr-ı** seniñ / Kaşr-ı ‘Adn ü ravza-i cennet harâm olsun baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 3*). [*bezm-i pür-envâr-ı dîdâr,]*

bezm-i rakîbân: *rakiplerin meclisi, toplantısı.*

‘Âşık-ı şıdk-âvere **bezm-i rakîbân** gâlať / ‘Ârif-i rûşen-dile şöhet-i nâ-dân gâlať (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 1*). [*bezm-i rakîbân,]*

bezm-i rindân: *rindler meclisi.*

Müjde-i vaşlı mıdır yâ haber-i merg-i rakîb / **Bezm-i rindânda** kopdı bu gece gulguleler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 4*). [*bezm-i rindânda,]*

bezm-i rind: *rind meclisi.*

Bezm-i rinde öyle bir sâķi-i nâzik-ter gerek / Meşreb-i pür-şivesi şahbâ-yı nâbından lezîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 4*). [*bezm-i rind,]*

Rakîb-i büm-sîret **bezm-i rinde** girmesin zinhâr / Serây-ı zevķ-i nev-âbâdı vîrân eylemek ister (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 3*). [*bezm-i rind,]*

bezm-i rûhânî: *ruhlar meclisi. II âhiret yurdu.*

‘Ayş-ı dünyâyı ferâmûş eden erbâb-ı safâ / **Bezm-i rûhânide** nûş-ı mey-i berrâk eder (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 7*). [*bezm-i rûhânî,]*

bezm-i şadr: *en yüksekte bulunan meclis.*

Beni ruh-süde-i hâk-i derinden eyleyip mahrûm / Ser-i âgyâra **bezm-i şadrde** ihsân eder zânû (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 4*). [*bezm-i şadr,]*

bezm-i safâ: *neşe, zevk, eğlence meclisi.*

Üftâde ki merdâne тұrur **bezm-i şafâda** / Ülfetgeri-i bint-i ‘ineb olsa ne mâni’ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 3*). [*bezm-i şafâda,]*

bezm-i tahassür: *hasret çekilen meclis.*

Şarâb-ı al-veş leb-rîz olup **bezm-i tahassürde** / Dü çeşm-i giryemendim kâse-i fağfûrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 3*). [*bezm-i tahassür,]*

bezm-i tarab-âbâd kıl-: *sevinçle dolu meclise dönüştürmek.*

Şeb-nemi bâde güli sâķi edip bûlbûli rind / **Ķıldı** hep gülşeni **bezm-i tarab-âbâd** şabâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 3*). [*bezm-i tarab-âbâd kıl-,]*

bezm-i ‘ukbâ: *âhiret.*

Bu zâtıñ ger kemâl-i nazm ü neşrin bilmiş olsaydı / Olurdu rûh-ı Şahbân **bezm-i ‘ukbâda** şenâ-hvânı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 10*). [*bezm-i ‘ukbâ,]*

bezm-i vahdet: vahdet, birlik meclisi.

Göñül kim **bezm-i vahdet** şem'iniñ pervānesindendir / Tecellā-yı cemāle yanmadan pervā nesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 1*). [*bezm-i vahdet,]*

bezm-i vişāl: kavuşma meclisi.

Çeşmesār-ı selsebîl-i 'Adn'e olmaz teşne-leb / Nüş eden **bezm-i vişālinden** şarāb-ı hoş-güvār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 33*). [*bezm-i vişāl,]*

bezm-i vuşlat: kavuşma meclisi.

Bezm-i vuşlatda meşām-ı cānları ta'tır için / Micmer-i zerrîn-i 'ūd u müşg-i terdir hāl ü ruh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 3*). [*bezm-i vuşlat,]*

bezm-i yār: sevgilinin bulunduğu meclis.

Verirdim nakd-i cānım müjdeye ger dense ey Zihnî / Ki **bezm-i yārdan** bîgāneler hep dūrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7*). [*bezm-i yār,]*

bezm-i zevk-i dil: gönlün eğlence meclisi.

Cigerde zaḥm-ı ḡamıñ şanma dāḡdır cānā / O **bezm-i zevk-i dilimde** çerāḡdır cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 1*). [*bezm-i zevk-i dilimde,]*

be-zühd-i h'āce-i sultān-ı zāhidān: zahitlerin başındaki sultanın takvası uğruna.

Yā Rab **be-zühd-i h'āce-i sultān-ı zāhidān** / Yā Rab be-terk-i h'āce-i Dervīş-i rest-gār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 32*). [*be-zühd-i h'āce-i sultān-ı zāhidān,]*

bī-ārām-ı şevk: aşırı arzusun, isteğin verdiği huzursuzluk, rahatsızlık.

Cilve-i kaddiñ temāşā etdiği demden beri / Oldı **bī-ārām-ı şevkından** bu çarḡ-ı nüh-kıbāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 2*). [*bī-ārām-ı şevk,]*

bī-ayār: değersiz.

Kıymetim yok **bī-ayārım** dehr bāzārında lîk / Nezd-i şarrāf-ı ḡaḡīḡat-bīnde dūr-dāneyim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 3*). [*bī-ayārım, -ım]*

bī-ayş u nüş: şarap, zevk ve eğlencenin olmaması.

Bī-ayş u nüş devr-i Cem'e yokdur i'tibār / Ülfet bu demde dil-ber ü sāḡarda kaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 2*). [*bī-ayş u nüş,]*

bī-behā-yı gevher: incinin en seçkini, paha biçilemez inci. II seçkin ve üstün olan kimse.

Bir **bī-behā-yı gevher** bir zāt-ı pāk-duḡter / Bāḡ-ı cihānda beñzer mergūb yāsemīne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 8*). [*bī-behā-yı gevher,]*

bī-cā: yersiz, olmadık yere, sebepsiz.

Raḡbet etmezdi cefā vü cevre hergiz dil-berān / Āh kim **bī-cā** niyaz-kārān terḡīb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 7*). [*bī-cā,]*

Dil-i dīvāne baḡs-ı kākülünden kıl ü kāl etmiş / Meger sevdā getirmiş başına **bī-cā** ḡayāl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 1*). [*bī-cā,]*

Gehī cehl ile kıldıñ iddi'ā-yı şadr-ı tedrîsî / Gehī bī-sa'y da'vā-yı meşîḡat eylediñ **bī-cā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 4*). [*bī-cā,]*

Rızā verdiñ o şāhıñ katline ey azlem-i maḡlūk / Nedir bu zulm ü fısķıñ v'ey ne **bī-cā** iddi'adır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 7*). [*bī-cā,]*

'Amed-şüde bu ḡalkıñ fikr ü ḡamı **bī-cādır** / Ne aşlı ne fer'î var hep bir kuru ḡavḡadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13*). [*bī-cādır, -dır]*

bıcaḡ: bıçak. *II sevgilinin keskin bakışı.*

Yine ol ḡünî-niḡeh taḡdı **bıcaḡın** beline / Verecek sâḡa-i şahrâyı bugün kan seline (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 1*). [*bıcaḡın, -ın]*

bī-cān: cansız, ruhsuz.

Ḥüsn-sîret dil-rübāya cān verir üftādeyem / Öyle **bī-cān** şüret-i dîvāre olmam āşinā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 3*). [*bī-cān,]*

bī-çāre: çaresiz, düşkün.

Dest-res idi niçe bī-kes ü **bī-çārelere** / Dāḡil-i cennet-i 'Adn eyleye Ḥaḡḡ rûz-ı kıyām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 20, Beyit 2*). [*bī-çārelere, -ler, -e]*

bic-: biçmek, dikmek. *II kumaşı kesmek.*

Şanma ḡaḡ geldi zamān geçdi deyü mātem içün / Şāhid-i ḡüsne yeni **biçme**

siyeh cāme gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 5*). [*biçme, -me]*

bī-fā'ide: faydasız.

Çünkü bu mülkde **bī-fā'idedir** dād ü sited / Ne girip sūk-ı fenāya ne gezend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 2*). [*bī-fā'idedir, -dir]*

bī-fark ol-: aralarında bir fark olmamak, farksız olmak.

Deyr ü mey-ḡāne vü mescid bize **olsa bī-fark** / Seni arar buluruz ḡüsnüñe anda taparız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 3*). [*bī-fark ol-,]*

bī-ḡam ol-: dertsiz, kedersiz olmak; huzura ermek.

Rāh-ı tevekkül üzre yürü Zihnî **bī-ḡam ol** / Zīnhār gitme ḡorkuludur sūy-ı ihtimāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 7*). [*bī-ḡam ol-,]*

bīḡāne: yabancı.

Olar kim 'aşḡ ile dîvānedir hep / Dü 'ālem anlara **bīḡānedir** hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1*). [*bīḡānedir, -dir]*

Baḡa **bīḡānedir** zevḡ ü şafā-yı meclis-i 'işret / Enīsım mūnisım şimdi ḡam ü endüh ü miḡnetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 2*). [*bīḡānedir, -dir]*

bīḡāne: yabancı. *II rakip.*

Açma rāz 'arz-ı niyāz etme denī **bīḡāneye** / 'Ārız-ı dūşīze-i nāmūsa çek kat kat niḡāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 2*). [*bīḡāneye, -y, -e]*

Verirdim naqd-i cânım müjdeye ger
dense ey Zihnî / Ki bezm-i yârdan
bîgâneler hep dürdür şimdi (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7). [bîgâneler,
-ler]

bîgâne: yabancı, başkaları.

Bendeñe **bîgâneye** karşı тұrursan pür-
ğazab / Öldürür şâhım beni âhîr bu derd-
i cân-ıhırâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
101, Beyit 4). [bîgâneye, -(y)e]

bîgâne nihâd: ilgisiz, kayıtsız özelliklere
(huy, mizaç) sahip kişi.

Âh işitmez n'edeyim rāh-ı vefāya gitmez
/ Âşinā qadrini fehmi etmez o **bîgâne**
nihâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40,
Beyit 2). [bîgâne nihâd,]

bîgâne ol-: yabancı olmak, kayıtsız
kalmak.

Meded ü lutf eşeri **oldı** bize **bîgâne** /
Pençe-i kahrı giriftâr ki derler o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 2).
[bîgâne ol-,]

bî-gümân: şüphesiz, kuşkusuz.

Sevmem Yezîd-i efsak ü bed-bahtı **bî-
gümân** / Re's-i Hüseyin şâhı görüp şād-
mân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6,
Beyit 22). [bî-gümân,]

bî-ğaraż: isteksiz (herkesin bir isteğinin,
dileğinin bulunması bağlamında).

Bî-ğaraż hâne-i dünyâda yok ehl-i 'ibret
/ Kime etsin fukarâ 'arz-ı niyâz ü hâcet
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit
10). [bî-ğaraż,]

bîh: çok iyi, çok beğenilen.

Bih püser cephe vü rüyında celî nûr-ı
hüdâ / Görmez illâ anı esrâra olanlar
vâkıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11,
Beyit 2). [bih,]

bî-had: hadsiz, sayısız.

Niçe mey-hânede yıllarca **bî-had** çileler
çekdiñ / Nedir 'âlemde tavır-ı hüşyârî
bilmediñ aşlâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 7). [bî-had,]

bî-hadd: sayısız, sınırsız, pek çok.

Bî-hadd baħr-i ihsân mevc urdı nâ-geh
ey cân / Verdi cenâb-ı Mennân ol 'ârif ü
faţîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit
7). [bî-hadd,]

bî-hired: akılsız.

Gerçi biz ehl-i kemâle göre kâmil degiliz
/ **Bî-hired** şüfî-i hod-bîn gibi câhil
degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84,
Beyit 1). [bî-hired,]

bî-hoş eyle-: sarhoş etmek; kendinden
geçirmek.

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña
zâlim felek / Bezm-i firkatde mey-i
hasretle **bî-hoş eylediñ** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 3). [bî-hoş
eyle-,]

bî-hüde: boşuna, boş yere.

Bî-hüde talma baħr-i hayâle / Mânend-i
mest-i keyfiyyet-i benc (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 31, Beyit 2). [bî-hüde,]

Halk-ı 'âlem bilmeyip ol çeşm-i âfet
n'olduğun / Zihniyâ feryâdımı **bî-hûde**
ta'yîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
56, Beyit 6). [*bî-hûde*,]

Bize hâdî-i sebîl olmuş iken Hâzret-i Pîr
/ Öyle **bî-hûde** talebkâr-ı vesâ'il degiliz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 8).
[*bî-hûde*,]

Sâz u söz mecbûrî olmaz 'ârif-i ma'nâ-yı
cân / Cân verir **bî-hûde** etmez herkese
ibrâz râz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90,
Beyit 3). [*bî-hûde*,]

Sirişk-i bûlbûlânı bâğda **bî-hûde**
zannetme / Maḥabbet ehline neş'e-fezâ
gül-reng müldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 169, Beyit 4). [*bî-hûde*,]

Nedir **bî-hûde** sende ey dil-i şūrîde bu
ğavğâ / Yeter dest-i felekden çekdigiñ
evzâ'-ı nâ-ber-câ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 1). [*bî-hûde*,]

bî-hûde: faydasız.

Bî-hûde kelâmı baña söyletme Hudâyâ /
Her nuṭkı mı bir dürr-i bahâ-âver-i 'aşk et
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 3).
[*bî-hûde*,]

bî-hûde: nâfile, boş, faydasız.

Cehldir **bî-hûdedir** hâricden aḥbâb
istemek / Nefsdır idrâk-i tām et 'ârif
yâr-ı şadîk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
117, Beyit 3). [*bî-hûdedir*, -dir]

bî-hûde emel: boş ümitler; anlamsız
istek ve arzular.

Bu gün âlâm-ı fırkât lîk yarın cünbiş-i
vuşlat / Bu **bî-hûde emel** aldar seni
imrûz ü hem ferdâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 13). [*bî-hûde emel*,]

Bîhzâd: İran tarihinde meşhur bir
ressam ve minyatür sanatkârı.

Haṭ ü ruḥsârınıñ taşvîrini ta'lîmden soñra
/ Fünûn-ı naḳşdan **Bîhzâd'ı** me'zûn
eylemiştir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
58, Beyit 5). [*bîhzâd'ı*,]

bî-ihtiyâr: kendiliğinden, elde
olmayarak.

Cevriñ ne rûtbe kâr kılıpdır **bi-ihtiyâr** /
Feryâda geldi hep dil ü cân söylerim saña
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 5).
[*bi-ihtiyâr*,]

bî-irtiyâb: şüphesiz.

Gevher-i zî-kıymete tebdîl eder **bî-irtiyâb** /
Ger tokunsa bir siyeh senge
niğâh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 202, Beyit 5). [*bî-irtiyâb*,]

İntisâb-ı ḥâk-i bâb-ı devleti **bî-irtiyâb** /
Sâlikânı kurb-ı vaşl-ı Hâk'dan eyler
behremend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 3,
Beyit 2). [*bî-irtiyâb*,]

bî-i'tibâr et-: değersiz kılmak.

Çok mı **etse** efser-i pür-gevheri **bî-i'tibâr** /
Çünkü şâh-ı dehre manzûr-ı
'alâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 97, Beyit 4). [*bî-i'tibâr et-*,]

bî-i'tibâr ol-: değersiz, itibarsız olmak.

Buldı miqdârınca herkes rûtbe-i 'izz ü
şeref / Hâşılı **bî-i'tibâr oldum** cihânda
her taraf (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 7). [*bî-i'tibâr ol-*,]

bî-kes: kimsesiz, zavallı.

Dest-res idi niçe **bī-kes** ü bī-çârelere /
Dāhīl-i cennet-i ‘Adn eyleye Hakk rûz-ı
kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 20,
Beyit 2). [bī-kes,]

bil-: gibi görmek.

Vîrân **biliriz** bezm-i Cem’i rind-i cihânız
/ Kāşâne-i eyvân-ı fenâ maḥfilimizdir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 2).
[biliriz, -ir, -iz]

Hemân bir nûr-ı vâhid **bilmişim** gîsû-yı
ruḥsârîñ / Anıñçün şâm ü şubḥı
birbirinden imtiyâz etmem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 155, Beyit 2). [bilmişim, -
miş, -im]

bil-: bilmek. II istemek.

Cây-i âsâyiş aña gûşe-i mey-ḥâne yeter /
Rind ne ḥâne ne māl ne elem-i cāh **bilür**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4).
[bilür, -ür]

bil-: bir konu hakkında bilgi sahibi
olmak.

Dil nedir ḥüsn nedir Zihni ne bilsin nâ-
dān / Anı biz âşık-ı pür-âh ü dil-âgāh
bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64,
Beyit 5). [bilür, -ür]

Bilmem unuttum şorma baña dün
dedikleriñ / Ammā vişâle dā’iri ezberde
kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19,
Beyit 4). [bilmem, -me, -m]

Bir kad-i nâzik-ḥırāmıñ gerd-i āhı
olmuşum / Rûzgār **bilür** benüm cây-ı
karārım şorma hîç (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 29, Beyit 2). [bilür, -ür]

Halk-ı ‘âlem **bilmeyip** ol çeşm-i âfet
n’olduğun / Zihniyâ feryādımı bī-hûde

ta’yīb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
56, Beyit 6). [bilmeyip, -me, (y)ip]

Haṭ-âver dil-berân **bilmem** ne efsûn
eylemişlerdir / Kara sevdāya hep ‘uşşākı
meftûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 58, Beyit 1). [bilmem, -me,
-m]

Va’dini koydı zamân-ı ḥaṭına nûş-ı lebiñ
/ Ehl-i zevkîñ **bilür** ol ‘işreti aḥşama
gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59,
Beyit 3). [bilür, -ür]

Derdim ey dil ne vezîr ü ne şehen-şāh
bilür / Ne cefā çekdiğim ancak benim
Allāh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
64, Beyit 1). [bilür, -ür]

Ne temennâ vü ricāmend ne emelvār-ı
visāl / Künc-i fırkatde dil-i şifte bir āh
bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64,
Beyit 2). [bilür, -ür]

Siz e’ālî-i cihānsız **biliriz** luṭf-ı kīlîñ / O
kadar biz daḥı maḥsûb-ı erāzil degiliz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 6).
[biliriz, -ir, -iz]

Ben ğayrı ḥisāb üstüme kesdirmezim
ammā / Naḳdîne-i vaşlıñ **bilürüm** cān
bedelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
98, Beyit 3). [bilürüm, -ür, -üm]

Ruḥsārı güldür lāledir bir şu’le-i
cevvāledir / Maḥbûb-ı endek-sāledir
bilmez kemāl-i ehl-i ḥāl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 3). [bilmez, -
mez]

Ḥüsn-i tedbîrimde taḳşîr eylemezdim bir
nefes / **Bilmezim** Zihnî kaẓā-yı mübrem-
i der-pîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
206, Beyit 5). [bilmezim, -mez, im]

Medḥiñ iş’āra ne ḥācet ki **bilir** ehl-i şu’ür
/ Saña meddāḥdır hep şā’ir-i nâzik-
sūḥanān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 33). [bilir, -ir]

bil-: Allahû Teala'nın gönüllerdekine vâkıf olması ve gönüllerdekini bilmesi.

Hak **bilir** a'dâ-yı bed-girdâra olmam âşinâ / Âdemim İblis-i 'igvākâra olmam âşinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 1). [bilir, -ir]

Derdim ey dil ne vezîr ü ne şehen-şâh bilür / Ne cefâ çekdiğim ancak benim Allâh **bilür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 1). [bilür, -ür]

Hak **bilür** böyle şafâ-bahş-ı umûr-ı hayra / Şad olur türbede rûh-ı vüzerâ-yı dîrîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 41). [bilür, -ür]

bil-: anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

Gubâr-ı maqdemoñ rûşen edelden çeşm-i iz'ânım / Ki **bildim** kör imiş h'âhiş eden kuhl-i Şifâhân'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 4). [bildim, -di, -m]

Ne nûr olduğımı **bilmez** midiñ ol gerden-i pâkiñ / Mübarek büsegâh-ı pâdişâh-ı enbiyâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 8). [bilmez, -mez]

Bir katı dildir ki aslâ rahm **bilmez** n'oldığın / Eksik olmaz şahn-ı meydânından hiç sefk-i dimâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 2). [bilmez, -mez]

bil-: anlamak.

Etdiğñ demde harâm agyâra la'liñ **bil** henüz / Mâderiñ şîri gibi kânım helâl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 5). [bil,]

Erbâb-ı mâl ü câh-ı fenâ **bil** cefâdadır / Zevk-i şafâ-yı dehr kalendarde qaldı hep

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 3). [bil,]

O tabîbim der-i dükkânçe-i lutfın kapadır / Her ne dem âşık-ı bîmârı devâ- h'âh **bilür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 3). [bilür, -ür]

Tıfl-ı endek-sâledir **bilmez** henüz maḥbûbiyet / Râz-dân-ı şîve-i nâz ü 'itâb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 2). [bilmez, -mez]

Aldı düzdân-ı havâtır cihet-i râbıtamı / **Bilemem** vâdi-i ihlâşa ne yüzden çıkılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 4). [bilemem, -me, -m]

Zihniyâ çünki muḥâlîf gerdişin **bildiñ** ise / Etme ḥâlîñ toğrısı ol çarḥ-ı çep-endâza 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 9). [bildiñ, -di, -ñ]

Sâye-endâz-ı livâ-yı Kilis olduğda henüz / Fuqarâ **bildi** felekde ne imiş emn ü emân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 27). [bildi, -di]

Serîr-i lâ-mekân üzre serî'an eyledi teşrîf / **Bilip** vîrânedir encâm-ı miḥen-ḥâne-i tekvîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 17). [bilip, -ip]

Pertev-i lutfı kılur anda ref'-i zulümât / Dem-i feyziyle cemâdâta gelir **bil** cezebât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 19). [bil,]

bildir-: anlatmak, açıklamak, bildirmek.

Keyfe mâ-kâne yekûn keyfiyyetin **bildirmege** / Câm-ı 'aşkıñ zâhidâ bir cür'a işrâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 5). [bildirmege, -me, -(g)e]

bilin-: anlaşılmaq, bilinmek.

Cemāl-i mefl̄haretin̄den göründi nūr-ı
Hudā / Kemāl-ı merḥametiñden **bilindi**
luṭf u himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
145, Beyit 4). [bilindi, -di]

Derün-ı Ka‘be’de irşād-ı nās etdikde ol
server / **Bilindi** olduğı bî-şüphe zāt-ı
ḥazret-i mazhar (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 1, Beyit 14). [bilindi, -di]

bi’llāh: Allah için, Allah’a yemin
ederim.

Ağyār-ı nā-be-hencār fikr-i ḥatıyla oynar
/ **Bi’llāh** ol siyeh-kār dil-sādesi degildir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 6).
[bi’llāh,]

Ğabğab-ı yār gülşen ü İreme vermem
bi’llāh / Olsa rümmān-ı cinān bākire
duḡter memesi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 199, Beyit 2). [bi’llāh,]

Yine kesmem ümîdi rahmetiñden tā ebed
bi’llāh / Egerçi rû-siyāhım şermsārım ey
kerem-pîrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 58). [bi’llāh,]

Yokdur bu sözde inkārım benim / Pür
durur **bi’llāh** ikrārım benim (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 5). [bi’llāh,]

bilme-: (sonucu) bilememek, tahmin
edememek.

‘Ākıbet ḥālim n’olur **bilmem** ‘adūlarla
yine / Gitdigüm yāre bu şeb hengāmı
ta‘kīb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
56, Beyit 4). [bilmem, -me, -m]

Bilmem bu çarḡ u baḡta nice infî‘āl
edem / Düşman çoğaldı kaḡısıyla bir
cidāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
5, Beyit 1). [bilmem, -me, -m]

bilmem nedir: ne olduğunu bilememek.

(Tecahülüariṭ sanatı kullanılarak
bildiğini bilmezlikten gelme.)

‘Ārızın̄ āteş midir yā gül müdür bilmem
nedir / Göñlümüz pervāne mi bülbul
müdür **bilmem nedir** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1). [bilmem
nedir,]

‘Ārızın̄ āteş midir yā gül müdür bilmem
nedir / Göñlümüz pervāne mi bülbul
müdür **bilmem nedir** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1). [bilmem
nedir,]

Haṭṭ-ı nev-ḡiziñ hele sebz-i İrem’dir
añladım / Kākülün̄ şeb-büy mudur
sünbül müdür **bilmem nedir** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 2).
[bilmem nedir,]

Nüş eden hem zinde vü cāvīd olur hem
mest olur / La‘lñ āb-ı Hızır mı yā mül
müdür **bilmem nedir** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 3). [bilmem
nedir,]

Gāh alur ‘aqlım gehī göñlüm yaḡar ḡāl-ı
ruḡuñ / Ḥabbetü’s-sevdā mıdır fülful
müdür **bilmem nedir** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 4). [bilmem
nedir,]

Bir ḡayāl-i ḡāma düşmüş Zihni-i şeydā
yine / Aña bā‘iş ḡaṭṭ mıdır kākül müdür
bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 80, Beyit 5). [bilmem nedir,]

bilmeyen: bilmeyen, anlamayan kimse.

‘Aşḡ ‘aceb ḡāldır ḡil‘at-i abdāldır /
Bilmeyene ḡāldır lehce-i ḡoş-ḡüy-ı dost
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 4).
[bilmeyene, -e]

bil bileler: (başkalarının değerini) bil ki

onlar da (senin değerini) bilsin anlamında.

Zihniyā söyleme hîç kadrımı bilmez kimse / Herkesiñ kadrini îfâ ederek **bil bileler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 5). [bil bileler,]

bilmeyen bilsin nedir: ne olduğunu öğrenmeyen öğrensin anlamında.

Bilmeyen bilsin nedir ‘âlemde bünyād-ı metîn / Görmeyen görsün henüz dünyâda bir vâlâ serây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 3). [bilmeyen bilsin nedir,]

bilmezlik ile deg-: (el için) farkında olmadan (bir yere veya şeye) değmek.

Bilmezlik ile degdi gücenme yine afv et / Düzdâne eger koyununa atdımsa elim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 4). [bilmezlik ile deg-,]

bilmiş ol-: anlamış olmak.

Düşmek olmaz ardına her pây-ı lengiñ **bilmiş ol** / Reh-neverdân-ı reşâdet peylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 2). [bilmiş ol-,]

bilmiş ol-: bilmek, haberi olmak.

Bu zâtîñ ger kemâl-i nazm ü neşrin **bilmiş olsaydı** / Olurdu rûh-ı Sahbân bezm-i ‘ukbâda şenâ-hvânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 10). [bilmiş olsaydı,]

bîm: korku.

Sende bu tîr-i müje bu tîğ-i gamze var iken / **Bîmden** kim der saña vardır gözüñ

üstünde kaş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 2). [bîmden, -den]

bîm ile: korkarak.

Zihnî bu tab‘-ı bülend ile feres-rân olsam / Rüstem-i vakt kaçar **bîm ile** meydânımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 7). [bîm ile,]

bî-mağz: beyinsiz, akılsız.

Gerçi kim haqq-ı ‘azîzinde itâle etdiler / Bir takım hod-bîn ü **bî-mağz** ü sefîh ü müttehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 37). [bî-mağz,]

bîmâr: hasta.

Nedir bu sendeki bî-tâblık derd-i maḥabbet mi / Bugünler çeşm-i bādāmîñ gibi **bîmâra** benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4). [bîmâra, -a]

bîmâr: hasta, ayrılık derdiyle yanan (âşk).

Zahm-ı hicrân ile **bîmâr** ki derler o biziz / Merhem-i vaşla sezâvâr ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1). [bîmâr,]

bîmâr-ı firâş ol-: yatalak hasta olmak.

Nüş-ı la‘liñ verme bes âgyâra inşâf eyle kim / Gayret-i ‘aşkıñla Zihnî **oldı bîmâr-ı firâş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 5). [bîmâr-ı firâş ol-,]

bîmâri-i firkat: ayrılık hastalığı.

Helāk etdi beni Zihnî gibi **bīmāri-i firķat** / Meded cān ü tenimde almadı tāb ü mecālīm gel (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Gazel 135, Beyit 5*). [*bīmāri-i firķat*,]

bī-mecāl: mecalsız, kuvvetsiz, dermansız.

aldı meydān-ı recāda **bī-mecāl** üftādegān / El-emān ey şeh-süvār-ı nāz dizgin etme pek (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Gazel 122, Beyit 3*). [*bī-mecāl*,]

bī-mehār-ı ār-pā: yuları olmayan deve.

Hemān bir **bī-mehār-ı ār-pādır** deşt-i vahşetde / Olan āzāde-gerden halka-i zülf-i kemendīden (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Gazel 163, Beyit 4*). [*bī-mehār-ı ār-pā*,]

bī-mesel tedbīr ü rāy ire: benzersiz fikir beyan etmede.

Kerīmü’ş-şān Yāsīn Beg Efendi Cānbolād-zāde / Ki memdūh-ı felekdir **bī-meşel tedbīr ü rāy ire** (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Kit’a 8, Beyit 1*). [*bī-meşel tedbīr ü rāy ire*,]

bī-mesīl: benzersiz.

Luţf etdi Allāh-ı celīl ol şāha bir tıfl-ı cemīl / Rūy-ı cihānda **bī-meşīl** şıdk-āver-i ālū belī (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Kit’a 5, Beyit 5*). [*bī-meşīl*,]

bīm-i cevri arh-ı mekkārı: cefa eden hilekār feleğīn korkusu.

Bīm-i cevri arh-ı mekkārı unutturduñ baña / Nim-nigāh-ı gamze-i pūr-mekr cādūlarla sen (*Kilisli Zihnî*

Dîvānı, Gazel 160, Beyit 5). [*bīm-i cevri arh-ı mekkārı*,]

bīm-i dil ü cān: can ve gönöl korkusu.

Madem-i cānāneye şāh-reh-i vaşlda / Bezl ü nişār etmege **bīm-i dil ü cān** alať (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Gazel 109, Beyit 4*). [*bīm-i dil ü cān*,]

bīm-i hicr: ayrılık korkusu.

Bīm-i hicriñ gitmez el verse vişālīñ añladım / Tā mü’ebbed oldu arf-i cān ü dil müdgām ama (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Gazel 183, Beyit 3*). [*bīm-i hicr*,]

bīm-i serdī-i şitā: kışın soğukluğının korkusu.

Bīm-i serdī-i şitādan oldu nā-peydā eşer / Zevķ-i germ-ā-germ teşrīfiñ olunca āşıkār (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Kaside 2, Beyit 5*). [*bīm-i serdī-i şitā*,]

bīmi-i taslīt-i şerīr ü hā’in: hain ve kötü kimselerin musallat olacağı korkusu.

almadı **bīmi-i taslīt-i şerīr ü hā’in** / Mālına cānına halk oldu henüz şimdi emīn (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Kaside 10, Beyit 37*). [*bīmi-i taslīt-i şerīr ü hā’in*,]

bī-minnet: eziyetsiz, ihsan edici bir biçimde.

Raķībe yüz verir **bī-minnet** ammā ‘āşık-ı zāra / Eder ihsān-ı būs-ı pāy biñ ibrāmdan soñra (*Kilisli Zihnî Dîvānı, Gazel 181, Beyit 4*). [*bī-minnet*,]

bī-misāl şāh-ı ezeli: eşi benzeri olmayan Allah (c.c.).

Ey **bī-miṣāl ṣāh-ı ezel** hüsrev-i ebed /
V'ey pâdişāh-ı merhāmet ü luṭf-ı bī-
şümār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
Beyit 10). [bī-miṣāl ṣāh-ı ezel,]

bī-misāl-i şūh-ı 'işve-kār: cıivesi,
işvesiyle benzeri olmayan sevgili.

'Aceb bir **bī-miṣāl-i şūh-ı 'işve-kāra**
benzersiñ / Serîr-i hüsnde sultān-ı kişver-
dāra beñzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 131, Beyit 1). [bī-miṣāl-i şūh-ı
'işve-kār,]

bī-muḥābā: çekinmeden, sakınmadan,
korkmadan.

Bī-muḥābā 'āşıkān būs-ı leb-i dildār
edip / Ka'be-i maḫşūdı içre zemzem-
eşāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 2). [bī-muḥābā,]

Şāh-rāh-ı ğayret-i iḫsānını tutdı Kelīm /
Bī-muḥābā mevc-i āb-ı Nîl'den kıldı
güzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 29). [bī-muḥābā,]

bī-murād kalma-: isteklerine
ulaşmayan, muradına ermemiş (kimse)
kalmamak.

Benden özge **ḳalmadı** bir **bī-murād**
ancak hemān / Ben ne kıldım bunca zulm
etdiñ baña zālīm felek (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 10). [bī-
murād ḳalma-,]

bī-mürüvvet: insafsız.

Bī-mürüvvetdir o çār-ebrū-yı zālīm
diñlemez / Eyleme se-gāh hīç āh-ı
nağam-perdāza 'arz (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 108, Beyit 7). [bī-
mürüvvetdir, -dir]

bī-müzd: karşılıksız.

Bī-müzd sensin ancak ehl-i 'usāta eşfaḳ
/ Zatiñda buldı revnaḳ çün efser-i şefā'at
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2).
[bī-müzd,]

biñ: bin sayısı. II "pek çok, sayıca çok"
anlamlarını içeren sayı sıfatı.

Ḳayd ü bend eyledi zincîr-i cünūna
muḫkem / Nice **biñ** şîr-dili çekti o zülf-i
ḳullāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 2). [biñ,]

Eden ber-düş var mı bir libās-ı kām
göñlünce / Geh-i bāzār-ı cihānda olur bir
demde **biñ** ezyāl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 141, Beyit 4). [biñ,]

Biñ muṭalsam daḫme-i zühdi edersin tār-
mār / Ber-fesinde Mağribî sīmā-yı
gīsūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
160, Beyit 2). [biñ,]

Hışn-ı zevk-i rind-i bī-bāke zafer bulmaz
yine / Perde çıkmış dehre **biñ** Tīmūr
Tīmūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 173, Beyit 5). [biñ,]

Bir şî'r ile faḫr eyleme Zihnî bu cihāndır
/ **Biñ** şā'ir-i pākîze-ṭabî'at var içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 5).
[biñ,]

Raḳîbe yüz verir bī-minnet ammā 'āşık-ı
zāra / Eder iḫsān-ı būs-ı pāy **biñ**
ibrāmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 181, Beyit 4). [biñ,]

Çeşm-i şeh-bāzını süzdükçe bu
şaydgehde / Bend eder **biñ** dil ü cān
perçeminiñ bir teline (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 188, Beyit 2). [biñ,]

Rūze-i hicrānını **biñ** gamla ben çekdim
yine / Ğayr ile ol meh neşāt-ı meclis-i 'îd

eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 5). [biñ,]

Ger zühür eylese bir ‘âlim-i ser-ḥayl-i havâş / Getürür başına **biñ** mağlaṭa-i ta‘n-ı ‘avām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 5). [biñ,]

Zihni-i nâ-çarı **biñ** âlâma kıldıñ mübtelâ / Senden etsem çok mudur dergâh-ı Hakk’a iştikâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 12). [biñ,]

biñ dil: binlerce gönül/âşık.

Ṭurrelerin yâr kim silsiledâr eylemiş / Bir teline **biñ dili** bend-i kaṭâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 1). [biñ dil,]

biñ dil-i üftâde: binlerce zavallı, perişan olmuş gönül. II âşıklar.

Bende urdı **biñ dil-i üftâdeyi** bir tār ile / Var ise ḥam-der-ḥam-ı zülfüñdedir kullâb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 4). [biñ dil-i üftâde,]

biñ evlād-ı havadis toğur-: binlerce sıkıntı veren olaylar çıkarmak.

Bābā-yı zamāne şeb ü rûz māder-i eyyām / Bir demde **toğurmakda biñ evlād-ı havadis** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 4). [biñ evlād-ı havadis toğurmakda,]

biñ evrāk ü şahā’if tahrîr ol-: binlerce sayfa yazı/şiir yazmak.

Bulmaz yine bu bahşimiz ey Zihni nihāyet / **Tahrîr** daḥı olsa **biñ evrāk ü şahā’if** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 5). [biñ evrāk ü şahā’if tahrîr ol-,]

biñ kere: bin defa, defalarca.

Şānelenmiş perçemiñ olmuş ḥaṭ-ı rûyuñ tîrâş / Sāde kurbāndır saña **biñ kere** biñ sevdālu baş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 1). [biñ kere,]

biñ Mecnūn Mecnūn üstüne: binlerce Mecnūn, âşık.

Ḳayd edinmez kılca taḳmaz ḡuşşā Leylā-yı zamān / Çekseler zencîre **biñ Mecnūn Mecnūn üstüne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 4). [biñ Mecnūn Mecnūn üstüne,]

biñ pāre et-: parçalara ayırmak. II ortadan kaldırmak, yok etmek. (Suçları ve günahları bağışlamak bağlamındadır.)

Ne hilāl tîğ-i yed-i ‘afv-ı Cenāb-ı Ḥaḳ’dır / Cirm-i cürm ü günehi **etmede biñ pāre** hemān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 4). [biñ pāre etmede,]

biñ reng cāme-i nev-bāf-ı istiğnā: nazlanmanın yeni dokunmuş çeşit çeşit elbisesi.

Günde **biñ reng cāme-i nev-bāf-ı istiğnā** giyip / Cevre başlar ol kad-i bālā-yı mümtāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 3). [biñ reng cāme-i nev-bāf-ı istiğnā,]

biñ şadme-i nefrîn-i felek: feleğin binlerce bedduasının çarpması.

‘Ārifîñ ḥāne-i cem‘iyyeti vîrān olmaz / Dökse de zūr ile **biñ şadme-i nefrîn-i felek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 4). [biñ şadme-i nefrîn-i felek,]

biñ şem‘i fūrūzān eyle-: binlerce mumu parlatmak, aydınlatmak.

Ğamın sīnemde pūr-dāğı nümāyān eylemek ister / Hārīm-i ‘aşka **biñ şem‘i fūrūzān** eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 1). [biñ şem‘i fūrūzān eyle-,]

biñ sevdālu baş: sevdaya tutulmuş binlerce aşık. II Kurban Bayramı’nda kesilen kurbanlık hayvan.

Şānelenmiş perçemiñ olmuş haṭ-ı rūyuñ tırāş / Sāde kurbāndır saña biñ kere **biñ sevdālu baş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 1). [biñ sevdālu baş,]

bī-nām kıl-: adsız, namsız kılmak. II ortadan kaldırmak.

Nice menşūre ki ber-vefḳ-i izā cā’e’l-haḳ / Da’vi-i bāṭılasın **kıldı** sipihriñ **bī-nām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 30). [bī-nām kıl-,]

binā-yı çarḥ: dünya yapısı. (dünyada yapılan bina, ev vs. gibi yapıların tümü.).

Etmedi tarḥ-ı binā emşālini **binā-yı çarḥ** / Görmedi rūy-ı zemīnde çeşm-i devrān böyle cāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 9, Beyit 2). [binā-yı çarḥ,]

binā-yı ‘ömr: ömür binası. II yaşam, hayat.

Binā-yı ‘ömrüni ber-bād kıldı tıfl iken ḥayfā / Hārāb olsun yıkılsın ba’d-ez-īn nūh-kubbe-i pūr-kīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 11). [binā-yı ‘ömr,]

bint-i ‘ineb-: (üzümün kızı) şarap.

Duḡter-i zerle yeter ‘aḳd ü nikāh ü tezwīc / Zevḳ-i tecrīd bulup **bint-i ‘inebden** geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 5). [bint-i ‘ineb-,]

bī-‘özü: kusursuz, eksiksiz.

Ḳavl ü fi‘l-i aḥseni **bī-‘özü** maḳbūl-ı İlāh / Hābbezā noḳşānı yok her kār-ı ḥayrı muntazam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 40). [bī-‘özü,]

bī-peder: babasız.

Bī-peder māder yine bir tıfla verdim gönlümü / ‘Aşkı cān baḥrinde bir dürr-i yetīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 3). [bī-peder,]

bī-pervā: korkusuz, çekinmeden.

Dediñ bu iktizā-yı ‘aşḳdır faḥr eyleyip düşdiñ / Berehne lā‘ubālī kūçe-i bāzāra **bī-pervā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 10). [bī-pervā,]

bir: “yalnızca, sadece” anlamlarında zarf.

Degil **bir** ben cemāl-i yāre müştāḳ / O şem‘e mihr ü meh pervānedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5). [bir,]

Ne temennā vü ricāmend ne emelvār-ı visāl / Künc-i firḳatde dil-i şifte **bir** āh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 2). [bir,]

Bağ-ı taḥassürde **bir** Zihni değil pūr-fiğān / Ol gül-i neş’küfte çok bülbüli zār eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 7). [bir,]

bir: “bir tek, tek bir” anlamlarında sayı sıfatı.

Cânım giderdi **bir** teline bād esince hayf / Kākülleri eyādi-i berberde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5). [bir,]

Gurre-i ‘îd-i vişâlin gözet ol **bir** mâhın / Ki eder cilve saçı üzre şeb-i Kadr ü Berât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3). [bir,]

Bu şeker lüknet-i güftâr bu şîrîn harekât / Tûti-i kudsiyi **bir** söz ile eyler iskât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1). [bir,]

Nev-rüz-ı bahârında görür vaqt-i hazânın / **Bir** gülşene uğrasa eger bād-ı havâdiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 2). [bir,]

Râz-ı dil açmazdım ammâ olsa ‘âlem halkı bir / **Bir** nigehe eyledi ol dîde-i şeh-bâz bâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 4). [bir,]

bir: “aynı, benzer, gibi, adeta” anlamlarında sıfat.

Hüsrev-i ‘aşkı kalem-rev mülket-i gamdır baña / Derd-i sînem **bir** mükerrerrem şadr-ı a‘zamdır baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 1). [bir,]

Havf eder benden cüyüş-ı bî-hazer âl-ı felek / Tîğ-ı âhım elde **bir** şemşîr-i Rüstem’dir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 5). [bir,]

Tab‘-ı pākım bezm-i hâş-ı şevketümde rüz u şeb / **Bir** nedîm-i ‘ârif-i üstâd-ı a‘lemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 7). [bir,]

Kâr kılmaz tîr-i bî-te’sîr-i ta‘n-ı münkirân / Şıdk-ı dil **bir** kal‘a-i mazbût u muhkemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 8). [bir,]

Güşe-i firkatde her şeb hasret-i la‘lî ile / Çeşm **bir** cām-ı leb-â-leb hûn-ı dil müldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 2). [bir,]

Ruğuñ egerçi letâfet-fezây **bir** güldür / Bahâr-ı hüsne hatîñ sebz-i bâğdır cānâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 3). [bir,]

Pîr olur ‘aşık olan ‘ahd-i şebâbiyyetde / Âh **bir** nâvek-i gam kadd-i kemân-ı firkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 3). [bir,]

Neler çekdi ser-i sevdâ-zedem pür-çîn-i zulfünden / Çekilmez silk-i takrîrâte **bir** devr-i teselsüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 2). [bir,]

Şahrâ-neverd eyler yek nazrâda cihânı / **Bir** sihr-bâz-ı ‘âlem çeşm-i gazâlı vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 4). [bir,]

Bu şeb ey mäh bezme geldin ammâ / Baña **bir** ‘âlem-i rü’yâya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 6). [bir,]

Sen leb-i Şîrîn’e her kim meyl edip dildâr olur / Bî-sütûn-ı derd ü miñnet üzre **bir** Ferhâd olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 1). [bir,]

Nigâh-ı intizârım çalkanır **bir** fülkdür gūyâ / Sirişkim mevc-i tûfân-hîz bir deryâ-yı a‘zamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 4). [bir,]

Nigâh-ı intizârım çalkanır bir fülkdür gūyâ / Sirişkim mevc-i tûfân-hîz **bir** deryâ-yı a‘zamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 4). [bir,]

Maḥabbet âteşin tennûr-ı sînem içre
yandırdıñ / Söyünmüş **bir** ocağdı
merḥamet etdiñ uyandırdıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 1*). [bir,]

Bir âfet pür-nezâket hoş kıyâfet
yâsemîn-kâmet / Meh-i burc-ı leṭâfet
dehre gâyet nûr-güstersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 4*). [bir,]

Bir dil-ber-i ‘ayyârdır bî-raḥm dil-
âzârdır / Gûyâ ki **bir** hünkârdır
göstermede ḥışm ü celâl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 2*). [bir,]

Bî-peder mâder yine bir tıfla verdim
göñlümü / ‘Aşkî cân baḥrinde **bir** dürr-i
yetimimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 3*). [bir,]

Hemân **bir** nûr-ı vâhid bilmişim gîsû-yı
ruḥsârıñ / Anıñçün şâm ü şubḥı
birbirinden imtiyâz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 2*). [bir,]

Melekler râh-ı ta‘zîminde **bir** şaf-beste-i
çâker / Felekler pâye-i mi‘râcına bir
süllem-i nûh-pâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 33*). [bir,]

Melekler râh-ı ta‘zîminde bir şaf-beste-i
çâker / Felekler pâye-i mi‘râcına **bir**
süllem-i nûh-pâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 33*). [bir,]

Nâm-ı ḥabîş-i Şimr-i denî gelse yâdıma /
Her mû tenimde gayret ile **bir** sinân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 24*). [bir,]

bir: "bir" sayı sıfatı.

Zihnîyâ dil-teşnedir **bir** cür‘âya encâm-ı
kâr / Her ki söyler kâse-i ser-şâre olmam
âşinâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 5*). [bir,]

Okıyup vaşında ol çeşm-i gâzâlîñ **bir**
gazel / Zihnîyâ erbâb-ı bezmi başka hâl
etdiñ bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 5*). [bir,]

Niçe biñ murğ-ı sebûk-mağzı bırakdı
dâma / Aldatıp mezbele-i hırşda **bir**
dâne-i çarḥı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 2*). [bir,]

Yan yakıl pervâneveş **bir** şem‘-i dil-
efrûze kim / Şu‘lesinden mihr ü meh
olmuş felekde muktebes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 2*). [bir,]

Mâ’il olduñ gâlibâ **bir** nev-nihâl-i
‘işveye / Uğraşursiñ kim bugünlerde leb-
i cûlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 6*). [bir,]

Bir kenîziñdir ḥarîm-i ‘işmet-i pâkinde
leyl / **Bir** kemîne bendedir devlet-
serâsında nehâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 25*). [bir,]

Şem‘a-i dehlîz ü bâb-ı re‘fetidir mâh-tâb
/ Çarḥ-ı mînâ-fâmdır ol şem‘a **bir** sîmîn
fenâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 28*). [bir,]

Sen gibi şâhıñ der-i iḥsânın etdim ilticâ /
Zihnî nâmında eger ben **bir** ‘ubeyd-i
aḥkaram (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 43*). [bir,]

Çekemez **bir** dem eder seng-i taḥassüdle
şikest / Bezm-i devrinde kim alsa eline
bir tolu cām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 2*). [bir,]

Ḥ‘âce-zâde gibi **bir** muşlih-i şer‘ ü ḥaḳ-
gû / Olmadı şimdiye dek mesned-i
fetvâda be-nâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 9*). [bir,]

Bir ḥitâb erdi şimâḥ-ı dilime böyle deyü
/ İşbu da‘vâya rızâ vermez îlâh-ı ‘allâm
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 16*). [bir,]

Eyledi Şādık Beg Efendi'ye 'atā Rabb-i laṭīf / Mefḥar-ı ḥayrū'l-ḥalefān luṭf ile **bir** ṭıfl-ı şerīf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 1*). [bir,]

bir: "başka bir" anlamında belgisiz sıfat.

Ğabğabıñ nuḳl lebiñ eyledi mey Zihni o meh / H^vāhişim üzre **bir** icrā-yı rüsüm oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 5*). [bir,]

Bir şadā-yı dil-fezā zāhir olur her bergden / Nev-nihālāna tokundukça nesīm-i nev-bahār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 13*). [bir,]

Dil uğradı **bir** ḥālete mürşid nefesinden / Dāreyniñ elin çekdi hevā vü hevesinden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 10*). [bir,]

bir: "bir kez bile olsa" anlamında belgisiz sıfat.

Mehveşāndan görmedi çeşm-i felek **bir** gün henüz / Hātır-ı 'uşşākı dil- h^vāh üzre taṭyīb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 5*). [bir,]

Ḥam-ḳad oldum deyü yalvarı niyāz eyleyerek / O ḳaşı yāya bu taḳrīb ile **bir** çatmalıdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 3*). [bir,]

Dil-dādeñe **bir** luṭf-ı 'aceb olsa ne māni' / Ruḥ olmaz ise buse-i leb olsa ne māni' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 1*). [bir,]

Bir cāme-h^vābına degmedik hiç zamāneniñ / Ḳaldık ḥaşır-i köhnesine ḳahve-ḥāneniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 1*). [bir,]

Gāh sevḳ-i zühd edersiñ geh verirsiñ şevḳ-i mey / Olmuyor zāhid muvāfık

etdigiñ **bir** keb kebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 3*). [bir,]

'Ācizāne **bir** niyāz et sen daḥı ol şāha kim / Bezl eder şūrī ḥaḳīḳī ḥalka iḥsān ü himem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9*). [bir,]

bir: "bir tane" anlamında belgisiz sıfat.

Bir ḳad-i nāzik-ḥurāmıñ gerd-i āhı olmuşum / Rūzgār bilür benüm cāy-ı ḳarārım şorma hiç (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 2*). [bir,]

Ḳāf-ı istiğnāda **bir** sī-murğ-ı vālā-himmetim / Etmezem bu sifle-perver ḳarḥa 'arz-ı ihtiyāc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 4*). [bir,]

Ol āftāb-ı mühr saña luṭf eder deyü / Degdi şımāḥ-ı cānıma **bir** ün 'ale's-sabāḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 4*). [bir,]

Fitne-i çeşmi dil ü cānıma **bir** ṭurfe belā / Kākül-i ḥam-be-ḥamı başıma **bir** tül-ı emel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 3*). [bir,]

Ne denlü eyledimse cūy-bār-ı eşkimi rīzān / Bu ḳıştār-ı devrān vermedi **bir** sebze-i āmāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 2*). [bir,]

Eden ber-düş var mı **bir** libās-ı kām göñlünce / Geh-i bāzār-ı cihānda olur **bir** demde biñ ezyāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 4*). [bir,]

Bir dil-ber-i 'ayyārdır bī-raḥm dil-āzārdır / Gūyā ki bir ḥünkārdır göstermede ḥışm ü celāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 2*). [bir,]

Var **bir** dilde ki ḥoş-büy-ı hevā-yı zülfüñ / Anı ta'ṭir-i dimāğ eyleye mi bād-ı

nesīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 5). [bir,]

Giymiş endāmına **bir** cāme-i şîve yeñiden / Cān fedā olsun o nev-cāmeyi ölçüp kesene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 2). [bir,]

Teşrîfi muşammem olıcak mäh-ı şiyāmın / Düşdi yine **bir** gulgule rindân-ı cihāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 2). [bir,]

Sāye-i sünbülde **bir** şeh-bāzdır şankim yatar / Serpilip düşdükçe gāh zülf-i semen-bū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 3). [bir,]

Kemān-ı āh-ı dilden **bir** sihām-ı hün-feşān kopdı / İçerden zehresi kâfir rakıbiñ nā-gehān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 1). [bir,]

Sen gibi görmedi bu ana kadar çeşm-i felek / Bezm-i devrānda **bir** revnağ-ı şadr-ı ʿirfān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 34). [bir,]

Fiğān dest-i ecelden etse lāyık cümle-i dünyā / Eder **bir** şadmesiyle nice yüz biñ hāneyi ifnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 1). [bir,]

Yine **bir** gonca-i bāğ-ı vücūdı çarh-ı gam-efzā / Perişān etdi dest-i mevt ile rahm etmeyip aslā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 1). [bir,]

Dedim **bir** āh ile ey Zihnî cevherdār tārîhin / Vefāt etdi çiçekle tıfl ikenden Muştafā hayfā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 4). [bir,]

Etmediñ **bir** dem beni mesrūr gayr-ı halk tek / Yetmedim **bir** matlaba devriñde çok çekdim emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1). [bir,]

ʿAmed-şüde bu halkıñ fikr ü gamı bī-cādır / Ne aslı ne ferʿi var hep **bir** kıru gavgādır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13). [bir,]

Bir tınāba sāha-i imkāndan yokdur ittisāʿ / Dilden eylerken fūrūğ-ı şefkatiñ refʿ-i zulem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 13). [bir,]

bir: "bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Mağv eder **bir** curʿası mağmūri-i şad-sāleyi / Neşʿe-yi cām-ı beķā laʿl-i zülāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 2). [bir,]

Bī-hüde kelāmı baña söyletme Hudāyā / Her nuṭkımı **bir** dürr-i bahā-āver-i ʿaşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 3). [bir,]

İklīm-i fenāniñ nʿidelim mīr ü vezīrin / **Bir** bende-i nā-çiz-i der-i dāver-i ʿaşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 4). [bir,]

Sevmek görünür her şeyden ehven / Zihnî cihānda **bir** yār-ı pür-gunc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 7).

[bir,]

Miyāniñ vaşfa gelmez **bir** kılı kırk yarsalar ancağ / Olan endişeler de inceden ince tahayyüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4). [bir,]

Bir gül-fidān-ı ʿişve kaddiñ gibi bulunmaz / Gerçi riyāz-ı hüsnüñ çok nev-nihāli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 3). [bir,]

Vaʿde-i vaşl hevāsıyla uşandırdı beni / Yemeden **bir** yemeği rāyihasından bıkılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 3). [bir,]

Bir şükûh-ı fakr lutf etmiş cenâb-ı Hâk
bize / Çarha tâkat yok çeke bâr-ı girân-ı
rahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91,
Beyit 2). [bir,]

Hüsn-i yâre gerçi kim revnak-fezâdır
sâde fes / Başıma **bir** turfe püsküllü
belâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 97, Beyit 1). [bir,]

Bir ‘Acem-zâde püser semt-i Hicâziden
gelip / Şehr-i hüsnüñ ‘Irâk üzre eder
Şirâza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 3). [bir,]

N’eyleyim bende beyâtıyle ‘arazbâr ü
dü-gâh / Kıl dem-i nev-rûzdur **bir**
nağme-i ter ü tâze ‘arz (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6). [bir,]

Bir haşîr-i köhne besdir ‘âşık-ı gam-
dîdeye / Merdüm-i ten-perver ü bî-
derdedir nermîn yatağ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 113, Beyit 4). [bir,]

Çöllere şaldı beni âh o Bağdâdlı güzel /
Verdi idrâkime **bir** nîm-nigâh ile hâlel
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1).
[bir,]

Bî-peder mâder yine **bir** tıfla verdim
gönlümü / ‘Aşkî cân baħrinde bir dürr-i
yetîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 3). [bir,]

Tâlib-i bezm-i vişâliñ olan ey şâh-ı
cemâl / Ârzü etmez o **bir** vechile gülzâr-
ı Na‘îm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 6). [bir,]

Bu şeb şardım miyân-ı yâre iki destimi
yatdım / Serây-ı vaşl-ı dil-âbâda
muħkem **bir** kemer çatdım (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 151, Beyit 1). [bir,]

Gâh sevâd-ı âh geh zerdî-i rûy ü eşk-i al
/ **Bir** midir ifşâ-yı râzım üzre gammâzım
benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158,
Beyit 4). [bir,]

Sâde **bir** sırma yelek ince meles pîrâhen
/ Giydi ol cilve-feşân sâķî-i çeşm-i cādū
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5).
[bir,]

Bir meh-rûya dil-i zâr düşüpdür bu sene
/ Görmedi çeşm-i felek beñzer o vech-i
hasene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176,
Beyit 1). [bir,]

Bir kumâş-ı vaşl içün Zihnî bütün cân ü
dilim / Kıldı ol tâcir peçe merhûn
merhûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 184, Beyit 7). [bir,]

‘Âşıkım **bir** gül-‘izâr-ı tıfl-ı endek-
sâleye / Dâğ-ı ‘aşķı bāğ-ı sînem üzre
beñzer lâleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
187, Beyit 1). [bir,]

Kāni‘ olmazdı temâşâ-yı cemâliyle
göñül / Şimdi **bir** nâme-i mergûbına
hasret oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
194, Beyit 4). [bir,]

Bir şükûh-ı zevķ kesb etmiş ki ‘işretgâh-
ı ‘îd / **Bir** sifâl-i köhne ta‘n-ı cām-ı
Cemşîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 197, Beyit 2). [bir,]

Devâmı geçdi evşâf-ı cüvânân üzre
evķâtîñ / Seni **bir** müflis-i bî-mâye kıldı
şî‘r-i bî-ma‘nâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 12). [bir,]

Müsellem **bir** şeh-i levlâk-evreng ü le-
‘amruk-tâc / Mükerrerrem bir cenâb-ı
pâdişâh-ı Yeşrib ü Baḥḥâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 49). [bir,]

Müsellem bir şeh-i levlâk-evreng ü le-
‘amruk-tâc / Mükerrerrem **bir** cenâb-ı
pâdişâh-ı Yeşrib ü Baḥḥâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 49). [bir,]

Felek **bir** çetrgâh-ı dündür şahrâ-yı
kadrinde / Kevâķib cümle âvîze ķanâdil-
i cihân-ârâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 39). [bir,]

Vālih ü hayrân iken bu hikmet-i Rabbânî'ye / Gûş-ı kalbe degdi **bir** rengîn şadâ-yı cân-güzâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 19). [bir,]

Sûz-ı tâb-ı firkatinden nâr-ı düzağ bir şerâr / **Bir** nümüne gülsitân-ı vuşlatından bağ-ı 'Adn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 24). [bir,]

Bir eşerdir mağz-ı âşâr-ı celâlınden şitâ / **Bir** varakdır nüsha-i vaşf-ı cemâlınden bahâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 26). [bir,]

Bende yokdur kabiliyyet nâ't-güyuñ olmağa / **Bir** vesîledir berây-ı 'arz-ı hâl-i dil-fiğâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 46). [bir,]

Yokdur aşlâ nâ-hudâ-yı rahmetiñden mâ-'adâ / Kûlzü-m-i ihsânda **bir** lenger-endâz-ı kenâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 48). [bir,]

Şundi baña şûh ü şen-i rûzgâr / **Bir** mey-i merdüm-fiğen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 1). [bir,]

Bahâ olmaz şehidân şâhınıñ **bir** müyına 'âlem / Hüsey'n'dir bu Hüsey'n'dir nûr-ı çeşm-i Muştafâ'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12). [bir,]

Ger zuhûr eylese **bir** 'âlim-i ser-hayl-i havâş / Getürür başına biñ mağlağa-i ta'n-ı 'avâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 5). [bir,]

Matla'-ı cûd-ı meşhatdan olup tal'at-rîz / Şaldı hûrşîd gibi şa'sa'a **bir** fark-ı enâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 27). [bir,]

Luţf etdi Allâh-ı celîl ol şâha **bir** tıfl-ı cemîl / Rûy-ı cihânda bî-meşîl şıdk-âver-i kâlû belî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 5). [bir,]

Bilmeyen bilsin nedir 'âlemde bünyâd-ı metîn / Görmeyen görsün henüz dünyâda **bir** vâlâ serây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 3). [bir,]

Harf-i nukatla Zihniyâ düşdi **bir** a'lâ târihi / Mihr-i fezâ-yı dehrdir mağdem-i Muştafâ zarîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 4). [bir,]

Muştafâ H'âce Efendi'ye cenâb-ı Vehbâb / **Bir** püser verdi ki envâr-ı sürûri kâşîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 1). [bir,]

Gelip **bir** hâtif-i kudsî dedi târihin ey Zihnî / Muharremde Muharrem oldu mağrem kurb-ı bâlâya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 7). [bir,]

Birisi cümleden Şadık Efendi-zâde'yi kıldı / Hemân **bir** tarfetül-'ayn içre veh kim 'âzim-i uhrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 2). [bir,]

Hemân **bir** rûh-ı pâki kaldı ancak / Anı da verdi Hakk'a geçdi andan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 9). [bir,]

Geldi **bir** cevher-i târih-i müzeyyen Zihnî / Rûh-ı Şâlih Ağa'ya şah-ı cinân oldu mağâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 5). [bir,]

Benden özge kalmadı **bir** bî-murâd ancak hemân / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña zâlim felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 10). [bir,]

Ser-hoşı vü mağmûrî sâkî-i demi gül-fâm / **Bir** neş'e-i aşılden olmuş heme şîrîn-kâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 7). [bir,]

Bâğ-ı fîrdevse girer şandım anı **bir** erkam / Meger inmiş ruğına zülf-i siyeh-kârîñ ucı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 10). [bir,]

bir: "öyle bir" anlamında belgisiz sıfat.

Bir vâlih ü âşüfte-dil-i şüret-i 'aşk et /
Hayrân-ı gam-ı bûkalemün eyleme Yâ
Rab (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 5*). [bir,]

Bir siyeh zülf ü ruh-ı gül-gûna oldu
mübtelâ / Nakş-ı dehre ba'd-ez-în bu
dîde etmez iltifât (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 4*). [bir,]

Zihniyâ **bir** şüh-meşreb yâre dil verdim
yine / Nâzı lutfundan elez cevri
'inâbından lezîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 5*). [bir,]

Bir şükûh-ı zevk kesb etmiş ki 'işretgâh-
ı 'îd / Bir sıfâl-i köhne ta'n-ı cām-ı
Cemşîd eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 2*). [bir,]

Bir mâhdır ki hâzret-i sultân-ı Kerbelâ /
Der-dest-i kavm-i kînever-i bî-emân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 9*). [bir,]

Bir mâhdır ki nûr-ı dil ü dîde-i 'Alî /
Âmâcgâh-ı nâvek ü tîg ü sinân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 10*). [bir,]

Bir mâhdır ki bûsegeh-i şâh-ı enbiyâ /
Âlûde-hûn u zaḥm-ḥor-ı zâlimân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 11*). [bir,]

Bir mâhdır ki şubḥ u mesâ ceyb ü
dâmenim / Dest-i cefâ-yı gamda keşân-
ber-keşân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 12*). [bir,]

Bir pâdişâh-ı şadr-ı 'alâdır o pâk zât /
Ednâ gulâmı mülket-i dünyâya hân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 31*). [bir,]

Bir şâhdır ki südde-i 'ismet-penâhınıñ /
Çârûbı zülf-i ḥam-be-ḥam-ı ḥürîyân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 27*). [bir,]

Bir şâhdır ki peyk-i sebük-pây-ı himmeti
/ Râh-ı hüdâda bedreka-i nâciyân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 28*). [bir,]

Bir pâdişâh-ı dîn-i mübîndir ki pâyına /
Ferş-i zemîni bâl ü per-i kıdsiyân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 29*). [bir,]

Bir pâdişâh-ı mülk-i velâdır ki rûz ü şeb
/ Ḥâk-i derinde Rûḥu'l-emîn pâsbân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 30*). [bir,]

Zevk-i rûzeyle gelip tab'ıma **bir** şevk-i
cedîd / Eyledim vâdî-i eş'âra güzâr-ı
seyrân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 11*). [bir,]

Bir fazîletlü diyânetlü ḥakâyık-perver /
Mesned-i şer'a ki baḥş eyleye ârâyış-ı
nâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 6*). [bir,]

Baḥa bu da'vâya **bir** şâhid-i 'âdil var kim
/ Edemez kimse benim ḥakḳımı ibtâlâ
kıyâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 8*). [bir,]

Devriñ o dil-pesendi dehrîñ **bir**
ercümendi / Ya'nî Ḥalîl Efendi ol
ma'den-i yakîne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 2*). [bir,]

Bir katı dildir ki aślâ rahm bilmez
n'oldığın / Eksik olmaz şahn-ı
meydânından hîç sefk-i dimâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 2*). [bir,]

bir: "herhangi bir" anlamında belgisiz sıfat.

Seni de **bir** cefâ-cü yâre mecbûr eyleye
Mevlâ / Ki tâ Zihnî gibi fark olmaya rûz
ü şebîñ cānâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
4, Beyit 5). [*bir,]*

H^vârsız **bir** gönce-i ruhsârîñ oldum
bûlbûli / Bâğa varmam her gül-i pür-
h^vâre olmam âşinâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 7, Beyit 4). [*bir,]*

Zihnîyâ **bir** sâde-fes âfet hevâsıyla
müdâm / Serde sevdâ-yı mahabbet turfe
püsküldür baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 8, Beyit 5). [*bir,]*

Hüşyâr koma hîç beni bezm-i cihânda /
Bir mest-i bî-encâm-ı mey-i sâgar-ı ‘aşk
et (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit*
2). [*bir,]*

Şimdi oldum **bir** gedâ-yı hırka-i şad-
pâre-püş / Hep telef oldu reh-i ‘aşkıñda
varım şorma hîç (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 29, Beyit 4). [*bir,]*

Etdi güşâde sînesini çün ‘ale’ş-şabâh /
Toğdı cebîn-i bahtıma **bir** gün ‘ale’ş-
şabâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,*
Beyit 1). [*bir,]*

Olmaz güşâde ehl-i dile **bir** gül-i emel /
Ber-bâd ola İlâhî gülistân-ı rûzgâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 6*).
[*bir,]*

Her ne dem çeşm-i hûn-efşânıma hâli
görünür / Mülk-i endîşede **bir** fitne
hayâlî görünür (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 74, Beyit 1). [*bir,]*

Bir hayâl-i hâma düşmüş Zihni-i şeydâ
yine / Aña bâ’iş hattı mıdır kâkül müdür
bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 80, Beyit 5). [*bir,]*

Kişver-i sevdâya çîn-i zülf hükm-
endâzdır / Şâh-ı ‘aqlım şimdi **bir** taht-ı
hayâl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 83, Beyit 4). [*bir,]*

Anı **bir** merd-i kıymet-dâna ‘arz et nakd-
i cân iste / Girân-ı kadr-i kumâş-ı vaşlıñ
erzân oldu besdir bes (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 94, Beyit 8). [*bir,]*

Bend olup zülfüne **bir** dil-ber-i ‘âlî-
nazârîñ / Yetişür gayr-ı ta‘allukda
uzatma ipi kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 96, Beyit 3). [*bir,]*

Her maqâmda eyleme ifşây ey şâhib-uşul
/ Kıl Hüseyinî perdesin **bir** ‘âşık-ı hem-
râza ‘arz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
108, Beyit 4). [*bir,]*

Bir sâkî ise encümen-i ‘işrete maqşûd /
Kürd ü ‘Acem ü Türk ü ‘Arab olsa ne
mânî’ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112,*
Beyit 5). [*bir,]*

Bahr-i melâhatde **bir** nâdire-i lâ-nazîr /
Dürr-i bahâ-dâr ü zû’l-kadr-i zeberced
laîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115,*
Beyit 2). [*bir,]*

Elbetde bulur **bir** gün o **bir** şâhib-i re’fet
/ Evvel kişi olursa eger nefesine râ’if
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3*).
[*bir,]*

Sen gibi **bir** mâhir ü eşheb-süvâr-ı nâz
ola / Pehlevâne çarh olur elbetde pâ-
mâlîñ seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
125, Beyit 4). [*bir,]*

Büt-i cādū-nazar efsünger ü ‘ayyâr-ı dil-
bersiñ / Cüvân-ı tâze-ter sîmîn-ber **bir**
şîve-perversiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 127, Beyit 1). [*bir,]*

Müje tîr gamze şemşîr turre-i ham-der-
hamı zencîr / ‘Aceb **bir** şîr-gîr-i bî-nazîr
şâh-ı dil-âversiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 127, Beyit 3). [*bir,]*

Ser-be-ser iklîm-i İslâm’ı heme şeb-hûn
eder / Şaf-be-şaf **bir** leşker-i kâfirsitândır
perçemiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
128, Beyit 2). [*bir,]*

Zür ile aldı boğazı çekdi **bir** t̄abūrı ceng / Mülk-i fesden sev̄k olup ceyş-i yamandır perçemiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 4*). [*bir,]*

‘Aceb **bir** bî-miṣāl-i şūh-ı ‘işve-kāra benzersiñ / Serîr-i hüsnde sultān-ı kişver-dāra beñzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 1*). [*bir,]*

Terk-i ‘aql et **bir** cemāl-i bā-kemāle ‘āşık ol / Derd ü endūh-ı firākın çek vişāle lāyık ol (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 1*). [*bir,]*

‘Andelībān-ı maḥabbet meyl edip **bir** bāğa kim / Bād-ı sermā-yı kıyāmetden ḥazān etmez qabūl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 5*). [*bir,]*

Ḥayrān kıldı sihr ile āhū-yı Çîn’i hep / Ceyrān bakışlı Türk’de **bir** tıfl-ı pür-delāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 2*). [*bir,]*

Ruḥsārı güldür lāledir **bir** şu‘le-i cevvēledir / Maḥbūb-ı endek-sāledir bilmez kemāl-i ehl-i ḥāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 3*). [*bir,]*

Bî-peder māder yine bir tıfla verdim göñlümü / ‘Aşk-ı cān baḥrinde **bir** dürr-i yetīmimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 3*). [*bir,]*

Çatma ebrūsı degil kurmuş o Hallāk-ı ‘azīm / İki gözü üzere ‘aşkda **bir** cısr-i kavīm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 1*). [*bir,]*

Gerden-i şāfını būs eyledigim dem kem kem / Ğaybdan geldi **bir** āvāz-ı feraḥ-zā em em (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 1*). [*bir,]*

O olup efgendesi **bir** kāmetsi Tūbāyveşiñ / Qadrimiz bāğ-ı sa‘ādetde bülend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 3*). [*bir,]*

Hemān **bir** bî-mehār-ı çār-pādır deşt-i vahşetde / Olan āzāde-gerden ḥalka-i zülf-i kemendiden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 4*). [*bir,]*

Görüp gülzār içinde çin-seherden bülbüli ḥāmūş / Dedim ey ‘āşık-ı şūrīde-dil **bir** ehl-i züldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 3*). [*bir,]*

Cenābıñ kıldı Ḥaḳ sākī-i bezm-i ḥaşş-ı ḥāşşū’l-kurb / Meded lutf eyle **bir** cām-ı mürevvak yā Resūl’allah (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 6*). [*bir,]*

Göñül çarpıldı tā ki **bir** nigāh-ı çeşm-i fettāna / Hemān āhū-yı vaḥşiler gibi düşdüm beyābāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 1*). [*bir,]*

Yine bir zulm-i nev-īcād kıldıñ ğālibā zālīm / Ser-i kūyuñda **bir** hengāme-i şāhım emān kopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 2*). [*bir,]*

Āh şad āh dem-i vaşda cānān ile āh / Ne **bir** ülfet ne meserret ne maḥabbet oldu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3*). [*bir,]*

Gizlenir **bir** gūşesinde tā-be-‘arş nüh-felek / Öyle ki bālā kurulmuş bārgāh-ı Mevlevī (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 3*). [*bir,]*

Çerāğ-ı sūz-ı ‘aşk etdi beni **bir** lāle-ḥad şimdi / Qabūl eyler mi dāğ-ı sīne vü bağrım ‘aded şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 1*). [*bir,]*

Bir zamān ma‘mūr idim kūy-ı vaṭanda Zihniyā / Şimdi **bir** vīrāne kıldı şadme-i ğurbet beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 5*). [*bir,]*

Düşdi fark-ı ‘āleme **bir** şāh-ı ḥüsnūñ sāyesi / Hükm eder iqlīm-i dehre bende-i kem-pāyesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 1*). [*bir,]*

Şoyunduñ gāhi dehriñ varlığından terk-i zevk etdiñ / Olup **bir** ac ü 'uryān kalmağıle tārık-i dünyā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 6). [bir,]

Şehā 'āciz-penāhā **bir** esîr-i kayd-ı 'işyānım / Hülāşa hāzretiñdendir ümîd-i lutf-ı bî-işşā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 53). [bir,]

Baňa da yārī kılpup tevfiķ-i Bārī nā-gehān / Dilde **bir** 'aşk-ı mahabbet kıynadı mānend-i yem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 32). [bir,]

Muħarrem'dir gōñül zann etme kim vaķt-ı şafādır bu / Muħibb-i hānedāna **bir** dem-i mātem-fezādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1). [bir,]

Pür olsun vādî-i şahrālar icrā-yı şirişkiñle / Ki ğayri mā-cerāya beñzemez **bir** mā-cerādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16). [bir,]

'Uhde-i re'yine **bir** dāver-i vālā-şānıñ / Eyledi Hāķķ mūrā'āt-ı re'āyāy rehīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 7). [bir,]

Himmet-i pîr-i kerem-kār ile bî-renc ü ta'ab / Günde **bir** rûtbe-i vālāya ola dest-resān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 42). [bir,]

Geldi menķûṭ ile **bir** tārîḥ-i zîbā Zihniyā / Toĝdı ihsānen Muħammed Nûri Beg mānend-i nûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 7). [bir,]

Bir bî-behā-yı gevher bir zāt-ı pāk-duḥter / Bāĝ-ı cihānda beñzer mergûb yāsemîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 8). [bir,]

Bir bî-behā-yı gevher **bir** zāt-ı pāk-duḥter / Bāĝ-ı cihānda beñzer mergûb yāsemîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 8). [bir,]

Geşt ederken kūy u şahrāda berāy-ı maşlahat / **Bir** siyeh-kāse le'im nā-merde oldu mübtelā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 5). [bir,]

Ne evvel ü ne āḥir **bir** demdemedir her dem / Ne refte vü n'āyende ne bîş ü ne berşi kem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 1). [bir,]

Bir sākî-i ra'nānıñ lutfıyla olup ḥurrem / 'İşret-kede-i dilde zevk eyleyip ol bî-ġam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 2). [bir,]

Dil-dāde-i şāhidler bir şevk ile hoş-ārām / Taḥķīķe nazar kılsıñ **bir** kārda yok encām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 8). [bir,]

Bilmem bu çarḥ u baḥta nice infî'āl edem / Düşman çoĝaldı ķangısıyla **bir** cidāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 1). [bir,]

Gitdi kāşāne-i dilden eser-i zulmet-i ġam / Uĝradım lîk **bir** esrār-ı ḥayāle ne diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 9). [bir,]

bir āh ile: tek bir āh ile.

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rû Zihniyā / Yoksa çarḥ-ı ḥüsn hep **bir āh ile** ber-bād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5). [bir āh ile,]

bir aḥķar mūrıyım: pek aciz, değersiz ve ehemmiyetsiz bir karınca.

Bir aḥķar mūrıyım vādî-i 'aşkıñ pāy-māl etme / Mürüvvet kıl Süleymān-şevket-i taḥt-ı vişālim gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 2). [bir aḥķar mūrıyım,]

bir alāy: *bir grup.*

Bir alāy rind-i mey-āşām gedâyız n'edelim / Daḥil-i bezm-i kibār olmağa kâbil degiliz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 4*). [*bir alāy,*]

Bir alāy dîvâne-i 'aşkız tüfenk-i âh ile / Bâdi-i ber-bâd-ı raḥt-ı çarḥ-ı sifle-perveriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 2*). [*bir alāy,*]

Kilis'in geldi **bir alāy** alıcı kuşlarına / Pençe-i terbiyetin şaldı mişâl-i şâhîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 30*). [*bir alāy,*]

bir ân: *bir an bile, çok kısa bir süre olsa da.*

Terk-i nâliş mi eder Zihnî mişâli **bir ân** / Eyledi Fâzıl'ı bûlbûl gibi zâr ü giryân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 12*). [*bir ân,*]

bir an ki: *bir an bile.*

Şâh-ı saḥâ-intimâdır **ki bir an** eylemez / Bâb-ı mülâkâtını bendesine sedd laṭîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 5*). [*bir an ki,*]

bir âsâr-ı ḥakkânî ola: *hak ve adalete uygun bir eser olsun.*

Aña derler ki Zihnî şâ'ir-i vaşşâf-ı dil-zinde / Ola ḥüsn-i beyân-ı nazmı **bir âsâr-ı ḥakkânî** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 6*). [*bir âsâr-ı ḥakkânî ola,*]

bir avuç kan: *bir avuç kan. (Sevgilinin bakışlarıyla âşığı yaralamasından ötürü*

âşığın döktüğü kanlı gözyaşları bağlamında.)

Qatlime ğamze-i cellâdına emr etme neden / Saña ne fâ'ide vardır **bir avuç kanımdan** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 6*). [*bir avuç kan,*]

bir ayağ atma-: *bir adım bile atmamak; hiç uğramamak, gitmemek.*

Meslek-i rindânda pîr-i muğâna el veren / Meclis-i bî-neş'e-i nâ-dâna **atmaz bir ayağ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 5*). [*bir ayağ atma-,*]

bir bâde: *bir kadeh şarap.*

Mey-ḥ'âr-ı bezm-i ma'nâ olduḡda kâse-peymâ / Nüh cām-ı çarḥ-i mînâ **bir bâdesi** degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 3*). [*bir bâde,*]

bir başka: *başka türlü (bambaşka, apayrı, değişik, farklı anlamında).*

Süzdüğüñ dem çeşm-i mey-günüñ nigâh-ı nâz ile / Mest olupdur şimdi dil **bir başka** hâl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2*). [*bir başka,*]

bir bir: *"bir... bir de..." bağlacı.*

Bir tıfl-ı nev-res 'işve-dân bir nîm-nigeh çeşm-i ğazâl / Bir sâde-fes ḥûb-ı zamân bir fîtn-cû pür-mekr ü âl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 1*). [*bir bir,*]

bir bir ifâde eyler idim [K]: *birer birer anlatmak.*

İnceltdi cism ü cânımı kaşın hilâli kim / **Bir bir ifâde eyler idim** ḥasb-i hâli kim

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 9).
[bir bir ifāde eyler idim,]

bir bir söylemek [K]: birer birer anlatmak.

Ne hācet söylemek bir bir anıñ feyz-i kerāmātın / Eder ez-her-cihet bu maṭla‘-ı pākīze ispātın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 20). [bir bir söylemek,]

bir cāy-ı ferāğat: rahat, huzurlu bir yer.

Bu kühen-hānede bir cāy-ı ferāğat yokdur / Ṭāq-ı vālāsına yuf gūşe-i eyvânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 8). [bir cāy-ı ferāğat,]

bir çıkışda: bir anda ortaya çıkma.

V’ey ne mähirdir o nağme-sāz büt mähürda / **Bir çıkışda** evce başdı eyleyip āğāze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 5). [bir çıkışda,]

bir cür‘a: bir yudum.

Keyfe mā-kāne yekūn keyfiyyetin bildirmege / Cām-ı ‘aşkıñ zāhidā **bir cür‘a** işrābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 5). [bir cür‘a,]

bir cür‘ası biñ merre dil-zinde ed(t)-: bin kez gönlü uyandırır bir yudumu.

Eder bir cür‘ası biñ merre dil-zinde meger sāķī / Bu bāde sāğar-ı bezm-i ezel mey-hānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 3). [bir cür‘ası biñ merre dil-zinde ed(t)-,]

bir dahı: bir daha, artık, bundan sonra.

Habs-i zindān-ı belādan **bir dahı** olmaz emīn / Pāy-bend-i kākül-i pür-pīç ü hoş-būyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 2). [bir dahı,]

Sākin olmaz **bir dahı** emvāc-ı deryā-yı fīten / Kahramānım el-emān seyf-i nigāhıñ etme seyl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 2). [bir dahı,]

Hayme-i ihsānın eden ilticā / Bir dahı çekmez minen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 35). [bir dahı,]

Şarāb-ı şevk-ı rüh-efzāsına şāyān olan rindān / Humār-ı ğaflete dūçār olmaz **bir dahı** aślā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 24). [bir dahı,]

bir dahı: bir daha, yeniden, tekrar.

Ġayr-i hüsn-i bī-mişālın vaşf edersem **bir dahı** / Maḥlaş-ı Zihnî ile şöhret harām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 5). [bir dahı,]

Ne lāzım **bir dahı** hasret-keş-i zevk-i cinān olmak / Çemen huld-ı berīn ü yār hūrī bāde kevşerd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 4). [bir dahı,]

Ṭoğmaz ol mihr-i dem-i şubḥ-ı melāḥat hāneme / Her gün olsam **bir dahı** revzen-güşā-yı intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 3). [bir dahı,]

Merd-i fakrıñ çeşmine gelmez çü naķd-i nāsere / Ṭolsa dünyā **bir dahı** Kārūn Kārūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 3). [bir dahı,]

bir dahı kat‘ā sadā-vı tūğ-ı ‘ālemden kesilmez: dünyadan kılıç sesi bir daha asla eksik olmaz. (Kılıç burada Allah'ın hışmının şiddetini anlatmak için kullanılmıştır.)

Şadā-yı tīg-ı ‘ālemden kesilmez bir dahı kaṭ‘ā / Havāle kılsa a‘dāyı celāl ü hışmına bir kez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 36*). [*bir dahı kaṭ‘ā şadā-yı tīg-ı ‘ālemden kesilmez,]*

bir dakika: *bir dakika, kısacık bir süre.*

Bir dakika gibi vuşlat demi kıldı güzerân / Āh kim yetmedi pâyâna zamân-ı firkat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 2*). [*bir dakika,]*

bir de: *ayrıca.*

Ben ki h^vân-ı ni‘met-i dildāra nā‘il olmadım / **Bir de** bezl olmuş cihāna neylerüm in‘ām-ı ‘îd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 3*). [*bir de,]*

Tîr-i müjgāndan dil-i zārım hirāsândır yine / **Bir de** olmuş zaḥm-ı tīg-i ğamzeden cānım ḥalāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 3*). [*bir de,]*

bir dem: *bir an.*

Ben ğarîbe olmasa zevk-i şafā-yı vuşlatıñ / Çekmezem **bir dem** ğam-ı ğurbet ḥarām olsun baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 4*). [*bir dem,]*

Gezdirmeye bu gün içre beni ‘aql ile **bir dem** / Zihnî gibi dîvāne-dil-i kişver-i ‘aşk et (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 5*). [*bir dem,]*

Eliñden olmadı āzürde hergiz ‘āşıkñ **bir dem** / Gülistān-ı vefāda ğonce-i bî-h^vāra beñzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 2*). [*bir dem,]*

Çekemez **bir dem** eder seng-i taḥassüdle şikest / Bezm-i devrinde kim alsa eline bir tolu cām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 2*). [*bir dem,]*

Etmediñ **bir dem** beni mesrūr ğayr-ı ḥalk tek / Yetmedim bir maṭlaba devriñde çok çekdim emek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1*). [*bir dem,]*

Pîş-ġāh-ı luṭfuña etdim hezārān ilticā / İltifātñ görmediñ **bir dem** dil-i zāra sezā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 11*). [*bir dem,]*

Olmazam **bir dem** o Sulṭan’dan cüdā / Bende-i ḥāk-ı deriyim cā-be-cā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 8*). [*bir dem,]*

bir dem: *bir kere.*

‘Aql ile hem-pāy **bir dem** olmağa yok ḥaddimiz / Mîr-livā-yı ‘aşk dergāhında nevbet bekleriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 5*). [*bir dem,]*

Ne mümkündür şafā-yı vuşlata nā‘il ola **bir dem** / O ‘āşık ki taḥammül etmeyip almaz cefādan ḥaz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 2*). [*bir dem,]*

Zihnîyā bu sārban-ı çarḥ **bir dem** ğuşıma / Vermedi kūs-i ümîdimden şedā-yı demdeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 5*). [*bir dem,]*

Bir dem nefîr-i nāy-ı dilim çalsa nevbetin / Arz ü semāda velvele-i rāyġān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 6*). [*bir dem,]*

bir dem evvel: *bir an önce.*

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rū Zihnîyā / Yoksa çarḥ-ı ḥüsn hep bir āh ile ber-bād olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5*). [*bir dem evvel,]*

bir dem içre: *kısa süre içinde.*

Cihānı **bir dem içre** gark eder envār-ı
‘irfāna / Telātüm eyledikçe mevc-ber-
mevc kılzüm-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 37, Beyit 4). [bir dem içre,
]

Öyle bir deryā-yı himmetdir ki ol şāhib-
nazar / **Bir dem içre** t̄alibi maṭlūbına
vāşıl eder (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 1, Beyit 12). [bir dem içre,]

bir demde: *bir anda.*

Bābā-yı zamāne şeb ü rüz māder-i eyyām
/ **Bir demde** toğurmaḡda biñ evlād-ı
ḡavadiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27,
Beyit 4). [bir demde,]

Eden ber-düş var mı bir libās-ı kām
göñlünce / Geh-i bāzār-ı cihānda olur **bir
demde** biñ ezyāl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 141, Beyit 4). [bir demde,]

Ḥızrveş āb-ı ḡayāta yetişür **bir demde** /
Ḥançer-i ḡamzeñe cān ile olanlar teslīm
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 3).
[bir demde,]

Zihniyā sūzişle bir kez iñlese mānend-i
ney / Yandırur hep ‘ālemi **bir demde** āh-
ı Mevlevī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
202, Beyit 7). [bir demde,]

Bāde-i firḡat emān talḡ etdi tatlu ‘ayşımı
/ Luṭf edip nūşın edeñ **bir demde** mülhik
nīşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206,
Beyit 1). [bir demde,]

bir deme: *bir an; bir anlığına.*

Rüz-ı evvel rabṡ-ı himmet eylemişdir **bir
deme** / Fikret-i devrānı ḡalb-i ‘ārifān
etmez ḡabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
136, Beyit 3). [bir deme,]

bir dilek ver-: *bir isteḡini
gerçekleştirmek.*

Tıfıdan ḡamla geçirdiñ ‘ömrümi bu
vakte dek / **Verdiñ** az çok herkese dil-
ḡ^vāhı üzre **bir dilek** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 2). [bir dilek ver-,]

bir dil-rübā ki: *öyle bir gönül alıcı ki
(sevgili bağlamında).*

Bir dil-rübā ki vuşlatı maḡsūs-ı naḡd
ola / Ḳadrin bilür mi ‘āşık-ı merd-i
yegāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
130, Beyit 3). [bir dil-rübā ki,]

bir du ‘ā-yı ḡayr ile: *bir ḡayırlı duayla.*

Dedim dürr gibi Zihnî **bir du ‘ā-yı ḡayr
ile** tārīḡ / Meserretle dem-ā-dem zevḡ ola
bu nev-serāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 8, Beyit 3). [bir du ‘ā-yı ḡayr ile,]

bir dür-i nā-yāb-ı feyż: *ilmin eşsiz bir
incisi.*

Her dem-i fikr-i laṡifīñ bir yem-i irşād-ı
Ḥaḡ / Her kelām u nuṡḡ-ı pākiñ **bir dür-
i nā-yāb-ı feyż** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 107, Beyit 2). [bir dür-i nā-yāb-ı
feyż,]

bir dürr-i bī mişl ü nazīr: *eş ve benzeri
olmayan bir inci. II çocuk, evlat.*

Şulb-i pākinden bu yıl gavvāş-ı deryā-yı
ḡikem / Eyledi iḡdā aña **bir dürr-i bī
mişl ü nazīr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
13, Beyit 5). [bir dürr-i bī mişl ü nazīr,]

bir ednā menzil: *küçük bir menzil.*

O dil-berdir ki kılsa bāğ-ı vaşla ‘aşıkın da‘vet / **Bir ednā menzildir** rāhı üzre cennetü’l-me‘vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 17). [bir ednā menzil,]

bir gece: bir gece. (Hiçbir zaman anlamındadır.)

Görmedik **bir gece** ünsiyyet-i bezm-i ‘ayşın / Şubha dek münis-i feryād ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 6). [bir gece,]

bir gedā-yı müstemendî: çaresiz, zavallı bir köle.

Vefā me‘mül kılmakdan cihānda her efendiden / Ümîd-i himmet eyle **bir gedā-yı müstemendîden** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 1). [bir gedā-yı müstemendî,]

bir gönca güldür: henüz açılmamış bir gül. II sevgilinin dudağı.

Deme kim sürh-fâmın seyr edip **bir gönca güldür** bu / Laţîf âşâr-ı hûy-ı pāk-i Sultān-ı Resûl’dür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 1). [bir gönca güldür,]

bir görse: bir görse.

Rif‘at-ı kadrini **bir** ehl-i kemālîñ görse / Anı pest etmege gayretle eder tām kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 3). [bir görse,]

bir görür: bir/eşit/aynı görmek.

Luţf ü kahrın Zihnî-i ‘abd-i kemîniñ **bir görür** / Sen ferāmüş etme ey şāhen-şeh-i ālî-cenāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 5). [bir görür,]

bir güher-i semîn: değerli bir inci.

Mecbûrdur bu hāmem **bir güher-i semîne** / Evşāfına dem-ā-dem şandūkdur bu sîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7, Beyit 1). [bir güher-i semîn,]

bir gün: günün birinde, ilerde; eninde, sonunda.

Toğdurur mihr-i cihān-tāb-ı ümîdi **bir gün** / Şeb-i zulmetde kırmaz falıku’l-aşbāh-ı feraḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 4). [bir gün,]

Revzen açarsa **bir gün** eger tāli‘im benim / Etmez tulū‘ tā-be-ebed mihr-i tāb-dār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 5). [bir gün,]

Var ümîdim ki bu zindān-ı belādan Zihniyā / **Bir gün** eyler bendesin sultān-ı zî-şānım ḥalāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 5). [bir gün,]

Çıkarız **bir gün** olur burc-ı rızā-yı pîre / Tār-ı ümmîd-i dil-i zārı kemend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 8). [bir gün,]

Ḥavfım oldur yüz tuta **bir gün** beyābān semtine / Zihni-i dîvāne-ḥū baḳdıḳça āhū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 5). [bir gün,]

bir gün: eninde, sonunda, mutlaka; bir gün.

Elbetde bulur **bir gün** o bir şāhib-i re‘fet / Evvel kişi olursa eger nefsine rā‘if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3). [bir gün,]

bir güne: bir şekilde.

Ederdim Zihniyā **bir gūne** elbet hālîmi takrîr / Beni lâl eyleyen ammā ki ol çeşm-i sühanverdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 5*). [*bir gūne,]*

bir halef-i zāt-ı hasīb: soyu temiz, asil bir evlat.

Hâcî Maḥmūd'a bu sāl içre Hudāvend-i mücîb / Kıldı ihsân ü kerem **bir halef-i zāt-ı hasīb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 1*). [*bir halef-i zāt-ı hasīb,]*

bir haylî zamân: uzun bir süre.

Eyleyip irşâda da'vet halkı **bir haylî zamân** / Oldı hep feyz-i reşâdetle hâlâ'ik muğtenem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 25*). [*bir haylî zamân,]*

bir hayr du'â: hayırlı bir dua.

Şimdi **bir hayr du'âdır** baña ancak vâcib / Var ümîdim ki kabûl eyleye Mevlâ-yı mu'in (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 45*). [*bir hayr du'â,]*

bir huşk 'ibâdetle: sadece ibadet ederek.

Bir huşk 'ibâdetle artırma mübâhâtı / Gûş et ki neler söyler erbâb-ı harâbâtî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 11*). [*bir huşk 'ibâdetle,]*

bir iklîmi: bir memleketi ("Bir" hem sayı hem de belgisiz sıfat olacak şekilde kullanılmıştır.).

Zât-ı pâki ber-murâd olduğça bâ-'ömr-i mezîd / Zabt ede her demde **bir iklîmi** ol şahib-kırân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 7*). [*bir iklîmi,]*

bir kaç: birkaç (kez).

Râh-ı tenhâda o hūnî buldı fırsat nâ-gehân / Çekdi darb etdi aña **bir kaç** silâh-ı nâ-revâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 7*). [*bir kaç,]*

bir kadeh: bir kadeh.

Mey ki olur tâze cüvân **bir kadeh** / Nüş ede pîr-i kühen-i rûzgâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 9*). [*bir kadeh,]*

bir kâfirsitâna dön-: bir kâfir memleketi hâline gelmek. (Benlerin yüzün her tarafını kaplaması. Ben âşığa eziyet, sıkıntı verdiği için kâfir olarak addedilir.)

Döndi bir kâfirsitâna mülk-i ḥusnūñ her yeri / Yüz verince gîsuvân-ı hâl-i 'anber-bâra haṭ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 4*). [*bir kâfirsitâna dön-,]*

bir katre: bir damla, çok az.

Keff-i destîñ kâse-i deryûze et ol şâha kim / Çeşmesâr-ı cûdına **bir kaçredir** heft-bihâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 23*). [*bir kaçre,]*

bir katre şu verme-: (Hz. Hüseyin'e) bir damla su vermemek.

Vermedi merdûdlar bir kaçre şu ol ḥazrete / Ḥürmetiçün Haḫ kerem kılmışken âb-ı zemzemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 9*). [*bir kaçre şu verme-,]*

bir kemîne bende: zavallı bir kul.

Bir kenîziñdir ẖarîm-i 'işmet-i pâkinde
leyl / **Bir kemîne bendedir** devlet-
serâsında nehâr (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 25). [bir kemîne bende,]

bir kerre: bir kere, bir defa.

Mükâfât el verir mi ba'd-ez-în **bir kerre**
fıkr eyle / Güzeşte 'ömrüne tâ ẖaşre dek
ẖayfây vâ-ẖayfâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 2). [bir kerre,]

bir kes: bir kez, bir kere.

Bir kes bu ẖâl-i zârıma hîç etmedi
meded / Göstermez oldu kimse baña rû-
yı i'tibâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
Beyit 7). [bir kes,]

bir kez: bir defa, bir kez.

Görse zâhid ẖam-ı ebrûsını **bir kez** der-
h'âb / N'oldığın vâkıf olur rütbe-i ẖâk-ı
mihrâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 1). [bir kez,]

ẖor bakma Zihni-i ẖasret-keşi maḥzûn
görüp / Luṭf-ı cânân ile **bir kez** kâm-yâb
olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 7). [bir kez,]

Söner âb-ı nedâmetle ẖaralır şermden
fi'l-ẖâl / Olursa sūziş-i 'aşkımla **bir kez**
imtiḥân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
100, Beyit 4). [bir kez,]

Kül olur sūz-ı derûnından dil-i bûlbûl
dahı / 'Aşk elinden eylese **bir kez** fiğân
ü âh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139,
Beyit 2). [bir kez,]

Zihniyâ sūzişle **bir kez** inlese mânend-i
ney / Yandırur hep 'âlemi bir demde âh-
ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
202, Beyit 7). [bir kez,]

Şadâ-yı tîğ-ı 'âlemde kesilmez bir dahı
ẖat'â / ẖavâle kılsa a'dâyı celâl ü
ẖışmına **bir kez** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 36). [bir kez,]

bir kez: bir defa olsun, bir kez bile.

Raḳībân meyve-çîn-i bāğ-ı hüsnüñ oldu
şad-güne / Müyesser olmadı Zihni'ye **bir**
kez iki şeftâlû (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 170, Beyit 5). [bir kez,]

bir kimse: herhangi biri.

Kâkülûñ küfrine **bir kimse** ki imân
etmez / Dil-i târîkine envâr-ı hidâyet
gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89,
Beyit 4). [bir kimse,]

bir köhne 'abâ: bir tane eski kumaş.

N'eylesin kâlâ-yı zer-düz-ı fenâyı
Zihniyâ / 'Ârife besdir ki **bir köhne 'abâ**
düşündadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
49, Beyit 5). [bir köhne 'abâ,]

bir köhne ḥiyem: eski bir çadır.

Ol şehiñ seyrinde bir cevlangēh ednâ
zemîn / Bârgâh-ı 'izzetinde çarḥ **bir**
köhne ḥiyem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 17). [bir köhne ḥiyem,]

bir köhne şalı vardır: bir eski hırkası
var.

Zihni-i zâr vermez sebz-i ẖabâ-yı çarḥa /
Bu mülket-i fenâda **bir köhne şalı**
vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47,
Beyit 7). [bir köhne şalı vardır,]

bir kulzüm-i bî-sâhil ü pür-dürr-i

semîn kıl-: değerli incilerle dolu sahili olmayan bir denize dönüştürmek.

İbtidâ âb-ı ‘adâletle ‘Amîk şahrâsın / **Qıldı bir qulzüm-i bî-sâhil ü pür-dürr-i semîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 26). [bir qulzüm-i bî-sâhil ü pür-dürr-i semîn kıl-,]

bir lahza: bir an, çok kısa bir an.

Şanma **bir lahza** baña nazra-i eşfâk eyler / Dem-be-dem qatlime teşmîr-i yed ü sâk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 1). [bir lahza,]

Nazrasından istemez **bir lahza** dūr olmak yine / Her ne âl etse dil ü cāna sezâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 2). [bir lahza,]

Qoymaz beni öz hâlime zülfün hayâli kim / **Bir lahza** cem‘-i hâtır edip def‘-i melâl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 10). [bir lahza,]

bir mäh: bir ay gibi. (Hz. Hüseyin için kullanılmıştır.)

Bir mähdir ki hâzret-i sultân-ı Kerbelâ / Der-dest-i kavm-i kînever-i bî-emân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 9). [bir mäh,]

bir melâz: sığınacak, barınacak bir yer.

‘Arz eder hâlin beg ü paşaya ebnâ-yı zamân / **Bir melâzı** herkesiñ ‘âlemde vardır lâ-cerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 8). [bir melâz,]

bir merd-i Hudâ: Allah'ın bir kulu.

Bir merd-i Hudâ dâmenini tüt da emîn ol / Besdir seni bu hîle-i nefis eyledi hâ’if

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 4). [bir merd-i Hudâ,]

bir mertebe kim: o derece ki; o kadar ki!

Qızarıp rüy-ı felek saht-dili nerm oldu / Halk **bir mertebe kim** dökdi sirişk-i hūnîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 2). [bir mertebe kim,]

bir mey ki: bir şarap ki.

Tâ haşre qadar gitmez olur renc-i humârı / **Bir mey ki** anıñ neş‘e-i minnet var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 3). [bir mey ki,]

bir misâl yok: başka bir benzerinin bulunmaması, olmaması.

Yok ol miyân-ı müy-ı büt-i Rûm’a **bir misâl** / Yedi kırala ister isen telğirâf çal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 1). [bir misâl yok,]

bir müy: bir saç teli.

Nice şîrâne-dili **bir müya** bend eyler hele / Gerdeninde kāküli pür pîç ü tâb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 5). [bir müy,]

bir nefes: bir an.

Hüsn-i tedbîrimde takşîr eylemezdim **bir nefes** / Bilmezim Zihnî kazâ-yı mübrem-i der-pîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 5). [bir nefes,]

bir nefes eyler mi: bir nefes verir (verebilir) mi? (İnsanın ne kadar çalışırsa çalışsın taşa can veremeyeceği

bunun yalnızca Allah'ın takdiriyle olabileceği bağlamında.)

Ġayyūr senge ġayretiñ **eyler mi bir nefes** / Da'vāgerān-ı şirketi mülkünde pāydār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 14*). [*bir nefes eyler mi,]*

bir niçe biñ: *birkaç bin.*

Mūy-ı seg-i bābına vermez elem / Bir niçe biñ ta'ne-zen-i rûzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 38*). [*bir niçe biñ,]*

bir nighle: *tek bir bakışla.*

Fitne çeşmiñ kim eder efsūn efsūn üstüne / **Bir nighle** cezb olur meftūn meftūn üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 1*). [*bir nighle,]*

bir nīm-nigh: *bir yarım bakış.*

Bir tıfl-ı nev-res 'işve-dān **bir nīm-nigh** çeşm-i ġazāl / Bir sāde-fes hūb-ı zamān bir fitne-cū pūr-mekr ü āl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 1*). [*bir nīm-nigh,]*

bir özge: *bir başka.*

Çār-sū-yı 'aşkı naqd-ı cān ile seyr eyledim / Yok metā'imdan **bir özge** kāle-i şāhib-revāc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 2*). [*bir özge,]*

bir pādīşāh-ı hūsn: *güzellik padişahı.*

Bir pādīşāh-ı hūsne kıl ol hīdmet eyle kim / İclāl-i cāhı ülke-i dilde şadā verir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 3*). [*bir pādīşāh-ı hūsn,]*

bir pula değme- [D]: *beş para etmemek, çok kıymetsiz olmak.*

Dād ü sitedgāh-ı kemālinde hep / **Bir pula degmez** şemen-i rûzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 16*). [*bir pula değme-,]*

bir pula muhtāc evle- [D]: *beş kuruşa muhtaç etmek; çok yoksul bırakmak.*

Zār edip ehl-i dili **bir pula muhtāc eyler** / Āh kim şeş-der-i çarh-ı felegiñ mel'abesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 3*). [*bir pula muhtāc eyle-,]*

bir pula şat- [D]: *bir kimseyi bir çıkar uğruna harcamak II değer vermemek, değersiz görmek.*

Naqd-ı cān ü dil ile kāle-i 'irfānı alıp / **Bir pula emti'a-ı 'ālemi** hep şatmalıdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 4*). [*bir pula şat-,]*

bir pula şay- [D]: *bir şeyi çok ucuz görmek. II değer vermemek, itibar etmemek.*

Efser-i Cemşīd'i **şayar bir pula** / Kıymet-i dürr-i küleh-i Nakş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 6*). [*bir pula şay-,]*

bir rûze-i huşk ile mukayyed şanma-: *kuru bir oruçtan ibaret olduğunu düşünmemek. (Ramazan ayı sadece oruç ayı değil ibadetlerin de bolca yapıldığı bir aydır. Mesela; beş vakit namaz kılmayanlar bu ayda namaz kılar, insanlar teravih namazına gider, bolca Kur'an-ı Kerim okunur, insanlar yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olur vb.)*

Sāde **bir rûze-i huşk ile muḳayyed şanma** / Zāhidān mühr-i 'ibādetle olur beste-dehān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 6*). [*bir rûze-i huşk ile muḳayyed şanma-*,]

bir sâ'at akdemce: *bir an önce.*

Gel ey ceşş-i şafâ imdād kıl **bir sâ'at akdemce** / Sipāh-ı ğam ile pīrāmenim maḥşūrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 2*). [*bir sâ'at akdemce, -ce*]

bir şadā gel-: *bir ses duymak.*

Zihnî be-elṭāf-ı Hudā **geldi** o tıfla **bir şadā** / Kıldı bu tārīḫi nidā yā maẓhar-ı ḥubb-ı 'Alī (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 9*). [*bir şadā gel-,*]

bir şahsa: *bir kişi.*

Baḥş-ı vaşl-ı kām eder **bir şahsa** ger eyyām-ı 'īd / Geldi hier-i yār ile kıldı beni nā-kām-ı 'īd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 1*). [*bir şahsa,*]

bir şā'ir-i nāzik sühan-sāz: *güzel söz söyleyen bir şair. (Şair bu beyitte kalemini överek kendisi gibi güzel yazan başka bir şairin olmadığını belirtmiştir.)*

Pür olur eş'arla 'ālem o şeh vardır dese / Zihnîveş **bir şā'ir-i nāzik sühan-sāzım** benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 5*). [*bir şā'ir-i nāzik sühan-sāz,*]

bir şamsam görün-: *keskin kılıca benzemek. [Sevgilinin bakışları âşığı yaralayan keskin bir kılıca benzetilmiştir. ("Şamşâm" sözcüğü "şamsam" şeklinde yazılmıştır.)]*

Dād ü feryād ü emān Zihni değil 'ālem eder / Ḳahramānım **görünür** her nigeḫiñ **bir şamsam** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 7*). [*bir şamsam görün-,*]

bir sa'y-i mezīd: *artan bir çalışma.*

Dest-i ḥ'āhişle olur merd ki **bir sa'y-i mezīd** / Eder ārāmgeh-i 'izz ü vaḳārın te'yīd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 6*). [*bir sa'y-i mezīd,*]

bir şeb: *bir gece.*

Bir şeb ol meh-rūyı der-āġuş edip ber-vefk-i kām / Ben daḫı reşk-āver olsaydım felekde hāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 3*). [*bir şeb,*]

Bir şeb n'ola bu bendeñi kıl nā'il-i vuşlat / Ey şāh-ı melāḫat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 1*). [*bir şeb,*]

bir şerār: *bir kıvılcım.*

Süz-ı tāb-ı fırkatinden nār-ı düzaḥ **bir şerār** / Bir nümüne gülsitān-ı vuşlatından bāġ-ı 'Adn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 24*). [*bir şerār,*]

bir serdār-ı ekrem: *cömert bir komutan (sevgilinin saçı için kullanılmıştır).*

Çekip tūġ-ı vezāret kāküli ol ḥüsrev-i ḥüsnuñ / Fes ikliminde ḥükm-endāz **bir serdār-ı ekremdir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 2*). [*bir serdār-ı ekremdir,*]

bir şevk ile: *canıgönülden, büyük bir arzıyla.*

Dil-dāde-i şāhidler **bir şevk ile** hoş-ārām / Taḥḳīke nazar kılsıñ bir kārda yok

encām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 8). [bir şevk ile,]

bir şey: hiçbir şey.

İstemem **bir şey** ki ol maṭlûb-ı maḥbûbum degil / Yârsız ‘âlem ne öz cānım ki maṭlûbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [bir şey,]

bir sıfâl-i köhne: eski bir çanak (kadeh).

Bir şükûh-ı zevk kesb etmiş ki ‘işretgâh-ı ‘îd / **Bir sıfâl-i köhne** ta‘n-ı cām-ı Cemşîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 2). [bir sıfâl-i köhne,]

bir şî‘r ile: bir şiir ile.

Bir şî‘r ile faḥr eyleme Zihnî bu cihândır / Biñ şâ‘ir-i pâkîze-ṭabî‘at var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 5). [bir şî‘r ile,]

bir siyeh seng: bir siyah taş (değersiz olması bakımından).

Gevher-i zi-kıymete tebdîl eder bî-irtiyâb / Ger tokunsa **bir siyeh senge** nigâh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 5). [bir siyeh seng,]

bir siyeh-pûş-ı yamân: siyah örtünmüş usta bir kimse. II sevgilinin saçı.

Büse-i ruḥsâreyi düzdîde eyler ḥ‘âbda / **Bir siyeh-pûş-ı yamân** düzd-i nihândır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 3). [bir siyeh-pûş-ı yamân,]

bir şubḥ-dem: bir sabah vakti.

Oldı ilhâm bu dil-i nālânıma **bir şubḥ-dem** / K’ey esîr-i giryemend-i pençe-i endûh ü ğam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 1). [bir şubḥ-dem,]

bir takım: “birtakım” belgisiz sıfat.

Gerçi kim ḥaḳḳ-ı ‘azîzinde itâle etdiler / **Bir takım** ḥod-bîn ü bî-mağz ü seffîh ü müttehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 37). [bir takım,]

bir târ ile: bir telle; bir (saç) teliyle.

Bende urdı biñ dil-i üftâdeyi **bir târ ile** / Var ise ḥam-der-ḥam-ı zülfüñdedir kullâb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 4). [bir târ ile,]

bir ṭavr-ı dîġer: başka bir vaziyet/davranış.

‘Aceb **bir ṭavr-ı dîġer** üzredir ehl-i maḥabbet kim / Cihân ne âşinâsından ne ḥod-bîġânesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 4). [bir ṭavr-ı dîġer,]

bir teli: (saçların) bir teli.

Turrelerin yâr kim silsiledâr eylemiş / **Bir teline** biñ dili bend-i kaṭâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 1). [bir teline, -i, -(n)e]

bir tıfl-ı edîb: terbiyeli, edepli bir çocuk.

Oldı şulb-ı zât-ı pâkinden vücûd ârâste / Maḳdem-i ḥayr ile **bir tıfl-ı edîb** etdi zuhûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut’a 6, Beyit 2). [bir tıfl-ı edîb,]

bir tıfl-ı hakikat-bîn: hakikati gören bir çocuk (Bahauddin).

Şerefler vermiş idi mülk-i dehre şulb-i pākinden / Be-luṭf-ı ḥazret-i Mevlāy **bir tıfl-ı ḥakikat-bîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 5). [bir tıfl-ı ḥakikat-bîn,]

bir tıfl-ı necib: soylu, asıl bir çocuk. (Necip sözcüğü “asıl, soylu” anlamının yanı sıra Hacı Mahmud'un oğlu “Necib” anlamını da ihtiva edecek şekilde tevriyeli kullanılmıştır.)

Şavḳ-ı leb-rîzi ile Zihnî dedim târîhin / Etdi pür-nûr heme ‘âlemi **bir tıfl-ı necib** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 5). [bir tıfl-ı necib,]

bir tıfl-ı nev-res: yeni yetişen bir çocuk. II sevgili.

Bir tıfl-ı nev-res ‘işve-dân bir nîm-nigeh çeşm-i ḡazāl / Bir sâde-fes ḥûb-ı zamân bir fitne-cû pür-mekr ü âl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 1). [bir tıfl-ı nev-res,]

bir tîğ-i simînves: Gümüşe benzer, gümüş renginde bir kılıç.

Niçe menşûre ki **bir tîğ-i simînves** yetişip / Ser-be-ser ḳat‘-ı nizā‘ eyledi söz buldı ḥitām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 29). [bir tîğ-i simînves,]

bir turfe belā: görülmemiş, yeni bir bela.

Fitne-i çeşmi dil ü cānıma **bir turfe belā** / Kākül-i ḥam-be-ḥamı başıma bir tûl-ı emel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 3). [bir turfe belā,]

bir vakt olur ki: bir an gelir ki.

Bir vakt olur ki iskele-i vuşlatı bulur / Bahre ümîd-i yelken açan nâ-ḥudā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 3). [bir vakt olur ki,]

bir varak: bir yaprak, bir sayfa.

Bir eşerdir maḥz-ı âşār-ı celālinden şitā / **Bir varakdır** nüsha-i vaşf-ı cemālinden bahār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 26). [bir varak,]

‘İlm-i zāhirdir seniñ ‘ilmiñ yanında **bir varak** / Mekteb-i ‘ilm-i ledün ehli alır senden sebak (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 10). [bir varak,]

bir vech ile: böylelikle, bu sayede.

Maḥz-ı âşār-ı nüfûs-ı pākidir bu mevhibe / Kendi kesbimdir deyü **bir vech ile** fahr eylemem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 34). [bir vech ile,]

bir veliyy-i a‘zam: yüce bir veli.

Bir veliyy-i a‘zama teslîm oldum ben daḥı / Hep müfevvezdir yed-i ‘ulyāsına emr-i ehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 36). [bir veliyy-i a‘zam,]

bir yaña: bir tarafa.

Bir yana ser-püşun eger ḥalkı bütün ḥayrân eder / Perçemleri top top iner gerdâna sünbüller mişāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5). [bir yana,]

Neler etdi baña ebrû-yı kalem-kârıñ ucı / **Bir yaña** ol nigeh-i ḡamze-i ḥûn-bârıñ ucı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 1). [bir yaña,]

bir vem-i irşād-ı hak: doğru yolu gösteren Allah'ın bir denizi.

Her dem-i fikr-i laṭīfîñ **bir yem-i irşād-ı Hāk** / Her kelām u nuṭk-ı pākîñ bir dūr-i nā-yāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 2). [bir yem-i irşād-ı hāk,]

bir vere: bir yer, herhangi bir yer.

Ḳayd olundu herkes isti'dādı üzre **bir yere** / Kim şudūr etdikde emr-i ḥılḳat-i levḥ ü ḳalem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 3). [bir yere,]

bir zamān: bir zamanlar, eskiden, geçmişte, önceden.

Bir zamān ma'mūr idim kūy-ı vaṭanda Zihniyā / Şimdi bir vîrāne ḳıldı şadme-i ḡurbet beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 5). [bir zamān,]

bir zulm-i nev-icād ḳıl-: yeni orta çıkmış bir eziyet etmek.

Yine **bir zulm-i nev-icād ḳıldıñ** ḡālibā zālīm / Ser-i kūyuñda bir hengāme-i şāhım emān ḳopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 2). [bir zulm-i nev-icād ḳıl-,]

bī-rahm: acımasız, merhametsiz (sevgili).

Bir dil-ber-i 'ayyārdır **bī-rahm** dil-āzārdır / Gūyā ki bir ḥünkārdır göstermede ḥışm ü celāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 2). [bī-rahm,]

biraz: az sayıda, az miktarda, bir kısım, az da olsa.

Ḥal oldu **biraz** ḥoḳka-i la'l-i lebiñ ammā / Mevhūm-ı nikāt-ı deheniñ müşkilimizdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 3). [biraz,]

Gülşene gir eylesin ey ḳad-i dil-cū **birāz** / 'Ar'ar ü şimşād ile serv-i ḥirāmān raḳş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 5). [birāz,]

Encāmı muḳarrer ki olur zevḳ-i vişāle / Evvelde **biraz** renc ü ta'ab olsa ne māni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 4). [biraz,]

biraz da: az da olsa, biraz da.

Biraz da 'āşık-ı maḥzūnı memnūn etseñ olmaz mı / 'Adūlar maḫzar-ı eltāf ü iḥsān oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 4). [biraz da,]

birbiri: birbiri.

Renc ü miḥnet derd-i firḳat āh-ı ḥasret dāḡ-ı dil / Hep gelip **birbirini** tebrīk ü tes'īd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 6). [birbirini, -ni]

birbiri: birbiri (cefa ile neşe).

Birbirin der-pey eder bunda cefā ile şafā / Anları māder-i eyyām toḡurmuş tev'em (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 5). [birbirin, -n]

birbirinden imtiyāz etme-: birini ötekenden ayırmamak.

Hemān bir nūr-ı vāhid bilmişim ḡīsū-yı ruḥsārîñ / Anıñçün şām ü şubḥı **birbirinden imtiyāz etmem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 2). [birbirinden imtiyāz etme-,]

birbirine kat-: karıştırmak.

Öperek la‘l-i leb ü gerdenini yatmalıdır /
Şeker ü şîri bu şeb **birbirine katmalıdır**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 1*).
[birbirine kat-,]

birbirine rabt ol-: birbirine bağlanmak.

Rabt olup birbirine cūd u himem u luţf
u kerem / Parladi çarh-ı nihādında çü
‘ağd-i pervîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 13*).
[birbirine rabt ol-,]

birbiriyle yek-reng ol-: birbiriyle aynı
renkte ve özellikte olmak; bütünleşmek,
iç içe olmak.

O müjgân ile ebrū **birbiriyle oldılar**
yek-reng / Ne kanlar dökülür hem-ser
olunca tîr şemşîre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 3*).
[birbiriyle yek-reng ol-,]

birden: ansızın, birdenbire.

Şahramân-ı nigehiñ ‘âlem-i rû‘yâda
görüp / Uykuğan ditreyerek **birden**
uyandım bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 3*).
[birden,]

Vādî-i ye’sse atup **birden** ferāmüş
eylediñ / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ
baña zâlim felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 5*).
[birden,]

bî-renc ü ta‘ab: zahmetsiz ve sıkıntısız.

Himmet-i pîr-i kerem-kâr ile **bî-renc ü**
ta‘ab / Günde bir rûbe-i vâlâya ola dest-
resân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 42*).
[bî-renc ü ta‘ab,]

bî-reng: renksiz.

Yâ Rab yeter bu dağdağa-ı nefsi pür-
fûsûn / **Bî-reng** nûr-ı şevki baña eyle
âşikâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 16*).
[bî-reng,]

biri: “bir kimse” anlamında belgisiz
zamir.

Biri mes‘ûl olsa kām-yāb-ı luţf ü
cūdundan / Nigāh-ı peyk-i Hâk Sultân
Selmân’a eder îmā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 35*).
[biri,]

Çâresiz kalsa **biri** kuruda yâ deryâda /
İstigāşe edicek lâ-büd erer imdâda
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 17*).
[biri,]

biri: bir kimse, herhangi bir şahıs
(*Mecnûn/Kays kastedilerek*).

Erbâb-ı harâbâta göre Kays ile Ferhâd /
Şahrâ delisi **biri** birisi cebelîdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 2*).
[biri,]

biri: “biri, içlerinden biri; bir tanesi”
anlamlarında belgisiz zamir. II
âşıklardan herhangi biri.

Büsbütün ‘âşıkı yarım bakışın kıldı
cünûn / **Biri** uşlanmadı ey pür-fitenim iki
gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 2*).
[biri,]

birin: “bir kimse, herhangi bir şahıs”
anlamında belgisiz zamir.

Metâ‘-ı ma‘rifet çok seyr kıldım sūk-ı
ma‘nâda / **Birin** teslîme tab‘îñ yoğidi
tahkîk ü îkânı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 7*).
[birin,]

birisi: belgisiz zamir (Azrail kastedilerek).

Birisi cümleden Şâdık Efendi-zâde'yi kıldı / Hemân bir tarfetü'l-'ayn içre veh kim 'âzim-i uhrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 2). [birisi,]

birisi: bir kimse, herhangi bir şahıs (Ferhâd kastedilerek).

Erbâb-ı harâbâta göre Kays ile Ferhâd / Sahrâ delisi biri **birisi** cebelîdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 2). [birisi,]

birisi: "bir kimse" anlamında belgisiz zamir.

Zihniyâ her ne kadar arz-ı kemâl etdim ise / **Birisi** olmadı şâyeste-i tahsîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 5). [birisi,]

Olmadı sen gibi yek-tây müşîre nâ'il / **Birisi** şimdiye dek şah-ı Haṭâ dâver-i Çîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 42). [birisi,]

bî-riyâ: dürüstlük, samimiyet.

Bî-riyâ herkese bu himmet-i haḳḳânîsi / Eyledi n'olduğunu sırr-ı mürüvvet iz'ân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 30). [bî-riyâ,]

birle: ile edatı, "vasıtasıyla" anlamı katmıştır.

Cemâl-i pâkini bu çeşm-i zâhir **birle** seyr etdir / Baña yek-nazrası ser-mâye-baḥş-ı 'izz ü devletdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 9). [birle,]

birle: ile birlikte.

Edip tâtâr-ı zülfüñ ceşş-i ḥâlîñ **birle** cem'ıyyet / Diyâr-ı Şâm'ı mülk-i Hind'i şeb-ḥûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 4). [birle,]

birle: "etkisiyle" anlamında "ile" edatı.

Ben şulḥ ederdim fikr-i kaşîñ **birle** gönümü / Etdi ḥayâl-i dîdelerin ḥayli kâr-zâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 4). [birle,]

Hâşılı cām-ı şehâdet **birle** oldu neş'e-yâb / 'Âzim oldu meclis-i sâķî-i kevşerden yaña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 8). [birle,]

Dil-i pür-derd-i a'dāya şifâ-baḥş eyle feyziñle / Maḥabbet **birle** aḥbâba vefâ-baḥş eyle feyziñle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 6). [birle,]

birle: "ile" edatı; "erek/arak" zarf fiil eki anlamı.

Bizim Maḥmûd Baba göçdi cihândan / Ferâġat **birle** geçdi baş ü cândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 1). [birle,]

birr ü nevâli: iyilik ve ihsan.

Sâ'il ol maṭbaḥ-ı sultân-ı rızâdan Zihnî / Anda ḥ'ân-ı keremün **birr ü nevâli** görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 7). [birr ü nevâli,]

bîş: boğan otu; bildircın otu denilen Çin'de yetişir zehirli bir ot. II zevk.

Ne evvel ü ne âḥir bir demdemedir her dem / Ne refte vü n'âyende ne **bîş** ü ne

berşi kem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 1). [bîş,]

bîş ü kem: az veya çok.

Merd-i Hakk'a mâye-dârân-ı ezel cânın verip / Her ne varsa varını meydânına kor **bîş ü kem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 35). [bîş ü kem,]

bî-şabr ü sükûn eyle-: sabırsız ve huzursuz duruma getirmek.

Şevkiñle ver ârâmını bu Zihnî-i zârîñ / Terdîd ile **bî-şabr ü sükûn eyleme** Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 7). [bî-şabr ü sükûn eyle-,]

bisât-ı makdem-i hayr-inbisâtı: hayır yayan gelişinin yaygısı.

Türâb-ı bâb-ı feyz-i intisâbı büsegâh-ı 'arş / **Bisât-ı makdem-i hayr-inbisâtı** sidre-i Tübâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 32). [bisât-ı makdem-i hayr-inbisâtı,]

bî-sa'y: çalışmadan, çabalamadan; emeksiz.

Gehî cehl ile kıldıñ iddi'â-yı şadr-ı tedrîsi / Gehî **bî-sa'y** da'vâ-yı meşîhat eylediñ bî-câ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 4). [bî-sa'y,]

bî-şüphe: şüphesiz, mutlaka.

Hâne-i câna şerer-pâş olması **bî-şühedir** / Öyle şarmışdır ser-â-pâ âteş-i firât beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 4). [bî-şühbe,]

Derûn-ı Ka'be'de irşâd-ı nâs etdikde ol server / Bilindi olduğı **bî-şüphe** zât-ı

hâzret-i mazhar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 14). [bî-şüphe,]

bî-sütûn-ı derd ü mihnet: gam ve sıkıntı dağı (Ferhat'ın, Şirin için dağları delmesi hatırlatılarak).

Sen leb-i Şîrîn'e her kim meyl edip dildâr olur / **Bî-sütûn-ı derd ü mihnet** üzre bir Ferhâd olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 1). [bî-sütûn-ı derd ü mihnet,]

bî-sütûn-ı ğama: dert dağı (Ferhat'ın Şirin'e olan aşkı uğruna deldiğı dağ).

Leb-i Şîrîn'ine Ferhâd ki derler o biziz / **Bî-sütûn-ı ğama** ırğâd ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1). [bî-sütûn-ı ğama,]

bit-: filizlenip topraktan dışarıya çıkmak, yeşermek, yetişmek, büyümek. II (boy için) uzamak.

Riyâz-ı cennet-i hüsn içre **bitmiş** / Nihâl-ı kâmetiñ Tübâ'ya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 5). [bitmiş, -miş]

bit-: (tohum için) filizlenip topraktan dışarıya çıkmak, yeşermek, yetişmek, büyümek. II ortaya çıkmak.

Başka bir tâb ü terâvet verdi rûy-ı yâre haţ / Tâze sünbüldür ki **bitmiş** gülşen-i ruhsâre haţ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 1). [bitmiş, -miş]

Zülf ü hâl ü ruhuñ andıkça sirişkim dökilip / Bâğ-ı sinemde **biter** lâle vü sünbül nem nem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3). [biter, -er]

bī-tāb ol-: çok yorulmak, bitkin duruma gelmek, gücü kalmamak.

Gāh serdī-i teğāfūl gāh evşāf-ı raķīb / Zīhnī **bī-tāb oldu** bes peyveste kılma tebe (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 182, Beyit 5). [bī-tāb ol-,]

bī-tāblık: takatsizlik, güçsüzlük.

Nedir bu sendeki **bī-tāblık** derd-i maḥabbet mi / Bugünler çeşm-i bādāmıñ gibi bīmāra benzersiñ (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 131, Beyit 4). [bī-tāblık,]

bī-tākat kıl-: güçsüz duruma getirmek.

Ol kadar dutdı teb-i hicrānıñ ey āfet beni / Koymadı hīçbir mecālim kıldı bī-tākat beni (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 204, Beyit 1). [bī-tākat kıl-,]

bī-tevakḳuf: hemen, anında, düşünmeden.

Bī-tevakḳuf o tefeḳkuh-şiyemiñ ecvibes i / Hedef-i es'ileye eyler işābet çü siḥām (Kilisli Zihnī Dīvānı, Kaside 12, Beyit 11). [bī-tevakḳuf,]

bī-vāye: nasipsiz.

Mülk-i dehre Zīhnī eñ ednāsı istignā eder / Bender-i 'aşkıñ bulunmaz müflis ü **bī-vāyesi** (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 207, Beyit 5). [bī-vāyesi,]

biz: birinci çokluk şahıs zamiri, biz. (Allah'ın inayetine lâyık kimseler.)

Çarḥ-ı ma'müre-i cān ü dilimiz kıldı ḥarāb / Lāyık-ı himmet-i mi'mār ki

derler o **biziz** (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 93, Beyit 6). [biziz, -iz]

Zīhniyā her ne kadar mücrim isen ḡayra kıyās / Bende-i pīr-i keremkār ki derler o **biziz** (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 93, Beyit 7). [biziz, -iz]

biz: birinci çoğul şahıs zamirinin ilgi eki almış şekli.

Bizim Maḥmūd Baba göçdi cihāndan / Ferāḡat birle geçdi baş ü cāndan (Kilisli Zihnī Dīvānı, Kıt'a 19, Beyit 1). [bizim, -(i)m]

biz: Allah yolunda olan kişiler.

Deyr ü mey-ḥāne vü mescid **bize** olsa bī-farḥ / Seni arar buluruz ḥüsünüñe anda ṭaparız (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 87, Beyit 3). [bize, -e]

biz: birinci çokluk şahıs zamiri, biz. (Kendisini de dahil ederek âşıkları kasdetmiştir.)

Bādiye-gerd-i beyābān-ı 'adem olsa idik / Olmadan yek idi me'vā **bize** kāşāne-i çarḥ (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 36, Beyit 3). [bize, -e]

Dil nedir ḥüs neder Zīhni ne bilsin nā-dān / Anı **biz** āşık-ı pūr-āh ü dil-āḡāh bilür (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 64, Beyit 5). [biz,]

Gerçi **biz** ehl-i kemāle göre kāmīl degiliz / Bī-ḥıred şūfī-i ḥod-bīn gibi cāhil degiliz (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 84, Beyit 1). [biz,]

Siz e'ālī-i cihānsız biliriz luṭf-ı kīlīñ / O kadar **biz** daḡı maḥsūb-ı erāzil degiliz (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 84, Beyit 6). [biz,]

Leb-i Şîrîn'ine Ferhâd ki derler o **biziz** /
Bî-sütûn-ı gama ırğâd ki derler o **biziz**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1*).
[biziz, -iz]

Leb-i Şîrîn'ine Ferhâd ki derler o **biziz** /
Bî-sütûn-ı gama ırğâd ki derler o **biziz**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1*).
[biziz, -iz]

Ni'met-i zâ'ika-i lutfuñ emân etme dirîğ
/ Reh-i âmâlde bî-zâd ki derler o **biziz**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 2*).
[biziz, -iz]

Gitdi âsâyiş-i dil dağdağa-yı dehrde hayf
/ Heves-i nefis ile ber-bâd ki derler o **biziz**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3*).
[biziz, -iz]

Yitirmez atlas-ı çarhı geçer ammâ şeb ü
rûz / Hedef-i ta'ne-i zühhâd ki derler o
biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 4*).
[biziz, -iz]

Bu kadar gûşîşimiz olmadı hîç
fâ'idemend / Kâr-ı nâ-sâz ile mu'tâd ki
derler o **biziz** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 5*).
[biziz, -iz]

Görmedik bir gece ünsiyyet-i bezm-i
'ayşın / Şubha dek mûnis-i feryâd ki
derler o **biziz** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 6*).
[biziz, -iz]

Ser-fürü eylemeyiz efser-i çarha Zihnî /
Hâk-pây-i şeh-i irşâd ki derler o **biziz**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 7*).
[biziz, -iz]

Etdik firâr **biz** yed-i şayyâd-ı dehrden /
Kâf-ı mahabbet üzre kurup âşiyânımız
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 4*).
[biz,]

Şafha-i eş'âra nev-mazmûn ile verdik
nizâm / Zihniyâ **biz** zîb ü fer-bahşâ-yı
nazm-ı hoş-teriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 7*).
[biz,]

Bir şükûh-ı fakr lutf etmiş cenâb-ı Hâk
bize / Çarha tâkat yok çeke bâr-ı girân-ı
rahtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 2*).
[bize, -e]

Şimdi olduk bütün in'âm-ı beşerden
me'yûs / Sâ'il-i ni'met-i cebbâr ki derler
o **biziz** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 4*).
[biziz, -iz]

Oldı pûf-kerde-i gam şem'a-i ikbâl-ı
kavî / Hâne-i zulmet-i idbâr ki derler o
biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 5*).
[biziz, -iz]

Zahm-ı hicrân ile bîmâr ki derler o **biziz**
/ Merhem-i vaşla sezâvâr ki derler o **biziz**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1*).
[biziz, -iz]

Zahm-ı hicrân ile bîmâr ki derler o **biziz**
/ Merhem-i vaşla sezâvâr ki derler o
biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1*).
[biziz, -iz]

Meded ü lutf eşeri oldı bize bîgâne /
Pençe-i kahra giriftâr ki derler o **biziz**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 2*).
[biziz, -iz]

İki dünyâda dahı 'âciz ü miskîn ü zelîl /
Turfе âvâze-i nâ-çâr ki derler o **biziz**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3*).
[biziz, -iz]

Felegiñ tavrına hem devrine devrânına
yuf / Aña yuf etmeyeniñ **biz** ederiz
cânına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 1*).
[biz,]

Yâr agyâra fedâ kıldı şarâb-ı lebini /
Şimdi **biz** hûn-ı ciger nûş ederiz mül
yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 2*).
[biz,]

biz: "biz" birinci çoğul şahıs zamiri. II
insanoğlu.

Meded ü lutf eſeri oldu **bize** bîgâne /
Pençe-i kâhra giriftâr ki derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 2*).
[bize, --e]

biz: “biz” birinci çokluk şahıs zamiri
(*Kâbe yolcuları, âşıklar*).

Biz rāh-rev-i Ka‘be-i iklīm-i cemāliz /
Mecnūn dahı nāka-keş-i maḥmilimizdir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 4*).
[biz,]

biz: “biz” birinci çoğul şahıs zamiri. II
âşıklar. II müridler.

Şadme-i renc-i ḥumār ile olurduk vîrân /
Olmasaydı **bize** pây-ı ḥum-ı mey-ḥâne
melāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 4*).
[bize, -e]

Bize hādî-i sebîl olmuş iken Ḥazret-i Pîr /
/ Öyle bî-hûde talebkâr-ı vesâ‘il degiliz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 8*).
[bize, -e]

Yoktur ḥalâş Zihni **bize** sürmeyince yüz /
/ Bâb-ı rızâ-yı pâdişeh-i hvâcegâne dek
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 5*).
[bize, -e]

biz: “biz” birinci çokluk şahıs zamiri
(rintler).

Cāmi‘deki ‘âlem yığıla meclis-i va‘za /
Biz cem‘ olalım encümen-i pîr-i muğāna
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 3*).
[biz,]

Zühhād yesin ḥürdeni vaqt-i şahūrî / **Biz**
nüş edelim bâde-i rengîn-i şebâne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 4*). [biz,]

Oldukça fûrûzân kanādîl-i mināre / **Biz**
şem‘-i muḥḥabbet yaḳalım tekye-i cāna
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 5*).
[biz,]

Āvāz ile temcîdi okudukça mü‘ezzîn /
Biz hem kılalım çeng ü çeğâneyle terâne
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 6*).
[biz,]

Her cāyda etdikce terāvîhi edā ḥalk / **Biz**
baş egelim gûşe-i ebrû-yı bütāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 7*). [biz,]

biz ki: biz ki; âşıklar ki!

Biz ki tâbûr-ı maḥabbetde müretteb
‘askeriz / Emr-i dîvân-ı şeh-i ḥüsne itā‘at
eyleriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 1*). [biz ki,]

bî-zād: azıksız, yiyeceksiz. II emelleri,
ümitleri olmayan (kimse).

Ni‘met-i zā‘ika-i luṭfuñ emān etme dirîğ /
/ Reh-i âmâlde **bî-zād** ki derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 2*).
[bî-zād,]

bîzār ed(t)-: bezdirmek.

Çâresinden zû-fünûn-ı ‘âlemi **bîzār eder**
/ Derd-i bî-dermān kim ‘uşşāk-ı
medhüşındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 3*). [bîzār eder, -er]

bî‘z-zāt: doğrudan doğruya, kendi,
kendisi.

Şâf kıl jeng-i sivādan diliñ âyîne-şîfāt /
Saña yüz göstere tâ şahid-i ma‘nā **bî‘z-zāt**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 1*). [bî‘z-zāt, -dır]

bi'z-zāt kendi: doğrudan doğruya, kendi kendisi.

Kendi bi'z-zāt şalât ile edip 'azm-i bilād / Bildire haddini miqdārını her şahşa yakīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 25). [bi'z-zāt kendi,]

boğaz: iki kara arasından geçerek iki denizi birbirine bağlayan deniz kolu.

Zür ile aldı **boğazı** çekdi bir t̄abūrı ceng / Mülk-i fesden sevķ olup ceyş-i yamandır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 4). [boğazı,]

boşal-: boş duruma gelmek, içinde bir şey kalmamak.

Humlar **boşaldı** kalmadı şahbā yıkılmadı / Sākī serinde pīr-i muğānīñ du'āsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 5). [boşaldı, -dı]

boyandır-: boyamak. II türlü türlü üzüntülere sokmak.

Giyip şad-güne cāme 'arz-ı dīdār etdiñ ağıyāra / Dil-i maḥzūnı reng-ā-reng endūha **boyandırđıñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 3). [boyandırđıñ, -dı, -ñ]

böyle: “şöyle, bu şekilde” anlamlarına gelen durum zarfı.

Şekve besdir Zihni mu'tād-ı zamāne **böyledir** / Gāh vuşlat gāh fırķat gösterür aḥkām-ı 'īd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 5). [böyledir, -dir]

İmtidād üzre giderse ğam-ı hicrān **böyle** / El yurum āhiri ben zindeg-i cānımdan

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 5). [böyle,]

Etmedi tarḥ-ı binā emşālini binā-yı çarḥ / Görmedi rüy-ı zemīnde çeşm-i devrān **böyle** cāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 2). [böyle,]

böyle: “bu şekilde, böyle” anlamlarına gelen işaret sıfatı.

Böyle sevdāya tolaşmazdım ne kim etdi ise / Eyleyeyin āh o pīç-ā-pīç-i kāküldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 3). [böyle,]

Ḥaķ bilür **böyle** şafā-baḥş-ı umūr-ı ḥayra / Şād olur türbede rûḥ-ı vüzerā-yı dīrīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 41). [böyle,]

Mīr ammā ki henüz görmedi eyyām-ı felek / **Böyle** dānā-dil ü sāhib-nazar-ı kıymet-dān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 14). [böyle,]

böyle bir: “bu tarzda, bu şekilde” anlamlarında sıfat.

Pāyını başmadı **bir böyle** felek-ķadr-i müşīr / Haleb'in tarḥ olalı seng-i esāsı be-zemīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 20). [böyle bir,]

Böyle bir debdebeli meclis-i 'işret hergiz / Kime gösterdi 'aceb devr-i sipihr-i bed-ḥū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 10). [böyle bir,]

böyle deyü: Allah'ın rızasının olmadığını söyleyerek.

Bir ḥitāb erdi şimāḥ-ı dilime **böyle deyü** / İşbu da'vāya rızā vermez İlāh-ı 'allām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 16). [böyle deyü,]

böyle kal-: aynı şekilde devam etmek.

Böyle kalursa derūnumda o tıflıñ şevki / Olur ey Zihni ne rengin gazeller inşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 9). [böyle kal-,]

bu: “bu” işaret sıfatı.

Būs eder ‘uşşāk-ı cümle āsitān-ı devletim / Zihnîyā **bu** rütbe-i vālā ki hem-demdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 9). [bu,]

Gehī talṭif-i ūlfet geh nigāh-ı pūr-ğazab-ālūd / ‘Aceb ta’lîmi kimdendir **bu** tarz-ı meşrebiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 2). [bu,]

Nedir **bu** hoş bakışlar bu tebessümler bu imālar / Müheyyādır dil ü cān söyle neyse maṭlabıñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [bu,]

Nedir bu hoş bakışlar **bu** tebessümler bu imālar / Müheyyādır dil ü cān söyle neyse maṭlabıñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [bu,]

Nedir bu hoş bakışlar bu tebessümler **bu** imālar / Müheyyādır dil ü cān söyle neyse maṭlabıñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [bu,]

Degildir ihtiyārî nālesi **bu** Zihnî-i zārîñ / Şaḫın incinme ey nev-ğonce-i dil-teng-i istiğnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 5). [bu,]

Şevkiñle ver ārāmını **bu** Zihnî-i zārîñ / Terdîd ile bî-şabr ü sūkūn eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 7). [bu,]

Cilve-i ḫaddiñ temāşā etdiği demden beri / Oldı bî-ārām-ı şevkıñdan **bu** çarḫ-ı nüh-

ḫıbāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 2). [bu,]

Gerçi ey meh ‘āşıkā ‘arz-ı cemāl etdiñ **bu** şeb / Sen de taḫşîl-i rızā-yı zū’l-celāl etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 1). [bu,]

Gerçi ey meh ‘āşıkā ‘arz-ı cemāl etdiñ bu şeb / Sen de taḫşîl-i rızā-yı zū’l-celāl etdiñ **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 1). [bu,]

Cām-ı gül-gūnı sürüp gülzār-i ‘işretgāhuma / ‘Irz u nāmūs-ı raḫîbi pāy-māl etdün **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 2). [bu,]

Ḳadriñ olsun ey Hümā-yı ḥüsn bālā ‘arşdan / Külbe-i aḫzānıma taḫrîk-i bāl etdiñ **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 3). [bu,]

Nazra-i mir‘āt-ı ruḫsāra edip ruḫsat-peziñ / ‘Āşık-ı bî-dilleri tūtî-maḫāl etdün **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 4). [bu,]

Oḫuyup vaşfinda ol çeşm-i ḡazālîñ bir ḡazel / Zihnîyā erbāb-ı bezmî başka ḥāl etdiñ **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 5). [bu,]

Gülveşim mähveşim rāḡıb-ı cām oldı **bu** şeb / Cān ü dil mest-i mey ü şāhid-i kām oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1). [bu,]

Gülveşim mähveşim rāḡıb-ı cām oldı bu şeb / Cān ü dil mest-i mey ü şāhid-i kām oldı **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1). [bu,]

Geldi meydāna çün esbāb-ı ṭarab ṭoldı bend / ‘Ahdler tövbeler ‘uşşāka ḫarām oldı **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 2). [bu,]

Rindler farṭ-ı neşât üzre olup na‘re-zenân / Zevkden sâmi‘a-ı çarḥa peyâm oldu **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 3). [bu,]

Şeker-i la‘l-i lebin sîb-ruhın kıldı meze / Bezmimiz ‘işreti ber-vefk-i merâm oldu **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 4). [bu,]

Mest olup yatdım o meh-pâre ile şubḥa kadar / Zihniyâ debdebe-i zevk tamâm oldu **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 5). [bu,]

Şevk-ı pür-hâl-i ruḥuñ bezmde mûm oldu **bu** şeb / Âh-ı dil perde-keş-i mâh ü nücûm oldu **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 1). [bu,]

Şevk-ı pür-hâl-i ruḥuñ bezmde mûm oldu **bu** şeb / Âh-ı dil perde-keş-i mâh ü nücûm oldu **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 1). [bu,]

Geldi şen kıldı yine meclisim o kebg-ḥırâm / Ruḳabâ ḥânesi vîrâne-i bûm oldu **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 2). [bu,]

Sâkiyân encümen-i rindi kılup cām ile pür / Muṭribân dest-zen-i nây ü kudûm oldu **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 3). [bu,]

Sipeh-ı zevk-ı mülākāt edip cem‘iyyet / Ḳal‘a-i miḥnet-i hicrâna hücûm oldu **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 4). [bu,]

Ğabğabıñ nuḳl lebiñ eyledi mey Zihni o meh / Ḥ‘âhişim üzre bir icrâ-yı rûsûm oldu **bu** şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 5). [bu,]

Bî-‘ayş u nûş devr-i Cem’e yokdur i‘tibâr / Ülfet **bu** demde dil-ber ü sâğarda kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 2). [bu,]

Bir siyeh zülf ü ruḥ-ı gül-gûna oldu mübtelâ / Naḳş-ı dehre ba‘d-ez-în **bu** dîde etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 4). [bu,]

Bu şeker lûknet-i güftâr bu şîrîn ḥarekât / Tûṭi-i ḳudsiyi bir söz ile eyler isḳât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1). [bu,]

Bu şeker lûknet-i güftâr **bu** şîrîn ḥarekât / Tûṭi-i ḳudsiyi bir söz ile eyler isḳât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1). [bu,]

Kıldı yek loḳma-i vaşlıñ **bu** gedâyı dil-sîr / Ḥ‘ân-ı iḥsânıña Allâh vere biñ berekât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 3). [bu,]

N’içün etdiñ **bu** kızıl gûne nifākı o güle / Yeriñ olsun seniñ ey süfli münâfiḳ derekât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 4). [bu,]

Dâm-ı hevese ḳor niçe ‘Anḳâ-yı Hümâyı / Şahrâ-yı felek üzre **bu** şayyâd-ı ḥavâdis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 3). [bu,]

Ḳâf-ı istiğnâda bir sî-murg-ı vâlâ-himmetim / Etmezem **bu** sifle-perver çarḥa ‘arz-ı ihtiyâc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 4). [bu,]

Bu ḥoḳḳa-bâz-ı çarḥ-ı denîniñ / Yetmez mi saña etdiği nîrenc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 3). [bu,]

Ğaraż **bu** güft-güy-ı zevk ü şevk-engîzden Zihni / O tıfl-ı nâziki ders-i maḥabbetde tevaḡguldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 5). [bu,]

Zihni-i zâr vermez sebz-i ḳabâ-yı çarḥa / **Bu** mülket-i fenâda bir köhne şalı vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 7). [bu,]

Bârek'allâh sende **bu** nev tâze dil-berlik nedir / Sözde şekerlik bu yüzde h^âb-ı esmerlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1*). [bu,]

Bârek'allâh sende bu nev tâze dil-berlik nedir / Sözde şekerlik **bu** yüzde h^âb-ı esmerlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1*). [bu,]

Şavlet-i gâmzeñle oldu Rüstem-i devrân zebûn / **Bu** ciger-derlik dil-âverlik bu ejderlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 2*). [bu,]

Şavlet-i gâmzeñle oldu Rüstem-i devrân zebûn / Bu ciger-derlik dil-âverlik **bu** ejderlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 2*). [bu,]

Merhamet-sâz-ı dil-i 'uşşâk idiñ evvel şehâ / Şimdi **bu** zulm ü sitemgerlik gâ-âverlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 3*). [bu,]

Sende kim vardır **bu** berrâk-ı cebîn ü tâb-ı ruh / Çok mı mihr ü mâha hem-serlik berâberlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 4*). [bu,]

Maqbûl-ı tab'-ı nâziki olmaz mı Zihniyâ / Etsem **bu** turfe nev-gazeli yâre bergüzâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 7*). [bu,]

Zihniyâ **bu** gazel-i hüsn-beyânım görse / Rûh-ı Hassân dahı şî'rime tahsîn kılur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 5*). [bu,]

Fürûğ-ı 'arız-ı dildâr oldu çünkü nâ-peydâ / **Bu** çeşm-i giryemende mihr-i 'âlem 'ayn-ı zulmetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 3*). [bu,]

Cemâl-i pâkini **bu** çeşm-i zâhir birle seyr etdir / Baña yek-nazrası ser-mâye-bağş-ı 'izz ü devletdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 9*). [bu,]

Az degildir ber-çarâr 'uşşâka **bu** efgân ü âh / Âh besdir h^âhiş etmez 'aşık-ı dem-sâz sâz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 2*). [bu,]

Zihniyâ baş egmeyiz **bu** dehr-i dūna ba'd-ez-în / Zirve-i Kâf-ı maḥabbetde kuruldı taḥtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 5*). [bu,]

Görelî **bu** hüsni sende saña oldu dil-fiğende / Beni şaldı dām ü bende ḥam-ı kākül-i dil-āvîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 3*). [bu,]

Sen de redd eyleriseñ yâ Hu iki 'âlemde / Kime dād eyleye **bu** Zihni-i zâr ü bî-kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 5*). [bu,]

Aḥvâlimi her ikide bir şorma ne ḥâcet / Ey Zihni sözi diñle oḡu **bu** ḡazelim kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7*). [bu,]

Bendeñe bîḡāneye karşı ṭurursan pür-ḡazab / Öldürür şāhim beni āḡir **bu** derd-i cān-ḡırāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 4*). [bu,]

Ne meyden ne edā-yı naḡme-i rengīn-i muṭribden / **Bu** neş'e meclise ol dīde-i mestāneden gelmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 2*). [bu,]

Var ümīdim ki **bu** zindān-ı belādan Zihniyâ / Bir gün eyler bendesin sultān-ı zī-şānım ḡalāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 5*). [bu,]

Bu kühen-ḡānede bir cāy-ı ferāḡat yokdur / Ṭāḡ-ı vālāsına yuf ḡūşe-i eyvānına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 8*). [bu,]

Bir merd-i Ḥudā dāmenini ṭut da emīn ol / Besdir seni **bu** ḡīle-i nefis eyledi ḡā'if (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 4*). [bu,]

Bulmaz yine **bu** bahşimiz ey Zihni
nihāyet / Taḥrīr daḥı olsa biñ evrāk ü
şahā'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116,
Beyit 5). [bu,]

Leşker-i hubbū's-sivāyı kahr için **bu**
'arşada / Kuvvet-i bāzū-yı zühd-i zāde-i
Edhem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
121, Beyit 2). [bu,]

Nedir ağıyāra **bu** gizli bakışlar ikide birde
/ Yeter ey şūḥ-meşreb Zihni-i zārı
uşandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
126, Beyit 5). [bu,]

Rū-be-rū ağıyāra eylersiñ nigāh-ı iltifāt /
Ey cefa-cū gitmedi āḥir **bu** bed-hūyuñ
seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129,
Beyit 4). [bu,]

O bütüñ çeşm-i gāzālın göricek ey Zihnî
/ Zevk ü şevk ile dile geldi yazıldı **bu**
gazel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137,
Beyit 5). [bu,]

'Arız-ı yāri güle teşbih eder ḥalk-ı cihān
/ İşte **bu** reng ile pek firūzdur iqbāl-i gül
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2).
[bu,]

Bu çarḥ-ı bī-vefādan olmadı zī-ḥaşmet ü
iclāl / Yeg andan olması keçkül-be-dest
ü ḥırka-püş abdāl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 141, Beyit 1). [bu,]

Ne denlü eyledimse cūy-bār-ı eşkimi
rīzān / **Bu** kiştzār-ı devrān vermedi bir
sebze-i āmāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
141, Beyit 2). [bu,]

Nedir Zihni **bu** evşāf-ı kesāfet-ittişāf-ı
çarḥ / Saña yetmez mi teslīm-i rızā-yı
zāt-ı bī-emşāl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 141, Beyit 5). [bu,]

Zevkden şaymam cinān olsa **bu** nefsi
dūn ile / Defter-i a'mālime girmez o
maḥsūbım degil (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 142, Beyit 2). [bu,]

Çeşm-i bīmārīñ **bu** derd ile helāk etse
beni / Sürme-i çeşm-i felek gerd-i
remīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 2). [bu,]

Muttaşıl gayra **bu** luṭfuñ göricek ḥavf
ederim / Dil-i zārımda ola ḥaşre kadar
med gam gam (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 150, Beyit 4). [bu,]

Ne gelen var ne giden encümen-i rindāna
/ Turma ey sākī getür işte **bu** demdir dem
dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150,
Beyit 6). [bu,]

Yine koydı piyāde ol şeh-i gül-ruḥ beni
āḥir / **Bu** naṭ' üzre niçe ferzānelik etdim
at oynatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
151, Beyit 4). [bu,]

Ne fakra ne ğınāya tālib oldum mülk-i
fānide / **Bu** üslūb ile ancak çarḥ-ı ḥile-
bāzı aldatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 151, Beyit 5). [bu,]

Düşdi **bu** mülk-i fenā içre baña kur'a-i
gam / Cümle-i varımı versem de
bulunmaz bedelim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 152, Beyit 2). [bu,]

Çünkü **bu** mülkde bī-fā'idedir dād ü sited
/ Ne girip sūk-ı fenāya ne gezend
eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
153, Beyit 2). [bu,]

Var iken sende **bu** ḥāl-i siyeh ü āl 'izār /
Cümle maḥkūmuñ olur Hind ü Ḥabeş
Rūm ü 'Acem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 154, Beyit 4). [bu,]

Ben ki oldum **bu** garīb ilde seniñ
meftūnuñ / Çıkdı dilden hele zevk-i
vaṭanım iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 157, Beyit 3). [bu,]

Zihnî **bu** tab'-ı bülend ile feres-rān olsam
/ Rüstem-i vakt kaçır bīm ile
meydānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 164, Beyit 7). [bu,]

Bu neşât ile edip na‘ra-i taḥsîn rindân /
Yetdi gûş-ı felege zemzeme-i hû-yâ-hû
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 9*).
[bu,]

Bu Zihnî-i rû-siyâh ü mücrime senden
olur senden / Mürüvvet merḥamet şefkât
şefâ‘at yâ Resûl‘allâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 7*). [bu,]

Der-i iḥsândan dūr etme **bu** Zihnî-i nâ-
çarı / Gürûh-ı bendegâna eyle mülḥak yâ
Resûl‘allâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 7*). [bu,]

Bir şî‘r ile faḥr eyleme Zihnî **bu** cihândır
/ Biñ şâ‘ir-i pākîze-ṭabī‘at var içinde
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 5*).
[bu,]

Ḥāk-i pāyiñ ârzû etmekdedir şâh vü gedâ
/ Allâh Allâh **bu** ne devletdir ne âlî
debdebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 4*). [bu,]

Zihnîyâ **bu** sârbân-ı çarḥ bir dem gûşıma
/ Vermedi kûs-i ümîdimden şedâ-yı
demdeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 5*). [bu,]

Gonca-i terdir henüz tâb-âver olmaz
incinir / Zûr kılmam işte **bu** ḥavf ile âh u
nâleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 4*). [bu,]

Çeşm-i şeh-bâzını süzdükçe **bu**
şaydgehde / Bend eder biñ dil ü cân
perçeminiñ bir teline (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 2*). [bu,]

Âzâde idi gülşen-i ıtlâkda evvel / **Bu**
kayd-ı beden bülbul-i câna kafes oldu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 3*).
[bu,]

Makşûd ise ey Zihnî Sezâ‘îye nazîre /
Ḥüsni gibi **bu** tûrfâ ḡazel saña beş oldu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7*).
[bu,]

Zâ‘il oldu cümleden ḥâlince âşâr-ı keder
/ Geldi ancak derdimi **bu** ‘îd tecdîd
eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 4*). [bu,]

Bu gün âlâm-ı firḳat lîk yarın cünbiş-i
vuşlat / **Bu** bî-hûde emel aldar seni imrûz
ü hem ferdâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 13*). [bu,]

Dimâğ-âlûd-ı zehr-i hicre zıkr-i ravza-i
pâki / **Bu** ḥasretgehde âb-ı zencebîl-i
‘Adn‘dan aḥlâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 42*). [bu,]

Bu neşât ile kuruldu meclis-i ‘ayş ü ṭarab
/ Gülsitânîñ ṭoldı her bir gûşesi biñ bâde-
ḥ‘âr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 11*). [bu,]

Şahn-ı ‘âlemde görünce ben daḥı **bu**
neş‘eyi / Başladım geşt etmege şahrâları
dîvânevâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 18*). [bu,]

Vâlih ü ḥayrân iken **bu** ḥikmet-i
Rabbânî‘ye / Gûş-ı ḳalbe degdi bir
rengîn şadâ-yı cân-güzâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 19*). [bu,]

Rûz-ı maḥşerde Şefî‘ü‘l-müznibînâ el-
âmân / Eyleme **bu** Zihni-i ‘abd-ı zelilîñ
şermsâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 55*). [bu,]

Nüh ḳıbâb-ı ‘arş-ı vâlâ kim devâm üzre
ṭurup / Muttaşıl devr ede **bu** mihr ü meh-
i leyl ü nehâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 57*). [bu,]

Oldı ilhâm **bu** dil-i nālânıma bir şubḥ-
dem / K‘ey esîr-i giryemend-i pençe-i
endûh ü ḡam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 1*). [bu,]

Yok mudur pâyân hiç bu zârî vü nâlişlere
/ Besdir inşâf et yeter **bu** şekve-i zulm ü
sitem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 2*). [bu,]

Bu şükûh-ı salţanat birle olur encâm-ı kâr / Hep şanâdîd-i cihân dergâh-ı pâkinde ĥadem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 23*). [bu,]

Maĥz-ı âşâr-ı nüfûs-ı pâkidir **bu** mevhibe / Kendi kesbimdir deyü bir vech ile faĥr eylemem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 34*). [bu,]

Oldum esîr-i silsile-i kayd-ı nefis-i dün / Qaldım **bu** ĥabs-ı derd ü belâ içre ĥ^vâr ü zâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 3*). [bu,]

Bir kes **bu** ĥâl-i zârıma ĥiç etmedi meded / Göstermez oldu kimse baña rû-yı i'tibâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 7*). [bu,]

Yâ Rab yeter **bu** hem-demî-i nefis-i şûm ü bed / Besdir ki oldu ĥubb-ı hevâ dilde ber-qarâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 15*). [bu,]

Yâ Rab yeter **bu** daĥdaĥa-ı nefis-i pür-fûsûn / Bî-reng nûr-ı şevķi baña eyle âşikâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 16*). [bu,]

Yâ Rab be-ĥaĥķ-ı cümle velî cân u göñlümü / Qoyma **bu** sîcîn ü ĥile-i nefis içre pâ-y-dâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 39*). [bu,]

Artar **bu** derd ü renc ü belâ şad fiĥân kim / Her dem ki devr-i dehr mücedded zamân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 7*). [bu,]

Hâşâ fe-sümme hâşâ gele 'aķla **bu** yakîn / Şîr-i jiyâne kelb-i denîden ziyân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 33*). [bu,]

Yahşi nigâĥ kılmaz iseñ **bu** ĥaķîre ger / Maĥşer gününde ĥâli yamân pek yamân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 39*). [bu,]

Rızâ verdiñ o şâĥıñ ĥatline ey azlem-i maĥlûķ / Nedir **bu** zulm ü fîşķıñ v'ey ne bî-câ iddi'âdır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 7*). [bu,]

Revâ mıdır ki ĥûn-âlûd ola sıbt-ı Resûl'ullâĥ / Nedir **bu** kec-edâ ey çarĥ ne devr-i nâ-becâdır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11*). [bu,]

Seyle versin rûy-ı dünyâyı sirişķiñ ser-be-ser / Bâd-ı âĥıñ târ-mâr etsin **bu** çarĥ-ı sersemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 2*). [bu,]

'Arşı lertzân etdi vâ-veylâ-yı ehl-i beyt o dem / Şaçdı **bu** ĥasret melâ'ik üzre bârân-ı ĥamı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 12*). [bu,]

Zerre îmânı olan **bu** ĥâlete giryân olur / Âĥ ü zâr ile güzâr eyler cihânda her demi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 13*). [bu,]

Bes **bu** evşâf-ı dil ü cân-süz-ı mâtem Zihniyâ / Âteşe yakdıñ bütün evlâd-ı ibn-i Âdem'i (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 15*). [bu,]

Bu meserretle Kilis ehli derûn ü berden / Yakışur eyleseler şubĥ u mesâ şehr-âyîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 35*). [bu,]

Hüsn-i tedbîrine **bu** re'y-i pesendîdesine / Eyledi yerde beşer gökde melâ'ik taĥsîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 39*). [bu,]

Âşafâ baĥr-kefâ **bu** sefer-i pür-zafere / Bârek'allâĥ dedi sükkân-ı semavât ü zemîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 40*). [bu,]

Muĥyî'-i mürde-dilândır ki **bu** mâĥ-ı rûze / Ĥürmetiyçün olur iĥyâ-yı Receble Şa'bân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 5*). [bu,]

Baňa **bu** da ‘vāya bir şāhid-i ‘ādil var kim / Edemez kimse benim haqqımı ibtāle kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 8). [bu,]

Dileyim şimdi **bu** ‘aşr-ı ferah-efzāda eger / Der isen kimdir o zīb-i şeref-i ‘ilm-i hümām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 19). [bu,]

Çarh-ı şer‘ üzre **bu** tārīh-i ferah-efzāda / Kıldı menşüre-i nev-meh gibi ibrāz-ı makām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 32). [bu,]

Kıldı zīb-i taht-ı şevket Hakk o şāh-ı a‘zamı / Oldı **bu** tebşīr ile ednā vü a‘lā kām-rān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 2). [bu,]

Hakkā ki kıldı himmet pīr-i kerāmet-ārā / **Bu** dergeh-i reşādet a‘lādan oldı a‘lā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 1). [bu,]

Zihnî be-elţāf-ı Hudā geldi o tıfla bir şadā / Kıldı **bu** tārīhi nidā yā mazhar-ı hubb-ı ‘Alī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 9). [bu,]

Mecbūrdur **bu** hāmem bir güher-i semīne / Evşāfına dem-ā-dem şandūkdur bu sīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 1). [bu,]

Mecbūrdur bu hāmem bir güher-i semīne / Evşāfına dem-ā-dem şandūkdur **bu** sīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 1). [bu,]

Bu hilm ü hulk-ı re’fet bu luţf bu mürüvvet / Celb eyler anı elbet çok yāver ü mu’ine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 4). [bu,]

Bu hilm ü hulk-ı re’fet **bu** luţf bu mürüvvet / Celb eyler anı elbet çok yāver ü mu’ine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 4). [bu,]

Bu hilm ü hulk-ı re’fet bu luţf **bu** mürüvvet / Celb eyler anı elbet çok yāver ü mu’ine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 4). [bu,]

Bu cāy-ı dil-fezāyı eyledi himmetle ābādān / Zihī maqbūl ü mergūb oldı hep bāy ü gedāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 2). [bu,]

Dedim dürr gibi Zihnî bir du‘ā-yı hayr ile tārīh / Meserretle dem-ā-dem zevk ola **bu** nev-serāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 3). [bu,]

Hazret-i Yasīn Beg ol revnak-dih-i tedbīr ü rāy / Kıldı ihsān oldı ābādān **bu** cāy-ı dil-güşāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 1). [bu,]

Niçe nem görmeyen çeşmi **bu** hasret eyledi giryān / Niçe gam görmeyen gönli bu hasret eyledi gamgīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 14). [bu,]

Niçe nem görmeyen çeşmi bu hasret eyledi giryān / Niçe gam görmeyen gönli **bu** hasret eyledi gamgīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 14). [bu,]

Kıyām-ı haşre dek şimden gerü **bu** çarh-ı ğaddārīn / Sezādır sīnesi olsun nişān-ı nāvek-i nefrīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 15). [bu,]

Dest-i bī-dād-ı felekden düşmedi tīg-i cefā / Hūn-ı nā-hağ dökmedir kārı **bu** çarhun dā’imā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 1). [bu,]

Cümleden Dervīş Beg’ün ferzendi **bu** ‘Osmān Beg’e / Genç iken hūn-ı ecel sundı becāy-ı mey aña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 4). [bu,]

Çıksa dağı **bu** bülbül-i rūhum kafesinden / Zann etme gönül fāriğ ola mültemesinden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 11). [bu,]

‘Amed-şüde **bu** halkıñ fikr ü ğamı bî-câdır / Ne aşlı ne fer‘i var hep bir kuru ğavġadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13). [bu,]

Her ki dâreyn içre **bu** Zihnî gibi nâ-çâr olur / Raĥmetinden özge yâ kimden ümîdi var olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 21). [bu,]

Gelmedi şânisi aġtâbda **bu** şevket ile / Haġ anı şâh-ı velâ kıldı tamâmiyyet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 14). [bu,]

Mey-i berrâkveş **bu** bezmgehde şafvet isterseñ / Belâ vü derd ile leb-rîzdır dünyâ vü mâ-fihâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 8). [bu,]

Bilmem **bu** çarĥ u baĥta nice infî‘âl edem / Düşman çoġaldı kañısıyla bir cidâl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 1). [bu,]

Geçse **bu** nâzik ‘ömr niyâz üzre mâh ü sâl / Etmez tûlû‘ Zihnî o meh-pâre-i vişâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 11). [bu,]

Çıkdı tâ ‘arşa kadar âh-ı dil-i zârıñ ucu / Her ne kim var **bu** gülistan-ı belâ vü ğamda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 3). [bu,]

Gâhice sâde ġazel birle hevâyı toġunur / **Bu** selâsetle zarîfâne Sezâ‘î toġunur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 12). [bu,]

bu: “böyle, böylesi, bu şekilde” anlamlarında sıfat.

Bî-riyâ herkese **bu** himmet-i haġġânîsi / Eyledi n’olduġını sırr-ı mürüvvet iz‘ân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 30). [bu,]

Bu himem celb edip ihlâş-ı ħulûb-ı halkı / Oldı şıdġ ile du‘â-ġuyı heme pîr ü cüvân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 31). [bu,]

bu: “bu” işaret zamiri.

Nedir **bu** sendeki bî-tâblık derd-i maĥabbet mi / Bugünler çeşm-i bādāmıñ gibi bîmâra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4). [bu,]

Haġt-ı ber-âverlere dil verdiğim olmaz ta‘yîb / Cebhe-i baĥtına yazmış **bunı** kil-k-i emelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 4). [bunı, -(n)ı]

Neden haġ ile revnaġ buldı ĥaddiñ söyledim yâ hû / Dedi kim beste berg-i sebz ile bir deste güldür **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 1). [bu,]

Birbirin der-pey eder **bunda** cefâ ile şafâ / Anları mâder-i eyyâm toġurmuş tev‘em (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 5). [bunda, -(n)da]

Deme kim sürĥ-fâmın seyr edip bir ġonca güldür bu / Laġîf âşâr-ı ĥüy-ı pāk-i Sultân-ı Resûl’dür **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 1). [bu,]

Sirişk-i bûlbûlânı bâġda bî-hûde zannetme / Maĥabbet ehline neş’e-fezâ gül-reng müldür **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 4). [bu,]

Rızâ verdiñ o şâhıñ ħatline ey azlem-i maĥlûġ / Nedir bu zûlm ü fişkıñ v’ey ne bî-câ iddi‘âdır **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 7). [bu,]

bu: bu, işaret zamiri (sevgilinin dudakları).

Deme kim sürĥ-fâmın seyr edip bir ġonca güldür **bu** / Laġîf âşâr-ı ĥüy-ı pāk-

i Sultān-ı Resūl'dür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 1). [bu,]

bu: bu, işaret zamiri (pervane).

Varıp pervāneden ta'lim-i sūziş eyle ey
būlbūl / Kemālāt-ı fūnūn-ı 'aşkda üstād-
ı güldür **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
169, Beyit 2). [bu,]

bu: işaret zamiri (zulüm ehli, güzeller).

Görüp gülzār içinde çin-seherden būlbūli
hāmūş / Dedim ey 'āşık-ı şūrīde-dil bir
ehl-i zūldür **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
169, Beyit 3). [bu,]

bu: bu, işaret zamiri (pazar köşelerine
düşmek).

Dediñ **bu** iktizā-yı 'aşkdır fahr eyleyip
düşdiñ / Berehne lā'ubālī kūçe-i bāzāra
bī-pervā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1,
Beyit 10). [bu,]

bu: bu, işaret zamiri (gül ile būlbūlün
hāli).

Haqīkat-bīn olup hālāt-ı gül būlbūl nedir
fehm et / Dil-i āgāha ey Zihnî mecāziden
sūbüldür **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
169, Beyit 5). [bu,]

bu: işaret zamiri (Yezit'in Hz. Hüseyin'i
(a.s.) hunharca öldürtmesi).

Yezīd'iñ etdiği zulme Yahūdiler dañı
söyler / **Bu** hā'in fi'lidir āl-i Resūl'e nā-
sezādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
7, Beyit 5). [bu,]

Yezīd'iñ etdiği zulme Yahūdiler dañı
söyler / Bu hā'in fi'lidir āl-i Resūl'e nā-
sezādır **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
7, Beyit 5). [bu,]

Müselmānım diyen eyler mi kaçd-ı āl-i
Peyğamber / Ne re'y-i nā-sezādır v'ey ne
tedbīr-i haṭādır **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 9). [bu,]

Rızā ver her kazāya rāzı ol emr-i İllāhī'ye
/ Ne çāre Zihniyā şabr eyle taḫdīr-i
Ḥudā'dır **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 20). [bu,]

bu: bu, işaret zamiri (Kerbela olayının
yaşandığı güne işaret edilerek).

Belāya uğradı Āl-i Resūl'ullāh vā-veylā
/ Ne gündür ki bu gün yā Rab rūz-ı pūr-
belādır **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
7, Beyit 2). [bu,]

bu: bu, işaret zamiri (Şimr'e işaret
edilerek).

N'içün kıydıñ aña ey hūk-şüret Şimri-i
bed-nām / Ki şīr-i bī-naẓīr-i pīşe-zār-ı lā-
fetādır **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7,
Beyit 6). [bu,]

bu: işaret zamiri (Hz. Hüseyin'in
gerdanı).

Ne nūr olduğunu bilmez midīñ ol gerden-i
pākiñ / Mübārek busegāh-ı pādīşāh-ı
enbiyādır **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 8). [bu,]

bu: bu, işaret zamiri (Hz. Hüseyin'in
yerine).

Nice āğuşte-i hūn etdiñ ol şeh-zādeyi
zālim / Mükerrrem muhterem sultān-ı
iḳlīm-i velādır **bu** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 10). [bu,]

Bahā olmaz şehīdān şahınıñ bir müyma
'ālem / Hüseyin'dir **bu** Hüseyin'dir nūr-ı
çeşm-i Muştafā'dır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12). [bu,]

Bahā olmaz şehīdān şāhınıñ bir müyına
‘ālem / Hüseyn’dir bu Hüseyn’dir nūr-ı
çeşm-i Muştafā’dır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12*). [bu,]

Yezīdiler cefāsından hākāret gelmez ol
şāha / İki ‘ālemde şāh-ı kişver-i ‘izz ü
‘alādır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 18*). [bu,]

Söyünmez nūrdur hīç bād-ı bī-dād-ı
Havāricden / Çerāğ-ı hānedāngāh-ı
‘Aliyyü’l-Mürtezā’dır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 19*). [bu,]

bu: işaret zamiri (Kerbela felaketi).

Ne hikmetdir kıyāmet kopmadı şad bü’l-
‘aceb ol gün / Baña leyl ü nehār endīşe-i
bī-intihādır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 4*). [bu,]

Düçār oldı belāya enbiyā vü evliyā yek-
ser / Belā-yı Kerbelā efzūndur pek
rūşenādır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 13*). [bu,]

Pür olsun vādī-i şahrālar icrā-yı
şirişkiñle / Ki ğayri mā-cerāya beñzemez
bir mā-cerādır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16*). [bu,]

bu: bu, işaret zamiri (Muharrem ayı).

Muharrem’dir göñül zann etme kim
vaqt-ı şafādır **bu** / Muhibb-i hānedāna bir
dem-i mātem-fezādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1*). [bu,]

Muharrem’dir göñül zann etme kim
vaqt-ı şafādır bu / Muhibb-i hānedāna bir
dem-i mātem-fezādır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1*). [bu,]

Muharrem ğurresin taraf-ı semāda mah-ı
nev şanma / Yed-i zālīm-felekde tīg-ı

meslül-ı cefādır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 3*). [bu,]

Fiğān ü āh-ı ‘ālem-sūza başla ey dil-i
maḥzūn / Zamān-ı mātem-i şāh-ı şehīd-i
Kerbelā’dır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 14*). [bu,]

Siyāhī cāmeler ilbās edip kıl nevḥa vü
giryē / Meded ey ‘āşık-ı şūrīde hengām-ı
ğarādır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 15*). [bu,]

bu: işaret zamiri (Yezit ve kavmi).

Yezīd’e kavmine sen de ‘adāvet eyle
taşrīhen / Ki rüz-ı zulmet-efrüz-ı Yezīd-i
bed-liqādır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 17*). [bu,]

bu: işaret zamiri (Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesine salat ve selam etmek).

Şalāt ile selām et Muştafā’ya āl ü aşḥāba
/ Ser-ā-pā mü’minīne vācib-i şubḥ u
mesādır **bu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 21*). [bu,]

bu: geçmiş ve geleceği övmemek gerektiği.

Müstakbel ü mazīden geç olma anı vāşif
/ Demdir ki **bunu** söyler aḥvāle olan
vāḳıf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 5*). [bunu, -n, -u]

bu: “bu” işaret zamiri (Allah’ın şefkatine işaret edilerek).

Bu niyāzımdır Cenāb-ı Hāzret-i
Allāh’dan / Devr eder mā-dām ‘arş u
kürsī-i levḥ ü qalem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 46*). [bu,]

bu 'âciz kuluñı: *bu aciz kulu. II Kilisli Zihnî'yi.*

Koyma mahrûm **bu 'âciz kuluñı** eyle kerem / Yetiş imdâdına ya Hâzret-i Ğavşü'l-A'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 6). [bu 'âciz kuluñı,]

Koyma mahrûm **bu 'âciz kuluñı** eyle kerem / Yetiş imdâdına ya Hâzret-i Ğavşü'l-A'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 9). [bu 'âciz kuluñı,]

Koyma mahrûm **bu 'âciz kuluñı** eyle kerem / Yetiş imdâdına ya Hâzret-i Ğavşü'l-A'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 12). [bu 'âciz kuluñı,]

Koyma mahrûm **bu 'âciz kuluñı** eyle kerem / Yetiş imdâdına ya Hâzret-i Ğavşü'l-A'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 15). [bu 'âciz kuluñı,]

Koyma mahrûm **bu 'âciz kuluñı** eyle kerem / Yetiş imdâdına yâ Hâzret-i Ğavşü'l-A'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 3). [bu 'âciz kuluñı,]

bu ana kadar: *şimdiye kadar, bu zamana kadar.*

Sen gibi görmedi **bu ana kadar** çeşm-i felek / Bezm-i devrânda bir revnağ-ı şadr-ı 'irfân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 34). [bu ana kadar,]

bu 'arşa: *bu arsa. II bu dünya.*

Kârimiz ta'lîm-i ceng ü harbdır **bu 'arşada** / Kahr-ı a'dâ-yı bed-â'î'n üzre pek h'âhiş-geriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 3). [bu 'arşa, -da]

bu bâde: *bu şarap (bir cür'ası bin merre dil-zinde eder).*

Eder bir cür'ası biñ merre dil-zinde meger sâkî / **Bu bâde** sāğar-ı bezm-i ezel mey-hânesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 3). [bu bâde,]

bu bâğda: *bu bahçe.*

Çok nev-hırâm serv-kağân var **bu bâğda** / O gül-fidânı görmeli başka edâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2). [bu bâğda,]

bu bahs içre: *bu konuda (sevgilinin ağzının goncaya benzetilmesi).*

Yok yere beñzetdiler yâr femin gonçeye / Etdi **bu bahs içre** hep nûkte-şinâsân ğalať (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 5). [bu bahs içre,]

bu bende-i nâ-çîze: *bu âciz kul. II Kilisli Zihnî.*

Çekdi zincîr-i reşâdetle beni dergâhına / Eyledi **bu bende-i nâ-çîze** çok luť u himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 33). [bu bende-i nâ-çîze,]

bu cürm ile: *bu suç, kabahat, günah ile.*

Kimiñ kâpusına gitsin **bu cürm ile** Zihnî / Olursa senden olur bendeye 'aťây ü kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 7). [bu cürm ile,]

bu denî dünyâya ümîd-i hevesim olma-: *aşağılık dünyaya karşı istek ve hevesi olmamak.*

‘Ahd ü peymân ola mādām ki vardır
nefesim / **Olmaya bu denî dünyāya
ümîd-i hevesim** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 5, Beyit 7). [bu denî dünyāya
ümîd-i hevesim olma-,]

bu deñlü: bu kadar, bu derece.

Dil-i pür-sahtı nerm olmaz **bu deñlü**
giryemendāna / Ne şefkatsiz
mürüvvetsizdir ol çarh-ı dil-i sengin
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 12).
[bu deñlü,]

bu ednā bendeñi: bu aşağılık kulunu
(Kilisli Zihnî).

Yā Resūl'allāh redd etme **bu ednā
bendeñi** / Olmuşum bahşāyış-i eltāfiña
ümmîdvār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 56). [bu ednā bendeñi,]

**bu eşcār kalem ü bu yedi yem hibr
olursa kitāb-ı vaşf-ı şerîfiñ hiç hitām
bulur mı:** “Şayet yeryüzündeki ağaçlar
kalem, deniz de arkasından yedi deniz
katılarak (mürekkep olsa) yine Allah'ın
sözleri (yazmakla) tükenmez...”
(Lokman, 31/27).

**Kitāb-ı vaşf-ı şerîfiñ bulur mı hiç
hitām / Kalem olursa bu eşcār ü hibr
bu yedi yem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
145, Beyit 6). [bu eşcār kalem ü bu yedi
yem hibr olursa kitāb-ı vaşf-ı şerîfiñ hiç
hitām bulur mı,]

bu esrārîña: bu sırrına.

Merdān-ı Hudā rāhına hāk-i
kademeynim / Gayrı degilim aña **bu
esrārîña** ‘aynım (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 2, Beyit 2). [bu esrārîña,]

bu fende: bu hususta.

Netice vermez evşāf-ı miyān-ı nāzik-i
cānān / **Bu fende** mû-şikāfān çok cevāb
çok su’āl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 99, Beyit 2). [bu fende,]

bu ğavġā: bu kavga, dövüş, gürültü.

Nedir bî-hüde sende ey dil-i şūrîde **bu
ġavġā** / Yeter dest-i felekden çekdiğin
evzā’-ı nā-ber-cā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 1). [bu ġavġā,]

bu ġazeli: bu gazel.

Eş’ār-ı Zihnî zīver-i ser-tāc-ı mihr olur /
Mağbūl ederse **bu ġazeli** şāh-ı Nakş-
bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38,
Beyit 7). [bu ġazeli,]

bu gece: bu gece.

Şubha dek hāl ü ruḥ-ı dil-beri andım **bu
gece** / Āh ‘anber gibi âteşlere yandım bu
gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179,
Beyit 1). [bu gece,]

Şubha dek hāl ü ruḥ-ı dil-beri andım bu
gece / Āh ‘anber gibi âteşlere yandım **bu
gece** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179,
Beyit 1). [bu gece,]

Cünbüş ü şīvesini fikr ederek ol māhiñ /
Yatmayup şubha yetince oyalandım **bu
gece** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179,
Beyit 2). [bu gece,]

Qahramān-ı nigeñiñ ‘ālem-i rü’yāda
görüp / Uyğudan ditreyerek birden
uyandım **bu gece** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 179, Beyit 3). [bu gece,]

Dil-berā la’l lebiñ al ruḥuñ yādı ile / Eşk-
i çeşm ile ciger kanına kandım **bu gece**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4).
[bu gece,]

Girmedî çeşmime uyku o mehi
gözlemeden / Zihniyâ hâşılı dünyâdan
uşandım **bu gece** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 179, Beyit 5). [bu gece,]

bu gece: bu gece. II rakibin ölüm
haberinin alındığı gece.

Müjde-i vaşlı mıdır yâ haber-i merg-i
rakîb / Bezm-i rindânda kopdı **bu gece**
gulguleler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
50, Beyit 4). [bu gece,]

bu gülzârîñ güli: bu gül bahçesinin
gülü.

La'î-i nâbından muqattardır şarâb-ı cân-
fezâ / Rûy-ı âlından muhammerdir **bu**
gülzârîñ güli (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 205, Beyit 3). [bu gülzârîñ güli,]

bu gün: bu zaman, bu vakit, artık.

Gezdirmeye **bu gün** içre beni 'aql ile bir
dem / Zihnî gibi dîvâne-dil-i kişver-i 'aşk
et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit
5). [bu gün,]

bu gün: bugün (Kerbela olayının
yaşandığı gün).

Belâya uğradı Âl-i Resûl'ullâh vâ-veylâ
/ Ne gündür ki **bu gün** yâ Rab rûz-ı pür-
belâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
7, Beyit 2). [bu gün,]

bu gün âlâm-ı firkat: bugünün ayrılık
elemleri.

Bu gün âlâm-ı firkat lîk yarın cünbiş-i
vuşlat / Bu bî-hûde emel aldar seni imrûz

ü hem ferdâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 13). [bu gün âlâm-ı firkat,]

bu haber: bu nakledilen söz.

Ol maḥabbetden âzâde oldu ḥalk-ı bü'l-
beşer / İns ü cinne besdir ey maḥbûb-ı
Mevlâ **bu haber** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 19). [bu haber,]

bu hâle: Hacı Mustafa Ağa'nın ölümü.

Peyâm-ı fevti mahzûn eyledi ednâ vü
a'lâyı / **Bu hâle** ağladı ḥasretle hem
aḥbâb hem a'dâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 15, Beyit 3). [bu hâle,]

bu himmet: mihrabın köşesinde oturma
ihsanı.

Kimse **bu himmete** îfâ-yı teşekkür
edemez / Olsalar ḥaşre kadar gûşe-i
mihrâb-nişîn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 10, Beyit 38). [bu himmet,]

bu himmeti: bu yardımı.

Tîzce **bu himmeti** ḥabl-ı ḥiyel-i nâ-dânı
/ Kesdi atdı ilişik koymadı mânend-i
ḥüsâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 31). [bu himmeti,]

bu kadar: bu denli çok, bu kadar çok.

Bu kadar gûşîşimiz olmadı hîç
fâ'idemend / Kâr-ı nâ-sâz ile mu'tâd ki
derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
85, Beyit 5). [bu kadar,]

bu lutf: bu ihsan ile. (Bu beyitte âşîğın
inilti ve feryadının artması durumu
kastedilmiştir.)

Artırır nâle vü feryâdını ehl-i ‘aşkıñ / İşte
bu luṭf ile efzûn ola şân-ı firḳat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 5). [bu luṭf,]

bu mâh: bu ayda. II Muharrem ayı.

Rûşen olur mı dîde-i ḳalbi **bu mâhda** / Semt-i hevâ-yı nefsine kim dîde-bân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 13). [bu mâhda,]

bu matla’: bu matla (Men bende-i dergâh-ı Resûlû’s-şakaleyn’im / Men ‘âşık-ı dil-dâde-i ceddü’l-Hasaneyn’im).

Bu maṭla’ o dem oldı hemân sırrıma peyvest / Ser-pençe-i ‘aşk etdi girîbânımı der-dest (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 14). [bu maṭla’,]

bu matla’-ı ğarrâ: bu gösterişli matla. (Bahsedilen matla müseddesin her bentinin sonunda mükerrer eden iki mısradır. “Cem câmunı nûş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis ‘âlem yine o ‘âlem.”)

Olmuş olacak neymiş Hâḳ vâhid-i yek-tâdır / İsbâtımız ey Zihnî **bu maṭla’-ı ğarrâdır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 14). [bu maṭla’-ı ğarrâ,]

bu matla’-ı pākîze: bu latif, güzel matla (Serîr-i ḳışver-i ğayb-ı hüviyyetde şeh-i zî-şân / Enîs-i meclis-i ḳurbıyyet-i Yezdân Muḥammed Cân).

Ne ḥâcet söylemek bir bir anıñ feyz-i kerâmâtın / Eder ez-her-cihet **bu maṭla’-ı pākîze** ispâtın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 20). [bu maṭla’-ı pākîze,]

bu meydân: dünya.

Görmedi kimse **bu meydânda** mu‘annid felegiñ / Aldığın esb-i ḫarûn-ı hased ü buğz-licâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 4). [bu meydân,]

bu mübârek matla’ı: bu mübarek şiiri.

Bu mübârek matla’ı al ezbere / Nakş ḳıl levḫ-i dil-i pür-envere (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 26). [bu mübârek matla’ı,]

bu mülk içinde: bu dünyada.

Yoğ idi ḫışşesi **bu mülk içinde** / Ne māl ü ne nuḳûd ü ne mekândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut’a 19, Beyit 4). [bu mülk içinde,]

bu muşîbet: bu dert, bela (sevgiliden ayrı olmanın acısı).

Ben elimle ğam-ı hicrânına düşdüm yâriñ / **Bu muşîbet** baña Zihnî pek işâbet oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 5). [bu muşîbet,]

bu nuṭka: bu söz, şiir.

Ḳanda olsam ‘aşkıdır cân-ġah-ı men / Etmişim **bu nuṭka** eyvallâh-ı men (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 11). [bu nuṭka,]

bu rûtbe: bu denli, bu kadar.

Eger bâdî-i ülfet olmasaydı ḫûb-rüyâna / **Bu rûtbe** bâde-i gül-fâma zâhid ḫürmet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 4). [bu rûtbe,]

Ne dil-ber eyleyip taklîd-i rindân-ı
ziyâdârân / **Bu rûtbe** qadr ü kıymet hâşıl
etmiş lû'lü'-i lâlâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 1, Beyit 20). [bu rûtbe,]

Ammâ **bu rûtbe** cürm ü kuşur ile âh kim
/ Dergâh-ı Hakk'a yalvaracak bende yüz
mi var (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 5*,
Beyit 9). [bu rûtbe,]

Mîrsin lîk **bu rûtbe** himem ü lûtfâ göre /
Şânîña şân-ı vezâret denir ise şâyân
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 11, Beyit*
35). [bu rûtbe,]

bu sâl: bu yıl.

Hâcî Maḥmûd'a **bu sâl** içre Ḥudâvend-i
mücîb / Kıldı ihsân ü kerem bir ḥalef-i
zât-ı ḥasîb (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kıt'a 12*,
Beyit 1). [bu sâl,]

bu şeb: bu gece.

'Âkıbet ḥâlim n'olur bilmem 'adûlarla
yine / Gitdigüm yâre **bu şeb** hengâmı
ta'kîb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel*
56, Beyit 4). [bu şeb,]

Bu şeb ey mâh bezme geldin ammâ /
Baña bir 'âlem-i rû'yâya beñzer (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, *Gazel 67, Beyit 6*). [bu şeb,
]

Öperek la'l-i leb ü gerdemini yatmalıdır /
Şeker ü şîri **bu şeb** birbirine katmalıdır
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 68, Beyit 1*).
[bu şeb,]

Evvel gün eyâ mâh dedik vaşl ola ferdâ /
Dün olmadısa bâri **bu şeb** olsa ne mâni'
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 112, Beyit 2*).
[bu şeb,]

Bu şeb şardım miyân-ı yâre iki destimi
yatdım / Serây-ı vaşl-ı dil-âbâda

muḥkem bir kemer çatdım (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, *Gazel 151, Beyit 1*). [bu şeb,]

Bu şeb mânend-i hâle çekdim âgûşa o
meh-rûy / Murâdımca cihânı teng-târ
etdim raḳîbâna (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 177, Beyit 3). [bu şeb,]

Ayak başdı **bu şeb** 'işretgeh-i rindâna ol
meh-rû / Düşüp mest oldı yatdı lîk üç beş
câmdan soñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 181, Beyit 3). [bu şeb,]

O meh gitmiş gibi 'işretgeh-i bîgâneye
zannım / **Bu şeb** rindâneler bezminde
feryâd ü fiğân kopdı (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, *Gazel 191, Beyit 3*). [bu şeb,]

Bu şeb bezm-i ma'ârifden soruldı zâhid-
i nâ-dân / Şımâḥ-ı çarḥa düşdi na're-i
heyhey pey-ender-pey (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, *Gazel 195, Beyit 2*). [bu şeb,]

bu seher: bu seher vakti.

Goncalar gibi açıldı **bu seher** ḥâtırımız /
Kaldı dilde kudûrât ü elem ez-her sū
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 168, Beyit 8*).
[bu seher,]

bu şehler: peygamberler ve yüce
kimseler.

Yâ Rab türâb-ı pây beni kıl **bu şehlere** /
Hem yollarında eyle ten ü cânımı ḡubâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 5, Beyit 40*).
[bu şehler,]

bu sene: bu yıl.

Geldi **bu sene** nâme-i nev-ḥat-ı 'izârı /
Mehcûr dile müjde-i vuşlat var içinde
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 175, Beyit 2*).
[bu sene,]

Bir meh-rüya dil-i zār düşüpdür **bu sene** / Görmedi çeşm-i felek beñzer o vech-i hasene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 1). [bu sene,]

bu sözde: bahsedilen söz. (Sevgilinin başkalarına yâr olduğunu söylemesi.)

Yokdur **bu sözde** inkârım benim / Pür durur bi'llâh ikrârım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 5). [bu sözde,]

bu sözi: bu sözü.

Gel 'azîzim **bu sözi** eyle kabûl olma 'anîd / Yûsuf-ı dehr eder bend-i Züleyhâ-yı ümîd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 7). [bu sözi,]

bu tahkîkde: bu araştırmada.

Sendedir gencîne-i rāz-ı Hudā esrār-ı Hāk / Oldı **bu tahkîkde** ednā vü a'lā müttefik (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 11). [bu tahkîkde,]

bu takrîb ile: bu vesileyle.

Ham-quad oldum deyü yalvarı niyâz eyleyerek / O kaşı yāya **bu takrîb ile** bir çatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 3). [bu takrîb ile,]

bu tām târîh: bu eksiksiz tarih.

İlhām ile yazıldı Zihnî **bu tām târîh** / Bāb-ı hüdā-yı zîbā dergāh-ı feyz-i 'ulyā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 4, Beyit 3). [bu tām târîh,]

bu tarz ile: bu özelliklerle. (Sevgilinin özellikleri kastedilmiştir: kaşlarının yay,

bakışlarının büyüğü, gözlerinin ceylan gibi olması vs.)

Melek-hū çeşm āhū kavş ebrū nazrası cādū / Kime yā hū desem **bu tarz ile** āyā berābersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6). [bu tarz ile,]

bu tîğ-i ğamze: bu keskin bakışlar.

Sende bu tîr-i müje **bu tîğ-i ğamze** var iken / Bîmden kim der saña vardır gözün üstünde kaş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 2). [bu tîğ-i ğamze,]

bu tîr-i müje: bu kirpiklerin oku; ok gibi kirpikler.

Sende **bu tîr-i müje** bu tîğ-i ğamze var iken / Bîmden kim der saña vardır gözün üstünde kaş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 2). [bu tîr-i müje,]

bu vakte dek: bu zamana kadar.

Tıfıdan ğamla geçirdiñ 'ömrümi **bu vakte dek** / Verdiñ az çok herkese dil-h'āhı üzre bir dilek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 2). [bu vakte dek,]

bu vechile: bu sebeple.

Nîk ü bede açdırmadılar perde-i hüsnuñ / **Bu vechile** aġyāra ġazab olsa ne māni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 6). [bu vechile,]

bu yıl: bu sene.

Şulb-i pākinden **bu yıl** gavnāş-ı deryā-yı hikem / Eyledi ihdā aña bir dürr-i bî mişl ü nazîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 13, Beyit 5). [bu yıl,]

bu yolda: *bu yol, bu uğur. II bu amaç.*

Yâ Rab niyâza bende hele yoğidi mecâl /
Raḥmîñ **bu yolda** verdi baña fer ü iktidâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 43*).
[*bu yolda,*]

bu yolda: *bu yolda. II aşk yolunda; bu uğurda.*

Kemâl-i ‘aşk hıfz etmek imiş nāmūs-ı
dildārî / **Bu yolda** ihtimām-ı Kays
nokşân oldıgım tıyduḡ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 2*). [i>bu yolda,]

bu zārî vü nâlişler: *bu ağlama ve inlemeler.*

Yok mudur pâyân hiç **bu zārî vü nâlişlere** /
Besdir inşâf et yeter bu şekve-
i zulm ü sitem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 2*). [i>bu zārî vü nâlişler,]

bu zât: *Bu şahıs. II Hasırcı-zâde Hâfız Mehmed Ağa.*

Bu zâtıñ ger kemâl-i nazm ü neşrin
bilmiş olsaydı / Olurdı rûh-ı Şahbân
bezm-i ‘ukbâda şenâ-ḡvânı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 10*). [i>bu zât,]

bu Zihni bendeñi: *bu kulun Zihnî’yi.*

Meded yâ ḡavşü’l-a‘zam pîr-i ‘âlem
mürşid-i ekrem / **Bu Zihnî bendeñi**
maḡzûn koyma rûz-ı himmetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 6*). [i>bu Zihnî bendeñi,]

Yâ Rab **bu Zihni bendeñi** dîvân-ı haşre
dek / Ümmetler içre etme emân ḡvâr ü
ḡâksâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 42*). [i>bu zihni bendeñi,]

būd ü nâ-būd-ı cihānı neylerim:
dünyanın varlık ve yokluḡunu istememek.

Men rızâ-yı Bārî’ye ḡvâhiş-kerim / **Būd ü nâ-būd-ı cihānı neylerim** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 1*). [i>būd ü nâ-būd-ı cihānı neylerim,]

budur: *böyledir, bu şekildedir.*

Encümen-i ‘işretiñ resm-i ḡitāmı **budur**
/ ḡāḡ cüvânân ede ḡāḡ ḡazel-ḡvân raḡş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 4*). [i>budur,]

Kümmelîn içre **budur** şöhet-i
ḡaşşiyeti şeyḡ / Perde-i kaḡr ile maḡcûb
olur envâr-ı cihāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 18*). [i>budur,]

bugün: *bugün. II şimdi, içinde bulunulan zaman.*

Serde gördüm şâl-ı Keşmîr-i mütallâsın
bugün / Ben daḡı şardım belâlî başıma
mendîl-i ‘aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 2*). [i>bugün,]

Şarâb-ı erḡuvân içmiş **bugün** o tıfl-ı
şermende / Kızarmış rûyı olmuş şu‘le-
efşân dîdeler rûşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 4*). [i>bugün,]

‘İd-i adḡâdır ki cān kurbân-ı cānândır
bugün / Baḡş-ı luḡf-ı dil-berân bezl-i
ferāvândır bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 1*). [i>bugün,]

‘İd-i adḡâdır ki cān kurbân-ı cānândır
bugün / Baḡş-ı luḡf-ı dil-berân bezl-i
ferāvândır **bugün** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 1*). [i>bugün,]

Gül-ruḡhân ü serv-ḡadân seyr ü temâşāya
gider / Şaḡn-ı ‘âlem başḡa bir zîb-i

gülistandır **bugün** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 3*). [*bugün,]*

Zulm-i fırkat oldu çün ârâyış-i mülk-i
'adem / Gün gibi ruhsâre-i vuşlat
nümâyandır **bugün** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 4*). [*bugün,]*

Yine ol hünî-nigeh takdı bıçağın beline /
Verecek sâha-i şahrâyı **bugün** kan seline
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 1*). [*bugün,]*

Bugün ey Zihnî perîşân görünür turreleri
/ Uğramış dünki şehir var ise âhım
yeline (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 5*). [*bugün,]*

bugün: *bu devirde, bu zamanda. II bu dünyada.*

Rind-i rüsvâ-yı cihânım i'tibârım şorma
hiç / Hâne-ber-düşüm **bugün** dâr ü
diyârım şorma hiç (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 1*). [*bugün,]*

Zihniyâ ben şeh-süvâr-ı sâha-i 'aşkım
bugün / 'Aks-i mîh-i na'l-i esb-i yârdur
başımda tâc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 5*). [*bugün,]*

Girip dükkân-ı cüd-ı vaşlına ol tâcir-i
hüsnuñ / **Bugün** sük-ı maḥabbetde ne
kâlâlar alıp şatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 2*). [*bugün,]*

bugün: *bugünlerde, bu zamanlar.*

Nedir bu sendeki bî-tâblık derd-i
maḥabbet mi / **Bugünler** çeşm-i
bâdâmıñ gibi bîmâra benzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4*). [*bugünler, -ler]*

bugün: *bugün. II artık.*

Müjde saña ki Zihnî **bugün** yârîñ
añladım / Senden ziyâde vaşl anıñ
maṭlabı gibi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5*). [*bugün,]*

bugün: *bugün, içinde bulunulan gün; bayram günü.*

Bî-muḥâbâ 'aşıkân būs-ı leb-i dildâr edip
/ Ka'be-i maḫsûdı içre zemzem-efşandır
bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 2*). [*bugün,]*

Şâhid-i 'îd herkese râm oldu ammâ âh
kim / Ehl-i gurbetten şafâ-yı dil
gürîzandır **bugün** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 6*). [*bugün,]*

Kâm-yâb-ı 'îde ḥaymegâh-ı 'işretdir velî
/ Kûbbe-i gerdûn ser-i Zihnî'ye
zindandır **bugün** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 7*). [*bugün,]*

bugün: *bugün. II Kurban Bayramı günleri.*

Âgeh ol ey zât-ı Mevlâ'nıñ rızâsın
isteyen / Vâkt-i istifsâr-ı aḥvâl-i
garîbandır **bugün** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 5*). [*bugün,]*

bugün: *bugün. II Muharrem ayı.*

Nâ-münâsibdir **bugün** giymek libâs-ı
sürh-reng / 'Âşık isen giy siyeh câme
vücûd-ı pür-ğama (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 5*). [*bugün,]*

bugünlerde: *son zamanlarda.*

Mâ'il olduñ ğâlibâ bir nev-nihâl-i
'işveye / Uğraşursiñ kim **bugünlerde**
leb-i cûlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 6*). [*bugünlerde,]*

bul-: elde etmek, ulaşmak.

Nevâziş kalb-i maḥzûna eder kām-ı ebed
îrâş / Bulanlar **bulmuş** ancak gûşe-i
vîrânede kânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 5). [bulmuş, -muş]

Öpmeseydi südde-i sidre-me‘âbîñ rûz u
şeb / Bunca **bulmazdı** ‘ulüvv-ı kâdr ile
‘arş iştiḥâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 32). [bulmazdı, -maz, -dı]

bul-: (arayarak veya rastgele) bir şey,
bir kimse veya bir durumla karşılaşmak,
bulmak.

Seni maḥdûr-ı ezel her ne ise kendi
bulur / Reh-i ümmîde te‘enniyle yûri
etme şitâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 5). [bulur, -ur]

Buldu kemâl-i pertevini şems-i ma‘rifet /
Feyz cihâna neşr edeli şâh-ı Nakş-bend
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 6).
[buldu, -dı]

Elbetde **bulur** bir gün o bir şâhib-i re‘fet
/ Evvel kişi olursa eger nefesine râ‘if
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3).
[bulur, -ur]

bul-: elde etmek, kavuşmak.

Bî-müzd sensin ancak ehl-i ‘usâta eşfaḳ
/ Zâtında **buldu** revnaḳ çün efser-i şefâ‘at
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2).
[buldu, -dı]

bul-: varlığı tespit edilmek.

Bulundu var mı çâre Zihniyâ serde
kalenderlik / Ki yoksa her olur olmaz
kese teba‘iyyet olmazdı (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5). [bulundu, -
un, -dı]

bul-: bulmak, görmek.

Edelden Ḥaḳ seni yek-tâ şeh-i evreng-i
istiḡnâ / Cilâ-yı ‘izz ü kâdrin sende **buldu**
reng-i istiḡnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 1). [buldu, -dı]

bul: bulmak. II ermek, ulaşmak.

Bir vâkt olur ki iskele-i vuşlatı **bulur** /
Baḥre ümîd-i yelken açan nâ-ḥudâ-yı dil
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 3).
[bulur, -ur]

bü'l-‘aceb: acayipliklerle dolu, çok
şaşırtıcı, çok garip, çok tuhaf.

Ne ḥikmetdir kıyâmet kopmadı şad **bü'l-‘aceb** ol gün /
Baña leyl ü nehâr endîşe-i
bî-intihâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 4). [bü'l-‘aceb,]

bulandır-: duruluğunu, berraklığını
bozmak.

Raḳîb-i rû-siyâha datdırup şehd-i leb-i
la‘liñ / Muşaffâ mi‘demi safrâ-yı reşk ile
bulandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 4). [bulandırdıñ, -dı, -ñ]

bulanlar: bir şeyi arayarak veya
aramadan bulan (kimseler).

Nevâziş kalb-i maḥzûna eder kām-ı ebed
îrâş / **Bulanlar** bulmuş ancak gûşe-i
vîrânede kânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 5). [bulanlar,]

bülbül: bülbül. II âşk.

Bağ-ı taḥassürde bir Zihni değil pür-
fiğân / Ol gül-i neş’küfte çok **bülbülü** zâr

eylemiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 7*). [*bülbülü, -i*]

Varıp pervāneden ta'lim-i sūziş eyle ey **bülbül** / Kemālāt-ı fūnūn-ı 'aşkda üstād-ı güldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 2*). [*bülbül,]*

Görüp gülzār içinde çin-seherden **bülbülü** hāmūş / Dedim ey 'āşık-ı şūrīde-dil bir ehl-i züldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 3*). [*bülbülü, -i*]

Gül oturdu şadr-ı bezme lāle tutdı cām-ı mey / **Bülbül** oldu hoş-terennüm-sāz kumrī nağmedār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 12*). [*bülbül,]*

bülbül: çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş.

Nağmesin ta'lim eder **bülbül** dil-i 'uşşākdan / Cezb-i reng eyler ruḥ-ı dildārdan her gāh gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 4*). [*bülbül,]*

Gāh pervāneye gāh **bülbüle** beñzer Zihnî / Gül mi āteş mi 'aceb 'ārız-ı āl-ı cānān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 5*). [*bülbüle, -e*]

bülbül: güzel sesiyle bilinen kuş. II aşığın gönlü.

Şeb-nemi bāde güli sākī edip **bülbülü** rind / Kıldı hep gülşeni bezm-i tarab-ābād şabā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 3*). [*bülbülü, -i*]

'Ārızın āteş midir yā gül müdür bilmem nedir / Göñlümüz pervāne mi **bülbül** müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1*). [*bülbül,]*

bülbül: çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş. II aşık.

Sebak-ı nāzın ile **bülbüle** ders-i efğan / Vermede Zihnî olur bāğda üstād-ı şabā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 5*). [*bülbüle, -e*]

'Āşıkā taşvīr-i rüy-ı yār vermez tesliyet / **Bülbüle** şevk-āver olmaz şavt-i timşāl-i gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 4*). [*bülbüle, -e*]

Nisbet olsa 'ārız-ı cānān ile feryādıma / Bāğ-ı bahş-i şevkde **bülbül** hacel güm-rāh gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 5*). [*bülbül,]*

bülbül: güzel sesiyle bilinen kuş (Sevgilinin sözlerine teşbih olunmuştur.).

Ruḥı gül nuṭkı **bülbül** lebleri mül 'anberīn kākül / Siyāh-ı hālī fülful ḥattı sünbül zülfī ejdersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2*). [*bülbül,]*

bülbül: bülbüller. II rakipler.

Uşşāka ol şeh nāz eder **bülbülleri** dem-sāz eder / Nuṭka ne dem āgāz eder eyler beni ḥayrān ü lāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 6*). [*bülbülleri, -ler, -i*]

bülbül eyle-: konuşturmak; bülbül gibi söyletmek.

Bülbül eyler ravza-i cennetde rūḥ-ı Sa'dī'i / Ol Gülistān-ḥ'ān-ı maḥbūb-ı nev-āgāzım benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 2*). [*bülbül eyle-,]*

bülbül gibi: bülbül gibi (nağme söyleme, inleme vasıflarıyla).

Mübtelā-yı nāle vü āh ü fiğān oldum yine / Bāğ-ı vaşl içre nağam-perdāz iken

bülbül gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 4). [bülbül gibi,]

bülbül gibi şakı-: güzel sesle, neşeyle konuşmak; âşığın sevgilinin hoşuna gidecek şekilde konuşması.

Gülşen-i vaşf-ı cemâliñde seniñ / Yine **bülbül gibi Zihnî şakıyor** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 5). [bülbül gibi şakı-,]

bülbül gibi zâr ü giryân eyle-: bülbül gibi ağlatıp inletmek.

Terk-i nâliş mi eder Zihnî mişâli bir ân / Eyledi Fâzıl'ı bülbül gibi zâr ü giryân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 12). [bülbül gibi zâr ü giryân eyle-,]

bülbüle: sürahi.

Bezm-i gülzâra gel ey sâkî ayağ üzre yürüt / Mey-i gül-gün ile leb-rîz olarak **bülbüleler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 2). [bülbüleler, -ler]

bülbül-i bağ-ı sa'âdet: saadet bahçesinin bülbülü (İmam Naki).

Nûr-ı hürşîd-i velâyetdir Taķī / Bülbül-i bağ-ı sa'âdetdir Naķī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 19). [bülbül-i bağ-ı sa'âdet,]

bülbül-i cân: can bülbülü (âşık bağlamında).

Gülşen-i 'aşka edelden **bülbül-i cânım** heves / Sînemi pür-zahm-ı ta'n etdi benim her hû'âr u has (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 1). [bülbül-i cân,]

Âzâde idi gülşen-i ıtlâķda evvel / Bu kayd-ı beden **bülbül-i cânâ** kafes oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 3). [bülbül-i cân,]

bülbül-i giryende: ağlayan bülbül. II ağlayan âşık.

Yalnız **bülbül-i giryende** midir 'âlemde / Kimi âzürde-derûn eylemedi hû'ârıñ ucu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 5). [bülbül-i giryende,]

bülbül-i gülzâr: gül bahçesinin bülbülü. II âşık.

Ruķabâ 'âşık ile da'vî-i hem-serlik eder / Lîk zâğân ede mi **bülbül-i gülzâr** ile baķş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 5). [bülbül-i gülzâr,]

bülbül-i hoş-nağme-tırâz: güzel şarkı söyleyen bülbül.

Bülbül-i hoş-nağme-tırâza ne gam / Reşk ede zâğ u zağân-ı rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 37). [bülbül-i hoş-nağme-tırâz,]

bülbül-i kudsi: kutsal, mukaddes bülbül. II Cebrail.

Bülbül-i kudsi daķı 'âşık-ı nâlândır aña / Gonçe-i huld ile ruhsâresi pîrâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 3). [bülbül-i kudsi,]

bülbül-i kudsî ol-: kutsal, mukaddes bülbül olmak.

Mey ki içip **bülbül-i kudsî olur** / Dilber-i gonçe-dehen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 6). [bülbül-i kudsî ol-,]

bülbül-i mest: aşktan akli başından gitmiş bülbül, aşk sarhoşu bülbül.

Gülşen-i 'aşkım bahārımdan gelir bŷy-ı şarāb / **Bülbül-i mestim** ki zārımdan gelir bŷy-ı şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 1*). [*bülbül-i mest,*]

bülbülü ol-: bülbülü olmak. II âşığlı olmak.

H^vārsız bir ğonce-i ruhsārıñ **oldum bülbülü** / Bāğa varmam her gül-i pŷr-
h^vāre olmam āşinā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 4*). [*bülbülü ol-,*]

bülbül-i rŷh: can bülbülü.

Çıkısa dahı bu **bülbül-i rŷhum** kafesinden / Zann etme ğoñŷl fāriğ ola mŷltemesinden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 11*). [*bülbül-i rŷh,*]

bülbül-i şeydā: dîvāne bülbül II çılğın aşık.

Sevelden sen gül-i zībāyı Zihnî / Özün de **bülbül-i şeydāya** beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 7*). [*bülbül-i şeydā,*]

bülbül-i zār: ağlayan/feryat eden bülbül (âşık bağlamında).

Humret-i ruhsārını 'arz eyledikçe şubh-dem / **Bülbül-i zārıñ** derŷnın eyler āteşgāh gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 6*). [*bülbül-i zār,*]

bülend eyle-: yüceltmek, yükselmek.

Olup efgendesı bir kāmety Tŷbāyveşin / Kādrimiz bāğ-ı sa'ādetde bülend

eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 3*). [*bülend eyle-,*]

bülendān-ı cihān: âlemin yŷceleri, bŷyükleri.

Nŷh mŷşiriñe eder cŷmle **bülendān-ı cihān** / Baş u cān ile der-i devletine vaz'-ı cebīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 14*). [*bülendān-ı cihān,*]

bulunmaz: yoktur.

Düşdi bu mŷlk-i fenā içre baña kŷr'a-i ğam / Cŷmle-i varımı versem de **bulunmaz** bedelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 2*). [*bulunmaz,*]

Mŷlk-i dehre Zihnî eñ ednāsı istignā eder / Bender-i 'aşkıñ **bulunmaz** müflis ü bī-vāyesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 5*). [*bulunmaz,*]

Bulunmaz bāde-i zāhirde Zihnî neş'e-i rāhat / Olur encām-ı kārı derd-i ser meyhvāreniñ Fıtnat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 12*). [*bulunmaz,*]

bunca: bu denli, bu kadar.

Yeter ey Yŷsuf-ı Mısr-ı melāhāt **bunca dem** hasret / Sirişkim Nılveş cŷş etdi cŷyān oldu besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 3*). [*bunca dem,*]

Öpmeseydi sŷdde-i sidre-me'ābıñ rŷz u şeb / **Bunca** bulmazdı 'ulŷvv-ı kadr ile 'arş iştihār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 32*). [*bunca,*]

Ben ne kıldım **bunca** zulm etdiñ baña zālīm felek / Bezm-i fırkatde meyi hasretle bī-hoş eylediñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 3*). [*bunca,*]

Vādī-i ye'se atup birden ferāmūş eylediñ
/ Ben ne kıldım **bunca** zulm etdiñ baña
zālīm felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 5). [*bunca,]*

Ben ne kıldım **bunca** zulm etdiñ baña
zālīm felek / Kārım oldı ğurbet illerde
benim āh u fiğān (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 8). [*bunca,]*

Benden özge kalmadı bir bī-murād ancak
hemān / Ben ne kıldım **bunca** zulm etdiñ
baña zālīm felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 10). [*bunca,]*

Ben ne kıldım **bunca** zulm etdiñ baña
zālīm felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 13). [*bunca,]*

bunca gün: *bu kadar gün.*

Ber-devāmız **bunca gün** kışlağ-ı şehir-i
hierde / Nakd-ı vaşl-ı dil-berān
māhiyyemizdir isteriz (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 88, Beyit 6). [*bunca gün,]*

bunca kim: *bu kadar ki!*

Pîş-i táb-ı 'arızında zerre-i nā-çizdir /
Bunca kim pertev şalar dünyāya mihr-i
tābdār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2*,
Beyit 27). [*bunca kim,]*

bunlar: *bunlar (On iki imam).*

Hem Muhammed Bākır ol sultān-ı dīn /
Bunlara cānım fedā olsun hemīn (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 14).
[*bunlara, -a]*

bünyād-ı ma'ālî: *yüce ve üstün dereceli*
yapıt (bina).

Ne **bünyād-ı ma'ālî**dir serāy-ı 'aşk-ı
meh-rüyān / Ki hürşîd-i felek zer-şemse-

i kâşānesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 45, Beyit 5). [*bünyād-ı ma'ālî,]*

bünyād-ı metîn: *sağlam yapı.*

Bilmeyen bilsin nedir 'ālemde **bünyād-ı**
metîn / Görmeyen görsün henüz
dünyāda bir vālā serāy (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kit'a 9, Beyit 3). [*bünyād-ı*
metîn,]

burc-ı 'aşk: *Aşk burcu.*

Görmemişdir mihr ü meh kim devr
ederler rüz ü şeb / Burc-ı 'aşka şanma her
verkā gider 'Ankā gider (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2). [*burc-ı 'aşk,*
]]

burc-i reşāda: *Doğru yolun tarafı, yönü.*

Burc-i reşāda mihr-i celī şāh-ı Nakş-
bend / Zīb-i külāh-ı cümle velī şāh-ı
Nakş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
38, Beyit 1). [*burc-i reşāda,]*

burc-ı rızā-yı pîre: *Şeyhin hoşnutluk*
kalesi.

Çıkarız bir gün olur **burc-ı rızā-yı pîre** /
Tār-ı ümmîd-i dil-i zārı kemend
eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
153, Beyit 8). [*burc-ı rızā-yı pîre,]*

būs ed(t):-: *öpmek.*

Būs eder 'uşşāk-ı cümle āsitān-ı
devletim / Zihnîyā bu rütbe-i vālā ki
hem-demdir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 2, Beyit 9). [*būs ed(t)-,]*

Erbāb-ı zevkī bāğına da'vet hevāsı var /
Elma yanağı **būs edecek** diş kirası var

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 1).
[būs ed(t)-,]

büsbütün: bütünüyle, tamamen.

Büsbütün ‘aşıkı yarım bakışın kıldı
cünün / Biri uşlanmadı ey pür-fitenim iki
gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157,
Beyit 2). [büsbütün,]

büse: öpme, öpücük.

Ğamzeñ şunarsa tîg-i cefâ dest-i nâziña /
La‘l-i lebiñ de **büsesini** hûn-behâ verir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 2).
[büsesini, -si, -n, -i]

büsegâh-ı ‘arş: gökyüzünde öpülecek
yer.

Türâb-ı bâb-ı feyz-i intisâbı **büsegâh-ı
‘arş** / Bisât-ı makdem-i hayr-inbisâtı
sidre-i Tübâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 32). [büsegâh-ı ‘arş,]

büsegâh-ı kudsiyân: mübarek öpülesi
yeri.

Çaldılar şemşîr-i kîn gerdân-ı nûr-
eşânına / **Büsegâh-ı kudsiyân** iken
mübârek makdemi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 10). [büsegâh-ı
kudsiyân,]

büsegâh-ı pâdişâh-ı enbiyâ: Hz.
Muhammed'in (s.a.v.) öptüğü yer.

Ne nûr oldığını bilmez midîñ ol gerden-i
pâkiñ / Mübârek **büsegâh-ı pâdişâh-ı
enbiyâdır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 8). [büsegâh-ı pâdişâh-ı
enbiyâ,]

büsegeh-i şâh-ı enbiyâ: Hz.
Muhammed'in öptüğü yerler. (Hz.
Muhammed'in göz bebeği torunu
Hüseyin'i öptüğü yanakları Kerbela'da
kana bulanmıştır.).

Bir mâhdır ki **büsegeh-i şâh-ı enbiyâ** /
Âlûde-hûn u zaħm-hor-ı zâlimân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 11).
[büsegeh-i şâh-ı enbiyâ,]

büse-i leb ol-: dudağından öpmek.

Dil-dâdeñe bir luṭf-ı ‘aceb olsa ne mâni‘
/ Ruḥ olmaz ise **büse-i leb** olsa ne mâni‘
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 1).
[büse-i leb ol-,]

büse-i ruhsâre: (sevgilinin) yanağından
öpme.

Büse-i ruhsâreyi düzdîde eyler h‘âbda /
Bir siyeh-püş-ı yamân düzd-i nihândır
perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
128, Beyit 3). [büse-i ruhsâre,]

büselik: klasik Türk müziğinde on üç
basit makamdan biri. II öpücük.

Dem-i ‘uşşâkdan özge nevâ ey şâh-ı nâz
etmem / Niyâza perde açsam **büselikden**
başka sâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
155, Beyit 1). [büselikden, -den]

Büselikden men‘ edip ‘uşşâkdan ister nevâ /
Şâh-ı nâzım emr eder kânûn kânûn üstüne
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 5).
[büselikden, -den]

büs-ı emân-ı cebel: büyük yardım
öpücüğü.

Lenger-endāz-ı sükūnet gör nice zū'l-
kadrdir / Kim eder deryā-yı a'zam **būs-ı
emān-ı cebel** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 140, Beyit 6). [būs-ı emān-ı cebel,
]

būs-ı ğabğab: çeneden öpme.

Şol rütbe **būs-ı ğabğaba** var dilde ārzū /
H'āb-ı şebimde görmezim illā ki sīb-i al
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 5).
[būs-ı ğabğab,]

būs-ı leb-i dildār ed(t)-: sevgilinin
dudağından öpmek.

Bī-muḥābā 'āşıkān **būs-ı leb-i dildār
edip** / Ka'be-i maḫşūdı içre zemzem-
eşāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 2). [būs-ı leb-i dildār
ed(t)-,]

būs-ı leb: dudağını öpme.

Ḥarām et ğayra sen **būs-ı lebiñ** ey
ġamzesi hūn-rīz / Saña 'āşıklarıñ çokdan
berū kanın ḥelāl etmiş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4). [būs-ı leb,]

Şemīm-i turre vü **būs-ı lebiñ** va'diyle
'uşşākı / Taḥayyül 'āleminde Mısr ile
Çīn'i tolandırđıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 126, Beyit 2). [būs-ı leb,]

būs-ı yed-i dildār: sevgilinin elini öpme.

Maḫşadı būs-ı yed-i dildāra nā'il olmadır
/ Kim çıkar bāzār-ı dehre şatılur her sāl
gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138,
Beyit 3). [būs-ı yed-i dildār,]

büt: put. II put gibi güzel sevgili.

O **bütüñ** çeşm-i ğazālın göricek ey Zihnî
/ Zevk ü şevk ile dile geldi yazıldı bu
ġazel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137,
Beyit 5). [bütüñ, -üñ]

Gör ne muḥriḳ o **bütüñ** kumri gibi
söylemesi / Çıkar elbet felege 'āşıkınıñ
zemzemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
199, Beyit 1). [bütüñ, -üñ]

büt: eksiksiz, tam, yekpare.

V'ey ne māhirdir o nağme-sāz **büt**
māhūrda / Bir çıkışda evce başdı eyleyip
āġaze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 5). [büt,]

büt-i cādū-nazar: sihirbaz/cadı bakışlı
sevgili.

Büt-i cādū-nazar efsünger ü 'ayyār-ı
dil-bersiñ / Cüvān-ı tāze-ter sīmīn-ber bir
şīve-perversiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 127, Beyit 1). [büt-i cādū-nazar,]

bütün: bütün, tamamıyla.

Bir kumāş-ı vaşl içün Zihnî **bütün** cān ü
dilim / Kıldı ol təcir peçe merhūn
merhūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 184, Beyit 7). [bütün,]

Sükkān-ı 'arş u ferşi **bütün** hıyremend
eder / Mātem deminde ğulgule-i 'āşıkān
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
14). [bütün,]

bütün: "bütün, tüm" anlamlarında sıfat.

Zevk-i cemāl-i yāre çekip ārzuları / Terk
et huzūz-ı nefsi **bütün** āb ü nāna dek
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 3).
[bütün,]

Bir yana ser-püşun eger halkı **bütün** hayrân eder / Perçemleri top top iner gerdâna sünbüller mişâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5). [bütün,]

Bes bu evşâf-ı dil ü cân-süz-ı mâtem Zihniyâ / Āteşe yakdın **bütün** evlâd-ı ibn-i Ādem'i (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 15). [bütün,]

Gerek a'zâda ahâlîde **bütün** eşrârîñ / Eyledi cümlesinin haqq-ı cezâsın tebyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 28). [bütün,]

Öyle bir hayr-ı halef kim sebep-i fâhr-i selef / Öyle ferzend-i mükerrrem ki **bütün** halka habîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 12, Beyit 2). [bütün,]

bütün in'âm-ı beşerden: insanların verdiği bütün nimetler.

Şimdi olduk **bütün in'âm-ı beşerden** me'yûs / Sâ'il-i ni'met-i cebbâr ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 4). [bütün in'âm-ı beşerden, -den]

bütün peyk: bütün uydu.

Müşârün bi'l-benân-ı hükmi olsaydı degildir meh / **Bütün peyk** şakq olurdu cümlevâr-ı kubbe-i hadrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 45). [bütün peyk,]

büy-ı in'âm: lütuf kokusu.

Büy-ı in'âmına âşufte dimâğ-ı 'âlem / Cüy-ı ikrâmına dil-teşne kerîmân-ı zamân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 22). [büy-ı in'âm,]

büy-ı kâkül: saç kokusu.

Degdikce mağz-ı cân ü dile **büy-ı kâkülü** / Dûd-ı siyâh-ı âh göge sâye-bân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 18). [büy-ı kâkül,]

büy-ı rûhâniyyet: ruhanilik kokusu.

Gerçi kim hâzır değil zâhirde zât-ı devleti / Ter-dimâğ eyler cihânı **büy-ı rûhâniyyeti** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 9). [büy-ı rûhâniyyet,]

büy-ı şarâb: şarap kokusu.

Gülşen-i 'aşkı bahârımdan gelir **büy-ı şarâb** / Bülbül-i mestim ki zârımdan gelir büyü şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 1). [büy-ı şarâb,]

Gülşen-i 'aşkı bahârımdan gelir büyü şarâb / Bülbül-i mestim ki zârımdan gelir **büy-ı şarâb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 1). [büy-ı şarâb,]

Hâk-i rindânım gubârımdan gelir **büy-ı şarâb** / Tûrfe Manşûr'um ki dârımdan gelir büyü şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 2). [büy-ı şarâb,]

Hâk-i rindânım gubârımdan gelir büyü şarâb / Tûrfe Manşûr'um ki dârımdan gelir **büy-ı şarâb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 2). [büy-ı şarâb,]

Nağl-i tâkem berg ü bârumdan gelir **büy-ı şarâb** / Āteş-i cevriñ ser-â-pâ sūznâk etse beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 3). [büy-ı şarâb,]

Ārzü-yı la'l-i mey-günüñ helâk etse beni / Tâ-ebed hâk-i mezârımdan gelir **büy-ı şarâb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 5). [büy-ı şarâb,]

Tûr-ı 'aşkı kühsârımdan gelir **büy-ı şarâb** / 'Aşk rüsvâ-yı zamâne sū-be-sū

kılsa beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 8*). [*büy-ı şarāb,]*

Haşre dek eşk-i nedāmet şüst ü şū kılsa beni / Tevbe-i pür-inkisārumdan gelir **büy-ı şarāb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 10*). [*büy-ı şarāb,]*

Hāme-i ‘anber-nişārumdan gelir **büy-ı şarāb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 13*). [*büy-ı şarāb,]*

büy-ı sünbül-i bağ: bahçenin sümbül kokusu.

Ey şabā ‘arz etme **büy-ı sünbül-i bağ** baña / Ter-dimāğ etmiş dil ü cānım hevā-yı kākülü (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 2*). [*büy-ı sünbül-i bağ,]*

buyur-: emretmek, söylemek.

Rāh-ı ‘aşka girmeden evvel tedārik et refīk / Emr-i ‘ālīdir **buyurmuş** e’r-refīk sümme’t-ṭarīk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 1*). [*buyurmuş, -muş]*

C

cā: yer, mevki, makam.

Ref’ oldı gözümden heme **cā** perde-i zulmet / Göñlüme ziyā şaldı benim mihr-i maḥabbet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 4*). [*cā,]*

cā-be-cā: yer yer.

Olmazam bir dem o Sultān’dan cüdā / Bende-i ḥāk-ı deriyim **cā-be-cā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 8*). [*cā-be-cā,]*

Ca’de: Cade binti el-Eşas b. Kays (Hz. Hasan’a zehirli şerbet içirterek onun ölümüne sebep olduğu söylenen kadın. Hz. Hasan’ın eşi.).

Zulmet-i Ḥāk tā-ebed olsun ziyāde rüz u şeb / **Ca’de’ye** vü Şimr-i bed-nāma hem İbn-i Mülcem’e (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 11*). [*ca’de’ye, -(y)e]*

cādū: büyücü, cadı. (Klasik edebiyatta sevgilinin gözü, gamzesi, saçı, kakülü cadılık özelliklerine sahiptir. Beyitte cadıyla sevgilinin bakışları arasında ilgi kurulmuştur.)

Melek-ḥū çeşm āhū ḳavs ebrū naḳrası **cādū** / Kime yā hū desem bu tarz ile āyā berābersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6*). [*cādū,]*

Bīm-i cevri-ṭarḥ-ı mekkārı unutdurduñ baña / Nim-nigāh-ı gamze-i pür-mekr **cādūlarla** sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 5*). [*cādūlarla, -lar, -la]*

cādū çeşm: fitneler çıkaran, büyücü gözler.

Yāver olmuş fitnede müjgān ü ebrū çeşmiñe / Kimde vardır ṭākat-i nezzāre **cādū çeşmiñe** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 1*). [*cādū çeşm,]*

Ca’fer-i Şadık: Cafer-i Sādık, on iki imamdan altıncısı.

Ca’fer-i Şadık imām-ı evliyā / Mūsā-i Kāzım gül-i bāğ-ı hüdā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 16*). [*ca’fer-i şadık,]*

cāh: derece.

Devleti **cāhını** müzdād ede Mevlā-yı mu‘īn / Görmeye rūy-ı esef n’oldığını şubhla şām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 35). [cāhını, -ı, -nı]

cāh ü iclāl: makam ve yücelik.

Hüsrevāne ‘ālemi ey şāh-ı iklīm-i cemāl / Bende-i fermān-ber etdi **cāh ü iclālîñ** seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 3). [cāh ü iclāl,]

cāh-ı fenā: yokluk makamı.

Erbāb-ı māl ü **cāh-ı fenā** bil cefādadır / Zevk-i şafā-yı dehr qalenderde qaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 3). [cāh-ı fenā,]

cāhil: belli bir konuda yeterli bilgisi olmayan; bilgisiz, akılsız.

İşitme kıl ü kāl-i ten-peresti / Sözi ol **cāhiliñ** yabanadır hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 6). [cāhiliñ, -iñ]

Dîvāne-i ‘aşkız yine ey Zihni bakılsa / ‘Aklıyla Felātūn-ı zamān **cāhilimizdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 5). [cāhilimizdir, -imiz, -dir]

Gerçi biz ehl-i kemāle göre kāmīl degiliz / Bî-ḥired şūfî-i ḥod-bīn gibi **cāhil** degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 1). [cāhil,]

Cāhile mesned-i iqbāl ile ‘izzet gelmez / ‘Ārife baht-ı nigūnsār ile zillet gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1). [cāhile, -e]

Zevk ede **cāhil** ü devrinde ki ‘ārif çeke gam / Demine sâ‘atine vaktine ezmānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3). [cāhil,]

cāhil-i bî-mağza: akılsız cahil.

Cāhil-i bî-mağza ifşā etme sırr-ı vaḥdeti / Gūş-ı kāfir ma‘nî-i şavt-ı ezān etmez kabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 4). [cāhil-i bî-mağza,]

cāhil-i dünyā-perestiñ ülfetinden

hazer kıl: dünyaya tapacak derecede ehemmiyet verip âhiretini düşünmeyen cahil kimselerin dostluğundan sakın.

Cāhil-i dünyā-perestiñ ülfetinden kıl hazer / Er olan zātñ nişānı tavr-ı aḥbābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 8). [cāhil-i dünyā-perestiñ ülfetinden hazer kıl,]

cām: kadeh.

Cāmdan olur tecellî rind-i mey-nūş-ı dile / Len terānî na‘re-i mestānedir gūş-ı dile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 7). [cāmdan, -dan]

cām: kadeh. II şarap.

Sākiyān encümen-i rindi kılpup **cām** ile pür / Muṭribān dest-zen-i nāy ü kudüm oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 3). [cām,]

Çāh-ı zulmetde dil-i zāhid-i ḥod-bīn kalır / Rinde ḥūrşīd-i şafā **cāmdan** işrāk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 5). [cāmdan, -dan]

Ayak başdı bu şeb ‘işretgeh-i rindāna ol meh-rū / Düşüp mest oldı yatdı lîk üç beş **cāmdan** soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 3). [cāmdan, -dan]

Cem **cāmını** nūş etdi sürdi demini Hātem / Meclis yine o meclis ‘ālem yine o ‘ālem

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 3). [cāmını, -ı, -(n)ı]

Cem **cāmını** nüş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 6). [cāmını, -ı, -(n)ı]

Cem **cāmını** nüş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 9). [cāmını, -ı, -(n)ı]

Cem **cāmını** nüş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 12). [cāmını, -ı, -(n)ı]

Cem **cāmını** nüş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 15). [cāmını, -ı, -(n)ı]

cāme: *libas, elbise.*

Giyip şad-güne **cāme** 'arz-ı dīdār etdiñ ağıyāra / Dil-i maḥzūnı reng-ā-reng endūha boyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 3). [cāme,]

Siyāhī **cāmeler** ilbās edip kıl nevḥa vü girye / Meded ey 'āşık-ı şūrīde hengām-ı ğarādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 15). [cāmeler, -ler]

cāme-h'āb: *yatak.*

Bir **cāme-ḥ'ābına** degmedik hiç zamāneniñ / Qaldık ḥaşır-i köhnesine kahve-ḥāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 1). [cāme-ḥ'āb,]

cāme-i şevk: *arzu, istek elbisesi.*

Cāme-i şevkiñ alıp zūr ile eyler pāy-māl / Dest-i düzd-i ğaflete verme gülüyı fā'ik

ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 3). [cāme-i şevk,]

cāme-i şīve giy-: *naz, işve elbisesini giymek.*

Giymiş endāmına bir cāme-i şīve yeñiden / Cān fedā olsun o nev-cāmeyi ölçüp kesene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 2). [cāme-i şīve giy-,]

cām-ı 'aşk: *aşkın şarabı.*

Keyfe mā-kāne yekūn keyfiyyetin bildirmege / **Cām-ı 'aşkıñ** zāhidā bir cūr'a işrābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 5). [cām-ı 'aşk,]

cām-ı bāde: *şarap kadehi.*

Çekdiğiñ çarḥıñ yeter evzā'-ı nā-bercāsını / Ba'd-ez-īn ey 'āşık-ı şūrīde **cām-ı bāde** çek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 2). [cām-ı bāde,]

cām-ı Cem: *şarabın mucidi eski İran padişahlarından Cem'in içki kadehi.*

Āh ü nāle ḥūn-ı dil besdir berāy-ı zevk-ı 'ayş / 'Āşıkā ne çeng ü nāhīd ü ne **cām-ı Cem** gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 6). [cām-ı Cem,]

cām-ı dil: *gönül kadehi.*

Cām-ı dilime tıldı dem-i feyz-i maḥabbet / Himmet yetişip pīr-i muğāndan nefes oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 4). [cām-ı dil,]

cām-ı gül-gūnı: *gül renkli kadeh, (şarap kadehi).*

Cām-ı gül-günü sürüp gülzār-i
‘işretgāhuma / ‘İrz u nāmūs-ı raķībi pāy-
māl etdün bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 15, Beyit 2). [cām-ı gül-günü,]

cām-ı iktifā-bahş eyle-: yeterli bulunan
derecede kadeh sunmak.

Cihāna neş’e vü şevk ü şafā-bahş eyle
feyziñle / Hümār-ı dehre **cām-ı iktifā-
bahş eyle** feyziñle (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 7). [cām-ı iktifā-bahş
eyle-,]

cām-ı leb-ā-leb: ağzına kadar dolu olan
kadeh.

Güş-e-i fırkatde her şeb hasret-i la’liñ ile
/ Çeşm bir **cām-ı leb-ā-leb** hūn-ı dil
müldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
8, Beyit 2). [cām-ı leb-ā-leb,]

cām-ı leb-i nāb: saf dudağın kadehi.

Sırr-ı şahbā-yı ezel **cām-ı leb-i
nābındadır** / Nūr-ı hūrşīd-i ebed ruhsār-
ı pūr-tābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 44, Beyit 1). [cām-ı leb-i nāb,]

cām-ı mey: şarap kadehi.

Gül oturdı şadr-ı bezme lāle tıtdı **cām-ı
mey** / Bülbül oldı hoş-terennüm-sāz
kumrī nağmedār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 12). [cām-ı mey,]

cām-ı mürevvak: süzölmüş, tortusu
giderilmiş saf şarap.

Cenābıñ kıldı Hāk sākī-i bezm-i haşş-ı
hāşşū’l-kurb / Meded luţf eyle bir **cām-ı
mürevvak** yā Resūl’allāh (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 172, Beyit 6). [cām-ı
mürevvak,]

cāmi’ ol-: kendinde toplamış olmak,
ihtivā ve ihāta etmek.

Öyle zan etme beni bahşış-i halka tāmī’ /
Olmadım hiç tağaddī-i gıdāyı **cāmi’**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 9).
[cāmi’ ol-,]

cam-ı rahik: saf şarap kadehi.

Şevk-i şahbā-yı lebiñ gitmez dil-i
mestāneden / Eksik olmaz bezm-i nūş-ā-
nūşdan **cam-ı rahik** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 117, Beyit 5). [cam-ı
rahik,]

cām-ı şehādet: şehitlik kadehi.

Hāşılı **cām-ı şehādet** birle oldı neş’e-yāb
/ ‘Āzim oldı meclis-i sākī-i kevşerden
yaña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit
8). [cām-ı şehādet,]

cāmi’deki ‘ālem: camideki insanlar,
Müslümanlar.

Cāmi’deki ‘ālem yığıla meclis-i va‘za /
Biz cem’ olalım encümen-i pīr-i muğāna
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 3).
[cāmi’deki ‘ālem,]

cāmi’-i dil: gönül camisi.

Şem’a-i ruhsār şevkıyla Çıracı-zādeniñ /
Cāmi’-i dilde yanar şeb-tā-seher kändil-
i ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119,
Beyit 3). [cāmi’-i dil,]

cāmi’-i her ‘ilm ü fen-i rūzgār: devrin
bütün ilimlerinin toplandığı yer.

H’āce-i ‘allāme-i ders-i ledün / **Cāmi’-i
her ‘ilm ü fen-i rūzgār** (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Kaside 4, Beyit 13). [câmi‘-i her ‘ilm ü fen-i rûzgâr,]

cân: *can; gönül, yürek.*

Cânıma âteş bıraktı tâbiş-i fikr-i ruhuñ / Göñlüme şaldı hayâl-i çîn-i zülfüñ pîç-tâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 3*). [*cânıma, -ım, -a*]

Şaldı reftâr-ı kadiñ **cânıma** çün zelzeleler / Bağladı turreleriñ gerdenime silsileler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 1*). [*cânıma, -ım, -a*]

Dest-i felekden öyle cefâ gördi **cânımız** / Toldı cihâna zemzeme-i el-emânımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 1*). [*cânımız, -(ı)mız*]

Tîr-i müjgândan dil-i zârım hirâsândır yine / Bir de olmuş zaḥm-ı tîğ-i ğamzeden **cânım** ḥalâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 3*). [*cânım, -ım*]

Dil verip püskürme ḥâl-i yâre yakma **cânıñı** / El-ḥâzer dūr et şerâr-ı âteş-i bârûtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 4*). [*cânıñı, -ıñ, -ı*]

Giymiş endāmına bir câme-i şîve yeñiden / **Cân** fedâ olsun o nev-câmeyi ölçüp kesene (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 2*). [*cân,]*

cân: *insanın kendi varlığı, yaşama, yaşayış, hayat.*

Felegiñ tavrına hem devrine devrânına yuf / Aña yuf etmeyeniñ biz ederiz **cânına** yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 1*). [*cânına, -ı, -(n)a*]

cân: *Beden, ruh, insanın maddi manevi varlığı.*

O mehiñ kevkebe-i ḥüsnü felek vâyelidir / **Cândan** efzûn güher-i vaşlı girân-mâyelidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 1*). [*cândan, -dan*]

cân: *beden, can.*

Etmedim **cânımı** ben rāh-ı şadâkatde dirîğ / Ruḳabāya yine ey māḥ kapıldıñ ne diyem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 2*). [*cânımı, -ım, -ı*]

‘İd-i aḍḥâdır ki **cân** kurbân-ı cānândır bugün / Baḥş-ı luṭf-ı dil-berân bezl-i ferāvândır bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 1*). [*cân,]*

cân at- [D]: *şiddetle arzu etmek, çok istemek.*

Olup fermân-ber-i ma‘nâ-yı emr-i irci‘î sırran / Hemân şad şevḳ ile **cân atdı** bağ-ı şaḥn-ı me‘vâya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 3*). [*cân at-,]*

Cüst-cû-yı güher-i ma‘rifeti ḥaḳ ederek / Zihniyâ baḥr-ı fenâ ḳa‘rına **cân atmalıdır** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 5*). [*cân at-,]*

Tâḳat mı gelir rûze-i māḥ-ı ramazâna / Maḥfice geliñ **cân atalım** gizli mekâna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 1*). [*cân at,]*

cân bahri: *can denizi.*

Bî-peder mâder yine bir tıfla verdim göñlümü / ‘Aşḳı **cân bahrinde** bir dürr-i yetîmimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 3*). [*cân bahri,]*

cân bedeli: *âşığın canı için ödeyeceği karşılık.*

Ben gayrı hisāb üstüme kesdirmezim
ammā / Naḳdīne-i vaşlñ bilürüm **cān**
bedelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
98, Beyit 3). [*cān bedeli*,]

cān bezmi: gönül meclisi.

Hayal etsem de kār etmez dile sevdā-yı
gīsūsı / Ruḥ-ı pūr-tābı kim **cān bezmine**
şem'-i münevverdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 53, Beyit 3). [*cān bezmi*,]

cān göziyle bak- [D]: gönül gözüyle
bakmak. II irfan ve hikmet nazarıyla
bakıp hakikati görmek.

Külāh-ı fakra **bağ** kim **cān göziyle** /
Muraşşa' efser-i şāhānedir hep (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 2). [*cān*
göziyle bağ-,]

cān ile: candan, gönülden, büyük bir
istekle.

Hızrveş āb-ı hayāta yetişür bir demde /
Hançer-i ğamzeñe **cān ile** olanlar teslim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 3).
[*cān ile*,]

Çarḥa gencine değil dā'ire-i devlet-i
şeyḥ / 'Arifān **cān ile** teslim edip 'izz ü
cāhñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,
Beyit 3). [*cān ile*,]

cān meşāmmı: can burnu.

Hāli olmaz **cān meşāmmı** Zihniyā
ta 'tirden / 'Ānberīn mūlar ki ol püskürme
hāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 83, Beyit 7). [*cān meşāmmı*,]

cān mürīdāna yolında mebzūl ed(t)-:
canını müritlerin yolunda harcamak.

Getirmiş menzil almış 'ālem-i lāhūta
dilden yol / Ne devletdir **mürīdāna**
yolında cān ede mebzūl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 11). [*cān*
mürīdāna yolında mebzūl ed(t)-,]

cān ü dil: can ve gönül.

Sensiz ey meh meclis-i 'işret ḥarām
olsun baña / **Cān ü dilden** gayr ile ülfet
ḥarām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 3, Beyit 1). [*cān ü dil*,]

Gülveşim mähveşim rāğıb-ı cām oldu bu
şeb / **Cān ü dil** mest-i mey ü şāhid-i kām
oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
16, Beyit 1). [*cān ü dil*,]

Yā Rab dü 'ālemde beni mazḥar-ı 'aşḳ et
/ **Cān u dilimi** daḥme-i pūr-gevher-i 'aşḳ
et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit
1). [*cān u dil*,]

Kār ede mi nuş ü pend Zihni'ye ey
tīremend / **Cān u dili** kıldı bend ḥālka-i
gīsū-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
25, Beyit 6). [*cān u dili*,]

Żabṭ eder şemşīr-i ğamzeyle hezārān **cān**
ü dil / Mülk-i ḥübīde şeh-i ālī-cenāb
olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 6). [*cān ü dil*,]

Bir ḳumāş-ı vaşl içün Zihnî bütün **cān ü**
dilim / Kıldı ol tācir peçe merhūn
merhūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 184, Beyit 7). [*cān ü dil*,]

Sūz-ı şevḳ-i la'l-i yāḳūtı yaḳar **cān ü dili**
/ Germle baḳdıḳca reng-i āteş-i
seyyāleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
187, Beyit 2). [*cān ü dil*,]

İştirā-yı kāle-i vaşlı ne mümkün herkese
/ **Cān ü dil** naḳdine sendendir aniñ ser-
māyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207,
Beyit 2). [*cān ü dil*,]

Etse fedā rāhına şāyestedir / **Cān ü dilin**
merd ü zen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 4, Beyit 30). [cān ü dil,]

Cān u dilimde oldu tamām selb-i rāhatım
/ Kārım figān ü āh olup leyl ü hem nehār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 6).
[cān u dil,]

‘Atā-yı Hakk’a şükr et izdiyād-ı devlet
isterseñ / Gözet bāb-ı rızāyı **cān ü dilde**
rāhat isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 1). [cān ü dil,]

Sīneme işledi cānā niçe güftārın ucı / Kār
edip **cān u dile** nīze-i āzārın ucı (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 2). [cān u
dil,]

cān u gön(ü)l: can ve gönül.

Yā Rab be-hakk-ı cümle velī **cān u**
gönlümü / Koyma bu sicc ü hīle-i nefis
içre pāy-dār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
5, Beyit 39). [cān u gön(ü)l,]

cān ü ser: can ve baş.

H^vāh iş-i zevk-i vişāl-i yār eder herkes
velī / El çeken **cān ü serinden** nā’il-i
ihsān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
72, Beyit 4). [cān ü ser,]

cān ü ser ver-: başını ve canını vermek.
(Bir şey veya kimse için her şeyinden
vazgeçmek, her şeyini feda etmek
bağlamında.)

Kār zarar yüz dönmez ikrār-ı
maḥabbetden gönül / Nakz-ı ‘ahd etmez
verir cān ü serin merd-i veşīk (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 2). [cān ü
ser ver-,]

cān ü ten: can ve beden.

Helāk etdi benî Zihnî gibi bīmārî-i firkat
/ Meded **cān ü tenimde** kalmadı tāb ü
mecālîm gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
135, Beyit 5). [cān ü ten,]

cān ü ten-i rûzgār: insanların canı ve
bedeni.

Ḳuvvet-i ḳudsiyye-i zātı ile / Zindedir
hep **cān ü ten-i rûzgār** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 24). [cān ü ten-i
rûzgār,]

cān ver-: hayat bahşetmek; diriltmek,
canlandırmak.

Cān verir ‘aşıkına la’l-i zülāl-i cānān /
Mürdeyi zinde eder āb-ı vişāl-i cānān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 1).
[cān ver-,]

cān ver- [D]: (bir şey veya kimse
uğruna) canını feda etmek, ölmek.

Hüsn-sīret dil-rübāya **cān verir**
üftādeyem / Öyle bī-cān şüret-i dīvāre
olmam āşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
7, Beyit 3). [cān ver-,]

Sāz u söz mecbūrî olmaz ‘ārif-i ma’nā-yı
cān / **Cān verir** bī-hüde etmez herkese
ibrāz rāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90,
Beyit 3). [cān ver-,]

cānā: ey sevgili!

Şekerden tatlıdır çāşını-i la’l-i lebiñ **cānā**
/ Hele şıgmaz dehāna zevk-i būs-ı
ğabğabıñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 4, Beyit 1). [cānā,]

Şekerden tatlıdır çāşını-i la’l-i lebiñ cānā
/ Hele şıgmaz dehāna zevk-i būs-ı
ğabğabıñ **cānā** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 4, Beyit 1). [cānā,]

Gehî taltîf-i ülfet geh nigâh-ı pür-gâzab-
âlûd / 'Aceb ta'îmi kimdendir bu tarz-ı
meşrebiñ **cânâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 4, Beyit 2). [cânâ,]

Nedir bu hoş bakışlar bu tebessümler bu
îmâlar / Müheyyâdır dil ü cân söyle
neyse matlabiñ **cânâ** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [cânâ,]

Gubârîñ sürme çekmek h^vâhişiyle çeşm-
i nemnâke / Be-her gün bekler oldum
reh-güzâr-ı mektebiñ **cânâ** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 4, Beyit 4). [cânâ,]

Seni de bir cefâ-cû yâre mecbûr eyleye
Mevlâ / Ki tâ Zihnî gibi fark olmaya rûz
ü şebiñ **cânâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
4, Beyit 5). [cânâ,]

Cigerde zaḥm-ı ḡamiñ şanma dâḡdır
cânâ / O bezm-i zevḡ-i dilimde çerâḡdır
cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit
1). [cânâ,]

Cigerde zaḥm-ı ḡamiñ şanma dâḡdır
cânâ / O bezm-i zevḡ-i dilimde çerâḡdır
cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit
1). [cânâ,]

Şerâr-ı nâr-ı maḡabbetle şen olur göñlüm
/ Hevâ-yı ḡam ile sönmüş ocâḡdır **cânâ**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 2).
[cânâ,]

Ruḡuñ egerçi leṭâfet-fezây bir güldür /
Bahâr-ı ḡusne ḡatîñ sebz-i bâḡdır **cânâ**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 3).
[cânâ,]

Gubâr-ı ḡâk-i rehiñ reh-nümâ ki
kılmazlar / Fezâ-yı ye'sde hep kem-
sürâḡdır **cânâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 9, Beyit 4). [cânâ,]

Derûn-ı Zihnî'ye ḡamzeñden özge şey
giremez / Ki şîr-i nerre-i 'aşka yataḡdır
cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit
5). [cânâ,]

Yâver oldu ceyş-i ḡaṭ geldi sipâh-ı ḡâlîñe
/ Mülk-i ḡusnûñde **cânâ** korḡarum ifsâd
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit
2). [cânâ,]

Ne ḡâcet pîç-tâb-ı kayd-ı zencîr eylemek
cânâ / Fütâde ḡod-be-ḡod pâ-beste-i pür-
çîn-i perçemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 71, Beyit 5). [cânâ,]

Seni fehmiñ etmeyip öz kendiñi rûsvâ-yı
'âm eyler / Saña kim derse **cânâ** şâhid-i
bâzâra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 131, Beyit 3). [cânâ,]

Başka lezzet baḡş eder **cânâ** nemekdân-ı
zenaḡ / Gerçi ḡâlîñdür simât-ı bezm-i
ḡusnûñ fûlfûli (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 205, Beyit 4). [cânâ,]

Şarf kıl râhına **cânâ** nefes-i rûz u şebi /
İki 'âlemde olur fevz ü necâtîñ sebebi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 6).
[cânâ,]

Ne mümkündür ki âsân ola kesb-i rûtbe-
i vâlâ / Göñülde ârzû-yı naḡş-ı devlet var
ise **cânâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4,
Beyit 9). [cânâ,]

Sîneme işledi **cânâ** niçe güftârîñ ucu /
Kâr edip cân u dile nîze-i âzârîñ ucu
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 2).
[cânâ,]

cânân: sevgili, göñül verilmiş, maşuk.

Dil-berân yâ niçe taklîd kılar **cânânım** /
Ne eder encüm-i şeb mihr-i ziyâ-dâr ile
baḡş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28,
Beyit 3). [cânânım, -ım]

Âḡ şad âḡ dem-i vaşlda **cânân** ile âḡ / Ne
bir ülfet ne meserret ne maḡabbet oldu
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3).
[cânân,]

cānān: *Gönül verilen, âşık olunan sevgili.*

Şevke gelip kıldı çün zevk ile **cānān** rakş
/ Na're-zenān oldu hep eyledi rindān rakş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 1*).
[cānān,]

‘Âşıkım cevrin ne rütbe eylese **cānān**
füzûn / Şekve etmek iktizā-yı tarz ü
üslûbüm değil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 3*). [cānān,]

cānān-ı sīm-gerdān: *beyaz boyunlu sevgili.*

Gül-i nāzik-fidān serv-i revān **cānān-ı sīm-gerdān** / Ser-efrāz-ı cüvānān hür ü
ğilmāndan füzüntersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 5*). [cānān-ı sīm-gerdān,]

Cānbolād-zāde Yāsīn Beg Efendi:
Canbolat-zāde Yasin Bey Efendi.
(*Canbolat-zāde ailesi Kilis'in en kadim hanedanıdır. Yasin Bey'in tarihi hüviyetiyle ilgili bir bilgiye rastlanılmamıştır.*)

Kerīmü’ş-şān **Yāsīn Beg Efendi Cānbolād-zāde** / Ki memdūh-ı felekdir
bī-meşel tedbīr ü rāy içre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 1*). [cānbolād-zāde yāsīn beg efendi,]

cān-gāh-ı men: *benim can evim; gönlüm.*

Çanda olsam ‘aşkıdır **cān-gāh-ı men** /
Etmişim bu nutka eyvallāh-ı men (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 11*).
[cān-gāh-ı men,]

cān-güdāzende-i nār-ı ğam ü mihnet

ol-: *dert ve sıkıntının gönlü eriten ateşi olmak.*

Dil yine mu'tekif-i gūşe-i firqat oldu /
Cān-güdāzende-i nār-ı ğam ü mihnet oldu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 1*). [cān-güdāzende-i nār-ı ğam ü mihnet ol-,]

cān-ı ‘āşıkān: *âşıkların canı/gönlü.*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı cān-ı velī **cān-ı ‘āşıkān** / Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Ḥazret-i Ser-
mest-i kām-kār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 38*). [cān-ı ‘āşıkān,]

cān-ı hazīn: *hüzünlü ruh.*

Cān-ı hazīn mihnet ile koyma sevdiğim
/ Öldür beni ḥasiret ile koyma sevdiğim
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7*).
[cān-ı hazīn,]

Cānib-i ḥaḳ’dan: *Yüce Allah tarafından.*

Cānib-i Ḥaḳ’dan ola maḥkūm-ı iḳlīm-i
kemāl / Emrine teslīm olup ser-ḥayl-i
idrak ü şu‘ūr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 5*). [cānib-i ḥaḳ’dan,]

cānım fedā kıl- [D]: *bir kimse için yaşamından vazgeçmek; uğrunda tüm varlığını ortaya koymak.*

Cānım fedā kılām saña ḳanım ḥelāl
edem / Etdi revāne eşkimi ḳaddiñ nihālī
kim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 8*). [cānım fedā kıl-,]

cānım giderdi (canı gitmek) [D]: *özen gösterilen, çok sevilen bir şeye zarar gelecek diye kaygılanmak.*

Cānım giderdi bir teline bād esince hayf
/ Kākülleri eyādi-i berberde kaldı hep
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5).
[cānım giderdi,]

cānın ver- (canını vermek) [D]: kendini
feda etmek. II hiçbir şey esirgememek.

Merd-i Hakk'a māye-dārān-ı ezel **cānın verip** / Her ne varsa varını meydânına
kor bîş ü kem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 35). [cānın ver-,]

cānına kaşd ed(t)- [D]: birini öldürmek
için hazırlanmak.

Kaşd edip mazlûma ol zâlim emânsız
cānına / Başka bir huşk-ı bahâne etdi
'ayn-ı iftirâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 6). [cānına kaşd ed(t)-,]

cārûb: süpürge (saça benzetilmesi
bağlamında).

Öyle bir gîsû-yı şâh-ı hüsne dil-bendim
ki ben / Zülf-i Leylâ bezm-i iqbâlimde
cārûbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 5). [cārûbum, -um]

cāvidān ol-: ebedi, kalıcı olmak.

Zulmet hisâbı üzre hezâr zulmeti bula /
Mā-dām devr-i çarh-ı felek **cāvidān olur**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 23).
[cāvidān ol-,]

cay: yer, mekân.

Etmedi tarh-ı binâ emşâlini binâ-yı çarh
/ Görmedi rûy-ı zemînde çeşm-i devrân
böyle **cây** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 2). [cây,]

cây-i âsâviş: güvenli, huzurlu yer.

Cây-i âsâviş aña gûşe-i mey-hâne yeter
/ Rind ne hâne ne māl ne elem-i cāh bilür
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4).
[cây-i âsâviş,]

cây-ı dil-fezâ: gönle mutluluk veren yer.

Bu **cây-ı dil-fezâyı** eyledi himmetle
âbādān / Zihî maqbûl ü mergûb oldu hep
bây ü gedây içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 2). [cây-ı dil-fezâ,]

cây-ı dil-güşây: gönle huzur veren, iç
açan yer/mekân.

Hâzret-i Yasîn Beg ol revnağ-dih-i tedbîr
ü rây / Kıldı ihsân oldu âbādān bu **cây-ı dil-güşây**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 1). [cây-ı dil-güşây,]

cây-ı 'işret-hâne: eğlence mekânı. II
meyhane.

Cilve-pâş oldukça sen her **cây-ı 'işret-hânede** /
'Âşıkıñ olur dil-i bî-çâresi
vakf-ı telâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 3). [cây-ı 'işret-hânede, -de]

cây-ı karâr: durma, dinlenme yeri. II
huzur yeri.

Bir kad-i nâzik-hırâmıñ gerd-i âhı
olmuşum / Rûzgâr bilür benüm **cây-ı karârım**
şorma hîç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 2). [cây-ı karâr,]

cây-ı muhterem: kıymetli yer (Kilis).

Pây-taht-ı kutbiyet ismiyle olup tesmiye
/ Melce-i ehl-i sülûk oldu o **cây-ı**

muhterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 28). [cây-ı muhterem,]

cây-ı penâh: sığınma yeri.

Südde-i rif'atıdır ehl-i dile **cây-ı penâh** / Dâmen-i devletidir pâ-zede-i dehre haşîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 17). [cây-ı penâh,]

cây-ı rāhat iste-: huzurlu yer istemek.

Mekîn ol şadr-ı istignâda **cây-ı rāhat isterseñ** / Tezellül etme dökme âb-ı rûyuñ rif'at isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 2). [cây-ı rāhat iste-,]

cebel: dağ. (Ferhad'ın dağları delmesi bağlamında kullanılmıştır.)

Erbâb-ı harâbâta göre Kays ile Ferhâd / Sahrâ delisi biri birisi **cebelidir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 2). [cebelidir,]

cebhe: alın.

Müteveccih kime olmuş ise nûr-ı 'irfân / **Cebhesinden** şafağ-ı mihr-i kemâlî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 4). [cebhesinden, -sin, -den]

cebhe-i baht: bahtın yüzü. II kader.

Haft-ı ber-âverlere dil verdiğim olmaz ta'yîb / **Cebhe-i bahtıma** yazmış buni kilik-i emelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 4). [cebhe-i baht,]

cebhe-i pâkiñdeki nûr: temiz alınındaki nur.

Sırr-ı mescûdî-i Âdem n'olduğın izhâr eder / **Cebhe-i pâkiñdeki nûr** eyledikçe iltimâ' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 20). [cebhe-i pâkiñdeki nûr,]

cebîn: alın.

Ruğuñdan isti'âre eyleyen hırşîd-i raşşânı / **Cebîniñden** eder hem istinâre mâh-ı tâbânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 1). [cebîniñden,]

Tıfl ammâ ki **cebîninden** kemâl-i feyzini / 'Âleme tıfl-ı ma'ânî olmada peyk-i beşîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 7). [cebîninden, -in, -den]

cebîn: alın. II Hz. Muhammed'in (s.a.v.) alını.

Cebîniñ verdi mihre nûr-ı tal'at yâ Resûl'allâh / Ruğuñ bahş etdi bâğ-ı 'Adn'e zînet yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 1). [cebîniñ, -iñ]

cebîn-i baht: alın yazısı.

Etdi güşâde sînesini çün 'ale's-şabâh / Toğdı **cebîn-i bahtıma** bir gün 'ale's-şabâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 1). [cebîn-i baht,]

ced ile eb: baba ile ata.

Ebced-i 'aşk okuyup **ced ile ebden** geçdim / Vermezem hâtıra-i nefis ile kalbe tahtîc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 3). [ced ile eb,]

cedel et-: tartışmak, çekişmek, münakaşa etmek.

Ma'na-i haṭṭ-ı ruḥuñ esrārına vākıf olan /
Baḥş-i pīç-ā-pīç-i zülfüñ terk edip **etmez cedel** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 3). [*cedel et-,*]

cedîd ol-: yenilenmek.

Ben anı haṭ şanırdım şafha-i ruḥsâr-ı
âlinde / **Cedîd olmuş** meger kim nüşa-
i nîreng-i istîgnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 4). [*cedîd ol-,*]

cedîdâ: yeniden.

Verdi taḥt-ı devlet-i mülke **cedîdâ** zîb ü
fer / Ḥazret-i 'Abdü'l-'azîz Ḥân-ı şehen-
şâh-ı zamân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 2). [*cedîdâ,*]

Anı Ḥaḳ çâr sinde kıldı 'izz ü nâz ile
da'vet / Cinân ü ḥûr u ḡilmân **cedîdâ**
eyledi tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 19). [*cedîdâ,*]

cefâ: eziyet, sıkıntı.

Erbâb-ı mâl ü câh-ı fenâ bil **cefâdadır** /
Zevk-i şafâ-yı dehr kâlerinde kaldı hep
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 3). [*cefâdadır, -da, -dır*]

Dest-i felekden öyle **cefâ** gördi cânımız /
Toldı cihâna zemzeme-i el-emânımız
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 1). [*cefâ,*]

Ne mümkündür şafâ-yı vuşlata nâ'il ola
bir dem / O 'âşık ki taḥammül etmeyip
almaz **cefâdan** haḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 2). [*cefâdan, -dan*]

Yezîdiler **cefâsından** ḥaḳâret gelmez ol
şâha / İki 'âlemde şâh-ı kişver-i 'izz ü
'alâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 18). [*cefâsından, -(s)ı, -(n)dan*]

Zihniyâ şâ'ir olan şanma **cefâyı** tokunur
/ Pek nezâket ederek ṭurfe edâyı tokunur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 11). [*cefâyı, (y)-ı*]

cefâ çek-: zulüm görmek, sıkıntı çekmek.

Derdim ey dil ne vezîr ü ne şehen-şâh
bilür / Ne **cefâ çekdiğim** ancak benim
Allâh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 1). [*cefâ çek-,*]

cefâ eyle-: eziyet etmek, azap vermek.

Âl-i Resûl'e kanda Yezîd **eylesin cefâ** /
Ammâ ne çâre şâh-ı kader ḥükm-rân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 35). [*cefâ eyle-,*]

cefâ ile şafâ: keder ile neşe.

Birbirin der-pey eder bunda **cefâ ile şafâ**
/ Anları mâder-i eyyâm toğurmuş tev'em
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 5). [*cefâ ile şafâ,*]

cefâ vü cevri: eziyet ve azap.

Rağbet etmezdi **cefâ vü cevri** hergiz dil-
berân / Âh kim bî-câ niyaz-kârân tergîb
etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 7). [*cefâ vü cevri,*]

cefâ-cü: cefa eden, cefakâr. II sevgili.

Seni de bir **cefâ-cü** yâre mecbûr eyleye
Mevlâ / Ki tâ Zihnî gibi fark olmaya rûz
ü şebiñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [*cefâ-cü,*]

Rû-be-rû aḡyâra eylersiñ nigâh-ı iltifât /
Ey **cefa-cü** gitmedi âḡir bu bed-ḡüyuñ
seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 4). [*cefa-cü,*]

cefā-pīşe: *cefa etmeyi, cevretmeyi huy edinmiş olan, zalim. II sevgili.*

Tıfl-ı hōd-bīn dil-i sengīn celālet-āyīn / Sitem-endīşe **cefā-pīşe** şeh-i mülk-i 'inād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 3). [cefā-pīşe,]

cefā-yı hicr ile: *ayrılığın cefasıyla.*

Geh **cefā-yı hicr ile** gāhī neşāt-ı vaşl ile / Giryeden olmağ ne mümkündür ki çeşmānım hālāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 4). [cefā-yı hicr ile,]

cefā-yı iftirāk ü zevk-i vaşl: *ayrılık cefası ve kavuşma zevki.*

Cefā-yı iftirāk ü zevk-i vaşl fark edenler hep / Maḥabbet resmin ey Zihnî digergün eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 7). [cefā-yı iftirāk ü zevk-i vaşl,]

cefā-yı kalb: *gönlün sıkıntısı.*

Kem-nām eden vücūdını hep buldı rāḥatın / Zihnî **cefā-yı kalbe** sebep iştihār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 5). [cefā-yı kalb,]

cefā-yı zahm-ı çarh: *feleğin gamının eziyeti.*

Cefā-yı zahm-ı çarḥa sīne ger faşş-ı nigīnāsā / Murād üzre cihānda nām ü şān ü şöhret isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 10). [cefā-yı zahm-ı çarḥ,]

cehl: *bilgisizlik, cahillik.*

Şā'ir-i ḥağ-gūda lāzımdır kemāl-i ma'rifet / Da'vi-i şî'r ile Zihnî **cehliñ** iş'ār etme bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 5). [cehliñ, -iñ]

Cehldir bī-hūdedir ḥāricden aḥbāb istemek / Nefsdır idrāk-i tām et 'ārife yār-ı şadīḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 3). [cehldir, -dir]

cehl ile: *cehaletle, bilgisizlikle.*

Olur ḥırmān-pezir-i ḳurb-ı ḥalvet-ḥāne-i Mevlā / Olanlar **cehl ile** tuğyān edip nā-maḥrem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 5). [cehl ile,]

Gehī **cehl ile** kıldıñ iddi'ā-yı şadr-ı tadrîsi / Gehī bī-sa'y da'vā-yı meşîḥat eylediñ bī-cā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 4). [cehl ile,]

celāl: *Allah'ın "kahhar, cebbar, mütekebbir" gibi sertlik ve büyüklük ifade eden sıfatlarının tecellisi.*

Cemālinden müzeyyen tā ezelden gülşen-i Firdevs / **Celālinden** mübeyyen āteş-i sūzān ser-tā-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 27). [celālinden, -i, -(n)den]

Ḳahr-ı münkir luṭf-ı muḥliş destine maḥkūmdur / Hükmi-i 'adl eyler **celāliyle** cemāli dem-be-dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 18). [celāliyle, -i(y)le, -]

celāl: *kızgınlık, sertlik.*

Bendeniñ şarf-ı 'ubūdiyeti lāzım yoksa / Geh cemāli o şehiñ gāh **celālî** görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5). [celālî, -i]

Tākat-i nezzāre kalsın mı dil-i 'uṣṣākda /
Çeşm-i ser-hoşuñ begim hışm ü **celāl**
üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 6*). [*celāl,]*

celāl et-: kızgınlık göstermek, hiddetlenmek.

Ferāmūş etmesin dilden beni sultānım ey
Zihñî / Kabūlümdür **celāl etmiş** gerek
'arz-ı cemāl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 7*). [*celāl et-,]*

celāl ü hışmı: Allah'ın (c.c.) öfke ve gazabı.

Şadā-yı tîğ-ı 'ālemden kesilmez bir dahı
kaṭ'ā / Havāle kılsa a'dāyı **celāl ü hışmına** bir kez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 36*). [*celāl ü hışmı,]*

celālet-āyîn: kızgınlığı kendine âdet edinen (sevgili).

Tıfl-ı hōd-bīn dil-i sengīn **celālet-āyīn** /
Sitem-endīşe cefā-pīşe şeh-i mülk-i
'inād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 3*). [*celālet-āyīn,]*

celb: kendine doğru çekme; kendi tarafına çekme.

Hakk da'vāda vefākārlığı mülhem-i
gayb / Eylemiş kalb-i himem **celbine**
maḥzā ilhām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 25*). [*celbine, -i, -ne]*

celb eyle-: kendine doğru çekmek.

Bu hilm ü hulk-ı re'fet bu luṭf bu
mürüvvet / **Celb eyler** anı elbet çok
yāver ü mu'īne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 4*). [*celb eyle-,]*

celī: Açık, belli, aşikâr.

Bih püser cephe vü rüyında **celī** nūr-ı
hüdā / Görmez illā anı esrāra olanlar
vākıf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 2*). [*celī,]*

celīs-i meclis-i vuşlat: kavuşma meclisindeki sohbet arkadaşı.

Celīs-i meclis-i vuşlat re'īs-i ehl-i
cem'ıyyet / Harīş-i mülket-i şefkat enīs-i
bī-kes ü miskīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 4*). [*celīs-i meclis-i vuşlat,]*

cellād: can alıcı kimse veya şey. II sevgilinin kara gözleri.

Müjesi tūr-feşān pīçiş-i ebrūsı kemān /
Perçemi düzd-i yamān çeşm-i siyāhı
cellād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 4*). [*cellād,]*

cellād-ı meydān-ı ecel: ölüm meydanının celladı. (Sevgilinin öldürücü yan bakışları.)

Ey ki müjgānı ḥadeng-i pūr-dil-i rezm-i
ezel / Gamze-i hūn-h'āresi **cellād-ı meydān-ı ecel** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 1*). [*cellād-ı meydān-ı ecel,]*

Cem: İran hükümdar sülalelerinden Pişdadiyan'a mensup olan ve şarabı bulduğuna inanılan Cemşid adlı hükümdar.

Cem cāmını nūş etdi sürdi demini Hātem
/ Meclis yine o meclis 'ālem yine o 'ālem
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 3*). [*cem,]*

Cem cāmını nüş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 6). [cem,]

Cem cāmını nüş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 9). [cem,]

Cem cāmını nüş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 12). [cem,]

Cem cāmını nüş etdi sürdi demini Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 15). [cem,]

cem' et-: toplamak, bir araya getirmek; biriktirmek.

Kesb-i ma'ârif eyle dem-â-dem / **Cem' etme** aślâ emvâl-i pür-genc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 4). [cem' et-,]

cem' ol-: toplanmak, bir araya gelmek.

Câmi'deki 'âlem yığıla meclis-i va'za / Biz **cem' olalım** encümen-i pîr-i muğâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 3). [cem' ol-,]

cemādāt: cansız varlıklar.

Pertev-i luṭfî kılur anda ref'-i zulumât / Dem-i feyziyle **cemādāta** gelir bil cezebât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 19). [cemādāta, -a]

cemāl: güzellik, yüz güzelliği; sevgilinin güzel yüzü.

Cemālin 'arz eder ol māh-tābān dîdeler rüşen / Gelir bezme yine şem'-i şebistān dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 1). [cemālin, -i, -n]

cemāl: Güzellik. II Allah'ın (c.c.) lutfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellisi.

Bendeniñ şarf-ı 'ubūdiyeti lâzım yoksa / Geh **cemāli** o şehin gāh celālî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5). [cemāli, -i]

Cemālinden müzeyyen tā ezelden gülşen-i Firdevs / Celālinden mübeyyen âteş-i sūzān ser-tā-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 27). [cemālinden, -i, -(n)den]

Ḳahr-ı münkir luṭf-ı muḥliş destine maḥkūmdur / Hüküm-i 'adl eyler celālîyle **cemāli** dem-be-dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 18). [cemāli, -i]

cemāl-i bā-kemāl: kusursuz güzelliğe sahip (sevgili).

Siyeh zülfün şeb-i yeldāya beñzer / **Cemāl-i bā-kemālîñ** aya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 1). [cemāl-i bā-kemāl,]

Terk-i 'aql et bir **cemāl-i bā-kemāle** 'āşık ol / Derd ü endüh-ı firāḳın çek vişāle lāyık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 1). [cemāl-i bā-kemāl,]

cemāl-i mefharet: iftihar edilen güzellik (Hz. Muhammed'in yüz güzelliği bağlamında).

Cemāl-i mefharetiñden göründi nūr-ı Hudā / Kemāl-ı merḥametiñden bilindi

luṭf u himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 4). [*cemâl-i mefḥaret*,]

cemâl-i pāk: temiz, saf güzellik; temiz yüz güzelliği. *II mübarek yüz.*

Cemâl-i pākini bu çeşm-i zāhir birle seyr etdir / Baña yek-nazrası ser-māye-baḥş-ı ‘izz ü devletdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 9). [*cemâl-i pāk*,]

cemâl-i yār: sevgilinin yüzü, güzel yüzü.

Degil bir ben **cemâl-i yāre** müştāk / O şem‘e mihr ü meh pervānedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5). [*cemâl-i yār*,]

cem‘-i hâtır ed(t)-: hatıra getirmek.

Koymaz beni öz ḥālime zülfüñ ḥayālî kim / Bir laḥza **cem‘-i hâtır edip** def‘-i melāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 10). [*cem‘-i hâtır ed(t)-*,]

cem‘-i kuṭbiyyet ü ferdiyyet ü ğavsıyyet: kutbiyyet, ferdiyyet ve gavsıyyet makamlarının (bir fertte) toplanması (Kutbiyyet; Kutubların başı. Hilafet-i mâneviye-i Muhammediye (s.a.v.). Velâyet-i mâneviye makamlarının en yükseği, nübüvvet-i Muhammediyeye (s.a.v.) veraset makamı olup, bu makama ancak Cenâb-ı Hakkın bir atıyyesi olarak nâil olunur. Bu makamda bulunan zât, Hakikat-ı Muhammediyenin (s.a.v.) mazharı ve Esmâ-i İlâhiyenin câmi'idir. Her asırda bir tane bulunan bu zatların sonuncusu mezkur sıfatların en ekmeline mazhardır. Bu makam hakkında Gavs ve Kutbiyyet-i Kübrâ tâbirleri de kullanılır Ferdiyyet; Sadece Kur'andan ders alarak irşadda bulunabilen büyük velilik. Hiçbir şahsı

merci yapmadan doğrudan doğruya Kur'andan ders alan ve ders veren büyük zâtın makamı. Gavsıyyet; Evliyaullahın başı olmak. Velâyet mertebelerinden yüksek bir makam sahibi olma makamı).

Cem‘-i kuṭbiyyet ü ferdiyyet ü ğavsıyyet ile / Se sûtün üzre ṭurur bârgeh-i rif‘at-ı şeyḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 15). [*cem‘-i kuṭbiyyet ü ferdiyyet ü ğavsıyyet*,]

cem‘-i rakīb-i fitneverân: fitneci rakipler topluluğu.

Zülfüñ ne gün ki başımıza sāyedār olur / **Cem‘-i rakīb-i fitneverân** tār-mār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 1). [*cem‘-i rakīb-i fitneverân*,]

cem‘-i yekûn eyle-: toplayıp bir araya getirmek.

Maḥv eyle yed-i ‘afvîñ ile defter-i cürmüm / Her etdigümü **cem‘-i yekûn eyleme** Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 4). [*cem‘-i yekûn eyle-*,]

cem‘-i zeheb: altının tümü.

Ḥubb-ı māl ü veled ü **cem‘-i zehebden** geçdim / İbn-i vaktim reh-i ābā vü nesebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 2). [*cem‘-i zeheb*,]

cemī‘-i halk: insanların hepsi.

Resûl-ı seyyid-i ‘ālem Nebiyy-i mürşid-i a‘zam / **Cemī‘-i ḥalkdan** ekrem şehriyâr-ı mülket-i ‘uqbâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 50). [*cemī‘-i ḥalk*,]

cemī‘-i ümmet: bütün ümmetler.

Cemî-i ümmetiñ cürm ü günâhı etse
cem'iyet / Benim cürmüm yine gâlib
gelir şad âh ü vâ-veylâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 57). [cemî-i
ümmet,]

cem'iyet: topluluk, cemaat

Geh hayâl-i hâliñ ey meh gâh fikr-i
kâkülün / Etdiler **cem'iyetim** şeb-hûn
şeb-hûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 184, Beyit 2). [cem'iyetim, -im]

O şâhiñdır qarâr-ı bezm-i hâşşü'l-hâşş-ı
ferdiyyet / Merâtib buldı sırr-ı zât-ı
vâlâsında **cem'iyet** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 17).
[cem'iyet,]

cem'iyet et-: toplanmak, bir araya
gelmek.

Sipeh-ı zevk-ı mülâkât **edip cem'iyet** /
Kal'a-i miñnet-i hicrâna hücum oldu bu
şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit
4). [cem'iyet ed(t)-,]

Edip tâtâr-ı zülfün ceys-i hâliñ birle
cem'iyet / Diyâr-ı Şâm'ı mülk-i Hind'i
şeb-hûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 58, Beyit 4). [cem'iyet
ed(t)-,]

Cemî-i ümmetiñ cürm ü günâhı **etse**
cem'iyet / Benim cürmüm yine gâlib
gelir şad âh ü vâ-veylâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 57). [cem'iyet
et-,]

cem'iyet ol-: bir araya gelmek,
toplanmak.

Perişân etmeseydi kâkül-i cânaneyi
ağyâr / N'icün mahrem-serây-ı aşkda
cem'iyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 200, Beyit 3). [cem'iyet ol-,]

cem'iyet-i esbâb: sebepler topluluğu.

Baňa **cem'iyet-i esbâb** teklîf olmaz ey
gerdün / Kimi gördün reh-i aşk içre
meyl-i mülk ü mâl etmiş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 99, Beyit 6). [cem'iyet-i
esbâb,]

cem'iyet-i zevki: zevk/eğlence
topluluğu.

Sü-be-sü **cem'iyet-i zevki** perâkende
olur / Kalb-i düşmen olmasın şervet-
penâh-ı ârzü (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
167, Beyit 3). [cem'iyet-i zevki,]

cenâb: "şeref, onur ve büyüklük" terimi
olarak kullanılır, hazret.

Cenâbıñ kıldı Hâk sâkî-i bezm-i hâşş-ı
hâşşü'l-kurb / Meded lutf eyle bir câm-ı
mürevvâk yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 172, Beyit 6). [cenâbıñ, -
ıñ]

cenâb-ı Cân-polad-zâde Muharrem
Beg: Canpolat oğlu Hazreti Muharrem
Bey.

Cenâb-ı Cân-polad-zâde Muharrem
Beg felek-pâye / Dirîgâ genç iken i'zâm
kıldı mülk-i 'uqbâya (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 1). [cenâb-ı cân-
polad-zâde muharrem beg,]

cenâb-ı Hâfız-ı 'Ayntâb: Antepli Hâfız
Hazretleri. (Hasırcı-zâde Hâfız Mehmet
Ağa, Gaziantep'te doğduğu için Antepli
Hâfız olarak da anılır.)

Cenâb-ı Hâfız-ı 'Ayntâbdan işbât
kılınsınlar / Belâgat n'eydüğün şimden
gerü dehrîñ sühen-dânı (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 201, Beyit 12). [cenâb-ı Hâfız-ı 'Ayntâb,]

cenâb-ı hak: *Yüce Allah.*

Bir şükûh-ı fakr lutf etmiş **cenâb-ı Hak** bize / Çarha tâkat yok çeke bâr-ı girân-ı rahtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 2*). [*cenâb-ı hak,]*

cenâb-ı hazret-i Allâh: *Hz. Cenâb-ı Allah (c.c.).*

Bu niyâzımdır **Cenâb-ı Hazret-i Allâh'dan** / Devr eder mâ-dâm 'arş u kürsî-i levh ü kalem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 46*). [*cenâb-ı hazret-i Allâh,]*

cenâb-ı hazret-i Rabbü's-şekür: *yapılan iyiliği daha büyük bir iyilikle karşılayan Yüce Allah (c.c.).*

Şükr-i bî-hadd kim **cenâb-ı Hazret-i Rabbü's-şekür** / Kıldı Yûsuf Beg Efendi'ye 'atâyâ-yı vüfur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 1*). [*cenâb-ı hazret-i Rabbü's-şekür,]*

cenâb-ı kibriyâ: *Yüce Allah.*

Rûz ü şeb îfâ-yı şükr et kim **Cenâb-ı Kibriyâ** / Çekdiği dem defter-i ihsânına kilik-i rakam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 5*). [*cenâb-ı kibriyâ,]*

cenâb-ı Mennân: *kullarına sınırsız iyilik ve ihsanda bulunan Allah (c.c.).*

Bî-hadd baîr-i ihsân mevc urdı nâ-geh ey cân / Verdi **cenâb-ı Mennân** ol 'ârîf ü faîne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 7*). [*cenâb-ı Mennân,]*

cenâb-ı pâdişâh-ı yesrib ü bathâ: *Mekke ve Medine'nin onurlu padişahı. (Hz. Muhammed kastedilerek).*

Müsellem bir şeh-i levlâk-evreng ü le-'amruk-tâc / Mükerrerrem bir **cenâb-ı pâdişâh-ı Yesrib ü Baḥḥâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 49*). [*cenâb-ı pâdişâh-ı yesrib ü baḥḥâ,]*

cenâb-ı şâh Ser-mest: *Şeyh Abdullah Serмест Efendi hazretleri (d. 1819/1235 - ö. 1882/1298).*

Cenâb-ı şâh Ser-mest mürşid-i âgâh-ı feyz-âyîn / Zılâl-endâz-ı fark-ı Ferḳadân-ı 'âlem-i taḥsîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 1*). [*cenâb-ı şâh ser-mest,]*

cenâb-ı Vehbâb: *kullarına çeşitli nimetler bağışlayan yüce Allah (c.c.).*

Muştafâ H'âce Efendi'ye **cenâb-ı Vehbâb** / Bir püser verdi ki envâr-ı sürûrî kâşif (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 1*). [*cenâb-ı vehbâb,]*

cenâb-ı hak: *Allah (c.c.).*

Libâs-ı hilkati giymezi kevnayn etmeseydi **Hakk** / **Cenâb-ı** mazhar-ı tām-ı maḥabbet yâ Resûl'allâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 4*). [*cenâb-ı hakk, -iñ]*

ceng: *savaş.*

Zür ile aldı boğazı çekdi bir tábûrî **ceng** / Mülk-i fesden sevḳ olup ceyş-i yamândır perçemiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 4*). [*ceng,]*

ceng ü cedel: *kavga ve dövüş.*

Ne güne ise söz kesilir senden efendim /
Hükm et yeter ağıyar ile **ceng ü cedelim**
kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 5*). [*ceng ü cedel,]*

ceng-i istiğnâ: *naz vuruşu.*

Kimiñ var zehresi at sürmege süy-ı
temennâya / Nigâh-ı ğamzeñe teslîm
iken hep **ceng-i istiğnâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2*). [*ceng-i istiğnâ,]*

cennet: *Allah'ın mümin, sadık kullarına vaat ettiği içinde ebedi kalınacak olan mekân; refah, huzur verici çiçeklerle bezenmiş (yer).*

Yârsız düzağ olur **cennet** ise bezm-i
çemen / Bâde-i bî-meze mey-nüş eger
eylersem sem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 2*). [*cennet,]*

cennet şarâbı: *cennet şarabı [Kur'an-ı Kerim ve hadislerde cennette şarap ırmaklarının bulunduğu; buradaki şarabın tertemiz, lezzet ve rahatlık veren özellikte olduğu buyurulmuştur (...İçenler için lezzet veren şaraptan ırmaklar... vardır... Muhammed, 47/15)].*

Teşneye işrâb-ı şevkıñ Hızr'ın ābından
leżîz / Cür'a-i cām-ı lebiñ **cennet şarâbından** leżîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 1*). [*cennet şarâbı,]*

cennet-i vaşl: *(sevgiliye) kavuşma cenneti.*

Görme lâyıķ kadrini bilmez rakîb-i dîv-
hüy / **Cennet-i vaşlın** temâşâ etmege

âdem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 4*). [*cennet-i vaşl,]*

cennet-pāye: *cennet rütbeli (Ehlibeyt).*

Ehl-i beyte o kadar 'âşık-ı şâdık idi kim
/ Cān fedâ eyledi şevķ ile o **cennet-pāye**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 3*). [*cennet-pāye,]*

cennet-şî'ār ol-: *cennet nişanı olmak.*

Merhabâ ey şâhid-i eyyām-ı nev-rûz-ı
bahâr / **Oldı** teşrîfiñle gülzâr-ı cihân
cennet-şî'ār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 1*). [*cennet-şî'ār ol-,]*

cennetü'l-me'vâ: *Meva Cenneti. II "İman edip güzel amel işleyenlere gelince, onlar için Me'vâ Cennetleri vardır. " (Secde, 32/19 ve En-Necm, 53/15).*

O dil-berdir ki kılsa bağ-ı vaşla 'âşıkın
da'vet / Bir ednâ menzildir rāhı üzre
cennetü'l-me'vâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 17*). [*cennetü'l-me'vâ,]*

Civâr-ı Hâzret-i Sultân-ı kevneyn'e ola
nâ'il / Eñ evvel menzilin Hakk ede anıñ
cennetü'l-me'vâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 4*). [*cennetü'l-me'vâ,]*

cephe: *alın.*

Bih püser **cephe** vü rüyında celî nûr-ı
hüdâ / Görmez illâ anı esrâra olanlar
vâķıf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 2*). [*cephe,]*

cephe-i pāk: *saf, temiz alın.*

Maşrık-ı mihr-i haķâyıķdır ruh-ı
tābendesı / Mevc urur nûr-ı velāyet

cephe-i pākinde hem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 20). [cephe-i pāk,]

cerrār: dilenci.

Mey-hānede ol mü'tekif ey Zihnî şebān-rūz / **Cerrār** gibi gezme şakin hāne-be-hāne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 9). [cerrār,]

cevāb: açıklama II cevap.

Netice vermez evşāf-ı miyān-ı nāzik-i cānān / Bu fende mū-şikāfān çok **cevāb** çok su'āl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 2). [cevāb,]

cevher gibi: inci gibi. (Düzenli ve sıralı bir şekilde anlatma bağlamında.)

Zihniyā **cevher gibi** nakş eyledim tārīhini / Rūh-ı 'Osmān Beg şehīden vuşlata oldu sezā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 11). [cevher gibi,]

cevherdār tārīh: mücevherli tarih. II Yalnız noktalı harfler hesap edilmek suretiyle ebced hesabıyla tarih düşürme (tarih-i cevher).

Dedim bir āh ile ey Zihnî **cevherdār tārīhin** / Vefāt etdi çiçekle tıfl ikenden Muştāfā hayfā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 4). [cevherdār tārīh,]

cevher-i tārīh-i müzeyyen: süslü tarihin geveryi.

Geldi bir **cevher-i tārīh-i müzeyyen** Zihnî / Rūh-ı Şālih Ağa'ya şahn-ı cinān oldu maķām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 5). [cevher-i tārīh-i müzeyyen,]

cevher-şinās-ı merd: cevherden anlayan insan.

Cevher-şinās-ı merd ayaklarda kaldı hep / Rağbet efendi şimdi ser-i zerde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 1). [cevher-şinās-ı merd,]

cevlān: dolaşma, gezinti, deveran.

Hāk-i zilletde eder ehl-i kemālî pā-māl / Tūsen-i kec-rev-i çarhıñ heme **cevlānına** yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 4). [cevlānına, -ı, -(n)a]

cevlāna gel-: dolaşmak, gezinmek.

Ser-i meydān-ı feşāhatde **gelir cevlāna** / Eşheb-i tab'-ı selīm-i fūşahādır hāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 9). [cevlāna gel-,]

cevlāngeh-i meydān-ı nāz ü şive: naz ve işvenin dolaştığı, cereyan ettiği yer (sevgili, âşığa naz ve işve yapandır. Dolayısıyla naz ve işvenin cereyan ettiği yer sevgilinin bulunduğu yerdir.).

Zihniyā **cevlāngeh-i meydān-ı nāz ü şivede** / Pāy-māl etdi beni ol şeh-süvārım şorma hīç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 5). [cevlāngeh-i meydān-ı nāz ü şive,]

cevr: eza, cefa, eziyet.

Cevriñ ne rütbe kār kılıpdır bi-ihtiyār / Feryāda geldi hep dil ü cān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 5). [cevrñ, -iñ]

Cevrdir etdiği rüşen-dile āyīn-i felek / Yıkıla öz başına kubb-e-i pür-kīn-i felek

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 1).
[cevrdir, -dir]

‘Âşıkım **cevrin** ne rûtbe eylese cânân
füzûn / Şekve etmek iktizâ-yı tarz ü
üslûbüm değil (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 142, Beyit 3). [cevrin, -in]

Ağyâra nermîn ü hanîn üftâdeye **cevri**
metîn / Gûş eylemez âh ü enîn derd-i
dilim etmez su’âl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 144, Beyit 7). [cevri, -i]

cevr et-: eziyet etmek.

Ey şeh-i mülket-i nâz her ne kadar **cevr**
etseñ / Dehen-i ‘âşıkıñna harf-i şikâyet
gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89,
Beyit 2). [cevr et-,]

cevr ile: cevr ü eziyetle, zulümle.

Çok sehî-kâmetleri ham-geşte eyler **cevr**
ile / Hoş levendâne revîşli bir şebâb
olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 3). [cevr ile,]

cevre başla-: zulme, eziyete başlamak.

Günde biñ reng câme-i nev-bâf-ı istignâ
giyip / **Cevre başlar** ol kad-i bâlâ-yı
mümtâzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 158, Beyit 3). [cevre başla-,]

cevri efzûn: eziyeti, zulmü çok fazla olan
(sevgili).

Ğamıñla çeşmi pür-hûn kalbi mahzûn
Zihni-i meftûn / Anı ey **cevri efzûn**
etmediñ memnûn n’eylersiñ (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [cevri
efzûn,]

cevr-i ‘inâb: hünnabın (hünnap
bitkisinin tatlı meyvesi) eziyeti. II
sevgilinin eziyeti.

Zihniyâ bir şûh-meşreb yâre dil verdim
yine / Nâzı lutfundan elez **cevr-i**
‘inâbından lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 42, Beyit 5). [cevr-i ‘inâb,]

cevr-i müdde‘î: iddiacının/rakibin
zulmü.

Revândır âb-ı himmet dem-be-dem
gülzâr-ı ‘acz içre / ‘Azâb-ı nâr ü **cevr-i**
müdde‘îden ihtirâz etmem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 155, Beyit 6). [cevr-i
müdde‘î,]

cevr-i yâr: sevgilinin cefası.

‘Aceb mi âh-ı ‘âşık **cevr-i yâre** ittişâl
etse / Gelir elbetde rezmgâhda şemşîr
şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180,
Beyit 4). [cevr-i yâre,]

cevşen-i çarh: feleğin zırhı.

Tîgı şad çâk kılur **cevşen-i çarhı** ammâ /
Seng-i hârâyı eder nuḡ-ı latîfî nermîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
16). [cevşen-i çarh,]

ceyb ü dâmen: (şairin) gömleği ve eteği.

Bir mâhdır ki şubḥ u mesâ **ceyb ü**
dâmenim / Dest-i cefâ-yı gamda keşân-
ber-keşân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 6, Beyit 12). [ceyb ü dâmen,]

ceyrân bakışlı Türk: ceylan bakışlı
Türk/güzel.

Hayrân kıldı sihr ile âhû-yı Çîn’i hep /
Ceyrân bakışlı Türk’de bir tıfl-ı pür-

delāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 2). [ceyrân bakışlı türk,]

ceyş-i feyż ile: cömertlik ordusuyla.

Maskat-ı re'sü'l-vaṭan çün oldı zāhir mu'teber / Belde-i Killîs'e **ceyş-i feyż ile** çekdi 'alem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 27). [ceyş-i feyż ile,]

ceyş-i hāl: ben ordusu.

Edip tātār-ı zülfüñ **ceyş-i hālîñ** birle cem'iyet / Diyār-ı Şām'ı mülk-i Hind'i şeb-hûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 4). [ceyş-i hāl,]

ceyş-i hat: sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri ordusu.

Yāver oldı **ceyş-i hat** geldi sipāh-ı hālîñe / Mülk-i hüsnünde cānā korkarum ifsād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 2). [ceyş-i hat,]

ceyş-i islām revnak: İslam ordusunun güzelliği (İmam Hasan el Askerî).

'Askerî'dir **ceyş-i İslām revnakı** / Kıl maḥabbet bunlara olma şakī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 20). [ceyş-i islām revnak,]

ceyş-i şafā: neşe/zevk askerleri. II âşıklar.

Gel ey **ceyş-i şafā** imdād kıl bir sā'at akdemce / Sipāh-ı ğam ile pīrāmenim maḥşûrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 2). [ceyş-i şafā,]

ceyş-i yamān: usta ordu.

Zür ile aldı boğazı çekdi bir tábürü ceng / Mülk-i fesden sevķ olup **ceyş-i yamāndır** perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 4). [ceyş-i yamān,]

cezā-yı māvelik: lāyık olunan, uygun görülen ceza. ("Mayelik" sözcüğü bir hadisten iktibastır.).

Nisbet etdim serv-i bālāya kadd-i pür-cilvesin / Kim belā oldı baña her dem **cezā-yı māvelik** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 6). [cezā-yı māvelik,]

cezb ol-: etkilenmek, kendinden geçmek.

Fitne çeşmiñ kim eder efsûn efsûn üstüne / Bir nıgehle **cezb olur** meftûn meftûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 1). [cezb ol-,]

cezbe-i Rahmān: Rahman olan Allah'ın cezbesi (cezbe: Allah'ın, kulunu mānen kendisine çekmesinden doğan coşkunluk, kendinden geçme ve istiğrak hālî).

Zihni 'abeş görme sen cünbüş-i mestāneyi / 'Āşıkına etdirür **cezbe-i Rahmān** rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 7). [cezbe-i Rahmān,]

cezb-i hüsn: güzelliğin çekiciliği.

Kılar deryūze Kevşer neş'esin şahbā-yı la'linden / Eder hem **cezb-i hüsnünden** tarāvet 'arız-ı havrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 28). [cezb-i hüsn,]

cezb-i reng eyle-: rengini kendine doğru çekmek. II (bir şeyin) rengini almak.

Nağmesin ta'līm eder bülbul dil-i 'uşşākdan / **Cezb-i reng eyler** ruh-i

dildārdan her gāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 4). [cezb-i reng eyle-,]

cezebât: coşkunkluk, heyecan.

Pertev-i luṭfî kılur anda ref'-i zulümât / Dem-i feyziyle cemādâta gelir bil **cezebât** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 19). [cezebât,]

Cibrîl-i emîn: Cebrail; Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen, dört büyük melekten biri.

Fuḳarâ devlet-i iḳbâline etdikçe du'â / El açup 'arşda âmîn diye **Cibrîl-i Emîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 48). [cibrîl-i emîn,]

Cibrîl-i emîn ed'îye-h'ân olsun: dua edeni Hz. Cebrail olsun; Hz. Cebrail ona dua etsin.

Devlet-i iḳbâline olsun o şâh-ı âlemiñ / Minber-i bâlâda Cibrîl-i emîn ed'îye-h'ân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 8). [cibrîl-i emîn ed'îye-h'ân olsun,]

cidâl ed(t):- Savaşmak, kavga etmek; mücadele etmek.

Bilmem bu çarḥ u baḥta nice infî'âl edem / Düşman çoğaldı ḳangısıyla bir cidâl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 1). [cidâl ed(t)-,]

cidd ü sa'yîñle: çalışma ve çabalama.

Sen uydur kendiñ ebnâ-yı zamâna **cidd ü sa'yîñle** / 'Abeşdir iddi'â-yı nisbet-i âbâ vü ced şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 5). [cidd ü sa'yîñle,]

cîfe: leş.

Çekil 'Ankā gibi ser-ḳulle-i istignāya / Gördiğñ **cîfeye** indirme mişâl-ı kerkes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 4). [cîfeye, -ye]

cîfe-i dünyâ: dünya leşi.

Merdūd odur ki **cîfe-i dünyâ** için müdām / A'dâ-yı âl-i ḥüsrev-i kevn ü mekân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 21). [cîfe-i dünyâ,]

ciger: akciğerlerle karaciğerin ortak adı; yürek, iç.

Dil âteş sîne âteş dāğ-ber-dāğ-ı nihân âteş / **Ciger** âteş reg âteş ḳan âteş üstüḥvân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [ciger,]

ciger: ciğer, bağır, yürek. II aşığın yüreği.

Cigerde zaḥm-ı ḡamıñ şanma dāğdır cānâ / O bezm-i zevḳ-i dilimde çerāğdır cānâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 1). [cigerde, -de]

ciger: ciğer, bağır, yürek. II âşığın yüreği.

Göñül sevdâ-yı zülfüñle perîşân oldu besdir bes / **Ciger** şevḳ-i leb-i la'liñle al ḳân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 1). [ciger,]

ciger: ciğer, bağır, yürek. II âşığın gönlü.

Ülfet-i gayra ḳarışdıḳca o mâh / **Cigerim** âteş-i ḡayret yakıyor (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 63, Beyit 3). [cigerim, -im]

ciger kanı: ciğer kanı. (*Âşık ciğer kanını aşkın neden olduğu büyük üzüntü sonucunda gözünden ağırlarken akıtır. Şair "la 'l, al ve kan" sözcükleri arasında renk bakımından ilgi kurmuştur.*)

Dil-berā la 'l lebiñ al ruḥuñ yādı ile / Eşk-i çeşm ile **ciger kanına** kandım bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4). [ciger kanı,]*

ciger-derlik: gönül paralama, gönül yırtma.

Şavlet-i gāmzeñle oldı Rüstem-i devrân zebûn / Bu **ciger-derlik** dil-âverlik bu ejderlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 2). [ciger-derlik,]*

cihân: dünya, âlem, cihân; yeryüzü.

Luṭfuñ **cihâna** taldı 'âlem 'abîdiñ oldı / Sende kemâl buldı zîb ü fer-i şefâ'at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 4). [cihâna, -a]*

Sevmek görünür her şeyden ehven / Zihnî **cihânda** bir yâr-ı pür-ğunc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 7). [cihânda, -da]*

Şahrâ-neverd eyler yek nazrâda **cihânı** / Bir sihr-bâz-ı 'âlem çeşm-i gâzalı vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 4). [cihânı, -ı]*

Cihânda zindegî-i cānım ancak vaşl-ı cānândır / Dem-i firkatde öz rûḥ-ı revānum bār-ı şikletdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 4). [cihânda, -da]*

Ancak 'alîl çeşme rehiñ ḥâkidir şifâ / Gezsem **cihânı** memleket-i İsfahân'a dek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 2). [cihânı, -ı]*

Vefâ me'mûl kılmakdan **cihânda** her efendiden / Ümîd-i himmet eyle bir gedâ-yı müstemendîden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 1). [cihânda, -da]*

Nefy-i ḥ'âhiş etmeyen olmaz **cihânda** sūdmend / Semt-i ḥüsrâna çıkar ser-ḥadd-i âh-ı ârzû (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 2). [cihânda, -da]*

Nazra-pâşım dil-berîñ âyîne-i mehrûsına / Lâf kıldırmam **cihânıñ** tûtî-i hoş-gûsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 1). [cihânıñ, -ıñ]*

Bir şî'r ile faḥr eyleme Zihnî bu **cihândır** / Biñ şâ'ir-i pâkîze-ṭabî'at var içinde (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 5). [cihândır, -dır]*

Ne yüzden kiştâr-ı matḥab olsun daḥı ber-âver / **Cihânda** ḥuşkterdir menba'-ı cûy-ı meded şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 4). [cihânda, -da]*

Zerre îmânı olan bu ḥâlete giryân olur / Âh ü zâr ile güzâr eyler **cihânda** her demi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 13). [cihânda, -da]*

Zihnî semâ-yı cāndan verdi **cihâna** revnaḥ / Tārîḥ-i tāmı toğdı çün mâh-ı dil Emîne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 11). [cihâna, -a]*

Buldı miqdârınca herkes rütbe-i 'izz ü şeref / Hâşılı bî-i'tibâr oldum **cihânda** her taraf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 7). [cihânda, -da]*

Ḳul olan bâb-ı refî'îñ bende-i ednâsına / Ser-fürû etmez **cihânıñ** dâver ü dârâsına

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 11*). [*cihāniñ, -ın*]

Cihāna neş'e vü şevk ü şafā-bağş eyle feyziñle / Hümār-ı dehre cām-ı iktifā-bağş eyle feyziñle (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 7*). [*cihāna, -a*]

Cefā-yı zaḥm-ı çarḥa sîne ger faşş-ı nigînāsā / Murād üzre **cihānda** nām ü şān ü şöhret isterseñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 10*). [*cihānda, -da*]

Nev-cüvānım tīg-ı nāziñ çāk çāk etse beni / Neş'e-i 'aşkıñ **cihānda** pîr ü pāk etse beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 4*). [*cihānda, -da*]

cihān: *dünya, âlem. II bütün insanlar, herkes.*

Cihānı bir dem içre ğark eder envār-ı 'irfāna / Telātüm eyledikçe mevc-ber-mevc kûlzüm-i irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 4*). [*cihānı, -ı*]

Buldı kemāl-i pertevini şems-i ma'rifet / Feyz **cihāna** neşr edeli şāh-ı Nağş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 6*). [*cihāna, -a*]

Ben ki ḥ'ān-ı ni'met-i dildāra nā'il olmadım / Bir de bezl olmuş **cihāna** neylerüm in'ām-ı 'îd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 3*). [*cihāna, -a*]

'Aceb bir tavr-ı dīger üzredir ehl-i maḥabbet kim / **Cihān** ne āşināsından ne ḥod-bīgānesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 4*). [*cihān,]*

Zencîr-i gīsuvānı bend eyledi **cihānı** / Ne yahşi ne yamanı āzādesi degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 2*). [*cihānı, -ı*]

Eyleriz fenn-i dirāyetde **cihānı** mebhût / 'Aşk bağşinde yine Kays'dan 'ākıl degiliz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 3*). [*cihānı, -ı*]

Dest-i felekden öyle cefā gördi cānımız / Toldı **cihāna** zemzeme-i el-emānımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 1*). [*cihāna, -a*]

Sebkāt-ı faḥr etmek isterseñ **cihāna** Zihniyā / Bendegān-ı dergeh-i vālā-yı pîre lāḥıḳ ol (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 5*). [*cihāna, -a*]

Reng ü hoş-bū ile ey Zihnî **cihān** mergūbudur / Oldıgıyçün ḥāk-i pāy-i Ḥazret'e rū-māl gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 5*). [*cihān,]*

Serāy-ı kadr-i ref'i'îñ eyā şeft'-i ümem / **Cihānı** ḥāk-i derinde eder fedā-yı kadem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 1*). [*cihānı, -ı*]

Bende eyler mülk-i ma'nāda **cihānı** kendine / Çāker-i ḥāk-ı der-i vālā-yı şāh-ı Mevlevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 2*). [*cihānı, -ı*]

Çünki girdik ey dil-i şūrîde māh-ı māteme / Öyle ağla cūy-ı eşkiñle **cihān** dönsün yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 1*). [*cihān,]*

Gerçi kim ḥāzır degil zāhirde zāt-ı devleti / Ter-dimāğ eyler **cihānı** bûy-ı rūḥāniyyeti (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 9*). [*cihānı, -ı*]

cihān halkı: *dünya halkı, insanlar.*

Ḥ'ān-ı luṭf ile **cihān halkını** dil-sîr eyler / Zihniyā nağd-ı dil ü cānın eden maşraf-ı 'aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 5*). [*cihān halkı,]*

cihāndan göç-: dünyadan göçmek. II ölmek.

Bizim Maḥmūd Baba **göçdi cihāndan** / Ferāḡat birle geçdi baş ü cāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 1). [cihāndan göç-,]

cihānı teng-tār et- [D]: (birine) dünyayı dar etmek. II bir kimseyi çok sıkıntılı bir duruma sokmak.

Bu şeb mānend-i hāle çekdim āḡuşa o meh-rūy / Murādımca **cihānı teng-tār etdim** rakībāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 3). [cihānı teng-tār et-,]

cihet-i rābıtamı: bağlılık yönü.

Aldı düzdān-ı havātır **cihet-i rābıtamı** / Bilemem vādi-i ihlāşa ne yüzden çıkılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 4). [cihet-i rābıtamı,]

cilā ver-: parlatmak. II manevi manada arınmak, temizlenmek.

Kızarmış hūna dönmüş çerāḡ-ı meykede çeşmiñ / **Cilā vermiş** ruḡuñ atlas gibi zevk-i şarāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 3). [cilā ver-,]

cilā ver-: parlaklık vermek.

Hāk-i ḡarīm-i yār 'aceb tūtiyā verir / Çeşm-i 'alîli rūşen eder pek **cilā verir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 1). [cilā ver-,]

cilā-yı 'izz ü kadrin: yüce ve değerli parlaklık.

Edelden Hāk seni yek-tā şeh-i evreng-i istignā / **Cilā-yı 'izz ü kadrin** sende buldı reng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 1). [cilā-yı 'izz ü kadrin,]

cilve: naz, cilve, eda.

Merd iseñ pūşide-çeşm ol şīve-i nāsūtdan / **Cilveler** eyle temāşā 'ālem-i lāhūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 1). [cilveler, -ler]

cilve ed(t)-: hoş ve latif bir şekilde görünmek, ortaya çıkmak, tecelli etmek.

Ḡurre-i 'īd-i vişālin gözet ol bir māhıñ / Ki **eder cilve** şacı üzre şeb-i Qadr ü Berāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3). [cilve ed(t)-,]

Çekil o mihr-i cihān-tāba zerreveş ey dil / Felekde **cilve eder** şevk ile şems ü kamer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 3). [cilve ed(t)-,]

cilve-feşān: işve saçan.

Sāde bir sırma yelek ince meles pīrāhen / Giydi ol **cilve-feşān** sākī-i çeşm-i cādū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5). [cilve-feşān,]

cilvegāh: görünme, tecelli ve zuhur etme yeri.

Hem-zebānı Ḥazret-i Hāk'dır dil-i āḡāhıñ / Ber-ser-i kerrūbiyāndır pāy **cilvegāhıñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 9). [cilvegāhıñ, -ı, -ñ]

cilve-i 'aşk-: aşkın cilvesi.

Zihni giysin **cilve-i 'aşkıñla** köhne
hırkalar / Nev-be-nev sen zib-i düş eyle
kumâş-ı gülgülü (*Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 205, Beyit 7*). [*cilve-i 'aşk,*]

cilve-i kadd: *cilveli, işveli boy.*

Cilve-i kaddiñ temâşâ etdiği demden
beri / Oldı bî-ârâm-ı şevkıñdan bu çarh-ı
nüñ-kıbbâb (*Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 13, Beyit 2*). [*cilve-i kadd,*]

Sükûnet gitdi elden kalmadı temkîn ü
ârâmım / Vücûdum **cilve-i kaddiñle**
lerzân oldı besdir bes (*Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 94, Beyit 2*). [*cilve-i kadd,*
]

cilve-nümâ: *görünmek.*

Şâl rengine dahı söz yok leâfetde velî /
Nev-resâna başka bir **cilve-nümâdır**
sâde fes (*Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 97, Beyit 3*). [*cilve-nümâdır, -dır*]

cilve-pâş ol-: *naz, işve saçmak; nazlı ve işveli davranmak.*

Cilve-pâş olduñca sen her cây-ı 'işret-
hâñede / 'Âşkıñ olur dil-i bî-çâresi vakf-ı
telâş (*Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 101, Beyit 3*). [*cilve-pâş ol-,*]

cilve-pâş-ı mengüş: *cilve/naz dağıtan küpe.*

Kıymet-i cānım temâşâ-yı binā-
güşındadır / Lerziş-i göñlüm o **cilve-pâş-ı mengüşındadır** (*Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 49, Beyit 1*). [*cilve-pâş-ı mengüş,*
]

cilve-sâz: *cilve eden (sevgili).*

Tıfl-ı nâzım **cilve-sâzım** fitne-endâzım
benim / 'Ayn-ı râzım 'işve-bâzım şive-
perdâzım benim (*Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 158, Beyit 1*). [*cilve-sâzım, -ım*]

cinân: *cennetler.*

Anı Hâk çâr sinde kıldı 'izz ü nâz ile
da'vet / **Cinân** ü hür u ğılmân cedîdâ
eyledi tezyîn (*Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 19*). [*cinân,*]

Sa'âdetle revân oldı **cinâna** nañl-i
Tübâveş / Ki olsunlar aña hürî vü ğılmân
dâye vü lâlâ (*Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 3*). [*cinâna, -a*]

cinân bâğı: *cennet bahçesi.*

Döndi zamânında **cinân bâğına** / Güşe-i
beytû'l-hazen-i rûzgâr (*Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 4, Beyit 31*). [*cinân bâğı,*
]

cinân olsa: *cennet olsa.*

Zevkden şaymam **cinân olsa** bu nefis-i
dün ile / Defter-i a'mâlîme girmez o
mañşubum degil (*Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 142, Beyit 2*). [*cinân olsa,*]

cirm-i cürm ü güneş: *büyük suç ve günahlar.*

Ne hilâl tîğ-i yed-i 'afv-ı Cenâb-ı
Hâk'dır / **Cirm-i cürm ü güneş** etmede
biñ päre hemân (*Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 11, Beyit 4*). [*cirm-i cürm ü güneş,*]

cism: *vücut, beden.*

Meclis-i 'işrete şol dem ki raķībân tıķılır
/ Selb-i âsâyiş olup **cismde** rûhum şıķılır

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 1).
[cismde, -de]

Gidip **cisminden** âşâr-ı ‘anâsır /
Görünmez oldu gayrî üstühvândan
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 8).
[cisminden, -in, -den]

cism ü cān: beden ve ruh.

Derd-i felekden eyler vā-reste **cism ü cānî** /
Âb ü hevā-yı ‘aşkıñ hoş i‘tidālî
vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47,
Beyit 6). [cism ü cān,]

O âteş-pāreniñ germî-i şevki eyleyip
te’sir / Dutuşdı **cism ü cānım** Zihni her
yan dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 165, Beyit 5). [cism ü cān,]

Cism ü cānî eyle ey Zihnî o şāha hāk-i
der / Qalbiñe şāyed ere envār-ı feyzinden
eşer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1,
Beyit 11). [cism ü cān,]

Âteş-i āh-ı taḥassür birle yandı **cism ü cān** /
Oldı devrñde seniñ a‘lā vü ednā
kām-rān (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 9). [cism ü cān,]

İnceltdi **cism ü cānımı** kaşın hilālî kim /
Bir bir ifāde eyler idim ḥasb-i ḥālî kim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 9).
[cism ü cān,]

cism-i nūrānî: temiz, parlak vücut.

Aldığıyçün **cism-i nūrānîsini** āgūşına /
Hāk eder şad nāz ile ‘arş-ı berīne iftiḥār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 31).
[cism-i nūrānî,]

cism-i zār: inleyen vücut. II zayıf,
dermansız vücut.

Dil ü cānım esr-i gūşe-i pür-derd-i
fırkattır / Ser-ā-pā **cism-i zārım** zaḥm-
nāk-ı tîğ-i ḥasretür (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 1). [cism-i zārım,]

cisr-i kavīm: doğru, düzgün köprü.
(Kaşlar köprüye benzetilmiştir.)

Çatma ebrûsı değil kurmuş o Ḥallāk-ı
‘azīm / İki gözü üzere ‘aşkıda bir **cisr-i kavīm**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 1). [cisr-i kavīm,]

civār-ı ḥazret-i şāh-ı şehîd-i vuşlat-ārā: sevgiliye kavuşmayı sūsleyen Hz.
Hüseyn'in (şehitlerin önderi) yakını,
komşusu.

Ede rahmetle kesb-i nā’iliyyet rûz-ı
maşşerde / **Civār-ı ḥazret-i şāh-ı şehîd-i vuşlat-ārāya**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 5). [civār-ı ḥazret-i şāh-ı
şehîd-i vuşlat-ārā,]

civār-ı ḥazret-i sultān-ı kevneyn:
dünya ve āhiret sultanının (Hz.
Muhammed) yakını.

Civār-ı Ḥazret-i Sultān-ı kevneyn ola
nā’il / Eñ evvel menzilin Ḥakk ede anıñ
cennetü’l-me’vā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 15, Beyit 4). [civār-ı ḥazret-i
sultān-ı kevneyn,]

cū ol-: akarsu (gibi) olmak (akıp gitmesi
bağlamında).

Vakt-i gül bāğ u şehir ü māh-ı şeb-ārā
olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü sākī vü
şahbā vü sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 168, Beyit 1). [cū ol-,]

cūd u himem: yardım ve cömertlik.

Rabṭ olup birbirine **cūd u himem** u luṭf u kerem / Parlādı çarḥ-ı nihādında çü 'aḳd-i pervîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 13). [cūd u himem,]

cūd u ihsân: bereket ve lütuf.

Cūd u ihsân ile memlûdur ser-â-pâ maḥzeniñ / Luṭf için 'uṣṣâḳ her dem devr eder pîrâmeniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 13). [cūd u ihsân,]

cüdâ et-: ayrı düşürmek, uzaklaştırmak.

Mürşidâ sultân-ı feyz-i sermedâ nûr-ı Hudâ / **Etme** kapıñdan **cüdâ** 'âciz gedâyı kemterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 41). [cüdâ et-,]

cüdâ ol-: ayrı düşmek, uzak kalmak.

Nev-bahârîde **olup** ruḥsâr-ı âlimdan **cüdâ** / Zihniyâ maḥrûm-ı zevḳ-i gülsitân oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 5). [cüdâ ol-,]

Olmazam bir dem o Sultân'dan **cüdâ** / Bende-i ḥâk-ı deriyim cā-be-cā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 8). [cüdâ ol-,]

cûlar gibi: akarsular gibi.

Çarpılır yerden yere **cûlar gibi** etmez qarâr / Meyl eden ol serv-i nâzîñ kâmet-i dil-cûsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 2). [cûlar gibi,]

cülûs-ı şâh-ı gül: gül padişahının (sevgili) tahta geçmesi.

Şadr-ı bâḡa revnaḳ-efzâdır **cülûs-ı şâh-ı gül** / Cümle-i ezhâra berter oldu 'âlî-câh

gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 1). [cülûs-ı şâh-ı gül,]

cülûs-ı şevket: saltanat tahtına çıkma.

Söyledim Zihnî bu târîḫi **cülûs-ı şevkete** / Mülke sultân pâdişâh-ı kişver-i İslâmiyân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 3). [cülûs-ı şevket,]

cülûs-ı şevket-i şâhânesi bahş et-: padişahlara yakışır büyüklükte cülûs vermek.

Dehre **bahş etdi cülûs-ı şevket-i şâhânesi** / Kâf'dan Kâf'a dek âsâyiş-i emn ü emân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 3). [cülûs-ı şevket-i şâhânesi bahş et-,]

cümle: bütün, herkes.

Hırka-püşân-ı maḥabbet Zihniyâ bâ-şıdk-ı dil / **Cümle** maḳbûl-ı der-i Ḥazret degildir yâ nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 5). [cümle,]

Olmasa reh-güzer-i Ka'be-i vaşlıñ çaparız / O maḥall-i şerefe **cümleden** evvel çaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 1). [cümleden, -den]

Var iken sende bu ḥâl-i siyeh ü âl 'izâr / **Cümle** maḥkûmuñ olur Hind ü Habeş Rûm ü 'Acem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 4). [cümle,]

Fenn-i fitne resm-i 'işve siḥr ü efsûn mekr ü âl / **Cümle** meftûn ü müsellemdir sūḥan-gū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 4). [cümle,]

Nûh müşîriñe eder **cümle** bülendân-ı cihân / Baş u cân ile der-i devletine vaż'-ı cebîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 14). [cümle,]

Gerek a'zāda ahālīde bütün eşrārın /
Eyledi **cümlesinin** haqq-ı cezāsın tebyîn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 28*). [*cümlesinin, -(s)i, -niñ*]

Luṭf-ı bî-haddine mazhar edip Allāh-ı
laṭîf / Fazlına eyleye **cümle** fuṣalāyı
vāşıf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 3*). [*cümle,]*

Mālik etdi ol şehi çok ma'nevî evlāda
Haḳ / Terbiyetle **cümleye** bahş eyler
elṭāf-ı keşîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 4*). [*cümleye, -(y)e*]

Bāḡbān cūy-ı revān bād-ı vezān şeb-
nemde / **Cümle** ḳan 'aḡlamada ḥasret ile
her demde (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 4*). [*cümle,]*

cümle: *baştan başa, hep.*

Felek bir çetrgāh-ı dūndur şahrā-yı
ḳadrinde / Kevākib **cümle** āvîze ḳanādîl-
i cihān-ārā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 39*). [*cümle,]*

cümle: *insanlar.*

Birisi **cümleden** Şādık Efendi-zāde'yi
ḳıldı / Hemān bir ṭarfetü'l-'ayn içre veh
kim 'āzim-i uḡrā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 2*). [*cümleden, -den*]

Cümleden Dervîş Beg'ün ferzendi bu
'Oşmān Beg'e / Genç iken ḥūn-ı ecel
şundı becāy-ı mey aña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 4*). [*cümleden, -den*]

cümle: *hepsinden, tümünden; bütün âşıklardan.*

Zā'il oldı **cümleden** hālince āşār-ı keder
/ Geldi ancak derdimi bu 'îd tecdîd

eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 4*). [*cümleden, -den*]

cümle 'adū-yı dîn: *bütün dîn düşmanları.*

Ḳahr edip **cümle 'adū-yı dîn** darb-ı
ḥarble / Tıḡı versin Zü'l-fikār-ı şāh-ı
Ḥaydar'dan nişān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 6*). [*cümle 'adū-yı dîn,]*

cümle bāy u dervîş: *bütün zengin ve fakirler.*

Ḥakīmāne çalıṣ luṭf eyle nūş et 'ālemiñ
nîşin / Dimāḡın şeker-ālūd eyle **cümle bāy u dervîşin** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 4*). [*cümle bāy u dervîş,]*

cümle enām: *tüm insanlar.*

Niyet-i şıdk ile sa'y eyler idi ḥayrāta /
Ḥulḳ-ı ḥüsnünden heme rāzı idi **cümle enām** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 3*). [*cümle enām,]*

cümle evḳāt: *her zaman.*

O şāhiñ vaşfına ḥaşr olsa Zihnî **cümle evḳātın** / Ne mümkündür tamām etmek
yine evşāfin ol zātın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 19*). [*cümle evḳāt,]*

cümle tamām ol-: *tamamıyla, bütünüyle gerçekleşmek.*

Zihniyā himmetini eyle talep şubḥla şām
/ Dünyevî uḡrevî āmālın **olur cümle tamām** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 22*). [*cümle tamām ol-,]*

cümleden berî: herkesten önce.

Cümleden işte **berî** vaşfını işbâtında / Şeyh İbnü'l-Arabî yazdı Fütûhât'ında (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 12). [cümleden berî,]

cümle-i aktâb u evtâd: veliler ve uluların hepsi.

Cümle-i aktâb u evtâd içre pîr-i ser-bülend / Enbiyâ vü evliyâ nezdinde zât-ı dil-pesend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 2). [cümle-i aktâb u evtâd,]

cümle-i 'âlem: bütün âlem (kâinat/evren).

Oluruz dil-sîr h'ân-ı ma'nî-i pîrândan / 'Âciz olsa **cümle-i 'âlem** ser-â-pâ kıtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 6). [cümle-i 'âlem,]

cümle-i dünyâ: dünyanın tamamı, herkes, bütün insanlar.

Fiğân dest-i ecelden etse lâyıķ **cümle-i dünyâ** / Eder bir şadmesiyle nice yüz biñ hāneyi ifnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 1). [cümle-i dünyâ,]

cümle-i ehlu'llāh: Allah dostlarının bütünü (Abdulkadir-i Geylani hazretlerinin "Benim ayağım bütün velilerin boynu üstündedir" sözüne atfen).

Fağrıdır gerdene **cümle-i ehlu'llāh** / Kadem-i meymenet-endühte-i 'izzet-i şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 5). [cümle-i ehlu'llāh,]

cümle-i ezhāra: çiçeklerin hepsi.

Şadr-ı bâğa revnaķ-efzâdır cülûs-ı şāh-ı gül / **Cümle-i ezhāra** berter oldu 'ālî-cāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 1). [cümle-i ezhāra,]

cümle-i insāna: bütün insanlar.

Zihniyâ hāk-i der-i pîre yüzüñ sür kim odur / Melce-i her dü serā **cümle-i insāna** melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 6). [cümle-i insāna,]

cümle-i varımı ver-: bütün her şeyini (uğruna) vermek.

Düşdi bu mülk-i fenâ içre baña kur'a-i ğam / **Cümle-i varımı versem** de bulunmaz bedelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 2). [cümle-i varımı ver-,]

cümleten: bütün, hepsi.

Ser-fürûlar etdi isti'dād-kārān **cümleten** / Hāk-i dergāhında sad şevķ ile oldılar behem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 30). [cümleten,]

Şāh ki vaşşāf-ı kerāmâtıdır / **Cümleten** erbāb-ı fen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 39). [cümleten,]

Żabţ etdi mülk-i cān ü dilim nefis-i nā-bekār / Etdi sipāh-ı zevķ ü huzūr **cümleten** firār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 1). [cümleten,]

cümlevār-ı kubbe-i hadrā: yeşil kubbenin tamamı gibi. (Kubbe-i hadrādan biri, Konya'daki büyük tasavvuf âlimi Hz. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin türbesi üzerindeki kubbe;

diğeri ise Medine'de bulunan Hz. Muhammed'in kabır-i şerîfinin üzerindeki yeşil kubbedir.).

Müşārün bi'l-benân-ı hükmi olsaydı degildir meh / Bütün peyk şakk olurdu **cümlevār-ı kubb-i haḍrā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 45). [cümlevār-ı kubb-i haḍrā,]

cünbiş-i mest ü veleh-i Nakş-bend: Nakşibendî'nin hayrette bırakan ve kendinden geçiren oyunu, eğlencesi.

'Akl-ı Felâṭūn'ı eder hıyre-mend / **Cünbiş-i mest ü veleh-i Nakş-bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 5). [cünbiş-i mest ü veleh-i Nakş-bend,]

cünbiş-i vîcdân: gönlün kımıldaması.

Gördüğüm demde o pür-cilve kad-i bālāsın / Ditrer endām-ı felek **cünbiş-i vîcdānımdan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 2). [cünbiş-i vîcdān,]

cünbüş ü şîve: cilve ve şevk dolu hareket.

Cünbüş ü şîvesini fikr ederek ol mähîñ / Yatmayup şubha yetince oyalandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 2). [cünbüş ü şîve,]

cünbüş-i mestāne: sarhoşçasına/kendinden geçmişçesine yapılan eğlence.

Zihni 'abeş görme sen **cünbüş-i mestāneyi** / 'Aşıkına etdirür cezbe-i Rahmān rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 7). [cünbüş-i mestāne,]

cünd-i tuğyān-ı havātır: coşkun düşüncelerin ordusu.

Cünd-i tuğyān-ı havātır oldu müstevlî dile / El-'acel ey leşker-i sultān-ı himmet el-'acel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 5). [cünd-i tuğyān-ı havātır,]

cünün: delilik. II âşıklık.

Südāgerān-ı zülḥ **cünün** mülküne gider / Bār-ı metā'-ı 'aqlı çeker hep kaṭār kaṭār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 2). [cünün,]

cünün kıl-: delirtmek.

Büsbütün 'aşıkı yarım bakışın **kıldı cünün** / Biri uşlanmadı ey pür-fitenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 2). [cünün kıl-,]

cür'a: bir yudum, bir damla.

Maḥv eder bir **cur'ası** maḥmûri-i şad-sāleyi / Neş'e-yi cām-ı beḳā la'l-i zülāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 2). [cur'ası, -sı]

Zihniyā dil-teşnedir bir **cür'āya** encām-ı kār / Her ki söyler kâse-i ser-şāre olmam āşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 5). [cür'āya, -ya]

Hiddet-i şahbā-yı ṭab'ım Zihni ta'yir eylesem / 'Ālemi ser-mest eder **cür'a** taḳṭir eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 11). [cür'a,]

cür'a-i cām-ı leb: (sevgilinin) dudağının kadehinden akan bir damla.

Teşneye işrāb-ı şevkiñ Hızr'ın ābından lezîz / **Cür'a-i cām-ı lebiñ** cennet

şarābından lezīz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 1). [cür'a-i cām-ı leb,]

cür'asın iç-: bir yudumunu içmek.

Cür'asın içse olur aşüfte-dil / Zâhid-i
hatır-şiken-i rüzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 10). [cür'asın iç-,]

cürm: suç, günah, kabahat.

Mukırrım **cürm** hep nefis-i denâ'et-
perverimendir / Dirîğ-i lutf yoksa
şāniña lâıyık degil hākkā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 54). [cürm,]

Cemî'-i ümmetiñ cürm ü günāhı etse
cem'ıyyet / Benim **cürmüm** yine ğālib
gelir şad āh ü vā-veylā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 57). [cürmüm, -
üm]

Mü'min-i şādık muhibb-i ehl-i beyte her
zamān / Farzdır **cürmiyle** yād etmek
Yezîd-i azlemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 14). [cürmiyle, -(y)le]

cürm ü günāh: suç ve günah.

Cemî'-i ümmetiñ **cürm ü günāhı** etse
cem'ıyyet / Benim cürmüm yine ğālib
gelir şad āh ü vā-veylā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 57). [cürm ü
günāh,]

cürm ü kabāhat hep bendedir: bütün
suç ve günahın aşığıñ kendisinde
olduğunu belirtmek.

'Afv eyle emān **bendedir hep cürm ü
kabāhat** / Bā-lutf u 'ināyet (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 8). [cürm ü
kabāhat hep bendedir,]

cürm ü kuşūr ile: günah ve eksiklikle.

Ammā bu rütbe **cürm ü kuşūr ile** āh kim
/ Dergāh-ı Hākk'a yalvaracak bende yüz
mı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
Beyit 9). [cürm ü kuşūr ile,]

cürm-i dīgerdir: başka (bir) günahdır,
suçtur.

Cürm-i dīgerdir ümîd-i himmet etmek
ğayrdan / Sensin ancak melce-i erbāb-ı
cürm-i bî-şümār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 47). [cürm-i dīgerdir,]

cüş et: coşmak, kabarmak (gözyaşının
çok fazla akması bağlamında).

Yeter ey Yūsuf-ı Mısr-ı melāhāt bunca
dem hasret / Sırışkim Nılves **cüş etdi**
cüyān oldu besdir bes (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 94, Beyit 3). [cüş etdi, -di
]

Giryem **ederse cüş** tahassürle nā-gehān /
Mānend-i Nıl hūn-ı sırışkim revān olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 5).
[cüş ed(t)-,]

cüş u hurüş eyle-: coşup taşmak
(gözyaşının çok fazla olması
bağlamında).

Māh-ı mātemdir figāniñ hıyre kılsun
'ālemi / **Eylesin cüş u hurüş** deryā gibi
çeşmiñ nemi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 1). [cüş u hurüş eyle-,]

cüş u hurüş eyle-: coşup taşmak.

Mısr-ı hūbîde görüp ol Yūsuf-ı gül-
çehreyi / Dem-be-dem **cüş u hurüş eyler**
gönülden Nıl-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 119, Beyit 4). [cüş u hurüş eyle-,]

cüşa gel-: coşmak, galeyana gelmek.

Başdan aşurma Zihni yeter mevc-i hayreti / Artar dedikçe **cūşa gelir** mā-cerā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 5). [*cūşa gel-*,]

cūşîş-i lutf: cömertliğin coşkusu.

Cūşîş-i lutfundan ede iğtinām / Neşve-nümā-yı çemen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 43). [*cūşîş-i lutfundan*,]

cūşîş-i seyl-ābe-i girye: gözyaşı selinin coşması.

Gayr ile verdikçe ol gonca dehānım fem feme / Çok mı dönse **cūşîş-i seyl-ābe-i giryem** yeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 1). [*cūşîş-i seyl-ābe-i girye*,]

cüst ü cüy-ı genc-i kārūn eyle-: Karun'un hazinesini araştırıp soruşturmak (Karun, Hz. Musa döneminde çok zengin fakat acımasız ve cimri olan ve sonunda Hz. Musa'nın duasıyla helak olan kişidir.).

Zer ü sîme şu denlü olmış ebnā-yı zamān mecbūr / Zemīnden **cüst ü cüy-ı genc-i Kārūn** eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 2). [*cüst ü cüy-ı genc-i kārūn eyle-*,]

cüst-cü-yı güher-i ma'rifet: bilgi cevherini araştırma.

Cüst-cü-yı güher-i ma'rifeti hāk ederek / Zihniyā baħr-ı fenā ға'rina cān atmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 5). [*cüst-cü-yı güher-i ma'rifet*,]

cüvān-ı taze-ter: yeni yetişmiş genç sevgili.

Büt-i cādū-nazar efsūnger ü 'ayyār-ı dil-bersiñ / **Cüvān-ı taze-ter** sīmīn-ber bir şīve-perversiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 1). [*cüvān-ı taze-ter*,]

cüvānım: genç, taze. II yaşı küçük (sevgili).

Ol hilāl-ebrū **cüvānım** māh-tāb olsun da gör / Meclis-ārā-yı şeb-i vuşlat-me'āb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 1). [*cüvānım*,]

cüvān ol-: aramak.

Yeter ey Yūsuf-ı Mısr-ı melāhāt bunca dem hasret / Sirişkim Nılveş cūş etdi **cüvān oldu** besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 3). [*cüvān ol-*,]

cüy-bār: ırmak, nehir, akarsu. II gözyaşları.

Servi-i raķş-āveriñ pāyine yüzler sürmege / Gūşe gūşe gülşene oldu revāne **cüy-bār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 16). [*cüy-bār*,]

cüy-bār-ı ārzū: dilek, istek ırmağı.

Dāmen-i şahrā-yı dilden **cüy-bār-ı ārzū** / Kūyuña ey kāmēt-i bālā gider hālā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 4). [*cüy-bār-ı ārzū*,]

cüy-bār-ı eşkimi: gözyaşı ırmağı.

Ne denlü eyledimse **cüy-bār-ı eşkimi** rīzān / Bu kiştzār-ı devrān vermedi bir sebze-i āmāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 2). [*cüy-bār-ı eşkimi*,]

cü-yı çeşmesār: çeşmesi çok olan yerin

suyu. (Dökülen gözyaşının çokluğunu ifade etmek için kullanılmıştır.)

Bārān mişālî dökdi gözüm eşk-i hasreti / Her bir müjemden oldı revān **cū-yı çeşmesār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 5). [cū-yı çeşmesār,]

cū-yı eşk: gözyaşı ırmağı (Şairin Hz. Hüseyin'in şehit edilmesinden ötürü çokça gözyaşı dökmesi).

Çünkü girdik ey dil-i şūrîde mäh-ı māteme / Öyle ağla **cū-yı eşkiñle** cihān dönsün yeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 1). [cū-yı eşk,]

cū-yı ikrām: ihsan nehri.

Būy-ı in'āmına āşufte dimāğ-ı 'ālem / **Cū-yı ikrāmına** dil-teşne kerīmān-ı zamān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 22). [cū-yı ikrām,]

cū-yı revān: akarsu, ırmak, nehir.

Bāğbān **cū-yı revān** bād-ı vezān şebnemde / Cümle kan 'ağlamada hasret ile her demde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 4). [cū-yı revān,]

cū-yı şevk: arzu ırmağı.

Cū-yı şevkuñla tarāvet buldı bāğ-ı ihtirā' / Ey fezā-yı gülsitān-ı 'Adn ile ravzañ meşā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 2). [cū-yı şevk,]

cū-yı temeyyül: bir yöne doğru yönelen nehir. II aşk bahçesine doğru akan gözyaşı.

Tehī zann etme seyl-āb-ı sirişkim ey kad-i dil-cū / Revān olmuş maḥabbet bāğına

cū-yı temeyyüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 3). [cū-yı temeyyüldür,]

cüyüş-ı bî-hazer: çekinmeyen, korkmayan askerler.

Ḥavf eder benden **cüyüş-ı bî-hazer** āl-ı felek / Tîğ-ı āhım elde bir şemşîr-i Rüstem'dir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 5). [cüyüş-ı bî-hazer, -ı]

cüyüş-ı nefis: nefsin askerleri.

Lāyık mıdır ki tahtgehi rūḥ-ı a'zamıñ / Olsun **cüyüş-ı nefis** ile pā-māl ü ḥāksār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 13). [cüyüş-ı nefis,]

Ç

çāh-ı zulmetde kal-: karanlık kuyuda kalmak.

Çāh-ı zulmetde dil-i zāhid-i ḥod-bīn **kalır** / Rinde ḥūrşîd-i şafā cāmdan işrāk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 5). [çāh-ı zulmetde kal-,]

çāk çāk et-: paramparça etmek.

Nev-cüvānım tîğ-ı nāzıñ **çāk çāk etse** beni / Neş'e-i 'aşkıñ cihānda pîr ü pāk etse beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 4). [çāk çāk et-,]

çāk ed(t)-: yırtmak, parçalamak.

Çāk eder güller girībānın şehirde bāğda / Gālîba ruḥsāre-i cānānım anda yād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 3). [çāk ed(t)-,]

Hâzır ol alma yeter âh-ı derûn-ı ‘âşıkân /
Çāk eder fûlâdını çarhıñ hadeng-i
sahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91,
Beyit 4). [çāk ed(t)-,]

çāk kıl-: yırtmak, yarmak. II yaralamak.

Tîgî şad **çāk kılur** cevşen-i çarhı ammâ /
Seng-i hârâyı eder nuṭṭ-ı latîfî nermîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 16). [çāk kıl-,]

çākerā: ey kul!

Dāverā hayrû’l-verā sultān-ı qudsî
çākerā / Ey ki luṭfuñ sāye-baḥşā-yı şıgār
ü hem kibār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 44). [çākerā,]

çāker-i hāk-ı der-i vālā-yı şāh-ı
Mevlevî: Hz. Mevlana’nın yüce
kapısındaki toprağının kölesi.

Bende eyler mülk-i ma’nâda cihānı
kendine / **Çāker-i hāk-ı der-i vālā-yı**
şāh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 202, Beyit 2). [çāker-i hāk-ı der-i
vālā-yı şāh-ı Mevlevî,]

çāker-i kemîne: aciz, zavallı kul.

Her demde Hayy ü Kādir kılsun ‘atā-yı
vāfir / Tursun derinde hâzır şād **çāker-i**
kemîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 7,
Beyit 5). [çāker-i kemîne,]

çal-: (kılıç) vurmak.

Çaldılar şemşîr-i kîn gerdân-ı nūr-
eşânına / Busegâh-ı qudsiyân iken
mübârek maḥdemî (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 10). [çaldılar, -dı, -lar]

çalın-: çalınmak (bir mûsîki aleti
bağlamında); sesi duyulmak.

Ṭoludur ‘âlem-i bālāya dem-i satvet-i
şeyḥ / Ser-i bāmında sipihriñ **çalınır**
nevbet-i şeyḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 2, Beyit 2). [çalınır, -ır]

çalış-: bir şeyin olması, yapılması, elde
edilmesi için gereken gayreti göstermek,
çaba sarfetmek.

Hakīmāne **çalış** luṭf eyle nûş et ‘âlemiñ
nîşin / Dimāğın şekker-âlūd eyle cümle
bây u dervîşin (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 4). [çalış,]

çalkan-: çalkalanmak. II yerinde
durmamak.

Nigāh-ı intizārım **çalkanır** bir fülkdür
gūyâ / Sırışkim mevc-i tûfân-hîz bir
deryâ-yı a’zamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 71, Beyit 4). [çalkanır,]

çap-: akın etmek.

Olmasa reh-güzer-i Ka’be-i vaşlıñ
çaparız / O maḥall-i şerefe cümleden
evvel çaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
87, Beyit 1). [çaparız, -ar, ız]

Olmasa reh-güzer-i Ka’be-i vaşlıñ
çaparız / O maḥall-i şerefe cümleden
evvel **çaparız** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 87, Beyit 1). [çaparız, -ar, -ız]

çār: dört.

Anı Hāk **çār** sinde kıldı ‘izz ü nâz ile
da’vet / Cinân ü hūr u ğilmân cedîdâ
eyledi tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a
16, Beyit 19). [çār,]

çāre: *bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu.*

Bulundu var mı **çāre** Zihniyā serde kalenderlik / Ki yoksa her olur olmaz kese teba'iyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5). [çāre,]

Baş egip hüsni-rızā vermekden özge **çāre** yok / Her ne kim hükm eyler ol sultân-ı iklîm-i kaçā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 10). [çāre,]

çāre: çare, deva.

Çāresinden zū-fünûn-ı 'ālemi bîzār eder / Derd-i bî-dermān kim 'uşşāk-ı medhûşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 3). [çāresinden,]

çār-eburū-yı zālîm: ayva tüyleri yeni çıkmış zalim sevgili.

Bî-mürüvvetdir o **çār-eburū-yı zālîm** diñlemez / Eyleme se-gāh hîç āh-ı nağam-perdāza 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 7). [çār-eburū-yı zālîm,]

çāre-resān: çare ulaştıran, deva yetiştiren.

Kalbimiñ rābıtası vird-i zebānım sensin / Yine derd-i dilime **çāre-resānım** sensin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 5). [çāre-resān,]

çāresiz kal- [D]: çıkar yol bulamamak.

Meded ey muntafî-i nār-ı hicrān vuşlat-ı cinān / Emānsız **çāresiz kaldım** emān hengām-ı gayretidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 5). [çāresiz kal-,]

Çāresiz kalsa biri kuruda yā deryāda / İstiğāşe edicek lā-büd erer imdāda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 17). [çāresiz kal-,]

çār-gāh: çargāh, Türk müziğinde do perdesinin adı ve bu perdede karar kılan makam.

Gördi muṭrib gālibā ol dil-ber-i ḥaṭṭ-āveri / **Çār-gāhı** eyliyor her demde hoş āvāze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 8). [çār-gāhı,]

çarh: felek, gökyüzü. II dünya.

Sen gibi bir māhir ü eşheb-süvār-ı nāz ola / Pehlevāne **çarh** olur elbetde pāmālîñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 4). [çarh,]

Ne 'alādır ki kıyās eyle gönül mertebesi / **Çarhı** etmez 'atebe dā'ire-i kevkebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 1). [çarhı, -ı]

çarh: felek, talih.

Bir şüküh-ı faḫr luṭf etmiş cenāb-ı Hāk bize / **Çarha** tāḫat yok çeke bār-ı girān-ı raḫtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 2). [çarha, -a]

Çekdiğiñ **çarhıñ** yeter evzā'-ı nā-bercāsını / Ba'd-ez-în ey 'āşık-ı şūrîde cām-ı bāde çek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 2). [çarhıñ, -ıñ]

Fürüg-ı ārizından dūr kıldı **çarh** ol māhıñ / Şeb-i firḫatde bezm-i cān ü dil deycürdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 4). [çarh,]

Revā mıdır ki hūn-ālūd ola sıbt-ı Resūl'ullāh / Nedir bu kec-edā ey **çarh**

ne devr-i nā-becādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11). [çarh,]

Dest-i bî-dād-ı felekden düşmedi tîğ-i cefâ / Hûn-ı nâ-hağ dökmedir kârı bu **çarhun** dâ'imâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 18, Beyit 1). [çarhun, -un]

çarh: felek, âlem, dünya.

Eylese fermân şeh-i Nakş-bend / **Çarhı** eder pür-sipeh-i Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 1). [çarhı, -ı]

Ol şehiñ seyrinde bir cevlangēh ednâ zemîn / Bārgāh-ı 'izzetinde **çarh** bir köhne hîyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 17). [çarh,]

Çarha gencîne degil dâ'ire-i devlet-i şeyh / 'Arifân cān ile teslīm edip 'izz ü cāhiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 3). [çarha, -a]

Nazar-ı dîde-i a'dāları eyler şad şak / **Çarha** tağyîr verir hāl-i derūnum muṭlaḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 4). [çarha, -a]

çarh u baht: baht ve talih.

Bilmem bu **çarh u bahta** nice infî'āl edem / Düşman çoğaldı kağısıyla bir cidāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 1). [çarh u baht,]

çarh-evreng: feleğin tahtı.

Şeh-i bî-deng ü pür-ceng dil-rübāyāna peşeng dil seng / Kamer-reng **çarh-evreng** mihr-i ṭal'at-zāya benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 7). [çarh-evreng,]

çarh-ı bed-sîret: kötü yaratılışlı baht, talih.

'Âkıl olsam da yine mir'ât-ı çeşm-i 'âleme / Gösterür dîvāne-şüret **çarh-ı bed-sîret** beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 3). [çarh-ı bed-sîret,]

çarh-ı berîn: arş-ı a'la. Göğün en yüksek tabakası.

Yıkılır **çarh-ı berîn** zelzele-i āhım ile / Ğark olur rûy-ı zemîn eşk-i firāvānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 3). [çarh-ı berîn,]

çarh-ı bî-iz'ân: anlayışsız felek.

Ne deñlü reşk edip püşt etse kıdrim **çarh-ı bî-iz'ân** / O nâ-dān ü deniyyü'l-himmete 'arz-ı niyāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4). [çarh-ı bî-iz'ân,]

çarh-ı bî-vefā: vefasız felek, kader.

Bu **çarh-ı bî-vefādan** olmadı zî-ḥaşmet ü iclāl / Yeg andan olması keçkül-be-dest ü hırka-püş abdāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 1). [çarh-ı bî-vefā,]

çarh-ı çārümîn: dördüncü felek.

Ser-fürûlar eyleyip dergāh-ı 'ālî-cāhına / Kıldı Rūḥu'llāh **çarh-ı çārümîn** üzre qarār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 30). [çarh-ı çārümîn,]

çarh-ı çep-endāz: hilekâr felek.

Zihniyā çünki muḥālif gerdişin bildiñ ise / Etme ḥālîñ toğrısı ol **çarh-ı çep-endāza**

‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 9). [çarh-ı çep-endâz,]

çarh-ı dil-i sengin: taş kalpli felek.

Dil-i pür-sahtı nerm olmaz bu deñlü giryemendâna / Ne şefkatsiz mürüvvetsizdir ol **çarh-ı dil-i sengin** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 12). [çarh-ı dil-i sengin,]

çarh-ı ğaddâr: merhametsiz ve zalim felek.

Kıyâm-ı haşre dek şimden gerü bu **çarh-ı ğaddârîñ** / Sezâdır sînesi olsun nişân-ı nâvek-i nefrîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 15). [çarh-ı ğaddâr,]

çarh-ı ğam-efzâ: gam dolu felek.

Yine bir gonca-i bâğ-ı vücûdı **çarh-ı ğam-efzâ** / Perîşân etdi dest-i mevt ile rahm etmeyip aślâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 1). [çarh-ı ğam-efzâ,]

çarh-ı hîle-bâz: hilekâr felek.

Ne fakra ne ğınāya t̄alib oldum mülk-i fânide / Bu üslûb ile ancak **çarh-ı hîle-bâzı** aldatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 5). [çarh-ı hîle-bâz,]

çarh-ı hüsn: güzellik göğü.

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rû Zihniyâ / Yoksa **çarh-ı hüsn** hep bir âh ile ber-bâd olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5). [çarh-ı hüsn,]

çarh-ı ma‘müre-i cân ü dil: gönül ve canı imar eden felek.

Çarh-ı ma‘müre-i cân ü dilimiz kıldı harâb / Lâyık-ı himmet-i mi‘mâr ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 6). [çarh-ı ma‘müre-i cân ü dil,]

çarh-ı mînâ-fâm: mavi gökyüzü.

Şem‘a-i dehlîz ü bâb-ı re‘fetidir mâh-tâb / **Çarh-ı mînâ-fâmdır** ol şem‘a bir sîmîn fenâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 28). [çarh-ı mînâ-fâm,]

çarh-ı nâ-hem-vâr: çarpık, uygunsuz felek; kötü talih.

Vefâ kılmaz ne bây ü ne gedāya **çarh-ı nâ-hem-vâr** / Şaķın dil-beste olma hubb-ı-câh ü māl-ı dünyāya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 6). [çarh-ı nâ-hem-vâr,]

çarh-ı nihād: yaratılışın bahtı.

Rabṭ olup birbirine cūd u himem u luṭf u kerem / Parladi **çarh-ı nihādında** çü ‘aķd-i pervîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 13). [çarh-ı nihād,]

çarh-ı nüḥ-kıḇāb: dokuz kubbeli felek. (Batlamyus'tan gelen eski astronomi anlayışına göre felek dünyayı çevreleyen iç içe dokuz kubbeden meydana gelmiştir, aynı zamanda yedi kat olarak da tasavvur edilir. İslam Ansiklopedisi, cilt:12; sayfa: 306).

Cilve-i ḳaddiñ temāşâ etdiği demden beri / Oldı bî-ārām-ı şevķından bu **çarh-ı nüḥ-kıḇāb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 2). [çarh-ı nüḥ-kıḇāb,]

çarh-ı şer‘: İslam şeriatı zamanı.

Çarh-ı şer' üzre bu tārīḥ-i feraḥ-efzāda /
 Kıldı menşüre-i nev-meh gibi ibrāz-ı
 makām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
 Beyit 32). [çarh-ı şer',]

çarh-ı sersem: akılsız, budala felek.

Seyle versin rūy-ı dünyāyı sirişkiñ ser-
 be-ser / Bād-ı āhıñ tār-mār etsin bu **çarh-ı**
sersemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8,
 Beyit 2). [çarh-ı sersem,]

çarhıñ fülâdı: feleğin zinciri.

Hâzır ol alma yeter āh-ı derūn-ı 'aşıkān /
 Çāk eder **fülâdını çarhıñ** ḥadeng-i
 sahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91,
 Beyit 4). [çarhıñ fülâdı,]

çār-pāy-ı bī-mehār: yuları olmayan
 dört ayaklı hayvan; deve.

Her ki kayd-ı bend-i ḥubbuñdan olur
 āzāde-ser / Tā'n eder aḥvāline hep **çār-**
pāy-ı bī-mehār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kaside 2, Beyit 50). [çār-pāy-ı bī-mehār,
]

çarpıl-: tutulmak, âşık olmak,
 çekiciliğine kapılmak, etkilenmek.

Göñül **çarpıldı** tā ki bir nigāh-ı çeşm-i
 fettāna / Hemān āhū-yı vaḥşīler gibi
 düşdüm beyābāna (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 177, Beyit 1). [çarpıldı, -dı]

çār-sū-yı 'aşk: aşk pazarı.

Çār-sū-yı 'aşkı naḳd-ı cān ile seyr
 eyledim / Yok metā'ımdan bir özge käle-
 i şāhib-revāc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 30, Beyit 2). [çār-sū-yı 'aşk,]

çāşîni-i la'l-i leb: kırmızı dudağın
 lezzeti, tadı. (çāşnî sözcüğü vezin gereği
 "çāşîni" şeklinde yazılmıştır.)

Şekerden tatlıdır **çāşîni-i la'l-i lebiñ**
 cānā / Hele şıgmaz dehāna zevḳ-i būs-ı
 ḡabḡabıñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 4, Beyit 1). [çāşîni-i la'l-i leb,]

çat-: kaşı, yüzü sertlik, öfke bildiren bir
 duruma sokmak.

Ham-ḳad oldum deyü yalvarı niyāz
 eyleyerek / O kaşı yāya bu takrīb ile bir
çatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 68, Beyit 3). [çatmalıdır, -malı, -dır]

Çatma ebrūsı degil ḳurmuş o Ḥallāk-ı
 'azīm / İki gözü üzere 'aşḳda bir cisr-i
 ḳavīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
 Beyit 1). [çatma, -ma]

çat-: bir şeyi birbirine çaprazlama
 dolamak.

Bu şeb şardım miyān-ı yāre iki destimi
 yatdım / Serāy-ı vaşl-ı dil-ābāda
 muḥkem bir kemer **çatdım** (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 151, Beyit 1). [çatdım, -dı,
 -m]

çek-: bir kimseyi kendine doğru çekmek,
 bağlamak.

Ḳayd ü bend eyledi zincīr-i cünūna
 muḥkem / Nice biñ şīr-dili **çekti** o zülf-i
 ḳullāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
 Beyit 2). [çekti, -ti]

Niçe biñ şīr-i dili **çekdi** muḳayyed eyledi
 / Bend-i zincīr-i maḥabbet zülf-i
 ḳullābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 44, Beyit 4). [çekdi, -di]

çek-: bir yere sürmek, sürüp götürmek.
II güç durumlara dayanmak, katlanmak.

Bir şükûh-ı fakr lutf etmiş cenâb-ı Hâk
bize / Çarha tâkat yok **çeke** bār-ı girân-ı
rahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91,
Beyit 2). [çeke, -e]

çek-: katlanmak, dayanmak, tahammül
etmek.

Ben garîbe olmasa zevk-i şafâ-yı
vuşlatıñ / **Çekmezem** bir dem gam-ı
gurbet harâm olsun baña (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 3, Beyit 4). [çekmezem, -
mez, -em]

Maḥabbetle gam-ı hicrân-ı yâri
çekmedir erlik / Eder vuşlatda herkes
Zihniyâ mihr ü vefâdan hâz (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 111, Beyit 5). [çekmedir, -
me, -dir]

Rûze-i hicrânını biñ gamla ben **çekdim**
yine / Gayr ile ol meh neşât-ı meclis-i 'îd
eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197,
Beyit 5). [çekdim, -di, -m]

Ḥayme-i iḥsânın eden ilticâ / Bir dahı
çekmez minen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 35). [çekmez, -
mez]

çek-: (bir kimse veya bir şey yüzünden)
devamlı üzüntü ve sıkıntı içinde
bulunmak, sıkıntı çekmek.

Çekdiğiñ çarhıñ yeter evzâ'-ı nâ-
bercâsını / Ba'd-ez-în ey 'âşık-ı şūrîde
câm-ı bâde çek (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 122, Beyit 2). [çekdiğiñ, -di, -giñ]

Nedir bî-hûde sende ey dil-i şūrîde bu
gavgâ / Yeter dest-i felekden **çekdiğiñ**
evzâ'-ı nâ-ber-câ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 1). [çekdiğiñ, -di, -giñ]

çek-: pişmanlık ve ümitsizlik duygusunu
yaşamamak.

Şarâb-ı şevkiñ ile mestdir gönülçünkim /
Şabâh-ı haşrde **çekmez** humâr-ı ye's ü
nedem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145,
Beyit 5). [çekmez, -mez]

çek-: (içki, şarap) içmek, yudumlamak.

Çekdiğiñ çarhıñ yeter evzâ'-ı nâ-
bercâsını / Ba'd-ez-în ey 'âşık-ı şūrîde
câm-ı bâde **çek** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 122, Beyit 2). [çek,]

Çekemez bir dem eder seng-i taḥassüdle
şikest / Bezm-i devrinde kim alsa eline
bir tolu câm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
12, Beyit 2). [çekemez, -emez]

çek-: yollamak.

Zür ile aldı boğazı **çekdi** bir tâbûrı ceng
/ Mülk-i fesden sevk olup ceyş-i
yamandır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 128, Beyit 4). [çekdi, -di]

çek-: (gözleri sürme ile) boyamak.

Çekdiler dîdeye kuhlâsâ gubâr-ı râhıñ /
Nücebâ vü nuḳabâ bendesidir ol şâhıñ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 4).
[çekdiler, -di, -ler]

çek-: yazmak.

Rûz ü şeb îfâ-yı şükr et kim Cenâb-ı
Kibriyâ / **Çekdiği** dem defter-i iḥsânına
kilk-i raḳam (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 5). [çekdiği, -di, -gi]

çekdiği belâ: çekilen dert ve sıkıntılar;
dert ve sıkıntıya maruz kalmak.

Kendi cezā-yı fî'lidir hep **çekdiği belā** /
Yokdur mahalli kār-ı Hudā'da
bahāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
130, Beyit 2). [*çekdiği belā*,]

çekil-: yükselmek.

Dergeh-i şāhib-i vakt üzre yüzüñ sür Zihnî /
Çekil ol mihr-i cihān-tāba mişāl-i zerrāt
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 5). [*çekil*,]

Çekil o mihr-i cihān-tāba zerreveş ey dil /
Felekde cilve eder şevk ile şems ü kamer
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 3). [*çekil*,]

Çekil 'Ankā gibi ser-kulle-i istignāya /
Gördiğñ cîfeye indirme mişāl-ı kerkes (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 4). [*çekil*,]

Çekilür 'arş-ı berindir 'alem-i şöhet-i şeyh /
Mefharet pâyını tā sidreye qor rütbet-i şeyh
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 1). [*çekilür*, -ür]

çekilmez yay: (ok atmak üzere yayı
germek) gerilmez yay. II tahammül
edilmeyen sevgili.

Ham eder qaddin **çekilmez yaydır** eñ
toğrısı / Kimse mecbür olmasın anıñ
kemān ebrūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 174, Beyit 4). [*çekilmez yay*,]

çemen: otlarla örtülü yer; ağaç ve çiçeği
olan çayır, yeşillik. II gezinti, seyir yeri;
meclis.

Ne lāzım bir dahı hasret-keş-i zevk-i
cinān olmak / **Çemen** huld-ı berin ü yār
hūrî bāde kevşerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 53, Beyit 4). [*çemen*,]

çemen-i rüzgār: devrin çimenliği.

Şeb-nem-i feyzinden alur her seher / Tāb
u tarāvet **çemen-i rüzgār** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 19). [*çemen-i
rüzgār*,]

çemenzār-ı 'ālem: dünya gül bahçesi.

Āhim vezīde olsa **çemenzār-ı 'āleme** /
Evvel bahārda bāğ-ı cihān hep hāzān olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 3). [*çemenzār-ı 'ālem*,]

çeng ü çeğāne: kanuna benzer, dik
tutularak çalınır bir çeşit saz ve çalpara
(çebi tefciği).

Āvāz ile temcīdi okudukça mü'ezzīn /
Biz hem kılalım **çeng ü çeğāneyle** terāne
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 6). [*çeng ü çeğāne*,]

çeng ü nāhīd: çeng ve zühre.

Āh ü nāle hūn-ı dil besdir berāy-ı zevk-ı
'ayş / 'Āşıkā ne **çeng ü nāhīd** ü ne cām-
ı Cem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
121, Beyit 6). [*çeng ü nāhīd*,]

çerāğ: mum, kandil. II sevgili.

Çerāğa nūr-ı şöhet sūziş-i pervāneden
gelmiş / Bilinmez 'andelībe yanmadan
pervā neden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 103, Beyit 1). [*çerāğa*, -a]

çerāğ: mum, kandil, ışık (kandil/mum-
yara benzerliği).

Cigerde zaḥm-ı ğamıñ şanma dāğdır
cānā / O bezm-i zevk-i dilimde **çerāğdır**

cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 1). [*çerāğdır, -dır*]

çerāğ yak-: kandil yakmak (yaraların kandile benzetilmesi bağlamında).

Küşe-i firkatde dāğ-ı sîneden **yağdım çerāğ** / Nūr-ı meh-tāb ü fūrūğ-ı şem‘den kıldım ferāğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 1). [*çerāğ yağdım,*]

çerāğ-ı baht: talih mumu.

Temāşā eyle ber-vefk-i emel envār-ı ruhsārın / **Çerāğ-ı bahtuñ** oldu pek fūrūzān dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 2). [*çerāğ-ı baht,*]

çerāğ-ı hānedāngāh-ı ‘Aliyyü’l-Mürtezā: Hz. Ali (a.s.) hanedanının mumu/ışığı.

Söyünmez nürdur hîç bād-ı bî-dād-ı Havāricden / **Çerāğ-ı hānedāngāh-ı ‘Aliyyü’l-Mürtezā’dır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 19). [*çerāğ-ı hānedāngāh-ı ‘Aliyyü’l-Mürtezā,*]

çerāğ-ı meykede: meyhanenin mumu, ışığı. II sevgili.

Kızarmış hūna dönmüş **çerāğ-ı meykede** çeşmiñ / Cilā vermiş ruhuñ atlas gibi zevk-i şarāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 3). [*çerāğ-ı meykede,*]

çerāğ-ı şem‘dān: mumluğun fitili.

Şeh-per-i Cibrîl aña sūzān olur pervāneves / Meclis-i hāşşîñ **çerāğ-ı şem‘dānıdır** gönül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 2). [*çerāğ-ı şem‘dān,*]

çerāğ-ı sūz-ı ‘aşk: aşk ateşinin alevi.

Çerāğ-ı sūz-ı ‘aşk etdi beni bir lāle-ḥad şimdi / Qabûl eyler mi dāğ-ı sîne vü bağrım ‘aded şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 1). [*çerāğ-ı sūz-ı ‘aşk,*]

cerh: felek, gökyüzü, sema.

Ser-be-ser gerd-i cefā-yı gārağ-ı müfterîyān / **Çerh** tedbîrini tutmuş idi çün ebr-i zālām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 15). [*çerh,*]

çeşm: göz, dide, ayn.

Güşe-i firkatde her şeb ḥasret-i la‘liñ ile / **Çeşm** bir cām-ı leb-ā-leb hūn-ı dil müldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 2). [*çeşm,*]

Nūr-ı ‘irfānı şaķın verme sebük-mağzāna / **Çeşmi** a‘mālara der-kār ola mı pertev-i yūh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 4). [*çeşmi, -i,*]

Münkir-i gülzār-ı füyüzātınıñ / **Çeşmine** batmış diken-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 36). [*çeşmine, -i, -(n)e*]

Māh-ı mātemdir figānıñ hıyre kılsun ‘ālemi / Eylesin cūş u ḥurūş deryā gibi **çeşmiñ** nemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 1). [*çeşmiñ, -iñ*]

Niçe nem görmeyen **çeşmi** bu ḥasret eyledi giryān / Niçe gam görmeyen gönli bu ḥasret eyledi gamgîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 14). [*çeşmi, -i*]

çeşm: göz, ayn, dide (sevgilinin gözü).

Nigāh-ı rahmda etmez kuşūr ağıyāra / Hemān ki Zihni’ye **çeşmiñ** gāzabla tīg

çeker (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 5). [çeşmiñ, -iñ]

Çeşmi şāyed nigeḥ-i raḥm ede efgānımıza / Līk ol ḡamze-i cellādına şefkat gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 3). [çeşmi, -i]

Melek-hū **çeşm** āhū kavṣ ebrū nazrası cādū / Kime yā hū desem bu tarz ile āyā berābersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6). [çeşm,]

Fitne **çeşmiñ** kim eder efsūn efsūn üstüne / Bir nigeḥle cezb olur meftūn meftūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 1). [çeşmiñ, -iñ]

Yāver olmuş fitnede müjgān ü ebrū **çeşmiñe** / Kimde vardır tākāt-i nezzāre cādū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 1). [çeşmiñe, -iñ, -e]

Meclis-i rindān olur maḥrūm-ı zevk-i nīm-şeb / Gelmecin aḥşāmdan ey māḥ uyḡu **çeşmiñe** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 2). [çeşmiñe, -iñ, -e]

Sāye-i sūnbülde bir şeh-bāzdır şankim yatar / Serpilip düşdükçe ḡāḥ zūlf-i semen-bū **çeşmiñe** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 3). [çeşmiñe, -iñ, -e]

çeşm: göz, dide (âşıḡın gözü bağlamında).

Ḡamīñla **çeşmi** pūr-hūn ḡalbi maḥzūn Zihni-i meftūn / Anı ey cevri efsūn etmediñ memnūn n'eylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [çeşmi, -i]

Çeşmim ne dem ki girye ile hūn-feşān olur / Sīnem hezār derd ü ḡama ḡülsitān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 1). [çeşmim, -im]

çeşmān: gözler.

Geh cefā-yı hicr ile ḡāḥī neşāt-ı vaşl ile / Giryeden olmak ne mümkündür ki **çeşmānım** ḡalāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 4). [çeşmānım, -ım]

çeşmesār-ı cūdına: cömertlik çeşmesi.

Keff-i destiñ kāse-i deryūze et ol şāḥa kim / **Çeşmesār-ı cūdına** bir ḡatredir heft-biḡār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 23). [çeşmesār-ı cūdına,]

çeşmesār-ı selsebīl-i 'Adn: cennetteki selsebil pınarının çok olduğu yer.

Çeşmesār-ı selsebīl-i 'Adn'e olmaz teşne-leb / Nūş eden bezm-i vişālinden şarāb-ı ḡoş-ḡüvār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 33). [çeşmesār-ı selsebīl-i 'Adn,]

çeşm-i āfet: belalı, tehlikeli göz. II sevgili.

Halk-ı 'ālem bilmeyip ol **çeşm-i āfet** n'olduḡun / Zihniyā feryādımı bī-hūde ta'yīb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 6). [çeşm-i āfet,]

çeşm-i āhū: āhu (ceylan) gözler.

Żabṭ edip iḡlīm-i Rūm'ı ḡāl-i Hindūlarla sen / Mülk-i Çīn'e fitne şaldıñ **çeşm-i āhūlarla** sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 1). [çeşm-i āhū,]

çeşm-i 'ālemi rūşen kıl-: insanların gözlerini aydınlatmak. II insanları neşelendirmek, sevindirmek.

Koymadı zulmetde **rūşen kıldı çeşm-i 'ālemi** / 'Ārızından iḡtibās-ı nūr edip

meh-tâb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 3). [*çeşm-i 'âlemi rûşen kıl-,]*

çeşm-i 'alîl: kör (görmeyen) göz.

Hâk-i harîm-i yâr 'aceb tûtiyâ verir / **Çeşm-i 'alîl** rûşen eder pek cilâ verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 1). [*çeşm-i 'alîl,]*

Hâk-ı derîñ var iken **çeşm-i 'alîle** şehâ / Ârzû etmek dahı kühl-i Şifâhân gâlať (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 6). [*çeşm-i 'alîl,]*

çeşm-i 'alîl-i eşk-feşân: ağlayan, yaş döken hasta/dertli göz.

Çeşm-i 'alîl-i eşk-feşânımdan etme dūr / Gerd-i rehiñ ki sürme-i 'ayn-ı 'ayân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 38). [*çeşm-i 'alîl-i eşk-feşân,]*

çeşm-i 'âşık: âşığın gözü.

Gelmez neşât her dü cihân **çeşm-i 'âşık** / Rûz-ı mu'âyedeñle vişâliñ şebi gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 2). [*çeşm-i 'âşık,]*

çeşm-i bādām: (sevgilinin) badem gözü.

Nedir bu sendeki bî-tâblık derd-i maħabbet mi / Bugünler **çeşm-i bādāmıñ** gibi bīmāra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4). [*çeşm-i bādām,]*

çeşm-i bīmār: hasta göz. II sevgilinin baygın bakışları.

Çeşm-i bīmārıñ bu derd ile helâk etse beni / Sürme-i çeşm-i felek gerd-i

remîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 2). [*çeşm-i bīmār,]*

çeşm-i devrân: dünyanın gözü.

Etmedi tarh-ı binâ emsâlini binâ-yı çarh / Görmedi rûy-ı zemînde **çeşm-i devrân** böyle cāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 2). [*çeşm-i devrân,]*

çeşm-i felek: feleğin gözü.

Mehveşândan görmedi **çeşm-i felek** bir gün henüz / Hâtır-ı 'uşşâkı dil- h^ıâh üzre tatyîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 5). [*çeşm-i felek,]*

Bir meh-rûya dil-i zâr düşüpdür bu sene / Görmedi **çeşm-i felek** beñzer o vech-i hasene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 1). [*çeşm-i felek,]*

Sen gibi görmedi bu ana kadar **çeşm-i felek** / Bezm-i devrânda bir revnaķ-ı sadr-ı 'irfân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 34). [*çeşm-i felek,]*

çeşm-i fettân: büyüleyici ve çekici bakış.

Degil ben **çeşm-i fettânıñ** görünce lâl ü hayrânım / Anıñ yanında ey Zihnî niçe güyâlar ebkemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 7). [*çeşm-i fettân,]*

çeşm-i ğazâl: ceylan gözlü sevgili.

Oğuyup vaşfinda ol **çeşm-i ğazālıñ** bir ğazel / Zihnîyâ erbâb-ı bezmi başka hâl etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 5). [*çeşm-i ğazâl,]*

Qabûl et üns ü ülfet yüz dönüp şahrâ-yı vahşetden / Girizân olma luť et ba'd-ez-în **çeşm-i ğazālım** gel (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 135, Beyit 4). [çeşm-i gazâl,]

O bütûn **çeşm-i gazâlın** göricek ey Zihnî / Zevk ü şevk ile dile geldi yazıldı bu gazel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 5*). [çeşm-i gazâl,]

Bir tıfl-ı nev-res 'işve-dân bir nîm-nigeh **çeşm-i gazâl** / Bir sâde-fes hûb-ı zamân bir fitne-cû pür-mekr ü âl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 1*). [çeşm-i gazâl,]

çeşm-i gazâl-i cānān: sevgilinin ceylan gözleri.

Düşürür 'aşıkı şahrâlara âhû-mānend / Nigeh-i fitne durur **çeşm-i gazâl-i cānān** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 2*). [çeşm-i gazâl-i cānān,]

çeşm-i gazālî var: sevgilinin ceylana benzeyen güzel gözlerinin bulunması.

Şahrâ-neverd eyler yek nazrâda cihânı / Bir sihr-bâz-ı 'âlem **çeşm-i gazālî vardır** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 4*). [çeşm-i gazālî var,]

çeşm-i giryemende: ağlayan göz.

Fürûğ-ı 'arız-ı dildâr oldu çünkü nâ-peydâ / Bu **çeşm-i giryemende** mihr-i 'âlem 'ayn-ı zulmetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 3*). [çeşm-i giryemende,]

çeşm-i hak-bîn: hakkı gören göz.

Kalbimiz rābîta-i vahdete bend eyleyelim / **Çeşm-i Hâk-bîn** ile hep halkı pesend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 1*). [çeşm-i hâk-bîn,]

çeşm-i hûn-efşân: kanlı gözyaşı döken göz.

Her ne dem **çeşm-i hûn-efşânıma** hâli görünür / Mülk-i endîşede bir fitne hayâlî görünür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 1*). [çeşm-i hûn-efşân,]

çeşm-i im'ân: iman gözü.

Çeşm-i im'ân ile seyr eyle hurûf-ı şer'e / Erre vü hançer ü ef'î gibidir aîla tamām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17*). [çeşm-i im'ân,]

çeşm-i iz'ân: anlayış, idrak gözü.

Gubâr-ı makdemiñ rûşen edelden **çeşm-i iz'ânım** / Ki bildim kör imiş h'âhiş eden kuhl-i Şifâhân'ı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 4*). [çeşm-i iz'ân,]

çeşm-i kadehkâr: içki dağıtan göz; saki. (saki sözcüğünün pek çok anlamı vardır. Bu beyitte tasavvufî manasında kullanılmış olup ariflerin gönlünü Allah aşkıyla dolduran kişi olarak kullanılmıştır.)

Şubh-ı mahşerde dahı 'ākıl ü hüşyâr olmaz / Dem-i 'işretde eden **çeşm-i kadehkâr** ile bahş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 2*). [çeşm-i kadehkâr,]

çeşm-i kec-reftâr-ı çarh: feleğin sakat gözü. (kötü kader anlamına gelen kör talih sözü bağlamındadır.).

Semend-i kahr ile ehl-i kemâli pây-mâl eyler / Meger kim **çeşm-i kec-reftâr-ı çarh** kürdür şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 6*). [çeşm-i kec-reftâr-ı çarh,]

çeşm-i mey-gün: şarap renkli (kırmızı) göz.

Süzdüğün dem **çeşm-i mey-günü** nigāh-ı nāz ile / Mest olupdur şimdi dil bir başka hāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2). [*çeşm-i mey-gün,*]

çeşm-i muhtâc-ı gedâ: muhtaç olan yoksulun gözü.

Zihniyâ kaṭ'-ı ümîd etmem der-i dildârdan / **Çeşm-i muhtâc-ı gedâ** her dem kerem bâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 9). [*çeşm-i muhtâc-ı gedâ,*]

çeşm-i nemnâke: nemli, ıslak göz. II ağlayan göz.

Gubârîñ sürme çekmek h^vâhişiyle **çeşm-i nemnâke** / Be-her gün bekler oldum reh-güzâr-ı mektebiñ cānâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 4). [*çeşm-i nemnâke,*]

çeşm-i nîm-mest: yarı baygın göz.

Çeşm-i nîm-mestini süzdükce nergis nāz ile / N'eydüğün iş'âr eyler dîde-i maḥmûr-ı yâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 17). [*çeşm-i nîm-mest,*]

çeşm-i rakîb-i zâlim: zalim rakibin gözü.

Eşk-i ḥasret kör ede **çeşm-i rakîb-i zâlimi** / Nice kim eyler beni vakf-ı bükâ-yı intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 4). [*çeşm-i rakîb-i zâlim,*]

çeşm-i şeh-bâz: (sevgilinin) doğan kuşu gibi gözü.

Çeşm-i şeh-bâzını süzdükçe bu şaydgehde / Bend eder biñ dil ü cān perçeminiñ bir teline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 2). [*çeşm-i şeh-bâz,*]

çeşm-i ser-hoşuñ: sarhoş göz. II baygın bakış.

Tâkat-i nezzâre kılsın mı dil-i 'uşşâkda / **Çeşm-i ser-hoşuñ** begim hışm ü celâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 6). [*çeşm-i ser-hoşuñ,*]

çeşm-i siyâh: kara göz.

Müjesi tîr-feşân pîçiş-i ebrûsı kemân / Perçemi düzd-i yamân **çeşm-i siyâhı** cellâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 4). [*çeşm-i siyâhı,*]

çeşm-i sühan-gû: söz söyleyen, konuşan göz.

Fitne-endâz olmasa **çeşm-i sühan-gūyuñ** seniñ / Hâli olmazdı temâşâdan meh-i rüyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 1). [*çeşm-i sühan-gû,*]

çeşm-i sühanver: ince ifadeli, güzel sözler söyleyen göz (sevgilinin bakışları).

Ederdim Zihniyâ bir güne elbet hâlimi taḫrîr / Beni lâl eyleyen ammâ ki ol **çeşm-i sühanverdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 5). [*çeşm-i sühanver,*]

çeşmi tās-ı pür-hûna dön- [D]: uykusuzluk, yorgunluk, ağlama vb. sebeplerle gözleri çok kızarmak. II sinirden, öfkeden ve hiddetten gözleri

irileşmek ve kızarmak (Gözleri kan çanağına dönmek).

Elinde tığ-i gamze **çeşmi dönmüş tās-ı pür-hūna** / O hūnī-meşrebim ser-hōş olup mey-hāneden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 4). [*çeşmi tās-ı pür-hūna dön,]*

çeşm-i ter: yaşlı, ağlayan göz.

Geldikce hatıra ruh-ı gül-gün-ı şāh-ı dîn / **Çeşm-i terimden** āb gibi kan revān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 17). [*çeşm-i ter,]*

çeşm-i ümîd-i dil: gönlün ümit gözü.

Çeşm-i ümîd-i dil kapanır şanma yârdan / Olsa remîm hāke düşüp üstühānımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 2). [*çeşm-i ümîd-i dil,]*

çeşm-i 'uşşâkı hıyre kılma-: âşıkların gözünün feri kalmamak.

Hirās-ı farṭ-ı girye **hıyre kılmaz çeşm-i 'uşşâkı** / Gubār-ı maḳdemiñ kuhl-ı Şifāhān oldığın tuyduḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 5). [*çeşm-i 'uşşâkı hıyre kılma-,]*

çeşm-i vahdet-bîn: Allah'ın (c.c.) birliğini gören göz. II Allah'ın (c.c.) birliğinin farkında olan kimse.

Āftāb-ı 'izz ü şānıñ eylese baṣṭ-ı şu'ā' / Tütüyādır **çeşm-i vahdet-bîne** hāki rāhınıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 8). [*çeşm-i vahdet-bîn,]*

çeşm-i zāhir: sureti, dışı gören göz (derinliği, manayı anlamayan).

Cemāl-i pākini bu **çeşm-i zāhir** birle seyr etdir / Baña yek-nazrası ser-māye-baḳş-ı 'izz ü devletdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 9). [*çeşm-i zāhir,]*

çeşmime uyku girme- [D]: gözüne uyku girmemek, uyuyamamak.

Girmede çeşmime uyku o mehi gözlemeden / Zihniyā hāşılı dünyādan uşandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 5). [*çeşmime uyku girme-,]*

çeşmiñ hūna dön- [D]: gözleri kan (çanağına) dönmek; uykusuzluk, ağlama, çok içki içme gibi nedenlerle gözleri çok kızarmak.

Kızarmış **hūna dönmüş** çerāğ-ı meykede **çeşmiñ** / Cilā vermiş ruḥuñ atlas gibi zevḳ-i şarāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 3). [*çeşmiñ hūna dönmüş,]*

çeşmin süz-: gözlerini süzmek, göz kapaklarını birbirine yaklaştırarak baygın ve anlamlı bakmak.

Nuḳl iḥsān eder nāz ile **çeşmin süzerek** / Gehi ḡabḡab gehi leb gāhice gerden gehi rū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 7). [*çeşmin süz-,]*

çeşmine gelme-: gözüne görünmemek; değer vermemek.

Merd-i faḳrıñ **çeşmine gelmez** çü naḳd-i nāsere / Tolsa dünyā bir dahı Ḳārūn Ḳārūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 3). [*çeşmine gelmez,]*

çeşn: ziyafet.

Usûl-ı Kübrevî'niñ takviyet-i baḥş-
ārāsıdır / Reşād-ı mihr-i virdi **çeşniniñ**
merd-i vefāsıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 1, Beyit 5). [çeşniniñ, -i, -niñ]

çetr ü hıyām: çadır ve gölgelik.

Reşk eder bārgēh-i kadrine tāk-ı eflāk /
Faẓl-ı şahrāsına darb eyleyeli **çetr ü**
hıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 24). [çetr ü hıyām,]

çetrgāh-ı dūn: alçak gölgelik yer.

Felek bir **çetrgāh-ı dūndur** şahrā-yı
kadrinde / Kevākib cümle āvīze kanādil-
i cihān-ārā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 39). [çetrgāh-ı dūn,]

çevgān-ı iclāl: kudretinin ucu eğri
sopasıyla.

Yed-i 'ulyāsına teslîmdir meydān-ı
gavşiyet / Olur **çevgān-ı iclālîyle** gāltān
gūy-ı kuṭbiyyet (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 1, Beyit 16). [çevgān-ı iclāl,]

çiçek: çiçek hastalığı.

Dedim bir āh ile ey Zihnî cevherdār
tārīhin / Vefāt etdi **çiçekle** tıfl ikenden
Muşafā hayfā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
17, Beyit 4). [çiçekle, -le]

çık-: yükselmek.

Şaf çekip işgūfeler rāh-ı selāma **çıkdı**
hep / Aṭlas-ı sebz ile zeyn oldı ḥarīm-i
lālezār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 7). [çıkdı, -dı]

Çıkdı tā 'arşa kadar āh-ı dil-i zārīn ucı /
Her ne kim var bu gülistan-ı belā vü

gamda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
Beyit 3). [çıkdı, -dı]

çık-: ulaşmak; erişmek.

Çıkarız bir gün olur burc-ı rızā-yı pīre /
Tār-ı ümmīd-i dil-i zārı kemend
eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
153, Beyit 8). [çıkarız, -ar, -ız]

Nefy-i ḥ^vāhiş etmeyen olmaz
cihāndasūdmemd / Semt-i ḥüsrāna **çıkar**
ser-ḥadd-i āh-ı ārzū (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 167, Beyit 2). [çıkar, -ar]

çık-: ortaya çıkmak.

Hısn-ı zevk-i rind-i bī-bāke zafer bulmaz
yine / Perde **çıkmuş** dehre biñ Tīmūr
Tīmūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 173, Beyit 5). [çıkmuş, -muş]

Çıkup üçler dedi ey Zihnî anıñ tārīhin /
Dehre ma'rūf ola 'ilm ile Muḥammed
'Ārif (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit
5). [çıkup, -up]

Çıkup üçler dediler Zihnî mücevher
tārīh / Kaşr-ı 'adn oldı maḥarr Hācī
Ömer Ağa'ya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
21, Beyit 5). [çıkup, -up]

çık-: canı bedeninden gitmek, ölmek.

Çıkça dahı bu bülbül-i rūḥum kafesinden
/ Zann etme gönül fāriğ ola
mültemesinden (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 2, Beyit 11). [çıkça, -sa]

çıkar-: (yürekte) çıkarmak, (ıstırap,
dert ve kederi yürekte) dışarı atmak.

H^vār-ı cevri ile helāk etmez iseñ ağıyarı /
Ey gül-i tāze **çıkar** mı içirimden

dikenim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5*). [*çıkar,]*

çıkıl-: ulaşılmaq, varılmak.

Aldı düzdân-ı havâtır cihet-i râbıtamı /
Bilemem vâdi-i ihlâşa ne yüzden **çıkılur**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 4*).
[*çıkılur, -ur]*

çileler çek-: çile çekmek, acı çekmek.

Niçe mey-hânede yıllarca bî-had **çileler çekdiñ** /
Nedir 'âlemde tavr-ı hûşyârî bilmediñ aslâ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 7*). [*çileler çek,]*

çille-nişini ol-: çile çeken olmak.

Çille-nişini oldu gönül tekye-i ğamıñ /
Feryâd ü âha rûz ü şebân kıldı ibtidâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 4*).
[*çille-nişini ol-,]*

Çin: Asya'nın doğusunda bulunan geniş ülke.

Etsin Hudâ-yı ğayûr fazl ile anı meşhûr /
Mânend-i mihr-i pür-nûr tâ Hind ü Rûm u **Çin'e**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 6*). [*Çin'e, -e]*

Çin: Çin ülkesi (saç-Çin ülkesi benzerliği).

Piçiş-i turreler indikçe haţ üzre gûyâ /
Çin'den kâfile-i nâfedir ol Şâm'a gelir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2*).
[*Çin'den, -den]*

Şemîm-i turre vü bûs-ı lebiñ va'diyle
'uşşâkı / Taḥayyül 'âleminde Mısr ile **Çin'i**
tolandırdıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 2*). [*Çin'i, -i]*

çin-be-çin: kıvrım kıvrım.

Toladı erḳam-ı hicrânını gerdânımıza /
Ḥam-be-ḥam **çin-be-çin** turre vü kâkül
yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 3*). [*çin-be-çin,]*

çin-be-çin-i gîsû: uzun saçın kıvrımları.

Neş'e-i bâde 'arak-rîz edip ruḥsârîñ /
Düşdi sîm gerdenine **çin-be-çin-i gîsû**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 6*).
[*çin-be-çin-i gîsû,]*

çin-i cebîn-i vâ: sevgilinin alnını kırıştırması.

Çin-i cebîn-i yâre âzürde olma hergiz /
Şâhib-cemâliñ ey dil elbet celâli vardır
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 5*).
[*çin-i cebîn-i yâr,]*

çin-i zülf: (sevgilinin) saçının kıvrımı.

Kişver-i sevdâya **çin-i zülf** ḥükm-endâzdır /
Şâh-ı 'aqlım şimdi bir taḥt-ı ḥayâl üstündedir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 4*). [*çin-i zülf,]*

çin-seher kıl-: seher vaktinin doğmasını sağlamak.

Çin-seher kıldı çün ol gonca-femi bād-ı şabâ /
Gül gibi açdı beni eyledi dil-şâd şabâ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 1*). [*çin-seher kıl-,]*

çin-seher: sabah erkenden, tan yeri ağarmakta olduğu zaman.

Görüp gülzâr içinde **çin-seherden** bülbüli ḥâmûş /
Dedim ey 'âşık-ı şûrîde-dil bir ehl-i züldür bu
(*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Gazel 169, Beyit 3). [çin-seherden, -den]

çıracı-zâde: Çıracı-zâde. (Kilis'in önemli şahsiyetlerindendir.)

Şem'a-i ruhsâr şevkıyla **Çıracı-zâdeniñ** / Câmî'-i dilde yanar şeb-tâ-seher kândil-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 3). [çıracı-zâdeniñ, -niñ]

çoğal-: çoğalmak, artmak, fazlalaşmak.

Bilmem bu çarh u bahta nice infi'âl edem / Düşman **çoğaldı** kangısıyla bir cidâl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 1). [çoğaldı, -dı]

cok: "çok, fazla" anlamlarında zarf.

Günehim **çok** deyü terk etme niyâzı Zihnî / Eyleme mağfiret-i Hâzret-i Ğaffâr ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 6). [çok,]

Bir gül-fidân-ı 'işve kaddiñ gibi bulunmaz / Gerçi riyâz-ı hüsnüñ **çok** nev-nihâli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 3). [çok,]

Seyre **çok** maḥbûb-ı müsteḡnâ gider ra'nâ gider / Sevdüğim çün şâh-ı bî-hem-tâ gider yek-tâ gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [çok,]

Çok sehî-kâmetleri ḥam-geşte eyler cevri ile / Hoş levendâne revişli bir şebâb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 3). [çok,]

Çok nev-hırâm serv-kadân var bu bağda / O gül-fidânı görmeli başka edâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2). [çok,]

Verdim nukûd-ı cânımı kâlâ-yı vaşlına / Hüsrân olur mı dedi anıñ **çok** bahâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 4). [çok,]

Netice vermez evşâf-ı miyân-ı nâzik-i cânân / Bu fende mû-şikâfân **çok** cevâb çok su'âl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 2). [çok,]

Netice vermez evşâf-ı miyân-ı nâzik-i cânân / Bu fende mû-şikâfân çok cevâb **çok** su'âl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 2). [çok,]

Bağ-ı taḥassürde bir Zihnî değil pür-figân / Ol gül-i neş'küfte **çok** bülbülü zâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 7). [çok,]

Çok sır iş'âr kılar ehl-i şu'ûra Zihnî / Ney-i râmîşger-i bezm-i şu'arâdır ḥâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 10). [çok,]

Dükkânçe-i bâzâr-ı dil-i 'âşıkı seyr et / **Çok** kâle-i rengin-i maḥabbet var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 4). [çok,]

Ele geçseydi eger dâmen-i etvârıñ ucu / Dün gece oldum o meḥ-pâre ile **çok** hem-dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 8). [çok,]

cok: çok kere, çok defa.

Metâ'-ı ma'rifet **çok** seyr kıldım sük-ı ma'nâda / Birin teslîme ṭab'ıñ yoğidi ṭahkîk ü îkânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 7). [çok,]

cok: "birçok, bir hayli" anlamlarında kullanılan zarf.

Âteş-i şevk-ı çerâğ-ı ruh-ı 'âlem-sûzı / Yakdı **çok** sîne-i 'âşıkda 'alevli meş'al

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 4*).
[çok,]

Ṭarz-ı tecdîdde **çok** tâze zemîn kıldı
güşâd / Semt-i nâ-reftelere râh-nümâdır
hâmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 2*). [çok,]

Hâl ü leb-i şîrîniñ hevâsıyla nigârâ / **Çok**
merdüm-i ‘Ankây-tabî‘at meges oldı
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 6*).
[çok,]

Çekdi zincîr-i reşâdetle benî dergâhına /
Eyledi bu bende-i nâ-çîze **çok** lutf u
himem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 33*). [çok,]

Bâ-‘ömr-i bî-nihâye görsün felekde vâye
/ Şalsın keremle sâye **çok** tıfl-ı nâzenîne
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 7, Beyit 10*).
[çok,]

Heves-i fekk ile fetvâdan o kâmil-
menişiñ / Yediler bāğçe-i ifkde **çok**
meyve-i hām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 14*). [çok,]

Bu hilm ü hulk-ı re’fet bu lutf bu
mürüvvet / Celb eyler anı elbet **çok** yâver
ü mu’îne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 7, Beyit 4*). [çok,]

Mâlik etdi ol şehi **çok** ma’nevî evlâda
Hak / Terbiyetle cümleye bahş eyler
eltâf-ı keşîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 13, Beyit 4*). [çok,]

Dür ki ammâ rû-nümâ olduḡda bâ-‘izz ü
kerem / Pertev-endâz oldı dünyâ üzre
çok mâh-ı münîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 13, Beyit 6*). [çok,]

Ṭıfl-ı nev-res demeyip eyler havâle
tîğna / **Çok** peder mâderleri kan ağladır
şubh ü mesâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 18, Beyit 3*). [çok,]

Etmediñ bir dem beni mesrûr gayr-ı halk
tek / Yetmedim bir matlaba devriñde **çok**
çekdim emek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1*). [çok,]

çok bende: birçok bağlanmış kişi.

Gerçi kim **çok bendeler** tutmuş mübârek
dâmeniñ / Zihnî-i bî-çâre de ‘abd-ı
kemîneñdir seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 14*). [çok bendeler,]

çok kıl u kâli var: çokça laf ve sözün
olması; hakkında söylenecek çokça
sözün olması.

Gelmez dile miyânîñ ince me’âli vardır /
Amma ki bahş-i zülfüñ **çok kıl u kâli**
vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 1*). [çok kıl u kâli var,]

çok mı: çok mu, fazla mı?

Sende kim vardır bu berrâk-ı cebîn ü tâb-
ı ruḡ / **Çok mı** mihr ü mâha hem-serlik
berâberlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 4*). [çok mı,]

Çok mı etse efser-i pür-gevheri bî-i‘tibâr
/ Çünki şâh-ı dehre manzûr-ı ‘alâdır sâde
fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 4*). [çok mı,]

Gayra etsem ilticâ **çok mı** gam-ı
hicrândan / H^vâr ü hasdan eyler istimdâd
ey Zihnî ġarîk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 7*). [çok mı,]

Gayr ile verdikçe ol gonca dehânım fem
feme / **Çok mı** dönse cüşîş-i seyl-âbe-i
giryem yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 1*). [çok mı,]

çok mudur: haddinden fazla bir durumu
sorgulayan soru ifadesi.

Zihni-i nā-çarı biñ ālāma kıldıñ mübtelā
/ Senden etsem **çok mudur** dergāh-ı
Ḥakk’a iştikā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 12). [çok mudur,]

çok renc ü meşakkat yetiş-: ıstırap ve
sıkıntıya maruz kalmak.

Zihnî yetişür verme o nâziktere zahmet /
Çok renc ü meşakkat (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 10). [çok renc
ü meşakkat yetiş-,]

çokdan berü: uzun zamandan beri.

Ḥarām et ğayra sen būs-ı lebiñ ey
ğamzesi hūn-rîz / Saña ‘aşıklarıñ **çokdan
berü** kanın helāl etmiş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4). [çokdan berü,
]

çöllere sal-: çöllere düşürmek.

Çöllere şaldı benî āh o Bağdādli güzel /
Verdi idrākime bir nīm-nigāh ile hālel
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1).
[çöllere şal-,]

çü: “gibi” edatı.

Gicesi Qadr ü Berāt gündüzi bir ‘îd-i
sa’îd / Şerbet-i süfre-i iftārı **çü** nesīm-i
cinān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 10). [çü,]

Zulmet-i cevri-i zulemkārı perākende
eder / Qanda kim şa’sa’a-pāş olsa **çü**
mihr-i rahşān (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 11, Beyit 25). [çü,]

Bî-tevakkuf o tefekkuh-şiyemiñ ecvibes
/ Hedef-i es’ileye eyler işābet **çü** sihām
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit
11). [çü,]

çü: böylece.

Merd-i fakrıñ çeşmine gelmez **çü** naqd-i
nāsere / Tolsa dünyā bir dahı Qārūn
Qārūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 184, Beyit 3). [çü,]

çü: “-dığında, -dığı zaman” anlamında.

Rabṭ olup birbirine cūd u himem u luṭf u
kerem / Parladı çarḥ-ı nihādında **çü** ‘akd-
i pervīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 13). [çü,]

çü: “madem, mademki” anlamı
katmıştır.

Süfre-i çarḥ-ı siyeh-kāse **çü** zehr-
ālūdedir / El-emān ey cān-ı men etme
tenāvül ölseñ ac (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 30, Beyit 3). [çü,]

çün: “nasıl, gibi” anlamı katan bağlaç.

Nā-geh Anṭākiye’niñ hādişesi etdi zuhūr
/ Etdi ol cānibe iclāl ile **çün** nūr-ı mübīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
27). [çün,]

çün: “bu nedenle, bu yüzden” anlamı
vardır.

Bî-müzd sensin ancak ehl-i ‘usāta eşfaḳ
/ Zatiñda buldı revnaḳ **çün** efser-i şefā‘at
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2).
[çün,]

Etdi güşāde sīnesini **çün** ‘ale’s-şabāḥ /
Toğdı cebīn-i baḥtuma bir gün ‘ale’s-
şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,
Beyit 1). [çün,]

Seyre çok maḥbūb-ı müsteşnā gider
ra’nā gider / Sevdüğim **çün** şāh-ı bî-hem-

tā gider yek-tā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [çün,]

Şevke gelip kıldı **çün** zevk ile cānān rakş / Na're-zenān oldu hep eyledi rindān rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 1). [çün,]

Çekdi 'asker şanki şāh-ı zengiyān Rūm üstüne / Toldı **çün** şah-ı 'izār u 'arız-ı dildāre haṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 3). [çün,]

Zulm-i firḳat oldu **çün** ārāyış-i mülk-i 'adem / Gün gibi ruḥsāre-i vuşlat nümāyāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 4). [çün,]

Ser-be-ser gerd-i cefā-yı ğaraż-ı müfterīyān / Çerḥ tedbīrini tutmuş idi **çün** ebr-i zalām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 15). [çün,]

çün: "için" anlamındadır, sebep ilgisi kurmuştur.

Çīn-seher kıldı **çün** ol ğonca-femi bād-ı şabā / Gül gibi açdı beni eyledi dil-şād şabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 1). [çün,]

Geldi meydāna **çün** esbāb-ı tarab taldı bend / 'Ahdler tövbeler 'uşşāka ḥarām oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 2). [çün,]

Şaldı reftār-ı kadiñ cānıma **çün** zelzeleler / Bağladı turreleriñ gerdenime silsileler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 1). [çün,]

Maskaṭ-ı re'sü'l-vaṭan **çün** oldu zāhir mu'teber / Belde-i Killīs'e ceş-i feyz ile çekdi 'alem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 27). [çün,]

çün: "çünkü" bağlacı.

İhtirāz eyler mi kayd-ı ülfet-i bīgāneden / **Çün** ezelden āşinā-yı qudsiyānıdır göñül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 4). [çün,]

Sā'im-i rūh-perest muntazır-ı 'īd olmaz / Ana **çün** 'īd olur her dem-i rûze-güzerān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 8). [çün,]

Zihnî semā-yı cāndan verdi cihāna revnaḳ / Tārīḥ-i tāmı toğdı **çün** māh-ı dil Emīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 11). [çün,]

Senden eyler **çün** zuhūr envār-ı feyz-i bī-naẓır / Kāse-i deryūze şeklin gösterir mihr-i münīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 7). [çün,]

çün: "gibi" edatı.

Pertev-efşān olmasaydı 'arız-ıñ **çün** āftāb / 'Ālemi eylerdi hep deycūri-i zūlfūñ ḥarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 1). [çün,]

Yüzün **çün** kıblegāh-ı āşıkāndır / Eşigiñ Mescid-i Akşā'ya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 4). [çün,]

Sen ḥidmeti gör maḥz-ı rızā üzere bulun / Yevmiyye ḥisāb etme **çün** aşḥāb-ı vazā'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 2). [çün,]

Minnet-i çarḥa tenezzül eylemez tab'-ı bülend / Şāḥ-ı pest üzre Hümā **çün** āşiyān etmez kabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 6). [çün,]

Lem'a-i bedr-i kemālātı füzūn oldukça / Yaḳa sūz-ı ḥased a'dās-ıñ **çün** nār-ı lehīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 4). [çün,]

cün: "-dığında", "-dığı zaman"; "-dığı için".

Şeb-nemāsā dökülüp **çün** kaçarāt-ı dīde /
Gülşen-i lutf-ı şeh-i 'ālemi kıldı tezyīn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 5*).
[çün,]

Niçe menşüre ki **çün** hâbl-ı metīn girdi
ele / Bend edip dilleri kıldı niçe biñ ser-
keşi rām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 28*). [çün,]

İhsân-ı Hallāk-ı cihân mağbūt-ı ğilmân-ı
cinân / Alnında nūr-ı hüsn ü ān tâbende
çün mihr-i celī (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 5, Beyit 7*). [çün,]

çünkü: "çünkü, zira" anlamlarına gelen bağlaç.

Çok mı etse efser-i pür-gevheri bî-i 'tibār
/ **Çünkü** şāh-ı dehre manzūr-ı 'alādır sâde
fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 4*). [çünkü,]

Çünkü bu mülkde bî-fâ'idedir dād ü sited
/ Ne girip sūk-ı fenāya ne gezend
eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 2*). [çünkü,]

Çünkü girdik ey dil-i şūrīde māh-ı
māteme / Öyle ağla cūy-ı eşkiñle cihân
dönsün yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 1*). [çünkü,]

çünkü: ne zaman ki, ne vakit ki.

Zihniyā **çünkü** muhālif gerdişin bildiñ ise
/ Etme hālīñ toğrısı ol çarh-ı çep-endāza
'arz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 9*). [çünkü,]

çünkü: şundan dolayı, şu sebepten.

Şarāb-ı şevkiñ ile mestdir göñül **çünkü**
/ Şabāh-ı haşrde çekmez hūmār-ı ye's ü
nedem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 5*). [çünkü,]

çünkü: "çünkü" bağlacı.

Fürüg-ı 'arız-ı dildār oldu **çünkü** nā-
peydā / Bu çeşm-i giryemende mihr-i
'ālem 'ayn-ı zulmetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 3*). [çünkü,]

çüp: çöp. II Allah dışındaki her şey.

Ben zann ederdim eylemişim terk-i māsivā
/ Etmiş değil imiş nefis henüz
çüpdan güzār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 11*). [çüpdan, -dan]

D

da: "de, da" bağlacı.

H^vār-ı gülzār-ı felekden o **da** āzürde imiş
/ Gece ağlatdı beni nāle vü feryād-ı şabā
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 4*).
[da,]

Ġamzeñ şunarsa tīg-i cefā dest-i nāziña /
La'l-i lebiñ **de** būselerini hūn-behā verir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 2*).
[de,]

'Āşıka 'arz etmese ol dil-ber-i tannāz nāz
/ Nāz edip 'āşık **da** olurdu vişāle az az
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1*).
[da,]

Bir merd-i Hudā dāmenini tut **da** emīn ol
/ Besdir seni bu hīle-i nefis eyledi hā'if
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 4*).
[da,]

Oldı ilhām saña **da** sır-ı dil-i Cibrīl-i
'aşk / Eyledi izhār hātīñ āyet-i tenzīl-i

‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 1). [da,]

Haft-ı siyâhı sûre-i Nûr ü Duḥân’dır / Ebrûları **da** besmele-i muşhaf-ı cemâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 3). [da,]

Baḥa **da** yârî kılup tevḥîk-i Bârî nâ-gehân / Dilde bir ‘aşk-ı maḥabbet ḳaynadı mânend-i yem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 32). [da,]

Hemân bir rûḥ-ı pâki ḳaldı ancak / Anı **da** verdi Ḥaḳḳ’a geçdi andan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 9). [da,]

da: “dahi, bile” anlamındaki bağlaç.

‘Andelîb-i zârveş rûsvâ olursam **da** ne bâk / İster ey ruḥsâr-ı gül hep ‘âlemi güldür baḥa (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4). [da,]

Dâmeniñ öpmege fırsat mı bulur a‘dâdan / Ebedî olsa **da** Zihnî ser-i kūyında mukîm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 7). [da,]

‘Âḳıl olsam **da** yine mir’ât-ı çeşm-i ‘âleme / Gösterür dîvâne-şûret çarḥ-ı bed-sîret beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 3). [da,]

dâd: imdat, yardım.

Mürde ḳıldı ḡam-ı hicrân dil-i zindemizi / Yetişe **dâdımıza** himmet-i ervâḥ-ı feraḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 3). [dâdımıza, -ımız, -a]

Dâd ü feryâd ü emân Zihni deḡil ‘âlem eder/ Ḳahramânım görünür her nigeñiñ bir şamşam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 7). [dâd,]

dâd ü sited: alışveriş.

Çünkü bu mülkde bî-fâ’idedir **dâd ü sited** / Ne girip sūk-ı fenâya ne gezend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 2). [dâd ü sited,]

dâd ü sitedgâh-ı kemâlinde: olgunluḡun alım satımının yapıldığı yer.

Dâd ü sitedgâh-ı kemâlinde hep / Bir pula degmez semen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 16). [dâd ü sitedgâh-ı kemâlinde,]

dâd ü sitedgâh-ı temennâ: isteḡin alışveriş yeri. (Müminlerin namazda Allah’tan istekte bulunması, dua etmesi ve Allah’ın kullarının duasına icabet ettiḡi yer olarak düşünülebilir “dâd ü sitedgâh-ı temennâ”).

Eylemem **dâd ü sitedgâh-ı temennâdan** ferâḡ / Ḥalk hep kesb-i ma‘âş-ıñ ḳayd-ı esbâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 6). [dâd ü sitedgâh-ı temennâ,]

dâde-i maḥlûḳa: yaratılanların verdiḡi.

Râḡıb olma **dâde-i maḥlûḳa** Ḥaḳ’dan ḳıl ḥicâb / Bâb-ı dîvân-ı rızâya eyle her dem intisâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 1). [dâde-i maḥlûḳa,]

dâdgerâ: ey adaletli (kaymakam).

Mîr-i vâlâ-güherâ **dâdgerâ** nâmverâ / Ser-firâz-ı umerâ şâḥib-i cûd u iḥsân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 32). [dâdgerâ,]

dāğ: *aşk, elem, keder vb. içe işleyen duyguların verdiği yanıklık, yara.*

Dāğlar sīnemde rengīn gonce-i güldür baña / Nevḥa-i dil hoş-nevā-yı zār-ı bülbüldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 1). [dāğlar, -lar]

Cigerde zahm-ı gamıñ şanma **dāğdır** cānā / O bezm-i zevk-i dilimde çerāğdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 1). [dāğdır, -dır]

Sīnede ḥālî niçe **dāğlar** etmiş peydā / Dilde ruḥsārî ne âteşler edipdir ıḳād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 5). [dāğlar, -lar]

Dāğ şanma sīnede parlar nişān-ı ‘aşkdır / İltifāt-ı luṭf-ı şāhen-şāh-ı ḥüsne maẖharız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 4). [dāğ,]

Dāğdır zann etme sīnem üzre revzenlerdir hep / Göñlüme şāyed ziyā-pāş ola ḥūrşîd-i emel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4). [dāğdır, -dır]

Sīnede **dāğ** temāşā ederiz gül yerine / Diñleriz nevḥa-i dil nāle-i bülbul yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 1). [dāğ,]

dāğ-ber-dāğ-ı nihān: *gizli, görünmez yaralarla dolu.*

Dil âteş sīne âteş **dāğ-ber-dāğ-ı nihān** âteş / Ciger âteş reg âteş kan âteş üstüḥvān âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [dāğ-ber-dāğ-ı nihān,]

dağdağa-i mā vü men-i rûzgār: *dünyanın “kim ve ne” kavgası/gürültüsü.*

Yol bulamaz kalb-i mürîdânına / **Dağdağa-i mā vü men-i rûzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 33). [dağdağa-i mā vü men-i rûzgār,]

dağdağa-yı dehr: *dünyanın gürültüsü, patırtısı (dünyanın acısı/sıkıntısı bağlamında).*

Gitdi âsāyiş-i dil **dağdağa-yı dehrde** ḥayf / Heves-i nefis ile ber-bād ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3). [dağdağa-yı dehr,]

dāğ-ı ‘aşk: *aşk yarası.*

‘Âşıkım bir gül-‘izār-ı tıfl-ı endek-sāleye / **Dāğ-ı ‘aşkı** bağ-ı sīnem üzre beñzer lâleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 1). [dāğ-ı ‘aşk,]

dāğ-ı beden: *vücuttaki yaralar.*

Göz göz olmakda açılmağda taḥassürle müdām / Görelî ḥālîñi **dāğ-ı bedenim** iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 4). [dāğ-ı beden,]

dāğ-ı dil: *gönül yarası.*

Renc ü miḥnet derd-i firḳat āh-ı ḥasret **dāğ-ı dil** / Hep gelip birbirini tebrîk ü tes’îd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 6). [dāğ-ı dil,]

dāğ-ı pür-ḥün: *kanlı yara.*

Dāğ-ı pür-ḥün yeter bağ-ı cihānda Zihnî / ‘Âşıka seyr edecek lâle vü sünbül yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 5). [dāğ-ı pür-ḥün,]

dāğ-ı sîne: *sinedeki yara. II gönül derdi, aşk yarası.*

Küşe-i firkatde **dāğ-ı sînen** yakdım
çerāğ / Nūr-ı meh-tāb ü fūrūğ-ı şem‘den
kıldım ferāğ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 1*). [*dāğ-ı sîne,]*

dāğ-ı sîne vü bağrım: *göğüs ve gönüldeki yara.*

Çerāğ-ı sūz-ı ‘aşk etdi beni bir lāle-had
şimdi / Qabūl eyler mi **dāğ-ı sîne vü**
bağrım ‘aded şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 1*). [*dāğ-ı sîne vü bağrım,]*

dağdağa-ı nefis-i pür-füsün: *büyülü nefsin bu gürültüsü.*

Yā Rab yeter bu **dağdağa-ı nefis-i pür-füsün** / Bî-reng nūr-ı şevki baña eyle
āşikār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 16*). [*dağdağa-ı nefis-i pür-füsün,]*

daha nihāyet bulmaz mı: *artık son bulmaz mı? (Ayrılığın son bulmasını istemeyi ifade etmektedir.)*

Eyyām-ı firākun **daha bulmaz mı nihāyet** / Gel eyle mürüvvet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 2*). [*daha nihāyet bulmaz mı,]*

dahı: “da, de” bağlacı.

Siz e‘ālî-i cihānsız biliriz lutf-ı kılîñ / O
kadar biz **dahı** mahsüb-ı erāzil degiliz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 6*). [*dahı,]*

İki dünyāda **dahı** ‘āciz ü miskîn ü zelîl /
Tūrfe āvāze-i nā-çār ki derler o biziz

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3*). [*dahı,]*

Şāl rengine **dahı** söz yok letāfetde velî /
Nev-resāna başka bir cilve-nümādır sâde
fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 3*). [*dahı,]*

Serde gördüm şāl-ı Keşmîr-i mütallāsın
bugün / Ben **dahı** şardım belālî başıma
mendîl-i ‘aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 2*). [*dahı,]*

Bir şeb ol meh-rüyı der-āgūş edip ber-
vefk-i kām / Ben **dahı** reşk-āver
olsaydım felekde hāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 3*). [*dahı,]*

Ne yüzden kiştzār-ı maṭlab olsun **dahı**
ber-āver / Cihānda huşkterdir menba‘-ı
cūy-ı meded şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 4*). [*dahı,]*

Şahn-ı ‘ālemde görünce ben **dahı** bu
neş‘eyi / Başladım geşt etmege şahrāları
dîvānevār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 18*). [*dahı,]*

‘Ācizāne bir niyāz et sen **dahı** ol şāha
kim / Bezl eder şūrî hāqıķı hālka ihsān ü
himem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9*). [*dahı,]*

Çıkısa **dahı** bu bülbul-i rūhum kafesinden
/ Zann etme gönül fāriğ ola
mültemesinden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 11*). [*dahı,]*

dahı: *artık, bundan sonra.*

Söz diñle yeter etme **dahı** yād-ı havādiş
/ Tā mülk-i diliñ görmeye ifsād-ı havādiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 1*). [*dahı,]*

Dahı vaşla ey ruh-ı al olunur ise ger
ihmāl / Felegi yaķar be-her-hāl āh ü zār-

ı âteş-engîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 2). [dahı,]

Haṭ başdı emān ‘arız-ı cānāneyi Zihni / Havf etme **dahı** vaşl taleb olsa ne māni’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 7). [dahı,]

Maḳṣūd-ı şem’ himmet imiş nūr-ı feyẓden / Olsuñ şerāre-pāş **dahı** āsmāne dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 4). [dahı,]

Dahı kimden ede ümmîd-i şefkat kalb-i maḥzūnum / İki ‘ālemde yokdur senden eşfaḳ yā Resūl’allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 2). [dahı,]

Zevḳ-ı reşādın gören etmez **dahı** / H’āhiş-i kand ü leben-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 25). [dahı,]

dahı: “bile” anlamında bağlaç.

Ġālibā seyr eylemiş mir’āt-ı şāf-ı sīneñi / Tūtî-i ḳudsî **dahı** hayrān ü lāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 6). [dahı,]

Şubḥ-ı maḥşerde **dahı** ‘ākıl ü hüşyār olmaz / Dem-i ‘işretde eden çeşm-i ḳadeḥkār ile baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 2). [dahı,]

Etmez tehāşi Zihni **dahı** düzd-i şirkden / Ser-mest-i şāh-ı feyẓ gibi reh-nümāsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 7). [dahı,]

Zihniyā bu ḡazel-i ḥüsn-beyānım görse / Rūḥ-ı Ḥassān **dahı** şî‘rime taḥsîn kıılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 5). [dahı,]

Bülbül-i ḳudsi **dahı** ‘āşık-ı nālāndır aña / Gonçe-i ḥuld ile ruḥsāresi pîrāyelidir

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 3). [dahı,]

Kimseniñ ‘aybını fāş eylemeyiz ey Zihni / Dāmen-i sır ile görsek **dahı** ol dem ḳaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 5). [dahı,]

Hāk-ı deriñ var iken çeşm-i ‘alīle şehā / Ārzü etmek **dahı** kühl-i Şıfāhān ḡalaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 6). [dahı,]

Bulmaz yine bu baḥşimiz ey Zihni nihāyet / Taḥrîr **dahı** olsa biñ evrāk ü şaḥā’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 5). [dahı,]

Kül olur sūz-ı derūnından dil-i bülbül **dahı** / ‘Aşk elinden eylese bir kez fiḡān ü āh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 2). [dahı,]

Yezîd’iñ etdiği zulme Yahūdiler **dahı** söyler / Bu ḥā’in fi’lidir āl-i Resūl’e nā-sezādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 5). [dahı,]

Zerre ḳadar etmem şu fenā ‘āleme rāḡbet / Dünyā-yı denīye **dahı** baş egmezem elbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 5). [dahı,]

Ebedî bāḳidir anıñ himem-i müntaḥabı / Hāl-i mevtinde **dahı** hāl-i hayātında gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 7). [dahı,]

‘Arz-ı rû etse **dahı** gonçe-i gülzār-ı cinān / Pür olur eşk-i taḥassürle yine dīde-i cān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 11). [dahı,]

dāhil ol-: girmek.

Ḳoyma raḳīb-i kelbi şehā bezm-i ḥāşşına / Ḳuld-ı berīne **dāhil olup** ādem olmasın

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 2).
[dāhil ol-,]

dāhil olan: katılan, içinde bulunan kimse.

Dāhil olan maḥmiye-i vaşlına / Yādına almaz vaṭan-ı rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 32). [dāhil olan,]

dahil-i bezm-i kibār ol-: ulular meclisinin içinde olmak.

Bir alāy rind-i mey-āşām gedāyız n'edelim / **Dāhil-i bezm-i kibār olmağa** kābil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 4). [dahil-i bezm-i kibār ol-,]

dāhil-i bezm-i vişāl: kavuşma meclisine girme, dahil olma.

Men' olunmaz **dāhil-i bezm-i vişālîndan** lebiñ / Hāci-i Beytū'l-Ḥarām'a nūş için zemzem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 5). [dāhil-i bezm-i vişāl,]

dahl eyle-: karışmak.

Baṇa ḳassām-ı ezel kıldı kerem mülk-i ḡamı / Kimse **dahl eyleyemez** Zihni benimdir o benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 7). [dahl eyle-,]

dahme-i 'irfān: irfan hazinesi.

Yem-i cūd u kerem kân-ı reşādet **dahme-i 'irfān** / 'Avālim zāhir ü bāṭın müsellemlerine her ān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 2). [dahme-i 'irfān,]

dahme-i pür-gevher-i 'aşk et-: aşk

çukurunu (gönül, yürek) mücevherle (aşkla) doldurmak.

Yā Rab dü 'ālemde beni maẓhar-ı 'aşk et / Cān u dilimi **dahme-i pür-gevher-i 'aşk et** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 1). [dahme-i pür-gevher-i 'aşk et-,]

dahme-i zühd: züht, takva çukuru. II gönül.

Biñ muṭalsam **dahme-i zühdi** edersin tār-mār / Ber-fesinde Mağribī sīmā-yı ḡisūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 2). [dahme-i zühd,]

dā'im: devamlı, sürekli.

Eger emr eyleseydi tā kıyām-ı ḥaşre dek **dā'im** / Ḳalurdı sācidā eşcār ber-seccāde-i şahrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 46). [dā'im,]

dā'im ed(t)-: sürekli, devamlı kılmak.

Hidmeti **dā'im edip** tīb-ḥāne-i 'irfānda / Derk-i teşhīş-i ḥaḳīkatle ṭabīb-i ḥāzık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 4). [dā'im ed(t)-,]

dā'imā: devamlı, sürekli, her zaman.

Sīb-i İrem ḡabḡabı la'l-i Bedaḥşān lebi / **Dā'imā** ser-ḥoş gibi atlas-reng ḥad laṭīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 4). [dā'imā,]

Dest-i bī-dād-ı felekden düşmedi tīg-i cefā / Hūn-ı nā-ḥaḳ dökmedir kārı bu çarḥun **dā'imā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 1). [dā'imā,]

dā'ir: bir konu üzerine olan, üzerine, konusunda.

Bilmem unuttum şorma baña dün dedikleriñ / Ammā vişāle **dā'iri** ezberde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4). [dā'iri, -i]

Haṭ degil şafḥa-i ruḥsār-ı dil-ārāma gelir / Vaşla **dā'ir** dil-i fırkat-zedeye nāme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 1). [dā'ir,]

dā'ire-i bārgēh-i Nakş-bend: Nakşibendi'nin makamını çevreleyen.

Hejdeh hezār 'ālemi oldu muḥīṭ / **Dā'ire-i bārgēh-i Nakş-bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 2). [dā'ire-i bārgēh-i Nakş-bend,]

dā'ire-i devlet-i şeyh: şeyhin tasarrufunda olan saadetli maddi ve manevi saha. II Şeyh Abdülkâdir Geylânî Hazretleri'nin dergâhı.

Çarḥa gencîne degil **dā'ire-i devlet-i şeyh** / 'Arifân cān ile teslīm edip 'izz ü cāhıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 3). [dā'ire-i devlet-i şeyh,]

dā'ire-i kevkebesi: yıldız çemberi.

Ne 'alâdır ki kıyās eyle göñül mertebesi / Çarḥı etmez 'atebe **dā'ire-i kevkebesi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 1). [dā'ire-i kevkebesi,]

dā'ie-i rûz ile şeb: gece ve gündüzün arzusu.

Zevḳ-i ālāma yetip 'ayş u ṭarabdan geçdim / Rızḳ için **dā'ie-i rûz ile şebden** geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Tahmis 6, Beyit 1). [dā'ie-i rûz ile şeb,]

dā'ie-i zer ile sîm: altın ve gümüş arzusu.

Mihr-i ruḥsārıñ ile māh-cebîniñ görelî / Kaldı dilde hele **dā'ie-i zer ile sîm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 4). [dā'ie-i zer ile sîm,]

dām ü bende şal-: tuzağa düşürüp esir etmek.

Görelî bu ḥüsni sende saña oldu dil-fiğende / Beni **şaldı dām ü bende** ḥam-ı kākül-i dil-āvîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 3). [dām ü bende şal-,]

dāma bırak-: tuzağa düşürmek.

Niçe biñ murg-ı sebük-mağzı **bırakdı dāma** / Aldatıp mezbele-i ḥırşda bir dāne-i çarḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 2). [dāma bıraktı,]

dāmān: etek.

Ḥ'ār-ı fırkatden nigārım kıldı **dāmānım** ḥalāş / Olmadı dest-i keş-ā-keşden giribānım ḥalāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 1). [dāmānım, -ım]

dāmān-ı rızā: rıza, istek eteği.

Şemşîr-i maḥabbetle kesip kayd-ı sivâyı / Duttum yed-i ümmîd ile **dāmān-ı rızâyı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 7). [dāmān-ı rızā,]

dāmen-i devlet: saadet eteği.

Südde-i rif'atıdır ehl-i dile cāy-ı penāh /
Dāmen-i devletidir pā-zede-i dehre
haşın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 17). [dāmen-i devlet,]

dāmen-i etvārîñ uci: davranışların
eteğinin kenarı.

Ele geçseydi eger **dāmen-i etvārîñ uci** /
Dün gece oldum o meḥ-pāre ile çok hem-
dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
Beyit 8). [dāmen-i etvārîñ uci,]

dāmen-i hil'at-i ma'nīsine: mana
elbisesinin eteği. II hakikat/asıl/öz
elbisesinin eteği.

Dāmen-i hil'at-i ma'nīsine eller mi erer
/ Zāhiren ehl-i diliñ hırka vü şalı görünür
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 6).
[dāmen-i hil'at-i ma'nīsine,]

dāmen-i ihsānîñ tut-: lütuf eteğini
tutmak.

Dāmen-i ihsānîñ tutmuşdur ey şāh-ı
kerem / Dest-gır ol rüz-ı maḥşer Zihnî-i
bī-hem-deme (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 12). [dāmen-i ihsānîñ
tut-,]

dāmen-i lutf-ı nevāziş: gönül alan
lütfunun eteği.

Dāmen-i lutf-ı nevāziş ile pūşide buyur
/ Az çok varsa kaşidemde ne deñlü
noḳşān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 40). [dāmen-i lutf-ı nevāziş,]

dāmen-i mürşid: mürşidin yanı.

Eyledim fakr-ı fenā ehli ile 'aḥd-ı mīşāk
/ **Dāmen-i mürşide** muḥkem yapışup ey

Müşāk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6,
Beyit 12). [dāmen-i mürşid,]

dāmen-i sahrā-yı dil: gönül çölünün
eteği.

Dāmen-i sahrā-yı dilden cūy-bār-ı ārzū
/ Kūyuña ey kāmēt-i bālā gider hālā gider
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 4).
[dāmen-i sahrā-yı dil,]

dāmen-i sır: gizli yapılan bir işin ucu,
çok az bir kısmı.

Kimseniñ 'aybını fāş eylemeyiz ey Zihnî
/ **Dāmen-i sır** ile görsek dahı ol dem
kaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87,
Beyit 5). [dāmen-i sır,]

dāmeniñ öp-: eteğini öpmek. II eşiğine
yüz sürmek (sevgi ve saygı belirtmek
amacıyla eğilmek).

Dāmeniñ öpmege fırsat mı bulur
a'dādan / Ebedī olsa da Zihnî ser-i
kūyında muḳīm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 148, Beyit 7). [dāmeniñ öp-,]

dāmenini tut: eteğini tutmak. II yolunda
gitmek.

Bir merd-i Ḥudā **dāmenini tut** da emīn
ol / Besdir seni bu hīle-i nefis eyledi hā'if
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 4).
[dāmenini tut,]

**dāmen-keş-i nev-bāf-ı harīr ü meles
ol-:** ipekli kumaştan yeni dokunmuş
elbiseden eteğini çekmek. (Dünyanın her
türlü gösterişinden uzaklaşmak.)

Tecrīd ile dil verdi rızā hırka-i fakra /
**Dāmen-keş-i nev-bāf-ı harīr ü meles
oldı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192,

Beyit 5). [*dāmen-keş-i nev-bāf-ı harîr ü meles ol-,*]

dām-ı heves: *heves, arzu, istek tuzağı.*

Dām-ı hevese kor niçe ‘Ankâ-yı Hümâyı / Şahrâ-yı felek üzre bu şayyâd-ı havâdiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 3). [*dām-ı hevese,*]

dām-ı zülfüne düş-: *saçlarının oyununa gelmek.*

Hayâl-i hâl-i fülful etme **dām-ı zülfüne düşme** / ‘Ukûbetler ser-i naḥçîre hırş-ı dāneden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 3). [*dām-ı zülfüne düş-,*]

dānā-dil ü sāhib-nazar-ı kıymet-dān: *tecrübesi, görüşü, düşüncesi kuvvetli; arif gönüllü, değerli (kimse). II Sadullah Bey (Kilis kaymakamı).*

Mîr ammâ ki henüz görmedi eyyâm-ı felek / Böyle **dānā-dil ü sāhib-nazar-ı kıymet-dān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 14). [*dānā-dil ü sāhib-nazar-ı kıymet-dān,*]

dānā-yı nā-dānî-şikest: *bilgisizlere kırılganlık duyan bilgin kimse.*

Revnaḳ-dih-i bālâ vü pest **dānā-yı nā-dānî-şikest** / Mestâne-i bezm-i elest kim şāh Ser-mest-i velî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 5, Beyit 3). [*dānā-yı nā-dānî-şikest,*]

dānā-yı sırr-ı bâtın ü zâhir: *gizli ve açık bütün sırları bilen kimse.*

Velî-i bî-bedel **dānā-yı sırr-ı bâtın ü zâhir** / Ser-efrâz-ı kâlender şāh Ser-mest

mürşid-i āgâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 4). [*dānā-yı sırr-ı bâtın ü zâhir,*]

dāne dāne: *tane, tohum (bene teşbih edilerek).*

Dāne dāne al ruḥsârı ‘arak-rîz oldığın / Neş’e-yâb-ı zevk-i gül-gün-i şarâb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 4). [*dāne dāne,*]

Mehcûr-ı zevk-i cennet eder âdemi şehâ / Bağ-ı ruḥuñda ḥirmen olan **dāne dāne** hâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 4). [*dāne dāne,*]

dāne-i çarḥ: *dünya tanesi, tohumu. II dünyada insanları Allah’ı anmaktan alıkoyan her şey, masiva.*

Niçe biñ murğ-ı sebük-mağzı bırakdı dāma / Aldatıp mezbele-i hırşda bir **dāne-i çarḥ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 2). [*dāne-i çarḥ,*]

dānende-i ‘ilm-i ledünnî: *Allah’ın sırlarına ait manevi bilgiyi, gayb ilmini bilen.*

Zihî **dānende-i ‘ilm-i ledünnî** ‘ārif-i bi’llāh / Zihî der-kışver-i irşād şāhib-şân-ı şāhen-şāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 1). [*dānende-i ‘ilm-i ledünnî,*]

dānişverân-ı dil-pesendî: *gönlün hoşlandığı bilginler.*

Olur sîr-âb-ı cām-ı ma‘nevî güş eyleyen her dem / Kelâm-ı cān-fezâ **dānişverân-ı dil-pesendiden** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 6). [*dānişverân-ı dil-pesendî,*]

dār: idama mahkum olanları asmak için dikilen direk.

Hāk-i rindānım gubārımdan gelir bŷy-ı şarāb / Turfe Manşūr’um ki **dārımdan** gelir bŷy-ı şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 2*). [*dārımdan, -ım, -dan*]

dār ü diyārım: ev/bark ve vatan/memleket.

Rind-i rüsvā-yı cihānım i’tibārım şorma hîç / Hāne-ber-düşüm bugün **dār ü diyārım** şorma hîç (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 1*). [*dār ü diyārım,*]

dārā: hükümdar.

Kul olan bāb-ı refī’iñ bende-i ednāsına / Ser-fürü etmez cihānıñ dāver ü **dārāsına** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 11*). [*dārāsına, -sı, -na*]

darb et-: vurmak, dövmek.

Rāh-ı tenhāda o hūnī buldı fırsat nā-gehān / Çekdi **darb etdi** aña bir kaç silāh-ı nā-revā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit 7*). [*darb et-,*]

Hāşmet-i zātıñ şığışmaz kün fe-kān me’vāsına / Hayme-i imkān **darb et** lā-mekān şahrāsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 12*). [*darb et-,*]

darb eyle-: vurmak.

Reşk eder bārgēh-i kadrine tāk-ı eflāk / Fazl-ı şahrāsına **darb eyleyli** çetr ü hıyām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 24*). [*darb eyle-,*]

darb-ı harble: savaşçılık, dövüşkenlik; savaştaki vurma gücü.

Qahr edip cümle ‘adū-yı dīni **darb-ı harble** / Tīgı versin Zū’l-fikār-ı şāh-ı Haydar’dan nişān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 1, Beyit 6*). [*darb-ı harble,*]

dāreyn: iki dünya; dünya ve âhiret.

Her ki **dāreyn** içre bu Zihnî gibi nā-çar olur / Raḥmetinden özge yā kimden ümīdi var olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 21*). [*dāreyn,*]

dāreyniñ hevā vü hevesindan elin çek-: iki dünyanın istek ve arzularından uzaklaşmak, ilgilenmemek; masivadan uzak durmak.

Dil uğradı bir hālete mürşid nefesinden / **Dāreyniñ elin çekdi hevā vü hevesindan** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 10*). [*dāreyniñ hevā vü hevesindan elin çek-,*]

dār-ı uhra: âhiret yurdu.

Nişān-ı ‘afv-ı gufrāndır ki māh-ı mātemiñ ol zāt / Ki teşrîf etdi ‘aşr-ı evvelinde **dār-ı uhraya** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 14, Beyit 4*). [*dār-ı uhra,*]

dārü’n-na’ım: cennet.

Zihî devlet sa’adet görmeden ālāyış-i dünyā / Maḳargāh için **dārü’n-na’ımı** eyledi ta’yīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 16*). [*dārü’n-na’ım,*]

dārü’s-şifā-yı kākül: sevgilinin saçının şifahânesi.

Hele zencîr-i zülf-i Leyli-i dünyâya bend olmaz / Göñül **dârü's-şifâ-yı kâkülün** dîvânesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 6). [*dârü's-şifâ-yı kâkül,*]

dâstân-ı Kays ü Ferhâd: Ferhat ve Mecnun'un hikâyesi. (Ferhat, Ferhad ile Şirin hikâyesinin; Mecnun ise Leyla ve Mecnun hikâyesinin erkek kahramanıdır.

Dâstân-ı Kays ü Ferhâd'ın olup kârı tamâm / Zihniyâ bezm-i felekde şimdi ben efsaneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 5). [*dâstân-ı Kays ü Ferhâd,*]

datdır-: tattırmak; tadına baktırmak.

Rakîb-i rû-siyâha **datdırup** şehd-i leb-i la'liñ / Muşaffâ mi'demi şafrâ-yı reşk ile bulandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 4). [*datdırup, -up*]

da'vâ: çözümlmesi gereken mesele, dava; iddia.

Da'vâmızı ihkâk edelim nefis-i denîyle / Destin buralım Hâzret-i Pîr'ın eşiginde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 4). [*da'vâmızı, -mız, -ı*]

Baňa bu **da'vâya** bir şâhid-i âdil var kim / Edemez kimse benim hakkımı ibtâle kıyâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 8). [*da'vâya, -(y)a*]

Bir hitâb erdi şimâh-ı dilime böyle deyü / İşbu **da'vâya** rızâ vermez İlâh-ı allâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 16). [*da'vâya, -(y)a*]

da'vâ et-: iddia etmek.

Gehî Saĥbân'ı taklîd eylediñ 'arz-ı feşâhatle / Gehî şî'r ile etdiñ Şâ'ib-i Rûm'um deyü da'vâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 5). [*da'vâ et-,*]

da'vâgerân-ı şirket: ortaklıktan şikâyetçi olanlar.

Ġayyûr senge ğayretiñ eyler mi bir nefes / **Da'vâgerân-ı şirketi** mülkünde pâydar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 14). [*da'vâgerân-ı şirket,*]

da'vâ-i isbât-ı haseb: asaletini, soyunu ortaya çıkarma mücadelesi.

Mâ-ĥaşal **da'vâ-i isbât-ı hasebden** geçdim / Raĥıyım her ne ki luĥf etdi Ĥudâ-yı vâsi' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 8). [*da'vâ-i isbât-ı haseb,*]

da'vâ-yı meşĥat eyle-: şeyhlik davasına soyunmak.

Gehî cehl ile kıldıñ iddi'â-yı şadr-ı tetrîsi / Gehî bî-sa'y **da'vâ-yı meşĥat eylediñ** bî-câ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 4). [*da'vâ-yı meşĥat eyle-,*]

dâver: padişah.

Ķul olan bâb-ı refi'îñ bende-i ednâsına / Ser-fürû etmez cihânıñ **dâver** ü dârâsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 11). [*dâver,*]

dâverâ: ey âdil padişah (Hz. Muhammed).

Dâverâ ĥayrû'l-verâ sultân-ı ĥudsi câkerâ / Ey ki luĥfuñ sâye-baĥşâ-yı şıĥâr

ü hem kibâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 44). [dāverā,]

dāverī: hükümdar. II Allah (c.c.).

Pâyına ol **dāverī** hüsnuñ berāy-ı ‘arz-ı hāl / Müslümānān bendelerāsā gider tersā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 3). [dāverī,]

dāver-i Çîn: Çin ülkesinin valisi.

Olmadı sen gibi yek-tāy müşîre nā’il / Birisi şimdiye dek şāh-ı Haṭā **dāver-i Çîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 42). [dāver-i Çîn,]

dāver-i dîvān-ı mahşer: mahşer meclisinin padişahı.

Dāver-i dîvān-ı mahşer mültecā-yı ‘ācizān / Dest-gîr-i mücrimān şāh-ı şefā‘at-intişār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 40). [dāver-i dîvān-ı mahşer,]

dāver-i fermān-revā-yı mülk-i mā-evhā: Vahyolunan ülkenin hükmü geçen padişahı. (Mā-evhā “Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti.” anlamını taşıyan Necm sûresinin 10. ayetinden iktibas edilen bir ifadedir.)

Müfahham **dāver-i fermān-revā-yı mülk-i mā-evhā** / Mu‘azzam hüsrev-i mesned-nişîn-i kurb-ı ev-ednā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 48). [dāver-i fermān-revā-yı mülk-i mā-evhā,]

dāver-i muhteşem-i zemzeme-bahş-ı āfāk: her tarafı velveleye veren heybetli padişah.

Dāver-i muhteşem-i zemzeme-bahş-ı āfāk / Āşaf-ı müntahab-ı pādişeh-i rûy-ı zemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 10). [dāver-i muhteşem-i zemzeme-bahş-ı āfāk,]

dāver-i şefā‘at: şefaatheden adaletli padişah. (Şah Nakşibendi kastedilmiştir.)

Maqşad ki ilticâdır gayriye nā-revâdır / Hep ilticâ sañadır ey **dāver-i şefā‘at** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3). [dāver-i şefā‘at,]

dāver-i teshîr-i şemşîre: etkili kılıca sahip olan sultan/sevgili.

Nigāhıñ el şununca kabza-i hûn-gîr-i şemşîre / Olur teslim ‘âlem **dāver-i teshîr-i şemşîre** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 1). [dāver-i teshîr-i şemşîre,]

dāver-i vālā-şān: şanı yüce padişah.

‘Uhde-i re’yine bir **dāver-i vālā-şānıñ** / Eyledi Hakk mürā‘ât-ı re‘āyayı rehîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 7). [dāver-i vālā-şān,]

da‘vet: çağırma, davet.

Erbāb-ı zevkî bâğına **da‘vet** hevāsı var / Elma yanağı būs edecek dış kirası var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 1). [da‘vet,]

da‘vet kıl-: çağırma, gelmesini istemek. (Allah’ın can almak üzere Azrail’i göndermesi bağlamında).

Anı Hakk çār sinde **kıldı** ‘izz ü nāz ile **da‘vet** / Cinān ü hûr u ğilmān cedidā

eyledi tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 19). [*da'vet kıl-,*]

da'vet kıl-: çağırmaq, çağrıda bulunmaq.

O dil-berdir ki **kıl**sa bāğ-ı vaşla 'āşıkın **da'vet** / Bir ednā menzilidir rāhı üzre cennetü'l-me'vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 17). [*da'vet kıl-,*]

da'vetler olununca: davetler olduğu zaman (Ramazan ayında yapılan iftar davetleri bağlamında).

Teklîf edelim ehl-i harâbâtı hep / **Da'vetler olununca** fülân ibnû fülâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 8). [*da'vetler olununca,*]

da'vî-i 'aşk eden: aşk davasında bulunan.

Da'vî-i 'aşk edenin gevher-i şıdkı için / Yâr dil-i sahtını seng-i 'ayâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 5). [*da'vî-i 'aşk eden,*]

da'vi-i bâtıla: doğru ve sahih olmayan, gerçeğe ilgisi bulunmayan iddia.

Nice menşûre ki ber-vefk-i izā cā'e'l-hak / **Da'vi-i bâtılasın** kıldı sipihriñ bî-nām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 30). [*da'vi-i bâtıla,*]

da'vî-i hem-serlik ed(t)-: dostluk iddiasında bulunmak.

Ruqabā 'āşık ile **da'vî-i hem-serlik eder** / Lîk zāğân ede mi bûlbül-i gülzâr ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 5). [*da'vî-i hem-serlik ed(t)-,*]

da'vi-i şî'r ile: şiir davası güderek.

Şā'ir-i haq-gūda lāzımdır kemāl-i ma'rifet / **Da'vi-i şî'r ile** Zihnî cehliñ iş'âr etme bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 5). [*da'vi-i şî'r ile,*]

dāye: bir çocuğa süt veren ve bakan cariye, dadı.

Sa'adetle revân oldu cinâna naḥl-i Tübāveş / Ki olsunlar aña hūrî vü gılmân **dāye** vü lālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 3). [*dāye,*]

de: "de" bağlacı.

Seni **de** bir cefâ-cū yâre mecbûr eyleye Mevlâ / Ki tâ Zihnî gibi fark olmaya rûz ü şebiñ cānâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [*de,*]

Gerçi ey meh 'āşıkā 'arz-ı cemâl etdiñ bu şeb / Sen **de** taḥşîl-i rızâ-yı zû'l-celâl etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 1). [*de,*]

Miyânın vaşfa gelmez bir kılı kırk yarsalar ancaq / Olan endişeler **de** inceden ince taḥayyüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4). [*de,*]

Sevelden sen gül-i zîbâyı Zihnî / Özün **de** bûlbül-i şeydâya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 7). [*de,*]

Sen **de** redd eyleriseñ yâ Hu iki 'âlemde / Kime dād eyleye bu Zihnî-i zâr ü bî-kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 5). [*de,*]

Yezîd'e kavmine sen **de** 'adâvet eyle taḥşîhen / Ki rûz-ı zulmet-efrûz-ı Yezîd-i bed-liqâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 17). [*de,*]

Gerçi kim çok bendeler tutmuş mübârek dâmeniñ / Zihni-i bî-çâre **de** ‘abd-ı kemîneñdir seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 14). [de,]

Zihni-i mücrime kıl luṭfuñ ile ḥüsn-i nazar / Sen **de** red eyleme bâ-ḥaḳḳ-ı cenâb-ı Ḥaydar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 14). [de,]

de: “dahi, bile” anlamında bağlaç.

Etmez desem **de** şimdi eşer eyledikleriñ / Fırşat verirse devr-i zamân söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 2). [de,]

‘Ârifñ ḥâne-i cem‘iyyeti vîrân olmaz / Dökse **de** zûr ile biñ şadme-i nefîrñ-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 4). [de,]

Zevḳ-i vuşlat gelse **de** ey Zihni olmaz ber-ḳarâr / Derd-i fırkat hem-demim ü yâr-ı ḳadîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 7). [de,]

Düşdi bu mülk-i fenâ içre baña ḳur‘a-i ğam / Cümle-i varımı versem **de** bulunmaz bedelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 2). [de,]

Ḥırḳa-i faḳr ile faḥr eyler ḳalender-sîretân / Etse **de** ber-düş eger semmür semmür üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 6). [de,]

Ne ḳadar eylese **de** vaşḥ himem ü âşârñ / Yine tâm eyleyemez Zihnî gibi ‘abd-ı kemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 44). [de,]

de: “-ArAk” anlamında bağlaç.

Zâlim odur ki saltanat-ı mülk-i dehr içün / Ḥaḳ‘dan dönüp **de** tîğ-keş-i ḥânedân

olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 20). [de,]

de-: söylemek, demek.

Etmez **desem** de şimdi eşer eyledikleriñ / Fırşat verirse devr-i zamân söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 2). [desem, -se, -m]

Mest ‘âşık aña **derler** ki maḥabbetle olur / Mezesi ḥûn-ı ciger al-i sirişki mey-i nâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 8). [derler, -ler,]

Bilmem unuttum şorma baña dün **dedikleriñ** / Ammâ vişâle dâ‘iri ezberde ḳaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4). [dedikleriñ, -dik, -ler, -iñ]

Ehl-i ‘irfâna **deme** yoktur nişâne Zihniyâ / ‘Ârifâna dîḳḳat et her şeylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 5). [deme, -me]

Ey pâdşeh-i ḥüsn **demek** mahz-ı ḥaṭâdır / Rûm u Ḥabeş’e ḥal ü ‘izârñ bedelîdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 3). [demek, -mek]

Verdim nukûd-ı cânımı kâlâ-yı vaşlına / Ḥüsrân olur mı **dedi** anıñ çok bahâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 4). [dedi, -di]

‘Ârız-ı aliñ şorup yâre tebessümle **dedi** / Gönce-i ḥamrâdır ol nâzik nihâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 5). [dedi, -di]

Evvel gün eyâ mâh **dedik** vaşl ola ferdâ / Dün olmadısa bâri bu şeb olsa ne mâni‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 2). [dedik, -di, -k]

Melek-ḥû çeşm âhû ḳavs ebrû nazrası câdû / Kime yâ hû **desem** bu tarz ile âyâ

berābersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6). [desem, -se, -m]

Seni fehm etmeyip öz kendiñi rüsvā-yı ‘ām eyler / Saña kim **derse** cānā şahid-i bāzāra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 3). [derse, -r, -se]

Başdan aşurma Zihni yeter mevc-i hayreti / Artar **dedikçe** cūşa gelir mā-cerā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 5). [dedikçe, -dikçe]

Pür olur eş‘ārla ‘ālem o şeh vardır **dese** / Zihnîveş bir şā‘ir-i nāzik sūhan-sāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 5). [dese, -se]

Zülfüñ görince murğ-ı dilim havf edip **dedi** / Deşt-i maḥabbet içre giren erḳam olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 3). [dedi, -di]

Görüp gülzār içinde çin-seḫerden bülbüli ḫāmūş / **Dedim** ey ‘āşık-ı şūrîde-dil bir ehl-i züldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 3). [dedim, -di, -m]

Temāşā-yı cemālîñ zevkini āyīneden sordum / **Dedi** seyr etmedim ben mā-‘adā-yı vech-i ḫayrānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 3). [dedi, -di]

Dediñ bu iktizā-yı ‘aşkdır faḫr eyleyip düşdiñ / Berehne lā‘ubālî kūçe-i bāzāra bī-pervā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 10). [dediñ, -di, -ñ]

Çıkup üçler **dedi** ey Zihnî anıñ tārîḫin / Dehre ma‘rūf ola ‘ilm ile Muḫammed ‘Ārif (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 5). [dedi, -di]

Tıfl-ı nev-res **demeyip** eyler ḫavāle tīgna / Çok peder māderleri ḳan ağladır şubḫ ü mesā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 3). [demeyip, -me, -(y)ip]

Çıkup üçler **dediler** Zihnî mücevher tārîḫ / Kaşr-ı ‘adn oldu maḳarr Ḥacı Ömer Ağa’ya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 5). [dediler, -di, -ler]

Āşār-ı şafā yokdur ‘ālemde **demez** ‘ārif / Merdāne ṭurup olma ‘ārif isen ḫiç ḫā‘if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 4). [demez, -mez]

de-: sanmak, zannetmek.

Haṭṭı gelirse terk-i tegāfūl eder **derim** / Gitdikçe saḫt-ı nāza çeker ‘işvekār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 3). [derim, -r, -im]

de-: söylemek; yazmak.

Dedim dürr gibi Zihnî bir du‘ā-yı ḫayr ile tārîḫ / Meserretle dem-ā-dem zevḳ ola bu nev-serāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 3). [dedim, -di, -m]

Dedim bir āḫ ile ey Zihnî cevherdār tārîḫin / Vefāt etdi çiçekle tıfl ikenden Muştafā ḫayfā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 4). [dedim, -di, -m]

de-: ... diye adlandırmak.

Leb-i Şîrîn’iñe Ferḫād ki **derler** o biziz / Bī-sütün-ı ḡama ırḡād ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1). [derler, -r, -ler]

Leb-i Şîrîn’iñe Ferḫād ki derler o biziz / Bī-sütün-ı ḡama ırḡād ki **derler** o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1). [derler, -r, -ler]

Ni‘met-i zā‘iḳa-i luṭfuñ emān etme dirîḡ / Reh-i āmālde bī-zād ki **derler** o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 2). [derler, -r, -ler]

Gitdi āsāyiş-i dil dağdağa-yı dehrde hayf
/ Heves-i nefis ile ber-bād ki **derler** o
biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85,
Beyit 3). [derler, -r, -ler]

Yitirmez atlas-ı çarhı geçer ammā şeb ü
rüz / Hedef-i ta'ne-i zühhād ki **derler** o
biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85,
Beyit 4). [derler, -r, -ler]

Bu kadar gūşışimiz olmadı hiç
fā'idemend / Kār-ı nā-sāz ile mu'tād ki
derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 85, Beyit 5). [derler, -r, -ler]

Görmedik bir gece ünsiyyet-i bezm-i
'ayşın / Şubha dek mūnis-i feryād ki
derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 85, Beyit 6). [derler, -r, -ler]

Ser-fürü eylemeyiz efser-i çarha Zihnî /
Hāk-pāy-i şeh-i irşād ki **derler** o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 7).
[derler, -r, -ler]

Zahm-ı hicrân ile bīmār ki **derler** o biziz
/ Merhem-i vaşla sezāvār ki derler o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1).
[derler, -r, -ler]

Zahm-ı hicrân ile bīmār ki derler o biziz
/ Merhem-i vaşla sezāvār ki **derler** o
biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93,
Beyit 1). [derler, -r, -ler]

Meded ü luṭf eşeri oldu bize bīgāne /
Pençe-i qahra giriftār ki **derler** o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 2).
[derler, -r, -ler]

İki dünyāda daḥı 'āciz ü miskīn ü zelīl /
Ṭurfe āvāze-i nā-çār ki **derler** o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3).
[derler, -r, -ler]

Şimdi olduk bütün in'ām-ı beşerden
me'yūs / Sā'il-i ni'met-i cebbār ki **derler**
o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93,
Beyit 4). [derler, -r, -ler]

Oldı pūf-kerde-i gam şem'a-i iqbāl-ı
kavī / Hāne-i zulmet-i idbār ki **derler** o
biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93,
Beyit 5). [derler, -r, -ler]

Çarh-ı ma'mūre-i cān ü dilimiz kıldı
ḥarāb / Lāyık-ı himmet-i mi'mār ki
derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 93, Beyit 6). [derler, -r, -ler]

Zihniyā her ne kadar mücrim isen gayra
kıyās / Bende-i pīr-i keremkār ki **derler**
o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93,
Beyit 7). [derler, -r, -ler]

deme kim: deme ki; sanma ki!

Deme kim sürh-fāmın seyr edip bir
gonca güldür bu / Laṭīf āsar-ı hūy-ı pāk-
i Sultān-ı Resūl'dür bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 169, Beyit 1). [deme kim,
]

debdebe: haşmet, ihtişam.sanma ki

Hāk-i pāyiñ ārzū etmekdedir şāh vü gedā
/ Allāh Allāh bu ne devletdir ne ālī
debdebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
182, Beyit 4). [debdebe,]

debdebe-i encümen-i rüzgār: zamanın
meclisinin tantanası, ihtişamı.

Görmeye tā-bā-ebedī ihtilāl / **Debdebe-i
encümen-i rüzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 4, Beyit 3). [debdebe-i encümen-
i rüzgār,]

debdebe-i zevk: zevkin gürültüsü.

Mest olup yatdım o meh-pāre ile şubha
kadar / Zihniyā **debdebe-i zevk** tamām
oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
16, Beyit 5). [debdebe-i zevk,]

debdebeli: gösterişli.

Böyle bir **debdebeli** meclis-i 'işret hergiz / Kime gösterdi 'aceb devr-i sipihr-i bed-ḥū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 10). [debdebeli,]

de' b-i ta' zîm ile: saygı gösterilecek tarzıyla.

Hāk-i pāk-i reh-i vālā-cehini eylediler / **De' b-i ta' zîm ile** hep sürme-i çeşm-i ḥakk-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 19). [de' b-i ta' zîm ile,]

debîr-i feleg: feleğin kâtibi.

Lafz yazdırmaz her âyîne debîr-i felege / Arş-ı ma' nîye ḥaṭ-ārā-yı beḳâdır ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 6). [debîr-i feleg,]

dedi kim: dedi ki; şöyle dedi.

Neden ḥaṭ ile revnaḳ buldı ḥaddiñ söyledim yâ hū / **Dedi kim** beste berg-i sebz ile bir deste güldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 1). [dedi kim, - di]

def-i 'aşk: aşk çalgısı.

Neş'emend eylemez âvāze-i nāhîd beni / Toldı gūş-ı dilime nāle-i nāy ü **def-i 'aşk** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 3). [def-i 'aşk,]

def'-i melāl ed(t)-: hüznü, kederi ortadan kaldırmak, defetmek.

Koymaz beni öz ḥālîme zülfüñ ḥayālî kim / Bir lahza cem'-i ḥāṭır **edip def'-i melāl** edem (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Tahmis 5, Beyit 10). [def'-i melāl ed(t)-,]

defter: amel defteri, Hafaza melekleri tarafından insanın her türlü hareketinin kaydedildiği defter.

'Ārif-i rind-i kalender-revişîñ olmaz hîç / **Defteri** içre muḥarrer ne günāḥ ü ne sevāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 6). [defteri, -i]

defter-i a' māl: amel defteri. (İnsanın amellerinin yazıldığı defter; yapılan işlerin defteri.)

Zevkden şaymam cinān olsa bu nefsi dūn ile / **Defter-i a' mālîme** girmez o maḥsūbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 2). [defter-i a' māl,]

defter-i cürm: günah defteri.

Maḥv eyle yed-i 'afvîñ ile **defter-i cürmüm** / Her etdigümi cem'-i yekūn eyleme Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 4). [defter-i cürm,]

defter-i hicrân ü vişālî: kavuşmanın ve ayrılığın defteri.

Ḥaṭ degil **defter-i hicrân ü vişālîdir** hep / Ki ḥisābâtını rü'yet içün aḳlāma gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6). [defter-i hicrân ü vişālî,]

defter-i iḥsân: cömertlik defteri.

Rüz ü şeb îfā-yı şükr et kim Cenāb-ı Kibriyā / Çekdiği dem **defter-i iḥsânına** kilik-i raḳam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 5). [defter-i iḥsân,]

deg-: ulaşmak, erişmek.

Bir cāme- h^vābına **degmedik** hiç zamāneniñ / Qaldık haşır-i köhnesine kahve-hāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 1). [degmedik, -me, -dik]

deg-: (kulağa) gelmek, ulaşmak.

Sāz-ı derūna öyle düzen ver ki Zihniyā / **Degsin** şımāh-ı çarha şadāsı terāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 5). [degisin, -sin]

Vālih ü hayrān iken bu hikmet-i Rabbānī'ye / Gūş-ı kalbe **degdi** bir rengin şadā-yı cān-güzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 19). [degdi, -di]

deg-: bedel olmak, karşılık gelmek, ... gibi değerli olmak.

Ruḥuñla ḥāl-ı siyāhıñ hayālî yanımda / Bahā-yı millet-i Rūm'ı diyār-ı Hind'i **deger** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 4). [deger, -er]

degdikce: değmek; hissetmek.

Degdikce mağz-ı cān ü dile bŷy-ı kākŷlŷ / Dŷd-ı siyāh-ı āh göge sāyebān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 18). [degdikce,]

degil: isim cümlesinde yükleme veya başka öğelere olumsuzluk anlamı veren sözcük, ek fiilin olumsuzu.

Degildir ihtiyārī nālesi bu Zihnî-i zārīñ / Şakın incinme ey nev-ğonce-i dil-tengi-istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 5). [degildir, -dir]

Maḥzar-ı ma'nā **degil** her ism-i Hŷ'dan dem uran / Merd-i meydān-ı hŷviyyet heylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 4). [degil,]

Haṭ **degil** şafḥa-i ruḥsār-ı dil-ārāma gelir / Vaşla dā'ir dil-i firḳat-zedeye nāme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 1). [degil,]

Haṭ **degil** defter-i hicrān ü vişālidir hep / Ki ḥisābātını rŷ'yet içŷn aklāma gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6). [degil,]

Kimdir o serv-i nāzıñ ŷftādesi **degildir** / Endŷh-ı cān-güzārıñ āmādesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 1). [degildir, -dir]

Zencīr-i gīsuvānı bend eyledi cihānı / Ne yaḥşi ne yamanı āzādesi **degildir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 2). [degildir, -dir]

Mey-h^vār-ı bezm-i ma'nā olduḳda kāse-peymā / Nŷh cām-ı çarḥ-i mīnā bir bādesi **degildir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 3). [degildir, -dir]

Ferş-i ḥarīm-i yārin ta'zīmle öp gubārın / Zŷhhād-ı sŷm'a-kārın seccādesi **degildir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 4). [degildir, -dir]

Her tıfl-ı nev-ḥırāmān mānend-i zāt-ı cānān / Evreng-i ḥŷsnŷñ ey cān şehzādesi **degildir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 5). [degildir, -dir]

Aḡyār-ı nā-be-hencār fikr-i ḥatıyla oynar / Bi'llāh ol siyeh-kār dil-sādesi **degildir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 6). [degildir, -dir]

'Adn-ı cemāle her dem mecbŷr ḥalk-ı 'ālem / Zihnî gibi bir ādem dil-dādesi **degildir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 7). [degildir, -dir]

Gerçi biz ehl-i kemāle göre kāmīl **degiliz** / Bî-ḥired şūfî-i ḥod-bîn gibi cāhil **degiliz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 1). [degiliz, -iz]

Gerçi biz ehl-i kemāle göre kāmīl **degiliz** / Bî-ḥired şūfî-i ḥod-bîn gibi cāhil **degiliz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 1). [degiliz, -iz]

Şemle vü şalde yok ḥāhişimiz kılca kadar / Tavr-ı erbāb-ı riya şeklini şāmīl **degiliz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 2). [degiliz, -iz]

Bir alāy rind-i mey-āşām gedāyız n'edelim / Daḥil-i bezm-i kibār olmağa kābil **degiliz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 4). [degiliz, -iz]

Şüretā eylemeyiz sa'y-ı reh-i silk-i emel / Ma'nide kaṭ'-ı sülūk etmede kāmīl **degiliz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 5). [degiliz, -iz]

Bize hādî-i sebīl olmuş iken Ḥazret-i Pîr / Öyle bî-ḥüde talebkār-ı vesā'il **degiliz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 8). [degiliz, -iz]

Bağ-ı taḥassürde bir Zihni **değil** pür-fiğān / Ol gül-i neş'küfte çok bülbülü zār eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 7). [değil,]

İstemem bir şey ki ol maṭlûb-ı maḥbûb **değil** / Yârsız 'âlem ne öz cānım ki maṭlûb **değil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [değil,]

İstemem bir şey ki ol maṭlûb-ı maḥbûb **değil** / Yârsız 'âlem ne öz cānım ki maṭlûb **değil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [değil,]

'Âşıkım cevri ne rütbe eylese cānān füzûn / Şekve etmek iktizā-yı tarz ü üslûb **değil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 3). [değil,]

Öyle bir gīsū-yı şāh-ı ḥüsne dil-bendim ki ben / Zülf-i Leylā bezm-i ikbālimde cārūb **değil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 5). [değil,]

Vech-i muṭlak nūr-ı revnāk şaldı mîr'ât-ı dile / Şüret ü ma'nāda hiçbir zerre ma'yûb **değil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 6). [değil,]

Ragbetim ey Zihni kūy-ı yārda ḥāk olmadır / Zīb-i şadr olmak diger yerlerde mergûb **değil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 7). [değil,]

Çatma ebrûsı **değil** kurmuş o Ḥallāk-ı 'azīm / İki gözü üzere 'aşkda bir cisr-i kavīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 1). [değil,]

Müşārün bi'l-benān-ı hükmi olsaydı **degildir** meh / Bütün peyk şakḳ olurdu cümlevār-ı ḳubbe-i haḍrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 45). [degildir, -dir]

Ḳatre-i şeb-nem **değil** pāşide olmuş gülşene / Eylemişler maḳdem-i pākiñ için dürler nişār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 6). [değil,]

Yalınız māh-ı muḥarremde **değil** her māh u sāl / Olsa lāyık ḥaşre dek şāh-ı Ḥüseyn'iñ mātemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 4). [değil,]

O nālišler o sūzişler ki oldu ḥîn-i mātemde / Dil-i insān **degildir** eyledi ḥārāları nermîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 13). [degildir, -dir]

Gerçi kim ḥāzır **değil** zāhirde zāt-ı devleti / Ter-dimāğ eyler cihānı bûy-ı rūḥāniyyeti (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 9). [değil,]

Merdān-ı Ḥudā rāhına ḥāk-i ḳademeynim / Gayrı **degilim** aña bu

esrārīna ‘aynım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 2). [degilim, -im]

degil: değil. *II sadece, yalnızca.*

Degil bir ben cemāl-i yāre müştāk / O şem‘e mihr ü meh pervānedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5). [degil,]

Degil ben çeşm-i fettânın görünce lāl ü hayrânım / Anıñ yanında ey Zihnî niçe güyâlar ebkemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 7). [degil,]

Degil ben görmedi haylî zamân seyr etdi İskender / Merâyâ-yı felekde ‘aks-i hüsn-i şüret-i ikbāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 3). [degil,]

degil: “değil” olumsuzluk bildiren edat.

Mukavves kaşlarıñ ey mäh-peyker ğıbtasındandır / **Degil** yoksa hilālîñ kendi re‘yiyle qadi hāmdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 6). [degil,]

Zevkden şaymam cinān olsa bu nefsi dün ile / Defter-i a‘mālîme girmez o maḥsūbum **degil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 2). [degil,]

Şad hezārān dil-ber-i cādū-nigeh gördüm yine / Hîç biri mānend-i yār-ı çeşm-i āşūbum **degil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 4). [degil,]

Dād ü feryād ü emān Zihni **degil** ‘ālem eder / Qahramānım görünür her nigeñiñ bir şamşām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 7). [değil,]

Degil ra‘d ü maṭar dūr olduğıyçün ḥāk-pāyından / Edip feryād ağlar yaş doker nüh günbed-i mīnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 44). [degil,]

Çarḥa gencīne **degil** dā‘ire-i devlet-i şeyḥ / ‘Ārifān cān ile teslīm edip ‘izz ü cāhıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 3). [degil,]

degildir yā nedir: *Değil de nedir, anlamında kullanılır.*

Al ruḥsārıñ gül-i cennet **degildir yā nedir** / Hāl-ı güftārıñ mül-i vuşlat degildir yā nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 1). [degildir yā nedir,]

Al ruḥsārıñ gül-i cennet degildir yā nedir / Hāl-ı güftārıñ mül-i vuşlat **degildir yā nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 1). [degildir yā nedir,]

Hāk-i dergāhıñ ser-i ‘āşıkda ey şāh-ı vişāl / Zīb-baḥş-ı efser-i devlet **degildir yā nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 2). [degildir yā nedir, -dir]

Ol muṭarrā ‘arızıñ ol ğonca-i la‘l-i teriñ / Āb ü tāb-ı gülşen-i ‘işret **degildir yā nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 3). [degildir yā nedir,]

İştıyāk-ı nūr-ı dīdārıñ ile hūrşīd ü meh / Garḥa-i deryāçe-i hayret **degildir yā nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 4). [degildir yā nedir,]

Hırka-püşān-ı maḥabbet Zihniyā bā-şıdk-ı dīl / Cümle maḥbūl-ı der-i Ḥazret **degildir yā nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 5). [degildir yā nedir,]

degışme-: *bir şeyi başka bir şeye tercih etmemek.*

Değışmem āstān-ı dergeh-i cānānı ey Zihnî / Serīr-i ‘izz ü cāh-ı kişver-i fağfūr u ḥākāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 5). [degışmem, -m]

dehān: ağız. *II söz, kelam.*

Şekerden tatlıdır çāşīni-i la‘l-i lebiñ cānā / Hele şıgmaz **dehāna** zevk-i būs-ı ğabğabıñ cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 1*). [*dehāna, -a*]

dehān-ı pāk: temiz ağız.

Tıfl ammā lü‘lū’-i ser-çeşme-i i‘zāzdan / Hāk eder icrā **dehān-ı pākine** sükkerle şîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 8*). [*dehān-ı pāk,]*

dehen-i ‘āşık: âşığın ağızı.

Ey şeh-i mülket-i nāz her ne kadar cevretseñ / **Dehen-i ‘āşıkıña** harf-i şikāyet gelmez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 2*). [*dehen-i ‘āşık,]*

dehr: kâinat, alem, dünya.

Dehre verir zîb ü fer pertev-i meh-rüy-ı dost / ‘Āyineye ta‘n eder sîne-i bî-müy-ı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 1*). [*dehre, -e*]

dehr: dünya. *II tüm insanlar.*

Bir āfet pür-nezāket hoş kıyāfet yāsemīn-kāmet / Meh-i burc-ı letāfet **dehre** ğāyet nūr-güstersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 4*). [*dehre, -e*]

Dehre bahş etdi cülüs-ı şevket-i şāhānesi / Kāf’dan Kāf’a dek āsāyiş-i emn ü emān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 3*). [*dehre, -e*]

Devriñ o dil-pesendi **dehriñ** bir ercümendi / Ya‘nî Hālîl Efendi ol ma‘den-i yakīne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 2*). [*dehriñ, -iñ*]

Çıkup üçler dedi ey Zihnî anıñ tārîhin / **Dehre** ma‘rûf ola ‘ilm ile Muḥammed ‘Ārif (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 5*). [*dehre, -e*]

dehr: dünya. *II meydan.*

Hısn-ı zevk-i rind-i bî-bāke zafer bulmaz yine / Perde çıkmış **dehre** biñ Tīmūr Tīmūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 5*). [*dehre, -e*]

dehr bāzārı: dünya pazarı.

Kıymetim yok bî-‘ayārım **dehr bāzārında** lîk / Nezd-i şarrāf-ı ḥākīkat-bінде dūr-dāneyim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 3*). [*dehr bāzārı,]*

dehr-i dūn: alçak dünya; kahpe felek.

Zihniyā baş egmeyiz bu **dehr-i dūna** ba‘d-ez-în / Zirve-i Kāf-ı maḥabbetde kuruldı taḥtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 5*). [*dehr-i dūn,]*

dehriñ sühen-dānı: devrin güzel söz/şiir söyleyeni (*Hasırcı-zāde Hâfız Mehmet Ağā*).

Cenāb-ı Hâfız-ı ‘Ayntābdan işbāt kılsınlar / Belāgat n’eydügin şimden gerü **dehriñ sühen-dānı** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 12*). [*dehriñ sühen-dānı,]*

dehriñ varlığından terk-i zevk et-: dünyaya ait olan her türlü zevki terk etmek.

Şoyunduñ ğāhi **dehriñ varlığından terk-i zevk etdiñ** / Olup bir ac ü ‘uryān kalmağile tārîk-i dūnyā (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Kaside 1, Beyit 6). [dehriñ varlığından terk-i zevk et-,]

dek: -e kadar, -e değin.

Hâl ü hattıñ seyr edenler hıttâ-i Şâm'ı geçip / Gıtdiler dîvânevârî mülk-i Hindistân'a **dek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 4).* [dek,]

Dutdı sipâh-ı nefis beni mülk-i cāna **dek** / Etdim firâr dergeh-i gavşü'z-zamāna **dek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 1).* [dek,]

Dutdı sipâh-ı nefis beni mülk-i cāna **dek** / Etdim firâr dergeh-i gavşü'z-zamāna **dek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 1).* [dek,]

Ancağ 'alîl çeşme rehiñ hâkidir şifâ / Gezsem cihânı memleket-i Işfahân'a **dek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 2).* [dek,]

Zevk-i cemâl-i yâre çekip ârzûları / Terk et huzûz-ı nefsi bütün âb ü nāna **dek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 3).* [dek,]

Mağşud-ı şem' himmet imiş nūr-ı feyzden / Olsuñ şerâre-pâş dağı âsmāne **dek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 4).* [dek,]

Yoktur halâş Zihni bize sürmeyince yüz / Bâb-ı rızâ-yı pâdişeh-i hvâcegāne **dek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 5).* [dek,]

dem: zaman, an, vakit.

Etdigiñ **demde** harâm ağyāra la'liñ bil henüz / Mâderiñ şiri gibi kânım helâl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 5).* [demde, -de]

Ben ğarîbe olmasa zevk-i şafâ-yı vuşlatıñ / Çekmezem bir **dem** ğam-ı ğurbet harâm olsun baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 4).* [dem,]

Cilve-i kaddiñ temâşâ etdigi **demden** beri / Oldı bî-ārām-ı şevkıñdan bu çarh-ı nüh-kıbāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 2).* [demden, -den]

Süzdüğüñ **dem** çeşm-i mey-günüñ nigâh-ı nâz ile / Mest olupdur şimdi dil bir başka hâl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2).* [dem,]

Zevk ede cāhil ü devrinde ki 'ârif çeke ğam / **Demine** sâ'atine vaktine ezmanına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3).* [demine, -i, -(n)e]

Gerden-i şafını būs eyledigim **dem** kem kem / Ğaybdan geldi bir âvâz-ı ferah-zâ em em (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 1).* [dem,]

Ne gelen var ne giden encümen-i rindāna / Turma ey sâķi getür işte bu **demdir** dem dem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 6).* [demdir, -dir]

Rüz ü şeb ifâ-yı şükr et kim Cenâb-ı Kibriyâ / Çekdigi **dem** defter-i ihsânına kilik-i raķam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 5).* [dem,]

dem: çağ, devir, zaman.

Bî-'ayş u nüş devr-i Cem'e yokdur i'tibâr / Ülfet bu **demde** dil-ber ü sâğarda kaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 2).* [demde, -de]

dem dem: zaman zaman.

Ne gelen var ne giden encümen-i rindāna / Turma ey sâķi getür işte bu demdir **dem**

dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 6). [dem dem,]

dem uran: bahseden, konuşan.

Mazhar-ı ma'nâ değil her ism-i Hû'dan
dem uran / Merd-i meydân-ı hüviyyet
heylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 4). [dem uran,]

dem-â-dem: her zaman, daima, her an.

İhsânîña **dem-â-dem** muhtâcdır dü
'âlem / Ey destine müsellemler genc-i zer-i
şefâ'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 6). [dem-â-dem,]

Kesb-i ma'ârif eyle **dem-â-dem** / Cem'
etme ahlâ emvâl-i pür-genc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 4). [dem-â-dem,]

Hurûc eyler **dem-â-dem** zîr-i fesden
halka-ber-halka / Meger gencîne-i hüsn
üzre zülfüñ hufte ejderdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 2). [dem-â-dem,]

Dem-â-dem zîkr ü fikrim ile yâ Hâk yâ
Resûl'allâh / Edip kağı'-ı mahabbet ser-
te-ser dünyâ vü 'uqbâdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 3). [dem-â-dem,]

Şalât-ı bî-nihâye hem selâm-ı bî-had ü
ğâye / **Dem-â-dem** rûh-ı pür-envârîña
Hâk eylesin ihdâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 61). [dem-â-dem,]

Gül açıldı güldi ezhar-ı çemen rûyuñ
görüp / İftirâkıñla **dem-â-dem** ağlar iken
zâr zâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 8). [dem-â-dem,]

Hâk-i deri **dem-â-dem** takbîlgâh-ı âlem
/ Huld-ı berînden akdem ehl-i sülûke

me'vâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 4, Beyit 2). [dem-â-dem,]

Mecbûrdur bu hâmem bir güher-i semîne
/ Evşâfına **dem-â-dem** şandûkdur bu
sîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 7, Beyit 1). [dem-â-dem,]

Dedim dürr gibi Zihnî bir du'â-yı hayr ile
târîh / Meserretle **dem-â-dem** zevk ola
bu nev-serây içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 8, Beyit 3). [dem-â-dem,]

demân: saldırgan, azgın. II rakip.

Her bezmgâha gitme kadeh mezhebi gibi
/ Her bir **demâna** verme lebiñ leblebi
gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 1). [demâna, -a]

dem-be-dem: daima, sürekli, durmadan.

Hâzret-i Sultân Bahâü'd-dîn şâh-ı Nakş-
bend / **Dem-be-dem** te'sîr eder bâtında
feyz-i himmeti (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 8). [dem-be-dem,]

dem-be-dem: ara sıra, zaman zaman; her zaman, daima.

Şanma bir lahza baña nazra-i eşfâk eyler
/ **Dem-be-dem** katlime teşmîr-i yed ü
sâk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 1). [dem-be-dem,]

Mısr-ı hûbîde görüp ol Yûsuf-ı gül-
çehreyi / **Dem-be-dem** cûş u hurûş eyler
gönülde Nîl-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 4). [dem-be-dem,]

Etmeyip kimseyi âzürde-dil ü telh-dimâğ
/ Sûhanı **dem-be-dem** âlûde-i kâd
eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 4). [dem-be-dem,]

Revāndır āb-ı himmet **dem-be-dem** gülzār-ı ‘aciz içre / ‘Azāb-ı nār ü cevri-müdde‘iden ihtirāz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 6*). [*dem-be-dem,]*

Ravza-i pür-nûrîña bār-ı şalāt ile selām / Rāh-ı dilden **dem-be-dem** olsun revān yüz biñ kaçār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 58*). [*dem-be-dem,]*

Çahr-ı münkir lutf-ı muhlîş destine maḥkūmdur / Hük-m-i ‘adl eyler celāliyle cemāli **dem-be-dem** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 18*). [*dem-be-dem,]*

Dem-be-dem efzūn olup envār-ı feyż-i himmetiñ / Olsun irşādîñla hep ednā vü ā‘lā muğtenem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 47*). [*dem-be-dem,]*

Yād edip ruhşār-ı gül-gün-ı Hüseyñ‘i **dem-be-dem** / Ağlamakdan kan tolsun tās-ı çeşm-i pür-neme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 7*). [*dem-be-dem,]*

Dem-be-dem ‘arşa-i ikbālde nām aldıqça / Ola a‘dālari hep künc-i ‘adem içre mekīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 46*). [*dem-be-dem,]*

Vālid-i vālā-nijādîñ sāyesinde **dem-be-dem** / Görmeyip endūh ü ğam kesb eyleye zevk ü sürūr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt‘a 6, Beyit 4*). [*dem-be-dem,]*

dem-beste: *suskuñ olma durumu. II dili tutulma.*

Ġayret kıomaz lisānımı **dem-beste** lāl edem / Ermez elim ki dergehiñe ‘arz-ı ḥāl edem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 2*). [*dem-beste,]*

demdeme: *hiddetli söz. II şöñret, ün.*

Hüsrev-i ḥüsn o dildāra denir şām ü seḥer / Gele semtinden anıñ kūs-ı vefā **demdemesi** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 3*). [*demdemesi, -si]*

demdeme: *hiddetli söz; hoşā gitmeyen sesler. II tartışma*

Ne evvel ü ne āḥir bir **demdemedir** her dem / Ne refte vü n‘āyende ne bîş ü ne berşi kem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 1*). [*demdemedir, -dir]*

demdir ki: *bir zamandır ki!*

Müstakbel ü māzīden geç olma anı vāşif / **Demdir ki** bunu söyler aḥvāle olan vākıf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 5*). [*demdir ki,]*

dem-i feyż: *feyiz şarabı.*

Pertev-i lutfi kıılır anda ref‘-i zulumāt / **Dem-i feyziyle** cemādāta gelir bil cezebāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 19*). [*dem-i feyż,]*

dem-i feyż-i maḥabbet: *aşkıñ ruḥa huzur veren şarabı.*

Cām-ı dilime tıldı **dem-i feyż-i maḥabbet** / Himmet yetişip pīr-i muğāndan nefes oldu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 4*). [*dem-i feyż-i maḥabbet,]*

dem-i firķat: *ayrılık zamanı.*

Cihānda zindeġi-i cānım ancak vaşl-ı cāñandır / **Dem-i firķatde** öz rūḥ-ı revānum bār-ı şıkletdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 4*). [*dem-i firķat,]*

dem-i 'işret: *eğlence zamanı.*

Şubh-ı maşherde dahı 'ākıl ü hüşyār olmaz / **Dem-i 'işretde** eden çeşm-i kadehkār ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 2). [dem-i 'işret,]

dem-i mâtem-fezâ: *üzüntü ve kederin arttığı vakit. (Muharrem ayı, matem ayı)*

Muharrem'dir gönül zann etme kim vaqt-ı şafâdır bu / Muhibb-i hânedâna bir **dem-i mâtem-fezâdır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1). [dem-i mâtem-fezâ,]

dem-i nev-rûz: *ilkbahar mevsimi.*

N'eyleyim bende beyâtıyle 'arazbâr ü dü-gâh / Kıl **dem-i nev-rûzdur** bir nağme-i ter ü tâze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6). [dem-i nev-rûz,]

dem-i satvet-i şeyh: *şeyhin gücünün etkisi.*

Topludur 'âlem-i bālāya **dem-i satvet-i şeyh** / Ser-i bāmında sipihriñ çalınır nevbet-i şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 2). [dem-i satvet-i şeyh,]

dem-i 'uşşāk: *uşşāk makamı.*

Dem-i 'uşşākdan özge nevā ey şāh-ı nāz etmem / Niyāza perde açsam büselikden başka sâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 1). [dem-i 'uşşāk,]

dem-i vasl: *kavuşma anı (âşık ile sevgilinin bir arada olduğu zaman).*

Âh şad âh **dem-i vaşlda** cānân ile âh / Ne bir ülfet ne meserret ne maḥabbet oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3). [dem-i vaşl,]

dem-i vuşlat: *kavuşma anı.*

Dem-i vuşlatda maḥabbetler ederken şad âh / Dilde nâ-būd idi âşār-ı gümân-ı fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 4). [dem-i vuşlatda,]

demini sür-: *keyifli, mutluluk içinde zaman geçirmek.*

Cem cāmını nüş etdi **sürdi demini** Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 3). [demini sür-,]

Cem cāmını nüş etdi **sürdi demini** Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 6). [demini sür-,]

Cem cāmını nüş etdi **sürdi demini** Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 9). [demini sür-,]

Cem cāmını nüş etdi **sürdi demini** Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 9). [demini sür-,]

Cem cāmını nüş etdi **sürdi demini** Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 12). [demini sür-,]

Cem cāmını nüş etdi **sürdi demini** Hâtem / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 15). [demini sür-,]

demler ur-: bir şeyden bahsetmek, konu açmak.

Yād etmeyerek mağlaṭa-i devr-i zamānı / **Demler uralım** Ḥazret-i Pīr'ın eşiginde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 3). [demler ur-,]

dem-sāz ed(t)-: dost edinmek.

Uşşāka ol şeh nāz eder bülbülleri **dem-sāz eder** / Nutka ne dem āgāz eder eyler beni ḥayrān ü lāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 6). [dem-sāz ed(t)-,]

dem-sāz olan: arkadaş, dost olan.

Zevk-i 'irfān ile **dem-sāz olan** rūşen-dil / Gūş eder vecd ile eşyāda şadā-yı naḡamāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 4). [dem-sāz olan,]

den-: denmek, diye adlandırmak.

Mütebahḥir **denir** ol zāta ki ilkā olunur / Şadef-i ḡalbine dürr-i nūket-i çār-kitāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 7). [denir, -ir]

Naẓm-ı rengin **denir** ol ḥüsn-i kelāma Zihnî / 'Ālemi şāhid-i ma'nāsına müştāk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 9). [denir, -ir]

Verirdim nakd-i cānım müjdeye ger **dense** ey Zihnî / Ki bezm-i yārdan bīḡāneler hep dūrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7). [dense, -se]

Ḥüsrev-i ḥüsn o dildāra **denir** şām ü şehir / Gele semtinden anın kūs-ı vefā demdemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 3). [denir, -ir]

Mīrsin līk bu rütbe himem ü lūṭfa göre / Şānına şān-ı vezāret **denir** ise şāyān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 35). [denir, -ir]

dendān: sevgilinin dişleri.

Dür-i nā-yābdır **dendānın** ey cān / Lebiñ yāḡūt-ı reng-efzāya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 3). [dendān,]

deni: alçak, değersiz.

Açma rāz 'arz-ı niyāz etme **deni** bīḡāneye / 'Ārız-ı dūşize-i nāmūsa çek kat kat niḡāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 2). [deni,]

denil-: söylenmek. II duyulmak.

Denildi arz ü semāda seniñ ki şānında / Şahādet eyledi ihlāş üzre hep 'ālem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 2). [denildi, -di]

deniyyü'l-himmet: alçak, bayağı yardım.

Ne deñlü reşk edip pūşt etse ḡadrim çarḡ-ı bī-iz'ān / O nā-dān ü **deniyyü'l-himmete** 'arz-ı niyāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4). [deniyyü'l-himmete, -e]

der: dergāh, kapı, eşik.

Her demde Ḥayy ü Ḳādir kılsun 'atā-yı vāfir / Tursun **derinde** ḡāzır şād çāker-i kemīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 5). [derinde, -in, de]

der isen: dersen, söylersen.

Dileyim şimdi bu 'aşr-ı ferah-efzâda
eger / **Der isen** kimdir o zîb-i şeref-i
'ilm-i hümâm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 19). [der isen,]

der-âgûş ed(t)-: kucaklamak.

Bir şeb ol meh-rûyı **der-âgûş edip** ber-
vefî-i kâm / Ben dağı reşk-âver olsaydım
felekde hâleye (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 187, Beyit 3). [der-âgûş ed(t)-,]

derd: dert, sıkıntı; keder, acı, üzüntü.

Derdim ey dil ne vezîr ü ne şehen-şâh
bilür / Ne cefâ çekdiğim ancak benim
Allâh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
64, Beyit 1). [derdim, -im]

Çeşm-i bîmârîñ bu **derd** ile helâk etse
beni / Sürme-i çeşm-i felek gerd-i
remîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 2). [derd,]

Zâ'il oldı cümleden hâlince âşâr-ı keder
/ Geldi ancak **derdimi** bu 'îd tecdîd
eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197,
Beyit 4). [derdimi, -im, -i]

Derdim ne rütbe oldığını etsem âşkâr /
Hayret-fezâ-yı müdrike-i ins ü cân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 2).
[derdim, -im]

Artar bu **derd** ü renc ü belâ şad figân kim
/ Her dem ki devr-i dehr mücedded
zamân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
6, Beyit 7). [derd,]

derd ü belâ: keder ve sıkıntı.

Lâ-siyemâ ki mâh-ı muharrem zamânıdır
/ Maşşûs-ı sâl **derd ü belâ** ân-be-ân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 8).
[derd ü belâ,]

derd ü belâdan haz eyle-: aşkın verdiği
eziyet ve sıkıntıdan zevk almak.

Beni her kim belâdan men' ederse
düşmenimdir ol / Dil ü cânım şu deñlü
eylemiş derd ü belâdan haz (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 4). [derd
ü belâdan haz eyle-,]

derd ü endüh-ı firâkın çek-: ayrılığın
keder ve ıstırabını çekmek/katlanmak.

Terk-i 'aql et bir cemâl-i bâ-kemâle 'âşık
ol / **Derd ü endüh-ı firâkın çek** vişâle
lâyık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133,
Beyit 1). [derd ü endüh-ı firâkın çek-,]

derd ü gam: dert ve üzüntü.

Çeşmim ne dem ki girye ile hûn-feşân
olur / Sînem hezâr **derd ü gama** gülsitân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
1). [derd ü gam,]

der-dest et-: yakalamak, tutmak, ele
geçirmek.

Bu matla' o dem oldı hemân sırrıma
peyvest / Ser-pençe-i 'aşk **etdi**
girişbânımı **der-dest** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 14). [der-dest
et-,]

**der-dest-i kavm-i kînever-i bî-emân
ol-:** zalim kin tutan bir topluluk
tarafından tutulmak. (Hz. Hüseyin'in
Yezid'in elinde olması.)

Bir mâhdır ki hâzret-i sultân-ı Kerbelâ /
**Der-dest-i kavm-i kînever-i bî-emân
olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6,
Beyit 9). [der-dest-i kavm-i kînever-i bî-
emân ol-,]

derd-i bî-dermân: *dermansız dert.*

Çâresinden zû-fünûn-ı ‘âlemi bîzâr eder / **Derd-i bî-dermân** kim ‘uşşâk-ı medhûşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 3). [*derd-i bî-dermân,*]

derd-i cân-hırâş: *insanın içini parça parça eden üzüntü. II aşk derdi.*

Bendeñe bîgâneye karşı turursan pür-ğazab / Öldürür şâhım beni âhır bu **derd-i cân-hırâş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 4). [*derd-i cân-hırâş,*]

derd-i dil: *(âşğın) gönlündeki aşk derdi.*

Ağyâra nermîn ü hanîn üftâdeye cevri metîn / Gûş eylemez âh ü enîn **derd-i dilim** etmez su’âl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 7). [*derd-i dilim,*]

Kalbimiñ râbıtası vird-i zebânım sensin / Yine **derd-i dilime** çâre-resânım sensin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 5). [*derd-i dil,*]

derd-i dil: *gönül derdi; aşk.*

Öyle bir hem-râza ibrâz eyle kim **derd-i diliñ** / Senden artık ehl-i hâle Zihnî ol mahrem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7). [*derd-i dil,*]

derd-i felek: *feleğin derdi.*

Derd-i felekden eyler vâ-reste cism ü cânıñ / Âb ü hevâ-yı ‘aşkıñ hoş i’tidâli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 6). [*derd-i felek,*]

derd-i firakat: *ayrılık derdi.*

Zevk-i vuşlat gelse de ey Zihnî olmaz ber-karâr / **Derd-i firakat** hem-demim ü yâr-ı kadîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 7). [*derd-i firakat,*]

Renc ü miñnet **derd-i firakat** âh-ı hasret dâğ-ı dil / Hep gelip birbirini tebrîk ü tes’îd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 6). [*derd-i firakat,*]

derd-i mahabbet: *aşk derdi.*

Nedir bu sendeki bî-tâblık **derd-i mahabbet** mi / Bugünler çeşm-i bādāmıñ gibi bīmāra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4). [*derd-i mahabbet,*]

derd-i ser ol-: *başına dert olmak.*

Bulunmaz bāde-i zāhirde Zihnî neş’e-i rāhat / **Olur** encām-ı kārı **derd-i ser** mey-hvāreniñ Fıtnat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 12). [*derd-i ser ol-,*]

derd-i sîne: *gönlün kederi, üzüntüsü; aşk acısı.*

Hüsrev-i ‘aşkıñ kalem-rev mülket-i gamdır baña / **Derd-i sînem** bir mükerrerrem şadr-ı a’zamdır baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 1). [*derd-i sîne,*]

der-efvâh düş- [D]: *dilden dile dolaşmak, yayılmak.*

La’l-i yâre gonçe-i neş’küftesiñ teşbih edip / Oldı rüsvâ-yı zamâne **düşdi der-efvâh** gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 3). [*der-efvâh düşdi,*]

dergāh: *dergāh, kapı. II aşk dergāhı.*

‘Akl ile hem-pāy bir dem olmağa yok
haddimiz / Mîr-livā-yı ‘aşk **dergāhında**
nevbet bekleriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 5*). [*dergāhında, -ın, -da*]
]

dergāh: *dergāh, kapı, huzur, makam.*

İştîlāh-ı kudsiyân-ı kurbda **dergāhınıñ** /
Nāmı sultānū’l-emākin şöreti hayrū’l-
biķā’ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 10*). [*dergāhınıñ, -ı, -nıñ*]

dergāh-ı ‘ālī-cāh: *yüksek mevkili dergāh.*

Ser-fürûlar eyleyip **dergāh-ı ‘ālī-cāhına** /
Kıldı Rūḥu’llāh çarḥ-ı çārümîn üzre
ķarār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 30*). [*dergāh-ı ‘ālī-cāh,]*

dergāh-ı feyz-i cāh-ı ‘ālī: *yüce makamının feyiz veren dergāhı.*

Habbezā **dergāh-ı feyz-i cāh-ı ‘ālī** dil-
pesend / Āstānı sāye-baḥş-ı tāk-ı gerdün-
ı bülend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 3, Beyit 1*). [*dergāh-ı feyz-i cāh-ı ‘ālī,]*

dergāh-ı feyz-i ‘ulyā: *yüce feyiz kapısı.*

İlhām ile yazıldı Zihnî bu tām tārīḥ /
Bāb-ı hüdā-yı zībā **dergāh-ı feyz-i ‘ulyā**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 4, Beyit 3*). [*dergāh-ı feyz-i ‘ulyā,]*

dergāh-ı Hakk: *Allah’ın dergāhı. II Allah’ın huzuru.*

Ammā bu rütbe cürm ü kuşūr ile āh kim
/ **Dergāh-ı Hakk’a** yalvaracak bende

yüz mi var (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 9*). [*dergāh-ı Hakk,]*

Zihnî-i nā-çarı biñ ālāma kıldıñ mübtelā
/ Senden etsem çok mudur **dergāh-ı Hakk’a** iştikā’ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 12*). [*dergāh-ı Hakk,]*

dergāh-ı pāk: *kutsi, mübarek dergāh.*

Bu şükūh-ı saltanat birle olur encām-ı
kār / Hep şanādīd-i cihān **dergāh-ı pāk**inde
ḥadem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 23*). [*dergāh-ı pāk,]*

dergāhına çek-: *dergāhına yaklaştırmak.*

Çekdi zincīr-i reşādetle beni **dergāhına** /
Eyledi bu bende-i nā-çize çok luṭf u
himem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 33*). [*dergāhına çek-,]*

dergeh: *dergāh. II kapı, eşik. II huzur, makam.*

Baş eger **dergehine** ḥalk-ı cihān elbetde
/ Feyz-i Hakk’ıñ sebebi ḥazret-i
Mevlānā’dır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 4*). [*dergehine, -i, -(n)e]*

Ġayret kırmaz lisānımı dem-beste lāl
edem / Ermez elim ki **dergehiñe** ‘arz-ı
ḥāl edem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 2*). [*dergehiñe, -iñ, -e]*

Şerm-nākim **dergehiñden** olmağa ben
‘afv-ḥ^vāh / Līk mutlak şefkat-i zātından
ümmīd eylerem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 45*). [*dergehiñden, -iñ, -den]*

dergeh-i ‘ālī-ceh-i pāk: *temiz, yüksek mevkili dergāh.*

Dergeh-i 'ālī-ceh-i pākine kıl 'arz-ı merām / Olasın feyz-i me'ālī ile mesrūr ü be-kām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 21). [dergeh-i 'ālī-ceh-i pāk,]

dergeh-i ğavsü'z-zamān: zamanın velisinin dergâhı.

Dutdı sipāh-ı nefis beni mülk-i cāna dek / Etdim firār **dergeh-i ğavsü'z-zamāna** dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 1). [dergeh-i ğavsü'z-zamāna,]

dergeh-i ihsân: iyiliğin kapısı, eşiği.

Şimdi oldur zīver-i şādr-ı mu'allā-yı reşād / **Dergeh-i ihsânına** muhtācdır mīr ü vezīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 13, Beyit 3). [dergeh-i ihsân,]

dergeh-i Mevlā: Allah'ın dergâhı, Allah'ın huzuru.

Rüy-ı siyāhı **dergeh-i Mevlā'ya** döndürüp / 'İşyān ü cürm-i bî-hadime etdim i'tizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 8). [dergeh-i Mevlā,]

dergeh-i reşādet: doğruluk dergâhı.

Hakkā ki kıldı himmet pīr-i kerāmet-ārā / Bu **dergeh-i reşādet** a'lādan oldu a'lā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 4, Beyit 1). [dergeh-i reşādet,]

dergeh-i şāhib-i vakt: zaman sahibinin kapısı.

Dergeh-i şāhib-i vakt üzre yüzüñ sür Zihnî / Çekil ol mihr-i cihān-tāba mişāl-i zerrāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 5). [dergeh-i şāhib-i vakt,]

der-h'vāb: uykuda.

Görse zāhid ham-ı ebrūsını bir kez **der-h'vāb** / N'oldığın vākıf olur rütbe-i tāk-ı mihrāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 1). [der-h'vāb,]

der-hātır edegör-: hatıra getiredurmak.

Eder imdād ü taşarruf eşer-i himmet-i şeyḥ / Nükte-i ism-i şerīfın **edegör der-hātır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 8). [der-hātır edegör,]

derhem et-: muzdarip etmek, incitmek; üzüntülü, kederli etmek.

Dest-i bīgāneye verme girih-i perçemiñi / **Etme** bes hātır-ı uşşākı nigārā **derhem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 3). [derhem et-,]

der-i dervā-yı hakikat: hakikat deryasının kapısı.

'Azīzim mürşid-i cānım efendim şāh-ı Ser-mestim / Meh-i burc-ı tarīkat **der-i deryā-yı hakikatdır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 8). [der-i deryā-yı hakikat,]

der-i devlet: devlet kapısı. II makam kapısı (valilik makamının kapısı).

Nüh müşiriñe eder cümle bülendān-ı cihān / Baş u cān ile **der-i devletine** vāz'-ı cebīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 14). [der-i devlet,]

der-i dildār: sevgilinin kapısı.

Zihniyā kat'-ı ümīd etmem **der-i dildārdan** / Çeşm-i muhtāc-ı gedā her

dem kerem bâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 9). [der-i dildâr,]

der-i dükkânçe-i luṭfın kapad(t)-: lütuf dükkânının kapısını kapatmak. II sevgilinin âşığa gönlünü kapatması (Sevgilinin âşığa iyi muamelede bulunmaması bağlamında).

O ṭabībim **der-i dükkânçe-i luṭfın kapadır** / Her ne dem âşık-ı bīmārı devā-ḥ^vāh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 3). [der-i dükkânçe-i luṭfın kapad(t)-,]

der-i fitne: fitne kapısı.

Maḥbes-i merkeze gönderdi muḳayyed ederek / Bağladı anda **der-i fitneyi** ḥiddetle hemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 29). [der-i fitne,]

der-i iḥsân: lütuf, ihsan kapısı.

Zihnî o şāh-ı mülk-i nāz etmez **der-i iḥsânı** bāz / Olmuş aña arz-ı niyāz ḡāyet muḥāl-ender-muḥāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 9). [der-i iḥsân,]

Der-i iḥsāndan dūr etme bu Zihnî-i nā-çarı / Gürūh-ı bendegāna eyle mülḥaq yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 7). [der-i iḥsân,]

Sen gibi şāhın **der-i iḥsânın** etdim ilticā / Zihnî nāmında eger ben bir 'ubeyd-i aḥkaram (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 43). [der-i iḥsân,]

der-i mahkeme: mahkeme kapısı.

Etdiğin cevri firākı hep ederdim işbāt / Şehr-i vaşlın yedime girse **der-i**

maḥkemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 4). [der-i maḥkemesi,]

der-i nā-yāb-ı deryā: denizin bulunmaz kapısı.

Tirelensin mi ḥavātırdan kulüb-ı 'ārifān / Pest-ḳadr olmaz **der-i nā-yāb-ı deryā** ḥūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 2). [der-i nā-yāb-ı deryā, -dan]

der-i vālā-cenāb: Yüce Allah'ın kapısı.

Nebiler kim **der-i vālā-cenābın** ilticā eyler / Kime erbāb-ı 'işyān 'arz-ı ḥāl etsin şehen-şāhā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 55). [der-i vālā-cenāb,]

derk eden: anlayan, kavrayan.

Derk eden küntü nebiyyen nükte-i esrārını / Ādem etsin mi kemāl-i vaşf-ı zātın ibtidār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 45). [derk eden,]

derk kıl-: anlamak, idrak etmek.

Şeref-i ceddiñ unut zātınā baḳ ey Zihnî / **Derk kıl** vāriş-i eb olmadığın zāde-i Nūḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 5). [derk kıl-,]

Sırr-ı ḳadr ü şerefın **derk kılursın** zāhir / Oldı tebrīk-i velādetde erenler ḥāzır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 9). [derk kıl-,]

der-kafā eyle-: hemen arkasında bırakmak. (Yaşanılan acıları, sıkıntıları geride bırakmak anlamında kullanılmıştır.)

Zulmāt-ı leyl-i ḥasreti hep eyle **der-ḳafā** / Mihr-i cemāl-i yāre dönüp yön 'ale's-

şabâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 2). [der-kaḫā eyle-,]

der-kār ol-: *zuhur etmek, açığa çıkmak.*

Senden ancak sāhil-i fevz ü kerem **der-kār olur** / Yā Resūl'allāh kuluñ Nābī ğarīk-i nār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 22). [der-kār ol-,]

der-kār ola mı: *açığa çıkar mı, belli olur mu? (Beyitte "der-kār ol-" görünmek bağlamında kullanılmıştır.)*

Nūr-ı 'irfānı şakın verme sebük-mağzāna / Çeşmi a'mālara **der-kār ola mı** pertev-i yūh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 4). [der-kār ola mı,]

derk-i teşhîş-i hakikat: *hakikatin ne olduğunu idrak etme.*

Hidmeti dā'im edip tıb-hāne-i 'irfānda / **Derk-i teşhîş-i haḫīkatle** tabīb-i hāzık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 4). [derk-i teşhîş-i haḫīkat,]

der-kişver-i irşād: *irşad ülkesinde.*

Zihī dānende-i 'ilm-i ledünnī 'ārif-i bi'llāh / Zihī **der-kişver-i irşād** sāhib-şān-ı şāhen-şāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 1). [der-kişver-i irşād,]

der-kişver-i şefā'at: *şefa'at ülkesinde.*

Ey hüsrev-i yegāne **der-kişver-i şefā'at** / İlķīm-i kūn-fe-kāne ser-'asker-i şefā'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 1). [der-kişver-i şefā'at,]

derler kim: *derler ki.*

Şabāh-ı haşrde ehl-i şafā şol zāta **derler kim** / Muḫarrā eylemiş gülzār-ı ḫalbin şeb-nem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 2). [derler kim,]

Aña **derler ki** Zihnī şā'ir-i vaşşāf-ı dil-zinde / Ola hüsni-beyān-ı nazmı bir āşār-ı haḫḫānī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 6). [derler ki,]

der-pey ed(t)-: *takip etmek; ardı sıra gelmek.*

Birbirin **der-pey eder** bunda cefā ile şafā / Anları māder-i eyyām toğurmuş tev'em (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 5). [der-pey ed(t)-,]

ders-i efğan: *feryat dersleri.*

Sebaḫ-ı nāzıñ ile bülbüle **ders-i efğan** / Vermede Zihnī olur bāğda üstād-ı şabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 5). [ders-i efğan,]

ders-i mahabbet: *muhabbet/sevgi dersi.*

Ġaraż bu güft-güy-ı zevḫ ü şevḫ-engizden Zihnī / O tıfl-ı nāziki **ders-i mahabbetde** tevaḡguldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 5). [ders-i mahabbetde,]

ders-i mişkāt: *kandil dersi. (Duvardaki oyuk içinde bulunan kandil önünde yapılan/okunan ders bağlamında.)*

Şafvet-i sīne vü envār-ı ruḫuñ şevḫiyle / Okunur nüṣṣa-i mir'āt ile **ders-i mişkāt** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 2). [ders-i mişkāt,]

derün: *gönül, kalp, yürek.*

Böyle kalursa **derūnumda** o tıflıñ şevki / Olur ey Zihni ne rengin gazeller inşad (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 9). [derūnumda, -um, -da]

Humret-i ruhsarını 'arz eyledikçe şubh-dem / Bülbul-i zârîñ **derūnın** eyler âteşgâh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 6). [derūnın, -ın]

Derūnum goncaveş pür-hūn kıldı h^vār-ı miñnetle / 'Aceb kanda hırāman olmada ol serv-kađ şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 2). [derūnum, -um]

Hayāl-i vech-i feyz-ārāsı mir'āt-ı mücellādır / **Derūnında** tecellî eyleyen mañbūb-ı Mevlā'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 8). [derūnında, -ın, -da]

derūnı şāf idi : kalbi temiz olmak, kötü düşüncesi olmamak.

Küdüret yoğ idi kalbinde aślā / **Derūnı şāf idi** āb-ı revāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 6). [derūnı şāf idi,]

derūn ü ber: içten ve dıştan

Bu meserretle Kilis ehli **derūn ü berden** / Yakışur eyleseler şubh u mesā şehri-āyīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 35). [derūn ü ber,]

derūn-ı dehen: ağızın içi.

Ter-dimāğ etdi beni sükker-i la'liñ ammā / Fülful-i hāl-i ruñuñ yakdı **derūn-ı dehenim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 3). [derūn-ı dehen,]

derūn-ı Ka'be: Kâbe'nin içi.

Derūn-ı Ka'be'de irşad-ı nās etdikde ol server / Bilindi olduğı bî-şüphe zāt-ı hāzret-i mażhar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 14). [derūn-ı Ka'be,]

derūn-ı müstemend: kederli, hüznölü gönöl.

Dest-gır-i sālîk-i hālîş **derūn-ı müstemend** / Sāye-dār-ı ber-ser-i 'abd-i kemīn ü derdmend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 1). [derūn-ı müstemend,]

derūn-ı sīnelerden: gönölün derinliklerinden.

Şükr kim rüz-ı şafā vü zevk yetdi 'āleme / Nā-bedīd oldı **derūn-ı sīnelerden** hārḥār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 9). [derūn-ı sīnelerden,]

derūn-ı Zihnî: Zihnî'nin gönölü, yüreğı.

Derūn-ı Zihnî'ye gamzeñden özge şey giremez / Ki şır-i nerre-i 'aşka yatağdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 5). [derūn-ı Zihnî,]

derūn-ı zihni'ye: Zihni'nin yüreğı (Aşığın gönölü).

Gelmez **derūn-ı Zihni'ye** gam şām-ı haşre dek / Nā-gāh o yār koynuna girsın 'ale's-şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 5). [derūn-ı zihni'ye,]

dervîş: Tarikatlardan birinin şeyhine intisap ederek hankahta hizmet, çile ve riyazetle uğraşan ve dünyevi hayata itibar etmeyen kimse. (Dervîş sözcüğü tevriyeli olup belirtilen anlamının yanı sıra Zihnî'nin teveccühüne mazhar olan

genç delikanlı Derviş Efendi kastedilerek kullanılmıştır.).

Hazret-i pîr-i kerem-pîrânî olsun
'aşkına / Hânkâh-ı vaşlıma bahş eylegil
dervîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 4). [dervîşimi, -im, -i]

Dervîş Beg'ün ferzendi: Dervîş Bey'in oğlu.

Cümleden **Dervîş Beg'ün ferzendi** bu
'Osmân Beg'e / Genç iken hûn-ı ecel
sundı becây-ı mey aña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 4). [Dervîş Beg'ün ferzendi,]

deryâ: deniz.

Çâresiz kalsa biri kuruda yâ **deryâda** /
İstiğâse edicek lâ-büd erer imdâda
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 17). [deryâda, -da]

deryâ: deniz (gözyaşının bolluğu bağlamında).

Mâh-ı mâtemdir figânîñ hıyre kılsun
'âlemi / Eylesin cûş u hurûş **deryâ** gibi
çeşmiñ nemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 1). [deryâ,]

deryâ gibi cûşân ol-: deniz gibi dolup taşmak.

Kıldı pür sâhil-i elfâzı dür-i ma'nâdan /
Mâye-i şî'r ki **deryâ gibi oldu cûşân**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 12). [deryâ gibi cûşân ol-,]

deryâ-yı a'zam: en büyük deniz. (Bu ifadeyi döktüğü gözyaşının çokluğunu anlatmak için kullanmıştır.)

Nigâh-ı intizârım çalkanır bir fülkdür
güyâ / Sirişkim mevc-i tûfân-hîz bir
deryâ-yı a'zamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 4). [deryâ-yı a'zam,]

deryâ-yı a'zam et-: büyük deniz, okyanus hâline getirmek.

Lenger-endâz-ı sükûnet gör nice zû'l-
kâdrdir / Kim **eder deryâ-yı a'zam** bûs-
ı emân-ı cebel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 6). [deryâ-yı a'zam et-,]

deryâ-yı himmet: lütuf, ihsan denizi.

Öyle bir **deryâ-yı himmetdir** ki ol
şâhib-naazar / Bir dem içre tâlîbi
maflûbına vâsıl eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 12). [deryâ-yı himmet,]

deryâ-yı 'ilmiñ gevheri: ilim denizinin cevheri.

Her ne kim var sendedir **deryâ-yı 'ilmiñ gevheri** /
Luţfuña elbet olur şâhân-ı
'âlem müşterî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 4). [deryâ-yı 'ilmiñ gevheri,]

deryûze kıl-: dilencilik yapmak; dilemek.

Kılar deryûze Kevşer neş'esin şahbâ-yı
la'linden / Eder hem cezb-i hüsnünden
tarâvet 'arîz-ı havrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 28). [deryûze kıl-,]

der-zinhâr: kesinlikle.

Be-yâ ey dil-şode Zihnî me-kon ihmâl
der-zinhâr / Müsellem şov be-fermâneş
be-dih ez-cân ü dil ikrâr (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [der-zinhâr,]

dest: *el; bir şeye sahip olmak.*

İhsânıña dem-â-dem muhtâcdır dü ‘âlem / Ey **destine** müselleme genc-i zer-i şefâ‘at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 6). [destine, -i, -(n)e]

Ağniyâdan sayılır zât idi **destinde** velî / Hıbb-ı erbâb-ı tarîk olmuş idi ser-mâye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 2). [destinde, -in, -de]

dest: *el. II yardım.*

Qahr-ı münkir lutf-ı muhlîş **destine** mahkûmdur / Hük-m-i ‘adl eyler celâliyle cemâli dem-be-dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 18). [destine, -i, (n)e]

dest-be-dest: *el ele.*

Gayr ile **dest-be-dest** zevk-i temâşâyâ gider / Nazar etmez bâña ol mâh geçer yanımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 4). [dest-be-dest,]

dest-ber-i-âmin-şüden-i rûzgâr: *kuvvetli bir tesirle el açıp amin demek.*

Eyle du‘â Zihni ki hâzır tûrur / **Dest-ber-i-âmin-şüden-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 41). [dest-ber-i-âmin-şüden-i rûzgâr,]

deste deste: *tutam tutam.*

Haatîñ gülzâr-ı ruhsârînda reyhân-ı mu‘anberdir / Anîñ yanında kâkül **deste deste** sünbül-i terdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 1). [deste deste,]

dest-gîr: *düşenin elinden tutan, yardımcı olan.*

Olur senden olursa lutf-ı mutlak yâ Resûl’allah / Efendim **dest-gîrim** sensin ancak yâ Resûl’allah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 1). [dest-gîrim, -im]

dest-gîr ol-: *elden tutmak, yardımcı olmak.*

Dâmen-i ihsânıñı tutmuşdur ey şâh-ı kerem / **Dest-gîr ol** rûz-ı mahşer Zihnî-i bî-hem-deme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 12). [dest-gîr ol-,]

dest-gîr-i ehl-i imân: *inananların/müminlerin elinden tutan.*

Dest-gîr-i ehl-i imân şaf-şikâf-ı zâlimân / Mültecâ-yı ‘âcizân Haqq’ıñ velîyy-i a‘zamı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 7). [dest-gîr-i ehl-i imân,]

dest-gîr-i mücrimân: *günahkârların elinden tutan.*

Dâver-i dîvân-ı mahşer mültecâ-yı ‘âcizân / **Dest-gîr-i mücrimân** şâh-ı şefâ‘at-intişâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 40). [dest-gîr-i mücrimân,]

dest-gîr-i sâlik-i hâlis: *ihlaslı müritlerin elinden tutan.*

Dest-gîr-i sâlik-i hâlis derûn-ı müstemend / Sâye-dâr-ı ber-ser-i ‘abd-i kemîn ü derdmend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 1). [dest-gîr-i sâlik-i hâlis,]

dest-gîr-i zu'afâ: güçsüzlerin, kimsesizlerin elinden tutan.

Dest-gîr-i zu'afâ zîb-dih-i hüsn-i vefâ / Mâhi-i zulm ü cefâ melce'-i zîr-i destân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 23). [dest-gîr-i zu'afâ,]

dest-i bî-dâd-ı felek: feleğin zulmünün eli.

Dest-i bî-dâd-ı felekden düşmedi tîg-i cefâ / Hûn-ı nâ-hak dökmedir kârı bu çarhun dâ'imâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 1). [dest-i bî-dâd-ı felek,]

dest-i bîgâne: rakibin eli.

Dest-i bîgâneye verme girih-i perçemiñi / Etme bes hâtır-ı uşşâkı nigârâ derhem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 3). [dest-i bîgâne,]

dest-i cefâ-yı gam: gam ve cefa eli.

Bir mâhdır ki şubh u mesâ ceyb ü dâmenim / **Dest-i cefâ-yı gamda** keşân-ber-keşân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 12). [dest-i cefâ-yı gam,]

dest-i cevî-i çarh-ı kec-rev: yanlış yolda giden feleğin semasının eli.

Ol mukavves ebruvân-ı yârdan mehcûr olup / **Dest-i cevî-i çarh-ı kec-revde** kemân oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 2). [dest-i cevî-i çarh-ı kec-rev,]

dest-i düzd-i gaflet: dikkatsiz hırsızın eli.

Câme-i şevkiñ alıp zûr ile eyler pây-mâl / **Dest-i düzd-i gaflete** verme gülûyı fâ'ık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 3). [dest-i düzd-i gaflet,]

dest-i ecel: ecel eli. II ölüm.

Figân **dest-i ecelden** etse lâıyk cümle-i dünyâ / Eder bir şadmesiyle nice yüz biñ hâneı ifnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 1). [dest-i ecel,]

dest-i ehl: cemaatin eli.

Dest-i ehlinde be-fermân-ı Hudâ-yı gayûr / Hep hücûm üzre turur haşma berây-ı i'dâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 18). [dest-i ehl,]

dest-i felek: feleğin eli. II kader.

Dest-i felekden öyle cefâ gördi cânımız / Toldı cihâna zenzeme-i el-emânımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 1). [dest-i felekden, -den]

Ba'ış belâya hep 'amel-i nâ-revâsıdır / **Dest-i felekden** eylemesin iştikâ-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 2). [dest-i felekden,]

Nedir bî-hûde sende ey dil-i şûrîde bu gavgâ / Yeter **dest-i felekden** çekdigiñ evzâ'-ı nâ-ber-câ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 1). [dest-i felek,]

dest-i hirmân: yoksunluk, umutsuzluk çölü. II dünya.

Etme garîk-i hızlân gezdirme **deşt-i hirmân** / Emriñdedir kemâ-kân bahr u ber-i şefâ'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 5). [deşt-i hirmân,]

dest-i h^vāhişle: *istek eliyle.*

Dest-i h^vāhişle olur merd ki bir sa'y-i mezîd / Eder ârāmgeh-i 'izz ü vaqârın te'yîd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 6). [*dest-i h^vāhişle,*]

dest-i kerbelâ: *Kerbela çölü.*

Oldı **deş-i Kerbelâ'da** mübtelâ-yı pürbelâ / Çekdiler meydâna gaddârlar o şâh-ı efhamı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 8). [*deş-i kerbelâ,*]

dest-i keş-â-keş: *istirap, sıkıntı eli.*

H^vâr-ı fırkatden nigârım kıldı dāmânım halâş / Olmadı **dest-i keş-â-keşden** girîbânım halâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 1). [*dest-i keş-â-keş,*]

dest-i kudret-i rabb-ı ğafûr: *çok mağfiret eden, bağışlayan Allah'ın (c.c.) gücü.*

Kıymet-i zâtîñla **dest-i kudret-i Rabb-ı ğafûr** / Verdi bâzâr-ı cihâna revnağ-ı 'izz ü sürûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 16). [*dest-i kudret-i rabb-ı ğafûr,*]

dest-i maḥabbet: *aşk çölü, ovası. II âşığın gönlü.*

Zülfûñ görünce murğ-ı dilim ḥavf edip dedi / **Deşt-i maḥabbet** içre giren erḳam olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 3). [*deş-i maḥabbet,*]

dest-i mevt: *ölüm eli.*

Yine bir gonca-i bâğ-ı vücûdı çarḫ-ı gam-efzâ / Perîşân etdi **dest-i mevt** ile

rahm etmeyip aşlâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 1). [*dest-i mevt,*]

dest-i nâz: *naz eli, nazik el; nazlanma.*

Ġamzeñ şunarsa tîg-i cefâ **dest-i nâziña** / La'l-i lebiñ de bûsesini ḥûn-behâ verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 2). [*dest-i nâz,*]

dest-i şâhîn-nigâh: *şahin bakışının eli.*

Dest-i şâhîn-nigâhından edip ḥavf u ḥazer / Eyledim kâkülünü murğ-ı dil ü câna melâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 5). [*dest-i şâhîn-nigâh,*]

dest-i vahşet: *ıssız çöl.*

Hemân bir bî-mehâr-ı çâr-pâdır **deş-i vahşetde** / Olan âzâde-gerden ḥalka-i zülf-i kemendîden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 4). [*deş-i vahşet,*]

destimize girer mi: *elimize geçer mi?*

Âyâ **girer mi destimize** sâhil-i necât / Olmuş güşâde baḥr-ı gama bâdbânımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 3). [*destimize girer mi,*]

destin bur- [D]: *el uzatmak, yardım etmek.*

Da'vâmızı ihkāk edelim nefsi denîyle / **Destin buralım** Ḥazret-i Pîr'iñ eşiginde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 4). [*destin bur-,*]

destine gir- [D]: *eline geçmek, sahip olmak.*

Eger şaff-ı ni‘āl-i bezm-i hāş **destine girse** / Eder Rıdvān terk-i ravza-i şad-cennet-i a‘lā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 41). [destine gir,]

dest-res: eli ulaşan. II kimsesizlere yardımında bulunan.

Dest-res idi niçe bî-kes ü bî-çârelere / Dâhil-i cennet-i ‘Adn eyleye Hakk rûz-ı kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 20, Beyit 2). [dest-res,]

dest-res ol-: istediğine ulaşmak, emeline kavuşmak.

İki cihānda maqşadına **dest-res olur** / Anıñ ki oldı her emelî şāh-ı Naqş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 5). [dest-res ol-,]

dest-resān ol-: kudreti erişmek, ulaşmak.

Himmet-i pîr-i kerem-kār ile bî-renc ü ta‘ab / Günde bir rütbe-i vālāya **ola dest-resān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 42). [dest-resān ola,]

destür-ı hakāyık-āyîn: hakikat yolunun veziri (Süreyya Paşa).

Etmeyip ‘arz-ı mażābıt ile aşlā hursend / Rü’yet-i emre o **destür-ı hakāyık-āyîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 24). [destür-ı hakāyık-āyîn,]

dest-zen-i nāy ü kudüm ol-: ney ve kudümün el vuranı (çalını) olmak. (“Ney” Mevlevî musikisinde, “kudüm” ise bilhassa tekke musikisinde çalınan çalgıdır.).

Sākiyān encümen-i rindi kılup cām ile pür / Muṭribān **dest-zen-i nāy ü kudüm oldı** bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 3). [dest-zen-i nāy ü kudüm ol-,]

devā kıl-: deva vermek; çare olmak.

Mişāl-i gevher-i şehvār qadr ü kıymet isterseñ / **Devā kıl** zahmına ihsān edip maḥzûn-ı dil-rîşin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 3). [devā kıl-,]

devā-h^vāh: derman isteyen (âşık).

O ṭabībim der-i dükkānçe-i luṭfın kapadır / Her ne dem âşık-ı bīmārı **devā-h^vāh** bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 3). [devā-h^vāh,]

devām üzre: bir hâl üzere devam etme, sürdürme.

Hidmet-i bāb-ı velāyetde **devām üzre** ṭurur / ‘Abd-i nāçîz-i şeh-i mülk-i velādır ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 11). [devām üzre,]

devām üzre ṭur-: bir hâl üzere bulunmak.

Nüh kıbāb-ı ‘arş-ı vālā kim **devām üzre ṭurup** / Muttaşıl devr ede bu mihr ü meh-i leyl ü nehār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 57). [devām üzre ṭur-,]

devlet: mutluluk, baht, talih. II makam.

Hāk-i pāyiñ ārzū etmekdedir şāh vü gedā / Allāh Allāh bu ne **devletdir** ne ‘ālî debdebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 4). [devletdir, -dir]

devlet: *baht, talih, büyük saadet, büyük mutluluk.*

Devleti cāhını müzdād ede Mevlā-yı mu‘īn / Görmeye rūy-ı esef n’oldığını şubhla şām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 35*). [*devleti, -i*]

Zihî **devlet** sa‘âdet görmeden âlāyış-i dünyā / Maḳargāh için dārū’n-na‘îmi eyledi ta‘yîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 16*). [*devlet, -i*]

Getirmiş menzil almış ‘âlem-i lâhûta dilden yol / Ne **devletdir** mürîdāna yolında cān ede mebzûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 11*). [*devletdir, -dir*]

devlet ile: *büyük saadet, mutluluk ile.*

Ḳanda kim ‘atf-ı ‘inān eyler ise **devlet ile** / Ḥazret-i Ḥızr’ı kıla rāh-berin Ḥayy ü Metîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 47*). [*devlet ile, -i*]

devlet-i ikbāl: *bahtın, talihin açıklığı.*

Devlet-i ikbāline olsun o şāh-ı âlemiñ / Minber-i bālāda Cibrîl-i emîn ed‘iye-ḥvān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 8*). [*devlet-i ikbāl, -i*]

devlet-i ikbāl: *devletin geleceği, devamlılığı (için dua etme).*

Fuḳarā **devlet-i ikbāline** etdikçe du‘ā / El açup arşda āmîn diye Cibrîl-i Emîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 48*). [*devlet-i ikbāl, -i*]

Fuḳarā **devlet-i ikbāline** etdikce du‘a / Ola hep yerde beşer gökde melek āmîn-ḥvān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 44*). [*devlet-i ikbāl, -i*]

devletlü: *bahtlı, talihli, saadetli.*

Tācdārān-ı cihāna hîç kılmaz ser-fürū / Giyinen **devletlü** başına külāh-ı Mevlevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 4*). [*devletlü, -i*]

devlet-serā: *mutluluk sarayı.*

Bir kenîziñdir ḥarîm-i ‘işmet-i pâkinde leyl / Bir kemîne bendedir **devlet-serāsında** nehār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 25*). [*devlet-serāsında, -sı, -n, -da*]

devr: *devir, çağ, zaman.*

Rāḥat olmaz gencler bulsa muḥibb-i māl ü cāh / Zevḳ-i ‘âlem **devriñ** ancaḳ rind-i mey-nüşındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 4*). [*devriñ, -in*]

Zevḳ ede cāhil ü **devrinde** ki ‘arîf çeke ḡam / Demine sâ‘atine vaktine ezmânına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3*). [*devrinde, -in, -de*]

Devriñ o dil-pesendi dehriñ bir ercümendi / Ya‘nî Ḥalîl Efendi ol ma‘den-i yakîne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 2*). [*devriñ, -iñ*]

Etmediñ bir dem beni mesrūr ḡayr-ı ḥalḳ tek / Yetmedim bir maṭlaba **devriñde** çok çekdim emek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1*). [*devriñde, -in, -de*]

devr: *dönme, dönüş (feleğin dönek olması bağlamında).*

Feleğin tavrına hem **devrine** devrânına yuf / Aña yuf etmeyiñ biz ederiz cānına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 1*). [*devrine, -i, -(n)e*]

devr ed(t)-: dönmek.

Nüh kıbāb-ı ‘arş-ı vālā kim devām üzre
tutup / Muttaşıl **devr ede** bu mihr ü meh-
i leyl ü nehār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 57). [*devr ed(t)-,]*

Bu niyâzımdır Cenâb-ı Hâzret-i
Allâh’dan / **Devr eder** mâ-dâm ‘arş u
kürsî-i levh ü kalem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 46). [*devr ed(t)-,]*

devr ed(t)-: gece ve gündüzün birbirini
takip etmesi, yer değiştirmesi.

Görmemiştir mihr ü meh kim **devr
ederler** rûz ü şeb / Burc-ı ‘aşka şanma
her verķā gider ‘Anķā gider (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2). [*devr ed(t)-,]*

devrân: zaman, devir, çağ.

Feleğin tavrına hem devrine **devrânına**
yuf / Aña yuf etmeyeniñ biz ederiz
cânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
114, Beyit 1). [*devrânına, -ı, -(n)a]*

devr-i çarh-ı felek: dönen felek.

Zulmet hisâbı üzre hezâr zulmeti bula /
Mâ-dâm **devr-i çarh-ı felek** câvidân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 23).
[*devr-i çarh-ı felek,]*

devr-i Cem: Cem'in zamanına.

Bî-‘ayş u nûş **devr-i Cem’e** yokdur
i’tibâr / Ülfet bu demde dil-ber ü sâğarda
kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19,
Beyit 2). [*devr-i cem’e,]*

devr-i dehr: dünyanın dönmesi. II
zamanın geçmesi.

Artar bu derd ü renc ü belâ şad fîğân kim
/ Her dem ki **devr-i dehr** mücedded
zamân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
6, Beyit 7). [*devr-i dehr,]*

devr-i nâ-becâ: uygun olmayan zaman.

Revâ mıdır ki hûn-âlûd ola sıbt-ı
Resûl’ullâh / Nedir bu kec-edâ ey çarh ne
devr-i nâ-becâdır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11). [*devr-i nâ-
becâ,]*

devr-i nâ-sâz-ı felek: feleğin uygunsuz
dönüşü. II dönek felek.

Lâ’übâlî mest-i bî-pervâ kalender-
meşrebân / **Devr-i nâ-sâz-ı felekden**
imtinân etmez kabûl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 136, Beyit 2). [*devr-i nâ-
sâz-ı felek,]*

devr-i sipihr-i bed-hû: kötü huylu
talihin dönüşü.

Böyle bir debdebeli meclis-i ‘işret hergiz
/ Kime gösterdi ‘aceb **devr-i sipihr-i
bed-hû** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168,
Beyit 10). [*devr-i sipihr-i bed-hû,]*

devr-i teselsül: akıp giden zaman (saçın
birbirine dolanmasına teşbihen).

Neler çekdi ser-i sevdâ-zedem pür-çîn-i
zülfünden / Çekilmez silk-i taķrîrâte bir
devr-i teselsüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 46, Beyit 2). [*devr-i teselsül,]*

devr-i zamân: zamanın döngüsü. II akıp
giden vakit; kader, baht, talih.

Etmez desem de şimdi eşer eyledikleriñ
/ Fırşat verirse **devr-i zamân** söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit
2). [*devr-i zamân*,]

deycür: karanlık. II kederli, üzgün.

Şâm-ı fırkatde şehâb-ı fikr-i zülf etdi
zuhûr / Başdı dil şahrâsını **deycür** deycür
üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173,
Beyit 2). [*deycür*,]

Şâm-ı fırkatde şehâb-ı fikr-i zülf etdi
zuhûr / Başdı dil şahrâsını deycür **deycür**
üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173,
Beyit 2). [*deycür*,]

Fürûğ-ı ârızından dūr kıldı çarh ol mâhiñ
/ Şeb-i fırkatde bezm-i cân ü dil
deycürdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 4). [*deycürdur*, -dur]

deycür-ı şeb-i zülf: yüzün iki tarafından
sarkan saç lülesinin gece karanlığı.
(Sevgilinin saç rengi hasebiyle geceye
teşbih olunmuştur.).

Deycür-ı şeb-i zülfdan olmuş ki
nümâyân / Gerdân-ı beyâzıñ şafağ-ı
mihr-i celidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
61, Beyit 4). [*deycür-ı şeb-i zülf*,]

deycür-i zülf: saçın karanlığı/siyahlığı.

Pertev-efşân olmasaydı 'ârızıñ çün âftâb
/ 'Âlemi eylerdi hep **deycür-i zülfün**
harâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13,
Beyit 1). [*deycür-i zülf*,]

devr: dünya.

Deyr ü mey-hâne vü mescid bize olsa bî-
farğ / Seni arar buluruz hüsnuñe anda
taparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87,
Beyit 3). [*deyr*,]

deyü: diyerek, ... olduğunu söyleyerek.

Günehim çok **deyü** terk etme niyâzı
Zihnî / Eyleme mağfîret-i Hâzret-i
Gaffâr ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 28, Beyit 6). [*deyü*,]

Şanma hañ geldi zamân geçdi **deyü**
mâtem için / Şâhid-i hüsne yeni biçme
siyeh câme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 59, Beyit 5). [*deyü*,]

Ham-ğad oldum **deyü** yalvarı niyâz
eyleyerek / O kaşı yâya bu takrîb ile bir
çatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
68, Beyit 3). [*deyü*,]

Yakmasun üftâdeyi tâbiş-i fırkat **deyü** /
Sâye-i vaşlın eder üstümüze med laţîf
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 6).
[*deyü*,]

Gehî Şahbân'ı taklîd eylediñ 'arz-ı
feşâhatle / Gehî şî'r ile etdiñ Şâ'ib-i
Rûm'um **deyü** da'vâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 5). [*deyü*,]

Mecâzî reh-ber-i süy-ı hakîkatdir **deyü**
nefsiñ / Seni her sâde-rû maḥbûba kıldı
'âşık-ı şeydâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 9). [*deyü*,]

Maḥz-ı âşâr-ı nüfûs-ı pâkidir bu mevhibe
/ Kendi kesbimdir **deyü** bir vech ile fâhr
eylemem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 34). [*deyü*,]

Yâ şehen-şâh-ı şehîdân **deyü** kıldıkça
nidâ / İşidir nevḥalarum tāk-ı sipihr-i
kec-edâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3,
Beyit 6). [*deyü*,]

deyü: diye.

Ol âftâb-ı mühre saña luţf eder **deyü** /
Degdi şimâḥ-ı cânıma bir ün 'ale's-şabâḥ

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 4).
[deyü,]

diyen: söyleyen.

Müselmânım **diyen** eyler mi kaçd-ı âl-i
Peygamber / Ne re'y-i nâ-sezâdır v'ey ne
tedbîr-i haţâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 9). [diyen,]

dîbâ vü atlas: ipekli ve kıymetli kumaş.
II pahalı, süslü elbiseler.

Mücerreddir libâs-ı fahrdan şol rûtbe
gönlüm kim / Baña zîbâ gelir **dîbâ vü
atlasdan** nemed şimdi (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 203, Beyit 3). [dîbâ vü
atlas,]

dîde: göz.

Cemâlin 'arz eder ol mäh-tâbân **dîdeler**
rüşen / Gelir bezme yine şem'-i şebistân
dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
165, Beyit 1). [dîdeler, -ler]

Cemâlin 'arz eder ol mäh-tâbân dîdeler
rüşen / Gelir bezme yine şem'-i şebistân
dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 165, Beyit 1). [dîdeler, -ler]

Temâşâ eyle ber-vefk-i emel envâr-ı
ruhsârın / Çerâğ-ı bahtıñ oldu pek fûrûzân
dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 165, Beyit 2). [dîdeler, -ler]

O meh-rüyuñ tıyup germ iltifâtın bezm-i
'âşıkda / Yakıldı nâr-ı reşk ile rakîbân
dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 165, Beyit 3). [dîdeler, -ler]

O âteş-pâreniñ germi-i şevki eyleyip
te'sir / Dutuşdı cism ü cânım Zihnî her
yan **dîdeler** rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 165, Beyit 5). [dîdeler, -ler]

Çekdiler **dîdeye** kuhlâsâ ğubâr-ı rāhıñ /
Nücebâ vü nuķabâ bendesidir ol şāhıñ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 4).
[dîdeye, -(y)e]

dîde: (âşığın) gözü.

Bir siyeh zülf ü ruh-ı gül-gûna oldu
mübtelâ / Naķş-ı dehre ba'd-ez-în bu
dîde etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 21, Beyit 4). [dîde,]

dîde: göz; sevgilinin gözleri.

Şarâb-ı ergüvân içmiş bugün o tıfl-ı
şermende / Kızarmış rüyı olmuş şu'le-
efşân **dîdeler** rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 165, Beyit 4). [dîdeler, -ler]

dîde-bân ol-: gözcü/gözetleyen olmak.
(Âşığın sevgilinin yolunu gözlemesi
bağlamında.)

Künc-i zulm-i iftirāk içre nihân oldum
yine / Revzen ü derden o mihre **dîde-bân
oldum** yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
190, Beyit 1). [dîde-bân ol-,]

dîde-bân ol-: gözcü olmak. II uymak.

Rüşen olur mı dîde-i kalbi bu mähda /
Semt-i hevâ-yı nefsine kim **dîde-bân
olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6,
Beyit 13). [dîde-bân ol-,]

dîde-i bed-bîn-i felek: feleğin kötü
bakan gözü.

Kec-nigāh eylemeden semt-i hüner-
kārāna / Kör olup görmez ola **dîde-i bed-
bîn-i felek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
123, Beyit 3). [dîde-i bed-bîn-i felek,]

dīde-i cādū: çok güzel ve iri göz. II büyüleyici göz.

Ol **dīde-i cādūları** meftūn eder āhūları /
Ol hāl-i ‘anber-būları ser-māye-i fīkr ü
hayāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144,
Beyit 4). [dīde-i cādū,]

dīde-i cān: can gözü; gönül gözü.

Qalur a‘mā şu kim rüşenter etmez **dīde-i cānın** /
Gubār-ı pāy-ı yek-rān-ı Resūl-i
ekrem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
37, Beyit 6). [dīde-i cānın,]

‘Arz-ı rû etse dahı gonce-i gülzār-ı cinān
/ Pür olur eşk-i taḥassürle yine **dīde-i cān**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit
11). [dīde-i cān,]

dīde-i çarh: feleğin gözü.

Ziyā-yı kıymet-i rüşen-dilānı hep eder
inkār / Meger kör eylemişdir **dīde-i çarhı**
remed şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 203, Beyit 6). [dīde-i çarhı,]

dīde-i ğam-dīde: gam görmüş, kederli göz.

Şükr kim rüşenter etdi seyr-i dīdārın hele
/ **Dīde-i ğam-dīdemiz** olmuşdı vakf-ı
intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 10). [dīde-i ğam-dīde,]

dīde-i hak-bīn: hakikati gören göz.

Zihniyā nezzāre-pāş ol **dīde-i ḥaḳ-bīn**
ile / Zūlmet ü nūr-ı maḥabbetden eşerdir
hāl u ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35,
Beyit 5). [dīde-i ḥaḳ-bīn,]

dīde-i kalb: gönül gözü; kalp gözü.

Rüşen olur mı **dīde-i kalb** bu mähda /
Semt-i hevā-yı nefsine kim dīde-bān olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 13).
[dīde-i kalb,]

dīde-i mahmūr: sarhoş gözü gibi
süzerek bakan göz, mestane.

Dīde-i mahmūrunuñ fitneyi taḥrīkidir /
Meykede içre eder ḥalka-i mestān raḳş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 2).
[dīde-i mahmūr,]

dīde-i mahmūr-ı yār: sevgilinin baygın
gözleri.

Çeşm-i nīm-mestini süzdükce nergis nāz
ile / N’eydügin iş‘ār eyler **dīde-i mahmūr-ı yār**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 17). [dīde-i mahmūr-ı
yār,]

dīde-i mestāne: kendinden geçmiş göz.

Ne meyden ne edā-yı nağme-i rengīn-i
mutribden / Bu neş’e meclise ol **dīde-i mestāneden**
gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 2). [dīde-i
mestāne,]

dīde-i nā-dān: bilgisiz, cahil göz.

Dīde-i nā-dāna berter aḥḳarım / Līk
‘ārifler yanında gevherim (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 2). [dīde-i nā-
dān,]

dīde-i şeh-bāz: doğan kuşunun gözü. II
sevgilinin avcı gibi gözleri; sevgili.

Rāz-ı dil açmazdım ammā olsa ‘ālem
ḥalkı bir / Bir niğhele eyledi ol **dīde-i şeh-bāz**
bāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
90, Beyit 4). [dīde-i şeh-bāz,]

Dīde-i şeh-bāzdan kurtulamaz murğ-ı dil / Evc-i ‘adem semtine tut ki firār eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 6). [dīde-i şeh-bāzdan, -dan]

diger yerlerde: başka yerlerde. II başka gönüllerde.

Rağbetim ey Zihni kūy-ı yārda hāk olmadır / Zīb-i şadr olmak **diger yerlerde** mergūbım degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 7). [diger yerlerde,]

diger-gün eyle-: değiştirmek.

Cefā-yı iftirāk ü zevk-i vaşlı fark edenler hep / Maḥabbet resmin ey Zihnî **diger-gün eylemişlerdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 7). [diger-gün eyle-,]

diken: bazı nebatatta bulunan sivri ve batan iğne. II zorluk, acı, ıstırap.

Ḥ‘ār-ı cevri ile helāk etmez iseñ ağıyārı / Ey gül-i tāze çıkar mı içerimden **dikenim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5). [dikenim, -im]

diken-i rüzgār: zamanın dikenini.

Münkir-i gülzār-ı füyūzātınıñ / Çeşmine batmış **diken-i rüzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 36). [diken-i rüzgār,]

dikkat et-: bir şeyi fark edip görmeye çalışmak, dikkatlice bakmak.

Ehl-i ‘irfāna deme yoktur nişāne Zihniyā / ‘Arifāna **dikkat et** her şeylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 5). [dikkat et-,]

dikkat eyle-: dikkat etmek, bir şeyin üzerinde itina ile durmak.

Her sūḥanda nükte-i ma‘nāya **dikkat eyle** kim / Ğavṭa-ḥ‘ārıñ çeşmi baḥrıñ dürr-i nā-yābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 7). [dikkat eyle-,]

dikkat-i re‘v: kararların inceliği, isabeti.

Dikkat-i re‘yine idrāk-ı Felātūn vālih / Şafvet-i zihnine mir‘āt-ı Sikender ḥayrān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 21). [dikkat-i re‘y,]

dil: gönül (âşığın gönlü).

Ḥasretle **dilim** zār ü zebūn eyleme Yā Rab / Ser-kāse-i āmāli nigūn eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 1). [dilim, -im]

Dilde nā-gāh oldı peydā şūriş-i gavḡā-yı ‘aşk / Gitdi yağmaya metā‘-ı iftiḥārım şorma hīç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 3). [dilde, -de]

Dilim her dem ki gerden-beste-i tavk-ı tevekküldür / Esir-i künc-i çile-ḥāne-i şabr ü taḥammüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 1). [dilim, -im]

Fikr-i ḥaṭṭ-ı siyehiñ Zihni **dilimde** şanıırım / Sipeh-i küfrdür ol kişver-i İslām’a gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 7). [dilimde, -im, -de]

Şol rütbe būs-ı ḡabḡaba var **dilde** ārzū / Ḥ‘āb-ı şebimde görmezim illā ki sīb-i al (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 5). [dilde, -de]

Zihniyā ol ḡamze-i cāzūya **dil** olmuş esir / Açma mebhāş fenn-i siḥr ü fitne-i

Hārūt'dan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 5*). [*dil,*]

dil: *dil, lisan (sevgilinin konuşması).*

Ġuş eden vālih ü üftāde vü hayrān oldu /
O şeker-bār o tūṭī gibi şīrīn **diline** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 3*).
[*diline, -i, -ne*]

dil: *kalp, yürek, gönül.*

Sāf kıl jeng-i sivādan **diliñ** āyīne-şifāt /
Saña yüz göstere tā şāhid-i ma'nā bi'z-
zāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 1*). [*diliñ, -iñ*]

Dem-i vuşlatda maḥabbetler ederken şad
āh / **Dilde** nā-būd idi āşār-ı gümān-ı
fırkat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 4*). [*dilde, -de*]

Sīnede ḥālī niçe dāğlar etmiş peydā /
Dilde ruḥsārı ne āteşler edipdir īkād
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 5*).
[*dilde, -de*]

Ḥayal etsem de kār etmez **dile** sevdā-yı
ġīsūsı / Ruḥ-ı pūr-tābı kim cān bezmine
şem'-i münnevverdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 3*). [*dil, -e*]

Dil nedir ḥüsn nedir Zīhni ne bilsin nā-
dān / Anı biz āşık-ı pūr-āh ü dil-āğāh
bilür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 5*). [*dil,*]

Ferāmūş etmesin **dilden** beni sultānım
ey Zīhnî / Qabūlümdür celāl etmiş gerek
'arz-ı cemāl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 7*). [*dilden, -den*]

Dil āteş sīne āteş dāğ-ber-dāğ-ı nihān
āteş / Ciger āteş reg āteş kan āteş
üstühvān āteş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1*). [*dil,*]

Cünd-i tuğyān-ı ḥavātır oldu müstevlî
dile / El-'acel ey leşker-i sultān-ı himmet
el-'acel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 5*). [*dile, -e*]

Mihr-i ruḥsārīñ ile māh-cebīniñ göreli /
Qalmadı **dilde** hele dā'ıye-i zer ile sīm
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 4*).
[*dilde, -de*]

Var bir **dilde** ki ḥoş-būy-ı hevā-yı zūlfūñ
/ Anı ta'tīr-i dimāğ eyleye mi bād-ı
nesīm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 5*). [*dilde, -de*]

Dün gece yogıdi **dilde** eşer-i zulmet-i
ğam / Bezmdde yār-ı kâmer-çehre
kadeḥkār idi hem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 1*). [*dilde, -de*]

Goncalar gibi açıldı bu şehir ḥatırımız /
Qalmadı **dilde** kudūrāt ü elem ez-her sū
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 8*).
[*dilde, -de*]

Dilimden şevk-i dīdārīñla qaldır zulmet-
i cehli / Bula rüy-ı siyāhım nūr-ı revnaq
yā Resūl'allāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 5*). [*dilimden, -im, -den*]

Zīhnīyā ben ki 'abā-pūş-ı maḥabbet
olmuşum / Ārzū olsun mu **dilde** kâle-i
Bengāle'ye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 5*). [*dilde, -de*]

'İd erip **dilden** ġam-ı eyyāmı teb'İd
eyledi / 'Ālemi hep nā'il-i iḥsān-ı ümmīd
eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 1*). [*dilden, -den*]

Girdiler rāh-ı sülūka Ḥaqq'a yüz
dönderdiler / Qalmadı **dillerde** meyl-i
cem'-i emvāl ü direm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 31*). [*dillerde, -ler, -de*]

Baḥa da yārī kılup tevfiq-i Bārī nā-gehān
/ **Dilde** bir 'aşk-ı maḥabbet qaynadı

mānend-i yem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 32). [dilde, -de]

Yâ Rab yeter bu hem-demî-i nefis-i şûm ü bed / Besdir ki oldu hubb-ı hevâ **dilde** ber-çarâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 15). [dilde, -de]

Niçe menşûre ki çün habl-ı metîn girdi ele / Bend edip **dilleri** kıldı niçe biñ ser-keşi rām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 28). [dilleri, -ler, -i]

Müjde-i mîlâdı bahş etdi şafâ-yı lâ-yu'add / Eyledi **dilden** küdürât ü ğam-ı dünyâyı dūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 3). [dilden, -den]

Bir katı **dildir** ki aşlâ rahm bilmez n'oldığın / Eksik olmaz şahn-ı meydânından hiç sefk-i dimâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 2). [dildir, -dir]

Dil uğradı bir hâlete mürşid nefesinden / Dâreyniñ elin çekdi hevâ vü hevesinden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 10). [dil,]

Bir tınâba sâha-i imkândan yokdur ittisâ' / **Dilden** eylerken fūrûğ-ı şefkatiñ ref'-i zulem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 13). [dilden, -den]

dil: yürek, gönül. II salık.

Tecrîd ile **dil** verdi rızâ hırka-i fakra / Dâmen-keş-i nev-bâf-ı harîr ü meles oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 5). [dil,]

dil: gönül, yürek. II âşık.

Ârzû-yı bağ-ı ruhsârîñla **dil** nālân olur / Hâsret-i būs-ı leb-i la'liñle bağrım kıan olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 1). [dil,]

Süzdüğün dem çeşm-i mey-günüñ nigâh-ı nâz ile / Mest olupdur şimdi **dil** bir başka hâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2). [dil,]

Dil yine mu'tekif-i gūşe-i firkat oldı / Cân-güdâzende-i nâr-ı ğam ü mihnet oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 1). [dil,]

dil: dil, lisan.

Hamdu li'llâh ki **dilim** kuvvet-i Haydar'la kavî / Pey-rev ol mürşid-i hādî vü 'Alî-emşâle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 8). [dilim, -im]

dil micmeri: gönül buhurdanı. II âşığın gönlü. (Gönül sevgilinin ateşinin yanışını barındırması nedeniyle buhurdanla ilişkilendirilir.)

Nigārâ ârzû-yı 'anber-i hâl-i 'izârîñla / Şerer-pâş olmada **dil micmerinde** her zaman âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 3). [dil micmeri,]

dil sahrası: gönül çölü.

Şâm-ı firkatde şehâb-ı fıkri zülf etdi zuhūr / Başdı **dil sahrasını** deycūr deycūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 2). [dil sahrası,]

dil seng: taş kalp, katı kalp; acımasız (sevgili bağlamında).

Şeh-i bî-deng ü pür-ceng dil-rübâyâna peşeng **dil seng** / Kâmer-reng çarh-evreng mihr-i tal'at-zāya benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 7). [dil seng,]

dil ü cân: can ve gönül.

Nedir bu hoş bakışlar bu tebessümler bu
îmâlar / Müheyyâdır **dil ü cân** söyle
neyse maṭlabıñ cānā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [dil ü cân,]

Cevriñ ne rütbe kâr kılıpdır bi-ihtiyâr /
Feryâda geldi hep **dil ü cân** söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit
5). [dil ü cân,]

Metâ'-ı dehre meyl eyler mi ehl-i 'aşk
kim her dem / **Dil ü cânın** nişâr-ı râh-ı
cānân eylemek ister (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 52, Beyit 2). [dil ü cân,]

Ne mümkündür halâş-ı vâm-ı 'aşk-ı nev-
cûvânân kim / **Dil ü cânı** metâ'-ı vaşla
merhûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 58, Beyit 3). [dil ü cânı,]

Dil ü cânım esîr-i gûşe-i pür-derd-i
fırkatdır / Ser-â-pâ cism-i zârım zaḥm-
nâk-ı tîğ-i ḥasretidir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 1). [dil ü cânım,]

Nazrasından istemez bir laḥza dūr olmak
yine / Her ne âl etse **dil ü cāna** sezâdır
sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97,
Beyit 2). [dil ü cân,]

Beni her kim belâdan men' ederse
düşmenimdir ol / **Dil ü cânım** şu deñlû
eylemiş derd ü belâdan ḥaz (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 111, Beyit 4). [dil ü cân,]

Fitne-i çeşmi **dil ü cânıma** bir ṭurfe belâ
/ Kākûl-i ḥam-be-ḥamı başıma bir ṭûl-ı
emel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137,
Beyit 3). [dil ü cân,]

Çeşm-i şeh-bâzını süzdükçe bu
şaydgehde / Bend eder biñ **dil ü cân**
perçeminiñ bir teline (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 188, Beyit 2). [dil ü cân,]

Ey şabâ 'arz etme bûy-ı sünbül-i bâğ
baña / Ter-dimâğ etmiş **dil ü cânım**
hevâ-yı kākûli (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 205, Beyit 2). [dil ü cân,]

dil ü cânım evi [K]: can ve gönül evi.

Toldı envâr-ı maḥabbetle **dil ü cânım evi**
/ Şem'-i 'aşk-ı Ḥasaneyn'im 'Alevîyim
'Alevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3,
Beyit 2). [dil ü cânım evi,]

dil ver-: gönül vermek.

Zihniyâ bir şûḥ-meşreb yâre **dil verdim**
yine / Nâzı luṭfundan elez cevri-
'inâbindan lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 42, Beyit 5). [dil ver-,]

Dil verip püskürme ḥâl-i yâre yakma
cânıñı / El-ḥazer dūr et şerâr-ı âteş-i
bârûtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
159, Beyit 4). [dil ver-,]

Ḥatt-ı ber-âverlere **dil verdiğim** olmaz
ta'yîb / Cebhe-i baḥtım yazmış bunu
kilk-i emelim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 152, Beyit 4). [dil ver-,]

dil-âverlik: yiğitlik.

Şavlet-i ğamzeñle oldı Rüstem-i devrân
zebûn / Bu ciger-derlik **dil-âverlik** bu
ejderlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 65, Beyit 2). [dil-âverlik,]

dil-âzâr: gönül kıran, inciten (sevgili).

Bir dil-ber-i 'ayyârdır bî-raḥm **dil-
âzârdır** / Gûyâ ki bir ḥünkârdır
göstermede ḥışm ü celâl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 2). [dil-âzârdır,
-dır]

dil-bend: gönül bağlayan.

La'l ü ğisûsına Şîrîn ile Leylâ **dil-bend** /
Vâlih üftâdesiniñ ḥâline Kays ü Ferḥâd

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 8).
[dil-bend,]

dil-bend: gönül bağlayan. (Sevgilinin sözleri için kullanılmıştır.)

Sözi **dil-bend** hemîşe dil-pesend tûtî-i cinân-mânend / Lebi kând sükkerin hând nerm ü şîrîn tatlu söylersin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [dil-bend,]

dil-bend: gönül bağlayan, âşık.

Öyle bir gîsü-yı şâh-ı hüsne **dil-bendim** ki ben / Zülf-i Leylâ bezm-i ikbâlimde cârûbum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 5). [dil-bendim, -im]

dil-bend-i füsûn eyle-: sihirle gönlü bağlamak; büyüleyerek âşık etmek.

İrfânî-i tahkîki banâ eyle nümâyân / Nâ-dân gibi **dil-bend-i füsûn eyleme** Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 6). [dil-bend-i füsûn eyle-,]

dil-ber: gönlü kendine çeken, güzel, sevgili.

Bî-‘ayş u nûş devr-i Cem’e yokdur i ‘tibâr / Ülfet bu demde **dil-ber** ü sâğarda kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 2). [dil-ber,]

Bârsız üftâdeye seyr-i gülistân ‘abeş / **Dil-bere** dil-dâdesiz sevdiği devrañ gâlať (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 2). [dil-bere, -e]

Nażra-pâşım **dil-beriñ** âyîne-i mehrûsına / Lâf kıldırmam cihânın tûtî-i hoşgûsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 1). [dil-beriñ, -iñ]

dil-ber: gönül alan, gönlü kendine çeken sevgili (Hz. Muhammed bağlamında).

O **dil-berdir** ki kılsa bâğ-ı vaşla ‘âşıkın da‘vet / Bir ednâ menzildir râhı üzre cennetü’l-me‘vâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 17). [dil-berdir, -dir]

dil-berâ: ey gönül alan sevgili!

Dil-berâ la‘l lebiñ al ruhuñ yâdı ile / Eşk-i çeşm ile ciger kanına kândım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4). [dil-berâ,]

dil-berân: gönül alıcı güzeller.

Dil-berân yâ niçe taklîd kılmur cânânım / Ne eder encüm-i şeb mihr-i ziyâ-dâr ile baħş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 3). [dil-berân,]

Rağbet etmezdi cefâ vü cevre hergiz **dil-berân** / Âh kim bî-câ niyaz-kârân tergîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 7). [dil-berân,]

Hať-âver **dil-berân** bilmem ne efsûn eylemişlerdir / Kara sevdâya hep ‘uşşâkı meftûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 1). [dil-berân,]

Dil-berân eyledi meyl-i ruķabâ / Âşık-ı zârı meger kim taķıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 4). [dil-berân,]

dil-ber-i ‘âlî-nazar: yüce bakışlı sevgili.

Bend olup zülfüne bir **dil-ber-i ‘âlî-nazarıñ** / Yetişür gayr-ı ta‘alluķda uzatma ipi kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 3). [dil-ber-i ‘âlî-nazar,]

dil-ber-i ‘ayyār: düzenbaz, hilekâr sevgili.

Bir **dil-ber-i ‘ayyār**dır bî-rahm dil-âzârdır / Gûyâ ki bir hünkârdır göstermede hışm ü celâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 2). [dil-ber-i ‘ayyār,]

dil-ber-i cādū-nigeh: cadı bakışlı güzel. (Bakışları cadı gibi büyüleyici olan sevgili bağlamında.)

Şad hezārân **dil-ber-i cādū-nigeh** gördüm yine / Hîç biri mânend-i yâr-ı çeşm-i âşûbüm değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 4). [dil-ber-i cādū-nigeh,]

dil-ber-i gonce-dehen-i rûzgâr: devrin gonca ağızlı güzeli.

Mey ki içip bûlbûl-i kudsî olur / **Dil-ber-i gonce-dehen-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 6). [dil-ber-i gonce-dehen-i rûzgâr,]

dil-ber-i hatt-âver: ayva tüyleri çıkan sevgili.

Gördi muṭrib gâlibâ ol **dil-ber-i hatt-âveri** / Çâr-gâhı eyliyor her demde hoş âvâze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 8). [dil-ber-i hatt-âver,]

dil-ber-i ṭannâz: herkesle eğlenen, alay eden sevgili.

‘Âşıka ‘arz etmese ol **dil-ber-i ṭannâz** nâz / Nâz edip ‘âşık da olurdu vişâle az az (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1). [dil-ber-i ṭannâz,]

dil-berlik: gönül alıcılık, gönül çelıcilik.

Bârek’allâh sende bu nev tâze **dil-berlik** nedir / Sözde şekerlik bu yüzde h^vâb-ı esmerlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1). [dil-berlik,]

dil-beste ol-: gönül bağlamak.

Vefâ kılmaz ne bây ü ne gedâya çarḥ-ı nâ-hem-vâr / Şaḫın **dil-beste olma** ḥubb-ı-câh ü mâl-ı dünyâya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut’a 14, Beyit 6). [dil-beste ol-,]

dil-beste-i perçem-i hûbân ol-: güzellerin kâkülüne gönül bağlamak.

Mûy-ı ser oldu sefîd Zihnî saña ba’d-ez-în / **Olmağa dil-beste-i perçem-i hûbân** galaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 7). [dil-beste-i perçem-i hûbân ol-,]

dil-dâde: gönül vermiş, âşık.

‘Adn-ı cemâle her dem mecbûr ḥalk-ı ‘âlem / Zihnî gibi bir âdem **dil-dâdesi** degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 7). [dil-dâdesi, -(s)i]

Bârsız üftâdeye seyr-i gülistân ‘abeş / Dil-bere **dil-dâdesiz** sevdiği devrañ galaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 2). [dil-dâdesiz, -siz]

Dil-dâdeñe bir luṭf-ı ‘aceb olsa ne mâni‘ / Ruḥ olmaz ise bûse-i leb olsa ne mâni‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 1). [dil-dâdeñe, -ñ, -e]

dil-dâde-i şâhid: güzellere gönül vermiş (olan).

Dil-dāde-i şāhidler bir şevk ile hoş-
ārām / Taḥkīke nazar kılsın bir kārda yok
encām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 8). [dil-dāde-i şāhid,]

dildār: gönlü kendine bağlamış olan
kimse, sevgili.

Hüsrev-i ḥüsn o **dildāra** denir şām ü
seḥer / Gele semtinden anın kūs-ı vefā
demdemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
199, Beyit 3). [dildāra, -a]

dildār ol-: gönül alan olmak;
bağlanmak, âşık olmak.

Sen leb-i Şîrîn'e her kim meyl edip
dildār olur / Bî-sütün-ı derd ü miḥnet
üzre bir Ferḥād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 70, Beyit 1). [dildār ol-,]

dilde olan: gönülde olan (gönüldeki aşk
duygusu).

Dilde olan 'aşk-ı cihān-süz ile /
Şu'lelenir pîrehen-i rûzgār (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 27). [dilde olan,
]

dilden: gönülden, samimi olarak, içten.

Getirmiş menzil almış 'ālem-i lāḥūta
dilden yol / Ne devletdir mürîdāna
yolında cān ede mebzûl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 11). [dilden,]

dilden çık- [D]: gönülden çıkmak. *II*
birine ya da bir şeye artık önem
vermemek.

Ben ki oldum bu ġarīb ilde seniñ
meftūnuñ / **Çıkdı dilden** hele zevk-i
vatanım iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 157, Beyit 3). [dilden çık-,]

dilden ref' olur mı: gönülden çıkar mı?
(çıkamaz bağlamında).

Dilden olur mı ref' meger zulmet-i
melāl / Nuṭkî nazardan eyledi ol māḥ
infişāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5,
Beyit 12). [dilden ref' olur mı,]

dile gel- [D]: dile gelmek, konuşmaya
başlamak (söz söyleme yeteneği
bağlamında).

O bütün çeşm-i ġazālın göricek ey Zihnî
/ Zevk ü şevk ile **dile geldi** yazıldı bu
ġazel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137,
Beyit 5). [dile gel-,]

dile gelme-: konuşmamak, hakkında söz
söyleyecek bir şey bulamamak.

Gelmez dile miyānıñ ince me'ālî vardır
/ Amma ki baḥş-i zülfuñ çok kıl u kılî
vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47,
Beyit 1). [dile gelme-,]

dileyim: dileğim, isteğim.

Dileyim şimdi bu 'aşr-ı feraḥ-efzāda
eger / Der isen kimdir o zīb-i şeref-i 'ilm-
i hümām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
12, Beyit 19). [dileyim,]

dil-fezā: gönlü açan, gönle mutluluk
veren.

Zihniyā inkār olunmaz herkese şimden
gerü / **Dil-fezādır** dil-ġuşādır dil-rübādır
sāde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97,
Beyit 5). [dil-fezādır, -dır]

dil-figende ol-: gönlü tutkun olmak; âşık
olmak.

Görelî bu h̄usnî sende saña **oldı dil-figende** / Beni şaldı dām ü bende ham-ı kākül-i dil-āvîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 3*). [*dil-figende ol-,*]

dil-güşâ: gönle ferahlık veren, iç açıcı, ferahlatıcı.

Zihniyâ inkâr olunmaz herkese şimden gerü / Dil-fezâdır **dil-güşâdır** dil-rübâdır sâde fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 5*). [*dil-güşâdır, -dır*]

dil-h^vâh-ı men: benim gönlümün istediği.

Şâh Hüseyn-i Kerbelâ'dır şâh-ı men / H̄idmet-i dergâhıdır **dil-h^vâh-ı men** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 10*). [*dil-h^vâh-ı men,*]

dil-h^vâh üzre: gönlünce, gönlünün istediği şekilde.

Mehveşândan görmedi çeşm-i felek bir gün henüz / Hâtır-ı 'uşşâkı **dil-h^vâh üzre** tatıyb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 5*). [*dil-h^vâh üzre,*]

dil-h^vâh üzre: gönlüne göre, gönlünün istediği şekilde.

Tıfıdan ğamla geçirdiñ 'ömrümi bu vakte dek / Verdiñ az çok herkese **dil-h^vâh üzre** bir dilek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 2*). [*dil-h^vâh üzre,*]

dil-i âgâh: gönlü uyanık, kalp gözü açık, anlayışlı, basiretli.

Hâkîkat-bîn olup hâlât-ı gül bülbül nedir fehm et / **Dil-i âgâha** ey Zihnî mecâziden sübüldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 5*). [*dil-i âgâh,*]

Hem-zebânı Hâzret-i Hâk'dır **dil-i âgâhınıñ** / Ber-ser-i kerrübiyândır pâyı cılvegâhınıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 9*). [*dil-i âgâh,*]

dil-i bîmâr: hasta gönül; âşık.

Dil-i bîmârım eyler seyr-i çeşm-i dil-rübâdan hâz / Meseldir âşinâ elbetde eyler âşinâdan hâz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 1*). [*dil-i bîmâr,*]

dil-i bülbül: bülbülün gönlü. II âşığın gönlü.

Kül olur süz-ı derûnından **dil-i bülbül** dañı / 'Aşk elinden eylese bir kez figân ü âh gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 2*). [*dil-i bülbül,*]

dil-i dîvâne: deli gönül.

Dil-i dîvâne bañs-ı kākülünden kıl ü kâl etmiş / Meger sevdâ getirmiş başına bî-câ hayâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 1*). [*dil-i dîvâne,*]

dil-i firkat-zede: ayrılığa uğramış, terk edilmiş gönül (âşık).

Hat degil şafha-i ruhsâr-ı dil-ârâma gelir / Vaşla dâ'ir **dil-i firkat-zedeye** nâme gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 1*). [*dil-i firkat-zede,*]

dil-i insân: insanın gönlü.

O nâlišler o sūzişler ki oldı h̄in-i mâtemde / **Dil-i insân** degildir eyledi h̄arâları nermîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 13*). [*dil-i insân,*]

dil-i mahzûn: hüznü, kederli gönül.

Giyip şad-güne cāme ‘arz-ı dīdār etdiñ
ağyāra / Dil-i maḥzūnı reng-ā-reng
endūha boyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 126, Beyit 3). [dil-i
maḥzūn,]

Fiğān ü āh-ı ‘ālem-sūza başla ey **dil-i
maḥzūn** / Zamān-ı mātem-i şāh-ı şehīd-
i Kerbelā’dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 14). [dil-i maḥzūn,]

dil-i mest: sarhoş, kendinden geçmiş
olan gönül.

Dil-i mestim çeker hūn-ı cigerden mey
pey-ender-pey / Eder āh ü enīnin nağme-
sāz-ı ney pey-ender-pey (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 195, Beyit 1). [dil-i mest,]

dil-i mestāne: sarhoş, kendinden geçmiş
olan gönül.

Şevk-i şahbā-yı lebiñ gitmez **dil-i
mestāneden** / Eksik olmaz bezm-i nūş-
ā-nūşdan cam-ı rahīk (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 117, Beyit 5). [dil-i
mestāne,]

dil-i mümtāz ed(t)-: gönül üstün
tutmak.

Bāz-ı kâf-ı nazmım ey Zihnî beni fehm
eyle kim / Kim semend-i ṭab’ **eder** ber-
īn **dil-i mümtāz** tāz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 90, Beyit 5). [dil-i mümtāz ed(t)-,
]

dil-i nā-çār: çaresiz gönül.

Şadme-i derd ile şad āh ki oldum sersem
/ Sensin ancak **dil-i nā-çāra** şefīk ü
erḥam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5,
Beyit 2). [dil-i nā-çār,]

dil-i nālān: inleyen gönül.

Oldı ilhām bu **dil-i nālānıma** bir şubḥ-
dem / K’ey esīr-i giryemend-i pençe-i
endūh ü ğam (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 1). [dil-i nālān,]

dil-i pür-derd-i a’dā: düşmanların
dertli gönlü.

Dil-i pür-derd-i a’dāya şifā-baḥş eyle
feyziñle / Maḥabbet birle aḥbāba vefā-
baḥş eyle feyziñle (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 6). [dil-i pür-derd-i
a’dā,]

dil-i pür-saht: katı, sert yürekli (sevgili).

Dil-i pür-sahtı nerm olmaz bu deflū
giryemendāna / Ne şefkatsiz
mürüvvetsizdir ol çarḥ-ı dil-i sengīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 12).
[dil-i pür-saht,]

dil-i saht: gönül sert, katı (acımasız
sevgili).

Da’vī-i ‘aşk edeniñ gevher-i şıdķı içün /
Yār **dil-i sahtını** seng-i ‘ayār eylemiş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 5).
[dil-i sahtını, -ı, -(n)ı]

dil-i sengīn: taş kalpli. II acımasız,
merhametsiz kimse; sevgili.

Tıfl-ı ḥod-bīn **dil-i sengīn** celālet-āyīn /
Sitem-endīşe cefā-pīşe şeh-i mülk-i
‘inād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40,
Beyit 3). [dil-i sengīn,]

dil-i sengīn-i felek: feleğin taş kalbi. II
taş kalpli felek.

Qalmadı eşk-i terim pâyına dökdüm o
kadar / Yine nerm olmadı gitdi **dil-i
sengîn-i felek** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 123, Beyit 2). [dil-i sengîn-i felek,
]

dil-i şifte: tutkun, müptela gönül.

Ne temennâ vü ricâmend ne emelvâr-ı
visâl / Künc-i firqatde **dil-i şifte** bir âh
bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64,
Beyit 2). [dil-i şifte,]

dil-i şürîde: perişan gönül.

Nedir bî-hûde sende ey **dil-i şürîde** bu
gavgâ / Yeter dest-i felekden çekdigiñ
evzâ'-ı nâ-ber-câ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 1). [dil-i şürîde,]

Çünkü girdik ey **dil-i şürîde** mâh-ı
mâteme / Öyle ağla cüy-ı eşkiñle cihân
dönsün yeme (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 1). [dil-i şürîde,]

dil-i târîk: yürek yolu.

Kâkülün küfrine bir kimse ki îmân etmez
/ **Dil-i târîkine** envâr-ı hidâyet gelmez
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 4).
[dil-i târîkine, -in, -e]

dil-i 'uşşâk: âşıkların gönlü.

Tâkat-i nezzâre qalsın mı **dil-i 'uşşâkda**
/ Çeşm-i ser-hoşuñ begim hışm ü celâl
üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
83, Beyit 6). [dil-i 'uşşâkda,]

Nağmesin ta'lim eder bülbül **dil-i
'uşşâkdan** / Cezb-i reng eyler ruḥ-ı
dildârdan her gâh gül (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 139, Beyit 4). [dil-i
'uşşâkdan,]

dil-i vahy-intişâr: gönüllere ilahî haber
yayılması.

Dil-i vahy-intişârı ḥ^vâce-i 'ilm-i
ledünnîden / Vücüd-ı pâki zîb-i ser-
suṭür-ı nüṣṣa-i kübrâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 38). [dil-i vahy-
intişâr,]

dil-i zâhid-i hod-bîn: kendini beğenmiş,
kibirli zahidîn (sofu) gönlü.

Çâh-ı zulmetde **dil-i zâhid-i hod-bîn**
kalır / Rinde hürşîd-i şafâ câmdan işrâk
eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57,
Beyit 5). [dil-i zâhid-i hod-bîn,]

dil-i zâr: ağlayan, inleyen gönül.

Yâ öldür yâ ḥalâş et her ne rây eylerse
fermânıñ / **Dil-i zârım** esîr-i ḥabs-ı
hicrân oldı besdir bes (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 94, Beyit 7). [dil-i zâr,]

Tîr-i müjgândan **dil-i zârım** hirâsândır
yine / Bir de olmuş zaḥm-ı tîğ-i
ğamzeden cânım ḥalâş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 105, Beyit 3). [dil-i zâr,]

Muttaşıl gayra bu luṭfuñ göricek ḥavf
ederim / **Dil-i zârımda** ola ḥaşre kadar
med ḡam ḡam (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 150, Beyit 4). [dil-i zâr,]

Pîş-gâh-ı luṭfuña etdim hezârân ilticâ /
İltifâtıñ görmediñ bir dem **dil-i zâra** sezâ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit
11). [dil-i zâr,]

dil-i zâr: ağlayan, inleyen gönül. II âşık.

Dil-i zâr eyleyemez kâkül-i dildâr ile
baḡş / Pençe-i murğ edebilsin mi siyeh
mâr ile baḡş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
28, Beyit 1). [dil-i zâr,]

Bir meh-rûya **dil-i zâr** düşüpdür bu sene / Görmedi çeşm-i felek beñzer o vech-i hasene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 1). [dil-i zâr,]

dil-i zinde: canlı, diri gönül.

Mürde kıldı ğam-ı hicrân **dil-i zindemizi** / Yetiçe dâdımıza himmet-i ervâh-ı ferah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 3). [dil-i zinde,]

dil-pesend: gönle hoş gelen, gönlün beğendiği.

Ĥabbezâ dergâh-ı feyz-i câh-ı 'âlî **dil-pesend** / Âstânı sâye-bahş-ı tāk-ı gerdün-ı bülend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 3, Beyit 1). [dil-pesend,]

Devriñ o **dil-pesendi** dehriñ bir ercümendi / Ya'nî Ĥalîl Efendi ol ma'den-i yakîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 2). [dil-pesendi, -i]

dil-pesend: Gönle hoş gelen, gönlün beğendiği. (Tanıkta sevgilinin sözleri için kullanılmıştır.)

Sözi dil-bend hemîşe **dil-pesend** tūṭi-i cinân-mânend / Lebi kând sükkerin ĥand nerm ü şîrîn tatlu söylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [dil-pesend,]

dil-rübâ: gönül alan sevgili.

Ĥüsn-sîret **dil-rübâya** cân verir üftâdeyem / Öyle bî-cân şûret-i dîvâre olmam âşinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 3). [dil-rübâya, -y, -a]

dil-rübâ: gönül kapıcı; gönül çalan (Şair, yakın anlamlara gelen "dil-fezâ,

dil-güşâ, dil-rübâ" sözcüklerini art arda kullanarak sözü güçlü kılmayı amaçlamıştır.).

Zihniyâ inkâr olunmaz herkese şimden gerü / Dil-fezâdır dil-güşâdır **dil-rübâdır** sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 5). [dil-rübâdır, -dır]

dil-rübâyân: âşık olunan; herkesi kendine bağlayan güzeller .

Şeh-i bî-deng ü pür-ceng **dil-rübâyâna** peşeng dil seng / Kâmer-reng çarĥ-evreng mihr-i tal'at-zâya benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 7). [dil-rübâyâna, -a]

dil-şâd eyle-: gönlünü hoş etmek, mutlu etmek.

Çîn-seher kıldı çün ol ğonca-femi bād-ı şabâ / Gül gibi açdı beni **eyledi dil-şâd** şabâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 1). [dil-şâd eyle-,]

dil-sâde: temiz kalpli, hile bilmeyen, saf.

Ağyâr-ı nâ-be-hencâr fikr-i ĥatıyla oynar / Bî'llâh ol siyeh-kâr **dil-sâdesi** degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 6). [dil-sâdesi, -si]

dil-sîr eyle-: gözü gönlü tok etmek, doyurmak.

Ĥvân-ı luṭf ile cihân ĥalkını **dil-sîr eyler** / Zihniyâ naḡd-ı dil ü cânın eden maşraf-ı 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 5). [dil-sîr eyle-,]

dil-sîr kıl-: gözü gönlü tok etmek. II gönlünü doyurmak.

Kıldı yek loḡma-i vaşlñ bu gedāy **dil-sır** / Ḥ^vān-ı iḥsānñā Allāh vere biñ berekāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 3*). [*dil-sır kıl-,*]

dil-sır ol-: gözü gönlü doymak.

Oluruz dil-sır ḥ^vān-ı ma‘nî-i pîrāndan / ‘Āciz olsa cümle-i ‘ālem ser-ā-pā kütan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 6*). [*dil-sır ol-,*]

dil-şode: gönlü kederlenmiş, üzölmüş.

Be-yā ey **dil-şode** Zihnî me-kon ihmāl der-zinhār / Müsellem şov be-fermāneş be-dih ez-cān ü dil ikrār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9*). [*dil-şode,*]

dil-teşne: bağıryanık, susuz gönöl; muhtaç.

Zihnîyā **dil-teşnedir** bir cür‘āya encām-ı kār / Her ki söyler kāse-i ser-şāre olmam āşinā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 5*). [*dil-teşnedir, -dir*]

Büy-ı in‘āmına āşufte **dimāğ-ı ‘ālem** / Cüy-ı ikrāmına **dil-teşne** kerīmān-ı zamān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 22*). [*dil-teşne,*]

dil-teşne koy-: bağıryanık hâlde bırakmak.

Luṭf kıl **dil-teşne koyma** vādi-i ḥirmānda / Ey ki baḥr-ı cūduña bir kaṭredir bu heft yem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 42*). [*dil-teşne koy-,*]

dimāğ: şuur, bilinç, akıl.

Ḥakīmāne çalış luṭf eyle nūş et ‘ālemiñ nîşin / **Dimāğın** şekker-ālūd eyle cümle bāy u dervîşin (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 4*). [*dimāğın, -ın*]

dimāğ-ālūd-ı zehr-i hicre: ayrılık zehri aklına bulaşmış.

Dimāğ-ālūd-ı zehr-i hicre zıkr-i ravza-i pāki / Bu ḥasretgehde āb-ı zencebîl-i ‘Adn’dan ahlā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 42*). [*dimāğ-ālūd-ı zehr-i hicre,*]

dimāğ-ı ‘ālem: ālemin aklı.

Büy-ı in‘āmına āşufte **dimāğ-ı ‘ālem** / Cüy-ı ikrāmına dil-teşne kerīmān-ı zamān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 22*). [*dimāğ-ı ‘ālem,*]

dimāğ-ı encümen: mecliste bulunanların (âşıkların) genzi.

Kıldı başdan başa ta‘tîr **dimāğ-ı encümeni** / Lāle vü sünbül ü reyḥān ü karanfil ü şebbū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 3*). [*dimāğ-ı encümen,*]

dîn: bir milletin itikatça umumen tuttuğu yol, İslam dini.

Oldı teslîm-i rızā içdi şehādet cāmını / **Dîn** için baş verdi ol esrār-ı Ḥaḡḡ’ıñ maḥremi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 11*). [*dîn,*]

dînine imānına vuf ed(t)-: dinine, imanına yuh çekmek. (Kınamak bağlamında.)

Nefsini tanımadan ba'zı cihân kıllâşı /
Zâhid-i huşkuñ **eder dînine îmânına yuf**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 7).
[dînine îmânına yuf ed(t)-,]

diñle-: dinlemek, kulak vermek.

Ahvâlimi her ikide bir şorma ne hâcet /
Ey Zihni sözi **diñle** oku bu ğazelim kes
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7).
[diñle,]

Bî-mürüvvetdir o çâr-ebrû-yı zâlim
diñlemez / Eyleme se-gâh hîç âh-ı
nağam-perdâza 'arz (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 108, Beyit 7). [diñlemez, -
mez]

Sînde dâğ temâşâ ederiz gül yerine /
Diñleriz nevha-i dil nâle-i bülbül yerine
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 1).
[diñleriz, -r, -iz]

Ketm-i hâk etmede lâıyık değil ey Zihnî
hâzer / Gerçi râhat görünür söylemeden
diñlemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
199, Beyit 5). [diñlemesi, -me, -si]

dırâz ol-: uzamak (arzuların artması
bağlamında).

Olmasam zülfüñe peyveste ezelden
güzelim / Pek **dırâz olmaz** idi rişte-i tül-
1 emelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
152, Beyit 1). [dırâz ol-,]

dirîğ et-: esirgemek, sakınmak.

Ni'met-i zâ'ika-i lutfuñ emân **etme dirîğ**
/ Reh-i âmâlde bî-zâd ki derler o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 2).
[dirîğ et-,]

Dirîğ etme meded ey Nûh-ı vaqt keştî-i
ihsânîñ / Yeter Zihnî ğarîk-i mevc-i tûfân

oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 94, Beyit 9). [dirîğ et-,]

Etmedim cânımı ben râh-ı şadâkatde
dirîğ / Ruķabâya yine ey mâh kâpıldıñ
ne diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
154, Beyit 2). [dirîğ et-,]

dirîğâ: ne yazık ki!

Cenâb-ı Cân-polad-zâde Muħarrem Beg
felek-pâye / **Dirîğâ** genç iken i'zâm kıldı
mülk-i 'uķbâya (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 14, Beyit 1). [dirîğâ,]

dirîğ-i himmet et-: yardımını
esirgemek.

Olsa senden olur ümmîd-i mürüvvet
şefkat / Yâ meded yâhu emân **etme**
dirîğ-i himmet (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 5, Beyit 11). [dirîğ-i himmet
et-,]

dirîğ-i lutf voksa: lütuf esirgememek.

Muķırrım cürm hep nefsi denâ'et-
perverimdendir / **Dirîğ-i lutf yoksa**
şânıñ lâıyık değil hâķķâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 54). [dirîğ-i lutf
yoksa,]

diş kirası [D]: sarayda veya zengin
konaklarında iftardan sonra konuklara
verilen para, armağan.

Erbâb-ı zevķı bāğına da'vet hevâsı var /
Elma yanağı bûs edecek **diş kirası** var
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 1).
[diş kirası,]

ditir-: titremek.

Şarşar-ı bīm-i celāli iledir şahñ-ı kazā /
Ditirer berg gibi bāğī-i nā-merd ü mehīn
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 15). [ditirer, -er]

ditre-: titremek. II birinden, bir şey veya
 bir hâlden korkmak, korkuya kapılmak.

Şahramân-ı nigehiñ 'âlem-i rü'yâda
 görüp / Uyğudan **ditreyerek** birden
 uyandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 179, Beyit 3). [ditreyerek, -(y)erek
]

ditre-: sallanmak, sarsılmak, titremek.

Gördüğüm demde o pür-cilve kad-i
 bālāsın / **Ditrer** endām-ı felek cünbiş-i
 vicdānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 164, Beyit 2). [ditrer, -r]

dîvâne: dîvâne. II Aşk.

'Āşıkım rindim kalendar-meşrebim
dîvāneyim / Hırka-püşüm bade-nüşüm
 rüz ü şeb mestāneyim (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 147, Beyit 1). [dîvāneyim,
]

dîvâne: deli, kendinden geçmiş, aklını
 yitirmiş, mecnûn; tutkun.

Olar kim 'aşk ile **dîvānedir** hep / Dü
 'âlem anlara bîgānedir hep (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1). [dîvānedir, -
 dir]

Hele zencîr-i zülf-i Leyli-i dünyāya bend
 olmaz / Göñül dārü's-şifā-yı kākülün
dîvānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 45, Beyit 6). [dîvānesindendir, -
 (s)in, -den, -dir]

dîvâne ol-: dîvâne olmak. II delirmek,

kendinden geçmek, mecnun olmak,
 aşkıdan çılgına dönmek.

Seyr eden hâl-i ruḥ-ı âlını **dîvâne olup** /
 Kimi mülk-i 'Acem'e kaçdı kimi Hind
 iline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188,
 Beyit 4). [dîvâne ol-,]

dîvâne-dil-i kişver-i 'aşk et-: aşk
 ülkesinin âşığı etmek.

Gezdirme bu gün içre beni 'aql ile bir
 dem / Zihnî gibi **dîvâne-dil-i kişver-i**
 'aşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23,
 Beyit 5). [dîvâne-dil-i kişver-i 'aşk et-,]

dîvâne-i 'aşkız: aşk delisi.

Bir alāy **dîvâne-i 'aşkız** tüfenk-i āh ile /
 Bādi-i ber-bād-ı raḥt-ı çarḥ-ı sifle-
 perveriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88,
 Beyit 2). [dîvâne-i 'aşkız, -ız]

dîvâne-i 'aşkız: aşkın dîvāneleri.
 (Buradaki dîvâne kelimesi bir önceki
 beyitte geçen "Mecnun" sözcüğüyle
 bağlantılıdır. Zira mecnun kelimesi
 "deli, dîvâne" anlamlarına gelmektedir.)

Dîvâne-i 'aşkız yine ey Zihni bakılsa /
 'Aklıyla Felātün-ı zamān cāhilimizdir
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 5).
 [dîvâne-i 'aşkız,]

dîvâne-şüret: deli yüzlü. II deli
 görüntüslü.

'Ākıl olsam da yine mir'āt-ı çeşm-i
 'âleme / Gösterür **dîvâne-şüret** çarḥ-ı
 bed-siret beni (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 204, Beyit 3). [dîvâne-şüret,]

dîvānevār: dîvâne gibi.

Şahn-ı ‘ālemde görünce ben dağı bu neş’eyi / Başladım geşt etmege şahrâları **dīvānevār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 18). [dīvānevār,]

dīvānevārî: dîvâne gibi.

Hâl ü hattıñ seyr edenler hıttâ-i Şâm’ı geçip / Gıtdiler **dīvānevārî** mülk-i Hindistân’a dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 4). [dīvānevārî,]

dīvân-ı haşre dek: mahşer gününe kadar.

Yâ Rab bu Zihni bendeñi **dīvân-ı haşre dek** / Ümmetler içre etme emân h^vâr ü hâksâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 42). [dīvân-ı haşre dek,]

dīvân-ı şâh-ı ‘ālem-i irşād: irşad aleminin yüce divanının padişahı.

Eder her dem sirâyet ‘āleme feyz-i dem-i irşād / Muheyâ üzredir **dīvân-ı şâh-ı ‘ālem-i irşād** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 1). [dīvân-ı şâh-ı ‘ālem-i irşād,]

diyānetlü: dindar.

Bir fazîletlü **diyānetlü** haķâyık-perver / Mesned-i şer‘a ki bahş eyleye ārāyiş-i nām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 6). [diyānetlü,]

diyâr-ı Şām: Şam memleketi (sevgilinin yüzü bağlamında).

Edip tātâr-ı zülfüñ ceyş-i hālîñ birle cem‘iyyet / **Diyyâr-ı Şām’ı** mülk-i Hind’i şeb-hûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 4). [diyâr-ı Şām,]

dizgin et-: birinin aşırı davranışlarını önlemek.

Qaldı meydân-ı recâda bî-mecâl üftâdegân / El-emân ey şeh-süvâr-ı nâz **dizgin etme** pek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 3). [dizgin et-,]

dök-: dökmek, saçmak. II ortaya çıkarmak.

‘Ārifîñ hâne-i cem‘iyyeti vîrân olmaz / **Dökse** de zûr ile biñ şadme-i nefrîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 4). [dökse, -se]

dök-: dökmek, (gözyaşı) akıtmak.

Qalmadı eşk-i terim pâyına **dökdüm** o kadar / Yine nerm olmadı gitdi dil-i sengîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 2). [dökdüm, -dü, -m]

dökil-: dökülmek, düşmek. II gözyaşının düşmesi, ağlamak.

Zülf ü hâl ü ruhuñ andıkca sirişkim **dökilip** / Bâğ-ı sînemde biter lâle vü sünbül nem nem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3). [dökilip, -ip]

dökül-: dökülmek, akmak (gözyaşlarının akması bağlamında).

Şeb-nemāsâ **dökülüp** çün kaţarât-ı dîde / Gülşen-i luţf-ı şeh-i ‘ālemi kıldı tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 5). [dökülüp, -üp]

dökül-: saçılmak.

O hālîñ âteşin ruhsârîñ üzre / **Dökülmüş** habbetü’s-sevdāya beñzer (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 67, Beyit 2). [dökülmüş, -müş]

dön-: *bir şeyi andıracak duruma girmek, benzemek, şeklini almak.*

Gayr ile verdikçe ol gönca dehânım fem
feme / Çok mı **dönse** cüşiş-i seyl-âbe-i
giryem yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 1*). [dönse, -se]

Döndi zamânında cinân bâğına / Güşe-i
beytû'l-hazen-i rûzgâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 31*). [döndi, -di]

Çünkü girdik ey dil-i şūrîde mäh-ı
mâteme / Öyle ağla cüy-ı eşkiñle cihân
dönsün yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 1*). [dönsün, -sün]

döndür-: *çevirmek, bir tarafa doğru yöneltmek.*

Rüy-ı siyâhı dergeh-i Mevlâ'ya
döndürüp / 'İşyân ü cürm-i bî-hadime
etdim i'tizâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 8*). [döndürüp, -üp]

dostuna merhem-i cân düşmana zehr-i su'bân [K]: *dosta can merhemi, düşmana ejderha zehri (gibi).*

Hük-m-i 'adl-âvâzı her kârda i'tâ eyler /
Dostuna merhem-i cân düşmana zehr-i su'bân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 26*). [dostuna merhem-i cân düşmana zehr-i su'bân,]

dü 'âlem: *iki dünya (dünya ve âhiret).*

Olar kim 'aşk ile dîvânedir hep / **Dü 'âlem** anlara bîgânedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1*). [dü 'âlem,]

İhsânıña dem-â-dem muhtâcdır **dü 'âlem** / Ey destine müsellemler genc-i zer-i

şefâ'at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 6*). [dü 'âlem,]

Yâ Rab **dü 'âlemde** beni mazhar-ı 'aşk
et / Cân u dilimi dahme-i pür-gevher-i
'aşk et (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 1*). [dü 'âlem,]

Dü 'âlem berzahından ger necât isterseñ
ey Zihnî / Meded-h'âh ol 'azîzân-ı tarîk-
i Nakş-bendî'den (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 7*). [dü 'âlem,]

dü çeşme tütîyâ: *iki göze parlaklık ve kuvvet veren sürme taşı tozu.*

Şâh-ı 'âlemdir 'Alî Mûsâ Rızâ / Gerd-i
râhıdır **dü çeşme tütîyâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 17*). [dü çeşme tütîyâ,]

dü çeşm-i giryemend: *ağlayan iki göz. II âşığın gözleri.*

Şarâb-ı al-veş leb-rîz olup bezm-i
taḥassürde / **Dü çeşm-i giryemendim**
kâse-i fağfûrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 3*). [dü çeşm-i giryemend,]

du'â: *Allah'a yalvarma, niyaz; birinin iyiliği için Allah'a yalvarma, yakarış.*

Humlar boşaldı kalmadı şahbâ yıkılmadı
/ Sâkî serinde pîr-i muğânıñ **du'âsı** var
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 5*). [du'âsı, -sı]

du'â et-: *Allah'a yalvarmak, niyaz etmek.*

Fukarâ devlet-i ikbâline **etdikçe du'â** /
El açup 'arşda âmîn diye Cibrîl-i Emîn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 48*). [du'â et-,]

Fuḳarā devlet-i iḳbāline **etdikce du‘a** /
Ola hep yerde beşer gökde melek āmīn-
hṽān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 44). [du‘a et-,]

du‘ā eyle-: dua etmek.

Eyle du‘ā Zihni ki hāzır тұrur / Dest-ber-
i-āmin-şüden-i rūzgār (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 41). [du‘ā eyle-,
]

Yeter ey Zihni yeter eyleme itnāb-ı
sūhan / Ki **du‘ā eylemedir** resm-i reh-i
dervīşān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 41). [du‘ā eyleme,]

du‘ā hengāmı: dua vakti. (Kasidenin
dua bölümüne geçilmesi bağlamında.)

Yeter ey Zihni yeter geldi **du‘ā hengāmı**
/ Hüsn-i evşafını mümkün mi ede hāme
tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 33). [du‘ā hengāmı,]

düçār ol-: uğramak, maruz kalmak.

Düçār oldu belāya enbiyā vü evliyā yek-
ser / Belā-yı Kerbelā efzundur pek
rūşenādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 13). [düçār ol-,]

düçār olma: tutulmamak, düşmemek.

Şarāb-ı şevk-ı rūḥ-efzāsına şāyān olan
rindān / Humār-ı ğaflete **düçār olmaz** bir
dahı aşlā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1,
Beyit 24). [düçār olma-,]

dūd-ı siyāh-ı āh: çekilen āhın siyah
dumanı.

Degdikce mağz-ı cān ü dile bŷy-ı kākŷlŷ
/ **Dūd-ı siyāh-ı āh** göge sāyebān olur

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 18).
[dūd-ı siyāh-ı āh,]

dü-gāh: klasik Türk müziğinde bir
birleşik makamdır.

N’eyleyim bende beyātīyle ‘arāzbār ü
dü-gāh / Kıl dem-i nev-rŷzdur bir
nağme-i ter ü tāze ‘arż (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6). [dü-gāh,]

duhter: kız çocuk, kız (cariye). II üzüml
asmaşı; şarap.

Ġabğab-ı yār gülşen ü İreme vermem
bi’llāh / Olsa rŷmmān-ı cinān bākire
duhter memesi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 199, Beyit 2). [duhter,]

duhter-i zer: altının kız kardeşi
(gŷmŷş).

Duhter-i zerle yeter ‘ağd ü nikāh ü
tezvīc / Zevk-i tecrīd bulup bint-i
‘inebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 6, Beyit 5). [duhter-i zer,]

dükkānce-i bāzār-ı dil-i ‘aşık: aşığın
gönŷl pazarının küçük dükkānı. II aşığın
gönŷlŷ.

Dükkānce-i bāzār-ı dil-i ‘aşıkı seyr et /
Çok kāle-i rengīn-i maḥabbet var içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 4).
[dükkānce-i bāzār-ı dil-i ‘aşık,]

dükkān-ı cūd-ı vaşl: kavuşmanın
cömert dükkānı.

Girip **dükkān-ı cūd-ı vaşl**na ol tācir-i
hŷsnŷñ / Bugŷn sŷk-ı maḥabbetde ne
kālālar alıp şatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 151, Beyit 2). [dükkān-ı cūd-ı vaşl,
]

dükkân-ı kandî: şeker dükkânı. II sevgilinin dudakları.

Degil gam kaṭ'-ı ḥ^vâhiş etmese ağıyar la'liñden / Meges ye's-i ṭama' eyler mi hiç **dükkân-ı kândiden** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 5). [dükkân-ı kândî,]

dumân: sis veya tozların havada meydana getirdiği bulanıklık, sis, pus. II kötü duruma düşürme.

Aman kim etmesin üftâdegâni Zihniyâ pâ-mâl / Gelir o nev-süvâr-ı esb-i istîgnâ **dumân** kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 5). [dumân,]

dün: içinde bulunulan günden bir önceki gün.

Bilmem unuttum şorma baña **dün** dedikleriñ / Ammâ vişâle dâ'iri ezberde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4). [dün,]

Her şeb riyyâz-ı vaşla girer var imiş meger / Gördüm perîşan al-ı ruḥuñ **dün** 'ale's-şabâḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 3). [dün,]

Evvel gün eyâ mâḥ dedik vaşl ola ferdâ / **Dün** olmadısa bâri bu şeb olsa ne mâni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 2). [dün,]

dün gece: içinde bulunulan geceden bir önceki gece.

Dün gece yogıdı dilde eşer-i zulmet-i gam / Bezimde yâr-ı kamer-çehre kadehkâr idi hem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 1). [dün gece,]

Nâ'il oldum vaşl-ı yâre **dün gece** 'ömrümde bir / Gördigüm şeblerde

ancak beñzedi ol şeb şebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2). [dün gece,]

Ele geçseydi eger dâmen-i eṭvârıñ ucu / **Dün gece** oldum o meḥ-pâre ile çok hem-dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 8). [dün gece,]

dünki seher: yaşanan günden bir önceki günün sabahı.

Bugün ey Zihnî perîşan görünür turreleri / Ugramış **dünki seher** var ise âhım yeline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 5). [dünki seher,]

dünyâ: cihan, âlem; yeryüzü.

Merd-i fakrıñ çeşmine gelmez çü naḳd-i nâsere / Tolsa **dünyâ** bir dahı Kârûn Kârûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 3). [dünyâ,]

Bilmeyen bilsin nedir 'âlemde bünyâd-ı meṭin / Görmeyen görsün henüz **dünyâda** bir vâlâ serây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 3). [dünyâda, -da]

Nârdan eyler emîn sâlikini 'uḳbâda / Şarkâ garba yetişip himmet eder **dünyâda** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 16). [dünyâda, -da]

dünyâ: dünya. II dünya hayatı.

Şu melâmet-kedede geçmedi bir şey elime / **Dünyâda** kalmadı mâl âhirete yok 'amelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 3). [dünyâda, -da]

dünyâ: dünya. II hayat, yaşam.

Girmedi çeşmime uyku o mehi gözlemeden / Zihniyâ ḥâşılı **dünyâdan**

uşandım bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 179, Beyit 5). [*dünyādan*, -dan]

dünyā üzre: *dünya üzerinde;*
yeryüzünde.

Dür ki ammā rū-nümā olduğda bā-‘izz ü
kerem / Pertev-endāz oldu **dünyā üzre**
çok māh-ı münîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kıt'a 13, Beyit 6). [*dünyā üzre*,]

dünyā vü mā-fihā: *dünya ve içindekiler.*

Mey-i berrākveş bu bezmgehde şafvet
isterseñ / Belā vü derd ile leb-rîzdir
dünyā vü mā-fihā (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Tahmis 4, Beyit 8). [*dünyā vü mā-fihā*,]

dünyā vü ‘ukbā: *dünya ve âhiret.*

Dem-ā-dem zıkr ü fikrim ile yā Hāk yā
Resūl'allāh / Edip kaṭı'-ı maḥabbet ser-
te-ser dünyā vü ‘ukbādan (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, *Gazel 172, Beyit 3*). [*dünyā vü*
‘ukbā,]

dünyā vü ‘ukbā-rā: *dünya ve âhiret.*

Nazar kon bā-şafā yek-bār ber-ān ‘ālî-
himmet-rā / Heme mîdāde est **dünyā vü**
‘ukbā-rā maḥabbet-rā (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, *Murabba 1, Beyit 7*). [*dünyā vü*
‘ukbā-rā,]

dünyāya pertev şal-: *dünyaya ışık*
salmak, aydınlatmak.

Pîş-i tāb-ı ‘arızında zerre-i nā-çîzdîr /
Bunca kim **pertev şalar dünyāya** mihr-
i tābdār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 2*,
Beyit 27). [*dünyāya pertev şal-*,]

dünyā-vı denîve: *Aşağılık, soysuz*
dünya.

Zerre kadar etmem şu fenā ‘āleme rāğbet
/ Dünyā-yı denîye daḥı baş egmezem
elbet (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Müseddes 2*,
Beyit 5). [*dünyā-yı denîye*,]

dünyevî: *Dünya hayatı ile alakalı.*

Zihniyā himmetini eyle talep şubḥla şām
/ **Dünyevî** uhrevî āmālîñ olur cümle
tamām (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis 2*,
Beyit 22). [*dünyevî*,]

dur-: *yapılan herhangi bir eylemi artık*
yapmamak, durmak.

Düşürür ‘aşıkı şahrālara āhū-mānend /
Nigeh-i fitne **durur** çeşm-i gāzāl-i cānān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 162, Beyit 2*).
[*durur*, -ur]

dür: *uzak.*

Tolaşur **dürdan** ammā ki yanaşmaz
Zihnî / Şu‘le-i āhımîñ etrāfını pervāne-i
çarḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 36*,
Beyit 5). [*dürdan*, -dan]

Verirdim naḳd-i cānım müjdeye ger
dense ey Zihnî / Ki bezm-i yārdan
bîgāneler hep **dürdur** şimdi (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, *Gazel 196, Beyit 7*).
[*dürdur*, -dur]

dür: *inci.*

Kaṭre-i şeb-nem degil pāşide olmuş
gülşene / Eylemişler maḳdem-i pākîñ
içün **dürler** nişār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 2, Beyit 6). [*dürler*, -ler]

dür: inci. *II çocuk.*

Dür ki ammā rū-nümā olduğda bā-‘izz ü kerem / Pertev-endāz oldu dünyā üzre çok mäh-ı münîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 6*). [*dür,]*

dür et-: uzaklaştırmak.

Dil verip püskürme hâl-i yâre yakma cânıñ / El-hazer **dür et** şerār-ı âteş-i bārūtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 4*). [*dür et-,]*

dür et-: uzak etmek, uzaklaştırmak. *II mahrum bırakmak.*

Der-i ihsāndan **dür etme** bu Zihnî-i nā-çarı / Gürüh-ı bendegāna eyle mülhak yâ Resûl'allāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 7*). [*dür et-,]*

Çeşm-i 'alîl-i eşk-feşānımdan **etme dür** / Gerd-i rehiñ ki sürme-i 'ayn-ı 'ayân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 38*). [*dür et-,]*

dür eyle-: uzaklaştırmak; yok etmek, ortadan kaldırmak.

Müjde-i mîlâdı bahş etdi şafâ-yı lâ-yu'add / **Eyledi** dilden küdürât ü gam-ı dünyâyı **dür** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 3*). [*dür eyle-,]*

dür kıl-: uzak tutmak, uzaklaştırmak.

Fürûğ-ı ârızından **dür kıldı** çarh ol mâhiñ / Şeb-i firkatde bezm-i cân ü dil deycürdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 4*). [*dür kıl-,]*

Dür kıldı gülşen-i Firdevs-i vaşlından beni / Hâk ede düzağ-maşîr ağyâr-ı bed-

endişimi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 2*). [*dür kıl-,]*

dür ol-: uzak kalmak, uzaklaşmak.

Nağzasından istemez bir lahza **dür olmak** yine / Her ne âl etse dil ü cāna sezâdır sâde fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 2*). [*dür ol-,]*

dür-dâne: inci tanesi; emsalsiz inci (*âşık, şair*).

Kıymetim yok bî- 'ayārım dehr bāzārında lîk / Nezd-i şarrāf-ı haķīkat-bînde **dür-dāneyim** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 3*). [*dür-dâne,]*

dür-dâne-i bahr-ı reşād: doğruluk denizinin inci tanesi.

Merdāne-i rāh-ı fu'ād yek-dāne-i merd-i cevād / **Dür-dâne-i bahr-ı reşād** pür-zîb-i silk-i kümmeli (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 2*). [*dür-dâne-i bahr-ı reşād,]*

dürer-i bahr-ı muhîṭ-i hüner ü faẓl-ı kemāl: ilim ve irfan bakımından olgunluğa erişenleri kapsayan denizin incisi.

Dürer-i bahr-ı muhîṭ-i hüner ü faẓl-ı kemāl / Şurre-i ṭab'-ı laṭîfinden olur isti'lām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 21*). [*dürer-i bahr-ı muhîṭ-i hüner ü faẓl-ı kemāl,]*

dür-i kıymet-girān-ı efser-i İskender ü Dârâ: İskender ve Dârâ'nın kıymetli tacının incisi. (*Dârâ, Şehnâme'de adı Keyāniyân sülalesinin son hükümdarı olarak geçen efsanevî kahraman. İhtişam ve iktidarıyla şiirlere konu*

olmuştur mecazen hükümdar manasına da gelir. Dârâ İskender'le yaptığı büyük muharebede mağlup olmuş ve kaçarken ölmüştür. İskender, MÖ 356-323 arasında yaşayan, Yunanistan, İran, Anadolu, Suriye ve Hindistan'ı ele geçirmiş olan büyük kumandan.).

Eñ ednâ rîzesiniñ şâh-râhı ol şehen-şâhın / **Dür-i kıymet-girân-ı efser-i İskender ü Dārâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 30). [dür-i kıymet-girân-ı efser-i İskender ü Dārâ,]

dür-i ma'nā: mana incisi.

Kıldı pür sâhil-i elfâzı **dür-i ma'nādan** / Māye-i şî'r ki deryā gibi oldu cūşān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 12). [dür-i ma'nā,]

dür-i meknûn: iyi korunmuş, saklanmış parlak inci (şîir, güzel sözler bağlamında).

Zîb-baḥş olduñ yem-i vaḥdet **dür-i meknûnına** / Lā-mekānıñ şāhısnıñ kurbıyyet-i bî-çünına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 4). [dür-i meknûn,]

dür-i nā-yāb: bulunmaz nadir, inci (sevgilinin dişleri bağlamında).

Dür-i nā-yābdır dendānıñ ey cān / Lebiñ yāḳūt-ı reng-efzāya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 3). [dür-i nā-yāb,]

dürr gibi: inci gibi (değerli şeyler söylemek bağlamında).

Dedim **dürr gibi** Zihnî bir du'ā-yı ḥayr ile tāriḥ / Meserretle dem-ā-dem zevk ola

bu nev-serāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 3). [dürr gibi,]

dürr-i bahā-āver-i 'aşk et-: aşkın güzellik, parlaltı getiren incisi.

Bî-hüde kelāmı baña söyletme Ḥudāyā / Her nuṭṭımı bir **dürr-i bahā-āver-i 'aşk et** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 3). [dürr-i bahā-āver-i 'aşk et-,]

dürr-i bahā-dār: değerli inci.

Baḥr-i melāḥatde bir nādire-i lā-naẓîr / **Dürr-i bahā-dār** ü zū'l-ḳadr-i zeberced laṭîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 2). [dürr-i bahā-dār,]

dürr-i deryā-yı risālet: peygamberlik denizinin incisi (Hz. Muhammed'in bedeni).

Zuhūruñ pertev-i ḥurşid-i eflāk-ı nübüvvetdir / Vücūduñ **dürr-i deryā-yı risālet** yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 2). [dürr-i deryā-yı risālet,]

dürr-i nā-yāb: emsalsiz, eşi benzeri olmayan inci. (Manânın, ince anlamların inciye benzetilmesi bağlamında.)

Her sūḥanda nükte-i ma'nāya dikkat eyle kim / Ğavṭa-ḥ^vārıñ çeşmi baḥrıñ **dürr-i nā-yābındadır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 7). [dürr-i nā-yāb,]

dürr-i nuket-i çār-kitāb: dört kitabın ince manalı incisi.

Mütebahḥir denir ol zāta ki ilḳā olunur / Şadef-i ḳalbine **dürr-i nuket-i çār-kitāb**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 7).
[dürr-i nüket-i çār-kitāb,]

dürr-i şāf-ı nazm-ı Sahbān: Sehbān'ın halis inci gibi nazmı (Sehbān hitabeti, fesahat ve belagatiyle meşhur olan bir şairdir.).

Selef nazm uranı silk-i medihe kıldılar tanzīm / Feşāhat mebhāşinde **dürr-i şāf-ı nazm-ı Sahbān'ı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 9). [dürr-i şāf-ı nazm-ı Sahbān,]

dürr-i semîn-i 'aden-i rüzgār: devrin Aden'den çıkartılan değerli incisi.

Küçe-i kadrinde hazef pâresi / **Dürr-i semîn-i 'Aden-i rüzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 17). [dürr-i semîn-i 'aden-i rüzgār,]

dürr-i yetīm: bir sedefte tek başına meydana gelen büyük ve iri, çok makbul inci. II çok değerli olan yetim sevgili.

Bî-peder māder yine bir tıfla verdim gönlümü / 'Aşkî cān baħrinde bir **dürr-i yetīmimdir** benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 3). [dürr-i yetīm,]

durur: gibi görünmek.

Bezminiñ eflāke reşk-āver **durur** hāk-i deri / Hüsünüñ hūrşide ta'n-endāzdır pīrāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 4). [durur,]

düş: omuz.

Şol ki **düşimda** melāmet hırka-i peşmīnesi / Ferve-i semmūr-ı şāhen-şāh-ı 'ālemdir baňa (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 2). [düşimda, -ım, -da]

N'eylesin kālā-yı zer-düz-ı fenāyı Zihniyā / 'Ārife besdir ki bir köhne 'abā **düşındadır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 5). [düşındadır, -ın, -da, -dır]

düş-: kapılmak, müptela olmak; âşık olmak.

Bir meh-rūya dil-i zār **düşüpdür** bu sene / Görmedi çeşm-i felek beñzer o vech-i hasene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 1). [düşüpdür, -üp, -dür]

düş-: düşmek, içine girmek.

Şimdi tahkikini Hāk'dan dileriz ey Zihnî / Etmeyiz şāha-i taklīde **düşüp** hiç tek ü pū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 11). [düşüp, -üp]

'Alem-efrāz-ı şekāvet idi şad hamd ola kim / Hāk-i maħhūriyete **düşdi** o sermenba'-ı kīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 33). [düşdi, -di]

düş-: yansımak; aksetmek.

Bu şeb bezm-i ma'ārifden soruldu zāhid-i nā-dān / Şimāh-ı çarħa **düşdi** na're-i heyhey pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 2). [düşdi, -di]

düş-: (kötü bir durum yüzünden) istenmeyecek bir hâlde bulunmak.

Ben elimle ğam-ı hicrānına **düşdüm** yāriñ / Bu muşibet baňa Zihnî pek işābet oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 5). [düşdüm, -dü, -m]

düş-: denk gelmek. II çıkmak.

Düşdi bu mülk-i fenā içre baňa ħur'a-i ğam / Cümle-i varımı versem de

bulunmaz bedelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 2). [düşdi, -di]

düş-: düşmek (saçların uzayıp gözlerin üzerine gelmesi bağlamında).

Sāye-i sünbülde bir şeh-bāzdır şankim yatar / Serpilip **düşdükçe** gāh zülf-i semen-bū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 3). [düşdükçe, -dükçe]

düş-: (saç için) aşağı doğru sarkmak.

Neş'e-i bāde 'arak-ríz edip ruhsārîñ / **Düşdi** sîm gerdenine çîn-be-çîn-i gîsû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 6). [düşdi, -di]

düş-: yayılmak.

Teşrîfi muşammem olıcak māh-ı şiyāmıñ / **Düşdi** yine bir gülğule rindân-ı cihāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 2). [düşdi, -di]

düş-: bir şeyi (elinden) düşürmemek, sürekli onunla ilgilenmek.

Dest-i bî-dād-ı felekden **düşmedi** tîğ-i cefā / Hûn-ı nā-hāk dökmedir kârı bu çarhun dā'imā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 1). [düşmedi, -me, -di]

düş-: yayılmak, dağılmak.

Yār gele gül güle bāğa **düşse** gülğule / 'Arşa verir zelzele na're-i yā-hû-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5). [düşse, -e]

düş-: (bir şey veya kimse) dengesini kaybederek yıkılmak, dik durumda iken devrilip yatık duruma gelmek.

Ayak başdı bu şeb 'işretgeh-i rindāna ol meh-rû / **Düşüp** mest oldu yatdı lîk üç beş cāmdan şoñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 3). [düşüp, -üp]

düşen: gönlü düşen; âşık olan kimse.

Sevdā-yı zülf-i yāre **düşen** havf eder mi hîç / Ma'cûn-ı zevk-i la'l-i lebinden şifāsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 3). [düşen, -en]

düş olan: müptela olan (kimse).

Hāli olmaz uğrar elbetde kara sevdālara / **Düş olan** yārîñ hayāl-i dāne-i Hindû'sına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 3). [düş olan,]

düşize-i 'afv: daha önce benzeri yapılmamış bağışlama.

Zulmet-i āşām olur ruhsāre-pīrāy-ı 'adem / Eylese **düşize-i 'afviñ** eger keşf-i kınā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 15). [düşize-i 'afv,]

düşman: (birine karşı) iyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım.

Bilmem bu çarh u bahta nice infî 'āl edem / **Düşman** çoğaldı kangısıyla bir cidāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 1). [düşman,]

düşmen: dost olmayan, hasım, düşman.

Beni her kim belādan men' ederse **düşmenimdir** ol / Dil ü cānım şu deflû eylemiş derd ü belādan hāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 4). [düşmenimdir, -im, -dir]

düşnām-ı vār: sevgilinin sövmesi; sevgilinin kötü sözleri.

Lezzet-efzādır baña şeker gibi
düşnām-ı yār / ‘Āşık-ı zevk-ı maḥabbet
eylemez telḥ-i dimāğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 6). [düşnām-ı yār,]

düstūr-ı mükerrerem: yüce saygıdeğer vezir .

‘Akl ü fikrim her biri mānend-i Eflātūn-ı
çarḥ / Şāhib-i tedbīr ü **düstūr-ı mükerreremdir** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 3). [düstūr-ı mükerreremdir,]

dut-: elde bulundurmak, eline almak.

Dutdı rāh-ı emelim düzd-i yamān-ı
firkat / Ne tazarru‘lar edem yokdur
emān-ı firkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 1). [dutdı, -dı]

Dutdı sipāh-ı nefis beni mülk-i cāna dek
/ Etdim firār dergeh-i ğavşü’z-zamāna
dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 1). [dutdı, -dı]

Dutup ihzār edip top gibi atdı Haleb’e /
Fetili aldı nedāmet şereriyle o mehīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 34). [dutup, -up]

dut-: tutmak. II kapsamak, bürümek.

Ol kadar **dutdı** teb-i hicrānıñ ey āfet beni
/ Koymadı hīçbir mecālīm kıldı bī-ṭākat
beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 1). [dutdı, -dı]

dut-: tutmak.

Şemşīr-i maḥabbetle kesip kayd-ı sivāyı
/ **Dutdum** yed-i ümmīd ile dāmān-ı
rıżāyı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 7). [dutdum, -du, -m]

dutıl-: tutulmak. II işitemez hâle gelmek.

Dutılur na‘rem ile sāmi‘a-i bāy ü gedā /
Kerbelā‘ya erişür şā‘ika-i ra‘d ü şadā
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 7). [dutılur, -ur]

dutuş-: tutuşmak, yanmak. II aşkın yakıcılığı ile kuşatılmak.

O āteş-pāreniñ germī-i şevki eyleyip
te’sir / **Dutuşdı** cism ü cānım Zihni her
yan dīdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 5). [dutuşdı, -dı]

dūzah ol-: cehennem olmak. II sıkıntılı, eziyetli yer hâline gelmek.

Yārsız **dūzah olur** cennet ise bezm-i
çemen / Bāde-i bī-meze mey-nüş eger
eylersem sem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 2). [dūzah ol-,]

dūzah-maşīr ed(t)-: cehennemde sürüp giden, yaşayan etmek.

Dūr kıldı gülşen-i Firdevs-i vaşlından
beni / Hāḡ **ede dūzah-maşīr** āgyār-ı bed-
endīşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 2). [dūzah-maşīr ed(t)-,]

düzdāne: hırsız gibi, gizlice.

Bilmezlik ile degdi gücenme yine afv et
/ **Düzdāne** eger koynuna atdımsa elim
kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 4). [düzdāne,]

düzdân-ı havâtır: fikirlerin hırsızları.

Aldı **düzdân-ı havâtır** cihet-i râbıtamı /
Bilemem vâdi-i ihlâşa ne yüzden çıkılır
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 4).
[düzdân-ı havâtır,]

düzd-i nihân: gizli hırsız (saç için).

Büse-i ruhsâreyi düzdîde eyler h^vâbda /
Bir siyeh-püş-ı yamân **düzd-i nihândır**
perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 3). [düzd-i nihân,]

düzd-i şirk: şirkin gizlice olanı; gizli şirk.

Etmez tehâşi Zihni dağı **düzd-i şirkden**
/ Ser-mest-i şâh-ı feyz gibi reh-nümâsı
var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 7). [düzd-i şirkden,]

düzd-i yamân: usta hırsız (sevgilinin saçları aşığın gönlünü kendine bağlaması konusunda güçlü bir etkiye sahip olduğundan hırsıza benzetilir.).

Müjesi tîr-feşân pîçiş-i ebrûsı kemân /
Perçemi **düzd-i yamân** çeşm-i siyâhı
cellâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 4). [düzd-i yamân,]

düzd-i yamân-ı firkat: ayrılığın usta hırsızı.

Dutdı râh-ı emelim **düzd-i yamân-ı firkat** /
Ne tazarru'lar edem yokdur emân-ı firkat
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 1). [düzd-i yamân-ı firkat,]

düzdîde eyle-: çalmak, kaçamak etmek.

Büse-i ruhsâreyi **düzdîde eyler** h^vâbda /
Bir siyeh-püş-ı yamân düzd-i nihândır
perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 3). [düzdîde eyle-,]

düzen ver-: biçimlendirmek, düzeltmek, şekil vermek.

Sâz-ı derûna öyle **düzen ver** ki Zihniyâ /
Degsin şımâh-ı çarha şadâsı terâneniñ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 5). [düzen ver-,]

E

e'âlî-i cihân: cihanın büyük, şerefli kimseleri.

Siz **e'âlî-i cihânsız** biliriz luţf-ı kîliñ / O
kadar biz dağı maḥsûb-ı erâzil degiliz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 6). [e'âlî-i cihân,]

ebced-i 'aşk: aşk ebcedi/hesabı.

Ebced-i 'aşk okuyup ced ile ebden
geçdim / Vermezem hâtıra-i nefis ile
kalbe taḥlîc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 3). [ebced-i 'aşk,]

ebed: hiçbir zaman, devamlı; ölünceye kadar.

Felek bâr-ı girân-ı cevır ü kahrı / **Ebed**
kaldırmadı ol nâ-tüvândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 19, Beyit 5). [ebed,]

ebedî: devamlı, sürekli. II Sonsuza kadar.

Ebedî bâkidir anıñ himem-i müntahabı /
Hâl-i mevtinde dağı hâl-i hayâtında gibi

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 7).
[ebedî,]

ebedî ol-: daimi, sürekli olmak.

Dāmeniñ öpmege fırsat mı bulur
a‘dādan / **Ebedî olsa** da Zihnî ser-i
küyında muķīm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 148, Beyit 7). [ebedî ol-,]

ebî: baba; ata. (Şair bir önceki mısırada
Hz. Âdem'in insanların babası olduğunu
belirtmiş, bu mısırada ise mana
hakikatinde de Hz. Mevlana'nın şairlerin
babası olduğunu söyleyerek Hz.
Mevlana'nın önemini, yüceliğini ortaya
koymuştur.)

Halef-i pür-şeref-i hāzret-i Âdem'dir o
kim / Aşl-ı ma'nāda **ebî** hāzret-i
Mevlānā'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
77, Beyit 2). [ebî,]

ebkem: dilsiz.

Degil ben çeşm-i fettānın görünce lāl ü
hayrānım / Anıñ yanında ey Zihnî niçe
güyālar **ebkemdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 71, Beyit 7). [ebkemdir,]

ebnā-yı zamān: içinde bulunulan
zamanın insanları.

Zer ü sīme şu denlü olmuş **ebnā-yı
zamān** mecbūr / Zemīnden cüst ü cüy-ı
genc-i Kārūn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 58, Beyit 2). [ebnā-yı
zamān,]

Şimdi **ebnā-yı zamān** kendi hevāsın
gözedir / Kime yol gösterelim yā kime
pend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 153, Beyit 6). [ebnā-yı zamān,]

‘Arz eder hālin beg ü paşaya **ebnā-yı
zamān** / Bir melāzı herkesiñ ‘ālemde
vardır lā-cerem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 8). [ebnā-yı zamān,]

ebnā-yı zamān: içinde bulunulan
zamanın insanları.

Sen uydur kendiñ **ebnā-yı zamāna** cidd
ü sa‘yiñle / ‘Abeşdir iddi‘ā-yı nisbet-i
ābā vü ced şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 203, Beyit 5). [ebnā-yı zamān,]

ebr: bulut.

Tirelenmez ta‘ne-i nā-dān ile rūşen-dilān
/ **Ebrden** tağyīr-i reng etmez ziyā-yı
āftāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12,
Beyit 3). [ebrden, -den]

ebr ol-: bulut olmak (âşğın āhının bulut
gibi göğü kaplaması bağlamında).

Ebr olur āhım o leb-teşne şehīdi anıcağ
/ Yağdırur bāriş-i zulmet be-revā-yı
Emevī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3,
Beyit 5). [ebr ol-,]

ebr-i nīsān: nisan yağmuru. II bolluk,
bereket, canlılık vermesi bağlamında.

Gülşen-i merhamete āb-ı tarāvet-bağşā /
Kıştār-ı emel-i bī-kese **ebr-i nīsān**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
18). [ebr-i nīsān,]

ebr-i zalām: adaletsizlik bulutu.

Ser-be-ser gerd-i cefā-yı ğaraż-ı
müfteriyān / Çerh tedbīrini tutmuş idi
çün **ebr-i zalām** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 15). [ebr-i zalām,]

ebrū: kaş (sevgilinin kaşları).

Melek-hū çeşm āhū kavş **ebrū** nazrası
cādū / Kime yā hū desem bu tarz ile āyā
berābersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
127, Beyit 6). [ebrū,]

Hatt-ı siyāhı sūre-i Nūr ü Duḥān'dır /
Ebrūları da besmele-i muşhaf-ı cemāl
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 3).
[ebrūları, -lar, -ı]

Çatma **ebrūsı** değil kurmuş o Hallāk-ı
‘azīm / İki gözü üzere ‘aşkda bir cısr-ı
kavīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 1). [ebrūsı, -sı]

ebruvān: kaşlar.

Ol kıblegāh-ı ‘ālem olan **ebruvānını** /
Yād eyledikçe kāmēt ü kaddim kemān
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
19). [ebruvānını, -ın, -ı]

ebruvān-ı hūn-rîz: kan döken kaşlar.

Ne bu tîrvār müjgān ne bu **ebruvān-ı
hūn-rîz** / Ne bu fitne-sāz-ı çeşmān ne bu
nigeh-i fiten-hîz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 92, Beyit 1). [ebruvān-ı hūn-rîz,]

ebrū-yı kalem-kārîñ uci: kalem ile
işlenen kaşlarının ucu.

Neler etdi baña **ebrū-yı kalem-kārîñ uci**
/ Bir yaña ol nigeh-i ğamze-i hūn-bārîñ
uci (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs 7, Beyit
1). [ebrū-yı kalem-kārîñ uci,]

ebvāb-ı fütūh: İlahî yardım kapıları.

Şıdk ile her kim eder tavf-ı der-i Ka’be-i
rūh / Şeş cihetden açılır rüyına **ebvāb-ı**

fütūh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34,
Beyit 1). [ebvāb-ı fütūh,]

ecr-i ‘azīm: büyük sevap, mükafat.

Ey ki tāk-ı ebruvānıñ gūşe-i mihrāb-ı
feyz / Baş egip **ecr-i ‘azīm** andan alur
erbāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
107, Beyit 1). [ecr-i ‘azīm,]

ecvibe: karşılıklar, cevaplar.

Bî-tevakkuf o tefekkuh-şiyemiñ **ecvibesi**
/ Hedef-i es’ileye eyler işābet çü sihām
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit
11). [ecvibesi, -si]

edā: naz, işve, cilve.

Çok nev-hıram serv-kadān var bu bağda
/ O gül-fidānı görmeli başka **edāsı** var
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2).
[edāsı, (s)ı]

edā et-: yerine getirmek.

Her cāyda **etdikce** terāvîhi **edā** halk / Biz
baş egelim gūşe-i ebrū-yı bütāna (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 7). [edā
et-,]

edā-yı Düldülāne: Düldül’e yakışır bir
tarzda.

Yine şeb-dîz-i hāmem ‘arşa-i tanzîrde
Zihnî / **Edā-yı Düldülāne** ‘azm-i cevālān
eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 52, Beyit 5). [edā-yı düldülāne,]

edā-yı nağme-i rengîn-i mutribden:
çalgıcının hoş ezgisinin güzelliği.

Ne meyden ne **edā-yı nağme-i rengīn-i muṭribden** / Bu neş'e meclise ol dīde-i mestāneden gelmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 2*). [*edā-yı nağme-i rengīn-i muṭribden*,]

ede: "etsin" anlamında yardımcı fiil.

Ede Hâk zâtını hem neslini tārūz-ı kıyām / Şāhip-i faẓl ü hūner 'ālim ü dānā vū lebīb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 3*). [*ede*,]

Civār-ı Hāzret-i Sultān-ı kevneyn'e ola nā'il / Eñ evvel menzilin Hākk **ede** anıñ cennetü'l-me'vā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 4*). [*ede*,]

edelden: yapmak, etmek; ettiğinden (beri).

Edelden Hâk seni yek-tā şeh-i evreng-i istignā / Cilā-yı 'izz ü kadrin sende buldı reng-i istignā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 1*). [*edelden*,]

ednā: aşağı, adi, basit. II en değersiz.

Seyre çıkdım h'āhiş-i gülşen-serāy-ı yār ile / Reh-güzārımda İrem **ednā** hārimimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 4*). [*ednā*,]

Öyle zū'l-kadr eylemiş zātın seniñ Rabb-i kādīr / 'Arşdır şāh-ı 'ulüvv-ı şānıñ **ednā** serīr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 6*). [*ednā*,]

ednā gör-: daha aşağıda görmek.

Görürdi nefsinin herkesden **ednā** / Tefāhür eylemezdi nām ü şāndan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 3*). [*ednā gör-*,]

ednā gūlām: en aşağılık köle.

Bir pādīşāh-ı şadr-ı 'alādır o pāk zāt / **Ednā gūlāmı** mülket-i dünyāya hān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 31*). [*ednā gūlām*,]

ednā ile: aşağılıkla.

Kılsa nefrīn aña **ednā ile** a'lā-yı cihān / 'Aşkdan Zihni-i dīvāneye nefret gelmez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 5*). [*ednā ile*,]

ednā şerār-ı āh-ı dil-i pūr-hazīn: hüznü gönülden gelen āhın ufacak bir kıvılcımı.

Ednā şerār-ı āh-ı dil-i pūr-hazīnimiñ / Pertev-fürüz-ı meş'ale-i āsmān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 4*). [*ednā şerār-ı āh-ı dil-i pūr-hazīn*,]

ednā vū a'lā: alt ve üst (makamdakiler). II herkes.

Dem-be-dem efzūn olup envār-ı feyz-i himmetiñ / Olsun irşādıñla hep **ednā vū ā'lā** muğtenem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 47*). [*ednā vū ā'lā*,]

Kıldı zīb-i taht-ı şevket Hākk o şāh-ı a'zamı / Oldı bu tebşīr ile **ednā vū ā'lā** kām-rān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 2*). [*ednā vū ā'lā*,]

Peyām-ı fevti mahzūn eyledi **ednā vū ā'lāy** / Bu hāle ağladı hasretle hem aḥbāb hem a'dā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 3*). [*ednā vū ā'lā*,]

Sendedir gencīne-i rāz-ı Hudā esrār-ı Hāq / Oldı bu taḥkīkde **ednā vū ā'lā** müttefik (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 11*). [*ednā vū ā'lā*,]

ef'āl ü akvāl: fiil ve sözler.

Dil-pezir-i 'aşık-ı efkendesin her hâl ile /
Hâşa kim nokşânı var **ef'āl ü akvâlin**
senin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125,
Beyit 6). [ef'āl ü akvâl,]

ef'âli: fiiller, eylemler, yapılan işler.

Hetk-i nāmūs-ı ahālî ile hem katl-i nüfūs
/ Ğaşb-ı emvāl ü cerā'im idi **ef'âli** hemin
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
32). [ef'âli,]

efdal: çok faziletli, en üstün.

Nūr-ı ciḥān-ı sermedî ḥurşid-i feyz-i
müncelî / Memdūḥ-ı zāt-ı izidî aḳṭāb-ı
vaḳtiñ **efḍali** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
5, Beyit 1). [efḍali, -i]

efendi: buyruğu yürüyen, sözü geçen
kimse, efendi.

Cevher-şinās-ı merd ayaklarda kaldı hep
/ Rağbet **efendi** şimdi ser-i zerde kaldı
hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit
1). [efendi,]

Vefā me'mül kılmakdan cihānda her
efendiden / Ümîd-i himmet eyle bir
gedā-yı müstemendiden (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 163, Beyit 1). [efendiden,
-den]

efendi: buyruğu yürüyen, sözü geçen
kimse, efendi. II Şah Sermest Efendi.

'Azîzim mürşid-i cānım **efendim** şāh-ı
Ser-mestim / Meh-i burc-ı tarikat der-i
deryā-yı ḥaḳikatdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 8). [efendim, -m]

efendim: buyruğu yürüyen, sözü geçen
kimse, efendi. II sevgili.

Şefā-yı zevk-i nūş-ā-nūş-ı vuşlat yok mı
'ālemde / Ğam-ı fırkat **efendim** pek
firāvān oldu besdir bes (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 94, Beyit 5). [efendim,]

Ne güne ise söz kesilir senden **efendim** /
Hükm et yeter ağıyar ile ceng ü cedelim
kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit
5). [efendim,]

Kızarsın gāh bozarsın şekilde rüyı
raḳībānıñ / **Efendim** günde bir reng
cāme-i nev giy pey-ender-pey (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 3).
[efendim,]

efendim: sevgili için kullanılan bir tür
hitap şekli. II Hz. Muhammed (s.a.v.).

Olur senden olursa luṭf-ı muṭlaḳ yā
Resūl'allāh / **Efendim** dest-girim sensin
ancak yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 172, Beyit 1). [efendim, -
m]

efgān: feryat, figan, inleyiş.

Çeşmi şāyed nigeḥ-i raḥm ede
efgānımıza / Līk ol ḡamze-i cellādına
şefkat gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 89, Beyit 3). [efgānımıza, -(ı)mız,
-a]

efgān eyle-: feryat etmek, haykırmak.

Öyle **efgān eyle** kim hengāme-i şāhım
Hüseyn / Ğulgule şalsın ser-ā-pā on sekiz
bin 'āleme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
9, Beyit 4). [efgān eyle-,]

efgān ü āh: āh u figan, içi yanarak feryat
etmek.

Az degildir ber-*karār* ‘uṣṣāka bu **efgān ü āh** / *Āh* besdir h^āhiṣ etmez ‘āṣık-ı dem-sāz sāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 2*). [*efgān ü āh*,]

efgendesi ol-: tutkunu, âşığı olmak.

Olup efgendesi bir kâmeti Tübâyveşin / *Qadrimiz bağ-ı sa’âdetde bülend eyleyelim* (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 3*). [*efgendesi ol-*,]

ef’î: Engerek yılanı.

Çeşm-i im’ân ile seyr eyle hürûf-ı şer’e / Erre vü hançer ü **ef’î** gibidir aña tamām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17*). [*ef’î*,]

eflâke: gökyüzü.

Eder her şubh ‘arz-ı ‘arız-ı pür-tâbın **eflâke** / Meger âyîne-i hürşîdi hayrân eylemek ister (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 4*). [*eflâke*,]

eflâke: felekler.

Bezminiñ **eflâke** reşk-âver durur hâk-i deri / Hüsünüñ hürşîde ta’n-endâzdr pîrâyesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 4*). [*eflâke*,]

Eflâtûn: MÖ 430-348 yılları arasında yaşamış, Aristo’nun hocası olan Yunanlı filozof. Asıl adı Platon’dur. Edebiyatta akıl, hikmet ve isabetli görüş timsali olarak kabul edilir.

Sırrına ermekde **Eflâtûn’ı** eyler hıyre-mend / Silk-i mahviyyetde merd-i bî-nişânıdır gönül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 3*). [*Eflâtûn’ı, -ı*]

efsâne: dillere destan olmuş, meşhur.

Dâstân-ı Kays ü Ferhād’ın olup kârı tamām / Zihniyâ bezm-i felekde şimdi ben **efsāneyim** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 5*). [*efsāneyim, -(y)im*]

efser-i çarh: talih tacı / devran tacı.

Ser-fürü eylemeyiz **efser-i çarha** Zihnî / Hâk-pây-i şeh-i irşād ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 7*). [*efser-i çarh*,]

efser-i Cemşîd: Cemşid’in tacı. (*Cemşid; şarabı bulmasıyla meşhur, İran’ın efsanevi dördüncü şahı.*)

Efser-i Cemşîd’i şayar bir pula / Kıymet-i dürr-i küleh-i Nakş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 6*). [*efser-i Cemşîd’i*,]

efser-i pür-gevher: incilerle dolu taç.

Çok mı etse **efser-i pür-gevheri** bî-i’tibār / Çünkü şâh-ı dehre manzûr-ı ‘alâdır sâde fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 4*). [*efser-i pür-gevher*,]

efser-i şāhāne: hükümdara yakışır taç, padişahlık tacı.

Külâh-ı fakra bak kim cān göziyle / Murassa‘ **efser-i şāhānedir** hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 2*). [*efser-i şāhāne*,]

efser-i şefā’at: şefaati tacı.

Bî-müzd sensin ancak ehl-i ‘usāta eşfağ / Zâtında buldı revnağ çün **efser-i şefā’at** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2*). [*efser-i şefā’at*,]

efsün efsün üstüne ed(t)-: büyü üzerine büyü yapmak, büyülemek.

Fitne çeşmiñ kim **eder efsün efsün üstüne** / Bir nighle cezû olur meftûn meftûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 1). [efsün efsün üstüne ed(t)-,]

efsün eyle-: büyülemek.

Haţ-âver dil-berân bilmem ne **efsün eylemişlerdir** / Kara sevdâya hep 'uşşâkı meftûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 1). [efsün eyle-,]

efzûn: daha fazla, daha çok.

O mehiñ kevkebe-i hüsnü felek vâyelidir / Cāndan **efzûn** güher-i vaşlı girān-mâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 1). [efzûn,]

Düçâr oldı belâya enbiyâ vü evliyâ yek-ser / Belâ-yı Kerbelâ **efzûndur** pek rûşenâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 13). [efzûndur, -dur]

efzûn ol-: artmak, çoğalmak.

Artırır nâle vü feryādını ehl-i 'aşkıñ / İşte bu luţf ile **efzûn ola** şân-ı firķat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 5). [efzûn ola,]

Dem-be-dem **efzûn olup** envār-ı feyz-i himmetiñ / Olsun irşâdıñla hep ednâ vü â'lâ muğtenem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 47). [efzûn ol-,]

efzûn ü mücellâ kıl-: artırmak ve parlatmak.

Kurş-ı meh-tâbdan **efzûn ü mücellâ kılmiş** / Gerden-i şâfiñi meşşâta-i sîmîn-kef-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 2). [efzûn ü mücellâ kıl-,]

efzûnter ol-: artmak, çoğalmak (aşk ateşinin artması bağlamında).

Her nefesde âteş-i can ü gönül artmaktadır / Bād alıp verdikçe **efzûnter olur** nār-ı ocağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 3). [efzûnter ol-,]

eğer: "doğrusu, şayet" anlamlarında edat.

Nev-rûz-ı bahārında görür vaķt-i hâzânın / Bir gülşene uğrasa **eger** bād-ı havâdis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 2). [eger,]

Neheng-i bahr-ı maħabbet hürüş ederse **eger** / Tamām-ı 'âlemi ağzında nîm-loķma eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 1). [eger,]

Revzen açarsa bir gün **eger** tâli'im benim / Etmez tûlû' tâ-be-ebed mihr-i tâb-dâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 5). [eger,]

Bilmezlik ile degdi gücenme yine afv et / Düzdâne **eger** koynuna atdımsa elim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 4). [eger,]

Elbetde bulur bir gün o bir şâhib-i re'fet / Evvel kişi olursa **eger** nefsine rā'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3). [eger,]

Bir yana ser-püşun **eger** hâķı bütün hayrân eder / Perçemleri top top iner gerdâna sünbüller mişâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5). [eger,]

Yârsız düzaḥ olur cennet ise bezm-i
çemen / Bâde-i bî-meze mey-nüş **eger**
eylersem sem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 150, Beyit 2). [eger,]

‘Ayn-ı zulmet görünür rûy-ı zemîn ü
eflâk / Merdüm-i çeşmim **eger** olmasa
ḥâl-i cānân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
162, Beyit 4). [eger,]

Hırka-i fakr ile faḥr eyler ḳalender-
sîretân / Etse de ber-düş **eger** semmûr
semmûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 173, Beyit 6). [eger,]

‘Âşık-ı zârını ber-dâr ise fermânîñ **eger** /
Yetişür turre-i pür-pîç ne ḥâcet resene
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 4).
[eger,]

Eger bâdî-i ülfet olmasaydı ḥûb-rüyâna /
Bu rûtbe bâde-i gül-fâma zâhid ḥürmet
olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200,
Beyit 4). [eger,]

Eger şaff-ı ni‘âl-i bezm-i ḥâş destine
girse / Eder Rıdvân terk-i ravza-i şad-
cennet-i a‘lâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 41). [eger,]

Ṭavâf-ı bâb-ı şevki farzdır her demde
‘uşşâḳa / **Eger** bir kerredir ‘ömr içre
ṭavf-ı Ka‘be-i ‘ulyâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 43). [eger,]

Eger emr eyleseydi tâ kıyâm-ı ḥaşre dek
dâ’im / Ḳalurdı sâcidâ eşcâr ber-seccâde-
i şahrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1,
Beyit 46). [eger,]

Sen gibi şâhiñ der-i iḥsânın etdim ilticâ /
Zihnî nāmında **eger** ben bir ‘ubeyd-i
ahḳaram (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 43). [eger,]

Dileyim şimdi bu ‘aşr-ı ferah-efzâda
eger / Der isen kimdir o zîb-i şeref-i
‘ilm-i ḥümām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 19). [eger,]

Zulmet-i âşâm olur ruḥsâre-pîrây-ı
‘adem / Eylese dūşîze-i ‘afviñ **eger** keşf-
i ḳinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 15). [eger,]

Ele geçseydi **eger** dâmen-i eṭvârîñ ucu /
Dün gece oldum o meḥ-pâre ile çok hem-
dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
Beyit 8). [eger,]

egerçi: gerçi, doğrusu.

Yine kesmem ümîdi rahmetiñden tâ ebed
bi’llâh / **Egerçi** rû-siyâhım şermsârım ey
kerem-pîrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 58). [egerçi,]

egerçi: eğer ki.

Ruḥuñ **egerçi** leṭâfet-fezây bir güldür /
Bahâr-ı ḥüsne ḥaṭîñ sebz-i bâğdır cānâ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 3).
[egerçi,]

Egerçi mürdeyi iḥyâdır i‘câz-ı
Mesîhu’llâh / Lebidir ol şehiñ ser-çeşme-
i icâdi-i iḥyâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 25). [egerçi,]

egnün: şimdi.

Be-‘âlem kîst ger mî-güyi **egnün** ḳutb-ı
feyz-âşâr / Ser-efrâz-ı ḳalender şâh Ser-
mest mürşid-i âgâh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 10). [egnün,]

ehl-i ‘aşk: aşk erbabı, âşıklar.

Artırır nâle vü feryâdını **ehl-i ‘aşkıñ** /
İşte bu luṭf ile efzûn ola şân-ı fırḳat
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 5).
[ehl-i ‘aşk,]

Metâ‘-ı dehre meyl eyler mi **ehl-i ‘aşk**
kim her dem / Dil ü cānın nişâr-ı rāh-ı

cānān eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 2). [ehl-i aşk,]

ehl-i ays: zevk u safa sahipleri, hayatın zevkini çıkaranlar.

Ede yār 'azm-i gülşen ola **ehl-i ays** rüşen / Ki 'izârı tâb-ı meyden kızarıp ola 'arağ-rîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 4). [ehl-i ays,]

ehl-i beyt: Hz. Muhammed'in yakın akrabası olanlar; ev halkı, yakın çevre.

Ehl-i beyte o kadar 'âşık-ı şâdık idi kim / Cân fedâ eyledi şevk ile o cennet-pāye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 3). [ehl-i beyt,]

ehl-i dil: gönül ehli, âşıklar.

Olmaz güşāde **ehl-i dile** bir gül-i emel / Ber-bād ola İlāhî gülistān-ı rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 6). [ehl-i dil,]

Zār edip **ehl-i dili** bir pula muhtāc eyler / Āh kim şeş-der-i çarḥ-ı felegiñ mel'abesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 3). [ehl-i dil,]

Südde-i rif'atıdır **ehl-i dile** cāy-ı penāh / Dāmen-i devletidir pā-zede-i dehre ḥaṣṣīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 17). [ehl-i dil,]

ehl-i dil: âşıklar, gönül adamları, ârifler.

Dāmen-i ḥil'at-i ma'nīsine eller mi erer / Zāhiren **ehl-i diliñ** hırka vü şalı görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 6). [ehl-i dil,]

ehl-i gurbet: gurbet ehli, gurbette bulunan kimseler.

Şāhid-i 'īd herkese rām oldu ammā āh kim / **Ehl-i gurbetten** şafā-yı dil gürizāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 6). [ehl-i gurbet,]

ehl-i Hakk: Allah'a iman eden (kimseler), Allah dostları.

Kılsun anı Rabbü'l-'ibād rāh-ı hüdāda ber-murād / Olsun şeh-i mülk-i reşād hem **ehl-i Hakk'ın** ekmeli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 8). [ehl-i Hakk,]

ehl-i hāl: hāl ehli. İlāhî tecellilere ve manevî feyze mazhar olan.

Öyle bir hem-rāza ibrāz eyle kim derd-i diliñ / Senden artık **ehl-i hāle** Zihnî ol maḥrem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7). [ehl-i hāl,]

ehl-i harābāt: tekke ve dergāhta bulunan kimseler.

Teklîf edelim **ehl-i harābātı** hep / Da'vetler olununca fülān ibnū fülāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 8). [ehl-i harābāt,]

ehl-i 'ibret: bir olaydan ders çıkaracak kimseler; ibret ehli.

Bî-ğarāz ḥāne-i dünyāda yok **ehl-i 'ibret** / Kime etsin fuḳarā 'arz-ı niyāz ü ḥācet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 10). [ehl-i 'ibret,]

ehl-i 'irfān: irfan sahibi, bilgililer, âlimler, hüner sahipleri.

Ehl-i ‘irfāna deme yoktur nişāne Zihniyā / ‘Ārifāna dikkāt et her şeylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 5). [ehl-i ‘irfān,]

ehl-i kemāl: ilim ve fazilet sahipleri, kamil insanlar.

Gerçi biz **ehl-i kemāle** göre kāmīl degiliz / Bî-ḥired şūfî-i ḥod-bîn gibi cāhil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 1). [ehl-i kemāl,]

Ḥāk-i zilletde eder **ehl-i kemālī** pā-māl / Tūsen-i kec-rev-i çarḥıñ heme cevlanına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 4). [ehl-i kemāl,]

Semend-i kahr ile **ehl-i kemālī** pāy-māl eyler / Meger kim çeşm-i kec-reftār-ı çarḥ kürdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 6). [ehl-i kemāl,]

Rif at-ı kadrini bir **ehl-i kemālīñ görse** / Anı pest etmege gayretle eder tām kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 3). [ehl-i kemāl,]

ehl-i mahabbet: muhabbet, aşk ehli.

‘Aceb bir tavr-ı dīger üzredir **ehl-i mahabbet** kim / Cihān ne āşināsından ne ḥod-bīgānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 4). [ehl-i mahabbet,]

ehl-i mahşer: mahşerde toplanan kişiler.

İntikām olur ise etdigim ‘işyānıma ger / Güler aḥvāl-i perişānıma **ehl-i mahşer** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 13). [ehl-i mahşer,]

ehl-i ma‘nā: mana ehli, işin iç yüzünü bilenler.

‘Acizin izhār-ı evşāf-ı kerāmātında / **Ehl-i ma‘nā** ki ḥuşūşā şeref-i zātında (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 11). [ehl-i ma‘nā,]

ehl-i nazar: bir şey hakkında geniş ve derin bilgisi bulunan kişiler/görüş sahipleri. II ârifler.

Kıymet-i şevk-i lebiñ idrāk eden **ehl-i nazar** / Nüş eder şahbā-yı nābı sāgar-ı yākūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 3). [ehl-i nazar,]

ehl-i nikam: yapılan bir kötülüğe gereken karşılığı verip acısını çıkaran kimseler.

Kıldı i‘tā ḥaqqıñ istihkākına Rabbü’l-kerīm / Kimisi şāḥib-ni‘am oldı kimi **ehl-i nikam** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 4). [ehl-i nikam,]

ehl-i safā: eğlence düşkünleri. II kalbi temiz kimseler.

Şabāḥ-ı ḥaşrde **ehl-i safā** şol zāta derler kim / Muṭarrā eylemiş gülzār-ı kalbin şeb-nem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 2). [ehl-i safā,]

ehl-i şikem: mide ehli; boğazına düşkün kimseler.

Ḳadrini merd-i riyyāzetkār añlar añlasa / Bilmez envār-ı ḥaqqāt zevkını **ehl-i şikem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 39). [ehl-i şikem,]

ehl-i sülük: bir tarikata bağlanmış kişiler.

Hāk-i deri dem-ā-dem taḳbīlgāh-ı ālem /
Huld-ı berīnden aḳdem **ehl-i sülūke**
me'vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 2). [ehl-i sülük,]

ehl-i şu'ūr: akıllı şairler; akli başında olanlar.

Çok sır iş'ār kıllur **ehl-i şu'ūra** Zihnî /
Ney-i rāmişger-i bezm-i şu'arādır
hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 10). [ehl-i şu'ūr,]

Medhiñ iş'āra ne hācet ki bilir **ehl-i şu'ūr** /
Saña meddāhdır hep şā'ir-i nāzik-sūhanān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 33). [ehl-i şu'ūr,]

ehl-i tecrīd: dünyadan elini eteğini çekmiş, kendini soyutlamış kimseler.

Fikr-i eyvān ü serāy ancak esīr-i dehrdir
/ **Ehl-i tecrīdiñ** mekānı gūşe-i vīrān olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 5). [ehl-i tecrīd,]

ehl-i 'usāta: isyancılar, günahkârlar ehli.

Bī-müzd sensin ancak **ehl-i 'usāta** eşfaḳ
/ Zātında buldı revnaḳ çün efser-i şefā'at
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2). [ehl-i 'usāta,]

ehl-i zevk: zevk sahibi, ehli.

Vādi-i sevdā-yı zūlfūnde tekāpūlar baña
/ **Ehl-i zevkuñ** gece seyr-i māh-tābından
lezīz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 3). [Ehl-i zevk,]

Va'dini koydı zamān-ı haṭına nūş-ı lebiñ
/ **Ehl-i zevkuñ** bilür ol 'işreti aḥşama
gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 3). [ehl-i zevk,]

ehl-i zül: zulüm ehli, zulüm yapan kimseler; güzeller.

Görüp gülzār içinde çin-seherden bülbüli
hāmūş / Dedim ey 'āşık-ı şūrīde-dil bir
ehl-i züldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 3). [ehl-i zül,]

ehlü'l-cenne: cennet ehli.

Seyyidü's-şübbān **ehlü'l-cenne**
maḥdümü'l-kerīm / Zāt-ı maḥbūb-ı
İlāhî'niñ hafīd-i ekremi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 5). [ehlü'l-cenne,]

ehremen-i rüzgār: dev şeytan.

Mey ki görüp ḳulḳul-ı cāmın kaçır /
Bezmden hep **ehremen-i rüzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 4). [ehremen-i rüzgār,]

ehven: daha zararsız, daha kolay.

Sūziş-i firḳat-i cānāna göre ey Zihnî /
Baña **ehven** görünür āteş-i dūzaḥda
'āzāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 9). [ehven,]

Sevmek görünür her şeyden **ehven** /
Zihnî cihānda bir yār-ı pür-ḡunc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 7). [ehven,]

ejder: az çok yılan benzeyen efsanevi, korkunç, pek büyük hayvan. (Sevgilinin saçı için kullanılmıştır.)

Ruḥı gül nuṭkı bülbul lebleri mül
‘anberîn kākül / Siyāh-ı ḥālî fülful ḥaṭṭı
sünbül zülfi **ejdersiñ** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [ejdersiñ, -
siñ]

ejderhā: milletlerin hayal gücüne göre
değişik şekillerde tasarlanan, genellikle
kanatlı, gövdesi aslana, kuyruğu yılana
benzeyen, ağzından ateş püsküren
korkunç masal canavarı gibi. (Sevgilinin
saçı için kullanılmıştır.)

Ne mümkündür yanaşmak zülf-i pîç-â-
pîç-i cānāna / O **ejderhā** feminden âteş-
efşān olduğın tıyduḡ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 120, Beyit 3). [ejderhā,]

ejder-i zülf: sevgilinin ejder, yılana
benzer saçları.

Ġam degil **ejder-i zülf** olsa helāhil-rîzān
/ Yār kim la‘l-i şeker-bārını tiryāk eyler
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 2).
[ejder-i zülf,]

ejderlik: yılanlık. II sinsilik, hainlik.

Şavlet-i ġamzeñle oldı Rüstem-i devrān
zebūn / Bu ciger-derlik dil-āverlik bu
ejderlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 65, Beyit 2). [ejderlik,]

ekdār ü elem olma-: keder ve ıstırap
bulunmamak.

Şāf edip mir‘āt-i ḡalbiñ eyle her demde
şāfā / Maḡhar-ı luṭf-ı Ḥudā’da **olmaz**
ekdār ü elem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 7). [ekdār ü elem olma-
]

ekdār-ı çarḥ: baht, talihten doğacak
olan kederler.

Ekdār-ı çarḥı zerre kadar eylemez
kabūl / Mir‘āt-ı şevk-i ehl-i diliñ pek
safası var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75,
Beyit 6). [ekdār-ı çarḥ,]

ekmeli ol-: kāmili, en mükemmeli olmak.

Ḳılsun anı Rabbü’l-‘ibād rāh-ı hüdāda
ber-murād / **Olsun** şeh-i mülk-i reşād
hem ehl-i Ḥaḡḡ’ıñ **ekmeli** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt’a 5, Beyit 8). [ekmeli ol-,]

ekrem: daha üstün, daha değerli.

Resūl-ı seyyid-i ‘ālem Nebiyy-i mürşid-i
a‘zam / Cemī‘-i ḡalḡdan **ekrem** şeh-
yār-ı mülket-i ‘uḡbā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 50). [ekrem,]

eksik ol-: eksik olmamak, her zaman var
olmak, hep bulunmak.

Şevk-i şahbā-yı lebiñ gitmez dil-i
mestāneden / **Eksik olmaz** bezm-i nūş-
ā-nūşdan cam-ı raḡīḡ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 117, Beyit 5). [eksik olma-
,]

Bir katı dildir ki aṣlā raḡm bilmez
n’oldıḡın/ **Eksik olmaz** şahn-ı
meydānından hīç sefk-i dimā (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit 2). [eksik ol-
,]

el: beden bir uzvu, el.

Dāmen-i ḡil‘at-i ma’nīsine **eller** mi erer
/ Zāhiren ehl-i diliñ ḡırḡa vü ṣalı görünür
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 6).
[eller, -ler]

Çekemez bir dem eder seng-i tahassüdle
şikest / Bezm-i devrinde kim alsa **eline**
bir tolu cām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
12, Beyit 2). [eline, -i, -(n)e]

el: muamele, davranış; cefa, eziyet,
zulüm.

Kime dād eyleyim o tıflıñ **elinden** kime
dād / Nev-be-nev etmede āyîn-i cefālār
icād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40,
Beyit 1). [elinden, -i, -n, -den]

el: bedenin bir uzvu el. II bir şeye sahip
olma.

Rind-i mey-nüş ayağun mescide atsın mı
şehir / Var iken nüş edecek **elde** iki cām-
ı şabūh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34,
Beyit 2). [elde, -de]

el: (âşığın) eli.

Havf eder benden cüyüş-ı bî-hazer āl-ı
felek / Tîğ-ı āhım **elde** bir şemşîr-i
Rüstem'dir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 2, Beyit 5). [elde, -de]

el: (sevgilinin) eli.

Elinde tîğ-i gamze çeşmi dönmüş tās-ı
pür-hūna / O hūnî-meşrebim ser-hōş
olup mey-hāneden gelmiş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 103, Beyit 4). [elinde, -i, -
(n)de]

el: (birinin veya bir şeyin) elinden;
yüzünden, -den dolayı.

Elinde olmadı āzürde hergiz 'āşıkıñ bir
dem / Gülistān-ı vefāda gonce-i bî-h'āra
beñzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
131, Beyit 2). [eliñden, -i, -(n)den]

Kül olur sūz-ı derūnından dil-i bülbul
dañ / 'Aşk **elinden** eylese bir kez fiğān
ü āh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139,
Beyit 2). [elinden, -in, -den]

el: irade.

Ben **elimle** gam-ı hicrānına düşdüm
yāriñ / Bu muşîbet baña Zihnî pek işābet
oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194,
Beyit 5). [elimle, -im, -le]

el aç-: dua etmek için elleri bir araya
getirip açmak.

Fukarā devlet-i ikbāline etdikçe du'ā / **El
açup** 'arşda āmîn diye Cibrîl-i Emîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
48). [el aç-,]

el çeken: (her şeyden) vazgeçen.

H'āhiş-i zevk-i vişāl-i yār eder herkes
velî / **El çeken** cān ü serinden nā'il-i
ihsān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
72, Beyit 4). [el çeken,]

el şun- [D]: el uzatmak, dokunmak.

Nigāhıñ **el şununca** kabza-i hūn-gîr-i
şemşîre / Olur teslîm 'ālem dāver-i
teshîr-i şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 180, Beyit 1). [el şun,]

el ver- [D]: imkân vermek, yardım
etmek.

Bîm-i hicriñ gitmez **el verse** vişālîñ
añladım / Tā mü'ebbed oldı harf-i cān ü
dil müdgām gama (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 183, Beyit 3). [el ver-,]

Mükāfāt **el verir** mi ba'd-ez-în bir kerre
fıkr eyle / Güzeşte 'ömrüñe tā haşre dek

hayfāy vā-hayfā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 2). [el ver-,]

el ver- [D]: tarikatlarda mürşit, bir müride, başkalarına yol gösterme izni vermek.

Meslek-i rindānda pîr-i muğāna **el veren** / Meclis-i bî-neş'e-i nā-dāna atmaz bir ayağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 5). [el ver-,]

el yurum: vazgeçmek.

İmtidād üzre giderse ğam-ı hicrān böyle / **El yurum** āhiri ben zindegî-i cānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 5). [el yurum,]

el-‘acel: acele, hemen, çabucak.

Cünd-i tuğyān-ı havātır oldu müstevlî dile / **El-‘acel** ey leşker-i sultān-ı himmet el-‘acel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 5). [el-‘acel,]

Cünd-i tuğyān-ı havātır oldu müstevlî dile / **El-‘acel** ey leşker-i sultān-ı himmet **el-‘acel** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 5). [el-‘acel,]

el-amān: meded, aman anlamlarına gelen bağış dileme, yardım isteme sözü.

Süfre-i çarh-ı siyeh-kāse çü zehr-ālūdedir / **El-emān** ey cān-ı men etme tenāvül ölseñ ac (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 3). [el-emān,]

Kaldı meydān-ı recāda bî-mecāl üftādegān / **El-emān** ey şeh-süvār-ı nāz dizgin etme pek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 3). [el-emān,]

Sākin olmaz bir dahı emvāc-ı deryā-yı fiten / Qahramānım **el-emān** seyf-i nigāhıñ etme seyl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 2). [el-emān,]

‘Adl ile hālim yamān olur kerem kılmaz isen / **El-emān** yā şāh-ı Fārūq-ı ‘adālet-iktidār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 52). [el-emān,]

Rüz-ı mahşerde Şefî‘ü’l-müzniḃinā **el-amān** / Eyleme bu Zihni-i ‘abd-ı zelilîñ şermsār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 55). [el-āmān,]

elbet: tabi ki, şüphesiz, mutlaka.

Eder **elbetde** gürūh-ı şu‘arāyı mebhūt / Zihniyā şi‘r-i laṭifindeki maḏmūn ü nikāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 5). [elbetde,]

‘Arz-ı hāline gücenmek ne imiş bendeleriñ / Kerem-i şāhdır **elbetde** gedāyāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 3). [elbetde,]

Verir **elbetde** Zihnî silk-i nazma zīb ü ārāyış / Sözüüm baḥr-ı ma‘ānī gevher-i yek-dānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 7). [elbetde, -de]

Ederdim Zihniyā bir güne **elbet** hālimi taḫrîr / Beni lāl eyleyen ammā ki ol çeşm-i süḥanverdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 5). [elbet,]

Baş eger dergehine ḥalk-ı cihān **elbetde** / Feyz-i Ḥaḫḫ’ıñ sebebi ḥazret-i Mevlānā’dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 4). [elbetde,]

Elbetde bulur bir gün o bir şāhib-i re’fet / Evvel kişi olursa eger nefsine rā’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3). [elbetde,]

Zihniyâ me'yûs olup terk etme âh ü nâleyi / Vaqt olur te'sîr eder **elbet** hebâ olmaz emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 5). [elbet,]

Sen gibi bir mâhir ü eşheb-süvâr-ı nâz ola / Pehlevâne çarh olur **elbetde** pâ-mâliñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 4). [elbetde, -de]

Bendesin **elbet** huzûr-ı şâha isterler seni / Hâ'in-i hükm-i evâmir olma merd-i şâdık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 2). [elbet,]

Hâli olmaz uğrar **elbetde** kara sevdâlara / Düş olan yâriñ hayâl-i dâne-i Hindû'sına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 3). [elbetde, -de]

'Aceb mi âh-ı 'âşık cevri-yâre ittisâl etse / Gelir **elbetde** rezmgâhda şemşîr şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 4). [elbetde,]

Gör ne muhriş o bütûñ kumri gibi söylemesi / Çıkar **elbet** felege 'âşıkımıñ zemzemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 1). [elbet,]

Fürüzân oldu Zihnî şem'a-i ikbâl-ı eş'arım / Yanar âteşlere **elbetde** erbâb-ı hâşed şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 7). [elbetde, -de]

Elbet o şâh-ı 'arş-penâh üzre tîğ çeken / Rûz-ı cezâda mashâra-i 'âşiyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 26). [elbet,]

Bu hilm ü hulk-ı re'fet bu lutf bu mürüvvet / Celb eyler anı **elbet** çok yâver ü mu'ine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 4). [elbet,]

Zerre kadar etmem şu fenâ 'âleme râğbet / Dünyâ-yı denîye dahı baş egmezem **elbet** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 5). [elbet,]

Her ne kim var sendedir deryâ-yı 'ilmiñ gevheri / Luţfuña **elbet** olur şâhân-ı 'âlem müşterî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 4). [elbet,]

elden git- [D]: bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak.

Sükûnet gitdi elden kalmadı temkîn ü ârâmım / Vücûdum cilve-i kıddiñle lertzân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 2). [elden git-,]

ele geç- [D]: yakalanmak.

Ele geçseydi eger dâmen-i etvârıñ ucu / Dün gece oldum o meğ-pâre ile çok hem-dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 8). [ele geç-,]

ele gir-: elde etmek, ulaşmak, erişmek.

Niçe menşûre ki çün hâbl-ı metîn **girdi ele** / Bend edip dilleri kıldı niçe biñ serkeşi râm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 28). [ele gir-,]

elem: acı, ıstırap.

Goncalar gibi açıldı bu şehir hâtırımız / Kalmadı dilde kudûrât ü **elem** ez-her sū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 8). [elem,]

elem verme-: dert, keder, üzüntü vermemek.

Mûy-ı seg-i bâbına **vermez elem** / Bir niçe biñ ta'ne-zen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 38). [elem verme-,]

elem-i cāh: makam, mevki arzusu.

Cāy-i āsāyiş aña gūşe-i mey-hāne yeter /
Rind ne hāne ne māl ne **elem-i cāh** bilür
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4).
[elem-i cāh,]

elem-i keş-me-keş-i cūn ü çirāyı çekme-: nasıl ve niçin mücadelesinin
istirabını çekmemek.

Çekmem elem-i keş-me-keş-i cūn ü çirāyı / H^Vāhiş edemem rütbe-i iklīm-i
fenāyı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2,
Beyit 8). [elem-i keş-me-keş-i cūn ü
çirāyı çekme-,]

elez: daha lezzetli.

Zihniyā bir şūh-meşreb yāre dil verdim
yine / Nāzı lūtfundan **elez** cevri-
‘inābından lezīz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 42, Beyit 5). [elez,]

el-hak: hakikaten, doğrusu.

Haşırcı-zāde’niñ zībā-perend-i tab‘-ı
vālāsın / Görünce bildim **el-hāk** kıymet-
i kālā-yı ‘irfānı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 201, Beyit 8). [el-hāk,]

Eşkiyā’ zümresi hep buldı belāsın **el-hāk**
/ Siyemā Hācī‘Ömeroğlu Halīl-i hod-bīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
31). [el-hāk,]

Sensin **el-hākḳ** aranılsa yine pür diḳḳat
ile / Ḳulzüm-i faẓl ü hūnerde güher-i
ḳadr-i girān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
11, Beyit 36). [el-hākḳ,]

Rūḥ-ı a‘dāyı yaḳar āteş-i āhım ‘alevi /
Berḳ-i şemşīr-i belā pās u muşībet **el-hak**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 3).
[el-hak,]

el-hazer: sakın, çekin!

Dil verip püskürme hāl-i yāre yaḳma
cānıñı / **El-hazer** dūr et şerār-ı āteş-i
bārūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
159, Beyit 4). [el-hazer,]

elim er- (eli ermek) [D]: yapabilmek,
ulaşabilmek.

Ġayret ḳomaz lisānımı dem-beste lāl
edem / **Ermez elim** ki dergehiñe ‘arz-ı
hāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5,
Beyit 2). [elim er- (eli ermek), -im]

elim kes (elini kes-): eli gövdeden
ayırmak, kesici bir aletle parçalamak
veya zedelemek.

Bilmezlik ile degdi gücenme yine afv et
/ Düzdāne eger ḳoynuna atdımsa **elim
kes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit
4). [elim kes,]

elim(n)den gel- [D]: yapabilmek, gücü
yetmek.

Ne çāre fāş olup sırr-ı maḥabbet eşk-i
ālimden / **Elimden gelse** Zihnî Hāk bilür
ifşā-yı rāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 155, Beyit 7). [elim(n)den gel-,]

elim(n)e bir şey geçme- [D]: eline
(hiçbir şey) geçmemek; herhangi bir
kazanç elde edememek.

Şu melāmet-kedede **geçmedi bir şey
elime** / Dünyada ḳalmadı māl āhirete yok
‘amelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152,
Beyit 3). [elim(n)e bir şey geçme-,]

elma yanağ: kırmızı yanak.

Erbāb-ı zevḳı bāğına da‘vet hevāsı var /
Elma yanağı būs edecek diş kirası var
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 1).
[elma yanağ,]

eltāf-ı keşir: *çokça lütuf.*

Mâlik etdi ol şehi çok ma'nevî evlâda
Hak / Terbiyetle cümleye bahş eyler
eltāf-ı keşir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a
13, Beyit 4). [*eltāf-ı keşir*,]

el-veledü sırru ebîñ: “çocuk, babasının
sırrıdır.” anlamına gelen hâdistir.

Ne tıfil **el-veledü sırru ebîñ** mazhar-ı
tâmı / Ne tıfil nûr-ı 'irfânı ederdi 'âleme
tebyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 16,
Beyit 6). [*el-veledü sırru ebîñ*,]

em em: *em em; “emmek” fiili.*

Gerden-i şâfını bûs eyledigim dem kem
kem / Ğaybdan geldi bir âvâz-ı feraḥ-zâ
em em (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150,
Beyit 1). [*em em*,]

emân: *yardım isteme, imdat dileme,
yakarış bildiren bir ünlem.*

Râz-ı derûn-ı zârı nihân söylerim saña /
Baḥş-ı ğamîñla şanma **emân** söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit
1). [*emân*,]

Niçe âh etmiyem ey Zihni **emân** yakdı
beni / Âteş-i pür-şerer-i şu'le-feşân-ı
firkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 7). [*emân*,]

Meded ey muntafî-i nâr-ı hicrân vuşlat-ı
cinân / Emânsız çâresiz qaldım **emân**
hengâm-ı ğayretidir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 5). [*emân*,]

Ḥaṭ başdı **emân** 'arız-ı cānāneyi Zihnî /
Ḥavf etme daḥı vaşl taleb olsa ne mâni'
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 7).
[*emân*,]

Dād ü feryād ü **emân** Zihni deĝil 'âlem
eder / Ḳahramânım görünür her nigeḥiñ
bir şamşam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
150, Beyit 7). [*emân*,]

Yine bir zulm-i nev-icād kıldıñ ĝalibâ
zâlim / Ser-i kūyuñda bir hengâme-i
şâhım **emân** kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 191, Beyit 2). [*emân*,]

Bâde-i firkat **emân** talḥ etdi tatlu 'ayşımı
/ Luṭf edip nûşın edeñ bir demde mülhik
nîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206,
Beyit 1). [*emân*,]

emân: “aman, sakın” anlamlarında bir
ünlem.

Ni'met-i zâ'ika-i luṭfuñ **emân** etme dirîĝ
/ Reh-i âmâlde bî-zād ki derler o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 2).
[*emân*,]

Yâ Rab bu Zihni bendeñi dîvân-ı ḥaşre
dek / Ümmetler içre etme **emân** ḥ'âr ü
ḥâksâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
Beyit 42). [*emân*,]

Maḥrûm-ı luṭf etme **emân** Zihni bendeñi
/ Nîm-i niĝâh mâ-ḥasal-ı kün fe-kân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 37).
[*emân*,]

emân-ı firkat: *ayrılığın korkusuzluğu.*

Dutdı rāh-ı emelim düzd-i yamân-ı firkat
/ Ne tazarru'lar edem yokdur **emân-ı
firkat** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 1). [*emân-ı firkat*,]

emânsız: *öldürücü, cana kıyıcı. II
dermansız.*

Meded ey muntafî-i nâr-ı hicrân vuşlat-ı
cinân / **Emânsız** çâresiz qaldım emân

hengām-ı gayretdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 5). [emānsız,]

Kaşd edip mazlûma ol zâlim **emānsız** cānına / Başka bir huşk-ı bahâne etdi ‘ayn-ı iftirâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 6). [emānsız,]

emcād-ı vâlidîn: babaların şeref sahibi olanı. (Halil Efendi).

Oldı be-‘izz u devlet revnağ-fezâ-yı ‘işmet / Baḡş etdi zîb ü zînet **emcād-ı vâlidîne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 9). [emcād-ı vâlidîn,]

emek: bir iş uğruna gayret ve çaba sarf etmek.

Zihniyâ me'yûs olup terk etme âh ü nâleyi / Vaḡt olur te'sîr eder elbet hebâ olmaz **emek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 5). [emek,]

emek çek- [D]: bir işte çok çalışarak yorulmak; zahmet çekmek.

Etmediñ bir dem beni mesrûr gayr-ı ḡalk tek / Yetmedim bir maḡlaba devriñde çok **çekdim emek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1). [emek çek-,]

emel: istek, arzu.

İki cihānda maḡşadına dest-res olur / Anıñ ki oldı her **emelî** şâh-ı Naḡş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 5). [emelî, -i]

emelvār-ı visāl: kavuşmaya istekli.

Ne temennâ vü ricāmend ne **emelvār-ı visāl** / Künc-i firḡatde dil-i şifte bir âh

bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 2). [emelvār-ı visāl,]

emîn eyle-: korkusuz kılmak, güvenli kılmak.

Nârdan **eyler emîn** sâlikini ‘uḡbâda / Şarka ḡarba yetişip himmet eder dünyâda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 16). [emîn eyle-,]

emîn ol- [D]: emîn olmak, inanmak, güvenmek.

Bir merd-i Ḥudâ dâmenini tût da **emîn ol** / Besdir seni bu ḡile-i nefis eyledi ḡâ’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 4). [emîn ol-,]

Ḥabs-i zindân-ı belâdan bir daḡı **olmaz emîn** / Pây-bend-i kâkül-i pür-piç ü ḡoş-büyüñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 2). [emîn ol-,]

Emr-i fetvâ yed-i inşâfına teslîm olalı / Züll-i rüşvetden **emîn oldı** umûr-ı ahḡâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 13). [emîn ol-,]

Emîne: özel ad (Halil Efendi'nin kızı).

Zihni semâ-yı cāndan verdi cihāna revnağ / Tārîḡ-i tāmı toḡdı çün mäh-ı dil **Emîne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 11). [Emîne,]

emîn-i genc-i ḡak-yāsîn: Yasin sûresinin hazinesinin güvenilir kişisi.

Ḳarîn-i bezm-i ḡâşş-âyîn meḡîn-i taḡtgâh-ı dîn / **Emîn-i genc-i ḡak-Yāsîn** güzîn-i muḡterem-Tâḡâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 52). [emîn-i genc-i ḡak-yāsîn,]

emîn-i künc-i emniyyet: güven
köşesinin güveniliri.

Emîn-i künc-i emniyyet qarîn-i bezm-i
kurbîyyet / Mekîn-i şadr-ı ünsiyyet
güzîn-i mesned-i temkîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 3*). [*emîn-i künc-i
emniyyet,*]

emn ü emân: huzur ve güven.

Sāye-endāz-ı livā-yı Kilis olduğda henüz
/ Fuḳarā bildi felekde ne imiş **emn ü
emân** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 27*). [*emn ü emân,*]

emniyyetini bul-: güven bulmak;
emniyetli olmak.

Şimdi **emniyyetini buldı** eyālet ḥaḳkā /
Oldı seyl-ābe-i pür-fitne vü tuḡyān
teskîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 36*). [*emniyyetini bul-,*]

emr: emir, buyruk.

Etme ḡarīk-i ḥizlān gezdirme deşt-i
hırmān / **Emriñdedir** kemā-kān baḥr u
ber-i şefā'at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
22, Beyit 5*). [*emriñdedir, -iñ, -de, -dir*]

Yem-i cūd u kerem kān-ı reşādet daḡme-
i 'irfān / 'Avālim zāḥir ü bāṭın müselleḡ
emrine her ān (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 1, Beyit 2*). [*emrine, -i, -(n)e*]

emr et-: buyurmak, emretmek.

Ġamze-i cellādına **emr etse** ḳatl-i 'ām
eder / Fitne-i devrān nigāḥ-ı çeşm-i ser-
ḥoşındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
49, Beyit 2*). [*emr et-,*]

Ḳatlime ḡamze-i cellādına **emr etme**
neden / Saña ne fā'ide vardır bir avuç
ḳanımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
164, Beyit 6*). [*emr et-,*]

Büselikden men' edip 'uşşāḳdan ister
nevā / Şāḥ-ı nāzım **emr eder** ḳānūn
ḳānūn üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
184, Beyit 5*). [*emr et-,*]

emr eyle-: emretmek, buyurmak.

Eger **emr eyleseydi** tā ḳıyām-ı ḥaşre dek
dā'im / Ḳalurdı sācidā eşcār ber-seccāde-
i şahrā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1,
Beyit 46*). [*emr eyle-,*]

emr ü fermān: emir ve buyruk.

Kişver-i bāṭında sultān-ı 'ulüvvü's-
şandır / **Emr ü fermānına** yokdur
söyleyen lā vü ne'am (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 19*). [*emr ü
fermān,*]

emr-i 'ālī: yüce buyruk.

Rāḥ-ı 'aşḳa girmeden evvel tedārik et
refīḳ / **Emr-i 'ālīdir** buyurmuş e'r-refīḳ
şümme't-ṭarīḳ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 117, Beyit 1*). [*emr-i 'ālī,*]

emr-i dîvān-ı şeh-i ḥüsne: güzellik
şahının meclisinin buyruḡu.

Biz ki ṭābūr-ı maḥabbetde müretteb
'askeriz / **Emr-i dîvān-ı şeh-i ḥüsne**
iṭā'at eyleriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
88, Beyit 1*). [*emr-i dîvān-ı şeh-i ḥüsne,*]

emr-i ehem: pek mühim emir.

Bir veliyy-i a'zama teslīm oldum ben
daḡı / Hep müfevvezdır yed-i 'ulyāsına

emr-i ehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 36). [emr-i ehem,]

emr-i fetvâ: şeyhülislam ve müftülerin verdikleri emirler, din hükümleri.

Emr-i fetvâ yed-i inşâfına teslim olalı / Züll-i rüşvetden emîn oldı umûr-ı ahkâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 13). [emr-i fetvâ,]

emr-i hilkat-i levh ü kalem: levh-i mahfuzun (Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha) yaratılış emri.

Kayd olundu herkes isti'dâdı üzre bir yere / Kim şudûr etdikde **emr-i hilkat-i levh ü kalem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 3). [emr-i hilkat-i levh ü kalem,]

emr-i ilâhî: Allah'ın emri.

Rızâ ver her kazâyâ râzı ol **emr-i ilâhî**'ye / Ne çäre Zihniyâ şabr eyle takdîr-i Hudâ'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 20). [emr-i ilâhî,]

emri ol-: emri olmak. II Allah'ın buyruğu olmak.

İrci'î **emri olup** sâmi'a-perdâzı hemân / Kıldı teşrîf ile iklîm-i bekâyâ i'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 4). [emri ol-,]

emrine teslim ol-: emrine boyun eğmek, yazgısını kabul etmek.

Cânib-i Hâk'dan ola mahkûm-ı iklîm-i kemâl / **Emrine teslim olup** ser-hayl-i

idrak ü şu'ûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 5). [emrine teslim ol-,]

emrini tutma-: buyruğunu yerine getirmemek.

Tutmadım emrini hayfâ o kemân ebrûnuñ / İşte sînem hedef-i tîr-i nedâmet oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 2). [emrini tutmadım,]

emsâl: eş, benzer.

Etmedi tarh-ı binâ **emsâlini** binâ-yı çarh / Görmedi rûy-ı zemînde çeşm-i devrân böyle cây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 2). [emsâlini, -i, -(n)i]

emti'a-ı 'akl ü fikr: akıl ve fikir (düşünme) sermayesi.

Yağmaya gitdi **emti'a-ı 'akl ü fikr** hep / Şabr u selâmet hâneleri oldı târ-mâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 2). [emti'a-ı 'akl ü fikr,]

emti'a-ı 'âlem: dünya malı.

Naqd-ı cân ü dil ile kâle-i 'irfânı alıp / Bir pula **emti'a-ı 'âlem** hep şatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 4). [emti'a-ı 'âlem,]

emvâc-ı deryâ-yı fiten: fitne denizinin dalgaları.

Sâkin olmaz bir dahı **emvâc-ı deryâ-yı fiten** / Kahramânım el-emân seyf-i nigâhıñ etme seyl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 2). [emvâc-ı deryâ-yı fiten,]

emvāl-i pür-genc: *hazine dolu mal, mülk.*

Kesb-i ma‘ārif eyle dem-ā-dem / Cem‘ etme ašlā **emvāl-i pür-genc** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 4). [*emvāl-i pür-genc,*]

eñ: *başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren zarf.*

Ham eder kıddin çekilmez yaydır **eñ** toğrısı / Kimse mecbūr olmasın anıñ kemān ebrūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 4). [*eñ,*]

Eñ ednā rîzesiniñ şāh-rāhı ol şehen-şāhın / Dür-i kıymet-girān-ı efser-i İskender ü Dārā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 30). [*eñ,*]

eñ ednā: *en kötü; alçak, değersiz.*

Mülk-i dehre Zihnî **eñ ednāsı** istignā eder / Bender-i ‘aşkıñ bulunmaz müflis ü bî-vāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 5). [*eñ ednā,*]

eñ evvel: *ilk önce.*

Melāhat mektebin teşrîf edince ol fitensāzım / **Eñ evvel** Zihniyā meh-pāre-i nāz ü ‘itāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 5). [*eñ evvel,*]

Civār-ı Hāzret-i Sultān-ı kevneyn’e ola nā‘il / **Eñ evvel** menzilin Hākk ede anıñ cennetü’l-me‘vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 15, Beyit 4). [*eñ evvel,*]

enbiyā vü evliyā: *peygamberler ve veliler.*

Düçār oldı belāya **enbiyā vü evliyā** yek-ser / Belā-yı Kerbelā efzūndur pek rüşenādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 13). [*enbiyā vü evliyā,*]

enbiyā vü evliyā nezdinde: *peygamber ve evliyaların nazarında.*

Cümle-i aqtāb u evtād içre pîr-i ser-bülend / **Enbiyā vü evliyā nezdinde** zāt-ı dil-pesend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 2). [*enbiyā vü evliyā nezdinde,*]

encām: *son, nihayet, sonunda.*

Encāmı muqarrer ki olur zevk-i vişāle / Evvelde biraz renc ü ta‘ab olsa ne māni‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 4). [*encāmı, -ı*]

Dil-dāde-i şāhidler bir şevk ile hoş-ārām / Taḥkîke nazar kılsıñ bir kārda yok **encām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 8). [*encām,*]

encām-ı kār: *işin sonu(nda), netice(de).*

Zihniyā dil-teşnedir bir cür‘āya **encām-ı kār** / Her ki söyler kāse-i ser-şāre olmam āşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 5). [*encām-ı kār,*]

‘Āşıkıñ ham-geşte kāmēt eylediñ **encām-ı kār** / Nev-cüvānım iştıyāk-ı tāk-ı ebrūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 3). [*encām-ı kār,*]

Bulunmaz bāde-i zāhirde Zihnî neş’e-i rāhat / Olur **encām-ı kārı** derd-i ser meyhvāreniñ Fıtnat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 12). [*encām-ı kār,*]

encām-ı kār ol-: *işi son bulmak; kazancı sona ermek.*

Bu şükûh-ı saltanat birle **olur encâm-ı kâr** / Hep şanâdîd-i cihân dergâh-ı pâkinde hadem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 23*). [*encâm-ı kâr ol-,*]

encâm-ı mihen-hâne-i tekvîn: yaratılan eziyet, üzüntü evinin sonu. II dünyanın sonu.

Serîr-i lâ-mekân üzre serî'an eyledi teşrîf / Bilip vîrânedir **encâm-ı mihen-hâne-i tekvîn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 17*). [*encâm-ı mihen-hâne-i tekvîn,*]

encümen: aşk meclisi. II âşığın gönlü.

Olmasa manzar-ı nûr-efgen-i meh-tâb-ı ruhuñ / Zülmet-i gamda kalur **encümenim** iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 6*). [*encümenim, -im*]

encümen-i 'işret: eğlence meclisi.

Encümen-i 'işretiñ resm-i hitâmı budur / Gâh cüvânân ede gâh gazel-hvân rakş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 4*). [*encümen-i 'işret,*]

Bir sâķī ise **encümen-i 'işrete** maķşûd / Kürd ü 'Acem ü Türk ü 'Arab olsa ne mâni' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 5*). [*encümen-i 'işret,*]

encümen-i pîr-i muğân: mürşidin dergâhı.

Câmi'deki 'âlem yığıla meclis-i va'za / Biz cem' olalım **encümen-i pîr-i muğâna** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 3*). [*encümen-i pîr-i muğân,*]

encümen-i rindân: rintlerin meclisi.

Ne gelen var ne giden **encümen-i rindâna** / Turma ey sâķī getür işte bu demdir dem dem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 6*). [*encümen-i rindân,*]

encümen-i rind: rind (içki) meclisi.

Sâķiyân **encümen-i rindi** kılup cām ile pür / Muṭribân dest-zen-i nây ü kudüm oldı bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 3*). [*encümen-i rind,*]

encümen-i rûzgâr: devrin meclisi.

Feyz-i reşâdiyle ola zîb ü fer / Tâ-bebed **encümen-i rûzgâr** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 42*). [*encümen-i rûzgâr,*]

encüm-i şeb: gece yıldızları.

Dil-berân yâ niçe taklîd kılur cānānım / Ne eder **encüm-i şeb** mihr-i ziyā-dâr ile baḡş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 3*). [*encüm-i şeb,*]

endām: vücut, beden. II sevgilinin bedeni.

Giymiş **endāmına** bir cāme-i şîve yeñiden / Cān fedā olsun o nev-cāmeyi ölçüp kesene (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 2*). [*endāmına, -ı, -(n)a*]

endām-ı felek: gökyüzünün vücudu.

Gördüğüm demde o pür-cilve ḡad-i bālāsın / Ditrer **endām-ı felek** cünbiş-i vicdānımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 2*). [*endām-ı felek,*]

endişe: fikir, hayal, düşünce.

Miyânıñ vaşfa gelmez bir kılı kırk yarsalar ancak / Olan **endîşeler** de inceden ince tahayyüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4*). [*endîşeler, -ler*]

endîşe et-: kaygılanmak.

Ol kemân-ebrûyı benden men' eden kecdil raķīb / **Etmemiş endîşe** tîr-i nâle-i dil-rîşimi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 3*). [*endîşe et-,*]

endîşe-i bî-intihâ: sonsuz gam, keder.

Ne hikmetdir kıyâmet kopmadı şad bü'l-'aceb ol gün / Baña leyl ü nehâr **endîşe-i bî-intihâdır** bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 4*). [*endîşe-i bî-intihâ,*]

endîşe-i gülzâr-ı vaşl: kavuşma bahçesinin hayali.

Zâhid eyler ârzü-yı bâğ-ı huld ammâ ki ben / Eyledim **endîşe-i gülzâr-ı vaşlñ** intihâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 4*). [*endîşe-i gülzâr-ı vaşl,*]

endîşe-i hak-pîşe: doğruluğu huy edinmiş düşünce.

Maḥrem âyine-i idrâkine hep sûret-i dâd / Mülzem **endîşe-i hak-pîşesine** re'y-i rezîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 12*). [*endîşe-i hak-pîşe,*]

endüh: gam, keder, sıkıntı, ıstırap.

Baña bîgânedir zevk ü şafâ-yı meclis-i 'işret / Enîsim mûnisim şimdi gam ü **endüh** ü miḥnetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 2*). [*endüh,*]

Giyip şad-güne câme 'arz-ı dîdâr etdiñ ağıyâra / Dil-i maḥzûnı reng-â-reng **endüha** boyandırdıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 3*). [*endüha, -a*]

endüh ü gam: gam ve keder.

Vâlid-i vâlâ-nijâdñ sâyesinde dem-be-dem / Görmeyip **endüh ü gam** kesb eyleye zevk ü sürür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 4*). [*endüh ü gam,*]

endüh-ı cân-güzâr: âşığın canına (gönül) dokunan keder, üzüntü, tasa.

Kimdir o serv-i nâzñ üftâdesi degildir / **Endüh-ı cân-güzârñ** âmâdesi degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 1*). [*endüh-ı cân-güzâr,*]

engüşt-i himmet: yardım parmağı/eli.

Şirk-i kulûbı kam' eder **engüşt-i himmeti** / Ḥaḳkñ kemâl-i kudret eli şâh-ı Naḳş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 4*). [*engüşt-i himmet,*]

engüşt-i şerîfinden: şerefli parmaklar (Hz. Muhammed'in şerefli elleri bağlamında).

Ve ger ruhşat bulaydı ol dem **engüşt-i şerîfinden** / Olurdı nehr-i Kevşer tâ-mü'ebbed 'âleme icrâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 47*). [*engüşt-i şerîfinden,*]

enîs-i bî-kes ü miskîn: zavallı ve kimsesizlerin dostu.

Celîs-i meclis-i vuşlat re'îs-i ehl-i cem' iyyet / Ḥarîş-i mülket-i şefkat **enîs-i bî-kes ü miskîn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*

*Kıt'a 16, Beyit 4). [enīs-i bī-kes ü miskīn,
]*

enīs-i meclis-i kurbıyyet-i yezdān:
Allah'a yakınlık meclisindeki dost.

Serīr-i kışver-i gayb-ı hüviyyetde şeh-i
zī-şān / **Enīs-i meclis-i kurbıyyet-i
Yezdān** Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 9*). [*enīs-i
meclis-i kurbıyyet-i yezdān,]*

Serīr-i kışver-i gayb-ı hüviyyetde şeh-i
zī-şān / **Enīs-i meclis-i kurbıyyet-i
Yezdān** Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 12*). [*enīs-i
meclis-i kurbıyyet-i yezdān,]*

Serīr-i kışver-i gayb-ı hüviyyetde şeh-i
zī-şān / **Enīs-i meclis-i kurbıyyet-i
Yezdān** Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 15*). [*enīs-i
meclis-i kurbıyyet-i yezdān,]*

Serīr-i kışver-i gayb-ı hüviyyetde şeh-i
zī-şān / **Enīs-i meclis-i kurbıyyet-i
Yezdān** Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 18*). [*enīs-i
meclis-i kurbıyyet-i yezdān,]*

Serīr-i kışver-i gayb-ı hüviyyetde şeh-i
zī-şān / **Enīs-i meclis-i kurbıyyet-i
Yezdān** Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 21*). [*enīs-i
meclis-i kurbıyyet-i yezdān,]*

Serīr-i kışver-i gayb-ı hüviyyetde şeh-i
zī-şān / **Enīs-i meclis-i kurbıyyet-i
Yezdān** Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 3*). [*enīs-i
meclis-i kurbıyyet-i yezdān,]*

Serīr-i kışver-i gayb-ı hüviyyetde şeh-i
zī-şān / **Enīs-i meclis-i kurbıyyet-i
Yezdān** Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 6*). [*enīs-i
meclis-i kurbıyyet-i yezdān,]*

enīsım: *arkadaş, dost.*

Baňa bīgānedir zevk ü şafā-yı meclis-i
‘işret / **Enīsım** mūnisım şimdi gam ü
endüh ü miḥnetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 2*). [*enīsım,]*

envār ile: *nurlar, aydınlıklar, ışıklar,
parıltılar.*

Hāne-i eflāki tezyīn etmede **envār ile** /
Āftābı geçdi tal‘at-gīr-i iḳbālīñ seniñ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 5*). [*envār ile, -ile]*

envār-ı cebīn: *parlak alın.*

Siyāh-ı kākülün kaldırmış **envār-ı
cebīn**inden / Şanırsın kim nikāb-ı leyli
yüzden āftāb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 2*). [*envār-ı cebīn*inden,
-in, -den]

envār-ı cihāt: *aydınlık taraflar.*

Kümmelīn içre budur şöhret-i ḥaşşıyyeti
şeyḥ / Perde-i ḳahr ile maḥcūb olur
envār-ı cihāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 18*). [*envār-ı cihāt,]*

envār-ı dilim: *gönlün nuru (sevgili
için).*

Ber-ḥayāt olmadadır şimdi seniñle Zihnî
/ Rūḥum **envār-ı dilim** táb-ı tenim iki
gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 7*). [*envār-ı dilim,]*

envār-ı feyz-i bī-nazır: *benzersiz feyzin
nuru.*

Senden eyler çün zuhūr **envār-ı feyz-i
bī-nazır** / Kāse-i deryūze şeklin gösterir
mıhr-i münır (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*

Tahmis 1, Beyit 7). [envār-ı feyz-i bî-nazîr,]

envār-ı feyz-i himmet: *lütfun bereketli ışığı.*

Dem-be-dem efzûn olup envār-ı feyz-i himmetiñ / Olsun irşâdıñla hep ednâ vü â'lâ muğtenem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 47*). [*envār-ı feyz-i himmet,]*

envār-ı feyzinden: *bereketli ışıık.*

Cism ü cânıñ eyle ey Zihnî o şâha hâk-i der / Qalbiñe şâyed ere **envār-ı feyzinden** eşer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 11*). [*envār-ı feyzinden,]*

envār-ı hakikat: *hakikat ışığı.*

Qadrini merd-i riyâzetkâr añlar añlasa / Bilmez **envār-ı hakikat** zevkini ehl-i şikem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 39*). [*envār-ı hakikat,]*

envār-ı hidāyet: *hidāyet ışığı, doğru yolu gösteren ışıık.*

Kākülün küfrine bir kimse ki imān etmez / Dil-i tārîkine **envār-ı hidāyet** gelmez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 4*). [*envār-ı hidāyet,]*

envār-ı hikem: *hikmetlerin ışığı, nuru.*

Zātıña maḥşuş olup hürşîd-i feyz-i pür-şu'â / Sâ'ir edyāna hep **envār-ı hikem** etdi vedā' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 1*). [*envār-ı hikem,]*

envār-ı imān: *iman nuru. II sevgilinin yüzü.*

'Âşıkān **envār-ı imān** niçe zabt eylesin / Küfr-i zülf-i yār kim gāretger-i imān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 2*). [*envār-ı imān,]*

envār-ı irfān: *ilim nuru.*

Cihānı bir dem içre gark eder **envār-ı irfān** / Telātüm eyledikçe mevc-ber-mevc kuzüm-i irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 4*). [*envār-ı irfān,]*

envār-ı mahabbet: *muhabbet nuru/aydınlığı.*

Toldı **envār-ı mahabbetle** dil ü cânım evi / Şem'-i 'aşk-ı Ḥasaneyn'im 'Alevîyim 'Alevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 2*). [*envār-ı mahabbet,]*

envār-ı ruhsār: *yüzün nuru, ışığı/parlaklığı.*

Temāşā eyle ber-vefk-i emel **envār-ı ruhsārın** / Çerāğ-ı baḥtūñ oldı pek fūrūzān dîdeler rüşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 2*). [*envār-ı ruhsār,]*

envār-ı ruh: *(sevgilinin) yanağının parlaklığı.*

Şafvet-i sîne vü **envār-ı ruḥuñ** şevkiyle / Okunur nüṣṣa-i mir'ât ile ders-i mişkāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 2*). [*envār-ı ruḥ,]*

envār-ı sürür: *sevinç, mutluluk veren parıltı.*

Muṣṭafā H'āce Efendi'ye cenāb-ı Vehbāb / Bir püser verdi ki **envār-ı sūrūrı** kâşif (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 11, Beyit 1). [*envār-ı sūrūr*,]

er-: *ermek, ulaşmak.*

Dāmen-i hil'at-i ma'nīsine eller mi **erer** / Zāhiren ehl-i diliñ hırka vü şalı görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 6). [*erer*, -er]

Kār-ı bî-fā'ideden eyledi kaç'-ı ülfet / Zihnî'ye **erdi** meger hāzret-i Hāk mevhıbesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 5). [*erdi*, -di]

Zulmet-i şām-ı keşāfetden eşer **ermez** aña / Şems-i Tebrîzî ki olmuşdur penāh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 6). [*ermez*, -mez]

Bir hitāb **erdi** şımāh-ı dilime böyle deyü / İşbu da'vāya rızā vermez İlāh-ı 'allām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 16). [*erdi*, -di]

Hazān-ı āsīb **erdi** āh kim evvel bahārında / Henüz olmazdan evvel gülsitān-ı 'ömrden gül-çîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 9). [*erdi*, -di]

Cism ü cānıñ eyle ey Zihnî o şāha hāk-i der / Qalbiñe şāyed **ere** envār-ı feyzinden eşer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 11). [*ere*, -e]

er-: *beklenen bir zamanın gelmesi.*

'İd erip dilden gam-ı eyyāmı teb'îd eyledi / 'Ālemi hep nā'il-i ihsān-ı ümmîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 1). [*erip*, -ip]

er olan zātıñ nişanı tavr-ı aḥbābındadır [A]: *yiğit olan kişinin*

belirtisi dostluk kurduğu kişinin davranışlarındadır. (Bu mısra anlam bakımından şu atasözüne yakındır: Kişi arkadaşından bellidir.)

Cāhil-i dünyā-perestiñ ülfetinden kıl hāzer / **Er olan zātıñ nişanı tavr-ı aḥbābındadır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 8). [*er olan zātıñ nişanı tavr-ı aḥbābındadır*,]

erbāb-ı bezm: *meclis ehli. II dervişler.*

Okiyup vaşında ol çeşm-i gazālıñ bir gazel / Zihnîyā **erbāb-ı bezm** başka hāl etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 5). [*erbāb-ı bezm*,]

erbāb-ı fen-i rüzgār: *zamanın ilim sahipleri.*

Şāh ki vaşşāf-ı kerāmâtıdır / Cümleten **erbāb-ı fen-i rüzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 39). [*erbāb-ı fen-i rüzgār*,]

erbāb-ı feyz: *ârifler; marifet ehli.*

Ey ki tāk-ı ebruvānıñ gūşe-i mihrāb-ı feyz / Baş egip ecr-i 'azīm andan alur **erbāb-ı feyz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 1). [*erbāb-ı feyz*,]

erbāb-ı harābāt: *meyhane sakinleri, meyhanede bulunanlar. II şairler.*

Erbāb-ı harābāta göre Qays ile Ferhād / Şahrā delisi biri birisi cebelîdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 2). [*erbāb-ı harābāta*,]

erbāb-ı harābāt: *harabat ehli; nefsinin maddi dünyadan arındıran ve kendini Allah'a adayan kimse.*

Bir huşuk 'ibâdetle artırma mübâhâtı /
Güş et ki neler söyler **erbâb-ı harâbâtî**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 11*). [*erbâb-ı harâbâtî,]*

erbâb-ı hased: *haset sahipleri, kıskançlar.*

Fürüzân oldı Zihnî şem'a-i ikbâl-ı
eş'arım / Yanar âteşlere elbetde **erbâb-ı
hased** şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 7*). [*erbâb-ı hased,]*

erbâb-ı hukûka: *kişiler arasında vefa ve dostluk ilişkisini kuran kişilere göre.*

Erbâb-ı hukûka bu degil şart-ı
maḥabbet / Resm-i reh-i ülfet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 4*). [*erbâb-ı hukûka,]*

erbâb-ı 'işyân: *Allah'ın emirlerine uymayanlar, itaat etmeyenler.*

Nebîler kim der-i vâlâ-cenâbîñ ilticâ
eyler / Kime **erbâb-ı 'işyân** 'arz-ı hâl
etsin şehen-şâhâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 55*). [*erbâb-ı 'işyân,]*

erbâb-ı māl: *mevki sahipleri.*

Erbâb-ı māl ü cāh-ı fenâ bil cefâdadır /
Zevk-i şafâ-yı dehr qalenderde qaldı hep
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 3*). [*erbâb-ı māl,]*

erbâb-ı niyâz: *dua ehli.*

Secdegâhından başın kaldırmaz **erbâb-ı
niyâz** / Kible-i matlab qaşîñ ser-tâk-ı
mihrâbındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 2*). [*erbâb-ı niyâz,]*

erbâb-ı şafâ: *zevk düşkününü kimseler.*

'Ayş-ı dünyâyı ferāmûş eden **erbâb-ı
şafâ** / Bezm-i rûhânide nûş-ı mey-i
berrâk eder (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 7*). [*erbâb-ı şafâ,]*

erbâb-ı zevk: *zevk sahipleri.*

Erbâb-ı zevkî bâğına da'vet hevâsı var /
Elma yanağı bûs edecek dış kirası var
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 1*). [*erbâb-ı zevk,]*

ercümend: *itibarlı, şerefli.*

Devriñ o dil-pesendi dehrîñ bir
ercümendi / Ya'nî Ḥalîl Efendi ol
ma'den-i yakîne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 2*). [*ercümendi, -i]*

eren: *dinî konularda öncü olan şahsiyet; eren, ermiş.*

Geldi tamâm-ı ye's 'atâyâ-yı dehrden /
Zihnî ümîd-i luṭf **erenlerde** qaldı hep
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 7*). [*erenlerde, -ler, -de]*

Sırr-ı kâdr ü şerefîñ derk kılursın zâhir /
Oldı tebrîk-i velâdetde **erenler** hâzır
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 9*). [*erenler, -ler]*

eriş-: *erişmek, ulaşmak.*

Dutılır na'rem ile sâmi'a-i bây ü gedâ /
Kerbelâ'ya **erişür** şâ'ika-i ra'd ü şadâ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 7*). [*erişür, -ür]*

erkam: *yılan. (Yılan sözcüğü birinci mısradaki zülüf kelimesiyle bağlantılı*

olacak şekilde kullanılmıştır. Divan şiirinde sevgilinin saçı hem kıvrımları hem de renginden ötürü yılan benzettir, yılan benzeyen saç âşığı daima tuzaklar kurar.)

Zülfün görünce murğ-ı dilim havf edip dedi / Deşt-i maḥabbet içre giren **erḳam** olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 3). [erḳam,]

erḳam: yılan (yılan-saç benzerliği bağlamında).

Bâğ-ı firdevse girer şandım anı bir **erḳam** / Meger inmiş ruḥına zülf-i siyeh-kârîñ ucı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 10). [erḳam,]

erḳam-ı hicrân: ayrılık yılanı. (Yılan ve sevgilinin saçlarını ilişkilendirmiştir.)

Toladı **erḳam-ı hicrânını** gerdânımıza / Ḥam-be-ḥam çîn-be-çîn turre vü kākül yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 3). [erḳam-ı hicrân,]

erkan: yol, yöntem, usul, adap.

Resm ü âdâb-ı ‘ubūdīyyeti bilmez ne imiş / Öyle yol ehliniñ âyînine **erkanına** yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 6). [erkanına, -ı, -(n)a]

erlik: yiğitlik, mertlik. II âşıklık, âşık olma.

Maḥabbetle ğam-ı hicrân-ı yâri çekmedir **erlik** / Eder vuşlatda herkes Zihniyâ mihr ü vefâdan ḥaz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 5). [erlik,]

erre: testere, bıçkı.

Çeşm-i im‘ân ile seyr eyle ḥurûf-ı şer‘e / **Erre** vü ḥançer ü ef‘î gibidir aḥla tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17). [erre,]

e‘r-refik sümme‘t-tarik: “önce arkadaş bul sonra yola çık (önce yoldaş sonra yol)” anlamına gelen Kelâm-ı Kibar’dır.

Râh-ı ‘aşka girmeden evvel tedârik et refik / Emr-i ‘âlidir buyurmuş **e‘r-refik sümme‘t-tarik** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 1). [e‘r-refik sümme‘t-tarik,]

erzân ol-: ucuz olma.

Anı bir merd-i kıymet-dâna ‘arz et nakd-i cân iste / Girân-ḳadr-i ḳumâş-ı vaşlıñ **erzân oldı** besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 8). [erzân ol-,]

es-: (hava için) bir yönden bir yöne doğru hissedilir şekilde hareket etmek.

Cânım giderdi bir teline bād **esince** hayf / Kākülleri eyâdi-i berberde ḳaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5). [esince, -ince]

eş‘âr: şiirler(le).

Pür olur **eş‘ârla** ‘âlem o şeh vardır dese / Zihniyeş bir şâ‘ir-i nâzik süḥan-sâzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 5). [eş‘ârla, -la]

eş‘âr-ı Zihni: Zihni’nin şiirleri.

Eş‘âr-ı Zihni zîver-i ser-tâc-ı mihr olur / Maḳbûl ederse bu ğazeli şâh-ı Naḳş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 7). [eş‘âr-ı Zihni,]

esbāb-ı şafā: eğlence sebepleri.

Etme tekliḫ-i tecemmül ḥāne-ber-düş-ı dile / Gelmez **esbāb-ı şafādan** gayri şey ḥuş-ı dile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 6). [*esbāb-ı şafā,*]

esbāb-ı taleb: istek elbisesi.

Kısmet-i nahnü kâsemnāya olaldan kâni ‘ / İstirāhat edip **esbāb-ı talebden** geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 10). [*esbāb-ı taleb,*]

esbāb-ı tarab: eğlence meclisinin kurulması için gereken sebepler.

Geldi meydāna çün **esbāb-ı tarab** taldı bend / ‘Ahdler tövbeler ‘uşşāka ḥarām oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 2). [*esbāb-ı tarab,*]

esb-i ḥarūn-ı hased ü buğz-licām: kin ve haset dizgini takılan inatçı, huysuz at.

Görmedi kimse bu meydānda mu‘annid feleğin / Aldığın **esb-i ḥarūn-ı hased ü buğz-licām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 4). [*esb-i ḥarūn-ı hased ü buğz-licām,*]

eşcār: ağaçlar.

Eger emr eyleseydi tā kıyām-ı ḥaşre dek dā’im / Kaldırdı sâcidā **eşcār** ber-seccāde-i şahrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 46). [*eşcār,*]

esene: esmek (esen rüzgâr bağlamında).

Bād-ı āhım kurudur kaṭre-i eşkim Zihnî / Vaḫt-i nev-rüzda hep yağdı yetmez

esene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 5). [*esene,*]

eser: eser, iz, nişan, belirti.

Zihniyā nezzāre-pāş ol dīde-i ḥāk-bīn ile / Zulmet ü nūr-ı maḥabbetden **eşerdir** ḥāl u ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 5). [*eşerdir, -dir*]

Meded ü luṭf **eşeri** oldu bize bīgāne / Pençe-i ḳahra giriftār ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 2). [*eşeri, -i*]

Zulmet-i şām-ı keşāfetden **eşer** ermez aña / Şems-i Tebrîzî ki olmuştur penāh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 6). [*eşer,*]

Bīm-i serdī-i şitādan oldu nā-peydā **eşer** / Zevḳ-i germ-ā-germ teşrîfîñ olunca āşikār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 5). [*eşer,*]

Bir **eşerdir** maḫz-ı āşār-ı celālinden şitā / Bir varaḳdır nüşa-i vaşf-ı cemālinden bahār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 26). [*eşerdir, -dir*]

Cism ü cānîñ eyle ey Zihnî o şāha ḥāk-i der / Ḳalbiñe şāyed ere envār-ı feyzinden **eşer** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 11). [*eşer,*]

eşfak: çok şefkatli, pek müşfik.

Bī-müzde sensin ancak ehl-i ‘usāta **eşfak** / Zatiñda buldı revnaḳ çün efser-i şefā‘at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2). [*eşfak,*]

Daḫı kimden ede ümmīd-i şefḳat ḳalb-i maḫzūnum / İki ‘ālemde yokdur senden **eşfak** yā Resūl‘allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 2). [*eşfak,*]

esheb-i tab‘-ı selīm-i fūṣahā: güzel ve etkili söz söyleyenlerin doğru tabiatlı alaca atı.

Ser-i meydān-ı feṣāhatde gelir cevāna /
Eṣheb-i tab‘-ı selīm-i fūṣahādır hāmem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 9).
[eṣheb-i tab‘-ı selīm-i fūṣahā,]

esig: kapı, eşik; dergâh.

Yüzler sürelim Ḥazret-i Pîr’iñ **eşiginde** /
Rif‘at görelim Ḥazret-i Pîr’iñ **eşiginde**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 1).
[eşiginde, -i, -(n)de]

Yüzler sürelim Ḥazret-i Pîr’iñ **eşiginde** /
Rif‘at görelim Ḥazret-i Pîr’iñ **eşiginde**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 1).
[eşiginde, -i, -(n)de]

Her emrine teslīm olalım zāhir ü bāṭın /
Şādık turalım Ḥazret-i Pîr’iñ **eşiginde**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 2).
[eşiginde, -i, -(n)de]

Yād etmeyerek mağlaṭa-i devr-i zamānı /
Demler uralım Ḥazret-i Pîr’iñ **eşiginde**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 3).
[eşiginde, -i, -(n)de]

Da‘vāmızı ihkāk edelim nefs-i denīyle /
Destin buralım Ḥazret-i Pîr’iñ **eşiginde**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 4).
[eşiginde, -i, -(n)de]

esig: kapı önü, dergâh. II öncülüğünde.

Tedbîr-i tahkîka karar vermege Zihnî /
Meclis kuralım Ḥazret-i Pîr’iñ **eşiginde**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 5).
[eşiginde, -i, -(n)de]

esig: sevgilinin kapısının önü.

Yüzün çün kıblegâh-ı âşıkandır / **Eşiğîñ**
Mescid-i Akṣâ’ya beñzer (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 67, Beyit 4). [eşiğîñ, -iñ]

esîr ol-: bir şeye tutulmak, müptela olmak.

Zihnîyâ ol gamze-i cāzûya dil **olmuş esîr**
/ Açma mebhâş fenn-i sihr ü fitne-i
Hārût’dan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
159, Beyit 5). [esîr ol-,]

esîr-i dehre: dünyanın esiri.

Fikr-i eyvân ü serây ancak **esîr-i**
dehredir / Ehl-i tecrîdiñ mekânı gūşe-i
vîrân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72,
Beyit 5). [esîr-i dehre,]

esîr-i giryemend-i pençe-i endüh ü
gam: gam ve keder pençesine takılıp
ağlamanın tutsağı olan kimse.

Oldı ilhām bu dil-i nālânıma bir şubh-
dem / K’ey **esîr-i giryemend-i pençe-i**
endüh ü gam (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 1). [esîr-i giryemend-i
pençe-i endüh ü gam,]

esîr-i gūşe-i mey-hāne: meyhane
köşesinin tutsağı. (Meyhane eski
edebiyatta tekkeyi ifade etmek için
kullanılmıştır. Dolayısıyla meyhane
İlahi aşkın sunulduğu, masivadan, her
tür türlü kötülük ve çirkinlikten uzakta
olunan yerdir.)

Humār-ı çeşmiñe meftûn olanlar / **Esîr-i**
gūşe-i mey-hānedir hep (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 3). [esîr-i gūşe-i
mey-hāne,]

esîr-i gūşe-i pür-derd-i firkat: ayrılığın
dertle dolu köşesinin tutsağı.

Dil ü cânım **esîr-i gûşe-i pür-derd-i firqatdır** / Ser-â-pâ cism-i zârım zaḥm-nâk-ı tîğ-i ḥasretür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 1). [*esîr-i gûşe-i pür-derd-i firqat*,]

esîr-i habs-ı hicrân ol-: ayrılık hapsinde tutsak olmak.

Yâ öldür yâ ḥalâş et her ne rây eylerse fermânîñ / Dil-i zârım **esîr-i habs-ı hicrân oldı** besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 7). [*esîr-i habs-ı hicrân ol-*,]

esîr-i kayd-ı 'isyan: isyan zincirinin esiri olma.

Şehâ 'âciz-penâhâ bir **esîr-i kayd-ı 'isyanım** / Ḥulâşa ḥazretiñdendir ümîd-i luṭf-ı bî-iḥşâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 53). [*esîr-i kayd-ı 'isyan*,]

esîr-i künc-i çile-hâne-i şabr ü tahammül: sabır ve tahammül çilehanesinin köşesinde bulunan esir (âşığın gönlü).

Dilim her dem ki gerden-beste-i tavḳ-ı tevekküldür / **Esîr-i künc-i çile-hâne-i şabr ü tahammüldür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 1). [*esîr-i künc-i çile-hâne-i şabr ü tahammül*,]

esîr-i silsile-i kayd-ı nefis-i dün ol-: alçak nefsin bağının zincirine tutsak olmak.

Oldum esîr-i silsile-i kayd-ı nefis-i dün / Qaldım bu habs-ı derd ü belâ içre ḥ^vâr ü zâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 3). [*esîr-i silsile-i kayd-ı nefis-i dün ol-*,]

eşk: gözyaşı.

Cânım fedâ kılam saña ḳanım ḥelâl edem / Etdi revâne **eşkimi** ḳaddiñ nihâli kim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 8). [*eşkimi, -im, -i*]

eşk nisâr eyle-: gözyaşı saçmak, dökmek.

Vermedi ol serv-ḳadd bâr-ı vefâdan eşer / Niçeleri pâyına **eşk nisâr eylemiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 4). [*eşk nisâr eyle-*,]

eski: çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan.

Yeñi sermâyedir şandıñ saña fenn-i ta'aşşuḳda / O **eski** ḳışsa-i Mecnûn u Leylâ Vâmıḳ ü 'Azrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 11). [*eski*,]

eşk-i al: kırmızı gözyaşı. II kanlı gözyaşı.

Gel ey Mısr-ı melâḥât dâveri Yûsuf-cemâlim gel / Revân oldı gözümünden Nîl-âsâ **eşk-i alım** gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 1). [*eşk-i al*,]

Ne çâre fâş olup sırr-ı maḥabbet **eşk-i âlimden** / Elimden gelse Zihnî Ḥaḳ bilür iḫşâ-yı râz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 7). [*eşk-i âl*,]

Gâḥ sevâd-ı âḥ geh zerdî-i rûy ü **eşk-i al** / Bir midir iḫşâ-yı râzım üzre ğammâzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 4). [*eşk-i al*,]

eşk-i çeşm: gözyaşı.

Dil-berâ la'l lebiñ al ruḥuñ yâdı ile / **Eşk-i çeşm** ile ciger ḳanına ḳandım bu gece

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4).
[eşk-i çeşm,]

eşk-i firāvân: gözyaşı seli, çok fazla ağlamak.

Yıkılır çarh-ı berîn zelzele-i âhım ile /
Ġark olur rûy-ı zemîn **eşk-i firāvânımdan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 3). [eşk-i firāvân,]

eşk-i hasret: hasret gözyaşı.

Eşk-i hasret kör ede çeşm-i rakîb-i zâlimi / Nice kim eyler beni vakf-ı bukâ-yı intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 4). [eşk-i hasret,]

eşk-i hasreti dök-: hasret gözyaşını akıtmak.

Bārân mişâli **dökdi** gözüm **eşk-i hasreti** / Her bir müjemden oldı revân cû-yı çeşmesâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 5). [eşk-i hasreti dök-,]

eşk-i nedâmet: pişmanlık gözyaşları.

Haşre dek **eşk-i nedâmet** şüst ü şû kılsa beni / Tevbe-i pür-inkisârumdan gelir bûy-ı şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 10). [eşk-i nedâmet,]

eşk-i revân-ı dîdeme: gözden akan yaş. II âşığın gözünden akan yaş.

Eşk-i revân-ı dîdeme bak eyle merhamet / Ey 'işve-cûy-ı tâze-cûvân söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 3). [eşk-i revân-ı dîdeme,]

eşk-i tahassürle pür ol-: hasretten dökülen gözyaşıyla dolmak.

'Arz-ı rû etse dahı gönçe-i gülzâr-ı cinân / **Pür olur eşk-i tahassürle** yine dîde-i cân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 11). [eşk-i tahassürle pür ol-,]

eşk-i ter: taze gözyaşı. II sürekli dökülen gözyaşı.

Kalmadı **eşk-i terim** pâyına döküm o kadar / Yine nerm olmadı gitdi dil-i sengîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 2). [eşk-i ter,]

Eşk-i ter sen meh-i Ken'ân'ı alıp ağlamadan / Verdi seyl-âbeye beytü'l-hazenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 5). [eşk-i ter,]

eşkîyâ: şehir dışında dağlarda yol kesen hırsızlar, şakîler, haydutlar; haydut, soyguncu, çeteci.

Eşkîyâyı zulemâyı ede maḡhûr u zebûn / Yümn-i maḡdemle nere eyler ise 'atf-i 'inân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 43). [eşkîyâyı, -(y)ı]

eşkîyâ' zümresi: eşkiya topluluğu, haydutlar, hırsızlar.

Eşkîyâ' zümresi hep buldı belâsın el-hak / Siyemâ Hâcî Ömeroğlu Halîl-i ḡod-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 31). [eşkîyâ' zümresi,]

esmâ-yı teshîr ile: Allah'ın tesirli isimleri.

Kilîdin bulmadım **esmâ-yı teshîr ile** ve'l-hâşıl / 'Aceb gencîne-i vaşlıñ ne ism

ile muṭalsamdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 71, Beyit 3). [*esmā-yı teshîr ile*,]

esrâr: sırlar, gizler.

Ma'na-i ḥaṭṭ-ı ruḥuñ **esrârına** vâkıf olan
/ Baḥş-i pîç-â-pîç-i zülfuñ terk edip
etmez cedel (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
140, Beyit 3). [*esrârına, -ı, -(n)a*]

Bih püser cephe vü rûyında celî nûr-ı
hüdâ / Görmez illâ anı **esrâra** olanlar
vâkıf (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kıt'a 11,
Beyit 2). [*esrâra, -a*]

esrâr: çok kötü kimseler, fesatçılar,
şerirler.

Gerek a'zâda ahâlîde bütün **eşrârıñ** /
Eyledi cümlesinin ḥaḳḳ-ı cezâsın tebyîn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 10, Beyit
28). [*eşrârıñ, -ıñ*]

esrâr-ı Hak: Allah'ın sırları, hakikat
sırları.

Oldı teslîm-i rızâ içdi şehâdet cāmını /
Dîn için baş verdi ol **esrâr-ı Hakk'ıñ**
maḥremi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 8,
Beyit 11). [*esrâr-ı Hakk,]*

esrâr-ı hayâl: düşüncelerin sırrı.

Gitdi kâşâne-i dilden eğer-i zulmet-i gam
/ Uğradım lîk bir **esrâr-ı hayâle** ne
diyem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Tahmis 7,
Beyit 9). [*esrâr-ı hayâl,]*

esrâr-ı Hak: Allah'ın sırları.

Sendedir gencîne-i râz-ı Hudâ **esrâr-ı
Hak** / Oldı bu taḥkîḳde ednâ vü a'lâ
müttefik (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes
3, Beyit 11). [*esrâr-ı Hak,]*

esrâr-ı keyfîyyet: sarhoşluğun sırrı.

Edip nâ-dānlık olma kâse-lîs-i meclis-i
'işret / Ma'ârif birle fehm et n'olduğun
esrâr-ı keyfîyyet (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Tahmis 4, Beyit 11). [*esrâr-ı keyfîyyet,]*

eşref: şerefli.

Hânedân-ı Kilis'iñ **eşrefi** Keçik-zâde /
Kıldı teşrîf be-fermân-ı Hudâ uhṛâya
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kıt'a 21, Beyit 1).
[*eşrefî, -i*]

es-selâm: selâm olsun!

Es-selâm ey hādî-i kuṭbiyyet-i mihr-i
celî / Es-selâm ey ḥ'âce-i sırr-ı kelâm-ı
menzilî (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes
3, Beyit 1). [*es-selâm,]*

Es-selâm ey hādî-i kuṭbiyyet-i mihr-i celî
/ **Es-selâm** ey ḥ'âce-i sırr-ı kelâm-ı
menzilî (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes
3, Beyit 1). [*es-selâm,]*

Es-selâm ey mest-i cām-ı bezmgâh-ı
evvelî / Es-selâm ey evliyâ-yı zû'l-
kirâmın efḍali (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Müseddes 3, Beyit 2). [*es-selâm,]*

Es-selâm ey mest-i cām-ı bezmgâh-ı
evvelî / **Es-selâm** ey evliyâ-yı zû'l-
kirâmın efḍali (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Müseddes 3, Beyit 2). [*es-selâm,]*

Es-selâm ey hādî-i rāh-ı Hudâ nesl-i 'Alî
/ Es-selâm ey kutb-ı 'âlem Hâcî Bektâş-ı
Velî (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes 3,
Beyit 3). [*es-selâm,]*

Es-selâm ey hādî-i rāh-ı Hudâ nesl-i 'Alî
/ **Es-selâm** ey kutb-ı 'âlem Hâcî Bektâş-
ı Velî (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes 3,
Beyit 3). [*es-selâm,]*

Es-selām ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī / Es-selām ey kutb-ı ‘ālem Hācī Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 6). [es-selām,]

Es-selām ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī / **Es-selām** ey kutb-ı ‘ālem Hācī Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 6). [es-selām,]

Es-selām ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī / Es-selām ey kutb-ı ‘ālem Hācī Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 9). [es-selām,]

Es-selām ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī / **Es-selām** ey kutb-ı ‘ālem Hācī Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 9). [es-selām,]

Es-selām ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī / Es-selām ey kutb-ı ‘ālem Hācī Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 12). [es-selām,]

Es-selām ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī / **Es-selām** ey kutb-ı ‘ālem Hācī Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 12). [es-selām,]

Es-selām ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī / Es-selām ey kutb-ı ‘ālem Hācī Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 15). [es-selām,]

Es-selām ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī / **Es-selām** ey kutb-ı ‘ālem Hācī Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 15). [es-selām,]

es-yā: mevcudat, yaratılmış olan her şey.

Zevk-i ‘irfân ile dem-sâz olan rûşen-dil / Gûş eder vecd ile **eş-yāda** şadā-yı nağamāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 4). [eş-yāda, -da]

eser et-: iz bırakmak, tesir etmek.

Etmez desem de şimdi **eşer** eyledikleriñ / Fırşat verirse devr-i zamān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 2). [eşer et-,]

eser ver-: iz vermek.

Vermedi ol serv-ı kadd bār-ı vefādan **eşer** / Niçeleri pâyına eşk nişār eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 4). [eşer ver-,]

eser-i hestî-i cān u dil: gönül ve ruhun var olma alameti.

‘Aşkîñ **eşer-i hestî-i cān u dilimizdir** / Şevkîñ sebep-i māye-i āb u gılimizdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 1). [eşer-i hestî-i cān u dil,]

eser-i himmet-i şeyh: Abdülkâdir Geylânî Hazretleri'nin gayretinin eseri.

Eder imdād ü taşarruf **eşer-i himmet-i şeyh** / Nükte-i ism-i şerîfin edegör der-hâtır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 8). [eşer-i himmet-i şeyh,]

eser-i zulmet-i ğam: gam, keder karanlığının izi (sıkıntı, üzüntü hâlinin belirtisi).

Dün gece yoğidi dilde **eşer-i zulmet-i ğam** / Bezmdde yār-ı kamer-çehre kadehkār idi hem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 1). [eşer-i zulmet-i ğam,]

Gitdi kâşāne-i dilden **eşer-i zulmet-i ğam** / Uğradım lîk bir esrār-ı hayāle ne diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 9). [eşer-i zulmet-i ğam,]

esmār-çîn-i bâğ-ı rızâ ol-: hoşnutluk bahçesinin meyvelerini toplayan olmak. II Allah'ın hoşnut olacağı güzel davranışlarda bulunan kişi olmak. (Hoşnutluk bahçesi ilim öğrenmek isteyenlerin gittiği tekkelerdir. Müritler, tekkelerde bir araya gelerek orada İlahî ilmi öğrenirler.).

Esmār-çîn-i bâğ-ı rızâ ol / Olma harîş-i elma vü nârenc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 5). [esmār-çîn-i bâğ-ı rızâ ol-,]

et-: “etmek, eylemek” anlamlarına gelen yardımcı fiil.

Şeb-nemi bâde güli sâkî **edip** bülbülü rind / Kıldı hep gülşeni bezm-i tarab-âbâd şabâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 3). [edip, -ip]

et-: etmek, eylemek. II yapmak.

Etdigiñ demde harâm ağıyâra la'liñ bil henüz / Mâderiñ şîri gibi kânım helâl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 5). [etdigiñ, -dig, -in]

Böyle sevdâya tolaşmazdım ne kim **etdi** ise / Eyleyeyin âh o pîç-â-pîç-i kâküldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 3). [etdi, -di]

Mağv eyle yed-i 'afvîñ ile defter-i cürmüm / Her **etdigümi** cem'-i yekûn eyleme Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 4). [etdigümi, -dig, -üm, -i]

Bu hoşka-bâz-ı çarh-ı denîniñ / Yetmez mi saña **etdigi** nîrenc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 3). [etdigi, -dig, -i]

etdigi lutf: yapılan iyilik.

Siyemmâ kur'a-i meşrû'aniñ icrâsında / **Etdigi lutfi** kabûl etmedi hadd ü pâyân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 29). [etdigi lutf,]

etdigi zulm: yapılan zulüm, eziyet.

Yezîd'in **etdigi zulme** Yahûdiler dahı söyler / Bu hâ'in fi'lidir âl-i Resûl'e nâ-sezâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 5). [etdigi zulm,]

etdigim ta'zîm: gösterilen saygı, hürmet.

'Abeş şanma rakîbe **etdigim ta'zîmi** ey Zihnî / Tavâf-ı hâk-i kûy-ı hazret-i cânânenen gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 5). [etdigim ta'zîm,]

etdigiñ cevri firāk: sevgilinin âşığa çektiirdiği ayrılık eziyeti.

Etdigiñ cevri firākı hep ederdim işbât / Şehr-i vaşlıñ yedime girse der-i maşkemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 4). [etdigiñ cevri firāk,]

etdigiñ keb kebe: yaptığın bir davranış diğer davranışa (uymuyor) manasında.

Gâh sevk-i zühd edersin geh verirsin şevk-i mey / Olmuyor zâhid muvâfık **etdigiñ bir keb kebe** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 3). [etdigiñ kebkebe,]

etrâf: etraf, çevre.

Tolaşur dürdan ammâ ki yanaşmaz Zihnî / Şu'le-i âhımın **etrâfını** pervâne-i çarh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 5). [etrâfını, -ı, -(n)ı]

evce baş-: *doruğa çıkmak (sesin yükselmesi bağlamında).*

V'ey ne mähirdir o nağme-sâz büt mähürda / Bir çıkışda **evce başdı** eyleyip ağâze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 5). [*evce baş-*,]

evc-i 'adem: *dünyanın doruğu.*

Dîde-i şeh-bâzdan kurtulamaz murğ-ı dil / **Evc-i 'adem** semtine tut ki firâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 6). [*evc-i 'adem*,]

evc-i bālā: *en üst derece.*

Evc-i bālāya per-eşândır Hümā-yı himmetiñ / Kuhl-i çeşm-i 'ârifândır gerd-i rāh-ı devletiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 8). [*evc-i bālā*,]

evhad: *tek, bir, yegane, biricik.*

Hüsnde kesb eyleyip zîver-i bî-had laîf / Oldı şaf-ı dil-rübâyânda **evhad** laîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 1). [*evhad*,]

evhām-ı huṭūrāt: *zihne doğan vehimler, kuruntular.*

Ezkārîñ ile zevk-i huṭūr-ı dili artur / **Evhām-ı huṭūrātı** füzün eyleme Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 3). [*evhām-ı huṭūrāt*,]

evkātîñ devāmı geç-: *vakti sürüp geçmek. (Zamanının güzellerin özelliklerini anlatarak geçmesi bağlamında.)*

Devāmı geçdi evşâf-ı cüvânân üzre **evkātîñ** / Seni bir müflis-i bî-māye kıldı şî'r-i bî-ma'nā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 12). [*evkātîñ devāmı geç-*,]

evlā: *daha uygun, daha iyi.*

Harîm-hānķāhı feyz-i mehbiṭ-i nūr-ı tecellâdır / Tavâf-ı dergehi her kârdan 'uşşāka **evlâdır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 7). [*evlâdır*, -dır]

evlād-ı ibn-i Âdem: *Âdemoğlunun çocukları; bütün, herkes.*

Bes bu evşâf-ı dil ü cān-süz-ı mâtem Zihniyâ / Āteşe yakdîñ bütün **evlād-ı ibn-i Âdem'i** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 15). [*evlād-ı ibn-i Âdem*,]

evlād-ı Mustafā: *Hız. Muhammed Mustafa'nın ailesi.*

Evlād-ı Muştafā'ya ola şad hezâr selām / Tā-bā-ebed ki şa'sa'a-yı nîrân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 40). [*evlād-ı Muştafā*,]

evliyā: *Allah dostları, veliler, erenler.*

Vāriş-i 'ilm-i Nebî ḥazret-i Mevlānā'dır / **Evliyā** müntaḥabı ḥazret-i Mevlānā'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 1). [*evliyā*,]

evliyā et-: *Allah'ın dostu (Hacı Bektaş-ı Veli) yapmak.*

Sendedir ma'nā-yı şer'-i Ḥazret-i Peyğamberi / Senden **etmiş evliyā** ta'lîm-i sırr-ı Ḥaydarî (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 5). [evliyâ et-,]

evreng-i dil: gönül tahtı.

Her ki **evreng-i dilin** zabt etse şâh-ı ârzû / Mülk-i cânın eder yağma sipâh-ı ârzû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 1). [evreng-i dil,]

evreng-i hidiv-i lâ-mekân: mekândan münezzeh olan padişahın (Allah'ın) tahtı.

Semtine etmek ne mümkündür hücum-ı ceyş-i nefis / Zihni **evreng-i hidiv-i lâ-mekânıdır** gönül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 5). [evreng-i hidiv-i lâ-mekân,]

evreng-i hüsn: güzellik tahtı.

Her tıfl-ı nev-hırāmān mānend-i zāt-ı cânān / **Evreng-i hüsnüñ** ey cân şehzādesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 5). [evreng-i hüsn,]

evreng-i iklim-i cemāl: güzellik ülkesinin tahtı.

Şevk-i ruh-ı pür-tal'ati şaldı cihāna şöreti / Buldı anıñla zīneti **evreng-i iklim-i cemāl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 8). [evreng-i iklim-i cemāl,]

evreng-i mülk-i derd ü gam: gam ve üzüntü ülkesinin tahtı.

Sultan-ı şadr-i 'aşk kime kılsa iltifāt / **Evreng-i mülk-i derd ü gama** tâcdār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 4). [evreng-i mülk-i derd ü gam,]

evşâf: vasıflar, nitelikler, özellikler.

Mecbûrdur bu hāmem bir gūher-i şemīne / **Evşâfına** dem-ā-dem şandūkdur bu sīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 7, Beyit 1). [evşâfına, -ı, -(n)a]

evşâf-ı cüvānān: Güzellerin vasıfları, özellikleri.

Devāmı geçdi **evşâf-ı cüvānān** üzre evkātüñ / Seni bir müflis-i bī-māye kıldı şî'r-i bī-ma'nā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 12). [evşâf-ı cüvānān,]

evşâf-ı dil ü cân-süz-ı mâtem: matemın can ve gönül yakan vasfı.

Bes bu **evşâf-ı dil ü cân-süz-ı mâtem** Zihniyā / Āteşe yakdıñ bütün evlād-ı ibn-i Ādem'i (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 15). [evşâf-ı dil ü cân-süz-ı mâtem,]

evşâf-ı hüsnüñ hakkını ifā ed(t):- güzellik vasıflarının hakkını ödeme; hakkıyla methetme.

Degildir kār-ı Hassān nerde kaldı Zihni-i 'āciz / Kemāl ile **ede evşâf-ı hüsnüñ hakkını ifā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 59). [evşâf-ı hüsnüñ hakkını ifā ed(t)-,]

evşâf-ı kesāfet-ittisāf-ı çarh: feleğin bulanıklık özelliğini kazanması.

Nedir Zihni bu **evşâf-ı kesāfet-ittisāf-ı çarh** / Saña yetmez mi teslīm-i rızā-yı zāt-ı bī-emşāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 5). [evşâf-ı kesāfet-ittisāf-ı çarh,]

evşâf-ı miyân-ı nâzik-i cānān:
sevgilinin narin, ince belinin özellikleri.

Netice vermez **evşâf-ı miyân-ı nâzik-i cānān** / Bu fende mû-şikāfān çok cevāb çok su'āl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 2*). [*evşâf-ı miyân-ı nâzik-i cānān,]*

evşâf-ı rakīb: rakibin vasıfları.

Gāh serdī-i tegāfūl gāh **evşâf-ı rakīb** / Zihnî bî-tāb oldu bes peyveste kılma tebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 5*). [*evşâf-ı rakīb,]*

evşâf-ı şerīf: şerefli, üstün vasıflar.

Nice tekmīl ede **evşâf-ı şerīf** hāmem / Hīç pāyān mı tutar mevce-i deryā reg-i kān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 39*). [*evşâf-ı şerīf,]*

evvel: önce.

Mürīd-i rāh-ı Hakk'a farz-ı 'ayındır Ka'be'den **evvel** / Tavāf-ı dergeh-i vālā-yı gavşū'l-a'zam-ı irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 3*). [*evvel,]*

Olmasa reh-güzer-i Ka'be-i vaşlñ çaparız / O maḥall-i şerefe cümleden **evvel** çaparız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 1*). [*evvel,]*

Rāh-ı aşka girmeden **evvel** tedārik et refīk / Emr-i 'ālīdir buyurmuş e'r-refīk şümme't-ṭarīk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 1*). [*evvel,]*

Ḥazān-ı āsīb erdi āh kim **evvel** bahārında / Henüz olmazdan **evvel** gūlsitān-ı 'ömrden gül-çīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 9*). [*evvel,]*

evvel: ilk.

Ne **evvel** ü ne āḥir bir demdemedir her dem / Ne refte vü n'āyende ne bīş ü ne berşi kem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 1*). [*evvel,]*

evvel: öncelikle, ilk önce, ilk olarak.

Bağa varsam ḥatt ü çīn-i kākūlñ sevdāsiyla / Manzaram **evvel** nazarda sūnbül ü reyḥān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 6*). [*evvel,]*

Encāmı muḥarrer ki olur zevḳ-i vişāle / **Evvelde** biraz renc ü ta'ab olsa ne mānī' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 4*). [*evvelde, -de]*

Elbetde bulur bir gün o bir şāḥib-i re'fet / **Evvel** kişi olursa eger nefsine rā'if (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3*). [*evvel,]*

evvel: eskiden, önceleri, başlangıçta.

Merḥamet-sāz-ı dil-i 'uşşāk idiñ **evvel** şehā / Şimdi bu zulm ü sitemgerlik ḡam-āverlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 3*). [*evvel,]*

Āzāde idi gülşen-i itlākda **evvel** / Bu kayd-ı beden bülbul-i cāna kafes oldu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 3*). [*evvel,]*

evvel bahār: ilkbahar.

Āḥım vezīde olsa çemenzār-ı 'āleme / **Evvel bahārda** bāḡ-ı cihān hep ḥazān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 3*). [*evvel bahār,]*

evvel bahār: ilkbahar. II çocukluk dönemi.

Hazān-ı āsīb erdi āh kim **evvel bahārında** / Henüz olmazdan evvel gülsitān-ı ‘ömrden gül-çîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 9). [evvel bahār,]

evvel gün: ilk gün, önceki gün.

Evvel gün eyā māh dedik vaşl ola ferdā / Dün olmadısa bāri bu şeb olsa ne māni‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 2). [evvel gün,]

evvel ü āhir: ezelden ebede.

Seniñdir kā’ināt içre ne kim var **evvel ü āhir** / Kemāl-i salṭanat iclāl-i şevket yā Resūl’allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 3). [evvel ü āhir,]

evvel ü āhir emîrû’l-mü’mînîn: ezelden ebede kadar müminlerin emiri, halifesi (Zeyne’l Âbidin).

Evvel ü āhir emîrû’l-mü’mînîn / Melce-i ‘uşşāk Zeynû’l-‘Âbidîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 13). [evvel ü āhir emîrû’l-mü’mînîn,]

evzâ’-ı nâ-ber-câ: yersiz, uygunsuz vaziyetler.

Çekdiğin çarhın yeter evzâ’-ı nâ-bercâsını / Ba’d-ez-în ey ‘âşık-ı şūrîde cām-ı bâde çek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 2). [evzâ’-ı nâ-bercâ,]

Nedir bî-hüde sende ey dil-i şūrîde bu gavgâ / Yeter dest-i felekden çekdiğin **evzâ’-ı nâ-ber-câ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 1). [evzâ’-ı nâ-ber-câ,]

ey: (ünlem) kendisine söz söylenen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü.

Sensiz **ey** meh meclis-i ‘işret harām olsun baña / Cān ü dilden gayr ile ülfet harām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 1). [ey,]

Ey şeh-i mülk-i melāḥat hāk-pāyiñ var iken / Ārzū-yı rütbe-i rif‘at harām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 2). [ey,]

Eşk-i revān-ı dîdeme bak eyle merḥamet / **Ey** ‘işve-cüy-ı tâze-cüvān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 3). [ey,]

‘Andelîb-i zârveş rüsvā olursam da ne bāk / İster **ey** ruḥsār-ı gül hep ‘ālemi güldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4). [ey,]

Degildir ihtiyārî nâlesi bu Zihnî-i zārîñ / Şakın incinme **ey** nev-gönce-i dil-teng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 5). [ey,]

Luṭf ü ḳahrın Zihnî-i ‘abd-i kemîniñ bir görür / Sen ferāmüş etme **ey** şāhen-şeh-i ālî-cenāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 5). [ey,]

Ne varsa ‘âşıkın **ey** Zihnî az çok / Fedā-yı maḳdem-i cānānedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 7). [ey,]

Ḳadriñ olsun **ey** Hümā-yı ḥüsn bālā ‘arşdan / Külbe-i aḥzānıma taḥrîk-i bāl etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 3). [ey,]

Süziş-i firḳat-i cānāna göre **ey** Zihnî / Baña ehven görünür âteş-i düzahda ‘āzāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 9). [ey,]

Ey hüsrev-i yegâne der-kişver-i şefâ‘at /
İklîm-i kün-fe-kâne ser-‘asker-i şefâ‘at
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 1*).
[ey,]

Mağsad ki ilticâdır gayriye nâ-revâdır /
Hep ilticâ sañadır ey dâver-i şefâ‘at
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3*).
[ey,]

İhsânîña dem-â-dem muhtâcdır dü ‘âlem
/ Ey destine müsellemler genc-i zer-i
şefâ‘at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22,
Beyit 6*). [ey,]

Kâr ede mi nuş ü pend Zihni’ye ey
tîremend / Cân u dili kıldı bend halka-i
gîsû-yı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
25, Beyit 6*). [ey,]

Niçe âh etmiyem ey Zihni emân yakdı
beni / Âteş-i pür-şerer-i şu‘le-feşân-ı
fırkat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 7*). [ey,]

Ne bu ısrâr-ı cefâ ‘âşıkda ey şâh-ı cemâl /
Saña düşmez edesin bende-i nâ-çar ile
bahş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28,
Beyit 4*). [ey,]

Meded ey muntafî-i nâr-ı hicrân vuslat-ı
cinân / Emânsız çâresiz kaldım emân
hengâm-ı gayretidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 5*). [ey,]

Hâk-i dergâhın ser-i ‘âşıkda ey şâh-ı
vişâl / Zîb-bahş-ı efser-i devlet degildir
yâ nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79,
Beyit 2*). [ey,]

Ey şeh-i mülket-i nâz her ne kadar cevri
etseñ / Dehen-i ‘âşıkîña harf-i şikâyet
gelmez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89,
Beyit 2*). [ey,]

Her makâmda eyleme ifşây ey şâhib-uşul
/ Kıl Hüseyinî perdesin bir ‘âşık-ı hem-
râza ‘arz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 4*). [ey,]

Çekdiğin çarhın yeter evzâ‘-ı nâ-
bercâsını / Ba‘d-ez-în ey ‘âşık-ı şûrîde
câm-ı bâde çek (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 122, Beyit 2*). [ey,]

Ragbetim ey Zihni kûy-ı yârda hâk
olmadır / Zîb-i şadr olmak diğer yerlerde
mergûbüm değil (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 142, Beyit 7*). [ey,]

Zevk-i vuslat gelse de ey Zihni olmaz
ber-çarâr / Derd-i fırkat hem-demim ü
yâr-ı kadîmimdir benim (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 146, Beyit 7*). [ey,]

Ne gelen var ne giden encümen-i rindâna
/ Turma ey sâkî getir işte bu demdir dem
dem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150,
Beyit 6*). [ey,]

Dem-i ‘uşşâkdan özge nevâ ey şâh-ı nâz
etmem / Niyâza perde açsam büselikden
başka sâz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 155, Beyit 1*). [ey,]

Varıp pervânenen ta‘lîm-i sūziş eyle ey
bûlbûl / Kemâlât-ı fûnûn-ı ‘aşkda üstâd-
ı güldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
169, Beyit 2*). [ey,]

Görüp gülsâr içinde çin-seherden bûlbûli
hâmûş / Dedim ey ‘âşık-ı şûrîde-dil bir
ehl-i zûldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 169, Beyit 3*). [ey,]

Yeter terğîb kılma Zihnîyi ey nâşih-ı bî-
mağz / Ümîd-i ragbet olmaz terk-i neng
ü nâmdan soñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 181, Beyit 5*). [ey,]

Mağsûd ise ey Zihnî Sezâ’îye nazîre /
Hüsni gibi bu turfa gazel saña beş oldu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7*).
[ey,]

Gel ey ceys-i şafâ imdâd kıl bir sâ‘at
akdemce / Sipâh-ı gam ile pîrâmenim
mağsûrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 2*). [ey,]

Zevk ü şevk-i ‘arızın **ey** sâkî-i pür-şive-kâr / Ğark-ı hayret eyledi âyîne-i cām-ı müli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 6). [ey,]

Nedir bî-hüde sende **ey** dil-i şūrîde bu ğavġā / Yeter dest-i felekden çekdiğin evzā‘-ı nā-ber-cā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 1). [ey,]

Revā mıdır ki hūn-ālūd ola sıbt-ı Resūl’ullāh / Nedir bu kec-edā **ey** çarh ne devr-i nā-becādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11). [ey,]

Siyāhî cāmeler ilbās edip kıl nevḥa vü girye / Meded **ey** ‘āşık-ı şūrîde hengām-ı ġarādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 15). [ey,]

Çünkü girdik **ey** dil-i şūrîde māh-ı māteme / Öyle ağla cūy-ı eşkiñle cihān dönsün yeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 1). [ey,]

Be-yā **ey** dil-şode Zihnî me-kon ihmāl der-zinhār / Müsellem şov be-fermāneş be-dih ez-cān ü dil ikrār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [ey,]

Ey Zihni-i rū-māl-ı der-i Ḥazret-i Sermest / Şahbā-yı ḥaḳīkat anı kılmış idi mest (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 13). [ey,]

Olmuş olacak neymiş Ḥaḳ vāhid-i yek-tādır / İşbātımız **ey** Zihnî bu maṭla‘-ı ġarrādır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 14). [ey,]

Cūy-ı şevkuñla ṭarāvet buldı bāġ-ı ihtirā‘ / **Ey** fezā-yı gülsitān-ı ‘Adn ile ravzañ meşā‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 2). [ey,]

Ḥāşılı **ey** zīb-reng-i kāle-i ḳadr-i vūfūr / Naḳş-ı tamġā-yı nübüvvet anda eylerdi zuhūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 17). [ey,]

Eyledim faḳr-ı fenā ehli ile ‘ahd-ı mîşāḳ / Dāmen-i mürşide muḥkem yapışup **ey** Müştāk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 12). [ey,]

ey: “ey” seslenme ünlemi (sevgiliye seslenerek).

Gitmeñ āġūş-ı ḥayālîmden yine farz edelim / **Ey** Hümā-yı ḥüsn ḥaṭṭıñ perr ü bāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 4). [ey,]

Ey ḥayāl-i ruh-ı tābendesı mısibāḥ-ı feraḥ / Fikr-i envār-ı cebīni meh-i izāḥ-ı feraḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 1). [ey,]

Dāmen-i şahrā-yı dilden cūy-bār-ı ārzū / Kūyuña **ey** ḳāmet-i bālā gider ḥālā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 4). [ey,]

Ḥarām et gayra sen būs-ı lebiñ **ey** ġamzesı hūn-rîz / Saña ‘āşıkların çokdan berü ḳanın ḥelāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4). [ey,]

Nedir aġyāra bu gizli baḳışlar ikide birde / Yeter **ey** şūḥ-meşreb Zihni-i zārı uşandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 5). [ey,]

Ġamıñla çeşmi pür-hūn ḳalbi maḥzūn Zihni-i meftūn / Anı **ey** cevri efzūn etmediñ memnūn n’eylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [ey,]

Rū-be-rū aġyāra eylersiñ nigāh-ı iltifāt / **Ey** cefa-cū gitmedi āḥir bu bed-ḥūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 4). [ey,]

Ṭālib-i bezm-i vişāliñ olan **ey** şāh-ı cemāl / Ārzū etmez o bir vechile gülzār-ı Na‘īm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 6). [ey,]

Gösterip şafvet-i âyîne-i vech-i sühanım
/ Söyle söyle dedim **ey** tütî-i şeker-
şikenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149,
Beyit 1). [ey,]

H^vâr-ı cevri ile helâk etmez iseñ ağyârı /
Ey gül-i tâze çıkar mı içrimden dikenim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5).
[ey,]

Etmedim cânımı ben râh-ı şadâkatde
dirîğ / Rukabâya yine **ey** mâh kapıldıñ ne
diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154,
Beyit 2). [ey,]

Büsbütün ‘aşıkı yarım bakışñ kıldı
cünün / Biri uşlanmadı **ey** pür-fitenim iki
gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157,
Beyit 2). [ey,]

Ey tabîb-i cân lebiñ şol rütbe kıldım ârzü
/ Hûna döndi zağm-ı sînem üzre ki
merhem heme (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 183, Beyit 2). [ey,]

Geh hayâl-i hâliñ **ey** meh gâh fikr-i
kākülün / Etdiler cem‘iyyetim şeb-hün
şeb-hün üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 184, Beyit 2). [ey,]

ey: “ey” seslenme ünlemi (Şimr’e
seslenerek).

N’içün kıydıñ aña **ey** hük-şüret Şimri-i
bed-nâm / Ki şîr-i bî-naẓîr-i pîşe-zâr-ı lâ-
fetâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7,
Beyit 6). [ey,]

ey: “ey” seslenme ünlemi (Yezid’e
seslenerek).

Rızâ verdiñ o şâhñ katline **ey** azlem-i
mahlûk / Nedir bu zulm ü fışkıñ v’ey ne
bî-câ iddi‘âdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 7). [ey,]

ey: “ey” seslenme ünlemi. (Şair kendine
ve Kербela üzüntüsünü içinde taşıyan
herkese seslenmektedir.)

Fiğân ü âh-ı ‘âlem-sûza başla **ey** dil-i
maḥzûn / Zamân-ı mâtem-i şâh-ı şehîd-i
Kerbela’dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 14). [ey,]

ey: “ey” seslenme ünlemi (Allah’a
seslenerek).

Ey bî-mişâl şâh-ı ezel ḥüsrev-i ebed /
V’ey pâdişâh-ı merḥamet ü luṭf-ı bî-
şümâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
Beyit 10). [ey,]

Mücrimîni tîre-mend etmez şeb-i ye’s ü
elem / Şüphe yok mihr-i cemâliñ
ḥaḳkıçün **ey** zü’l-kerem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 14). [ey,]

ey: “ey” seslenme ünlemi (Hz.
Muhammed’e seslenerek).

Dâverâ ḥayrû’l-verâ sultân-ı ḳudsî
çâkerâ / **Ey** ki luṭfuñ sâye-baḥşâ-yı şîğâr
ü hem kibâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 44). [ey,]

Şadme-i nefis ile vîrân oldu **ey** mi‘mâr-ı
dîn / Hâne-i ḳalbim yed-i luṭfuñla eyle
üstüvâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 49). [ey,]

Ol maḥabbetden âzâde oldu ḥalk-ı bü’l-
beşer / İns ü cinne besdir **ey** maḥbûb-ı
Mevlâ bu ḥaber (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 19). [ey,]

ey âfet: ey güzel. II ey sevgili.

Ol ḳadar dutdı teb-i hicrânîñ **ey âfet** beni
/ Ḳoymadı hîçbir mecâlim kıldı bî-tâḳat

beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 1*). [*ey âfet,]*

Âh-ı dil-i zârumdan hâzer eyle **ey âfet** /
Te'sîr eder elbet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 6*). [*ey âfet,]*

ey cān: *ey gönül!*

Her tıfl-ı nev-ı hırāmān mānend-i zāt-ı
cānān / Evreng-i hüsnuñ **ey cān**
şehzādesi degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 5*). [*ey cān,]*

ey cān: *ey dost!*

Bî-hadd baħr-i ihsān mevc urdı nā-geh
ey cān / Verdi cenāb-ı Mennān ol 'arîf ü
faṭīne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 7, Beyit 7*). [*ey cān,]*

ey cān: *ey can. II ey sevgili!*

Dür-i nā-yābdır dendānıñ **ey cān** / Lebiñ
yākūt-ı reng-efzāya beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 3*). [*ey cān,]*

ey cān-ı men: *ey benim canım; sevgilim.*

N'eylerüm **ey cān-ı men** şemme-i müşk-
i Hoten / 'İtr-ı dimāğ-ı dehen kākül-i
hoş-büy-ı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 2*). [*ey cān-ı men,]*

Süfre-i çarh-ı siyeh-kāse çü zehr-
ālūdedir / El-emān **ey cān-ı men** etme
tenāvül ölseñ ac (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 3*). [*ey cān-ı men,]*

ey dil: *ey gönül!*

Derdim **ey dil** ne vezîr ü ne şehen-şāh
bilür / Ne cefā çekdiğim ancak benim

Allāh bilür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 1*). [*ey dil,]*

Çekil o mihr-i cihān-tāba zerreveş **ey dil**
/ Felekde cilve eder şevk ile şems ü
kamer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 3*). [*ey dil,]*

ey dil şāhib-cemālîñ elbet celālî vardır: *ey gönül! Güzellik sahibinin elbette öfkesi, kızgınlığı var.*

Çın-i cebīn-i yāre āzürde olma hergiz /
Şāhib-cemālîñ ey dil elbet celālî vardır
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 5*). [*ey dil şāhib-cemālîñ elbet celālî vardır,]*

ey evliyā-yı zü'l-kirāmın efdali: *ey çok faziletli, kerem sahibi evliya.*

Es-selām ey mest-i cām-ı bezmgāh-ı
evvelî / Es-selam **ey evliyā-yı zü'l-kirāmın efdali**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 2*). [*ey evliyā-yı zü'l-kirāmın efdali,]*

ey gerdün: *ey felek.*

Baňa cem'ıyyet-i esbāb teklîf olmaz **ey gerdün** / Kimi gördüñ reh-i 'aşk içre
meyl-i mülk ü māl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 6*). [*ey gerdün,]*

ey gonce-dehen: *ey gonca ağzılı sevgili.*

Niçe bir ağlasun 'aşıklarıñ **ey gonce-dehen** / Şefkat-āmîz-i nigāh eyleyüben
gül güleler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 3*). [*ey gonce-dehen,]*

ey hādî-i kutbiyyet-i mihr-i celî: *ey parlak güneşin yüce rehberi.*

Es-selām **ey hādī-i kuṭbiyyet-i mihr-i celī** / Es-selām ey ḥ^vāce-i sırr-ı kelām-ı menzili (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 1). [ey hādī-i kuṭbiyyet-i mihr-i celī,]

ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī: ey Hz. Ali'nin nesline Allah'ın doğru yolunu gösteren (kişi).

Es-selām **ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī** / Es-selām ey kutb-ı ‘ālem Hācı Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 3). [ey hādī-i rāh-ı hudā nesl-i ‘alī,]

Es-selām **ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī** / Es-selām ey kutb-ı ‘ālem Hācı Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 6). [ey hādī-i rāh-ı hudā nesl-i ‘alī,]

Es-selām **ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī** / Es-selām ey kutb-ı ‘ālem Hācı Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 9). [ey hādī-i rāh-ı hudā nesl-i ‘alī,]

Es-selām **ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī** / Es-selām ey kutb-ı ‘ālem Hācı Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 12). [ey hādī-i rāh-ı hudā nesl-i ‘alī,]

Es-selām **ey hādī-i rāh-ı Hudā nesl-i ‘Alī** / Es-selām ey kutb-ı ‘ālem Hācı Bektāş-ı Velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 15). [ey hādī-i rāh-ı hudā nesl-i ‘alī,]

ey Hümā-yı hüsn: ey güzellik hüması.

Ey Hümā-yı hüsn lutf et Zihni-i üftādeñe / İlticā kılmış kemīngāh-ı per ü bālīñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 7). [ey Hümā-yı hüsn,]

ey ḥ^vāce-i sırr-ı kelām-ı menzili: ey dünyanın sırlı sözlerinin efendisi.

Es-selām ey hādī-i kuṭbiyyet-i mihr-i celī / Es-selām **ey ḥ^vāce-i sırr-ı kelām-ı menzili** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 1). [ey ḥ^vāce-i sırr-ı kelām-ı menzili,]

ey kad-i dil-cū: ey gönül alıcı boy. (Sevgilinin âşığı kendine hayran bırakan ince boyuna seslenmektedir şair.)

Tehī zann etme seyl-āb-ı sirişkim **ey kad-i dil-cū** / Revān olmuş maḥabbet bāğına cūy-ı temeyyüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 3). [ey kad-i dil-cū,]

Gülşene gir eylesin **ey kad-i dil-cū** birāz / ‘Ar‘ar ü şimşād ile serv-i ḥurāmān rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 5). [ey kad-i dil-cū,]

ey kerem-pīrā: ey cömertlikle süslenmiş! [Allah (c.c.) kastedilmiştir.]

Yine kesmem ümīdi rahmetiñden tā ebed bi‘llāh / Egerçi rū-siyāhım şermsārım **ey kerem-pīrā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 58). [ey kerem-pīrā,]

ey ki: ey (sen) ki.

Ey ki tāk-ı ebruvānıñ gūşe-i mihrāb-ı feyz / Baş egip ecr-i ‘azīm andan alur erbāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 1). [ey ki,]

Ey ki ferḥunde ruḥuñ muşhaf-ı pür-eşref-i ‘aşk / V‘ey ḥatıñ sūre-i Nūr-ı süver-i muşhaf-ı ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 1). [ey ki,]

Ey ki müjgānı ḥadeng-i pür-dil-i rezm-i ezel / Gamze-i ḥūn-ḥ^vāresi cellād-ı

meydân-ı ecel (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 140, Beyit 1). [*ey ki*,]

ey ki bu heft yem bahr-ı cûduña bir katredir: *ey ki bu yedi deniz* (1. Çin Denizi/Hint okyanusu, 2. Magrib Denizi/Atlantik Okyanusu, 3. Rum Denizi/Akdeniz, 4. Karadeniz, 5. Taberiyye Denizi/Kızıldeniz, 6. Cürcan/Hazar Denizi, 7. Fars Denizi/Basra Körfezi) cömertlik denizinden bir damladır.

Luṭf kıl dil-teşne koyma vâdi-i hırmânda
/ **Ey ki bahr-ı cûduña bir kaçredir bu heft yem** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 3, Beyit 42). [*ey ki bu heft yem bahr-ı cûduña bir kaçredir*,]

ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî: *ey âlemin büyüğü, yücesi Hacı Bektâş-ı Velî.*

Es-selâm ey hâdî-i râh-ı Hudâ nesl-i ‘Alî
/ Es-selâm **ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes 3, Beyit 3). [*ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî*,]

Es-selâm ey hâdî-i râh-ı Hudâ nesl-i ‘Alî
/ Es-selâm **ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes 3, Beyit 9). [*ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî*,]

Es-selâm ey hâdî-i râh-ı Hudâ nesl-i ‘Alî
/ Es-selâm **ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes 3, Beyit 12). [*ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî*,]

Es-selâm ey hâdî-i râh-ı Hudâ nesl-i ‘Alî
/ Es-selâm **ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes 3, Beyit 15). [*ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî*,]

Es-selâm ey hâdî-i râh-ı Hudâ nesl-i ‘Alî
/ Es-selâm **ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes 3, Beyit 6). [*ey kutb-ı ‘âlem Hâcî Bektâş-ı Velî*,]

ey leşker-i sultân-ı himmet: *ey iyilik sultanının askeri.*

Cünd-i tuğyân-ı havâtır oldu müstevlî
dile / El-‘acel **ey leşker-i sultân-ı himmet** el-‘acel (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 140, Beyit 5). [*ey leşker-i sultân-ı himmet*,]

ey mäh: *ey ay! II ey ay yüzülü sevgili!*

Bu şeb **ey mäh** bezme geldin ammâ /
Baña bir ‘âlem-i rû’yâya beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 67, Beyit 6). [*ey mäh*,]

Meclis-i rindân olur mahrûm-ı zevk-i
nîm-şeb / Gelmesin ahşâmdan **ey mäh**
uyhu çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 189, Beyit 2). [*ey mäh*,]

ey mäh-peyker: *ey yüzü ay gibi parlak ve güzel olan (sevgili).*

Muḳavves kaşlarıñ **ey mäh-peyker**
ğıbtasındandır / Degil yoksa hilâlîñ
kendi re’yiyle ḳadi ḥamdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 71, Beyit 6). [*ey mäh-peyker*,]

ey meh: *ey ay yüzülü sevgili.*

Gerçi **ey meh** ‘âşıḳa ‘arz-ı cemâl etdiñ
bu şeb / Sen de taḥşîl-i rızâ-yı zü’l-celâl
etdiñ bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
15, Beyit 1). [*ey meh*,]

ey mest-i cām-ı bezmgâh-ı evvelî: *ey*

ezel meclisinin şarabıyla kendinden geçen.

Es-selām ey mest-i cām-ı bezmgāh-ı evvelī / Es-selam ey evliyā-yı zü'l-kirāmın efdali (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 2). [ey mest-i cām-ı bezmgāh-ı evvelī,]

ey mısır-ı melāhāt dāveri: ey güzellik ülkesinin padişahı. II sevgili.

Gel ey Mısır-ı melāhāt dāveri Yūsuf-cemālim gel / Revān oldu gözümden Nîl-āsā eşk-i alım gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 1). [ey mısır-ı melāhāt dāveri,]

ey Nüh-ı vakt: ey zamanın Nuh'u.

Dirîğ etme meded ey Nüh-ı vakt keştî-i ihsânî / Yeter Zihnî garîk-i mevc-i tûfân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 9). [ey nüh-ı vakt,]

ey pâdişāh-ı mülk-i bekā: ebediyet ülkesinin padişahı (Hz. Hüseyin).

Ey pâdişāh-ı mülk-i bekā v'ey penāh-ı dîn / Hāk-ı derîñ ki mücrime kehf-i el-ān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 32). [ey pâdişāh-ı mülk-i bekā,]

ey pādşeh-i hüsn: ey güzellik sultanı.

Ey pādşeh-i hüsn demek mahz-ı haţādır / Rūm u Habeş'e hal ü 'izārîñ bedelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 3). [ey pādşeh-i hüsn,]

ey ruh-ı al: ey al yanaklı (sevgili).

Dağı vaşla ey ruh-ı al olunur ise ger ihmāl / Felegi yakar be-her-hāl ah ü zār-

ı âteş-engîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 2). [ey ruh-ı al,]

ey sabā: ey sabah rüzgârı!

Ey şabā 'arz etme büy-ı sünbül-i bāğı baña / Ter-dimāğ etmiş dil ü cānım hevā-yı kāküli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 2). [ey şabā,]

ey şāh-ı iklīm-i cemāl: ey güzellik ülkesinin padişahı.

Hüsrevāne 'ālemi ey şāh-ı iklīm-i cemāl / Bende-i fermān-ber etdi cāh ü iclālîñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 3). [ey şāh-ı iklīm-i cemāl,]

ey şāh-ı kerem: ey cömertlik padişahı. II Hz. Ali (a.s.).

Dāmen-i ihsānîñı tutmuşdur ey şāh-ı kerem / Dest-gîr ol rüz-ı mahşer Zihnî-i bî-hem-deme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 12). [ey şāh-ı kerem,]

ey şāh-ı melāhat: ey güzellik padişahı. II sevgili.

Bir şeb n'ola bu bendeñi kıl nā'il-i vuşlat / Ey şāh-ı melāhat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 1). [ey şāh-ı melāhat,]

ey şāhid-i evvām-ı nev-rüz-ı bahār: ey ilkbahar mevsiminin güzeli.

Merhabā ey şāhid-i evvām-ı nev-rüz-ı bahār / Oldı teşrîfîñle gülzār-ı cihān cennet-şi'ār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 1). [ey şāhid-i evvām-ı nev-rüz-ı bahār,]

ey sākī: *ey kadeh, içki sunan. II ey su veren, su dağıtan (sevgili).*

Bezm-i gülzāra gel **ey sākī** ayağ üzre yürüt / Mey-i gül-gün ile leb-rîz olarak bülbüleler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 2*). [*ey sākī,]*

ey süfli münāfık seniñ veriñ derekāt olsun: *Ey alçak münāfık yerin aşağı derecelerde (cehennem) olsun. (Beddua sözü).*

N'ichün etdiñ bu kızıl güne nifākı o güle / Yeriñ olsun seniñ ey süfli münāfık derekāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 4*). [*ey süfli münāfık seniñ yeriñ derekāt olsun,]*

ey ter-tāze nihāl: *ey taptaze fidan (fidan gibi taze ve düzgün vücutlu sevgili).*

Yazık nāzik bedensiñ alma āh-ı 'āşık-ı nālān / Gel **ey bāğ-ı melāhat içre ter-tāze nihālim** gel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 3*). [*ey ter-tāze nihāl,]*

ey yūsuf-ı mısr-ı melāhāt: *ey güzellik ülkesinin Yusuf'u. II ey sevgili.*

Yeter **ey Yūsuf-ı Mısr-ı melāhāt** bunca dem hasret / Sirişkim Nılveş cüş etdi cüyān oldı besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 3*). [*ey yūsuf-ı mısr-ı melāhāt,]*

ey zāt-ı Mevlā'nıñ rızāsın isteyen: *ey Allah'ın rızasını kazanmak isteyen.*

Āgeh ol **ey zāt-ı Mevlā'nıñ rızāsın isteyen** / Vaqt-i istifsār-ı ahvāl-i ġarībāndır bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 5*). [*ey zāt-ı Mevlā'nıñ rızāsın isteyen,]*

ey Zihnî: *ey Zihni!*

Şeref-i ceddiñ unut zātıña bak **ey Zihnî** / Derk kıl vāriş-i eb olmadığın zāde-i Nūh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Vücūd-ı küfr ü inkārı eder şad-pāre **ey Zihnî** / Hemān bezl-i emān darbıyla tīg-ı şamşam-ı irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 7*). [*ey zihnî,]*

Böyle kalursa derūnumda o tıflıñ şevki / Olur **ey Zihni** ne rengin gazeller inşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 9*). [*ey zihni,]*

Meclis-i bīgāneyi terk etmez **ey Zihnî** o meh / Gündüzi gitmez veli şebhā gider tenhā gider (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Dîvāne-i 'aşkız yine **ey Zihni** bakılsa / 'Aklıyla Felātün-ı zamān cāhilimizdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 5*). [*ey zihni,]*

Cefā-yı iftirāk ü zevk-i vaşlı fark edenler hep / Maḥabbet resmin **ey Zihnî** diger-gün eylemişlerdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 7*). [*ey zihnî,]*

Ey Zihni teşebbüs ede gör zıkr-i ḥafāya / Silk-i şeref-i Ḥazret-i Şıddık ü 'Alī'dir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 5*). [*ey zihni,]*

Degil ben çeşm-i fettānın görünce lāl ü ḥayrānım / Anıñ yanında **ey Zihnî** niçe güyālar ebkemdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 7*). [*ey zihnî,]*

Verdi **ey Zihnî** reh-i zevk-i mülākātı sele / Gün-be-gün oldu füzūn-ter mā-cerā-yı intizār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Kimseniñ ‘aybını fâş eylemeyiz **ey Zihni** / Dâmen-i sır ile görsek dañı ol dem kaparız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Bâz-ı kâf-ı nazmım **ey Zihni** beni fehm eyle kim / Kim semend-i tab‘ eder ber-în dil-i mümtâz tâz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Ahvalimi her ikide bir şorma ne hâcet / **Ey Zihni** sözi diñle oku bu gazelim kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7*). [*ey zihni,]*

Ferâmûş etmesin dilden beni sultânım **ey Zihni** / Qabûlümdür celâl etmiş gerek ‘arz-ı cemâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 7*). [*ey zihnî,]*

Görünce tâbiş-i nazm-ı nikât-efrûzum **ey Zihni** / Tahassür birle yakdı sînede hep nûkte-dân âteş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

‘Abeş şanma rakîbe etdigim ta‘zîmi **ey Zihni** / Tavâf-ı hâk-i kûy-ı hâzret-i cânânenen gelmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Bulmaz yine bu bahşimiz **ey Zihni** nihâyet / Tahrîr dañı olsa biñ evrâk ü şahâ’if (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 5*). [*ey zihni,]*

Gayra etsem ilticâ çok mı gam-ı hicrândan / H‘âr ü hasdan eyler istimdâd **ey Zihni** garîk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 7*). [*ey zihnî,]*

Kesilmez şubh olunca nâle vü feryâdın **ey Zihni** / Mağabbet gülşeninde ‘andelîb-i zâra benzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

O bütûñ çeşm-i gazâlin göricek **ey Zihni** / Zevk ü şevk ile dile geldi yazıldı bu gazel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Reng ü hoş-bû ile **ey Zihni** cihân mergûbudur / Oldıyıçün hâk-i pây-i Hâzret’e rû-mâl gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Yetişdi hâşılı sâhil-serây-ı makşada herkes / Faqat **ey Zihni** ben gird-âb-ı bañr-ı hasrete batdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 7*). [*ey zihnî,]*

Dü ‘âlem berzahından ger necât isterseñ **ey Zihni** / Meded-h‘âh ol ‘azîzân-ı tarîk-i Nakş-bendî’den (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 7*). [*ey zihnî,]*

Şimdi tahkîkîni Hâk’dan dileriz **ey Zihni** / Etmeyiz şâha-i taklîde düşüp hîç tek ü pû (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 11*). [*ey zihnî,]*

Hakîkat-bîn olup hâlât-ı gül bülbül nedir fehm et / Dil-i âgâha **ey Zihni** mecâziden sübüldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Değişmem âstân-ı dergeh-i cânânı **ey Zihni** / Serîr-i ‘izz ü câh-ı kişver-i fağfûr u hâkâna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Mey-hânedede ol mü‘tekif **ey Zihni** şebân-rûz / Cerrâr gibi gezme şakın hâne-be-hâne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 9*). [*ey zihnî,]*

Bugün **ey Zihni** perîşân görünür turreleri / Uğramış dünkî şehir var ise âhım yeline (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Kim olursa felekte mübtelâ-yı ‘aşk **ey Zihni** / Gelir sûy-ı belâdan başına çok şey pey-ender-pey (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 5*). [*ey zihnî,]*

Verirdim nakd-i cânım müjdeye ger dense **ey Zihni** / Ki bezm-i yârdan bîgâneler hep dürdür şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7*). [*ey zihnî,]*

Ketm-i hâk etmede lâıyık değil **ey Zihni** hâzer / Gerçi râhat görünür söylemeden dinlemesi (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 199, Beyit 5). [ey zihni,]

Çıkup üçler dedi **ey Zihni** anıñ târîhin / Dehre ma'rûf ola 'ilm ile Muhammed 'Ârif (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 5). [ey zihni,]

Gelip bir hâtif-i kudsi dedi târîhin **ey Zihni** / Muharremde Muharrem oldu mahrem kurb-ı bâlâya (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 7). [ey zihni,]

Dedim bir âh ile **ey Zihni** cevherdâr târîhin / Vefât etdi çiçekle tıfl ikenden Muştâfâ hayfâ (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 4). [ey zihni,]

Cism ü cânıñ eyle **ey Zihni** o şâha hâk-i der / Qalbiñe şâyed ere envâr-ı feyzinden eşer (Kilisli Zihni Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 11). [ey zihni,]

ey zü'l-kerem: ey kerem sahibi.

Kâse-i deryüzemi pür et tehî redd eyleme / Maṭbah-ı cûduñdan ikrâm isterim **ey zü'l-kerem** (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 3, Beyit 44). [ey zü'l-kerem,]

eyâ: "ey, hey" manasına gelen ve Arapça kelime ve terkiplere giren nidâ edatıdır.

Qalmadı hâlîme yazık diyecek hîç kesim / Hâk-i pâyıñdur **eyâ** şâh-ı kerem mültemesim (Kilisli Zihni Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 8). [eyâ,]

eyâ mâh: ey ay. II ey ay yüzli sevgili!

Evvel gün **eyâ mâh** dedik vaşl ola ferdâ / Dün olmadısa bâri bu şeb olsa ne mâni'

(Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 112, Beyit 2). [eyâ mâh,]

eyâ şefi'-i ümem: ey ümmetin şefaâtçisi (Hz. Muhammed).

Serây-ı kadr-i refi'îñ **eyâ şefi'-i ümem** / Cihânı hâk-i derinde eder fedâ-yı kadem (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 145, Beyit 1). [eyâ şefi'-i ümem,]

evâdi-i berber: berber elleri.

Cânım giderdi bir teline bād esince hayf / Kâkülleri **evâdi-i berberde** qaldı hep (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5). [evâdi-i berber,]

eyâlet: Osmanlı Devleti'nde bir beylerbeyinin yönetiminde bulunan en büyük idari bölge. II Halep.

Şimdi emniyyetini buldı **eyâlet** haqqâ / Oldı seyl-âbe-i pür-fitne vü tuğyân teskîn (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 10, Beyit 36). [eyâlet,]

eyle-: etmek, eylemek, yapmak.

Etmez desem de şimdi eşer **eyledikleriñ** / Fırşat verirse devr-i zamân söylerim saña (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 5, Beyit 2). [eyledikleriñ, -dik, -ler, -in]

zîr ü zeber eyle-: alt üst etmek. II darmadağın eylemek; kötü duruma düşürmek.

Eylerim zîr ü zeber mülk-i vücūd-ı düşmeni / Leşker-i âh-ı şehir münkâd ü mülzemdir baña (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 2, Beyit 6). [zîr ü zeber eyle-,]

eyvallāh-ı men et-: kabul etmek; razı olmak.

Çanda olsam ‘aşkıdır cān-gāh-ı men / **Etmışim** bu nuṭka **eyvallāh-ı men** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 11). [eyvallāh-ı men et-,]

eyyām-ı felek: zaman.

Mîr ammā ki henüz görmedi **eyyām-ı felek** / Böyle dānā-dil ü sâhib-naẓar-ı kıymet-dān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 14). [eyyām-ı felek,]

eyyām-ı firāk: ayrılık günleri.

Eyyām-ı firākun daha bulmaz mı nihāyet / Gel eyle mürüvvet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 2). [eyyām-ı firāk,]

eyyām-ı ‘îd: bayram günleri.

Baḡş-ı vaşl-ı kām eder bir şaḡşa ger **eyyām-ı ‘îd** / Geldi hicr-i yār ile kıldı beni nā-kām-ı ‘îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 1). [eyyām-ı ‘îd,]

ez-: ezmek, zulmetmek. II Acı vermek, yaralamak.

Rağmen baña ağıyār ile her yerde gezersin / Bağrum pek **ezersin** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 5). [ezersin, -er, -sin]

ezber: zihinde tutma, hıfz.

Bilmem unuttum şorma baña dün dedikleriñ / Ammā vişāle dā’iri **ezberde** kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4). [ezberde, -de]

ezbere al-: bir sözü, bir metni kitaba bakmadan aynen tekrar edebilecek şekilde zihinde tutma, hıfzetme.

Bu mübārek matla’ı **al ezbere** / Nakş kıl levḥ-i dil-i pür-envere (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 26). [ezbere al-,]

ez-cān ü dil be-dih: canıgönülden, içtenlikle vermek.

Be-yā ey dil-şode Zihnî me-kon ihmāl der-zinhār / Müsellem şov be-fermāneş **be-dih ez-cān ü dil** ikrār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [ez-cān ü dil be-dih,]

ez-cenāb-ı mürşid-i ekber: en büyük mürşit tarafından.

Olup muṭlak ḫalife **ez-cenāb-ı mürşid-i ekber** / Olurdu şadr-ı evreng-i reşāda şāh-ı dîn-perver (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 13). [ez-cenāb-ı mürşid-i ekber,]

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, çok eskiden beri.

İhtirāz eyler mi kayd-ı ülfet-i bîgāneden / Çün **ezelden** āşinā-yı qudsiyānıdır göñül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 4). [ezelden, -den]

Olmasam zülfüñe peyveste **ezelden** güzelim / Pek dırāz olmaz idi rişte-i tül-ı emelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 1). [ezelden, -den]

ezel Hakk: ezelden beri var olan Allah (c.c.).

Olsa genc-i Hakk'da zātından mükerrem
bir metā' / Hubb-ı zātıyla **ezel Hakk**
'āleme kıldı nazar (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 18). [ezel Hakk,]

ezhâr-ı çemen: çimenliğin/bahçenin
çiçekleri.

Gül açıldı güldi **ezhâr-ı çemen** rüyuñ
görüp / İftirākıyla dem-â-dem ağlar iken
zâr zâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 8). [ezhâr-ı çemen,]

ez-her-cihet: her bakımdan, her yönden.

Ne hâcet söylemek bir bir anıñ feyz-i
kerāmâtın / Eder **ez-her-cihet** bu maṭla'-
ı pākîze ispâtın (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 1, Beyit 20). [ez-her-cihet,]

ez-her sū: her taraftan, her yönden.

Goncalar gibi açıldı bu şehir hâtırımız /
Kalmadı dilde kudûrât ü elem **ez-her sū**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 8).
[ez-her sū,]

ezkâr: zikirler, anmalar, hatırlamalar.
II Allah'ın isimlerini ve belli duâları
okumak sûretiyle yapılan zikirler.

Ezkârıñ ile zevk-i huzûr-ı dili artur /
Evhâm-ı huṭûrâtı füzûn eyleme Yâ Rab
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 3).
[ezkâr,]

ezmân: bütün vakitler.

Zevk ede câhil ü devrinde ki 'ârif çeke
gam / Demine sâ'atine vaktine
ezmânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 114, Beyit 3). [ezmânına, -ı, -(n)a
]

ezyâl ol-: ilave olmak.

Eden ber-düş var mı bir libās-ı kām
göñlünce / Geh-i bāzār-ı cihānda **olur** bir
demde biñ **ezyâl** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 141, Beyit 4). [ezyâl ol-,]

F

fahr: övünme, büyüklük, ululuk.

Fahırdır gerdenine cümle-i ehlu'llāhıñ /
Kadem-i meymenet-endühte-i 'izzet-i
şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,
Beyit 5). [fahırdır, -ı, -dır]

fahr eyle-: övünmek, iftihar etmek.

Hırka-i fakr ile **fahr eyler** kalender-
siretân / Etse de ber-düş eger semmûr
semmûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 173, Beyit 6). [fahr eyle-,]

Bir şî'r ile **fahr eyleme** Zihnî bu cihândır
/ Biñ şâ'ir-i pākîze-ṭabî'at var içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 5).
[fahr eyle-,]

Dediñ bu iktizā-yı 'aşkıdır **fahr eyleyip**
düşdiñ / Berehne lâ'ubālî küçe-i bāzāra
bî-pervā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1,
Beyit 10). [fahr eyle-,]

Maḥz-ı āsār-ı nüfûs-ı pākidir bu mevhibe
/ Kendi kesbimdir deyü bir vech ile **fahr**
eylemem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 34). [fahr eyle-,]

fahr-ı kirāmân: soyu temiz kimselerin
övüncü (Kilis kaymakamı).

Muhterem mîrdir ol **fahr-ı kirāmân** velî
/ Hüsn-i ahlâkda reşk-âver-i mîr-i mîrân

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 19). [*faḥr-ı kirāmān*,]

fahrü'l-evvelîn ü âhirîn: geçmiş ve geleceğin medâr-ı iftiharı.

Seyyidü'l-kevneyn **fahrü'l-evvelîn ü âhirîn** / Nuhbe-i her dü-serā maḥbûb-ı zât-ı Kirdgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 37). [*faḥrü'l-evvelîn ü âhirîn*,]

fâ'idemend: faydalı, menfaat elde eden, kârlı.

Bu kadar gûşîşimiz olmadı hiç **fâ'idemend** / Kâr-ı nâ-sâz ile mu'tād ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 5). [*fâ'idemend*,]

fâ'ik ol-: yüce, üstün olmak.

Câme-i şevkiñ alıp zûr ile eyler pây-māl / Dest-i düzd-i ğaflete verme gülüyü **fâ'ik ol** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 3). [*fâ'ik ol-*,]

fakat: “ama, lakin, ancak” anlamlarına gelen bağlaç.

Yetişdi ḥaşılı sâhil-serāy-ı maḥsada herkes / **Faḫaṭ** ey Zihnî ben gird-âb-ı baḥr-ı ḥasrete batdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 7). [*faḫaṭ*,]

fakr: fakirlik, yoksulluk.

Ne **faḫra** ne ğināya tālib oldum mülk-i fânide / Bu üslûb ile ancak çarḫ-ı ḥile-bâzı aldatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 5). [*faḫra*, -a]

fakr-ı fenâ ehli: yokluk ehli.

Eyledim **faḫr-ı fenâ ehli** ile 'aḥd-ı mîşâk / Dâmen-i mürşide muhkem yapışup ey Müştâk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 12). [*faḫr-ı fenâ ehli*,]

faliku'l-aşbâh-ı feraḥ: aydınlık tan yerini ağartmak... [Tan yerini ağartan, geceyi dinlenme zamanı... kılandır... (En'âm sûresi, 96. ayet) ayetine telmihen kullanılmıştır.]

Toğdurur mihr-i cihân-tâb-ı ümîdi bir gün / Şeb-i zulmetde kırmaz **faliku'l-aşbâh-ı feraḥ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 4). [*faliku'l-aşbâh-ı feraḥ*,]

fâriğ ol-: geri durmak, uzak kalmak.

Çıksa daḫı bu bülbül-i rûḥum kafesinden / Zann etme gönül **fâriğ ola** mültemesinden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 11). [*fâriğ ol-*,]

fark eden: gören, farkına varan.

Cefâ-yı iftirāk ü zevk-i vaşlı **fark edenler** hep / Maḥabbet resmin ey Zihnî diger-gün eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 7). [*fark eden*,]

fark olma-: aralarında fark olmamak, bulunmamak..

Seni de bir cefâ-cû yâre mecbûr eyleye Mevlâ / Ki tā Zihnî gibi **fark olmaya** rûz ü şebiñ cānâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [*fark olma-*,]

fark olunma-: fark edilmemek.

Zâğ ü bülbül **fark olunmaz** bâğ-ı dünyâ içre kim / Zihni-i şūrîde-ḥāl sen ḥ'âh

agla h^vāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 7). [fark olunma-,]

fark ol-: fark olmak; ayırt edilmek.

Zāhire çıksa o sultan-ı cihān / **Fark olur** hep kâfirān ü mü'minān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 23). [fark ol-,]

fark-ı 'ālem: insanların tepesi. II dünya.

Düşdi **fark-ı 'āleme** bir şāh-ı hüsnüñ sāyesi / Hükm eder iklīm-i dehre bende-i kem-pāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 1). [fark-ı 'ālem,]

fark-ı enām: insanların başı.

Maṭla'-ı cūd-ı meşīḥatdan olup ṭal'at-rīz / Şaldı hūrşīd gibi şa'sa'a bir **fark-ı enām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 27). [fark-ı enām,]

fart-ı neşāt: sevinç taşkınlığı, sevinçte aşırılık.

Rindler **fart-ı neşāt** üzre olup na're-zenān / Zevkden sāmi'a-ı çarḥa peyām oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 3). [fart-ı neşāt,]

farz: Allah'ın, insanların yapmaları için şart koştığı dinî emir, şart ve gerekli olan şey.

Mü'min-i şādık muḥibb-i ehl-i beyte her zamān / **Farzdır** cürmiyle yād etmek Yezīd-i azlemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 14). [farzdır, -dır]

farz ed(t)-: varsaymak.

Gitmeñ āgūs-ı ḥayālinden yine **farz edelim** / Ey Hümā-yı hüsn ḥattıñ perr ü bāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 4). [farz ed(t)-,]

farz-ı 'ayn: İslām dîninde her mükellef M üslıman tarafından bizzat yapılması gereken farz (beş vakit namaz, oruç vb.).

Mürīd-i rāh-ı Hakk'a **farz-ı 'ayndır** Ka'be'den evvel / Ṭavāf-ı dergeh-i vālā-yı ğavṣū'l-a'zam-ı irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 3). [farz-ı 'ayndır,]

fāş eyle-: ortaya çıkarmak, açığa vurmak.

Kimseniñ 'aybını **fāş eylemeyiz** ey Zihnî / Dāmen-i sır ile görsek dahı ol dem kaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 5). [fāş eyle-,]

fāş ol-: meydana çıkmak, açığa vurmak.

Ne çāre **fāş olup** sırr-ı maḥabbet eşk-i ālimden / Elimden gelse Zihnî Hakk bilür ifşā-yı rāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 7). [fāş ol-,]

faşş-ı nigīnāsā: yüzük taşı gibi (sert ve dayanıklı olması yönüyle).

Cefā-yı zahm-ı çarḥa sīne ger **faşş-ı nigīnāsā** / Murād üzre cihānda nām ü şān ü şöhret isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 10). [faşş-ı nigīnāsā,]

Fāzıl: 19. yüzyılda yaşamış, Boşnak asıllı bir divan şairidir.

Terk-i nālîş mi eder Zihnî mişālî bir ān / Eyledi **Fāzıl'ı** bülbul gibi zār ü giryān

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 12). [Fâzıl'ı, -ı]

fażilet: iyi huy, erdem, güzel ahlak sahibi.

Bir **fażiletli** diyānetli haķāyık-perver / Mesned-i şer'a ki baħş eyleye ārāyiş-i nām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 6). [fażiletli, -lü]

fāzıl-ı Hind ü Yemen-i rūzgār: zamanın Yemen ve Hint diyarının fażiletlisi.

Faẓlda söyler aña sellemtü hep / Fāzıl-ı Hind ü Yemen-i rūzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 14). [fāzıl-ı Hind ü Yemen-i rūzgār,]

faẓl: cömertlik, iyilik, lutuf, kerem.

Faẓlda söyler aña sellemtü hep / Fāzıl-ı Hind ü Yemen-i rūzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 14). [faẓlda, -da]

Etsin Hudā-yı gayūr **faẓl** ile anı meşhūr / Mānend-i mihr-i pür-nūr tā Hind ü Rūm u Çīn'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 7, Beyit 6). [faẓl,]

Luţf-ı bī-ħaddine mazhar edip Allāh-ı laţif / **Faẓlına** eyleye cümle fuẓalāyı vāşif (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 11, Beyit 3). [faẓlına, -ı, -(n)a]

faẓl-ı şahrā: cömertlik çölü. II Kilis müftüsünün dergāhı.

Reşk eder bārgēh-i ĳadrine tāk-ı eflāk / **Faẓl-ı şahrāsına** ĳarb eyleyeli çetr ü ĳıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 24). [faẓl-ı şahrā,]

fedā et-: kıymak, gözden çıkarmak.

Etse fedā rāhına şāyestedir / Cān ü dilin merd ü zen-i rūzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 30). [fedā et-,]

fedā kıl-: bir şeyi diğē bir şey uğruna vermek; esirgememek.

Yār ağıyāra **fedā kıldı** şarāb-ı lebinini / Şimdi biz ĳūn-ı ciger nūş ederiz mül yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 2). [fedā kıl-,]

fedā ol-: uğrunda her şeyi feda etmek, canından vazgeçmek.

Giymiş endāmına bir cāme-i şīve yeñiden / Cān **fedā olsun** o nev-cāmeyi ölçüp kesene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 2). [fedā ol-,]

fedā-yı kadem ed(t)-: uğruna feda etmek.

Serāy-ı ĳadr-i refī'in eyā şeft'-i ümem / Cihānı ĳāk-i derinde **eder fedā-yı ĳadem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 1). [fedā-yı ĳadem ed(t)-,]

fedā-yı maĳdem-i cānāne: sevgilinin gelişine feda(dır).

Ne varsa 'āşıkın ey Zihnî az çok / **Fedā-yı maĳdem-i cānānedir** hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 7). [fedā-yı maĳdem-i cānāne,]

feh̄m et-: anlamak.

Āh işitmez n'edeyim rāh-ı vefāya gitmez / Āşinā ĳadrini **feh̄m etmez** o bīgāne

nihād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 2*). [fehm et-,]

Seni **fehm etmeyip** öz kendiñi rüsvā-yı ‘ām eyler / Saña kim derse cānā şahid-i bāzāra benzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 3*). [fehm et-,]

Hakikat-bîn olup hālāt-ı gül bülbül nedir **fehm et** / Dil-i āgāha ey Zihnî mecāziden sübüldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 5*). [fehm et-,]

fehm eyle-: anlamak.

Bāz-ı kâf-ı nazmım ey Zihnî beni **fehm eyle** kim / Kim semend-i ṭab‘ eder ber-în dil-i mümtāz tāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 5*). [fehm eyle-,]

Felātūn-ı zamān: zamanın/devrin Eflatun'u. (*Eflatun divan şairlerinin nazarında akıl, zekâ ve bilginin timsalidir.*)

Dîvâne-i ‘aşkıız yine ey Zihni bakılsa / ‘Aklıyla **Felātūn-ı zamān** cāhilimizdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 5*). [Felātūn-ı zamān-,]

feleg: devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih.

Görmedi kimse bu meydānda mu‘annid **felegiñ** / Aldığım esb-i ḥarūn-ı hased ü buğz-licām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 4*). [felegiñ, -iñ]

felege çık-: göğe ulaşmak.

Gör ne muḥriḳ o bütüñ ḳumri gibi söylemesi / **Çıkar** elbet **felege** ‘aşıkınıñ zemzemesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 1*). [felege çık-,]

felek: devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih (olumsuz bağlamda), dünya.

Felegiñ tavrına hem devrine devrânına yuf / Aña yuf etmeyiñ biz ederiz cānına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 1*). [felegiñ, -iñ]

felek: dünya, âlem.

Dağı vaşla ey ruḥ-ı al olunur ise ger ihmāl / **Felegi** yaḳar be-her-hāl ah ü zār-ı âteş-engīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 2*). [felegi-,]

Kim olursa **felekde** mübtelā-yı ‘aşḳ ey Zihnî / Gelir sūy-ı belādan başına çok şey pey-ender-pey (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 5*). [felekde, -te]

Ziyā-yı ḳadrini bilsin mi mihr-i vaşl-ı dildārı / **Felekde** görmeyen zūlm ü cefā-yı şām-ı hicrāmı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 2*). [felekde, -de]

Sāye-endāz-ı livā-yı Kilis olduğda henüz / Fuḳarā bildi **felekde** ne imiş emn ü emān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 27*). [felekde, -de]

Bā-‘ömr-i bî-nihāye görsün **felekde** vāye / Şalsın keremle sāye çok ṭıfl-ı nāzenīne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 10*). [felekde, -de]

Felekde ber-murād olmazdan ‘ömr-i nāzenīninden / Ḳoyup ḥasretde gitdi vālideynin ol gül-i ra‘nā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 2*). [felekde, -de]

Nāmını eylediler tesmiye ‘Abdū’l-ḳādir / Eyledi zīr-i taşarruf **felegi** ḳudret-i şeyḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 10*). [felegi, -i]

felek: gökyüzü.

Çekil o mihr-i cihân-tâba zerreveş ey dil
/ **Felekde** cilve eder şevk ile şems ü
kâmer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69,
Beyit 3). [felekde, -de]

O mehiñ kevkebe-i hüsnü **felek** vâyelidir
/ Cāndan efzūn güher-i vaşlı girān-
māyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81,
Beyit 1). [felek,]

Yan yakıl pervāneveş bir şem'-i dil-
efrūze kim / Şu'lesinden mihr ü meh
olmuş **felekde** muktebes (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 95, Beyit 2). [felekde, -de]

Bir şeb ol meh-rūyı der-āgūş edip ber-
vefk-i kām / Ben dahı reşk-āver olsaydım
felekde hāleye (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 187, Beyit 3). [felekde, -de]

Felek bir çetrgāh-ı dūndur şahrā-yı
kadrinde / Kevākib cümle āvīze kanādıl-
i cihân-ārā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 39). [felek,]

felek: dokuz kat gökyüzü, sema.

Melekler rāh-ı ta'zīminde bir şaf-beste-i
çāker / **Felekler** pāye-i mi'rācına bir
süllem-i nüh-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 33). [felekler, -ler]

felek: baht, kader, talih.

Felek bār-ı girān-ı cevır ü kahrı / Ebed
kaldırmadı ol nā-tüvāndan (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 5). [felek,]

felek-kadr-i müşir: felek kadar yüce
olan paşa (Halep valisi Süreyya Paşa).

Pâyını başmadı bir böyle **felek-kadr-i
müşir** / Haleb'in tarh olalı seng-i esâsı
be-zemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
10, Beyit 20). [felek-kadr-i müşir,]

felek-pāye: felek makamı (kimse). II
yüce mertebeli Canpolat-zāde
Muharrem Bey (ö. 1276).

Cenāb-ı Cān-polad-zāde Muharrem Beg
felek-pāye / Dirīgā genç iken i'zām kıldı
mülk-i 'uqbāya (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 14, Beyit 1). [felek-pāye,]

fem: ağız.

Ne mümkündür yanaşmak zülf-i pīç-ā-
pīç-i cānāna / O ejderhā **feminden** āteş-
efşān olduğın tıyduğ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 120, Beyit 3). [feminden, -
in, -den]

fem: sevgilinin ağzı.

Yok yere beñzetdiler yār **femin** gönçeye
/ Etdi bu bahş içre hep nūkte-şināsān
ğalağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109,
Beyit 5). [femin, -in]

fem feme ver-: ağız ağıza vermek;
öpüşmek.

Gayr ile **verdikçe** ol gönca dehānım **fem
feme** / Çok mı dönse cūşış-i seyl-ābe-i
giryem yeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
183, Beyit 1). [fem feme ver-,]

fenā 'ālem: yokluk âlemi, dünya.

Zerre kadar etmem şu **fenā 'āleme**
rāğbet / Dünyā-yı denīye dahı baş
egmezem elbet (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 2, Beyit 5). [fenā 'ālem,]

fenār: içinde fitil, mum gibi bir ışık
kaynağı bulunan aydınlatma aracı.

Şem‘a-i dehlîz ü bâb-ı re‘fetidir mäh-tâb
/ Çarh-ı mînâ-fâmdır ol şem‘a bir sîmîn
fenâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 28). [fenâr,]

fenn-i dirâyet: kavrama, anlayış hüneri.

Eyleriz **fenn-i dirâyetde** cihânı mebhût /
‘Aşk bahşinde yine Kays’dan ‘âkıll
degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84,
Beyit 3). [fenn-i dirâyet,]

fenn-i fitne: ortalığı karıştırma sanatı.
(sevgilinin bakışlarının fitne çıkarması
bağlamında.)

Fenn-i fitne resm-i ‘işve sihr ü efsün
mekr ü âl / Cümle meftûn ü müsellemdir
sühan-gü çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 189, Beyit 4). [fenn-i fitne,]

fenn-i sihr ü fitne-i Hârût: Hârût’un
sihir ve büyü ilmi.

Zihnîyâ ol gamze-i câzûya dil olmuş esîr
/ Açma mebhâş **fenn-i sihr ü fitne-i
Hârût’dan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
159, Beyit 5). [fenn-i sihr ü fitne-i Hârût,
]

fenn-i ta‘aşşuk: âşık olma sanatı.

Yeñi sermâyedir şandıñ saña **fenn-i
ta‘aşşukda** / O eski kışsa-i Mecnûn u
Leylâ Vâmık ü ‘Azrâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 11). [fenn-i
ta‘aşşuk,]

fer’: ayrıntı, ikinci derecede olan, asıl
karşıtı.

‘Amed-şüde bu halkıñ fikr ü gamı bî-
câdır / Ne aşlı ne **fer’i** var hep bir kuru

ğavğadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes
6, Beyit 13). [fer’i, -i]

fer ü iktidâr ver-: şan ve şeref vermek.

Yâ Rab niyâza bende hele yogıdi mecâl /
Raħmıñ bu yolda verdi baña fer ü iktidâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 43).
[fer ü iktidâr ver-,]

ferâğ eyle-: vazgeçmek.

Eylemem dâd ü sitedgâh-ı temennâdan
ferâğ / Halk hep kesb-i ma‘âşıñ kayd-ı
esbâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
44, Beyit 6). [ferâğ eyle-,]

ferâğ kıl-: vazgeçmek.

Küşe-i firkatde dâğ-ı sîneden yağıdım
çerâğ / Nûr-ı meh-tâb ü fûrûğ-ı şem‘den
kıldım ferâğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
113, Beyit 1). [ferâğ kıl-,]

ferâğat: vazgeçmek. II rahat, huzurlu bir
şekilde.

Bizim Maħmûd Baba göçdi cihândan /
Ferâğat birle geçdi baş ü cândan (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 1). [ferâğat,
]

ferah-bahş-ı dil-i şâh-ı cihân: dünya
padişahının gönlüne huzur veren.

Kâr ü bârı heme ber-vefk-i rızâ-yı Mevlâ
/ Her umûrında **ferah-bahş-ı dil-i şâh-ı
cihân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 16). [ferah-bahş-ı dil-i şâh-ı cihân,
]

ferâmûş eden: unutan. II terk eden.

‘Ayş-ı dünyâyı **ferāmūş eden** erbāb-ı safā / Bezm-i rûhānide nûş-ı mey-i berrāk eder (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 7*). [*ferāmūş eden,]*

ferāmūş et-: unutmak, hatırdan çıkarmak.

Luţf ü kahrın Zihnî-i ‘abd-i kemîniñ bir görür / Sen **ferāmūş etme** ey şāhen-şeh-i ālî-cenāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 5*). [*ferāmūş et-,]*

Ferāmūş etmesin dilden beni sultānım ey Zihnî / Qabūlumdür celāl etmiş gerek ‘arz-ı cemāl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 7*). [*ferāmūş et-,]*

ferāmūş eyle-: unutmak, hatırdan çıkarmak.

Harābatî kalendar-meşreb idi / **Ferāmūş eylemişdi** hānmāndan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 19, Beyit 2*). [*ferāmūş eyle-,]*

Vādî-i ye’sse atup birden **ferāmūş eylediñ** / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña zālīm felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 5*). [*ferāmūş eyle-,]*

ferdā: yarın.

Evvel gün eyā māh dedik vaşl ola **ferdā** / Dün olmadısa bāri bu şeb olsa ne māni’ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 2*). [*ferdā,]*

feres-rān ol-: at sürmek, ata binmek.

Zihnî bu tab‘-ı bülend ile **feres-rān olsam** / Rüstēm-i vakt kaçır bīm ile meydānımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 7*). [*feres-rān ol-,]*

Ferhād: Fars ve Osmanlı edebiyatlarının en ünlü aşk kahramanı, Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi.

Leb-i Şîrîn’iñe **Ferhād** ki derler o biziz / Bî-sütün-ı gama ırğād ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1*). [*ferhād,]*

Ferhād ol-: Ferhād olmak. II âşık olmak. (Ferhād gibi zorluklarla mücadele etmek bağlamında.)

Sen leb-i Şîrîn’e her kim meyl edip dildār olur / Bî-sütün-ı derd ü miñnet üzre bir **Ferhād olur** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 1*). [*Ferhād ol-,]*

ferhunde: güzel, parlak.

Ey ki **ferhunde** ruhuñ muşhaf-ı pür-eşref-i ‘aşk / V’ey hatıñ süre-i Nūr-ı süver-i muşhaf-ı ‘aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 1*). [*ferhunde,]*

Hāme-i ser-tîz-i idbār ile hakkāk-ı felek / Hātem-i iqbālden **ferhunde** nāmım etdi hāq (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 1*). [*ferhunde,]*

fermān: ferman, buyruk. II sevgilinin sözleri.

Yā öldür yā hālāş et her ne rāy eylerse **fermānıñ** / Dil-i zārım esîr-i habs-ı hicrān oldu besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 7*). [*fermānıñ, -ıñ]*

‘Āşık-ı zārını ber-dār ise **fermānıñ** eger / Yetişür turre-i pür-pîç ne hācet resene (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 4*). [*fermānıñ, -ıñ]*

fermān eyle-: emretmek, buyurmak.

Eylese fermān şeh-i Nakş-bend / Çarhı eder pür-sipeh-i Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 1). [fermān eyle-,]

fermān-ber-i ma'nā-yı emr-i irci'î ol-: dön emrinin manasına uymak. ["Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!" (Fecr sûresi, 28. ayet)]

Olup fermān-ber-i ma'nā-yı emr-i irci'î sırran / Hemān şad şevk ile cān atdı bağ-ı şah-ı me'vāya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 3). [fermān-ber-i ma'nā-yı emr-i irci'î ol-,]

ferş-i deri olmağa lāyık degil: deriyle döşenmeye lāyık olmamak.

Ferş-i deri olmağa lāyık degil / Atlas u şāl-ı kühen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 28). [ferş-i deri olmağa lāyık degil,]

ferş-i harīm-i vār: sevgilinin avlusunun zemini.

Ferş-i harīm-i yārin ta'zīmle öp gubārın / Zühhād-ı süm'a-kārın seccādesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 4). [ferş-i harīm-i yār,]

ferş-i zemīni ol-: zemin döşegi olmak.

Bir pâdişāh-ı dīn-i mübīndir ki pāyına / **Ferş-i zemīni** bāl ü per-i kudsiyān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 29). [ferş-i zemīni ol-,]

ferş-i zer-nigār: altın işlemeli döşeme.

'Azm-ı seyr etdikce ol sultān mā-evhā olur / Pîşgāhında per-i Cibrīl **ferş-i zer-nigār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 36). [ferş-i zer-nigār,]

ferve-i semmūr-ı şāhen-şāh-ı 'ālem: dünyanın padişahlar padişahının samur kürkü.

Şol ki düşümda melāmet hırka-i peşmīnesi / **Ferve-i semmūr-ı şāhen-şāh-ı 'ālemdir** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 2). [ferve-i semmūr-ı şāhen-şāh-ı 'ālem,]

fervād: bağırp çağırma. Yüksek sesle yardım istemek.

Halk-ı 'ālem bilmeyip ol çeşm-i āfet n'olduğun / Zihniyā **feryādımı** bî-hüde ta'yīb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 6). [feryādımı, -ım, -ı]

fervād: feryat, figân.

Nisbet olsa 'ārız-ı cānān ile **feryādıma** / Bāğ-ı bahş-i şevkde bülbul hacel güm-rāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 5). [feryādıma, -ım, -a]

Dād ü **feryād** ü emān Zihni degil 'ālem eder / Qahramānım görünür her nigehiñ bir şamşam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 7). [feryād,]

fervād ed(t)-: sızlanmak, yardım istemek.

Kime **feryād edeyim** şefkat-ı Hāk'dan gayrı / Kalmadı hāl-i diger-günıma yazık diyenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 6). [feryād ed(t)-,]

feryād edip ağla-: *yüksek sesle haykırıp ağlamak.*

Değil ra'd ü ma'ar dūr olduğıyçün hāk-pāyından / **Edip feryād ağlar** yaş döker nüh günbed-i mīnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 44). [*feryād edip ağla,*]

fervād ü āh: *feryat figan.*

Çille-nişîni oldı gönül tekye-i gāmîñ / **Feryād ü āha** rûz ü şebân kıldı ibtidār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 4). [*feryād ü āh,*]

feryād ü fiğân kop-: *birden yüksek sesle bağırıp çağırmak.*

O meh gitmiş gibi 'işretgeh-i bīgāneye zannım / Bu şeb rindāneler bezminde **feryād ü fiğân kopdı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 3). [*feryād ü fiğân kop-*,]

fervāda gel-: *feryat etmek.*

Cevriñ ne rûtbe kār kılıpdır bi-ihtiyār / **Fervāda geldi** hep dil ü cān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 5). [*fervāda gel-*,]

fervād-res: *feryat edenin imdadına yetişen, yardım eden (kimse).*

Halkdan ümīdvār olma şakın çekme ta'ab / Luṭf-u Hāk'dan özge yokdur bendeye **fervād-res** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 4). [*fervād-res,*]

ferzānelik et-: *satrançta vezir olmak. II bilgelik etmek, âlim olmak.*

Yine koydı piyāde ol şeh-i gül-ruḥ beni āhır / Bu naṭ' üzre niçe **ferzānelik etdim** at oynatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4). [*ferzānelik et-*,]

ferzend-i mükerrerem: *saygıdeğer, hürmete lâyık oğul (Hacı Mehmet oğlu Necip).*

Öyle bir ḥayr-ı ḥalef kim sebeb-i faḥr-i selef / Öyle **ferzend-i mükerrerem** ki bütün ḥalka ḥabīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 2). [*ferzend-i mükerrerem,*]

fes iklîmi: *fes diyarı. II sevgilinin başı.*

Çekip tûğ-ı vezāret kāküli ol ḥüsrev-i ḥüsnüñ / **Fes iklîminde** ḥükm-endāz bir serdār-ı ekremdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 2). [*fes iklîmi,*]

feşāhat: *kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme.*

Selef nazm uranı silk-i medihe kıldılar tanzīm / **Feşāhat** mebhāşinde dürr-i şāf-ı nazm-ı Saḥbān'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 9). [*feşāhat,*]

fetili al-: *yanmak.*

Dutup ihzār edip top gibi atdı Haleb'e / **Fetili aldı** nedāmet şereriyle o mehīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 34). [*fetili al-*,]

fetvā: *İslam hukuku ile ilgili bir sorunun dinî hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, şeyhülislam veya müftü tarafından verilebilen cevap.*

Heves-i fekk ile **fetvādan** o kāmil-menişīñ / Yediler bāğçe-i ifkde çok

meyve-i hām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 14). [fetvâdan, -dan]

fevz ü necât: kurtuluş ve selamet.

Şarf kıl rāhına cānā nefes-i rûz u şebi / İki ‘ālemde olur **fevz ü necâtîñ** sebebi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 6). [fevz ü necât,]

feyz: nîmet, bağış, ihsan, kerem.

Buldı kemāl-i pertevini şems-i ma‘rifet / **Feyz** cihāna neşr edeli şāh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 6). [feyz,]

Dil-i pür-derd-i a‘dāya şifā-bağş eyle **feyzîñle** / Maḥabbet birle aḥbāba vefā-bağş eyle feyzîñle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 6). [feyzîñle, -iñ, -le]

Dil-i pür-derd-i a‘dāya şifā-bağş eyle feyzîñle / Maḥabbet birle aḥbāba vefā-bağş eyle **feyzîñle** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 6). [feyzîñle, -iñ, -le]

Cihāna neş‘e vü şevk ü şafā-bağş eyle **feyzîñle** / Ḥumār-ı dehre cām-ı iktifā-bağş eyle feyzîñle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 7). [feyzîñle, -iñ, -le]

Cihāna neş‘e vü şevk ü şafā-bağş eyle feyzîñle / Ḥumār-ı dehre cām-ı iktifā-bağş eyle **feyzîñle** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 7). [feyzîñle, -iñ, -le]

feyz-i dem-i irşād: irşad yolunda bulunma anının feyzi.

Eder her dem sirāyet ‘āleme **feyz-i dem-i irşād** / Muheyyā üzredir dîvân-ı şāh-ı ‘ālem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 1). [feyz-i dem-i irşād,]

feyz-i Hakk: Allah'ın feyzi, İlahî feyiz ve bereket.

Baş eger dergehine ḥalk-ı cihān elbetde / **Feyz-i Hakk’ıñ** sebebi ḥazret-i Mevlānā’dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 4). [feyz-i Hakk,]

feyz-i himmet: lütfun bereketi, bolluğu.

Ḥazret-i Sultān Bahāü’-d-dīn şāh-ı Nakş-bend / Dem-be-dem te’sīr eder bātında feyz-i himmeti (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 8). [feyz-i himmet,]

feyz-i Hudā: Allah'ın ihsanı.

Edeli pīr-i maḥabbet baña pend-i nāfi‘ / Olmada **feyz-i Hudā** gönlüme her dem lāmi‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 6). [feyz-i Hudā,]

feyz-i ‘İsī-i Meryem: Hz. Meryem'in oğlu İsa'nın feyzi. (Hz. İsa'nın ölüleri diriltme mucizesine telmihte bulunulmuştur.).

Nüş-ı la‘liñ zinde eyler ‘āşık-ı dil-mürdeyi / Añā ne Loḳman ne **feyz-i ‘İsī-i Meryem** gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 3). [feyz-i ‘İsī-i Meryem,]

feyz-i kerāmāt: kerametlerin bereketi.

Ne ḥācet söylemek bir bir anıñ **feyz-i kerāmātın** / Eder ez-her-cihet bu matla‘-ı pākīze ispātın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 20). [feyz-i kerāmāt,]

feyz-i me‘āl: mananın feyzi.

Dergeh-i 'ālī-ceh-i pākine kıl 'arz-ı merām / Olasın **feyz-i me'ālī** ile mesrūr ü be-kām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 21). [feyz-i me'āl,]

feyz-i mehbi't-i nūr-ı tecellā: tecelli nurunun indiği yerin feyzi.

Harīm-hān-kāhı **feyz-i mehbi't-i nūr-ı tecellādır** / Tavāf-ı dergehi her kârdan 'uşşāka evlādır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 7). [feyz-i mehbi't-i nūr-ı tecellā,]

feyz-i reşād: Hak yolunda yürümenin ruha huzur veren tesiri.

Feyz-i reşādiyle ola zīb ü fer / Tā-bebed encümen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 42). [feyz-i reşād,]

feyz-i reşādet: doğru yolda gitmenin feyzi.

Eyleyip irşāda da'vet halkı bir haylî zamān / Oldı hep **feyz-i reşādetle** hālā'ık muğtenem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 25). [feyz-i reşādet,]

feyz-i şemīm-i himem-i vālā: yüksek çalışmaların güzel kokusunun bolluğu (emeklerinin karşılığını alma bağlamında).

Neşr edip **feyz-i şemīm-i himem-i vālāsın** / Eyledi şämme-i ehl-i Haleb'i 'anber-āgîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 21). [feyz-i şemīm-i himem-i vālā,]

fezā-yı gülsitān-ı 'Adn: cennetin gül bahçesinin genişliği.

Cüy-ı şevkuñla tarāvet buldı bāg-ı ihtirā' / Ey **fezā-yı gülsitān-ı 'Adn** ile ravzañ meşā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 2). [fezā-yı gülsitān-ı 'Adn,]

fezā-yı ye's: ümitsizliğin kendi içindeki uçsuz bucaksız âlemi.

Gubār-ı hāk-i rehiñ reh-nümā ki kılmazlar / **Fezā-yı ye'sde** hep kem-sürāğdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 4). [fezā-yı ye's,]

fiğān: ıstırapla bağırma, haykırma, feryat.

Māh-ı mātemdir **fiğānıñ** hıyre kılsun 'ālemi / Eylesin cūş u hurūş deryā gibi çeşmiñ nemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 1). [fiğānıñ, -ıñ]

Sūziş-i āh-ı şerer-bārıñla yansun nüh felek / Zelzele versin **fiğānıñ** tāk-ı 'arş-ı a'zama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 3). [fiğānıñ, -ıñ]

fiğān et-: ıstırapla bağırmak, feryat etmek.

Fiğān dest-i ecelden **etse** lāyık cümle-i dünyā / Eder bir şadmesiyle nice yüz biñ hāneyi ifnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 1). [fiğān et-,]

fiğān ü āh eyle-: feryat ve āh etmek.

Kül olur sūz-ı derūnından dil-i bülbul dahı / 'Aşk elinden **eylese** bir kez **fiğān ü āh** gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 2). [fiğān ü āh eylese,]

fiğān ü āh ol-: feryat ve āh olmak.

Cān u dilimde oldı tamām selb-i rāhatım / Kārım **fiğān ü āh olup** leyl ü hem nehār

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 6).
[fiğân ü âh ol-,]

fiğân ü âh-ı 'âlem-sûz: cihanı yakan âh ve feryat.

Fiğân ü âh-ı 'âlem-sûza başla ey dil-i maḥzûn / Zamân-ı mâtem-i şâh-ı şehîd-i Kerbelâ'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 14). [fiğân ü âh-ı 'âlem-sûz,]

fihris-i endûha vaz-: dert, keder fihrisine adı yazılmak.

Nüşa-i zevk ü şafâ içre bulunmam pek ba'id / **Fihris-i endûha yazmış** kâtib-i kudret beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 2). [fihris-i endûha yaz-,]

fikr: fikir, düşünce; hayal.

Zülf ü ruḥuñ **fikrini** 'aşık-ı nâ-çâra Hâk / Bâ'is-i ârâmi-i leyl ü nehâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 2). [fikrini, -i, -(n)i]

fikr: fikir, düşünce.

N'oldığın sır-ı maḥabbet şu kim idrâk etmez / 'Aqlına **fikrine** hem 'ilmine 'irfânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 5). [fikrine, -i, -(n)e]

fikr ed(t)-: hayal etmek, düşünmek.

Cünbüş ü şîvesini **fikr ederek** ol mâhîñ / Yatmayup şubḥa yetince oyalandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 2). [fikr ed(t)-,]

fikr eyle-: düşünmek, tefekkür etmek.

Mükâfât el verir mi ba'd-ez-în bir kerre **fikr eyle** / Güzeşte 'ömrüne tâ ḥaşre dek ḥayfây vâ-ḥayfâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 2). [fikr eyle-,]

fikr eyle-: düşünmek.

Kerbelâ deşindeki mazlûmları **fikr eyleyip** / Sen hemân ḥüsrân oku her dem Yezîd-i azleme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 2). [fikr eyle-,]

fikr ü ğam: düşünce ve keder.

'Amed-şüde bu ḥalkıñ **fikr ü ğamı** bî-câdır / Ne aşlı ne fer'i var hep bir kuru ğavġâdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13). [fikr ü ğam,]

fikret-i devrân: devrin düşüncesi.

Rûz-ı evvel rabt-ı himmet eylemişdir bir deme / **Fikret-i devrânı** kalb-i 'ârifân etmez qabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 3). [fikret-i devrân,]

fikret-i rûz u şeb: sürekli aklında olan, devamlı düşündüğü (kimse).

'Aklı küllîye erer Zihni şu tâlib heme ân / **Fikret-i rûz u şebi** ḥazret-i Mevlânâ'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 5). [fikret-i rûz u şeb,]

fikr-i dakîk-i bâzî-i satranc: satranç oyunu gibi fark edilmesi, anlaşılması büyük dikkat isteyen fikir, düşünce.

İcâb eyler insâna şad renc / **Fikr-i dakîk-i bâzî-i satranc** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 1). [fikr-i dakîk-i bâzî-i satranc,]

fıkr-i envār-ı cebîn: *alnın parlaklığının düşüncesi.*

Ey hayâl-i ruh-ı tâbendesi mısbâh-ı ferah / **Fıkr-i envār-ı cebîni** meh-i îzâh-ı ferah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 1). [fıkr-i envār-ı cebîn,]

fıkr-i evvân ü serây: *saray ve köşk düşüncesi.*

Fıkr-i evvân ü serây ancak esîr-i dehrdir / Ehl-i tecrîdiñ mekânı gûşe-i vîrân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 5). [fıkr-i evvân ü serây,]

fıkr-i hat: *ayva tüylerinin düşüncesi.*

Ağyâr-ı nâ-be-hencâr **fıkr-i hatı**yla oynar / Bi'llâh ol siyeh-kâr dil-sâdesi değildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 6). [fıkr-i hat,]

fıkr-i hatt-ı siyeh: *siyah ayva tüylerinin düşüncesi/hayali.*

Fıkr-i hatt-ı siyehiñ Zihni dilimde şanırm / Sipeh-i küfrdür ol kişver-i İslâm'a gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 7). [fıkr-i hatt-ı siyeh,]

fıkr-i kākül: *sevgilinin saçlarının düşüncesi.*

Geh hayâl-i hâlîñ ey meh gâh **fıkr-i kākülün** / Etdiler cem'iyetim şeb-hûn şeb-hûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 2). [fıkr-i kākül,]

fıkr-i kaş: *kaşın hayali.*

Ben şulh ederdim **fıkr-i kaşın** birle gönüm / Etdi hayâl-i dîdeleriñ hayli

kâr-zâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 4). [fıkr-i kaş,]

fıkr-i la'l: *(sevgilinin) dudağının düşüncesi, hayali.*

Fıkr-i la'liñ ile tıb-hâne-i hülyâda begim / Zağm-ı pür-hûn-ı dil-i hastaya merhem yaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 4). [fıkr-i la'l,]

fıkr-i ruh: *(sevgilinin) yanağının hayali.*

Küfr-i zülfün kor idi gûşe-i zulmetde beni / Olmasa **fıkr-i ruhuñ** şa'sa'a-i encümenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 4). [fıkr-i ruh,]

fıkr-i tulû'-ı mihr-i cemâl: *güzellik güneşinin doğuşunun hayali. (Güzellik güneşiyle kastedilen yüzü güneş gibi parlayan sevgilidir. Güzellik güneşinin doğması da güzel yüzlü sevgilinin gelmesidir.)*

Fıkr-i tulû'-ı mihr-i cemâliñle gözlerim / Tâ-be-şabâh revzene vü derde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 6). [fıkr-i tulû'-ı mihr-i cemâl,]

fi'l: *iş, eylem; davranış (Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi).*

Yezîd'iñ etdiği zulme Yahûdiler dahı söyler / Bu hâ'in **fi'lidir** âl-i Resûl'e nâ-sezâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 5). [fi'lidir, -i, -dir]

fi'l-hâl: *derhal, o anda, hemen şimdi.*

Söner âb-ı nedâmetle qaralır şermden **fi'l-hâl** / Olursa sūziş-i aşkımla bir kez imtiñân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 4). [fi'l-hâl,]

firār et-: kaçmak, bulunulan yerden süratle ayrılmak.

Etdik firār biz yed-i şayyād-ı dehrden /
Kāf-ı mahabbet üzre kurup āşiyānımız
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 4).
[firār et-,]

Dutdı sipāh-ı nefis beni mülk-i cāna dek /
Etdim firār dergeh-i gavşü'z-zamāna
dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124,
Beyit 1). [firār et-,]

Gösterip ser-hōş süsen nevk-i hançer nā-
gehān / Bāğdan h^vār ü has-ı gam **etdi**
havfından **firār** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 15). [firār et-,]

Zabı etdi mülk-i cān ü dilim nefis-i nā-
bekār / **Etdi** sipāh-ı zevk ü huzūr
cümleten **firār** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 5, Beyit 1). [firār et-,]

firār eyle-: kaçmak.

Dîde-i şeh-bāzdan kurtulamaz murğ-ı dil
/ Evc-i 'adem semtine tut ki **firār**
eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102,
Beyit 6). [firār eyle-,]

fırça: bir şeyin tozunu, kirini gidermekte
veya bir şeye boya, cila sürmekte
kullanılan, bir araya getirilerek
bağlanmış kıl vb.nden yapılan araç.

Şem'-i ikbālını ber-bād edecek **fırça** arar
/ K'ide zulmet-zede-i cūd-ı küdürāt-ı
hışām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 7). [fırça,]

fırkat: ayrılık, hicran.

Şekve besdir Zihni mu'tād-ı zamāne
böyledir / Gāh vuşlat gāh **fırkat** gösterür

aḥkām-ı 'īd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
41, Beyit 5). [fırkat,]

fırsat bul-: uygun, elverişli zaman
bulmak.

Rāh-ı tenhāda o hūnī buldı fırsat nā-
gehān / Çekdi darb etdi aña bir kaç silāh-
ı nā-revā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 18,
Beyit 7). [fırsat bul-,]

fırüz: iyi bahtlı, parlak, uğurlu.

'Ārız-ı yāri güle teşbih eder ḥalk-ı cihān
/ İşte bu reng ile pek **fırūzdur** ikbāl-i gül
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2).
[fırūzdur, -dur]

fısk: günah işleme, günahkârlık.

Rızā verdiñ o şāhın katline ey azlem-i
maḥlūk / Nedir bu zulm ü **fıskıñ** v'ey ne
bī-cā iddi'adır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 7). [fıskıñ, -ıñ]

fitensāzım: fitneler çıkaran sevgili.

Melāḥat mektebin teşrīf edince ol
fitensāzım / Eñ evvel Zihniyā meh-pāre-
i nāz ü 'itāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 104, Beyit 5). [fitensāzım,]

Fıtnat: Şeyhülislām Mehmed Esad
Efendi'nin kızı olan Fıtnat (ö.
1194/1780) kadın şairlerdendir.

Bulunmaz bāde-i zāhirde Zihnî neş'e-i
rāḥat / Olur encām-ı kārı derd-i ser meyh-
vāreniñ **Fıtnat** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 12). [Fıtnat,]

fitne: ikilik çıkarmak, kargaşa meydana
getirmek. (Sevgilinin gözlerinin fitneye
sebepl olması bağlamında.)

Her ne dem çeşm-i hün-efşânıma hâli görünür / Mülk-i endîşede bir **fitne** hayâli görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 1). [fitne,]

Dîde-i maḥmûrunun **fitneyi** tahrîkidir / Meykede içre eder halka-i mestân rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 2). [fitneyi, -(y)i]

Fitne çeşmiñ kim eder efsûn efsûn üstüne / Bir nighle cezb olur meftûn meftûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 1). [fitne,]

fitne: fitne fesat (ben/hat-fitne bağıntısı).

Haṭ leşkeriyle olmuş yek-reng hâl-i kâfir / Mülk-i melâḥat içre **fitne** hayâli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 2). [fitne,]

fitne: fitne fesat. (göz/kirpik/kaş-fitne bağıntısı.)

Yâver olmuş **fitnede** müjgân ü ebrû çeşmiñe / Kimde vardır tākāt-i nezzāre cādū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 1). [fitnede, -de]

fitne: fitne fesat. (sevgilinin bakışları-fitne bağıntısı.)

Oḡudur sihrde şākird gibi Hārūt'ı / O kadar kim nighi **fitnede** olmuş üstād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 7). [fitnede, -de]

fitne şal-: karıştırmak; fitne sokmak.

Zabṭ edip iḡlīm-i Rūm'ı hâl-i Hindûlarla sen / Mülk-i Çīn'e **fitne şaldıñ** çeşm-i âhûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 1). [fitne şal-,]

fitne-cū: fitne çıkarmak için fırsat arayan, fitneci (rakip).

Seniñdir ḡukm hep ver katl-i 'ām-ı 'āşıkıñ yek-ser / O bed-hū **fitne-cū** a'dāları i'dāmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2). [fitne-cū,]

fitne-cū pür-mekr ü āl: hile ve oyun dolu fitneler çıkaran (sevgili).

Bir tıfl-ı nev-res 'işve-dān bir nīm-nigh çeşm-i ḡazāl / Bir sāde-fes hūb-ı zamān bir **fitne-cū pür-mekr ü āl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 1). [fitne-cū pür-mekr ü āl,]

fitne-endāz ol-: fitne saçan olmak (fitneci göz bağlamında).

Fitne-endāz olmasa çeşm-i sūḡan-gūyuñ seniñ / Hâli olmazdı temāşādan meh-i rūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 1). [fitne-endāz ol-,]

fitne-endāzım: fitne saçan (sevgili).

Tıfl-ı nāzım cılve-sāzım **fitne-endāzım** benim / 'Ayn-ı rāzım 'işve-bāzım şīve-perdāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 1). [fitne-endāzım,]

fitne-i çeşm: gözün belası/fitnesi.

Fitne-i çeşmi dil ü cānıma bir ṭurfe belā / Kākül-i ḡam-be-ḡamı başıma bir ṭül-ı emel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 3). [fitne-i çeşm,]

fitne-i devrān: devrin, zamanın fitnesi.

Ġamze-i cellādına emr etse katl-i 'ām eder / **Fitne-i devrān** nigāh-ı çeşm-i ser-

hoşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 2). [fitne-i devrân,]

fitne-sâz-ı çeşmân: gözlerin fitne çıkarması.

Ne bu tîrvâr müjgân ne bu ebruvân-ı hûn-rîz / Ne bu **fitne-sâz-ı çeşmân** ne bu nîgeh-i fiten-hîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 1). [fitne-sâz-ı çeşmân,]

fukarâ: fakirler, yoksullar. II fakr hâli üzere olan derviş(ler).

Fukarâ devlet-i ikbâline etdikçe du‘â / El açup ‘arşda âmîn diye Cibrîl-i Emîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 48). [fukarâ,]

fukarâ: fakirler, yoksullar.

Sâye-endâz-ı livâ-yı Kilis olduğda henüz / **Fukarâ** bildi felekde ne imiş emn ü emân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 27). [fukarâ,]

Bîğarağ hâne-i dünyâda yok ehl-i ‘ibret / Kime etsin **fukarâ** ‘arz-ı niyâz ü hâcet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 10). [fukarâ,]

fukarâ ol-: zavallı, bîçâre olmak.

Hayli demdir **fukarâ olmuş** idi zulme karîn / Güşe-i ‘aczde kalmışlar idi zâr ü hazîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 1). [fukarâ ol-,]

fülân ibnü fülân: falan oğlu filan.

Teklîf edelim ehl-i harâbâtı hep / Da‘vetler olunca **fülân ibnü fülâna** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 8). [fülân ibnü fülân,]

fülfül: Hint coğrafyasından mahsul edilen bir tür baharat, karabiber. (Tanıkta sevgilinin yüzündeki bene atfen kullanılmıştır.)

Gâh alur ‘aqlım gehî gönüm yakar hâl-ı ruhuñ / Habbetü’s-sevdâ mıdır **fülfül** müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 4). [fülfül,]

Ruḥı gül nuṭkı bülbül lebleri mül ‘anberîn kâkûl / Siyâh-ı hâli **fülfül** haṭṭı sünbül zülfi ejdersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [fülfül,]

fülfül ü al-i gül-i pür-zîb ü fer: parlak ve süslü kırmızı gül ve karabiber. (Kırmızı gülün sevgilinin yanağına, karabiberin de sevgilinin benine benzetilmesi bağlamında.)

Ravza-i hüsninde açılmış be-feyz-i bād-ı ‘aşk / **Fülfül ü al-i gül-i pür-zîb ü ferdîr** hâl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 4). [fülfül ü al-i gül-i pür-zîb ü fer,]

fülfül-i hâl-i ruh: sevgilinin yanağında bulunan karabiber (gibi) benler.

Ter-dimâğ etdi beni sükker-i la‘liñ ammâ / **Fülfül-i hâl-i ruhuñ** yakdı derûn-ı dehenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 3). [fülfül-i hâl-i ruh,]

fülk: gemi, sandal (bir kişiyi bir mertebeye taşıyan vasıtalar, yardımcıları anlamında).

Nigâh-ı intizârım çalkanır bir **fülkdür** gūyâ / Sirişkim mevc-i tûfân-hîz bir deryâ-yı a‘zamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 4). [fülkdür, -dür]

fülk ü seren-i rûzgâr: *dünyanın gemisi ve direği/gönderi.*

Olmasa bād-ı himemi mu‘tedil / Ğarķ ola
fülk ü seren-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 26). [fülk ü seren-i rûzgâr,]

fünûn-ı nakş: *tasvir (resim) bilim dalı.*

Hať ü ruhsârınıñ taşvîrini ta‘lîmden soñra
/ **Fünûn-ı nakşdan** Bîhzâd’ı me‘zûn
eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 5). [fünûn-ı nakş,]

fürkat: *ayrılık.*

Kâfir rakîbî vuşlat ile koyma sevdiğim /
Üftâdegâñı **fürkat** ile koyma sevdiğim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 6).
[fürkat,]

fursat bul-: *herhangi bir şey için en uygun zamanı, imkânı bulmak.*

Hışn-ı dilime himmet-i pîrân ile Zihnî /
Furşat bulamaz leşker-i bî-dâd-ı
havâdiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27,
Beyit 7). [furşat bul,]

fursat mı bulur: *fırsat bulur mu? (Fırsat, olanak bulmaz bağlamında kullanılmıştır.)*

Dâmeniñ öpmege **furşat mı bulur**
a‘dâdan / Ebedî olsa da Zihnî ser-i
küyında muķîm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 148, Beyit 7). [furşat mı bulur,]

fursat ver-: *fırsat vermek.*

Etmez desem de şimdi eşer eylediklerîñ
/ **Furşat verirse** devr-i zamân söylerim

saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 2). [furşat ver-,]

fürûğ-ı ârız: *(sevgilinin) yanağının parlaklığı.*

Fürûğ-ı ârızından dūr kıldı çarķ ol
mâhiñ / Şeb-i firķatde bezm-i cân ü dil
deycürdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 4). [fürûğ-ı ârız,]

fürûğ-ı ‘ârız-ı dildâr: *gönül alan sevgilinin yanağının parlaklığı.*

Fürûğ-ı ‘ârız-ı dildâr oldu çünkü nâ-
peydâ / Bu çeşm-i giryemende mihr-i
‘âlem ‘ayn-ı zulmetdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 78, Beyit 3). [fürûğ-ı ‘ârız-ı dildâr,]

fürûğ-ı şefkat: *şefkat nuru.*

Bir tınâba sâha-i imkândan yokdur ittisâ‘
/ Dilden eylerken **fürûğ-ı şefkatîñ** ref‘-i
zulem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 13). [fürûğ-ı şefkat,]

fürûğ-ı şem‘: *mumun ışığı, parlaklığı.*

Küşe-i firķatde dâğ-ı sîneden yakdım
çerâğ / Nûr-ı meh-tâb ü **fürûğ-ı şem‘den**
kıldım ferâğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
113, Beyit 1). [fürûğ-ı şem‘,]

fürûzân ol-: *parlamak. II şairin şiirlerinin yükselip tanınması bağlamında.*

Fürûzân oldu Zihnî şem‘a-i iķbâl-ı
eş‘arım / Yanar âteşlere elbetde erbâb-ı
hased şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
203, Beyit 7). [fürûzân ol-,]

fürüzân ol-: parlamak (bahtın açık olması bağlamında).

Temâşâ eyle ber-vefk-i emel envâr-ı ruhsârın / Çerâğ-ı bahtıñ **oldı** pek **fürüzân** dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 2). [fürüzân ol-,]

fürüzân ol-: ışık vermek, aydınlatmak.

Olduğça fürüzân kanādîl-i minâre / Biz şem'-i muhhabbet yaqalım tekye-i cāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 5). [fürüzân ol-,]

fütâde: düşkün, biçare; âşık.

Ne hâcet pîç-tâb-ı kayd-ı zencîr eylemek cānâ / **Fütâde** hod-be-hod pā-beste-i pür-çîn-i perçemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 5). [fütâde,]

Fütühât: Muhyiddin İbnü'l Arabî'nin Fütûhatu'l-Mekkiyye fi Esrârî'l-Mahkiyye ve'l Mülkiyye adlı eseri.

Cümleden işte berî vaşfını işbâtında / Şeyh İbnü'l-Arabî yazdı **Fütühât'ında** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 12). [Fütühât'ında, -ı, -(n)da]

fużalâ: fazıllar; ahlak, ilim ve meziyet bakımından üstün, faziletli kimseler.

Luţf-ı bî-haddine mazhar edip Allâh-ı laţîf / Fazlına eyleye cümle **fużalâyı** vâşîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 3). [fużalâyı, -(y)ı]

füzün et-: arttırmak, çoğaltmak.

Etdi füzün şevki haţ-ı nev-demîdesi / Mânend-i zevk ü neşatı-i sebz-i nev-bahâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 3). [füzün et-,]

füzün eyle-: arttırmak, çoğaltmak.

Ezkârıñ ile zevk-i huzûr-ı dili artur / Evhâm-ı huţûrâtı **füzün eyleme** Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 3). [füzün eyle-,]

‘Âşıkım cevrin ne rütbe **eylese** cānân **füzün** / Şekve etmek iktizâ-yı tarz ü üslûbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 3). [füzün eyle-,]

füzün ol-: artmak, çoğalmak.

Nûr-ı siyah-perçemiñe nisbet eyledim / Andan **füzün oldı** sefid bahtı şāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 4). [füzün ol-,]

Lem'a-i bedr-i kemâlâtı **füzün olduğça** / Yaqa sûz-ı hâsed a'dâsını çün nâr-ı lehîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 4). [füzün ol-,]

füzünter: daha genç.

Gül-i nâzik-fidân serv-i revân cānân-ı sîm-gerdân / Ser-efrâz-ı cüvânân hûr ü ğılmândan **füzüntersiñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 5). [füzüntersiñ, -siñ]

füzün-ter: daha fazla.

Sade-rûluğdan **füzün-ter** verdi hüsne zîb ü fer / Kıldı tecdîd-i mahabbet ‘âşık-ı pür-zâra haţ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 2). [füzün-ter,]

füzün-ter ol-: daha fazla olmak.

Verdi ey Zihnî reh-i zevk-i mülâkâtı sele
/ Gün-be-gün **oldu füzün-ter** mâ-cerâ-yı
intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82,
Beyit 5). [füzün-ter ol-,]

G

ğabğab: çene altı, çene altındaki sarkık,
gıdık.

Ğabğabiñ nuql lebiñ eyledi mey Zihni o
meh / H^ıâhişim üzre bir icrâ-yı rûsûm
oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
17, Beyit 5). [ğabğabiñ, -iñ]

Zenah-ı sâfi nemekdân-ı simât-ı lezzet /
Lebi pür-ğand-ı şafâ **ğabğabı** tuffâh-ı
ferah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33,
Beyit 2). [ğabğabı, -ı]

Sîb-i İrem **ğabğabı** la'l-i Bedahşân lebi /
Dâ'imâ ser-hoş gibi atlas-reng had laîf
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 4).
[ğabğabı, -ı]

Nuql ihsân eder nâz ile çeşmin süzerek /
Gehi **ğabğab** gehi leb gâhice gerden gehi
rû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit
7). [ğabğab,]

ğabğab-ı vār: sevgilinin çene altı
(gerdan).

Ğabğab-ı yār gülşen ü İreme vermem
bi'llâh / Olsa rümmân-ı cinân bâkire
duhter memesi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 199, Beyit 2). [ğabğab-ı yār,]

ğaddār: zalim, acımasız, insafsız, hain.

Oldı deşt-i Kerbelâ'da mübtelâ-yı pür-
belâ / Çekdiler meydâna **ğaddârlar** o

şâh-ı efhamı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 8). [ğaddârlar, -lar]

gâh: bazen, zaman zaman.

Sâye-i sünbülde bir şeh-bâzdır şankim
yatar / Serpilip düşdükçe **gâh** zülf-i
semen-bü çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 189, Beyit 3). [gâh,]

**gâh cüvânân gâh ğazel-hvân rakş
ed(t)-:** ara sıra gençlerin ara sıra gazel
okuyanların dans etmesi (yeteneklerini
göstermeleri bağlamında).

Encümen-i 'işretiñ resm-i hitâmı budur /
Gâh cüvânân ede gâh ğazel-hvân rakş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 4).
[gâh cüvânân gâh ğazel-hvân rakş ed(t)-
,]

gâh gâh: vakit vakit, ara sıra, zaman
zaman. Cümlelerde "bazen öyle, bazen
böyle" anlamını sağlamak için
kullanılır.

Şekve besdir Zihni mu'tâd-ı zamâne
böyledir / **Gâh** vuşlat **gâh** fırkat gösterür
ahkâm-ı 'îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
41, Beyit 5). [gâh gâh,]

Gâh pervâneye **gâh** bülbüle beñzer
Zihnî / Gül mi âteş mi 'aceb 'arız-ı âl-ı
cânân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162,
Beyit 5). [gâh gâh,]

Gâh serdî-i tegâfûl **gâh** evşâf-ı rakîb /
Zihnî bî-tâb oldı bes peyveste kılma teb
tebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182,
Beyit 5). [gâh gâh,]

gâh geh: "bazen... bazen..." anlamına
gelen bağlaç.

Gāh sevād-ı āh **geh** zerdī-i rūy ü eşk-i al
/ Bir midir ifşā-yı rāzım üzre ğammāzım
benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158,
Beyit 4). [gāh geh,]

Gāh sevķ-i zühed edersin **geh** verirsin
şevķ-i mey / Olmuyor zāhid muvāfık
etdiĝin bir keb kebe (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 182, Beyit 3). [gāh geh,]

gāh gehi: “bazen ... bazen ..., kimi
zaman ... kimi zaman ...” anlamlarında
baĝlaç.

Gāh alur ‘aķlım **gehī** gönlüm yaķar hāl-
ı ruķuñ / Habbetü’s-sevdā mıdır fülful
müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 4). [gāh gehī,]

gāhi: bazen, zaman zaman.

Şoyunduñ **gāhi** dehrin varlıĝından terk-i
zevk etdin / Olup bir ac ü ‘uryān
ķalmaĝile tārik-i dünyā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 6). [gāhi,]

Gāhice sāde ğazel birle hevāyı toķunur /
Bu selāsetle zarīfāne Sezā’ī toķunur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit
12). [gāhice, -ce]

gāhice gehi: bazen ... ara sıra ...

Nuķl ihsān eder nāz ile çeşmin süzerek /
Gehi ğabĝab gehi leb **gāhice** gerden **gehi**
rū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit
7). [gāhice gehi,]

ĝalat: yakışksız, uygun olmayan.

‘Āşık-ı şıdk-āvere bezm-i raķībān **ĝalat** /
‘Ārif-i rūşen-dile şoĝbet-i nā-dān **ĝalat**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 1).
[ĝalat,]

‘Āşık-ı şıdk-āvere bezm-i raķībān **ĝalat** /
‘Ārif-i rūşen-dile şoĝbet-i nā-dān **ĝalat**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 1).
[ĝalat,]

Bārsız üftādeye seyr-i ğulistān ‘abeş /
Dil-bere dil-dādesiz sevdiĝi devrañ **ĝalat**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 2).
[ĝalat,]

Bendeye sultānsız tavr ü edā nā-becā /
Pādişehe bendesiz kevkebe vü şān **ĝalat**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 3).
[ĝalat,]

ĝalat: yanlış, hata.

Maķdem-i cānāneye şāh-reh-i vaşlda /
Bezl ü nişār etmeĝe bīm-i dil ü cān **ĝalat**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 4).
[ĝalat,]

Hāk-ı derin var iken çeşm-i ‘alīle şehā /
Ārzū etmek daĝı kühl-i şıfāhān **ĝalat**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 6).
[ĝalat,]

Mūy-ı ser oldu sefid Zihnî saña ba’d-ez-
in / Olmaĝa dil-beste-i perçem-i hūbān
ĝalat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109,
Beyit 7). [ĝalat,]

ĝalat et-: hata etmek, yanlış yapmak.

Yok yere beñzetdiler yār femin ĝonçeye
/ **Etdi** bu baĝş içre hep nūkte-şināsān
ĝalat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109,
Beyit 5). [ĝalat et-,]

ĝalib gel-: üstün gelmek, baskın çıķmak.

Cemī’-i ümmetin cürm ü ĝunāhı etse
cem’iyyet / Benim cürmüm yine **ĝalib**
gelir şad āh ü vā-veylā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 57). [ĝalib gel-,
]

ġalibā: öyle görünüyor ki, görünüşe göre, anlaşılan, zannediyorum ki.

Ġalibā seyr eylemiş mir'at-ı şâf-ı sîneñi / Tūṭī-i kudsī dahı hayrān ü lāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 6). [ġalibā,]

Çāk eder güller girībānın seherde bāġda / **Ġalibā** ruḥsāre-i cānānım anda yād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 3). [ġalibā,]

Gördi muṭrib **ġalibā** ol dil-ber-i ḥaṭṭ-āveri / Çār-gāhı eyliyor her demde hoş āvāze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 8). [ġalibā,]

Mā'il olduñ **ġalibā** bir nev-nihāl-i 'işveye / Uġraşursıñ kim bugünlerde leb-i cūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 6). [ġalibā,]

Yine bir zulm-i nev-icād kıldıñ **ġalibā** zālīm / Ser-i kūyuñda bir hengāme-i şāhım emān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 2). [ġalibā,]

Etmez işrāb-ı cefā gelmiş o tıflıñ **ġalibā** / Menba'-ı feyz-i vefādan şīr-i pāk-i dāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 3). [ġalibā,]

ġaltān ol-: yuvarlanmak.

Yed-i 'ulyāsına teslīmdir meydān-ı ġavṣiyyet / **Olur** çevgān-ı iclāliyle **ġaltān** gūy-ı kuṭbiyyet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 16). [ġaltān ol-,]

ġam: dertsiz, kaygısız.

'Āşık oldur ki ḥayāl-i yār ile hem-dem gerek / Mest-i cām-ı şevk olup her hālde

bī-ġam gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 1). [bī-ġam,]

Bir sākī-i ra'nānıñ luṭfiyla olup ḥurrem / 'İşret-kede-i dilde zevk eyleyip ol **bī-ġam** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 2). [bī-ġam,]

ġam: sevgiliden gelen acı, keder, ıstırap.

Ġamıñla çeşmi pūr-ḥūn ḳalbi maḥzūn Zihni-i meftūn / Anı ey cevri efzūn etmediñ memnūn n'eylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [ġamıñla, -ıñ, -la]

ġam: üzüntü, keder.

Ġamın sīnemde pūr-dāġı nümāyān eylemek ister / Ḥarīm-i 'aşka biñ şem'i fūrūzān eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 1). [ġamın, -ın]

Baña bīġānedir zevk ü şafā-yı meclis-i 'işret / Enīsım mūnisım şimdi **ġam** ü endūh ü miḥnetdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 2). [ġam,]

Bīm-i hicriñ ġitmez el verse vişālīñ añladım / Tā mü'ebbed oldı ḥarf-i cān ü dil müdġam **ġama** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 3). [ġama, -a]

Rūze-i hicrānını biñ **ġamla** ben çekdim yine / Ġayr ile ol meh neşāt-ı meclis-i 'İd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 5). [ġamla, -la]

Niçe nem görmeyen çeşmi bu ḥasret eyledi giryān / Niçe **ġam** görmeyen gönli bu ḥasret eyledi ġamġın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 16, Beyit 14). [ġam,]

ġam çek-: tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.

Zevk ede cāhil ü devrinde ki ‘ārif **çeke ğam** / Demine sā‘atine vaktine ezmānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3). [ğam çek-,]

ğam degil: ne çıkar, zararı yok, aldırma!

Ğam degil ejder-i zülf olsa helāhil-rîzān / Yār kim la‘l-i şeker-bārını tiryāk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 2). [ğam degil,]

Degil ğam kaṭ‘-ı h^vāhiş etmese aġyār la‘liñden / Meges ye’s-i ṭama‘ eyler mi hîç dükkān-ı kandīden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 5). [ğam degil,]

Mey ki ola kaṭresine **ğam degil** / Hırka vü tācım rehin-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 5). [ğam degil,]

ğam ğam: gam keder.

Muttaşıl ġayra bu luṭfuñ göricek havf ederim / Dil-i zārımda ola ḥaşre kadar med **ğam ğam** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 4). [ğam ğam,]

ğam gel-: gamın, kederin ortaya çıkması.

Gelmez derūn-ı Zihnî’ye **ğam** şām-ı ḥaşre dek / Nā-gāh o yār koynuna girsin ‘ale’ş-şabāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 5). [ğam gel-,]

ğam-āverlik: gam etme.

Merḥamet-sāz-ı dil-i ‘uṣṣāk idiñ evvel şehā / Şimdi bu zulm ü sitemgerlik **ğam-āverlik** nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 3). [ğam-āverlik,]

ğamgîn eyle-: dert sahibi etmek, üzmemek.

Niçe nem görmeyen çeşmi bu ḥasret eyledi giryān / Niçe ġam görmeyen gönli bu ḥasret **eyledi ġamgîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 14). [ğamgîn eyle-,]

ğam-ı evyām: devrin (zamanın) gamı.

‘İd erip dilden **ğam-ı evyāmı** teb‘İd eyledi / ‘Ālemi hep nā’il-i iḥsān-ı ümmîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 1). [ğam-ı evyām,]

ğam-ı firkat: ayrılık acısı, üzüntüsü.

Şefā-yı zevk-i nūş-ā-nūş-ı vuşlat yok mı ‘ālemde / **Ğam-ı firkat** efendim pek firāvān oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 5). [ğam-ı firkat,]

ğam-ı ġurbet: gurbet gamı.

Ben ġarībe olmasa zevk-i şafā-yı vuşlatıñ / Çekmezem bir dem **ğam-ı ġurbet** ḥarām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 4). [ğam-ı ġurbet,]

ğam-ı hicrān: ayrılık acısı, sevgiliden ayrı kalmanın verdiği üzüntü.

Mürde kıldı **ğam-ı hicrān** dil-i zindemizi / Yetişe dādımıza himmet-i ervāh-ı feraḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 3). [ğam-ı hicrān,]

ġayra etsem ilticā çok mı **ğam-ı hicrāndan** / H^vār ü ḥasdan eyler istimdād ey Zihnî ġarīk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 7). [ğam-ı hicrān,]

İmtidād üzre giderse **ğam-ı hicrân** böyle
/ El yurum āhiri ben zindeg-i cānımdan
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 5*).
[*ğam-ı hicrân,]*

Ben elimle **ğam-ı hicrânına** düşdüm
yāriñ / Bu muşîbet baña Zihnî pek işâbet
oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 5*). [*ğam-ı hicrân,]*

ğam-ı hicrân-ı yâr: sevgiliden ayrı
olmanın verdiği üzüntü, keder.

Maḥabbetle **ğam-ı hicrân-ı yāri**
çekmedir erlik / Eder vuşlatda herkes
Zihniyâ mihr ü vefâdan hâz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 5*). [*ğam-ı hicrân-ı yâr,]*

ğamla geçir-: (hayatını) dert ve keder ile
geçirtmek.

Tıfıldan **ğamla geçirdiñ** ‘ömrümi bu
vaḳte dek / Verdiñ az çok herkese dil-
h’âhı üzre bir dilek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 2*). [*ğamla geçir-,]*

ğammâz: laf taşıyan, fitne çıkaran
(kimse).

Gâh sevâd-ı âh geh zerdî-i rûy ü eşk-i al
/ Bir midir ifşâ-yı râzım üzre **ğammâzım**
benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 4*). [*ğammâzım, -ım]*

ğamze: sevgilinin süzgün yan bakışı.

Derûn-ı Zihnî'ye **ğamzeñden** özge şey
giremez / Ki şîr-i nerre-i ‘aşka yatağdır
cânâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 5*). [*ğamzeñden, -ñden]*

Ğamzeñ şunarsa tîg-i cefâ dest-i nâziña
/ La‘l-i lebiñ de bûsesini hûn-behâ verir

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 2*).
[*ğamzeñ, -ñ]*

Hûn-ı ‘âşıkdan maḥabbet sâhası olmaz
tehî / Tîg ber-kef **ğamzeler** her dem kıtâl
üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 3*). [*ğamzeler, -ler]*

Harâm et ğayra sen bûs-ı lebiñ ey
ğamzesi hûn-rîz / Saña ‘âşıklarıñ çokdan
berü kanın helâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4*). [*ğamzesi, - (s)i]*

Müje tîr **ğamze** şemşîr turre-i ḥam-der-
ḥamı zencîr / ‘Aceb bir şîr-gîr-i bî-naẓîr
şâh-ı dil-âversiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 3*). [*ğamze,]*

ğamze-i cādū-vı dost: sevgilinin büyücü
yan bakışı.

Lebleri yâkûtdur la‘l aña mebhûtdur /
Sîhrde Hârût’dur **ğamze-i cādū-yı dost**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 3*). [*ğamze-i cādū-yı dost,]*

ğamze-i cāzū: büyüğü, sihirli yan bakış.

Zihniyâ ol **ğamze-i cāzūya** dil olmuş esîr
/ Açma mebhâş fenn-i sihr ü fitne-i
Hârût’dan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 5*). [*ğamze-i cāzū,]*

ğamze-i cellād: (sevgilinin) acımasız,
cellada benzeyen öldürücü yan bakışı.

Ğamze-i cellādına emr etse katl-i ‘ām
eder / Fitne-i devrân nigâh-ı çeşm-i ser-
hoşındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 2*). [*ğamze-i cellād,]*

Çeşmi şâyed nigeḥ-i rahm ede
efğânımıza / Lîk ol **ğamze-i cellādına**
şefkat gelmez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 3*). [*ğamze-i cellād,]*

Katlime **ğamze-i cellādīña** emr etme neden / Saña ne fâ'ide vardır bir avuç kanımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 6*). [*ğamze-i cellād,]*

ğamze-i hūn-h^vār: kan dökücü gamze.

Ey ki müjgānı hadeng-i pür-dil-i rezm-i ezel / **Ğamze-i hūn-h^vāresi** cellād-ı meydān-ı ecel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 1*). [*ğamze-i hūn-h^vār,]*

ğaraż: gaye, maksat, amaç.

Muşhaf-ı hattıñdan ancak sırr-ı ma' nādır **ğaraż** / İştıyāk-ı dil ne elfāz ne elkābındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 3*). [*ğaraż,]*

Ğaraż bu güft-gūy-ı zevk ü şevk-engizden Zihnî / O tıfl-ı nāziki ders-i maḥabbetde tevağguldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 5*). [*ğaraż,]*

ğāretger-i imān: İmānın yağmacısı. (Sevgilinin siyah saçları için kullanılmıştır.)

'Āşıkān envār-ı imānın niçe zabt eylesin / Küfr-i zülfi-yār kim **ğāretger-i imān** olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 2*). [*ğāretger-i imān,]*

ğarīb il [K]: gurbet el. (Şairin bu ifadeyi Kilis için kullandığı düşünülmektedir. Çermik'te doğan Zihni'nin çocukluğu ve eğitim hayatı Kilis'te geçmiştir. Ayrıca edebi şahsiyeti de yine bu şehirde şekillenmiştir.)

Ben ki oldum bu **ğarīb ilde** seniñ meftūnuñ / Çıkdı dilden hele zevk-i vaṭanım iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 3*). [*ğarīb il,]*

ğarībe: kimsesiz, düşkün, zavallı, biçare; âşık.

Ben **ğarībe** olmasa zevk-i şafā-yı vuşlatıñ / Çekmezem bir dem ğam-ı gurbet ḥarām olsun baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 4*). [*ğarībe,]*

ğarīk: gark olmuş, dalmış, batmış. II dertle, üzüntüyle dolmuş (kişi).

Gayra etsem ilticā çok mı ğam-ı hicrāndan / H^vār ü ḥasdan eyler istimdād ey Zihnî **ğarīk** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 7*). [*ğarīk,]*

ğarīk-i hizlān et-: çaresizliğe boğulmak.

Etme **ğarīk-i hizlān** gezdirme deşt-i hırmān / Emriñdedir kemā-kān baḥr u ber-i şefā'at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 5*). [*ğarīk-i hizlān et-,]*

ğarīk-ı lücce-i tahkīk: hakikatin engin denizine dalmış olan.

Refīk-i rāh-ı tevfiḳ ser-ṭarīk-i ḥazret-i Şiddīk / **Ğarīk-ı lücce-i tahkīk** şadīk-i silk-i şiddīkīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 2*). [*ğarīk-ı lücce-i tahkīk,]*

ğarīk-i mevc-i tūfān ol-: tufan dalgasında boğulmuş olmak.

Dirīğ etme meded ey Nūḥ-ı vakt keşt-i ihsānıñ / Yeter Zihnî **ğarīk-i mevc-i tūfān oldı** besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 9*). [*ğarīk-i mevc-i tūfān ol-,]*

ğarīk-i nār ol-: ateş denizine batmak, ateş denizinde boğulmak.

Senden ancak sāhil-i fevz ü kerem der-
kār olur / Yā Resūl'allāh kuluñ Nābī
ġarīk-i nār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 22). [ġarīk-i nār ol-,]

ġark ed(t)-: ilim ile doldurmak.

Cihānı bir dem içre **ġark eder** envār-ı
'irfāna / Telātüm eyledikçe mevc-ber-
mevc kuzüm-i irşād (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 37, Beyit 4). [ġark ed(t)-,
]

Zāt-ı pāki baħr-ı envār-ı reşād-ı feyzdir /
Ġark eder ol baħrden aqtāb-ı irşād ü
medār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 34). [ġark ed(t)-,]

ġark ol-: batmak.

Olmasa bād-ı himemi mu'tedil / **Ġark
ola** fülk ü seren-i rüzgār (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 26). [ġark ol-,]

ġark ol-: boğulmak, batmak (hüzün,
keder içine gömülmek bağlamında).

Yıkılır çarh-ı berīn zelzele-i āhım ile /
Ġark olur rūy-ı zemīn eşk-i
firāvānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 164, Beyit 3). [ġark ol-,]

ġarka-i dervāce-i hayret: hayret
denizinde batmış. (Şair, doğal bir olay
olan güneşin ve ayın batışını, onların
sevgiliye duydukları arzudan
kaynaklandığını belirterek hüsn-i talil
yapmıştır.)

İştıyāk-ı nūr-ı dīdārīñ ile hürşid ü meh /
Ġarka-i dervāce-i hayret degildir yā
nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79,
Beyit 4). [ġarka-i dervāce-i hayret,]

ġark-ı hayret eyle-: hayrete düşürmek.

Zevk ü şevk-i 'arızıñ ey sākī-i pūr-şīve-
kār / **Ġark-ı hayret eyledi** āyīne-i cām-ı
müli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205,
Beyit 6). [ġark-ı hayret eyle-,]

ġaşb-ı emvāl ü cerā'im: suçları güç
kullanarak önlemek ve malları ele
geçirmek.

Hetk-i nāmūs-ı ahālī ile hem katl-i nüfūs
/ **Ġaşb-ı emvāl ü cerā'im** idi ef'ālī
hemīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 32). [ġaşb-ı emvāl ü cerā'im,]

ġavta-h'ārīñ çeşmi: dalgıcın gözü. II
şair.

Her sūhanda nükte-i ma'nāya dikkat eyle
kim / **Ġavta-h'ārīñ çeşmi** baħrıñ dürr-i
nā-yābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 44, Beyit 7). [ġavta-h'ārīñ çeşmi,
]

gavvāş-ı deryā-yı hikem: hikmet
denizine dalmış olan.

Şulb-i pākinden bu yıl **gavvāş-ı deryā-yı
hikem** / Eyledi ihdā aña bir dürr-i bī mişl
ü nazīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13,
Beyit 5). [gavvāş-ı deryā-yı hikem,]

ġayb: akıl ve duyular yoluyla hakkında
bilgi edinilemeyen varlık alanı.

Gerden-i şāfını būs eyledigim dem kem
kem / **Ġaybdan** geldi bir āvāz-ı feraħ-zā
em em (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150,
Beyit 1). [ġaybdan, -dan]

ġāvet: çok fazla, oldukça, son derece.

Bir āfet pür-nezāket hoş kıyāfet
yāsemīn-kāmet / Meh-i burc-ı leṭāfet
dehre **ġāyet** nūr-güstersiñ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 127, Beyit 4). [ġāyet,]

Zihnî o şāh-ı mülk-i nāz etmez der-i
ihsānı bāz / Olmuş aña arz-ı niyāz **ġāyet**
muḥāl-ender-muḥāl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 9). [ġāyet,]

Vaqt-i nūş-ı la'ide **ġāyet** gerek resm-i
edeb / Ka'bede ta'zīm-i bî-had lâzım âb-
ı zemzeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
183, Beyit 4). [ġāyet,]

ġayr: başkası, başkaları; rakip.

Harām et **ġayra** sen būs-ı lebiñ ey
ġamzesi hūn-rîz / Saña 'aşıklariñ çokdan
berü kanın helāl etmiş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4). [ġayra, -a]

Muttaşıl **ġayra** bu luṭfuñ göricek havf
ederim / Dil-i zārımda ola haşre kadar
med ġam ġam (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 150, Beyit 4). [ġayra,]

Ġayr ile dest-be-dest zevk-i temāşāya
gider / Nazar etmez baña ol māh geçer
yanımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
164, Beyit 4). [ġayr,]

Ġayr ile verdikçe ol ġonca dehānım fem
feme / Çok mı dönse cūşış-i seyl-ābe-i
giryem yeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
183, Beyit 1). [ġayr,]

Rūze-i hicrānını biñ ġamla ben çekdim
yine / **Ġayr** ile ol meh neşāt-ı meclis-i 'îd
eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197,
Beyit 5). [ġayr,]

ġayr: başka bir kimse, başkası.

Sensiz ey meh meclis-i 'işret harām
olsun baña / Cān ü dilden **ġayr** ile ülfet

harām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 3, Beyit 1). [ġayr,]

Zihniyā her ne kadar mücrim isen **ġayra**
kıyās / Bende-i pîr-i keremkār ki derler o
biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93,
Beyit 7). [ġayra, -a]

Ġayra etsem ilticā çok mı ġam-ı
hicrāndan / H^vār ü hasdan eyler istimdād
ey Zihnî ġarīk (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 117, Beyit 7). [ġayra, -a]

ġayr: başkası, başkaları. II Hz.
Muhammed'den (s.a.v.) başka kimseler.

Cürm-i dīgerdir ümîd-i himmet etmek
ġayrdan / Sensin ancak melce-i erbāb-ı
cürm-i bî-şümār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 47). [ġayrdan, -dan]

ġayret: çaba, azim.

Ġayyūr senge **ġayretiñ** eyler mi bir nefes
/ Da'vāgerān-ı şirket mülkünde pāydār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 14).
[ġayretiñ, -iñ]

Rif'at-ı kadrini bir ehl-i kemāliñ görse /
Anı pest etmege **ġayretle** eder tām
kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 3). [ġayretle, -le]

ġayret: kıskançlık.

Ġayret komaz lisānımı dem-beste lāl
edem / Ermez elim ki dergehiñe 'arz-ı
hāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5,
Beyit 2). [ġayret,]

ġayret ile: çabalayarak.

Nām-ı habîş-i Şimr-i denī gelse yādıma /
Her mū tenimde **ġayret ile** bir sinān olur

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 24).
[ğayret ile,]

ğayret-i 'aşk-: aşk yolunda gayret eyleme, çaba sarfetme.

Nüş-ı la'liñ verme bes ağıyāra inşāf eyle kim / **Ğayret-i 'aşkıñla** Zihnî oldı bīmār-ı firāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 5). [ğayret-i 'aşk,]

ğayrı: artık, bundan başka.

Ben **ğayrı** hisāb üstüme kesdirmezim ammā / Naqđine-i vaşlıñ bilürüm cān bedelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 3). [ğayrı,]

ğayrı: başkası, başka kimse.

Maqşad ki ilticādır **ğayriye** nā-revādır / Hep ilticā sañadır ey dāver-i şefā'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3). [ğayriye, -(y)e]

ğayrı: başka.

Pür olsun vādî-i şahrālar icrā-yı şirişkiñle / Ki **ğayrı** mā-cerāya beñzemez bir mā-cerādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16). [ğayrı,]

ğayrı: -den başka, -nin dışında.

Gidip cisminden āsār-ı 'anāşır / Görünmez oldı **ğayrı** üstühvāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 8). [ğayrı,]

ğayrı: yabancı, bildik olmayan.

Merdān-ı Hudā rāhına hāk-i kademeynim / **Ğayrı** degilim aña bu esrārıña 'aynım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 2). [ğayrı,]

ğayr-ı halk: diğer insanlar.

Etmediñ bir dem beni mesrūr **ğayr-ı halk** tek / Yetmedim bir maṭlaba devriñde çok çekdim emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1). [ğayr-ı halk,]

ğayr-i hüsn-i bî-misāl: eşsiz güzelliğinden başka.

Ğayr-i hüsn-i bî-misālın vaşf edersem bir daḥı / Maḥlaş-ı Zihnî ile şöhret ḥarām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 5). [ğayr-i hüsn-i bî-misāl,]

ğayrı şey: başka şey.

Etme teklîf-i tecemmül hāne-ber-düş-ı dile / Gelmez esbāb-ı şafādan **ğayrı şey** hūş-ı dile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 6). [ğayrı şey,]

ğayr-ı ta'alluk: ilişiği, ilgisi olmayan.

Bend olup zülfüne bir dil-ber-i 'ālî-nazarıñ / Yetişür **ğayr-ı ta'allukda** uzatma ipi kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 3). [ğayr-ı ta'alluk,]

ğayyūr: çok gayretli, çok çalışkan. ("Ğayūr" kelimesi vezin gereği "ğayyūr" şeklinde okunmuştur.).

Ğayyūr senge gayretiñ eyler mi bir nefes / Da'vāgerān-ı şirket mülkünde pāydār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 14). [ğayyūr,]

ğazab: hiddet, kızgınlık, kızma, öfke.

Luṭf u **ğazab** oldu be-her-hâlde / Tâbi‘-i ḥükm-i nigeḥ-i Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 4). [ğazab,]

Nigâh-ı rahmda etmez kuşûr âgyâra / Hemân ki Zihni’ye çeşmiñ **ğazabla** tîg çeker (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 5). [ğazabla, -la]

ğazab ol-: öfkeli olmak, öfkelenmek.

Nîk ü bedde açdırmadılar perde-i ḥüsnuñ / Bu vechile âgyâra **ğazab olsa** ne mâni‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 6). [ğazab ol-,]

ğazel: beyit sayısı 5-10 arasında değişen, ilk beytinin dizeleri birbiriyle, sonraki beyitlerinin ikinci dizeleri birinci beyitle uyaklı, konusu genellikle aşk olan divan edebiyatı nazım biçimi.

Okeyup vaşında ol çeşm-i ğazālñ bir **ğazel** / Zihniyâ erbâb-ı bezmi başka hâl etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 5). [ğazel,]

Aḥvâlimi her ikide bir şorma ne ḥâcet / Ey Zihni sözi diñle oku bu **ğazelim** kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7). [ğazel,]

O bütüñ çeşm-i ğazālın göricek ey Zihnî / Zevk ü şevk ile dile geldi yazıldı bu **ğazel** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 5). [ğazel,]

Zihniyâ ‘âkif ü dānâ ile hem-tab‘ olalı / Gevher-i nazmı ile zîbver oldu **ğazelim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 5). [ğazelim, -im]

ğazel-i ḥüsn-beyân: güzel, etkili anlatımlı gazel.

Zihniyâ bu **ğazel-i ḥüsn-beyânım** görse / Rûḥ-ı Ḥassân daḥı şî‘rime taḥsîn kıılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 5). [ğazel-i ḥüsn-beyân,]

geç-: terk etmek, bırakmak.

Ebced-i ‘aşk okuyup ced ile ebden **geçdim** / Vermezem ḥâtıra-i nefis ile ḳalbe taḥlîc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 3). [geçdim, -di, -m]

Ḥaḳḳ’a tefvîz-i umûr ile sebebeden **geçdim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 13). [geçdim, -di, -m]

geç-: (zaman, vakit için) geçmek.

Yitirmez atlas-ı çarḥı **geçer** ammâ şeb ü rûz / Hedef-i ta‘ne-i zühḥâd ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 4). [geçer, -er]

Geçse bu nâzik ‘ömr niyâz üzre mâh ü sâl / Etmez tûlû‘ Zihnî o meh-pâre-i vişâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 11). [geçse, -se]

geç-: bir yerden başka bir yere gitmek.

Hâl ü ḥattıñ seyr edenler ḥıttâ-i Şâm’ı **geçip** / Gıtdiler dîvānevārî mülk-i Hindistân’a dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 4). [geçip, -ip]

geç-: vazgeçmek.

Nice yüz dönmek olur ‘arîz-ı cānānımdan / Hîç mümkün mi **geçem** şu‘le-i imānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 1). [geçem, -em]

Hemân bir rûh-ı pâki kaldı ancak / Anı da verdi Hakk'a **geçdi** andan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 9). [geçdi, -di]

Müstakbel ü mâziden **geç** olma anı vâşif / Demdir ki bunu söyler ahvâle olan vâkıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 5). [geç-,]

Zevk-i âlâma yetip 'ayş u tarabdan **geçdim** / Rızık için dâ'ie-i rûz ile şebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 1). [geçdim, -di, -m]

Zevk-i âlâma yetip 'ayş u tarabdan geçdim / Rızık için dâ'ie-i rûz ile şebden **geçdim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 1). [geçdim, -di, -m]

Duhter-i zerle yeter 'ağd ü nikâh ü tezvîc / Zevk-i tecrîd bulup bint-i 'inebden **geçdim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 5). [geçdim, -di, -m]

Hubb-ı mâl ü veled ü cem'-i zehebden **geçdim** / İbn-i vaktim reh-i âbâ vü nesebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 2). [geçdim, -di, -m]

Mâ-şaşal da'vâ-i işbât-ı hasebden **geçdim** / Raşıyım her ne ki lutf etdi Hudâ-yı vâsi' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 8). [geçdim, -di, -m]

Kısmet-i naḥnû kâsemnâya olaldan kâni' / İstirâhat edip esbâb-ı talebden **geçdim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 10). [geçdim, -di, -m]

geç-: (görünüş veya huy bakımından) soyundan gelen bir kimsenin özelliğini taşımak.

Hubb-ı mâl ü veled ü cem'-i zehebden geçdim / İbn-i vaktim reh-i âbâ vü nesebden **geçdim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 2). [geçdim, -di, -m]

gece: güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman.

Ḥ'âr-ı gülzâr-ı felekden o da âzürde imiş / **Gece** ağlatdı beni nâle vü feryâd-ı şabâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 4). [gece,]

Vâdi-i sevdâ-yı zülfünde tekâpûlar baña / Ehl-i zevkuñ **gece** seyr-i mâh-tâbindan lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 3). [gece,]

gedâ: dilenci, fakir II. Allah'ın tecellisini elde etme yolunda dilencilik yapan kişi.

Bir alây rind-i mey-âşâm **gedâyız** n'edelim / Daḥil-i bezm-i kibâr olmağa kıabil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 4). [gedâyız,]

gedâ-: dilenci, fakir. II düşkün ve yardıma muhtaç âşık.

Kıldı yek lokma-i vaşlın bu **gedâyı** dilsîr / Ḥ'ân-ı iḥsânîña Allâh vere biñ berekât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 3). [gedâyı, -(y)ı]

gedâ: fakir.

Vefâ kılmaz ne bâı ü ne **gedâya** çarḥ-ı nâ-hem-vâr / Şaḳın dil-beste olma ḥubb-ı-câh ü mâl-ı dünyâya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 6). [gedâyı, -(y)a]

gedâyân: dilenciler; fakirler.

'Arz-ı ḥâline gücenmek ne imiş bendeleriñ / Kerem-i şâhdır elbetde **gedâyâna** melâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 3). [gedâyâna,]

gedā-yı hırka-i şad-pāre-pūş ol-: paramparça olmuş hırka (giysi) giyen dilenci olmak.

Şimdi **oldum** bir **gedā-yı hırka-i şad-pāre-pūş** / Hep telef oldu reh-i ‘aşkıñda varım şorma hīç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 4). [gedā-yı hırka-i şad-pāre-pūş ol-,]

gedā-yı kemter: değersiz kul (Kilisli Zihnî kastedilerek).

Mürşidā sultān-ı feyz-i sermedā nūr-ı Hudā / Etme kapıñdan cüdā ‘āciz **gedā-yı kemterem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 41). [gedā-yı kemter,]

geh gāh: bazen ... bazen ..., kimi zaman ... kimi zaman...

Bendeniñ şarf-ı ‘ubūdiyeti lāzım yoksa / **Geh** cemālî o şehiñ **gāh** celālî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5). [geh gāh,]

Geh hayāl-i hālîñ ey meh **gāh** fikr-i kākülün / Etdiler cem‘iyyetim şeb-hūn şeb-hūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 2). [geh gāh,]

geh gāhî: bazen ... bazen ...

Geh cefā-yı hicr ile **gāhî** neşāt-ı vaşl ile / Giryeden olmak ne mümkündür ki çeşmānım hālāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 4). [geh gāhî,]

gehî: “bazen, arada bir, kimi zaman” anlamlarında bir bağlaç.

İltifāt et nūş-ı meyden soñra nakl-i ğabğaba / Zevk-ı tām olsun **gehî** sākî yanaşdır leb lebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 1). [gehî,]

geh-i bāzār-ı cihān: Dünya pazarının vakti.

Eden ber-düş var mı bir libās-ı kām göñlünce / **Geh-i bāzār-ı cihānda** olur bir demde biñ ezyāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 4). [geh-i bāzār-ı cihān,]

gehî geh: bazen ... bazen de ...

Gehî talṭif-i ülfet **geh** nigāh-ı pūr-ğazab-ālūd / ‘Aceb ta‘lîmî kimdendir bu tarz-ı meşrebiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 2). [gehî geh,]

Gehî gerdān-ı şāfın yād edip **geh** la‘l-i şîrînin / Tenāvül etmek içün tıfl-ı dil-şîre şeker katdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 3). [gehî geh,]

gehî gehî: bazen ... bazen ... kimi vakit ... kimi vakit ...

Nukl ihsān eder nāz ile çeşmin süzerek / **Gehî** ğabğab **gehi** leb gāhice gerden **gehi** rû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 7). [gehi gehi,]

Gehî cehl ile kıldıñ iddi‘ā-yı şadr-ı tedrîsi / **Gehî** bî-sa‘y da‘vā-yı meşîḥat eylediñ bî-cā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 4). [gehî,]

Gehî Saḥbān’ı taklîd eylediñ ‘arz-ı feşāḥatle / **Gehî** şî‘r ile etdiñ Şā‘ib-i Rûm’um deyü da‘vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 5). [gehî gehî,]

gel-: ulaşmak, değmek.

Kākülün küfrine bir kimse ki îmān etmez / Dil-i târîkine envār-ı hidāyet **gelmez** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 4). [gelmez, -mez]

gel-: buyurmak, uğramak, varmak.

Sünbül-i bâğ-ı melâhatdır o pek nâzıktır / Etme **gel** turre-i cānānemi ber-bād sabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 2). [gel,]

Tutduñ ise ihmālîmi ger katl-ı ‘adūda / **Gel** hañçer-i ruḥṣatla gönülden keselim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 6). [gel,]

Cemālin ‘arz eder ol māh-tābān dîdeler rûşen / **Gelir** bezme yine şem‘-i şebistān dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 1). [gelir, -ir]

Bāde nûş etmiyelim ikimiziñ gayrısıyle / **Gel** yeminler içelim ḥūn-ı Ḥüseyn ü Ḥasan’a (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 3). [gel,]

Ṭākat mı gelir rûze-i māh-ı ramazāna / Maḥfice **geliñ** cān atalım gizli mekāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 1). [geliñ, -iñ]

gel-: (bir maksatla) bir yere uğramak, ziyaret etmek.

Yār **gele** gül güle bâğa düşe gulgüle / ‘Arşa verir zelzele na‘re-i yā-hū-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5). [gele, -e]

gel-: ulaşmak, erişmek, varmak.

Piçiş-i turreler indikçe haṭ üzere gūyā / Çîn‘den kâfile-i nāfedir ol Şām’a **gelir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2). [gelir, -ir]

Şarāb-ı âteşin içmiş **gelir** o tıfl-ı sūz-efgen / Yine olmuş iki ruḥsāresi şu‘le-feşān âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 2). [gelir, -ir]

‘Abeş şanma rakībe etdiğim ta‘zîmi ey Zihnî / Ṭavāf-ı ḥāk-i kūy-ı ḥazret-i cānāneden **gelmiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 5). [gelmiş, -miş]

Bir ‘Acem-zāde püser semt-i Hicāziden **gelip** / Şehr-i ḥüsnüñ ‘Irāk üzre eder Şirāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 3). [gelip, -ip]

Zevk-i vuşlat **gelse** de ey Zihnî olmaz ber-ķarār / Derd-i firķat hem-demim ü yār-ı kādīmımdır benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 7). [gelse, -se]

Renc ü miḥnet derd-i firķat āh-ı ḥasret dāğ-ı dil / Hep **gelip** birbirini tebrīk ü tes‘îd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 6). [gelip, -ip]

Ḥüsrev-i ḥüsn o dildāra denir şām ü seher / **Gele** semtinden anıñ kūs-ı vefā demdemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 3). [gele, -e]

Gelip bir hātîf-i qudsî dedi târîhin ey Zihnî / Muḥarremde Muḥarrem oldu maḥrem ķurb-ı bālāya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 14, Beyit 7). [gelip, -ip]

gel-: duyulmak, hissedilmek.

Gülşen-i ‘aşkı bahārımdan **gelir** bûy-ı şarāb / Bülbül-i mestim ki zārımdan gelir bûy-ı şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 1). [gelir, -ir]

Gülşen-i ‘aşkı bahārımdan gelir bûy-ı şarāb / Bülbül-i mestim ki zārımdan **gelir** bûy-ı şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 1). [gelir, -ir]

Ḥāk-i rindānım gubārımdan **gelir** bûy-ı şarāb / Ṭurfe Mañşūr‘um ki dārımdan gelir bûy-ı şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 2). [gelir, -ir]

Ḥāk-i rindānım ğubārımdan gelir bûy-ı şarāb / Ṭurfe Mañşūr'um ki dārımdan **gelir** bûy-ı şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 2*). [*gelir, -ir*]

Naḥl-i tâkem berg ü bârumdan **gelir** bûy-ı şarāb / Āteş-i cevriñ ser-â-pâ sūznāk etse beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 3*). [*gelir, -ir*]

Ārzū-yı la'l-i mey-ġunuñ helāk etse beni / Tā-ebed ḥāk-i mezārımdan **gelir** bûy-ı şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 5*). [*gelir, -ir*]

Ṭūr-ı 'aşkım kühsārımdan **gelir** bûy-ı şarāb / 'Aşk rüsvā-yı zamāne sū-be-sū kılsa beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 8*). [*gelir, -ir*]

Ḥaşre dek eşk-i nedāmet şüst ü şū kılsa beni / Tevbe-i pür-inkisārımdan **gelir** bûy-ı şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 10*). [*gelir, -ir*]

Ḥāme-i 'anber-nişārımdan **gelir** bûy-ı şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 13*). [*gelir, -ir*]

gel-: belirlemek, ortaya çıkmak.

Etme teklîf-i tecemmül ḥāne-ber-düş-ı dile / **Gelmez** esbāb-ı şafādan ġayrı şey ḥüş-ı dile (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 6*). [*gelmez, -mez*]

gel-: yansımak.

Çerāġa nūr-ı şöhrat sūziş-i pervāneden **gelmiş** / Bilinmez 'andelîbe yanmadan pervā neden **gelmiş** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 1*). [*gelmiş, -miş*]

gel-: görünmek, sanılmak.

Mücerreddir libās-ı fâhrdan şol rütbe ġönlüm kim / Baña zîbā **gelir** dîbā vü atlasdan nemed şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 3*). [*gelir, -ir*]

gel-: getirilmek, gönderilmek. II hediye olarak verilmek.

Geldi şen kıldı yine meclisim o kebg-ḥırām / Ruḳabā ḥānesi vîrāne-i büm oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 2*). [*geldi, -di*]

Geldi tamām-ı ye's 'atāyā-yı dehrden / Zihnî ümîd-i luṭf erenlerde kaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 7*). [*geldi, -di*]

gel-: doğmak, dünyaya gelmek.

Gelmedi şānisi aḳṭābda bu şevket ile / Ḥaḳ anı şāh-ı velā kıldı tamāmiyyet ile (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 14*). [*gelmedi, -me, -di*]

gel-: bir kimseden bir davranışını, alışkanlığını terk etmesini istemek için emir anlamında kullanılmıştır.

Gel 'azîzim bu sözi eyle ḳabûl olma 'anîd / Yūsuf-ı dehr eder bend-i Züleyhā-yı ümîd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 7*). [*gel,]*

gel-: (bir şey veya kimse) konuşana göre uzak bir yerden daha yakın bir yere doğru yol almak, bir mesāfe katedip uzak bir yerden daha yakın bir yere varmak.

Elinde tîġ-i ġamze çeşmi dönmüş tās-ı pür-ḥūna / O ḥūnî-meşrebim ser-ḥōş olup mey-ḥāneden **gelmiş** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 4*). [*gelmiş, -miş*]

Aman kim etmesin üftādegānı Zihniyā
pā-māl / **Gelir** o nev-süvār-ı esb-i istiğnā
dumān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
191, Beyit 5). [gelir, -ir]

gel-: (bir hal bir kimseye) hâkim olmak;
(iyi durumlar için) kaplamak, olumlu
etkisini göstermek, (kötü durumlar için)
âriz olmak anlamını taşır.

Cāhile mesned-i ikbāl ile ‘izzet **gelmez** /
‘Ārife baht-ı nigūnsār ile zillet **gelmez**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1).
[gelmez, -mez]

Cāhile mesned-i ikbāl ile ‘izzet **gelmez** /
‘Ārife baht-ı nigūnsār ile zillet **gelmez**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1).
[gelmez, -mez]

Çeşmi şāyed nigeḥ-i rahm ede
efgānımıza / Lîk ol ġamze-i cellādına
şefkat **gelmez** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 89, Beyit 3). [gelmez, -mez]

Kılsa nefrîn aña ednā ile a’lā-yı cihān /
‘Aşkdan Zihni-i dîvāneye nefret **gelmez**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 5).
[gelmez, -mez]

Gelmez neşāt her dü cihān çeşm-i ‘āşıkā
/ Rûz-ı mu‘āyedeñle vişālîñ şebi gibi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 2).
[gelmez, -mez]

gel-: gelmek, ortaya çıkmak, peyda
olmak.

Va‘dini koydı zamān-ı ḥaṭına nûş-ı lebiñ
/ Ehl-i zevkîñ bilür ol ‘işreti aḥşama **gelir**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 3).
[gelir, -ir]

Ey şeh-i mülket-i nāz her ne kadar cevri
etseñ / Dehen-i ‘āşıkîña ḥarf-i şikāyet
gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89,
Beyit 2). [gelmez, -mez]

Geldi menkûṭ ile bir tārîḥ-i zibā Zihniyā
/ Toğdı ihsānen Muḥammed Nûri Beg
mānend-i nûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a
6, Beyit 7). [geldi, -di]

Geldi bir cevher-i tārîḥ-i müzeyyen
Zihnî / Rûḥ-ı Şālîḥ Ağa’ya şaḥn-ı cinān
oldı maḳām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a
20, Beyit 5). [geldi, -di]

gel-: doğmak, hâsıl olmak.

Ne meyden ne edā-yı nağme-i rengīn-i
muṭribden / Bu neş’e meclise ol dîde-i
mestāneden **gelmiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 103, Beyit 2). [gelmiş, -miş]

gel-: kötü bir durumla karşı karşıya
kalmak.

Ḥayāl-i ḥāl-i fülful etme dām-ı zulfüne
düşme / ‘Uḳûbetler ser-i naḥṣîre hırş-ı
dāneden **gelmiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 103, Beyit 3). [gelmiş, -miş]

gel: "gel, hadi" anlamında temenni veya
emir bildiren söz.

Bezm-i gülzāra **gel** ey sākī ayağ üzre
yürüt / Mey-i gül-gün ile leb-rîz olarak
bûlbûleler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
50, Beyit 2). [gel,]

Gel ey Mışr-ı melāḥāt dāveri Yūsuf-
cemālim gel / Revān oldı gözümden Nîl-
āsā eşk-i alım gel (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 135, Beyit 1). [gel,]

Gel ey Mışr-ı melāḥāt dāveri Yūsuf-
cemālim **gel** / Revān oldı gözümden Nîl-
āsā eşk-i alım gel (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 135, Beyit 1). [gel,]

Gel ey Mışr-ı melāḥāt dāveri Yūsuf-
cemālim gel / Revān oldı gözümden Nîl-

āsā eşk-i alım **gel** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 1*). [gel,]

Bir ahkâr mürıyım vādî-i 'aşkıñ pây-māl etme / Mürüvvet kıl Süleymân-şevket-i taht-ı vişâlim **gel** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 2*). [gel,]

Yazık nâzik bedensiñ alma âh-ı 'aşık-ı nālân / **Gel** ey bağ-ı melâhat içre ter-tâze nihâlim **gel** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 3*). [gel,]

Yazık nâzik bedensiñ alma âh-ı 'aşık-ı nālân / **Gel** ey bağ-ı melâhat içre ter-tâze nihâlim **gel** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 3*). [gel,]

Helâk etdi beni Zihnî gibi bîmâri-i firkat / Meded cân ü tenimde kalmadı tâb ü mecâlim **gel** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 5*). [gel,]

Gel ey ceş-i şafâ imdâd kıl bir sâ'at akdemce / Sipâh-ı gam ile pîrâmenim maşşûrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 2*). [gel,]

gel-: (içinde bulunulan hâlden) vazgeçip başka tarafa yönelmek.

Qabûl et üns ü ülfet yüz dönüp şahrâ-yı vahşetden / Girîzân olma lûtf et ba'd-ez-în çeşm-i gazâlım **gel** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 4*). [gel,]

gel-: uğramak, değmek.

Fıkr-i hatt-ı siyehiñ Zihni dilimde şanırim / Sipeh-i küfrdür ol kişver-i İslâm'a **gelir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 7*). [gelir, -ir]

gel-: getirilmek.

Haç degil defter-i hicrân ü vişâlidir hep / Ki hisâbâtını rû'yet için aklâma **gelir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6*). [gelir, -ir]

gel-: gelmek. II (ses) duymak.

Gerden-i şafını bûs eyledigim dem kem kem / Gaybdan **geldi** bir âvâz-ı feraḥ-zâ em em (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 1*). [geldi, -di]

gel-: gelmek, ortaya çıkmak, belirtmek.

O şehiñ şanma **gelir** hatt-ı siyâhı ruḥuna / 'Arabistân'dan eder Rûm'a sipâhî taḳdîm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 2*). [gelir, -ir]

Pertev-i lûtfı kılur anda ref'-i zulümât / Dem-i feyziyle cemâdâta **gelir** bil cezebât (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 19*). [gelir, -ir]

gel-: belli bir zamana ulaşmak.

Zâ'il oldu cümleden ḥâlince âşâr-ı keder / **Geldi** ancak derdimi bu 'îd tecdîd eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 4*). [geldi, -di]

gel-: (uyku için) gelmek; uyuma isteğinin ortaya çıkması.

Meclis-i rindân olur maḥrûm-ı zevk-i nîm-şeb / **Gelmesin** aḥşâmdan ey mâh uyḥu çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 2*). [gelmesin, -me, -sin]

gel-: (güç bakımından) ermek, yetmek.

Tâkat mı **gelir** rûze-i mâh-ı ramazâna / Maḥfice geliñ cân atalım gizli mekâna

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 1).
[gelir, -ir]

gel-: (bir maksatla) bir yere gelmek.

Kilis'iñ **geldi** bir âlây alıcı kuşlarına /
Pençe-i terbiyetin şaldı mişâl-i şâhîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 30). [geldi, -di]

gel-: (dua zamanı) başlamak.

Yeter ey Zihni yeter **geldi** du'â hengâmı /
Hüsn-i evşafını mümkün mi ede hâme
tamâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 33). [geldi, -di]

gel-: (yardım etmek maksadıyla) bir yere uğramak, gelmek.

Yâver oldu ceyş-i haţ **geldi** sipâh-ı hâliñe /
Mülk-i hüsnünde cânâ korkarum ifsâd
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 2). [geldi, -di]

gel-: getirilmek, gönderilmek.

Haţ degil şafha-i ruhsâr-ı dil-ârâma gelir /
Vaşla dâ'ir dil-i fırkat-zedeye nâme
gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 1). [gelir,]

Şanma haţ geldi zamân geçdi deyü
mâtem için / Şâhid-i hüsne yeni biçme
siyeh câme **gelir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 5). [gelir,]

Geldi bu sene nâme-i nev-haţ-ı 'izârı /
Mehcûr dile müjde-i vuşlat var içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 2). [geldi, -di]

gel-: gelmek. II çıkmak, belirtmek.

(Yüzdeki ayva tüylerinin çıkması, belirtmesi bağlamında.)

Haţ degil şafha-i ruhsâr-ı dil-ârâma **gelir** /
Vaşla dâ'ir dil-i fırkat-zedeye nâme
gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 1). [gelir,]

gel-: (sıvılar için) çıkıp akmak. II ortaya çıkmak.

Etmez işrâb-ı cefâ **gelmiş** o tıflıñ gâlibâ /
Menba'-ı feyz-i vefâdan şîr-i pâk-i
dâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 3). [gelmiş,]

genç iken: gençken.

Cenâb-ı Cân-polad-zâde Muharrem Beg
felek-pâye / Dirîgâ **genç iken** i'zâm kıldı
mülk-i 'uqbâya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 1). [genç iken,]

Cümleden Dervîş Beg'ün ferzendi bu
'Osmân Beg'e / **Genç iken** hûn-ı ecel
şundi becây-ı mey aña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 4). [genç iken,]

genc-i Hak: Allah'ın hazinesi.

Olsa **genc-i Hak'da** zâtından mükerrem
bir metâ' / Hubb-ı zâtıñla ezel Hak
'âleme kıldı nazar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 18). [genc-i Hak,]

genc-i zer-i şefâ'at: şefaatin altın hazinesi.

İhsânıña dem-â-dem muhtâcdır dü 'âlem
/ Ey destine müselleme **genc-i zer-i şefâ'at**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 6). [genc-i zer-i şefâ'at,]

gencîne: hazine. II sığınak.

Çarha **gencîne** degil dā'ire-i devlet-i şeyh / 'Arifān cān ile teslīm edip 'izz ü cāhūn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 3). [gencîne,]

gencîne-i hüsn: *güzellik hazinesi.*

Hurûc eyler dem-â-dem zîr-i fesden halka-ber-halka / Meger **gencîne-i hüsn** üzre zülfûn hufte ejderdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 2). [gencîne-i hüsn,]

gencîne-i rāz-ı Hudā: *Allah'ın sır hazinesi. (Bâtın ilmi kastedilmiştir.)*

Sendedir **gencîne-i rāz-ı Hudā** esrār-ı Hāk / Oldı bu tahkîkde ednā vü a'lā müttefik (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 11). [gencîne-i rāz-ı Hudā,]

gencîne-i vaşl: *kavuşma hazinesi.*

Kilîdin bulmadım esmā-yı teşhîr ile ve'l-hāşıl / 'Aceb **gencîne-i vaşlūn** ne ism ile muṭalsamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 3). [gencîne-i vaşl,]

gencler bul-: *hazinelere bulmak; hazinelere sahip olmak.*

Rāhat olmaz **gencler bulsa** muḥibb-i māl ü cāh / Zevk-i 'ālem devriñ ancak rind-i mey-nūşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 4). [gencler bul,]

ger: *"eğer, şâyet" anlamlarında edat.*

Görmesem **ger** bezm-i pür-envār-ı dîdārîñ seniñ / Kaşr-ı 'Adn ü ravza-i cennet ḥarām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 3). [ger,]

Kaşdı tel kırmak anıñ şanma berāy-ı tezyîn / Tarasa turre-i iḳbālîmi **ger** şāne-i çarḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 4). [ger,]

Baḥş-ı vaşl-ı kām eder bir şaḥşa **ger** eyyām-ı 'îd / Geldi hicr-i yār ile kıldı beni nā-kām-ı 'îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 1). [ger,]

Daḥı vaşla ey ruḥ-ı al olunur ise **ger** ihmāl / Felegi yaḫar be-her-hāl ah ü zār-ı âteş-engîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 2). [ger,]

Tutduñ ise ihmālîmi **ger** katl-ı 'adūda / Gel ḫançer-i ruḫşatla göñülden keselim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 6). [ger,]

Dü 'ālem berzaḥından **ger** necāt isterseñ ey Zihnî / Meded-ḥ'āh ol 'azîzān-ı tarîḳ-i Nakş-bendî'den (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 7). [ger,]

Verirdim naḳd-i cānım müjdeye **ger** dense ey Zihnî / Kî bezm-i yārdan bîḡāneler hep dūrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7). [ger,]

Bu zātîñ **ger** kemāl-i naẓm ü neşrin bilmiş olsaydı / Olurdı rûḥ-ı Şahbān bezm-i 'uḳbāda şenā-ḥvānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 10). [ger,]

Gevher-i zî-kıymete tebdîl eder bî-irtiyāb / **Ger** tokunsa bir siyeh senge nigāh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 5). [ger,]

Ve **ger** ruḫşat bulaydı ol dem engüşt-i şerîfînden / Olurdı nehr-i Kevşer tāmü'ebbed 'āleme icrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 47). [ger,]

Yahşi nigāh kılmaz iseñ bu ḫaḳîre **ger** / Maḫşer gününde ḫālî yamān pek yamān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 39). [ger,]

Ger zühür eylese bir ‘ālim-i ser-ḥayl-i
ḥavāş / Getürür başına biñ mağlaṭa-i
ta‘n-ı ‘avām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 5). [ger,]

Be-‘ālem kîst **ger** mî-güyi egnün kûṭb-ı
feyz-âşâr / Ser-efrâz-ı kâler şâh Ser-
mest mürşid-i āgâh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 10). [ger,]

İntikâm olur ise etdigim ‘işyânıma **ger** /
Güler aḥvâl-i perîşânıma ehl-i maḥşer
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit
13). [ger,]

gerci: gerçi, doğrusu, aslında.

Gerçi ey meh ‘aşîka ‘arz-ı cemāl etdiñ bu
şeb / Sen de taḥşîl-i rızâ-yı zü’l-celāl
etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
15, Beyit 1). [gerçi,]

Gerçi ‘ayn-ı merdüm ü nûr-ı başardır ḥâl
ü ruh / Bâ‘iş-i dâğ-ı dil ü ḥûn-ı cigerdir
ḥâl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35,
Beyit 1). [gerçi,]

Bir gül-fidân-ı ‘işve kaddiñ gibi
bulunmaz / **Gerçi** riyâz-ı ḥüsnüñ çok
nev-nihâli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 47, Beyit 3). [gerçi,]

Gerçi biz ehl-i kemâle göre kâmil degiliz
/ Bî-ḥired şüfî-i ḥod-bîn gibi câhil degiliz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 1).
[gerçi,]

Ketm-i ḥak etmede lâyıḳ degil ey Zihnî
ḥazer / **Gerçi** rāḥat görünür söylemeden
dinlemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
199, Beyit 5). [gerçi,]

Başka lezzet baḥş eder cānā nemekdân-ı
zenaḥ / **Gerçi** ḥālîñdür simât-ı bezm-i
ḥüsnüñ fülfuli (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 205, Beyit 4). [gerçi,]

Etsem ricâ-yı bûy-ı vefâ bâğ-ı luṭfdan /
Kesmem ümîdi **gerçi** şehâ bâğ-ı luṭfdan
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 4).
[gerçi,]

gerçi kim: her ne kadar.

Ḥüsn-i yâre **gerçi kim** revnaḳ-fezâdır
sâde fes / Başıma bir ṭurfe püsküllü
belâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 97, Beyit 1). [gerçi kim,]

Gerçi kim ḥaḳḳ-ı ‘azîzinde itâle etdiler /
Bir taḳım ḥod-bîn ü bî-mağz ü sefîḥ ü
müttehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 37). [gerçi kim,]

Gerçi kim ḥâzır degil zâhirde zât-ı
devleti / Ter-dimâğ eyler cihânı bûy-ı
rûḥâniyyeti (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 1, Beyit 9). [gerçi kim,]

Gerçi kim çok bendeler ṭutmuş mübârek
dâmeniñ / Zihnî-i bî-çâre de ‘abd-ı
kemîneñdir seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 3, Beyit 14). [gerçi kim,]

gerdân: boyun.

Ṭoladı erḳam-ı hicrânını **gerdânımıza** /
Ḥam-be-ḥam çîn-be-çîn ṭurre vü kâkül
yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178,
Beyit 3). [gerdânımıza, -ımız, -a]

gerdân: boyun (sevgilinin boynu).

Bir yana ser-püşun eger ḥalkı bütün
ḥayrân eder / Perçemleri ṭop ṭop iner
gerdâna sünbüller mişâl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5). [gerdâna, -
a]

gerdân-ı bevâz: (sevgilinin) beyaz
gerdanı.

Deycür-ı şeb-i zülfdan olmuş ki
nümâyân / **Gerdân-ı beyâzîñ** şafağ-ı
mihr-i celîdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
61, Beyit 4). [gerdân-ı beyâz,]

gerdân-ı nûr-efşân: ıfık, parlaklık
saçan gerdan.

Çaldılar şemşîr-i kîn **gerdân-ı nûr-
efşânına** / Bûsegâh-ı kudsiyân iken
mübârek mağdemi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 10). [gerdân-ı nûr-efşân,
]

gerdân-ı şâf: sevgilinin temiz, duru
gerdanı.

Gehî gerdân-ı şâfın yâd edip geh la'l-i
şîrinin / Tenâvül etmek içün tıfl-ı dil-şîre
şeker katdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
151, Beyit 3). [gerdân-ı şâf,]

gerden: (sevgilinin) boynu, gerdanı.

Nice şîrâne-dili bir mûya bend eyler hele
/ **Gerdeninde** kâküli pür pîç ü tâb olsun
da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66,
Beyit 5). [gerdeninde, -in, -de]

Gerdeninde Leyli-i zülfün temâşâ
eyleyen / 'Aklı kalmaz kıl kadar
Mecnûn-ı ser-gerdân olur (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 72, Beyit 3). [gerdeninde,
-in, -de]

Nuql ihsân eder nâz ile çeşmin süzerek /
Gehi gâbgab gehi leb gâhice **gerden** gehi
rû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit
7). [gerden,]

Fağrıdır **gerdenine** cümle-i ehlu'llâhîñ /
Kâdem-i meymenet-endühte-i 'izzet-i
şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,
Beyit 5). [gerdenine, -i, -(n)e]

gerden: boyun (âşığın boynu).

Şaldı refât-ı kadîñ cânıma çün zelzeleler
/ Bağladı turreleriñ **gerdenime** silsileler
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 1).
[gerdenime, -im, -e]

gerden-beste-i tavk-ı tevekkül:
tevekkül halkasına boyun
vermiş/bağlamış.

Dilim her dem ki **gerden-beste-i tavk-ı
tevekküldür** / Esîr-i künc-i çile-hâne-i
şabr ü tağammüldür (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 46, Beyit 1). [gerden-
beste-i tavk-ı tevekkül,]

gerden-i pāk: saf, temiz gerdan. II Hz.
Hüseyn'in (a.s.) gerdanı.

Ne nûr olduğunu bilmez midîñ ol **gerden-
i pākîñ** / Mübârek bûsegâh-ı pâdişâh-ı
enbiyâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 8). [gerden-i pāk,]

gerden-i pāk-ı Hüseyn-i efhama: yüce
Hz. Hüseyn'in (a.s.) temiz gerdanı.

V'ey nice zâlim imiş merdûd imiş ol
bed-liqâ / Çaldı hançer **gerden-i pāk-ı
Hüseyn-i efhama** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 10). [gerden-i pāk-ı
Hüseyn-i efhama,]

gerden-i şâf: temiz, saf gerdan.

Kurş-ı meh-tâbdan efzûn ü mücellâ
kılmış / **Gerden-i şâfîñı** meşşâta-i sîmîn-
kef-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
118, Beyit 2). [gerden-i şâf,]

gerden-i şâfını bûs eyle-: temiz, saf
gerdanından öpmek.

Gerden-i şafını būs eyledigim dem kem kem / Ğaybdan geldi bir āvāz-ı feraḥ-zā em em (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 1*). [*gerden-i şafını būs eyle-,*]

gerden-i sīmīn: gümüş renkli, beyaz gerdan.

O mehiñ **gerden-i sīmīnine** meyl eyleyeli / Āh temkīn-i dilim gıtdi misāl-i sīm-āb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 3*). [*gerden-i sīmīnine,*]

gerd-i āhı ol-: āhın dumanı olmak.

Bir ḳad-i nāzik-ḥırāmıñ **gerd-i āhı olmuşum** / Rūzgār bilür benüm cāy-ı ḳarārım şorma hīḫ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 2*). [*gerd-i āhı ol-,*]

gerd-i cefā-yı ğaraż-ı müfterīyān: iftiracıların kinlerinin eziyet tozu.

Ser-be-ser **gerd-i cefā-yı ğaraż-ı müfterīyān** / Çerḥ tedbīrini tutmuş idi çün ebr-i zālām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 15*). [*gerd-i cefā-yı ğaraż-ı müfterīyān,*]

gerd-i pāy-ı tūsen-i şevk: arzuya baş kaldıran kimsenin ayağının tozu.

Gerd-i pāy-ı tūsen-i şevkıñla rūşen-çeşm kı / Ḥāksār etme be-ḥakk-ı Ḥaydar-ı Dūldül-süvār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 54*). [*gerd-i pāy-ı tūsen-i şevk,*]

gerd-i rāh-ı devlet: devlet yolunun tozu.

Evc-i bālāya per-efşandır Hümā-yı himmetiñ / Kuḥl-i çeşm-i ‘ārifandır **gerd-i rāh-ı devletiñ** (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 8). [*gerd-i rāh-ı devlet,*]

gerd-i rāh: yolunun tozu.

Şāh-ı ‘ālemdir ‘Alī Mūsā Rızā / **Gerd-i rāhıdır** dü çeşme tūtiyā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 17*). [*gerd-i rāh,*]

gerd-i reh: yolunun tozu (gözlere sürme olan ayak tozu bağlamında).

Çeşm-i ‘alīl-i eşk-feşānımdan etme dūr / **Gerd-i rehiñ** ki sürme-i ‘ayn-ı ‘ayān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 38*). [*gerd-i reh,*]

gerd-i remīm: çürümüş, bozulmuş toprak.

Çeşm-i bīmārıñ bu derd ile helāk etse beni / Sürme-i çeşm-i felek **gerd-i remīmimdir** benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 2*). [*gerd-i remīm,*]

gerek: lazım, gerekli.

Bezm-i rinde öyle bir sākī-i nāzik-ter **gerek** / Meşreb-i pūr-şīvesi şahbā-yı nābından lezīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 4*). [*gerek,*]

Görme lāyık ḳadrini bilmez raḳīb-i dīv-ḥūy / Cennet-i vaşlıñ temāşā etmege ādem **gerek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 4*). [*gerek,*]

Men‘ olunmaz dāḥil-i bezm-i vişālīñdan lebiñ / Ḥāci-i Beytū’l-Ḥarām’a nūş içün zemzem **gerek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 5*). [*gerek,*]

Öyle bir hem-rāza ibrāz eyle kim derd-i diliñ / Senden artık ehl-i hāle Zihni ol maḥrem **gerek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7). [gerek,]

gerek: “gerek ... gerek/gerekse ...” bağlacı. “Hem” gibi başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünülüğünü anlatır; hem de.

Ferāmūş etmesin dilden beni sulṭānım ey Zihnî / Qabūlümdür celāl etmiş **gerek** ‘arz-ı cemāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 7). [gerek,]

gerek: “olmalı” anlamında kullanılan bir söz.

‘Āşık oldur ki ḥayāl-i yār ile hem-dem **gerek** / Mest-i cām-ı şevk olup her hālde bî-ḡam gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 1). [gerek,]

‘Āşık oldur ki ḥayāl-i yār ile hem-dem gerek / Mest-i cām-ı şevk olup her hālde bî-ḡam **gerek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 1). [gerek,]

Leşker-i ḥubbü’s-sivāyı qahr için bu ‘arşada / Kuvvet-i bāzū-yı zühd-i zāde-i Edhem **gerek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 2). [gerek,]

Kemāl-i ma‘rifet zātında insānıñ **gerek** yoksa / Saña icāb-ı irş etmez kemālāt-ı Ḥucendî’den (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 2). [gerek,]

Vaqt-i nūş-ı la‘lde ḡāyet **gerek** resm-i edeb / Ka‘bede ta‘zīm-i bî-ḥad lāzım āb-ı zemzeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 4). [gerek,]

Gerek a‘zāda ahālīde bütün eşrārıñ / Eyledi cümlesinin ḥaḳḳ-ı cezāsın tebyīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 28). [gerek,]

gerek: gerek. (Beyitte “ne... ne” bağlacıyla birlikte kullanılarak “gerek yok” anlamında kullanılmıştır.)

Āh ü nāle ḥūn-ı dil besdir berāy-ı zevk-ı ‘ayş / ‘Āşık ne çeng ü nāhīd ü ne cām-ı Cem **gerek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 6). [gerek,]

germ: hararetli, sıcak; aşk, ayrılık, hasret, azap, hiddet, öfke vb. duyguların yakıcı etkisi.

Süz-ı şevk-i la‘l-i yāḳūtı yāḳar cān ü dili / **Germle** bakdıḳca reng-i āteş-i seyyāleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 2). [germle, -le]

germ: sıcak. II samimi, içten.

O meh-rūyuñ tıyup **germ** iltifātın bezm-i ‘āşıkda / Yakıldı nār-ı reşk ile raḳībān dīdeler rūşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3). [germ,]

germ-i-i şevk: arzusun sıcaklığı. II şiddetli arzu.

O āteş-pāreniñ **germ-i-i şevki** eyleyip te‘şir / Dutuşdı cism ü cānım Zihni her yan dīdeler rūşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 5). [germ-i-i şevk,]

germ-iltifat et-: sıcak, gönül alacak şekilde davranmak.

Etme raḳīb-i dūna yeter **germ-iltifat** / Serd-i fiḡān-ı āhı yamān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 6). [germ-iltifat et-,]

germiyyet: sıcaklık, hararet. II coşkunluk, ateşlilik.

Taḥassür olmasaydı i'tibār-ı vuşlat olmazdı / Miyân-ı 'aşık ü cānānede **germiyyet** olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 1). [germiyyet,]

geşt ed(t)-: dolaşmak.

Geşt ede şevk ile şahrâ-yı neşâtı rûz u şeb / Etmeye peyk-i ğumûm-ı dehr semtinden 'ubûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 6, Beyit 6). [geşt ede,]

Geşt ederken kūy u şahrâda berây-ı maşlahat / Bir siyeh-kāse le'îm nâ-merde oldu mübtelâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 18, Beyit 5). [geşt ed(t)-,]

geşt etmege başla-: dolaşmaya başlamak.

Şahn-ı 'âlemde görünce ben daḥı bu neş'eyi / Başladım **geşt etmege** şahrâları dîvānevār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 18). [geşt etmege başla-,]

getir-: bir yer veya makamın sorumluluğunu üstüne vermek.

Getirmiş menzil almış 'âlem-i lâhûta dilden yol / Ne devletdir mürîdāna yolında cān ede mebzûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 11). [getirmiş, -miş]

getür-: bir şeyi bulunduğu yerden alıp getirmek.

Nigeh-i kâşid-i 'ālî-naẓar-ı Āşaf-ı 'aşk / 'Arş-ı Belkîs'dan āsân **getürür** nüh-felegi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 4). [getürür, -ür]

getür: getirmek. II sunmak (şarap bağlamında).

Ne gelen var ne giden encümen-i rindāna / Turma ey sâkî **getür** işte bu demdir dem dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 6). [getür,]

gevher: cevher, inci (yetenekli ve nitelikli kişi bağlamında).

Dide-i nâ-dāna berter aḥkārım / Lîk 'ârifler yanında **gevherim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 2). [gevherim, -im]

gevher: cevher değerinde sözler, nazım.

İkinci makṭa'ın **gevherleriyle** / Dedim târihini Zihnî 'ayāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 19, Beyit 10). [gevherleriyle, -ler, -i, -(y)le]

gevher ü dürr: cevher ve inci. II ince manalı sözler.

Toldı ser ü cān ü dil ma'nâ-yı güftârîla hep / **Gevher ü dürr** ile pürdür ka'r-ı deryâ-yı 'amîk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 4). [gevher ü dürr,]

gevher-dāne: inci tanesi.

Kelām-ı pāk-i erbāb-ı ḥaḳîkat / Yem-i ma'nāda **gevher-dānedir** hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 4). [gevher-dānedir,]

gevher-i deryâ-yı vedād: muhabbet denizinin incisi.

Lebi yâkût-ı melāhat sūḥanı kand-i şafâ / 'Aks-i dendānları **gevher-i deryâ-yı vedād** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 6). [gevher-i deryâ-yı vedād,]

gevher-i nazm: nazım cevheri.

Zihniyā ‘ākif ü dānā ile hem-tab‘ olalı /
Gevher-i nazmı ile zībver oldı gāzelim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 5).
[gevher-i nazmı,]

gevher-i pāk-ı hakikat: hakikatin saf,
temiz cevheri.

Kāşif-i rāz-ı şer‘at nükte-dān-ı ma‘rifet
/ **Gevher-i pāk-ı hakikat** baħr-ı esrār-ı
hikem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 14). [gevher-i pāk-ı hakikat,]

gevher-i şıdk: doğruluk sözü.

Da‘vî-i ‘aşk edeniñ **gevher-i şıdkı** içün /
Yār dil-i saħtını seng-i ‘ayār eylemiş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 5).
[gevher-i şıdk,]

gevher-i tab‘: yaratılış incileri. II şairlik
yeteneği.

Gevher-i tab‘ımı ol mîr-i kerem-ārānıñ
/ Eyledim pāyına ıśār be-de‘b-i iz‘ān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
13). [gevher-i tab,]

gevher-i yek-dāne: benzersiz cevher.

Verir elbetde Zihnî silk-i nazma zīb ü
ārāyiş / Sözüm baħr-ı ma‘ānî **gevher-i
yek-dānesindendir** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 45, Beyit 7). [gevher-i yek-
dāne,]

gevher-i zi-kıymet: kıymetli
cevher/inci.

Gevher-i zi-kıymete tebdil eder bî-
irtiyāb / Ger tokunsa bir siyeh senge

nigāh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 202, Beyit 5). [gevher-i zi-kıymet,
]

gez-: gezmek, dolaşmak.

Ancak ‘alil çeşme rehiñ hākidir şifā /
Gezsem cihānı memleket-i ısfahān’a
dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124,
Beyit 2). [gezsem, -se, -m]

Mey-hānede ol mü‘tekif ey Zihnî şebān-
rūz / Cerrār gibi **gezme** şakın hāne-be-
hāne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185,
Beyit 9). [gezme, -me]

gezdır-: dolaştırmak.

Etme ğarīk-i hızlān **gezdırme** deşt-i
hırmān / Emriñdedir kemā-kān baħr u
ber-i şefā‘at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
22, Beyit 5). [gezdırme, -me]

Gezdırme bu gün içre beni ‘aql ile bir
dem / Zihnî gibi dîvāne-dil-i kişver-i ‘aşk
et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit
5). [gezdırme, -me]

gezdır-: bir şeyi herkesin alması için
dolaştırmak, sunmak.

Zihniyā bende olan bāb-ı şeh-i Ser-
mest’e / **Gezdırır** bezm-i dilinde kadeh-
i rāh-ı feraħ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
33, Beyit 5). [gezdırır, -ir]

gezend eyle-: zarar ziyan vermek.

Çünkü bu mülkde bî-fā‘idedir dād ü sited
/ Ne girip sūķ-ı fenāya ne **gezend
eyleyelim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
153, Beyit 2). [gezend eyle-,]

ġibta: imrenme, özentî.

Mukavves kaşlarıñ ey mäh-peyker
ġibtaşındandır / Degil yoksa hilâliñ
kendi re'yiyle kadi ħamdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 6*).
[ġibtaşındandır, -sı, -(n)dan, -dır]

ġibta-baĥş ol-: imrenti veren olmak.

Müşg-büy-ı kākül-i cānānı vaşf et
Zihnîyā / **ġibta-baĥş ol** mülk-i Çîn'in
nāfe-i āhūsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 5*). [ġibta-baĥş ol-,]

ġibta-fermā-yı ümem ol-: ümmetlerin
hüküm sürdüğü, imrendiği (yer) olmak.

Maĥdem-i pāk-i 'azîzinden şerāfet kesb
edip / **Oldı** ol cāy-ı mübārek **ġibta-fermā-yı ümem** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 29*). [ġibta-fermā-yı ümem ol-,]

ġibta-keş-i çarĥ-ı berîn: yüce feleğe
imrenen.

Olsa şāyeste mübāhātî ile Şehbā'nıñ /
Rütbe-i kevkebesi **ġibta-keş-i çarĥ-ı berîn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 22*). [ġibta-keş-i çarĥ-ı berîn,]

ġibta-sāz-ı ceng-i Nāhîd eyle-:
edebiyatta mûsîkiyi temsil eden Zühre
yıldızının müzik aletlerinden çenge
özendirmek.

Muṭrib-i nāzik-edālar naġme-i pür şevk
ile / Nāy ü 'ūdı **ġibta-sāz-ı ceng-i Nāhîd eyledi** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 3*). [ġibta-sāz-ı ceng-i Nāhîd eyle-,]

gibi: tahmin bildirir.

Bir daķıķa **gibi** vuşlat demi kıldı güzerān
/ Āh kim yetmedi pāyāna zamān-ı firķat
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 2*).
[gibi,]

gibi: “sanki, öyle görünüyor”
anlamlarında edat.

Nedir bu sendeki bî-tāblık derd-i
maĥabbet mi / Bugünler çeşm-i bādāmıñ
gibi bīmāra benzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4*). [gibi,]

O meh gitmiş **gibi** ‘işretgeh-i bîġāneye
zannım / Bu şeb rindāneler bezminde
feryād ü fiġān kopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 3*). [gibi,]

Müjde saña ki Zihnî bugün yāriñ añladım
/ Senden ziyāde vaşl anıñ maṭlabı **gibi**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5*).
[gibi,]

Ebedî bāķidir anıñ himem-i münṭaĥabı /
Ĥāl-i mevtinde daĥı ĥāl-i hayātında **gibi**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 7*).
[gibi,]

gibi: “-e yakışır biçimde, -e uygun”
anlamında edat.

Gezdirmeye bu gün içre beni ‘aql ile bir
dem / Zihnî **gibi** dîvāne-dil-i kişver-i
‘aşk et (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 5*). [gibi,]

Maķşūd ise ey Zihnî Sezā’iye nazîre /
Ĥüsni **gibi** bu ṭurfa ġazel saña beş oldı
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7*).
[gibi,]

gibi: “imişçesine, benzer şekilde”
anlamında zarf.

Seni de bir cefā-cū yāre mecbūr eyleye
Mevlā / Ki tā Zihnî **gibi** fark olmaya rüz

ü şebîñ cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5*). [gibi,]

Ƙızarmış hūna dönmüş çerāğ-ı meykede
çeşmiñ / Cilā vermiş ruhuñ atlas **gibi**
zevk-i şarāb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 3*). [gibi,]

Şarışdım mū miyāna şevk ile zerrîn
kemerāsā / Tolaşdım perçem-i pür-ham
gibi sîmîn gerdāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 4*). [gibi,]

Şubha dek hāl ü ruḥ-ı dil-beri andım bu
gece / Āh ‘anber **gibi** âteşlere yandım bu
gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 1*). [gibi,]

gibi: "-e benzer" anlamında kullanılan
bir benzetme edatı.

İrfāni-i taḥḳîki banā eyle nümāyān / Nā-
dān **gibi** dil-bend-i füsūn eyleme Yā Rab
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 6*). [gibi,]

Nāle-i dilden eder aḥz-ı terennüm muṭrib
/ Leb-i cānāndan alur la‘l **gibi** rengi şarāb
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 4*). [gibi,]

Oḳudur sihrde şākird **gibi** Hārūt’ı / O
kadar kim nigehi fitnede olmuş üstād
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 7*). [gibi,]

Etmez tehāşi Zihni daḥı düzd-i şirkden /
Ser-mest-i şāh-ı feyz **gibi** reh-nümāsı var
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 7*). [gibi,]

Başlar üstünde gezer nāz ile şeh-zāde
gibi / Sevdigim tıfl benim Zihni beş on
dāyelidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 5*). [gibi,]

Gerçi biz ehl-i kemāle göre kāmîl degiliz
/ Bî-ḥıred şūfî-i ḥod-bîn **gibi** cāhil degiliz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 1*). [gibi,]

Çekil ‘Ankā **gibi** ser-ḳulle-i istignāya /
Gördigiñ cîfeye indirme mişāl-ı kerkes
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 4*). [gibi,]

Lezzet-efzādır baña şekker **gibi** düşnām-
ı yār / ‘Āşık-ı zevk-ı maḥabbet eylemez
telḥ-i dimāğ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 6*). [gibi,]

Leşkeri ḥatla alıp ḥıttā-i Bağdād-ı dilim /
Şaṭ **gibi** ḥükmi revan eyledi her cāy ü
maḥal (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 2*). [gibi,]

Göñül çarpıldı tā ki bir nigāh-ı çeşm-i
fettāna / Hemān āhū-yı vaḥşiler **gibi**
düşdüm beyābāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 1*). [gibi,]

Mey-hānede ol mü ‘tekif ey Zihnî şebān-
rüz / Cerrār **gibi** gezme şakin ḥāne-be-
ḥāne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 9*). [gibi,]

Güş eden vālih ü üftāde vü ḥayrān oldı /
O şeker-bār o tūtî **gibi** şîrîn diline (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 3*). [gibi,]

Her bezmgāha gitme ḳadeḥ mezhebi **gibi**
/ Her bir demāna verme lebiñ leblebi gibi
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 1*). [gibi,]

Her bezmgāha gitme ḳadeḥ mezhebi gibi
/ Her bir demāna verme lebiñ leblebi **gibi**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 1*). [gibi,]

Gelmez neşāt her dü cihān çeşm-i ‘āşıkā
/ Rüz-ı mu‘āyedeñle vişālîñ şebi **gibi**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 2*). [gibi,]

İşrâb-ı keyf-i diğer eder her tekellümiñ /
Nûş eyledikçe şâf meyiñ meşrebi **gibi**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 3*).
[gibi,]

Mâh-ı mâtemdir figâniñ hıyre kılsun
‘âlemi / Eylesin cûş u hürüş deryâ **gibi**
çeşmiñ nemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 1*). [gibi,]

Şarşar-ı bîm-i celâli iledir şahın-ı kazâ /
Ditirer berg **gibi** bâğ-i nâ-merd ü mehîñ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 15*). [gibi,]

Ne kadar eylese de vaşf himem ü âşârîñ
/ Yine tām eyleyemez Zihnî **gibi** ‘abd-ı
kemîñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 44*). [gibi,]

Hı‘âce-zâde **gibi** bir muşlih-i şer‘ ü hâk-
gû / Olmadı şimdiye dek mesned-i
fetvâda be-nâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 9*). [gibi,]

Çeşm-i im‘ân ile seyr eyle hürûf-ı şer‘e /
Erre vü hançer ü ef‘î **gibidir** aña tamâm
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17*). [gibidir, -dir]

Her ki dâreyn içre bu Zihnî **gibi** nâ-çâr
olur / Raḥmetinden özge yâ kimden
ümîdi var olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 21*). [gibi,]

gibi: karşılaştırma anlamı katan edat.

Olmadı sen **gibi** yek-tây müşîre nâ’il /
Birisi şimdiye dek şâh-ı Hata dâver-i Çîn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 42*). [gibi,]

gibi bulunma-: benzeri olmamak
(üstünlük bildirir).

Bir gül-fidân-ı ‘işve kaddiñ **gibi**
bulunmaz / Gerçi riyâz-ı hüsnüñ çok

nev-nihâli vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 3*). [gibi bulunma-,]

gicesi kadr ü berât gündüzi bir ‘îd-i sa‘îd [K]: gicesi Kadir ve Berat, gündüzü mübarek bayram. (Ramazan ayının 27. gecesinde kutlanan Kadir Gecesi Kur'an-ı Kerim'in indirildiği gecedir. Berat Gecesi ise Şaban ayının 15. gicesi kutlanan kandildir. Bu mübarek gecelerde geceyi ibadetle, gündüzü oruç tutmakla geçirmek gerekir.)

Gicesi Kadr ü Berât gündüzi bir ‘îd-i sa‘îd / Şerbet-i süfre-i iftârı çü nesîm-i cinân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 10*). [gicesi kadr ü berât gündüzi bir ‘îd-i sa‘îd, -si]

gid(t)-: bir yere doğru yönelip ilerlemek.

Dâmen-i şahrâ-yı dilden cüy-bâr-ı ârzü /
Küyuña ey kâmet-i bâlâ **gider** hâlâ gider
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 4*). [gider, -er]

Dâmen-i şahrâ-yı dilden cüy-bâr-ı ârzü /
Küyuña ey kâmet-i bâlâ gider hâlâ **gider**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 4*). [gider, -er]

Meclis-i bîgâneyi terk etmez ey Zihnî o
meh / Gündüzi gitmez velî şebhâ **gider**
tenhâ gider (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 5*). [gider, -er]

Meclis-i bîgâneyi terk etmez ey Zihnî o
meh / Gündüzi gitmez velî şebhâ gider
tenhâ **gider** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 5*). [gider, -er]

Südâgerân-ı zülf cünün mülküne **gider** /
Bâr-ı metâ‘-ı ‘aklı çeker hep katâr katâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 2*). [gider, -er]

Ġayr ile dest-be-dest zevk-i temāşāya
gider / Nazar etmez baña ol māh geçer
yanımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
164, Beyit 4). [*gider, -er*]

gid(t)-: gitmek; belirtisi kalmamak.

Gidip cisminden āşār-ı ‘anāşır /
Görünmez oldu ğayrî üstühvândan
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 8*).
[*gidip, -ip*]

Ġilmān: cennette hizmet edeceğine
inanılan delikanlı, cennet erkeği.

Anı Hâk çār sinde kıldı ‘izz ü nāz ile
da‘vet / Cinān ü hūr u **Ġilmān** cedîdā
eyledi tezyîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a*
16, Beyit 19). [*Ġilmān,*]

Ġilmān-ı cinān: cennetin ğilmanları
(cennette hizmet gördüğüne inanılan
delikanlılar).

Mübtelā-yı heves etmez beni **Ġilmān-ı**
cinān / Var iken sen gibi nāzik-beden ü
şüh ü şenim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
149, Beyit 2). [*Ġilmān-ı cinān,*]

Ġilmān-ı huld: cennet ğilmanları.
(cennette hizmet gördüğüne inanılan
delikanlılar).

Müretteb eyledikçe bezm-i ‘ayş ü nūş-ı
kurbıyyet / Begenmez kim ede **Ġilmān-ı**
huldı sākî-i ra‘nā (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 1, Beyit 23). [*Ġilmān-ı huld,*]

Ġinā: varlık, zenginlik.

Ne fakra ne **Ġināya** tālîb oldum mülk-i
fānîde / Bu üslûb ile ancak çarh-ı hîle-
bāzı aldatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 151, Beyit 5). [*Ġināya,*]

Ġinā-yı ‘aşk-ı şāh-ı enbiyā:
Peygamberler şahının (Hz. Muhammed)
aşkın zenginliği.

Hevā-yı nîstî vü hesti-i dünyāyı terk et
kim / **Ġinā-yı ‘aşk-ı şāh-ı enbiyādır**
kenzü lā-yefnā (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 1, Beyit 15). [*Ġinā-yı ‘aşk-ı şāh-ı*
enbiyā,]

Ġir-: bir yere, mekâna girmek.

Rakīb-i büm-sîret bezm-i rinde **girmesin**
zinhār / Serāy-ı zevk-i nev-ābādı vîrān
eylemek ister (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 52, Beyit 3). [*girmesin, -me, -sin*]

Ġir-: girmek, dahil olmak.

Her şeb riyāz-ı vaşla **girer** var imiş
meger / Gördüm perîşan al-ı ruhuñ dün
‘ale’s-şabāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
32, Beyit 3). [*girer, -er*]

Girip dükkān-ı cūd-ı vaşlına ol tācir-i
hüsnuñ / Bugün sūk-ı maḥabbetde ne
kālālar alıp şatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 151, Beyit 2). [*girip, -ip*]

Çünkü bu mülkde bî-fā’idedir dād ü sited
/ Ne **girip** sūk-ı fenāya ne gezend
eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
153, Beyit 2). [*girip, -ip*]

Ġir-: bir yere, mekâna girmek/gitmek.

Gülşene **Ġir** eylesin ey kad-i dil-cū birāz
/ ‘Ar‘ar ü şimşād ile serv-i hırāmān rakş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 5*).
[*Ġir,*]

Bāğ-ı firdevse **girer** şandım anı bir
erķam / Meger inmiş ruḥına zülf-i siyeh-
kāriñ ucı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,*
Beyit 10). [*girer, -er*]

gir-: girmek, dahil olmak. II yazılmak.

Zevkden şaymam cinân olsa bu nefsi-
dün ile / Defter-i a‘mālime **girmez** o
maḥsūbım değil (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 142, Beyit 2). [*girmez, -mez*]

gir-: belli bir zamana ulaşmak.

Çünkü **girdik** ey dil-i şūrîde mäh-ı
māteme / Öyle ağla cūy-ı eşkiñle cihân
dönsün yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 9, Beyit 1). [*girdik, -dik*]

girân-kadr-i kumâş-ı vaşl: kavuşmanın
kıymetli kumaşı.

Anı bir merd-i kıymet-dāna ‘arz et nakd-
i cān iste / **Girân-ḳadr-i ḳumâş-ı vaşlññ**
erzān oldu besdir bes (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 94, Beyit 8). [*girân-ḳadr-i*
ḳumâş-ı vaşl,]

girân-māye: (maddî ve mânevî olarak)
değeri yüksek, çok kıymetli.

O mehiñ kevkebe-i ḥüsnü felek vāyelidir
/ Cāndan efzūn güher-i vaşlı **girân-
māyelidir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
81, Beyit 1). [*girân-māyelidir,]*

gird-āb-ı bahr-ı hasret: hasret
denizinin girdabı.

Yetişdi ḥāşılı sâhil-serāy-ı maḳşada
herkes / Faḳaṭ ey Zihnî ben **gird-āb-ı**
bahr-ı ḥasrete batdım (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 151, Beyit 7). [*gird-āb-ı*
bahr-ı ḥasret,]

gird-i ruhsār: yanağın
yuvarlaklığı/çukuru.

‘Aks edip naḳş-ı süveydā-yı derūn-ı pür-
şerer / Nokṭa nokṭa **gird-i ruhsārında**
ḥāl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 1, Beyit 3). [*gird-i ruhsār,]*

gireme-: girmek.

Derūn-ı Zihnî’ye ḡamzeñden özge şey
giremez / Ki şîr-i nerre-i ‘aşka yatağdır
cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 9, Beyit
5). [*giremez, -e, -mez*]

girībān: elbise yakası.

Çāk eder güller **girībānın** şehirde bağda
/ Gālība ruhsāre-i cānānım anda yād olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 70, Beyit 3).
[*girībānın, -ın*]

Bu maṭla‘ o dem oldu hemān sırrıma
peyvest / Ser-pençe-i ‘aşk etdi
girībānımı der-dest (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 14).
[*girībānımı, -ım, -ı*]

girībānım halās ol- [D]: yakasını
kurtarmak. (Bir işten kurtulmak
anlamındadır.)

Ḥ‘ār-ı firḳatden nigārım kıldı dāmānım
ḥalāş / **Olmadı** dest-i keş-ā-keşden
girībānım ḥalāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 105, Beyit 1). [*girībānım ḥalāş ol-
,]*

giriftār: tutulmuş, yakalanmış, tutkun,
müptelâ.

Meded ü luṭf eşeri oldu bize bîḡāne /
Pençe-i ḳahra **giriftār** ki derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 93, Beyit 2).
[*giriftār,]*

giriḥ-i perçem: (sevgilinin)
perçeminin/kakülünün düğümü.

Dest-i bîgâneye verme **giriḥ-i perçemiñi** / Etme bes ḥatır-ı uşşakı
niğārā derhem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 3). [giriḥ-i perçem,]

girîzân ol-: kaçmak, uzaklaşmak.

Qabûl et üns ü ülfet yüz dönüp şahrâ-yı
vahşetden / **Girîzân olma** luṭf et ba'd-ez-
în çeşm-i gazālım gel (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 135, Beyit 4). [girîzân ol-,]

giryân eyle-: ağlatmak.

Niçe nem görmeyen çeşmi bu ḥasret
eyledi giryân / Niçe gam görmeyen göñli
bu ḥasret eyledi gamgîn (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 14). [giryân eyle-,]

giryân ol-: ağlamak.

Zerre îmânı olan bu ḥālete giryân olur /
Âh ü zâr ile güzâr eyler cihānda her demi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 13).
[giryân ol-,]

girye: gözyaşı.

Geh cefâ-yı hicr ile gâhî neşât-ı vaşl ile /
Giryeden olmak ne mümkündür ki
çeşmânım ḥalâş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 105, Beyit 4). [giryeden, -den]

Giryem ederse cûş taḥassürle nâ-gehân /
Mânend-i Nîl ḥûn-ı sirişkim revân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 5).
[giryem, -m]

girye ile: ağlamakla, ağlayarak.

Çeşmim ne dem ki **girye ile** ḥûn-feşân
olur / Sînem hezâr derd ü gama gülsitân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
1). [girye ile,]

giryemend: ağlayan (kimse).

Dil-i pür-saḥtî nerm olmaz bu deñlü
giryemendāna / Ne şefkatsiz
mürüvvetsizdir ol çarḥ-ı dil-i sengîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 12).
[giryemendāna, -ān, -a]

gîsuvân-ı ḥāl-i 'anber-bār: anber
kokulu kâfir ben. (Ben; vücuttaki küçük,
esmer benek.)

Döndi bir kâfirsitāna mülk-i ḥüsnuñ her
yeri / Yüz verince **gîsuvân-ı ḥāl-i**
'anber-bāra ḥaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 110, Beyit 4). [gîsuvân-ı ḥāl-i
'anber-bār,]

gîsū-yı ruḥsār: yüzün üstüne dökülen
saç.

Hemân bir nûr-ı vâhid bilmişim gîsū-yı
ruḥsārıñ / Anıñçün şām ü şubḥı
birebirinden imtiyâz etmem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 155, Beyit 2). [gîsū-yı
ruḥsār,]

gîsū-yı şāh-ı ḥüsne: güzellik
padişahının saçı.

Öyle bir **gîsū-yı şāh-ı ḥüsne** dil-bendim
ki ben / Zülf-i Leylā bezm-i ikbālimde
cārūbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 142, Beyit 5). [gîsū-yı şāh-ı ḥüsne,
]

git-: gitmek, varmak.

Kimiñ kapısına **gitsin** bu cürm ile Zihnî / Olursa senden olur bendeye 'atây ü kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 7). [gitsin, -sin]

git-: bir maksat için bir yere uğramak.

O meh **gitmiş** gibi 'işretgeh-i bîgâneye zannım / Bu şeb rindâneler bezminde feryâd ü figân kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 3). [gitmiş, -miş]

git-: (belli bir yönde) belli bir yol takip etmek, yolda ilerlemek.

Âh işitmez n'edeyim rāh-ı vefāya **gitmez** / Âşinā qadrini fehm etmez o bîgâne nihād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 2). [gitmez, -mez]

Seyre çok maḥbûb-ı müsteşnā **gider** ra'nā gider / Sevdüğim çün şāh-ı bî-hem-tā gider yek-tā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [gider, -er]

Seyre çok maḥbûb-ı müsteşnā gider ra'nā **gider** / Sevdüğim çün şāh-ı bî-hem-tā gider yek-tā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [gider, -er]

Seyre çok maḥbûb-ı müsteşnā gider ra'nā gider / Sevdüğim çün şāh-ı bî-hem-tā **gider** yek-tā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [gider, -er]

Seyre çok maḥbûb-ı müsteşnā gider ra'nā gider / Sevdüğim çün şāh-ı bî-hem-tā gider yek-tā **gider** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [gider, -er]

Görmemişdir mihr ü meh kim devr ederler rûz ü şeb / Burc-ı 'aşka şanma her verķā **gider** 'Anķā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2). [gider, -er]

Görmemişdir mihr ü meh kim devr ederler rûz ü şeb / Burc-ı 'aşka şanma her verķā gider 'Anķā **gider** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2). [gider, -er]

Meclis-i bîgāneyi terk etmez ey Zihnî o meh / Gündüzi **gitmez** velî şebhā gider tenhā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 5). [gitmez, -mez]

git-: gitmek (bir düşüncenin hayalin gönülden gitmesi).

Gitmeñ āgūş-ı hayālimden yine farz edelim / Ey Hümā-yı ḥüsn ḥattıñ perr ü bāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 4). [gitmeñ, -meñ]

Şevķ-i şahbā-yı lebiñ **gitmez** dil-i mestāneden / Eksik olmaz bezm-i nūş-ā-nūşdan cam-ı raḥīķ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 5). [gitmez, -mez]

git-: bitmek, tükenmek.

O mehiñ gerden-i sîmînine meyl eyleyli / Âh temkîn-i dilim **gitdi** misāl-i sîm-āb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 3). [gitdi, -di]

Bîm-i hicriñ **gitmez** el verse vişālîñ añladım / Tā mü'ebbed oldı ḥarf-i cān ü dil müdgām gama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 3). [gitmez, -mez]

git-: bir yerden başka bir yere ulaşmak.

Hāl ü ḥattıñ seyr edenler ḥıttā-i Şām'ı geçip / **Gitdiler** dîvānevārî mülk-i Hindistān'a dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 4). [gitdiler, -di, -ler]

git-: (belli bir maksat için) bir yerde bulunmak; yönelmek.

Pâyına ol dâverî hüsnüñ berây-ı 'arz-ı hâl
/ Müslümânân bendelerāsâ **gider** tersâ
gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51,
Beyit 3). [gider, -er]

Pâyına ol dâverî hüsnüñ berây-ı 'arz-ı hâl
/ Müslümânân bendelerāsâ gider tersâ
gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51,
Beyit 3). [gider, -er]

Gül-ruḥân ü serv-ḳadân seyr ü temâşāya
gider / Şahn-ı 'âlem başḳa bir zîb-i
gülistândır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 3). [gider, -er]

git-: "bir türlü olmadı." anlamını
pekiştiren bir fiil.

Ḳalmadı eşk-i terim pâyına dökdüm o
ḳadar / Yine nerm olmadı **gitdi** dil-i
sengîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 123, Beyit 2). [gitdi, -di]

git-: sona ermek, bitmek.

Rû-be-rû aḡyâra eylersiñ nigâh-ı iltifât /
Ey cefa-cû **gitmedi** âḡir bu bed-hûyuñ
seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129,
Beyit 4). [gitmedi, -me, -di]

git-: yol almak, gitmek.

Râh-ı tevekkül üzre yürü Zihni bî-ḡam ol
/ Zînhâr **gitme** ḳorḳuludur sūy-ı ihtimâl
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 7).
[gitme, -me]

git-: varmak; meyletmek.

Her bezmgâha **gitme** ḳadeḡ mezhebi gibi
/ Her bir demâna verme lebiñ leblebi gibi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 1).
[gitme, -me]

Yañılup **gitme** şaḳın semt-i reh-i izlâle /
Küfrdür verme ḳulaḳ herze-i ḳîl ü ḳâle
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 9).
[gitme, -me]

git-: gitmek. II ölmek.

Felekde ber-murâd olmazdan 'ömr-i
nâzenîninden / Ḳoyup ḡasretde **gitdi**
vâlideynin ol gül-i ra'nâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kit'a 17, Beyit 2). [gitdi, -di]

git-: çıkmak, sona ermek.

Gitdi ḳāşâne-i dilden eşer-i zulmet-i
ḡam / Uḡradım lîk bir esrâr-ı ḡayâle ne
diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
Beyit 9). [gitdi, -di]

git-: gitmek, varmak.

'Âḳıbet ḡalim n'olur bilmem 'adûlarla
yine / **Gitdigüm** yâre bu şeb hengâmı
ta'ḳîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
56, Beyit 4). [gitdigüm,]

git-: kalmamak, bitmek.

Gitdi âsâyiş-i dil daḡdaḡa-yı dehrde ḡayf
/ Heves-i nefis ile ber-bâd ki derler o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3).
[gitdi, -di]

gitdikçe: zaman ilerledikçe, gitgide,
giderek. II daha çok, çok fazla.

Ḥattı gelirse terk-i teḡâfûl eder derim /
Gitdikçe saḡt-ı nâza çeker 'işvekâr olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 3).
[gitdikçe,]

gitmez ol-: hiç bırakmamak.

Tā haşre kadar **gitmez olur** renc-i humārı / Bir mey ki anıñ neş'e-i minnet var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 3). [gitmez ol-,]

giy-: bir giyeceği bedenine veya herhangi bir organına geçirmek.

Giyip şad-güne cāme 'arz-ı dîdār etdiñ ağıyāra / Dil-i maḥzūnı reng-ā-reng endūha boyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 3). [giyip, -ip]

Günde biñ reng cāme-i nev-bāf-ı istignā **giyip** / Cevre başlar ol kad-i bālā-yı mümtāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 3). [giyip, -ip]

Sāde bir şırma yelek ince meles pīrāhen / **Giydi** ol cilve-feşān sākī-i çeşm-i cādū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5). [giydi, -di]

Zihnî **giysin** cilve-i 'aşkıñla köhne ırkalar / Nev-be-nev sen zīb-i düş eyle kumāş-ı gülgülü (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 7). [giysin, -sin]

Nā-münāsibdir bugün **giymek** libās-ı sürḥ-reng / 'Aşık isen giy siyeh cāme vücūd-ı pūr-ğama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 5). [giymek, -mek]

giy-: giymek, bürünmek.

Nā-münāsibdir bugün giymek libās-ı sürḥ-reng / 'Aşık isen **giy** siyeh cāme vücūd-ı pūr-ğama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 5). [giy,]

giy: giymek, bürünmek. (Yaratılış elbisesini giymek, yaratılmak bağlamındadır.)

Libās-ı ḥilkati **giymezdi** kevineyn etmeseydi Hakk / Cenābıñ mazhar-ı tām-

ı maḥabbet yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 4). [giymezdi, -mez, -di]

giyen: örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçiren. II taç giyen, âşık olan (kimse).

Zihniyā şāh-ı cihāna ser-fürū eyler mi hîç / Başına mülk-i maḥabbetde **giyen** iklîl-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 5). [giyen, -en]

gizlen-: gizlenmek, saklanmak.

Gizlenir bir gūşesinde tā-be-'arş nüh-felek / Öyle ki bālā kurulmuş bārgāh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 3). [gizlenir, -ir]

gizli: başkalarından saklanan, duyurulmayan, saklı kalan, mahrem, mestur, nihan.

Tākat mı gelir rûze-i māh-ı ramazāna / Maḥfice geliñ cān atalım **gizli** mekāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 1). [gizli,]

gizli: herkese açıklanmayan, başkalarına bildirilmeyen, etraftan saklanan, mahrem. (Sevgilinin gizlice başkalarına/rakibe bakış atması bağlamında.)

Nedir ağıyāra bu **gizli** bakışlar ikide birde / Yeter ey şūḥ-meşreb Zihni-i zārı uşandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 5). [gizli,]

göç-: öteki dünyaya gitmek; ölmek.

Taḥassür üzre yazdım Zihniyā menkūṭla tāriḥ / Ni'amzār-ı cināna **göçdi** Hacı

Muṣṭafā Āğa (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 5*). [*göçdi, -di*]

gög: gökyüzü.

Degdikce mağz-ı cān ü dile bûy-ı kākülü / Dūd-ı siyāh-ı āh **göge** sāyebān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 18*). [*göge, -e*]

gonca dehen: sevgilinin açılmamış güle benzeyen ağzı.

Māh cebīn müşg ben kākül-i 'anber-şiken / **Ġonca dehen** sīm-ten nārven-i kad laṭīf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 3*). [*gonca dehen,*]

gonca dehān: gonca ağızlı (sevgili).

Ġayr ile verdikçe ol **gonca dehānım** fem feme / Çok mı dönse cūşış-i seyl-ābe-i giryem yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 1*). [*gonca dehān,*]

gonca-fem: (sevgilinin) goncaya benzeyen ağzı.

Ġīn-seher kıldı çün ol **gonca-femi** bād-ı şabā / Gül gibi açdı beni eyledi dil-şād şabā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 1*). [*gonca-femi, -i*]

gonca-i bāğ-ı vüçüd: vücut bahçesinin açılmamış gülü.

Yine bir **gonca-i bāğ-ı vüçüd**ı çarḥ-ı ġam-efzā / Perīşān etdi dest-i mevt ile raḥm etmeyip aṣlā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 1*). [*gonca-i bāğ-ı vüçüd,*]

gonca-i huld-ı berīn: yüce cennetin tomurcuğu.

Ġonca-i huld-ı berīn ruḥsār-ı al olmuş saña / Pertev-i feyz-i yakīn mihr-i cemāl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 1*). [*gonca-i huld-ı berīn,*]

gonca-i la'l-i ter: (sevgilinin) açılmamış taze güle benzeyen ağzı.

Ol muṭarrā 'arızın ol **gonca-i la'l-i teriñ** / Āb ü tāb-ı gülşen-i 'işret degildir yā nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 3*). [*gonca-i la'l-i ter,*]

gonca-i ter: taze (yeni açmış) gonca; taze, genç sevgili.

Ġonca-i terdir henüz tāb-āver olmaz incinir / Zūr kılmam işte bu ḥavf ile āh u nāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 4*). [*gonca-i ter,*]

goncalar gibi: gonca gibi. (Goncanın sabah vakti açılması yönüyle benzerlik kurulmuştur.)

Ġoncalar gibi açıldı bu seher ḥātırımız / Kalmadı dilde kudūrāt ü elem ez-her sū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 8*). [*goncalar gibi,*]

goncaveş: gonca gibi. II sevgilinin ağzı gibi.

Derūnum **goncaveş** pür-hūn kıldı ḥ^vār-ı miḥnetle / 'Aceb kanda ḥırāman olmada ol serv-ḳad şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 2*). [*goncaveş,*]

gonce: gonca; henüz açılmamış gül tomurcuğu.

Yok yere beñzetdiler yâr femin **ğonçeye**
/ Etdi bu bahş içre hep nükte-şināsân
ğalaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109,
Beyit 5). [ğonçeye, -(y)e]

Zîver-i ruhsâresi şermende kıldı **ğonceyi**
/ ‘Anber-i gîsûları pest etdi kadr-i
sünbülü (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205,
Beyit 5). [ğonceyi, -(y)i]

ğonçe-i bî-h^vâr: dikensiz gonca. (Âşığa
eziyet, sıkıntı vermeyen sevgiliye
teşbihen kullanılmıştır.)

Eliñden olmadı âzürde hergiz ‘âşıkñ bir
dem / Gülistân-ı vefâda **ğonçe-i bî-h^vâra**
beñzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
131, Beyit 2). [ğonçe-i bî-h^vâr,]

ğonçe-i gül: gül goncası. (Âşığın
sinesindeki yaralar renk bakımından
goncagüle benzetilmiştir.)

Dâğlar sînemde rengîn **ğonçe-i güldür**
baña / Nevḥa-i dil hoş-nevâ-yı zâr-ı
bûlbûldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 8, Beyit 1). [ğonçe-i gül,]

ğonçe-i gülzâr-ı cinân: cennet
bahçesinin açılmamış gülü. II Hz.
Hüseyn..

‘Arz-ı rû etse dahı **ğonçe-i gülzâr-ı
cinân** / Pür olur eşk-i taḥassürle yine
dîde-i cân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs
3, Beyit 11). [ğonçe-i gülzâr-ı cinân,]

ğonçe-i hamrâ: sevgilinin kırmızı
yanağı. (Goncaya benzemesi yönüyle ele
alınmıştır.)

‘Ârız-ı aliñ şorup yâre tebessümle dedi /
Ğonçe-i ḥamrâdır ol nâzik nihâl
üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
83, Beyit 5). [ğonçe-i ḥamrâ,]

ğonçe-i huld: cennetin henüz tam
açılmamış goncası. (Sevgilinin
yanağının goncaya benzetilmesi
bağlamında.)

Bûlbûl-i kudsî dahı ‘âşık-ı nālândır aña /
Ğonçe-i huld ile ruhsâresi pîrâyelidir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 3).
[ğonçe-i huld,]

ğonçe-i neş’küfte: açılmamış gonca
(sevgilinin dudağı).

La‘l-i yâre **ğonçe-i neş’küftesiñ** teşbih
edip / Oldı rûsvâ-yı zamâne düşdi der-
efvâh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
139, Beyit 3). [ğonçe-i neş’küfte,]

ğonçe-i ruhsâr: yanağı gonca gibi olan
sevgili.

H^vârsız bir **ğonçe-i ruhsârıñ** oldum
bûlbûli / Bâğa varmam her gül-i pür-
h^vâre olmam âşinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 7, Beyit 4). [ğonçe-i ruhsâr,]

gönder-: göndermek, yollamak.

Maḥbes-i merkeze **gönderdi** mukayyed
ederek / Bağladı anda der-i fitneyi
ḥiddetle hemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 10, Beyit 29). [gönderdi, -di]

Yazdı iḥsân edip ibkâsına menşûre-i nev
/ **Gönderip** eyledi hep müdde‘iyânı
ilzâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 26). [gönderip, -ip]

gönül: aşk ve sevginin kaynağı; gönül,
kalp, yürek.

Şerâr-ı nâr-ı maḥabbetle şen olur
gönülüm / Hevâ-yı gam ile sönmüş

ocâğdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 2). [gönlüm, -üm]

Cānıma âteş bırağdı tâbiş-i fikr-i ruhuñ / **Gönlüme** şaldı hayāl-i çîn-i zülfüñ pîç-tâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 3). [gönlüme, -üm, -e]

Göñül kim bezm-i vahdet şem'iniñ pervānesindendir / Tecellā-yı cemāle yanmadan pervā nesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 1). [göñül,]

Ben şulh ederdim fikr-i kaşîñ birle **gönlümü** / Etdi hayāl-i dîdeleriñ hayli kār-zār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 4). [gönlümü, -üm, -ü]

‘Ārıznıñ âteş midir yā gül müdür bilmem nedir / **Gönlümüz** pervāne mi bülbül müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1). [gönlümüz, -ümüz]

Seyr-i gülzār-ı cinān vermez güşāyiş **gönlüme** / Ben ki nüzhetgāh-ı vaşl-ı yārdan oldum ırağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 2). [gönlüme, -üm, -e]

Şeh-per-i Cibrîl aña sūzān olur pervāneves / Meclis-i hāşşîñ çerāğ-ı şem'danıdır **göñül** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 2). [göñül,]

Sırrına ermekde Eflātūn'ı eyler hıyre-mend / Silk-i maḥviyyetde merd-i bî-nişānıdır **göñül** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 3). [göñül,]

İhtirāz eyler mi kayd-ı ülfet-i bîgāneden / Çün ezelden āşinā-yı kudsiyānıdır **göñül** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 4). [göñül,]

Dāğdır zann etme sīnem üzre revzenlerdir hep / **Gönlüme** şāyed ziyā-pāş ola hūrşîd-i emel (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4). [gönlüme, -üm, -e]

Mücerreddir libās-ı fahrdan şol rütbe **gönlüm** kim / Baña zîbā gelir dîbā vü atlasdan nemed şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 3). [gönlüm, -üm]

Niçe nem görmeyen çeşmi bu ḥasret eyledi giryān / Niçe gam görmeyen **göñli** bu ḥasret eyledi gamgîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 14). [göñli, -i]

Ref' oldu gözümde heme cā perde-i zulmet / **Gönlüme** ziyā şaldı benim mihr-i maḥabbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 4). [gönlüme, -üm, -e]

Etmezem mekr-i zen-i dehr ile **gönlüm** taḥdîc / Silk-i merdāne yetişdim be-tarîk-i tedrîc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 4). [gönlüm, -üm]

Edeli pîr-i maḥabbet baña pend-i nāfi' / Olmada feyz-i Hudā **gönlüme** her dem lâmi' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 6). [gönlüme, -üm, -e]

gönlünce: gönlünce, gönlünün isteğince.

Eden ber-düş var mı bir libās-ı kām **gönlünce** / Geh-i bāzār-ı cihānda olur bir demde biñ ezyāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 4). [gönlünce,]

gönlüm vak-: çok derinden ıstırap çektiirmek.

Gāh alır 'aqlım gehī **gönlüm yaķar** ḥāl-ı ruhuñ / Ḥabbetü's-sevdā mıdır fülful müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 4). [gönlüm yaķar,]

göñül: (âşığın) gönlü; kalp, yürek.

Hele zencîr-i zülf-i Leyli-i dünyâya bend olmaz / **Göñül** dârü'ş-şifâ-yı kâkülün dîvânesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 6). [göñül,]

Göñül sevdâ-yı zülfüñle perîşân oldu besdir bes / Cîger şevk-i leb-i la'liñle al kân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 1). [göñül,]

Mülk-i tecrîdîñ şeh-i şâhib-kırânıdır **göñül** / Ma'rekegâh-ı maḥabbet pehlevânıdır **göñül** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 1). [göñül,]

Mülk-i tecrîdîñ şeh-i şâhib-kırânıdır **göñül** / Ma'rekegâh-ı maḥabbet pehlevânıdır **göñül** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 1). [göñül,]

Şarâb-ı şevkîñ ile mestdir **göñül** çünkim / Şabâh-ı haşrde çekmez ḥumâr-ı ye's ü nedem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 5). [göñül,]

Ne 'alâdır ki kıyâs eyle **göñül** mertebesi / Çarḥı etmez 'atebe dâ'ire-i kevkebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 1). [göñül,]

Ne mümkündür ki âsân ola kesb-i rütbe-i vâlâ / **Göñülde** ârzü-yı naḫş-ı devlet var ise cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 9). [göñülde, -de]

göñül: (ey) gönül!

Kâr zarar yüz dönmez ikrâr-ı maḥabbetden **göñül** / Naḫz-ı 'ahd etmez verir cân ü serin merd-i veşîḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 2). [göñül,]

Muḥarrem'dir **göñül** zann etme kim vaḳt-ı şafâdır bu / Muḥibb-i ḥânedâna bir dem-i mâtem-fezâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1). [göñül,]

göñül: insanın duygu merkezi, yüreğın manevî yönü. II aşık; derviş.

Çille-nişîni oldu **göñül** tekye-i ḡamıñ / Feryâd ü âha rûz ü şebân kıldı ibtidâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 4). [göñül,]

göñül: gönül. II aşık.

Göñül çarpıldı tâ ki bir nigâh-ı çeşm-i fettâna / Hemân âhü-yı vaḫşîler gibi düşdüm beyâbâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 1). [göñül,]

Kâni' olmazdı temâşâ-yı cemâliyle **göñül** / Şimdi bir nâme-i mergûbına ḥasret oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 4). [göñül,]

Göñül maḥrem-serây-ı yârdan mehcûrdur şimdi / Mey-i zehr-âb-ı câm-ı hicr ile pür-şûrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 1). [göñül,]

Çıksa daḥı bu bûlbûl-i rûḥum kafesinden / Zann etme **göñül** fâriḡ ola mültemesinden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 11). [göñül,]

göñül: iman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevî yönü, yürek, dil II Cenâb-ı Hakk'ın insanda tecelli ettiği yer, tasavvufî aşkın kaynağı.

Semtine etmek ne mümkündür hücûm-ı ceşş-i nefis / Zihnî evreng-i ḥidiv-i lâmekânıdır **göñül** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 5). [göñül,]

göñül iklimi: gönül yurdu, gönül diyarı.

Edip ḥaṭ leşkeri şâhib-kırân-ı ḡamzeñe imdâd / **Göñül iklimini** aldıñ ser-â-ser

zîr-i şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 2). [göñül iklîmi,]

göñül mecmû'ası: gönül mecmuası, defteri.

Yeter vaşf-ı 'izâr ü hâl u haṭla hâme-i fikriñ / **Göñül mecmû'asın** tesvîd ü tebyîz etmede hâlâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 14). [göñül mecmû'ası,]

göñ(ü)l ver- [D]: gönül vermek, âşık olmak.

Bî-peder mâder yine bir tıfla **verdim göñlümü** / 'Aşk cân bahrinde bir dürr-i yetimimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 3). [göñ(ü)l ver-,]

göñülден: candan, içten, yürekten.

Mısr-ı hûbîde görüp ol Yûsuf-ı gül-çehreyi / Dem-be-dem cûş u hurûş eyler **göñülден** Nîl-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 4). [göñülден, -den]

göñülден çık- [D]: gönülден çıkmak. *İl* varlığını sürdürmemek.

Olalı münselik-i de'b-i sülûk-ı 'uşşâk / Zihniyâ **çıkdı göñülден** heves-i vaşl u fırâk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 11). [göñülден çık-,]

göñülден kes- [D]: gönülден çıkarmak.

Tutduñ ise ihmâlimi ger katl-ı 'adûda / Gel hançer-i ruḥşatla **göñülден keselim** kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 6). [göñülден kes-,]

gör-: göz veya ışık yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

Görmesem ger bezm-i pür-envâr-ı didârıñ seniñ / Kaşr-ı 'Adn ü ravza-i cennet harâm olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 3). [görmesem, -me, -se, -m]

Her şeb riyâz-ı vaşla girer var imiş meger / **Gördüm** perîşan al-ı ruḥuñ dün 'ale's-şabâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 3). [gördüm, -dü, -m]

Kâtibân-ı mülk-i 'aşk ol sîm-endâmım **görüp** / Nev-berât-ı şevkumı pür-zîb ü tezhib etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 2). [görüp, -üp]

Çok nev-hırâm serv-kadân var bu bâğda / O gül-fidânı **görmeli** başka edâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2). [görmeli, -meli]

Zihniyâ bu gazel-i hüsn-beyânım **görse** / Rûḥ-ı Hassân daḥî ş'ime taḥsîn kıılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 5). [görse, -se]

Çekil 'Ankâ gibi ser-ḳulle-i istignâya / **Gördiğñ** cîfeye indirme mişâl-ı kerkes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 4). [gördiğñ, -dig, iñ]

Göster ya **görem** turre-i pür-çîniñi yâḥûd / Mıkrâz-ı 'inâyet ile tûl-ı emelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 2). [görem, -em]

Tâbiş-i ruḥsârını **gördi** o rakş-âveriñ / Sûziş ile eyliyor şem'-i şebistân rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 3). [gördi, -di]

Gördi muṭrib gâlibâ ol dil-ber-i ḥaṭṭ-âveri / Çâr-gâhı eyliyor her demde hoş âvâze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 8). [gördi, -di]

Görüp gülzâr içinde çin-seherden
bûlbûli hāmûş / Dedim ey ‘âşık-ı şūrîde-
dil bir ehl-i zûldür bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 169, Beyit 3). [görüp, -üp
]

‘Âşık-ı dil-hastesi artıdıkça rûşen-çeşm
olur / Hoşlanır **görse** tabîb rencûr rencûr
üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173,
Beyit 4). [görse, -se]

Gör ne muhriķ o bütûñ kumri gibi
söylemesi / Çıkar elbet felege ‘âşıkınıñ
zemzemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
199, Beyit 1). [gör,]

Mey ki **görüp** kulkul-ı cāmın kaçır
/Bezmden hep ehremen-i rûzgâr (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 4). [görüp,
-üp]

Bilmeyen bilsin nedir ‘âlemde bünyâd-ı
metîn / Görmeyen **görsün** henüz
dünyâda bir vâlâ serây (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 3). [görsün, -sün]

gör-: rastlamak, şahit olmak.

Etmedi tarh-ı binâ emsâlini binâ-yı çarh
/ **Görmedi** rûy-ı zemînde çeşm-i devrân
böyle cây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9,
Beyit 2). [görmedi, -me, -di]

gör-: anlamak, idrak etmek.

O bütûñ çeşm-i gâzâlin **göricek** ey Zihnî
/ Zevk ü şevk ile dile geldi yazıldı bu
gazel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137,
Beyit 5). [göricek, -icek]

Lenger-endâz-ı sükûnet **gör** nice zû'l-
kâdrdir / Kim eder deryâ-yı a‘zam bûs-ı
emân-ı cebel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
140, Beyit 6). [gör,]

Zevk-ı reşâdın **gören** etmez dahı /
H^vâhiş-i kâd ü leben-i rûzgâr (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 25).
[gören, -en]

Bih püser cephe vü rûyında celî nûr-ı
hüdâ / **Görmez** illâ anı esrâra olanlar
vâkıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11,
Beyit 2). [görmez, -mez]

gör-: (bir şeyin oluşuna veya var
olduğuna) şahit olmak, müşahade etmek.

Nev-rûz-ı bahârında **görür** vakt-i
hazânın / Bir gülşene uğrasa eger bād-ı
havâdiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27,
Beyit 2). [görür, -ür]

Görmemişdir mihr ü meh kim devr
ederler rûz ü şeb / Burc-ı ‘aşka şanma her
verķâ gider ‘Anķâ gider (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2).
[görmemişdir, -me, -miş, -dir]

Kimseniñ ‘aybını fâş eylemeyiz ey Zihnî
/ Dâmen-i sır ile **görsek** dahı ol dem
kaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87,
Beyit 5). [görsek, -se, -k]

Serde **gördüm** şâl-ı Keşmîr-i mütallâsın
bugün / Ben dahı şardım belâlî başıma
mendîl-i ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
119, Beyit 2). [gördüm, -dü, -m]

Mısr-ı hûbîde **görüp** ol Yûsuf-ı gül-
çehreyi / Dem-be-dem cûş u hurûş eyler
göñülden Nîl-i ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 119, Beyit 4). [görüp, -üp]

Degil ben **görmedi** haylî zamân seyr etdi
İskender / Merâyâ-yı felekde ‘aks-i
hüsn-i şûret-i iķbâl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 141, Beyit 3). [görmedi, -me, -di]

Şad hezârân dil-ber-i cādū-nigeh
gördüm yine / Hiç biri mânend-i yâr-ı
çeşm-i âşûbum degil (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 142, Beyit 4). [gördüm, -
dü, -m]

Muttaşıl gayra bu luţfuñ **göricek** havf ederim / Dil-i zārımda ola haşre kadar med ğam ğam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 4*). [*göricek, -icek*]

Mîr ammâ ki henüz **görmedi** eyyâm-ı felek / Böyle dānâ-dil ü sâhib-nazar-ı kıymet-dān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 14*). [*görmedi, -me, -di*]

Görmedi kimse bu meydānda mu‘annid felegiñ / Aldığın esb-i harûn-ı hased ü buğz-licām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 4*). [*görmedi, -me, -di*]

Bâ-‘ömr-i bî-nihāye **görsün** felekde vāye / Şalsın keremle sāye çok tıfl-ı nāzenīne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 7, Beyit 10*). [*görsün, -sün*]

gör-: belli bir zamanın içinde bir olayı yaşamak, bir olaya tanık olmak.

Görse zâhid ham-ı ebrûsını bir kez der-ḥ’âb / N’oldığın vâkıf olur rütbe-i tāk-ı mihrâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 1*). [*görse, -se*]

Şol rütbe bûs-ı ğabğaba var dilde ârzü / Ḥ’âb-ı şebimde **görmezim** illâ ki sîb-i al (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 5*). [*görmezim, -mez, -im*]

Ḳahramân-ı nigehiñ ‘âlem-i rû’yâda **görüp** / Uyğudan ditreyerek birden uyandım bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 3*). [*görüp, -üp*]

Nâ’il oldum vaşl-ı yâre dün gece ‘ömrümde bir / **Gördigüm** şeblerde ancak beñzedi ol şeb şebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2*). [*gördigüm, -dig, -üm*]

Zihî devlet sa‘âdet **görmeden** âlâyiş-i dünyâ / Mağargâh için dârü’n-na‘îmi eyledi ta‘yîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 16, Beyit 16*). [*görmeden, -meden*]

görelî: gördüğünden beri.

Görelî bu hüsni sende saña oldu dil-figende / Beni şaldı dām ü bende ham-ı kākül-i dil-âvîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 3*). [*görelî,*]

Göz göz olmakda açılmağda tahassürle müdām / **Görelî** hālîni dāğ-ı bedenim iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 4*). [*görelî,*]

gör-: görmek. II marûz kalmak, denk gelmek.

Söz diñle yeter etme dahı yād-ı havādiş / Tā mülk-i diliñ **görmeye** ifsād-ı havādiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 1*). [*görmeye, -me, -(y)e*]

Vâlid-i vālâ-nijâdiñ sāyesinde dem-be-dem / **Görmeyip** endüh ü ğam kesb eyleye zevk ü sürür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 6, Beyit 4*). [*görmeyip, -me, -(y)ip*]

gör-: ... ile karşılaşmak, (iyi durumlar için) erişmek, nâil olmak, (kötü durumlar için) kendisine yapılmak, mâruz kalmak, ducar olmak.

Ḥum-ı ğamla toludur maḡzen-i mey-ḡāne-i çarḡ / Rûy-ı âşâr-ı feraḡ **görmedi** mestāne-i çarḡ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 1*). [*görmedi, -me, -di*]

Görmedik bir gece ünsiyyet-i bezm-i ‘ayşîñ / Şubḡa dek münis-i feryād ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 6*). [*görmedik, -me, -di, -k*]

gör-: karşılaşmak.

Bir meh-rûya dil-i zâr düşüpdür bu sene / **Görmedi** çeşm-i felek beñzer o vech-i

hasene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 1). [görmedi, -me, -di]

Sevmem Yezîd-i efsak ü bed-bahtı bî-gümân / Re's-i Hüseyin şâhı **görüp** şād-mân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 22). [görüp, -üp]

gör-: yaşamak. II çekmek.

Veh ne miñnetler çekermiş mübtelâ-yı intizâr / **Görmesin** a'dâlarım yâ Rab belâ-yı intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 1). [görmesin, -me, -sin]

Dest-i felekden öyle cefâ **gördi** cânımız / Toldı cihâna zemzeme-i el-emânımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 1). [gördi, -di]

gör-: rast gelmek; tesadüf etmek.

Sen gibi **görmedi** bu ana kadar çeşm-i felek / Bezm-i devrânda bir revnağ-ı şadr-ı 'irfân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 34). [görmedi, -me, -di]

gördüğüm dem: gördüğüm an/zaman.

Gördüğüm demde o pür-cilve kad-i bālâsın / Ditrer endâm-ı felek cünbiş-i vicdânımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 2). [gördüğüm demde,]

gördükçe: gördüğü zaman, her gördüğünde.

O hâl-i 'anberîni 'arız-ı âlînde **gördükçe** / Olur sînemde peydâ şevkle şad key pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 4). [gördükçe,]

göre: bakılırsa, hesaba katılırsa, göz önünde tutulunca.

Sûziş-i firkat-i cânâna **göre** ey Zihnî / Baña ehven görünür âteş-i düzahda 'âzâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 9). [göre,]

Mîrsin lîk bu rütbe himem ü luţfa **göre** / Şânîña şân-ı vezâret denir ise şâyân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 35). [göre,]

göre: düşüncesince, kanaatince.

Erbâb-ı harâbâta **göre** Kays ile Ferhâd / Şahrâ delisi biri birisi cebelîdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 2). [göre,]

göre: nazaran, kıyasla.

Gerçi biz ehl-i kemâle **göre** kâmil degiliz / Bî-ğıred şüft-i hod-bîn gibi câhil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 1). [göre,]

görelî: gördüğümden bu yana, gördüğüm zamandan beri.

Mihr-i ruhsârîñ ile mâh-cebîniñ **görelî** / Kalmadı dilde hele dâ'ıye-i zer ile sîm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 4). [görelî,]

görince: gördüğü zaman.

Zülfüñ **görince** murg-ı dilim havf edip dedi / Deşt-i maḥabbet içre giren erḳam olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 3). [görince, -ince]

görmeyen: karşılaşmayan, (bir durumu veya duyguyu) yaşamayan.

Ziyâ-yı kadrini bilsin mi mihr-i vaşl-ı dildârı / Felekde **görmeyen** zulm ü cefâ-

yı şām-ı hicrânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 2). [görmeyen,]

Niçe nem **görmeyen** çeşmi bu hasret eyledi giryân / Niçe gam görmeyen göñli bu hasret eyledi gamgîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 14). [görmeyen,]

Niçe nem görmeyen çeşmi bu hasret eyledi giryân / Niçe gam **görmeyen** göñli bu hasret eyledi gamgîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 14). [görmeyen,]

görmeyen: rast gelmeyen, şahit olmayan.

Bilmeyen bilsin nedir 'âlemde bünyâd-ı metîn / **Görmeyen** görsün henüz dünyâda bir vâlâ serây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 3). [görmeyen,]

görün-: zamanı gelmek.

Haft-ı şeb-günü zühür etmede bahtımāsâ / Âftâb-ı ruḥunuñ vaqt-i zevâli **görünür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 2). [görünür, -ür]

görün-: görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.

Her ne dem çeşm-i hün-efşânıma ḥâlî **görünür** / Mülk-i endîşede bir fitne ḥayâli görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 1). [görünür, -ür]

görün-: ...şeklinde algılanmak, yorumlanmak.

Sûziş-i firkat-i cānāna göre ey Zihnî / Baña ehven **görünür** âteş-i dūzahda 'āzāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 9). [görünür, -ür]

Sevmek **görünür** her şeyden ehven / Zihnî cihānda bir yār-ı pür-gunc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 7). [görünür, -ür]

'Ayn-ı zulmet **görünür** rûy-ı zemîn ü eflāk / Merdüm-i çeşmim eger olmasa ḥāl-i cānān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 4). [görünür, -ür]

görün-: görülür duruma gelmek, gözükmek.

Müteveccih kime olmuş ise nūr-ı 'irfān / Cebhesinden şafaḳ-ı mihr-i kemālî **görünür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 4). [görünür, -ür]

Bendeniñ şarf-ı 'ubūdiyyeti lâzım yoksa / Geh cemālî o şehiñ gāḥ celālî **görünür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5). [görünür, -ür]

Dāmen-i ḥil'at-i ma'nīsine eller mi erer / Zāhiren ehl-i diliñ hırḳa vü şalı **görünür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 6). [görünür, -ür]

görün-: belirlemek, görünmek; yansımak.

Her ne dem çeşm-i hün-efşânıma ḥâlî görünür / Mülk-i endîşede bir fitne ḥayâli **görünür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 1). [görünür, -ür]

Cemāl-i mefḥaretiñden **göründi** nūr-ı Hudā/ Kemāl-ı merḥametiñden bilindi luṭf u himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 4). [göründi, -di]

görün-: görünmek, anlaşılacak, sezilmek.

Şeh-süvārım nazar et şahn-ı temennā üzre / Kaḡı üftādeniñ āşār-ı mecālî

görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 3). [görünür, -ür]

Sâ'il ol maṭbaḥ-ı sultân-ı rızâdan Zihnî / Anda ḥ'ân-ı keremün birr ü nevâli **görünür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 7). [görünür, -ür]

görünce: gördüğü zaman.

Degil ben çeşm-i fettânın **görünce** lâl ü hayrânım / Anıñ yanında ey Zihnî niçe güyâlar ebkemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 7). [görünce,]

Görünce tâbiş-i nazm-ı nikât-efrûzum eyZihnî / Taḥassür birle yakdı sîne hep nükte-dân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 5). [görünce,]

Haşırcı-zâde'niñ zîbâ-perend-i ṭab'-ı vâlâsın / **Görünce** bildim el-ḥâḳ kıymet-i kâlâ-yı 'irfânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 8). [görünce,]

Şahn-ı 'âlemde **görünce** ben daḡı bu neş'eyi / Başladım geşt etmege şahrâları dîvânevâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 18). [görünce,]

Âb-ı Fırât'ı men' kılan âl-i Ḥaydar'a / Segveş serâb-ı deşti **görünce** devân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 25). [görünce,]

görünmez ol-: yok olmak, ortadan kaybolmak, görünmeyecek hâle gelmek. (Ölüm neticesinde bedenin yok olması bağlamındadır.)

Gidip cisminden âşâr-ı 'anâşır / **Görünmez** oldu ḡayrî üstüḥvândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 19, Beyit 8). [görünmez ol-,]

göster-: görölmesini sağlamak. II göstermek.

Göster ya görem ṭurre-i pür-çiniñi yâḥûd / Mikrâz-ı 'inâyet ile ṭul-ı emelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 2). [göster,]

göster-: göstermek, sunmak.

Böyle bir debdebeli meclis-i 'işret hergiz / Kime **gösterdi** 'aceb devr-i sipihr-i bed-ḥû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 10). [gösterdi, -di]

göster-: açıkça ortaya koymak, göz önüne sermek. II yansıtmak, aksettirmek.

'Âkıl olsam da yine mir'ât-ı çeşm-i 'âleme / **Gösterür** dîvâne-şûret çarḡ-ı bed-sîret beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 3). [gösterür, -ür]

göster-: görölmesini sağlamak, görünmesine imkân tanımak.

Gösterip şafvet-i âyîne-i vech-i sūḡanım / Söyle söyle dedim ey ṭütî-i şekker-şikenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 1). [gösterip, -ip]

göster-: göstermek. II yaşatmak.

Şekve besdir Zihnî mu'tād-ı zamâne böyledir / Gâḡ vuslat gâḡ firḡat **gösterür** aḡkâm-ı 'îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 5). [gösterür, -ür]

göster-: yönlendirmek.

Gösterip ser-ḡoş süsen nevk-i ḡançer nâ-gehân / Bâḡdan ḡ'âr ü ḡas-ı ḡam etdi

havfindan firār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 15). [gösterip, -ip]

göstermez ol-: göstermemek, göstermemeye başlamak.

Bir kes bu hâl-i zârıma hîç etmedi meded / Göstermez oldu kimse baña rû-yı i'tibâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 7). [göstermez ol-,]

göz: göz, görme organı (âşığın gözü).

Gel ey Mısr-ı melâhât dâveri Yüsuf-cemâlim gel / Revân oldu **gözüm**den Nîl-âsâ eşk-i alım gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 1). [gözüm, -üm, -den]

Bârân mişâli dökdi **gözüm** eşk-i hasreti / Her bir müjemden oldu revân cû-yı çeşmesâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 5). [gözüm, -üm]

Ref' oldu **gözüm**den heme câ perde-i zulmet / Gönlüme ziyâ şaldı benim mihr-i maḥabbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 4). [gözüm, -üm, -den]

göz göz et-: birçok yara açmak.

Pâre pâre kıldı bağrım tîğ-i endûh-ı firāk / **Göz göz etdi** sînemi tîr-i cefâ-yı intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 2). [göz göz et-,]

göz göz ol- [D]: üzerinde birçok delik oluşmak. II parça parça olmak, perişan olmak.

Göz göz olmakda açılmaḡda taḥassürle müdâm / Görelî hâliñi dâğ-ı bedenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 4). [göz göz ol-,]

göz ucuyla nazar eyle- [D]: göz ucuyla bakmak. II değer vermemek.

Mülk-i fenâya **göz ucuyla eylemez nazar** / Şâḥib-reşâd merdüm-i rāh-ı beḡā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 4). [göz ucuyla nazar eyle-,]

gözet-: kollamak, beklemek.

Ğurre-i 'îd-i vişâlin **gözet** ol bir mâhın / Ki eder cılve saçı üzre şeb-i Qadr ü Berât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3). [gözet,]

Zihniyâ mihr-i rızâ-yı ḡazret-i pîri **gözet** / Etdiğîñ ülfet yeter hercâ'i meḡ-rûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 7). [gözet,]

gözle-: beklemek; gözetlemek.

Girmedi çeşmime uyku o mehi **gözlemeden** / Zihniyâ ḡaşılı dünyâdan uşandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 5). [gözlemeden, -meden]

gözle-: gözlemek, beklemek, gelmesini beklemek.

Fıkr-i ṭulû'-ı mihr-i cemâliñle **gözlerim** / Tâ-be-şabâḡ revzene vü derde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 6). [gözlerim, -r, -im]

ğubâr: toz, toprak. (sevgili/padişahın kapısı veya eşîğinde bulunan toz bağlamında.)

Ğubârıñ sürme çekmek ḡvâhişiyle çeşm-i nemnâke / Be-her gün bekler oldum reh-güzâr-ı mektebiñ cānâ (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 4). [ğubārîñ, -iñ]

Ferş-i harîm-i yârin ta'zîmle öp **ğubārın** / Zühhād-ı süm'a-kārın seccâdesi degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 4*). [*ğubārın, -ın*]

ğubār: toz, toprak.

Hāk-i rindānım **ğubārımdan** gelir bûy-ı şarāb / Turfe Manşūr'um ki dārimdan gelir bûy-ı şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 2*). [*ğubārımdan, -ım, -dan*]

ğubār-ı dergeh-i pîr-i muğān: mürşidin kapısının/eşiğinin toprağı.

Ğubār-ı dergeh-i pîr-i muğān ki tāk-ı Edhem'dir / Sifāl-ı köhne rind-i bādenūşe sāgar-ı Cem'dir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 1*). [*ğubār-ı dergeh-i pîr-i muğān,]*

ğubār-ı hāk-i reh: yolunun toprağının tozu.

Gubār-ı hāk-i rehiñ reh-nümā ki kılmazlar / Fezā-yı ye'sde hep kem-sürāğdır cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 4*). [*ğubār-ı hāk-i reh,]*

ğubār-ı hāk-pāy: eşiğinin toprağının tozu.

Hāzîz-i āstānı melce-i kerrūbiyāndır hep / **Ğubār-ı hāk-pāy**ı kuhl-ı çeşm-i Ādem ü Havvā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 29*). [*ğubār-ı hāk-pāy,]*

ğubār-ı makdem: ayağın tozu. II sevgilinin bulunduğu yerin toprağı; onun bulunduğu yer, eşiği.

Hirās-ı farṭ-ı girye hıyre kılmaz çeşm-i 'uşşākı / **Ğubār-ı makdemiñ** kuhl-ı Şıfāhān olduğım tıyduk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 5*). [*ğubār-ı makdem,]*

Ğubār-ı makdemiñ rüşen edelden çeşm-i iz'ānım / Ki bildim kör imiş h'āhiş eden kuhl-ı Şıfāhān'ı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 4*). [*ğubār-ı makdem,]*

ğubār-ı pāy-ı yek-rān-ı resül-i ekrem-i irşād: doğru yolu gösteren Resul-i Ekrem'in (Hz. Muhammed) soylu atının ayağının tozu.

Qalur a'mā şu kim rüşenter etmez dīde-i cānın / **Ğubār-ı pāy-ı yek-rān-ı Resül-i ekrem-i irşād** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 6*). [*ğubār-ı pāy-ı yek-rān-ı resül-i ekrem-i irşād,]*

ğubār-ı rāh: yolunun toprağı.

Çekdiler dīdeye kuhlāsā **ğubār-ı rāhiñ** / Nücebā vü nuḳabā bendesidir ol şāhiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 4*). [*ğubār-ı rāh,]*

ğubār-ı tūde-i kūy: eşiğinin toprak yığını.

Ğubār-ı tūde-i kūyundan aḫz-ı būydu her dem / 'Abîr-i misk-i ezfer 'ūd-ı hālîş 'anber-i sārā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 31*). [*ğubār-ı tūde-i kūyundan,]*

güç: güç, zor.

Bez-i irşād eylese Zū'n-nūn Zū'n-nūn üstüne / Zāhīde tefhīmi **güçdür** nükte-i mīm-i femiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 6*). [*güçdür, -dür*]

gücen-: birinin beklenilmeyen bir davranışı veya sözü karşısında kırgınlık duymak, darılmak.

‘Arz-ı hāline **gücenmek** ne imiş bendeleriñ / Kerem-i şāhdır elbetde gedāyāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 3). [gücenmek,]

Bilmezlik ile degdi **gücenme** yine afv et / Düzdāne eger koynuna atdımsa elim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 4). [gücenme, -me]

güft ü gū eyle-: söz söylemek, konuşmak.

Her ne deñlü güft ü gū eylerse nā-merd-i ‘anîd / Kendi öz nefsin huzūr-ı Hāk’da eyler hicv ü zem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 38). [güft ü gū eyle-,]

güft ü şinîd: söyleyip işitmek. II dedikodu yapmak.

Āvîze-i gūş eyleme her **güft ü şinîdi** / Yetmez had ü gāyāte nev-îcād-ı havādis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 6). [güft ü şinîdi,]

güftār: söz, kelām.

Sīneme işledi cānā niçe **güftārıñ** ucı / Kār edip cān u dile nīze-i āzārıñ ucı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 2). [güftārıñ, -ıñ]

güftār-ı nā-dān: cahil, bilgisiz kimselerin sözü.

Nā-sezā **güftār-ı nā-dānı** işitmem Zihnîyā / Kim sükūt imiş sü’āl-i aħmaķa redd-i cevāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 5). [güftār-ı nā-dān,]

güft-gūy-ı zevk ü şevk-engîz: zevk ve coşku veren dedikodu.

Ğaraż bu **güft-gūy-ı zevk ü şevk-engîzden** Zihnî / O tıfl-ı nāziki ders-i maħabbetde tevağguldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 5). [güft-gūy-ı zevk ü şevk-engîz,]

güher-i kadr-i girān: çok değerli cevher.

Sensin el-hakķ aranılsa yine pür dikkat ile / Kūlzūm-i fażl ü hūnerde **güher-i kadr-i girān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 36). [güher-i kadr-i girān,]

güher-i silk-i mevālî: ilim adamlarının ipliğinin cevheri.

Maħz-ı İslām’a hedāyā gibidir Mevlā’dan / **Güher-i silk-i mevāliden** o Muħtār-ı enām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 22). [güher-i silk-i mevālî,]

güher-i vaşl: kavuşma cevheri. II kavuşma sözü.

O mehiñ kevkebe-i hūsnü felek vāyelidir / Cāndan efzūn **güher-i vaşl** girān-māyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 1). [güher-i vaşl,]

gül-: gülmek, mutlu olmak.

Yār gele gül **güle** bāğa düşe gulgüle / ‘Arşa verir zelzele na’re-i yā-hū-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5). [güle, -e]

Niçe bir ağlasun ‘āşıklarıñ ey göncede-
dehen / Şefkat-āmîz-i nigāh eyleyüben

göl güleler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 3*). [göl,]

Kül olur süz-ı derûnından dil-i bülbül dahı / ‘Aşk elinden eylese bir kez figân ü âh **göl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 2*). [göl,]

Göl açıldı **göldi** ezhâr-ı çemen rûyuñ görüp / İftirâkıñla dem-â-dem ağlar iken zâr zâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 8*). [göldi, -di]

göl-: birinin içinde bulunduğu durumla alay etmek.

İntikâm olur ise etdigim ‘işyânıma ger / **Güler** ahvâl-i perîşânıma ehl-i maşher (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 13*). [güler, -er]

göl: çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek.

N’içün etdiñ bu kızıl gûne nifâkı o **güle** / Yeriñ olsun seniñ ey süfli münâfık derekât (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 4*). [güle, -e]

‘Ârız-ı yâri **güle** teşbih eder halk-ı cihân / İşte bu reng ile pek firûzdur ikbâl-i gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2*). [güle, -e]

Reng ü hoş-bü ile ey Zihnî cihân mergûbudur / Oldıgıyçün hâk-i pây-i Hazret’e rû-mâl **göl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 5*). [göl,]

La‘l-i yâre gonçe-i neş’küftesin teşbih edip / Oldı rüsvâ-yı zamâne düşdi der-efvâh **göl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 3*). [göl,]

Nağmesin ta‘lîm eder bülbül dil-i ‘uşşâkdan / Cezb-i reng eyler ruh-ı

dildârdan her gâh **göl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 4*). [göl,]

göl: çok sevilen ve beğenilen katmerli ve kokulu olan çiçek. II sevgili.

Şeb-nemi bâde **göli** sâkî edip bülbülü rind / Kıldı hep gülşeni bezm-i tarab-âbâd şabâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 3*). [göli, -i]

Mağşadı bûs-ı yed-i dildâra nâ’il olmadır / Kim çıkar bâzâr-ı dehre şatılur her sâl **göl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 3*). [göl,]

Şadr-ı bâğa revnağ-efzâdır cülûs-ı şâh-ı **göl** / Cümle-i ezhâra berter oldı ‘âlî-câh gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 1*). [göl,]

Şadr-ı bâğa revnağ-efzâdır cülûs-ı şâh-ı gül / Cümle-i ezhâra berter oldı ‘âlî-câh **göl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 1*). [göl,]

Nisbet olsa ‘ârız-ı cânân ile feryâdına / Bâğ-ı bahş-i şevkde bülbül hacel güm-râh **göl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 5*). [göl,]

Humret-i ruhsârını ‘arz eyledikçe şubh-dem / Bülbül-i zârîñ derûnın eyler âteşgâh **göl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 6*). [göl,]

Göl oturdı şadr-ı bezme lâle tutdı câm-ı mey / Bülbül oldı hoş-terennüm-sâz kumrî nağmedâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 12*). [göl,]

göl: çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek. II gül yüzlü güzeller.

Yâr gele **göl** güle bâğa düşe gulgüle / ‘Arşa verir zelzele na‘re-i yâ-hû-yı dost

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5).
[gül,]

gül: hoş kokulu bir çiçek (yanak-gül benzerliği).

Ruḥuñ egerçi leṭāfet-fezāy bir **güldür** /
Bahār-ı ḥüsne ḥatıñ sebz-i bāğdır cānā
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 3).
[güldür, -dür]

‘Ārıznıñ āteş midir yā **gül** müdür bilmem
nedir / Göñlümüz pervāne mi bülbül
müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1). [gül,]

Ruḥı **gül** nuṭkı bülbül lebleri mül
‘anberīn kākül / Siyāh-ı ḥālī fülful ḥattı
sünbül zülfı ejdersiñ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [gül,]

Ruḥsārı **güldür** lâledir bir şu‘le-i
cevvâledir / Maḥbûb-ı endek-sâledir
bilmez kemāl-i ehl-i ḥāl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 3). [güldür, -
dür]

gül: çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve
kokulu olan çiçek (kırmızılık ve yara
ilişkisi kurulmuştur). II mutluluk, sevinç.

Sînede dāğ temāşā ederiz **gül** yerine /
Diñleriz nevḥa-i dil nāle-i bülbül yerine
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 1).
[gül,]

gül: gül çiçeği. II bülbülün kanı. (Bülbül
güle ulaşmak için uğraşırken gül her
seferinde bülbülün göğsüne dikenlerini
batırarak bülbülü yaralar, öldürür.
Bülbülün kanı, gülün dikenlerine sızıp
goncaya ulaşır ve ona renk katar.
Kırmızı gülün rengi yani sevgilinin
yanağının kırmızı olması bülbülün
kanındandır. Gül sözcüğü kinayeli

kullanımla hem gül çiçeği hem de
bülbülün kanı anlamını
barındırmaktadır.)

Gāh pervāneye gāh bülbüle beñzer Zihnî
/ **Gül** mi āteş mi ‘aceb ‘arız-ı āl-ı cānān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 5).
[gül,]

gül açıl-: gülün çiçeklenmesi. II bahar
mevsiminin gelmesi. II sevgilinin ortaya
çıkması.

Gül açıldı güldi ezhār-ı çemen rüyuñ
görüp / İftirākıñla dem-ā-dem ağlar iken
zār zār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 8). [gül açıl-,]

gül-çin ol-: gül toplayıcısı olmak.

Ḥazān-ı āsīb erdi āh kim evvel bahārında
/ Henüz olmazdan evvel gülsitān-ı
‘ömrden gül-çin (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 16, Beyit 9). [gül-çin ol-,]

güldür-: gülmesine sebep olmak.

‘Andelīb-i zārveş rüsvā olursam da ne
bāk / İster ey ruḥsār-ı gül hep ‘ālemi
güldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
8, Beyit 4). [güldür-,]

güleler: gülsünler. (Sen gül ki âşıklar da
"gülsün" anlamında kullanılmıştır.)

Niçe bir ağlasun ‘âşıkların ey gonce-
dehen / Şefkat-āmîz-i nigāh eyleyüben
gül **güleler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
50, Beyit 3). [güleler,]

gül-fām: gül renkli. II sevgili.

Ser-ḥoşı vü maḥmûrı sākî-i demi **gül-
fām** / Bir neş’e-i aşıldan olmuş heme

şîrîn-kām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 7). [gül-fām,]

gül-fidân: fidan boylu; sevgili.

Çok nev-hırām serv-kaḍān var bu bāḡda / O **gül-fidānı** görmeli başka edāsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2). [gül-fidān,]

gül-fidān-ı 'işve: edalı, fidan boylu.

Bir **gül-fidān-ı 'işve** kaddiñ gibi bulunmaz / Gerçi riyāz-ı hüsnüñ çok nev-nihāli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 3). [gül-fidān-ı 'işve,]

gül gibi aç-: sevgilinin goncaya benzeyen ağzının gül gibi açılması. II âşığın gönlünün ferahlaması.

Çîn-seher kıldı çün ol gonca-femi bād-ı şabā / **Gül gibi açdı** beni eyledi dil-şād şabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 1). [gül gibi aç-,]

gülğule: gürültü, çığırışma. (Duyguların coşmasıyla ortaya çıkan sesler bağlamındadır.)

Yār gele gül güle bāḡa düşe **gülğule** / 'Arşa verir zelzele na're-i yā-hū-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5). [gülğule,]

Teşrîfi muşammem olıcaḡ mäh-ı şiyāmıñ / Düşdi yine bir **gülğule** rindān-ı cihāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 2). [gülğule,]

gülğule şal-: gürültü, şamata yapmak.

Öyle efgān eyle kim hengāme-i şāhım Hüseyin / Gülğule şalsın ser-ā-pā on sekiz

bin 'āleme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 4). [gülğule şal-,]

gülğule-i 'āşıkān ol-: âşıkların gürültü çıkarması, ağlayıp feryat etmesi.

Sükkān-ı 'arş u ferşi bütün hıyremend eder / Mātem deminde **gülğule-i 'āşıkān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 14). [gülğule-i 'āşıkān ol-,]

gülğuleler kop-: (sevinçten) bağırıp çağırmak.

Müjde-i vaşlı mıdır yā haber-i merg-i rakīb / Bezm-i rindānda kopdı bu gece gülğuleler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 4). [gülğuleler kop-,]

gül-i bāḡ-ı hüdā: hakikat bahçesinin gülü.

Ca'fer-i Şadık imām-ı evliyā / Mūsa-i Kāzım **gül-i bāḡ-ı hüdā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 16). [gül-i bāḡ-ı hüdā,]

gül-i cennet: cennet gülü.

Al ruhsārıñ **gül-i cennet** degildir yā nedir / Hāl-ı güftārıñ mül-i vuşlat degildir yā nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 1). [gül-i cennet,]

gül-i emel: arzu, istek gülü.

Olmaz güşāde ehl-i dile bir **gül-i emel** / Ber-bād ola İlāhî gülistān-ı rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 6). [gül-i emel,]

gül-i nāzik-fidān: yeni yetişen nāzik sevgili.

Gül-i nâzik-fidân serv-i revân cânân-ı sîm-gerdân / Ser-efrâz-ı cüvânân hûr ü ğilmândan füzüntersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 5). [gül-i nâzik-fidân,]

gül-i neş'küfte: açılmamış gül. II sevgili.

Bağ-ı taḥassürde bir Zihni değil pür-fiğân / Ol **gül-i neş'küfte** çok bülbülü zâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 7). [gül-i neş'küfte,]

gül-i neş'küfte-i rengîn: parlak renkli açılmamış gül (Bahauddin).

Ne tıfil 'andelîb-i kuds idi bāğ-ı melâḥatta / Ne tıfil şahn-ı behçetde **gül-i neş'küfte-i rengîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 7). [gül-i neş'küfte-i rengîn,]

gül-i pür-h^vâre: bol dikenli gül. II çok eziyet eden veya âşığa yüz vermeyen sevgili.

H^vârsız bir gonce-i ruḥsârıñ oldum bülbülü / Bāğa varmam her **gül-i pür-h^vâre** olmam âşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 4). [gül-i pür-h^vâre,]

gül-i ra'nā: güzel gül. II Mustafa.

Felekde ber-murād olmazdan 'ömr-i nâzenîninden / Koyup ḥasretde gitdi vâlideynin ol **gül-i ra'nā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 2). [gül-i ra'nā,]

gül-i tâze: yeni açmış gül. II genç, toy sevgili.

H^vâr-ı cevri ile helâk etmez iseñ ağıyarı / Ey **gül-i tâze** çıkar mı içirimden dikenim

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5). [gül-i tâze,]

gül-i zibâ: güzel gül. II sevgili.

Seveldi sen **gül-i zibâyı** Zihnî / Özün de bülbül-i şeydâya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 7). [gül-i zibâ,]

gül-i zibâ-yı lutf: iyilik güzelinin gülü. (sevgili kastedilerek).

Gül-i zibâ-yı lutfuñ zib-i destâr eyledi her kes / Benim ancak serim pür-zahm kıldı seng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 3). [gül-i zibâ-yı lutf,]

gülistân-hvân-ı mahbûb-ı nev-âğâz: Gülistan'ı yeni okumaya başlayan sevgili.

Bülbül eyler ravza-i cennetde rûḥ-ı Sa'dî'i / Ol **Gülistân-hvân-ı mahbûb-ı nev-âğâzım** benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 2). [gülistân-hvân-ı mahbûb-ı nev-âğâz,]

gülistan-ı belâ vü ğam: Gam ve keder bahçesi.

Çıkdı tâ 'arşa kadar âh-ı dil-i zârıñ ucu / Her ne kim var bu **gülistan-ı belâ vü ğamda** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs 7, Beyit 3). [gülistan-ı belâ vü ğam,]

gülistân-ı rûzgâr: zamanın gül bahçesi.

Olmaz güşâde ehl-i dile bir gül-i emel / Ber-bâd ola İlâhî **gülistân-ı rûzgâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 6). [gülistân-ı rûzgâr,]

gülistân-ı vefâ: vefa bahçesi.

Eliñden olmadı āzürde hergiz ‘āşıkıñ bir dem / **Gülistān-ı vefāda** gonçe-i bī-
h^vāra beñzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 2). [gülistān-ı vefā,]

gül-‘izār-ı tıfl-ı endek-sāle: gül yanaklı
küçük bir çocuk (sevgili).

‘Āşıkım bir **gül-‘izār-ı tıfl-ı endek-sāleye** / Dāğ-ı ‘aşkı bāğ-ı sīnem üzre
beñzer lāleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 1). [gül-‘izār-ı tıfl-ı endek-sāle,]

güller: çok sevilen ve beğenilen,
katmerli ve kokulu olan çiçek; gül
bahçesinde bulunan güzeller.

Çāk eder **güller** girībānın seherde bāğda
/ Gālība ruhsāre-i cānānım anda yād olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 3).
[güller,]

gül-reng: gül renkli (kırmızı şarap).

Sirişk-i bülbülānı bāğda bī-hüde
zānnetme / Maḥabbet ehline neş’e-fezā
gül-reng müldür bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 169, Beyit 4). [gül-reng,]

gül-ruḥān: gül çiçeği gibi hoş kokulu ve
al renkli yanaklar, güzeller.

Gül-ruḥān ü serv-ḳadān seyr ü
temāşāya gider / Şahn-ı ‘ālem başka bir
zīb-i gülistāndır bugün (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 166, Beyit 3). [gül-ruḥān,
]

gülşen: bahçe, gül bahçesi.

Ḳatre-i şeb-nem degil pāşide olmuş
gülşene / Eylemişler maḳdem-i pākīñ

içün dürler nişār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 6). [gülşene, -e]

Servi-i raḳş-āveriñ pāyine yüzler
sürmege / Gūşe gūşe **gülşene** oldu revāne
cūy-bār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 16). [gülşene, -e]

gülşen: gül bahçesi, güllük. II güzellerin
bulunduğu yer.

Şeb-nemi bāde güli sākī edip bülbülü rind
/ Ḳıldı hep **gülşeni** bezm-i ṭarab-ābād
şabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit
3). [gülşeni, -i]

Gülşene gir eylesin ey ḳad-i dil-cū birāz
/ ‘Ar‘ar ü şimşād ile serv-i ḥurāmān raḳş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 5).
[gülşene, -e]

gülşen: gül bahçesi; güzel, zevk veren
yer; güzellerin olduğu seyir yeri.

Nev-rüz-ı bahārında görür vaḳt-i ḥazānın
/ Bir **gülşene** uğrasa eger bād-ı havādis
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 2).
[gülşene, -e]

gülşen ü İrem: gül ve cennet/kavuşma
bahçesi. (İrem; Şeddād’ın cennete taklit
omak üzere tanzim ettirdiği meşhur bağ.)

Ğabğab-ı yār **gülşen ü İrem’e** vermem
bi’llāh / Olsa rümmān-ı cinān bākire
duḡter memesi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 199, Beyit 2). [gülşen ü İrem,]

gülşen-i ‘aşk: aşkın gül bahçesi.

Gülşen-i ‘aşk edelden bülbül-i cānım
heves / Sīnemi pūr-zaḥm-ı ṭa’n etdi
benim her ḥ^vār u ḥas (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 95, Beyit 1). [gülşen-i
‘aşk,]

Perîşân olmadı berg-i nihâli **gölşen-i aşkıñ** / Hevâ-yı ta'ne semtinden nice bād-ı hâzân kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 4). [gölşen-i aşk,]

Gölşen-i aşkıñ bahârımdan gelir bûy-ı şarâb / Bûlbül-i mestim ki zârımdan gelir bûy-ı şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 1). [gölşen-i aşk,]

gölşen-i Firdevs: *Firdevs cennetinin gül bahçesi. (Firdevs cenneti, cennette bulunan yüz derece ve mertebenin içinden makam bakımından en âlâsıdır.)*

Cemâlınden müzeyyen tâ ezelden **gölşen-i Firdevs** / Celâlınden mübeyyen âteş-i sūzân ser-tâ-pâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 27). [gölşen-i Firdevs,]

gölşen-i Firdevs-i vaşl: *vuslat cennetinin gül bahçesi.*

Dür kıldı **gölşen-i Firdevs-i vaşlından** beni / Hâk ede dūzağ-maşır ağıyar-ı bed-endişimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 2). [gölşen-i firdevs-i vaşl,]

gölşen-i ıtlâk: *terk edilmiş gül bahçesi.*

Âzâde idi **gölşen-i ıtlâkda** evvel / Bu kayd-ı beden bûlbül-i cāna kafes oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 3). [gölşen-i ıtlâk,]

gölşen-i kutbiyet: *yüce gül bahçesi; en yüksek cennet.*

Gölşen-i kûṭbiyetiñ meclis-i rûḥāniyetiñ / Merd-i 'ayş ü ṭarabı ḥazret-i Mevlānā'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 3). [gölşen-i kûṭbiyet,]

gölşen-i lutf-ı şeh-i 'âlem: *dünya padişahının lûṭuf bahçesi.*

Şeb-nemāsâ dökölüp çün kaṭarât-ı dîde / **Gölşen-i lutf-ı şeh-i 'âlemi** kıldı tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 5). [gölşen-i lutf-ı şeh-i 'âlem,]

gölşen-i merhamet: *merhamet bahçesi.*

Gölşen-i merḥamete âb-ı tarâvet-baḥşâ / Kıştâr-ı emel-i bî-kese ebr-i nîsân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 18). [gölşen-i merḥamet,]

gölşen-i ruhsâre: *yanağın/yüzün gül bahçesi.*

Başka bir tâb ü terâvet verdi rûy-ı yâre ḥaṭ / Tâze sünbûldür ki bitmiş **gölşen-i ruhsâre** ḥaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 1). [gölşen-i ruhsâre,]

gölşen-i vaşf-ı cemâl: *(sevgilinin) güzel yüzünün övüldüğü gül bahçesi.*

Gölşen-i vaşf-ı cemâliñde seniñ / Yine bûlbül gibi Zihnî şakıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 5). [gölşen-i vaşf-ı cemâl,]

gölsitân: *gül bahçesi. II zevk ü sefa meclisi.*

Rind n'etsin **gölsitân** ile nevâ-yı bûlbülü / Gûş ederken bezm-i 'işretde şadâ-yı kûlḳulı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 1). [gölsitân,]

Bu neşâtile kuruldı meclis-i 'ayş ü ṭarab / **Gölsitânıñ** ṭoldı her bir gûşesi biñ bâde-ḥ'âr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 11). [gölsitânıñ, -ıñ]

gülsitân ol-: gül bahçesi olmak.

Çeşmim ne dem ki girye ile hün-feşân olur / Sînem hezâr derd ü ğama **gülsitân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 1). [gülsitân ol-,]

gülsitân-ı 'ömr: ömrün gül bahçesi. II gençlik dönemi.

Hazân-ı âsîb erdi âh kim evvel bahârında / Henüz olmazdan evvel **gülsitân-ı 'ömrden** gül-çîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 9). [gülsitân-ı 'ömr,]

gülsitân-ı vuslat: kavuşma bahçesi.

Süz-ı tâb-ı fırkatinden nâr-ı düzağ bir şerâr / Bir nümüne **gülsitân-ı vuslatından** bağ-ı 'Adn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 24). [gülsitân-ı vuslat,]

gülü: boğaz. II güç.

Câme-i şevkiñ alıp zür ile eyler pây-mâl / Dest-i düzd-i ğaflete verme **gülüyı** fâ'ik ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 3). [gülüyı, -yı]

gülves: gül gibi (sevgili).

Gülveşim mähveşim râğb-ı câm oldu bu şeb / Cân ü dil mest-i mey ü şâhid-i kâm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1). [gülveşim, -im]

gülzâr: gül bahçesi; gül yüzü güzellikler.

Görüp **gülzâr** içinde çin-seherden bülbüli hāmūş / Dedim ey 'âşık-ı şūrîde-dil bir ehl-i züldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 3). [gülzâr,]

gülzâr-ı 'acz: çaresizlik bahçesi.

Revândır âb-ı himmet dem-be-dem **gülzâr-ı 'acz** içre / 'Azâb-ı nâr ü cevri-i müdde'iden ihtirâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 6). [gülzâr-ı 'acz,]

gülzâr-ı 'Adn'in şeb-nemi ol-: cennet bahçesinin çiysi olmak.

Âl ü evlâd-ı Resûl'ullâh için kan ağla kim / Kaatre-i çeşmiñ **ola gülzâr-ı 'Adn'in şeb-nemi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 3). [gülzâr-ı 'Adn'in şeb-nemi ol-,]

gülzâr-ı cihân: dünyanın gül bahçesi.

Merhabâ ey şâhid-i eyyâm-ı nev-rüz-ı bahâr / Oldı teşrîfîñle **gülzâr-ı cihân** cennet-şi'âr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 1). [gülzâr-ı cihân,]

gülzâr-i 'işretgâh: içki içilecek yerin (meyhane) gül bahçesi.

Câm-ı gül-günü sürüp **gülzâr-i 'işretgâhuma** / 'İrz u nāmūs-ı rakîbi pây-mâl etdün bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 2). [gülzâr-i 'işretgâh,]

gülzâr-ı kalb: gönlün gül bahçesi.

Şabâh-ı haşrde ehl-i şafâ şol zâta derler kim / Muṭarrâ eylemiş **gülzâr-ı kalbin** şeb-nem-i irşâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 2). [gülzâr-ı kalb,]

gülzâr-ı Na'im: Naim cennetinin gül bahçesi.

Ṭālib-i bezm-i vişālîñ olan ey şāh-ı cemāl / Ārzū etmez o bir vechile **gūlzār-ı Na'īm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 6). [gūlzār-ı Na'īm,]

gūlzār-ı ruhsār: (sevgilinin) yanağının gül bahçesi.

Ḥaṭîñ **gūlzār-ı ruhsārında** reyḥān-ı mu'anberdir / Anıñ yanında kākūl deste deste sūnbūl-i terdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 1). [gūlzār-ı ruhsār,]

gūmān: zan, sanma, sezme, şüphe, kuşku.

Güm-geşte oldu Zihnî yine murğ-ı cān ü dil / Etdim nigāh yāre **gūmān** söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 7). [gūmān,]

gūm-geşte et-: yolunu kaybetmek.

Etme **gūm-geşte** pey-i bedreka-i ümmîdi / Seni ol kâfile-i maşada ilhāk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 8). [gūm-geşte et-,]

gūm-geşte ol-: yolunu kaybetmek.

Güm-geşte oldu Zihnî yine murğ-ı cān ü dil / Etdim nigāh yāre gūmān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 7). [gūm-geşte ol-,]

gūm-nām ol-: adı anılmaz olmak, unutulmak.

Yine ser-māye-i ārām-ı dildir olmasın **gūm-nām** / Ḥayālîñ hem-dem-i şām-ı ġarībān oldıñm tıyduğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 4). [gūm-nām ol-,]

gūm-rāh: yolunu kaybetmiş, yolunu şaşırmış.

Nisbet olsa 'arız-ı cānān ile feryādıma / Bāğ-ı bahş-i şevkde bülbul ḥacel **gūm-rāh** gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 5). [gūm-rāh,]

gūn: gün, her gün.

Himmet-i pīr-i kerem-kār ile bī-renc ü ta'ab / **Günde** bir rütbe-i vālāya ola dest-resān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 42). [günde, -de]

gūn: gün, zaman.

Belāya uğradı Āl-i Resūl'ullāh vā-veylā / Ne **gündür** ki bu gün yā Rab rūz-ı pūr-belādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 2). [gündür, -dür]

gūn gibi nūmāyān: çok açık, çok belli.

Zūlm-i fırkat oldu çün ārāyiş-i mülk-i 'adem / **Gün gibi** ruhsāre-i vuşlat **nūmāyān**dır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 4). [gün gibi nūmāyān,]

gūn görme- [D]: dert ve sıkıntı içinde yaşamak; rahat ve huzur içinde yaşamamak.

Mehveşāndan **görmedi** çeşm-i felek bir **gūn** henüz / Ḥāṭır-ı 'uşşākı dil-ḥ'āh üzre tatyīb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 5). [gūn görme-,]

gūn toğ- [D]: güneşin doğması; yeni bir günün başlaması. II şansın, talihin dönmesi.

Etdi güşāde sīnesini çün ‘ale’ş-şabāh /
Toğdı cebīn-i bahtıma bir **gün** ‘ale’ş-
şabāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,
Beyit 1). [gün toğ-,]

günāh ü sevāb: sevap ve günah.

‘Ārif-i rind-i kalendar-revişin olmaz hīç
/ Defteri içre muharrer ne **günāh ü** ne
sevāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 6). [günāh ü sevāb,]

gün-be-gün: günden güne, gün geçtikçe.

Verdi ey Zihnî reh-i zevk-i mülākātı sele
/ **Gün-be-gün** oldu füzün-ter mā-cerā-yı
intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82,
Beyit 5). [gün-be-gün,]

günde: her gün.

Günde biñ reng cāme-i nev-bāf-ı istignā
giyip / Cevre başlar ol kad-i bālā-yı
mümtāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 158, Beyit 3). [günde,]

günde bir reng cāme-i nev giy-: her
gün farklı renkte yeni elbise giymek. II
her gün farklı bir hāle bürünmek.

Kızarsın gāh bozarsın şekilde rūyı
rakībānıñ / Efendim **günde bir reng**
cāme-i nev giy pey-ender-pey (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 3).
[günde bir reng cāme-i nev giy,]

gündüzi: gündüz, gündüzleyin;
aydınlıken.

Meclis-i bīgāneyi terk etmez ey Zihnî o
meh / **Gündüzi** gitmez velī şebhā gider
tenhā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
51, Beyit 5). [gündüzi,]

güneh: günah.

Günehim çok deyü terk etme niyāzı
Zihnî / Eyleme mağfıret-i Hāzret-i
Ġaffār ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 28, Beyit 6). [günehim, -im]

ğurbet iller: bir kimsenin doğup
büyüdüğü yerden başka yerler.

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña
zālīm felek / Kārım oldu ğurbet illerde
benim āh u fiğān (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 8). [ğurbet iller,]

gürizān: kaçmış, kaçan.

Şāhid-i ‘İd herkese rām oldu ammā āh
kim / Ehl-i ğurbetten şafā-yı dil
gürizāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 6). [gürizāndır, -dır]

ğurre: parlama, parlaklık; Arabî ayın
birinci gecesi ve günü. (Muharrem
ayının ilk günü kastedilmiştir.)

Muharrem **ğurresin** taraf-ı semāda mah-ı
nev şanma / Yed-i zālīm-felekde tīg-ı
meslül-ı cefādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 3). [ğurresin, -sin]

ğurre-i ‘İd-i vişāl: kavuşma bayramının
nuru, parlaklığı.

Ğurre-i ‘İd-i vişālın gözet ol bir mähıñ /
Ki eder cilve saçı üzre şeb-i Qadr ü Berāt
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3).
[ğurre-i ‘İd-i vişāl,]

gürüh-ı bendegān: köleler topluluğu
(Hz. Muhammed'i seven kimseler
bağlamında).

Der-i ihsāndan dūr etme bu Zihnî-i nâ-
çârı / **Gürüh-ı bendegāna** eyle mülhak
yâ Resûl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 172, Beyit 7). [gürüh-ı bendegān,
]

gürüh-ı bendegān-ı Hâzret-i Pîr: *Pîr
hazretlerinin köleler topluluğu.*

Gürüh-ı bendegān-ı Hâzret-i Pîr /
Mey-i 'irfân ile mestānedir hep (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 8). [gürüh-
ı bendegān-ı Hâzret-i Pîr,]

gürüh-ı enbiyā vü evliyā:
*peygamberler ve evliyalar güruhu
(topluluğu).*

Gürüh-ı enbiyā vü evliyā zerrâtıdır
yek-ser / Mu'allā zāt-ı feyz-âyâtı hürşîd-
i ziyā-bahşā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 40). [gürüh-ı enbiyā vü evliyā,]

gürüh-ı şu'arā: *şairler topluluğu.*

Eder elbetde **gürüh-ı şu'arâyı** mebhût /
Zihniyā şî'r-i laţîfindeki maẓmûn ü nikât
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 5).
[gürüh-ı şu'arā,]

güş: *kulak; âşığın kulağı.*

Zihnîyā bu sârbân-ı çarḥ bir dem **güşıma**
/ Vermedi kûs-i ümîdimden şedâ-yı
demdeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
183, Beyit 5). [güşıma, -ım, -a]

Āgāh-ı dilim kâfile-i mülk-i 'ademden
/ Āvāze-i ney **güşıma** bāng-ı ceres oldu
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 2).
[güşıma, -ım, -a]

güş eden: *işiten, dinleyen.*

Güş eden vâlih ü üftāde vü hayrân oldu /
O şeker-bār o tûtî gibi şîrîn diline (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 3). [güş
eden,]

güş ed(t)-: *dinlemek, işitmek.*

Zevk-i 'irfân ile dem-sāz olan rüşen-dil /
Güş eder vecd ile eşyāda şadā-yı
nağamāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20,
Beyit 4). [güş ed(t)-,]

Rind n'etsin güşitān ile nevā-yı bülbülü
/ **Güş ederken** bezm-i 'işretde şadā-yı
kulkulı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205,
Beyit 1). [güş ed(t)-,]

güş et-: *dinlemek, kulak vermek.*

Bir huşk 'ibâdetle artırma mübâhâtı /
Güş et ki neler söyler erbâb-ı harâbâtı
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit
11). [güş et-,]

güş eyle-: *dinlemek; kulak vermek.*

Zevk-i 'îd-i yâri bezm-i gayrdan **güş
eyleyip** / Hüzn ile oldum hele ben rînd-i
mey-âşām-ı 'îd (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 2). [güş eyle-,]

Ağyāra nermîn ü hanîn üftādeye cevri
meftîn / **Güş eylemez** âh ü enîn derd-i
dilim etmez su'âl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 144, Beyit 7). [güş eyle-,]

güş evleyen: *kulak veren, dinleyen.*

Şıdk ile **güş eyleyenler** nâle-i feryādımı
/ 'Andelîbi nisbet-i 'aşkumla tekzîb
etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56,
Beyit 3). [güş eyleyen-,]

Olur sîr-âb-ı cām-ı ma'nevî **güş eyleyen**
her dem / Kelām-ı cān-fezā dānişverân-ı

dil-pesendīden (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 163, Beyit 6). [*güş eyleyen*,]

güşād et-: açmak (*Allah'ın merhametiyle af kapılarını açması, kullarını affetmesi bağlamında*).

Ne hilāl merḥamet ü luṭf-ı Hudā **etdi güşād** / Ümmet-i mücrim ü 'āşilere bāb-ı ğufrān (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 11, Beyit 3). [*güşād et-*,]

güşād kıl-: açmak.

Ṭarz-ı tecdīdde çok tāze zemīn **kıldı güşād** / Semt-i nā-reftelere rāh-nümādır ḥāmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 156, Beyit 2). [*güşād kıl-*,]

güşāde et-: açmak.

Etdi güşāde sīnesini çün 'ale's-şabāḥ / Toğdı cebīn-i baḥtına bir gün 'ale's-şabāḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 32, Beyit 1). [*güşāde et-*,]

güşāde ol-: açılmak.

Olmaz güşāde ehl-i dile bir gül-i emel / Ber-bād ola İlähī gülistān-ı rūzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 73, Beyit 6). [*güşāde ol-*,]

güşāde ol-: açılmak (yelkenin gam denizine açılması bağlamında).

Āyā girer mi destimize sāḥil-i necāt / **Olmuş güşāde** baḥr-ı gama bādbānımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 86, Beyit 3). [*güşāde ol-*,]

güşāde ol-: açılmak; huzur bulmak.

Olsa güşāde revzene-i ilticā-yı dil / Hūrşīd-i feyz-i Ḥaḳ'la olur rüşenā-yı dil (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 134, Beyit 1). [*güşāde ol-*,]

güşāyiş ver-: ferahlık vermek.

Seyr-i gülzār-ı cinān **vermez güşāyiş** gönlüme / Ben ki nūzhetgāḥ-ı vaşl-ı yārdan oldum ırağ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 113, Beyit 2). [*güşāyiş ver-*,]

güşe: köşe.

Gizlenir bir **güşesinde** tā-be-'arş nūḥ-felek / Öyle ki bālā kurulmuş bārgāḥ-ı Mevlevī (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 202, Beyit 3). [*güşesinde*, -(s)i, -(n)de]

güşe güşe: köşe bucak. II her taraf, her yer.

Servi-i raḳş-āveriñ pāyine yüzler sürmege / **Güşe güşe** güleşene oldı revāne cūy-bār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 2, Beyit 16). [*güşe güşe*,]

güşe-i 'acz: güçsüzlük köşesi.

Ḥayli demdir fuḳarā olmuş idi zulme ḳarīn / **Güşe-i 'aczde** kalmışlar idi zār ü ḥazīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 10, Beyit 1). [*güşe-i 'acz*,]

güşe-i beytü'l-ḥazen-i rūzgār: zamanın hüznler evinin köşesi.

Döndi zamānında cinān bāğına / **Güşe-i beytü'l-ḥazen-i rūzgār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 4, Beyit 31). [*güşe-i beytü'l-ḥazen-i rūzgār*,]

güşe-i çeşm ile: göz ucuyla.

Mağşadı lutf u ‘aceb kahr mıdır / **Güşe-i çeşm ile** yan yan bakıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 2). [güşe-i çeşm ile,]

güşe-i ebrû-yı bütân: güzellerin kaşının köşesi/ucu.

Her câyda etdikce terāvîhi edā halk / Biz baş egelim **güşe-i ebrû-yı bütāna** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 7). [güşe-i ebrû-yı bütân,]

güşe-i eyvân: sarayın köşesi.

Bu kühen-hānede bir cāy-ı ferāgat yokdur / Tāk-ı vālāsına yuf **güşe-i eyvânına** yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 8). [güşe-i eyvân,]

güşe-i firkat: ayrılık köşesi.

Güşe-i firkatde her şeb hasret-i la‘lî ile / Çeşm bir cām-ı leb-ā-leb hūn-ı dil müldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 2). [güşe-i firkat,]

güşe-i mey-hāne: meyhane köşesi.

Cāy-i āsāyiş aña **güşe-i mey-hāne** yeter / Rind ne hāne ne māl ne elem-i cāh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4). [güşe-i mey-hāne,]

güşe-i mihrāb-ı feyż: cömertlik mihrabının köşesi.

Ey ki tāk-ı ebruvānîñ **güşe-i mihrāb-ı feyż** / Baş egip ecr-i ‘azīm andan alur erbāb-ı feyż (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 1). [güşe-i mihrāb-ı feyż,]

güşe-i mihrāb-nişîn ol-: mihrabın (yüce bir makamın) köşesine oturmak.

Kimse bu himmete îfâ-yı teşekkür edemez / **Olsalar** haşre kadar **güşe-i mihrāb-nişîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 38). [güşe-i mihrāb-nişîn ol-,]

güşe-i vîrân: kederli köşe, yer.

Fikr-i eyvân ü serāy ancak esîr-i dehredir / Ehl-i tecrîdiñ mekânı **güşe-i vîrân** olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 5). [güşe-i vîrân,]

güşe-i vîrâne: harap olmuş köşe (gönül).

Nevâziş kalb-i maḥzûna eder kām-ı ebed îrās / Bulanlar bulmuş ancak **güşe-i vîrānede** kāmı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 5). [güşe-i vîrâne,]

güşe-i zulmet: karanlık köşesi (sevgilinin kara saçı âşığı karanlığa gömer, imanından eder ve gaddar olan bu saçı âşığa zulmeder.).

Küfr-i zülfüñ kor idi **güşe-i zulmetde** beni / Olmasa fikr-i ruḥuñ şa‘şa‘a-i encümenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 4). [güşe-i zulmetde,]

güş-ı ‘āleme tol-: dünyanın kulağına dolmak. II her tarafa yayılmak, her taraftan yankılanmak.

Şadā-yı bârek‘allāh tıldı güş-ı ‘āleme Zihnî / Kelāmıñ zevk-baḥşā-yı sürüşān oldıñın tıyduḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 7). [güş-ı ‘āleme tol-,]

güş-i cān: *can kulağı.*

Sırrıma öyle yakîn gelmiş ki kârbân-ı
‘adem / **Güş-i cāna** tıldı her zerrâtdan
bāng-ı ceres (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
95, Beyit 3). [*güş-i cān,]*

güş-ı dil: *gönül kulağı.*

Neş’emend eylemez âvâze-i nâhîd beni /
Tıldı **güş-ı dilime** nâle-i nây ü def-i ‘aşk
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 3*).
[*güş-ı dil,]*

Cāmdan olur tecellî rind-i mey-nüş-ı dile
/ Len terânî na’re-i mestānedir güş-ı dile
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 7*).
[*güş-ı dil,]*

güş-ı feleg: *feleğin kulağı.*

Bu neşât ile edip na’ra-i tahsîn rindân /
Yetdi güş-ı felege zemzeme-i hū-yā-hū
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 9*).
[*güş-ı feleg,]*

güş-ı kâfir: *kâfirin kulağı.*

Cāhil-i bî-mağza ifşâ etme sırr-ı vahdeti
/ **Güş-ı kâfir** ma’nî-i şavt-ı ezân etmez
kabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136,*
Beyit 4). [*güş-ı kâfir,]*

güş-ı kalb: *gönül kulağı.*

Vālih ü hayrân iken bu hikmet-i
Rabbānî’ye / Güş-ı kalbe degdi bir
rengîn şadā-yı cān-güzār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 2, Beyit 19). [*güş-ı kalbe,*
]

güşis: *çalışma, uğraşma, çabalama.*

Bu kadar **güşişimiz** olmadı hiç
fâ’idemend / Kār-ı nā-sāz ile mu’tād ki
derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
85, Beyit 5). [*güşişimiz, -im, -iz]*

ğussa: *gam, keder, hüzn, tasa.*

Kayd edinmez kılca takmaz **ğuşşa**
Leylā-yı zamān / Çekseler zencîre biñ
Mecnûn Mecnûn üstüne (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 184, Beyit 4). [*ğuşşa,]*

güy ü çevgân ol-: *bir meydanda ata
binerek eldeki sopa (çevgân) ile
top(güy)a vurma suretiyle oynanan oyun
gibi olmak (âşığın başının oynanan bu
oyuna benzetilmesi söz konusudur.)*

Yed-i lutfuñla kaldır şeh-süvārım hāk-i
miñnetden / Ser-i üftādegānıñ **güy ü**
çevgân oldı besdir bes (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 94, Beyit 6). [*güy ü çevgân*
ol-,]

güyā: *sanki, âdeta, zannedersin ki.*

Pîçiş-i turreler indikçe haţ üzre **güyā** /
Çîn’den kâfile-i nāfedir ol Şām’a gelir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2*).
[*güyā,]*

Nigāh-ı intizārım çalkandır bir fülkdür
güyā / Sirişkim mevc-i tūfān-hız bir
deryā-yı a’zamdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 71, Beyit 4). [*güyā,]*

güyā ki: *sanılır ki.*

Bir dil-ber-i ‘ayyārdır bî-raħm dil-
āzārdır / **Güyā ki** bir hūnkārdır
göstermede hışm ü celāl (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 2). [*güyā ki,]*

güyā: *konusan, söz söyleyen.*

Değil ben çeşm-i fettânın görünce lâl ü hayrânım / Anıñ yanında ey Zihnî niçe **güyâlar** ebkemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 7). [güyâlar, -lar]

güy-ı kutbiyyet: yücelik topu.

Yed-i 'ulyâsına teslîmdir meydân-ı gavşıyyet / Olur çevgân-ı iclâliyle gâltân **güy-ı kuṭbiyyet** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 16). [güy-ı kuṭbiyyet,]

güzâr etmiş değil imiş: geçmemiş olmak, bir şeyi terk etmemiş olmak.

Ben zann ederdim eylemişim terk-i mâ-sivâ / **Etmış değil imiş** nefis henüz çüpdan **güzâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 11). [güzâr etmiş değil imiş,]

güzâr eyle-: geçip gitmek.

Zerre îmânı olan bu hâlete giryân olur / Âh ü zâr ile **güzâr eyler** cihânda her demi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 13). [güzâr eyle-,]

güzâr kıl-: geçmek.

Şâh-râh-ı gayret-i ihsânını tutdı Kelîm / Bî-muḥâbâ mevc-i âb-ı Nîl'den **kıldı güzâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 29). [güzâr kıl-,]

güzâr-ı seyrân eyle-: gezintiye çıkmak.

Zevk-i rûzeyle gelip ṭab'ıma bir şevk-i cedîd / **Eyledim vâdî-i eş'âra güzâr-ı seyrân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 11). [güzâr-ı seyrân eyle-,]

güzelim: beğenilen, sevilen kimselere hitap sözü olarak kullanılır.

Besdir ipini kelb rakîbîñ **güzelim** kes / Ser-rişte-i ümmîdi uzatma n'edelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 1). [güzelim,]

Olmasam zülfüne peyveste ezelden **güzelim** / Pek dırâz olmaz idi rişte-i tül-ı emelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 1). [güzelim,]

Olduñ **güzelim** âhiri ağıyâra vefâdâr / 'Uşşâka cefâkâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 3). [güzelim,]

güzerân kıl-: geçici yapmak

Bir daḳṭka gibi vuşlat demi **kıldı güzerân** / Âh kim yetmedi pâyâna zamân-ı fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 2). [güzerân kıl-,]

güzeşte 'ömr: geçen ömür.

Mükâfât el verir mi ba'd-ez-în bir kerre fîkr eyle / **Güzeşte 'ömrüne** tâ ḥaşre dek ḥayfây vâ-hayfâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 2). [güzeşte 'ömr,]

güzîde-i kutb-ı 'âlem: âlemin yüce seçkini [Muhammed Cân (ö.1849)].

Zihî mesned-nişîn-i taḥtâh-ı feyz-i bî-pâyân / **Güzîde-i kuṭb-ı 'âlem** intihâb-ı cümle-i pîrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 1). [güzîde-i kuṭb-ı 'âlem,]

güzîn-i mesned-i temkîn: kemale erme makamının seçkini.

Emîn-i künc-i emniyyet qarîn-i bezm-i
kurbîyyet / Mekîn-i şadr-ı ünsiyyet
güzîn-i mesned-i temkîn (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 3). [güzîn-i
mesned-i temkîn,]

güzîn-i muhterem-Tâhâ: saygın Tâhâ
suresinin seçkini.

Qarîn-i bezm-i hâşş-âyîn mekîn-i
tahtgâh-ı dîn / Emîn-i genc-i haq-Yâsîn
güzîn-i muhterem-Tâhâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 52). [güzîn-i
muhterem-Tâhâ,]

H

h^vâb: uyku.

Ârzü-yı meh-ruhuñla şubha dek âh
eylemek / 'Âlemiñ bālîn ü pister üzre
h^vâbından lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 42, Beyit 2). [h^vâbından, -in, -
dan]

Büse-i ruhsâreyi düzdîde eyler **h^vâbda** /
Bir siyeh-püş-ı yamân düzd-i nihândır
perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
128, Beyit 3). [h^vâbda, -da]

habbetü's-sevdâ: çörek otu. (sevgilinin
yüzündeki benler renk ve şekil itibarıyla
çörek otuna benzetilmiş.).

O haliñ âteşin ruhsârîñ üzre / Dökülmüş
habbetü's-sevdâya beñzer (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 67, Beyit 2). [habbetü's-
sevdâya,]

Gâh alır 'aqlım gehî gönüm yakar hâl-ı
ruhuñ / **Habbetü's-sevdâ** mıdır fülful
müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 4). [habbetü's-
sevdâ,]

habbezâ: ne güzel, ne hoş.

Qavl ü fi'l-i ahseni bî- 'özü maqbûl-ı İlâh
/ **Habbezâ** nokşanı yok her kâr-ı hayrı
muntazam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 40). [habbezâ,]

Habbezâ dergâh-ı feyz-i câh-ı 'âlî dil-
pesend / Âstânı sāye-bağş-ı tāk-ı gerdün-
ı bülend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 3,
Beyit 1). [habbezâ,]

haber-i merg-i rakīb: rakibin ölüm
haberi.

Müjde-i vaşlı mıdır yâ **haber-i merg-i
rakīb** / Bezm-i rindānda kopdı bu gece
gülğuleler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
50, Beyit 4). [haber-i merg-i rakīb,]

h^vâb-ı esmerlik: esmerlik uykusu (Teni
buğday renginde olan güzelin yüzünde
beliren uyku hâli.).

Bârek'allâh sende bu nev taze dil-berlik
nedir / Sözde şekerlik bu yüzde **h^vâb-ı
esmerlik** nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 65, Beyit 1). [h^vâb-ı esmerlik,]

h^vâb-ı şeb: gece uykusu, rüya.

Şol rütbe būs-ı ğabğaba var dilde ârzü /
H^vâb-ı şebimde görmezim illâ ki sîb-i al
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 5).
[h^vâb-ı şeb, -im]

habîb: sevgili, mahbup.

Öyle bir hayr-ı halef kim sebeb-i fahr-i
selef / Öyle ferzend-i mükerrrem ki bütün
halka **habîb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
12, Beyit 2). [habîb,]

habīb-i Hak Muhammed: Allah'ın sevgili kulu ve peygamberi Hz. Muhammed.

Şeh-i kevneyn Ahmed ins ü cinne mefhar-ı sermed / **Habīb-i Hak Muhammed** zīver-i kurbīyyet-i Mevlā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 51). [*habīb-i Hak Muhammed,*]

habīb-i zāt-ı İlāhî: Allah'ın (c.c.) sevgilisi (Hz. Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem).

Resûl-i ekrem ü a'zam nebî-i ins ile cân / **Habīb-i zāt-ı İlāhî** tabīb-i derd ü elem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 3). [*habīb-i zāt-ı İlāhî,*]

h'ābīde hikāyāt: uykuya dalmış hikâyeler, hayale dayalı olarak yazılan hikâyeler..

'İlm ola hayāl etme **h'ābīde hikāyātı** / Mevcūdı gözet nefy et mevhūm-ı hayālātı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 10). [*h'ābīde hikāyāt,*]

habl-ı hiyel-i nā-dān: bilgisiz kimselerin hilelerinin bağı.

Tizce bu himmeti **habl-ı hiyel-i nā-dānı** / Kesdi atdı ilişik koymadı mānend-i hūsām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 31). [*habl-ı hiyel-i nā-dān,*]

habl-ı metīn: sağlam ip. II Allah'ın ipi; kurtuluş yolu.

Niçe menşūre ki çün **habl-ı metīn** girdi ele / Bend edip dilleri kıldı niçe biñ serkeşi rām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 28). [*habl-ı metīn,*]

habs-ı derd ü belā içre kal-: dert ve bela hapishanesinde kalmak.

Oldum esīr-i silsile-i kayd-ı nefis-i dūn / **Qaldım** bu **habs-ı derd ü belā içre** h'ār ü zār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 3). [*habs-ı derd ü belā içre kal-,*]

habs-i zindān-ı belā: bela zindanına hapsolma.

Habs-i zindān-ı belādan bir dağı olmaz emīn / Pāy-bend-i kākül-i pür-piç ü hoşbūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 2). [*habs-i zindān-ı belā,*]

h'āce-i 'allāme-i ders-i ledün: İlāhî sırlara ait bilgileri çok iyi bilen âlim.

H'āce-i 'allāme-i ders-i ledün / Cāmi'-i her 'ilm ü fen-i rūzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 13). [*h'āce-i 'allāme-i ders-i ledün,*]

h'āce-i 'allāme-i 'ilm-i fūnūn ü ma'nevī: dinî ve fennî ilimlere sahip âlimlerin mürşidi.

Hazret-i Sultān Bahāü'd-dīn şāh-ı Nakş-bend / **H'āce-i 'allāme-i 'ilm-i fūnūn ü ma'nevī** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammed 1, Beyit 3). [*h'āce-i 'allāme-i 'ilm-i fūnūn ü ma'nevī,*]

h'āce-i 'ilm-i ledünnî: ledünnî ilminin (ilm-i ledün) hocası. II Hz. Muhammed (s.a.v.).

Dil-i vahy-intişārı **h'āce-i 'ilm-i ledünniden** / Vücūd-ı pāki zīb-i seruşūr-ı nüsha-i kübrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 38). [*h'āce-i 'ilm-i ledünnî,*]

hacel: utanma, sıklılma.

Nisbet olsa 'arız-ı cānān ile feryādıma / Bāğ-ı bahş-i şevkde bülbül **hacel** güm-rāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 5). [*hacel,*]

h^vâce-zāde: hocaefendi. (Beyitte Kilis müftüsü kastedilmiştir.)

H^vâce-zāde gibi bir muşlih-i şer' ü hağ-gū / Olmadı şimdiye dek mesned-i fetvāda be-nām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 9). [*h^vâce-zāde,*]

hacerü'l-esved: Kâbe'nin duvarında bulunan ve cennetten geldiğine inanılan meşhur kara taş (sevgilinin benine benzetilerek).

Talebi sa'y-ı Şafā vaşl-ı cemāli Ka'be / **Hacerü'l-esved** hāli vü lebi āb-ı zemzem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 5). [*hacerü'l-esved,*]

Hacı Mahmūd: özel isim.

Hacı Mahmūd'a bu sāl içre Hudāvend-i mücīb / Kıldı ihsān ü kerem bir halef-i zāt-ı hasīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 1). [*hacı mahmūd,*]

Hacı Muştafā Ağa: özel ad.

Tahassür üzre yazdım Zihnîyā menkūtlā tārīh / Ni'amzār-ı cināna göçdi **Hacı Muştafā Ağa** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 5). [*hacī muştafā ağa,*]

Hacı Ömer Ağa: Kilis'in Keçik-zāde hanedanındandır.

Çıkup üçler dediler Zihnî mücevher tārīh / Kaşr-ı 'adn oldı maşarr **Hacı Ömer Ağa'ya** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 5). [*hacı ömer ağa,*]

hacı 'ömeroğlu halil-i hod-bîn: mağrur, bencil Hacı Ömer oğlu Halil. (Güçlü kuvvetli genç bir delikanlı olan Halil ağa, Kilis'te kendi başına bir derebeylik kurdu. Kilis'e kaymakamlık ihdas edilince devletle sık sık karşı karşıya geldi ve hükumete karşı isyan etti.).

Eşkiyā' zümresi hep buldı belāsın el-hağ / Siyemā **Hacı 'Ömeroğlu Halil-i hod-bîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 31). [*hacı 'ömeroğlu halil-i hod-bîn,*]

hacı-i Beytü'l-Harām: Kâbe'deki hacılar.

Men' olunmaz dāhil-i bezm-i vişālîndan lebiñ / **Hacı-i Beytü'l-Harām'a** nūş içün zemzem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 5). [*hacı-i beytü'l-harām,*]

had: yanak. II sevgilinin yüzü.

Sīb-i İrem gābgābı la'l-i Bedahşān lebi / Dā'imā ser-hoş gibi atlas-reng **had** laţīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 4). [*had,*]

had ü gāyāt: sınır ve gaye.

Āvīze-i gūş eyleme her güft ü şinīdi / Yetmez **had ü gāyāte** nev-icād-ı havādis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 6). [*had ü gāyāt,*]

hadd: (ayva tüyleriyle güzellik bulan) yanak.

Neden haţ ile revnak buldı **haddiñ** söyledim yā hū / Dedi kim beste berg-i sebz ile bir deste güldür bu (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 170, Beyit 1). [ḥaddîñ, -iñ]

hadd ü pâyân kabûl etme-: sınır ve sonu kabul etmemek; sınırsız ve sonsuz olmak.

Siyemmâ kur‘a-i meşrû‘anîñ icrâsında / Etdigi luṭfî **ḳabûl etmedi ḥadd ü pâyân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 29). [*ḥadd ü pâyân ḳabûl etme-,]*

haddimiz yok: haddi olmamak (hakkı olmamak bağlamında).

‘Akl ile hem-pây bir dem olmağa **yok ḥaddimiz** / Mîr-livâ-yı ‘aşḳ dergâhında nevbet bekleriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 5). [*ḥaddimiz yok,]*

haddini bildir- [D]: sert bir karşılıkla uslandırmak, yola getirmek, cezalandırmak.

Kendi bi’z-zât şalât ile edip ‘azm-i bilâd / **Bildire ḥaddini** miḳdârını her şahşa yakîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 25). [*ḥaddini bildir-,]*

hadem: hizmet eden, hizmetçi. (Nakşibendi şeyhine bağlanıp dergâhı için hizmette bulunan kimseler.)

Bu şükûh-ı saltanat birle olur encâm-ı kâr / Hep şanâdîd-i cihân dergâh-ı pâkinde **ḥadem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 23). [*ḥadem,]*

hadeng-i pür-dil-i rezm-i ezel: ezelden beri yürekli olanları işaret eden oklar.

Ey ki müjgânı **ḥadeng-i pür-dil-i rezm-i ezel** / Ğamze-i hûn-ḥâresi cellâd-ı meydân-ı ecel (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Gazel 140, Beyit 1). [ḥadeng-i pür-dil-i rezm-i ezel,]

hadeng-i saht: güçlü, kuvvetli ok (sevgilinin bakışları bağlamında).

Hâzır ol alma yeter âh-ı derûn-ı ‘âşîḳân / Çâk eder fûlâdını çarḥıñ **ḥadeng-i sahtımız** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 4). [*ḥadeng-i saht,]*

hādî-i sebîl ol-: karşılık beklemeden doğru yolu gösteren kişi olmak.

Bize **hādî-i sebîl olmuş** iken Ḥazret-i Pîr / Öyle bî-hûde talebkâr-ı vesâ’il degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 8). [*hādî-i sebîl ol-,]*

hafîd-i ekrem: lütuf ve kerem sahibi erkek torun (Hz. Hüseyin).

Seyyidü’ş-şubbân ehlü’l-cenne maḥdûmü’l-kerîm / Zât-ı maḥbûb-ı İlâhî’niñ **ḥafîd-i ekremi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 5). [*ḥafîd-i ekrem,]*

hâ’if eyle-: korkutmak.

Bir merd-i Hudâ dâmenini tût da emîn ol / Besdir seni bu hîle-i nefis **eyledi hâ’if** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 4). [*hâ’if eyle-,]*

hâ’if ol-: korkak olmak, korkmak.

Baḥtî yâver ola her kârda bâ-‘ömr-i dirâz / **Olmaya** şadme-i evzâ-ı felekden **hâ’if** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 11, Beyit 4). [*hâ’if ol-,]*

Âşâr-ı şafâ yokdur ‘âlemde demez ‘ârif / Merdâne tûrup **olma** ‘ârif isen hiç **hâ’if**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 4). [hâ'if ol-,]

hâ'in: haince davranış.

Yezîd'iñ etdiği zulme Yahūdiler dağı söyler / Bu **hâ'in** fi'lidir âl-i Resûl'e nâ-sezâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 5). [hâ'in,]

hâ'in-i hük-m-i evâmir ol-: emirlerin hükmüne ihanet etmek, karşı çıkmak.

Bendesin elbet huzûr-ı şâha isterler seni / **Hâ'in-i hük-m-i evâmir olma** merd-i şâdık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 2). [hâ'in-i hük-m-i evâmir ol-,]

Hak: Allah (c.c.).

Edelden **Hak** seni yek-tâ şeh-i evreng-i istignâ / Cilâ-yı 'izz ü kâdrin sende buldı reng-i istignâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 1). [hak,]

Râgıb olma dâde-i mahlûka **Hak'dan** kıl hicâb / Bâb-ı dîvân-ı rızâya eyle her dem intisâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 1). [hak'dan, -dan]

Zülf ü ruhuñ fikrini 'âşık-ı nâ-çâra **Hak** / Bâ'îş-i ârâmi-i leyl ü nehâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 2). [hak,]

Cenâbıñ kıldı **Hak** sâkî-i bezm-i haşş-ı hâşşü'l-kurb / Meded lutf eyle bir câm-ı mürevvak yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 6). [hak,]

Dür kıldı gülşen-i Firdevs-i vaşlından beni / **Hak** ede dūzah-maşîr ağıyâr-ı bed-endîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 2). [hak,]

Vermedi merdūdlar bir kaatre şu ol hâzrete / Hürmetiçün **Hak** kerem kılmışken âb-ı zemzemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 9). [hak,]

Ede **Hak** zâtını hem neslini tâ-rûz-ı kıyâm / Şâhip-i fazl ü hüner 'âlim ü dâna vü lebîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 3). [hak,]

Mâlik etdi ol şehi çok ma'nevî evlâda **Hak** / Terbiyetle cümleye bahş eyler eltâf-ı keşîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 4). [hak,]

Anı **Hak** çâr sinde kıldı 'izz ü nâz ile da'vet / Cinân ü hür u ğilmân cedîdâ eyledi tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 19). [hak,]

Gelmedi şânisi aqtâbda bu şevket ile / **Hak** anı şâh-ı velâ kıldı tamâmiyyet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 14). [hak,]

Tıfl ammâ lü'lü'-i ser-çeşme-i i'zâzdan / **Hak** eder icrâ dehân-ı pâkine sükkerle şîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 8). [hak,]

hak: toprak; yeryüzü.

Aldığıyçün cism-i nūrânîsini âgûşına / **Hak** eder şad nâz ile 'arş-ı berîne iftihâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 31). [hak,]

hak: toprak. (Zamanın şeyhinin bastığı toprak. İlaç, şifa bağlamıyla kullanılmıştır.)

Ancak 'alîl çeşme rehiñ **hakidir** şifâ / Gezsem cihânı memleket-i İsfahân'a dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 2). [hakidir, -i, -dir]

Hak bilür [K]: *Allah bilir; Allah bilir ya... manasında kullanılan bir söz kalıbı.*

Hak bilir a'dā-yı bed-girdāra olmam āşinā / Ādemim İblis-i 'igvākāra olmam āşinā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 1*). [*hak bilir,*]

Ne çāre fāş olup sırr-ı maḥabbet eşk-i ālimden / Elimden gelse Zihnî **Hak bilür** ifşā-yı rāz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 7*). [*hak bilür,*]

Hak bilür böyle şafā-baḥş-ı umūr-ı ḥayra / Şād olur türbede rūḥ-ı vüzerā-yı dîrîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 41*). [*hak, bilür*]

Hak bilür verdiği fetvāları teslīm kılar / Olsa rūḥundan İmām A'zam'ın hep isti'lām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 12*). [*hak bilür,*]

Hak Cenāb: *Cenab-ı Allah.*

Rub'-ı meskūn bende olmuş rûzgār-ı ḥükümüne / **Hak Cenāb'ın** eylemişdir pādīşāh-ı faşl-ı çār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 4*). [*hak cenāb,*]

Hak vāhid-i yek-tā: *Allah (c.c.) eşi benzeri olmayandır.*

Olmuş olacak neymiş **Hak vāhid-i yek-tādır** / İşbātımız ey Zihnî bu maṭla'-ı garrādır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 14*). [*hak vāhid-i yek-tādır,*]

hak et-: *bir emek karşılığı hakkı olan şeyi elde etmek.*

Cüst-cū-yı güher-i ma'rifeti **hak ederek** / Zihniyā baḥr-ı fenā ka'rına cān atmalıdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 5*). [*hak ederek,*]

Ḥāme-i ser-tiz-i idbār ile ḥakkāk-ı felek / Ḥātem-i iḳbālden ferḥunde nāmım **etdi hak** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 1*). [*hak et-,*]

hak ol-: *toprak olmak.*

Ragbetim ey Zihni kūy-ı yārda **hak olmadır** / Zīb-i şadr olmak diğer yerlerde mergūbum değil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 7*). [*hak ol-,*]

hakāret gel-: *ağır veya küçültücü davranışa maruz kalmak.*

Yezidiler cefāsından **hakāret gelmez** ol şāha / İki 'ālemde şāh-ı kişver-i 'izz ü 'alādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 18*). [*hakāret gel-,*]

hakāyık-perver: *hakikatlere taparcasına bağlı olan kimse.*

Bir faẓiletli diyānetli **hakāyık-perver** / Mesned-i şer'a ki baḥş eyleye ārāyış-i nām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 6*). [*hakāyık-perver,*]

Hak'dan dile-: *Hak'tan, Allah'tan istemek.*

Şimdi taḥkīkını **Hak'dan dileriz** ey Zihnî / Etmeyiz şāha-i taḳlīde düşüp hiç tek ü pū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 11*). [*hak'dan dile,*]

Hak'dan dön-: *Allah'a yüz çevirmek.*

Zālim odur ki salṭanat-ı mülk-i dehr için / **Hak'dan dönüp** de tīg-keş-i ḥānedān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 20*). [*hak'dan dönüp,*]

Hak'dan ne gelse ona hemān rāzı ol-

[Kl:] Allah'tan ne gelirse ona razı olmak.
II Kader ve kazaya razı olmak.

Zihni ne gelse **Hak'dan** ona **razi ol heman** / 'İrfan-tiraz-ı merd kazaya rızā verir (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 55, Beyit 6). [hak'dan ne gelse ona heman razi ol-,]

hake düş-: toprağa düşmek. II ölmek.

Çeşm-i ümîd-i dil kapanır şanma yârdan / Olsa remim **hake düşüp** üstühânımız (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 86, Beyit 2). [hake düş-,]

hak-i der: kapının toprağı, eşik. II Yüksek mevkide bulunan kimsenin huzuru, makamı.

Serây-ı kadr-i refi'î'n eyâ şefi'-i ümem / Cihânı **hak-i derinde** eder fedâ-yı kadem (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 145, Beyit 1). [hak-i der,]

hak-i der eyle-: kapısında toprak etmek. II dergâhına feda etmek.

Cism ü cânî'n eyle ey Zihni o şâha **hak-i der** / Qalbiñe şâyed ere envâr-ı feyzinden eşer (Kilisli Zihni Dîvânı, Muhammes I, Beyit 11). [hak-i der eyle-,]

hak-i dergâh: (Kilis'in) eşîğinin toprağı.

Ser-fürûlar etdi isti'dâd-kârân cümleten / **Hak-i dergâhında** sad şevk ile oldılar behem (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 3, Beyit 30). [hak-i dergâh,]

hak-i dergâh: dergâhın, eşîğın toprağı.

Hak-i dergâhın ser-i 'âşıkda ey şâh-ı vişâl / Zîb-bahş-ı efser-i devlet degildir yâ nedir (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 79, Beyit 2). [hak-i dergâh,]

hak-i der: (sevgilinin meclisinin) kapısının/eşîğinin toprağı.

Bezminiñ eflâke reşk-âver durur **hak-i deri** / Hüsnünüñ hürşide ta'n-endâzdır pîrâyesi (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 207, Beyit 4). [hak-i der,]

hak-i der: eşîğın toprağı.

Hak-i deri dem-â-dem takbîlgâh-ı âlem / Huld-ı berînden akdem ehl-i sülûke me'vâ (Kilisli Zihni Dîvânı, Kit'a 4, Beyit 2). [hak-i der,]

hak-ı der: eşik tozu, eşik toprağı. II sevgilinin eşîğinin tozu/toprağı.

Hak-ı deriñ var iken çeşm-i 'alîle şehâ / Ârzû etmek dahı kühl-i Şîfâhân gâlať (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 109, Beyit 6). [hak-ı der,]

hak-ı der: Hz. Hüseyin'in eşîğinin toprağı.

Ey pâdişâh-ı mülk-i bekâ v'ey penâh-ı dîn / **Hak-ı deriñ** ki mücrime kehf-i el-ân olur (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 6, Beyit 32). [hak-ı der,]

hak-i der: eşik toprağı. II kapı.

Bir pâdişâh-ı mülk-i velâdır ki rûz ü şeb / **Hak-i derinde** Rûhu'l-emîn pâsbân olur (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 6, Beyit 30). [hak-i der,]

hāk-i der-i hān-kah-ı Nakş-bend: Nakşibendi tekkesinin kapısının/eşiğinin toprağı.

Tāk-ı revāk-ı felege nāz eder / **Hāk-i der-i hān-kah-ı Nakş-bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 3). [*hāk-i der-i hān-kah-ı nakş-bend,*]

hāk-i der-i pîr: pirin kapısının eşiğı.

Zihniyā **hāk-i der-i pîre** yüzüñ sür kim odur / Melce-i her dü serā cümle-i insāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 6). [*hāk-i der-i pîr,*]

hāk-i harîm-i yâr: sevgilinin bulunduğu yerin toprağı.

Hāk-i harîm-i yâr ‘aceb tütüyā verir / Çeşm-i ‘alîli rüşen eder pek cilā verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 1). [*hāk-i harîm-i yâr,*]

hāk-i kademeyn: iki ayağın tozu.

Merdān-ı Hudā rāhına **hāk-i kademeynim** / Gayrı degilim aña bu esrārîña ‘aynım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 2). [*hāk-i kademeyn,*]

hāk-i makhūriyet: kahrolmuşluk toprağı.

‘Alem-efrāz-ı şekāvet idi şad hāmd ola kim / **Hāk-i makhūriyete** düşdi o sermenba‘-ı kîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 33). [*hāk-i makhūriyet,*]

hāk-i mezār: mezar toprağı.

Ârzū-yı la‘l-i mey-gūnuñ helāk etse beni / Tā-ebed **hāk-i mezārumdan** gelir bûy-

ı şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 5). [*hāk-i mezār,*]

hāk-i mihnet: sıkıntı, zorluk toprağı.

Yed-i luţfuñla kaldır şeh-süvārım **hāk-i miḥnetden** / Ser-i üftādegānıñ gūy ü çevgān oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 6). [*hāk-i miḥnetden, -den*]

hāk-i pāk-i reh-i vālā-ceh: yüce makamının yolunun temiz toprağı.

Hāk-i pāk-i reh-i vālā-cehini eylediler / De‘b-i ta‘zīm ile hep sürme-i çeşm-i ḥaḳḳ-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 19). [*hāk-i pāk-i reh-i vālā-ceh,*]

hāk-i pāy: ayağının toprağı. II eşik.

Hāk-i pāyîñ ârzū etmekdedir şāh vü gedā / Allāh Allāh bu ne devletdir ne âlî debdebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 4). [*hāk-i pāy,*]

Qalmadı ḥālîme yazık diyecek hîç kesim / **Hāk-i pāyîndur** eyā şāh-ı kerem mültemesim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 8). [*hāk-i pāy,*]

hāk-i pāy-i Hażret’e rū-māl oldığıyçün: Hazreti Muhammed’in (s.a.v.) ayağının tozuna yüz sürdüğü için.

Reng ü hoş-bū ile ey Zihnî cihān mergūbudur / **Oldığıyçün hāk-i pāy-i Hażret’e rū-māl** gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 5). [*hāk-i pāy-i hażret’e rū-māl oldığıyçün,*]

hāk-pāy: ayağın tozu, toprağı.

Ey şeh-i mülk-i melâhat **hâk-pâyîñ** var
iken / Ârzü-yı rütbe-i rif'at harâm olsun
baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit
2). [*hâk-pâyîñ, -in*]

hâk-pây-ı Hâzret-i peygamber: Hz.
Muhammed'in (s.a.v.) ayağının tozu.

Hâk-pây-ı Hâzret-i Peygamber'im /
Halka-der-güş-ı gulâm-ı Haydar'ım
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
3). [*hâk-pây-ı hâzret-i peygamber,]*

Hâk-pây-ı Hâzret-i Peygamber'im
/Halka-der-güş-ı gulâm-ı Haydar'ım
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
6). [*hâk-pây-ı hâzret-i peygamber,]*

Hâk-pây-ı Hâzret-i Peygamber'im /
Halka-der-güş-ı gulâm-ı Haydar'ım
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
9). [*hâk-pây-ı hâzret-i peygamber,]*

Hâk-pây-ı Hâzret-i Peygamber'im /
Halka-der-güş-ı gulâm-ı Haydar'ım
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
12). [*hâk-pây-ı hâzret-i peygamber,]*

Hâk-pây-ı Hâzret-i Peygamber'im /
Halka-der-güş-ı gulâm-ı Haydar'ım
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
15). [*hâk-pây-ı hâzret-i peygamber,]*

Hâk-pây-ı Hâzret-i Peygamber'im /
Halka-der-güş-ı gulâm-ı Haydar'ım
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
18). [*hâk-pây-ı hâzret-i peygamber,]*

Hâk-pây-ı Hâzret-i Peygamber'im /
Halka-der-güş-ı gulâm-ı Haydar'ım
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
21). [*hâk-pây-ı hâzret-i peygamber,]*

Hâk-pây-ı Hâzret-i Peygamber'im /
Halka-der-güş-ı gulâm-ı Haydar'ım
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
24). [*hâk-pây-ı hâzret-i peygamber,]*

Hâk-pây-ı Hâzret-i Peygamber'im /
Halka-der-güş-ı gulâm-ı Haydar'ım
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
27). [*hâk-pây-ı hâzret-i peygamber,]*

hâk-pây-i şeh-i irşād: doğru yolu
gösteren şahın ayağının/eşiğinin tozu.

Ser-fürü eylemeyiz efser-i çarha Zihnî /
Hâk-pây-i şeh-i irşād ki derler o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 7).
[*hâk-pây-i şeh-i irşād,]*

hâk-pâyından dūr ol-: (Hz.
Muhammed'in Ayağının tozundan uzak
kalmak.)

Değil ra'd ü mațar **dūr olduğıyçün hâk-
pâyından** / Edip feryād ağlar yaş döker
nüh günbed-i mînâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 44). [*hâk-pâyından dūr
ol-,]*

hâki rāh: yolunun toprağı.

Âftāb-ı 'izz ü şānıñ eylese baş-ı şu 'ā' /
Tütüyādır çeşm-i vahdet-bîne **hâki
rāhınıñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 8). [*hâki rāh,]*

hâk-i rindān: kalenderlerin toprağı.

Hâk-i rindānım gubārımdan gelir bûy-ı
şarāb / Turfe Manşūr'um ki dārımdan
gelir bûy-ı şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 8, Beyit 2). [*hâk-i rindān,]*

hâk-i zillet: alçaklık, düşkünlük toprağı.

Hâk-i zilletde eder ehl-i kemālî pā-māl /
Tūsen-i kec-rev-i çarhıñ heme cevlnına
yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114,
Beyit 4). [*hâk-i zillet,]*

hāk-ı zīr-i kadem ol-: *ayağın altındaki toprak olmak.*

Hāk-ı zīr-i kadem ol mahv-ı enāniyyet ile / Seni tā zīb-i ser-i mefharet etsin herkes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 2*). [*hāk-ı zīr-i kadem ol-,*]

hakikat-bîn ol-: *hakikati gören olmak..*

Hakikat-bîn olup hālât-ı gül bülbül nedir fehm et / Dil-i āgāha ey Zihnî mecāziden sübüldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 5*). [*hakikat-bîn ol-,*]

hakikî: *asıl olan, uydurma olmayan, doğru, sahih; gerçek.*

‘Ācizāne bir niyāz et sen dahı ol şāha kim / Bezl eder şūrî **hakikî** halka ihsān ü himem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9*). [*hakikî,*]

hakīmāne: *bilgeye yakışır tarzda, bilgece.*

Hakīmāne çalış lutf eyle nüş et ‘ālemin nışın / Dimāğın şekker-ālūd eyle cümle bāy u dervişin (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 4*). [*hakīmāne,*]

hakîr: *itibarsız, değersiz (kimse). (Şair kendi için kullanmıştır.)*

Yahşi nigāh kılmaz iseñ bu **hakîre** ger / Mahşer gününde hālî yamān pek yamān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 39*). [*hakîre, -e*]

hakk: *birine veya bir şeye ait olan hisse, pay.*

Kıldı i‘tā **hakķıñ** istihkākına Rabbū’l-kerīm / Kimisi şāhib-ni‘am oldu kimi ehl-i niķam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 4*). [*hakķıñ, -iñ*]

Baňa bu da‘vāya bir şāhid-i ‘ādil var kim / Edemez kimse benim **hakķımı** ibtāle kıyām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 8*). [*hakķımı, -(ı)m, -ı*]

Hakk: *Allah (c.c.).*

Ān şeker-leb Zihnî şākir oldu nüş-ı ‘aşķ ile / Şükriñi **Hakķ** eylesin mebrūr mebrūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 7*). [*hakķ,*]

‘Uhde-i re’yine bir dāver-i vālā-şānıñ / Eyledi **Hakķ** mūrā‘āt-ı re‘āyāyı rehīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 7*). [*hakķ,*]

Kıldı zīb-i taht-ı şevket **Hakķ** o şāh-ı a‘zamı / Oldı bu tebşīr ile ednā vü a‘lā kām-rān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 2*). [*hakķ,*]

Civār-ı Hāzret-i Sultān-ı kevineyn’e ola nā‘il / Eñ evvel menzilin **Hakķ** ede anıñ cennetü’l-me‘vā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 4*). [*hakķ,*]

Ahadle sırr-ı mīm-i Aħmed’e āşinādır ol / Anı zımniyyet-i kübrā ile **Hakķ** eylemiş maķbūl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 10*). [*hakķ,*]

hakk: *doğru, gerçek, hakikat.*

Sāye-i feyzi perde eyleyeli renc ü ta‘aba / ‘İlm-i kemāli pīş-kār-ı ma‘rifet **hakķı** redīf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 2*). [*hakķı, -ı*]

Hakk dāhil-i cennet-i ‘Adn eyleye: *Allah (c.c.) Adn cennetine koysun.*

Dest-res idi niçe bî-kes ü bî-çârelere /
Dâhil-i cennet-i 'Adn eyleye Hakk rûz-
 ı kıyâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20,
 Beyit 2). [hakk dâhil-i cennet-i 'adn
 eyleye,]

hakk da'vâ: İslam davası; doğruyu,
 hakikati anlatmak için uğraşma.

Hakk da'vâda vefâkârlığı mülhem-i
 gayb / Eylemiş kalb-i himem celbine
 maḥzâ ilhâm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kaside 12, Beyit 25). [hakk da'vâ,]

hakk et-: lâyük olmak.

Bendegân-ı ḥazret-i pîrândan yazmış
 seni / Nâmiñi **hakk etmek** ol defterde
 yok imkânı hem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kaside 3, Beyit 6). [hakk et-,]

Hakk için: Allah (c.c.) için.

Kim Yezîd'e kavmine etse 'adâvet **Hakk**
içün / Şüphesiz lâyük olur luṭf-ı Resûl-
 ı Ekrem'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9,
 Beyit 6). [hakk için,]

hakk seni vaṣṣâf-ı tab'-ı zindedâr
eyleye: Allah seni sağlam yaratılışın
 (Hz. Muhammed'in) vasıflarını öven
 kimse kılsın.

Ḥazret-i Peyğamberiñ evṣâf-ı pâkin yâd
 kı / Tâ **seni Hakk eyleye vaṣṣâf-ı tab'-**
ı zindedâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
 2, Beyit 22). [hakk seni vaṣṣâf-ı tab'-ı
 zindedâr eyleye,]

hakkâ: gerçekten, doğrusu.

Mukırrım cürm hep nefis-i denâ'et-
 perverimendir / Dirîğ-i luṭf yoksa
 şânıña lâyük değil **hakkâ** (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Kaside 1, Beyit 54). [hakkâ,]

Şimdi emniyyetini buldı eyâlet **hakkâ** /
 Oldı seyl-âbe-i pür-fitne vü tuğyân
 teskîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
 Beyit 36). [hakkâ,]

hakkâ ki: gerçekten de, doğrusu.

Hakkâ ki yâd-ı ma'reke-i deşt-i Kerbelâ
 / Ser-mâyedâr-ı derd ü dil-i mü'minân
 olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
 16). [hakkâ ki,]

Hakkâ ki kıldı himmet pîr-i kerâmet-ârâ
 / Bu dergeh-i reşâdet a'lâdan oldı a'lâ
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 1).
 [hakkâ,]

Hakk'a tefvîz-i umûr ile: işlerini
 Allah'a bırakarak.

Hakk'a tefvîz-i umûr ile sebebdan
 geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6,
 Beyit 13). [hakk'a tefvîz-i umûr ile,]

Hakk'a ver-: (canını) Allah'a vermek;
 ölmek.

Hemân bir rûḥ-ı pâki kaldı ancak / Anı
 da **verdi Hakk'a** geçdi andan (Kilisli
 Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 9). [hakk'a
 ver-,]

Hakk'a yüz dönder-: Allah'a yönelmek.
 Girdiler râḥ-ı sülûka **Hakk'a yüz**
dönderdiler / Kalmadı dillerde meyl-i
 cem'-i emvâl ü direm (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Kaside 3, Beyit 31). [hakk'a yüz
 dönder-,]

hakkâk-ı felek: feleğin kazıyıcısı,
 sanatkârı.

Ḥâme-i ser-tîz-i idbâr ile **hakkâk-ı felek**
 / Ḥâtem-i ikbâlden ferḥunde nâmım etdi

hak (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 1). [*hakkāk-ı felek*,]

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 13). [*hāksār*,]

hak-ı 'azîzinde: yüceliği hakkında.

hāksār et-: perişan etmek.

Gerçi kim **hak-ı 'azîzinde** itâle etdiler / Bir takım hod-bîn ü bî-mağz ü sefîh ü müttehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 37). [*hak-ı 'azîzinde*,]

Gerd-i pây-ı tûsen-i şevkîñla rûşen-çeşm kıl / **Hāksār etme** be-hak-ı Haydar-ı Duldül-süvâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 54). [*hāksār et-*,]

hak-ı cezā: hak edilen ceza.

Haleb: Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli kentlerinden olan Halep, Suriye'nin en büyük ikinci kentidir.

Gerek a'zâda ahâlîde bütün eşrârîñ / Eyledi cümlesinin **hak-ı cezāsın** tebyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 28). [*hak-ı cezā*,]

Dutup ihzâr edip top gibi atdı **Haleb'e** / Fetili aldı nedâmet şereriyle o mehîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 34). [*haleb'e*, -e]

hakkında: hususunda.

hâlet: hâl, durum.

Ma'ni-i imkân mu'ayyen rütbeniñ mādûnına / Meslegiñ **hakkındadır** mevzû -ı harf-ı imtinâ' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 5). [*hakkındadır*, -dır]

Dil uğradı bir **hâlete** mürşid nefesinden / Dâreyniñ elin çekdi hevâ vü hevesindan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 10). [*hâlete*, -e]

hakkıçün: hakkı için, ...nın hürmetine.

hâl-i mevt: ölüm anı.

Mücrimîni tîre-mend etmez şeb-i ye's ü elem / Şüphe yok mihr-i cemâliñ **hakkıçün** ey zû'l-kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 14). [*hakkıçün*,]

Ebedî bâkîdir anıñ himem-i müntahabı / **Hâl-i mevtinde** dahı hâl-i hayâtında gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 7). [*hâl-i mevt*,]

hakkıñ kemâl-i kudret eli: Allah'ın kudretli, yüce eli.

hâlime yazık diyecek hiç kesim kalma-[K]: hâline acıyacak hiç kimsesi kalmamak.

Şirk-i kulübı kam' eder engüşt-i himmeti / **Hakkıñ kemâl-i kudret eli** şâh-ı Nağş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 4). [*hakkıñ kemâl-i kudret eli*,]

Qalmadı hâlime yazık diyecek hiç kesim / Hâk-i pâyıñdur eyâ şâh-ı kerem mültemesim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 8). [*hâlime yazık diyecek hiç kesim kalma-*,]

haksār: perişan, düşkün, hakir.

Lâyık mıdır ki tahtgehi rûh-ı a'zamîñ / Olsun cüyüş-ı nefis ile pā-māl ü **haksār**

halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar: Hz. Ali'nin kölesinin halkalı, küpeli kulağı.

Hāk-pāy-ı Hāzret-i Peyğamber'im / **Halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar'im** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 3). [halka-der-güş-ı gulām-ı haydar'im,]

Hāk-pāy-ı Hāzret-i Peyğamber'im / **Halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar'im** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 6). [halka-der-güş-ı gulām-ı haydar,]

Hāk-pāy-ı Hāzret-i Peyğamber'im / **Halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar'im** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 9). [halka-der-güş-ı gulām-ı haydar,]

Hāk-pāy-ı Hāzret-i Peyğamber'im / **Halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar'im** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 12). [halka-der-güş-ı gulām-ı haydar,]

Hāk-pāy-ı Hāzret-i Peyğamber'im / **Halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar'im** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 15). [halka-der-güş-ı gulām-ı haydar,]

Hāk-pāy-ı Hāzret-i Peyğamber'im / **Halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar'im** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 18). [halka-der-güş-ı gulām-ı haydar,]

Hāk-pāy-ı Hāzret-i Peyğamber'im / **Halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar'im** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 21). [halka-der-güş-ı gulām-ı haydar,]

Hāk-pāy-ı Hāzret-i Peyğamber'im / **Halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar'im** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 24). [halka-der-güş-ı gulām-ı haydar,]

Hāk-pāy-ı Hāzret-i Peyğamber'im / **Halka-der-güş-ı gulām-ı Haydar'im** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 27). [halka-der-güş-ı gulām-ı haydar,]

hāl: hâl, durum, vaziyet.

‘Aşk ‘aceb **hâldir** hîl‘at-i abdâldır / Bilmeyene kâldır lehce-i hoş-güy-ı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 4). [hâldir, -dir]

La‘l ü gîsûsına Şîrîn ile Leylâ dil-bend / Vâlih üftâdesiniñ **hâline** Kays ü Ferhâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 8). [hâline, -i, -(n)e]

Ederdim Zihniyâ bir güne elbet **hâlimi** taķrîr / Beni lâl eyleyen ammâ ki ol çeşm-i sühanverdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 5). [hâlimi, -im, -i]

‘Âkıbet **hâlim** n’olur bilmem ‘adûlarla yine / Gitdigüm yâre bu şeb hengâmı ta‘ķib etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 4). [hâlim, -im]

Her ne dem çeşm-i hûn-efşânıma **hâli** görünür / Mülk-i endîşede bir fitne hayâlî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 1). [hâli, -i]

Süzdüğün dem çeşm-i mey-günüñ nigâh-ı nâz ile / Mest olupdur şimdi dil bir başka **hâl** üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2). [hâl,]

Bahşimiz **hâlimizi** şerh-i beyândır Zihnî / Kimseye kışsa-i h‘âbîdeyi nâķil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 7). [hâlimizi, -imiz, -i]

Zihniyâ çünki muhâlif gerdişin bildiñ ise / Etme **hâliñ** toğrısı ol çarķ-ı çep-endâza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 9). [hâliñ, -iñ]

Yahşi nigâh kılmaz iseñ bu hâķire ger / Maşşer gününde **hâli** yamân pek yamân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 39). [hâli, -i]

hāl: *ben, siyah nokta.*

Sinede **hāl**i niçe dāğlar etmiş peydā /
Dilde ruhsārı ne āteşler edipdir t̄kād
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 5*).
[*hāl*i, -i]

Mehcūr-ı zevk-i cennet eder ādemi şehā
/ Bāğ-ı ruhuñda ħirmen olan dāne dāne
hāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 4*). [*hāl*,]

Zülf ü **hāl** ü ruhuñ andıkça sirişkim
dökilip / Bāğ-ı sīnemde biter lāle vü
sünbül nem nem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3*). [*hāl*,]

Göz göz olmakda açılmağda taħassürle
müdām / Görelî **hālîñi** dāğ-ı bedenim iki
gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 4*). [*hālîñi, -iñ, -i*]

Başka lezzet bahş eder cānā nemekdān-ı
zenah / Gerçi **hālîñdür** simāt-ı bezm-i
ħüsnuñ fūlfuli (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 4*). [*hālîñdür, -iñ, -dür*]

hāl: *ben, yüzdeki siyah nokta (habbetü's-sevdāya benzemesi bağlamında).*

O **hālîñ** āteşin ruhsārıñ üzre / Dökülmüş
ħabbetü's-sevdāya beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 2*). [*hālîñ, -iñ,]*

hāl: *ben (sevgilide bulunan benle hacerü'l-esved arasında renk ve biçim bakımından benzerlik kurulmuştur.).*

Ṭalebi sa'y-ı Şafā vaşl-ı cemālî Ka'be /
Hacerü'l-esved **hāl**i vü lebi āb-ı zemzem
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 5*).
[*hāl*i, -i]

hāl et-: *etkilemek.*

Okeyup vaşında ol çeşm-i ğazālîñ bir
ġazel / Zihnîyā erbāb-ı bezmi başka **hāl**
etdiñ bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 5*). [*hāl et-,]*

hāl ol-: *ben şeklini almak.*

'Aks edip nakş-ı süveydā-yı derün-ı pür-
şerer / Nokta nokta gird-i ruhsārıñda **hāl**
olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 3*). [*hāl ol-, -muş*]

hal ol-: *çözölmek.*

Hāl oldu biraz ħokka-i la'l-i lebiñ ammā
/ Mevhūm-ı nikāt-ı deheniñ
müşkilimizdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 3*). [*hal ol-,]*

hāl ü hatt: *(sevgilinin) beni ve ayva tüyleri.*

Hāl ü hattıñ seyr edenler ħıttā-i Şām'ı
geçip / Gıtdiler dîvānevārî mülk-i
Hindistān'a dek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 4*). [*hāl ü hatt,]*

hal ü 'izār: *(sevgilinin) yüzü ve beni.*

Ey pādşeh-i ħüsn demek mahz-ı ħatādır /
Rūm u Hābeş'e **hāl ü 'izārıñ** bedelidir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 3*).
[*hāl ü 'izār,]*

hāl ü leb-i şîrîn: *sevgilinin tatlı dudağı ve beni.*

Hāl ü leb-i şîrîniñ hevāsıyla nigārā /
Çok merdüm-i 'Ankāy-tabî'at meges
oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 6*). [*hāl ü leb-i şîrîn,]*

hāl ü ruh: *ben ve yanak ("ben" yıldızlara, "yanak" aya teşbih edilmiştir.).*

‘Âlem-i efkârumı her şeb benim pür-nûr eder / ‘Âsmân-ı şevkde necm ü kamerdir **hāl ü ruh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 2). [*hāl ü ruh,*]

hāl ü ruh: *ben ve yanak ("ben" şekil itibarıyla göz bebeğine, "yanak" da parlak olması yönüyle göz nuruna benzetilmiştir.).*

Gerçi ‘ayn-ı merdüm ü nûr-ı başardır **hāl ü ruh** / Bâ’îş-i dâğ-ı dil ü hûn-ı cigerdir **hāl ü ruh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 1). [*hāl ü ruh,*]

hāl ü ruh: *ben ve yanak [Burada şair beni renk ve şekil yönüyle kalpte olduğu düşünülen siyah noktaya, süveydâya, (Kendisiyle, mümin kalbine tecellî eden Cenâbıhakk’ın müşâhede edildiği ve kalbin tam ortasında bulunduğu kabul edilen siyah nokta, insan varlığında ilâhî tecellînin odak noktası); yanağı da renk yönüyle ciger kanına benzetmiştir. Çünkü sevgilinin yanakları da tıpkı kan gibi kırmızıdır. Bu sebeple yanak beyitlerde çoğu zaman elma, kiraz, kırmızı şeker veya bu beyitte de olduğu gibi kana benzetilir.]*

Gerçi ‘ayn-ı merdüm ü nûr-ı başardır **hāl ü ruh** / Bâ’îş-i dâğ-ı dil ü hûn-ı cigerdir **hāl ü ruh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 1). [*hāl ü ruh,*]

hāl ü ruh: *ben ve yanak (ikinci mısrada geçen zulmet -karanlık- ile sevgilinin yüzündeki ben arasında renk ilişkisi kurulmuştur. Muhabbet nuru ise sevgilinin yanağının nurlu oluşunu, ay gibi parlamasını ifade eder.).*

Zihniyâ nezzâre-pâş ol dîde-i haq-bîn ile / Zulmet ü nûr-ı maḥabbetden eşerdir **hāl u ruh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 5). [*hāl u ruh,*]

hāl ü ruh: *ben ve yanak (beyitte zib ve fer bir arada kullanılarak sevgilinin yanağı tasvir edilmiştir. Ayrıca yanağın kırmızı güle benzetilmesi de söz konusudur. Karabiber anlamına da gelen "fülfül" ise renk bakımından sevgilinin yüzündeki bene teşbih olunmuştur.).*

Ravza-i hüsninde açılmış be-feyz-i bād-ı ‘aşk / Fülful ü al-i gül-i pür-zîb ü ferdîr **hāl ü ruh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 4). [*hāl ü ruh,*]

hāl ü ruh: *ben ve yanak (taze ud ve miskle benzerlik kurularak).*

Bezm-i vuslatda meşâm-ı cânları ta’îr için / Micmer-i zerrîn-i ‘ûd u müşg-i terdir **hāl ü ruh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 3). [*hāl ü ruh,*]

hāl ü ruh-ı dil-ber: *sevgilinin beni ve yanağı.*

Şubḥa dek **hāl ü ruh-ı dil-beri** andım bu gece / Âh ‘anber gibi âteşlere yandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 1). [*hāl ü ruh-ı dil-ber,*]

hālâ: *şimdi.*

Dâmen-i şahrâ-yı dilden cûy-bâr-ı ârzû / Kûyuña ey kâmet-i bālâ gider **hālâ** gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 4). [*hālâ,*]

hālâ: *bu zamana kadar, daha, henüz, şimdi bile, hâlen.*

Yeter vaşf-ı 'izār ü hāl u haṭla hāme-i fikriñ / Göñül mecmū'asın tesvîd ü tebyîz etmede **hālā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 14). [*hālā*,]

halâ'ik: halayık. II yaratılanlar.

Eyleyip irşâda da'vet halkı bir haylî zamân / Oldı hep feyz-i reşâdetle **halâ'ik** muğtenem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 25). [*halâ'ik*,]

halâş: kurtulma, kurtuluş.

Yoktur **halâş** Zihnî bize sürmeyince yüz / Bâb-ı rızâ-yı pâdişeh-i hvâcegâne dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 5). [*halâş*,]

halâş et-: kurtarmak (acı ve sıkıntı vermemek bağlamında).

Yâ öldür yâ **halâş et** her ne rây eylerse fermânıñ / Dil-i zârım esîr-i habs-ı hicrân oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 7). [*halâş et-*,]

halâş eyle-: kurtarmak; çıkarmak.

Var ümîdim ki bu zindân-ı belâdan Zihniyâ / Bir gün **eyler** bendesin sultân-ı zî-şânım **halâş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 5). [*halâş eyle-*,]

halâş kıl-: kurtarmak.

H^vâr-ı firkatden nigârım **kıldı** dāmânım **halâş** / Olmadı dest-i keş-â-keşden girîbânım **halâş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 1). [*halâş kıl-*,]

halâş ol-: kurtulmak.

İstifâza şevk-i ruhsârından âsândır velî / Küfr-i gîsûsından **olsa** nûr-ı îmânım **halâş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 2). [*halâş ol-*,]

Tîr-i müjgândan dil-i zârım hirâsândır yine / Bir de **olmuş** zaḥm-ı tîğ-i gamzeden cānım **halâş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 3). [*halâş ol-*,]

halâş olmak: kurtulmak, eksik olmak.

Geh cefâ-yı hicr ile gâhî neşât-ı vaşl ile / Giryeden **olmak** ne mümkündür ki çeşmânım **halâş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 4). [*halâş olmak*,]

halâş olur mı: kurtulmamak anlamını ifade eder. (Sevgi bağı koparmamak, sürdürmek bağlamındadır.)

Turre-i tarrârına kıldı muḳayyed laṭîf / Bend-i maḥabbetden hîç Zihnî **olur mı** **halâş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 7). [*halâş olur mı*,]

halâş-ı vām-ı 'aşk-ı nev-cüvânân: yeni yetişen gençlerin (sevgililerin) aşk borcundan kurtulma.

Ne mümkündür **halâş-ı vām-ı 'aşk-ı nev-cüvânân** kim / Dil ü cānı metâ'-ı vaşla merhûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 3). [*halâş-ı vām-ı 'aşk-ı nev-cüvânân*,]

hālât-ı gül bülbül: gül ile bülbülün durumu.

Hakîkat-bîn olup **hālât-ı gül bülbül** nedir fehm et / Dil-i âgâha ey Zihnî mecâziden sübüldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 5). [*hālât-ı gül bülbül*,]

halāvet-yāb olmazdan: tadına varmadan.

Halāvet-yāb olmazdan muḳaddem ḳand-ı 'ayşından / Aña zehr-i eccl şundi sipihr-i zālīm ü hod-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 8). [halāvet-yāb olmazdan,]

hāle: bazen ay ve güneşin etrafında görülen parlak daire, ay ağılı. II aşık (sevgilinin ay gibi -güzel- oluşundan hareketle onu sarmak isteyen âşığın kolları "hāle"ye benzetilmiştir.).

Bir şeb ol meh-rūyı der-āgūş edip ber-vefḳ-i kām / Ben daḥı reşk-āver olsaydım felekde **hāleye** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 3). [hāleye, -(y)e]

Haleb: Suriye'de bir şehir, Halep.

Pâyını başmadı bir böyle felek-ḳadr-i müşîr / **Haleb'iñ** tarḥ olalı seng-i esâsı be-zemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 20). [haleb'iñ, -iñ]

halef-i pür-şeref-i ḥazret-i Ādem: Hz. Ādem'in çok şerefli oğlu.

Halef-i pür-şeref-i ḥazret-i Ādem'dir o kim / Aşl-ı ma'nāda ebî ḥazret-i Mevlānā'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 2). [halef-i pür-şeref-i ḥazret-i ādem,]

halel ver-: bozmak, zarar vermek.

Çöllere şaldı beni āh o Bağdādli güzel / **Verdi** idrākime bir nīm-nigāh ile **halel** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1). [halel ver-,]

hālet: olay, durum. II Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesi.

Zerre imānı olan bu **hālete** giryān olur / Āh ü zār ile güzār eyler cihānda her demi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 13). [hālete, -e]

hālet-i çeşm-i humār-ı yār: sevgilinin mahmur gözünün hāli.

Hālet-i çeşm-i humār-ı yāri taḳrîr eylesem / Şi'r-i pür-keyfiyyetüm Āgāh taḥrîr eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 12). [hālet-i çeşm-i humār-ı yār,]

hāl-i 'anber-bū: misk kokulu benler.

Ol dīde-i cādūları meftūn eder āhūları / Ol **hāl-i 'anber-būları** ser-māye-i fīkr ü ḥayāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 4). [hāl-i 'anber-bū,]

hāl-i 'anber-būy: amber kokulu ben.

Hāl-i 'anber-būy kim ruḥsār-ı āl üstündedir / Lekedir kim māh-ı tābān-ı cemāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 1). [hāl-i 'anber-būy,]

hāl-i 'anber: amber kokulu ben.

O **hāl-i 'anberini** 'arız-ı āliñde gördükçe / Olur sīnemde peydā şevḳle şad key pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 4). [hāl-i 'anber,]

hāl-i cānān: sevgilinin beni.

'Ayn-ı zulmet görünür rüy-ı zemîn ü eflāk / Merdüm-i çeşmim eger olmasa

hāl-i cānān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 4). [*hāl-i cānān*,]

hāl-i derûn: gönün içinde bulunduğu durum, hâl.

Nazar-ı dîde-i a'dâları eyler şad şak / Çarha tağyîr verir **hāl-i derûnum** muṭlaḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 4). [*hāl-i derûn*,]

hāl-i diger-gün: perişan hâl, durum.

Kime feryād edeyim şefkat-ı Hâk'dan gayrı / Kalmadı **hāl-i diger-gün**ıma yazık diyenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 6). [*hāl-i diger-gün*,]

hāl-ı güftâr: sözün gücü.

Al ruḥsârîñ gül-i cennet degildir yâ nedir / **Hâl-ı güftârîñ** mül-i vuşlat degildir yâ nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 1). [*hāl-ı güftâr*,]

hāl-i gül: gülün hâli (gülün kendini sevgilinin yanaklarının rengine benzetmesi).

Beñzedir reng-i ruḥ-ı cānāne kendin al gül / Üstüne güldürmedir halkı tamāmen **hāl-i gül** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 1). [*hāl-i gül*,]

hāl-i hayât: yaşadığı müddetçe.

Ebedî bâkidir anıñ himem-i müntahabı / Hâl-i mevtime deḥı **hāl-i hayâtında** gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 7). [*hāl-i hayât*,]

hāl-i Hindû: (sevgilinin) Hintli beni

(sevgilinin siyah beniyile siyah olan Hintler arasında ilgi kurulmuştur.).

Żabṭ edip iḳlîm-i Rûm'ı **hāl-i Hindûlarla** sen / Mülk-i Çîn'e fitne şaldıñ çeşm-i âhûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 1). [*hāl-i hindû*,]

hāl-i kâfir: kâfir ben. II sevgilinin beni (sevgilinin beninin âşığa zulmetmesi, eziyet etmesi kâfirle benzerlik kurulmasında rol oynar.).

Haṭ leşkeriyle olmuş yek-reng **hāl-i kâfir** / Mülk-i melâḥat içre fitne ḥayâli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 2). [*hāl-i kâfir*,]

hal-i müşkil-kelâm-ı münzeli eyle-: gökten indirilmiş açıklaması zor sözleri çözümlemek; Kur'ân-ı Kerim'i çözümlemeye çalışmak.

Ser-nâme-i 'ahd-i ezel 'allāme-i 'ilm ü 'amel / **Eyler** imā ile **hal-i müşkil-kelâm-ı münzeli** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 4). [*hal-i müşkil-kelâm-ı münzeli eyle-*,]

hâli olma-: dermanı, takati olmamak.

Hâli olmaz cān meşāmmı Zihniyâ ta'ṭîrden / 'Ānberîn mûlar ki ol pûskürme ḥâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 7). [*hâli olma-*,]

Hâli olmaz uğrar elbetde kara sevdalara / Düş olan yâriñ ḥayâl-i dāne-i Hindû'sına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 3). [*hâli olma-*,]

Fitne-endāz olmasa çeşm-i süḥan-güyuñ seniñ / **Hâli olmazdı** temāşadan meh-i rûyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 1). [*hâli olma-*,]

hāl-i ruh-ı āl: (sevgilinin) kırmızı yanağındaki ben.

Seyr eden hāl-i ruh-ı ālını dīvāne olup / Kimi mülk-i 'Acem'e kaçdı kimi Hind iline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 4). [hāl-i ruh-ı āl,]

hāl-ı ruh: yanaktaki ben.

Gāh alur 'aqlım gehī gönüm yakar **hāl-ı ruhuñ** / Habbetü's-sevdā mıdır fülful müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 4). [hāl-ı ruh,]

hāl-ı siyāh: (sevgilinin yüzündeki) siyah nokta, ben.

Ruhuñla **hāl-ı siyāhıñ** hayālî yanımda / Bahā-yı millet-i Rūm'ı diyār-ı Hind'i deger (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 4). [hāl-ı siyāh,]

hāl-i siyeh: siyah ben. II hacerü'l-esved.

Var iken sende bu **hāl-i siyeh** ü āl 'izār / Cümle maḥkūmuñ olur Hind ü Habeş Rūm ü 'Acem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 4). [hāl-i siyeh,]

hāl-i 'uṣṣāk: âşıkların hâli.

Şanırdım ol kemān-ebrūyı ağlar **hāl-i 'uṣṣāka** / Meger kim şu verirmiş nāvek-i ser-tūz-i müjgāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 2). [hāl-i 'uṣṣāk,]

hāl-i yār: sevgilinin sûreti.

Dil verip püskürme **hāl-i yāre** yakma cânıñ / El-hāzer dūr et şerār-ı âteş-i bārūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 4). [hāl-i yār,]

hāl-i zār: ağlama, inleme hâli.

Bir kes bu **hāl-i zār**ıma hîç etmedi meded / Göstermez oldu kimse baña rû-yı i'tibār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 7). [hāl-i zār,]

halīb-i ni'am: nimetlerin sütün.

Şeref-endāz-ı Haleb olduğu dem ol āşaf / Herkese kıldı **halīb-i ni'am**ın hep ta'yîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 18). [halīb-i ni'am,]

Halil Efendi: özel ad.

Devriñ o dil-pesendi dehriñ bir ercümendi / Ya'nî **Halil Efendi** ol ma'den-i yakīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 2). [halil efendi,]

hālīm yamān ol-: durumu kötü olmak, perişan olmak.

'Adl ile **hālīm yamān olur** kerem kılmaz isen / El-emān yā şāh-ı Fārūḫ-ı 'adālet-iḫtidār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 52). [hālīm yamān ol-,]

hālīn 'arz ed(t)-: durumunu bildirmek.

'Arz eder **hālīn** beg ü paşaya ebnā-yı zamān / Bir melāzı herkesiñ 'ālemde vardır lā-cerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 8). [hālīn 'arz ed(t)-,]

hālince: durumuna göre, vaziyetince.

Zā'il oldu cümleden **hālince** āşār-ı keder / Geldi ancak derdimi bu 'id tedcīd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 4). [hālince,]

hāliyā: *şu anda, şimdi.*

Cilvesini ol mehiñ seyr edeli **hāliyā** / Etmededir rûz ü şeb künbed-i devrân rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 6). [*hāliyā,*]

halk: *insanlar, ahalî. II herkes.*

Bend olup zülf-i girih-gîriñ ucundan **halk** hep / Zihnî-i dîvâne tek âşüfte-hâl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 7). [*halk,*]

Eylemem dād ü sitedgāh-ı temennādan ferāğ / **Halk** hep kesb-i ma‘āşıñ kayd-ı esbābindadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 6). [*halk,*]

Halkdan ümîdvār olma şakın çekme ta‘ab / Luṭf-u Ḥaḳ’dan özge yokdur bendeye feryād-res (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 4). [*halkdan, -dan*]

Beñzedir reng-i ruḥ-ı cānāne kendin al gül / Üstüne güldürmedir **halkı** tamāmen hāl-i gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 1). [*halkı, -ı*]

Bir yana ser-püşun eger **halkı** bütün hayrân eder / Perçemleri top top iner gerdāna sünbüller mişāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5). [*halkı, -ı*]

Ḳalbimiz rābiṭa-i vaḥdete bend eyleyelim / Çeşm-i Ḥaḳ-bîn ile hep **halkı** pesend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 1). [*halkı, -ı*]

Halka naḳş-ı ezeli n’oldığın îfā eyler / Ṭurfa meşşāta-i ruḥsār-ı vefādır ḥāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 8). [*halka, -a*]

‘Ācizāne bir niyāz et sen daḥı ol şāha kim / Bezl eder şūrî ḥaḳīḳī **halka** iḥsān ü

himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9). [*halka, -a*]

Ḳızarıp rûy-ı felek saḥt-dili nerm oldu / **Halk** bir mertebe kim dökdi sirişk-i ḥünîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 2). [*halk,*]

Öyle bir ḥayr-ı ḥalef kim sebep-i faḥr-i selef / Öyle ferzend-i mükerrerem ki bütün **halka** ḥabīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt‘a 12, Beyit 2). [*halka, -a*]

halk: *halk, insanlar.*

Eyleyip irşāda da‘vet **halkı** bir ḥaylî zamān / Oldı hep feyz-i reşādetle ḥalā’iḳ muḡtenem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 25). [*halkı, -ı*]

halk: *belli bir bölgede, ülke veya memlekette yaşayan insanlar.*

Ḳalmadı bîmi-i taslîṭ-i şerîr ü ḥā’in / Mālına cānına **halk** oldu henüz şimdi emîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 37). [*halk,*]

‘Amed-şüde bu **halkı**ñ fikr ü ḡamı bî-cādır / Ne aşlı ne fer‘i var hep bir ḳuru ḡavḡadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13). [*halkıñ, -ıñ*]

halk: *insanlar. II müminler.*

Her cāyda etdikce terāvîḥi edā **halk** / Biz baş egelim ḡuşe-i ebrû-yı bütāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 7). [*halk,*]

halka-ber-halka: *halka halka.*

Ḥurûc eyler dem-ā-dem zîr-i fesden **halka-ber-halka** / Meger gencîne-i ḥüsn üzre zülfüñ ḥufte ejderdir (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 53, Beyit 2). [halka-ber-halka,]

halka-der-güş: köle olmak, köle olacak kadar etkilenmek.

Halka-der-güş bende-i pîr-i muğânım zâhidâ / Hîdmet-ârâ-yı zemîn-bûs-ı der-i mey-hâneyim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 2*). [*halka-der-güş,]*

halka-i gîsû-yı dost: sevgilinin saçının kıvrımı.

Kâr ede mi nuş ü pend Zihni'ye ey tîremend / Cân u dili kıldı bend **halka-i gîsû-yı dost** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 6*). [*halka-i gîsû-yı dost,]*

halka-i mestân: kendinden geçenler.

Dîde-i maḥmûrunuñ fîtneyi taḥrîkidir / Meykede içre eder **halka-i mestân** rakş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 2*). [*halka-i mestân,]*

halka-i zülf-i kemendî: kıvrımlı saçın halkası.

Hemân bir bî-mehâr-ı çâr-pâdır deşt-i vahşetde / Olan âzâde-gerden **halka-i zülf-i kemendîden** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 4*). [*halka-i zülf-i kemendî,]*

halk-ı 'âlem: dünya halkı, bütün insanlar.

Halk-ı 'âlem bilmeyip ol çeşm-i âfet n'olduğun / Zihniyâ feryâdımı bî-hûde ta'yîb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 6*). [*halk-ı 'âlem,]*

'Adn-ı cemâle her dem mecbûr **halk-ı 'âlem** / Zihnî gibi bir âdem dil-dâdesi degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 7*). [*halk-ı 'âlem,]*

halk-ı bü'l-beşer: Hz. Âdem'in (insanlığın babası) topluluğu.

Ol maḥabbetden âzâde oldu **halk-ı bü'l-beşer** / İns ü cinne besdir ey maḥbûb-ı Mevlâ bu ḥaber (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 19*). [*halk-ı bü'l-beşer,]*

halk-ı cihân: bütün insanlar.

Baş eger dergehine **halk-ı cihân** elbetde / Feyz-i Ḥakk'ın sebebi ḥazret-i Mevlânâ'dır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 4*). [*halk-ı cihân,]*

'Ârız-ı yâri güle teşbih eder **halk-ı cihân** / İşte bu reng ile pek fîrûzdur ikbâl-i gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2*). [*halk-ı cihân,]*

hallâk-ı 'azîm: büyük, ulu yaratıcı; Yüce Allah.

Çatma ebrûsı degil kırmuş o **Hallâk-ı 'azîm** / İki gözü üzere 'aşkda bir cîsr-i kavîm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 1*). [*hallâk-ı 'azîm,]*

ham: eğri.

Muḥavves kaşlarıñ ey mâh-peyker gıbtasındandır / Degil yoksa hilâliñ kendi re'yiyle ḳadı **hamdır** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 6*). [*hamdır, -dır]*

ham ed(t)-: eğmek, bükmek.

Ham eder kaddin çekilmez yaydır eñ toğrısı / Kimse mecbūr olmasın anıñ kemān ebrūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 4). [*ham ed(t)-,]*

ham-be-ham: *büklüm büklüm.*

Toladı erkam-ı hicrânını gerdânımıza / **Ham-be-ham** çîn-be-çîn turre vü kākül yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 3). [*ham-be-ham,]*

hamd ü şükr ile: Allah'a (c.c.) *şükrederek.*

Sâmi'a-ārâ olunca müjde-i teşrîf için / Hoş-dil oldı **hamd ü şükr ile** kebîr ü hem şağîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 9). [*hamd ü şükr ile,]*

ham-der-ham-ı zülf: saçın kıvrımları; *büklüm büklüm olan saç.*

Bende urdı biñ dil-i üftâdeyi bir tār ile / Var ise **ham-der-ham-ı zülfüñdedir** kullāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 4). [*ham-der-ham-ı zülf,]*

hamdu li'llāh: Allah'a hamd olsun.

Hamdu li'llāh ki dilim kuvvet-i Haydar'la kavî / Pey-rev ol mürşid-i hādî vü 'Alî-emsāle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 8). [*hamdu li'llāh,]*

hāme: *kalem.*

Şaff-ı nā-dāna ser-ā-pā düşürür lerze-i bîm / Rümh-i ser-tîz-i gürüh-ı 'urefâdır **hāmeme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 3). [*hāmeme, -m]*

Lafz yazdırmaz her āyîne debîr-i felege / Arş-ı ma'nîye haṭ-ārā-yı bekâdır **hāmeme**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 6). [*hāmeme, -m]*

Halka naṣṣ-ı ezelî n'oldıgım îfâ eyler / Turfa meşşâta-i ruhsâr-ı vefâdır **hāmeme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 8). [*hāmeme, -m]*

Yeter ey Zihni yeter geldi du'â hengāmı / Hüsni evşâfını mümkün mi ede **hāme** tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 33). [*hāme,]*

hāme: *kalem. II söz söyleme yeteneği, şairlik.*

Nice tekmi ede evşâf-ı şerîfiñ **hāmeme** / Hiç pâyân mı tutar mevce-i deryâ reg-i kân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 39). [*hāmeme, -m]*

hāme: *kalem. II şair.*

Şafha-i 'âlemi tebliğ-i belâgat eyler / Harf-be-harf vaḳ'a-nüvîs-i büleğâdır **hāmeme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 4). [*hāmeme, -m]*

hāme: *kalem. II şairin kendisi; Kilisli Zihnî.*

Nutḳ-ı pāk üzere hoş-lehce-edâdır **hāmeme** / Tütî-i nâdire-güy-ı dü-serâdır **hāmeme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 1). [*hāmeme, -m]*

Nutḳ-ı pāk üzere hoş-lehce-edâdır **hāmeme** / Tütî-i nâdire-güy-ı dü-serâdır **hāmeme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 1). [*hāmeme, -m]*

Hidmet-i bâb-ı velâyetde devâm üzre turur / 'Abd-i nâçîz-i şeh-i mülk-i velâdır **hāmeme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 11). [*hāmeme, -m]*

Mecbûrdur bu **hāmēm** bir gūher-i semīne / Evşāfına dem-ā-dem şandūkdur bu sīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 1). [hāmēm, -m]

hāme: kalem. II şairin sözü

Ṭarz-ı tecdīdde çok tāze zemīn kıldı gūşād / Semt-i nā-reftelere rāh-nümādır **hāmēm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 2). [hāmēm, -m]

hāme: kalem. II şiir yazma sanatı.

Nükte-i nokṭayı etmekdedir icrā vü beyān / Ya'ni mecrā-yı dem-i feyz-i Ḥudā'dır **hāmēm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 5). [hāmēm, -m]

hāme: yontulmuş kalem (kalem sözcüğü burada tevriyeli kullanılarak asıl anlamının yanı sıra ses çıkaran musiki aleti olarak da kullanılmıştır.).

Ṭoldurur sāmī'a-i şūrı şarīr-i şevķi / Nağme-perdāz-ı nefīr-i fuķarādır **hāmēm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 7). [hāmēm, -m]

hāme: kalem. (kalem alaca ata benzetilmiştir.)

Ser-i meydān-ı feşāḥatde gelir cevḷāna / Eşheb-i tab'-ı selīm-i fūşahādır **hāmēm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 9). [hāmēm, -m]

hāme: yontulmuş kalem. (kalem-ney benzerliği bağlamında.)

Çok sır iş'ār kılr ehl-i şu'ūra Zihnî / Ney-i rāmişger-i bezm-i şu'arādır **hāmēm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 10). [hāmēm, -m]

hāme-i 'anber-nisār: güzel koku saçan kalem.

Hāme-i 'anber-nişārumdan gelir bûy-ı şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 13). [hāme-i 'anber-nişār,]

hāme-i eş'ārīñ uci: şiir yazılan kalemin ucu.

Ṭab'-ı erbāb-ı dile **hāme-i eş'ārīñ uci** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 13). [hāme-i eş'ārīñ uci,]

hāme-i fikr: düşünce kalemi (akıldan geçenleri kâğıda döken kalem.).

Yeter vaşf-ı 'izār ü ḥāl u ḥaṭla **hāme-i fikriñ** / Göñül mecmū'asın tesvīd ü tebyīz etmede ḥālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 14). [hāme-i fikr,]

hāme-i gevher-efşān destime alma-: inci saçan kalemi eline almamak. II birilerini övmek için yazmaya başlamak.

Vüzerā vü ümerā vaşfı içün şimdiye dek / **Almadım destime** hīç **hāme-i gevher-efşān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 37). [hāme-i gevher-efşān destime alma-,]

hāme-i ser-tīz-i idbār: bahtsızlığın ucu sivri kalemi.

Hāme-i ser-tīz-i idbār ile ḥakkāk-ı felek / Ḥātem-i ikbālden ferḥunde nāmım etdi ḥaḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 1). [hāme-i ser-tīz-i idbār,]

ham-geşte evle-: eğrilmek, bükülmek.

Çok sehî-kâmetleri **ham-geşte** eyler
cevr ile / Hoş levendâne revişli bir şebâb
olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 3). [*ham-geşte eyle-,*]

ham-geşte kâmet eyle-: *boyunu eğmek,
bükmek.*

‘Âşıkıñ **ham-geşte** **kâmet** eylediñ
encâm-ı kâr / Nev-cüvânım iştiyâk-ı tāk-
ı ebrûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 160, Beyit 3). [*ham-geşte kâmet
eyle-,*]

ham-geşte kıl-: *(boy için) eğrmek, iki
büklüm etmek (âşık bükülmüş boyu ile
sevgilinin hilal kaşlarını şekil
bakımından ilişkilendirerek boyunun
bükülmesinin sebebini, sevgilinin hilal
kaşlarının hasretine bağlamaktadır.).*

Âh **ham-geşte** **kadim** **kıldı**
nigebânlıkda / Hasret-i ğarra-i ebrû-yı
hilâl-i cānān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
162, Beyit 3). [*ham-geşte kıl-,*]

ham-ı ebrû: *kaşın kıvrımı; kavisli kaş.*

Siyâh-ı çeşmi söyler kuhl-i mā-zāga’l-
basar remzin / **Ham-ı ebrûsı** rāz-ı kâbe
kavseyni eder imā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 21). [*ham-ı ebrû,*]

Görse zâhid **ham-ı ebrûsını** bir kez der-
h’âb / N’oldığın vâkıf olur rütbe-i tāk-ı
mihrâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 1). [*ham-ı ebrû,*]

ham-ı kākül-i dil-āvîz: *gönlü cezbeden
saçların kıvrımı.*

Görelî bu hüsnî sende saña oldı dil-
figende / Beni şaldı dām ü bende **ham-ı
kākül-i dil-āvîz** (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Gazel 92, Beyit 3). [*ham-ı kākül-i dil-
āvîz,*]

hāmi-i şehri Kilis: *Kilis şehrinin
koruyanı.*

Hāmi-i şehri Kilis Hāzret-i Sa’d’ullāh
Beg / Takvîyet-baḥş-ı emān kâ’im-
makām-ı zî-şān (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 11, Beyit 15). [*hāmi-i şehri kilis,
]*

ham-kad ol-: *boyu eğrilmek.*

Ham-kad oldum deyü yalvarı niyâz
eyleyerek / O kaşı yāya bu takrîb ile bir
çatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
68, Beyit 3). [*ham-kad ol-,*]

hāmûş: *sessiz bir şekilde, suskun.*

Görüp gülzâr içinde çin-seherden bülbülü
hāmûş / Dedim ey ‘âşık-ı şūrîde-dil bir
ehl-i züldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 169, Beyit 3). [*hāmûş,*]

hamvâzeler çek-: *esnemek. II can
sıkıntısı çekmek; acı çekmek.*

Künc-i ğamda ben **çekem** tâ şubḥa dek
hamvâzeler / ‘Ays ü nûş et her gece
ağyâr-ı bed-hûlarla sen (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 160, Beyit 4). [*hamvâzeler
çek-,*]

hān ol-: *han olmak.*

Bir pâdişāh-ı şadr-ı ‘alâdır o pāk zāt /
Ednâ gulāmı mülket-i dünyāya **hān olur**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 31).
[*hān ol-,*]

h^vān-ı ihsān: *kerem sofrası, iyilik lütuf sofrası.*

Kıldı yek loğma-i vaşlñ bu gedāyı dil-sır / **H^vān-ı ihsānıña** Allāh vere biñ berekāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 3). [*h^vān-ı ihsān,*]

h^vān-ı kerem: *cömertlik sofrası.*

Sā'il ol maṭbaḥ-ı sultān-ı rızādan Zihnî / Anda **h^vān-ı keremün** birr ü nevālî görünüñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 7). [*h^vān-ı kerem,*]

h^vān-ı lutf ile: *lütuf sofrası.*

H^vān-ı lutf ile cihān ḥalkını dil-sır eyler / Zihniyā naqd-ı dil ü cānın eden maşraf-ı 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 5). [*h^vān-ı lutf ile,*]

h^vān-ı ma'nî-i pîrān: *pirlerin mana sofrası.*

Oluruz dil-sır **h^vān-ı ma'nî-i pîrāndan** / 'Āciz olsa cümle-i 'ālem ser-ā-pā kütan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 6). [*h^vān-ı ma'nî-i pîrān,*]

h^vān-ı nā-h^vānde: *yemek olmayan sofrası.*

H^vān-ı nā-h^vāndeye hırş eyleyip olma nā-kes / Mi'de-i ḥalkı bulandırma ki çün ṭab'-ı meges (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 1). [*h^vān-ı nā-h^vānde,*]

h^vān-ı ni'met-i dildār: *sevgilinin nimet sofrası.*

Ben ki **h^vān-ı ni'met-i dildāra** nā'il olmadım / Bir de bezl olmuş cihāna neylerüm in'ām-ı 'īd (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 41, Beyit 3). [*h^vān-ı ni'met-i dildār,*]

hançer: *hançer, kılıç.*

Çeşm-i im'ān ile seyr eyle ḥurūf-ı şer'e / Erre vü **hançer** ü ef'ī gibidir aña tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17). [*hançer,*]

hançer çal-: *hançerle vurmak.*

V'ey nice zālīm imiş merdūd imiş ol bed-liḳā / **Çaldı hançer** gerdem-i pāk-ı Hüseyn-i efḥama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 10). [*hançer çal-,*]

hançer-i ğamze: *sevgilinin yan bakış hançeri.*

Hızrveş āb-ı ḥayāta yetişür bir demde / **Hançer-i ğamzeñe** cān ile olanlar teslīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 3). [*hançer-i ğamze,*]

hançer-i ruḥsat: *ruhsatlı hançer.*

Tutduñ ise ihmālīmı ger katl-ı 'adūda / Gel **hançer-i ruḥsatla** gönülden keselim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 6). [*hançer-i ruḥsat,*]

hand: *gülüş, sevgilinin gülüşü.*

Sözi dil-bend hemīşe dil-pesend ṭūṭ-ı cinān-mānend / Lebi ḳand sükkerin **hand** nerm ü şīrīn ṭatlu söylersin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [*hand,*]

hāne: *ev. II gönül, kalp. II meclis.*

Geldi ŧen kıldı yine meclisim o kebg-
hırām / Rukabā **hānesi** vīrāne-i büm oldu
bu ŧeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17,*
Beyit 2). [*hānesi, -(s)i*]

hāne: *ev. II mülk.*

Cāy-i āsāyiŧ aña gūŧe-i mey-hāne yeter /
Rind ne **hāne** ne māl ne elem-i cāh bilür
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4*).
[*hāne,]*

hāne: *ev (ev halkı, evde yaşayan kimseler bağlamında).*

Fiğān dest-i ecelden etse lāyık cümle-i
dünyā / Eder bir ŧadmesiyle nice yüz biñ
hāneyi ifnā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a*
15, Beyit 1). [*hāneyi, -(y)i*]

hāne-be-hāne: *ev ev.*

Mey-hānede ol mü'tekif ey Zihnî ŧebān-
rüz / Cerrār gibi gezme ŧakın **hāne-be-**
hāne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185,*
Beyit 9). [*hāne-be-hāne,]*

hāne-ber-düşān: *evi omuzlarında olanlar. II yersiz, yurtsuz kimseler.*

Rind-i rüsvā-yı maħabbet nām ü ŧān
etmez kabūl / **Hāne-ber-düşān**
mü'ebbed hānmān etmez kabūl (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 1). [*hāne-*
ber-düşān,]

hāne-ber-düş: *evi omuzunda. (yersiz yurtsuz kimse).*

Rind-i rüsvā-yı cihānım i'tibārım ŧorma
hīç / **Hāne-ber-düşum** bugün dār ü
diyārım ŧorma hīç (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 29, Beyit 1). [*hāne-ber-düş,]*

hāne-ber-düş evle-: *yersiz yurtsuz bırakmak.*

Varımı yağmāya verdiñ **hāne-ber-düş**
eylediñ / Mātem-i endūh ile āhır siyeh-
pūŧ eylediñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Muhammes 2, Beyit 4). [*hāne-ber-düş*
eyle-,]

hāne-ber-düş-ı dil: *avare, serseri gönül.*

Etme teklīf-i tecemmül **hāne-ber-düş-ı**
dile / Gelmez esbāb-ı ŧāfādan ğayri ŧey
hūŧ-ı dile (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8,*
Beyit 6). [*hāne-ber-düş-ı dil,]*

hānedān-ı Kilis: *Kilis'in köklü, asil ailesi (Keçik-zāde ailesi).*

Hānedān-ı Kilis'iñ eşrefi Keçik-zāde /
Kıldı teŧrīf be-fermān-ı Hudā uhrāya
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 1*).
[*hānedān-ı kilis,]*

hāne-i bī-hvān-ı le'imān: *aŧağılık kimselerin nimetsiz evi.*

Deme her **hāne-i bī-hvān-ı le'imāna**
melāz / Öyle bir dergehe ğit kim ola
ŧāhāna melāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 43, Beyit 1). [*hāne-i bī-hvān-ı*
le'imān,]

hāne-i cān: *can evi; gönül.*

Hāne-i cāna ŧerer-pāŧ olması bī-
ŧūbhedir / Öyle ŧarmıŧdır ser-ā-pā āteŧ-i
fırķat beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
204, Beyit 4). [*hāne-i cān,]*

hāne-i cem'iyet: *toplanma evi (yeri).*

‘Ārifîñ **hâne-i cem‘iyyeti** vîrân olmaz /
Dökse de zûr ile biñ şadme-i nefrîn-i
felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123,*
Beyit 4). [*hâne-i cem‘iyyet,]*

hâne-i dünyā: *dünya evi.*

Bî-ğarañ **hâne-i dünyāda** yok ehl-i
‘ibret / Kime etsin fuḳarā ‘arz-ı niyāz ü
hācet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5,*
Beyit 10). [*hâne-i dünyā,]*

hâne-i eflāki: *gökyüzü.*

Hâne-i eflāki tezyîn etmede envār ile /
Āftābı geçdi tal‘at-gîr-i iḳbālîñ seniñ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 5*).
[*hâne-i eflāki,]*

hâne-i kalb: *gönül evi.*

Şadme-i nefis ile vîrân oldı ey mi‘mār-ı
dîn / **Hâne-i ḳalbim** yed-i luṭfuñla eyle
üstüvār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,*
Beyit 49). [*hâne-i ḳalb,]*

hâne-i ‘ömr: *ömür hanesi.*

Olmasın şadme-ḥor-ı derd-i firāḳıñ
kimse / Ādemiñ **hâne-i ‘ömr**i
temelinden yıkılır (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 76, Beyit 2). [*hâne-i ‘ömr,]*

hâne-i zulmet-i idbār: *bahtsızlığın
karanlık evi. II âşığın gönül evi, gönlü.*

Oldı püf-kerde-i ğam şem‘a-i iḳbāl-ı
ḳavî / **Hâne-i zulmet-i idbār** ki derler o
biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93,*
Beyit 5). [*hâne-i zulmet-i idbār,]*

hâne: *ev. II gönül. II meclis.*

Ṭoğmaz ol mihr-i dem-i şubḥ-ı melāḥat
hāneme / Her gün olsam bir daḥı revzen-
güşā-yı intizār (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 82, Beyit 3). [*hāneme, -me]*

hanîn: *feryat, inilti. II arzu, iştıyak.*

Ağyāra nermîn ü **hanîn** üftādeye cevri
metîn / Güş eylemez āh ü enîn derd-i
dilim etmez su‘āl (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 144, Beyit 7). [*hanîn,]*

hān-kāh-ı Mevlevî: *Mevlevi
tekkesi/dergâhı.*

Mücib-i feyz-i Hudā’dır şāh-rāh-ı
Mevlevî / Maḥzen-i nūr-ı Hudā’dır **hān-
kāh-ı Mevlevî** (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 202, Beyit 1). [*hān-kāh-ı Mevlevî,*
]]

hān-kāh-ı vaşl: *kavuşma tekkesi;
dervişlerin evi.*

Hażret-i pîr-i kerem-pîrānîñ olsun
‘aşḳına / **Hān-kāh-ı vaşlma** baḥş eylegil
dervîşimi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
206, Beyit 4). [*hān-kāh-ı vaşl,]*

hānmān: *ev bark, aile.*

Ḥarābatî ḳalender-meşreb idi / Ferāmūş
eylemişdi **hānmāndan** (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kit’a 19, Beyit 2). [*hānmāndan,*
-dan]

hārā: *çok sert, katı. II merhametsiz
kimse.*

O nālîşler o sūzişler ki oldı hîn-i
mātemde / Dil-i insān degildir eyledi
hārāları nermîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kit’a 16, Beyit 13). [*hārāları, -lar, -ı]*

harāb eyle-: *viraneye çevirmek, yıkmak, tahrip etmek. II hüznün, gam, keder vermek.*

Pertev-efşân olmasaydı 'ārızın çün āftāb / 'Ālemi **eylerdi** hep deycūri-i zūlfūn **harāb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 1). [*harāb eylerdi,*]

harāb kıl-: *yıkmak, harap etmek.*

Çarḥ-ı ma'müre-i cān ü dilimiz **kıldı** **harāb** / Lāyık-ı himmet-i mi'mār ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 6). [*harāb kıldı, -dı*]

harāb ol-: *yıkılmak, tahrip olmak.*

Binā-yı 'ömrünü ber-bād kıldı tıfl iken hayfā / **Harāb olsun** yıkılsın ba'd-ez-în nūh-ḳubbe-i pūr-kīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 11). [*harāb ol-,*]

harāb ol-: *bitkin, perişan olmak, kötü duruma düşmek.*

İsterim hüsünü **harāb ola** hücum-ı ḥaṭ ile / Hayfum ammā yine ol 'ārız-ı gül-fāma gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 4). [*harāb ol-,*]

harābatī: *harabat ehli, nefisini maddi dünyadan arındıran ve kendini Allah'a (c.c.) adayan kimseler.*

Harābatī kalender-meşreb idi / Ferāmūş eylemişdi ḥānmāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 2). [*harābatī,*]

harām: *din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı; yasak.*

Etdiğin demde **harām** ağıyāra la'liñ bil henüz / Māderiñ şīri gibi ḳānım ḥelāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 5). [*harām,*]

harām et-: *bir şeyin yapılmasını engellemek.*

Harām et ḡayra sen būs-ı lebiñ ey ḡamzesi ḥūn-rīz / Saña 'āşıklarıñ çokdan berü ḳanın ḥelāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4). [*harām et-,*]

harām ol-: *yasaklanmak.*

Geldi meydāna çün esbāb-ı ṭarab ṭoldı bend / 'Ahdler tövbeler 'uşşāḳa **harām oldı** bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 2). [*harām ol-,*]

harām olsun: *yasak olsun, nasip olmasın anlamlarında olumsuz bir temenni.*

Sensiz ey meh meclis-i 'işret **harām olsun** baña / Cān ü dilden ḡayr ile ülfet ḥarām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 1). [*harām olsun,*]

Sensiz ey meh meclis-i 'işret ḥarām olsun baña / Cān ü dilden ḡayr ile ülfet **harām olsun** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 1). [*harām olsun,*]

Ey şeh-i mülk-i melāḥat ḥāk-pāyiñ var iken / Ārzū-yı rütbe-i rif'at **harām olsun** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 2). [*harām olsun,*]

Görmesem ger bezm-i pūr-envār-ı dîdārıñ seniñ / Ḳaşr-ı 'Adn ü ravza-i cennet **harām olsun** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 3). [*harām olsun,*]

Ben ğarībe olmasa zevk-i şafā-yı
vuşlatıñ / Çekmezem bir dem ğam-ı
ğurbet **ħarām olsun** baña (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 3, Beyit 4). [ħarām olsun,
]

Ġayr-i ħüsn-i bî-mişālın vaşf edersem bir
dağı / Mağlaş-ı Zihnî ile şöhet **ħarām
olsun** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3,
Beyit 5). [ħarām olsun,]

ħarāmî: haydut, yağmacı, kulu hak
yoldan saptıran (kişinin nefsi
bağlamında).

Sen oldukça taleb-kār-ı tefāhür hāş ü ‘ām
içre / **Ĥarāmî** nefsiñ etdi kâle-i
hayṣıyyetiñ yağmā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 3). [ħarāmî,]

harekāt: hâl hareket, tavırlar.

Bu şeker lüknet-i ğüftār bu şîrîn **harekāt**
/ Tūti-i kudsiyi bir söz ile eyler isķāt
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1).
[harekāt,]

ħarf-be-ħarf: harf harf; en ince
ayrıntısına kadar.

Şafha-i ‘ālemi teblîĝ-i belāgat eyler /
Ĥarf-be-ħarf vaķ’a-nüvīs-i büleĝadır
hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156,
Beyit 4). [ħarf-be-ħarf,]

ħarf-i cān ü dil: can ve gönül harfî.

Bīm-i hicriñ gitmez el verse vişālîñ
añladım / Tā mü’ebbed oldu **ħarf-i cān ü
dil** müdgām ğama (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 183, Beyit 3). [ħarf-i cān ü dil,]

ħarf-i nukat: noktaların harfî.

Ĥarf-i nuķatla Zihniyā düşdi bir a’lā
tārîhi / Mihr-i fezā-yı dehrdir maķdem-i
Muştafā zarîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a
10, Beyit 4). [ħarf-i nuķat,]

ħarf-i şikāyet: şikāyetin harfî
 (“şikāyetin ş’si” anlamına gelip
bulunulan durumdan hiç şikāyet
edilmeyeceği bağlamında
kullanılmıştır.).

Ey şeh-i mülket-i nāz her ne kadar cevır
etseñ / Dehen-i ‘āşıkıña **ħarf-i şikāyet**
gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89,
Beyit 2). [ħarf-i şikāyet,]

hārħār: üzüntü, sıkıntı.

Şükr kim rûz-ı şafā vü zevk yetdi ‘āleme
/ Nā-bedīd oldu derûn-ı sînelerden
hārħār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 9). [hārħār,]

h^vār: diken. II sevgilinin yüzündeki ayva
tüyleri.

Ĥ^vārsız bir ğonce-i ruḥsārîñ oldum
bülbülü / Bāĝa varmam her gül-i pür-
h^vāre olmam āşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 7, Beyit 4). [h^vārsız, -sız]

h^vār ü hāksār et-: diken ve toprak gibi
perişan etmek. II küçük düşürmek.

Yā Rab bu Zihnî bendeñi dîvân-ı haşre
dek / Ümmetler içre **etme** emān **h^vār ü
hāksār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
Beyit 42). [h^vār ü hāksār et-,]

h^vār u has: diken, çerçöp. II rakip(ler)
kastedilerek.

Gülşen-i ‘aşķa edelden bülbül-i cānım
heves / Sînemi pür-zahm-ı ta’n etdi

benim her **h^vār u ḥas** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 1). [**h^vār u ḥas**,]

Gayra etsem ilticā çok mı ğam-ı
hicrândan / **H^vār ü ḥasdan** eyler
istimdād ey Zihnî ğarîk (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 117, Beyit 7). [**h^vār ü ḥas**,
]

h^vār ü ḥas-ı ğam: gamın çalı çırpısı.

Gösterip ser-ḥōş süsen nevk-i ḥançer nā-
gehān / Bāğdan **h^vār ü ḥas-ı ğam** etdi
ḥavfindan firār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 15). [**h^vār ü ḥas-ı ğam**,]

h^vār ü ḥas ol-: çalı çırpı olmak. (âşığın
sevgiliye ulaşmasını engelleyen her şey.
Tanıkta sevgilinin saçı ve yanağı
sevgiliye kavuşmada birer engel olarak
görülmüştür.).

Şol dem ki baña zülf ü ruḥuñ mültemes
oldı / Nazārıma hep sünbül ü gül **h^vār ü
ḥas oldı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192,
Beyit 1). [**h^vār ü ḥas ol-**,]

h^vār ü zār: hor ve zavallı (kimse).

Oldum esîr-i silsile-i kayd-ı nefs-i dūn /
Kaldım bu ḥabs-ı derd ü belā içre **h^vār ü
zār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit
3). [**h^vār ü zār**,]

h^vār-ı cevır: cefa, eziyet diken.

H^vār-ı cevır ile helāk etmez iseñ ağyārı /
Ey gül-i taze çıkar mı içerimden dikenim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5).
[**h^vār-ı cevır**,]

h^vār-ı firkat: ayrılık diken.

H^vār-ı firkatden nigārım kıldı dāmānım
ḥalāş / Olmadı dest-i keş-ā-keşden

gırībānım ḥalāş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 105, Beyit 1). [**h^vār-ı firkat**,]

h^vār-ı gülzār-ı felek: feleğin gül
bahçesindeki diken. (felek dünya, âlem
anlamlarına gelse de eski edebiyatta
daha çok devamlı şikâyet edilen baht,
talih anlamlarında kullanılır. Gül
bahçesindeki diken rakiptir.)

H^vār-ı gülzār-ı felekden o da āzürde
imiş / Gece ağlatdı beni nāle vü feryād-ı
şabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit
4). [**h^vār-ı gülzār-ı felek**,]

ḥar-ı lā-yefhem ü nā-dān: akılsız ve
bilgisiz eşek. II anlayışsız ve kavrayışsız
kimse.

Ḥar-ı lā-yefhem ü nā-dānadır hep
iḥsānı / Yuf anıñ luṭf u ‘atāyāsına
iḥsānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
114, Beyit 2). [**ḥar-ı lā-yefhem ü nā-dān**,
]

h^vār-ı miḥnet: eziyet diken.

Derūnum goncaveş pür-ḥūn kıldı **h^vār-ı
miḥnetle** / ‘Aceb kında ḥırāman olmada
ol serv-ḳad şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 203, Beyit 2). [**h^vār-ı miḥnet**,]

ḥāric: başkası, başka bir kimse.

Cehldir bī-hūdedir **ḥāricden** aḥbāb
istemek / Nefsdır idrāk-i tām et ‘ārife
yār-ı şadīk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
117, Beyit 3). [**ḥāricden**, -den]

ḥarīm: harem, harem dairesi. II bahçe.

Seyre çıkdım **h^vāhiş-i gülşen-serāy-ı yār**
ile / Reh-güzārımda İrem ednā
ḥarīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Gazel 146, Beyit 4). [ḥarīmimdir, -im, -dir]

ḥarīm-hānḳāh: tekkenin harem yeri.

Ḥarīm-hānḳāhı feyz-i mehbiṭ-i nūr-ı tecellādır / Ṭavāf-ı dergehi her kārđan ‘uṣṣāka evlādır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 7). [ḥarīm-hānḳāhı, -ı]

ḥarīm-i ‘aşk: aşk haremi, evi.

Ġamın sīnemde pūr-dāğı nümāyān eylemek ister / **Ḥarīm-i ‘aşka** biñ şem‘i fūrūzān eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 1). [ḥarīm-i ‘aşk,]

ḥarīm-i ‘işmet-i pāk: temiz, iffetli mukaddes yer.

Bir kenîziñdir **ḥarīm-i ‘işmet-i pākinde** leyl / Bir kemīne bendedir devlet-serāsında nehār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 25). [ḥarīm-i ‘işmet-i pāk,]

ḥarīm-i lālezār: lale bahçesinin yabancılara yasak olan mukaddes yeri. II sevgilinin yüzü.

Şaf çekip işğūfeler rāh-ı selāma çıkdı hep / Atlas-ı sebz ile zeyn oldı **ḥarīm-i lālezār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 7). [ḥarīm-i lālezār,]

ḥarīm-i vaşl: kavuşma haremi. II kavuşma evi.

‘Āşıklarıñda miḥnet-i hicriñ kem olmasın / Zīnhār **ḥarīm-i vaşla** ‘adū maḥrem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 1). [ḥarīm-i vaşl,]

h^varıñ ucu: dikenin ucu.

Yalıñız bülbul-i giryende midir ‘ālemde / Kimi āzürde-derūn eylemedi **h^varıñ ucu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 5). [h^varıñ ucu,]

ḥarīş-i elma vü nārenc ol-: portakal ve elmanın aşırı isteklisi olmak (divan şiirinde elma renk bakımından sevgilinin yanaklarını, portakal ise şekil bakımından sevgilinin göğüslerini ifade eder. Şair bu beyitte maddi unsurlara yani kesrete çok fazla bağlanmamayı ifade etmek için bu iki kavramı kullanmıştır.).

Esmār-çīn-i bāğ-ı rızā ol / **Olma ḥarīş-i elma vü nārenc** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 5). [ḥarīş-i elma vü nārenc ol-,]

ḥarīş-i mülket-i şefkat: şefkat mülkünün isteklisi olma.

Celīs-i meclis-i vuşlat re’īs-i ehl-i cem‘iyyet / **Ḥarīş-i mülket-i şefkat** enīs-i bī-kes ü miskīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 16, Beyit 4). [ḥarīş-i mülket-i şefkat,]

Hārūt: büyü ve sihirde meşhur bir meleğin adı (sevgilinin büyüleyen gözlerine teşbihen).

Lebleri yāķūtdur la‘l aña mebhūtdur / Sihrde **Hārūt’dur** gamze-i cādū-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 3). [Hārūt’dur, -dur]

Oķudur sihrde şākird gibi **Hārūt’ı** / O kadar kim nigeḥi fītnede olmış üstād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 7). [Hārūt’ı, -ı]

hâş ü 'âm içre: halk içinde.

Sen olduğça taleb-kâr-ı tefâhür **hâş ü 'âm içre** / Harâmî nefsiñ etdi kâle-i hayıyyetiñ yağmâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 3). [*hâş ü 'âm içre,*]

hâşâ: “Allah göstermesin, Allah korusun” anlamında söylenilen şeyin gerçekleşmesinin istenilmediğini belirtmek için kullanılan bir söz.

Dil-pezîr-i 'âşık-ı efkendesin her hâl ile / **Hâşâ** kim nokşanı var ef'âl ü akvâlin seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 6). [*hâşâ,*]

hâşâ fe-sümme hâşâ [K]: “böyle şey olamaz ama, tövbe tövbe!” anlamında kullanılan red ve tenzih sözü.

Hâşâ fe-sümme hâşâ gele 'akla bu yakîn / Şîr-i jiyâne kelb-i denîden ziyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 33). [*hâşâ fe-sümme hâşâ,*]

hasb-i hâl: görüşüp konuşma; dertleşme.

İnceltdi cism ü cânımı kaşın hilâli kim / Bir bir ifâde eyler idim **hasb-i hâli** kim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 9). [*hasb-i hâl,*]

hâşılı: doğrusu, velhasıl, sözün kısısı.

Yetişdi **hâşılı** sâhil-serây-ı makşada herkes / Faķat ey Zihnî ben gird-âb-ı bahr-ı hasrete batdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 7). [*hâşılı,* -ı]

Girmedi çeşmime uyku o mehi gözlemeden / Zihniyâ **hâşılı** dünyâdan

uşandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 5). [*hâşılı,* -ı]

Hâşılı mihr-i kerem-i feyzine / Zerre kadar yok sühan-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 29). [*hâşılı,* -ı]

Buldı miķdârınca herkes rütbe-i 'izz ü şeref / **Hâşılı** bî-i'tibâr oldum cihânda her taraf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 7). [*hâşılı,* -ı]

Hâşılı cām-ı şehâdet birle oldı neş'e-yâb / 'Âzim oldı meclis-i sâķî-i kevşerden yaña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 8). [*hâşılı,* -ı]

Hâşılı ey zîb-reng-i kâle-i ķadr-i vüfûr / Nakş-ı tamgâ-yı nübüvvet anda eylerdi zuhûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 17). [*hâşılı,* -ı]

haşîn: sağlam, kuvvetli, müstahkem. II güvenli, korunaklı.

Südde-i rif'atıdır ehl-i dile cây-ı penâh / Dâmen-i devletidir pâ-zede-i dehre **haşîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 17). [*haşîn,*]

Haşirci-zâde: Hasırcı-zâde Hâfız Mehmed Ağa (1218/1803-1304/1887) küçüklüğünden itibaren iyi bir tahsil görmesinden dolayı dile son derece hâkimdir. Şiirlerinde Türkçenin kıvraklığı ve zengin çağrışımlı ifade tarzı hemen göze çarpmaktadır. Arapça ve Farsça şiir yazacak kadar bu dillere hâkimdir. Şairin klasik edebiyattaki bütün nazım tür ve şekillerinden şiir örnekleri vardır.

Hâşirci-zâde'niñ zîbâ-perend-i tab'-ı vâlâsın / Görünce bildim el-hâķ kıymet-i kâlâ-yı 'irfânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 8). [*hâşirci-zâde'niñ,* -niñ]

hasiret: *hasret.*

Cân-ı hâzîni miñnet ile koyma sevdiğim / Öldür beni **hasiret** ile koyma sevdiğim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7). [*hasiret,*]

haşır-i köhne: *eski hasır (hasır; saz ve kurumuş bitki saplarından örülmüş taban örtüsüne verilen addır. Hasır yatak kastedilmiştir.).*

Bir **haşır-i köhne** besdir ‘âşık-ı gam-dîdeye / Merdüm-i ten-perver ü bîderdedir nermîn yatağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 4). [*haşır-i köhne,*]

haşır-i köhne: *eskimiş küçük halı; hasır.*

Bir cāme-ḥ^vābına degmedik hiç zamāneniñ / Qaldık **haşır-i köhnesine** kahve-ḥāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 1). [*haşır-i köhnesine, -si, -(n)e*]

hasm: *düşman, hasım.*

Dest-i ehlinde be-fermān-ı Hudā-yı gayūr / Hep hücüm üzre tırur **haşma** berāy-ı i’dām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 18). [*haşma, -a*]

haşmet-i zāt: *zâtın büyüklüğü.*

Haşmet-i zātıñ şığışmaz kün fe-kān me’vāsına / Hayme-i imkân darb et lâmekān şahrāsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 12). [*haşmet-i zāt,*]

haşr ol-: *yalnız bir şey için ayrılmak, ona tahsis edilmek.*

O şāhiñ vaşfına **haşr olsa** Zihnî cümle evḳātıñ / Ne mümkündür tamām etmek yine evşāfin ol zātıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 19). [*haşr ol,*]

haşre dek: *kıyamete kadar.*

Yalıñız māh-ı muḥarremde değil her māh u sāl / Olsa lāyık **haşre dek** şāh-ı Hüseyñ’iñ mātemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 4). [*haşre dek,*]

Haşre dek eşk-i nedāmet şüst ü şū kılsa beni / Tevbe-i pür-inkisārumdan gelir bûy-ı şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 10). [*haşre dek,*]

haşre kadar: *kıyamete dek, mahşere kadar.*

Muttaşıl gayra bu luṭfuñ göricek ḥavf ederim / Dil-i zārımda ola **haşre kadar** med gam gam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 4). [*haşre kadar,*]

Kimse bu himmete ifā-yı teşekkür edemez / Olsalar **haşre kadar** gūşe-i mihrāb-nişīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 38). [*haşre kadar,*]

hasret: *ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye/kişiye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştihak.*

Hasretle dilim zār ü zebūn eyleme Yā Rab / Ser-kāse-i āmāli nigūn eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 1). [*hasretle, -le*]

Yeter ey Yūsuf-ı Mısr-ı melāḥāt bunca dem **hasret** / Sirişkim Nılveş cūş etdi cūyān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 3). [*hasret,*]

Niçe nem görmeyen çeşmi bu **hasret** eyledi giryân / Niçe gam görmeyen göñli bu hasret eyledi gamgîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 14). [hasret,]

Niçe nem görmeyen çeşmi bu hasret eyledi giryân / Niçe gam görmeyen göñli bu **hasret** eyledi gamgîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 14). [hasret,]

hasret: bir duruma veya bir kimseye üzülmeye, onun için yanma ve iç geçirme.

Peyâm-ı fevti mahzûn eyledi ednâ vü a'lâyı / Bu hâle ağladı **hasretle** hem ahbâb hem a'dâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 3). [hasretle, -le]

hasret: bir şeyi çok arzulayıp ona kavuşamamaktan gelen üzüntü, özlem. II Hz. Hüseyin'e kavuşma isteği.

'Arşî lertzân etdi vâ-veylâ-yı ehl-i beyt o dem / Şaçdı bu **hasret** melâ'ik üzre bârân-ı gamı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 12). [hasret,]

hasret ile: hasretle, özlemle.

Bâgbân cüy-ı revân bād-ı vezân şebnemde / Cümle kan 'ağlamada **hasret ile** her demde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 4). [hasret ile,]

hasret ol-: hasret kalmak.

Qānî' olmazdı temāşā-yı cemāliyle göñül / Şimdi bir nāme-i mergûbına **hasret oldu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 4). [hasret ol-,]

hasretde koy-: özlem içinde bırakmak.

Felekde ber-murād olmazdan 'ömr-i nāzenininden / **Koyup hasretde** gitdi vālideynin ol gül-i ra'nā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 2). [hasretde koy-,]

hasretgeh: hasret, özlem yeri.

Dimāğ-ālūd-ı zehr-i hicre zıkr-i ravza-i pāki / Bu **hasretgehde** āb-ı zencebîl-i 'Adn'dan ahlā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 42). [hasretgehde, -de]

hasret-i būs-ı leb-i la'l: (sevgilinin) la'le benzeyen kırmızı dudağının özlemi.

Ārzū-yı bāğ-ı ruhsārīnla dil nālān olur / **Hasret-i būs-ı leb-i la'li** bağrım kan olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 1). [hasret-i būs-ı leb-i la'l,]

hasret-i ġarra-i ebrū-yı hilāl-i cānān: sevgilinin hilal kaşlarının üzerindeki beyaz lekenin özlemi.

Āh ham-geşte kâdim kıldı nıgehbānlıkda / **Hasret-i ġarra-i ebrū-yı hilāl-i cānān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 3). [hasret-i ġarra-i ebrū-yı hilāl-i cānān,]

hasret-i hāl: (sevgilinin) benine olan özlem.

Āteş-endāz-ı dilim oldu ruḥ-ı aliñ seniñ / Dāğ-ber-dāğ etdi sīnem **hasret-i hālīñ** seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 1). [hasret-i hāl,]

hasret-i la'l: (sevgilinin) yakut gibi kırmızı dudağının özlemi.

Güş-e-i firqatde her şeb **hasret-i la'li** ile / Çeşm bir cām-ı leb-ā-leb hūn-ı dil

müldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 2). [hasret-i la'l,]

hasret-keş-i zevk-i cinân ol-: cennet zevkinin hasretini çeken olmak.

Ne lâzım bir dahı **hasret-keş-i zevk-i cinân olmak** / Çemen huld-ı berîn ü yâr hūrî bâde kevserdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 4). [hasret-keş-i zevk-i cinân ol-,]

hâşş ü 'amma: herkes.

Hâşş ü 'amma luṭf-ı bî-hadd kıldı Rabbü'l-müste'ân / Heft kişver ser-be-ser oldı mü'ebbed şād-mān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 1). [hâşş ü 'amma,]

hat: sevgilinin yüzündeki ince ayva tüyleri.

Ruḥuñ egerçi leṭāfet-fezāy bir güldür / Bahār-ı ḥüsne **haṭıñ** sebz-i bâğdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 3). [haṭıñ, -ıñ]

Ben anı **haṭ** şanırdım şafḥa-i ruḥsār-ı āliñde / Cedīd olmuş meger kim nüṣḥa-i nîreng-i istiğnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 4). [haṭ,]

Haṭıñ gülzār-ı ruḥsārıñda reyḥān-ı mu'anberdir / Anıñ yanında kākül deste deste sünbül-i terdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 1). [haṭıñ, -ıñ]

Haṭ degil şafḥa-i ruḥsār-ı dil-ārāma gelir / Vaşla dā'ır dil-i fırkat-zedeye nāme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 1). [haṭ,]

Pıçış-ı turreler indikçe **haṭ** üzre güyā / Çîn'den kâfile-i nāfedir ol Şām'a gelir

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2). [haṭ,]

Haṭ degil defter-i hicrān ü vişālidir hep / Ki ḥisābātını rü'yet içün aklāma gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6). [haṭ,]

Başka bir tāb ü terāvet verdi rüy-ı yāre **haṭ** / Tāze sünbüldür ki bitmiş gülşen-i ruḥsāre **haṭ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 1). [haṭ,]

Sade-rūluḡdan füzün-ter verdi ḥüsne zīb ü fer / Kıldı tecdīd-i maḥabbet 'āşık-ı pür-zāra **haṭ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 2). [haṭ,]

Döndi bir kāfirsitāna mülk-i ḥüsnuñ her yeri / Yüz verince gīsuvān-ı ḥāl-i 'anber-bāra **haṭ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 4). [haṭ,]

Ba'ış oldı Zihniyā taḥrīr-i nev-eş'āre **haṭ** / Mū-be-mū açdı hele ṭab'-ı leṭāfet-neb'imi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 5). [haṭ,]

Ey ki ferḥunde ruḥuñ muşhaf-ı pür-eşref-i 'aşk / V'ey **haṭıñ** sūre-i Nūr-ı süver-i muşhaf-ı 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 1). [haṭıñ, -ıñ]

Leşkeri **haṭla** alıp ḥıṭṭa-i Bağdād-ı dilim / Şaṭ gibi ḥükmi revan eyledi her cāy ü maḥal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 2). [haṭla, -la]

hat gel-: yüzdeki ayva tüylerinin belirmesi, çıkması.

Şanma **haṭ geldi** zamān geçdi deyü mātem içün / Şāhid-i ḥüsne yeni biçme siyeh cāme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 5). [haṭ gel-,]

hat ile revnak bul-: ayva tüyleriyle birlikte güzellik bulmak.

Neden **haṭ ile revnak buldı** ḥaddiñ söyledim yâ hû / Dedi kim beste berg-i sebz ile bir deste güldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 1). [**haṭ ile revnak bul-**,]

hat leşkeri: hat askerleri (sevgilinin yüzündeki ayva tüylerinin orduya benzetilmesi bağlamında).

Haṭ leşkeriyle olmuş yek-reng ḥâl-i kāfir / Mülk-i melâḥat içre fitne ḥayâli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 2). [**haṭ leşkeri**,]

Edip **haṭ leşkeri** şâhib-kırân-ı ğamzeñe imdâd / Göñül iklîmini aldıñ ser-â-ser zîr-i şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 2). [**haṭ leşkeri**,]

hat nümâyân oldığın tuy-: ayva tüylerinin belirttiğini işitmek.

Ruḥ-ı zîbâsı üzre **haṭ nümâyân oldığın tuyduk** / O şūḥuñ 'azline ısdâr-ı fermân oldığın tuyduk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 1). [**haṭ nümâyân oldığın tuy-**,]

hat tol-: ayva tüyleriyle dolmak (ayva tüylerinin yüzü kaplaması anlamındadır.).

Çekdi 'asker şanki şâh-ı zengiyân Rûm üstüne / **Toldı** çün şahn-ı 'izâr u 'arız-ı dildâre **haṭ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 3). [**haṭ tol-**,]

haṭ ü ruhsârınıñ taşvîri: (sevgilinin) yanağının ve ayva tüylerinin tasviri.

Haṭ ü ruhsârınıñ taşvîrini ta'limden soñra / Fünûn-ı naḳşdan Bîhzâd'ı me'zûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 5). [**haṭ ü ruhsârınıñ taşvîri**,]

hatâ: yanlış.

Tururken şevk-i şahn-ı vuşlatıñ her bâr 'uşşâka / **Haṭâdır** ḥ'âhiş-i gülzâr-ı cennet yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 6). [**haṭâdır**, -dır]

O zîb-i şadr-ı ma'nâya **haṭâdır** eylemek taklîd / Müsâvî etmek olmaz sengle la'l-i Bedaḥşân'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 11). [**haṭâdır**, -dır]

hat-ârâ-yı bekâ: sonsuzluk yazısını süsleyen.

Lafz yazdırmaz her âyîne debîr-i felege / Arş-ı ma'nîye **haṭ-ârâ-yı bekâdır** ḥâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 6). [**haṭ-ârâ-yı bekâ**,]

hat-âver: sakal ve bıyığı yeni bitmeye başlamış delikanlı.

Haṭ-âver dil-berân bilmem ne efsûn eylemişlerdir / Kara sevdâya hep 'uşşâkı meftûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 1). [**haṭ-âver**,]

Hâtem: Arap kabileleri arasında tanınmış "Tayy" kabilesine mensup ve cömertliğiyle meşhur İbnü'l-Abdullah bin Sa'd'ın lakabı. (Cömertlik timsali olarak anılan İbnü'l-Abdullah bin Sa'd, Hicretin sekizinci yılında vefat etmiştir. Oğulları ve ona tâbi olanlar Hâtem'in ölümünden sonra Müslümanlarla savaşmış ve Hz. Ali tarafından esir edilmişlerdir. Ancak Hz. Muhammed,

onları *Hâtem*'in varisi oldukları için bağışlamıştır.)

Cem cāmını nūş etdi sürdi demini **Hâtem** / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 3*). [*hâtem,]*

Cem cāmını nūş etdi sürdi demini **Hâtem** / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 6*). [*hâtem,]*

Cem cāmını nūş etdi sürdi demini **Hâtem** / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 9*). [*hâtem,]*

Cem cāmını nūş etdi sürdi demini **Hâtem** / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 12*). [*hâtem,]*

Cem cāmını nūş etdi sürdi demini **Hâtem** / Meclis yine o meclis 'âlem yine o 'âlem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 15*). [*hâtem,]*

hâtem-i ikbâl: *baht açıklığının mührü/göstergesi.*

Hâme-i ser-tîz-i idbâr ile hakkāk-ı felek / **Hâtem-i ikbâlden** ferhunde nāmım etdi haq (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 1*). [*hâtem-i ikbâl,]*

haṭ-ı nev-demîde: *sevgilinin yeni bitmeye başlayan ayva tüyleri.*

Etdi füzûn şevki **haṭ-ı nev-demîdesi** / Mânend-i zevk ü neşâti-i sebz-i nev-bahâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 3*). [*haṭ-ı nev-demîde,]*

haṭ-ı rûy: *yüzde yeni beliren ayva tüyleri.*

Şânelenmiş perçemiñ olmuş **haṭ-ı rûyuñ** tirâş / Sâde kurbândır saña biñ kere biñ sevdâlu baş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 1*). [*haṭ-ı rûy,]*

hâtif-i kudsî: *gaibden haber veren kutsal melek.*

Gelip bir **hâtif-i kudsî** dedi târîhin ey Zihnî / Muḥarremde Muḥarrem oldu maḥrem kurb-ı bālāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 7*). [*hâtif-i kudsî,]*

hâtır: *gönül.*

Goncalar gibi açıldı bu şehir **hâtırımız** / Kalmadı dilde kudûrât ü elem ez-her sū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 8*). [*hâtırımız, -ımız]*

hâtıra gel-: *hatırına gelmek; hatırlamak, aklına gelmek.*

'Îzâr-ı al **geldi hâtıra** kan ağladım öldüm / Olunca bāğda manzûr-ı çeşmim lâle-i ḥod-rû (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 2*). [*hâtıra gel-,]*

Geldikce hâtıra ruḥ-ı gül-gün-ı şâh-ı dîn / Çeşm-i terimden âb gibi kan revân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 17*). [*hâtıra gel-,]*

hâtıra-i nefis: *nefsin hâtıraları.*

Ebced-i 'aşk okuyup ced ile ebden geçdim / Vermezem **hâtıra-i nefis** ile kalbe taḥlîc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 3*). [*hâtıra-i nefis,]*

hâtır-ı ussâk: *âşıkların gönlü.*

Mehveşândan görmedi çeşm-i felek bir gün henüz / **Hâtır-ı uşşâkı** dil-h^vâh üzre taṭyīb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 5*). [*hâtır-ı uşşâk,]*

Dest-i bîgâneye verme girih-i perçemiñi / Etme bes **hâtır-ı uşşâkı** nigārâ derhem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 3*). [*hâtır-ı uşşâk,]*

hatt: sevgilinin yüzünde yeni çıkmaya başlayan tüy; ayva tüyü.

Gitmeñ âgûş-ı hayâlimden yine farz edelim / Ey Hümâ-yı hüsn **hattıñ** perr ü bâl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 4*). [*hattıñ, -iñ]*

Bir hayâl-i hâma düşmüş Zihnî-i şeydâ yine / Aña bâ'ış **hatt** mıdır kâkûl müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 5*). [*hatt,]*

Ruhı gül nuṭkı bülbül lebleri mül 'anberîn kâkûl / Siyâh-ı hâli fülful **hattı** sünbül zülfi ejdersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2*). [*hattı, -ı]*

Ne dil-ber **hattı** maḳşûd-ı nikât-ı Muşhaf-ı ma'nâ / Ne dil-ber merdüm-i çeşm-i dü-'âlem nokṭa-i hâli (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 19*). [*hattı, -ı]*

hatt: kader, yazgı.

Oldı ilhâm saña da sırr-ı dil-i Cibrîl-i 'aşk / Eyledi izhâr **hattıñ** âyet-i tenzîl-i 'aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 1*). [*hattıñ, -iñ]*

hatt ü çin-i kâkûlûñ sevdâsı: (sevgilinin) saçının kıvrımı ve yüzündeki ayva tüylerinin sevdası (sevda sözcüğü karanlık anlamına gelmesinden ötürü saç ve bene teşbihen kullanılmıştır.).

Bağa varsam **hatt ü çin-i kâkûlûñ sevdâsıyla** / Manzaram evvel nazarda sünbül ü reyḥân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 6*). [*hatt ü çin-i kâkûlûñ sevdâsı,]*

hatt-ı 'anber-fâm: amber renkli (siyah) ayva tüyleri.

Ruḥuñ meftûnı oldum **hatt-ı 'anber-fâmdan** soñra / Seyâhat eyledim iḳlîm-i Rûm'a Şâm'dan soñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 1*). [*hatt-ı 'anber-fâm,]*

hatt-ı ber-âver: büyümüş, yetişmiş ayva tüyleri olan. II yeni yetişmiş güzel/sevgili.

Hatt-ı ber-âverlere dil verdiğim olmaz ta'yīb / Cebhe-i baḥtım yazmış bunu kîlk-i emelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 4*). [*hatt-ı ber-âver,]*

hattı gel-: (sevgilinin) yüzündeki ayva tüylerinin çıkması.

Hattı gelirse terk-i teğâfûl eder derim / Gıdıkçe saht-ı nâza çeker 'işvekâr olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 3*). [*hattı gel-,]*

hatt-ı nev-hîz: yeni yeni çıkmaya başlayan ayva tüyleri.

Hatt-ı nev-hîziñ hele sebz-i İrem'dir añladım / Kâkûlûñ şeb-büy mudur sünbül müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 2*). [*hatt-ı nev-hîz,]*

hatt-ı şeb-gün: siyah (gece renkli) ayva tüyleri.

Ḥaṭṭ-ı şeb-günü zuhûr etmede bahtımāsâ / Āftâb-ı ruḥunuñ vaḳt-i zevâlî görünüñ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 2*).
[ḥaṭṭ-ı şeb-gün,]

hatt-ı siyâh: sevgilinin yanağındaki siyah ayva tüyleri.

‘Aceb tuḡyân-ı şeb-ḥûn eylemiş **ḥaṭṭ-ı siyâhıñ** kim / Ser-â-pâ kişver-i ḥüsnüñ
karîn-i ihtilâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 5*). [ḥaṭṭ-ı siyah,]

Ḥaṭṭ-ı siyâhı sûre-i Nûr ü Duḡân’dır / Ebrûları da besmele-i muşḥaf-ı cemâl
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 3*).
[ḥaṭṭ-ı siyâh,]

O şehiñ şanma gelir **ḥaṭṭ-ı siyâhı** ruḥuna / ‘Arabistân’dan eder Rûm’a sipâhî
taḳdîm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 2*). [ḥaṭṭ-ı siyâh,]

havâle eyle- [D]: göndermek, sevk etmek, yönlendirmek.

Tıfl-ı nev-res demeyip **eyler havâle** tîḡına / Çok peder mâderleri kan ağladır
şubḥ ü mesâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 3*). [havâle eyle-,]

havâle kıl- [D]: havale etmek; yollamak, göndermek.

Şadâ-yı tîḡ-ı ‘âlemden kesilmez bir daḡı kaṭ‘â / **Ḥavâle kılsa** a‘dâyı celâl ü
ḥışmına bir kez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 36*). [havâle kıl-,]

havâtür: hatıralar, fikirler.

Tirelensin mi **havâtürdan** kulüb-ı ‘ârifân / Pest-ḳadr olmaz der-i nâ-yâb-ı deryâ
ḥûtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 2*). [havâtürdan, -dan]

havf: korku, endişe.

Ḡonca-i terdir henüz tâb-âver olmaz incinir / Zûr kılmam işte bu **havf** ile âh u
nâleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 4*). [havf,]

Havfım oldur yüz tuta bir gün beyâbân semtine / Zihnî-i dîvâne-ḡu baḳdıḡça âhü
çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 5*). [havfım, -ım]

havf: korku.

Gösterip ser-ḡoş süsen nevk-i ḡançer nâ-gehân / Bâḡdan ḡar ü ḡas-ı ḡam etdi
havfindan firâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 15*). [havfindan, -ın, -dan]

havf et-: korkmak.

Havf eder benden cüyüş-ı bî-ḡazer âl-ı felek / Tîḡ-ı âhım elde bir şemşîr-i
Rüstem’dir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 5*). [havf ed(t)-,]

Ḥaṭ başdı emân ‘arîz-ı cânâneyi Zihnî / **Havf etme** daḡı vaşl taleb olsa ne mâni’
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 7*). [havf et-,]

Muttaşıl ḡayra bu luṭfuñ göricek **havf ederim** / Dil-i zârımda ola ḡaşre ḡadar
med ḡam ḡam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 4*). [havf et-,]

Zülfüñ görince murḡ-ı dilim **havf edip** dedi / Deşt-i maḡabbet içre giren erḡam
olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 3*). [havf ed(t)-,]

havf eder mi: korkar mı, korku duyar mı?

Sevdā-yı zülf-i yāre düşen **havf eder mi** hîç / Ma'cûn-ı zevk-i la'l-i lebinden şifâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 3). [*havf eder mi,]*

havf u hazer ed(t)-: korkup çekinmek.

Dest-i şāhîn-nigāhından **edip havf u hazer** / Eyledim kākülünü murğ-ı dil ü cāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 5). [*havf u hazer ed(t)-,]*

hayāl: düşünce, fikir.

Haṭ leşkeriyle olmuş yek-reng hāl-i kāfir / Mülk-i melāhat içre fitne **hayāli** vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 2). [*hayāli, -i]*

hayāl: aslı olmadığı halde zihinde kurulan şey, düş. II bir kişi, olay veya nesnenin zihinde canlanan, biçimlenen sûreti.

Ruḥuñla hāl-ı siyāhıñ **hayāli** yanımda / Bahā-yı millet-i Rûm'ı diyār-ı Hind'i deger (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 4). [*hayāli, -i]*

Her ne dem çeşm-i hûn-efşânıma hālî görünür / Mülk-i endîşede bir fitne **hayāli** görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 1). [*hayāli, -i]*

Yine ser-māye-i ārām-ı dildir olmasın güm-nām / **Hayāliñ** hem-dem-i şām-ı ğarîbân oldığın tıyduḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 4). [*hayāliñ, -iñ]*

hayāl et-: hayal etmek, düşünmek.

Hayal etsem de kār etmez dile sevdā-yı gîsûsı / Ruḡ-ı pür-tābı kim cān bezmine

şem'-i münevverdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 3). [*hayal et-,]*

Dil-i dîvāne bahş-ı kākülünden kıl ü kâl etmiş / Meger sevdā getirmiş başına bî-cā **hayāl etmiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 1). [*hayāl etmiş, -miş]*

'İlm ola **hayāl etme** h'vābîde hikāyâtı / Mevcûdî gözet nefy et mevhûm-ı hayālâtı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 10). [*hayāl et-,]*

hayāl-i cîn-i zülf: saçın kıvrımının hayali.

Cânıma âteş bıraktı tâbiş-i fikr-i ruḥuñ / Gönlüme şaldı **hayāl-i cîn-i zülfuñ** pîç-tāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 3). [*hayāl-i cîn-i zülf,]*

hayāl-i dāne-i Hindü: sevgilinin yüzündeki ben tanesinin hayali. (İfadede sevgilinin yüzündeki ben renk bakımından, siyah olan Hintlilere benzetilmiştir.).

Hālî olmaz uğrar elbetde kara sevdalara / Düş olan yāriñ **hayāl-i dāne-i Hindü'sına** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 3). [*hayāl-i dāne-i hindü,]*

hayāl-i dîdeler: gözlerin hayali.

Ben şulḡ ederdim fikr-i kaşıñ birle gönlümü / Etdi **hayāl-i dîdeleriñ** hayli kār-zār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 4). [*hayāl-i dîdeler,]*

hayāl-i hāl: sevgilinin beninin hayali.

Geh **hayāl-i hālîñ** ey meh gāh fikr-i kākülüñ / Etdiler cem'ıyyetim şeb-hûn şeb-hûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 2). [*hayāl-i hāl,]*

havāl-i hāl-i fülful et-: *karabiber gibi olan benî zihinde tasarlayıp canlandırmak.*

Hayāl-i hāl-i fülful etme dām-ı zülfüne düşme / ‘Ukûbetler ser-i naḥçîre hırş-ı dāneden gelmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 3*). [*hayāl-i hāl-i fülful et-,*]

havāl-i hāma düş-: *gerçekleşmeyecek hayallere dalmak.*

Bir **hayāl-i hāma düşmüş** Zihni-i şeydā yine / Aña bā’ış ḥaṭṭ mıdır kākül müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 5*). [*hayāl-i hāma düş-,*]

havāl-i ruh-ı tābende: *parlayan yanağın hayali.*

Ey **hayāl-i ruh-ı tābendesi** mısbaḥ-ı feraḥ / Fikr-i envār-ı cebîni meh-i îzâḥ-ı feraḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 1*). [*hayāl-i ruh-ı tābendesi,*]

havāl-i vech-i feyz-ārā: *feyizle süslenen yüzün hayali.*

Hayāl-i vech-i feyz-ārāsı mir’ât-ı mücellâdır / Derûnında tecellî eyleyen maḥbûb-ı Mevlâ’dır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 8*). [*hayāl-i vech-i feyz-ārāsı,*]

havāl-i yâr: *sevgilinin hayali.*

‘Âşık oldur ki **hayāl-i yâr** ile hem-dem gerek / Mest-i cām-ı şevk olup her hâlde bî-gām gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 1*). [*hayāl-i yâr,*]

hayât: *hayat, yaşam, ömür.*

Hayâtı mûcib idi iftiḥâr-ı ḥānedānı hep / Vefâtı ba’ış oldı miḥnet-i ednâ vü a’lāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 14, Beyit 2*). [*hayâtı, -ı*]

Haydar-ı Kerrâr: *kahramanca döne döne düşmana saldıran Hz. Ali.*

Şükûh-ı cedd-i pâkiñ **Haydar-ı Kerrâr** içün olsun / O şîr-i pîşe-i iḥsândır kân-ı mürüvvetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 7*). [*haydar-ı kerrâr,*]

hayf: “yazık ki, heyhat, vah!” *anlamlarında kullanılan ünlem.*

Cânım giderdi bir teline bād esince **hayf** / Kākülleri eyâdi-i berberde qaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5*). [*hayf,*]

Gitdi âsâyiş-i dil dağdağa-yı dehrde **hayf** / Heves-i nefis ile ber-bād ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3*). [*hayf,*]

hayfâ: “eyvah, yazık” *anlamlarında kullanılan acınma, üzülmeye söz.*

Tutmadım emrini **hayfâ** o kemân ebrûnuñ / İşte sînem hedef-i tîr-i nedâmet oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 2*). [*hayfâ,*]

Binâ-yı ‘ömrünü ber-bād kıldı tıfl iken **hayfâ** / Ḥarâb olsun yıkılsın ba’d-ez-în nüh-ḳubbe-i pür-kîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 11*). [*hayfâ,*]

Dedim bir âh ile ey Zihnî cevherdâr târîḥin / Vefât etdi çiçekle tıfl ikenden Muştafâ **hayfâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 17, Beyit 4*). [*hayfâ, -â*]

hayfâ ed(t)-: *üzülmek.*

Ederler turş-rûluk şûriş-i hâlim görüp
hayfâ / Marîz-i 'aşka 'arz-ı âb-ı leymün
eylemiştirler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
58, Beyit 6). [*hayfâ ed(t)-,]*

hayfâ ki: ne yazık ki!

Zevk eder bâğda ağyâr ile yâr **hayfâ ki**
ben / Olmuşum mu 'tekif-i künc-i nihân-ı
fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 6). [*hayfâ ki,]*

hayfây vâ-hayfâ [K]: yazık ki ne yazık!
(şair vezin gereği "hayfâ" kelimesini
"hayfây" şeklinde kullanmıştır.)

Mükâfât el verir mi ba'd-ez-în bir kerre
fıkr eyle / Güzeşte 'ömrüne tâ haşre dek
hayfây vâ-hayfâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 2). [*hayfây vâ-hayfâ,]*

hayfu(m) gel-: yazığı gelmek; merhamet
etmek, acımak.

İsterim hüsnü harâb ola hücum-ı haş ile /
Hayfum ammâ yine ol 'arız-ı gül-fâma
gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59,
Beyit 4). [*hayfu(m) gel-,]*

hayli: çok, oldukça, epeyce.

Ben şulh ederdim fıkr-i kaşnî birle
gönlümü / Etdi hayâl-i dîdeleriñ **hayli**
kâr-zâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73,
Beyit 4). [*hayli,]*

hayli dem: hayli zaman, uzun zaman.

Hayli demdir fuکارā olmuş idi zulme
karîn / Güşe-i 'acizde qalmışlar idi zâr ü
hazîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 1). [*hayli dem,]*

haylî zamân: uzun süre.

Degil ben görmedi **haylî zamân** seyr etdi
İskender / Merâyâ-yı felekde 'aks-i
hüsn-i şûret-i ikbâl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 141, Beyit 3). [*haylî zamân,]*

haymegâh-ı 'işret: eğlence çadırının
kurulduğu yer.

Kâm-yâb-ı 'îde **haymegâh-ı 'işret**dir
velî / Kûbbe-i gerdün ser-i Zihnî'ye
zindandır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 7). [*haymegâh-ı 'işret,*
]

hayme-i bālā kurunca: gökyüzünü
yaratınca.

Tınâb-ı zer-keşi târ-ı şu'â'-ı şems-i
tâbândır / **Kurunca** pâdişâh-ı 'izz ü kadri
hayme-i bālā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 34). [*hayme-i bālā*
kurunca,]

hayme-i ihsân: lütuf, kerem çadırı.

Hayme-i ihsânın eden ilticâ / Bir dahı
çekmez minen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 35). [*hayme-i*
ihsân,]

hayme-i imkân: imkân çadırı.

Haşmet-i zâtîñ şığışmaz kün fe-kân
me'vâsına / **Hayme-i imkân** darb et lâ-
mekân şahrâsına (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 12). [*hayme-i imkân,]*

hayme-i seb-reng-i şâh-ı hüsn ü ân:
cazibe ve güzellik padişahının (sevgili)
siyah (gece renkli) çadırı. (Sevgilinin

siyah saçlarının siyah çadıra benzetilmesi bağlamında.).

Hayme-i şeb-reng-i şāh-ı hüsn ü āndır perçemiñ / Şahn-ı gülzār-ı ‘izāra sāyebāndır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 1). [hayme-i şeb-reng-i şāh-ı hüsn ü ān,]

havrān: bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan, onu çok beğenen, takdir eden.

Dikḳat-i re’yine idrāk-ı Felātūn vālih / Şafvet-i zihnine mir’āt-ı Sikender **hayrān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 21). [hayrān,]

havrān ed(t)-: kendisine hayran bırakmak.

Bir yana ser-püşun eger halkı bütün **hayrān eder** / Perçemleri top top iner gerdāna sünbüller mişāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5). [hayrān ed(t)-,]

havrān eyle-: hayranlık uyandırmak, çok etkilemek.

Eder her şubḥ ‘arz-ı ‘ārız-ı pūr-tābın eflāke / Meger āyīne-i ḥurşīdi **hayrān eylemek** ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 4). [hayrān eyle-,]

havrān kıl-: kendinden geçirmek ve kendine hayran bırakmak.

Hayrān kıldı sihr ile āhū-yı Çīn’i hep / Ceyrān bakışlı Türk’de bir tıfl-ı pūr-delāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 2). [hayrān kıl-,]

havrān ü lāl eyle-: hayran ve dilsiz etmek.

Uşşāka ol şeh nāz eder bülbülleri dem-sāz eder / Nuṭka ne dem āgāz eder **eyler** beni **hayrān ü lāl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 6). [hayrān ü lāl eyle-,]

havrān ü lāl ol-: şaşkınlıktan, çok beğenmekten ötürü dili tutulmak.

Gālibā seyr eylemiş mir’āt-ı şāf-ı sīnefi / Tūtī-i kudsī dahı **hayrān ü lāl olmuş** saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 6). [hayrān ü lāl ol-,]

havrān-ı ğam-ı būkalemūn eyle-: çeşitli (rengârenk) dertlere hayran etmek.

Bir vālih ü āşūfte-dil-i şūret-i ‘aşk et / **Hayrān-ı ğam-ı būkalemūn eyleme** Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 5). [hayrān-ı ğam-ı būkalemūn eyle-,]

havrāt: hayırlar, hayırlı işler.

Niyet-i şıdk ile sa’y eyler idi **hayrāta** / Hūlk-ı hüsnünden heme rāzı idi cümle enām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 20, Beyit 3). [hayrāta, -a]

hayret-efzā-yı zamān: çağın hayranlık uyandırıcı (çokça beğenilen).

Hayret-efzā-yı zamān tāḳ-ı mu‘allā pāyesi / Zīb-baḥşā-yı ciḥān zīb-āver-i ser-tā-be-pāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 9, Beyit 4). [hayret-efzā-yı zamān,]

hayret-fezā-yı müdrike-i ins ü cān ol-:

anlayan, akılları eren insan ve cinlerin hayret içinde kalması.

Derdim ne rütbe olduğunu etsem âşkâr / **Hayret-fezâ-yı müdrike-i ins ü cân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 2). [*hayret-fezâ-yı müdrike-i ins ü cân ol-,*]

hayr-ı halef: hayırlı evlat.

Öyle bir **hayr-ı halef** kim sebep-i fahr-i selef / Öyle ferzend-i mükerrerem ki bütün halka habîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 12, Beyit 2). [*hayr-ı halef,*]

hayrû'l-bikâ': toprakların, yerlerin en hayırlısı.

İştilâh-ı kudsiyân-ı kurbda dergâhınıñ / Nâmı sultânü'l-emâkin şöreti **hayrû'l-bikâ'** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 10). [*hayrû'l-bikâ',*]

hayrû'l-verâ: yaratılmışların en hayırlısı olan Hz. Muhammed (s.a.v.).

Dâverâ **hayrû'l-verâ** sultân-ı kudsî çâkerâ / Ey ki lutfuñ sâye-bahşâ-yı şığâr ü hem kibâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 44). [*hayrû'l-verâ,*]

Hayy ü Kâdir: hayat veren ve her şeyde kudreti yeten Allah (c.c.).

Her demde **Hayy ü Kâdir** kılsun 'atâ-yı vâfir / Tursun derinde hâzır şâd çâker-i kemîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 7, Beyit 5). [*Hayy ü Kâdir,*]

Hayy ü Metîn: her şeyden ve herkesten sağlam ve güçlü olan, ebedî hayat sahibi Allah (c.c.).

Çanda kim 'atf-ı 'inân eyler ise devlet ile / Hâzret-i Hızr'ı kıla râh-berin **Hayy ü Metîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 47). [*Hayy ü Metîn,*]

haz alma-: hoşlanmamak, zevk almamak.

Ne mümkündür şafâ-yı vuşlata nâ'il ola bir dem / O 'âşık ki taḥammül etmeyip **almaz** cefâdan **haz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 2). [*haz alma-,*]

haz ed(t)-: zevk almak.

Maḥabbetle gam-ı hicrân-ı yâri çekmedir erlik / **Eder** vuşlatda herkes Zihniyâ mihr ü vefâdan **haz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 5). [*haz ed(t)-,*]

haz eyle-: hoşlanmak, zevk almak.

Dil-i bîmârim **eyler** seyr-i çeşm-i dil-rübâdan **haz** / Meşeldir âşinâ elbetde eyler âşinâdan **haz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 1). [*haz eyle-,*]

haz kılma-: hoşlanmamak, zevk almamak.

Rakîbâ 'arz kılma hîç nakd-i dil ü cânını / Şeh-i zî-şân-ı kişver-gîr **kılmaz** irtisâdan **haz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 3). [*haz kılma-,*]

hazâ'indâr-ı gevherhâ-yı sırr-ı âyet-i münzel: ayetin gizli cevherinin hazinelerine sahip olan. (Ayetlerin ifade ettiği ince manaları bilen kimse bağlamındadır.)

Medeng-i dahme-i şer'-i şerîf-i Aḥmed-i mürsel / **Hazâ'indâr-ı gevherhâ-yı sırr-ı âyet-i münzel** (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Murabba 1, Beyit 5). [ḥazā'indār-ı gevherhā-yı sırr-ı āyet-i münzel,]

ḥazān: sonbahar, güz. *II Olumsuz ve kötü şeylerin yaşandığı günler.*

‘Andelībān-ı maḥabbet meyl edip bir bāğa kim / Bād-ı sermā-yı kıyāmetden **ḥazān** etmez kabūl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 5*). [*ḥazān,]*

ḥazān ol-: sararıp solmak.

Āhım vezīde olsa çemenzār-ı ‘āleme / Evvel bahārda bāğ-ı cihān hep **ḥazān olur** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 3*). [*ḥazān ol-,]*

ḥazān-ı āsīb: felaket sonbaharı (hayatın son bulması bağlamında).

Ḥazān-ı āsīb erdi āh kim evvel bahārında / Henüz olmazdan evvel gūlsitān-ı ‘ōmrden gül-çīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 9*). [*ḥazān-ı āsīb,]*

hazef: topraktan yapılan çanak çömlek.

Kūçe-i kadrinde **hazef** pāresi / Dürr-i semīn-i ‘Aden-i rūzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 17*). [*hazef,]*

hazer: sakınma, çekinme!

Ketm-i ḥaḳ etmede lāyık değil ey Zihnî **hazer** / Gerçi rāḥat görünür söylemeden diñlemesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 5*). [*hazer,]*

hazîn: hüznülü, kederli.

Ḥayli demdir fuḳarā olmuş idi zulme ḳarīn / Gūşe-i ‘acizde ḳalmışlar idi zār ü

ḥazîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 1*). [*ḥazîn,]*

ḥāzır: bir yerde mevcut olan, bizzat bulunan, huzurda, göz önünde olan.

Gerçi kim **ḥāzır** değil zāhirde zāt-ı devleti / Ter-dimāğ eyler cihānı bûy-ı rūḥāniyyeti (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 9*). [*ḥāzır,]*

ḥāzır ol: hazırlıklı ol! (Her duruma karşı hazırlıklı, uygun vaziyette olmak.)

Ḥāzır ol alma yeter āh-ı derūn-ı ‘āşīḳān / Çāk eder fūlādını çarḥıñ ḥadeng-i saḥtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 4*). [*ḥāzır ol,]*

ḥāzır ol-: bir amaç için bir yerde hazır durumda bulunmak.

Sırr-ı ḳadr ü şerefin derk ḳılursın zāhir / **Oldı** tebrīk-i velādetde erenler **ḥāzır** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 9*). [*ḥāzır ol-,]*

ḥāzır tur-: hazır bulunmak, bir şeyi hemen yapabilecek durumda olmak.

Eyle du‘ā Zihnî ki **ḥāzır turur** / Dest-ber-i-āmin-şüden-i rūzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 41*). [*ḥāzır tur-,]*

Her demde Ḥayy ü Ḳādir ḳılsun ‘atā-yı vāfır / **Ṭursun** derinde **ḥāzır** şād çāker-i kemīne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 5*). [*ḥāzır tur-,]*

ḥazîz-i āstān: dergâhın en alçak yeri; eşik.

Ḥazîz-i āstānı melce-i kerrūbiyāndır hep / Ğubār-ı ḥāk-pāyı kuḥl-ı çeşm-i

Âdem ü Havvâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 29). [ḥazîz-i âstân,]

ḥazret: bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır. II Hz. Hüseyin.

Vermedi merdûdlar bir kaçre şu ol **ḥazrete** / Hürmetiçün Hâk kerem kılmışken âb-ı zemzemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 9). [ḥazrete, -e]

ḥazret-i ‘Abdü’l-‘azîz Hân-ı şehen-şâh-ı zamân: devrin padişahlarının padişahı Abdülaziz Han Hazretleri.

Verdi taht-ı devlet-i mülke cedîdâ zîb ü fer / **Ḥazret-i ‘Abdü’l-‘azîz Hân-ı şehen-şâh-ı zamân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 1, Beyit 2). [ḥazret-i ‘abdü’l-‘azîz ḥân-ı şehen-şâh-ı zamân,]

ḥazret-i Hâk: Allah (c.c.).

Kâr-ı bî-fâ’ideden eyledi kaç’-ı ülfet / Zihnî’ye erdi meger **ḥazret-i Hâk** mevhibesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 5). [ḥazret-i Hâk,]

ḥazret-i Mevlânâ: Hz. Mevlânâ. (1207-1273 yılları arasında yaşayan büyük mutasavvıf.).

Gülşen-i kutbiyetiñ meclis-i rûḥāniyetiñ / Merd-i ‘ayş ü tarabı **ḥazret-i Mevlânâ’dır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 3). [ḥazret-i mevlânâ,]

Baş eger dergehine ḥalk-ı cihân elbetde / Feyz-i Hâkḳ’ıñ sebebi **ḥazret-i Mevlânâ’dır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 4). [ḥazret-i mevlânâ,]

Vâriş-i ‘ilm-i Nebî **ḥazret-i Mevlânâ’dır** / Evliyâ müntahabı ḥazret-

i Mevlânâ’dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 1). [ḥazret-i mevlânâ,]

Vâriş-i ‘ilm-i Nebî ḥazret-i Mevlânâ’dır / Evliyâ müntahabı **ḥazret-i Mevlânâ’dır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 1). [ḥazret-i mevlânâ,]

Ḥalef-i pür-şeref-i ḥazret-i Âdem’dır o kim / Aşl-ı ma’nâda ebî **ḥazret-i Mevlânâ’dır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 2). [ḥazret-i mevlânâ,]

‘Aklı küllîye erer Zihnî şu tâlib heme ân / Fikret-i rûz u şebi **ḥazret-i Mevlânâ’dır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 5). [ḥazret-i mevlânâ,]

ḥazret-i âşaf-ı yek-tây: benzersiz olan sadrazam/vali.

Ḥazret-i âşaf-ı yek-tây Süreyyâ Paşa / Revnaḳ-efzâ-yı sipihr-i kerem ü cûd-ı bihîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 9). [ḥazret-i âşaf-ı yek-tây,]

ḥazret-i ğavsü’l-a’zām: Abdülkadir Geylani Hazretleri (Tasavvuf hayatının önde gelen alimlerinden olup Kadiriyye tarikatının kurucusudur.).

Koyma mahrûm bu ‘âciz kuluñı eyle kerem / Yetiş imdâdına yâ **Ḥazret-i Ğavsü’l-A’zām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 3). [ḥazret-i ğavsü’l-a’zām,]

ḥazret-i hîz(ı)r: Hazreti Hızır (a.s.).

Ḳanda kim ‘atf-ı ‘inân eyler ise devlet ile / **Ḥazret-i Hîzr**’ı kıla rāh-berin Ḥayy ü Metîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 47). [ḥazret-i hîz(ı)r,]

ḥazret-i hâk: Hazreti Allah (c.c.).

Hem-zebānı **Ḥazret-i Ḥaḳ'**dır dil-i
āgāhınıñ / Ber-ser-i kerrūbiyāndır pāy
cılvegāhınıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 9). [ḥazret-i ḥaḳ,]

ḥazret-i Şeyhü'l-İslām: Hz.
Şeyhülislam.

Rāgıb-ı gevher-i dîn şākīb-ı ebrāc-ı
yakīn / Şāhib-i şer'-i mübîn **ḥazret-i
Şeyhü'l-İslām** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 20). [ḥazret-i şeyhü'l-
islām,]

ḥazret-i Peygamberiñ evşāf-ı pākin:
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) temiz
nitelikleri.

Ḥazret-i Peygamberiñ evşāf-ı pākin
yād kıl / Tā seni Ḥaḳḳ eyleye vaşşāf-ı
ṭab'-ı zindedār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 22). [ḥazret-i
peygamberiñ evşāf-ı pākin,]

Ḥazret-i Pîr: Pir hazretleri, mürşit. II
Şeyh Abdullah Sermest Efendi (Şeyh
Abdullah Sermest Efendi, Kilis'te hâlâ
faal olan Baytaz-zāde Tekkesi'nin
kurucusu ve bir Nakşibendi şeyhidir.).

Bize hādî-i sebîl olmuş iken **Ḥazret-i Pîr**
/ Öyle bî-hüde talebkār-ı vesā'il değiliz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 8).
[ḥazret-i pîr,]

Yüzler sürelim **Ḥazret-i Pîr'iñ** eşiginde
/ Rif'at görelim **Ḥazret-i Pîr'iñ** eşiginde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 1).
[ḥazret-i pîr,]

Yüzler sürelim **Ḥazret-i Pîr'iñ** eşiginde /
Rif'at görelim **Ḥazret-i Pîr'iñ** eşiginde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 1).
[ḥazret-i pîr,]

Her emrine teslîm olalım zāhir ü bāṭın /
Şādik ṭuralım **Ḥazret-i Pîr'iñ** eşiginde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 2).
[ḥazret-i pîr,]

Yād etmeyerek mağlaṭa-i devr-i zamānı /
Demler uralım **Ḥazret-i Pîr'iñ** eşiginde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 3).
[ḥazret-i pîr,]

Da'vāmızı ihḳāḳ edelim nefis-i denîyle /
Destin buralım **Ḥazret-i Pîr'iñ** eşiginde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 4).
[ḥazret-i pîr,]

Tedbîr-i taḥḳîka karar vermege Zihnî /
Meclis kuralım **Ḥazret-i Pîr'iñ** eşiginde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 5).
[ḥazret-i pîr,]

ḥazret-i pîr: pir hazretleri.

‘Ömr ü iḳbāl-i ebedle hürrem ü dil-şād
olup / Eyleye Mevlā o tıfla **ḥazret-i pîri**
zahîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit
10). [ḥazret-i pîr,]

**ḥazret-i pîr-i kerem-pîrānıñ ‘aşkına
olsun:** cömertlikle süslenmiş pir
hazretlerinin hürmetine olsun.

Ḥazret-i pîr-i kerem-pîrānıñ olsun
‘aşkına / Ḥānkāh-ı vaşlıma bahş eylegil
dervîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
206, Beyit 4). [ḥazret-i pîr-i kerem-
pîrānıñ ‘aşkına olsun, -sun]

ḥazret-i pîr-i muğân: Şeyh Abdullah
Sermest Efendi.

İlticā kanda olurdu sipeh-i gamdan ‘aceb
/ **Ḥazret-i pîr-i muğân** olmasa rindāna
melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43,
Beyit 2). [ḥazret-i pîr-i muğân,]

hazret-i pîr-i muhammed cân-ı mevlânâ-yı mâ: Efendimiz Hazreti Muhammed Can. (Abdullah Sermest Efendi'nin 1846 yılında Mekke'ye gittiğinde intisap ettiği Nakşibendî Müceddidî şeyhlerindendir.).

Hazret-i pîr-i Muhammed Cân-ı mevlânâ-yı mâ / Mekke'ye teşrîf edip Kâbil'den ol kân-ı kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 24). [hazret-i pîr-i muhammed cân-ı mevlânâ-yı mâ,]

Hazret-i Sa'd'ullâh Beg: Sadullah Bey Hazretleri. (Sadullah Bey, Kilis'in eski kaymakamlarındandır.).

Hâmi-i şehir-i Kilis **Hazret-i Sa'd'ullâh Beg** / Takvîyet-bahş-ı emân kâ'im-makâm-ı zî-şân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 15). [Hazret-i Sa'd'ullâh Beg,]

Hazret-i Ser-mest: Hazreti Şeyh Abdullah Sermest Efendi (d. 1819/1235 - ö. 1882/1298).

Hazret-i Ser-mest velî kûtb-ı vâkı / Mürşid-i sır ü 'alen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 12). [hazret-i ser-mest,]

hazret-i şeyh: Abdülkâdir-i Geylânî Hazretleri.

Nâbiyâ yek nâzar eyleser saña **hazret-i şeyh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 23). [hazret-i şeyh,]

Hazret-i Sultân Bahâü'd-dîn şâh-ı Nakş-bend: Şâh-ı Nakşibend Sultân Bahaeddin hazretleri (d. 718/1318 - ö. 791/1389) Nakşibendi tarikatının kurucusudur.

Âftâb-ı burc-ı eflâk-i hâkikat pertevi / **Hazret-i Sultân Bahâü'd-dîn şâh-ı Nakş-bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 5). [hazret-i sultân bahâü'd-dîn şâh-ı nakş-bend,]

Hazret-i Sultân Bahâü'd-dîn şâh-ı Nakş-bend / Hâce-i 'allâme-i 'ilm-i fûnün ü ma'nevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 3). [hazret-i sultân bahâü'd-dîn şâh-ı nakş-bend,]

Hazret-i Sultân Bahâü'd-dîn şâh-ı Nakş-bend / Dem-be-dem te'sîr eder bâtında feyz-i himmeti (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 8). [hazret-i sultân bahâü'd-dîn şâh-ı nakş-bend,]

Siyemâ bulmaz zevâl hiç âftâb-ı nisbeti / **Hazret-i Sultân Bahâü'd-dîn şâh-ı Nakş-bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 10). [hazret-i sultân bahâü'd-dîn şâh-ı nakş-bend,]

Hazret-i Sultân Bahâü'd-dîn şâh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 13). [hazret-i sultân bahâü'd-dîn şâh-ı nakş-bend,]

hazret-i sultân-ı Kerbelâ: Kerbela sultanı Hz. Hüseyin.

Bir mâhdır ki **hazret-i sultân-ı Kerbelâ** / Der-dest-i kavm-i kinever-i bî-emân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 9). [hazret-i sultân-ı kerbelâ,]

Hazret-i Yasîn Beg: Yasin Bey hazretleri. (Tarihi hüviyeti belirlenememiştir. Yalnızca Canbolat-zâde hanedanından olduğu bilinmektedir.).

Hazret-i Yasîn Beg ol revnak-dih-i tedbîr ü rây / Kıldı ihsân oldı âbâdân bu cây-ı dil-güşây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 1). [Hazret-i Yasîn Beg,]

hazret: yücelik, ululuk.

Şehā ‘aciz-penāhā bir esīr-i kayd-ı
‘işyānım / Hülāşa **hazretiñdendir** ümīd-
i luṭf-ı bī-iḥşā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 53). [hazretiñdendir, -dir
]

hebā olma-: boşuna gitmemek; zayı
olmamak.

Zihniyā me’yūs olup terk etme āh ü
nāleyi / Vaḳt olur te’şīr eder elbet **hebā
olmaz** emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
122, Beyit 5). [hebā olma-,]

hedāyā gibi: hediye gibi.

Maḥż-ı İslām’a **hedāyā gibidir**
Mevlā’dan / Güher-i silk-i mevāliden o
Muḥtār-ı enām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 22). [hedāyā gibi,]

hedef kıl-: birini kötü bir durumda
kılması için hedef hâline getirmek.

Tīr-i dil-düz-ı belāya sīnemi **kıldıñ
hedef** / Āh kim ‘ömr-i ‘azīzim oldu
miḥnetle telef (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 6). [hedef kıl-,]

hedefe yet-: hedefe ulaşmak.

Hedefe yetdi ser-i nāvek-i pūr-āh ü enīn
/ Yā olup ma’reke-i ‘arż-ı ricāda ḳad-i
‘acz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 4). [hedefe yet-,]

hedef-i es’ile: soruların hedefi.

Bī-tevaḳḳuf o tefekḳuh-şiyemiñ ecvibesı
/ **Hedef-i es’ileye** eyler işābet çü siḥām
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit
11). [hedef-i es’ile,]

hedef-i kāma: mutluluğun yönü.

Hedef-i kāma işābet ede tīr-i āhıñ / Yā
gibi keşret-i ‘acz ile ḳadıñ et iki ḳat
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 2).
[hedef-i kāma,]

hedef-i ta’ne-i zühhād: zahitlerin
sövmelerine, yermelerine hedef olan,
maruz kalan (kimse).

Yitirmez atlas-ı çarḫı geçer ammā şeb ü
rūz / **Hedef-i ta’ne-i zühhād** ki derler o
biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85,
Beyit 4). [hedef-i ta’ne-i zühhād,]

hedef-i tīr-i nedāmet ol-: pişmanlık
okunun hedefi olmak.

Tutmadım emrini ḥayfā o kemān
ebrūnuñ / İşte sīnem **hedef-i tīr-i
nedāmet oldu** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 194, Beyit 2). [hedef-i tīr-i
nedāmet ol-,]

heft kişver: yedi iklim (her yer).

Hāşş ü ‘amma luṭf-ı bī-ḥadd kıldı
Rabbü’l-müste’ān / **Heft kişver** ser-be-
ser oldu mü’ebbed şād-mān (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kut’a 1, Beyit 1). [heft kişver,]

heft-bihār: yedi deniz.

Keff-i destīñ kāse-i deryūze et ol şāha
kim / Çeşmesār-ı cūdına bir ḳatredir
heft-bihār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 23). [heft-bihār,]

hejdeh hezār ‘ālem: on sekiz bin insan.

Hejdeh hezār ‘ālemi oldu muḥīṭ /
Dā’ire-i bārgēh-i Naḳş-bend (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 2). [hejdeh hezâr 'âlem,]

helâhil-rîzân ol-: öldürücü zehir döken olmak.

Ğam degil ejder-i zülf olsa **helâhil-rîzân**
/ Yâr kim la'l-i şeker-bârını tiryâk eyler
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 2*).
[*helâhil-rîzân ol-,]*

helâk et-: mahvetmek, perişan duruma getirmek.

Helâk etdi beni Zihnî gibi bîmâri-i firķat
/ Meded cân ü tenimde kalmadı tâb ü
mecâlim gel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 5*). [*helâk et-,]*

Çeşm-i bîmâriñ bu derd ile **helâk etse**
beni / Sürme-i çeşm-i felek gerd-i
remîmimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 2*). [*helâk et-,]*

Ârzü-yı la'l-i mey-günüñ **helâk etse** beni
/ Tâ-ebed hâk-i mezârumdan gelir bûy-ı
şarâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 5*). [*helâk et-,]*

helâk etmez iseñ: perişan etmezsen, yok etmezsen.

H^vâr-ı cevri ile **helâk etmez iseñ** ağıyarı /
Ey gül-i tâze çıkar mı içerimden dikenim
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5*).
[*helâk etmez iseñ,]*

hele: nihayet, sonunda.

Hatt-ı nev-hîziñ **hele** sebz-i İrem'dir
añladım / Kâkülüñ şeb-bûy mudur
sünbül müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 2*). [*hele,]*

Ba'ış oldu Zihniyâ taħrîr-i nev-eş'âre hat
/ Mû-be-mû açdı **hele** tab'-ı leâfet-
neb'imi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 5*). [*hele,]*

hele: artık, bundan sonra.

Şekerden tatlıdır çâşîni-i la'l-i lebiñ cânâ
/ **Hele** şıgmaz dehâna zevk-i bûs-ı
ğabğabiñ cânâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 1*). [*hele,]*

Zevk-i 'îd-i yâri bezm-i gayrdan güş
eyleyip / Hüzni ile oldum **hele** ben rînd-i
mey-âşâm-ı 'îd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 2*). [*hele,]*

Hele zencîr-i zülf-i Leyli-i dünyâya bend
olmaz / Gönül dârü's-şifâ-yı kâkülüñ
dîvânesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 6*). [*hele,]*

Nice şîrâne-dili bir mûya bend eyler **hele**
/ Gerdeninde kâküli pür pîç ü tâb olsun
da gör (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 5*). [*hele,]*

Mihr-i ruhsârîñ ile mâh-cebîniñ görelî /
Kalmadı dilde **hele** dâ'îye-i zer ile sîm
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 4*).
[*hele,]*

Ben ki oldum bu garîb ilde seniñ
meftûnuñ / Çıkdı dilden **hele** zevk-i
vaţanım iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 3*). [*hele,]*

Şükr kim rüşenter etdi seyr-i dîdârîñ **hele**
/ Dîde-i ğam-dîdemiz olmuşdı vaķf-ı
intizâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 10*). [*hele,]*

Yâ Rab niyâza bende **hele** yogîdi mecâl
/ Raħmîñ bu yolda verdi baña fer ü
iktîdâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 43*). [*hele,]*

hem: “aynı zamanda” anlamında bağlaç.

Beste-i zülfün şabā kıl muṭrib-i dem-sāza
‘arz / Öyle **hem** ahvāl-i uşşākı o şāh-ı
nāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 1). [hem,]

Felegiñ tavrına **hem** devrine devrânına
yuf / Aña yuf etmeyeniñ biz ederiz
cânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
114, Beyit 1). [hem,]

N’oldığın sırr-ı maḥabbet şu kim idrāk
etmez / ‘Aqlına fikrine **hem** ‘ilmine
‘irfânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
114, Beyit 5). [hem,]

Āvāz ile temcîdi okudukça mü’ezzin /
Biz**hem** kılalım çeng ü çeğâneyle terâne
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 6).
[hem,]

Ruḥuñdan isti‘āre eyleyen ḥurşîd-i
raḥşânı / Cebîniñden eder **hem** istināre
māh-ı tābânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
201, Beyit 1). [hem,]

Kılar deryüze Kevşer neş’esin şahbā-yı
la’linden / Eder **hem** cezb-i ḥüsñünden
tarāvet ‘arız-ı havrā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 28). [hem,]

Şalāt-ı bî-nihāye **hem** selām-ı bî-ḥad ü
gāye / Dem-ā-dem rūḥ-ı pür-envārîña
Ḥaḳḳ eylesin ihdā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 61). [hem,]

Maşrık-ı mihr-i ḥaḳāyıkdır ruḥ-ı
tābendesı / Mevc urur nūr-ı velāyet
cephe-i pākinde **hem** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 20). [hem,]

Hetk-i nāmūs-ı ahālî ile **hem** katl-i nüfūs
/ Ğaşb-ı emvāl ü cerā’im idi ef’ālî hemîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
32). [hem,]

Ḳadrde şadrda ser-ḥalka-i erbāb-ı himem
/ ‘İlmde ḥilmde **hem** pîr ü şāh-ı merdān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
20). [hem,]

Mergüb-ı cān necl-i necîb maḥbûb-ı dil
tıflı edîb / Zāt-ı ḥasîb ü **hem** nesîb
maḳbûl-ı rûz-ı evvelî (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kit’a 5, Beyit 6). [hem,]

Kılsun anı Rabbü’l-‘ibād rāh-ı hüdāda
ber-murād / Olsun şeh-i mülk-i reşād
hem ehl-i Ḥaḳḳ’ıñ ekmeli (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kit’a 5, Beyit 8). [hem,]

Ede Ḥaḳ zātını **hem** neslini tā-rûz-ı
kıyām / Şāḥip-i fazl ü hünar ‘ālim ü dānā
vü lebîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 12,
Beyit 3). [hem,]

Hem Muhammed Bākır ol sultān-ı dîn /
Bunlara cānım fedā olsun hemîn (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 14).
[hem,]

Ne revā Rāfızî ta’bîri muḥibb-i āle /
Hem Yezîdî olana nisbet-i sünnî şenevî
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit
10). [hem,]

Yetmez serim rikābıña **hem** rûy-māl
edem / Yok mı naşîb-i zevḳ baña bağ-ı
luṭfdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5,
Beyit 3). [hem,]

hem: “aynı zamanda, ayrıca, üstelik”
anlamlarında bağlaç.

Dün gece yoğidi dilde eşer-i zulmet-i
ğam / Bezmde yār-ı kamer-çehre
kaḍeḥkār idi **hem** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 154, Beyit 1). [hem,]

Bendegān-ı ḥazret-i pîrāndan yazmış
seni / Nāmıñı ḥaḳḳ etmek ol defterde yok
imkānı **hem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 6). [hem,]

Yā Rab türāb-ı pāy beni kıl bu şehlere /
Hem yollarında eyle ten ü cānımı gubār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 40*).
[hem,]

Zulmet-i Hâk tâ-ebed olsun ziyāde rûz u
şeb / Ca'de'ye vü Şimr-i bed-nāma **hem**
İbn-i Mülcem'e (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 11*). [hem,]

hem hem: her ikisi de geçerli olan iki durumu anlatan bağlaç.

Nüş eden **hem** zinde vü cāvîd olur **hem**
mest olur / La'liñ āb-ı Hızr mı yā mül
müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 3*). [hem hem,]

Peyām-ı fevti mahzûn eyledi ednā vü
a'lāy / Bu hāle ağladı hasretle **hem**
ahbāb **hem** a'dā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 3*). [hem hem,]

hemān: hemen, derhal, çabucak.

Vücūd-ı küfr ü inkārı eder şad-pāre ey
Zihnî / **Hemān** bezl-i emān çarbyyla tîg-
ı şamşam-ı irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 7*). [hemān,]

Gönül çarpıldı tā ki bir nigāh-ı çeşm-i
fettāna / **Hemān** āhū-yı vahşîler gibi
düşdüm beyābāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 1*). [hemān,]

Rahīmā bahr-ı bî-pāyān-ı rahmıñ mevc-
hîz olsa / **Hemān** bir kaçresiyle garķ olur
a'lā vü hem ednā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 56*). [hemān,]

Kerbelā deştindeki mazlūmları fîkr
eyleyip / Sen **hemān** hüsran oku her dem
Yezîd-i azleme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 2*). [hemān,]

Ne hilāl tîg-i yed-i 'afv-ı Cenāb-ı
Hâk'dır / Cirm-i cürm ü günehi etmede

biñ pāre **hemān** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 4*). [hemān,]

Olup fermān-ber-i ma'nā-yı emr-i irci'î
sırran / **Hemān** şad şevķ ile cān atdı bağ-
ı şahn-ı me'vāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 3*). [hemān,]

İrci'î emri olup sāmi'a-perdāzı **hemān** /
Kıldı teşrîf ile iklîm-i bekāya i'zām
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 4*). [hemān,]

Bu maṭla' o dem oldı **hemān** sırrıma
peyvest / Ser-pençe-i 'aşk etdi girîbānımı
der-dest (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 14*). [hemān,]

hemān: daima, her zaman.

Hemān bir nūr-ı vāhid bilmişim gîsū-yı
ruhsārîñ / Anıñçün şām ü şubḥı
birbirinden imtiyāz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 2*). [hemān,]

Birisi cümleden Şadık Efendi-zāde'yi
kıldı / **Hemān** bir tārketül-'ayn içre veh
kim 'āzim-i uḥrā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 2*). [hemān,]

hemān: ayrıca.

Benden özge kalmadı bir bî-murād ancak
hemān / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ
baña zālîm felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 10*). [hemān,]

hemān: bu yüzden.

İşitdim ter-dimāğ etmiş rakṭbî zevķ-i
işretle / **Hemān** tā şubḥa dek zehr-āb-ı
gamla ağzım ıslatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 6*). [hemān,]

hemān: sanki.

Hemān bir bī-mehār-ı çār-pādır deşt-i vahşetde / Olan āzāde-gerden halka-i zūlf-i kemendīden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 4*). [*hemān,]*

hemān: yalnızca, sadece.

Hemān bir rūh-ı pāki kaldı ancak / Anı da verdi Hakk'a geçti andan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 19, Beyit 9*). [*hemān,]*

hemān ki: ne var ki.

Nigāh-ı rahmda etmez kuşūr āgyāra / **Hemān ki** Zihnî'ye çeşmiñ gāzabla tīg çeker (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 5*). [*hemān ki,]*

hem-çünin: böyle.

Kücā bā-bend āyā **hem-çünin** şāh-ı reşādet-rā / Ser-efrāz-ı kalender şāh Ser-mest mürşid-i āgāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 8*). [*hem-çünin,]*

hem-dem: dost, arkadaş. II haşır neşir olmak, kaynaşmak, iç içe olmak, birlikte olmak.

Būs eder 'uşşāk-ı cümle āsitān-ı devletim / Zihnîyā bu rütbe-i vālā ki **hem-demdir** baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 9*). [*hem-demdir, -dir]*

'Āşık oldur ki hayāl-i yār ile **hem-dem** gerek / Mest-i cām-ı şevk olup her hâlde bī-ğam gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 1*). [*hem-dem,]*

Nūr-ı çeşm-i Hāzret-i bintü'r-Resūl-i müctebā / Şāh-ı iklīm-i velā şîr-i Hudā'nıñ **hem-demi** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 6*). [*hem-demi, -i]*

hem-dem ol-: yakınlık kurmak, samimi olmak.

Ele geçseydi eger dāmen-i etvārıñ ucu / Dün gece oldum o meḥ-pāre ile çok hem-dem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 8*). [*hem-dem ol-,]*

hem-dem-i şām-ı ġarībān ol-: hüznü, gamlı gecelerde yoldaş olmak.

Yine ser-māye-i ārām-ı dildir olmasın güm-nām / Hayālîñ hem-dem-i şām-ı ġarībān oldıñın tıyduñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 4*). [*hem-dem-i şām-ı ġarībān ol-,]*

hem-demī-i nefis-i şüm ü bed: kötü, fena olan nefsin arkadaşlığı.

Yā Rab yeter bu **hem-demī-i nefis-i şüm ü bed** / Besdir ki oldı ḥubb-ı hevā dilde ber-ķarār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 15*). [*hem-demī-i nefis-i şüm ü bed,]*

hem-demim ü yār-ı kadīm: kadim dost ve arkadaş.

Zevk-i vuşlat gelse de ey Zihnî olmaz ber-ķarār / Derd-i fırķat **hem-demim ü yār-ı kadīmimdir** benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 7*). [*hem-demim ü yār-ı kadīm,]*

heme: hep, cümle, bütün.

Hāk-i zilletde eder ehl-i kemālî pā-māl / Tūsen-i kec-rev-i çarḥıñ **heme** cevlnına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 4*). [*heme,]*

Ser-be-ser iklīm-i İslām'ı **heme** şeb-ḥün eder / Şaf-be-şaf bir leşker-i kāfirsitāndır

perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 2). [heme,]

Ey tabîb-i cân lebiñ şol rütbe kıldım ârzü / Hûna döndi zaḥm-ı sînem üzre ki merhem **heme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 2). [heme,]

Kâr ü bârı **heme** ber-vefḳ-i rızâ-yı Mevlâ / Her umûrında feraḥ-baḥş-ı dil-i şâh-ı cihân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 16). [heme,]

Bu himem celb edip iḥlâş-ı kulûb-ı halkı / Oldı şıdk ile du‘â-güyı **heme** pîr ü cüvân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 31). [heme,]

Şavḳ-ı leb-rîzi ile Zihnî dedim târîhin / Etdi pür-nûr **heme** ‘âlemi bir tıfl-ı necîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 5). [heme,]

Niyet-i şıdk ile sa‘y eyler idi ḥayrâta / Hûlk-ı ḥüsünüden **heme** râzı idi cümle enâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 3). [heme,]

Nazar kon bâ-şafâ yek-bâr ber-ân ‘âli-himmet-râ / **Heme** mîdâde est dünyâ vü ‘uḳbâ-râ maḥabbet-râ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 7). [heme,]

Ref’ oldı gözümden **heme** câ perde-i zulmet / Göñlüme ziyâ şaldı benim mihr-i maḥabbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 4). [heme,]

Ser-ḥoşı vü maḥmûrı sâkî-i demi gül-fâm / Bir neş’e-i aşlîden olmuş **heme** şîrîn-kâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 7). [heme,]

heme ân: derhal, hemen.

‘Aklı küllîye erer Zihni şu tâlib **heme ân** / Fikret-i rûz u şebi ḥazret-i Mevlânâ’dır

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 5). [heme ân,]

hemîn: hemen, vakit kaybetmeden.

Maḥbes-i merkeze gönderdi muḳayyed ederek / Bağladı anda der-i fitneyi ḥiddetle **hemîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 29). [hemîn,]

hemîn: bütünüyle, tamamen.

Hetk-i nāmûs-ı ahâlî ile hem ḳatl-i nüfûs / Ğaşb-ı emvâl ü cerâ’im idi ef‘âlî **hemîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 32). [hemîn,]

hemîn cânım fedâ olsun: bütünüyle canım feda olsun.

Hem Muhammed Bâkır ol sultân-ı dîn / Bunlara **cânım fedâ olsun hemîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 14). [hemîn cânım fedâ olsun,]

hemîşe: daima, her zaman.

Sözi dil-bend **hemîşe** dil-pesend tûtî-i cinân-mânend / Lebi ḳand sükkerin ḥand nerm ü şîrîn tatlu söylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [hemîşe,]

hem-pây ol-: arkadaş, yoldaş olmak.

‘Akl ile **hem-pây** bir dem olmağa yok ḥaddimiz / Mîr-livâ-yı ‘aşḳ dergâhında nevbet bekleriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 5). [hem-pây ol-,]

hem-râz: sırdaş, dost.

Öyle bir **hem-râza** ibrâz eyle kim derd-i diliñ / Senden artık ehl-i ḥâle Zihni ol

maḥrem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 121, Beyit 7). [*hem-rāza, -a*]

hem-ser-i ‘arş-ı berîn: göğün en yüksek tabakasına denk olan.

On sekiz biñ ‘āleme tolmuş şadā-yı şevketiñ / **Hem-ser-i ‘arş-ı berîndir** bârgāh-ı rif’atiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Müseddes 3, Beyit 7). [*hem-ser-i ‘arş-ı berîn,*]

hem-serlik: arkadaşlık.

Sende kim vardır bu berrāk-ı cebîn ü tāb-ı ruh / Çok mı mihr ü māha **hem-serlik** berāberlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 65, Beyit 4). [*hem-serlik,*]

hem-tab‘ olalı: aynı yaratılışa sahip olduğundan beri.

Zihnîyā ‘ākif ü dānā ile **hem-tab‘ olalı** / Gevher-i nazmı ile zībver oldu ğazelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 152, Beyit 5). [*hem-tab‘ olalı,*]

hem-zebān: aynı dili konuşan, birbirinin dilinden anlayan.

Hem-zebānı Ḥazret-i Ḥaḳ’dır dil-i āgāhınıñ / Ber-ser-i kerrūbiyāndır pāyı cilvegāhınıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Tahmis 1, Beyit 9). [*hem-zebānı, -ı*]

hengām: vakit, zaman (sevgiliye gidilen zaman bağlamında).

‘Ākıbet ḥālim n’olur bilmem ‘adūlarla yine / Gitdigüm yāre bu şeb **hengāmı** ta’ḳīb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 56, Beyit 4). [*hengām,*]

hengāme-i şāh: büyük gürültü, patırtı.

Yine bir zulm-i nev-īcād kıldıñ ğālibā zālīm / Ser-i kūyuñda bir **hengāme-i şāhım** emān kopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 191, Beyit 2). [*hengāme-i şāh,*]

Öyle efgān eyle kim **hengāme-i şāhım** Hüseyin / Ğulgule şalsın ser-ā-pā on sekiz bin ‘āleme (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 9, Beyit 4). [*hengāme-i şāh,*]

hengām-ı ğarā: kara zamanı. II yas vakti.

Siyāhī cāmeler ilbās edip kıl nevḥa vü girye / Meded ey ‘āşık-ı şūrīde **hengām-ı ğaradır** bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 7, Beyit 15). [*hengām-ı ğarā,*]

hengām-ı ğayret: çaba zamanı.

Meded ey munṭafī-i nār-ı hicrān vuşlat-ı cinān / Emānsız çāresiz ḳaldım emān **hengām-ı ğayret**dir (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 78, Beyit 5). [*hengām-ı ğayret,*]

henüz: henüz, daha.

Mehveşāndan görmedi çeşm-i felek bir gün **henüz** / Ḥātır-ı ‘uşşākı dil-ḥāh üzre tatyīb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 56, Beyit 5). [*henüz,*]

Ṭıfl-ı endek-sāledir bilmez **henüz** maḥbūbiyet / Rāz-dān-ı şīve-i nāz ü ‘itāb olsun da gör (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 66, Beyit 2). [*henüz,*]

Ğonca-i terdir **henüz** tāb-āver olmaz incinir / Zūr ḳılmam işte bu ḥavf ile āh u nāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 187, Beyit 4). [*henüz,*]

Ben zann ederdim eylemişim terk-i māsivā / Etmiş değil imiş nefis **henüz** çüpdan güzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 11). [henüz,]

Bilmeyen bilsin nedir ‘ālemde bünyād-ı metīn / Görmeyen görsün **henüz** dünyāda bir vālā serāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 9, Beyit 3). [henüz,]

Mîr ammā ki **henüz** görmedi eyyām-ı felek / Böyle dānā-dil ü sâhib-naẓar-ı kıymet-dān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 14). [henüz,]

Hazān-ı āsīb erdi āh kim evvel bahārında / **Henüz** olmazdan evvel gülsitān-ı ‘ömrden gül-çīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 16, Beyit 9). [henüz,]

henüz: şimdi, şu anda, içinde bulunan zaman dilimi içinde.

Etdiğin demde harām ağıyāra la’līn bil **henüz** / Māderiñ şīri gibi kânım helāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 5). [henüz,]

henüz: daha yeni.

Sāye-endāz-ı livā-yı Kilis olduğda **henüz** / Fuḡarā bildi felekde ne imiş emn ü emān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 27). [henüz,]

henüz şimdi: daha şimdi, yeni.

Kalmadı bîmi-i taslīt-i şerīr ü hā’in / Mālına cānına halk oldu **henüz şimdi** emīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 37). [henüz şimdi,]

hep: artık.

Cevher-şinās-ı merd ayaklarda kaldı **hep** / Rağbet efendi şimdi ser-i zerde kaldı **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 1). [hep,]

Cevher-şinās-ı merd ayaklarda kaldı **hep** / Rağbet efendi şimdi ser-i zerde kaldı **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 1). [hep,]

Bî-‘ayş u nūş devr-i Cem’e yokdur i‘tibār / Ülfet bu demde dil-ber ü sāğarda kaldı **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 2). [hep,]

Erbāb-ı māl ü cāh-ı fenā bil cefādadır / Zevḡ-i şafā-yı dehr ḡalenderde kaldı **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 3). [hep,]

Geldi tamām-ı ye’s ‘atāyā-yı dehrden / Zihnî ümīd-i luṭf erenlerde kaldı **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 7). [hep,]

Şaf çekip işğūfeler rāh-ı selāma çıktı **hep** / Aṭlas-ı sebz ile zeyn oldı harīm-i lālezār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 7). [hep,]

hep: hep, daima.

Gubār-ı hāk-i rehiñ reh-nümā ki kılmazlar / Fezā-yı ye’sde **hep** kem-sürāğdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 4). [hep,]

Fikr-i ṭulū’-ı mihr-i cemālīñle gözlerim / Tā-be-şabāḡ revzene vü derde kaldı **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 6). [hep,]

Maḡsad ki ilticādır ḡayriye nā-revādır / **Hep** ilticā sañadır ey dāver-i şefā’at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3). [hep,]

Sūdāgerān-ı zülf cünün mülküne gider /
Bār-ı metā‘-ı ‘aqlı çeker **hep** kaṭār kaṭār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 2*).
[hep,]

Bād-ı āhım kurdur kaṭre-i eşkim Zihnî /
Vaḳt-i nev-rūzda **hep** yağdıḡı yetmez
esene (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 5*). [hep,]

Seniñdir hūkm **hep** ver kaṭl-i ‘ām-ı
‘āşıkıñ yek-ser / O bed-hū fitne-cū
a‘dāları i‘dāmdan şoñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2*). [hep,]

Etdiḡiñ cevri-i firākı **hep** ederdim işbāt /
Şehr-i vaşlıñ yedime girse der-i
maḥkemesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 4*). [hep,]

Ziyā-yı kıymet-i rüşen-dilānı **hep** eder
inkār / Meger kör eylemişdir dīde-i çarhı
remed şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 6*). [hep,]

Maḥlaşı **hep** müsta‘idd ü lāyık-ı elṭāf-ı
Ḥaḳ / Münkiri her kār ü bārında zelīl ü
müttehem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 21*). [hep,]

Fazlda söyler aña sellemtü **hep** / Fāzıl-ı
Hind ü Yemen-i rūzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 14*). [hep,]

Dest-i ehlinde be-fermān-ı Ḥudā-yı
ḡayūr / **Hep** hücūm üzre ṭurur ḡaşma
berāy-ı i‘dām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 18*). [hep,]

hep: “bütün, tüm” anlamlarında sıfat.

Cevriñ ne rütbe kār kılıpdır bi-iḡtiyār /
Feryāda geldi **hep** dil ü cān söylerim
saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 5*). [hep,]

‘Andelīb-i zārveş rüsvā olursam da ne
bāk / İster ey ruḡsār-ı gül **hep** ‘ālemi

güldür baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4*). [hep,]

Kimiñ var zehresi at sürmege sūy-ı
temennāya / Nigāh-ı ḡamzeñe teslīm
iken **hep** ceng-i istignā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2*). [hep,]

Cefā-yı iftirāk ü zevk-i vaşlı fark edenler
hep / Maḥabbet resmin ey Zihnî digergün
eylemişlerdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 7*). [hep,]

Şevke gelip kıldı cün zevk ile cānān raḳş
/ Na‘re-zenān oldu **hep** eyledi rindān raḳş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 1*). [hep,]

Yok yere beñzetdiler yār femin ḡonçeye
/ Etdi bu baḡş içre **hep** nükte-şināsān
ḡalaṭ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 5*). [hep,]

Ḥar-ı lā-yefhem ü nā-dānadır **hep** iḡsānı
/ Yuf anıñ luṭf u ‘aṭāyāsına iḡsānına yuf
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 2*). [hep,]

Kendi cezā-yı fi‘lidir **hep** çekdiḡi belā /
Yokdur maḥalli kār-ı Ḥudā’da
bahāneniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 2*). [hep,]

Ḳalbimiz rābiṭa-i vaḡdete bend
eyleyelim / Çeşm-i Ḥaḳ-bīn ile **hep** ḡalkı
pesend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 1*). [hep,]

Nebīler **hep** velīler āb-ı feyziñden olur
sīr-āb / Ki sensin baḡr-ı bī-ḡadd-i reşādet
yā Resūl’allāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 5*). [hep,]

Teklīf edelim ehl-i ḡarābātı **hep** /
Da‘vetler olununca fülān ibnū fülāna
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 8*). [hep,]

Şol dem ki baña zülf ü ruḥuñ mültemes
oldı / Nazārıma **hep** sünbül ü gül ḥ^ıār ü
ḥas oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192,
Beyit 1). [hep,]

Her ki kayd-ı bend-i ḥubbuñdan olur
āzāde-ser / Tā'n eder aḥvāline **hep** çār-
pāy-ı bî-mehār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 50). [hep,]

Ser-fürü eyler aña nāsütan lāhūta dek /
Ḥükm eder **hep** 'āleme ol ḥüsrev-i ḳudsî-
ḥaşem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 16). [hep,]

Bu şükūh-ı saltanat birle olur encām-ı
kār / **Hep** şanādîd-i cihān dergāh-ı
pākinde ḥadem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 23). [hep,]

Dem-be-dem efzūn olup envār-ı feyz-i
himmetiñ / Olsun irşādîñla **hep** ednā vü
ā'lā muḡtenem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 47). [hep,]

Mey ki görüp ḳulḳul-ı cāmın kaçır /
Bezmden **hep** ehremen-i rüzgār (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 4). [hep,]

Dād ü sitedgāh-ı kemālinde **hep** / Bir
pula degmez semen-i rüzgār (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 16). [hep,]

Ḳuvvet-i ḳudsiyye-i zātı ile / Zindedir
hep cān ü ten-i rüzgār (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 24). [hep,]

Maḥrem āyine-i idrākinde **hep** süret-i dād
/ Mülzem endîşe-i ḥaḳ-pîşesine re'y-i
rezīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 12). [hep,]

Bu cāy-ı dil-fezāyı eyledi himmetle
ābādān / Zihî maḳbūl ü merḡūb oldı **hep**
bāy ü gedāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kit'a 8, Beyit 2). [hep,]

Zātıña maḥşuş olup ḥurşîd-i feyz-i pür-
şu'ā / Sā'ir edyāna **hep** envār-ı ḥikem

etdi vedā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
1, Beyit 1). [hep,]

hep: büsbüttün, tamamen.

Bend olup zülf-i girih-giriñ ucundan ḥalḳ
hep / Zihnî-i dîvāne tek āşüfte-ḥāl olmuş
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit
7). [hep,]

Şeb-nemi bāde güli sākî edip bülbüli rind
/Ḳıldı **hep** gülşeni bezm-i ṭarab-ābād
şabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit
3). [hep,]

Pertev-efşān olmasaydı 'arızıñ çün āftāb
/ 'Ālemi eylerdi **hep** deycüri-i zülfüñ
ḥarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13,
Beyit 1). [hep,]

Olar kim 'aşḳ ile dîvānedir **hep** / Dü
'ālem anlara bîḡānedir **hep** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1). [hep,]

Olar kim 'aşḳ ile dîvānedir **hep** / Dü
'ālem anlara bîḡānedir **hep** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1). [hep,]

Külāh-ı faḳra baḳ kim cān göziyle /
Muraşşa' efser-i şāhānedir **hep** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 2). [hep,]

Ḥumār-ı çeşmiñe meftūn olanlar / Esîr-i
gūşe-i mey-ḥānedir **hep** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 3). [hep,]

Kelām-ı pāk-i erbāb-ı ḥaḳīḳat / Yem-i
ma'nāda gevher-dānedir **hep** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 4). [hep,]

Degil bir ben cemāl-i yāre müştāk / O
şem'e mihr ü meh pervānedir **hep** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5). [hep,]

İşitme kıl ü kāl-i ten-peresti / Sözi ol
cāhiliñ yabanadır **hep** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 6). [hep,]

Ne varsa ‘aşkıñ ey Zihnî az çok / Fedâ-yı maḳdem-i cānānedir **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 7). [hep,]

Gürûh-ı bendegân-ı Ḥazret-i Pîr / Mey-i ‘irfân ile mestānedir **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 8). [hep,]

Bilmem unuttum şorma baña dün dedikleriñ / Ammā vişāle dā’iri ezberde ḳaldı **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4). [hep,]

Cānım giderdi bir teline bād esince ḥayf / Kākülleri eyādi-i berberde ḳaldı **hep** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5). [hep,]

Şimdi oldum bir gedā-yı hırḳa-i şad-pāre-püş / **Hep** telef oldu reh-i ‘aşkıñda varım şorma hîç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 4). [hep,]

Zulmāt-ı leyl-i ḥasreti **hep** eyle der-ḳafā / Mihr-i cemāl-i yāre dönüp yön ‘ale’ş-şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 2). [hep,]

Eylemem dād ü sitedgāh-ı temennādan ferāğ / Halk **hep** kesb-i ma’āşın kayd-ı esbābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 6). [hep,]

Rûy-ı nizār-ı ‘aşıkı **hep** zerd-i derd eder / Āşār-ı ‘aşk mihr ü şān-ı kimyā verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 5). [hep,]

Ḥaṭ degil defter-i hicrān ü vişālidir **hep** / Ki ḥisābatını rû’yet içün aḳlāma gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6). [hep,]

Naḳd-ı cān ü dil ile kāle-i ‘irfānı alıp / Bir pula emti’a-ı ‘ālemi **hep** satmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 4). [hep,]

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rû Zihniyā / Yoksa çarḫ-ı ḥüsni **hep** bir āḥ ile ber-bād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5). [hep,]

Görünce tābiş-i nazm-ı nikāt-efrūzum ey Zihnî / Taḥassür birle yaḳdı sīnede **hep** nükte-dān āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 5). [hep,]

Nefer etmiş gibi ḥübānı **hep** ālā-yı şevḳinde / Livā-yı ḥüsni ü ānın ol şeh-i ‘ālî-cenāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 4). [hep,]

Toldı ser ü cān ü dil ma’nā-yı güftārıyla **hep** / Gevher ü dürr ile pürdür ḳa’r-ı deryā-yı ‘amîḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 4). [hep,]

Ba’iş belāya **hep** ‘amel-i nā-revāsıdır / Dest-i felekden eylemesin iştikā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 2). [hep,]

Dāğdır zānn etme sīnem üzre revzenlerdir **hep** / Göñlüme şāyed ziyā-pāş ola ḥürşid-i emel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4). [hep,]

Ḥayrān ḳıldı siḥr ile āḥū-yı Çîn’i **hep** / Ceyrān baḳışlı Türk’de bir tıfl-ı pür-delāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 2). [hep,]

Verirdim naḳd-i cānım müjdeye ger dense ey Zihnî / Ki bezm-i yārdan bīgāneler **hep** dūrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7). [hep,]

‘İd erip dilden ḡam-ı eyyāmı teb’id eyledi / ‘Ālemi **hep** nā’il-i iḥsān-ı ümmüd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 1). [hep,]

Ḥazîz-i āstānı melce-i kerrūbiyāndır **hep** / Ġubār-ı ḥāk-pāyı kuḫl-ı çeşm-i Ādem ü Ḥavvā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 29). [hep,]

Mukırrım cürm **hep** nefsi denâ'et-
perverimendir / Dirîğ-i lutf yoksa
şanıña lâıyık degil haqqâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 54). [hep,]

Eyleyip irşâda da'vet halkı bir haylî
zamân / Oldı **hep** feyz-i reşâdetle halâ'ık
muğtenem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 25). [hep,]

Bir veliyy-i a'zama teslîm oldum ben
dahı / **Hep** müfevvezdir yed-i 'ulyâsına
emr-i ehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 36). [hep,]

Yağmaya gitdi emti'a-ı 'aql ü fikr **hep** /
Şabr u selâmet hâneleri oldı târ-mâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 2).
[hep,]

Âhım vezîde olsa çemenzâr-ı 'âleme /
Evvel bahârda bâğ-ı cihân **hep** hâzân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 3).
[hep,]

Şeref-endâz-ı Haleb olduğı dem ol âşaf /
Herkese kıldı halîb-i ni'amın **hep** ta'yîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 18).
[hep,]

Hâk-i pâk-i reh-i vâlâ-cehini eylediler /
De'b-i ta'zîm ile **hep** sürme-i çeşm-i
haqq-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 19). [hep,]

Eşkiyâ' zümresi **hep** buldı belâsın el-hâk
/ Siyemâ Hâcî'Ömeroğlu Halîl-i hod-bîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 31).
[hep,]

Dem-be-dem 'arşa-i iqbâlde nâm aldıkça
/ Ola a'dâları **hep** künc-i 'adem içre
mekîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 46). [hep,]

Medhiñ iş'âra ne hâcet ki bilir ehl-i şu'ûr
/ Saña meddâhdır **hep** şâ'ir-i nâzik-
sühanân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 33). [hep,]

Hâk bilür verdiği fetvâları teslîm kılar /
Olsa rûhundan İmâm A'zam'ın **hep**
isti'lâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 12). [hep,]

Yazdı ihsân edip ibkâsına menşûre-i nev
/ Gönderip eyledi **hep** müdde'iyânı
ilzâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 26). [hep,]

Hayâtı mücib idi iftihâr-ı hânedânı **hep** /
Vefâtı ba'ış oldı miñnet-i ednâ vü a'lâya
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 2).
[hep,]

'Amed-şüde bu halkın fikr ü gamı bî-
câdır / Ne aşlı ne fer'i var **hep** bir kuru
gavgâdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13). [hep,]

hep: hepsi.

Renc ü miñnet derd-i firkat âh-ı hasret
dâğ-ı dil / **Hep** gelip birbirini tebrik ü
tes'îd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 6). [hep,]

hep 'âlem: bütün âlem; bütün insanlar.

Denildi arz ü semâda seniñ ki şanıñda /
Şahâdet eyledi ihlâş üzre **hep 'âlem**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 2).
[hep 'âlem,]

Zihniyâ sūzişle bir kez inlese mænend-i
ney / Yandırur **hep 'âlemi** bir demde âh-
ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 7). [hep 'âlem,]

Muşhaf içre vü hüve'l-kâhirdir âyet-i
şeyh / Toludur şöreti **hep 'âleme** pür
himmet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 13). [hep 'âlem,]

hep kâfirân ü mü'minân: bütün
kâfirler ve Müslümanlar.

Zāhire çıksa o sultān-ı cihān / Farq olur
hep kāfirān ü mü'minān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 23). [hep kāfirān ü mü'minān,]

hep rāhatın bul-: daima sıkıntılardan kurtulmak, huzura ermek, rahatını bulmak.

Kem-nām eden vücūdını hep buldı
rāhatın / Zihnî cefā-yı kalbe sebep iştiḥār
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 5). [hep rāhatın bul-,]

hep rāz-ı derūn: gönüldeki bütün sırları.

'Arz eylediñ aḥvāl-i dil-i zār ü zebūnı /
Hep rāz-ı derūnı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 9). [hep rāz-ı derūn,]

hep 'uṣṣāk: bütün âşıkları.

Haṭ-āver dil-berān bilmem ne efsūn
eylemiştir / Kara sevdāya **hep 'uṣṣākı**
meftūn eylemiştir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 1). [hep 'uṣṣāk,]

her: "her bir" anlamlarında belgisiz sıfat.

H^vārsız bir ḡonce-i ruḥsārıñ oldum
būlbūli/ Bāḡa varmam **her** gül-i pūr-
ḥ^vāre olmam āşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 4). [her,]

Maḥv eyle yed-i 'afvıñ ile defter-i
cürmüm / **Her** etdigümi cem'-i yekūn
eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 4). [her,]

Bī-hüde kelāmı baña söyletme Ḥudāyā /
Her nuṭkıyı bir dürr-i bahā-āver-i 'aşk
et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 3). [her,]

Āvīze-i ḡuş eyleme **her** ḡüft ü şinīdi /
Yetmez ḥad ü ḡāyāte nev-icād-ı ḥavādiş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 6). [her,]

Deme **her** ḥāne-i bī-ḥvān-ı le'imāna
melāz / Öyle bir dergehe git kim ola
şāhāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 1). [her,]

Görmemiştir mihr ü meh kim devr
ederler rüz ü şeb / Burc-ı 'aşka şanma
her verḳā gider 'Anḳā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2). [her,]

Sırrıma öyle yakīn gelmiş ki kārban-ı
'adem / Ḡuş-i cāna ṭoldı **her** zerrātdan
bāḡ-ı ceres (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 3). [her,]

Dād ü feryād ü emān Zihnî deḡil 'ālem
eder / Ḳahramānım görünür **her** nigehiñ
bir şamşam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 7). [her,]

Lafz yazdırmaz **her** āyīne debīr-i felege
/ Arş-ı ma'nīye ḥaṭ-ārā-yı beḳādır
ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 6). [her,]

Vefā me'mūl kılmakdan cihānda **her**
efendiden / Ümīd-i himmet eyle bir
gedā-yı müstemendīden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 1). [her,]

Her bezmgāha gitme ḳadeḥ mezhebi
gibi / Her bir demāna verme lebiñ leblebi
gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 1). [her,]

İşrāb-ı keyf-i dīḡer eder **her** tekellümiñ /
Nūş eyledikçe şāf meyiñ meşrebi gibi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 3). [her,]

Bir şadā-yı dil-fezā zāḥir olur **her**
bergden / Nev-nihālāna ṭoḳundukça
nesīm-i nev-bahār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 13). [her,]

Etdügi demden berü neşr-i reşâdet
‘âleme / Kıldı **her** kâr-ı cehâlet ‘azm-i
iklîm-i ‘adem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 15). [her,]

Maḥlaşı hep müsta‘idd ü lâ-yık-ı eltâf-ı
Ḥaḳ / Münkiri **her** kâr ü bārında zelîl ü
müttehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 21). [her,]

Ḳavl ü fi‘l-i aḥseni bî-‘öḡr maḳbûl-ı İlâh
/ Ḥabbezâ nokşânı yok **her** kâr-ı ḥayrı
muntazam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 40). [her,]

Rızâ ver **her** ḳazâya râzı ol emr-i İlâhî’ye
/ Ne çâre Zihniyâ şabr eyle taḳdîr-i
Ḥudâ’dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
7, Beyit 20). [her,]

Kâr ü bārı heme ber-vefḳ-i rızâ-yı Mevlâ
/ **Her** umûrında feraḥ-baḥş-ı dil-i şâh-ı
cihân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 16). [her,]

her: her, bütün anlamlarında belgisiz
sıfat.

Güşe-i fırkatde **her** şeb ḥasret-i la‘liñ ile
/ Çeşm bir cām-ı leb-â-leb ḥûn-ı dil
müldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
8, Beyit 2). [her,]

İki cihânda maḳşadına dest-res olur /
Anıñ ki oldı **her** emelî şâh-ı Naḳş-bend
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 5).
[her,]

Mazhar-ı ma‘nâ degil **her** ism-i Hû’dan
dem uran / Merd-i meydân-ı hüviyyet
heylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 48, Beyit 4). [her,]

Gülşen-i ‘aşḳa edelden bülbül-i cânım
heves / Sînemi pür-zaḥm-ı ta‘n etdi
benim **her** ḥ^vâr u ḥas (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 95, Beyit 1). [her,]

Cilve-pâş olduğca sen **her** cây-ı ‘işret-
ḥânede / ‘Āşıkıñ olur dil-i bî-çâresi vaḳf-
ı telâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101,
Beyit 3). [her,]

Mecâzî reh-ber-i sūy-ı ḥaḳîkatdır deyü
nefsiñ / Seni **her** sâde-rû maḥbûba kıldı
‘âşık-ı şeydâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 9). [her,]

her ân: her zaman, daima.

Yem-i cûd u kerem kân-ı reşâdet daḥme-
i ‘irfân / ‘Avâlim zâhir ü bâtın müselleḡ
emrine **her ân** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 1, Beyit 2). [her ân,]

her bār: her defa, her defasında, sürekli.

Tururken şevḳ-i şahn-ı vuşlatıñ **her bār**
‘uşşâḳa / Ḥaṭâdır ḥ^vâhiş-i gülzâr-ı cennet
yâ Resûl’allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 171, Beyit 6). [her bār,]

her bir: her bir.

Her bezmgâha gitme ḳadeḥ mezḥebi gibi
/ **Her bir** demâna verme lebiñ leblebi
gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193,
Beyit 1). [her bir, -a]

her bir güşesi biñ bâde-h^vâr tol-: Her
bir köşesi çok sayıda içki içenle dolmak.

Bu neşâtile ḳuruldı meclis-i ‘ayş ü ṭarab
/ Gülsitânıñ ṭoldı her bir güşesi biñ bâde-
ḥ^vâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit
11). [her bir güşesi biñ bâde-ḥ^vâr tol-, -
ıñ]

her bir müje: her bir kirpik.

Bārân mişâli dökdi gözüm eşk-i ḥasreti /
Her bir müjemden oldı revân cû-yı

çeşmesâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 5). [her bir müje,]

her biri: her biri. II ayrı ayrı hepsi.

‘Akl ü fikrim **her biri** mânend-i Eflâtûn-ı çarh / Şâhib-i tedbîr ü düstûr-ı mükerrerdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 3). [her biri,]

her cây ü maḥal: bütün yer ve mahalle. II her taraf.

Leşkeri hatla alıp hıttâ-i Bağdâd-ı dilim / Şaṭ gibi hükmi revan eyledi **her cây ü maḥal** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 2). [her cây ü maḥal,]

her câyda: her yerde; her tarafta.

Her câyda etdikce terâvîhi edâ ḥalk / Biz baş egelim gûşe-i ebrû-yı bütâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 7). [her câyda,]

her dem: her zaman, sürekli, daima.

Râgıb olma dâde-i maḥlûka Ḥaḳ’dan kıl hicâb / Bâb-ı dîvân-ı rızâya eyle **her dem** intisâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 1). [her dem,]

Eder **her dem** sirâyet ‘âleme feyz-i dem-i irşâd / Muheyyâ üzredir dîvân-ı şâh-ı ‘âlem-i irşâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 1). [her dem,]

Zihniyâ kaṭ’-ı ümîd etmem der-i dildârdan / Çeşm-i muḥtâc-ı gedâ **her dem** kerem bâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 9). [her dem,]

Metâ’-ı dehre meyl eyler mi ehl-i ‘aşk kim **her dem** / Dil ü cânın nişâr-ı râh-ı

cânân eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 2). [her dem,]

‘Adn-ı cemâle **her dem** mecbûr ḥalk-ı ‘âlem / Zihnî gibi bir âdem dil-dâdesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 7). [her dem,]

Hûn-ı ‘âşıkdan maḥabbet sâhası olmaz tehî / Tîg ber-kef ḡamzeler **her dem** kıtâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 3). [her dem,]

Nisbet etdim serv-i bālāya ḳadd-i pür-cilvesin / Kim belâ oldu baña **her dem** cezâ-yı mâyelik (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 6). [her dem,]

Olur sîr-âb-ı cām-ı ma’nevî gûş eyleyen **her dem** / Kelâm-ı cân-fezâ dānişverân-ı dil-pesendîden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 6). [her dem,]

Yetişür sâmi’a-i ‘arş-ı berîne **her dem** / ‘Âşıkıñ nevbet-i pür-gulgüle vü debdebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 2). [her dem,]

Ġubâr-ı tûde-i kūyundan aḥz-ı bûydu **her dem** / ‘Abîr-i misk-i ezfer ‘ûd-ı ḥalış ‘anber-i sārâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 31). [her dem,]

Şâf edip mir‘ât-i ḳalbiñ eyle **her demde** şafâ / Maḫzar-ı luṭf-ı Ḥudâ’da olmaz ekdâr ü elem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 7). [her dem,]

Zerre îmânı olan bu ḥâlete giryân olur / Âh ü zâr ile gûzâr eyler cihânda her demi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 13). [her dem,]

Kerbelâ deştindeki mazlûmları fikr eyleyip / Sen hemân ḥüsrân oku **her dem** Yezîd-i azleme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 2). [her dem,]

Zīver-i mesned-i şer‘ olduğu mānend o
zāt / Zāhir ü bātin ola her demi ārāyiş-i
kām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 34). [her dem,]

Zāt-ı pāki ber-murād olduğça bā-‘ömr-i
mezîd / Zabt ede **her demde** bir iklîmi ol
şahib-kırân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1,
Beyit 7). [her dem,]

Her demde Hayy ü Kâdir kılsun ‘atâ-yı
vâfir / Tursun derinde hâzır şād çāker-i
kemîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7,
Beyit 5). [her dem,]

Nefret et **her dem** Yezîd-i ebtere /
Zihniyâ medh oku âl-i Haydar’a (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 25).
[her dem,]

Ne evvel ü ne āhir bir demdemedir **her
dem** / Ne refte vü n’âyende ne bîş ü ne
berşi kem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 6, Beyit 1). [her dem,]

Edeli pîr-i maḥabbet baña pend-i nāfi‘ /
Olmada feyz-i Hudâ gönlüme **her dem**
lāmi‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6,
Beyit 6). [her dem,]

Bāgbān cūy-ı revān bād-ı vezān şeb-
nemde / Cümle kıan ‘ağlamada ḥasret ile
her demde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
7, Beyit 4). [her dem,]

her dem: her an, her vakit.

Gördi muṭrib gālībā ol dil-ber-i ḥaṭṭ-
āveri / Çār-gāhı eyliyor **her demde** hoş
āvāze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 8). [her dem,]

her dem ki: her zaman ki; her zaman
gibi.

Dilim **her dem ki** gerden-beste-i tavḫ-ı
tevekküldür / Esîr-i künc-i çile-ḥāne-i

şabr ü taḥammüldür (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 46, Beyit 1). [her dem ki,]

Artar bu derd ü renc ü belā şad fiğān kim
/ **Her dem ki** devr-i dehr mücedded
zamān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
6, Beyit 7). [her dem ki,]

her dem-i fikr-i latîf: hoş, güzel
düşüncede bulunduğun her an.

Her dem-i fikr-i latîfiñ bir yem-i irşād-
ı Hāk / Her kelām u nuṭḫ-ı pākiñ bir dür-
i nā-yāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 107, Beyit 2). [her dem-i fikr-i
latîf,]

her dem-i rûze-güzerān ‘îd ol-: oruç
tutanın her gününün bayram olması.

Sā’im-i rûh-perest muntazır-ı ‘îd
olmaz / Ana çün ‘îd olur **her dem-i
rûze-güzerān** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 11, Beyit 8). [her dem-i rûze-
güzerān ‘îd ol-,]

her dü cihān: her iki dünya; dünya ve
âhiret.

Gelmez neşāt **her dü cihān** çeşm-i ‘āşıkā
/ Rûz-ı mu‘âyedeñle vişālîñ şebi gibi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 2).
[her dü cihān,]

her gāh: her zaman.

Nağmesin ta‘lîm eder bülbül dil-i
‘uşşākdan / Cezb-i reng eyler ruḫ-ı
dildārdan **her gāh** gül (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 139, Beyit 4). [her gāh,]

her gece: her gece.

Künc-i ğamda ben çekem tā şubḥa dek
hamyāzeler / 'Ayš ü nūş et **her gece**
ağyār-ı bed-ḥūlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 4*). [*her gece,*]

her gün: *her gün.*

Toğmaz ol mihr-i dem-i şubḥ-ı melāḥat
ḥāneme / **Her gün** olsam bir daḥı revzen-
güşā-yı intizār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 3*). [*her gün,*]

her hāl ile dil-pezir-i 'āşık-ı efkende:
her hālile âşığın gönlünü alan, âşığı kendisine bağlayan (kişi).

Dil-pezir-i 'āşık-ı efkendesin her hāl ile / Ḥāşa kim nokşānı var ef'āl ü aqvālīn
senin (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 6*). [*her hāl ile dil-pezir-i 'āşık-ı efkendesin,*]

her hâlde: *her halükarda, her zamanda, her mekânda.*

'Āşık oldur ki ḥayāl-i yār ile hem-dem
gerek / Mest-i cām-ı şevk olup **her hâlde**
bî-ğam gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 1*). [*her hâlde,*]

her ikide bir: *sürekli, her dakika.*

Aḥvālîmi **her ikide bir** şorma ne ḥācet /
Ey Zihnî sözi diñle oḡu bu ğazelim kes
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7*). [*her ikide bir,*]

her kārda: *yaptığı bütün işlerde.*

Olmuş tamām-ı izhār zātında ḥüsn-i
eṭvār / **Her kārda** sezāvār taḥşin ü
āferine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 3*). [*her kārda,*]

Baḥtı yāver ola **her kārda** bā-'ömr-i
dırāz / Olmaya şadme-i evzā-ı felekden
ḥā'if (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 4*). [*her kārda,*]

her kārda i'tā eyle-: *her kazancı vermek.*

Ḥükm-i 'adl-āvāzı **her kārda i'tā eyler** /
Dostuna merhem-i cān düşmana zehr-i
şu'bān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 26*). [*her kārda i'tā eyle-,*]

her kârdan: *her işten.*

Ḥarīm-ḥānḳāhı feyz-i mehbiṭ-i nūr-ı
tecellâdır / Ṭavāf-ı dergehi **her kârdan**
'uşşāka evlâdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 7*). [*her kârdan,*]

her kelām u nuṭḡ-ı pāk: *her güzel söz.*

Her dem-i fikr-i laṭīfīn bir yem-i irşād-ı
Ḥaḡ / **Her kelām u nuṭḡ-ı pākīn** bir dūr-
ı nā-yāb-ı feyz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 2*). [*her kelām u nuṭḡ-ı pāk,*]

her kes: *herkes, bütün insanlar.*

Gül-i zībā-yı luṭfuñ zīb-i destār eyledi
her kes / Benim ancak serim pūr-zahm
kıldı seng-i istignā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 3*). [*her kes,*]

her ki: *kim olursa olsun, her kim ki.*

Şıdk ile **her kim** eder ṭavf-ı der-i Ka'be-
i rūḥ / Şeş cihetden açılır rüyına ebvāb-ı
fütūḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 1*). [*her kim,*]

Zihnîyā dil-teşnedir bir cür'āya encām-ı
kār / **Her ki** söyler kâse-i ser-şāre olmam

āşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 5). [her ki,]

Sen leb-i Şîrîn'e **her kim** meyl edip dildâr olur / Bî-sûtûn-ı derd ü miñnet üzre bir Ferhâd olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 1). [her kim,]

Ünsiyet-i bezm-i 'aşk olmaz aña āşinā / **Her ki** özün münis-i perde-i âr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 3). [her ki,]

Beni **her kim** belâdan men' ederse düşmenimdir ol / Dil ü cânım şu deñlü eylemiş derd ü belâdan hâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 4). [her kim,]

Her ki evreng-i dilin zabt etse şâh-ı ârzû / Mülk-i cânın eder yağma sipâh-ı ârzû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 1). [her ki,]

Her ki kayd-ı bend-i hubbuñdan olur âzâde-ser / Tâ'n eder ahvâline hep çâr-pây-ı bî-mehâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 50). [her ki,]

Her ki dâreyn içre bu Zihnî gibi nâ-çâr olur / Rañmetinden özge yâ kimden ümîdi var olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 21). [her ki,]

her lisân-ı hâl ile gūyâ ol-: her bir hâl diliyle söylemek (Sözle değıl hâl ve davranışla anlatmak.).

Ṭurub âyîne-i ruhsâr-ı 'âlem-tâbına karşı / **Olur** tūṭî-i vahdet **her lisân-ı hâl ile gūyâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 26). [her lisân-ı hâl ile gūyâ ol-,]

her mäh u sâl: her ay ve yıl. II daima, her zaman.

Yalınız mäh-ı muharremde değıl **her mäh u sâl** / Olsa lâyıķ haşre dek şâh-ı

Hüseyn'in mâtemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 4). [her mäh u sâl,]

her makâm: her yerde. II her (musiki) makam(in)da.

Her makâmda eyleme ifşây ey şâhib-uşûl / Kıl Hüseynî perdesin bir 'âşık-ı hem-râza 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 4). [her makâm,]

her mû: her tüy, her kıl.

Nâm-ı habîş-i Şimr-i denî gelse yādıma / **Her mû** benimde gayret ile bir sinân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 24). [her mû,]

her ne: her ne, ne olursa olsun.

Yâ öldür yâ hâlâş et **her ne** rây eylerse fermânıñ / Dil-i zârım esîr-i habs-ı hicrân oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 7). [her ne,]

Nañrasından istemez bir lahza dūr olmak yine / **Her ne** âl etse dil ü cāna sezâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 2). [her ne,]

her ne dem: her ne zaman.

O ṭabîbim der-i dükkânçe-i luṭfın kapadır / **Her ne dem** âşık-ı bîmârı devâ-ḥ^vâh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 3). [her ne dem,]

Her ne dem âyine-i ruhsâra olsam nañra-pâş / Ṭab'-ı pākım Zihniyâ tūṭî gibi gūyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 7). [her ne dem,]

Her ne dem çeşm-i hūn-efşânıma hâlî görünür / Mülk-i endîşede bir fitne hayâlî

görünür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 1*). [*her ne dem,]*

her ne deñlü: *her ne kadar.*

Her ne deñlü güft ü gū eylerse nā-merd-i ‘anīd / Kendi öz nefsin huzūr-ı Hāk’da eyler hicv ü zem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 38*). [*her ne deñlü,]*

her ne ise: *her neyse.*

Seni maqđūr-ı ezel **her ne ise** kendi bulur / Reh-i-ümmīde te‘enniyle yūri etme şitāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 5*). [*her ne ise,]*

her ne kadar: *her ne kadar; ne derece/ölçüde.*

Ey şeh-i mülket-i nāz **her ne kadar** cevri etseñ / Dehen-i ‘āşıkıñā harf-i şikāyet gelmez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 2*). [*her ne kadar,]*

Zihniyā **her ne kadar** mücrim isen ğayra kıyās / Bende-i pīr-i keremkār ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 7*). [*her ne kadar,]*

Zihniyā **her ne kadar** arz-ı kemāl etdim ise / Birisi olmadı şāyeste-i taḥsīn-i felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 5*). [*her ne kadar,]*

her ne ki: *her ne, her ne olursa olsun.*

Mā-ḥaşal da‘vā-i işbāt-ı ḥasebden geçdim / Raḫıyım **her ne ki** luṭf etdi Ḥudā-yı vāsi‘ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 8*). [*her ne ki,]*

her ne kim: *her kim olursa olsun.*

Baş egip ḥüsn-i rızā vermekden özge çāre yok / **Her ne kim** ḥükm eyler ol sultān-ı iḳlīm-i ḳazā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit 10*). [*her ne kim,]*

her ne kim var: *her ne varsa, her şey.*

Her ne kim var sendedir deryā-yı ‘ilmiñ gevheri / Luṭfuñā elbet olur şāḥān-ı ‘ālem müşterī (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 4*). [*her ne kim var,]*

Çıkdı tā ‘arşa ḳadar āh-ı dil-i zārīñ ucı / **Her ne kim var** bu gülistan-ı belā vü ğamda (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 3*). [*her ne kim var,]*

her ne varsa: *her ne varsa, bütün her şey.*

Merd-i Hākḳ’a māye-dārān-ı ezel cānın verip / **Her ne varsa** varını meydānına ḳor bīş ü kem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 35*). [*her ne varsa,]*

her nefes: *her an, daima, sürekli.*

Her nefesde āteş-i can ü göñül artmaḳdadır / Bād alıp verdikçe efzūnter olur nār-ı ocağ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 3*). [*her nefes,]*

her pāy-ı leng: *her bir topal ayaklı.*

Düşmek olmaz ardına **her pāy-ı lengiñ** bilmiş ol / Reh-neverdān-ı reşādet peylerinden bellidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 2*). [*her pāy-ı leng,]*

her şahsa: *herkese.*

Kendi bi’z-zāt şalāt ile edip ‘azm-i bilād / Bildire ḥaddini miḳdārını **her şahsa**

yakîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 25). [her şahşâ,]

her sâl: her yıl.

Mağsadı būs-ı yed-i dildāra nā'il olmadır / Kim çıkar bāzār-ı dehre şatılur **her sāl** gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 3). [her sāl,]

her şeb: her gece.

Her şeb riyāz-ı vaşla girer var imiş meger / Gördüm perîşan al-ı ruhuñ dün 'ale's-şabāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 3). [her şeb,] 'Ālem-i efkārımı **her şeb** benim pür-nūr eder / 'Āsmān-ı şevkde necm ü kamedir hāl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 2). [her şeb,]

her seher: her seher vakti. II her gün.

Şeb-nem-i feyzinden alur **her seher** / Tāb u tarāvet çemen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 19). [her seher,]

her şey: var olanın hepsi, tümü.

Sevmek görünür **her şeyden** ehven / Zihnî cihānda bir yār-ı pür-ğunc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 7). [her şeyden,]

her şey: her şey, var olan özelliklerin tümü.

Ehl-i 'irfāna deme yoktur nişāne Zihniyā / 'Ārifāna diqqat et **her şeylerinden** bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 5). [her şeylerinden,]

her subh: her sabah.

Eder **her şubh** 'arz-ı 'ārız-ı pür-tābın eflāke / Meger āyīne-i hurşīdi hayrān eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 4). [her şubh,]

her şubh-dem: her sabah vaktinde, her sabah.

Her şubh-dem ol bāb-ı mürşid-i t̄ā'if / İşrāk ede tā maşrık-ı enfüsde leṭā'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 1). [her şubh-dem,]

her sühan: her söz.

Her sühanda nükte-i ma'nāya diqqat eyle kim / Ğavṭa-ḥ^vārīñ çeşmi baḥrīñ dürr-i nā-yābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 7). [her sühan,]

her taraf: her tarafta, her yerde.

Buldı miqdārınca herkes rütbe-i 'izz ü şeref / Hāşılı bī-i'tibār oldum cihānda **her taraf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 7). [her taraf,]

her tıfl-ı nev-hırāmān: naz ve eda ile salınarak yürüyen yeni yetişmiş her çocuk.

Her tıfl-ı nev-hırāmān mānend-i zāt-ı cānān / Evreng-i hüsnuñ ey cān şehzādesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 5). [her tıfl-ı nev-hırāmān,]

her van: her taraf.

O āteş-pāreniñ germi-i şevki eyleyip te'sir / Dutuşdı cism ü cānım Zihni **her**

yan dīdeler rüşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 5*). [*her yan,*]

her yer: *her yer, her taraf.*

Döndi bir kâfirsitâna mülk-i hüsnüñ **her yeri** / Yüz verince gīsuvân-ı hâl-i ‘anber-bâra hat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 4*). [*her yeri, -i*]

her zamân: *her zaman.*

Nigārā ārzū-yı ‘anber-i hâl-i ‘izārîñla / Şerer-pāş olmada dil micmerinde **her zaman** âteş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 3*). [*her zaman,*]

Mü’min-i şādık muhibb-i ehl-i beyte **her zamân** / Farzdır cürmiyle yād etmek Yezīd-i azlemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 14*). [*her zamân,*]

hercā’i meh-rū: *kararsız, sözünde durmayan ay yüzlü güzeller.*

Zihniyā mihr-i rızā-yı hāzret-i pīri gözet / Etdiğñ ülfet yeter **hercā’i meh-rūlarla** sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 7*). [*hercā’i meh-rū,*]

her-dem: *her an, her zaman.*

Meşreb-i rindānegī-i āb-rū kılsa beni / ‘Aql **her-dem** tā’ib-i cām-ı sebū kılsa beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 9*). [*her-dem,*]

hergiz: *asla, hiçbir vakit.*

Çīn-i cebīn-i yāre āzürde olma **hergiz** / Şāhib-cemālīñ ey dil elbet celālī vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 5*). [*hergiz,*]

Ragbet etmezdi cefā vü cevre **hergiz** dilberān / Āh kim bī-cā niyaz-kārān tergīb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 7*). [*hergiz,*]

Eliñden olmadı āzürde **hergiz** ‘aşıkñ bir dem / Gülistān-ı vefāda gonce-i bī-h^vāra beñzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 2*). [*hergiz,*]

Böyle bir debdebeli meclis-i ‘işret **hergiz** / Kime gösterdi ‘aceb devr-i sipihr-i bed-hū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 10*). [*hergiz,*]

her-hāl: *her zaman için.*

Luţf u gāzab oldu **be-her-hālde** / Tābi‘-i hükm-i nigeḥ-i Nakş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 4*). [*be-her-hālde,*]

herkes: *insanların bütünü, cümle âlem. İl içki meclisinde bulunanlar.*

İştirā-yı kâle-i vaşlı ne mümkün **herkese** / Cān ü dil nakdine sendendir anñ sermāyesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 2*). [*herkese, -e*]

herkes: *insanların tümü, cümle âlem, herkes.*

Sāz u söz mecbūrı olmaz ‘ārif-i ma‘nā-yı cān / Cān verir bī-hūde etmez **herkese** ibrāz rāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 3*). [*herkese, -e*]

Hāk-ı zīr-i qādem ol maḥv-ı enāniyyet ile / Seni tā zīb-i ser-i mefḥaret etsin **herkes** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 2*). [*herkes,*]

Zihniyā inkār olunmaz **herkese** şimden gerü / Dil-fezādır dil-güşādır dil-rübādır

sāde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 5). [herkese, -e]

Yetişdi hâşılı sâhil-serây-ı maşşada **herkes** / Fağat ey Zihnî ben gird-âb-ı bahır-ı hasrete batdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 7). [herkes,]

Kayd olundu **herkes** isti'dādı üzre bir yere / Kim şudür etdikde emr-i hilkat-i levh ü qalem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 3). [herkes,]

'Arz eder hâlin beg ü paşaya ebnâ-yı zamân / Bir melâzı **herkesiñ** 'âlemde vardır lâ-cerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 8). [herkesiñ, -in]

Şeref-endâz-ı Haleb olduğı dem ol âşaf / **Herkes** kıldı hâlîb-i ni'amın hep ta'yîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 18). [herkese, -e]

Bî-riyâ **herkes** bu himmet-i haqqânîsi / Eyledi n'olduğımı sırr-ı mürüvvet iz'ân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 30). [herkese, -e]

Tıflıdan gamla geçirdiñ 'ömrümi bu vakte dek / Verdiñ az çok **herkes** dil-hâhî üzre bir dilek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 2). [herkese, -e]

herkes: herkes, diğer şairler.

Buldı miqdârınca **herkes** rütbe-i 'izz ü şeref / Hâşılı bî-i'tibâr oldum cihânda her taraf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 7). [herkes,]

herkes: insanların bütünü, cümle âlem. II tüm âşıklar.

Hâhî-i zevk-i vişâl-i yâr eder **herkes** velî / El çeken cân ü serinden nâ'il-i ihsân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 4). [herkes,]

Maḥabbetle gam-ı hicrân-ı yâri çekmedir erlik / Eder vuşlatda **herkes** Zihniyâ mihr ü vefâdan haş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 5). [herkes,]

herkes: herkes. II bütün müminler.

Şâhid-i 'îd **herkes** râm oldu ammâ âh kim / Ehl-i gurbetten şafâ-yı dil gürizândır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 6). [herkese, -e]

Yine lutf ile rahmı kahrına gâlib gelir her dem / Nigâh-ı şefkat eyler **herkes** ol şâh-ı bî-hem-tâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 37). [herkese, -e]

herkes: herkes (başkalarının nefsi bağlamında).

Görürdi nefsi **herkesden** ednâ / Tefâhür eylemezdi nâm ü şândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 19, Beyit 3). [herkesden, -den]

herkesiñ kadrini ifâ ederek bil: herkesin değerini yerine getirerek bil, herkese hak ettiği değeri vermeyi bil!

Zihniyâ söyleme hîç kadrini bilmez kimse / **Herkesiñ kadrini ifâ ederek bil** bileler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 5). [herkesiñ kadrini ifâ ederek bil,]

herze-i kıl ü kâl: boş söz, dedikodu.

Yañılup gitme şaķın semt-i reh-i izlâle / Küfrdür verme kulaķ herze-i kıl ü kâle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 9). [herze-i kıl ü kâl,]

hesti-i dünyâ: dünyanın varlığı (dünyada bulunan her şey bağlamında).

Hevā-yı nīstī vü **hesti-i dünyāy**ı terk et kim / Ğınā-yı ‘aşk-ı şāh-ı enbiyādır kenzü lā-yefnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 15). [hesti-i dünyā,]

hetk-i nāmūs-ı ahālī: insanların namusunu ayaklar altına alma, ırzına geçme.

Hetk-i nāmūs-ı ahālī ile hem katl-i nūfūs / Ğaşb-ı emvāl ü cerā’im idi ef’ālî hemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 32). [hetk-i nāmūs-ı ahālī,]

hevā: arzu, istek.

Zihnîyā bir sâde-fes âfet **hevâsıyla** müdām / Serde sevdā-yı maḥabbet turfe püsküldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 5). [hevâsıyla, -sı, (y)la]

Erbāb-ı zevk-ı bāğına da’vet **hevāsı** var / Elma yanağı būs edecek diş kirası var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 1). [hevāsı, -sı]

Hāl ü leb-i şīrîniñ **hevâsıyla** nigārā / Çok merdüm-i ‘Ankāy-tabī’at meges oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 6). [hevâsıyla, -sı, -(y)la]

Gāhice sâde gazel birle **hevâyı** tókunur / Bu selâsetle zarîfâne Sezā’î tókunur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 12). [hevâyı, -(y)ı]

hevā-yı ğam: dert hevesiyle, dert arzusuyla.

Şerār-ı nār-ı maḥabbetle şen olur gönlüm / **Hevā-yı ğam** ile sönmüş ocāğdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 2). [hevā-yı ğam,]

hevā-yı imtinān: başa kakma arzusu.

‘Aceb sī-murğ-ı Kāf-ı şabr idi kim / Per açmazdı **hevā-yı imtināndan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 7). [hevā-yı imtinān,]

hevā-yı kākül: saçın arzusu. II sevgilinin saçlarına olan düşkünlük.

Āstāniñ bāğ-ı Firdevsü’n-na’ımimdir benim / Hoş **hevā-yı kākülün** bād-ı nesīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 1). [hevā-yı kākül,]

Ey şabā ‘arz etme bûy-ı sünbül-i bāğı baña / Ter-dimāğ etmiş dil ü cānım **hevā-yı kāküli** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 2). [hevā-yı kākül,]

hevā-yı nefsine uy-: nefsin arzularına, isteklerine uymak.

V’ey nice mekkāre kim **uyup hevā-yı nefsine** / Zehr içirdi şāh Ḥasan-ı Hülķ-Rızā-yı gül-feme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 9). [hevā-yı nefsine uy-,]

hevā-yı nīstī: yokluğun arzusu.

Hevā-yı nīstī vü hesti-i dünyāyı terk et kim / Ğınā-yı ‘aşk-ı şāh-ı enbiyādır kenzü lā-yefnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 15). [hevā-yı nīstī,]

hevā-yı ta’n: kınama/ayıplama isteği.

Perīşān olmadı berg-i nihālî gülşen-i ‘aşkıñ / **Hevā-yı ta’ne** semtinden nice bād-ı ḥazān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 4). [hevā-yı ta’n,]

heves edelden: arzu, heves ettiğinden beri.

Gülşen-i ‘aşka **edelden** bülbül-i cânım **heves** / Sînemi pür-zaḥm-ı ta‘n etdi benim her ḥ^vār u ḥas (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 1). [heves edelden,]

heves-i fekk: ayırma arzusu.

Heves-i fekk ile fetvâdan o kâmil-menişîñ / Yediler bâğçe-i ifkde çok meyve-i ḥâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 14). [heves-i fekk,]

heves-i nefis: nefsin istekleri.

Gitdi âsâyiş-i dil dağdağa-yı dehrde ḥayf / **Heves-i nefis** ile ber-bād ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3). [heves-i nefis,]

heves-i vaşl u firāk: ayrılma ve kavuşma arzusu.

Olalı münselik-i de‘b-i sülūk-ı ‘uşşāk / Zihniyâ çıkdı gönülden **heves-i vaşl u firāk** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 11). [heves-i vaşl u firāk,]

hey: ey...! Sitem, yakınma gibi duyguları ifade eden ünlem. Seslenme ünlemi.

Mazhar-ı ma‘nâ degil her ism-i Hû‘dan dem uran / Merd-i meydân-ı hüviyyet **heylerinden** bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 4). [heylerinden,]

hezār: bin sayısı. II binlerce, pek çok.

Lu‘betgeh-i devrânda **hezār** hîleler etseñ / Aldar yine âḥir seni nerrâd-ı havâdis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 5). [hezār,]

Çeşmim ne dem ki girye ile ḥûn-feşân olur / Sînem **hezār** derd ü gama gülsitân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 1). [hezār,]

hezār zulmet bul-: binlerce zulme uğramak.

Zulmet ḥisâbı üzre **hezār zulmeti bula** / Mâ-dâm devr-i çarḥ-ı felek cavidân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 23). [hezār zulmet bul,]

hezārân: bin, binlerce, pek çok.

Żabt eder şemşîr-i gamzeyle **hezārân** cân ü dil / Mülk-i ḥübîde şeh-i âlî-cenâb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 6). [hezārân,]

Pîş-gâh-ı luṭfuña etdim **hezārân** ilticâ / İltifâtıñ görmediñ bir dem dil-i zâra sezâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 11). [hezārân,]

hîç: “asla, hiçbir zaman” anlamlarında zarf.

Bâğ-ı bahâr-ı ḥüsn degil pây-dâr **hîç** / Ber-bād edince vakt-i ḥazân söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 4). [hîç,]

Hüşyâr koma **hîç** beni bezm-i cihânda / Bir mest-i bî-encâm-ı mey-i sāğar-ı ‘aşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 2). [hîç,]

Zihniyâ söyleme **hîç** kıdrimi bilmez kimse / Herkesiñ kıdrini îfâ ederek bil bileler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 5). [hîç,]

Sevdâ-yı zülf-i yâre düşen ḥavf eder mi **hîç** / Ma‘cûn-ı zevk-i la‘l-i lebinden

şifası var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 3). [hîç,]

Bu kadar gūşîşimiz olmadı **hîç** fâ'idemend / Kâr-ı nâ-sâz ile mu'tâd ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 5). [hîç,]

Bî-mürüvvetdir o çâr-ebrû-yı zâlim diñlemez / Eyleme se-gâh **hîç** âh-ı nağam-perdâza 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 7). [hîç,]

Rakîbâ 'arz kılma **hîç** nağd-i dil ü cânıñı / Şeh-i zî-şân-ı kişver-gîr kılmaz irtîşâdan hâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 3). [hîç,]

Bir câme-h^vâbına degmedik **hiç** zamāneniñ / Kaldık haşîr-i köhnesine kahve-hāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 1). [hiç,]

Yūsuf-ı Mısr ü vişâl-i yād kılmazlar seni / Olma **hîç** üftāde-i bî-ka'r-ı çāh-ı ârzü (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 4). [hîç,]

Şimdi tahkîkîni Hâk'dan dileriz ey Zihnî / Etmeyiz şāha-i taklîde düşüp **hîç** tek ü pû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 11). [hîç,]

Tācdārân-ı cihāna **hîç** kılmaz ser-fürü / Giyinen devletlü başına külāh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 4). [hîç,]

Söyünmez nürdür **hîç** bād-ı bî-dād-ı Havāricden / Çerāğ-ı hānedāngāh-ı 'Aliyyü'l-Mürtezā'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 19). [hîç,]

Vüzerā vü ümerā vaşfi içün şimdiye dek / Almadım destime **hîç** hāme-i gevher-eşân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 37). [hîç,]

Bir katı dildir ki aşlā rahm bilmez n'oldığın / Eksik olmaz şahn-ı meydānından **hîç** sefk-i dimā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 18, Beyit 2). [hîç,]

Siyemā bulmaz zevāl **hîç** āftāb-ı nisbeti / Hāzret-i Sultān Bahāü'd-dîn şāh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 10). [hîç,]

Āşār-ı şafā yokdur 'ālemde demez 'ārif / Merdāne turup olma 'ārif isen **hîç** hā'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 4). [hîç,]

Öyle zan etme beni baḥşîş-i ḥalka tāmî' / Olmadım **hîç** tağaddî-i ğidāyı cāmî' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 9). [hîç,]

hîç: çok az miktarda bile olmayan, bulunmayan, yok.

'Ārif-i rind-i kalender-revişîñ olmaz **hîç** / Defteri içre muḥarrer ne günāh ü ne sevāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 6). [hîç,]

Yok mudur pāyān **hîç** bu zārî vü nālişlere / Besdir inşāf et yeter bu şekve-i zulm ü sitem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 2). [hîç,]

Bir kes bu hāl-i zārıma **hîç** etmedi meded / Göstermez oldı kimse baña rū-yı i'tibār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 7). [hîç,]

hîç: hiç mümkün mü ?

Ṭurre-i tarrārına kıldı muḳayyed laṭîf / Bend-i maḥabbetden **hîç** Zihnî olur mı ḥalāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 7). [hîç,]

hîç biri: bir isimden önce getirilerek o

ismin bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz (belgisiz zamir).

Şad hezārān dil-ber-i cādū-nigeh gördüm yine / **Hîç biri** mănend-i yār-ı çeşm-i aşubum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 4). [hîç biri,]

hîç kim: hiçbir zaman.

Hoş-dil olmaz Zihni-i pür-zâr senden **hîç kim** / Meclis-i ağıyâra oldukça tekâpūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 5). [hîç kim,]

hîç mümkün mi: hiç mümkün mü; mümkün değil, olamaz.

Nice yüz dönmek olur ‘arız-ı cânânımdan / **Hîç mümkün mi** geçem şu‘le-i îmânımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 1). [hîç mümkün mi,]

hîç pâyân tutar mı: hiç son bulur mu? (Son bulmaz manasında kullanılmıştır.)

Nice tekmîl ede evşâf-ı şerîfîñ hāmem / Hîç pâyân mı tutar mevce-i deryâ reg-i kân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 39). [hîç pâyân tutar mı,]

hîç sorma: hiç sorma.

Bir kad-i nâzik-hırāmıñ gerd-i âhı olmuşum / Rûzgâr bilür benüm cây-ı kararım **şorma hîç** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 2). [hîç sorma,]

Dilde nâ-gâh oldu peydâ şuriş-i gavgâ-yı ‘aşk / Gitdi yağmaya metâ‘-ı iftiḥārım **şorma hîç** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 3). [hîç sorma,]

Şimdi oldum bir gedâ-yı hırka-i şad-pāre-püş / Hep telef oldu reh-i ‘aşkıñda varım **şorma hîç** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 4). [hîç sorma,]

Zihniyâ cevlāngeh-i meydān-ı nāz ü şîvede / Pây-māl etdi beni ol şeh-süvārım **şorma hîç** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 5). [hîç sorma,]

Rind-i rüsvâ-yı cihānım i‘tibārım şorma hîç / Hāne-ber-düşüm bugün dār ü diyārım **şorma hîç** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 1). [hîç sorma,]

Rind-i rüsvâ-yı cihānım i‘tibārım şorma hîç / Hāne-ber-düşüm bugün dār ü diyārım **şorma hîç** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 1). [hîç sorma,]

hicāb kıl-: utanmak.

Rāğıb olma dāde-i maḥlūka Hāk’dan **kıl hicāb** / Bāb-ı dîvān-ı rızāya eyle her dem intisāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 1). [hicāb kıl-,]

hiçbir: bir isimden önce getirilerek o ismin bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz; belgisiz zamir.

Vech-i mutlak nūr-ı revnak şaldı mîr’ât-ı dile / Şüret ü ma’nāda **hiçbir** zerre ma’yūbum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 6). [hiçbir,]

Ol kadar dutdı teb-i hicrānıñ ey āfet beni / Koymadı **hiçbir** mecālīm kıldı bî-tākat beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 1). [hiçbir,]

hicr-i yār ile geldi: sevgilinin ayrılığıyla geldi.

Bağış-ı vaşl-ı kām eder bir şahşa ger
eyyām-ı ‘īd / **Geldi hicr-i yār ile** kıldı
beni nā-kām-ı ‘īd (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 1). [hicr-i yār ile geldi,]

hicv ü zem eyle-: yermek.

Her ne deñlü güft ü gū eylerse nā-merd-i
‘anīd / Kendi öz nefsin hużūr-ı Hāk’da
eyler hicv ü zem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 38). [hicv ü zem eyle-,]

hiddet: öfke, kızgınlık; keskinlik, sertlik.

Mağbes-i merkeze gönderdi muqayyed
ederek / Bağladı anda der-i fitneyi
hiddetle hemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 10, Beyit 29). [hiddetle, -le]

hiddet-i şahbā-yı tab’: yaratılış
şarabının keskinliği.

Hiddet-i şahbā-yı tab’ım Zihni ta’yir
eylesem / ‘Ālemi ser-mest eder cūr’a
taqtır eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 8, Beyit 11). [hiddet-i şahbā-yı
tab’,]

hidet: hiddet; gazap, öfke. (“Hiddet”
sözcüğü vezin gereği “hidet” şeklinde
okunmuştur.).

Teshîr-i dil-rübāya ‘adūnuñ **hideti** var /
Etmez sürüş vesvese-i dīve i’tibār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 1).
[hideti, -i]

hidmet: bir kimsenin yapmakla sorumlu
tutulduğu iş, kendisine verilen görev
(İlim, irfân hizmetinde bulunmak).

Hidmeti dā’im edip tıb-hāne-i ‘irfānda /
Derk-i teşhîş-i haķîkatle tıbīb-i hāzık ol

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 4).
[hidmeti, -i]

hidmet eyle-: hizmet etmek.

Bir pâdişāh-ı hüsne kul ol **hidmet eyle**
kim / İclāl-i cāhı ülke-i dilde şadā verir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 3).
[hidmet eyle-,]

**hidmet-ārā-yı zemîn-būs-ı der-i mey-
hāneyim:** meyhanenin eşliğini öpüp
katkılarıyla orayı süsleyen (kişi) olma.

Halka-der-güş bende-i pîr-i muğānım
zāhidā / **Hidmet-ārā-yı zemîn-būs-ı
der-i mey-hāneyim** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 147, Beyit 2). [hidmet-
ārā-yı zemîn-būs-ı der-i mey-hāneyim,]

hidmet-i bāb-ı velāyet: velilik kapısının
hizmetini görme.

Hidmet-i bāb-ı velāyetde devām üzre
turur / ‘Abd-i nāçîz-i şeh-i mülk-i velādır
hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156,
Beyit 11). [hidmet-i bāb-ı velāyet,]

hidmet-i dergāh: dergāh hizmeti;
eşliğini süpürme hizmeti.

Şāh Hüseyin-i Kerbelā’dır şāh-ı men /
Hidmet-i dergāhıdır dil-hāh-ı men
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
10). [hidmet-i dergāh,]

hidmeti gör-: hizmet etmek; hizmette
bulunmak; verilen bir işi yapmak.

Sen **hidmeti gör** mağz-ı rızā üzere bulun
/ Yevmiyye hisāb etme çün aşhāb-ı
vazā’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116,
Beyit 2). [hidmeti gör-,]

hıfz et-: saklamak, korumak; koruma altına almak.

Kemāl-i ‘aşk **hıfz etmek** imiş nāmūs-ı dildārī / Bu yolda ihtimām-ı Kays nokşān oldığın tıyduğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 2). [hıfz et-,]

hıfz u vikāye olun-: koruyan ve gözetken olunmak.

Kenz-i zātında mücevher gibi ‘aql-ı evvel / Oldığın **hıfz u vikāye olunur** istifhām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 23). [hıfz u vikāye olun-,]

hikmet-i Rabbānî: Allah'ın hikmeti; Cenab-ı Hakk'ın akıl erdirilemeyen gizli tecellileri.

Vālih ü hayrān iken bu **hikmet-i Rabbānî'ye** / Gūş-ı kâlbe degdi bir rengin şadā-yı cān-güzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 19). [hikmet-i Rabbānî,]

hilāl: hilal (ay).

Mukavves kaşlarıñ ey māh-peyker ğibtasındandır / Degil yoksa **hilālîñ** kendi re'yiyle kadi hāmdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 6). [hilālîñ, -in]

hilāl: ayın yeni doğduğu zaman ilk üç günlük yay şeklindeki durumu. (Hilal oruç ayının başlangıcına işarettir. Hilal görüldüğü zaman oruç tutmaya başlanır, tekrar görüldüğü zaman oruca son verilir.)

Ne **hilāl** eyledi tertīb anı mi‘mār-ı ezel / Yed-i kudret ile mihrāb-ı niyāz-ı erkān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 2). [hilāl,]

Ne **hilāl** merḥamet ü luṭf-ı Hudā etdi gūşād / Ümmet-i mücrim ü ‘āşilere bāb-ı gufrān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 3). [hilāl,]

hilāl: ayın ilk günlerinde aldığı yay biçimi, yeni ay (Ramazan ayı bağlamında).

Ne **hilāl** tīg-i yed-i ‘afv-ı Cenāb-ı Hāk’dır / Cirm-i cürm ü günehi etmede biñ pāre hemān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 4). [hilāl,]

hilāl-ebrū: hilal kaşlı (sevgili).

Ol **hilāl-ebrū** cüvānım māh-tāb olsun da gör / Meclis-ārā-yı şeb-i vuşlat-me’āb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 1). [hilāl-ebrū,]

hil‘at-i abdāl: derviş kaftanı.

‘Aşk ‘aceb ḥāldir **hil‘at-i abdāldır** / Bilmeyene kâldir lehce-i hoş-güy-ı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 4). [hil‘at-i abdāldır,]

hile-i nefis: nefsin aldatması, oyunu.

Bir merd-i Hudā dāmenini tūt da emīn ol / Besdir seni bu **hile-i nefis** eyledi ḥā’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 4). [hile-i nefis,]

hileler et-: hileler yapmak; kandırmak maksadıyla karşısındakine oyun etmek.

Lu‘betgeh-i devrānda hezār **hileler etseñ** / Aldar yine āḥir seni nerrād-ı havādiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 5). [hileler et-,]

hilkat-i dāreyn henüz a'yānda sābit degildi: *iki dünyanın (dünya ve âhiret) yaratılışı henüz ortada yokken. (Bu beyitte Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nurunun daha dünya ve âhiret yaratılmadan yaratıldığına telmihte bulunulmuş ayrıca ona duyulan sevginin de o zamanlardan beri Allah tarafından müminlerin gönlüne yerleştirildiğine işaret edilmiştir.)*

Henüz a'yānda sābit degildi hilkat-i dāreyn / Anı maḥbūb ü mergūb eylemişdi İzid-i yek-tā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 16). [hilkat-i dāreyn henüz a'yānda sābit degildi,]

hilm: yumuşak huyluluk.

Bu **hilm** ü hılk-ı re'fet bu lutf bu mürüvvet / Celb eyler anı elbet çok yāver ü mu'ine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 4). [hilm,]

Qadrde şadrda ser-ḥalka-i erbāb-ı himem / 'İlmde **hilmde** hem pîr ü şāh-ı merdān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 20). [hilmde, -de]

himem: himmetler, cömertlikler.

Bu **himem** celb edip ihlās-ı kulūb-ı halkı / Oldı şıdk ile du'ā-gūyı heme pîr ü cūvān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 31). [himem,]

himem ü āsār: gayret ve çalışma.

Ne kadar eylese de vaşf **himem ü āsārın** / Yine tām eyleyemez Zihnî gibi 'abd-ı kemīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 44). [himem ü āsār,]

himem ü lutf: yardım ve ihsan.

Mîrsin lîk bu rütbe **himem ü lutf** göre / Şānıña şān-ı vezāret denir ise şāyān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 35). [himem ü lutf,]

himem-i müntahab: seçkin himmetler.

Ebedî bākıdır anıñ **himem-i müntahabı** / Hāl-i mevtinde daḥı hāl-i hayātında gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 7). [himem-i müntahab,]

himmet: lütuf, kerem, ihsan, yardım.

Maḫşūd-ı şem' **himmet** imiş nūr-ı feyzden / Olsuñ şerāre-pāş daḥı āsmāne dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 4). [himmet,]

Cām-ı dilime tıldı dem-i feyz-i maḥabbet / **Himmet** yetişip pîr-i muḡāndan nefes oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 4). [himmet,]

Zihniyā **himmetini** eyle talep şubḥla şām / Dünyevî uhrevî āmālın olur cümle tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 22). [himmetini, -i, -(n)i]

himmet: çalışma, gayret, emek.

Bu cāy-ı dil-fezāyı eyledi **himmetle** ābādān / Zihī maḫbūl ü mergūb oldı hep bāy ü gedāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 2). [himmetle, -le]

himmet: yardım, ihsan; çalışma, gayret.

Muşhaf içre vü hüve'l-kāhirdir āyet-i şeyḥ / Toludur şöreti hep 'āleme pür **himmet** ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 13). [himmet,]

himmət ed(t)-: lütufta bulunmak, yardım etmek.

Nārdan eyler emīn sālîkini ‘uqbāda / Şarkā ğarba yetişip **himmət eder** dünyāda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 16). [himmət ed(t)-,]

himmət kıl-: lütfetmek, iyilikte bulunmak, yardımcı olmak.

Hakkā ki **kıldı himmət** pîr-i kerāmet-ārā / Bu dergeh-i reşādet a’lādan oldu a’lā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 4, Beyit 1). [himmət kıl-,]

himmət-i ervāh-ı ferah: kurtuluşa eren ruhların yardımı. (Kurtuluşa eren ruhlar olarak peygamberler, tarikat mensupları düşünülebilir.).

Mürde kıldı ğam-ı hicrān dil-i zindemizi / Yetişe dādımıza **himmət-i ervāh-ı ferah** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 3). [himmət-i ervāh-ı ferah,]

himmət-i hakkānî: ādil bir şekilde yapılan yardım.

Bî-riyā herkese bu **himmət-i hakkānîsi** / Eyledi n’olduĝını sırr-ı mürüvvet iz’ān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 30). [himmət-i hakkānî,]

himmət-i pîr ile: Nakşibendi şeyhinin yardımıyla.

Himmət-i pîr ile yazdım Zihniyā târihini / Nev binā a’lā der-i vālā-yı şāh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 3, Beyit 3). [himmət-i pîr ile,]

himmət-i pîrān: pirlerin (tarikāt şeyhlerinin) manevi yardımı.

Hışn-ı dilime **himmət-i pîrān** ile Zihnî / Fursat bulamaz leşker-i bî-dād-ı havādis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 7). [himmət-i pîrān,]

himmət-i pîr-i kerem-kār: kerem sahibi Allah’ın yardımı.

Himmət-i pîr-i kerem-kār ile bî-renc ü ta’ab / Günde bir rütbe-i vālāya ola dest-resān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 42). [himmət-i pîr-i kerem-kār,]

Hind: Hindistan.

Etsin Hudā-yı ğayūr fażl ile anı meşhūr / Mānend-i mihr-i pür-nūr tā **Hind** ü Rūm u Çîn’e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7, Beyit 6). [Hind,]

Hind: Hindistan. (Asya’nın güneyinde büyük bir yarımada. Hintler siyahi ırktandır, İranlılar ise beyaz tenlidir. Bu yönüyle İran ile tezat oluşturur. Tanıkta sevgilinin benine atfen kullanılmıştır.)

Seyr eden hāl-i ruḥ-ı ālını dîvāne olup / Kimi mülk-i ‘Acem’e kaçdı kimi **Hind** iline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 4). [Hind,]

Hind ü Habeş: Hint ve Habeş. (Bu iki kelime de bilindiği üzere ülke adıdır. Klasik edebiyatta sevgilinin beni Hint ve Habeş’e benzetilir, beyitte de böyle bir durum söz konusudur.)

Var iken sende bu hāl-i siyeh ü āl ‘izār / Cümle maḥkūmuñ olur **Hind ü Habeş** Rūm ü ‘Acem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 4). [hind ü habeş,]

hîn-i mâtemde ol-: yas zamanında meydana gelmek.

O nâlişler o sūzişler ki **oldı hîn-i mâtemde** / Dil-i insân degildir eyledi hārâları nermîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 13). [hîn-i mâtemde ol-,]

hırâman ol-: salına salına, nazlı nazlı yürümek.

Derûnum goncaveş pür-hûn kıldı h^vâr-ı miñnetle / 'Aceb kanda **hırâman olmada** ol serv-kað şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 2). [hırâman ol-,]

hirāsân: korkmuş.

Tîr-i müjgândan dil-i zârım **hirāsândır** yine / Bir de olmuş zahm-ı tîğ-i gamzeden cânım hâlâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 3). [hirāsândır, -dır]

hirās-ı fart-ı girye: aşırı gözyaşı dökmenin korkusu.

Hirās-ı fart-ı girye hıyre kılmaz çeşm-i 'uşşâkı / Gubâr-ı mağdemiñ kuhl-ı Şifâhân oldığın tıyduğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 5). [hirās-ı fart-ı girye,]

hırka vü şal: hırka ve şal.

Dâmen-i hil'at-i ma'nîsine eller mi erer / Zâhiren ehl-i diliñ **hırka vü şalı** görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 6). [hırka vü şalı,]

hırka vü tâc: dervişlerin üstlerine giydikleri, biçimi ve rengi mensup

oldukları tarîkata göre değişen, kollu, yakasız, pamuklu giyecek ve sarık. II hırka ve sarık.

Mey ki ola kaçresine gam degil / **Hırka vü tâcım** rehin-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 5). [hırka vü tâc,]

hırka-ber-düş: omuzunda hırkası olan (derviş).

Hırka-ber-düş bâde-nüş ol eyle terk-i mâ-sivâ / Zihniyâ bak lezzet-i rind ü kalenderlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 5). [hırka-ber-düş,]

hırka-i fakr: yokluk hırkası.

Hırka-i fakr ile fâhr eyler kalender-sîretân / Etse de ber-düş eger semmûr semmûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 6). [hırka-i fakr,]

Tecrîd ile dil verdi rızâ **hırka-i fakra** / Dâmen-keş-i nev-bâf-ı harîr ü meles oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 5). [hırka-i fakr,]

hırka-i peşmîne: yünden yapılmış gösterişsiz ve süssüz hırka; rintlere mahsus elbise.

Şol ki düşimde melâmet **hırka-i peşmînesi**/ Ferve-i semmûr-ı şâhen-şâh-ı âlemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 2). [hırka-i peşmînesi,]

Zihniyâ **hırka-i peşmîneyi** ber-düş kılup / Terk-i ârâyış-i nev-bâf-ı perend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 7). [hırka-i peşmîne,]

hırka-püş: hırka giyen, fakir, derviş.

‘Âşıkım rindim kalender-meşrebim
dîvāneyim / **Hırka-püşum** bade-nüşum
rûz ü şeb mestāneyim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 1*). [*hırka-püşum, -um*]

hırka-püşân-ı mahabbet: *sevgi, dostluk
hırkasını giyenler.*

Hırka-püşân-ı mahabbet Zihniyâ bâ-
şıdķ-ı dil / Cümle maķbûl-ı der-i Hâzret
degildir yâ nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 5*). [*hırka-püşân-ı mahabbet,*]

hırka-püşân-ı reh-i merdāna:
*insanların, mertlerin yolundaki
dervişler, âşıklar.*

Hırka-püşân-ı reh-i merdāna yetdim
ba‘d-ez-în / İltifât-ı çarķ-ı nâ-hem-vāra
olmam âşinā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 2*). [*hırka-püşân-ı reh-i merdāna,*]

hirmān-pezîr-i kurb-ı halvet-hāne-i mevlā ol-: *efendinin halvethānesine
yakın olmadan mahrum olmak.*

Olur hirmān-pezîr-i kurb-ı halvet-hāne-i Mevlā / Olanlar cehl ile tuġyān
edip nâ-mahrem-i irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 5*). [*hirmān-pezîr-i kurb-ı halvet-hāne-i mevlā ol-,*]

hirmen olan: *bir araya gelen; tanenin
harmana dönüşmesi; benlerin sevgilinin
yüzünde çıkması.*

Mehcûr-ı zevķ-i cennet eder âdemi şehā
/ Bāġ-ı ruķuñda **hirmen olan** dāne dāne
hāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 4*). [*hirmen olan,*]

hırş eyle-: *hırs yapmak.*

Hvān-ı nâ-hvāndeye **hırş eyleyip** olma
nâ-kes / Mi‘de-i halkı bulandırma ki çün
tab‘-ı meges (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 1*). [*hırş eyle-,*]

hırş-ı dāne: *dane/ben hırsı.*

Hayāl-i hāl-i fülful etme dām-ı zülfüne
düşme / ‘Uķûbetler ser-i naķçire hırş-ı
dāneden gelmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 3*). [*hırş-ı dāne,*]

hisāb: *düşünmek.*

Yine sevdā-yı hāmem baķs-ı zülf-i pîç ü
tāb açmış / Tolaşmış ķıl ü ķāle inceden
ince **hisāb** açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 1*). [*hisāb,*]

hisāb et-: *hesap etmek.*

Sen hıdmeti gör maķz-ı rızā üzere bulun
/ Yevmiyye **hisāb etme** çün aşhāb-ı
vazā’if (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 2*). [*hisāb et-,*]

hisāb kesdir-: *hesap kestirmek.*

Ben ġayrı **hisāb** üstüme **kesdirmezim**
ammā / Naķdîne-i vaşlıñ bilürüm cān
bedelim kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 3*). [*hisāb kesdir-,*]

hisāb üzre: *hesap edildiġi gibi, sayıyla.*

Zulmet **hisābı üzre** hezār zulmeti bula /
Mā-dām devr-i çarķ-ı felek cāvidān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 23*). [*hisāb üzre,*]

hisābāt: hesaplar.

Haṭ degil defter-i hicrān ü viṣālidadir hep /
Ki **hisābātını** rü‘yet için aklāma gelir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6).
[hisābātını,]

hisāb-ı katre-i eşk: gözyaşı damlasının sayısı.

Hisāb-ı katre-i eşkime Zihnî söyledim
tārîḥ / ‘Anādan uçdı bāğ-ı aḳdese rūḥ-ı
Bahāü’d-dīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 21). [hisāb-ı katre-i eşk,]

hışm: gazap, öfke.

Tākat-i nezzāre ḳalsın mı dil-i ‘uṣṣāḳda /
Çeşm-i ser-ḥoşuñ begim **hışm** ü celāl
üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 6). [hışm,]

hışm ü celāl göster-: öfke ve kızgınlık göstermek.

Bir dil-ber-i ‘ayyārdır bī-rahm dil-
āzārdır / Gūyā ki bir ḥünkārdır
göstermede hışm ü celāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 2). [hışm ü celāl göster-,]

hışn-ı dil: gönül kalesi.

Hışn-ı dilime himmet-i pīrān ile Zihnî /
Furşat bulamaz leşker-i bī-dād-ı havādiş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 7).
[hışn-ı dil,]

hışn-ı zevk-i rind-i bī-bāke: korkusuz rintlere eğlence kalesi.

Hışn-ı zevk-i rind-i bī-bāke zafer bulmaz yine / Perde çıkmış dehre biñ

Tīmūr Tīmūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 5). [hışn-ı zevk-i rind-i bī-bāke,]

hisse: pay, nasip.

Yoğ idi **hişsesi** bu mülk içinde / Ne māl ü ne nuḳūd ü ne mekāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 4). [hişsesi, -si]

hiṭāb: insanın ancak gönlünde duyduğu ve hissettiği sesleniş, gönüldeki konuşma.

Bir **hiṭāb** erdi şimāḥ-ı dilime böyle deyü / İşbu da‘vāya rızā vermez İlāh-ı ‘allām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 16). [hiṭāb,]

hitām bul-: sona ermek, bitmek (konuşmanın sona ermesi bağlamında).

Niçe menşüre ki bir tīg-i simīnveş yetişip / Ser-be-ser ḳat‘-ı nizā‘ eyledi söz **buldı hitām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 29). [hitām bul-,]

hiṭṭa-i Bağdād-ı dil: Bağdat ülkesi gibi gönül. (Şair harap olan, yağmalanan gönlünü Bağdat şehrine benzetmiş.).

Leşkeri ḥaṭla alıp **hiṭṭa-i Bağdād-ı dilim** / Şaṭ gibi ḥükmî revan eyledi her cāy ü maḥal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 2). [hiṭṭa-i bağdād-ı dil,]

hiṭṭa-i Şām: Şam diyarı. (Sevgilinin beni ve ayva tüyleri bazen de saçı Şam’a teşbih edilir. Bunda Şam’ın sözlükte siyah, kara anlamına gelmesi etkilidir.)

Hāl ü ḥaṭṭıñ seyr edenler **hiṭṭa-i Şām’ı** geçip / Gıtdiler dīvānevārī mülk-i

Hindistân'a dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 4). [hıttâ-i şām,]

hıttâ-i Şehbâ: Halep şehri.

Ya'ni kim ma'delet-i hüsrev-i zî-şân-ı zamân / 'Avn-i Hakk ile olup **hıttâ-i Şehbâ**'ya mu'in (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 6). [hıttâ-i şehbâ,]

hıyre kıl-: hayrete düşürmek, şaşırtmak.

Mâh-ı mâtemdir figânîñ hıyre kılsun 'âlemi / Eylesin cûş u hurûş deryâ gibi çeşmiñ nemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 1). [hıyre kıl-,]

hıyre-mend ed(t)-: hayrete düşürmek.

'Akl-ı Felâtûn'ı eder hıyre-mend / Cünbiş-i mest ü veleh-i Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 5). [hıyre-mend ed(t)-,]

Sükkân-ı 'arş u ferşi bütün **hıyremend eder** / Mâtem deminde gülğule-i 'âşıkân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 14). [hıyremend ed(t)-,]

hıyre-mend eyle-: hayrete düşürmek.

Sırrına ermekde Eflâtûn'ı eyler hıyre-mend / Silk-i maḥviyyetde merd-i bî-nişânıdır göñül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 3). [hıyre-mend eyle-,]

Hızr'ın âbı: Hızır aleyhisselamın ölümsüzlük suyu.

Teşneye işrâb-ı şevkıñ **Hızr'ın âbından** lezîz / Cür'a-i cām-ı lebiñ cennet şarâbından lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 1). [hızr'ın âbı,]

Hızrveş: Hızır gibi.

Hızrveş âb-ı hayâta yetişür bir demde / Hañcer-i gamzeñe cân ile olanlar teslîm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 3). [hızrveş,]

hod-be-hod: kendi başına, kendiliğinden.

Ne hâcet pîç-tâb-ı kayd-ı zencîr eylemek cânâ / Fütâde **hod-be-hod** pâ-beste-i pür-çîn-i perçemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 5). [hod-be-hod,]

hod-bîgâne: kendine yabancı.

'Aceb bir tavr-ı dîger üzredir ehl-i maḥabbet kim / Cihân ne âşinâsından ne **hod-bîgânesindendir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 4). [hod-bîgânesindendir, -sin, -den, -dir]

hod-bîn: bencil. II mağrur, kibirli.

Bakma **hod-bîn** rakîbâna benim iki gözüm / Tıfl-ı âhû nîgehim şûh ü şenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 1). [hod-bîn,]

Gerçi kim hakk-ı 'azîzinde itâle etdiler / Bir takım **hod-bîn** ü bî-mağz ü sefîh ü müttehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 37). [hod-bîn,]

hokka-bâz-ı çarh-ı denî: alçak, soysuz feleğin hilesi.

Bu **hokka-bâz-ı çarh-ı denîniñ** / Yetmez mi saña etdiği nîrenc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 3). [hokka-bâz-ı çarh-ı denî,]

hokka-i çarh: dünya. II gökyüzü.

Kıldı pür yâre beni tîğ-ı elem nâvek-i
gam / **Hokka-i çarhda** nâ-bûd muvâfiğ
merhem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes
5, Beyit 1). [hokka-i çarh,]

hokka-i gerdün: feleğin kutusu. II
feleğin hilesi, oyunu.

İftirāk-ı la'l-i cān-bahşıñla oldum nâ-
mizāc / **Hokka-i gerdünü** şad-çāk
eylesem yokdur 'ilāç (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 30, Beyit 1). [hokka-i
gerdün,]

hokka-i la'l-i leb: kırmızı dudakların
hokkası.

Hal oldu biraz **hokka-i la'l-i lebiñ** ammā
/ Mevhūm-ı nikāt-ı deheniñ
müşkilimizdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 54, Beyit 3). [hokka-i la'l-i leb,]

hor bak-: küçümsemek, aşağılamak,
değersiz saymak.

Hor bakma Zihni-i hasret-keşi maḥzūn
görüp / Luṭf-ı cānān ile bir kez kām-yāb
olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 7). [hor bak-,]

hoş: duyguları okşayan, zevk veren,
beğenilen, güzel, iyi, latif.

Nedir bu **hoş** bakışlar bu tebessümler bu
îmālar / Müheyyādır dil ü cān söyle
neyse maṭlabiñ cānā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [hoş,]

Gördi muṭrib ḡālibā ol dil-ber-i ḥaṭṭ-
āveri / Çār-gāhı eyliyor her demde **hoş**
āvāze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 8). [hoş,]

hoş: duyguları okşayan, zevk veren,

beğenilen, güzel, iyi, latif; sevgilinin
saçının güzel kokusu.

Āstāniñ bāğ-ı Firdevsü'n-na'īmimdir
benim / **Hoş** hevā-yı kākülūñ bād-ı
nesīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 1). [hoş,]

hoş i'tidāli var: güzel bir uygunluğun
bulunması.

Derd-i felekden eyler vā-reste cism ü
cāniñ / Āb ü hevā-yı 'aşkıñ **hoş i'tidāli**
vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47,
Beyit 6). [hoş i'tidāli vardır,]

hoş kıyāfet: güzel giyinimli.

Bir āfet pür-nezāket **hoş kıyāfet**
yāsemīn-kāmet / Meh-i burc-ı leṭāfet
dehre ḡāyet nūr-güstersiñ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 127, Beyit 4). [hoş kıyāfet,
]

hoş levendāne revişli bir şebāb olsun
da gör: boylu poslu gençlere yakışacak
tarzda bir yürüyüşe sahip olsun da
ondan sonra gör.

Çok sehī-kāmetleri ḥam-geşte eyler cevri
ile / **Hoş levendāne revişli bir şebāb**
olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 3). [hoş levendāne revişli bir
şebāb olsun da gör-,]

hoş-ārām: rahatı iyi olan, huzurlu.

Dil-dāde-i şāhidler bir şevk ile **hoş-ārām**
/ Taḥkīke nazar kılsiñ bir kārda yok
encām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 8). [hoş-ārām,]

hoş-būy-ı gül-i şamme-nevāz: gülün

burnu okşayan hoş kokusu. II sevgilinin güzel kokusu.

Nâle-i bülbül ü **hoş-büy-ı gül-i şämme-nevâz** / Hüb-reftâr ü sehî-kâmet ü serv-i dil-cû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 2). [*hoş-büy-ı gül-i şämme-nevâz,*]

hoş-büy-ı hevâ-yı zülf: sevgilinin hoş kokulu saçının arzusu.

Var bir dilde ki **hoş-büy-ı hevâ-yı zülfüñ** / Anı ta'îr-i dimâğ eyleye mi bād-ı nesīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 5). [*hoş-büy-ı hevâ-yı zülf,*]

hoş-dil ol-: içi rahat olmak; memnun olmak.

Hoş-dil olmaz Zihni-i pür-zâr sende hîç kim / Meclis-i ağıyâra oldukça tekâpūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 5). [*hoş-dil ol-,*]

hoş-dil ol-: içi rahatlamak; huzura ermek.

Sâmi'a-ârâ olunca müjde-i teşrîf için / **Hoş-dil oldu** hamd ü şükr ile kebîr ü hem şağîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 9). [*hoş-dil ol-,*]

hoş-gü ol-: güzel konuşmak; tatlı dilli olmak.

Nây ü kânûn ü kemânîye verip tâze düzen / Bezm kızdıkça olur şevkle muṭrib hoş-gü (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 4). [*hoş-gü ol-,*]

hoşlan-: zevk almak.

‘Âşık-ı dil-hastesi artđıkça rûşen-çeşm olur / **Hoşlanır** görse ṭabîb rencür rencür

üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 4). [*hoşlanır, -ır*]

hoş-lehce-edâ: güzel tarzda şiir söyleyen.

Nuṭk-ı pāk üzere **hoş-lehce-edâdır** hâmem / Ṭûtî-i nâdire-güy-ı dü-serâdır hâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 1). [*hoş-lehce-edâdır, -dır*]

hoş-nevâ-yı zâr-ı bülbül: bülbülün inleyen güzel sesi.

Dâğlar sînemde rengîn gonce-i güldür baña / Nevḥa-i dil **hoş-nevâ-yı zâr-ı bülbüldür** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 1). [*hoş-nevâ-yı zâr-ı bülbül,*]

hoş-terennüm-sâz ol-: güzel nağmeler söyleyen olmak.

Gül oturdı şadr-ı bezme lâle ṭutdı cām-ı mey / Bülbül oldu hoş-terennüm-sâz kumrî nağmedâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 12). [*hoş-terennüm-sâz ol-,*]

hübân: güzeller, erkek güzeller/âşıklar.

Nefer etmiş gibi **hübânı** hep âlâ-yı şevkînde / Livâ-yı hüsn ü ânın ol şeh-i ‘âlî-cenâb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 4). [*hübânı, -ı*]

hübân-ı zamâne: devrin güzelleri.

Yüz sürer pâyına **hübân-ı zamâne** yek-ser / Şadr-ı evreng-i melâhatde o şeh-pâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 2). [*hübân-ı zamâne,*]

hubb-ı cāh ü māl-ı dünyā: *dünyanın mal ve makam güzelliği.*

Vefā kılmaz ne bāy ü ne gedāya çarh-ı nā-hem-vār / Şaķın dil-beste olma hubb-ı cāh ü māl-ı dünyāya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 6). [*hubb-ı cāh ü māl-ı dünyā,*]

hubb-ı erbāb-ı tarîk: *tarikât ehlinin muhabbeti.*

Ağniyâdan şayılur zât idi destinde velî / **Hubb-ı erbāb-ı tarîk** olmuş idi ser-māye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 2). [*hubb-ı erbāb-ı tarîk,*]

hubb-ı hevā: *nefse, nefsin isteklerine bağlılık ve sevgi.*

Yā Rab yeter bu hem-demī-i nefsi-şūm ü bed / Besdir ki oldı **hubb-ı hevā** dilde ber-ķarār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 15). [*hubb-ı hevā,*]

hubb-ı māl ü veled: *evlat ve mal sevgisi.*

Hubb-ı māl ü veled ü cem'-i zehebden geçdim / İbn-i vaktim reh-i ābā vü nesebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 2). [*hubb-ı māl ü veled,*]

hubb-ı zāt-: *şahsının güzelliği.*

Olsa genc-i Hāk'da zātından mükerrerem bir metā' / **Hubb-ı zātıyla** ezel Hākķ 'āleme kıldı nazar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 18). [*hubb-ı zāt,*]

hüb-ı zamān: *devrin güzeli.*

Bir tıfl-ı nev-res 'işve-dān bir nīm-nigeh çeşm-i gazāl / Bir sāde-fes **hüb-ı zamān** bir fitne-cū pür-mekr ü āl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 1). [*hüb-ı zamān,*]

hüb-reftār: *güzel yürüyüşlü (sevgili).*

Nāle-i bülbul ü hoş-büy-ı gül-i şämme-nevāz / **Hüb-reftār** ü sehī-ķāmet ü serv-i dil-cū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 2). [*hüb-reftār,*]

hüb-rüyān: *güzel yüzlü sevgililer.*

Eger bādī-i ülfet olmasaydı **hüb-rüyāna** / Bu rütbe bāde-i gül-fāma zāhid hürmet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 4). [*hüb-rüyāna,*]

hücüm ol-: *saldırmak.*

Sipeh-ı zevķ-ı mülākāt edip cem'iyet / Ƙal'a-i miḥnet-i hicrāna **hücüm oldı** bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 4). [*hücüm ol-,*]

hücüm üzre tur-: *saldırıya geçmek için hazır bulunmak.*

Dest-i ehlinde be-fermān-ı Hudā-yı ğayūr / Hep hücüm üzre turur ḥaşma berāy-ı i'dām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 18). [*hücüm üzre tur-,*]

hücüm-ı ceş-i nefis et-: *nefsin askerleriyle saldırmak, hücüm etmek.*

Semtine etmek ne mümkündür hücüm-ı ceş-i nefis / Zihni evreng-i hîdîv-i lā-mekānıdır gönül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 5). [*hücüm-ı ceş-i nefis et-,*]

hücüm-ı hat ile: ayva tüylerinin saldırısı ile, zulmüyle.

İsterim hüsnu harâb ola **hücüm-ı hat ile** / Hayfum ammâ yine ol 'arız-ı gül-fâma gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 4). [*hücüm-ı hat ile,*]

Hudâ-âvîn: Allah (c.c.) yolu.

Kemâl ile ziyâ-pâş olmadan mihr-i kemâlâtı / Seḥâb-ı mevt ile rû-pûş oldu ol **Hudâ-âyîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 10). [*hudâ-âyîn,*]

Hudâvend-i mücib: istekleri karşılayan, ihtiyaçlara cevap veren Allah (c.c.).

Hâcı Maḥmūd'a bu sâl içre **Hudâvend-i mücib** / Kıldı iḥsân ü kerem bir ḥalef-i zât-ı ḥasīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 1). [*hudâvend-i mücib,*]

Hudâyâ: ey Allah'ım!

Bî-hüde kelâmı baña söyletme **Hudâyâ** / Her nuṭkı mı bir dürr-i bahâ-âver-i 'aşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 3). [*hudâyâ,*]

Hudâ-yı ğayûr: Allah (c.c.).

Etsin **Hudâ-yı ğayûr** faḫl ile anı meşhûr / Mânend-i mihr-i pür-nûr tâ Hind ü Rûm u Çîn'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 6). [*hudâ-yı ğayûr,*]

Hudâ-yı vâsi': ilmi, ihsan ve ikramı sonsuz genişlikte olan Allah (c.c.).

Mâ-ḥaşal da'vâ-i işbât-ı ḥasebden geçdim / Raḫıyım her ne ki luṭf etdi

Hudâ-yı vâsi' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 8). [*hudâ-yı vâsi',*]

hufte ejder: uyumuş ejderha. (Sevgilinin saçları yüzünün önünde bekleyen eşderhaya benzetilmiştir.)

Hurûc eyler dem-â-dem zîr-i fesden ḥalka-ber-ḥalka / Meger gencîne-i ḥüsñ üzre zülfüñ **hufte ejderdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 2). [*hufte ejderdir,*]

hüküm: hüküm, karar.

Leşkeri ḥatla alıp ḥıttâ-i Bağdâd-ı dilim / Şat gibi **hükmi** revan eyledi her cây ü maḥal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 2). [*hükmi, -i*]

hüküm ed(t)-: hükmetmek, hakimlik kurmak.

Ser-fürü eyler aña nâsûtdan lâhûta dek / **Hüküm eder** hep 'âleme ol ḥüsrev-i kudsi-ḥaşem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 16). [*hüküm ed(t)-,*]

hüküm ed(t)-: hükmetmek, hakimlik kurmak.

Düşdi fark-ı 'âleme bir şâh-ı ḥüsñüñ sāyesi / **Hüküm eder** iḫlîm-i dehre bende-i kem-pāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 1). [*hüküm ed(t)-,*]

hüküm et-: hükmetmek, karar vermek.

Ne gûne ise söz kesilir senden efendim / **Hüküm et** yeter aġyâr ile ceng ü cedelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 5). [*hüküm et-,*]

hüküm eyle-: üzerinde hakimiyet kurmak, hükümü altına almak.

Baş egip hüsn-i rızā vermekden özge çāre yok / Her ne kim hüküm eyler ol sultān-ı iklīm-i kazā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 10). [hüküm eyle-,]

hüküm ver-: hüküm vermek, bir karara bağlamak.

Seniñdir hüküm hep ver katl-i 'ām-ı 'aşıkñ yek-ser / O bed-hū fitne-cū a'dāları i'dāmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2). [hüküm ver-,]

hüküm-endāz: hüküm veren.

Çekip tūğ-ı vezāret kākūli ol hüsrev-i hüsnüñ / Fes iklīminde **hüküm-endāz** bir serdār-ı ekremdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 2). [hüküm-endāz,]

Kişver-i sevdāya çīn-i zūlf **hüküm-endāzdır** / Şāh-ı 'aqlım şimdi bir taht-ı hayāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 4). [hüküm-endāzdır,]

hüküm-i 'adl-āvāz: adaletin sesinin hükmü.

Hüküm-i 'adl-āvāzı her kārda i'tā eyler / Dostuna merhem-i cān düşmana zehr-i su'bān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 26). [hüküm-i 'adl-āvāz,]

hüküm-i 'adl eyle-: adaletle üzerinde hakimiyet kurmak.

Qahr-ı münkir lūtf-ı muhlis destine maḥkūmdur / Hüküm-i 'adl eyler celāliyle cemāli dem-be-dem (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Kaside 3, Beyit 18). [hüküm-i 'adl eyle-,]

hüküm-i kazā-yı Hakk'a rızā-dādlik: Allah'ın kaza hükmüne rıza göstermek.

Hüküm-i kazā-yı Hakk'a rızā-dādlik yine / Ancak velī-i a'zam olan zāta şān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 36). [hüküm-i kazā-yı hakk'a rızā-dādlik,]

hüküm-rān ol-: hüküm sürmek.

Āl-i Resūl'e kanda Yezīd eylesin cefā / Ammā ne çāre şāh-ı kader **hüküm-rān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 35). [hüküm-rān ol-,]

hük-şüret: domuz görünümlü. (Zalim ve acımasız kimse bağlamında.).

N'içün kıydıñ aña ey **hük-şüret** Şimri-i bed-nām / Ki şīr-i bī-naẓīr-i pīşe-zār-ı lā-fetādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 6). [hük-şüret,]

hulāşa: kısacası, özet olarak.

Şehā 'āciz-penāhā bir esīr-i kayd-ı 'işyānım / **Hulāşa** hāzretiñdendir ümīd-i lūtf-ı bī-iḥşā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 53). [hulāşa,]

huld: cennet.

Rızā-yāb oldu Rıdvān zīb ü ārāyiş verip **hulde** / Setīrin sūndūs-i 'ālīden etdi pīster ü bālīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 20). [hulde, -e]

huld-ı berīn: kutsal cennet.

Ne lâzım bir dahı ıhasret-keş-i zevk-i cinân olmak / Çemen **huld-ı berîn** ü yâr hūrî bâde kevşerdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 4*). [*huld-ı berîn,]*

Hâk-i deri dem-â-dem takbîlgâh-ı âlem / **Huld-ı berînden** akdem ehl-i sülûke me'vâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 2*). [*huld-ı berîn,]*

huld-ı berîn: kutsal cennet. (Sevgilinin mekânı çok değerli ve yüce olmasından ötürü cennete teşbih olunmuştur.).

Koyma rakıb-i kelbi şehâ bezm-i hâşşına / **Huld-ı berîne** dâhil olup âdem olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 2*). [*huld-ı berîn,]*

hulk-ı hüsn: güzel huy, tabiat.

Niyet-i şıdk ile sa'y eyler idi hayrâta / **Hulk-ı hüsnünden** heme râzı idi cümle enâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 3*). [*hulk-ı hüsn,]*

hulk-ı re'fet: merhametli yaratılış, huy.

Bu hilm ü **hulk-ı re'fet** bu lûtf bu mürüvvet / Celb eyler anı elbet çok yâver ü mu'ine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 4*). [*hulk-ı re'fet,]*

hum: küp, şarap küpü.

Humlar boşaldı kalmadı şahbâ yıkılmadı / Sâkî serinde pîr-i muğânîñ du'âsı var (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 5*). [*humlar, -lar]*

Hümâ: devlet kuşu, talih kuşu. Kaf dağında, Okyanus adalarında veya Çin'de yaşadığına inanılan, canlı olarak ele geçmediği söylenen efsanevi bir kuş.

Minnet-i çarha tenezzül eylemez tab'-ı bülend / Şâh-ı pest üzre **Hümâ** çün âşiyân etmez kabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 6*). [*hümâ,]*

humâr-ı çeşm: sevgilinin gözünün mahmurluğu.

Humâr-ı çeşmiñe meftûn olanlar / Esîr-i gûşe-i mey-hânedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 3*). [*humâr-ı çeşm,]*

humâr-ı dehre: dünyanın sarhoşluğu.

Cihâna neş'e vü şevk ü şafâ-bağş eyle feyziñle / **Humâr-ı dehre** câm-ı iktifâ-bağş eyle feyziñle (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 7*). [*humâr-ı dehr,]*

humâr-ı ğaflet: gaflet şarabı.

Şarâb-ı şevk-ı rûh-efzâsına şâyân olan rindân / **Humâr-ı ğaflete** dūçâr olmaz bir dahı aşlâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 24*). [*humâr-ı ğaflet,]*

humâr-ı ye's ü nedem: ümitsizlik ve pişmanlığın mahmurluğu, baş ağrısı.

Şarâb-ı şevkiñ ile mestdir gönülçünkim / Şabâh-ı haşrde çekmez **humâr-ı ye's ü nedem** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 5*). [*humâr-ı ye's ü nedem,]*

hümâ-yı himmet: (Hacı Bektaş-ı Veli'nin) himmetinin hüması; manevi gücünün yüksekliği.

Evc-i bālâya per-efşandır **Hümâ-yı himmetiñ** / Kuhl-i çeşm-i 'arîfandır gerd-i râh-ı devletiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 8*). [*hümâ-yı himmet,]*

Hümā-yı hüsn: *güzellik Hüma'sı; sevgili.*

Gitmeñ āgūş-ı hayālimden yine farz edelim / Ey **Hümā-yı hüsn** haṭṭıñ perr ü bāl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 4*). [*hümā-yı hüsn, -yı*]

Ḳadriñ olsun ey **Hümā-yı hüsn** bālā 'arşdan / Külbe-i aḥzānıma taḥrîk-i bāl etdiñ bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 3*). [*hümā-yı hüsn,]*

hum-ı ğam: *gam küpü.*

Hum-ı ğamla ṭoludur maḥzen-i mey-ḥāne-i çarḥ / Rûy-ı âşâr-ı feraḥ görmedi mestāne-i çarḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 1*). [*hum-ı ğam,]*

humret-i ruhsâr: *kırmızı yanak, yanağın kırmızılığı.*

Humret-i ruhsârını 'arz eyledikçe şubḥ-dem / Bülbül-i zārîñ derûnın eyler âteşgâh gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 6*). [*humret-i ruhsâr,]*

hūna dön: *kan gibi kızarmak; vücudu yaralarla dolmak.*

Ey ṭabîb-i cān lebiñ şol rûtbe kıldım ârzü / **Hūna döndi** zaḥm-ı sînem üzre ki merhem heme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 2*). [*hūna dön,]*

hūn-ālūd ol-: *kana bulanmak.*

Revā mıdır ki **hūn-ālūd ola** sıbt-ı Resûl'ullāh / Nedir bu kec-edā ey çarh ne devr-i nā-becādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11*). [*hūn-ālūd ol-,]*

hūn-behā ver-: *kan parası vermek.*

Ġamzeñ şunarsa tîg-i cefā dest-i nāzıña / La'l-i lebiñ de bûsesini **hūn-behā verir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 2*). [*hūn-behā ver-,]*

hūn-feşān ol-: *kan saçmak. II kanlı gözyaşı dökmek.*

Çeşmim ne dem ki girye ile **hūn-feşān olur** / Sînem hezār derd ü ğama gülsitān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 1*). [*hūn-feşān ol-,]*

hūnî: *kan akıtıcı, kan dökmeye meyilli; zalim, gaddar.*

Rāh-ı tenhāda o **hūnî** buldı fırsat nā-gehān / Çekdi çarb etdi aña bir kaç silāh-ı nā-revā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 7*). [*hūnî,]*

hūn-ı 'āşık: *âşığın kanı.*

Hūn-ı 'āşıkdan maḥabbet sâhası olmaz tehî / Tîg ber-kef ğamzeler her dem kıtāl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 3*). [*hūn-ı 'āşık,]*

hūn-ı ciger: *yürek kanı; elem, keder, üzüntü (ciğer kanının meze olarak görülmesi söz konusudur).*

Mest 'āşık aña derler ki maḥabbetle olur / Mezesi **hūn-ı ciger** al-i sirişki mey-i nāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 8*). [*hūn-ı ciger,]*

hūn-ı ciger: *yürek kanı. (Yürek kanının şarap olarak görülmesi söz konusudur. Yürek kanı âşığın dert ve kederidir.)*

Dil-i mestim çeker **hûn-ı cigerden** mey
pey-ender-pey / Eder âh ü enînin nağme-
sâz-ı ney pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 1). [hûn-ı ciger,
]

hûn-ı ciger: yürek kanı. II elem, keder,
üzüntü.

Yâr agyâra fedâ kıldı şarâb-ı lebini /
Şimdi biz **hûn-ı ciger** nûş ederiz mül
yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178,
Beyit 2). [hûn-ı ciger,]

hûn-ı dil: keder, kaygı, tasa.

Meclisim peygüle-i hasret şarâbım **hûn-
ı dil** / Kâse-i zehr-i melâlet sāgar-ı
Cem'dir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 2, Beyit 4). [hûn-ı dil,]

hûn-ı dil: gönül, ciğer kanı. II üzüntü ve
kederden dökülen gözyaşı.

Güşe-i firkatde her şeb hasret-i la'liñ ile
/ Çeşm bir cām-ı leb-ā-leb **hûn-ı dil**
müldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
8, Beyit 2). [hûn-ı dil,]

Âh ü nâle **hûn-ı dil** besdir berây-ı zevk-ı
'ayş / 'Âşıka ne çeng ü nâhîd ü ne cām-ı
Cem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
121, Beyit 6). [hûn-ı dil,]

hûn-ı ecel şun-: ecel/ölüm kanı vermek.

Cümlenden Dervîş Beg'ün ferzendi bu
'Oşmân Beg'e / Genç iken **hûn-ı ecel
şundi** becây-ı mey aña (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 4). [hûn-ı ecel
şun-,]

hûn-ı Hüseyin ü Hasan: Hz. Hasan ve
Hz. Hüseyin'in kanı.

Bâde nûş etmiyelim ikimiziñ gayrısıyle /
Gel yeminler içelim **hûn-ı Hüseyin ü
Hasan'a** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
176, Beyit 3). [hûn-ı hüseyin ü hasan,]

hûn-ı nâ-hak dök-: haksız yere, boşu
boşuna kan dökmek.

Dest-i bî-dād-ı felekden düşmedi tîğ-i
cefâ / **Hûn-ı nâ-hak dökmedir** kârı bu
çarhun dâ'imâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
18, Beyit 1). [hûn-ı nâ-hak dök-,]

hûn-ı sirîşk: kanlı gözyaşı.

Giryem ederse cûş tahassürle nâ-gehân /
Mânend-i Nîl hûn-ı sirîşkim revân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 5).
[hûn-ı sirîşk,]

hûnî-meşreb: gaddar, zalim yaratılışlı.

Elinde tîğ-i ğamze çeşmi dönmüş tās-ı
pür-hûna / O **hûnî-meşrebim** ser-hōş
olup mey-hāneden gelmiş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 103, Beyit 4). [hûnî-
meşrebim, -im]

hûnî-nigeh: kanlı bakış (öldürücü bakışı
olan sevgili).

Yine ol **hûnî-nigeh** taqdı bıçağın beline
/ Verecek sâha-i şahrâyı bugün kan
seline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188,
Beyit 1). [hûnî-nigeh,]

hünkâr: sultan.

Bir dil-ber-i 'ayyârdır bî-raḥm dil-
āzârdır / Güyâ ki bir **hünkârdır**
göstermede hışm ü celâl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 2). [hünkârdır,
-dır]

hūn-rīz: kan dōken, kan dōkücü (bakış).

Harām et ğayra sen būs-ı lebiñ ey ğamzesi **hūn-rīz** / Saña ‘āşıklarıñ çokdan berü kanın helāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4). [hūn-rīz,]

hūr: cennet kızı, cennet mahlûku.

Anı Hâk çār sinde kıldı ‘izz ü nâz ile da‘vet / Cinân ü **hūr** u ğilmân cedîdâ eyledi tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 19). [hūr,]

hūr ü ğilmân: cennetteki kız ve cennetteki erkek (Huri ve ğilman).

Gül-i nâzik-fidân serv-i revân cānân-ı sīm-gerdân / Ser-efrâz-ı cüvānân hūr ü ğilmândan füzüntersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 5). [hūr ü ğilmân,]

hürden: yiyecek (Sahur vakti yenen yemek bağlamında).

Zühhād yesin **hürdeni** vaqt-i şahūrî / Biz nüş edelim bâde-i rengîn-i şebâne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 4). [hürdeni, -i]

hūrî: huri. II cennet kızı.

Ne lâzım bir dahı hasret-keş-i zevk-i cinân olmak / Çemen huld-ı berîn ü yār **hūrî** bâde kevşerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 4). [hūrî,]

hūrî vü ğilmân: Cennetteki erkek ve dişî melekler. (Ölüm sonrası cennette insanlara eş olarak yaratıldığına inanılır.).

Sa‘âdetle revân oldu cināna naḥl-i Tübāveş / Ki olsunlar aña **hūrî vü ğilmân** dāye vü lālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 17, Beyit 3). [hūrî vü ğilmân,]

hürmet ol-: hürmet etmek, saygı göstermek.

Eger bādî-i ülfet olmasaydı hūb-rüyāna / Bu rütbe bâde-i gül-fāma zāhid **hürmet olmazdı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 4). [hürmet olmazdı,]

hürmetiçün: hürmetine, hürmeti sebebiyle, hürmet, şeref ve saygıdan ötürü. (Hz. Hüseyin'in hürmeti için)

Vermedi merdūdlar bir kaṭre şu ol ḥazrete / **Hürmetiçün** Hâk kerem kılmışken āb-ı zemzemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 9). [hürmetiçün,]

hürmetiçün: hürmeti için (Ramazan ayının hürmeti bağlamında).

Muḥyî‘-i mürde-dilândır ki bu māh-ı rûze / **Hürmetiçün** olur iḥyâ-yı Receble Şa‘bân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 5). [hürmetiçün,]

hurrem ol-: sevinmek, mutlu olmak.

Bir sākî-i ra‘nânın luṭfıyla olup hurrem / ‘İşret-kede-i dilde zevk eyleyip ol bî-ğam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 2). [hurrem ol-,]

hürrem ü dil-şād ol-: gönlü şen ve sevinçli olmak.

‘Ömr ü ikbāl-i ebedle hürrem ü dil-şād olup / Eyleye Mevlâ o tıfla ḥazret-i pîri

zahîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 10). [hürrem ü dil-şâd ol-,]

hursend et-: Kanaat etmek, razı olmak.

Etmeyip 'arz-ı mażâbıt ile aşlâ hursend / Rû'yet-i emre o destûr-ı haķâyık-âyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 24). [hursend et-,]

hurşid: güneş.

Mest-i 'aşkıñ sâgar-ı Cemşid'e etmez iltifât / Nazra-pâş-ı 'arızın **hurşide** etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 1). [hurşide, -e]

Bezminiñ eflâke reşk-âver durur hâk-i deri / Hüsnünün **hurşide** ta'n-endâzdır pîrâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 4). [hurşide, -e]

hurşid gibi şa'sa'a şal-: güneş gibi parlaklık vermek.

Matla'-ı cûd-ı meşîhatdan olup tal'at-rîz / Şaldı hurşid gibi şa'sa'a bir fark-ı enâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 27). [hurşid gibi şa'sa'a şal-,]

hurşid ü meh: güneş ve ay.

İştîyâk-ı nûr-ı dîdârın ile **hurşid ü meh** / Ğarķa-i deryâçe-i hayret degildir yâ nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 4). [hurşid ü meh,]

hurşid-i emel: emel güneşi.

Dâğdır zann etme sînem üzre revzenlerdir hep / Göñlüme şâyed ziyâ-pâş ola **hurşid-i emel** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4). [hurşid-i emel,]

hurşid-i felek: gökyüzündeki güneş.

Ne bünyâd-ı ma'âlîdir serây-ı 'aşk-ı meh-rûyân / Ki **hurşid-i felek** zer-şemse-i kâşânesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 5). [hurşid-i felek,]

hurşid-i feyz-i hak'la: Allah'ın feyiz ışığı.

Olsa güşâde revzene-i ilticâ-yı dil / **Hurşid-i feyz-i Hak'la** olur rûşenâ-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 1). [hurşid-i feyz-i hak'la,]

hurşid-i feyz-i müncelî: parlayan feyzin güneşi.

Nûr-ı ciḥân-ı sermedî **hurşid-i feyz-i müncelî** / Memdûḥ-ı zât-ı îzidî aķtâb-ı vaktiñ efḍali (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 1). [hurşid-i feyz-i müncelî,]

hurşid-i feyz-i pür-su'â: ışın dolu bereketli güneş.

Zâtiña maḥşûş olup **hurşid-i feyz-i pür-su'â** / Sâ'ir edyâna hep envâr-ı ḥikem etdi vedâ' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 1). [hurşid-i feyz-i pür-su'â,]

hurşid-i rahşân: parlak güneş.

Ruḥuñdan isti'âre eyleyen **hurşid-i rahşânı** / Cebîniñden eder hem istinâre mâḥ-ı tâbânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 1). [hurşid-i rahşânı,]

hurşid-i safâ: berrak güneş.

Çâh-ı zulmetde dil-i zâhid-i ḥod-bîn kalır / Rinde **hurşid-i şafâ** câmdan işrâķ eyler

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 5).
[hürşîd-i şafâ,]

hürşîd-i ziyâ-bahşâ: ışık saçan güneş. II
Kur'an-ı Kerim.

Gürûh-ı enbiyâ vü evliyâ zerrâtıdır yek-
ser / Mu'allâ zât-ı feyz-âyâtı **hürşîd-i**
ziyâ-bahşâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 40). [hürşîd-i ziyâ-bahşâ,]

hurûc eyle-: dışarı çıkmak (Sevgilinin
kakülünün fesin altından çıkması
bağlamında).

Hurûc eyler dem-â-dem zîr-i fesden
halka-ber-halka / Meger gencîne-i hüs-
üzre zülfün hufte ejderdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 53, Beyit 2). [hurûc eyle-,
]

hurûf-ı şer': İslam şeriatının sözleri.

Çeşm-i im'ân ile seyr eyle **hurûf-ı şer'e**
/ Erre vü hançer ü ef'î gibidir aña tamâm
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit
17). [hurûf-ı şer',]

hurûş ed(t)-: coşmak, gürelemek.

Neheng-i baħr-ı maħabbet **hurûş ederse**
eger / Tamâm-ı 'âlemi ağzında nîm-
loğma eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
69, Beyit 1). [hurûş ederse,]

Hüseyn: Hz. Peygamber'in torunu Hz.
Hüseyn.

Öyle efgân eyle kim hengâme-i şâhım
Hüseyn / Gülğule şalsın ser-â-pâ on
sekiz bin 'âleme (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 4). [hüseyn,]

Hüseyn: Hz. Muhammed'in (s.a.v.)
torunudur. (Hz. Hüseyn, Hz. Fatıma'nın
ikinci oğlu olup Hicretin dördüncü
yılında dünyaya geldi. Hicretin 61. yılı
Muharrem ayında vefat etti.).

Bahâ olmaz şehîdân şâhınıñ bir müyına
'âlem / **Hüseyn'dir** bu **Hüseyn'dir** nür-
ı çeşm-i Muştafâ'dır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12). [hüseyn'dir,
-dir]

Bahâ olmaz şehîdân şâhınıñ bir müyına
'âlem / **Hüseyn'dir** bu **Hüseyn'dir** nür-
ı çeşm-i Muştafâ'dır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12). [hüseyn'dir,
-dir]

Hüseynî perdesin: Türk mûsikisi ses
sistemi içinde tiz sekizlinin dokuzuncu
perdesi olan sesin adıdır.

Her maķâmda eyleme ifşây ey şâhib-uşûl
/ Kıl **Hüseynî perdesin** bir 'aşık-ı hem-
râza 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 4). [hüseynî perdesi,]

hûş-ı dil: hoş gönül.

Etme teklîf-i tecemmül hâne-ber-düş-ı
dile / Gelmez esbâb-ı şafâdan gayri şey
hûş-ı dile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8,
Beyit 6). [hûş-ı dil,]

huşk-ı bahâne et-: kuru, boş bahane
ileri sürmek.

Kaşd edip mazlûma ol zâlim emânsız
cânına / Başka bir **huşk-ı bahâne** etdi
'ayn-ı iftirâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
18, Beyit 6). [huşk-ı bahâne et-,]

huşkter: kurumuş. (Beyitte

“kalmamıştır” anlamında kullanılmıştır.)

Ne yüzden kiştzâr-ı maṭlab olsun daḥı ber-âver / Cihānda **huşkterdir** menba‘-ı cūy-ı meded şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 4). [*huşkterdir*,]

hüsn: *güzellik.*

Dil nedir **hüsn** nedir Zihni ne bilsin nâ-dân / Anı biz âşık-ı pür-âh ü dil-âgâh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 5). [*hüsn*,]

Sade-rûluḡdan füzûn-ter verdi **hüsne** zîb ü fer / Kıldı tecdîd-i maḥabbet ‘âşık-ı pür-zâra ḥaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 2). [*hüsne*, -e]

Hüsnde kesb eyleyip zîver-i bî-ḥad laṭîf / Oldı şaf-ı dil-rübâyânda evḥad laṭîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 1). [*hüsnde*, -de]

hüsn: (sevgilinin) *güzelliği.*

Pâyına ol dâverî **hüsnüñ** berây-ı ‘arz-ı ḥâl / Müslümânân bendelerâsâ gider tersâ gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 3). [*hüsnüñ*, -üñ]

İsterim **hüsni** ḥarâb ola hücum-ı ḥaṭ ile / Hayfım ammâ yine ol ‘arız-ı gül-fâma gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 4). [*hüsni*, -ü]

Görelî bu **hüsni** sende saña oldı dil-fiḡende / Beni şaldı dām ü bende ḥam-ı kākül-i dil-âvîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 3). [*hüsni*, -i]

hüsn: *Allah'ın güzelliği.*

Deyr ü mey-ḥâne vü mescid bize olsa bî-farḡ / Seni arar buluruz **hüsniñ** anda

ṭaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 3). [*hüsniñ*, -üñ, -e]

hüsn: (şiiirin) *güzelliği.*

Maḡşûd ise ey Zihnî Sezâ’îye nazîre / **Hüsni** gibi bu ṭurfa ḡazel saña beş oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7). [*hüsni*, -i]

hüsn ile terbiyyet-i ahlâk eyle-: *güzellikle ahlakını terbiye etmek, eğitmek.*

Meclis-i ḥâş-ı mülâḡatı eden maṭlab-ı dil / Rûz u şeb **hüsn ile terbiyyet-i ahlâk eyler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 3). [*hüsn ile terbiyyet-i ahlâk eyle*,]

hüsn-i ahlâk: *güzel ahlak.*

Muḡterem mîrdîr ol fâḡr-ı kirāmân velî / **Hüsn-i ahlâkda** reşk-âver-i mîr-i mîrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 19). [*hüsn-i ahlâk*,]

hüsn-i beyân-ı nazm: *şiiirinin ifade güzelliği (belagat).*

Aña derler ki Zihnî şâ’ir-i vaşşâf-ı dil-zinde / Ola **hüsn-i beyân-ı nazmı** bir âşâr-ı ḥaḡḡânî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 6). [*hüsn-i beyân-ı nazm*,]

hüsn-i etvâr: *davranışların güzelliği.*

Olmuş tamām-ı izḡâr zâtında **hüsn-i etvâr** / Her kârda sezâvâr taḡsîn ü âferîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7, Beyit 3). [*hüsn-i etvâr*,]

hüsn-i evşâf: vasıflarının güzelliği.

Yeter ey Zihni yeter geldi du‘â hengâmı / **Hüsn-i evşâfını** mümkün mi ede hâme tamâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 33). [hüsn-i evşâf,]

hüsn-i kelâm: sözün güzelliği, güzel söz.

Naẓm-ı rengîn denir ol **hüsn-i kelâma** Zihnî / ‘Âlemi şâhid-i ma‘nâsına müştâk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 9). [hüsn-i kelâma,]

hüsn-i rızâ ver-: hoş bir şekilde rıza göstermek.

Baş egip hüsn-i rızâ vermekden özge çâre yok / Her ne kim hükm eyler ol sultân-ı iklîm-i kaçâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 10). [hüsn-i rızâ ver-,]

hüsn-i şüret: yüz güzelliği.

Olmamış levh-i ezelde naẓş-ı emşâliñ seniñ / **Hüsn-i şüretde** naẓîriñ ‘aql ü fikr etmez qabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 2). [hüsn-i şüret,]

hüsn-i tedbîr: iyi, yerinde, yolunda tedbîr.

Hüsn-i tedbîrine bu re’y-i pesendîdesine / Eyledi yerde beşer gökde melâ’ik taḥsîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 39). [hüsn-i tedbîr,]

Hüsn-i tedbîrimde taḫşîr eylemezdim bir nefes / Bilmezim Zihnî kaçâ-yı mübrem-i der-pîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 5). [hüsn-i tedbîr,]

hüsn-i yâr: sevgilinin güzelliği.

Hüsn-i yâre gerçi kim revnaḫ-fezâdır sâde fes / Başıma bir ṭurfe püsküllü belâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 1). [hüsn-i yâre,]

hüsn-sîret: güzel ahlak, güzel davranış.

Hüsn-sîret dil-rübâya cân verir üftâdeyem / Öyle bî-cân şüret-i dîvâre olmam âşinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 3). [hüsn-sîret,]

hüsnünün pîrâyesi: güzelliğinin süsü.

Bezminiñ eflâke reşk-âver durur ḥâk-i deri / **Hüsnünün** ḥürşîde ta‘n-endâzdır **pîrâyesi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 4). [hüsnünün pîrâyesi, -ü, -ñün]

hüsrân oku-: (birinin) zarar görmesi için dua etmek.

Kerbelâ deştindeki mazlûmları fikr eyleyip / Sen hemân **hüsrân oku** her dem Yezîd-i azleme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 2). [hüsrân oku-,]

hüsrân ol-: zarara uğramak.

Verdim nukûd-ı cânımı kâlâ-yı vaşlına / **Hüsrân olur** mı dedi anıñ çok bahâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 4). [hüsrân ol-,]

hüsrân-pezir-i kârgah-i māl ü câh ol-: makam ve mevki dünyasının hüsrana uğramış olmak.

Ḥüsrân-pezîr-i kârgah-i māl ü cāh olur / Zihnî mişâli kimse meded sersem olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 5*). [*Ḥüsrân-pezîr-i kârgah-i māl ü cāh ol-,*]

ḥüsrevâne: hükümdara yakışır biçimde.

Ḥüsrevâne ‘âlemi ey şâh-ı iklîm-i cemāl / Bende-i fermân-ber etdi cāh ü iclālîñ seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 3*). [*ḥüsrevâne,*]

ḥüsrev-i ‘aşk: aşk padişahı, aşkın sultanı.

Ḥüsrev-i ‘aşkım kalem-rev mülket-i ğamdır baña / Derd-i sînem bir mükerrrem şadr-ı a‘zamdır baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 1*). [*ḥüsrev-i ‘aşk,*]

ḥüsrev-i ebed: sonsuz padişah (Allah).

Ey bî-mişâl şâh-ı ezel **ḥüsrev-i ebed** / V’ey pâdişâh-ı merḥamet ü luṭf-ı bî-şümâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 10*). [*ḥüsrev-i ebed,*]

ḥüsrev-i ḥüsn: güzellik padişahı. (Sevgili için kullanılmıştır.).

Ḥüsrev-i ḥüsn o dildâra denir şâm ü seher / Gele semtinden anıñ kûs-ı vefâ demdemesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 3*). [*ḥüsrev-i ḥüsn,*]

ḥüsrev-i ḥüsn: güzellik padişahı; sevgili.

Çekip tûğ-ı vezâret kâküli ol **ḥüsrev-i ḥüsnüñ** / Fes iklîminde ḥükm-endâz bir serdâr-ı ekremdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 2*). [*ḥüsrev-i ḥüsn,*]

ḥüsrev-i kudsî-ḥaşem: maiyetinde değerli, seçkin kimseler olan padişah.

Ser-fürü eyler aña nâsütdan lâhûta dek / Ḥükm eder hep ‘âleme ol **ḥüsrev-i kudsî-ḥaşem** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 16*). [*ḥüsrev-i kudsî-ḥaşem,*]

ḥüsrev-i mesned-nişîn-i kurb-ı ev-ednâ: yakınlık tahtına oturan padişah (ev-ednâ ifadesi Necm suresi 9. ayette geçen "Kâbe kavseyn ev-ednâ/iki yayın beraberliği gibi belki ondan da yakın" ibaresi.).

Müfahḥam dâver-i fermân-revâ-yı mülk-i mâ-evḥâ / Mu‘azzam **ḥüsrev-i mesned-nişîn-i kurb-ı ev-ednâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 48*). [*ḥüsrev-i mesned-nişîn-i kurb-ı ev-ednâ,*]

ḥüsrev-i yegâne: biricik, eşsiz hükümdar.

Ey **ḥüsrev-i yegâne** der-kişver-i şefâ‘at / İklîm-i kün-fe-kâne ser-‘asker-i şefâ‘at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 1*). [*ḥüsrev-i yegâne,*]

ḥüsrev-i zî-nâm ü nişân: nam ve nişan sahibi padişah.

Bendeñim **ḥüsrev-i zî-nâm ü nişânım** sensin / İlticâ eyleyecek kehfü’l-emânım sensin (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 4*). [*ḥüsrev-i zî-nâm ü nişân,*]

ḥüsrev-i zî-şân-ı gerdün-âstân: dünya kadar büyük devletin (Osmanlı Devleti) şanlı hükümdarı.

Şāh-ı devrān **hüsrev-i zî-şān-ı gerdün-āstān** / Saltanat-pîrā-yı Hān ‘Abdū’l-‘azîz-i kaḥramān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 2, Beyit 1). [hüsrev-i zî-şān-ı gerdün-āstān,]

husûsâ: bilhassa, özellikle.

‘Acizin izhâr-ı evşâf-ı kerāmâtında / Ehl-i ma’nâ ki **huşûşâ** şeref-i zâtında (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 11). [huşûşâ,]

hüşyâr: aklı başında, uyanık olan kişi. II aşk şarabı ile sarhoş olmamış kimse.

Hüşyâr kıma hîç beni bezm-i cihānda / Bir mest-i bî-encām-ı mey-i sāğar-ı ‘aşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 2). [hüşyâr,]

hût: büyük balık.

Tîrelensin mi ḥavâtırdan kulüb-ı ‘arîfān / Pest-ḳadr olmaz der-i nâ-yāb-ı deryā **hūtdan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 2). [hūtdan, -dan]

hüve’l-kāhirdir: “O kâdirdir” manasına gelen ayet ifadesi (En’âm sûresi, 65. ayet).

Muşḥaf içre vü **hüve’l-kāhirdir** âyet-i şeyḥ / Töludur şöḥreti hep ‘âleme pür himmet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 13). [hüve’l-kāhirdir,]

hüzn ile: gam, keder ve üzüntüden dolayı.

Zevḳ-i ‘îd-i yâri bezm-i ḡayrdan ḡuş eyleyip / **Hüzn ile** oldum hele ben rînd-i mey-âşām-ı ‘îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 2). [hüzn ile,]

huzûr-ı Hak: Allah'ın huzuru, nezdi, katı.

Her ne deñlü ḡüft ü ḡû eyleser nâ-merd-i ‘anîd / Kendi öz nefsin **huzûr-ı Hak’da** eyleser hicv ü zem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 38). [huzûr-ı hak,]

huzûr-ı şāh: padişahın huzuru.

Bendesin elbet **huzûr-ı şāha** isterler seni / Ḥā’in-i ḥükm-i evāmîr olma merd-i şādîḳ ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 2). [huzûr-ı şāh,]

huzûr-ı şāh-ı Nebî vü Resûl’de: peygamberler ve peygamberler şāhı olan Hz. Muhammed'in huzurunda.

Yâ Rab **huzûr-ı şāh-ı Nebî vü Resûl’de** / Nûr-ı cemāl ḥaḳḳı içün etme şermsâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 41). [huzûr-ı şāh-ı nebî vü resûl’de,]

huzûz-ı nefis: nefsin geçici arzuları.

Zevḳ-i cemāl-i yâre çekip ârzûları / Terk et **huzûz-ı nefsi** bütün âb ü nâna dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 3). [huzûz-ı nefis,]

h^vāh ağla h^vāh gül [K]: ister ağla ister gül.

Zāḡ ü bûlbûl fark olunmaz bâḡ-ı dünyā içre kim / Zîhni-i şūrîde-ḥāl sen **h^vāh ağla h^vāh gül** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 7). [h^vāh ağla h^vāh gül,]

h^vāhiş: istek, arzu.

Gubārın sürme çekmek **h^vāhiş**ıyla çeşm-i nemnāke / Be-her gün bekler oldum reh-güzār-ı mektebiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 4). [**h^vāhiş**ıyla, -i(y)le]

Gabgabın nuql lebiñ eyledi mey Zihni o meh / **H^vāhişim** üzre bir icrā-yı rüsüm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 5). [**h^vāhişim**, -im]

Şemle vü şalde yok **h^vāhişimiz** kılca kadar/ Tavr-ı erbāb-ı riyā şeklini şāmîl degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 2). [**h^vāhişimiz**, -imiz]

h^vāhiş ed(t)-: istemek.

Çekmem elem-i keş-me-keş-i çün ü çirāyı / **H^vāhiş edemem** rütbe-i iklīm-i fenāyı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 8). [**h^vāhiş ed(t)-**,]

h^vāhiş eden: isteyen, arzulayan.

Gubār-ı maḳdemiñ rüşen edelden çeşm-i iz‘ānım / Ki bildim kör imiş **h^vāhiş eden** kuḫl-i Şifāhān’ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 4). [**h^vāhiş eden**,]

h^vāhiş et-: istemek, arzu duymak.

Az degildir ber-karār ‘uşşāka bu efgān ü āh / Āh besdir **h^vāhiş etmez** ‘aşık-ı dem-sāz sāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 2). [**h^vāhiş et-**]

h^vāhiş eyle-: istemek, arzulamak.

Ne yanmış tāb-ı ruḫsāra ne **h^vāhiş eylemiş** la‘liñ / Ki sa‘yiñ saht-dil zāhid ne mūm etmiş ne bāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [**h^vāhiş eylemiş**, -miş]

h^vāhiş-ger: istekli, hevesli.

Kārımız ta‘līm-i ceng ü ḫarbdır bu ‘arşada / Ḳahr-ı a‘dā-yı bed-āyīn üzre pek **h^vāhiş-geriz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 3). [**h^vāhiş-geriz**, -iz]

h^vāhiş-i gülşen-serāy-ı yār ile: sevgilinin gül bahçesi içindeki sarayının arzusu ile.

Seyre çıkdım **h^vāhiş-i gülşen-serāy-ı yār ile** / Reh-güzārımda İrem ednā ḫarīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 4). [**h^vāhiş-i gülşen-serāy-ı yār ile**,]

h^vāhiş-i gülzār-ı cennet: cennet bahçesini istemek.

Tururken şevk-i şahn-ı vuşlatıñ her bār ‘uşşāka / Ḥaṭadır **h^vāhiş-i gülzār-ı cennet** yā Resūl’allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 6). [**h^vāhiş-i gülzār-ı cennet**,]

h^vāhiş-i zevk-i vişāl-i yār ed(t)-: sevgiliye kavuşmanın zevkini istemek, arzulamak.

H^vāhiş-i zevk-i vişāl-i yār eder velī / El çeken cān ü serinden nā’il-i iḫsān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 4). [**h^vāhiş-i zevk-i vişāl-i yār ed(t)-**,]

h^vāhiş-ker: istekli, hevesli.

Men rızā-yı Bārī’ye **h^vāhiş-kerim** / Būd ü nā-būd-ı cihānı neylerim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 1). [**h^vāhiş-kerim**, -im]

h^vāhiş-i kand ü leben-i rûzgār etme-: dünyanın sütünü ve şekerini istememek. (Süt ve şeker ile kastedilen kişiye hoş ve güzel gelen dünya nimetleridir.)

Zevk-ı reşādın gören **etmez** dahı / **H^vāhiş-i kand ü leben-i rûzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 25). [h^vāhiş-i kand ü leben-i rûzgār etme-,]

I

‘Irāk: Orta Doğu'da bir ülke. II Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından biri.

Bir ‘Acem-zāde püser semt-i Hicāzīden gelip / Şehr-i hüsnüñ ‘**Irāk** üzre eder Şirāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 3). [‘Irāk,]

ırag ol-: uzaklaşmak, ayrı düşmek.

Seyr-i gülzār-ı cinān vermez güşāyiş göñlüme / Ben ki nûzhetgāh-ı vaşl-ı yārdan **oldum ırag** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 2). [ırag ol-,]

ırgād: işçi. II âşık.

Leb-i Şîrîn’iñe Ferhād ki derler o biziz / Bî-sütün-ı gama **ırgād** ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1). [ırgād,]

ısdār-ı fermān ol-: ferman çıkarmak.

Ruh-ı zîbāsı üzre haṭ nümāyān oldıgım tıyduḡ / O şūhuñ ‘**azline ısdār-ı fermān oldıgım** tıyduḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 1). [ısdār-ı fermān ol-,]

ıslat: (bir şeyi) ıslak duruma getirmek. II (gözyaşı)akıtmak, dökmek.

İşitdim ter-dimāg etmiş rakṭbi zevk-i işretle / Hemān tā şubḥa dek zehr-āb-ı gamla ağzım **ıslatdım** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 6). [ıslatdım, -dı, -m]

ısrār-ı cefā: eziyet etmede ısrarlı olma..

Ne bu **ısrār-ı cefā** ‘āşıkā ey şāh-ı cemāl / Saña düşmez edesiñ bende-i nā-çār ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 4). [ısrār-ı cefā,]

ıstılāh-ı kudsiyān-ı kurb: Allah'a (c.c.) yakın olan meleklerin tabiri.

İstılāh-ı kudsiyān-ı kurbda dergāhınıñ / Nāmı sultānū’l-emākin şöhreti hayrū’l-bikā’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 10). [ıstılāh-ı kudsiyān-ı kurb,]

ıtnāb-ı sühan eyle-: sözü uzatmak.

Yeter ey Zihni yeter **eyleme ıtnāb-ı sühan** / Ki du‘ā eylemedir resm-i reh-i dervîşān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 41). [ıtnāb-ı sühan eyle-,]

i

ibkā: sürekli hâle getirme, kalıcı kılma.

Yazdı ihsān edip **ibkāsına** menşüre-i nev / Gönderip eyledi hep müdde‘iyānı ilzām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 26). [ibkāsına, -sı, -na]

iblis-i 'igvākār: *baştan çıkarıcı, azdırıcı şeytan.*

Hak bilir a'dā-yı bed-girdāra olmam āšinā / Ādemim **İblis-i 'igvākāra** olmam āšinā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 1*). [*iblis-i 'igvākār,]*

İbn-i Mülcem: *İbn-i Mülcem. (İbn-i Mülcem, Hz. Ali'yi (a.s.) namaz esnasında zehirli hançerle öldüren kişi.).*

Zulmet-i Hak tā-ebed olsun ziyāde rûz u şeb / Ca'de'ye vü Şimr-i bed-nāma hem **İbn-i Mülcem'e** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 11*). [*ibn-i mülcem,]*

İbn-i vakt: *zamanın gerektirdiği şekilde hareket eden, zamana uyan, mizaca ve duruma göre konuşan kimse.*

Hubb-ı māl ü veled ü cem'-i zehebden geçdim / **İbn-i vaktim** reh-i ābā vü nesebden geçdim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 2*). [*ibn-i vakt,]*

İbrām: *çok ısrar etme.*

Rakıbe yüz verir bî-minnet ammā 'āşık-ı zāra / Eder ihsân-ı būs-ı pāy biñ **İbrāmdan** soñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 4*). [*İbrāmdan, -dan]*

İbrāz et-: *meydana çıkarmak, ortaya koymak.*

Sāz u söz mecbûrı olmaz 'ārif-i ma'nā-yı cān / Cān verir bî-hûde **etmez** herkese **İbrāz** rāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 3*). [*İbrāz etmez, -mez]*

İbrāz eyle-: *ortaya koymak, göstermek (söylemek bağlamında).*

Kuvvet-i 'aşk ile **İbrāz eylesek** merdānelik / Rûh-ı Sām ü Rüstem'i lerzān eyler lahtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 3*). [*İbrāz eyle-,]*

Öyle bir hem-rāza **İbrāz eyle** kim derd-i diliñ / Senden artık ehl-i hāle Zihnî ol maḥrem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7*). [*İbrāz eyle-,]*

İbrāz-ı makām kıl-: *makamını, derecesini göstermek.*

Çarḥ-ı şer' üzre bu tārīḥ-i feraḥ-efzāda / **İbrāz-ı makām** menşüre-i nev-meh gibi **İbrāz-ı makām** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 32*). [*İbrāz-ı makām kıl-,]*

İbtāle: *beyhûde, boşuna.*

Baḥa bu da'vāya bir şāhid-i 'ādil var kim / Edemez kimse benim ḥaḳkımı **İbtāle** kıyām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 8*). [*İbtāle,]*

İbtidā: *en önce, evvela; başlangıç.*

İbtidā āb-ı 'adāletle 'Amīḳ şahrāsın / Kıldı bir ḳulzüm-i bî-sāḥil ü pür-dürr-i semīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 26*). [*İbtidā,]*

İbtidār et-: *bir işe sūratle başlamak.*

Derk eden küntü nebiyyen nükte-i esrārını / Ādem **İbtidār** mi kemāl-i vaşf-ı zātīñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 45*). [*İbtidār et-,]*

İbtidār kıl-: *başlamak.*

Çille-nişīni oldı göñül tekye-i ḡamıñ / Feryād ü āḥa rûz ü şebān **İbtidār**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 4).
[ibtidâr kı-l-,]

ic-: içmek; bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak. (şarap içmek bağlamında).

Şarâb-ı âteşin **içmiş** gelir o tıfl-ı süz-efgen / Yine olmuş iki ruhsâresi şu'le-efşân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 2). [içmiş, -miş]

Şarâb-ı erguvân **içmiş** bugün o tıfl-ı şermende / Kızarmış rûyî olmuş şu'le-efşân dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 4). [içmiş, -miş]

Mey ki **içip** bülbül-i kudsî olur / Dil-ber-i gonçe-dehen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 6). [içip, -ip]

ic: (bir şeyin iç kısmı, içi) içindeki, dâhil olan; gönül, kalp, yürek.

Mir'ât-ı dile bak ki ne şafvet var **içinde** / Ruhsâre-i dîdâra nezâret var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 1). [içinde, -i, -(n)de]

Şûret yüzünde kıldı 'abeş âdemi yetim / Sîret **içinde** vesvese-i dîv-i kînedâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 12). [içinde, -i, -(n)de]

ic: (bir şeyin iç kısmı, içi) içindeki, dâhil olan; bahçenin içi.

Görüp gülzâr **içinde** çin-sehlerden bülbülü hāmûş / Dedim ey 'âşık-ı şūrîde-dil bir ehl-i züldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 3). [içinde, -i – (n)de]

ic: (bir şeyin iç kısmı, içi) içindeki, dâhil olan. II dünya.

Bir şî'r ile faḥr eyleme Zihnî bu cihândır / Biñ şâ'ir-i pâkîze-ṭabî'at var **içinde** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 5). [içinde, -in, -de]

ic: bir şeyin veya yerin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dahil. (Dükkânın içi (gönül) bağlamında kullanılmıştır.)

Dükkânçe-i bâzâr-ı dil-i 'âşıkı seyr et / Çok kâle-i rengîn-i maḥabbet var **içinde** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 4). [içinde, -i, (n)de]

icâb eyle-: gerekmek, lazım gelmek.

İcâb eyler insâna şad renc / Fikr-i daḳîḳ-i bâzî-i satranc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 1). [icâb eyle-,]

icâb-ı irs etme-: miras olarak kalmasına gerek olmamak.

Kemâl-i ma'rifet zâtında insânîñ gerek yoksa / Saña **icâb-ı irş etmez** kemâlât-ı Hucendî'den (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 2). [icâb-ı irş etme-,]

icâd et-: ortaya çıkarma.

Kime dâd eyleyim o tıflıñ elinden kime dâd / Nev-be-nev **etmede** âyîn-i cefâlâr **icâd** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 1). [icâd etmede,]

i'câlen: acele ettirerek; çabucak.

Nâmdâşî pâdişâh-ı Nakş-bend-i zîb-velâ / Olsun **i'câlen** Bahâü'd-dîn'e yâr ü dest-gîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 12). [i'câlen,]

i'câz-ı Mesîhu'llâh: Hz. İsa'nın

mucizesi (Şair bu beyitte Hz. İsa'nın ölüleri diriltme mucizesine telmihte bulunarak Hz. Muhammed'in de sözlerinin aynı oranda bir etkiye sahip olduğunu vurgulamıştır.)

Egerçi mürdeyi ihyâdır **i'câz-ı Mesîhu'llâh** / Lebidir ol şehîñ ser-çeşme-i icâdi-i ihyâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 25). [*i'câz-ı mesîhu'llâh,]*

icer: içte kalan yer, içeri. II yürek.

Kemân-ı âh-ı dilden bir sihâm-ı hün-feşân kopdı / **İçerden** zehresi kâfir rakîbiñ nâ-gehân kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 1). [*içerden, -den]*

iceri: içte kalan yer, içeri. II yürek.

H^vâr-ı cevri ile helâk etmez iseñ ağıyârı / Ey gül-i tâze çıkar mı **içerimden** dikenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5). [*içerimden, -m, -den]*

için: sebebiyle, -den dolayı, -den ötürü.

Sâmi'a-ârâ olunca müjde-i teşrîf **için** / Hoş-dil oldu hamd ü şükr ile kebîr ü hem sağîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 9). [*için,]*

içinde var: (arzusu) içinde olmak, içinden gelmek.

Mir'ât-ı dile bak ki ne şafvet var içinde / Ruhsâre-i dîdâra nezâret **var içinde** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 1). [*içinde var,]*

içinde var: bir şeyin içinde bulunan

(Tanıkta mektubun içinde yazılanlar kastedilmektedir.)

Geldi bu sene nâme-i nev-ḥaṭ-ı 'izârı / Mehcûr dile müjde-i vuslat **var içinde** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 2). [*içinde var,]*

iclâl ile: büyüklükle, azametle.

Nâ-geh Antâkiye'niñ ḥâdişesi etdi zuhûr / Etdi ol cânibe **iclâl ile** çün nûr-ı mübîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 27). [*iclâl ile,]*

iclâl-i câh: makamın büyüklüğü.

Bir pâdişâh-ı hüsne kul ol ḥidmet eyle kim / **İclâl-i câhı** ülke-i dilde şadâ verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 3). [*iclâl-i câh,]*

iclâl-i şevket: büyüklük azamet.

Seniñdir kâ'inât içre ne kim var evvel ü âhir / Kemâl-i saltanat **iclâl-i şevket** yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 3). [*iclâl-i şevket,]*

icrâ ed(t)-: akıtmak.

Tıfl ammâ lû'lû'-i ser-çeşme-i i'zâzdan / Hâḡ **eder icrâ** dehân-ı pâkine sükkerle şîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 8). [*icrâ ed(t)-,]*

icrâ eyle-: yapmak.

Şükr edip bu müjde-i nuşret-fezâyâ **eylesin** / Resm-i şehîr-âyîni **icrâ** şavḡla hep ins ü cân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 4). [*icrâ eyle-,]*

icrā ol-: *akmak.*

Ve ger ruḥṣat bulaydı ol dem engüşt-i şerîfinden / **Olurdu** nehr-i Kevşer tâ-mü'ebbed 'âleme **icrā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 47*). [*icrā ol-,*]

icrā vü beyân et-: *gösterip açıklamak.*

Nükte-i noktayı **etmekdedir icrā vü beyân** / Ya'ni mecrā-yı dem-i feyz-i Hudā'dır hāmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 5*). [*icrā vü beyân et-,*]

icrā-yı rüsüm ol-: *metot, yöntem uygulamak.*

Gabgabın nuḳl lebiñ eyledi mey Zihni o meh / H'āhişim üzre bir **icrā-yı rüsüm oldu** bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 5*). [*icrā-yı rüsüm ol-,*]

icrā-yı şirişk: *gözyaşı dökmek.*

Pür olsun vādî-i şahrâlar **icrā-yı şirişkiñle** / Ki ğayri mā-cerāya beñzemez bir mā-cerādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16*). [*icrā-yı şirişk,*]

icre: *(vakit) içinde/arasında.*

Gezdirmeye bu gün **icre** beni 'aql ile bir dem / Zihnî gibi dîvāne-dil-i kişver-i 'aşk et (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 5*). [*icre,*]

icre: *-da/-de bulunma hâl eki, içinde.*

'Ârif-i rind-i kalendar-revişin olmaz hiç / Defteri **icre** muharrer ne günâh ü ne sevâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 6*). [*icre,*]

Haṭ leşkeriyle olmuş yek-reng hâl-i kâfir / Mülk-i melâhat **icre** fitne hayâli vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 2*). [*icre,*]

Riyâz-ı cennet-i hüsn **icre** bitmiş / Nihâl-ı kâmetiñ Tübā'ya beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 5*). [*icre,*]

Zâğ ü bülbül fark olunmaz bağ-ı dünyâ **icre** kim / Zihni-i şürîde-hâl sen h'āh ağla h'āh gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 7*). [*icre,*]

Düşdi bu mülk-i fenâ **icre** baña kur'a-i ğam / Cümle-i varımı versem de bulunmaz bedelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 2*). [*icre,*]

Revândır âb-ı himmet dem-be-dem gülzâr-ı 'acz **icre** / 'Azâb-ı nâr ü cevri müdde'iden ihtirâz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 6*). [*icre,*]

Bî-muhâbâ 'âşıkân bûs-ı leb-i dildâr edip / Ka'be-i maḳsûdı **icre** zemzem-efşândır bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 2*). [*icre,*]

Seniñdir kâ'inât **icre** ne kim var evvel ü âhir / Kemâl-i saltanat iclâl-i şevket yâ Resûl'allâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 3*). [*icre,*]

Künc-i zulm-i iftirâk **icre** nihân oldum yine / Revzen ü derden o mihre dîde-bân oldum yine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 1*). [*icre,*]

Dem-be-dem 'arşa-i ikbâlde nâm aldıkça / Ola a'dâları hep künc-i 'adem **icre** mekîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 46*). [*icre,*]

Dedim dürr gibi Zihnî bir du'â-yı hayr ile târîḥ / Meserretle dem-â-dem zevk ola bu nev-serây **icre** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 3*). [*icre,*]

Hâcî Maḥmūd'a bu sāl **ı̇re** Ḥudāvend-i mūcīb / Kıldı iḥsān ü kerem bir ḥalef-i zāt-ı ḥasīb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 1*). [*ı̇re,]*

Birisi cümleden Şādık Efendi-zāde'yi kıldı / Hemān bir ṭarfetü'l-'ayn **ı̇re** veh kim 'āzim-i uḥrā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 2*). [*ı̇re,]*

Künc-i ḥalvet-ḥāne-i kurbıyyet **ı̇re** münzevî / Mülket-i sırr-ı şerî'at tahtınıñ Key-ḥüsrev'i (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 4*). [*ı̇re,]*

Her ki dāreyn **ı̇re** bu Zihnî gibi nā-çār olur / Raḥmetinden özge yā kimden ümîdi var olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 21*). [*ı̇re,]*

Muşḥaf **ı̇re** vü hüve'l-kāhirdir āyet-i şeyḥ / Toludur şöreti hep 'āleme pür himmet ile (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 13*). [*ı̇re,]*

ı̇re: “içinde, arasında” anlamlarına gelen bir ifade.

Bu cāy-ı dil-fezāyı eyledi himmetle ābādān / Zihî maḳbūl ü merḡūb oldu hep bāy ü gedāy **ı̇re** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 2*). [*ı̇re,]*

Cümle-i aḳtāb u evtād **ı̇re** pîr-i ser-bülend / Enbiyā vü evliyā nezdinde zāt-ı dil-pesend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 2*). [*ı̇re,]*

Kümmelîn **ı̇re** budur şöret-i ḥaşşıyyeti şeyḥ / Perde-i ḳahr ile maḥcūb olur envār-ı cihāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 18*). [*ı̇re,]*

ı̇re giren: içine giren; dahil olan. (sevgi çölünün içine irme bağlamında)

Zülfüñ görince murḡ-ı dilim ḥavf edip dedi / Deşt-i maḥabbet **ı̇re giren** erḳam olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 3*). [*ı̇re giren,]*

ı̇cün: “amacıyla, maksadıyla” anlamlarına gelen edat.

Bezm-i vuşlatda meşām-ı cānları ta'tır **ı̇cün** / Micmer-i zerrîn-i 'ūd u müşg-i terdir ḥāl ü ruḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 3*). [*ı̇cün,]*

Ḥaṭ degil defter-i hicrān ü vişālîdir hep / Ki ḥisābātını rü'yet **ı̇cün** aḳlāma gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6*). [*ı̇cün,]*

Men' olunmaz dāḥil-i bezm-i vişālîñdan lebiñ / Ḥāci-i Beytū'l-Ḥarām'a nüş **ı̇cün** zemzem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 5*). [*ı̇cün,]*

Gehî gerdān-ı şāfın yād edip geh la'l-i şîrînin / Tenāvül etmek **ı̇cün** tıfl-ı dil-şîre şeker ḳatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 3*). [*ı̇cün,]*

Ṭurre şanma intizām-ı 'aḳlımı tārāc **ı̇cün** / Sevḳ eder sultān-ı fes ṭābūr ṭābūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3*). [*ı̇cün,]*

ı̇cün: “için, uğruna” anlamlarında edat.

Āl ü evlād-ı Resūl'ullāh **ı̇cün** ḳan ağla kim / Ḳaṭre-i çeşmiñ ola gülzār-ı 'Adn'ıñ şeb-nemî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 3*). [*ı̇cün,]*

Oldı teslîm-i rızā içdi şehādet cāmını / Dîn **ı̇cün** baş verdi ol esrār-ı Ḥaḳḳ'ıñ maḥremi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 11*). [*ı̇cün,]*

Bir ḳumāş-ı vaşl **ı̇cün** Zihnî bütün cān ü dilim / Kıldı ol tācir peçe merḥūn

merhûn üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 184, Beyit 7). [*içün*,]

Kaṭre-i şeb-nem değil pâşide olmuş
gülşene / Eylemişler maḳdem-i pâkiñ
içün dürler nişâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 2, Beyit 6). [*içün*,]

Merdûd odur ki cîfe-i dünyâ **içün**
müdâm / A'dâ-yı âl-i hüsrev-i kevn ü
mekân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside
6, Beyit 21). [*içün*,]

Zihî devlet sa'âdet görmeden âlâyiş-i
dünyâ / Maḳargâh **içün** dârü'n-na'îmi
eyledi ta'yîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kıt'a
16, Beyit 16). [*içün*,]

içün: "...den dolayı" anlamına gelen
edat.

Da'vî-i 'aşk edeniñ gevher-i şıdkı **içün** /
Yâr dil-i sahtını seng-i 'ayâr eylemiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 102, Beyit 5).
[*içün*,]

içün: "için" edatı.

Şanma haṭ geldi zamân geçdi deyü
mâtem **içün** / Şâhid-i hüsne yeni biçme
siyeh câme gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 59, Beyit 5). [*içün*,]

içün olsun: uğruna olsun.

Şükûh-ı cedd-i pâkiñ Ḥaydar-ı Kerrâr
içün olsun / O şîr-i pîşe-i ihsândır kân-ı
mürüvvetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
78, Beyit 7). [*içün olsun*,]

'İd: bayram; mutluluk, neşe.

'İd erip dilden ğam-ı eyyâmı teb'İd
eyledi / 'Âlemi hep nâ'il-i ihsân-ı ümmîd

eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 197,
Beyit 1). [*'İd*,]

'İd: bayram günü.

Zâ'il oldu cümleden hâlince âşâr-ı keder
/ Geldi ancak derdimi bu **'İd** tecdîd
eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 197,
Beyit 4). [*'İd*,]

i'dām: bir kimseyi kanun gereği
öldürme.

Seniñdir hüküm hep ver katl-i 'âm-ı
'âşıkıñ yek-ser / O bed-hû fitne-cû
a'dâları **i'dāmdan** soñra (*Kilisli Zihnî
Dîvânı*, Gazel 181, Beyit 2). [*i'dāmdan*,
-dan]

iddi'â: dava etme, haklı haksız bir
hükümde ayak direme.

Rızâ verdiñ o şâhiñ katline ey azlem-i
maḥlûḳ / Nedir bu zulm ü fiskeñ v'ey ne
bî-câ **iddi'âdır** bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 7, Beyit 7). [*iddi'âdır*, -dır]

iddi'â-yı nisbet-i âbâ vü ced: atalara ve
cedlere bağılılık iddiası.

Sen uydur kendiñ ebnâ-yı zamâna cidd ü
sa'yiñle / 'Abeşdir **iddi'â-yı nisbet-i âbâ
vü ced** şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
203, Beyit 5). [*iddi'â-yı nisbet-i âbâ vü
ced*,]

iddi'â-yı şadr-ı tederîsi kıl-: hocalık
iddiasında bulunmak.

Gehî cehl ile **kıldıñ iddi'â-yı şadr-ı
tedrîsi** / Gehî bî-sa'y da'vâ-yı meşîḥat
eylediñ bî-câ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 1, Beyit 4). [*iddi'â-yı şadr-ı
tedrîsi kıl-*,]

idi: isim soylu kelimelerin cümlede yüklem olarak kullanılmasını sağlayan yardımcı fiil, ekfiil.

Dem-i vuşlatda maḥabbetler ederken şad āh / Dilde nā-būd **idi** āşār-ı gümān-ı fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 4). [idi,]

Merḥamet-sāz-ı dil-i ‘uşşāk **idiñ** evvel şehā / Şimdi bu zulm ü sitemgerlik gam-āverlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 3). [idiñ, -ñ]

Dün gece yogıdı dilde eşer-i zulmet-i gam / Bezmde yār-ı kamer-çehre kadehkār **idi** hem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 1). [idi,]

Āzāde **idi** gülşen-i ıtlākda evvel / Bu kayd-ı beden bülbul-i cāna kafes oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 3). [idi,]

Hetk-i nāmūs-ı ahālî ile hem katl-i nüfūs / Ğaşb-ı emvāl ü cerā’im **idi** ef’ālî hemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 32). [idi, -di]

‘Alem-efrāz-ı şekāvet **idi** şad ḥamd ola kim / Ḥāk-i maḥhūriyete düşdi o sermenba’-ı kīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 33). [idi,]

Ḥayātı mūcib **idi** iftiḥār-ı ḥānedānı hep / Vefātı ba’iş oldı miḥnet-i ednā vü a’lāya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 14, Beyit 2). [idi,]

Ne tıfil ‘andelīb-i kuds **idi** bāğ-ı melāhatta / Ne tıfil şahn-ı behçetde gül-i neş’küfte-i rengīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 7). [idi,]

Ḥarābatî kalender-meşreb **idi** / Ferāmūs eylemişdi ḥānmāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 2). [idi,]

Küdūret yog **idi** kalbinde aşlā / Derūnı şāf **idi** āb-ı revāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 6). [idi,]

‘Aceb sī-murg-ı Kāf-ı şabr **idi** kim / Per açmazdı hevā-yı imtināndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 7). [idi,]

Dest-res **idi** niçe bī-kes ü bī-çārelere / Dāḥil-i cennet-i ‘Adn eyleye Ḥaḥḥ rüz-ı kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 20, Beyit 2). [idi,]

Ağniyādan şayılur zāt **idi** destinde velī / Ḥubb-ı erbāb-ı tarīk olmuş idi ser-māye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 21, Beyit 2). [idi,]

Ehl-i beyte o kadar ‘āşık-ı şādık **idi** kim / Cān fedā eyledi şevk ile o cennet-pāye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 21, Beyit 3). [idi,]

idi: fiil soylu sözcükleri birleşik zamanlı yapmıştır.

Olmasam zülfüne peyveste ezelden güzelim / Pek dırāz olmaz **idi** rişte-i tül-ı emelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 1). [idi,]

Ḥayli demdir fuḳarā olmuş **idi** zulme karīn / Güşe-i ‘acizde ḳalmışlar idi zār ü ḥazīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 1). [idi,]

Ḥayli demdir fuḳarā olmuş idi zulme karīn / Güşe-i ‘acizde ḳalmışlar **idi** zār ü ḥazīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 1). [idi,]

Ser-be-ser gerd-i cefā-yı ğaraż-ı müfteriyān / Çerḥ tedbīrini tutmuş **idi** çün ebr-i zālām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 15). [idi,]

Şerefler vermiş **idi** mülk-i dehre şulb-i pākinden / Be-luṭf-ı ḥazret-i Mevlāy bir

tıfl-ı haqīkat-bīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 5). [idi,]

Niyet-i şıdk ile sa'y eyler **idi** hayrâta / Hülk-ı hüsnünden heme râzı idi cümle enâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 3). [idi,]

Ağniyâdan şayılur zât idi destinde velî / Hubb-ı erbâb-ı tarîk olmuş **idi** ser-mâye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 2). [idi,]

Ey Zihni-i rû-mâl-ı der-i Hâzret-i Ser-mest / Şahbâ-yı haqīkat anı kılmış **idi** mest (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 13). [idi,]

İd-i adhâ: Kurban Bayramı.

İd-i aḏḥâdır ki cān kurbān-ı cānāndır bugün / Baḥş-ı luṭf-ı dil-berān bezl-i ferāvāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 1). [İd-i aḏḥâ,]

İd-i cāvīd eyle-: ebedi bayram etmek; daimi mutluluğa erişmek.

Baḥş-ı İdiyye-i cānāniye mazhar olan / İşte ol kāmınca Zihni **İd-i cāvīd eyledi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 7). [İd-i cāvīd eyle-,]

idrāk: anlama yeteneği, akıl erdirmeye, anlayış. (Âşık sevgiliye âşık olduktan sonra idrakini kaybeder.)

Çöllere şaldı beni āh o Bağdādı güzel / Verdi **idrākime** bir nīm-nigāh ile hâlel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1). [idrākime, -im, -e]

idrāk eden: anlayan, kavrayan.

Kıymet-i şevk-i lebiñ **idrāk eden** ehl-i nazar / Nüş eder şahbâ-yı nâbı sāgar-ı yâkûtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 3). [idrāk eden,]

idrāk et-: anlamak, kavramak.

N'oldığın sırr-ı maḥabbet şu kim **idrāk etmez** / 'Aqlına fikrine hem 'ilmine 'irfânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 5). [idrāk ed(t)-,]

idrāk ü dirāyetden eser kaldı mı: anlama ve kavrama yeteneğini yitirmek.

Zihnide **ıaldı mı idrāk ü dirāyetden eser** / Olalı şadme-i evzâ'-ı felekden sersem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 7). [idrāk ü dirāyetden eser ıaldı mı,]

idrāk-ı Felātūn: Eflatun'un (Platon) akli, kavrama yeteneği.

Diḳḳat-i re'yine **idrāk-ı Felātūn** vālih / Şafvet-i zihnine mir'ât-ı Sikender ḥayrān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 21). [idrāk-ı felātūn,]

idrāk-i tām et-: tam olarak kavramak, eksiksiz anlamak.

Cehldir bī-hüdedir ḥāricden aḥbāb istemek / Nefsdir **idrāk-i tām et** 'ārifeye yār-ı şadīk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 3). [idrāk-i tām et-,]

ifā eyle-: bir işin gereğini yapmak, yerine getirmek.

Halka naḳş-ı ezeli n'oldığın **ifā eyler** / Tūrfā meşşāta-i ruḥsār-ı vefādır ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 8). [ifā eyle-,]

ifā-yı şükr et-: *şükretmek.*

Rûz ü şeb **ifā-yı şükr et** kim Cenāb-ı Kibriyā / Çekdiği dem defter-i ihsânına kilik-i rakam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 5). [*ifā-yı şükr et-,*]

ifā-yı teşekkür ed(t)-: *şükürü, teşekkürü yerine getirmek, teşekkür etmek.*

Kimse bu himmete **ifā-yı teşekkür edemez** / Olsalar haşre kadar gūşe-i mihrāb-nişîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 38). [*ifā-yı teşekkür ed(t)-,*]

ifnā ed(t)-: *yok etmek, öldürmek.*

Figān dest-i ecelden etse lāyık cümle-i dünyā / **Eder** bir şadmesiyle nice yüz biñ hāneyi **ifnā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 1). [*ifnā ed(t)-,*]

ifşā et-: *ortaya çıkarmak, açığa vurmak.*

Cāhil-i bî-mağza **ifşā etme** sırr-ı vahdeti / Gūş-ı kâfir ma'nî-i şavt-ı ezān etmez kabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 4). [*ifşā et-,*]

ifsād ol-: *bozulmak, kötü duruma gelmek.*

Yāver oldu ceyş-i haṭ geldi sipāh-ı hālîne / Mülk-i hüsnünde cānā korḡarum **ifsād olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 2). [*ifsād ol-,*]

ifsād-ı havadis: *fıtne çıkaran durumlar; kötü hadiseler.*

Söz diñle yeter etme dahı yād-ı havādiş / Tā mülk-i diliñ görmeye **ifsād-ı havadis**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 1). [*ifsād-ı havadis,*]

ifşāy eyle-: *açığa vurmak, ortaya çıkarmak.*

Her makāmda **eyleme ifşāy** ey şāhib-uşul / Kıl Hüseynî perdesin bir 'aşık-ı hem-rāza 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 4). [*ifşāy eyle-,*]

ifşā-yı rāz: *bir sırrı açığa vurma, söyleme.*

Gāh sevād-ı āh geh zerdī-i rüy ü eşk-i al / Bir midir **ifşā-yı rāzım** üzre gammāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 4). [*ifşā-yı rāz,*]

ifşā-yı rāz etme-: *bir gizliliği açığa vurmak; sırrı ortaya çıkarmak.*

Ne çāre fāş olup sırr-ı maḡabbet eşk-i ālimden / Elimden gelse Zihnî Hāk bilür **ifşā-yı rāz etmem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 7). [*ifşā-yı rāz etme-,*]

iftihār ed(t)-: *övünmek, övünç duymak.*

Aldığıyçün cism-i nūrānîsini āgūşına / Hāk **eder** şad nāz ile 'arş-ı berîne **iftihār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 31). [*iftihār ed(t)-,*]

iftihār-ı hānedān: *hanedanın şeref duyması.*

Hayātı mūcib idi **iftihār-ı hānedānı** hep / Vefātı ba'ış oldu miḡnet-i ednā vū a'lāya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 2). [*iftihār-ı hānedān,*]

iftirāk: *ayrılık.*

Gül açıldı güldi ezhār-ı çemen rüyuñ
görüp / **İftirāk-ıñla** dem-ā-dem ağlar
iken zār zār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
2, Beyit 8). [*iftirāk-ıñla, -ıñ, -la*]

iftirāk-ı la'l-i cān-bahş-: (*sevgilinin*)
can veren dudağından ayrı düşme.

İftirāk-ı la'l-i cān-bahş-ıñla oldum nā-
mizāc / Hōkka-i gerdūnı şad-çāk
eyleşem yokdur 'ilāç (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 30, Beyit 1). [*iftirāk-ı la'l-*
i cān-bahş,]

iğtinām ed(t)-: *ganimet olarak alma,*
kazanç olarak kabul etme.

Cüşiş-i lutfundan **ede iğtinām** / Neşve-
nümā-yı çemen-i rüzgār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 43). [*iğtinām*
ed(t)-,]

ihdā eyle-: *armağan etmek, bağışlamak.*

Şulb-i pākinden bu yıl gavvāş-ı deryā-yı
hikem / **Eyledi ihdā** aña bir dürr-i bī mişl
ü nazīr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13,*
Beyit 5). [*ihdā eyle-,]*

ihkāk ed(t)-: *yerine getirmek.*

Da'vāmızı **ihkāk edelim** nefis-i denīyle /
Destin buralım Hāzret-i Pīr'iñ eşiginde
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 4*).
[*ihkāk ed(t)-,]*

ihlāş üzre: *doğruluk ile.*

Denildi arz ü semāda seniñ ki şānında /
Şahādet eyledi **ihlāş üzre** hep 'ālem
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 2*).
[*ihlāş üzre,]*

ihlāş-ı kulüb-ı halkı celb ed(t)-:
samimiyetle, doğrulukla insanların
kalplerini kendi tarafına çekmek.

Bu himem **celb edip ihlāş-ı kulüb-ı**
halkı / Oldı şıdķ ile du'ā-gūyı heme pīr
ü cūvān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,*
Beyit 31). [*ihlāş-ı kulüb-ı halkı celb*
ed(t)-,]

ihmāl: *gereken ilgiyi göstermeme,*
boşlama; aldırmama, önemsememe.

Tutduñ ise **ihmālimi** ger katl-ı 'adūda /
Gel hānçer-i ruşatla göñülden keselim
kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit*
6). [*ihmālimi, -im, -i]*

Be-yā ey dil-şode Zihnî me-kon **ihmāl**
der-zinhār / Müsellem şov be-fermāneş
be-dih ez-cān ü dil ikrār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [*ihmāl,]*

ihmāl olun-: *ihmal edilmek, terk*
edilmek, önemsenmemek, unutulmak.

Dañı vaşla ey ruḥ-ı al **olunur** ise ger
ihmāl / Feleḡı yaķar be-her-hāl ah ü zār-
ı āteş-engīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
92, Beyit 2). [*ihmāl olunur, -un, -ur]*

ihsān: *iyilik, yardım, lütuf. (Burada*
ihsanda bulunulması istenen kişi Şah-ı
Nakşibendi'dir.)

İhsānıña dem-ā-dem muhtācdır dü
'ālem / Ey destine müsellem genc-i zer-i
şefā'at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22,*
Beyit 6). [*ihsānıña, -ıñ, -a]*

ihsān: *iyilik, lütuf, bağış.*

Har-ı lā-yefhem ü nā-dānadır hep **ihsāmı**
/ Yuf anıñ lutf u 'aṭāyāsına ihsānına yuf

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 2).
[ihsânı, -ı]

ihsân et-: lütufta bulunmak, ihsan etmek.

Nuql **ihsân eder** nâz ile çeşmin süzerek
/ Gehi ğabğab gehi leb gâhice gerden
gehi rû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168,
Beyit 7). [ihsân et-,]

Beni ruh-süde-i hâk-i derinden eyleyip
mahrûm / Ser-i ağıyara bezm-i şadrde
ihsân eder zânû (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 170, Beyit 4). [ihsân ed(t)-,]

Mişâl-i gevher-i şehvâr kâdr ü kıymet
isterseñ / Devâ kıl zahmına **ihsân edip**
maḥzûn-ı dil-rîşin (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 3). [ihsân ed(t)-,]

ihsân kıl-: ihsan etmek, bağışlamak.

Hâzret-i Yasîn Beg ol revnağ-dih-i tedbîr
ü rây / **Kıldı ihsân** oldı âbâdân bu cây-ı
dil-güşây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9,
Beyit 1). [ihsân kıl-,]

ihsân ü himem: ihsan ve yardım.

'Âcizâne bir niyâz et sen dahı ol şâha
kim / Bezl eder şürî hâkîkî halka **ihsân ü**
himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 9). [ihsân ü himem,]

ihsân ü kerem kıl-: lütfetmek,
bağışlamak.

Hâcî Maḥmûd'a bu sâl içre Hudâvend-i
mücîb / **Kıldı ihsân ü kerem** bir ḥalef-i
zât-ı ḥasîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12,
Beyit 1). [ihsân ü kerem kıl-,]

ihsân-ı bûs-ı pây et-: ayağının

öpülmesine müsaade etmek, ayağını
öptürmek.

Rakîbe yüz verir bî-minnet ammâ 'âşık-ı
zâra / **Eder ihsân-ı bûs-ı pây** biñ
ibrâmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 181, Beyit 4). [ihsân-ı bûs-ı pây et-
,]

ihsân-ı Hallâk-ı cihân: kâinatın
yaratıcısı olan Allah'ın
cömertliği/ihsanı.

ihsân-ı Hallâk-ı cihân mağbûṭ-ı
ğılmân-ı cinân / Alnında nûr-ı ḥüsñ ü ân
tâbende çün mihr-i celî (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 7). [ihsân-ı hallâk-
ı cihân,]

ihsânen: lütfederek, cömertlik
göstererek.

Geldi menkûṭ ile bir târîḥ-i zîbâ Zihniyâ
/ Toğdı **ihsânen** Muḥammed Nûri Beg
mânend-i nûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
6, Beyit 7). [ihsânen,]

ihtilâl görme: karışıklık, bozgunculuk
yaşamak, görmesin.

Görmeye tâ-bâ-ebedî **ihtilâl** / Debdebe-
i encümen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 4, Beyit 3). [ihtilâl görmeye,]

ihtimâm-ı Kays: Mecnûn'un gayreti,
aşk yolunda verdiği emeği.

Kemâl-i 'aşk hıfz etmek imiş nâmûs-ı
dildârî / Bu yolda **ihtimâm-ı Kays**
nokşân oldığın tıyduḳ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 120, Beyit 2). [ihtimâm-ı
kays,]

ihtirâz et-: çekinmek, kaçınmak.

İhtirâz etmez mi şeh-bâz-ı nigâhından
‘aceb / Kümri-i gönlüm mekân dutmuş
ser-i kūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 129, Beyit 3). [ihtirâz et-,]

Revândır âb-ı himmet dem-be-dem
gülzâr-ı ‘acz içre / ‘Azâb-ı nâr ü cevri-i
müdde‘iden **iẖtirâz etmem** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 155, Beyit 6). [iẖtirâz et-,
]

iẖtirâz eyle-: sakınmak; çekinmek.

İhtirâz eyler mi kayd-ı ülfet-i bîgânededen
/ Çün ezelden âşinâ-yı kudsiyânıdır
göñül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132,
Beyit 4). [iẖtirâz eyle-,]

iẖtiyârî: kendi iradesi ile, isteğe bağlı.

Degildir **iẖtiyârî** nâlesi bu Zihnî-i zârîñ /
Şaķın incinme ey nev-gönce-i dil-teng-i
istiğnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10,
Beyit 5). [iẖtiyârî-,]

iẖtiyârsız: iradesiz.

İhtiyârsız beni mir’ât-ı celîlü’ş-şânîñ /
Kıldı şad şevk ile mânende-i tûfî güyân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
38). [iẖtiyârsız-,]

iẖsân ed(t)-: bağışlamak, bağışta
bulunmak.

Yazdı **iẖsân edip** ibkâsına menşûre-i nev
/ Gönderip eyledi hep müdde‘iyânı ilzâm
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit
26). [iẖsân ed(t)-,]

iẖyâ-yı receble şa‘bân ol-: recep ile
şaban ayını ibadetle geçirmek.

Muhyî‘-i mürde-dilândır ki bu mâh-ı
rûze / Hürmetiyçün **olur iẖyâ-yı
Receble Şa‘bân** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 11, Beyit 5). [iẖyâ-yı receble
şa‘bân ol-,]

iẖzâr ed(t)-: hazırlamak.

Dutup **iẖzâr edip** top gibi atdı Haleb’e /
Fetili aldı nedâmet şereriyle o mehîñ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
34). [iẖzâr ed(t)-,]

iḵâd ed(t)-: yakmak.

Sînede hâlî niçe dâğlar etmiş peydâ /
Dilde ruhsârı ne âteşler **edipdir iḵâd**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 5).
[iḵâd edipdir-,]

iḵân: sağlam bilme, şüphe götürmeyecek
şekilde yakînen bilme.

Metâ‘-ı ma‘rifet çok seyr kıldım sūk-ı
ma‘nâda / Birin teslîme tab‘îñ yoğidi
tahkîk ü **iḵânı** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 201, Beyit 7). [iḵânı-,]

iḵbâl-i gül: gülün bahtı.

‘Ârız-ı yâri güle teşbih eder halk-ı cihân
/ İşte bu reng ile pek firûzdur **iḵbâl-i gül**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2).
[iḵbâl-i gül-,]

iḵdâm et-: sürekli çaba göstermek.

Muttaşıl tarz-ı nifâk üzre sipihr-i hod-
kâm / **Etmede** zillet-i erbâb-ı vifâka
iḵdâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 1). [iḵdâm et-,]

iken: “i-”ek fiilinin zarf-fiil eki almış şekli..... durumdayken.

Kimiñ var zehresi at sürmege sūy-ı temennāya / Nigāh-ı ğamzeñe teslim **iken** hep ceng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2). [iken,]

Bize hādî-i sebîl olmuş **iken** Hâzret-i Pîr / Öyle bî-hüde talebkâr-ı vesâ’il degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 8). [iken, -ken]

Mübtelâ-yı nâle vü âh ü figân oldum yine / Bâğ-ı vaşl içre nağam-perdâz **iken** bülbül gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 4). [iken, -ken]

Vâlih ü hayrân **iken** bu hikmet-i Rabbânî’ye / Gûş-ı kalbe degdi bir rengîn şadâ-yı cân-güzâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 19). [iken,]

Çaldılar şemşîr-i kîn gerdân-ı nūr-eşânına / Busegâh-ı kudsiyân **iken** mübârek mağdemî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 10). [iken,]

iki: “iki” sayı sıfatı.

Mışra’-i sâniye rabt ile **iki** târîḥ-i tām / Söyledim Zihnî be-ilhâm-ı Hudâvend-i Qadîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 11). [iki,]

iki ‘âlem: dünya ve âhiret.

Sen de redd eyleriseñ yâ Hu **iki ‘âlemde** / Kime dâd eyleye bu Zihnî-i zâr ü bî-kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 5). [iki ‘âlem,]

Daḥı kimden ede ümmîd-i şefkat kalb-i maḥzûnum / **İki ‘âlemde** yokdur senden eşfaḳ yâ Resûl’allah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 2). [iki ‘âlem,]

Yezîdîler cefâsından ḥakâret gelmez ol şāha / **İki ‘âlemde** şāh-ı kişver-i ‘izz ü ‘alâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 18). [iki ‘âlem,]

Sarf kıl rāhına cānâ nefes-i rûz u şebi / **İki ‘âlemde** olur fevz ü necâtîñ sebebi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 6). [iki ‘âlem,]

iki cām-ı şabūḥ: sabahleyin mahlurluk gidermek için içilen iki kadeh şarap.

Rind-i mey-nüş ayağun mescide atsın mı seher / Var iken nüş edecek elde **iki cām-ı şabūḥ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 2). [iki cām-ı şabūḥ,]

iki cihân: dünya ve âhiret.

İki cihānda maḳşadına dest-res olur / Anıñ ki oldı her emelî şāh-ı Naḳş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 5). [iki cihānda,]

iki destimi şardım: iki koluyla sarmak; kucaklamak.

Bu şeb **şardım** miyân-ı yâre **iki destimi** yatdım / Serây-ı vaşl-ı dil-âbâda muḥkem bir kemer çatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 1). [iki destimi şardım,]

iki dünyâ: dünya ve âhiret.

İki dünyâda daḥı ‘âciz ü miskîn ü zelîl / Turfe âvâze-i nâ-çâr ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3). [iki dünyâ,]

iki gözü üzere: iki gözün üzerinde.

Çatma ebrûsı değil kurmuş o Hallâk-ı
‘aẓîm / **İki gözû üzere** ‘aşkda bir cisr-i
kavîm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 1). [iki gözû üzere,]

iki gözüm: âşğın iki gözû. II iki göz
kadar kıymetli ve sakınılan kişi; sevgili.

Göz göz olmakda açılmağda taḥassürle
müdâm / Göreli ḥālîni dâğ-ı bedenim **iki
gözüm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157,
Beyit 4). [iki gözüm,]

Eşk-i ter sen meh-i Ken‘ân’ı alıp
ağlamadan / Verdi seyl-âbeye beytû’l-
ḥazenim **iki gözüm** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 157, Beyit 5). [iki gözüm,]

iki gözüm: iki göz kadar kıymetli ve
sakınılan kişi. II sevgilim!

Bakma ḥod-bîn raḳîbâna benim **iki
gözüm** / Tıfl-ı âhû nigeḥim şûḥ ü şenim
iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
157, Beyit 1). [iki gözüm,]

Bakma ḥod-bîn raḳîbâna benim iki
gözüm / Tıfl-ı âhû nigeḥim şûḥ ü şenim
iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
157, Beyit 1). [iki gözüm,]

Büsbütün ‘âşıkı yarım bakışın kıldı
cünûn / Biri uşlanmadı ey pür-fitenim **iki
gözüm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157,
Beyit 2). [iki gözüm,]

Ben ki oldum bu ğarîb ilde seniñ
meftûnuñ / Çıkdı dilden hele zevk-i
vaṭanım **iki gözüm** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 157, Beyit 3). [iki gözüm,]

Olmasa manzar-ı nûr-efgen-i meh-tâb-ı
ruḥuñ / Zulmet-i ğamda kalur
encümenim **iki gözüm** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 157, Beyit 6). [iki gözüm,
]

Ber-ḥayât olmadadır şimdi seniñle Zihnî
/ Rûḥum envâr-ı dilim tâb-ı tenim **iki
gözüm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157,
Beyit 7). [iki gözüm,]

iki ruhsâre: sevgilinin iki yanağı.

Şarâb-ı âteşin içmiş gelir o tıfl-ı süz-
efgen / Yine olmuş **iki ruhsâresi** şu‘le-
feşân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
100, Beyit 2). [iki ruhsâre,]

iki şeftâlû: iki şeftali. II sevgilinin
dudakları; öpücük.

Raḳîbân meyve-çîn-i bağ-ı hüsnüñ oldı
şad-güne / Müyesser olmadı Zihnî’ye bir
kez **iki şeftâlû** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 170, Beyit 5). [iki şeftâlû,]

ikide birde: ikide bir; sık sık.

Nedir ağıyâra bu gizli bakışlar **ikide
birde** / Yeter ey şûḥ-meşreb Zihnî-i zârı
uşandırdın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
126, Beyit 5). [ikide birde,]

ikimiziñ ğayrısıyle: ikimizden (Âşık ve
sevgili) başkası.

Bâde nûş etmiyelim **ikimiziñ ğayrısıyle**
/ Gel yeminler içelim ḥün-ı Hüseyin ü
Ḥasan’a (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176,
Beyit 3). [ikimiziñ ğayrısıyle,]

ikinci makta’: ikinci makta.

İkinci makta’ın gevherleriyle / Dedim
tārîḥini Zihnî ‘ayândan (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kit’a 19, Beyit 10). [ikinci
makta’,]

iklîl-i ‘aşk: aşk tacı.

Zihniyâ şâh-ı cihâna ser-fürü eyler mi hîç
/ Başına mülk-i maḥabbetde giyen **iklîl-i**
'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119,
Beyit 5). [iklîl-i 'aşk,]

iklîm-i bekâ: baki olan ülke. II âhiret
diyarı.

İrci'î emri olup sâmi'a-perdâzı hemân /
Kıldı teşrîf ile **iklîm-i bekâya** i'zâm
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 20, Beyit 4).
[iklîm-i bekâ,]

iklîm-i dehr: dünya tahtı.

Düşdi fark-ı 'âleme bir şâh-ı ḥüsnüñ
sâyesi / Hükm eder **iklîm-i dehre** bende-
i kem-pâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
207, Beyit 1). [iklîm-i dehr,]

iklîm-i Efrenc: Frenk (Avrupalı)
memleketi.

Sen merd-i Hâk ol isterse olsun / Zâhir
mekânıñ **iklîm-i Efrenc** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 31, Beyit 6). [iklîm-i
Efrenc,]

iklîm-i fenâ: fanilik diyarı; dünya.

İklîm-i fenânıñ n'idelim mîr ü vezîrin /
Bir bende-i nâ-çîz-i der-i dâver-i 'aşk et
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 4).
[iklîm-i fenân,]

iklîm-i İslâm: İslam memleketi.

Ser-be-ser **iklîm-i İslâm'**ı heme şeb-hün
eder / Şaf-be-şaf bir leşker-i kâfirsitândır
perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
128, Beyit 2). [iklîm-i İslâm,]

iklîm-i kün-fe-kâne: -Allah "ol" dedi
oldu- "ol" der olur ülkesi.

Ey ḥüsrev-i yegâne der-kişver-i şefâ'at /
İklîm-i kün-fe-kâne ser-'asker-i şefâ'at
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 1).
[iklîm-i kün-fe-kâne,]

iklîm-i Rûm: Anadolu memleketi. II
sevgilinin beyaz yüzü.

Zabı edip **iklîm-i Rûm'**ı ḥâl-i Hindûlarla
sen / Mülk-i Çîn'e fitne şaldıñ çeşm-i
âhûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
160, Beyit 1). [iklîm-i Rûm,]

Ruḥuñ meftûnı oldum ḥaṭṭ-ı 'anber-
fâmdan soñra / Seyâḥat eyledim **iklîm-i**
Rûm'a Şâm'dan soñra (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 181, Beyit 1). [iklîm-i
Rûm,]

ikrâm: ihsan, lütuf, iyilik, yardım.

Kâse-i deryüzemi pür et tehî redd eyleme
/ Maṭbah-ı cûduñdan **ikrâm** isterim ey
zû'l-kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 44). [ikrâm,]

ikrâr: kabul etme, tasdik etme.

Be-yâ ey dil-şode Zihnî me-kon ihmâl
der-zinhâr / Müsellem şov be-fermâneş
be-dih ez-cân ü dil **ikrâr** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [ikrâr,]

ikrâr-ı maḥabbet: sevgi sözü.

Kâr zarar yüz dönmez **ikrâr-ı**
maḥabbetden göñül / Naḳz-ı 'ahd etmez
verir cân ü serin merd-i veşîk (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 2). [ikrâr-
ı maḥabbet,]

ikrārım pür durur: *bir kimsenin söylediklerinin tamamının durması; söylediklerini inkâr etmemesi.*

Yokdur bu sözde inkārım benim / **Pür durur** bi'llāh **ikrārım** benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 5). [*ikrārım pür durur,*]

iktizā-yı 'aşk: *aşkın gereği.*

Dediñ bu **iktizā-yı 'aşkdır** faḥr eyleyip düşdiñ / Berehne lā'ubālî küçe-i bāzāra bî-pervā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 10). [*iktizā-yı 'aşk,*]

iktizā-yı tarz ü üslub: *tavır ve tarzın gereği.*

'Āşıķım cevrin ne rütbe eylese cānān füzūn / Şekve etmek **iktizā-yı tarz ü üslubum** değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 3). [*iktizā-yı tarz ü üslub,*]

il: *diyar, yurt, memleket, ülke.*

Seyr eden ḥāl-i ruh-ı ālını dîvāne olup / Kimi mülk-i 'Acem'e kaçdı kimi Hind **iline** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 4). [*iline, -i, -(n)e*]

'ilāç: *bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde; çare, derman.*

İftirāk-ı la'l-i cān-baḥşıñla oldum nā-mizāc / Hoḳḳa-i gerdūnı şad-çāk eylesem yokdur **'ilāç** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 1). [*'ilāç,*]

ilāhî: *(ey) Allah'ım!*

Olmaz güşāde ehl-i dile bir gül-i emel / Ber-bād ola **ilāhî** gülîstān-ı rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 6). [*ilāhî,*]

ilāh-ı 'allām: *her şeyi bilen Allah.*

Bir ḥitāb erdi şimāḥ-ı dilime böyle deyü / İşbu da'vāya rızā vermez **ilāh-ı 'allām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 16). [*ilāh-ı 'allām,*]

i'lān et-: *açıklamak (âşkını söylemek, anlatmak).*

Ben **etdim** rāz-ı ḥāl-i gönülümü **i'lān** aña yoksa / O ser-keş nev-cüvānım vāķıf-ı keyfîyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 2). [*i'lān etdim,*]

ilbās ed(t)-: *giydirmek.*

Siyāhî cāmeler **ilbās edip** kıl nevḥa vü girye / Meded ey 'āşıķ-ı şūrîde hengām-ı garādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 15). [*ilbās ed(t)-,*]

ile: *“ve” anlamında bağlaç.*

Şafvet-i sîne vü envār-ı ruḥuñ şevķiyle / Oḳunur nüṣṣa-i mir'āt **ile** ders-i mişkāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 2). [*ile,*]

Zevķ eder bāğda aḡyār **ile** yār ḥayfā ki ben / Olmuşum mu'tekif-i künc-i nihān-ı fırķat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 6). [*ile,*]

Şemīm-i turre vü būs-ı lebiñ va'diyle 'uşşākı / Taḥayyül 'āleminde Mısr **ile** Çın'ı tolandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 2). [*ile,*]

Mihr-i ruḥsārîñ **ile** mäh-cebîniñ göreli /
 Qalmadı dilde hele dā'ie-i zer **ile** sîm
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 4).
 [ile,]

Mihr-i ruḥsārîñ ile mäh-cebîniñ göreli /
 Qalmadı dilde hele dā'ie-i zer **ile** sîm
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 4).
 [ile,]

Rind n'etsin gülsitân **ile** nevâ-yı bülbülü
 / Gûş ederken bezm-i 'işretde şadâ-yı
 kulkulı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205,
 Beyit 1). [ile,]

ile: "birlikte, beraber" anlamlarında
 edat.

Sensiz ey meh meclis-i 'işret harâm
 olsun baña / Cân ü dilden ğayr **ile** ülfet
 harâm olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 3, Beyit 1). [ile,]

Sebak-ı nâzîñ **ile** bülbüle ders-i efğan /
 Vermede Zihnî olur bağda üstâd-ı şabâ
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 5).
 [ile,]

Gûşe-i fırkatde her şeb ḥasret-i la'liñ **ile**
 / Çeşm bir cām-ı leb-â-leb hûn-ı dil
 müldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 8, Beyit 2). [ile,]

Nân-päre-i huşk **ile** 'atâ eyle kanâ'at /
 Muhtâc-ı der-i merdüm-i dün eyleme Yâ
 Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit
 2). [ile,]

Ezkârîñ **ile** zevk-i huzûr-ı dili artur /
 Evhâm-ı huṭurâtı füzûn eyleme Yâ Rab
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 3).
 [ile,]

Maḥv eyle yed-i 'afvîñ **ile** defter-i
 cürmüm / Her etdigümi cem'-i yekûn
 eyleme Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 11, Beyit 4). [ile,]

Mest olup yatdım o meh-päre **ile** şubḥa
 kadar / Zihniyâ debdebe-i zevk tamâm
 oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 16, Beyit 5). [ile,]

Zevk-i 'irfân ile dem-sâz olan rüşen-dil /
 Gûş eder vecd **ile** eşyâda şadâ-yı
 nağamât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20,
 Beyit 4). [ile,]

Şubḥ-ı mahşerde daḥı 'ākıl ü hüşyâr
 olmaz / Dem-i 'işretde eden çeşm-i
 kadeḥkâr **ile** baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 28, Beyit 2). [ile,]

Ne bu ısrâr-ı cefâ 'âşıka ey şâh-ı cemâl /
 Saña düşmez edesiñ bende-i nâ-çâr **ile**
 baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28,
 Beyit 4). [ile,]

Ruḳabâ 'âşık **ile** da'vî-i hem-serlik eder
 / Lîk zâğân ede mi bülbül-i gülzâr **ile**
 baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28,
 Beyit 5). [ile,]

Kimseniñ 'aybını fâş eylemeyiz ey Zihnî
 / Dâmen-i sır **ile** görsek daḥı ol dem
 kaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87,
 Beyit 5). [ile,]

'Akl **ile** hem-pây bir dem olmağa yok
 haddimiz / Mîr-livâ-yı 'aşk dergâhında
 nevbet bekleriz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 88, Beyit 5). [ile,]

Şafḥa-i eş'âra nev-mazmûn **ile** verdik
 nizâm / Zihniyâ biz zîb ü fer-baḥşâ-yı
 nazm-ı hoş-teriz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 88, Beyit 7). [ile,]

Gülşene gir eylesin ey kad-i dil-cü birâz
 / 'Ar'ar ü şimşâd **ile** serv-i hırâmân rakş
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 5).
 [ile,]

'Âşık oldur ki ḥayâl-i yâr **ile** hem-dem
 gerek / Mest-i cām-ı şevk olup her hâlde
 bî-ğam gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 121, Beyit 1). [ile,]

Zihniyā ‘ākif ü dānā **ile** hem-tab‘ olalı /
Gevher-i nazmı ile zībver oldu gazelim
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 5*).
[ile,]

Kalbimiz rābıta-i vahdete bend
eyleyelim / Çeşm-i Hāk-bîn **ile** hep halkı
pesend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 1*). [ile,]

Gayr **ile** dest-be-dest zevk-i temāşāya
gider / Nazar etmez baña ol māh geçer
yanımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 4*). [ile,]

Gayr **ile** verdikçe ol gönca dehānım fem
feme / Çok mı dönse cūşış-i seyl-ābe-i
giryem yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 1*). [ile,]

Āh şad āh dem-i vaşda cānān **ile** āh / Ne
bir ülfet ne meserret ne maḥabbet oldu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3*).
[ile,]

Rūze-i hicrānını biñ ğamla ben çekdim
yine / Gayr **ile** ol meh neşāt-ı meclis-i ‘îd
eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 5*). [ile,]

Nev-civānān **ile** ülfet edegör merdāne /
Zeni vaşf eyleyerek olma şakın söz ebesi
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 4*).
[ile,]

Öpmeseydi südde-i sidre-me‘ābıñ rüz u
şeb / Bunca bulmazdı ‘ulüvv-ı kadr **ile**
‘arş iştiḥār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 32*). [ile,]

Lāyık mıdır ki taḥtgehi rūḥ-ı a‘zamıñ /
Olsun cüyüş-ı nefis **ile** pā-māl ü ḥāksār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 13*).
[ile,]

Oldı şulb-ı zāt-ı pākinden vücūd ārāste /
Maḥdem-i ḥayr **ile** bir tıfl-ı edīb etdi
zuhūr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 6, Beyit 2*). [ile,]

Geldi menkūt **ile** bir tārīḥ-i zībā Zihniyā
/ Toğdı iḥsānen Muḥammed Nūri Beg
mānend-i nūr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 6, Beyit 7*). [ile,]

Şavk-ı leb-rīzi **ile** Zihnî dedim tārīḥin /
Etdi pūr-nūr heme ‘ālemi bir tıfl-ı necīb
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 12, Beyit 5*).
[ile,]

Kemāl **ile** ziyā-pāş olmadan mihr-i
kemālātı / Şehāb-ı mevt **ile** rū-puş oldu ol
Ḥudā-āyīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 10*). [ile,]

Şadme-i derd **ile** şad āh ki oldum sersem
/ Sensin ancak dil-i nā-çāra şefīk ü erḥam
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 2*). [ile,]

Eyledim faḥr-ı fenā ehli **ile** ‘ahd-ı mīşāk
/ Dāmen-i mürşide muḥkem yapışup ey
Müşṭāk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 12*). [ile,]

Ele geçseydi eger dāmen-i etḫārıñ ucu /
Dün gece oldum o meḥ-pāre **ile** çok hem-
dem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 8*). [ile,]

ile: “-dAn dolayı, etkisiyle, yüzünden”
anlamlarında bağlama edatı.

Şerār-ı nār-ı maḥabbetle şen olur gönülüm
/ Hevā-yı ğam **ile** sönmüş ocāğdır cānā
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 2*).
[ile,]

Tİrelenmez ta‘ne-i nā-dān **ile** rūşen-dilān
/ Ebrden tağyīr-i reng etmez ziyā-yı āftāb
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 3*).
[ile,]

Olar kim ‘aşk **ile** dîvānedir hep / Dü
‘ālem anlara bīgānedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1*). [ile,]

Gürüh-ı bendegân-ı Hâzret-i Pîr / Mey-i
'irfân **ile** mestânedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 8*). [ile,]

Zevk-i 'irfân **ile** dem-sâz olan rûşen-dil /
Gûş eder vecd ile eşyâda şadâ-yı
nağamât (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 4*). [ile,]

Artırır nâle vü feryâdını ehl-i 'aşkıñ / İşte
bu luţf **ile** efzûn ola şân-ı fırkat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 5*). [ile,]

Hışn-ı dilime himmet-i pîrân **ile** Zihnî /
Furşat bulamaz leşker-i bî-dâd-ı havâdiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 7*). [ile,]

Kilidin bulmadım esmâ-yı teşhîr **ile** ve'l-
hâşıl / 'Aceb gencîne-i vaşlıñ ne ism **ile**
muţalsamdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 3*). [ile,]

Bülbül-i kudsi dahı 'aşık-ı nâlândır aña /
Gonçe-i huld **ile** ruhsâresi pîrâyelidir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 3*). [ile,]

Gitdi âsâyiş-i dil dağdağa-yı dehrde hayf
/ Heves-i nefis **ile** ber-bâd ki derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3*). [ile,]

Câhile mesned-i ikbâl **ile** 'izzet gelmez /
'Ârife baht-ı nigûnsâr ile zillet gelmez
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1*). [ile,]

Câhile mesned-i ikbâl ile 'izzet gelmez /
'Ârife baht-ı nigûnsâr **ile** zillet gelmez
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1*). [ile,]

Rakîb-i rû-siyâha datdırup şehd-i leb-i
la'liñ / Muşaffâ mi'demi şafrâ-yı reşk **ile**
bulandırdıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 4*). [ile,]

Çöllere şaldı beni âh o Bağdâdlı güzel /
Verdi idrâkime bir nîm-nigâh **ile** hâlel
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1*). [ile,]

'Ârız-ı yâri güle teşbih eder halk-ı cihân
/ İşte bu reng **ile** pek firûzdur ikbâl-i gül
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2*). [ile,]

Şarâb-ı şevkiñ **ile** mestdir göñülçünkim /
Şabâh-ı haşrde çekmez humâr-ı ye's ü
nedem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 5*). [ile,]

Çeşm-i bîmâriñ bu derd **ile** helâk etse
beni / Sürme-i çeşm-i felek gerd-i
remîmimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 2*). [ile,]

Zihnîyâ 'âkif ü dâna **ile** hem-tab' olalı /
Gevher-i nazmı **ile** zîbver oldu gâzelim
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 5*). [ile,]

Yıkılır çarh-ı berîn zelzele-i âhım **ile** /
Çark olur rûy-ı zemîn eşk-i firâvânımdan
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 3*). [ile,]

Zihnî bu tab'-ı bülend **ile** feres-rân olsam
/ Rüstem-i vaqt kaçır bîm **ile**
meydânımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 7*). [ile,]

O meh-rûyuñ tuyup germ iltifâtın bezm-i
'aşıkda / Yakıldı nâr-ı reşk **ile** rakîbân
dîdeler rûşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3*). [ile,]

Ân şeker-leb Zihnî şâkir oldu nûş-ı 'aşk
ile / Şükrini Hakk eylesin mebrûr mebrûr
üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 7*). [ile,]

Dil-berâ la'l lebiñ al ruhuñ yadı **ile** / Eşk-
i çeşm **ile** ciger kanına kandım bu gece
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4*). [ile,]

Ġonca-i terdir henüz t̄ab-āver olmaz
incinir / Zūr kılmam işte bu havf **ile** āh u
nāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 4*). [ile,]

Göñül mahrem-serāy-ı yārdan
mehcūrdur şimdi / Mey-i zehr-āb-ı cām-ı
hicr **ile** pūr-şūrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 1*). [ile,]

Gel ey ceşş-i şafā imdād kıl bir sâ‘at
akdemce / Sipāh-ı ġam **ile** pīrāmenim
maḥşūrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 2*). [ile,]

Şadme-i nefis **ile** vīrān oldı ey mi‘mār-ı
dīn / Hāne-i ḡalbim yed-i luṭfuñla eyle
üstüvār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 49*). [ile,]

Ḳuvvet-i ḡudsiyye-i zātı **ile** / Zindedir
hep cān ü ten-i rūzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 24*). [ile,]

Dilde olan ‘aşḡ-ı cihān-sūz **ile** /
Şu‘lelenir pīrehen-i rūzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 27*). [ile,]

Ya‘ni kim ma‘delet-i ḡüsrev-i zī-şān-ı
zamān / ‘Avn-i Ḥaḡḡ **ile** olup ḡitta-i
Şehbā‘ya mu‘īn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 6*). [ile,]

Nere başsa ḡadem-i yümn-i himem
maḡdemini / Bulur āsāyiş **ile** ḡaşr-ı
ḡükümet temkīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 8*). [ile,]

Şarşar-ı bīm-i celālî **iledir** şahn-ı ḡazā /
Ditirir berg gibi bāġ-ı nā-merd ü mehīn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 15*). [iledir, -dir]

Olsa şāyeste mübāhātî **ile** Şehbā‘nıñ /
Rütbe-i kevkebesi ḡıḡta-keş-i çarḡ-ı
berīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 22*). [ile,]

Himmet-i pīr-i kerem-kār **ile** bī-renc ü
ta‘ab / Günde bir rütbe-i vālāya ola dest-
resān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 42*). [ile,]

Heves-i fekk **ile** fetvādan o kāmīl-
menişiñ / Yediler bāġce-i ifkde çok
meyve-i ḡām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 14*). [ile,]

‘İlm ü ‘irfān ü kemālāt ile maḥşūd-ı
cihān / Zühd ü taḡvāy ü şalāḡat **ile**
meşḡūr-ı enām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 10*). [ile,]

Şīt-i irşādı **ile** pūrdür semāvāt ü zemīn /
Şāh-ı iḡlīm-i ḡaḡāyık pīr ü ḡuṭbu‘l-ārīfīn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 7*). [ile,]

Varımı yaġmāya verdiñ ḡāne-ber-düş
eylediñ / Mātem-i endüh **ile** āḡır siyeh-
pūş eylediñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 4*). [ile,]

Cūy-ı şevḡuñla ṭarāvet buldı bāġ-ı ihtirā‘
/ Ey fezā-yı ḡülsitān-ı ‘Adn **ile** ravzāñ
meşā‘ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 2*). [ile,]

Muşḡaf içre vü ḡüve‘l-ḡāhirdir āyet-i
şeyḡ / Toludur şöḡreti hep ‘āleme pūr
himmet **ile** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 13*). [ile,]

Dergeh-i ‘ālī-ceh-i pākine kıl ‘arz-ı
merām / Olasın feyż-i me‘ālî **ile** mesrūr
ü be-kām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 21*). [ile,]

Dutılır na‘rem **ile** sāmī‘a-i bāy ü gedā /
Kerbelā‘ya erişür şā‘ıḡa-i ra‘d ü şadā
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 7*). [ile,]

Mey-i ma‘nā-yı rengīn **ile** mest ol ‘işret
isterseñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 13*). [ile,]

Ebcad-i ‘aşk okuyup ced **ile** ebden geçdim / Vermezem hâtıra-i nefis **ile** kalbe taḥlîc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 3). [ile,]

İstemem midḥat-ı ecdād **ile** olmak şāyi / Şavka maḥsûb olalı şöhrete olmam tâbi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 7). [ile,]

ile: “durum” anlamı katan zarf.

Şıdk **ile** her kim eder tıvıf-ı der-i Ka’be-i rūḥ / Şeş cihetden açılır rûyına ebvâb-ı fütûḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 1). [ile,]

Muṭrib-i nâzik-edâlar nağme-i pür şevk **ile** / Nây ü ‘ûdı ğıḫta-sâz-ı çeng-i Nâhîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 3). [ile,]

ile: “araç, vasıta” anlamlarında edat.

Ġayr-i ḥüsn-i bî-miṣâlin vaşf edersem bir daḥı / Maḥlaş-ı Zihnî **ile** şöhret ḥarâm olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 5). [ile,]

Hedef-i kâma işâbet ede tîr-i âhiñ / Yâ gibi keşret-i ‘acz **ile** kadîñ et iki kat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 2). [ile,]

Bu şeker lüknet-i güftâr bu şîrîn ḥarekât / Tûṭi-i kudsiyi bir söz **ile** eyler iskât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1). [ile,]

Çâr-sû-yı ‘aşkı nakd-ı cân **ile** seyr eyledim / Yok metâ’ımdan bir özge kâle-i şâhib-revâc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 2). [ile,]

Zihniyâ nezzâre-pâş ol dîde-i ḥaḫ-bîn **ile** / Zülmet ü nûr-ı maḥabbetden eşerdir ḥâl

u ruḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 5). [ile,]

Naḫd-ı cân ü dil **ile** kâle-i ‘irfânı alıp / Bir pula emti‘a-ı ‘âlemi hep şatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 4). [ile,]

Fikr-i la’liñ **ile** tıb-ḥâne-i ḥülyâda begim / Zaḫm-ı pür-hûn-ı dil-i ḥastaya merhem yaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 4). [ile,]

Bir alây dîvâne-i ‘aşkız tüfenk-i âh **ile** / Bâdi-i ber-bâd-ı raḫt-ı çarḫ-ı sifle-perveriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 2). [ile,]

Ḥâme-i ser-tîz-i idbâr **ile** ḥakkâk-ı felek / Ḥâtem-i ikbâlden ferḥunde nâmım etdi ḥaḫ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 1). [ile,]

Ḥ’âr-ı cevı **ile** helâk etmez iseñ ağıyârı / Ey gül-i tâze çıkar mı içerimden dikenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5). [ile,]

Ne fakra ne ğınâya tâlib oldum mülk-i fânide / Bu üslûb **ile** ancak çarḫ-ı ḥile-bâzı aldatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 5). [ile,]

Ḥırka-i fakr **ile** faḫr eyler kalender-sîretân / Etse de ber-düş eger semmûr semmûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 6). [ile,]

Semend-i kahr **ile** ehl-i kemâli pây-mâl eyler / Meger kim çeşm-i kec-reftâr-ı çarḫ kürdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 6). [ile,]

Gehî Saḫbân’ı taḫlîd eylediñ ‘arz-ı feşâḫatle / Gehî şî’r **ile** etdiñ Şâ’ib-i Rûm’um deyü da’vâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 5). [ile,]

Şaf çekip işgüfeler rāh-ı selāma çıktı hep /
Atlas-ı sebz **ile** zeyn oldu harīm-i lālezār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 7*).
[ile,]

Dāmen-i lutf-ı nevāziş **ile** pūşide buyur /
Az çok varsa kaşidemde ne deñlü noķşān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 40*). [ile,]

Çeşm-i im'ān **ile** seyr eyle hurūf-ı şer'e /
Erre vü hançer ü ef'ī gibidir añla tamām
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17*). [ile,]

İlhām **ile** yazıldı Zihnî bu tām tārīh /
Bāb-ı hüdā-yı zībā dergāh-ı feyz-i 'ulyā
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 3*).
[ile,]

Etsin Hüdā-yı gayūr fażl **ile** anı meşhūr /
Mānend-i mihr-i pūr-nūr tā Hind ü Rūm
u Çīn'e (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 6*). [ile,]

Yine bir ğonca-i bāğ-ı vücūdı çarh-ı
ğam-efzā / Perīşān etdi dest-i mevt **ile**
rahm etmeyip aşlā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 1*). [ile,]

Cūd u ihsān **ile** memlūdur ser-ā-pā
maħzeniñ / Lutf için 'uşşāk her dem
devr eder pīrāmeniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 13*). [ile,]

ile: “-ArAk” anlamında bağlama edatı.

Dil-berā la 'l lebiñ al ruħuñ yādı **ile** / Eşk-
i çeşm ile ciger kanına kandım bu gece
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4*).
[ile,]

Tecrīd **ile** dil verdi rızā hırķa-i fakra /
Dāmen-keş-i nev-bāf-ı harīr ü meles oldu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 5*).
[ile,]

Etmeyip 'arz-ı mazābıt **ile** aşlā hursend /
Rū'yet-i emre o destūr-ı haķāyık-āyīn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 24*). [ile,]

Hetk-i nāmūs-ı ahālī **ile** hem katl-i nüfūs
/ Ğaşb-ı emvāl ü cerā'im idi ef'ālī hemīn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 32*). [ile,]

ile: “-A karşı” anlamında edat.

Dil-i zār eyleyemez kākül-i dildār **ile**
baħş / Pençe-i murğ edebilsin mi siyeh
mār ile baħş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 1*). [ile,]

Dil-i zār eyleyemez kākül-i dildār ile
baħş / Pençe-i murğ edebilsin mi siyeh
mār **ile** baħş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 1*). [ile,]

Dil-berān yā niçe taklīd kıılır cānānım /
Ne eder encüm-i şeb mihr-i ziyā-dār **ile**
baħş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 3*). [ile,]

Ruķabā 'āşık **ile** da'vī-i hem-serlik eder
/ Līk zāğān ede mi bülbul-i ğulzār **ile**
baħş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 5*). [ile,]

Günehim çok deyü terk etme niyāzı
Zihnî / Eyleme mağfīret-i Hāzret-i
Ğaffār **ile** baħş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 6*). [ile,]

ile: “ile” edatı.

Sākiyān encümen-i rindi kılup cām **ile**
pūr / Muṭribān dest-zen-i nāy ü kudüm
oldı bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 3*). [ile,]

Ne ğüne ise söz kesilir senden efendim /
Hüküm et yeter ağyār **ile** ceng ü cedelim

kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 5). [ile,]

Ṭoldı ser ü cān ü dil ma'nā-yı güftārıyla
hep / Gevher ü dürr **ile** pürdür ka'r-ı
deryā-yı 'amīk (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 117, Beyit 4). [ile,]

Mey-i berrākveş bu bezmgehde şafvet
isterseñ / Belā vü derd **ile** leb-rîzdir
dünyā vü mā-fihā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 8). [ile,]

ile: "... şeklinde" anlamında durum zarfı.

Bu kadar gūşışımız olmadı hiç
fā'idemend / Kār-ı nā-sāz **ile** mu'tād ki
derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
85, Beyit 5). [ile,]

ile: "üzere, hâli içinde" anlamında edat.

Kāfir rakībi vuşlat **ile** koyma sevdiğim /
Üftādegānı fūrkat **ile** koyma sevdiğim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 6).
[ile,]

Kāfir rakībi vuşlat ile koyma sevdiğim /
Üftādegānı fūrkat **ile** koyma sevdiğim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 6).
[ile,]

Cān-ı hāzīni miḥnet **ile** koyma sevdiğim
/ Öldür beni ḥasiret ile koyma sevdiğim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7).
[ile,]

Cān-ı hāzīni miḥnet ile koyma sevdiğim
/ Öldür beni ḥasiret **ile** koyma sevdiğim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7).
[ile,]

ilhāk eyle-: dahil etmek.

Etme güm-geşte pey-i bedreka-i ümmîdi
/ Seni ol kâfile-i maḳsada **ilhāk eyle-**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 8).
[ilhāk eyle-,]

ilhām: Allah tarafından kulun gönlünde doğan bilgi, sezgi.

İlhām ile yazıldı Zihnî bu tām tārīḥ /
Bāb-ı hüdā-yı zībā dergāh-ı feyz-i 'ulyā
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 3).
[ilham,]

ilhām eyle-: ilham etmek, kalbe düşürmek, içe doğmasına sebep olmak.

Ḥaḳḳ da'vāda vefākārılığı mülhem-i
ğayb / Eylemiş kalb-i himem celbine
maḥzā ilhām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 25). [ilhām eyle-,]

ilhām ol-: ilham olmak: Allah tarafından ilâhî feyz yoluyla peygamberlerin ve seçkin kulların gönlüne verilen ilâhî düşünce, hâlet ve duygular.

Oldı ilhām saña da sırr-ı dil-i Cibrîl-i
'aşk / Eyledi izhār ḥattıñ âyet-i tenzîl-i
'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119,
Beyit 1). [ilhām ol-,]

Oldı ilhām bu dil-i nālânıma bir şubḥ-
dem / K'ey esîr-i giryemend-i pençe-i
endūh ü gam (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 1). [ilhām ol-,]

ilişik koyma-: ilgi, münasebet bırakmamak.

Tîzce bu himmeti ḥabl-ı ḥiyel-i nā-dānı /
Kesdi atdı ilişik koymadı mānend-i
ḥüsām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 31). [ilişik koyma-,]

ilkā olun-: *ilham olunmak.*

Mütebahhîr denir ol zāta ki **ilkā olunur** /
Şadef-i kalbine dürr-i nüket-i çār-kitāb
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 7*).
[*ilkā olunur,]*

illā: *-den/ -dan başka.*

Bih püser cephe vü rûyında celî nûr-ı
hüdâ / Görmez **illā** anı esrâra olanlar
vâkıf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 2*). [*illā,]*

illā ki: *mutlaka.*

Şol rütbe bûs-ı ğabğaba var dilde ârzû /
H'âb-ı şebimde görmezim **illā ki** sîb-i al
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 5*).
[*illā ki,]*

'ilm: *bilme, bilgi, marifet.*

N'oldığın sırr-ı maḥabbet şu kim idrāk
etmez / 'Aqlına fikrine hem **'ilmine**
'irfânına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 5*). [*'ilmine, -i, -(n)e]*

Qadrde şadrda ser-ḥalka-i erbâb-ı himem
/ **'İlmde** ḥilmde hem pîr ü şâh-ı merdân
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 20*). [*'ilmde, -de]*

'İlm ola ḥayâl etme ḥ'âbîde hikâyâtı /
Mevcûdî gözet nefy et mevhûm-ı
ḥayâlâtı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 10*). [*'ilm,]*

'ilm ile: *ilimle, bilgiyle.*

Çıkup üçler dedi ey Zihnî anıñ târîḥin /
Dehre ma'rûf ola **'ilm ile** Muḥammed
'Ârif (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 5*). [*'ilm ile,]*

'ilm ü 'irfân ü kemâlât: *ilim ve irfan yönünden bilgi sahibi olma, yetkin olma.*

'İlm ü 'irfân ü kemâlât ile maḥsûd-ı
cihân / Zühd ü takvây ü şalâhat ile
meşhûr-ı enâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 10*). [*'ilm ü 'irfân ü kemâlât,]*

'ilm-i kemâl: *noksansız, olgunluğa erişmiş ilim.*

Sāye-i feyzi perde eyleyli renc ü ta'aba
/ **'İlm-i kemālî** pîş-kār-ı ma'rifet ḥaqqı
redîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 2*). [*'ilm-i kemāl,]*

'ilm-i zāhir: *zahir ilimler (Hadîs, fıkıh ve kelam gibi ilimler).*

'İlm-i zāhirdir seniñ 'ilmiñ yanında bir
varaḥ / Mekteb-i 'ilm-i ledûn ehli alır
senden sebak (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 10*). [*'ilm-i zāhir,]*

ilticâ: *sığınma, himâyesi altına girmeyi isteme.*

Maḥşad ki ilticâdır ğayriye nâ-revâdır /
Hep **ilticâ** sañadır ey dâver-i şefâ'at
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3*).
[*ilticâ,]*

Maḥşad ki **ilticâdır** ğayriye nâ-revâdır /
Hep ilticâ sañadır ey dâver-i şefâ'at
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3*).
[*ilticâdır,]*

ilticâ: *Sığınma, ilticâ.*

İlticâ kanda olurdu sipeh-i ğamdan 'aceb
/ Ḥazret-i pîr-i muġân olmasa rindāna
melâz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 2*). [*ilticâ,]*

ilticā ed(t)-: *Sığınmak.*

Hayme-i ihsânın eden ilticā / Bir dağı çekmez minen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 35). [ilticā ed(t)-,]

ilticā et-: *sığınmak.*

Gayra etsem ilticā çok mı gam-ı hicrândan / H^vār ü hasdan eyler istimdād ey Zihnî garîk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 7). [ilticā et-,]

Sen gibi şāhın der-i ihsânın etdim ilticā / Zihnî nāmında eger ben bir ‘ubeyd-i ahkaram (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 43). [ilticā et-,]

Pîş-gāh-ı luṭfuña etdim hezārān ilticā / İltifātın görmediñ bir dem dil-i zāra sezā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 11). [ilticā et-,]

ilticā eyle-: *sığınmak.*

Nebiler kim der-i vālā-cenābın ilticā eyler / Kime erbāb-ı ‘iṣyān ‘arz-ı hāl etsin şehen-şāhā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 55). [ilticā eyle-,]

ilticā eyleyecek kehfü’l-emān: *sığınılacak huzurlu, emniyetli yer.*

Bendeñim hüsrev-i zī-nām ü nişānım sensin / İlticā eyleyecek kehfü’l-emānım sensin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 4). [ilticā eyleyecek kehfü’l-emān-,]

ilticā-yı mîr ü paşa: *emir/komutan ve paşanın himayesi altına girme.*

İlticā-yı mîr ü paşa nā-revādır Zihniyā / Var iken bāb-ı kerem-bahşā-yı şāh-ı lem-yezel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 7). [ilticā-yı mîr ü paşa-,]

iltifāt: *teveccüh, ilgi, güler yüz (güzel/sevgiliden gelen lutuf bağlamında).*

İltifātınla şehā mes‘ūd olaldan bahtımız / Zirve-i Qāf-ı maḥabbetde kuruldu tahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 1). [iltifātınla, -ın, -la]

O meh-rūyuñ tıyup germ iltifātın bezm-i ‘aşıkda / Yakıldı nār-ı reşk ile rakībān dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3). [iltifātın, -ın]

iltifāt: *teveccüh, ilgi; lütuf, ihsan.*

Pîş-gāh-ı luṭfuña etdim hezārān ilticā / İltifātın görmediñ bir dem dil-i zāra sezā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 11). [iltifātın, -ın]

iltifāt et-: *ilgilenmek, alaka göstermek.*

İltifāt et nūş-ı meyden şoñra naql-i ğabğaba / Zevk-ı tām olsun gehī sākī yanaşdır leb lebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 1). [iltifāt et-,]

iltifāt etme-: *teveccüh göstermemek, rağbet etmemek.*

Mest-i ‘aşkıñ sāğar-ı Cemşid’e etmez iltifāt / Nazra-pāş-ı ‘arızın hürşide etmez iltifāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 1). [iltifāt etme-,]

Mest-i ‘aşkıñ sāğar-ı Cemşid’e etmez iltifāt / Nazra-pāş-ı ‘arızın hürşide etmez iltifāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 1). [iltifāt etme-,]

Rūzedār-ı hicriñ olmaz mā'il-i zevk-i cihān / Tālib-i vaşlñ neşāt-ı 'ide **etmez iltifāt** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 2). [iltifāt etme-,]

Künc-i 'uzletde eden sâz-ı derûnıyla şafâ / Nağme-i çeng ü ney-i nâhîde **etmez iltifāt** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 3). [iltifāt etme-,]

Bir siyeh zülf ü ruḥ-ı gül-gûna oldu mübtelâ / Nakş-ı dehre ba'd-ez-în bu dîde **etmez iltifāt** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 4). [iltifāt etme-,]

Zâhîde işrâb-ı feyz etmek ne hâşıl Zihniyâ / Mest-i dünyâ neş'e-i cāvîde **etmez iltifāt** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 5). [iltifāt etme-,]

iltifāt kıl-: teveccüh etmek, lütfetmek.

Sultân-ı şadr-i 'aşk kime **kılsa iltifāt** / Evreng-i mülk-i derd ü gama tâcdâr olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 4). [iltifāt kıl-,]

iltifât-ı çarḥ-ı nâ-hem-vâra: kötü feleğin ilgisi.

Hırka-püşân-ı reh-i merdâna yetdim ba'd-ez-în / **İltifât-ı çarḥ-ı nâ-hem-vâra** olmam âşinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 2). [iltifât-ı çarḥ-ı nâ-hem-vâra,]

iltifât-ı lutf-ı şâhen-şâh-ı hüsne: lütufta bulunan şahlar şahının güzel teveccühü.

Dâğ şanma sînede parlar nişân-ı 'aşkdır / **İltifât-ı lutf-ı şâhen-şâh-ı hüsne** mazharız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 4). [iltifât-ı lutf-ı şâhen-şâh-ı hüsne,]

iltimâ' eyle-: parlamak, ışık saçmak.

Sırr-ı mescûdî-i Âdem n'olduğın izhâr eder / Cebhe-i pâkiñdeki nûr **eyledikçe iltimâ'** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 20). [iltimâ' eyle-,]

ilzâm eyle-: karşısındakini cevap veremez hâle getirmek, susturmak.

Yazdı ihsân edip ibkâsına menşûre-i nev / Gönderip **eyledi** hep müdde'iyânı **ilzâm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 26). [ilzâm eyle-,]

imâ: açıkça söylemeden üstü kapalı olarak anlatma, dokundurma.

Nedir bu hoş bakışlar bu tebessümler bu **imâlar** / Müheyyâdır dil ü cân söyle neyse maṭlabıñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [imâlar, -lar]

imâ ed(t)-: dolaylı yoldan anlatmak.

Siyâh-ı çeşmi söyler kuhl-i mâ-zâğa'l-basar remzin / Ḥam-ı ebrûsı râz-ı kâbe kavseyni **eder imâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 21). [imâ ed(t)-,]

imâ ile: dolaylı yoldan anlatarak.

Ser-nâme-i 'ahd-i ezel 'allâme-i 'ilm ü 'amel / Eyler **imâ ile** ḥal-i müşkil-kelâm-ı münzeli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 4). [imâ ile,]

İmâm A'zam'ın rūḥu: İmam Ebû Hanîfe'nin (d. 80/699 - ö. 150/767) ruhu.

Ḥaḳ bilür verdiği fetvâları teslîm kıılır / Olsa **rûḥundan İmâm A'zam'ın** hep

isti'lām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 12). [imām a'zam'ın rūhu,]

imām-ı evliyā: Evliyanın imamı (Cafer-i Sadık).

Ca'fer-i Şadık **imām-ı evliyā** / Mûsa-i Kâzım gül-i bāğ-ı hüda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 16). [imām-ı evliyā,]

imām-ı Mehdi-i şāhib-zamān: İmam Mehdi (On iki imamın sonuncusudur. Sahib Zaman diye de anılır.).

Ān **imām-ı Mehdi-i şāhib-zamān** / Pādīşāh-ı cümle-i İslāmiyān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 22). [imām-ı mehdi-i şāhib-zamān,]

īmān etme-: Allah'a inanmamak; bağluluk göstermemek. (Beyitte sevgilinin küfür gibi kapkara saçlarıyla tezat oluşturmuş.).

Kākülün küfrine bir kimse ki **īmān etmez** / Dil-i tārīkine envār-ı hidāyet gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 4). [īmān etme-,]

īmānı olan: iman, Allah'a inancı olan.

Zerre **īmānı olan** bu hālete giryān olur / Āh ü zār ile güzār eyler cihānda her demi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 13). [īmānı olan,]

imdād ed(t)-: yardım etmek.

Edip hat leşkeri şāhib-kırān-ı gamzeñe imdād / Göñül iklimini aldıñ ser-ā-ser zīr-i şemşire (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 2). [imdād ed(t)-,]

imdād kıl-: yardım dilemek, yardımcı olmasını istemek.

Gel ey ceş-i şafā **imdād kıl** bir sâ'at akdemce / Sipāh-ı gam ile pīrāmenim maşşürdür şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 2). [imdād kıl-,]

imdād ol-: yardımcı olmak, yardımda bulunmak.

Arz-ı hālim pīşgāh-ı yāre taqdīm etmege / Sūz-ı āh u nāle-i şeb-gīrden **imdād olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 4). [imdād ol-,]

Arz-ı hālim pīşgāh-ı yāre taqdīm etmege / Sūz-ı āh u nāle-i şeb-gīrden **imdād olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 4). [imdād ol-,]

imdād ü taşarruf ed(t)-: tasarrufunda olanlara yardım etmek.

Eder **imdād ü taşarruf** eğer-i himmet-i şeyh / Nükte-i ism-i şerīfin edegör der-hātır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 8). [imdād ü taşarruf ed(t)-,]

imdāda er-: yardıma ulaşmak.

Çāresiz kalsa biri kuruda yā deryāda / İstigāse edicek lā-būd **erer imdāda** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 17). [imdāda er-,]

imdādıma yetiş (imdadına yetişmek) [D]: yardım etmek.

Koyma maḥrūm bu 'āciz kuluñı eyle kerem / **Yetiş imdādıma** yā Ḥazret-i Gavşü'l-A'zām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 3). [imdādıma yetiş (imdadına yetişmek),]

Koyma mahrûm bu 'âciz kuluñı eyle kerem / **Yetiş imdādıma** ya Hâzret-i Ğavṣü'l-A'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 6). [imdādıma yetiş (imdadına yetişmek),]

Koyma mahrûm bu 'âciz kuluñı eyle kerem / **Yetiş imdādıma** ya Hâzret-i Ğavṣü'l-A'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 9). [imdādıma yetiş (imdadına yetişmek),]

Koyma mahrûm bu 'âciz kuluñı eyle kerem / **Yetiş imdādıma** ya Hâzret-i Ğavṣü'l-A'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 12). [imdādıma yetiş (imdadına yetişmek),]

Koyma mahrûm bu 'âciz kuluñı eyle kerem / **Yetiş imdādıma** ya Hâzret-i Ğavṣü'l-A'zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 15). [imdādıma yetiş (imdadına yetişmek),]

imiş: “i-”ek-filinin duyulan geçmiş zaman çekimi.

Nā-sezā güftār-ı nā-dānı işitmem Zihnîyā / Kim sükût **imiş** sü'āl-i aḥmaḳa redd-i cevāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 5). [imiş,]

Kemāl-i 'aşḳ hıfz etmek **imiş** nāmūs-ı dildārī / Bu yolda ihtimām-ı Qays nokṣān oldıḡın tıyduḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 2). [imiş,]

Maḳṣūd-ı şem' himmet **imiş** nūr-ı feyzden / Olsuñ şerāre-pāş daḡı āsmāne dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 4). [imiş,]

Ğubār-ı maḳdemiñ rüşen edelden çeşm-i iz'ānım / Ki bildim kör **imiş** ḥ'āhiş eden kuḡl-i Şifāhān'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 4). [imiş,]

V'ey nice zālīm **imiş** merdūd imiş ol bed-liḳā / Çaldı ḡançer gerden-i pāk-ı Hüseyn-i efḡama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 10). [imiş,]

V'ey nice zālīm imiş merdūd **imiş** ol bed-liḳā / Çaldı ḡançer gerden-i pāk-ı Hüseyn-i efḡama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 10). [imiş,]

imkānı yok: olanaḡı olmamak, ihtimal olmamak.

Bendegān-ı ḡazret-i pīrāndan yazmış seni / Nāmıñı ḡaḳḳ etmek ol defterde **yok imkānı** hem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 6). [imkānı yok,]

imrüz ü hem ferdā: hem bugün hem de gelecekte.

Bu gün ālām-ı fırḳat līḳ yarın cünbiş-i vuşlat / Bu bī-hūde emel aldar seni **imrüz ü hem ferdā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 13). [imrüz ü hem ferdā,]

imtidād üzre gid(t)-: uzayıp gitmek.

İmtidād üzre giderse ḡam-ı hicrān böyle / El yurum āhiri ben zindeḡi-i cānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 5). [imtidād üzre gid(t)-,]

imtiḡān ol-: denenmek, sınanmak.

Söner āb-ı nedāmetle ḳaralır şermden fī'l-ḡāl / **Olursa** sūziş-i 'aşḳımla bir kez **imtiḡān** āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 4). [imtiḡān olursa,]

imtinān kabūl etme-: iyilik beklememek.

Lā'übālī mest-i bī-pervā ƙalender-meşrebān / Devr-i nā-sāz-ı felekden **imtinān etmez** ƙabūl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 2*). [*imtinān ƙabūl etme-,*]

in-: (bulunduğu yerden ayrılmadan) aşığıya doğru sarmak.

Pīçiş-i turreler **indikçe** haţ üzre gūyā / Çîn'den ƙāfile-i nāfedir ol Şām'a gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2*). [*indikçe, -dikçe*]

Bāğ-ı firdavse girer şandım anı bir erƙam / Meger **inmiş** ruĥına zūlf-i siyeh-kārîñ ucu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 10*). [*inmiş, -miş*]

in 'ām-ı 'îd: bayram nimetleri.

Ben ki ĥ'ân-ı ni'met-i dildāra nā'il olmadım / Bir de bezl olmuş cihāna neylerüm **in 'ām-ı 'îd** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 3*). [*in 'ām-ı 'îd,*]

ince: ince, dar.

Sāde bir şırma yelek **ince** meles pīrāhen / Giydi ol cilve-feşān sākî-i çeşm-i cādū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5*). [*ince,*]

ince me'ālî var: ince manaları bulunmak.

Gelmez dile miyānîñ **ince me'ālî vardır** / Amma ki bahş-i zūlfüñ çok ƙıl u ƙālî vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 1*). [*ince me'ālî var,*]

inceden ince: çok dikkat ederek, en küçük ayrıntılarına değin.

Miyānîñ vaşfa gelmez bir ƙılı kırƙ yarsalar ancak / Olan endişeler de **inceden ince** taĥayyüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4*). [*inceden ince,*]

Yine sevdā-yı ĥāmem bahş-ı zūlf-i pīç ü tāb açmış / Tolaşmış ƙıl ü ƙāle **inceden ince** ĥisāb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 1*). [*inceden ince,*]

incelt-: ince duruma getirmek; zayıflamak.

İnceltdi cism ü cānımı ƙaşîñ hilālî kim / Bir bir ifāde eyler idim ĥasb-i ĥālî kim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 9*). [*inceltdi, -di*]

incin-: birinin herhangi bir davranışı yüzünden üzüntü duymak, gücenmek, kırılmak.

Ġonca-i terdir henüz tāb-āver olmaz **incinir** / Zūr ƙılmam işte bu ĥavf ile āĥ u nāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 4*). [*incinir, -ir*]

Degildir ihtiyārî nālesi bu Zihnî-i zārîñ / Şakın **incinme** ey nev-ğonce-i dil-teng-i istignā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 5*). [*incinme, -me*]

indir-: tamah (aç gözlülük) etmek.

Çekil 'Anƙā gibi ser-ƙulle-i istignāya / Gördiğîñ cîfeye **indirme** mişāl-ı kerkes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 4*). [*indirme, -me*]

infi'āl ed(t)-: gücenmek.

Bilmem bu çarh u bahta nice **infî'âl edem** / Düşman çoğaldı kağısıyla bir cidâl edem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 1*). [*infî'âl ed(t)-,]*

infisâl eyle-: ayrılmak, bulunduğu yeri terk etmek.

Dilden olur mı ref' meger zulmet-i melâl / Nuṭṭî nazardan **eyledi** ol mäh **infisâl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 12*). [*infisâl eyle-,]*

inkâr: reddetmek, kabul etmemek.

Yokdur bu sözde **inkârım** benim / Pür durur bi'llâh ikrârım benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 5*). [*inkârım, -im]*

inkâr ed(t)-: kabul etmemek, reddetmek.

Ziyâ-yı kıymet-i rüşen-dilânı hep **eder inkâr** / Meger kör eylemiştir dîde-i çarhı remed şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 6*). [*inkâr ed(t)-,]*

inkâr olunma-: inkâr edilmemek, reddedilmemek.

Zihniyâ **inkâr olunmaz** herkese şimden gerü / Dil-fezâdır dil-güşâdır dil-rübâdır sâde fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 5*). [*inkâr olunma-,]*

iñle-: acı, üzüntü, keder sebebiyle ağlamak, inilti sesler çıkarmak.

Zihniyâ süzişle bir kez **iñlese** mânend-i ney / Yandırur hep 'âlemi bir demde âh-ı Mevlevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 7*). [*iñlese, -se]*

ins ü cân: insanlar ve cinler. II herkes.

Şükr edip bu müjde-i nuşret-fezâyâ eylesin / Resm-i şehir-âyîni icrâ şavkla hep **ins ü cân** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 4*). [*ins ü cân,]*

ins ü cinn: insanlar ve cinler.

Şeh-i kevneyn Aḥmed **ins ü cinne** mefḥar-ı sermed / Ḥabîb-i Ḥak Muhammed zîver-i kurbîyyet-i Mevlâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 51*). [*ins ü cinn,]*

Ol maḥabbetden âzâde oldu ḥalk-ı bü'l-beşer / **İns ü cinne** besdir ey maḥbûb-ı Mevlâ bu ḥaber (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 19*). [*ins ü cinn,]*

inşâd ol-: şiir yazmak, şiir okumak.

Böyle kâlırsa derûnumda o tıflıñ şevki / **Olur** ey Zihni ne rengin ḡazeller **inşâd** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 9*). [*inşâd ol-,]*

inşâf et-: merhamet etmek, acımak.

Yok mudur pâyân hîç bu zârî vü nâlišlere / Besdir **inşâf et** yeter bu şekve-i zulm ü sitem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 2*). [*inşâf et-,]*

inşâf eyle-: insaf, merhamet etmek.

Nüş-ı la'liñ verme bes aḡyâra **inşâf eyle** kim / Ḡayret-i 'aşkıñla Zihni oldu bîmâr-ı firâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 5*). [*inşâf eyle-,]*

insân: insan, şahıs.

İcāb eyler **insāna** şad renc / Fikr-i daḳıḳ-
i bāzī-i satranc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 1*). [*insāna, -a*]

Kemāl-i maʿrifet zātında **insānıñ** gerek
yoksa / Saña icāb-ı irş etmez kemālât-ı
Hucendîʾden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 2*). [*insānıñ, -ıñ*]

intihāb eyle-: seçmek.

Zāhid eyler ārzū-yı bāğ-ı huld ammā ki
ben / **Eyledim** endîşe-i gülzār-ı vaşlıñ
intihāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 4*). [*intihāb eyle-,*]

intihāb-ı cümle-i pîrān: bütün pirlerin
seçtiği; bütün pirlerin en seçkini.

Zihî mesned-nişîn-i tahtgāh-ı feyz-i bî-
pâyān / Güzide-i kuṭb-ı ʿālem **intihāb-ı
cümle-i pîrān** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 1*). [*intihāb-ı cümle-i
pîrān,*]

intikām ol-: acısını çıkarmak.

İntikām olur ise etdiğim ʿişyānıma ger /
Güler ahvāl-i perîşānıma ehl-i maḥşer
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 13*). [*intikām ol-,*]

intisāb eyle-: bağlanmak.

Rāğıb olma dāde-i maḥlûka Hākʾdan kıl
hicāb / Bāb-ı dîvān-ı rızāya **eyle** her dem
intisāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 1*). [*intisāb eyle-,*]

intisāb-ı hāk-i bāb-ı devlet: dergāhın
kapısının toprağına bağlanma (Bir
tarikata girme bağlamında).

İntisāb-ı hāk-i bāb-ı devleti bî-irtiyāb /
Sālikānı kurb-ı vaşl-ı Hākʾdan eyler
behremend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıtʾa 3, Beyit 2*). [*intisāb-ı hāk-i bāb-ı devlet,*]

intizām-ı ʿakl: aklın düzeni, tertibi; bir
kimsenin aklının yerinde olması, akıllı
olması.

Turre şanma **intizām-ı ʿaklımı** tārāc
içün / Sevķ eder sultān-ı fes ṭābūr ṭābūr
üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3*). [*intizām-ı ʿakl,*]

ipi kes-: bağıny kesmek, ilgiyi koparmak.

Bend olup zülfüne bir dil-ber-i ʿālî-
nazarıñ / Yetişür gayr-ı taʿalluḳda
uzatma **ipi kes** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 3*). [*ipi kes-,*]

ipini kes-: ipini kesmek; idam etmek. II
bağıny kesmek.

Besdir **ipini** kelb raḳîbîñ güzelim **kes** /
Ser-rişte-i ümmîdi uzatma nʼedelim kes
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 1*). [*ipini kes,*]

irās: sebep olma.

Nevāziş ḳalb-i maḥzūna eder kām-ı ebed
irās / Bulanlar bulmuş ancak gūşe-i
vîrānede kânı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 5*). [*irās,*]

irciʿi: Dön. [Ayetten iktibas edilmiştir:
"Ey huzura kavuşmuş insan! Sen Oʾndan
hoşnut, O da senden hoşnut olarak
Rabbine dön. (Seçkin) kullarım arasına
katıl ve cennetime gir!" (Kurʾan-ı Kerim:
89/28)].

İrci'î emri olup sâmi'a-perdâzı hemân /
Kıldı teşrîf ile iklîm-i bekâyâ i'zâm
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 4).
[irci'î,]

İrem: efsaneye göre Ad kavminden
Şeddâd'ın cenneti yeryüzünde kurmak
maksadıyla yaptığı şehrin adı olup
edebiyatımızda "cennet bağı, dünya
cenneti, cennet kadar güzel ve bayındır
yer" anlamında kullanılır.

Seyre çıktım h^vâhiş-i gülşen-serây-ı yâr
ile / Reh-güzârımda **İrem** ednâ
hârimimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 4). [irem,]

'irfân: manevi ve ruhi tecrübeyle
edinilen sezgisel bilgi.

N'oldığın sırr-ı mahabbet şu kim idrâk
etmez / 'Aqlına fikrine hem 'ilmine
'irfânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 114, Beyit 5). ['irfânına, -ı, -n, -a
]

irfâni-i tahkiki: bir şeyin doğru olup
olmadığını anlama ilmi. (Hz. Âdem'e
eşyanın ilminin öğretilmesi olayına
telmihen).

İrfâni-i tahkiki banâ eyle nümâyân /
Nâ-dân gibi dil-bend-i füsûn eyleme Yâ
Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit
6). [irfâni-i tahkiki,]

'irfân-tırâz-ı merd: kâinatın sırlarına
vakıf olan insan.

Zihnî ne gelse Hâk'dan ona râzı ol
hemân / **'İrfân-tırâz-ı merd** kazâyâ rızâ
verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55,
Beyit 6). ['irfân-tırâz-ı merd,]

irhâ-yı 'inân kıl-: dizginleri
koyuvermek. İl işi oluruna bırakmak.

Şeh-süvârum ki **kılur** semtime irhâ-yı
'inân / Yoluna cân ü seri şevk ile
oynatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
68, Beyit 2). [irhâ-yı 'inân kılur,]

irşâd: doğru yolu gösterme; mânen
aydınlatma, uyarma.

Dem-be-dem efzûn olup envâr-ı feyz-i
himmetiñ / Olsun **irşâdıñla** hep ednâ vü
â'lâ muğtenem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 47). [irşâdıñla, -ıñ, -la]

irşâda da'vet eyle-: doğru yola
çağırma, davet etme.

Eyleyip irşâda da'vet halkı bir haylî
zamân / Oldı hep feyz-i reşâdetle hâlâ'ık
muğtenem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 25). [irşâda da'vet eyle-,]

irşâd-ı nâs et-: insanları manen
aydınlatmak, hak yolunu göstermek,
gafletten uyandırmak.

Derûn-ı Ka'be'de **irşâd-ı nâs etdikde** ol
server / Bilindi olduğu bî-şüphe zât-ı
hazret-i maẖhar (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 1, Beyit 14). [irşâd-ı nâs et-,]

irtişâ: rüşvet alma, rüşvetçilik.

Rakîbâ 'arz kılma hîç naqd-i dil ü cânıñı
/ Şeh-i zî-şân-ı kişver-gîr kılmaz
irtişâdan haz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 111, Beyit 3). [irtişâdan, -dan]

'irz u nâmûs-ı rakîb: rakibin şeref ve
haysiyeti.

Cām-ı gül-günü sürüp gülzār-i
‘işretgāhuma / **‘Irz u nāmūs-ı raķībi**
pāy-māl etdün bu şeb (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 15, Beyit 2). [**‘irz u nāmūs-**
ı raķīb,]

isābet ed(t)-: yerine gitmek, hedefi
tutturmak.

Hedef-i kāmā **işābet ede** tîr-i āhîñ / Yā
gibi keşret-i ‘acz ile kadiñ et iki kât
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 2).
[**işābet ed(t)-,**]

isābet eyle-: yerini bulmak, ulaşmak.

Bî-tevaķķuf o tefeķķuh-şiyemiñ ecvibesî
/ Hedef-i es’ileye **eyler işābet** çü sihām
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit
11). [**işābet eyle-**,]

işābet ol-: “çok iyi oldu, yerinde oldu,
tam isteğe uygun” anlamında kullanılan
bir söz.

Ben elimle ğam-ı hicrânına düşdüm
yārîñ / Bu muşîbet baña Zihnî pek **işābet**
oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194,
Beyit 5). [**işābet ol-**,]

iş‘ār: (yazı ile) bildirme.

Medhiñ **iş‘āra** ne hācet ki bilir ehl-i
şu‘ūr / Saña meddāhdır hep şā‘ir-i nāzik-
sūhanān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 33). [**iş‘āra,** -a]

iş‘ār et-: bildirmek.

Şā‘ir-i haķ-gūda lāzımdır kemāl-i
ma‘rifet / Da‘vi-i şî‘r ile Zihnî cehliñ
iş‘ār etme bes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 95, Beyit 5). [**iş‘ār et,** -me]

iş‘ār eyle-: bildirmek, haber vermek;
göstermek.

Çeşm-i nîm-mestini süzdükce nergis nāz
ile / N’eydüğün **iş‘ār eyler** dîde-i
maħmūr-ı yār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 17). [**iş‘ār eyle-**,]

iş‘ār kıl-: bildirmek, anlatmak;
methetmek.

Vaşfını **iş‘ār kılsam** turre-i ħam-der-
hamiñ / Şā‘irān-ı dehr ser-tā-pā
nedîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 5). [**iş‘ār kıl-**,]

iş‘ār kıl-: bildirmek, anlatmak.

Çok sır **iş‘ār kılar** ehl-i şu‘ūra Zihnî /
Ney-i rāmişger-i bezm-i şu‘aradır
ĥāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156,
Beyit 10). [**iş‘ār kıl-**,]

işbu: bu işaret sıfatının yazıda
kullanılan eski bir şekli, işte bu.

Bir ĥitāb erdi şimāh-ı dilime böyle deyü
/ **İşbu** da‘vāya rızā vermez İlāh-ı ‘allām
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit
16). [**işbu,**]

ise: “-e rağmen” anlamında edat.

Ne kadar etdim **ise** ‘arz-ı temennā vü
niyāz / Kārger olmadı ol seng-dile āh
n’idem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154,
Beyit 6). [**ise,**]

ise: “i” ek-filinin şart çekimi.

Böyle sevdāya tolaşmazdım ne kim etdi
ise / Eyleyeyin āh o pîç-ā-pîç-i kāküldür

baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 3). [ise,]

Müteveccih kime olmuş **ise** nûr-ı ‘irfân / Cebhesinden şafağ-ı mihr-i kemâli görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 4). [ise,]

Dağı vaşla ey ruh-ı al olunur **ise** ger ihmâl / Felegi yakar be-her-hâl ah ü zâr-ı âteş-engîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 2). [ise,]

Zihniyâ her ne kadar mücrim **isen** gayra kıyâs / Bende-i pîr-i keremkâr ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 7). [isen,]

Ne güne **ise** söz kesilir senden efendim / Hükûm et yeter ağıyar ile ceng ü cedelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 5). [ise,]

Zihniyâ çünkü muhâlif gerdişin bildiñ **ise** / Etme hâliñ toğrısı ol çarh-ı çep-endâza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 9). [ise,]

Bir sâkî **ise** encümen-i ‘işrete maşşûd / Kürd ü ‘Acem ü Türk ü ‘Arab olsa ne mâni’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 5). [ise,]

Zihniyâ her ne kadar arz-ı kemâl etdim **ise** / Birisi olmadı şâyeste-i tahsîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 5). [ise, -se]

Yârsız düzah olur cennet **ise** bezm-i çemen / Bâde-i bî-meze mey-nüş eger eylersem sem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 2). [ise,]

Merd **iseñ** püşide-çeşm ol şîve-i nâsütdan / Cilveler eyle temâşâ ‘âlem-i lâhütdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 1). [iseñ, -ñ]

‘Âşık-ı zârını ber-dâr **ise** fermânıñ eger / Yetişür turre-i pür-pîç ne hâcet resene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 4). [ise,]

Maşşûd **ise** ey Zihnî Sezâ’îye nazîre / Hüsni gibi bu tırfa gâzel saña beş oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7). [ise,]

‘Adl ile hâlim yamân olur kerem kılmaz **isen** / El-emân yâ şâh-ı Fârûk-ı ‘adâlet-iktidâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 52). [isen, -n]

Nâ-münâsibdir bugün giymek libâs-ı sürh-reng / ‘Âşık **isen** giy siyeh câme vücûd-ı pür-ğama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 5). [isen, -n]

Çanda kim ‘atf-ı ‘inân eyler **ise** devlet ile / Hâzret-i Hızr’ı kıla râh-berin Hây ü Metîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 47). [ise,]

Mîrsin lîk bu rütbe himem ü lûtfâ göre / Şânına şân-ı vezâret denir **ise** şâyân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 35). [ise,]

Eşkiyâyı zulemâyı ede maşşûr u zebûn / Yümn-i maşdemle nere eyler **ise** ‘atf-i ‘inân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 43). [ise,]

İntikâm olur **ise** etdiğim ‘işyânıma ger / Güler ahvâl-i perîşânıma ehl-i maşşer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 13). [ise,]

Âşâr-ı şafâ yokdur ‘âlemde demez ‘ârif / Merdâne turup olma ‘ârif **isen** hiç hâ’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 4). [isen, -n]

ışgüfe: çiçek.

Şaf çekip **işgüfeler** rāh-ı selāma çıkdı
hep / Aṭlas-ı sebz ile zeyn oldı ḥarīm-i
lālezār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 7). [işgüfeler, -ler]

işit-: duymak, dinlemek.

Nā-sezā güftār-ı nā-dānı **işitmem**
Zihnîyā / Kim sükût imiş sü'āl-i aḥmaḳa
redd-i cevāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
12, Beyit 5). [işitmem, -me, -m]

işitme kıl ü kāl-i ten-peresti / Sözi ol
cāhiliñ yabanadır hep (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 6). [işitme, -me]

işitdim ter-dimāğ etmiş rakībi zevk-i
işretle / Hemān tā şubḥa dek zehr-āb-ı
ğamla ağzım ıslatdım (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 151, Beyit 6). [işitdim, -di,
-m]

Yā şehen-şāh-ı şehīdān deyü kıldıkça
nidā / **işidir** nevḥalarum tāḳ-ı sipihr-i
kec-edā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3,
Beyit 6). [işidir, -ir]

iskāt eyle-: susturmak.

Bu şeker lüknet-i güftār bu şīrīn ḥarekāt
/ Tūṭi-i ḳudsiyi bir söz ile **eyler iskāt**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1).
[iskāt eyle-,]

iskele-i **vuşlat:** kavuşma
köprüsü/iskelesi.

Bir vaḳt olur ki **iskele-i vuşlatı** bulur /
Baḥre ümīd-i yelken açan nā-ḥudā-yı dil
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 3).
[iskele-i vuşlat,]

İskender: İskender-i Yunani diye bilinen
Makedonyalı İskender'dir ki genellikle

Aristo'nun icat ettiği kabul edilen uzağı
gösteren ayna ile Klasik şiirde yer alır.

Değil ben görmedi ḥaylī zamān seyr etdi
İskender / Merāyā-yı felekde 'aks-i
ḥüsn-i şüret-i ikbāl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 141, Beyit 3). [iskender,]

işle-: tesir etmek.

Sīneme **işledi** cānā niçe güftārıñ ucı / Kār
edip cān u dile nīze-i āzārıñ ucı (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 2). [işledi,
-di]

ism: ad. II esmaü'l-ḥüsnâ.

Kilīdin bulmadım esmā-yı teşhīr ile ve'l-
ḥāşıl / 'Aceb gencīne-i vaşlıñ ne **ism** ile
muḥalsamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
71, Beyit 3). [ism,]

Pāy-taht-ı ḳuṭbiyet **ismiyle** olup tesmiye
/ Melce-i ehl-i sülūk oldı o cāy-ı
muḥterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 28). [ismiyle, -i, -(y)le]

ism-i Hū: Allah'ın ismi.

Mazḥar-ı ma'nā değil her **ism-i Hū'dan**
dem uran / Merd-i meydān-ı hüviyyet
heylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 48, Beyit 4). [ism-i Hū,]

işrāb: şarap. II aşk şarabından içirme.

Keyfe mā-kāne yekūn keyfiyyetin
bildirmege / Cām-ı 'aşkıñ zāhidā bir
cür'a **işrābındadır** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 44, Beyit 5). [işrābındadır,]

işrāb-ı cefā etme-: eziyet, sıkıntı
vermemek.

Etmez işrâb-ı cefâ gelmiş o tıflıñ ğālibā / Menba‘-ı feyz-i vefādan şîr-i pāk-i dāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 3). [işrâb-ı cefâ etme-,]

işrâb-ı feyz et-: bolca içirmek.

Zāhide işrâb-ı feyz etmek ne hâşıl Zihniyā / Mest-i dünyā neş’e-i cāvîde etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 5). [işrâb-ı feyz et-,]

işrâb-ı feyz kıl-: ilim, irfân şarabından içirmek.

Sendedir ser-çeşme-i āb-ı füyûzât-ı Hudā / Zihni-i dil-teşneye lutfuñla **kıl işrâb-ı feyz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 5). [işrâb-ı feyz kıl-,]

işrâb-ı keyf-i dîger ed(t)-: farklı isteklerini kapalı bir şekilde anlatmak.

İşrâb-ı keyf-i dîger eder her tekellümiñ / Nüş eyledikçe şâf meyiñ meşrebi gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 3). [işrâb-ı keyf-i dîger ed(t)-,]

işrâb-ı şevk: neşe, arzu şarabını içme.

Teşneye işrâb-ı şevkıñ Hızr’ıñ ābından lezîz / Cür’a-i cām-ı lebiñ cennet şarābından lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 1). [işrâb-ı şevk-,]

işrāk ed(t)-: aydınlatmak. II mutlu etmek, sevindirmek.

Her şubh-dem ol bāb-ı mürşid-i tã’if / **İşrāk ede** tã maşrıq-ı enfüsde leṭā’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 1). [işrāk ed(t)-,]

işrāk eyle-: (doğarak) etrafi aydınlatmak, ıstıkladırmak.

Çāh-ı zulmetde dil-i zāhid-i ḥod-bîn kalır / Rinde hūrşid-i şafā cāmıdan **işrāk eyler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 5). [işrāk eyle-,]

‘işret: zevk u safa, sefahat, eğlence.

Şeker-i la‘l-i lebin sîb-ruhın kıldı meze / Bezmimiz **‘işreti** ber-vefk-i merām oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 4). [‘işreti, -i]

Va‘dini koydı zamān-ı ḥatına nüş-ı lebiñ / Ehl-i zevkıñ bilür ol **‘işreti** aḥşama gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 3). [‘işreti, -i]

Mey-i ma‘nā-yı rengin ile mest ol **‘işret** isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 13). [‘işret,]

‘işretgāh-ı ‘îd: bayramda içki içilen yer. II Eğlence zamanlarının meclisi.

Bir şüküh-ı zevk kesb etmiş ki **‘işretgāh-ı ‘îd** / Bir sıfāl-i köhne ta‘n-ı cām-ı Cemşid eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 2). [‘işretgāh-ı ‘îd,]

‘işretgeh-i bigâne: yabancılardan eğlenme mekânı.

O meh gitmiş gibi **‘işretgeh-i bigāneye** zannım / Bu şeb rindāneler bezminde feryād ü fiğān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 3). [‘işretgeh-i bigāne,]

‘işretgeh-i rindān: rintlerin içki meclisi.

Ayak başdı bu şeb ‘**işretgeh-i rindāna** ol meh-rū / Düşüp mest oldı yatdı lîk üç beş cāmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 3). [*işretgeh-i rindān,*]

‘işret-kede-i dil: gönlün eğlence yeri.

Bir sâķî-i ra‘nānıñ luţfıyla olup ħurrem / **‘İşret-kede-i dilde** zevķ eyleyip ol bî-gam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 2). [*‘işret-kede-i dil,*]

iste-: gerekmek.

Sen merd-i Hâķ ol **isterse** olsun / Zāhir mekānıñ iklîm-i Efrenc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 6). [*isterse, -r, -se*]

iste-: talep etmek.

Ber-devāmız bunca gün kışlağ-ı şehr-i hierde / Naķd-ı vaşl-ı dil-berān māhiyyemizdir **isteriz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 6). [*isteriz, -riz*]

Anı bir merd-i kıymet-dāna ‘arz et naķd-i cān **iste** / Girān-ķadr-i kumāş-ı vaşlıñ erzān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 8). [*iste-,*]

Cehldir bî-ĥüdedir ĥāricden aĥbāb **istemek** / Nefsdir idrāk-i tām et ‘ārifeye yār-ı şadīķ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 3). [*istemek, -mek*]

İstemem bir şey ki ol maţlūb-ı maĥbūbum degil / Yārsız ‘ālem ne öz cānım ki maţlūbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [*istemem, -me, -m*]

Büselikden men‘ edip ‘uşşāķdan **ister** nevā / Şāh-ı nāzım emr eder ķānūn ķānūn

üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 5). [*ister, -r*]

Kāse-i deryūzemi pūr et tehī redd eyleme / Maţbaĥ-ı cūduñdan ikrām **isterim** ey zū’l-kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 44). [*isterim, -r, -im*]

‘Atā-yı Hāķ’ a şükr et izdiyād-ı devlet **isterseñ** / Gözet bāb-ı rızāy-ı cān ü dilde rāĥat **isterseñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 1). [*isterseñ, -r, -se, -ñ*]

Mey-i ma‘nā-yı rengīn ile mest ol ‘işret **isterseñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 13). [*isterseñ, -r, -se, -ñ*]

iste-: (bir şeyi) arzulamak, arzu etmek.

‘Andelīb-i zārveş rüsvā olursam da ne bāk / **İster** ey ruĥsār-ı gül hep ‘ālemi güldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4). [*ister, -r*]

Ėamın sīnemde pūr-dāğ-ı nümāyān eylemek **ister** / Ėarīm-i ‘aşķa biñ şem‘i fūrūzān eylemek **ister** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 1). [*ister, -r*]

Ėamın sīnemde pūr-dāğ-ı nümāyān eylemek **ister** / Ėarīm-i ‘aşķa biñ şem‘i fūrūzān eylemek **ister** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 1). [*ister, -r*]

Metā‘-ı dehre meyl eyler mi ehl-i ‘aşķ kim her dem / Dil ü cānın nişār-ı rāh-ı cānān eylemek **ister** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 2). [*ister, -r*]

Raķīb-i būm-sīret bezm-i rinde girmesin zinhār / Serāy-ı zevķ-i nev-ābādı vīrān eylemek **ister** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 3). [*ister, -r*]

Eder her şubĥ ‘arz-ı ‘arız-ı pūr-tābın eflāķe / Meger āyīne-i ĥurşīdi ĥayrān eylemek **ister** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 4). [*ister, -r*]

Yine şeb-dîz-i hāmem ‘arşa-i tanzîrde
Zihnî / Edā-yı Dūldūlāne ‘azm-i cevlan
eylemek **ister** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 52, Beyit 5). [ister, -r]

İsterim hüsnu harāb ola hücūm-ı haṭ ile /
Hayfūm ammā yine ol ‘arız-ı gül-fāma
gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59,
Beyit 4). [isterim, -im]

Naṣrasından **istemez** bir laḥza dūr olmak
yine / Her ne āl etse dil ü cāna sezādır
sāde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97,
Beyit 2). [istemez, -mez]

Sebkat-ı fāhr etmek **isterseñ** cihāna
Zihniyā / Bendegān-ı dergeh-i vālā-yı
pîre lāhık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
133, Beyit 5). [isterseñ, -r, -se, -n]

Mey-i berrākveş bu bezmgehde şafvet
isterseñ / Belā vü derd ile leb-rîzdir
dünyā vü mā-fihā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 8). [isterseñ, -r, -se, -ñ]

iste-: gelmesini dilemek, çağırmak.

Bendesin elbet huzūr-ı şāha **isterler** seni
/ Hā’in-i hükmi evāmîr olma merd-i
şādık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133,
Beyit 2). [isterler, -r, -ler]

iste: bir kimse, şey veya durumu işâret
etmek için kullanılır.

Artırır nāle vü feryādını ehl-i ‘aşkıñ /
İşte bu luṭf ile efzūn ola şān-ı firḳat
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 5).
[işte,]

‘Arız-ı yāri güle teşbih eder ḥalk-ı cihān
/ **İşte** bu reng ile pek firūzdur iḳbāl-i gül
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2).
[işte,]

Ne gelen var ne giden encūmen-i rindāna
/ Tırma ey sākī getir **işte** bu demdir dem

dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150,
Beyit 6). [işte,]

Ḡonca-i terdir henüz tāb-āver olmaz
incinir / Zūr kılmam **işte** bu ḥavf ile āh u
nāleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187,
Beyit 4). [işte,]

Tutmadım emrini ḥayfā o kemān
ebrūnuñ / **İşte** sīnem hedef-i tîr-i
nedāmet oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
194, Beyit 2). [işte,]

Baḥşîş-i ‘ıdiyye-i cānāniye mazhar olan
/ **İşte** ol kāmınca Zihnî ‘ıd-i cāvīd eyledi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 7).
[işte,]

Cümleden **işte** berī vaşfını işbātında /
Şeyḥ İbnü’l-Arabî yazdı Fütūḥāt’ında
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit
12). [işte,]

ister isen: istersen, diler sen.

Yok ol miyān-ı müy-ı büt-i Rūm’a bir
mişāl / Yedi kırala **ister isen** telḡırāf çal
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 1).
[ister isen,]

isti‘āre eyleyen: benzeyen, teşbih
edilen. II ödünç alınan (tanıkta güneşin
parlaklığını sevgilinin yanağından
alması bağlamında).

Ruḥuñdan **isti‘āre eyleyen** ḥurşīd-i
raḥşānı / Cebīniñden eder hem istināre
māh-ı tābānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
201, Beyit 1). [isti‘āre eyleyen,]

isti‘dādı üzre: yeteneğine, kabiliyetine
göre.

Ḳayd olundı herkes **isti‘dādı üzre** bir
yere / Kim şudūr etdikde emr-i ḥilḳat-i

levh ü kalem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 3). [isti'dādî üzre,]

isti'dād-kārān: kabiliyetliler, yetenekliler.

Ser-fürûlar etdi **isti'dād-kārān** cümleten / Hâk-i dergâhında sad şevk ile oldılar behem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 30). [isti'dād-kārān,]

istifāza: feyizlenme, feyiz alma.

İstifāza şevk-i ruhsârından âsândır velî / Küfr-i gîsûsından olsa nûr-ı îmânım hâlâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 2). [istifāza,]

istifhām olun-: soru sorulan, kendisine danışılan olmak.

Kenz-i zâtında mücevher gibi 'aql-ı evvel / Oldığın hıfz u vîkâye **olunur istifhām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 23). [istifhām olun-,]

istiğāse ed(t)-: yardım dilemek.

Çaresiz kalsa biri kuruda yâ deryâda / **İstiğāse edicek** lâ-büd erer imdâda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 17). [istiğāse ed(t)-,]

istiğnā ed(t)-: (bir şeye) tenezzül etmemek, ihtiyaç duymamak.

Mülk-i dehre Zihnî eñ ednâsı **istiğnā eder** / Bender-i 'aşkıñ bulunmaz müflis ü bî-vāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 5). [istiğnā ed(t)-,]

ıştihar: şöhet, nam.

Öpmeseydi südde-i sidre-me'âbiñ rûz u şeb / Bunca bulmazdı 'ulûvv-ı kâdr ile 'arş **ıştihar** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 32). [ıştihar,]

Kem-nām een vücūdını hep buldı rāhatın / Zihnî cefâ-yı kalbe sebep **ıştihar** olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 5). [ıştihar,]

istihkāk: hak edilmiş.

Kıldı i'tā hakkıñ **istihkākına** Rabbü'l-kerîm / Kimisi şāhib-ni'am oldı kimi ehl-i niķam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 4). [istihkākına, -ı, -na]

ıştikā et-: şikâyet etmek.

Zihnî-i nâ-çarı biñ âlāma kıldıñ mübtelâ / Senden **etsem** çok mudur dergâh-ı Hakk'a **ıştikā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 12). [ıştikā et-,]

ıştikā-vı dil eyleme-: gönül şikâyet etmemek, razı olmak.

Ba'ış belāya hep 'amel-i nâ-revâsıdır / Dest-i felekden **eylemesin ıştikā-yı dil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 2). [ıştikā-yı dil eyleme,]

isti'lām ol-: bilgi edinilen olmak.

Dürer-i bahr-ı muhîṭ-i hüner ü fazl-ı kemāl / Şurre-i ṭab'-ı laṭifinden olur isti'lām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 21). [isti'lām ol-,]

Hak bilür verdiği fetvâları teslîm kılar / Olsa rûhundan İmâm A'zam'ıñ hep isti'lām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 12). [isti'lām ol-,]

istimdād eyle-: medet ummak.

Gayra etsem ilticā çok mı ğam-ı
hicrāndan / H^Vār ü ħasdan eyler istimdād
ey Zihnî ğarīk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 7). [istimdād eyle-,]

istināre ed(t)-: ışıklandırmak,
parlatmak.

Ruĥuñdan isti'āre eyleyen ĥurşîd-i
raĥşānı / Cebîniñden eder hem istināre
māh-ı tābānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 1). [istināre ed(t)-,]

istirāhat ed(t)-: dinlenmek. II huzur
bulmak.

Kısmet-i naĥnū kasemnāya olaldan kâni'
/ İstirāhat edip esbāb-ı talebden geçdim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 10). [istirāhat ed(t)-,]

istirā-yı kâle-i vaşl: kavuşma kumaşını
satın alma.

İştirā-yı kâle-i vaşl ne mümkün
herkese / Cān ü dil nakdine sendendir
anıñ ser-māyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 2). [istirā-yı kâle-i vaşl,]

iştivāk-ı dil: gönlün isteği.

Muşhaf-ı ĥatıñdan ancak sırr-ı ma'nādır
ġaraż / İştivāk-ı dil ne elfāz ne
elķābindadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 3). [iştivāk-ı dil,]

iştivāk-ı nūr-ı dîdārîñ ile: parlayan
yanağının arzusuyla.

İştivāk-ı nūr-ı dîdārîñ ile ĥurşîd ü meh
/ Ġarķa-i deryāçe-i ĥayret degildir yā
nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 4). [iştivāk-ı nūr-ı dîdārîñ ile,]

iştivāk-ı tāk-ı ebrū: sevgilinin kavisli
kaşlarının arzusu/özlemi.

'Āşıkıñ ĥam-geşte kâmet eylediñ encām-
ı kār / Nev-cüvānım iştivāk-ı tāk-ı
ebrūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 3). [iştivāk-ı tāk-ı ebrū,]

'işve-bāz: işveli (sevgili).

Tıfl-ı nāzım cilve-sāzım fitne-endāzım
benim / 'Ayn-ı rāzım 'işve-bāzım şîve-
perdāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 1). ['işve-bāzım, -ım]

'işve-cüy-ı tāze-cüvān: yeni büyüyen
sevgilinin işvelisi.

Eşk-i revān-ı dîdeme baķ eyle merĥamet
/ Ey 'işve-cüy-ı tāze-cüvān söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 3). ['işve-cüy-ı tāze-cüvān,]

'işve-dān: cilveli.

Bir tıfl-ı nev-res 'işve-dān bir nīm-nigeh
çeşm-i ġazāl / Bir sāde-fes ĥüb-ı zamān
bir fitne-cü pür-mekr ü āl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 1). ['işve-dān,]

'işvekār ol-: edalı, işveli, nazlı olmak.

Ĥatı gelirse terk-i teġāfûl eder derim /
Gitdikçe saht-ı nāza çeker 'işvekār olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 3). ['işvekār ol-,]

‘iṣyān et-: âsi olmak, karşı gelmek.

İntikām olur ise **etdiğim ‘iṣyānıma** ger /
Güler aḥvāl-i perīṣānıma ehl-i maḥşer
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 13*). [*‘iṣyān et-*,]

‘iṣyān ü cürm-i bî-had: sayısız günah
ve isyan.

Rûy-ı siyâhı dergeh-i Mevlâ’ya
döndürüp / **‘İṣyān ü cürm-i bî-hadime**
etdim i’tizâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 8*). [*‘iṣyān ü cürm-i bî-had*,]

İṣār eyle-: cömertlikle vermek, ihsan
etmek.

Gevher-i ṭab‘ımı ol mîr-i kerem-ārānîñ /
Eyledim pâyına **İṣār** be-de’b-i iz‘ân
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 13*). [*İṣār eyle-*,]

İsbât: kanıt ve tanık göstererek
doğrusunu meydana çıkarma.

Olmuş olacak neymiş Haḳ vâhid-i yek-
tâdır / **İsbâtımız** ey Zihnî bu maṭla‘-ı
ğarrâdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 14*). [*İsbâtımız, -ımız*]

Cümleden işte berî vaşfını **İsbâtında** /
Şeyḥ İbnü’l-Arabî yazdı Fütûḥât’ında
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 12*). [*İsbâtında, -ında*]

İsbât ed(t)-: bir şeyin doğruluğunu
ortaya koymak, meydana çıkarmak.

Etdiğün cevri-i firâkı hep **ederdim İsbât** /
Şehr-i vaşlîñ yedime girse der-i
maḥkemesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 4*). [*İsbât ed(t)-*,]

İsbât kıl-: tanık göstermek.

Cenâb-ı Hâfız-ı ‘Ayntâbdan **İsbât**
kılsınlar / Belâgat n’eydüğün şimden
gerü dehriñ sühen-dânı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 12*). [*İsbât kıl-*,]

İspâtın ed(t)-: ıspat etmek,
delillendirmek.

Ne ḥâcet söylemek bir bir anıñ feyz-i
kerâmâtın / **Eder** ez-her-cihet bu maṭla‘-
ı pākîze **İspâtın** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 20*). [*İspâtın ed(t)-*,]

i’tâ kıl-: vermek.

Kıldı i’tâ ḥaḳkıñ istihkākına Rabbü’l-
kerîm / Kimisi şāḥib-ni‘am oldu kimi ehl-
i niḳam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 4*). [*i’tâ kıl-*,]

İtâ‘at eyle-: boyun eğme, alınan emre
göre davranma.

Biz ki ṭâbûr-ı maḥabbetde müretteb
‘askeriz / Emr-i dîvân-ı şeh-i ḥüsne
İtâ‘at eyleriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 1*). [*İtâ‘at eyle-*,]

İtâle et-: uzatmak (sözü uzatmak
bağlamında).

Gerçi kim ḥaḳḳ-ı ‘azîzinde **İtâle etdiler** /
Bir takım ḥod-bîn ü bî-mağz ü sefîḥ ü
müttehem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 37*). [*İtâle et-*,]

i’tibâr: saygı gösterme, ehemmiyet
verme.

Bî-'ayş u nûş devr-i Cem'e yokdur
i'tibār / Ülfet bu demde dil-ber ü
 sāğarda kaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 19, Beyit 2). [*i'tibār*,]

i'tibār: rağbet, değer, önem, haysiyet.

Rind-i rüsvā-yı cihānım **i'tibārım** şorma
 hîç / Hāne-ber-düşüm bugün dār ü
 diyārım şorma hîç (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 29, Beyit 1). [*i'tibārım*, -ım]

i'tibār et-: değer vermek, dikkate almak.

Teshîr-i dil-rübāya 'adūnuñ hîdeti var /
Etmez sürüş vesvese-i dîve **i'tibār**
 (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 73, Beyit 1*).
 [*i'tibār et-*,]

i'tibār-ı vuşlat olmazdı: (sevgiliye)
 kavuşmanın değeri, önemi olmazdı.

Taḥassür olmasaydı **i'tibār-ı vuşlat
 olmazdı** / Miyān-ı 'āşık ü cānānede
 germiyyet olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 200, Beyit 1). [*i'tibār-ı vuşlat
 olmazdı*,]

i'tizār et-: (Allah'ın) affına sığınmak.

Rûy-ı siyāhı dergeh-i Mevlā'ya
 döndürüp / 'İşyān ü cürm-i bî-hādime
etdim i'tizār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 5, Beyit 8). [*i'tizār et-*,]

i'tr-ı dimāğ-ı dehen: ağzın burnun
 güzel kokusu.

N'eylerüm ey cān-ı men şemme-i müşk-
 i Ḥoten / **I'tr-ı dimāğ-ı dehen** kākül-i
 hoş-büy-ı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 25, Beyit 2). [*i'tr-ı dimāğ-ı dehen*,
]

ittisā': genişleme, bollaşma, uzama.

Bir tınāba sāḥa-i imkāndan yokdur
ittisā' / Dilden eylerken fūrūğ-ı şefkatiñ
 ref'-i zulem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Tahmis 1, Beyit 13). [*ittisā'*,]

ittişāl ed(t)-: yan yana gelmek, yakınlık
 kurmak.

Tālî' müsā'id olmadı ki **ittişāl edem**
 (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis 5, Beyit*
13). [*ittişāl ed(t)-*,]

'Aceb i āh-ı 'āşık cevri-yāre **ittişāl etse**
 / Gelir elbetde rezmgāhda şemşîr şemşîre
 (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 180, Beyit 4*).
 [*ittişāl et-*,]

i'zām kıl-: göndermek, yollamak.

Cenāb-ı Cān-polad-zāde Muḥarrem Beg
 felek-pāye / Dirīgā genç iken **i'zām kıldı**
 mülk-i 'uqbāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kıt'a 14, Beyit 1). [*i'zām kıl-*,]

İrci'î emri olup sāmi'a-perdāzı hemān /
Kıldı teşrîf ile iklîm-i bekāya **i'zām**
 (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kıt'a 20, Beyit 4*).
 [*i'zām kıl-*,]

iz'ân eyle-: anlamak, kavramak.

Bî-riyā herkese bu himmet-i ḥaqqānîsi /
Eyledi n'olduğın sırr-ı mürüvvet **iz'ân**
 (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 11, Beyit*
30). [*iz'ân eyle-*,]

iz'ân: anlayış, kavrayış, akıl.

Ḳadr-i dānā ile nā-dānına fark
 eyleyemez / Zihniyā öyle olan ādemiñ
iz'ânına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel*
114, Beyit 9). [*iz'ânına*, -ı, -(n)a]

‘izār: *yanak, yüz.*

Ede yār ‘azm-i gülşen ola ehl-i ‘ayş
rüşen / Ki **‘izārı** tâb-ı meyden kızarıp ola
‘arağ-rîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 4*). [**‘izārı**, -ı]

‘izār-ı al: *kırmızı yanak (sevgilinin laleye benzeyen yanağı).*

‘İzār-ı al geldi hâtıra kan ağladım öldüm
/ Olunca bâğda manzûr-ı çeşmim lâle-i
hod-rû (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 2*). [**‘izār-ı al**,]

izdiyād-ı devlet: *saadetin artması.*

‘Atā-yı Hakk’a şükr et **izdiyād-ı devlet**
isterseñ / Gözet bâb-ı rızâyı cān ü dilde
râhat isterseñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 1*). [**izdiyād-ı devlet**,]

izhār eyle-: *ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.*

Oldı ilhām saña da sırr-ı dil-i Cibrîl-i
‘aşk / **Eyledi izhār** hattıñ âyet-i tenzîl-i
‘aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 1*). [**izhār eyle-**,]

İzid-i yek-tā: *tek ve eşsiz olan Allah.*

Henüz a’yānda şābit degildi hilkat-i
dāreyn / Anı maḥbûb ü mergûb
eylemişdi **İzid-i yek-tā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 16*). [**İzid-i yek-tā**,]

‘izz ü cāh: *makam ve mevki.*

Çarḥa gencîne degil dā’ire-i devlet-i
şeyḥ / ‘Ārifān cān ile teslīm edip **‘izz ü**

cāhıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 3*). [**‘izz ü cāh**,]

‘izz ü nāz ile: *kudret ve edayla.*

Anı Hakk çār sinde kıldı **‘izz ü nāz ile**
da’vet / Cinān ü hūr u ḡilmān cedîdā
eyledi tezyîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 19*). [**‘izz ü nāz ile**,]

‘izzet: *kıymet, itibar, büyüklük, yücelik, şeref.*

Cāhile mesned-i ikbāl ile **‘izzet** gelmez /
‘Ārife baḥt-ı nigûnsār ile zillet gelmez
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1*). [**‘izzet**,]

izhār ed(t)-: *göstermek, açığa çıkarmak.*

Sırr-ı mescūdî-i Ādem n’olduğın izhār
eder / Cebhe-i pākiñdeki nūr eyledikçe
iltimā’ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 20*). [**izhār ed(t)-**,]

izhār-ı evşāf-ı kerāmāt: *kerametlerinin niteliklerini gösterme, meydana çıkarma.*

‘Acizin izhār-ı evşāf-ı kerāmâtında / Ehl-
i ma’nā ki ḥuşûşā şeref-i zâtında (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 11*). [**izhār-ı evşāf-ı kerāmāt**,]

J

ıeng ü miḥen-i rûzgār: *zamanın sıkıntı ve kiri (eziyeti).*

Buldı şafā āyine-i cān u dil / Kalmadı
jeng ü miḥen-i rûzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 2*). [**jeng ü miḥen-i rûzgār**,]

jeng-i sivā: dünyalık kirler.

Şāf kıl **jeng-i sivā**dan diliñ āyine-şifāt /
Saña yüz göstere tā şāhid-i ma'nā bi'z-
zāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit
1). [jeng-i sivā,]

jeng-i siyāh-ı ārzū dut-: siyah, kötü
isteklerle paslanmak (günah işleyerek
gönlü kötü duruma getirmek
bağlamında).

Yā niçe Zihnî saña etsin o meh 'arz-ı
cemāl / **Dutdı** mir'āt-ı dilin **jeng-i siyāh-
ı ārzū** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167,
Beyit 5). [jeng-i siyāh-ı ārzū dut-,]

K

Ka'be: Bütün müslümanların kiblesi ve
ziyâret yeri olan Mekke şehrindeki
mukaddes binâ, beytullah. (Tavaf etme
bağlamında kullanılmıştır.)

Mürîd-i rāh-ı Hakk'a farz-ı 'ayndır
Ka'be'den evvel / Tavāf-ı dergeh-i vālā-
yı gavşü'l-a'zam-ı irşād (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 37, Beyit 3). [ka'be'den, -
'den]

Ka'be: Bütün Müslümanların kiblesi ve
ziyaret yeri olan Mekke şehrindeki
mukaddes bina, beytullah. II Kâbe
örtüsü (Sevgilinin yüzüne kavuşmayla
hacıların Kâbe'yi tavaf etmeleri
arasında benzerlik kurulması hacıların
Kâbe'yi tavaf ederek Allah'a
yakınlaşmasındandır.)

Talebi sa'y-ı Şafā vaşl-ı cemālî **Ka'be** /
Hacerü'l-esved hâli vü lebi āb-ı zemzem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 5).
[ka'be,]

Ka'be: Kutsal kabul edilen bina,
beytullah. II sevgilinin eşiği (sürekli
ziyaret edilen yer bağlamında.).

Seyr-i ruhuñla la'liñ öpen tövbe-kâr olur
/ Bezm-i harîm **Ka'be** lebiñ zemzem
olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161,
Beyit 4). [ka'be,]

Ka'be: Kâbe. II meclis.

Vakt-i nûş-ı la'ide gâyet gerek resm-i
edeb / **Ka'bede** ta'zîm-i bî-had lâzım āb-
ı zemzeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
183, Beyit 4). [ka'be,]

Ka'be-i maksûd: İstenilen, arzu edilen
Kâbe. II sevgilinin dergâhı/eşiği.

Bî-muhâbâ 'aşıkân bûs-ı leb-i dildâr edip
/ **Ka'be-i maksûd**ı içre zemzem-
efşândır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 2). [ka'be-i maksûd,]

kâbil: Münasip, uygun.

Bir alây rind-i mey-âşâm gedâyız
n'edelim / Dañil-i bezm-i kibâr olmağa
kâbil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
84, Beyit 4). [kâbil,]

Kâbil: Afganistan'ın başkentidir. Kâbil
Irmağı kıyısında yüksek dağlar arasında,
dar ve derin bir vadide, deniz düzeyinden
1.800 m yükseltide yer alır.

Hâzret-i pîr-i Muhammed Cân-ı
mevlânâ-yı mā / Mekke'ye teşrîf edip
Kâbil'den ol kân-ı kerem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 24). [kâbil'den, -
den]

kâbiliyyet: Yetenek, beceri.

Bende yokdur **ķābiliyyet** nā't-gūyuñ olmağa / Bir vesīledir berāy-ı 'arz-ı hāl-i dil-figār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 46). [*ķābiliyyet*,]

ķabūl: Kabul etme, razı olma.

Ferāmūş etmesin dilden beni sultānım ey Zihnî / **ķabūl**umdür celāl etmiş gerek 'arz-ı cemāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 7). [*ķabūlumdür*, -üm, -dür]

ķabūl et-: Kabul etmek, reddetmemek.

ķabūl et üns ü ülfet yüz dönüp şahrā-yı vahşetden / Girizān olma lutf et ba'd-ez-în çeşm-i gāzālım gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 4). [*ķabūl et-*,]

Rind-i rüsvā-yı maḥabbet nām ü şān etmez ķabūl / Hāne-ber-düşān mü'ebbed hānmān **etmez ķabūl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 1). [*ķabūl et-*,]

Rüz-ı evvel rabṭ-ı himmet eylemişdir bir deme / Fikret-i devrānı ķalb-i 'ārifān **etmez ķabūl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 3). [*ķabūl et-*,]

Cāhil-i bî-mağza ifşā etme sırr-ı vahdeti / Gūş-ı kāfır ma'nî-i şavt-ı ezān **etmez ķabūl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 4). [*ķabūl et-*,]

'Andelībān-ı maḥabbet meyl edip bir bāğa kim / Bād-ı sermā-yı kıyāmetden hazān **etmez ķabūl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 5). [*ķabūl et-*,]

Minnat-i çarḫa tenezzül eylemez ṭab'-ı bülend / Şāḫ-ı pest üzre Hümā çün āşiyān **etmez ķabūl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 6). [*ķabūl et-*,]

Zihniyā ālām-ı 'aşk ile olanlar zevķ-yāb / Saḫn-ı mülde ārzū-yı gülsitan **etmez**

ķabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 7). [*ķabūl et-*,]

ķabūl eyle-: Kabul etmek.

Gel 'azīzim bu sözi **eyle ķabūl** olma 'anīd / Yūsuf-ı dehr eder bend-i Züleyhā-yı ümīd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 7). [*ķabūl eyle-*,]

ķabūl eyle-: (Allah) Katında makbul saymak, beğenip karşılığını vermek.

Şimdi bir ḫayr du'ādır baña ancak vācib / Var ümīdim ki **ķabūl eyleye** Mevlā-yı mu'īn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 45). [*ķabūl eyle-*,]

ķabūl eyle-: Kabul etmek, razı olmak.

Ekdār-ı çarḫı zerre kadar **eylemez ķabūl** / Mir'āt-ı şevķ-i ehl-i diliñ pek safāsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 6). [*ķabūl eyle-*,]

Çerāğ-ı sūz-ı 'aşk etdi beni bir lāle-ḫad şimdi / **ķabūl eyler** mi dāğ-ı sīne vü bağrım 'aded şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 1). [*ķabūl eyle-*,]

ķabza-i hūn-gīr-i şemşīr: Kan yayan kılıcın ucu. (Sevgilinin kirpikleri bağlamında.)

Nigāhıñ el şununca **ķabza-i hūn-gīr-i şemşīre** / Olur teslīm 'ālem dāver-i teshīr-i şemşīre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 1). [*ķabza-i hūn-gīr-i şemşīr*,]

kaç-: birinden veya bir şeyden kurtulmak için süratle uzaklaşmak.

Mey ki görüp kılķul-ı cāmın **ķaķar** /
Bezmden hep ehremen-i rūzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 4). [ķaķar, -ar]

ķaķ-: Kaķmak, uzaklaşmak.

Seyr eden hāl-i ruh-ı ālını dîvāne olup /
Kimi mülk-i ‘Acem’e **ķaķdı** kimi Hind
iline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188,
Beyit 4). [ķaķdı,]

ķaķ-: (Birinden veya bir şeyden)
kurtulmak için süratle uzaklaşmak.

Zihnî bu tab‘-ı bülend ile feres-rân olsam
/ Rüstem-i vakt **ķaķar** bîm ile
meydānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 164, Beyit 7). [ķaķar, -ar]

ķad: endam. II şekil (ayın şekli
bağlamında).

Muķavves ķaşlarıñ ey māh-peyker
ğıbtasındandır / Degil yoksa hilālîñ
kendi re’yiyle **ķadi** hāmdır (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 71, Beyit 6). [ķadi, -i]

ķad: boy (âşğın boyu).

Āh hām-geşte **ķadim** kıldı
nigehbānlıkda / Hasret-i ġarra-i ebrū-yı
hilāl-i cānān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
162, Beyit 3). [ķadim, -im]

ķadar: “Ölçüsünde, derecesinde”
anlamında edat.

Şemle vü şalde yok h‘āhişimiz kılca
ķadar / Tavr-ı erbāb-ı riyyā şeklini şāmîl
degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84,
Beyit 2). [ķadar,]

ķadar: Dek, değin.

Mest olup yatdım o meh-pāre ile şubħa
ķadar / Zihniyā debdebe-i zevķ tamām
oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
16, Beyit 5). [ķadar,]

ķadd: Boy, kamet.

Beyt-i ma‘mūr-ı felek **ķaddiyle** reşk
eyler baña / Şadme-i ‘aşķ ü maħabbetle
‘aceb vîrāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 147, Beyit 4). [ķaddiyle, -i, -y, -le
]

ķadd: (Sevgilinin) boyu.

Bir gül-fidān-ı ‘işve **ķaddiñ** gibi
bulunmaz / Gerçi riyyāz-ı hūsnūñ çok
nev-nihālî vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 47, Beyit 3). [ķaddiñ, -in]

Hām eder **ķaddin** çekilmez yaydır eñ
toğrısı / Kimse mecbūr olmasın anıñ
kemān ebrūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 174, Beyit 4). [ķaddin, -in]

ķadd-i kemān-ı firķat: Keman boylu
sevgiliden ayrılış.

Pîr olur ‘āşık olan ‘ahd-i şebābiyyetde /
Āh bir nāvek-i ġam **ķadd-i kemān-ı
firķat** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 3). [ķadd-i kemān-ı firķat,]

ķadd-i pür-cilve: Cilveli endam.

Nisbet etdim serv-i bālāya **ķadd-i pür-
cilvesin** / Kim belā oldı baña her dem
cezā-yı māyelîķ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 117, Beyit 6). [ķadd-i pür-cilve,]

kaddiñ nihâli: Fidan gibi boy
(sevgilinin ince ve uzun boyu).

Cânım fedâ kılam saña kanım helâl edem
/ Etdi revâne eşkimi **kaddiñ nihâli** kim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 8).
[kaddiñ nihâli, -i]

kadeh: İçki içmeye yarayan ayaklı
bardak. II Şarap; aşk.

Her bezmgâha gitme **kadeh** mezhebi
gibi / Her bir demâna verme lebiñ leblebi
gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193,
Beyit 1). [kadeh,]

kadeh kadeh içen: Çok fazla şarap içen
kimse (gafler içinde olan).

Şarâb-ı gâfler-i kalbi **kadeh kadeh**
içeniñ / Gelir mi başına 'aklı şabâh-ı
haşre kadar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
69, Beyit 2). [kadeh kadeh içen,]

kadeh-i rāh-ı feraḥ: Ferahlık yolunun
kadehi.

Zihniyâ bende olan bāb-ı şeh-i Ser-
mest'e / Gezdire bezm-i dilinde **kadeh-i**
rāh-ı feraḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
33, Beyit 5). [kadeh-i rāh-ı feraḥ,]

kadehkār: İçki sunan, saki (Âşığa
üzüntü, keder veren sevgili bağlamında).

Dün gece yogidi dilde eşer-i zulmet-i
gam / Bezmdede yār-ı kamer-çehre
kadehkār idi hem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 154, Beyit 1). [kadehkār,]

kadem-i meymenet-endühte-i 'izzet-i
seyh: Şeyhin (Abdulkâdir-i Geylânî

Hazretleri) yücelik kazanmış bereketli,
uğurlu ayağı.

Faḥrıdır gerdenine cümle-i ehlu'llāhıñ /
Ḳadem-i meymenet-endühte-i 'izzet-i
seyh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,
Beyit 5). [kadem-i meymenet-endühte-i
'izzet-i şeyh,]

kadem-i yümn-i himem: İhsanlı
bereketli ayak.

Nere başsa **kadem-i yümn-i himem**
maḳdemini / Bulur âsāyiş ile kaşr-ı
hükümet temkîn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 10, Beyit 8). [kadem-i yümn-i
himem,]

kad-i 'acz: Aciz, çaresiz boy.

Hedefe yetdi ser-i nāvek-i pür-āh ü enîn
/ Yâ olup ma'reke-i 'arz-ı ricâda **kad-i**
'acz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 4). [kad-i 'acz,]

kad-i bālā: Uzun boy. II (Sevgilinin)
düzgün ve uzun boyu.

Gördüğüm demde o pür-cilve kad-i
bālāsın / Ditrer endām-ı felek cünbiş-i
vicdānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
164, Beyit 2). [kad-i bālā,]

kad-i bālā-yı mümtāz: Seçkin, uzun
boylu (sevgili).

Günde biñ reng cāme-i nev-bāf-ı istignā
giyip / Cevre başlar ol **kad-i bālā-yı**
mümtāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 158, Beyit 3). [kad-i bālā-yı
mümtāz,]

kad-i nāzik-hurām: (Sevgilinin)
endamlı boyu.

Bir **ḳad-i nāzik-ḥırāmıñ** gerd-i āhı olmuşum / Rūzgār bilür benüm cāy-ı ḳarārım şorma hıç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 2). [*ḳad-i nāzik-ḥırām,*]

ḳadiñ iki ḳat et- [D]: Boyunu iki ḳat etmek, boyu iki büküm olmak.

Hedef-i kâma işābet ede tūr-i āhıñ / Yā gibi keşret-i ‘acız ile ḳadiñ et iki ḳat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 2). [*ḳadiñ iki ḳat et-,*]

ḳadr: Kıymet, değer, itibar.

Olup efgendesi bir ḳāmeti Tübāyveşıñ / **Ḳadrimiz** bağ-ı sa‘ādetde bülend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 3). [*ḳadrimiz, -imiz*]

Ne deñlü reşk edip püşt etse **ḳadrim** çarḥ-ı bî-iz‘ān / O nā-dān ü deniyyü’l-himmete ‘arż-ı niyāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4). [*ḳadrim, -im*]

Ḳadrde şadrda ser-ḥalka-i erbāb-ı himem / ‘İlmde ḥilmde hem pîr ü şāh-ı merdān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 20). [*ḳadrde, -de*]

ḳadr ü kıymet ḥāşıl et-: Değer ve kıymet elde etmek.

Ne dil-ber eyleyip taḳlîd-i rindān-ı ziyādārān / Bu rütbe **ḳadr ü kıymet ḥāşıl etmiş** lü’lü’-i lālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 20). [*ḳadr ü kıymet ḥāşıl et-,*]

ḳadr ü kıymet iste-: Değer ve itibar görmeyi istemek.

Mişāl-i gevher-i şehvār **ḳadr ü kıymet isterseñ** / Devā kıl zaḥmına iḥsān edip

maḥzūn-ı dil-rîşin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 3). [*ḳadr ü kıymet iste-,*]

ḳadr-dān-ı hüner-i ‘ārif ü dānā-yı faṭın: Fetanet sahibi âlim ve bilginlerin ustalıklarının değerini bilen.

Şadr-ı şān ü şeref-i cümle-i ehl-i dāniş / **Ḳadr-dān-ı hüner-i ‘ārif ü dānā-yı faṭın** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 11). [*ḳadr-dān-ı hüner-i ‘ārif ü dānā-yı faṭın,*]

ḳadr-i dānā ile nā-dānına fark eyleyeme-: Bilgili ile cahil kimselerin değerini ayırt edememek.

Ḳadr-i dānā ile nā-dānına fark eyleyemez / Zihniyā öyle olan ādemiñ iz‘ānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 9). [*ḳadr-i dānā ile nā-dānına fark eyleyeme-,*]

ḳadr-i sünbül: Sünbülün değeri.

Zîver-i ruḥsāresi şermende kıldı gönceyi / ‘Anber-i gîsûları pest etdi **ḳadr-i sünbülü** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 5). [*ḳadr-i sünbülü,*]

ḳadrimi bilme-: Kıymet bilmek, birine hak ettiği değeri vermek.

Zihniyā söyleme hıç **ḳadrimi bilmez** kimse / Herkesiñ ḳadrini îfā ederek bil bileler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 5). [*ḳadrimi bilmez,*]

ḳadrin bilür mi: Kadir kıymet bilir mi, değer verir mi?

Bir dil-rübā ki vuşlatı maḥsûş-ı naḳd ola / **Ḳadrin bilür mi** ‘āşık-ı merd-i

yegāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 3). [*kadrin bilür mi,]*

kadriñ bālā ‘arşdan olsun: Değerin yüce gökyüzü kadar olsun.

Ḳadriñ olsun ey Hümā-yı ḥüsn bālā ‘arşdan / Külbe-i aḥzānıma taḥrîk-i bāl etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 3). [*ḳadriñ bālā ‘arşdan olsun,]*

kadrini añla-: Değerini idrak etmek.

Ḳadrini merd-i riyāzetkār **añlar** añlasa / Bilmez envār-ı ḥaḳîkat zevkîni ehl-i şikem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 39). [*ḳadrini añla-,]*

kadrini bil-: Değerini anlamak; kıymetini bilmek.

Görme lâyıḳ **ḳadrini bilmez** raḳîb-i dîv-ḥüy / Cennet-i vaşlıñ temāşā etmege âdem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 4). [*ḳadrini bil,]*

kāf’dan kāf’a dek: Kafdağı’ndan Kafdağı’na kadar. II bir uçtan bir uca, tamamen.

Dehre baḥş etdi cülüs-ı şevket-i şāḥānesi / **Ḳāf’dan Ḳāf’a dek** âsāyiş-i emn ü emān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 1, Beyit 3). [*ḳāf’dan ḳāf’a dek,]*

kafes: Kafes. II beden.

Çıkısa daḥı bu bülbul-i rūḥum **ḳafesinden** / Zann etme gōñül fāriğ ola mültemesinden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 11). [*ḳafesinden, -in, -den]*

kafes ol-: Kafes olmak.

Āzāde idi gülşen-i ıtlāḳda evvel / Bu ḳayd-ı beden bülbul-i cāna **ḳafes oldı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 3). [*ḳafes ol-,]*

kāf-ı istignā: Umursamazlık, tok gözlülük dağı.

Ḳāf-ı istignāda bir sî-murğ-ı vālā-himmetim / Etmezem bu sifle-perver çarḥa ‘arż-ı ihtiyāc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 4). [*ḳāf-ı istignā,]*

kāf-ı mahabbet üzre: Aşk dağı üzerine. (Dağ aşkın büyüklüğünü anlatmak için kullanılmıştır.)

Etdik firār biz yed-i şayyād-ı dehrden / **Ḳāf-ı mahabbet üzre** kurup âşiyānımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 4). [*ḳāf-ı mahabbet üzre,]*

kāfi nūn: Kāf u nūn: Allah’ın yaratmadaki gücünü ve süratini anlatmak üzere âyetlerde yer alan “kün” (az = ol!) emrini telmihen kelimeyi oluşturan harflerin ismen okunmasıyla elde edilen dinî-tasavvufî terim.

Ḳopdı lafz-ı āstānîndan me’āl-i irtifā‘ / Kün fe-kānîñ olmadan peyveste **kāfi nūnına** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 3). [*kāfi nūn,]*

kāfile-i maḳşad: Maksat (kastedilen şey; niyet, amaç, gaye) topluluğu.

Etme güm-geşte pey-i bedreḳa-i ümmîdi / Seni ol **ḳāfile-i maḳşada** ilḥāḳ eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 8). [*ḳāfile-i maḳşad,]*

kāfile-i mülk-i 'adem: Yokluk ülkesinin kafilesi.

Āgāh-ı dilim **ķāfile-i mülk-i 'ademden** / Āvāze-i ney gūşıma bāng-ı ceres oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 2). [ķāfile-i mülk-i 'adem,]

kāfile-i nāfe: Misk topluluğu. II sevgilinin misk kokan saçları.

Piçiş-i turreler indikçe haţ üzre gūyā / Çîn'den **ķāfile-i nāfedir** ol Şām'a gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2). [ķāfile-i nāfe,]

kāfile-i şāh-reh-i nakş-bend: Nakşibendi'nin ulu yolunun kafilesi, topluluğu.

Şehr-i vişāle yetişür Zihniyā / **ķāfile-i şāh-reh-i Nakş-bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 7). [ķāfile-i şāh-reh-i nakş-bend,]

kāfir rakīb: Allah'ın varlığını inkar eden; zalim, gaddar rakip.

Kemān-ı āh-ı dilden bir sihām-ı hūn-feşān kopdı / İçerden zehresi **kāfir rakībîñ** nā-gehān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 1). [ķāfir rakīb,]

Kāfir rakībî vuşlat ile koyma sevdiğim / Üftādegānı fūrkat ile koyma sevdiğim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 6). [ķāfir rakīb,]

kāfir-i şad-sāle: Yüz yıllık kâfir.

Mey ki eder **kāfir-i şad-sāleyi** / Mü'min ü hem mü'temen-i rüzgār (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Kaside 4, Beyit 8). [ķāfir-i şad-sāle,]

ķahr: Dert, keder, sıkıntı; sevgilinin bakışlarıyla âşışğa üzüntü vermesi.

Maķşadı luţf u 'aceb **ķahr** mıdır / Gūşe-i çeşm ile yan yan bakıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 2). [ķahr,]

ķahr ed(t):- Mahvetmek, yok etmek.

ķahr edip cümle 'adū-yı dîni darb-ı harble / Tîğî versin Zü'l-fikār-ı şāh-ı Haydar'dan nişān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 6). [ķahr ed(t)-,]

ķahr için: Mahvetmek, helak etmek için.

Leşker-i hubbū's-sivāyı **ķahr için** bu 'arşada / Kuvvet-i bāzū-yı zühd-i zāde-i Edhem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 2). [ķahr için,]

ķahramān: Yiğit, cesur (kimse). II sevgili.

Sākin olmaz bir dahı emvāc-ı deryā-yı fiten / **ķahramānım** el-emān seyf-i nigāhiñ etme seyl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 2). [ķahramānım, -ım]

Dād ü feryād ü emān Zihni değıl 'ālem eder / **ķahramānım** görünür her nigehiñ bir şamşam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 7). [ķahramānım, -ım]

ķahramān-ı nigeħ: Bakışındaki kahramanlık.

ķahramān-ı nigeħiñ 'ālem-i rü'yāda görüp / Uyğudan ditreyerek birden uyandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Gazel 179, Beyit 3). [*ķahramān-ı nıgeh,*
]

ķahr-ı a'dā-yı bed-āyın: *Kötü yaratılışlı düşmanların eziyeti.*

Kārımız ta'līm-i ceng ü ħarbdır bu
'arşada / **Ķahr-ı a'dā-yı bed-āyın** üzre
pek ħ^vāhiş-geriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 88, Beyit 3). [*ķahr-ı a'dā-yı bed-*
āyın,]

ķahr-ı münkir: *İmansızları yok etme.*

Ķahr-ı münkir luţf-ı muhlîş destine
maĥkūmdur / Ĥük-m-i 'adl eyler celāliyle
cemāli dem-be-dem (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 18). [*ķahr-ı*
münkir,]

ķahve-ĥāne: *Para ile kahve, çay vb.*
şeyler içilen ve oturulup konuşulan, vakit
geçirilen dükkân, kahve.

Bir cāme-ĥ^vābına degmedik hiç
zamāneniñ / Ķaldık ĥaşır-i köhnesine
ķahve-ĥāneniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 130, Beyit 1). [*ķahve-ĥāne,*]

ķā'il-i şer' ü ķānūn: *Kanun ve şeriata*
rıza gösteren, uyan (kimse).

'Adl-i inşāf-nümün **ķā'il-i şer' ü ķānūn**
/ Merĥamet-sāz-ı derūn kām-revā-yı dil
ü cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,*
Beyit 24). [*ķā'il-i şer' ü ķānūn,*]

ķā'ināt: *Ālem, evren.*

Seniñdir **ķā'ināt** içre ne kim var evvel ü
āĥir / Kemāl-i saltanat iclāl-i şevket yā
Resūl'allāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
171, Beyit 3). [*ķā'ināt,*]

ķā'im-makām-ı zī-şān: *Şanlı*
kaymakam (Sadullah Bey).

Ĥāmi-i şehir-i Kilis Ĥazret-i Sa'd'ullāh
Beg / Ĥakviyet-baĥş-ı emān **ķā'im-**
maķām-ı zī-şān (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 11, Beyit 15). [*ķā'im-maķām-ı zī-*
şān,]

ķākül: *Alna düşen kısa kesilmiş saç,*
perçem.

Cānım giderdi bir teline bād esince ĥayf
/ **Ķākülleri** eyādi-i berberde ĥaldı hep
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5).*
[*ķākülleri, -ler, -i*]

Dest-i şāhīn-nigāhından edip ĥavf u
ĥazer / Eyledim **ķākülünü** murğ-ı dil ü
cāna melāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
43, Beyit 5). [*ķākülünü, -i, -n, -i*]

Ĥatīñ gülzār-ı ruĥsārında reyĥān-ı
mu'anberdir / Anıñ yanında **ķākül** deste
deste sūnbül-i terdir (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 53, Beyit 1). [*ķākül,*]

Nice şīrāne-dili bir mūya bend eyler hele
/ Gerdeninde **ķākülü** pür pīç ü tāb olsun
da gör (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66,*
Beyit 5). [*ķākülü, -i*]

Çekip tūğ-ı vezāret **ķākülü** ol ĥüsrev-i
ĥüsnūñ / Fes iklīminde ĥük-m-endāz bir
serdār-ı ekremdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 71, Beyit 2). [*ķākülü, -i*]

Ĥatı-ı nev-ĥīziñ hele sebz-i İrem'dir
añladım / **Ķākülün** şeb-būy mudur
sūnbül müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 2). [*ķākülün, -ün*
]

Bir ĥayāl-i ĥāma düşmüş Zihni-i şeydā
yine / Aña bā'ış ĥatı mıdır **ķākül** müdür
bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 80, Beyit 5). [*ķākül,*]

Kākülün küfrine bir kimse ki ĩmān etmez
/ Dil-i tārīkine envār-ı hidāyet gelmez
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 4).
[kākülün, -ün]

Ruhı gül nuṭkı bülbül lebleri mül
‘anberîn **kākül** / Siyāh-ı ḥālî fülful ḥaṭṭı
sünbül zülfî ejdersiñ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [kākül,]

Ṭoladı erḳam-ı hicrânını gerdânımıza /
Ḥam-be-ḥam çin-be-çin ṭurre vü **kākül**
yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178,
Beyit 3). [kākül,]

kākül-i ‘anber-şiken: Kokusuyla
amberin etkisini azaltan kakül.

Māh cebîn müşg ben **kākül-i ‘anber-şiken** /
Ḡonca dehen sīm-ten nārven-i
kad laṭīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115,
Beyit 3). [kākül-i ‘anber-şiken,]

kākül-i cānāne: sevgilinin saçı. II Kâfir.
II Küfür.

Perişān etmeseydi **kākül-i cānāneyi**
ağyār / N’içün maḥrem-serāy-ı ‘aşkda
cem‘iyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 200, Beyit 3). [kākül-i cānāne,]

kākül-i dildār: Sevgilinin yanaklarına
doğru uzanan saç.

Dil-i zār eyleyemez **kākül-i dildār** ile
baḥş / Pençe-i murğ edebilsin mi siyeh
mār ile baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
28, Beyit 1). [kākül-i dildār,]

kākül-i ham-be-ham: Kıvrım kıvrım
saç.

Fitne-i çeşmi dil ü cānıma bir ṭurfe belā /
Kākül-i ham-be-hamı başıma bir ṭül-ı

emel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137,
Beyit 3). [kākül-i ham-be-ham,]

kākül-i hoş-büy-ı dost: sevgilinin hoş
kokulu saçı.

N’eylerüm ey cān-ı men şemme-i müşk-
i Ḥoten / ‘İtr-ı dimāğ-ı dehen **kākül-i
hoş-büy-ı dost** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 25, Beyit 2). [kākül-i hoş-büy-ı
dost,]

kāl: Söz, lakırdı II boş söz.

‘Aşk ‘aceb ḥāldir ḥil‘at-i abdāldır /
Bilmeyene **ḳāldır** lehce-i hoş-güy-ı dost
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 4).
[ḳāldır, -dir]

kal-: birini bir yerde hasretle beklemek.

Fikr-i ṭulū‘-ı mihr-i cemālîñle gözlerim /
Tā-be-şabāḥ revzene vü derde **ḳaldı** hep
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 6).
[ḳaldı, -dı]

kal-: Bir durumunda içinde olmak,
bulunmak.

Ḥayli demdir fuḳarā olmuş idi zulme
ḳarīn / Güşe-i ‘acizde **ḳalmışlar** idi zār ü
ḥazīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 1). [ḳalmışlar, -mış, -lar]

kal: Mevcut bir durumun değişmesi
halinde ondan geriye kalan.

Cevher-şinās-ı merd ayaklarda **ḳaldı** hep
/ Rağbet efendi şimdi ser-i zerde **ḳaldı**
hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit
1). [ḳaldı, -dı]

Bî-‘ayş u nūş devr-i Cem’e yokdur
i‘tibār / Ülfet bu demde dil-ber ü sāğarda

ķaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 2*). [*ķaldı, -dı*]

Erbâb-ı māl ü cāh-ı fenâ bil cefâdadır / Zevķ-i şafâ-yı dehr ķalenderde **ķaldı** hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 3*). [*ķaldı, -dı*]

Geldi tamām-ı ye's 'atâyâ-yı dehrden / Zihnî ümîd-i lutf erenlerde **ķaldı** hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 7*). [*ķaldı, -dı*]

ķal-: (*akıl*da) *kalmak*.

Bilmem unuttum şorma baña dün dedikleriñ / Ammâ vişâle dâ'iri ezberde **ķaldı** hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4*). [*ķaldı, -dı*]

ķal-: *Kalmak, herhangi bir şeyin bulunması.*

Goncalar gibi açıldı bu şehir hâtırımız / **Ķalmadı** dilde kudûrât ü elem ez-her sũ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 8*). [*ķalmadı, -ma, -dı*]

ķal-: (*Bir şey içerisinde bir parçası*) *kalmak, bulunmak.*

Cânım giderdi bir teline bād esince hayf / Kākülleri eyâdi-i berberde **ķaldı** hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5*). [*ķaldı, -dı*]

ķal-: *Durumunu korumak, bir hâlde bulunmaya devam etmek, sürmek.*

Tākat-i nezzāre **ķalsın** mı dil-i 'uşşākda / Çeşm-i ser-hoşuñ begim hışm ü celāl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 6*). [*ķalsın, -sın*]

Sükūnet gitdi elden **ķalmadı** temkîn ü ārāmım / Vücūdum cilve-i ķaddiñle lertzān oldı besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 2*). [*ķalmadı, -ma, -dı*]

Bir cāme-h'vābına degmedik hiç zamāneniñ / **Ķaldık** haşır-i köhnesine ķahve-hāneniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 1*). [*ķaldık, -dı, -ķ*]

Eger emr eyleseydi tā kıyām-ı haşre dek dā'im / **Ķalurdi** sācidā eşcār ber-seccāde-i şahrā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 46*). [*ķalurdi, -ur, -dı*]

ķal-: *Kalmak; son bulmamak.*

Buldı şafâ āyine-i cān u dil / **Ķalmadı** jeng ü miñen-i rûzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 2*). [*ķalmadı, -ma, -dı*]

ķal-: *Kalmak, bulunmak. (Rakiplerin mecliste bulunmaması bağlamında.)*

'Āşıķa yār oldı ol yārim benim / **Ķalmadı** mābeynde ağıyārim benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 4*). [*ķalmadı, -ma, -dı*]

ķal-: (*Bir durum içerisinde veya bir yerde*) *Olmak veya bulunmak.*

Ķaldı meydān-ı recāda bī-mecāl üftādegān / El-emān ey şeh-süvār-ı nāz dizgin etme pek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 3*). [*ķaldı, -dı*]

ķal-: (*İstek*) *bulunmak.*

Mihr-i ruhsārıñ ile māh-cebīniñ göreli / **Ķalmadı** dilde hele dā'ıye-i zer ile sīm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 4*). [*ķalmadı, -ma, -dı*]

kal-: (Olduğu yerde ve olduğu hâlde) durmak; olmak, herhangi bir durumda bulunmak.

Olmasa manzar-ı nūr-efgen-i meh-tāb-ı ruḥuñ / Zülmet-i ğamda **kalur** encümenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 6). [kalur, -ur]

kal-: (Bir bütünden) artmak, geriye kalmak.

Hemân bir rûḥ-ı pâki **kaldı** ancak / Anı da verdi Hakk'a geçdi andan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 9). [kaldı, -dı]

kālā: Kumaş. II Vastıf, nitelik.

Girip dükkân-ı cūd-ı vaşlına ol tâcir-i ḥüsnuñ / Bugün sūḳ-ı maḥabbetde ne **kālālar** alıp şatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 2). [kālālar, -lar]

kal'a-i maẓbūt u muhkem: Sağlam, dayanıklı ve korunaklı kale.

Kār kılmaz tîr-i bî-te'sîr-i ta'n-ı münkirân / Şıdk-ı dil bir **kal'a-i maẓbūt u muhkemdir** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 8). [kal'a-i maẓbūt u muhkem,]

kal'a-i mihnet-i hicrân: Ayrılık derdinin kalesi.

Sipeh-ı zevḳ-ı mülākāt edip cem'iyet / **Kal'a-i mihnet-i hicrāna** hücüm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 4). [kal'a-i mihnet-i hicrân,]

kālā-yı vaşl: Kavuşma kumaşı. II kavuşma bedeli.

Verdim nukūd-ı cānımı **kālā-yı vaşlına** / Ḥüsrân olur mı dedi anıñ çok bahāsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 4). [kālā-yı vaşl,]

kālā-yı zer-düz-ı fenā: Dünyanın sırmalı kumaşı.

N'eylesin **kālā-yı zer-düz-ı fenāy** Zihniyâ / 'Ârife besdir ki bir köhne 'abâ dūşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 5). [kālā-yı zer-düz-ı fenā,]

kalb: Kalp, yürek, gönül.

Ġamıñla çeşmi pür-ḥün **kalbi** maḥzûn Zihni-i meftûn / Anı ey cevri efzûn etmediñ memnûn n'eylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [kalbi, -i]

Kalbimiz rābiṭa-i vaḥdete bend eyleyelim / Çeşm-i Hakk-bîn ile hep ḥalkı pesend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 1). [kalbimiz, -imiz]

Rüzedārānıñ eder **kalbini** pür-nūr-ı şafâ / Ki kanādîl-i mināre olıcak şu'le-feşân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 7). [kalbini, -i, -(n)i]

Küdûret yoğ idi **kalbinde** aşlâ / Derûnı şâf idi âb-ı revāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 6). [kalbinde, -i, (n)de]

Cism ü cānıñ eyle ey Zihnî o şāha ḥāk-i der / **Kalbiñe** şāyed ere envār-ı feyzinden eşer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 11). [kalbiñe, -iñ, -e]

Ebced-i 'aşḳ okuyup ced ile ebden geçdim / Vermezem ḥātıra-i nefis ile **kalbe** taḥlîc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 3). [kalbe, -e]

kalb-i 'arīfān: Ariflerin gönlü.

Rûz-ı evvel rabt-ı himmet eylemişdir bir deme / Fikret-i devrânı **kalb-i 'arīfān** etmez qabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 3). [kalb-i 'arīfān,]

kalb-i düşmen: Düşmanın kalbi.

Sû-be-sû cemi'yyet-i zevkî perâkende olur / **Kalb-i düşmen** olmasın şervet-penâh-ı ârzû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 3). [kalb-i düşmen,]

kalb-i himem: Himmetlerin, yardımların merkezi.

Hakk da'vâda vefâkârlığı mülhem-i gayb / Eylemiş **kalb-i himem** celbine maḥzâ ilhâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 25). [kalb-i himem,]

kalb-i mahzûn: Hüzünlü, kaygılı kalp.

Daḥî kimden ede ümmîd-i şefkat **kalb-i maḥzûnum** / İki 'âlemde yokdur senden eşfaḳ yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 2). [kalb-i maḥzûn,]

kalb-i mürîdân: Müritlerin gönlü.

Yol bulamaz **kalb-i mürîdânına** / Dağdağa-i mâ vü men-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 33). [kalb-i mürîdân,]

kalbimiñ râbıtası: Kalbin bağı.

Kalbimiñ râbıtası vird-i zebânım sensin / Yine derd-i dilime çâre-resânım sensin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 5). [kalbimiñ râbıtası,]

kaldır-: yok etmek, ortadan silmek.

Yed-i luṭfuñla **kaldır** şeh-süvârım ḥâk-i miḥnetden / Ser-i üftâdegânıñ gûy ü çevgân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 6). [kaldır,]

kaldır-: bulunduğu yerden almak.

Siyâh-ı kâkülün **kaldırmış** envâr-ı cebîninden / Şanırsın kim nikâb-ı leyli yüzden âftâb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 2). [kaldırmış, -miş]

kaldır-: Yok etmek.

Dilimden şevk-i didârıñla **kaldır** zulmet-i cehli / Bula rûy-ı siyâhım nûr-ı revnaḳ yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 5). [kaldır,]

kaldır-: Olumsuz bir duruma son vermek, bitirmek.

Felek bâr-ı girân-ı cevri ü qahr-ı / Ebed **kaldırmadı** ol nâ-tüvândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 5). [kaldırmadı, -ma, -dı]

kâle-i bengâle: Bengal kumaşı (Bengal, Hindistan'da büyük bir eyalet).

Zihnîyâ ben ki 'abâ-puş-ı maḥabbet olmuşum / Ârzû olsun mu dilde **kâle-i Bengâle**'ye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 5). [kâle-i bengâle,]

kâle-i haysiyet: onur, şeref, itibar kumaşı.

Sen oldukça taleb-kâr-ı tefâḥür ḥâş ü 'âm içre / Ḥarâmî nefsiñ etdi **kâle-i**

haysiyyetiñ yağmā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 3). [*kāle-i haysiyyet*,]

kāle-i 'irfānı al-: İrfan sermayesini satın almak, tutmak.

Naqd-ı cān ü dil ile **kāle-i 'irfānı alıp** / Bir pula emti'a-ı 'ālemi hep şatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 4). [*kāle-i 'irfānı al-*,]

kāle-i rengin-i mahabbet: Sevginin süslü, parlak kumaşı.

Dükkānçe-i bāzār-ı dil-i 'āşıkı seyr et / Çok **kāle-i rengin-i mahabbet** var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 4). [*kāle-i rengin-i mahabbet*,]

kāle-i şāhib-revāc: Değerli, kıymetli sermaye.

Çār-sū-yı 'aşkı naqd-ı cān ile seyr eyledim / Yok metā'ımdan bir özge **kāle-i şāhib-revāc** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 2). [*kāle-i şāhib-revāc*,]

kalem-i hükmi ile: Allah'ın takdirini yazan kalem ile.

Naş-ı levh-i 'adem oldu **kalem-i hükmi ile** / Ser-be-ser nām-ı vücūdı süfehā-yı devrān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 28). [*kalem-i hükmi ile*,]

kalem-rev: Bir hükümdar veya hükümetin kaleminin hüküm sürdüğü yani nüfuzunun geçtiği yer, ülke.

Hüsrev-i 'aşkı **kalem-rev** mülket-i gamdır baña / Derd-i sīnem bir mükerrerem şadr-ı a'zamdır baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 1). [*kalem-rev*,]

kalender: Dünyadan elini eteğini çekip her şeyi hoş gören (kimse), derviş.

Erbāb-ı māl ü cāh-ı fenā bil cefādadır / Zevk-i şafā-yı dehr **kalenderde** kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 3). [*kalenderde*,]

kalenderlik: İki alemle ilgisini kesen, dünya ve âhireti önemsemeyen, zevk ve keyif ehlinin tarikatı. II dervişlik.

Bulundu var mı çāre Zihniyā serde **kalenderlik** / Ki yoksa her olur olmaz kese teba'ıyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5). [*kalenderlik*,]

kalender-meşreb: Derviş tabiatlı.

'Aşıkım rindim **kalender-meşrebim** dīvāneyim / Hırka-püşüm bade-nüşüm rüz ü şeb mestāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 1). [*kalender-meşreb*,]

kalender-meşreb: Kalender yaratılışlı (dünyadan el ayak çeken kimse).

Harābatī **kalender-meşreb** idi / Ferāmüş eylemişdi hānmāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 2). [*kalender-meşreb*,]

kalender-meşrebān: Dünyadan el ayak çeken kimseler.

Lā'übālī mest-i bī-pervā **kalender-meşrebān** / Devr-i nā-sāz-ı felekden imtinān etmez qabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 2). [*kalender-meşrebān*,]

kalender-sîretân: *Kalender karakterliler (dünya malına önem vermeyen kimseler).*

Hırka-i fakr ile fahr eyler **kalender-sîretân** / Etse de ber-düş eger semmür semmür üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 6*). [*kalender-sîretân,*]

kalma-: *Bitmek, tükenmek.*

Hımlar boşaldı **kalmadı** şahbâ yıkılmadı / Sâkî serinde pîr-i muğânîñ du'ası var (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 5*). [*kalmadı, -ma, -dı*]

Kalmadı eşk-i terim pâyına dökdüm o kadar / Yine nerm olmadı gıtdi dil-i sengîn-i felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 2*). [*kalmadı, -dı*]

Şu melâmet-kedede geçmedi bir şey elime / Dünyada **kalmadı** mâl âhirete yok 'amelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 3*). [*kalmadı, -dı*]

Şafvet-i ruhsâr-ı pâkiñle olunca rû-be-rû / **Kalmadı** âyîne-i 'âlemde âşâr-ı gubâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 3*). [*kalmadı, -dı*]

Girdiler râh-ı sülûka Hakk'a yüz dönderdiler / **Kalmadı** dillerde meyl-i cem'-i emvâl ü direm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 31*). [*kalmadı, -dı*]

Kalmadı bîmi-i taslîti-şerîr ü hâ'in / Mâlîna cânına halk oldu henüz şimdi emîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 37*). [*kalmadı, -ma, -dı*]

kam' ed(t)-: *Kahretmek, zapt etmek.*

Şirk-i kulûbı **kam' eder** engüşt-i himmeti / Hakkıñ kemâl-i kudret eli şah-

ı Nakş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 4*). [*kam' ed(t)-,*]

kām-bîn ü kām-rân ol-: *Arzusuna ulaştırmak, muradına erdirmek.*

Sāye-i 'arş pāye-i cūdunda ber-vefk-i emel / Kām-bîn ü **kām-rân olur** şunūf-ı bendegān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 5*). [*kām-bîn ü kām-rân ol-,*]

kamer-reng: *Ay görünüşlü. (Sevgilinin sureti için kullanılmıştır.).*

Şeh-i bî-deng ü pür-ceng dil-rübâyāna peşeng dil seng / **Kamer-reng** çarh-evreng mihr-i tal'at-zāya benzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 7*). [*kamer-reng,*]

kâmet: *Boy.*

Olup efgendesı bir **kâmeti** Tübāyveşiñ / Kadrimiz bağ-ı sa'âdetde bülend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 3*). [*kâmeti, -i*]

kâmet ü kaddim kemân ol-: *Boyun keman gibi eğilmesi. (Çok üzölmeyi, acı çekmeyi ifade eder.).*

Ol kıblegāh-ı 'âlem olan ebruvānını / Yād eyledikçe **kâmet ü kaddim kemân olur** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 19*). [*kâmet ü kaddim kemân ol-,*]

kâmet-i bālā: *Uzun boy. II Uzun boylu sevgili.*

Dāmen-i şahrā-yı dilden cūy-bār-ı ārzū / Kūyuña ey **kâmet-i bālā** gider hālā gider (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 4*). [*kâmet-i bālā,*]

kāmet-i dil-cū: *Gönül cezbedici boy. (Sevgilinin uzun boyu, endamı).*

Çarpılır yerden yere cūlar gibi etmez
karār / Meyl eden ol serv-i nāzın **kāmet-**
i dil-cūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
174, Beyit 2). [*kāmet-i dil-cū,*]

kāmınca: *İsteğince, arzusuna göre.*

Bahşiş-i 'ıdiyye-i cānāniye mazhar olan
/ İşte ol **kāmınca** Zihnî 'İd-i cāvīd eyledi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 7).
[*kāmınca,*]

kām-ı ebed: *Sonsuz arzu.*

Nevāziş kalb-i maḥzūna eder **kām-ı**
ebed irās / Bulanlar bulmuş ancak gūşe-
i vīrānede kânı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 201, Beyit 5). [*kām-ı ebed,*]

kāmil: *İlim ve fazilet sahibi (kimse).*

Gerçi biz ehl-i kemāle göre **kāmil** degiliz
/ Bî-ḥıred şūfî-i ḥod-bîn gibi cāhil degiliz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 1).
[*kāmil,*]

Şüretā eylemeyiz sa'y-ı reh-i silk-i emel
/ Ma'nide kaṭ'-ı sülūk etmede **kāmil**
degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84,
Beyit 5). [*kāmil,*]

kāmil-meniş: *İlim, fazilet ve hüner bakımından üstün yaratılıştaki olan.*

Heves-i fekk ile fetvādan o **kāmil-**
menişin / Yediler bağçe-i ifkde çok
meyve-i ḥām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 14). [*kāmil-meniş,*]

kām-rān ol-: *Arzusuna, muradına ermek; bahtiyar olmak.*

Āteş-i āh-ı taḥassür birle yandı cism ü
cān / Oldı devriñde seniñ a'lā vü ednā
kām-rān (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 9). [*kām-rān ol-,*]

kām-rān ol-: *Arzusuna nail olmak, mesut bahtiyar olmak.*

Kıldı zīb-i taḥt-ı şevket Ḥaḳḳ o şāh-ı
a'zamı / Oldı bu tebşir ile ednā vü a'lā
kām-rān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2,
Beyit 2). [*kām-rān ol-,*]

kām-rān ol-: *Arzusuna ulaşmak; mutluluk ve sevinç içinde olmak.*

Maḥrūm-ı zevk-i her dü-cihān olsun ol
le'im / Tutmaz o şāh mātemini kām-rān
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
15). [*kām-rān ol-,*]

kām-revā-yı dil ü cān: *Canın ve gönlin isteklerine erişmesi, kavuşması.*

'Adl-i inşāf-nümün kā'il-i şer' ü kânūn /
Merḥamet-sāz-ı derūn **kām-revā-yı dil**
ü cān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 24). [*kām-revā-yı dil ü cān,*]

kām-yāb olsun da gör: *Arzusuna ulaşsın da gör.*

Ḥor bakma Zihni-i ḥasret-keşi maḥzūn
görüp / Luṭf-ı cānān ile bir kez **kām-yāb**
olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 7). [*kām-yāb olsun da gör,*]

kām-yāb-ı 'İd: *Bayramda muradına ermiş olan.*

Kām-yāb-ı 'ide haymegāh-ı 'işretdir velī / Kubbe-i gerdūn ser-i Zihnî'ye zindandır bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 7*). [*kām-yāb-ı 'id,]*

kām-yāb-ı lutf ü cūd: yardım ve bereketine nail olma.

Biri mes'ul olsa **kām-yāb-ı lutf ü cūdundan** / Nigāh-ı peyk-i Hāk Sultān Selmān'a eder imā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 35*). [*kām-yāb-ı lutf ü cūd,]*

kān: İnsan ve hayvanların damarlarında dolaşan, böylece hücreleri besleyerek hayatın devamını sağlayan, plazma ve yuvarlardan meydana gelen kırmızı sıvı, dem, hūn.

Etdiğin demde hārām ağyāra la'liñ bil henüz / Māderiñ şîri gibi **kānım** helāl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 5*). [*kānım, -ım]*

kan: Damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

Dil āteş sīne āteş dāğ-ber-dāğ-ı nihān āteş / Ciger āteş reg āteş **kan** āteş üstühvān āteş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1*). [*kan,]*

kan-: Doymak.

Dil-berā la'l lebiñ al ruḥuñ yādı ile / Eşk-i çeşm ile ciger kanına **kandım** bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4*). [*kandım, -dım]*

kan 'ağla- [D]: Kanlı gözyaşı dökmek (Renk bağlamında). II çok üzölmek.

Āl ü evlād-ı Resöl'ullāh için **kan ağla** kim / Kaṭre-i çeşmiñ ola gülzār-ı 'Adn'îñ şeb-nemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 3*). [*kan ağla-,]*

Bāgbān cūy-ı revān bād-ı vezān şeb-nemde / Cümle **kan 'ağlamada** ḥasret ile her demde (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 4*). [*kan 'ağla-,]*

kan ağla- [D]: Kanlı gözyaşı dökmek (Sevgilinın kırmızı yanağıyla kanın rengi arasında ilişki kurulmuştur.). II çok üzölmek.

'İzār-ı al geldi ḥāṭıra **kan ağladım** öldüm / Olunca bāğda manzūr-ı çeşmim lāle-i ḥod-rū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 2*). [*kan ağla,]*

kan ağla(t)d-: Büyük bir üzüntü içinde bulundurmak, çok üzmek.

Tıfl-ı nev-res demeyip eyler ḥavāle tīgına / Çok peder māderleri **kan ağladır** şubḥ ü mesā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 3*). [*kan ağla(t)d-,]*

kan seline ver-: Çokça kan akıtmak.

Yine ol hūnī-nigeh ṭakdı bıçağın beline / Verecek sāḥa-i şahrāyı bugün **kan seline** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 1*). [*kan seline ver-,]*

kanā'at eyle-: Yetinen, elindekiinden hoşnut olma durumu, kanıklık, yeter bulma, yetinme, fazlasını istememe, doyum.

Nān-pāre-i ḥuşk ile 'atā eyle **kanā'at** / Muḥtāc-ı der-i merdüm-i dün eyleme Yā Rab (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 2*). [*kanā'at eyle-,]*

kanādīl-i cihān-ārā: Cihanı süsleyen kandil (yıldızlar bağlamında).

Felek bir çetrgāh-ı dündür şahrā-yı kadrinde / Kevākib cümle āvīze **kanādīl-i cihān-ārā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 39). [*kanādīl-i cihān-ārā*,]

kanādīl-i mināre: Minarenin kandilleri; mahya (Mahya; Ramazan gecelerinde, camilerde iki minare arasına gerilen ipler üzerine kandil veya elektrik ampulleriyle yazılan yazı veya yapılan resim.).

Oldukça fūrūzān **kanādīl-i mināre** / Biz şem'-i muhhabbet yaqalım tekye-i cāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 5). [*kanādīl-i mināre*,]

Rūzedārānıñ eder qalbini pūr-nūr-ı şafā / Ki **kanādīl-i mināre** olıcak şu'le-feşān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 7). [*kanādīl-i mināre*,]

kand: Kaynatılmış şeker kamışının özü. (Sevgilinin dudakları/sözü ile kand arasında ilgi kurulmuştur.).

Sözi dil-bend hemīşe dil-pesend tūfī-i cinān-mānend / Lebi **kand** sükkerin hānd nerm ü şīrīn tatlu söylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [*kand*,]

kanda: "Nerede", soru zamiri.

Vāy ol müjgān-ı dil-düz-ı cüvānım **kandadır** / Söyleyip tūr-i cefā-bāra nişān oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 3). [*kandadır*, -dır]

Derūnum gōncaveş pūr-hūn kıldı h'ār-ı miñnetle / 'Aceb **kanda** hırāman olmada

ol serv-kaḍ şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 2). [*kanda*,]

kanda: Nasıl?

Āl-i Resūl'e **kanda** Yezīd eylesin cefā / Ammā ne çāre şāh-ı kader hükm-rān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 35). [*kanda*,]

kanda: Nerede, başka kimde?

İlticā **kanda** olurdu sipeh-i gamdan 'aceb / Hāzret-i pīr-i muğān olmasa rindāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 2). [*kanda*,]

kanda kim: Nerede ki.

Qanda kim 'atf-ı 'inān eyler ise devlet ile / Hāzret-i Hıẓr'ı kıla rāh-berin Hayy ü Metīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 47). [*kanda kim*,]

Zulmet-i cevr-i zulemkārı perākende eder / **Qanda kim** şa'şā'a-pāş olsa çü mihr-i rahşān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 25). [*kanda kim*,]

kanda ol-: Nerede olsa.

Qanda olsam 'aşkıdır cān-gāh-ı men / Etmişim bu nuṭqa eyvallāh-ı men (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 11). [*kanda ol-*,]

kand-ı 'ayş: Hayatın tadını çıkarma; yaşamanın tatlılığı.

Halāvet-yāb olmazdan muḳaddem **kand-ı 'ayşından** / Aña zehr-i ecel şundi sipihr-i zālīm ü hod-bīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 16, Beyit 8). [*kand-ı 'ayş*,]

kand-i şafā: Zevk, huzur veren şeker.

Lebi yāḳūt-ı melāḥat sūḥanı **kand-i şafā** / 'Aks-i dendānları gevher-i deryā-yı vedād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 6). [*kand-i şafā*,]

kandîl-i 'aşk: Aşk kandili.

Şem'a-i ruḥsār şevkıyla Çıracı-zādeniñ / Cāmi'-i dilde yanar şeb-tā-seḥer **kandîl-i 'aşk** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 3). [*kandîl-i 'aşk*,]

kaṅḡi: "Hangisi" soru sıfatı.

Şeh-süvārım nazar et şaḥn-ı temennā üzre / **Kaṅḡi** üftādeniñ āsār-ı mecālî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 3). [*kaṅḡi*,]

Şemīm-i kākülün **kaṅḡi** meşāmı eyliyor ta'fir / Ya mir'at-ı ruḥuñ āyā kime manzûrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 5). [*kaṅḡi*,]

Bilmem bu çarḥ u baḥta nice infî'āl edem / Düşman çoḡaldı **kaṅḡısıyla** bir cidāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 1). [*kaṅḡısıyla*, -sı, -(y)la]

kān: Kaynak, memba.

Nevāziş ḳalb-i maḥzūna eder kām-ı ebed irāş / Bulanlar bulmuş ancak gūşe-i vîrānede **kānı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 5). [*kānı*, -ı]

kān-ı kerem: Cömertlik kaynağı (Muhammed Can).

Ḥazret-i pîr-i Muḥammed Cān-ı mevlānā-yı mā / Mekke'ye teşrîf edip Kābil'den ol **kān-ı kerem** (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Kaside 3, Beyit 24). [*kān-ı kerem*,]

kān-ı mürüvvet: cömertlik, iyilik madeni; iyilik kaynağı.

Şüküh-ı cedd-i pākiñ Ḥaydar-ı Kerrār için olsun / O şîr-i pîşe-i iḥsāndır **kān-ı mürüvvetdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 7). [*kān-ı mürüvvetdir*, -dir]

kāni' olaldan: İnandığından, kanaat ettiğiinden beri.

Kısmet-i naḥnū ḳasemnāya **olaldan kāni'** / İstirāhat edip esbāb-ı talebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 10). [*kāni' olaldan*,]

kāni' olma-: Yetinmemek.

Kāni' olmazdı temāşā-yı cemālîyle gōñül / Şimdi bir nāme-i mergûbına ḥasret oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 4). [*kāni' olmazdı*,]

kān-ı reşādet: Doğruluk, doğru yolu gösterme kaynağı.

Yem-i cūd u kerem **kān-ı reşādet** daḥme-i 'irfān / 'Avālim zāhir ü bāṭın müsellemlerine her ān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 2). [*kān-ı reşādet*,]

kanım helāl edem [D]: Kanını helal etmek, canını feda etmek.

Cānım fedā kılam saña **kanım helāl edem** / Etdi revāne eşkimi ḳaddiñ nihālî kim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 8). [*kanım helāl edem*,]

kanın helâl et- [D]: Kişinin kendisine yapılan kötülükleri, zalimlikleri affetmesi. II âşığın her türlü cezasına karşılık sevgiliden şikâyet etmemesi.

Harâm et gayra sen būs-ı lebiñ ey gamzesi hūn-rîz / Saña ‘âşıqların çokdan berü **kanın helâl etmiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4). [kanın helâl etmiş, -miş]

kanlar dök-: Kan(lar) dökmek. II sevgilinin bakışlarıyla âşıkları yaralaması.

O müjgân ile ebrû birbiriyle oldılar yek-reng / Ne **kanlar dökülür** hem-ser olunca tîr şemsîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 3). [kanlar dök-,]

kânûn: Dikdörtgen biçiminde, bir köşesi kesik, yassı bir sandık üzerine gerilmiş tellerden oluşan, tırnak adı verilen çalgıçlarla çalınan ince saz çalgısı.

Nây ü **kânûn** ü kemânîye verip tâze düzen / Bezm kızdıkça olur şevkle muṭrib hoş-gū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 4). [kânûn,]

kânûn: kanun enstrümanı. II sevgilinin sözleri/emirleri.

Büselikden men’ edip ‘uşşâkdan ister nevâ / Şâh-ı nâzım emr eder **kânûn** kânûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 5). [kânûn,]

Büselikden men’ edip ‘uşşâkdan ister nevâ / Şâh-ı nâzım emr eder kânûn **kânûn** üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 5). [kânûn,]

kapa-: Kapatmak.

Kimseniñ ‘aybını fâş eylemeyiz ey Zihnî / Dâmen-i sır ile görsek daḥı ol dem **kaparız** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 5). [kaparız, -r, -ız]

kapan-: Kapalı hâle gelmek.

Çeşm-i ümîd-i dil **kapanır** şanma yârdan / Olsa remîm hâke düşüp üstühânımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 2). [kapanır, -ır]

kapı: Kapı, eşik; makam, huzur.

Mürşidâ sultân-ı feyz-i sermedâ nûr-ı Hudâ / Etme **kapıñdan** cüdâ ‘âciz gedâyı kemterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 41). [kapıñdan, -ñdan]

kapıl-: Bir şeye veya bir kimseye güvenerek aldanmak, bağlanmak; etkisinde kalmak.

Etmedim cânımı ben râh-ı şadâkatde dirîg / Ruḳabâyâ yine ey mâh **kapıldıñ** ne diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 2). [kapıldıñ, -dı, -ñ]

kapu: Kapı. II makam, huzur.

Kimiñ **kapusına** gitsin bu cürm ile Zihnî / Olursa senden olur bendeye ‘aṭây ü kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 7). [kapusına, -(s)ı, -(n)a]

kâr: İş, fiil, âmel, çalışma; kazanç.

Kârimız ta’lîm-i ceng ü ḥarbdır bu ‘arşada / Ḳahr-ı a’dâ-yı bed-âyîñ üzre pek ḥ‘âhiş-geriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 3). [kârimız, -ımız]

Cân u dilimde oldu tamâm selb-i râhatım
/ **Kârim** figân ü âh olup leyl ü hem nehâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 6*).
[*kârim, -im*]

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña
zâlim felek / **Kârim** oldu ğurbet illerde
benim âh u figân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 8*). [*kârim, -im*]

Dil-dâde-i şâhidler bir şevk ile hoş-ârâm
/ Tahkîke nazar kılsıñ bir **kârda** yok
encâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 8*). [*kârda, -da*]

kâr: İş, güç.

Dâstân-ı Kays ü Ferhâd'ın olup **kârı**
tamâm / Zihniyâ bezm-i felekde şimdi
ben efsaneyim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 5*). [*kârı, -ı*]

Dest-i bî-dâd-ı felekden düşmedi tîğ-i
cefâ / Hûn-ı nâ-hâk dökmedir **kârı** bu
çarhun dâ'imâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 1*). [*kârı, -ı*]

kâr ed(t):- Tesir etmek.

Sîneme işledi cânâ niçe güftârın ucu /
Kâr edip cân u dile nîze-i âzârın ucu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 2*).
[*kâr ed(t)-,*]

kâr ede mi: Fayda eder mi, tesir eder mi?

Kâr ede mi nuş ü pend Zihni'ye ey
tîremend / Cân u dili kıldı bend halka-i
gîsû-yı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 6*). [*kâr ede mi,*]

kâr etme:- Tesir etmemek, fayda sağlamamak
(Duyulan arzusunun

geçmeyeceğini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.).

Hayal etsem de **kâr etmez** dile sevdâ-yı
gîsûsı / Ruḥ-ı pür-tâbı kim cân bezmine
şem'-i münevverdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 3*). [*kâr etme-,*]

kâr kıl:- Tesir (etki) etmek.

Kâr kılmaz tîr-i bî-te'sîr-i ta'n-ı
münkirân / Şıdk-ı dil bir kal'a-i mazbûṭ
u muhkemdir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 8*). [*kâr kıl-,*]

Cevriñ ne rütbe **kâr kılpdır** bi-iḥtiyâr /
Feryâda geldi hep dil ü cân söylerim saña
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 5*). [*kâr kıl-,*]

kâr ü bār: İş güç.

Maḥlaşı hep müsta'idd ü lâyıḳ-ı eltâf-ı
Ḥaḳ / Münkiri her **kâr ü bārında** zelîl ü
müttehem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 21*). [*kâr ü bār,*]

Kâr ü bārı heme ber-vefḳ-i rızâ-yı
Mevlâ / Her umûrında feraḥ-baḥş-ı dil-i
şâh-ı cihân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 16*). [*kâr ü bār,*]

kâr zarar: Hem kazancı hem zararı kabul etmek.

Kâr zarar yüz dönmez ikrâr-ı
maḥabbetden gönül / Naḳz-ı 'ahd etmez
verir cân ü serin merd-i veşîḳ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 2*). [*kâr zarar,*]

kara sevdâ: Kara, siyah (ben). II Aşk, kara sevdâ.

Hâli olmaz uğrar elbetde **ķara sevdālara**
/ Düş olan yâriñ hayâl-i dâne-i
Hindû'sına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
174, Beyit 3). [ķara sevdā,]

ķara sevdā: Çok yoğun ve derin,
hastalık derecesine gelmiş aşk.

Haṭ-āver dil-berān bilmem ne efsün
eylemişlerdir / **Ķara sevdāya** hep
'uşşākı meftūn eylemişlerdir (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 1). [ķara
sevdā,]

ķaral-: Kararmak, siyah renk hâlini
almak. II (Ateş) Sönmeye yüz tutup
küllenmeye başlamak.

Söner āb-ı nedāmetle **ķaralır** şermden
fî'l-hāl / Olursa sūziş-i 'aşkımla bir kez
imtiḥān āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
100, Beyit 4). [ķaralır, -ır]

ķarār etme-: Bir yerde durmamak.

Çarpılır yerden yere cūlar gibi **etmez**
ķarār / Meyl eden ol serv-i nāziñ ķāmet-
i dil-cūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
174, Beyit 2). [ķarār etme-,]

ķarār kıl-: Bir yerde veya bir halde
durmak.

Ser-fürūlar eyleyip dergāh-ı 'ālî-cāhına /
Ķıldı Rūḥu'llāh çarḥ-ı çārümîn üzre
ķarār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 30). [ķarār kıl-,]

ķarār ver-: Karar vermek.

Tedbîrî-i taḥķîķa **ķarār vermege** Zihnî /
Meclis ķuralım Ḥazret-i Pîr'iñ eşiginde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 5).
[ķarār ver-,]

ķarār-ı bezm-i ḥāşşü'l-ḥāşş-ı
ferdiyyet: Birliğin en seçkin meclisinin
hükümü.

O şāhiñdır **ķarār-ı bezm-i ḥāşşü'l-ḥāşş-ı**
ferdiyyet / Merātib buldı sırr-ı zāt-ı
vālāsında cem'ıyyet (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 17). [ķarār-ı
bezm-i ḥāşşü'l-ḥāşş-ı ferdiyyet,]

ķārbān-ı 'adem: Yokluk kervanı (Varlık
âleminde yokluk âlemine gidenler).

Sırrıma öyle yakīn gelmiş ki **ķārbān-ı**
'adem / Gūş-i cāna ṭoldı her zerrātdan
bāng-ı ceres (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
95, Beyit 3). [ķārbān-ı 'adem,]

ķār-fermā-yı ümem: Ümmetlerin
hükümdarı.

Tācdār-ı kişver-i irşāda şāh-ı lā-naẓîr /
Sāye-endāz-ı ḥalā'ık **ķār-fermā-yı**
ümem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 11). [ķār-fermā-yı ümem,]

ķārger ol-: Tesir etmek, etkili olmak.

Ne ķadar etdim ise 'arz-ı temennā vü
niyāz / **Ķārger olmadı** ol seng-dile āḥ
n'idem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154,
Beyit 6). [ķārger ol-,]

ķār-ı bî-fā'ide: Faydasız iş.

Ķār-ı bî-fā'ideden eyledi kaç'-ı ülfet /
Zihnî'ye erdi meger ḥazret-i Ḥaķ
mevhıbesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
198, Beyit 5). [ķār-ı bî-fā'ide,]

ķār-ı cehālet: Bilgisizlik işi.

Etdügi demden berü neşr-i reşâdet
‘âleme / Kıldı her **kâr-ı cehâlet** ‘azm-i
iklîm-i ‘adem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 15). [*kâr-ı cehâlet*,]

ka‘r-ı deryâ-yı ‘amîk: Derin denizin
dibi; denizin derinlikleri.

Topdı ser ü cân ü dil ma‘nâ-yı güftârîñla
hep / Gevher ü dürr ile pürdür **ka‘r-ı
deryâ-yı ‘amîk** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 117, Beyit 4). [*ka‘r-ı deryâ-yı
‘amîk*,]

kâr-ı Hassân degildir: Hassân'ın işi
değildir. (Hassân bin Sabit; Hz.
Muhammed (s.a.v.) döneminde yaşayıp
peygamber şairi olarak ünlenmiş Arap
şairidir. Peygamber efendimizin yanında
bulunmuş onu metheden çokça şiir
yazmıştır. Zihni, şair Hassân'ın bile Hz.
Muhammed'i övmeye yetersiz kaldığını
söyleyerek kendi acizliğini belirtmiştir.).

Degildir kâr-ı Hassân nerde kaldı
Zihni-i ‘âciz / Kemâl ile ede evşâf-ı
hüsnüñ haqqınıñ ifâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 59). [*kâr-ı hassân
degildir*,]

kâr-ı hayr: Hayırlı iş.

Qavl ü fi‘l-i ahseni bî-‘ömr maqbûl-ı İlâh
/ Habbezâ noqşânı yok her **kâr-ı hayr**
muntazam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 40). [*kâr-ı hayr*,]

kâr-ı Hudâ: Allah'ın (c.c.) işi.

Kendi cezâ-yı fi‘lidir hep çekdiği belâ /
Yokdur mahalli **kâr-ı Hudâ**’da
bahâneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
130, Beyit 2). [*kâr-ı hudâ*,]

kâr-ı nâ-sâz: Uygunsuz kazanç.

Bu kadar gûşîşimiz olmadı hiç
fâ’idemend / **Kâr-ı nâ-sâz** ile mu‘tâd ki
derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
85, Beyit 5). [*kâr-ı nâ-sâz*,]

karîn: Bir durumla nitelenen, sahip
olan.

Hayli demdir fuqarâ olmuş idi zulme
karîn / Gûşe-i ‘acizde kalmışlar idi zâr ü
hazîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 1). [*karîn*,]

karîn-i bezm-i hâşş-âyîn: Özel
ayinlerin yapıldığı meclisin sahibi.

Qarîn-i bezm-i hâşş-âyîn mekîn-i
tahtgâh-ı dîn / Emîn-i genc-i haq-Yâsîn
güzîn-i muhterem-Şâhâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 52). [*karîn-i
bezm-i hâşş-âyîn*,]

karîn-i bezm-i kurbîyyet: Yakınlık
kazanılan meclisin yakınında olan.

Emîn-i künc-i emniyyet **karîn-i bezm-i
kurbîyyet** / Mekîn-i şadr-ı ünsiyyet
güzîn-i mesned-i temkîn (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kut’a 16, Beyit 3). [*karîn-i bezm-
i kurbîyyet*,]

karîn-i ihtilâl et-: karışıklığa yol açmak.

‘Aceb tuğyân-ı şeb-hûn eylemiş haqq-ı
siyâhıñ kim / Ser-â-pâ kişver-i hüsnüñ
karîn-i ihtilâl etmiş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 99, Beyit 5). [*karîn-i
ihtilâl et-*,]

karış-: Bir araya gelmek.

Ülfet-i gayra **karışdıķca** o māh /
Cigerim āteş-i gayret yakıyor (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 3).
[karışdıķca,]

karşu: "-e karşı" anlamında edat.

Bendeñe bîgāneye **karşu** tūrursan pūr-
ğazab / Öldürür şāhım beni āhır bu derd-
i cān-hırāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
101, Beyit 4). [karşu,]

karşu tur- [D]: Direnmek, karşısında
durmak. II Savaşmak.

Şimr-i denî vü hūk-nihādıñ ne haddi var
/ Sen gibi şire **karşu tūrur** rezmbān olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 34).
[karşu tūr,]

karşu tur-: Karşısında durup (yön
itibarıyla) izlemek bağlamında.

Turub āyine-i ruhsār-ı 'ālem-tābına
karşu / Olur tūtî-i vahdet her lisān-ı hāl
ile gūyā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1,
Beyit 26). [karşu turub,]

Kārūn üstüne Kārūn: Arka arkaya
Karun dünyaya gelse (Karun,
İsrailoğulları zamanında zenginliğiyle
ün salmış, sonra da malı ile birlikte helak
olmuş bir kişidir. Zenginlik sembolü
olarak kullanılır. Beyitte fakr ve Karun
kelimeleriyle tezatlık oluşturulmuştur.).

Merd-i fakrıñ çeşmine gelmez çü naķd-i
nāsere / Tolsa dünyā bir dahı **Kārūn**
Kārūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 184, Beyit 3). [kārūn üstüne
kārūn,]

kār-zār et-: Savaşmak, mücadele etmek.

Ben şulh ederdim fikr-i kaşıñ birle
göñlümü / **Etdi** hayāl-i dîdeleriñ hayli
kār-zār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73,
Beyit 4). [kār-zār et-,]

kāşāne-i çarh: Gökyüzündeki köşk.

Bādiye-gerd-i beyābān-ı 'adem olsa idik
/ Olmadan yek idi me'vā bize **kāşāne-i**
çarh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36,
Beyit 3). [kāşāne-i çarh,]

kāşāne-i dil: Gönül sarayı.

Gitdi **kāşāne-i dilden** eşer-i zulmet-i
gam / Ugradım lîk bir esrār-ı hayāle ne
diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
Beyit 9). [kāşāne-i dil,]

kāşāne-i eyvān-ı fenā: Yokluk çadırının
köşkü.

Vîrān biliriz bezm-i Cem'i rind-i cihānız
/ **Kāşāne-i eyvān-ı fenā** mahfilimizdir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 2).
[kāşāne-i eyvān-ı fenā,]

kaşd: Amaç, niyet.

Kaşdı tel kırmak anıñ şanma berāy-ı
tezyîn / Tarasa turre-i ikbālîmi ger şāne-
i çarh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36,
Beyit 4). [kaşdı, -ı]

kaşd-ı āl-i peygamber eyle-: Hz.
Muhammed'in (s.a.v.) ailesine kötülük
etmek, kıymak.

Müselmānım diyen eyler mi **kaşd-ı āl-i**
Peygamber / Ne re'y-i nā-sezādır v'ey
ne tedbîr-i haṭādır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 9). [kaşd-ı āl-i
peygamber eyle-,]

kāse-i deryūze: *Dilenci kasesi.*

Kāse-i deryūzemi pūr et tehī redd eyleme / Maṭbaḥ-ı cūduñdan ikrām isterim ey zū'l-kerem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 44*). [*kāse-i deryūze,*]

Senden eyler çün zuhūr envār-ı feyz-i bî-naẓîr / **Kāse-i deryūze** şeklin gösterir mihr-i münîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 7*). [*kāse-i deryūze,*]

kāse-i deryūze et-: *Dilenci kasesi yapmak.*

Keff-i destîñ **kāse-i deryūze et** ol şāha kim / Çeşmesār-ı cūdına bir kaçredir heft-bihār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 23*). [*kāse-i deryūze et-,*]

kāse-i fağfūr: *Çin porseleninden yapılan kâse.*

Şarāb-ı al-veş leb-rîz olup bezm-i tahassürde / Dü çeşm-i giryemendim **kāse-i fağfūrdur** şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 3*). [*kāse-i fağfūr,*]

kāse-i ser-şāre: *Ağzına kadar dolu kadeh.*

Zihnîyā dil-teşnedir bir cür'āya encām-ı kār / Her ki söyler **kāse-i ser-şāre** olmam aşinā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 5*). [*kāse-i ser-şāre,*]

kāse-i zehr-i melālet: *Keder, sıkıntı zehrinin kadehi.*

Meclisim peygüle-i hasret şarābım hūn-ı dil / **Kāse-i zehr-i melālet** sāgar-ı Cem'dir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*

Gazel 2, Beyit 4). [*kāse-i zehr-i melālet, -i, -i*]

kāse-lis-i bezm-i nūş-ā-nūş-ı rind ol-: *Sürekli içki içilen rint meclisinin kâse yalayıcısı (dalkavuşu) olmak.*

Nihāyet **kāse-lis-i bezm-i nūş-ā-nūş-ı rind olduñ** / Yedinde sübḥa oldu rüz u şeb peymāne-i şahbā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 8*). [*kāse-lis-i bezm-i nūş-ā-nūş-ı rind ol-,*]

kāse-lis-i meclis-i 'işret ol-: *Eğlence meclisinin kâse taşıyıcısı olmak.*

Edip nā-dānlık olma **kāse-lis-i meclis-i 'işret** / Ma'ārif birle fehmi et n'olduğun esrār-ı keyfîyyet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 11*). [*kāse-lis-i meclis-i 'işret ol-,*]

kāse-lis-i meclis-i rind ü şarāb olmak: *İlahi aşk ve gönül ehli kişilerin bulunduğu meclisin kâse taşıyıcısı (sâkî) olmak.*

Zîb-i şadr-ı bezm-i şūfî-i ḥod-āyîn olmadan / Yekdir **olmak kāse-lis-i meclis-i rind ü şarāb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 4*). [*kāse-lis-i meclis-i rind ü şarāb olmak,*]

kāse-peymā ol-: *Kadeh ölçer hâle gelmek.*

Mey-ḥ^vār-ı bezm-i ma'nā **olduğda kāse-peymā** / Nüh cām-ı çarḥ-i mînā bir bādesi degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 3*). [*kāse-peymā ol-,*]

kaşı yāy: *Kaşları yay gibi olan sevgili.*

Ham-kaç oldum deyü yalvarı niyâz eyleyerek / O **kaşı yâya** bu takrîb ile bir çatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 3). [*kaşı yây,]*

kaşide: *Beyit sayısı 15'den az olmayan, belli bir maksatla ve bilhassa birini veya bir şeyi övmek için aruz vezniyle yazılmış, bütün beyitlerinin ikinci mısrası ilk beyitle kâfiyeli manzume.*

Dâmen-i lutf-ı nevâziş ile püşide buyur / Az çok varsa **kaşidemde** ne deñlü noķşân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 40). [*kaşidemde, -m, -de]*

kâşif: *Keşf edici, keşfeden.*

Muṣṭafâ H'âce Efendi'ye cenâb-ı Vehbâb / Bir püser verdi ki envâr-ı sürûri **kâşif** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 1). [*kâşif,]*

kâşif-i râz-ı şerî'at: *Şeriat sırlarını keşfeden.*

Kâşif-i râz-ı şerî'at nükte-dân-ı ma'rifet / Gevher-i pâk-ı haķîkat baħr-ı esrâr-ı hikem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 14). [*kâşif-i râz-ı şerî'at,]*

kaşıñ hilâli: *Hilale benzeyen kaşlar.*

İnceltdi cism ü cânımı **kaşıñ hilâli** kim / Bir bir ifâde eyler idim ḥasb-i ḥâli kim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 9). [*kaşıñ hilâli,]*

kaşıñ ser-tâk-ı mihrâbı: *Kaşının mihrabının baş kubbesi. II Namazda secdeye gidildiğinde alnın yere değmesi gereken kısmı.*

Secdegâhından başın kaldırmaz erbâb-ı niyâz / Kible-i matlab **kaşıñ ser-tâk-ı mihrâbındadır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 2). [*kaşıñ ser-tâk-ı mihrâbındadır, -ıñ]*

kaşr-ı 'adn: *Adn köşkü; cennet sarayı.*

Görmesem ger bezm-i pür-envâr-ı dîdârıñ seniñ / **Kaşr-ı 'Adn** ü ravza-i cennet ḥarâm olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 3). [*kaşr-ı 'adn,]*

Çıkup üçler dediler Zihnî mücevher târiḥ / **Kaşr-ı 'adn** oldı maķarr Hâcî Ömer Ağa'ya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 5). [*kaşr-ı 'adn,]*

kaşr-ı cânımı ser-tâ-be-pâ yakdı: *Gönül köşkünü tamamen yakmak.*

Âteş-i 'aşķ-ı Ḥasan Ḥulķ-ı Rızâ / **Yakdı kaşr-ı cânımı ser-tâ-be-pâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 7). [*kaşr-ı cânımı ser-tâ-be-pâ yakdı,]*

kaşr-ı hükümet: *Hükümet konağı. (İl veya ilçelerde başta vali veya kaymakam olmak üzere devlet memurlarının çalıştığı bina.).*

Nere başsa kadem-i yümn-i himem maķdemini / Bulur âsâyiş ile **kaşr-ı hükümet** temkîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 8). [*kaşr-ı hükümet,]*

kassâm-ı ezel: *Ezelden kaderi taksim eden Allah.*

Baña **kassâm-ı ezel** kıldı kerem mülk-i ğamı / Kimse daħl eyleyemez Zihnî benimdir o benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 7). [*kassâm-ı ezel,]*

kat-: İlave etmek.

Gehī gerdān-ı şāfın yād edip geh la‘l-i
şīrīnin / Tenāvül etmek için tıfl-ı dil-şīre
şeker **katdım** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 151, Beyit 3). [katdım, -dı, -m]

kat kat: Kat kat, üst üste.

Açma rāz ‘arz-ı niyāz etme denī
bīgāneye / ‘Arız-ı düşīze-i nāmūsa çek
kat kat niķāb (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 12, Beyit 2). [kat kat,]

katār: Sıra, dizi.

Ravza-i pür-nūrīña bār-ı şalāt ile selām /
Rāh-ı dilden dem-be-dem olsun revān
yüz biñ **katār** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 58). [katār,]

katār katār çek-: Sıra sıra dizmek;
sıralamak.

Sūdāgerān-ı zülf cünün mülküne gider /
Bār-ı metā‘-ı ‘aklı **çek** hep **katār**
katār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73,
Beyit 2). [katār katār çek,]

katarāt-ı dīde: Gözlerden akan
damlalar. II gözyaşı damlaları.

Şeb-nemāsā dökülüp çün **katārāt-ı dīde**
/ Gülşen-i lutf-ı şeh-i ‘ālemi kıldı tezyīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 5).
[katārāt-ı dīde,]

katı: Sert, haşin, acımasız.

Bir **katı** dildir ki aşlā rahm bilmez
n’oldığın / Eksik olmaz şahn-ı
meydānından hīç sefk-i dimā (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit 2). [katı,]

kat‘-ı h^vāhiş et-: İstek ve arzularını sona
erdirmek, bırakmak.

Degil gam **kat‘-ı h^vāhiş etmese** ağıyār
la‘liñden / Meges ye’s-i tama‘ eyler mi
hīç dükkān-ı kändiden (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 163, Beyit 5). [kat‘-ı
h^vāhiş et-,]

kat‘-ı nizā‘ eyle-: Kavgayı bitirmek,
sona erdirmek.

Niçe menşüre ki bir tīg-i simīnveş yetişip
/ Ser-be-ser **kat‘-ı nizā‘ eyledi** söz buldı
hitām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 29). [kat‘-ı nizā‘ eyle-,]

kat‘-ı sülūk et-: Tarikat yolunda
ilerlemek.

Şüretā eylemeyiz sa‘y-ı reh-i silk-i emel
/ Ma‘nide **kat‘-ı sülūk etmede** kāmil
degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84,
Beyit 5). [kat‘-ı sülūk et-,]

kat‘-ı ülfet eyle-: Bağını koparmak,
ilişkisini kesmek.

Kār-ı bī-fā‘ideden **eyledi kat‘-ı ülfet** /
Zihnî’ye erdi meger hāzret-i Hāk
mevhibesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
198, Beyit 5). [kat‘-ı ülfet eyle-,]

kat‘-ı ümīd et- [D]: Ümidi kesmek; bir
şeyin artık gerçekleşmeyeceği inancına
varmak,.

Zihniyā **kat‘-ı ümīd etmem** der-i
dildārdan / Çeşm-i muhtāc-ı gedā her
dem kerem bābındadır (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 44, Beyit 9). [kat‘-ı ümīd
et-,]

kātibān-ı mülk-i 'aşk: *Aşk ülkesinin kâtipleri.*

Kātibān-ı mülk-i 'aşk ol sīm-endāmım görüp / Nev-berāt-ı şevkumı pür-zīb ü tezhib etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 2*). [*kātibān-ı mülk-i 'aşk,*]

kātib-i kudret: *Kudret sahibi kâtip, Allah.*

Nüşa-i zevk ü şafâ içre bulunmam pek ba'id / Fihris-i endûha yazmış **kātib-i kudret** beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 2*). [*kātib-i kudret,*]

kaṭı'-ı maḥabbet ed(t):- *İlgisini kesmek.*

Dem-â-dem zıkr ü fikrim ile yâ Hâk yâ Resûl'allâh / **Edip kaṭı'-ı maḥabbet** ser-te-ser dünyâ vü 'uqbâdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 3*). [*kaṭı'-ı maḥabbet ed(t)-,*]

katl: *Katletme, öldürme.*

Şanma bir laḫza baña nazra-i eşfâk eyler / Dem-be-dem **katlime** teşmîr-i yed ü sâk eyler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 1*). [*katlime, -im, -e*]

Katlime gamze-i cellâdına emr etme neden / Saña ne fâ'ide vardır bir avuç kanımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 6*). [*katlime, -im, -e*]

Rızâ verdiñ o şâhıñ **katline** ey azlem-i maḥlûk / Nedir bu zulm ü fışkıñ v'ey ne bî-câ iddi'adır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 7*). [*katline, -i, -(n)e*]

katl-ı 'adû: *Düşmanların katli.*

Tutduñ ise ihmâlimi ger **katl-ı 'adûda** / Gel ḫançer-i ruḫsatla göñülden keselim kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 6*). [*katl-ı 'adûda, -da*]

katl-i 'âm ed(t):- *Herkesi öldürmek. II bakışıyla âşıkları yaralamak, etki altına almak.*

Ġamze-i cellâdına emr etse **katl-i 'âm eder** / Fitne-i devrân nigâh-ı çeşm-i ser-ḫoşındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 2*). [*katl-i 'âm ed(t)-,*]

katl-i 'âm-ı 'âşık: *sevgilinin âşıklarını, kendisini seven kimseleri kılıçtan geçirmesi/öldürmesi.*

Seniñdir hüküm hep ver **katl-i 'âm-ı 'âşıkıñ** yek-ser / O bed-hû fitne-cû a'daları i'dâmdan soñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2*). [*katl-i 'âm-ı 'âşık,*]

katl-i nüfûs: *İnsanları öldürme.*

Hetk-i nāmûs-ı ahālî ile hem **katl-i nüfûs** / Ġaşb-ı emvâl ü cerâ'im idi ef'âlî hemîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 32*). [*katl-i nüfûs,*]

katre: *Damla.*

Mey ki ola **katresine** gam degil / Hırka vü tâcım rehin-i rûzgâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 5*). [*katresine, -si, -ne*]

katre-i çeşm: *Gözüyaşı damlası.*

Âl ü evlâd-ı Resûl'ullâh içün kan ağla kim / **Katre-i çeşmiñ** ola gülzâr-ı 'Adn'îñ şeb-nemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 3*). [*katre-i çeşm,*]

katre-i eşk: Gözyaşlarımın damlası.

Bād-ı āhım kurudur **katre-i eşkim** Zihnî / Vakt-i nev-rûzda hep yağdığı yetmez esene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 5). [katre-i eşk,]

katre-i şeb-nem: Çiğ damlası.

Katre-i şeb-nem değil pāşide olmuş gülşene / Eylemişler maḳdem-i pākîñ için dūrler nişār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 6). [katre-i şeb-nem,]

kavî: Kuvvetli, güçlü.

Ḥamdu li'llāh ki dilim kuvvet-i Ḥaydar'la **kavî** / Pey-rev ol mürşid-i hādî vü 'Alî-emşāle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 8). [kavî,]

kavl ü fi'l-i ahsen: En güzel söz ve eylem.

Kavl ü fi'l-i ahseni bî-'özi maḳbûl-ı İlāh / Ḥabbezā nokşānı yok her kār-ı ḥayrı muntazām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 40). [kavl ü fi'l-i ahsen,]

kavm: Kavim, topluluk. II Yezit'in kavmi.

Yezîd'e **kavmine** sen de 'adāvet eyle taşrîhen / Ki rûz-ı zulmet-efrûz-ı Yezîd-i bed-likādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 17). [kavmine, -i, -(n)e]

Kim Yezîd'e **kavmine** etse 'adāvet Ḥakk için / Şüphe yok lâıyk olur luṭf-ı Resûl-ı Ekrem'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 6). [kavmine, -i, -(n)e]

kavs: Yay (Sevgilinin kaşları kavisli olmasından ötürü yaya benzetilir.).

Melek-ḥū çeşm āhū **kavs** ebrû nazrası cādū / Kime yā hū desem bu tarz ile āyā berābersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6). [kavs,]

kayd: Bağ.

Olup āzāde-sencîn-i sivā **kayd** ü belāsından / 'Urûc etdi revān-ı pākî ber-a'lā-yı 'illiyyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 18). [kayd,]

kayd edin-: Bağlanmak.

Kayd edinmez kılca takmaz guşsa Leylā-yı zamān / Çekseler zencîre biñ Mecnûn Mecnûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 4). [kayd edinmez,]

kayd olun-: Kaydedilmek, yazılmak.

Kayd olundu herkes isti'dādı üzre bir yere / Kim şudûr etdikde emr-i ḥilḳat-i levḥ ü ḳalem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 3). [kayd olun-,]

kayd ü bend eyle-: bağlamak.

Kayd ü bend eyledi zincîr-i cünûna muḥkem / Nice biñ şîr-dili çekti o zülf-i ḳullāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 2). [kayd ü bend eyle-,]

kayd-ı beden: vücut bağı.

Āzāde idi gülşen-i ıtlāḳda evvel / Bu **kayd-ı beden** bûlbûl-i cāna ḳafes oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 3). [kayd-ı beden,]

kayd-ı bend-i hubb: *Sevgi bağıyla bağlanma.*

Her ki **kayd-ı bend-i hubbuñdan** olur
āzāde-ser / Tā'n eder ahvāline hep çār-
pāy-ı bī-mehār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 2, Beyit 50). [*kayd-ı bend-i hubb*,
]

kayd-ı esbāb: *Sebeplerin endişesi (kaygısı).*

Eylemem dād ü sitedgāh-ı temennādan
ferāğ / Halk hep kesb-i ma'āşın **kayd-ı**
esbābındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 44, Beyit 6). [*kayd-ı esbāb*,]

kayd-ı habs-i hāk ü bād ü āb ü nār ol-
: *evreni meydana getiren dört unsura (ateş, su, hava, toprak) tutulup bağlanmak.*

Olmasaydı mazhar-ı 'afvı **olurdu** sālīkān
/ Tā mü'ebbed **kayd-ı habs-i hāk ü bād**
ü āb ü nār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside*
2, Beyit 35). [*kayd-ı habs-i hāk ü bād ü*
āb ü nār ol-,]

kayd-ı pür-derd-i mecāzī: *Gerçek olmayan dert dolu arzu.*

Uşandım 'āciz oldum **kayd-ı pür-derd-i**
mecāzīden / Beni kıl 'āşık-ı rūy-ı
muḥakḳak yā Resūl'allāh (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, *Gazel 172, Beyit 4*). [*kayd-ı pür-*
derd-i mecāzī,]

kayd-ı sivā: *Allah dışındaki bütün bağ ve kayıtlar.*

Şemşīr-i mahabbetle kesip **kayd-ı sivāy**
/ Dutdum yed-i ümmīd ile dāmān-ı rızāy
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Müseddes 2, Beyit*
7). [*kayd-ı sivā*,]

kayd-ı ülfet-i bīgāne: *Yabancı kimselerle dostluk bağı kurma.*

İhtirāz eyler mi **kayd-ı ülfet-i**
bīgāneden / Çün ezelden āşinā-yı
ḳudsiyānıdır göñül (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 132, Beyit 4). [*kayd-ı ülfet-i*
bīgāne,]

kayna-: *Kaynamak, kabarmak, coşup yükselmek.*

Baḩa da yārī kılup tevfiḳ-i Bārī nā-gehān
/ Dilde bir 'aşk-ı mahabbet **kaynadı**
mānend-i yem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 3, Beyit 32). [*kaynadı*, -dı]

Kays: *Leylā ve Mecnūn hikāyesinin erkek kahramanı, Mecnūn.*

Eyleriz fenn-i dirāyetde cihānı mebhūt /
'Aşk bahşinde yine **Kays'dan** 'ākıl
degiliz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 84*,
Beyit 3). [*kays'dan*,]

Kays ile Ferhād: *Mecnun (Leyla ve Mecnun anlatısının erkek kahramanı) ve Ferhad (Hüsrev ü Şirin anlatısının erkek kahramanı).*

La'l ü gīsūsına Şīrīn ile Leylā dil-bend /
Vālih üftādesiniñ ḩāline **Kays ü Ferhād**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 40, Beyit 8*).
[*kays ü ferhād*,]

Erbāb-ı ḩarābāta göre **Kays ile Ferhād** /
Saḩrā delisi biri birisi cebelīdir (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, *Gazel 61, Beyit 2*). [*kays*
ile ferhād,]

kazā: *Kaderin, Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi.*

Zihni ne gelse Haḳ'dan ona rāzı ol hemān / 'İrfān-tırāz-ı merd **ḳazāya** rızā verir (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 55, Beyit 6). [**ḳazāya**, -(y)a]

Rızā ver her **ḳazāya** rāzı ol emr-i İlāhî'ye / Ne çāre Zihniyā şabr eyle taḳdîr-i Hudā'dır bu (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 7, Beyit 20). [**ḳazāya**, -(y)a]

ḳazā-yı mübrem-i der-pîş: Önümde bulunan kaçınılmaz ilahi takdir (kader, yazgı, mukadderat).

Hüsn-i tedbîrimde taḳşîr eylemezdim bir nefes / Bilmezim Zihni **ḳazā-yı mübrem-i der-pîşimi** (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 206, Beyit 5). [**ḳazā-yı mübrem-i der-pîş**,]

kebg-hırām: Keklik yürüyüşlü. (Sevgili sahip olduğu çeşitli özellikleriyle divan edebiyatında güzel hayvanlara, kuşlara benzetilir. Bu beyitte de âşık sevdiğini güzel yürüyüşüyle kekliğe benzetmiştir. Keklik nazla salınarak yürür.).

Geldi şen kıldı yine meclisim o **kebg-hırām** / Rukabā hānesi vîrāne-i bûm oldu bu şeb (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 17, Beyit 2). [**kebg-hırām**,]

kebîr: Yüce, ulu kimseler.

Sāmi'a-ārā olunca müjde-i teşrîf için / Hoş-dil oldu ḥamd ü şükr ile **kebîr** ü hem şağîr (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 9). [**kebîr**,]

kec-dil: Kötü kalpli.

Ol kemān-ebrūyı benden men' eden **kec-dil** raḳîb / Etmemiş endîşe tîr-i nāle-i dil-

rîşimi (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 206, Beyit 3). [**kec-dil**,]

kec-edā: Kötü davranış.

Revā mıdır ki hūn-ālūd ola sıbt-ı Resūl'ullāh / Nedir bu **kec-edā** ey çarh ne devr-i nā-becādır bu (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11). [**kec-edā**,]

Keçik-zāde: Keçik-zāde. (Kilis'in köklü ve değerli ailelerindendir.)

Hānedān-ı Kilis'in eşrefi **Keçik-zāde** / Kıldı teşrîf be-fermān-ı Hudā uhrāya (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 1). [**keçik-zāde**,]

Keçik-zāde aḡa-yı sa'ādet-encām: Mutluluğun sonu Keçik-zāde Aḡa.

Zāt-ı vālā-yı ḥaseb menba'-ı cūd u ekrem / Ya'ni **Keçik-zāde Aḡa-yı sa'ādet-encām** (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 1). [**keçik-zāde aḡa-yı sa'ādet-encām**,]

keçkûl-be-dest ü hırka-püş abdāl: Elinde kâse olan ve hırka giyen derviş.

Bu çarh-ı bî-vefādan olmadı zî-ḥaşmet ü iclāl / Yeg andan olması **keçkûl-be-dest ü hırka-püş abdāl** (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 141, Beyit 1). [**keçkûl-be-dest ü hırka-püş abdāl**,]

kec-nigāh eyle-: Ters ters bakmak; kötü bakmak.

Kec-nigāh eylemeden semt-i hüner-kārāna / Kör olup görmez ola dîde-i bed-bîn-i felek (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 123, Beyit 3). [**kec-nigāh eyle-**,]

keff-i dest: Elin avuç içi.

Keff-i destîñ kâse-i deryûze et ol şâha kim / Çeşmesâr-ı cûdına bir çatredir heft-bihâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 23). [keff-i dest,]

keffiyve: Arap erkeklerinin kullandığı, omuzları örtecek büyüklükte, kenarları püsküllü ipek baş örtüsü, ketfiye.

Nice şâhib-nazarı zîr-i hamîyyet eyler / Mâdem ol mâh Hümâ **keffiyvelidir** sâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 4). [keffiyvelidir, -li, -dir]

kehf-i el-ân ol-: Şimdiki sığınak olmak.

Ey pâdişâh-ı mülk-i bekâ v'ey penâh-ı dîn / Hâk-ı derîñ ki mücrime **kehf-i el-ân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 32). [kehf-i el-ân ol-,]

kelâm: Söz. II Şiir.

Şadâ-yı bârek'allâh töldi gûş-ı 'âleme Zîhnî / **Kelâmıñ** zevk-bahşâ-yı sürûşân oldıgın tuyduñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 7). [kelâmıñ, -ıñ]

kelâm: Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz.

Bî-hûde **kelâmı** baña söyletme Hudâyâ / Her nuţkı mı bir dürr-i bahâ-âver-i 'aşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 3). [kelâmı, -ı]

kelâm-ı cân-fezâ: Can arttıran, cana can katan söz, ifade.

Olur sîr-âb-ı cām-ı ma'nevî gûş eyleyen her dem / **Kelâm-ı cân-fezâ** dānişverān-

ı dil-pesendiden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 6). [kelâm-ı cân-fezâ,]

kelâm-ı pāk-i erbāb-ı hakikat: Hakikat ehillerinin (derişler) temiz sözü.

Kelâm-ı pāk-i erbāb-ı hakikat / Yem-i ma'nâda gevher-dānedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 4). [kelâm-ı pāk-i erbāb-ı hakikat,]

kelb rakib: Köpek rakib (Klasik şiirde sevgiliyi aşıktan uzaklaştırmaya çalışan, sevgili ile aşığın kavuşmasına engel olan kimse, köpek sıfatıyla anılır.).

Besdir ipini **kelb rakibîñ** güzelim kes / Ser-rişte-i ümmîdi uzatma n'edelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 1). [kelb rakib,]

kelb-i denî: Aşağılık köpek.

Hâşâ fe-sümme hâşâ gele 'akla bu yakîn / Şîr-i jiyâne **kelb-i deniden** ziyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 33). [kelb-i denî,]

Kelîm: Hz. Mûsa (a.s.).

Şâh-râh-ı gayret-i ihsânını tutdı **Kelîm** / Bî-muhâbâ mevc-i âb-ı Nîl'den kıldı güzâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 29). [kelîm,]

kem: Az, eksik.

Ne evvel ü ne âhir bir demdemedir her dem / Ne refte vü n'âyende ne bîş ü ne berşi **kem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 1). [kem,]

kem kem: Az az.

Gerden-i şafını būs eyledigim dem **kem kem** / Ğaybdan geldi bir āvāz-ı feraḥ-zā em em (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 1). [kem kem,]

kem olmasın: Eksik olmasın.

‘Āşıklarıñda miḥnet-i hicriñ **kem olmasın** / Zînhār ḥarîm-i vaşla ‘adū maḥrem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 1). [kem olmasın,]

kemā-kān: Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi, evvelki gibi.

Etme ğarîk-i ḥizlān gezdirme deşt-i ḥirmān / Emriñdedir **kemā-kān** baḥr u ber-i şefā‘at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 5). [kemā-kān,]

kemāl bul-: Kemāle ermek; olgunlaşmak.

Luṭfuñ cihāna ṭoldı ‘ālem ‘abīdiñ oldı / Sende **kemāl buldı** zīb ü fer-i şefā‘at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 4). [kemāl bul-,]

kemāl ile: Erginlikle, olgunlukla, yetkinlikle.

Degildir kār-ı Ḥassān nerde ḳaldı Zihnî-i ‘āciz / **Kemāl ile** ede evşāf-ı ḥüsnüñ ḥaḳkını īfā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 59). [kemāl ile, -ile]

Kemāl ile ziyā-pāş olmadan mihr-i kemālâtı / Seḥāb-ı mevt ile rū-pūş oldı ol Ḥudā-āyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 10). [kemāl ile,]

kemālāt-ı fūnūn-ı ‘aşk: Aşk ilminin olgunluğu.

Varıp pervāneden ta‘līm-i sūziş eyle ey bülbul / **Kemālāt-ı fūnūn-ı ‘aşkda** üstād-ı güldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 2). [kemālāt-ı fūnūn-ı ‘aşk,]

kemālāt-ı Hucendî: Hucendî'nin olgunluğu. (Matematik ve astronomi bilgini olan Hucendî, onuncu yüzyılda yetişmiş olup ekliptiğin meylini ölçen Müslüman âlimdir.).

Kemāl-i ma‘rifet zātında insānıñ gerek yoksa / Saña īcāb-ı irş etmez **kemālāt-ı Hucendî’den** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 2). [kemālāt-ı Hucendî,]

kemāl-i ‘aşk: Aşkın olgunluğu.

Kemāl-i ‘aşk ḥıfz etmek imiş nāmūs-ı dildārī / Bu yolda ihtimām-ı Ḳays noḳşān oldıġın tıyduḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 2). [kemāl-i ‘aşk,]

kemāl-i ehl-i hāl: Hakikat ehlinin olgunluğu.

Ruḥsārı güldür lāledir bir şu‘le-i cevvēledir / Maḥbūb-ı endek-sāledir bilmez **kemāl-i ehl-i hāl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 3). [kemāl-i ehl-i hāl,]

kemāl-i feyz: İlmin mükemmelliği.

Tıfl ammā ki cebīninden **kemāl-i feyzini** / ‘Āleme tıfl-ı ma‘ānī olmada peyk-i beşîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 7). [kemāl-i feyz,]

kemāl-i ma‘rifet: Bilgice kusursuzluk, noksansız ve mükemmel olma.

Şā'ir-i haḡ-gūda lāzımdır **kemāl-i ma'rifet** / Da'vi-i şî'r ile Zihnî cehliñ iş'âr etme bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 5). [*kemāl-i ma'rifet*,]

Kemāl-i ma'rifet zâtında insānîñ gerek yoksa / Saña îcâb-ı irş etmez kemālât-ı Hucendî'den (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 2). [*kemāl-i ma'rifet*,]

kemāl-ı merhamet: Merhametin son haddi, sınırsız merhamet. II Hz. Muhammed'in merhameti.

Cemāl-i mefhâretiñden göründi nūr-ı Hudâ / **Kemāl-ı merhametiñden** bilindi lutf u himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 4). [*kemāl-ı merhamet*,]

kemāl-i nazm ü nesr: Nazım ve nesir konusunda yetkin olan, olgunluğa eren.

Bu zâtıñ ger **kemāl-i nazm ü neşrin** bilmiş olsaydı / Olurdu rûh-ı Sahbân bezm-i 'uḡbâda şenâ-ḡvânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 10). [*kemāl-i nazm ü neşr*,]

kemāl-i pertev: Olgunluk ışıḡı, büyük ışık.

Buldı **kemāl-i pertevini** şems-i ma'rifet / Feyz cihâna neşr edeli şâh-ı Naḡş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 6). [*kemāl-i pertev*,]

kemāl-i saltanat: Saltanatın mükemmelliḡi.

Seniñdir kâ'inât içre ne kim var evvel ü âhir / **Kemāl-i saltanat** iclâl-i şevket yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 3). [*kemāl-i saltanat*,]

kemāl-i vaşf-ı zât: Zatını (Hz. Muhammed'i) övme olgunluğu.

Derk eden küntü nebiyyen nükte-i esrârını / Âdem etsin mi **kemāl-i vaşf-ı zâtıñ** ibtidâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 45). [*kemāl-i vaşf-ı zât*,]

kemân: Yay biçiminde - sevgilinin kaşları için kullanılmıştır.

Müjesi tîr-feşân pîçiş-i ebrûsı **kemân** / Perçemi düzd-i yamân çeşm-i siyâhı cellâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 4). [*kemân*,]

kemân ebrû: Keman kaşlı (sevgili).

Tutmadım emrini hayfâ o **kemân ebrûnuñ** / İşte sînem hedef-i tîr-i nedâmet oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 2). [*kemân ebrû*,]

kemân ebrûsı: Keman biçiminde olan kaş.

Ham eder ḡaddın çekilmez yaydır eñ toḡrısı / Kimse mecbûr olmasın anıñ **kemân ebrûsına** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 4). [*kemân ebrûsı*,]

kemân ol-: Keman şeklinde olmak, iki büküm olmak.

Ol mukavves ebruvân-ı yârdan mehcûr olup / Dest-i cevvi-ı çarḡ-ı kec-revde **kemân oldum** yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 2). [*kemân ol-*,]

kemân-ebrû: Yay kaşlı. II sevgili.

Şanırdım ol **kemân-ebrûyı** ağlar hâl-i 'uşşâḡa / Meger kim şu verirmiş nâvek-i

ser-tîz-i müjgāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 2*). [*kemān-ebrūyî, -(y)ı*]

Ol **kemān-ebrūyî** benden men' eden kec-dil raķīb / Etmemiş endîşe tîr-i nāle-i dil-rîşimi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 3*). [*kemān-ebrūyî, -(y)ı*]

kemānî: Keman çalan sanatkâr, kemancı. (*Kubbealtı Lugatı*).

Nây ü kânûn ü **kemānîye** verip tâze düzen / Bezm kızdıkça olur şevkle muṭrib hoş-gû (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 4*). [*kemānîye, -(y)e*]

kemān-ı āh-ı dil: Gönül āhının yayı.

Kemān-ı āh-ı dilden bir sihām-ı hûn-feşān ḳopdı / İçerden zehresi kāfir raķîbiñ nā-gehān ḳopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 1*). [*kemān-ı āh-ı dil,*]

kemend eyle-: Halat yapmak.

Çıkarız bir gün olur burc-ı rızā-yı pîre / Tār-ı ümmîd-i dil-i zārı **kemend eyleyelim** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 8*). [*kemend eyle-,*]

kemer: Bel kuşağı. II âşığın kolları.

Bu şeb şardım miyān-ı yāre iki destimi yatdım / Serāy-ı vaşl-ı dil-ābāda muḳkem bir **kemer** çatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 1*). [*kemer,*]

kemīngāh-ı per ü bālîñ ilticā kıl-: (*sevgilinin*) kol ve kanadının küçük bir yerine sığınmak.

Ey Hümā-yı ḥüsn luṭf et Zihnî-i üftādeñe / **İlticā ḳılmış kemīngāh-ı per ü bālîñ** seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 7*). [*kemīngāh-ı per ü bālîñ ilticā kıl-,*]

kem-nām eden: namı az bilinen, meşhur olmamış.

Kem-nām eden vücūdını hep buldı rāḥatın / Zihnî cefā-yı ḳalbe sebep iştihār olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 5*). [*kem-nām eden,*]

kem-sürāğ: Yanlış, eksik iz.

Gubār-ı ḥāk-i rehiñ reh-nümā ki kılmazlar / Fezā-yı ye'sde hep **kem-sürāğdır** cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 4*). [*kem-sürāğdır,*]

kendi: İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri (*kader kastedilmiştir.*).

Seni maḳdūr-ı ezel her ne ise **kendi** bulur / Reh-i-ümmîde te'enniyle yûri etme şitāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 5*). [*kendi,*]

kendi: Kendi. II gül.

Beñzedir reng-i ruh-ı cānāne **kendin** al gül / Üstüne güldürmedir ḥalkı tamāmen ḥāl-i gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 1*). [*kendin, -n*]

kendi: Kendi dönüşlülük zamiri. II Hz. Mevlana'nın eşiğinin toprağına köle olan.

Bende eyler mülk-i ma'nāda cihānı **kendine** / Çāker-i ḥāk-ı der-i vālā-yı şāh-ı Mevlevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 2*). [*kendine, -ne*]

kendi: *Kendi dönüşlülük zamiri.*

Sen uydur **kendiñ** ebnā-yı zamāna cidd ü sa‘yiñle / ‘Abeğdir iddi‘ā-yı nisbet-i ābā vü ced şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 5*). [*kendiñ, -ñ*]

kendi: *Kendi, dönüşlülük zamiri (Muhammed Can kastedilerek).*

Eyledi seccādeyi teslīm o zāt-ı erşede / **Kendisi** uhrāya teşrīf etdi bā-nāz-ı ni‘am (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 26*). [*kendisi, -si*]

kendi: *Dönüşlülük zamiri (Kilisli Zihnî kastedilerek).*

Maḥz-ı āṣār-ı nüfūs-ı pākidir bu mevhibe / **Kendi** kesbimdir deyü bir vech ile faḥr eylemem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 34*). [*kendi,*]

kendi cezā-yı fi‘l: *Kendi yaptıklarının karşılığı.*

Kendi cezā-yı fi‘lidir hep çekdiği belā / Yokdur mahalli kār-ı Ḥudā’da bahāneniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 2*). [*kendi cezā-yı fi‘l,*]

kendi hevāsın gözed(t)-: *Kendi arzu ve isteklerini göz önünde bulundurmak.*

Şimdi ebnā-yı zamān **kendi hevāsın gözedir** / Kime yol gösterelim yā kime pend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 6*). [*kendi hevāsın gözed(t)-,*]

kendi öz nefsi: *Kendi kendisi.*

Her ne deñlü güft ü gū eylerse nā-merd-i ‘anīd / **Kendi öz nefsin** ḥuzūr-ı Ḥaḳ’da eyler hicv ü zem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 38*). [*kendi öz nefsi,*]

kendi re‘yiyle: *Kendi düşüncesiyle; kendi düşüncesine göre.*

Muḳavves kaşlarıñ ey māh-peyker ğıbtasındandır / Degil yoksa hilālîñ **kendi re‘yiyle** ḳadı ḥamdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 6*). [*kendi re‘yiyle,*]

keniz: *Cariye, halayık.*

Bir **keniziñdir** ḥarīm-i ‘işmet-i pākinde leyl / Bir kemīne bendedir devlet-serāsında nehār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 25*). [*keniziñdir, -iñ, -dir*]

kenz-i zāt: *kendi şahsına ait hazine (aklın hazine gibi görülmesi bağlamında).*

Kenz-i zātında mücevher gibi ‘aql-ı evvel / Oldıgım ḥıfz u viḳāye olunur istifhām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 23*). [*kenz-i zāt,*]

kenzü lā-yefnā: *“Kanaat tükenmez bir hazinedir.” hadis-i şerifi.*

Hevā-yı nīstī vü hesti-i dünyāyı terk et kim / Ğınā-yı ‘aşḳ-ı şāh-ı enbiyādır **kenzü lā-yefnā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 15*). [*kenzü lā-yefnā,*]

Kerbelā: *Irak’ta Hazret-i Hüseyin efendimizin şehit oldukları ve medfün bulundukları mahal.*

Dutılır na‘rem ile sāmi‘a-i bāy ü gedā /
Kerbelā‘ya erişür şā‘ika-i ra‘d ü şadā
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 7).
[kerbelā‘ya, -(y)a]

Kerbelā deşti: *Kerbela çölü. (Irak'ta Hz. Hüseyin'in şehit edildiği yer.).*

Kerbelā deştindeki mazlūmları fikr eyleyip / Sen hemān hüsran oku her dem Yezîd-i azleme *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 2).* *[kerbelā deşti,]*

kerem: *cömertlik, iyilik, bağış.*

Bā-‘ömr-i bî-nihāye görsün felekde vāye / Şalsın **keremle** sāye çok tıfl-ı nāzenine *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 10).* *[keremle, -le]*

kerem bâbı: *cömertlik kapısı.*

Zihniyā kaṭ‘-ı ümîd etmem der-i dildardan / Çeşm-i muhtâc-ı gedā her dem **kerem bâbındadır** *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 9).* *[kerem bâbı,]*

kerem eyle-: *cömertlik etmek, iyilikte bulunmak.*

Koyma maḥrûm bu ‘âciz kuluñı **eyle kerem** / Yetiş imdādıma yâ Hâzret-i Ğavşü'l-A‘zām *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 3).* *[kerem eyle-,]*

Koyma maḥrûm bu ‘âciz kuluñı **eyle kerem** / Yetiş imdādıma ya Hâzret-i Ğavşü'l-A‘zām *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 6).* *[kerem eyle-,]*

Koyma maḥrûm bu ‘âciz kuluñı **eyle kerem** / Yetiş imdādıma ya Hâzret-i Ğavşü'l-A‘zām *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 9).* *[kerem eyle-,]*

Koyma maḥrûm bu ‘âciz kuluñı **eyle kerem** / Yetiş imdādıma ya Hâzret-i Ğavşü'l-A‘zām *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 12).* *[kerem eyle-,]*

Koyma maḥrûm bu ‘âciz kuluñı **eyle kerem** / Yetiş imdādıma ya Hâzret-i Ğavşü'l-A‘zām *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 15).* *[kerem eyle-,]*

kerem kıl-: *lütfetmek, ihsanda bulunmak.*

Baṇa kaşşām-ı ezel **kıldı kerem** mülk-i ğamı / Kimse daḥl eyleyemez Zihni benimdir o benim *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 7).* *[kerem kıl-,]*

‘Adl ile ḥālim yamān olur **kerem kılmaz** isen / El-emān yâ şāh-ı Fārûk-ı ‘adālet-iḥtidār *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 52).* *[kerem kıl-,]*

Vermedi merdūdlar bir kaṭre şu ol ḥazrete / Hürmetiçün Hâk **kerem kılmışken** āb-ı zemzemi *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 9).* *[kerem kıl-,]*

kerem-i şāh: *kerem sahibi padişah/mürşit.*

‘Arz-ı ḥāline gücenmek ne imiş bendeleriñ / **Kerem-i şāhdır** elbetde gedāyāna melāz *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 3).* *[kerem-i şāh,]*

kerīmān-ı zamān: *zamanın lütuf sahibi.*

Büy-ı in‘āmına āşufte dimāğ-ı ‘ālem / Cüy-ı ikrāmına dil-teşne **kerīmān-ı zamān** *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 22).* *[kerīmān-ı zamān,]*

kerīmü’s-şān: *muhterem (saygıdeğer) şanı büyük (kimse).*

Kerîmü's-şân Yāsîn Beg Efendi
Cānbolād-zāde / Ki memdūh-ı felekdir
bī-meşel tedbîr ü rāy içre (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 1). [kerîmü's-şân,
]

kes: iri saman, dövülerek iri saman
durumuna getirilmiş ot. II rakip.

Tutduñ ise ihmālimi ger katl-ı 'adūda /
Gel hançer-i ruḥşatla gönülden keselim
kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit
6). [kes,]

kes-: kesmek, sonlandırmak.

Besdir ipini kelb raḳîbîñ güzelim kes /
Ser-rişte-i ümmîdi uzatma n'edelim **kes**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 1).
[kes,]

Ne gūne ise söz kesilir senden efendim /
Hükûm et yeter aḡyār ile ceng ü cedelim
kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit
5). [kes,]

kes-: kararlaştırmak; bir değer için
ödenecek para karşılığını belirlemek.

Ben ḡayrı hisāb üstüme **kesdirmezim**
ammā / Naḳdîne-i vaşlñ bilürüm cān
bedelim **kes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
98, Beyit 3). [kes,]

kes-: konuşmaya (şiire) son ver!

Ahṡālîmi her ikide bir şorma ne ḡacet /
Ey Zihni sözi diñle oḡu bu ḡazelim **kes**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7).
[kes,]

kes-: (ilgisini) kesmek. II dünyayla
baḡını koparmak.

Şemşîr-i maḡabbetle **kesip** kayd-ı sivāyı
/ Dutdum yed-i ümmîd ile dāmān-ı rızāyı
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit
7). [kesip, -ip]

keşân-ber-keşân ol-: Çekiştirilmek.

Bir māhdır ki şubḡ u mesā ceyb ü
dāmenim / Dest-i cefā-yı ḡamda **keşân-
ber-keşân** olur (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 6, Beyit 12). [keşân-ber-keşân ol-
,]

kesb: Kazanma, elde etme.

Maḡz-ı āşār-ı nüfûs-ı pākîdir bu mevhîbe
/ Kendi **kesbimdir** deyü bir vech ile faḡr
eylemem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 34). [kesbimdir, -im, -dir]

kesb et-: Elde etmek, kazanmak.

Bir şükûh-ı zevḡ **kesb etmiş** ki 'işretḡāh-
ı 'îd / Bir sifāl-i köhne ta'n-ı cām-ı
Cemşîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 197, Beyit 2). [kesb et-,]

kesb eyle-: Elde etmek, edinmek,
kazanmak.

Hüsnde **kesb eyleyip** zīver-i bī-ḡad laṡîf
/ Oldı şaf-ı dîl-rübāyānda evḡad laṡîf
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 1).
[kesb eyle-,]

Vālid-i vālā-nijādîñ sāyesinde dem-be-
dem / Görmeyip endūh ü ḡam **kesb**
eyleye zevḡ ü sürür (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 6, Beyit 4). [kesb eyle-,]

kesb-i ma'ārif eyle-: Bilgi, irfan
kazanmak.

Kesb-i ma'ārif eyle dem-ā-dem / Cem' etme ašlā emvāl-i pūr-genc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 4*). [*kesb-i ma'ārif eyle-,*]

kesb-i ma'āş: yaşamak ve geçinmek için gerekli rızkı kazanma.

Eylemem dād ü sitedgāh-ı temennādan ferāğ / Halk hep **kesb-i ma'āşın** kayd-ı esbābındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 6*). [*kesb-i ma'āş,*]

kesb-i nā'iliyyet ed(t)-: eriştirmek.

Ede rahmetle **kesb-i nā'iliyyet** rûz-ı maşherde / Civār-ı hāzret-i šāh-ı şehîd-i vuşlat-ārāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 5*). [*kesb-i nā'iliyyet ed(t)-,*]

kesb-i nūr ed(t)-: nurlanmak, parlaklık/işık kazanmak.

Mihr-i cemālinden **eder kesb-i nūr** / Yūsuf-ı zerrin-resen-i rûzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 21*). [*kesb-i nūr ed(t)-,*]

kesb-i rütbe-i vālā: yüksek derece kazanma.

Ne mümkündür ki āsān ola **kesb-i rütbe-i vālā** / Göñülde ārzū-yı naqş-ı devlet var ise cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 9*). [*kesb-i rütbe-i vālā,*]

kesdi atdı: Kesip atmak; bitirmek.

Tizce bu himmeti ḥabl-ı ḥiyel-i nā-dānı / **Kesdi atdı** ilişik koymadı mānend-i ḥūsām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 31*). [*kesdi atdı,*]

keşf-i kınā' eyle-: Örtüyü açmak, kaldırmak. II Ortaya çıkarmak.

Eyleyince āftāb-ı vuşlatın **keşf-i kınā'** / Zulmet-i ebr-i şitā-yı fırkat oldu tār-mār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 2*). [*keşf-i kınā' eyle-,*]

Zulmet-i āsām olur ruḥsāre-pīrāy-ı 'adem / **Eylese** dūşize-i 'afviñ eger **keşf-i kınā'** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 15*). [*keşf-i kınā' eyle-,*]

kesil-: Bitmek, sona ermek.

Kesilmez şubḥ olunca nāle vü feryādın ey Zihnî / Maḥabbet gülşeninde 'andelīb-i zāra benzersin (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 5*). [*kesilmez, -mez*]

keştibān-ı lutf: Lütuf kaptanı, şefa'at gemicisi. II Hz. Muhammed (s.a.v.).

Aña **keştibān-ı luṭfuñ** eylemezse medd-i bā' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 23*). [*keştibān-ı lutf,*]

keşt-i ihsān: İhsan, kurtuluş gemisi. (Hz. Nuh'un ve ona iman edenlerin binip tufandan kurtuldukları gemi).

Dirīg etme meded ey Nūḥ-ı vakt **keşt-i ihsānıñ** / Yeter Zihnî ḡarīk-i mevc-i tūfān oldu besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 9*). [*keşt-i ihsān,*]

kesif ol-: Şeffaf (saydam) olmasın. II Parlak olmasın.

Tāli'i tā-be-ebedī lāmi' olup şems mişāl / Kevkeb-i baht-ı düşmeni **ola** nuḥūsetle

keşîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 3). [*keşîf* ola,]

kesret-i 'acz: Acizliğin çokluğu.

Hedef-i kâma işâbet ede tîr-i âhîñ / Yâ gibi **kesret-i 'acz** ile kadiñ et iki kât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 2). [*kesret-i 'acz*,]

ketm-i hak et-: Gerçeği gizlemek; hakikatin sırrını tutmak.

Ketm-i hak etmede lâıyık değil ey Zihnî hâzer / Gerçi rāhat görünür söylemeden diñlemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 5). [*ketm-i hak et-*,]

kevākib: yıldızlar.

Felek bir çetrgāh-ı dündür şahrā-yı kadrinde / **Kevākib** cümle āvîze kanādîl-i cihān-ārā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 39). [*kevākib*,]

kevkebe vü şān: şan ve şöhrat.

Bendeye sultānsız tavr ü edā nā-becā / Pādişehe bendesiz **kevkebe vü şān** gālāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 3). [*kevkebe vü şān*,]

kevkebe-i hüsn: güzelliğin yıldızı.

O mehiñ **kevkebe-i hüsnü** felek vāyelidir / Cāndan efzūn güher-i vaşlı girān-māyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 1). [*kevkebe-i hüsn*,]

kevkeb-i baht-ı düşmen: düşmanın talihinin yıldızı.

Tāli'î tā-be-ebedî lāmi' olup şems mişāl / **Kevkeb-i baht-ı düşmeni** ola nuḥüsetle keşîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 3). [*kevkeb-i baht-ı düşmen*,]

kevneyn: iki âlem. II dünya ve âhiret.

Libās-ı hilḳati giymezdi **kevneyn** etmeseydi Ḥaḳḳ / Cenābıñ mazhar-ı tām-ı maḥabbet yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 4). [*kevneyn*,]

kevser: Kevser.

Ne lâzım bir dahı ḥasret-keş-i zevḳ-i cinān olmak / Çemen huld-ı berīn ü yār hūrī bāde **kevserdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 4). [*kevserdir*, -dir]

kevser neş'esi: Kevser zevki.

Kılar deryūze **Kevser neş'esin** şahbā-yı la'linden / Eder hem cezb-i hüsnünden tarāvet 'ārız-ı havrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 28). [*kevser neş'esi*,]

key: Yarayı veya vücûdun hasta bir yerini tedāvi maksadıyle kızgın demirle yakma.

Şanma 'āşık öyle nār-ı iştihā yanıkların / Sīne-süzān-ı maḥabbet **keylerinden** bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 3). [*keylerinden*,]

k'ey: ki ey nidası.

Oldı ilhām bu dil-i nālānıma bir şubḥ-dem / **K'ey** esīr-i giryemend-i pençe-i endūh ü ğam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 1). [*k'ey*,]

keyfe mā-kāne yekūn: *nasılsa öyle olsun; nasıl olursa olsun.*

Keyfe mā-kāne yekūn keyfiyyetin bildirmege / Cām-ı ‘aşkıñ zāhidā bir cūr’a işrābındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 5*). [*keyfe mā-kāne yekūn,]*

keyfiyyet: *Bir şeyin nasıl olduğu, niteliği.*

Keyfe mā-kāne yekūn keyfiyyetin bildirmege / Cām-ı ‘aşkıñ zāhidā bir cūr’a işrābındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 5*). [*keyfiyyetin, -in]*

ki: “*Ne zaman ki, -dığı zaman*” anlamında bağlaç.

Şeh-süvārum **ki** kıılır semtime irhā-yı ‘inān / Yoluna cān ü seri şevk ile oynatmalıdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 2*). [*ki,]*

O nālišler o sūzişler **ki** oldu hīn-i mātemde / Dil-i insān degildir eyledi hārāları nermīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 16, Beyit 13*). [*ki,]*

ki: “*o zaman*” anlamında bağlaç.

Ġubār-ı maḳdemiñ rūşen edelden çeşm-i iz’ānım / **Ki** bildim kör imiş h’āhiş eden kuḥl-i Şifāhān’ı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 4*). [*ki,]*

ki: *Zira.*

Būs eder ‘uşşāk-ı cümle āsitān-ı devletim / Zihnîyā bu rütbe-i vālā **ki** hem-demdir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 9*). [*ki,]*

Ġubār-ı ḥāk-i rehiñ reh-nümā **ki** kılmazlar / Fezā-yı ye’sde hep kem-sürāğdır cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 4*). [*ki,]*

Derūn-ı Zihnî’ye ğamzeñden özge şey giremez / **Ki** şīr-i nerre-i ‘aşka yatağdır cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 5*). [*ki,]*

Mütebahḥir denir ol zāta **ki** ilkā olunur / Şadef-i ḳalbine dürr-i nuket-i çār-kitāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 7*). [*ki,]*

Ġurre-i ‘īd-i vişālin gözet ol bir māhiñ / **Ki** eder cilve saçı üzre şeb-i Ḳadr ü Berāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3*). [*ki,]*

Ne bünyād-ı ma’ālīdir serāy-ı ‘aşk-ı meh-rüyān / **Ki** hūrşīd-i felek zer-şemse-i kāşānesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 5*). [*ki,]*

Ḥaṭ degil defter-i hicrān ü vişālīdir hep / **Ki** ḥisābātını rū’yet içün aḳlāma gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6*). [*ki,]*

Deycūr-ı şeb-i zülfdan olmuş **ki** nümāyān / Gerdān-ı beyāzīñ şafaḳ-ı mihr-i celīdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 4*). [*ki,]*

Ġubār-ı dergeh-i pīr-i muḡān **ki** tāc-ı Edhem’dır / Sifāl-ı köhne rind-i bāde-nūşe sāḡar-ı Cem’dır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 1*). [*ki,]*

Ḥālī olmaz cān meşāmmı Zihniyā ta’tīrden/ ‘Ānberīn mūlar **ki** ol pūskürme ḥāl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 7*). [*ki,]*

Leb-i Şīrīn’iñe Ferḥād **ki** derler o biziz / Bī-sütūn-ı ḡama ırḡād **ki** derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1*). [*ki,]*

Leb-i Şîrîn'ine Ferhād ki derler o biziz /
Bî-sütûn-ı gama ırğād **ki** derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1*).
[ki,]

Ni'met-i zā'ika-i luṭfuñ emān etme dirîğ
/ Reh-i âmâlde bî-zād **ki** derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 2*).
[ki,]

Gitdi âsāyiş-i dil dağdağa-yı dehrde hayf
/ Heves-i nefis ile ber-bād **ki** derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3*).
[ki,]

Yitirmez atlas-ı çarhı geçer ammā şeb ü
rûz / Hedef-i ta'ne-i zühhād **ki** derler o
biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 4*). [ki,]

Bu kadar gūşîşimiz olmadı hîç
fâ'idemend / Kâr-ı nâ-sâz ile mu'tād **ki**
derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 5*). [ki,]

Görmedik bir gece ünsiyyet-i bezm-i
'ayşın / Şubḥa dek mûnis-i feryād **ki**
derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 6*). [ki,]

Ser-fürü eylemeyiz efser-i çarḥa Zihnî /
Ḥāk-pây-i şeh-i irşād **ki** derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 7*).
[ki,]

Zahm-ı hicrân ile bîmār **ki** derler o biziz
/ Merhem-i vaşla sezâvâr **ki** derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1*).
[ki,]

Zahm-ı hicrân ile bîmār **ki** derler o biziz
/ Merhem-i vaşla sezâvâr **ki** derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1*).
[ki,]

Zahm-ı hicrân ile bîmār **ki** derler o biziz
/ Merhem-i vaşla sezâvâr **ki** derler o
biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1*). [ki,]

Meded ü luṭf eşeri oldı bize bîgâne /
Pençe-i kâhra giriftâr **ki** derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 2*).
[ki,]

İki dünyâda daḥı 'âciz ü miskîn ü zelîl /
Ṭurfe âvâze-i nâ-çâr **ki** derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3*).
[ki,]

Şimdi olduk bütün in'âm-ı beşerden
me'yûs / Sâ'il-i ni'met-i cebbâr **ki** derler
o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 4*). [ki,]

Oldı püf-kerde-i gam şem'a-i ikbâl-ı
kavî / Ḥâne-i zulmet-i idbâr **ki** derler o
biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 5*). [ki,]

Çarḥ-ı ma'mûre-i cân ü dilimiz kıldı
ḥarâb / Lâyık-ı himmet-i mi'mâr **ki**
derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 6*). [ki,]

Zihniyâ her ne kadar mücrim isen gayra
kıyâs / Bende-i pîr-i keremkâr **ki** derler o
biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 7*). [ki,]

Ne yanmış tâb-ı ruḥsâra ne ḥ'âhiş
eylemiş la'liñ / **Ki** sa'yiñ saht-dil zâhid
ne mûm etmiş ne bâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3*). [ki,]

Geh cefâ-yı hicr ile gâhî neşât-ı vaşl ile /
Giryeden olmak ne mûmkündür **ki**
çeşmânım ḥalâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 4*). [ki,]

Var ümîdim **ki** bu zindân-ı belâdan
Zihniyâ / Bir gün eyler bendesin sulṭân-ı
zî-şânım ḥalâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 5*). [ki,]

Başka bir tâb ü ṭerâvet verdi rûy-ı yâre
ḥaṭ / Tâze sünböldür **ki** bitmiş gülşen-i
ruḥsâre ḥaṭ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 1*). [ki,]

Ne mümkündür şafâ-yı vuşlata nâ'il ola
bir dem / O 'âşık **ki** tahammül etmeyip
almaz cefâdan hâz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 111, Beyit 2). [ki,]

İstemem bir şey **ki** ol ma'lûb-ı
ma'hubum değil / Yârsız 'âlem ne öz
cânım ki ma'lûbum değil (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [ki,]

Zihnîyâ ben **ki** 'abâ-pûş-ı ma'habbet
olmuşum / Ârzû olsun mu dilde kâle-i
Bengâle'ye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
187, Beyit 5). [ki,]

Müjde saña **ki** Zihnî bugün yâriñ
a'ladım / Senden ziyâde vaşl anıñ
ma'labı gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
193, Beyit 5). [ki,]

Verirdim na'kd-i cânım müjdeye ger
dense ey Zihnî / **Ki** bezm-i yârdan
bîgâneler hep dürdür şimdi (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7). [ki,]

Bulundu var mı çâre Zihniyâ serde
kalenderlik / **Ki** yoksa her olur olmaz
kese teba'iyet olmazdı (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5). [ki,]

Zulmet-i şâm-ı keşâfetden eşer ermez
a'ña / Şems-i Tebrîzî **ki** olmuşdur penâh-
ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
202, Beyit 6). [ki,]

O dil-berdir **ki** kılsa bâğ-ı vaşla 'âşıkın
da'vet / Bir ednâ menzilidir râhı üzre
cennetü'l-me'vâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 17). [ki,]

Mey **ki** görüp kulkul-ı câmın kaçır /
Bezmden hep ehremen-i rûzgâr (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 4). [ki,]

Mey **ki** ola ka'tresine gam değil / Hırka
vü tâcım rehin-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 5). [ki,]

Mey **ki** içip bülbül-i kudsî olur / Dil-ber-
i gonce-dehen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 6). [ki,]

Mey **ki** komaz neş'esi 'ayyâşda / Niyyet-
i mekr ü fiten-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 7). [ki,]

Mey **ki** eder kâfir-i şad-sâleyi / Mü'min
ü hem mü'temen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 8). [ki,]

Mey **ki** olur tâze cüvân bir kadeh / Nüş
ede pîr-i kühen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 9). [ki,]

Mey **ki** eder sâkî-i zevk-âveri / Şevk ile
tard-ı hazen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 11). [ki,]

Ey pâdişâh-ı mülk-i bekâ v'ey penâh-ı
dîn / Hâk-ı deriñ **ki** mücrime kehf-i el-ân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
32). [ki,]

N'îçün kıydıñ a'ña ey hûk-şüret Şimri-i
bed-nâm / **Ki** şîr-i bî-nazîr-i pîşe-zâr-ı lâ-
fetâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7,
Beyit 6). [ki,]

Yezîd'e kavmine sen de 'adâvet eyle
taşrîhen / **Ki** rûz-ı zulmet-efrûz-ı Yezîd-
i bed-liqâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 17). [ki,]

Muhyî'-i mürde-dilândır **ki** bu mâh-ı
rûze / Hürmetiyçün olur ihyâ-yı Receble
Şa'bân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 5). [ki,]

Yeter ey Zihni yeter eyleme itnâb-ı
sûhan / **Ki** du'â eylemedir resm-i reh-i
dervîşân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 41). [ki,]

Kerîmü'ş-şân Yâsîn Beg Efendi
Cânbolâd-zâde / **Ki** memdûh-ı felekdir
bî-meşel tedbîr ü rây içre (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 1). [ki,]

Öyle bir hayr-ı halef kim sebep-i fahr-i selef / Öyle ferzend-i mükerrerem **ki** bütün halka habîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 12, Beyit 2). [ki,]

Bir katı dildir **ki** aşlâ rahm bilmez n'oldığın / Eksik olmaz şahın-ı meydânından hiç sefk-i dimâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 18, Beyit 2). [ki,]

'Acizin izhâr-ı evşâf-ı kerâmâtında / Ehl-i ma'nâ **ki** huşûşâ şeref-i zâtında (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 11). [ki,]

Gayret kırmaz lisânımı dem-beste lâ edem / Ermez elim **ki** dergehiñe 'arz-ı hâl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 2). [ki,]

Ṭâli' müsâ'id olmadı **ki** ittîşâl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 13). [ki,]

Gülşen-i 'aşkım bahârımdan gelir bûy-ı şarâb / Bûlbûl-i mestim **ki** zârımdan gelir bûy-ı şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 1). [ki,]

Hâk-i rindânım gubârımdan gelir bûy-ı şarâb / Ṭurfe Mansûr'um **ki** dârımdan gelir bûy-ı şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 2). [ki,]

ki: Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bağlaç.

Şol **ki** düşümda melâmet hırka-i peşmînesi / Ferve-i semmûr-ı şâhen-şâh-ı 'âlemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 2). [ki,]

Üftâde **ki** merdâne ṭurur bezm-i şafâda / Ülfetgeri-i bint-i 'ineb olsa ne mâni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 3). [ki,]

ki: "ancak" anlamında bağlaç.

Mest 'âşık aña derler **ki** maḥabbetle olur / Mezesi hûn-ı ciger al-i sirişki mey-i nâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 8). [ki,]

Zevk ede câhil ü devrinde **ki** 'ârif çeke ğam / Demine sâ'atine vaktine ez mânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3). [ki,]

İstemem bir şey ki ol maṭlûb-ı maḥbûbum değil / Yârsız 'âlem ne öz cânım **ki** maṭlûbum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [ki,]

Nebîler hep velîler âb-ı feyzîñden olur sîr-âb / **Ki** sensin baḥr-ı bî-hadd-i reşâdet yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 5). [ki,]

ki: Ki bağlacı. II öyle ki.

Seni de bir cefâ-cû yâre mecbûr eyleye Mevlâ / **Ki** tâ Zihnî gibi fark olmaya rûz ü şebîñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [ki,]

N'eylesin kâlâ-yı zer-dûz-ı fenâyı Zihniyâ / 'Ârife besdir **ki** bir köhne 'abâ düşündadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 5). [ki,]

Rindâne **ki** sāgar-keş-i bezm-i ezelîdir / Şâhib-dil-i işretkede-i lem-yazelîdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 1). [ki,]

Öyle bir gîsû-yı şâh-ı hüsne dil-bendim **ki** ben / Zülf-i Leylâ bezm-i iḳbâlimde cârûbum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 5). [ki,]

Mir'ât-ı dile bak **ki** ne şafvet var içinde / Ruḥsâre-i dîdâra nezâret var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 1). [ki,]

Çeşm-i 'alîl-i eşk-feşânımdan etme dūr /
Gerd-i rehiñ **ki** sürme-i 'ayn-ı 'ayân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 38*).
[ki,]

Belāya uğradı Āl-i Resūl'ullāh vā-veylā
/ Ne gündür **ki** bu gün yā Rab rüz-ı pūr-
belādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 2*). [ki,]

Pūr olsun vādî-i şahrālar icrā-yı
şirişkiñle / **Ki** gayri mā-cerāya beñzemez
bir mā-cerādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16*). [ki,]

Muştafā H'āce Efendi'ye cenāb-ı
Vehbāb / Bir püser verdi **ki** envār-ı sürürü
kāşif (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 11, Beyit 1*). [ki,]

ki: “Bu yüzden, böylelikle”
anlamlarında bağlaç.

Ede yār 'azm-i gülşen ola ehl-i 'ayş
rüşen / **Ki** 'izārı táb-ı meyden kızarıp ola
'arāç-rîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 4*). [ki,]

Hvān-ı nā-hvāndeye hırş eyleyip olma
nā-kes / Mi'de-i hālkı bulandırma **ki** çün
tab'-ı meges (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 1*). [ki,]

Sāz-ı derūna öyle düzen ver **ki** Zihniyā /
Degsin şimāh-ı çarha şadāsı terāneniñ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 5*).
[ki,]

Denildi arz ü semāda seniñ **ki** şanıñda /
Şahādet eyledi ihlāş üzre hep 'ālem
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 2*).
[ki,]

'İd-i adḥādır **ki** cān kurbān-ı cānāndır
bugün / Baḥş-ı luṭf-ı dil-berān bezl-i
ferāvāndır bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 1*). [ki,]

Eyle du'ā Zihni **ki** hāzır тұrur / Dest-ber-
i-āmin-şüden-i rüzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 41*). [ki,]

Yā Rab yeter bu hem-demī-i nefis-i şüm
ü bed / Besdir **ki** oldu ḥubb-ı hevā dilde
ber-ḳarār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 15*). [ki,]

Evlād-ı Muştafā'ya ola şad hezār selām /
Tā-bā-ebed **ki** şa'sa'a-yı nīrān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 40*).
[ki,]

Şimdi bir ḥayr du'ādır baña ancak vācib
/ Var ümīdim **ki** ḳabūl eyleye Mevlā-yı
mu'īn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 45*). [ki,]

Rūzedārāniñ eder ḳalbini pūr-nūr-ı şafā /
Ki ḳanādīl-i mināre olıcaḳ şu'le-feşān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 7*).
[ki,]

Ne mübārek meh-i ḥayr ü berekāt-
efzādır / Şeb ü rüzı **ki** eder bāy ü gedāyı
şādān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 9*). [ki,]

Kıldı pūr sāhil-i elfāzı dūr-i ma'nādan /
Māye-i şī'r **ki** deryā gibi oldu cūşān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 12*). [ki,]

Bir fazīletlü diyānetlü ḥaḳāyık-perver /
Mesned-i şer'a **ki** baḥş eyleye ārāyiş-i
nām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 6*). [ki,]

Sa'ādetle revān oldu cināna naḥl-i
Tübāveş / **Ki** olsunlar aña ḥūrī vü ḡılmān
dāye vü lālā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 17, Beyit 3*). [ki,]

Dest-i ḥ'āhişle olur merd **ki** bir sa'y-i
mezīd / Eder ārāmgeh-i 'izz ü vaḳārın
te'yīd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 6*). [ki,]

ki: *Ki bağlacı, “eğer, şayet” anlamındadır.*

Mağsad **ki** ilticadır gayriye nā-revādır /
Hep ilticā sañadır ey dāver-i şefā‘at
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3*).
[ki,]

Kākülün küfrine bir kimse **ki** imān etmez
/ Dil-i tārîkine envār-ı hidāyet gelmez
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 4*).
[ki,]

Bir şüküh-ı zevk kesb etmiş **ki** ‘işretgāh-
ı ‘îd / Bir sifāl-i köhne ta‘n-ı cām-ı
Cemşîd eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 2*). [ki,]

ki: *-ken, iken.*

Ey tabīb-i cān lebiñ şol rütbe kıldım ārzū
/ Hūna döndi zaḥm-ı sînem üzre **ki**
merhem heme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 2*). [ki,]

ki: *pekiştirme amacıyla kullanılan bağlaç.*

Zāhid eyler ārzū-yı bāğ-ı ḥuld ammā **ki**
ben / Eyledim endîşe-i gülzār-ı vaşlîñ
intihāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 4*). [ki,]

Ṭolaşur dūrdan ammā **ki** yanaşmaz Zihnî
/ Şu‘le-i āhımîñ etrāfını pervāne-i çarḥ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 5*).
[ki,]

Bir māhdır **ki** ḥazret-i sultān-ı Kerbelā /
Der-dest-i kavm-i kînever-i bî-emān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 9*).
[ki,]

Öyle bir deryā-yı himmetdir **ki** ol şāhib-
nazar / Bir dem içre tālîbi maṭlûbına vāşıl

eder (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 12*). [ki,]

ki: *“Ki” bağlacı.*

Var bir dilde **ki** hoş-büy-yı hevā-yı zülfüñ
/ Anı ta‘îr-i dimāğ eyleye mi bād-ı
nesîm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 5*). [ki,]

Ne ‘alādır **ki** kıyās eyle gönül mertebesi
/ Çarḥı etmez ‘atebe dā‘ire-i kevkebesi
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 1*).
[ki,]

Dāverā ḥayrū‘l-verā sultān-ı qudsî
çākerā / Ey **ki** luṭfuñ sāye-baḥşā-yı şıgār
ü hem kibār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 44*). [ki,]

Şāh **ki** vaşşāf-ı kerāmâtıdır / Cümleten
erbāb-ı fen-i rüzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 39*). [ki,]

Bir māhdır **ki** nūr-ı dil ü dîde-i ‘Alî /
Āmācgāh-ı nāvek ü tîğ ü sinān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 10*).
[ki,]

Bir māhdır **ki** busegeh-i şāh-ı enbiyā /
Ālûde-ḥûn u zaḥm-ḥor-ı zālīmān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 11*).
[ki,]

Bir māhdır **ki** şubḥ u mesā ceyb ü
dāmenim / Dest-i cefā-yı gāmda keşān-
ber-keşān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 12*). [ki,]

Bir şāhdır **ki** südde-i ‘ismet-penāhınıñ /
Çārûbı zülf-i ḥam-be-ḥam-ı ḥürîyān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 27*).
[ki,]

Bir şāhdır **ki** peyk-i sebük-pāy-ı himmeti
/ Rāh-ı hüdāda bedreka-i nāciyān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 28*).
[ki,]

Bir pâdişâh-ı dîn-i mübîndir **ki** pâyına /
Ferş-i zemîni bâl ü per-i qudsiyân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 29*).
[ki,]

Bir pâdişâh-ı mülk-i velâdır **ki** rûz ü şeb
/ Hâk-i derinde Rûhu'l-emîn pâsbân olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 30*).
[ki,]

Revâ mıdır **ki** hûn-âlûd ola sıbt-ı
Resûl'ullâh / Nedir bu kec-edâ ey çarh ne
devr-i nâ-becâdır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11*). [ki,]

Medhiñ iş'âra ne hâcet **ki** bilir ehl-i şu'ûr
/ Saña meddâhdır hep şâ'ir-i nâzik-
sûhanân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 33*). [ki,]

Niçe menşûre **ki** çün hâbl-ı metîn girdi
ele / Bend edip dilleri kıldı niçe biñ ser-
keşi râm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 28*). [ki,]

Nişân-ı 'afv-ı gufrândır **ki** mâh-ı
mâtemiñ ol zât / Ki teşrîf etdi 'aşr-ı
evvelinde dâr-ı uhraya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 4*). [ki,]

ki: "Acaba" anlamında kullanılan bağlaç.

Bir huşk 'ibâdetle artırma mübâhâtı /
Güş et **ki** neler söyler erbâb-ı harâbâtî
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 11*). [ki,]

ki: Böylece, bu sayede.

Niçe menşûre **ki** bir tîğ-i simînveş yetişip
/ Ser-be-ser kat'-ı nizâ' eyledi söz buldı
hîtam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 29*). [ki,]

Nice menşûre **ki** ber-vefk-i izâ câ'e'l-
hâk / Da'vi-i bâtılasın kıldı sipihriñ bî-

nâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 30*). [ki,]

Nişân-ı 'afv-ı gufrândır **ki** mâh-ı
mâtemiñ ol zât / **Ki** teşrîf etdi 'aşr-ı
evvelinde dâr-ı uhraya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 4*). [ki,]

Hamdu li'llâh **ki** dilim kuvvet-i
Haydar'la kavî / Pey-rev ol mürşid-i hâdî
vü 'Alî-emşâle (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 8*). [ki,]

kıblegâh-ı 'âlem olan: Âlemin yöneldiği yer olan (sevgilinin kaşları).

Ol **kıblegâh-ı 'âlem olan** ebruvânını /
Yâd eyledikçe kâmet ü kıddim kemân
olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 19*). [kıblegâh-ı 'âlem olan,]

kıblegâh-ı âşıkân: âşıkların kıblesi, âşıkların yöneldiği kutsal yer; sevgilinin kapağı.

Yüzün çün **kıblegâh-ı âşıkândır** / Eşiğîñ
Mescid-i Akşâ'ya beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 4*). [kıblegâh-ı âşıkândır,]

kible-i matlab: İstek kıblesi.

Secdegâhından başın kaldırmaz erbâb-ı
niyâz / **Kible-i matlab** kaşîñ ser-tâk-ı
mihrâbındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 2*). [kible-i matlab,]

k'ide: ki ede, ki etsin.

Şem'-i ikbâlini ber-bâd edecek fırça arar
/ **K'ide** zulmet-zede-i cûd-ı kûdürât-ı
hışâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 7*). [k'ide,]

kıl kadar 'aklı kalma- [D]: *aklını yitirmek, delirmek.*

Gerdeniñde Leyli-i zülfüñ temâşâ eyleyen / 'Aklı **kalma**z **kıl kadar** Mecnûn-ı ser-gerdân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 3*). [*kıl kadar 'aklı kalma-,]*

kıl ü kâl: *Dedikodu; boş söz.*

Yine sevdâ-yı hâmem baĥs-ı zülf-i pîç ü tâb açmış / Tolaşmış **kıl ü kâl**e inceden ince ĥisâb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 1*). [*kıl ü kâl,]*

kıl ü kâl et-: *Konuşmak, sohbet etmek.*

Dil-i dîvâne baĥs-ı kâkülünden **kıl ü kâl etmiş** / Meger sevdâ getirmiş başına bî-câ hayâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 1*). [*kıl ü kâl etmiş, -miş]*

kıl ü kâl-i ten-perest: *Ten zevkine düşkün olan dedikoducu. II Zahid.*

İşitme **kıl ü kâl-i ten-peresti** / Sözi ol câhiliñ yabanadır hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 6*). [*kıl ü kâl-i ten-perest,]*

kılca: *Kıl kadar. II azıcık.*

Şemle vü şâlde yok ĥ^vâĥişimiz **kılca** kadar / Tavr-ı erbâb-ı riyâ şeklini şâmil degiliz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 2*). [*kılca,]*

kılca: *Çok ufak, pek önemsiz, kıl kadar.*

Kayd edinmez **kılca** taşmaz guşsa Leylâ-yı zamân / Çekseler zencîre biñ

Mecnûn Mecnûn üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 4*). [*kılca,]*

kılı kırk yar- [D]: *Titiz ve ayrıntılı bir biçimde incelemek, önemle üstünde durmak.*

Miyânıñ vaşfa gelmez bir **kılı kırk yarsalar** ancak / Olan endişeler de inceden ince taĥayyüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4*). [*kılı kırk yar-,]*

kilîdin bulma-: *anahtarını bulamamak. II sevgiliye kavuşmak için gerekli çözüm yolunu bulamamak.*

Kilîdin bulmadım esmâ-yı teşĥîr ile ve'l-ĥâşıl / 'Aceb gencîne-i vaşlıñ ne ism ile muţalsamdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 3*). [*kilîdin bulma-,]*

Kilis: *Anadolu'nun güney ucunda bulunan şehir.*

Kilis'in geldi bir âlây alıcı kuşlarına / Pençe-i terbiyetin şaldı mişâl-i şâĥîñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 30*). [*kilis'in, -in]*

Kilis ehli: *Kilis ahalisi, Kilis'te yaşayanlar.*

Bu meserretle **Kilis ehli** derûn ü berden / Yaķışur eyleseler şubĥ u mesâ şehir-âyîñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 35*). [*kilis ehli,]*

kilk-i emel: *emel kalemi.*

Ĥaţĥ-ı ber-âverlere dil verdiğim olmaz ta'yîb / Cebhe-i baĥtîma yazmış bunu **kilk-i emelim** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 4*). [*kilk-i emel,]*

kilk-i rakam: *kalem, yazı kalemi, yazı yazan kalem.*

Rûz ü şeb îfâ-yı şükr et kim Cenâb-ı Kibriyâ / Çekdiği dem defter-i ihsânına **kilk-i rakam** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 5). [kilk-i rakam,]

kim: “bu sebeple, bundan dolayı” anlamında kullanılan bağlaç.

Ben anı hat şanırdım şafha-i ruhsâr-ı âliñde / Cedîd olmuş meger **kim** nüsha-i nîreng-i istignâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 4). [kim,]

Bir dakîka gibi vuşlat demi kıldı güzerân / Âh **kim** yetmedi pâyâna zamân-ı firqat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 2). [kim,]

Metâ’-ı dehre meyl eyler mi ehl-i ‘aşk **kim** her dem / Dil ü cânın nişâr-ı râh-ı cânân eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 2). [kim,]

Ne mümkündür halâş-ı vâm-ı ‘aşk-ı nev-cüvânân **kim** / Dil ü cânı metâ’-ı vaşla merhûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 3). [kim,]

Zâğ ü bülbül fark olunmaz bâğ-ı dünyâ içre **kim** / Zihni-i şürîde-hâl sen h^vâh ağla h^vâh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 7). [kim,]

Lenger-endâz-ı sükûnet gör nice zû’l-kadrdir / **Kim** eder deryâ-yı a‘zam bûs-ı emân-ı cebel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 6). [kim,]

Mâ’il olduñ gâlibâ bir nev-nihâl-i ‘işveye / Uğraşursıñ **kim** bugünlerde leb-i cûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 6). [kim,]

Ne mümkündür tamâm-ı midhâtiñ bir dil-rübâsın **kim** / Seni zât-ı İlâhî eylemiş maḥbûb-ı müştēsnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 60). [kim,]

‘Acizâne bir niyâz et sen dahı ol şâha **kim** / Bezl eder şürî ḥaḳîḳî ḥalka ihsân ü himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9). [kim,]

Artar bu derd ü renc ü belâ şad fiğân **kim** / Her dem ki devr-i dehr mücedded zamân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 7). [kim,]

Şükr-i bî-hadd **kim** cenâb-ı Ḥazret-i Rabbü’ş-şekûr / Kıldı Yûsuf Beg Efendi’ye ‘atâyâ-yı vüfur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 6, Beyit 1). [kim,]

İnceltdi cism ü cânımı kaşñ hilâli **kim** / Bir bir ifâde eyler idim ḥasb-i ḥâlî kim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 9). [kim,]

Koymaz beni öz ḥâlîme zülfün ḥayâlî **kim** / Bir lahza cem’-i ḥâtîr edip def’-i melâl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 10). [kim,]

kim: ki bağlacı; özneyi, bazen de bir tümleci kuvvetlendirerek cümlelerin temel bölümüne bağlar.

Göñül **kim** bezm-i vaḥdet şem’iniñ pervânesindendir / Tecellâ-yı cemâle yanmadan pervâ nesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 1). [kim,]

kim: “böylece” anlamında bağlaç.

Ġam degil ejder-i zülf olsa helâhil-rîzân / Yâr **kim** la’l-i şeker-bârını tiryâḳ eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 2). [kim,]

Nisbet etdim serv-i bālāya qadd-i pür-cilvesin / **Kim** belā oldu baña her dem cezā-yı māyelik (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 6). [kim,]

Maqşadı būs-ı yed-i dildāra nā'il olmadır / **Kim** çıkar bāzār-ı dehre şatılır her sāl gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 3). [kim,]

Qayd olundu herkes isti'dādı üzre bir yere / **Kim** şudūr etdikde emr-i hilkat-i levh ü qalem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 3). [kim,]

Âl ü evlād-ı Resûl'ullāh için kan ağla **kim** / Kaṭre-i çeşmiñ ola gülzār-ı 'Adn'in şeb-nemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 3). [kim,]

Mülhak oldu şübhe yokdur **kim** şehidān silkine / Qurbına alsın anı şāh-ı Hüseyin-i Kerbelā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 9). [kim,]

İnceltdi cism ü cānımı kaşın hilālî **kim** / Bir bir ifāde eyler idim ḥasb-i ḥālî kim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 9). [kim,]

kim: "ki" bağlacı.

Olar **kim** 'aşk ile dîvānedir hep / Dü 'ālem anlara bîgānedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1). [kim,]

'Aceb bir ṭavr-ı dîger üzredir ehl-i maḥabbet **kim** / Cihān ne āşināsından ne ḥod-bîgānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 4). [kim,]

Sende **kim** vardır bu berrāk-ı cebīn ü tāb-ı ruh / Çok mı mihr ü māha hem-serlik berāberlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 4). [kim,]

'Āşıkān envār-ı imānın niçe zabṭ eylesin / Küfr-i zülf-i yār **kim** gāretger-i imān

olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 2). [kim,]

Ḥāl-i 'anber-büy **kim** ruḥsār-ı āl üstündedir / Lekedir **kim** māk-ı tābān-ı cemāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 1). [kim,]

Siyāh-ı kākülün kaldırmış envār-ı cebīninden / Şanırsın **kim** niḳāb-ı leyli yüzden āftāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 2). [kim,]

Öyle bir hem-rāza ibrāz eyle **kim** derd-i diliñ / Senden artık ehl-i ḥāle Zihnî ol maḥrem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7). [kim,]

Dil-peṣīr-i 'āşık-ı efkendesin her ḥāl ile / Ḥāşa **kim** nokşānı var ef'āl ü aḳvālīñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 6). [kim,]

Fitne çeşmiñ **kim** eder efsūn efsūn üstüne / Bir nigeḥle cezb olur meftūn meftūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 1). [kim,]

Müretteb eyledikçe bezm-i 'ayş ü nūş-ı kurbıyyet / Begenmez **kim** ede ḡilmān-ı ḥuldı sākī-i ra'nā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 23). [kim,]

Şi'r **kim** ārī ola vaşf-ı Resûl'ullāh'dan / Şā'ir-i mu'ciz-beyāna 'ārdır ḡāyetde 'ār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 21). [kim,]

Nüh kıbāb-ı 'arş-ı vālā **kim** devām üzre ṭurup / Muttaşıl devr ede bu mihr ü meh-i leyl ü nehār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 57). [kim,]

Muḥarrem'dir ḡöñül ṣann etme **kim** vaḳt-ı şafādır bu / Muhibb-i ḥānedāna bir dem-i mātem-fezādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1). [kim,]

Öyle efgān eyle **kim** hengāme-i şāhım
Hüseyn / Gūlgūle şalsın ser-ā-pā on sekiz
bin ‘āleme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
9, Beyit 4). [*kim,]*

‘Alem-efrāz-ı şekāvet idi şad hāmd ola
kim / Hāk-i maḫhūriyete düşdi o ser-
menba‘-ı kīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 10, Beyit 33). [*kim,]*

Öyle bir ḥayr-ı ḥalef **kim** sebeb-i faḥr-i
selef / Öyle ferzend-i mükerrerem ki bütün
ḥalka ḥabīb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a*
12, Beyit 2). [*kim,]*

‘Aceb sī-murğ-ı Kāf-ı şabr idi **kim** / Per
açmazdı hevā-yı imtināndan (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 7). [*kim,]*

Ehl-i beyte o kadar ‘āşık-ı şādık idi **kim**
/ Cān fedā eyledi şevk ile o cennet-pāye
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 3*).
[*kim,]*

Cānım fedā kılam saña ḫanım ḥelāl edem
/ Etdi revāne eşkimi ḫaddiñ nihāli **kim**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 8*).
[*kim,]*

kim: “hangi kimse, her kim”
anlamlarında soru zamiri.

Kimiñ var zehresi at sürmege sūy-ı
temennāya / Nigāh-ı ḡamzeñe teslīm
iken hep ceng-i istignā (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2). [*kimiñ, -(i)ñ]*

Nā-sezā güftār-ı nā-dānı işitmem
Zihnîyā / **Kim** sūkūt imiş sū‘āl-i aḥmaḳa
redd-i cevāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
12, Beyit 5). [*kim,]*

Sultān-ı şadr-i ‘aşk **kime** kılsa iltifāt /
Evreng-i mülk-i derd ü ḡama tācdār olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 4*).
[*kime, -e]*

Müteveccih **kime** olmuş ise nūr-ı ‘irfān /
Cebhesinden şafaḳ-ı mihr-i kemālī
görünür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74,*
Beyit 4). [*kime, -e]*

Bāz-ı kāf-ı nazmım ey Zihnî beni fehmi
eyle kim / **Kim** semend-i ṭab‘ eder ber-īn
dil-i mümtāz tāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 90, Beyit 5). [*kim,]*

Melek-ḥū çeşm āhū ḳavs ebrū nazrası
cādū / **Kime** yā hū desem bu tarz ile āyā
berābersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
127, Beyit 6). [*kime, -e]*

Seni fehmi etmeyip öz kendiñi rüsivā-yı
‘ām eyler / Saña **kim** derse cānā şāhid-i
bāzāra benzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 131, Beyit 3). [*kim,]*

Kime feryād edeyim şefḳat-ı Hāk’dan
ḡayrı / Ḳalmadı ḥāl-i diger-ḡünıma yazık
diyenim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149,*
Beyit 6). [*kime, -e]*

Şimdi ebnā-yı zamān kendi hevāsın
gözedir / **Kime** yol gösterelim yā kime
pend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 153, Beyit 6). [*kime, -e]*

Şimdi ebnā-yı zamān kendi hevāsın
gözedir / Kime yol gösterelim yā **kime**
pend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 153, Beyit 6). [*kime, -e]*

Böyle bir debdebeli meclis-i ‘işret herḡiz
/ **Kime** gösterdi ‘aceb devr-i sipihr-i bed-
ḥū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit*
10). [*kime, -e]*

Daḡı **kimden** ede ümmīd-i şefḳat ḳalb-i
maḡzūnum / İki ‘ālemdə yokdur senden
eşḡaḳ yā Resūl‘allāh (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 172, Beyit 2). [*kimden, -*
den]

Kim olursa felekte mübtelā-yı ‘aşk ey
Zihnî / Gelir sūy-ı belādan başına çok

şey pey-ender-pey (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 5*). [kim,]

Şemīm-i kākülün kağı meşāmı eyliyor
ta'tır / Ya mir'ât-ı ruhuñ āyā **kime**
manzûrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 5*). [kime, -e]

Rûz ü şeb îfâ-yı şükr et **kim** Cenâb-ı
Kibriyâ / Çekdiği dem defter-i ihsânına
kilk-i rakam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 5*). [kim,]

Rüşen olur mı dîde-i kalbi bu mähda /
Semt-i hevâ-yı nefsiñe **kim** dîde-bân
olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 13*). [kim,]

Kim Yezîd'e kavmine etse 'adâvet Hakk
içün / Şüphe yok lâyıķ olur luğf-ı Resûl-ı
Ekrem'e (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 6*). [kim,]

V'ey nice matrûd imiş **kim** tâbi'-i şeytân
olup / Şah-ı merdânı münâsib gördi tîğ-ı
şamşame (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 8*). [kim,]

V'ey nice mekkâre **kim** uyup hevâ-yı
nefsine / Zehr içirdi şâh Hasan-ı Hülk-
Rızâ-yı gül-feme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 9*). [kim,]

Çekemez bir dem eder seng-i tahassüdle
şikest / Bezm-i devrinde **kim** alsa eline
bir tolu cām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 2*). [kim,]

Bî-ğaraż hâne-i dünyâda yok ehl-i 'ibret
/ **Kime** etsin fuķarâ 'arz-ı niyâz ü hâcet
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 10*). [kime, -e]

Her ki dâreyn içre bu Zihnî gibi nâ-çâr
olur / Rağmetinden özge yâ **kimden**
ümîdi var olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 21*). [kimden, -den]

'Azm etmez oldu peyk-i şabâ bağ-ı
luğfdan / **Kimden** şoram nişânını kimden
su'âl edem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 5*). [kimden, -den]

'Azm etmez oldu peyk-i şabâ bağ-ı
luğfdan / Kimden şoram nişânını **kimden**
su'âl edem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 5*). [kimden, -den]

kim: hiç kimse.

Aman **kim** etmesin üftâdegânı Zihniyâ
pâ-mâl / Gelir o nev-süvâr-ı esb-i istignâ
dumân kopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 5*). [kim,]

kim: Nasıl?

Görmemişdir mihr ü meh **kim** devr
ederler rûz ü şeb / Burc-ı 'aşka şanma her
verkâ gider 'Anķâ gider (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2*). [kim,]

kim: ki bağlacı. II zira, öyle ki.

Külâh-ı fakra bak **kim** cân göziyle /
Muraşsa' efser-i şâhânedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 2*). [kim,]

Çâresinden zû-fünûn-ı 'âlemi bîzâr eder
/ Derd-i bî-dermân **kim** 'uşşâķ-ı
medhûşındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 3*). [kim,]

Hayal etsem de kâr etmez dile sevdâ-yı
gîsûsı / Ruğ-ı pür-tâbı **kim** cân bezmine
şem'-i münevverdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 3*). [kim,]

Bir pâdişâh-ı hüsne kul ol hîdmet eyle
kim / İclâl-i câhı ülke-i dilde şadâ verir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 3*). [kim,]

Bāz-ı kâf-ı nazmım ey Zihni benî fehm
eyle **kim** / Kim semend-i tab' eder ber-in
dil-i mümtâz tâz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 90, Beyit 5). [kim,]

Yan yakıl pervâneveş bir şem'-i dil-
efrûze **kim** / Şu'lesinden mihr ü meh
olmuş felekde muktebes (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 95, Beyit 2). [kim,]

'Aceb tuğyân-ı şeb-hûn eylemiş hatt-ı
siyâhıñ **kim** / Ser-â-pâ kişver-i hüsnüñ
karîn-i ihtilâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 99, Beyit 5). [kim,]

Nüş-ı la'liñ verme bes ağıyâra inşâf eyle
kim / Gayret-i 'aşkıñla Zihni oldı bîmâr-
ı firâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101*,
Beyit 5). [kim,]

Turrelerin yâr **kim** silsiledâr eylemiş /
Bir teline biñ dili bend-i katâr eylemiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 1*).
[kim,]

'Andelîbân-ı maḥabbet meyl edip bir
bâga **kim** / Bād-ı sermâ-yı kıyâmetden
ḥazân etmez qabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 136, Beyit 5). [kim,]

Nebîler **kim** der-i vâlâ-cenâbıñ ilticâ
eyler / Kime erbâb-ı 'işyân 'arz-ı ḥâl
etsin şehen-şâhâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 1, Beyit 55). [kim,]

Revnaḡ-dih-i bâlâ vü pest dānâ-yı nâ-
dānî-şikest / Mestâne-i bezm-i elest **kim**
şâh Ser-mest-i velî (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kıt'a 5, Beyit 3). [kim,]

kim: "çünkü" bağlacı.

Her süḡanda nûkte-i ma'nâya diḡḡat eyle
kim / Ğavṡa-h'ârîñ çeşmi baḡrîñ dürr-i
nâ-yâbındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 44, Beyit 7). [kim,]

Hevâ-yı nîstî vü hesti-i dünyâyı terk et
kim / Ğınâ-yı 'aşk-ı şâh-ı enbiyâdır
kenzü lâ-yefnâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 1, Beyit 15). [kim,]

Keff-i destîñ kâse-i deryûze et ol şâha
kim / Çeşmesâr-ı cûdına bir kaçredir
heft-bihâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
2, Beyit 23). [kim,]

kim: "kim" soru zamiri.

Gehî talṡîf-i ülfet geh niğâh-ı pür-ğazab-
âlûd / 'Aceb ta'limi **kimdendir** bu tarz-ı
meşrebiñ cānâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 4, Beyit 2). [kimdendir, -den, -dir
]

Kimdir o serv-i nâzıñ üftâdesi degildir /
Endüh-ı cān-güzârîñ âmâdesi degildir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 1*).
[kimdir, -dir]

Kimiñ kapusına gitsin bu cürm ile Zihni
/ Olursa senden olur bendeye 'atây ü
kerem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145*,
Beyit 7). [kimiñ, -iñ]

Yâver olmuş fitnede müjgân ü ebrû
çeşmiñe / **Kimde** vardır tākāt-i nezzāre
cādū çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 189, Beyit 1). [kimde, -de]

Dileyim şimdi bu 'aşr-ı feraḡ-efzāda
eger / Der isen **kimdir** o zîb-i şeref-i
'ilm-i hümām (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 12, Beyit 19). [kimdir, -dir]

kim saña gözün üstünde kaş vardır
der [D]: (sevgiliye) gözünün üstünde
kaşın var dememek (sevgilinin her
davranışını hoş görmek).

Sende bu tîr-i müje bu tîğ-i gamze var
iken / Bîmden **kim der saña vardır**
gözün üstünde kaş (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,

Gazel 101, Beyit 2). [kim saña gözüñ üstünde kaç vardır der,]

kim takıyor: *Kimse umursamıyor anlamında kullanılan bir söz.*

Dil-berān eyledi meyl-i ruḳabā / Āşık-ı zārı meger **kim takıyor** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 4). [kim takıyor,]*

kime 'arz-ı hāl etsin: *Kime durumunu bildirsin.*

Nebîler kim der-i vālā-cenābîñ ilticā eyler / Kime erbāb-ı 'işyān 'arz-ı hāl etsin şehen-şāhā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 55). [kime 'arz-ı hāl etsin,]*

kime dād eyleye: *"Kimden yardım istesin." anlamındadır.*

Sen de redd eyleriseñ yā Hu iki 'ālemde / **Kime dād eyleye** bu Zihni-i zār ü bî-kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 5). [kime dād eyleye,]*

kime dād eyleyim kime dād: *Kimden yardım isteyeyim kimden yardım.*

Kime dād eyleyim o tıflıñ elinden **kime dād** / Nev-be-nev etmede āyîn-i cefālār icād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 1). [kime dād eyleyim kime dād,]*

kimi: *"bazıları" anlamında belgisiz zamir.*

Seyr eden hāl-i ruh-ı ālını dîvāne olup / **Kimi** mülk-i 'Acem'e kaçdı kimi Hind iline (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 4). [kimi,]*

Seyr eden hāl-i ruh-ı ālını dîvāne olup / Kimi mülk-i 'Acem'e kaçdı **kimi** Hind iline (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 4). [kimi,]*

Kıldı i'tā ḥaḳkıñ istihḳākına Rabbü'l-kerīm / Kimisi şāhib-ni'am oldı **kimi** ehl-i niḳam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 4). [kimi,]*

Kıldı i'tā ḥaḳkıñ istihḳākına Rabbü'l-kerīm / **Kimisi** şāhib-ni'am oldı kimi ehl-i niḳam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 4). [kimisi, -si]*

Yalıñız bülbul-i giryende midir 'ālemde / **Kimi** āzürde-derün eylemedi ḥ^vārıñ ucu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 5). [kimi,]*

kimi gördüñ: *Kimi gördün (sözde soru ifadesi). II Hiç kimseyi görmezsin bağlamında.*

Baňa cem'ıyyet-i esbāb teklîf olmaz ey gerdün / **Kimi gördüñ** reh-i 'aşk içre meyl-i mülk ü māl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 6). [kimi gördüñ, -dü, -ñ]*

kimse: *"hiç kimse" anlamında zamir.*

Zihniyā söyleme hiç ḳadrımı bilmez **kimse** / Herkesiñ ḳadrını ifā ederek bil bileler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 5). [kimse,]*

Olmasın şadme-ḥor-ı derd-i firākıñ **kimse** / Ādemiñ ḥāne-i 'ömri temelinden yıkılır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 2). [kimse,]*

Bahşimiz ḥālimizi şerḥ-i beyāndır Zihnî / **Kimseye** kıssa-i ḥ^vābideyi nāḳil degiliz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 7). [kimseye, -(y)e]*

Kimseniñ ‘aybını fâş eylemeyiz ey Zihnî / Dâmen-i sır ile görsek dañı ol dem kıparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 5). [kimseniñ, -niñ]

Baňa kıssâm-ı ezel kıldı kerem mülk-i ğamı / **Kimse** dañl eyleyemez Zihnî benimdir o benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 7). [kimse,]

Etmeyip **kimseyi** âzürde-dil ü telh-dimâğ / Sühanı dem-be-dem âlûde-i kând eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 4). [kimseyi, -(y)i]

Hüsran-pezir-i kârgah-i māl ü cāh olur / Zihnî mişālî **kimse** meded sersem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 5). [kimse,]

Ham eder kıddin çekilmez yaydır eñ toğrısı / **Kimse** mecbûr olmasın anıñ kemān ebrûsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 4). [kimse,]

Bir kes bu hāl-i zārıma hîç etmedi meded / Göstermez oldu **kimse** baňa rû-yı i‘tibār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 7). [kimse,]

Kimse bu himmete îfâ-yı teşekkür edemez / Olsalar haşre kadar ğuşe-i mihrâb-nişin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 38). [kimse,]

Görmedi **kimse** bu meydānda mu‘annid felegiñ / Aldığın esb-i harûn-ı hased ü buğz-licām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 4). [kimse,]

Baňa bu da‘vāya bir şāhid-i ‘ādil var kim / Edemez **kimse** benim hakkımı ibtāle kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 8). [kimse,]

Şakın telh etme vaz‘-ı bî-nemikle **kimseniñ** ‘ayşın / Nevāl-i süfre-i bezm-i cihānda lezzet isterseñ (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 5). [kimseniñ, -niñ]

kişi: bir kimse, biri.

Elbetde bulur bir gün o bir şāhib-i re’fet / Evvel **kişi** olursa eger nefsine rā’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3). [kişi,]

kışlağ-ı şehir-i hicr: ayrılık şehrinin evi.

Ber-devāmız bunca gün **kışlağ-ı şehir-i hicrde** / Nakd-ı vaşl-ı dil-berān māhiyyemizdir isteriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 6). [kışlağ-ı şehir-i hicr,]

kısmet-i nahnü kasemnā: Nahnü kasemnā ["Dünya hayatında onların geçimliklerini biz paylaştırdık." (Zuhrûf sûresi, 32. ayet) ayetinden iktibastır.] payı.

Kısmet-i nahnü kasemnāya olaldan kâni‘ / İstirāhat edip esbāb-ı talebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 10). [kısmet-i nahnü kasemnā,]

kıssa-i h‘ābideyi nâkil degiliz: Uykuya dalmış hikâyeleri nakleden olmamak.

Bahşimiz hālimizi şerh-i beyāndır Zihnî / Kimseye **kıssa-i h‘ābideyi nâkil degiliz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 7). [kıssa-i h‘ābideyi nâkil degiliz,]

kıssa-i Mecnûn u Leylā: Mecnûn ve Leylā kıssası (hikâyesi).

Yeñi sermāyedir şandıñ saña fenn-i ta‘aşşukda / O eski **kıssa-i Mecnûn u Leylā** Vāmık ü ‘Azrā (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Kaside 1, Beyit 11). [kışsa-i mecnûn u leylâ,]

kîst: “Kim” soru zamiri?

Be-‘âlem **kîst** ger mî-güyi egnûn kuṭb-ı feyz-âşâr / Ser-efrâz-ı kalender şâh Ser-mest mürşid-i âgâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 10*). [*kîst*,]

kiştâr-ı devrân: Dünya tarlası.

Ne denlü eyledimse cûy-bâr-ı eşkimi rîzân / Bu **kiştâr-ı devrân** vermedi bir sebze-i âmâl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 2*). [*kiştâr-ı devrân*,]

kiştâr-ı emel-i bî-kes: Kimsesizlerin arzu, istek tarlası.

Gülşen-i merhamete âb-ı tarâvet-bahşâ / **Kiştâr-ı emel-i bî-kese** ebr-i nîsân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 18*). [*kiştâr-ı emel-i bî-kes*,]

kiştâr-ı maṭlab: İstek, meram tarlası.

Ne yüzden **kiştâr-ı maṭlab** olsun daḥi ber-âver / Cihânda huşkterdir menba‘-ı cûy-ı meded şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 4*). [*kiştâr-ı maṭlab*,]

kişver-i bâṭın: Görünmeyen, gizli olan memleket. II âhiret yurdu.

Kişver-i bâṭında sultân-ı ‘ulüvvü’ş-şândır / Emr ü fermânına yokdur söyleyen lâ vü ne‘am (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 19*). [*kişver-i bâṭın*,]

kişver-i hüsn: Güzellik ülkesi. II sevgilinin güzel yüzü.

‘Aceb tuğyân-ı şeb-hûn eylemiş ḥaṭṭ-ı siyâhiñ kim / Ser-â-pâ **kişver-i hüsnüñ** karîn-i ihtilâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 5*). [*kişver-i hüsn*,]

kişver-i İslâm: İslam ülkesi.

Fikr-i ḥaṭṭ-ı siyehiñ Zihni dilimde şanıırım / Sipeh-i küfrdür ol **kişver-i İslâm’a** gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 7*). [*kişver-i islâm*,]

kişver-i sevdâ: Sevda ülkesi.

Kişver-i sevdâya çîn-i zülf ḥükm-endâzdır / Şâh-ı ‘aqlım şimdi bir taḥṭ-ı ḥayâl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 4*). [*kişver-i sevdâ*,]

kıtâl: Kavga, harp.

Hûn-ı ‘âşıkdan maḥabbet sâhası olmaz tehî / Tîğ ber-kef gamzeler her dem **kıtâl** üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 3*). [*kıtâl*,]

kıy-: Acımayıp öldürmek.

N’içün **kıydıñ** aña ey ḥük-şüret Şimri-i bed-nâm / Ki şîr-i bî-naẓîr-i pîşe-zâr-ı lâ-fetâdır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 6*). [*kıydıñ, -dı, -ñ*]

kıyâm ed(t)-: Ayağa kalkmak. II Kalkışmak, teşebbüs etmek.

Rif‘at-ı kadrini bir ehl-i kemâliñ görse / Anı pest etmege gayretle **eder** tām **kıyâm** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 3*). [*kıyâm ed(t)-*,]

Baňa bu da‘vâya bir şâhid-i ‘âdil var kim / **Edemez** kimse benim ḥaḳkıımı ibṭâle

kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 8). [*kıyām ed(t)-,]*

kıyāmet kop-: Kıyamet günü gelmek; büyük felaket, afet olması.

Ne hikmetdir **kıyāmet kopmadı** şad
bü'l-'aceb ol gün / Baña leyl ü nehâr
endîşe-i bî-intihâdır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 4). [*kıyāmet kop-*
,]

kıyām-ı haşre dek: Mahşer gününe kadar.

Kıyām-ı haşre dek şimden gerü bu çarh-ı
ğaddârîñ / Sezâdır sînesi olsun nişân-ı
nâvek-i nefrîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
16, Beyit 15). [*kıyām-ı haşre dek,]*

kıyās: Karşılaştırma, kıyas etme.

Zihniyâ her ne kadar mücrim isen gayra
kıyās / Bende-i pîr-i keremkâr ki derler
o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93,
Beyit 7). [*kıyās,]*

kıyās eyle-: Hakkında karar vermek,
(şöyle veya böyle olduğu hakkında) bir
kanaate varmak.

Ne 'alâdır ki **kıyās eyle** gönül mertebesi
/ Çarhı etmez 'atebe dâ'ire-i kevkebesi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 1).
[*kıyās eyle-,]*

kıymet-i cânım: Can değeri.

Kıymet-i cânım temâşâ-yı binâ-
güşındadır / Lerziş-i gönülüm o cilve-pâş-
ı mengüşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 49, Beyit 1). [*kıymet-i cânım,]*

kıymet-i dürr-i küleh-i Nakş-bend:
Nakşibendi'nin inci gibi değerli külahı.

Efser-i Cemşid'i sayar bir pula / **Kıymet-i
dürr-i küleh-i Nakş-bend** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 6).
[*kıymet-i dürr-i küleh-i nakş-bend,]*

kıymet-i kâlâ-yı 'irfânı bil-: İrfan
kumaşının/sermayesinin değerini
bilmek.

Haşircı-zâde'niñ zîbâ-perend-i tab'-ı
vâlâsın / Görünce bildim el-hâk **kıymet-i
kâlâ-yı 'irfânı** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 201, Beyit 8). [*kıymet-i kâlâ-yı
'irfânı bil-,]*

kıymet-i şevk-i leb: sevgilinin dudağına
ulaşmanın verdiği neşenin değeri.

Kıymet-i şevk-i lebiñ idrâk eden ehl-i
nazar / Nüş eder şahbâ-yı nâbı sāğar-ı
yâkûtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
159, Beyit 3). [*kıymet-i şevk-i leb,]*

kıymet-i zât-: Zatının yüceliği.

Kıymet-i zâtıñla dest-i kudret-i Rabb-ı
ğafûr / Verdi bāzār-ı cihāna revnağ-ı 'izz
ü sürûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 16). [*kıymet-i zâtıñla,]*

kıymetim yok: Kıymeti olmamak.

Kıymetim yok bî-'ayārım dehr
bāzārında lîk / Nezd-i şarrâf-ı haqîkat-
bînde dūr-dāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 147, Beyit 3). [*kıymetim yok,]*

kız-: aşırı derecede ısınmak, sıcaklığı
çok artmak. II âşıkların ıstıraplarının
artması.

Nāy ü kânün ü kemānīye verip tāze düzen / Bezm **kızdıķça** olur şevķle muṭrib hoş-gū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 4). [kız-,]

kızar-: kızarmak, kırmızılaşmak. II utanmak.

Ede yār 'azm-i gülşen ola ehl-i 'ayş rüşen / Ki 'izārı táb-ı meyden **kızarıp** ola 'araķ-rîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 4). [kızarıp, -ıp]

Kızarıp rüy-ı felek saht-dili nerm oldu / Halk bir mertebe kim dökdi sirişk-i hūnîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 2). [kızarıp, -ıp]

kızar-: Kırmızı veya ona yakın bir renk almak (Gözün kızarması bağlamında).

Kızarmış hūna dönmüş çerāğ-ı meykede çeşmiñ / Cilā vermiş ruḥuñ atlas gibi zevķ-i şarāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 3). [kızarmış, -mış]

kızarsıñ gāh bozarsıñ: utanç öfke gibi duyguların etkisiyle kızarıp bozarmak, yüzünün rengi değışmek.

Kızarsıñ gāh bozarsıñ şekilde rüyı raķıbānıñ / Efendim günde bir reng cāme-i nev giy pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 3). [kızarsıñ gāh bozarsıñ,]

kızıl gün: Parlak kırmızı renk.

N'ıçün etdiñ bu **kızıl güne** nifākı o güle / Yeriñ olsun seniñ ey süfli münāfık derekāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 4). [kızıl gün,]

ko-: Bırakmak, izin vermek, fırsat vermek.

Gayret **komaz** lisānımı dem-beste lāl edem / Ermez elim ki dergehiñe 'arz-ı ḥāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 2). [komaz, -maz]

ko-: Bir şeyi belli bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

Çekilür 'arş-ı berīndir 'alem-i şöhret-i şeyḥ / Mefḥaret pāyını tā sidreye **kor** rütbet-i şeyḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 1). [kor, -r]

ko-: Bir şeyi belli bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek. II düşürmek.

Dām-ı hevese **kor** niçe 'Anķā-yı Hümāy / Şahrā-yı felek üzre bu şayyād-ı ḥavādis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 3). [kor, -r]

köhne hırka: Eski hırka.

Zihnî giysin cılve-i 'aşķıñla **köhne hırkalar** / Nev-be-nev sen zīb-i dūş eyle kumāş-ı gülgülü (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 7). [köhne hırka,]

koma-: Bırakmamak.

Hüşyār **koma** hıç beni bezm-i cihānda / Bir mest-i bī-encām-ı mey-i sāğar-ı 'aşķ et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 2). [koma-,]

kop-: Meydana gelmek, oluşmak.

Aman kim etmesin üftādegānı Zihniyā pā-māl / Gelir o nev-süvār-ı esb-i istiğnā

dumân **ķopdı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 5). [ķopdı, -dı]

ķop-: Ortaya çıkmak.

Kemân-ı âh-ı dilden bir sihâm-ı hûn-feşân ķopdı / İçerden zehresi kâfir rakîbîñ nâ-gehân **ķopdı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 1). [ķopdı, -dı]

Ķopdı lafz-ı âstânıñdan me'âl-i irtifâ' / Kûn fe-kânıñ olmadan peyveste kâfi nûnına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 3). [ķopdı, -dı]

ķop-: Ayrılmak.

Perîşân olmadı berg-i nihâli gülşen-i 'aşkıñ / Hevâ-yı ta'ne semtinden nice bād-ı hâzân **ķopdı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 4). [ķopdı, -dı]

ķop-: Yükselmek; zuhur etmek.

Kemân-ı âh-ı dilden bir sihâm-ı hûn-feşân **ķopdı** / İçerden zehresi kâfir rakîbîñ nâ-gehân ķopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 1). [ķopdı, -dı]

ķop-: (Gürültü veya tehlikeli bir olay) Birdenbire patlak vermek, ortaya çıkmak, birden başlamak.

Yine bir zulm-i nev-îcâd kıldıñ ġâlibâ zâlim / Ser-i kūyuñda bir hengâme-i şâhim emân **ķopdı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 2). [ķopdı, -dı]

ķör: Görmez. II hakikat sırrını görmeyen, ferasetsiz.

Ģubâr-ı maķdemiñ rûşen edelden çeşm-i iz'ânım / Ki bildim **ķör** imiş h'âhiş eden

kuhl-i Şıfâhân'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 4). [ķör,]

ķör ed(t)-: ķör etmek, göremez hâle getirmek.

Eşk-i hasret **ķör ede** çeşm-i rakîb-i zâlimi / Nice kim eyler beni vakf-ı bükâ-yı intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 4). [ķör ed(t)-,]

ķör eyle-: Ķör olmasına sebep olmak, ķör hale getirmek.

Żiyâ-yı kıymet-i rûşen-dilânı hep eder inkâr / Meger **ķör eylemişdir** dîde-i çarhı remed şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 6). [ķör eyle-,]

ķor idi: Koymak, bırakmak.

Küfr-i zülfüñ **ķor idi** ġüşe-i zulmetde beni / Olmasa fikr-i ruhuñ şa'sa'a-i encümenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 4). [ķor idi,]

ķör olup görmez ol-: Ķör olup görmez olsun.

Kec-nigâh eylemeden semt-i hûner-kârâna / **Ķör olup görmez ola** dîde-i bed-bîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 3). [ķör olup görmez ola,]

ķork-: Kaygılanmak.

Yâver oldı ceşş-i haţ geldi sipâh-ı hâliñe / Mülk-i hüsnüñde cânâ **ķorkarum** ifsâd olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 2). [ķorkarum, -ar, -um]

korkulu: Güvensiz, tehlikeli; korku dolu.

Rāh-ı tevekkül üzre yürü Zihni bî-ğam ol / Zīnhār gitme **ķorkuludur** sūy-ı ihtimāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 7). [ķorkuludur, -dur]

kov-: Bırakmak.

Yine **ķoydı** piyāde ol şeh-i gül-ruh beni āhîr / Bu naṭ' üzre niçe ferzānelik etdim at oynatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4). [ķoydı,]

Kāfir raķîbi vuşlat ile **ķoyma** sevdiğim / Üftādegānı fūrķat ile **ķoyma** sevdiğim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 6). [ķoyma, -ma]

Kāfir raķîbi vuşlat ile **ķoyma** sevdiğim / Üftādegānı fūrķat ile **ķoyma** sevdiğim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 6). [ķoyma, -ma]

Cān-ı hāzîni miḥnet ile **ķoyma** sevdiğim / Öldür beni ḥasiret ile **ķoyma** sevdiğim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7). [ķoyma, -ma]

Cān-ı hāzîni miḥnet ile **ķoyma** sevdiğim / Öldür beni ḥasiret ile **ķoyma** sevdiğim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7). [ķoyma, -ma]

ķoyma-: Koymamak, II almamak.

Ķoyma raķîb-i kelbi şehā bezm-i ḥāşşına / Huld-ı berîne dāḥîl olup ādem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 2). [ķoyma,]

ķoyma-: bırakmamak, sona erdirmek.

Ol ķadar dutdı teb-i hicrānîñ ey āfet beni / **Ķoymadı** hîçbir mecālîm kıldı bî-tāķat beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 1). [ķoymadı, -ma, -dı]

ķoyun: Göğüsle giysi arası.

Bilmezlik ile degdi gücenme yine afv et / Düzdāne eger **ķoynuna** atdımsa elim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 4). [ķoynuna, -u, -ñ, -a]

ķubbe-i gerdün: Feleğın kubbesi. II Gökķubbe.

Kām-yāb-ı 'ide ḥaymegāh-ı 'işretür velî / **Ķubbe-i gerdün** ser-i Zīhnî'ye zindāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 7). [ķubbe-i gerdün,]

ķubbe-i pür-kîn-i felek: Feleğın kın dolu kubbesi.

Cevrdir etdiği rüşen-dile āyîn-i felek / Yıkıla öz başına **ķubbe-i pür-kîn-i felek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 1). [ķubbe-i pür-kîn-i felek,]

ķücā: Nereye, nasıl?

Ķücā bā-bend āyā hem-çünîn şāh-ı reşādet-rā / Ser-efrāz-ı ķalender şāh Ser-mest mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 8). [ķücā,]

ķūçe-i bāzāra düş-: Pazarın dar sokaklarına düşmek.

Dediñ bu iķtizā-yı 'aşķdır fāḥr eyleyip **düşdiñ** / Berehne lā'ubālî **ķūçe-i bāzāra** bî-pervā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 10). [ķūçe-i bāzāra düş-,]

kūçe-i kadr: Değerli, kıymetli sokak.

Kūçe-i kadrinde hâzef pâresi / Dürr-i semîn-i ‘Aden-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 17). [kūçe-i kadr,]

kudret-i şeyh: Şeyhin (Abdülkâdir Geylânî Hazretleri) kudreti.

Nâminı eylediler tesmiye ‘Abdü’l-kâdir / Eyledi zîr-i taşarruf felegi **kudret-i şeyh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 10). [kudret-i şeyh,]

kudûrât: Gamlar, tasalar.

Goncalar gibi açıldı bu şehir hâtırımız / Kalmadı dilde **kudûrât** ü elem ez-her sū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 8). [kudûrât,]

kudûrât ü ğam-ı dünyâ: Dünyanın gamı ve kederleri.

Müjde-i mîlâdı bahş etdi şafâ-yı lâ-yu‘add / Eyledi dilden **kudûrât ü ğam-ı dünyâyı** dūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 6, Beyit 3). [kudûrât ü ğam-ı dünyâ,]

küdûret: Üzüntü, kaygı.

Küdûret yog idi kalbinde aslâ / Derûnı şâf idi âb-ı revândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 6). [küdûret,]

küfr: Allah’a inanmama ortak koşma veya aykırı sıfatlar yakıştırma. II Siyah, kara renk.

Kākülûñ **küfrine** bir kimse ki imân etmez / Dil-i târîkine envâr-ı hidâyet

gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 4). [küfrine, -i, -(n)e]

küfr: Dinsizlik; sapkınlık.

Yañılup gitme şakın semt-i reh-i izlâle / **Küfrdür** verme kulak herze-i kıl ü kâle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 9). [küfrdür, -dür]

küfr-i gîsû: Saç karalığı, sevgilinin siyah saçı, âşığı imanından eden, aşk tutsağı yapan saç.

İstifâza şevk-i ruhsârından âsândır velî / **Küfr-i gîsûsından** olsa nûr-ı imânım halâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 2). [küfr-i gîsû,]

küfr-i zülf: Sevgilinin saçının karalığı. (Saç, yüzü gizlediği ve örttüğü, nuru sakladığı için küfür diye nitelenir.)

Küfr-i zülfün kor idi gûşe-i zulmetde beni / Olmasa fikr-i ruhuñ şa‘şa‘a-i encümenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 4). [küfr-i zülf,]

küfr-i zülf-i yâr: sevgilinin saçının siyahı.

‘Âşıkân envâr-ı imânın niçe zabt eylesin / **Küfr-i zülf-i yâr** kim ğâretger-i imân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 2). [küfr-i zülf-i yâr,]

kühen-hâne: Köhne ev, dünya.

Bu **kühen-hânede** bir cây-ı ferâgat yokdur / Tāk-ı vâlâsına yuf gûşe-i eyvânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 8). [kühen-hâne,]

kuhl-ı çeşm-i âdem ü havvâ: *Havvâ ve Âdem'in gözlerinin sürmesi.*

Hazîz-i âstânı melce-i kerrübiyândır hep / Ğubâr-ı hâk-pâyı **kuhl-ı çeşm-i Âdem ü Havvâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 29). [*kuhl-ı çeşm-i âdem ü havvâ,*]

kuhl-i çeşm-i 'ârifân: *Ariflerin gözünün sürmesi.*

Evc-i bālāya per-efşândır Hümā-yı himmetiñ / **Kuhl-i çeşm-i 'ârifândır** gerd-i rāh-ı devletiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 8). [*kuhl-i çeşm-i 'ârifân,*]

kuhl-i mā-zāğa'l-basar: *Kaymayan gözün sürmesi. (Hz. Muhammed'in (s.a.v.) miraca çıktığında şahit olduğu nimetler karşısındaki durumunu belirten "Göz ne şaştı ne de sınırı aştı." mealindeki Necm sûresinin 17. ayeti iktibas edilir.).*

Siyāh-ı çeşmi söyler **kuhl-i mā-zāğa'l-basar** remzin / Ham-ı ebrûsı rāz-ı kâbe kavseyni eder imā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 21). [*kuhl-i mā-zāğa'l-basar,*]

kühl-i şifāhān: *İsfahan sürmesi, İsfahân, en güzel ve kaliteli sürmenin çıkarıldığı yerdir. (Sevgilinin ayak bastığı toprağın İsfahân sürmesinden daha değerli görülmesi bağlamında).*

Hâk-ı deriñ var iken çeşm-i 'alîle şehā / Ârzû etmek dahı **kühl-i Şifāhān** gâlať (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 6). [*kühl-i şifāhān,*]

Ğubâr-ı maqđemiñ rüşen edelden çeşm-i iz'ânım / Ki bildim kör imiş h'vâhiş eden

kuhl-i Şifāhān'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 4). [*kuhl-i şifāhān,*]

kühl-i şifāhān ol-: *İsfahan sürmesi olmak İsfahân, en güzel ve kaliteli sürmenin çıkarıldığı yerdir. (Sevgilinin ayak bastığı toprağın İsfahân sürmesi kadar değerli olması bağlamında).*

Hirās-ı farť-ı girye hıyre kılmaz çeşm-i 'uşşākı / Ğubâr-ı maqđemiñ **kuhl-ı Şifāhān oldıgım** tıyduť (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 5). [*kuhl-ı şifāhān ol-,*]

kühsār: *Dağlar.*

Tūr-ı 'aşkım **kühsārumdan** gelir bŷy-ı şarāb / 'Aşķ rŷvā-yı zamāne sŷ-be-sŷ kılsa beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 8). [*kühsārumdan, -um, -dan*]

kuhlāsā: *Sürme gibi.*

Çekdiler dideye **kuhlāsā** ğubār-ı rāhiñ / Nŷcebā vŷ nŷkabā bendesidir ol şāhiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 4). [*kuhlāsā,*]

kul: *Kul, köle. II aşık.*

Senden ancak sâhil-i fevz ü kerem der-kār olur / Yā Resŷl'allāh **ķuluñ** Nābī ğarīķ-i nār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 22). [*ķuluñ, -uñ*]

kul ol-: *Birine karşı büyük saygı ve sevgi beslemek; ona karşı her türlü fedakârlığı yapmaya hazır olmak; bağlanmak.*

Ķul olan bāb-ı refi' iñ bende-i ednāsına / Ser-fŷrŷ etmez cihāniñ dāver ü dārāsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 11). [*ķul ol-,*]

kul ol-: Hükmüne girmek, bağlanmak, kulluk yapmak, hizmette bulunmak.

Bir pâdişâh-ı hüsne **kul ol** hizmet eyle kim / İclâl-i cāhı ülke-i dilde şadā verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 3). [kul ol-,]

kül ol-: Yanıp kül olmak, yok olmak.

Kül olur sūz-ı derūnından dil-i bülbül dahı / ‘Aşk elinden eylese bir kez figān ü āh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 2). [kül ol-,]

külāh-ı fakr: Fakirlik külāhı.

Külāh-ı fakra bak kim cān göziyle / Muraşsa‘ efser-i şāhānedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 2). [külāh-ı fakr,]

külāh-ı Mevlevî: Mevlevi külāhı: Mevlevi tarikatına mensup sufîlerin giydiği külāh.

Tācdārān-ı cihāna hîç kılmaz ser-fürū / Giyinen devletlü başına **külāh-ı Mevlevî** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 4). [külāh-ı mevlevî,]

kulak ver-: Değer vermek, önemsemek.

Yañılup gitme şakın semt-i reh-i izlāle / Küfrdür **verme kulak** herze-i kıt ü kâle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 9). [kulak ver-,]

külbe-i ahzân: Hüzünler kulübesi. II Aşğın hüzünlü, kederli gönlü.

Ƙadriñ olsun ey Hümā-yı hüsñ bālā ‘arşdan / **Külbe-i ahzānıma** taħrîk-i bāl

etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 3). [külbe-i ahzân,]

kulkul-ı cām: Kadehin sesi (şarabın dökülürken çıkardığı ses).

Mey ki görüp **kulkul-ı cāmın** kaçır / Bezmden hep ehremen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 4). [kulkul-ı cām,]

kullāb-ı feyz: İhsan çengeli.

Bende urdı biñ dil-i üftādeyi bir tār ile / Var ise ham-der-ham-ı zülfüñdedir **kullāb-ı feyz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 4). [kullāb-ı feyz,]

kulle-i burc u beden-i rûzgār: zamanın cismi ve kulesinin zirvesi.

Tüb-ı celāliyle olur ser-nigün / **Kulle-i burc u beden-i rûzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 22). [beden-i rûzgār,]

kulle-i kâf-ı ‘adem: Yokluk dağının zirvesi.

Kulle-i kâf-ı ‘ademde ola peygüle-güzîn / Az Ƙalmışdı ki ‘AnƘā-yı nizāmāt [ü] umūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 23). [kulle-i kâf-ı ‘adem,]

küllîye: Tümüyle, tamamen.

‘Aklı **küllîye** erer Zihni şu tālîb heme ān / Fikret-i rûz u şebi hāzret-i Mevlānā’dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 5). [küllîye,]

kulüb-ı ‘arîfān: âriflerin kalbi.

Tirelensin mi havâtırdan **kulüb-i ‘arîfân** / Pest-kaqr olmaz der-i nâ-yâb-ı deryâ hûtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 2). [kulüb-i ‘arîfân,]

kulzüm-i fazl ü hüner: Fazilet ve hüner denizi.

Sensin el-hakk aranılrsa yine pür diqqat ile / **Kulzüm-i fazl ü hünerde** güher-i kaqr-i girân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 36). [kulzüm-i fazl ü hüner,]

kulzüm-i ihsân: cömertlik denizi.

Yokdur aslâ nâ-hudâ-yı rahmetiñden mâ-‘adâ / **Kulzüm-i ihsânda** bir lenger-endâz-ı kenâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 48). [kulzüm-i ihsân,]

kulzüm-i irşad: gözyaşı denizi.

Cihânı bir dem içre gark eder envâr-ı ‘irfâna / Telâtüm eyledikçe mevc-ber-mevc **kulzüm-i irşad** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 4). [kulzüm-i irşad,]

kumâş-ı gülgülü: Gül renkli kumaş.

Zihnî giysin cilve-i ‘aşkıñla köhne hırkalar / Nev-be-nev sen zîb-i düş eyle **kumâş-ı gülgülü** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 7). [kumâş-ı gülgülü,]

kumâş-ı vaşl: Kavuşma kumaşı.

Bir **kumâş-ı vaşl** için Zihnî bütün cân ü dilim / Kıldı ol tâcir peçe merhûn merhûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 7). [kumâş-ı vaşl,]

kümmelîn: kâmiller, olgunluğa erenler.

Kümmelîn içre budur şöhet-i haşşiyeti şeyh / Perde-i kaqr ile mahecûb olur envâr-ı cihât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 18). [kümmelîn,]

kumrî: kumru güvercinden küçük, boz renkli ve gerdanında siyah halka bulunan bir kuş (Gerdanındaki siyah halkadan ötürü laleye benzetilir.). II sevgili.

Gül oturdu şadr-ı bezme lâle tutdı cām-ı mey / Bülbul oldu hoş-terennüm-sâz **kumrî** nağmedâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 12). [kumrî,]

kumri gibi söyleme: kumru gibi söylemek, dile gelmek. (Klasik şiirde âşıklar gönüllerini muhabbet kuşu olarak bilinen kumruya benzetirler. Dolayısıyla âşığın kumru gibi dile gelmesi çektiği aşk ıstıbabını bülbul/kumru gibi terennüm etmesindendir.).

Gör ne muhriş o bütün **kumri gibi söylemesi** / Çıkar elbet felege ‘aşkıñın zemzemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 1). [kumri gibi söyleme,]

kumri-i gönl: Gönül kuşu/kumrusu.

İhtirâz etmez mi şeh-bâz-ı nigâhından ‘aceb / **Kumri-i gönlüm** mekân dutmuş ser-i küyüñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 3). [kumri-i gönl,]

kün fe-kân: Ol der, olur. (“(O) göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece “Ol” der, o da hemen oluverir.” Bakara sûresi, 17. ayetten iktibastır.).

Kopdı lafz-ı âstânından me’âl-i irtifâ / **Kün fe-kânıñ** olmadan peyveste kâfi

nūnına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 3). [kūn fe-kān,]

Haşmet-i zātın şığışmaz **kūn fe-kān** me'vāsına / Hayme-i imkân darb et lâmekân şahrāsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 12). [kūn fe-kān,]

künbed-i devrân: feleğin kubbesi, gökyüzü.

Cilvesini ol mehiñ seyr edeli hāliyā / Etmededir rüz ü şeb **künbed-i devrân** rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 6). [künbed-i devrân,]

künc-i 'adem: yokluk köşesi.

Dem-be-dem 'arşa-i iqbâlde nām aldıkça / Ola a'dāları hep **künc-i 'adem** içre mekîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 46). [künc-i 'adem,]

künc-i firkat: ayrılık köşesi.

Ne temennā vü ricāmend ne emelvār-ı visāl / **Künc-i firkatde** dil-i şifte bir āh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 2). [künc-i firkatde,]

künc-i ğam: dert, keder, üzüntü köşesi.

Künc-i ğamda ben çekem tā şubha dek hamyāzeler / 'Ayş ü nüş et her gece ağyār-ı bed-hūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 4). [künc-i ğam,]

künc-i halvet-hāne-i kurbivvet: yakınlık halvethanesinin köşesi. (Allah'a yakın olmak için bir köşede inzivaya çekilme bağlamında.).

Künc-i halvet-hāne-i kurbivvet içre münzevî / Mülket-i sırr-ı şerî'at tahtınıñ Key-hüsrev'i (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 4). [künc-i halvet-hāne-i kurbivvet,]

künc-i 'uzlet: yalnızlık köşesi.

Künc-i 'uzletde eden sâz-ı derūniyla şafā / Nağme-i çeng ü ney-i nāhîde etmez iltifāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 3). [künc-i 'uzlet,]

künc-i zulm-i iftirāk: cefa veren ayrılık köşesi.

Künc-i zulm-i iftirāk içre nihān oldum yine / Revzen ü derden o mihre dîde-bān oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 1). [künc-i zulm-i iftirāk,]

küntü nebiyyen: Ben peygamberdim. ("Küntü nebiyyen ve âdemü beyne'l-mâi ve't-tîn", "Âdem daha su ile toprak arasında iken, ben peygamberdim." hadisinden iktibastır.).

Derk eden **küntü nebiyyen** nükte-i esrārını / Âdem etsin mi kemāl-i vaşf-ı zātın ibtidār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 45). [küntü nebiyyen,]

kur-: yaratmak.

Çatma ebrūsı degil **kurmuş** o Hallāk-ı 'aẓīm / İki gözü üzere 'aşkda bir cisr-i kavīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 1). [kurmuş, -muş]

kūr: kör, âmā.

Semend-i kahr ile ehl-i kemālî pāy-māl eyler / Meger kim çeşm-i kec-refitār-ı

çarh **kürdur** şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 6). [*kürdur, -dur*]

kur'a-i ğam: *gam kurası.*

Düşdi bu mülk-i fenâ içre baña **kur'a-i ğam** / Cümle-i varımı versem de bulunmaz bedelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 2). [*kur'a-i ğam,*]

kur'a-i meşrû'aniñ icrâsı: *kanuna uygun şekilde kura çekmek.*

Siyemmâ **kur'a-i meşrû'aniñ icrâsında** / Etdiği luṭfî kabûl etmedi ḥadd ü pâyân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 29). [*kur'a-i meşrû'aniñ icrâsı,*]

kurb: *yakınlık.*

Mülḥaḳ oldu şübhe yokdur kim şehîdân silkine / **Ḳurbına** alsın anı şâh-ı Hüseyn-i Kerbelâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 18, Beyit 9). [*ḳurbına, -ı, -n, -a*]

kurbân: *bir uğurda feda olma.*

Şânelenmiş perçemiñ olmuş ḥaṭ-ı rûyuñ tırâş / Sâde **ḳurbândır** saña biñ kere biñ sevdâlu baş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 1). [*ḳurbândır, -dır*]

kurbân-ı cānân: *sevgilinin kurbanı.*

İd-i aḫḫâdır ki cān **kurbân-ı cānândır** bugün / Baḫş-ı luṭf-ı dil-berân bezl-i ferāvândır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 1). [*kurbân-ı cānân,*]

kurb-ı bālâ: *Allah'a yakın olma.*

Gelip bir ḥâtif-i ḳudsî dedi târîhin ey Zihnî / Muḫarremde Muḫarrem oldu

maḫrem **ḳurb-ı bālâya** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 14, Beyit 7). [*ḳurb-ı bālâ,*]

ḳurb-ı vaşl-ı Hak'dan behremend eyle-: *Allah'a kavuşma yakınlığından hissedar etmek.*

İntisâb-ı ḥâk-i bâb-ı devleti bî-irtiyâb / Sâlikânı **ḳurb-ı vaşl-ı Hak'dan eyler behremend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 3, Beyit 2). [*ḳurb-ı vaşl-ı ḥâk'dan behremend eyle-,*]

ḳurbiyyet-i bî-çün: *Allah'a (c.c.) yakınlık.*

Zîb-baḫş olduñ yem-i vaḫdet dūr-i meknûnına / Lâ-mekânîñ şâhısîñ **ḳurbiyyet-i bî-çünına** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 4). [*ḳurbiyyet-i bî-çün,*]

kürd ü 'acem ü türk ü 'arab olsa ne mânî: *Kürt, Acem, Türk veya Arap olmasının ne engeli var. (Zihni'nin bu beyti milliyetçilik anlayışını; insanlara karşı eşit ve toplumsal yapıda hoşgörüye sahip olduğunu gösterir.).*

Bir sâkî ise encümen-i 'işrete maḫşûd / **Kürd ü 'Acem ü Türk ü 'Arab olsa ne mânî** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 5). [*kürd ü 'acem ü türk ü 'arab olsa ne mânî,*]

ḳurş-ı meh-tâb: *dolunayın yüzü, görünen yüzeyi. II sevgilinin ay gibi parlayan yüzünün yuvarlaklığı.*

Ḳurş-ı meh-tâbdan eفزün ü mücellâ kılmış / Gerden-i şâfiñ meşşâta-i sîmîn-kef-i 'aşḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 2). [*ḳurş-ı meh-tâb,*]

kurtul-: kaçmak.

Dīde-i şeh-bāzdan **ķurtulamaz** murğ-ı dil / Evc-i ‘adem semtine tüt ki firār eylemiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 6*). [*ķurtulamaz, -amaz*]

kuru: yaş olmayan, kuru. II kara.

Çāresiz ķalsa biri **ķuruda** yā deryāda / İstiğāse edicek lā-būd erer imdāda (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 17*). [*ķuruda, -da*]

kuru ğavğā: boş kavga, anlamsız mücadele.

‘Amed-şüde bu ħalkıñ fikr ü ğamı bī-cādır / Ne aşlı ne fer‘i var hep bir **ķuru ğavğādır** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13*). [*ķuru ğavğā,]*

kurul-: yapılmak, inşâ edilmek.

İltifātıñla şehā mes‘ūd olaldan bahtımız / Zirve-i Ķāf-ı maħabbetde **ķuruldu** tahtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 1*). [*ķuruldu, -du*]

Zihniyā baş egmeyiz bu dehr-i dūna ba‘d-ez-īn / Zirve-i Ķāf-ı maħabbetde **ķuruldı** tahtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 5*). [*ķuruldı, -dı*]

kurul-: hazırlanmak, tertip edilmek.

Bu neşātile **ķuruldı** meclis-i ‘ayş ü țarab / Gülsitānıñ tıldı her bir gūşesi biñ bāde-ħ‘ār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 11*). [*ķuruldı, -dı*]

kurul-: kurulmak. II yerleşmek.

Gizlenir bir gūşesinde tā-be-‘arş nūh-felek / Öyle ki bālā **ķurulmuş** bārgāh-ı Mevlevī (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 3*). [*ķurulmuş,]*

kurud(t)-: kurutmak, bitirmek.

Bād-ı āhım **ķurudur** ķatre-i eşkim Zihnî / Vaķt-i nev-rūzda hep yaġdıġı yetmez esene (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 5*). [*ķurudur, -ur*]

kūşe-i firkat: ayrılık köşesi.

Kūşe-i firkatde dāġ-ı sīneden yaķdım çerāġ / Nūr-ı meh-tāb ü fūrūġ-ı şem‘den ķıldım ferāġ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 1*). [*kūşe-i firkat,]*

kūs-i ümīd: ümit davulu.

Zihnīyā bu sārban-ı çarħ bir dem gūşıma / Vermedi **kūs-i ümīdimden** şedā-yı demdeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 5*). [*kūs-i ümīd,]*

kūs-ı vefā: vefanın büyük davulu.

Ĥüsrev-i ĥüsn o dildāra denir şām ü seħer / Gele semtinden anıñ **kūs-ı vefā** demdemesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 3*). [*kūs-ı vefā,]*

kuşūr etme-: hatalı davranışta bulunmamak.

Nigāh-ı rahmda **etmez kuşūr** aġyāra / Hemān ki Zihni‘ye çeşmiñ ġaźabla tıġ çeker (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 5*). [*kuşūr etme-,]*

kūt: azık, yiyecek.

Oluruz dil-sîr h'ân-ı ma'nî-i pîrândan /
'Âciz olsa cümle-i 'âlem ser-â-pâ
ķūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159,
Beyit 6). [ķūtdan, -dan]

ķutb-ı feyz-âsâr: feyizli eserlerin en yetkini.

Be-'âlem ķist ger mî-güyi egnün **ķutb-ı feyz-âsâr** / Ser-efrâz-ı ħalender şâh Ser-mest mürşid-i âgâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 10). [ķutb-ı feyz-âsâr,]

ķutb-ı ser-efrâz-ı 'âlem: insanların benzerlerinden en üstün olanı, insan-ı kâmil.

Ķutb-ı ser-efrâz-ı 'âlem şâh-ı Ser-mest ü velî / Neş'e-yâb-ı câm-ı leb-rîz-i mey-i bezm-i ķidem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 10). [ķutb-ı ser-efrâz-ı 'âlem,]

ķutb-ı vakt: zamanın en büyüğü, en yücesi.

Ħazret-i Ser-mest velî **ķutb-ı vakt** / Mürşid-i sırr ü 'alen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 12). [ķutb-ı vakt,]

ķuvvet-i 'aşķ ile: aşķın gücüyle.

Ķuvvet-i 'aşķ ile ibrâz eylesek merdânelik / Rûĥ-ı Sâm ü Rüstem'i lerzân eyler laĥtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 3). [ķuvvet-i 'aşķ ile,]

ķuvvet-i bâzû-yı zühd-i zâde-i edhem: Zühd yoluna giren Ethem'in gücü. (İbrahim Ethem sahip olduğu bütün malını mülkünü terk ederek fakrı tercih

etmiştir. O dünyaya raĥbet etmeyip kendini ibadete vermiş, nefsinin her türlü zevkten alıkoyup ibadet yolunu seçmiştir.).

Leşker-i ĥubbû's-sivâyı ħahr için bu 'arşada / **Ķuvvet-i bâzû-yı zühd-i zâde-i Edhem** gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 2). [ķuvvet-i bâzû-yı zühd-i zâde-i edhem,]

ķuvvet-i Ħaydar: Hz. Ali'nin gücü.

Ħamdu li'llâh ki dilim **ķuvvet-i Ħaydar**'la ħavî / Pey-rev ol mürşid-i hâdî vü 'Alî-emşâle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 8). [ķuvvet-i ĥaydar,]

ķuvvet-i ķudsiyye-i zât: Zatın mukaddes gücü.

Ķuvvet-i ķudsiyye-i zâtı ile / Zindedir hep cân ü ten-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 24). [ķuvvet-i ķudsiyye-i zât,]

ķūy: sevgilinin bulunduđu yer, sevgilinin mahallesi.

Dâmen-i şahrâ-yı dilden cüy-bâr-ı ârzü / **Ķūyuña** ey ķâmet-i bālâ gider ĥâlâ gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 4). [ķūyuña, -uñ, -a]

ķūy: Köy, mahalle, semt.

Geşt ederken **ķūy** u şahrâda berây-ı maşlaĥat / Bir siyeh-kâse le'îm nâ-merde oldı mübtelâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 5). [ķūy,]

ķūy-ı cānān: sevgilinin bulunduđu yer, mekânı.

Zāhidiñ nuşıylā yüz dönmem tarīk-i
‘aşkdan / **Kūy-ı cānān** şırāt-ı
müstaķīmimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 6*). [*kūy-ı cānān,*]

kūy-ı vatan: *Vatan yeri, vatanda.*

Bir zamān ma‘mūr idim **kūy-ı vaṭanda**
Zihniyā / Şimdi bir vîrāne kıldı şadme-i
gurbet beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 5*). [*kūy-ı vaṭan,*]

kūy-ı yār: *sevgilinin semti.*

Rağbetim ey Zihni **kūy-ı yārda** hāk
olmadır / Zib-i şadr olmak diger yerlerde
mergūbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 7*). [*kūy-ı yār,*]

L

lā vü ne‘am söyle-: *evet ve hayır demek.*

Kişver-i bātında sultān-ı ‘ulüvvü’ş-
şāndır / Emr ü fermānına yokdur
söyleyen **lā vü ne‘am** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 19*). [*lā vü ne‘am söyle-,*]

lā-büd: *elbette, mutlaka.*

Çāresiz kalsa biri kuruda yā deryāda /
İstiğāşe edicek **lā-büd** erer imdāda
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 17*). [*lā-büd,*]

lā-cerem: *elbette.*

‘Arz eder hālın beg ü paşaya ebnā-yı
zamān / Bir melāzı herkesiñ ‘ālemde
vardır **lā-cerem** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 8*). [*lā-cerem,*]

lāf kıldırma- [D]: *söz söyletmemek.*

Nazra-pāşım dil-beriñ āyīne-i meh-
rūsına / **Lāf kıldırmam** cihāniñ tūt-i
hoş-gūsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 1*). [*lāf kıldırma-,*]

lafz: *söz. II Şiir.*

Lafz yazdırmaz her āyīne debīr-i felege
/ Arş-ı ma‘nīye haṭ-ārā-yı beķādır
hāmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 6*). [*lafz,*]

lafz-ı āstān: *dergāhta söylenen sözler.*

Çopdı **lafz-ı āstāniñdan** me‘āl-i irtifā‘ /
Kün fe-kāniñ olmadan peyveste kāfi
nūnına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 3*). [*lafz-ı āstān,*]

lāhık ol-: *yetişmek, ulaşmak.*

Sebkat-ı faḥr etmek isterseñ cihāna
Zihniyā / Bendegān-ı dergeh-i vālā-yı
pīre **lāhık ol** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 5*). [*lāhık ol-,*]

laht: *bir şeyin parçası, cüz’ü.*

Ḳuvvet-i ‘aşk ile ibrāz eylesek
merdānelik / Rūḥ-ı Sām ü Rüstem’i
lerzān eyler **lahtımız** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 3*). [*lahtımız, -ımız*]

la‘l: *sevgilinin lal taşı gibi kırmızı ve değerli dudağı.*

Etdigiñ demde ḥarām ağıyāra **la‘liñ** bil
henüz / Māderiñ şiri gibi kânım ḥelāl
olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 5*). [*la‘liñ, -in*]

Nüş eden hem zinde vü cāvīd olur hem mest olur / **La'liñ** āb-ı Hızır mı yā mül müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 3*). [*la'liñ, -in*]

Ne yanmış táb-ı ruhsāra ne h^vāhiş eylemiş **la'liñ** / Ki sa'yîñ saht-dil zāhid ne mûm etmiş ne bāl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3*). [*la'liñ, -in*]

Seyr-i ruhuñla **la'liñ** öpen tövbe-kār olur / Bezm-i harīm Ka'be lebiñ zemzem olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 4*). [*la'liñ, -iñ*]

Degil ğam kaṭ'-ı h^vāhiş etmese aġyār **la'liñden** / Meges ye's-i ṭama' eyler mi hîç dükkān-ı kândiden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 5*). [*la'liñden, -iñ, -den*]

la'l: parlak kırmızı renkli değerli bir taş. *Yakut.*

Nāle-i dilden eder aḥz-ı terennüm muṭrib / Leb-i cānāndan alır **la'l** gibi rengi şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 4*). [*la'l,*]

Lebleri yāķūtdur **la'l** aña mebhūtdur / Sihrde Hārūt'dur ğamze-i cādū-yı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 3*). [*la'l,*]

lāl ed(t)-: susturmak.

Ġayret komaz lisānımı dem-beste lāl edem / Ermez elim ki dergehiñe 'arz-ı hāl edem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 2*). [*lāl ed(t)-,*]

lāl eyleyen: söz söyleyemez hāle getiren. (*Sevgilinin bakışlarıyla aşığı susturması, dilsiz kılması bağlamında.*)

Ederdim Zihniyā bir güne elbet hālimi taķrîr / Beni **lāl eyleyen** ammā ki ol çeşm-i sühanverdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 5*). [*lāl eyleyen,*]

la'l leb: (sevgilinin) kırmızı dudağı.

Dil-berā **la'l lebiñ** al ruhuñ yādı ile / Eşk-i çeşm ile ciger kanına kandım bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4*). [*la'l leb,*]

la'l ü gīsū: dudak ve omza dökülen saç.

La'l ü gīsūsına Şîrîn ile Leylā dil-bend / Vālih üftādesiniñ hālîne Qays ü Ferhād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 8*). [*la'l ü gīsūsına,*]

lāl ü hayrān: şaşkınlıktan dili tutulmak

Degil ben çeşm-i fettānın görünce **lāl ü hayrānım** / Anıñ yanında ey Zihnî niçe güyālar ebkemdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 7*). [*lāl ü hayrān,*]

lālā: eskiden büyük ailelerde bir çocuğun bakımı, eğitim ve terbiyesiyle meşgul olan erkek terbiyeci.

Sa'ādetle revān oldu cināna naḥl-i Tübāveş / Ki olsunlar aña hūrī vü ğılmān dāye vü **lālā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 3*). [*lālā,*]

lāle: zambakgillerden yaprakları uzun ve mızrağı andırır, çiçeği ise kadehe benzer çok renkli bir çiçektir. (Sevgilinin yanağı için kullanılmıştır.)

Ruhsārı güldür **lāledir** bir şu'le-i cevvēledir / Maḥbūb-ı endek-sāledir bilmez kemāl-i ehl-i hāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 3*). [*lāledir, -dir*]

lāle: çiçekleri kadeh biçiminde olan, türlü renklerde süs bitkisi. II âşık.

Gül oturdu şadr-ı bezme **lāle** tutdı cām-ı mey / Bülbül oldu hoş-terennüm-sāz kumrî nağmedār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 12). [lāle,]

lāle vü sünbül: lale ve sünbül. (Sevgilinin yüreğindeki yaralar lale ve sünbüle benzetilir.)

Zülf ü hāl ü ruḥuñ andıkça sirişkim dökilip / Bağ-ı sînemde biter **lāle vü sünbül** nem nem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3). [lāle vü sünbül,]

Dāğ-ı pür-ḥün yeter bağ-ı cihānda Zihnî / ‘Âşıka seyr edecek **lāle vü sünbül** yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 5). [lāle vü sünbül,]

lāle vü sünbül ü reyḥān ü karanfil ü şebbū: Lale, sünbül, reyhan, karanfil ve şebbū çiçeği. (Sevgilinin çeşitli unsurları bu çiçeklerle ilişkilendirilir.)

Kıldı başdan başa ta‘tîr dimāğ-ı encümeni / **Lāle vü sünbül ü reyḥān ü karanfil ü şebbū** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 3). [lāle vü sünbül ü reyḥān ü karanfil ü şebbū,]

lāle-had et-: lāle yanaklı, yanakları lāle gibi pembe olan yapmak.

Çerāğ-ı sūz-ı ‘aşk **etdi** beni bir **lāle-had** şimdi / Qabûl eyler mi dāğ-ı sîne vü bağrım ‘aded şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 1). [lāle-had et-,]

lāle-i hod-rū olunca: kendi kendine biten lale/gelincik ortaya çıktığı zaman.

‘İzār-ı al geldi ḥātıra kan ağladım öldüm / **Olunca** bağda manzûr-ı çeşmim **lāle-i ḥod-rū** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 2). [lāle-i ḥod-rū olunca,]

lāleye beñze-: laleyi andırmak. Lale, zambak türlerinden soğandan yetişen bir çiçektir. (Ortasında bulunan siyah noktaların gönüldeki yaralara benzetilmesi bağlamında.)

‘Âşıkim bir gül-‘izār-ı tıfl-ı endek-sāleye / Dāğ-ı ‘aşkı bağ-ı sînem üzre **beñzer lāleye** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 1). [lāleye beñze-,]

la‘l-i Bedaḥşān: Bedaḥşān yakutu (sevgilinin kırmızı renkli dudakları bağlamında).

Sîb-i İrem ḡabḡabı **la‘l-i Bedaḥşān** lebi / Dā‘imā ser-ḥoş gibi atlas-reng ḥad laṭîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 4). [la‘l-i Bedaḥşān,]

la‘l-i Bedaḥşān: Bedaḥşān yakutu. (Bedaḥşān, Yarkent ile Kabil arasında kalan bölgenin ismi olup değerli taşlarıyla ünlüdür. Teşbihen Hasırcı-zāde’nin şairlik gücünün önemini belirtmek için kullanılmıştır.)

O zîb-i şadr-ı ma‘nāya ḥatādır eylemek taklîd / Mūsāvî etmek olmaz sengle **la‘l-i Bedaḥşān’ı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 11). [la‘l-i Bedaḥşān,]

la‘l-i leb ü gerdenini öperek vat-: (sevgilinin) kırmızı dudağını ve gerdanını öperek yatmak.

Öperek la‘l-i leb ü gerdenini yatmalıdır / Şeker ü şîri bu şeb birbirine katmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 1). [la‘l-i leb ü gerdenini öperek yat-,]

la 'l-i leb: *kırmızı dudak.*

Ġamzeñ şunarsa tîg-i cefâ dest-i nâziña /
La 'l-i lebiñ de bûsesini hûn-behâ verir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 2*).
[la 'l-i leb,]

la 'l-i nâb: *saf kırmızı dudak.*

La 'l-i nâbindan muqattardır şarâb-ı
cân-fezâ / Rûy-ı âlindan muhammerdir
bu gülzârîñ güli (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 3*). [la 'l-i nâb,]

la 'l-i şeker-bâr: *şeker saçan lal. II sevgilinin şeker saçan dudakları.*

Ġam degil ejder-i zülf olsa helâhil-rîzân
/ Yâr kim **la 'l-i şeker-bârını** tiryâķ eyler
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 2*).
[la 'l-i şeker-bâr,]

la 'l-i şîrîn: *tatlı dudak.*

Gehî gerdân-ı şâfin yâd edip geh **la 'l-i şîrîn**
/ Tenâvül etmek içün tıfl-ı dil-şîre
şeker katdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 3*). [la 'l-i şîrîn,]

la 'l-i yâr: *sevgilinin kırmızı dudağı.*

La 'l-i yâre gonçe-i neş'küftesin teşbih
edip / Oldı rüsvâ-yı zamâne düşdi der-
efvâh gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 3*). [la 'l-i yâr,]

la 'l-i zülâl: *berrak, saf, tatlı dudak.*

Maḥv eder bir cur'ası maḥmûri-i şad-
sâleyi / Neş'e-yi cām-ı beķā **la 'l-i zülâl**
olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 2*). [la 'l-i zülâl,]

la 'l-i zülâl ol-: *tatlı sulu dudak olmak.*

Maḥv eder bir cur'ası maḥmûri-i şad-
sâleyi / Neş'e-yi cām-ı beķā **la 'l-i zülâl**
olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 2*). [la 'l-i zülâl ol-,]

la 'l-i zülâl-i cānān: *sevgilinin tatlı sulu dudağı.*

Cân verir 'aşıkına **la 'l-i zülâl-i cānān** /
Mürdeyi zinde eder āb-ı vişāl-i cānān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 1*).
[la 'l-i zülâl-i cānān,]

lā-mekān şahrâsı: *mekânsızlık çölü.*

Haşmet-i zâtıñ şıgışmaz kün fe-kān
me'vāsına / Ḥayme-i imkān darb et **lā-mekān şahrâsına**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 12*). [lā-mekān şahrâsı,]

lā-mekānıñ şāhı: *mekânsızlık âleminin padişahı.*

Zîb-baḥş olduñ yem-i vaḥdet dūr-i
meknûnına / **Lā-mekānıñ şāhısıñ**
kurbıyyet-i bî-çünına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 4*). [lā-mekānıñ şāhı,]

lāmi' ol-: *parlayan olmak, parlamak.*

Edeli pîr-i maḥabbet baña pend-i nāfi' /
Olmada feyż-i Ḥudā gönlüme her dem
lāmi' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 6*). [lāmi' ol-,]

lāmi' ol-: *parlamak.*

Tâli'i tâ-be-ebedî **lāmi' olup** şems mişāl
/ Kevkeb-i baḥt-ı düşmeni ola nuḥûsetle

keşif (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 3). [lāmi 'ol-,]

lā-siyemā ki: *hele ki. ("Lā-siyemmā" kelimesi vezin gereği "lā-siyemā" şeklinde okunmuştur.)*

Lā-siyemā ki mäh-ı muhârrem zamânıdır / Maḥşûş-ı sâl derd ü belâ ân-be-ân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 8). [lā-siyemā ki,]

latîf: *latif, hoş, güzel. II sevgili.*

Mäh cebîn müşğ ben kākül-i 'anber-şiken / Gonca dehen sîm-ten nârven-i kad **latîf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 3). [latîf,]

Sîb-i İrem gâbgâbı la'l-i Bedaḥşân lebi / Dâ'imâ ser-hoş gibi atlas-reng had **latîf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 4). [latîf,]

Şâh-ı saḥâ-intimâdır ki bir an eylemez / Bâb-ı mülâkâtını bendesine sedd **latîf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 5). [latîf,]

Ṭurre-i tarrârına kıldı muḳayyed **latîf** / Bend-i maḥabbetden hîç Zihnî olur mı ḥalâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 7). [latîf,]

latîf: *hoş, nazik, yumuşak; letafet.*

Hüsnde kesb eyleyip zîver-i bî-had **latîf** / Oldı şaf-ı dil-rübâyânda evḥad **latîf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 1). [latîf,]

Baḥr-i melâhatde bir nâdire-i lâ-naẓîr / Dürr-i bahâ-dâr ü zû'l-kadr-i zeberced **latîf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 2). [latîf,]

Deme kim sürḥ-fâmın seyr edip bir gonca güldür bu / **Latîf** âşâr-ı hûy-ı pāk-i Sultân-ı Resûl'dür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 1). [latîf,]

latîf ed(t)-: *korumak.*

Yakmasun üftâdeyi tâbiş-i firḳat deyü / Sâye-i vaşlın **eder** üstümüze med **latîf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 6). [latîf ed(t)-,]

latîf ol-: *güzel olmak; hoşla gitmek.*

Hüsnde kesb eyleyip zîver-i bî-had **latîf** / **Oldı** şaf-ı dil-rübâyânda evḥad **latîf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 1). [latîf ol-,]

lâ'ubâlî: *kayıtsız, umursamaz, hiçbir şeye aldırılmaz.*

Lâ'ubâlî mest-i bî-pervâ kalender-meşrebân / Devr-i nâ-sâz-ı felekden imtinân etmez ḳabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 2). [lâ'ubâlî,]

Dediñ bu iktizâ-yı 'aşḳdır faḥr eyleyip düşdiñ / Berehne **lâ'ubâlî** küçe-i bâzâra bî-pervâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 10). [lâ'ubâlî,]

lâyık: *uygun, münasip.*

Fiğân dest-i ecelden etse **lâyık** cümle-i dünyâ / Eder bir şadmesiyle nice yüz biñ ḥaneyi ifnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 1). [lâyık,]

lâyık değil: *hak etmemek, lâyık olmamak.*

Ketm-i ḥaḳ etmede **lâyık değil** ey Zihnî ḥazer / Gerçi râḥat görünür söylemeden

diñlemesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 5*). [*lâyık degil,*]

lâyık gör-: uygun görmek, münasip bulmak.

Görme lâyık kadrini bilmez rakîb-i dîv-
hûy / Cennet-i vaşlîñ temâşâ etmege
âdem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 4*). [*lâyık gör-,*]

lâyık mıdır ki: *lâyık değildir.*

Lâyık mıdır ki tahtgehi rûh-ı a‘zamîñ /
Olsun cüyüş-ı nefis ile pâ-mâl ü hâksâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 13*).
[*lâyık mıdır ki,*]

lâyık ol-: uygun olmak, yakışmak.

Yalıñız mâh-ı muhârremde degil her
mâh u sâl / **Olsa lâyık** haşre dek şâh-ı
Hüseyn’iñ mâtemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 4*). [*lâyık ol-,*]

lâyık ol-: hak etmek; lâyık olmak,
mazhar olmak.

Kim Yezîd’e kavmine etse ‘adâvet Hakk
içün / Şüphe yok **lâyık olur** lûtf-ı Resûl-
ı Ekrem’e (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 6*). [*lâyık ol-,*]

lâyık ol-: hak etmek; lâyık olmak.

Terk-i ‘aql et bir cemâl-i bâ-kemâle ‘âşık
ol / Derd ü endüh-ı fîrâkın çek vişâle
lâyık ol (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 1*). [*lâyık ol-,*]

lâyık-ı himmet-i mi‘mâr: mimarın
(Allah’ın) yardımına lâyık (kimse).

Çarh-ı ma‘mûre-i cân ü dilimiz kıldı
harâb / **Lâyık-ı himmet-i mi‘mâr** ki
derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 6*). [*lâyık-ı himmet-i mi‘mâr,*]

lâzım: gerek, gerekli.

Bendeniñ şarf-ı ‘ubûdiyeti **lâzım** yoksa /
Geh cemâli o şehiñ gâh celâli görünür
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5*).
[*lâzım,*]

Şâ‘ir-i hak-gûda **lâzımdır** kemâl-i
ma‘rifet / Da‘vi-i şî‘r ile Zihnî cehliñ
iş‘âr etme bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 5*). [*lâzımdır, -dır*]

Vaqt-i nûş-ı la‘lde gâyet gerek resm-i
edeb / Ka‘bede ta‘zîm-i bî-had **lâzım** âb-
ı zemzeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 4*). [*lâzım,*]

le-‘amruk-tâc: "(Ey Resûl'üm!) Senin
ömrüne ant olsun ki, onlar sarhoşlukları
içinde bocalıyorlardı. (Hicr sûresi, 72.
ayet)" ayetinden iktibastır.

Müsellem bir şeh-i levlâk-evreng ü **le-‘amruk-tâc** /
Mükerrerem bir cenâb-ı pâdişâh-ı Yeşrib ü Batthâ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 49*). [*le-‘amruk-tâc,*]

leb: (sevgilinin) dudağı.

Ğabgabıñ nuql **lebiñ** eyledi mey Zihni o
meh / H‘âhişim üzre bir icrâ-yı rûsüm
oldı bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 5*). [*lebiñ, -iñ*]

Lebleri yâkûtdur la‘l aña mebhûtdur /
Sihride Hârût’dur gamze-i cādû-yı dost
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 3*).
[*lebleri, -ler, -i*]

Zenaḥ-ı sāfı nemekdān-ı simāt-ı lezzet / **Lebi** pür-ḳand-ı şafā ḡabḡabı tuffāḥ-yı feraḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 2). [lebi, -i]

Lebi yâḳût-ı melāḥat süḥanı ḳand-i şafā / ‘Aks-i dendānları gevh̄er-i deryā-yı vedād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 6). [lebi, -i]

Dür-i nā-yābdır dendānıñ ey cān / **Lebiñ** yâḳût-ı reng-efzāya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 3). [lebiñ, -iñ]

Sīb-i İrem ḡabḡabı la‘l-i Bedaḥşān **lebi** / Dā‘imā ser-ḥoş gibi atlas-reng ḥad laṭīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 4). [lebi, -i]

Men‘ olunmaz dāḥil-i bezm-i vişāliñdan **lebiñ** / Ḥāci-i Beytū‘l-Ḥarām’a nūş içün zemzem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 5). [lebiñ, -in]

Ruḥı gül nuṭḳı bülbul **lebleri** mül ‘anberīn kākül / Siyāḥ-ı ḥālī fülful ḥaṭṭı sūnbül zūlfı ejdersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [lebleri, -ler, -i]

Ṭalebi sa‘y-ı Şafā vaşl-ı cemāli Ka‘be / Ḥacerü‘l-esved ḥālī vü **lebi** āb-ı zemzem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 5). [lebi, -i]

Nuḳl iḥsān eder nāz ile çeşmin süzerek / Gehi ḡabḡab gehi **leb** ḡāhice gerden gehi rū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 7). [leb,]

Her bezmgāḥa gitme ḳadeḥ mezhebi gibi / Her bir demāna verme **lebiñ** leblebi gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 1). [lebiñ, -iñ]

leb: dudak. II söz (sevgilinin dudakları/sözleri).

Sözi dil-bend hemīşe dil-pesend tūtī-i cinān-mānend / **Lebi** ḳand sükkerin ḥand nerm ü şīrīn ṭatlu söylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [lebi, -i]

leb: dudak. II öpücük. (sevgilinin öpücüğü āb-ı hayāt bahşetmesi yönüyle zemzem suyuna benzetilmiştir.)

Seyr-i ruḥuñla la‘liñ öpen tövbe-kār olur / Bezm-i ḥarīm Ka‘be **lebiñ** zemzem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 4). [lebiñ, -iñ]

leb: dudak. II öpücük (sevgilinin aşışın yaralarına derman olan öpücüğü bağlamında).

Ey ṭabīb-i cān **lebiñ** şol rütbe kıldım ārzū / Ḥūna döndi zaḥm-ı sīnem üzre ki merhem heme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 2). [lebiñ, -iñ]

leb: dudak. II söz (Hz. Muhammed'in sözleri bağlamında).

Egerçi mürdeyi iḥyādır i‘cāz-ı Mesīhu‘llāḥ / **Lebidir** ol şehiñ ser-çeşme-i icādi-i iḥyā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 25). [lebidir, -i, -dir]

leb lebe yanaşdır-: (öpmek amacıyla) dudakları birbirine yaklaştırmak. II şarabı dudağa değdirmek.

İltifāt et nūş-ı meyden soñra naḳl-i ḡabḡaba / Zevḳ-ı tām olsun gehī sāḳī **yanaşdır leb lebe** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 1). [leb lebe yanaşdır-,]

leb-i cānān: sevgilinin dudağı.

Nāle-i dilden eder aḥz-ı terennüm muṭrib
/ **Leb-i cānāndan** alur la'1 gibi rengi
şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 4*). [*leb-i cānān,]*

leb-i cū: ırmak kenarı.

Mā'il olduñ gālibā bir nev-nihāl-i
'işveye / Uğraşursıñ kim bugünlerde **leb-i cūlarla** sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 6*). [*leb-i cū,]*

leb-i Şîrîn: Şîrîn'in dudağı; (sevgilinin) tatlı dudağı.

Sen **leb-i Şîrîn'e** her kim meyl edip
dildār olur / Bî-sütûn-ı derd ü miḥnet
üzre bir Ferhād olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 1*). [*leb-i Şîrîn,]*

Leb-i Şîrîn'ine Ferhād ki derler o biziz /
Bî-sütûn-ı ğama ırġād ki derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1*). [*leb-i Şîrîn,]*

lebîb: akıllı, zeki.

Ede Hāḳ zātını hem neslini tā-rûz-ı
kıyām / Şāḥip-i faẓl ü hūner 'ālim ü dānā
vü **lebîb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 3*). [*lebîb,]*

leblebi: eğlencelik olarak yenen
kavrulmuş nohut. (Leb ve leblebi
sözcükleri aynı kökten gelmektedir. Aşık
sevgilinin dudaklarının leblebi gibi
herkese eğlence aracı olmasını
istememektedir.)

Her bezmgāha gitme kadeḥ mezhebi gibi
/ Her bir demāna verme lebiñ **leblebi** gibi
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 1*). [*leblebi,]*

leb-rîz: ağzına kadar dolu.

Mey-i berrākveş bu bezmgheḥde şafvet
isterseñ / Belā vü derd ile **leb-rîzdir**
dünyā vü mā-fihā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 8*). [*leb-rîzdir, -dir]*

leb-rîz ol-: ağzına kadar dolu olmak.

Bezm-i gülzāra gel ey sākī ayağ üzre
yürüt / Mey-i gül-gün ile **leb-rîz olarak**
bülbüleler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 2*). [*leb-rîz ol-,]*

Şarāb-ı al-veş **leb-rîz olup** bezm-i
taḥassürde / Dü çeşm-i giryemendim
kāse-i fağfurdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 3*). [*leb-rîz ol-,]*

leb-teşne şehîd: susamış şehit (Hz.
Hüseyn).

Ebr olur āḥım o **leb-teşne şehîdi** anıcaḳ
/ Yağdırur bâriş-i zulmet be-revā-yı
Emevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 5*). [*leb-teşne şehîd,]*

lehce-i hoş-gūy-ı dost: güzel konuşan
sevgilinin sözü.

'Aşk 'aceb ḥāldir ḥil'at-i abdāldır /
Bilmeyene kâldir **lehce-i hoş-gūy-ı dost**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 4*). [*lehce-i hoş-gūy-ı dost,]*

le'im: alçak, aşağılık.

Geşt ederken kūy u şahrāda berāy-ı
maşlahat / Bir siyeh-kāse **le'im** nā-merde
oldı mübtelā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 5*). [*le'im,]*

leke: bir şey üzerinde veya vücudun
herhangi bir yerinde tabii olarak ya da
bir arıza sebebiyle meydana gelen farklı

renkteki kısım, çizgi veya benek. (Ben için kullanılmıştır.)

Hâl-i ‘anber-büy kim ruhsâr-ı âl üstündedir / **Lekedir** kim mâh-ı tâbân-ı cemâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 1). [lekedir, -dir]

lem‘a-i bedr-i kemâlât: olgunluğa ulaşan dolunayın parlaklığı. (Hacı Mahmud’un oğlu Necip’in olgunlaşması bağlamında.)

Lem‘a-i bedr-i kemâlâtı füzûn oldukça / Yağa süz-ı hased a‘dâsını çün nâr-ı lehîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt‘a 12, Beyit 4). [lem‘a-i bedr-i kemâlât,]

lem‘a-pâşî-i teveccüh birle: mürşide yönelip ışık saçmasıyla.

Lem‘a-pâşî-i teveccüh birle kılsa nîm-nigâh / Sâlikîñ mir‘ât-ı kalbinden olur ref‘-i zûlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 22). [lem‘a-pâşî-i teveccüh birle,]

len terânî: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur’a) gelip de Rabb’i onunla konuşunca “Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!” dedi. (Rabbi): “Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksın buyurdu.” Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” (A’raf sûresi, 143. ayet).

Câmdan olur tecellî rind-i mey-nüş-ı dile / **Len terânî** na‘re-i mestânedir gûş-ı dile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 7). [len terânî,]

lenger-endâz-ı kenâr: kıyıya demir atmak.

Yokdur aşlâ nâ-hudâ-yı rahmetiñden mâ-‘adâ / Kulzüm-i ihsânda bir **lenger-endâz-ı kenâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 48). [lenger-endâz-ı kenâr,]

lenger-endâz-ı sükûnet: uzun süre sakın hâlde kalmak.

Lenger-endâz-ı sükûnet gör nice zü’l-kâdrdir / Kim eder deryâ-yı a‘zam bûs-ı emân-ı cebel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 6). [lenger-endâz-ı sükûnet,]

lerzân et-: titretmek.

‘Arşî **lerzân etdi** vâ-veylâ-yı ehl-i beyt o dem / Şaçdı bu hasret melâ’ik üzre bârân-ı gamı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 12). [lerzân et-,]

lerzân eyle-: titretmek.

Kuvvet-i ‘aşk ile ibrâz eylesek merdânelik / Rûh-ı Sâim ü Rüstem’i **lerzân eyler** lahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 3). [lerzân eyle-,]

lerzân ol-: bazı duyguların etkisiyle titremek. II heyecanlanmak.

Sükûnet gitdi elden kalmadı temkîn ü ârâmım / Vücûdum cilve-i kıddiñle **lerzân oldu** besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 2). [lerzân ol-,]

lerze-i bîm düşür-: korkudan titretmek, korkutmak.

Şaff-ı nâ-dâna ser-â-pâ **düşürür lerze-i bîm** / Rümh-i ser-tîz-i gürüh-ı 'urefâdır hâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 3). [lerze-i bîm düşür-,]

lerziş-i gön(ü)l: gönlün titreyişi; kalp carpıntısı.

Kıymet-i cânım temâşâ-yı binâ-güşındadır / **Lerziş-i gön(ü)lüm** o cilve-pâş-ı mengüşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 1). [lerziş-i gön(ü)l,]

leşker: asker. II ordu. (Ayva tüylerinin asker/ordu gibi tahayyül edilmesi bağlamında.)

Leşkeri hatla alıp hıttâ-i Bağdâd-ı dilim / Şat gibi hükmi revan eyledi her cây ü maḥal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 2). [leşkeri, -i]

leşker-i âh-ı seher: seher âhının askeri, ordusu II. seher vaktinde aşğın inlemesi.

Eylerim zîr ü zeber mülk-i vücūd-ı düşmeni / **Leşker-i âh-ı seher** münkâd ü mülzemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 6). [leşker-i âh-ı seher,]

leşker-i bî-dâd-ı havâdis: kötü olaylar doğuran adaletsiz asker.

Hışn-ı dilime himmet-i pîrân ile Zihnî / Furşat bulamaz **leşker-i bî-dâd-ı havâdis** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 7). [leşker-i bî-dâd-ı havâdis,]

leşker-i hubbû's-sivâ: masiva sevgisini taşıyan asker (kimse).

Leşker-i hubbû's-sivâyı kahr için bu 'arşada / Kuvvet-i bâzû-yı zühd-i zâde-i

Edhem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 2). [leşker-i hubbû's-sivâ,]

leşker-i kâfirsitân: kâfir memleketinin ordusu. (sevgilinin saçlarının kâfir bir orduya benzetilmesi bağlamındadır.).

Ser-be-ser iklim-i İslâm'ı heme şeb-hün eder / Şaf-be-şaf bir **leşker-i kâfirsitândır** perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 2). [leşker-i kâfirsitân,]

letâfet: hoşluk, güzellik, incelik.

Şâl rengine dahı söz yok **letâfetde** velî / Nev-resâna başka bir cilve-nümâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 3). [letâfetde, -de]

letâfet-fezây: hoşluk, güzellik arttıran.

Ruḥuñ egerçi **letâfet-fezây** bir güldür / Bahâr-ı hüsne hatıñ sebz-i bâğdır cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 3). [letâfet-fezây,]

letâ'if: latifeler, ince manalar. II söz.

Her şubḥ-dem ol bâb-ı mürşid-i tã'if / İsrâk ede tã maşrıḳ-ı enfüsde **letâ'if** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 1). [letâ'if,]

levh-i ezel: Allah'ın takdir ettiği şeylerin yazıldığına inanılan manevi levha, levh-i mahfuz.

Olmamış **levh-i ezelde** nakş-ı emsâliñ seniñ / Hüsni şüretde nazîriñ 'aql ü fikr etmez kabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 2). [levh-i ezel,]

levh-i dil-i pür-enver: nurlarla dolu gönül sayfası.

Bu mübârek matla'ı al ezbere / Nakş kıl **levh-i dil-i pür-envere** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 26). [levh-i dil-i pür-enver,]

leyl: gece, şeb.

Bir kenîziñdir harîm-i 'işmet-i pâkinde **leyl** / Bir kemîne bendedir devlet-serâsında nehâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 25). [leyl,]

leyl ü hem nehâr: gece ve hem de gündüz.

Cân u dilimde oldu tamâm selb-i râhatım / Kârım fîgân ü âh olup **leyl ü hem nehâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 6). [leyl ü hem nehâr,]

leyl ü nehâr: gece ve gündüz, sürekli.

Ne hikmetdir kıyâmet kopmadı şad bü'l-'aceb ol gün / Baña **leyl ü nehâr** endîşe-i bî-intihâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 4). [leyl ü nehâr,]

Leylâ-yı zamân: devrin Leylâ'sı. II sevgili.

Kayd edinmez kılca taşmaz guşşa **Leylâ-yı zamân** / Çekseler zencîre biñ Mecnûn Mecnûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 4). [Leylâ-yı zamân,]

Leyli-i zülf: sevgilinin siyah saçı.

Gerdeniñde **Leyli-i zülfüñ** temâşâ eyleyen / 'Aklı kalmaz kıl kadar

Mecnûn-ı ser-gerdân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 3). [leyli-i zülf,]

lezziz: lezzetli, tatlı, hoş.

Teşneye işrâb-ı şevkıñ Hızır'ıñ âbından **lezziz** / Cür'a-i câm-ı lebiñ cennet şarâbından **lezziz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 1). [lezziz,]

Teşneye işrâb-ı şevkıñ Hızır'ıñ âbından **lezziz** / Cür'a-i câm-ı lebiñ cennet şarâbından **lezziz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 1). [lezziz,]

Ârzü-yı meh-ruhuñla şubha dek âh eylemek / 'Âlemiñ bâlîn ü pister üzre h'âbından **lezziz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 2). [lezziz,]

Vâdi-i sevdâ-yı zülfünde tekâpûlar baña / Ehl-i zevkuñ gece seyr-i mâh-tâbından **lezziz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 3). [lezziz,]

Bezm-i rinde öyle bir sâkî-i nâzik-ter gerek / Meşreb-i pür-şivesi şahbâ-yı nâbından **lezziz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 4). [lezziz,]

Zihniyâ bir şüh-meşreb yâre dil verdim yine / Nâzı luftundan elez cevri-i 'inâbından **lezziz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 5). [lezziz,]

lezzet: herhangi bir şeyden alınan zevk, haz, safa. (Sevgilinin dudaklarından alınan lezzet bağlamındadır.)

Başka **lezzet** bahş eder cânâ nemekdân-ı zenañ / Gerçi hâliñdür simât-ı bezm-i hüsnüñ fülfuli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 4). [lezzet,]

lezzet iste-: lezzet, tat istemek. II rahat, huzur istemek.

Şaķın telh etme vaż'-ı bī-nemekle
kimseniñ 'ayşın / Nevāl-i süfre-i bezm-i
cihānda **lezzet isterseñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 5*). [*lezzet iste-,*
]

lezzet-efzâ: lezzet arttıran.

Lezzet-efzâdır baña şeker gibi
düşnām-ı yār / 'Āşık-ı zevk-ı maḥabbet
eylemez telh-i dimāğ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 6*). [*lezzet-efzâdır,*]

lezzet-i rind ü kalenderlik: dervişlik ve
rindliğin zevki.

Hırka-ber-düş bāde-nüş ol eyle terk-i
mā-sivā / Zihniyā bak **lezzet-i rind ü**
kalenderlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 5*). [*lezzet-i rind ü*
kalenderlik,]

libās-ı fahr: övünme elbisesi.

Mücerreddir **libās-ı fahrdan** şol rütbe
gönlüm kim / Baña zībā gelir dībā vü
atlasdan nemed şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 3*). [*libās-ı fahr,*
]

libās-ı hilkat: yaratılış elbisesi.

Libās-ı hilkatı giymezdi kevineyn
etmeseydi Hakk / Cenābıñ mazhar-ı tām-
ı maḥabbet yā Resūl'allāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 4*). [*libās-ı*
hilkat,]

libās-ı kām: zevk, arzu elbisesi.

Eden ber-düş var mı bir **libās-ı kām**
gönlünce / Geh-i bāzār-ı cihānda olur bir

demde biñ ezyāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 4*). [*libās-ı kām,*]

libās-ı sürh-reng: kırmızı renkli elbise.

Nā-münāsibdir bugün giymek **libās-ı**
sürh-reng / 'Āşık isen giy siyeh cāme
vücūd-ı pür-ğama (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 5*). [*libās-ı sürh-reng,*]

lîk: lâkin, ancak, fakat, ama.

Rukabā 'āşık ile da'vî-i hem-serlik eder
/ **Lîk** zāğān ede mi bülbul-i gülzār ile
baḥş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 5*). [*lîk,*]

Çeşmi şāyed nigeḥ-i raḥm ede
efğānımıza / **Lîk** ol gamze-i cellādına
şefkat gelmez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 3*). [*lîk,*]

Üftādegāna seng-dil ü zehr-i kaḥrdır /
Ağyāra **lîk** luḥḫda mānend-i mūm u bal
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 6*). [*lîk,*]

Kıymetim yok bî-'ayārım dehr bāzārında
lîk / Nezd-i şarrāf-ı ḥaḳīkat-bīnde dūr-
dāneyim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 3*). [*lîk,*]

Ayak başdı bu şeb 'işretgeḥ-i rindāna ol
meh-rū / Düşüp mest oldı yatdı **lîk** üç beş
cāmdan soñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 3*). [*lîk,*]

Bu gün ālām-ı fırkat **lîk** yarın cünbiş-i
vuşlat / Bu bî-hūde emel aldar seni imrūz
ü hem ferdā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 13*). [*lîk,*]

Şerm-nākim dergehiñden olmağa ben
'afv-ḥ^vāh / **Lîk** muṭlak şefkat-i zātından
ümmeḍ eylerem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 45*). [*lîk,*]

Mîrsin **lîk** bu rûtbe himem ü luţfa göre /
Şāniña şān-ı vezāret denir ise şāyān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 35). [lîk,]

Dide-i nā-dāna berter ahkārım / **Lîk**
‘arîfler yanında gevherim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 2). [lîk,]

Gitdi kâşāne-i dilden eşer-i zulmet-i ğam
/ Uğradım **lîk** bir esrār-ı hayāle ne diyem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 9).
[lîk,]

lisān: dil; konuşma, laf.

Ġayret kıomaz **lisānımı** dem-beste lāl
edem / Ermez elim ki dergehiñe ‘arz-ı
hāl adem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5,
Beyit 2). [lisānımı, -ım, -ı]

livā-yı hüsn ü ān: güzellik ve cazibe
sancağı.

Nefer etmiş gibi hūbānı hep ālā-yı
şevkinde / **Livā-yı hüsn ü ānım** ol şeh-i
‘ālī-cenāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 104, Beyit 4). [livā-yı hüsn ü ān,]

Lokman: hikmetli sözleri ve hikâyeleri
ile efsaneleşip her derdin devasını
bildiği rivayet edilen hekim. (Bu beyitte
de hekimliğine telmihte bulunulmuştur.)

Nüş-ı la‘liñ zinde eyler ‘aşık-ı dil-
mürdeyi / Aña ne **Loķman** ne feyz-i ‘İsī-
i Meryem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 121, Beyit 3). [Loķman,]

lu‘betgeh-i devrān: feleğin oyun yeri
(dünya).

Lu‘betgeh-i devrānda hezār hîleler
etseñ / Aldar yine āhîr seni nerrād-ı
havādis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27,
Beyit 5). [lu‘betgeh-i devrān,]

lūknet-i güftār: konuşma peltekliği.

Bu şeker **lūknet-i güftār** bu şîrîn harekāt
/ Tūti-i kudsiyi bir söz ile eyler iskāt
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1).
[lūknet-i güftār,]

lū‘lū’-i lālā: parlak inci (Hz.
Muhammed).

Ne dil-ber eyleyip taklîd-i rindān-ı
ziyādārān / Bu rûtbe kıadr ü kıymet hāşıl
etmiş **lū‘lū’-i lālā** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 20). [lū‘lū’-i lālā,]

lū‘lū’-i ser-çeşme-i i‘zāz: hürmetin
kaynağının incisi.

Tıfl ammā **lū‘lū’-i ser-çeşme-i i‘zāzdan**
/ Hāk eder icrā dehān-ı pākine sükkerle
şîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 8).
[lū‘lū’-i ser-çeşme-i i‘zāz,]

luţf: hoşluk, güzellik; iyi ve yumuşak
davranma; ihsan, kerem, yardım.

Luţfuñ cihāna tıldı ‘ālem ‘abīdiñ oldı /
Sende kemāl buldı zîb ü fer-i şefā‘at
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 4).
[luţfuñ, -uñ]

Luţf u ğazab oldı be-her-hālde / Tābi‘-i
hük-m-i nige-h-i Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 4). [luţf,]

Zihniyā bir şūh-meşreb yāre dil verdim
yine / Nāzı **luţfundan** elez cev-r-i
‘inābından lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 42, Beyit 5). [luţfundan, -un, -dan
]

Sendedir ser-çeşme-i āb-ı füyüzāt-ı
Hudā / Zihni-i dil-teşneye **luţfuñla** kııl
işrāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
107, Beyit 5). [luţfuñla, -uñ, -la]

Üftâdegâna seng-dil ü zehr-i qahrdir /
Agyâra lîk **luţfda** mânend-i mûm u bal
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 6*).
[*luţfda, -da*]

Muttaşıl ğayra bu **luţfuñ** göricek havf
ederim / Dil-i zârımda ola haşre kadar
med gam gam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 4*). [*luţfuñ, -uñ*]

Bu hilm ü hulq-ı re'fet bu **luţf** bu
mürüvvet / Celb eyler anı elbet çok yâver
ü mu'ine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 4*). [*luţf,*]

Bir sâķi-i ra'nânîñ **luţfiyla** olup hurrem /
'İşret-kede-i dilde zevk eyleyip ol bî-
gam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 2*). [*luţfiyla, -ı, -(y)la*]

luţf: yumuşak davranma; sevgilinin
âşığa iyi muamelede bulunması.

Maқşadı **luţf** u 'aceb qahr mıdır / Güşe-i
çeşm ile yan yan bakıyor (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 2*). [*luţf,*]

luţf: iyilik, yumuşaklık, cömertlik.

Her ne kim var sendedir deryâ-yı 'ilmiñ
gevheri / **Luţfuña** elbet olur şâhân-ı
'âlem müşterî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 4*). [*luţfuña, -uñ, -a*]

luţf: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yardımı,
ihsanı.

Dâverâ hayrû'l-verâ sultân-ı qudsî
çâkerâ / Ey ki **luţfuñ** sāye-baḥşâ-yı şıġâr
ü hem kibâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 44*). [*luţfuñ, -uñ*]

luţf et-: bağışlamak, ihsanda bulunmak,
lütuf göstermek.

Ol âftâb-ı mühre saña **luţf eder** deyü /
Degdi şımâḥ-ı cânıma bir ün 'ale's-şabâḥ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 4*).
[*luţf ed(t)-,*]

Bir şükûh-ı fakr **luţf etmiş** cenâb-ı Hâk
bize / Çarḥa tâkat yok çeke bâr-ı girân-ı
raḥtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 2*). [*luţf etmiş, -miş*]

Ey Hümâ-yı ḥüsn **luţf et** Zihni-i üftâdeñe
/ İlticâ kılmış kemîngâḥ-ı per ü bâliñ
seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 7*). [*luţf et-,*]

Qabûl et üns ü ülfet yüz dönüp şahrâ-yı
vahşetden / Girîzân olma **luţf et** ba'd-ez-
în çeşm-i ğazâlım gel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 4*). [*luţf et-,*]

Bâde-i firqat emân talḥ etdi tatlu 'ayşımı
/ **Luţf edip** nûşın edeñ bir demde mülhik
nîşimi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 1*). [*luţf ed(t)-,*]

Luţf etdi Allâh-ı celîl ol şâha bir tıfl-ı
cemîl / Rûy-ı cihânda bî-meşîl şıdḳ-âver-
i kâlû belî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 5*). [*luţf et-,*]

Mâ-ḥaşal da'vâ-i işbât-ı ḥasebden
geçdim / Raḫıyım her ne ki **luţf etdi**
Ḥudâ-yı vâsi' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 8*). [*luţf et-,*]

luţf eyle-: yardımda bulunmak.

Hâkîmâne çalış **luţf eyle** nûş et 'âlemiñ
nîşin / Dimâġın şekker-âlûd eyle cümle
bây u dervîşin (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 4*). [*luţf eyle-,*]

luţf eyle-: ihsanda bulunmak.

Cenâbiñ kıldı Hâk sâķi-i bezm-i ḥaşş-ı
ḥâşşü'l-kurb / Meded **luţf eyle** bir cām-ı

mürevvak yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 6). [lutf eyle-,]

lutf için her dem 'uṣṣāk pīrāmeniñ devr ed(t)-: kendilerine ihsanda bulunması için âşıkların Hacı Bektaş-ı Veli etrafında sürekli dönmesi.

Cūd u ihsân ile memlûdur ser-â-pâ maḥzeniñ / **Lutf için 'uṣṣāk her dem devr eder pīrāmeniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 13). [lutf için her dem 'uṣṣāk pīrāmeniñ devr ed(t)-,]

lutf ile: ihsan ile, lütfederek.

Eyledi Şadık Beg Efendi'ye 'atâ Rabb-i laṭîf / Mefḥar-ı ḥayrû'l-ḥalefân **lutf ile** bir tıfl-ı şerîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 10, Beyit 1). [lutf ile,]

lutf ile 'Abdü'l-'azîz Hân sultân-ı ciḥân ol-: Allah'ın lütfıyla Abdülaziz Han'ın Osmanlı Devleti'nin padişahı olması.

Ṭak-ı 'arṣa Zihniyâ taḥrîr kıl târîḥini / Lutf ile 'Abdü'l-'azîz **Hân oldu sultân-ı ciḥân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 1, Beyit 9). [lutf ile 'Abdü'l-'azîz Hân sultân-ı ciḥân ol-,]

lutf kıl-: ihsan etmek, iyilikte bulunmak.

Lutf kıl dil-teşne koyma vâdi-i hırmânda / Ey ki baḥr-ı cūduña bir kaṭredir bu heft yem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 42). [lutf kıl-,]

lutf u 'atâyâ ihsân: cömertlik, ihsan ve lütf.

Ḥar-ı lâ-yefhem ü nâ-dânadır hep ihsânı / Yuf anıñ **lutf u 'atâyâsına ihsânına**

yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 2). [lutf u 'atâyâ ihsân,]

lutf u himem: (Allah'ın) lütf ve yardım.

Cemâl-i mefḥaretiñden göründi nūr-ı Ḥudâ / Kemâl-ı merḥametiñden bilindi **lutf u himem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 4). [lutf u himem,]

lutf u himem eyle-: lütf ve yardımda bulunmak.

Çekdi zincîr-i reşâdetle beni dergâhına / Eyledi bu bende-i nâ-çize çok **lutf u himem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 33). [lutf u himem eyle-,]

lutf ü kahr: (sevgilinin) iyilik ve kötülüğü.

Lutf ü kahrın Zihnî-i 'abd-i kemîniñ bir görür / Sen ferâmûş etme ey şâhen-şeh-i âlî-cenâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 5). [lutf ü kahr,]

lutf u kerem: ihsan etme ve bağışlama.

Rabṭ olup birbirine cūd u himem u **lutf u kerem** / Parladi çarḥ-ı nihâdında çü 'aḳd-i pervîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 13). [lutf u kerem,]

lutf-ı 'aceb olsa: şaşılacak iyiliklerin olması.

Dil-dâdeñe bir **lutf-ı 'aceb olsa** ne mâni' / Ruḥ olmaz ise buse-i leb olsa ne mâni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 1). [lutf-ı 'aceb olsa,]

lutf-ı bî-hadd: sonsuz lütf.

Luṭf-ı bî-ḥaddine mazhar edip Allāh-ı laṭîf / Fazlına eyleye cümle fuṣalâyı vâşîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 3). [luṭf-ı bî-ḥadd,]

luṭf-ı bî-hadd kıl-: sonsuz lütuf vermek.

Hâşş ü 'amma **luṭf-ı bî-ḥadd kıldı** Rabbü'l-müste'ân / Heft kişver ser-beser oldı mü'ebbed şād-mân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 1). [luṭf-ı bî-ḥadd kıl-,]

luṭf-ı cānān ile: sevgilinin lütfuyla.

Ḥor bakma Zihni-i ḥasret-keşi mahzûn görüp / **Luṭf-ı cānān ile** bir kez kām-yāb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 7). [luṭf-ı cānān ile,]

luṭf-ı kıl: sözün hoşluğu.

Siz e'ālî-i cihānsız biliriz **luṭf-ı kıliñ** / O kadar biz dahı maḥsûb-ı erāzil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 6). [luṭf-ı kıl,]

luṭf-ı muhlis: inanç, düşünce ve davranışlarında gösteriş ve iki yüzlülük bulunmayanların lütfü.

Ḳahr-ı münkir **luṭf-ı muhlis** destine maḥkûmdur / Ḥükm-i 'adl eyler celâliyle cemâli dem-be-dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 18). [luṭf-ı muhlis,]

luṭf-ı muṭlak: kayıtsız şartsız lütuf; eksiksiz lütuf.

Olur senden olursa **luṭf-ı muṭlak** yâ Resûl'allāh / Efendim dest-gîrim sensin ancak yâ Resûl'allāh (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 172, Beyit 1). [luṭf-ı muṭlak,]

luṭf-ı resûl-ı ekrem: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ihsanı.

Kim Yezîd'e ḳavmine etse 'adâvet Ḥaḳḳ için / Şüphe yok lâıyık olur **luṭf-ı Resûl-ı Ekrem'e** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 6). [luṭf-ı Resûl-ı Ekrem,]

luṭf-u Ḥaḳ: Allah'ın lütfü.

Ḥalkdan ümîdvâr olma şaḳın çekme ta'ab / **Luṭf-u Ḥaḳ'dan** özge yokdur bendeye feryād-res (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 4). [luṭf-u ḥaḳ,]

luṭfuñ ile ḥüsn-i nazar kıl-: lütufla güzel bakmak.

Zihni-i mücrime **kıl luṭfuñ ile ḥüsn-i nazar** / Sen de red eyleme bā-ḥaḳḳ-ı cenāb-ı Ḥaydar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 14). [luṭfuñ ile ḥüsn-i nazar kıl-,]

M

mā-'adā: -den başka.

Yokdur aṣlā nā-ḥudā-yı rahmetiñden **mā-'adā** / Ḳulzüm-i iḥsānda bir lenger-endāz-ı kenār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 48). [mā-'adā,]

mā-'adā-yı vech-i ḥayrān: şaşkınlık içinde kalmış yüzden başka.

Temāşā-yı cemâliñ zevḳini āyineden şordum / Dedi seyr etmedim ben **mā-'adā-yı vech-i ḥayrānı** (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 201, Beyit 3). [mā-‘adā-yı vech-i hayrân,]

ma‘ārif birle: marifetle, ilimle.

Edip nā-dānlık olma kāse-līs-i meclis-i
‘işret / **Ma‘ārif birle** fehm et n’olduğun
esrār-ı keyfiyyet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 11*). [ma‘ārif birle,]

mābeyn: iki şeyin arası, ortası (*Tanıkta âşıkla sevgili arasına girecek kimsenin bulunmaması nitelenir.*).

‘Āşıkā yār oldı ol yārim benim / Kalmadı
mābeynde ağıyārım benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 4*). [mābeynde, -de]

mā-cerā: baştan geçmiş olay. II Kerbela olayı.

Pür olsun vādī-i şahrālar icrā-yı
şirişkiñle / Ki gayri mā-cerāya beñzemez
bir **mā-cerādır** bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16*). [mā-cerādır, -dır]

Pür olsun vādī-i şahrālar icrā-yı
şirişkiñle / Ki gayri **mā-cerāya**
beñzemez bir mā-cerādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16*). [mā-cerāya, -(y)a]

mā-cerā-yı dil: gönül serüveni.

Başdan aşurma Zihnî yeter mevc-i
hayreti / Artar dedikçe cūşa gelir **mā-cerā-yı dil** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 5*). [mā-cerā-yı dil,]

mā-cerā-yı intizār: bekleme macerası.

Verdi ey Zihnî reh-i zevk-i mülākātı sele
/ Gün-be-gün oldu füzūn-ter **mā-cerā-yı**

intizār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 5*). [mā-cerā-yı intizār,]

ma‘cūn-ı zevk-i la‘l-i leb: sevgilinin zevk veren kırmızı dudağının ilacı.

Sevdā-yı zūlf-i yāre düşen havf eder mi
hîç / **Ma‘cūn-ı zevk-i la‘l-i lebinden**
şifāsı var (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 3*). [ma‘cūn-ı zevk-i la‘l-i leb,]

mā-dām: oldukça, olduğu müddetçe.

Bu niyāzımdır Cenāb-ı Hāzret-i
Allāh’dan / Devr eder **mā-dām** ‘arş u
kürsi-i levh ü qalem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 46*). [mā-dām,]

Zulmet hisābı üzre hezār zulmeti bula /
Mā-dām devr-i çarh-ı felek cāvidān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 23*). [mā-dām,]

mādām ki: mademki.

‘Ahd ü peymān ola **mādām ki** vardır
nefesim / Olmaya bu denî dünyāya ümīd-
i hevesim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 7*). [mādām ki,]

ma‘delet-i hüsrev-i zī-şān-ı zamān:
devrin şanlı padişahının adaleti.

Ya‘ni kim **ma‘delet-i hüsrev-i zī-şān-ı zamān** / ‘Avn-i Hakk ile olup hıttā-i
Şehbā’ya mu‘īn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 6*). [ma‘delet-i hüsrev-i zī-şān-ı zamān,]

mādem: başına getirildiği cümleyi
“değil mi ki, -diği için, -diğine göre”
gibi anlamlarla daha sonraki cümleye bağlar.

Nice şāhib-naẓarı zīr-i ḥamiyyet eyler /
Mādem ol māh Hümā keffiyelidir
sāyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81,
Beyit 4). [mādem,]

ma'den-i ādāb ü kerîmü'l-fü'ād: yüce,
yürekli ve güzel ahlak sahibi.

Ma'den-i ādāb ü kerîmü'l-fü'ād /
Menba'-ı ḥulḳ-ı ḥasen-i rūzgār (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 15).
[ma'den-i ādāb ü kerîmü'l-fü'ād,]

ma'den-i yakîn: herhangi bir delile
bağlı olmaksızın sadece iman kuvvetiyle
müşahede edilen bilginin kaynağı.

Devriñ o dil-pesendi dehriñ bir
ercümendi / Ya'nî Ḥalîl Efendi ol
ma'den-i yakîne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 7, Beyit 2). [ma'den-i yakîn,]

māder: anne.

Bî-peder **māder** yine bir tıfla verdim
gönlümü / 'Aşkı cān baħrinde bir dürr-i
yetimimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 3). [māder,]

Tıfl-ı nev-res demeyip eyler ḥavāle
tığına / Çok peder **māderleri** kan ağladır
şubḥ ü mesā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
18, Beyit 3). [māderleri, -ler, -i]

māder-i eyyām: zamanın annesi. II
zaman; felek.

Bābā-yı zamāne şeb ü rûz **māder-i
eyyām** / Bir demde toğurmakda biñ
evlād-ı ḥavadiş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 27, Beyit 4). [māder-i eyyām,]

Birbirin der-pey eder bunda cefā ile şafā
/ Anları **māder-i eyyām** toğurmuş

tev'em (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154,
Beyit 5). [māder-i eyyām,]

māderiñ şiri gibi helāl ol- [D]: (bir
şeyin) Anne sütü gibi helal olması.

Etdigiñ demde ḥarām aġyāra la'liñ bil
henüz / **Māderiñ şiri gibi kânım helāl
olmuş** saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
1, Beyit 5). [māderiñ şiri gibi helāl ol-,]

mā-dün: aşāğı, alt, alt derece.

Ma'ni-i imkān mu'ayyen rütbeniñ **mā-
dünına** / Meşlegiñ ḥaġķındadır mevzū'-
ı ḥarf-ı imtinā' (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 5). [mā-dünına, -ı, -(n)a
]

mā-evḥā ol-: vahyolunmak. ("mā-evḥā"
ifadesi Kur'an-ı Kerim'de, Necm sûresi,
10. ayette, geçmektedir.).

'Azm-ı seyr etdikce ol sultān **mā-evḥā
olur** / Pîşgāhında per-i Cibrîl ferş-i zer-
nigār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 36). [mā-evḥā ol-,]

maġbūt-ı ġilmān-ı cinān: cennet
ġilmanlarının gıpta ettiġi.

İḥsān-ı Ḥallāk-ı ciḥān **maġbūt-ı ġilmān-
ı cinān** / Alnında nūr-ı ḥüsn ü ān tâbende
çün mihr-i celî (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 5, Beyit 7). [maġbūt-ı ġilmān-ı
cinān,]

maġfîret-i Ḥazret-i Ğaffār: Allah'ın
baġışlaması, kullarının günahlarını
affetmesi.

Günehim çok deyü terk etme niyāzı
Zihnî / Eyleme **maġfîret-i Ḥazret-i
Ğaffār** ile baġş (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Gazel 28, Beyit 6). [mağfîret-i Hâzret-i Ğaffâr,]

mağlata-i devr-i zamân: zamanın/devrin manasız sözleri.

Yād etmeyerek **mağlaṭa-i devr-i zamānı** / Demler uralım Hâzret-i Pîr'îñ eşiginde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 3). [mağlaṭa-i devr-i zamān,]

mağlata-i ta'n-ı 'avām: herkesin kınadığı saçma sapan sözler.

Ger zuhûr eylese bir 'âlim-i ser-hayl-i havâş / Getürür başına biñ **mağlaṭa-i ta'n-ı 'avām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 5). [mağlaṭa-i ta'n-ı 'avām,]

Mağribî: Magribe mensup, Magrip Arapları. (Afrika'nın kuzeyinden olan kimselere Mağribî denir ki zülûf ile aralarında renk bakımından benzerlik kurulmuştur.).

Biñ muṭalsam daḥme-i zühdi edersîñ tār-mār / Ber-fesinde **Mağribî** sîmā-yı gîsûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 2). [Mağribî,]

mağz-ı cān ü dil: can ve gönül dimağı.

Degdikce **mağz-ı cān ü dile** bûy-ı kākülü / Dūd-ı siyāh-ı āh göge sāyebān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 18). [mağz-ı cān ü dil,]

māh: ay yüzlü güzel. II Hz. Hüseyin.

Bir **māhdır** ki hâzret-i sultān-ı Kerbelā / Derdest-i kavm-i kînever-i bî-emān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 9). [māhdır, -dır]

Bir **māhdır** ki nūr-ı dil ü dîde-i 'Alî / Āmācgāh-ı nāvek ü tîğ ü sinān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 10). [māhdır, -dır]

Bir **māhdır** ki busegeh-i şāh-ı enbiyā / Ālûde-hûn u zaḥm-ḥor-ı zālīmān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 11). [māhdır, -dır]

Bir **māhdır** ki şubḥ u mesā ceyb ü dāmenim / Dest-i cefā-yı ğamda keşān-ber-keşān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 12). [māhdır, -dır]

māh: ay, kamer. II ay yüzlü sevgili.

Etmedim cānımı ben rāh-ı şadākatde dirîğ / Ruḳabāya yine ey **māh** kapıldıñ ne diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 2). [māh,]

Cünbüş ü şîvesini fîkr ederek ol **māhıñ** / Yatmayup şubḥa yetince oyalandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 2). [māhıñ, -ıñ]

Fürûğ-ı ârızından dūr kıldı çarḥ ol **māhıñ** / Şeb-i firḳatde bezm-i cān ü dil deycürdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 4). [māhıñ, -ıñ]

māh: ay, ay yüzlü sevgili (Hz. Muhammed).

Ğurre-i 'îd-i vişālin gözet ol bir **māhıñ** / Ki eder cilve saçı üzre şeb-i Qadr ü Berāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3). [māhıñ,]

māh ü sāl: ay ve yıl.

Geçse bu nāzik 'ömr niyāz üzre **māh ü sāl** / Etmez ṭulū' Zihnî o meh-pāre-i vişāl

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 11*). [*māh ü sāl,]*

maḥabbet: *aşk, sevgi.*

Mest ‘aşık aña derler ki **maḥabbetle** olur / Mezesi hūn-ı ciger al-i sirişki mey-i nāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 8*). [*maḥabbetle, -le]*

Maḥabbetle ğam-ı hicrân-ı yâri çekmedir erlik / Eder vuşlatda herkes Zihniyâ mihr ü vefâdan hâz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 5*). [*maḥabbet,]*

Ben **maḥabbetde** şadâkat etmede ‘âciz-terim / Raḥm kııl bâ-hürmet-i şiddîk-ı pāk-ı yâr-ı ğâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 51*). [*maḥabbetde, -de]*

Dil-i pür-derd-i a‘dāya şifâ-baḥş eyle feyziñle / **Maḥabbet** birle aḥbāba vefâ-baḥş eyle feyziñle (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 6*). [*maḥabbet,]*

maḥabbet: *konuşma, sohbet.*

Âh şad âh dem-i vaşda cānān ile âh / Ne bir ülfet ne meserret ne **maḥabbet** oldu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3*). [*maḥabbet,]*

maḥabbet âteşi: *aşk ateşi.*

Maḥabbet âteşin tennūr-ı sīnem içre yandırdıñ / Söyünmüş bir ocağdı merḥamet etdiñ uyandırdıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 1*). [*maḥabbet âteşi,]*

maḥabbet bâğı: *aşk bahçesi.*

Tehî zann etme seyl-âb-ı sirişkim ey qad-i dil-cū / Revān olmuş **maḥabbet bâğına**

cūy-ı temeyyüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 3*). [*maḥabbet bâğı,]*

maḥabbet ehli: *âşıklar.*

Sirişk-i bülbulānı bâğda bî-hüde zannetme / Maḥabbet ehline neş’e-fezā gül-reng müldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 4*). [*maḥabbet ehli,]*

maḥabbet gülşeni: *aşkın gül bahçesi.*

Kesilmez şubḥ olunca nāle vü feryādıñ ey Zihnî / **Maḥabbet gülşeninde** ‘andelīb-i zāra benzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 5*). [*maḥabbet gülşeni,]*

maḥabbet resmi: *aşk, sevgi resmi.*

Cefâ-yı iftirāk ü zevk-i vaşlı fark edenler hep / **Maḥabbet resmin** ey Zihnî digergün eylemişlerdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 7*). [*maḥabbet resmi,]*

maḥabbet sâhası: *sevgi alanı.*

Hūn-ı ‘aşıkdan **maḥabbet sâhası** olmaz tehî / Tîğ ber-kef ğamzeler her dem kıtāl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 3*). [*maḥabbet sâhası,]*

maḥabbetler ed(t)-: *karşılıklı olarak dostça konuşmak, yârenlik ve sohbet etmek.*

Dem-i vuşlatda **maḥabbetler ederken** şad âh / Dilde nā-būd idi âşār-ı gümān-ı fırkat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 4*). [*maḥabbetler ed(t)-,]*

maḥabbet-râ: *iyilik.*

Nazar kon bā-şafā yek-bār ber-ān ‘āli-
himmet-rā / Heme mīdāde est dūnyā vū
‘uqbā-rā **maḥabbet-rā** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Murabba 1, Beyit 7). [maḥabbet-
rā,]

maḥall-i şeref: yüce mekân (Kâbe).

Olmasa reh-güzer-i Ka‘be-i vaşlîñ
çaparız / O **maḥall-i şerefe** cümleden
evvel çaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
87, Beyit 1). [maḥall-i şeref,]

mā-ḥaşal: sonuç olarak, sonunda.

Mā-ḥaşal da‘vā-i işbāt-ı ḥasebden
geçdim / Rażıyım her ne ki luṭf etdi
Ḥudā-yı vāsi‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 6, Beyit 8). [mā-ḥaşal,]

mā-ḥaşal-ı kün fe-kān ol-: “kün
fe-kān”ın sonucu olmak. [Bir şey
yaratmak istediği zaman Onun yaptığı
“Ol” demekten ibarettir. Hemen
oluverir. (Yasin sûresi, 82. ayet) ayetine
ve benzeri ayetlere işaretler.]

Maḥrûm-ı luṭf etme emān Zihnî bendeñi
/ Nīm-i nigāh **mā-ḥaşal-ı kün fe-kān
olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6,
Beyit 37). [mā-ḥaşal-ı kün fe-kān ol-,]

maḥbûb ü merġûb eyle-: herkes
tarafından sevilen sevgili hâline
getirmek.

Henüz a‘yānda şābit degildi ḥilḳat-i
dāreyn / Anı maḥbûb ü merġûb
eylemişdi İzid-i yek-tā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 16). [maḥbûb ü
merġûb eyle-,]

maḥbûb-ı dil: gönülün sevgilisi.

Merġûb-ı cān necl-i necīb **maḥbûb-ı dil**
tıfl-ı edīb / Zāt-ı ḥasīb ü hem nesīb
maḥbûl-ı rûz-ı evvelî (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kit’a 5, Beyit 6). [maḥbûb-ı dil,]

maḥbûb-ı endek-sāle: yaşı küçük
sevgili.

Ruḥsārı güldür lâledir bir şu‘le-i
cevvēledir / Maḥbûb-ı endek-sāledir
bilmez kemāl-i ehl-i ḥāl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 3). [maḥbûb-ı
endek-sāle,]

maḥbûb-ı mevlā: Allah’ın sevgilisi (Hz.
Muhammed).

Ḥayāl-i vech-i feyż-ārāsı mir’āt-ı
mücellâdır / Derûnında tecellî eyleyen
maḥbûb-ı Mevlā’dır (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 8). [maḥbûb-ı
mevlā,]

maḥbûb-ı müstesnā: seçkin, üstün
sevgili.

Seyre çok **maḥbûb-ı müstesnā** gider
ra‘nā gider / Sevdüğüm çün şāh-ı bî-hem-
tā gider yek-tā gider (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [maḥbûb-ı
müstesnā,]

maḥbûb-ı müstesnā eyle-: seçilmiş,
seçkin sevgili kılmak. (Allah’ın (c.c.) Hz.
Muhammed’i kendine kul ve elçi seçmesi
anlamındadır.).

Ne mümkündür tamām-ı midḥatiñ bir
dil-rübāsın kim / Seni zāt-ı İlāhî eylemiş
maḥbûb-ı müstesnā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 60). [maḥbûb-ı
müstesnā eyle-,]

maḥbūb-ı zamān: zamanın sevilen kişisi.

Sen bir şeh-i 'ālī-ceh-i ḥübān-ı cihānsıñ / **Maḥbūb-ı zamānsıñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 7). [maḥbūb-ı zamān,]

maḥbūb-ı zāt-ı kirdgār: Allah'ın (c.c.) sevgilisi.

Seyyidü'l-kevneyn fahrü'l-evvelîn ü âhirîn / Nuḥbe-i her dü-serā **maḥbūb-ı zāt-ı Kirdgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 37). [maḥbūb-ı zāt-ı kirdgār,]

maḥbūbiyyet: sevilme, sevgili ve mahbup olma durumu.

Tıfl-ı endek-sāledir bilmez henüz **maḥbūbiyyet** / Rāz-dān-ı şîve-i nāz ü 'itāb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 2). [maḥbūbiyyet,]

māh-cebîn: alnı ay gibi temiz ve parlak olan (sevgili).

Māh cebîn müşg ben kākül-i 'anber-şiken / Gonca dehen sîm-ten nārven-i kad laṭîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 3). [māh cebîn,]

Mihr-i ruḥsārîñ ile **māh-cebîniñ** görelî / Kalmadı dilde hele dā'îye-i zer ile sîm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 4). [māh-cebîn,]

maḥcūb kıl-: mahcup etmek, utandırmak.

Rū-siyāhım kılma maḥcūb sen beni beyne'l-ümem / Yâ Nebî bā-ḥaḳḳ-ı Zî'n-

nūreyn-i zū'l-'izz ü vaḳār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 53). [maḥcūb kıl-,]

maḥdūmü'l-kerîm: şerefli, yüce oğul.

Seyyidü's-şübbān ehlü'l-cenne **maḥdūmü'l-kerîm** / Zāt-ı maḥbūb-ı İlāhî'niñ ḥafîd-i ekremî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 5). [maḥdūmü'l-kerîm,]

maḥfice: gizlice.

Tākat mı gelir rûze-i mäh-ı ramazāna / **Maḥfice** geliñ cān atalım gizli mekāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 1). [maḥfice,]

maḥfil: toplanma yeri, meclis.

Vîrān biliriz bezm-i Cem'i rind-i cihānız / Kaşāne-i eyvān-ı fenā **maḥfilimizdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 2). [maḥfilimizdir,]

māh-ı 'ālem-ārā: dünyayı süsleyen ay yüzlü güzel, sevgili.

O **māh-ı 'ālem-ārā** yüz çevirmiş 'āşıkāndan / Sipihriñ devri ber-vefḳ-i raḳîbān oldıñın tıyduḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 6). [māh-ı 'ālem-ārā,]

māh-ı dil: gönül ayı (ay yüzlü güzel).

Zihnî semā-yı cāndan verdi cihāna revnaḳ / Tārîḳ-ı tāmı toḡdı çün **māh-ı dil** Emîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 7, Beyit 11). [māh-ı dil,]

māh-ı mātēm: *üzüntü, keder (matem) ayı.*

Nişân-ı ‘afv-ı gufrandır ki **māh-ı mātēmîñ** ol zât / Ki teşrîf etdi ‘aşr-ı evvelinde dār-ı uhraya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 4*). [*māh-ı mātēm,]*

māh-ı mātēm: *üzüntü, keder (matem) ayı. II Muharrem ayı. (Kerbela hadisesinin bu ayda vuku bulmasından dolayı matem ayı olarak anılır.).*

Māh-ı mātēmdir figānîñ hıyre kılsun ‘ālemi / Eylesin cūş u hurūş deryā gibi çeşmîñ nemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 1*). [*māh-ı mātēm,]*

Çünkü girdik ey dil-i şūrîde **māh-ı mātēme** / Öyle ağla cūy-ı eşkiñle cihān dōnsün yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 1*). [*māh-ı mātēm,]*

māh-ı muharrem: *muharrem ayı: Hz Hüseyin ve arkadaşlarının şehit edildiği ay.*

Yalınız **māh-ı muharremde** değil her māh u sāl / Olsa lāyık haşre dek şāh-ı Hüseyn’iñ mātēmi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 4*). [*māh-ı muharrem,]*

māh-ı muharrem zamāni: *muharrem ayı zamanı.*

Lā-siyemā ki **māh-ı muharrem zamānıdır** / Maḥşūş-ı sāl derd ü belā ān-be-ān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 8*). [*māh-ı muharrem zamāni,]*

māh-ı münîr: *parlak ay. II Işık yayan kimse.*

Dür ki ammā rū-nümā olduğda bā-‘izz ü kerem / Pertev-endāz oldu dünyā üzre çok **māh-ı münîr** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 6*). [*māh-ı münîr,]*

māh-ı nev: *yeni ay, hilal.*

Muharrem gürresin taraf-ı semāda **māh-ı nev** şanma / Yed-i zālīm-felekde tīg-ı meslül-ı cefādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 3*). [*māh-ı nev,]*

māh-ı rûze: *ramazan, oruç ayı.*

Muhyî’-i mürde-dilāndır ki bu **māh-ı rûze** / Hürmetiyçün olur ihyā-yı Receble Şa‘bān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 5*). [*māh-ı rûze,]*

māh-ı şeb-ārā: *geceyi süsleyen ay.*

Vakt-i gül bāğ u seher ü **māh-ı şeb-ārā** olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü sākī vü şahbā vü sebū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 1*). [*māh-ı şeb-ārā,]*

māh-ı sivām: *oruç ayı, ramazan.*

Teşrîfi muşammem olıcak **māh-ı şiyāmîñ** / Düşdi yine bir gulgule rindān-ı cihāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 2*). [*māh-ı şiyām,]*

māh-ı tābān: *parlak ay, ay ışığı.*

Ruḥuñdan isti‘āre eyleyen hurşîd-i raḥşānı / Cebîniñden eder hem istināre **māh-ı tābānı** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 1*). [*māh-ı tābānı,]*

māh-ı tābān-ı cemāl: *ay gibi yüzünün parlaklığı.*

Hâl-i ‘anber-büy kim ruhsâr-ı âl üstündedir / Lekedir kim **mâh-ı tâbân-ı cemâl** üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 1*). [*mâh-ı tâbân-ı cemâl,]*

mâhir: *hünerli, becerikli.*

V’ey ne **mâhirdir** o nağme-sâz büt mâhûrda / Bir çıkışda evce başdı eyleyip âğâze ‘arz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 5*). [*mâhirdir, -dir]*

mâhir ü eşheb-süvâr-ı nâz ol-: *naz, işve konusunda çok yetenekli ve donanımlı olmak. II Nazın süvarisi ve ustası olmak.*

Sen gibi bir **mâhir ü eşheb-süvâr-ı nâz ola** / Pehlevâne çarh olur elbetde pâ-mâliñ seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 4*). [*mâhir ü eşheb-süvâr-ı nâz ola,]*

mâhiyye: *aydan aya ödenen ücret, aylık, maaş.*

Ber-devâmız bunca gün kışlağ-ı şehir-i hierde / Nakd-ı vaşl-ı dil-berân **mâhiyyemizdir** isteriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 6*). [*mâhiyyemizdir, -miz, -dir]*

mahkûm: *mecbur.*

Ẕahr-ı münkir lutf-ı muhlîş destine **mahkûmdur** / Hük-m-i ‘adl eyler celâliyle cemâli dem-be-dem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 18*). [*mahkûmdur, -dur]*

mahkûm-ı iklîm-i kemâl ol-: *fazilet ülkesine tabi olmak, hükmü altına girmek.*

Cânib-i Hâk’dan **ola mahkûm-ı iklîm-i kemâl** / Emrine teslim olup ser-hayl-i idrak ü şu‘ûr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 6, Beyit 5*). [*mahkûm-ı iklîm-i kemâl ol-,]*

mahkûmuñ ol-: *birinin hükmü altına girmek, ona tabi olmak.*

Var iken sende bu hâl-i siyeh ü âl ‘izâr / Cümle mahkûmuñ olur Hind ü Habeş Rûm ü ‘Acem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 4*). [*mahkûmuñ ol-,]*

mahlas: *şâirlerin manzum eserlerinde kullandıkları takma ad.*

Mahlaş hep müsta‘idd ü lâıyk-ı eltâf-ı Hâk / Münkiri her kâr ü bârında zelîl ü müttehem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 21*). [*mahlaş, -ı]*

mahlaş-ı Zihnî: *Zihnî mahlası.*

Gayr-i hüsn-i bî-mişâlin vaşf edersem bir dahı / **Mahlaş-ı Zihnî** ile şöhret harâm olsun baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 5*). [*mahlaş-ı Zihnî,]*

mahmil-keş-i rāh-ı ‘aşk: *aşk yolunda yük çeken (Yük, aşk yolunda çekilen eziyet ve sıkıntı bağlamındadır.)*

Niyyet-i şıdk ile **mahmil-keş-i rāh-ı ‘aşkı** / Şanma kim vesvese-i ‘akl ile yoldan çaparız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 2*). [*mahmil-keş-i rāh-ı ‘aşk,]*

mahmiye-i vaşl: *kavuşmanın himayesi.*

Dâhil olan **mahmiye-i vaşl**ına / Yādına almaz vañan-ı rûzgār (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Kaside 4, Beyit 32). [maḥmiye-i vaşl,]

Mahmūd Baba: özel ad.

Bizim **Maḥmūd Baba** göçdi cihāndan / Ferāgat birle geçdi baş ü cāndan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 19, Beyit 1*). [*Maḥmūd Baba,]*

mahmūr: sarhoş, kendinden geçmiş.

Ser-hoşı vü **maḥmūrı** sākī-i demi gül-fām / Bir neş'e-i aşıldan olmuş heme şîrîn-kām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 7*). [*maḥmūrı, -ı]*

mahmūr-i şad-sāle: yüzyıllardır süren sarhoşluk, sersemlik.

Maḥv eder bir cur'ası **maḥmūr-i şad-sāleyi** / Neş'e-yi cām-ı bekā la'l-i zülāl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 2*). [*maḥmūr-i şad-sāle,]*

mahrem: dost, arkadaş, sırdaş.

Oldı teslīm-i rızā içdi şehādet cāmını / Dîn için baş verdi ol esrār-ı Hakk'ın **maḥremi** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 11*). [*maḥremi, -i]*

Maḥrem āyine-i idrākine hep sûret-i dād / Mülzem endîşe-i ḥaḳ-pîşesine re'y-i rezîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 12*). [*maḥrem,]*

mahrem ol-: yakın olmak.

Öyle bir hem-rāza ibrāz eyle kim derd-i diliñ / Senden artık ehl-i ḥāle Zihnî **ol maḥrem** gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7*). [*maḥrem ol-,]*

Gelip bir hātif-i ḳudsî dedi tārîḥin ey Zihnî / Muḥarremde Muḥarrem **oldı maḥrem** ḳurb-ı bālāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 14, Beyit 7*). [*maḥrem ol-,]*

mahrem olmasın: yakın olmasın.

‘Āşıḳlarıñda miḥnet-i hicriñ kem olmasın / Zînhār ḥarîm-i vaşla ‘adū **maḥrem olmasın** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 1*). [*maḥrem olmasın,]*

mahrem-i halvet-serāy-ı ḳurb-ı zāt-ı Īzidi: Allah'a yakın olan halvet sarayının gizli yeri.

Maḥrem-i ḥalvet-serāy-ı ḳurb-ı zāt-ı Īzidi / Rāz-dān-ı kâbe ḳavseyn ü şeh-i refref-süvār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 43*). [*maḥrem-i ḥalvet-serāy-ı ḳurb-ı zāt-ı Īzidi,]*

mahrem-serāy-ı ‘aşk: aşkın mahrem/gizli hanesi.

Perîşān etmeseydi kākül-i cānāneyi aḡyār / N’içün **maḥrem-serāy-ı ‘aşḳda** cem‘iyyet olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 3*). [*maḥrem-serāy-ı ‘aşḳ,]*

mahrem-serāy-ı vār: sevgilinin gizli/mahrem hanesi.

Göñül **maḥrem-serāy-ı yārdan** mehcûrdur şimdi / Mey-i zehr-āb-ı cām-ı hicr ile pür-şûrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 1*). [*maḥrem-serāy-ı yār,]*

mahrûm eyle-: mahrum bırakmak (eşiğine yanaştırmamak).

Beni ruḥ-süde-i ḥāk-i derinden **eyleyip maḥrūm** / Ser-i aḡyāra bezm-i şadrde iḥsān eder zānū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 4). [maḥrūm eyle-,]

maḥrūm-ı lutf et-: lütfundan mahrum bırakmak; lütfunu esirgemek.

Maḥrūm-ı lutf etme emān Zihni bendeñi / Nīm-i nigāh mā-ḥasal-ı kün fe-kān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 37). [maḥrūm-ı lutf et-,]

maḥrūm-ı zevk-i gülsitān ol-: gül bahçesinin zevkinden mahrum kalmak. (Sevgilinin gül gibi yanaklarından nasiplenememek bağlamında.)

Nev-bahārīde olup ruḥsār-ı ālımdan cüdā / Zihniyā **maḥrūm-ı zevk-i gülsitān oldum** yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 5). [maḥrūm-ı zevk-i gülsitān ol-,]

maḥrūm-ı zevk-i her dü-cihān olsun: her iki cihanda da zevkten mahrum olsun.

Maḥrūm-ı zevk-i her dü-cihān olsun ol le'īm / Tutmaz o şāh mātēmīni kām-rān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 15). [maḥrūm-ı zevk-i her dü-cihān olsun,]

maḥrūm-ı zevk-i nīm-şeb ol-: gece yarısı yaşanan zevkten mahrum olmak.

Meclis-i rindān **olur maḥrūm-ı zevk-i nīm-şeb** / Gelmesin aḡşāmdan ey māh uyḡu çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 2). [maḥrūm-ı zevk-i nīm-şeb ol-,]

maḥşer günü: ölümlerin tekrar dirilip toplanacağı zaman, kıyamet.

Yahşi nigāh kılmaz iseñ bu ḥākīre ger / **Maḥşer gününde** ḥālī yamān pek yamān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 39). [maḥşer günü,]

maḥsüb: hesaplanmış, hesaba geçirilmiş.

Zevkden şaymam cinān olsa bu nefsi-dün ile / Defter-i a'mālime girmez o **maḥsūbum** değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 2). [maḥsūbum, -um]

maḥsüb olalı: hesaba geçirildiğinden beri.

İstemem midḥat-ı ecdād ile olmak şāyi' / Şavka **maḥsüb olalı** şöhrete olmam tābi' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 7). [maḥsüb olalı,]

maḥsüb-ı erāzil degiliz: alçak, rezil kimselerden sayılmamak.

Siz e'ālī-i cihānsız biliriz lutf-ı kiliñ / O kadar biz daḡı **maḥsüb-ı erāzil degiliz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 6). [maḥsüb-ı erāzil degiliz,]

maḥşūr: (etraftı) kuşatılmış.

Gel ey ceşş-i şafā imdād kıl bir sâ'at aḡdemce / Sipāh-ı ḡam ile pīrāmenim **maḥşūrdur** şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 2). [maḥşūrdur, -dur]

maḥşūş ol-: has, özgü olmak.

Zātūña **maḥşūş olup** ḡurşīd-i feyz-i pūr-su'a' / Sā'ir edyāna hep envār-ı ḡikem

etdi vedā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 1). [maḥşûş ol-,]

maḥsûş-ı nakd ola: peşin ödemeye özgü olması.

Bir dil-rübâ ki vuşlatı **maḥsûş-ı nakd ola** / Qadrin bilür mi 'âşık-ı merd-i yegāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 3). [maḥşûş-ı nakd ola,]

maḥsûş-ı sāl: o seneye mahsus (Kerbela hadisesinin vuku bulduğu yıl).

Lā-siyemā ki mäh-ı muḥarrem zamānıdır / **Maḥşûş-ı sāl** derd ü belā ān-be-ān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 8). [maḥşûş-ı sāl,]

mäh-tāb: ay ışıǵı; parlaklık. II Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yüzü.

Şem'a-i dehlîz ü bāb-ı re'fetidir **mäh-tāb** / Çarḥ-ı mînā-fāmdır ol şem'a bir sîmîn fenār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 28). [mäh-tāb,]

mäh-tāb olsun da gör: büyüyüp olgunlaşsın da ondan sonra gör.

Ol hilāl-ebrū cüvānım **mäh-tāb olsun da gör** / Meclis-ārā-yı şeb-i vuşlat-me'āb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 1). [mäh-tāb olsun da gör,]

mäh-tābān: dolunay, parlak ay. II ay ışıǵı kadar güzel sevgili.

Cemālin 'arz eder ol **mäh-tābān** dîdeler rüşen / Gelir bezme yine şem'-i şebistān dîdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 1). [mäh-tābān,]

mähür: rast perdesindeki mahur makam.

V'ey ne mähirdir o nağme-sāz büt **mähürda** / Bir çıkışda evce başdı eyleyip āğāze 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 5). [mähürda, -da]

maḥv ed(t)-: kendinden geçirmek.

Maḥv eder bir cur'ası maḥmûri-i şad-sāleyi / Neş'e-yi cām-ı beḳā la'l-i zülāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 2). [maḥv ed(t)-,]

maḥv eyle-: ortadan kaldırmak, yok etmek.

Maḥv eyle yed-i 'afvîñ ile defter-i cürmüm / Her etdigümü cem'-i yekün eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 4). [maḥv eyle-,]

mähveşim: ay yüzüm; sevgilim.

Gülveşim **mähveşim** rāğıb-ı cām oldı bu şeb / Cān ü dil mest-i mey ü şāhid-i kām oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1). [mähveşim,]

maḥv-ı enāniyyet ile: kibirden (benlik algısından) kurtularak.

Hāk-ı zîr-i ḳadem ol **maḥv-ı enāniyyet ile** / Seni tā zîb-i ser-i meḥḳaret etsin herkes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 2). [maḥv-ı enāniyyet ile,]

mahzā: yalnız, ancak, sadece, sırf.

Hāḳḳ da'vāda vefākārlığı mülhem-i gayb / Eylemiş ḳalb-i himem celbine

maḥzā ilhām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 25). [maḥzā,]

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 3). [mahz-ı ḥaṭâdır,]

maḥzen-i mey-hâne-i çarḥ: dünya meyhanesinin mahzeni (deposu).

maḥz-ı rızâ üzere bulun-: rızanın özü üzerinde durmak (Rıza-i İlahî'yi gözetmek bağlamında).

Ḥum-ı gamla toludur **maḥzen-i mey-hâne-i çarḥ** / Rûy-ı âşâr-ı feraḥ görmedi mestâne-i çarḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 1). [maḥzen-i mey-hâne-i çarḥ,]

Sen ḥidmeti gör **maḥz-ı rızâ üzere bulun** / Yevmiyye ḥisâb etme çün aşḥâb-ı vazâ'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 2). [maḥz-ı rızâ üzere bulun-,]

maḥzen-i nûr-ı Ḥüdâ: Allah'ın nurunun hazinesi/deposu; doğru yolu gösteren ışık deposu.

maḥzûn: üzüntülü, kederli, hüznü.

Mücib-i feyz-i Ḥudâ'dır şâh-râh-ı Mevlevî / **Maḥzen-i nûr-ı Ḥüdâ'dır** ḥân-kâh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 1). [maḥzen-i nûr-ı Ḥüdâ,]

Ḡamîñla çeşmi pür-ḥûn ḳalbi **maḥzûn** Zihni-i meftûn / Anı ey cevri efzûn etmediñ memnûn n'eylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [maḥzûn,]

maḥz-ı âşâr-ı celâl: büyüklük belirtisinin ta kendisi.

maḥzûn eyle-: üzmetmek, kederlendirmek.

Bir eşerdir **maḥz-ı âşâr-ı celâlinde** şitâ / Bir varaḳdır nüşa-i vaşf-ı cemâlinde bahâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 26). [maḥz-ı âşâr-ı celâl,]

Peyâm-ı fevti **maḥzûn eyledi** ednâ vü a'lâyı / Bu ḥâle ağladı ḥasretle hem aḥbâb hem a'dâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 3). [maḥzûn eyle-,]

maḥz-ı âşâr-ı nüfûs-ı pāk: temiz ruhun belirtisinin ta kendisi.

maḥzûn gör-: üzüntülü, kederli görmek.

Maḥz-ı âşâr-ı nüfûs-ı pāk bu mevhibe / Kendi kesbimdir deyi bir vech ile faḥr eylemem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 34). [maḥz-ı âşâr-ı nüfûs-ı pāk,]

Ḥor bakma Zihni-i ḥasret-keşi **maḥzûn görüp** / Luṭf-ı cānān ile bir kez kām-yāb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 7). [maḥzûn gör-,]

maḥz-ı ḥaṭâ: tamamıyla yanlış, hatanın ta kendisi.

maḥzûn kov-: üzüntülü, gamlı bırakmak.

Ey pādşeh-i ḥüsn demek **maḥz-ı ḥaṭâdır** / Rûm u Ḥabeş'e ḥal ü 'izârîñ bedelidir

Meded yâ ḡavsü'l-a'zam pîr-i 'âlem mürşid-i ekrem / Bu Zihnî bendeñi **maḥzûn koyma** rûz-ı himmetdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 6). [maḥzûn koy-,]

maḥzūn-ı dil-rîşin: yaralı, hüznünlü gönül.

Miṣāl-i gevher-i şehvâr qadr ü kıymet isterseñ / Devâ kıl zaḥmına iḥsân edip **maḥzūn-ı dil-rîşin** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 3). [maḥzūn-ı dil-rîşin,]

maḥabbet kıl bunlara: on iki imama sevgi beslemek.

‘Askerî’dir ceyş-i İslâm revnaķı / **Kıl maḥabbet bunlara** olma şakî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 20). [maḥabbet kıl bunlara, -a]

maḥbes-i merkez: merkezdeki ceza evi.

Maḥbes-i merkeze gönderdi muḳayyed ederek / Bağladı anda der-i fitneyi ḥiddetle hemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 29). [maḥbes-i merkez,]

maḥbûb-ı mevlâ: Allah'ın sevgilisi (Hz. Muhammed).

Ol maḥabbetden âzâde oldu ḥalk-ı bü'l-beşer / İns ü cinne besdir ey **maḥbûb-ı Mevlâ** bu ḥaber (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 19). [maḥbûb-ı mevlâ,]

maḥcûb ol-: Örtülü olmak, örtülmek.

Kümmelîn içre budur şöhret-i ḥaşşiyeti şeyḥ / Perde-i qahr ile **maḥcûb olur** envâr-ı cihât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 18). [maḥcûb ol-,]

mâhi-i zulm ü cefâ: eziyet ve zulmü yok eden.

Dest-gîr-i zu‘afâ zîb-dih-i ḥüsn-i vefâ / **Mâhi-i zulm ü cefâ** melce’-i zîr-i destân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 23). [mâhi-i zulm ü cefâ,]

mahrûm koy-: mahrum etmek, yoksun bırakmak.

Ḳoyma mahrûm bu ‘âciz ḳuluñı eyle kerem / Yetiş imdâdıma yâ Ḥazret-i Gavşü’l-A‘zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 3). [mahrûm koy-,]

Ḳoyma mahrûm bu ‘âciz ḳuluñı eyle kerem / Yetiş imdâdıma ya Ḥazret-i Gavşü’l-A‘zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 6). [mahrûm koy-,]

Ḳoyma mahrûm bu ‘âciz ḳuluñı eyle kerem / Yetiş imdâdıma ya Ḥazret-i Gavşü’l-A‘zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 9). [mahrûm koy-,]

Ḳoyma mahrûm bu ‘âciz ḳuluñı eyle kerem / Yetiş imdâdıma ya Ḥazret-i Gavşü’l-A‘zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 12). [mahrûm koy-,]

Ḳoyma mahrûm bu ‘âciz ḳuluñı eyle kerem / Yetiş imdâdıma ya Ḥazret-i Gavşü’l-A‘zâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 15). [mahrûm koy-,]

maḥsûd-ı cihân: insanların kıskandığı bir hâlde veya mevkide bulunan kimse.

‘İlm ü ‘irfân ü kemâlât ile **maḥsûd-ı cihân** / Zühd ü taḳvây ü şalâḥat ile meşhûr-ı enâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 10). [maḥsûd-ı cihân,]

mahzen: hazine ve define gibi şeyleri koyacak yer. II kıymetli şeylerin içinde bulunduğu depo.

Cūd u ihsān ile memlūdur ser-ā-pā
maḥzeniñ / Lutf için 'uşşāk her dem
devr eder pīrāmeniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 13*).
[maḥzeniñ, -iñ]

maḥz-ı İslām: *İslam'ın kendisi.*

Maḥz-ı İslām'a hedāyā gibidir
Mevlā'dan / Güher-i silk-i mevāliden o
Muhtār-ı enām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 22*). [maḥz-ı islām,]

mā'il ol-: *meyletmek, yönelmek. II
gönlünü kaptırmak.*

Mā'il olduñ gālibā bir nev-nihāl-i
'işveye / Uğraşursıñ kim bugünlerde leb-
i cūlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 6*). [mā'il ol-,]

mā'il-i zevk-i cihān: *dünya eğlencesine
meyledenler.*

Rūzedār-ı hicriñ olmaz **mā'il-i zevk-i
cihān** / Tālib-i vaşlñ neşāt-ı 'ide etmez
iltifāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 2*). [mā'il-i zevk-i cihān,]

makām ol-: *mekân olmak; mertebe
olmak.*

Geldi bir cevher-i tārîḥ-i müzeyyen
Zihnî / Rūḥ-ı Şālîḥ Ağa'ya şahn-ı cinān
oldı makām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 5*). [makām ol-,]

makargāh: *oturulan yer.*

Zihî devlet sa'âdet görmeden ālāyiş-i
dünyā / **Maḥargāh** için dārū'n-na'îmi
eyledi ta'yîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 16*). [makargāh,]

maḥarr ol-: *mesken olmak.*

Çıkup üçler dediler Zihnî mücevher tārîḥ
/ Kaşr-ı 'adn **oldı maḥarr** Hācı Ömer
Ağa'ya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 5*). [maḥarr ol-,]

makbūl ed(t)-: *beğenmek, kabul etmek.*

Eş'ār-ı Zihni zāver-i ser-tāc-ı mihr olur /
Maḥbūl ederse bu gāzeli şāh-ı Nakş-
bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 7*). [makbūl ed(t)-,]

makbūl eyle-: *kabul olunmuş,
beğenilmiş.*

Aḥadle sırr-ı mīm-i Aḥmed'e āşinādır ol
/ Anı zımniyyet-i kübrā ile Hāḫ **eylemiş
makbūl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 10*). [makbūl eyle-,]

makbūl ü mergūb ol-: *beğenilen ve
rağbet edilen olmak.*

Bu cāy-ı dil-fezāyı eyledi himmetle
ābādān / Zihî **makbūl ü mergūb oldı**
hep bāy ü gedāy içre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 2*). [makbūl ü
mergūb ol-,]

makbūl-ı der-i Hażret: *Allah katına
kabul olunmuş (kimse).*

Hırka-püşān-ı maḥabbet Zihniyā bā-
şıdk-ı dil / Cümle **makbūl-ı der-i
Hażret** degildir yā nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 5*). [makbūl-ı
der-i hażret,]

makbūl-ı ilāh: *herkes tarafından kabul
edilen Tanrı, Allah (c.c.).*

Ḳavl ü fi'l-i aḥseni bî-‘özü **maḳbül-ı İlāh** / Ḥabbezā nokşānı yok her kār-ı ḥayrı muntaẓam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 40*). [*maḳbül-ı İlāh,]*

maḳbül-ı rûz-ı evvelî: önceki günlerin kabul göreni, itibarlısı.

Mergüb-ı cān necl-i necîb maḥbûb-ı dil tıfl-ı edîb / Zāt-ı ḥasîb ü hem nesîb **maḳbül-ı rûz-ı evvelî** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 6*). [*maḳbül-ı rûz-ı evvelî,]*

maḳbül-ı tab'-ı nâziki olmaz mı: “nazik, hoş yaratılışlı sevgilinin hoşuna gitmez mi, beğenmez mi?” anlamındadır.

Maḳbül-ı tab'-ı nâziki olmaz mı Zihniyâ / Etsem bu tûrfe nev-ğazeli yâre ber-güzâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 7*). [*maḳbül-ı tab'-ı nâziki olmaz mı,]*

maḳdem: ayaklar.

Çaldılar şemşîr-i kîn gerdân-ı nûr-efşânına / Bûsegâh-ı ḳudsiyân iken mübârek **maḳdemi** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 10*). [*maḳdemi, -i]*

Nere başsa ḳadem-i yümn-i himem **maḳdemini** / Bulur âsâyiş ile ḳaşr-ı ḥükûmet temkîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 8*). [*maḳdemini, -i, -(n)i]*

maḳdem-i cānâne: sevgilinin geliş yolu.

Maḳdem-i cānâneye şāh-reh-i vaşda / Bezl ü nişār etmeğe bîm-i dil ü cān ḡalaṭ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 4*). [*maḳdem-i cānâne*ye, -(y)e]

maḳdem-i ḥayr: hayırlar getiren geliş.

Oldı şulb-ı zāt-ı pākinden vücûd ârâste / **Maḳdem-i ḥayr** ile bir tıfl-ı edîb etdi zuhûr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 2*). [*maḳdem-i ḥayr,]*

maḳdem-i Muştafâ: *Mustafa'nın (dünyaya) gelişi.*

Ḥarf-i nuḳaṭla Zihniyâ düşdi bir a'lâ târiḥi / Mihr-i feżâ-yı dehrdir **maḳdem-i Muştafâ** zarîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 4*). [*maḳdem-i Muştafâ,]*

maḳdem-i pāk: mübarek adım, geliş (Hz. Muhammed'in gelişi ile cihanı şerefliendirmesi).

Ḳatre-i şeb-nem degil pāşide olmuş gülşene / Eylemişler **maḳdem-i pākîñ** içün dürler nişār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 6*). [*maḳdem-i pāk,]*

maḳdem-i pāk-i 'azîzinden şerâfet kesb ed(t):-: mukaddes, temiz toprağından soyluluk kazanmak.

Maḳdem-i pāk-i 'azîzinden şerâfet kesb edip / Oldı ol cāy-ı mübârek ḡıḳta-fermâ-yı ümem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 29*). [*maḳdem-i pāk-i 'azîzinden şerâfet kesb ed(t)-,]*

maḳdûr-ı ezel: ezelden Allah tarafından takdir edilen. II kader.

Seni **maḳdûr-ı ezel** her ne ise kendi bulur / Reh-i ümmîde te'enniyle yûri etme şitâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 5*). [*maḳdûr-ı ezel,]*

makhūr u zebūn ed(t)-: *perişan ve âciz duruma getirmek.*

Eşkîyâyı zulemâyı **ede makhūr u zebūn** / Yümn-i makdemle nere eyler ise 'atf-i 'inân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 43). [*makhūr u zebūn ede,*]

maksad: *gaye, amaç maksat.*

Makşadı lutf u 'aceb kahr mıdır / Güşe-i çeşm ile yan yan bakıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 2). [*makşadı, -ı*]

Makşad ki ilticâdır gayriye nâ-revâdır / Hep ilticâ sañadır ey dâver-i şefâ'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3). [*makşad,*]

İki cihânda **makşad**ına dest-res olur / Anıñ ki oldı her emelî şâh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 5). [*makşadına, -ı, -(n)a*]

Makşadı būs-ı yed-i dildâra nâ'il olmadır / Kim çıkar bâzâr-ı dehre satılır her sâl gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 3). [*makşadı, -ı*]

maksūd: *amaç, gaye, maksat.*

Bir sâķī ise encümen-i 'işrete **makşūd** / Kürd ü 'Acem ü Türk ü 'Arab olsa ne mâni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 5). [*makşūd,*]

Makşūd ise ey Zihnî Sezâ'îye nazîre / Hüsni gibi bu tırfa gazel saña beş oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7). [*makşūd,*]

maksūd-ı nikāt-ı Muşhaf-ı ma'nā: *Kur'an-ı Kerim'in ince manalarıyla kasdolunan.*

Ne dil-ber haţtı **makşūd-ı nikāt-ı Muşhaf-ı ma'nā** / Ne dil-ber merdüm-i çeşm-i dü-'âlem nokta-i hâli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 19). [*makşūd-ı nikāt-ı muşhaf-ı ma'nā,*]

maksūd-ı şem': *mumun amacı. II müridin amacı.*

Makşūd-ı şem' himmet imiş nūr-ı feyzden / Olsuñ şerâre-pâş dañı âsmâne dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 4). [*makşūd-ı şem',*]

māl: *bir kimsenin sâhip olduğu her şey, mal mülk, servet.*

Cây-i âsâyiş aña gūşe-i mey-hâne yeter / Rind ne hâne ne **māl** ne elem-i cāh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4). [*māl,*]

Şu melâmet-kedede geçmedi bir şey elime / Dünyada kalmadı **māl** âhirete yok 'amelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 3). [*māl,*]

Yoğ idi hışsesi bu mülk içinde / Ne **māl** ü ne nuķūd ü ne mekândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 4). [*māl,*]

mālîk et-: *sahip etmek.*

Mālîk etdi ol şehi çok ma'nevî evlâda Hâķ / Terbiyetle cümleye baķş eyler eltâf-ı keşîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 4). [*mālîk et-,*]

mālîna cānına emîn ol-: *malından ve canından emin olmak, güven duymak.*

Kalmadı bîmi-i taslîf-i şerîr ü hâ'in / Mālîna cānına hâķ oldı henüz şimdi emîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 37). [*mālîna cānına emîn ol-,*]

ma'mūr idim: mutlu olmak.

Bir zamān **ma'mūr idim** kūy-ı vātānda Zihniyā / Şimdi bir vīrāne kıldı şadme-i gurbet beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 5). [ma'mūr idim,]

ma'na-i hatt-ı ruh: yüzdeki ayva tüylerinin anlamı.

Ma'na-i hatt-ı ruhuñ esrārına vākıf olan / Baḡs-i pīç-ā-pīç-i zülfüñ terk edip etmez cedel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 3). [ma'na-i hatt-ı ruh,]

ma'nā-yı güftārîñla tıldı: sözün manasının her tarafı kaplaması, sarması.

Tıldı ser ü cān ü dil **ma'nā-yı güftārîñla** hep / Gevher ü dürr ile pürdür ka'r-ı deryā-yı 'amīk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 4). [ma'nā-yı güftārîñla tıldı,]

ma'nā-yı şer'-i ḥazret-i peygamber: Hz. Muhammed'in şeriatının/yasasının anlamı.

Sendedir **ma'nā-yı şer'-i Ḥazret-i Peygamberi** / Senden etmiş evliyā ta'līm-i sırr-ı Ḥaydarī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 5). [ma'nā-yı şer'-i ḥazret-i peygamber,]

mānende-i tūtī gūyān kıl-: dudu kuşu gibi dile getirmek (şairin güzel söz söyleme ustalığına sahip olma özelliğini kazanması bağlamında).

İhtiyārsız beni mir'āt-ı celīlū'ş-şānıñ / Kıldı şad şevk ile mānende-i tūtī gūyān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 38). [mānende-i tūtī gūyān kıl-,]

mānend-i eflātūn-ı çarḥ: zamanın Eflātūn'u gibi. (Eflātūn edebiyatta akıl ve bilgi timsali olarak geçer.)

'Akl ü fikrim her biri **mānend-i Eflātūn-ı çarḥ** / Şāhib-i tedbīr ü düstūr-ı mükerrerdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 3). [mānend-i eflātūn-ı çarḥ, -ı]

mānend-i hāle: ay ağılı gibi. (Ay ağılı, ay ve güneşin etrafında bazen görünen parlak dairedir. Sevgili aya benzetilince âşığın onu kucaklaması da Ay ağılı olarak tahayyül edilmiştir.)

Bu şeb **mānend-i hāle** çekdim āgūşa o meh-rūyı / Murādımca cihānı teng-tār etdim raḳībāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 3). [mānend-i hāle,]

mānend-i hezār ol-: bülbül gibi olmak.

Mevsimidir murğ-ı ṭab'-ı nādire-gūyuñ **ola** / Bāğ-ı na't-ı server-i 'ālemde **mānend-i hezār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 20). [mānend-i hezār ol-,]

mānend-i hūsām: keskin kılıç gibi.

Tizce bu himmeti ḥabl-ı ḥiyel-i nā-dānı / Kesdi atdı ilişik koymadı **mānend-i hūsām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 31). [mānend-i hūsām,]

mānend-i mest-i keyfiyyet-i benc: zevk veren esrarın sarhoşluğunun benzeri.

Bī-hüde ṭalma baḥr-i ḥayāle / **Mānend-i mest-i keyfiyyet-i benc** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 2). [mānend-i mest-i keyfiyyet-i benc,]

mānend-i mihr-i pūr-nūr: *bol ışıklı, çok aydınlık güneş gibi.*

Etsin Hudā-yı gayūr fażl ile anı meşhūr / **Mānend-i mihr-i pūr-nūr** tā Hind ü Rūm u Çīn'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 6). [*mānend-i mihr-i pūr-nūr,*]

mānend-i mūm u bal: *mum ve bal gibi. (Sevgilinin rakibe yumuşak ve tatlı davranması bağlamında.)*

Üftādegāna seng-dil ü zehr-i qahrdr / Ağyāra lîk luţfda **mānend-i mūm u bal** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 6). [*mānend-i mūm u bal,*]

mānend-i ney: *ney gibi. II Ney'in inlemesi, ses çıkarması gibi. (Şair bu beyitte tasavvuf düşüncesinde var olan ney ve insan arasındaki benzerliğe değinmiştir. Buna göre insanın olgunlaşması ve "insan-ı kâmil" mertebesine ulaşması için ney gibi inlemesi, ıstırap çekmesi yani belirli aşamalardan geçmesi gerekir.)*

Zihniyā sūzişle bir kez inlese **mānend-i ney** / Yandırır hep 'ālemi bir demde āh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 7). [*mānend-i ney,*]

mānend-i Nîl: *Nil Nehri gibi.*

Giryem ederse cūş taḥassürle nā-gehān / **Mānend-i Nîl** hūn-ı sirişkim revān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 5). [*mānend-i nîl,*]

mānend-i nūr: *nur gibi (ışık vermesi bağlamında).*

Geldi menkūṭ ile bir tārîḥ-i zībā Zihniyā / Toğdı iḥsānen Muḥammed Nūri Beg

mānend-i nūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 7). [*mānend-i nūr,*]

mānend-i yār-ı çeşm-i āşüb: *sevgilinin karışıklık çıkaran gözleri gibi.*

Şad hezārān dil-ber-i cādū-nigeh gördüm yine / Hiç biri **mānend-i yār-ı çeşm-i āşūbum** degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 4). [*mānend-i yār-ı çeşm-i āşüb,*]

mānend-i yem: *deniz gibi.*

Baḥa da yārī kılup tevfiḳ-i Bārī nā-gehān / Dilde bir 'aşḳ-ı maḥabbet kaydā **mānend-i yem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 32). [*mānend-i yem,*]

mānend-i zāt-ı cānān: *sevgilinin şahsına benzer; sevgili gibi.*

Her tıfl-ı nev-hıramān **mānend-i zāt-ı cānān** / Evreng-i ḥüsnüñ ey cān şehzādesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 5). [*mānend-i zāt-ı cānān,*]

mānend-i zevḳ ü neşāṭi-i sebz-i nev-bahār: *ilkbaharın taze eğlence ve neşesi gibi.*

Etdi füzūn şevḳi ḥaṭ-ı nev-demīdesi / **Mānend-i zevḳ ü neşāṭi-i sebz-i nev-bahār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 3). [*mānend-i zevḳ ü neşāṭi-i sebz-i nev-bahār,*]

ma'nevî evlād: *evlat gibi benimsenen kimse.*

Mālik etdi ol şehi çok **ma'nevî evlāda** Hāḳ / Terbiyetle cümleye baḥş eyler

eltâf-ı keşîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 4). [ma'nevî evlâd,]

ma'nî: asıl, öz, gerçek, hakikat.

Şüretâ eylemeyiz sa'y-ı reh-i silk-i emel / **Ma'nide** kaç-ı sülûk etmede kâmil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 5). [ma'nide, -de]

ma'ni-i imkân: imkânın anlamı.

Ma'ni-i imkân mu'ayyen rütbeniñ mādūnına / Meşlegiñ hakkında mevzū'-ı harf-ı imtinā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs 1, Beyit 5). [ma'ni-i imkân,]

ma'nî-i şavt-ı ezân: ezan sesinin manası.

Câhil-i bî-mağza ifşâ etme sırr-ı vahdeti / Gûş-ı kâfir **ma'nî-i şavt-ı ezân** etmez kabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 4). [ma'nî-i şavt-ı ezân,]

Manşûr: "Enel-hak" "Ben Allah'ım" dediği için 922'de asılarak öldürülen ünlü mutasavvıf.

Hâk-i rindânım gubârımdan gelir bûy-ı şarâb / Turfe **Manşûr'um** ki dârımdan gelir bûy-ı şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs 8, Beyit 2). [Manşûr'um, -um]

manzara: seyir yeri, bakılıp seyredilen yer.

Bağa varsam hatt ü çîn-i kâkülüñ sevdâsıyla / **Manzaram** evvel nazarda sünbül ü reyhân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 6). [manzaram,]

manzar-ı nûr-efgen-i meh-tâb-ı ruhuñ

olmasa: sevgilinin ay ışığı gibi parlayan yüzünün nur salan görünüşü olmasa.

Olmasa manzar-ı nûr-efgen-i meh-tâb-ı ruhuñ / Zulmet-i gamda kalur encümenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 6). [manzar-ı nûr-efgen-i meh-tâb-ı ruhuñ olmasa,]

manzûr: bakılan, beğenilerek nazar edilen.

Yâr gösterdikçe yüz **manzûr** manzûr üstüne / Bezm şevki pür olur mecbûr mecbûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1). [manzûr,]

Yâr gösterdikçe yüz manzûr **manzûr** üstüne / Bezm şevki pür olur mecbûr mecbûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1). [manzûr,]

Şemîm-i kâkülüñ kangı meşâmı eyliyor ta'tîr / Ya mir'ât-ı ruhuñ âyâ kime **manzûrdur** şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 5). [manzûrdur, -dur]

manzûr-ı 'alâ: yüce bakılan, çok şerefli görülen (kişi veya şey).

Çok mı etse efser-i pür-gevheri bî-i'tibâr / Çünkü şâh-ı dehre **manzûr-ı 'alâdır** sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 4). [manzûr-ı 'alâdır, -dır]

manzûr-ı çeşm: gözün baktığı/gördüğü.

'Îzâr-ı al geldi hâtıra kan ağladım öldüm / Olunca bağda **manzûr-ı çeşmim** lâle-i hod-rû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 2). [manzûr-ı çeşm,]

ma'rekegâh-ı mahabbet: aşkın savaş alanı.

Mülk-i tecrīdiñ şeh-i şāhib-kırānıdır
göñül / **Ma'rekegāh-ı maḥabbet**
pehlevānıdır göñül (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 132, Beyit 1). [*ma'rekegāh-ı*
maḥabbet,]

ma'reke-i 'arz-ı ricā: isteklerin
sunulduğu savaş alanı. (Şair, valilik
makamını savaş alanına benzetmiştir.)

Hedefe yetdi ser-i nāvek-i pür-āh ü enīn
/ Yā olup **ma'reke-i 'arz-ı ricāda** kad-i
'acz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 10,
Beyit 4). [*ma'reke-i 'arz-ı ricā*,]

marîz-i 'aşk: aşk hastası.

Ederler turş-rûluk şûriş-i ḥālim görüp
ḥayfā / **Marîz-i 'aşka** 'arz-ı āb-ı leymūn
eylemiştir (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
58, Beyit 6). [*marîz-i 'aşk*,]

ma'rûf ol-: bilinmek.

Çıkup üçler dedi ey Zihnî anîñ târîhin /
Dehre **ma'rûf ola** 'ilm ile Muḥammed
'Ārif (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kıt'a 11, Beyit
5). [*ma'rûf ola*, -a]

mashara-i 'āşiyān ol-: âsilerin
maskarası olmak.

Elbet o şāh-ı 'arş-penāh üzre tîg çeken /
Rûz-ı cezāda **mashara-i 'āşiyān olur**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 6, Beyit 26).
[*mashara-i 'āşiyān ol-*,]

maskat-ı re'sü'l-vaṭan: vatan, bir
kimsenin doğduğu yer.

Maskat-ı re'sü'l-vaṭan çün oldı zāhir
mu'teber / Belde-i Killîs'e ceyş-i feyz ile
çekdi 'alem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside
3, Beyit 27). [*maskat-ı re'sü'l-vaṭan*,]

masraf-ı 'aşk eden: aşk masrafı eden;
aşk için harcayan (tanıkta âşığın canını
sevgili için vermesi kastedilmiştir).

Hvān-ı lutf ile cihān ḥalkını dil-sîr eyler
/ Zihniyā naqd-ı dil ü cānın **eden**
maşraf-ı 'aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 118, Beyit 5). [*maşraf-ı 'aşk eden*,
]

maşrık-ı enfüs: ruhların doğduğu yer. II
maşher yeri (yeniden dirilme
bağlamında).

Her şubḥ-dem ol bāb-ı mürşid-i t̄ā'if /
İşrāk ede t̄ā **maşrık-ı enfüsde** letā'if
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 116, Beyit 1).
[*maşrık-ı enfüs*,]

maşrık-ı mihr-i ḥakāyık: hakikat
güneşinin doğduğu yer.

Maşrık-ı mihr-i ḥakāyıkdır ruh-ı
tābendesı / Mevc urur nūr-ı velāyet
cephe-i pākinde hem (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 20). [*maşrık-ı*
mihr-i ḥakāyık,]

maṭbah-ı cūd: cömertlik mutfağı.

Kāse-i deryüzemi pür et tehī redd eyleme
/ **Maṭbah-ı cūdundan** ikrām isterim ey
zü'l-kerem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside
3, Beyit 44). [*maṭbah-ı cūd*,]

maṭbah-ı in'ām-ı bī-encām: sonsuz
lütuf mutfağı.

Maṭbah-ı in'ām-ı bī-encāmına / Mihr-i
felek zer-leken-i rûzgār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 23). [*maṭbah-ı*
in'ām-ı bī-encām,]

maṭbah-ı sultān-ı rızā: rıza sultanının mutfağı. II rıza sultanının tekkesi. (Hem yemek pişirilen hem de tarikata yeni girmiş olanlara ilk dergâh terbiyesinin verildiği yer.)

Sā'il ol **maṭbah-ı sultān-ı rızādan** Zihnî / Anda ḥ'ân-ı keremün birr ü nevâli görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 7). [maṭbah-ı sultān-ı rızā,]

mātem: derin üzüntü, keder ve ümitsizlik.

Şanma haṭ geldi zamân geçdi deyü **mātem** için / Şāhid-i ḥüsne yeni biçme siyeh cāme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 5). [mātem,]

mātem: derin üzüntü, keder. II yas (Hz. Hüseyin'in yasını tutma bağlamında).

Yalınız māh-ı muḥarremde değil her māh u sāl / Olsa lāyık ḥaşre dek şāh-ı Ḥüseyn'in **mātemi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 4). [mātemi, -i]

mātem demi: matem zamanı. II Muharrem ayı.

Sükkân-ı 'arş u ferşi bütün ḥıyremend eder / **Mātem deminde** gülğule-i 'āşıkân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 14). [mātem demi,]

mātem-i endüh: gam, kederden ötürü yas tutma.

Varımı yağmāya verdiñ ḥāne-ber-düş eylediñ / **Mātem-i endüh** ile āḥir siyeh-püş eylediñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 4). [mātem-i endüh,]

mātemini tutma-: matemini tutmamak. (Tanıkta Hz. Hüseyin'in matemini tutmamak kastedilmiştir.)

Maḥrûm-ı zevk-i her dü-cihân olsun ol le'im / **Tutmaz** o şāh **mātemini** kām-rân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 15). [mātemini tutma-,]

matlab: istenilen, talep edilen şey, istek, meram, matlûp.

Nedir bu hoş bakışlar bu tebessümler bu imâlar / Müheyyâdır dil ü cân söyle neyse **maṭlabıñ** cānâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [maṭlabıñ, -iñ]

Etmediñ bir dem beni mesrûr gayr-ı ḥalk tek / Yetmedim bir **maṭlaba** devriñde çok çekdim emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1). [maṭlaba, -a]

matlab: arzu, istek (sevgilinin âşığa kavuşma arzusu bağlamında).

Müjde saña ki Zihnî bugün yāriñ añladım / Senden ziyāde vaşl anıñ **maṭlabı** gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5). [maṭlabı, -ı]

matlab-ı dil eden: gönülden isteyen.

Meclis-i ḥaş-ı mülākātı **eden maṭlab-ı dil** / Rûz u şeb ḥüsn ile terbiyyet-i aḥlāk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 3). [maṭlab-ı dil eden,]

maṭla'-ı cūd-ı meşîhat: şeyhliğin cömertliğinin doğduğu yer.

Maṭla'-ı cūd-ı meşîhatdan olup ṭal'at-rîz / Şaldı ḥürşîd gibi şa'sa'a bir fark-ı

enām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 27). [maṭla‘-ı cūd-ı meşîḥat,]

maṭlûb: talep edilen, istenilen, aranan şey.

İstemem bir şey ki ol maṭlûb-ı maḥbûbum değil / Yârsız ‘âlem ne öz cânım ki **maṭlûb** değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [maṭlûb-ı, -um]

Öyle bir deryâ-yı himmetdir ki ol şâhib-nazar / Bir dem içre ṭalibi **maṭlûb**ına vâşıl eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 12). [maṭlûb-ı, -ı, -(n)a]

maṭlûb-ı maḥbûb: arzu edilen sevgili.

İstemem bir şey ki ol **maṭlûb-ı maḥbûb**um değil / Yârsız ‘âlem ne öz cânım ki maṭlûb-ı değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [maṭlûb-ı maḥbûb,]

matrûd imiş: kovulmuş, terk edilmiş.

V’ey nice **matrûd imiş** kim tâbi‘-i şeyṭân olup / Şah-ı merdânı münâsib gördi tîğ-ı şamşame (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 8). [matrûd imiş,]

māye-dārân-ı ezel: ruhlar âleminin sermayedarı.

Merd-i Hakk’a **māye-dārân-ı ezel** cânın verip / Her ne varsa varını meydânına kor bîş ü kem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 35). [māye-dārân-ı ezel,]

māye-i şî‘r: şiirin mayası, özü.

Kıldı pür sâhil-i elfâzı dūr-i ma‘nâdan / **Māye-i şî‘r** ki deryâ gibi oldu cûşân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 12). [māye-i şî‘r,]

ma‘yûb: noksan, kusurlu.

Vech-i muṭlak nūr-ı revnak şaldı mîr’ât-ı dile / Şûret ü ma‘nâda hiçbir zerre **ma‘yûb** değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 6). [ma‘yûb-ı, -um]

mazhar: ulaşan, erişen, nâil olan.

Dâğ şanma sînede parlar nişân-ı ‘aşkıdır / İltifât-ı luṭf-ı şâhen-şâh-ı hüsne **mazhar**ız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 4). [mazhar-ı, -ız]

mazhar ed(t)-: erişirmek, ulaştırmak.

Luṭf-ı bî-ḥaddine **mazhar edip** Allâh-ı laṭîf / Fazlına eyleye cümle fuṣalâyı vâşîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 11, Beyit 3). [mazhar ed(t)-,]

mazhar olan: nail olan, iyi bir şeye erişen.

Baḥşîş-i ‘îdiyye-i cânânîye **mazhar olan** / İşte ol kâminca Zihnî ‘îd-i cāvîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 7). [mazhar olan,]

mazhar-ı ‘afvı olmasaydı: (Allah’ın) affına mazhar olmasaydı.

Olmasaydı mazhar-ı ‘afvı olurdu sâlikân / Tâ mü‘ebbed kayd-ı habs-i ḥâk ü bād ü âb ü nâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 35). [mazhar-ı ‘afvı olmasaydı,]

mazhar-ı ‘aşk et-: aşka nail etmek, aşka ulaştırmak.

Yâ Rab dü ‘âlemde beni **mazhar-ı ‘aşk et** / Cân u dilimi dağme-i pür-gevher-i ‘aşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 1). [mazhar-ı ‘aşk et-,]

mazhar-ı eltâf ü ihsân ol-: iyilik ve güzel muamelelere ulaşmak.

Biraz da ‘âşık-ı maḥzûnı memnûn etseñ olmaz mı / ‘Adûlar **mazhar-ı eltâf ü ihsân oldu** besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 4). [mazhar-ı eltâf ü ihsân ol-,]

mazhar-ı hubb-ı ‘Alî: Hz. Ali'nin sevgisine nail olan.

Zihnî be-eltâf-ı Hudâ geldi o tıfla bir şadâ / Kıldı bu târîhi nidâ yâ **mazhar-ı hubb-ı ‘Alî** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 9). [mazhar-ı hubb-ı ‘Alî,]

mazhar-ı lutf-ı Hudâ: Allah'ın yardım ve ihsanına erişmiş olan.

Şâf edip mir‘ât-i ḳalbiñ eyle her demde şafâ / **Mazhar-ı lutf-ı Hudâ’da** olmaz ekdâr ü elem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 7). [mazhar-ı lutf-ı Hudâ,]

mazhar-ı ma‘nâ: manaya, hakikate erişmiş (olan).

Mazhar-ı ma‘nâ değil her ism-i Hû’dan dem uran / Merd-i meydân-ı hüviyyet heylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 4). [mazhar-ı ma‘nâ,]

mazhar-ı şefâ‘at kıl-: şefaatine eriştirmek, ulaştırmak.

Zihnî-i giryemendî ol zâr-ı müstemendî / Yâ şâh-ı Nakş-bendî kıl **mazhar-ı şefâ‘at** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 7). [mazhar-ı şefâ‘at kıl-,]

mazhar-ı tām: tamamına ulaşan.

Ne tıfil el-veledü sirru ebîñ **mazhar-ı tāmı** / Ne tıfil nûr-ı ‘irfânı ederdî ‘âleme tebyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 6). [mazhar-ı tām,]

mazhar-ı tām-ı mahabbet et-: sevginin tamamına mazhar kılmak.

Libās-ı hilḳati giymezdi kevneyn etmeseydi Hakk / Cenābiñ **mazhar-ı tām-ı mahabbet** yâ Resûl‘allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 4). [mazhar-ı tām-ı mahabbet et-,]

mazlûm: zulüm görmüş, zulme uğramış.

Ḳaşd edip **mazlûma** ol zālīm emānsız cānına / Başka bir ḥuşk-ı bahāne etdi ‘ayn-ı iftirā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 6). [mazlûma, -+a]

mazlûm: zulüm görmüş, zulme uğramış. (Tanıkta Kerbelâ’da işkence, zulüm görerek şehit edilen Hz. Hüseyin ve beraberindeki 72 kişi kastedilir.)

Kerbelâ deştindeki **mazlûmları** fıkır eyleyip / Sen hemān ḥüsrân oku her dem Yezîd-i azleme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 2). [mazlûmları, -lar, -ı]

mazmûn: nükte ve cinaslarla süslenen

ve asıl mânâyı dolaylı olarak anlatan güzel söz.

Eder elbetde gürüh-ı şu‘arâyı mebhût / Zihniyâ şî‘r-i laţîfindeki **maẓmûn** ü nikât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 5). [maẓmûn,]

me‘âl-i irtifâ‘: yüce mana.

Kopdı lafz-ı âstânından **me‘âl-i irtifâ‘** / Kün fe-kânîñ olmadan peyveste kâfi nûnına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 3). [me‘âl-i irtifâ‘,]

mebde-i icâd-ı halk-ı ‘âlem-i hejdeh-hezâr: on sekiz bin halkın yaratılışının başlangıcı.

Menşe’-i ısdâr-ı fermân-ı nidâ-yı kâf ü nûn / **Mebde-i icâd-ı halk-ı ‘âlem-i hejdeh-hezâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 41). [mebde-i icâd-ı halk-ı ‘âlem-i hejdeh-hezâr,]

mebhas: herhangi bir konuyla ilgili bölüm, fasıl, bahis.

Zihniyâ ol gamze-i câzûya dil olmuş esîr / Açma **mebhas** fenn-i sihr ü fitne-i Hârût’dan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 5). [mebhas,]

Selef nazm uranı silk-i medihe kıldılar tanzîm / Feşâhat **mebhasinde** dürr-i şâf-ı nazm-ı Sahbân’ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 9). [mebhasinde, -in, -de]

mebhût: giriftâr olmuş, hayran, mütehayyir.

Lebleri yâkûtdur la‘l aña **mebhûtdur** / Sihrde Hârût’dur gamze-i cādū-yı dost

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 3). [mebhûtdur, -dur]

mebhût ed(t)-: şaşırtmak, hayrette bırakmak.

Eder elbetde gürüh-ı şu‘arâyı mebhût / Zihniyâ şî‘r-i laţîfindeki maẓmûn ü nikât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 5). [mebhût ed(t)-,]

mebhût eyle-: şaşırtmak, hayrette bırakmak.

Eyleriz fenn-i dirâyetde cihânı **mebhût** / ‘Aşk bahşinde yine Kays’dan ‘âkıl degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 3). [mebhût eyle-,]

mebrûr üstüne mebrûr eyle-: defalarca hayırlı, makbul, kabul edilen eylemek.

Ân şeker-leb Zihnî şâkir oldı nûş-ı ‘aşk ile / Şükrini Hakk **eylesin mebrûr mebrûr üstüne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 7). [mebrûr üstüne mebrûr eyle-,]

mecâl: kuvvet, derman, takat.

Ol kadar dutdı teb-i hicrânîñ ey âfet beni / Koymadı hîçbir **mecâlim** kıldı bî-tâkât beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 1). [mecâlim, -im]

mecâzî: mecazla ilgili olan, asıl anlamında kullanılmayan, gerçek olmadığı halde gerçeğe arasında benzerlik veya daha başka bir ilgi bulunan.

Hâkîkat-bîn olup hâlât-ı gül bülbül nedir fehm et / Dil-i âgâha ey Zihnî **mecâziden**

sübüldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 5). [mecâzîden, -den]

Mecâzî reh-ber-i süy-ı hâkîkatdır deyü nefsiñ / Seni her sâde-rû maḥbûba kıldı ‘âşık-ı şeydâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 9). [mecâzî,]

mecbûr: bir şeye veya bir kimseye bağlı, düşkün, tutkun, meftun.

‘Adn-ı cemâle her dem **mecbûr** halk-ı ‘âlem / Zihnî gibi bir âdem dil-dâdesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 7). [mecbûr,]

Yâr gösterdikçe yüz manzûr manzûr üstüne / Bezm şevki pür olur **mecbûr** mecbûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1). [mecbûr,]

Yâr gösterdikçe yüz manzûr manzûr üstüne / Bezm şevki pür olur **mecbûr** mecbûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1). [mecbûr,]

mecbûr: bir şeyi yapmak zorunda olan. II bir şey veya kimseye bağlı.

Mecbûrdur bu hâmem bir güher-i semîne / Evşâfına dem-â-dem şandûkdur bu sîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7, Beyit 1). [mecbûrdur, -dur]

mecbûr eyle-: tutkulu hâle getirme. II âşık etme.

Seni de bir cefâ-cû yâre **mecbûr eyleye** Mevlâ / Ki tâ Zihnî gibi fark olmaya rûz ü şebiñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [mecbûr eyle-,]

mecbûr ol-: (bir şeye veya kimseye) bağlanmak.

Zer ü sîme şu denlü **olmuş** ebnâ-yı zamân **mecbûr** / Zemînden cüst ü cûy-ı genc-i Kârûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 2). [mecbûr ol-,]

Ham eder kıddin çekilmez yaydır eñ toğrısı / Kimse **mecbûr olmasın** anıñ kemân ebrûsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 4). [mecbûr ol-,]

mecbûrî olmaz: zaruri olmamak.

Sâz u söz **mecbûrî olmaz** ‘ârif-i ma‘nâ-yı cân / Cân verir bî-hûde etmez herkese ibrâz râz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 3). [mecbûrî olmaz, -maz]

meclis: oturacak yer, nâdî, encümen. II âşığın gönlü.

Geldi şen kıldı yine **meclisim** o kebg-ḥırâm / Ruḳabâ ḥânesi vîrâne-i bûm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 2). [meclisim, -im]

meclis: bezm, meclis, eğlence yeri, zevk ve sefa toplantısı.

Meclisim peygüle-i ḥasret şarâbım ḥûn-ı dil / Kâse-i zehr-i melâlet sāğar-ı Cem’dir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 4). [meclisim, -im]

Ne meyden ne edâ-yı nağme-i rengîn-i muṭribden / Bu neş’e **meclise** ol dîde-i mestânenen gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 2). [meclise, -e]

meclis kur-: konuşup görüşmek üzere bir araya gelmek, toplanmak.

Tedbîrî-i taḥkîka karar vermege Zihnî / **Meclis kuralım** Ḥazret-i Pîr’iñ eşiginde

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 5).
[meclis kur-,]

meclis yine o meclis: bahsedilen mekânın değişmediğini ifade etmek için kullanılmıştır.

Cem cāmını nûş etdi sürdi demini Hâtem
/ **Meclis yine o meclis** ‘âlem yine o
‘âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 3). [meclis yine o meclis,]

Cem cāmını nûş etdi sürdi demini Hâtem
/ **Meclis yine o meclis** ‘âlem yine o
‘âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 6). [meclis yine o meclis,]

Cem cāmını nûş etdi sürdi demini Hâtem
/ **Meclis yine o meclis** ‘âlem yine o
‘âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 9). [meclis yine o meclis,]

Cem cāmını nûş etdi sürdi demini Hâtem
/ **Meclis yine o meclis** ‘âlem yine o
‘âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 12). [meclis yine o meclis,]

Cem cāmını nûş etdi sürdi demini Hâtem
/ **Meclis yine o meclis** ‘âlem yine o
‘âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 15). [meclis yine o meclis,]

**meclis-ārā-yı şeb-i vuşlat-me’âb olsun
da gör:** sevgiliye kavuşma yeri olan gece
meclisini şenlendiren (süsleyen) olsun
da gör.

Ol hilâl-ebrû cüvânım mäh-tâb olsun da
gör / **Meclis-ārā-yı şeb-i vuşlat-me’âb
olsun da gör** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 1). [meclis-ārā-yı şeb-i vuşlat-
me’âb olsun da gör,]

meclis-i ağıyar: yabancıların bulunduğu
meclis (rakiplerin meclisi).

Hoş-dil olmaz Zihni-i pür-zâr senden hiç
kim / **Meclis-i ağıyâra** oldukça
tekâpüyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 129, Beyit 5). [meclis-i ağıyar,]

meclis-i ‘ayş ü tarab: yiyip içme, zevk u
safa meclisi.

Bu neşâîle kuruldı **meclis-i ‘ayş ü tarab**
/ Gülsitânıñ tıldı her bir güşesi biñ bāde-
h^ıâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit
11). [meclis-i ‘ayş ü tarab,]

meclis-i bîgâne: yabancıların
bulunduğu meclis.

Meclis-i bîgâneyi terk etmez ey Zihnî o
meh / Gündüzi gitmez velî şebhâ gider
tenhâ gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
51, Beyit 5). [meclis-i bîgâne,]

meclis-i bî-neş’e-i nâ-dân: bilgisizlerin
bulunduğu zevk ve eğlencesi olmayan
meclis.

Meslek-i rindānda pîr-i muğāna el veren
/ **Meclis-i bî-neş’e-i nâ-dāna** atmaz bir
ayağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113,
Beyit 5). [meclis-i bî-neş’e-i nâ-dān,]

meclis-i hâş-ı mülākāt: buluşma ve
görüşmelerin yapıldığı özel meclis.

Meclis-i hâş-ı mülākātı eden matlab-ı
dil / Rûz u şeb hüsn ile terbiyyet-i ahlāk
eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57,
Beyit 3). [meclis-i hâş-ı mülākāt,]

meclis-i hâss: özel, hususi meclis; âşığın
gönlü.

Şeh-per-i Cibrîl aña sūzān olur
pervāneves / **Meclis-i hâşşıñ** çerāğ-ı

şem‘dānıdır gönül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 2). [meclis-i hâşş,]

meclis-i ‘işret: içki toplantısı, eğlenme meclisi.

Sensiz ey meh **meclis-i ‘işret** harām olsun baña / Cān ü dilden ğayr ile ülfet harām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 1). [meclis-i ‘işret,]

Meclis-i ‘işrete şol dem ki rakībān tıķılur / Selb-i āsāyış olup cismde rūhum şıķılur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 1). [meclis-i ‘işrete,]

Böyle bir debdebeli **meclis-i ‘işret** hergiz / Kime gösterdi ‘aceb devr-i sipihr-i bed-hū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 10). [meclis-i ‘işret,]

meclis-i rindān: rintlerin meclisi. Dünya işlerini önemsemeyen rintlerin içki, eğlence meclisi.

Meclis-i rindān olur maħrūm-ı zevķ-i nīm-şeb / Gelmessin aħşāmdan ey māh uyhu çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 2). [meclis-i rindān,]

meclis-i rūhāniyet: ruhanilik meclisi.

Gülşen-i kuţbiyetiñ **meclis-i rūhāniyetiñ** / Merd-i ‘ayş ü tarabı hażret-i Mevlānā’dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 3). [meclis-i rūhāniyet,]

meclis-i sāķi-i kevser: kevser sunan sakinin meclisi.

Hāşılı cām-ı şehādet birle oldı neş’e-yāb / ‘Azim oldı **meclis-i sāķi-i kevserden** yaña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut’a 18, Beyit 8). [meclis-i sāķi-i kevser,]

meclis-i va‘z: dini öğütlerin verildiği ortam, toplantı.

Cāmi‘deki ‘ālem yığıla **meclis-i va‘za** / Biz cem‘ olalım encūmen-i pīr-i muğāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 3). [meclis-i va‘z,]

mecma‘-ı sırr-ı şerī‘at: İlahî kanunların sırlarının toplandığı yer.

Mecma‘-ı sırr-ı şerī‘at ‘ārif-i merd-i Hābīr / Menba‘-i feyz-i haķīkat mürşid-i rūşen-zamīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut’a 13, Beyit 1). [mecma‘-ı sırr-ı şerī‘at,]

Mecnūn dahı nāka-keş-i mahmilimizdir: Mecnun da bizim gibi Kābe’ye armağanlar taşıyan devenin ipini çekendir. (Şair burada Mevlana’nın Mesnevisi’nde geçen bir Leyla ve Mecnun hikāyesine de telmihte bulunarak Mecnun’un da kendileri gibi aşk yolunun yolcularından biri olduğuna değinir. Devenin ipinin çekilmesi aşk yolunun meşakkatli olduğunu, taşınan değerli armağanlar ise Allah’a duyulan derin aşkı ifade eder.)

Biz rāh-rev-i Ka‘be-i iķlīm-i cemāliz / **Mecnūn dahı nāka-keş-i mahmilimizdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 4). [Mecnūn dahı nāka-keş-i mahmilimizdir,]

Mecnūn-ı ser-gerdān ol-: şaşkın, başı dönmüş Mecnūn’a dönmek.

Gerdeniñde Leyli-i zūlfuñ temāşā eyleyen / ‘Aķlı kalmaz kıl kadar **Mecnūn-ı ser-gerdān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 3). [Mecnūn-ı ser-gerdān ol-,]

mecrā-yı dem-i feyz-i Hudā: Allah'ın ihsanının aktığı vaktin oluş yolu/şekli.

Nükte-i noktayı etmekdedir icrā vü beyān / Ya'ni **mecrā-yı dem-i feyz-i Hudā'dır** hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 5). [mecrā-yı dem-i feyz-i hudā,]

mecrūh et-: yaralamak.

Merhem-i lutf-ı İlāhî'ye sezāvār olmaz / **Etmegin** sīnesini tīg-i maḥabbet **mecrūh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 3). [mecrūh et-,]

med: nihayet, sonunda.

Yağmasun üftādeyi tābiş-i firḳat deyü / Sāye-i vaşlın eder üstümüze **med** laṭîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 6). [med,]

med ol-: çekmek (sürekli gam çekmek bağlamında).

Muttaşıl gayra bu lutfuñ göricek havf ederim / Dil-i zārımda **ola** ḥaşre kadar **med** gam gam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 4). [med ola,]

meddāh: öven, çok medh edici.

Medḥiñ iş'āra ne ḥācet ki bilir ehl-i şu'ūr / Saña **meddāh'dır** hep şā'ir-i nāzik-süḥanān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 33). [meddāh'dır, -dır]

medd-i āh: āhı uzatma, daha uzun āh çekme.

Şerār-endāz olup nüh-tāḳ-ı gerdūnı eder pür-süz / Teḥāşī etdigimden **medd-i**

āhım ser-firāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 5). [medd-i āh,]

medd-i bā' eyle-: kulaç atmak, kurtarmak için el uzatmak.

Aña keştibān-ı lutfuñ **eylemezse medd-i bā'** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 23). [medd-i bā' eyle-,]

meded: lutuf ve yardım istemek için kullanılan bir ünlem; medet et, yardım et.

Meded ey munṭafî-i nār-ı hicrān vuşlat-ı cinān / Emānsız çāresiz ḳaldım emān hengām-ı gayret'dir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 5). [meded,]

Meded yā ḡavşü'l-a'zam pîr-i 'ālem mürşid-i ekrem / Bu Zihnî bendeñi maḥzūn ḳoyma rüz-ı himmet'dir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 6). [meded,]

Dirīg etme **meded** ey Nūḥ-ı vaḳt keştî-i ihsāniñ / Yeter Zihnî ḡarīḳ-i mevc-i tūfān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 9). [meded,]

Helāk etdi benî Zihnî gibi bīmāri-i firḳat / **Meded** cān ü tenimde ḳalmadı tāb ü mecālim gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 5). [meded,]

Cenābıñ ḳıldı Hāḳ sākî-i bezm-i ḥaşş-ı ḥāşşü'l-ḳurb / **Meded** lutf eyle bir cām-ı mürevvāḳ yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 6). [meded,]

Siyāhî cāmeler ilbās edip ḳıl nevḥa vü girye / **Meded** ey 'āşık-ı şūrîde hengām-ı ḡarādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 15). [meded,]

meded: *aman, sakın!*

Hüsrân-pezîr-i kârgah-i mâl ü câh olur /
Zihnî mişâli kimse **meded** sersem
olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 5*). [*meded,]*

meded et-: *lütüfta bulunmak.*

Bir kes bu hâl-i zârıma hîç **etmedi**
meded / Göstermez oldı kimse baña rû-
yı i'tibâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 7*). [*meded et-,]*

meded ü lutf: *iyilik ve yardım.*

Meded ü lutf eşeri oldı bize bîgâne /
Pençe-i qahra giriftâr ki derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 2*).
[*meded ü lutf,]*

meded-h^vâh ol-: *yardım istemek.*

Dü 'âlem berzahından ger necât isterseñ
ey Zihnî / **Meded-h^vâh ol** 'azîzân-ı tārîk-
i Nakş-bendî'den (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 7*). [*meded-h^vâh ol-,]*

medeng-i dahme-i şer'-i şerîf-i ahmed-i mürsel: *Hız. Muhammed'in kutsal (İslam) şeriatının hazinesinin sürgüsü.*

Medeng-i dahme-i şer'-i şerîf-i Ahmed-i mürsel / Hâzâ'indâr-ı
gevherhâ-yı sır-ı âyet-i münzel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 5*).
[*medeng-i dahme-i şer'-i şerîf-i ahmed-i mürsel,]*

medh: *övgü, övme.*

Medhiñ iş'âra ne hâcet ki bilir ehl-i
şu'ûr / Saña meddâhdır hep şâ'ir-i nâzik-

sühanân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 33*). [*medhiñ, -iñ]*

medh oku-: *övgüde bulunmak.*

Nefret et her dem Yezîd-i ebtere /
Zihniyâ **medh oku** âl-i Haydar'a (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 25*).
[*medh oku-,]*

mefharet: *iftihar etme, övünme.*

Çekilür 'arş-ı berîndir 'âlem-i şöhrat-i
şeyh / **Mefharet** pâyını tâ sidreye kor
rütbet-i şeyh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 1*). [*mefharet,]*

mefhar-ı hayrû'l-halefân: *hayırlı evlatlardan övünmeye lâyık (olan).*

Eyledi Şâdık Beg Efendi'ye 'atâ Rabb-i
latîf / **Mefhar-ı hayrû'l-halefân** lutf ile
bir tıfl-ı şerîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 1*). [*mefhar-ı hayrû'l-halefân,]*

mefhar-ı sermed: *daima kendisiyle övünülen kimse (Hız. Muhammed bağlamında).*

Şeh-i kevneyn Aḥmed ins ü cinne
mefhar-ı sermed / Habîb-i Hâk
Muḥammed zîver-i kurbîyyet-i Mevlâ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 51*).
[*mefhar-ı sermed,]*

mefṭûn: *(sevgilinin bakışlarına) büyülenmişçesine tutkun, vurgun olan (kimse).*

Fenn-i fitne resm-i işve siḥr ü efsûn
mekr ü âl / Cümle **mefṭûn** ü müsellemdir
sühan-gü çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 4*). [*mefṭûn,]*

meftûn ed(t)-: hayran etmek. II tutkun ve müptela etmek.

Ol dîde-i cādûları **meftûn eder** âhûları /
Ol hâl-i ‘anber-bûları ser-māye-i fikr ü
hayâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144,
Beyit 4). [meftûn ed(t)-,]

meftûn eyle-: büyülemek, etkisi altına almak.

Haṭ-āver dil-berān bilmem ne efsûn
eylemiştir / Kara sevdāya hep ‘uşşâkı
meftûn eylemiştir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 58, Beyit 1). [meftûn eyle-,]

meftûn meftûn üstüne: âşıkların her biri peş peşe, arka arkaya.

Fitne çeşmiñ kim eder efsûn efsûn üstüne
/ Bir nigele cezb olur **meftûn meftûn üstüne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 1). [meftûn meftûn üstüne,]

meftûn olanlar: gönül verenler, tutkun olanlar.

Humār-ı çeşmiñe **meftûn olanlar** / Esîr-i
güşe-i mey-hānedir hep (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 3). [meftûn olanlar,]

meftûnı ol-: hayranı olmak, vurulmak; tutkunu olmak.

Ben ki **oldum** bu ğarîb ilde seniñ
meftûnuñ / Çıkdı dilden hele zevk-i
vaṭanım iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 157, Beyit 3). [meftûnu ol-,]

Ruḥuñ **meftûnı oldum** haṭṭ-ı ‘anber-
fāmdan soñra / Seyāḥat eyledim iklīm-i
Rûm’a Şām’dan soñra (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 181, Beyit 1). [meftûnı ol-,]

meger: bu vesileyle, böylece.

Kār-ı bî-fā’ideden eyledi kaṭ’-ı ülfet /
Zihnî’ye erdi **meger** ḥazret-i Hâk
mevhibesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
198, Beyit 5). [meger,]

meger: meğerse.

Ben anı haṭ şanırdım şafḥa-i ruḥsār-ı
ālînde / Cedîd olmuş **meger** kim nüṣḥa-i
nîreng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 10, Beyit 4). [meger,]

Her şeb riyāz-ı vaşla girer var imiş
meger / Gördüm perîşan al-ı ruḥuñ dün
‘ale’ş-şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
32, Beyit 3). [meger,]

Eder bir cür‘ası biñ merre dil-zinde
meger sākî / Bu bâde sāğar-ı bezm-i ezel
mey-hānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 45, Beyit 3). [meger,]

Eder her şubḥ ‘arz-ı ‘arız-ı pür-tābın
eflāke / **Meger** āyîne-i ḥurşîdi ḥayrān
eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 52, Beyit 4). [meger,]

Dil-berān eyledi meyl-i ruḳabā / Āşık-ı
zārı **meger** kim taḳıyor (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 63, Beyit 4). [meger,]

Dil-i dîvāne baḥş-ı kākülünden kîl ü kâl
etmiş / **Meger** sevdā getirmiş başına bî-
cā ḥayāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 99, Beyit 1). [meger,]

Dilden olur mı ref **meger** zulmet-i melāl
/ Nuṭkî nazardan eyledi ol māh infişāl
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit
12). [meger,]

Bâğ-ı firdavse girer şandım anı bir erķam
/ **Meger** inmiş ruhına zülf-i siyeh-kârîñ
ucı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit
10). [meger,]

meger: *sanki.*

Hüruc eyler dem-â-dem zîr-i fesden
halka-ber-halka / **Meger** gencîne-i hüsn
üzre zülfüñ huftu ejderdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 53, Beyit 2). [meger,]

meger: *anlaşıldı ki!*

Ziyâ-yı kıymet-i rüşen-dilânı hep eder
inkâr / **Meger** kör eylemiştir dîde-i çarhı
remed şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
203, Beyit 6). [meger,]

meger kim: “meğerki, oysaki”
anlamlarında bağlaç.

Şanırdım ol kemân-ebrûyı ağlar hâl-i
‘uşşâka / **Meger kim** şu verirmiş nâvek-
i ser-tûz-i müjgâna (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 177, Beyit 2). [meger kim,]

Semend-i kahr ile ehl-i kemâli pây-mâl
eyler / **Meger kim** çeşm-i kec-reftâr-ı
çarhı kürdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 6). [meger kim,]

meges: *sinek. II rakip.*

Degil ğam kaṭ‘-ı h‘âhiş etmese aĝyâr
la‘lîñden / **Meges** ye’s-i tama‘ eyler mi
hîç dükkân-ı kândiden (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 163, Beyit 5). [meges,]

meges ol-: *sinek olmak (güçsüz ve zayıf
düşmek bağlamında).*

Hâl ü leb-i şîrîniñ hevâsıyla nigârâ / Çok
merdüm-i ‘Ankâ-y-tabî‘at **meges** oldu

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 6).
[meges ol-,]

meh: *ay yüzü güzel (sevgili).*

Sensiz ey **meh** meclis-i ‘işret haram
olsun baña / Cân ü dilden ğayr ile ülfet
haram olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 3, Beyit 1). [meh,]

Ğabĝabıñ nuḳl lebiñ eyledi mey Zîhni o
meh / H‘âhişim üze bir icrâ-yı rûsum
oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
17, Beyit 5). [meh,]

O **mehiñ** gerdem-i sîmînine meyl
eyleyeli / Āh temkîn-i dilim gitdi misâl-i
sîm-âb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 3). [mehiñ, -iñ]

O **mehiñ** kevkebe-i hüsnü felek vâyelidir
/ Cândan efzûn güher-i vaşlı girân-
mâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81,
Beyit 1). [mehiñ, -in]

Geh hayâl-i hâlîñ ey **meh** ĝâh fikr-i
kâkülüñ / Etdiler cem‘iyyetim şeb-hûn
şeb-hûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 184, Beyit 2). [meh,]

O **meh** gitmiş gibi ‘işretgeh-i bîĝâneye
zannım / Bu şeb rindâneler bezminde
feryâd ü fiĝân ḳopdı (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 191, Beyit 3). [meh,]

meh: *ay, kamer.*

Müşârün bi’l-benân-ı hükmi olsaydı
degildir **meh** / Bütün peyk şakk olurdu
cümlevâr-ı ḳubbe-i haḍrâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 45). [meh,]

mehbit-i nûr-ı İlâhü’l-‘âlemîn:
*âlemlere hakim olan Allah’ın nurunun
ineceği yer.*

Bezm-i hâşşî **mehbit-i nūr-ı İlāhü'l-
'ālemîn** / Āstān-ı rif'atı reşk-āver-i 'arş-
ı berîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes
1, Beyit 6). [*mehbit-i nūr-ı İlāhü'l-
'ālemîn,*]

mehcūr: uzaklaşmış, ayrılmış. ayrı
düşmüş.

Gönül mahrem-serây-ı yârdan
mehcürdur şimdi / Mey-i zehr-âb-ı
cām-ı hicr ile pür-şûrdur şimdi (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 1).
[*mehcürdur, -dur*]

mehcūr dil: unutulmuş, uzak kalmış
gönül.

Geldi bu sene nāme-i nev-ḥaṭ-ı 'izārı /
Mehcūr dile müjde-i vuşlat var içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 2).
[*mehcūr dile,*]

mehcūr ol-: uzaklaşmak, ayrı düşmek.

Ol mukavves ebruvân-ı yârdan **mehcūr
olup** / Dest-i cevvi-i çarḥ-ı kec-revde
kemân oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 190, Beyit 2). [*mehcūr ol-,*]

mehcūr-ı zevk-i cennet ed(t)-: cennetin
lezzetinden uzaklaştırmak.

Mehcūr-ı zevk-i cennet eder âdemi
şehâ / Bâğ-ı ruḥuñda ḥirmen olan dāne
dāne ḥāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143,
Beyit 4). [*mehcūr-ı zevk-i cennet ed(t)-,*]

meh-i burc-ı letāfet: güzellik (latiflik,
nezaket) burcunun ayı (sevgili).

Bir âfet pür-nezâket hoş kıyâfet
yâsemîn-kâmet / **Meh-i burc-ı letāfet**
dehre gâyet nūr-güstersiñ (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 127, Beyit 4). [*meh-i burc-
ı letāfet,*]

meh-i burc-ı tarikat: tarikat burcunun
ayı.

'Azîzim mürşid-i cānım efendim şāh-ı
Ser-mestim / **Meh-i burc-ı tarikat** der-i
deryâ-yı ḥaḳîḳatdır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 8). [*meh-i burc-ı tarikat,*
]

meh-i hayr ü berekât-efzâ: hayır ve
bereketi artıran ay (Ramazan ayı).

Ne mübârek **meh-i hayr ü berekât-
efzâdır** / Şeb ü rûzı ki eder bāy ü gedâyı
şādān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 9). [*meh-i hayr ü berekât-efzâ,*]

meh-i izāḥ-ı feraḥ: gönlü açan,
ferahlatan ay.

Ey ḥayāl-i ruḥ-ı tâbendesı mısבāḥ-ı feraḥ
/ Fikr-i envār-ı cebîni **meh-i izāḥ-ı feraḥ**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 1).
[*meh-i izāḥ-ı feraḥ,*]

meh-i Ken'ân: Kenan şehrinin ayı. II
Hz. Yusuf.

Eşk-i ter sen **meh-i Ken'ân'ı** alıp
ağlamadan / Verdi seyl-âbeye beytû'l-
ḥazenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 157, Beyit 5). [*meh-i Ken'ân,*]

meh-i rûy: ay gibi parlak ve yuverlak
olan yüz.

Fitne-endâz olmasa çeşm-i süḥan-güyuñ
seniñ / Ḥālî olmazdı temāşâdan **meh-i
rûyuñ** seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
129, Beyit 1). [*meh-i rûy,*]

mehîn: hor, hakim; değersiz kimse.

Dutup ihzâr edip top gibi atdı Haleb'e / Fetili aldı nedâmet şereriyle o **mehîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 34). [mehîn,]

meh-pâre: ay parçası. II ay gibi parlak ve güzel yüzlü sevgili.

Mest olup yatdım o **meh-pâre** ile şubha kadar / Zihniyâ debdebe-i zevk tamâm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 5). [meh-pâre,]

Ele geçseydi eger dâmen-i etvârîñ ucu / Dün gece oldum o **meh-pâre** ile çok hem-dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 8). [meh-pâre,]

meh-pâre-i nâz ü 'itâb: ay parçasının naz ve kaprisi.

Melâhat mektebin teşrîf edince ol fî tensâzım / Eñ evvel Zihniyâ **meh-pâre-i nâz ü 'itâb** açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 5). [meh-pâre-i nâz ü 'itâb,]

meh-pâre-i vişâl: vuslatın ay parçası gibi güzeli.

Geçse bu nâzik 'ömr niyâz üzre mâh ü sâl / Etmez tûlû' Zihnî o **meh-pâre-i vişâl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 11). [meh-pâre-i vişâl,]

meh-rû: ay yüzlü güzel, sevgili.

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o **meh-rû** Zihniyâ / Yoksa çarh-ı hüsn hep bir âh ile ber-bâd olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5). [meh-rû,]

O **meh-rûyuñ** tıyup germ iltifâtın bezm-i 'âşıkda / Yakıldı nâr-ı reşk ile rakîbân dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3). [meh-rûuñ, -(y)uñ]

Bir **meh-rûya** dil-i zâr düşüpdür bu sene / Görmedi çeşm-i felek beñzer o vech-i hasene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 1). [meh-rûya, -(y)a]

Bu şeb mânend-i hâle çekdim âgûşa o **meh-rûyî** / Murâdımca cihânı teng-târ etdim rakîbâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 3). [meh-rûyî, -(y)ı]

Ayak başdı bu şeb 'işretgeh-i rindâna ol **meh-rû** / Düşüp mest oldu yatdı lîk üç beş câmdan şoñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 3). [meh-rû,]

Bir şeb ol **meh-rûyî** der-âgûş edip ber-vefk-i kâm / Ben dañı reşk-âver olsaydım felekde hâleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 3). [meh-rûyî, -(y)ı]

meh-tâb-ı feyz 'ârızından ıktibâs-ı nûr ed(t)-: ay ışığının bolluğunu (sevgilinin) yanağının parlaklığından almak.

Koymadı zulmetde rûşen kıldı çeşm-i 'âlemi / 'Ârızından ıktibâs-ı nûr edip **meh-tâb-ı feyz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 3). [meh-tâb-ı feyz 'ârızından ıktibâs-ı nûr ed(t)-,]

mehveşân: yüzleri aya benzeyen güzeller.

Mehveşândan görmedi çeşm-i felek bir gün henüz / Hâtır-ı 'uşşâkı dil-h'âh üzre tatyîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 5). [mehveşândan,]

mekân: yer, mahal, mesken.

Sen merd-i Hâk ol isterse olsun / Zâhir
mekânîñ iklîm-i Efrenç (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 31, Beyit 6). [mekânîñ, -
nîñ]

Fikr-i eyvân ü serây ancak esîr-i dehrdir
/ Ehl-i tecrîdîñ **mekânı** gûşe-i vîrân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 5).
[mekânı, -ı]

Tâkat mı gelir rûze-i mâh-ı ramazâna /
Maḥfice geliñ cân atalım gizli **mekâna**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 1).
[mekâna, -a]

Yoğ idi hişşesi bu mülk içinde / Ne māl
ü ne nuḳûd ü ne **mekândan** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 4). [mekândan, -
dan]

mekân: yer; âhiret hayatında
barınılacak olan mekân.

Be-yümn-i çâr-yâr-ı zât-ı Maḥmûd /
Mekânın eyledi bağ-ı cinândan (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 11).
[mekânın, -ın]

mekân dut-: yerleşmek, oturmak.

İhtirâz etmez mi şeh-bâz-ı nigâhından
'aceb / Kûmri-i gönlüm **mekân dutmuş**
ser-i kûyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 129, Beyit 3). [mekân dut,]

mekîn ol-: oturmak, yerleşmek.

Dem-be-dem 'arşa-i iḳbâlde nâm aldıkça
/ **Ola** a'dâları hep künc-i 'adem içre
mekîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 46). [mekîn ol-,]

Mekîn ol şadr-ı istiğnâda cây-ı rāḥat
isterseñ / Tezellül etme dökme âb-ı
rûyuñ rif'at isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 2). [mekîn ol-,]

mekîn-i şadr-ı ünsiyyet: dostluk
kurulan kimsenin gönlüne yerleşen.

Emîn-i künc-i emniyyet qarîn-i bezm-i
kurbîyyet / **Mekîn-i şadr-ı ünsiyyet**
güzîn-i mesned-i temkîn (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 3). [mekîn-i şadr-
ı ünsiyyet,]

mekîn-i tahtgâh-ı dîn: İslam tahtına
oturan.

Qarîn-i bezm-i hâşş-âyîn **mekîn-i**
tahtgâh-ı dîn / Emîn-i genc-i ḥâk-Yāsîn
güzîn-i muḥterem-Tāḥā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 52). [mekîn-i
tahtgâh-ı dîn,]

mekkâre: hilekâr kadın. II Cade binti el-
Eşas b. Kays. (Hz. Hasan'ın eşidir.).

V'ey nice **mekkâre** kim uyup hevâ-yı
nefsine / Zehr içirdi şâh Ḥasan-ı Ḥulḳ-
Rızâ-yı gül-feme (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 9). [mekkâre,]

Mekke: Hz. Peygamber'in (s.a.v.)
doğduğu ve içinde Kâbe'nin bulunduğu
Müslümanların kutsal şehri.

Ḥazret-i pîr-i Muḥammed Cân-ı
mevlânâ-yı mā / **Mekke'ye** teşrîf edip
Kâbil'den ol kân-ı kerem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 24). [mekke'ye, -
(y)e]

me-kon: yapma, etme.

Be-yâ ey dil-şode Zihnî **me-kon** ihmâl
der-zinhâr / Müsellem şov be-fermâneş
be-dih ez-cân ü dil ikrâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [me-kon,]

mekr ü āl: hile ve oyun/aldatma.

Fenn-i fitne resm-i 'işve sihr ü efsün
mekr ü āl / Cümle meftūn ü müsellemdir
sūhan-gū çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 189, Beyit 4). [*mekr ü āl*,]

mekr ü füsün: sihir ve büyü.

'Arz edemez merd reh ü silkine / **Mekr
ü füsün** pîre-zen-i rûzgār (*Kilisli Zihnî
Dîvânı*, *Kaside 4, Beyit 34*). [*mekr ü
füsün*,]

mekr-i zen-i dehr ile: dünya
kadınlarının hileleriyle.

Etmezem **mekr-i zen-i dehr ile** gönüm
tahdîc / Silk-i merdâne yetişdim be-ṭarîḳ-
i tadrîc (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis 6*,
Beyit 4). [*mekr-i zen-i dehr ile*,]

mekteb-i 'ilm-i ledün ehli: ledün
ilminin (bâtın ilmi) okulundaki kişiler.
(İlm-i bâtin herkesçe bilinmeyen, gizli
manalar içeren tasavvuf ilminden
oluşur.).

'İlm-i zāhirdir seniñ 'ilmiñ yanında bir
varaḳ / **Mekteb-i 'ilm-i ledün ehli** alır
senden sebaḳ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Müseddes 3, Beyit 10). [*mekteb-i 'ilm-i
ledün ehli*,]

mel'abe: oyun.

Zār edip ehl-i dili bir pula muḥtāc eyler /
Āh kim şeş-der-i çarḫ-ı felegiñ
mel'abesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel*
198, Beyit 3). [*mel'abesi*, -si]

melāhat mektebi: güzellik okulu.

Melāhat mektebin teşrîf edince ol
fîtenşâzım / Eñ evvel Zihniyā meh-pāre-
i nāz ü 'itāb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 104, Beyit 5). [*melāhat mektebi*,]

melā'ik: melekler.

'Arşî lertzān etdi vā-veylā-yı ehl-i beyt o
dem / Şaçdı bu ḥasret **melā'ik** üzre
bārān-ı ḡamı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 8, Beyit 12). [*melā'ik*,]

melāmet: azarlama, kınama, yermiş,
ayıplama, serzeniş. II giyim kuşam, zikir,
âyin gibi yerleşmiş âdet ve törenlere
önem vermeyip nefsi devamlı yermeyi,
kınamayı, böylece halkın iltifâtından
uzaklaşarak Hakk'a yaklaşmayı esas
alan anlayış (tasavvuf).

Şol ki düşümda **melāmet** hırḳa-i
peşmînesi / Ferve-i semmûr-ı şāhen-şāh-
ı 'ālemdir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 2, Beyit 2). [*melāmet*,]

melāmet-kede: ayıplama, kınama yeri.

Şu **melāmet-kedede** geçmedi bir şey
elime / Dünyada kalmadı māl āhirete yok
'amelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 152*,
Beyit 3). [*melāmet-kedede*, -de]

melāz: sığınacak yer, melce.

'Arz-ı ḥāline gücenmek ne imiş
bendeleriñ / Kerem-i şāhdır elbetde
gedāyāna **melāz** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 43, Beyit 3). [*melāz*,]

Zihniyā ḥāk-i der-i pîre yüzüñ sür kim
odur / Melce-i her dü serā cümle-i insāna
melāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 43*,
Beyit 6). [*melāz*,]

melāz deme: sığınak deme.

Deme her hāne-i bī-hvān-ı le'imāna
melāz / Öyle bir dergehe git kim ola
şāhāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 1). [melāz deme,]

melāz ol-: sığınak olmak.

İlticā kanda olurdu sipeh-i gāmdan 'aceb
/ Hāzret-i pīr-i muğān **olmasa** rindāna
melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 2). [melāz olmasa,]

Şadme-i renc-i humār ile olurduk vīrān /
Olmasaydı bize pāy-ı hum-ı mey-hāne
melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 4). [melāz ol-,]

melce-i ehl-i sülūk ol-: tarikat ehlinin
sığınağı olmak.

Pāy-taht-ı kuṭbiyet ismiyle olup tesmiye
/ **Melce-i ehl-i sülūk** oldu o cāy-ı
muḥterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 28). [melce-i ehl-i sülūk ol-,]

melce-i erbāb-ı cürm-i bī-şümār:
sayısız günah işleyenlerin sığınağı.

Cürm-i dīgerdir ümīd-i himmet etmek
ğayrdan / Sensin ancak **melce-i erbāb-ı
cürm-i bī-şümār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 47). [melce-i erbāb-ı
cürm-i bī-şümār,]

melce-i her dü serā: dünya ve âhirette
sığınacak yer.

Zihniyā hāk-i der-i pīre yüzüñ sür kim
odur / **Melce-i her dü serā** cümle-i
insāna melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 6). [melce-i her dü serā,]

melce-i kerrūbiyān: Allah'a en yakın
olan dört büyük meleğin sığınağı.

Hāziz-i āstānı **melce-i kerrūbiyāndır**
hep / Ğubār-ı hāk-pāyı kuḥl-ı çeşm-i
Ādem ü Havvā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 29). [melce-i kerrūbiyān,
]

melce-i 'uṣṣāk: âşıkların sığındığı kişi
(Zeyne'l Âbidin).

Evvel ü āḥir emirü'l-mü'minîn / **Melce-i
'uṣṣāk** Zeynū'l-Âbidîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 13). [melce-i
'uṣṣāk,]

melce'-i zīr-i destān: bülbülün altındaki
sığınak.

Dest-gīr-i zu'afā zīb-dih-i ḥüsn-i vefā /
Māḥi-i zulm ü cefā **melce'-i zīr-i destān**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 23). [melce'-i zīr-i destān,]

melek: Allah katında bulunan ve nur
olarak yaratılan varlıkların her biri. II
melek.

Melekler rāh-ı ta'zīminde bir şaf-beste-i
çāker / Felekler pāye-i mi'rācına bir
süllem-i nüh-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 33). [melekler, -ler]

melek-hū: melek huylu. II sevgili.

Melek-hū çeşm āhū kavş ebrū nazrası
cādū / Kime yā hū desem bu tarz ile āyā
berābersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6). [melek-hū,]

meles: çok ince ipekli kumaş.

Sāde bir şırma yelek ince **meles** pīrāhen / Giydi ol cilve-feşān sākī-i çeşm-i cādū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5). [meles,]

memdūh-ı felek: âlemin övdüğü; herkes tarafından övülen.

Kerîmü’ş-şān Yāsīn Beg Efendi Cānbolād-zāde / Ki **memdūh-ı felek**dir bī-meşel tedbīr ü rāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 8, Beyit 1). [memdūh-ı felek,]

memdūh-ı zāt-ı İzidī: İlahî zatın övülmüşü; Allah tarafından övülmüş.

Nūr-ı cihān-ı sermedī hūrşid-i feyz-i mūncelī / **Memdūh-ı zāt-ı İzidī** aqtāb-ı vaktiñ efđali (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 5, Beyit 1). [memdūh-ı zāt-ı İzidī,]

meme: kadında meme başı denilen çıkıntılı olan organ. II göğüs (şarap veren).

Ğabğab-ı yār gülşen ü İreme vermem bi’llāh / Olsa rümmān-ı cinān bākire duhter **memesi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 2). [memesi, -si]

memleket-i İsfahān: İsfahan şehri. (İran’da Şiraz’la Tahran arasında nüfusu kalabalık sürmesi ile meşhur bir şehirdir.).

Ancak ‘alīl çeşme rehiñ hākidir şifā / Gezsem cihānı **memleket-i İsfahān’a** dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 2). [memleket-i İsfahān,]

memlū: dolu, dopdolu.

Cūd u ihsān ile **memlūdur** ser-ā-pā maḥzeniñ / Luṭf içün ‘uşşāk her dem devr eder pīrāmeniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 13). [memlūdur, -dur]

memnūn et-: sevindirmek, hoşnut etmek.

Biraz da ‘āşık-ı maḥzūnı **memnūn etseñ** olmaz mı / ‘Adūlar maḥzar-ı eltāf ü ihsān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 4). [memnūn et-,]

Ġamīñla çeşmi pūr-hūn kalbi maḥzūn Zihni-i meftūn / Anı ey cevri efzūn **etmediñ memnūn** n’eylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [memnūn et-,]

me’mül kıl-: ümit etmek, beklemek.

Vefā **me’mül kılmağdan** cihānda her efendiden / Ümīd-i himmet eyle bir gedā-yı müstemendīden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 1). [me’mül kıl-,]

men: “ben” birinci tekil şahıs zamiri (Kilisli Zihnî).

Men rızā-yı Bārī’ye h^vāhiş-kerim / Būd ü nā-būd-ı cihānı neylerim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 1). [men,]

Menem ol ‘āşık-ı tābende-dīl-i Murtaḥavī / Zulmet-efzā-yı derūnum olamaz nefs-i ğavī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 1). [menem, -em]

men: “ben” kişi zamiri. (Şair Kilisli Zihnî kastedilmiştir.)

Men şevk ile midḥatger-i sultān Ḥasaneyn’im / Nefret-keş-i a’dā-yı

aşilü'n-nesebeynim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 1). [men,]

Men bende-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 3). [men,]

Men bende-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 3). [men,]

Men bende-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 6). [men,]

Men bnde-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 6). [men,]

Men bende-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 9). [men,]

Men bende-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 9). [men,]

Men bende-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 12). [men,]

Men bende-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 12). [men,]

Men bende-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 15). [men,]

Men bende-i dergâh-ı Resülü's-şakaleyn'im / **Men** 'âşık-ı dil-dâde-i ceddü'l-Hasaneyn'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 15). [men,]

men' eden: (bir kimseyi birinden) uzaklaştıran; âşığın sevgiliye yakınlaşmasını engelleyen rakip.

Ol kemân-ebrüyı benden **men' eden** kec-dil rakîb / Etmemiş endîşe tîr-i nâle-i dil-rîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 3). [men' eden,]

men' ed(t)-: uzaklaştırmak, yasaklamak, engel olmak.

Büselikden **men' edip** 'uşşâkdan ister nevâ / Şâh-ı nâzım emr eder kânûn kânûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 5). [men' ed(t)-,]

men' olunma-: yasak kılınmamak.

Men' olunmaz dâhil-i bezm-i vişâliñdan lebiñ / Hâci-i Beytû'l-Harâm'a nûş için zemzem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 5). [men' olunma-,]

menba'-ı cūd u ekrem: lütuf ve cömertlik kaynağı.

Zât-ı vâlâ-yı haseb **menba'-ı cūd u ekrem** / Ya'ni Keçik-zâde Ağa-yı sa'âdet-encâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 1). [menba'-ı cūd u ekrem,]

menba'-ı cūy-ı meded: yardım ırmaklarının kaynağı. II yardım eden kimseler.

Ne yüzden kiştzâr-ı maţlab olsun dahı ber-âver / Cihânda huşkterdir **menba'-ı**

cüy-ı meded şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 4). [menba'-ı cüy-ı meded,]

menba'-i feyz-i hakikat: hakikat ilminin kaynağı.

Mecma'-ı sırr-ı şerî'at 'arif-i merd-i Hâbîr / **Menba'-i feyz-i hakikat** mürşid-i rûşen-zamîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 1). [menba'-i feyz-i hakikat,]

menba'-ı feyz-i vefâdan: vefanın bol olduğu pınar.

Etmez işrâb-ı cefâ gelmiş o tıflıñ gâlibâ / **Menba'-ı feyz-i vefâdan** şîr-i pâk-i dâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 3). [menba'-ı feyz-i vefâdan,]

menba'-ı hulk-ı hasen-i rûzgâr: devrin güzel ahlak sahibi.

Ma'den-i âdâb ü kerîmü'l-fü'âd / **Menba'-ı hulk-ı hasen-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 15). [menba'-ı hulk-ı hasen-i rûzgâr,]

menkût: ebced hesabıyla ve noktalı harflere göre tertip ederek.

Geldi **menkût** ile bir târîh-i zîbâ Zihniyâ / Toğdı ihsânen Muhammed Nûri Beg mânend-i nûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 7). [menkût,]

Tahassür üzre yazdım Zihnîyâ **menkûtla** târîh / Ni'amzâr-ı cinâna göçdi Hâcî Muştafâ Ağa (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 5). [menkûtla, -la]

menşe'-i ısdâr-ı fermân-ı nidâ-yı kâf ü nûn: Kaf ve nun nidasının fermanının çıktığı kaynak. (Kaf ve nun: "Ol, olsun."

Allah'ın "kûn" emriyle bütün varlıkları yaratması bağlamında.)

Menşe'-i ısdâr-ı fermân-ı nidâ-yı kâf ü nûn / Mebde-i icâd-ı hâlk-ı 'âlem-i hejdeh-hezâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 41). [menşe'-i ısdâr-ı fermân-ı nidâ-yı kâf ü nûn,]

menşûre: yayılmış (hakkın, doğrunun yayılması bağlamında).

Nice **menşûre** ki ber-vefk-i izâ câ'e'l-hak / Da'vi-i bâtılasın kıldı sipihriñ bî-nâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 30). [menşûre,]

menşûre: yayılmış.

Niçe **menşûre** ki çün hâbl-ı metîn girdi ele / Bend edip dilleri kıldı niçe biñ serkeşi râm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 28). [menşûre,]

Niçe **menşûre** ki bir tîg-i simînves yetişip / Ser-be-ser kat'-ı nizâ' eyledi söz buldı hitâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 29). [menşûre,]

menşûre-i nev: yeni neşredilmiş.

Yazdı ihsân edip ibkâsına **menşûre-i nev** / Gönderip eyledi hep müdde'iyânı ilzâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 26). [menşûre-i nev,]

menşûre-i nev-meh gibi: yeni ay gibi yayılmış (olma).

Çarh-ı şer' üzre bu târîh-i feraḥ-efzâda / Kıldı **menşûre-i nev-meh gibi** ibrâz-ı makâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 32). [menşûre-i nev-meh gibi,]

menzîl: varılacak yer, mesafe. II makam.

Civār-ı Hâzret-i Sultân-ı kevneyn'e ola nâ'il / Eñ evvel **menzilin** Hakk ede anîñ cennetü'l-me'vâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 4). [menzilin, -in]

Getirmiş **menzil** almış 'âlem-i lâhûta dilden yol / Ne devletdir mürîdâna yolında cân ede mebzûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 11). [menzil,]

merâtib bul-: mertebe bulmak; derece elde etmek.

O şâhîndır karar-ı bezm-i hâşşü'l-hâşş-ı ferdiyyet / **Merâtib buldı** sırr-ı zât-ı vâlâsında cem'iyet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 17). [merâtib bul-,]

merâyâ-yı felek: feleğin aynaları.

Degil ben görmedi haylî zamân seyr etdi İskender / **Merâyâ-yı felekde** 'aks-i hüsn-i şüret-i ikbâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 3). [merâyâ-yı felek,]

merd: cesur, yiğit.

Merd iseñ pûşîde-çeşm ol şîve-i nâsûtdan / Cilveler eyle temâşâ 'âlem-i lâhûtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 1). [merd,]

'Arz edemez **merd** reh ü silkine / Mekk ü fûsun pîre-zen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 34). [merd,]

merd ol-: cesur, yiğit olmak.

Dest-i h'âhişle **olur merd** ki bir sa'y-i mezîd / Eder ârâmgeh-i 'izz ü vakârın

te'yîd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 6). [merd ol-,]

merd ü zen-i rûzgâr: zamanın kadın ve erkeği.

Etse fedâ râhına şâyestedir / Cân ü dilin **merd ü zen-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 30). [merd ü zen-i rûzgâr,]

merdâne: yiğitliğe yaraşır biçimde, yiğitçe.

Nev-civânân ile ülfet edegör **merdâne** / Zeni vaşf eyleyerek olma şakın söz ebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 4). [merdâne,]

merdâne tur-: mert bir insana yakışır tarzda, mertçe, yiğitçe durmak, davranmak.

Üftâde ki **merdâne turur** bezm-i şafâda / Ülfetgeri-i bint-i 'ineb olsa ne mâni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 3). [merdâne tur-,]

Âşâr-ı şafâ yokdur 'âlemde demez 'ârif / **Merdâne turup** olma 'ârif isen hiç hâ'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 4). [merdâne tur-,]

merdâne-i râh-ı fu'âd: gönül yolunun erenleri, yiğitleri.

Merdâne-i râh-ı fu'âd yek-dâne-i merd-i cevâd / Dür-dâne-i baħr-ı reşâd pür-zîb-i silk-i kümmeli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 2). [merdâne-i râh-ı fu'âd,]

merdânelik: yiğitlik, mertlik.

Qüvvet-i 'aşk ile ibrâz eylesek
merdânelik / Rûh-ı Sâim ü Rüstem'i
 lerzân eyler lahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 3). [merdânelik,
]

merdân-ı Hudâ: Allah'ın erenleri.

Merdân-ı Hudâ rāhına hāk-i
 kademeynim / Gayrı degilim aña bu
 esrārına 'aynım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 2). [merdân-ı Hudâ,]

merd-i 'ayş ü tarab: zevk ve sefa insanı.

Gülşen-i kutbiyetiñ meclis-i rûhāniyetiñ
 / **Merd-i 'ayş ü tarabı** hāzret-i
 Mevlānā'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 3). [merd-i 'ayş ü tarab,]

merd-i bî-nişān: belirsiz kişi; kim
 olduğu belli olmayan mert (kimse).

Sırrına ermekde Eflātūn'ı eyler hıyre-
 mend / Silk-i mahviyyetde **merd-i bî-
 nişānıdır** gönül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 3). [merd-i bî-nişān,]

merd-i emîn-i sırr-ı 'Alî: Hz. Ali'nin
 sırrını bilen güvenilir insan. (Hz Ali'nin
 sırrı; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ona
 söylediği ve hiç kimseye söylememesi
 konusunda onu tembihlediği ancak Hz.
 Ali'nin dayanamayıp bunu kör bir
 kuyuya anlattığı büyük sırdır. Esasen bu
 sır, insanlara ilahi feyiz verir ve onların
 kâmil insan olmasını sağlar.).

Mesned-nişān-ı şadr-ı makām-ı
 Muhammedî / **Merd-i emîn-i sırr-ı 'Alî**
 şāh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 2). [merd-i emîn-i sırr-ı
 'alî,]

merd-i fakr: fakir, yoksul olan insan.

Merd-i fakrın çeşmine gelmez çü nakd-
 i nāsere / Tolsa dünyā bir dahı Kārūn
 Kārūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 3). [merd-i fakr,]

merd-i Hak ol-: Allah yolunda giden
 kimse olmak.

Sen **merd-i Hak ol** isterse olsun / Zāhir
 mekânıñ iklīm-i Efrenc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 6). [merd-i Hak
 ol-,]

merd-i Hakk: Allah adamı. Allah
 yolunda giden kişi.

Merd-i Hakk'a māye-dārān-ı ezel cānın
 verip / Her ne varsa varını meydānına
 kor bîş ü kem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 35). [merd-i Hakk,]

merd-i kıymet-dāna: değerli, bilgin
 adam.

Anı bir **merd-i kıymet-dāna** 'arz et
 nakd-i cān iste / Girān-ğadr-i kumāş-ı
 vaşlñ erzān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 8). [merd-i
 kıymet-dāna,]

merd-i meydān-ı hüviyyet: hakikat
 meydanının yiğidi.

Mazhar-ı ma'nā degil her ism-i Hū'dan
 dem uran / **Merd-i meydān-ı hüviyyet**
 heylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 4). [merd-i meydān-ı
 hüviyyet,]

merd-i riyāzetkār: nefsinı terbiye etmek

amacıyla dünya nimetlerinden elini eteğini çeken kişi.

Қadrini **merd-i riyāzetkār** añlar añlasa / Bilmez envār-ı hākīkat zevkını ehl-i şikem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 39). [merd-i riyāzetkār,]

merd-i şādık ol-: sadık insan olmak.

Bendesin elbet huzūr-ı şāha isterler seni / Hā'in-i hükmi evāmir olma **merd-i şādık ol** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 2). [merd-i şādık ol-,]

merd-i vefā: vefalı insan.

Usūl-ı Kübrevî'niñ takvıyet-i bahş-ārāsıdır / Reşād-ı mihr-i virdi çeşniniñ **merd-i vefāsıdır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 5). [merd-i vefā,]

merd-i veşik: sağlam, kuvvetli kişi.

Kār zarar yüz dönmez ikrār-ı maḥabbetden gönül / Nakz-ı 'ahd etmez verir cān ü serin **merd-i veşik** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 2). [merd-i veşik,]

merd-i yekke-tāz: düşmanla yalnız başına mücadele eden yiğit.

Rezmgāh-ı lî-ma'a'llāhıde **merd-i yekke-tāz** / 'Ārşa-i levlākde şāhib-kırān-ı nāmdār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 38). [merd-i yekke-tāz,]

merdūd: kovulmuş, reddolunmuş, kabul olunmayıp geri döndürülmüş.

Merdūd odur ki cife-i dünyā için müdām / A'dā-yı āl-i hüsrev-i kevn ü mekân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 21). [merdūd,]

Vermedi **merdūdlar** bir kaçre şu ol hāzrete / Hürmetiçün Hāk kerem kılmışken āb-ı zemzemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 9). [merdūdlar, -lar]

V'ey nice zālīm imiş **merdūd** imiş ol bed-liķā / Çaldı hançer gerden-i pāk-ı Hüseyin-i efhama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 10). [merdūd,]

merdüm-i 'Ankāy-tabī'at: Anka yaratılışlı/huyly kişi.

Hāl ü leb-i şīrīniñ hevāsıyla nigārā / Çok **merdüm-i 'Ankāy-tabī'at** meges oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 6). [merdüm-i 'Ankāy-tabī'at,]

merdüm-i çeşm: göz bebeği (Sevgilinin benleri göz bebeğine teşbih olunmuştur.).

'Ayn-ı zulmet görünür rüy-ı zemīn ü eflāk / **Merdüm-i çeşmim** eger olmasa hāl-i cānān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 4). [merdüm-i çeşm,]

merdüm-i çeşm-i dü-'ālem: iki âlemin (dünya ve âhiret) göz bebeği (ben-göz bebeği benzerliği söz konusu edilerek).

Ne dil-ber hattı makşūd-ı nikāt-ı Muşhaf-ı ma'nā / Ne dil-ber **merdüm-i çeşm-i dü-'ālem** nokta-i hālî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 19). [merdüm-i çeşm-i dü-'ālem,]

merdüm-i rāh-ı bekā-yı dil: gönülde ebedi yolculuğa çıkan kimse.

Mülk-i fenāya göz ucuyla eylemez nazar / Şāhib-reşād **merdüm-i rāh-ı bekā-yı**

dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 4). [merdüm-i rāh-ı beķā-yı dil,]

merdüm-i ten-perver ü bî-derd: dertsiz ve rahatına düşkün kimseler.

Bir haşır-i köhne besdir 'āşık-ı gam-dîdeye / **Merdüm-i ten-perver ü bî-derdedir** nermîn yatağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 4). [merdüm-i ten-perver ü bî-derde,]

mergüb: istenilen, arzu edilen, rağbet gösterilen (kimse veya şey).

Reng ü hoş-bū ile ey Zihnî cihân **mergübudur** / Oldıyıçün hāk-i pāy-i Hażret'e rū-māl gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 5). [mergübudur, -u, -dur]

Rağbetim ey Zihni kūy-ı yārda hāk olmadır / Zīb-i şadr olmak diğr yerlerde **mergūbum** degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 7). [mergūbum, -um]

Bir bî-behā-yı gevher bir zāt-ı pāk-duğter / Bāğ-ı cihānda beñzer **mergūb** yāsemîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 8). [mergūb,]

mergūb-ı cān: gönlün istediğı.

Mergūb-ı cān necl-i necīb maħbūb-ı dil tıfl-ı edīb / Zāt-ı haşīb ü hem nesīb maħbūl-ı rūz-ı evvelī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 6). [mergūb-ı cān,]

merhabā: merhaba, nazımda övülen kişiye hitap olarak kullanılan söz.

Merhabā ey şāhid-i eyyām-ı nev-rūz-ı bahār / Oldı teşrifiñle gülzār-ı cihân

cennet-şi'ār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 1). [merhabā,]

merhamet: acıma, merhamet.

Bu Zihnî-i rū-siyāh ü mücrime senden olur senden / Mürüvvet **merhamet** şefkat şefā'at yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 7). [merhamet,]

merhamet et-: acımak, merhamet etmek.

Eşk-i revān-ı dîdeme baķ **eyle merhamet** / Ey 'işve-cūy-ı tāze-cūvān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 3). [merhamet eyle-,]

Maħabbet āteşin tennūr-ı sīnem içre yandırdıñ / Söyünmüş bir ocaķdı **merhamet etdiñ** uyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 1). [merhamet et-,]

merhamet-sāz-ı dil-i 'uşşāk: âşıkların gönlüne merhamet eden, şefkat gösteren (sevgili).

Merhamet-sāz-ı dil-i 'uşşāk idiñ evvel şehā / Şimdi bu zulm ü sitemgerlik gam-āverlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 3). [merhamet-sāz-ı dil-i 'uşşāk,]

merhem: deriye sürülerek kullanılan, içinde birçok etkili madde bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız ilaç. II çāre, devā.

Ey tabīb-i cān lebiñ şol rütbe kıldım ārzū / Hūna döndi zaħm-ı sīnem üzre ki **merhem** heme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 2). [merhem,]

Kıldı pür yâre beni tîğ-ı elem nâvek-i ğam /
Hokka-i çarhda nâ-bûd muvâfık **merhem**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 1).
[merhem,]

merhem-i lutf-ı ilâhî: Allah'ın lütfunun
merhemi/ilacı.

Merhem-i lutf-ı ilâhî'ye sezâvâr olmaz
/ Etmegin sînesini tîğ-i maḥabbet mecrûḥ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 3).
[merhem-i lutf-ı ilâhî,]

merhem-i vaşl: kavuşma merhemi, ilacı.

Zahm-ı hicrân ile bîmâr ki derler o biziz
/ **Merhem-i vaşla** sezâvâr ki derler o
biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93,
Beyit 1). [merhem-i vaşl,]

merhem yap-: devâ etmek (sevgilinin
dudaklarının âşğın yaralarına şifa
olması bağlamında).

Fikr-i la'liñ ile tîb-ḥâne-i ḥülyâda begim /
Zahm-ı pür-hûn-ı dil-i ḥastaya **merhem**
yaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit
4). [merhem yap-,]

merhûn eyle-: tutsak eylemek.

Ne mümkündür ḥalâş-ı vâm-ı 'aşk-ı nev-
cûvânân kim / Dil ü cânı metâ'-ı vaşla
merhûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 58, Beyit 3). [merhûn eyle-,]

merhûn merhûn üstüne kıl-: art arda
tutsak etmek. II âşık etmek.

Bir kumâş-ı vaşl içün Zihnî bütün cân ü
dilim / Kıldı ol tâcir peçe merhûn
merhûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Gazel 184, Beyit 7). [merhûn merhûn
üstüne kıl-,]

merhamet ü lutf-ı Hudâ: Allah'ın lütuf
ve merhameti.

Ne hilâl **merḥamet ü lutf-ı Hudâ** etdi
güşâd / Ümmet-i mücrim ü 'âşilere bâb-ı
ḡufrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 3). [merḥamet ü lutf-ı Hudâ,]

merhamet-sâz-ı derûn: merhamet eden
kalp.

'Adl-i inşâf-nümün kâ'il-i şer' ü kânûn /
Merḥamet-sâz-ı derûn kâm-revâ-yı dil
ü cân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 24). [merḥamet-sâz-ı derûn,]

mertebe: derece, rütbe.

Ne 'alâdır ki kıyâs eyle göñül **mertebesi**
/ Çarḥı etmez 'atebe dâ'ire-i kevkebesi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 1).
[mertebesi, -si]

meşâ': bölünmeyip karışık ve müşterek
olan.

Cüy-ı şevkuñla tarâvet buldı bağ-ı ihtirâ'
/ Ey fezâ-yı gülsitân-ı 'Adn ile ravzañ
meşâ' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 2). [meşâ',]

meşâm: burun. II sevgiliden gelen hoş
kokuyu algılama yeri.

Şemîm-i kâkülün kağı **meşâmı** eyliyor
ta'tîr / Ya mir'ât-ı ruḥuñ âyâ kime
manzûrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 5). [meşâmı, -ı]

meşām-ı cān: *can burnu. II âşıkların burnu.*

Bezm-i vuşlatda **meşām-ı cānları** ta'îr için / Micmer-i zerrîn-i 'ūd u müşg-i terdir hâl ü ruh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 3*). [*meşām-ı cān,]*

mescid: *mescit. II cami. II İslam dininde ibadet edilen mekân.*

Rind-i mey-nüş ayağün **mescide** atsin mı şehir / Var iken nüş edecek elde iki cām-ı şabûh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 2*). [*mescide, -e]*

Deyr ü mey-hâne vü **mescid** bize olsa bî-fark / Seni arar buluruz hüsnuñe anda taparız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 3*). [*mescid,]*

Mescid-i Aksāva: *Kudüs'te bulunan kutsal mabed; Hz. Muhammed'in miraca çıktığı mekân.*

Yüzün çün kıblegāh-ı âşıkāndır / Eşigiñ **Mescid-i Akşā'ya** beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 4*). [*mescid-i akşāya,]*

mesel: *atasözü.*

Dil-i bîmāрім eyler seyr-i çeşm-i dil-rübādan hāz / **Meşeldir** âşinā elbetde eyler âşinādan hāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 1*). [*meşeldir, -dir]*

meserret: *sevinç, mutluluk.*

Âh şad âh dem-i vaşlda cānān ile âh / Ne bir ülfet ne **meserret** ne maḥabbet oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3*). [*meserret,]*

Bu **meserretle** Kilis ehli derün ü berden / Yaķışur eyleseler şubḥ u mesā şehir-āyīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 35*). [*meserretle, -le]*

Dedim dürr gibi Zihnî bir du'ā-yı ḥayr ile tārīḥ / **Meserretle** dem-ā-dem zevk ola bu nev-serāy içre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 3*). [*meserretle, -le]*

meşhūr et-: *herkesçe bilinen yapmak.*

Etsin Hudā-yı gayūr fażl ile anı **meşhūr** / Mānend-i mihr-i pūr-nūr tā Hind ü Rūm u Çīn'e (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 6*). [*meşhūr et-,]*

meşhūr-ı enām: *insanlar arasından ün salmış, herkesin bildiği ve tanıdığı (kimse).*

'İlm ü 'irfān ü kemālāt ile maḥsūd-ı cihān / Zühd ü taķvāy ü şalāḥat ile **meşhūr-ı enām** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 10*). [*meşhūr-ı enām,]*

meslek-i rindān: *rintlerin yolu.*

Meslek-i rindānda pīr-i muğāna el veren / Meclis-i bî-neş'e-i nā-dāna atmaz bir ayağ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 5*). [*meslek-i rindān,]*

mesned-ārā-yı nübüvvet: *peygamberlik makamını süsleyen (Hz. Muhammed).*

Mesned-ārā-yı nübüvvet sāye-baḥş-ı mekremet / Şadr-ı evreng-i risālet pādīşāh-ı baḥtiyār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 39*). [*mesned-ārā-yı nübüvvet,]*

mesned-i fetvā: *fetva makamı; müftülük makamı.*

H^vâce-zāde gibi bir muşlih-i şer' ü haq-gū / Olmadı şimdiye dek **mesned-i fetvāda** be-nām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 9). [mesned-i fetvā,]

mesned-i ikbāl: *baht açıklığı derecesi.*

Cāhile **mesned-i ikbāl** ile 'izzet gelmez / 'Arife baht-ı nigūnsār ile zillet gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1). [mesned-i ikbāl,]

mesned-i şer'a: *şeriatın dayanağı.*

Bir fazîletlü diyānetlü haqāyık-perver / **Mesned-i şer'a** ki bahş eyleye ārāyış-i nām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 6). [mesned-i şer'a,]

mesned-nişîn-i şadr-ı makām-ı Muhammedî: *Hız. Muhammed'in yüce makamının sahibi.*

Mesned-nişîn-i şadr-ı makām-ı Muhammedî / Merd-i emîn-i sırt-ı 'Alî şāh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 2). [mesned-nişîn-i şadr-ı makām-ı muhammedî,]

mesned-nişîn-i tahtgāh-ı feyz-i bī-pāyān: *sonsuz feyz tahtının makamında bulunan (kişi).*

Zihî **mesned-nişîn-i tahtgāh-ı feyz-i bī-pāyān** / Güzide-i kuṭb-ı 'ālem intihāb-ı cümle-i pīrān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 1). [mesned-nişîn-i tahtgāh-ı feyz-i bī-pāyān,]

meşreb: *yaratılış.*

İşrāb-ı keyf-i dīger eder her tekellümüñ / Nūş eyledikçe şāf meyiñ **meşrebi** gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 3). [meşrebi, -i]

meşreb-i pür-şive: *naz ve işve dolu, cilveli karakter.*

Bezm-i rinde öyle bir sākī-i nāzik-ter gerek / **Meşreb-i pür-şivesi** şahbā-yı nābından lezīz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 4). [meşreb-i pür-şive,]

meşreb-i rindānegī-i āb-rū kıl-: *haysiyetli, rinde yakışır karakterde etmek.*

Meşreb-i rindānegī-i āb-rū kılsa beni / 'Akl her-dem tā'ib-i cām-ı sebū kılsa beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 9). [meşreb-i rindānegī-i āb-rū kıl-,]

mesrūr etme-: *sevindirmemek; memnun etmemek.*

Etmediñ bir dem beni **mesrūr** gayr-ı halk tek / Yetmedim bir maṭlaba devriñde çok çekdim emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1). [mesrūr etme-,]

mesrūr ü be-kām ol-: *mesut, bahtiyar olmak.*

Dergeh-i 'ālī-ceh-i pākine kıl 'arz-ı merām / **Olasın** feyz-i me'ālî ile **mesrūr ü be-kām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 21). [mesrūr ü be-kām ol-,]

meşşāta-i ruhsār-ı vefā: *vefa yüzünün süsleyicisi.*

Halka naķş-ı ezelî n'oldığın îfâ eyler /
 Tırfa **meşşâta-i ruhsâr-ı vefâdır**
 hâmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156,*
Beyit 8). [*meşşâta-i ruhsâr-ı vefâ,*]

meşşâta-i sîmîn-kef-i 'aşk: *aşkın gümüş*
rengindeki köpüğünü süsleyen.

Kurş-ı meh-tâbdan efzûn ü mücellâ
 kılmış / Gerden-i şâfiñi **meşşâta-i sîmîn-**
kef-i 'aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
118, Beyit 2). [*meşşâta-i sîmîn-kef-i*
'aşk,]

mest: *Allah aşkıdan dolayı mest olmuş,*
kendinden geçmiş, akli başında olmama
durumu.

Şarâb-ı şevkiñ ile **mestdir** gönülçünkim
 / Şabâh-ı haşrde çekmez humâr-ı ye's ü
 nedem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145,*
Beyit 5). [*mestdir, -dir*]

mest kıl-: *sarhoş etmek. II kendinden*
geçirmek.

Ey Zihni-i rû-mâl-ı der-i Hazret-i Ser-
 mest / Şahbâ-yı hakikat anı **kılmış** idi
mest (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2,*
Beyit 13). [*mest kıl-,*]

mest ol-: *sarhoş olmak, kendinden*
geçmek.

Mest olup yatdım o meh-pâre ile şubha
 kadar / Zihniyâ debdebe-i zevk tamâm
 oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
16, Beyit 5). [*mest ol-,*]

Mest 'âşık aña derler ki mahabbetle **olur**
 / Mezesi hûn-ı ciger al-i sirişki mey-i nâb
 (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 8).*
 [*mest ol-,*]

Nüş eden hem zinde vü cāvîd olur hem
mest olur / La'liñ âb-ı Hızır mı yâ mül
 müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 3). [*mest ol-,*]

Süzdüğün dem çeşm-i mey-günüñ
 nigâh-ı nâz ile / **Mest olupdur** şimdi dil
 bir başka hâl üstündedir (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2). [*mest ol-,*]

Ayak başdı bu şeb 'işretgeh-i rindâna ol
 meh-rû / Düşüp **mest oldu** yatdı lîk üç beş
 câmdan sonra (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 181, Beyit 3). [*mest ol-,*]

Mest olup 'arz etdi sünbül turre-i pür-
 pîcini / Şämme-i erbâb-ı bezm-i 'ayşı
 kıldı müşg-bâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 2, Beyit 14). [*mest ol-,*]

Mey-i ma'nâ-yı rengin ile **mest ol** 'işret
 isterseñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4,*
Beyit 13). [*mest ol-,*]

mestâne: *sarhoş olmuş, kendinden*
geçmiş, mahmur.

Gürüh-ı bendegân-ı Hazret-i Pîr / Mey-i
 'irfân ile **mestânedir** hep (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 8). [*mestânedir,*
-dir]

mestâne-i bezm-i elest: *elest meclisinin*
sarhoşu.

Revnaķ-dih-i bālâ vü pest dānā-yı nā-
 dānî-şikest / **Mestâne-i bezm-i elest** kim
 şâh Ser-mest-i velî (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kıt'a 5, Beyit 3). [*mestâne-i bezm-i elest,*
]

mestâne-i carh: *dünya sarhoşu.*
(Dünyaya çok fazla bağı olan kişiler için
kullanılır.)

Hum-ı gamla toludur maḥzen-i mey-
hâne-i çarḥ / Rûy-ı âşâr-ı feraḥ görmedi
mestâne-i çarḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 1). [*mestâne-i çarḥ*,]

mest-i aşk: (sevgilinin) aşkının sarhoşluğu.

Mest-i aşkıñ sāğar-ı Cemşîd'e etmez iltifât / Nazra-pâş-ı 'arızîñ hırşîde etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 1). [*mest-i aşk*,]

mest-i bî-encâm-ı mey-i sāğar-ı aşk et-: aşk kadehindeki şarabın sonsuz sarhoşu etmek.

Hüşyâr koma hîç beni bezm-i cihânda / Bir **mest-i bî-encâm-ı mey-i sāğar-ı aşk** et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 2). [*mest-i bî-encâm-ı mey-i sāğar-ı aşk et-*,]

mest-i bî-pervâ: korkusuz, gözü pek sarhoş.

Lâ'übâlî **mest-i bî-pervâ** kalender-meşrebân / Devr-i nâ-sâz-ı felekden imtinân etmez kabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 2). [*mest-i bî-pervâ*,]

mest-i cām-ı şevk ol-: aşk şarabının sarhoşu olmak.

'Âşık oldur ki ḥayâl-i yâr ile hem-dem gerek / **Mest-i cām-ı şevk olup** her hâlde bî-ğam gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 1). [*mest-i cām-ı şevk ol-*,]

mest-i dünyâ: dünya sarhoşları. (Dünyaya çok fazla bağlı olan kişiler için kullanılır.)

Zāhide işrâb-ı feyz etmek ne ḥâşıl Zihniyâ / **Mest-i dünyâ** neş'e-i cāvîde etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 5). [*mest-i dünyâ*,]

mest-i mey: şarap sarhoşu.

Gülveşim mähveşim râğîb-ı cām oldu bu şeb / Cân ü dil **mest-i mey** ü şâhid-i kām oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1). [*mest-i mey*,]

mes'ūd olaldan: mutlu olduğundan beri.

İltifâtıñla şehâ **mes'ūd olaldan** bahtımız / Zirve-i Kāf-ı maḥabbetde kuruldu tahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 1). [*mes'ūd olaldan*,]

mes'ül ol-: sorumlu olmak.

Biri **mes'ül olsa** kām-yâb-ı luṭf ü cūdundan / Nigāh-ı peyk-i Hâk Sultân Selmân'a eder îmâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 35). [*mes'ül ol-*,]

mesleg: tutulan, benimsenen yol; tarz.

Ma'ni-i imkân mu'ayyen rütbeniñ mādūnına / **Meşlegiñ** hakkındadır mevzū'-ı ḥarf-ı imtinā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 5). [*meşlegiñ, -iñ*]

metā': varlık; beden, vücut.

Çār-sū-yı 'aşkı naḳd-ı cān ile seyr eyledim / Yok **metā'imdan** bir özge kâle-i şâhib-revâc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 2). [*metā'imdan*,]

metā'-ı dehre: dünya malı.

Metā´-ı dehre meyl eyler mi ehl-i ´aşk kim her dem / Dil ü cānın nişār-ı rāh-ı cānān eylemek ister (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 2*). [*metā´-ı dehre,]*

metā´-ı ğam-fürüş ol-: *gam malını satan, dağıtan olmak. (Aşkın verdiği dert ve kederden kurtulmaya çalışmak bağlamında.)*

Olma bāzār-ı maḥabbetde **metā´-ı ğam-fürüş** / Zihniyā şāh-ı serîr-i vaşl kılmışdır yasağ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 7*). [*metā´-ı ğam-fürüş ol-,]*

metā´-ı iftiḥār: *övünülen sermaye -mal mülk-. II âşığıın gençlik çağı.*

Dilde nā-gāh oldı peydā şūriş-i ğavġā-yı ´aşk / Gitdi yağmaya **metā´-ı iftiḥārım** şorma hîç (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 3*). [*metā´-ı iftiḥār,]*

metā´-ı ma´rifet: *bilgi sermayesi. II yetenekli şair olma durumu.*

Metā´-ı ma´rifet çok seyr kıldım sūķ-ı ma´nāda / Birin teslîme ṭab´ıñ yoġidi ṭahķıķ ü îķānı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 7*). [*metā´-ı ma´rifet,]*

metā´-ı vaşl: *kavuşma sermayesi, mali.*

Vermez **metā´-ı vaşl** baña naķd-i cān ile / Ağyār-ı nā-bekāra varur nā-becā verir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 4*). [*metā´-ı vaşl,]*

Ne mümkündür ḥalāş-ı vām-ı ´aşķ-ı nev-cüvānān kim / Dil ü cānı **metā´-ı vaşla** merhūn eylemişlerdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 3*). [*metā´-ı vaşla,]*

metîn: *güçlü, kuvvetli, sağlam.*

Ağyāra nermîn ü ḥanîn üftādeye cevri **metîn** / Gūş eylemez āh ü enîn derd-i dilim etmez su´āl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 7*). [*metîn,]*

me´vā: *yurt, mesken, makam.*

Ḥāk-i deri dem-ā-dem taķbîlgāh-ı ālem / Ḥuld-ı berînden aķdem ehl-i sülûke **me´vā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 2*). [*me´vā,]*

Ḥaşmet-i zātiñ şıġışmaz kūn fe-kān **me´vāsına** / Ḥayme-i imkân ḍarb et lâ-mekân şahrāsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 12*). [*me´vāsına, -sı, -na]*

mevc ur-: *dalgalanmak.*

Maşrıķ-ı mihr-i ḥaķāyıķdır ruḥ-ı tâbendesî / **Mevc urur** nūr-ı velāyet cephe-i pâkinde hem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 20*). [*mevc ur-,]*

Bî-ḥadd baḥr-i îḥsān **mevc urdı** nā-geh ey cān / Verdi cenāb-ı Mennān ol ´arîf ü faṭîne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 7*). [*mevc ur-,]*

mevc-ber-mevc: *dalga üzerine dalga.*

Cihānı bir dem içre ġarķ eder envār-ı ´irfāna / Telāṭüm eyledikçe **mevc-ber-mevc** ḳulzüm-i irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 4*). [*mevc-ber-mevc,]*

mevce-i deryā: *denizin dalgaları.*

Nice tekmiḻ ede evşāf-ı şerîfiñ ḥāmem / Hîç pāyān mı ṭutar **mevce-i deryā** reg-i

kān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 39). [mevce-i deryā,]

mevc-hîz ol-: dalgalı olmak.

Raḥīmā baḥr-ı bî-pāyān-ı raḥmîñ **mevc-hîz olsa** / Hemān bir kaṭresiyle ğark olur a'la vü hem ednā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 56). [mevc-hîz ol-,]

mevc-i āb-ı Nîl: Nil suyunun dalgaları.

Şāh-rāh-ı ğayret-i iḥsānını tutdı Kelīm / Bî-muḥābā **mevc-i āb-ı Nîl'den** kıldı ğüzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 29). [mevc-i āb-ı Nîl,]

mevc-i hayret: hayret, şaşkınlık dalgaları.

Başdan aşurma Zihni yeter **mevc-i hayreti** / Artar dedikçe cūşa gelir mā-cerā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 5). [mevc-i hayret,]

mevc-i tūfān-hîz: tufan kaldıran dalga. (Göz yaşının büyüklüğünü anlatmak için kullanmıştır.).

Nigāh-ı intizārım çalkanır bir fülkdür ğüyā / Sirişkim **mevc-i tūfān-hîz** bir deryā-yı a'zamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 4). [mevc-i tūfān-hîz,]

mevcūdı gözet-: var olanı göz önünde bulundurmak.

'İlm ola ḥayāl etme ḥ'ābīde hikāyātı / **Mevcūdı gözet** nefy et mevhūm-ı ḥayālātı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 10). [mevcūdı gözet-,]

mevhibe: ihsan, yardım, bağış.

Kār-ı bî-fā'ideden eyledi kaṭ'-ı ülfet / Zihnî'ye erdi meger ḥazret-i Ḥaḳ **mevhibesî** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 5). [mevhibesî, -(s)i]

Maḥz-ı āsar-ı nüfūs-ı pākıdır bu **mevhibe** / Kendi kesbimdir deyü bir vech ile faḥr eylemem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 34). [mevhibe,]

mevhūm-ı hayālāt: gerçekte olmadığı hâlde var gibi düşünülen hayaller.

'İlm ola ḥayāl etme ḥ'ābīde hikāyātı / Mevcūdı gözet nefy et **mevhūm-ı hayālātı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 10). [mevhūm-ı hayālāt,]

mevhūm-ı nikāt-ı dehen: ağzın ince manalarının aslı.

Ḥal oldı biraz ḥoḳka-i la'l-i lebiñ ammā / **Mevhūm-ı nikāt-ı deheniñ** müşkilimizdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 3). [mevhūm-ı nikāt-ı dehen,]

Mevlā: Allah (c.c.).

Seni de bir cefā-cū yāre mecbūr eyleye **Mevlā** / Ki tā Zihnî gibi fark olmaya rüz ü şebiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [Mevlā,]

Maḥz-ı İslām'a hedāyā gibidir **Mevlā'dan** / Güher-i silk-i mevāliden o Muḥtār-ı enām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 22). [Mevlā'dan, -dan]

'Ömr ü iḳbāl-i ebedle ḥürrem ü dil-şād olup / Eyleye **Mevlā** o tıfla ḥazret-i piri zahîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 10). [Mevlā,]

Mevlā-yı mu‘īn: *herkese yardım eden Allah (c.c.).*

Şimdi bir hayr du‘adır baña ancak vācib / Var ümīdim ki kabūl eyleye **Mevlā-yı mu‘īn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 45). [Mevlā-yı mu‘īn,]

Devleti cāhını müzdād ede **Mevlā-yı mu‘īn** / Görmeye rūy-ı esef n’oldığını şubhla şām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 35). [Mevlā-yı mu‘īn,]

mevsim: *senenin dört kısmından her biri. II Vakit, zaman.*

Mevsimidir murğ-ı tab‘-ı nādire-gūyuñ ola / Bağ-ı na‘t-ı server-i ‘ālemde mānend-i hezār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 20). [mevsimidir, -i, -dir]

mevzū‘-ı harf-ı imtinā‘: *kaçınılan, sakınılan sözleri düzme.*

Ma‘ni-i imkân mu‘ayyen rütbeniñ mādūnına / Meslegiñ hakkında **mevzū‘-ı harf-ı imtinā‘** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 5). [mevzū‘-ı harf-ı imtinā‘,]

mey: *içki, şarap.*

Sākiyān-ı bezm-i vaḥdet **meylerinden** bellidir / Nağmedārān-ı kerāmet neylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 1). [meylerinden, -ler, -in, -den]

Ne **meyden** ne edā-yı nağme-i rengin-i mutribden / Bu neş’e meclise ol dīde-i mestāneden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 2). [meyden, -den]

Mey ki görüp kul-kul-ı cāmın kaçır / Bezmden hep ehremen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 4). [mey,]

Mey ki ola kaṭresine gam degil / Hırka vü təcim rehin-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 5). [mey,]

Mey ki komaz neş’esi ‘ayyāşda / Niyyet-i mekr ü fiten-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 7). [mey,]

mey: *içki. II İlahî aşk.*

Mey ki içip bülbul-i kudsî olur / Dil-ber-i ḡonce-dehen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 6). [mey,]

Mey ki eder kāfir-i şad-sāleyi / Mü‘min ü hem mü’temen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 8). [mey,]

Mey ki olur taze cüvān bir kadeḥ / Nüş ede pīr-i kühen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 9). [mey,]

Mey ki eder sāķī-i zevk-āveri / Şevk ile tār-ı ḡazen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 11). [mey,]

mey çaķı-: *şarap içmek.*

Baķ hele sāķī ne hoş **mey çaķıyor** / Süzölüp nergis-i mestī aķıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 1). [mey çaķı-,]

mey çek-: *şarap içmek.*

Dil-i mestim **çek**er hūn-ı cigerden **mey** pey-ender-pey / Eder āh ü enīnin nağme-sāz-ı ney pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 1). [mey çek,]

mey eyle-: *şarap hāline getirmek.*

Ğabğabıñ nuql lebiñ **eyledi mey** Zihni o meh / H[∇]āhişim üzre bir icrā-yı rüsüm oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 5). [mey eyle-,]

meydān: alan, saha. II aşk meydanı.

Zihnî bu tab‘-ı bülend ile feres-rān olsam / Rüstem-i vaqt kaçır bīm ile **meydānımdan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 7). [meydānımdan, -ım, -dan]

meydāna çek-: meydana getirmek (Kerbela meydanında toplamak bağlamında).

Oldı deşt-i Kerbelā’da mübtelā-yı pür-belā / **Çekdiler meydāna** ğaddārlar o şāh-ı efhamı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 8). [meydāna çek-,]

meydāna gel-: ortaya çıkmak. II bir araya gelmek.

Geldi meydāna çün esbāb-ı tarab töldi bend / ‘Ahdler tövbeler ‘uşşāka hārām oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 2). [meydāna gel-,]

meydān-ı ğavsiyyet: bütün manevi makamları aşarak evliyaların başı olunan yer.

Yed-i ‘ulyāsına teslīmdir **meydān-ı ğavsiyyet** / Olur çevgān-ı iclālīyle ğaltān ğūy-ı kuṭbiyyet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 16). [meydān-ı ğavsiyyet,]

meydān-ı recā: ümit meydanı.

Kaldı **meydān-ı recāda** bī-mecāl üftādegān / El-emān ey şeh-süvār-ı nāz

dizgin etme pek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 3). [meydān-ı recā,]

mey-hāne: meyhane, içki içilen yer.

Deyr ü **mey-hāne** vü mescid bize olsa bī-fark / Seni arar buluruz hüsünüñde anda taparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 3). [mey-hāne,]

Niçe **mey-hānede** yıllarca bī-had çileler çekdiñ / Nedir ‘ālemde tavr-ı hūşyārī bilmediñ ašlā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 7). [mey-hānede, -de]

mey-hāne: içki içilen yer. II meclis.

Elinde tīg-i ğamze çeşmi dönmüş tās-ı pür-hūna / O hūnī-meşrebim ser-hōş olup **mey-hāneden** gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 4). [mey-hāneden, -den]

mey-hāne: içki içilen yer. II İlahî aşkın sunulduğu yer; tekke, dergāh.

Mey-hānede ol mü‘tekif ey Zihnî şebān-rūz / Cerrār gibi gezme şakin hāne-be-hāne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 9). [mey-hānede, -de]

mey-hvāre: şarap içen.

Bulunmaz bāde-i zāhirde Zihnî neş’e-i rāḫat / Olur encām-ı kārı derd-i ser **mey-hvāreniñ** Fıtnat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 12). [mey-hvāreniñ, -niñ]

mey-h[∇]ār-ı bezm-i ma‘nā: mana meclisinin ayyaşı.

Mey-h[∇]ār-ı bezm-i ma‘nā olduğda kāse-peymā / Nüh cām-ı çarḫ-i mīnā bir

bādesi degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 62, Beyit 3). [*mey-h^vār-ı bezm-i ma'nā*,]

mey-i berrākveş: saf şarap gibi.

Mey-i berrākveş bu bezmgehde şafvet isterseñ / Belā vü derd ile leb-rîzdir dünyā vü mā-fihā (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Tahmis 4, Beyit 8). [*mey-i berrākveş*,]

mey-i gül-gün ile: gül renkli (kırmızı) şarapla.

Bezm-i gülzāra gel ey sākī ayağ üzre yürüt / **Mey-i gül-gün ile** leb-rîz olarak bülbüleler (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 50, Beyit 2). [*mey-i gül-gün ile*,]

mey-i hasret: özlem şarabı.

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña zālīm felek / Bezm-i firqatde **mey-i ḥasretle** bī-hoş eylediñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Muhammes 2, Beyit 3). [*mey-i ḥasret*,]

mey-i 'irfān: güçlü sezgi, anlama, bilme, kültür şarabı.

Gürūh-ı bendegān-ı Ḥazret-i Pīr / **Mey-i 'irfān** ile mestānedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 14, Beyit 8). [*mey-i 'irfān*,]

mey-i ma'nā-yı rengīn: renkli mana şarabı.

Mey-i ma'nā-yı rengīn ile mest ol 'işret isterseñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Tahmis 4, Beyit 13). [*mey-i ma'nā-yı rengīn*,]

mey-i merdüm-figen-i rüzgār: zamanın insanları deviren şarabı.

Şundı baña şūḥ ü şen-i rüzgār / Bir **mey-i merdüm-figen-i rüzgār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 4, Beyit 1). [*mey-i merdüm-figen-i rüzgār*,]

mey-i nāb: halis şarap.

Mest 'āşık aña derler ki maḥabbetle olur / Mezesi ḥūn-ı ciger al-i sirişki **mey-i nāb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 18, Beyit 8). [*mey-i nāb*,]

mey-i zehr-āb-ı cām-ı hicr: ayrılık kadehinin zehirli şarabı.

Göñül maḥrem-serāy-ı yārdan mehcūrdur şimdi / **Mey-i zehr-āb-ı cām-ı hicr** ile pūr-şūrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 196, Beyit 1). [*mey-i zehr-āb-ı cām-ı hicr*,]

meykede içre: meyhanede.

Dīde-i maḥmūrunuñ fitneyi taḥrīkidir / **Meykede içre** eder ḥālka-i mestān raqş (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 106, Beyit 2). [*meykede içre*,]

meyl eden: ilgi, alaka gösteren, yönelen.

Çarpılır yerden yere cūlar gibi etmez karār / **Meyl eden** ol serv-i nāziñ kāmēt-i dil-cūsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 174, Beyit 2). [*meyl eden*,]

meyl ed(t):- meyl etmek, yönelmek, arzu duymak.

Sen leb-i Şīrīn'e her kim **meyl edip** dildār olur / Bī-sūtūn-ı derd ü miḥnet

üzre bir Ferhād olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 70, Beyit 1). [meyl ed(t)-,]

‘Andelîbân-ı mahabbet **meyl edip** bir bāğa kim / Bād-ı sermā-yı kıyāmetden hāzān etmez kabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 136, Beyit 5). [meyl ed(t)-,]

meyl eyler mi: yönelir mi? (meyletmez, yönelmez bağlamında)

Metā‘-ı dehre **meyl eyler mi** ehl-i ‘aşk kim her dem / Dil ü cânın nişār-ı rāh-ı cānān eylemek ister (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 52, Beyit 2). [meyl eyler mi,]

meyl eyleveli: yöneldiğinden beri. II istek ve arzu duyduğundan beri.

O mehiñ gerdem-i sîmînine **meyl eyleveli** / Āh temkîn-i dilim gitti misāl-i sîm-āb (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 18, Beyit 3). [meyl eyleveli,]

meyl-i cem‘-i emvāl ü direm: mal ve paranın tümüne meyletme.

Girdiler rāh-ı sülûka Haqq’a yüz dönderdiler / Kalmadı dillerde **meyl-i cem‘-i emvāl ü direm** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 3, Beyit 31). [meyl-i cem‘-i emvāl ü direm,]

meyl-i mülk ü māl et-: mal ve mülke meyletmek.

Baňa cem‘iyyet-i esbāb teklîf olmaz ey gerdün / Kimi gördün reh-i ‘aşk içre **meyl-i mülk ü māl etmiş** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 99, Beyit 6). [meyl-i mülk ü māl etmiş, -miş]

meyl-i rukabā eyle-: rakiplere ilgi ve alaka göstermek.

Dil-berān **eyledi meyl-i ruḳabā** / Āşık-ı zārı meger kim taḳıyor (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 63, Beyit 4). [meyl-i ruḳabā eyle-,]

mey-nüş eyle-: şarap içmek.

Yārsız dūzaḥ olur cennet ise bezm-i çemen / Bāde-i bî-meze **mey-nüş** eger **eylersem** sem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 150, Beyit 2). [mey-nüş eyle-,]

me‘yūs ol-: ümitsiz olmak; karamsar bir duruma düşmek.

Şimdi **olduḳ** bütün in‘ām-ı beşerden **me‘yūs** / Sā‘il-i ni‘met-i cebbār ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 93, Beyit 4). [me‘yūs ol-,]

Zihniyā **me‘yūs olup** terk etme āh ü nāleyi / Vakt olur te‘şîr eder elbet hebā olmaz emek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 122, Beyit 5). [me‘yūs ol-,]

me‘yūs-ı neşāt et-: üzgün bir şekilde neşelenmek.

Şöyle **me‘yūs-ı neşāt etdi** beni zann eylerüm / Mucib-i ğamdır baňa şimden gerü peygām-ı ‘îd (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 41, Beyit 4). [me‘yūs-ı neşāt et-,]

meyve-çîn-i bāğ-ı hüsnüñ ol-: güzellik bahçesinde meyve toplayan olmak. (Sevgiliye yakın olan, ona dokunan; sevgilinin güzellik unsurlarından yararlanan kimse bağlamında.).

Rakîbān **meyve-çîn-i bāğ-ı hüsnüñ oldı** şad-güne / Müyesser olmadı Zihnî'ye bir

kez iki ŧeftālū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 5). [meyve-çîn-i bâğ-ı hüsnüñ ol-,]

meyve-i hām: olgunlaşmamış meyve. II aslı olmayan söz.

Heves-i fekk ile fetvâdan o kâmil-menişîñ / Yediler bâğçe-i ifkde çok **meyve-i hām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 14). [meyve-i hām,]

mezbele-i hırs: hırs sürpüntüsü.

Niçe biñ murğ-ı sebük-mağzı bırağdı dāma / Aldatıp **mezbele-i hırşda** bir dāne-i çarh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 2). [mezbele-i hırş,]

meze: meze; içki içilirken yenilen yiyecek. (Ciğer kanının meze olarak görülmesi söz konusudur.)

Mest ‘âşık aña derler ki maḥabbetle olur / **Mezesi** hūn-ı ciger al-i sirişki mey-i nāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 8). [mezesi, -(s)i]

meze kıl-: meze hâline getirmek. II lezzet, zevk verici şey durumuna getirmek. (Sevgilinin şeker dudaklarıyla, elma yanaklarının meze olarak görülmesi söz konusudur.)

Şeker-i la‘l-i lebin sīb-ruhın **kıldı meze** / Bezmimiz ‘işreti ber-vefk-i merām oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 4). [meze kıl-,]

mezheb: gidilen, benimsenen yol; usul, tarz.

Her bezmgāha gitme kadeh **mezhebi** gibi / Her bir demāna verme lebiñ leblebi

gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 1). [mezhebi, -i]

me‘zūn eyle-: mezun etmek.

Ḥaṭ ü ruḥsārınıñ taşvîrini ta‘lîmden soñra / Fünûn-ı naḳşdan Bîhzād’ı **me‘zūn eylemişlerdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 5). [me‘zūn eyle-,]

mi: “mı, mi” soru eki.

Dil-i zār eyleyemez kākül-i dildār ile baḥş / Pençe-i murğ edebilsin **mi** siyeh mār ile baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 1). [mi,]

Rind-i mey-nüş ayağun mescide atsın **mi** seḥer / Var iken nüş edecek elde iki cām-ı şabūḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 2). [mı,]

Maḳşadı lutf u ‘aceb ḳahr **mıdır** / Güşe-i çeşm ile yan yan baḳıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 2). [mıdır, -dır]

Dāmen-i ḫil‘at-i ma‘nîsine eller **mi** erer / Zāhiren ehl-i diliñ ḫırḳa vü şalı görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 6). [mi,]

İḥtirāz etmez **mi** şeh-bāz-ı niğāhından ‘aceb / Ḳumri-i gönlüm mekân dutmuş ser-i kūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 3). [mi,]

Nedir bu sendeki bî-tāblık derd-i maḥabbet **mi** / Bugünler çeşm-i bādāmıñ gibi bīmāra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4). [mi,]

İḥtirāz eyler **mi** ḳayd-ı ülfet-i biğāneden / Çün ezelden āşinā-yı ḳudsiyānıdır göñül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 4). [mi,]

Var bir dilde ki hoş-büy-yı hevā-yı zülfüñ
/ Anı ta'fīr-i dimāğ eyleye **mi** bād-ı
nesīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 5). [mi,]

H^vār-ı cev̄ ile helāk etmez iseñ ağyārı /
Ey gül-i taze çıkar **mi** içerimden dikenim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 5).
[mi,]

Gāh sevād-ı āh geh zerdī-i rüy ü eşk-i al
/ Bir **midir** ifşā-yı rāzım üzre ğammāzım
benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158,
Beyit 4). [midir, -dir]

Tirelensin **mi** havātırdan kulüb-ı 'ārifān
/ Pest-ı qadr olmaz der-i nā-yāb-ı deryā
hūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159,
Beyit 2). [mi,]

Ziyā-yı kadrini bilsin **mi** mihr-i vaşl-ı
dildārı / Felekde görmeyen zulm ü cefā-
yı şām-ı hicrānı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 201, Beyit 2). [mi,]

Derk eden küntü nebiyyen nükte-i
esrārını / Ādem etsin **mi** kemāl-i vaşf-ı
zātın ibtidār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 45). [mi,]

Ne nūr olduğunu bilmez **midin** ol gerden-
i pākiñ / Mübārek busegāh-ı pādişāh-ı
enbiyādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 8). [midin, -din]

Müselmānım diyen eyler **mi** kaşd-ı āl-i
Peygamber / Ne re'y-i nā-sezādır v'ey ne
tedbīr-i haṭādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 9). [mi,]

Revā **midir** ki hūn-ālūd ola sıbt-ı
Resūl'ullāh / Nedir bu kec-edā ey çarh ne
devr-i nā-becādır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11). [midir, -dir
]

Yalınız bülbül-i giryende **midir** 'ālemde
/ Kimi āzürde-derūn eylemedi h^vārın ucu

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 5).
[midir, -dir]

mi: vurgu amacıyla kullanılan sözde
soru eki.

Verdim nukūd-ı cānımı kālā-yı vaşlına /
Hüsran olur **mi** dedi anın çok bahāsı var
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 4).
[mi,]

mi: "değil" anlamına gelen "mı, mi"
soru eki.

Tākat **mi** gelir rüze-i mäh-ı ramazāna /
Maḥfice geliñ cān atalım gizli mekāna
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 1).
[mi,]

Çerāğ-ı sūz-ı 'aşk etdi beni bir lāle-ḥad
şimdi / Qabūl eyler **mi** dāğ-ı sīne vü
bağrım 'aded şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 203, Beyit 1). [mi,]

Mükāfāt el verir **mi** ba'd-ez-īn bir kerre
fıkr eyle / Güzeşte 'ömrüne tā ḥaşre dek
ḥayfāy vā-ḥayfā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 2). [mi,]

mi: "mı" soru eki. II nasıl.

Tākat-i nezzāre qalsın **mi** dil-i 'uşşāqda /
Çeşm-i ser-ḥoşuñ begim ḥışm ü celāl
üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
83, Beyit 6). [mi,]

mi mi: mi ... mi/midir ... soru eki.

Gāh pervāneye gāh bülbüle beñzer Zihnî
/ Gül **mi** āteş **mi** 'aceb 'ārız-ı āl-ı cānān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 5).
[mi mi,]

mi mü: mı/mi ... mü/müdür ... soru eki.

‘Ărızın ăteş midir yâ gül müdür bilmem
nedir / Göñlümüz pervâne **mi** bülbül
müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1). [mi mü,]

Nüş eden hem zinde vü cāvîd olur hem
mest olur / La‘liñ âb-ı Hızır **mı** yâ mül
müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 3). [mı mü,]

micmer-i zerrîn-i ‘ūd u müşg-i ter:
taze misk ve öd ağacının (öd ağacı,
Hint'ten gelen ve yakılınca güzel koku
veren bir tür kıymetli ağaç.) altından
yapılmış buhurdanlığı, tütsü kabı..

Bezm-i vuşlatda meşâm-ı cânları ta‘tîr
içün / **Micmer-i zerrîn-i ‘ūd u müşg-i**
terdir hâl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 35, Beyit 3). [micmer-i zerrîn-i ‘ūd
u müşg-i ter,]

mîdâde est: iyi oldu.

Nazar kon bâ-şafâ yek-bâr ber-ân ‘âli-
himmet-râ / Heme **mîdâde est** dünyâ vü
‘ukbâ-râ mahabbet-râ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Murabba 1, Beyit 7). [mîdâde
est,]

mi‘de: insanlarda ve hayvanlarda karın
boşluğunun üst kısmında bulunan ve
yenilen yiyecekleri sindirmeye yarayan
torba şeklindeki iç organ, kursak.

Rakîb-i rû-siyâha datdırup şehd-i leb-i
la‘liñ / Muşaffâ **mi‘demi** şafâ-yı reşk ile
bulandırdın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
126, Beyit 4). [mi‘demi, -m, -i]

midhatger-i sultân Hasaneyn: Sultan
Hz. Hüseyin ve Hasan’ın methedicişi.

Men şevk ile **midhatger-i sultân**
Hasaneyn’im / Nefret-keş-i a‘dâ-yı

aşîlû’n-nesebeynim (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 1).
[midhatger-i sultân Hasaneyn,]

midhat-ı ecdâd: ataların övgüsü.

İstemem **midhat-ı ecdâd** ile olmak şâyî‘
/ Şavka mahsûb olalı şöhrete olmam tâbî‘
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 7).
[midhat-ı ecdâd,]

mıdır müdür: mı/mıdır ... mü/müdür ...
soru eki.

Gâh alır ‘aqlım gehî göñlüm yaçar hâl-ı
ruhuñ / Habbetü’s-sevdâ **mıdır** fülful
müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 4). [mıdır müdür,
]

Bir hayâl-i hâma düşmüş Zihni-i şeydâ
yine / Aña bâ‘iş hatt **mıdır** kâkül **müdür**
bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 80, Beyit 5). [mıdır müdür,]

‘Ărızın ăteş **midir** yâ gül **müdür** bilmem
nedir / Göñlümüz pervâne mi bülbül
müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1). [midir müdür,
]

mî-güyi: söylemek, söylüyorsun.

Be-‘âlem kîst ger **mî-güyi** egnün kutb-ı
feyz-âşâr / Ser-efrâz-ı kalender şâh Ser-
mest mürşid-i âgâh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 10). [mî-güyi,]

miñnet: sıkıntı, zorluk, eziyet; gam,
keder, elem.

Baňa bîgânedir zevk ü şafâ-yı meclis-i
‘işret / Enîsim münisim şimdi gam ü
endüh ü **miñnetdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 2). [miñnetdir, -dir]

Tîr-i dil-düz-ı belāya sînemi kıldıñ hedef
/ Āh kim ‘ömr-i ‘azîzim oldu **miḥnetle**
telef (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 6*). [*miḥnetle, -le*]

Cân-ı ḥazîni **miḥnet** ile koyma sevdiğim
/ Öldür beni ḥasiret ile koyma sevdiğim
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7*).
[*miḥnet,]*

miḥnet-i ednâ vü a‘lâ: alt ve üst
makamdaki herkesin üzüntü, ıstırap
çekmesi.

Ḥayâtı mûcib idi iftiḥâr-ı ḥânedânı hep /
Vefâtı ba‘is oldu **miḥnet-i ednâ vü**
a‘lâya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 14, Beyit 2*). [*miḥnet-i ednâ vü a‘lâ,]*

miḥnet-i hicr: ayrılık sıkıntısı.

‘Āşık larında **miḥnet-i hicriñ** kem
olmasın / Zînhâr ḥarîm-i vaşla ‘adû
maḥrem olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 1*). [*miḥnet-i hicr,]*

miḥnetler çekermiş: Zorluk ve zahmete
maruz kalmak, sıkıntılı günler geçirmek.

Veh ne **miḥnetler çekermiş** mübtelâ-yı
intizâr / Görmesin a‘dâlarım yâ Rab
belâ-yı intizâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 1*). [*miḥnetler çekermiş,]*

mihr: güneş.

Cebîniñ verdi **mihre** nûr-ı tal‘at yâ
Resûl‘allâh / Ruḥuñ baḥş etdi bâğ-ı
‘Adn’e zînet yâ Resûl‘allâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 1*). [*mihre, -e*]

mihr: güneş. II sevgili.

Künc-i zulm-i iftirāk içre nihân oldum
yine / Revzen ü derden o **mihre** dîde-bân
oldum yine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 1*). [*mihre, -e*]

mihr ü mäh: güneş ve ay (sevgilinin
yüzü ve alnı bağlamında).

Sende kim vardır bu berrāk-ı cebîñ ü tâb-ı
ruḥ / Çok mı **mihr ü mäh** hem-serlik
berâberlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 4*). [*mihr ü mäh,]*

mihr ü meh: güneş ve ay.

Degil bir ben cemâl-i yâre müştāk / O
şem‘e **mihr ü meh** pervânedir hep
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5*).
[*mihr ü meh,]*

Görmemiştir **mihr ü meh** kim devr
ederler rûz ü şeb / Burc-ı ‘aşka şanma her
verkā gider ‘Ankā gider (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2*). [*mihr ü meh,]*

Yan yakıl pervâneveş bir şem‘-i dil-
efrûze kim / Şu‘lesinden **mihr ü meh**
olmuş felekde muktebes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 2*). [*mihr ü meh,]*

mihr ü meh-i leyl ü nehâr: gece ve
gündüzün ayı ve güneşi.

Nüh kıbâb-ı ‘arş-ı vâlâ kim devâm üzre
turup / Muttaşıl devr ede bu **mihr ü meh-
i leyl ü nehâr** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 57*). [*mihr ü meh-i leyl ü nehâr,]*

mihr ü şân-ı kimyâ ver-: yücelik ve
ululuk iksirini vermek.

Rûy-ı nizâr-ı ‘âşıkı hep zerd-i derd eder /
Āşâr-ı ‘aşk **mihr ü şân-ı kimyâ verir**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 5).
[mîhr ü şân-ı kimyâ ver-,]

mîhr ü vefâ: *sevgi ve dostluk.*

Maḥabbetle ḡam-ı hicrân-ı yâri çekmedir
erlik / Eder vuşlatda herkes Zihniyâ
mîhr ü vefâdan ḡaz (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 111, Beyit 5). [mîhr ü vefâ,
]

mîhrâb-ı ebrû: *kaşlarının mîhrabı.*

Yüzüm döndürmezim **mîhrâb-ı
ebrûsından** ol mâhiñ / Müselmân-ı
kadîmim zâhidâ terk-i namâz etmem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 3).
[mîhrâb-ı ebrû,]

mîhrâb-ı niyâz-ı erkân: *ileri gelenlerin
dua makamı.*

Ne hilâl eyledi tertîb anı mi'mâr-ı ezel /
Yed-i kudret ile **mîhrâb-ı niyâz-ı erkân**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 2).
[mîhrâb-ı niyâz-ı erkân,]

mîhr-i 'âlem: *dünyayı aydınlatan güneş.*

Fürûḡ-ı 'arız-ı dildâr oldı çünkü nâ-
peydâ / Bu çeşm-i giryemende **mîhr-i
'âlem** 'ayn-ı zulmetdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 78, Beyit 3). [mîhr-i 'âlem,
]

mîhr-i celî: *parlak, aydınlık güneş.*

Burc-i reşâda **mîhr-i celî** şâh-ı Naķş-
bend / Zîb-i külâh-ı cümle velî şâh-ı
Naķş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
38, Beyit 1). [mîhr-i celî,]

İhsân-ı Ḥallâķ-ı cihân maḡbût-ı ḡilmân-ı
cinân / Alnında nûr-ı ḡüsn ü ân tâbende

çün **mîhr-i celî** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kit'a 5, Beyit 7). [mîhr-i celî,]

mîhr-i cemâl: *güzellik güneşi. II güneşe
benzeyen güzel yüziün ışığı, nuru.*

Mücrimîni tîre-mend etmez şeb-i ye's ü
elem / Şüphe yok **mîhr-i cemâliñ**
ḡaķķıçün ey zû'l-kerem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 14). [mîhr-i
cemâl,]

mîhr-i cemâl ol-: *güzelliğin güneşi
olmak.*

Gonca-i ḡuld-ı berîn ruḡsâr-ı al olmuş
saña / Pertev-i feyz-i yakîn **mîhr-i cemâl
olmuş** saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
1, Beyit 1). [mîhr-i cemâl ol-, -muş]

mîhr-i cemâl-i yâr: *sevgilinin güneşe
benzeyen güzel yüzü.*

Zulmât-ı leyl-i ḡasreti hep eyle der-ķafâ
/ **Mîhr-i cemâl-i yâre** dönüp yön 'ale's-
şabâḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,
Beyit 2). [mîhr-i cemâl-i yâr,]

mîhr-i cemâl: *güzelliğin güneşi.*

Mîhr-i cemâlinde eder kesb-i nûr /
Yûsuf-ı zerrin-resen-i rûzgâr (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 21). [mîhr-
i cemâl,]

mîhr-i cihân-tâb: *dünyayı aydınlatan
güneş. II sevgili.*

Çekil o **mîhr-i cihân-tâba** zerreveş ey
dil / Felekde cilve eder şevķ ile şems ü
ķamer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69,
Beyit 3). [mîhr-i cihân-tâb,]

mihr-i cihān-tāba: *dünyayı aydınlatan güneş. II mürşit.*

Dergeh-i şāhib-i vakt üzre yüzüñ sür
Zihnî / Çekil ol **mihr-i cihān-tāba**
mişāl-i zerrāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
20, Beyit 5). [*mihr-i cihān-tāba,*]

mihr-i cihān-tāb-ı ümîd: *ümidin dünyayı aydınlatan güneşi.*

Toğdurur **mihr-i cihān-tāb-ı ümîd**i bir
gün / Şeb-i zulmetde kırmaz falıku'l-
aşbāh-ı feraḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
33, Beyit 4). [*mihr-i cihān-tāb-ı ümîd,*]

mihr-i dem-i şubḥ-ı melāḥat:
güzelliğin sabah vakti doğan güneşi. II sevgili.

Toğmaz ol **mihr-i dem-i şubḥ-ı**
melāḥat hāneme / Her gün olsam bir
dahı revzen-güşā-yı intizār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 82, Beyit 3). [*mihr-i dem-*
i şubḥ-ı melāḥat,]

mihr-i felek: *gökyüzündeki güneş.*

Maṭbah-ı in'ām-ı bî-encāmına / Mihr-i
felek zer-leken-i rüzgār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 23). [*mihr-i*
felek,]

mihr-i fezā-yı dehr: *dünya göğünün güneşi.*

Harf-i nuḳatla Zihniyā düşdi bir a'lā
tārîḫi / **Mihr-i fezā-yı dehr**dir maḳdem-
i Muştafā zarîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kıt'a 10, Beyit 4). [*mihr-i fezā-yı dehr,*]

mihr-i kemālāt: *sahip olunan manevi hasletler güneşi.*

Kemāl ile ziyā-pāş olmadan **mihr-i**
kemālātı / Şehāb-ı mevt ile rû-puş oldu
ol Ḥudā-āyîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a*
16, Beyit 10). [*mihr-i kemālāt,*]

mihr-i kerem-i feyzine: *feyzinin cömertlik güneşi.*

Hāşılı **mihr-i kerem-i feyzine** / Zerre
kadar yok sūḥan-i rüzgār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 29). [*mihr-i*
kerem-i feyzine,]

mihr-i maḥabbet: *sevgi güneşi.*

Ref' oldu gözümde heme cā perde-i
zulmet / Göñlüme ziyā şaldı benim
mihr-i maḥabbet (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Müseddes 2, Beyit 4). [*mihr-i maḥabbet,*
]

mihr-i münîr: *parlak güneş.*

Senden eyler çün zuhūr envār-ı feyz-i bî-
naẓîr / Kāse-i deryüze şeklin gösterir
mihr-i münîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Tahmis 1, Beyit 7). [*mihr-i münîr,*]

mihr-i rahşân: *parlak güneş.*

Zulmet-i cevri zulemkârı perākende
eder / Kanda kim şa'sa'a-pāş olsa çü
mihr-i rahşân (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 11, Beyit 25). [*mihr-i rahşân,*]

mihr-i rızā-yı ḥazret-i pîri: *hazreti pirin razı olacağı sevgi, muhabbet.*

Zihniyā **mihr-i rızā-yı ḥazret-i pîri**
gözet / Etdiğin ülfet yeter hercā'i meḥ-
rûlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
160, Beyit 7). [*mihr-i rızā-yı ḥazret-i*
pîri,]

mihr-i ruhsār: sevgilinin güneş gibi parlayan yanağı.

Mihr-i ruhsārîñ ile mäh-cebîniñ göreli /
Kalmadı dilde hele dā'ie-i zer ile sîm
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 4).
[mihr-i ruhsār,]

mihr-i sipihre: göğün güneşi.

Mihr-i sipihre nisbet eden nūr-ı ârizîñ /
Rûz-ı cezâda rû-siyeh ü şermsâr olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 2).
[mihr-i sipihre,]

mihr-i tâbdâr: parlak güneş.

Revzen açarsa bir gün eger tâli'im benim /
Etmez tûlû' tâ-be-ebed **mihr-i tâb-dâr**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 5).
[mihr-i tâb-dâr,]

Pîş-i tâb-ı 'ârizında zerre-i nâ-çîzdir /
Bunca kim pertev şalar dünyâya **mihr-i tâbdâr**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 27). [mihr-i tâbdâr,]

mihr-i tal'at-zâ: parlaklık veren güneş (sevgili için).

Şeh-i bî-deng ü pür-ceng dil-rübâyâna
peşeng dil seng / Kamer-reng çarh-
evreng **mihr-i tal'at-zâya** benzersiñ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 7).
[mihr-i tal'at-zâ,]

mihr-i vaşl-ı dildâr: sevgiliye ulaşma ışıǵı.

Ziyâ-yı kadrini bilsin mi **mihr-i vaşl-ı dildârı** /
Felekde görmeyen zulm ü cefâ-yı şâm-ı hicrânı
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 2). [mihr-i vaşl-ı dildârı,]

mihr-i ziyâ-dâr: parıltılı, ışıltılı güneş. II sevgili.

Dil-berân yâ niçe taklîd kılur cânânım /
Ne eder encüm-i şeb **mihr-i ziyâ-dâr** ile
bağş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 3). [mihr-i ziyâ-dâr,]

miqdâr: bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik; ölçü. II değer, önem.

Kendi bi'z-zât şalât ile edip 'azm-i bilâd /
Bildire haddini **miqdârını** her şahşa
yakîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 25). [miqdârını, -ı, -(n)ı]

miqdârınca: ölçüsüne göre. II önemine, derecesine göre.

Buldı **miqdârınca** herkes rütbe-i 'izz ü şeref /
Hâşılı bî-i 'tibâr oldum cihânda her taraf
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 7). [miqdârınca,]

mikrâz-ı 'inâyet ile kes-: lütuf makasıyla kesmek.

Göster ya görem turre-i pür-çîniñi yâhûd /
Mikrâz-ı 'inâyet ile tûl-ı emelim kes
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 2).
[mikrâz-ı 'inâyet ile kes-,]

mi'mâr-ı dîn: dinin (İslam'ın) mimarı (Hz. Muhammed).

Şadme-i nefis ile vîrân oldu ey **mi'mâr-ı dîn** /
Hâne-i kalbim yed-i lûtfuñla eyle üstüvâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 49). [mi'mâr-ı dîn,]

mi'mâr-ı ezel: Ezelden imar eden. II Allah (c.c.).

Ne hilāl eyledi tertīb anı **mî‘mār-ı ezel** /
Yed-i kudret ile mihrāb-ı niyāz-ı erkān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 2*).
[*mî‘mār-ı ezel,]*

minber-i bālā: *Yüce minber.*

Devlet-i ikbālîne olsun o şāh-ı ālemiñ /
Minber-i bālāda Cibrîl-i emîn ed’iye-
hūvān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 1, Beyit 8*).
[*minber-i bālā,]*

minen-i rûzgār: *Zamanın minnetleri.*

Hayme-i ihsânın eden ilticā / Bir dahı
çekmez **minen-i rûzgār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 35*).
[*minen-i rûzgār,]*

minnet-i çarha: *feleğin eziyetleri, sıkıntıları.*

Minnet-i çarha tenezzül eylemez tab’-ı
büleñd / Şāh-ı pest üzre Hümā çün āşiyān
etmez kabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 6*).
[*minnet-i çarha,]*

mîr: *amir, bey; kaymakam.*

Mîr ammā ki henüz görmedi eyyām-ı
felek / Böyle dānā-dil ü sâhib-nazar-ı
kıymet-dān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 14*).
[*mîr,]*

Mîrsin lîk bu rûtbe himem ü lûf’a göre /
Şānıña şān-ı vezāret denir ise şāyān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 35*).
[*mîrsin, -sin]*

mîr ü vezîr: *emir ve vezir.*

İklîm-i fenānıñ n’idelim **mîr ü vezîrin** /
Bir bende-i nā-çîz-i der-i dāver-i ‘aşk et

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 4*).
[*mîr ü vezîr,]*

Şimdi oldur zîver-i şādr-ı mu‘allā-yı
reşād / Dergeh-i ihsânına muhtācdır **mîr ü vezîr**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 3*).
[*mîr ü vezîr,]*

mir’ât-ı celîlü’s-şān: *yüce şöhratinin aynası. (Şair, Kilis kaymakamı Sadullah Bey’e duyduğu sevgiden dolayı dile geldiğini ifade etmiştir.).*

İhtiyārsız beni mir’ât-ı celîlü’s-şānıñ /
Kıldı şad şevk ile mānende-i tûfî gūyān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 38*).
[*mir’ât-ı celîlü’s-şān,]*

mir’ât-ı çeşm-i ‘āleme: *Âlemin gözünün aynası.*

‘Âkıl olsam da yine **mir’ât-ı çeşm-i ‘āleme** /
Gösterür dîvāne-şüret çarh-ı
bed-sîret beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 3*).
[*mir’ât-ı çeşm-i ‘āleme,]*

mîr’ât-ı dil: *gönül aynası.*

Vech-i muṭlaḳ nûr-ı revnâḳ şaldı **mîr’ât-ı dile** /
Şüret ü ma’nâda hiçbir zerre
ma’yûbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 6*).
[*mîr’ât-ı dil,]*

Yâ niçe Zihnî saña etsin o meh ‘arz-ı
cemāl / Dutdı **mir’ât-ı dilin** jeng-i siyāh-ı
ârzû (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 5*).
[*mir’ât-ı dil,]*

mir’ât-ı dile bak-: *gönül aynasına bakmak.*

Mir’ât-ı dile bak ki ne şafvet var içinde
/ Ruhsāre-i dîdāra nezāret var içinde

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 1).
[mir'ât-ı dile bak-,]

mir'ât-ı kalb: gönül aynası.

Şâf edip **mir'ât-ı kalbiñ** eyle her demde
şafâ / Mazhar-ı luṭf-ı Hudâ'da olmaz
ekdâr ü elem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 7). [mir'ât-ı kalb,]

Lem'a-pâşî-i teveccüh birle kılsa nîm-
nigâh / Sâlikîñ **mir'ât-ı kalbinden** olur
ref'-i zûlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 22). [mir'ât-ı kalb,]

mir'ât-ı mücellâ: parlak ayna.

Hayâl-i vech-i feyz-ârâsı **mir'ât-ı
mücellâdır** / Derûnında tecellî eyleyen
maḥbûb-ı Mevlâ'dır (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 8). [mir'ât-ı
mücellâ,]

mir'ât-ı ruh: (sevgilinin) yanağının
aynası (yanağın parlaklığı bağlamında).

Şemîm-i kâkülüñ kaṅgı meşâmı eyliyor
ta'tîr / Ya **mir'ât-ı ruḥuñ** âyâ kime
manzûrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 5). [mir'ât-ı ruh,]

mir'ât-ı şâf-ı sîne: temiz gönlünün
tecellisi, görünüşü.

Ġâlibâ seyr eylemiş **mir'ât-ı şâf-ı sîneñi**
/ Tûṭî-i qudsî daḥı hayrân ü lâl olmuş
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit
6). [mir'ât-ı şâf-ı sîne,]

mir'ât-ı şevk-i ehl-i dil: gönül ehlinin
duygu coşkunluğunu aksettiren,
yansıtın.

Ekdâr-ı çarḥı zerre kadar eylemez kabûl
/ **Mir'ât-ı şevk-i ehl-i diliñ** pek safâsı
var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit
6). [mir'ât-ı şevk-i ehl-i dil,]

mir'ât-ı Sikender: İskender'in aynası
(Büyük İskender'in hocası Aristo
tarafından İskenderiye'de yaptırılmış
olduğuna inanılan, uzaktaki düşmanı
gösteren ayna.).

Diḳḳat-i re'yine idrâk-ı Felâṭûn vâlih /
Şafvet-i zihnine **mir'ât-ı Sikender**
hayrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 21). [mir'ât-ı sikender,]

mîr-i kerem-ârâ: cömertliği süsleyen,
cömert kaymakam.

Gevher-i ṭab'ımı ol **mîr-i kerem-ârâniñ**
/ Eyledim pâyına îşâr be-de'b-i iz'ân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
13). [mîr-i kerem-ârâ,]

mîr-i vâlâ-güherâ: ey yüksek
cevherli/değerli emir.

Mîr-i vâlâ-güherâ dâdgerâ nâmverâ /
Ser-fîrâz-ı umerâ şâhib-i cûd u iḥsân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
32). [mîr-i vâlâ-güherâ,]

mîr-livâ-yı 'aşk: aşkın tuğgeneralı/piri
(aşkıta usta olan kişiler bağlamında).

'Aql ile hem-pây bir dem olmağa yok
haddimiz / **Mîr-livâ-yı 'aşk** dergâhında
nevbet bekleriz (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 88, Beyit 5). [mîr-livâ-yı 'aşk,]

misâl-i sîm-âb: gümüş renkli su (cıva)
gibi. (sevgilinin gümüş renkli gerdanına
nisbeten gümüş su kullanılmıştır.)

O mehiñ gerden-i sîmînine meyl eyleyeli
/ Āh temkîn-i dilim gitdi **misâl-i sîm-âb**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 3).
[misâl-i sîm-âb,]

mısbâh-ı ferah: mutluluk kandili (ışığı).

Ey hayâl-i ruh-ı tâbendesi **mısbâh-ı ferah**
/ Fikr-i envâr-ı cebîni meh-i îzâh-ı
ferah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33,
Beyit 1). [mısbâh-ı ferah,]

miskîn: uyuşuk, aciz, zavallı.

İki dünyâda dağı ‘âciz ü **miskîn** ü zelîl /
Turfе âvâze-i nâ-çâr ki derler o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3).
[miskîn,]

Mısr: Mısır ülkesi. II şeker imalatının
yapıldığı ülke. (Sevgilinin dudaklarıyla
ilişki kurulmuştur.)

Şemîm-i turre vü bûs-ı lebiñ va‘diyle
‘uşşâkı / Taḥayyül ‘âleminde **Mısr** ile
Çîn’i tolandırđıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 126, Beyit 2). [mısr,]

mışra’-i sâniye: ikinci mısra.

Mışra’-i sâniye rabt ile iki târîḥ-i tām /
Söyledim Zihnî be-ilhâm-ı Hudâvend-i
Kadîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13,
Beyit 11). [mışra’-i sâniye,]

Mısr-ı hûbî: güzellik ülkesi; güzellik
Mısr’ı.

Mısr-ı hûbîde görüp ol Yûsuf-ı gül-
çehreyi / Dem-be-dem cûş u ḥurûş eyler
gönülden Nîl-i ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 119, Beyit 4). [mısr-ı hûbîde,]

misâl: gibi.

Bir yana ser-püşun eger ḥalkı bütün
ḥayrân eder / Perçemleri top top iner
gerdâna sünbüller **misâl** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5). [mişâl,]

Hüsrân-peżîr-i kârgеh-i māl ü cāh olur /
Zihnî **mişâli** kimse meded sersem
olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161,
Beyit 5). [mişâli, -i]

misâl-i gevher-i şehvâr: şahlara lâıyk
olan inci cevheri gibi.

Mişâl-i gevher-i şehvâr kadr ü kıymet
isterseñ / Devâ kıl zahmına iḥsân edip
maḥzûn-ı dil-rîşin (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 3). [mişâl-i gevher-i
şehvâr,]

misâl-ı kerkes: akbaba gibi.

Çekil ‘Ankā gibi ser-kulle-i istiğnāya /
Gördiğîñ cîfeye indirme **mişâl-ı kerkes**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 4).
[mişâl-ı kerkes,]

misâl-i şāhîn: şahin kuşu gibi (sert ve
keskin bağlamında).

Kilis’iñ geldi bir ālāy alıcı kuşlarına /
Pençe-i terbiyetin şaldı **mişâl-i şāhîn**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
30). [mişâl-i şāhîn,]

misâl-i zerrât ol-: zerreler gibi olmak.

Dergeh-i şāḥib-i vaḳt üzre yüzüñ sür
Zihnî / Çekil ol mihr-i cihân-tāba **mişâl-ı zerrât**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20,
Beyit 5). [mişâl-i zerrât ol-,]

misl-i nâf-ı âhû ol-: ceylanın göbeğine benzemek. (Asya dağlarında yaşayan bir ceylan cinsinin erkeğinde karın derisi altında bulunan kese şeklindeki bir bezden güzel koku olan misk elde edilir. Şairin şiirleriyle de bu yönüyle benzerlik kurulmuş.)

Kıldı Zihni-i sühan-gü vaşf-ı hâl ü zülf-i hoş-bü / Oldı **misl-i nâf-ı âhû** şi'r-i müşğ ü 'anber-âmîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 5). [*misl-i nâf-ı âhû ol-*,]

miyân: bel, ince bel; sevgilinin ince beli.

Miyânîñ vaşfa gelmez bir kılı kırk yarsalar ancak / Olan endîşeler de inceden ince tahayyüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4). [*miyânîñ, -nîñ*]

Gelmez dile **miyânîñ** ince me'âli vardır / Amma ki bahş-i zülfüñ çok kıl u kâli vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 1). [*miyânîñ, -nîñ*]

miyân-ı 'âşık ü cānāne: sevgili ve âşığın içi, yüreği.

Tahassür olmasaydı i'tibār-ı vuşlat olmazdı / **Miyân-ı 'âşık ü cānāne**de germiyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 1). [*miyân-ı 'âşık ü cānāne*de,]

miyân-ı mûy-ı büt-i Rûm'a: Anadolulu, beyaz put gibi güzel sevgilinin saç teli gibi ince beli.

Yok ol **miyân-ı mûy-ı büt-i Rûm'a** bir mişâl / Yedi kırala ister isen telğirâf çal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 1). [*miyân-ı mûy-ı büt-i rûm'a*,]

miyân-ı yâr: sevgilinin beli.

Bu şeb şardım **miyân-ı yâre** iki destimi yatdım / Serây-ı vaşl-ı dil-âbâda muhkem bir kemer çatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 1). [*miyân-ı yâr*,]

mû miyân: kıl gibi ince olan bel.

Şarışdım **mû miyāna** şevk ile zerrîn kemerāsā / Tolaşdım perçem-i pür-ham gibi sîmîn gerdāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 4). [*mû miyân, -a*]

mu'allā: yüce, âli.

Gürüh-ı enbiyā vü evliyā zerrâtıdır yek-ser / **Mu'allā** zāt-ı feyz-âyâtı hûrşîd-i ziyā-bahşā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 40). [*mu'allā*,]

mu'annid: inat eden (kimse), inatçı, muânid.

Görmedi kimse bu meydānda **mu'annid** felegiñ / Aldığın esb-i harûn-ı hased ü buğz-licām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 4). [*mu'annid*,]

mu'ayyen: belli.

Ma'ni-i imkân **mu'ayyen** rûtbeniñ mādünına / Meşlegiñ hakkında mevzû'-ı harf-ı imtinā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 5). [*mu'ayyen*,]

mu'azzam: büyük, yüce, ulu; saygın.

Müfahham dāver-i fermān-revā-yı mülk-i mā-evhā / **Mu'azzam** hüsrev-i mesned-nişîn-i kurb-ı ev-ednā (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Kaside 1, Beyit 48). [mu‘azzam,]

mübâhât: övünme.

Olsa şâyeste **mübâhâti** ile Şehbâ’nın / Rütbe-i kevkebesi gıbta-keş-i çarh-ı berîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 22). [mübâhâti, -i]

mübâhât et-: övünmek.

Ba‘d-ez-în **etse mübâhât** seniñle şâyân / Vüzerâ-yı der-i şâhen-şeh-i ma‘müre-i dîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 43). [mübâhât et-,]

mübâhâtı artır-: övünmeyi artırmak.

Bir huşk ‘ibâdetle **artırma mübâhâtı** / Güş et ki neler söyler erbâb-ı harâbâtî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 11). [mübâhâtı artır-,]

mübârek: hayırlı, uğurlu, kutsal.

Ne nûr oldığını bilmez midîñ ol gerden-i pâkiñ / **Mübârek** büsegâh-ı pâdişâh-ı enbiyâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 8). [mübârek,]

Çaldılar şemşîr-i kîn gerdân-ı nûr-efşânına / Büsegâh-ı kudsiyân iken **mübârek** maqdemo (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 10). [mübârek,]

Ne **mübârek** meh-i hayr ü berekât-efzâdır / Şeb ü rûzı ki eder bây ü gedâyı şadân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 9). [mübârek,]

mübârek dâmeniñ tut: mübarek eteğini tutmak. II birine bağlanmak, onun

yolunda gitmek. (Hacı Bektaş-ı Veli’ye bağlanma bağlamında).

Gerçi kim çok bendeler **tutmuş mübârek dâmeniñ** / Zihni-i bî-çâre de ‘abd-ı kemîneñdir seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 14). [mübârek dâmeniñ tut,]

mübârek ramazân: mübarek ramazan ayı, oruç tutulan ay.

Bârek’allâh tulû‘ etdi **mübârek ramazân** / Nûr u fer-bağş-ı dil ü dîde-i ehl-i îmân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 1). [mübârek ramazân,]

mû-be-mû: inceden inceye.

Ba‘iş oldı Zihniyâ tahrîr-i nev-eş‘âre hat / **Mû-be-mû** açdı hele tab‘-ı leâfet-neb‘imî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 5). [mû-be-mû,]

Zihni-i nazm-ı şuhan-perdâzı pür-gü eylediñ / **Mû-be-mû** ser-rişte-i hüsn ü beyândır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 5). [mû-be-mû,]

mübeyyen: açıklanmış, beyan edilmiş.

Cemâlınden müzeyyen tâ ezelden gülşen-i Firdevs / Celâlınden **mübeyyen** âteş-i sūzân ser-tâ-pâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 27). [mübeyyen,]

mübtelâ kıl-: maruz bırakmak, yakalamak.

Zihni-i nâ-çarı biñ âlâma **kıldıñ mübtelâ** / Senden etsem çok mudur dergâh-ı Hakk’a istikâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 12). [mübtelâ kıl-,]

mübtelâ ol-: tutulmak, maruz kalmak.

Geşt ederken kûy u şahrâda berây-ı maşlahat / Bir siyeh-kâse le'im nâ-merde **oldı mübtelâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 5). [mübtelâ ol-,]

mübtelâ ol-: âşık olmak, tutulmak.

Bir siyeh zülf ü ruḥ-ı gül-gûna **oldı mübtelâ** / Nakş-ı dehre ba'd-ez-în bu dîde etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 4). [mübtelâ ol-,]

mübtelâ-yı 'aşk ol-: aşka tutulmak, âşık olmak.

Kim **olursa** felekte **mübtelâ-yı 'aşk** ey Zihnî / Gelir sūy-ı belâdan başına çok şey pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 5). [mübtelâ-yı 'aşk ol-,]

mübtelâ-yı heves etme-: isteklerine düşkün olmamak.

Mübtelâ-yı heves etmez beni ḡilmân-ı cinân / Var iken sen gibi nâzik-beden ü şūḥ ü şenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 2). [mübtelâ-yı heves etme-,]

mübtelâ-yı intizâr: hasretle bekleyen âşık.

Veh ne miḥnetler çekermiş **mübtelâ-yı intizâr** / Görmesin a'dâlarım yâ Rab belâ-yı intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 1). [mübtelâ-yı intizâr,]

mübtelâ-yı nâle vü âh ü fiḡân ol-: âhın, feryadın ve iniltinin müptelası olmak.

Mübtelâ-yı nâle vü âh ü fiḡân oldum yine / Bâḡ-ı vaşl içre naḡam-perdâz iken bülbül gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 4). [mübtelâ-yı nâle vü âh ü fiḡân ol-,]

mübtelâ-yı pür-belâ ol-: çok fazla belaya yakalanmak, tutulmak.

Oldı deşt-i Kerbelâ'da **mübtelâ-yı pür-belâ** / Çekdiler meydâna ḡaddârlar o şâh-ı efḡamı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 8). [mübtelâ-yı pür-belâ ol-,]

mücedded zamân ol-: zamanı gelmek (Muharrem ayının gelmesi bağlamında).

Artar bu derd ü renc ü belâ şad fiḡân kim / Her dem ki devr-i dehr **mücedded zamân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 7). [mücedded zamân ol-,]

mücerred: katıksız, karışksız; soyutlanmış.

Mücerreddir libâs-ı fahrdan şol rütbe göñlüm kim / Baña zîbâ gelir dîbâ vü atlasdan nemed şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 3). [mücerreddir, -dir]

mücevher gibi: mücevher gibi (çok kıymetli olması bağlamında).

Kenz-i zâtında **mücevher gibi** 'aql-ı evvel / Oldığın hıfz u viḡâye olunur istifhâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 23). [mücevher gibi,]

mücevher târiḥ: ebced hesabında yalnız noktalı harflerin oluşturduğu tarih.

Çıkup üçler dediler Zihnî **mücevher tārīḥ** / Kaşr-ı ‘adn oldu makarr Hâcî Ömer Ağa’ya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 21, Beyit 5*). [*mücevher tārīḥ,]*

mücib: *sebepe, gerek.*

Hayâtı **mücib** idi iftiḥār-ı ḥānedānı hep / Vefâtı ba’is oldu miḥnet-i ednâ vü a’lāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 14, Beyit 2*). [*mücib,]*

mücib-i feyz-i Hudâ: *Allah’ın ihsanda bulunmasına sebep olan; Allah’ın ihsanını gerektiren (kişi).*

Mücib-i feyz-i Hudâ’dır şāh-rāḥ-ı Mevlevî / Maḥzen-i nūr-ı Hudâ’dır ḥān-kāḥ-ı Mevlevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 1*). [*mücib-i feyz-i Hudâ,]*

mücib-i ğam: *gam sebebi.*

Şöyle me’yūs-ı neşât etdi beni zann eylerüm / **Mücib-i ğamdır** baña şimden gerü peygām-ı ‘îd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 4*). [*mücib-i ğamdır,]*

mücrim: *suçlu, günahkâr.*

Zihniyâ her ne kadar **mücrim** isen ğayra kıyâs / Bende-i pîr-i keremkâr ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 7*). [*mücrim,]*

Ey pâdişāḥ-ı mülk-i bekâ v’ey penāḥ-ı dîn / Hâk-ı deriñ ki **mücrime** kehf-i el-ān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 32*). [*mücrime, -e]*

mücrimîn: *günahkârlar.*

Mücrimîni tîre-mend etmez şeb-i ye’s ü elem / Şüphe yok mihr-i cemâliñ ḥaqqıçün ey zû’l-kerem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 14*). [*mücrimîni, -i]*

müdām: *her zaman, daima, devamlı, her an.*

Zihnîyâ bir sâde-fes âfet hevâsıyla **müdām** / Serde sevdâ-yı maḥabbet ṭurfe püsküldür baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 5*). [*müdām,]*

Göz göz olmakda açılmağda taḥassürle **müdām** / Göreli ḥālîñi dāğ-ı bedenim iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 4*). [*müdām,]*

Merdūd odur ki cîfe-i dünyâ için **müdām** / A’dâ-yı âl-i ḥüsrev-i kevn ü mekân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 21*). [*müdām,]*

müdde’iyân: *istek ve iddiasında inatla direnen (kimse); davacı.*

Yazdı iḥsân edip ibkâsına menşûre-i nev / Gönderip eyledi hep **müdde’iyânı** ilzâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 26*). [*müdde’iyânı, -ı]*

müdġam ol-: *iç içe geçmek, kaynaşmak.*

Bîm-i hicriñ gitmez el verse vişâliñ añladım / Tâ mü’ebbed **oldı** ḥarf-i cān ü dil **müdġam** ġama (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 3*). [*müdġam ol-,]*

mudur müdür: *mu/mudur ... mü/müdür ... soru eki.*

Haṭṭ-ı nev-ḥîziñ hele sebz-i İrem’dir añladım / Kākülün şeb-büy **mudur** sünbül **müdür** bilmem nedir (*Kilisli*

Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 2). [mudur müdür,]

mü'ebbed: *ömür boyu, sonsuza kadar.*

Ḥāşş ü 'amma luṭf-ı bî-ḥadd kıldı
Rabbü'l-müste'ân / Heft kişver ser-be-
ser oldu **mü'ebbed** şād-mān (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 1*). [mü'ebbed,]

mü'ebbed ḥānmān: *ebedi yuva.*

Rind-i rüsvā-yı maḥabbet nām ü şān
etmez ḳabūl / Ḥāne-ber-düşān
mü'ebbed ḥānmān etmez ḳabūl (*Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 1*).
[mü'ebbed ḥānmān,]

mü'ezzin: *namaz vakitlerini haber
vermek için ezan okumakla görevli
kimse.*

Āvāz ile temcīdi okudukça **mü'ezzin** /
Biz hem kılalım çeng ü çeḡāneyle terāne
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 6*).
[mü'ezzin,]

mufahham: *yüce, kerem sahibi, üstün,
itibarlı.*

Mufahham dāver-i fermān-revā-yı mülk-
i mā-evḥā / Mu'azzam ḥüsrev-i mesned-
nişīn-i ḳurb-ı ev-ednā (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 48*). [mufahham,
]

müfevvez: *sorumluluğu yükletilmiş.*

Bir veliyy-i a'zama teslīm oldum ben
dahı / Hep **müfevvezdir** yed-i 'ulyāsına
emr-i ehem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 36*). [müfevvezdir, -dir]

müflis: *iflas etmiş. II aşkta kaybetmiş,
aşkta itibarı kalmamış.*

Mülk-i dehre Zihnî eñ ednāsı istignā eder
/ Bender-i 'aşkıñ bulunmaz **müflis** ü bî-
vāyesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207,
Beyit 5*). [müflis,]

müflis-i bî-māye kıl-: *mayasız,
sermayesi olmayan kılmak.*

Devāmı geçdi evşāf-ı cüvānān üzre
evḳātūñ / Seni bir **müflis-i bî-māye kıldı**
şī'r-i bî-ma'nā (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 12*). [müflis-i bî-māye
kıl-,]

muḡtenem ol-: *duyumlu olmak (nimete
doymak). II mutlu olmak.*

Eyleyip irşāda da'vet ḥalkı bir ḥaylī
zamān / **Oldı** hep feyḡ-i reşādetle ḥalā'ıḳ
muḡtenem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 25*). [muḡtenem ol-,]

Dem-be-dem efzūn olup envār-ı feyḡ-i
himmetiñ / **Olsun** irşādiñla hep ednā vü
ā'lā **muḡtenem** (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 47*). [muḡtenem ol-,]

muḥāl-ender-muḥāl ol-: *olanaksız
olmak.*

Zihnî o şāh-ı mülk-i nāz etmez der-i
iḥsānı bāz / **Olmuş** aña arz-ı niyāz ḡāyet
muḥāl-ender-muḥāl (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 9*). [muḥāl-
ender-muḥāl ol-,]

muḥālif gerdiş: *ters dönüş (feleğin
dönek olması bağlamında).*

Zihniyā çünkü **muḥālif gerdişin** bildiñ
ise / Etme ḥālīñ toḡrısı ol çarḡ-ı çep-

endāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 9). [muḥālif gerdiş,]

Muhammed ‘Ārif: özel ad.

Çıkup üçler dedi ey Zihnî anıñ tārîhin /
Dehre ma‘rûf ola ‘ilm ile **Muḥammed**
‘Ārif (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11,
Beyit 5). [muḥammed ‘ārif,]

Muhammed Bākır: Muhammed Bakır;
on iki imamdān beşincisi, Zeyne'l
Ābidin'in oğlu, Hz. Hüseyin'in
torunudur.

Hem **Muhammed Bākır** ol sultān-ı dîn
/ Bunlara cānım fedā olsun hemîn (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 14).
[muhammed bākır,]

Muḥammed Nûri Beg: Yusuf Bey'in
oğlu.

Geldi menḳûṭ ile bir tārîḥ-i zîbâ Zihniyâ
/ Toğdı ihsānen **Muḥammed Nûri Beg**
mānend-i nûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
6, Beyit 7). [muḥammed nûri beg,]

muhammer: yoğrulmuş; özellikler,
nitelikler birbirine karıştırılma.

La‘l-i nābından muḳaṭṭardır şarāb-ı cān-
fezâ / Rûy-ı ālından **muḥammerdir** bu
gülzārıñ güli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
205, Beyit 3). [muḥammerdir, -dir]

muḥarrem: muharrem ayı.

Muḥarrem gürresin tarf-ı semāda mah-ı
nev şanma / Yed-i zālīm-felekde tîğ-ı
meslûl-ı cefādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 3). [muḥarrem,]

Gelip bir hātîf-i ḳudsî dedi tārîhin ey
Zihnî / **Muḥarremde** Muḥarrem oldu
maḥrem ḳurb-ı bālāya (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 7). [muḥarremde,
-de]

muḥarrem: muharrem ayı. (Hz.
Hüseyin ve arkadaşlarının şehit
edilmesiyle neticelenen Kerbela olayının
yaşandığı aydır.).

Muḥarrem'dir gönül zann etme kim
vaḳt-ı şafādır bu / Muhibb-i ḥānedāna bir
dem-i mātem-fezādır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1).
[muḥarrem'dir, -dir]

Muharrem: özel isim.

Gelip bir hātîf-i ḳudsî dedi tārîhin ey
Zihnî / Muḥarremde **Muḥarrem** oldu
maḥrem ḳurb-ı bālāya (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 7). [muḥarrem,]

muḥarrer: yazılı, yazılmış, tahrir
edilmiş.

‘Ārif-i rind-i ḳalender-revişin olmaz hîç
/ Defteri içre **muḥarrer** ne günāh ü ne
şevāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 6). [muḥarrer,]

müheyyā: hazır, amade.

Nedir bu hoş bakışlar bu tebessümler bu
îmālar / **Müheyyādır** dil ü cān söyle
neyse maṭlabıñ cānā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [müheyyādır, -
dır]

Eder her dem sirāyet ‘āleme feyz-i dem-
i irşād / **Müheyyā** üzredir dîvān-ı şāh-ı
‘ālem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
37, Beyit 1). [müheyyā,]

muhibb-i āle: aileye (Peygamberin ailesine) sevgi besleyen.

Ne revā Rāfīzī ta'bīri **muhibb-i āle** /
Hem Yezīdī olana nisbet-i sünnī şenevī
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 10). [muhibb-i āle,]

muhibb-i ehl-i beyt: (Hz. Muhammed'in) ailesine sevgi besleyen.

Mü'min-i şādık **muhibb-i ehl-i beyt**
her zamān / Farzdir cürmiyle yād etmek
Yezīd-i azlemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 14). [muhibb-i ehl-i beyt,]

muhibb-i hānedān: soylu ailenin (Ehl-i Beyt) dostu.

Muḥarrem'dir göñül zann etme kim
vakt-ı şafādır bu / **Muhibb-i hānedāna**
bir dem-i mātem-fezādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1). [muhibb-i hānedān,]

muhibb-i māl ü cāh: mal ve makamı seven (kişi).

Rāḥat olmaz gencler bulsa **muhibb-i māl ü cāh** / Zevk-i 'ālem devriñ ancak
rind-i mey-nūşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 4). [muhibb-i māl ü cāh,]

muḥīt ol-: kuşatmak, çepeçevre sarmak.

Hejdeh hezār 'ālemi **oldı muḥīt** / Dā'ire-i bārgēh-i Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 2). [muḥīt ol-,]

muḥkem: sağlam, dayanıklı, güçlü.

Bu şeb şardım miyān-ı yāre iki destimi
yatdım / Serāy-ı vaşl-ı dil-ābāda
muḥkem bir kemer çatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 1). [muḥkem,]

Eyledim fakr-ı fenā ehli ile 'ahd-ı mīşāk
/ Dāmen-i mürşide **muḥkem** yapışup ey
Müşāk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 12). [muḥkem,]

Ḳayd ü bend eyledi zincīr-i cünūna
muḥkem / Nice biñ şīr-dili çekti o zülf-i
ḳullāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 2). [muḥkem,]

mühr-i 'ibādet: ibadet mührü.

Sāde bir rûze-i ḥuşk ile muḳayyed şanma
/ Zāhidān **mühr-i 'ibādetle** olur beste-
dehān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 6). [mühr-i 'ibādet,]

muḥrik: ateşli, yakıcı; etkili, dokunaklı, yanık (ses).

Gör ne **muḥrik** o bütüñ ḳumri gibi
söylemesi / Çıkar elbet felege 'aşıkınıñ
zemzemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 1). [muḥrik,]

muḥtāc: bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.

İḥsānıña dem-ā-dem **muḥtācdır** dü
'ālem / Ey destine müsellemler genc-i zer-i
şefā'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 6). [muḥtācdır, -dır]

Şimdi oldur zīver-i şādr-ı mu'allā-yı
reşād / Dergeh-i iḥsānına **muḥtācdır** mīr
ü vezīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 3). [muḥtācdır, -dır]

muḥtāc-ı der-i merdüm-i dūn eyle-:
alçak kimselerin kapısına muhtaç etmek.

Nān-pāre-i huşk ile 'atā eyle kanā'at /
Muhtāc-ı der-i merdüm-i dūn eyleme
 Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11,
 Beyit 2). [muhtāc-ı der-i merdüm-i dūn
 eyle-,]

Muhtār-ı enām: yaratılmışların seçkini
 Hz. Muhammed (s.a.v.).

Maḥz-ı İslām'a hedāyā gibidir
 Mevlā'dan / Güher-i silk-i mevāliden o
Muhtār-ı enām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kaside 12, Beyit 22). [muhtār-ı enām,]

muhterem: saygın, saygıdeğer.

Nice āğuşte-i hūn etdiñ ol şeh-zādeyi
 zālīm / Mükerrrem **muhterem** sultān-ı
 iklīm-i velādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kaside 7, Beyit 10). [muhterem,]

muhterem mîr: hürmətli kaymakam.

Muhterem mîrdır ol faḥr-ı kirāmān velî
 / Hüsni ahlākda reşk-āver-i mîr-i mîrān
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
 19). [muhterem mîr,]

muḥyî-i mürde-dilān: ölü gönülleri
 diriltten (oruç ayı).

Muḥyî-i mürde-dilāndır ki bu mäh-ı
 rûze / Hürmetiyçün olur iḥyā-yı Receble
 Şa'bān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
 Beyit 5). [muḥyî-i mürde-dilān,]

Muḥammed cān: Nakşi Şeyhi Afganlı
 Muhammed Cān. (Abdullah Sermest'in
 1846 yılında Mekke'ye gittiğinde intisap
 ettiği Nakşibendî Müceddidî
 şeyhlerindendir.)

Serîr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i
 zî-şān / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i

Yezdān **Muḥammed Cān** (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 9).
 [muḥammed cān,]

Serîr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i
 zî-şān / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i
 Yezdān **Muḥammed Cān** (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 12).
 [muḥammed cān,]

Serîr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i
 zî-şān / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i
 Yezdān **Muḥammed Cān** (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 15).
 [muḥammed cān,]

Serîr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i
 zî-şān / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i
 Yezdān **Muḥammed Cān** (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 18).
 [muḥammed cān,]

Serîr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i
 zî-şān / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i
 Yezdān **Muḥammed Cān** (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 21).
 [muḥammed cān,]

Serîr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i
 zî-şān / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i
 Yezdān **Muḥammed Cān** (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 3).
 [muḥammed cān,]

Serîr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i
 zî-şān / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i
 Yezdān **Muḥammed Cān** (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 6).
 [muḥammed cān,]

mu'în: yardım eden, yardımcı.

Bu ḥilm ü ḥulḳ-ı re'fet bu luṭf bu
 mürüvvet / Celb eyler anı elbet çok yāver
 ü **mu'îne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7,
 Beyit 4). [mu'îne, -e]

mu'ın ol-: yardımcı olmak.

Ya'ni kim ma'delet-i hüsrev-i zî-şân-ı zamân / 'Avn-i Hakk ile **olup** hıttâ-i Şehbâ'ya **mu'ın** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 6). [mu'ın ol-,]

müjde: sevindirici haber verileceği zaman söylenen bir söz, müjde!

Müjde saña ki Zihnî bugün yâriñ aňladım / Senden ziyâde vaşl anıñ maţlabı gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5). [müjde,]

müjde: sevinmeye yol açan, sevindirici haber.

Verirdim nakd-i cânım **müjdeye** ger dense ey Zihnî / Ki bezm-i yârdan bîgâneler hep dürdür şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7). [müjdeye, - (y)e]

müjde-i mîlâd: doğum müjdesi.

Müjde-i mîlâdı bahş etdi şafâ-yı lâ-yu'add / Eyledi dilden küdürât ü gam-ı dünyâyı dūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 3). [müjde-i mîlâd,]

müjde-i nusret-fezâ: Allah'ın yardımının artacağına müjdesi.

Şükr edip bu **müjde-i nuşret-fezâya** eylesin / Resm-i şehîr-âyîni icrâ şavkla hep ins ü cân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 4). [müjde-i nuşret-fezâ,]

müjde-i teşrîf: gelişinin müjdesi.

Sâmi'a-ârâ olunca **müjde-i teşrîf** için / Hoş-dil oldu hamd ü şükr ile kebîr ü hem

şagîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 9). [müjde-i teşrîf,]

müjde-i vaşlı mıdır: kavuşma müjdesi midir?

Müjde-i vaşlı mıdır yâ haber-i merg-i rakîb / Bezm-i rindânda kopdı bu gece gülğuleler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 4). [müjde-i vaşlı mıdır,]

müjde-i vuslat: kavuşma müjdesi.

Geldi bu sene nâme-i nev-ḥaṭ-ı 'izârı / Mehcûr dile **müjde-i vuşlat** var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 2). [müjde-i vuşlat,]

müje: kirpik (kirpik-ok benzerliği bağlamında).

Müjesi tîr-feşân pîçiş-i ebrûsı kemân / Perçemi düzd-i yamân çeşm-i siyâhı cellâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 4). [müjesi, -s, -i]

Müje tîr gamze şemsîr turre-i ḥam-der-ḥamı zencîr / 'Aceb bir şîr-gîr-i bî-naẓîr şâh-ı dil-âversîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 3). [müje,]

müjgân: kirpikler (kirpik-ok benzerliği bağlamında).

Ey ki **müjgânı** ḥadeng-i pür-dil-i rezm-i ezel / Gamze-i ḥûn-ḥâresi cellâd-ı meydân-ı ecel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 1). [müjgânı, -ı]

müjgân ile ebrû: kaş ile kirpik.

O **müjgân ile ebrû** birbiriyle oldılar yek-reng / Ne kanlar dökülür hem-ser olunca

tîr şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 3). [müjgân ile ebrû,]

Yâver olmuş fitnede **müjgân ü ebrû** çeşmiñe / Kimde vardır tākāt-i nezzāre cādū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 1). [müjgân ü ebrû,]

mukaddem: önce.

Halāvet-yāb olmazdan **mukaddem** kand-ı ‘ayşından / Aña zehr-i eccl şundi sipihr-i zālīm ü hod-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 8). [mukaddem,]

mükāfāt: bir başarının, iyi ve güzel bir davranışın karşılığı olan şey, ödül.

Mükāfāt el verir mi ba‘d-ez-în bir kerre fikr eyle / Güzeşte ‘ömrüne tā haşre dek hayfāy vā-hayfā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 2). [mükāfāt,]

mukarrer ki: şüphesiz ki.

Encāmı **mukarrer ki** olur zevk-i vişāle / Evvelde biraz renc ü ta‘ab olsa ne mānī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 4). [mukarrer ki,]

mukattar: damıtılmış, damıtık.

La‘l-i nābından **mukattardır** şarāb-ı cān-fezā / Rūy-ı ālından muḥammerdir bu gülzārīñ güli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 3). [mukattardır, -dır]

mukavves kaş: yay gibi bükülmüş, kavisli kaş.

Mukavves kaşlarıñ ey māh-peyker gıbtasındandır / Degil yoksa hilālīñ kendi re‘yiyle qadi ḥamdır (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 71, Beyit 6). [mukavves kaş,]

mukavyed ed(t):- bağlamak (beyitte "kelepçe takmak" manasında kullanılmıştır.).

Maḥbes-i merkeze gönderdi **mukavyed ederek** / Bağladı anda der-i fitneyi ḥiddetle hemīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 29). [mukavyed ed(t)-,]

mukavyed eyle:- bağlamak.

Niçe biñ şîr-i dili çekdi **mukavyed eyledi** / Bend-i zincîr-i maḥabbet zülf-i kullābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 4). [mukavyed eyle-,]

mukavyed kıl:- bağlamak; âşık etmek.

Turre-i tarrārına **kıldı mukavyed** laṭīf / Bend-i maḥabbetden hîç Zihnî olur mı ḥalāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 7). [mukavyed kıl-,]

mükerrem: saygı değer, hürmete lâyık, yüce, aziz, muhterem.

Ḥüsrev-i ‘aşkım kalem-rev mülket-i ḡamdır baña / Derd-i sînem bir **mükerrem** şadr-ı a‘zamdır baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 1). [mükerrem,]

Müsellem bir şeh-i levlāk-evreng ü le-‘amruk-tāc / **Mükerrem** bir cenāb-ı pādīşāh-ı Yeşrib ü Baṭṭā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 49). [mükerrem,]

Nice āğuşte-i ḥūn etdiñ ol şeh-zādeyi zālīm / **Mükerrem** muhterem sultān-ı iḳlīm-i velādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 10). [mükerrem,]

mukîm: *ikamet eden, oturan; daim olan, daimî.*

Dâmeniñ öpmege fırsat mı bulur a'dâdan / Ebedî olsa da Zihnî ser-i kûyında **mukîm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 7). [*mukîm,]*

mukırr: *gerçeği yahut suçunu bütün açıklığıyla dosdoğru söyleyen, ikrar ve itiraf eden (kimse).*

Mukırrım cürm hep nefs-i denâ'et-perverimdendir / Dirîğ-i lutf yoksa şanıña lâayk degil haqqâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 54). [*mukırrım, -ım]*

muktebes ol-: *iktibas edilmek, aynen alınmak.*

Yan yakıl pervâneveş bir şem'-i dilefrûze kim / Şu'lesinden mihr ü meh **olmuş** felekde **muktebes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 2). [*muktebes ol-,]*

mül: *şarap.*

Güş-e-i fırkatde her şeb hasret-i la'liñ ile / Çeşm bir câm-ı leb-â-leb hûn-ı dil **müldür** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 2). [*müldür, -dür]*

mül: *şarap (sevgilinin dudakları bağlamında).*

Nüş eden hem zinde vü cāvîd olur hem mest olur / La'liñ âb-ı Hızır mı yâ **mül** müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 3). [*mül,]*

Ruhı gül nuţkı bülbül lepleri **mül** 'anberîn kâkül / Siyâh-ı hâli fülful haţtı

sünbül zülfi ejdersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [*mül,]*

mül: *şarap (âşıkların kanlı gözyaşları bağlamında).*

Sirişk-i bülbülânı bāğda bî-hûde zannetme / Maḥabbet ehline neş'e-fezâ gül-reng **müldür** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 4). [*müldür, -dür]*

mül: *şarap. II aşkın verdiği zevk, sefa. II dudak.*

Yâr ağıyâra fedâ kıldı şarâb-ı lebin / Şimdi biz hûn-ı ciger nüş ederiz **mül** yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 2). [*mül,]*

mülhak eyle-: *katmak, eklemek.*

Der-i ihsândan dūr etme bu Zihnî-i nâ-çârı / Gürûh-ı bendegâna **eyle mülhak** yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 7). [*mülhak eyle-,]*

mülhak ol-: *katılmak, dahil olmak.*

Mülhak oldu şübhe yokdur kim şehîdân silkine / Qurbına alsın anı şâh-ı Hüseyin-i Kerbelâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 9). [*mülhak ol-,]*

mülhem-i gayb: *gaybdan gelen ilham; bilinmez sırlar.*

Haqq da'vâda vefâkârlığı **mülhem-i gayb** / Eylemiş kalb-i himem celbine maḥzâ ilhâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 25). [*mülhem-i gayb,]*

mülhik: *katan, ilhak eden.*

Bāde-i fırkat emān talh etdi tatlu ‘ayşımı / Luṭf edip nūşîn edeñ bir demde **mülhik** nīşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 1). [mülhik,]

mül-i vuşlat: vuslat, kavuşma şarabı.

Al ruhsārîñ gül-i cennet degildir yā nedir / Hāl-ı güftārîñ **mül-i vuşlat** degildir yā nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 1). [mül-i vuşlat,]

mülk: memleket, ülke.

Sūdāgerān-ı zülf cünün **mülküne** gider / Bār-ı metā‘-ı ‘aklı çeker hep kaṭār kaṭār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 2). [mülküne, -ün, -e]

mülk: dükkân, ev, arsa vb. taşınmaz mal.

Ġayyūr senge ğayretiñ eyler mi bir nefes / Da‘vāgerān-ı şirketi **mülkünde** pâydar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 14). [mülkünde, -ün, -de]

mülk: memleket, ülke. II Osmanlı Devleti.

Söyledim Zihnî bu târîhi cülüs-ı şevkete / **Mülke** sultān pâdişāh-ı kişver-i İslāmiyān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 3). [mülke, -e]

mülk: memleket, ülke. II dünya.

Çünkü bu **mülkde** bî-fā‘idedir dād ü sited / Ne girip sūk-ı fenāya ne gezend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 2). [mülkde, -de]

mülket ü māl degil cānını infāk eyle-:

(Hak yolunda) malını ve mülkünü degil canını sarf etmek.

Tālib-i şevk reh-ber-i vişāl-i yāre / **Mülket ü māl degil cānını infāk eyler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 4). [mülket ü māl degil cānını infāk eyle-,]

mülket-i dünyā: dünya ülkesi.

Bir pâdişāh-ı şadr-ı ‘alādır o pāk zāt / Ednā ğulāmı **mülket-i dünyāya** hān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 31). [mülket-i dünyā,]

mülket-i fenā: ölümlü dünya.

Zihnî-i zār vermez sebz-i kabā-yı çarḫa / Bu **mülket-i fenāda** bir köhne şālı vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 7). [mülket-i fenā,]

mülket-i ğam: gam ülkesi.

Hüsrev-i ‘aşkım kalem-rev **mülket-i ğamdır** baña / Derd-i sînem bir mükerrrem şadr-ı a‘zamdır baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 1). [mülket-i ğam,]

mülket-i sırr-ı şerī‘at tahtınıñ Key-hüsrev’i: İlahî kanunların gizemli ülkesindeki tahtın Keyhüsrev’i. (Keyhüsrev, İran Keyaniyan sülalesinin ilki olup Keykavus’un torunu, Siyavuş’un oğludur. Mecazi olarak derecesi pek yüksek padişah manasında kullanılmıştır.)

Künc-i ḫalvet-hāne-i kurbîyyet içre münzevî / **Mülket-i sırr-ı şerī‘at tahtınıñ Key-hüsrev’i** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 4). [mülket-i sırr-ı şerī‘at tahtınıñ Key-hüsrev’i,]

mülk-i 'Acem: İran memleketi. (Sevgilinin beyaz, parlak yanağına atfen kullanılmıştır.)

Seyr eden hāl-i ruh-ı alını dīvāne olup / Kimi **mülk-i 'Acem'e** kaçdı kimi Hind iline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 4). [mülk-i 'acem,]

mülk-i cān: can yeri (evi); gönül.

Dutdı sipāh-ı nefis beni **mülk-i cāna** dek / Etdim firār dergeh-i ğavṣü'z-zamāna dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 1). [mülk-i cān,]

Her ki evreng-i dilin zabt etse ṣāh-ı ārzū / **Mülk-i cānın** eder yağma sipāh-ı ārzū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 1). [mülk-i cān,]

mülk-i cān ü dil: gönül ve can ülkesi.

Zabt etdi **mülk-i cān ü dilim** nefis-i nābekār / Etdi sipāh-ı zevk ü huzūr cümleten firār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 1). [mülk-i cān ü dil,]

mülk-i Çin: Çin ülkesi. (Asya'nın doğusunda bulunan geniş ülke. Klasik Türk şiirinde ceylanları, dolayısıyla da güzel göz ve misk kokularıyla söz konusu edilmiştir.)

Zabt edip iklīm-i Rūm'ı hāl-i Hindūlarla sen / **Mülk-i Çin'e** fitne şaldıñ çeşm-i āhūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 1). [mülk-i çin,]

mülk-i Çin: Çin ülkesi. (Güzel kokularıyla söz konusu edilmiştir.)

Müşg-büy-ı kākül-i cānānı vaşf et Zihnīyā / Gıbta-baḥş ol **mülk-i Çin'in**

nāfe-i āhūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 5). [mülk-i çin,]

mülk-i dehr: dünya ülkesi.

Şerefler vermiş idi **mülk-i dehre** şulb-i pākinden / Be-luṭf-ı ḥazret-i Mevlāy bir tıfl-ı ḥaḳīkat-bīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 5). [mülk-i dehr,]

mülk-i dehr: dünya malı.

Mülk-i dehre Zihnî eñ ednāsı istignā eder / Bender-i 'aşkıñ bulunmaz müflis ü bī-vāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 5). [mülk-i dehr,]

mülk-i dil: gönül mülkü, gönül ülkesi, aşığıñ gönlü.

Söz diñle yeter etme daḥı yād-ı ḥavādiş / Tā **mülk-i diliñ** görmeye ifsād-ı ḥavadiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 1). [mülk-i dil,]

mülk-i endişe: düşünce ülkesi.

Her ne dem çeşm-i hūn-efṣānıma ḥālî görünür / **Mülk-i endişede** bir fitne ḥayālî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 1). [mülk-i endişe,]

mülk-i fānī: yokluk yeri. II dünya.

Ne fakra ne ğınāya tālib oldum **mülk-i fānīde** / Bu üslūb ile ancak çarḥ-ı hīle-bāzı aldatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 5). [mülk-i fānī,]

mülk-i fenā: yokluk yeri. II dünya.

Mülk-i fenāya göz ucuyla eylemez nazar / Şāhib-reşād merdüm-i rāh-ı beḳā-

yı dil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 4*). [*mülk-i fenâ,*]

Düşdi bu **mülk-i fenâ** içre baña kūr'a-i ğam / Cümle-i varımı versem de bulunmaz bedelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 2*). [*mülk-i fenâ,*]

mülk-i fes: *fes ülkesi.*

Zür ile aldı boğazı çekdi bir t̄abûrı ceng / **Mülk-i fesden** sevk olup ceyş-i yamandır perçemiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 4*). [*mülk-i fes,*]

mülk-i ğam: *gam, keder ülkesi.*

Baña kassām-ı ezel kıldı kerem **mülk-i ğamı** / Kimse daħl eyleyemez Zihni benimdir o benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 7*). [*mülk-i ğam,*]

mülk-i Hind: *Hindistan memleketi.*

Edip tātār-ı zülfüñ ceyş-i hālîñ birle cem'iyet / Diyār-ı Şām'ı **mülk-i Hind'i** şeb-hün eylemişlerdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 4*). [*mülk-i hind'i,*]

mülk-i Hindistân: *Hindistan memleketi.*

Hāl ü hattıñ seyr edenler hıttā-i Şām'ı geçip / Gitdiler dîvānevārī **mülk-i Hindistân'a** dek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 4*). [*mülk-i hindistân,*]

mülk-i hūbī: *güzellik memleketi.*

Zabt eder şemşīr-i ğamzeyle hezārān cān ü dil / **Mülk-i hūbīde** şeh-i ālī-cenāb olsun da gör (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 6*). [*mülk-i hūbī,*]

mülk-i hūsn: *(sevgilinin) güzellik ülkesi. II sevgilinin yüzü.*

Yāver oldı ceyş-i hať geldi sipāh-ı hālîñe / **Mülk-i hūsnünde** cānā kōrkārum ifsād olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 2*). [*mülk-i hūsn,*]

Döndi bir kâfirsitāna **mülk-i hūsnüñ** her yeri / Yüz verince ğīsuvān-ı hāl-i 'anber-bāra hať (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 4*). [*mülk-i hūsn,*]

mülk-i mahabbet: *sevgi ülkesi.*

Zihniyā şāh-ı cihāna ser-fürü eyler mi hıç / Başına **mülk-i mahabbetde** giyen iklīl-i 'aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 5*). [*mülk-i mahabbet,*]

mülk-i ma'nā: *mana ülkesi.*

Bende eyler **mülk-i ma'nāda** cihānı kendine / Çāker-i hāk-ı der-i vālā-yı şāh-ı Mevlevī (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 2*). [*mülk-i ma'nā,*]

mülk-i melāhat: *güzellik ülkesi.*

Hať leşkeriyle olmuş yek-reng hāl-i kâfir / **Mülk-i melāhat** içre fitne hayālî vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 2*). [*mülk-i melāhat,*]

mülk-i tecrīd: *soyutlanmış, arınmış memleket.*

Mülk-i tecrīdīñ şeh-i şāhib-kırānıdır göñül / Ma'rekeġāh-ı mahabbet pehlevānıdır göñül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 1*). [*mülk-i tecrīd,*]

mülk-i 'ukbā: *âhiret.*

Cenāb-ı Cān-polad-zāde Muḥarrem Beg felek-pāye / Dirīgā genç iken i'zām kıldı **mülk-i 'uqbāya** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 14, Beyit 1). [mülk-i 'uqbā,]

mülk-i vücūd-ı düşmen: düşmanın bedeni.

Eylerim zîr ü zeber **mülk-i vücūd-ı düşmeni** / Leşker-i āh-ı şehir münkād ü mülzemdîr baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 6). [mülk-i vücūd-ı düşmen,]

mültecā-yı 'ācizān: acizlerin sığınağı.

Dāver-i dîvān-ı maḥşer **mültecā-yı 'ācizān** / Dest-gîr-i mücrimān şāh-ı şefā'at-intişār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 40). [mültecā-yı 'ācizān,]

Dest-gîr-i ehl-i imān şaf-şikāf-ı zālīmān / **Mültecā-yı 'ācizān** Hakk'ın velīyy-i a'zamı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 7). [mültecā-yı 'ācizān,]

mültemes: arzulanan, taleo edilen şey.

Çıkısa daḥı bu bülbül-i rūḥum kafesinden / Zann etme gönül fāriğ ola **mültemesinden** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 11). [mültemesinden, -in, -den]

Kalmadı ḥālime yazık diyecek hiç kesim / Hāk-i pāyındur eyā şāh-ı kerem **mültemesim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 8). [mültemesim, -im]

mültemes ol-: iltimash, talep edilen olmak.

Şol dem ki baña zülf ü ruḥuñ **mültemes oldı** / Naẓārıma hep sünbül ü gül ḥār ü ḥas oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 1). [mültemes ol-,]

mülzem: lüzumlu, gerekli.

Maḥrem āyine-i idrākine hep sūret-i dād / **Mülzem** endîşe-i ḥaḳ-pîşesine re'y-i rezîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 12). [mülzem,]

mülzem: bir tartışma, münâzara vb.nde yenilip konuşamaz, cevap veremez duruma getirilmiş, susturulmuş.

Eylerim zîr ü zeber mülk-i vücūd-ı düşmeni / Leşker-i āh-ı şehir münkād ü **mülzemdîr** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 6). [mülzemdîr,]

müm et-: mum gibi erimek (kalbin yumuşaması bağlamında).

Ne yanmış tāb-ı ruḥsāra ne ḥ'āhiş eylemiş la'liñ / Ki sa'yiñ saht-dil zāhid ne **müm etmiş** ne bāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [müm et-,]

müm ol-: yumuşamak, erimek.

Şevk-ı pür-ḥāl-i ruḥuñ bezmde **müm oldı** bu şeb / Āh-ı dil perde-keş-i māh ü nücüm oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 1). [müm ol-,]

mü'min ü hem mü'temen-i rüzgār ed(t)-: Zamanın güvenilir ve hem de inananı etmek.

Mey ki **eder** kāfir-i şad-sāleyi / **Mü'min ü hem mü'temen-i rüzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 8). [mü'min ü hem mü'temen-i rüzgār ed(t)-,]

mü'min-i şādık: *hakikatli mümin.*

Mü'min-i şādık muhibb-i ehl-i beyte
her zamān / Farz'dır cürmiyle yād etmek
Yezīd-i azlemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 14*). [*mü'min-i şādık,]*

mü'minîn: *iman etmiş, İslam dinine inanmış olanlar, Müslümanlar.*

Şalāt ile selām et Muştafā'ya āl ü aşhāba
/ Ser-ā-pā **mü'minîne** vācib-i şubh u
mesādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 21*). [*mü'minîne, -e]*

mümkün mi: *mümkün mü? (Mümkün değil bağlamında.)*

Yeter ey Zihni yeter geldi du'ā hengāmı
/ Hüsn-i evşāfını **mümkün mi** ede hāme
tamām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 33*). [*mümkün mi,]*

münāsib gör-: *uygun görmek, yakıştırmak.*

V'ey nice matrūd imiş kim tābi'-i şeytān
olup / Şah-ı merdānı **münāsib gördi** tīg-
ı şamşame (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 8*). [*münāsib gör-,]*

münevver cephesi: *parlak yüz.*

Muşaffā sīne-i bī-kīnesi āyīne-i vaḥdet /
Münevver cephesidir āftāb-ı 'ālem-i
bālā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 22*). [*münevver cephesi,]*

mūnis: *cana yakın, can yoldaşı.*

Baḥa bīgānedir zevk ü şafā-yı meclis-i
'işret / Enīsim **mūnisim** şimdi ḡam ü

endūh ü miḥnetdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 2*). [*mūnisim, -im]*

mūnis-i feryād: *feryada alışımsı, feryat eden.*

Görmedik bir gece ünsiyyet-i bezm-i
'ayşñ / Şubḥa dek **mūnis-i feryād** ki
derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 6*). [*mūnis-i feryād,]*

mūnis-i perde-i ār eyle-: *utanma duygusuna yakın olmak.*

Ünsiyet-i bezm-i 'aşk olmaz aña āşinā /
Her ki özün **mūnis-i perde-i ār eylemiş**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 3*). [*mūnis-i perde-i ār eyle-,]*

münkād: *boyun eğmek, itaat etmek.*

Eylerim zīr ü zeber mülk-i vücūd-ı
düşmeni / Leşker-i āh-ı seḥer **münkād** ü
mülzemdir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 6*). [*münkād,]*

münkir: *inkâr eden, kabul etmeyen.*

Maḥlaşı hep müsta'idd ü lāyık-ı eltāf-ı
Ḥaḳ / **Münkiri** her kār ü bārında zelīl ü
müttehem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 21*). [*münkiri, -i]*

münkir-i gülzār-ı füyūzāt: *Nimetlerin gül bahçesini inkâr eden.*

Münkir-i gülzār-ı füyūzātınñ / Çeşmine
batmış diken-i rüzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 36*). [*münkir-i gülzār-ı füyūzāt,]*

mūnselik-i de'b-i sülūk-ı 'uṣṣāk olalı:

âşıkların tarzını benimseyip tarikat yolunu tuttuğundan beri.

Olalı münselik-i de'b-i sülûk-ı 'uşşâk / Zihniyâ çıkdı gönülden heves-i vaşl u firâk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 11). [münselik-i de'b-i sülûk-ı 'uşşâk olalı,]

muntafî-i nâr-ı hicrân: ayrılık acısının ateşini söndüren.

Meded ey **muntafî-i nâr-ı hicrân** vuslat-ı cinân / Emânsız çâresiz kaldım emân hengâm-ı gayret'dir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 5). [muntafî-i nâr-ı hicrân,]

müntahab: seçilmiş.

Vâris-i 'ilm-i Nebî hâzret-i Mevlânâ'dır / Evliyâ **müntahabı** hâzret-i Mevlânâ'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 1). [müntahabı,]

muntazam: düzenli, tertipli.

Qavl ü fi'l-i ahseni bî- 'özl maqbûl-ı İlâh / Habbezâ nokşânı yok her kâr-ı hayrî **muntazam** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 40). [muntazam,]

muntazır-ı 'îd ol-: bayramı beklemek.

Sâ'im-i rûh-perest **muntazır-ı 'îd olmaz** / Ana çün 'îd olur her dem-i rûze-güzerân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 8). [muntazır-ı 'îd ol-,]

münzevî: (kişi için) köşesine çekilip halktan kaçınmış olan; kimseyle görüşmeden tek başına yaşayan; bu tür yaşayıştan hoşlanan; bir kenara çekilip

topluluktan uzak duran; yalnızlığı tercih eden.

Künc-i halvet-hâne-i kurbîyyet içre **münzevî** / Mülket-i sırr-ı şerî'at tahtının Key-hüsrev'i (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 4). [münzevî,]

mürâ'ât-ı re'âyâ: halkı koruyup gözetme.

'Uhde-i re'yine bir dâver-i vâlâ-şânıñ / Eyledi Hakk **mürâ'ât-ı re'âyâyı** rehîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 7). [mürâ'ât-ı re'âyâ,]

murâdımcâ: gönlümce, isteğime uygun şekilde.

Bu şeb mânend-i hâle çekdim âgûşa o meh-rûy / **Murâdımcâ** cihânı teng-târ etdim raqîbâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 3). [murâdımcâ,]

murâd üzre: istenilen şekilde, arzu edildiği gibi.

Cefâ-yı zaḥm-ı çarḥa sîne ger faşş-ı nigînâsâ / **Murâd üzre** cihânda nâm ü şân ü şöret isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 10). [murâd üzre,]

murâşşâ': değerli taşlarla süslenmiş. II üstün nitelikleri bulunan.

Külâh-ı fakra bak kim cân göziyle / **Muraşşâ'** efser-i şâhânedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 2). [muraşşâ',]

mürde: ölü, ölmek üzere olan kimse. II perişan, bitkin, âşık.

Cân verir 'âşıkına la'l-i zülâl-i cânân /
Mürdeyi zinde eder âb-ı vişâl-i cânân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 1).
[mürdeyi, -(y)i]

mürde beden taze hayât bulur [K]:
ölen kimsenin yeniden hayat bulması,
canlanması.

Yâd-ı ismiyle **bulur mürde beden taze**
hayât / Beñzemez âhere şân ü şeref ü
 şevket-i şeyh *(Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Tahmis 2, Beyit 20). *[mürde beden taze*
hayât bulur,]

mürde kıl-: öldürmek.

Mürde kıldı gam-ı hicrân dil-i
 zindemizi / Yetişe dâdımıza himmet-i
 ervâh-ı ferah *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
33, Beyit 3). *[mürde kıl-,]*

mürdeyi ihyâ: ölüleri diriltmek. (Hz.
 İsa'nın ölüleri diriltme mucizesi
 bağlamında.)

Egerçi **mürdeyi ihyâdır** i'câz-ı
 Mesîhu'llâh / Lebidir ol şehîñ ser-çeşme-
 i icâdi-i ihyâ *(Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 1, Beyit 25). *[mürdeyi ihyâ,]*

müretteb: tertip edilmiş, sıraya
 konulmuş, düzenlenmiş. II bezenmiş,
 donatılmış.

Biz ki tâbûr-ı maḥabbetde **müretteb**
 'askeriz / Emr-i dîvân-ı şeh-i hüsne itâ'at
 eyleriz *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88,*
Beyit 1). *[müretteb,]*

müretteb eyle-: tertipli, düzenli hâle
 getirmek.

Müretteb eyledikçe bezm-i 'ayş ü nûş-ı
 kurbîyyet / Begenmez kim ede ğilmân-ı
 huldı sâkî-i ra'nâ *(Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 1, Beyit 23). *[müretteb eyle-,]*

müretteb ol-: düzenlenmek, tertip
 edilmek.

Söyledim Zihnî be-imdâd-ı Hudâ târîhini
 / **Oldı** pek a'lâ **müretteb** nev-serây-ı dil-
 fezây *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit*
5). *[müretteb ol-,]*

murğ-ı cân ü dil: gönül ve can kuşu.

Güm-geşte oldı Zihnî yine **murğ-ı cân ü**
dil / Etdim nigâh yâre gümân söylerim
 saña *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit*
7). *[murğ-ı cân ü dil,]*

murğ-ı dil: gönül kuşu. II âşık; âşığın
 gönlü.

Dide-i şeh-bâzdan kurtulamaz **murğ-ı**
dil / Evc-i 'adem semtine tut ki firâr
 eylemiş *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102,*
Beyit 6). *[murğ-ı dil,]*

Zülfüñ görince **murğ-ı dilim** ḥavf edip
 dedi / Deşt-i maḥabbet içre giren erḳam
 olmasın *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161,*
Beyit 3). *[murğ-ı dil,]*

murğ-ı dil ü cânâ melâz eyle-: can ve
 gönül kuşuna sığınak yapmak. (Âşığın
 sevgilinin bakışlarından korunmak için
 saçlarını kendine sığınak yapması
 bağlamında.)

Dest-i şâhîn-nigâhından edip ḥavf u
 hâzer / **Eyledim** kâkülünü **murğ-ı dil ü**
cânâ melâz *(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
43, Beyit 5). *[murğ-ı dil ü cânâ melâz*
eyle-,]

murğ-ı tab'-ı nādire-gūy: benzeri görülmemiş özellikte söz söyleyen kuş.

Mevsimidir **murğ-ı tab'-ı nādire-gūyūn** ola / Bāğ-ı na't-ı server-i 'ālemdē mānend-i hezār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 20). [murğ-ı tab'-ı nādire-gūy,]

mürīdān-ı sülūk-ı Kādirī'niñ reh-nümāsı: Kadirilik tarikatına giren müritlerin rehberi.

Tarīk-i Nakş-bend'niñ mürşid-i şāhib-livāsıdır / **Mürīdān-ı sülūk-ı Kādirī'niñ reh-nümāsıdır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 4). [mürīdān-ı sülūk-ı Kādirī'niñ reh-nümāsı,]

mürīd-i rāh-ı Hakk: Allah yolunun müridi.

Mürīd-i rāh-ı Hakk'a farz-ı 'ayndır Ka'be'den evvel / Tavāf-ı dergeh-i vālā-yı gavşü'l-a'zam-ı irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 3). [mürīd-i rāh-ı Hakk,]

mürşid: doğru yolu gösteren kimse, kılavuz; tarikat şeyhi. II Şeyh Abdullah Serbest Efendi.

Dil uğradı bir hālete **mürşid** nefesinden / Dāreyniñ elin çekdi hevā vü hevesinden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 10). [mürşid,]

mürşidā: irşad edenler, doğru ve hak yolu gösterenler.

Mürşidā sultān-ı feyz-i sermedā nūr-ı Hūdā / Etme kapıñdan cüdā 'āciz gedā-yı kemterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 41). [mürşidā,]

mürşid-i āgāh: manevi yönden Hz. Muhammed' in hakikatine varis olma seviyesine erişmiş mürşit, insan-ı kamil.

Zihī ber-āsmān-ı feyz pertev-rīz-i mihr ü māh / Ser-efrāz-ı kalender şāh Ser-mest **mürşid-i āgāh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 2). [mürşid-i āgāh,]

Velī-i bī-bedel dānā-yı sırr-ı bāṭn ü zāhir / Ser-efrāz-ı kalender şāh Ser-mest **mürşid-i āgāh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 4). [mürşid-i āgāh,]

Be-'ālem kīst ger mī-gūyi egnūn kuṭb-ı feyz-āşār / Ser-efrāz-ı kalender şāh Ser-mest **mürşid-i āgāh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 10). [mürşid-i āgāh,]

Kücā bā-bend āyā hem-çünin şāh-ı reşādet-rā / Ser-efrāz-ı kalender şāh Ser-mest **mürşid-i āgāh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 8). [mürşid-i āgāh,]

'Azīz-i erşed ü a'lem velī-i efḍal ü ekmel / Ser-efrāz-ı kalender şāh Ser-mest **mürşid-i āgāh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 6). [mürşid-i āgāh,]

mürşid-i āgāh-ı feyz-āyīn: marifet yolunun sırlarına vakıf olan mürşit. II insan-ı kâmil.

Cenāb-ı şāh Ser-mest **mürşid-i āgāh-ı feyz-āyīn** / Zılāl-endāz-ı fark-ı Ferḳadān-ı 'ālem-i taḥsīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 1). [mürşid-i āgāh-ı feyz-āyīn,]

mürşid-i cānım: can mürşidim; sevgili mürşidim! (Seslenme sözü olarak kullanılmıştır.)

‘Azîzim **mürşid-i cânım** efendim şâh-ı Ser-mestim / Meh-i burc-ı tarîkat der-i deryâ-yı haqîkatdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 8). [mürşid-i cânım,]

mürşid-i ekrem: çok lütuf sahibi mürşit. II Şeyh Abdullah Sermest Efendi.

Meded yâ gavşü’l-a‘zam pîr-i ‘âlem **mürşid-i ekrem** / Bu Zihnî bendeñi maḥzûn koyma rûz-ı himmetdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 6). [mürşid-i ekrem,]

mürşid-i hādî vü ‘alî-emsâle: Hz. Ali’ye benzer şekilde doğru yolu gösteren mürşit.

Ḥamdu li’llāh ki dilim kuvvet-i Ḥaydar’la kavî / Pey-rev ol **mürşid-i hādî vü ‘Alî-emsâle** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 8). [mürşid-i hādî vü ‘alî-emsâle,]

mürşid-i heftâd ü dü millet: yetmiş iki milletin kılavuzu (Nakşibendi şeyhi).

Mürşid-i heftâd ü dü millet vekîl-i Muşafâ / Zât-ı hem-râz-ı ‘Alî vü Hazret-i Aḥmed-şiyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 12). [mürşid-i heftâd ü dü millet,]

mürşid-i rûşen-zamîr: gönlü aydın olan, hakikatleri bilen mürşit.

Mecma‘-ı sırr-ı şerî‘at ‘ârif-i merd-i Ḥabîr / Menba‘-i feyz-i haqîkat **mürşid-i rûşen-zamîr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 1). [mürşid-i rûşen-zamîr,]

mürşid-i şâhib-livâ: sancak sahibi mürşit.

Tarîk-i Nakş-bend’iñ **mürşid-i şâhib-livâsıdır** / Mürîdân-ı sülûk-ı Qâdirî’niñ reh-nümâsıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 4). [mürşid-i şâhib-livâ,]

mürşid-i sırr ü ‘alen-i rûzgâr: cihandaki açık ve gizli olanın/ bilinen ve bilinmeyenin kılavuzu, rehberi.

Hazret-i Ser-mest velî kuṭb-ı vakt / **Mürşid-i sırr ü ‘alen-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 12). [mürşid-i sırr ü ‘alen-i rûzgâr,]

mürüvvet: ihsan ve lütuf.

Bu Zihnî-i rû-siyâh ü mücrime senden olur senden / **Mürüvvet** merḥamet şefkat şefâ‘at yâ Resûl’allah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 7). [mürüvvet,]

mürüvvet: ihsanda bulunma, cömertlik.

Bu hîlm ü hulk-ı re’fet bu lutf bu **mürüvvet** / Celb eyler anı elbet çok yâver ü mu‘îne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7, Beyit 4). [mürüvvet,]

mürüvvet eyle-: iyilikte bulunmak, cömertlik göstermek.

Eyyâm-ı firâkun daha bulmaz mı nihâyet / Gel **eyle mürüvvet** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 2). [mürüvvet eyle-,]

mürüvvet kıl-: iyilik ve ihsanda bulunmak.

Bir aḥḳar mürîyim vâdî-i ‘aşkıñ pây-mâl etme / **Mürüvvet kıl** Süleymân-şevket-i

taht-ı vişālim gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 2). [mürüvvat kıl-,]

mürüvvetsiz: insanlıktan nasibi bulunmayan, insaniyetsiz.

Dil-i pür-sahtı nerm olmaz bu deñlü giryemendāna / Ne şefkatsiz **mürüvvetsizdir** ol çarh-ı dil-i sengîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 12). [mürüvvetsizdir, -dir]

muşaffā: saf, duru, arı.

Muşaffā sîne-i bî-kînesi āyîne-i vahdet / Münevver cephesidir âftâb-ı 'âlem-i bālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 22). [muşaffā,]

muşaffā: yabancı maddelerden temizlenmiş, arı duru ve saf duruma getirilmiş, arıtılmış. (Âşığın midesi için kullanılmıştır.).

Rakîb-i rû-siyāha datdırup şehd-i leb-i la'liñ / **Muşaffā** mi'demi şafrā-yı reşk ile bulandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 4). [muşaffā,]

Mûsa-i Kāzım: on iki imamdan yedincisidir. İmam Cafer'in oğludur.

Ca'fer-i Şadık imām-ı evliyā / **Mûsa-i Kāzım** gül-i bāğ-ı hüda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 16). [Mûsa-i Kāzım,]

müsā'id ol-: uygun, elverişli olmak.

Ṭālî' **müsā'id olmadı** ki ittishāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 13). [müsā'id ol-,]

muşammem ol-: olacağı veya yapılacağı şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesinleşmiş olan.

Teşrîfi **muşammem olcağ** mäh-i şiyāmıñ / Düşdi yine bir gülğule rindân-ı cihāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 2). [muşammem ol-,]

müşārün bi'l-benān-ı hükmi olsaydı: parmaklarıyla işaret etme yetkisi olsaydı. (Hz. Muhammed'in, müşriklerin kendisinden istemesi üzerine Allah'ın inayetiyle ellerini Ay'a doğru kaldırıp sağ elinin işaret parmağıyla yukarıdan aşağıya doğru çizgi çekerek Ay'ı ikiye ayırması olayına telmihen.)

Müşārün bi'l-benān-ı hükmi olsaydı degildir meh / Bütün peyk şakğ olurdu cümlevār-ı kubbe-i haḍrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 45). [müşārün bi'l-benān-ı hükmi olsaydı,]

müsāvi et-: denk tutmak, eşit görmek.

O zîb-i şadr-ı ma'nāya ḥatādır eylemek taklîd / **Müsāvi etmek** olmaz sengle la'l-i Bedaḥşān'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 11). [müsāvi et-,]

müsellem: teslim.

İhsānıña dem-ā-dem muhtācdır dü 'âlem / Ey destine **müsellem** genc-i zer-i şefā'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 6). [müsellem,]

Fenn-i fitne resm-i 'işve sihr ü efsün mekr ü âl / Cümle meftûn ü **müsellemdir** sūhan-gū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 4). [müsellemdir, -dir]

müsellem: doğruluğu, gerçekliği

ispatlanmış, herkes tarafından kabul edilmiş, şüphe götürmez, inkâr edilemez.

Müsellem bir şeh-i levlāk-evreng ü le-‘amruk-tāc / Mükerrerrem bir cenāb-ı pādīshāh-ı Yeşrib ü Baṭḥā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 49). [müsellem,]

Yem-i cūd u kerem kân-ı reşâdet dahme-i ‘irfân / ‘Avâlim zâhir ü bâṭın **müsellem** emrine her ân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 2). [müsellem,]

müsellem şov: *emin ol!*

Be-yâ ey dil-şode Zihnî me-kon ihmâl der-zinhâr / **Müsellem şov** be-fermâneş be-dih ez-cân ü dil ikrâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [müsellem şov,]

Müselmân: *Müslüman; islam dininden olan kimse.*

Müselmânım diyen eyler mi kaşd-ı âl-i Peygamber / Ne re’y-i nâ-sezâdır v’ey ne tedbîr-i ḥaṭâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 9). [Müselmânım, -ım]

Müselmân-ı kadîm: *ezelden beri Müslüman olma.*

Yüzüm döndürmezim mihrâb-ı ebrûsından ol mâhîñ / **Müselmân-ı kadîmim** zâhidâ terk-i namâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 3). [Müselmân-ı kadîm,]

müşg-bâr kıl-: *misk yağıdıran, güzel koku saçan etmek.*

Mest olup ‘arz etdi sünbül ṭurre-i pür-pîçini / Şâmme-i erbâb-ı bezm-i ‘ayş **kıldı müşg-bâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 14). [müşg-bâr kıl-,]

müşg ben: *misk kokulu ben. (Misk, Doğu Türkistan'daki bir çeşit ceylanın göbeğindeki urdan elde edilen güzel kokulu, siyah renkli bir madde. Beyitte "ben" ile misk arasında siyah renk dolayısıyla ilgi kurulmuştur.).*

Mâh cebîn **müşg ben** kâkül-i ‘anber-şiken / Gonca dehen sîm-ten nârven-i ḳad laṭîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 3). [müşg ben,]

müşg-büy-ı kâkül-i cânân: *sevgilinin saçının misk kokusu.*

Müşg-büy-ı kâkül-i cânânı vaşf et Zihnîyâ / Gıbṭa-baḥş ol mülk-i Çin’iñ nâfe-i âhûsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 5). [müşg-büy-ı kâkül-i cânân,]

muşhaf: *Kur’ân-ı Kerim.*

Muşhaf içre vü hüve’l-kâhirdir âyet-i şeyḥ / Toludur şöḥreti hep ‘âleme pür himmet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 13). [muşhaf,]

muşhaf-ı hatt: *ayva tüylerinin yazılı olduğu kitap.*

Muşhaf-ı ḥaṭṭından ancak sırr-ı ma’nâdır ğaraż / İştîyâḳ-ı dil ne elfâz ne elḳâbindadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 3). [muşhaf-ı ḥaṭṭından,]

muşhaf-ı pür-eşref-i ‘aşk: *aşkın çok şerefli kitabı (sevgilinin yanağı için).*

Ey ki ferḥunde ruḥuñ **muşhaf-ı pür-eşref-i ‘aşk** / V’ey ḥaṭṭıñ sūre-i Nūr-ı süver-i muşhaf-ı ‘aşḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 1). [muşhaf-ı pür-eşref-i ‘aşk,]

musibet: *dert, bela, sıkıntı.*

Rûh-ı a'dâyı yaqar âteş-i âhım 'alevi / Berķ-i şemşir-i belâ pās u **muşibet** el-ħak (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 3). [*muşibet,]*

mû-şikāfān: *kılı kırk yaranlar, inceden inceye araştıranlar.*

Netice vermez evşāf-ı miyān-ı nāzik-i cānān / Bu fende **mû-şikāfān** çok cevāb çok su'āl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 2). [*mû-şikāfān,]*

müşir: *yol gösteren, işaret eden (kimse).*

Nüh **müşiriñe** eder cümle bülendān-ı cihān / Baş u cān ile der-i devletine vaż'-ı cebīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 14). [*müşiriñe, -iñ, -e]*

müşir: *paşa. II Vali Süreyya Paşa.*

Olmadı sen gibi yek-tāy **müşire** nā'il / Birisi şimdiye dek şāh-ı Hātā dāver-i Çīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 42). [*müşire, -e]*

müşkil: *halledilmesi, çözüme kavuşturulması güç iş veya mesele, zorluk, güçlük, zor.*

Hal oldu biraz hoşka-i la'l-i lebiñ ammā / Mevhūm-ı nikāt-ı deheniñ **müşkilimizdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 3). [*müşkilimizdir, -imiz, -dir]*

müşkil-güşā-yı nüktehā-yı evvel ü āhir: *Ezelden ebade kadar olan bütün ince manaları çözen.*

Zihī **müşkil-güşā-yı nüktehā-yı evvel ü āhir** / Ta'allūm-gerde-i 'ilm-i rumūz-ı kudret-i Kādir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 3). [*müşkil-güşā-yı nüktehā-yı evvel ü āhir,]*

muşlih-i şer' ü hak-gū: *hakı teslim eden, adaleti sağlayan.*

H'āce-zāde gibi bir **muşlih-i şer' ü hak-gū** / Olmadı şimdiye dek mesned-i fetvāda be-nām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 9). [*muşlih-i şer' ü hak-gū,]*

Müslümānān: *Müslümanlar.*

Pāyına ol dāverī hüsnuñ berāy-ı 'arz-ı hāl / **Müslümānān** bendelerāsā gider tersā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 3). [*Müslümānān,]*

Mustafā: *Mustafa. (Kim olduğuna dair bir bilgi bulmamamıza rağmen manzumeden yola çıkarak küçük yaşta çiçek hastalığından vefat ettiğini söyleyebiliriz.)*

Dedim bir āh ile ey Zihnī cevherdār tārīhin / Vefāt etdi çiçekle tıfl ikenden **Muştafā** hayfā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 4). [*Muştafā,]*

Mustafā H'āce Efendi: *Mustafa Hoca Efendi.*

Muştafā H'āce Efendi'ye cenāb-ı Vehbāb / Bir püser verdi ki envār-ı sürürü kāşif (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 1). [*Muştafā H'āce Efendi,]*

Mustafā'ya āl ü ashāba salāt ile selām et- [K]: *Hz. Muhammed (s.a.v.) ve*

ailesine salat ve selam etmek (sevgi ve saygı göstermek).

Şalât ile selâm et Muştafâ'ya âl ü aşhâba / Ser-â-pâ mü'minîne vâcib-i şubh u mesâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 21). [muştafâ'ya âl ü aşhâba şalât ile selâm et-,]

müsta'idd ü lâıyk-ı eltâf-ı Hak: Allah'ın ihsanına uygun ve lâıyk.

Mağlaş hep **müsta'idd ü lâıyk-ı eltâf-ı Hak** / Münkiri her kâr ü bârında zelil ü müttehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 21). [müsta'idd ü lâıyk-ı eltâf-ı Hak,]

müştak: şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen.

Degil bir ben cemâl-i yâre **müştak** / O şem'e mihr ü meh pervânedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5). [müştak,]

Müştak: asıl adı Mehmed Mustafa (d. 1172/1758 - ö. 1247/1831) olan şair, Müştak veya Müştak Baba olarak tanınır.

Eyledim fakr-ı fenâ ehli ile 'ahd-ı mîşâk / Dâmen-i mürşide muhkem yapışup ey **Müştak** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 12). [Müştak,]

müştak eyle-: âşık etmek.

Naẓm-ı rengîn denir ol hüsn-i kelâma Zihnî / 'Âlemi şâhid-i ma'nâsına **müştak eyler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 9). [müştak eyle-,]

müstakbel ü mâzî: geçmiş ve gelecek.

Müstakbel ü mâziden geç olma anı vâşıf / Demdir ki bunu söyler ahvâle olan vâkıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 5). [müstakbel ü mâzî,]

müşteri ol-: alıcı olmak, talip olmak. II bağlanmak, tutulmak.

Her ne kim var sendedir deryâ-yı 'ilmiñ gevheri / Luţfuña elbet **olur** şâhân-ı 'âlem **müşteri** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 4). [müşteri ol-,]

müstevlî ol-: istila etmek, etkisi altında kalmak.

Cünd-i tuğyân-ı havâtır **oldı müstevlî** dile / El-'acel ey leşker-i sultân-ı himmet el-'acel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 5). [müstevlî ol-,]

mu'tâd: alışılmış, alışmış.

Bu kadar gûşişimiz olmadı hîç fâ'idemend / Kâr-ı nâ-sâz ile **mu'tâd** ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 5). [mu'tâd,]

mu'tâd-ı zamâne: şimdiki zamanın âdeti.

Şekve besdir Zihni **mu'tâd-ı zamâne** böyledir / Gâh vuşlat gâh fırkat gösterür ahkâm-ı 'îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 5). [mu'tâd-ı zamâne,]

muţalsam: büyülü, sihirli.

Kilîdin bulmadım esmâ-yı teşhîr ile ve'l-hâşıl / 'Aceb gencîne-i vaşlıñ ne ism ile **muţalsamdır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 3). [muţalsamdır,]

Biñ **muṭalsam** daḥme-i zühdi edersin
tār-mār / Ber-fesinde Mağribî sīmā-yı
gīsūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
160, Beyit 2). [muṭalsam,]

mutarrā: taze, körpe; göz alıcı, parlak.

Ol **muṭarrā** ‘arızıñ ol gonca-i la‘l-i terin
/ Āb ü táb-ı gülşen-i ‘işret degildir yā
nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79,
Beyit 3). [muṭarrā,]

mutarrā eyle-: göz alıcı hâle getirmek.

Şabāh-ı haşrde ehl-i şafā şol zāta derler
kim / **Muṭarrā eylemiş** gülzār-ı kalbin
şeb-nem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 37, Beyit 2). [muṭarrā eyle-,]

mütebahhir: bir ilim dalında engin
bilgiye sahip bulunan, o dalın gerçek
uzmanı olan (âlim).

Mütebahhir denir ol zāta ki ilkā olunur
/ Şadef-i kalbine dürr-i nüket-i çār-kitāb
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 7).
[mütebahhir,]

mu‘teber: itibarlı, değerli (kimse). II
Halep valisi Süreyya Paşa.

Maskat-ı re’sü’l-vaṭan çün oldu zāhir
mu‘teber / Belde-i Killîs’e ceş-i feyz
ile çekdi ‘alem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 27). [mu‘teber,]

mu‘tedil ol-: sert olmamak, ılımlı olmak.

Olmasa bād-ı himemi **mu‘tedil** / Ğarķ
ola fülk ü seren-i rüzgār (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 26). [mu‘tedil ol-
,]

mü‘tekif ol-: bir ibadethaneye çekilip
namaz, niyaz ve ibadetle meşgul olmak.

Mey-hānede ol **mü‘tekif** ey Zihnî şebān-
rüz / Cerrār gibi gezme şakin hāne-be-
hāne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185,
Beyit 9). [mü‘tekif ol-,]

mu‘tekif-i gūşe-i firkat ol-: ayrılık
köşesinde ibadete çekilen olmak.

Dil yine **mu‘tekif-i gūşe-i firkat oldu** /
Cān-güdāzende-i nār-ı ğam ü mihnet oldu
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 1).
[mu‘tekif-i gūşe-i firkat ol-,]

mu‘tekif-i künc-i nihān-ı firkat ol-:
Ayrılığın gizli köşesinin mutekifi (Cāmi,
tekke vb. bir yere kapanarak ibâdetle
vakit geçiren, itikāfa çekilen (kimse))
olmak.

Zevk eder bāğda ağıyar ile yār hayfā ki
ben / **Olmışum mu‘tekif-i künc-i
nihān-ı firkat** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 26, Beyit 6). [mu‘tekif-i künc-i
nihān-ı firkat ol-,]

müteveccih ol-: yönelmek.

Müteveccih kime olmuş ise nūr-ı ‘irfān
/ Cebhesinden şafak-ı mihr-i kemālî
görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74,
Beyit 4). [müteveccih ol-,]

mutlak: kayıtsız, şartsız.

Şerm-nākim dergehiñden olmağa ben
‘afv-ḥ^vāh / Lîk **mutlak** şefkat-i zātından
ümmîd eylerem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 45). [mutlak,]

mutlak: kesin olarak, kesinlikle, şüphesiz.

Nazar-ı dīde-i a‘dāları eyler şad şak / Çarha tağyır verir hāl-i derūnum **mutlak** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 4). [mutlak,]

mutlak halife ol-: Allah tarafından halife olarak seçilmek.

Olup mutlak halife ez-cenāb-ı mürşid-i ekber / Olurdu şadr-ı evreng-i reşāda şāh-ı dīn-perver (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 13). [mutlak halife ol-,]

mutrib: bir musiki aleti çalan kimse. II sevgili.

Nāy ü kânūn ü kemānīye verip tāze düzen / Bezm kızdıkça olur şevkle **mutrib** hoş-gū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 4). [mutrib,]

mutrib: bir mûsikî âleti çalan kimse, sâzende. II âşik.

Nāle-i dilden eder ahz-ı terennüm **mutrib** / Leb-i cānāndan alur la‘l gibi rengi şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 4). [mutrib,]

Gördi **mutrib** gālibā ol dil-ber-i haṭṭ-āveri / Çār-gāhı eyliyor her demde hoş āvāze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 8). [mutrib,]

mutribān: çalgıcılar, sazandeler.

Sākiyān encūmen-i rindi kılup cām ile pūr / **Mutribān** dest-zen-i nāy ü kudūm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 3). [mutribān,]

mutrib-i dem-sāz: aynı âhenkte, etkileyicilikte söyleyebilen sâzende. II sevgili.

Beste-i zülfūn şabā kıl **mutrib-i dem-sāza** ‘arz / Öyle hem ahvāl-i uşşākı o şāh-ı nāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 1). [mutrib-i dem-sāz,]

mutrib-i nağme-serā: şarkı söyleyen hanende.

Vaḳt-i gül bāğ u seher ü māh-ı şeb-ārā olup cū / **Mutrib-i nağme-serā** vū sākī vū şahbā vū sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 1). [mutrib-i nağme-serā,]

mutrib-i nāzik-edā: ince yapılı, nazlı sazende.

Mutrib-i nāzik-edālar nağme-i pūr şevk ile / Nāy ü ‘ūdı gıbta-sāz-ı çeng-i Nāhīd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 3). [mutrib-i nāzik-edā,]

muttaşıl: daima, sürekli.

Muttaşıl gayra bu luṭfuñ göricek havf ederim / Dil-i zārımda ola haşre kadar med gam gam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 4). [muttaşıl,]

Nüh kıbāb-ı ‘arş-ı vālā kim devām üzre ṭurup / **Muttaşıl** devr ede bu mihr ü meh-i leyl ü nehār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 57). [muttaşıl,]

Muttaşıl tarz-ı nifāk üzre sipihr-i ḥod-kām / Etmede zillet-i erbāb-ı vifāka ikdām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 1). [muttaşıl,]

müttefik ol-: anlaşmak, aynı fikirde birleşmek.

Sendedir gencîne-i rāz-ı Hudā esrār-ı Hāk / **Oldı** bu tahkîkde ednā vü a'lā **müttefik** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 11). [müttefik ol-,]

müttehem: kabahatli, suçlu.

Gerçi kim hāḳḳ-ı 'azîzinde itāle etdiler / Bir takım ḥod-bîn ü bî-mağz ü sefîh ü **müttehem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 37). [müttehem,]

muvâfık: münasip, uygun.

Kıldı pür yāre benî tîğ-ı elem nāvek-i ḡam / Hōḳḳa-i çarḥda nā-būd **muvâfık** merhem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 1). [muvâfık,]

muvâfık ol-: uygun, münasip olmak.

Gāh sevk-i zühed edersin geh verirsin şevḳ-i mey / **Olmuyor** zāhid **muvâfık** etdiğin bir keb kebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 3). [muvâfık ol-,]

müy: kıl, saç teli.

Bahā olmaz şehîdān şāhınıñ bir **müyına** 'ālem / Hüseyn'dir bu Hüseyn'dir nūr-ı çeşm-i Muştafā'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12). [müyına, -ı, -(n)a]

müyesser ol-: nasip olmak.

Raḳībān meyve-çîn-i bāğ-ı hüsnüñ oldı şad-güne / **Müyesser olmadı** Zihnî'ye bir kez iki şeftālū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 5). [müyesser ol-,]

müy-ı seg-i bāb: kapıdaki köpeğin tüyü.

Müy-ı seg-i bābına vermez elem / Bir niçe biñ ta'ne-zen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 38). [müy-ı seg-i bābına,]

müy-ı ser sefid ol-: saçları beyazlamak.

Müy-ı ser oldı sefid Zihnî saña ba'd-ez-în / Olmağa dil-beste-i perçem-i hūbān ḡalaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 7). [müy-ı ser sefid ol-,]

müzdād ede: arttırsın, çoğaltsın.

Devleti cāhını **müzdād ede** Mevlā-yı mu'în / Görmeye rüy-ı esef n'oldığını şubḥla şām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 35). [müzdād ede,]

müzeyyen: bezenmiş, süslenmiş.

Cemālinden **müzeyyen** tā ezelden gülşen-i Firdevs / Celālinden mübeyyen âteş-i sūzān ser-tā-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 27). [müzeyyen,]

N

nā-becā: uygunsuz; anlamsız.

Bendeye sultānsız tavr ü edā **nā-becā** / Pādişehe bendesiz kevkebe vü şān ḡalaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 3). [nā-becā,]

nā-becā ver-: uygunsuz, uygun olmayan bir şekilde vermek.

Vermez metā‘-ı vaşlı baña naqd-i cān ile
/ Ağyār-ı nā-bekāra varur **nā-becā verir**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 4*).
[nā-becā ver-,]

nā-bedîd ol-: kaybolmak, yok olmak,
ortadan kalkmak.

Şükr kim rûz-ı şafâ vü zevk yetdi ‘āleme
/ **Nā-bedîd oldu** derûn-ı sînelerden
hârîhâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2*,
Beyit 9). [nā-bedîd ol-,]

Nâbî: asıl adı Yusuf olan şair,
eserlerinde Nâbî mahlasını kullandı.

Senden ancak sâhil-i fevz ü kerem der-
kâr olur / Yâ Resûl’allah kuluñ **Nâbî**
ğarîk-i nâr olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Tahmis 1, Beyit 22). [nâbî,]

Nâbiyâ: ey Nâbî.

Nâbiyâ yek nazar eylerse saña hâzret-i
şeyh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2*,
Beyit 23). [Nâbiyâ,]

nā-būd: yok olan, bulunmayan.

Dem-i vuşlatda maḥabbetler ederken şad
āh / Dilde **nā-būd** idi āşār-ı gümân-ı
fırkat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26*,
Beyit 4). [nā-būd,]

Kıldı pür yâre beni tîğ-ı elem nâvek-i
ğam / Hôkka-i çarḥda **nā-būd** muvâfîk
merhem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5*,
Beyit 1). [nā-būd,]

nā-çār ol-: çaresiz olmak.

Her ki dâreyn içre bu Zihnî gibi **nā-çār**
olur / Raḥmetinden özge yâ kimden

ümîdi var olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Tahmis 1, Beyit 21). [nā-çār ol-,]

nā-dān: cahil, akılsız, bilgisiz (kimse).

İrfânî-i taḥkîkî banâ eyle nümâyân / **Nā-**
dān gibi dil-bend-i füsûn eyleme Yâ Rab
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 6*).
[nā-dān,]

Dil nedir ḥüsn nedir Zihnî ne bilsin **nā-**
dān / Anı biz aşîk-ı pür-âh ü dil-âgâh
bilür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64*,
Beyit 5). [nā-dān,]

Ne deñlü reşk edip püşt etse kâdrim çarḥ-
ı bî-iz‘ân / O **nā-dān** ü deniyyü’l-
himmete ‘arz-ı niyâz etmem (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4). [nā-
dān,]

nā-dānlık ed(t)-: cahillik etmek.

Edip nā-dānlık olma kâse-lîs-i meclis-i
‘işret / Ma‘ârif birle fehm et n’olduğun
esrâr-ı keyfîyyet (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Tahmis 4, Beyit 11). [nā-dānlık ed(t)-,]

nâdire-i lâ-nazîr: Benzersiz, benzeri az
bulunur şey (letafet).

Baḥr-i melâḥatde bir **nâdire-i lâ-nazîr** /
Dürr-i bahâ-dâr ü zû’l-kadr-i zeberced
laṭîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115*,
Beyit 2). [nâdire-i lâ-nazîr,]

nāfe-i āhū: Ceylanın güzel kokusu/misk
kesesi.

Siyeh ḥālinden oldu pest-kıymet ‘anber-i
sārâ / Şikest oldu şemîm-i kâkûlünden
nāfe-i āhū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
170, Beyit 3). [nāfe-i āhū,]

nāfe-i āhū: *Ceylanın güzel kokusu/misk kesesi (sevgilinin saçı için kullanılmıştır).*

Müşg-büy-ı kākül-i cānānı vaşf et
Zihniyā / Gıbta-bahş ol mülk-i Çîn'in
nāfe-i āhūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 174, Beyit 5). [*nāfe-i āhū,]*

nāfe-i müşg-i hoten-i rûzgār:
*Rûzgārın/devrin Hoten miskininin kokusu.
II Hoten miskininin kokusunu getiren yel.*

Tûde-i hâkinden eder ahz-ı bûy / **Nāfe-i müşg-i Hoten-i rûzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 18). [*nāfe-i müşg-i hoten-i rûzgār,]*

nā-gāh: *Ansızın, birdenbire.*

Dilde **nā-gāh** oldu peydā şûriş-i gavgā-yı
'aşk / Gitdi yağmaya metā'-ı iftiḥārım
şorma hiç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29,
Beyit 3). [*nā-gāh,]*

Gelmez derûn-ı Zihni'ye ğam şām-ı
haşre dek / **Nā-gāh** o yār koynuna girsin
'ale's-şabāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
32, Beyit 5). [*nā-gāh,]*

nağam-perdāz: *Nağme söyleyen. II Ağlayıp inleyen âşık.*

Mübtelā-yı nāle vü āh ü figān oldum yine
/ Bāğ-ı vaşl içre **nağam-perdāz** iken
bülbul gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
190, Beyit 4). [*nağam-perdāz,]*

nā-geh: *Ansızın, birdenbire.*

Nā-geh Antâkiye'niñ hâdişesi etdi zuhûr
/ Etdi ol cānibe iclāl ile çün nûr-ı mübîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
27). [*nā-geh,]*

Bî-hadd bahr-i iḥsān mevc urdı **nā-geh**
ey cān / Verdi cenāb-ı Mennān ol 'ārif ü
faṭīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit
7). [*nā-geh,]*

nā-gehān: *Ansızın, birdenbire.*

Kemān-ı āh-ı dilden bir siḥām-ı hūn-
feşān kopdı / İçerden zehresi kāfir
rakībiñ **nā-gehān** kopdı (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 191, Beyit 1). [*nā-gehān,]*

Gösterip ser-ḥōş süsen nevk-i ḥançer **nā-gehān** /
Bāğdan ḥ'ār ü ḥas-ı ğam etdi
ḥavfından firār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 15). [*nā-gehān,]*

Baḥa da yārī kılp tevḥīk-i Bārī **nā-gehān** /
Dilde bir 'aşk-ı maḥabbet
kaynadı mānend-i yem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 32). [*nā-gehān,]*

Giryem ederse cūş taḥassürle **nā-gehān** /
Mānend-i Nîl hūn-ı sirişkim revān olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 5).
[*nā-gehān,]*

Rāh-ı tenhāda o hūnī buldı fırsat **nā-gehān** /
Çekdi ḍarb etdi aña bir kaç silāh-
ı nā-revā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18,
Beyit 7). [*nā-gehān,]*

nağme: *Kulağa hoş gelen ahenkli ses, nağme. II bülbulün sesi/iniltisi.*

Nağmesin ta'līm eder bülbul dil-i
'uşşākdan / Cezb-i reng eyler ruḥ-ı
dildārdan her gāh gül (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 139, Beyit 4). [*nağmesin, -si, -n]*

nağmedār: *Hoş sese sahip olan.*

Gül oturdı şadr-ı bezme lāle tutdı cām-ı
mey / Bülbul oldu hoş-terennüm-sāz

ķumrī **nağmedār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 12). [nağmedār,]

nağmedārân-ı kerāmet: Keramette söz sahibi olanlar.

Sākiyân-ı bezm-i vahdet meylerinden bellidir / **Nağmedārân-ı kerāmet** neylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 1). [nağmedārân-ı kerāmet,]

nağme-i çeng: Çeng denilen sazın ezgisi.

Künc-i ‘uzletde eden sâz-ı derûnıyla şafâ / **Nağme-i çeng** ü ney-i nâhîde etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 3). [nağme-i çeng,]

nağme-i pür şevk: Neşe, sevinç dolu nağme.

Mutrib-i nâzik-edâlar **nağme-i pür şevk** ile / Nây ü ‘ûdı ğıbtâ-sâz-ı çeng-i Nâhîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 3). [nağme-i pür şevk,]

nağme-i ter ü tâze: Taptaze ezgi (Yeni bestelenmiş ezgi bağlamında).

N’eyleyim bende beyâtîyle ‘arâzbâr ü dü-gâh / Kıl dem-i nev-rûzdur bir **nağme-i ter ü tâze** ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6). [nağme-i ter ü tâze,]

nağme-perdâz-ı nefîr-i fukarâ: Dervişlerin boru şeklindeki nefesli musiki aletiyle şarkı söyleyen.

Toldurur sâmi‘a-i şûrî şarîr-i şevķi / **Nağme-perdâz-ı nefîr-i fukarâdır** hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156,

Beyit 7). [nağme-perdâz-ı nefîr-i fukarâ,]

nağme-sâz: Şarkı okuyan, ezgi söyleyen.

V’ey ne mâhirdir o **nağme-sâz** büt mâhûrda / Bir çıkışda evce başdı eyleyip âğâze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 5). [nağme-sâz,]

nağme-sâz-ı ney: Neyin şarkı söyleyen.

Dil-i mestim çeker hûn-ı cigerden mey pey-ender-pey / Eder âh ü enînin **nağme-sâz-ı ney** pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 1). [nağme-sâz-ı ney,]

nahl-i tâk: Asma fidanı.

Nahl-i tâkem berg ü bârumdan gelir bûy-ı şarâb / Āteş-i cevriñ ser-â-pâ sûznâk etse beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 3). [nahl-i tâk,]

nahl-i Tübâveş: Tuba ağacı gibi uzun ve ince vücuda sahip.

Sa‘âdetle revân oldu cinâna **nahl-i Tübâveş** / Ki olsunlar aña hûrî vü ğılmân dâye vü lâlâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 17, Beyit 3). [nahl-i tûbâveş,]

nâ-hudâ-yı dil: Gönül kaptanı.

Bir vakt olur ki iskele-i vuşlatı bulur / Bahre ümîd-i yelken açan **nâ-hudâ-yı dil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 3). [nâ-hudâ-yı dil,]

nâ-hudâ-yı rahmet: Merhamet kaptanı (Hz. Muhammed).

Yokdur aslā **nā-ḥudā-yı raḥmetiñden** mā-‘adā / Ẹulzüm-i iḥsānda bir lenger-endāz-ı kenār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 48). [nā-ḥudā-yı raḥmet,]

nā’il ol-: erişmek, ulaşmak.

Ben ki ḥvān-ı ni‘met-i dildāra **nā’il olmadım** / Bir de bezl olmuş cihāna neylerüm in‘ām-ı ‘īd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 3). [nā’il ol-,]

Maḳṣadı būs-ı yed-i dildāra **nā’il olmadır** / Kim çıkar bāzār-ı dehre şatılur her sāl gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 3). [nā’il ol-,]

Nā’il oldum vaşl-ı yāre dün gece ‘ömrümde bir / Gördigüm şeblerde ancak beñzedi ol şeb şebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2). [nā’il ol-,]

Olmadı sen gibi yek-tāy müşire **nā’il** / Birisi şimdiye dek şāh-ı Ḥaṭā dāver-i Çīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 42). [nā’il ol-,]

Civār-ı Ḥazret-i Sultān-ı kevneyn’e **ola nā’il** / Eñ evvel menzilin Ḥaḳḳ ede anıñ cennetü’l-me‘vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 15, Beyit 4). [nā’il ol-,]

nā’il-i iḥsān ol-: lütfuna, ihsanına nail olmak/erişmek.

Ḥvāhiş-i zevk-i vişāl-i yār eder herkes velī / El çeken cān ü serinden **nā’il-i iḥsān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 4). [nā’il-i iḥsān ol-,]

nā’il-i vuslat kıl-: kavuşmaya nail olmak.

Bir şeb n’ola bu bendeñi **kıl nā’il-i vuslat** / Ey şāh-ı melāḥat (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 1). [nā’il-i vuslat kıl-,]

nā-kām-ı ‘īd kıl-: bayramda muradına erişmemiş olmak.

Baḣş-ı vaşl-ı kām eder bir şahşa ger eyyām-ı ‘īd / Geldi hicr-i yār ile **kıldı** beni **nā-kām-ı ‘īd** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 1). [nā-kām-ı ‘īd kıl-,]

nakd: sermaye.

İştirā-yı kāle-i vaşlı ne mümkün herkese / Cān ü dil **naḳdine** sendendir anıñ sermāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 2). [naḳdine, -i, (n)e]

nakd-ı cān: Can sermayesi (en kıymetli şey).

Çār-sū-yı ‘aşkı **naḳd-ı cān** ile seyr eyledim / Yok metā’ımdan bir özge kāle-i şāḥib-revāc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 2). [naḳd-ı cān,]

Vermez metā’-ı vaşlı baña **naḳd-i cān** ile / Ağyār-ı nā-bekāra varur nā-becā verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 4). [naḳd-i cān,]

Anı bir merd-i kıymet-dāna ‘arz et **naḳd-i cān** iste / Girān-ḳadr-i ḳumāş-ı vaşlıñ erzān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 8). [naḳd-i cān,]

Verirdim **naḳd-i cānım** müjdeye ger dense ey Zihnî / Ki bezm-i yārdan bīgāneler hep dūrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7). [naḳd-i cān,]

nakd-ı cān ü dil: can ve gönül akçesi (sahip olunan en kıymetli şey).

Naḳd-ı cān ü dil ile kâle-i 'irfânı alıp /
Bir pula emti'a-ı 'âlemi hep şatmalıdır
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 68, Beyit 4).
[*naḳd-ı cān ü dil*,]

naḳd-ı dil ü cān: can ve gönül akçesi.

Hvân-ı luṭf ile cihân halkını dil-sîr eyler
/ Zihniyâ **naḳd-ı dil ü cān**ın eden
maşraf-ı aşḳ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
118, Beyit 5). [*naḳd-ı dil ü cān*,]

Raḳîbâ 'arz kıılma hîç **naḳd-i dil ü
cānıñı** / Şeh-i zî-şân-ı kişver-gîr kıılmaz
irtişâdan hâz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
111, Beyit 3). [*naḳd-i dil ü cān*,]

naḳd-i nâsere: ayarı bozuk para, akçe.

Merd-i fakrîñ çeşmine gelmez çü **naḳd-i
nâsere** / Tolsa dünyâ bir daḥı Kârûn
Kârûn üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 184, Beyit 3). [*naḳd-i nâsere*,]

naḳd-ı vaşl-ı dil-berân: Gönül alıcı
güzellere kavuşma parası.

Ber-devâmız bunca gün kışlağ-ı şehr-i
hicrde / **Naḳd-ı vaşl-ı dil-berân**
mâhiyyemizdir isteriz (*Kilisli Zihnî
Dîvânı*, Gazel 88, Beyit 6). [*naḳd-ı vaşl-
ı dil-berân*,]

naḳdîne-i vaşl: kavuşma akçesi. II
kavuşma bedeli.

Ben gayrı hisâb üstüme kesdirmezim
ammâ / **Naḳdîne-i vaşl**ıñ bilürüm cān
bedelim kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
98, Beyit 3). [*naḳdîne-i vaşl*,]

nâ-kes ol-: cimri olmak. II aşağılık,
bayağı, alçak olmak.

Hvân-ı nâ-hvândeğe hırş eyleyip **olma
nâ-kes** / Mi'de-i halkı bulandırma ki çün
ṭab'-ı meges (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
96, Beyit 1). [*nâ-kes olma*, -ma]

naḳî: on iki imamdan onuncusu.

Nûr-ı hürşîd-i velâyetdir Taḳî / Bülbul-i
bâğ-ı sa'âdetdir **Naḳî** (*Kilisli Zihnî
Dîvânı*, Müseddes 4, Beyit 19). [*naḳî*,]

naḳl-i ğabğaba: Çene altına aktarma,
ulaştırma.

İltifât et nûş-ı meyden soñra **naḳl-i
ğabğaba** / Zevk-ı tām olsun gehî sâkî
yanaşdır leb lebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 182, Beyit 1). [*naḳl-i ğabğaba*,]

naḳş eyle-: Süslemek, bezemek, nakışla
işlemek.

Zihniyâ cevher gibi **naḳş eyledim**
tārîḥini / Rûḥ-ı 'Osmân Beg şehîden
vuşlata oldu sezâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kıt'a 18, Beyit 11). [*naḳş eyle-*,]

naḳş kıl-: Nakşetmek. II Gönle etki
etmek.

Bu mübârek matla'ı al ezbere / **Naḳş kıl**
levh-i dil-i pür-envere (*Kilisli Zihnî
Dîvânı*, Müseddes 4, Beyit 26). [*naḳş kıl-*
,]

naḳş-ı dehre: Dünyanın nakşı, süsü.

Bir siyeh zülf ü ruḥ-ı gül-gûna oldu
mübtelâ / **Naḳş-ı dehre** ba'd-ez-în bu
dîde etmez iltifât (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 21, Beyit 4). [*naḳş-ı dehre*,]

nakş-ı emsâliñ olma-: Benzer görüntüsü, benzeri olmamak.

Olmamış levh-i ezelde nakş-ı emsâliñ seniñ / Hüsn-i şürette nazîriñ 'aql ü fikr etmez qabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 2). [nakş-ı emsâliñ olma-,]

nakş-ı ezeli: Ezeli (başlangıcı olmayan) süs, nakış.

Halka **nakş-ı ezeli** n'oldığın îfâ eyler / Turfa meşşâta-i ruhsâr-ı vefâdır hâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 8). [nakş-ı ezeli,]

nakş-ı levh-i 'adem ol-: Yokluk levhasının görüntüsü olmak.

Nakş-ı levh-i 'adem oldu kalem-i hükmi ile / Ser-be-ser nâm-ı vücûdı süfehâ-yı devrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 28). [nakş-ı levh-i 'adem ol-,]

nakş-ı süveydâ-yı derûn-ı pür-şerer: Kıvılcımlarla dolu kalbinin ortasında bulunan siyah noktanın nakşı.

'Aks edip **nakş-ı süveydâ-yı derûn-ı pür-şerer** / Nokta nokta gird-i ruhsârînda hâl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 3). [nakş-ı süveydâ-yı derûn-ı pür-şerer,]

nakş-ı tamgâ-yı nübüvvet: Peygamberlik damgasının nakşı.

Hâşılı ey zîb-reng-i kâle-i qadr-i vüfur / **Nakş-ı tamgâ-yı nübüvvet** anda eylerdi zuhûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 17). [nakş-ı tamgâ-yı nübüvvet,]

nakz-ı 'ahd et-: Sözünden dönmek, anlamayı bozmak.

Kâr zarar yüz dönmez ikrâr-ı maḥabbetden göñül / **Nakz-ı 'ahd etmez** verir cân ü serin merd-i veşîk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 2). [nakz-ı 'ahd et-,]

nālân ol-: inleyen, feryat eden olmak. II üzgün, acı çeken olmak.

Ârzü-yı bâğ-ı ruhsârîñla dil **nālân olur** / Ḥasret-i bûs-ı leb-i la'liñle bağrım kan olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 1). [nālân ol-,]

nâle: İnilti, feryat.

Degildir ihtiyârî **nâlesi** bu Zihnî-i zârîñ / Şaḡın incinme ey nev-ḡonce-i dil-teng-i istîḡnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 5). [nâlesi, -si]

nâle vü feryâd: feryat etme ve inleme.

Artırır **nâle vü feryâdını** ehl-i 'aşkıñ / İşte bu luḡf ile efzûn ola şân-ı fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 5). [nâle vü feryâd,]

Kesilmez şubḥ olunca **nâle vü feryâdın** ey Zihnî / Maḥabbet gülşeninde 'andelîb-i zâra benzersin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 5). [nâle vü feryâd,]

nâle vü feryâd-ı şabâ: saba rüzgârının feryadı ve iniltisi.

H^vâr-ı gülzâr-ı felekden o da âzürde imiş / Gece ağlatdı beni **nâle vü feryâd-ı şabâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 4). [nâle vü feryâd-ı şabâ,]

nāle-i bülbül: *Bülbülün feryadı.*

Sinede dāğ temāşā ederiz gül yerine /
Diñleriz nevḥa-i dil **nāle-i bülbül** yerine
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 1*).
[*nāle-i bülbül,]*

nāle-i bülbül: *Bülbülün iniltisi. II âşığın feryadı.*

Nāle-i bülbül ü hoş-büy-ı gül-i şämme-
nevāz / Hüb-reftār ü sehī-kāmet ü serv-i
dil-cū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 2*).
[*nāle-i bülbül,]*

nāle-i dil: *Gönlün inlemesi.*

Nāle-i dilden eder aḥz-ı terennüm
muṭrib / Leb-i cānāndan alur la'1 gibi
rengi şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 4*).
[*nāle-i dilden,]*

nāle-i feryād: *Feryadın iniltisi.*

Sıdk ile gūş eyleyenler **nāle-i feryādımı**
/ 'Andelībi nisbet-i 'aşkumla tekzīb
etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 3*).
[*nāle-i feryād,]*

nāle-i nāy: *Ney iniltisi.*

Neş'emend eylemez āvāze-i nāhīd beni /
Toldı gūş-ı dilime **nāle-i nāy** ü def-i 'aşk
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 3*).
[*nāle-i nāy,]*

nāliş: *İnilti, inleme.*

O **nālişler** o sūzişler ki oldı hīn-i
mātemde / Dil-i insān degildir eyledi
hārāları nermīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 16, Beyit 13*).
[*nālişler, -ler]*

nām: *Ad, şan, şöhet.*

Hāme-i ser-tiz-i idbār ile ḥakkāk-ı felek
/ Hātem-i iḳbālden ferḥunde **nāmım** etdi
ḥak (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 1*).
[*nāmım, -ım]*

Bendegān-ı ḥazret-i pīrāndan yazmış
seni / **Nāmıñı** ḥakḳ etmek ol defterde
yok imkānı hem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 6*).
[*nāmıñı, -ı, -nı]*

nām: *İsim, ad.*

Sen gibi şāhıñ der-i iḥsānın etdim ilticā /
Zihnî **nāmında** eger ben bir 'ubeyd-i
aḥkaram (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 43*).
[*nāmında, -ın, -da]*

İştīlāḥ-ı ḳudsiyān-ı ḳurbda dergāhınıñ /
Nāmı sultānū'l-emākin şöhet-i ḥayrū'l-
biḳā' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 10*).
[*nāmı, -ı]*

Nāmını eylediler tesmiye 'Abdü'l-ḳādir
/ Eyledi zīr-i taşarruf felegi ḳudret-i şeyḥ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 10*).
[*nāmını, -ı, -nı]*

nām al-: *Şöhet sahibi olmak, tanınmak.*

Dem-be-dem 'arşa-i iḳbālda **nām aldıkça**
/ Ola a'dāları hep künc-i 'adem içre mekīn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 46*).
[*nām al-,]*

nām ü şān: *Şan ve şöhet.*

Görürdi nefsinin herkesden ednā / Tefāḥür
eylemezdi **nām ü şāndan** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 19, Beyit 3*).
[*nām ü şān,]*

nām ü şān kabūl etme-: *Şan ve şöhet değer vermemek.*

Rind-i rüsvā-yı maḥabbet **nām ü şān etmez** **ķabūl** / Hāne-ber-dūşān mü'ebbed ḥānmān etmez ķabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 1). [nām ü şān ķabūl etmez,]

nām ü şān ü şöhret iste-: İtibar, ün ve şöhret istemek.

Cefā-yı zaḥm-ı çarḥa sîne ger faşş-ı nigînāsā / Murād üzre cihānda **nām ü şān ü şöhret isterseñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 10). [nām ü şān ü şöhret iste-,]

nā-maḥrem-i irşād olan: İrşada yabancı olmayan, daha önce irşad vazifesinde bulunanlar.

Olur ḥirmān-pezir-i kurb-ı ḥalvet-ḥāne-i Mevlā / **Olanlar** cehl ile tuğyān edip **nā-maḥrem-i irşād** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 5). [nā-maḥrem-i irşād olanlar,]

nāmdāş: Aynı adı taşıyan. (Tanıkta Şeyh Abdullah Sermest efendi'nin oğluyla Nakşibendi şeyhinin aynı isme sahip olması kastedilmiştir. Her ikisinin de adı Bahauddin'dir.)

Nāmdāşı pādīşāh-ı Nakş-bend-i zīb-velā / Olsun i'cālen Bahāü'd-dīn'e yār ü dest-gīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 12). [nāmdāşı, -ı]

nāme: Mektup (ayva tüylerinin mektuba benzetilmesi söz konusudur).

Ḥaṭ degil şafḥa-i ruḥsār-ı dil-ārāma gelir / Vaşla dā'ir dil-i fırķat-zedeye **nāme** gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 1). [nāme,]

nāme-i merġūb: Raġbet edilmiş, çok güzel mektup. II arzu edilen güzel söz/yazı.

Ķānī' olmazdı temāşā-yı cemāliyle göñül / Şimdi bir **nāme-i merġūbına** ḥasret oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 4). [nāme-i merġūb,]

nāme-i nev-ḥaṭ-ı 'izār: Yanağında yeni çıkmış olan ayva tüylerinin mektubu.

Geldi bu sene **nāme-i nev-ḥaṭ-ı 'izārı** / Mehcūr dile müjde-i vuşlat var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 2). [nāme-i nev-ḥaṭ-ı 'izār,]

nā-merd: Sözünün eri olmayan, insanlıktan mahrum, güvenilmeyen, korkak, alçak (kimse).

Geşt ederken kūy u şahrāda berāy-ı maşlahat / Bir siyeh-kāse le'm **nā-merde** oldu mübtelā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 5). [nā-merde, -e]

nā-merd-i 'anīd: İnatçılığından dolayı söz dinlemeyip doğrunun tersini yapan, sözünün eri olmayan kimse.

Her ne deñlü güft ü gū eylerse **nā-merd-i 'anīd** / Kendi öz nefsin ḥużūr-ı Ḥaķ'da eyler hicv ü zem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 38). [nā-merd-i 'anīd,]

nām-ı ḥabīs-i şimr-i denī: alçak, soysuz Şimr'in ismi. (Şimr, Kerbela'da Hz. Hüseyin'in başını kesen canidir.)

Nām-ı ḥabīs-i Şimr-i denī gelse yādıma / Her mū tenimde ġayret ile bir sinān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 24). [nām-ı ḥabīs-i şimr-i denī,]

nām-ı vüçüd: *Varlığın adı.*

Naķ-ı levh-i 'adem oldu kalem-i hükmi ile / Ser-be-ser **nām-ı vüçüd** süfehâ-yı devrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 28). [*nām-ı vüçüd*,]

nā-mizāc ol-: *Hasta olmak.*

İftirāk-ı la'l-i cān-baḥşıñla **oldum nā-mizāc** / Hoķka-i gerdūnı şad-çāk eylesem yokdur 'ilāç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 1). [*nā-mizāc ol-*,]

nā-münāsib: *Uygun olmayan, uygun değil.*

Nā-münāsibdir bugün giymek libās-ı sürh-reng / 'Āşık isen giy siyeh cāme vüçüd-ı pür-ğama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 5). [*nā-münāsibdir, -dir*]

nāmūs-ı dildār: *sevgilinin namusu, haysiyeti.*

Kemāl-i 'aşk hıfz etmek imiş **nāmūs-ı dildār** / Bu yolda ihtimām-ı Kays noķsān oldığın tıyduķ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 2). [*nāmūs-ı dildār*,]

nāmverā: *Ey namlı (kaymakam).*

Mîr-i vālā-güherā dādgerā **nāmverā** / Ser-firāz-ı umerā şāhib-i cūd u ihsān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 32). [*nāmverā*,]

nān-pāre-i huşk: *Kuru ekmek parçası. II çok az para, gelir.*

Nān-pāre-i huşk ile 'atā eyle kanā'at / Muhtāc-ı der-i merdüm-i dūn eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 2). [*nān-pāre-i huşk*,]

nā-peydā ol-: *Yok olmak, ortadan kaybolmak.*

Bîm-i serdî-i şitādan **oldı nā-peydā** eşer / Zevķ-i germ-ā-germ teşrîfîñ olunca āşikār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 5). [*nā-peydā ol-*,]

nā-peydā ol-: *Yok olmak, ortadan kaybolmak, görünmez olmak (sevgilinin yanağının parlaklığını kaybetmesi).*

Fürüg-ı 'arız-ı dildār **oldı** çünkü **nā-peydā** / Bu çeşm-i giryemende mihr-i 'ālem 'ayn-ı zulmetdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 3). [*nā-peydā ol-*,]

nār: *Ateş, od, cehennem.*

Nārdan eyler emîn sālîkini 'uķbāda / Şarkā ğarba yetişip himmet eder dünyāda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 16). [*nārdan, -dan, -*]

na'ra-i taḥsîn ed(t)-: *Çığlık atmak, yüksek sesle bağırarak.*

Bu neşāt ile **edip na'ra-i taḥsîn** rindān / Yetdi gūş-ı felege zemzeme-i hū-yā-hū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 9). [*na'ra-i taḥsîn ed(t)-*,]

na're: *Yüksek sesle bağırma, haykırma.*

Dutılır **na'rem** ile sāmî'a-i bāy ü gedā / Kerbelā'ya erişür şā'ika-i ra'd ü şadā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 7). [*na'rem, -m*]

na're-i heyhey: *Heyhey sesleri.*

Bu şeb bezm-i ma'ârifden soruldu zâhid-i nâ-dân / Şimâh-ı çarha düşdi **na're-i heyhey** pey-ender-pey (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 2*). [*na're-i heyhey,*]

na're-i mestâne: *Sarhoşların narası.*

Câmdan olur tecellî rind-i mey-nüş-i dile / Len terânî **na're-i mestânedir** gûş-ı dile (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 7*). [*na're-i mestâne,*]

na're-i yâ-hû-yı dost: *sevgilinin "Ya Allah" diye bağırması.*

Yâr gele gül güle bâğa düşe gulgüle / 'Arşa verir zelzele **na're-i yâ-hû-yı dost** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5*). [*na're-i yâ-hû-yı dost,*]

na're-i yâ-hû-yı dost: *sevgilinin "Ya Allah" diye bağırması.*

Yâr gele gül güle bâğa düşe gulgüle / 'Arşa verir zelzele **na're-i yâ-hû-yı dost** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5*). [*na're-i yâ-hû-yı dost,*]

nâ-revâ: *Yakışksız, uygun olmayan.*

Mağsad ki ilticâdır gayriye **nâ-revâdır** / Hep ilticâ sañadır ey dâver-i şefâ'at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3*). [*nâ-revâdır,*]

İlticâ-yı mîr ü paşa **nâ-revâdır** Zihniyâ / Var iken bâb-ı kerem-bağşâ-yı şâh-ı lem-yezel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 7*). [*nâ-revâdır,*]

na're-zenân ol-: *Naralar atmak, haykırmak.*

Şevke gelip kıldı çün zevk ile cânân rakş / **Na're-zenân oldu** hep eyledi rindân rakş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 1*). [*na're-zenân ol-,*]

na're-zenân ol-: *Haykırmak.*

Rindler farı-ı neşât üzre **olup na're-zenân** / Zevkden sâmi'a-ı çarha peyâm oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 3*). [*na're-zenân ol-,*]

nâr-ı düzah: *Cehennem ateşi.*

Sûz-ı tâb-ı firkatinden **nâr-ı düzah** bir şerâr / Bir nümüne gülsitân-ı vuşlatından bağ-ı 'Adn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 24*). [*nâr-ı düzah,*]

nâr-ı iştiḥâ: *Arzu ve istek ateşi.*

Şanma 'âşık öyle **nâr-ı iştiḥâ** yanıkların / Sîne-süzân-ı maḥabbet keylerinden bellidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 3*). [*nâr-ı iştiḥâ,*]

nâr-ı lehîb: *Ateşin yakıcılığı.*

Lem'a-i bedr-i kemâlâtı füzûn oldukça / Yağa sūz-ı ḥased a'dâsını çün **nâr-ı lehîb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 4*). [*nâr-ı lehîb,*]

nâr-ı ocağ: *Ocağın ateşi. II Gönül yangını.*

Her nefesde âteş-i can ü gönül artmaktadır / Bâd alıp verdikçe efzûnter olur **nâr-ı ocağ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 3*). [*nâr-ı ocağ,*]

nār-ı reşk: *Kıskançlık ateşi.*

O meh-rüyuñ tıyup germ iltifâtın bezm-i ‘âşıkda / Yakıldı **nār-ı reşk** ile rakıbbân dîdeler rüşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3*). [*nār-ı reşk,]*

nārven-i kad: *Narven ağacı gibi boy (Narven ağacı, karaağaçgillerden olup yüksek boyuyla bilinen bir ağaçtır.).*

Māh cebîn müşğ ben kākül-i ‘anber-şiken / Gonca dehen sîm-ten **nārven-i kad** laţîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 3*). [*nārven-i kad,]*

nā-sezā: *edepsiz erkânsız.*

Nā-sezā güftār-ı nā-dānı işitmem Zihnîyā / Kim sükût imiş sü’āl-i ahmağa redd-i cevāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 5*). [*nā-sezā,]*

nā-sezā: *lâyük olmayan, yakışık almayan.*

Yezîd’iñ etdiği zulme Yahūdiler dahı söyler / Bu hā’in fi’lidir āl-i Resûl’e **nā-sezādır** bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 5*). [*nā-sezādır, -dır]*

naşib-i zevk: *Zevkin hissesi.*

Yetmez serim rikābîña hem rüy-māl edem / Yok mı **naşib-i zevk** baña bağ-ı lutfdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 3*). [*naşib-i zevk,]*

nāşih-ı bî-mağz: *Nasihat eden, öğüt veren beyinsiz.*

Yeter tergîb kılma Zihnîyi ey **nāşih-ı bî-mağz** / Ümîd-i rağbet olmaz terk-i neng

ü nāmdan şoñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 5*). [*nāşih-ı bî-mağz,]*

nāsütdan lāhūta dek [K]: *İnsanlık âleminde ulûhiyet âlemine kadar.*

Ser-fürü eyler aña **nāsütdan lāhūta dek** / Hükmeder hep ‘âleme ol hüsrev-i kudsî-haşem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 16*). [*nāsütdan lāhūta dek,]*

nat’: *satranç tahtası. II yeryüzü.*

Yine koydı piyāde ol şeh-i gül-ruh beni āhir / Bu **nat’** üzre niçe ferzānelik etdim at oynatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4*). [*nat’,]*

nā’t-gūyuñ ol-: *Hız. Muhammed’in övüldüğü şiirler yazmak.*

Bende yokdur kâbiliyyet **nā’t-gūyuñ olmağa** / Bir vesîledir berāy-ı ‘arz-ı hāl-i dil-figār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 46*). [*nā’t-gūyuñ ol-,]*

nā-tüvân: *Zayıf, güçsüz, çaresiz (Mahmut Baba kastedilerek).*

Felek bār-ı girān-ı cevır ü kahr-ı / Ebed kaldırmadı ol **nā-tüvāndan** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 5*). [*nā-tüvāndan,]*

nāvek-i gam: *Gam oku.*

Pîr olur ‘âşık olan ‘ahd-i şebābiyyetde / Āh bir **nāvek-i gam** kadd-i kemān-ı fırkat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 3*). [*nāvek-i gam,]*

Kıldı pür yāre beni tîğ-ı elem **nāvek-i gam** / Hoşka-i çarhda nā-būd muvāfık

merhem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 1*). [*nāvek-i ğam,]*

nāvek-i ser-tîz-i müjgān: *Kirpiklerin keskin oku.*

Şanırdım ol kemān-ebrūyı ağlar hāl-i
‘uşşāka / Meger kim şu verirmiş **nāvek-i ser-tîz-i müjgāna** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 2*). [*nāvek-i ser-tîz-i müjgān,]*

nāy: *Kamıştan yapılmış bir arşın uzunluğunda nefesli çalgı.*

Nāy ü kânūn ü kemānīye verip tāze
düzen / Bezm kızdıkça olur şevkle
muṭrib hoş-ğū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 4*). [*nāy,]*

nāy ü ‘ūd: *Ney ve ut.*

Muṭrib-i nāzik-edālar nağme-i pür şevk
ile / **Nāy ü ‘ūd** ğıbtā-sāz-ı çeng-i Nāhīd
eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 3*). [*nāy ü ‘ūd,]*

nāz: *İşve, cilve.*

Zihniyā bir şūh-meşreb yāre dil verdim
yine / **Nāz**ı lutfundan elez cevri
‘inābından lezīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 5*). [*nāzı, -ı]*

‘Āşıkā ‘arz etmese ol dil-ber-i ṭannāz
nāz / Nāz edip ‘āşık da olurdu vişāle az
az (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1*). [*nāz,]*

nāz ed(t):- *Naz etmek, ilgisiz davranmak.*

Tāk-ı revāk-ı felege **nāz eder** / Hāk-i
der-i hān-ķah-ı Nakş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 3*). [*nāz ed(t)-,]*

‘Āşıkā ‘arz etmese ol dil-ber-i ṭannāz nāz
/ **Nāz edip** ‘āşık da olurdu vişāle az az
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1*). [*nāz edip, -ip]*

Uşşāka ol şeh **nāz eder** bülbülleri dem-
sāz eder / Nuṭķa ne dem āgāz eder eyler
beni ḥayrān ü lāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 6*). [*nāz ed(t)-,]*

nāz ile: *Nazlana nazlana II cilve göstererek, işvelenerek.*

Başlar üstünde gezer **nāz ile** şeh-zāde
gibi / Sevdigim tıfl benim Zihni beş on
dāyelidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 5*). [*nāz ile,]*

Nuḳl ihsān eder **nāz ile** çeşmin süzerek /
Gehi ğabğab gehi leb gāhice gerden gehi
rū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 7*). [*nāz ile,]*

Çeşm-i nīm-mestini süzdükce nergis **nāz ile**
/ N’eydügin iş‘ār eyler dīde-i
maḥmūr-ı yār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 17*). [*nāz ile,]*

Aldığıyçün cism-i nūrānīsini āġūşına /
Hāk eder şad **nāz ile** ‘arş-ı berīne iftiḥār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 31*). [*nāz ile,]*

nazar: *Bakış.*

Dilden olur mı ref meger zulmet-i melāl
/ Nuṭķī **nazardan** eyledi ol māh infişāl
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 12*). [*nazardan, -dan]*

nazar: *Bakış. II Göz (gözümde/nazarımda anlamında).*

Şol dem ki baña zülf ü ruḥuñ mültemes
oldı / **Naẓārıma** hep sünbül ü gül ḥ^ıār ü
ḥas oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192,*
Beyit 1). [*naẓārıma, -ım, -a*]

naẓar et-: *Bakmak.*

Şeh-süvārım **naẓar et** şahın-ı temennâ
üzre / Kaḡı üftâdeniñ âşâr-ı mecâli
görünür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74,*
Beyit 3). [*naẓar et-,*]

naẓar etme-: *Bakmamak. II İlgi göstermemek.*

Gayr ile dest-be-dest zevk-i temâşâyâ
gider / **Naẓar etmez** baña ol mâh geçer
yanımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
164, Beyit 4). [*naẓar etme-,*]

naẓar eyle-: *Bakmak, ilgilenmek.*

Nâbiyâ yek **naẓar eylerse** saña ḥazret-i
şeyḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,*
Beyit 23). [*naẓar eyle-,*]

naẓar kon: *Bir düşün!*

Naẓar kon bâ-şafâ yek-bâr ber-ân ‘âli-
himmet-râ / Heme mîdâde est dünyâ vü
‘uḡbâ-râ maḥabbet-râ (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Murabba 1, Beyit 7). [*naẓar kon,*
]

naẓarda: *Görünüşte, bakıldığında.*

Baḡa varsam ḥattı ü çîn-i kâkülün
sevdâsıyla / Manẓaram evvel **naẓarda**
sünbül ü reyḥân olur (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 72, Beyit 6). [*naẓarda,*]

naẓar-ı dîde-i a‘dâ: *Düşmanların bakışları.*

Naẓar-ı dîde-i a‘dâları eyler şad şaḡ /
Çarḡa taḡyîr verir ḥâl-i derûnum muṭlaḡ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 4*).
[*naẓar-ı dîde-i a‘dâ,*]

nâzik: *Ince, narin.*

Sünbül-i bâḡ-ı melâḥatdır o pek
nâzıkdir / Etme gel ṭurre-i cânânemi
ber-bâd sabâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
6, Beyit 2). [*nâzıkdir, -dir*]

nâzik beden: *Nazik vücutlu sevgili.*

Yazık nâzik bedensiñ alma âh-ı ‘âşık-ı
nâlân / Gel ey bâḡ-ı melâḥat içre ter-tâze
nihâlim gel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
135, Beyit 3). [*nâzik beden,*]

nâzik nihâl: *İnce, narin fidan (fidan boylu sevgili bağlamında).*

‘Ârız-ı aliñ şorup yâre tebessümle dedi /
Gonce-i ḥamrâdır ol **nâzik nihâl**
üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
83, Beyit 5). [*nâzik nihâl,*]

nâzik ‘ömr: *Kısa ömür.*

Geçse bu **nâzik ‘ömr** niyâz üzre mâh ü
sâl / Etmez ṭulû‘ Zihnî o meh-pâre-i vişâl
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit*
11). [*nâzik ‘ömr,*]

nâzik-beden: *İnce ve zarif beden.*

Mübtelâ-yı heves etmez beni ḡilmân-ı
cinân / Var iken sen gibi **nâzik-beden** ü
şuḥ ü şenim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
149, Beyit 2). [*nâzik-beden,*]

nâzikter: *Çok nazik olan sevgili.*

Zihnî yetişür verme o **nâziktere** zahmet / Çok renc ü meşakkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 10). [nâziktere, -e]

nazîre: Bir şairin şiirine vezin ve kafiyede müsavî olarak ,masabaka kasdıyla söylenilen şiir (Şairin bu şiiri tanzir ettiği kişi Kilisli Sezâ'î'dir.).

Mağsūd ise ey Zihnî Sezâ'îye **nazîre** / Hüsni gibi bu tırfa gazel saña beş oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7). [nazîre,]

nazîriñ kabûl etme-: Eşini, benzerini kabul etmemek.

Olmam7ış levh-i ezelde nağş-ı emşâliñ seniñ / Hüsni-i şüretde **nazîriñ** 'aql ü fikr etmez **kabûl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 2). [nazîriñ kabûl etme-,]

nazm uran: Şiir söyleyen. II şair.

Selef **nazm uranı** silk-i medihe kıldılar tanzîm / Feşâhat mebhâşinde dürr-i şâf-ı nazm-ı Saḥbân'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 9). [nazm uran,]

nazm-ı rengîn: Renkli / hoş, güzel şiir.

Nazm-ı rengîn denir ol hüsni-i kelâma Zihnî / 'Âlemi şâhid-i ma'nâsına müştâk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 9). [nazm-ı rengîn,]

nazra: (Sevgilinin) bakışları.

Nazrasından istemez bir lahza dūr olmak yine / Her ne âl etse dil ü cāna sezâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 2). [nazrasından, -sın, -dan]

Melek-ḥū çeşm âhū kavş ebrū **nazrası** cādū / Kime yâ hū desem bu tarz ile âyâ berâbersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6). [nazrası, -sı]

nazra-i eşfâk eyle-: Şefkatli bakmak.

Şanma bir lahza baña **nazra-i eşfâk eyler** / Dem-be-dem katlime teşmîr-i yed ü sâk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 1). [nazra-i eşfâk eyle-,]

nazra-i mir'ât-ı ruhsâr: yanak, yüz aynasına bakma.

Nazra-i mir'ât-ı ruhsâra edip ruḥşat-peẓîr / 'Âşık-ı bî-dilleri tûtî-makâl etdün bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 4). [nazra-i mir'ât-ı ruhsâr,]

nazra-pâş: Bakış dağıtan (sevgili).

Nazra-pâşım dil-beriñ âyine-i mehrûsına / Lâf kıldırmam cihânîñ tûtî-i hoşgûsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 1). [nazra-pâşım, -ım]

nazra-pâş ol-: Bakış dağıtmak. II bakış atmak, bakmak.

Her ne dem âyine-i ruhsâra **olsam nazra-pâş** / Tab'-i pâkim Zihniyâ tûtî gibi güyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 7). [nazra-pâş ol-,]

nazra-pâş-ı 'ârız: sevgilinin bakış dağıtan yanağı.

Mest-i 'aşkıñ sāgar-ı Cemşîd'e etmez iltifât / **Nazra-pâş-ı 'ârızîñ** ḥurşîde etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 1). [nazra-pâş-ı 'ârız,]

nazar kıl-: *Bakmak.*

Dil-dāde-i şāhidler bir şevk ile hoş-ārām / Taḥkīke **nazar kılsıñ** bir kārda yok encām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 8). [*nazar kıl-,*]

Olsa genc-i Hāk'da zātından mükerrem bir metā' / Ḥubb-ı zātıyla ezel Hāk 'āleme **kıldı nazar** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 18). [*nazar kıl-,*]

nā'il-i ihsān-ı ümmîd eyle-: *Arzu edilen ihsana ulaştırmak.*

'İd erip dilden gam-ı eyyāmı teb'îd eyledi / 'Ālemi hep **nā'il-i ihsān-ı ümmîd eyledi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 1). [*nā'il-i ihsān-ı ümmîd eyle-,*]

ne: "Öyle bir" anlamında sıfat.

Ne bünyād-ı ma'ālîdir serây-ı 'aşk-ı meh-rüyân / Ki hürşîd-i felek zer-şemse-i kâşânesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 5). [*ne,*]

ne: "Nasıl, ne kadar?" anlamında soru sıfatı.

Cevriñ **ne** rütbe kâr kılıpdır bi-ihtiyār / Feryāda geldi hep dil ü cān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 5). [*ne,*]

Dutdı rāh-ı emelim düzd-i yamān-ı fırkat / **Ne** tazarru'lar edem yokdur emān-ı fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 1). [*ne,*]

Sînede ḥālî niçe dāğlar etmiş peydā / Dilde ruḥsārı **ne** âteşler edipdir îkād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 5). [*ne,*]

Sende kim vardır bu berrāk-ı cebîn ü tāb-ı ruḥ / Çok mı mihr ü māha hem-serlik berāberlik **nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 4). [*nedir, -dir*]

İstemem bir şey ki ol maṭlûb-ı maḥbûbum değil / Yârsız 'ālem **ne** öz cānım ki maṭlûbum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [*ne,*]

O müjgān ile ebrû birbiriyle oldılar yek-reng / **Ne** kanlar dökülür hem-ser olunca tîr şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 3). [*ne,*]

Ne mübārek meh-i ḥayr ü berekāt-efzâdır / Şeb ü rûzı ki eder bāy ü gedâyı şādān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 9). [*ne,*]

ne: "Nasıl" anlamında soru zarfı.

Dil-berān yâ niçe taklîd kılmur cānānım / **Ne** eder encüm-i şeb mihr-i ziyā-dār ile baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 3). [*ne,*]

ne: "nasıl bir" anlamında sıfat.

'Andelîb-i zârveş rüsvā olursam da **ne** bāk / İster ey ruḥsār-ı gül hep 'ālemi güldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4). [*ne,*]

Hāk-i pāyiñ ârzü etmekdedir şāh vü gedā / Allāh Allāh bu **ne** devletdir **ne** 'ālî debdebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 4). [*ne,*]

Belāya uğradı Āl-i Resûl'ullāh vā-veylā / **Ne** gündür ki bu gün yâ Rab rûz-ı pür-belâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 2). [*ne,*]

Ne nûr olduğunu bilmez midiñ ol gerden-i pâkiñ / Mübārek busegāh-ı pâdişāh-ı

enbiyâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 8). [ne,]

Müselmânım diyen eyler mi kaçd-ı âl-i Peygamber / Ne re'y-i nâ-sezâdır v'ey ne tedbîr-i haţâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 9). [ne,]

Müselmânım diyen eyler mi kaçd-ı âl-i Peygamber / Ne re'y-i nâ-sezâdır v'ey ne tedbîr-i haţâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 9). [ne,]

Revâ mıdır ki hûn-âlûd ola sıbt-ı Resûl'ullâh / Nedir bu kec-edâ ey çarh ne devr-i nâ-becâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11). [ne,]

Ne hilâl eyledi tertîb anı mi'mâr-ı ezel / Yed-i kudret ile mihrâb-ı niyâz-ı erkân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 2). [ne,]

Ne hilâl merhamet ü lutf-ı Hudâ etdi güşâd / Ümmet-i mücrim ü 'âşilere bâb-ı gufrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 3). [ne,]

Ne tıfil el-veledü sırru ebîñ mazhar-ı tāmı / Ne tıfil nûr-ı 'irfânı ederdî 'âleme tebyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 6). [ne,]

Ne tıfil el-veledü sırru ebîñ mazhar-ı tāmı / Ne tıfil nûr-ı 'irfânı ederdî 'âleme tebyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 6). [ne,]

Ne tıfil 'andelîb-i kuds idi bâğ-ı melâhatta / Ne tıfil şahn-ı behçetde gül-i neş'küfte-i rengîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 7). [ne,]

Ne tıfil 'andelîb-i kuds idi bâğ-ı melâhatta / Ne tıfil şahn-ı behçetde gül-i neş'küfte-i rengîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 7). [ne,]

ne: "nasıl, ne biçim" anlamında beğeni ifade eden sözde soru sözcüğü.

Bârek'allâh sende bu nev tâze dil-berlik **nedir** / Sözde şekerlik bu yüzde h'âb-ı esmerlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1). [nedir, -dir]

Bârek'allâh sende bu nev tâze dil-berlik nedir / Sözde şekerlik bu yüzde h'âb-ı esmerlik **nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1). [nedir, -dir]

Girip dükkân-ı cûd-ı vaşlına ol tâcir-i hüsnuñ / Bugün sük-ı maḥabbetde ne kâlâlar alıp şatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 2). [ne,]

Gör ne muḥriḳ o bütüñ kumri gibi söylemesi / Çıkar elbet felege 'âşıkınıñ zemzemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 1). [ne,]

ne: "ne" soru zamiri.

Nedir bu hoş bakışlar bu tebessümler bu imâlar / Müheyyâdır dil ü cân söyle neyse maṭlabıñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [nedir, -dir]

Dil **nedir** ḥüsn nedir Zihni ne bilsin nâ-dân / Anı biz âşık-ı pür-âh ü dil-âgâh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 5). [nedir, -dir]

Dil nedir ḥüsn **nedir** Zihni ne bilsin nâ-dân / Anı biz âşık-ı pür-âh ü dil-âgâh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 5). [nedir, -dir]

Şavlet-i ḡamzeñle oldı Rüstem-i devrân zebûn / Bu ciger-derlik dil-âverlik bu ejderlik **nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 2). [nedir, -dir]

Nedir âğyâra bu gizli bakışlar ikide birde / Yeter ey şüh-meşreb Zihni-i zârı

uşandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 5). [nedir, -dir]

Nedir bu sendeki bî-tâblık derd-i maḥabbet mi / Bugünler çeşm-i bādāmıñ gibi bīmāra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4). [nedir, -dir]

Nedir Zihni bu evşāf-ı kesāfet-ittişāf-ı çarḥ / Saña yetmez mi teslīm-i rızā-yı zāt-ı bî-emşāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 5). [nedir, -dir]

Ḥaḳīkat-bīn olup hālāt-ı gül bülbül **nedir** fehmi et / Dil-i āgāha ey Zihnî mecāziden sübüldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 5). [nedir, -dir]

Revā mıdır ki ḥün-ālūd ola sıbt-ı Resūl’ullāh / **Nedir** bu kec-edā ey çarḥ ne devr-i nā-becādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11). [nedir, -dir]

Bilmeyen bilsin **nedir** ‘ālemde bünyād-ı metīn / Görmeyen görsün henüz dünyāda bir vālā serāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 9, Beyit 3). [nedir, -dir]

Olmuş olacak **neymiş** Ḥaḳ vāḥid-i yek-tādır / İşbātımız ey Zihnî bu maṭla’-ı ğarrādır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 14). [neymiş, -(y)miş]

ne: "hangi" anlamında soru sıfatı.

Kilidin bulmadım esmā-yı teşḥīr ile ve’l-ḥāşıl / ‘Aceb gencine-i vaşlıñ **ne** ism ile muṭalsamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 3). [ne,]

Ḥaṭ-āver dil-berān bilmem **ne** efsūn eylemişlerdir / Kara sevdāya hep ‘uşşākı meftūn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 1). [ne,]

ne: "ne kadar" anlamında soru zarfı.

Veh **ne** miḥnetler çekermiş mübtelā-yı intizār / Görmesin a‘dālarım yā Rab belā-yı intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 1). [ne,]

Getirmiş menzil almış ‘ālem-i lāḥūta dilden yol / **Ne** devletdir mürīdāna yolında cān ede mebzūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 11). [ne,]

Derdim ey dil ne vezīr ü ne şehen-şāh bilür / **Ne** cefā çekdiğim ancak benim Allāh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 1). [ne,]

ne: öyle bir, nasıl.

Ne hilāl tīg-i yed-i ‘afv-ı Cenāb-ı Ḥaḳ’dır / Cirm-i cürm ü günehi etmede biñ pāre hemān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 4). [ne,]

ne: "Ne kadar" anlamında sıfat.

V’ey **ne** māhirdir o nağme-sāz büt māḥūrda / Bir çıkışda evce başdı eyleyip āğāze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 5). [ne,]

Mir’āt-ı dile bak ki **ne** safvet var içinde / Ruḥsāre-i dīdāra nezāret var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 1). [ne,]

Ḥāk-i pāyiñ ārzū etmekdedir şāh vü gedā / Allāh Allāh bu ne devletdir **ne** ālī debdebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 4). [ne,]

Ne ‘alādır ki kıyās eyle göñül mertebesi / Çarḥı etmez ‘atebe dā’ire-i kevkebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 1). [ne,]

ne: "Ne kadar" anlamında şaşma ve şaşkınlık bildiren soru zarfı.

Rızā verdiñ o şāhñ katline ey azlem-i maḥlūk / Nedir bu zulm ü fışkıñ v'ey **ne** bī-cā iddi'adır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 7). [ne,]

Dil-i pür-saḥtı nerm olmaz bu deñlü giryemendāna / **Ne** şefqatsiz mürüvvetsizdir ol çarḥ-ı dil-i sengin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 12). [ne,]

ne bilsin: Nasıl bilebilir, bilemez.

Dil nedir ḥüsn nedir Zihni **ne bilsin** nā-dān / Anı biz āşıq-ı pür-āh ü dil-āgāh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 5). [ne bilsin,]

ne bu: Nedir bu, bu nasıl.

Ne bu ısrār-ı cefā 'āşıka ey şāh-ı cemāl / Saña düşmez edesiñ bende-i nā-çār ile baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 4). [ne bu,]

Ne bu tîrvār müjgān **ne bu** ebruvān-ı ḥün-rîz / Ne bu fitne-sāz-ı çeşmān **ne bu** nigh-i fiten-hîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 1). [ne bu,]

Ne bu tîrvār müjgān ne bu ebruvān-ı ḥün-rîz / **Ne bu** fitne-sāz-ı çeşmān ne bu nigh-i fiten-hîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 1). [ne bu,]

Ne bu tîrvār müjgān **ne bu** ebruvān-ı ḥün-rîz / Ne bu fitne-sāz-ı çeşmān **ne bu** nigh-i fiten-hîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 1). [ne bu,]

ne bu tîrvār müjgān: Bu ok gibi kirpikler nedir?

Ne bu tîrvār müjgān ne bu ebruvān-ı ḥün-rîz / Ne bu fitne-sāz-ı çeşmān ne bu nigh-i fiten-hîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 1). [ne bu tîrvār müjgān,]

ne çäre: Çaresi yok, elden ne gelir.

Ne çäre fāş olup sırr-ı maḥabbet eşk-i ālimden / Elimden gelse Zihnî Ḥaḳ bilür ifşā-yı rāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 7). [ne çäre,]

Āl-i Resūl'e kanda Yezîd eylesin cefā / Ammā **ne çäre** şāh-ı kader ḥükm-rān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 35). [ne çäre,]

Rızā ver her kazāya rāzı ol emr-i İllāhî'ye / **Ne çäre** Zihniyā şabr eyle taḳdîr-i Ḥudā'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 20). [ne çäre,]

ne dem: Her ne zaman.

Uşşāka ol şeh nāz eder bülbülleri dem-sāz eder / Nuṭka **ne dem** āgāz eder eyler beni ḥayrān ü lāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 6). [ne dem,]

ne dem ki: Ne zaman ki.

Çeşmim **ne dem ki** girye ile ḥün-feşān olur / Sīnem hezār derd ü ğama gülsitān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 1). [ne dem ki,]

ne deñlü: Ne kadar, ne ölçüde.

Ne denlü eyledimse cūy-bār-ı eşkimi rîzān / Bu kiştzār-ı devrān vermedi bir sebze-i āmāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 2). [ne denlü,]

Ne deñlü reşk edip püşt etse qadrim
çarh-ı bî-iz'ân / O nâ-dân ü deniyyü'l-
himmete 'arz-ı niyâz etmem (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4). [ne
deñlü,]

Dâmen-i lutf-ı nevâziş ile püşide buyur /
Az çok varsa kaşidemde **ne deñlü**
nokşân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 40). [ne deñlü,]

ne dil-ber: "nasıl bir sevgili" anlamına
gelerek "şaşkınlık ve hayranlık" bildirir.

Ne dil-ber 'arızı şemsü'n-nehâr-ı vaşl-ı
Sübhânî / Ne dil-ber turreşi nûr-ı siyâh-ı
leyletü'l-İsrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 18). [ne dil-ber,]

Ne dil-ber 'arızı şemsü'n-nehâr-ı vaşl-ı
Sübhânî / **Ne dil-ber** turreşi nûr-ı siyâh-ı
leyletü'l-İsrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 18). [ne dil-ber,]

Ne dil-ber hattı maşşud-ı nikât-ı
Muşhaf-ı ma'nâ / Ne dil-ber merdüm-i
çeşm-i dü-'âlem nokta-i hâli (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 19). [ne
dil-ber,]

Ne dil-ber hattı maşşud-ı nikât-ı
Muşhaf-ı ma'nâ / **Ne dil-ber** merdüm-i
çeşm-i dü-'âlem nokta-i hâli (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 19). [ne
dil-ber,]

Ne dil-ber eyleyip taklîd-i rindân-ı
ziyâdârân / Bu rütbe qadr ü kıymet hâşıl
etmiş lü'lü'-i lâlâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 20). [ne dil-ber,]

ne diyem: Ne diyeyim? Ne söyleyeyim?.

Etmedim cânımı ben rāh-ı şadākatde
dirîğ / Ruqabāya yine ey māh kapıldıñ **ne
diyem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154,
Beyit 2). [ne diyem,]

Gitdi kâşâne-i dilden eşer-i zulmet-i gam
/ Uğradım lîk bir esrâr-ı hayâle **ne diyem**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 9).
[ne diyem,]

ne elfâz ne elkâb: Ne lafızlar ne
unvanlar.

Muşhaf-ı hattından ancak sırr-ı ma'nâdır
ğaraž / İştîyâk-ı dil **ne elfâz ne
elkâbındadır** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 44, Beyit 3). [ne elfâz ne elkâb,]

ne fâ'ide var: Ne faydası var (bir yarar
sağlamamak).

Katlime gamze-i cellâdîña emr etme
neden / Saña **ne fâ'ide vardır** bir avuç
kanımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
164, Beyit 6). [ne fâ'ide var,]

ne gam: Gam değil, dert değil.

Bülbül-i hoş-nağme-tırâza **ne gam** /
Reşk ede zâğ u zağan-ı rûzgâr (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 37). [ne
gam,]

ne gelen var ne giden [K]: Hiç kimsenin
gelip gitmemesi, uğramaması anlamında
kullanılmıştır.

Ne gelen var ne giden encümen-i
rindâna / Turma ey sâkî getir işte bu
demdir dem dem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 150, Beyit 6). [ne gelen var ne
giden,]

ne gün ki: Ne zaman ki.

Zülfüñ **ne gün ki** başımıza sâyedâr olur /
Cem'-i rakîb-i fitneverân târ-mâr olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 1).
[ne gün ki,]

ne gūn: *Hangi gūn, hangi zaman.*

Ne gūne ise söz kesilir senden efendim /
Hūkm et yeter ağıyār ile ceng ü cedelim
kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 5*). [*ne gūn,]*

ne hācet: *Ne gerek, ne lüzumu var!.*

Ne hācet pīç-tāb-ı kayd-ı zencīr eylemek
cānā / Fütāde ḥod-be-ḥod pā-beste-i pūr-
çīn-i perçemdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 5*). [*ne hācet,]*

Aḥvālīmī her ikide bir şorma **ne hācet** /
Ey Zihni sözi diñle oku bu ḡazelīm kes
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7*). [*ne hācet,]*

‘Āşīk-ı zārını ber-dār ise fermānīñ eger /
Yetişür turre-i pūr-pīç **ne hācet** resene
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 4*). [*ne hācet,]*

Medḥiñ iş‘āra **ne hācet** ki bilir ehl-i
şu‘ūr / Saña meddāḥdır hep şā‘ir-i nāzik-
sūḥanān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 33*). [*ne hācet,]*

Ne hācet söylemek bir bir anıñ feyz-i
kerāmātın / Eder ez-her-cihet bu maṭla‘-
ı pākīze ispātın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 20*). [*ne hācet,]*

ne haddi var: *Haddine mi düşmüş, ona düşmez, onun haddine değil anlamında bir söz.*

Şimr-i denī vü ḥūk-nihādīñ **ne haddi var** /
Sen gibi şīre karşı turup rezmbān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 34*). [*ne haddi var,]*

ne hāşıl: *Ne derece doğru.*

Zāhīde ‘işrāb-ı feyz etmek **ne hāşıl**
Zihniyā / Mest-i dünyā neş‘e-i cāvīde
etmez iltifāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 5*). [*ne hāşıl,]*

ne hikmet: *Şaşılacak şey.*

Ne ḥikmetdir kıyāmet kopmadı şad bü‘l-
‘aceb ol gūn / Baña leyl ü nehār endīşe-i
bī-intihādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 4*). [*ne ḥikmetdir,]*

ne hoş: *Ne güzel.*

Bağ hele sākī **ne hoş** mey çağıyor /
Süzülüp nergis-i mestī aķıyor (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 1*). [*ne hoş,]*

ne imiş: *"neymiş", "nasılmış" anlamında soru yöneltir.*

‘Arz-ı ḥāline gücenmek **ne imiş**
bendeleriñ / Kerem-i şāḥdır elbetde
gedāyāna melāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 3*). [*ne imiş,]*

Sāye-endāz-ı livā-yı Kilis olduğda henüz
/ Fuḡarā bildi felekde **ne imiş** emn ü
emān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 27*). [*ne imiş,]*

ne kadar: *Her ne kadar.*

Ne kadar etdim ise ‘arz-ı temennā vü
niyāz / Kārger olmadı ol seng-dile āḥ
n‘idem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 6*). [*ne kadar,]*

Ne kadar eylese de vaşf himem ü āşārīñ
/ Yine tām eyleyemez Zihnî gibi ‘abd-ı
kemīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 44*). [*ne kadar,]*

ne kıldım: *Ne ettim, ne yaptım?*

Ben **ne kıldım** bunca zulm etdiñ baña
zālim felek / Bezm-i firkatde mey-i
hasretle bî-hoş eylediñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 3). [*ne kıldım,]*

Vādî-i ye'se atup birden ferāmūş eylediñ
/ Ben **ne kıldım** bunca zulm etdiñ baña
zālim felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 5). [*ne kıldım,]*

Ben **ne kıldım** bunca zulm etdiñ baña
zālim felek / Kārım oldu ğurbet illerde
benim āh u figān (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 8). [*ne kıldım,]*

Benden özge kalmadı bir bî-murād ancak
hemān / Ben **ne kıldım** bunca zulm etdiñ
baña zālim felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 10). [*ne kıldım,]*

Ben **ne kıldım** bunca zulm etdiñ baña
zālim felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 13). [*ne kıldım,]*

ne kim: *Her kim.*

Böyle sevdāya tolaşmazdım **ne kim** etdi
ise / Eyleyeyin āh o pîç-ā-pîç-i kāküldür
baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 8, Beyit 3*). [*ne kim,]*

ne kim var: *Her ne varsa.*

Seniñdir kâ'ināt içre **ne kim var** evvel ü
āhîr / Kemāl-i saltanat iclāl-i şevket yâ
Resûl'allāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 171, Beyit 3*). [*ne kim var,]*

ne lâzım: *Ne gerek var, ne lüzumu var.*

Ne lâzım bir dahı hasret-keş-i zevk-i
cinān olmak / Çemen huld-ı berîn ü yâr

hūrî bâde kevşerdîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 53, Beyit 4). [*ne lâzım,]*

ne mānî: *Ne çıkar, mani bir şey mi var?*
(*Tasdik ettirme makamında*).

Dil-dādeñe bir luţf-ı 'aceb olsa **ne mānî**
/ Ruḥ olmaz ise bûse-i leb olsa **ne mānî**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 112, Beyit 1*).
[*ne mānî,]*

Dil-dādeñe bir luţf-ı 'aceb olsa **ne mānî**
/ Ruḥ olmaz ise bûse-i leb olsa **ne mānî**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 112, Beyit 1*).
[*ne mānî,]*

Evvel gün eyā māh dedik vaşl ola ferdā /
Dün olmadısa bāri bu şeb olsa **ne mānî**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 112, Beyit 2*).
[*ne mānî,]*

Üftāde ki merdāne tûrur bezm-i şafāda /
Ülfetgeri-i bint-i 'ineb olsa **ne mānî**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 112, Beyit 3*).
[*ne mānî,]*

Encāmı muḳarrer ki olur zevk-i vişāle /
Evvelde biraz renc ü ta'ab olsa **ne mānî**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 112, Beyit 4*).
[*ne mānî,]*

Nîk ü bedde açdırmadılar perde-i hüsnuñ
/ Bu vechile aġyāra ġazab olsa **ne mānî**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 112, Beyit 6*).
[*ne mānî,]*

Haţ başdı emān 'arız-ı cānāneyi Zihnî /
Havf etme dahı vaşl taleb olsa **ne mānî**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 112, Beyit 7*).
[*ne mānî,]*

ne mümkün: *"Mümkün mü, mümkün
değil" anlamlarına gelen ifade.*

Ne mümkündür ḫalāş-ı vām-ı 'aşk-ı
nev-cüvānān kim / Dil ü cānı metā'-ı
vaşla merhûn eylemişlerdir (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Gazel 58, Beyit 3). [ne mümkün,]

Geh cefâ-yı hicr ile gâhî neşât-ı vaşl ile /
Giryeden olmak **ne mümkündür** ki
çeşmânım hâlâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 4). [ne mümkün,]*

Ne mümkündür şafâ-yı vuşlata nâ'il ola
bir dem / O 'âşık ki taḥammül etmeyip
almaz cefâdan ḥaz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 2). [ne mümkün,]*

Ne mümkündür yanaşmak zülf-i pîç-â-
pîç-i cānāna / O ejderhâ feminden âteş-
efşân oldığın tıyduḡ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 3). [ne mümkün,]*

Semtine etmek **ne mümkündür** hücum-
ı ceyş-i nefis / Zihnî evreng-i ḥidiv-i lâ-
mekânıdır gönül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 5). [ne mümkün,]*

İştirâ-yı kâle-i vaşlı **ne mümkün** herkese
/ Cān ü dil nakdine sendendir anıñ ser-
mâyesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 2). [ne mümkün,]*

O şāhiñ vaşfına ḥaşr olsa Zihnî cümle
evkātıñ / **Ne mümkündür** tamām etmek
yine evşāfın ol zātıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 19). [ne mümkün,]*

ne mümkündür ki: *Ne mümkündür ki (mümkün değildir anlamında).*

Ne mümkündür ki āsān ola kesb-i
rütbe-i vālā / Gönülde ārzū-yı naḡş-ı
devlet var ise cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 9). [ne mümkündür ki,]*

ne ne: *Ne ... ne bağlacı. II bağlaç olarak ve tekrar edilerek cümlede yer alan aynı değerdeki öğelerin başına getirildiğinde bunları red ve inkâr etmek için kullanılır.*

'Ārif-i rind-i kalender-revişin olmaz hiç
/ Defteri içre muḥarrer **ne** günāh ü **ne**
sevāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 6). [ne ne,]*

'Aceb bir ṭavr-ı dīger üzredir ehl-i
maḥabbet kim / Cihān **ne** āşināsından **ne**
ḥod-bīgānesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 4). [ne ne,]*

Zencir-i gīsuvānı bend eyledi cihānı / **Ne**
yaḡşi **ne** yamanı āzādesi degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 2). [ne ne,]*

Ne yanmış tāb-ı ruḡsāra **ne** ḥ'āhiş
eylemiş la'liñ / Ki sa'yiñ saḡt-dil zāhid
ne mūm etmiş ne bāl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [ne ne,]*

Ne yanmış tāb-ı ruḡsāra **ne** ḥ'āhiş
eylemiş la'liñ / Ki sa'yiñ saḡt-dil zāhid
ne mūm etmiş **ne** bāl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [ne ne,]*

Ne meyden **ne** edā-yı naḡme-i rengin-
i muṭribden / Bu neş'e meclise ol dīde-i
mestāneden gelmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 2). [ne ne,]*

Ne fakra **ne** ḡmāya ṭālib oldum mülk-i
fānide / Bu üslub ile ancak ṡarḡ-ı ḥile-
bāzı aldatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 5). [ne ne,]*

Çünkü bu mülkde bī-fā'idedir dād ü sited
/ **Ne** girip sūḡ-ı fenāya **ne** gezend
eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 2). [ne ne,]*

'Amed-şüde bu ḡalkıñ fikr ü ḡamı bī-
cādır / **Ne** aşlı **ne** fer'i var hep bir kuru
ḡavḡadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13). [ne ne,]*

ne ne gerek: *Gerek yok.*

Nüş-ı la'liñ zinde eyler 'âşık-ı dil-
mürdeyi / Aña **ne** Lokman **ne** feyż-i 'İsî-
i Meryem **gerek** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 121, Beyit 3). [*ne ne gerek,*]

ne ne ne: Bağlaç olarak tekrar edilerek
cümlede yer alan aynı değerdeki
öğelerin başına getirildiğinde bunları
ret ve inkâr etmek için kullanılır.

Cây-i âsâyiş aña güşe-i mey-hâne yeter /
Rind **ne** hâne **ne** māl **ne** elem-i cāh bilür
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4).
[*ne ne ne,*]

Âh şad âh dem-i vaşda cānān ile âh / **Ne**
bir ülfet **ne** meserret **ne** maḥabbet oldı
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3).
[*ne ne ne,*]

Yoğ idi hişşesi bu mülk içinde / **Ne** māl
ü **ne** nuḳūd ü **ne** mekāndan (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kit'a 19, Beyit 4). [*ne ne ne,*]

ne refte vü n'âyende: *Ne gelen ne de
giden.*

Ne evvel ü ne āḥir bir demdemedir her
dem / **Ne refte vü n'âyende** ne bîş ü ne
berşi kem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 6, Beyit 1). [*ne refte vü
n'âyende,*]

ne rengîn ğazeller: *Ne güzel, hoş
gazeller, şiirler.*

Böyle qalursa derūnumda o tıflıñ şevki /
Olur ey Zihnî **ne rengîn ğazeller** inşād
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 9).
[*ne rengîn ğazeller,*]

ne revā: *lâyık mıdır, uygun mudur?*

Ne revā Rāfızî ta'bîri muḥibb-i āle /
Hem Yezîdî olana nisbet-i sünnî şenevî

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit
10). [*ne revā,*]

ne rütbe: *Ne derece, ne kadar.*

'Âşıkım cevrin **ne rütbe** eylese cānān
füzūn / Şekve etmek iktizā-yı tarz ü
üslūbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 142, Beyit 3). [*ne rütbe,*]

ne rütbe olduğunu aşkâr et-: *Ne derece
olduğunu açıklamak.*

Derdim **ne rütbe olduğunu etsem aşkâr** /
Ḥayret-fezā-yı müdrike-i ins ü cān olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 2).
[*ne rütbe olduğunu aşkâr etsem,*]

ne ü ne: *"Ne... ne de..." bağlacı.*

Derdim ey dil **ne** vezîr **ü ne** şehen-şāh
bilür / Ne cefā çekdigim ancak benim
Allāh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
64, Beyit 1). [*ne ü ne,*]

Âh ü nāle hūn-ı dil besdir berāy-ı zevk-ı
'ayş / 'Âşıkā **ne** çeng ü nāhîd **ü ne** cām-ı
Cem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
121, Beyit 6). [*ne ü ne,*]

Vefā kılmaz **ne** bāy **ü ne** gedāya çarḥ-ı
nā-hem-vār / Şaḳın dil-beste olma ḥubb-
ı-cāh ü māl-ı dünyāya (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kit'a 14, Beyit 6). [*ne ü ne,*]

Ne evvel **ü ne** āḥir bir demdemedir her
dem / **Ne refte vü n'âyende** ne bîş ü ne
berşi kem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 6, Beyit 1). [*ne ü ne,*]

Ne evvel ü ne āḥir bir demdemedir her
dem / **Ne refte vü n'âyende** **ne** bîş **ü ne**
berşi kem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 6, Beyit 1). [*ne ü ne,*]

ne varsa: *Her ne varsa, bütün her şey.*

Ne varsa ‘aşıkıñ ey Zihnî az çok / Fedâ-yı maqdem-i cânânedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 7*). [*ne varsa,]*

ne vü ne: *Ne... ne de..., bağlacı*

Ne temennâ **vü** ricâmend **ne** emelvâr-ı visâl / Künc-i firkatde dil-i şifte bir âh bilür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 2*). [*ne vü ne,]*

ne yüzden: *Neden, niçin; hangi sebeple.*

Aldı düzdân-ı havâtır cihet-i râbıtamı / Bilemem vâdi-i ihlâşa **ne yüzden** çıkılır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 4*). [*ne yüzden,]*

Ne yüzden kiştâr-ı maţlab olsun dağı ber-âver / Cihânda huşkterdir menba‘-ı cüy-ı meded şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 4*). [*ne yüzden,]*

nebî: *Allah'ın buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamber.*

Nebîler hep velîler âb-ı feyziñden olur sîr-âb / Ki sensin baħr-ı bî-hadd-i reşâdet yâ Resûl'allâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 5*). [*nebîler, -ler]*

Nebîler kim der-i vâlâ-cenâbıñ ilticâ eyler / Kime erbâb-ı ‘işyân ‘arz-ı hâl etsin şehen-şâhâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 55*). [*nebîler, -ler]*

Nebî: *Hiz. Muhammed (s.a.v.).*

Rû-siyâhım kılma maħcûb sen beni beyne'l-ümem / Yâ **Nebî** bâ-haqq-ı Zî'n-nüreyin-i zü'l-‘izz ü vakâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 53*). [*nebî,]*

nebî-i ins ile cân: *İnsan ile cin taifesinin peygamberi (Hz. Muhammed).*

Resûl-i ekrem ü a‘zam **nebî-i ins ile cân** / Habîb-i zât-ı İlâhî tabîb-i derd ü elem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 3*). [*nebî-i ins ile cân,]*

nebiyy-i mürşid-i a‘zam: *Doğru yolu gösteren yüce peygamber (Hz. Muhammed).*

Resûl-ı seyyid-i ‘âlem **Nebiyy-i mürşid-i a‘zam** / Cemî‘-i halkdan ekrem şehriyâr-ı mülket-i ‘uqbâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 50*). [*nebiyy-i mürşid-i a‘zam,]*

necât iste-: *Kurtuluş istemek.*

Dü ‘âlem berzahından ger **necât isterseñ** ey Zihnî / Meded-ı hâh ol ‘azîzân-ı tarîk-i Nakş-bendî’den (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 7*). [*necât iste-,]*

necl-i necîb: *Soylu evlat.*

Mergûb-ı cân **necl-i necîb** maħbûb-ı dil tıfl-ı edîb / Zât-ı hasîb ü hem nesîb maħbûl-ı rûz-ı evvelî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 6*). [*necl-i necîb,]*

necm ü kamer: *Ay ve yıldız.*

‘Âlem-i efkârumı her şeb benim pür-nür eder / ‘Âsmân-ı şevkde **necm ü kamerdir** hâl ü ruħ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 2*). [*necm ü kamerdir,]*

n’ed-: *Ne etmek, ne yapmak.*

Âh işitmez **n'edeyim** rāh-ı vefāya
gitmez / Āşinā kadrini fehm etmez o
bīgāne nihād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
40, Beyit 2). [n'edeyim, -e, -(y)im]

nedāmet: Pişmanlık.

Dutup ihzār edip top gibi atdı Haleb'e /
Fetili aldı **nedāmet** şereriyle o mehîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
34). [nedāmet,]

n'edelim: Ne edelim, ne yapalım, ne
çare.

Bir alāy rind-i mey-āşām gedāyız
n'edelim / Daḥil-i bezm-i kibār olmağa
kābil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
84, Beyit 4). [n'edelim,]

Besdir ipini kelb raḳībiñ güzelim kes /
Ser-rişte-i ümmîdi uzatma **n'edelim** kes
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 1).
[n'edelim,]

neden: "Niçin, hangi sebepten"
anlamında soru zarfı.

Katlime ğamze-i cellādiña emr etme
neden / Saña ne fā'ide vardır bir avuç
kanımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
164, Beyit 6). [neden,]

Neden haṭ ile revnaḳ buldı ḥaddiñ
söyledim yā hū / Dedi kim beste berg-i
sebz ile bir deste güldür bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 170, Beyit 1). [neden,]

nedīm: Sohbet arkadaşı, meclislerde
birlikte bulunan, sohbet edilen kimse.

Vaşfını iş'ār kılsam ṭurre-i ḥam-der-
ḥamıñ / Şā'irān-ı dehr ser-tā-pā
nedīmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Gazel 146, Beyit 5). [nedīmimdir, -im, -
dir]

nedīm-i 'ārif-i üstād-ı a'lem: Alimlerin
en üstününün gördüğünü uzun
düşünmeye gerek kalmadan hemen
kavrayacak yetenekte olan dostu.

Ṭab'-ı pākım bezm-i ḥāş-ı şevketümde
rūz u şeb / Bir **nedīm-i 'ārif-i üstād-ı
a'lemdir** baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 2, Beyit 7). [nedīm-i 'ārif-i üstād-
ı a'lem,]

nedir: Nasıl bir şeydir? anlamında soru
zamiri.

Hırka-ber-düş bāde-nüş ol eyle terk-i
mā-sivā / Zihniyā baḳ lezzet-i rind ü
kalenderlik **nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 65, Beyit 5). [nedir,]

nedir: "Nedendir?" anlamındaki soru
zarfı.

Merḥamet-sāz-ı dil-i 'uşşāk idiñ evvel
şehā / Şimdi bu zulm ü sitemgerlik ğam-
āverlik **nedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
65, Beyit 3). [nedir,]

Nedir bī-hūde sende ey dil-i şūrīde bu
ğavgā / Yeter dest-i felekden çekdiğin
evzā'-ı nā-ber-cā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 1). [nedir,]

Rızā verdiñ o şāhıñ katline ey azlem-i
maḥlūk / **Nedir** bu zulm ü fışkıñ v'ey ne
bī-cā iddi'ādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 7). [nedir,]

nefer gibi et-: Asker gibi etmek; asker
gibi sıraya dizmek.

Nefer etmiş gibi ḥübānı hep ālā-yı
şevkinde / Livā-yı ḥüsn ü ānın ol şeh-i

‘ālī-cenāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 4). [nefer gibi et-,]

nefes: Güç, kudret.

‘Ahd ü peymân ola mādām ki vardır
nefesim / Olmaya bu denî dünyāya
ümîd-i hevesim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 7). [nefesim, -im]

nefes: Okuma, üfleme. II Mürşidin manevi gücü.

Dil uğradı bir hālete mürşid **nefesinden**
/ Dāreyniñ elin çekdi hevā vü hevesinden
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 10). [nefesinden, -in, -den]

nefes ol-: Nefes olmak. II Hayat vermek.

Cām-ı dilime tıldı dem-i feyz-i
maḥabbet / Himmet yetişip pîr-i
muğāndan **nefes oldu** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 4). [nefes ol-,]

nefes-i rûz u şebi: Gece gündüz esen rûzgâr.

Şarf kıl rāhına cānā **nefes-i rûz u şebi** /
İki ‘ālemde olur fevz ü necātîñ sebebi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 6). [nefes-i rûz u şebi,]

nefir-i nāy-ı dil: Gönün ney sesi. II Gönün iniltisi.

Bir dem **nefir-i nāy-ı dilim** çalsa
nevetin / Arz ü semāda velvele-i rāygān
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 6). [nefir-i nāy-ı dil,]

nefret: Ürküp kaçma, tikslenme.

Kılsa nefrîn aña ednā ile a‘lā-yı cihān /
‘Aşkdan Zihni-i dîvāneye **nefret** gelmez
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 5). [nefret,]

nefret et-: Birine veya bir şeye karşı nefret duygusuyla dolu olmak.

Nefret et her dem Yezîd-i ebtere /
Zihniyā medḥ oku āl-i Ḥaydar’a (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 25). [nefret et-,]

nefret-keş-i a‘dā-yı aşilü’n-nesebeyn:
Asil iki soyun (Hz. Hasan ve Hüseyin)
düşmanlarına nefret besleyen.

Men şevk ile midḥatger-i sultān
Ḥasaneyn’im / **Nefret-keş-i a‘dā-yı aşilü’n-nesebeynim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 1). [nefret-keş-i a‘dā-yı aşilü’n-nesebeyn,]

nefrîn kıl-: Beddua etmek.

Kılsa **nefrîn** aña ednā ile a‘lā-yı cihān /
‘Aşkdan Zihni-i dîvāneye nefret gelmez
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 5). [nefrîn kıl-,]

nefs: Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği; kulun kötü, beğenilmeyen, bayağı ve hayvani arzularının, zaafılarının merkezi.

Cehldir bî-hüdedir ḥāricden aḥbāb
istemek / **Nefsdir** idrāk-i tām et ‘ārife
yār-ı şadîk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 3). [nefsdir, -dir]

Sen oldukça taleb-kār-ı tefāḥür ḥāş ü ‘ām
içre / Ḥarāmî **nefsiñ** etdi kâle-i
ḥayşiyetiñ yağmā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 3). [nefsiñ, -iñ]

Ben zann ederdim eylemişim terk-i māsivā / Etmiş değil imiş **nefs** henüz çüpdan güzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 11). [*nefs*,]

Görürdi **nefsini** herkesden ednā / Tefāhür eylemezdi nām ü şāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 19, Beyit 3). [*nefsini*, -i, -(n)i]

nefs: İnsanın kendisi içindeki ben. (Tasavvufta nefsin yedi derecesi vardır. Birinci derecesi "Nefs-i emmāre"dir ki insanı zorla kötülüğe sürükleyen nefistir. Sonra ise sırasıyla "Levvāme, Mülhime, Mutmainne, Rāziye, Mardiyeye ve Sāfiye" dereceleri gelir. Kişi yedinci makamdaki nefse yaklaştıkça kötü istek ve arzularından uzaklaşır. Nefs-i Sāfiye makamında artık safileşmiş, süzülmüş yani vücudun en kötü yeri iken en iyi yeri olmuş. Bu beyitte nefsin doğru yol için rehber olmasıyla ifade edilmek istenen de tam da budur.).

Mecāzî reh-ber-i süy-ı hākîkatdır deyü **nefsiñ** / Seni her sāde-rū maḥbūba kıldı 'āşık-ı şeydā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 9). [*nefsiñ*, -iñ]

nefs-i denā'et-perver: Aşağılık duygusunu besleyen nefis.

Mukırrım cürm hep nefs-i denā'et-perverimdendir / Dirîğ-i lutf yoksa şānıña lāyık değil hākā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 54). [*nefs-i denā'et-perver*,]

nefs-i denî: Aşağılık nefis.

Da'vāmızı ihkāk edelim nefs-i denîyle / Destin buralım Hāzret-i Pîr'iñ eşiginde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 4). [*nefs-i denî*,]

nefs-i dūn ile: Aşağılık nefisle.

Zevkden şaymam cinān olsa bu **nefs-i dūn ile** / Defter-i a'mālime girmez o maḥsūbum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 2). [*nefs-i dūn ile*,]

nefs-i ğavî ol-: Nefsinin esiri olmak.

Menem ol 'āşık-ı tābende-dîl-i Murtaẓavî / Zulmet-efzā-yı derūnum olamaz nefs-i ğavî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 1). [*nefs-i ğavî ol-*,]

nefs-i nā-bekār: Arsız, faydasız nefis.

Zabı etdi mülk-i cān ü dilim **nefs-i nā-bekār** / Etdi sipāh-ı zevk ü huzūr cümleten firār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 1). [*nefs-i nā-bekār*,]

nefsine rā'if ol-: Kendisine merhametli olmak.

Elbetde bulur bir gün o bir şāhib-i re'fet / Evvel kişi **olursa** eger **nefsine rā'if** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3). [*nefsine rā'if ol-*,]

nefsini tanıma-: Kendini bilmemek, yaptıklarının farkında olmamak.

Nefsini tanımadan ba'zı cihān ḳallāşı / Zāhid-i huşkuñ eder dīnine imānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 7). [*nefsini tanıma-*,]

nefy et-: Uzaklaştırmak.

'İlm ola ḥayāl etme ḥ'ābide hikāyâtı / Mevcūdı gözet **nefy et** mevḥūm-ı ḥayālâtı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 10). [*nefy et-*,]

nefy-i h^vāhiş et-: İstekleri, arzuları yok saymak, bırakmak.

Nefy-i h^vāhiş etmeyen olmaz cihānda sūdmend / Semt-i hūsrāna çıkar ser-hadd-i āh-ı ārzū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 2). [nefy-i h^vāhiş et-,]

nehār: Gündüz. II Aydınlık.

Bir kenîziñdir hārīm-i ‘işmet-i pākinde leyl / Bir kemīne bendedir devlet-serāsında **nehār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 25). [nehār,]

neheng-i bahr-ı mahabbet: Sevgi denizinin timsahı (Sevgilinin saçı bağlamında).

Neheng-i bahr-ı mahabbet hūrūş ederse eger / Tamām-ı ‘ālemi ağzında nīm-lokma eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 1). [neheng-i bahr-ı mahabbet,]

nehr-i Kevser: Kevser Irmağı (Cennette bulunan bir nehirdir. Hz. Muhammed âhirette ümmetinin bu sudan içeceğini bildirmiştir.).

Ve ger ruḥşat bulaydı ol dem engüşt-i şerīfinden / Olurdu **nehr-i Kevser** tāmū‘ebbed ‘āleme icrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 47). [nehr-i kevser,]

neler çek-: Güç durumlara dayanmak, katlanmak (Beyitte sevgilinin saçının kıvrımlarının âşığa eziyet etmesi bağlamında kullanılmıştır.).

Neler çekdi ser-i sevdā-zedem pūr-çin-i zūlfünden / Çekilmez silk-i takrîrâte bir

devr-i teselsüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 2). [neler çek-,]

neler et-: Neler etti?.

Neler etdi baña ebrū-yı kalem-kārîñ ucu / Bir yaña ol nigh-i ğamze-i hūn-bārîñ ucu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 1). [neler et-,]

neler söyle-: Ne, neler söylemek.

Bir ḥuşk ‘ibādetle artırma mübāhātı / Gūş et ki **neler söyler** erbāb-ı ḥarābātı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 11). [neler söyle-,]

nem: gözyaşı.

Māh-ı mātemdir fiğānîñ ḥıyre kılsun ‘ālemi / Eylesin cūş u hūrūş deryā gibi çeşmiñ **nemi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 1). [nemi, -i]

Niçe **nem** görmeyen çeşmi bu ḥasret eyledi giryān / Niçe ğam görmeyen gönli bu ḥasret eyledi ğamġin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 14). [nem,]

nem nem: Yaşlı yaşlı. II Taze taze.

Zūlf ü ḥāl ü ruḥuñ andıkça sirişkim dökilip / Bāġ-ı sīnemde biter lāle vū sūnbül **nem nem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3). [nem nem,]

nemed: Keçe. II bazı tarikatlarda dervişlerin gösterişten ve süsten kaçınmalarının ifadesi olarak giydikleri, kolsuz, keçeden yapılmış üst elbisesi.

Mücerreddir libās-ı fāhrdan şol rütbe gönüm kim / Baña zībā gelir dībā vū

atlasdan **nemed** şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 3). [nemed,]

nemekdân-ı simât-ı lezzet: lezzet sofrasının tuzluğu (tuzluk-çene benzerliği).

Zenaḥ-ı sāfi **nemekdân-ı simât-ı lezzet** / Lebi pür-ḳand-ı şafâ ḡabḡabı tuffāḥ-ı feraḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 2). [nemekdân-ı simât-ı lezzet,]

nemekdân-ı zenaḥ: çene tuzluğu (lezzet vermesi bakımından).

Başka lezzet baḡş eder cānā **nemekdân-ı zenaḥ** / Gerçi ḡālîndür simât-ı bezm-i ḡüsnuñ fûlûli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 4). [nemekdân-ı zenaḥ,]

nerde kaldı [K]: Olacak gibi görülmeyen bir düşünceyi anlatan ifadenin başına getirilen bir söz. (TDK).

Degildir kâr-ı Ḥassân **nerde kaldı** Zihni-i ‘âciz / Kemâl ile ede evşâf-ı ḡüsnuñ ḡaḡḡını îfâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 59). [nerde kaldı,]

nere: Hangi yer, hangi taraf?.

Nere başsa ḡadem-i yümn-i himem maḡdemini / Bulur âsâyiş ile ḡaḡr-ı ḡükümet temkîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 8). [nere,]

Eḡḡıyâyı zûlemâyı ede maḡḡûr u zebûn / Yümn-i maḡdemle **nere** eyler ise ‘atf-i ‘inân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 43). [nere,]

nergis: İri papatya biçiminde ortası yeşil

veya sarı, yaprakları gri ve sarı bir çiçek. II sevgilinin gözleri.

Çeşm-i nîm-mestini süzdükce **nergis** nâz ile / N’eydüḡin iş‘âr eyler dîde-i maḡmûr-ı yâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 17). [nergis,]

nergis-i mestî ak-: Gözleri çok mahmurlu, baygın olmak.

Baḡ hele sâḡî ne ḡoş mey çaḡıyor / Süzülüp **nergis-i mestî aḡıyor** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 1). [nergis-i mestî aḡ-,]

nerm ol-: yumuşamak. II acımak, merhamet etmek.

Ḳalmadı eḡḡ-i terim pâyına döküdüm o ḡadar / Yine **nerm olmadı** gitdi dil-i sengîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 2). [nerm ol-,]

Ḳızarıp rûy-ı felek saḡt-dili **nerm oldu** / Ḥalk bir mertebe kim dökdi sirişḡ-i ḡünîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 2). [nerm ol-,]

Dil-i pür-saḡtı **nerm olmaz** bu deḡlû giryemendâna / Ne şefḡatsiz mürüvvetsizdir ol çarḡ-ı dil-i sengîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 12). [nerm ol-,]

nerm ü şîrîn: yumuşak ve tatlı.

Sözi dil-bend hemîşe dil-pesend tûtî-i cinân-mânend / Lebi ḡand sükkirin ḡand **nerm ü şîrîn** tatlı söylersin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [nerm ü şîrîn,]

nermîn: sert olmayan, yumuşak; rahat.

Ağyāra **nermīn** ü hanīn üftādeye cevri
metīn / Gūş eylemez āh ü enīn derd-i
dilim etmez su'āl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 7*). [*nermīn,]*

nermīn ed(t)-: yumuşatmak.

Tiğī şad çāk kılur cevşen-i çarhı ammā /
Seng-i hārāyī **eder** nuṭk-ı latîfī **nermīn**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 16*). [*nermīn ed(t)-,]*

nermīn eyle-: yumuşatmak.

O nālîşler o sūzişler ki oldı hīn-i
mātemde / Dil-i insān degildir **eyledi**
hārāları **nermīn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 13*). [*nermīn eyle-,]*

nermīn yatağ: sert olmayan, yumuşak
yatak.

Bir haşīr-i köhne besdir 'āşık-ı ğam-
dīdeye / Merdüm-i ten-perver ü bī-
derdedir **nermīn yatağ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 4*). [*nermīn yatağ,]*

nerrād-ı havādis: iyi oyun/tuzak kuran
tavlacı.

Lu'betgeh-i devrānda hezār hīleler etseñ
/ Aldar yine āhīr seni **nerrād-ı havādiş**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 5*). [*nerrād-ı havādiş,]*

neşāt: sevinç, neşe.

Gelmez **neşāt** her dü cihān çeşm-i 'āşıkā
/ Rūz-ı mu'āyedeñle vişālīñ şebi gibi
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 2*). [*neşāt,]*

Bu **neşātīle** kuruldı meclis-i 'ayş ü ıarab
/ Gülsitānīñ tıldı her bir gūşesi biñ bāde-
hū'ār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 11*). [*neşātīle, -ile]*

neşāt ile: neşeyle, sevinçle.

Bu **neşāt ile** edip na'ra-i taḥsīn rindān /
Yetdi gūş-ı felege zemzeme-i hū-yā-hū
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 9*). [*neşāt ile,]*

neşāt-ı 'īd: bayram sevinci.

Rūzedār-ı hicriñ olmaz mā'il-i zevk-i
cihān / Tālib-i vaşlīñ **neşāt-ı 'īde** etmez
iltifāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 2*). [*neşāt-ı 'īd,]*

neşāt-ı meclis-i 'īd eyle-: bayram,
mutluluk meclisini neşelendirmek.

Rūze-i hicrānını biñ ğamla ben çekdim
yine / Ğayr ile ol meh **neşāt-ı meclis-i 'īd**
eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 5*). [*neşāt-ı meclis-i 'īd eyle-,]*

neşāt-ı vaşl ile: kavuşma sevinciyle.

Geh cefā-yı hicr ile gāhī **neşāt-ı vaşl ile**
/ Giryeden olmak ne mümkündür ki
çeşmānım ḥalās (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 4*). [*neşāt-ı vaşl ile,]*

neş'e: sevinç, mutluluk.

Ne meyden ne edā-yı nağme-i rengīn-i
mutribden / Bu **neş'e** meclise ol dīde-i
mestāneden gelmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 2*). [*neş'e,]*

Şahn-ı 'ālemde görünce ben dahı bu
neş'eyi / Başladım geşt etmege şahrāları

dīvānevār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 18*). [*neş'eyi, -(y)i*]

neş'e vü şevk ü şafā-bahş eyle-: *sevinç, neşe ve mutluluk vermek.*

Cihāna **neş'e vü şevk ü şafā-bahş eyle** feyziñle / Hūmār-ı dehre cām-ı iktifā-bahş eyle feyziñle (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 7*). [*neş'e vü şevk ü şafā-bahş eyle-,*]

neş'e-fezā: *neşe/sevinç artıran.*

Sirişk-i bülbülānı bāğda bī-hūde zannetme / Maḥabbet ehline **neş'e-fezā** gül-reng müldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 4*). [*neş'e-fezā,*]

neş'e-i 'aşk: *aşkın neşesi.*

Nev-cüvānım tīg-ı nāziñ çāk çāk etse beni / **Neş'e-i 'aşkıñ** ciḥānda pīr ü pāk etse beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 4*). [*neş'e-i 'aşk,*]

neş'e-i aslī: *neşenin kaynağı.*

Ser-ḥoşı vü maḥmūrı sākī-i demi gül-fām / Bir **neş'e-i aslī**den olmuş heme şīrīn-kām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 7*). [*neş'e-i aslī,*]

neş'e-i bāde: *şarabın keyfi, neşesi.*

Neş'e-i bāde 'arak-rız edip ruḥsārīñ / Düşdi sīm gerdenine çīn-be-çīn-i gīsū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 6*). [*neş'e-i bāde,*]

neş'e-i cāvīde: *sonsuz neşe.*

Zāhide işrāb-ı feyż etmek ne ḥāşıl Zihniyā / Mest-i dünyā **neş'e-i cāvīde** etmez iltifāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 5*). [*neş'e-i cāvīde,*]

neş'e-i rāhat: *huzurun verdiği neşe.*

Bulunmaz bāde-i zāhirde Zihnî **neş'e-i rāhat** / Olur encām-ı kārı derd-i ser mey-hvāreniñ Fıtnat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 12*). [*neş'e-i rāhat,*]

neş'emend eyle-: *neşelendirmek, keyiflendirmek.*

Neş'emend eylemez āvāze-i nāhīd beni / Toldı gūş-ı dilime nāle-i nāy ü def-i 'aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 3*). [*neş'emend eyle-,*]

neş'esi koma-: *Şarabın verdiği mutluluğu bırakmamak.*

Mey ki **komaz neş'esi** 'ayyāşda / Niyyet-i mekr ü fīten-i rūzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 7*). [*neş'esi koma-,*]

neş'e-yāb ol-: *sevinçli olmak, neşelenmek.*

Bāriş-i cūdından **olur neş'e-yāb** / Sūnbül ü gül yāsemen-i rūzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 20*). [*neş'e-yāb ol-,*]

Ḥāşılı cām-ı şehādet birle **oldı neş'e-yāb** / 'Āzim oldı meclis-i sākī-i kevşerden yaña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 8*). [*neş'e-yāb ol-,*]

neş'e-yāb-ı cām-ı leb-rız-i mey-i bezm-i kıdem: *Öncelik meclisindeki şarabın ağzına kadar dolu kadehinin neşesi.*

Kuṭb-ı ser-efrâz-ı ‘âlem şâh-ı Ser-mest ü velî / **Neş’e-yâb-ı cām-ı leb-rîz-i mey-i bezm-i kıdem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 10). [neş’e-yâb-ı cām-ı leb-rîz-i mey-i bezm-i kıdem,]

neş’e-yâb-ı cām-ı ser-şâr-ı mey-i bezm-i elest: *elest meclisindeki şarabın ağzına kadar dolu kadehiyle neşe bulan.*

Neş’e-yâb-ı cām-ı ser-şâr-ı mey-i bezm-i elest / Ya’ni Ser-mest-i velî rif’at-fezâ-yı nezd-i pîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 2). [neş’e-yâb-ı cām-ı ser-şâr-ı mey-i bezm-i elest,]

neş’e-yâb-ı zevk-i gül-gün-i şarâb olsun da gör: *kırmızı renkli şarabın verdiği zevkten neşelensin de gör.*

Dâne dâne al ruhsârı ‘arak-rîz olduğın / **Neş’e-yâb-ı zevk-i gül-gün-i şarâb olsun da gör** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 4). [neş’e-yâb-ı zevk-i gül-gün-i şarâb olsun da gör,]

neş’e-yi cām-ı bekâ: *ölümsüzlük kadehinin neşesi, sevinci.*

Maḥv eder bir cur’ası maḥmûri-i şad-sâleyi / **Neş’e-yi cām-ı bekâ** la’l-i zülâl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 2). [neş’e-yi cām-ı bekâ, -yi, -ı]

nesîb: *nesebi temiz, soylu.*

Mergüb-ı cân necl-i necîb maḥbûb-ı dil tıfl-ı edîb / Zât-ı ḥasîb ü hem **nesîb** maḥbûl-ı rûz-ı evvelî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 5, Beyit 6). [nesîb,]

nesîm-i cinân: *nennetlerin ihsanı.*

Gicesi Qadr ü Berât gündüzi bir ‘îd-i sa’îd / Şerbet-i süfre-i iftârı çü **nesîm-i cinân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 10). [nesîm-i cinân,]

nesîm-i nev-bahâr: *ilkbahar rüzgârı.*

Bir şadâ-yı dil-fezâ zâhir olur her bergden / Nev-nihâlâna tokundukça **nesîm-i nev-bahâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 13). [nesîm-i nev-bahâr,]

nesindendir: *neresindendir?*

Göñül kim bezm-i vahdet şem’iniñ pervânesindendir / Tecellâ-yı cemâle yanmadan pervâ **nesindendir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 1). [nesindendir,]

nesl: *Bir kimsenin zürriyeti, evlat ve torunları, soy, sülale, döl.*

Ede Hâk zâtını hem **neslini** tâ-rûz-ı kıyâm / Şâhip-i fazl ü hüner ‘âlim ü dâna vü lebîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 12, Beyit 3). [neslini, -i, -ni]

neşr ed(t)-: *Yaymak, dağıtmak.*

Buldı kemâl-i pertevini şems-i ma’rifet / Feyz cihâna **neşr edeli** şâh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 6). [neşr ed(t)-,]

Neşr edip feyz-i şemîm-i himem-i vâlâsın / Eyledi şamme-i ehl-i Haleb’i ‘anber-âgîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 21). [neşr ed(t)-,]

neşve-nümâ-yı cemen-i rûzgâr: *Devrin çimenliğine sevinç getiren, keyif veren.*

Cüşiş-i lutfundan ede iğtinām / **Neşve-nümā-yı çemen-i rûzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 43). [neşve-nümā-yı çemen-i rûzgār,]

neş'e-i minnet: Lütuf, ihsan neşesi.

Tâ haşre kadar gitmez olur renc-i hūmārı / Bir mey ki anıñ **neş'e-i minnet** var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 3). [neş'e-i minnet,]

netice verme-: Sonuç vermemek.

Netice vermez evşāf-ı miyān-ı nāzik-i cānān / Bu fende mū-şikāfān çok cevāb çok su'āl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 2). [netice verme-]

n'etsin: Ne ve etmek sözcüklerinin birleşimi ile oluşmuş ne yapsın anlamındaki kalıp.

Rind **n'etsin** gülsitān ile nevā-yı bülbülü / Güş ederken bezm-i 'işretde şadā-yı kulkulı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 1). [n'etsin,]

nev: Çeşit, türlü.

Bārek'allāh sende bu **nev** tāze dil-berlik nedir / Sözde şekerlik bu yüzde h'āb-ı esmerlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1). [nev,]

nev binā: Yeni yapılmış.

Himmet-i pīr ile yazdım Zihniyā tārīhini / **Nev binā** a'lā der-i vālā-yı şāh-ı Naqş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 3, Beyit 3). [nev binā,]

nevā: neva makamı. II âşıkların iniltileri.

Büselikden men' edip 'uşşākdan ister **nevā** / Şāh-ı nāzım emr eder kânūn kânūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 5). [nevā,]

nevā et-: Şarkı söylemek.

Dem-i 'uşşākdan özge **nevā** ey şāh-ı nāz **etmem** / Niyāza perde açsam büselikden başka sāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 1). [nevā et-,]

nevāl-i süfre-i bezm-i cihān: Dünya meclisinin sofrasının aزیğı.

Şakın telh etme vāz'-ı bī-nemekle kimseniñ 'ayşın / **Nevāl-i süfre-i bezm-i cihānda** lezzet isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 5). [nevāl-i süfre-i bezm-i cihān,]

nevā-yı bülbül: Bülbülün nağmesi.

Rind n'etsin gülsitān ile **nevā-yı bülbülü** / Güş ederken bezm-i 'işretde şadā-yı kulkulı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 1). [nevā-yı bülbül,]

nevāziş kalb-i mahzūna ed(t)-: Gamlı, kederli gönlü okşamak.

Nevāziş kalb-i mahzūna eder kām-ı ebed īrās / Bulanlar bulmuş ancak güşe-i vīrānede kānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 5). [nevāziş kalb-i mahzūna ed(t)-,]

nev-bahārī: İlkbahar.

Nev-bahārīde olup ruhsār-ı ālımdan
cüdā / Zihniyā mahrūm-ı zevk-i gülsitān
oldum yine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
190, Beyit 5). [*nev-bahārīde, -de*]

nev-be-nev: Çeşit çeşit, türlü türlü. II
Yepyeni.

Kime dād eyleyim o tıflıñ elinden kime
dād / **Nev-be-nev** etmede āyīn-i cefālār
icād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel* 40,
Beyit 1). [*nev-be-nev,*]

Zihnî giysin cilve-i ‘aşkıñla köhne
hırkalar / **Nev-be-nev** sen zīb-i düş eyle
kumāş-ı gülgüli (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 205, Beyit 7). [*nev-be-nev,*]

nev-berāt-ı şevk: şiddetli arzu ve isteğin
son zamanlardaki derecesi.

Kātībān-ı mülk-i ‘aşk ol sīm-endāmım
görüp / **Nev-berāt-ı şevkumı** pür-zīb ü
tezhib etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
56, Beyit 2). [*nev-berāt-ı şevk,*]

nevbet bekle-: Nöbet tutmak; bir yeri,
bir kimseyi gözetlemek, korumak gibi
amaçlarla bulunduğu yerden belli bir
süre ayrılmamak.

‘Akl ile hem-pāy bir dem olmağa yok
haddimiz / Mîr-livā-yı ‘aşk dergāhında
nevbet bekleriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 88, Beyit 5). [*nevbet bekle-,*]

nevbet-i pür-ğulgüle vü debdebe:
gürültü ve patırtı dolu nöbet.

Yetişür sāmī‘a-i ‘arş-ı berīne her dem /
‘Āşkıñ **nevbet-i pür-ğulgüle vü**
debdebesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
198, Beyit 2). [*nevbet-i pür-ğulgüle vü*
debdebe,]

nevbet-i şeyh: Şeyhin musiki merasimi
(hükümranlığı bağlamında).

Toludur ‘ālem-i bālāya dem-i satvet-i
şeyh / Ser-i bāmında sipihriñ çalınır
nevbet-i şeyh (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Tahmis 2, Beyit 2). [*nevbet-i şeyh,*]

nevbetin çal-: Osmanlı Devleti
zamanında sarayda ve bazı özel yerlerde
sabah, ikindi, yatsı zamanlarında askeri
mızıka çalınması. II Sırası gelmek;
uygun zamanı gelmek.

Bir dem nefir-i nāy-ı dilim **çalsa**
nevbetin / Arz ü semāda velvele-i
rāygan olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
6, Beyit 6). [*nevbetin çal-,*]

nev-cāme: Yeni elbise. II Yeni karakter,
davranış.

Giymiş endāmına bir cāme-i şīve
yeñiden / Cān fedā olsun o **nev-cāmeyi**
ölçüp kesene (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
176, Beyit 2). [*nev-cāmeyi, -(y)i*]

nev-civānān: Genç delikanlılar.

Nev-civānān ile ülfet edegör merdāne /
Zeni vaşf eyleyerek olma şaķın söz ebesi
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel* 198, Beyit 4).
[*nev-civānān,*]

nev-cüvān: Genç delikanlı. II sevgili.

‘Āşkıñ ham-geşte kāmēt eylediñ encām-
ı kār / **Nev-cüvānım** iştīyāk-ı tāk-ı
ebrūlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
160, Beyit 3). [*nev-cüvānım, -ım*]

Nev-cüvānım tīg-ı nāzıñ çāk çāk etse
beni / Neş’e-i ‘aşkıñ ciḥānda pīr ü pāk

etse beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 4*). [*nev-cüvânım, -ım*]

nev-cüvân-ı cilve-ger ü 'işve-dân: *Naz etmeyi bilen cilveli sevgili.*

Eyler vücūd-ı 'ālemi pür-lerze Zihniyā / Ol **nev-cüvân-ı cilve-ger ü 'işve-dānımız** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 5*). [*nev-cüvân-ı cilve-ger ü 'işve-dān,]*

nev-ğazel: *Yeni gazel.*

Maḳbūl-ı ṭab'-ı nāziki olmaz mı Zihniyā / Etsem bu ṭurfe **nev-ğazeli** yāre bergüzār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 7*). [*nev-ğazeli, -i*]

nev-ğonce-i dil-teng-i istiğnā: *Gönlü tok, gönlü daralmış yeni gonca. (Sevgili).*

Degildir ihtiyārī nālesi bu Zihnî-i zārīñ / Şaḳın incinme ey **nev-ğonce-i dil-teng-i istiğnā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 5*). [*nev-ğonce-i dil-teng-i istiğnā,]*

nevha: *Yüksek sesle ağlama; feryat etme.*

Yā şehen-şāh-ı şehīdān deyü kıldıkça nidā / İşidir **nevḫalarum** ṭāḳ-ı sipihr-i kec-edā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 6*). [*nevḫalarum, -lar, -um*]

nevha vü girye kıl-: *Ağlayıp feryat yakmak.*

Siyāhī cāmeler ilbās edip **kıl nevha vü girye** / Meded ey 'āşık-ı şūrīde hengām-ı ḡarādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 15*). [*nevha vü girye kıl-,]*

nevha-i dil: *Gönlün feryadı/ağıdı.*

Dāḡlar sīnemde rengīn ḡonce-i güldür baña / **Nevha-i dil** hoş-nevā-yı zār-ı bülbüldür baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 1*). [*nevha-i dil,]*

Sīnede dāḡ temāşā ederiz gül yerine / Diñleriz **nevha-i dil** nāle-i bülbul yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 1*). [*nevha-i dil,]*

nev-hurām: *Yeni salınarak yürüyen.*

Çok **nev-hurām** serv-ḳadān var bu bāḡda / O gül-fidānı görmeli başka edāsı var (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2*). [*nev-hurām,]*

nev-icād-ı havādis: *Yeni ortaya çıkmış hadiseler.*

Āvīze-i ḡuş eyleme her ḡüft ü şinīdi / Yetmez ḡad ü ḡāyāte **nev-icād-ı havādis** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 6*). [*nev-icād-ı havādis,]*

nevk-i hançer: *Hançerin sivri ucu. II sevgilinin yaralayıcı, etkili bakışı.*

Gösterip ser-hōş sūsen **nevk-i hançer** nā-gehān / Bāḡdan ḡ^vār ü ḡas-ı ḡam etdi ḡavfindan firār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 15*). [*nevk-i hançer,]*

nev-maẓmūn: *Yeni güzel söz, mana.*

Şafḡa-i eş'āra **nev-maẓmūn** ile verdik niẓām / Zihniyā biz zīb ü fer-baḡşā-yı naẓm-ı hoş-teriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 7*). [*nev-maẓmūn,]*

nev-nihālān: *Yeni, taze fidanlar. II Güzeller.*

Bir şadā-yı dil-fezā zāhir olur her bergden / **Nev-nihālāna** toḳundukça nesīm-i nev-bahār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 13). [nev-nihālāna, -a]

nev-nihāl: *Taze fidan (sevgili).*

Bir gül-fidān-ı 'işve ḳaddiñ gibi bulunmaz / Gerçi riyāz-ı hüsnüñ çok **nev-nihālî** vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 3). [nev-nihālî, -i]

nev-nihāl-i 'işve: *Edalı taze fidan (sevgili bağlamında).*

Mā'il olduñ ğālibā bir **nev-nihāl-i 'işveye** / Uğraşursıñ kim bugünlerde leb-i cūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 6). [nev-nihāl-i 'işve,]

nev-resān: *Yeni yetişenler.*

Şāl rengine dahı söz yok leṭāfetde velī / **Nev-resāna** başka bir cılve-nümādır sāde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 3). [nev-resāna, -a]

nev-rüz-ı bahār: *ilkbaharın ilk günü. II sevgilinin çocukluktan gençliğe geçtiği dönem. II eğlence zamanı.*

Nev-rüz-ı bahārında görür vaḳt-i ḫazānın / Bir gülşene uğrasa eger bād-ı havādiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 2). [nev-rüz-ı bahār,]

nev-serāy: *Yeni yapılmış konak.*

Dedim dürr gibi Zihnî bir du'ā-yı ḫayr ile tārīḥ / Meserretle dem-ā-dem zevḳ ola bu

nev-serāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 3). [nev-serāy,]

nev-serāy-ı dil-fezāy: *Gönül açan, gönle huzur veren yeni konak.*

Söyledim Zihnî be-imdād-ı Ḥudā tārīḫini / Oldı pek a'lā müretteb **nev-serāy-ı dil-fezāy** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 5). [nev-serāy-ı dil-fezāy,]

nev-süvār-ı esb-i istiğnā: *Naz atına yeni binmiş (kimse). II sevgili.*

Aman kim etmesin üftādegānı Zihniyā pā-māl / Gelir o **nev-süvār-ı esb-i istiğnā** dumān ḳopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 5). [nev-süvār-ı esb-i istiğnā,]

ney: *Kamıştan yapılmış bir arşın uzunluğunda nefesli çalgı.*

Sāḳiyān-ı bezm-i vaḫdet meylerinden bellidir / Nağmedārān-ı kerāmet **neylerinden** bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 1). [neylerinden, -ler, -in, -den]

n'eydügi: *Ne olduğunu.*

Cenāb-ı Hāfız-ı 'Ayntābdan işbāt ḳılsınlar / Belāḡat **n'eydügin** şimden gerü dehrîñ süḫen-dānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 12). [n'eydügin, -n]

Çeşm-i nīm-mestini süzdükce nergis nāz ile / **N'eydügin** iş'ār eyler dīde-i maḥmūr-ı yār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 17). [n'eydügin, -n]

ney-i nāḫīde: *Sabahyıldızının (Zühre) çalgısı.*

Künc-i 'uzletde eden sâz-ı derûnıyla şafâ / Nağme-i çeng ü **ney-i nâhîde** etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 3). [ney-i nâhîde,]

ney-i râmîşger-i bezm-i şu'arâ: Şairlerin eğlence meclisindeki çalgıcısının neyi/sazı.

Çok sır iş'âr kılar ehl-i şu'ûra Zihnî / Ney-i râmîşger-i bezm-i şu'arâdır hâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 10). [ney-i râmîşger-i bezm-i şu'arâ,]

n'eyle-: Ne eylemek, ne yapmak.

N'eylerüm ey cân-ı men şemme-i müşk-i Hoten / 'İtr-ı dimâğ-ı dehen kâkül-i hoş-büy-ı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 2). [n'eylerüm, -r, -üm]

Ben ki h'ân-ı ni'met-i dildâra nâ'il olmadım / Bir de bezl olmuş cihâna **neylerüm** in'âm-ı 'îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 3). [neylerüm, -r, -üm]

N'eylesin kâlâ-yı zer-düz-ı fenâyı Zihniyâ / 'Ârife besdir ki bir köhne 'abâ düşündadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 5). [n'eylesin, -sin]

N'eyleyim bende beyâtîyle 'arâzbâr ü dü-gâh / Kıl dem-i nev-rûzdur bir nağme-i ter ü tâze 'arż (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6). [n'eyleyim, -(y)im]

Gamîñla çeşmi pür-hûn kalbi mahzûn Zihni-i meftûn / Anı ey cevri efvûn etmediñ memnûn **n'eylersiñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [n'eylersiñ, -r, -siñ]

neyse: Her ne ise.

Nedir bu hoş bakışlar bu tebessümler bu imâlar / Müheyyâdır dil ü cân söyle **neyse** matlabin cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [neyse,]

nezâket ed(t)-: İncelik göstermek, kibarlık etmek.

Zihniyâ şâ'ir olan şanma cefâyı tokunur / Pek nezâket ederek türfe edâyı tokunur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 11). [nezâket ed(t)-,]

nezâret: Bakma.

Mir'ât-ı dile bak ki ne safvet var içinde / Ruhsâre-i dîdâra **nezâret** var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 1). [nezâret,]

nezd-i şarrâf-ı hakikat-binde: Hakikat sarrafı nezdinde.

Kıymetim yok bî-'ayârım dehr bâzârında lîk / **Nezd-i şarrâf-ı hakikat-binde** dür-daneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 3). [nezd-i şarrâf-ı hakikat-binde,]

nezzâre-pâş ol-: Bakış dağıtmak.

Zihniyâ **nezzâre-pâş ol** dîde-i hak-bîn ile / Zulmet ü nûr-ı maḥabbetden eşerdir hâl u ruḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 5). [nezzâre-pâş ol-,]

ni'amzâr-ı cinân: Sayısız nimetlerin bulunduğu cennetler.

Tahassür üzre yazdım Zihniyâ menkûṭla târiḥ / **Ni'amzâr-ı cinâna** göçdi Hâcî Muştafâ Ağa (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 5). [ni'amzâr-ı cinân,]

nice: *Nasıl. II öyle bir anlamında sıfat.*

Niçe menşüre ki bir tîğ-i simînveş yetişip
/ Ser-be-ser kat'-ı nizā' eyledi söz buldı
hîtam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 29). [niçe,]

Nice menşüre ki ber-vefķ-i izā cā'e'l-hak
/ Da'vi-i bātılasın kıldı sipihriñ bî-nām
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 30). [nice,]

nice: "Nasıl?" anlamında "imkânsızlığı"
ifade eden soru zarfı.

Niçe âh etmiyem ey Zihni emân yakdı
beni / Āteş-i pür-şerer-i şu'le-feşân-ı
fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 7). [niçe,]

'Āşıkân envār-ı imânın **niçe** zabt eylesin
/ Küfr-i zülf-i yâr kim gâretger-i imân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 2). [niçe,]

V'ey **nice** matrûd imiş kim tâbi'-i şeytân
olup / Şah-ı merdânı münāsib gördi tîğ-ı
şamşame (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9,
Beyit 8). [nice,]

Nice tekmîl ede evşâf-ı şerîfiñ hāmem /
Hîç pâyân mı tutar mevce-i deryâ reg-i
kân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 39). [nice,]

Niçe menşüre ki çün hâbl-ı metîn girdi
ele / Bend edip dilleri kıldı niçe biñ ser-
keşi rām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 28). [niçe,]

nice: *Nasıl; ne kadar anlamında sıfat.*

Lenger-endâz-ı sükûnet gör **nice** zû'l-
kâdrdir / Kim eder deryâ-yı a'zam būs-ı
emân-ı cebel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
140, Beyit 6). [nice,]

V'ey **nice** zālîm imiş merdûd imiş ol
bed-liķā / Çaldı hançer gerden-i pāk-ı
Hüseyn-i efhama (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 10). [nice,]

Bilmem bu çarh u bahta **nice** infî'âl
edem / Düşman çoğaldı kanğısıyla bir
cidâl adem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
5, Beyit 1). [nice,]

nice: *Bir çok, hayli anlamlarını taşıyan
miktar zarfı.*

Kayd ü bend eyledi zincîr-i cünûna
muhkem / **Nice** biñ şîr-dili çekti o zülf-i
kullâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 2). [nice,]

Dām-ı hevese kor **niçe** 'Anķā-yı Hümāy
/ Şahrā-yı felek üzre bu şayyād-ı havādis
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 3).
[niçe,]

Sînede hâli **niçe** dāğlar etmiş peydā /
Dilde ruhsârı ne âteşler edipdir îkād
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 5).
[niçe,]

Nice şîrâne-dili bir mûya bend eyler hele
/ Gerdeninde kākûli pür pîç ü tâb olsun
da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66,
Beyit 5). [nice,]

Degil ben çeşm-i fettânın görünce lâl ü
hayrânım / Anıñ yanında ey Zihnî **niçe**
güyâlar ebkemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 71, Beyit 7). [niçe,]

Nice şāhib-nazarı zîr-i hamîyyet eyler /
Mādem ol māh Hümā keffîyyelidir
sāyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81,
Beyit 4). [nice,]

Yine koydı piyāde ol şeh-i gül-ruh beni
āhîr / Bu naţ' üzre **niçe** ferzānelik etdim
at oynatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
151, Beyit 4). [niçe,]

Perîşân olmadı berg-i nihâli gülşen-i
‘aşkıñ / Hevâ-yı ta‘ne semtinden **nice**
bâd-ı hazân kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 191, Beyit 4). [nice,]

Niçe mey-hânedede yıllarca bî-ḥad çileler
çekdiñ / Nedir ‘âlemde tavr-ı hûşyârî
bilmediñ aślâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 7). [niçe,]

V’ey **nice** mekkâre kim uyup hevâ-yı
nefsine / Zehr içirdi şâh Ḥasan-ı Ḥulk-
Rızâ-yı gül-feme (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 9). [nice,]

Fiğân dest-i ecelden etse lâıyk cümle-i
dünyâ / Eder bir şadmesiyle **nice** yüz biñ
hâneyi ifnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a
15, Beyit 1). [nice,]

Niçe nem görmeyen çeşmi bu ḥasret
eyledi giryân / Niçe ğam görmeyen göñli
bu ḥasret eyledi ğamgîn (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 14). [niçe,]

Niçe nem görmeyen çeşmi bu ḥasret
eyledi giryân / **Niçe** ğam görmeyen göñli
bu ḥasret eyledi ğamgîn (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 14). [niçe,]

Dest-res idi **niçe** bî-kes ü bî-çârelere /
Dâḥil-i cennet-i ‘Adn eyleye Ḥaḳḳ rûz-ı
kıyâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 20,
Beyit 2). [niçe,]

Sîneme işledi cānâ **niçe** güftârıñ ucı / Kār
edip cān u dile nîze-i āzārıñ ucı (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 2). [niçe,]

nice: "Ne kadar" anlamında miktar
zarfı.

Nice āğuşte-i ḥûn etdiñ ol şeh-zâdeyi
zâlim / Mükerrerrem muhterem sultân-ı
ıklîm-i velâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 10). [nice,]

nice biñ murğ-ı sebük-mağzı: Nice
akılsız binlerce kuş. II düşünme yetisini
kullanamayan insanlar.

Niçe biñ murğ-ı sebük-mağzı bıraḳdı
dāma / Aldatıp mezbele-i hırşda bir
dâne-i çarḫ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
36, Beyit 2). [niçe biñ murğ-ı sebük-
mağzı,]

nice biñ ser-keş: Binlerce inatçı.

Niçe menşûre ki çün ḥabl-ı metîn girdi
ele / Bend edip dilleri kıldı **nice biñ ser-
keşi** rām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 28). [niçe biñ ser-keş,]

nice biñ şîr-i dil: Binlerce gönül arslanı.

Niçe biñ şîr-i dili çekdi muḳayyed
eyledi / Bend-i zincîr-i maḥabbet zülf-i
kullâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 44, Beyit 4). [niçe biñ şîr-i dil,]

nice bir: Daha ne kadar, ne vakte kadar.

Niçe bir aĝlasun ‘âşıklarıñ ey ğonce-
dehen / Şefkat-āmîz-i nigâh eyleyüben
gül güleler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
50, Beyit 3). [niçe bir,]

nice kim: Ne zaman ki.

Eşk-i ḥasret kör ede çeşm-i raḳîb-i zâlimi
/ **Nice kim** eyler beni vaḳf-ı bükâ-yı
intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82,
Beyit 4). [nice kim,]

nice ol-: Nasıl olur?

Nice yüz dönmek **olur** ‘ārîz-ı
cānânımdan / Hîç mümkün mi geçem

şu‘le-i ĩmānımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 1*). [*nice ol-,*]

niçeler: *Birçokları, nice kimseler.*

Vermedi ol serv-ı kadd bâr-ı vefâdan eşer / **Niçeleri** pâyına eşk nişâr eylemiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 4*). [*niçeleri, -i*]

n’içün: *Neden, niçin, hangi sebeble.*

N’içün etdiñ bu kıızıl güne nifâkı o güle / Yeriñ olsun seniñ ey süfli münâfık derekât (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 4*). [*n’içün,*]

Perişân etmeseydi kâkül-i cānāneyi ağıyar / **N’içün** mahrem-serây-ı ‘aşkda cem‘iyyet olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 3*). [*n’içün,*]

N’içün kıydıñ aña ey hûk-şüret Şimri-i bed-nām / Ki şîr-i bî-naẓîr-i pîşe-zâr-ı lâ-fetâdır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 6*). [*n’içün,*]

nidâ kıl-: *Seslenmek.*

Zihnî be-elţâf-ı Hüdâ geldi o tıfla bir şadâ / **Kıldı** bu târîhi **nidâ** yâ mazhar-ı hubb-ı ‘Alî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 5, Beyit 9*). [*nidâ kıl-,*]

nidâ kıl-: *Seslenmek.*

Yâ şehen-şâh-ı şehîdân deyü **kıldı** **niçâ** / İşidir nevhalarum tāk-ı sipihr-i kec-edâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 6*). [*nidâ kıl-,*]

n’idelim: *ne yapalım. (İstememek, kabul etmemek anlamlarında kullanılmıştır.)*

İklîm-i fenānıñ **n’idelim** mîr ü vezîrin / Bir bende-i nâ-çîz-i der-i dâver-i ‘aşk et (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 4*). [*n’idelim,*]

n’idem: *Ne edeyim, ne yapayım?*

Ne kadar etdim ise ‘arz-ı temennâ vü niyâz / Kârger olmadı ol seng-dile âh **n’idem** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 6*). [*n’idem,*]

nifâkı et-: *Arabozuculuk, fitnelik etmek.*

N’içün etdiñ bu kıızıl güne **nifâkı** o güle / Yeriñ olsun seniñ ey süfli münâfık derekât (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 4*). [*nifâkı et-,*]

nigâh: *Bakış, nazar.*

Nigâhıñ el şununca kabza-i hûn-gîr-i şemşîre / Olur teslîm ‘âlem dâver-i teşhîr-i şemşîre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 1*). [*nigâhıñ, -iñ*]

nigâh et-: *Bakmak (ilgilenmek anlamında).*

Güm-geşte oldu Zihnî yine murğ-ı cān ü dil / **Etdim nigâh** yâre gümân söylerim saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 7*). [*nigâh et-, -dim*]

Güm-geşte oldu Zihnî yine murğ-ı cān ü dil / **Etdim nigâh** yâre gümân söylerim saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 7*). [*nigâh et-, -dim*]

nigâh kılmaz iseñ: *Bakmazsan.*

Yahşi **nigâh kılmaz iseñ** bu hâkîre ger / Maşşer gününde hâli yamân pek yamân

olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 39). [nigāh kılmaz iseñ,]

nigāh-ı çeşm-i fettān: Fitne çıkaran gözün bakışı.

Göñül çarpıldı tā ki bir **nigāh-ı çeşm-i fettāna** / Hemān āhū-yı vahşiler gibi düşdüm beyābāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 1). [nigāh-ı çeşm-i fettān,]

nigāh-ı çeşm-i ser-hoş: Sarhoş gözün bakışı.

Ġamze-i cellādına emr etse қatl-i ‘ām eder / Fitne-i devrān **nigāh-ı çeşm-i ser-hoşındadır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 2). [nigāh-ı çeşm-i ser-hoş,]

nigāh-ı ġamze: sevgilinin yan bakışı.

Kimiñ var zehresi at sürmege sūy-ı temennāya / **Nigāh-ı ġamzeñe** teslīm iken hep ceng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2). [nigāh-ı ġamze,]

nigāh-ı iltifāt eyle-: Yüzünü çevirip bakmak, ilgilenmek.

Rū-be-rū āgyāra eylersiñ **nigāh-ı iltifāt** / Ey cefa-cū gitmedi āhîr bu bed-hūyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 4). [nigāh-ı iltifāt eyle-,]

nigāh-ı intizār: beklenen bakış.

Nigāh-ı intizārım çalkanır bir fülkdür gūyā / Sirişkim mevc-i tūfān-hîz bir deryā-yı a‘zamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 4). [nigāh-ı intizār,]

nigāh-ı Mevlevî: Mevlevî'nin bakışı.

Gevher-i zi-kıymete tebdîl eder bî-irtiyāb / Ger tokunsa bir siyeh senge **nigāh-ı Mevlevî** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 5). [nigāh-ı mevlevî,]

nigāh-ı nāz ile: cilveli, nazlı bakış ile.

Süzdüğün dem çeşm-i mey-günüñ **nigāh-ı nāz ile** / Mest olupdur şimdi dil bir başka hāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2). [nigāh-ı nāz ile,]

nigāh-ı peyk-i Hak Sultān Selmān'a imā ed(t)-: Allah'ın habercisinin (Hz. Muhammed) gözü, Selman'ı işaret eder. (Selman-ı Farisî, İslamiyet'i kabul eden İran asıllı ilk sahabedir. Ashâb-ı suffe'dendir. Dünyaya hiç rağbet etmez kendisine gelen bütün dünya malını Allah rızası için dağıtırdı. bu beyitte de bu özelliğine işaret edilmiştir.).

Biri mes'ul olsa kām-yāb-ı luṭf ü cūdundan / **Nigāh-ı peyk-i Hāḳ Sultān Selmān'a eder imā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 35). [nigāh-ı peyk-i hāḳ sultān selmān'a imā ed(t)-,]

nigāh-ı pür-ġazab-ālūd: gazap dolu bakış.

Gehî talṭîf-i ülfet geh **nigāh-ı pür-ġazab-ālūd** / 'Aceb ta'îmi kimdendir bu tarz-ı meşrebiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 2). [nigāh-ı pür-ġazab-ālūd,]

nigāh-ı rahm: merhametli bakış, şefkat ederek bakma.

Nigāh-ı raḥmda etmez kuşūr ağıyāra /
Hemān ki Zihni'ye çeşmiñ gāzabla tīg
çeker (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 5*). [*nigāh-ı raḥm,]*

nigāh-ı şefkat eyle-: şefkatle bakmak.

Yine luṭf ile raḥmı kaḥrına gālib gelir her
dem / **Nigāh-ı şefkat eyler** herkese ol
şāh-ı bī-hem-tā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 37*). [*nigāh-ı şefkat eyle,]*

nigār: sevgili.

H^vār-ı fırkatden **nigārım** kıldı dāmānım
ḥalāş / Olmadı dest-i keş-ā-keşden
girībānım ḥalāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 1*). [*nigārım, -ım]*

nigārā: ey sevgili!

Nigārā ārzū-yı 'anber-i ḥāl-i 'izārīñla /
Şerer-pāş olmada dil micmerinde her
zaman āteş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 3*). [*nigārā, -ā]*

Dest-i bīgāneye verme girih-i perçemiñi
/ Etme bes ḥātır-ı uşşākı **nigārā** derhem
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 3*). [*nigārā, -ā]*

Ḥāl ü leb-i şīrīniñ hevāsıyla **nigārā** / Çok
merdüm-i 'Anḳāy-tabī'at meges oldu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 6*). [*nigārā, -ā]*

nigeh: bakış.

Oḳudur siḥrde şākird gibi Hārūt'ı / O
kadar kim **nigehi** fitnede olmış üstād
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 7*). [*nigehi, -i]*

Rāz-ı dil açmazdım ammā olsa 'ālem
ḥalkı bir / Bir **nigehle** eyledi ol dīde-i
şeh-bāz bāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 4*). [*nigehle, -le]*

Dād ü feryād ü emān Zihni deḡil 'ālem
eder / Ḳahramānım görünür her **nigehiñ**
bir şamşam (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 7*). [*nigehiñ, -iñ]*

nigehbānlık: gözcülük; gözcülük
yapılan yer.

Āh ḥam-geşte ḳadim kıldı
nigehbānlıkda / Ḥasret-i ḡarra-i ebrū-yı
hilāl-i cānān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 3*). [*nigehbānlıkda, -da]*

nigeh-endāz-ı vefā: sadakat bakışı,
sevgi bağlılığını gösteren bakış.

Baḥa şemşīr-i cefā-keş olur ağıyāra velī /
Nigeh-endāz-ı vefā tūr-i teḡāfūl yerine
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 4*). [*nigeh-endāz-ı vefā,]*

nigeh-i fiten-hīz: fitneler saçan bakış.

Ne bu tīrvār müjḡān ne bu ebruvān-ı
ḥūn-rīz / Ne bu fitne-sāz-ı çeşmān ne bu
nigeh-i fiten-hīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 1*). [*nigeh-i fiten-hīz,]*

nigeh-i fitne: fitneli bakış.

Düşürür 'āşıkı şahrālara āhū-mānend /
Nigeh-i fitne durur çeşm-i gāzāl-i cānān
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 2*). [*nigeh-i fitne,]*

nigeh-i ḡamze-i hūn-bārīñ ucu: kan
döken süzgün, yan bakış ucu.

Neler etdi baña ebrū-yı qalem-kārīñ ucı /
Bir yaña ol **nigeh-i ğamze-i hūn-bārīñ ucı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 1). [*nigeh-i ğamze-i hūn-bārīñ ucı*,]

nigeh-i kâşid-i ‘ālî-nazar-ı Āşaf-ı ‘aşk: Yüce görüşlü haberci olan aşk Asaf'ının bakışı. (Belkıs'ın tahtının Asaf tarafından göz açıp kapayıncaya kadar Hz. Süleyman'a getirilmesi olayına telmihte bulunulmuştur.).

Nigeh-i kâşid-i ‘ālî-nazar-ı Āşaf-ı ‘aşk / ‘Arş-ı Belkıs’dan āsān getirür nüh-felegi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 4). [*nigeh-i kâşid-i ‘ālî-nazar-ı āşaf-ı ‘aşk*,]

nigeh-i rahm ed(t)-: Merhamet, acıma bakışı atmak.

Çeşmi şāyed **nigeh-i rahm ede** efġānımıza / Lîk ol ğamze-i cellādına şefkat gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 3). [*nigeh-i rahm ed(t)-*,]

nigün eyle-: Ters çevirmek.

Hasretle dilim zār ü zebün eyleme Yā Rab / Ser-kāse-i āmālî **nigün eyleme** Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 1). [*nigün eyle-*,]

nihāl-ı kâmet: sevgilinin düzgün, fidan boyu.

Riyāz-ı cennet-i hüsn içre bitmiş / **Nihāl-ı kâmetiñ** Tūbā’ya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 5). [*nihāl-ı kâmet*,]

nihān: Gizlice.

Rāz-ı derūn-ı zārı **nihān** söylerim saña / Bahş-ı ğamīñla şanma emān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 1). [*nihān*,]

nihān ol-: Gizlenmek, saklanmak.

Künc-i zulm-i iftirāk içre **nihān oldum** yine / Revzen ü derden o mihre dîde-bān oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 1). [*nihān ol-*,]

nihāyet: Sonunda.

Nihāyet kâse-lîs-i bezm-i nüş-ā-nüş-ı rind olduñ / Yedinde sübhā oldu rüz u şeb peymāne-i şahbā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 8). [*nihāyet*,]

nihāyet bul-: Sona ermek, sonuçlanmak; bitmek.

Bulmaz yine bu bahşimiz ey Zihnî **nihāyet** / Tahrîr dahı olsa biñ evrāk ü şahā’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 5). [*nihāyet bul-*,]

nîk ü bed: İyi ve kötü (kimse).

Nîk ü bede açdırmadılar perde-i hüsnüñ / Bu vechile aġyāra ġāzab olsa ne mānî’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 6). [*nîk ü bed*,]

nikāb çek-: Örtü çekmek, örtmek; saklamak, gizlemek.

Açma rāz ‘arz-ı niyāz etme denî bîġāneye / ‘Arız-ı düşîze-i nāmūsa **çek** kat kat **nikāb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 2). [*nikāb çek-*,]

nikāb-ı leyl: Siyah yüz örtüsü, peçe

(saçın peçeye benzetilmesi söz konusudur).

Siyâh-ı kâkülün kaldırmış envâr-ı cebîninden / Şanırsın kim **niķâb-ı leylî** yüzden âftâb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 2). [niķâb-ı leyl,]

nikât: İnce mânâlı zarîf sözler, herkesin kavrayamadığı ince anlamlar, nükteler.

Eder elbetde gürûh-ı şu‘arâyı mebhût / Zîhniyâ şi‘r-i laţîfîndeki mażmûn ü **nikât** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 5). [nikât,]

Nîl-âsâ: Nil gibi.

Gel ey Mısr-ı melâhât dâveri Yûsuf-cemâlim gel / Revân oldı gözümünden **Nîl-âsâ** eşk-i alım gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 1). [nîl-âsâ,]

Nîl-i ‘aşk: Aşkın Nil’i; aşk denizi.

Mısr-ı hûbîde görüp ol Yûsuf-ı gül-çehreyi / Dem-be-dem cûş u hürûş eyler göñülünden **Nîl-i ‘aşk** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 4). [nîl-i ‘aşk,]

Nîlveş: Nil gibi (Mısır’ın bir nevi hayat kaynağı olan en büyük nehrinin ismi. Aşık döktüğü gözyaşlarının çokluğunu ifade etmek için kullanmıştır.).

Yeter ey Yûsuf-ı Mısr-ı melâhât bunca dem hasret / Sirişkim **Nîlveş** cûş etdi cûyân oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 3). [nîlveş,]

nî‘met-i zâ‘ika-i lutf: cömertlik lezzetinin nimeti.

Nî‘met-i zâ‘ika-i lutfuñ emân etme dirîğ / Reh-i âmâlde bî-zâd ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 2). [nî‘met-i zâ‘ika-i lutf,]

nîm-i nigâh: Yarım bakış (“Nîm-nigahun” ifadesi vezin gereği “nîm-i nigâh” şeklinde okunmuştur.).

Maħrûm-ı lutf etme emân Zîhni bendeñi / **Nîm-i nigâh** mâ-ħasal-ı kün fe-kân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 37). [nîm-i nigâh,]

nîm-lokma ed(t)-: Yarım lokma etmek.

Neheng-i baħr-ı maħabbet hürûş ederse eger / Tamâm-ı ‘âlemi ağızında **nîm-lokma eder** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 1). [nîm-lokma ed(t)-,]

nîm-nigâh: Yarım bakış, göz ucuyla bakma. II Yan bakış.

Çöllere şaldı beni âh o Bağdâdlı güzel / Verdi idrâkime bir **nîm-nigâh** ile ħalel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1). [nîm-nigâh,]

nîm-nigâh kıl-: Göz ucuyla bakmak.

Lem‘a-pâşî-i teveccüh birle kılsa nîm-nigâh / Sâlikîñ mir‘ât-ı kalbinden olur ref‘-i zulem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 22). [nîm-nigâh kıl-,]

nîm-nigâh-ı ğamze-i pür-mekr: (Sevgilin) Aldatıcı yan bakışıyla yarım bakış atması.

Bîm-i cevri-i çarħ-ı mekkârı unutturduñ baña / **Nîm-nigâh-ı ğamze-i pür-mekr** cādûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel

160, Beyit 5). [nim-nigāh-ı ğamze-i pür-mekr,]

nîrenc: Sihir ve efsuna şebîh bir nevi telbîs, hile, tılsım.

Bu hokka-bâz-ı çarh-ı denîniñ / Yetmez mi saña etdiği **nîrenc** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 3). [nîrenc,]

nişan: İz, işaret.

‘Azm etmez oldu peyk-i şabâ bağ-ı luṭḫdan / Kimden şoram **nişanıñı** kimden su’âl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs 5, Beyit 5). [nişanıñı, -ıñ, -ı]

nişan ol-: Ok nevinden öldürücü silahların atıldığı hedef hâline gelmek. II sevgilinin ok gibi bakışlarına hedef olmak.

Vây ol müjgân-ı dil-düz-ı cüvânım kâdadır / Söyleyip tîr-i cefâ-bâra **nişan oldum** yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 3). [nişan ol-,]

nişan ver-: Hedef olarak göstermek.

Ḳahr edip cümle ‘adū-yı dîni ḡarb-ı ḡarble / Tîġı **versin** Zü’l-fikâr-ı şâh-ı Ḥaydar’dan **nişan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 1, Beyit 6). [nişan ver-,]

nişâne: İz, belirti, eser, alâmet.

Ehl-i ‘irfâna deme yoktur **nişâne** Zihniyâ / ‘Ârifâna dikkat et her şeylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 5). [nişâne,]

nişan-ı ‘afv-ı ğufrân: Allah’ın bağışlamasının işareti.

Nişan-ı ‘afv-ı ğufrândır ki mâh-ı mâtemiñ ol zât / Ki teşrîf etdi ‘aşr-ı evvelinde dâr-ı uḡraya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 14, Beyit 4). [nişan-ı ‘afv-ı ğufrân,]

nişan-ı ‘aşk: Aşkın belirtisi, alameti (Âşıġın göġsünde dert ve kederden dolayı oluşın yaralar).

Dâġ şanma sînede parlar **nişan-ı ‘aşkıdır** / İltifât-ı luṭf-ı şâhen-şâh-ı ḡusne maḡharız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 4). [nişan-ı ‘aşk,]

nişan-ı nâvek-i nefrîn ol-: Lanet ve beddua okunun hedefi olmak.

Ḳıyâm-ı ḡaşre dek şimden gerü bu çarh-ı ğaddârıñ / Sezâdır sînesi **olsun nişan-ı nâvek-i nefrîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 15). [nişan-ı nâvek-i nefrîn ol-,]

nisbet eden: Eşit tutan, alaka kuran.

Mihr-i sipihre **nisbet eden** nûr-ı ârızıñ / Rûz-ı cezâda rû-siyeh ü şermsâr olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 2). [nisbet eden,]

nisbet et-: İlgi kurmak, kıyaslamak.

Nisbet etdim serv-i bālāya kadd-i pür-cilvesin / Kim belâ oldu baña her dem cezâ-yı mâyelîk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 6). [nisbet et-,]

nisbet eyle-: Kıyaslamak, mukayese etmek.

Nûr-ı siyah-perçemiñe **nisbet eyledim** / Andan füzûn oldu sefid baḡtı şâneniñ

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 4).
[nisbet eyle-,]

nisbet ol-: Karşılaştırılmak, ilgi kurulmak.

Nisbet olsa ‘arız-ı cānān ile feryādıma /
Bāğ-ı bahş-i şevkde bülbül hacel güm-
rāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139,
Beyit 5). [nisbet ol-,]

nisbet-i ‘aşk: Aşkın ölçüsüne göre.

Sıdk ile gūş eyleyenler nāle-i feryādımı /
‘Andelîbi **nisbet-i ‘aşkumla** tekzîb
etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56,
Beyit 3). [nisbet-i ‘aşk-,]

nisbet-i sünnî: Sünni mezhebine bağlı.

Ne revā Rāfîzî ta‘bîri muhibb-i âle / Hem
Yezîdî olana **nisbet-i sünnî** şenevî
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit
10). [nisbet-i sünnî-,]

nîşi: Ağü, zehir.

Bāde-i firkat emān talh etdi tatlu ‘ayşımı
/ Luţf edip nūşîn edeñ bir demde mülhik
nîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206,
Beyit 1). [nîşimi-, -m-, -i]

nîşin: Oturan.

Hakîmāne çalış luţf eyle nūş et ‘ālemiñ
nîşin / Dimāğın şeker-ālūd eyle cümle
bāy u dervîşin (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 4). [nîşin-,]

nişār eyle-: Saçmak, dökmek.

Kaatre-i şeb-nem degil pāşide olmuş
gülşene / **Eylemişler** maḳdem-i pākîñ

içün dürler **nişār** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 6). [nişār eyle-,]

nişār-ı rāh-ı cānān eyle-: sevgilinin
(Allah) yolunda vermek.

Metā‘-ı dehre meyl eyler mi ehl-i ‘aşk
kim her dem / Dil ü cānın **nişār-ı rāh-ı
cānān eylemek** ister (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 52, Beyit 2). [nişār-ı rāh-ı
cānān eyle-,]

niyāz: bir dileğin yerine getirilmesi için
yalvarma, yakarma, ricā. II duā, tazarru.

Günehim çok deyü terk etme **niyāzı**
Zihnî / Eyleme maḡfîret-i Ḥazret-i
Ġaffār ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 28, Beyit 6). [niyāzı-, -ı]

Bu **niyāzımdır** Cenāb-ı Ḥazret-i
Allāh’dan / Devr eder mā-dām ‘arş u
kürsî-i levh ü qalem (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 46). [niyāzımdır,
-ım-, -dır]

niyāz et-: Dilemek, istemek.

‘Ācizāne bir **niyāz et** sen dahı ol şāha
kim / Bezl eder şūrî ḥaḳîḳî ḥalka ihsān ü
himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 9). [niyāz et-,]

niyāz üzre: Dua ederek, yalvararak.

Geçse bu nāzik ‘ömr **niyāz üzre** māh ü
sāl / Etmez tülū‘ Zihnî o meh-pāre-i vişāl
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit
11). [niyāz üzre-,]

niyāza mecāl voğidi: Dua etmeye,
yalvarmaya gücü kalmamak.

Yā Rab **niyāza** bende hele **yoğidi mecāl** / Rahmîñ bu yolda verdi baña fer ü iktidār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 43). [*niyāza mecāl yoğidi,]*

niyāza perde aç-: *niyâz makamıyla çalmaya başlamak. II isteklerini söylemeye başlamak.*

Dem-i ‘uşşâkdan özge nevâ ey şâh-ı nâz etmem / **Niyāza perde açsam** büselikden başka sâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 1). [*niyaza perde aç-,]*

niyâz-ı büselik et-: *buselik makamından söylemek (âşığın inlemesiyle ilişkilendirilmiştir.). II öpücük istediğini belirtmek.*

Etdigin üftâde-i zârîñ **niyâz-ı büselik** / Eylemişler râstdan ol serv-i ser-efrâza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 2). [*niyâz-ı büselik et-,]*

niyaz-kārân: *Yalvaran (kimseler).*

Rağbet etmezdi cefâ vü cevre hergiz dilberân / Âh kim bî-câ **niyaz-kārân** terğib etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 7). [*niyaz-kārân,]*

niyet-i şıdk ile: *İçten isteyerek.*

Niyet-i şıdk ile sa’y eyler idi hayrâta / Hûlk-ı hüsününden heme râzı idi cümle enâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 20, Beyit 3). [*niyet-i şıdk ile,]*

niyyet-i mekr ü fiten-i rûzgâr: *Zamanın fıtne ve hilelerinin maksadı.*

Mey ki kıomaz neş’esi ‘ayyâşda / **Niyyet-i mekr ü fiten-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Kaside 4, Beyit 7). [*niyyet-i mekr ü fiten-i rûzgâr,]*

niyyet-i şıdk ile: *Samimi niyet ile, içtenlikle.*

Niyyet-i şıdk ile mahmil-keş-i rāh-ı ‘aşkız / Şanma kim vesvese-i ‘akl ile yoldan çaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 2). [*niyyet-i şıdk ile,]*

nizām ver-: *Düzen vermek, sıralamak, dizmek. II şiir yazmak.*

Şafha-i eş’āra nev-maẓmūn ile verdik nizām / Zihniyā biz zīb ü fer-bahşā-yı nazm-ı hoş-teriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 7). [*nizām ver-,]*

nîze-i āzārîñ uci: *İncitme kılıcının ucu.*

Sîneme işledi cânā niçe güftārîñ uci / Kār edip cân u dile **nîze-i āzārîñ uci** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 2). [*nîze-i āzārîñ uci,]*

nokşân ol-: *Eksik, noksan olmak (Aşk yolunda gösterdiği çabayı yetersiz görmek bağlamında).*

Kemāl-i ‘aşk hıfz etmek imiş nāmūs-ı dildārî / Bu yolda ihtimām-ı Kays **nokşân oldıgın** tıyduğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 2). [*nokşân ol-,]*

nokşân var: *Eksiklik, hata ve kusur olması.*

Dāmen-i lûtf-ı nevāziş ile pūşide buyur / Az çok **varsa** kaşidemde ne deñlü **nokşân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 40). [*nokşân varsa,]*

nokşanı var: Eksikliği, kusuru olma.

Dil-pezir-i ‘aşık-ı efkendesin her hâl ile /
Hâşa kim **nokşanı var** ef’âl ü aqvâlin
senin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125,
Beyit 6). [nokşanı var,]

nokşanı yok: Eksiki olmamak, kusursuz.

Qavl ü fi’l-i ahseni bî-‘özl maqbûl-ı İlâh
/ Habbezâ **nokşanı yok** her kâr-ı hayrı
muntazam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 40). [nokşanı yok, -ı]

nokta nokta: Nokta nokta (Sevgilinin
yüzündeki benlere teşbihen).

‘Aks edip nakş-ı süveydâ-yı derûn-ı pür-
şerer / **Nokta nokta** gird-i ruhsârında hâl
olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
1, Beyit 3). [nokta nokta,]

nokta-i hâli: Nokta şeklindeki ben. [Hz.
Muhammed’in sırtında bulunan
nübüvvet mührü. Bu işaret; “üzerleri
tüylü, kabarık, kırmızımtırak inci gibi
benlerin bir araya gelmesinden hâsıl
olan keklik yumurtası büyüklüğünde”
idi. (M. Asım Köksal, Hz. Muhammed
(s.a.v.) ve İslamiyet, Mekke Devri,
s:11)].

Ne dil-ber hattı maşşud-ı nikât-ı
Muşhaf-ı ma’nâ / Ne dil-ber merdüm-i
çeşm-i dü-‘âlem **nokta-i hâli** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 19).
[nokta-i hâli,]

n’ola: "Ne olur" anlamında yalvarma
sözü.

Bir şeb **n’ola** bu bendeñi kıl nâ’il-i vuşlat
/ Ey şah-ı melâhat (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müstezad 1, Beyit 1). [n’ola,]

n’oldığın: Ne olduğunu.

Görse zâhid ham-ı ebrûsını bir kez der-
hâb / **N’oldığın** vâkıf olur rütbe-i tāk-ı
mihrâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 1). [n’oldığın,]

N’oldığın sırr-ı maḥabbet şu kim idrāk
etmez / ‘Aqlına fikrine hem ‘ilmine
‘irfânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
114, Beyit 5). [n’oldığın,]

Halka nakş-ı ezeli **n’oldığın** ifâ eyler /
Turfâ meşşâta-i ruhsâr-ı vefâdır hâmem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 8).
[n’oldığın,]

Bî-riyâ herkese bu himmet-i ḥaqqânîsi /
Eyledi **n’olduğın** sırr-ı mürüvvet iz’ân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
30). [n’olduğın, -ı]

Devleti câhını müzdâd ede Mevlâ-yı
mu’in / Görmeye rûy-ı esef **n’olduğın**
şubhla şâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
12, Beyit 35). [n’olduğın, -ı]

Bir katı dildir ki aşlâ rahm bilmez
n’olduğın / Eksik olmaz şahn-ı
meydânından hiç sefk-i dimâ (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit 2).
[n’olduğın,]

Sırr-ı mescûdî-i Âdem **n’olduğın** izhâr
eder / Cebhe-i pâkiñdeki nûr eyledikçe
iltimâ’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 20). [n’olduğın, -ı]

n’olduğın: Ne olduğunu, nasıl
olduğunu.

Halk-ı ‘âlem bilmeyip ol çeşm-i âfet
n’olduğın / Zihniyâ feryadımı bî-hüde
ta’yib etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
56, Beyit 6). [n’olduğın,]

n'olduğun fehm et-: *Ne olduğunu anlamak.*

Edip nā-dānlık olma kāse-līs-i meclis-i 'işret / Ma'ārif birle **fehm et n'olduğun** esrār-ı keyfiyyet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 11*). [*n'olduğun fehm et-*,]

n'olur: *Nasıl olur?*

'Ākıbet hālim **n'olur** bilmem 'adūlarla yine / Gıtdigüm yāre bu şeb hengāmı ta'kīb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 4*). [*n'olur,*]

nücebā: *Nesli, soyu sopo temiz ve pak olan kişiler.*

Çekdiler dīdeye kuhlāsā ğubār-ı rāhīn / **Nücebā** vü nuḳabā bendesidir ol şāhīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 4*). [*nücebā,*]

nüh: *Dokuz, sayı sıfatı.*

Nüh müşīriñe eder cümle bülendān-ı cihān / Baş u cān ile der-i devletine vaż'-ı cebīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 14*). [*nüh,*]

nüh cām-ı çarh-i mīnā: *Mavi gökyüzünün dokuz kadehi.*

Mey-ḥ'ār-ı bezm-i ma'nā olduḳda kāse-peymā / **Nüh cām-ı çarḥ-i mīnā** bir bādesi degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 3*). [*nüh cām-ı çarḥ-i mīnā,*]

nüh felek: *Dokuz felek, göğün dokuz katı. II Tüm dünya.*

Sūziş-i āh-ı şerer-bārīnla yansun **nüh felek** / Zelzele versin fiğānīñ tāk-ı 'arş-ı a'zama (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 3*). [*nüh felek,*]

nüh günbed-i mīnā: *Gökyüzünün dokuz kubbesi.*

Degil ra'd ü maṭar dūr olduḳıyçün ḥāk-pāyından / Edip feryād ağlar yaş döker **nüh günbed-i mīnā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 44*). [*nüh günbed-i mīnā,*]

nüh kıbāb-ı 'arş-ı vālā: *Yüce gökyüzünün dokuz kubbesi.*

Nüh kıbāb-ı 'arş-ı vālā kim devām üzre ṭurup / Muttaşıl devr ede bu mihr ü meh-i leyl ü nehār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 57*). [*nüh kıbāb-ı 'arş-ı vālā,*]

nuhbe-i her dü-serā: *Her iki dünyanın güzidesi.*

Seyyidü'l-kevneyn faḥrū'l-evvelīn ü āḥirīn / **Nuhbe-i her dü-serā** maḥbūb-ı zāt-ı Kirdgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 37*). [*nuhbe-i her dü-serā,*]

nüh-feleg: *Dokuz kat gök, felek.*

Nigeh-i kāşid-i 'ālī-naẓar-ı Āşaf-ı 'aşk / 'Arş-ı Belķīs'dan āsān getürür **nüh-felegi** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 4*). [*nüh-felegi, -i*]

nuh-felek: *Dokuz felek, göğün dokuz katı.*

Gizlenir bir gūşesinde tā-be-'arş **nüh-felek** / Öyle ki bālā kurulmuş bārgāh-ı

Mevlevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel* 202, *Beyit* 3). [*nüh-felek*,]

nüh-kubbe-i pür-kîn: *Kindar dokuz kubbe/felek.*

Binā-yı 'ömrünü ber-bād kıldı tıfl iken hayfā / Harāb olsun yıkılsın ba'd-ez-în **nüh-ḳubbe-i pür-kîn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kıt'a* 16, *Beyit* 11). [*nüh-ḳubbe-i pür-kîn*,]

nüh-tāk-ı gerdūn: *Feleğin dokuz kat göğü.*

Şerār-endāz olup nüh-tāk-ı gerdūnı eder pür-süz / Tehāşî etdigimden medd-i āhim ser-firāz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel* 155, *Beyit* 5). [*nüh-tāk-ı gerdūn*,]

nuḥüset: *Uğursuzluk.*

Tāli 'i tā-be-ebedī lāmi' olup şems mişāl / Kevkeb-i baht-ı düşmeni ola **nuḥüsetle** keşîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kıt'a* 10, *Beyit* 3). [*nuḥüsetle*, -le]

nuḳabā: *Nakipler, bir cemaatin büyüğü olan kimseler, tekkede veya esnaf teşkilatında şeyh yardımcısı durumunda olanlar.*

Çekdiler dīdeye kuḥlāsā ḡubār-ı rāhîñ / Nücebā vü **nuḳabā** bendesidir ol şāhîñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis* 2, *Beyit* 4). [*nuḳabā*,]

nukl: *İçkiyle yenen yiyecek, meze, çerez (sevgilinin çeşitli güzellik unsurları meze olarak görülür.)*

Ḡabḡabıñ **nuḳl** lebiñ eyledi mey Zihni o meh / H^vāhişim üzre bir icrā-yı rüsüm

oldı bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel* 17, *Beyit* 5). [*nukl*,]

Nuḳl iḥsān eder nāz ile çeşmin süzerek / Gehi ḡabḡab gehi leb ḡāhice gerden gehi rû (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel* 168, *Beyit* 7). [*nukl*,]

nükte-dān: *Nükteli söz söyleyen, nükte yapmakta mahir olan (kimse), nükteci.*

Görünce tābiş-i nazm-ı nikāt-efrūzum ey Zihni / Taḥassür birle yakdı sīnede hep **nükte-dān** āteş (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel* 100, *Beyit* 5). [*nükte-dān*,]

nükte-dān-ı ma'rifet: *Marifetin inceliği.*

Kāşif-i rāz-ı şerī'at **nükte-dān-ı ma'rifet** / Gevher-i pāk-ı ḥaḳīḳat baḥr-ı esrār-ı ḥikem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside* 3, *Beyit* 14). [*nükte-dān-ı ma'rifet*,]

nükte-i esrār: *Sırlı ince manalar.*

Derk eden küntü nebiyyen **nükte-i esrārını** / Ādem etsin mi kemāl-i vaşf-ı zātîñ ibtidār (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside* 2, *Beyit* 45). [*nükte-i esrār*,]

nükte-i ism-i şerif: *Şerefli isminin manaları.*

Eder imdād ü taşarruf eşer-i himmet-i şeyḥ / **Nükte-i ism-i şerifin** edegör der-ḥāṭır (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis* 2, *Beyit* 8). [*nükte-i ism-i şerif*,]

nükte-i ma'nā: *Mana nüktesi; ince anlamlar.*

Her sūhanda **nükte-i ma'nāya** dikkat eyle kim / Ğavṭa-ḥ'ārīñ çeşmi baḥrīñ dürr-i nā-yābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 7). [nükte-i ma'nā,]

nükte-i mīm-i fem: Fem (ağız) sözcüğündeki mīm harfinin nüktesi/esprisi.

Bez-i irşād eylese Zü'n-nün Zü'n-nün üstüne / Zāhide tefhîmi güçdür **nükte-i mīm-i femiñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 6). [nükte-i mīm-i fem,]

nükte-i nokta: Noktanın esprisi, ince manası.

Nükte-i nokṭayı etmektedir icrā vü beyān / Ya'ni mecrā-yı dem-i feyz-i Ḥudā'dır ḥāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 5). [nükte-i nokṭa,]

nükte-şināsān: İnce manaları anlayanlar. II Şairler.

Yok yere beñzetdiler yār femin gönçeye / Etdi bu baḥş içre hep **nükte-şināsān** ğalaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 5). [nükte-şināsān,]

nukūd: Paralar, nakitler.

Yoğ idi ḥişşesi bu mülk içinde / Ne māl ü ne **nukūd** ü ne mekāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 4). [nukūd,]

nukūd-ı cānımı ver-: Can parasını vermek.

Verdim nukūd-ı cānımı kālā-yı vaşlına / Ḥüsrān olur mı dedi anıñ çok bahāsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 4). [nukūd-ı cānımı ver-,]

nümāyān eyle-: göstermek.

İrfāni-i taḥkīki banā **eyle nümāyān** / Nā-dān gibi dil-bend-i füsün eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 6). [nümāyān eyle-,]

nümāyān eyle-: ortaya çıkarmak.

Ğamın sīnemde pür-dāğı **nümāyān** eylemek ister / Ḥarīm-i 'aşka biñ şem'i fūrūzān eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 1). [nümāyān eyle-,]

nümāyān ol-: görünmek.

Deycūr-ı şeb-i zülfdan **olmuş** ki **nümāyān** / Gerdān-ı beyāziñ şafaḫ-ı mihr-i celīdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 4). [nümāyān ol-,]

nümüne: örnek, misal.

Süz-ı tāb-ı firḫatinden nār-ı düzaḥ bir şerār / Bir **nümüne** ğülsitān-ı vuşlatından bağ-ı 'Adn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 24). [nümüne,]

nūr: ıstık nur. II Hz. Hüseyin (a.s.).

Ne **nūr** olduğunu bilmez midīñ ol gerdan-ı pākīñ / Mübārek busegāh-ı pādīşāh-ı enbiyādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 8). [nūr,]

Söyünmez **nür**dur hīç bād-ı bī-dād-ı Ḥavāricden / Çerāğ-ı ḥānedāngāh-ı 'Aliyyü'l-Mürtezā'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 19). [nürdur, -dur]

nūr u fer-baḥş-ı dil ü dīde-i ehl-i imān:

İman ehli kimselerin gözüne ve gönlüne nur ve parlaklık veren.

Bârek'allâh tülû' etdi mübârek ramazân / **Nûr u fer-bağış-ı dil ü dîde-i ehl-i imân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 1). [nûr u fer-bağış-ı dil ü dîde-i ehl-i imân,]

nûr-güster-: çevresine ışıık saçmak.

Bir âfet pür-nezâket hoş kıyâfet yâsemîn-kâmet / Meh-i burc-ı leâfet dehre gâyet **nûr-güstersiñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 4). [nûr-güstersiñ, -siñ]

nûr-ı âftâb-ı ıstıfâ: seçkinlik güneşinin nuru (Hz. Muhammed).

Ahmed-i Muhtâr **nûr-ı âftâb-ı ıstıfâ** / Zübde-i evlâd-ı Âdem seyyid-i 'âlî-tebâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 42). [nûr-ı âftâb-ı ıstıfâ,]

nûr-ı ârız: (Sevgilinin) yanağının ışığı.

Mihr-i sipihre nisbet eden **nûr-ı ârızıñ** / Rûz-ı cezâda rû-siyeh ü şermsâr olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 2). [nûr-ı ârız,]

nûr-ı cemâl hakkı için şermsâr et-: Güzel yüzünün nurunun hakkı için utandırma, mahcup etme!.

Yâ Rab huzûr-ı şâh-ı Nebî vü Resûl'de / **Nûr-ı cemâl hakkı için etme şermsâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 41). [nûr-ı cemâl hakkı için şermsâr et-,]

nûr-ı çeşm-i hażret-i bintü'r-resûl-i müctebâ: Seçkin Hz. Peygamber'in kızının gözünün nuru.

Nûr-ı çeşm-i Hażret-i bintü'r-Resûl-i müctebâ / Şâh-ı iklîm-i velâ şîr-i Hudâ'nın hem-demi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 6). [nûr-ı çeşm-i hażret-i bintü'r-resûl-i müctebâ,]

nûr-ı çeşm-i Mustafâ: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) gözünün nuru. (Hz. Hüseyin için kullanılmıştır.)

Bahâ olmaz şehîdân şâhının bir müyma 'âlem / Hüseyin'dir bu Hüseyin'dir **nûr-ı çeşm-i Muştafâ'dır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12). [nûr-ı çeşm-i muştafâ,]

nûr-ı cihân-ı sermedî: Ebedi dünyanın nuru.

Nûr-ı cihân-ı sermedî hurşîd-i feyz-i müncelî / Memdüh-ı zât-ı îzîdî aqtab-ı vaqtiñ efđali (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 1). [nûr-ı cihân-ı sermedî,]

nûr-ı dil ü dîde-i 'alî: Hz. Ali'nin gözünün ve gönlünün nuru. II Hz. Hüseyin.

Bir mâhdır ki **nûr-ı dil ü dîde-i 'Alî** / Âmacgâh-ı nâvek ü tîğ ü sinân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 10). [nûr-ı dil ü dîde-i 'alî,]

nûr-ı feyz: Bereket/feyiz nuru, ışığı.

Mağşud-ı şem' himmet imiş **nûr-ı feyzden** / Olsuñ şerâre-pâş dañı âsmâne dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 4). [nûr-ı feyz,]

nûr-ı Hudâ: Allah'ın nuru.

Cemâl-i mefhâretiñden göründi **nûr-ı Hudâ** / Kemâl-ı merhametiñden bilindi

luṭf u himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 4). [nūr-ı hüdā,]

Mürşidā sultān-ı feyz-i sermedā **nūr-ı Hüdā** / Etme қаpıñdan cüdā ‘āciz gedā-yı kemterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 41). [nūr-ı hüdā,]

nūr-ı hüdā: Hidayet ışıǵı.

Bih püser cephe vü rüyında celī **nūr-ı hüdā** / Görmez illā anı esrāra olanlar vākıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 2). [nūr-ı hüdā,]

nūr-ı hürşid-i ebed: Sonsuzluk güneşinin nuru.

Sırr-ı şahbā-yı ezel cām-ı leb-i nābındadır / **Nūr-ı hürşid-i ebed** ruhsār-ı pür-tābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 1). [nūr-ı hürşid-i ebed,]

nūr-ı hürşid-i velāyet: Velilik güneşinin ışıǵı (Taki).

Nūr-ı hürşid-i velāyetdir Taķī / Bülbül-i bağ-ı sa‘ādetdir Naķī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 19). [nūr-ı hürşid-i velāyet,]

nūr-ı hüsn ü ān: Güzellik ve cazibe ışıǵı.

İhsān-ı Hallāk-ı ciḥān maǵbūt-ı ğilmān-ı cinān / Alnında **nūr-ı hüsn ü ān** tābende çün mihr-i celī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 7). [nūr-ı hüsn ü ān,]

nūr-ı imān: İman nuru.

İstifāza şevķ-i ruhsārından āsāndır velī / Küfr-i ğisūsından olsa nūr-ı imānım

ḫalāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 2). [nūr-ı imān,]

nūr-ı ‘irfān: İlim ışıǵı.

Nūr-ı ‘irfānı şaķın verme sebük-maǵzāna / Çeşmi a‘mālara der-kār ola mı pertev-i yūḫ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 4). [nūr-ı ‘irfān,]

Müteveccih kime olmuş ise **nūr-ı ‘irfān** / Cebhesinden şafaķ-ı mihr-i kemālî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 4). [nūr-ı ‘irfān,]

Ne tıfil el-veledü sırru ebīñ mazḥar-ı tāmı / Ne tıfil **nūr-ı ‘irfānı** ederdi ‘āleme tebyīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 6). [nūr-ı ‘irfān,]

nūr-ı meh-tāb: Ay ışıǵı.

Kūşe-i firķatde dāğ-ı sīneden yaķdım çerāğ / **Nūr-ı meh-tāb** ü fūrūğ-ı şem‘den kıldım ferāğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 1). [nūr-ı meh-tāb,]

nūr-ı meh-tāb: Ay ışıǵının parıltısı.

Kūşe-i firķatde dāğ-ı sīneden yaķdım çerāğ / **Nūr-ı meh-tāb** ü fūrūğ-ı şem‘den kıldım ferāğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 1). [nūr-ı meh-tāb,]

nūr-ı mübīn et-: Parlaklık verip aydınlatmak. II Huzuru sağlamak.

Nā-geh Anṭākiye’niñ ḫādişesi etdi zuḥūr / Etdi ol cānibe iclāl ile çün nūr-ı mübīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 27). [nūr-ı mübīn et-,]

nūr-ı revnak: Göz alıcı güzelliğın ışıǵı.

Vech-i muṭlaḳ **nūr-ı revnaḳ** şaldı
mîr'ât-ı dile / Şüret ü ma'nâda hiçbir
zerre ma'yûbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 6*). [*nūr-ı revnaḳ,]*

nūr-ı revnaḳ bul-: *Güzellik, parlaklık ışığını kazanmak.*

Dilimden şevḳ-i dîdârîñla ƣaldır zulmet-i cehli / **Bula** rûy-ı siyâhım **nūr-ı revnaḳ** yâ Resûl'allâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 5*). [*nūr-ı revnaḳ bul-,]*

nūr-ı şevḳ: *Parlak ışıḳ.*

Yâ Rab yeter bu dağdağa-ı nefsi-i pür-füsûn / Bî-reng **nūr-ı şevḳi** baña eyle âşikâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 16*). [*nūr-ı şevḳ,]*

nūr-ı siyâh-hâl-i 'izâr: *sevgilinin yanağındaki siyah benin nuru/ışıḳı.*

Nūr-ı siyâh-hâl-i 'izârîñ 'ale's-seher / Toḡdı sipihr-i dilde şafâḳ kevkebi gibi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 4*). [*nūr-ı siyâh-hâl-i 'izâr,]*

nūr-ı siyâh-ı leyletü'l-isrâ: *Miraç Gecesi'nin siyah nuru (Hz. Muhammed'in siyah saçının nurunun Miraç Gecesi'nin karanlığını aydınlatması bağlamında).*

Ne dil-ber 'ârızı şemsü'n-nehâr-ı vaşl-ı Sübhânî / Ne dil-ber turreşi **nūr-ı siyâh-ı leyletü'l-isrâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 18*). [*nūr-ı siyâh-ı leyletü'l-isrâ,]*

nūr-ı siyah-perçem: *Siyah kakülünün parlaklığı.*

Nūr-ı siyah-perçemiñe nisbet eyledim / Andan füzûn oldu sefid bahtı şâneniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 4*). [*nūr-ı siyah-perçemiñe, -iñ, -e]*

nūr-ı şöret: *Şöhret ışığı.*

Çerâğa **nūr-ı şöret** sūziş-i pervāneden gelmiş / Bilinmez 'andelîbe yanmadan pervā neden gelmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 1*). [*nūr-ı şöret,]*

nūr-ı tal'at ver-: *Parlaklık vermek; parlak ışık vermek.*

Cebîniñ **verdi** mihre **nūr-ı tal'at** yâ Resûl'allâh / Ruḥuñ bahş etdi bâḡ-ı 'Adn'e zînet yâ Resûl'allâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 1*). [*nūr-ı tal'at ver-,]*

nūr-ı vâhid: *Birlik nuru.*

Hemân bir **nūr-ı vâhid** bilmişim gîsû-yı ruḥsârîñ / Anıñçün şâm ü şubḥı birbirinden imtiyâz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 2*). [*nūr-ı vâhid,]*

nūr-ı velâyet: *Velilik, ermişlik ışığı.*

Maşrıḳ-ı mihr-i ḥaḳâyıḳdır ruḥ-ı tâbendesî / Mevc urur **nūr-ı velâyet** cephe-i pâkinde hem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 20*). [*nūr-ı velâyet,]*

nûş: *İçmek.*

Men' olunmaz dâḫil-i bezm-i vişâliñdan lebiñ / Hâci-i Beytû'l-Harâm'a **nûş** için zemzem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 5*). [*nûş,]*

nūş et-: İçmek.

Rind-i mey-nūş ayağun mescide atsın mı
seher / Var iken **nūş edecek** elde iki cām-
ı şabūh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34,*
Beyit 2). [nūş ed(t)-,]

Kıymet-i şevk-i lebiñ idrāk eden ehl-i
nazar / **Nūş eder** şahbā-yı nābı sāğar-ı
yākūtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
159, Beyit 3). [nūş ed(t)-,]

Yār ağıyāra fedā kıldı şarāb-ı lebini /
Şimdi biz hūn-ı ciger **nūş ederiz** mül
yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178,*
Beyit 2). [nūş ed(t)-,]

Zühhād yesin hürdeni vaqt-i şahūrī / Biz
nūş edelim bāde-i rengīn-i şebāne (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 4). [nūş
et-,]

Çeşmesār-ı selsebīl-i ‘Adn’e olmaz
teşne-leb / **Nūş eden** bezm-i vişālinden
şarāb-ı hoş-güvār (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 2, Beyit 33). [nūş ed(t)-,]

Mey ki olur tāze cüvān bir kadeh / **Nūş**
ede pīr-i kühen-i rūzgār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 9). [nūş ed(t)-,]

Cem cāmını **nūş etdi** sürdi demini
Hātem / Meclis yine o meclis ‘ālem yine
o ‘ālem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes*
6, Beyit 3). [nūş et-,]

Cem cāmını **nūş etdi** sürdi demini
Hātem / Meclis yine o meclis ‘ālem yine
o ‘ālem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes*
6, Beyit 6). [nūş et-,]

Cem cāmını **nūş etdi** sürdi demini
Hātem / Meclis yine o meclis ‘ālem yine
o ‘ālem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes*
6, Beyit 9). [nūş et-,]

Cem cāmını **nūş etdi** sürdi demini
Hātem / Meclis yine o meclis ‘ālem yine

o ‘ālem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes*
6, Beyit 12). [nūş et-,]

Cem cāmını **nūş etdi** sürdi demini
Hātem / Meclis yine o meclis ‘ālem yine
o ‘ālem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes*
6, Beyit 15). [nūş et-,]

Hākīmāne çalış lutf eyle **nūş et** ‘ālemiñ
nīşin / Dimāğın şeker-ālūd eyle cümle
bāy u dervīşin (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Tahmis 4, Beyit 4). [nūş et-,]

nūş eden: İçen. II sevgilinin
dudaklarından öpen.

Nūş eden hem zinde vü cāvīd olur hem
mest olur / La’liñ āb-ı Hızr mı yā mül
müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 80, Beyit 3). [nūş eden,]

nūş eyle-: İçmek.

İşrāb-ı keyf-i dīger eder her tekellümiñ /
Nūş eyledikçe şāf meyiñ meşrebi gibi
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 3).*
[nūş eyle-,]

nūsh ü pend: Nasihat, öğüt.

Kār ede mi **nūş ü pend** Zihni’ye ey
tīremend / Cān u dili kıldı bend hālka-i
gīsū-yı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
25, Beyit 6). [nūş ü pend,]

nūsha-i mir’āt: Ayna nüshası.

Şafvet-i sīne vü envār-ı ruhuñ şevkiyle /
Oğunur **nūsha-i mir’āt** ile ders-i mişkāt
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 2).*
[nūsha-i mir’āt,]

nūsha-i nīreng-i istignā: nazlanma
büyüsünün nüshası.

Ben anı haṭ şanırdım şafḥa-i ruḥsār-ı
ālînde / Cedîd olmuş meger kim **nüşha-i
nîreng-i istiğnâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 4*). [*nüşha-i nîreng-i
istiğnâ,]*

nüşha-i vaşf-ı cemāl-i yâr: *sevgilinin
güzelliğinin övüldüğü kitap.*

Nüşha-i vaşf-ı cemāl-i yâri tertîb etdiler
/ Rişte-i dilden aña şîrâze tensîb etdiler
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 1*).
[*nüşha-i vaşf-ı cemāl-i yâr,]*

nüşha-i vaşf-ı cemāl: *Güzelliğinin
anlatıldığı nüsha.*

Bir eşerdir maḥz-ı âşâr-ı celâlınden şitâ /
Bir varaḡdır **nüşha-i vaşf-ı cemâlinden**
bahâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 26*). [*nüşha-i vaşf-ı cemâlinden,]*

nüşha-i zevk ü şafâ içre bulunma-:
*Huzur ve mutluluk kitabı içinde
bulunmamak. (levh-i mahfuz içinde
kaderinin, bahtının kötü yazılmış olması
bağlamında).*

Nüşha-i zevk ü şafâ içre bulunmam
pek ba'id / Fihris-i endûha yazmış kâtib-
i ḡudret benî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 2*). [*nüşha-i zevk ü şafâ içre
bulunma-,]*

nüş-ı aşk: *Aşk şarabı.*

Ân şeker-leb Zihnî şâkir oldu **nüş-ı aşk**
ile / Şükrini Ḥaḡḡ eylesin mebrûr mebrûr
üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 7*). [*nüş-ı aşk,]*

nüş-ı la'l: *Dudağının içeceği, dudak
şarabı. II dudağını öpme.*

Nüş-ı la'liñ verme bes aḡyâra inşâf eyle
kim / Ğayret-i 'aşkıñla Zihnî oldu bîmâr-
ı firâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 5*). [*nüş-ı la'liñ, -iñ]*

Nüş-ı la'liñ zinde eyler 'aşık-ı dil-
mürdeyi / Aña ne Lokman ne feyz-i 'İsî-
i Meryem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 3*). [*nüş-ı la'l,]*

nüş-ı leb: *Dudağını içmek (öpmek).*

Va'dini koydı zamân-ı ḡatına **nüş-ı lebiñ**
/ Ehl-i zevkıñ bilür ol 'işreti aḡşama gelir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 3*).
[*nüş-ı leb,]*

nüş-ı mey: *Şarap içmek.*

İltifât et **nüş-ı meyden** soñra naḡl-i
ḡabḡaba / Zevk-ı tām olsun gehî sâḡî
yanaşdır leb lebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 1*). [*nüş-ı mey,]*

nüş-ı mey-i berrâk ed(t)-: *Saf, temiz
şarabı içmek. II cennetteki şarabı içmek.*

'Ayş-ı dünyâyı ferâmûş eden erbâb-ı
şafâ / Bezm-i rûḡânide **nüş-ı mey-i
berrâk eder** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 7*). [*nüş-ı mey-i berrâk ed(t)-,]*

nüşîn edeñ: *Tatlandırıcı, lezzet veren.*

Bâde-i firḡat emân talḡ etdi tatlu 'ayşımı
/ Luṭf edip **nüşîn edeñ** bir demde mülhik
nîşimi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 1*). [*nüşîn edeñ,]*

nutk: *Söz (Şiir bağlamında); söz
söyleme yeteneği (Şairlik kudreti
bağlamında).*

Bî-hûde kelâmı baña söyletme Hüdâyâ /
Her **nuṭkı** bir dürr-i bahâ-âver-i ‘aşk
et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit
3). [nuṭkı,]

nutk: sevgilinin konuşma, söz söyleme
yeteneği.

Ruḥı gül **nuṭkı** bülbül lebleri mül
‘anberîn kâkûl / Siyâh-ı ḥâli fülful ḥattı
sünbül zülfî ejdersiñ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [nuṭkı, -ı]

Uşşâka ol şeh nâz eder bülbülleri dem-
sâz eder / **Nuṭka** ne dem âgâz eder eyler
beni ḥayrân ü lâl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 144, Beyit 6). [nuṭka, -a]

Nutkî: Ali Nutkî Dede (d. 1762 - ö.
1804); Mevlevî şeyhi, şair ve
bestekârdır.

Dilden olur mı ref meger zulmet-i melâl
/ **Nuṭkî** nazardan eyledi ol mâh infişâl
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit
12). [nuṭkî,]

nutk-ı latîf: Güzel, hoş söz.

Tıgı şad çak kıllur cevşen-i çarḥı ammâ /
Seng-i ḥ‘ârâyı eder **nuṭk-ı latîfî** nermîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
16). [nuṭk-ı latîf,]

nutk-ı pāk: Temiz, güzel söz.

Nuṭk-ı pāk üzere hoş-lehce-edâdır
ḥâmem / Tûtî-i nâdire-güy-ı dü-serâdır
ḥâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156,
Beyit 1). [nuṭk-ı pāk,]

nüzhetgâh-ı vaşl-ı yâr: sevgiliye
kavuşma bahçesi.

Seyr-i gülzâr-ı cinân vermez güşâyış
gönlüme / Ben ki **nüzhetgâh-ı vaşl-ı
yârdan** oldum ırağ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 113, Beyit 2). [nüzhetgâh-ı vaşl-ı
yâr,]

O

o: “o” işaret sıfatı.

Degil bir ben cemâl-i yâre müştâk / **O**
şem‘e mihr ü meh pervânedir hep (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5). [o,]

Mest olup yatdım **o** meh-pâre ile şubḥa
kadar / Zihniyâ debdebe-i zevk tamâm
oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
16, Beyit 5). [o,]

Ğabğabıñ nuḳl lebiñ eyledi mey Zihni **o**
meh / Ḥ‘âhişim üzre bir icrâ-yı rûsûm
oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
17, Beyit 5). [o,]

Geldi şen kıldı yine meclisim **o** kebg-
ḥırâm / Ruḳabâ ḥânesi vîrâne-i bûm oldı
bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17,
Beyit 2). [o,]

Ḳayd ü bend eyledi zincîr-i cünûna
muḥkem / Nice biñ şîr-dili çekti **o** zülf-i
ḳullâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 2). [o,]

O mehiñ gerden-i sîmînine meyl eyleyeli
/ Âh temkîn-i dilim gitdi misâl-i sîm-âb
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 3).
[o,]

N’içün etdiñ bu kızl güne nifâkı **o** güle /
Yeriñ olsun seniñ ey süfli münâfık
derekât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24,
Beyit 4). [o,]

Gelmez derûn-ı Zihni’ye gam şâm-ı
ḥaşre dek / Nâ-gâh **o** yâr ḳoynuna girsin

‘ale’ş-şabāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 5). [o,]

Âh işitmez n’edeyim rāh-ı vefāya gitmez / Âşinā qadrini fehm etmez o bîgâne nihād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 2). [o,]

Ğaraz bu güft-güy-yı zevk ü şevk-engîzden Zihnî / O tıfl-ı nāziki ders-i maḥabbetde tevağguldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 5). [o,]

Kıymet-i cānım temāşā-yı binā-güşındadır / Lerziş-i gönülüm o cilve-pāş-ı mengüşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 1). [o,]

O ḥaliñ âteşin ruḥsārın üzre / Dökülmüş ḥabbetü’s-sevdāya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 2). [o,]

Ḥam-kad oldum deyü yalvarı niyāz eyleyerek / O kaşı yāya bu taqrīb ile bir çatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 3). [o,]

Çekil o mihr-i cihān-tāba zerreveş ey dil / Felekde cilve eder şevk ile şems ü kamer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 3). [o,]

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rū Zihniyā / Yoksa çarḥ-ı ḥüsn hep bir āh ile ber-bād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5). [o,]

Bendeniñ şarf-ı ‘ubūdiyeti lāzım yoksa / Geh cemālî o şehiñ gāh celālî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5). [o,]

Çok nev-hıram serv-kadān var bu bāğda / O gül-fidānı görmeli başka edāsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2). [o,]

O mehiñ kevkebe-i ḥüsnü felek vāyelidir / Cāndan efzūn güher-i vaşlı girān-

māyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 1). [o,]

Olmasa reh-güzer-i Ka‘be-i vaşlıñ çaparız / O maḥall-i şerefe cümleden evvel çaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 1). [o,]

Şarāb-ı âteşin içmiş gelir o tıfl-ı sūz-efgen / Yine olmuş iki ruḥsāresi şu‘le-feşān âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 2). [o,]

Elinde tîğ-i gāmze çeşmi dönmüş tās-ı pür-ḥūna / O ḥūnî-meşrebim ser-ḥōş olup mey-ḥāneden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 4). [o,]

Tābiş-i ruḥsārını gördi o rakş-āveriñ / Sūziş ile eyliyor şem‘-i şebistān rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 3). [o,]

Beste-i zülfiñ şabā kıl muṭrib-i dem-sāza ‘arz / Öyle hem aḥvāl-i uşşākı o şāh-ı nāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 1). [o,]

V’ey ne mähirdir o nağme-sāz büt mähürda / Bir çıkışda evce başdı eyleyip āğāze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 5). [o,]

Bî-mürüvvetdir o çār-ebrü-yı zālîm diñlemez / Eyleme se-gāh hîç āh-ı nağam-perdāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 7). [o,]

Ne mümkündür şafā-yı vuşlata nā’il ola bir dem / O ‘āşık ki taḥammül etmeyip almaz cefādan ḥaz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 2). [o,]

Ruḥ-ı zībāsı üzre ḥaṭ nümāyān oldığın tıyduk / O şūḥuñ ‘azline ısdār-ı fermān oldığın tıyduk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 1). [o,]

Ne mümkündür yanaşmak zülf-i pîç-â-
pîç-i cānāna / **O** ejderhā feminden âteş-
eşān oldığın tıyduḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 3). [o,]

O mäh-ı ‘ālem-ārā yüz çevirmiş
‘aşıkāndan / Sipihriñ devri ber-vefk-i
rakībān oldığın tıyduḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 6). [o,]

Çöllere şaldı beni āh **o** Bağdādli güzel /
Verdi idrākime bir nīm-nigāh ile hālel
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 1). [o,]

O bütüñ çeşm-i gāzālın göricek ey Zihnî
/ Zevk ü şevk ile dile geldi yazıldı bu
gazel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 5). [o,]

Zevkden şaymam cinān olsa bu nefis-i
dün ile / Defter-i a‘mālime girmez **o**
maḥsūbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 2). [o,]

Zihnî **o** şāh-ı mülk-i nāz etmez der-i
ihsānı bāz / Olmuş aña arz-ı niyāz gāyet
muḥāl-ender-muḥāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 9). [o,]

Çatma ebrūsı degil kurmuş **o** Hallāk-ı
‘aẓīm / İki gözü üzere ‘aşkda bir cısr-i
kavīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 1). [o,]

O perīniñ yanalım tābiş-i ruḥsāresine /
Varımız âteş-i ‘aşk üzere sipend
eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 5). [o,]

Ne deñlü reşk edip püşt etse kadrım çarḥ-ı
bī-iz‘ān / **O** nā-dān ü deniyyü’l-
himmete ‘arz-ı niyāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4). [o,]

Gördüğüm demde **o** pür-cilve kad-i
bālāsın / Ditrer endām-ı felek cünbiş-i
vicdānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 2). [o,]

O meh-rūyuñ tıyup germ iltifātın bezm-i
‘aşıkda / Yakıldı nār-ı reşk ile rakībān
dīdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3). [o,]

Şarāb-ı erguvān içmiş bugün **o** tıfl-ı
şermende / Kızarmış rüyı olmuş şu‘le-
eşān dīdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 4). [o,]

O âteş-pāreniñ germi-i şevki eyleyip
te’sir / Dutuşdı cism ü cānım Zihnî her
yan dīdeler rüşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 5). [o,]

Bir meh-rūya dil-i zār düşüpdür bu sene
/ Görmedi çeşm-i felek beñzer **o** vech-i
ḥasene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 1). [o,]

Giymiş endāmına bir cāme-i şīve
yeñiden / Cān fedā olsun **o** nev-cāmeyi
ölçüp kesene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 2). [o,]

Bu şeb mānend-i hāle çekdim āgūşa **o**
meh-rūyı / Murādımca cihānı teng-tār
etdim rakībāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 3). [o,]

O müjgān ile ebrū birbiriyle oldılar yek-
reng / Ne kanlar dökülür hem-ser olunca
tır şemşīre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 3). [o,]

Seniñdir ḥükm hep ver katl-i ‘ām-ı
‘aşıkıñ yek-ser / **O** bed-ḥū fitne-cū
a‘dāları i‘dāmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2). [o,]

Güş eden vālih ü üftāde vü ḥayrān oldı /
O şeker-bār **o** tıṭı gibi şīrīn diline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 3). [o,]

Güş eden vālih ü üftāde vü ḥayrān oldı /
O şeker-bār **o** tıṭı gibi şīrīn diline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 3). [o,]

Künc-i zulm-i iftirāk içre nihân oldum
yine / Revzen ü derden o mihre dide-bân
oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
190, Beyit 1). [o,]

O meh gitmiş gibi 'işretgeh-i bîgâneye
zannım / Bu şeb rindâneler bezminde
feryād ü figân kopdı (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 191, Beyit 3). [o,]

Aman kim etmesin üftādegānı Zihniyā
pā-māl / Gelir o nev-süvār-ı esb-i istignā
dumān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
191, Beyit 5). [o,]

Tutmadım emrini hayfā o kemān
ebrūnuñ / İşte sînem hedef-i tîr-i nedāmet
oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194,
Beyit 2). [o,]

O hāl-i 'anberîni 'arız-ı âliñde gördükçe
/ Olur sînemde peydā şevkle şad key
pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 195, Beyit 4). [o,]

Gör ne muhrık o bütüñ kumri gibi
söylemesi / Çıkar elbet felege 'aşıkınıñ
zemzemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
199, Beyit 1). [o,]

Hüsrev-i hüsn o dildāra denir şām ü
seher / Gele semtinden anıñ kūs-ı vefā
demdemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
199, Beyit 3). [o,]

Ben etdim rāz-ı hāl-i göñlümü i'lān aña
yoksa / O ser-keş nev-cüvānım vākıf-ı
keyfiyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 200, Beyit 2). [o,]

Etmez işrāb-ı cefā gelmiş o tıflıñ gālibā /
Menba'-ı feyz-i vefādan şîr-i pāk-i
dāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207,
Beyit 3). [o,]

Yeñi sermāyedir şandıñ saña fenn-i
ta'aşşukda / O eski kışsa-i Mecnūn u
Leylā Vāmık ü 'Azrā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 11). [o,]

O dil-berdir ki kılsa bāğ-ı vaşla 'aşıkın
da'vet / Bir ednā menzildir rāhı üzre
cennetü'l-me'vā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 17). [o,]

Pāy-taht-ı kütbiyet ismiyle olup tesmiye
/ Melce-i ehl-i sülūk oldı o cāy-ı
muhterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 28). [o,]

Rızā verdiñ o şāhıñ katline ey azlem-i
mahlūk / Nedir bu zulm ü fışkıñ v'ey ne
bî-cā iddi'adır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 7). [o,]

Oldı deşt-i Kerbelā'da mübtelā-yı pür-
belā / Çekdiler meydāna gaddārlar o şāh-
ı efhamı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8,
Beyit 8). [o,]

Etmeyip 'arız-ı mazābıt ile aşlā hursend /
Rü'yet-i emre o destür-ı haķāyık-āyîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
24). [o,]

'Alem-efrāz-ı şekāvet idi şad hamd ola
kim / Hāk-i maķhūriyete düşdi o ser-
menba'-ı kîn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 10, Beyit 33). [o,]

Dutup ihzār edip top gibi atdı Haleb'e /
Fetili aldı nedāmet şereriyle o mehîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
34). [o,]

Bî-tevaķķuf o tefeķķuh-şiyemiñ ecvibesi
/ Hedef-i es'ileye eyler işābet çü sihām
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit
11). [o,]

Heves-i fekk ile fetvādan o kāmil-
menişiñ / Yediler bāğce-i ifkde çok
meyve-i hām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 14). [o,]

Dileyim şimdi bu 'aşr-ı feraḥ-efzāda
eger / Der isen kimdir o zîb-i şeref-i ilm-
i hümām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
12, Beyit 19). [o,]

Maḥz-ı İslām'a hedāyā gibidir
Mevlā'dan / Güher-i silk-i mevāliden **o**
Muhtār-ı enām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 22). [o,]

Kıldı zîb-i taht-ı şevket Hakk **o** şâh-ı
a'zamı / Oldı bu tebşîr ile ednâ vü a'lâ
kām-rân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 2,
Beyit 2). [o,]

Zihnî be-elţâf-ı Hudâ geldi **o** tıfla bir
şadâ / Kıldı bu târîhi nidâ yâ mazhar-ı
hubb-ı 'Alî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 5,
Beyit 9). [o,]

Devriñ **o** dil-pesendi dehriñ bir
ercümendi / Ya'nî Halîl Efendi ol
ma'den-i yakîne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kit'a 7, Beyit 2). [o,]

O nâlişler **o** sūzişler ki oldı hîn-i
mâtemde / Dil-i insân degildir eyledi
hârâları nermîn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kit'a 16, Beyit 13). [o,]

O nâlişler **o** sūzişler ki oldı hîn-i
mâtemde / Dil-i insân degildir eyledi
hârâları nermîn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kit'a 16, Beyit 13). [o,]

Râh-ı tenhâda **o** hūnî buldı fırsat nâ-
gehân / Çekdi darb etdi aña bir kaç silâh-
ı nâ-revâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 18,
Beyit 7). [o,]

Ehl-i beyte **o** kadar 'âşık-ı şâdık idi kim
/ Cân fedâ eyledi şevk ile **o** cennet-pâye
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 21, Beyit 3).
[o,]

Zâhire çıksa **o** sultân-ı cihân / Farq olur
hep kâfirân ü mü'minân (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 23). [o,]

Ebr olur âhim **o** leb-teşne şehîdi anıcağ /
Yağdırur bâriş-i zulmet be-revâ-yı
Emevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3,
Beyit 5). [o,]

Geçse bu nâzik 'ömr niyâz üzre mâh ü
sâl / Etmez tulû' Zihnî **o** meh-pâre-i vişâl
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit
11). [o,]

Ele geçseydi eger dâmen-i etvârîñ ucu /
Dün gece oldum **o** meh-pâre ile çok hem-
dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
Beyit 8). [o,]

o: o, işaret zamiri (sevgili yerine).

Sünbül-i bâğ-ı melâhatdır **o** pek nâzıktır
/ Etme gel turre-i cânânemi ber-bâd sabâ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 2).
[o,]

Yüz sürer pâyına hūbân-ı zamâne yek-
ser / Şadr-ı evreng-i melâhatde **o** şeh-
pâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81,
Beyit 2). [o,]

o: "o" işaret zamiri (sevgilinin kıvrımlı
saçları).

Böyle sevdâya tolaşmazdım ne kim etdi
ise / Eyleyeyin âh **o** pîç-â-pîç-i kâküldür
baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit
3). [o,]

o: "o" işaret zamiri (âşık).

Kimdir **o** serv-i nâzîñ üftâdesi degildir /
Endüh-ı cân-güzârîñ âmâdesi degildir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 1).
[o,]

o: işaret zamiri. Beyitte sabâ rüzgârı
yerine kullanılmıştır.

H'âr-ı gülzâr-ı felekden **o** da âzürde imiş
/ Gece ağlatdı beni nâle vü feryâd-ı şabâ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 4).
[o,]

o: işaret zamiri (gam yarasına işaret edilerek).

Cigerde zaḥm-ı ḡamıñ şanma dāḡdır cānā / **O** bezm-i zevk-i dilimde çerāḡdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 1). [o,]

o: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri. II Haydar-ı Kerrar (Hz. Ali).

Şükûh-ı cedd-i pâkiñ Haydar-ı Kerrâr içün olsun / **O** şîr-i pîşe-i ihsândır kân-ı mürüvvetdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 7). [o,]

o: üçüncü teklik şahıs zamiri (merhametli kişi).

Elbetde bulur bir gün **o** bir şâhib-i re’fet / Evvel kişi olursa eger nefesine râ’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3). [o,]

o: “o” işaret zamiri.

Leb-i Şîrîn’iñe Ferhâd ki derler **o** biziz / Bî-sütûn-ı ḡama ırḡâd ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1). [o,]

Leb-i Şîrîn’iñe Ferhâd ki derler **o** biziz / Bî-sütûn-ı ḡama ırḡâd ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 1). [o,]

Şimdi olduk bütün in’âm-ı beşerden me’yûs / Sâ’il-i ni’met-i cebbâr ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 4). [o,]

Oldı püf-kerde-i ḡam şem’a-i ikbâl-ı kavî / Hâne-i zulmet-i idbâr ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 5). [o,]

Çarḡ-ı ma’mûre-i cān ü dilimiz kıldı harâb / Lâyık-ı himmet-i mi’mâr ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 6). [o,]

Zihniyâ her ne kadar mücrim isen ḡayra kıyâs / Bende-i pîr-i keremkâr ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 7). [o,]

o: “o” işaret zamiri (Azıksız, yiyeceksiz kimseler).

Ni’met-i zâ’ika-i luṭfuñ emân etme dirîḡ / Reh-i âmâlde bî-zâd ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 2). [o,]

o: “o” işaret zamiri (nefsin arzusıyla perişan olmuş kimse).

Gitdi âsâyiş-i dil daḡdaḡa-yı dehrde hayf / Heves-i nefis ile ber-bâd ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 3). [o,]

o: “o” işaret zamiri (zahitlerin sövmelerine hedef olan kimseler).

Yitirmez atlas-ı çarḡı geçer ammâ şeb ü rûz / Hedef-i ta’ne-i zühhâd ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 4). [o,]

o: “o” işaret zamiri (uygun olmayan şekilde kazanç sağlayan kimseler).

Bu kadar gûşîşimiz olmadı hiç fâ’idemend / Kâr-ı nâ-sâz ile mu’tâd ki derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 5). [o,]

o: işaret zamiri (sabaha kadar feryat eden kimseler).

Görmedik bir gece ünsiyyet-i bezm-i
‘ayşî / Şubha dek mûnis-i feryâd ki
derler **o** biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
85, Beyit 6). [o,]

o: işaret zamiri (doğru yolu gösteren
şahın ayağının tozu olan kimseler).

Ser-fürü eylemeyiz efser-i çarha Zihnî /
Hâk-pây-i şeh-i irşâd ki derler **o** biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 7).
[o,]

o: işaret zamiri (ayrılık acısıyla hasta
olan kimseler).

Zahm-ı hicrân ile bîmâr ki derler **o** biziz
/ Merhem-i vaşla sezâvâr ki derler **o** biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1).
[o,]

o: işaret zamiri (kavuşmanın ilacına
lâyık olan kimse).

Zahm-ı hicrân ile bîmâr ki derler **o** biziz
/ Merhem-i vaşla sezâvâr ki derler **o** biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1).
[o,]

o: işaret zamiri (dertli, âşık kimseler).

Meded ü lutf eşeri oldu bize bîgâne /
Pençe-i qahra giriftâr ki derler **o** biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 2).
[o,]

İki dünyâda dağı ‘âciz ü miskîn ü zelîl /
Turfе âvâze-i nâ-çâr ki derler **o** biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3).
[o,]

o: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri
(kavuşma meclisini isteyen kimse).

Tâlib-i bezm-i vişâliñ olan ey şâh-ı
cemâl / Ârzü etmez **o** bir vechile gülzâr-
ı Na‘îm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 6). [o,]

o: o, işaret zamiri (gam ülkesi).

Baňa kassâm-ı ezel kıldı kerem mülk-i
ğamı / Kimse dağl eyleyemez Zihnî
benimdir **o** benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 149, Beyit 7). [o,]

o: “o” işaret zamiri (Muhammed Cân
kastedilerek).

Eyledi seccâdeyi teslîm **o** zât-ı erşede /
Kendisi uhrâya teşrîf etdi bâ-nâz-ı ni‘am
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 26).
[o,]

**o ‘ârifler ki ‘işretgâh-ı dil-i
mestânesindendir:** kendinden
geçmişçesine olan gönül meclisinde
bulunan ârifler.

Humâr-âlûd-ı şerm-i cürm olur mı şubh-
ı maşşerde / **O ‘ârifler ki ‘işretgâh-ı dil-
i mestânesindendir** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 45, Beyit 2). [o ‘ârifler ki
‘işretgâh-ı dil-i mestânesindendir,]

o dem: o zaman.

‘Arşî lerzân etdi vâ-veylâ-yı ehl-i beyt **o
dem** / Şaçdı bu hasret melâ’ik üzre
bârân-ı ğamı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 12). [o dem,]

Bu maţla‘ **o dem** oldu hemân sırrıma
peyvest / Ser-pençe-i ‘aşk etdi girîbânımı
der-dest (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes
2, Beyit 14). [o dem,]

o kadar: *o kadar, o derece; aşırılık, çokluk anlatan belirteç.*

Siz e‘ālî-i cihânsız biliriz lutf-ı kılî / **O kadar** biz dağı mahsûb-ı erâzil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 6). [o kadar,]

Kalmadı eşk-i terim pâyına dökdüm **o kadar** / Yine nerm olmadı gitdi dil-i sengîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 2). [o kadar,]

Ehl-i beyte **o kadar** ‘âşık-ı şâdık idi kim / Cân fedâ eyledi şevk ile o cennet-pây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 3). [o kadar,]

o kadar kim: *o kadar ki, o derece ki; öyle ki.*

Oğudur sihrde şâkird gibi Hârût’ı / **O kadar kim** nigehi fitnede olmuş üstâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 7). [o kadar kim,]

o kim: *o ki (Hz. Mevlana kastedilerek).*

Halef-i pür-şeref-i hazret-i Âdem’dir **o kim** / Aşl-ı ma’nâda ebî hazret-i Mevlânâ’dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 2). [o kim,]

o mäh: *ay gibi güzel. II ay yüzlü sevgili.*

Ülfet-i gayra karışdıkça **o mäh** / Cigerim âteş-i gayret yakıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 3). [o mäh,]

o meh: *ay gibi güzel. II ay yüzlü sevgili.*

Meclis-i bîgâneyi terk etmez ey Zihnî **o meh** / Gündüzi gitmez velî şebhâ gider

tenhâ gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 5). [o meh,]

Yâ niçe Zihnî saña etsin **o meh** ‘arz-ı cemâl / Dutdı mir’ât-ı dilin jeng-i siyâh-ı ârzü (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 5). [o meh,]

Girmede çeşmime uyku **o mehi** gözlemeden / Zihniyâ hâşılı dünyâdan uşandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 5). [o meh,]

o pāk zāt: *o mübarek, temiz kişi (Hz. Hüseyin).*

Bir pâdişâh-ı şadr-ı ‘alâdır **o pāk zāt** / Ednâ gulâmı mülket-i dünyâya hân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 31). [o pāk zāt,]

o şâh: *o sultan. II Muhammed Can.*

O şâhındır karar-ı bezm-i hâşşü’l-hâşş-ı ferdiyyet / Merâtib buldı sırr-ı zât-ı vâlâsında cem’iyyet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 17). [o şâh,]

O şâhın vaşfına haşr olsa Zihnî cümle evkâtın / Ne mümkündür tamâm etmek yine evşâfin ol zâtın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 19). [o şâh,]

o şâh: *o sultan. II Şâh-ı Nakşibendi Sultan Bahaüddin.*

Cism ü cânın eyle ey Zihnî **o şâha** hâk-i der / Kalbiñe şâyed ere envâr-ı feyzinden eşer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 11). [o şâh,]

o şâh: *o sultan. II Hz. Hüseyin (a.s.).*

Maḥrūm-ı zevk-i her dü-cihān olsun ol
le'īm / Tutmaz **o şāh** mātemini kām-rān
olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit*
15). [o,]

ol şāh: o sultan (Şeyh Abdullah Sermest
Efendi).

Luṭf etdi Allāh-ı celīl **ol şāha** bir tıfl-ı
cemīl / Rûy-ı cihānda bî-meşīl şıdķ-āver-
i kālū belī (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5,*
Beyit 5). [ol şah,]

o şāh-ı 'arş-penāh: arşın dayanağı
padişah (Hz. Hüseyin).

Elbet **o şāh-ı 'arş-penāh** üzre tîğ çeken /
Rûz-ı cezāda maşhara-i 'āşiyān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 26*).
[o şāh-ı 'arş-penāh,]

o şeh: o padişah.

Pür olur eş'arla 'ālem **o şeh** vardır dese /
Zihnîveş bir şā'ir-i nāzik sūḥan-sāzım
benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158,*
Beyit 5). [o şeh,]

o şeh: o sultan. II sevgili.

O şehiñ şanma gelir ḥatt-ı siyāhı ruḥuna
/ 'Arabistān'dan eder Rûm'a sipāhī
taḳdīm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,*
Beyit 2). [o şeh,]

o Sultān: Sultan; gönül sultanı. II Hz.
Hasan (a.s.).

Olmazam bir dem **o Sultān'dan** cüdā /
Bende-i ḥāk-ı deriyim cā-be-cā (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 8). [o
Sultān,]

o tabīb: hekim, doktor. II sevgili.

O tabībim der-i dükkānçe-i luṭfin
ḳapadır / Her ne dem āşık-ı bīmārı devā-
ḥ^vāh bilür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
64, Beyit 3). [o tabīb,]

o tıfl: o çocuk (Bahauddin kastedilerek).

'Ömr ü ikbāl-i ebedle ḥürrem ü dil-şād
olup / Eyleye Mevlā **o tıfla** ḥazret-i pīri
zahīr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit*
10). [o tıfl,]

o tıfl: o çocuk (sevgili kastedilerek).

Kime dād eyleyim **o tıflıñ** elinden kime
dād / Nev-be-nev etmede āyīn-i cefālār
icād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40,*
Beyit 1). [o tıfl, -ıñ]

Böyle ḳalursa derūnumda **o tıflıñ** şevki /
Olur ey Zihni ne rengīn ḡazeller inşād
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 9*).
[o tıfl, -ıñ]

o zāt: Kilis müftüsü.

Zīver-i mesned-i şer' olduğu mānend **o**
zāt / Zāhir ü bāṭın ola her demi ārāyiş-i
kām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,*
Beyit 34). [o zāt,]

o zīb-i şadr-ı ma'nā: mana makamının
o süsü (Hasırcı-zāde kastedilerek).

O zīb-i şadr-ı ma'nāya ḥatādır eylemek
taḳlīd / Mūsāwī etmek olmaz sengle la'l-
i Bedaḥşān'ı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
201, Beyit 11). [o zīb-i şadr-ı ma'nā,]

ocāḡ: ocak, ateş yakılan yer (âşığın
gönlü kastedilerek).

Şerār-ı nār-ı maḥabbetle şen olur gönüm
/ Hevā-yı ğam ile sönmüş **ocāğdır** cānā
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 2*).
[ocāğdır, -dır]

ocak: ateş yanan yer. II gönül.

Maḥabbet âteşin tennür-ı sînem içre
yandırdıñ / Söyünmüş bir **ocağdı**
merḥamet etdiñ uyandırdıñ (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 126, Beyit 1*). [ocağdı, -dı
]

odur ki: o kimsedir ki.

Zālîm **odur ki** saltanat-ı mülk-i dehr içün
/ Hâk'dan dönüp de tîğ-keş-i ḥānedān
olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
20*). [odur ki,]

Merdūd **odur ki** cîfe-i dünyā içün
müdām / A'dā-yı āl-i ḥüsrev-i kevn ü
mekān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
6, Beyit 21*). [odur ki,]

odur kim: odur ki.

Zihniyā ḥāk-i der-i pîre yüzüñ sür **kim
odur** / Melce-i her dü serā cümle-i
insāna melāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
43, Beyit 6*). [odur kim,]

oku-: okumak, sesli olarak söylemek.

Oğuyup vaşfinda ol çeşm-i gazālîñ bir
gazel / Zihniyā erbāb-ı bezmi başka ḥāl
etdiñ bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
15, Beyit 5*). [oğuyup, -(y)up]

Aḥvālîmi her ikide bir şorma ne ḥācet /
Ey Zihni sözi diñle **oku** bu gazelim kes
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7*).
[oku,]

Āvāz ile temcîdi **okudukça** mü'ezzin /
Biz hem kılalım çeng ü çeğāneye terāne
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 6*).
[okudukça, -dukça]

Ebced-i 'aşk **okuyup** ced ile ebden
geçdim / Vermezem ḥātıra-i nefis ile
kalbe taḥlîc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
6, Beyit 3*). [okuyup, -(y)up]

okun-: okunmak.

Şafvet-i sîne vü envār-ı ruḥuñ şevkiyle /
Oğunur nüşā-i mir'ât ile ders-i mişkāt
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 2*).
[oğunur, -ur]

okut-: ders vermek, öğretmek, okutmak.

Oğudur sihrde şākird gibi Hārūt'ı / O
kadar kim niğehi fîtnede olmış üstād
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 7*).
[oğudur, -ur]

ol-: olmak.

Ne nūr **oldıgını** bilmez midîñ ol gerdēn-
i pākiñ / Mübārek busegāh-ı pādîşāh-ı
enbiyādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 8*). [oldıgını, -dık, -ı, -n,
-ı]

Sa'adetle revān oldı cināna naḥl-i
Tübāveş / Ki **olsunlar** aña ḥūrî vü
ğilmān dāye vü lālā (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 17, Beyit 3*). [olsunlar, -sun, -lar]

ol-: bulunmak, var olmak.

Bu kadar gūşîşimiz **olmadı** hiç
fā'idemend / Kār-ı nā-sāz ile mu'tād ki
derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
85, Beyit 5*). [olmadı, -ma, -dı]

Olmasa reh-güzer-i Ka‘be-i vaşlıñ
çaparız / O ma‘hall-i şerefe cümleden
evvel çaparız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
87, *Beyit 1*). [*olmasa, -ma, -sa*]

Ta‘assür olmasaydı i‘tibār-ı vuşlat
olmazdı / Miyân-ı ‘āşık ü cānānede
germiyyet **olmazdı** (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 200, Beyit 1). [*olmazdı, -maz, -dı*]

ol-: *olmak / uygun olmak.*

O zîb-i şadr-ı ma‘nāya ha‘tadır eylemek
ta‘lîd / Müsāvî etmek **olmaz** sengle la‘l-
i Beda‘şān’ı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
201, *Beyit 11*). [*olmaz, -maz*]

ol-: *gerçekleşmek veya yapılmak.*

İki cihānda ma‘şadına dest-res olur /
Anıñ ki **oldı** her emelî şāh-ı Na‘ş-bend
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 5*).
[*oldı, -dı*]

ol: *... hâline gelmek.*

Cilve-i kaddiñ temāşā etdiği demden beri
/ **Oldı** bî-ārām-ı şevkından bu çarḥ-ı nüh-
kıbāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13,*
Beyit 2). [*oldı, -dı*]

ol: *“olmak” yardımcı fiili.*

Hırka-ber-düş bāde-nüş **ol** eyle terk-i
mā-sivā / Zihnīyā bak lezzet-i rind ü
kalenderlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 65, Beyit 5). [*ol,*]

Kıldı i‘tā ḥaqqıñ istiḥkākına Rabbü’l-
kerīm / Kimisi şāhib-ni‘am **oldı** kimi ehl-
i ni‘am (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,*
Beyit 4). [*oldı, -dı*]

ol: *“o” işaret zamiri. (Alna düşen saç
lûlesinin kıvrımları.)*

Pîçiş-i turreler indikçe ha‘t üzre gūyā /
Çîn’den kâfile-i nâfedir **ol** Şām’a gelir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2*).
[*ol,*]

ol: *“o” işaret zamiri.*

İstemem bir şey ki **ol** ma‘lûb-ı
maḥbûbum degil / Yārsız ‘ālem ne öz
cānım ki ma‘lûbum degil (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [*ol,*]

ol: *“-dır, -dir, -dur, -dür”.*

Olsa senden **olur** ümmîd-i mürüvvet
şefkat / Yā meded yāhu emān etme dirîğ-
i himmet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes*
5, *Beyit 11*). [*olur, -(u)r*]

ol: *“o” işaret sıfatı.*

Çîn-seḥer kıldı çün **ol** gönca-femi bād-ı
şabā / Gül gibi açdı beni eyledi dil-şād
şabā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit*
1). [*ol,*]

İşitme kıl ü kāl-i ten-peresti / Sözi **ol**
cāhiliñ yabanadır hep (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 6). [*ol,*]

Okiyup vaşfında **ol** çeşm-i gazālîñ bir
gazel / Zihnīyā erbāb-ı bezmi başka hāl
etdiñ bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
15, *Beyit 5*). [*ol,*]

Mütebahḥir denir **ol** zāta ki ilkā olunur /
Şadef-i qalbine dürr-i nûket-i çār-kitāb
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 7*).
[*ol,*]

Ğurre-i ‘îd-i vişālin gözet **ol** bir māhıñ /
Ki eder cilve saçı üzre şeb-i Kadr ü Berāt

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3*).
[ol,]

Zihniyâ cev lângeh-i meydân-ı nâz ü
şîvede / Pây-mâl etdi beni **ol** şeh-süvârım
şorma hiç (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29,*
Beyit 5). [ol,]

Ol âftâb-ı mühre saña lutf eder deyü /
Degdi şimâh-ı cânıma bir ün 'ale's-şabâh
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 4*).
[ol,]

Pâyına **ol** dâverî hüsnüñ berây-ı 'arz-ı hâl
/ Müslümânân bendelerâsâ gider tersâ
gider (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51,*
Beyit 3). [ol,]

Ederdim Zihniyâ bir güne elbet hâlimi
takrîr / Beni lâl eyleyen ammâ ki **ol**
çeşm-i sühanverdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 53, Beyit 5). [ol,]

Kâtibân-ı mülk-i 'aşk **ol** sîm-endāmım
görüp / Nev-berât-ı şevkümü pür-zîb ü
tezhib etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
56, Beyit 2). [ol,]

Halk-ı 'âlem bilmeyip **ol** çeşm-i âfet
n'olduğun / Zihniyâ feryādımı bî-hüde
ta'yîb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
56, Beyit 6). [ol,]

Etme güm-geşte pey-i bedreka-i ümmîdi
/ Seni **ol** kâfile-i makşada ilhāk eyler
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 8*).
[ol,]

Nazm-ı rengîn denir **ol** hüsn-i kelāma
Zihnî / 'Âlemi şâhid-i ma'nāsına müştāk
eyler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57,*
Beyit 9). [ol,]

Va'dini koydı zamân-ı haţına nûş-ı lebiñ
/ Ehl-i zevkîñ bilür **ol** 'işreti aḥşama gelir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 3*).
[ol,]

İsterim hüsnü ḥarâb ola hücüm-ı haţ ile /
Hayfım ammâ yine **ol** 'arız-ı gül-fâma
gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59,*
Beyit 4). [ol,]

Ağyâr-ı nâ-be-hencâr fikr-i haţıyla oynar
/ Bî'llâh **ol** siyeh-kâr dil-sâdesi degildir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 6*).
[ol,]

Ol hilâl-ebrû cüvânım mäh-tâb olsun da
gör / Meclis-ârâ-yı şeb-i vuşlat-me'âb
olsun da gör (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
66, Beyit 1). [ol,]

Çekip tûğ-ı vezâret kâküli **ol** hüsrev-i
hüsnüñ / Fes ikliminde hük-m-endâz bir
serdâr-ı ekremdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 71, Beyit 2). [ol,]

Ol muṭarrâ 'arızîñ ol gonca-i la'l-i teriñ /
Âb ü tâb-ı gülşen-i 'işret degildir yâ
nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79,*
Beyit 3). [ol,]

Ol muṭarrâ 'arızîñ **ol** gonca-i la'l-i teriñ /
Âb ü tâb-ı gülşen-i 'işret degildir yâ
nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79,*
Beyit 3). [ol,]

Hâli olmaz cân meşâmı Zihniyâ
ta'tîrden / 'Ânberîn mûlar ki **ol** püskürme
hâl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 83, Beyit 7). [ol,]

Toğmaz **ol** mihr-i dem-i şubḥ-ı melâḥat
hâneme / Her gün olsam bir daḥı revzen-
güşâ-yı intizâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 82, Beyit 3). [ol,]

Eyler vücūd-ı 'âlemi pür-lerze Zihniyâ /
Ol nev-cüvân-ı cilve-ger ü 'işve-dânımız
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 5*).
[ol,]

Çeşmi şâyed nigeḥ-i raḥm ede
efgânımıza / Lâk **ol** gamze-i cellādına
şefkat gelmez (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 89, Beyit 3). [ol,]

‘Âşıka ‘arz etmese **ol** dil-ber-i tannâz nâz / Nâz edip ‘âşık da olurdu vişâle az az (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1). [ol,]

Râz-ı dil açmazdım ammâ olsa ‘âlem halkı bir / Bir nighle eyledi **ol** dîde-i şeh-bâz bâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 4). [ol,]

Vermedi **ol** serv-ı kadd bâr-ı vefâdan eşer / Niçeleri pâyına eşk nişâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 4). [ol,]

Bağ-ı taḥassürde bir Zihni değil pür-fiğân / **Ol** gül-i neş’küfte çok bülbülü zâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 7). [ol,]

Ne meyden ne edâ-yı nağme-i rengin-i muṭribden / Bu neş’e meclise **ol** dîde-i mestâneden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 2). [ol,]

Nefer etmiş gibi ḥübânı hep âlâ-yı şevkinde / Livâ-yı ḥüsn ü ânın **ol** şeh-i ‘âlî-cenâb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 4). [ol,]

Melâḥat mektebin teşrîf edince **ol** fîtenâzım / Eñ evvel Zihniyâ meh-pâre-i nâz ü ‘itâb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 5). [ol,]

Etdiğin üftâde-i zârın niyâz-ı bûselik / Eylemişler râstdan **ol** serv-i ser-efrâza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 2). [ol,]

Gördi muṭrib gâlibâ **ol** dil-ber-i ḥaṭṭ-âveri / Çâr-gâhı eyliyor her demde hoş âvâze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 8). [ol,]

Zihniyâ çünki muḥâlif gerdişin bildiñ ise / Etme ḥâlîñ ṭoğrısı **ol** çarḥ-ı çep-endâza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 9). [ol,]

Her şubḥ-dem **ol** bâb-ı mürşid-i ṭâ’if / İşrâk ede tā maşrıḳ-ı enfûsde leṭâ’if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 1). [ol,]

Mışır-ı ḥübîde görüp **ol** Yûsuf-ı gül-çehreyi / Dem-be-dem cûş u ḥurûş eyler göñülden Nîl-i ‘aşḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 4). [ol,]

Yok **ol** miyân-ı müy-ı bût-i Rûm’a bir mişâl / Yedi kırala ister isen telğırâf çal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 1). [ol,]

Ol dîde-i cādûları meftûn eder âhûları / Ol ḥâl-i ‘anber-bûları ser-mâye-i fîkr ü ḥayâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 4). [ol,]

Ol dîde-i cādûları meftûn eder âhûları / **Ol** ḥâl-i ‘anber-bûları ser-mâye-i fîkr ü ḥayâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 4). [ol,]

Girip dükkân-ı cûd-ı vaşlına **ol** tâcir-i ḥüsnüñ / Bugün sūḳ-ı maḥabbetde ne kâlâlar alıp şatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 2). [ol,]

Yine koydı piyâde **ol** şeh-i gül-ruḥ beni âḫir / Bu naṭ’ üzre niçe ferzânelik etdim at oynatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4). [ol,]

Ne kadar etdim ise ‘arz-ı temennâ vü niyâz / Kârger olmadı **ol** seng-dile âh n’idem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 6). [ol,]

Bülbül eyler ravza-i cennetde rûḥ-ı Sa’dî’i / **Ol** Gülistân-ḥvân-ı maḥbûb-ı nev-âğâzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 2). [ol,]

Günde biñ reng câme-i nev-bâf-ı istiğnâ giyip / Cevre başlar **ol** kad-i bâlâ-yı mümtâzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 3). [ol,]

Zihnîyâ **ol** gamze-i cāzūya dil olmuş esîr
/ Açma mebhāş fenn-i sihr ü fitne-i
Hārūt'dan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
159, Beyit 5). [ol,]

Cemālin 'arz eder **ol** māh-tābān dîdeler
rūşen / Gelir bezme yine şem'-i şebistān
dîdeler rūşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
165, Beyit 1). [ol,]

Sāde bir şırma yelek ince meles pīrāhen
/ Giydi **ol** cilve-feşān sākī-i çeşm-i cādū
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel* 168, Beyit 5).
[ol,]

Çarpılır yerden yere cūlar gibi etmez
kārār / Meyl eden **ol** serv-i nāzīñ kāmēt-
i dil-cūsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
174, Beyit 2). [ol,]

Şanırdım **ol** kemān-ebrūyı ağlar hāl-i
'uşşāka / Meger kim şu verirmiş nāvek-i
ser-tīz-i müjgāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 177, Beyit 2). [ol,]

Cünbüş ü şīvesini fikr ederek **ol** māhiñ /
Yatmayup şubha yetince oyalandım bu
gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel* 179,
Beyit 2). [ol,]

Ayak başdı bu şeb 'işretgeh-i rindāna **ol**
meh-rū / Düşüp mest oldu yatdı lîk üç beş
cāmdan soñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 181, Beyit 3). [ol,]

Gayr ile verdikçe **ol** gönca dehānım fem
feme / Çok mı dönse cūşış-i seyl-ābe-i
giryem yeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
183, Beyit 1). [ol,]

Bir şeb **ol** meh-rūyı der-āgūş edip ber-
vefk-i kām / Ben dahı reşk-āver olsaydım
felekde hāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 187, Beyit 3). [ol,]

Yine **ol** hūnī-nigeh taqdı bıçağın beline /
Verecek sāha-i şahrāyı bugün kan seline
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel* 188, Beyit 1).
[ol,]

Vāy **ol** müjgān-ı dil-düz-ı cūvānım
kandadır / Söyleyip tūr-i cefā-bāra nişān
oldum yine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
190, Beyit 3). [ol müjgān-ı dil-düz-ı
cūvān,]

Fürüg-ı arızından dūr kıldı çarh **ol** māhiñ
/ Şeb-i fırkatde bezm-i cān ü dil
deycürdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 196, Beyit 4). [ol,]

Derūnum goncaveş pūr-hūn kıldı h^vār-ı
miñnetle / 'Aceb kanda hırāman olmada
ol serv-kaç şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 203, Beyit 2). [ol,]

Ol kemān-ebrūyı benden men' eden kec-
dil rakīb / Etmemiş endīşe tūr-i nāle-i dil-
rīşimi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel* 206,
Beyit 3). [ol,]

Yine lūtf ile rahmı kahrına gālib gelir her
dem / Nigāh-ı şefkat eyler herkese **ol**
şāh-ı bī-hem-tā (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 1, Beyit 37). [ol,]

Ser-fürü eyler aña nāsūtdan lāhūta dek /
Hükme eder hep 'āleme **ol** hüsrev-i kudsi-
haşem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside* 3,
Beyit 16). [ol,]

Hāzret-i pīr-i Muhammed Cān-ı
mevlānā-yı mā / Mekke'ye teşrīf edip
Kābil'den **ol** kām-ı kerem (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 24). [ol,]

Ol kıblegāh-ı 'ālem olan ebruvānını /
Yād eyledikçe kāmēt ü kaddim kemān
olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside* 6, Beyit
19). [ol,]

Ne nūr olduğunu bilmez midīñ **ol** gerden-i
pākiñ / Mübārek büsegāh-ı pādīşāh-ı
enbiyādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 7, Beyit 8). [ol,]

Nice āğuşte-i hūn etdiñ **ol** şeh-zādeyi
zālim / Mükerrrem muhterem sultān-ı

iklīm-i velādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 10). [ol,]

Vermedi merdûdlar bir kaçre şu ol
hazrete / Hürmetiçün Hâk kerem
kılmışken âb-ı zemzemi (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 8, Beyit 9). [ol,]

Oldı teslīm-i rızā içdi şehâdet cāmını /
Dîn içün baş verdi ol esrār-ı Hâk'ın
maḥremi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8,
Beyit 11). [ol,]

V'ey nice zālīm imiş merdûd imiş ol
bed-liḳā / Çaldı hançer gerden-i pāk-ı
Hüseyn-i efḫama (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 10). [ol,]

Şeref-endāz-ı Haleb olduğu dem ol āşaf /
Herkese kıldı ḫalīb-i ni'amın hep ta'yîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
18). [ol,]

Gevher-i ṭab'ımı ol mîr-i kerem-ārānî /
Eyledim pâyına iṣār be-de'b-i iz'ân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
13). [ol,]

Muhterem mîrdir ol faḫr-ı kirāmān velî /
Hüsn-i aḫlākda reşk-âver-i mîr-i mîrân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
19). [ol,]

Zāt-ı pākî ber-murād olduğça bā-'ömr-i
mezîd / Zabt ede her demde bir iklîmi ol
şahib-kırân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1,
Beyit 7). [ol,]

Devriñ o dil-pesendi dehriñ bir
ercümendi / Ya'nî Ḥalîl Efendi ol
ma'den-i yakîne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 7, Beyit 2). [ol,]

Bî-ḥadd baḫr-i iḫsân mevc urdı nâ-geh
ey cân / Verdi cenâb-ı Mennân ol 'ârif ü
faṭîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit
7). [ol,]

Ḥazret-i Yasîn Beg ol revnaḳ-dih-i tedbîr
ü rây / Kıldı iḫsân oldu âbādân bu cây-ı
dil-güşây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9,
Beyit 1). [ol,]

Kemâl ile ziyâ-pâş olmadan mihr-i
kemâlâtı / Şehâb-ı mevt ile rû-puş oldu ol
Ḥudâ-âyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16,
Beyit 10). [ol,]

Dil-i pür-saḫtı nerm olmaz bu deñlü
giryemendâna / Ne şefḳatsiz
mürüvvetsizdir ol çarḫ-ı dil-i sengîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 12).
[ol,]

Felekde ber-murād olmazdan 'ömr-i
nâzenininden / Koyup ḫasretde gitdi
vâlideynin ol gül-i ra'nâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 2). [ol,]

Kaşd edip mazlûma ol zālīm emânsız
cânına / Başka bir ḫuşk-ı bahâne etdi
'ayn-ı iftirâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
18, Beyit 6). [ol,]

Baş egip ḫüsn-i rızā vermekden özge
çäre yok / Her ne kim ḫükm eyler ol
sultân-ı iklīm-i kazâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 10). [ol,]

Felek bār-ı girân-ı cevır ü ḳahrı / Ebed
ḳaldırmadı ol nâ-tüvândan (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 5). [ol,]

Öyle bir deryâ-yı himmetdir ki ol şahib-
nazar / Bir dem içre ṭalibi maṭlûbına vâşıl
eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1,
Beyit 12). [ol,]

Hem Muhammed Bâkır ol sultân-ı dîn /
Bunlara cânım fedâ olsun hemîn (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 14). [ol,
]

Bir sâḳî-i ra'nânın luṭfiyla olup ḫurrem /
'İşret-kede-i dilde zevḳ eyleyip ol bî-
gam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 2). [ol,]

Menem **ol** ‘âşık-ı tâbende-dîl-i Murtaẓavî / Zûlmet-efzâ-yı derûnum olamaz nefis-i ğavî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 1). [ol,]

Neler etdi baña ebrû-yı kalem-kârîñ ucu / Bir yaña **ol** nigeñ-i ğamze-i hûn-bârîñ ucu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 1). [ol,]

ol: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri (âşığı aşk derdinden uzaklaştıran kimse).

Beni her kim belâdan men’ ederse düşmenimdir **ol** / Dil ü cânım şu deñlû eylemiş derd ü belâdan ħaz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 4). [ol,]

ol-: olmak, gerçekleşmek.

Evvel gün eyâ mâh dedik vaşl ola ferdâ / Dün **olmadısa** bâri bu şeb olsa ne mâni’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 2). [olmadısa, -ma, -dı, -sa]

ol: “o” işaret zamiri (siyah ayva tüyleri).

Fikr-i ħatt-ı siyehiñ Zihni dilimde şanırim / Sipeh-i küfrdür **ol** kişver-i İslâm’a gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 7). [ol,]

ol-: “olmak” yardımcı fiili (beyitte “ne... ne...” bağlacıyla birlikte kullanılarak belirtilen durumların yaşanmadığı ifade edilmiştir.).

Âh şad âh dem-i vaşlda cânân ile âh / Ne bir ülfet ne meserret ne maħabbet **oldı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3). [oldı, -dı]

ol: “o” işaret zamiri (sevgilinin bayram hediyesine nail olan kimse).

Bağış-ı ‘îdiyye-i cânâniye mazhar olan / İşte **ol** kâminca Zihnî ‘îd-i cāvîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 7). [ol,]

ol: “o” işaret zamiri (odur, odur ki anlamlarında).

Ĥavfım **oldur** yüz tuta bir gün beyâbân semtine / Zihni-i dîvâne-ñu bağıdıkça âhû çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 5). [oldur, -dur]

ol-: “olmak” yardımcı fiili.

Sen merd-i Ĥak ol isterse **olsun** / Zâhir mekânîñ iqlîm-i Efrenc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 6). [olsun,]

Bağa varsam ħatt ü çîn-i kâkülûñ sevdâsıyla / Manzaram evvel nazarda sünbül ü reyħân **olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 6). [olur, -ur]

ol: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri (Şeyh Abdullah Serbest Efendi).

Şimdi **oldur** zîver-i şâdr-ı mu‘allâ-yı reşâd / Dergeh-i ihsânına muhtâcdır mîr ü vezîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 3). [oldur, -dur]

ol-: yaşanmış olan.

Olmuş olacak neymiş Ĥak vâhid-i yek-tâdır / İşbâtımız ey Zihnî bu matla’-ı ğarrâdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 14). [olmuş, -muş]

ol: “o” üçüncü teklik şahıs zamiri (Muhammed Can manasında).

Aħadle sırr-ı mîm-i Aħmed’e âşinâdır **ol** / Anı zımniyyet-i kübrâ ile Ĥakk eylemiş

maḳbūl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes I, Beyit 10*). [ol, -le]

ol-: ...hâline gelmek. ("olması, hâline gelmesi" anlamında kullanılmıştır.)

Lâyık mıdır ki tahtgehi rūḥ-ı a'zamîñ / **Olsun** cüyüş-ı nefis ile pâ-mâl ü ḥâksâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 13*). [olsun, -sun]

ol: "o" işaret zamiri. II sevgili.

'Ârız-ı alîñ şorup yâre tebessümle dedi / Gonce-i ḥamrâdır **ol** nâzik nihâl üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 5*). [ol,]

ol-: gerçekleşmek (kavuşmanın gerçekleşmesi bağlamında).

Evvel gün eyâ mâh dedik vaşl ola ferdâ / Dün olmadısa bâri bu şeb **olsa** ne mâni' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 2*). [olsa, -sa]

öl-: ölmek. II çok acı ve ıstırap çekmek; mahvolmak, perişan hâlde olmak.

'İzâr-ı al geldi ḥâtıra kan ağladım **öldüm** / Olunca bâğda manzûr-ı çeşmim lâle-i ḥod-rû (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 2*). [öldüm, -dü, -m]

ol bahr: ilim, marifet denizi.

Zât-ı pâki bahr-ı envâr-ı reşâd-ı feyzdir / Ğarḳ eder **ol bahrden** aḳṭâb-ı irşâd ü medâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 34*). [ol bahr,]

ol cānibe: o tarafa (Antakya tarafına).

Nā-geh Anṭākiye'niñ ḥādişesi etdi zuhūr / Etdi **ol cānibe** iclāl ile çün nūr-ı mübîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 27*). [ol cānibe,]

ol cāy-ı mübārek: o kutsal yer (Kilis kastedilerek).

Maḳdem-i pâk-i 'azîzinden şerāfet kesb edip / Oldı **ol cāy-ı mübārek** ğıbṭa-fermā-yı ümem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 29*). [ol cāy-ı mübārek,]

ol defter: levh-i mahfuz.

Bendegān-ı ḥazret-i pîrāndan yazmış seni / Nāmıñı ḥaḳḳ etmek **ol defterde** yok imkānı hem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 6*). [ol defter,]

ol dem: o anda, oracıkta.

Kimseniñ 'aybını fâş eylemeyiz ey Zihnî / Dāmen-i sır ile görsek daḥı **ol dem** ḳaparız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 5*). [ol dem,]

ol dem: o an. (Kıyamet günü, Kevser Nehri etrafında toplandığı an kastedilmiştir.)

Ve ger ruḥşat bulaydı **ol dem** engüşt-i şerîfinden / Olurdı nehr-i Kevser tâ-mü'ebbed 'āleme icrā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 47*). [ol dem,]

ol gün: o gün (Kerbela hadisesinin yaşandığı gün kastedilerek).

Ne ḥikmetdir kıyāmet ḳopmadı şad bü'l-'aceb **ol gün** / Baña leyl ü nehâr endîşe-i bî-intihādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 4*). [ol gün,]

ol iki gınca-i üşkäfte-i bāğ-ı nebevî: Peygamberlik bağının yeni açılmış o iki goncası. II Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin.

Ol iki gınca-i üşkäfte-i bāğ-ı nebevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 13). [ol iki gınca-i üşkäfte-i bāğ-ı nebevî,]

ol kadar: o kadar, o denli, öyle.

Ol kadar dutdı teb-i hicrânıñ ey âfet beni / Koymadı hıçbir mecâlim kıldı bî-tâkat beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 1). [ol kadar,]

ol le'im: o aşağılık (Hz. Hüseyin'in matemini tutmayan kimseler bağlamında).

Mahrûm-ı zevk-i her dü-cihân olsun **ol le'im** / Tutmaz o şah mâtemini kâm-rân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 15). [ol le'im,]

ol mäh: o ay gibi güzel sevgili.

Yüzüm döndürmezim mihrâb-ı ebrûsından **ol mähîñ** / Müselmân-ı kadîmim zâhidâ terk-i namâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 3). [ol mähîñ, -iñ]

Gayr ile dest-be-dest zevk-i temâşâyâ gider / Nazar etmez baña **ol mäh** geçer yanımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 4). [ol mäh,]

Dilden olur mı ref' meger zulmet-i melâl / Nuṭkî nazardan eyledi **ol mäh** infişâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 12). [ol mäh,]

ol mäh Hümâ: o ay yüzlü Hümâ; sevgili.

Nice şâhib-nazarı zîr-i hamîyyet eyler / Mâdem **ol mäh Hümâ** keffiyelidir sâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 4). [ol mäh Hümâ,]

ol mahabbet: Allah'ın (c.c.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) duyduğu sevgi.

Ol mahabbetden âzâde oldu halk-ı bü'l-beşer / İns ü cinne besdir ey maḥbûb-ı Mevlâ bu haber (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 19). [ol mahabbet,]

ol meh: o ay yüzlü; sevgili.

Rûze-i hicrânını biñ gamla ben çekdim yine / Gayr ile **ol meh** neşât-ı meclis-i 'îd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 5). [ol meh,]

ol mehiñ cilvesini: o ay yüzlünün (sevgilinin) cilvesi.

Cilvesini ol mehiñ seyr edeli hâliyâ / Etmededir rûz ü şeb künbed-i devrân rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 6). [ol mehiñ cilvesini,]

ol mukavves ebruvân-ı yâr: sevgilinin kavisli olan kaşları.

Ol mukavves ebruvân-ı yârdan mehcûr olup / Dest-i cevvi-i çarḥ-ı kecrevde kemân oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 2). [ol mukavves ebruvân-ı yâr,]

ol şâh: o sultan. II Hz. Muhammed (s.a.v.).

Keff-i destîñ kâse-i deryûze et **ol şâha** kim / Çeşmesâr-ı cûdına bir kaçredir heft-bihâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 23). [ol şâh,]

ol şāh: *o sultan. II Hz. Hüseyin (a.s.).*

Maḥrūm-ı zevk-i her dü-cihān olsun ol
le'im / Tutmaz **o şāh** mātemini kām-rān
olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 15*). [*şāh,]*

Yezîdiler cefāsından ḥakāret gelmez **ol şāha** / İki 'ālemde şāh-ı kişver-i 'izz ü
'alādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 18*). [*ol şāh,]*

ol şāh: *o padişah. II Abdülkâdir Geylânî Hazretleri.*

Çekdiler dîdeye kuhlāsā gubār-ı rāhîñ /
Nücebā vü nukabā bendesidir **ol şāhîñ**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 4*). [*ol şāh,]*

ol şāh: *Allah (c.c.).*

'Ācizāne bir niyāz et sen daḥı **ol şāha**
kim / Bezl eder şūrî ḥakīkî ḥalkā iḥsān ü
himem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9*). [*ol şāh,]*

ol şeb: *o gece (dün gece); âşığın sevgiliye kavuştuğu gece.*

Nā'il oldum vaşl-ı yāre dün gece
'ömrümde bir / Gördigüm şeblerde
ancaḥ beñzedi **ol şeb** şebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2*). [*ol şeb,]*

ol şeh: *o sultan. II sevgili.*

Uşşāka **ol şeh** nāz eder bülbülli dem-
sāz eder / Nuṭka ne dem āgāz eder eyler
beni ḥayrān ü lāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 6*). [*ol şeh,]*

ol şeh: *o şah. II Hz. Muhammed (s.a.v.) kastedilmiştir.*

Egerçi mürdeyi iḥyādır i'cāz-ı
Mesīhu'llāh / Lebidir **ol şehiñ** ser-
çeşme-i icādi-i iḥyā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 25*). [*ol şeh,]*

ol şeh: *o şah. II Şeyh Abdullah Sermest Efendi.*

Mālik etdi **ol şehi** çok ma'nevî evlāda
Ḥaḥ / Terbiyetle cümleye baḥş eyler
eltāf-ı keşir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 4*). [*ol şeh,]*

ol şeh: *o sultan. II Nakşibendi şeyhi.*

Ol şehiñ seyrinde bir cevlangēh ednā
zemīn / Bārgāh-ı 'izzetinde çarḥ bir
köhne ḥiyem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 17*). [*ol şeh,]*

ol şehen-şāhın şāh-rāhı ednā rīzesi:
padişahlar padişahının (Allah) yüce yolunun en küçük parçası.

Eñ ednā rīzesiniñ **şāh-rāhı ol şehen-şāhın** /
Dür-i kıymet-girān-ı efser-i
İskender ü Dārā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 30*). [*ol şehen-şāhın şāh-rāhı ednā rīzesi,]*

ol şem'a: *o İlahî nur (Hz. Muhammed).*

Şem'a-i dehliz ü bāb-ı re'fetidir māh-tāb
/ Çarḥ-ı mīnā-fāmdır **ol şem'a** bir sīmīn
fenār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 28*). [*ol şem'a,]*

ol server: *Muhammed Can.*

Derûn-ı Ka'be'de irşād-ı nās etdikde **ol server** / Bilindi olduğu bî-şüphe zāt-ı Һazret-i mazhar (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 14*). [*ol server,*]

ol sultân: Hz. Muhammed.

'Azm-ı seyr etdikce **ol sultân** mā-evhā olur / Pîşgâhında per-i Cibrîl ferş-i zernigâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 36*). [*ol sultân,*]

ol tâcir: o ticaretle uğraşan kimse. II sevgili.

Bir kumâş-ı vaşl içün Zihnî bütün cân ü dilim / Kıldı **ol tâcir** peçe merhûn merhûn üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 7*). [*ol tâcir,*]

ol zât: Canpolat-zâde Muharrem Bey.

Nişân-ı 'afv-ı gufrândır ki mâh-ı mâtemiñ **ol zât** / Ki teşrîf etdi 'aşr-ı evvelinde dâr-ı uğraya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 4*). [*ol zât,*]

ol zâtıñ evşâfın tamâm et-: Muhammed Can'ın özelliklerini bitirmek, tan anlamıyla anlatmak.

O şâhiñ vaşfına Һaşr olsa Zihnî cümle evkâtıñ / Ne mümkündür **tamâm etmek** yine **evşâfın ol zâtıñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 19*). [*ol zâtıñ evşâfın tamâm et-,*]

ola: (bir şeye) sahip olmak.

'İlm **ola** Һayâl etme h'âbîde hikâyâtı / Mevcûdî gözet nefy et mevhûm-ı Һayâlâtı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 10*). [*ola,*]

olacak: gelecek bir zamanda gerçekleşecek olan.

Olmuş **olacak** neymiş Һağ vâhid-i yek-tâdır / İsbâtımız ey Zihnî bu maṭla'-ı ğarrâdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 14*). [*olacak,*]

olan: ...olan (kimse, kişi) "sıfat fiil".

Ne revâ Râfızî ta'bîri muḥibb-i âle / Hem Yezîdî **olana** nisbet-i sünñî şenevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 10*). [*olana, -a*]

olan: ...olan (şey) "sıfat fiil".

Miyânıñ vaşfa gelmez bir kılı kırk yarsalar ancağ / **Olan** endişeler de inceden ince taḥayyüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4*). [*olan,*]

olar: "onlar" çokluk üçüncü şahıs zamiri. II dervişler.

Olar kim 'aşk ile dîvânedir hep / Dü 'âlem anlara bîġânedir hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 1*). [*olar,*]

olduğı dem: olduğu zaman.

Şeref-endâz-ı Haleb **olduğı dem** ol âşaf / Herkese kıldı ḫalîb-i ni'amın hep ta'yîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 18*). [*olduğı dem,*]

olma-: bulunmamak. II olmamak.

Taḥassür **olmasaydı** i'tibâr-ı vuşlat olmazdı / Miyân-ı 'âşık ü cânâne de germiyyet olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 1*). [*olmasaydı, -sa, -y, -dı*]

Eger bādī-i ülfet **olmasaydı** hūb-rüyāna
/ Bu rütbe bāde-i gül-fāma zāhid hürmet
olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 4*). [*olmasaydı, -sa, -y, -dı*]

olmada: *olmakta.*

Ṭıfl ammā ki cebīninden kemāl-i feyzini
/ ‘Āleme ṭıfl-ı ma‘ānī **olmada** peyk-i
beşīr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 7*). [*olmada,]*

olmadan: *var olmadan, meydana gelmeden (Henüz yaratılmadan bağlamında kullanılmıştır.).*

Bādiye-gerd-i beyābān-ı ‘adem olsa idik
/ **Olmadan** yek idi me’vā bize kâşāne-i
çarḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 3*). [*olmadan,]*

olmasa: *olmak. II dönüşmek.*

‘Ayn-ı zulmet görünür rüy-ı zemīn ü
eflāk / Merdüm-i çeşmim eger **olmasa**
hāl-i cānān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 4*). [*olmasa,]*

olmasın: *herhangi bir durumun bulunması. (“Sakin öyle olmasın mı” anlamında kullanılmıştır.)*

Seyr-i ruḥuñla la‘liñ öpen tövbe-kār olur
/ Bezm-i ḥarīm Ka‘be lebiñ zemzem
olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 4*). [*olmasın,]*

olmasın: *“öyle olmasın mı?” anlamında kullanılmıştır.*

Zülfüñ görince murğ-ı dilim ḥavf edip
dedi / Deşt-i maḥabbet içre giren erḳam
olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 3*). [*olmasın,]*

olmaz: *olmamak; bulunmamak.*

‘Ārif-i rind-i ḳalender-revişīñ **olmaz** hiç
/ Defteri içre muḥarrer ne günāh ü ne
şevāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 6*). [*olmaz,]*

olmaz: *doğru olmaz.*

Düşmek **olmaz** ardına her pāy-ı lengiñ
bilmiş ol / Reh-neverdān-ı reşādet
peylerinden bellidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 2*). [*olmaz,]*

olmaz ise: *olmazsa.*

Dil-dādeñe bir luṭf-ı ‘aceb olsa ne mānī’
/ Ruḥ **olmaz ise** buse-i leb olsa ne mānī’
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 1*). [*olmaz ise,]*

olmaz mı: *olmaz mı?*

Biraz da ‘āşık-ı maḥzūnı memnūn etseñ
olmaz mı / ‘Adūlar maḥzar-ı eltāf ü
iḥsān oldı besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 4*). [*olmaz mı,]*

olsa: *olsa.*

Olsa senden olur ümmīd-i mürüvvet
şefḳat / Yā meded yāhu emān etme dirīğ-
i himmet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 11*). [*olsa,]*

olsa idik: *olsaydık (istek temenni anlamında kullanılmıştır.)*

Bādiye-gerd-i beyābān-ı ‘adem **olsa idik**
/ Olmadan yek idi me’vā bize kâşāne-i
çarḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 3*). [*olsa idik,]*

olsun da gör: *olsun da hele bir gör.*

Ṭıfl-ı endek-sâledir bilmez henüz
maḥbûbiyet / Râz-dân-ı şîve-i nâz ü 'itâb
olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 2). [*olsun da gör, -sun*]

olur: *-dır anlamıyla adları yüklem
yapar.*

Fıkr-i eyvân ü serây ancak esîr-i dehredir
/ Ehl-i tecrîdiñ mekânı gûşe-i vîrân **olur**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 5).
[*olur, -ol-ur*]

'Âşıkân envâr-ı îmânın niçe zabt eylesin
/ Küfr-i zülf-i yâr kim gâretger-i îmân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72,
Beyit 2). [*olur,*]

olur: *(bir şeyi) kabul etmek
anlamındadır.*

Çıkarız bir gün **olur** burc-ı rızâ-yı pîre /
Târ-ı ümmîd-i dil-i zârı kemend
eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
153, Beyit 8). [*olur,*]

olur olmaz her kese: *önüne gelen
herkese.*

Bulundu var mı çâre Zihniyâ serde
kalenderlik / Ki yoksa **her olur olmaz
kese** teba'ıyyet olmazdı (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5). [*olur olmaz
her kese,*]

olurdu: *vuku bulmak, meydana gelmek.*

İlticâ kanda **olurdu** sipeh-i gamdan 'aceb
/ Hâzret-i pîr-i muğân olmasa rindâna
melâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43,
Beyit 2). [*olurdu,*]

olursa olur: *olsa olsa, ancak.*

Kimiñ kapısına gitsin bu cürm ile Zihnî
/ **Olursa** senden **olur** bendeye 'atây ü
kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145,
Beyit 7). [*olursa olur,*]

olursa senden olur: *olursa senden,
senin tarafından olur.*

Olur senden olursa luṭf-ı muṭlak yâ
Resûl'allâh / Efendim dest-gîrim sensin
ancak yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 172, Beyit 1). [*olursa
senden olur,*]

on sekiz biñ 'âlem: *farklı boyutlarıyla
beraber kâinatın tamamı,
yaratılmışların hepsi.*

Öyle efgân eyle kim hengâme-i şâhım
Hüseyn / Gûlgüle şalsın ser-â-pâ **on
sekiz bin 'âleme** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 4). [*on sekiz bin 'âlem,*]

On sekiz biñ 'âleme tolmuş şadâ-yı
şevketiñ / Hem-ser-i 'arş-ı berîndir
bârgâh-ı rif'atiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 3, Beyit 7). [*on sekiz biñ
'âlem,*]

'Osmân Beg: *Derviş Bey'in oğlu.*

Cümleden Dervîş Beg'ün ferzendi bu
'Osmân Beg'e / Genç iken hûn-ı ecel
şundı becây-ı mey aña (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 4). [*'Osmân Beg,
]*

otur-: *oturmak, bir yere yerleşmek.*

Gül **oturdu** şadr-ı bezme lâle tıtdı cām-ı
mey / Bülbül oldu hoş-terennüm-sâz

ķumrī nağmedār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 12). [oturdu, -dı]

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7). [öldür,]

oyalın-: vakit geçirmek.

ömr: ömür, hayat.

Cünbüş ü şîvesini fikr ederek ol mâhîñ / Yatmayup şubha yetince **oyalandım** bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 2). [oyalandım, -dı, -m]

Mükâfât el verir mi ba'd-ez-în bir kerre fikr eyle / Güzeşte **ömrüñe** tâ haşre dek hayfây vâ-hayfâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 2). [ömrüñe, -üñ, -e]

oyna-: bir kararda durmamak, değişiklik göstermek.

Tıflıdan ğamla geçirdiñ **ömrümi** bu vakte dek / Verdiñ az çok herkese dil- h^vâhı üzre bir dilek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 2). [ömrümi, -üm, -i]

Ağyâr-ı nâ-be-hencâr fikr-i haşıyla **oynar** / Bi'llâh ol siyeh-kâr dil-sâdesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 6). [oynar, -r]

ömr ü ikbâl-i ebed: ebedi saadet ve yaşam.

Ö

ölçüp kesen: bir niceliğın miktarını kendine mahsus bir ölçü ile belirleyip biçen (kimse). II sevgili.

Ömr ü ikbâl-i ebedle hürrem ü dil-şâd olup / Eyleye Mevlâ o tıfla hâzret-i pîri zahîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 10). [ömr ü ikbâl-i ebed,]

Giymiş endāmına bir cāme-i şîve yeñiden / Cān fedâ olsun o nev-cāmeyi **ölçüp kesene** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 2). [ölçüp kesen,]

ömr-i 'azîz: değerli ömür.

öldür-: canından etmek, hayatına son vermek.

Tîr-i dil-düz-ı belāya sînemi kıldıñ hedef / Āh kim **ömr-i 'azîzim** oldu miñnetle telef (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 6). [ömr-i 'azîz,]

Yâ **öldür** yâ hâlâş et her ne rāy eylerse fermāñıñ / Dil-i zārım esîr-i habs-ı hicrân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 7). [öldür,]

ömr-i nâzenîn: nazlı ömür. II çocukluk dönemi.

Bendeñe bîğāneye karşı turursan pür-ğazab / **Öldürür** şāhım beni āhîr bu derd-i cān-hırâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 4). [öldürür, -ür]

Felekde ber-murād olmazdan **ömr-i nâzenîn**inden / Koyup hasretde gitdi vālideynin ol gül-i ra'nâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 2). [ömr-i nâzenîn,]

Cān-ı hâzîni miñnet ile koyma sevdiğim / **Öldür** beni hâsiret ile koyma sevdiğim

ömrümde bir: ömrümde ilk kez.

Nâ'il oldum vaşl-ı yâre dün gece **ömrümde bir** / Gördüğüm şeblerde

ancaḡ beñzedi ol şeb şebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2). [‘ömrümde bir,]

öp: öpmek.

Seyr-i ruḡuñla la‘liñ **öpen** tövbe-kâr olur / Bezm-i ḡarîm Ka‘be lebiñ zemzem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 4). [öpen, -en]

öp-: öpmek; sevgi, saygı, baḡlılık duygusunu belirtmek amacıyla dudaklarını deḡdirmek.

Ferş-i ḡarîm-i yârin ta‘zîmle **öp** ḡubârın / Zühhâd-ı süm‘a-kârın seccâdesi deḡildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 4). [öp,]

Öpmeseydi südde-i sidre-me‘âbıñ rûz u şeb / Bunca bulmazdı ‘ulüvv-ı ḡadr ile ‘arş iştiḡâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 32). [öpmeseydi, -me, -se, -(y)di]

öyle: öyle, o şekilde anlamlarında sıfat.

Ḥüsn-sîret dil-rübâya cân verir üftâdeyem / **Öyle** bî-cân şüret-i dîvâre olmam âşinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 3). [öyle,]

Şanma ‘aşık **öyle** nâr-ı iştiḡâ yanıkların / Sîne-süzân-ı maḡabbet keylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 3). [öyle,]

Bize ḡadî-i sebîl olmuş iken Ḥazret-i Pîr / **Öyle** bî-ḡüde talebkâr-ı vesâ’il deḡiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 8). [öyle,]

Beste-i zülfüñ şabâ kıl muṡrib-i dem-sâza ‘arz / **Öyle** hem aḡvâl-i uşşâkı o şâh-ı

nâza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 1). [öyle,]

Resm ü âdâb-ı ‘ubûdîyyeti bilmez ne imiş / **Öyle** yol ehliniñ âyînine erkanına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 6). [öyle,]

öyle: “öyle bir” anlamında zarf.

Sâz-ı derûna **öyle** düzen ver ki Zihniyâ / Deḡsin şımâḡ-ı çarḡa şadâsı terâneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 5). [öyle,]

öyle: “o kadar, o derece, o denli” anlamlarında zarf.

Dest-i felekden **öyle** cefâ gördi cânımız / Toldı cihâna zemzeme-i el-emânımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 1). [öyle,]

Sırrıma **öyle** yakîn gelmiş ki kârbân-ı ‘adem / Ḡuş-i câna toldı her zerrâtdan bâḡ-ı ceres (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 3). [öyle,]

Ḥâne-i câna şerer-pâş olması bî-şübhedir / **Öyle** şarmışdır ser-â-pâ âteş-i fırḡat beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 4). [öyle,]

Çünki girdik ey dil-i şürîde mâh-ı mâteme / **Öyle** aḡla cûy-ı eşkiñle cihân dönsün yeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 1). [öyle,]

Öyle eḡḡân eyle kim hengâme-i şâḡım Ḥüseyn / Ḡulgule şalsın ser-â-pâ on sekiz bin ‘âleme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 4). [öyle,]

Öyle bir ḡayr-ı ḡalef kim sebep-i faḡr-i selef / **Öyle** ferzend-i mûkerrem ki bütûn

halka habīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 2). [öyle,]

Öyle zü'l-kadr eylemiş zâtın seniñ Rabb-i kadîr / 'Arşdır şâh-ı 'ulüvv-ı şânına ednâ serîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 6). [öyle,]

öyle bir: o tarzda anlamında sıfat.

Bezm-i rinde **öyle bir** sâķî-i nâzik-ter gerek / Meşreb-i pür-şivesi şahbâ-yı nâbindan lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 4). [öyle bir,]

Öyle bir hem-râza ibrâz eyle kim derd-i diliñ / Senden artık ehl-i hâle Zihni ol mahrem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7). [öyle bir,]

Öyle bir gîsû-yı şâh-ı hüsne dil-bendim ki ben / Zülf-i Leylâ bezm-i iqbâlimde cârûbum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 5). [öyle bir,]

öyle bir: o derece anlamında zarf.

Öyle bir hayr-ı halef kim sebeb-i fâhr-i selef / Öyle ferzend-i mükerrem ki bütün halka habīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 2). [öyle bir,]

Öyle bir deryâ-yı himmetdir ki ol şâhib-nazar / Bir dem içre tâlîbi maţlûbına vâşıl eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 12). [öyle bir,]

öyle bir dergehe git kim şâhâna melâz ola: öyle bir dergâha gir ki şahlara sığınmak olsun.

Deme her hâne-i bî-hvân-ı le'imâna melâz / **Öyle bir dergehe git kim ola şâhâna melâz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 1). [öyle bir dergehe git kim şâhâna melâz ola,]

öyle ki: öyle ki.

Gizlenir bir güşesinde tâ-be-'arş nüh-felek / **Öyle ki** bâlâ kurulmuş bârgâh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 3). [öyle ki,]

öyle olan: bilgiliyle cahil kimsenin değerini ayırt edemeyen kimse.

Qadr-i dānā ile nā-dānına fark eyleyemez / Zihniyā **öyle olan** ādemiñ iz'ânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 9). [öyle olan,]

öyle zan et-: tamahkâr olduğunu düşünmek.

Öyle zan etme beni bahşış-i halka tāmî' / Olmadım hiç tağaddî-i gıdâyı cāmî' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 9). [öyle zan et-,]

öz: âşığın kendisi.

Sevelden sen gül-i zîbâyı Zihnî / **Özün** de bülbül-i şeydâya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 7). [özün, -ün]

öz: kendi.

Cihânda zindegî-i cânım ancak vaşl-ı cânândır / Dem-i firkatde **öz** rûh-ı revânım bār-ı şıkletdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 4). [öz,]

öz: kendi, nefis.

Ünsiyet-i bezm-i 'aşk olmaz aña aşinā / Her ki **özün** münis-i perde-i âr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 3). [özün, -ü, -n]

öz başına yıkıla: *kendi başına yıkılsın.*

Cevrdir etdiği rüşen-dile āyīn-i felek /
Yıkıla öz başına kûbbe-i pür-kīn-i felek
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 1*).
[öz başına yıkıla,]

öz cānım: *âşığın canı.*

İstemem bir şey ki ol maṭlûb-ı
maḥbûbüm degil / Yârsız 'âlem ne **öz**
cānım ki maṭlûbüm degil (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1). [öz cānım,]

öz hālîme koy- [D]: (*birini veya bir şeyi*)
kendi hālîne bırakmak, karışmamak.

Koymaz beni **öz hālîme** zülfüñ hayālî
kim / Bir lahza cem'-i hâṭır edip def'-i
melâl edem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis*
5, Beyit 10). [öz hālîme koy-,]

öz kendiñi: *kendi kendini.*

Seni fehmi etmeyip **öz kendiñi** rüsvā-yı
'âm eyler / Saña kim derse cānā şahid-i
bāzāra benzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 131, Beyit 3). [öz kendiñi,]

özge: *-den başka.*

Derûn-ı Zihnî'ye gamzeñden **özge** şey
giremez / Ki şîr-i nerre-i 'aşka yatağdır
cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit*
5). [özge,]

Halkdan ümîdvār olma şakın çekme
ta'ab / Luṭf-u Hāk'dan **özge** yokdur
bendeye feryād-res (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 95, Beyit 4). [özge,]

Dem-i 'uşşākdan **özge** nevā ey şah-ı nāz
etmem / Niyāza perde açsam büselikden

başka sâz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 155, Beyit 1). [özge,]

Baş egip hüsni rızā vermekden **özge**
çāre yok / Her ne kim hükm eyler ol
sultān-ı iklīm-i kazā (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 10). [özge,]

Her ki dāreyn içre bu Zihnî gibi nā-çār
olur / Raḥmetinden **özge** yā kimden
ümîdi var olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Tahmis 1, Beyit 21). [özge,]

P

pā-beste-i pür-çîn-i perçem: *perçemin*
kıvrımına ayağı bağı olan.

Ne hâcet pîç-tāb-ı kayd-ı zencîr eylemek
cānā / Fütāde ḥod-be-ḥod **pā-beste-i**
pür-çîn-i perçemdir (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Gazel 71, Beyit 5). [pā-beste-i
pür-çîn-i perçem,]

pādişāh-ı baḥtiyār: *talihli, mutlu*
padişah.

Mesned-ārā-yı nübüvvet sāye-baḥş-ı
mekremet / Şadr-ı evreng-i risālet
pādişāh-ı baḥtiyār (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 2, Beyit 39). [pādişāh-ı baḥtiyār,
]

pādişāh-ı cümle-i islāmiyān: *bütün*
İslam ümmetinin padişahı (İmam
Mehdi).

Ān imām-ı Mehdi-i şahib-zamān /
Pādişāh-ı cümle-i İslāmiyān (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 22).
[pādişāh-ı cümle-i islāmiyān,]

pādişāh-ı dīn-i mübīn: *İslam dininin sultanı.*

Bir **pādişāh-ı dīn-i mübīn**dir ki pâyına / Ferş-i zemīni bāl ü per-i kudsiyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 29). [pādişāh-ı dīn-i mübīn,]

pādişāh-ı faşl-ı çār evle-: *dört mevsimin padişahı yapmak.*

Rub'-ı meskūn bende olmuş rûzgār-ı hükümüñe / Hâk Cenāb'ıñ **eylemiştir pādişāh-ı faşl-ı çār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 4). [pādişāh-ı faşl-ı çār eyle-,]

pādişāh-ı 'izz ü kadr: *kıymetli yüce padişah. II Allah (c.c.).*

Ṭınāb-ı zer-keşi tār-ı şu'ā'-ı şems-i tābāndır / Qurunca **pādişāh-ı 'izz ü kadr**i hayme-i bālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 34). [pādişāh-ı 'izz ü kadr,]

pādişāh-ı kişver-i İslāmiyān: *İslam memleketinin padişahı (Abdülaziz Han bağlamında).*

Söyledim Zihnî bu tārîhi cülūs-ı şevkete / Mülke sultān **pādişāh-ı kişver-i İslāmiyān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 3). [pādişāh-ı kişver-i İslāmiyān,]

pādişāh-ı merhamet ü lutf-ı bī-şümār: *sayısız ihsan ve merhamet sahibi Allah.*

Ey bī-mişāl şāh-ı ezel hüsrev-i ebed / V'ey **pādişāh-ı merhamet ü lutf-ı bī-şümār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 10). [pādişāh-ı merhamet ü lutf-ı bī-şümār,]

pādişāh-ı mülk-i velā: *yüce mülkün padişahı (Hz. Hüseyin).*

Bir **pādişāh-ı mülk-i velādır** ki rûz ü şeb / Hâk-i derinde Rūhu'l-emīn pāsbān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 30). [pādişāh-ı mülk-i velā,]

pādişāh-ı nakş-bend-i zīb-velā: *güzelliğe yakınlaştıran Nakşibendi padişahı. (Şeyh Serbest Efendi'nin oğlu Bahaüddin ile aynı ismi taşıyan Muhammed Bahaüddin Şah-ı Nakşibend, Nakşibendi tarikatının isim babasıdır. Kasr-ı Arifan köyünde doğan şeyhin asıl adı Seyyid Muhammed Bahaüddin'dir.).*

Nāmdāşı **pādişāh-ı Nakş-bend-i zīb-velā** / Olsun i'cālen Bahāü'd-dīn'e yār ü dest-gār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 12). [pādişāh-ı nakş-bend-i zīb-velā,]

pādişāh-ı şadr-ı 'alā: *yüce köşkün padişahı (Hz. Hüseyin).*

Bir **pādişāh-ı şadr-ı 'alādır** o pāk zāt / Ednā gulāmı mülket-i dünyāya hān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 31). [pādişāh-ı şadr-ı 'alā,]

pādişeh: *padişah. II sevgili.*

Bendeye sultānsız tavr ü edā nā-becā / **Pādişehe** bendesiz kevkebe vü şān gālaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 3). [pādişehe, -e]

pā-māl: *ayak altında kalmış, çiğnenmiş.*

Lāyık mıdır ki tahtgehi rūh-ı a'zamıñ / Olsun cüyüş-ı nefis ile **pā-māl** ü hāksār

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 13).
[pā-māl,]

pā-māl ed(t)-: ayak altına almak. II değer göstermemek.

Hāk-i zilletde **eder** ehl-i kemālî **pā-māl** / Tūsen-i kec-rev-i çarhıñ heme cevlanına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 4). [pā-māl ed(t)-,]

pā-māl et-: ayaklar altına almak, hakir ve perişan etmek.

Aman kim **etmesin** üftādegānı Zihniyā **pā-māl** / Gelir o nev-süvār-ı esb-i istiğnā dumān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 5). [pā-māl et-,]

pā-mālîñ ol-: ayaklarının altında kalmak, ezilmek. II kontrolü altında kalmak.

Sen gibi bir māhir ü eşheb-süvār-ı nāz ola / Pehlevāne çarh **olur** elbetde **pā-mālîñ** seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 4). [pā-mālîñ ol-,]

pāre: parça, tane.

Kūçe-i kadrinde hazef **pāresi** / Dürr-i semīn-i ‘Aden-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 17). [pāresi, -si]

pāre pāre kıl-: paramparça etmek. Beyitte ifade "çok üzölmek, üzüntü ve kederden bağırını yakmak, yaralamak" anlamındadır.

Pāre pāre kıldı bağırım tīg-i endüh-ı firāk / Göz göz etdi sīnemi tīr-i cefā-yı intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 2). [pāre pāre kıl-,]

parla-: parlamak, ışıldamak.

Dāğ şanma sīnede **parlar** nişān-ı ‘aşkıdır / İltifāt-ı luṭf-ı şāhen-şāh-ı hūsne mazharız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 4). [parlar, -r]

Rabṭ olup birbirine cūd u himem u luṭf u kerem / **Parladı** çarh-ı nihādında çü ‘aḳd-i pervīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 13). [parladı, -dı]

pās: kir, leke. II kötölük.

Rūḫ-ı a‘dāyı yaḳar āteş-i āhım ‘alevi / Berḳ-i şemşīr-i belā **pās** u muşībet el-ḫak (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 3). [pās,]

pāsbān ol-: bekçi olmak.

Bir pādişāh-ı mülk-i velādır ki rüz ü şeb / Hāk-i derinde Rūḫu’l-emīn **pāsbān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 30). [pāsbān ol-,]

pāşide ol-: serpilmek.

Ḳatre-i şeb-nem değil **pāşide olmuş** gülşene / Eylemişler maḳdem-i pākīñ için dūrler nişār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 6). [pāşide ol-,]

pāy: ayak, kadem.

Çekilür ‘arş-ı berīndir ‘alem-i şöhret-i şeyḫ / Mefḫaret **pāyını** tā sidreye ḳor rütbet-i şeyḫ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 1). [pāyını, -ı, -(n)ı]

Hem-zebānı Ḥazret-i Ḥaḳ’dır dil-i āgāhınıñ / Ber-ser-i kerrübiyāndır **pāyı** cılvegāhınıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 9). [pāyı, -ı]

pāv: ayak. II eşik. II huzur.

Pâyına ol dāverī hüsnuñ berāy-ı ‘arz-ı hāl / Müslümānān bendelerāsā gider tersā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 3). [pâyına, -ı, -(n)a]

Vermedi ol serv-ı kadd bār-ı vefādan eşer / Niçeleri **pâyına** eşk nişār eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 4). [pâyına, -ı, (n)a]

Bir pâdişāh-ı dîn-i mübîndir ki **pâyına** / Ferş-i zemîni bāl ü per-i kudsiyān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 29). [pâyına, -ı, -(n)a]

Gevher-i tab‘ımı ol mîr-i kerem-ārānîñ / Eyledim **pâyına** îşār be-de‘b-i iz‘ān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 13). [pâyına, -ı, -(n)a]

pāv: eşik, huzur. II yol.

Kalmadı eşk-i terim **pâyına** dökdüm o kadar / Yine nerm olmadı gitdi dil-i sengîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 2). [pâyına, -ın, -a]

pāvān: nihayet, son.

Bir dakîka gibi vuşlat demi kıldı güzērān / Āh kim yetmedi **pāvāna** zamān-ı fırķat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 2). [pāvāna, -a]

Yok mudur **pāvān** hîç bu zārî vü nâlişlere / Besdir inşāf et yeter bu şekve-i zulm ü sitem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 2). [pāvān,]

pây-bend-i kākül-i pür-pîç ü hoş-büy: sevgilinin güzel kokulu ve kıvrım kıvrım olan saçlarına ayak bağı olmak.

Habs-i zindān-ı belādan bir dağı olmaz emîn / **Pây-bend-i kākül-i pür-pîç ü hoş-büyüñ** seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 2). [pây-bend-i kākül-i pür-pîç ü hoş-büy,]

pāydār: kalıcı.

Ġayyūr senge ğayretiñ eyler mi bir nefes / Da‘vāgerān-ı şirketi mülkünde **pāydār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 14). [pāydār,]

pāv-dār degil: kalıcı olmamak, yok olmak, yaşamaya devam etmemek.

Bāğ-ı bahār-ı hüsñ **degil pāv-dār** hîç / Ber-bād edince vakt-i hāzān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 4). [pāv-dār degil,]

pāve: binalarda büyük boyutta taşıyıcı kolon.

Hayret-efzā-yı zamān tāk-ı mu‘allā **pāyesi** / Zîb-bağışā-yı cihān zîb-āver-i ser-tā-be-pāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 4). [pāyesi, -(s)i]

pāve-i cūd: cömertlik makamı, derecesi.

Sāye-i ‘arş **pāve-i cūdunda** ber-vefk-i emel / Kām-bîn ü kām-rān olur şunūf-ı bendegān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 5). [pāve-i cūd,]

pāve-i mi‘rāc: yükseliş kademesi, derecesi.

Melekler rāh-ı ta‘zîminde bir şaf-beste-i çāker / Felekler **pāve-i mi‘rācına** bir süllem-i nüh-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 33). [pāve-i mi‘rāc,]

pāy-ı hum-ı mey-hāne: meyhanedeki şarap küpünün ayağı/dibi.

Şadme-i renc-i humār ile olurduk vīrān / Olmasaydı bize **pāy-ı hum-ı mey-hāne** melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 4). [pāy-ı hum-ı mey-hāne,]

pāyına yüz sür- [D]: ayağına yüz sürmek, saygı ve sevgi ifadesi olarak ayaklarına kapanmak.

Yüz sürer pāyına hūbān-ı zamāne yek-ser / Şadr-ı evreng-i melāhatde o şeh-pāyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 2). [pāyına yüz sür-,]

pāyine yüzler sür- [D]: ayağına yüz sürmek. II birinin huzurunda saygı göstermek, bir dilekte bulunmak, yalvarmak gibi maksatlarla yere eğilmek.

Servi-i rakş-āverîñ **pāyine yüzler sürmege** / Gūşe gūşe gūlşene oldu revāne cūy-bār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 16). [pāyine yüzler sür-,]

pāyını başma-: ayak basmamak; bir yerde hiç bulunmamak, oraya hiç uğramamak.

Pāyını başmadı bir böyle felek-kaḍr-i müşîr / Haleb'îñ tarḥ olalı seng-i esāsı be-zemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 20). [pāyını başma-,]

pāy-māl et-: ayaklar altına almak, çiğnemek. II hâkir düşürmek, perişan etmek.

Cām-ı gül-gūnı sürüp gūlzār-i 'işretgāhuma / 'Irz u nāmūs-ı rakībi **pāy-**

māl etdün bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 2). [pāy-māl et-,]

Zihniyā cevlangēh-i meydān-ı nāz ü şivede / **Pāy-māl etdi** beni ol şeh-süvārım şorma hiç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 5). [pāy-māl et-,]

Bir ahkār mūrıyım vādī-i 'aşkıñ **pāy-māl etme** / Mürüvvet kıl Süleymān-şevket-i taht-ı vişālim gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 2). [pāy-māl et-,]

pāy-māl eyle-: ayaklar altına almak, hâkir ve perişan etmek.

Cāme-i şevkiñ alıp zūr ile eyler pāy-māl / Dest-i düzd-i ğaflete verme gūlūyı fā'ık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 3). [pāy-māl eyle-,]

Semend-i kahr ile ehl-i kemālî **pāy-māl eyler** / Meger kim çeşm-i kec-refitār-ı çarḥ kûrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 6). [pāy-māl eyle-,]

pāy-taht-ı kutbiyet: yüce başkent.

Pāy-taht-ı kutbiyet ismiyle olup tesmiye / Melce-i ehl-i sülūk oldu o cāy-ı muhterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 28). [pāy-taht-ı kutbiyet,]

pā-zede-i dehr: dünyanın ayak altına alınmışı.

Südde-i rif'atıdır ehl-i dile cāy-ı penāh / Dāmen-i devletidir **pā-zede-i dehre** haşîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 17). [pā-zede-i dehr,]

peçe: çocuk, sevgili (bk. : beççe).

Bir kumāş-ı vaşl için Zihnî bütün cān ü dilim / Kıldı ol təcir **peçe** merhūn

merhûn üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 184, Beyit 7). [*peçe*,]

peder: *baba*.

Ṭıfl-ı nev-res demeyip eyler havâle
tîğına / Çok **peder** mâderleri kan ağladır
şubh ü mesâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kıt'a
18, Beyit 3). [*peder*,]

pehlevân: *pehlivan, güreşçi, yiğit. II
aşığın gönlü*.

Mülk-i tecrîdîñ şeh-i şâhib-kırânıdır
göñül / Ma'rekegâh-ı maḥabbet
pehlevânıdır göñül (*Kilisli Zihnî
Dîvânı*, Gazel 132, Beyit 1).
[*pehlevânıdır, -ı, -dır*]

pehlevâne: *pehlivanlara yakışır şekilde*.

Sen gibi bir mâhir ü eşheb-süvâr-ı nâz
ola / **Pehlevâne** çarḥ olur elbetde pâ-
mâliñ seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
125, Beyit 4). [*pehlevâne*,]

pek: “çok fazla, oldukça” anlamlarında
zarf.

Sünbül-i bâğ-ı melâḥatdır o **pek** nâzıktır
/ Etme gel ṭurre-i cānānemi ber-bād sabâ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 6, Beyit 2).
[*pek*,]

Hâk-i ḥarîm-i yâr ‘aceb tûtiyâ verir /
Çeşm-i ‘alîli rûşen eder **pek** cilâ verir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 55, Beyit 1).
[*pek*,]

Ekdâr-ı çarḥı zerre kadar eylemez kabûl
/ Mir’ât-ı şevḳ-i ehl-i diliñ **pek** safâsı var
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 75, Beyit 6).
[*pek*,]

Kârımız ta’lîm-i ceng ü ḥarbdır bu
‘arşada / Kahr-ı a’dâ-yı bed-âyîn üzre

pek hvâhiş-geriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 88, Beyit 3). [*pek*,]

Qaldı meydân-ı recâda bî-mecâl
üftâdegân / El-emân ey şeh-süvâr-ı nâz
dizgin etme **pek** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 122, Beyit 3). [*pek*,]

‘Ârız-ı yâri güle teşbih eder ḥalk-ı cihân
/ İşte bu reng ile **pek** firûzdur iḳbâl-i gül
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 138, Beyit 2).
[*pek*,]

Olmasam zülfüne peyveste ezelden
güzelim / **Pek** dırâz olmaz idi rişte-i tül-
ı emelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
152, Beyit 1). [*pek*,]

Temâşâ eyle ber-vefḳ-i emel envâr-ı
ruḥsârın / Çerâğ-ı baḥtîñ oldı **pek**
firûzân dîdeler rûşen (*Kilisli Zihnî
Dîvânı*, Gazel 165, Beyit 2). [*pek*,]

Ben elimle ğam-ı hicrânına düşdüm
yâriñ / Bu muşîbet baña Zihnî **pek** işâbet
oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 194,
Beyit 5). [*pek*,]

Nüşa-i zevḳ ü şafâ içre bulunmam **pek**
ba’id / Fihris-i endüha yazmış kâtib-i
ḳudret benî (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
204, Beyit 2). [*pek*,]

Yahşi nigâh kılmaz iseñ bu ḥaḳîre ger /
Maḥşer gününde ḥâlî yamân **pek** yamân
olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 6, Beyit
39). [*pek*,]

Düçâr oldı belâya enbiyâ vü evliyâ yek-
ser / Belâ-yı Kerbelâ efzûndur **pek**
rûşenâdır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 7, Beyit 13). [*pek*,]

Söyledim Zihnî be-imdâd-ı Hudâ târîḥini
/ Oldı **pek** a’lâ müretteb nev-serây-ı dil-
fezây (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kıt'a 9, Beyit
5). [*pek*,]

Rağmen baña ağıyar ile her yerde
gezersin / Bağrum **pek** ezersin (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 5). [pek,
]

Zihniyâ şâ'ir olan şanma cefâyı tokunur
/ **Pek** nezâket ederek tûrfe edâyı tokunur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit
11). [pek,]

pek firāvân ol-: çok fazla olmak.

Şefâ-yı zevk-i nûş-â-nûş-ı vuşlat yok mı
'âlemde / Ğam-ı firkat efendim **pek
firāvân oldu** besdir bes (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 94, Beyit 5). [pek firāvân
ol-,]

penâh-ı dîn: dinin koruyucusu (Hz.
Hüseyn).

Ey pâdişâh-ı mülk-i bekâ v'ey **penâh-ı
dîn** / Hâk-ı derîñ ki mücrime kehf-i el-ân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
32). [penâh-ı dîn,]

penâh-ı Mevlevî ol-: Hz. Mevlana'nın
koruyucusu, hâmisî olmak.

Zulmet-i şâm-ı keşâfetden eşer ermez
aña / Şems-i Tebrîzî ki **olmuştur penâh-ı
Mevlevî** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
202, Beyit 6). [penâh-ı Mevlevî ol-,]

pençe-i kahr: kahr pençesi.

Meded ü lûtf eşeri oldu bize bîgâne /
Pençe-i kâhra giriftâr ki derler o bizim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 2).
[pençe-i kahr,]

pençe-i murğ: kuşun pençesi. II gönül
pençesi.

Dil-i zâr eyleyemez kâkül-i dildâr ile
bahş / **Pençe-i murğ** edebilsin mi siyeh

mâr ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
28, Beyit 1). [pençe-i murğ,]

pençe-i terbiyetin şal-: terbiye
pençesini salmak.

Kilis'in geldi bir âlây alıcı kuşlarına /
Pençe-i terbiyetin şaldı mişâl-i şâhîn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
30). [pençe-i terbiyetin şal-,]

pend eyle-: öğüt vermek, nasihat etmek.

Şimdi ebnâ-yı zamân kendi hevâsın
gözedir / Kime yol gösterelim yâ kime
pend eyleyim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 153, Beyit 6). [pend eyle-,]

pend-i nâfi' edeli: faydalı öğüt
verdiğinden beri.

Edeli pîr-i maḥabbet baña **pend-i nâfi'** /
Olmada feyz-i Hudâ gönlüme her dem
lâmi' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6,
Beyit 6). [pend-i nâfi' edeli,]

per aç-: kanat açmak. II bir duygunun
gönülde açılması, ortaya çıkması.

'Aceb sî-murğ-ı Kâf-ı şabr idi kim / Per
açmazdı hevâ-yı imtinândan (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 7). [per aç-
,]

perâkende ed(t)-: dağıtmak.

Zulmet-i cevri zulemkârı **perâkende
eder** / Kanda kim şa'sa'a-pâş olsa çü
mihr-i raḥşân (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 11, Beyit 25). [perâkende ed(t)-,
]

perākende ol-: *dağılmak. darmadağınık olmak.*

Sū-be-sū cemi‘yyet-i zevkî **perākende olur** / Kālb-i düşmen olmasın şervet-penāh-ı ārzū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 3*). [*perākende ol-,*]

perçem: *alna düşen kısa saç demeti, kâkül.*

Müjesi tîr-feşân pîçîş-i ebrûsı kemân / **Perçemi** düzd-i yamân çeşm-i siyâhı cellād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 4*). [*perçemi, -i*]

Hayme-i şeb-reng-i şāh-ı hüsn ü āndır **perçemiñ** / Şahn-ı gülzār-ı ‘izāra sāyebāndır perçemiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 1*). [*perçemiñ, -iñ*]

Hayme-i şeb-reng-i şāh-ı hüsn ü āndır perçemiñ / Şahn-ı gülzār-ı ‘izāra sāyebāndır **perçemiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 1*). [*perçemiñ, -in*]

Zür ile aldı boğazı çekdi bir t̄abûrı ceng / Mülk-i fesden sevķ olup ceyş-i yamāndır **perçemiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 4*). [*perçemiñ, -iñ*]

Zihni-i nazm-ı şuḥan-perdāzı pür-gū eylediñ / Mū-be-mū ser-rişte-i hüsn ü beyāndır **perçemiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 5*). [*perçemiñ, -iñ*]

Bir yana ser-püşun eger ḥalkı bütün ḥayrān eder / **Perçemleri** top top iner gerdāna sünbüller mişāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5*). [*perçemleri, -ler, -i*]

perçem: *alna düşen kısa saç demeti, kâkül. (saç-kâfir benzerliği).*

Ser-be-ser iklīm-i İslām’ı heme şeb-ḥūn eder / Şaf-be-şaf bir leşker-i kāfirsitāndır **perçemiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 2*). [*perçemiñ, -iñ*]

perçem: *alna düşen kısa saç demeti, kâkül (saç-siyah örtü benzerliği).*

Büse-i ruḥsāreyi düzdīde eyler ḥvābda / Bir siyeh-püş-ı yamān düzd-i nihāndır **perçemiñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 3*). [*perçemiñ, -iñ*]

perçem-i pür-ham: *kıvrılmış kâkül.*

Şarışdım mū miyāna şevķ ile zerrīn kemerāsā / Tolaşdım **perçem-i pür-ham** gibi sīmīn gerdāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 4*). [*perçem-i pür-ham,*]

perçeminiñ bir teli: *(sevgilinin) kâkülünün bir teli.*

Çeşm-i şeh-bāzını süzdükçe bu şaydgehde / Bend eder biñ dil ü cān **perçeminiñ bir teline** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 2*). [*perçeminiñ bir teli,*]

perde: *engel.*

Hışn-ı zevķ-i rind-i bī-bāke zafer bulmaz yine / **Perde** çıkmış dehre biñ Tīmūr Tīmūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 5*). [*perde,*]

perde eyleveli: *örttüğünden beri.*

Sāye-i feyzi **perde eyleyeli** renc ü ta‘aba / ‘İlm-i kemāli pîş-kār-ı ma‘rifet ḥakkı redīf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 2*). [*perde eyleyeli,*]

perde-i hüsn: güzelliğin örtüsü.

Nîk ü bedde açdırmadılar **perde-i hüsnüñ** / Bu vechile ağyāra gāzab olsa ne mānî' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 6). [perde-i hüsn,]

perde-i kahr ile: keder örtüsü ile.

Kümmelîn içre budur şöhet-i haşşiyeti şeyh / Perde-i kahr ile maḥcûb olur envār-ı cihāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 18). [perde-i kahr ile,]

perde-i zulmet: karanlığın perdesi.

Ref' oldı gözümnden heme cā **perde-i zulmet** / Göñlüme ziyā şaldı benim mihr-i maḥabbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 4). [perde-i zulmet,]

perde-keş-i mäh ü nücum ol-: yıldız ve ayın perde çekeni, örtücüsü olmak. (Âşığın âhının gökyüzünü bir perde gibi örtmesi bağlamında.)

Şevk-ı pür-hāl-i ruḥuñ bezmde mûm oldı bu şeb / Āh-ı dil **perde-keş-i mäh ü nücum oldı** bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 1). [perde-keş-i mäh ü nücum ol-,]

per-efşân: kanat silken.

Evc-i bālāya **per-efşandır** Hümā-yı himmetiñ / Kuḥl-i çeşm-i 'ārifandır gerd-i rāh-ı devletiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 8). [per-efşandır, -dır]

peri: peri (soylu güzel). II sevgili.

O **perîniñ** yanalım tâbiş-i ruḥsāresine / Varımız âteş-i 'aşk üzre sipend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 5). [perîniñ, -niñ]

per-i cibril: Cebrail'in kanadı.

'Azm-ı seyr etdikce ol sultān mā-evḥā olur / Pîşgāhında **per-i Cibril** ferş-i zernigār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 36). [per-i cibril,]

perîşan: bozuk, kötü durumda; kederli, üzgün.

Her şeb riyāz-ı vaşla girer var imiş meger / Gördüm **perîşan** al-ı ruḥuñ dün 'ale's-şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 3). [perîşan,]

perîşan et-: perişan etmek, kötü duruma düşürmek.

Yine bir gonca-i bāğ-ı vücudı çarḥ-ı gam-efzā / **Perîşan etdi** dest-i mevt ile rahm etmeyip aşlā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 1). [perîşan et-,]

perîşan et-: dağıtmak, dağınık duruma getirmek (saç bağlamında).

Perîşan etmeseydi kākül-i cānāneyi ağyār / N'icün mahrem-serāy-ı 'aşkda cem'ıyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 3). [perîşan et-,]

perîşan görün-: dağınık, karışık durmak.

Bugün ey Zihnî **perîşan görünür** turreleri / Ugramış dünkî şehir var ise āhım yeline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 5). [perîşan görün,]

perîşân ol-: *kederli, üzgün olmak.*

Perîşân olmadı berg-i nihâli gülşen-i ‘aşkıñ / Hevâ-yı ta‘ne semtinden nice bād-ı hazân kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 4). [*perîşân ol-,*]

perîşân ol-: *kederli, üzgün, darmadağın bir hâlde olmak.*

Göñül sevdâ-yı zülfüñle **perîşân oldu** besdir bes / Ciger şevk-i leb-i la‘lîñle al kân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 1). [*perîşân ol-,*]

perr ü bâl ol- [D]: *kol kanat olmak. II yardım etmek, korumak, himaye etmek.*

Gitmeñ ağuş-ı hayâlimden yine farz edelim / Ey Hümâ-yı hüsn hattıñ **perr ü bâl olmuş** saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 4). [*perr ü bâl ol-,*]

pertev: *ışık, nur, parıltı; İlahî tecelliler.*

Âftâb-ı burc-ı eflâk-i hakîkat **pertevi** / Hazret-i Sultân Bahâü’-d-dîn şâh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 5). [*pertevi, -i*]

pertev-efşân ol-: *ışık saçmak (sevgilinin yanağının güneş gibi ışık saçması bağlamında).*

Pertev-efşân olmasaydı ‘arızıñ çün âftâb / ‘Âlemi eylerdi hep deycüri-i zülfüñ harâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 1). [*pertev-efşân ol-,*]

pertev-endâz ol-: *ışık saçmak, nurlandırmak.*

Dür ki ammâ rû-nümâ olduğda bâ-‘izz ü kerem / **Pertev-endâz oldu** dünyâ üzre çok mâh-ı münîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 6). [*pertev-endâz ol-,*]

pertev-fürüz-ı meş‘ale-i âsmân ol-: *gökyüzünü aydınlatan meşale olmak.*

Ednâ şerâr-ı âh-ı dil-i pür-hazînimîñ / **Pertev-fürüz-ı meş‘ale-i âsmân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 4). [*pertev-fürüz-ı meş‘ale-i âsmân ol-,*]

pertev-i feyz-i yakîn: *İlmin bereketli ışığı.*

Gonca-i huld-ı berîn ruhsâr-ı al olmuş saña / **Pertev-i feyz-i yakîn** mihr-i cemâl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 1). [*pertev-i feyz-i yakîn,*]

pertev-i hurşîd-i eflâk-ı nübüvvet: *Peygamberlik feleklerinin güneşinin ışığı.*

Zuhûruñ **pertev-i hurşîd-i eflâk-ı nübüvvetdir** / Vücûduñ dürr-i deryâ-yı risâlet yâ Resûl‘allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 2). [*pertev-i hurşîd-i eflâk-ı nübüvvet,*]

pertev-i lutf: *lütuf ışığı.*

Pertev-i lutfı kılur anda ref‘-i zulümât / Dem-i feyziyle cemâdâta gelir bil cezebât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 19). [*pertev-i lutf,*]

pertev-i meh-rûy-ı dost: *yârin ay yüzünün ışığı.*

Dehre verir zîb ü fer **pertev-i meh-rûy-ı dost** / ‘Âyineye ta‘n eder sîne-i bî-mûy-ı

dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 1*). [pertev-i meh-rüy-ı dost,]

pertev-i yûh: güneşin parıltısı.

Nûr-ı 'irfânı şakın verme sebük-mağzâna / Çeşmi a'mâlara der-kâr ola mı
pertev-i yûh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 4*). [pertev-i yûh,]

pertev-rîz-i mîhr ü mâh: ay ve güneş gibi ışık saçan.

Zihî ber-âsmân-ı feyz **pertev-rîz-i mîhr ü mâh** / Ser-efrâz-ı kâlerder şâh Ser-mest mürşid-i âgâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 2*). [pertev-rîz-i mîhr ü mâh,]

pervâ: korku, çekinme.

Göñül kim bezm-i vahdet şem'iniñ pervânesindendir / Tecellâ-yı cemâle yanmadan **pervâ** nesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 1*). [pervâ,]

pervâ neden gelmiş bilinme-: korkunun niçin var olduğunu anlamamak.

Çerâğa nûr-ı şöhret süziş-i pervânenen gelmiş / **Bilinmez** 'andelîbe yanmadan **pervâ neden gelmiş** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 1*). [pervâ neden gelmiş bilinme-,]

pervâne: geceleri ıstık etrâfında dönerek uçan küçük kelebek. (Pervane ateşin etrafında döner, ateşe yaklaştıkça yanar yandıkça bundan lezzet alır ona daha da yaklaşır.)

Göñül kim bezm-i vahdet şem'iniñ **pervânesindendir** / Tecellâ-yı cemâle

yanmadan pervâ nesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 1*). [pervânesindendir, -(s)in, -den, -dir]

Gâh **pervâneye** gâh bülbüle beñzer Zihnî / Gül mi âteş mi 'aceb 'arız-ı âl-ı cânân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 5*). [pervâneye, -(y)e]

Varıp **pervânenen** ta'lîm-i süziş eyle ey bülbül / Kemâlât-ı fûnûn-ı 'aşkda üstâd-ı güldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 2*). [pervânenen, -den]

pervâne: etrafında dönen; bir kimsenin yanından hiç ayrılmayan.

Değil bir ben cemâl-i yâre müştâk / O şem'e mîhr ü meh **pervânedir** hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5*). [pervânedir, -dir]

pervâne: geceleri ateşin etrafında dönen küçük kelebek. II âşık. (Şair leff ü neşr sanatına uygun olarak ateş-pervane, gül- bülbül mazmunlarını kullanmıştır.)

'Arız-ıñ âteş midir yâ gül müdür bilmem nedir / Göñlümüz **pervâne** mi bülbül müdür bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 1*). [pervâne,]

pervâne-i çarh: feleğin/bahtın keleşi/dönmesi. (Şair burada feleğin dönmesiyle keleşin mumun etrafında dönmesi arasında ilişki kurmuştur.)

Topaşur dürdan ammâ ki yanaşmaz Zihnî / Şu'le-i âhımın etrâfını **pervâne-i çarh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 5*). [pervâne-i çarh,]

pervâneves: geceleri ışıgın etrafında dönen küçük kelebek gibi.

Şeh-per-i Cibrîl aña sūzān olur
pervāneves / Meclis-i hāşşîñ çerāğ-ı
şem‘dānıdır gönül (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 132, Beyit 2). [pervāneves,]

pervāneves: geceleri ışık çevresinde
döner, kendini ateşin içine atmasıyla
bilinen küçük kelebek gibi. II âşık gibi.

Yan yakıl **pervāneves** bir şem‘-i dil-
efrūze kim / Şu‘lesinden mihr ü meh
olmuş felekde muktebes (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 95, Beyit 2). [pervāneves,
]

pesend eyle-: beğenmek; hoş görmek.

Kalbimiz rābıta-i vahdete bend
eyleyelim / Çeşm-i Hāk-bîn ile hep halkı
pesend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 153, Beyit 1). [pesend eyle-,]

peşeng: öne düşen, önde giden.

Şeh-i bî-deng ü pür-ceng dil-rübāyāna
peşeng dil seng / Kamer-reng çarh-
evreng mihr-i tal‘at-zāya benzersiñ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 7).
[peşeng,]

pest et-: değerini düşürmek, alçaltmak.

Zîver-i ruhsāresi şermende kıldı gonceyi
/ ‘Anber-i gīsūları **pest etdi** kadr-i
sünbūli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205,
Beyit 5). [pest et-,]

Rif‘at-ı kadrini bir ehl-i kemālîñ görse /
Anı **pest etmege** gayretle eder tām
kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 3). [pest et-,]

pest-kadr ol-: düşük değerinde olmak;
kıymeti azalmak.

Tirelensin mi havātırdan kulüb-ı ‘ārifān /
Pest-kadr olmaz der-i nā-yāb-ı deryā
hūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159,
Beyit 2). [pest-kadr ol-,]

pest-kıymet ol-: düşük değerinde olmak;
kıymeti azalmak.

Siyeh hālinden **oldı pest-kıymet** ‘anber-
i sārā / Şikest **oldı** şemīm-i kākülünden
nāfe-i āhū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
170, Beyit 3). [pest-kıymet ol-,]

pey: iz, işaret, nişan.

Düşmek olmaz ardına her pāy-ı lengiñ
bilmiş ol / Reh-neverdān-ı reşādet
peylerinden bellidir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 48, Beyit 2). [peylerinden,
-ler, -in, -den]

peyām ol-: haber olmak.

Rindler farṭ-ı neşāṭ üzre olup na‘re-zenān
/ Zevkden sāmī‘a-ı çarḥa **peyām oldı** bu
şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit
3). [peyām ol-,]

peyām-ı fevt: ölüm haberi.

Peyām-ı fevti mahzūn eyledi ednā vü
a‘lāy / Bu hāle ağladı hasretle hem
ahbāb hem a‘dā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 15, Beyit 3). [peyām-ı fevt,]

peydā et-: ortaya çıkarmak. (Sînede
yaraların çıkması bağlamında.)

Sînede hālî niçe dāğlar **etmiş peydā** /
Dilde ruhsārı ne âteşler edipdir ıḳād
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 5).
[peydā et-,]

O hāl-i ‘anberîni ‘arız-ı âliñde gördükçe
/ **Olur** sînemde **peydā** şevkle şad key
pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 195, Beyit 4). [peydā ol-,]

peydā ol-: ortaya çıkmak, meydana
gelmek.

Dilde nā-gāh **oldı peydā** şuriş-i ğavġā-yı
‘aşk / Gitdi yağmaya metā‘-ı iftiḥārım
şorma hîç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29,
Beyit 3). [peydā ol-,]

pey-ender-pey: arka arkaya, sürekli,
durmadan.

Dil-i mestim çeker hūn-ı cigerden mey
pey-ender-pey / Eder āh ü enînin
nağme-sāz-ı ney pey-ender-pey (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 1). [pey-
ender-pey,]

Dil-i mestim çeker hūn-ı cigerden mey
pey-ender-pey / Eder āh ü enînin nağme-
sāz-ı ney **pey-ender-pey** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 195, Beyit 1). [pey-ender-
pey,]

Bu şeb bezm-i ma‘ārifden soruldı zāhid-
inā-dān / Şımāḥ-ı çarḥa düşdi na‘re-i
heyhey **pey-ender-pey** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 195, Beyit 2). [pey-ender-
pey,]

Qızarsıñ gāh bozarsıñ şekilde rûyı
raķībānıñ / Efendim günde bir reng
cāme-i nev giy **pey-ender-pey** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 3). [pey-
ender-pey,]

O hāl-i ‘anberîni ‘arız-ı âliñde gördükçe
/ **Olur** sînemde peydā şevkle şad key
pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 195, Beyit 4). [pey-ender-pey,]

Kim olursa felekte mübtelā-yı ‘aşk ey
Zihnî / Gelir sūy-ı belādan başına çok

şey **pey-ender-pey** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 195, Beyit 5). [pey-ender-pey,]

peygām-ı ‘id: bayram haberi.

Şöyle me’yūs-ı neşāt etdi beni zann
eylerüm / Mūcib-i ğamdır baña şimden
gerü **peygām-ı ‘id** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 4). [peygām-ı ‘id,]

peygüle-güzin ol-: bir köşeye çekilip
oturmak.

Kulle-i kāf-ı ‘ademde **ola peygüle-güzin**
/ Az qalmışdı ki ‘Ankā-yı nizāmāt [ü]
umūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 23). [peygüle-güzin ol-,]

peygüle-i hasret: hasret, özlem köşesi.

Meclisim **peygüle-i hasret** şarābım hūn-
ı dil / Kāse-i zehr-i melālet sāġar-ı
Cem’dir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 2, Beyit 4). [peygüle-i hasret,]

pey-i bedreka-i ümmid: umut
kılavuzunun izi.

Etme güm-geşte **pey-i bedreka-i
ümmidi** / Seni ol kāfile-i maķşada ilḥāk
eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57,
Beyit 8). [pey-i bedreka-i ümmid,]

peyk-i beşir: müjde veren haberci.

Tıfl ammā ki cebīninden kemāl-i feyzini
/ ‘Āleme tıfl-ı ma‘ānī olmada **peyk-i
beşir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13,
Beyit 7). [peyk-i beşir,]

peyk-i ğumūm-ı dehr: dünyanın
kederlerini taşıyan, ulaştıran (kimse).

Geşt ede şevk ile şahrâ-yı neşâtı rûz u şeb
/ Etmeye **peyk-i ğumûm-ı dehr**
semtinden 'ubûr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 6*). [*peyk-i ğumûm-ı dehr,*]

peyk-i şabâ: *saba rüzgârının habercisi.*

'Azm etmez oldu **peyk-i şabâ** bağ-ı
luftdan / Kimden şoram nişânını kimden
su'âl edem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 5*). [*peyk-i şabâ,*]

peyk-i sebûk-pây-ı himmet: *himmetin kısa sürede gidip gelen (çabuk) habercisi.*

Bir şâhdır ki **peyk-i sebûk-pây-ı himmeti** / Râh-ı hüdâda bedreka-i
nâciyân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 28*). [*peyk-i sebûk-pây-ı himmet,*]

peymâne-i şahbâ rûz u şeb yedinde sübhâ ol-: *içki kadehi gece gündüz tespîh gibi elinde olmak.*

Nihâyet kâse-lîs-i bezm-i nûş-â-nûş-ı
rind olduñ / **Yedinde sübhâ oldu rûz u şeb peymâne-i şahbâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 8*). [*peymâne-i şahbâ rûz u şeb yedinde sübhâ ol-,*]

pey-rev ol-: *birinin izinden gitmek, onu takip etmek.*

Hamdu li'llâh ki dilim kuvvet-i
Haydar'la kavî / **Pey-rev ol** mürşid-i
hādî vü 'Alî-emşâle (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 8*). [*pey-rev ol-,*]

peyvest ol-: *ulaşmak, kavuşmak.*

Bu maṭla' o dem **oldı** hemân sırrıma
peyvest / Ser-pençe-i 'aşk etdi
girişanımı der-dest (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 14*). [*peyvest ol-,*]

peyveste kıl-: *bitiştirmek, ulaştırmak.*

Gâh serdî-i tegâfûl gâh evşâf-ı rakîb /
Zihnî bî-tâb oldu bes **peyveste kılma** teb
tebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 5*). [*peyveste kıl-,*]

peyveste ol-: *bağlanmak.*

Olmasam zülfüne **peyveste** ezelden
güzelim / Pek dırâz olmaz idi rişte-i tûl-ı
emelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 1*). [*peyveste ol-,*]

peyveste olmadan: *ulaşmadan, erişmeden.*

Kopdı lafz-ı âstânından me'âl-i irtifâ' /
Kün fe-kânıñ **olmadan peyveste** kâfi
nûnına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 3*). [*peyveste olmadan,*]

pîç ü tâb olsun da gör: *kıvrım kıvrım, büküm büküm olsun da ondan sonra gör (saç için).*

Nice şîrâne-dili bir mûya bend eyler hele
/ Gerdeninde kâküli pür **pîç ü tâb olsun da gör** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 5*). [*pîç ü tâb olsun da gör,*]

pîç-â-pîç-i kâkül: *saç kıvrımı, bükümü.*

Böyle sevdâya tolaşmazdım ne kim etdi
ise / Eyleyeyin âh o **pîç-â-pîç-i kâküldür** baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 3*). [*pîç-â-pîç-i kâkül,*]

pīçiş-i ebrū: kaşın kıvrımı.

Müjesi tîr-feşân **pīçiş-i ebrūsı** kemân /
Perçemi düzd-i yamân çeşm-i siyâhı
cellâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40,
Beyit 4). [pīçiş-i ebrū,]

pīçiş-i turre: alna düşen saç lülesinin
kıvrımı.

Pīçiş-i turreler indikçe haţ üzre gūyâ /
Çîn'den kâfile-i nâfedir ol Şâm'a gelir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2).
[pīçiş-i turre,]

pīç-tâb: sıkıntı, ıstırap.

Cânıma âteş bıraktı tâbiş-i fikr-i ruhuñ /
Göñlüme şaldı hayâl-i çîn-i zülfüñ **pīç-
tâb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit
3). [pīç-tâb,]

pīç-tâb-ı kayd-ı zencîr eyle-: zincire
bağlayıp sıkıntı, eziyet vermek.

Ne hâcet **pīç-tâb-ı kayd-ı zencîr
eylemek** cānâ / Fütâde hûd-be-hûd pâ-
beste-i pür-çîn-i perçemdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 71, Beyit 5). [pīç-tâb-ı
kayd-ı zencîr eyle-,]

pîr ol-: yaşlanmak, ihtiyarlamak. II
mürşit olmak.

Pîr olur 'âşık olan 'ahd-i şebâbiyyetde /
Âh bir nâvek-i gam kadd-i kemân-ı fırkat
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 3).
[pîr ol-,]

pîr ü cüvân: yaşlı ve genç, herkes.

Bu himem celb edip ihlâş-ı kulüb-ı halkı
/ Oldı şıdk ile du'â-gūyı heme **pîr ü**

cüvân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 31). [pîr ü cüvân,]

pîr ü kutbu'l-ârifîn: âriflerin en yücesi,
üstadı.

Şît-i irşâdı ile pürdür semâvât ü zemîn /
Şâh-ı iklim-i hakâyık **pîr ü kutbu'l-
ârifîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes
1, Beyit 7). [pîr ü kutbu'l-ârifîn,]

pîr ü pāk et-: tertemiz etmek.

Nev-cüvânım tîg-ı nâziñ çāk çāk etse
beni / Neş'e-i 'aşkıñ cihānda pîr ü pāk
etse beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8,
Beyit 4). [pîr ü pāk et-,]

pîrâhen: gömlek.

Sâde bir şırma yelek ince meles **pîrâhen**
/ Giydi ol cilve-feşân sâķî-i çeşm-i cādū
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5).
[pîrâhen,]

pîrâmen: çevre, etraf.

Gel ey ceşş-i şafâ imdâd kıl bir sâ'at
akdemce / Sipâh-ı gam ile **pîrâmenim**
maşşûrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 2). [pîrâmenim, -im]

pîrâveli: süslü.

Bülbül-i kudsi dahı 'âşık-ı nālândır aña /
Gonçe-i huld ile ruhsâresi **pîrâyelidir**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 3).
[pîrâyelidir, -dir]

pîrehen-i rûzgār: zamanın gömleği.

Dilde olan 'aşk-ı cihân-süz ile /
Şu'lelenir **pîrehen-i rûzgār** (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 27).
[pîrehen-i rûzgâr,]

pîre-zen-i rûzgâr: zamanın kocakarısı,
ihtiyar kadını.

‘Arz edemez merd reh ü silkine / Mekk ü
fusun **pîre-zen-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 34). [pîre-zen-i
rûzgâr,]

pîr-i ‘âlem: âlemin şeyhi.

Meded yâ gavsü’l-a‘zam **pîr-i ‘âlem**
mürşid-i ekrem / Bu Zihnî bendeñi
maḥzûn koyma rûz-ı himmetdir (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 6). [pîr-i
‘âlem,]

pîr-i kerâmet-ârâ: keramet süsleyen
pir. (Pirin ermişçesine söylediği sözleri
ve yaptığı şeyleri güzel bir şekilde
sunmasını ifade etmektedir.)

Hakkâ ki kıldı himmet **pîr-i kerâmet-
ârâ** / Bu dergeh-i reşâdet a‘lâdan oldu
a‘lâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit
1). [pîr-i kerâmet-ârâ,]

pîr-i kühen-i rûzgâr: devrin ihtiyarı.

Mey ki olur tâze cüvân bir kadeḥ / Nüş
ede **pîr-i kühen-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 9). [pîr-i kühen-i
rûzgâr,]

pîr-i maḥabbet: aşk ustası.

Edeli **pîr-i maḥabbet** baña pend-i nâfi‘ /
Olmada feyz-i Hudâ göñlüme her dem
lâmi‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6,
Beyit 6). [pîr-i maḥabbet,]

pîr-i muḡân: meyhaneci. II vahdet
feyzini veren, aşk şarabını sunan kâmil,
mürşit.

Humlar boşaldı kalmadı şahbâ yıkılmadı
/ Sâkî serinde **pîr-i muḡânıñ** du‘âsı var
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 5).
[pîr-i muḡân,]

Meslek-i rindânda **pîr-i muḡâna** el
veren / Meclis-i bî-neş’e-i nâ-dâna atmaz
bir ayağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113,
Beyit 5). [pîr-i muḡân,]

Câm-ı dilime tıldı dem-i feyz-i
maḥabbet / Himmet yetişip **pîr-i
muḡândan** nefes oldu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 192, Beyit 4). [pîr-i
muḡân,]

pîr-i ser-bülend: başı yüksek, yüce pir
(Nakşibend şahı Sultan Bahaeddin).

Cümle-i aḡṭâb u evtâd içre **pîr-i ser-
bülend** / Enbiyâ vü evliyâ nezdinde zât-
ı dil-pesend (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 1, Beyit 2). [pîr-i ser-bülend,
]

pîşgâh: ön, huzur.

‘Azm-ı seyr etdikce ol sultân mâ-evḫâ
olur / **Pîşgâhında** per-i Cibrîl ferş-i zer-
nigâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 36). [pîşgâhında, -ın, -da]

pîş-gâh-ı lutf: ihsanın huzuru.

Pîş-gâh-ı lutfuña etdim hezârân ilticâ /
İltifâtıñ görmediñ bir dem dil-i zâra sezâ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit
11). [pîş-gâh-ı lutf,]

pîşgâh-ı yâr: sevgilinin huzuru.

Arz-ı hâlim **pîşgâh-ı yâre** taqdîm etmege / Sûz-ı âh u nâle-i şeb-gîrden imdâd olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 4*). [*pîşgâh-ı yâr,]*

pîş-i tâb-ı 'ârîz: yanağın parıltılı ön tarafı.

Pîş-i tâb-ı 'ârîzında zerre-i nâ-çîzdir / Bunca kim pertev şalar dünyâya mihr-i tâbdâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 27*). [*pîş-i tâb-ı 'ârîz,]*

pîş-kâr-ı ma'rifet: ilim, irfan hizmetçisi, bilgi ve irfan yolunda hizmet eden (kimse).

Sâye-i feyzi perde eyleyeli renc ü ta'aba / 'İlm-i kemâli **pîş-kâr-ı ma'rifet** hakkı redîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 10, Beyit 2*). [*pîş-kâr-ı ma'rifet,]*

pister ü bâlîn: yatak ve yastık.

Rızâ-yâb oldu Rıdvân zîb ü ârâyiş verip hulde / Setîrin sündüs-i 'âliden etdi **pister ü bâlîn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 20*). [*pister ü bâlîn,]*

piyâde: satranç oyununda ön sıraya dizilen sekiz küçük taştan her biri, paytak, piyon. II bir çıkar sağlamak için yararlanılan, istenildiği gibi kolayca kullanılabilen kimse.

Yine koydı **piyâde** ol şeh-i gül-ruh beni âhîr / Bu na'î üzre niçe ferzânelik etdim at oynatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4*). [*piyâde,]*

post-nişîn-i mesned-i halvet-serây-ı kurb-ı Hâk: Allah'a yakın köşkün şeyhlik makamına oturan kimse.

Post-nişîn-i mesned-i halvet-serây-ı kurb-ı Hâk / 'Ârif-i remz-i hüviyyet vâkıf-ı sırr-ı Kıdem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 13*). [*post-nişîn-i mesned-i halvet-serây-ı kurb-ı Hâk,]*

püf-kerde-i gam ol-: gamı söndürmek (derdin, kederin son bulması bağlamında).

Oldı püf-kerde-i gam şem'a-i ikbâl-ı kavî / Hâne-i zulmet-i idbâr ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 5*). [*püf-kerde-i gam ol-,]*

pür: dolu, kaplı.

Toldı ser ü cân ü dil ma'nâ-yı güftârîñla hep / Gevher ü dürr ile **pürdür** ka'r-ı deryâ-yı 'amîk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 4*). [*pürdür, -dür]*

Şît-i irşâdı ile **pürdür** semâvât ü zemîn / Şâh-ı iklîm-i hâkâyık pîr ü kuţbu'l-ârifîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 7*). [*pürdür, -dür]*

pür: çok, fazla.

Nice şîrâne-dili bir müya bend eyler hele / Gerdeninde kâküli **pür** pîç ü tâb olsun da gör (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 5*). [*pür,]*

Muşhaf içre vü hüve'l-kâhirdir âyet-i şeyh / Toludur şöreti hep 'âleme **pür** himmet ile (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 13*). [*pür,]*

pür dikkat ile: büyük bir dikkatle.

Sensin el-hakk aranılsa yine **pür dikkat ile** / Kulzüm-i fazl ü hünerde güher-i kadr-i girân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 36*). [*pür dikkat ile,]*

pür et-: *doldurmak.*

Kāse-i deryüzemi **pür et** tehī redd eyleme / Maṭbah-ı cūduñdan ikrām isterim ey zū'l-kerem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 44*). [*pür et-,*]

pür kıl-: *doldurmak.*

Sākiyân encümen-i rindi **kılup** cām ile **pür** / Muṭribân dest-zen-i nāy ü kudüm oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 3*). [*pür kıl-,*]

Kıldı pür sāhil-i elfāzı dūr-i ma'nādan / Māye-i şî'r ki deryā gibi oldu cūşān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 12*). [*pür kıl-,*]

pür ol-: *dolmak, kaplanmak.*

Pür olur eş'ārla 'ālem o şeh vardır dese / Zihnîveş bir şā'ir-i nāzık sūḥan-sāzım benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 5*). [*pür ol-,*]

Yār gösterdikçe yüz manzūr manzūr üstüne / Bezm şevki **pür olur** mecbūr mecbūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1*). [*pür ol-,*]

Pür olsun vādî-i şahrālar icrā-yı şirişkiñle / Ki ğayri mā-cerāya beñzemez bir mā-cerādır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16*). [*pür ol-,*]

pür yāre kıl-: *yaralarla dolu hāle gelmek.*

Kıldı pür yāre beni tīg-ı elem nāvek-i ğam / Høkka-i çarḥda nā-būd muvāfiḳ merhem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 1*). [*pür yāre kıl-,*]

pür-cilve: *cilve dolu, cilveli.*

Gördüğüm demde o **pür-cilve** ḳad-i bālāsın / Ditrer endām-ı felek cünbiş-i vicdānımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 2*). [*pür-cilve,*]

pür-çîn-i zülf: *saçın kıvrımı.*

Neler çekdi ser-i sevdā-zedem **pür-çîn-i zülfünden** / Çekilmez silk-i taḳrîrâte bir devr-i teselsüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 2*). [*pür-çîn-i zülf,*]

pür-dāğ: *yarayla dolu.*

Ğamın sīnemde **pür-dāğı** nümāyān eylemek ister / Hārīm-i 'aşka biñ şem'i fūrüzān eylemek ister (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 1*). [*pür-dāğ,*]

pür-fiğān: *inilti, acı ve feryatla dolu olma.*

Bağ-ı taḥassürde bir Zihni değil **pür-fiğān** / Ol gül-i neş'küfte çok bülbüli zār eylemiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 7*). [*pür-fiğān,*]

pür-fiten: *çok fitne çıkaran (güzel). II sevgili.*

Büsbütün 'aşıkı yarım bakışıñ kıldı cünün / Biri uşlanmadı ey **pür-fitenim** iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 2*). [*pür-fiten,*]

pür-ğazab: *öfke dolu.*

Bendeñe bīgāneye karşı turursan **pür-ğazab** / Öldürür şāhım beni āḫir bu derd-i cān-ḥırāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 4*). [*pür-ğazab,*]

pür-gü eyle-: çok konuşmak.

Zihni-i nazm-ı şuhan-perdâzı **pür-gü eylediñ** / Mû-be-mû ser-rişte-i hüsn ü beyândır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 5). [pür-gü eyle-,]

pür-hün: kanlı, kan dolu (âşığın aşırı üzüntü ve ağlama neticesinde gözlerinin kızarması).

Ğamıñla çeşmi **pür-hün** kalbi mahzûn Zihni-i meftûn / Anı ey cevri efzûn etmediñ memnûn n'eylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [pür-hün,]

pür-hün kıl-: kanla doldurmak, kan içinde bırakmak.

Derûnum goncaveş **pür-hün kıldı** h^ââr-ı miñnetle / 'Aceb kanda hırâman olmada ol serv-kað şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 2). [pür-hün kıl-,]

pür-kand-ı şafâ: zevk, huzur veren şeker dolu (sevgilinin dudakları için).

Zenañ-ı sâfî nemekdân-ı simât-ı lezzet / Lebi **pür-kand-ı şafâ** ğabğabı tuffâh-ı ferañ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 2). [pür-kand-ı şafâ,]

pür-lerze eyle-: ürperti ile doldurmak.

Eyler vücûd-ı 'âlemi **pür-lerze** Zihniyâ / Ol nev-cüvân-ı cılve-ger ü 'işve-dânımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 5). [pür-lerze eyle-,]

pür-nezâket: çok nazik ve zarîf olan (sevgili).

Bir âfet **pür-nezâket** hoş kıyâfet yâsemîn-kâmet / Meh-i burc-ı letâfet dehre ğâyet nûr-güstersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 4). [pür-nezâket,]

pür-nûr ed(t)-: nurlandırmak (güzel ifadelerin zihinde-gönülde oluşmasını sağlamak).

'Âlem-i efkârımı her şeb benim **pür-nûr eder** / 'Âsmân-ı şevkde necm ü kamedir hâl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 2). [pür-nûr ed(t)-,]

pür-nûr et-: nurla doldurmak, aydınlatmak.

Şavķ-ı leb-rîzi ile Zihnî dedim târîhin / Etdi pür-nûr heme 'âlemi bir tıfl-ı necîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 5). [pür-nûr et-,]

pür-nûr-ı şafâ ed(t)-: manevî huzurla doldurmak.

Rûzedârânıñ **eder** kalbini **pür-nûr-ı şafâ** / Ki kanâdîl-i minâre olıcak şu'le-feşân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 7). [pür-nûr-ı şafâ ed(t)-,]

pür-sipeh-i Nakş-bend ed(t)-: Nakşibendi tarikatının ordusuyla doldurmak. II Allah'a bağı, Allah yolunda yürüyen insanlarla doldurmak.

Eylese fermân şeh-i Nakş-bend / Çarhı **eder pür-sipeh-i Nakş-bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 1). [pür-sipeh-i Nakş-bend ed(t)-,]

pür-şûr: acı dolu olma. II dert, keder, ıstırap dolu olma.

Göñül maḥrem-serāy-ı yārdan
mehcūrdur şimdi / Mey-i zehr-āb-ı cām-
ı hier ile **pür-şūrdur** şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 196, Beyit 1). [*pür-şūrdur*,
-dur]

pür-süz ed(t)-: yakmak, ateşle
doldurmak.

Şerār-endāz olup nüh-tāḳ-ı gerdūnı **eder**
pür-süz / Tehāşî etdigimden medd-i
āhim ser-firāz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 155, Beyit 5). [*pür-süz*
ed(t)-,]

pür-zahm kıl-: yaralarla doldurmak.

Gül-i zībā-yı luṭfuñ zīb-i destār eyledi
her kes / Benim ancak serim **pür-zahm**
kıldı seng-i istignā (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 10, Beyit 3). [*pür-zahm kıl-*,]

pür-zahm-ı ta'n et-: kınama ve
ayıplama yaralarıyla doldurmak.

Gülşen-i 'aşka edelden bülbül-i cānım
heves / Sīnemî **pür-zahm-ı ta'n etdi**
benim her ḥ'ār u ḥas (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 95, Beyit 1). [*pür-zahm-ı*
ta'n et-,]

pür-zīb ü tezhīb et-: bezemek ve
süslemek.

Kātībān-ı mülk-i 'aşk ol sīm-endāmım
görüp / Nev-berāt-ı şevkumı **pür-zīb ü**
tezhīb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 56, Beyit 2). [*pür-zīb ü tezhīb et-*,
]]

pür-zīb-i silk-i kümmel: olgunluğa
eren kimselerin yolunun süsü.

Merdāne-i rāh-ı fu'ād yek-dāne-i merd-i
cevād / Dür-dāne-i baḥr-ı reşād **pür-zīb-**
i silk-i kümmeli (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kıt'a 5, Beyit 2). [*pür-zīb-i silk-i kümmel*,
]]

püser: oğul, erkek çocuk. II sevgili.

Bir 'Acem-zāde **püser** semt-i Hicāziden
gelip / Şehr-i ḥüsnüñ 'Irāḳ üzre eder
Şirāza 'arz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel*
108, Beyit 3). [*püser*,]

püser: oğul, erkek çocuk.

Muṣṭafā Ḥ'āce Efendi'ye cenāb-ı
Vehbāb / Bir **püser** verdi ki envār-ı
sürürü kâşif (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kıt'a*
11, Beyit 1). [*püser*,]

Bih **püser** cephe vü rüyında celī nūr-ı
hüdā / Görmez illā anı esrāra olanlar
vāḳıf (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kıt'a 11*,
Beyit 2). [*püser*,]

püşide buyur-: örtmek, gizlemek.

Dāmen-i luṭf-ı nevāziş ile **püşide buyur**
/ Az çok varsa kaşidemde ne deḡlū
noḳşān (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 11*,
Beyit 40). [*püşide buyur-*,]

püşide-çeşm ol-: gözlerini örtmek,
kapatmak.

Merd iseñ **püşide-çeşm ol** şīve-i
nāsūtdan / Cilveler eyle temāşā 'ālem-i
lāhūtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel*
159, Beyit 1). [*püşide-çeşm ol-*,]

püşkül: iplik, ipek veya ince telden
demet şeklindeki süs.

Zihniyā bir sâde-fes âfet hevâsıyla
müdām / Serde sevdâ-yı maḥabbet ṭurfe
püsküldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 8, Beyit 5). [püsküldür, -dür]

püsküllü belâ: sarığa sarılı olan bezin
sarkan ucu ve sarıktan çıkan saç. II
büyük sıkıntı, zarar veren kimse veya şey.

Hüsn-i yâre gerçi kim revnaḳ-fezâdır
sâde fes / Başıma bir ṭurfe **püsküllü
belâdır** sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 97, Beyit 1). [püsküllü belâ,]

püskürme: aynı yerde toplanmış,
serpilmiş.

Dil verip **püskürme** ḥâl-i yâre yakma
cânıñı / El-ḥazer dūr et şerâr-ı âteş-i
bârütdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
159, Beyit 4). [püskürme,]

püskürme ḥâl: yüzdeki dağınık benler.

Hâli olmaz cân meşâmmı Zihniyâ
ta'ṭirden / 'Ānberîn mûlar ki ol
püskürme ḥâl üstündedir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 83, Beyit 7). [püskürme
ḥâl,]

püşt et-: destek olmak, yardım etmek.

Ne deñlü reşk edip **püşt etse** ḳadrim
çarḫ-ı bî-iz'ân / O nâ-dân ü deniyyü'l-
himmete 'arz-ı niyâz etmem (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4). [püşt
et-,]

R

Rabb-i ḳadîr: her şeye gücü yeten Allah
(c.c.).

Öyle zû'l-ḳadr eylemiş zâtıñ seniñ
Rabb-i ḳadîr / 'Arşdır şâh-ı 'ulüvv-ı
şânıña ednâ serîr (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 6). [Rabb-i ḳadîr,]

Rabb-i latîf: en ince işlerin bütün
inceliklerini bilen, en ince şeyleri yapan
Allah (c.c.).

Eyledi Şâdık Beg Efendi'ye 'atâ **Rabb-i
latîf** / Mefḥar-ı ḥayrû'l-ḥalefân luṭf ile
bir ṭıfl-ı şerîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
10, Beyit 1). [Rabb-i latîf,]

Rabbü'l-'ibâd: kulların Rabbi olan
Allah.

Ḳılsun anı **Rabbü'l-'ibâd** rāh-ı hüdâda
ber-murād / Olsun şeh-i mülk-i reşād
hem ehl-i Ḥaḳḳ'ıñ ekmeli (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 8). [Rabbü'l-'ibâd,
]

Rabbü'l-kerîm: kerem sahibi Allah
(c.c.).

Ḳıldı i'tâ ḥaḳḳıñ istiḥḳâḳına **Rabbü'l-
kerîm** / Kimisi şāhib-ni'am oldı kimi
ehl-i niḳam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
3, Beyit 4). [Rabbü'l-kerîm,]

Rabbü'l-müste'ân: kendinden yardım
istenen Allah (c.c.).

Hâşş ü 'amma luṭf-ı bî-ḥadd ḳıldı
Rabbü'l-müste'ân / Heft kişver ser-be-
ser oldı mü'ebbed şād-mān (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 1). [Rabbü'l-
müste'ân,]

rābiṭa-i vaḥdet: Allah'ın birliğine
yaklaşma bağı.

Kalbimiz **rābıta-i vaḥdete** bend eyleyelim / Çeşm-i Hak-bîn ile hep halkı pesend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 1*). [*rābıta-i vaḥdet*,]

rabt ile: *bağlayarak.*

Mışra'-i sâniye **rabt ile** iki târîḥ-i tām / Söyledim Zihnî be-ilhâm-ı Hudâvend-i Kādîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 13, Beyit 11*). [*rabt ile*,]

rabt-ı himmet eyle-: *yardım bağlamak.*

Rûz-ı evvel **rabt-ı himmet eylemişdir** bir deme / Fikret-i devrânı kalb-i 'ārifân etmez qabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 3*). [*rabt-ı himmet eyle-*,]

ra'd ü maṭar: *gök gürültüsü ve yağmur. (Şair gök gürültüsünden çıkan sesle feryat etmek, yağmurun yağmasıyla da gözyaşı dökmek arasında bağlantı kurmuştur.)*

Degil **ra'd ü maṭar** dūr olduğuyçün ḥāk-pâyından / Edip feryād aḡlar yaş döker nûh günbed-i mînâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 44*). [*ra'd ü maṭar*,]

Rāfızı: *Hız. Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın hilâfetlerini kabul etmeyen Şii fırkası.*

Ne revâ **Rāfızı** ta'bîri muḥibb-i âle / Hem Yezîdî olana nisbet-i sünnî şenevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 10*). [*Rāfızı*,]

rağbet: *değer, kıymet, ilgi, teveccüh.*

Cevher-şinâs-ı merd ayaklarda kaldı hep / **Rağbet** efendi şimdi ser-i zerde kaldı

hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 1*). [*rağbet*,]

rağbet: *arzu, istek.*

Rağbetim ey Zihnî kûy-ı yârda ḥāk olmadır / Zîb-i şadr olmak diğer yerlerde mergûbım değil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 7*). [*rağbetim*, -im]

râğbet et-: *isteyip alaka göstermek; teveccüh etmek.*

Rağbet etmezdi cefâ vü cevre hergiz dilberân / Âh kim bî-câ niyaz-kârân terğîb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 7*). [*rağbet et-*,]

Zerre kadar **etmem** şu fenâ 'âleme **râğbet** / Dünyâ-yı denîye dahı baş egmezem elbet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 5*). [*râğbet et-*,]

râğıb ol-: *istemek, düşkün olmak.*

Râğıb olma dâde-i maḥlûka Hak'dan kıl hicâb / Bâb-ı dîvân-ı rızâya eyle her dem intisâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 1*). [*râğıb ol-*,]

râğıb-ı cām ol-: *içki kadehinin isteklisi, arzulayıcısı olmak.*

Gülveşim mähveşim **râğıb-ı cām** oldu bu şeb / Cān ü dil mest-i mey ü şāhid-i kām oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1*). [*râğıb-ı cām ol-*,]

râğıb-ı gevher-i dîn: *din cevherinin isteklisi.*

Râğıb-ı gevher-i dîn şākıb-ı ebrâc-ı yakîn / Şāhib-i şer'-i mübîn ḥazret-i Şeyhü'l-İslām (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*

Kaside 12, Beyit 20). [rāgıb-ı gevher-i dīn,]

rağmen: “rağmen” edatı.

Rağmen baña ağıyar ile her yerde gezersin / Bağrum pek ezersin (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 5*). [*rağmen,]*

râh: yol.

O dil-berdir ki kılsa bāğ-ı vaşla ‘âşıkın da‘vet / Bir ednâ menzildir **râhı** üzere cennetü’l-me‘vâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 17*). [*râhı, -ı]*

Merdân-ı Hudâ **râhına** hâk-i kademeynim / Ğayrı degilim aña bu esrârına ‘aynım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 2*). [*râhına, -ı, -(n)a]*

râhat görün-: kolay görünmek.

Ketm-i hâk etmede lâıyık degil ey Zihnî hâzer / Gerçi **râhat görünür** söylemeden diñlemesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 5*). [*râhat görün-,]*

râhat iste-: huzur istemek.

‘Atâ-yı Hâk’ a şükret izdiyâd-ı devlet isterseñ / Gözet bâb-ı rızâyı cân ü dilde râhat isterseñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 1*). [*râhat iste-,]*

râhat olma-: mutlu ve huzurlu olmamak.

Râhat olmaz gencler bulsa muhibb-i mâl ü câh / Zevk-i ‘âlem devriñ ancak rind-i mey-nüşındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 4*). [*râhat olma-,]*

râh-berin kıl-: rehberi, yol göstereni etmek.

Ğanda kim ‘atf-ı ‘inân eyler ise devlet ile / Ğazret-i Ğıẓr’ı **kıla râh-berin** Ğayy ü Metîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 47*). [*râh-berin kıl-,]*

râh-ı ‘aşka gir-: aşk yoluna girmek.

Râh-ı ‘aşka girmeden evvel tedârik et refîķ / Emr-i ‘âlîdir buyurmuş e’r-refîķ şümme’t-tarîķ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 1*). [*râh-ı ‘aşka gir-,]*

râh-ı dil: gönlün yolu, kalbe giden yol.

Ravza-i pür-nûrına bâr-ı şalât ile selâm / Râh-ı dilden dem-be-dem olsun revân yüz biñ kaţâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 58*). [*râh-ı dil,]*

râh-ı emel: istek, arzu yolu.

Dutdı **râh-ı emelim** düzd-i yamân-ı fırķat / Ne tazarru‘lar edem yokdur emân-ı fırķat (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 1*). [*râh-ı emel,]*

râh-ı hüdâ: doğruyu gösteren yol, hak yolu.

Bir şâhdır ki peyk-i sebük-pây-ı himmeti / **Râh-ı hüdâda** bedreķa-i nâciyân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 28*). [*râh-ı hüdâ,]*

Ğılsun anı Rabbü’l-‘ibâd **râh-ı hüdâda** ber-murâd / Olsun şeh-i mülk-i reşâd hem ehl-i Hâk’ıñ ekmeli (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 5, Beyit 8*). [*râh-ı hüdâ,]*

râh-ı şadâķat: v efa yolu.

Etmedim cânımı ben **rāh-ı şadākatde** dirîğ / Rukabāya yine ey māh kapıldıñ ne diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 2). [rāh-ı şadākat,]

rāh-ı selām: huzur yolu.

Şaf çekip işgüfeler **rāh-ı selāma** çıkdı hep / Aţlas-ı sebz ile zeyn oldı harīm-i lālezār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 7). [rāh-ı selām,]

rāh-ı sülūka gir-: tarikat yoluna girmek.

Girdiler **rāh-ı sülūka** Hakk'a yüz dönderdiler / Kalmadı dillerde meyl-i cem'-i emvāl ü direm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 31). [rāh-ı sülūka gir-,]

rāh-ı ta'zīm: saygı, hürmet yolu.

Melekler **rāh-ı ta'zīm**inde bir şaf-beste-i çāker / Felekler pāye-i mi'rācına bir süllem-i nüh-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 33). [rāh-ı ta'zīm,]

rāh-ı tenhā: ıssız yol.

Rāh-ı tenhāda o hūnī buldı fırsat nā-gehān / Çekdi darb etdi aña bir kaç silāh-ı nā-revā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 7). [rāh-ı tenhā,]

rāh-ı tevekkül üzre yürü: tevekkül yolunda yürümek (Allah'a dayanıp güvenmek).

Rāh-ı tevekkül üzre yürü Zihni bî-ğam ol / Zīnhār gitme kōrkuludur sūy-ı ihtimāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 7). [rāh-ı tevekkül üzre yürü,]

rāh-ı vefā: sevgi, bağlılık yolu.

Āh işitmez n'edeyim **rāh-ı vefāya** gitmez / Āşinā kadrini fehm etmez o bīgāne nihād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 2). [rāh-ı vefā,]

rahīmā: ey Rahim olan Allah.

Rahīmā baħr-ı bī-pāyān-ı rahmıñ mevc-ħız olsa / Hemān bir kaťresiyle ğarķ olur a'lā vū hem ednā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 56). [rahīmā,]

rāhına: yoluna, uğruna.

Etse fedā **rāhına** şāyestedir / Cān ü dilin merd ü zen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 30). [rāhına,]

Şarf kıl **rāhına** cānā nefes-i rüz u şebi / İki 'ālemde olur fevz ü necātıñ sebebi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 6). [rāhına,]

rahm: acıma, esirgeme, merhamet etme.

Bir katı dildir ki aşlā **rahm** bilmez n'oldığın / Eksik olmaz şahn-ı meydānından hīç sefk-i dimā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 2). [rahm,]

rahm: Allah'ın merhameti.

Yā Rab niyāza bende hele yoğidi mecāl / **Rahmıñ** bu yolda verdi baña fer ü iktidār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 43). [rahmıñ, -ıñ]

rahm et-: merhamet etmek, şefkat göstermek.

Yine bir gonca-i bāğ-ı vücdı çarh-ı
gam-efzā / Perīşān etdi dest-i mevt ile
rahm etmeyip ahlā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 17, Beyit 1). [rahm et-,]

rahmet: merhamet, bağışlama.

Ede **rahmetle** kesb-i nâ'iliyyet rûz-ı
maşherde / Cīvār-ı hâzret-i şâh-ı şehîd-i
vuşlat-ārāya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
14, Beyit 5). [rahmetle, -le]

rahmetiñden ümîdi kesme-: Allah'ın
rahmetinden ümit kesmemek.

Yine kesmem ümîdi rahmetiñden tâ ebed
bi'llâh / Egerçi rû-siyâhım şermsârım ey
kerem-pîrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 58). [rahmetiñden ümîdi kesme-
.]

râh-nümâ: yol gösteren, rehber.

Tarz-ı tecdîdde çok tâze zemîn kıldı
güşâd / Semt-i nâ-reftelere **râh-nümâdır**
hâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156,
Beyit 2). [râh-nümâdır, -dır]

râh-rev-i ka'be-i iklîm-i cemâl:
güzellik ülkesindeki Kâbe yolcusu. II
âşıklar.

Biz **râh-rev-i Ka'be-i iklîm-i cemâliz** /
Mecnûn dahı nâka-keş-i maħmilimizdir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 4).
[râh-rev-i ka'be-i iklîm-i cemâl,]

rahmet: bağışlama, merhamet etme.

Her ki dâreyn içre bu Zihnî gibi nâ-çar
olur / **Rahmetinden** özge yâ kimden
ümîdi var olur (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 1, Beyit 21). [rahmetinden, -i, -
(n)den]

rakîb: âşığın sevgiliye ulaşmasını
engelleyen fîtneci, hilekâr kimse, ağyar.

'Abeş şanma **rakîbe** etdigim ta'zîmi ey
Zihnî / Tavâf-ı hâk-i kûy-ı hâzret-i
cânânenen gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 103, Beyit 5). [rakîbe, -e]

İşitdim ter-dimâğ etmiş **rakîbi** zevk-i
işretle / Hemân tâ şubha dek zehr-âb-ı
gamla ağzım ıslatdım (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 151, Beyit 6). [rakîbi, -i]

Rakîbe yüz verir bî-minnet ammâ 'âşık-
ı zâra / Eder ihsân-ı bûs-ı pây biñ
ibrâmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 181, Beyit 4). [rakîbe, -e]

Ol kemân-ebrûyı benden men' eden kec-
dil **rakîb** / Etmemiş endîşe tîr-i nâle-i
dil-rîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
206, Beyit 3). [rakîb,]

rakîbâ: ey rakip! (Rakîb; Klasik şiirde
sevgiliyi aşıktan uzaklaştırmaya çalışan,
sevgili ile âşığın kavuşmasına engel olan
kimse.)

Rakîbâ 'arz kılma hiç nakd-i dil ü cânıñı
/ Şeh-i zî-şân-ı kişver-gîr kılmaz
irtisâdan hâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
111, Beyit 3). [rakîbâ,]

rakîbân: rakipler.

Meclis-i 'işrete şol dem ki **rakîbân**
tıkılır / Selb-i âsâyiş olup cismde rûhum
şıkılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76,
Beyit 1). [rakîbân,]

Bakma hod-bîn **rakîbâna** benim iki
gözüm / Tıfl-ı âhû nigeħim şûh ü şenim
iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
157, Beyit 1). [rakîbâna, -a]

O meh-rüyuñ tıyup germ iltifâtın bezm-i 'âşıkda / Yakıldı nâr-ı reşk ile **raķībān** dîdeler rüşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3*). [*raķībān,]*

Raķībān meyve-çîn-i bāğ-ı hüsnüñ oldı şad-güne / Müyesser olmadı Zihnî'ye bir kez iki şeftālū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 5*). [*raķībān,]*

Bu şeb mānend-i hāle çekdim āgūşa o meh-rüyı / Murādımca cihānı teng-tār etdim **raķībāna** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 3*). [*raķībāna, -a]*

Kızarsıñ gāh bozarsıñ şeklde rüyı **raķībānıñ** / Efendim günde bir reng cāme-i nev giy pey-ender-pey (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 3*). [*raķībānıñ, -ıñ]*

raķīb-i büm-sîret: baykuş karakterli rakip. II uğursuz özelliklere sahip olan rakip.

Raķīb-i büm-sîret bezm-i rinde girmesin zinhār / Serāy-ı zevk-i nev-ābādı vîrān eylemek ister (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 3*). [*raķīb-i büm-sîret,]*

raķīb-i dîv-hūy: şeytan yaratılışlı rakip.

Görme lāyık kadrini bilmez **raķīb-i dîv-hūy** / Cennet-i vaşlıñ temāşā etmege ādem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 4*). [*raķīb-i dîv-hūy,]*

raķīb-i dūn: alçak, soysuz rakip.

Etme **raķīb-i dūna** yeter germ-iltifat / Serd-i fîğān-ı āhı yamān söylerim saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 6*). [*raķīb-i dūn,]*

raķīb-i kelb: köpek rakip. (Rakip sürekli sevgilinin etrafında dolanması ve eşiğinde beklemesi hasebiyle köpeğe benzetilir.)

Qoyma raķīb-i kelbi şehā bezm-i hāşşına / Huld-ı berîne dāhîl olup ādem olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 2*). [*raķīb-i kelb,]*

raķīb-i rû-sivāh: kara yüzlü, kötü rakip.

Raķīb-i rû-siyāha datdırup şehd-i leb-i la'liñ / Muşaffā mi'demi şafrā-yı reşk ile bulandırdıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 4*). [*raķīb-i rû-siyāh,]*

raks ed(t):- oynamak, eğlenmek, mutlu olmak, zevk almak/bulmak.

Dîde-i maħmûrunuñ fitneyi tahrîkidir / Meykede içre eder halka-i mestān rakş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 2*). [*rakş ed(t)-,]*

raks etdir:- dans etmek. II İlahî aşkın etkisiyle kendinden geçip etrafında dönmek.

Zihnî 'abeş görme sen cünbüş-i mestāneyi / 'Âşıkına **etdirür** cezbe-i Raħmān **rakş** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 7*). [*rakş etdir-,]*

raks et:- dönmek, hareket etmek (gökyüzünün dönmesi bağlamında).

Cilvesini ol mehiñ seyr edeli hāliyā / **Etmededir** rûz ü şeb künbed-i devrān **rakş** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 6*). [*rakş et-,]*

raks eyle-: dans etmek, dönmek; zikretmek.

Şevke gelip kıldı çün zevk ile cānān rākş / Na're-zenān oldu hep eyledi rindān rākş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 1). [rakş eyle-,]

raks eyle-: dans etmek, oynamak. II sağa sola salınarak işveyle yürümek.

Gülşene gir eylesin ey kad-i dil-cū birāz / 'Ar'ar ü şimşād ile serv-i hırāmān rākş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 5). [rakş eyle-,]

Tābiş-i ruhsārını gördi o rākş-āveriñ / Sūziş ile eyliyor şem'-i şebistān rākş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 3). [rakş eyli(e)-,]

raks kıl-: dans etmek; coşku ve heyecanla çeşitli hareketlerde bulunmak.

Şevke gelip kıldı çün zevk ile cānān rākş / Na're-zenān oldu hep eyledi rindān rākş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 1). [rakş kıl-,]

raks-āver: dans eden, oynayan (sevgili).

Tābiş-i ruhsārını gördi o rākş-āveriñ / Sūziş ile eyliyor şem'-i şebistān rākş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 3). [rakş-āveriñ, -iñ]

rām kıl-: itaat ettirmek, boyun eğdirmek.

Niçe menşüre ki çün hābl-ı metīn girdi ele / Bend edip dilleri kıldı niçe biñ serkeşi rām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 28). [rām kıl-,]

rām ol-: uymak, boyun eğmek.

Şāhid-i 'İd herkese rām oldu ammā āh kim / Ehl-i gurbetten şafā-yı dil gürizāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 6). [rām ol-,]

ra'nā: güzel, hoş, latif.

Seyre çok maḥbūb-ı müsteşnā gider ra'nā gider / Sevdüğim çün şāh-ı bī-hem-tā gider yek-tā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [ra'nā,]

rāst: musikimizde rast beşlisi ve rast dōrtlüsünün birleşmesinden meydana gelen, rast (sol) perdesinde karar kılan en eski ve basit makamlardan biri. II doğru, doğrudan.

Etdigin üftāde-i zārīñ niyāz-ı būselik / Eylemişler rāstdan ol serv-i ser-efrāza 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 2). [rāstdan, -dan]

ravza: bahçe; cennet. II Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kabri.

Cūy-ı şevkuñla tarāvet buldı bāğ-ı ihtirā' / Ey fezā-yı gūlsitān-ı 'Adn ile ravzāñ meşā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 2). [ravzāñ, -ñ]

ravza-i cennet: cennet bahçesi.

Görmesem ger bezm-i pūr-envār-ı dīdārīñ seniñ / Kaşr-ı 'Adn ü ravza-i cennet ḥarām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 3). [ravza-i cennet,]

Būlbūl eyler ravza-i cennetde rūḥ-ı Sa'dī'i / Ol Gūlistān-ḥvān-ı maḥbūb-ı

nev-âgâzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 2). [ravza-i cennet,]

ravza-i hüs: *güzellik bahçesi. II sevgilinin güzellik unsurları, özellikle yüzü.*

Ravza-i hüsninde açılmış be-feyz-i bād-ı ‘aşk / Fülful ü al-i gül-i pür-zîb ü ferdîr hâl ü ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 4). [ravza-i hüsn,]

ravza-i pür-nūr: *çok nurlu cennet bahçesi.*

Ravza-i pür-nūrîna bār-ı şalāt ile selām / Rāh-ı dilden dem-be-dem olsun revān yüz biñ kaṭār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 58). [ravza-i pür-nūr,]

rāy eyle-: *karar almak.*

Yā öldür yā ḥalāş et her ne **rāy eyle**irse fermānıñ / Dil-i zārım esīr-i ḥabs-ı hicrān oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 7). [rāy eylese, -r, -se]

rāyihāsından bıķıl-: *kokusundan usanmak.*

Va‘de-i vaşl hevāsiyla uşandırdı beni / Yemeden bir yemeği **rāyihāsından bıķılır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 3). [rāyihāsından bıķılır,]

rāz: *gizlenen şey, sır.*

Açma **rāz** ‘arz-ı niyāz etme denī bīgāneye / ‘Ārız-ı dūşize-i nāmūsa çek kat kat niķāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 2). [rāz,]

Sāz u söz mecbūrı olmaz ‘ārif-i ma‘nā-yı cān / Cān verir bī-hūde etmez herkese

ibrāz **rāz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 3). [rāz,]

rāz-dān-ı kābe kavseyn: *"Kābe kavseyn" ayetinin sırrı. ("Kābe kavseyn" Kur'an'da Hz. Muhammed'in Miraç Gecesi Allah'a yaklaşması tarif edilirken kullanılmıştır: "Araları iki yay ucu kadar veya daha az kaldı", Necm sûresi, 9. ayet).*

Maḥrem-i ḥalvet-serāy-ı kurb-ı zāt-ı īzidī / **Rāz-dān-ı kābe kavseyn** ü şeh-i refref-süvār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 43). [rāz-dān-ı kābe kavseyn,]

rāz-dān-ı şive-i nāz ü ‘itāb: *azarlamanın, naz ve işvenin sırlarını bilen.*

Tıfl-ı endek-sāledir bilmez henüz maḥbūbiyet / **Rāz-dān-ı şive-i nāz ü ‘itāb** olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 2). [rāz-dān-ı şive-i nāz ü ‘itāb,]

rāzı: *hoşnut, memnun, rıza gösteren.*

Mā-ḥaşal da‘vā-i işbāt-ı ḥasebden geçdim / **Rāzıyım** her ne ki luṭf etdi Ḥudā-yı vāsi‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 8). [rāzıyım, -(y)ım]

rāz-ı derūn-ı zār: *ağlayan, inleyen gönlün sırrı.*

Rāz-ı derūn-ı zārı nihān söylerim saña / Baḥş-ı gāmıñla şanma emān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 1). [rāz-ı derūn-ı zār,]

rāz-ı dil aç-: *gönül sırrını başkalarına söylemek.*

Rāz-ı dil açmazdım ammā olsa ‘ālem halkı bir / Bir nigehe eyledi ol dīde-i şeh-bāz bāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 4). [rāz-ı dil aç-,]

rāz-ı hāl-i gönl: kalpteki siyah noktanın sırrı.

Ben etdim **rāz-ı hāl-i gönlümü** i‘lān aña yoksa / O ser-keş nev-cüvānım vākıf-ı keyfiyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 2). [rāz-ı hāl-i gönlümü,]

rāzı idi: memnun, hoşnut olma; razı olma.

Niyet-i şıdk ile sa‘y eyler idi hayrāta / Hūlk-ı hūsnünden heme **rāzı idi** cümle enām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 3). [rāzı idi,]

rāz-ı kâbe kavseyni: “(Onunla arasındaki mesafe) iki yay arası kadar (yahut daha az kaldı.) (Necm sûresi, 9. ayet)” ayetinin sırrı.

Siyāh-ı çeşmi söyler kuhl-i mā-zāğa‘l-basar remzin / Hām-ı ebrûsı **rāz-ı kâbe kavseyni** eder imā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 21). [rāz-ı kâbe kavseyni,]

rāzı ol-: razı olmak, kabul etmek.

Rızā ver her kazāya **rāzı ol** emr-i İlāhī‘ye / Ne çāre Zihniyā şabr eyle taqdīr-i Hudā‘dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 20). [rāzı ol-,]

red eyle-: reddetmek, kabul etmemek.

Zihni-i mücrime kıl lūtfuñ ile hūsn-i nazar / Sen de **red eyleme** bā-hakk-ı

cenāb-ı Haydar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 14). [red eyle-,]

redd et-: kişinin dileklerini, isteklerini kabul etmemek.

Yā Resūl‘allāh **redd etme** bu ednā bendeñi / Olmuşum bahşāyiş-i elṭāfiña ümmīdvār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 56). [redd et-,]

redd eyle-: geri çevirmek, kabul etmemek, istememek.

Kāse-i deryüzemi pūr et tehī **redd eyleme** / Maṭbaḥ-ı cūduñdan ikrām isterim ey zū‘l-kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 44). [redd eyle-,]

redd eyle-: geri çevirmek, kabul etmemek.

Sen de **redd eyleriseñ** yā Hu iki ‘ālemde / Kime dād eyleye bu Zihni-i zār ü bī-kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 5). [redd eyle-,]

redd-i cevāb: suālın cevabını vermek.

Nā-sezā güftār-ı nā-dānı işitmem Zihniyā / Kim sūkūt imiş sü‘āl-i aḥmaḳa **redd-i cevāb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 5). [redd-i cevāb,]

redif: arkadan gelen.

Sāye-i feyzi perde eyleyeli renc ü ta‘aba / ‘İlm-i kemāli pīş-kār-ı ma‘rifet hakkı **redif** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 2). [redif,]

ref ol-: (örtüsü, perdesi) kaldırılmak.

Ref' oldu gözümünden heme cā perde-i zulmet / Göñlüme ziyā şaldı benim mihr-i maḥabbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 4). [ref' ol-,]

ref'-i zulem ol-: karanlıkların giderilmesi. II zulümlerin ortadan kaldırılması.

Lem'a-pāşî-i teveccüh birle kılsa nīm-nigāh / Sālikîñ mir'āt-ı kalbinden **olur ref'-i zulem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 22). [ref'-i zulem ol-,]

ref'-i zulem eyle-: karanlıkları ortadan kaldırmak.

Bir tınāba sāḥa-i imkāndan yokdur ittisā' / Dilden **eylerken** fūrūğ-ı şefkatiñ **ref'-i zulem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 13). [ref'-i zulem eyle-,]

ref'-i zulümāt kıl-: karanlıkları kaldırmak.

Pertev-i luṭfı **kılur** anda **ref'-i zulümāt** / Dem-i feyziyle cemādāta gelir bil cezebāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 19). [ref'-i zulümāt kıl-,]

refik: arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş.

Rāh-ı 'aşka girmeden evvel tedārik et **refik** / Emr-i 'ālīdir buyurmuş e'r-refik şümme't-ṭarīk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 1). [refik,]

refik-i rāh-ı tevfiḳ: Allah'ın yardımının yoldaşı.

Refik-i rāh-ı tevfiḳ ser-ṭarīk-i ḥazret-i Şiddīk / Ğarīk-ı lücce-i taḥḳīk şadīk-i silk-i şiddīkīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 16, Beyit 2). [refik-i rāh-ı tevfiḳ,]

refṭār-ı kad: boyun salınması.

Şaldı **refṭār-ı kadīñ** cānıma çün zelzeleler / Bağladı turreleriñ gerdenime silsileler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 1). [refṭār-ı kad,]

reg: damar.

Dil āteş sīne āteş dāğ-ber-dāğ-ı nihān āteş / Ciger āteş **reg** āteş kan āteş üstülvān āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1). [reg,]

reg-i kân: maden ocağı damarı.

Nice tekmiñ ede evşāf-ı şerīfiñ ḥāmem / Hīç pāyān mı tutar mevce-i deryā **reg-i kân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 39). [reg-i kân,]

reh: yol. II yüce bir zatın yolunda.

Ancak 'alīl çeşme **rehiñ** ḥākīdir şifā / Gezsem cihānı memleket-i İşfahān'a dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 2). [rehiñ, -iñ]

reh ü silk: yol, tarik.

'Arz edemez merd **reh ü silkine** / Mekr ü füsün pīre-zen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 34). [reh ü silk,]

reh-ber-i sūy-ı ḥakīkat: doğru yönü gösteren rehber (nefis bağlamında).

Mecāzī **reh-ber-i sūy-ı ḥakīkat**dir deyü nefsiñ / Seni her sāde-rū maḥbūba kıldı 'āşık-ı şeydā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 9). [reh-ber-i sūy-ı ḥakīkat,]

reh-ber-i vişāl-i vār: *yare kavuşmanın yolunu gösteren (kişi). II derviş.*

Ṭālib-i şevk **reh-ber-i vişāl-i yāre** /
Mülket ü māl değil cānını infāk eyler
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 4*).
[reh-ber-i vişāl-i yār,]

reh-güzār: *güzergâh, geçilen yer.*

Seyre çıkdım ḥ^vāhiş-i gülşen-serāy-ı yār
ile / **Reh-güzārımda** İrem ednā
ḥarīmimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 4*). [reh-güzārımda, -im, -da]

reh-güzār-ı mekteb: *okul yolu. II aşk yolu.*

Ġubārîñ sürme çekmek ḥ^vāhişiyle çeşm-i nemnāke / Be-her gün bekler oldum
reh-güzār-ı mektebiñ cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 4*). [reh-güzār-ı mektebiñ, -in]

reh-güzer-i ka'be-i vaşl: *kavuşma Kâbe'sine ulaşmanın yolu.*

Olmasa **reh-güzer-i Ka'be-i vaşlñ**
çaparız / O maḥall-i şerefe cümleden
evvel çaparız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 1*). [reh-güzer-i ka'be-i vaşl,]

reh-i ābā vü neseb: *ataların ve dedelerin yolu.*

Ḥubb-ı māl ü veled ü cem'-i zehebden
geçdim / İbn-i vaktim **reh-i ābā vü nesebden**
geçdim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 2*). [reh-i ābā vü neseb,]

reh-i āmāl: *ümit yolu.*

Ni'met-i zā'ika-i luṭfuñ emān etme dirîğ
/ **Reh-i āmālde** bî-zād ki derler o biziz
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 2*).
[reh-i āmālde,]

reh-i 'aşk içre: *aşk yolunda.*

Baḥa cem'iyet-i esbāb teklîf olmaz ey
gerdün / Kimi gördüñ **reh-i 'aşk içre**
meyl-i mülk ü māl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 6*). [reh-i 'aşk içre,]

reh-i 'aşk: *aşk yolu.*

Şimdi oldum bir gedā-yı hırka-i şad-
pāre-püş / Hep telef oldu **reh-i 'aşkıñda**
varım şorma hîç (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 4*). [reh-i 'aşkıñda,]

reh-i ümmîd: *umut yolu.*

Seni maḥdūr-ı ezel her ne ise kendi bulur
/ **Reh-i-ümmîde** te'enniyle yüri etme
şitāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 5*). [reh-i-ümmîde,]

reh-i zevk-i mülākātı: *buluşup görüşme zevkinin/eğlencesinin yolu.*

Verdi ey Zihnî **reh-i zevk-i mülākātı**
sele / Gün-be-gün oldu füzün-ter mā-
cerā-yı intizār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 5*). [reh-i zevk-i mülākātı,]

rehîn eyle-: *rehin olarak vermek.*

'Uhde-i re'yine bir dāver-i vālā-şanıñ /
Eyledi Ḥaḥḥ mürā'āt-ı re'āyayı **rehîn**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 7*).
[rehîn eyle-,]

rehin-i rûzgâr ol-: devrin rehini olmak.

Mey ki ola kahtresine ğam degil / Hırka vü təcim rehin-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 5). [rehin-i rûzgâr ol-,]

reh-neverdân-ı reşâdet: doğruluk yoluna çıkanlar.

Düşmek olmaz ardına her pây-ı lengiñ bilmiş ol / **Reh-neverdân-ı reşâdet** peylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 2). [reh-neverdân-ı reşâdet,]

reh-nümâ kıl-: rehber, kılavuz tayin etmek.

Gubâr-ı hâk-i rehiñ **reh-nümâ** ki **kılmazlar** / Fezâ-yı ye'sde hep kem-sürâğdır cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 4). [reh-nümâ kıl-,]

reh-nümâ: yol gösteren (Şeyh Abdullah Sermest Efendi).

Etmez tehâşi Zihni dahı düzd-i şirkden / Ser-mest-i şâh-ı feyz gibi **reh-nümâsı** var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 7). [reh-nümâsı,]

re'îs-i ehl-i cem'iyet: topluluk ehlinin başı.

Celîs-i meclis-i vuşlat **re'îs-i ehl-i cem'iyet** / Harîş-i mülket-i şefkat enîs-i bî-kes ü miskîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 4). [re'îs-i ehl-i cem'iyet,]

remed: göz ağrısı.

Žiyâ-yı kıymet-i rûşen-dilânı hep eder inkâr / Meger kör eylemişdir dîde-i çarhı **remed** şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 6). [remed,]

remîm ol-: çürümek.

Çeşm-i ümîd-i dil kapanır şanma yârdan / Olsa remîm hâke düşüp üstühânımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 2). [remîm ol-,]

remzin söyle-: gizli bir manayı işaret ederek söylemek; gizlice, ima ederek söylemek.

Siyâh-ı çeşmi söyler kuhl-i mâ-zâğa'l-basar remzin / Ham-ı ebrûsı râz-ı kâbe kavseyni eder îmâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 21). [remzin söyle-,]

renc: ıstırap, sıkıntı.

Artar bu derd ü **renc** ü belâ şad figân kim / Her dem ki devr-i dehr mücedded zamân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 7). [renc,]

renc ü mihnet: eziyet ve sıkıntı.

Renc ü mihnet derd-i fırkat âh-ı hasret dâğ-ı dil / Hep gelip birbirini tebrîk ü tes'îd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 6). [renc ü mihnet,]

renc ü ta'ab: zahmet ve sıkıntı.

Sâye-i feyzi perde eyleyeli **renc ü ta'aba** / 'İlm-i kemâli pîş-kâr-ı ma'rifet hâkkı redîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 2). [renc ü ta'ab,]

renc ü ta'ab ol-: eziyet ve sıkıntı çekmek.

Encāmı muḳarrer ki olur zevḳ-i viṣāle /
Evvelde biraz **renc ü ta‘ab olsa** ne mānī‘
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 4*).
[renc ü ta‘ab ol-,]

renc-i humār: içkiden sonraki baş ağrısının verdiği acı/sıkıntı.

Tā ḥaṣre kadar gitmez olur **renc-i humārı** / Bir mey ki anıñ neş‘e-i minnet var içinde (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 3*). [renc-i humār,]

rencür: hasta, dertli. II âşık.

‘Âşık-ı dil-ḥastesi artdıkça rüşen-çeşm olur / Hoşlanır görse ṭabīb **rencür** rencür üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 4*). [rencür,]

‘Âşık-ı dil-ḥastesi artdıkça rüşen-çeşm olur / Hoşlanır görse ṭabīb **rencür** rencür üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 4*). [rencür,]

reng: cisimler tarafından yansıyan ışığın gözde oluşturduğu duyum, renk.

Nāle-i dilden eder aḥz-ı terennüm muṭrib / Leb-i cānāndan alur la‘l gibi **rengi** şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 4*). [rengi, -i]

Şāl **rengine** dahı söz yok leṭāfetde velī / Nev-resāna başka bir cilve-nümādır sāde fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 3*). [rengine, -i, -(n)e]

‘Ârız-ı yāri güle teşbih eder ḥalḳ-ı cihān / İşte bu **reng** ile pek firūzdur iḳbāl-i gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2*). [reng,]

reng ü hoş-bū ile: rengi ve güzel kokusuyla.

Reng ü hoş-bū ile ey Zihnî cihān merḡubudur / Oldıgıyçün ḥāk-i pāy-i Ḥazret’e rū-māl gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 5*). [reng ü hoş-bū ile,]

reng-ā-reng: türlü türlü; çeşit çeşit.

Giyip şad-güne cāme ‘arz-ı dîdār etdiñ aḡyāra / Dil-i maḥzūnı **reng-ā-reng** endūha boyandırdıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 3*). [reng-ā-reng,]

reng-i āteş-i seyyāle: akan ateşin rengi/görüntüsü.

Süz-ı şevḳ-i la‘l-i yāḳūtı yaḳar cān ü dili / Germle bakdıkça **reng-i āteş-i seyyāle**ye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 2*). [reng-i āteş-i seyyāle,]

reng-i istiḡnā: istiḡna, kanaatkârlık rengi.

Edelden Ḥaḳ seni yek-tā şeh-i evreng-i istiḡnā / Cilā-yı ‘izz ü ḳadrin sende buldı **reng-i istiḡnā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 1*). [reng-i istiḡnā,]

reng-i ruh-ı cānāne: sevgilinin yanağının rengi.

Beñzedir **reng-i ruh-ı cānāne** kendin al gül / Üstüne güldürmedir ḥalḳı tamāmen ḥāl-i gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 1*). [reng-i ruh-ı cānāne,]

rengin: renkli olan, parlak renkli. II güzel, hoş, süslü.

Dāḡlar sīnemde **rengin** ḡonce-i güldür baña / Nevḥa-i dil hoş-nevā-yı zār-ı bülbüldür baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 1*). [rengin,]

rengin: hoş, güzel. *II farklı.*

Vālih ü hayrān iken bu hikmet-i Rabbānī'ye / Gūş-ı kalbe degdi bir **rengin** şadā-yı cān-güzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 19). [rengin,]

reşad-ı mihr-i vird: virdin (Kur'an cüzleri, duaları) ışığıyla doğru yola girme.

Usul-ı Kübrevî'niñ takvîyet-i bahş-ārāsıdır / **Reşad-ı mihr-i virdi** çeşniniñ merd-i vefāsıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 5). [reşad-ı mihr-i vird,]

resen: urgan, halat, ip.

'Āşık-ı zārını ber-dār ise fermānıñ eger / Yetişür turre-i pür-piç ne hācet **resene** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 4). [resene, -e]

re's-i Hüseyin şāh: Hz. Hüseyin'in kesik başı.

Sevmem Yezîd-i efsak ü bed-bahtı bî-gümān / **Re's-i Hüseyin şāhı** görüp şād-mān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 22). [re's-i Hüseyin şāh,]

reşk et-: gıpta etmek, kıskanmak.

Ne deñlü **reşk edip** püşt etse kâdrim çarh-ı bî-iz'ān / O nā-dān ü deniyyü'l-himmete 'arz-ı niyāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4). [reşk ed(t)-,]

Bülbül-i hoş-nağme-tırāza ne ğam / **Reşk ede** zāğ u zağan-ı rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 37). [reşk ed(t)-,]

Reşk eder bārgēh-i kadrine tāk-ı eflāk / Fazl-ı şahrāsına darb eyleyli çetr ü hıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 24). [reşk ed(t)-,]

reşk eyle-: gıpta etmek, imrenmek.

Beyt-i ma'mūr-ı felek kaddiyle **reşk eyler** baña / Şadme-i 'aşk ü maḥabbetle 'aceb vîrāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 4). [reşk eyle-,]

reşk-āver: haset getiren, hasede düşüren, kıskançlık uyandıran.

Bezminiñ eflāke **reşk-āver** durur hāk-i deri / Hüsünüñ hürşide ta'n-endāzdır pîrāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 4). [reşk-āver,]

reşk-āver ol-: haset getiren, hasede düşüren, kıskançlık uyandıran (kimse) olmak.

Bir şeb ol meh-rüyı der-āğuş edip ber-vefk-i kām / Ben daḥı **reşk-āver olsaydım** felekde hāleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 3). [reşk-āver ol-,]

reşk-āver-i 'arş-ı berin: göğün en yüksek tabakasında kıskançlık uyandıran.

Bezm-i hāşşı mehbit-i nūr-ı İlāhü'l-'ālemīn / Āstān-ı rif'atı **reşk-āver-i 'arş-ı berin** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 6). [reşk-āver-i 'arş-ı berin,]

reşk-āver-i mîr-i mîrān: beylerbeyinde kıskançlık uyandıran.

Muhterem mîrdir ol fahr-ı kirāmān velî / Hüsni ahlākda **reşk-āver-i mîr-i mîrān**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 19). [reşk-âver-i mîr-i mîrân,]

resm ü âdâb-ı 'ubûdîyyeti ne imiş bilme-: kulluğun adap ve usulünün ne olduğunu bilmemek.

Resm ü âdâb-ı 'ubûdîyyeti bilmez ne imiş / Öyle yol ehlinin âyinine erkanına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 6). [resm ü âdâb-ı 'ubûdîyyeti ne imiş bilmez,]

resm-i edeb: edep şekli; davranışlarının ölçülü olmasına özen gösterme.

Vakt-i nûş-ı la'ide gâyet gerek **resm-i edeb** / Ka'bede ta'zîm-i bî-had lâzım âb-ı zemzeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 4). [resm-i edeb,]

resm-i hitâm: son şekli; son hâli.

Encümen-i 'işretiñ **resm-i hitâmı** budur / Gâh cüvânân ede gâh gâzel-hvân rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 4). [resm-i hitâm,]

resm-i 'işve: işve şekli.

Fenn-i fitne **resm-i 'işve** sihr ü efsün mekr ü âl / Cümle meftûn ü müsellemdir sühân-gû çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 4). [resm-i 'işve,]

resm-i reh-i dervîşân: dervişlerin yolunun sureti, şekli.

Yeter ey Zihni yeter eyleme itnâb-ı sühân / Ki du'â eylemedir **resm-i reh-i dervîşân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 41). [resm-i reh-i dervîşân,]

resm-i reh-i ülfet: dostluk etme yolunun şekli, usulü.

Erbâb-ı hûkûka bu degil şart-ı mahabbet / **Resm-i reh-i ülfet** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 4). [resm-i reh-i ülfet,]

resm-i şeh-r-âyîn: kutlama merasimi.

Şükr edip bu müjde-i nuşret-fezâya eylesin / **Resm-i şeh-r-âyîni** icrâ şavkla hep ins ü cân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 1, Beyit 4). [resm-i şeh-r-âyîn,]

resûl-i ekrem ü a'zam: yüce ve kerem sahibi Hz. Muhammed (s.a.v.).

Resûl-i ekrem ü a'zam nebî-i ins ile cân / Hâbîb-i zât-ı İlâhî tabîb-i derd ü elem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 3). [resûl-i ekrem ü a'zam,]

resûl-ı seyyid-i 'âlem: âlemin önderi Hz. Muhammed (s.a.v.).

Resûl-ı seyyid-i 'âlem Nebiyy-i mürşid-i a'zam / Cemî'-i halkdan ekrem şeh-r-yâr-ı mülket-i 'uqbâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 50). [resûl-ı seyyid-i 'âlem,]

revâ: lâyıf, uygun, yaraşır.

Revâ mıdır ki hûn-âlûd ola sıbt-ı Resûl'ullâh / Nedir bu kec-edâ ey çarh ne devr-i nâ-becâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11). [revâ,]

revân: akan, giden. II su gibi akıp giden.

Revândır âb-ı himmet dem-be-dem gülzâr-ı 'acz içre / 'Azâb-ı nâr ü cevri

müdde'iden ihtirâz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 6*). [*revândır, -dır*]

revan eyle-: akıtmak.

Leşkeri hatla alıp hıttâ-i Bağdâd-ı dilim / Şat gibi hükmi **revan eyledi** her cây ü maḥal (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 2*). [*revan eyle-,*]

revân ol-: akıp gitmek.

Sa'âdetle **revân oldu** cinâna nahl-i Tübâveş / Ki olsunlar aña hürî vü ḡlmân dâye vü lâla (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 17, Beyit 3*). [*revân ol-,*]

revân ol-: akmak. II dökülmek.

Gel ey Mısr-ı melâhât dâveri Yûsuf-cemâlim gel / **Revân oldu** gözümden Nîl-âsâ eşk-i alım gel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 1*). [*revân ol-,*]

Ravza-i pür-nûrîna bâr-ı şalât ile selâm / Râh-ı dilden dem-be-dem **olsun revân** yüz biñ kaṭâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 58*). [*revân ol-,*]

Bārân mişâli dökdi gözüm eşk-i ḥasreti / Her bir müjemden **oldı revân** cû-yı çeşmesâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 5*). [*revân ol-,*]

Giryem ederse cûş taḥassürle nâ-gehân / Mânend-i Nîl hûn-ı sirişkim **revân olur** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 5*). [*revân ol-,*]

revân ol-: akıp gitmek. II sevgilinin salınarak gitmesi.

Tehî zann etme seyl-âb-ı sirişkim ey kad-i dil-cû / **Revân olmuş** maḥabbet bâḡına

cûy-ı temeyyüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 3*). [*revân ol-,*]

revâne et-: akıtmak.

Cânım fedâ kılam saña ḡanım ḥelâl edem / **Etdi revâne** eşkimi ḡaddiñ nihâli kim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 8*). [*revâne et-,*]

revâne ol-: akıp gitmek.

Servi-i raḡş-âveriñ pâyine yüzler sürmege / Güşe güşe ḡülşene **oldı revâne** cûy-bâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 16*). [*revâne ol-,*]

revân-ı pāk: temiz ruh.

Olup âzâde-sencîn-i sivâ kayd ü belâsından / 'Urûc etdi revân-ı pākî ber-a'lâ-yı 'illiyyîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 18*). [*revân-ı pāk,*]

revnak: güzellik, çekicilik, tazelik, letafet.

Bî-müzd sensin ancak ehl-i 'usâta eşfaḡ / Zâtında buldı **revnaḡ** çün efser-i şefâ'at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2*). [*revnaḡ,*]

revnak ver-: parlaklık, güzellik vermek.

Zihnî semâ-yı cândan **verdi** cihâna **revnaḡ** / Tārîḡ-i tāmı toḡdı çün mäh-ı dil Emîne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 7, Beyit 11*). [*revnaḡ ver-,*]

revnak-dih-i bālâ vü pest: alçak ve yüce kimselere güzellik/ışık veren.

Revnağ-dih-i bālā vü pest dānā-yı nā-dānī-şikest / Mestāne-i bezm-i elest kim şāh Ser-mest-i velī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 3). [revnağ-dih-i bālā vü pest,]

revnağ-dih-i tedbîr ü rāy: fikir ve düşüncelere ışık veren, aydınlatan.

Hâzret-i Yasîn Beg ol **revnağ-dih-i tedbîr ü rāy** / Kıldı ihsân oldı âbādān bu cāy-ı dil-güşāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 1). [revnağ-dih-i tedbîr ü rāy,]

revnağ-efzā: parlaklığı/güzelliği artıran.

Şadr-ı bâğa **revnağ-efzâdır** cülûs-ı şāh-ı gül / Cümle-i ezhāra berter oldı 'ālî-cāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 1). [revnağ-efzâdır, -dır]

revnağ-efzā-yı sipihr-i kerem ü cūd-ı bihîn: güzel olan ikram ve cömertlik semasının parlaklığını arttıran.

Hâzret-i âşaf-ı yek-tāy Süreyyā Paşa / **Revnağ-efzā-yı sipihr-i kerem ü cūd-ı bihîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 9). [revnağ-efzā-yı sipihr-i kerem ü cūd-ı bihîn,]

revnağ-fezā: güzelleştiren, bir şeyin parlaklığını arttıran.

Hüsn-i yāre gerçi kim **revnağ-fezâdır** sâde fes / Başıma bir turfe püsküllü belâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 1). [revnağ-fezâdır, -dır]

revnağ-fezā-yı 'işmet ol-: İffetli ve günahsız olmadan ötürü güzelleşmek.

Oldı be-'izz u devlet **revnağ-fezā-yı 'işmet** / Baḥş etdi zîb ü zînet emcād-ı vâlidîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 9). [revnağ-fezā-yı 'işmet ol-,]

revnağ-ı 'izz ü sürûr ver-: değer ve huzurunu güzel hâle getirmek, parlaklaştırmak.

Kıymet-i zâtıñla dest-i kudret-i Rabb-ı gafûr / **Verdi** bāzār-ı cihāna **revnağ-ı 'izz ü sürûr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 16). [revnağ-ı 'izz ü sürûr ver-,]

revnağ-ı şadr-ı 'irfān: irfan makamının güzelliği.

Sen gibi görmedi bu ana kadar çeşm-i felek / Bezm-i devrānda bir **revnağ-ı şadr-ı 'irfān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 34). [revnağ-ı şadr-ı 'irfān,]

revzen: pencere. II gönüldeki kesik, delik.

Dāğdır zann etme sînem üzre **revzenlerdir** hep / Göñlüme şāyed ziyā-pāş ola hūrşîd-i emel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4). [revzenlerdir, -ler, -dir]

revzen aç: pencere açmak (bahtın, talihin açılması bağlamında).

Revzen açarsa bir gün eger tâli'im benim / Etmez tulu' tâ-be-ebed mihr-i tâb-dâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 5). [revzen aç,]

revzen ü der: kapı ve pencere.

Künc-i zulm-i iftirāk içre nihân oldum
yine / Revzen ü derden o mihre dide-bân
oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
190, Beyit 1). [revzen ü der,]

revzene vü der: kapı ve pencere.

Fikr-i tülû'-ı mihr-i cemâliñle gözlerim /
Tâ-be-şabâh **revzene vü derde** kaldı hep
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 6).
[revzene vü der,]

revzene-i ilticâ-yı dil: gönül sığınağının
penceresi.

Olsa güşâde **revzene-i ilticâ-yı dil** /
Hürşîd-i feyz-i Hâk'la olur rüşenâ-yı dil
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 1).
[revzene-i ilticâ-yı dil,]

revzene-i ilticâ-yı dil: gönül sığınağının
penceresi.

Olsa güşâde **revzene-i ilticâ-yı dil** /
Hürşîd-i feyz-i Hâk'la olur rüşenâ-yı dil
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 1).
[revzene-i ilticâ-yı dil,]

revzen-güşâ-yı intizâr ol-: pencere
kenarında bekleyen olmak.

Toğmaz ol mihr-i dem-i şubh-ı melâhat
hâneme / Her gün **olsam** bir dağı **revzen-
güşâ-yı intizâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 82, Beyit 3). [revzen-güşâ-yı
intizâr ol-,]

revhân-ı mu'anber: amberli, güzel
kokulu reyhan. (Sevgilinin yüzündeki
ayva tüyleri için kullanılmıştır.)

Haññ gülzâr-ı ruhsârînda **reyhân-ı
mu'anberdir** / Anıñ yanında kâkül deste
deste sünbül-i terdir (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 53, Beyit 1). [reyhân-ı
mu'anber,]

re'y-i nâ-sezâ: uygun olmayan düşünce,
fikir.

Müselmânım diyen eyler mi kaçd-ı âl-i
Peygamber / Ne re'y-i nâ-sezâdır v'ey ne
tedbîr-i hañâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 9). [re'y-i nâ-sezâ,]

re'y-i pesendî: taktir gören, beğenilen
görüş.

Hüsn-i tedbîrine bu **re'y-i
pesendîdesine** / Eyledi yerde beşer
gökde melâ'ik tañsîn (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 10, Beyit 39). [re'y-i
pesendî,]

re'y-i rezîn: tedbirli ve ölçülü görüş.

Mañrem âyine-i idrâkine hep sûret-i dâd
/ Mülzem endîşe-i hağ-pîşesine **re'y-i
rezîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 12). [re'y-i rezîn,]

rezmbân ol-: savaşçı olmak.

Şimr-i denî vü hûk-nihâdîñ ne haddi var
/ Sen gibi şîre karşı turup **rezmbân olur**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 34).
[rezmbân ol-,]

rezmgâh: savaş meydanı.

'Aceb mi âh-ı 'aşîk cevri-yâre ittişâl etse
/ Gelir elbetde **rezmgâhda** şemşîr
şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180,
Beyit 4). [rezmgâhda, -da]

rezmgâh-ı lî-ma'a'llâhî: Allah'la
beraber olunan savaş meydanı. ("Lî-

ma'a'llāh" sözü "Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebî o yakınlığı elde edememiştir." hadisinden alıntıdır.

Rezmgāh-ı lī-ma'a'llāhīde merd-i yekke-tāz / 'Arşa-i levlākde şāhib-kırān-ı nāmdār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 38). [rezmgāh-ı lī-ma'a'llāhīde,]

ricāmend: ricacı, istekli.

Ne temennā vü **ricāmend** ne emelvār-ı visāl / Künc-i firķatde dil-i şifte bir āh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 2). [ricāmend,]

ricā-yı bûy-ı vefā et-: vefa kokusunu istemek.

Etsem ricā-yı bûy-ı vefā bāğ-ı luṭfdan / Kesmem ümīdi gerçi şehā bāğ-ı luṭfdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 4). [ricā-yı bûy-ı vefā et-,]

Rıdvān: cennet kapılarında bekçilik yapan, cenete girecek müminleri selamla karşılayan ve cennette müminlere hizmet eden meleklerin başkanının adı.

Eger şaff-ı ni'āl-i bezm-i hāş destine girse / Eder **Rıdvān** terk-i ravza-i şad-cennet-i a'lā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 41). [Rıdvān,]

Rızā-yāb oldu **Rıdvān** zīb ü ārāyiş verip hulde / Setīrin sündüs-i 'āliden etdi pister ü bālīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 20). [Rıdvān,]

rif'at gör-: yüksek makama ulaşmak.

Yüzler sürelim Hāzret-i Pīr'īn eşiginde / **Rif'at görelim** Hāzret-i Pīr'īn eşiginde

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 1). [rif'at gör-,]

rif'at iste-: yüksek mertebeye ulaşmayı istemek.

Mekīn ol şadr-ı istignāda cāy-ı rāhat isterseñ / Tezellül etme dökme āb-ı rüyuñ **rif'at isterseñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 2). [rif'at iste-,]

rif'at-fezā-yı nezd-i pīr: pirin yanında derecesini artıran.

Neş'e-yāb-ı cām-ı ser-şār-ı mey-i bezm-i elest / Ya'ni Ser-mest-i velī **rif'at-fezā-yı nezd-i pīr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 2). [rif'at-fezā-yı nezd-i pīr,]

rif'at-ı kadr: değer, itibarın yüceliği.

Rif'at-ı kadrini bir ehl-i kemālīñ görse / Anı pest etmege gayretle eder tām kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 3). [rif'at-ı kadrini,]

rikāb: büyük bir kimsenin katı, huzuru.

Yetmez serim **rikābıña** hem rüy-māl edem / Yok mı naşīb-i zevķ baña bāğ-ı luṭfdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 3). [rikābıña, -ıñ, -a]

rind: dünya işleriyle uğraşan, eğlenceye düşkün, kalender (kimse).

Şeb-nemi bāde güli sākī edip bülbülü **rind** / Kıldı hep gülşeni bezm-i tarab-ābād şabā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 3). [rind,]

Rindler farṭ-ı neşāt üzre olup na're-zenān / Zevķden sāmī'a-ı çarḥa peyām

oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 3). [rindler, -ler]

Çāh-ı zulmetde dil-i zāhid-i ḥod-bîn kalır / **Rinde** hūrşîd-i şafā cāmdan işrāk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 5). [rinde, -e]

Cāy-i āsāyiş aña gūşe-i mey-ḥāne yeter / **Rind** ne ḥāne ne māl ne elem-i cāh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4). [rind,]

‘Āşıkım **rindim** kalender-meşrebim dîvāneyim / Hırka-püşüm bade-nüşüm rüz ü şeb mestāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 1). [rindim, -im]

Rind n’etsin gūlsitān ile nevā-yı bülbüli / Gūş ederken bezm-i ‘işretde şadā-yı kulḳulı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 1). [rind,]

rindān: rindler, kalenderler, dünya işlerini boş görenler.

İlticā kanda olurdu sipeh-i ğamdan ‘aceb / Ḥazret-i pîr-i muġān olmasa **rindāna** melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 2). [rindāna, -a]

Şarāb-ı şevḳ-ı rūḥ-efzāsına şāyān olan **rindān** / Ḥumār-ı ğaflete dūçār olmaz bir daḥı aṣlā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 24). [rindān,]

rindān: rintler. II aşıklar.

Şevke gelip kıldı çün zevḳ ile cānān rakş / Na’re-zenān oldı hep eyledi **rindān** rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 1). [rindān,]

Bu neşāt ile edip na’ra-i taḥsîn **rindān** / Yetdi gūş-ı felege zemzeme-i hū-yā-hū

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 9). [rindān,]

rindāne: dünya işlerini hoş görerek, keyfekeder yaşayan, aldırışsız, kalender kimse.

Rindāne ki sāġar-keş-i bezm-i ezelîdir / Şāhib-dil-i işretkede-i lem-yezelîdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 1). [rindāne,]

rindāneler bezmi: rintlerin meclisi.

O meh gitmiş gibi ‘işretgeh-i bîġāneye zannım / Bu şeb **rindāneler bezminde** feryād ü fiġān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 3). [rindāneler bezmi,]

rindān-ı cihān: dünyanın rintleri.

Teşrîfi muşammem olıcaḳ māh-ı şiyāmıñ / Düşdi yine bir ġulġule **rindān-ı cihāna** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 2). [rindān-ı cihān,]

rind-i bāde-nūşe: şarap içen rint yaratılışlı kimseler.

Gubār-ı dergeh-i pîr-i muġān ki tāt-ı Edhem’dir / Sifāl-ı köhne **rind-i bāde-nūşe** sāġar-ı Cem’dir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 1). [rind-i bāde-nūşe,]

rind-i mey-āşām: şarap içen rint. II İlahî aşka ulaşan kimseler.

Bir alāy **rind-i mey-āşām** gedāyız n’edelim / Daḥil-i bezm-i kibār olmaġa ḳābil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 4). [rind-i mey-āşām,]

rînd-i mey-âşâm-ı 'îd ol-: bayramda içki içen rind olmak. (Kederlenmek, kederden dolayı içip kendinden geçmek; aşk sarhoşu olmak bağlamlarında kullanılmıştır.)

Zevk-i 'îd-i yâri bezm-i gayrdan güş eyleyip / Hüzün ile **oldum** hele ben **rînd-i mey-âşâm-ı 'îd** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 2). [rînd-i mey-âşâm-ı 'îd ol-,]

rind-i mey-nüş: içki içen rind.

Rind-i mey-nüş ayağün mescide atsin mı şehir / Var iken nüş edecek elde iki cām-ı şabūh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 2). [rind-i mey-nüş,]

rind-i mey-nüş-ı dil: gönül şarabını içen rint.

Cāmdan olur tecellî **rind-i mey-nüş-ı dile** / Len terānî na're-i mestānedir güş-ı dile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 7). [rind-i mey-nüş-ı dil,]

rind-i mey-nüş: içki içen rind.

Rāhat olmaz gencler bulsa muḥibb-i māl ü cāh / Zevk-i 'ālem devriñ ancak **rind-i mey-nüşındadır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 4). [rind-i mey-nüş,]

rind-i rüsvā-yı cihān: dünyanın kepaze kalenderi.

Rind-i rüsvā-yı cihānım i'tibārım şorma hîç / Hāne-ber-düşüm bugün dār ü diyārım şorma hîç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 1). [rind-i rüsvā-yı cihān,]

rind-i rüsvā-yı maḥabbet: aşkın maskara olmuş kalenderi.

Rind-i rüsvā-yı maḥabbet nām ü şān etmez qabūl / Hāne-ber-düşān mü'ebbed ḥānmān etmez qabūl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 1). [rind-i rüsvā-yı maḥabbet,]

rişte-i dil: gönül ipliği.

Nüşa-i vaşf-ı cemāl-i yâri tertîb etdiler / **Rişte-i dilden** aña şîrāze tensîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 1). [rişte-i dil,]

rişte-i tül-ı emel: tükenmez arzuların ipi.

Olmasam zülfüne peyveste ezelden güzelim / Pek dîrāz olmaz idi **rişte-i tül-ı emelim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 1). [rişte-i tül-ı emel,]

riyāzet eyle-: nefsi terbiye etmek amacıyla dünya nimetlerinden elini eteğini çekerek ölmeyecek kadar yiyip içmek, dünya lezzetlerinden sakınmak.

Tenāvül et simāt-ı şoḥbet-i şükr-i mezāyādan / **Riyāzet eyle** bezm-i herze-güy ü rîş-ḥandiden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 3). [riyāzet eyle-,]

riyāz-ı cennet-i ḥüsn: güzellik cennetinin bahçesi.

Riyāz-ı cennet-i ḥüsn içre bitmiş / Nihāl-ı kāmētîñ Tübā'ya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 5). [riyāz-ı cennet-i ḥüsn,]

riyāz-ı ḥüsn: güzellik bahçesi.

Bir gül-fidân-ı 'işve kaddiñ gibi bulunmaz / Gerçi **riyâz-ı hüsnüñ** çok nev-nihâli vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 3*). [*riyâz-ı hüsn,]*

riyâz-ı vaşl: kavuşma bahçesi.

Her şeb **riyâz-ı vaşla** girer var imiş meger / Gördüm perîşan al-ı ruhuñ dün 'ale'ş-şabâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 3*). [*riyâz-ı vaşl,]*

rızâ ver-: rıza göstermek, razı olmak, izin vermek.

Rızâ verdiñ o şâhiñ katline ey azlem-i maḥlûk / Nedir bu zulm ü fışkıñ v'ey ne bî-câ iddi'adır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 7*). [*rızâ ver-,]*

rızâ ver-: izin vermek, rıza göstermek, razı olmak.

Zihnî ne gelse Ḥaḳ'dan ona rāzı ol hemân / 'İrfân-tırâz-ı merd kaçāya **rızâ verir** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 6*). [*rızâ ver-,]*

Tecrîd ile dil **verdi rızâ** hırka-i fakra / Dāmen-keş-i nev-bāf-ı ḥarîr ü meles oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 5*). [*rızâ ver-,]*

Rızâ ver her kaçāya rāzı ol emr-i İlāhî'ye / Ne çāre Zihniyā şabr eyle taḳdîr-i Ḥudā'dır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 20*). [*rızâ ver-,]*

rızâ verme-: razı olmamak.

Bir ḥitâb erdi şimâh-ı dilime böyle deyü / İşbu da'vāya **rızâ vermez** İlāh-ı 'allām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 16*). [*rızâ verme-,]*

rızân eyle-: akıtmak, dökmek.

Ne denlü **eyledimse** cūy-bār-ı eşkimi **rızân** / Bu kiştzār-ı devrân vermedi bir sebze-i âmāl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 2*). [*rızân eyle-,]*

rızâ-yâb ol-: hoşnutluk bulmak.

Rızâ-yâb oldı Rıdvân zîb ü ārāyiş verip ḥulde / Setîrin sündüs-i 'āliden etdi pister ü bālîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 20*). [*rızâ-yâb ol-,]*

rızâ-yı Bārî: her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratan Allah'ın rızası.

Men **rızâ-yı Bārî'ye** ḥ'āhiş-kerim / Būd ü nā-būd-ı cihānı neyerim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 1*). [*rızâ-yı Bārî,]*

rızık için: rızık uğruna.

Zevk-i ālāma yetip 'ayş u ṭarabdan geçdim / **Rızık için** dā'ıye-i rûz ile şebden geçdim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 1*). [*rızık için,]*

rû: yüz.

Nuḳl iḥsân eder nāz ile çeşmin süzerek / Gehi ḡabḡab gehi leb ḡāhice gerden gehi **rû** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 7*). [*rû,]*

rû-be-rû: yüz yüze, karşı karşıya.

Rû-be-rû aḡyāra eylersiñ nigāh-ı iltifāt / Ey cefa-cū gitmedi āḡir bu bed-ḡūyuñ seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 4*). [*rû-be-rû,]*

rū-be-rū ol-: karşı karşıya gelmek.

Şafvet-i ruhsār-ı pākîñle **olunca rū-be-rū** / Kalmadı āyîne-i 'ālemde āşār-ı ğubār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 3). [rū-be-rū ol-,]

rub '-ı meskūn: dünyanın dörtte biri.

Rub '-ı meskūn bende olmuş rûzgār-ı hükümüñe / Hâk Cenāb'ın eylemişdir pādîşāh-ı faşl-ı çār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 4). [rub '-ı meskūn,]

ruh: (sevgilinin) yanağı.

Ruḥuñla ḥāl-ı siyāhıñ ḥayālî yanımda / Bahā-yı millet-i Rūm'ı diyār-ı Hind'i deger (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 4). [ruḥuñla, -uñ, -la]

Dil-dādeñe bir luṭf-ı 'aceb olsa ne mānî / **Ruḥ** olmaz ise buse-i leb olsa ne mānî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 1). [ruḥ,]

Ruḥı gül nuṭkı bülbul lebleri mül 'anberîn kākül / Siyāh-ı ḥālî fülful ḥaṭṭı sünbül zülfî ejdersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [ruḥı, -ı]

O şehiñ şanma gelir ḥaṭṭ-ı siyāhı **ruḥuna** / 'Arabistān'dan eder Rūm'a sipāhî taḫdīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 2). [ruḥuna, -uñ, -a]

Zülf ü ḥāl ü **ruḥuñ** andıkça sirişkim dökilip / Bāğ-ı sīnemde biter lāle vü sünbül nem nem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3). [ruḥuñ, -uñ]

Ruḥuñ meftūnı oldum ḥaṭṭ-ı 'anber-fāmdan şöñra / Seyāḥat eyledim iklīm-i Rūm'a Şām'dan şöñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 1). [ruḥuñ, -uñ]

Bāğ-ı firdevse girer şandım anı bir erḳam / Meger inmiş **ruḥına** zülf-i siyeh-kārıñ ucı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 10). [ruḥına, -ı, -(n)a]

ruh: insan ve hayvanda vücudu canlı kılan, hayat veren, can. II âşığın canı, ruhu. II âşığa ruh gibi can veren sevgili.

Ber-ḥayāt olmadadır şimdi seniñle Zihnî / **Rūḥum** envār-ı dilim tāb-ı tenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 7). [rūḥum, -um]

ruh: yanak. II Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yüzü.

Cebîniñ verdi mihre nūr-ı ṭal'at yā Resūl'allāh / **Ruḥuñ** baḥş etdi bāğ-ı 'Adn'e zīnet yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 1). [ruḥuñ, -uñ]

rūh-ı a 'dā: düşmanların ruhu.

Rūḥ-ı a 'dāy yaḳar āteş-i āhım 'alevi / Berk-i şemşīr-i belā pās u muşībet el-ḥak (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 3). [rūḥ-ı a 'dā,]

ruh-ı aliñ ol-: kırmızı yanak (gibi) olmak.

Āteş-endāz-ı dilim **oldı ruh-ı aliñ** seniñ / Dāğ-ber-dāğ etdi sīnem ḥasret-i ḥālîñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 1). [ruh-ı aliñ ol-,]

rūh-ı a 'zamiñ tahtgehi: en büyük ruhun (Hz. Muhammed'in ruhu) makamı.

Lāyık mıdır ki **tahtgehi ruh-ı a 'zamiñ** / Olsun cüyüş-ı nefis ile pā-māl ü ḥāksār

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 13).
[rûh-ı a 'zamîñ tahtgehi,]

rûh-ı Bahâü'd-dîn: Bahaüddin'in ruhu
(d. 1273 - ö. 1277).

Hisâb-ı katre-i eşkime Zihnî söyledim
târîh / 'Anâdan uçdı bâğ-ı akdese **rûh-ı
Bahâü'd-dîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
16, Beyit 21). [rûh-ı Bahâü'd-dîn,]

ruh-ı dildâr: sevgilinin yanağı.

Nağmesin ta'lîm eder bülbül dil-i
'uşşâkdan / Cezb-i reng eyler **ruh-ı
dildârdan** her gâh gül (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 139, Beyit 4). [ruh-ı
dildâr,]

ruh-ı gül-gün-ı şâh-ı dîn: din
padişahının (Hz. Hüseyin) gül renkli
yanağı. (Şair yanak-gül teşbihinden de
yararlanarak gülün kırmızı rengi ile Hz.
Hüseyin'in kanlara bulanmış yanağı
arasında ilgi kurmuştur.)

Geldikce hatıra **ruh-ı gül-gün-ı şâh-ı
dîn** / Çeşm-i terimden âb gibi kan revân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
17). [ruh-ı gül-gün-ı şâh-ı dîn,]

rûh-ı Hassân: Peygamber devrinin en
önemli şairi olan Hassan b. Sabit'in canı
(Arap şair olan Hassan b. Sabit'in
şiiirlerini ihtiva eden divanı Beyrut'ta
basılmıştır. Şiirleriyle Hz. Muhammed'i
(s.a.v.), İslamiyet'i ve Eshab-ı Kiram'ı
methederdi, ayrıca İslam
kahramanlarını cihada teşvik edici
beyitler söyledirdi.).

Zihniyâ bu gâzel-i hüsn-beyânım görse /
Rûh-ı Hassân dahı şî'rime tahsîn kıılır
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 5).
[rûh-ı Hassân,]

rûh-ı 'Osmân Beg: Osman Bey'in ruhu.

Zihniyâ cevher gibi nakş eyledim târîhini
/ **Rûh-ı 'Osmân Beg** şehîden vuşlata
oldı sezâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18,
Beyit 11). [rûh-ı 'Osmân Beg,]

rûh-ı pāk: mübarek, temiz ruh.

Hemân bir **rûh-ı pāk**i kaldı ancak / Anı
da verdi Hakk'a geçdi andan (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 9). [rûh-ı
pāk,]

rûh-ı pür-envârîña Hakk ihdâ eylesin:
Nurlarla dolu ruhuna (Hz.
Muhammed'in ruhuna) Allah hediye
etsin, bağışlasın.

Şalât-ı bî-nihâye hem selâm-ı bî-had ü
gâye / Dem-â-dem **rûh-ı pür-envârîña
Hakk eylesin ihdâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 61). [rûh-ı pür-envârîña
Hakk ihdâ eylesin,]

ruh-ı pür-tâb: parlak yanak (sevgilinin
parlak yanağı).

Hayal etsem de kâr etmez dile sevdâ-yı
gîsûsı / **Rûh-ı pür-tâb** kim cân bezmine
şem'-i münevverdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 53, Beyit 3). [ruh-ı pür-
tâb,]

rûh-ı revân: hayat, yaşam kaynağı.

Cihânda zindegî-i cânım ancak vaşl-ı
cânandır / Dem-i firkatde öz **rûh-ı
revân**um bâr-ı şikletdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 78, Beyit 4). [rûh-ı revân,
]

rûh-ı Sa'dî: Sa'dî'nin ruhu. [Şeyh Sadi-

*i Şirazi (d.1193, Şiraz - ö.1292, Şiraz).
Fars şair ve İslam âlimi.].*

Bülbül eyler ravza-i cennetde **rûh-ı Sa'dî'i** / Ol Gülistân-hvân-ı maḥbûb-ı nev-âgâzım benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 158, Beyit 2). [*rûh-ı Sa'dî,*]

rûh-ı Sahbân: *ünlü bir Arap hatibi olan Sehban el-Va'il'in canı (Sehban el-Va'il 7. yüzyılda yaşamıştır.).*

Bu zâtın ger kemâl-i nazm ü neşrin bilmiş olsaydı / Olurdu **rûh-ı Sahbân** bezm-i 'ukbâda şenâ-hvânı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 201, Beyit 10). [*rûh-ı Sahbân,*]

rûh-ı Sâlih Ağa: *Salih Ağa'nın ruhu. (Keçikzade Salih Ağa, Kilis'in hayırseverlerindendir. 1855 yılında Kilis'te kendi adına bir kastel (çeşme) yaptırmıştır.)*

Geldi bir cevher-i târîḥ-i müzeyyen Zihnî / **Rûh-ı Şâlih Ağa'ya** şahn-ı cinân oldu maḥâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kıt'a 20, Beyit 5). [*rûh-ı Şâlih Ağa,*]

rûh-ı Sâ'm ü Rüstem: *Rüstem ve Sâ'm'in ruhu/canı. (Sâ'm; Şehnâme'de adı anılan efsanevî kahraman. Neriman'ın oğlu, Zâl'in babası, Rüstem'in dedesidir. Yiğitlik ve adaleti ile anılır. Rüstem; Şehnâme'de adı çokça geçen İran'ın ünlü pehlivan ve savaşçısı, Sâ'm'in torunu Zâl'in oğludur. Klasik edebiyatta kahramanlık ve yiğitlik sembolü olarak çok fazla kullanılmıştır.)*

Kuvvet-i 'aşk ile ibrâz eylesek merdânelik / **Rûh-ı Sâ'm ü Rüstem'i** lerzân eyler lahtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 91, Beyit 3). [*rûh-ı Sâ'm ü Rüstem,*]

ruh-ı tâbende: *parlayan yanak.*

Maşrık-ı mihr-i ḥakâyıkdır **ruh-ı tâbendesî** / Mevc urur nûr-ı velâyet cephe-i pâkinde hem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 3, Beyit 20). [*ruh-ı tâbende,*]

ruh-ı vüzerâ-yı dîrîn: *eski vezirlerin ruhu.*

Ḥaḳ bilür böyle şafâ-baḥş-ı umûr-ı ḥayra / Şâd olur türbede **rûh-ı vüzerâ-yı dîrîn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Kaside 10, Beyit 41). [*rûh-ı vüzerâ-yı dîrîn,*]

ruh-ı zîbâsı üzre: *güzel yüzünün üstünde (yüzeyinde).*

Ruḥ-ı zîbâsı üzre ḥaṭ nümâyân oldığın tıyduḳ / O şūḥuñ 'azline ıṣdâr-ı fermân oldığın tıyduḳ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 120, Beyit 1). [*ruh-ı zîbâsı üzre,*]

ruhsâr: *yanak (sevgilinin yanağı).*

Sînede ḥâli niçe dâğlar etmiş peydâ / Dilde **ruhsârı** ne âteşler edipdir ıḳâd (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 40, Beyit 5). [*ruhsârı, -ı*]

Ruhsârı güldür lâledir bir şū'le-i cevvăledir / Maḥbûb-ı endek-sâledir bilmez kemâl-i ehl-i ḥâl (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 144, Beyit 3). [*ruhsârı, -ı*]

ruhsâre-i cānân: *sevgilinin yanağı. II sevgilinin yüzü.*

Çâk eder güller giribânın seḥerde bağda / Gâliba **ruhsâre-i cānânım** anda yâd olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 70, Beyit 3). [*ruhsâre-i cānân,*]

ruhsāre-i dīdār: yüzdeki yanak.

Mir'āt-ı dile bak ki ne şafvet var içinde /
Ruhsāre-i dīdāra nezāret var içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 1).
[ruhsāre-i dīdār,]

ruhsāre-i vuşlat: kavuşmanın yüzü.

Zulm-i fırkat oldu çün ārāyış-i mülk-i
'adem / Gün gibi **ruhsāre-i vuşlat**
nümāyāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 4). [ruhsāre-i vuşlat,]

ruhsāre-pīrāy-ı 'adem ol-: yokluğun
yüzünün süsleyicisi olmak.

Zulmet-i āşām olur **ruhsāre-pīrāy-ı**
'adem / Eylese düşize-i 'afviñ eger keşf-
i kınā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 15). [ruhsāre-pīrāy-ı 'adem ol-,]

ruhsāre: yanak (kırmızı rengini
goncadan alması bağlamında).

Bülbül-i kudsi dahı 'āşık-ı nālāndır aña /
Gonçe-i huld ile **ruhsāresi** pīrāyelidir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 3).
[ruhsāresi, -si]

ruhsār-ı āl: kırmızı, pembe yanak.

Hāl-i 'anber-būy kim **ruhsār-ı āl**
üstündedir / Lekedir kim mäh-ı tībān-ı
cemāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 83, Beyit 1). [ruhsār-ı āl,]

Nev-bahārīde olup **ruhsār-ı ālımdan**
cüdā / Zihniyā mahrūm-ı zevk-i gūlsitān
oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
190, Beyit 5). [ruhsār-ı āl,]

ruhsār-ı al ol-: yanağın rengi kırmızı
olmak.

Gonca-i huld-ı berīn ruhsār-ı al olmuş
saña / Pertev-i feyz-i yakīn mihr-i cemāl
olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
1, Beyit 1). [ruhsār-ı al ol-, -muş]

ruhsār-ı gül: gül yanaklı (sevgili).

'Andelīb-i zārveş rüsvā olursam da ne
bāk / İster ey **ruhsār-ı gül** hep 'ālemi
güldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
8, Beyit 4). [ruhsār-ı gül,]

ruhsār-ı gül-gün-ı Hüseyin: Hz.
Hüseyin'in gül renkli yanağı. II Hz.
Hüseyin'in kana bulanmış yüzü. (Gül ve
kan arasında kırmızı olmaları
bakımından benzerlik kurulmuştur.).

Yād edip **ruhsār-ı gül-gün-ı Hüseyin'i**
dem-be-dem / Ağlamakdan kan tōlsun
tās-ı çeşm-i pūr-neme (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 9, Beyit 7). [ruhsār-ı gül-
gün-ı Hüseyin,]

ruhsār-ı pūr-tāb: tamamen parlayan
yanak.

Sırr-ı şahbā-yı ezel cām-ı leb-i
nābındadır / Nūr-ı hūrşīd-i ebed **ruhsār-ı**
pūr-tābındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 44, Beyit 1). [ruhsār-ı pūr-
tābındadır,]

ruhsārīñ 'arak-rīz ed(t)-: yanaklarını
terletmek.

Neş'e-i bāde 'arak-rīz edip **ruhsārīñ** /
Düşdi sīm gerdenine çīn-be-çīn-i gīsū
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 6).
[ruhsārīñ 'arak-rīz ed(t)-,]

ruhsat bul-: icazet almak. (Allah'ın dilediği kimselere Kevser suyunu içirtmesi bağlamında.)

Ve ger **ruḥṣat bulaydı** ol dem engüşt-i şerîfnden / Olurdu nehr-i Kevser tāmü'ebbed 'āleme icrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 47). [ruḥṣat bulaydı,]

ruhsat-pezîr ed(t)-: müsaade kabul etmek, izin bulmak.

Naḫra-i mir'ât-ı ruḥsāra **edip ruḥṣat-pezîr** / 'Āşık-ı bî-dilleri tūṭī-maḳāl etdün bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 4). [ruḥṣat-pezîr ed(t)-,]

ruh-sûde-i ḥāk-i der [D]: eşiğine yüz sürmek.

Beni **ruh-sûde-i ḥāk-i derinden** eyleyip maḥrûm / Ser-i aḡyāra bezm-i şadrde iḥsân eder zānū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 4). [ruh-sûde-i ḥāk-i der,]

rūhu'l-emîn: dört büyük melekten biri olan Cebrail.

Bir pâdişāh-ı mülk-i velâdır ki rûz ü şeb / Ḥāk-i derinde **Rūhu'l-emîn** pāsbân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 30). [rūhu'l-emîn,]

rūhu'llāh: Hz. İsa.

Ser-fürûlar eyleyip dergāh-ı 'ālî-cāhına / Kıldı **Rūhu'llāh** çarḫ-ı çārümîn üzre karar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 30). [rūhu'llāh,]

rūhum sıkılır [D]: canı sıkılmak; içi sıkılmak, öfkelenmek.

Meclis-i 'işrete şol dem ki raḳībān tıḳılır / Selb-i āsāyiş olup cismde **rūhum sıkılır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 1). [rūhum sıkılır, -ur]

ruh: (sevgilinin) yanağı.

Ruḥuñ egerçi leṭāfet-fezāy bir güldür / Bahār-ı ḥüsne ḥatîñ sebz-i bâḡdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 3). [ruḥuñ, -uñ]

Kızarmış ḥūna dönmüş çerāḡ-ı meykede çeşmiñ / Cilā vermiş **ruḥuñ** atlas gibi zevk-i şarāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 3). [ruḥuñ, -uñ]

Ey ki ferḥunde **ruḥuñ** muşhaf-ı pür-eşref-i 'aşḳ / V'ey ḥatîñ sūre-i Nūr-ı süver-i muşhaf-ı 'aşḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 1). [ruḥuñ, -uñ]

Ruḥuñdan isti'āre eyleyen ḥurşîd-i raḥşānı / Cebîniñden eder hem istināre māh-ı tābānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 1). [ruḥuñdan, -uñ, -dan]

rukabā: rakipler.

Geldi şen kıldı yine meclisim o kebg-ḥırām / **Ruḳabā** ḥānesi vîrāne-i büm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 2). [ruḳabā,]

Ruḳabā 'āşık ile da'vî-i hem-serlik eder / Lîk zāḡān ede mi bülbul-i gülzār ile baḡş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 5). [ruḳabā,]

Etmedim cānımı ben rāh-ı şadāḳatde dirîḡ / **Ruḳabāya** yine ey māh kapıldıñ

ne diyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 2). [ruḳabāya, -(y)a]

Rûm: Anadolu.

Etsin Hudâ-yı gayûr faẓl ile anı meşhûr / Mânend-i mihr-i pür-nûr tâ Hind ü **Rûm** u Çîn'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 6). [Rûm,]

Rûm: Anadolu bölgesi. II beyaz, aydınlık (sevgilinin yüzü/yanakları bağlamında).

Çekdi 'asker şanki şâh-ı zengiyân **Rûm** üstüne / Toldi çün şahn-ı 'izâr u 'ârîz-ı dildâre haṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 3). [rûm,]

O şehîñ şanma gelir haṭṭ-ı siyâhî ruḥuna / 'Arabistân'dan eder **Rûm'a** sipâhî taḳdîm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 2). [Rûm'a, -a]

Rûm ü 'Acem: Anadolu ve İran. (Her ikisi de beyitte sevgilinin yanağı için kullanılmıştır.)

Var iken sende bu hâl-i siyeh ü âl 'izâr / Cümle maḥkûmuñ olur Hind ü Habeş **Rûm ü 'Acem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 4). [Rûm ü 'Acem,]

Rûm u Habeş: Rum ve Habeş. (Rum beyazlığı temsilen sevgilinin "yüzü" için, Habeş ise siyahı temsilen sevgilinin yüzündeki "ben" için kullanılmıştır.)

Ey pādşeh-i ḥüsn demek mahz-ı haṭâdır / **Rûm u Habeş'e** ḥal ü 'izârîñ bedelîdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 3). [Rûm u Habeş,]

rûmh-i ser-tîz-i gürûh-ı 'urefâ: ârifler topluluğunun (şairler) keskin mızrağı.

Şaff-ı nâ-dâna ser-â-pâ düşürür lerze-i bîm / **Rûmh-i ser-tîz-i gürûh-ı 'urefâdır** ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 3). [rûmh-i ser-tîz-i gürûh-ı 'urefâ,]

rûmmân-ı cinân: cennetlerin nar rengindeki (kırmızı) şarabı.

Gabgab-ı yâr gülşen ü İreme vermem bi'llâh / Olsa **rûmmân-ı cinân** bâkire duḡter memesî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 2). [rûmmân-ı cinân,]

rû-nümâ oldukda: ortaya çıktığı zaman.

Dür ki ammâ **rû-nümâ oldukda** bâ-'izz ü kerem / Pertev-endâz oldu dünyâ üzre çok mâh-ı münîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 6). [rû-nümâ oldukda,]

rû-pûş ol-: yüzü örtmek.

Kemâl ile ziyâ-pâş olmadan mihr-i kemâlâtı / Şehâb-ı mevt ile **rû-pûş oldu** ol Hudâ-âyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 10). [rû-pûş ol-,]

rûşen: parlak. II mutlu.

Cemâlin 'arz eder ol mâh-tâbân dîdeler **rûşen** / Gelir bezme yine şem'-i şebistân dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 1). [rûşen,]

Temâşâ eyle ber-vefḳ-i emel envâr-ı ruḥsârın / Çerâğ-ı baḥtîñ oldu pek fûrûzân dîdeler **rûşen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 2). [rûşen,]

rūšen: parlak (gözlerin yaşlı olmasından ötürü gözde meydana gelen parlaklık).

Cemālin ‘arz eder ol māh-tābān dīdeler rūšen / Gelir bezme yine şem‘-i şebistān dīdeler **rūšen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 1). [rūšen,]

O meh-rūyuñ tıyup germ iltifātın bezm-i ‘āşıkda / Yağıldı nār-ı reşk ile raķībān dīdeler **rūšen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3). [rūšen,]

rūšen: parlak. II şarabın etkisiyle gözlerin açılması.

Şarāb-ı erguvān içmiş bugün o tıfl-ı şermende / Kızarmış rūyı olmuş şu‘le-efşān dīdeler **rūšen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 4). [rūšen,]

rūšen: meydana.

O āteş-pāreniñ germī-i şevki eyleyip te‘şir / Dutuşdı cism ü cānım Zihni her yan dīdeler **rūšen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 5). [rūšen,]

rūšen ed(t)-: aydınlatmak, ışıklandırmak; görmesini sağlamak.

Hāk-i hārīm-i yār ‘aceb tūtiyā verir / Çeşm-i ‘alīli **rūšen eder** pek cilā verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 1). [rūšen ed(t)-,]

Gubār-ı maķdemiñ **rūšen edelden** çeşm-i iz‘ānım / Ki bildim kör imiş hū‘āhiş eden kuhl-i şıfāhān’ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 4). [rūšen ed(t)-,]

rūšen ol-: aydınlanmak. II neşelenmek.

Ede yār ‘azm-i gülşen **ola** ehl-i ‘ayş **rūšen** / Ki ‘izārı tāb-ı meyden kızarıp ola ‘arāk-rīz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 4). [rūšen ol-,]

rūšen olur mı: aydınlanır mı?

Rūšen olur mı dīde-i kālbi bu māhda / Semt-i hevā-yı nefsine kim dīde-bān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 13). [rūšen olur mı,]

rūšenā: parlak, ışıklı.

Düçār oldı belāya enbiyā vü evliyā yek-ser / Belā-yı Kerbelā efzūndur pek **rūšenādır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 13). [rūšenādır, -dır]

rūšenā-yı dil ol-: gönlü aydınlatmak.

Olsa güşāde revzene-i ilticā-yı dil / Hūrşīd-i feyz-i Hāk’la **olur rūšenā-yı dil** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 1). [rūšenā-yı dil ol-,]

rūšen-çeşm kıl-: gözlerini aydınlatmak.

Gerd-i pāy-ı tūsen-i şevkiñla **rūšen-çeşm kıl** / Hāk-sār etme be-ħakķ-ı Haydar-ı Dūldül-süvār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 54). [rūšen-çeşm kıl-,]

rūšen-çeşm ol-: gözleri parlamak.

‘Āşık-ı dil-ħastesi artdıķça **rūšen-çeşm olur** / Hoşlanır görse tabīb rencūr rencūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 4). [rūšen-çeşm ol-,]

rūšen-dil: parlak, aydınlık gönül.

Zevk-i 'irfân ile dem-sâz olan **rüşen-dil** / Gûş eder vecd ile eşyâda şadâ-yı nağamât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 4). [rüşen-dil,]

Cevrdir etdiği **rüşen-dile** âyîn-i felek / Yıkıla öz başına kûbbe-i pür-kîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 1). [rüşen-dile, -e]

rüşen-dilân: gönlü aydınlık olanlar.

Tîrelenmez ta'ne-i nâ-dân ile **rüşen-dilân** / Ebrden tağyîr-i reng etmez ziyâyı âftâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 3). [rüşen-dilân,]

rüşenter et-: çok fazla aydınlatmak.

Kalur a'mâ şu kim **rüşenter etmez** dîde-i cânın / Ğubâr-ı pây-ı yek-rân-ı Resûl-i ekrem-i irşâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 6). [rüşenter et-,]

Şükr kim **rüşenter etdi** seyr-i dîdârîñ hele / Dîde-i ğam-dîdemiz olmuşdı vaķf-ı intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 10). [rüşenter et-,]

rû-siyâh: yüzü kara, utanılacak bir şey yapmış kimse; günahkâr.

Yine kesmem ümîdi rahmetiñden tâ ebed bi'llâh / Egerçi **rû-siyâhım** şermsârım ey kerem-pîrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 58). [rû-siyâhım, -ım]

Rû-siyâhım kılma maħcûb sen beni beyne'l-ümem / Yâ Nebî bâ-hakk-ı Zî'n-nûreyn-i zû'l-'izz ü vaķâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 53). [rû-siyâhım, -ım]

rû-siyeh ü şermsâr ol-: yüzü kara olup utanmak.

Mihr-i sipihre nisbet eden nûr-ı ârızîñ / Rûz-ı cezâda **rû-siyeh ü şermsâr olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 2). [rû-siyeh ü şermsâr ol-,]

Rüstem-i devrân: zamanın Rüstem'i. (Şehname'de adı çok geçen İran'ın ünlü pehlivan ve savaşçısı Rüstem gibi güçlü, savaşçı olma bağlamında.)

Şavlet-i ğamzeñle oldı **Rüstem-i devrân** zebûn / Bu ciger-derlik dil-âverlik bu ejderlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 2). [Rüstem-i devrân,]

Rüstem-i vakt: zamanın Rüstem'i. (Rüstem, Şehname'de adı çok geçen İran'ın ünlü pehlivan ve savaşçısı. Beyitte kahramanlık ve yiğitlik sembolü olarak kullanılmıştır.)

Zihnî bu tab'-ı bülend ile feres-rân olsam / **Rüstem-i vakt** kaçır bîm ile meydânımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 7). [Rüstem-i vakt,]

rüsvâ ol-: rezil olmak kötü duruma düşmek.

'Andelîb-i zârveş **rüsvâ olursam** da ne bāk / İster ey ruhsâr-ı gül hep 'âlemi güldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 4). [rüsvâ ol-,]

rüsvâ-yı 'âm eyle-: halka karşı rezil etmek.

Seni fehmi etmeyip öz kendiñi **rüsvâ-yı 'âm eyler** / Saña kim derse cânâ şahid-i bâzâra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 3). [rüsvâ-yı 'âm eyle-,]

rüsvā-yı zamāne kıl-: devrin rüsvası (rezil) etmek.

Ṭūr-ı ‘aşkım kūhsārumdan gelir bûy-ı şarāb / ‘Aşk **rüsvā-yı zamāne** sū-be-sū **kılsa** beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 8). [rüsvā-yı zamāne kıl-,]

rüsvā-yı zamāne ol-: devrin rüsvası olmak, dünyaya rezil olmak.

La‘l-i yāre gönçe-i neş’küftesin teşbih edip / **Oldı rüsvā-yı zamāne** düşdi der-e芙āh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 3). [rüsvā-yı zamāne ol-,]

rütbe: makam, mevki, aşama.

Ma‘ni-i imkân mu‘ayyen **rütbeniñ** mādūnına / Meşlegiñ haqqındadır mevzū‘-ı harf-ı imtinā‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 5). [rütbeniñ, -niñ]

rütbe: derece.

Cevriñ ne **rütbe** kār kılıpdır bi-ihtiyār / Feryāda geldi hep dil ü cān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 5). [rütbe,]

rütbe-i iklīm-i fenā: dünyadaki derece, makam.

Çekmem elem-i keş-me-keş-i çün ü çirāy / H‘āhiş edemem **rütbe-i iklīm-i fenāy** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 8). [rütbe-i iklīm-i fenā,]

rütbe-i ‘izz ü şeref bul-: haysiyetli ve yüce bir derece elde etmek.

Buldı miqdārınca herkes rütbe-i ‘izz ü şeref / Hāşılı bī-i‘tibār oldum cihānda her

taraf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 7). [rütbe-i ‘izz ü şeref bul-,]

rütbe-i kevkebe: ihtişam, gösteriş derecesi.

Olsa şāyeste mübāhāti ile Şehbā’nıñ / Rütbe-i kevkebesi ğıbtā-keş-i çarḥ-ı berīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 22). [rütbe-i kevkebe,]

rütbe-i tāk-ı mihrāb: mihrabın kubbesinin derecesi.

Görse zāhid ḥam-ı ebrūsını bir kez der-ḥ‘āb / N’oldıgın vākıf olur **rütbe-i tāk-ı mihrāb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 1). [rütbe-i tāk-ı mihrāb,]

rütbe-i vālā: yüce rütbe; yüksek makam.

Būs eder ‘uşşāk-ı cümle āsitān-ı devletim / Zihnîyā bu **rütbe-i vālā** ki hem-demdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 9). [rütbe-i vālā,]

Himmet-i pīr-i kerem-kār ile bī-renc ü ta‘ab / Günde bir **rütbe-i vālāya** ola dest-resān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 42). [rütbe-i vālā,]

rütbet-i şeyh: şeyhin derecesi.

Çekilür ‘arş-ı berīndir ‘alem-i şöhet-i şeyḥ / Mefḥaret pāyını tā sidreye kor **rütbet-i şeyḥ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 1). [rütbet-i şeyḥ,]

rüy: yüz, rakiplerin yüzü.

Kızarsıñ gāh bozarsıñ şekilde **rüy**ı raķībānıñ / Efendim günde bir reng cāme-i nev giy pey-ender-pey (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 3). [rûyî, -ı]

rûy: yüz.

Bih püser cephe vü **rûyında** celî nûr-ı hüda / Görmez illâ anı esrâra olanlar vâkıf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 2*). [*rûyında, -ın, -da*]

rû'yet: görme, görülme.

Haş degil defter-i hicrân ü vişâlidir hep / Ki hisâbâtını **rû'yet** için aklâma gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 6*). [*rû'yet,]*

rû'yet-i emre: emri görme, bir buyruğu yerine getirme.

Etmeyip 'arz-ı mażâbı ile aşlâ hursend / **Rû'yet-i emre** o destûr-ı haķâyık-âyîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 24*). [*rû'yet-i emre,]*

rûy-ı âl: kırmızı yanak.

La'l-i nâbından muķattardır şarâb-ı cân-fezâ / **Rûy-ı âlından** muḥammerdir bu gülzârîñ güli (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 3*). [*rûy-ı âl,]*

rûy-ı âsâr-ı ferah: mutluluk alametinin yüzü.

Ḥum-ı gamla toludur maḥzen-i mey-hâne-i çarḥ / **Rûy-ı âsâr-ı ferah** görmedi mestâne-i çarḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 1*). [*rûy-ı âsâr-ı ferah,]*

rûy-ı cihân: yeryüzü.

Luṭf etdi Allâh-ı celîl ol şâha bir tıfl-ı cemîl / **Rûy-ı cihânda** bî-meşîl şıdķ-âver-i ķâlû belî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 5*). [*rûy-ı cihân,]*

rûy-ı dünyâ: yeryüzü, dünya.

Seyle versin **rûy-ı dünyâyı** sirişķiñ ser-be-ser / Bâd-ı âhîñ târ-mâr etsin bu çarḥ-ı sersemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 2*). [*rûy-ı dünyâ,]*

rûy-ı esef görmeye: üzüntü yüzü görmesin.

Devleti câhını müzdâd ede Mevlâ-yı mu'în / **Görmeye rûy-ı esef** n'oldığını şubḥla şâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 35*). [*rûy-ı esef görmeye,]*

rûy-ı felek: talihin yüzü.

Kızarıp **rûy-ı felek** saḥt-dili nerm oldı / Ḥalk bir mertebe kim dökdi sirişķ-i ḥünîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 2*). [*rûy-ı felek,]*

rû-yı i'tibâr: itibar yüzü.

Bir kes bu ḥâl-i zârıma hiç etmedi meded / Göstermez oldı kimse baña **rû-yı i'tibâr** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 7*). [*rû-yı i'tibâr,]*

rûyı kızar- [D]: yüzü kızarmak, kırmızı rengini almak (kırmızı şarap içmesinden ötürü). *II utanmak.*

Şarâb-ı erguvân içmiş bugün o tıfl-ı şermende / **Kızarmış rûyı** olmuş şu'le-efşân dîdeler rûşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 4*). [*rûyı kızar-,]*

rüy-ı nizār-ı ‘āşık: âşığın zayıf ve düşkün yüzü.

Rüy-ı nizār-ı ‘āşıkı hep zerd-i derd eder / Āşār-ı ‘aşk mihr ü şân-ı kimyâ verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 5). [rüy-ı nizār-ı ‘āşık,]

rüy-ı siyāh: kara yüz. II günahkâr, utanç verici yüz.

Dilimden şevk-i dîdârîñla kaldır zulmet-i cehli / Bula **rüy-ı siyāhım** nūr-ı revnâk yâ Resûl’allah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 5). [rüy-ı siyāh,]

Rüy-ı siyāhı dergeh-i Mevlâ’ya döndürüp / ‘İşyân ü cürm-i bî-hadime etdim i’tizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 8). [rüy-ı siyāh,]

rüy-ı yâr: sevgilinin yüzü.

Başka bir tâb ü terâvet verdi **rüy-ı yâre** haţ / Tâze sünbüldür ki bitmiş gülşen-i ruhsâre haţ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 1). [rüy-ı yâr,]

rüy-ı zemîn: yeryüzü.

Yıkılır çarh-ı berîn zelzele-i âhım ile / Ğark olur **rüy-ı zemîn** eşk-i firāvânımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 3). [rüy-ı zemîn,]

Etmedi tarh-ı binâ emşâlini binâ-yı çarh / Görmedi **rüy-ı zemînde** çeşm-i devrân böyle cây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 2). [rüy-ı zemîn,]

rüy-ı zemîn ü eflāk: yeryüzü ve gökyüzü.

‘Ayn-ı zulmet görünür **rüy-ı zemîn ü eflāk** / Merdüm-i çeşmim eger olmasa hâl-i cānân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 4). [rüy-ı zemîn ü eflāk,]

rüyına açıl-: ortaya çıkmak.

Sıdk ile her kim eder tavf-ı der-i Ka’be-i rûh / Şeş cihetden **açılur rüyına** ebvâb-ı fütûh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 1). [rüyına açıl-,]

rüy-māl ed(t)- [D]: yüz sürmek.

Yetmez serim rikābıña hem **rüy-māl edem** / Yok mı naşib-i zevk baña bâğ-ı luţdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 3). [rüy-māl ed(t)-,]

rüyüñ gör-: yüzünü görmek.

Gül açıldı güldi ezhâr-ı çemen **rüyüñ görüp** / İftirākıñla dem-â-dem ağlar iken zâr zâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 8). [rüyüñ gör-,]

rüz u şeb: gece ve gündüz. II sürekli, her zaman, daima.

Tab‘-ı pākım bezm-i hâş-ı şevketümde **rüz u şeb** / Bir nedîm-i ‘ârif-i üstâd-ı a’lemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 7). [rüz u şeb,]

Seni de bir cefâ-cû yâre mecbûr eyleye Mevlâ / Ki tâ Zihnî gibi fark olmaya **rüz ü şebiñ** cānâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [rüz ü şeb,]

Görmemiştir mihr ü meh kim devr ederler **rüz ü şeb** / Burc-ı ‘aşka şanma her verķā gider ‘Anķā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2). [rüz ü şeb,]

Meclis-i hâş-ı mülâkâtı eden matlab-ı dil
/ **Rûz u şeb** hüsn ile terbiyyet-i ahlâk
eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57,
Beyit 3). [rûz u şeb,]

Cilvesini ol mehiñ seyr edeli hâliyâ /
Etmededir **rûz ü şeb** künbed-i devrân
rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106,
Beyit 6). [rûz ü şeb,]

Öpmeseydi südde-i sidre-me'âbiñ **rûz u şeb** /
Bunca bulmazdı 'ulüvv-ı qadr ile
'arş iştiḥâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 32). [rûz u şeb,]

Rûz ü şeb îfâ-yı şükr et kim Cenâb-ı
Kibriyâ / Çekdiği dem defter-i iḥsânına
kilk-i rakam (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 5). [rûz ü şeb,]

Bir pâdişâh-ı mülk-i velâdır ki **rûz ü şeb**
/ Hâk-i derinde Rûḥu'l-emîn pâsbân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 30).
[rûz ü şeb,]

Zulmet-i Hâk tâ-ebed olsun ziyâde **rûz u şeb** /
Ca'de'ye vü Şimr-i bed-nâma hem
İbn-i Mülcem'e (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 9, Beyit 11). [rûz u şeb,]

Geşt ede şevk ile şahrâ-yı neşâtı **rûz u şeb** /
Etmeye peyk-i gümüm-ı dehr
semtinden 'ubûr (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 6, Beyit 6). [rûz u şeb,]

rûz ü şeb mestâne: gece gündüz sarhoş
olan kimse.

'Âşıkım rindim kalender-meşrebim
dîvāneyim / Hırka-püşüm bade-nüşüm
rûz ü şeb mestāneyim (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 147, Beyit 1). [rûz ü şeb
mestāne,]

rûz ü şebân: gündüz ve geceler.

Çille-nişîni oldı gönül tekye-i gamıñ /
Feryâd ü âha **rûz ü şebân** kıldı ibtidâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 4).
[rûz ü şebân,]

rûzedārân: oruç tutanlar.

Rûzedārânıñ eder qalbini pûr-nûr-ı şafâ
/ Ki kanâdîl-i minâre olıcak şu'le-feşân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 7).
[rûzedārânıñ, -iñ]

rûzedâr-ı hicriñ ol-: ayrılık orucunda
olmak, sevgiliden uzaktakta bulunmak.

Rûzedâr-ı hicriñ olmaz mâ'il-i zevk-i
cihân / Tâlib-i vaşlîñ neşât-ı 'îde etmez
iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21,
Beyit 2). [rûzedâr-ı hicriñ ol-,]

rûze-i hicrân: ayrılık orucu.

Rûze-i hicrânını biñ gamla ben çekdim
yine / Ğayr ile ol meh neşât-ı meclis-i 'îd
eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197,
Beyit 5). [rûze-i hicrân,]

rûze-i mâh-ı ramazân: ramazan ayı
orucu.

Tâkât mı gelir **rûze-i mâh-ı ramazāna** /
Maḥfice geliñ cān atalım gizli mekāna
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 1).
[rûze-i mâh-ı ramazân,]

rûzgār: rüzgar, yel. II devir, zaman,
felek.

Bir qad-i nâzik-hırāmıñ gerd-i âhı
olmuşum / **Rûzgār** bilür benüm cāy-ı
kararım şorma hiç (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 29, Beyit 2). [rûzgār,]

rūzgār-ı hükm: kudret yeli.

Rub'-ı meskûn bende olmuş **rūzgār-ı hükmüne** / Hâk Cenâb'ın eylemiştir pâdişâh-ı faşl-ı çâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 4). [rūzgār-ı hükm,]

rūz-ı cezâ: kıyamet günü.

Mihr-i sipihre nisbet eden nūr-ı ârızın / **Rūz-ı cezâda** rū-siyeh ü şermsâr olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 2). [rūz-ı cezâ,]

Elbet o şâh-ı 'arş-penâh üzre tîg çeken / **Rūz-ı cezâda** mashâra-i 'âşiyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 26). [rūz-ı cezâ,]

'Adl-i Hâk toğdığı dem **rūz-ı cezâ** şems gibi / Üstüne şalsın anın şâh-ı şefâ'at sâye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 4). [rūz-ı cezâ,]

rūz-ı evvel: ilk gün, ilk zamanlar.

Rūz-ı evvel rabt-ı himmet eylemiştir bir deme / Fikret-i devrânı kalb-i 'ârifân etmez kabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 3). [rūz-ı evvel,]

rūz-ı himmetdir: yardım, ihsan günü.

Meded yâ gavşü'l-a'zam pîr-i 'âlem mürşid-i ekrem / Bu Zihnî bendeñi mahzûn koyma **rūz-ı himmetdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 6). [rūz-ı himmetdir,]

rūz-ı kıyâm: kıyamet günü.

Dest-res idi niçe bî-kes ü bî-çârelere / Dâhil-i cennet-i 'Adn eyleye Hâk **rūz-ı**

kıyâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 2). [rūz-ı kıyâm,]

rūz-ı mahşer: kıyamet günü, mahşer günü.

Rūz-ı mahşerde Şefî'ü'l-müznibînâ el-âmân / Eyleme bu Zihnî-i 'abd-ı zelilîñ şermsâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 55). [rūz-ı mahşer,]

Dâmen-i ihsânın tutmuştur ey şâh-ı kerem / Dest-gîr ol **rūz-ı mahşer** Zihnî-i bî-hem-deme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 12). [rūz-ı mahşer,]

Ede rahmetle kesb-i nâ'iliyyet **rūz-ı mahşerde** / Cîvâr-ı hâzret-i şâh-ı şehîd-i vuslat-ârâya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 5). [rūz-ı mahşer,]

rūz-ı mu'âyede: bayramlaşma günü.

Gelmez neşât her dü cihân çeşm-i 'âşık / **Rūz-ı mu'âyedeñle** vişâliñ şebi gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 2). [rūz-ı mu'âyede,]

rūz-ı pür-belâ: belanın çok fazla olduğu gün.

Belâya uğradı Âl-i Resûl'ullâh vâ-veylâ / Ne gündür ki bu gün yâ Rab **rūz-ı pür-belâdır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 2). [rūz-ı pür-belâ,]

rūz-ı şafâ vü zevk: neşe ve eğlence günü. II ilkbahar günü.

Şükr kim **rūz-ı şafâ vü zevk** yetdi 'âleme / Nâ-bedîd oldu derûn-ı sînelerden hârhar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 9). [rūz-ı şafâ vü zevk,]

rüz-ı zulmet-efrüz-ı Yezîd-i bed-likâ: kötü yüzlü, suratsız Yezî'tin karanlığını aydınlatan gün.

Yezîd'e kavmine sen de 'adâvet eyle taşrîhen / Ki **rüz-ı zulmet-efrüz-ı Yezîd-i bed-likâdır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 17). [rüz-ı zulmet-efrüz-ı Yezîd-i bed-likâ,]

S

sa'âdet: mutluluk, huzur.

Zihî devlet **sa'âdet** görmeden âlâyiş-i dünyâ / Mağargâh için dârü'n-na'îmi eyledi ta'yîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 16). [sa'âdet,]

Sa'âdetle revân oldu cinâna nahl-i Tübâveş / Ki olsunlar aña hürî vü gilmân dâye vü lâlâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 3). [sa'âdetle, -le]

sâ'at: vakit, zaman, an.

Zevk ede câhil ü devrinde ki 'ârif çeke gam / Demine **sâ'atine** vaktine ezmânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3). [sâ'atine, -i, -(n)e]

sabâ: gün doğusundan esen hafif ve tatlı rüzgâr (haberci bağlamında).

Çîn-seher kıldı çün ol gönca-femi bād-ı **şabâ** / Gül gibi açdı beni eyledi dil-şâd şabâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 1). [şabâ,]

Çîn-seher kıldı çün ol gönca-femi bād-ı şabâ / Gül gibi açdı beni eyledi dil-şâd **şabâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 1). [şabâ,]

Sünbül-i bâğ-ı melâhatdır o pek nâzıkdir / Etme gel turre-i cānānemi ber-bād **sabâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 2). [sabâ,]

Şeb-nemi bāde güli sākî edip bülbüli rind / Kıldı hep gülşeni bezm-i tarab-ābād **şabâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 3). [şabâ,]

sabâ: mûsikimizde çargâh perdesindeki zirgüleli hicaz dizisiyle sabâ dörtlüsünün birleşmesinden meydana gelen, dügâh (la) perdesinde karar kılan birleşik makam. II gün doğusundan esen hafif ve tatlı rüzgâr (haberci bağlamında).

Beste-i zülfüñ **şabâ** kıl muṭrib-i dem-sāza 'arz / Öyle hem ahvâl-i uşşākî o şāh-ı nāza 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 1). [şabâ,]

şabâh-ı haşr: toplanma sabahı, mahşer günü.

Şabâh-ı haşrde ehl-i şafâ şol zāta derler kim / Muṭarrā eylemiş gülzār-ı ḳalbin şeb-nem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 2). [şabâh-ı haşr,]

Şarāb-ı şevkiñ ile mestdir gönül çünkim / **Şabâh-ı haşrde** çekmez ḥumār-ı ye's ü nedem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 5). [şabâh-ı haşrde,]

şabâh-ı haşre kadar: toplanma sabahına kadar; mahşer gününe kadar.

Şarāb-ı gaflet-i ḳalbi ḳadeḥ ḳadeḥ içeniñ / Gelir mi başına 'aklı **şabâh-ı haşre kadar** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 2). [şabâh-ı haşre kadar,]

sabr eyle-: sabretmek, dayanmak.

Rızā ver her ƙazāya rāzı ol emr-i İlāhî'ye
/ Ne çāre Zihniyā **şabr** eyle taƙdīr-i
Hudā'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
7, Beyit 20). [*şabr eyle-*,]

şabr u selāmet hāneleri: sabır ve
esenlik evleri.

Yağmaya gitdi emti'a-ı 'aql ü fikr hep /
Şabr u selāmet hāneleri oldu tār-mār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 2).
[*şabr u selāmet hāneleri*,]

saç: zülf, sevgilinin saçı.

Gurre-i 'id-i vişālin gözet ol bir māhîñ /
Ki eder cilve **şaçı** üzre şeb-i Ƙadr ü Berāt
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3).
[*şaçı, -ı*]

saç-: saçmak, dağıtmak, yaymak.

'Arşı lertzān etdi vā-veylā-yı ehl-i beyt o
dem / **Şaçdı** bu hasret melā'ik üzre
bārān-ı ğamı (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 12). [*şaçdı, -dı*]

sācidā: ey secde edenler!

Eger emr eyleseydi tā kıyām-ı haşre dek
dā'im / Ƙalurdı **sācidā** eşcār ber-
seccāde-i şahrā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 46). [*sācidā*,]

sad: yüzlerce; pek çok.

Aldığıyçün cism-i nūrānīsini āġuşına /
Hāk eder **şad** nāz ile 'arş-ı berīne iftiḥār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 31).
[*şad*,]

Ne hikmetdir kıyāmet ƙopmadı **şad** bü'l-
'aceb ol gün / Baña leyl ü nehār endīşe-i

bī-intihādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 4). [*şad*,]

Tiġı **şad** çāk kılur cevşen-i çarḫı ammā /
Seng-i hārāyı eder nuṭḫ-ı latīfı nermīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
16). [*şad*,]

Her demde Hayy ü Ƙādir ƙılsun 'atā-yı
vāfir / Tursun derinde hāzır **şād** çāker-i
kemīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7,
Beyit 5). [*şād*,]

Olup fermān-ber-i ma'nā-yı emr-i irci'ī
sırran / Hemān **şad** şevḫ ile cān atdı bāġ-
ı şahn-ı me'vāya (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 14, Beyit 3). [*şad*,]

Şadme-i derd ile **şad** āh ki oldum sersem
/ Sensin ancak dil-i nā-çāra şefiḫ ü erḥam
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit
2). [*şad*,]

şad āh: yüzlerce āh.

Dem-i vuşlatda maḥabbetler ederken **şad**
āh / Dilde nā-būd idi āşār-ı gümān-ı
fırḫat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 4). [*şad āh*,]

şad āh ü vā-veylā: yüzlerce feryat fiġān.

Cemī'-i ümmetiñ cürm ü günāhı etse
cem'ıyyet / Benim cürmüm yine ġālib
gelir **şad āh ü vā-veylā** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 57). [*şad āh ü vā-
veylā*,]

şad fiġān: yüzlerce feryat.

Artar bu derd ü renc ü belā **şad fiġān** kim
/ Her dem ki devr-i dehr mücedded
zamān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
6, Beyit 7). [*şad fiġān*,]

sad hezār selām ola: yüz binlerce selam olsun (Hz. Muhammed'in ailesine salat u selam getirmek bağlamında).

Evlād-ı Muştafā'ya **ola şad hezār selām** / Tā-bā-ebed ki şa'şā'a-yı nīrān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 40). [şad hezār selām ola,]

sad hezārān: yüz binler.

Şad hezārān dil-ber-i cādū-nigeh gördüm yine / Hîç biri mānend-i yār-ı çeşm-i aşūbum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 4). [şad hezārān,]

sad hamd ola: yüzlerce (kez) şükür olsun.

'Alem-efrāz-ı şekāvet idi **şad hamd ola** kim / Hāk-i maḫhūriyete düşdi o sermenba'-ı kīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 33). [şad hamd ola,]

sad key: yüz kere; pek çok.

O hāl-i 'anberīni 'arız-ı āliñde gördükçe / Olur sīnemde peydā şevkle **şad key** pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 4). [şad key,]

sad renc: pek çok ıstırap.

İcāb eyler insāna **şad renc** / Fikr-i daḫīk-i bāzī-i satranc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 1). [şad renc,]

sad şak eyle-: yüz parça etmek.

Nazar-ı dīde-i a'dāları **eyler şad şak** / Çarḫa taḡyir verir hāl-i derūnum mutlak

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 4). [şad şak eyle-,]

sad şevk ile: oldukça fazla sevinç ve mutluluk.

Ser-fürūlar etdi isti'dād-kārān cümleten / Hāk-i dergāhında **sad şevk ile** oldılar behem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 30). [sad şevk ile,]

İhtiyārsız beni mir'āt-ı celīlū's-şānıñ / Kıldı **şad şevk ile** mānende-i tūtī gūyān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 38). [şad şevk ile, -ile]

sadā ver- [D]: ses getirmek. (Yaptığı işle, söylediği sözle dikkatleri çekmek anlamındadır.)

Bir pādīşāh-ı hūsne kul ol hīdmet eyle kim / İclāl-i cāhı ūlke-i dilde **şadā verir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 3). [şadā ver-,]

sadākat et-: bağlılık göstermek.

Ben maḫabbetde **şadākat etmede** 'āciz-terim / Raḥm kıl bā-hürmet-i şiddīk-ı pāk-ı yār-ı ḡār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 51). [şadākat et-,]

sadā-yı bārek'allāh: mübarek ola, Allah mübarek etsin, hayırlı ve bereketli olsun sesi.

Şadā-yı bārek'allāh tıldı gūş-ı 'āleme Zihnî / Kelāmıñ zevk-baḫşā-yı sürüşān oldıḡın tıyduḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 7). [şadā-yı bārek'allāh,]

sadā-yı cān-güzār: gönle dokunan naḡme.

Vālih ü hayrān iken bu hikmet-i Rabbānī'ye / Gūş-ı ƣalbe degdi bir rengīn **şadā-yı cān-güzār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 19). [*şadā-yı cān-güzār*,]

şadā-yı dil-fezā: gönül açan, gönle huzur veren ses.

Bir **şadā-yı dil-fezā** zāhir olur her bergden / Nev-nihālāna ƣokundukca nesīm-i nev-bahār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 13). [*şadā-yı dil-fezā*,]

şadā-yı kulkul: kulkul sesi. II şarap kadehe doldurulurken çıkan ses.

Rind n'etsin gūlsitān ile nevā-yı bülbuli / Gūş ederken bezm-i 'işretde **şadā-yı ƣulkulı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 1). [*şadā-yı ƣulkul*,]

şadā-yı nağamāt: nağmelerin sesi, yankısı.

Zevƣ-i 'irfān ile dem-sāz olan rūşen-dil / Gūş eder vecd ile eşyāda **şadā-yı nağamāt** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 4). [*şadā-yı nağamāt*,]

şadā-yı şevketiñ ƣolmuş: heybetli sesinin her tarafa yayılması.

On sekiz biñ 'āleme **ƣolmuş şadā-yı şevketiñ** / Hem-ser-i 'arş-ı berīndir bārgāh-ı rif'atiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 7). [*şadā-yı şevketiñ ƣolmuş*,]

şad-çāk eyle-: yüz parça etmek, paramparça etmek.

İftirāk-ı la'l-i cān-bahşıñla oldum nāmizāc / Hōƣƣa-i gerdūnı **şad-çāk eylesem** yokdur 'ilāç (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 30, Beyit 1). [*şad-çāk eyle-*,]

sāde: sadece, yalnızca.

Şānelenmiş perçemiñ olmuş ƣaƣ-ı rüyūñ tirāş / **Sāde** ƣurbāndır saña biñ kere biñ sevdālu baş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 1). [*sāde*,]

Sāde bir rūze-i ƣuşƣ ile muƣayyed şanma / Zāhidān mühr-i 'ibādetle olur beste-dehān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 6). [*sāde*,]

sāde: süsten arınmış, gösterişsiz.

Sāde bir şırma yelek ince meles pīrāhen / Giydi ol cilve-feşān sākī-i çeşm-i cādū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5). [*sāde*,]

sāde fes: gösterişsiz, süsten arınmış fes.

Hüsn-i yāre gerçi kim revnaƣ-fezādır **sāde fes** / Başıma bir ƣurfе püsküllü belādır **sāde fes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 1). [*sāde fes*,]

Şāl rengine daƣı söz yok leƣāfetde velī / Nev-resāna başƣa bir cilve-nümādır **sāde fes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 3). [*sāde fes*,]

Çok mı etse efser-i pūr-gevheri bī-i 'tibār / Çünki şāh-ı dehre manzūr-ı 'alādır **sāde fes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 4). [*sāde fes*,]

sāde fes: gösterişsiz fes. II sevgili.

Hüsn-i yāre gerçi kim revnaƣ-fezādır **sāde fes** / Başıma bir ƣurfе püsküllü belādır **sāde fes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 1). [*sāde fes*,]

Nazrasından istemez bir laḥza dūr olmak yine / Her ne āl etse dil ü cāna sezādır **sāde fes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 2). [sāde fes,]

Zihniyā inkār olunmaz herkese şimden gerü / Dil-fezādır dil-güşādır dil-rübādır **sāde fes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 5). [sāde fes,]

sāde ğazel birle: sade, süsten arınmış gazel ile.

Gāhice **sāde ğazel birle** hevāyı toḵunur / Bu selāsetle zarîfāne Sezā'î toḵunur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 12). [sāde ğazel birle,]

sāde-fes: gösterişsiz, süslü olmayan fes. II sevgili.

Zihniyā bir **sāde-fes** āfet hevāsiyla müdām / Serde sevdā-yı maḥabbet turfe püsküldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 5). [sāde-fes,]

Bir tıfl-ı nev-res 'işve-dān bir nīm-nigeh çeşm-i ğazāl / Bir **sāde-fes** hūb-ı zamān bir fitne-cū pūr-mekr ü āl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 1). [sāde-fes,]

sādef-i kalb: inci gibi kalp.

Mütebahḥir denir ol zāta ki ilkā olunur / **Şādef-i kalbine** dürr-i nüket-i çār-kitāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 7). [şādef-i kalb,]

sāde-rū maḥbūb: sade, temiz görünümlü güzel.

Mecāzī reh-ber-i süy-ı ḥaḳīkatdır deyü nefsiñ / Seni her **sāde-rū maḥbūba** kıldı 'āşık-ı şeydā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 9). [sāde-rū maḥbūb,]

sāde-rūluk: yüzde ayva tüyleri bitmeden.

Sāde-rūlukdan füzūn-ter verdi hūsne zīb ü fer / Kıldı tecdīd-i maḥabbet 'āşık-ı pūr-zāra ḥaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 2). [sāde-rūlukdan, -dan]

sad-güne: yüz türlü, yüz çeşit; çok fazla.

Giyip **sad-güne** cāme 'arz-ı dīdār etdiñ aġyāra / Dil-i maḥzūnı reng-ā-reng endūha boyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 3). [sad-güne,]

Raḳībān meyve-çin-i bāġ-ı hūsnuñ oldu **şad-güne** / Müyesser olmadı Zihnî'ye bir kez iki şeftālū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 5). [şad-güne,]

Şādık Beg Efendi: özel ad.

Eyledi **Şādık Beg Efendi'**ye 'atā Rabb-i laṭīf / Mefḥar-ı ḥayrū'l-ḥalefān luṭf ile bir tıfl-ı şerīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 1). [Şādık Beg Efendi,]

Şādık Efendi-zāde: özel ad.

Birisi cümleden **Şādık Efendi-zāde'**yi kıldı / Hemān bir ṭarfetü'l-'ayn içre veh kim 'āzim-i uḥrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 2). [Şādık Efendi-zāde,]

sādık tur-: sadık kalmak.

Her emrine teslīm olalım zāhir ü bāṭın / Şādık ṭuralım Ḥazret-i Pīr'īñ eşiginde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 2). [şādık tur-,]

sādık-i silk-i sıddīkīn: sadıkların yolunda gerçek dost olan (kimse).

Refîk-i rāh-ı tevîk ser-ṭarîk-i ḥazret-i
Şiddîk / Ğarîk-ı lücce-i taḥḳîk **şadîk-i
silk-i şiddîkîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kit'a 16, Beyit 2). [**şadîk-i silk-i şiddîkîn**,
]

şadme: hızla vurma, çarpma; felaket,
bela.

Fiğân dest-i ecelden etse lâıyık cümle-i
dünyâ / Eder bir **şadmesiyle** nice yüz biñ
ḥāneyi ifnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a
15, Beyit 1). [**şadmesiyle**, -si, -(y)le]

şadme-hor-ı derd-i firâkıñ ol-: ayrılık
derdinin sillesini yiyen, yaşayan olmak.

Olmasın şadme-hor-ı derd-i firâkıñ
kimse / Ādemiñ ḥāne-i 'ömr-i temelinden
yıkılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76,
Beyit 2). [**şadme-hor-ı derd-i firâkıñ ol-**,
]

şadme-i 'aşk ü mahabbet: aşk ve
sevginin çarpması.

Beyt-i ma'mûr-ı felek ḳaddiyle reşk
eyler baña / **Şadme-i 'aşk ü mahabbetle**
'aceb vîrāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 147, Beyit 4). [**şadme-i 'aşk ü
mahabbet**,]

şadme-i derd: dert çarpması; derdin
sıkıntısı.

Şadme-i derd ile şad āh ki oldum sersem
/ Sensin ancak dil-i nâ-çāra şefîk ü erḥam
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit
2). [**şadme-i derd**,]

şadme-i evzâ'-ı felek: feleğin
vaziyetinin ortaya çıkardığı sıkıntı.

Zihnîde ḳaldı mı idrāk ü dirāyetden eşer
/ Olalı **şadme-i evzâ'-ı felekden** sersem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 7).
[**şadme-i evzâ'-ı felek**,]

şadme-i evzâ'-ı felek: feleğin vaziyetinin
ortaya çıkardığı sıkıntı.

Baḥtî yāver ola her kārda bā-'ömr-i dırāz
/ Olmaya **şadme-i evzâ'-ı felekden** ḥā'if
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 11, Beyit 4).
[**şadme-i evzâ'-ı felek**,]

şadme-i ğurbet: gurbet belası.

Bir zamān ma'mûr idim kūy-ı vaṭanda
Zihniyâ / Şimdi bir vîrāne ḳıldı **şadme-i
ğurbet** beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
204, Beyit 5). [**şadme-i ğurbet**,]

şadme-i nefis: nefsin darbesi.

Şadme-i nefis ile vîrān oldı ey mi'mār-ı
dîn / Ḥāne-i ḳalbim yed-i luṭfuñla eyle
üstüvār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 49). [**şadme-i nefis**,]

şadme-i renc-i ḥumār ile vîrān ol-:
içkiden sonraki baş ağrısının verdiği
acının sıkıntısıyla perişan olmak.

Şadme-i renc-i ḥumār ile olurduk vîrān /
Olmasaydı bize pāy-ı ḥum-ı mey-ḥāne
melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43,
Beyit 4). [**şadme-i renc-i ḥumār ile vîrān
ol-**,]

şad-pāre ed(t)-: paramparça etmek. II
dağıtmak, ortadan kaldırmak.

Vücūd-ı küfr ü inkārı **eder şad-pāre** ey
Zihnî / Hemān bezl-i emān ḳarbiyle tîg-ı
şamşam-ı irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 37, Beyit 7). [**şad-pāre ed(t)-**,]

sadr: kaymakamlık makamı.

Ḳadrde **şadrda** ser-ḥalka-i erbāb-ı himem / 'İlmde ḥilmde hem pīr ü şāh-ı merdān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 20*). [*şadrda, -da*]

sadr-ı a'zam: sadrazam.

Hüsrev-i 'aşkım kalem-rev mülket-i ğamdır baña / Derd-i sīnem bir mükerrrem **sadr-ı a'zamdır** baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 1*). [*şadr-ı a'zam,]*

sadr-ı bāğ: bahçenin baş köşesi/tahtı.

Şadr-ı bāğa revnaḳ-efzādır cülūs-ı şāh-ı gül / Cümle-i ezhāra berter oldu 'ālī-cāh gül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 1*). [*şadr-ı bāğ,]*

sadr-ı bezm: meclisin en önemli yeri.

Gül oturdu **şadr-ı bezme** lāle tıtdı cām-ı mey / Bülbül oldu hoş-terennüm-sāz ḳumrī nağmedār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 12*). [*şadr-ı bezm,]*

sadr-ı evreng-i melāhat: güzellik tahtının makamı.

Yüz sürer pāyına ḥübān-ı zamāne yek-ser / **Şadr-ı evreng-i melāhatde** o şeh-pāyelidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 2*). [*şadr-ı evreng-i melāhat,]*

sadr-ı evreng-i reşād: Hak yolunda yürüyenlerin tahtının makamı.

Olup muṭlak ḥalīfe ez-cenāb-ı mürşid-i ekber / Olurdu **şadr-ı evreng-i reşāda** şāh-ı dīn-perver (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*

Müseddes 1, Beyit 13). [*şadr-ı evreng-i reşād,]*

sadr-ı evreng-i risālet: peygamberlik tahtının başkanı.

Mesned-ārā-yı nübüvvet sāye-baḥş-ı mekremet / **Şadr-ı evreng-i risālet** pādīşāh-ı baḥtiyār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 39*). [*şadr-ı evreng-i risālet,]*

sadr-ı feyzsār: feyiz sahibi makam.

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥ^vāce-i zāt-ı müceddidī / Yā Rab be-şāh-ı elf-i düvüm **şadr-ı feyzsār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 34*). [*şadr-ı feyzsār,]*

sadr-ı istiğnā: tokgözlülük makamı.

Mekīn ol şadr-ı istiğnāda cāy-ı rāḥat isterseñ / Tezellül etme dökme āb-ı rüyuñ rīf'at isterseñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 2*). [*şadr-ı istiğnā,]*

sadr-ı şān ü şeref-i cümle-i ehl-i dāniş: bütün bilginlerin şanlı ve yüce başkanı.

Şadr-ı şān ü şeref-i cümle-i ehl-i dāniş / Ḳadr-dān-ı hüner-i 'ārif ü dānā-yı faṭīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 11*). [*şadr-ı şān ü şeref-i cümle-i ehl-i dāniş,]*

sâf: halis, temiz.

Küdüret yoğ idi ḳalbinde aṣlā / Derūnı **şâf** idi āb-ı revāndan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 19, Beyit 6*). [*şâf,]*

saf çek-: sıraya dizmek.

Şaf çekip işgüfeler rāh-ı selāma çıktı hep / Aţlas-ı sebz ile zeyn oldu ħarīm-i lālezār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 7). [*şaf çek-*,]

şaf ed(t)-: yüreği tüm kötü, nahoş duygulardan arındırmak, gönlünü temizlemek.

Şaf edip mir'āt-i ƙalbiñ eyle her demde şafā / Mazhar-ı luţf-ı Hudā'da olmaz ekdār ü elem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 7). [*şaf ed(t)-*,]

şaf kıl-: saflaştırmak, temizlemek.

Şaf kıl jeng-i sivādan diliñ āyine-şifāt / Saña yüz göstere tā şahid-i ma'nā bi'z-zāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 1). [*şaf kıl-*,]

şaf mey: saf, katışıksız şarap.

İşrāb-ı keyf-i diğer eder her tekellümiñ / Nüş eyledikçe şaf meyiñ meşrebi gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 3). [*şaf mey*,]

şafā: gönül şenliği, rahat, huzur, kedsizlik, neşe, zevk.

Ekdār-ı çarhı zerre kadar eylemez ƙabül / Mir'āt-ı şevƙ-i ehl-i diliñ pek şafāsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 6). [*şafāsı*, -sı]

şafā bul-: rahat ve huzur bulmak; neşelenmek.

Buldı şafā āyine-i cān u dil / Kalmadı jeng ü miñen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 2). [*şafā bul-*,]

şafā eden: eğlenen, neşelenen.

Künc-i 'uzletde eden sâz-ı derüniyla şafā / Nağme-i çeng ü ney-i nāhîde etmez iltifāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 3). [*şafā eden*,]

şafā eyle-: huzurlu etmek, neşelendirmek.

Şaf edip mir'āt-i ƙalbiñ eyle her demde şafā / Mazhar-ı luţf-ı Hudā'da olmaz ekdār ü elem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 7). [*şafā eyle-*,]

şafā-bahş-ı umūr-ı hayr: gönle mutluluk, huzur veren hayırlı işler.

Haƙ bilür böyle şafā-bahş-ı umūr-ı hayra / Şād olur türbede rûh-ı vüzerā-yı dîrîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 41). [*şafā-bahş-ı umūr-ı hayr*,]

şafā-vı dil: gönül huzuru.

Şahid-i 'id herkese rām oldu ammā āh kim / Ehl-i ğurbetten şafā-yı dil ğürzāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 6). [*şafā-yı dil*,]

şafā-vı lā-yu 'add: sayısız huzur.

Müjde-i mîlâdı bahş etdi şafā-yı lā-yu 'add / Eyledi dilden küdürāt ü ğam-ı dünyâyı dūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 3). [*şafā-yı lā-yu 'add*,]

şafā-yı vuşlata nā'il ol-: kavuşmanın mutluluğuna erişmek.

Ne mümkündür şafā-yı vuşlata nā'il ola bir dem / O 'āşık ki taħammül etmeyip almaz cefādan ħaz (Kilisli Zihnî Dîvânı,

Gazel 111, Beyit 2). [şafā-yı vuşlata nā'il ol-,]

saf-be-saf: *saf saf, sıra sıra.*

Ser-be-ser iklīm-i İslām'ı heme şeb-hün eder / **Şaf-be-şaf** bir leşker-i kāfirsitandır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 2). [*şaf-be-şaf,*]

saf-beste-i çāker: *sıra sıra dizilmiş köleler.*

Melekler rāh-ı ta'zīminde bir **şaf-beste-i çāker** / Felekler pāye-i mi'rācına bir süllem-i nüh-pā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 33). [*şaf-beste-i çāker,*]

saff-ı nā-dān: *bilgisizlerin safları, sırası.*

Şaff-ı nā-dāna ser-ā-pā düşürür lerze-i bīm / Rümh-i ser-tiz-i gürüh-ı 'urefādır hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 3). [*şaff-ı nā-dān,*]

saff-ı ni'āl-i bezm-i hās: *has meclisin nallarının dizisi.*

Eger **şaff-ı ni'āl-i bezm-i hāş** destine girse / Eder Rıdvān terk-i ravza-i şad-cennet-i a'lā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 41). [*şaff-ı ni'āl-i bezm-i hāş,*]

safha-i 'ālem: *cihan sayfası, kâinat.*

Şafha-i 'ālemi teblīğ-i belāgat eyler / Harf-be-harf vaq'a-nüvīs-i bülēgādır hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 4). [*şafha-i 'ālem,*]

safha-i eş'ār: *şiiirlerin sayfası. Şiiirlerin yazılı olduğu sayfa, yaprak.*

Şafha-i eş'āra nev-maẓmūn ile verdik niẓām / Zihniyā biz zīb ü fer-baḥşā-yı naẓm-ı hoş-teriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 7). [*şafha-i eş'ār,*]

safha-i ruhsār-ı āl: *sevgilinin kırmızı yanağının sayfası.*

Ben anı ḥaṭ şanırdım **şafha-i ruhsār-ı āliñde** / Cedid olmuş meger kim nüṣḥa-i nīreng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 4). [*şafha-i ruhsār-ı āl,*]

safha-i ruhsār-ı dil-ārām: *gönül süsleyen yanağının sayfası/yüzeyi.*

Ḥaṭ degil **şafha-i ruhsār-ı dil-ārāma** gelir / Vaşla dā'ir dil-i fırkat-zedeye nāme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 1). [*şafha-i ruhsār-ı dil-ārām,*]

saf-ı dil-rübāyān: *âşık olunan, herkesi kendine bağlayan güzeller topluluğu.*

Hüsnde kesb eyleyip zīver-i bī-ḥad laṭīf / Oldı **şaf-ı dil-rübāyānda** evḥad laṭīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 1). [*şaf-ı dil-rübāyān,*]

safrā-yı reşk: *kıskanma, haset ödü.*

Raḳīb-i rū-siyāha datdırup şehd-i leb-i la'liñ / Muşaffā mi'demi **safrā-yı reşk** ile bulandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 4). [*safrā-yı reşk,*]

saf-sikāf-ı zālīmān: *zalimler topluluğunu dağıtan.*

Dest-gîr-i ehl-i ĩmān **şaf-şikāf-ı zālīmān**
/ Mültecā-yı ‘ācizān Hakk’ıñ velīyy-i
a‘zamı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8,
Beyit 7). [şaf-şikāf-ı zālīmān,]

şafvet: saflık, arılık.

Mir’āt-ı dile bak ki ne **şafvet** var içinde /
Ruhsāre-i dîdāra nezāret var içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 1).
[şafvet,]

Mey-i berrākveş bu bezmgehde **şafvet**
isterseñ / Belā vü derd ile leb-rīzdir
dünyā vü mā-fihā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 8). [şafvet,]

şafvet bul-: saflık, temizlik bulmak.

Zāt-ı bî-tev’em-i ‘ulyāsile **buldı şafvet** /
Āb-ı rüy-ı güher-i pāk-ı hasībān-ı zamān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
17). [şafvet bul-,]

şafvet-i āyīne-i vech-i sühan: sözün
söylenme biçiminin aynasının saflığı.
(Sözü açık ve net bir şekilde ifade etme.)

Gösterip **şafvet-i āyīne-i vech-i
sühanım** / Söyle söyle dedim ey tüt-i
şekker-şikenim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 149, Beyit 1). [şafvet-i āyīne-i
vech-i sühan,]

şafvet-i ruhsār-ı pāk: temiz yanağının
saflığı.

Şafvet-i ruhsār-ı pākīñle olunca rû-be-
rû / Kalmadı āyīne-i ‘ālemde āşār-ı gubār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 3).
[şafvet-i ruhsār-ı pāk,]

şafvet-i sīne: göğsün saflığı, temizliği.

Şafvet-i sīne vü envār-ı ruḥuñ şevkiyle /
Oğunur nüṣṣa-i mir’āt ile ders-i mişkāt
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 2).
[şafvet-i sīne,]

şafvet-i zihnine: düşüncenin saflığı.

Diğkat-i re’yine idrāk-ı Felātūn vālīh /
Şafvet-i zihnine mir’āt-ı Sikender
ḥayrān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 21). [şafvet-i zihnine,]

sāğar: kadeh. II şarap.

Bî-‘ayş u nūş devr-i Cem’e yokdur
i‘tibār / Ūlfet bu demde dil-ber ü
sāğarda kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 19, Beyit 2). [sāğarda, -da]

**sāğar-ı bezm-i ezel mey-
hānesindendir:** içki içilen ezel
meclisinin kadehinden (içkisinden)
olmak.

Eder bir cür‘ası biñ merre dil-zinde
meger sākī / Bu bāde **sāğar-ı bezm-i ezel
mey-hānesindendir** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 45, Beyit 3). [sāğar-ı
bezm-i ezel mey-hānesindendir,]

sāğar-ı Cem: Cem’in efsanevî kadehi.
(Bu kadehin tılsımlı ve üzerinde yedi yazı
olduğuna inanılır.)

Meclisim peygüle-i ḥasret şarābım ḥün-ı dil
/ Kāse-i zehr-i melālet **sāğar-ı Cem’dir** baña
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 4). [sāğar-
ı Cem,]

Gubār-ı dergeh-i pīr-i muğān ki tāk-ı
Edhem’dır / Sifāl-ı köhne rind-i bāde-nūşe
sāğar-ı Cem’dir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71,
Beyit 1). [sāğar-ı Cem,]

sāğar-ı Cemşid: *Cem'in kadehi.*

Mest-i 'aşkıñ **sāğar-ı Cemşid'e** etmez
iltifāt / Nazra-pāş-ı 'ārızıñ hürşide etmez
iltifāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 1*). [*sāğar-ı Cemşid,]*

sāğar-ı yākūt: *yakuttan kadeh.*

Kıymet-i şevk-i lebiñ idrāk eden ehl-i
nazar / Nüş eder şahbā-yı nābî **sāğar-ı yākūtdan** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 3*). [*sāğar-ı yākūt,]*

sāğar-keş-i bezm-i ezeli: *ezel meclisinin şarap içeni.*

Rindāne ki **sāğar-keş-i bezm-i ezeli**dir /
Şāhib-dil-i iştredede-i lem-yezeli'dir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 1*). [*sāğar-keş-i bezm-i ezeli,]*

şağır: *küçük, ufak kimseler; zayıf, âciz, muhtaç kişiler.*

Sāmi'a-ārā olunca müjde-i teşrîf için /
Hoş-dil oldu hamd ü şükr ile kebîr ü hem
şağır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 9*). [*şağır,]*

sāha-i imkân: *imkân alanı; dünya.*

Bir tınāba **sāha-i imkândan** yokdur
ittisā' / Dilden eylerken fūrūğ-ı şefkatiñ
ref'-i zulem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 13*). [*sāha-i imkân,]*

sāha-i şahrā: *çöl meydanı (dert, ıstırap yeri olması bağlamında).*

Yine ol hūnî-nigeh taqdı bıçağın beline /
Verecek **sāha-i şahrāyı** bugün kan

seline (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 1*). [*sāha-i şahrā,]*

sāha-i taklîd: *taklit meydanı.*

Şimdi taḥkîkîni Hâk'dan dileriz ey Zihnî
/ Etmeyiz **sāha-i taklîde** düşüp hîç tek ü
pū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 11*). [*sāha-i taklîd,]*

şahbā: *şarap, kadeh.*

Humlar boşaldı kalmadı **şahbā**
yıkılmadı / Sākî serinde pîr-i muğānıñ
du'āsı var (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 5*). [*şahbā,]*

Vakt-i gül bāğ u seher ü mäh-ı şeb-ārā
olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü sākî vü
şahbā vü sebū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 1*). [*şahbā,]*

şahbā-feşān-ı encümen-i kalb-i sālîkân: *mürîtlerin gönül meclisinde içki dağıtan. (İçki burada ilahi feyiz olarak kullanılmıştır.)*

Şahbā-feşān-ı encümen-i kalb-i sālîkân / Sākî-i bezm-i lem-yezeli şāh-ı
Naqş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 3*). [*şahbā-feşān-ı encümen-i kalb-i sālîkân,]*

Sahbān: *Cahiliye Dönemi'nde doğdu. 94/712-713 yılında vefat etti. Hitabeti, fesahat ve belagatiyle meşhur oldu.*

Gehî **Sahbān'ı** taklîd eylediñ 'arz-ı
feşāhatle / Gehî şî'r ile etdiñ Şā'ib-i
Rūm'um deyü da'vā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 5*). [*Sahbān'ı, -ı]*

şahbā-yı hakikat: *hakikat şarabı.*

Ey Zihni-i rū-māl-ı der-i Hazret-i Ser-
mest / **Şahbā-yı haqīkat** anı kılmış idi
mest (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2,*
Beyit 13). [*şahbā-yı haqīkat,*]

şahbā-yı la‘l: *dudağının şarabı.*

Kılar deryūze Kevşer neş‘esin **şahbā-yı**
la‘linden / Eder hem cezb-i hüsnünden
tarāvet ‘arız-ı havrā (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 1, Beyit 28). [*şahbā-yı la‘l,*]

şahbā-yı nāb: *saf, halis şarap.*

Kıymet-i şevk-i lebiñ idrāk eden ehl-i
nazar / Nüş eder **şahbā-yı nābı** sāgar-ı
yākūtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
159, Beyit 3). [*şahbā-yı nāb,*]

şahbā-yı nāb: *saf şarap.*

Bezm-i rinde öyle bir sākī-i nāzik-ter
gerek / Meşreb-i pür-şivesi **şahbā-yı**
nābından lezīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 42, Beyit 4). [*şahbā-yı nāb,*]

sāhib-dil-i işretkede-i lem-yazelī:
sonsuz meyhanenin meyhanecisi, âşığı.

Rindāne ki sāgar-keş-i bezm-i ezelīdir /
Şāhib-dil-i işretkede-i lem-yazelīdir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 1*).
[*şāhib-dil-i işretkede-i lem-yazelī,*]

sāhib-i re‘fet: *merhamet sahibi (kişi).*

Elbetde bulur bir gün o bir **şāhib-i re‘fet**
/ Evvel kişi olursa eger nefsine rā‘if
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 3*).
[*şāhib-i re‘fet,*]

sāhib-i tedbīr: *tedbir sahibi. II Allah.*

‘Aql ü fikrim her biri mānend-i Eflātūn-ı
çarh / **Şāhib-i tedbīr** ü düstūr-ı
mükerrerdir baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Gazel 2, Beyit 3). [*şāhib-i tedbīr,*]

sāhib-kırān: *her zaman başarı, üstünlük*
kazanan hükümdar.

Zāt-ı pāki ber-murād oldukça bā-‘ömr-i
mezīd / Zabt ede her demde bir iklīmi ol
şāhib-kırān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a*
1, Beyit 7). [*şāhib-kırān,*]

sāhib-kırān-ı ğamze: *yan bakışın daima*
üstünlük kazanan hükümdarı.

Edip haṭ leşkeri **sāhib-kırān-ı ğamze**ne
imdād / Göñül iklīmini aldıñ ser-ā-ser
zīr-i şemşīre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
180, Beyit 2). [*sāhib-kırān-ı ğamze,*]

sāhib-kırān-ı nāmdār: *meşhur her*
zaman üstünlük kazanan padişah.

Rezmğāh-ı lī-ma‘a‘llāhīde merd-i
yekke-tāz / ‘Ārşa-i levlākde **şāhib-**
kırān-ı nāmdār (*Kilisli Zihnî Dîvânı,*
Kaside 2, Beyit 38). [*sāhib-kırān-ı*
nāmdār,]

sāhib-nazar: *görmesini bilen (kimse).*

Nice **şāhib-naazarı** zīr-i ḥamiyyet eyler /
Mādem ol māh Hümā keffīyyelidir
sāyelidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81,*
Beyit 4). [*şāhib-naazarı,*]

sāhib-nazar: *tecrübesi, görüşü,*
düşüncesi kuvvetli olan. II Şāh-ı
Nakşibendi Sultan Bahaeddin.

Öyle bir deryā-yı himmetdir ki ol **sāhib-**
nazar / Bir dem içre tālībi maṭlūbına

vāşıl eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 12). [şāhib-naẓar,]

şāhib-ni‘am: nimet, lütuf sahibi.

Kıldı i‘tā ḥaqqıñ istiḥkākına Rabbü’l-kerīm / Kimisi **şāhib-ni‘am** oldu kimi ehl-i niḳam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 4). [şāhib-ni‘am,]

şāhib-reşād: hak yolunda yürüyen (kimse).

Mülk-i fenāya göz ucuyla eylemez naẓar / **Şāhib-reşād** merdüm-i rāh-ı beḳā-yı dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 4). [şāhib-reşād,]

şāhib-şān-ı şāhen-şāh: şahların şahı ün sahibi (kimse).

Zihî dānende-i ‘ilm-i ledünnî ‘ārif-i bi’llāh / Zihî der-kişver-i irşād **şāhib-şān-ı şāhen-şāh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 1). [şāhib-şān-ı şāhen-şāh,]

şāhib-uşûl: tarz, metot, yol sahibi.

Her maḳāmda eyleme ifşāy ey **şāhib-uşûl** / Kıl Hüseyinî perdesin bir ‘aşık-ı hem-rāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 4). [şāhib-uşûl,]

şāhil-i elfāz: sözlerin kıyısı.

Kıldı pür **şāhil-i elfāzı** dūr-i ma‘nādan / Māye-i şî‘r ki deryā gibi oldu cūşān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 12). [şāhil-i elfāz,]

şāhil-i fevz ü kerem: lütuf ve ihsan sahibi.

Senden ancak **şāhil-i fevz ü kerem** der-kār olur / Yā Resûl’allah kuluñ Nābî ḡarīk-i nār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 22). [şāhil-i fevz ü kerem,]

şāhil-i necāt: kurtuluş sahili. II kurtuluş vesilesi.

Āyā girer mi destimize **şāhil-i necāt** / Olmuş güşāde baḥr-ı ḡama bādbānımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 3). [şāhil-i necāt,]

şāhil-serāy-ı maḳsad: arzu edilen deniz kenarında yapılmış saray veya büyük konak.

Yetişdi ḥāşılı **şāhil-serāy-ı maḳsada** herkes / Faḳaṭ ey Zihnî ben gird-āb-ı baḥr-ı ḥasrete batdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 7). [şāhil-serāy-ı maḳsad,]

şāhip-i faẓl ü hüner: fazilet ve hüner sahibi.

Ede Ḥaḳ zātını hem neslini tā-rüz-ı kıyām / **Şāhip-i faẓl ü hüner** ‘ālim ü dānā vü lebīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 12, Beyit 3). [şāhip-i faẓl ü hüner,]

şāhn-ı ‘ālem: dünya meydanı; yeryüzü.

Gül-ruḥān ü serv-ḳadān seyr ü temāşāya gider / **Şāhn-ı ‘ālem** başka bir zīb-i gülistāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 3). [şāhn-ı ‘ālem,]

Şāhn-ı ‘ālemde görünce ben daḥı bu neş’eyi / Başladım geşt etmege şāhrāları dîvānevār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 18). [şāhn-ı ‘ālem,]

sahn-ı behçet: *güzellik bahçesi.*

Ne tıfil ‘andelîb-i kuds idi bâğ-ı melâhatta / Ne tıfil şahn-ı behçetde gül-i neş’küfte-i rengîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 7). [şahn-ı behçet,]

sahn-ı cinân: *cennetlerin ortası.*

Geldi bir cevher-i târîh-i müzeyyen Zihnî / Rûh-ı Şâlih Ağa’ya **şahn-ı cinân** oldu maķâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 20, Beyit 5). [şahn-ı cinân,]

sahn-ı gülzâr-ı ‘izâr: *yanağının gül bahçesinin alanı.*

Hayme-i şeb-reng-i şâh-ı hüsni ü ândır perçemiñ / **Şahn-ı gülzâr-ı ‘izâra** sâyebandır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 1). [şahn-ı gülzâr-ı ‘izâr,]

sahn-ı ‘izâr u ‘arız-ı dildâr: *sevgilinin yanaklarının ve yüzünün üstü/yüzeyi.*

Çekdi ‘asker şanki şâh-ı zengiyân Rûm üstüne / Toldı çün **şahn-ı ‘izâr u ‘arız-ı dildâre** haţ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 3). [şahn-ı ‘izâr u ‘arız-ı dildâr,]

sahn-ı meydân: *mevdanın ortası.*

Bir katı dildir ki aslâ rahm bilmez n’oldıgın / Eksik olmaz şahn-ı meydânından hîç sefk-i dimâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit 2). [şahn-ı meydân,]

sahn-ı mül: *şarabın orta yeri.*

Zihniyâ âlâm-ı ‘aşk ile olanlar zevk-yâb / **Şahn-ı mülde** ârzü-yı gülsitan etmez kabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 7). [şahn-ı mül,]

sahn-ı temennâ: *arzu, istek mevdanı.*

Şeh-süvârım nazâr et **şahn-ı temennâ** üzre / Kağı üftâdeniñ âşâr-ı mecâlî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 3). [şahn-ı temennâ,]

sahrâ: *kır, ova, çöl.*

Şahn-ı ‘âlemde görünce ben dahı bu neş’eyi / Başladım geşt etmege **şahrâları** dîvânevâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 18). [şahrâları, -lar, -ı]

Geşt ederken kûy u **şahrâda** berây-ı maşlahat / Bir siyeh-kâse le’îm nâ-merde oldu mübtelâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit 5). [şahrâda, -da]

sahrâ delisi: *çölün aklını yitirmiş. [Şair leff ü neşir sanatına başvurarak ilk beyitte bahsettiği Kays (çölün delisi) ve Ferhad (dağları delmesi) ile ilgili özellikleri ikinci mısırda sıralamıştır.]*

Erbâb-ı harâbâta göre Kays ile Ferhâd / **Sahrâ delisi** biri birisi cebelîdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 2). [sahrâ delisi,]

sahrâlara düş-: *çöllere düşmek; aşk acısından perişan olup kendini çöllere atmak.*

Düşürür ‘aşıkı şahrâlara âhû-mânend / Nigeh-i fitne durur çeşm-i gâzâl-i cânân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 2). [şahrâlara düş-,]

sahrā-neverd evle-: çölde dolaşan etmek. II âşık etmek.

Şahrā-neverd eyler yek nazrāda cihānı /
Bir sihr-bāz-ı ‘ālem çeşm-i gāzālı vardır
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 4).
[şahrā-neverd eyle-,]

sahrā-vı felek: feleğin çölü.

Dām-ı hevese kor niçe ‘Ankā-yı Hümāyı /
Şahrā-yı felek üzre bu şayyād-ı
havādis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27,
Beyit 3). [şahrā-yı felek,]

sahrā-yı kadr: kuvvet ve kudret ovası.

Felek bir çetrgāh-ı dūndur şahrā-yı
kadrinde / Kevākib cümle āvīze
kanādil-i cihān-ārā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 39). [şahrā-yı kadr,]

sahrā-yı neşāt: sevinç çölü.

Geşt ede şevk ile şahrā-yı neşāti rüz u
şeb / Etmeye peyk-i gümüm-ı dehr
semtinden ‘ubūr (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kit’a 6, Beyit 6). [şahrā-yı neşāt,]

sahrā-yı vahşet: ıssızlık, yalnızlık çölü.
II rakip.

Qabūl et üns ü ülfet yüz dönüp şahrā-yı
vahşetden / Girizān olma lutf et ba’d-ez-
in çeşm-i gāzālın gel (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 135, Beyit 4). [şahrā-yı
vahşet,]

saht-dil: katı yürekli, taş kalpli.

Ne yanmış tāb-ı ruhsāra ne h^vāhiş
eylemiş la’liñ / Ki sa’yiñ saht-dil zāhid

ne mūm etmiş ne bāl etmiş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [saht-dil,]

saht-dil: katı yürek, taş kalp.

Kızarıp rüy-ı felek saht-dili nerm oldı /
Halk bir mertebe kim dökdi sirişk-i
hūnīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 2). [saht-dili, -i]

saht-ı nāza çeker: (Kendini) haddinden
fazla naza çekmek.

Haṭṭı gelirse terk-i tegāfūl eder derim /
Gitdikçe saht-ı nāza çeker ‘işvekār olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 3).
[saht-ı nāza çeker,]

sāhib-i cūd u ihsān: cömertlik ve lütf
sahibi.

Mīr-i vālā-güherā dādgerā nāmverā /
Ser-firāz-ı umerā sāhib-i cūd u ihsān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
32). [sāhib-i cūd u ihsān,]

sāhib-i şer‘-i mübīn: İslam dininin
koruyucusu.

Rāgıb-ı gevher-i dīn şākīb-ı ebrāc-ı
yakīn / Sāhib-i şer‘-i mübīn hāzret-i
Şeyhū’l-İslām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 12, Beyit 20). [sāhib-i şer‘-i
mübīn,]

saḥn-ı kazā: kaymakamlık meydana.

Şarşar-ı bīm-i celālī iledir saḥn-ı kazā /
Ditirer berg gibi bāgī-i nā-merd ü mehīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
15). [saḥn-ı kazā,]

Sā‘ib-i Rūm: Anadolu’nun Sāib’i. (17.

yüzyılda *Sebk-i Hindî* üslubunun öncülerinden olan ve asıl adı *Mirza Muhammed Ali* olan *Sâib*, İran ve Azeri Türk edebiyatının önemli simalarındandır. *Şair* kendini Anadolu'nun *Sâib'i* olarak görmektedir.).

Gehî *Sahbân'*ı taklîd eylediñ 'arz-ı feşâhatle / Gehî şî'r ile etdiñ **Şâ'ib-i Rûm'um** deyü da'vâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 1*, *Beyit 5*). [*Şâ'ib-i Rûm*,]

sâ'ika-i ra'd ü şadâ: gök gürültüsünün sesiyle görülen yıldırım.

Dutılır na'rem ile sâmi'a-i bây ü gedâ / Kerbelâ'ya erişür **şâ'ika-i ra'd ü şadâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis 3*, *Beyit 7*). [*şâ'ika-i ra'd ü şadâ*,]

sâ'il ol-: soru soran kimse olmak.

Sâ'il ol matbağ-ı sultân-ı rızâdan *Zihnî* / Anda h'ân-ı keremün birr ü nevâli görünür (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 74*, *Beyit 7*). [*sâ'il ol-*,]

sâ'il-i ni'met-i cebbâr: Allah'tan nimet dilenen kimse (Nimetle kastedilen aşkın verdiği dert, üzüntü, kederdir.).

Şimdi olduk bütün in'âm-ı beşerden me'yûs / **Sâ'il-i ni'met-i cebbâr** ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 93*, *Beyit 4*). [*sâ'il-i ni'met-i cebbâr*,]

sâ'im-i rûh-perest: ruhunu seven, besleyen oruçlu (kimse).

Sâ'im-i rûh-perest muntazır-ı 'îd olmaz / Ana çün 'îd olur her dem-i rûze-güzerân (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 11*, *Beyit 8*). [*sâ'im-i rûh-perest*,]

sâ'ir edvân: başka dinler.

Zâtıña mahşûş olup *hurşîd-i feyz-i pür-şu'â'* / **Sâ'ir edyâna** hep envâr-ı hikem etdi vedâ' (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis 1*, *Beyit 1*). [*sâ'ir edvân*,]

sâkıb-ı ebrâc-ı yakîn: kesin ve sağlam bilgide burçların müessiri.

Râgıb-ı gevher-i dîn **sâkıb-ı ebrâc-ı yakîn** / *Şâhib-i şer'-i mübîn* hâzret-i Şeyhü'l-İslâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 12*, *Beyit 20*). [*sâkıb-ı ebrâc-ı yakîn*,]

sâkî: kadeh, içki sunan. II ey sâkî!

Eder bir cür'ası biñ merre dil-zinde meger **sâkî** / Bu bâde sāgar-ı bezm-i ezel mey-hânesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 45*, *Beyit 3*). [*sâkî*,]

sâkî: mecliste içki dağıtan, kadeh sunan.

Şeb-nemi bâde gülî **sâkî** edip bûlbûli rind / Kıldı hep gülşeni bezm-i tarab-âbâd şabâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 6*, *Beyit 3*). [*sâkî*,]

Humlar boşaldı kalmadı şahbâ yıkılmadı / **Sâkî** serinde pîr-i muğânîñ du'âsı var (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 75*, *Beyit 5*). [*sâkî*,]

sâkî: kadeh, içki sunan. II sevgili.

Bak hele **sâkî** ne hoş mey çağıyor / Süzülüp nergis-i mestî aıyor (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 63*, *Beyit 1*). [*sâkî*,]

Ne gelen var ne giden encümen-i rindâna / Turma ey **sâkî** getir işte bu demdir dem

dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 6). [sākî,]

Vaqt-i gül bāğ u seher ü mäh-ı şeb-ārā olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü **sākî** vü şahbā vü sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 1). [sākî,]

İltifāt et nūş-ı meyden şoñra naql-i ğabğaba / Zevk-ı tām olsun gehî **sākî** yanaşdır leb lebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 1). [sākî,]

sākî: kadeh sunan, içki dağıtan. II Mutlak feyiz dağıtan; kâmil mürşit, tarikat piri.

Bir sākî ise encümen-i 'işrete maṣṣūd / Kürd ü 'Acem ü Türk ü 'Arab olsa ne mānî' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 5). [sākî,]

sākî-i bezm-i haşş-ı hāşşü'l-kurb kıl-: yüce anlayışa sahip özel meclisin içki dağıtanı eylemek.

Cenābın kıldı Hāk **sākî-i bezm-i haşş-ı hāşşü'l-kurb** / Meded luṭf eyle bir cām-ı mürevvāk yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 6). [sākî-i bezm-i haşş-ı hāşşü'l-kurb kıl-,]

sākî-i bezm-i lem-yezelî: başlangıcı ve sonu olmayan meclisin içki dağıtıcısı.

Şahbā-feşān-ı encümen-i kalb-i sālīkân / **Sākî-i bezm-i lem-yezelî** şāh-ı Naṣṣ-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 3). [sākî-i bezm-i lem-yezelî,]

sākî-i çeşm-i cādū: cadı bakışlı sākî, sevgili.

Sāde bir şırma yelek ince meles pīrāhen / Giydi ol cılve-feşān **sākî-i çeşm-i cādū**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5). [sākî-i çeşm-i cādū,]

sākî-i dem: zamanın sākîsi.

Ser-ḥoşı vü maḥmūrı **sākî-i demi** gül-fām / Bir neş'e-i aşılden olmuş heme şīrīn-kām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 7). [sākî-i dem,]

sākî-i nāzik-ter: çok nazik içki dağıtan kimse. II çok nazik olan sevgili.

Bezm-i rinde öyle bir **sākî-i nāzik-ter** gerek / Meşreb-i pūr-şīvesi şahbā-yı nābından lezīz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 4). [sākî-i nāzik-ter,]

sākî-i pūr-şīve-kār: naz ve işve dolu sākî (sevgili).

Zevk ü şevk-i 'ārızın ey **sākî-i pūr-şīve-kār** / Ğark-ı ḥayret eyledi āyīne-i cām-ı müli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 6). [sākî-i pūr-şīve-kār,]

sākî-i ra'nā: Güzel, hoş, latif saki.

Bir sākî-i ra'nānın luṭfıyla olup ḥurrem / 'İşret-kede-i dilde zevk eyleyip ol bī-ğam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 2). [sākî-i ra'nā,]

sākî-i ra'nā ed(t)-: Güzel, hoş, latif saki etmek.

Müretteb eyledikçe bezm-i 'ayş ü nūş-ı kurbīyyet / Begenmez kim ede ğilmān-ı ḥuldı sākî-i ra'nā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 23). [sākî-i ra'nā ed(t)-,]

sākī-i zevk-āver: Zevk veren/getiren sākī.

Mey ki eder sākī-i zevk-āveri / Şevk ile tard-ı hazen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 11). [sākī-i zevk-āver,]

sakin: "Yapma, yapmaktan çekin" anlamında, yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak için söylenen bir söz.

Nūr-ı 'irfānı **şakın** verme sebük-mağzāna / Çeşmi a'mālara der-kār ola mı pertev-i yūh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 4). [şakın,]

sakin: Asla, hiçbir zaman.

Halkdan ümîdvār olma **şakın** çekme ta'ab / Luṭf-u Hāk'dan özge yokdur bendeye feryād-res (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 4). [şakın,]

sakin: "asla, kesinlikle, katiyyen; aman, sakın ha!" anlamlarında ünlem.

Degildir ihtiyārî nālesi bu Zihnî-i zārîñ / **Şakın** incinme ey nev-ğonce-i dil-teng-i istiğnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 5). [şakın,]

Mey-hānede ol mü'tekif ey Zihnî şebān-rūz / Cerrār gibi gezme **şakın** hāne-be-hāne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 9). [şakın,]

Nev-civānān ile ülfet edegör merdāne / Zeni vaşf eyleyerek olma **şakın** söz ebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 4). [şakın,]

Vefā kılmaz ne bāy ü ne gedāya çarḥ-ı nā-hem-vār / **Şakın** dil-beste olma ḥubb-

ı-cāh ü māl-ı dünyāya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 14, Beyit 6). [şakın,]

Yañılup gitme **şakın** semt-i reh-i ızlāle / Küfrdür verme kulaḥ herze-i kıl ü kāle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 9). [şakın,]

Şakın telḥ etme vaz'-ı bī-nemekle kimseniñ 'ayşın / Nevāl-i süfre-i bezm-i cihānda lezzet isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 5). [şakın,]

sākin ol-: yatışmak, durulmak, rahat olmak.

Sākin olmaz bir daḥı emvāc-ı deryā-yı fiten / Qahramānım el-emān seyf-i nigāhıñ etme seyl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 2). [sākin ol-,]

sākiyān: mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimseler.

Sākiyān encümen-i rindi kılup cām ile pür / Muṭribān dest-zen-i nāy ü kudüm oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 3). [sākiyān,]

sākiyān-ı bezm-i vahdet: birlik meclisinin içki sunanları.

Sākiyān-ı bezm-i vahdet meylerinden bellidir / Nağmedārān-ı kerāmet neylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 1). [sākiyān-ı bezm-i vahdet,]

sal-: koymak, bırakmak, yerleştirmek; yaymak.

Cānıma āteş bıraḥdı tābiş-i fikr-i ruḥuñ / Gōñlüme **şaldı** ḥayāl-i çin-i zülfüñ pīç-tāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 3). [şaldı, -dı]

Vech-i muṭlaḳ nūr-ı revnaḳ **şaldı** mîr'ât-ı dile / Şûret ü ma'nâda hiçbir zerre ma'yûbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 6*). [*şaldı, -dı*]

şalât ile: Hz. Muhammed'e (s.a.v.) sevgi ve saygı göstermek, onu övmek, şefaatine erişmek amacıyla okunan dua ile.

Kendi bi'z-zât **şalât ile** edip 'azm-i bilād / Bildire haddini miḳdârını her şahşa yakîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 25*). [*şalât ile,*]

şalât-ı bî-nihāye: sınırsız, sonsuz salavat.

Şalât-ı bî-nihāye hem selām-ı bî-had ü gāye / Dem-â-dem rūḥ-ı pür-envârîña Hakk eylesin ihdā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 61*). [*şalât-ı bî-nihāye,*]

sâlik: bir tarikata girmiş, bir mürşide bağlanarak manevî yolculuğa çıkmış olan kimse.

Lem'a-pāşî-i teveccüh birle kılsa nîm-nigāh / **Sâlikîñ** mir'ât-ı kalbinden olur ref'-i zûlem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 22*). [*sâlikîñ, -iñ*]

Nârdan eyler emîn **sâlikini** 'uḳbâda / Şarka ğarba yetişip himmet eder dünyâda (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 16*). [*sâlikini, -i, -(n)i*]

sâlikân: müritler; bir tarikata bağlanmış olanlar.

Olmasaydı mazhar-ı 'afvı olurdu **sâlikân** / Tâ mü'ebbed kayd-ı habs-i ḥāk ü bād ü âb ü nâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 35*). [*sâlikân,*]

İntisâb-ı ḥāk-i bâb-ı devleti bî-irtiyâb / **Sâlikânı** ḳurb-ı vaşl-ı Hakk'dan eyler behremend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 3, Beyit 2*). [*sâlikânı, -ı*]

saltanat-ı mülk-i dehr için: dünya mülkünün saltanatı için.

Zâlim odur ki **saltanat-ı mülk-i dehr için** / Hakk'dan dönüp de tîğ-keş-i ḥānedân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 20*). [*saltanat-ı mülk-i dehr için,*]

saltanat-pîrâ-yı han 'Abdü'l-'azîz-i kaḫramân: kahraman Abdülaziz Han'ın hükümdarlığının güzelliği. (Sultan Abdülaziz; 32. Osmanlı padişahı ve 97. İslam halifesidir. II. Mahmut ve Pertevniyâl Sultan'ın oğlu, Abdülmecid'in ve Adile Sultan'ın kardeşidir. Abdülaziz 25 Haziran 1861 tarihinde kardeşinin ölümü üzerine, 31 yaşında iken tahta geçmiştir.).

Şâh-ı devrân ḥüsrev-i zî-şân-ı gerdün-âstân / **Saltanat-pîrâ-yı Han 'Abdü'l-'azîz-i kaḫramân** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 1*). [*saltanat-pîrâ-yı han 'Abdü'l-'azîz-i kaḫramân,*]

sâmi'a-ārâ ol-: kulakları süslemek.

Sâmi'a-ārâ olunca müjde-i teşrîf için / Hoş-dil oldu ḥamd ü şûkr ile kebîr ü hem sağîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 9*). [*sâmi'a-ārâ ol-,*]

sâmi'a-i 'arş-ı berîn: göğün en yüksek tabakasını iştme kuvveti.

Yetişür **sâmi'a-i 'arş-ı berîne** her dem / 'Âşıkîñ nevbet-i pür-gulğule vü debdebesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 2*). [*sâmi'a-i 'arş-ı berîn,*]

sāmi‘a-i bāy ü gedā: zengin ve fakirin kulağı.

Dutılır na‘rem ile **sāmi‘a-i bāy ü gedā** / Kerbelā‘ya erişür şā‘ika-i ra‘d ü şadā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 7). [sāmi‘a-i bāy ü gedā,]

sāmi‘a-i çarh: feleğin kulağı.

Rindler far‘-ı neşāt üzre olup na‘re-zenān / Zevkden **sāmi‘a-i çarha** peyām oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 3). [sāmi‘a-i çarh,]

sāmi‘a-i şūr: Sûrun sesini işitme kuvveti. (Sûr, içi boru gibi boş olan ve üfürülmek suretiyle ses çıkarılan büyük boynuz, nefir.)

Țoldurur **sāmi‘a-i şûrı** şarīr-i şevki / Nağme-perdāz-ı nefir-i fuķarādır hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 7). [sāmi‘a-i şūr,]

sāmi‘a-perdāz: kulağıyla duyan.

İrci‘ī emri olup **sāmi‘a-perdāzı** hemān / Kıldı teşrīf ile iklīm-i bekāya i‘zām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt‘a 20, Beyit 4). [sāmi‘a-perdāzı, -ı]

san-: sanmak, düşünmek, zannetmek.

Rāz-ı derūn-ı zārı nihān söylerim saña / Baḡs-ı ğamıñla **şanma** emān söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 1). [şanma, -ma]

Cigerde zaḡm-ı ğamıñ **şanma** dāğdır cānā / O bezm-i zevk-i dilimde çerāğdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 1). [şanma, -ma]

Ben anı ḡaṭ **şanırdım** safḡa-i ruḡsār-ı āliñde / Cedīd olmuş meger kim nüṣḡa-i nīreng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 4). [şanırdım, -ır, -dım]

Kaşdı tel kırmak anıñ **şanma** berāy-ı tezyīn / Țarasa ṭurre-i iķbālîmi ger şāne-i çarḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 4). [şanma, -ma]

Şanma ‘aşık öyle nār-ı iştihā yanıkların / Sīne-süzān-ı maḡabbet keylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 3). [şanma, -ma]

Görmemişdir mihr ü meh kim devr ederler rüz ü şeb / Burc-ı ‘aşka **şanma** her verķā gider ‘Anķā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2). [şanma, -ma]

Şanma bir laḡza baña naḡra-i eşfāk eyler / Dem-be-dem ḡatlîme teşmīr-i yed ü sāk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 1). [şanma, -ma]

Şanma ḡaṭ geldi zamān geçdi deyü mātem içün / Şāhid-i ḡusne yeni biçme siyeh cāme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 5). [şanma, -ma]

Fikr-i ḡaṭṭ-ı siyehiñ Zihni dilimde **şanırdım** / Sipeh-i küfrdür ol kişver-i İslām’a gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 7). [şanırdım, -ır, -ım]

Çeşm-i ümīd-i dil kapanır **şanma** yārdan / Olsa remīm ḡāke düşüp üstüḡhānımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 2). [şanma, -ma]

Dāğ **şanma** sīnede parlar nişān-ı ‘aşkıdır / İltifāt-ı luṭf-ı şāhen-şāh-ı ḡusne maḡharız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 4). [şanma, -ma]

Siyāh-ı kākülün ḡaldırmış envār-ı cebīninden / **Şanırsın** kim niķāb-ı leyli

yüzden âftâb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 2*). [*şanırsın, -ır, -sın*]

O şehîñ **şanma** gelir hañt-ı siyâhı ruhuna / 'Arabistân'dan eder Rûm'a sipâhî takdîm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 2*). [*şanma, -ma*]

Turre **şanma** intizâm-ı 'aqlımı tārâc için / Sevķ eder sultân-ı fes t̄abûr t̄abûr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3*). [*şanma, -ma*]

Şanırdım ol kemân-ebrûyı ağlar hâl-i 'uşşâka / Meger kim şu verirmiş nâvek-i ser-tîz-i müjgâna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 2*). [*şanırdım, -ır, -dı, -m*]

Muħarrem ğurresin taraf-ı semâda mah-ı nev **şanma** / Yed-i zâlim-felekde tîğ-ı meslûl-ı cefâdır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 3*). [*şanma, -ma*]

Bâğ-ı firdevse girer **şandım** anı bir erkam / Meger inmiş ruhına zûlf-i siyeh-kârîñ ucı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 10*). [*şandım, -dı, -m*]

Zihniyâ şâ'ir olan **şanma** cefâyı tokunur / Pek nezâket ederek turfe edâyı tokunur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 11*). [*şanma, -ma*]

saña: "sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli (sevgili kastedilerek).

Ġonca-i ħuld-ı berîn ruħsâr-ı al olmuş **saña** / Pertev-i feyz-i yakîn mihr-i cemâl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 1*). [*saña,]*

Ġonca-i ħuld-ı berîn ruħsâr-ı al olmuş saña / Pertev-i feyz-i yakîn mihr-i cemâl olmuş **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 1*). [*saña,]*

Maħv eder bir cur'ası maħmûri-i şad-sâleyi / Neş'e-yi cām-ı beķā la'l-i zülâl olmuş **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 2*). [*saña,]*

'Aks edip nakş-ı süveydâ-yı derûn-ı pür-şerer / Nokta nokta gird-i ruħsârîñda hâl olmuş **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 3*). [*saña,]*

Gitmeñ âğûş-ı ħayâlimden yine farz edelim / Ey Hümâ-yı ħusn hañtîñ perr ü bâl olmuş **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 4*). [*saña,]*

Etdiğîñ demde ħarâm ağıyâra la'liñ bil henüz / Mâderiñ şîri gibi kânım ħelâl olmuş **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 5*). [*saña,]*

Ġâlibâ seyr eylemiş mir'ât-ı şâf-ı sîneñi / Tûtî-i ħudsî dahı ħayrân ü lâl olmuş **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 6*). [*saña,]*

Bend olup zûlf-i girih-gîriñ ucundan ħalk hep / Zihnî-i dîvâne tek âşüfte-ħâl olmuş **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 7*). [*saña,]*

Râz-ı derûn-ı zârı nihân söylerim **saña** / Baħş-ı ħamîñla şanma emân söylerim saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 1*). [*saña,]*

Eşk-i revân-ı dîdeme baķ eyle merĥamet / Ey 'işve-cûy-ı tâze-cûvân söylerim **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 3*). [*saña,]*

Râz-ı derûn-ı zârı nihân söylerim saña / Baħş-ı ħamîñla şanma emân söylerim **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 1*). [*saña,]*

Etmez desem de şimdi eşer eylediklerîñ / Furşat verirse devr-i zamân söylerim **saña** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 2*). [*saña,]*

Bāğ-ı bahār-ı hüsni degil pāy-dār hîç /
Ber-bād edince vakt-i hazān söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 4). [saña,]

Cevriñ ne rütbe kār kılıpdır bi-ihtiyār /
Feryāda geldi hep dil ü cān söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 5). [saña,]

Etme rakīb-i dūna yeter germ-iltifat /
Serd-i figān-ı āhı yamān söylerim **saña**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 6). [saña,]

Şāf kıl jeng-i sivādan diliñ āyine-sıfāt /
Saña yüz göstere tā şahid-i ma'nā bi'z-
zāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 1). [saña,]

Görelî bu hüsni sende **saña** oldu dil-
figende / Beni şaldı dām ü bende ham-ı
kākül-i dil-āvîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 3). [saña,]

Harām et gayra sen būs-ı lebiñ ey
gamzesi hūn-rîz / **Saña** 'aşık larıñ çokdan
berü kanın helāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4). [saña,]

Şānelenmiş perçemiñ olmuş haţ-ı rüyuñ
tırāş / Sāde kırbāndır **saña** biñ kere biñ
sevdālu baş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 1). [saña,]

Seni fehmi etmeyip öz kendiñi rüsvā-yı
'ām eyler / **Saña** kim derse cānā şahid-i
bāzāra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 3). [saña,]

Katlime gamze-i cellādiña emri etme
neden / **Saña** ne fā'ide vardır bir avuç
kanımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 6). [saña,]

Cānım fedā kılam **saña** kanım helāl
edem / Etdi revāne eşkimi kıddiñ nihāli
kim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 8). [saña,]

saña: "sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış biçimi. II Şeyh Abadullah Serbest Efendi.

Mağsad ki ilticādır gayriye nā-revādır /
Hep ilticā **sañadır** ey dāver-i şefā'at
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 3). [sañadır, -dır]

saña: "sen" zamirinin yönelme hâli eki almış biçimi; II şairin kendisi (Kilisli Zihnî).

Güm-geşte oldu Zihnî yine murğ-ı cān ü
dil / Etdim nigāh yāre gümān söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 7). [saña,]

Bu hoşka-bāz-ı çarh-ı denîniñ / Yetmez
mi **saña** etdiği nirenc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 3). [saña,]

Ol āftāb-ı mührü **saña** lutf eder deyü /
Degdi şimāh-ı cānıma bir ün 'ale's-şabāh
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 4). [saña,]

Müy-ı ser oldu sefid Zihni **saña** ba'd-ez-
în / Olmağa dil-beste-i perçem-i hūbān
galaţ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 7). [saña,]

Oldı ilhām **saña** da sırr-ı dil-i Cibrîl-i
'aşk / Eyledi izhār haţtıñ āyet-i tenzîl-i
'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 1). [saña,]

Nedir Zihni bu evşāf-ı kesāfet-ittişāf-ı
çarh / **Saña** yetmez mi teslim-i rızā-yı
zāt-ı bî-emşāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 5). [saña,]

Kemāl-i ma'rifet zātında insāniñ gerek
yoksa / **Saña** icāb-ı irş etmez kemālāt-ı
Hucendî'den (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 2). [saña,]

Yā niçe Zihnî **saña** etsin o meh 'arz-ı cemāl / Dutdı mir'āt-ı dilin jeng-i siyāh-ı ārzū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 5). [saña,]

Makşūd ise ey Zihnî Sezā'ıye nazîre / Hüsni gibi bu tırfa gazel **saña** beş oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7). [saña,]

Müjde **saña** ki Zihnî bugün yāriñ añladım / Senden ziyāde vaşl anıñ maṭlabı gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5). [saña, -a]

Yeñi sermāyedir şandıñ **saña** fenn-i ta'aşşukda / O eski kışsa-i Mecnūn u Leylā Vāmık ü 'Azrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 11). [saña,]

saña: ikinci teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış şekli (Kaymakam Sadullah Bey).

Medhiñ iş'āra ne hācet ki bilir ehl-i şu'ūr / **Saña** meddāhdır hep şā'ir-i nāzik-sühanān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 33). [saña,]

saña: "sen" zamirinin yönelme hâli eki almış biçimi II Nâbî.

Nâbiyā yek nazar eylerse **saña** hāzret-i şeyḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 23). [saña,]

saña düşmez: senin işin değil, sana yaraşmaz, uygun olmaz.

Ne bu ısrār-ı cefā 'āşıkā ey şāh-ı cemāl / **Saña düşmez** edesiñ bende-i nā-çār ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 4). [saña düşmez,]

sanādīd-i cihān: âlemin büyükleri, ileri gelenleri.

Bu şükūh-ı saltanat birle olur encām-ı kār / Hep **sanādīd-i cihān** dergāh-ı pākinde ḥadem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 23). [sanādīd-i cihān,]

sandūk: sandık.

Mecbūrdur bu ḥāmem bir güher-i şemīne / Evşāfina dem-ā-dem **şandūkdur** bu sīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 1). [şandūkdur, -dur]

sāni: ikinci. II eş, benzer.

Gelmedi **sānisi** aḳṭābda bu şevket ile / Hāḳ anı şāh-ı velā kıldı tamāmiyyet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 14). [sānisi, -s, -i]

sanki: sanki, adeta.

Çekdi 'asker **şanki** şāh-ı zengiyān Rūm üstüne / Toldı çün şahn-ı 'izār u 'ārız-ı dildāre ḥaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 3). [şanki,]

sankim: sanki, sanırsın ki.

Sāye-i sūnbülde bir şeh-bāzdır **şankim** yatar / Serpilip düşdükçe gāḥ zūlf-i semen-bū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 3). [şankim,]

sanma kim: zannetme ki.

Niyyet-i şıdk ile maḥmil-keş-i rāh-ı 'aşkız / **Şanma kim** vesvese-i 'aḳl ile yoldan çaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 2). [şanma kim,]

sar-: örtmek, sarıp sarmalamak.

Hâne-i cāna şerer-pāş olması bî-şübhedir / Öyle **şarmışdır** ser-ā-pā āteş-i firķat beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 4). [*şarmışdır, -miş, -dır*]

sārbān-ı çarh: feleğin deve sürücüsü.

Zihnîyā bu **sārbān-ı çarh** bir dem gūşıma / Vermedi kūs-i ümîdimden şedā-yı demdeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 5). [*sārbān-ı çarh,*]

sarf kıl-: harcamak.

Şarf kıl rāhına cānā nefes-i rūz u şebi / İki ‘ālemde olur fevz ü necātîñ sebebi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 6). [*şarf kıl-,*]

sarf-ı ‘ubūdiyet: kulluğunu sarfetme.

Bendeniñ **sarf-ı ‘ubūdiyeti** lāzım yoksa / Geh cemālî o şehiñ gāh celālî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5). [*şarf-ı ‘ubūdiyet,*]

sarîr-i şevk: şiddetli arzusunun cızırtısı.

Toldurur sāmî‘a-i şūrî **şarîr-i şevki** / Nağme-perdāz-ı nefîr-i fuķarādır hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 7). [*şarîr-i şevk,*]

sariş-: sarmaşmak; birbirine sarılmak, sarmaş dolaş olmak (âşığın sevgilinin beline sarılması bağlamında).

Şarişdım mū miyāna şevk ile zerrîn kemerāsā / Tolaşdım perçem-i pūr-ham gibi sīmîn gerdāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 4). [*şarişdım, -dı, -m*]

sarsar-ı bīm-i celāl: azametin korkusunun şiddetli rüzgârı.

Şarşar-ı bīm-i celālî iledir şahn-ı kazā / Ditirer berg gibi bāğî-i nā-merd ü mehîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 15). [*şarşar-ı bīm-i celāl,*]

satıl-: satılmak.

Maķşadı būs-ı yed-i dildāra nā’il olmadır / Kim çıkar bāzār-ı dehre **şatılur** her sāl gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 3). [*şatılur, -ur*]

savlet-i ğamze: (sevgilinin) âşığı kendine bağlayan yan bakışının gücü, şiddeti.

Şavlet-i ğamzeñle oldu Rüstem-i devrān zebūn / Bu ciger-derlik dil-āverlik bu ejderlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 2). [*şavlet-i ğamze,*]

savt-i timsāl-i gül: gül resminin sesi.

‘Āşıķa taşvîr-i rūy-ı yār vermez tesliyet / Bülbüle şevķ-āver olmaz **şavt-i timsāl-i gül** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 4). [*şavt-i timsāl-i gül,*]

sa‘y: çalışma, çabalama.

Ne yanmış tāb-ı ruhsāra ne h^vāhiş eylemiş la‘liñ / Ki **sa‘yiñ** saht-dil zāhid ne mūm etmiş ne bāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [*sa‘yiñ, -iñ*]

sa‘v eyle-: çalışmak, çabalamak.

Niyet-i şıdk ile **sa‘y eyler** idi hayrāta / Hūķ-ı hūsnünden heme rāzı idi cümle

enām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 3). [sa'y eyle-,]

saydgeh: av yeri.

Çeşm-i şeh-bâzını süzdükçe bu **şaydgehde** / Bend eder biñ dil ü cān perçeminiñ bir teline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 2). [şaydgehde, -de]

sāye: gölge; sevgilinin yanından ayrılmayan.

Nice şāhib-nazarı zîr-i hamiyyet eyler / Mādem ol māh Hümā keffiyyelidir **sāyelidir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 4). [sāyelidir, -dir]

sāye sal-: üzerine gölge yapmak. II korumak.

Bā- 'ömr-i bî-nihāye görsün felekde vāye / **Şalsın** keremle **sāye** çok tıfl-ı nāzenīne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 10). [sāye şal-,]

'Adl-i Hāq toğdıgı dem rûz-ı cezā şems gibi / Üstüne **şalsın** anıñ şāh-ı şefā'at **sāye** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 4). [sāye şal-,]

sāye-bahşā-yı şıgār ü hem kibār: büyüklük ve de küçüklere (herkese) gölge veren, onları koruyup kollayan.

Dāverā hayrū'l-verā sultān-ı qudsī çākerā / Ey ki lūtfuñ **sāye-bahşā-yı şıgār ü hem kibār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 44). [sāye-bahşā-yı şıgār ü hem kibār,]

sāye-bahş-ı mekremet: lütuf gölgesini bahşeden.

Mesned-ārā-yı nübüvvet **sāye-bahş-ı mekremet** / Şadr-ı evreng-i risālet pādīşāh-ı bahtiyār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 39). [sāye-bahş-ı mekremet,]

sāye-bahş-ı tāk-ı gerdün-ı bülend: yüce feleğin kubbesine gölge veren (himaye eden).

Habbezā dergāh-ı feyz-i cāh-ı 'ālī dil-pesend / Āstānı **sāye-bahş-ı tāk-ı gerdün-ı bülend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 3, Beyit 1). [sāye-bahş-ı tāk-ı gerdün-ı bülend,]

sāyebān: gölgelik (sevgilinin saçlarının yüzüne gölgelik olması bağlamında).

Hayme-i şeb-reng-i şāh-ı hüsn ü āndır perçemiñ / Şāh-ı gülzār-ı 'izāra **sāyebāndır** perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 1). [sāyebāndır, -dır]

sāyebān ol-: çadır, gölgelik olmak (tamamen kaplamak bağlamında).

Degdikce mağz-ı cān ü dile bûy-ı kākülü / Dūd-ı siyāh-ı āh göge **sāyebān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 18). [sāyebān ol-,]

sāyedār ol-: gölge olmak, korumak.

Zülfüñ ne gün ki başımıza **sāyedār olur** / Cem'-i rakīb-i fitneverān tār-mār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 1). [sāyedār ol-,]

sāye-dār-ı ber-ser-i 'abd-i kemīn ü derdmend: dertli ve zavallı kulun başında gölge olan, onu koruyan.

Dest-gîr-i sâlik-i hâliş derûn-ı müstemend / **Sāye-dār-ı ber-ser-i ‘abd-i kemîn ü derdmend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 1). [sāye-dār-ı ber-ser-i ‘abd-i kemîn ü derdmend,]

sāye-endāz-ı halā’ik: yaratılanlara gölge salan, onları koruyan.

Tācdār-ı kişver-i irşāda şāh-ı lā-naẓîr / **Sāye-endāz-ı halā’ik** kār-fermā-yı ümem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 11). [sāye-endāz-ı halā’ik,]

sāye-endāz-ı livā-yı Kilis ol-: Kilis sancağının emniyetini sağlayan olmak.

Sāye-endāz-ı livā-yı Kilis olduḡda henüz / Fuḡarā bildi felekde ne imiş emn ü emān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 27). [sāye-endāz-ı livā-yı Kilis ol-,]

sāye-i ‘arş: arşın, semânın gölgesi.

Sāye-i ‘arş pāye-i cūdunda ber-vefḡ-i emel / Kām-bîn ü kām-rān olur şunūf-ı bendegān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 1, Beyit 5). [sāye-i ‘arş,]

sāye-i feyz: ruha huzur veren gölge.

Sāye-i feyzi perde eyleyeli renc ü ta‘aba / ‘İlm-i kemālî pîş-kār-ı ma‘rifet ḡaḡḡı redīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 10, Beyit 2). [sāye-i feyz,]

sāye-i sūnbül: sūmbül gölgesi (sevgilinin zūlfü bağlamında).

Sāye-i sūnbülde bir şeh-bāzıdır şankim yatar / Serpilip düşdükçe ḡāh zūlf-i

semen-bū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 3). [sāye-i sūnbül,]

sāye-i vaşl: kavuşma gölgesi. (Gölge; himaye etme, koruma bağlamında kullanılmıştır.)

Yakmasun üftādeyi tābiş-i firḡat deyü / **Sāye-i vaşlın** eder üstümüze med laṡṡf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 6). [sāye-i vaşlın,]

sāyesi düş-: gölgesi düşmek.

Düşdi fark-ı ‘āleme bir şāh-ı ḡusnūñ **sāyesi** / Hükm eder iḡlīm-i dehre bende-i kem-pāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 1). [sāyesi düş-,]

sāyesinde: (biri veya bir şey) vesilesiyle, yardımıyla, desteḡiyle. II gölge.

Vālid-i vālā-nijādıñ **sāyesinde** dem-be-dem / Görmeyip endūh ü ḡam kesb eyleye zevḡ ü sürūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 6, Beyit 4). [sāyesinde,]

sa‘y-ı reh-i silk-i emel eyle-: arzu yolunun yolunda çalışmak, gayret etmek.

Şüretā eylemeyiz sa‘y-ı reh-i silk-i emel / Ma‘nide ḡaṡ‘-ı sūlūk etmede kāmîl degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 5). [sa‘y-ı reh-i silk-i emel eyle-,]

sa‘y-ı Şafā: Şafā ve Merve Tepeleri arasındaki gidiş-gelişe verilen addır (sevgilinin mekânına gidip gelme bağlamında).

Talebi sa‘y-ı **Şafā** vaşl-ı cemālî Ka‘be / Ḥacerü’l-esved ḡālî vü lebi āb-ı zemzem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 5). [sa‘y-ı Şafā,]

savıl-: görünmek.

Ağniyâdan **şayılur** zât idi destinde velî /
Hubb-ı erbâb-ı tarîk olmuş idi ser-mâye
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 2).
[şayılur, -ur]

sav-: yerine koymak veya herhangi bir
şey gözüyle bakmak.

Zevkden **şaymam** cinân olsa bu nefsi
dün ile / Defter-i a'mâlîme girmez o
mahsûbum değil (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 142, Beyit 2). [şaymam, -mam]

savyâd-ı havâdis: kötü olayların avcısı.

Dâm-ı hevese kor niçe 'Ankâ-yı Hümâyı
/ Şahrâ-yı felek üzre bu **şayyâd-ı
havâdis** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27,
Beyit 3). [şayyâd-ı havâdis,]

sâz: halk mûsikîmizde daha çok saz
şâirleri tarafından kullanılan, gövdesi
oyularak yapılmış uzun saplı, telli çalgı.

Az degildir ber-karâr 'uşşâka bu efgân ü
âh / Âh besdir hvâhiş etmez 'aşık-ı dem-
sâz **sâz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90,
Beyit 2). [sâz,]

sâz et-: çalgı çalmak, mûsikî icra etmek.

Dem-i 'uşşâkdan özge nevâ ey şâh-ı nâz
etmem / Niyâza perde açsam büselikden
başka sâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 155, Beyit 1). [sâz et-,]

sâz u söz: saz (çalgı, müzik) ve söz.

Sâz u söz mecbûrî olmaz 'ârif-i ma'nâ-
yı cân / Cân verir bî-hûde etmez herkese

ibrâz râz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90,
Beyit 3). [sâz u söz,]

sâz-ı derûn: gönül sazı.

Sâz-ı derûna öyle düzen ver ki Zihniyâ /
Degsin şimâh-ı çarha şadâsı terâneniñ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 5).
[sâz-ı derûn,]

Künc-i 'uzletde eden **sâz-ı derûniyla**
şafâ / Nağme-i çeng ü ney-i nâhîde etmez
iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21,
Beyit 3). [sâz-ı derûn,]

se: üç sayısı.

Cem'-i kûtbîyyet ü ferdiyyet ü gavşîyyet
ile / **Se** sûtün üzre tûrur bârgeh-i rif'at-ı
şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,
Beyit 15). [se,]

sebak al-: ders almak, bir konu üzerinde
yetkili bir kimseden bilgi edinmek.

'İlm-i zâhirdir seniñ 'ilmiñ yanında bir
varağ / Mekteb-i 'ilm-i ledün ehli **alır**
senden **sebak** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 3, Beyit 10). [sebak alır, -ır]

sebak-ı nâz: naz, işve dersleri.

Sebak-ı nâz ile bülbüle ders-i efgân /
Vermede Zihnî olur bâğda üstâd-ı şabâ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 5).
[sebak-ı nâz,]

sebeb: bir olayın meydana gelmesine
neden olan şey yahut kimse, neden.

Baş eger dergehine halk-ı cihân elbetde /
Feyz-i Hakk'ın **sebebi** hâzret-i

Mevlânâ'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 4). [*sebebi, -i*]

Hakk'a tefvîz-i umûr ile **sebebd**en geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 13). [*sebebden, -den*]

sebeb-i fahr-i selef: yerine geçeceği kimsenin, babasının, övünme sebebi.

Öyle bir hayr-ı halef kim **sebeb-i fahr-i selef** / Öyle ferzend-i mükerrem ki bütün halka habîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 2). [*sebeb-i fahr-i selef,*]

sebeb ol-: bir durumun ortaya çıkmasına neden olmak.

Kem-nâm eden vücūdını hep buldı rāhatın / Zihnî cefā-yı kalbe **sebeb** iştiḥār **olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 5). [*sebeb ol-,*]

sebebi ol-: bir olayın meydana gelmesine neden olmak.

Şarf kıl rāhına cānā nefes-i rûz u şebi / İki 'ālemde **olur** fevz ü necātîñ **sebebi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 6). [*sebebi ol-,*]

sebkāt-ı fahr et-: övünmede öne geçmek/üstünlük sağlamak.

Sebkāt-ı fahr etmek isterseñ cihāna Zihniyā / Bendegān-ı dergeh-i vālā-yı pîre lāhık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 5). [*sebkāt-ı fahr et-,*]

sebû: şarap kabı, testi.

Vakt-i gül bāğ u şeh̄er ü māh-ı şeb-ārā olup cû / Muṭrib-i nağme-serā vü sākī vü şahbā vü **sebû** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 1). [*sebû,*]

sebük-mağz: akılsızlar, düşüncesizler.

Nûr-ı 'irfânı şaḡın verme **sebük-mağzāna** / Çeşmi a'mālara der-kār olamı pertev-i yūḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 4). [*sebük-mağzāna,*]

sebze-i āmāl: emellerin yeşilliği.

Ne denlû eyledimse cûy-bār-ı eşkimi rîzān / Bu kıştzār-ı devrān vermedi bir **sebze-i āmāl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 2). [*sebze-i āmāl,*]

sebz-i bāğ: bahçenin yeşilliği.

Ruḥuñ egerçi leṭāfet-fezāy bir güldür / Bahār-ı ḥüsne ḥatîñ **sebz-i bāğdır** cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 3). [*sebz-i bāğ,*]

sebz-i İrem: cennet bağının yeşilliği.

Haṭṭ-ı nev-ḥîziñ hele **sebz-i İrem'dir** aṇladım / Kākülün şeb-büy mudur sünbül müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 2). [*sebz-i İrem,*]

sebz-i kabā-yı çarḥ: feleğin yeşil kaftanı.

Zihnî-i zār vermez **sebz-i kabā-yı çarḥa** / Bu mülket-i fenāda bir köhne şālı vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 7). [*sebz-i kabā-yı çarḥ,*]

seccāde: yere serilip üzerinde namaz kılmaya yarayan eşya.

Ferş-i ḥarīm-i yārin ta'zīmle öp gubārın / Zühhād-ı süm'a-kārın **seccādesi**

degildir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 4*). [*seccâdesi, -si*]

seccâde: yere serilip üzerinde namaz kılmaya yarayan eşya. (*Tasavvufta şeyhin müridini halife kıldığının göstergesi olarak alem ve seccade vermesi*).

Eyledi **seccâdeyi** teslim o zât-ı erşede / Kendisi uhrâya teşrîf etdi bā-nāz-ı ni‘am (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 26*). [*seccâdeyi, -(y)i*]

secdegāh: secde edilecek, secdeye varılacak yer.

Secdegāhından başın kaldırmaz erbāb-ı niyāz / Kible-i maṭlab kaşın ser-tāk-ı mihrābındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 2*). [*secdegāh,*]

sedā-yı demdeme: hiddetli bir şekilde çıkarılan ses.

Zihnîyā bu sār-bān-ı çarḥ bir dem gūşıma / Vermedi kūs-i ümīdimden **sedā-yı demdeme** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 5*). [*sedā-yı demdeme,*]

sedd eyle-: set çekmek, kapamak.

Şāh-ı saḥā-intimādır ki bir an **eylemez** / Bāb-ı mülākātını bendesine **sedd** laṭīf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 5*). [*sedd eyle-,*]

şefā-yı zevk-i nūş-ā-nūş-ı vuslat: sevgiliye kavuşmanın vermiş olduğu sürekli mutluluğun zevki.

Şefā-yı zevk-i nūş-ā-nūş-ı vuslat yok mı ‘ālemde / Ğam-ı firḳat efendim pek firāvān oldu besdir bes (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Gazel 94, Beyit 5). [*şefā-yı zevk-i nūş-ā-nūş-ı vuslat,*]

sefer-i pür-zafer: galibiyetle, başarılı sonuçlarla dolu yolculuk.

Āşafā baḥr-kefā bu **sefer-i pür-zafer** / Bārek‘allāh dedi sükkān-ı semavāt ü zemīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 40*). [*sefer-i pür-zafer,*]

sefiḥ: bayağı, alçak (kimse).

Gerçi kim ḥaḳḳ-ı ‘azīzinde itāle etdiler / Bir takım ḥod-bīn ü bī-mağz ü **sefiḥ** ü müttehem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 37*). [*sefiḥ,*]

sefk-i dimā: kan dökmek, kan akıtmak.

Bir katı dildir ki aṣlā raḥm bilmez n’oldığın / Eksik olmaz ṣāḥn-ı meydānından hiç **sefk-i dimā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 18, Beyit 2*). [*sefk-i dimā,*]

se-gāh: klasik Türk müziğinde si perdesi ve bu perdedeki makam.

Bī-mürüvvetdir o çār-ebrū-yı zālīm dīnlemez / Eyleme **se-gāh** hiç āh-ı nağam-perdāza ‘arz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 7*). [*se-gāh,*]

segveş devān ol-: köpek gibi koşmak.

Āb-ı Fırāt’ı men‘ kılan āl-i Ḥaydar’a / **Segveş** serāb-ı deştī görünce **devān olur** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 25*). [*segveş devān ol-,*]

sehāb-ı fikr-i zülfi: saçın hayal bulutu.

Şām-ı fırkatde **sehāb-ı fikr-i zūlf** etdi
zuhūr / Başdı dil şahrāsını deycūr deycūr
üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173,
Beyit 2). [sehāb-ı fikr-i zūlf,]

sehāb-ı mevt: ölüm bulutu/örtüsü.

Kemāl ile ziyā-pāş olmadan mihr-i
kemālâtı / **Sehāb-ı mevt** ile rū-pūş oldu
ol Hudā-âyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
16, Beyit 10). [sehāb-ı mevt,]

seher: gün doğmadan önceki zaman,
seher vakti.

Rind-i mey-nūş ayağün mescide atsin mı
seher / Var iken nūş edecek elde iki cām-
ı şabūh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34,
Beyit 2). [seher,]

Çāk eder güller girībânın **seherde** bāğda
/ Gālība ruhsāre-i cānānım anda yād olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 3).
[seherde, -de]

Vaqt-i gül bāğ u **seher** ü māl-ı şeb-ārā
olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü sākī vü
şahbā vü sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 168, Beyit 1). [seher,]

sehī-kāmet: düzgün boylu (güzeller).

Çok **sehī-kāmetleri** ham-geşte eyler
cevr ile / Hoş levendāne revişli bir şebāb
olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
66, Beyit 3). [sehī-kāmet,]

sehī-kāmet: düzgün boy. II düzgün
boylu sevgili.

Nāle-i bülbul ü hoş-büy-yı gül-i şämme-
nevāz / Hüb-reftār ü **sehī-kāmet** ü serv-i
dil-cū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168,
Beyit 2). [sehī-kāmet,]

selām-ı bī-had ü gāye: Allah'ın (c.c.)
sınırsız ve sonsuz selamı.

Şalāt-ı bī-nihāye hem **selām-ı bī-had ü
gāye** / Dem-ā-dem rūh-ı pūr-envārīña
Hakk eylesin ihdā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 61). [selām-ı bī-had ü
gāye,]

selāset: ifadedeki açıklık ve akıcılık.

Gāhice sāde gāzel birle hevāyı tōkunur /
Bu **selāsetle** zarīfāne Sezā'ī tōkunur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit
12). [selāsetle, -le]

selb-i āsāyiş ol-: rahatını, huzurunu
kaçırmak.

Meclis-i 'işrete şol dem ki raķībān tıķılır
/ **Selb-i āsāyiş olup** cismde rūhum
şıķılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76,
Beyit 1). [selb-i āsāyiş ol-,]

selb-i rāhat: rahatını bozma.

Cān u dilimde oldu tamām **selb-i
rāhatım** / Kārım fiğān ü āh olup leyl ü
hem nehār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
5, Beyit 6). [selb-i rāhat,]

sele ver- [D]: Karadeniz Bölgesi'nde
"dökmek, saçmak, yok yere harcamak,
ziyan etmek, heba etmek" anlamlarında
kullanılan bir deyim. II (âşığın aşırı
gözyaşı dökerek) geçtiği yere zarar
veren taşkın su oluşturmak.

Verdi ey Zihnî reh-i zevķ-i mülākātı **sele**
/ Gün-be-gün oldu füzün-ter māl-cerā-yı
intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82,
Beyit 5). [sele ver-,]

selef: öncekiler. II önceki şairler.

Selef nazm uranı silk-i medihe kıldılar
tanẓīm / Feṣāhat mebhāşinde dürr-i şāf-ı
nazm-ı Saḥbān'ı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 201, Beyit 9). [*selef*,]

sellemtü: *Allah seni selamete erdirdin!*

Fazlda söyler aña **sellemtü** hep / Fāzıl-ı
Hind ü Yemen-i rûzgār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 14). [*sellemtü*,]

sem: *zehir, ağu.*

Yārsız düzaḥ olur cennet ise bezm-i
çemen / Bāde-i bî-meze mey-nüş eger
eylersem **sem** (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 150, Beyit 2). [*sem*,]

semāvāt ü zemîn: *yeryüzü ve gökyüzü.*

Şit-i irşādı ile pürdür **semāvāt ü zemîn** /
Şāh-ı iklīm-i ḥākāyık pîr ü kutbu'l-ārifîn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit*
7). [*semāvāt ü zemîn*,]

semā-yı cān: *gönül seması.*

Zihnî **semā-yı cāndan** verdi cihāna
revnaḥ / Tārîḥ-i tāmı toḡdı çün māh-ı dîl
Emîne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7*,
Beyit 11). [*semā-yı cān*,]

semend-i kahr: *kahr atı.*

Semend-i kahr ile ehl-i kemāli pāy-māl
eyler / Meger kim çeşm-i kec-reftār-ı
çarḥ kürdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 196, Beyit 6). [*semend-i kahr*,]

semend-i tab: *yaratılış atı. II şairlik kudreti.*

Bāz-ı kâf-ı nazmım ey Zihnî beni fehmi
eyle kim / Kim **semend-i tab** eder ber-
în dil-i mümtāz tāz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 90, Beyit 5). [*semend-i tab*,]

semmür: *samur kürkü. (Çok yumuşak ve ince tüyleri olan samur hayvanının derisinden yapılır.)*

Hırka-i faḥr ile faḥr eyler ḳalender-
sîretān / Etse de ber-düş eger **semmür**
semmür üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 173, Beyit 6). [*semmür*,]

Hırka-i faḥr ile faḥr eyler ḳalender-
sîretān / Etse de ber-düş eger **semmür**
semmür üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 173, Beyit 6). [*semmür*,]

semt: *yer, mekân. II âşığın gönlü.*

Şeh-süvārum ki kıılır **semtine** irḥā-yı
'inān / Yoluna cān ü seri şevḳ ile
oynatmalıdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
68, Beyit 2). [*semtine*,]

Dîde-i şeh-bāzdan ḳurtulamaz murḡ-ı dîl
/ Evc-i 'adem **semtine** tut ki firār eylemiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 6*).
[*semtine*, -i, -(n)e]

Semtime etmek ne mümkündür hücum-ı
ceyş-i nefis / Zihnî evreng-i ḥidiv-i lâ-
mekānıdır gönül (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 132, Beyit 5). [*semtine*, -i, -(n)e]

Perişān olmadı berg-i nihāli gülşen-i
'aşḳıñ / Hevā-yı ta'ne **semtinden** nice
bād-ı ḥazān ḳopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 191, Beyit 4). [*semtinden*, -in, -den]

Geşt ede şevḳ ile şahrā-yı neşātı rûz u şeb
/ Etmeye peyk-i gümüm-ı dehr
semtinden 'ubūr (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kıt'a 6, Beyit 6). [*semtinden*, -in, -den]

semt: birkaç mahalleyi içine alan bölüm, bölge. II taraf.

Havfım oldur yüz tuta bir gün beyābān **semtine** / Zihni-i dīvāne-hū baqdıqça āhū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 5). [semtine, -i, -(n)e]

semt-i hevā-yı nefesine: nefsin arzu semti.

Rüşen olur mı dīde-i kalbi bu mähda / **Semt-i hevā-yı nefesine** kim dīde-bān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 13). [semt-i hevā-yı nefesine,]

semt-i Hicāzī: Hicaz şehri. II mûsikimizde hicaz dörtlüsü ve rast beşlisinin birleşmesinden meydana gelen ve düğâh perdesinde karar kılan, çok yaygın basit makamlardan biri.

Bir ‘Acem-zāde püser **semt-i Hicāzīden** gelip / Şehr-i hüsnüñ ‘Irāk üzre eder Şirāza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 3). [semt-i Hicāzī,]

semt-i hüner-kārān: hayırlı işlerin yapıldığı semt.

Kec-nigāh eylemeden **semt-i hüner-kārāna** / Kör olup görmez ola dīde-i bed-bīn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 3). [semt-i hüner-kārān,]

semt-i hüsrān: hüsrān semti.

Nefy-i h^vāhiş etmeyen olmaz cihānda sūdmend / **Semt-i hüsrāna** çıkar ser-hadd-i āh-ı ārzū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 2). [semt-i hüsrān,]

semt-i nā-refteler: daha önce kimsenin

gitmediği yerler. II kimse tarafından söylenmemiş söz, konu.

Tarz-ı tecdīdde çok tāze zemīn kıldı güşād / **Semt-i nā-reftelere** rāh-nümādır hāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 2). [semt-i nā-refteler,]

semt-i reh-i izlāl: doğru yoldan saptıran yolun semti.

Yañılup gitme şaķın **semt-i reh-i izlāle** / Küfrdür verme kulaķ herze-i kıl ü kāle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 9). [semt-i reh-i izlāl,]

sen: ikinci teklik şahıs zamiri (sevgili yerine).

Görmesem ger bezm-i pūr-envār-ı dīdārīñ **seniñ** / Kaşr-ı ‘Adn ü ravza-i cennet hārām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 3). [seniñ, -iñ]

Seni de bir cefā-cū yāre mecbūr eyleye Mevlā / Ki tā Zihnî gibi fark olmaya rüz ü şebiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [seni, -i]

Edelden Hāk **seni** yek-tā şeh-i evreng-i istignā / Cilā-yı ‘izz ü qādrin sende buldı reng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 1). [seni, -i]

Edelden Hāk **seni** yek-tā şeh-i evreng-i istignā / Cilā-yı ‘izz ü qādrin **sende** buldı reng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 1). [sende, -de]

Luţf ü kahrıñ Zihnî-i ‘abd-i kemīniñ bir görür / **Sen** ferāmūş etme ey şāhen-şeh-i ālī-cenāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 5). [sen,]

Gerçi ey meh ‘āşıķa ‘arz-ı cemāl etdiñ bu şeb / **Sen** de taḥşīl-i rızā-yı zū’l-celāl

etdiñ bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 1*). [sen,]

Seni maḳdûr-ı ezel her ne ise kendi bulur / Reh-i ümmîde te'enniyle yûri etme şitâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 5*). [seni, -i]

Gülşen-i vaşf-ı cemâliñde **seniñ** / Yine bûlbûl gibi Zihnî şakıyor (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 5*). [seniñ, -iñ]

Bârek'allâh **sende** bu nev tâze dil-berlik nedir / Sözde şekerlik bu yüzde h'âb-ı esmerlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1*). [sende, -de]

Sende kim vardır bu berrâk-ı cebîn ü tâb-ı ruh / Çok mı mihr ü mâha hem-serlik berâberlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 4*). [sende, -de]

Sen leb-i Şîrîn'e her kim meyl edip dildâr olur / Bî-sûtûn-ı derd ü miñnet üzre bir Ferhâd olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 1*). [sen,]

Görelî bu hüsni **sende** saña oldu dil-figende / Beni şaldı dâm ü bende ham-ı kâkül-i dil-âvîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 3*). [sende, -de]

Ne güne ise söz kesilir **senden** efendim / Hükûm et yeter âgyâr ile ceng ü cedelim kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 5*). [senden, -den]

Harâm et gayra **sen** bûs-ı lebiñ ey gamzesi hûn-rîz / Saña 'âşıkların çokdan berü kanın helâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 4*). [sen,]

Sende bu tîr-i müje bu tîğ-i gamze var iken / Bîmden kim der saña vardır gözün üstünde kaç (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 2*). [sende, -de]

Cilve-pâş olduğca **sen** her cây-ı 'işret-hânede / 'Âşıkın olur dil-i bî-çâresi vaḳf-

ı telâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 3*). [sen,]

Sendedir ser-çeşme-i âb-ı füyûzât-ı Hudâ / Zihni-i dil-teşneye lutfuñla kıl işrâb-ı feyz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 5*). [sendedir, -de, -dir]

Âteş-endâz-ı dilim oldu ruh-ı aliñ **seniñ** / Dâğ-ber-dâğ etdi sînem ḥasret-i hâlîñ seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 1*). [seniñ, -iñ]

Âteş-endâz-ı dilim oldu ruh-ı aliñ seniñ / Dâğ-ber-dâğ etdi sînem ḥasret-i hâlîñ **seniñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 1*). [seniñ, -iñ]

Olmamış levh-i ezelde nakş-ı emşâliñ **seniñ** / Hüsni-i şüretde nazîriñ 'âkl ü fikr etmez ḳabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 2*). [seniñ, -iñ]

Hüsrevâne 'âlemi ey şâh-ı iḳlîm-i cemâl / Bende-i fermân-ber etdi câh ü iclâlîñ **seniñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 3*). [seniñ, -iñ]

Sen gibi bir mâhir ü eşheb-süvâr-ı nâz ola / Pehlevâne çarḥ olur elbetde pâ-mâlîñ **seniñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 4*). [seniñ, -iñ]

Hoş-dil olmaz Zihni-i pür-zâr **senden** hiç kim / Meclis-i âgyâra olduğca tekâpûyuñ seniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 5*). [senden, -den]

Hâne-i eflâki tezyîn etmede envâr ile / Âftâbı geçdi tal'at-gîr-i iḳbâlîñ **seniñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 5*). [seniñ, -iñ]

Dil-pezîr-i 'âşıḳ-ı efkendesîñ her hâl ile / Hâşa kim nokşâni var ef'âl ü aḳvâlîñ **seniñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 6*). [seniñ, -iñ]

Ey Hümā-yı hüsni lutf et Zihni-i üftādeñe / İlticā kılmış kemīngāh-ı per ü bālîñ **seniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 7). [seniñ, -iñ]

Fitne-endāz olmasa çeşm-i sühan-güyuñ **seniñ** / Hālî olmazdı temāşādan meh-i rüyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 1). [seniñ, -iñ]

Fitne-endāz olmasa çeşm-i sühan-güyuñ seniñ / Hālî olmazdı temāşādan meh-i rüyuñ **seniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 1). [seniñ, -iñ]

Habs-i zindān-ı belādan bir dahı olmaz emīn / Pāy-bend-i kākül-i pür-pîç ü hoş-büyuñ **seniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 2). [seniñ, -iñ]

İhtirāz etmez mi şeh-bāz-ı nigāhından ‘aceb / Kumri-i gönlüm mekân dutmuş ser-i küyuñ **seniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 3). [seniñ, -iñ]

Rū-be-rū ağıyāra eylersiñ nigāh-ı iltifāt / Ey cefa-cū gitmedi āhir bu bed-hūyuñ **seniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 4). [seniñ, -iñ]

Hoş-dil olmaz Zihni-i pür-zār senden hiç kim / Meclis-i ağıyāra oldukça tekāpūyuñ **seniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 5). [seniñ, -iñ]

Seni fehmi etmeyip öz kendiñi rüsvā-yı ‘ām eyler / Saña kim derse cānā şāhid-i bāzāra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 3). [seni, -i]

Nedir bu **sendeki** bî-tāblık derd-i maḥabbet mi / Bugünler çeşm-i bādāmıñ gibi bīmāra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 4). [sendeki, -de, -ki]

Var iken **sende** bu hāl-i siyeh ü āl ‘izār / Cümle maḥkūmuñ olur Hind ü Hābeş

Rūm ü ‘Acem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 4). [sende, -de]

Ben ki oldum bu ğarīb ilde **seniñ** meftūnuñ / Çıkdı dilden hele zevk-i vatanım iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 3). [seniñ, -iñ]

Żabṭ edip iklīm-i Rūm’ı hāl-i Hindūlarla **sen** / Mülk-i Çīn’e fitne şaldıñ çeşm-i āhūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 1). [sen,]

Żabṭ edip iklīm-i Rūm’ı hāl-i Hindūlarla sen / Mülk-i Çīn’e fitne şaldıñ çeşm-i āhūlarla **sen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 1). [sen,]

Biñ muṭalsam daḥme-i zühdi edersin tār-mār / Ber-fesinde Mağribī sīmā-yı ğīsūlarla **sen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 2). [sen,]

‘Āşıkıñ ḥam-geşte kāmēt eylediñ encām-ı kār / Nev-cüvānım iştīyāk-ı tāk-ı ebrūlarla **sen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 3). [sen,]

Künc-i ğamda ben çekem tā şubḥa dek ḥamyāzeler / ‘Ayš ü nüş et her gece ağıyār-ı bed-hūlarla **sen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 4). [sen,]

Bīm-i cevri-i çarḥ-ı mekkārı unutdurduñ baña / Nim-nigāh-ı ğamze-i pür-mekr cādūlarla **sen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 5). [sen,]

Seniñdir ḥükm hep ver katli-i ‘ām-ı ‘āşıkıñ yek-ser / O bed-hū fitne-cū a‘dāları i‘dāmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2). [seniñdir, -iñ, -dir]

sen: ikinci teklik şahıs zamiri (âşığın yerine).

Sen merd-i Hâk ol isterse olsun / Zâhir mekânîñ iklîm-i Efrenc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 6). [sen,]

Etme güm-geşte pey-i bedreka-i ümmîdi / **Seni** ol kâfile-i maqşada ilhâk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 8). [seni, -i]

Hâk-ı zîr-i kâdem ol maḥv-ı enâniyyet ile / **Seni** tâ zîb-i ser-i meḥaret etsin herkes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 2). [seni, -i]

Mâ'il olduñ ğâlibâ bir nev-nihâl-i 'işveye / Uğraşursıñ kim bugünlerde leb-i cûlarla **sen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 6). [sen,]

Yûsuf-ı Mısr ü vişâl-i yâd kılmazlar **seni** / Olma hiç üftâde-i bî-ka'r-ı çâh-ı ârzû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 4). [seni, -i]

Zihnî giysin cilve-i 'aşkıñla köhne hırkalar / Nev-be-nev **sen** zîb-i düş eyle kumâş-ı gülgülü (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 7). [sen,]

İştirâ-yı kâle-i vaşlı ne mümkün herkese / Cân ü dil naqdine **sendendir** anıñ ser-mâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 2). [sendendir, -den, -dir]

Mecâzî reh-ber-i sūy-ı ḥaḳîkatdır deyü nefsiñ / **Seni** her sâde-rû maḥbûba kıldı 'âşık-ı şeydâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 9). [seni, -i]

sen: ikinci teklik şahıs zamiri (Abdullah Sermest Efendi yerine).

Bî-müzd **sensin** ancak ehl-i 'usâta eşfaḳ / Zâtında buldı revnaḳ çün efser-i şefâ'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2). [sensin, -sin]

Luṭfuñ cihâna tıldı 'âlem 'abîdîñ oldu / **Sende** kemâl buldı zîb ü fer-i şefâ'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 4). [sende, -de]

sen: ikinci teklik şahıs zamiri (Hz. Muhammed yerine).

Denildi arz ü semâda **seniñ** ki şânında / Şahâdet eyledi ihlâş üzre hep 'âlem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 2). [seniñ, -iñ]

Seniñdir kâ'inât içre ne kim var evvel ü âhir / Kemâl-i saltanat iclâl-i şevket yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 3). [seniñdir, -iñ, -dir]

Nebîler hep velîler âb-ı feyziñden olur sîr-âb / Ki **sensin** baḥr-ı bî-hadd-i reşâdet yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 5). [sensin, -sin]

Olur senden olursa luṭf-ı muṭlak yâ Resûl'allâh / Efendim dest-gîrim **sensin** ancak yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 1). [sensin, -sin]

Daḥı kimden ede ümmîd-i şefkat kalb-i maḥzûnum / İki 'âlemde yokdur **senden** eşfaḳ yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 2). [senden, -den]

Ne mümkündür tamâm-ı midḥatiñ bir dil-rübâsın kim / **Seni** zât-ı İlâhî eylemiş maḥbûb-ı müsteṣnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 60). [seni, -i]

Cürm-i dîgerdir ümîd-i himmet etmek gayrdan / **Sensin** ancak melce-i erbâb-ı cürm-i bî-şümâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 47). [sensin, -sin]

Öyle zü'l-kadr eylemiş zâtıñ **seniñ** Rabb-i kadîr / 'Arşdır şâh-ı 'ulüvv-ı

şanıña ednâ serîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 6). [seniñ, -iñ]

Senden eyler çün zühür envâr-ı feyz-i bî-nazîr / Kâse-i deryûze şeklin gösterir mihr-i münîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 7). [senden, -den]

Senden ancak sâhil-i fevz ü kerem der-kâr olur / Yâ Resûl'allâh kuluñ Nâbî ğarîķ-i nâr olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 22). [senden, -den]

sen: "sen" ikinci tekil şahıs zamiri (şairin yerine).

Lu'betgeh-i devrânda hezâr hîleler etseñ / Aldar yine âhir **seni** nerrâd-ı havâdis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 5). [seni, -i]

Sevelden **sen** gül-i zîbâyı Zihnî / Özün de bülbül-i şeydâya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 7). [sen,]

Zihni 'abeş görme **sen** cünbüş-i mestâneyi / 'Âşıkına etdirür cezbe-i Raḥmân rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 7). [sen,]

Sen hîdmeti gör maḥz-ı rızâ üzere bulun / Yevmiyye ḥisâb etme çün aşḥâb-ı vazâ'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 2). [sen,]

Bir merd-i Ḥudâ dâmenini tut da emîn ol / Besdir **seni** bu hîle-i nefis eyledi ḥâ'if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 4). [seni, -i]

Öyle bir hem-râza ibrâz eyle kim derd-i diliñ / **Senden** artık ehl-i hâle Zihni ol maḥrem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7). [senden, -den]

Zâğ ü bülbül fark olunmaz bâğ-ı dünyâ içre kim / Zihni-i şūrîde-hâl **sen** ḥ^vâh

ağla ḥ^vâh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 7). [sen,]

Ber-hayât olmadadır şimdi **seniñle** Zihnî / Rûḥum envâr-ı dilim tâb-ı tenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 7). [seniñle, -iñ, -le]

Zihniyâ mihr-i rızâ-yı ḥazret-i pîri gözet / Etdiğîñ ülfet yeter hercâ'i meh-rûlarla **sen** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 7). [sen,]

Müjde saña ki Zihnî bugün yâriñ añladım / **Senden** ziyâde vaşl anıñ maṭlabı gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5). [senden, -den]

Sen uydur kendiñ ebnâ-yı zamâna cidd ü sa'yiñle / 'Abeşdir iddi'â-yı nisbet-i âbâ vü ced şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 5). [sen,]

Sen oldukça taleb-kâr-ı tefâḥür ḥâş ü 'âm içre / Ḥarâmî nefsiñ etdi kâle-i ḥayşiyyetiñ yağmâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 3). [sen,]

Bendegân-ı ḥazret-i pîrândan yazmış **seni** / Nâmıñı ḥaḳḳ etmek ol defterde yok imkânı hem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 6). [seni, -i]

'Âcizâne bir niyâz et **sen** dahı ol şâha kim / Bezl eder şūrî ḥaḳḳî ḥalka iḥsân ü himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9). [sen,]

Devâmı geçdi evşâf-ı cüvânân üzre evḳâtıñ / **Seni** bir müflis-i bî-mâye kıldı şî'r-i bî-ma'nâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 12). [seni, -i]

Bu gün âlâm-ı fırķat lîk yarın cünbüş-i vuşlat / Bu bî-hûde emel aldar **seni** imrûz ü hem ferdâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 13). [seni, -i]

Yezîd'e kavmine **sen** de 'adâvet eyle taşrîhen / Ki rûz-ı zulmet-efrûz-ı Yezîd-i bed-likâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 17). [sen,]

sen: "sen" ikinci teklik şahıs zamiri. II sevgili; Allah.

Deyr ü mey-hâne vü mescid bize olsa bî-fark / **Seni** arar buluruz hüsnuñe anda taparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 3). [seni, -i]

Kerbelâ deşindeki mazlûmları fikr eyleyip / **Sen** hemân hüsrân oku her dem Yezîd-i azleme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 2). [sen,]

sen: "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri (Allah).

Sen de redd eyleriseñ yâ Hu iki 'âlemde / Kime dâd eyleye bu Zihnî-i zâr ü bî-kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 5). [sen,]

Kimiñ kapusına gitsin bu cürm ile Zihnî / Olursa **senden** olur bendeye 'atây ü kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 7). [senden, -den]

sen: "sen" ikinci teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış şekli (gönül, âşığın gönlü).

Nedir bî-hûde **sende** ey dil-i şürîde bu gavgâ / Yeter dest-i felekden çekdigiñ evzâ'-ı nâ-ber-câ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 1). [sende, -de]

sen: "sen" ikinci teklik şahıs zamiri. II Kilis kaymakamı Sadullah Bey.

Sensin el-hakk aranılsa yine pür diğkat ile / Kûlzü'm-i fazl ü hünerde güher-i kadr-i girân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 36). [sensin, -sin]

sen: "sen" ikinci teklik şahıs zamiri (Abdülkadir Geylânî Hazretleri).

Şadme-i derd ile şad âh ki oldum sersem / **Sensin** ancak dil-i nâ-çâra şefîk ü erham (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 2). [sensin, -sin]

Bendeñim hüsrev-i zî-nâm ü nişânım **sensin** / İlticâ eyleyecek kehfü'l-emânım sensin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 4). [sensin, -sin]

Bendeñim hüsrev-i zî-nâm ü nişânım sensin / İlticâ eyleyecek kehfü'l-emânım **sensin** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 4). [sensin, -sin]

Kalbimiñ râbıtası vird-i zebânım **sensin** / Yine derd-i dilime çâre-resânım sensin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 5). [sensin, -sin]

Kalbimiñ râbıtası vird-i zebânım sensin / Yine derd-i dilime çâre-resânım **sensin** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 5). [sensin, -sin]

Olsa **senden** olur ümmîd-i mürüvvet şefkat / Yâ meded yâhu emân etme dirîğ-i himmet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 11). [senden, -den]

Zihnî-i mücrime kıl lûtfuñ ile hüsni nazar / **Sen** de red eyleme bâ-hakk-ı cenâb-ı Haydar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 14). [sen,]

sen: "sen" ikinci tekil şahıs zamiri. II Hacı Bektâş-ı Velî.

Her ne kim var **sendedir** deryâ-yı 'ilmiñ gevheri / Lûtfuñ elbet olur şâhân-ı 'âlem müşterî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 4). [sendedir, -de, -dir]

Sendedir ma'nā-yı şer'-i Hâzret-i Peyğamberi / **Senden** etmiş evliyâ ta'lîm-i sırr-ı Haydarî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 5). [senden, -den]

Sendedir ma'nā-yı şer'-i Hâzret-i Peyğamberi / Senden etmiş evliyâ ta'lîm-i sırr-ı Haydarî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 5). [sendedir, -de, -dir]

'İlm-i zâhirdir seniñ 'ilmiñ yanında bir varak / Mekteb-i 'ilm-i ledün ehli alır **senden** sebak (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 10). [senden, -den]

Sendedir gencîne-i rāz-ı Hudā esrār-ı Hâk / Oldı bu taḥḫîkde ednā vü a'lā müttefik (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 11). [sendedir, -de, -dir]

sen: "sen" ikinci tekil şahıs zamiri (kul, köle).

Bendesin elbet huzûr-ı şāha isterler **seni** / Hâ'in-i hükmi evāmir olma merd-i şādık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 2). [seni, -i]

sen: "sen" ikinci tekil şahıs zamiri (gözyaşı kastedilmektedir).

Eşk-i ter **sen** meh-i Ken'ân'ı alıp ağlamadan / Verdi seyl-ābeye beytû'l-hazenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 5). [sen,]

sen: "sen" ikinci tekil şahıs zamiri. II Halep valisi Süreyya Paşa.

Olmadı **sen** gibi yek-tây müşîre nā'il / Birisi şimdiye dek şāh-ı Haṭā dāver-i Çîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 42). [sen,]

Ba'd-ez-în etse mübāhāt **seniñle** şāyān / Vüzerā-yı der-i şāhen-şeh-i ma'mûre-i dîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 43). [seniñle, -iñ, -le]

sen: "sen" ikinci tekil şahıs zamiri. II felek.

Zihni-i nā-çarı biñ ālāma kıldıñ mübtelā / **Senden** etsem çok mudur dergāh-ı Hâk'a iştikā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 12). [senden, -den]

sen: "sen" ikinci tekil şahıs zamiri (Hz. Ömer kastedilmektedir).

Rû-siyāhım kılma maḥcûb **sen** beni beyne'l-ümem / Yā Nebī bā-hâkḫ-ı Zî'n-nüreyn-i zû'l-'izz ü vakār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 53). [sen,]

sen bir şeh-i 'ālī-ceh-i hūbān-ı cihānsıñ: sen cihanda bulunan güzellerin yüksek mevkili bir padişahısın (sevgili için).

Sen bir şeh-i 'ālī-ceh-i hūbān-ı cihānsıñ / Maḥbûb-ı zamānsıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 7). [sen bir şeh-i 'ālī-ceh-i hūbān-ı cihānsıñ,]

sen gibi: senin gibi (benzerlik bildirir).

Sen gibi bir māhir ü eşheb-süvār-ı nāz ola / Pehlevāne çarḫ olur elbetde pā-mālîñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 4). [sen gibi,]

Mübtelā-yı heves etmez beni gılmān-ı cinān / Var iken **sen gibi** nāzik-beden ü şūḫ ü şenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 2). [sen gibi,]

Sen gibi görmedi bu ana kadar çeşm-i felek / Bezm-i devrānda bir revnaḫ-ı şadr-ı 'irfān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 34). [sen gibi,]

sen gibi şah: *senin gibi padişah.*

Sen gibi şahıñ der-i ihsânın etdim ilticâ / Zihni nâmında eger ben bir 'ubeyd-i ahkaram (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 43). [*sen gibi şah,*]

sen gibi şîre: *senin gibi aslana. (Hz. Hüseyin'in aslana benzetilmesi söz konusudur.)*

Şimr-i denî vü hûk-nihâdîñ ne haddi var / **Sen gibi şîre** karşı turup rezmbân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 34). [*sen gibi şîre,*]

senâ-hvânı ol-: *öväcüsü olmak.*

Bu zâtıñ ger kemâl-i nazm ü neşrin bilmiş olsaydı / Olurdı rûh-ı Şahbân bezm-i 'ukbâda **senâ-hvânı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 10). [*senâ-hvânı ol-,*]

senden olur senden: *(merhamet, acıma, şefkat, şefaât) senden olur senden.*

Bu Zihnî-i rû-siyâh ü mücrime **senden olur senden** / Mürüvvet merhamet şefkat şefâ'at yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 7). [*senden olur senden,*]

semen-i rûzgâr: *zamanın değeri, bedeli.*

Dâd ü sitedgâh-ı kemâlinde hep / Bir pula degmez **semen-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 16). [*semen-i rûzgâr,*]

senevî: *hayrı ve şerri, iyiliği ve kötülüğü yaratan iki tanrının varlığına inanma*

esasî üzerine kurulan batıl bir mezhebe mensup olan kimseler.

Ne revâ Râfîzî ta'bîri muhibb-i âle / Hem Yezîdî olana nisbet-i sünnî **senevî** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 10). [*senevî,*]

seng: *taş.*

O zîb-i şadr-ı ma'nâya hañadır eylemek taqlîd / Müsâvî etmek olmaz **sengle** la'l-i Bedağşân'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 11). [*sengle, -le*]

Ğayyûr **senge** gayretiñ eyler mi bir nefes / Da'vâgerân-ı şirketi mülkünde pâydâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 14). [*senge, -e*]

seng-dil: *taş kalp, katı kalp; acımasız (sevgili bağlamında).*

Üftâdegâna **seng-dil** ü zehr-i kâhrdır / Ağyâra lîk lutfda mânend-i mûm u bal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 6). [*seng-dil,*]

Ne kadar etdim ise 'arz-ı temennâ vü niyâz / Kârger olmadı ol **seng-dile** âh n'idem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 6). [*seng-dile, -e*]

seng-i 'ayâr eyle-: *sertliğini ayarlamak. II gönlü yumuşatmaya çalışmak.*

Da'vî-i 'aşk edeniñ gevher-i şıdkı içün / Yâr dil-i sahtını **seng-i 'ayâr eylemiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 5). [*seng-i 'ayâr eyle-,*]

seng-i esâs: *temel taşı.*

Pâyını başmadı bir böyle felek-kadr-i müşîr / Haleb'îñ tarh olalı **seng-i esâsı**

be-zemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 20). [seng-i esās,]

seng-i hārā: mermer taşı, çok sert taş. II taşlaşan gönül.

Tîğ-ı şad çāk kıllur cevşen-i çarhı ammā / **Seng-i hārāy**ı eder nuṭk-ı latîfi nermîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 16). [seng-i hārā,]

seng-i istiğnā: naz taşı.

Gül-i zîbā-yı luṭfuñ zîb-i destār eyledi her kes / Benim ancak serim pür-zahm kıldı **seng-i istiğnā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 3). [seng-i istiğnā,]

seng-i tahassüd: haset besleyen taş.

Çekemez bir dem eder **seng-i tahassüd**le şikest / Bezm-i devrinde kim alsa eline bir tolu cām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 2). [seng-i tahassüd,]

seniñ ‘abd-ı kemîneñdir: Hacı Bektâş-ı Velî'nin aciz kulu.

Gerçi kim çok bendeler tutmuş mübârek dāmeniñ / Zihni-i bî-çāre de **‘abd-ı kemîneñdir seniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 14). [seniñ ‘abd-ı kemîneñdir,]

seniñ devriñde: senin zamanında.

Āteş-i āh-ı tahassür birle yandı cism ü cān / Oldı **devriñde seniñ** a‘lā vü ednā kām-rān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 9). [seniñ devriñde,]

seniñ ‘ilmiñ yanında: Hacı Bektâş-ı Velî'nin ilmine göre, ilminin yanında.

‘İlm-i zāhirdir **seniñ ‘ilmiñ yanında** bir varak / Mekteb-i ‘ilm-i ledün ehli alır senden sebak (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 10). [seniñ ‘ilmiñ yanında,]

sensiz: sen olmadan, sevgili bağlamında.

Sensiz ey meh meclis-i ‘işret harām olsun baña / Cān ü dilden gayr ile ülfet harām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 1). [sensiz, -siz]

ser: baş, kafa.

Zihniyā bir sāde-fes āfet hevāsıyla müdām / **Serde** sevdā-yı mahabbet ṭurfe püsküldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 5). [serde, -de]

Gül-i zîbā-yı luṭfuñ zîb-i destār eyledi her kes / Benim ancak **serim** pür-zahm kıldı seng-i istiğnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 3). [serim, -im]

Hımlar boşaldı kalmadı şahbā yıkılmadı / Sākī **serinde** pîr-i muğāniñ du‘āsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 5). [serinde, -in, -de]

Serde gördüm şāl-ı Keşmîr-i mütallāsın bugün / Ben dahı şardım belālî başıma mendîl-i ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 2). [serde, -de]

Bulundı var mı çāre Zihniyā **serde** kalenderlik / Ki yoksa her olur olmaz kese teba‘iyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5). [serde, -de]

Yetmez **serim** rikābıña hem rüy-māl edem / Yok mı naşîb-i zevk baña bāğ-ı

luṭfdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 3*). [*serim, -im*]

ser ü cân ü dil: baş, can ve gönül. II tüm benlik.

Ṭoldı **ser ü cân ü dil** ma'nâ-yı güftârîñla hep / Gevher ü dürr ile pürdür ka'r-ı deryâ-yı 'amîk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 4*). [*ser ü cân ü dil,*]

serâb-ı deşti: çöl serabı.

Âb-ı Fırât'ı men' kılan âl-i Haydar'a / Segveş **serâb-ı deşti** görünce devân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 25*). [*serâb-ı deşti,*]

ser-â-pâ: baştan başa, tamamen.

Dil ü cânım esîr-i gûşe-i pür-derd-i firkatdır / **Ser-â-pâ** cism-i zârım zaḥm-nâk-ı tîğ-i ḥasretidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 1*). [*ser-â-pâ,*]

'Aceb tuğyân-ı şeb-hûn eylemiş ḥatt-ı siyâhıñ kim / **Ser-â-pâ** kişver-i ḥüsnuñ karîn-i ihtilâl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 5*). [*ser-â-pâ,*]

Şaff-ı nâ-dâna **ser-â-pâ** düşürür lerze-i bîm / Rümh-i ser-tîz-i gürûh-ı 'urefâdır ḥâmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 3*). [*ser-â-pâ,*]

Oluruz dil-sîr ḥ'ân-ı ma'nî-i pîrândan / 'Âciz olsa cümle-i 'âlem **ser-â-pâ** kûtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 6*). [*ser-â-pâ,*]

Ḥâne-i câna şerer-pâş olması bî-şübhedir / Öyle şarmışdır **ser-â-pâ** âteş-i firkat beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 4*). [*ser-â-pâ,*]

Öyle efgân eyle kim hengâme-i şâhım Hüseyin / Gülğule şalsın **ser-â-pâ** on sekiz bin 'âleme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 4*). [*ser-â-pâ,*]

Cûd u iḥsân ile memlûdur **ser-â-pâ** maḥzeniñ / Luṭf içün 'uşşâk her dem devr eder pîrâmeniñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 13*). [*ser-â-pâ,*]

Nahl-i tâkem berg ü bârumdan gelir bûy-ı şarâb / Âteş-i cevriñ **ser-â-pâ** sûznâk etse beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 3*). [*ser-â-pâ,*]

ser-â-pâ: tüm, bütün, hepsi.

Şalât ile selâm et Muştafâ'ya âl ü aşhâba / **Ser-â-pâ** mü'minîne vâcib-i şubḥ u mesâdır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 21*). [*ser-â-pâ,*]

ser-â-ser: baştan başa, tamamen.

Edip ḥaṭ leşkeri şâhib-kırân-ı gamzeñe imdâd / Gönül iklîmini aldıñ **ser-â-ser** zîr-i şemsîre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 2*). [*ser-â-ser,*]

ser-'asker-i şefâ'at: şefa'at komutanı (*Abdullah Sermest Efendi*).

Ey ḥüsrev-i yegâne der-kişver-i şefâ'at / İklîm-i kün-fe-kâne **ser-'asker-i şefâ'at** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 1*). [*ser-'asker-i şefâ'at,*]

serây: saray, büyük konak.

Bilmeyen bilsin nedir 'âlemde bünyâd-ı mefîn / Görmeyen görsün henüz dünyâda bir vâlâ **serây** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 3*). [*serây,*]

serāy-ı ‘aşk-ı meh-rūyān: ay yüzlülerin aşk sarayı.

Ne bünyād-ı ma‘ālīdir **serāy-ı ‘aşk-ı meh-rūyān** / Ki hūrşīd-i felek zer-şemse-i kâşānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 5). [serāy-ı ‘aşk-ı meh-rūyān,]

serāy-ı kadr-i refi’: yüce değerli saray.

Serāy-ı kadr-i refi’iñ eyā şefi’-i ümem / Cihānı hāk-i derinde eder fedā-yı kadem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 1). [serāy-ı kadr-i refi’,]

serāy-ı vaşl-ı dil-ābād: gönlü şen olanların kavuşma sarayı.

Bu şeb şardım miyān-ı yāre iki destimi yatdım / **Serāy-ı vaşl-ı dil-ābāda** muhkem bir kemer çatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 1). [serāy-ı vaşl-ı dil-ābād,]

serāy-ı zevk-i nev-ābād: yeni, şen ve mamur olan eğlence sarayı.

Raķīb-i büm-siret bezm-i rinde girmesin zinhār / **Serāy-ı zevk-i nev-ābādı** vîrān eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 3). [serāy-ı zevk-i nev-ābādı,]

ser-be-ser: büsbütün, tamamen, tamamıyla.

Ser-be-ser iklīm-i İslām’ı heme şeb-hün eder / Şaf-be-şaf bir leşker-i kâfirsitandır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 2). [ser-be-ser,]

Hāşş ü ‘amma lutf-ı bî-hadd kıldı Rabbü’l-müste‘ān / Heft kişver **ser-be-**

ser oldu mü’ebbed şād-mān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 1, Beyit 1). [ser-be-ser,]

Seyle versin rūy-ı dünyāyı sirişkiñ **ser-be-ser** / Bād-ı āhiñ tār-mār etsin bu çarh-ı sersemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 2). [ser-be-ser,]

Nakş-ı levh-i ‘adem oldu kalem-i hükmi ile / **Ser-be-ser** nām-ı vücūdı süfehā-yı devrān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 28). [ser-be-ser,]

Ser-be-ser gerd-i cefā-yı garaż-ı müfteriyan / Çerh tedbîrini tutmuş idi çün ebr-i zalām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 15). [ser-be-ser,]

Niçe menşüre ki bir tîg-i simînveş yetişip / **Ser-be-ser** kat’-ı nizā’ eyledi söz buldı hitām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 29). [ser-be-ser,]

ser-çeşme-i āb-ı füyūzāt-ı Hudā: Allah’ın ihsan/bereket/kerem suyunun kaynağı.

Sendedir **ser-çeşme-i āb-ı füyūzāt-ı Hudā** / Zihnî-i dil-teşneye lutfuñla kıl işrāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 5). [ser-çeşme-i āb-ı füyūzāt-ı Hudā,]

ser-çeşme-i icādi-i ihyā: diriltip ortaya çıkaran pınar. II can, hayat veren su. (Hz. Muhammed’in sözlerinin hayat bağışlaması bağlamında.)

Egerçi mürdeyi ihyādır i‘cāz-ı Mesīhu’llāh / Lebidir ol şehiñ **ser-çeşme-i icādi-i ihyā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 25). [ser-çeşme-i icādi-i ihyā,]

serd-i fiğān-ı āhı: āh feryadının soğukluğu.

Etme rakīb-i dūna yeter germ-iltifat /
Serd-i figān-ı āhı yamān söylerim saña
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 6).
 [serd-i figān-ı āhı,]

serdī-i tegāfūl: ilgisizlik, soğuk
 davranma.

Gāh **serdī-i tegāfūl** gāh evşāf-ı rakīb /
 Zihnî bî-tāb oldu bes peyveste kıлма teb
 tebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182,
 Beyit 5). [serdī-i tegāfūl,]

ser-efrāz-ı cüvānān: gençlerin en
 üstünü.

Gül-i nāzik-fidān serv-i revān cānān-ı
 sīm-gerdān / **Ser-efrāz-ı cüvānān** hūr ü
 ğilmāndan füzüntersiñ (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 127, Beyit 5). [ser-efrāz-ı
 cüvānān,]

ser-efrāz-ı kalender: dünya malına
 değer vermeyen, alçak gönüllü
 kimselerin önderi.

Zihî ber-āsmān-ı feyz pertev-rîz-i mihr ü
 māh / **Ser-efrāz-ı kalender** şāh Ser-mest
 mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Murabba 1, Beyit 2). [ser-efrāz-ı
 kalender,]

Velî-i bî-bedel dānā-yı sırr-ı bâtın ü zāhir
 / **Ser-efrāz-ı kalender** şāh Ser-mest
 mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Murabba 1, Beyit 4). [ser-efrāz-ı
 kalender,]

Be-‘ālem kîst ger mî-güyi egnün kuṭb-ı
 feyz-āşār / **Ser-efrāz-ı kalender** şāh Ser-
 mest mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Murabba 1, Beyit 10). [ser-efrāz-ı
 kalender,]

Kücā bā-bend āyā hem-çünîn şāh-ı
 reşādet-rā / **Ser-efrāz-ı kalender** şāh
 Ser-mest mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Murabba 1, Beyit 8). [ser-efrāz-
 ı kalender,]

‘Azîz-i erşed ü a‘lem velî-i efḍal ü ekmel
 / **Ser-efrāz-ı kalender** şāh Ser-mest
 mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Murabba 1, Beyit 6). [ser-efrāz-ı
 kalender,]

ser-firāz et-: diğerlerinden üstün
 kılmak.

Şerār-endāz olup nüh-tāk-ı gerdūnı eder
 pür-süz / Teḥāşî etdigimden medd-i āhım
 ser-firāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 155, Beyit 5). [ser-firāz et-,]

ser-firāz-ı umerā: emirlerin, beylerin
 seçkini.

Mîr-i vālā-güherā dādgerā nāmverā /
Ser-firāz-ı umerā şāhib-i cūd u ihsān
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
 32). [ser-firāz-ı umerā,]

ser-fürü et-: baş eğmek, itaat etmek.

Ḳul olan bāb-ı refi‘iñ bende-i ednāsına /
 Ser-fürü etmez cihānîñ dāver ü dārāsına
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit
 11). [ser-fürü et-,]

ser-fürü eyle-: baş eğmek, itaat etmek.

Ser-fürü eylemeyiz efser-i çarḥa Zihnî /
 Ḥāk-pāy-i şeh-i irşād ki derler o biziz
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 7).
 [ser-fürü eyle-,]

Ser-fürü eyler aña nāsūtdan lāhūta dek /
 Hüküm eder hep ‘āleme ol ḥüsrev-i ḳudsî-
 ḥaşem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
 Beyit 16). [ser-fürü eyle-,]

ser-fürü eyler mi hîç: *itaat eder mi hiç (etmez manasında)?*

Zihniyâ şâh-ı cihâna **ser-fürü eyler mi hîç** / Başına mülk-i maḥabbetde giyen iklîl-i ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 5). [ser-fürü eyler mi hîç,]

ser-fürü kılma-: *baş eğmemek, itaat etmemek.*

Tâcdârân-ı cihâna hîç kılmaz ser-fürü / Giyinen devletlü başına külâh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 4). [ser-fürü kılma-,]

ser-fürûlar et-: *saygı göstermek amacıyla baş eğmek.*

Ser-fürûlar etdi isti‘dâd-kârân cümleten / Hâk-i dergâhında sad şevk ile oldılar behem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 30). [ser-fürûlar et-,]

ser-fürûlar eyle-: *baş eğmek, saygı göstermek için baş eğerek selamlamak.*

Ser-fürûlar eyleyip dergâh-ı ‘âlî-câhına / Kıldı Rûḥu’llâh çarḥ-ı çârümîn üzre karar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 30). [ser-fürûlar eyle-,]

ser-hadd-i âh-ı ârzü: *isteklerin pişmanlıklarının ucu.*

Nefy-i ḥ‘âhiş etmeyen olmaz cihânda sūdmend / Semt-i ḥüsrâna çıkar **ser-hadd-i âh-ı ârzü** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 2). [ser-hadd-i âh-ı ârzü,]

ser-hayl-i idrak ü şu‘ûr: *anlama ve kavrayışta önde olan, ileri gelen.*

Cānib-i Ḥaḳ’dan ola maḥkūm-ı iklīm-i kemāl / Emrine teslim olup **ser-hayl-i idrak ü şu‘ûr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 6, Beyit 5). [ser-hayl-i idrak ü şu‘ûr,]

ser-hōş: *sarhoş. II kendinden geçmiş.*

Gösterip **ser-hōş** süsen nevk-i ḥançer nā-gehān / Bāğdan ḥ‘ār ü ḥas-ı ḡam etdi ḥavfindan firār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 15). [ser-hōş,]

Ser-hōşı vü maḥmūrı sākī-i demi gül-fām / Bir neş’e-i ašliden olmuş heme şīrīn-kām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 7). [ser-hōşı, -ı]

ser-hoş gibi: *kendinden geçmişçesine.*

Sīb-i İrem ḡabḡabı la‘l-i Bedaḥşān lebi / Dā’imā **ser-hoş gibi** atlas-reng ḥad laṭīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 4). [ser-hoş gibi,]

ser-hōş ol-: *sarhoş olmak. II kendinden geçmek, etkilenmek.*

Elinde tīḡ-i ḡamze çeşmi dönmüş tās-ı pūr-ḥūna / O ḥūnī-meşrebim **ser-hōş olup** mey-ḥāneden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 4). [ser-hōş ol-,]

ser-halka-i erbāb-ı himem: *halka hâlinde oturan himmet sahibi yüce insanlar.*

Ḳadrde şadrda **ser-halka-i erbāb-ı himem** / ‘İlmde ḥilmde hem pīr ü şāh-ı merdān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 20). [ser-halka-i erbāb-ı himem,]

ser-i aḡvār: *rakiplerin başı.*

Beni ruḥ-süde-i ḥāk-i derinden eyleyip
maḥrûm / **Ser-i aḡyāra** bezm-i şadrde
iḥsân eder zânû (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 170, Beyit 4). [*ser-i aḡyār,]*

ser-i 'āşık: âşığın başı.

Ḥāk-i dergāhî **ser-i 'āşıkda** ey şāh-ı
vişāl / Zîb-baḥş-ı efser-i devlet degildir
yâ nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 79*,
Beyit 2). [*ser-i 'āşık,]*

ser-i bām: dam üstü, çatı. II kubbe.

Ṭoludur 'ālem-i bālāya dem-i satvet-i
şeyḥ / **Ser-i bāmında** sipihriñ çalınır
nevbet-i şeyḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Tahmis 2, Beyit 2). [*ser-i bām,]*

ser-i kūy: (sevgilinin) yanı başında,
yanında.

İhtirāz etmez mi şeh-bāz-ı nigāhından
'aceb / **Ser-i kūyunda** senîñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 129, Beyit 3). [*ser-i kūyuñ,]*

Dāmeniñ öpmege fırsat mı bulur
a'dādan / Ebedî olsa da Zihnî **ser-i**
kūyında muḳîm (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 148, Beyit 7). [*ser-i kūyında,]*

Yine bir zulm-i nev-icād kıldıñ ḡālibā
zālîm / **Ser-i kūyuñda** bir hengāme-i
şāhım emān koptı (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 191, Beyit 2). [*ser-i kūyuñda,]*

ser-i meydān-ı feşāhat: fesahat
meydanının başı.

Ser-i meydān-ı feşāhatde gelir cev-lāna
/ Eşheb-i tab'-ı selîm-i fūşāḥādır ḥāmem
(*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 156, Beyit 9*).
[*ser-i meydān-ı feşāhat,]*

ser-i naḥçîre: av hayvanının başı. II
âşık.

Ḥayāl-i ḥāl-i fülful etme dām-ı zülfüne
düşme / 'Uḳûbetler **ser-i naḥçîre** hırş-ı
dāneden gelmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 103, Beyit 3). [*ser-i naḥçîre,]*

ser-i nāvek-i pür-āh ü enîn: feryat ve
inilti dolu okun ucu.

Hedefe yetdi **ser-i nāvek-i pür-āh ü**
enîn / Yâ olup ma'reke-i 'arz-ı ricāda
ḳad-i 'acz (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside*
10, Beyit 4). [*ser-i nāvek-i pür-āh ü enîn,*
]]

ser-i sevdā-zedem: sevdaya tutulmuş
olan baş.

Neler çekdi **ser-i sevdā-zedem** pür-çîn-i
zülfünden / Çekilmez silk-i taḳrîrâte bir
devr-i teselsüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 46, Beyit 2). [*ser-i sevdā-zedem,]*

ser-i üftādegān: âşıkların başı.

Yed-i luṭfuñla ḳaldır şeh-süvārım ḥāk-i
miḥnetden / **Ser-i üftādegānıñ** gūy ü
çevgān oldı besdir bes (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, *Gazel 94, Beyit 6*). [*ser-i*
üftādegānıñ, -iñ]

ser-i zerde: altın düşünce, altın fikir. II
başın sararması, hüzne kapılması.

Cevher-şinās-ı merd ayaklarda ḳaldı hep
/ Raḡbet efendi şimdi **ser-i zerde** ḳaldı
hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Gazel 19, Beyit*
1). [*ser-i zerde,]*

ser-i Zihnî: Zihnî'nin başı.

Kām-yāb-ı 'īde ḥaymegāh-ı 'işretdir velī / Kūbbe-i gerdūn **ser-i Zihnî'**ye zindāndır bugūn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 7*). [*ser-i Zihnî,]*

serī'an: süratle, çabucak.

Serīr-i lā-mekān üzre **serī'an** eyledi teşrīf / Bilip vīrānedir encām-ı miḥen-ḥāne-i tekvīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 17*). [*serī'an,]*

serīr: taht.

Öyle zū'l-ḳadr eylemiş zātın seniñ Rabb-i ḳadīr / 'Arşdır şāh-ı 'ulūvv-ı şānıña ednā **serīr** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 6*). [*serīr,]*

serīr-i ḥüsn: güzellik tahtı.

'Aceb bir bī-mişāl-i şūḥ-ı 'işve-kāra benzersiñ / **Serīr-i ḥüsnde** sultān-ı kişver-dāra beñzersiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 1*). [*serīr-i ḥüsn,]*

serīr-i 'izz ü cāh-ı kişver-i fağfūr u ḥākān: Çin ve Türk ülkesinin hükümdarının makam ve mevki tahtı.

Değişmem āstān-ı dergeh-i cānānı ey Zihnî / **Serīr-i 'izz ü cāh-ı kişver-i fağfūr u ḥākāna** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 5*). [*serīr-i 'izz ü cāh-ı kişver-i fağfūr u ḥākān,]*

serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyet: gizli hakikatler ülkesinin tahtı.

Serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i zī-şān / Enīs-i meclis-i ḳurbiyyet-i Yezdān Muḥammed Cān (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 3). [*serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyet,]*

Serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i zī-şān / Enīs-i meclis-i ḳurbiyyet-i Yezdān Muḥammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 9*). [*serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyet,]*

Serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i zī-şān / Enīs-i meclis-i ḳurbiyyet-i Yezdān Muḥammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 21*). [*serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyet,]*

Serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i zī-şān / Enīs-i meclis-i ḳurbiyyet-i Yezdān Muḥammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 12*). [*serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyet,]*

Serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i zī-şān / Enīs-i meclis-i ḳurbiyyet-i Yezdān Muḥammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 15*). [*serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyet,]*

Serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i zī-şān / Enīs-i meclis-i ḳurbiyyet-i Yezdān Muḥammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 18*). [*serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyet,]*

Serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyetde şeh-i zī-şān / Enīs-i meclis-i ḳurbiyyet-i Yezdān Muḥammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 6*). [*serīr-i kişver-i ḡayb-ı hüviyyet,]*

serīr-i lā-mekān: belirli bir mekânda olmayan taht.

Serīr-i lā-mekān üzre serī'an eyledi teşrīf / Bilip vīrānedir encām-ı miḥen-ḥāne-i tekvīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 17*). [*serīr-i lā-mekān,]*

ser-kāse-i āmāli: emellerin, isteklerin baş kasesi.

Hasretle dilim zār ü zebūn eyleme Yā Rab / **Ser-kāse-i āmāli** nigūn eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 1). [ser-kāse-i āmāli,]

ser-keş nev-cüvân: dik başlı, itaatsiz genç, delikanlı.

Ben etdim rāz-ı hāl-i gönülümü i'lān aña yoksa / O **ser-keş nev-cüvānım** vākıf-ı keyfiyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 2). [ser-keş nev-cüvānım, -ım]

ser-kulle-i istiğnā: tokgözlülük, gönül tokluğu dağının zirvesi.

Çekil 'Ankā gibi **ser-ḳulle-i istiğnāya** / Gördiğin cîfeye indirme mişāl-ı kerkes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 4). [ser-ḳulle-i istiğnāya, -(y)a]

ser-māye: varlık, servet.

İştirā-yı kâle-i vaşlı ne mümkün herkese / Cān ü dil naḳdine sendendir anıñ **ser-māyesi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 2). [ser-māyesi, (s)i]

ser-māye ol-: sermaye olmak.

Ağniyādan şayılır zāt idi destinde velî / Ḥubb-ı erbāb-ı tarîḳ **olmuş** idi **ser-māye** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 21, Beyit 2). [ser-māye ol-,]

ser-māye-bahş-ı 'izz ü devlet: mutluluk ve yücelik sermayesini bahşeden/veren.

Cemāl-i pākini bu çeşm-i zāhir birle seyr etdir / Baña yek-nazrası **ser-māye-bahş-ı 'izz ü devletdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 9). [ser-māye-bahş-ı 'izz ü devlet,]

ser-māyedār-ı derd ü dil-i mü'minān ol-: müminlerin gönlündeki derdin sermayesi olmak.

Hakḳā ki yād-ı ma'reke-i deşt-i Kerbelā / **Ser-māyedār-ı derd ü dil-i mü'minān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 16). [ser-māyedār-ı derd ü dil-i mü'minān ol-,]

ser-māye-i ārām-ı dil: gönlün sükûnet sermayesi.

Yine **ser-māye-i ārām-ı dildir** olmasın güm-nām / Ḥayālîñ hem-dem-i şām-ı ḡarībān olduğın tıyduḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 4). [ser-māye-i ārām-ı dil,]

ser-māye-i fikr ü hayāl: hayal ve düşünce sermayesi.

Ol dīde-i cādūları meftūn eder āhūları / Ol hāl-i 'anber-būları **ser-māye-i fikr ü hayāl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 4). [ser-māye-i fikr ü hayāl,]

ser-menba'-ı kīn: gizli düşmanlığın kaynağının başı.

'Alem-efrāz-ı şekāvet idi şad ḥamd ola kim / Ḥāk-i maḳhūriyete düşdi o **ser-menba'-ı kīn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 33). [ser-menba'-ı kīn,]

ser-mest ed(t)-: sarhoş etmek, kendinden geçirmek.

Hiddet-i şahbā-yı tab'ım Zihni ta'yır
eylesem / 'Ālemi **ser-mest eder** cür'a
taḳṭır eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 8, Beyit 11). [ser-mest ed(t)-,]

Ser-mest-i şāh-ı feyż: feyiz sahibi Şeyh
Sermest Efendi.

Etmez tehāşi Zihni dahı düzd-i şirkden /
Ser-mest-i şāh-ı feyż gibi reh-nümāsı
var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit
7). [Ser-mest-i şāh-ı feyż,]

Ser-mest-i velî: Allah'ın dostu Şeyh
Sermest Efendi.

Neş'e-yāb-ı cām-ı ser-şār-ı mey-i bezm-i
elest / Ya'ni **Ser-mest-i velî** rif'at-fezā-
yı nezd-i pîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
13, Beyit 2). [Ser-mest-i velî,]

ser-nāme-i 'ahd-i ezel: ezeli zamanda
(bezm-i elest) verilen söziün başlangıcı.

Ser-nāme-i 'ahd-i ezel 'allāme-i 'ilm ü
'amel / Eyler imā ile ḥal-i müşkil-kelām-
ı münzeli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5,
Beyit 4). [ser-nāme-i 'ahd-i ezel,]

ser-nigün ol-: baş aşağı olmak,
yıkılmak, devrilmek.

Ṭüb-ı celāliyle **olur ser-nigün** / Kulle-i
burc u beden-i rûzgār (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 22). [ser-nigün
ol-,]

ser-pençe-i 'aşk: aşk pençesinin ucu.

Bu maṭla' o dem oldu hemān sırrıma
peyvest / **Ser-pençe-i 'aşk** etdi
gırībānımı der-dest (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 2, Beyit 14). [ser-pençe-i 'aşk,
]

serpil-: büyümek, gelişmek. II (saç için)
uzamak.

Sāye-i sünbülde bir şeh-bāzdır şankim
yatar / **Serpilip** düşdükçe gāh zülf-i
semen-bū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 189, Beyit 3). [serpilip, -ip]

ser-püş: başa giyilen her türlü kisve.

Bir yana **ser-püşun** eger ḥalkı bütün
ḥayrān eder / Perçemleri top top iner
gerdāna sünbüller mişāl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5). [ser-püşun,
-un]

ser-rişte-i ḥüsn ü beyān: açık ve güzel
söz söylemenin ip ucu.

Zihni-i nazm-ı şuḥan-perdāzı pür-gū
eylediñ / Mū-be-mū **ser-rişte-i ḥüsn ü
beyāndır** perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 128, Beyit 5). [ser-rişte-i ḥüsn ü
beyān,]

ser-rişte-i ümmîd: umut ipinin ucu, en
çok istenilen şey.

Besdir ipini kelb rakṭbiñ güzelim kes /
Ser-rişte-i ümmîdi uzatma n'edelim kes
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 1).
[ser-rişte-i ümmîd,]

sersem ol-: zihnini toplayamaz, bildiğini
hatırlayamaz durumda olmak.

Zihnîde ḳaldı mı idrāk ü dirāyetden eşer
/ **Olalı** şadme-i evzā'-ı felekden **sersem**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 7).
[sersem ol-,]

Hüsrān-peżîr-i kârgēh-i māl ü cāh olur /
Zihnî mişālî kimse meded **sersem**

olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 5). [sersem ol-,]

Şadme-i derd ile şad âh ki **oldum sersem** / Sensin ancak dil-i nâ-çâra şefîk ü erham (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 2). [sersem ol-,]

ser-tâ-pâ: baştan aşağı. II tamamen, bütünüyle.

Vaşfını iş'âr kılsam turre-i ham-derhamıñ / Şâ'irân-ı dehr **ser-tâ-pâ** nedimimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 5). [ser-tâ-pâ,]

Cemâlerinden müzeyyen tâ ezelden gülşen-i Firdevs / Celâlerinden mübeyyen âteş-i süzân **ser-tâ-pâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 27). [ser-tâ-pâ,]

ser-ṭarîk-i ḥazret-i Şiddîk: Hz. Ebûbekir'in baş yolu.

Refîk-i râh-ı tevfiḳ **ser-ṭarîk-i ḥazret-i Şiddîk** / Ğarîk-ı lücce-i taḥḳîḳ şadîḳ-i silk-i şiddîḳîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 2). [ser-ṭarîk-i ḥazret-i şiddîḳ,]

ser-te-ser: büsbütün, tamamen.

Dem-â-dem zıkr ü fikrim ile yâ Hâḳ yâ Resûl'allâh / Edip kaṭı'-ı maḥabbet **ser-te-ser** dünyâ vü 'uḳbâdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 3). [ser-te-ser,]

serv-i bâlâ: uzun servi.

Nisbet etdim serv-i bâlâyâ ḳadd-i pür-cilvesin / Kim belâ oldu baña her dem cezâ-yı mâyelîḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 6). [serv-i bâlâ,]

serv-i dil-cû: gönlü çeken selvi boylu güzel.

Nâle-i bülbül ü hoş-büy-ı gül-i şämme-nevâz / Hüb-reftâr ü sehî-ḳâmet ü **serv-i dil-cû** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 2). [serv-i dil-cû,]

serv-i hırāmân: salınarak yürüyen servi boylu sevgili.

Gülşene gir eylesin ey ḳad-i dil-cû birâz / 'Ar'ar ü şimşâd ile **serv-i hırāmân** raḳş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 5). [serv-i hırāmân,]

serv-i nâz: naz servisi (nazlı nazlı salınan servi boylu sevgili).

Kimdir o **serv-i nâzîñ** üftâdesi degildir / Endüh-ı cân-güzârıñ âmâdesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 1). [serv-i nâz,]

Çarpılır yerden yere cûlar gibi etmez ḳarâr / Meyl eden ol **serv-i nâzîñ** ḳâmet-i dil-cûsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 2). [serv-i nâz,]

serv-i revân: salınan servi. II uzun boylu sevgili.

Gül-i nâzik-fidân **serv-i revân** cânân-ı sîm-gerdân / Ser-efrâz-ı cüvânân hür ü ğılmândan füzüntersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 5). [serv-i revân,]

serv-i ser-efrâz: başı yüksekte selvi, uzun boylu güzel.

Etdigin üftâde-i zârıñ niyâz-ı bûselik / Eylemişler râstdan ol **serv-i ser-efrâza**

‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 2). [serv-i ser-efrâz,]

servet-penâh-ı ârzû ol-: istek mülkünün koruyucusu olmak.

Sû-be-sû cemi‘yyet-i zevkî perâkende olur / Kalb-i düşmen olmasın **servet-penâh-ı ârzû** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 3). [servet-penâh-ı ârzû ol-,]

servi-i rakş-âver: Dans eden sevgili.

Servi-i rakş-âveriñ pâyine yüzler sürmege / Güşe güşe gülşene oldu revâne cüy-bâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 16). [servi-i rakş-âver,]

serv-kad: Selvi boylu; sevgili.

Derûnum goncaveş pür-hûn kıldı h^vâr-ı miñnetle / ‘Aceb kanda hırâman olmada ol **serv-ğad** şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 2). [serv-ğad,]

serv-kadân: Selvi boylular.

Çok nev-hırâm **serv-ğadân** var bu bağda / O gül-fidânı görmeli başka edâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2). [serv-ğadân,]

serv-kadân: Selvi boylu güzeller.

Gül-ruhân ü **serv-ğadân** seyr ü temâşâyâ gider / Şahn-ı ‘âlem başka bir zîb-i gülîstândır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 3). [serv-ğadân,]

serv-kadd: selvi gibi uzun boylu sevgili.

Vermedi ol **serv-ğadd** bâr-ı vefâdan eşer / Niçeleri pâyına eşk nişâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 4). [serv-ğadd,]

setîrin et-: örtmek, kaplamak.

Rızâ-yâb oldu Rıdvân zîb ü ârâyîş verip hulde / **Setîrin** sündüs-i ‘âliden **etdi** pîster ü bâlîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 20). [setîrin et-,]

sev-: (bir şey veya kimseye) sevgi duymak, gönlünde (ona karşı) bir muhabbet beslemek. II âşık olmak, gönül vermek.

Sevmek görünür her şeyden ehven / Zihnî cihânda bir yâr-ı pür-ğunc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 7). [sevmek, -mek]

Sevelden sen gül-i zîbâyı Zihnî / Özün de bülbül-i şeydâya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 7). [sevelden, -el, -den]

Sevmem Yezîd-i efsak ü bed-bahtı bî-gümân / Re’s-i Hüseyn şâhı görüp şâdmân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 22). [sevmem, -me, -m]

sevâd-ı âh: âhın karartısı.

Gâh **sevâd-ı âh** geh zerdî-i rûy ü eşk-i al / Bir midir ifşâ-yı râzım üzre ğammâzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 4). [sevâd-ı âh,]

sevdâ: heves, arzu, şiddetli eğilim. II aşk.

Böyle **sevdâyâ** tolaşmazdım ne kim etdi ise / Eyleyeyin âh o pîç-â-pîç-i kâkûldür

baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 3). [sevdāya, -(y)a]

Dil-i dîvâne baḡs-ı kākülünden kıl ü kâl etmiş / Meger **sevdā** getirmiş başına bî-cā ḡayāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 1). [sevdā,]

sevdā-yı gīsū: saçın siyahlığı.

Ḥayal etsem de kār etmez dile **sevdā-yı gīsū** / Ruḡ-ı pūr-tābı kim cān bezmine şem'-i münnevverdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 3). [sevdā-yı gīsū,]

sevdā-yı hāmem: şairin şiir yazma sevdası.

Yine **sevdā-yı hāmem** baḡs-ı zülf-i pîç ü tāb açmış / Tolaşmış kıl ü kâle inceden ince ḡisāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 1). [sevdā-yı hāmem,]

sevdā-yı maḡabbet: aşırı sevgi, aşk.

Zihnîyā bir sāde-fes āfet hevāsiyla mūdām / Serde **sevdā-yı maḡabbet** turfe pūskıldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 5). [sevdā-yı maḡabbet,]

sevdā-yı zülf-i yār: sevgilinin saçının sevdası; sevgilinin saçının karalığı, siyahlığı.

Sevdā-yı zülf-i yāre düşen ḡavf eder mi hîç / Ma'cūn-ı zevk-i la'l-i lebinden şifāsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 3). [sevdā-yı zülf-i yār,]

sevdā-yı zülfünle: Saçın sevdası.

Göñül **sevdā-yı zülfünle** perīşān oldu besdir bes / Ciger şevk-i leb-i la'liñle al

kān oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 1). [sevdā-yı zülfünle, -ün, -le]

sevdigi devrañ: sevilen dünya.

Bārsız üftādeye seyr-i gülistān 'abeş / Dil-bere dil-dādesiz **sevdigi devrañ** ḡalaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 2). [sevdigi devrañ,]

sevdigim: sevilen kişi; sevgiliye bir hitap şekli.

Kāfir rakṭbi vuşlat ile ḡoyma **sevdigim** / Üftādegānı fūrkat ile ḡoyma **sevdigim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 6). [sevdigim,]

Kāfir rakṭbi vuşlat ile ḡoyma **sevdigim** / Üftādegānı fūrkat ile ḡoyma **sevdigim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 6). [sevdigim,]

Cān-ı ḡazāni miḡnet ile ḡoyma **sevdigim** / Öldür beni ḡasiret ile ḡoyma **sevdigim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7). [sevdigim,]

Cān-ı ḡazāni miḡnet ile ḡoyma **sevdigim** / Öldür beni ḡasiret ile ḡoyma **sevdigim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 7). [sevdigim,]

sevdigim tıfl: sevdiğim çocuk, güzel.

Başlar üstünde gezer nāz ile şeh-zāde gibi / **Sevdigim tıfl** benim Zihnî beş on dāyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 5). [sevdigim tıfl,]

sevdüğim: muhataba olan sevgi ve yakınlığı ifade eden bir hitap.

Seyre çok maḥbûb-ı müsteṣnâ gider
ra'nâ gider / **Sevdüğim** çün şâh-ı bî-
hem-tâ gider yek-tâ gider (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1*). [*sevdüğim,]*

sevk ed(t)-: göndermek.

Turre şanma intizâm-ı 'aqlımı tārâc için
/ Sevķ eder sultân-ı fes t̄abûr t̄abûr üstüne
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3*).
[*sevķ ed(t)-,]*

sevk ol-: gönderilmek.

Zûr ile aldı boğazı çekdi bir t̄abûrî ceng /
Mülk-i fesden **sevķ olup** ceyş-i
yamandır perçemiñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 4*). [*sevķ ol-,]*

sevk-i zühd et-: zahidin tarafına
yönelmek.

Gâh sevķ-i zühd edersin geh verirsin
sevķ-i mey / Olmuyor zâhid muvâfık
etdiğin bir keb kebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 3*). [*sevķ-i zühd et-,]*

seyâhat eyle-: yolculuk yapmak,
gezinmek. (*Âşığın duygusal açıdan kendini iyi hissedeceği yer arayışı*).

Ruḥuñ meftûnı oldum ḥaṭṭ-ı 'anber-
fâmdan şoñra / Seyâhat eyledim iḳlîm-i
Rûm'a Şâm'dan şoñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 1*). [*seyâhat eyle-,]*

sevf-i nigâh: bakışının kılıcı.

Sâkin olmaz bir daḥı emvâc-ı deryâ-yı
fîten / Ḳahramânım el-emân seyf-i
nigâhıñ etme seyl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 2*). [*seyf-i nigâh,]*

seyl et-: sel etmek.

Sâkin olmaz bir daḥı emvâc-ı deryâ-yı
fîten / Ḳahramânım el-emân seyf-i
nigâhıñ **etme seyl** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 2*). [*seyl et-,]*

seyl-âbe-i pür-fitne vü tuğyân:
taşkılık ve karışıklık dolu sel suyu.

Şimdi emniyyetini buldı eyâlet ḥaḳḳâ /
Oldı **seyl-âbe-i pür-fitne vü tuğyân**
teskîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 36*). [*seyl-âbe-i pür-fitne vü tuğyân,]*

seyl-âbeye ver-: sele vermek. II çok
fazla gözyaşı akıtmak.

Eşk-i ter sen meh-i Ken'ân'ı alıp
ağlamadan / **Verdi seyl-âbeye** beytû'l-
hazenim iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 5*). [*seyl-âbeye ver-,]*

seyl-âb-ı sirişk: gözyaşı seli.

Tehî zann etme **seyl-âb-ı sirişkim** ey
kad-i dil-cû / Revân olmuş maḥabbet
bâğına cûy-ı temeyyüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 3*). [*seyl-âb-ı sirişk,]*

seyle ver-: sele vermek; dökmek.

Seyle versin rûy-ı dünyâyı sirişkiñ ser-
be-ser / Bâd-ı âhiñ tār-mâr etsin bu çarḥ-
ı sersemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 2*). [*seyle ver-,]*

seyr: bakma, seyretme, temaşa.

Seyre çok maḥbûb-ı müsteṣnâ gider
ra'nâ gider / Sevdüğim çün şâh-ı bî-hem-

tā gider yek-tā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [seyre, -e]

seyr eden: seyreden, bakan. II hayranlıkla izleyen.

Seyr eden hâl-i ruh-ı âlını dîvâne olup / Kimi mülk-i 'Acem'e kaçdı kimi Hind iline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 4). [seyr eden,]

Hâl ü hattıñ **seyr edenler** hıttı-i Şâm'ı geçip / Gıtdiler dîvânevârî mülk-i Hindistân'a dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 4). [seyr eden,]

seyr et-: gezmek, dolaşmak.

Dükkânçe-i bazar-ı dil-i 'aşıkı **seyr et** / Çok kâle-i rengin-i mahabbet var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 4). [seyr et-,]

seyr et-: bakmak, temaşa etmek, izlemek.

Cilvesini ol mehiñ **seyr edeli** hâliyâ / Etmededir rûz ü şeb künbed-i devrân rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 6). [seyr ed(t)-,]

Değil ben görmedi haylî zamân **seyr etdi** İskender / Merâyâ-yı felekde 'aks-i hüsn-i şüret-i ikbâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 3). [seyr et-,]

Deme kim sürh-fâmın **seyr edip** bir gonca güldür bu / Laţîf âşâr-ı hüy-ı pāk-i Sultân-ı Resûl'dür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 1). [seyr ed(t)-,]

Dâğ-ı pür-hün yeter bâğ-ı cihânda Zihnî / 'Âşıka **seyr edecek** lâle vü sünbül yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 5). [seyr ed(t)-,]

Temâşâ-yı cemâliñ zevkini âyineden şordum / Dedi **seyr etmedim** ben mâ-'adâ-yı vech-i hayrânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 3). [seyr et-,]

seyr etdir-: göstermek, baktırmak

Cemâl-i pākini bu çeşm-i zâhir birle **seyr etdir** / Baña yek-nazrası ser-mâye-bahş-ı 'izz ü devletdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 9). [seyr etdir-,]

seyr eyle-: seyretmek, temaşa eylemek.

Ġalibâ **seyr eylemiş** mir'ât-ı şâf-ı sîneñi / Tûfî-i kudsî dahı hayrân ü lâl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 6). [seyr eyle-,]

Çâr-sû-yı 'aşkı nakd-ı cân ile **seyr eyledim** / Yok metâ'ımdan bir özge kâle-i şâhib-revâc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 2). [seyr eyle-,]

Çeşm-i im'ân ile **seyr eyle** hurûf-ı şer'e / Erre vü hançer ü ef'î gibidir aña tamâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17). [seyr eyle-,]

seyr kıl-: seyretmek. II görmek.

Metâ'-ı ma'rifet çok **seyr kıldım** sük-ı ma'nâda / Birin teslîme tab'ıñ yogıdı tahkîk ü ıķānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 7). [seyr kıl-,]

seyr ü temâşâ: gezip dolaşma, görme.

Gül-ruhân ü serv-kağân **seyr ü temâşâya** gider / Şahn-ı 'âlem başka bir zîb-i gülistândır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 3). [seyr ü temâşâ,]

seyre çık-: bir yerden başka bir yere gitmek için yola çıkmak.

Seyre çıktım h^vâhiş-i gülşen-serây-ı yâr ile / Reh-güzārımda İrem ednâ harîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 4). [seyre çık-,]

seyr-i çeşm-i dil-rübâ: gönül kapan sevgilinin gözünü, bakışlarını izleme/sevretme.

Dil-i bîmārım eyler **seyr-i çeşm-i dil-rübâdan** haz / Meşeldir âşinâ elbetde eyler âşinâdan haz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 1). [seyr-i çeşm-i dil-rübâ,]

seyr-i dîdâr: sevgilinin güzel yüzünü temaşa etme.

Şükr kim rüşenter etdi **seyr-i dîdârın** hele / Dîde-i ğam-dîdemiz olmuşdı vaqf-ı intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 10). [seyr-i dîdâr,]

seyr-i gülistân: gül bahçesini izlemek. İl neşe ve huzur yerini izlemek/gezmek.

Bârsız üftâdeye **seyr-i gülistân** 'abes / Dil-bere dil-dâdesiz sevdiği devrañ ğalať (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 2). [seyr-i gülistân,]

seyr-i gülzâr-ı cinân: cennetlerin gül bahçesinin temaşası.

Seyr-i gülzâr-ı cinân vermez güşâyiş gönlüme / Ben ki nûzhetgâh-ı vaşl-ı yârdan oldum ırağ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 2). [seyr-i gülzâr-ı cinân,]

seyr-i mäh-tâb: ay ışığını izleme.

Vâdi-i sevdâ-yı zülfünde tekâpûlar baña / Ehl-i zevkuñ gece **seyr-i mäh-tâbından** lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 3). [seyr-i mäh-tâbından,]

seyr-i ruh: sevgilinin yüzünü temaşa etme. (Müslümanlar hac vazifelerini ifa ederken Kâbe karşısında durup burada tövbe ederler. Bu beyitte de sevgilinin yüzü Kâbe gibi görülmüştür.)

Seyr-i ruhuñla la'liñ öpen tövbe-kâr olur / Bezm-i harîm Ka'be lebiñ zezem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 4). [seyr-i ruhuñla,]

seyrinde: gözünde.

Ol şehiñ **seyrinde** bir cevlangêh ednâ zemîn / Bârgâh-ı 'izzetinde çarh bir köhne hîyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 17). [seyrinde,]

seyvid-i 'âlî-tebâr: soyu temiz ve yüce olan önder.

Ahmed-i Muhtâr nûr-ı âftâb-ı ıstıfâ / Zübde-i evlâd-ı Âdem **seyvid-i 'âlî-tebâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 42). [seyvid-i 'âlî-tebâr,]

seyvidü'l-kevneyn: dünya ve âhiret aleminin (maddi ve manevi âlemlerin) efendisi Hz. Muhammed.

Seyvidü'l-kevneyn fahrü'l-evvelîn ü âhirîn / Nuḥbe-i her dü-serâ maḥbûb-ı zât-ı Kirdgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 37). [seyvidü'l-kevneyn,]

seyyidü's-şübbân: Hz. Hüseyin'in soyundan gelen delikanlılar.

Seyyidü's-şübbân ehlü'l-cenne maḥdümü'l-kerîm / Zât-ı maḥbûb-ı İlâhî'niñ ḥafîd-i ekremi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 5). [seyyidü's-şübbân,]

sezâ: lâyük, uygun, yaraşır.

Nazrasından istemez bir lahza dūr olmak yine / Her ne âl etse dil ü cāna **sezâdır** sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 2). [sezâdır, -dır]

Kıyâm-ı ḥaşre dek şimden gerü bu çarḥ-ı ğaddârîñ / **Sezâdır** sînesi olsun nişân-ı nâvek-i nefrîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 15). [sezâdır, -dır]

sezâ gör-: lâyük, uygun görmek.

Pîş-gâh-ı luṭfuña etdim hezârân ilticâ / İltifâtıñ **görmediñ** bir dem dil-i zâra **sezâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 11). [sezâ gör-,]

sezâ ol-: lâyük olmak.

Zihniyâ cevher gibi nakş eyledim târîḥini / Rûḥ-ı 'Osmân Beg şehîden vuşlata **oldı sezâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 11). [sezâ ol-,]

Sezâ'î: Yavşca-zade Sezai Efendi (d. 1254 - ö. 1314). Kilisli şairlerdendir.

Maḥsûd ise ey Zihnî **Sezâ'îye** nazîre / Hüsni gibi bu tûrfa ḡazel saña beş oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7). [Sezâ'îye, -(y)e]

Gâhice sâde ḡazel birle hevâyı tûkunur / Bu selâsetle zarîfâne **Sezâ'î** tûkunur

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 12). [Sezâ'î,]

sezâvâr: münasip, uygun, lâyük, şayan.

Zahm-ı hicrân ile bîmâr ki derler o biziz / Merhem-i vaşla **sezâvâr** ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1). [sezâvâr,]

Olmuş tamâm-ı ızhâr zâtında ḥüsn-i eṭvâr / Her kârda **sezâvâr** taḥsîn ü âferîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 3). [sezâvâr,]

sezâvâr ol-: lâyük olmak.

Merhem-i luṭf-ı İlâhî'ye **sezâvâr olmaz** / Etmegin sînesini tîğ-i maḥabbet mecrûḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 3). [sezâvâr ol-,]

sîb-i al: kırmızı elma. (Metinde gabgab ile birlikte kullanılan kelime, şekil, renk, lezzet ve güzellik bakımından gabgaba benzetilmektedir.)

Şol rûtbe bûs-ı ḡabḡaba var dilde ârzû / H'âb-ı şebimde görmezim illâ ki **sîb-i al** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 5). [sîb-i al,]

sîb-i İrem: cennet bahçesinin elması. (Sevgilinin gıdığının elmaya benzetilmesi bağlamında.)

Sîb-i İrem ḡabḡabı la'l-i Bedaḥşân lebi / Dâ'imâ ser-ḥoş gibi atlas-reng ḥad laṭîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 4). [sîb-i İrem,]

sîb-ruh: elma yanak.

Şeker-i la'î lebin **sīb-ruhın** kıldı meze
/ Bezmimiz 'işreti ber-vef'k-i merâm oldu
bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16,
Beyit 4). [*sīb-ruh*,]

sıbt-ı Resûl'ullâh: Hz. Muhammed'in
(s.a.v.) torunu (Hz. Hüseyin
kastedilerek).

Revâ mıdır ki hûn-âlûd ola **sıbt-ı
Resûl'ullâh** / Nedir bu kec-edâ ey çarh
ne devr-i nâ-becâdır bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 7, Beyit 11). [*sıbt-ı
Resûl'ullâh*,]

sicn ü hîle-i nefis içre pây-dâr koy-:
nefsin hileleriyle zindanın içinde sürekli
bırakmak.

Yâ Rab be-haqq-ı cümle velî cân u
gönlümü / **Koyma** bu **sicn ü hîle-i nefis
içre pây-dâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 5, Beyit 39). [*sicn ü hîle-i nefis
içre pây-dâr koy-*,]

sıdk ile: samimiyet.

Şıdk ile her kim eder tavf-ı der-i Ka'be-
i rûh / Şeş cihetden açılır rüyına ebvâb-ı
fütûh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34,
Beyit 1). [*şıdk ile*,]

Şıdk ile gûş eyleyenler nâle-i feryâdımı
/ 'Andelîbi nisbet-i 'aşkumla tekzîb
etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56,
Beyit 3). [*şıdk ile*,]

sıdk ile du'â-güvı ol-: doğrulukla,
içtenlikle dua eden olmak.

Bu himem celb edip ihlâş-ı kulüb-ı halkı
/ **Oldı şıdk ile du'â-güvı** heme pîr ü
cüvân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 31). [*şıdk ile du'â-güvı ol-*,]

şıdk-âver-i kâlû belî: Cenab-ı Hak
ruhları yaratıp, onlara "Ben sizin
Rabbiniz değil miyim?", mealinde:
"Elestü Bi-Rabbiküm" buyurduğunda,
ruhlar: "Evet Rabbimizsin" mealindeki
yanıtını içten veren.

Luţf etdi Allâh-ı celîl ol şâha bir tıfl-ı
cemîl / Rûy-ı cihânda bî-meşîl **şıdk-
âver-i kâlû belî** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 5, Beyit 5). [*şıdk-âver-i kâlû belî*,]

şıdk-ı dil: gönlün doğruluğu.

Kâr kılmaz tîr-i bî-te'sîr-i ta'n-ı
münkirân / **Şıdk-ı dil** bir kal'a-i mazbûţ
u muhkemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 2, Beyit 8). [*şıdk-ı dil*,]

sidre: sidre ağacı. (Cebrail'in
gidebildiği son uçtaki ağaç/makam.)

Çekilür 'arş-ı berîndir 'alem-i şöhret-i
şeyh / Mefharet pâyını tâ **sidreye** kor
rütbet-i şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 2, Beyit 1). [*sidreye, -(y)e*]

sidre-i tûbâ: Tuba ağacı, cennette
bulunan bir ağaç.

Türâb-ı bâb-ı feyz-i intisâbı busegâh-ı
'arş / Bisât-ı maqdem-i hayr-inbisâtı
sidre-i Tûbâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 32). [*sidre-i tûbâ*,]

sifâl-ı köhne: eski testi (kadeh).

Ğubâr-ı dergeh-i pîr-i muğân ki tâc-ı
Edhem'dir / **Sifâl-ı köhne** rind-i bâde-
nûşe sāgar-ı Cem'dir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 71, Beyit 1). [*sifâl-ı köhne*,
]

sifle-perver çarh: alçakları koruyan felek.

Ḳāf-ı istignāda bir sī-murğ-ı vālā-himmetim / Etmezem bu **sifle-perver çarha** 'arz-ı ihtiyāc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 4). [sifle-perver çarh,]

sığış-: ancak sığmak, güçlkle sığmak.

Haşmet-i zātîñ **sığışmaz** kün fe-kān me'vāsına / Hayme-i imkân darb et lā-mekān şahrāsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 12). [sığışmaz, -maz]

sığma-: bir şeyin sınırları içine girememek. II boyutları gireceği alana uygun olmamak.

Şekerden tatlıdır çāşîni-i la'l-i lebiñ cānā / Hele **sığmaz** dehāna zevk-i būs-ı ğabğabîñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 1). [sığmaz, -maz]

sihām: oklar.

Bī-tevaḳḳuf o tefeḳḳuh-şiyemiñ ecvibesî / Hedef-i es'ileye eyler işābet çü **sihām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 11). [sihām,]

sihām-ı hūn-feşān: kan döken ok. II gönlü yaralayan âh oku.

Kemān-ı āh-ı dilden bir **sihām-ı hūn-feşān** ḳopdı / İçerden zehresi kāfir raḳîbiñ nā-gehān ḳopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 1). [sihām-ı hūn-feşān,]

sihr: büyü, efsun; karşı durulamaz güçlü etki, çekicilik.

Lebleri yāḳūtdur la'l aña mebhūtdur / **Sihrde** Hārūt'dur ğamze-i cādū-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 3). [sihrde,]

Oḳudur **sihrde** şākird gibi Hārūt'ı / O kadar kim niĝehi fitnede olmış üstād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 7). [sihrde,]

sihr ile: sihirle, büyüleyerek.

Hayrān kıldı **sihr ile** āhū-yı Çîn'i hep / Ceyrān bakışlı Türk'de bir tıfl-ı pür-delāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 2). [sihr ile,]

sihr ü efsün: sihir ve büyü (sevgilinin gözlerinin cadıya benzemesi bağlamında).

Fenn-i fitne resm-i 'işve **sihr ü efsün** mekr ü āl / Cümle meftūn ü müsellemdir sūhan-ĝü çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 4). [sihr ü efsün,]

sihr-bāz-ı 'ālem: ālemi büyüleyen (gözler).

Şahrā-neverd eyler yek naḳrāda cihānı / Bir **sihr-bāz-ı 'ālem** çeşm-i ğazālı vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 4). [sihr-bāz-ı 'ālem,]

silāh-ı nā-revā çek-: lâıyk olmadığı şekilde silahla vurmak.

Rāh-ı tenhāda o hūnī buldı fırsat nā-gehān / **Çekdi** darb etdi aña bir kaç **silāh-ı nā-revā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 7). [silāh-ı nā-revā çek-,]

silk: sıra, dizi.

Mülhak oldu şübhe yokdur kim şehīdān
silkine / Qurbına alsın anı şāh-ı Hüseyn-
i Kerbelā (Kilisli Zihnī Dīvānı, Kıt'a 18,
Beyit 9). [*silkine, -i, -(n)e*]

silk-i mahviyyet: alçak gönüllülük yolu.

Sırrına ermekde Eflātūn'ı eyler hıyre-
mend / **Silk-i mahviyyetde** merd-i bī-
nişānıdır gönül (Kilisli Zihnī Dīvānı,
Gazel 132, Beyit 3). [*silk-i mahviyyet,*]

silk-i medihe: övgü sırası.

Selef nazm uranı **silk-i medihe** kıldılar
tañzīm / Feşāhat mebhāşinde dürr-i şāf-ı
nazm-ı Saḥbān'ı (Kilisli Zihnī Dīvānı,
Gazel 201, Beyit 9). [*silk-i medihe,*]

silk-i merdāne: mertlere yakışır tarzda
yol.

Etmezem mekr-i zen-i dehr ile gönüm
taḥdīc / **Silk-i merdāne** yetişdim be-
tarīk-i tadrīc (Kilisli Zihnī Dīvānı,
Tahmis 6, Beyit 4). [*silk-i merdāne,*]

silk-i nazma: manzum söz dizisi.

Verir elbetde Zihnī **silk-i nazma** zīb ü
ārāyiş / Sözüüm baḥr-ı ma'ānī gevher-i
yek-dānesindendir (Kilisli Zihnī Dīvānı,
Gazel 45, Beyit 7). [*silk-i nazma,*]

silk-i şeref-i Hāzret-i Şiddik ü 'Alī: Hz.
Ali ve Hz. EbûBekir'in haysiyet yolu.

Ey Zihnī teşebbüs ede gör zıkr-i ḥafāya /
Silk-i şeref-i Hāzret-i Şiddik ü 'Alī'dir
(Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 61, Beyit 5).
[*silk-i şeref-i ḥāzret-i şiddik ü 'alī,*]

silk-i takrīrāte çekilme-: ağızdan

anlatılanların sıraya dizilmemesi
(anlatılacak çok şeyinin olması
bağlamında).

Neler çekdi ser-i sevdā-zedem pür-çin-i
zülfünden / **Çekilmez silk-i takrīrāte**
bir devr-i teselsüldür (Kilisli Zihnī
Dīvānı, Gazel 46, Beyit 2). [*silk-i
takrīrāte çekilme-,*]

silsiledār eyle-: sıralı hāle getirmek,
dizmek (sevgilinin saçlarının tel tel
olması bağlamında).

Turrelerin yār kim **silsiledār eylemiş** /
Bir teline biñ dili bend-i kaṭār eylemiş
(Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 102, Beyit 1).
[*silsiledār eyle-,*]

silsileler bağla-: zincirler bağlamak.

Şaldı reftār-ı kaḍiñ cānıma çün zelzeleler
/ **Bağladı** turrelerin gerdeneime **silsileler**
(Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 50, Beyit 1).
[*silsileler bağla-,*]

sīm gerden: beyaz gerden.

Neş'e-i bāde 'arak-rız edip ruḥsārīñ /
Düşdi **sīm gerdenine** çin-be-çin-i gīsū
(Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 168, Beyit 6).
[*sīm gerden,*]

sımāh-ı cān: can kulağı.

Ol āftāb-ı mūhre saña luṭf eder deyü /
Degdi **sımāh-ı cānıma** bir ün 'ale's-
şabāḥ (Kilisli Zihnī Dīvānı, Gazel 32,
Beyit 4). [*sımāh-ı cān,*]

sımāh-ı çarḥ: feleğin kulağı.

Bu şeb bezm-i ma'ārifden soruldu zāhid-
i nā-dān / **Şımāh-ı çarḥa** düşdi na're-i

heyhey pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 2). [*şimāh-ı çarh*,]

şimāh-ı çarh: *feleğin kulağı.*

Sāz-ı derūna öyle düzen ver ki Zihniyā / Degin **şimāh-ı çarha** şadāsı terāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 5). [*şimāh-ı çarh*,]

şimāh-ı dil: *gönül/can kulağı.*

Bir hitāb erdi **şimāh-ı dilime** böyle deyü / İşbu da'vāya rızā vermez İlāh-ı 'allām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 16). [*şimāh-ı dil*,]

simāt-ı bezm-i hüsnüñ fülfuli: *güzellik meclisindeki sofranın karabiberi (ben-karabiber benzerliği bağlamında).*

Başka lezzet bahş eder cānā nemekdān-ı zenah / Gerçi hālindür **simāt-ı bezm-i hüsnüñ fülfuli** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 4). [*simāt-ı bezm-i hüsnüñ fülfuli*,]

simāt-ı şöhet-i şükr-i mezāyā: *şükretmenin üstün niteliklerinin anlatıldığı sohbet sofrası/meclisi.*

Tenāvül et **simāt-ı şöhet-i şükr-i mezāyādan** / Riyāzet eyle bezm-i herze-güy ü rîş-handiden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 3). [*simāt-ı şöhet-i şükr-i mezāyā*,]

şimā-yı gīsū: *saçı omuzlarına kadar dökülen kimse/güzel.*

Biñ muṭalsam dahme-i zühdi edersin tār-mār / Ber-fesinde Mağribî **şimā-yı gīsularla** sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 2). [*şimā-yı gīsū*,]

sīm-endām: *gümüş beden.*

Kātibān-ı mülk-i 'aşk ol **sīm-endāmım** görüp / Nev-berāt-ı şevkumı pür-zīb ü tezhib etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 2). [*sīm-endāmım*, -ım]

sīmīn: *gümüş renginde (beyaz).*

Şem'a-i dehliz ü bāb-ı re'fetidir māh-tāb / Çarh-ı mīnā-fāmdır ol şem'a bir **sīmīn** fenār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 28). [*sīmīn*,]

sīmīn gerdān: *(sevgilinin) gümüş gerdanı.*

Şarışdım mū miyāna şevk ile zerrīn kemerāsā / Tolaşdım perçem-i pür-ḥam gibi sīmīn gerdāna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 4). [*sīmīn gerdān*,]

sīmīn-ber: *gümüş gibi beyaz göğüslü sevgili.*

Büt-i cādū-nazar efsūnger ü 'ayyār-ı dil-bersiñ / Cüvān-ı tāze-ter **sīmīn-ber** bir şīve-perversiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 1). [*sīmīn-ber*,]

sīm-ten: *gümüş tenli (sevgili).*

Māh cebīn müşğ ben kākül-i 'anber-şiken / Gonca dehen **sīm-ten** nārven-i ḳad laṭīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 3). [*sīm-ten*,]

sī-murğ-ı Kāf-ı şabr: *sabrın Kafdağı'ndaki Anka kuşu.*

'Aceb **sī-murğ-ı Kāf-ı şabr** idi kim / Per açmazdı hevā-yı imtināndan (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 7). [sî-murğ-ı kâf-ı şabr,]

sî-murğ-ı vālā-himmet: *yüce gayretli Anka kuşu.*

Kâf-ı istignâda bir **sî-murğ-ı vālā-himmetim** / Etmezem bu sifle-perver çarha 'arz-ı ihtiyâc (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 4*). [*sî-murğ-ı vālā-himmet,]*

sin: *doğumdan itibaren yaşanan süre, yaş.*

Anı Hâk çâr **sinde** kıldı 'izz ü nâz ile da'vet / Cinân ü hûr u gîlmân cedîdâ eyledi tezyîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 19*). [*sinde, -de]*

sinân ol-: *mızrak gibi olmak (vücuttaki tüylerin sinirden mızrak gibi olması bağlamında).*

Nâm-ı habîş-i Şimr-i denî gelse yâdıma / Her mû tenimde gayret ile bir **sinân olur** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 24*). [*sinân ol-,]*

sîne: *göğüs, bağr. II gönül, yürek (âşığın gönlü).*

Dâğlar **sînemde** rengîn gonce-i güldür baña / Nevha-i dil hoş-nevâ-yı zâr-ı bülbüldür baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 1*). [*sînemde, -m, -de]*

Merhem-i lutf-ı İlâhî'ye sezâvâr olmaz / Etmegin **sînesini** tîğ-i maḥabbet mecrûḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 3*). [*sînesini, -(si), -(n)i]*

Sînede ḥâlî niçe dâğlar etmiş peydâ / Dilde ruḥsârî ne âteşler edipdir tîkâd

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 5*). [*sînede, -de]*

Ġamın **sînemde** pür-dâğı nümâyân eylemek ister / Ḥarîm-i 'aşka biñ şem'i fûrûzân eylemek ister (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 1*). [*sînemde, -m, -de]*

Pâre pâre kıldı bağırm tîğ-i endûh-ı firâk / Göz göz etdi **sînemi** tîr-i cefâ-yı intizâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 2*). [*sînemi, m, -i]*

Dâğ şanma **sînede** parlar nişân-ı 'aşkıdır / İltifât-ı lutf-ı şâhen-şâh-ı ḥüsne maḥarız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 4*). [*sînede, -de]*

Gülşen-i 'aşka edelden bülbül-i cânım heves / **Sînemi** pür-zahm-ı ta'n etdi benim her ḥ'âr u ḥas (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 1*). [*sînemi, -m, -i]*

Dil âteş **sîne** âteş dâğ-ber-dâğ-ı nihân âteş / Cîger âteş reg âteş kan âteş üstüḥvân âteş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 1*). [*sîne,]*

Görünce tâbiş-i nazm-ı nikât-efrûzum ey Zihnî / Taḥassür birle yakdı **sînede** hep nûkte-dân âteş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 5*). [*sînede, -de]*

Dâğdır zann etme **sînem** üzre revzenlerdir hep / Gönlüme şâyed ziyâ-pâş ola ḥürşîd-i emel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4*). [*sînem, -m]*

Sînede dâğ temâşâ ederiz gül yerine / Diñleriz nevha-i dil nâle-i bülbül yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 1*). [*sînede, -de]*

Tutmadım emrini ḥayfâ o kemân ebrûnuñ / İşte **sînem** hedef-i tîr-i nedâmet oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 2*). [*sînem, -m]*

O hāl-i ‘anberîni ‘arız-ı âliñde gördükçe
/ Olur **sînemde** peydâ şevkle şad key
pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 195, Beyit 4). [sînemde, -m, -de]

Çeşmim ne dem ki girye ile hûn-feşân
olur / **Sînem** hezâr derd ü gama gülsitân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
1). [sînem, -m]

Mecbûrdur bu hāmem bir güher-i semîne
/ Evşâfına dem-â-dem şandūkdur bu **sîne**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 1).
[sîne,]

Tîr-i dil-düz-ı belāya **sînemi** kıldıñ hedef
/ Āh kim ‘ömr-i ‘azîzim oldı miñnetle
telef (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2,
Beyit 6). [sînemi, -m, -i]

Sîneme işledi cânā niçe güftârıñ ucu /
Kâr edip cân u dile nîze-i āzârıñ ucu
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 2).
[sîneme, -me]

sîne: derun, kalp, gönül (feleğîn sînesi).

Kıyām-ı haşre dek şimden gerü bu çarh-ı
ı ğaddârıñ / Sezâdır **sînesi** olsun nişân-ı
nâvek-i nefrîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
16, Beyit 15). [sînesi, -(s)i]

sîne: göğüs, bağır (sevgilinin göğsü).

Etdi güşâde **sînesini** çün ‘ale’ş-şabâh /
Toğdı cebîn-i bahtıma bir gün ‘ale’ş-
şabâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32,
Beyit 1). [sînesini, -(s)i, -(n)i]

sîne ger- [D]: göğüs germek; bir güçlüğe
karşı koymak, dayanmak.

Cefâ-yı zaḥm-ı çarḥa **sîne ger** faşş-ı
niğînāsâ / Murād üzre cihānda nām ü şân
ü şöhrat isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 10). [sîne ger-,]

sîne-i ‘âşık: âşıkların gönlü.

Āteş-i şevk-ı çerâğ-ı ruḥ-ı ‘âlem-süzü /
Yakdı çok **sîne-i ‘âşıkda** ‘alevli meş‘al
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 4).
[sîne-i ‘âşık,]

sîne-i bî-kîne: içinde kötülük
bulunmayan temiz, saf yürek, gönül. II
Hz. Muhammed'in gönlü.

Muşaffâ **sîne-i bî-kînesi** âyîne-i vahdet /
Münevver cephesidir âftâb-ı ‘âlem-i bālâ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 22).
[sîne-i bî-kînesi,]

sîne-i bî-müy-ı dost: yârin tüysüz
göğsü.

Dehre verir zîb ü fer pertev-i meh-rüy-ı
dost / ‘Āyineye ta‘n eder **sîne-i bî-müy-ı
dost** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25,
Beyit 1). [sîne-i bî-müy-ı dost,]

sînem dâğ-ber-dâğ et-: gönlü yaralarla
doldurmak.

Āteş-endâz-ı dilim oldı ruḥ-ı aliñ seniñ /
Dâğ-ber-dâğ etdi sînem ḥasret-i ḥālîñ
seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125,
Beyit 1). [sînem dâğ-ber-dâğ et-,]

sîne-süzân-ı maḥabbet: muhabbetin
bağırı yakarı.

Şanma ‘âşık öyle nâr-ı iştihâ yanıkların /
Sîne-süzân-ı maḥabbet keylerinden
bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48,
Beyit 3). [sîne-süzân-ı maḥabbet,]

sipâhî: asker, ordu. (Siyah ayva tüyleri
bir orduya benzetilmiştir.)

O şehiñ şanma gelir haṭṭ-ı siyāhı ruḥuna
/ ‘Arabistān’dan eder Rūm’a **sipāhī**
taḳdīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 2). [sipāhī,]

sipāh-ı ārzū: arzu ordusu.

Her ki evreng-i dilin zabt etse şāh-ı ārzū
/ Mülk-i cānın eder yağma **sipāh-ı ārzū**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 1).
[sipāh-ı ārzū,]

sipāh-ı ğam: gam ordusu. II çok fazla
dert, acı, üzüntü veren asker; sevgili.

Gel ey ceş-i şafā imdād kıl bir sâ‘at
akdemce / **Sipāh-ı ğam** ile pīrāmenim
maḥşūrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 2). [sipāh-ı ğam,]

sipāh-ı hāl: sevgilinin yüzündeki
benlerden oluşan askerler.

Yāver oldı ceş-i haṭ geldi **sipāh-ı hālīne**
/ Mülk-i hüsnünde cānā korḳarum ifsād
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit
2). [sipāh-ı hāl,]

sipāh-ı nefis: nefis askerleri.

Dutdı **sipāh-ı nefis** beni mülk-i cāna dek
/ Etdim firār dergeh-i ğavşü’z-zamāna
dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124,
Beyit 1). [sipāh-ı nefis,]

sipāh-ı zevk ü hużūr: zevk ve huzur
askeri.

Zabt etdi mülk-i cān ü dilim nefis-i nā-
bekār / Etdi **sipāh-ı zevk ü hużūr**
cümleten firār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 5, Beyit 1). [sipāh-ı zevk ü hużūr,
]

sipeh-i ğam: gam ordusu.

İlticā kanda olurdı **sipeh-i ğamdan** ‘aceb
/ Ḥazret-i pīr-i muġān olmasa rindāna
melāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43,
Beyit 2). [sipeh-i ğam,]

sipeh-i küfr: küfür ordusu. (Şair bu
benzetmeyi sevgilinin siyah ayva tüyleri
için kullanmıştır. Küfür Arapça’da "gece
karanlığı" anlamına geldiğinden divan
şuurinde özellikle de sevgilinin saçının
siyahlığını anlatmak için bu kelime
"zülf" ile birlikte kullanılır. Sevgilinin
yüzündeki ayva tüyleri ilk çıkmaya
başladığında sarıdır ancak zamanla
işlediği günahlardan dolayı siyahlaşır.
Bu sebeple de küfürle
ilişkilendirilmiştir.)

Fikr-i haṭṭ-ı siyehiñ Zihni dilimde
şanırim / **Sipeh-i küfrdür** ol kişver-i
İslām’a gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
59, Beyit 7). [sipeh-i küfrdür,]

sipeh-ı zevk-ı mülākāt: sevgilinin zevk
veren güzellik unsurları.

Sipeh-ı zevk-ı mülākāt edip cem‘iyyet /
Ḳal‘a-i miḥnet-i hicrāna hücum oldı bu
şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit
4). [sipeh-ı zevk-ı mülākāt,]

sipend eyle-: tütsü olarak yakmak.
(Aşıkların sevgiliyi nazardan korumak
için canını sipend olarak yakması
bağlamında.)

O perīniñ yanalım tābiş-i ruḥsāresine /
Varımız āteş-i ‘aşk üzre **sipend**
eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
153, Beyit 5). [sipend eyle-,]

sipih: gökyüzü.

Nice menşüre ki ber-vefk-i izā cā'e'l-hak
/ Da'vi-i bātlasın kıldı **sipihriñ** bī-nām
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 30). [sipihriñ, -in]

Ṭoludur 'ālem-i bālāya dem-i saṭvet-i
şeyḥ / Ser-i bāmında **sipihriñ** çalınır
nevbet-i şeyḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 2, Beyit 2). [sipihriñ, -iñ]

sipihri-i dil: gönül seması.

Nūr-ı siyāh-ḥāl-i 'izārîñ 'ale's-seher /
Ṭoğdı **sipihri-i dilde** şafak kevkebi gibi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 4).
[sipihri-i dil,]

sipihri-i hod-kām: sadece kendini
düşünen, bencil felek.

Muttaşıl tarz-ı nifāk üzre **sipihri-i hod-**
kām / Etmede zillet-i erbāb-ı vifāka
ikdām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
Beyit 1). [sipihri-i hod-kām,]

sipihri-i zālīm ü hod-bīn: bencil ve
zālīm felek/baht.

Ḥalāvet-yāb olmazdan muḳaddem ḳand-
ı 'ayşından / Aña zehr-i ecel şundi
sipihri-i zālīm ü hod-bīn (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 8). [sipihri-i zālīm
ü hod-bīn,]

sipihriñ devri: talihin dönmesi.

O māh-ı 'ālem-ārā yüz çevirmiş
'aşıkāndan / **Sipihriñ devri** ber-vefk-i
rakībān oldığın tıyduḳ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 120, Beyit 6). [sipihriñ
devri,]

sır: bilinmesi, duyulması, açığa
vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.

Çok **sır** iş'ār kılmur ehl-i şu'ūra Zihnî /
Ney-i rāmişger-i bezm-i şu'arādır
ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156,
Beyit 10). [sır,]

sīr-āb ol-: doymak.

Nebīler hep velīler āb-ı feyzîñden olur
sīr-āb / Ki sensin baḥr-ı bī-ḥadd-i reşādet
yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 171, Beyit 5). [sīr-āb ol-,]

sīr-āb-ı cām-ı ma'nevī ol-: manevî
şaraba doymak.

Olur **sīr-āb-ı cām-ı ma'nevī** gūş eyleyen
her dem / Kelām-ı cān-fezā dānişverān-ı
dil-pesendiden (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 163, Beyit 6). [sīr-āb-ı cām-ı
ma'nevī ol-,]

sırāt-ı müstakīm: doğru yol .

Zāhidiñ nuşḥıyla yüz dönmem tarīḳ-i
'aşḳdan / Kūy-ı cānān **sırāt-ı**
müstakīmimdir benim (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 146, Beyit 6). [sırāt-ı
müstakīm,]

sirāyet ed(t)-: yayılmak, dağılmak.

Eder her dem **sirāyet** 'āleme feyz-i dem-
i irşād / Muheyyā üzredir dîvān-ı şāh-ı
'ālem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
37, Beyit 1). [sirāyet ed(t)-,]

sīret: bir kimsenin ahlakı, seciyesi,
karakteri, dışa akseden davranışı.

Şüret yüzünde kıldı 'abeş ādemiyetim /
Sīret içinde vesvese-i dīv-i kīnedār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 12).
[sīret,]

sirişk: gözyaşı.

Nigāh-ı intizārım çalkanır bir fülkdür
güyā / **Sirişkim** mevc-i tūfān-hīz bir
deryā-yı a'zamdır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 71, Beyit 4). [sirişkim, -im]

Yeter ey Yūsuf-ı Mısr-ı melāhāt bunca
dem hasret / **Sirişkim** Nılveş cūş etdi
cūyān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 94, Beyit 3). [sirişkim, -im
]

Zülf ü hāl ü ruhuñ andıkca **sirişkim**
dökilip / Bāğ-ı sīnemde biter lāle vü
sūnbül nem nem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 150, Beyit 3). [sirişkim, -im]

Seyle versin rüy-ı dünyāyı **sirişkiñ** ser-
be-ser / Bād-ı āhiñ tār-mār etsin bu çarh-
ı sersemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8,
Beyit 2). [sirişkiñ, -iñ]

sirişk-i bülbulān: bülbüllerin
gözyaşları. II âşıkların gözyaşı.

Sirişk-i bülbulānı bāğda bī-hüde
zannetme / Maḥabbet ehline neş'e-fezā
gül-reng müldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 169, Beyit 4). [sirişk-i bülbulān,]

sirişk-i hūnīn dök-: kanlı gözyaşı
dökmek.

Kızarıp rüy-ı felek saht-dili nerm oldı /
Halk bir mertebe kim dökdi sirişk-i
hūnīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 2). [sirişk-i hūnīn dök-,]

sırma: sırma ile yapılmış veya
süslenmiş.

Sāde bir **sırma** yelek ince meles pīrāhen
/ Giydi ol cılve-feşān sākī-i çeşm-i cādū

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5).
[sırma,]

sırr: gizli tutulan; kimseye söylenmeyen
şey.

Sırrıma öyle yakīn gelmiş ki kārban-ı
'adem / Gūş-i cāna tōldı her zerrātdan
bāng-ı ceres (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
95, Beyit 3). [sırrıma, -ım, -a]

Bu maṭla' o dem oldı hemān **sırrıma**
peyvest / Ser-pençe-i 'aşk etdi girībānımı
der-dest (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes
2, Beyit 14). [sırrıma, -ım, -a]

sırran: gizlice, gizli olarak.

Olup fermān-ber-i ma'nā-yı emr-i irci'ī
sırran / Hemān şad şevk ile cān atdı bāğ-
ı şahn-ı me'vāya (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 14, Beyit 3). [sırran,]

sırr-ı dil-i cibril-i 'aşk: Cebrail'in
gönlündeki aşkın sırrı. (Dört büyük
melekten biri olan Cebrail, vahiy
meleğidir.)

Oldı ilhām saña da **sırr-ı dil-i Cibril-i**
'aşk / Eyledi izhār ḥaṭṭıñ āyet-i tenzīl-i
'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119,
Beyit 1). [sırr-ı dil-i cibril-i 'aşk,]

sırr-ı kadr ü şeref: itibar ve değer
sırrı.

Sırr-ı kadr ü şeref derk kılursın zāhir
/ Oldı tebrik-i velādetde erenler ḥāzır
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 9).
[sırr-ı kadr ü şeref,]

sırr-ı mahabbet: muhabbetin, sevginin
sırrı.

N'olduğın **sırr-ı maḥabbet** şu kim idrāk etmez / 'Aqlına fikrine hem 'ilmine 'irfânına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 5*). [*sırr-ı maḥabbet,]*

Ne çäre fâş olup **sırr-ı maḥabbet** eşk-i âlimden / Elimden gelse Zihnî Hâk bilir ifşâ-yı râz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 7*). [*sırr-ı maḥabbet,]*

sırr-ı ma'nâ: mananın sırrı.

Muşḥaf-ı ḥattından ancak **sırr-ı ma'nâdır** garaż / İştîyâk-ı dil ne elfâz ne elkâbındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 3*). [*sırr-ı ma'nâ,]*

sırr-ı mescüdî-i Âdem: (meleklerin) Hz. Âdeme secde etmelerinin sırrı.

Sırr-ı mescüdî-i Âdem n'olduğın izhâr eder / Cebhe-i pâkiñdeki nûr eyledikçe iltimâ' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 20*). [*sırr-ı mescüdî-i Âdem,]*

sırr-ı mîm-i Ahmed: Hazreti Peygamberin ismindeki mîm harfinin sırrı.

Aḥadle **sırr-ı mîm-i Ahmed'e** âşinâdır ol / Anı zımniyyet-i kübrâ ile Hâkḳ eylemiş maḳbûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 10*). [*sırr-ı mîm-i aḥmed,]*

sırr-ı mürüvvet: iyilikseverliğin, cömertliğin sırrı.

Bî-riyâ herkese bu himmet-i ḥaḳḳânîsi / Eyledi n'olduğın **sırr-ı mürüvvet** iz'ân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 30*). [*sırr-ı mürüvvet,]*

sırr-ı şahbâ-yı ezel: eski şarabın sırrı.

Sırr-ı şahbâ-yı ezel cām-ı leb-i nâbındadır / Nûr-ı ḥûrşîd-i ebed ruḥsâr-ı pür-tâbındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 1*). [*sırr-ı şahbâ-yı ezel,]*

sırr-ı vahdet: vahdet, birlik sırrı.

Câhil-i bî-mağza ifşâ etme **sırr-ı vahdeti** / Gûş-ı kâfir ma'nî-i şavt-ı ezân etmez ḳabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 4*). [*sırr-ı vahdet,]*

sırr-ı zât-ı vâlâ: yüce zatın sırrı.

O şâhiñdır ḳarâr-ı bezm-i ḥâşşü'l-ḥâşş-ı ferdiyyet / Merâtib buldı **sırr-ı zât-ı vâlâsında** cem'iyet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 17*). [*sırr-ı zât-ı vâlâ,]*

sırrına er-: gönlün hakikatlerini anlamak.

Sırrına ermekde Eflâtûn'ı eyler ḥıyre-mend / Silk-i maḥviyyetde merd-i bî-nişânıdır göñül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 3*). [*sırrına er-,]*

sitem-endîşe: zülüm düşünen (sevgili).

Tıfl-ı ḥod-bîn dil-i sengîn celâlet-âyîn / **Sitem-endîşe** cefâ-pîşe şeh-i mülk-i 'inâd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 3*). [*sitem-endîşe,]*

şît-i irşād: irşadın sesi.

Şît-i irşādı ile pürdür semâvât ü zemîn / Şâh-ı iklîm-i ḥaḳâyıḳ pîr ü ḳuṭbu'l-ârifin (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 7*). [*şît-i irşād,]*

siyāhī: siyah, kara.

Siyāhī cāmeler ilbās edip kıl nevha vü girye / Meded ey ‘āşık-ı şūrîde hengām-ı ğarādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 15). [siyāhī,]

siyāh-ı çeşm: siyah göz.

Siyāh-ı çeşmi söyler kuhl-i mā-zāğa’l-basar remzin / Ham-ı ebrûsı rāz-ı kâbe kavseyini eder imā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 21). [siyāh-ı çeşm,]

siyāh-ı hāl: siyah ben.

Ruḥı gül nuṭkı bülbül lebleri mül ‘anberîn kākül / **Siyāh-ı hālî** fülful ḥattı sünbül zülfi ejdersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [siyāh-ı hāl,]

siyāh-ı kākül: siyah saç; saçının siyahlığı, karalığı.

Siyāh-ı kākülün kaldırmış envār-ı cebîninden / Şanırsın kim niķāb-ı leyli yüzden āftāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 2). [siyāh-ı kākül,]

siyeh cāme: siyah elbise (sevgilinin siyah ayva tüylerine benzetilerek).

Şanma ḥat geldi zamān geçdi deyü mâtem için / Şāhid-i ḥüsne yeni biçme **siyeh cāme** gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 5). [siyeh cāme,]

siyeh cāme: siyah elbise. (üzüntü ve yası ifade eder.).

Nā-münāsibdir bugün giymek libās-ı sürḥ-reng / ‘Āşık isen giy **siyeh cāme**

vücūd-ı pür-ġama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 5). [siyeh cāme,]

siyeh hāl: siyah ben. (Klasik edebiyatta sevgilinin benleri misk amber kokularıyla özdeşleştirilir. Ancak burada şair sevgilinin benlerinin saf amberden daha üstün olduğunu ifade etmiştir.)

Siyeh hālinden oldu pest-kıymet ‘anber-i sārā / Şikest oldu şemīm-i kākülünden nāfe-i āhū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 3). [siyeh hāl,]

siyeh mār: kara yılan. II sevgilinin saçı. (Eski edebiyatta yılan kıvrımlı ve siyah olması yönüyle sevgilinin saçına benzetilir.)

Dil-i zār eyleyemez kākül-i dildār ile baḥş / Pençe-i murğ edebilsin mi **siyeh mār** ile baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 1). [siyeh mār,]

siyeh zülf: siyah saç.

Siyeh zülfün şeb-i yeldāya beñzer / Cemāl-i bā-kemālîñ aya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 1). [siyeh zülfün,]

siyeh zülf ü ruḥ-ı gül-gün: (sevgilinin) kırmızı renkli yanağı ve siyah saçı.

Bir **siyeh zülf ü ruḥ-ı gül-gūna** oldu mübtelā / Naķş-ı dehre ba’d-ez-în bu dīde etmez iltifāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 4). [siyeh zülf ü ruḥ-ı gül-gün,]

siyeh-kār: günah işlemiş, suçlu. II kötülük yapan.

Aġyār-ı nā-be-hencār fikr-i ḥatıyla oynar / Bi’llāh ol **siyeh-kār** dil-sādesi degildir

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 6).
[siyeh-kâr,]

siyeh-kāse: talihsiz.

Geşt ederken kūy u şahrāda berāy-ı
maşlahat / Bir **siyeh-kāse** le'im nā-
merde oldu mübtelā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 18, Beyit 5). [siyeh-kāse,]

siyeh-pūş eyle-: karalara bürünmek.

Varımı yağmāya verdiñ hāne-ber-düş
eylediñ / Mātem-i endūh ile āhir **siyeh-
pūş eylediñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 4). [siyeh-pūş eyle-,
]

siyemā: özellikle, bilhassa. ("Siyemmā"
kelimesi vezin gereği "siyemā" şeklinde
okunmuştur.).

Eşkiyā' zümresi hep buldı belāsın el-hāk
/ **Siyemā** Hācī 'Ömeroglu Hālīl-i hod-bīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
31). [siyemā,]

Siyemā bulmaz zevāl hīç āftāb-ı nisbeti
/ Hāzret-i Sultān Bahāü'd-dīn şāh-ı
Naķş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 1, Beyit 10). [siyemā,]

siyemmā: özellikle, bilhassa.

Siyemmā kur'a-i meşrū'anıñ icrāsında /
Etdigi lutfı qabūl etmedi hadd ü pāyān
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
29). [siyemmā,]

siz: "siz" ikinci çoğul şahıs zamiri (ilim
ve fazilet sahibi kimseler).

Siz e'ālī-i cihānsız biliriz lutf-ı kīlīñ / O
kadar biz dağı maḥsūb-ı erāzil degiliz

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 6).
[siz,]

sohbet-i nā-dān: cahil sohbeti.

'Āşık-ı şıdk-āvere bezm-i rakībān gālať /
'Ārif-i rūşen-dile **sohbet-i nā-dān** gālať
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 1).
[sohbet-i nā-dān,]

sön-: sönmek.

Şerār-ı nār-ı maḥabbetle şen olur göñlüm
/ Hevā-yı gam ile **sönmüş** ocāğdır cānā
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 2).
[sönmüş, -müş]

sön-: sönmek (ateşin sönmesi). II
gönüldeki aşk acısının son bulması.

Söner āb-ı nedāmetle qaralır şermden
fī'l-hāl / Olursa süziş-i 'aşkımla bir kez
imtihān āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
100, Beyit 4). [söner,]

soñra: "daha ileri bir zamanda,
müteakiben; ardından" anlamlarında
edat.

Hať ü ruḥsārınıñ taşvīrini ta'līmden
soñra / Fünūn-ı naķşdan Bīhzād'ı
me'zūn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 58, Beyit 5). [soñra,]

Ruḥuñ meftūnı oldum haťt-ı 'anber-
fāmdan **soñra** / Seyāḥat eyledim iklīm-i
Rūm'a Şām'dan **soñra** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 181, Beyit 1). [soñra,]

Ruḥuñ meftūnı oldum haťt-ı 'anber-
fāmdan **soñra** / Seyāḥat eyledim iklīm-i
Rūm'a Şām'dan **soñra** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 181, Beyit 1). [soñra,]

Seniñdir hüküm hep ver katl-i 'âm-ı
'âşıkıñ yek-ser / O bed-hû fitne-cû
a'dâları i'dâmdan **şoñra** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2*). [*şoñra,]*

Ayak başdı bu şeb 'işretgeh-i rindâna ol
meh-rû / Düşüp mest oldı yatdı lîk üç beş
câmdan **şoñra** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 3*). [*şoñra,]*

Rakîbe yüz verir bî-minnet ammâ 'âşık-ı
zâra / Eder ihsân-ı bûs-ı pây biñ
ibrâmdan **şoñra** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 4*). [*şoñra,]*

Yeter terğîb kılma Zihnîyi ey nâşih-ı bî-
mağz / Ümîd-i râğbet olmaz terk-i neng
ü nâmdan **şoñra** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 5*). [*şoñra,]*

İltifât et nûş-ı meyden **şoñra** nakl-i
ğabğaba / Zevk-ı tām olsun gehî sâķī
yanaşdır leb lebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 1*). [*şoñra,]*

sor-: sormak, sual etmek; soru
yönelterek bilgi istemek.

Bilmem unuttum **şorma** baña dün
dedikleriñ / Ammâ vişâle dâ'iri ezberde
kaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4*). [*şorma, -ma]*

'Ârız-ı aliñ **şorup** yâre tebessümle dedi /
Gönce-i hamrâdır ol nâzik nihâl
üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 5*). [*şorup, -up]*

Temâşâ-yı cemâliñ zevkîni âyîneden
şordum / Dedi seyr etmedim ben mâ-
'adâ-yı vech-i hayrânı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 3*). [*şordum, -du, -m]*

'Azm etmez oldı peyk-i şabâ bâğ-ı
luţfdan / Kimden **şoram** nişânıñı kimden
su'âl edem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 5*). [*şoram, -a, -m]*

sorul-: sual edilmek, araştırılmak.

Bu şeb bezm-i ma'ârifden **soruldı** zâhid-
i nâ-dân / Şimâh-ı çarha düşdi na're-i
heyhey pey-ender-pey (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 2*). [*soruldı, -dı]*

söyle-: demek, söylemek.

Nedir bu hoş bakışlar bu tebessümler bu
îmâlar / Müheyyâdır dil ü cân **söyle**
neyse matlabin cânâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3*). [*söyle,]*

Râz-ı derûn-ı zârı nihân **söylerim** saña /
Bahş-ı gamıñla şanma emân söylerim
saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 1*). [*söylerim, -r, -im]*

Râz-ı derûn-ı zârı nihân söylerim saña /
Bahş-ı gamıñla şanma emân **söylerim**
saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 1*). [*söylerim, -r, -im]*

Etmez desem de şimdi eşer eyledikleriñ
/ Fursat verirse devr-i zamân **söylerim**
saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 2*). [*söylerim, -r, -im]*

Eşk-i revân-ı dîdeme bak eyle merhamet
/ Ey 'işve-cüy-ı tâze-cüvân **söylerim**
saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 3*). [*söylerim, -r, -im]*

Bâğ-ı bahâr-ı hüsn degil pây-dâr hîç /
Ber-bâd edince vakt-i hazân **söylerim**
saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 4*). [*söylerim, -r, -im]*

Cevriñ ne rütbe kâr kılıpdır bi-ihtiyâr /
Feryâda geldi hep dil ü cân **söylerim**
saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 5*). [*söylerim, -r, -im]*

Etme rakîb-i dūna yeter germ-iltifat /
Serd-i figân-ı âhı yamân **söylerim** saña

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 6).
[söylerim, -r, -im]

Güm-geşte oldu Zihnî yine murğ-ı cân ü
dil / Etdim nigâh yâre gümân **söylerim**
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit
7). [söylerim, -r, -im]

Zihnîyâ dil-teşnedir bir cür'âya encâm-ı
kâr / Her ki **söyler** kâse-i ser-şâre olmam
âşinâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit
5). [söyler, -r]

Zihniyâ **söyleme** hîç kadrımı bilmez
kimse / Herkesiñ kadrini îfâ ederek bil
bileler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50,
Beyit 5). [söyleme, -me]

Neden hat ile revnak buldı haddiñ
söyledim yâ hû / Dedi kim beste berg-i
sebz ile bir deste güldür bu (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 170, Beyit 1). [söyledim, -
di, -m]

Vây ol müjgân-ı dil-düz-ı cüvânım
kandadır / **Söyleyip** tîr-i cefâ-bâra nişân
oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
190, Beyit 3). [söyleyip, -(y)ip]

Ketm-i haq etmede lâıyık değil ey Zihnî
hazer / Gerçi rāhat görünür **söylemeden**
diñlemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
199, Beyit 5). [söylemeden, -meden]

Fazlda **söyler** aña sellemtü hep / Fâzıl-ı
Hind ü Yemen-i rûzgār (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 14). [söyler, -r]

söyle-: (anlatmak istediği şeyi) Sözle
bildirmek. II yazmak.

Söyledim Zihnî bu târîhi cülûs-ı şevkete
/ Mülke sultân pâdişâh-ı kişver-i
İslâmiyân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2,
Beyit 3). [söyledim, -di, -m]

Söyledim Zihnî be-imdād-ı Hudā
târîhini / Oldı pek a'lâ müretteb nev-

serây-ı dil-fezāy (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 9, Beyit 5). [söyledim, -di, -m]

Mısrâ'-i sâniye rabt ile iki târîh-i tām /
Söyledim Zihnî be-ilhām-ı Hudāvend-i
Kadîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13,
Beyit 11). [söyledim, -di, -m]

Hisāb-ı katre-i eşkime Zihnî **söyledim**
târîh / 'Anādan uçdı bağ-ı akdese rûh-ı
Bahāü'd-dîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
16, Beyit 21). [söyledim, -di, -m]

söyle-: bahsetmek, bildirmek.

Yezîd'in etdiği zulme Yahūdiler dañı
söyler / Bu hâ'in fi'lidir âl-i Resûl'e nâ-
sezâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
7, Beyit 5). [söyler, -r]

Müstakbel ü mâzîden geç olma anı vâşif
/ Demdir ki bunu **söyler** ahvâle olan
vâkıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 5). [söyler, -r]

söyle söyle dedim: söyle söyle demek;
söylemesi konusunda ısrar etmek.

Gösterip şafvet-i âyine-i vech-i sühanım
/ **Söyle söyle dedim** ey tûtî-i şeker-
şikenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149,
Beyit 1). [söyle söyle dedim,]

söylet-: söyletmek, dile getirtmek,
anlatmak.

Bî-hûde kelâmı baña **söyletme** Hudâyâ /
Her nuṭkıyı bir dürr-i bahā-āver-i 'aşk et
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 3).
[söyletme, -me]

soyun-: maddi, dünyevi olan her şeyden
kurtulmak; ruhsal arınma.

Şoyunduñ gāhi dehriñ varlığından terk-i zevk etdiñ / Olup bir ac ü 'uryān kalmağıle tārık-i dünyā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 6). [şoyunduñ, -du, -ñ]

söyün-: sönmek.

Maḥabbet āteşin tennūr-ı sīnem içre yandırdıñ / **Söyünmüş** bir ocağdı merḥamet etdiñ uyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 1). [söyünmüş, -müş]

söyünme-: sönmemek, parlaklığı gitmemek.

Söyünmez nürdur hîç bād-ı bî-dād-ı Ḥavāriciden / Çerāğ-ı ḥānedāngāh-ı 'Aliyyü'l-Mürtezā'dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 19). [söyünmez, -mez]

söz: bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavil, lakırdı.

İşitme kıl ü kâl-i ten-peresti / **Sözi** ol cāhiliñ yabanadır hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 6). [sözi, -i]

söz: bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam. II şiir.

Verir elbetde Zihnî silk-i naẓma zīb ü ārāyiş / **Sözüm** baḥr-ı ma'ānî gevher-i yek-dānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 7). [sözüm, -üm]

söz: konuşma, kelam.

Niçe menşüre ki bir tîğ-i simînveş yetişip / Ser-be-ser kât'-ı nizā' eyledi **söz** buldı

ḥitām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 29). [söz,]

söz: bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil. II sevgilinin sözleri.

Bu şeker lüknet-i güftār bu şîrîn ḥarekāt / Tūṭi-i ḳudsiyi bir **söz** ile eyler isḳāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1). [söz,]

Bārek'allāh sende bu nev tāze dil-berlik nedir / **Sözde** şekerlik bu yüzde ḥ'āb-ı esmerlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1). [sözde, -de]

Sözi dil-bend hemîşe dil-pesend tūṭi-i cinān-mānend / Lebi ḳand sükkerin ḥand nerm ü şîrîn tatlu söylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [sözi, -i]

söz diñle: söylenenin yapılması için verilen bir ihtar sözü.

Söz diñle yeter etme daḥı yād-ı ḥavādiş / Tā mülk-i diliñ görmeye ifsād-ı ḥavadiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 1). [söz diñle,]

söz ebesi ol-: her söze karışan, daima söyleyecek sözü bulunan, herkese söz yetiştiren (kimse) olmak.

Nev-civānān ile ülfet edegör merdāne / Zeni vaşf eyleyerek **olma** şaḳın **söz ebesi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 4). [söz ebesi ol-,]

söz kesil-: hakkında konuşmaya son vermek.

Ne güne ise **söz kesilir** senden efendim / Ḥükm et yeter aḡyār ile ceng ü cedelim

kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 5). [söz kesil-,]

söz vok: diyecek bir şeyi olmamak.

Şâl rengine dahı **söz yok** leâfetde velî / Nev-resâna başka bir cilve-nümâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 3). [söz yok,]

sözi diñle: sözü dinlemek, söyleneni yapmak.

Ahvâlimi her ikide bir şorma ne hâcet / Ey Zihni **sözi diñle** oku bu gâzelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 7). [sözi diñle,]

su ver-: (çelik için) sertliğini arttırmak için kızdırıp suya daldırmak (sevgilinin bakışlarının sertliğini arttırması bağlamında).

Şanırdım ol kemân-ebrûyı ağlar hâl-i ‘uşşâka / Meger kim **su verirmiş** nâvek-i ser-tîz-i müjgâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 2). [şu ver-,]

su’âl et-: sormak.

Ağyâra nermîn ü hanîn üftâdeye cevri mefîn / Gûş eylemez âh ü enîn derd-i dilim **etmez su’âl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 7). [su’âl et-,]

‘Azm etmez oldu peyk-i şabâ bâğ-ı lutfdan / Kimden şoram nişânını kimden **su’âl edem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 5). [su’âl ed(t)-,]

su’âl et-: soru sormak, araştırmak.

Netîce vermez evşâf-ı miyân-ı nâzik-i cânân / Bu fende mû-şikâfân çok cevâb

çok **su’âl etmiş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 2). [su’âl et-,]

sü’âl-i ahmaka: akli kıt, beyinsiz kimsenin sorusu.

Nâ-sezâ güftâr-ı nâ-dânı işitmem Zihniyâ / Kim sükût imiş **sü’âl-i ahmaka** redd-i cevâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 5). [sü’âl-i ahmaka,]

sü-be-sü: her yana, her yanda, her yönde, her yöne, her tarafa, her tarafa, taraf taraf.

Sü-be-sü cemi’yyet-i zevkî perâkende olur / Kâlb-i düşmen olmasın şervet-penâh-ı ârzû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 3). [sü-be-sü,]

Tûr-ı ‘aşkı kûhsârımdan gelir bûy-ı şarâb / ‘Aşk rûsvâ-yı zamâne **sü-be-sü** kılsa beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 8). [sü-be-sü,]

subh: sabah, günün aydınlandığı vakit.

Mest olup yatdım o meh-pâre ile **şubha** kadar / Zihniyâ debdebe-i zevk tamâm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 5). [şubha, -a]

Cünbüş ü şîvesini fikr ederek ol mâhîñ / Yatmayup **şubha** yetince oyalandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 2). [şubha, -a]

subh olunca: sabah olunca.

Kesilmez **şubh olunca** nâle vü feryâdıñ ey Zihni / Maḥabbet gülşeninde ‘andelîb-i zâra benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 5). [şubh olunca,]

subh u mesā: gece gündüz. *II daima, sürekli.*

Tıfl-ı nev-res demeyip eyler havāle tığına / Çok peder māderleri kan ağladır **şubh ü mesā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 3). [*şubh ü mesā,*]

Bir māhdır ki **şubh u mesā** ceyb ü dāmenim / Dest-i cefā-yı ğamda keşān-ber-keşān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 12). [*şubh u mesā,*]

Bu meserretle Kilis ehli derūn ü berden / Yakışur eyleseler **şubh u mesā** şehir-āyın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 35). [*şubh u mesā,*]

subha dek: sabaha kadar.

Ārzū-yı meh-ruhuñla **şubha dek** āh eylemek / 'Ālemiñ bālīn ü pister üzre h'ābından lezīz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 2). [*şubha dek,*]

Görmedik bir gece ünsiyyet-i bezm-i 'ayşın / **Şubha dek** mūnis-i feryād ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 6). [*şubha dek,*]

Şubha dek hāl ü ruh-ı dil-beri andım bu gece / Āh 'anber gibi āteşlere yandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 1). [*şubha dek,*]

subh-dem: sabah vakti, sabah.

Humret-i ruhsārını 'arz eyledikçe **subh-dem** / Bülbül-i zārīñ derūnın eyler āteşgāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 6). [*subh-dem,*]

subh-ı mahşer: mahşer sabahı, kıyamet günü.

Şubh-ı mahşerde dahı 'ākıl ü hüşyār olmaz / Dem-i 'işretde eden çeşm-i kadehkār ile baḡs (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 2). [*şubh-ı mahşer,*]

subh-ı mahşerde humār-ālūd-ı şerm-i cürm olur mı: mahşer sabahı günahlarının mahcubiyetiyle kendinden geçer mi?

Humār-ālūd-ı şerm-i cürm olur mı şubh-ı mahşerde / O 'ārifler ki 'işretgāh-ı dil-i mestānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 2). [*şubh-ı mahşerde humār-ālūd-ı şerm-i cürm olur mı,*]

subhla şām: sabah ile akşam; gece gündüz.

Devleti cāhını müzdād ede Mevlā-yı mu'īn / Görmeye rüy-ı esef n'oldığını **şubhla şām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 35). [*şubhla şām,*]

Zihniyā himmetini eyle talep **şubhla şām** / Dünyevī uhrevī āmālīñ olur cümle tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 22). [*şubhla şām,*]

sübül: yollar (hakikate ulaştıran yollar bağlamında).

Hakikat-bīn olup hālāt-ı gül bülbül nedir fehm et / Dil-i āgāha ey Zihnî mecāziden **sübüldür** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 5). [*sübüldür, -dür*]

südāgerān-ı zülf: saç tacirleri.

Südāgerān-ı zülf cünün mülküne gider / Bār-ı metā'-ı 'aklı çeker hep kaṭār kaṭār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 2). [*südāgerān-ı zülf,*]

südde-i 'ismet-penâhınıñ cārübı ol-: temiz eşğinin süpürgesi olmak. (Hurilerin saçının Hz. Hüseyin'in eşğinin süpürgesi olması bağlamındadır.)

Bir şahdır ki **südde-i 'ismet-penâhınıñ / Çārübı** zülf-i ham-be-ham-ı hūriyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 27). [südde-i 'ismet-penâhınıñ cārübı ol-,]

südde-i rif'at: yücelik padişahının eşği.

Südde-i rif'atıdır ehl-i dile cāy-ı penâh / Dāmen-i devletidir pā-zede-i dehre haşın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 17). [südde-i rif'at,]

südde-i sidre-me'âb: makamını muhafaza edenin eşği.

Öpmeseydi südde-i sidre-me'âbıñ rûz u şeb / Bunca bulmazdı 'ulüvv-ı kâdr ile 'arş iştiḥâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 32). [südde-i sidre-me'âb,]

südmend olma-: faydalı, kazançlı olmamak.

Nefy-i ḥ'âhiş etmeyen olmaz cihānda südmend / Semt-i ḥüsrāna çıkar ser-ḥadd-i āh-ı arzū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 2). [südmend olma-,]

sudūr et-: meydana gelmek, hâsıl olmak, ortaya çıkmak.

Ḳayd olundu herkes isti'dādı üzre bir yere / Kim **şudūr etdikde** emr-i ḥilkāt-i levḥ ü ḳalem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 3). [şudūr et-,]

süfehâ-yı devrân: devrin bayağı (âdi) insanları.

Naḳş-ı levḥ-i 'adem oldı ḳalem-i ḥükmi ile / Ser-be-ser nām-ı vücūdı **süfehâ-yı devrân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 28). [süfehâ-yı devrân,]

süfî-i hod-bîn: mağrur, kibirli, bencil sofu (derviş).

Gerçi biz ehl-i kemāle göre kâmil degiliz / Bî-ḥıred **süfî-i hod-bîn** gibi cāhil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 1). [süfî-i hod-bîn,]

süfre-i çarḥ-ı siyeh-kāse: cimri feleğin sofrası.

Süfre-i çarḥ-ı siyeh-kāse çü zehr-ālūdedir / El-emān ey cān-ı men etme tenāvül ölseñ ac (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 3). [süfre-i çarḥ-ı siyeh-kāse,]

sühân: söz, kelâm.

Lebi yâḳūt-ı melāḥat **sühânı** ḳand-i şafâ / 'Aks-i dendānları gevher-i deryâ-yı vedād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 6). [sühânı, -ı]

Etmeyip kimseyi āzürde-dil ü telḥ-dimāğ / **Sühânı** dem-be-dem ālūde-i ḳand eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 4). [sühânı, -ı]

sühan-gü çeşm: söz söyleyen göz; bir kimsenin bakışlarıyla konuşması, bir şeyler anlatması.

Fenn-i fitne resm-i 'işve siḥr ü efsün mekr ü āl / Cümle meftūn ü müsellemdir

sühân-gü çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 4). [sühân-gü çeşm,]

sühan-i rüzgār: etkili söz.

Hâşılı mihr-i kerem-i feyzine / Zerre kadar yok **sühân-i rüzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 29). [sühân-i rüzgār,]

sūk-ı fenā: yokluk pazarı. II dünya.

Çünkü bu mülkde bî-fâ'idedir dād ü sited / Ne girip **sūk-ı fenāya** ne gezend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 2). [sūk-ı fenā,]

sūk-ı mahabbet: sevgi çarşısı.

Girip dükkân-ı cūd-ı vaşına ol tâcir-i hüsnüñ / Bugün **sūk-ı mahabbetde** ne kâlâlar alıp şatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 2). [sūk-ı mahabbet,]

sūk-ı ma'nā: mana pazarı.

Metā'-ı ma'rifet çok seyr kıldım **sūk-ı ma'nāda** / Birin teslîme tab'ın yogıdi tahkîk ü îkânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 7). [sūk-ı ma'nā,]

sükkân-ı 'arş u ferş: gökyüzü ve yeryüzü sakinleri.

Sükkân-ı 'arş u ferşi bütün hıyremend eder / Mâtem deminde gulgüle-i 'âşıkân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 14). [sükkân-ı 'arş u ferş,]

sükkân-ı semavât ü zemîn: yeryüzü ve gökyüzünde bulunanlar.

Âşafâ baħr-kefâ bu sefer-i pür-zafere / Bârek'allâh dedi **sükkân-ı semavât ü zemîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 40). [sükkân-ı semavât ü zemîn,]

sükker: şeker. (Sevgilinin dudakları/sözleri şekere benzetilmiştir.)

Sözi dil-bend hemîşe dil-pesend tûṭı-i cinân-mânend / Lebi kând **sükkerin** ḥand nerm ü şîrîn tatlu söylersin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [sükkerin, -in]

sükker-i la'l: sevgilinin şeker gibi dudağı.

Ter-dimāğ etdi beni **sükker-i la'liñ** ammâ / Fülful-i ḥâl-i ruḥuñ yakdı derün-ı dehenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 3). [sükker-i la'l,]

sükkerle şîr: şekerle süt.

Tıfl ammâ lü'lü'-i ser-çeşme-i i'zâzdan / Hâk eder icrâ dehân-ı pâkine **sükkerle şîr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 8). [sükkerle şîr,]

sükûnet: sessizlik, suskunluk.

Sükûnet gitdi elden kalmadı temkîn ü ârāmım / Vücūdum cilve-i ḳaddiñle lertzân oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 2). [sükûnet,]

sükût: susmak.

Nâ-sezâ güftâr-ı nâ-dânı işitmem Zihnîyâ / Kim **sükût** imiş sü'âl-i aḥmaḳa redd-i cevâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 5). [sükût,]

sulb-i pāk: temiz zürriyet, nesil, soy.

Şulb-i pākinden bu yıl gavvāş-ı deryā-yı hikem / Eyledi ihdā aña bir dürr-i bî mişl ü nazır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 5). [şulb-i pāk,]

Şerefler vermiş idi mülk-i dehre **şulb-i pākinden** / Be-luţf-ı hâzret-i Mevlây bir tıfl-ı haķıķat-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 5). [şulb-i pāk,]

sulb-ı zāt-ı pāk: temiz yaratılışlı soy.

Oldı şulb-ı zāt-ı pākinden vücūd ārāste / Maķdem-i hayr ile bir tıfl-ı edīb etdi zuhūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 2). [şulb-ı zāt-ı pāk,]

Süleymān-şevket-i taht-ı vişāl: Hz. Süleyman gibi heybetli tahta ulaşan.

Bir ahķar mürıym vādī-i 'aşkıñ pāy-māl etme / Mürüvvet kıl **Süleymān-şevket-i taht-ı vişāl** gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 2). [süleymān-şevket-i taht-ı vişāl,]

sulh ed(t)-: barışmak, huzur bulmak.

Ben **şulh ederdim** fikr-i kaşıñ birle gōñlümü / Etdi hayāl-i dîdelerin hayli kār-zār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 4). [şulh ed(t)-,]

süllem-i nüh-pā: dokuz kat merdiven.

Melekler rāh-ı ta'zīminde bir şaf-beste-i çāker / Felekler pāye-i mi'rācına bir **süllem-i nüh-pā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 33). [süllem-i nüh-pā,]

sultān: padişah, sultān (sevgili yerine).

Bendeye **sultānsız** tavr ü edā nā-becā / Pādişehe bendesiz kevkebe vü şān gālaţ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 3). [sultānsız, -sız]

sultān: hükümdar, padişah.

Söyledim Zihnî bu tārīhi cülūs-ı şevkete / Mülke **sultān** pādişāh-ı kişver-i İslāmiyān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 3). [sultān,]

sultan-ı cihān: cihan padişahı (İmam Mehdi).

Zāhire çıksa o **sultān-ı cihān** / Farķ olur hep kāfirān ü mü'minān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 23). [sultān-ı cihān,]

sultān-ı dīn: dinin sultanı (Muhammed Bākır).

Hem Muhammed Bākır ol **sultān-ı dīn** / Bunlara cānım fedā olsun hemīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 14). [sultān-ı dīn,]

sultān-ı fes: fesin sultanı, sevgili.

Turre şanma intizām-ı 'aķlımı tārāc için / Sevķ eder **sultān-ı fes** tábūr tábūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3). [sultān-ı fes,]

sultān-ı feyz-i sermedā: ey daim olan cömertliğin sahibi!

Mürşidā **sultān-ı feyz-i sermedā** nūr-ı Hudā / Etme kapıñdan cüdā 'āciz gedā-yı kemterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 41). [sultān-ı feyz-i sermedā,]

sultān-ı iklīm-i kazā: *kader ülkesinin padişahı.*

Baş egip hüsni rızā vermekden özge çāre yok / Her ne kim hükm eyler ol **sultān-ı iklīm-i kazā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 18, Beyit 10). [sultān-ı iklīm-i kazā,]

sultān-ı iklīm-i velā: *yüce ülkenin sultanı.*

Nice āğušte-i hūn etdiñ ol şeh-zādeyi zālim / Mükerrrem muhterem **sultān-ı iklīm-i velādır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 10). [sultān-ı iklīm-i velā,]

sultān-ı kişver-dār: *mülke sahip olan sultan.*

‘Aceb bir bî-mişāl-i şūh-ı ‘işve-kāra benzersiñ / Serîr-i hüsnde **sultān-ı kişver-dāra** beñzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 1). [sultān-ı kişver-dār,]

sultān-ı kudsi: *kutsal padişah. II Hz. Muhammed (s.a.v.).*

Dāverā hayrū’l-verā **sultān-ı kudsi** çākerā / Ey ki lūtfuñ sāye-bahşā-yı şıgār ü hem kibār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 44). [sultān-ı kudsi,]

sultan-ı şadr-i ‘aşk: *aşk tahtının sultanı; sevgili.*

Sultān-ı şadr-i ‘aşk kime kılsa iltifāt / Evreng-i mülk-i derd ü gama tâcdār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 4). [sultān-ı şadr-i ‘aşk,]

sultān-ı ‘ulüvvü’ş-şān: *şanı yüce olan padişah.*

Kişver-i bātında **sultān-ı ‘ulüvvü’ş-şāndır** / Emr ü fermānına yokdur söyleyen lā vü ne‘am (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 19). [sultān-ı ‘ulüvvü’ş-şān,]

sultān-ı zî-şān: *şanlı, yüce sultan.*

Var ümîdim ki bu zindān-ı belādan Zihniyā / Bir gün eyler bendesin **sultān-ı zî-şānım** halāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 5). [sultān-ı zî-şān,]

sultānım: “sultanım, padişadım, sevgilim” anlamlarına gelen bir sevgiliye hitap şeklidir (Ey sultanım!).

Ferāmūş etmesin dilden beni **sultānım** ey Zihnî / Qabūlümdür celāl etmiş gerek ‘arz-ı cemāl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 7). [sultānım,]

sultānū’l-emākin: *mekânların sultanı.*

İştılāh-ı kudsiyān-ı kurbda dergāhınıñ / Nāmı **sultānū’l-emākin** şöreti hayrū’l-bikā’ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 10). [sultānū’l-emākin,]

sun-: *vermek, uzatmak, takdim etmek.*

Gamzeñ **şunarsa** tîg-i cefā dest-i nāziña / La’l-i lebiñ de bûsesini hūn-behā verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 2). [şunarsa, -ar, -sa]

Şundi baña şūh ü şen-i rûzgār / Bir mey-i merdüm-figen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 1). [şundi, -dı]

Halâvet-yâb olmazdan muḳaddem ḳand-ı 'ayşından / Aña zehr-i ecel **şundi** sipihr-i zâlim ü hod-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 8). [şundi, -dı]

sünbül: daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek. (Sevgilinin yeni çıkmış ayva tüyleri için kullanılmıştır.)

Ruḥı gül nuṭḳı bülbül lebleri mül 'anberîn kâkül / Siyâh-ı ḥâli fülful ḥattı **sünbül** zülfi ejdersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [sünbül,]

sünbül: maruf çiçek, sümbül. (Sevgilinin saçı sümbüle benzetilmiştir.)

Ḥatt-ı nev-ḥîziñ hele sebz-i İrem'dir añladım / Kâkülün şeb-büy mudur **sünbül** müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 2). [sünbül,]

Bir yana ser-püşun eger ḥalkı bütün ḥayrân eder / Perçemleri top top iner gerdâna **sünbüller** mişâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5). [sünbüller, -ler]

Mest olup 'arz etdi **sünbül** turre-i pür-pîçini / Şamme-i erbâb-ı bezm-i 'ayşı kıldı müşg-bâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 14). [sünbül,]

sünbül ü gül: sümbül ve gül.

Bâriş-i cûdından olur neş'e-yâb / Sünbül ü gül yâsemen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 20). [sünbül ü gül,]

sünbül ü gül: sümbül ve gül. (Sümbül sevgilinin kıvrımlı saçına, gül ise yanağına benzetilmiştir.)

Şol dem ki baña zülf ü ruḥuñ mültemes oldu / Nazârıma hep **sünbül ü gül** ḥ^vâr ü ḥas oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 1). [sünbül ü gül,]

sünbül ü reyḥân: sümbül ve reyhan. (Sümbül güzel, hoş kokulu bir bitki olması münasebetiyle sevgilinin saçı için kullanılır. Fesleḡen de denilen reyhan ise şekli itibarıyla sevgilinin yüzündeki ayva tüylerine benzetilir. Dolayısıyla burada sümbül ve reyhan sevgilinin saçları ve yüzündeki ayva tüyleri yerine kullanılmıştır.)

Baḡa varsam ḥatt ü çîn-i kâkülün sevdâsıyla / Manzaram evvel nazarda **sünbül ü reyḥân** olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 6). [sünbül ü reyḥân,]

sünbül-i bâḡ-ı melâḥat: güzellik bahçesinin sümbülü.

Sünbül-i bâḡ-ı melâḥatdir o pek nâzıktır / Etme gel turre-i cânânemi ber-bâd sabâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 2). [sünbül-i bâḡ-ı melâḥat,]

sünbül-i ter: taze, yeni açmış sümbül. II sevgilinin saçı.

Ḥatıñ gülzâr-ı ruḥsârında reyḥân-ı mu'anberdir / Anıñ yanında kâkül deste deste **sünbül-i ter**dir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 1). [sünbül-i ter,]

sündüs-i 'âlî: değeri yüksek, ipek kumaş.

Rızâ-yâb oldu Rıdvân zîb ü ârâyiş verip ḥulde / Setîrin **sündüs-i 'âlî**den etdi pister ü bâlîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 20). [sündüs-i 'âlî,]

sunûf-ı bendegân: köleler sınıfı.

Sāye-i ‘arş pāye-i cūdunda ber-vefḳ-i emel / Kām-bīn ü kām-rān olur **şunûf-ı bendegân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 5). [şunûf-ı bendegân,]

sür-: sunmak.

Cām-ı gül-günü **sürüp** gülzār-i ‘işretgāhuma / ‘İrz u nāmūs-ı rakībi pāy-māl etdün bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 2). [sürüp, -üp]

sûre-i Nûr ü Duḥān: Nûr ve Duhan sureleri (Ayva tüylerinin sûre olarak düşünülmesi, yüzün bir sayfa veya mushaf olarak tahayyül edilmesindendir.

Ḥatt-ı siyāhı sûre-i Nûr ü Duḥān’dır / Ebrûları da besmele-i muşhaf-ı cemāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 3). [sûre-i nûr ü duḥān,]

sûre-i Nûr-ı süver-i muşhaf-ı ‘aşk: Aşk kitabının surelerinden Nûr suresi (Nûr suresi Allah’ın nurunu tasvir eden sûredir. Ayva tüylerinin çıkması sevgilinin yüzüne güzellik, parlaklık vermesi yönüyle Nûr suresiyle ilişkilendirilmiştir.)

Ey ki ferḥunde ruḥuñ muşhaf-ı pür-eşref-i ‘aşk / V’ey ḥatîñ **sûre-i Nûr-ı süver-i muşhaf-ı ‘aşk** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 1). [sûre-i nûr-ı süver-i muşhaf-ı ‘aşk,]

sûret: biçim, şekil; çehre, yüz; dış görünüş.

Şûret yüzünde kıldı ‘abeş âdemiyetim / Sîret içinde vesvese-i dîv-i kînedār

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 12). [şûret,]

şûret ü ma‘nâ: şekil ve mana.

Vech-i muṭlaḳ nûr-ı revnaḳ şaldı mîr’ât-ı dile / **Şûret ü ma‘nâda** hiçbir zerre ma‘yûbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 6). [şûret ü ma‘nâ,]

şûretâ: dış görünüşe göre, görünürde.

Şûretâ eylemeyiz sa‘y-ı reh-i silk-i emel / Ma‘nide kaṭ‘-ı sülûk etmede kâmil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 5). [şûretâ,]

şûret-i dād: adalet şekli.

Maḥrem âyine-i idrâkine hep **sûret-i dād** / Mülzem endîşe-i ḥaḳ-pîşesine re‘y-i rezîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 12). [şûret-i dād,]

şûret-i dîvâre: duvar görünüşlü.

Ḥüsn-sîret dil-rübāya cān verir üftādeyem / Öyle bî-cān **şûret-i dîvâre** olmam âşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 3). [şûret-i dîvâre,]

Süreyyâ Paşa: Halep valisi.

Ḥazret-i āşaf-ı yek-tāy **Süreyyâ Paşa** / Revnaḳ-efzâ-yı sipihr-i kerem ü cūd-ı bihîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 9). [Süreyyâ Paşa,]

sürh-fām: kırmızı renkli (sevgilinin dudağının rengi kastedilerek).

Deme kim **sürh-fāmın** seyr edip bir gönca güldür bu / Laṭîf āşār-ı ḥüy-ı pāk-

i Sultān-ı Resūl'dür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 1). [sürh-fâmun, -ın]

sürî: görünüşle ilgili, görünürde olan, biçimsel.

‘Acizâne bir niyâz et sen dahı ol şāha kim / Bezl eder **şürî** hakîkî halka ihsân ü himem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 9). [şürî,]

sürme çek- [D]: kirpik diplerini sürme ile boyamak.

Gubārîñ **sürme çekmek** h[∇]āhişiyle çeşm-i nemnāke / Be-her gün bekler oldum reh-güzār-ı mektebiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 4). [sürme çek-,]

sürme-i ‘ayn-ı ‘ayân ol-: gören gözlerin sürmesi olmak.

Çeşm-i ‘alîl-i eşk-feşānımdan etme dūr / Gerd-i rehiñ ki **sürme-i ‘ayn-ı ‘ayân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 38). [sürme-i ‘ayn-ı ‘ayân ol-,]

sürme-i çeşm-i felek: feleğin gözünün sürmesi.

Çeşm-i bīmārîñ bu derd ile helāk etse beni / **Sürme-i çeşm-i felek** gerd-i remîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 2). [sürme-i çeşm-i felek,]

sürme-i çeşm-i hakk-bîn evle-: hakikati/gerçeği gören gözün sürmesi.

Hāk-i pāk-i reh-i vālā-cehini **eylediler** / De‘b-i ta‘zīm ile hep **sürme-i çeşm-i hakk-bîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside

10, Beyit 19). [sürme-i çeşm-i hakk-bîn evle-,]

surre-i tab‘-ı latîf: latif mizacının akçesi.

Dürer-i bahr-ı muhîṭ-i hüner ü faẓl-ı kemāl / **Şurre-i tab‘-ı latîfinden** olur isti‘lām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 21). [şurre-i tab‘-ı latîf,]

sürüş: melek. II sevgili.

Teshîr-i dil-rübāya ‘adūnuñ hîdeti var / Etmez **sürüş** vesvese-i dîve i‘tibār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 1). [sürüş,]

sūsen: susam denilen çiçek (Sivri ve uzun yapraklarından dolayı kılıç, mızrak ve hançere benzetildiği gibi sevgilinin keskin bakışlarına da benzetilir.). II gamze.

Gösterip ser-hōş **sūsen** nevk-i hançer nā-gehān / Bāğdan h[∇]ār ü has-ı gam etdi havfından firār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 15). [sūsen,]

sütün: tek parça mermerden oluşan ya da harç dökülerek yapılan direk.

Cem‘-i kuṭbiyyet ü ferdiyyet ü gavṣiyyet ile / Se **sütün** üzre ṭurur bārgēh-i rif‘at-ı şeyḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 15). [sütün,]

sūy-ı belā: bela yönü.

Kim olursa felekte mübtelā-yı ‘aşk ey Zihnî / Gelir sūy-ı belādan başına çok şey pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 5). [sūy-ı belā,]

sūy-ı ihtimāl: ihtimal tarafı.

Rāh-ı tevekkül üzre yürü Zihni bî-ğam ol / Zīnhār gitme korkuludur **sūy-ı ihtimāl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 7). [sūy-ı ihtimāl,]

sūy-ı temennā: arzu, istek yönü.

Kimiñ var zehresi at sürmege **sūy-ı temennāya** / Nigāh-ı ğamzeñe teslīm iken hep ceng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2). [sūy-ı temennā,]

süz-: gözün baygın baygın bakması.

Süzdügün dem çeşm-i mey-günüñ nigāh-ı nāz ile / Mest olupdur şimdi dil bir başka hāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2). [süzdügün, -düg, -ün]

Çeşm-i şeh-bāzını **süzdükçe** bu şaydgehde / Bend eder biñ dil ü cān perçeminiñ bir teline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 2). [süzdükçe, -dükçe]

Çeşm-i nīm-mestini **süzdükce** nergis nāz ile / N'eydüğün iş'ār eyler dide-i maḥmūr-ı yār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 17). [süzdükce, -dükçe]

süzān ol-: yanmak.

Şeh-per-i Cibrīl aña **süzān olur** pervāneveş / Meclis-i hāşşīñ çerāğ-ı şem'danıdır göñül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 2). [süzān ol-,]

süz-ı āh u nāle-i şeb-gīrden: āh ızdırabı ve geceyi saran inleyiş.

Arz-ı hālim pīşgāh-ı yāre takdīm etmege / **Süz-ı āh u nāle-i şeb-gīrden** imdād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 4). [süz-ı āh u nāle-i şeb-gīrden,]

süz-ı derün: yürek yangını; yüreğinden çıkan āh.

Kül olur **süz-ı derünindan** dil-i bülbül daḥı / 'Aşq elinden eylese bir kez figān ü āh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 2). [süz-ı derün,]

süz-ı hased: kıskançlık ateşi.

Lem'a-i bedr-i kemālâtı füzün oldukça / Yaka **süz-ı hased** a 'dāsını çün nār-ı lehīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 4). [süz-ı hased,]

süz-ı şevk-i la'l-i yākūt: yakut gibi kırmızı dudağın arzusunun ıstırabı.

Süz-ı şevk-i la'l-i yākūtı yaḥar cān ü dili / Germle bakdıķca reng-i āteş-i seyyāleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 2). [süz-ı şevk-i la'l-i yākūt,]

süz-ı tāb-ı fırkat: ayrılığın şiddetli yakıcılığı.

Süz-ı tāb-ı fırkatinden nār-ı düzaḥ bir şerār / Bır nümüne gülsitān-ı vuşlatından bağ-ı 'Adn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 24). [süz-ı tāb-ı fırkat,]

süzış: yürek yanıģı, büyük acı, ıstırap.

Zihniyā **süzışle** bir kez iñlese mānend-i ney / Yandırur hep 'ālemi bir demde āh-ı Mevlevī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 7). [süzışle, -le]

O nâlišler o **sûzişler** ki oldı hîn-i
mâtemde / Dil-i insân degildir eyledi
hârâları nermîn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 16, Beyit 13). [sûzişler, -ler]

sûziş ile: yanarak.

Tâbiş-i ruhsârını gördi o rakş-âveriñ /
Sûziş ile eyliyor şem'-i şebistân rakş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 3).
[sûziş ile,]

sûziş-i âh-ı şerer-bâr: kıvılcımlar saçan
âhın yangını/ıstırabı.

Sûziş-i âh-ı şerer-bârıyla yansun nüh
felek / Zelzele versin figânın tāk-ı 'arş-ı
a'zama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9,
Beyit 3). [sûziş-i âh-ı şerer-bâr,]

sûziş-i 'aşk: (âşığın) aşk ateşi.

Söner âb-ı nedâmetle qaralır şermden
fî'l-hâl / Olursa **sûziş-i 'aşkımla** bir kez
imtiḥân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
100, Beyit 4). [sûziş-i 'aşk,]

sûziş-i firkat-i cānān: sevgiliden uzak
kalmanın ıstırabı.

Sûziş-i firkat-i cānāna göre ey Zihnî /
Baña ehven görünür âteş-i dūzaḥda 'āzāb
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 9).
[sûziş-i firkat-i cānān,]

sûziş-i pervāne: kelebeğin yanışı,
ıstırabı. II âşığın yanması.

Çerāğa nūr-ı şöhret **sûziş-i pervāneden**
gelmiş / Bilinmez 'andelibe yanmadan
pervā neden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 103, Beyit 1). [sûziş-i pervāne,]

sûznāk et-: yakmak, acı vermek.

Naḥl-i tākem berg ü bârumdan gelir bûy-
ı şarâb / Âteş-i cevriñ ser-â-pā **sûznāk**
etse beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8,
Beyit 3). [sûznāk et-,]

süzül-: (göz için) baygınlaşmak,
mahmurlaşmak.

Bak hele sākī ne hoş mey çağıyor /
Süzülüp nergis-i mestī aķıyor (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 1). [süzül-
,]

Ş

şād ol-: mutlu ve huzurlu olmak.

Hak bilür böyle şafā-baḥş-ı umūr-ı ḥayra
/ **Şād olur** türbede rūḥ-ı vūzerā-yı dīrīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
41). [şād ol-,]

şādān ed(t)-: mutlu, huzurlu etmek.

Ne mübārek meh-i ḥayr ü berekāt-
efzādır / Şeb ü ruzı ki **eder** bāy ü gedāyı
şādān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 9). [şādān ed(t)-,]

şād-mān ol-: mesut, bahtiyar olmak.

Hāşş ü 'amma luṭf-ı bī-ḥadd kıldı
Rabbü'l-müste'ān / Heft kişver ser-be-
ser **oldı** mü'ebbed **şād-mān** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 1). [şād-mān
ol-,]

Sevmem Yezīd-i efsak ü bed-baḥtı bī-
gümān / Re's-i Hüseyn şāhı görüp **şād-
mān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6,
Beyit 22). [şād-mān ol-,]

şafak kevkebi gibi: şafak vakti gökyüzünde beliren yıldız gibi. (Ben, parlaklık ve şekil bakımından yıldıza teşbih olunmuştur.)

Nūr-ı siyāh-ḥāl-i 'izārîñ 'ale's-seher / Toğdı sipihr-i dilde **şafak kevkebi gibi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 4). [şafak kevkebi gibi, -i]

şafak-ı mihr-i celî: parlak güneşin şafağı (sevgilinin gerdanının üzerinden siyah saçlarının gitmesiyle gerdanın beyazlığının aldığı renk bağlamında).

Deycūr-ı şeb-i zülfdan olmuş ki nümāyān / Gerdān-ı beyāzîñ **şafak-ı mihr-i celîdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 4). [şafak-ı mihr-i celî,]

şafak-ı mihr-i kemāl: olgunluk güneşinin şafağı.

Müteveccih kime olmuş ise nūr-ı 'irfān / Cebhesinden **şafak-ı mihr-i kemālî** görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 4). [şafak-ı mihr-i kemāl,]

şāh: güzel, sevgili.

Bendeñe bîgāneye karşı turursan pür-ğazab / Öldürür **şāhım** beni āhir bu derd-i cān-hırāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 4). [şāhım, -ım]

şāh: sultan.

Şāh ki vaşşāf-ı kerāmātıdır / Cümleten erbāb-ı fen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 39). [şāh,]

şāh: padişah (Hz. Hüseyin).

Bir **şāhdır** ki sūdde-i 'ismet-penāhınıñ / Çārūbı zūlf-i ḥam-be-ḥam-ı ḥūriyān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 27). [şāhdır, -dır]

Bir **şāhdır** ki peyk-i sebük-pāy-ı himmeti / Rāh-ı hüdāda bedreḳa-i nāciyān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 28). [şāhdır, -dır]

Rızā verdiñ o **şāhıñ** katline ey azlem-i maḥlūk / Nedir bu zulm ü fışkıñ v'ey ne bī-cā iddi'ādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 7). [şāhıñ, -ıñ]

şāh Hasan-ı Hulk-Rızā-yı gül-fem: gül ağızlı padişah Hz. Hasan (a.s.).

V'ey nice mekkāre kim uyup hevā-yı nefesine / Zehr içirdi **şāh Hasan-ı Hulk-Rızā-yı gül-feme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 9). [şāh Hasan-ı Hulk-rızā-yı gül-fem,]

şāh Hüseyin-i Kerbelā: Kerbela'nın Şahı Hz. Hüseyin.

Şāh Hüseyin-i Kerbelā'dır şāh-ı men / Hîdmet-i dergāhıdır dil-ḥ^vāh-ı men (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 10). [şāh Hüseyin-i Kerbelā,]

şāh Ser-mest: Şeyh Abdullah Sermest Efendi (d. 1819/1235 - ö. 1882/1298).

Zihî ber-āsmān-ı feyz pertev-rîz-i mihr ü māh / Ser-efrāz-ı ḳalender **şāh Ser-mest** mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 2). [şāh ser-mest,]

Velî-i bī-bedel dānā-yı sırr-ı bāṭın ü zāhir / Ser-efrāz-ı ḳalender **şāh Ser-mest** mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 4). [şāh ser-mest,]

Be-‘ālem kīst ger mī-gūyi egnūn kuṭb-ı
feyz-āṣār / Ser-efrāz-ı ʔalender **ṣāh Ser-
mest** mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 10). [ṣāh ser-mest,]

Kücā bā-bend āyā hem-çünin ṣāh-ı
reṣādet-rā / Ser-efrāz-ı ʔalender **ṣāh Ser-
mest** mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 8). [ṣāh Ser-mest,]

‘Azîz-i erşed ü a‘lem velî-i efḍal ü ekmel
/ Ser-efrāz-ı ʔalender **ṣāh Ser-mest**
mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 6). [ṣāh Ser-mest,]

ṣāh Ser-mest-i velî: Allah'ın dostu Şeyh
Sermest Efendi. (Şeyh Sermest Efendi,
şair Zihnî'nin intisap ettiği kişidir.)

Revnaḡ-dih-i bālā vü pest dānā-yı nā-
dānî-şikest / Mestāne-i bezm-i elest kim
ṣāh Ser-mest-i velî (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 5, Beyit 3). [ṣāh Ser-mest-i velî,]

ṣāh vü gedā: padişah ve dilenci.

Hāk-i pāyiñ ārzū etmekdedir **ṣāh vü
gedā** / Allāh Allāh bu ne devletdir ne ‘ālî
debdebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182,
Beyit 4). [ṣāh vü gedā,]

ṣahādet eyle-: Hz. Muhammed'in
Allah'ın kulu ve elçisi olduğunu kabul
etmek; doğruluğunu tasdik etmek.

Denildi arz ü semāda seniñ ki şāniñda /
Şahādet eyledi iḥlāş üzre hep ‘ālem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 2).
[ṣahādet eyle-,]

ṣāhān-ı ‘ālem: dünyanın tüm
padişahları.

Her ne kim var sendedir deryā-yı ‘ilmiñ
gevheri / Luṭfuña elbet olur **ṣāhān-ı**

‘ālem müşterî (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 3, Beyit 4). [ṣāhān-ı ‘ālem,]

ṣāhen-şeh-i ālî-cenāb: yüce ahlaka
sahip olan şahlar şahı. (Hz. Muhammedi
niteleyen bir sıfat.)

Luṭf ü ʔahrın Zihnî-i ‘abd-i kemîniñ bir
görür / Sen ferāmūş etme ey **ṣāhen-şeh-i
ālî-cenāb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
13, Beyit 5). [ṣāhen-şeh-i ālî-cenāb,]

ṣāh-ı ‘akl: akıldaki padişah (sevgili
bağlamında).

Kişver-i sevdāya çin-i zülf ḡükm-
endāzdır / **Ṣāh-ı ‘akl**ım şimdi bir taḡt-ı
ḡayāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 83, Beyit 4). [ṣāh-ı ‘akl,]

ṣāh-ı ‘ālem: âlemin şahı, imamı (Ali
Musa Rıza).

Şāh-ı ‘ālemdir ‘Alî Mūsā Rızā / Gerd-i
rāhıdır dü çeşme tūtiyā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 17). [ṣāh-ı
‘ālem,]

ṣāh-ı ālem: cihan sultanı (Abdülaziz
Han).

Devlet-i iḡbāline olsun o ṣāh-ı ālemiñ /
Minber-i bālāda Cibrîl-i emîn ed‘iye-
ḡvān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit
8). [ṣāh-ı ālem,]

ṣāh-ı ārzū: arzu, istek padişahı.

Her ki evreng-i dilin zabt etse **ṣāh-ı ārzū**
/ Mülk-i cānın eder yağma sipāh-ı ārzū
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 1).
[ṣāh-ı ārzū,]

şāh-ı a'zam: yüce padişah (Sultan Abdülaziz Han).

Kıldı zīb-i taht-ı şevket Hakk o **şāh-ı a'zamı** / Oldı bu tebşir ile ednā vü a'lā kām-rān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 2). [şāh-ı a'zam,]

şāh-ı bî-hem-tā: eşi benzeri olmayan sevgili; Allah.

Yine lutf ile rahmı qahrına gâlib gelir her dem / Nigāh-ı şefkat eyler herkese ol **şāh-ı bî-hem-tā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 37). [şāh-ı bî-hem-tā,]

şāh-ı bî-hem-tā: eşi benzeri olmayan padişah.

Seyre çok maḥbûb-ı müsteşnâ gider ra'nâ gider / Sevdüğim çün **şāh-ı bî-hem-tā** gider yek-tâ gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [şāh-ı bî-hem-tā,]

şāh-ı cemāl: güzellik padişahı. II sevgili.

Ne bu ısrâr-ı cefâ 'âşıka ey **şāh-ı cemāl** / Saña düşmez edesiñ bende-i nâ-çar ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 4). [şāh-ı cemāl,]

Tâlib-i bezm-i vişâliñ olan ey **şāh-ı cemāl** / Ârzü etmez o bir vechile gülzâr-ı Na'im (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 6). [şāh-ı cemāl,]

şāh-ı cihān: cihan padişahı.

Zihniyâ **şāh-ı cihāna** ser-fürü eyler mi hiç / Başına mülk-i maḥabbetde giyen iklîl-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 5). [şāh-ı cihān,]

şāh-ı dehre: zamanın hükümdarı/şahı.

Çok mı etse efser-i pür-gevheri bî-i'tibār / Çünkü **şāh-ı dehre** manzûr-ı 'alâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 4). [şāh-ı dehre, -e]

şāh-ı devrân: devrin padişahı (Sultan Abdülaziz Han).

Şāh-ı devrân hüsrev-i zî-şân-ı gerdün-âstân / Saltanat-pîrâ-yı Han 'Abdü'l-'azîz-i kaḥramân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 1). [şāh-ı devrân,]

şāh-ı dil-âver: gönül alıcı bir sultan. II sevgili.

Müje tîr gamze şemşîr turre-i ḥam-der-ḥamı zencîr / 'Aceb bir şîr-gîr-i bî-naẓîr **şāh-ı dil-âversiñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 3). [şāh-ı dil-âver,]

şāh-ı dîn-perver ol-: dine hizmet ve yardım eden padişah olmak.

Olup muṭlak ḥalîfe ez-cenâb-ı mürşid-i ekber / **Olurdi** şadr-ı evreng-i reşâda **şāh-ı dîn-perver** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 13). [şāh-ı dîn-perver ol-,]

şāh-ı efḥam: çok değerli padişah. II Hz. Hüseyin (a.s.).

Oldı deşt-i Kerbelâ'da mübtelâ-yı pür-belâ / Çekdiler meydâna gaddârlar o **şāh-ı efḥamı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 8). [şāh-ı efḥam,]

şāh-ı Fârûk-ı 'adâlet-iktidâr: adalet sahibi Hz. Ömer.

‘Adl ile hâlim yamân olur kerem kılmaz
isen / El-emân yâ **şâh-ı Fârûk-ı ‘adâlet-
iktidâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 52). [*şâh-ı fârûk-ı ‘adâlet-iktidâr,*]

şâh-ı Hatâ: Hatâ ülkesinin şahi. (Hatâ;
Çin Halk Cumhuriyeti'nin Sincan Uygur
Özerk Bölgesi'nin güneybatısında bir il.)

Olmadı sen gibi yek-tây müşîre nâ'il /
Birisi şimdiye dek **şâh-ı Hatâ** dâver-i
Çîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 42). [*şâh-ı Hatâ,*]

şâh-ı Hüseyin: Hz. Hüseyin (a.s.).

Yalnız mäh-ı muharremde değil her
mäh u sâl / Olsa lâıyık haşre dek **şâh-ı
Hüseyin’iñ** mâtemi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 4). [*şâh-ı Hüseyin,*]

şâh-ı Hüseyin-i Kerbelâ: Kerbela şehidi
Hz. Hüseyin.

Mülhak oldu şübhe yokdur kim şehîdân
silkinde / Kırbına alsın anı **şâh-ı Hüseyin-
i Kerbelâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18,
Beyit 9). [*şâh-ı Hüseyin-i Kerbelâ,*]

şâh-ı hüsn: güzellik padişahı. II sevgili.

Düşdi fark-ı ‘âleme bir **şâh-ı hüsnüñ**
sâyesi / Hükm eder iklîm-i dehre bende-
i kem-pâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
207, Beyit 1). [*şâh-ı hüsnüñ, -üñ*]

şâh-ı iklîm-i hakâyık: hakikatler
ülkesinin padişahı.

Şit-i irşadı ile pürdür semâvât ü zemîn /
Şâh-ı iklîm-i hakâyık pîr ü kûtbu'l-
ârifin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes
1, Beyit 7). [*şâh-ı iklîm-i hakâyık,*]

şâh-ı iklîm-i velâ: yakınlık ülkesinin
padişahı.

Nûr-ı çeşm-i Hazret-i bintü'r-Resûl-i
müctebâ / **Şâh-ı iklîm-i velâ** şîr-i
Hudâ'nıñ hem-demi (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 8, Beyit 6). [*şâh-ı iklîm-i
velâ,*]

şâh-ı kader: kader padişahı (Allah).

Âl-i Resûl'e kanda Yezîd eylesin cefâ /
Ammâ ne çâre **şâh-ı kader** hükm-rân
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
35). [*şâh-ı kader,*]

şâh-ı kerem: cömert, merhametli
padişah. II Abdülkadir Geylânî
Hazretleri.

Kalmadı hâlîme yazık diyecek hîç kesim
/ Hâk-i pâyîndur eyâ **şâh-ı kerem**
mültemesim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Müseddes 5, Beyit 8). [*şâh-ı kerem,*]

şâh-ı kişver-i ‘izz ü ‘alâ: aziz ve yüce
memleketin padişahı.

Yezîdîler cefâsından hakâret gelmez ol
şâha / İki ‘âlemde **şâh-ı kişver-i ‘izz ü
‘alâdır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
7, Beyit 18). [*şâh-ı kişver-i ‘izz ü ‘alâ,*]

şâh-ı lâ-nazîr: eşsiz, benzersiz padişah.

Tâcdâr-ı kişver-i irşâda **şâh-ı lâ-nazîr** /
Sâye-endâz-ı halâ'îk kâr-fermâ-yı ümem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 11).
[*şâh-ı lâ-nazîr,*]

şâh-ı men: benim şahım (Hz. Hüseyin
bağlamında).

Şāh Hüseyn-i Kerbelā'dır **şāh-ı men** /
Hidmet-i dergāhıdır dil-ḥ^vāh-ı men
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit
10). [şāh-ı men,]

şah-ı merdān: yiğitlerin şahı. II Hz. Ali.

V'ey nice matrūd imiş kim tābi'-i şeytān
olup / Şah-ı merdānı münāsib gördi tîğ-ı
şamşame (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9,
Beyit 8). [şah-ı merdān,]

pîr ü şah-ı merdān: yiğitlerin şahı ve
piri. II Sadullah Bey.

Qadrde şadrda ser-ḥalka-i erbāb-ı himem
/ 'İlme hilmde hem **pîr ü şāh-ı merdān**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
20). [pîr ü şāh-ı merdān,]

şāh-ı mülk-i nāz: naz ülkesinin sultanı.
II sevgili.

Zihnî o **şāh-ı mülk-i nāz** etmez der-i
ihsānı bāz / Olmuş aña arz-ı niyāz gāyet
muḥāl-ender-muḥāl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 144, Beyit 9). [şāh-ı mülk-
i nāz,]

şāh-ı Nakş-bend: Nakşibendî şahı. II
Şeyh Abdullah Sermest Efendi.

Burc-i reşāda mihr-i celî **şāh-ı Nakş-
bend** / Zîb-i külāh-ı cümle velî **şāh-ı
Nakş-bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
38, Beyit 1). [şāh-ı nakş-bend,]

Mesned-nişîn-i şadr-ı maḳām-ı
Muḥammedî / Merd-i emîn-i sırr-ı 'Alî
şāh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 38, Beyit 2). [şāh-ı nakş-bend,]

Şahbā-feşān-ı encümen-i ḳalb-i sālikān /
Sāḳi-i bezm-i lem-yazelî **şāh-ı Nakş-**

bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38,
Beyit 3). [şāh-ı nakş-bend,]

Şirk-i ḳulübı ḳam' eder engüşt-i himmeti
/ Ḥaḳḳıñ kemāl-i ḳudret eli **şāh-ı Nakş-
bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38,
Beyit 4). [şāh-ı nakş-bend,]

İki cihānda maḳşadına dest-res olur /
Anıñ ki oldı her emelî **şāh-ı Nakş-bend**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 5).
[şāh-ı nakş-bend,]

Buldı kemāl-i pertevini şems-i ma'rifet /
Feyz cihāna neşr edeli **şāh-ı Nakş-bend**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 6).
[şāh-ı nakş-bend,]

Eş'ār-ı Zihni zīver-i ser-tāc-ı mihr olur /
Maḳbūl ederse bu ḡazeli **şāh-ı Nakş-
bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38,
Beyit 7). [şāh-ı nakş-bend,]

şāh-ı Nakş-bendî: şah-ı Nakşibendî.
(Nakşibendî tarikatının isim babası,
büyük mutasavvif evliya.)

Zihnî-i giryemendî ol zār-ı müstemendî /
Yā **şāh-ı Nakş-bendî** ḳıl mazḥar-ı
şefā'at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22,
Beyit 7). [şāh-ı nakş-bendî,]

şāh-ı nāz: nazın şahı. (Şāh-ı nāz ifadesi
tevriyeli kullanılarak hem sevgili hem de
mûsikimizin en eski birleşik
makamlarından biri anlamına gelecek
şekilde kullanılmıştır.)

Beste-i zülfüñ şabā ḳıl muṭrib-i dem-sāza
'arz / Öyle hem ahvāl-i uşşāḳı o **şāh-ı
nāza** 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
108, Beyit 1). [şāh-ı nāz,]

Dem-i 'uşşāḳdan özge nevā ey **şāh-ı nāz**
etmem / Niyāza perde açsam bûselikden
başka sâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 155, Beyit 1). [şāh-ı nāz,]

Büselikden men' edip 'uşşâkdan ister nevâ / **Şâh-ı nâzım** emr eder kânûn kânûn üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 5*). [*şâh-ı nâz,]*

şâh-ı pest: *alçak dal.*

Minnet-i çarha tenezzül eylemez tab'-ı bülend / **Şâh-ı pest** üzre Hümâ çün âşiyân etmez kabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 6*). [*şâh-ı pest,]*

şâh-ı reşâdet-râ: *doğruluk padişahı.*

Kücâ bâ-bend âyâ hem-çünîn **şâh-ı reşâdet-râ** / Ser-efrâz-ı kalender şâh Ser-mest mürşid-i âgâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 8*). [*şâh-ı reşâdet-râ,]*

şâh-ı saha-intimâ: *cömertlik sahibi padişah.*

Şâh-ı saha-intimâdır ki bir an eylemez / Bâb-ı mülâkâtını bendesine sedd laţîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 5*). [*şâh-ı saha-intimâ,]*

şâh-ı şefâ'at: *şefaatin en büyüğü.*

'Adl-i Hâk toğdığı dem rûz-ı cezâ şems gibi / Üstüne şalsın anıñ **şâh-ı şefâ'at** sâye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 4*). [*şâh-ı şefâ'at,]*

şâh-ı şefâ'at-intişâr: *şefaatin dağıtan padişah.*

Dâver-i dîvân-ı maḥşer mültecâ-yı 'âcizân / Dest-gîr-i mücrimân **şâh-ı şefâ'at-intişâr** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 40*). [*şâh-ı şefâ'at-intişâr,]*

şâh-ı serîr-i vaşl: *kavuşma tahtında oturan padişah.*

Olma bâzâr-ı maḥabbetde metâ'-ı ğam-fürüş / **Zihniyâ şâh-ı serîr-i vaşl** kılmışdır yasağ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 7*). [*şâh-ı serîr-i vaşl,]*

şâh-ı Ser-mest: *Şeyh Abdullah Sermest Efendi.*

'Azîzim mürşid-i cânım efendim **şâh-ı Ser-mestim** / Meh-i burc-ı tarîkat der-i deryâ-yı ḥaḳîkatdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 8*). [*şâh-ı Ser-mest,]*

şâh-ı Ser-mest ü velî: *Allah'ın dostu Şeyh Abdullah Sermest Efendi.*

Ḳuṭb-ı ser-efrâz-ı 'âlem **şâh-ı Ser-mest ü velî** / Neş'e-yâb-ı cām-ı leb-rîz-i mey-i bezm-i kıdem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 10*). [*şâh-ı ser-mest ü velî,]*

şâh-ı 'ulüvv-ı şân: *şanı yüce olan padişah.*

Öyle zû'l-kadr eylemiş zâtıñ seniñ Rabb-i ḳadîr / 'Arşdır **şâh-ı 'ulüvv-ı şânıña** ednâ serîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 6*). [*şâh-ı 'ulüvv-ı şân,]*

şâh-ı velâ kıl-: *yüce padişah kılmak.*

Gelmedi şânisi aḳṭâbda bu şevket ile / Hâk anı **şâh-ı velâ kıldı** tamâmiyyet ile (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 14*). [*şâh-ı velâ kıl-,]*

şâh-ı vişâl: *kavuşma padişahı.*

Hāk-i dergāhıñ ser-i ‘āşıkda ey **şāh-ı vişāl** / Zīb-baḥş-ı efser-i devlet degildir yā nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 2). [*şāh-ı vişāl*,]

şāh-ı zengiyān: zencilerin şahı. II siyah ayva tüyleri.

Çekdi ‘asker şanki **şāh-ı zengiyān** Rūm üstüne / Toldı çün şahn-ı ‘izār u ‘arız-ı dildāre ḥaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 3). [*şāh-ı zengiyān*,]

şāhid-i ‘ādil: adaletli tanık.

Baṇa bu da‘vāya bir **şāhid-i ‘ādil** var kim / Edemez kimse benim ḥaḳkımı ibṭāle kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 8). [*şāhid-i ‘ādil*,]

şāhid-i bāzār: pazar güzeli; orta malı güzel. (Herkesi ilgi gösteren, kendini herkese teşhir eden kadın.)

Seni fehmi etmeyip öz kendiñi rüsvā-yı ‘ām eyler / Saṇa kim derse cānā **şāhid-i bāzāra** benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 131, Beyit 3). [*şāhid-i bāzār*,]

şāhid-i hüsne: güzel sevgili.

Şanma ḥaṭ geldi zamān geçdi deyü mātem içün / **Şāhid-i hüsne** yeni biçme siyeh cāme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 5). [*şāhid-i hüsne*,]

şāhid-i ‘īd: bayramın güzelliği.

Şāhid-i ‘īd herkese rām oldu ammā āḥ kim / Ehl-i ğurbetten şafā-yı dil ğürizāndır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 6). [*şāhid-i ‘īd*,]

şāhid-i kām: arzu edilen, istenilen güzel.

Gülveşim mähveşim rāġıb-ı cām oldu bu şeb / Cān ü dil mest-i mey ü **şāhid-i kām** oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1). [*şāhid-i kām*,]

şāhid-i ma‘nā: manâ güzeli. II sevgili.

Şāf kıl jeng-i sivādan diliñ āyīne-şıfāt / Saṇa yüz göstere tā **şāhid-i ma‘nā** bi‘z-zāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 1). [*şāhid-i ma‘nā*,]

şāhid-i ma‘nā: mana güzelliği.

Naẓm-ı rengin denir ol ḥüsn-i kelāma Zihnî / ‘Ālemi **şāhid-i ma‘nāsına** müştāk eyler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 9). [*şāhid-i ma‘nā*,]

şāh-rāh-ı ğayret-i ihsānını tut-: bağışta bulunma gayretinin ana yolunu tutmak.

Şāh-rāh-ı ğayret-i ihsānını tutdı Kelīm / Bī-muḥābā mevc-i āb-ı Nīl’den kıldı ğüzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 29). [*şāh-rāh-ı ğayret-i ihsānını tut-*, -dı]

şāh-rāh-ı Mevlevī: Mevlevîliğin büyük yolu.

Mücib-i feyz-i Ḥudā’dır **şāh-rāh-ı Mevlevī** / Maḥzen-i nūr-ı Ḥudā’dır ḥān-ķāh-ı Mevlevī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 1). [*şāh-rāh-ı Mevlevī*,]

şāh-reh-i vaşl: kavuşmanın yüce yolu.

Maḳdem-i cānāneye **ṣāh-reh-i vaşlda** /
Bezî ü nişār etmeğe bīm-i dil ü cān ḡalaṭ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 4).
[ṣāh-reh-i vaşlda,]

ṣā'ir olan: şair olan (kimse).

Zihniyā **ṣā'ir olan** şanma cefâyı toḳunur
/ Pek nezâket ederek tûrfe edâyı toḳunur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 11).
[ṣā'ir olan,]

ṣā'irân-ı dehr: devrin şairleri.

Vaşfını iş'ār kılsam turre-i ḥam-der-
ḥamîñ / **Ṣā'irân-ı dehr** ser-tā-pā
ned'imimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 5). [ṣā'irân-ı dehr,]

ṣā'ir-i ḥak-gû: gerçekleri ifade eden
şair.

Ṣā'ir-i ḥak-gûda lâzımdır kemāl-i
ma'rifet / Da'vi-i şî'r ile Zihnî cehliñ
iş'ār etme bes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 95, Beyit 5). [ṣā'ir-i ḥak-gû,]

ṣā'ir-i mu'ciz-beyân: kimsenin
yazamayacağı, taklit edilemeyen, anlatış
tarzı kimseye benzemeyen şair.

Şî'r kim ârî ola vaşf-ı Resûl'ullāh'dan /
Ṣā'ir-i mu'ciz-beyāna 'ardır ḡāyetde 'ār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 21).
[ṣā'ir-i mu'ciz-beyān,]

ṣā'ir-i nāzik-süḥanān: nazik, ölçülü söz
söyleyen şairler.

Medḥiñ iş'āra ne ḥâcet ki bilir ehl-i şu'ūr
/ Saña meddāḥdır hep **ṣā'ir-i nāzik-
süḥanān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
11, Beyit 33). [ṣā'ir-i nāzik-süḥanān,]

ṣā'ir-i nāzik-süḥan-i rûzgār: devrin
ince, zarîf söz söyleyen şairi.

Vâdi-i medḥinde tekâpü eder / **Ṣā'ir-i
nāzik-süḥan-i rûzgār** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 40). [ṣā'ir-i
nāzik-süḥan-i rûzgār,]

ṣā'ir-i pâkîze-tabî'at: temiz yaratılışlı
şair.

Bir şî'r ile faḥr eyleme Zihnî bu cihândır
/ Biñ **ṣā'ir-i pâkîze-tabî'at** var içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 5).
[ṣā'ir-i pâkîze-tabî'at,]

ṣā'ir-i vaşşâf-ı dil-zinde Zihnî: gönlü
uyanıkların vasıflarını anlatan şair
Zihnî. II dili (söyleyiş özelliği
bakımından) canlı, sağlam olan kişilerin
vasıflarını anlatan şair Zihnî.

Aña derler ki **Zihnî ṣā'ir-i vaşşâf-ı dil-
zinde** / Ola ḥüsn-i beyân-ı nazmı bir
âşâr-ı ḥaḳḳānî (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 201, Beyit 6). [ṣā'ir-i vaşşâf-ı dil-
zinde zihnî,]

şakî olma: kötü huylu olmak; Hak
katında makbul olmayan kimse olmak.

'Askerî'dir ceyş-i İslām revnaḳı / Kıl
maḥabbet bunlara **olma şakî** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 20).
[şakî olma,]

şâkir ol-: şükreden olmak.

Ān şeker-leb Zihnî **şâkir oldı** nûş-ı 'aşḳ
ile / Şükrini Ḥaḳḳ eylesin mebrûr mebrûr
üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173,
Beyit 7). [şâkir ol-,]

şākird: talebe, öğrenci.

Oğudur sihrde **şākird** gibi Hārūt'ı / O kadar kim nigehe fitnede olmuş üstād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 7). [şākird,]

şakk ol-: ikiye ayrılmak, yarılmak. (Şakk-ı kamer denilen ayın ikiye bölünmesi mucizesine telmihen.)

Müşārün bi'l-benân-ı hükmi olsaydı degildir meh / Bütün peyk **şakḳ olurdu** cümlevār-ı kubbe-i haḍrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 45). [şakḳ ol-,]

şāl: omuza atılmaya ve boyna sarılmaya yarayan yünden kumaş; Keşmir keçisi kılından veya ipekten geniş kuşak, kumaş.

Şāl rengine dahı söz yok leṭāfetde velî / Nev-resāna başka bir cilve-nümādır sādē fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 3). [şāl,]

şāl-ı keşmîr-i mütallāsın: yaldızlı kaşmir şalı (Keşmîr, Hindistan'da bir bölge ve Keşmir geçisinden elde edilen, ince ve sık yünden dokunmuş bir kumaş türüdür).

Serde gördüm **şāl-ı Keşmîr-i mütallāsın** bugün / Ben dahı şardım belālî başıma mendîl-i 'aşḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 2). [şāl-ı keşmîr-i mütallā,]

Şām: Şam şehri. II akşam (siyah). II sevgilinin siyah ayva tüyleri.

Ruḥuñ meftûnı oldum ḥaṭṭ-ı 'anber-fāmdan soñra / Seyāḥat eyledim iklîm-i Rûm'a **Şām'dan** soñra (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 181, Beyit 1). [Şām'dan, -dan]

şām ü seher: akşam ve sabah. II daima.

Hüsrev-i ḥüsn o dildāra denir **şām ü seher** / Gele semtinden anıñ kûs-ı vefā demdemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 3). [şām ü seher,]

şām ü şubḥ: sabah ve akşam. II sevgilinin saç ve yüzü.

Hemān bir nûr-ı vāhid bilmişim gîsû-yı ruḥsārîñ / Anıñçün **şām ü şubḥı** birbirinden imtiyāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 2). [şām ü şubḥ,]

Şām'a: Suriye'nin başkenti, genel anlamda orta doğu coğrafyasını ifade etmek için kullanılır. II akşam. (siyah rengini çağrıştırması yönüyle saç ve ayva tüyleriyle ilişkilendirilir.)

Pîçiş-i turreler indikçe ḥaṭ üze gūyā / Çîn'den kâfile-i nāfedir ol **Şām'a** gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2). [Şām'a,]

şām-ı firḳat: ayrılık akşamı/gecesi.

Şām-ı firḳatde şehāb-ı fikr-i zülf etdi zuhûr / Başdı dil şahrāsını deycür deycür üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 2). [şām-ı firḳat,]

şām-ı haşre dek: kıyamet akşamına (gününe) kadar.

Gelmez derûn-ı Zihnî'ye ḡam **şām-ı haşre dek** / Nā-gāh o yār koynuna girsin 'ale's-şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 5). [şām-ı haşre dek,]

şāmil: içine alan, kapsayan. II benimseyen.

Şemle vü şalde yok h^vāhişimiz kılca kadar / Tavr-ı erbāb-ı riyā şeklini **şāmil** degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 2). [şāmil,]

şāmme-i ehl-i Haleb: Halep halkının kokusu.

Neşr edip feyz-i şemīm-i himem-i vālāsın / Eyledi **şāmme-i ehl-i Haleb'i** 'anber-āgīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 21). [şāmme-i ehl-i Haleb,]

şāmme-i erbāb-ı bezm-i 'ayş: eğlence meclisinde bulunanların kokusu.

Mest olup 'arz etdi sünbül turre-i pür-piçini / **Şāmme-i erbāb-ı bezm-i 'ayşı** kıldı müşg-bār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 14). [şāmme-i erbāb-ı bezm-i 'ayşı,]

şan: ululuk, azamet, mertebe; ün, nam.

Denildi arz ü semāda seniñ ki **şāniñda** / Şahādet eyledi ihlāş üzre hep 'ālem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 2). [şāniñda, -iñ, -da]

Mīrsin līk bu rütbe himem ü luţfa göre / **Şāniña** şān-ı vezāret denir ise şāyān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 35). [şāniña, -iñ, -a]

şān ol-: azamet bulmak; değer kazanmak.

Hük-m-i kazā-yı Hakk'a rızā-dādlık yine / Ancağ velī-i a'zam olan zāta **şān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 36). [şān ol-,]

şān ü şeref ü şevket-i şeyh: şeyhin (Abdülkādir Geylānî) yüceliği, şan ve şerefi.

Yād-ı ismiyle bulur mürde beden tāze hayāt / Beñzemez āhere **şān ü şeref ü şevket-i şeyh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 20). [şān ü şeref ü şevket-i şeyh,]

şāne-i çarh: feleğin tarağı.

Kaşdı tel kıрмаğ anıñ şanma berāy-ı tezyīn / Tarasa turre-i iqbālîmi ger **şāne-i çarh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 4). [şāne-i çarh,]

şānelenmiş perçem: (sevgilinin) taranmış saçları/kakülü.

Şānelenmiş perçemiñ olmuş haţ-ı rüyūñ tīrāş / Sāde kurbāndır saña biñ kere biñ sevdālu baş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 1). [şānelenmiş perçem,]

şāneniñ sefid bahtı: tarağının beyaz/açık talihi. (Tarak sevgilinin saçlarına ve dolayısıyla sevgiliye aşıktan daha yakın olduğu için aşıktan daha şanslıdır.)

Nūr-ı siyah-perçemiñe nisbet eyledim / Andan füzūn oldu **sefid bahtı şāneniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 4). [şāneniñ sefid bahtı,]

şān-ı firkat: ayrılığın şanı (büyüklüğü).

Artırır nāle vü feryādını ehl-i 'aşkıñ / İşte bu luţf ile efzūn ola **şān-ı firkat** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 5). [şān-ı firkat,]

şân-ı vezâret: vezirlik makamı.

Mîrsin lîk bu rûtbe himem ü lûtfâ göre /
Şânîña **şân-ı vezâret** denir ise şâyân
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 35). [şân-ı vezâret,]

şânîña lâyıķ degil: ululuğuna, yüceliğine lâyıķ olmamak.

Mukırrım cürm hep nefs-i denâ'et-
perverimdendir / Dirîğ-i lûtf yoksa
şânîña lâyıķ degil hakkâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 54). [şânîña lâyıķ degil,]

şarâb: içecek, sarhoşluk veren sıvı (rengini sevgilinin dudaklarından alması yönüyle).

Nâle-i dilden eder ahz-ı terennüm muṭrib /
Leb-i cānāndan alur la'l gibi rengi
şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 4). [şarâb,]

şarâb: içecek, sarhoşluk veren sıvı. II gönül kanı.

Meclisim peygüle-i ḥasret **şarâbım** hūn-ı dil /
Kāse-i zehr-i melâlet sāğar-ı Cem'dir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 4). [şarâbım, -ım]

şarâb-ı al-veş: kırmızıya benzer şarap.

Şarâb-ı al-veş leb-rîz olup bezm-i taḥassürde /
Dü çeşm-i giryemendim kâse-i fağfurdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 3). [şarâb-ı al-veş,]

şarâb-ı âteşin: ateş gibi şarap. (Şarap burada hem renginden hem de yakıcı

etkisinden ötürü ateşle ilişkilendirilmiştir.) II aşk şarabı.

Şarâb-ı âteşin içmiş gelir o tıfl-ı sūz-efgen /
Yine olmuş iki ruḥsâresi şu'le-feşân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 2). [şarâb-ı âteşin,]

şarâb-ı cān-fezâ: cana can katan şarap.

La'l-i nâbından muḳaṭṭardır **şarâb-ı cān-fezâ** /
Rûy-ı âlından muḥammerdir bu gülzârıñ güli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 3). [şarâb-ı cān-fezâ,]

şarâb-ı erğuvân: erguvan renkli (kırmızı) şarap.

Şarâb-ı erğuvân içmiş bugün o tıfl-ı şermende /
Kızarmış rûyı olmuş şu'le-efşân dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 4). [şarâb-ı erğuvân,]

şarâb-ı ğaflet-i kalb: kalbe ğaflet veren şarap.

Şarâb-ı ğaflet-i kalbi kadeḥ kadeḥ içeniñ /
Gelir mi başına 'aklı şabâḥ-ı ḥaşre kadar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 2). [şarâb-ı ğaflet-i kalb,]

şarâb-ı hoş-güvâr: lezzetli şarap.

Çeşmesâr-ı selsebîl-i 'Adn'e olmaz teşne-leb /
Nüş eden bezm-i vişâlınden **şarâb-ı hoş-güvâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 33). [şarâb-ı hoş-güvâr,]

şarâb-ı leb: dudağın şarabı.

Yâr ağıyâra fedâ kıldı **şarâb-ı lebini** /
Şimdi biz hūn-ı ciger nüş ederiz mül

yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 2*). [*şarāb-ı leb,]*

şarāb-ı şevk-ı rûh-efzā: *cana can katan şarabın zevki.*

Şarāb-ı şevk-ı rûh-efzāsına şâyân olan rindân / Humār-ı ğaflete dūçār olmaz bir dahı aślā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 24*). [*şarāb-ı şevk-ı rûh-efzāsı,]*

şarāb-ı şevk: *şarabın vermiş olduğu keyif, coşku. II İlahî aşkın verdiği feyiz.*

Şarāb-ı şevkiñ ile mestdir göñül çünkim / Şabāh-ı haşrde çekmez humār-ı ye's ü nedem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 5*). [*şarāb-ı şevk,]*

sarka ğarba yetiş-: *doğuya batıya ulaşmak. II her tarafa ulaşmak.*

Nārdan eyler emîn sālîkini 'uqbāda / **Şarka ğarba yetişip** himmet eder dünyāda (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 16*). [*şarka ğarba yetiş-,]*

sart-ı mahabbet bu degil: *sevginin gereği başkalarına vefa gösterip âşıklara cefa etmek değil.*

Erbāb-ı hūkūka **bu degil şart-ı mahabbet** / Resm-i reh-i ülfet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 4*). [*şart-ı mahabbet bu degil,]*

şa'sa'a-i encümenim ol-: *meclise (âşığın gönlü) ılık veren olma.*

Küfr-i zülfüñ kor idi gūşe-i zulmetde beni / Olmasa fikr-i ruħuñ **şa'sa'a-i encümenim** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 4*). [*şa'sa'a-i encümenim ol-,]*

şa'sa'a-pāş ol-: *parlamak.*

Zulmet-i cevri zulemkārı perākende eder / Kanda kim şa'sa'a-pāş olsa çü mihr-i rahşān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 25*). [*şa'sa'a-pāş ol-,]*

şa'sa'a-yı nîrān ol-: *parlamak, nur hâline gelmek.*

Evlād-ı Muştafā'ya ola şad hezār selām / Tā-bā-ebed ki **şa'sa'a-yı nîrān olur** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 40*). [*şa'sa'a-yı nîrān ol-,]*

Sat: *Dicle ve Fırat'ın birleşmesinden meydana gelen büyük nehir. (Şat-Bağdat paralelliğinde).*

Leşkeri hatla alıp hıttā-i Bağdād-ı dilim / **Şat** gibi hükmi revan eyledi her cāy ü maḥal (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 2*). [*şat,]*

savk: *şevk, istek. II sevinç, neşe.*

Şükr edip bu müjde-i nuşret-fezāya eylesin / Resm-i şehri-âyîni icrā **şavkla** hep ins ü cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 4*). [*şavkla, -la]*

İstemem midḥat-ı ecdād ile olmak şāyi' / **Şavka** maḥsūb olalı şöhrete olmam tābi' (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 7*). [*şavka, -a]*

şavk-ı leb-rîz: *sevinç, neşe dolu.*

Şavk-ı leb-rîzi ile Zihnî dedim tārîhin / Etdi pür-nūr heme 'ālemi bir tıfl-ı necîb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 5*). [*şavk-ı leb-rîz,]*

şāyān: lāyık, yaraşır, uygun.

Ba‘d-ez-în etse mübāhāt seniñle **şāyān** /
Vüzerā-yı der-i şāhen-şeh-i ma‘müre-i
dīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 43). [şāyān,]

Mîrsin lîk bu rütbe himem ü lütfā göre /
Şāniña şān-ı vezāret denir ise **şāyān**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit
35). [şāyān,]

şāyān olan: lāyık olan. II ulaşan, erişen.

Şarāb-ı şevk-ı rūh-efzāsına **şāyān olan**
rindān / Hümār-ı ğaflete dūçār olmaz bir
dahı aślā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1,
Beyit 24). [şāyān olan,]

şāyed: şayet, ola ki.

Çeşmi **şāyed** nigeş-i rahm ede
efġānımıza / Lîk ol ğamze-i cellādına
şefkat gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 89, Beyit 3). [şāyed,]

Dāğdır zann etme sīnem üzre
revzenlerdir hep / Göñlüme **şāyed** ziyā-
pāş ola hūrşīd-i emel (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4). [şāyed,]

Cism ü cāniñ eyle ey Zihnî o şāha hāk-i
der / Kālbiñe **şāyed** ere envār-ı feyzinden
eşer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1,
Beyit 11). [şāyed,]

şāveste: lāyık, yaraşır, uygun.

Etse fedā rāhına **şāyestedir** / Cān ü dilin
merd ü zen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 4, Beyit 30). [şāyestedir, -dir]

şāveste ol-: yakışmak, lāyık olmak.

Olsa şāveste mübāhāti ile Şehbā’nıñ /
Rütbe-i kevkebesi ğıpta-keş-i çarh-ı
berīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 22). [şāveste ol-,]

şāveste-i tahsīn-i felek ol-: feleğin
övgüsüne lāyık olmak.

Zihniyā her ne kadar arz-ı kemāl etdim
ise / Birisi olmadı şāveste-i tahsīn-i felek
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 5).
[şāveste-i tahsīn-i felek ol-,]

sāyi‘ olmak isteme-: herkes tarafından
duyulmuş olmayı, tanınmayı istememek.

İstemem midhāt-ı ecdād ile olmak **sāyi‘** /
Şavka maḥsūb olalı şöhrete olmam tābi‘
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 7).
[sāyi‘ olmak isteme-,]

şeb: güneş battıktan gün ağarıncaya
kadar geçen süre, gece.

Güşe-i firkatde her **şeb** ḥasret-i la‘liñ ile
/ Çeşm bir cām-ı leb-ā-leb hūn-ı dil
müldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
8, Beyit 2). [şeb,]

Gerçi ey meh ‘āşıkā ‘arz-ı cemāl etdiñ bu
şeb / Sen de tahşīl-i rızā-yı zū‘l-celāl
etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
15, Beyit 1). [şeb,]

Gerçi ey meh ‘āşıkā ‘arz-ı cemāl etdiñ bu
şeb / Sen de tahşīl-i rızā-yı zū‘l-celāl
etdiñ bu **şeb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
15, Beyit 1). [şeb,]

Cām-ı gül-gūnı sürüp gülzār-i
‘işretgāhuma / ‘Irz u nāmūs-ı rakībi pāy-
māl etdün bu **şeb** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 15, Beyit 2). [şeb,]

Kadriñ olsun ey Hümā-yı hüsn bālā
‘arşdan / Külbe-i aḥzānıma taḥrīk-i bāl

etdiñ bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 3*). [*şeb,]*

Nazra-i mir'ât-ı ruhsâra edip ruşsat-pezîr / 'Âşık-ı bî-dilleri tûtî-maḳâl etdün bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 4*). [*şeb,]*

Okuyup vaşında ol çeşm-i ḡazālîñ bir ḡazel / Zihnîyâ erbâb-ı bezmi başka ḡâl etdiñ bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 5*). [*şeb,]*

Gülveşim mâhveşim râḡıb-ı cām oldu bu **şeb** / Cān ü dil mest-i mey ü şāhid-i kām oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1*). [*şeb,]*

Gülveşim mâhveşim râḡıb-ı cām oldu bu **şeb** / Cān ü dil mest-i mey ü şāhid-i kām oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1*). [*şeb,]*

Geldi meydāna çün esbāb-ı tarab töldi bend / 'Ahdler tövbeler 'uşşāka ḡarām oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 2*). [*şeb,]*

Rindler farṭ-ı neşāt üzre olup na're-zenān / Zevḡden sāmi'a-ı çarḡa peyām oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 3*). [*şeb,]*

Şeker-i la'l-i lebin sîb-ruḡın kıldı meze / Bezmimiz 'işreti ber-vefḡ-i merām oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 4*). [*şeb,]*

Mest olup yatdım o meh-pāre ile şubḡa ḡadar / Zihnîyâ debdebe-i zevḡ tamām oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 5*). [*şeb,]*

Şevḡ-ı pür-ḡāl-i ruḡuñ bezmde mûm oldu bu **şeb** / Āh-ı dil perde-keş-i māḡ ü nücûm oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 1*). [*şeb,]*

Şevḡ-ı pür-ḡāl-i ruḡuñ bezmde mûm oldu bu **şeb** / Āh-ı dil perde-keş-i māḡ ü nücûm oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 1*). [*şeb,]*

Geldi şen kıldı yine meclisim o kebg-ḡırām / Ruḡabā ḡānesi vîrāne-i bûm oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 2*). [*şeb,]*

Sāḡiyān encûmen-i rindi ḡılup cām ile pür / Muṭribān dest-zen-i nāy ü ḡudûm oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 3*). [*şeb,]*

Sipeh-ı zevḡ-ı mülākāt edip cem'iyet / Ḳal'a-i miḡnet-i hicrāna hücûm oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 4*). [*şeb,]*

Ḡabḡabıñ nuḡl lebiñ eyledi mey Zihnî o meh / Ḥ'āhişim üzre bir icrā-yı rûsûm oldu bu **şeb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 5*). [*şeb,]*

Nā'il oldum vaşl-ı yāre dün gece 'ömrümde bir / Gördigüm **şeblerde** ancak beñzedi ol şeb şebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2*). [*şeblerde, -ler, -de]*

şeb: eğlence, anma vb. amaçlarla geceleyin düzenlenen toplantı; güzel, hoşça vakit geçirilen zaman dilimi.

Nā'il oldum vaşl-ı yāre dün gece 'ömrümde bir / Gördigüm şeblerde ancak beñzedi ol şeb **şebe** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2*). [*şebe, -e]*

şeb ü rûz: gece ve gündüz; daima, sürekli.

Bābā-yı zamāne **şeb ü rûz** māder-i eyyām / Bir demde toḡurmakda biñ evlād-ı ḡavadiş

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 4). [şeb ü rûz,]

Yitirmez atlas-ı çarhı geçer ammâ **şeb ü rûz** / Hedef-i ta'ne-i zühhâd ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 4). [şeb ü rûz,]

Ne mübârek meh-i hayr ü berekât-efzâdır / **şeb ü rûzı** ki eder bây ü gedâyı şādân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 9). [şeb ü rûz,]

şebân-rûz: gece gündüz, her zaman.

Mey-hâmede ol mü'tekif ey Zihnî **şebân-rûz** / Cerrâr gibi gezme şakın hâne-be-hâne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 9). [şebân-rûz,]

şeb-büy: turpgillerden, güzel kokulu, dar yapraklı, değişik renkli çiçekleri olan, çok yıllık ve otsu bir süs bitkisi.

Haft-ı nev-hûzîñ hele sebz-i İrem'dir aıldım / Kākülün **şeb-büy** mudur sünbül müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 2). [şeb-büy,]

şeb-dîz-i hâmem: kalemin yağız atı (kaleminin, yazma kudretinin güçlü olması bağlamında.).

Yine **şeb-dîz-i hâmem** 'arşa-i tanzîrde Zihnî / Edâ-yı Döldülâne 'azm-i cevân eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 5). [şeb-dîz-i hâmem,]

sebhâ: gece.

Meclis-i bîgâneyi terk etmez ey Zihnî o meh / Gündüzi gitmez velî **sebhâ** gider tenhâ gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 5). [sebhâ,]

şeb-hûn et-: gece baskını düzenlemek (sevgilinin siyah saçının yüzünün üzerine gelmesi bağlamında).

Ser-be-ser iklim-i İslâm'ı heme **şeb-hûn eder** / Şaf-be-şaf bir leşker-i kâfirsitândır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 2). [şeb-hûn et-,]

şeb-hûn evle-: gece baskını düzenlemek (sevgilinin yüzünün siyah saç ve benlerle örtülmesi bağlamında).

Edip tâtâr-ı zülfün ceyş-i hâliñ birle cem'iyet / Diyâr-ı Şâm'ı mülk-i Hind'i **şeb-hûn eylemişlerdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 4). [şeb-hûn eyle-,]

şeb-hûn şeb-hûn üstüne et-: peş peşe gece baskını düzenlemek. (Sevgilinin saç ve beninin siyahlığıyla gece karanlığı arasında bağlantı kurulmuştur. Sevgilinin saç ve beni gece baskını düzenleyerek âşığa dert, keder verirler.)

Geh hayâl-i hâliñ ey meh gâh fikr-i kākülün / Etdiler cem'iyetim **şeb-hûn şeb-hûn üstüne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 2). [şeb-hûn şeb-hûn üstüne et-,]

şeb-i firkat: ayrılık gecesi.

Fürûğ-ı ârızından dūr kıldı çarh ol mâhiñ / **Şeb-i firkatde** bezm-i cân ü dil deycürdür şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 4). [şeb-i firkat,]

şeb-i kadr ü berât: Berat ve Kadir Gecesi.

Ğurre-i 'İd-i vişālın gözet ol bir mālîñ /
Ki eder cilve saçı üzre **şeb-i Kadr ü Berāt** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3). [*şeb-i kadr ü berāt*,]

şeb-i yeldā: en uzun gece, karanlık gece.
(Bu mısırada şair sevgilinin saçlarını hem uzunluk hem de renk bakımından en uzun geceye teşbih kılmıştır.)

Siyeh zülfün **şeb-i yeldāya** beñzer /
Cemāl-i bā-kemālîñ aya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 1). [*şeb-i yeldāya*,]

şeb-i ye's ü elem: üzüntü ve keder gecesi.

Mücrimîni tîre-mend etmez **şeb-i ye's ü elem** /
Şüphe yok mihr-i cemālîñ hâkîçün ey zü'l-kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 14). [*şeb-i ye's ü elem*,]

şeb-i zulmetde koma-: zifiri karanlıkta bırakmamak.

Toğdurur mihr-i cihân-tâb-ı ümîdi bir gün /
Şeb-i zulmetde komaz falîku'l-aşbâh-ı ferah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 4). [*şeb-i zulmetde koma-*,]

şeb-nem: gece yağın rutubet, çiy.

Şeb-nemi bâde gülî sâkî edip bülbülü rind /
Kıldı hep gülşeni bezm-i tarab-âbâd şabâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 3). [*şeb-nemi, -i*]

şeb-nem: gecenin serinliğiyle yerde ya da bitkilerin üzerinde toplanan su damlacıkları, çiy (gözyaşıyla benzerlik kurularak.).

Bāgbān cūy-ı revān bād-ı vezān **şeb-nemde** /
Cümle kan 'ağlamada hasret ile her demde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 4). [*şeb-nemde, -de*]

şeb-nemāsā: çiy tanesi gibi (âşğın gözyaşlarının çiy tanesine benzetilmesi söz konusudur).

Şeb-nemāsā dökülüp çün kaţarāt-ı dîde /
Gülşen-i luţf-ı şeh-i 'ālemi kıldı tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 5). [*şeb-nemāsā*,]

şeb-nem-i feyz: cömertlik ihsan çiyi.

Şeb-nem-i feyzinden alur her şehir /
Tâb u tarāvet çemen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 19). [*şeb-nem-i feyz*,]

şeb-nem-i irşād: Hak yolunu aydınlatmada yeterince olgunlaşmamış kişi.

Şabāh-ı haşrde ehl-i şafâ şol zāta derler kim /
Muţarrā eylemiş gülzār-ı kalbin **şeb-nem-i irşād** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 2). [*şeb-nem-i irşād*,]

şeb-tā-seher: geceden sabaha kadar.

Şem'a-i ruhsār şevkıyla Çıracı-zādeniñ /
Cāmi'-i dilde yanar **şeb-tā-seher** kandil-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 3). [*şeb-tā-seher*,]

sefā'at: Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için aracılık etmeleri.

Bu Zihnî-i rû-siyāh ü mücrime senden olur senden /
Mürüvvet merhamet şefkat

şefâ'at yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 7). [*şefâ'at,*]

şefîk ü erham: şefkatli ve merhametli.

Şadme-i derd ile şad âh ki oldum sersem / Sensin ancak dil-i nâ-çāra **şefîk ü erham** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 2). [*şefîk ü erham,*]

şefî'ü'l-müznibînâ: ey günahkârların affı için şefa'at eden, kulların suçlarının bağışlanması için Allah katında aracılık eden Hz. Muhammed!

Rûz-ı mahşerde **Şefî'ü'l-müznibînâ** el-âmân / Eyleme bu Zihnî-i 'abd-ı zelilîn şermsâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 55). [*şefî'ü'l-müznibînâ,*]

şefkat: merhamet, acıma, esirgeme.

Çeşmi şāyed nigeş-i rahm ede efgānımıza / Lîk ol gamze-i cellādına **şefkat** gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 3). [*şefkat,*]

Bu Zihnî-i rû-siyāh ü mücrime senden olur senden / Mürüvvet merhamet **şefkat** şefâ'at yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 7). [*şefkat,*]

Olsa senden olur ümmîd-i mürüvvet **şefkat** / Yâ meded yāhu emān etme dirîğ-i himmet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 11). [*şefkat,*]

şefkat-āmîz-i nigāh eyleyüben: şefkatli bakarak.

Niçe bir ağlasun 'aşıklarıñ ey gonce-dehen / **Şefkat-āmîz-i nigāh eyleyüben** gül güleler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 3). [*şefkat-āmîz-i nigāh eyleyüben,*]

şefkat-ı hak'dan ğavrı: şefkat, merhamet sahibi Allah'tan başka.

Kime feryād edeyim **şefkat-ı Hak'dan ğavrı** / Kalmadı hāl-i diger-günıma yazık diyenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 6). [*şefkat-ı hak'dan ğavrı,*]

şefkat-i zâtından: Allah'ın şefkati.

Şerm-nâkim dergehiñden olmağa ben 'afv-h^vāh / Lîk mutlak **şefkat-i zâtından** ümmîd eylerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 45). [*şefkat-i zâtından,*]

şefkatsiz: merhamet ve acıma duygusu olmayan.

Dil-i pür-sahtı nerm olmaz bu deñlü giryemendāna / Ne **şefkatsiz** mürüvvetsizdir ol çarh-ı dil-i sengîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 12). [*şefkatsiz,*]

seh: sultan, sevgili. II Allah (c.c.).

Bendeniñ şarf-ı 'ubūdiyeti lâzım yoksa / Geh cemālî o **şehiñ** gāh celālî görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5). [*şehiñ, -iñ*]

sehâ: ey padişah. II ey sevgili.

Merhamet-sāz-ı dil-i 'uşşāk idiñ evvel **şehâ** / Şimdi bu zulm ü sitemgerlik gam-āverlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 3). [*şehâ,*]

İltifâtıñla **şehâ** mes'ūd olaldan bahtımız / Zirve-i Kāf-ı mahabbetde kuruldu tahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 1). [*şehâ,*]

Hāk-ı derîñ var iken çeşm-i ‘alîle **şehā** /
 Ārzū etmek dahı kühl-i Şıfāhān ğalať
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 6).
 [şehā,]

Mehcūr-ı zevk-i cennet eder ādemi **şehā**
 / Bāğ-ı ruñuñda ħirmen olan dāne dāne
 ħāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143,
 Beyit 4). [şehā,]

Koyma rakīb-i kelbi **şehā** bezm-i ħāşşına
 / Huld-ı berîne dāñil olup ādem olmasın
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 2).
 [şehā,]

Etsem ricā-yı bŷy-ı vefā bāğ-ı luťfdan /
 Kesmem űmīdi gerçi **şehā** bāğ-ı luťfdan
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 4).
 [şehā,]

sehā: ey padişah olan Allah.

Şehā ‘āciz-penāhā bir esīr-i kayd-ı
 ‘işyānım / Hŷlāşa ħazretiñdendir űmīd-i
 luťf-ı bī-ihşā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kaside 1, Beyit 53). [şehā,]

şehādet cāmını iç-: şehadet şarabını
 içmek; şehit olmak.

Oldı teslīm-i rızā **içdi şehādet cāmını** /
 Dīn içün baş verdi ol esrār-ı Hākķ’ıñ
 maħremi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8,
 Beyit 11). [şehādet cāmını iç-,]

Şehbā: Halep şehri.

Olsa şāyeste mŷbāhāti ile **Şehbā’nuñ** /
 Rŷtbe-i kevkebesi ğıbťa-keş-i çarķ-ı
 berīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
 Beyit 22). [Şehbā’nuñ, -nuñ]

seh-bāz: doğan kuşu. II sevgilinin
 gözleri.

Sāye-i sŷnbŷlde bir **şeh-bāzdır** şankim
 yatar / Serpilip dŷşdŷkçe ğāñ zŷlf-i
 semen-bŷ çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 189, Beyit 3). [şeh-bāzdır, -dır]

seh-bāz-ı nigāh: sevgilinin doğan
 kuşuna benzeyen, āşġı kendine
 bağlayan etkili bakışı.

İĥtirāz etmez mi **şeh-bāz-ı nigāhından**
 ‘aceb / Kŷmri-i ğŷnlŷm mekān dutmuş
 ser-i kŷyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 129, Beyit 3). [şeh-bāz-ı nigāh,]

sehd-i leb-i la’l: sevgilinin yakuta
 benzeyen dudakların balı.

Rakīb-i rŷ-siyāha datdırup **sehd-i leb-i
 la’liñ** / Muşaffā mi’ demi şafrā-yı reşķ ile
 bulandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 126, Beyit 4). [sehd-i leb-i la’l,]

sehen-şāh: şahlar şahı, padişahlar
 padişahı.

Derdim ey dil ne vezīr ű ne **sehen-şāh**
 bilŷr / Ne cefā çekdigim ancak benim
 Allāh bilŷr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 64, Beyit 1). [sehen-şāh,]

sehen-şāhā: ey şahlar şahı. II ey Allah.

Nebīler kim der-i vālā-cenābıñ ilticā
 eyler / Kime erbāb-ı ‘işyān ‘arż-ı ħāl
 etsin **sehen-şāhā** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kaside 1, Beyit 55). [sehen-şāhā,]

sehen-şāh-ı şehīdān: şehitler şahının
 şahı.

Yā **sehen-şāh-ı şehīdān** deyŷ kıldıkça
 nidā / İşidir nevĥalarum ŧāk-ı sipihr-i
 kec-edā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3,
 Beyit 6). [sehen-şāh-ı şehīdān,]

seh-i 'ālī-cenāb: iyilik sahibi, yüksek ahlaklı padişah. II sevgili.

Nefer etmiş gibi hūbānı hep ālā-yı şevkinde / Livā-yı hūsn ü ānın ol **seh-i 'ālī-cenāb** açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 4). [seh-i 'ālī-cenāb,]

seh-i ālī-cenāb olsun da gör: kadri, kıymeti yüksek bir sultan olsun da hele bir gör.

Zabt eder şemşir-i gamzeyle hezārān cān ü dil / Mülk-i hūbīde **seh-i ālī-cenāb olsun da gör** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 6). [seh-i ālī-cenāb olsun da gör,]

seh-i bī-deng ü pür-ceng: mücadelecı ve eşsiz padişah. II sevgili.

Şeh-i bī-deng ü pür-ceng dil-rübāyāna peşeng dil seng / Kamer-reng çarh-evreng mihr-i tal'at-zāya benzersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 7). [seh-i bī-deng ü pür-ceng,]

seh-i evreng-i istiğnā: kanaat tahtının sultanı (Hz. Muhammed).

Edelden Hak seni yek-tā **seh-i evreng-i istiğnā** / Cilā-yı 'izz ü kadrin sende buldı reng-i istiğnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 1). [seh-i evreng-i istiğnā,]

seh-i gül-ruh: gül yanaklı sevgili.

Yine koydı piyāde ol **seh-i gül-ruh** beni āhır / Bu naṭ' üzre niçe ferzānelik etdim at oynatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4). [seh-i gül-ruh,]

seh-i kevneyn ahmed: iki dünyanın şahı Hz. Muhammed (s.a.v.).

Şeh-i kevneyn Ahmed ins ü cinne mefhar-ı sermed / Habīb-i Hak Muhammed zīver-i kurbıyyet-i Mevlā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 51). [seh-i kevneyn ahmed,]

seh-i levlāk-evreng: "Ey habibim, sen olmasaydın bu kâinatı yaratmazdım!" anlamına gelen bir kutsi hadis.

Müsellem bir **seh-i levlāk-evreng** ü le-'amruk-tāc / Mükerrerem bir cenāb-ı pādīşāh-ı Yeşrib ü Baṭhā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 49). [seh-i levlāk-evreng,]

seh-i mülket-i nāz: naz, cilve mülkünün padişahı. II nazlı sevgili.

Ey **seh-i mülket-i nāz** her ne kadar cevretseñ / Dehen-i 'āşıkıña harf-i şikāyet gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 2). [seh-i mülket-i nāz,]

seh-i mülk-i 'inād: inat diyarının şahı. II sevgili.

Tıfl-ı hod-bīn dil-i sengīn celālet-āyīn / Sitem-endīşe cefā-pīşe **seh-i mülk-i 'inād** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 3). [seh-i mülk-i 'inād,]

seh-i mülk-i maḥabbet: aşk ülkesinin padişahı. II sevgili.

Şehīd-i 'aşk-ı yār-i çeşm-i hūn-h'ār olduğum Zihnî / **Şeh-i mülk-i maḥabbet** eylemiş temhīr şemşire (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 5). [seh-i mülk-i maḥabbet,]

seh-i mülk-i melāhat: *güzellik ülkesinin sultanı (sevgili).*

Ey **seh-i mülk-i melāhat** hāk-pāyiñ var iken / Ārzū-yı rütbe-i rif‘at harām olsun baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 2*). [*seh-i mülk-i melāhat,]*

seh-i mülk-i reşād: *Hak yolunda yürüyen ülkenin padişahı.*

Qılsun anı Rabbü'l-‘ibād rāh-ı hüdāda ber-murād / Olsun **seh-i mülk-i reşād** hem ehl-i Hakk’ıñ ekmeli (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 8*). [*seh-i mülk-i reşād,]*

seh-i Nakş-bend: *Şah-ı Nakşibendi.*

Eylese fermān **seh-i Nakş-bend** / Çarhı eder pür-sipeh-i Nakş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 1*). [*seh-i Nakş-bend,]*

seh-i refref-süvār: *Hız. Muhammed'in Miraç Gecesi bindiği dört binekten sonuncusunun padişahı.*

Maḥrem-i ḥalvet-serāy-ı kurb-ı zāt-ı izidī / Rāz-dān-ı kâbe kavseyn ü **seh-i refref-süvār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 43*). [*seh-i refref-süvār,]*

seh-i şāhib-kırān: *her zaman başarı, üstünlük kazanan hükümdar. (Âşığın gönlü için kullanılmıştır.)*

Mülk-i tecrîdîñ **seh-i şāhib-kırānıdır** gönül / Ma‘rekegāh-ı maḥabbet pehlevānıdır gönül (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 1*). [*seh-i şāhib-kırān,]*

seh-i zî-şān: *şanlı padişah (Muhammed Cān).*

Serîr-i kişver-i gayb-ı hüviyyetde **seh-i zî-şān** / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i Yezdān Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 9*). [*seh-i zî-şān,]*

Serîr-i kişver-i gayb-ı hüviyyetde **seh-i zî-şān** / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i Yezdān Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 12*). [*seh-i zî-şān,]*

Serîr-i kişver-i gayb-ı hüviyyetde **seh-i zî-şān** / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i Yezdān Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 15*). [*seh-i zî-şān,]*

Serîr-i kişver-i gayb-ı hüviyyetde **seh-i zî-şān** / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i Yezdān Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 18*). [*seh-i zî-şān,]*

Serîr-i kişver-i gayb-ı hüviyyetde **seh-i zî-şān** / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i Yezdān Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 21*). [*seh-i zî-şān,]*

Serîr-i kişver-i gayb-ı hüviyyetde **seh-i zî-şān** / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i Yezdān Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 3*). [*seh-i zî-şān,]*

Serîr-i kişver-i gayb-ı hüviyyetde **seh-i zî-şān** / Enîs-i meclis-i kurbıyyet-i Yezdān Muhammed Cān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 6*). [*seh-i zî-şān,]*

seh-i zî-şān-ı kişver-gîr: *ülkeleri zapt eden şanlı padişah. II âşık.*

Rak̄ībā ‘arz kılma hîç nakd-i dil ü cânıñı / **Şeh-i zî-şân-ı kişver-gîr** kılmaz irtîşâdan hâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 3). [*şeh-i zî-şân-ı kişver-gîr,*]

şehîdân: şehitler.

Mülhak oldu şübhe yokdur kim **şehîdân** silkine / Kırbına alsın anı şâh-ı Hüseyin-i Kerbelâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 9). [*şehîdân,*]

şehîdân şâhı: şehitler şahı (Hz. Hüseyin).

Bahâ olmaz **şehîdân şâhınıñ** bir müyına ‘âlem / Hüseyin’dir bu Hüseyin’dir nûr-ı çeşm-i Muştafâ’dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 12). [*şehîdân şâhı,*]

şehîden: şehit olarak.

Zihniyâ cevher gibi nakş eyledim târîhini / Rûh-ı ‘Osmân Beg **şehîden** vuşlata oldu sezâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 11). [*şehîden,*]

şehîd-i ‘aşk-ı yâr-i çeşm-i hûn-h^vâr olduğum: sevgilinin kan döken gözleriyle/bakışlarıyla aşk şehidi olduğum zaman.

Şehîd-i ‘aşk-ı yâr-i çeşm-i hûn-h^vâr olduğum Zihnî / Şeh-i mülk-i maḥabbet eylemiş temhîr şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 5). [*şehîd-i ‘aşk-ı yâr-i çeşm-i hûn-h^vâr olduğum,*]

seh-pâyeli: en büyük mertebeye sahip olan.

Yüz sürer pâyına hûbân-ı zamâne yek-ser / Şadr-ı evreng-i melâhatde o **şeh-**

pâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 2). [*şeh-pâyeli,*]

seh-per-i cibrîl: Cebrail'in kanadı.

Şeh-per-i Cibrîl aña sūzân olur pervâneveş / Meclis-i hâşşîñ çerâğ-ı şem‘dânıdır gönül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 132, Beyit 2). [*şeh-per-i cibrîl,*]

sehr-âyîn eyle-: kutlama yapmak.

Bu meserretle Kilis ehli derûn ü berden / Yakışur **eyleseler** şubḥ u mesâ **sehr-âyîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 35). [*sehr-âyîn eyle-,*]

sehr-i hüsn: güzellik şehri, diyarı.

Bir ‘Acem-zâde püser semt-i Hicâziden gelip / **Şehr-i hüsnüñ** ‘Irâk üzre eder Şirâza ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 3). [*sehr-i hüsn,*]

sehr-i vaşl: kavuşma şehri, vuslat yeri.

Etdiğîñ cevri-i firâkı hep ederdim işbât / **Şehr-i vaşlñ** yedime girse der-i maḥkemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 4). [*sehr-i vaşl,*]

sehr-i vişâl: kavuşma şehri, yeri. II cennet.

Şehr-i vişâle yetişür Zihniyâ / Kâfile-i şâh-reh-i Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 7). [*sehr-i vişâl,*]

sehr-yâr-ı mülket-i ‘ukbâ: âhiret yurdunun padişahı.

Resûl-ı seyyid-i ‘âlem Nebiyy-i mürşid-i a‘zam / Cemî‘-i halkdan ekrem **şehr-yâr-ı mülket-i ‘uqbâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 50). [*şehr-yâr-ı mülket-i ‘uqbâ*,]

şeh-süvâr: ata iyi binenlerin şahı. II sevgili.

Zihniyâ cevlângeh-i meydân-ı nâz ü şîvede / Pây-mâl etdi beni ol **şeh-süvârim** şorma hiç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 5). [*şeh-süvârim*, -im]

Şeh-süvârum ki kılur semtime irhâ-yı ‘inân / Yoluna cân ü seri şevk ile oynatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 2). [*şeh-süvârum*, -um]

Şeh-süvârim nazar et şahn-ı temennâ üzre / Kağı üftâdeniñ âşâr-ı mecâli görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 3). [*şeh-süvârim*, -im]

Yed-i lutfuñla kaldır **şeh-süvârim** hâk-i miñnetden / Ser-i üftâdegânıñ güy ü çevgân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 6). [*şeh-süvârim*, -im]

şeh-süvâr-ı nâz: nazın usta binicisi; sevgili.

Kaldı meydân-ı recâda bî-mecâl üftâdegân / El-emân ey **şeh-süvâr-ı nâz** dizgin etme pek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 3). [*şeh-süvâr-ı nâz*,]

şeh-süvâr-ı sâha-i ‘aşk: aşk meydanının usta süvarisi (askeri). II âşık.

Zihniyâ ben **şeh-süvâr-ı sâha-i ‘aşkı**m bugün / ‘Aks-i mîh-i na‘l-i esb-i yârdur başımda tâc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 5). [*şeh-süvâr-ı sâha-i ‘aşkı*m,]

şehzâde: padişah ailesinden olan, saltanat varisi.

Her tıfl-ı nev-hırâmân mânend-i zât-ı cânân / Evreng-i hüsnüñ ey cân **şehzâdesi** degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 5). [*şehzâdesi*, -(s)i]

şeh-zâde: padişah, hükümdar oğlu. (sevgilinin gördüğü değer, itibar yönüyle şehzadeye benzetilmesi söz konusudur.

Başlar üstünde gezer nâz ile **şeh-zâde** gibi / Sevdigim tıfl benim Zihni beş on dâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 5). [*şeh-zâde*,]

şeh-zâde: padişah ailesinden olan. II Hz. Hüseyin (a.s.).

Nice âğuşte-i hûn etdiñ ol **şeh-zâdeyi** zâlim / Mükerrerem muhterem sultân-ı iklîm-i velâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 10). [*şeh-zâdeyi*, -(y)i]

şeker: şeker. II tatlı (tatlı sözlü olma manası kastedilmiştir).

Bu **şeker** lüknet-i güftâr bu şîrîn harekât / Tûti-i kudsiyi bir söz ile eyler iskât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1). [*şeker*,]

şeker: şeker (sevgilinin dudakları için kullanılmıştır).

Gehî gerdân-ı şâfin yâd edip geh la‘l-i şîrînin / Tenâvül etmek içün tıfl-ı dil-şîre **şeker** katdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 3). [*şeker*,]

şeker: şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya

nişastasından çıkarılan, ağızda tatlı bir lezzet bırakan maddelere verilen ortak isimdir.

Şekerden tatlıdır çāşîni-i la‘l-i lebiñ cānā / Hele şıgmaz dehāna zevk-i būs-ı ğabğabiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 1). [şekerden, -den]

şeker ü şîr: süt ve şeker. (Buradaki süt ve şeker ilk mısrada geçen dudak ve gerdan unsurlarıyla ilişkilendirilerek leff ü neşr sanatı yapılmıştır. Sevgilinin kırmızı dudakları, sevgilinin ağzından çıkan sözler olarak da değerlendirilebilir. Sevgilinin tatlı sözlü olması sebebiyle dudakları şekere benzetilir. Gerdanı ve süt arasındaki ilişki de gerdanının beyaz olmasından ötürüdür. Sevgilinin gerdanı da tıpkı süt gibi beyazdır ve aşığı kendine hayran eder.)

Öperek la‘l-i leb ü gerdanını yatmalıdır / **Şeker ü şîri** bu şeb birbirine katmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 1). [şeker ü şîri,]

şeker-bār: etrafa şeker saçacak kadar güzel ve tatlı olan.

Ğuş eden vālih ü üftāde vü hayrān oldu / O **şeker-bār** o tūtî gibi şîrîn diline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 3). [şeker-bār,]

şeker-i la‘l-i leb: kırmızı dudağının şeker. sevgilinin şeker gibi tatlı kırmızı dudağı.

Şeker-i la‘l-i lebin sîb-ruhın kıldı meze / Bezmimiz ‘işreti ber-vefk-i merām oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 4). [şeker-i la‘l-i leb,]

şeker-leb: dudağı şeker gibi tatlı olan,

tatlı dudaklı. Tatlı dilli, hoş sohbet (kimse).

Ān **şeker-leb** Zihnî şākir oldu nūş-ı ‘aşk ile / Şükrini Hakk eylesin mebrūr mebrūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 7). [şeker-leb,]

şekerlik: tatlılık (tatlı söz bağlamında).

Bārek’allāh sende bu nev tāze dil-berlik nedir / Sözde **şekerlik** bu yüzde hū‘āb-ı esmerlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1). [şekerlik,]

şekker: şeker, tatlı (sevgilinin sözlerinin aşığa güzel, hoş gelmesi bağlamında).

Lezzet-efzādır baña **şekker** gibi düşnām-ı yār / ‘Āşık-ı zevk-ı maḥabbet eylemez telh-i dimāğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 6). [şekker,]

şekker-ālūd eyle-: şekerle doldurmak.

Hakīmāne çalış lutf eyle nūş et ‘ālemiñ nîşin / Dimāğın **şekker-ālūd eyle** cümle bāy u dervîşin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 4). [şekker-ālūd eyle-,]

şekl: biçim, şekil, görünüş.

Şemle vü şālde yok hū‘āhişimiz kılca kadar / Tavr-ı erbāb-ı riya **şeklini** şāmil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 2). [şeklini, -i, -(n)i]

Kızarsıñ gāh bozarsıñ **şeklde** rûyı raķîbānıñ/ Efendim günde bir reng cāme-i nev giy pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 3). [şeklde, -de]

şeklin göster-: şeklini göstermek, yansıtmak.

Senden eyler çün zühür envâr-ı feyz-i bî-nazîr / Kâse-i deryûze **şeklin gösterir** mihr-i münîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 7). [şeklin göster-,]

şekve: şikâyet.

Şekve besdir Zihni mu'tâd-ı zamâne böyledir / Gâh vuşlat gâh firkat gösterür ahkâm-ı 'îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 5). [şekve,]

şekve et-: şikâyet etmek, sızlanmak.

'Âşıkım cevri ne rûtbe eylese cânân füzûn / **Şekve etmek** iktizâ-yı tarz ü üslûbüm degil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 3). [şekve et-,]

şekve-i zulm ü sitem: eziyet ve cefadan şikâyet (etme).

Yok mudur pâyân hîç bu zârî vü nâlişlere / Besdir inşâf et yeter bu **şekve-i zulm ü sitem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 2). [şekve-i zulm ü sitem,]

sem': mum.

Göñül kim bezm-i vahdet **sem'iniñ** pervânesindendir / Tecellâ-yı cemâle yanmadan pervâ nesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 1). [sem'iniñ, -i, -niñ]

sem': mum. II sevgili.

Degil bir ben cemâl-i yâre müştâk / O **sem'e** mihr ü meh pervânedir hep (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 5). [sem'e, -e]

sem'a-i dehliz: dar geçidin mumu.

Şem'a-i dehliz ü bâb-ı re'fetidir mäh-tâb / Çarh-ı mînâ-fâmdır ol şem'a bir sîmîn fenâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 28). [sem'a-i dehliz,]

sem'a-i ikbâl-ı eş'âr: şiirlerin bahtının parlaklığı/ışığı.

Fürûzân oldı Zihnî **sem'a-i ikbâl-ı eş'arım** / Yanar âteşlere elbetde erbâb-ı hased şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 7). [sem'a-i ikbâl-ı eş'ar,]

sem'a-i ikbâl-ı kavî: kuvvetli mutluluğun fitili.

Oldı püf-kerde-i gam **sem'a-i ikbâl-ı kavî** / Hâne-i zulmet-i idbâr ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 5). [sem'a-i ikbâl-ı kavî,]

sem'a-i ruhsâr: yanağın mumdan fitili. II yanağının parlaklığı.

Şem'a-i ruhsâr şevkıyla Çırâcı-zâdeniñ / Câmî '-i dilde yanar şeb-tâ-seher kandîl-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 3). [sem'a-i ruhsâr,]

sem'-i 'aşk-ı Hasaneyn: Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin aşkının mumu.

Toldı envâr-ı maḥabbetle dil ü cânım evi / **Şem'-i 'aşk-ı Hasaneyn'im** 'Alevîyim 'Alevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 2). [sem'-i 'aşk-ı Hasaneyn,]

sem´-i dil-efrûze: gönle ferahlık veren mum.

Yan yakıl pervâneveş bir **sem´-i dil-efrûze** kim / Şu‘lesinden mihr ü meh olmuş felekde muktebes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 2). [sem´-i dil-efrûze, -e]

sem´-i ikbâli: talih mumu; mutluluk mumu.

Şem´-i ikbâlini ber-bâd edecek fırça arar / K’ide zulmet-zede-i cûd-ı kûdürât-ı hışâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 7). [sem´-i ikbâli,]

sem´-i muhhabbet: sevgi mumu.

Oldukça fûrûzân kanâdîl-i minâre / Biz **sem´-i muhhabbet** yakalım tekye-i câna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 5). [sem´-i muhhabbet,]

sem´-i münevverdir: aydınlık, nurlu mum.

Hayal etsem de kâr etmez dile sevdâ-yı gîsûsı / Ruh-ı pür-tâbı kim cân bezmine **sem´-i münevverdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 3). [sem´-i münevverdir,]

sem´-i şebistân: gece mumu. II yüzünün parlaklığıyla karanlığı aydınlatan sevgili.

Tâbiş-i ruhsârını gördi o rakş-âveriñ / Sûziş ile eyliyor **sem´-i şebistân** rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 3). [sem´-i şebistân,]

sem´-i şebistân: gece mumu. II karanlığı aydınlatan sevgili.

Cemâlin ‘arz eder ol mâh-tâbân dîdeler rûşen / Gelir bezme yine **sem´-i şebistân** dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 1). [sem´-i şebistân,]

semîm-i kâkül: kâkülün güzel kokusu.

Siyeh hâlinden oldu pest-kıymet ‘anber-i sârâ / Şikest oldu **semîm-i kâkülünden** nâfe-i âhû (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 3). [semîm-i kâkül,]

semîm-i kâkül: kâkülün insanı baştan çıkaran kokusu.

Şemîm-i kâkülün kangı meşâmı eyliyor ta‘îr / Ya mir‘ât-ı ruhuñ âyâ kime manzûrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 5). [semîm-i kâkül,]

semîm-i turre: sevgilinin saçının güzel kokusu.

Şemîm-i turre vü bûs-ı lebiñ va‘diyle ‘uşşâkı / Tahayyül ‘âleminde Mısr ile Çın’i tolandırđıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 2). [semîm-i turre,]

semle vü şâl: sarık ve şal (hırka).

Şemle vü şâlde yok h‘âhişimiz kılca kadar / Tavr-ı erbâb-ı riyâ şeklini şâmil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 2). [semle vü şâl,]

semme-i müşk-i Hoten: Hoten (Türkistan’da bir şehir) miskin kokusu.

N’eylerüm ey cân-ı men **semme-i müşk-i Hoten** / ‘İtr-ı dimâğ-ı dehen kâkül-i

hoş-büy-ı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 2). [*şemme-i müşk-i Hoten,*]

şems gibi toğdığı dem: güneş gibi doğduğu zaman. II tecelli ettiği zaman.

‘Adl-i Hak toğdığı dem rûz-ı cezâ şems gibi / Üstüne şalsın anıñ şâh-ı şefâ‘at sâye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 4). [*şems gibi toğdığı dem,*]

şems misâl: güneş gibi (doğması özelliğiyle).

Ṭālî‘i tā-be-ebedî lâmi‘ olup şems misâl / Kevkeb-i baht-ı düşmeni ola nuhûsetle keşîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 3). [*şems misâl,*]

şems ü kamer: güneş ve ay. II sevgili ve âşık.

Çekil o mihr-i cihân-tāba zerreveş ey dil / Felekde cilve eder şevk ile şems ü kamer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 3). [*şems ü kamer,*]

şems-i ma‘rifet: marifet ışığı.

Buldı kemâl-i pertevini şems-i ma‘rifet / Feyz cihāna neşr edeli şâh-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 6). [*şems-i ma‘rifet,*]

Şems-i Tebrîzî: Şems-i Tebrîzî olarak bilinen Şemsüddîn Muhammed bin Alî bin Melikdâd Tebrîzî'dir. 13. y.y.da Mevlânâ Celâleddîn Rûmî ile Konya'da tanışmış ve onu kendi düşünceleriyle etkilemiş bir mutasavvıftır.

Zulmet-i şâm-ı keşâfetden eşer ermez aña / Şems-i Tebrîzî ki olmuşdur penâh-

ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 6). [*Şems-i Tebrîzî,*]

şemsîr: kılıç. II sevgilinin yan bakışı.

Müje tîr gamze şemsîr turre-i ham-der-hamı zencîr / ‘Aceb bir şîr-gîr-i bî-naẓîr şâh-ı dil-âversîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 3). [*şemsîr,*]

Şehîd-i ‘aşk-ı yâr-i çeşm-i hûn-h‘âr olduğum Zihnî / Şeh-i mülk-i mahabbet eylemiş temhîr şemsîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 5). [*şemsîre, -e*]

şemsîr şemsîre gel-: kılıç kılıca gelmek. (Göz göze gelmek; sevgilinin eziyet veren bakışlarıyla âşığın hüznü bakışlarının karşı karşıya gelmesi bağlamında.)

‘Aceb mi âh-ı ‘âşık cevri-i yâre ittişâl etse / Gelir elbetde rezmgâhda şemsîr şemsîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 4). [*şemsîr şemsîre gel-,*]

şemsîr-i cefâ-keş ol-: cefa, eziyet kılıcını çekmek.

Baňa şemsîr-i cefâ-keş olur ağıyâra velî / Nigeh-endâz-ı vefâ tîr-i tegâfûl yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 4). [*şemsîr-i cefâ-keş ol-,*]

şemsîr-i gamze: süzgün yan bakış kılıcı.

Ẓabt eder şemsîr-i gamzeyle hezârân cân ü dil / Mülk-i hûbîde şeh-i âlî-cenâb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 6). [*şemsîr-i gamze,*]

şemsîr-i kîn: düşmanlık kılıcı.

Çaldılar **şemşîr-i kîn** gerdân-ı nûr-efşânına / Bûsegâh-ı kudsiyân iken mübârek maqdemî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 10*). [*şemşîr-i kîn,]*

şemşîr-i maḥabbet: *sevgi kılıcı.*

Şemşîr-i maḥabbetle kesip kayd-ı sivâyı / Dutdum yed-i ümmîd ile dāmân-ı rızâyı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 7*). [*şemşîr-i maḥabbet,]*

şemşîr-i Rüstem: *Rüstem'in kılıcı.*

Havf eder benden cüyüş-ı bî-ḥazer âl-ı felek / Tîğ-ı âhım elde bir **şemşîr-i Rüstem'dir** baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 5*). [*şemşîr-i Rüstem,]*

şemsü'n-nehâr-ı vaşl-ı sübhânî: *Allah'a kavuşma gününün güneşi.*

Ne dil-ber 'ârızı **şemsü'n-nehâr-ı vaşl-ı Sübhânî** / Ne dil-ber turesi nûr-ı siyâh-ı leyletü'l-İsrâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 18*). [*şemsü'n-nehâr-ı vaşl-ı sübhânî,]*

şen: *neşeli, şen.*

Mübtelâ-yı heves etmez beni ğilmân-ı cinân / Var iken sen gibi nâzik-beden ü şüh ü **şenim** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 2*). [*şenim, -im]*

şen kıl-: *neşelendirmek.*

Geldi **şen kıldı** yine meclisim o kebg-ı râm / Ruḳabâ ḥānesi vîrâne-i bûm oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 2*). [*şen kıl-,]*

şen ol-: *neşelenmek, sevinmek.*

Şerâr-ı nâr-ı maḥabbetle **şen olur** gönlüm / Hevâ-yı ğam ile sönmüş ocâğdır cānâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 2*). [*şen ol-,]*

şerâr-endâz ol-: *kıvılcım atan, ateş saçan olmak. (Âşığın âhı, dokuz göğü yakan ateş gibi görülür.)*

Şerâr-endâz olup nüh-tâḳ-ı gerdünü eder pür-süz / Teḥâşî etdigimden medd-i âhım ser-fîrâz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 5*). [*şerâr-endâz ol-,]*

şerâre-pâş ol-: *kıvılcım saçmak.*

Maḳşûd-ı şem' himmet imiş nûr-ı feyzden / **Olsuñ şerâre-pâş** daḥı âsmâne dek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 4*). [*şerâre-pâş ol-,]*

şerâr-ı âteş: *ateşin kıvılcımı. (benle benzerlik göstermesi bağlamında).*

Dil verip püskürme hâl-i yâre yakma cānını / El-ḥazer dūr et **şerâr-ı âteşi** bārûtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 4*). [*şerâr-ı âteş,]*

şerâr-ı nâr-ı maḥabbetle: *aşk ateşinin kıvılcımı.*

Şerâr-ı nâr-ı maḥabbetle şen olur gönlüm / Hevâ-yı ğam ile sönmüş ocâğdır cānâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 2*). [*şerâr-ı nâr-ı maḥabbetle,]*

şerbet-i süfre-i iftârı: *iftar sofrasının şerbeti.*

Gicesi Ḳadr ü Berât gündüzi bir 'îd-i sa'îd / **Şerbet-i süfre-i iftârı** çü nesîm-i

cinān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 10). [şerbet-i süfî-i iftârı,]

şeref-endâz-ı Haleb: Halep'in haysiyetlisi (Sadullah Paşa).

Şeref-endâz-ı Haleb olduğu dem ol âşaf / Hekese kıldı hâlib-i ni'amın hep ta'yîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 18). [şeref-endâz-ı Haleb,]

şeref-i cedd: soyunun yüceliği.

Şeref-i ceddîñ unut zâtına bak ey Zihnî / Derk kıl vâriş-i eb olmadığın zâde-i Nûh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 5). [şeref-i cedd,]

şeref-i zât: kişinin şahsının ululuğu, şerefi.

'Acizin izhâr-ı evşâf-ı kerâmâtında / Ehl-i ma'nâ ki huşûşâ şeref-i zâtında (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 11). [şeref-i zât,]

şerefler ver-: iftihar vesilesi (olan çocuklar) vermek.

Şerefler vermiş idi mülk-i dehre şulb-i pâkinden / Be-luţf-ı hâzret-i Mevlây bir tıfl-ı hâkîkat-bîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 5). [şerefler ver-,]

şerer: kıvılcım.

Dutup ihzâr edip top gibi atdı Haleb'e / Fetili aldı nedâmet **şereriyle** o mehîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 34). [şereriyle, -i, -yle]

şerer-pâş ol-: kıvılcımlar saçmak.

Nigârâ ârzü-yı 'anber-i hâl-i 'izârîñla / **Şerer-pâş olmada** dil micmerinde her zaman âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 3). [şerer-pâş ol-,]

şerer-pâş ol-: kıvılcımlar saçmak.

Hâne-i cāna **şerer-pâş olması** bî-şühedir / Öyle şarmışdır ser-â-pâ âteş-i fırkat beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 4). [şerer-pâş ol-,]

şerh-i beyân: ayrıntılı açıklama.

Bahşimiz hâlimizi **şerh-i beyândır** Zihnî / Kimseye kışsa-i h'âbîdeyi nâkil degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 7). [şerh-i beyân,]

serm: utanma, utanç, mahcubiyet.

Söner âb-ı nedâmetle qaralır **şermden** fi'l-hâl / Olursa süziş-i 'aşkımla bir kez imtihân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 4). [şermden, -den]

sermende kıl-: utandırmak.

Zîver-i ruhsâresi **sermende kıldı** gonceyi / 'Anber-i gîsûları pest etdi qadr-i sünbûli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 5). [sermende kıl-,]

serm-nâk: utanmış, mahcup olmuş.

Şerm-nâkim dergehiñden olmağa ben 'afv-h'âh / Lîk muţlak şefkat-i zâtından ümmîd eylerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 45). [şerm-nâkim, -im]

sermsâr: utanan, utanmış, mahcup olmuş.

Yine kesmem ümîdi rahmetiñden tâ ebed
bi'llâh / Egerçi rû-siyâhım **şermsârım**
ey kerem-pîrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 58). [*şermsârım, -ım*]

şermsâr eyle-: utandırmak, mahcup
etmek.

Rûz-ı mahşerde Şefî'ü'l-müznibînâ el-
âmân / **Eyleme** bu Zihnî-i 'abd-ı zelîlîñ
şermsâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 55). [*şermsâr eyle-,*]

şes cihet: altı yön; ön, arka, sağ, sol,
aşağı, yukarı.

Şıdk ile her kim eder tavf-ı der-i Ka'be-i
rûh / **Şes cihetden** açılır rüyına ebvâb-ı
fütûh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34,
Beyit 1). [*şes cihet,*]

şes-der-i çarh-ı feleg: dünyanın altı
kapısı.

Zâr edip ehl-i dili bir pula muhtâc eyler /
Âh kim **şes-der-i çarh-ı felegiñ**
mel'abesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
198, Beyit 3). [*şes-der-i çarh-ı feleg,*]

şevk: gönül meyli, arzu; sevinç, neşe.

Şevkiñle ver ârâmını bu Zihnî-i zârîñ /
Terdîd ile bî-şabr ü sükûn eyleme Yâ
Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit
7). [*şevkiñle, -iñ, -le*]

Böyle qalursa derûnumda o tıflıñ **şevki** /
Olur ey Zihnî ne rengîñ gazeller inşâd
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 9).
[*şevki, -i*]

Etdi füzûn **şevki** haţ-ı nev-demîdesi /
Mânend-i zevk ü neşatî-i sebz-i nev-
bahâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73,
Beyit 3). [*şevki, -i*]

Şem'a-i ruhsâr **şevkıyla** Çırâc-ı-zâdeniñ /
Câmi'-i dilde yanar şeb-tâ-seher kandîl-i
'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119,
Beyit 3). [*şevkıyla, -ı, -yla*]

Nây ü kânûn ü kemânîye verip tâze
düzen / Bezm kızdıkça olur **şevkle**
mutrib hoş-gû (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 168, Beyit 4). [*şevkle, -le*]

Yâr gösterdikçe yüz manzûr manzûr
üstüne / Bezm **şevki** pür olur mecbûr
mecbûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 173, Beyit 1). [*şevki, -i*]

O hâl-i 'anberîni 'arız-ı âliñde gördükçe
/ Olur sînemde peydâ **şevkle** şad key
pey-ender-pey (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 195, Beyit 4). [*şevkle, -le*]

şevk ile: aşk ile, büyük bir arzuyla,
canıgönülden.

Çekil o mihr-i cihân-tâba zerreveş ey dil
/ Felekde cilve eder **şevk ile** şems ü
kamer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69,
Beyit 3). [*şevk ile,*]

Şarışdım mû miyâna **şevk ile**
zerrînkemerâsâ / Tolaşdım perçem-i pür-
ham gibi sîmîn gerdâna (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 177, Beyit 4). [*şevk ile,*]

Mey ki eder sâkî-i zevk-âveri / Şevk ile
tard-ı hazen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 11). [*şevk ile,*]

Geşt ede **şevk ile** şahrâ-yı neşatı rûz u
şeb / Etmeye peyk-i ğumûm-ı dehr
semtinden 'ubûr (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 6, Beyit 6). [*şevk ile,*]

Olup fermân-ber-i ma'nâ-yı emr-i irci'î
sırran / Hemân şad **şevk ile** cân atdı bâğ-
ı şahn-ı me'vâya (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 14, Beyit 3). [*şevk ile,*]

Men **şevk ile** midhatger-i sultân
Hasaneyn'im / Nefret-keş-i a'dâ-yı
aşilü'n-nesebeynim (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 1). [*şevk ile,*]

şevk ile cân fedâ eyle- [D]: (biri
uğruna) canıgönülden canını feda etmek.

Ehl-i beyte o kadar 'âşık-ı şâdık idi kim
/ Cân fedâ eyledi **şevk ile** o cennet-pāye
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut'a 21, Beyit 3).
[*şevk ile cân fedâ eyle-,*]

şevk-âver olma-: neşe vermemek.

'Âşıkta taşvîr-i rûy-ı yâr vermez tesliyet /
Bülbüle **şevk-âver olmaz** şavt-i timsâl-i
gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138,
Beyit 4). [*şevk-âver olma-,*]

şevke gel-: arzusu, isteği, hevesi artmak,
çoşmak.

Şevke gelip kıldı çün zevk ile cânân rakş
/ Na're-zenân oldu hep eyledi rindân rakş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 1).
[*şevke gel-,*]

şevket ile: büyüklükle, heybetle.

Gelmedi şânisi aqtâbda bu **şevket ile** /
Hak anı şâh-ı velâ kıldı tamâmiyyet ile
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit
14). [*şevket ile,*]

şevk-i cedîd gel-: yeni şevk gelmek. II
yeni ilham neşet etmek.

Zevk-i rûzeyle **gelip** tab'ıma bir **şevk-i
cedîd** / Eyledim vâdî-i eş'âra güzâr-ı
seyrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 11). [*şevk-i cedîd gelip,*]

şevk-i dîdâr-: İlahî cemalin arzusu.

Dilimden **şevk-i dîdârıyla** kaldır
zulmet-i cehli / Bula rûy-ı siyâhım nûr-ı
revnak yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 172, Beyit 5). [*şevk-i
dîdârıyla,*]

şevk-i leb-i la'l: (sevgilinin) kırmızı
renkli dudağının şevki.

Göñül sevdâ-yı zülfüñle perîşân oldu
besdir bes / Ciger **şevk-i leb-i la'li**ñle al
kân oldu besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 94, Beyit 1). [*şevk-i leb-i la'l,*]

şevk-i mey: şarap zevki. II İlahî aşkın
zevki.

Gâh şevk-i zühed edersin geh verirsin
şevk-i mey / Olmuyor zâhid muvâfık
etdiğin bir keb kebe (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 182, Beyit 3). [*şevk-i mey,*]

şevk-ı pür-hâl-i ruh: benlerle dolu
yüzün arzusu.

Şevk-ı pür-hâl-i ruhuñ bezmde mûm oldu
bu şeb / Âh-ı dil perde-keş-i mâh ü
nücum oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 17, Beyit 1). [*şevk-ı pür-hâl-i ruh,*
]

şevk-i ruh-ı pür-tal'ati: çok fazla
parlak olan yanağın arzusu.

Şevk-i ruh-ı pür-tal'ati şaldı cihâna
şöhreti / Buldı anıyla zîneti evreng-i
iklîm-i cemâl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 144, Beyit 8). [*şevk-i ruh-ı pür-
tal'ati,*]

sevk-i ruhsār: âşığın sevgilinin güzelliğine olan meyli, hevesi.

İstifāza **sevḳ-i ruḥsārından** āsāndır velī / Küfr-i gīsūsından olsa nūr-ı imānım ḥalāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 2). [*sevḳ-i ruḥsār*,]

sevk-i şahbā-vı leb: sevgilinin dudağının şarabına ulaşma arzusu.

Şevḳ-i şahbā-yı lebiñ gitmez dil-i mestāneden / Eksik olmaz bezm-i nūş-ā-nūşdan cam-ı rahīk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 5). [*sevḳ-i şahbā-yı leb*,]

sevk-i sahn-ı vuşlat: kavuşma bahçesinin arzusu/isteği.

Ṭururken **sevḳ-i şahn-ı vuşlatiñ** her bār 'uşşāka / Ḥaṭādır ḥ^vāhiş-i gülzār-ı cennet yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 6). [*sevḳ-i şahn-ı vuşlat*,]

sevḳiñ sebep-i māye-i āb u gilimizdir: sevkin insanların yaratılma sebebi (Bu beyit "Sen olmasaydın ey habibim, kâinatı yaratmazdım!" hadis-i şerifine işarettir. Bu hadiste mevcudatın Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sevgisi için yaratıldığı ifade edilmiştir.).

'Aşkıñ eşer-i hestî-i cān u dilimizdir / **Şevḳiñ sebep-i māye-i āb u gilimizdir** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 1). [*sevḳiñ sebep-i māye-i āb u gilimizdir*,]

sevkiyle: aşkıyla; arzusuyla, hasretiyle.

Şafvet-i sîne vü envār-ı ruḥuñ **sevḳiyle** / Okunur nüşā-i mir'āt ile ders-i mişkāt

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 2). [*sevḳiyle*,]

sey: belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşyâ vb. yerine kullanılan belirsiz kelime.

Derūn-ı Zihnî'ye gamzeñden özge **şey** giremez / Ki şîr-i nerre-i 'aşka yatağdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 5). [*şey*,]

seyh İbnü'l-Arabî: Muhyiddin İbnü'l-Arabî, ünlü İslam düşünürü, mutasavvıf, yazar ve şair. Şeyhü'l Ekber unvanı ile de bilinir.

Cümleden işte berî vaşfını işbâtında / **Şeyh İbnü'l-Arabî** yazdı Fütühât'ında (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 12). [*şeyh ibnü'l-arabî*,]

şifâ: derman, ilaç, deva.

Sevdā-yı zülf-i yāre düşen ḥavf eder mi hîç / Ma'cūn-ı zevḳ-i la'l-i lebinden **şifâsı** var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 3). [*şifâsı*, -sı]

Ancak 'alîl çeşme rehiñ ḥākidir **şifâ** / Gezsem cihānı memleket-i İşfahān'a dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 2). [*şifâ*,]

şifâ-baḥş eyle-: derde derman kılmak.

Dil-i pür-derd-i a'dāya **şifâ-baḥş eyle** feyziñle / Maḥabbet birle aḥbāba vefā-baḥş eyle feyziñle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 6). [*şifâ-baḥş eyle-*,]

şikest ed(t)-: kırmak.

Çekemez bir dem **eder** seng-i tahassüdle
şikest / Bezm-i devrinde kim alsa eline
bir tolu cām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
12, Beyit 2). [*şikest ed(t)-,]*

şikest ol-: kırılmak, bastırılmak. II
etkisini yitirmek.

Siyeh hālinden oldu pest-kıymet ‘anber-i
sārā / **Şikest oldı** şemīm-i kākülünden
nāfe-i āhū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
170, Beyit 3). [*şikest ol-,]*

şimden gerü: bundan sonra, bundan
böyle.

Şöyle me’yūs-ı neşāt etdi beni zann
eylerüm / Mucib-i ğamdır baña **şimden
gerü** peygām-ı ‘īd (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 4). [*şimden gerü,]*

Zihniyā inkār olunmaz herkese **şimden
gerü** / Dil-fezādır dil-güşādır dil-rübādır
sāde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97,
Beyit 5). [*şimden gerü,]*

Cenāb-ı Hāfız-ı ‘Ayntābdan işbāt
kılınsınlar / Belāġat n’eydüġin **şimden
gerü** dehrîñ sühen-dānı (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 201, Beyit 12). [*şimden
gerü,]*

Kıyām-ı haşre dek **şimden gerü** bu çarh-
ı ġaddārîñ / Sezādır sīnesi olsun nişān-ı
nāvek-i nefrîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a
16, Beyit 15). [*şimden gerü,]*

şimdi: “içinde bulunulan zaman dilimi,
şu an” anlamında zaman zarfı.

Etmez desem de **şimdi** eşer eyledikleriñ
/ Furşat verirse devr-i zamān söylerim
saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit
2). [*şimdi,]*

Cevher-şinās-ı merd ayaklarda kaldı hep
/ Raġbet efendi **şimdi** ser-i zerde kaldı
hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit
1). [*şimdi,]*

Merhamet-sāz-ı dil-i ‘uşşāk idiñ evvel
şehā / **Şimdi** bu zulm ü sitemgerlik ġam-
āverlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
65, Beyit 3). [*şimdi,]*

Kişver-i sevdāya çin-i zülf hükm-
endāzdır / Şāh-ı ‘aqlım **şimdi** bir taht-ı
hayāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 83, Beyit 4). [*şimdi,]*

Kāni’ olmazdı temāşā-yı cemāliyle
göñül / **Şimdi** bir nāme-i mergübına
hasret oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
194, Beyit 4). [*şimdi,]*

Şemīm-i kākülün kaġı meşāmı eyliyor
ta’tir / Ya mir’āt-ı ruhuñ āyā kime
manzūrdur **şimdi** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 5). [*şimdi,]*

Semend-i kahr ile ehl-i kemāli pāy-māl
eyler / Meger kim çeşm-i kec-reftār-ı
çarh kürdur **şimdi** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 6). [*şimdi,]*

Verirdim naqd-i cānım müjdeye ger
dense ey Zihnî / Ki bezm-i yārdan
bīgāneler hep dūrdur **şimdi** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7). [*şimdi,]*

Çerāġ-ı sūz-ı ‘aşk etdi beni bir lāle-ħad
şimdi / Qabūl eyler mi dāġ-ı sīne vü
baġrım ‘aded şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 203, Beyit 1). [*şimdi,]*

Derūnum ġoncaveş pür-ħūn kıldı ħ^vār-ı
miñnetle / ‘Aceb kanda ħırāman olmada
ol serv-kaç **şimdi** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 203, Beyit 2). [*şimdi,]*

Żiyā-yı kıymet-i rüşen-dilānı hep eder
inkār / Meger kör eylemişdir dīde-i çarhı
remed **şimdi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
203, Beyit 6). [*şimdi,]*

Fürüzân oldu Zihni şem'a-i ikbâl-ı
eş'arım / Yanar âteşlere elbetde erbâb-ı
hased **şimdi** (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel
203, Beyit 7). [şimdi,]

Bir zamân ma'mûr idim kûy-ı vatandaş
Zihniyâ / **Şimdi** bir vîrâne kıldı şadme-i
gurbet beni (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel
204, Beyit 5). [şimdi,]

Dileyim **şimdi** bu 'aşr-ı ferah-efzâda
eger / Der isen kimdir o zîb-i şeref-i 'ilm-
i hümmâm (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside
12, Beyit 19). [şimdi,]

şimdi: şimdi, artık, bundan sonra.

Şimdi oldum bir gedâ-yı hırka-i şad-
pâre-puş / Hep telef oldu reh-i 'aşkıñda
varım şorma hiç (Kilisli Zihni Dîvânı,
Gazel 29, Beyit 4). [şimdi,]

Baňa bigânedir zevk ü şafâ-yı meclis-i
'işret / Enîsim münisim **şimdi** gam ü
endüh ü miñnetdir (Kilisli Zihni Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 2). [şimdi,]

Süzdüğün dem çeşm-i mey-günüñ
nigâh-ı nâz ile / Mest olupdur **şimdi** dil
bir başka hâl üstündedir (Kilisli Zihni
Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2). [şimdi,]

Şimdi olduk bütün in'âm-ı beşerden
me'yûs / Sâ'il-i ni'met-i cebbâr ki derler
o biziz (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 93,
Beyit 4). [şimdi,]

Dâstân-ı Kays ü Ferhâd'ın olup kârı
tamâm / Zihniyâ bezm-i felekde **şimdi**
ben efsaneyim (Kilisli Zihni Dîvânı,
Gazel 147, Beyit 5). [şimdi,]

Şimdi ebnâ-yı zamân kendi hevâsın
gözedir / Kime yol gösterelim yâ kime
pend eyleyelim (Kilisli Zihni Dîvânı,
Gazel 153, Beyit 6). [şimdi,]

Ber-hayât olmadadır **şimdi** seniñle Zihni
/ Rûhum envâr-ı dilim tâb-ı tenim iki
gözüm (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 157,
Beyit 7). [şimdi,]

Şimdi tahkîkîni Hâk'dan dileriz ey Zihni
/ Etmeyiz şâha-i taklîde düşüp hiç tek ü
pû (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 168, Beyit
11). [şimdi,]

Yâr ağıyâra fedâ kıldı şarâb-ı lebini /
Şimdi biz hûn-ı ciger nûş ederiz mül
yerine (Kilisli Zihni Dîvânı, Gazel 178,
Beyit 2). [şimdi,]

Göñül mahrem-serây-ı yârdan
mehcûrdur **şimdi** / Mey-i zehr-âb-ı câm-
ı hier ile pür-şûrdur şimdi (Kilisli Zihni
Dîvânı, Gazel 196, Beyit 1). [şimdi,]

Göñül mahrem-serây-ı yârdan
mehcûrdur şimdi / Mey-i zehr-âb-ı câm-
ı hier ile pür-şûrdur **şimdi** (Kilisli Zihni
Dîvânı, Gazel 196, Beyit 1). [şimdi,]

Gel ey ceş-i şafâ imdâd kıl bir sâ'at
akdemce / Sipâh-ı gam ile pîrâmenim
maşşûrdur **şimdi** (Kilisli Zihni Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 2). [şimdi,]

Şarâb-ı al-veş leb-rîz olup bezm-i
tağassürde / Dü çeşm-i giryemendim
kâse-i fağfûrdur **şimdi** (Kilisli Zihni
Dîvânı, Gazel 196, Beyit 3). [şimdi,]

Fürûğ-ı ârızından dür kıldı çarh ol mâhiñ
/ Şeb-i firkatde bezm-i cân ü dil
deycûrdur **şimdi** (Kilisli Zihni Dîvânı,
Gazel 196, Beyit 4). [şimdi,]

Çerâğ-ı süz-ı 'aşk etdi beni bir lâle-had
şimdi / Kabûl eyler mi dâğ-ı sîne vü
bağrım 'aded **şimdi** (Kilisli Zihni Dîvânı,
Gazel 203, Beyit 1). [şimdi,]

Mücerreddir libâs-ı fahrdan şol rütbe
gönlüm kim / Baňa zibâ gelir dîbâ vü
atlasdan nemed **şimdi** (Kilisli Zihni
Dîvânı, Gazel 203, Beyit 3). [şimdi,]

Ne yüzden kiştār-ı maṭlab olsun daḥı
ber-āver / Cihānda ḥuškterdir menba‘-ı
cūy-ı meded **şimdi** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 4*). [*şimdi*,]

Sen uydur kendiñ ebnā-yı zamāna cidd ü
sa‘yiñle / ‘Abeşdir iddi‘ā-yı nisbet-i ābā
vü ced **şimdi** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 5*). [*şimdi*,]

Şimdi emniyyetini buldı eyālet ḥaḳḳā /
Oldı seyl-ābe-i pür-fitne vü tuğyān
teskīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 36*). [*şimdi*,]

Şimdi bir ḥayr du‘ādır baña ancak vācib
/ Var ümīdim ki ḳabūl eyleye Mevlā-yı
mu‘īn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 45*). [*şimdi*,]

Şimdi oldur zīver-i şādr-ı mu‘allā-yı
reşād / Dergeh-i iḥsānına muḥtāçdır mīr
ü vezīr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 3*). [*şimdi*,]

şimdiye dek: *şimdiye kadar, bugüne kadar.*

Olmadı sen gibi yek-tāy müşīre nā‘il /
Birisı **şimdiye dek** şāh-ı Ḥaṭā dāver-i
Çīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 42*). [*şimdiye dek*,]

Vüzerā vü ümerā vaşfı için **şimdiye dek**
/ Almadım destime hīç ḥāme-i gevher-
eşşān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 37*). [*şimdiye dek*,]

Ḥvāce-zāde gibi bir muşliḥ-i şer‘ ü ḥaḳ-
gū / Olmadı **şimdiye dek** mesned-i
fetvāda be-nām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 9*). [*şimdiye dek*,]

Şimr-i bed-nām: *kötü isimli (insanların nazarında kötü olan) Şimr. (Şimr, Kerbela'da Hz. Hüseyin'in başını kesen canidir.)*

Zulmet-i Ḥaḳ tā-ebed olsun ziyāde rüz u
şeb / Ca‘de‘ye vü **Şimr-i bed-nāma** hem
İbn-i Mülcem’e (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 11*). [*Şimr-i bed-nām*,]

Şimr-i denī vü ḥük-nihād: *aşağılık ve domuz yaratılışı Şimr.*

Şimr-i denī vü ḥük-nihādıñ ne ḥaddi
var / Sen gibi şīre ḳarşu ṭurup rezmbān
olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 34*). [*Şimr-i denī vü ḥük-nihād*,]

Şimri-i bed-nām: *kötü isimli (insanların nazarında kötü olan) Şimri. (Şimri, Kerbela'da Hz. Hüseyin'in başını kesen canidir.)*

N’içün kıydıñ aña ey ḥük-şüret **Şimri-i bed-nām** /
Ki şīr-i bī-naẓīr-i pīşe-zār-ı lā-fetādır bu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 6*). [*Şimri-i bed-nām*,]

şīr: *edebî ve estetik değeri olan, belli şekillere göre düzenlenmiş bulunan, vezinli ve kafiyeli söz.*

Zihniyā bu ḡazel-i ḥüsn-beyānım görse /
Rūḥ-ı Ḥassān daḥı **şī’rime** taḥsīn ḳılır
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 5*). [*şī’rime, -im, -e*]

Gehī Saḥbān’ı taklīd eylediñ ‘arz-ı
feşāḥatle / Gehī **şī’r** ile etdiñ Şā‘ib-i
Rūm’um deyü da‘vā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 5*). [*şī’r*,]

Şī’r kim ārī ola vaşf-ı Resūl’ullāh’dan /
Şā‘ir-i mu‘ciz-beyāna ‘ārdır ḡāyetde ‘ār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 21*). [*şī’r*,]

şīrāne-dil: *aslan gönüllü. II yiğit ve cesur yürekli.*

Nice **şîrâne-dili** bir mûya bend eyler hele / Gerdeninde kâküli pür pîç ü tâb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 5). [*şîrâne-dil,]*

Şîrâz: Şiraz şehri, İranlılar'ın anavatanı olan Fars bölgesinin -ki İran halkı ve dili de adını buradan alır- merkezinde bulunması, eski eserleri ve bozulmamış kent dokusuyla ayrıca çevresindeki bağlarıyla ve ünlü şaraplarıyla İran'ın en güzel ve en çok turist çeken şehirlerinden birisidir. Yüzyıllar boyunca bir kültür ve sanat şehri olarak bilinen Şiraz, 'İran'ın kültür başkenti' 'şairler şehri' ve 'güller şehri' gibi unvanlara sahiptir.

Bir 'Acem-zâde püser semt-i Hicâzîden gelip / Şehr-i hüsnüñ 'Irâk üzre eder **Şîrâz'a** 'arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 3). [*Şîrâz'a, -a]*

şîrâze: kitap cildini tutan ibrişim.

Nüşâ-i vaşf-ı cemâl-i yâri tertîb etdiler / Rişte-i dilden aña **şîrâze** tensîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 1). [*şîrâze,]*

şîr-dil: aslan yürekli.

Kayd ü bend eyledi zincîr-i cünûna muhkem / Nice biñ **şîr-dili** çekti o zülf-i kullâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 2). [*şîr-dil,]*

şîr-gîr-i bî-nazîr: benzersiz aslan avcısı (sevgili için).

Müje tîr gamze şemşîr turre-i ham-derhamı zencîr / 'Aceb bir **şîr-gîr-i bî-nazîr** şâh-ı dil-âversîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 3). [*şîr-gîr-i bî-nazîr,]*

şî'r-i bî-ma'nâ: anlamsız, manasız şiirler.

Devâmı geçdi evşâf-ı cüvânân üzre evkâtîñ / Seni bir müflis-i bî-māye kıldı **şî'r-i bî-ma'nâ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 12). [*şî'r-i bî-ma'nâ,]*

şîr-i bî-nazîr-i pîşe-zâr-ı lâ-fetâ: düşmanlık konusunda benzeri olmayan cesur kimse.

N'îçün kıydıñ aña ey hûk-şüret Şimri-i bed-nām / Ki **şîr-i bî-nazîr-i pîşe-zâr-ı lâ-fetâdır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 6). [*şîr-i bî-nazîr-i pîşe-zâr-ı lâ-fetâ,]*

şîr-i Hudâ: Allah'ın aslanı; Hz. Ali.

Nûr-ı çeşm-i Hâzret-i bintü'r-Resûl-i mütebâ / Şâh-ı iklîm-i velâ **şîr-i Hudâ'nıñ** hem-demi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 6). [*şîr-i Hudâ,]*

şîr-i jiyâne: kükremiş aslan. (Hz. Hüseyin'e teşbihen kullanılmıştır.)

Hâşâ fe-şümme hâşâ gele 'akla bu yakîn / **Şîr-i jiyâne** kelb-i denîden ziyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 33). [*şîr-i jiyâne,]*

şî'r-i latîf: latif, güzel şiir.

Eder elbetde gürûh-ı şu'arâyı mebhût / Zihniyâ **şî'r-i latîf**indeki maзмûn ü nikât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 5). [*şî'r-i latîf,]*

şî'r-i müşğ ü 'anber-âmîz: amber ve misk kokan şiir.

Kıldı Zihni-i sühan-gü vaşf-ı hâl ü zülf-i hoş-bü / Oldı mişl-i nâf-ı âhû **şî' r-i müşg ü 'anber-âmîz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 5). [*şî' r-i müşg ü 'anber-âmîz,]*

şîr-i nerre-i 'aşk: aşkın erkek aslanı. II aşık.

Derûn-ı Zihnî'ye gamzeñden özge şey giremez / Ki **şîr-i nerre-i 'aşka** yatağdır cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 5). [*şîr-i nerre-i 'aşka,]*

şîr-i pāk-i dāye: annesinin temiz sütü.

Etmez işrāb-ı cefā gelmiş o tıflıñ gālibā / Menba'-ı feyz-i vefādan **şîr-i pāk-i dāyesi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 3). [*şîr-i pāk-i dāyesi,]*

şîr-i pîşe-i ihsân: cömertlik sanatının sırrı.

Şükûh-ı cedd-i pākiñ Haydar-ı Kerrār içün olsun / O **şîr-i pîşe-i ihsândır** kân-ı mürüvvetdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 7). [*şîr-i pîşe-i ihsândır,]*

şî' r-i pür-keyfiyyet: nitelikli şiir.

Hâlet-i çeşm-i humār-ı yâri takrîr eylesem / **Şî' r-i pür-keyfiyyetüm** Âgâh tahrîr eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 12). [*şî' r-i pür-keyfiyyet,]*

şîrîn: güzel, hoş.

Bu şeker lüknet-i güftâr bu **şîrîn** harekât / Tûti-i kudsiyi bir söz ile eyler iskât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1). [*şîrîn,]*

şîrîn: şirin, tatlı.

Ğuş eden vālih ü üftāde vü hayrân oldı / O şeker-bār o tûti gibi **şîrîn** diline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 3). [*şîrîn,]*

Şîrîn ile Leylā: Hüsrev ile Şirin anlatisinin kadın kahramanı “Şîrîn” ve Leylā vü Mecnûn anlatisinin kadın kahramanı “Leyla”.

La'l ü gîsûsına **Şîrîn ile Leylā** dil-bend / Vālih üftādesiniñ hâline Kays ü Ferhād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 8). [*Şîrîn ile Leylā,]*

şîrîn-kām ol-: tadı damağında kalmak; hoş giden, zevk alınan bir şeyi unutamamak.

Ser-hoşı vü maḥmûrî sākî-i demi gül-fām / Bir neş'e-i aşlıden **olmuş** heme **şîrîn-kām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 7). [*şîrîn-kām ol-,]*

şirk-i kulüb: kalplerdeki şirk; gizli şirk.

Şirk-i kulübı kam' eder engüşt-i himmeti / Hakkıñ kemāl-i kudret eli şah-ı Naşş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 4). [*şirk-i kulüb,]*

şitā: kış mevsimi. II kar (beyaz olması bağlamında).

Bir eşerdir maḥz-ı āşār-ı celālinden **şitā** / Bir varakdır nüsha-i vaşf-ı cemālinden bahār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 26). [*şitā,]*

şitāb et-: acele etmek.

Seni maḳdūr-ı ezel her ne ise kendi bulur
/ Reh-i ümmîde te'enniyle yürî **etme**
şitâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18,
Beyit 5). [**şitâb** et-,]

şive-i nāsūt: insanlığa ait işve.

Merd iseñ pūşide-çeşm ol **şive-i**
nāsūtdan / Cilveler eyle temāşā 'ālem-i
lāhūtdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
159, Beyit 1). [**şive-i nāsūt**,]

şive-perdāz: naz yapan (sevgili).

Tıfl-ı nāzım cilve-sāzım fitne-endāzım
benim / 'Ayn-ı rāzım 'işve-bāzım **şive-**
perdāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 158, Beyit 1). [**şive-perdāzım**, -ım
]

şive-perver: naz etmeyi seven; edalı,
nazlı sevgili.

Büt-i cādū-nazar efsūnger ü 'ayyār-ı dil-
bersiñ / Cüvân-ı tāze-ter sīmīn-ber bir
şive-perversiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 127, Beyit 1). [**şive-perversiñ**, -siñ
]

şöhret: halk arasında söylenme,
ünlenme, ün, nam.

Ġayr-i ḥüsn-i bî-miṣālın vaşf edersen bir
dahı / Maḥlaş-ı Zihnî ile **şöhret** ḥarām
olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3,
Beyit 5). [**şöhret**,]

İştılāḥ-ı kudsiyān-ı ḳurbda dergāhınıñ /
Nāmı sultānū'l-emākin **şöhreti** ḥayrū'l-
biḳā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 10). [**şöhreti**, -i]

Muşhaf içre vü hüve'l-ḳāhirdir āyet-i
şeyḥ / Töludur **şöhreti** hep 'āleme pür

himmet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
2, Beyit 13). [**şöhreti**, -i]

İstemem midḥat-ı ecdād ile olmak şāyi' /
Şavḳa maḥsūb olalı **şöhrete** olmam tābi'
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 7).
[**şöhrete**, -e]

şöhreti cihāna şal-: ünü, güzelliği
dünyaya yayılmak.

Şevḳ-i ruḥ-ı pür-ṭal'ati **şaldı cihāna**
şöhreti / Buldı anıñla zīneti evreng-i
iḳlīm-i cemāl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 144, Beyit 8). [**şöhreti cihāna şal-**
.,]

şöhret-i haşşiyveti şeyh: Abdülkâdir
Geylânî Hazretleri'nin kimsede
bulunmayan ünü.

Kümmelīn içre budur **şöhret-i**
haşşiyveti şeyḥ / Perde-i ḳahr ile
maḥcūb olur envār-ı cihāt (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 18). [**şöhret-i**
haşşiyveti şeyḥ,]

şöyle: öyle bir, o kadar çok.

Şöyle me'yūs-ı neşāt etdi beni zann
eylerüm / Mücib-i ḡamdır baña şimden
gerü peygām-ı 'îd (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 4). [**şöyle**,]

şol: bu, şu, o, işaret sıfatı.

Şol ki dūşımda melāmet ḥırḳa-i
peşmīnesi / Ferve-i semmūr-ı şāhen-şāh-
ı'ālemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 2, Beyit 2). [**şol**,]

şol dem ki: o zaman ki.

Meclis-i 'işrete **şol dem ki** rakībān tıķılur / Selb-i āsāyiş olup cismde rūhum şıķılur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 1). [şol dem ki,]

Şol dem ki baña zülf ü ruḥuñ mültemes oldu / Nazārıma hep sünbül ü gül ḥ^vār ü ḥas oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 1). [şol dem ki,]

şol rütbe: o derece; çok fazla.

Şol rütbe būs-ı ğabğaba var dilde ārzü / Ḥ^vāb-ı şebimde görmezim illā ki sīb-i al (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 5). [şol rütbe,]

Ey ṭabīb-i cān lebiñ **şol rütbe** kıldım ārzü / Ḥūna döndi zaḥm-ı sīnem üzre ki merhem heme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 2). [şol rütbe,]

şol rütbe kim: o derece ki.

Mücerreddir libās-ı fahrdan **şol rütbe** göñlüm **kim** / Baña zībā gelir dībā vü atlasdan nemed şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 3). [şol rütbe kim,]

şol zāt: o zat (Şah-ı Nakşibendi).

Şabāḥ-ı ḥaşrde ehl-i şafā **şol zāta** derler kim / Muṭarrā eylemiş gülzār-ı ḳalbin şeb-nem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 2). [şol zāt,]

şu: "şu" işaret sıfatı.

'Aklı küllīye erer Zihni **şu** tālib heme ān / Fikret-i rüz u şebi ḥazret-i Mevlānā'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 5). [şu,]

Şu melāmet-kedede geçmedi bir şey elime / Dünyada ḳalmadı māl āḥirete yok 'amelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 3). [şu,]

Zerre ḳadar etmem **şu** fenā 'āleme rāğbet / Dünyā-yı denīye daḥı baş egmezem elbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 5). [şu,]

şu deñlü: o kadar, öylesine.

Zer ü sīme **şu deñlü** olmuş ebnā-yı zamān mecbūr / Zemīnden cüst ü cūy-ı genc-i Ḳārūn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 2). [şu deñlü,]

Beni her kim belādan men' ederse düşmenimdir ol / Dil ü cānım **şu deñlü** eylemiş derd ü belādan ḥaz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 4). [şu deñlü,]

şu kim: o kimse.

N'oldığın sırr-ı maḥabbet **şu kim** idrāk etmez / 'Aqlına fikrine hem 'ilmine 'irfānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 5). [şu kim,]

şu kim: şu sebeple, şundan dolayı.

Ḳalır a'mā **şu kim** rüşenter etmez dīde-i cānın / Ğubār-ı pāy-ı yek-rān-ı Resūl-i ekrem-i irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 6). [şu kim,]

şübhe: şüphe, kuşku.

Mülḥaḳ oldu **şübhe** yokdur kim şehīdān silkine / Ḳurbına alsın anı şāḥ-ı Ḥüseyn-i Kerbelā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 9). [şübhe,]

şüh: hareketlerinde serbest; neşeli, şen ve oynak kimse. II sevgili.

Ruh-ı zībāsı üzre haṭ nümāyān olduğın tıyduḡ / O **şūhuñ** 'azline ısdār-ı fermān olduğın tıyduḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 1). [şūhuñ, -uñ]

Mübtelā-yı heves etmez beni ğilmān-ı cinān / Var iken sen gibi nāzik-beden ü **şūh** ü şenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 2). [şūh,]

şūh ü şen: şen ve işveli (sevgili).

Bakma ḥod-bîn rakībāna benim iki gözüm / Tıfl-ı āhū nıgehim **şūh ü şenim** iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 1). [şūh ü şen,]

şūh ü şen-i rûzgār: zamanın işvesi ve neşesi.

Şundı baña **şūh ü şen-i rûzgār** / Bir mey-i merdüm-fıgen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 1). [şūh ü şen-i rûzgār,]

şūh-meşreb: şen ve neşeli. II sevgili.

Nedir ağıyāra bu gizli baķışlar ikide birde / Yeter ey **şūh-meşreb** Zihni-i zārı uşandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 5). [şūh-meşreb,]

şūh-meşreb yār: neşeli ve işveli sevgili.

Zihniyā bir **şūh-meşreb yāre** dil verdim yine / Nāzı lutfundan elez cevri- 'inābından lezīz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 5). [şūh-meşreb yāre,]

şükr: görülen iyiliğe karşılık hoşnuthuk gösterme, memnunluk minnettarlık.

Ān şeker-leb Zihnî şākir oldu nūş-ı 'aşk ile / **Şükrini** Hakk eylesin mebrūr mebrūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 7). [şükrini, -i, -(n)i]

şükr et-: Verdiği nimetler ve daha birçok şey için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirmek.

Şükr edip bu müjde-i nuşret-fezāya eylesin / Resm-i şehir-āyīni icrā şavķla hep ins ü cān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 4). [şükr ed(t)-,]

'Atā-yı Hakk'a **şükr et** izdiyād-ı devlet isterseñ / Gözet bāb-ı rızāyı cān ü dilde rāḡat isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 1). [şükr et-,]

şükr kim: şükürler olsun ki!

Şükr kim rûz-ı şafā vü zevķ yetdi 'āleme / Nā-bedīd oldu derûn-ı sīnelerden ḡarḡar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 9). [şükr kim,]

Şükr kim rûşenter etdi seyr-i dīdārñ hele / Dīde-i ğam-dīdemiz olmuşdı vakf-ı intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 10). [şükr kim,]

şükr-i bī-hadd: sınırsız şükür.

Şükr-i bī-hadd kim cenāb-ı Hāzret-i Rabbü'ş-şekūr / Kıldı Yūsuf Beg Efendi'ye 'atāyā-yı vüfur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 1). [şükr-i bī-hadd,]

şüküh-ı cedd-i pāk: temiz soyunun azameti.

Şüküh-ı cedd-i pâkiñ Haydar-ı Kerrâr için olsun / O şîr-i pîşe-i ihsândır kân-ı mürüvvettir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 7). [*şüküh-ı cedd-i pâk,]*

şüküh-ı fakr: fakirlik azameti.

Bir **şüküh-ı fakr** lutf etmiş cenâb-ı Hâk bize / Çarha tâkat yok çeke bâr-ı girân-ı rahâtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 2). [*şüküh-ı fakr,]*

şüküh-ı saltanat birle: saltanatın görkemiyle.

Bu **şüküh-ı saltanat birle** olur encâm-ı kâr / Hep şanâdîd-i cihân dergâh-ı pâkinde hadem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 23). [*şüküh-ı saltanat birle,]*

şüküh-ı zevk: zevkin azameti; büyük lezzet.

Bir **şüküh-ı zevk** kesb etmiş ki 'işretgâh-ı 'îd / Bir sifâl-i köhne ta'n-ı câm-ı Cemşîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 2). [*şüküh-ı zevk,]*

şu'le: alev, ateş ışıǵı, parlıtı (sevgilinin parlıtısı).

Yan yakıl pervâneveş bir şem'-i dilefrûze kim / **Şu'lesinden** mihr ü meh olmuş felekde muktebes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 2). [*şu'lesinden, -sinden]*

şu'le-efşân ol-: ateş saçmak. II ışıık saçmak.

Şarâb-ı ergüvân içmiş bugün o tıfl-ı şermende / Kızarmış rûyı **olmuş şu'le-**

efşân dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 4). [*şu'le-efşân ol-,]*

şu'le-feşân âteş ol-: alev saçan ateş gibi kızarmak, yakıcı duruma gelmek (sevgilinin yanaklarının kızarması ve şiddetli arzu duymak bağlamında).

Şarâb-ı âteşin içmiş gelir o tıfl-ı süz-efgen / Yine **olmuş** iki ruhsâresi **şu'le-feşân âteş** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 2). [*şu'le-feşân âteş olmuş,]*

şu'le-feşân ol-: ışıık saçmak.

Rûzedârânîñ eder ǵalbini pür-nûr-ı şafâ / Ki ǵanâdîl-i minâre **olıcağ şu'le-feşân** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 7). [*şu'le-feşân ol-,]*

şu'le-i âh: âh ateşi, âhın kıvılcımları.

Tolaşur dürdan ammâ ki yanaşmaz Zihnî / **Şu'le-i âhımın** etrâfını pervâne-i çarğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 5). [*şu'le-i âh,]*

şu'le-i cevvăle: Hareketli/canlı, parlıtılı/alev parçaları gibi. (Sevgilinin yüzü için kullanılmıştır.).

Ruhsârı güldür lâledir bir **şu'le-i cevvăledir** / Maḥbûb-ı endek-sâledir bilmez kemâl-i ehl-i hâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 3). [*şu'le-i cevvăledir,]*

şu'le-i imân: iman ışıǵı. (Sevgilinin yanağının parlaklığı bağlamında.)

Nice yüz dönmek olur 'arız-ı cānānımdan / Hîç mümkin mi geçem **şu'le-i imānımdan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 1). [*şu'le-i imân,]*

şu'le-i pür-şerer-i âh-ı dil-i mazlûmân: zulüm görmüş kimselerin yüreğinden kopan âhın kıvılcımlarla dolu alevi.

Şu'le-i pür-şerer-i âh-ı dil-i mazlûmân / Eyledi tāk-ı kabûl-hâne-i hâkkı tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 3). [şu'le-i pür-şerer-i âh-ı dil-i mazlûmân,]

şu'lelen-: alevlenmek, tutuşmak.

Dilde olan 'aşk-ı cihân-sûz ile / **Şu'lelenir** pîrehen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 27). [şu'lelenir, -ir]

şüphe yok: şüphesiz, tereddüt yok.

Kim Yezîd'e kavmine etse 'adâvet Hâkk için / **Şüphe yok** lâıyk olur luţf-ı Resûl-ı Ekrem'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 6). [şüphe yok,]

Mücrimîni tîre-mend etmez şeb-i ye's ü elem / **Şüphe yok** mihr-i cemâliñ hâkkıçün ey zû'l-kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 14). [şüphe yok,]

şûriş-i ğavġâ-yı 'aşk: aşk kavgasının gürültüsü, karmaşası.

Dilde nâ-gâh oldı peydâ **şûriş-i ğavġâ-yı 'aşk** / Gitdi yağmaya metâ'-ı iftiḥârım şorma hîç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 3). [şûriş-i ğavġâ-yı 'aşk,]

şûriş-i hâlim gör-: hâlinin perişanlığını görmek.

Ederler turş-rûluk **şûriş-i hâlim görüp** hayfâ / Marîz-i 'aşka 'arz-ı âb-ı leymûn

eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 6). [şûriş-i hâlim gör-,]

şüst ü şû kıl-: yıkayıp temizlemek. II günahlarından arındırmak.

Haşre dek eşk-i nedâmet **şüst ü şû kıl**sa beni / Tevbe-i pür-inkisârumdan gelir bûy-ı şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 10). [şüst ü şû kıl-,]

T

tâ: böylece, bu şekilde.

Seni de bir cefâ-cû yâre mecbûr eyleye Mevlâ / Ki **tâ** Zihnî gibi fark olmaya rûz ü şebîñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [tâ,]

Sâf kıl jeng-i sivâdan diliñ âyîne-sıfât / Saña yüz göstere **tâ** şahid-i ma'nâ bi'z-zât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 1). [tâ,]

Söz diñle yeter etme daḥı yâd-ı havâdiş / **Tâ** mülk-i diliñ görmeye ifsâd-ı havadiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 1). [tâ,]

Hâk-ı zîr-i qadem ol maḥv-ı enâniyyet ile / Seni **tâ** zîb-i ser-i meḥaret etsin herkes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 2). [tâ,]

Hâzret-i Peyġamberiñ evşâf-ı pâkin yâd kıl / **Tâ** seni Hâkk eyleye vaşşâf-ı tab'-ı zindedâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 22). [tâ,]

tâ: "-e kadar" anlamında edat.

Her şubḥ-dem ol bâb-ı mürşid-i tã'if / İşrâk ede **tâ** maşrıq-ı enfüsde leṭâ'if

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 1).
[tâ,]

tâ: dek, değin, kadar.

Etsin Hudâ-yı gayûr fazl ile anı meşhûr /
Mânend-i mihr-i pür-nûr **tâ** Hind ü Rûm
u Çîn'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7,
Beyit 6). [tâ,]

Çekilür 'arş-ı berîndir 'alem-i şöhret-i
şeyh / Mefhûret pâyını **tâ** sidreye kôr
rütbet-i şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 2, Beyit 1). [tâ,]

tâ 'arşa kadar: göğün en yüksek katına
kadar.

Çıkdı **tâ 'arşa kadar** âh-ı dil-i zârîñ uci
/ Her ne kim var bu gülîstan-ı belâ vü
ğamda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7,
Beyit 3). [tâ 'arşa kadar,]

tâ ebed: ebede kadar.

Yine kesmem ümîdi rahmetiñden **tâ**
ebed bi'llâh / Egerçi rû-siyâhım
şermsârım ey kerem-pîrâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 58). [tâ ebed,]

tâ ezelden: ezelden beri.

Cemâline müzeyyen **tâ ezelden**
gülşen-i Firdevs / Celâline mübeyyen
âteş-i süzân ser-tâ-pâ (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 27). [tâ ezelden,
]

tâ haşre dek: kıyamete kadar.

Mükâfât el verir mi ba'd-ez-în bir kerre
fîkr eyle / Güzeşte 'ömrüñe **tâ haşre dek**
hayfây vâ-hayfâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 2). [tâ haşre dek,]

tâ haşre kadar: mahşer gününe
varıncaya kadar.

Tâ haşre kadar gitmez olur renc-i
humârı / Bir mey ki anıñ neş'e-i minnet
var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
175, Beyit 3). [tâ haşre kadar,]

Tâ haşre kadar gitmez olur renc-i
humârı / Bir mey ki anıñ neş'e-i minnet
var içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
175, Beyit 3). [tâ haşre kadar,]

tâ ki: ne zaman ki.

Göñül çarpıldı **tâ ki** bir nigâh-ı çeşm-i
fettâna / Hemân âhû-yı vahşîler gibi
düşdüm beyâbâna (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 177, Beyit 1). [tâ ki,]

tâ kıyâm-ı haşre dek: mahşer gününe
kadar.

Eger emr eyleseydi **tâ kıyâm-ı haşre**
dek dâ'im / Kâlurdı sâcidâ eşcâr ber-
seccâde-i şahrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 46). [tâ kıyâm-ı haşre
dek,]

tâ mü'ebbed: sonsuza kadar.

Bîm-i hicriñ gitmez el verse vişâliñ
añladım / **Tâ mü'ebbed** oldu harf-i cân ü
dil müdgâm gama (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 183, Beyit 3). [tâ mü'ebbed,]

Olmasaydı mazhar-ı 'afvı olurdu sâlikân
/ **Tâ mü'ebbed** kayd-ı habs-i hâk ü bād
ü âb ü nâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 35). [tâ mü'ebbed,]

tâ subha dek: sabaha kadar, sabaha
değın.

İşitdim ter-dimāğ etmiş rakībi zevk-i
işretle / Hemān **tā şubha dek** zehr-āb-ı
ğamla ağzım ıslatdım (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 151, Beyit 6). [*tā şubha
dek,]*

Künc-i gamda ben çekem **tā şubha dek**
hamyâzeler / ‘Ayş ü nûş et her gece
ağyâr-ı bed-hûlarla sen (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 160, Beyit 4). [*tā şubha
dek,]*

ta‘ab çek-: sıkıntı çekmek. (Zorluk,
darlık ya da yoksulluk içinde yaşamak.)

Halkdan ümîdvâr olma şağın **çekme**
ta‘ab / Luţf-u Hâk’dan özge yokdur
bendeye feryād-res (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 95, Beyit 4). [*ta‘ab çekme, -me]*

ta‘allüm-gerde-i ‘ilm-i rumûz-ı
kudret-i Kâdir: Allah’ın kudretinin
işaretlerinin ilmini öğrenmiş.

Zihî müşkil-güşâ-yı nüktehâ-yı evvel ü
âhîr / **Ta‘allüm-gerde-i ‘ilm-i rumûz-ı**
kudret-i Kâdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 3). [*ta‘allüm-gerde-i
‘ilm-i rumûz-ı kudret-i Kâdir,]*

tab‘: tabiat, yaratılış. II şairlik yeteneği,
şairlik gücü.

Zevk-i rûzeyle gelip **tab‘ıma** bir şevk-i
cedîd / Eyledim vâdî-i eş‘âra güzâr-ı
seyrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 11). [*tab‘ıma, -ım, -a]*

tâb ü mecâlim kalma-: gücü, kuvveti
kalmamak.

Helâk etdi beni Zihnî gibi bîmâri-i firkat
/ Meded cân ü tenimde **kalmağı tâb ü**
mecâlim gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
135, Beyit 5). [*tâb ü mecâlim kalma-,]*

tâb u tarâvet: parlaklık ve tazelik.

Şeb-nem-i feyzinden alur her seher / **Tâb**
u tarâvet çemen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 19). [*tâb u
tarâvet,]*

tâb ü terâvet ver-: parıltı ve tazelik
vermek.

Başka bir **tâb ü terâvet verdi** rûy-ı yâre
haţ / Tâze sünbüldür ki bitmiş gülşen-i
ruhsâre haţ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
110, Beyit 1). [*tâb ü terâvet ver-,]*

tâ-bâ-ebed: ebediyete kadar.

Evlâd-ı Muştafâ’ya ola şad hezâr selâm /
Tâ-bâ-ebed ki şa‘şa‘a-yı nîrân olur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 40).
[*tâ-bâ-ebed,]*

tâ-bâ-ebedî: ebediyete kadar.

Görmeye **tâ-bâ-ebedî** ihtilâl / Debdebe-i
encümen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 4, Beyit 3). [*tâ-bâ-ebedî,]*

tâb-âver ol-: güç yetirmek, dayanmak,
dayanıklı olmak.

Gonca-i terdir henüz **tâb-âver olmaz**
incinir / Zûr kılmam işte bu havf ile âh u
nâleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187,
Beyit 4). [*tâb-âver ol-,]*

tâ-be-‘arş: en yüksek noktaya kadar.

Gizlenir bir güşesinde **tâ-be-‘arş** nüh-
felek / Öyle ki bālâ kurulmuş bârgâh-ı
Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202,
Beyit 3). [*tâ-be-‘arş,]*

tā-be-ebed: *ebediyete, sonsuza kadar.*

Revzen açarsa bir gün eger tāli‘im benim
/ Etmez tūlū‘ **tā-be-ebed** mihr-i tāb-dār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 5*).
[tā-be-ebed,]

Feyz-i reşādiyle ola zīb ü fer / **Tā-be-ebed**
encümen-i rûzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 42*). [tā-be-ebed,
]

tā-be-ebedî: *sonsuzluğa kadar.*

Tāli‘i **tā-be-ebedî** lâmi‘ olup şems mişāl
/ Kevkeb-i baht-ı düşmeni ola nuhûsetle
keşîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 3*). [tā-be-ebedî,]

tābende: *parlak.*

İhsân-ı Hallāk-ı cihān mağbūt-ı gilmān-ı
cinān / Alnında nūr-ı hüsn ü ān **tābende**
çün mihr-i celî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 7*). [tābende,]

ta-be-şabah: *sabaha kadar.*

Fikr-i tūlū‘-ı mihr-i cemālîñle gözlerim /
Tā-be-şabāh revzene vü derde kaldı hep
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 6*).
[tā-be-şabāh,]

tab: *tabiat, yaratılış, mizaç.*

Metā‘-ı ma‘rifet çok seyr kıldım sūq-ı
ma‘nāda / Birin teslîme **tab‘iñ** yoğidi
tahkîk ü îkânı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 7*). [tab‘iñ, iñ]

tab‘-ı bülend: *yüksek tabiatlı kişiler.*

Minnet-i çarha tenezzül eylemez **tab‘-ı bülend**
/ Şāh-ı pest üzre Hümā çün

āşiyān etmez kabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 6*). [tab‘-ı bülend,]

tab‘-ı bülend: *yüce tabiat, yaratılış.*

Zihnî bu **tab‘-ı bülend** ile feres-rān
olsam / Rüstem-i vakt kaçır bîm ile
meydānımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 7*). [tab‘-ı bülend,]

tab‘-ı erbāb-ı dil: *gönül erbaplarının, gönül zenginliğine sahip kimselerin mizacı.*

Tab‘-ı erbāb-ı dile hāme-i eş‘ārîñ ucu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 13*). [tab‘-ı erbāb-ı dil,]

tab‘-ı letāfet-neb‘im: *letafet fişkiran mizacı/şairlik kudretim.*

Ba‘iş oldı Zihniyā tahrîr-i nev-eş‘āre hat
/ Mū-be-mū açdı hele **tab‘-ı letāfet-neb‘imi**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 5*). [tab‘-ı letāfet-neb‘im,]

tab‘-ı meges çün mi‘de-i halkı bulandırma [A]: *Sinek gibidir ama insanların midesini bulandırır. (Bu söz “önemsiz, küçük gibi görünen bir şey kötü ve olumsuz bir izlenim yaratır.” anlamına gelen “sinek küçüktür ama mide bulandırır.” atasözüdür.)*

Hvān-ı nā-hvāndeye hırş eyleyip olma
nā-kes / **Mi‘de-i halkı bulandırma ki çün tab‘-ı meges**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 1*). [tab‘-ı meges çün mi‘de-i halkı bulandırma,]

tāb-ı mey: *şarabın ateşi, harareti.*

Ede yār ‘azm-i gülşen ola ehl-i ‘ayş
rūşen / Ki ‘izārı **tāb-ı meyden** kızarıp ola

‘arâḡ-rîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 4). [tâb-ı mey,]

tâbi‘ ol-: uymak, bağlanmak.

İstemem midḡat-ı ecdād ile olmak şâyi‘ / Şavḡa maḡsûb olalı şöhrete **olmam tâbi‘** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 7). [tâbi‘ ol-,]

tab‘-ı pāk: temiz kabiliyet, yaratılış. II yetenek.

Tab‘-ı pākim bezm-i ḡaş-ı şevketümde rûz u şeb / Bir nedîm-i ‘ârif-i üstâd-ı a‘lemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 7). [tab‘-ı pākim,]

Her ne dem âyine-i ruḡsâra olsam nazra-pâş / **Tab‘-i pākim** Zihniyâ tûtî gibi gûyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 7). [tab‘-i pāk,]

tâb-ı ruh: yanağın parlaklığı.

Sende kim vardır bu berrâḡ-ı cebîn ü **tâb-ı ruh** / Çok mı mihr ü mâha hem-serlik berâberlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 4). [tâb-ı ruh,]

tâb-ı ruḡsâr: sevgilinin yanağının parlaklığı.

Ne yanmış **tâb-ı ruḡsâra** ne ḡâhiş eylemiş la‘liñ / Ki sa‘yiñ saḡt-dil zâhid ne mûm etmiş ne bâl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [tâb-ı ruḡsâr,]

tâb-ı ten: bedenın sıcaklığı. II âşıḡa sıcaklık, hararet veren sevgili.

Ber-hayât olmadadır şimdi seniñle Zihnî / Rûḡum envâr-ı dilim **tâb-ı tenim** iki

gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 7). [tâb-ı ten,]

tabîb: hekim, doktor. II sevgili.

‘Âşık-ı dil-ḡastesi artdıḡça rûşen-çeşm olur / Ḥoşlanır görse **tabîb** rencûr rencûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 4). [tabîb,]

tabîb-i cān: can doktoru. II sevgili.

Ey **tabîb-i cān** lebiñ şol rûtbe kıldım ârzü / Ḥûna döndi zaḡm-ı sînem üzre ki merhem heme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 2). [tabîb-i cān,]

tabîb-i derd ü elem: dert ve kederin doktoru. II şifa veren Hz. Muhammed (s.a.v.).

Resûl-i ekrem ü a‘zam nebî-i ins ile cān / Ḥabîb-i zât-ı İlâhî **tabîb-i derd ü elem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145, Beyit 3). [tabîb-i derd ü elem,]

tabîb-i ḡazık ol-: işinin ehli, tecrübeli doktor olmak.

Ḥidmeti dâ‘îm edip tıb-ḡâne-i ‘irfânda / Derk-i teşḡîş-i ḡaḡıḡatle **tabîb-i ḡazık ol** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 4). [tabîb-i ḡazık ol-,]

tâbi‘-i ḡükm-i nigeḡ-i Nakş-bend ol-: Nakşibendi tekkesinin buyruklarına uymak.

Luḡ u ḡazab oldu be-her-ḡâlde / **Tâbi‘-i ḡükm-i nigeḡ-i Nakş-bend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 4). [tâbi‘-i ḡükm-i nigeḡ-i Nakş-bend ol-,]

tābi‘-i şeytān ol-: şeytana uymak.

V’ey nice matrūd imiş kim **tābi‘-i şeytān** olup / Şah-ı merdānı münāsib gördi tīg-ı şamşame (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 8). [tābi‘-i şeytān ol-,]

ta‘bîr: ifade, beyan.

Ne revā Rāfîzî **ta‘bîrî** muhibb-i âle / Hem Yezîdî olana nisbet-i sünnî şenevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 10). [ta‘bîrî, -i]

tābiş-i fikr-i ruh: yanağın hayaliyle alevlenen.

Cânıma âteş bıraktı **tābiş-i fikr-i ruḥuñ** / Göñlüme şaldı ḥayāl-i çîn-i zülfüñ pîç-tāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 3). [tābiş-i fikr-i ruh,]

tābiş-i firkat: ayrılık yangını.

Yakmasun üftādeyi **tābiş-i firkat** deyü / Sāye-i vaşlın eder üstümüze med laṭîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 6). [tābiş-i firkat,]

tābiş-i nazm-ı nikāt-efrüz: nükteleye saçan şîirin parıldayışı.

Görünce **tābiş-i nazm-ı nikāt-efrüzüm** ey Zihnî / Taḥassür birle yakdı sînede hep nükte-dān âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 5). [tābiş-i nazm-ı nikāt-efrüz,]

tābiş-i ruhsār: yanağının ışıltısı.

Tābiş-i ruhsārını gördi o raḳş-āverîñ / Sūziş ile eyliyor şem‘-i şebistān raḳş

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 3). [tābiş-i ruhsār,]

tābiş-i ruhsāre: yanağın parıltısı.

O perîniñ yanalım **tābiş-i ruhsāresine** / Varımız âteş-i ‘aşk üzre sipend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 5). [tābiş-i ruhsāre,]

tābūr: düzgün sıralar hâlinde dizilmiş asker topluluğu (sevgilinin saçının tabura benzetilmesi bağlamında).

Zür ile aldı boğazı çekdi bir **tābūrı** ceng / Mülk-i fesden sevḳ olup ceyş-i yamāndır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 4). [tābūrı, -ı]

Turre şanma intizām-ı ‘aqlımı tārāc için / Sevḳ eder sultān-ı fes **tābūr** tābūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3). [tābūr,]

Turre şanma intizām-ı ‘aqlımı tārāc için / Sevḳ eder sultān-ı fes tābūr **tābūr** üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3). [tābūr,]

tābūr-ı mahabbet: aşk topluluğu/taburu.

Biz ki **tābūr-ı mahabbetde** müretteb ‘askeriz / Emr-i dîvān-ı şeh-i ḥüsne itā‘at eyleriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 1). [tābūr-ı mahabbet,]

tāc: eskiden bazı tarikat ehli şeyhlerin giydiği başlık, terek.

Zihniyā ben şeh-süvār-ı sāḥa-i ‘aşkı bugün / ‘Aks-i mîḥ-i na‘l-i esb-i yārdur başımda **tāc** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 5). [tāc,]

tācdār ol-: taç sahibi olmak, hükümdar olmak. II önder, lider olmak.

Sultān-ı şadr-i ‘aşk kime kılsa iltifāt / Evreng-i mülk-i derd ü ğama **tācdār olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 4). [tācdār ol-,]

tācdārān-ı cihān: dünya padişahları.

Tācdārān-ı cihāna hîç kılmaz ser-fürü / Giyinen devletlü başına külāh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 4). [tācdārān-ı cihāna,]

tācdār-ı kişver-i irşād: Hak yolunu gösteren ülkenin hükümdarı.

Tācdār-ı kişver-i irşāda şāh-ı lā-naẓīr / Sāye-endāz-ı hālā’ı kār-fermā-yı ümem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 11). [tācdār-ı kişver-i irşād,]

tāc-ı Edhem: (İbrahim) Edhem'in tacı. (Taç ve tahtını terk ederek fakrı tercih eden İbrâhim b. Edhem.)

Ğubār-ı dergeh-i pîr-i muġān ki **tāc-ı Edhem’dir** / Sifāl-ı köhne rind-i bāde-nüşe sāġar-ı Cem’dir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 1). [tāc-ı Edhem,]

tācir-i hüsn: güzellik tüccarı.

Girip dükkān-ı cūd-ı vaşlına ol **tācir-i hüsnüñ** / Bugün sūk-ı maḥabbetde ne kālālar alıp şatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 2). [tācir-i hüsn,]

tā-ebed: sonsuza kadar.

Zulmet-i Hāk **tā-ebed** olsun ziyāde rüz u şeb / Ca‘de’ye vü Şimr-i bed-nāma hem İbn-i Mülcem’e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 11). [tā-ebed,]

Ārzū-yı la‘l-i mey-günüñ helāk etse beni / **Tā-ebed** hāk-i mezārımdan gelir bûy-ı şarāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 5). [tā-ebed,]

tağaddī-i ğıdā: yiyecek içeceklerle beslenme.

Öyle zan etme beni bahşış-i halka tāmī‘ / Olmadım hîç **tağaddī-i ğıdāyı** cāmī‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 9). [tağaddī-i ğıdā,]

tağyîr ver-: değiştirmek, başkalaştırmak.

Nazar-ı dīde-i a‘dāları eyler şad şak / Çarḫa **tağyîr verir** hāl-i derünüm muṭlak (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 4). [tağyîr ver-,]

tağyîr-i reng et-: rengini değiştirmek, rengini bozmak.

Tirelenmez ta‘ne-i nā-dān ile rüşen-dilān / Ebrden **tağyîr-i reng etmez** ziyā-yı āftāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 3). [tağyîr-i reng et-,]

taḥammül et-: taḥammül etmek, dayanmak.

Ne mümkündür şafā-yı vuşlata nā’il ola bir dem / O ‘āşık ki **taḥammül etmeyip** almaz cefādan ḫaz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 2). [taḥammül et-,]

tahassür: hasret çekme, özlem duyma.

Göz göz olmakda açılmağda **taḥassürle** müdām / Göreli ḥālîni dāğ-ı bedenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 4). [taḥassürle, -le]

Taḥassür olmasaydı i'tibār-ı vuşlat olmazdı / Miyân-ı 'āşık ü cānānede germiyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 1). [taḥassür,]

Giryem ederse cūş **taḥassürle** nā-gehān / Mānend-i Nîl ḥūn-ı sirişkim revān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 5). [taḥassürle, -le]

Taḥassür üzre yazdım Zihnîyā menkūṭla tārīḥ / Ni'amzār-ı cināna göçdi Hācī Muştafā Ağa (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 15, Beyit 5). [taḥassür,]

tahassür birle: iç çekerek.

Görünce tābiş-i nazm-ı nikāt-efrūzum ey Zihnî / **Taḥassür birle** yakdı sīnede hep nükte-dān āteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 5). [taḥassür birle,]

tahayyül: hayal etmek, zihinde canlandırmak.

Miyāniñ vaşfa gelmez bir kılı kırk yarsalar ancak / Olan endişeler de inceden ince **taḥayyüldür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4). [taḥayyüldür, -dür]

Şemīm-i turre vü būs-ı lebiñ va'diyle 'uşşākı / **Taḥayyül** 'āleminde Mısr ile Çīn'i tolandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 2). [taḥayyül,]

tahdîc et-: itham etmek.

Etmezem mekr-i zen-i dehr ile gönüm **taḥdîc** / Silk-i merdāne yetişdim be-

tarīk-i tadrîc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 4). [taḥdîc et-,]

tahkîk: bir şeyin doğru olduğunu ortaya çıkarma, hakikatini anlayıp bilme; doğru, gerçek.

Şimdi **taḥkîkîni** Hāk'dan dileriz ey Zihnî / Etmeyiz şāha-i taklîde düşüp hiç tek ü pū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 11). [taḥkîkîni, -i, -(n)i]

Metā'-ı ma'rifet çok seyr kıldım sūk-ı ma'nāda / Birin teslîme ṭab'ıñ yogıdı **taḥkîk** ü ıķānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 7). [taḥkîk,]

tahlîc ver-: heyecan vermek, heyecan duymasına sebep olmak. (Tahlîc için bk. : halecân).

Ebced-i 'aşk okuyup ced ile ebden geçdim / **Vermezem** ḥātıra-i nefis ile kalbe **taḥlîc** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 3). [taḥlîc ver-,]

tahrîk: kıskırtma.

Dîde-i maḥmûrunuñ fitneyi **taḥrîkidir** / Meykede içre eder ḥalka-i mestān raşş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 2). [taḥrîkidir, -idir]

tahrîk-i bāl et-: kolunu oynatmak.

Ḳadriñ olsun ey Hümā-yı ḥüsn bālā 'arşdan / Külbe-i aḥzānıma **taḥrîk-i bāl etdiñ** bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 3). [taḥrîk-i bāl et-,]

tahrîr eyle-: kaleme almak, yazmak.

Hālet-i çeşm-i ḥumār-ı yāri takrîr eylesem / Şi'r-i pür-keyfiyyetüm Āgāh

tahrîr eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 12). [tahrîr eyle-,]

tahrîr-i nev-eş'âre: yeni şiirler yazma.

Ba'ış oldu Zihniyâ **tahrîr-i nev-eş'âre** haţ / Mû-be-mû açdı hele tab'-ı leţâfet-neb'imi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 5). [tahrîr-i nev-eş'âre,]

taḥşîl-i rızâ-yı zü'l-celâl et-: celal sahibi Allah'ın rızasını kazanmak.

Gerçi ey meh 'âşıkâ 'arz-ı cemâl etdiñ bu şeb / Sen de **taḥşîl-i rızâ-yı zü'l-celâl etdiñ** bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 1). [taḥşîl-i rızâ-yı zü'l-celâl et-,]

taḥsîn kıl-: beğenmek; takdir etmek.

Zihniyâ bu gazel-i ḥüsn-beyânım görse / Rûḥ-ı Ḥassân dahı şi'rime **taḥsîn kılar** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 5). [taḥsîn kılar,]

taḥsîn ü âferîn: beğenme ve takdir etme.

Olmuş tamâm-ı izhâr zâtında ḥüsn-i eţvâr / Her kârda sezâvâr **taḥsîn ü âferîne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 3). [taḥsîn ü âferîn,]

taht: taht, makam.

İltifâtıñla şehâ mes'ûd olaldan baḥtımız / Zirve-i Kâf-ı maḥabbetde kuruldu **taḥtımız** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 1). [taḥtımız, -ımız]

Zihniyâ baş egmeyiz bu dehr-i dūna ba'd-ez-în / Zirve-i Kâf-ı maḥabbetde kuruldu **taḥtımız** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 5). [taḥtımız, -ımız]

taht-ı devlet-i mülke: Osmanlı Devleti'nin tahtı.

Verdi **taht-ı devlet-i mülke** cedîdâ zîb ü fer / Ḥazret-i 'Abdü'l-'azîz Ḥân-ı şehen-şâh-ı zamân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 2). [taht-ı devlet-i mülke,]

taht-ı hayâl: hayal tahtı.

Kişver-i sevdâya çîn-i zülf ḥükm-endâzdır / Şâh-ı 'aqlım şimdi bir **taht-ı hayâl** üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 4). [taht-ı hayâl,]

taḥkîk: bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma.

Dil-dâde-i şâhidler bir şevk ile hoş-ārām / **Taḥkîke** nazar kılsıñ bir kârda yok encâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 8). [taḥkîke, -e]

tâ'ib-i cām-ı sebû kıl-: şarap kabının tövbe edenî olmak.

Meşreb-i rindānegî-i āb-rû kılsa beni / 'Aql her-dem **tâ'ib-i cām-ı sebû kılsa** beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 9). [tâ'ib-i cām-ı sebû kıl-,]

taḥ: (bir şeyi başka bir şey üzerine) ilıştirmek, tutturmak veya geçirmek, asmak. II (giyilecek veya kullanılacak şeyleri) kendi üzerine yerleştirmek, takınmak, kuşanmak.

Yine ol ḥünî-nigeh **taḥdı** bıçağın beline / Verecek sâḥa-i şahrâyı bugün kan seline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 1). [taḥdı, -dı]

tak: ciddiye almamak, umursamamak.

Kayd edinmez kılca **taḳmaz** guşşā
Leylā-yı zamān / Çekseler zencīre biñ
Mecnūn Mecnūn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 4). [taḳmaz, -maz]

tākat: bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.

Tākat mı gelir rûze-i mäh-ı ramazāna /
Maḥfice geliñ cān atalım gizli mekāna
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 1).
[tākat,]

tākat yok: takatin, kuvvetin olmaması, dayanacak gücün olmaması.

Bir şükūh-ı fakr luṭf etmiş cenāb-ı Hāḳ
bize / Çarḫa **tākat yok** çeke bār-ı girān-ı
raḥtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91,
Beyit 2). [tākat yok,]

tākat-i nezzāre: seyredecek güç, kuvvet.

Tākat-i nezzāre kalsın mı dil-i ‘uşşāḳda
/ Çeşm-i ser-ḥoşuñ begim ḥışm ü celāl
üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 6). [tākat-i nezzāre,]

Yāver olmuş fitnede müjgān ü ebrū
çeşmiñe / Kimde vardır **tākat-i nezzāre**
cādū çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 1). [tākat-i nezzāre,]

takbīlgāh-ı ālem: ālemin öpme (yüz sürme) yeri.

Hāḳ-i deri dem-ā-dem **takbīlgāh-ı ālem**
/ Huld-ı berīnden aḳdem ehl-i sülūke
me‘vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 2). [takbīlgāh-ı ālem,]

takdīm et-: göndermek.

O şehiñ şanma gelir ḥaṭṭ-ı siyāhı ruḥuna
/ ‘Arabistān’dan **eder** Rūm’a sipāhī
taḳdīm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 2). [taḳdīm et-,]

takdīm et-: sunmak, arz etmek.

Arz-ı ḥālim pīşgāh-ı yāre **taḳdīm**
etmege / Sūz-ı āh u nāle-i şeb-gırden
imdād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 4). [taḳdīm et-,]

takdīr-i Hudā: Allah'ın (c.c.) takdiri.

Rızā ver her ḳazāya rāzı ol emr-i İlāhī’ye
/ Ne çāre Zihniyā şabr eyle **taḳdīr-i**
Hudā’dır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 20). [taḳdīr-i Hudā,]

Takī: İmam Muhammed Taki; on iki imamdan dokuzuncusudur.

Nūr-ı ḥurşīd-i velāyetdir **Taḳī** / Būlbūl-i
bāğ-ı sa‘ādetdir Naḳī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 19). [Taḳī,]

tak-ı ‘arş: arşın kubbesi, gök kubbe.

Taḳ-ı ‘arşa Zihniyā taḥrīr kıl tārīḫini /
Luṭf ile ‘Abdü’l-‘azīz Hān oldı sultān-ı
ciḥān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 9). [taḳ-ı ‘arş,]

tāk-ı ‘arş-ı a‘zam: Allah'ın kudretinin tecelli ettiği gök katlarının en yükseğinin kubbesi; gökkubbe.

Sūziş-i āh-ı şerer-bārīñla yansun nūh
felek / Zelzele versin fiğāniñ **tāk-ı ‘arş-ı**
a‘zama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 3). [tāk-ı ‘arş-ı a‘zam,]

tāk-ı ebruvān: kaşların kemeri, kemere benzer kaşlar.

Ey ki **tāk-ı ebruvānıñ** gūşe-i mihrāb-ı feyż / Baş egip ecr-i ‘azīm andan alur erbāb-ı feyż (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 1). [tāk-ı ebruvān,]

tāk-ı eflāk: feleklerin takındığı kemer. II gökyüzü.

Reşk eder bārgēh-i kadrine **tāk-ı eflāk** / Fazl-ı şahrāsına darb eyleyeli çetr ü hıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 24). [tāk-ı eflāk,]

tāk-ı kabūl-hāne-i hakk: doğruluğun kabul edildiği mekânın kubbesi.

Şu‘le-i pür-şerer-i āh-ı dil-i mazlūmān / Eyledi tāk-ı kabūl-hāne-i hakkı tezyīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 3). [tāk-ı kabūl-hāne-i hakk,]

tāk-ı mu‘allā: yüksek tavan. (Yasin Bey’in yaptırdığı konağın tavanı kastedilmektedir.)

Hayret-efzā-yı zamān **tāk-ı mu‘allā** pāyesi / Zīb-baḥşā-yı cihān zīb-āver-i ser-tā-be-pāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 9, Beyit 4). [tāk-ı mu‘allā,]

tāk-ı revāk-ı feleg: feleğin çardağının kubbesi.

Tāk-ı revāk-ı felege nāz eder / Hāk-i der-i hān-kah-ı Nakş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 3). [tāk-ı revāk-ı feleg,]

tāk-ı sipihr-i kec-edā: eğri feleğin kubbesi.

Yā şehen-şāh-ı şehīdān deyü kıldıkça nidā / İşidir nevḥalarum **tāk-ı sipihr-i kec-edā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 6). [tāk-ı sipihr-i kec-edā,]

tāk-ı vālā: yüksek kubbe, gökyüzü.

Bu kühen-hānede bir cāy-ı ferāgat yokdur / **Tāk-ı vālāsına** yuf gūşe-i eyvānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 8). [tāk-ı vālā,]

ta‘kīb et-: peşinden gitmek, gözetmek.

‘Ākıbet ḥālim n’olur bilmem ‘adūlarla yine / Gitdigüm yāre bu şeb hengāmı **ta‘kīb etdiler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 4). [ta‘kīb et-,]

taklīd eyle-: taklit etmek; bir kimseye benzemeye çalışmak.

Gehī Saḥbān’ı **taklīd eylediñ** ‘arz-ı feşāhatle / Gehī şī‘r ile etdiñ Şā‘ib-i Rūm’um deyü da‘vā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 5). [taklīd eyle-,]

O zīb-i şadr-ı ma‘nāya ḥaṭadır **eylemek taklīd** / Mūsāvī etmek olmaz sengle la‘l-i Bedaḥşān’ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 11). [taklīd eyle-,]

taklīd kıl-: benzetmek.

Dil-berān yā niçe **taklīd kıılır** cānānım / Ne eder encüm-i şeb mihr-i ziyā-dār ile baḥş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 3). [taklīd kıılır,]

taklīd-i rindān-ı ziyādārān eyle-: etrafına ışık saçan rintleri taklit etmek.

Ne dil-ber eyleyip **taḳlīd-i rindān-ı zīyādārān** / Bu rütbe ḳadr ü ḳıymet ḥāşıl etmiş lü'lü'-i lālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 20). [taḳlīd-i rindān-ı zīyādārān eyle-,]

takrîr ed(t)-: anlatmak, ifade etmek.

Ederdim Zihniyā bir gūne elbet ḥālimi **taḳrîr** / Beni lāl eyleyen ammā ki ol çeşm-i sūḥanverdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 5). [taḳrîr ederdim,]

takrîr eyle-: anlatmak, ifade etmek.

Hālet-i çeşm-i ḥumār-ı yāri **taḳrîr eylesem** / Şi'r-i pür-keyfiyyetüm Āgāḥ taḥrîr eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 12). [taḳrîr eyle-,]

takşîr eyle-: kabahat işlemek, suç işlemek, hata yapmak.

Hüsn-i tedbîrimde **takşîr eylemezdim** bir nefes / Bilmezim Zihnî ḳazā-yı mübrem-i der-pîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 5). [takşîr eyle-,]

taktîr eyle-: damla damla akıtmak.

Hiddet-i şahbā-yı ṭab'ım Zihni ta'yîr eylesem / 'Ālemi ser-mest eder cür'a **takṭîr eylesem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 11). [takṭîr eyle-,]

takviyet-baḥş-ı emān: güveni, emniyeti kuvvetlendiren (şehrin güvenliğini artırma bağlamında).

Hāmi-i şehir-i Kilis Ḥazret-i Sa'd'ullāḥ Beg / **Ṭakviyet-baḥş-ı emān** kā'im-maḳām-ı zî-şān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 15). [takviyet-baḥş-ı emān,]

takviyet-i baḥş-ārā: verilen ihsanı süsleyerek artırmak.

Usûl-ı Kübrevî'niñ **takviyet-i baḥş-ārāsıdır** / Reşād-ı mihr-i virdi çeşniniñ merd-i vefāsıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 5). [takviyet-i baḥş-ārā,]

tal-: başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırmak.

Bî-hüde **ṭalma** baḥr-i ḥayāle / Mānend-i mest-i keyfiyyet-i benc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 2). [ṭalma, -ma]

tal'at-gîr-i ikbāl: bahtının yayılan parlaklığı. (Bahtın açık, güzel olması bağlamında.)

Hāne-i eflâki tezyîn etmede envār ile / Āftābı geçdi **tal'at-gîr-i ikbālîñ** seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 5). [tal'at-gîr-i ikbāl,]

tal'at-rîz ol-: parlaklık saçan olmak. II mürşit olmak.

Maṭla'-ı cūd-ı meşîḥatdan **olup tal'at-rîz** / Şaldı ḥūrşîd gibi şa'sa'a bir fark-ı enām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 27). [tal'at-rîz ol-,]

taleb: isteme, istek, dileme.

Ṭalebi sa'y-ı Şafā vaşl-ı cemāli Ka'be / Ḥacerü'l-esved ḥālî vü lebi āb-ı zemzem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 5). [ṭalebi, -i]

taleb-kār-ı tefāḥür ol-: övünmeyi talep etmek.

Sen **oldukça taleb-kār-ı tefāhūr** hāş ü
‘ām içre / Hārāmī nefsiñ etdi kâle-i
hayşıyyetiñ yağmā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 3). [*taleb-kār-ı tefāhūr*
ol-,]

talebkār-ı vesā'il: vesileler talep eden,
sebeplere istekli.

Bize hādî-i sebîl olmuş iken Hāzret-i Pîr
/ Öyle bî-hüde **talebkār-ı vesā'il** degiliz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 8).
[*talebkār-ı vesā'il,*]

talep eyle-: istemek.

Zihniyā himmetini **eyle talep** şubhla şām
/ Dünyevî uhrevî âmālîñ olur cümle
tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,
Beyit 22). [*talep eyle-,*]

talh et-: acılaştırmak. II neşesini
kaçırmak, huzurunu bozmak.

Bāde-i firkat emān **talh etdi** tatlu ‘ayşımı
/ Luṭf edip nūşîñ edeñ bir demde mülhik
nîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206,
Beyit 1). [*talh et-,*]

tālî: talih, baht, kader.

Revzen açarsa bir gün eger **tālî'im**
benim / Etmez tūlū‘ tā-be-ebed mihr-i
tāb-dār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73,
Beyit 5). [*tālî'im, -im*]

Tālî'i tā-be-ebedî lāmi‘ olup şems mişāl
/ Kevkeb-i baht-ı düşmeni ola nuḥūsetle
keşîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit
3). [*tālî'i, -i*]

Tālî' müsā'id olmadı ki ittîşāl edem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit
13). [*tālî',*]

tālîb: âşık.

‘Aklı küllîye erer Zihnî şu **tālîb** heme ān
/ Fikret-i rūz u şebi ḥāzret-i Mevlānā’dır
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 5).
[*tālîb,*]

tālîb: talep eden, isteyen (kişi).

Öyle bir deryā-yı himmetdir ki ol şāhib-
nazar / Bir dem içre **tālîbi** maṭlūbına
vāşıl eder (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 1, Beyit 12). [*tālîbi, -i*]

tālîb ol-: istemek, talep etmek.

Ne fakra ne ğināya **tālîb** oldum mülk-i
fānîde / Bu üslûb ile ancak çarḥ-ı hîle-
bāzı aldatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 151, Beyit 5). [*tālîb ol-,*]

tālîb-i bezm-i vişālîñ olan: kavuşma
meclisini talep eden kimse.

Tālîb-i bezm-i vişālîñ olan ey şāh-ı
cemāl / Ārzū etmez o bir vechile gülzār-ı
Na‘īm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 6). [*tālîb-i bezm-i vişālîñ olan,*]

tālîb-i şevk: arzu ve isteği talep eden. II
âşık, mürit.

Tālîb-i şevk reh-ber-i vişāl-i yāre /
Mülket ü māl degil cānını infāk eyler
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 4).
[*tālîb-i şevk,*]

tālîb-i vaşl: kavuşma isteği, arzusu. II
sevgiliye kavuşma isteği.

Rūzedār-ı hicriñ olmaz mā'il-i zevk-i
cihān / **Tālîb-i vaşlñ** neşāt-ı 'îde etmez

iltifāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 2). [tālîb-i vaşl,]

ta'lim: öğretici.

Gehî talâtîf-i ülfet geh nigâh-ı pür-gâzab-âlûd / 'Aceb ta'limi kimdendir bu tarz-ı meşrebiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 2). [ta'lim,]

ta'lim: öğretme, öğrenme.

Haṭ ü ruhsârınıñ taşvîrini ta'limden soñra / Fünûn-ı naḳşdan Bîhzâd'ı me'zûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 5). [ta'limden,]

ta'lim ed(t)-: (bir şeyi birinden) öğrenmek.

Nağmesin ta'lim eder bülbül dil-i 'uşşâḳdan / Cezb-i reng eyler ruḥ-ı dildârdan her gâh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 4). [ta'lim ed(t)-,]

ta'lim-i ceng ü harb: savaşmayı ve muharebe etmeyi öğretme.

Kārımız ta'lim-i ceng ü harbdir bu 'arşada / Ḳahr-ı a'dâ-yı bed-âyîn üzre pek hvâhiş-geriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 3). [ta'lim-i ceng ü harb,]

ta'lim-i sırr-ı Haydarî: Allah'ın aslanı Hz. Ali'nin sırrını öğretme.

Sendedir ma'nâ-yı şer'-i Ḥazret-i Peygamberi / Senden etmiş evliyâ ta'lim-i sırr-ı Haydarî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 5). [ta'lim-i sırr-ı Haydarî,]

ta'lim-i sūziş eyle-: yanmayı, acı, ıstırap çekmeyi öğrenmek.

Varıp pervāneden ta'lim-i sūziş eyle ey bülbül / Kemālât-ı fünûn-ı 'aşḳda üstād-ı güldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 2). [ta'lim-i sūziş eyle-,]

talâtîf-i ülfet: Güzel davranmak.

Gehî talâtîf-i ülfet geh nigâh-ı pür-gâzab-âlûd / 'Aceb ta'limi kimdendir bu tarz-ı meşrebiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 2). [talâtîf-i ülfet,]

tām: tamamen.

Rif'at-ı ḳadrini bir ehl-i kemālîñ görse / Anı pest etmege ḡayretle eder tām ḳıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 3). [tām,]

tām eyle-: tamamlamak. II eksiksiz olarak anlatmak.

Ne ḳadar eylese de vaşf himem ü âşārîñ / Yine tām eyleyemez Zihnî gibi 'abd-ı kemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 44). [tām eyle-,]

tamām: bütünüyle, tümüyle.

Çeşm-i im'ân ile seyr eyle ḥurûf-ı şer'e / Erre vü ḥançer ü ef'î gibidir añla tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17). [tamām,]

tamām ed(t)-: tamamlamak.

Yeter ey Zihni yeter geldi du'â hengāmı / Ḥüsn-i evşâfını mümkün mi ede hāme tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 33). [tamām ed(t)-,]

tamām ol-: eksiksiz, tam olmak, tamamlanmak, sona ermek.

Mest olup yatdım o meh-pāre ile şubha kadar / Zihniyā debdebe-i zevk **tamām oldu** bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 5). [tamām ol-,]

Cân u dilimde **oldı tamām** selb-i rāhatım / Kārım fîgân ü âh olup leyl ü hem nehâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 6). [tamām ol-,]

Dāstân-ı Kays ü Ferhād'ın **olup** kārı **tamām** / Zihniyā bezm-i felekde şimdi ben efsāneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 5). [tamām ol-,]

tamāmen: bütünüyle, tümüyle.

Beñzedir reng-i ruḥ-ı cānāne kendin al gül / Üstüne güldürmedir ḥalkı **tamāmen** ḥāl-i gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 1). [tamāmen,]

tamām-ı 'ālemi: âlemin tamamı, bütün dünya.

Neheng-i baḥr-ı maḥabbet ḥurūş ederse eger / **Tamām-ı 'ālemi** ağzında nīm-loḳma eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 1). [tamām-ı 'ālemi,]

tamām-ı izhār ol-: tamamıyla, eksiksiz olarak kendini göstermek.

Olmuş **tamām-ı izhār** zātında ḥüsn-i etvār / Her kārda sezāvār taḥşîn ü âferîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 7, Beyit 3). [tamām-ı izhār ol-,]

tamām-ı midḥatiñ ne mümkündür bir dil-rübāsın: her yönüyle methetmenin mümkün olmadığı bir sevgili olma.

Ne mümkündür tamām-ı midḥatiñ bir dil-rübāsın kim / Seni zāt-ı İlāhî eylemiş maḥbûb-ı müştēsñā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 60). [tamām-ı midḥatiñ ne mümkündür bir dil-rübā,]

tamām-ı ye's: kederin tamamı.

Geldi **tamām-ı ye's** 'aṭāyā-yı dehrden / Zihnî ümîd-i luṭf erenlerde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 7). [tamām-ı ye's,]

tamāmiyyet ile: bütünlükle.

Gelmedi şānisi aḳṭābda bu şevket ile / Ḥaḳ anı şāh-ı velā kıldı **tamāmiyyet ile** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 14). [tamāmiyyet ile,]

tāmi': tamah eden, tamahkâr.

Öyle zan etme beni baḥşış-i ḥalka **tāmi'** / Olmadım hiç taḡaddī-i ḡıdāyı cāmi' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 9). [tāmi',]

tā-mü'ebbed: ebediyete kadar.

Ve ger ruḥşat bulaydı ol dem engüşt-i şerîfenden / Olurdı nehr-i Kevşer **tā-mü'ebbed** 'āleme icrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 47). [tā-mü'ebbed,]

tā'n ed(t)-: kınamak, ayıplamak.

Dehre verir zīb ü fer pertev-i meh-rüy-ı dost / 'Āyineye **tā'n eder** sīne-i bī-müy-ı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 1). [tā'n ed(t)-,]

Her ki kayd-ı bend-i ḥubbuñdan olur āzāde-ser / **Tā'n eder** aḥvāline hep çār-

pāy-ı bī-mehār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 50). [tā'n ed(t)-,]

ta'ne-i nā-dān: cahil, bilgisiz kimselerin ayıplaması, yermesi.

Tirelenmez **ta'ne-i nā-dān** ile rūşen-dilān / Ebrden tağyīr-i reng etmez ziyā-yı āftāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 3). [ta'ne-i nā-dān,]

ta'n-endāz: kınayan, ayıplayan.

Bezminiñ eflāke reşk-āver durur hāk-i deri / Hüsününñ hūrşide **ta'n-endāz**dır pīrāyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 4). [ta'n-endāz,]

ta'ne-zen-i rūzgār: zamanın ayıplayanları/yerenleri.

Müy-ı seg-i bābına vermez elem / Bir niçe biñ **ta'ne-zen-i rūzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 38). [ta'ne-zen-i rūzgār,]

ta'n-ı cām-ı Cemşid eyle-: Cemşid'in kadehini yermek/ayıplamak. (Efsaneye göre Cemşid'in kadehi; Cem'in şarap içtiği yedi madenden mamul üzerinde yedi hikmeti bildiren yazıların bulunduğu sihirli bir kadehmiş. O kadehten bütün dünya seyredilebilinirmiş.)

Bir şükūh-ı zevk kesb etmiş ki 'işretgāh-ı 'īd / Bir sifāl-i köhne **ta'n-ı cām-ı Cemşid eyledi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 2). [ta'n-ı cām-ı cemşid eyle-,]

tanẓīm kıl-: dizmek, sıralamak, sıraya koymak.

Selef nazm uranı silk-i medihe **kıldılar tanẓīm** / Feşāhat mebhāşinde dürr-i şāf-ı nazm-ı Şahbān'ı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 9). [tanẓīm kıl-,]

tap-: kulluk etmek, tapmak.

Deyr ü mey-hāne vü mescid bize olsa bī-farḡ / Seni arar buluruz hüsnuñe anda **taparız** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 3). [taparız, -ar, -ız]

tara-: taramak.

Kaşdı tel kırmak anıñ şanma berāy-ı tezyīn / **Tarasa** turre-i iqbālîmi ger şāne-i çarḡ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 4). [tarasa, -sa]

tārāc: yağma, talan.

Turre şanma intizām-ı 'aqlımı **tārāc** için / Sevḡ eder sultān-ı fes ṭabūr ṭabūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3). [tārāc,]

tarāvet bul-: tazelik, körpelik bulmak.

Cüy-ı şevkuñla **tarāvet buldı** bağ-ı ihtirā' / Ey feẓā-yı gülsitān-ı 'Adn ile ravẓāñ meşā' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 2). [tarāvet bul-,]

tarāvet ed(t)-: tazelik elde etmek.

Kılar deryūze Kevşer neş'esin şahbā-yı la'linden / **Eder** hem cezb-i hüsünden **tarāvet** 'arız-ı havrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 28). [tarāvet ed(t)-,]

tard-ı hazen-i rūzgār ed(t)-: zamanın kederini, gamını uzaklaştırmak.

Mey ki **eder** sākī-i zevk-āveri / Şevk ile **ṭard-ı ḥazen-i rūzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 11). [*ṭard-ı ḥazen-i rūzgār ed(t)-,]*

ṭarfetü'l-‘ayn: bir göz açıp kapayınca kadar olan an.

Birisi cümleden Şâdık Efendi-zâde'yi kıldı / Hemân bir **ṭarfetü'l-‘ayn** içre veh kim ‘âzim-i uḥrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 2). [*ṭarfetü'l-‘ayn,]*

ṭarf-ı semâ: gökyüzü tarafı.

Muḥarrem gurresin **ṭarf-ı semâda** mah-ı nev şanma / Yed-i zâlim-felekde tîğ-ı meslûl-ı cefâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 3). [*ṭarf-ı semâ,]*

ṭarḥ-ı binâ et-: barınmak veya belli bir maksat için kullanılmak üzere eser, yapı kurmak, düzenlemek.

Etmedi **ṭarḥ-ı binâ** emsâlini binâ-yı çarḥ / Görmedi rûy-ı zemînde çeşm-i devrân böyle cāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 2). [*ṭarḥ-ı binâ et-,]*

ṭarḥ olalı: kurulduğundan beri.

Pâyını başmadı bir böyle felek-ḳadr-i müşîr / Haleb'in **ṭarḥ olalı** seng-i esâsı be-zemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 20). [*ṭarḥ olalı,]*

tār-ı şu‘â‘-ı şems-i tābān: parıldayan güneş ışığının huzmesi.

Ṭināb-ı zer-keşi **tār-ı şu‘â‘-ı şems-i tābāndır** / Kurunca pâdişāh-ı ‘izz ü ḳadri ḥayme-i bālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 34). [*tār-ı şu‘â‘-ı şems-i tābān,]*

tār-ı ümmîd-i dil-i zār: inleyen gönlün ümit ipi.

Çıkarız bir gün olur burc-ı rızā-yı pîre / **Tār-ı ümmîd-i dil-i zārı** kemend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 8). [*tār-ı ümmîd-i dil-i zār,]*

tārîḥ: bir olayın meydana geldiği tarihi belirten manzumlar. II tarih.

Söyledim Zihnî bu **tārîḥi** cülûs-ı şevkete / Mülke sultân pâdişāh-ı kişver-i İslâmiyân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2, Beyit 3). [*tārîḥi, -i]*

Zihnî be-elṭâf-ı Hudâ geldi o tıfla bir şadâ / Kıldı bu **tārîḥi** nidâ yâ mazhar-ı ḥubb-ı ‘Alî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 9). [*tārîḥi, -i]*

Zihniyâ cevher gibi nakş eyledim **tārîḥini** / Rûḥ-ı ‘Oşmân Beg şehîden vuşlata oldu sezâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 11). [*tārîḥini, -i, -(n)i]*

tārîḥ: bir olayın oluş zamanını bildirmek üzere yazılan manzume. (Canbolat-zâde Yasin Bey'in konağının yaptırıldığı tarih.)

Dedim dürr gibi Zihnî bir du‘â-yı ḥayr ile **tārîḥ** / Meserretle dem-â-dem zevk ola bu nev-serây içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 8, Beyit 3). [*tārîḥ,]*

tārîḥ: bir şeyin oluş zamanı. (Yasin Bey'in inşa ettiği konağın yapılış zamanı kastedilmiştir.)

Söyledim Zihnî be-imdâd-ı Hudâ **tārîḥini** / Oldı pek a‘lâ müretteb nev-serây-ı dil-fezây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 5). [*tārîḥini, -i, -(n)i]*

tārīh: *bir olayın meydana geldiği tarihi belirten manzumlar. (Muhammet Arif'in doğumunun anlatıldığı manzume kastedilerek.)*

Çıkup üçler dedi ey Zihni anıñ **tārīhin** /
Dehre ma'rūf ola 'ilm ile Muhammed
'Arif (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 5). [tārīhin, -in]

tārīh: *bir olayın oluş zamanını bildirmek üzere ebced hesabıyla söylenmiş mısra, beyit veya manzume. (Şeyh Abdullah Sermest Efendi'nin oğlu Bahauddin'in ölümünün anlatıldığı manzume kastedilmiştir.)*

Hisâb-ı katre-i eşkime Zihni söyledim
tārīh / 'Anâdan uçdı bağ-ı akdese rûh-ı
Bahâü'd-dîn (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 21). [tārīh,]

tārīh yaz-: *tarih düşürmek. (Hacı Mustafa Ağa'nın ebced hesabına göre vefat tarihini belirtmek.)*

Tahassür üzre **yazdım** Zihniyâ menkûlta
tārīh / Ni'amzâr-ı cinâna göçdi Hâcî
Muştafâ Ağa (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 5). [tārīh yaz-,]

tārīhi düş-: *tarih düşürmek. Önemli sayılan bir olayın, çoğunlukla nazım biçiminde söylenen sözlerle, ebced hesabına göre tarihini belirtmek.*

Harf-i nuqatla Zihniyâ **düşdi** bir a'lâ
tārīhi / Mihr-i fezâ-yı dehrdir maqdem-i
Muştafâ zarîf (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 4). [tārīhi düş-,]

tārīh-i feraḥ-efzâ: *ferahlığı arttıran tarih, iç açıcı tarih.*

Çarḥ-ı şer' üzre bu **tārīh-i feraḥ-efzâda** /
Kıldı menşûre-i nev-meh gibi ibrâz-ı
makâm (Kilisli Zihni Dîvânı, Kaside 12, Beyit 32). [tārīh-i feraḥ-efzâ,]

tārīh-i tām: *ebced hesabıyla bir olayın tarihini tam olarak veren mısra, beyit veya manzume.*

Zihni semâ-yı cândan verdi cihâna
revnaḥ / **Tārīh-i tāmı** toḡdı çün mâh-ı dil
Emîne (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 11). [tārīh-i tām,]

Mışra'-ı sâniye rabṭ ile iki **tārīh-i tām** /
Söyledim Zihni be-ilhâm-ı Hudâvend-i
Kadîr (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 11). [tārīh-i tām,]

tārīh-i zibâ: *süslü tarih.*

Geldi menkûṭ ile bir **tārīh-i zibâ** Zihniyâ
/ Toḡdı ihsânen Muhammed Nûri Beg
mânend-i nûr (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 7). [tārīh-i zibâ,]

tārīhin de-: *tarih düşürmek.*

Gelip bir hâtif-i kudsî **dedi tārīhin** ey
Zihni / Muḥarremde Muḥarrem oldu
maḥrem kurb-ı bālâya (Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 7). [tārīhin de-,]

Şavḳ-ı leb-rîzi ile Zihni **dedim tārīhin** /
Etdi pür-nûr heme 'âlemi bir tıfl-ı necîb
(Kilisli Zihni Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 5). [tārīhin de-,]

tārīhini de-: *tarih düşmek. (Mahmut Baba'nın vefatının anlatıldığı manzume bağlamında.)*

İkinci maḳta'ın gevherleriyle / **Dedim tārīhini** Zihni 'ayândan (Kilisli Zihni

Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 10). [tārîhini de-,]

tārîhini tahrîr kıl-: *tarihini yazmak. (Abdülaziz Han'ın tahta çıktığı tarihi yazmak bağlamında.)*

Ṭaḡ-ı 'arşa Zihniyā **taḥrîr kıl tārîhini** / Luṭf ile 'Abdū'l-'azîz Ḥān oldı sulṭān-ı ciḥān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 9*). [*tārîhini tahrîr kıl-,]*

tārîhini yaz-: *tarih manzumesini yazmak.*

Himmet-i pîr ile **yazdım** Zihniyā **tārîhini** / Nev binā a'lā der-i vālā-yı şāh-ı Naḡş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 3, Beyit 3*). [*tārîhini yaz-,]*

tarîk-i 'aşk: *aşk yolu.*

Zāhidiñ nuşşıyla yüz dönmem **tarîk-i 'aşkdan** / Kūy-ı cānān sırāt-ı müstakîmimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 6*). [*tarîk-i 'aşk,]*

tārik-i dünyā ol-: *dünyayı terk etmek.*

Şoyunduñ gāhi dehriñ varlığından terk-i zevk etdiñ / **Olup** bir ac ü 'uryān kalmağile **tārik-i dünyā** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 6*). [*tārik-i dünyā ol-,]*

tarîk-i Naḡş-bend: *Naḡşibendi tarikati.*

Ṭarîk-i Naḡş-bend'iñ mürşid-i şāhib-livāsıdır / Mürîdān-ı sülūk-ı Kādîrî'niñ reh-nümāsıdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 4*). [*tarîk-i Naḡş-bend,]*

tār-mār et-: *dağıtmak, karıştırmak, perişan etmek.*

Seyle versin rūy-ı dünyâyı sirişkiñ ser-be-ser / Bād-ı āhiñ **tār-mār etsin** bu çarḡ-ı sersemi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 2*). [*tār-mār et-,]*

Biñ muṭalsam daḡme-i zühdi **edersiñ tār-mār** / Ber-fesinde Mağribî sīmā-yı gīsûlarla sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 2*). [*tār-mār ed(t)-,]*

tār-mār ol-: *darmadağın olmak, perişan olmak.*

Zülfüñ ne gün ki başımıza sāyedār olur / Cem'-i raḡîb-i fitneverān **tār-mār olur** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 1*). [*tār-mār ol-,]*

Eyleyince āftāb-ı vuşlatıñ keşf-i kınā' / Zulmet-i ebr-i şitā-yı firḡat **oldı tār-mār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 2*). [*tār-mār ol-,]*

Yağmaya gitdi emti'a-ı 'aḡl ü fikr hep / Şabr u selāmet ḡāneleri **oldı tār-mār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 2*). [*tār-mār ol-,]*

tā-rüz-ı kıyām: *kıyamet gününe kadar.*

Ede Ḥaḡ zātını hem neslini **tā-rüz-ı kıyām** / Şāḡip-i faẓl ü hūner 'ālim ü dānā vü lebîb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 3*). [*tā-rüz-ı kıyām,]*

tarz-ı meşreb: *davranış biçimi.*

Gehî taltîf-i ülfet geh nigāh-ı pür-ğazab-ālūd / 'Aceb ta'limi kimdendir bu **tarz-ı meşrebiñ** cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 2*). [*tarz-ı meşreb,]*

tarz-ı nifāk: ara bozan tutum/tarz.

Muttaşıl **tarz-ı nifāk** üzre sipihr-i hōd-kām / Etmede zillet-i erbāb-ı vifāka ikdām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 1). [tarz-ı nifāk,]

tarz-ı tecdîd: yenilenen tarz, üslup.

Tarz-ı tecdîdde çok tâze zemîn kıldı güşād / Semt-i nā-reftelere rāh-nümādır hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 2). [tarz-ı tecdîd,]

tās-ı çeşm-i pür-nem: yaş dolu göz çanağı.

Yād edip ruhsār-ı gül-gün-ı Hüseyn'i dem-be-dem / Ağlamakdan kan tolsun **tās-ı çeşm-i pür-neme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 7). [tās-ı çeşm-i pür-nem,]

taşrîhen: açıkça belirterek.

Yezîd'e kavmine sen de 'adāvet eyle **taşrîhen** / Ki rûz-ı zulmet-efrûz-ı Yezîd-i bed-likâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 17). [taşrîhen,]

taşvîr-i rûy-ı yâr: sevgilinin yüzünün tasviri/betimlemesi.

'Āşıkā **taşvîr-i rûy-ı yâr** vermez tesliyet / Bûlbüle şevk-āver olmaz şavt-i timsāl-i gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 4). [taşvîr-i rûy-ı yâr,]

tātār-ı zülf: yağmacı zülûf, saç; saçın acımasızlığı, gaddarlığı.

Edip **tātār-ı zülfüñ** ceyş-i hālîñ birle cem'iyet / Diyār-ı Şām'ı mülk-i Hind'i

şeb-hûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 4). [tātār-ı zülf,]

ta'tîr: ıtırlamak, ıtırlanmak; güzel kokulu kılmak, kılınmak: ta'tîr-i siyâb, ta'tîr-i meşâm.

Bezm-i vuşlatda meşâm-ı cānları **ta'tîr** için / Micmer-i zerrîn-i 'ūd u müşg-i terdir hāl ü ruḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 3). [ta'tîr,]

Hālî olmaz cān meşāmmı Zihniyā **ta'tîrden** / 'Ānberîn mûlar ki ol püskürme hāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 7). [ta'tîrden,]

ta'tîr eyle-: güzel kokularla kokulandırmak.

Şemîm-i kākülünḡ ḡangı meşāmı **eyliyor ta'tîr** / Ya mîr'ât-ı ruḥuñ āyā kime manzûrdur şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 5). [ta'tîr eyle-,]

ta'tîr kıl-: güzel bir koku ile kokulandırmak.

Kıldı başdan başa **ta'tîr** dimāğ-ı encümeni / Lāle vü sünbül ü reyḥān ü ḡaranfil ü şebbū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 3). [ta'tîr kıl-,]

ta'tîr-i dimāğ eyle-: burnu güzel koku ile kokulandırmak.

Var bir dilde ki hoş-büy-yı hevā-yı zülfüñ / Anı **ta'tîr-i dimāğ eyleye** mi bād-ı nesîm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 5). [ta'tîr-i dimāğ eyle-,]

tatlı: tatlı, şirin.

Şekerden **tatlıdır** çāşîni-i la'l-i lebiñ cānā / Hele şıgmaz dehāna zevk-i būs-ı ğabğabiñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 1). [tatlıdır, -dır]

tatlu 'ayş: tatlı, lezzetli yemek. II mutluluk içinde geçen yaşam.

Bāde-i firkat emān talh etdi **tatlu 'ayşımı** / Luṭf edip nūşîn edeñ bir demde mülhik nîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 1). [tatlu 'ayş,]

tatlu söyle-: şeker tadında konuşmak. II hoş gidecek şekilde konuşmak.

Sözi dil-bend hemîşe dil-pesend tūṭî-i cinān-mānend / Lebi kând sükkerin ḥand nerm ü şîrîn **tatlu söylersiñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [tatlu söyle-,]

tatvîb et-: gönlünü hoş etmek.

Mehveşāndan görmedi çeşm-i felek bir gün henüz / Ḥâtır-ı 'uşşâkı dil-h'âh üzre **taṭvîb etdiler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 5). [taṭvîb et-,]

tavāf-ı dergeh: dergâhını tavaf etme.

Ḥarîm-hānķâhı feyz-i mehbiṭ-i nūr-ı tecellâdır / **Ṭavāf-ı dergehi** her kârdan 'uşşâka evlâdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 7). [tavāf-ı dergeh,]

tavāf-ı dergeh-i vālā-yı ğavsü'l-a'zam-ı irşād: doğru yolu gösteren tarikat kurucusunun (Şah-ı Nakşibendi) yüce dergâhını tavaf etme.

Mürîd-i rāh-ı Ḥakḳ'a farz-ı 'ayndır Ka'be'den evvel / **Ṭavāf-ı dergeh-i vālā-yı ğavsü'l-a'zam-ı irşād** (Kilisli

Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 3). [tavāf-ı dergeh-i vālā-yı ğavsü'l-a'zam-ı irşād,]

tavāf-ı hāk-i kūy-ı ḥazret-i cānāne: sevgilinin semtinin toprağını tavaf/ziyaret etme.

'Abeş şanma rakībe etdigim ta'zîmi ey Zihnî / **Ṭavāf-ı hāk-i kūy-ı ḥazret-i cānāneden** gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 5). [tavāf-ı hāk-i kūy-ı ḥazret-i cānāne,]

tavf-ı der-i Ka'be-i rūh ed(t)-: can Kâbe'sinin kapısını tavaf etmek.

Sıdk ile her kim eder **tavf-ı der-i Ka'be-i rūh** / Şeş cihetden açılır rûyına ebvâb-ı fütūḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 1). [tavf-ı der-i Ka'be-i rūh ed(t)-,]

tavf-ı ka'be-i 'ulyā 'ömr içre bir kerredir: Kâbe'yi tavaf etme ömürde bir keredir. ["...Gücü yetenlerin haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır." (Al-i İmrân sûresi, 97. ayet)] ayetine telmihen.

Ṭavāf-ı bâb-ı şevķi farzdır her demde 'uşşâka / Eger bir kerredir 'ömr içre tavf-ı Ka'be-i 'ulyā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 43). [tavf-ı ka'be-i 'ulyā 'ömr içre bir kerredir,]

tavr: hareket, davranış.

Felegiñ **ṭavrına** hem devrine devrânına yuf / Aña yuf etmeyeniñ biz ederiz cānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 1). [ṭavrına, -ı, -(n)a]

ṭavr ü edā: tavır ve davranış. II naz, cilve.

Bendeye sultānsız **ṭavr ü edā** nā-becā /
Pādişehe bendesiz kevkebe vü şān ğalaṭ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 3).
[ṭavr ü edā,]

ṭavr-ı erbāb-ı riṡā: *ikiyüzlü insanların hareketleri.*

Şemle vü şalde yok ḥ^vāhişimiz kılca
kadar / **Ṭavr-ı erbāb-ı riṡā** şeklini şāmil
degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84,
Beyit 2). [ṭavr-ı erbāb-ı riṡā,]

ṭavr-ı hūşyārī nedir bilme-: *aklı başında bir duruşun ne olduğunun farkında olmamak.*

Niçe mey-ḥānede yıllarca bî-ḥad çileler
çekdiñ / **Nedir** ‘ālemde **ṭavr-ı hūşyārī**
bilmediñ ašlā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 7). [ṭavr-ı hūşyārī nedir
bilme-,]

ta’yīb et-: *ayıplamak.*

Halk-ı ‘ālem bilmeyip ol çeşm-i āfet
n’olduğun / Zihniyā feryādımı bî-hüde
ta’yīb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 56, Beyit 6). [ta’yīb et-,]

ta’yīb olma-: *ayıplanmamak.*

Ḥaṭṭ-ı ber-āverlere dil verdiğim **olmaz**
ta’yīb / Cebhe-i baḥtım yazmış buni
kilk-i emelim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 152, Beyit 4). [ta’yīb olma-,]

ta’yīn eyle-: *belirlemek.*

Zihî devlet sa’ādet görmeden ālāyiş-i
dünyā / Maḳargāh için dārū’n-na’îmi
eyledi ta’yīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
16, Beyit 16). [ta’yīn eyle-,]

ta’yīn kıl-: *belirlemek.*

Şeref-endāz-ı Haleb olduğı dem ol āşaf /
Herkese **kıldı** ḥalīb-i ni’amın hep **ta’yīn**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
18). [ta’yīn kıl-,]

ta’yīr eyle-: *kabahati yüze vurarak utandırmak.*

Hiddet-i şahbā-yı ṭab’ım Zihnî **ta’yīr**
eylesem / ‘Ālemi ser-mest eder cūr’a
taḳṭīr eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 8, Beyit 11). [ta’yīr eyle-,]

tāz: *koşma, sürat.*

Bāz-ı kāf-ı nazmım ey Zihnî beni fehm
eyle kim / Kim semend-i ṭab’ eder ber-īn
dil-i mümtāz **tāz** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 90, Beyit 5). [tāz,]

taẓarru’lar ed(t)-: *dualar etmek, yalvarmak.*

Dutdı rāh-ı emelim düzd-i yamān-ı firḳat
/ Ne **taẓarru’lar edem** yokdur emān-ı
firḳat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 1). [taẓarru’lar ed(t)-,]

tāze: *yeni, taze.*

Ṭarz-ı tecdīdde çok **tāze** zemīn kıldı
güşād / Semt-i nā-reftelele rāh-nümādır
ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156,
Beyit 2). [tāze,]

Bārek’allāh sende bu nev **tāze** dil-berlik
nedir / Sözde şekerlik bu yüzde ḥ^vāb-ı
esmerlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 65, Beyit 1). [tāze,]

tāze cūvān ol-: çok genç olmak; delikanlı olmak.

Mey ki **olur tāze cūvān** bir kadeh / Nüş ede pīr-i kühen-i rūzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 9). [tāze cūvān ol-,]

tāze düzen ver-: yeniden biçimlendirmek.

Nāy ü kânūn ü kemānīye **verip tāze düzen** / Bezm kızdıkça olur şevkle muṭrib hoş-gū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 4). [tāze düzen ver-,]

tāze sūnbül: taze, yeni yetişmiş sūnbül. II yeni çıkmış ayva tüyleri.

Başka bir tāb ü terāvet verdi rūy-ı yāre ḥaṭ / **Tāze sūnbüldür** ki bitmiş gülşen-i ruḥsāre ḥaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 1). [tāze sūnbül, -dür]

ta'zīm: saygı, hürmet.

Ferş-i ḥarīm-i yārin **ta'zīmle** öp gubārın / Zühhād-ı sūm'a-kārın seccādesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 4). [ta'zīmle, -le]

ta'zīm-i bī-ḥad: çokça, sayısız hürmet etmek.

Vaqt-i nüş-ı la'ide gāyet gerek resm-i edeb / Ka'bede **ta'zīm-i bī-ḥad** lāzım āb-ı zemzeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 4). [ta'zīm-i bī-ḥad,]

teb: ateş. II sevgili.

Gāh serdī-i teḡāfūl gāh evṣāf-ı raḳīb / Zihnî bī-tāb oldu bes peyveste kılma **teb**

tebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 5). [teb,]

teb: ateş. II rakip.

Gāh serdī-i teḡāfūl gāh evṣāf-ı raḳīb / Zihnî bī-tāb oldu bes peyveste kılma **tebe** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 5). [tebe, -e]

teba'ıyyet ol-: uymak, tabi olmak.

Bulundu var mı çāre Zihniyā serde kalenderlik / Ki yoksa her olur olmaz kese **teba'ıyyet olmazdı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5). [teba'ıyyet ol-,]

tebdīl ed(t)-: dönüştürmek.

Gevher-i zi-kıymete **tebdīl eder** bī-irtiyāb / Ger tokunsa bir siyeh senge nigāh-ı Mevlevī (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 5). [tebdīl ed(t)-,]

tebessüm: tebessüm, gülümsemek.

Nedir bu hoş bakışlar bu **tebessümler** bu imālar / Müheyyādır dil ü cān söyle neyse maṭlabıñ cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 3). [tebessümler, -ler]

‘Ārız-ı aliñ şorup yāre **tebessümle** dedi / Gönce-i ḥamrādır ol nāzik nihāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 5). [tebessümle, -le]

teb-i hicrān: ayrılık ateşi.

Ol kadar dutdı **teb-i hicrānıñ** ey āfet beni / Koymadı hiçbir mecālīm kıldı bī-tākat beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 1). [teb-i hicrān,]

teb'îd eyle-: uzaklaştırmak.

'İd erip dilden ğam-ı eyyâmı **teb'îd eyledi** / 'Âlemi hep nâ'il-i ihsân-ı ümmîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 1). [teb'îd eyle-,]

teblîğ-i belâgat eyle-: etkili, güzel ve yerinde söz söylemek.

Şafha-i 'âlemi **teblîğ-i belâgat eyler** / Harf-be-harf vak'a-nüvîs-i büleğâdır hâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 4). [teblîğ-i belâgat eyle-,]

tebrîk ü tes'îd eyle-: tebrik etmek, kutlamak.

Renc ü miñnet derd-i firkat âh-ı hasret dâğ-ı dil / Hep gelip birbirini **tebrîk ü tes'îd eyledi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 6). [tebrîk ü tes'îd eyle-,]

tebrîk-i velâdet: doğum tebriği, kutlaması.

Sırr-ı kadr ü şerefîn derk kılursın zâhir / Oldı **tebrîk-i velâdetde** erenler hâzır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 9). [tebrîk-i velâdet,]

tebşîr: müjde verme, hayır bir haber vererek sevindirme.

Kıldı zîb-i taht-ı şevket Hakk o şâh-ı a'zamı / Oldı bu **tebşîr** ile ednâ vü a'lâ kâm-rân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 2, Beyit 2). [tebşîr,]

tebyîn ed(t)-: açıkça anlatmak.

Ne tıfıl el-veledü sırru ebîñ mazhar-ı tamı / Ne tıfıl nûr-ı 'irfânı **ederdi** 'âleme

tebyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 16, Beyit 6). [tebyîn ed(t)-,]

tebyîn eyle-: beyan etmek.

Gerek a'zâda ahâlîde bütün eşrârîñ / **Eyledi** cümlesinin hakk-ı cezâsın **tebyîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 28). [tebyîn eyle-,]

tecdîd eyle-: tazelemek, yenilemek. II unutulmuş bir duygu veya bir düşüncüyü yeniden canlandırmak.

Zâ'il oldı cümleden hâlince âşâr-ı keder / Geldi ancak derdimi bu 'îd **tecdîd eyledi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 4). [tecdîd eyle-,]

tecdîd-i mahabbet kıl-: sevgisini yenilemek.

Sade-rûlukdan füzûn-ter verdi hüsne zîb ü fer / **Kıldı tecdîd-i mahabbet** 'âşık-ı pür-zâra haţ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 2). [tecdîd-i mahabbet kıl-,]

tecellâ-yı cemâle: güzellik tecellisi.

Göñül kim bezm-i vahdet şem'iniñ pervânesindendir / **Tecellâ-yı cemâle** yanmadan pervâ nesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 1). [tecellâ-yı cemâle,]

tecellî eyleyen: görünen, zuhur eden.

Hayâl-i vech-i feyż-ârâsı mir'ât-ı mücellâdır / Derûnında **tecellî eyleyen** mañbûb-ı Mevlâ'dır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 8). [tecellî eyleyen,]

tecellî ol-: görünmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek.

Câmdan **olur tecellî** rind-i mey-nüş-ı dile / Len terânî na're-i mestânedir güş-ı dile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 7). [tecellî ol-,]

tecrîd: tecrit; dünyaya ait her şey vazgeçerek gönlü Allah'a bağlama, kalbi masivadan arındırma.

Tecrîd ile dil verdi rızâ hırka-i fakra / Dâmen-keş-i nev-bâf-ı harîr ü meles oldu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 5). [tecrîd,]

tedârik et-: edinmek.

Râh-ı aşka girmeden evvel **tedârik et** refîk / Emr-i âlîdir buyurmuş e'r-refîk sümme't-ıtarîk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 1). [tedârik et-,]

tedbîr-i hatâ: yanlış fikir.

Müselmânım diyen eyler mi kaçd-ı âl-i Peygamber / Ne re'y-i nâ-sezâdır v'ey ne **tedbîr-i haşâdır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 9). [tedbîr-i haşâ,]

tedbîr-i tahkîk: bir şeyin hakikatini anlayabilmek için yapılan hazırlık.

Tedbîr-i tahkîka karar vermege Zihnî / Meclis kuralım Hâzret-i Pîr'îñ eşiginde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 5). [tedbîr-i tahkîk,]

tedbîrini tut-: önlemine almak.

Ser-be-ser gerd-i cefâ-yı gârağ-ı müfterîyân / Çerh **tedbîrini tutmuş** idi

çün ebr-i zalâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 15). [tedbîrini tut-,]

te'enni: ilerisini düşünerek acelesiz, dikkatli davranma.

Seni maqdûr-ı ezel her ne ise kendi bulur / Reh-i ümmîde **te'enniyle** yûri etme şitâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 5). [te'enniyle,]

tefâhür eyle-: övünmek.

Görürdi nefsinin herkesden ednâ / **Tefâhür eylemezdi** nâm ü şândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 3). [tefâhür eyle-,]

tefekkuh-şiyem: fıkah ilmini tahsil etme tabiatı.

Bî-tevaqquf o **tefekkuh-şiyemiñ** ecvibesi / Hedef-i es'ileye eyler işâbet çü sihâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 11). [tefekkuh-şiyem,]

tefhîm: bildirmek, anlatmak.

Bezî-i irşâd eylese Zü'n-nün Zü'n-nün üstüne / Zâhide **tefhîmi** gücdür nükte-i mîm-i femiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 6). [tefhîmi, -i]

tehâşî et-: korkmak, sakınmak, çekinmek.

Etmez tehâşî Zihni dahı düzd-i şirkden / Ser-mest-i şâh-ı feyz gibi reh-nümâsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 7). [tehâşî et-,]

Şerâr-endâz olup nüh-tâğ-ı gerdünü eder pür-süz / **Tehâşî etdigimden** medd-i

āhim ser-firāz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 5). [tehâşî et-,]

tehî: boş, boş yere.

Tehî zann etme seyl-âb-ı sirişkim ey kad-i dil-cû / Revân olmuş maḥabbet bağına cûy-ı temeyyüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 3). [tehî,]

Kāse-i deryüzemi pür et **tehî** redd eyleme / Maṭbah-ı cûduñdan ikrām isterim ey zû'l-kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 44). [tehî,]

tehî olma-: boş olmamak, eksik olmamak.

Hûn-ı 'āşıkdan maḥabbet sāhası **olmaz tehî** / Tîğ ber-kef ğamzeler her dem kıtāl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 3). [tehî olma-,]

tek: sadece, yalnız, bir tek.

Bend olup zülf-i girih-gîriñ ucundan ḥalk hep / Zihnî-i dîvâne **tek** āşüfte-ḥāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 7). [tek,]

Etmediñ bir dem beni mesrûr ğayr-ı ḥalk **tek** / Yetmedim bir maṭlaba devriñde çok çekdim emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1). [tek,]

tek ü pû et-: koşturmak.

Şimdi taḥkîkîni Ḥaḳ'dan dileriz ey Zihnî / **Etmeyiz** sāha-i taḳlîde düşüp hîç **tek ü pû** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 11). [tek ü pû et-,]

tekâpû: dalkavukluk etme, birinin yaptığı her işi onaylama.

Vâdi-i sevdâ-yı zülfünde **tekâpûlar** baña / Ehl-i zevkuñ gece seyr-i mäh-tâbindan lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 3). [tekâpûlar, -lar]

tekâpû ed(t)-: uğraş vermek; çalışıp çabalamak.

Vâdi-i medḥinde **tekâpû eder** / Şā'ir-i nâzik-süḥan-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 40). [tekâpû ed(t)-,]

tekâpûyuñ ol-: dalkavukluk etmek; koşturmak.

Hoş-dil olmaz Zihnî-i pür-zār senden hîç kim / Meclis-i aġyāra **olduḳça tekâpûyuñ** seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 5). [tekâpûyuñ ol-,]

tekellüm: söyleme, konuşma.

İşrâb-ı keyf-i dîğ ereder her **tekellümüñ** / Nûş eyledikçe şāf meyiñ meşrebi gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 3). [tekellümüñ, -iñ]

teklîf ed(t)-: öneride bulunmak, çağırmak, tebliğ etmek.

Teklîf edelim ehl-i ḥarâbâtı hep / Da'vetler olununca fülân ibnû fülâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 8). [teklîf ed(t)-,]

teklîf ol-: teklif etmek.

Baña cem'iyet-i esbâb **teklîf olmaz** ey gerdün / Kimi gördüñ reh-i 'aşk içre meyl-i mülk ü māl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 6). [teklîf ol-,]

teklîf-i tecemmül et-: süslenme önerisinde bulunmak.

Etme teklîf-i tecemmül hâne-ber-düş-ı dile / Gelmez esbâb-ı şafâdan gayri şey hüş-ı dile (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 6*). [teklîf-i tecemmül et-,]

tekmîl ed(t)-: tamamlamak.

Nice **tekmîl ede** evşâf-ı şerîfiñ hâmem / Hîç pâyân mı tutar mevce-i deryâ reg-i kân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 39*). [tekmîl ed(t)-,]

tekye-i cân: gönül tekkesi.

Oldukça fûrûzân kanâdîl-i minâre / Biz şem‘-i muhhabbet yaqalım **tekye-i cânâ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 5*). [tekye-i cân,]

tekye-i ğam: dert, tasa tekkesi.

Çille-nişîni oldı gönül **tekye-i ğamîñ** / Feryâd ü âha rûz ü şebân kıldı ibtidâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 4*). [tekye-i ğam,]

tekzîb et-: yalanlamak, inkâr etmek.

Şıdk ile güş eyleyenler nâle-i feryâdımı / ‘Andelîbi nisbet-i ‘aşkumla **tekzîb etdiler** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 3*). [tekzîb et-,]

tel: saç teli.

Cânım giderdi bir **teline** bād esince hayf / Kākülleri eyâdi-i berberde qaldı hep (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 5*). [teline, -i, -(n)e]

tel kırmak: sevgilinin saçının telini kırmak.

Kaşdı **tel kırmak** anıñ şanma berây-ı tezyîn / Tarasa turre-i ikbâlimi ger şâne-i çarh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 4*). [tel kırmak,]

telâtüm eyle-: dalgalanmak.

Cihânı bir dem içre ğark eder envâr-ı ‘îrfâna / **Telâtüm eyledikçe** mevc-ber-mevc kulzüm-i irşâd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 4*). [telâtüm eyle-,]

telef ol-: mahvolmak, tükenmek.

Şimdi oldum bir gedâ-yı hırka-i şad-pâre-püş / Hep **telef oldı** reh-i ‘aşkıñda varım şorma hîç (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 4*). [telef ol-,]

Tîr-i dil-düz-ı belâya sînemi kıldıñ hedef / Âh kim ‘ömr-i ‘azîzim **oldı** miñnetle **telef** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 6*). [telef ol-,]

telğırâf çal-: telgraf çekmek, telgrafla haber göndermek.

Yok ol miyân-ı müy-ı büt-i Rûm’a bir mişâl / Yedi kırala ister isen **telğırâf çal** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 1*). [telğırâf çal-,]

telh et-: acılaştırmak.

Şakın **telh etme** vaz‘-ı bî-nemekle kimseniñ ‘aysın / Nevâl-i süfre-i bezm-i cihânda lezzet isterseñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 5*). [telh et-,]

telh-i dimāğ eyle-: beyni kötü hâle getirmek; akli mutsuz etmek.

Lezzet-efzâdır baña şekker gibi düşnâm-ı yâr / 'Âşık-ı zevk-ı mahabbet **eylemez telh-i dimāğ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 6). [telh-i dimāğ eyle-,]

temâşâ: bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme.

Fitne-endâz olmasa çeşm-i sühan-güyuñ seniñ / Hâli olmazdı **temâşâdan** meh-i rüyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 129, Beyit 1). [temâşâdan, -dan]

temâşâ et-: seyretmek, bakmak.

Cilve-i kaddiñ **temâşâ etdiği** demden beri / Oldı bî-ârâm-ı şevkından bu çarh-ı nüh-kıbâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 2). [temâşâ et-,]

Görme lâyıķ kadrini bilmez rakı̄b-i dîv-ḥûy / Cennet-i vaşlıñ **temâşâ etmege** âdem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 4). [temâşâ et-,]

Sînede dâğ **temâşâ ederiz** gül yerine / Diñleriz nevḥa-i dil nâle-i bülbül yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 1). [temâşâ ed(t)-,]

temâşâ eyle-: seyretmek, izlemek.

Merd iseñ püşide-çeşm ol şîve-i nâsütdan / Cilveler **eyle temâşâ** 'âlem-i lâhütdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 1). [temâşâ eyle-,]

Temâşâ eyle ber-vefk-i emel envâr-ı ruḥsârın / Çerâğ-ı bahtıñ oldı pek fûrûzân dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 2). [temâşâ eyle-,]

temâşâ evleyen: seyreden, izleyen.

Gerdeniñde Leyli-i zülfüñ **temâşâ evleyen** / 'Aklı qalmaz kıl kadar Mecnûn-ı ser-gerdân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 3). [temâşâ evleyen,]

temâşâ-yı binâ-güş: kulak memesini seyretme.

Kıymet-i cânım **temâşâ-yı binâ-güşındadır** / Lerziş-i gönülüm o cilve-pâş-ı mengüşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 1). [temâşâ-yı binâ-güş,]

temâşâ-yı cemâliñ zevki: (sevgilinin) güzelliğini seyretmenin verdiği zevk, lezzet.

Temâşâ-yı cemâliñ zevkini âyîneden sordum / Dedi seyr etmedim ben mâ-'adâ-yı vech-i ḥayrânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 3). [temâşâ-yı cemâliñ zevki,]

temâşâ-yı cemâl: sevgilinin güzelliğini/güzel yüzünü seyretme.

Kâni' olmazdı **temâşâ-yı cemâliyle** gönül / Şimdi bir nâme-i mergübına ḥasret oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 4). [temâşâ-yı cemâl,]

temcîd: sabah namazından evvel minarelerden belli makamlarda okunan niyaz ilahisi.

Âvâz ile **temcîdi** okudukça mü'ezzîn / Biz hem kılalım çeng ü çeğâneyle terâne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 6). [temcîdi, -i]

temelinden yıkıl-: *en derin yerinden sarsılmak (gönlün kırılması bağlamında).*

Olmasın şadme-ğor-ı derd-i firākıñ kimse / Ādemiñ hāne-i ‘ömri
temelinden yıkılur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 2). [temelinden yıkıl-,]

temennâ: *arzu, istek, temennî.*

Ne **temennâ** vü ricāmend ne emelvār-ı visāl / Künc-i firķatde dil-i şifte bir āh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 2). [temennâ,]

temhîr eyle-: *mühürlemek.*

Şehîd-i ‘aşk-ı yār-i çeşm-i hūn-h^vār olduğum Zihnî / Şeh-i mülk-i maħabbet
eylemiş temhîr şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 5). [temhîr eyle-,]

temkîn bul-: *huzur ve sükun bulmak.*

Nere başsa kadem-i yümn-i himem maķdemini / **Bulur** āsāyiş ile kaşr-ı hūķümet **temkîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 8). [temkîn bul-,]

temkîn ü ārām: *huzur ve sükun.*

Sükūnet gitdi elden kalmadı **temkîn ü ārāmım** / Vücūdum cilve-i kaddiñle lertzān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 2). [temkîn ü ārām,]

temkîn-i dil: *gönlün ölçülü hareket etmesi, tedbirli davranması.*

O mehiñ gerden-i sîmînine meyl eyleyeli / Āh **temkîn-i dilim** gitdi misāl-i sîm-āb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 3). [temkîn-i dil,]

ten: *beden, cisim, gövde, vücut.*

Nām-ı habîş-i Şimr-i denî gelse yādıma / Her mû **tenimde** gayret ile bir sinān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 24). [tenimde, -im, -de]

ten ü cānımı vollarında ğubār eyle-: *can ve bedeni ulu kimselerin yolunda toprak etmek, öldürmek.*

Yā Rab türāb-ı pāy beni kıl bu şehlere / Hem **yollarında eyle ten ü cānımı ğubār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 40). [ten ü cānımı yollarında ğubār eyle-,]

tenāvül et-: *yiyip içmek. II İlahî feyiz almak, nasiplenmek.*

Tenāvül et simāt-ı şöħbet-i şükr-i mezāyādan / Riyāzet eyle bezm-i herze-ğūy ü rîş-ħandîden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 3). [tenāvül et-,]

tenāvül et-: *yiyip içmek.*

Süfre-i çarħ-ı siyeh-kāse çü zehr-ālūdedir / El-emān ey cān-ı men **etme tenāvül** ölseñ ac (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 3). [tenāvül et-,]

Gehî gerdān-ı şāfin yād edip geh la‘l-i şîrînin / **Tenāvül etmek** içün tıfl-ı dil-şîre şeker kadtım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 3). [tenāvül et-,]

tenezzül eyleme-: *(kendi seviye ve haysiyetine aykırı düşen bir şeyi) kabul*

etmemek, (alçaltıcı bir duruma) râzı olmamak.

Minnet-i çarha **tenezzül eylemez** tab'-ı bülend / Şâh-ı pest üzre Hümâ çün âşiyân etmez kabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 6). [tenezzül eyleme-,]

tenhâ: gizli.

Meclis-i bîgâneyi terk etmez ey Zihnî o meh / Gündüzi gitmez velî şebhâ gider **tenhâ** gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 5). [tenhâ,]

tennûr-ı sînem içre: gönül fırınımda.

Maḥabbet âteşin **tennûr-ı sînem içre** yandırdıñ / Söyünmüş bir ocağı merḥamet etdiñ uyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 1). [tennûr-ı sînem içre,]

tensîb et-: uygun bulmak.

Nüşa-i vaşf-ı cemâl-i yâri tertîb etdiler / Rişte-i dilden aña şîrâze **tensîb etdiler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 1). [tensîb et-,]

terâne kıl-: terennüm etmek, nağme yapmak.

Âvâz ile temcîdi okudukça mü'ezzin / Biz hem **kılalım** çeng ü çeğâneyle **terâne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 6). [terâne kıl-,]

terâneniñ şadâsı: nağmenin/şiirin sesi.

Sâz-ı derûna öyle düzen ver ki Zihniyâ / Degsin şımâh-ı çarha **şadâsı terâneniñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 5). [terâneniñ şadâsı,]

terâvîh: ramazanda yatsı namazından sonra kılınan yirmi rekâtlık namaz.

Her câyda etdikce **terâvîhi** edâ ḥalk / Biz baş egelim gûşe-i ebrû-yı bütâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 7). [terâvîhi, -i]

terbiyet: istenilen şekilde yetişmesini sağlamak için gerekli bilgi ve nitelikleri kazandırma, eğitme.

Mâlik etdi ol şehi çok ma'nevî evlâda Hâk / **Terbiyetle** cümleye baḥş eyler eltâf-ı keşîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 4). [terbiyetle, -le]

terdîd ile: reddederek, geri çevirerek.

Şevkiñle ver ârâmını bu Zihnî-i zârıñ / **Terdîd ile** bî-şabr ü sükûn eyleme Yâ Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 7). [terdîd ile,]

ter-dimâğ et-: sarhoş etmek. II kendinden geçirmek.

Ter-dimâğ etdi beni sükker-i la'liñ ammâ / Fülful-i ḥâl-i ruḥuñ yakdı derûn-ı dehenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 3). [ter-dimâğ et-,]

İşitdim **ter-dimâğ etmiş** rakîbi zevk-i işretle / Hemân tâ şubḥa dek zehr-âb-ı ğamla ağzım ıslatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 6). [ter-dimâğ et-,]

Ey şabâ 'arz etme bûy-ı sünbül-i bağı baña / **Ter-dimâğ etmiş** dil ü cânım hevâ-yı kâküli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 2). [ter-dimâğ et-,]

ter-dimāğ eyle-: sarhoş etmek. II kendinden geçirmek.

Gerçi kim hāzır değil zāhirde zāt-ı devleti / **Ter-dimāğ eyler** cihānı bŷy-ı rūhāniyyeti (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 9). [ter-dimāğ eyle-,]

tergîb et-: rağbet ettirmek, heveslendirmek, isteklendirmek.

Rağbet etmezdi cefā vü cevre hergiz dil-berān / Āh kim bî-cā niyaz-kārān **tergîb etdiler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 7). [tergîb et-,]

tergîb kıl-: isteklendirmek, arzu ettirmek.

Yeter **tergîb kılma** Zihnîyi ey nāşih-ı bî-mağz / Ümîd-i rağbet olmaz terk-i neng ü nāmdan şöña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 5). [tergîb kıl-,]

terk et-: terk etmek, bırakmak, vazgeçmek.

Günehim çok deyü **terk etme** niyāzı Zihnî / Eyleme mağfîret-i Hāzret-i Ğaffār ile baḡs (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 6). [terk et-,]

Meclis-i bîgāneyi **terk etmez** ey Zihnî o meh / Gündüzi gitmez velî şebhā gider tenhā gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 5). [terk et-,]

Zihniyā me'yūs olup **terk etme** āh ü nāleyi / Vaḡt olur te'sîr eder elbet hebā olmaz emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 5). [terk et-,]

Ma'na-i ḡaṡṡ-ı ruḡuñ esrārına vāḡıf olan / Baḡs-i pîç-ā-pîç-i zülfüñ **terk edip**

etmez cedel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 3). [terk ed(t)-,]

Hevā-yı nîstî vü hesti-i dünyāyı **terk et** kim / Ğınā-yı 'aşk-ı şāh-ı enbiyādır kenzü lā-yefnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 15). [terk et-,]

terk et-: bırakmak, vazgeçmek (nefsin istek ve arzularından sıyrılmak bağlamında).

Zevḡ-i cemāl-i yāre çekip ārzuları / **Terk et** ḡuzūz-ı nefsi bütŷn āb ü nāna dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 3). [terk et-,]

terk-i 'akl et-: akli terk etmek; aklını kaybetmek, delirmek.

Terk-i 'akl et bir cemāl-i bā-kemāle 'āşık ol / Derd ü endŷh-ı firākın çek vişāle lāyık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 1). [terk-i 'akl et-,]

terk-i ārāviş-i nev-bāf-ı perend eyle-: atlas kumaşıyla yapılan süslü elbiseyi terk etmek (gösteriş ve süsten uzak durmak).

Zihnîyā ḡırḡa-i peşmîneyi ber-düş kılup / **Terk-i ārāviş-i nev-bāf-ı perend eyleyelim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 7). [terk-i ārāviş-i nev-bāf-ı perend eyle-,]

terk-i cevri et-: eziyet etmeyi bırakmak.

Bir dem evvel **terk-i cevri etsin** o meh-rū Zihniyā / Yoksa çarḡ-ı ḡusn hep bir āh ile ber-bād olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5). [terk-i cevri et-,]

terk-i mā-sivā eyle-: insanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyden uzaklaşmak.

Hırka-ber-düş bāde-nüş ol **eyle terk-i mā-sivā** / Zihniyā bak lezzet-i rind ü kalenderlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 5). [terk-i mā-sivā eyle-,]

Ben zann ederdim **eylemişim terk-i mā-sivā** / Etmiş değil imiş nefis henüz çüpdan güzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 11). [terk-i mā-sivā eyle-,]

terk-i nālîş eder mi: feryadı terk eder mi? (terk etmez anlamında).

Terk-i nālîş mi eder Zihnî mişālî bir ān / Eyledi Fāzıl'ı bülbul gibi zār ü giryān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 12). [terk-i nālîş eder mi,]

terk-i namāz etme-: namazı terk etmemek, secde etmeye devam etmek.

Yüzüm döndürmezim mihrāb-ı ebrūsından ol māhıñ / Müselmān-ı kadīmim zāhidā **terk-i namāz etmem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 3). [terk-i namāz etme-,]

terk-i neng ü nām: şan ve şöreti terk etme.

Yeter terğîb kılmā Zihnîyi ey nāşih-ı bî-mağz / Ümîd-i ragbet olmaz **terk-i neng ü nāmdan** soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 5). [terk-i neng ü nām,]

terk-i nūr u zulem-i enfüs ü āfāk eyle-: nefis ve nefis dışı karanlıkları ve nuru (iyi kötü her şeyi) terk etmek.

‘Abd-ı maḥẓ-ı der-i vālā-yı şehen-şāh-ı rızā / **Terk-i nūr u zulem-i enfüs ü āfāk eyler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57,

Beyit 6). [terk-i nūr u zulem-i enfüs ü āfāk eyle-,]

terk-i ravza-i şad-cennet-i a‘lā ed(t)-: yüce cennetin yüzlerce bahçesini terk etmek.

Eger şaff-ı ni‘āl-i bezm-i hāş destine girse / Eder Rıdvan **terk-i ravza-i şad-cennet-i a‘lā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 41). [terk-i ravza-i şad-cennet-i a‘lā ed(t)-,]

terk-i teğāfül ed(t)-: ilgisiz davranmayı bırakmak.

Haṭṭı gelirse **terk-i teğāfül eder** derim / Gıdıkçe saḥt-ı nāza çeker ‘işvekār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 3). [terk-i teğāfül ed(t)-,]

tersā: Hristiyan.

Pâyına ol dāverî ḥüsnuñ berāy-ı ‘arz-ı hāl / Müslümānān bendelerāsā gider **tersā** gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 3). [tersā,]

tertîb et-: düzenlemek.

Nüşa-i vaşf-ı cemāl-i yāri **tertîb etdiler** / Rişte-i dilden aña şirāze tensîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 1). [tertîb et-,]

tertîb eyle-: düzenlemek, hazırlamak.

Ne hilāl **eyledi tertîb** anı mi‘mār-ı ezel / Yed-i kudret ile mihrāb-ı niyāz-ı erkān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 2). [tertîb eyle-,]

teşbih ed(t)-: benzetmek (sevgilinin

yanacağının güle benzetilmesi bağlamında).

‘Ārız-ı yâri güle **teşbih eder** halk-ı cihân / İşte bu reng ile pek firûzdur ikbâl-i gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 2). [teşbih ed(t)-,]

teşbih ed(t)-: benzetmek (sevgilinin dudağının açılmamış goncaya benzetilmesi bağlamında).

La‘l-i yâre gonçe-i neş’küftesin **teşbih edip** / Oldı rüsvâ-yı zamâne düşdi der-efvâh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 3). [teşbih ed(t)-,]

teşebbüs edegör-: (bir işi) yapmaya başlamak.

Ey Zihni **teşebbüs edegör** zıkr-i hafâya / Silk-i şeref-i Hâzret-i Şiddîk ü ‘Alî’dir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 5). [teşebbüs edegör-,]

teshîr-i dil-rübâ: gönül alan güzeli ele geçirme, zapt etme.

Teshîr-i dil-rübâya ‘adûnuñ hîdeti var / Etmez sürüş vesvese-i dîve i‘tibâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 1). [teshîr-i dil-rübâ,]

teskîn ol-: yatışmak, sakin olmak; rahata ermek.

Şimdi emniyyetini buldı eyâlet hakkâ / **Oldı** seyl-âbe-i pür-fitne vü tuğyân **teskîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 36). [teskîn ol-,]

teslîm: itaat, boyun eğme.

Kimiñ var zehresi at sürmege sūy-ı temennāya / Nigāh-ı gamzeñe **teslîm** iken hep ceng-i istiğnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2). [teslîm,]

Metâ‘-ı ma‘rifet çok seyr kıldım sūğ-ı ma‘nâda / Birin **teslîme** tab‘iñ yoğidi tahkîk ü ikânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 7). [teslim, -e,]

teslîm ed(t)-: bir şeyi yeni sahibine vermek; makamı devretmek.

Çarha gencîne degil dâ‘ire-i devlet-i şeyh / ‘Ārifân cân ile **teslîm edip** ‘izz ü cāhiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 3). [teslîm ed(t)-,]

teslîm eyle-: bir şeyi sahibine vermek.

Eyledi seccādeyi **teslîm** o zāt-ı erşede / Kendisi uhrâya teşrîf etdi bâ-nâz-ı ni‘am (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 26). [teslîm eyle-,]

teslîm kıl-: bir şeyin kullanımını, korunmasını veya mülkiyetini vermek, bırakmak, devretmek.

Hak bilür verdiği fetvâları **teslîm kılar** / Olsa rûhundan İmâm A‘zam‘iñ hep isti‘lâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 12). [teslîm kıl-,]

teslîm ol-: itaat etmek, boyun eğmek.

Bir veliyy-i a‘zama **teslîm oldum** ben dahı / Hep müfevvezdir yed-i ‘ulyāsına emr-i ehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 36). [teslîm ol-,]

Nigāhiñ el şununca kabza-i hûn-gîr-i şemşîre / **Olur teslîm** ‘âlem dâver-i teshîr-i şemşîre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 1). [teslîm ol-,]

teslīm olalı: boyun eğdiğinden beri, kabul ettiğinden beri.

Emr-i fetvā yed-i inşāfına **teslīm olalı** / Züll-i rüşvetden emîn oldı umūr-ı ahkām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 13). [teslīm olalı,]

teslīm olan: teslim olan, boyun eğen.

Hızrveş āb-ı hayāta yetişür bir demde / Hınçer-i gamzeñe cân ile **olanlar teslīm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 3). [teslīm olan,]

teslīm-i rızā ol-: Allah'a hoşnutlukla teslim olmak, rıza göstermek.

Oldı teslīm-i rızā içdi şehādet cāmını / Dîn için baş verdi ol esrār-ı Hakk'ın mahremi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 11). [teslīm-i rızā ol-,]

teslīm-i rızā-yı zāt-ı bî-emsāl: eşi benzeri olmayan Allah'ın (c.c.) rızasına teslim olma.

Nedir Zihni bu evşāf-ı kesāfet-ittişāf-ı çarç / Saña yetmez mi **teslīm-i rızā-yı zāt-ı bî-emsāl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 5). [teslīm-i rızā-yı zāt-ı bî-emsāl,]

tesliyet ver-: teselli etmek, avutmak.

‘Āşıka taşvîr-i rüy-ı yār **vermez tesliyet** / Bülbüle şevk-āver olmaz şavt-i timsāl-i gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 4). [tesliyet ver-,]

teşmîr-i yed ü sāk eyle-: ayağını ve elini sıvamak, hazırlamak.

Şanma bir lahza baña nazra-i eşfāk eyler / Dem-be-dem katlime **teşmîr-i yed ü sāk eyler** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 1). [teşmîr-i yed ü sāk eyle-,]

tesmiye eyle-: isimlendirmek, ad koymak.

Nāmını **eylediler tesmiye** ‘Abdü’l-kādir / Eyledi zîr-i taşarruf feleği kudret-i şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 10). [tesmiye eyle-,]

tesmiye ol-: adlandırılmak.

Pây-taht-ı kuṭbiyet ismiyle **olup tesmiye** / Melce-i ehl-i sülūk oldı o cāy-ı muḥterem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 28). [tesmiye ol-,]

teşne-leb ol-: dudağı kurumak; çok susamak.

Çeşmesār-ı selsebîl-i ‘Adn’e **olmaz teşne-leb** / Nûş eden bezm-i vişālinden şarāb-ı hoş-güvār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 33). [teşne-leb ol-,]

teşne: susamış. II çok istekli, çok hevesli, çok arzulu; âşık.

Teşneye işrāb-ı şevkîñ Hızr'ın ābından lezîz / Cür'a-i cām-ı lebiñ cennet şarābından lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 1). [teşneye, -(y)e,]

teşrif: gelmesiyle bir yeri onurlandırma, şerefendirme.

Merhabā ey şāhid-i eyyām-ı nev-rûz-ı bahār / Oldı **teşrifiñle** gülzār-ı cihān cennet-şi‘ār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 1). [teşrifiñle, -iñ, -le]

Bīm-i serdī-i şitādan oldu nā-peydā eṣer
Zevk-i germ-ā-germ **teşrîfîñ** olunca
âşikâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 5*). [*teşrîfîñ, -iñ*]

Teşrîfi muşammem olıcak mäh-ı
şiyāmıñ / Düşdi yine bir gulgüle rindân-ı
cihâna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 2*). [*teşrîfi, -i,*]

teşrîf ed(t)-: şereflendirmek,
onurlandırmak.

Hâzret-i pîr-i Muhammed Cân-ı
mevlânâ-yı mâ / Mekke'ye **teşrîf edip**
Kâbil'den ol kân-ı kerem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 24*). [*teşrîf ed(t)-,*]

Melâhat mektebin **teşrîf edince** ol
fitensâzım / Eñ evvel Zihniyâ meh-päre-
i nâz ü 'itâb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 5*). [*teşrîf ed(t)-,*]

Nişân-ı 'afv-ı gufrandır ki mäh-ı
mâtemiñ ol zât / Ki **teşrîf etdi** 'aşr-ı
evvelinde dâr-ı uhraya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 4*). [*teşrîf et-,*]

teşrîf eyle-: gelerek şeref vermek,
şereflendirmek.

Serîr-i lâ-mekân üzre serî'an **eyledi**
teşrîf / Bilip vîrânedir encâm-ı mihen-
hâne-i tekvîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 17*). [*teşrîf eyle-,*]

teşrîf ile: şereflendirerek.

İrci'î emri olup sâmi'a-perdâzı hemân /
Kıldı **teşrîf ile** iklîm-i bekāya i'zâm
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 4*). [*teşrîf ile,*]

teşrîf kıl-: şereflendirmek, şeref vermek;
bir yere buyurmak.

Hânedân-ı Kilis'iñ eşrefi Keçik-zâde /
Kıldı teşrîf be-fermân-ı Hudâ uhrāya
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 1*). [*teşrîf kıl-,*]

tesvîd ü tebyîz et-: (bir yazıyı) karalayıp
(özenmeden yazıp) temize çekmek.

Yeter vaşf-ı 'izâr ü hâl u hatla hâme-i
fikriñ / Göñül mecmû'asın **tesvîd ü**
tebyîz etmede hâlâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 14*). [*tesvîd ü tebyîz et-,*]

te'sîr ed(t)-: etkilemek.

Hâzret-i Sultân Bahâü'd-dîn şâh-ı Nakş-
bend / Dem-be-dem **te'sîr eder** bātında
feyz-i himmeti (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 8*). [*te'sîr ed(t)-,*]

Zihniyâ me'yûs olup terk etme âh ü
nâleyi / Vaqt olur **te'sîr eder** elbet hebâ
olmaz emek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 5*). [*te'sîr ed(t)-,*]

Âh-ı dil-i zârumdan hâzer eyle ey âfet /
Te'sîr eder elbet (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 6*). [*te'sîr ed(t)-,*]

te'sîr eyle-: etkilemek.

O âteş-pâreniñ germî-i şevki **eyleyip**
te'sîr / Dutuşdı cism ü cānım Zihni her
yan dîdeler rûşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 5*). [*te'sîr eyle-,*]

tevağğul: bir işle devamlı uğraşma, çok
meşgul olma.

Ğaraż bu güft-güy-ı zevk ü şevk-
engîzden Zihnî / O tıfl-ı nâziki ders-i

maḥabbetde **tevağguldür** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 5). [tevağguldür, -dür,]

tevbe-i pür-inkisâr: büyük bir üzüntü ile edilen tevbe.

Haşre dek eşk-i nedâmet şüst ü şû kılsa benî / **Tevbe-i pür-inkisârumdan** gelir büy-ı şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 10). [tevbe-i pür-inkisâr,]

tev'em: ikiz, eş (keder ve neşe için kullanılmıştır.).

Birbirin der-pey eder bunda cefâ ile şafâ / Anları mâder-i eyyâm toğurmuş **tev'em** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 5). [tev'em,]

tevfîk-i Bârî: Allah'ın yardımı.

Baňa da yârî kılup **tevfîk-i Bârî** nâ-gehân / Dilde bir 'aşk-ı maḥabbet kaynadı mânend-i yem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 32). [tevfîk-i Bârî,]

te'yîd ed(t):- sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek.

Dest-i h^vâhişle olur merd ki bir sa'y-i mezîd / **Eder** ârâmgeh-i 'izz ü vaqârın **te'yîd** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 6). [te'yîd ed(t)-,]

tezellül et:- kendini hor ve hâkir göstermek, alçalmak.

Mekîn ol şadr-ı istignâda cây-ı râhat isterseñ / **Tezellül etme** dökme âb-ı rûyuñ rif'at isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 2). [tezellül et-,]

tezyîn et:- süslemek.

Hâne-i eflâki **tezyîn etmede** envâr ile / Âftâbı geçdi tal'at-gîr-i ikbâlîñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 125, Beyit 5). [tezyîn et-,]

tezyîn eyle:- süslemek.

Anı Haq çâr sinde kıldı 'izz ü nâz ile da'vet / Cinân ü hûr u ğilmân cedîdâ **eyledi tezyîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 19). [tezyîn eyle-,]

Şu'le-i pür-şerer-i âh-ı dil-i mazlûmân / **Eyledi** tāk-ı kabûl-hâne-i hakkı **tezyîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 3). [tezyîn eyle-,]

tezyîn kıl:- süslemek.

Şeb-nemāsâ dökülüp çün kaţarât-ı dîde / Gülşen-i luţf-ı şeh-i 'âlemi **kıldı tezyîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 5). [tezyîn kıl-,]

tıb-hâne-i hülyâ: hayal (akıl) hastanesi.

Fikr-i la'liñ ile **tıb-hâne-i hülyâda** begim / Zaḥm-ı pür-hûn-ı dil-i hastaya merhem yaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 4). [tıb-hâne-i hülyâ,]

tıb-hâne-i 'irfân: irfan hastanesi.

Hidmeti dā'im edip **tıb-hâne-i 'irfânda** / Derk-i teşhîş-i hakikatle tabîb-i hâzık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 4). [tıb-hâne-i 'irfân,]

tıfıl: çocuk (Abdullah Sermest Efendi'nin oğlu Bahauddin).

Ne **tıfıl** el-veledü sırru ebîñ mazhar-ı tāmı / Ne tıfıl nūr-ı 'irfānı ederdı 'āleme tebyīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 6*). [*tıfıl,]*

Ne tıfıl el-veledü sırru ebîñ mazhar-ı tāmı / Ne **tıfıl** nūr-ı 'irfānı ederdı 'āleme tebyīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 6*). [*tıfıl,]*

Ne **tıfıl** 'andelîb-i kıds idi bāğ-ı melāhatta / Ne tıfıl şahn-ı behçetde gül-i neş'küfte-i rengîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 7*). [*tıfıl,]*

Ne tıfıl 'andelîb-i kıds idi bāğ-ı melāhatta / Ne **tıfıl** şahn-ı behçetde gül-i neş'küfte-i rengîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 7*). [*tıfıl,]*

tıfl: çocuk (*Abdullah Sermest Efendi'nin ilk oğlu*).

Zihnî be-eltāf-ı Hudā geldi o **tıfla** bir sadā / Kıldı bu tārîhi nidā yā mazhar-ı hubb-ı 'Alî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 9*). [*tıfla, -a]*

tıfl: çocuk (*Abdullah Sermest Efendi'nin oğlu Bahaüddin*).

Tıfl ammā ki cebîninden kemāl-i feyzini / 'Āleme tıfl-ı ma'ānî olmada peyk-i beşîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 7*). [*tıfl,]*

Tıfl ammā lü'lü'-i ser-çeşme-i i'zāzdan / Hâk eder icrā dehān-ı pākine sükkerle şîr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 8*). [*tıfl,]*

tıfl: çocuk. II çocukluk dönemi.

Tıflıdan gamla geçirdiñ 'ömrümi bu vakte dek / Verdiñ az çok herkese dil-

h^ıâhı üzre bir dilek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 2*). [*tıflıdan, -dan]*

tıfl: sevgili.

Bî-peder māder yine bir **tıfla** verdim gönlümü / 'Aşk-ı cân baħrinde bir dürr-i yetîmimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 3*). [*tıfla, -a]*

Etmez işrâb-ı cefâ gelmiş o **tıflıñ** gālibā / Menba'-ı feyz-i vefādan şîr-i pāk-i dāyesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207, Beyit 3*). [*tıflıñ, -ıñ]*

tıfl iken: gençken.

Dedim bir âh ile ey Zihnî cevherdār tārîhin / Vefāt etdi çiçekle **tıfl iken** Muştafā hayfā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 4*). [*tıfl iken, -le]*

tıfl iken: çocukken (*küçükken*).

Binā-yı 'ömrünü ber-bād kıldı **tıfl iken** hayfā / Harāb olsun yıkılsın ba'd-ez-în nüh-kubbe-i pür-kîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 11*). [*tıfl iken,]*

tıfl-ı âhū nigh: ceylan bakışlı sevgilim!

Bakma hod-bîn rakîbāna benim iki gözüm / **Tıfl-ı âhū nighim** şüh ü şenim iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 1*). [*tıfl-ı âhū nigh,]*

tıfl-ı cemil: güzel çocuk (*Abdullah Sermest Efendi'nin ilk oğlu*).

Luţf etdi Allāh-ı celîl ol şāha bir **tıfl-ı cemil** / Rûy-ı cihānda bî-meşîl şıdk-āver-i kālū belî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 5*). [*tıfl-ı cemil,]*

tıfl-ı dil-şîr: kalbi süt gibi olan sevgili.

Gehî gerdân-ı şâfın yâd edip geh la'î-i şîrînin / Tenâvül etmek için **tıfl-ı dil-şîre** şeker katdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 3). [tıfl-ı dil-şîr,]

tıfl-ı edîb: edepli, terbiyeli çocuk.

Mergûb-ı cân necl-i necîb maḥbûb-ı dil **tıfl-ı edîb** / Zât-ı ḥasîb ü hem nesîb maḥbûl-ı rûz-ı evvelî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 6). [tıfl-ı edîb,]

tıfl-ı endek-sâle: yaşı küçük çocuk (Abdullah Serbest Efendi'nin ilk oğlu).

Tıfl-ı endek-sâledir bilmez henüz maḥbûbiyet / Râz-dân-ı şîve-i nâz ü 'itâb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 2). [tıfl-ı endek-sâle,]

tıfl-ı hod-bîn: bencil, kibirli çocuk. II sevgili.

Tıfl-ı hod-bîn dil-i sengîn celâlet-âyîn / Sitem-endîşe cefâ-pîşe şeh-i mülk-i 'inâd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 3). [tıfl-ı hod-bîn,]

tıfl-ı ma'ânî: bahsedilen çocuk.

Tıfl ammâ ki cebîninden kemâl-i feyzini / 'Âleme **tıfl-ı ma'ânî** olmada peyk-i beşîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 7). [tıfl-ı ma'ânî,]

tıfl-ı nâzenîn: ince yapılı, narin çocuk (Halil Efendi'nin kızı Emine).

Bâ- 'ömr-i bî-nihâye görsün felekde vâye / Şalsın keremle sâye çok **tıfl-ı nâzenîne**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 10). [tıfl-ı nâzenîn,]

tıfl-ı nâzik: ince, narin sevgili.

Ğaraḡ bu güft-güy-ı zevḡ ü şevḡ-engîzden Zihnî / O **tıfl-ı nâziki** ders-i maḥabbetde tevaḡguldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 5). [tıfl-ı nâzik,]

tıfl-ı nâzım: nazlı sevgilim.

Tıfl-ı nâzım cilve-sâzım fitne-endâzım benim / 'Ayn-ı râzım 'işve-bâzım şîve-perdâzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 1). [tıfl-ı nâzım,]

tıfl-ı nev-res: yeni yetişen çocuk (Derviş Bey'in oğlu Osman Bey).

Tıfl-ı nev-res demeyip eyler havâle tîḡına / Çok peder mâderleri kan aḡladır şubḡ ü mesâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 3). [tıfl-ı nev-res,]

tıfl-ı pür-delâl: nazlı, işveli sevgili.

Hayrân kıldı sihṛ ile âhû-yı Çîn'i hep / Ceyrân bakışlı Türk'de bir **tıfl-ı pür-delâl** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 2). [tıfl-ı pür-delâl,]

tıfl-ı şerîf: şerefli çocuk (Mustafa).

Eyledi Şâdık Beg Efendi'ye 'atâ Rabb-i laṭîf / Mefḡar-ı ḡayrû'l-ḡalefân lutf ile bir **tıfl-ı şerîf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 1). [tıfl-ı şerîf,]

tıfl-ı sermende: utangaç sevgili.

Şarâb-ı erguvân içmiş bugün o **tıfl-ı sermende** / Kızarmış rûyı olmuş şu 'le-

efşân dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 4). [tıfl-ı şermende,]

tıfl-ı sūz-efgen: yakıcı özelliğe sahip sevgili (âşığı aşk acısıyla yakması bağlamında).

Şarâb-ı âteşin içmiş gelir o **tıfl-ı sūz-efgen** / Yine olmuş iki ruhsâresi şu'le-feşân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 2). [tıfl-ı sūz-efgen,]

tîğ: kılıç.

Hûn-ı 'âşıkdan mahabbet sâhası olmaz tehî / **Tîğ** ber-kef gânzeler her dem kıtâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 3). [tîğ,]

tîğ: kılıç. II Sultan Abdülaziz Han'ın gücü, kudreti.

Kahr edip cümle 'adū-yı dîni darb-ı harble / **Tîğ**ı versin Zü'l-fikâr-ı şâh-ı Haydar'dan nişân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 6). [tîğ, -ı]

tîğ: kılıç. II eziyet, cefa.

Tıfl-ı nev-res demeyip eyler havâle **tîğma** / Çok peder mâderleri kan ağladır şubh ü mesâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 3). [tîğma, -ı, -na]

tîğ: kılıç. II güç, kudret.

Tîğî şad çâk kılur cevşen-i çarhı ammâ / Seng-i hârâyı eder nuṭṭ-ı latîfî nermîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 16). [tîğ, -ı]

tîğ çek-: kılıç çekmek. II sevgilinin öfkeli yan bakışını âşığa doğrultması.

Nigâh-ı rahmda etmez kuşûr âgyâra / Hemân ki Zihni'ye çeşmiñ gâzabla **tîğ çeker** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 5). [tîğ çek-,]

tîğ çeken: kılıç çeken. saldırmak amacıyla kılıcı kınından çıkaran kimse.

Elbet o şâh-ı 'arş-penâh üzre **tîğ çeken** / Rûz-ı cezâda maşhara-i 'âşiyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 26). [tîğ çek-,]

tîğ-ı âhım: âh kılıcı.

Havf eder benden cüyüş-ı bî-hazer âl-ı felek / **Tîğ-ı âhım** elde bir şemşîr-i Rüstem'dir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 5). [tîğ-ı âhım, -ım]

tîğ-i cefâ: eziyet, cefa kılıcı. (Sevgilinin gamzesi âşığa eziyet eder.)

Gamzeñ şunarsa **tîğ-i cefâ** dest-i nâzîña / La'l-i lebiñ de bûsesini hûn-behâ verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 2). [tîğ-i cefâ,]

tîğ-i cefâ: eziyet kılıcı.

Dest-i bî-dâd-ı felekden düşmedi **tîğ-i cefâ** / Hûn-ı nâ-hak dökmedir kârı bu çarhun dâ'imâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 1). [tîğ-i cefâ,]

tîğ-ı elem: elem, üzüntü kılıcı.

Kıldı pür yâre beni **tîğ-ı elem** nâvek-i gam / Hoḳḳa-i çarhda nâ-bûd muvâfîḳ merhem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 1). [tîğ-ı elem,]

tīg-i endūh-ı firāk: ayrılık derdinin kılıcı.

Pāre pāre kıldı bağırim **tīg-i endūh-ı firāk** / Göz göz etdi sīnemi tīr-i cefā-yı intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 2). [tīg-i endūh-ı firāk,]

tīg-i ğamze: öldürücü yan bakış kılıcı.

Elinde **tīg-i ğamze** çeşmi dönmüş tās-ı pūr-hūna / O hūnî-meşrebim ser-hōş olup mey-hāneden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 4). [tīg-i ğamze,]

tīg-i mahabbet: muhabbet kılıcı.

Merhem-i luṭf-ı İlāhî'ye sezāvār olmaz / Etmegin sīnesini **tīg-i mahabbet** mecrūh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 3). [tīg-i mahabbet,]

tīg-ı meslūl-ı cefā: cefanın kınından çıkarılmış kılıcı.

Muharrem gürresin taraf-ı semāda mah-ı nev şanma / Yed-i zālīm-felekde **tīg-ı meslūl-ı cefādır** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 3). [tīg-ı meslūl-ı cefā,]

tīg-i nāz: naz/cılve kılıcı.

Nev-cüvānım **tīg-i nāzıñ** çāk çāk etse beni / Neş'e-i 'aşkıñ ciḥānda pīr ü pāk etse beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 4). [tīg-i nāz,]

tīg-ı samsam: keskin kılıç.

V'ey nice matrūd imiş kim tābi'-i şeytān olup / Şah-ı merdānı münāsib gördi **tīg-ı**

şamsame (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 8). [tīg-ı şamsam,]

tīg-ı samsam-ı irşād: irşadın güçlü keskin kılıcı. II irşadın güçlü etkisi.

Vücūd-ı küfr ü inkārı eder şad-pāre ey Zihnî / Hemān bezl-i emān çarbyıla **tīg-ı şamsam-ı irşād** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 7). [tīg-ı şamsam-ı irşād,]

tīg-i yed-i 'afv-ı cenāb-ı Hak: Cenab-ı Allah'ın bağışlama kudretinin kılıcı.

Ne hilāl **tīg-i yed-i 'afv-ı Cenāb-ı Hak'dır** / Cirm-i cürm ü günehi etmede biñ pāre hemān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 4). [tīg-i yed-i 'afv-ı cenāb-ı Hak,]

tīg-keş-i hānedān ol-: hanedana (peygamber sülalesi) kılıç çekmek.

Zālīm odur ki saltanat-ı mülk-i dehr için / Hak'dan dönüp de **tīg-keş-i hānedān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 20). [tīg-keş-i hānedān ol-,]

tıkıl-: kendini tıkmak, sıkışmış durumda sokulmak, sıkışıp girmek.

Meclis-i 'işrete şol dem ki rakībān **tıkılır** / Selb-i āsāyiş olup cismde rūhum şıkılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 1). [tıkılır, -ur]

Tīmūr: bacağındaki aksaklık sebebiyle Timurleng olarak anılan Moğol hükümdarı.

Hışn-ı zevk-i rind-i bî-bāke zafer bulmaz yine / Perde çıkmış dehre biñ **Tīmūr**

Tīmūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 173, Beyit 5). [*Tīmūr*,]

Hişn-ı zevk-i rind-i bî-bâke zafer bulmaz
yine / Perde çıkmış dehre biñ Tīmūr
Tīmūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 173, Beyit 5). [*Tīmūr*,]

tınāb: çadır ipi.

Bir tınāba sāha-i imkândan yokdur
ittisā / Dilden eylerken fūrūğ-ı şefkatiñ
ref-i zulem (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Tahmis 1, Beyit 13). [*tınāba*, -a]

tınāb-ı zer-keş: altın işlemeli çadır ipi.

Tınāb-ı zer-keşi tār-ı şu‘ā‘-ı şems-i
tābāndır / Kurunca pādīşāh-ı ‘izz ü kadri
hayme-i bālā (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 1, Beyit 34). [*tınāb-ı zer-keşi*,]

tīr: ok (sevgilinin kirpikleri için
kullanılmıştır).

Müje tīr gamze şemşīr turre-i ham-der-
hamı zencīr / Aceb bir şīr-gīr-i bī-naẓīr
şāh-ı dil-āversīñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 127, Beyit 3). [*tīr*,]

tīr şemşīre hem-ser olunca: ok kılıçla
birleşince. (sevgilinin kirpikleriyle
kaşlarının birbirine değmesi
bağlamında).

O müjgān ile ebrū birbiriyle oldılar yek-
reng / Ne kanlar dökülür hem-ser olunca
tīr şemşīre (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
180, Beyit 3). [*tīr şemşīre hem-ser
olunca*,]

tīrāş ol-: tıraş olmak.

Şānelenmiş perçemiñ olmuş haṭ-ı rüyūñ
tīrāş / Sāde kurbāndır saña biñ kere biñ
sevdālu baş (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
101, Beyit 1). [*tīrāş olmuş*, -muş]

tīrelen-: kararmak.

Tīrelenmez ta‘ne-i nā-dān ile rūşen-
dilān / Ebrden tağyīr-i reng etmez ziyā-
yı āftāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 12,
Beyit 3). [*tīrelenmez*, -mez]

Tīrelensin mi havātīrdan kulūb-ı ‘ārifān
/ Pest-kaḍr olmaz der-i nā-yāb-ı deryā
hūtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 159,
Beyit 2). [*tīrelensin*, -sin]

tīremend: karanlık/karalık (?).

Kār ede mi nuş ü pend Zīhni’ye ey
tīremend / Cān u dili kıldı bend ḥalka-i
gīsū-yı dost (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel
25, Beyit 6). [*tīremend*,]

tīre-mend etme-: karanlıkta
bırakmamak. II yardımcı olmak, şefaaf
etmek.

Mücrimīni tīre-mend etmez şeb-i ye’s ü
elem / Şüphe yok mihr-i cemālīñ
ḥaḳḳıçün ey zū’l-kerem (*Kilisli Zihnî
Dîvânı*, Tahmis 1, Beyit 14). [*tīre-mend
etme-*,]

tīr-feşān: ok saçan (kirpik-ok bağıntısı).

Müjesi tīr-feşān pīçīş-i ebrūsı kemān /
Perçemi düzd-i yamān çeşm-i siyāhı
cellād (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, Gazel 40,
Beyit 4). [*tīr-feşān*,]

tīr-i āh: āh oku.

Hedef-i kâma işâbet ede **tîr-i âhîñ** / Yâ gibi keşret-i ‘aciz ile kadiñ et iki kat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 2). [tîr-i âh,]

tîr-i bî-te’sîr-i ta’n-ı münkirân: inkâr edenlerin aybının tesirsiz oku.

Kâr kılmaz **tîr-i bî-te’sîr-i ta’n-ı münkirân** / Şıdk-ı dil bir ƣal’a-i mazbûtu muhkemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 8). [tîr-i bî-te’sîr-i ta’n-ı münkirân,]

tîr-i cefâ-bâr: eziyet saçan ok. (Sevgilinin âşığa cefa veren kirpikleri bağlamında.)

Vây ol müjgân-ı dil-düz-ı cüvânım kandadır / Söyleyip **tîr-i cefâ-bâra** nişân oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 3). [tîr-i cefâ-bâr,]

tîr-i cefâ-yı intizâr: beklemenin eziyet, cefa veren oku. (Sevgiliye duyulan hasretin verdiği eziyet bağlamındadır.)

Pâre pâre kıldı bağırm tîg-i endüh-ı firâk / Göz göz etdi sînemi **tîr-i cefâ-yı intizâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 2). [tîr-i cefâ-yı intizâr,]

tîr-i dil-düz-ı belâ: dert veren, gönlü yaralayan ok.

Tîr-i dil-düz-ı belâya sînemi kıldıñ hedef / Âh kim ‘ömr-i ‘azîzim oldı miñnetle telef (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 6). [tîr-i dil-düz-ı belâ,]

tîr-i müjgân: kirpik okları.

Tîr-i müjgândan dil-i zârım hirâsândır yine / Bir de olmuş zañm-ı tîg-i ģamzeden cânım ģalâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 3). [tîr-i müjgân,]

tîr-i nâle-i dil-rîş: gönlü yaralayan iniltinin oku.

Ol kemân-ebrûyı benden men’ eden kec-dil rağîb / Etmemiş endîşe **tîr-i nâle-i dil-rîşimi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 3). [tîr-i nâle-i dil-rîşimi,]

tîr-i tegâfûl: ilgisizlik oku.

Baña şemşîr-i cefâ-keş olur ağıyâra velî / Nigeh-endâz-ı vefâ **tîr-i tegâfûl** yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 4). [tîr-i tegâfûl,]

tiryâk eyle-: panzehir, çare, deva eylemek.

Ģam degil ejder-i zülf olsa helâhil-rîzân / Yâr kim la’l-i şeker-bârını **tiryâk eyle** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 2). [tiryâk eyle-,]

tizce: çabucak, hızlıca, derhal, hemen.

Tizce bu himmeti ģabl-ı ģiyel-i nâ-dânı / Kesdi atdı ilişik koymadı mânend-i ģüsâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 31). [tizce,]

toğ-: doğmak, dünyaya gelmek.

Geldi menkûtu ile bir târîh-i zîbâ Zihniyâ / **Toğdı** ihsânen Muhammed Nûri Beg mânend-i nûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 6, Beyit 7). [toğdı, -dı]

Zihni semā-yı cāndan verdi cihāna revnaḳ / Tārīḥ-i tāmı **toğdı** çün māl-ı dil Emīne (Kilisli Zihni Dīvānı, Kıt'a 7, Beyit 11). [toğdı, -dı]

toğ-: (yıldızlar) ufuktan yükselerek gökyüzünde görünmek, tulu etmek. II (ben için) ortaya çıkmak, belirtmek.

Nūr-ı siyāh-ḥāl-i 'izārın 'ale's-seher / **Toğdı** sipihr-i dilde şafaḳ kevkebi gibi (Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 193, Beyit 4). [toğdı, -dı]

toğ-: ufuktan yükselerek gökyüzünde görünmek, tulû etmek. II âşığın sevgiliye kavuşması bağlamında.

Toğmaz ol mihr-i dem-i şubḥ-ı melāḥat ḥāneme / Her gün olsam bir daḥı revzen-güşā-yı intizār (Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 82, Beyit 3). [toğmaz, -maz]

toğdur-: (güneş, ay, yıldızlar) ufuktan yükselerek gökyüzünde görünmek, tulû etmek. II bahtın, şansın doğması.

Toğdurur mihr-i cihān-tāb-ı ümīdi bir gün / Şeb-i zulmetde ḳomaz falıku'l-aşbāḥ-ı feraḥ (Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 33, Beyit 4). [toğdurur, -ur]

toğrısı: doğrusu.

Zihniyā çünki muḥālif gerdişin bildiñ ise / Etme ḥālīñ **toğrısı** ol çarḥ-ı çep-endāza 'arz (Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 108, Beyit 9). [toğrısı,]

Ḥam eder ḳaddın çekilmez yaydır eñ **toğrısı** / Kimse mecbūr olmasın anıñ kemān ebrūsına (Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 174, Beyit 4). [toğrısı,]

toğur-: doğurmak; ortaya çıkmasına yol açmak.

Birbirin der-pey eder bunda cefā ile şafā / Anları māder-i eyyām **toğurmuş** tev'em (Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 154, Beyit 5). [toğurmuş, -muş]

tokun-: dokunmak, değmek, el sürmek, temas etmek.

Gevher-i zi-ḳıymete tebdil eder bī-irtiyāb / Ger **toḳunsa** bir siyeh senge nigāḥ-ı Mevlevī (Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 202, Beyit 5). [toḳunsa, -sa]

Bir şadā-yı dil-fezā zāhir olur her bergden / Nev-nihālāna **toḳundukça** nesīm-i nev-bahār (Kilisli Zihni Dīvānı, Kaside 2, Beyit 13). [toḳundukça, -duk, -ca]

tokun-: (belli bir şeye) değinmek, ondan bahsetmek; işlemek.

Gāhice sāde ḡazel birle hevāyı **toḳunur** / Bu selāsetle zarīfāne Sezā'ī **toḳunur** (Kilisli Zihni Dīvānı, Tahmis 7, Beyit 12). [toḳunur, -ur]

Gāhice sāde ḡazel birle hevāyı **toḳunur** / Bu selāsetle zarīfāne Sezā'ī **toḳunur** (Kilisli Zihni Dīvānı, Tahmis 7, Beyit 12). [toḳunur, -ur]

Zihniyā şā'ir olan şanma cefāyı **toḳunur** / Pek nezāket ederek ṭurfe edāyı **toḳunur** (Kilisli Zihni Dīvānı, Tahmis 7, Beyit 11). [toḳunur, -ur]

Zihniyā şā'ir olan şanma cefāyı **toḳunur** / Pek nezāket ederek ṭurfe edāyı **toḳunur** (Kilisli Zihni Dīvānı, Tahmis 7, Beyit 11). [toḳunur, -ur]

tol-: *dolmak, kaplamak, sarmak.*

Geldi meydāna çün esbāb-ı tarab **ṭoldı** bend / ‘Ahdler tövbeler ‘uşşāka harām oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 2*). [*ṭoldı, -dı*]

Luṭfuñ cihāna **ṭoldı** ‘ālem ‘abīdîñ oldu / Sende kemāl buldı zīb ü fer-i şefā‘at (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 4*). [*ṭoldı, -dı*]

Dest-i felekden öyle cefā gördi cānımız / **Ṭoldı** cihāna zemzeme-i el-emānımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 1*). [*ṭoldı, -dı*]

Sırıma öyle yakīn gelmiş ki kārban-ı ‘adem / Gūş-i cāna **ṭoldı** her zerrātdan bāng-ı ceres (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 3*). [*ṭoldı, -dı*]

tol-: *(bir duygu insanın içini, gönlünü) kaplamak, sarmak.*

Neş‘emend eylemez āvāze-i nāhīd beni / **Ṭoldı** gūş-ı dilime nāle-i nāy ü def-i ‘aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 3*). [*ṭoldı, -dı*]

Cām-ı dilime **ṭoldı** dem-i feyż-i maḥabbet / Himmet yetişip pīr-i muğāndan nefes oldu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 4*). [*ṭoldı, -dı*]

Ṭoldı envār-ı maḥabbetle dil ü cānım evi / Şem‘-i ‘aşk-ı Ḥasaneyn‘im ‘Alevīyim ‘Alevī (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 2*). [*ṭoldı, -dı*]

tol-: *dolmak, dolu duruma gelmek (bir şeyin çok fazla olması bağlamında).*

Merd-i fakrīñ çeşmine gelmez çü naḳd-i nāsere / **Ṭolsa** dünyā bir daḥı Kārūn

Kārūn üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 3*). [*ṭolsa, -sa*]

tola-: *dolamak, sarmak.*

Ṭoladı erḳam-ı hicrānını gerdānımıza / Ḥam-be-ḥam çīn-be-çīn ṭurre vü kākül yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 3*). [*ṭoladı, -dı*]

tolandır-: *aldatmak. II dolaştırmak (saçın dolaşık şeklini de ifade eder.).*

Şemīm-i ṭurre vü būs-ı lebiñ va‘diyle ‘uşşākı / Taḥayyül ‘āleminde Mısr ile Çīn‘i **ṭolandırđıñ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 2*). [*ṭolandırđıñ, -dı, -ñ*]

tolaş-: *dolaşmak, dolanmak.*

Ṭolaşur dūrdan ammā ki yanaşmaz Zihnî / Şu‘le-i āhımñ etrāfını pervāne-i çarḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 5*). [*ṭolaşur, -ur*]

tolaş-: *dolaşmak, zor ayrılır hāle gelmek, yakalanmak. II gönül vermek, bağlanmak.*

Böyle sevdāya **ṭolaşmazdım** ne kim etdi ise / Eyleyeyin āh o pīç-ā-pīç-i kāküldür baña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 3*). [*ṭolaşmazdım, -maz, -dım*]

tolaş-: *dolaşmak (dedikodunun dilden dile dolaşması bağlamında).*

Yine sevdā-yı ḥāmem baḥs-ı zūlf-i pīç ü tāb açmış / **Ṭolaşmış** kīl ü kāle inceden ince hisāb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 1*). [*ṭolaşmış, -mış*]

tolaş-: *dolaşmak; saç, iplik vb. şeyler*

birbirine karışarak güç çözülür duruma gelmek. (Tanıkta âşığın sevgilinin gerdanına yapışıp kalması kastedilmiştir.)

Şarışdım mû miyâna şevk ile zerrîn kemerâsâ / **Ṭolaşdım** perçem-i pür-ham gibi sîmîn gerdâna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 177, Beyit 4*). [*ṭolaşdım, -dı, -m*]

toldur-: *doldurmak, kaplamak.*

Ṭoldurur sâmi‘a-i şûrî şarîr-i şevkî / Nağme-perdâz-ı nefîr-i fukarâdır hâmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 7*). [*ṭoldurur, -ur*]

tolu: *bir yere iyice yayılmış, orayı tamamen kaplamış olan.*

Ṭoludur ‘âlem-i bâlâya dem-i satvet-i şeyh / Ser-i bâmında sipihriñ çalınır nevbet-i şeyh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 2*). [*ṭoludur, -dur*]

Muşhaf içre vü hüve‘l-kâhirdir âyet-i şeyh / **Ṭoludur** şöhreti hep ‘âleme pür himmet ile (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 13*). [*ṭoludur, -dur*]

tolu: *bir duygunun etkisiyle yüklü.*

Ḥum-ı ğamla **ṭoludur** maḥzen-i mey-ḥâne-i çarḥ / Rûy-ı âşâr-ı feraḥ görmedi mestâne-i çarḥ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 1*). [*ṭoludur, -dur*]

tolu cām: *dolu kadeh.*

Çekemez bir dem eder seng-i tahassüdle şikest / Bezm-i devrinde kim alsa eline bir **ṭolu cām** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 2*). [*ṭolu cām,]*

top gibi at-: *top gibi bir yerden bir yere atmak.*

Dutup ihzâr edip **top gibi atdı** Haleb’e / Fetili aldı nedâmet şereriyle o mehîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 34*). [*top gibi at-,]*

top top in-: *top top, öbek öbek aşağı doğru inmek.*

Bir yana ser-püşun eger ḥalkı bütün ḥayrân eder / Perçemleri **top top iner** gerdâna sünbüller mişâl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 5*). [*top top in-,]*

tövbe: *işlediği bir hatadan, suç veya günahtan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme. Bu kararı ifade eden söz.*

Geldi meydâna çün esbâb-ı tarab ṭoldı bend / ‘Ahdler **tövbeler** ‘uşşâka ḥarâm oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 2*). [*tövbeler, -ler*]

tövbe-kâr ol-: *tövbe eden kimse olmak.*

Seyr-i ruḥuñla la‘liñ öpen **tövbe-kâr olur** / Bezm-i ḥarîm Ka‘be lebiñ zemzem olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 4*). [*tövbe-kâr ol-,]*

Tübâ: *bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda dalları aşağıda bulunan, uzun boylu sevgiliye benzetilen boyu uzun ağaç.*

Riyâz-ı cennet-i ḥüsn içre bitmiş / Nihâl-ı kâmetiñ **Ṭübâ’ya** beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 5*). [*Ṭübâ’ya, (y)a*]

Tübāyveş: Tuba ağacı gibi uzun boylu güzel.

Olup efgendesi bir kâmeti **Tübāyveşin** /
Kadrimiz bāğ-ı sa'adetde bülend
eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 3*). [*Tübāyveş,*]

tüb-ı celāl: yücelik tuğlası.

Tüb-ı celāliyle olur ser-nigün / Kulle-i
burc u beden-i rûzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 22*). [*tüb-ı celāl,*]

tüde-i hāk: toprak yığını. II yeryüzü.

Tüde-i hākinden eder aḥz-ı bûy / Nāfe-i
müşg-i Hoten-i rûzgār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 18*). [*tüde-i hāk,*]

tüfenk-i āh: āh silahı.

Bir alāy dîvāne-i 'aşkız **tüfenk-i āh** ile /
Bādi-i ber-bād-ı raḥt-ı çarḥ-ı sifle-
perveriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 2*). [*tüfenk-i āh,*]

tuffāh-ı ferah: mutluluk elması. (*Divan şiirinde sık rastlanan meyvelerden biri de elmadır. Elma güzel kokusu, lezzeti ve rengi dolayısıyla sevgilinin gerdanı ile ilişkilendirilir. Aşk sevgilinin gerdanına doyamaz, öptükçe öpmek ister. Sevgilinin çenesi de (gabgab) yuvarlak olmasından ötürü elmaya benzetilir.*).

Zenaḥ-ı sāfi nemekdān-ı simāt-ı lezzet /
Lebi pür-ḳand-ı şafā ḡabḡabı **tuffāh-ı ferah** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 2*). [*tuffāh-ı ferah,*]

tüğ-ı vezāret çek-: vezirlik tuğunu çekmek/kaldırmak. II vezirliğini ilan etmek.

Çekip tüğ-ı vezāret kāküli ol ḥüsrev-i
ḥüsnün / Fes ikliminde ḥükm-endāz bir
serdār-ı ekremdir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 2*). [*tüğ-ı vezāret çek-,*]

tuğyān ed(t)-: baş kaldırmak, isyan etmek.

Olur hırmān-pezir-i ḳurb-ı ḥalvet-ḥāne-i
Mevlā / Olanlar cehl ile **tuğyān edip** nā-
maḥrem-i irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 5*). [*tuğyān ed(t)-,*]

tuğyān-ı şeb-hün evle-: gece baskınıyla ayaklanmak.

'Aceb **tuğyān-ı şeb-hün** eylemiş ḥatt-ı
siyāhın kim / Ser-ā-pā kişver-i ḥüsnün
ḳarın-i iḥtilāl etmiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 5*). [*tuğyān-ı şeb-hün eyle-,*]

tül-ı emel: hırs, tamah, tükenmez arzu.

Göster ya görem ṭurre-i pür-çiniḥi yāḥūd /
Mikrāz-ı 'ināyet ile **tül-ı emelim** kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 2*). [*tül-ı emel,*]

Fitne-i çeşmi dil ü cānıma bir ṭurfe belā /
Kākül-i ḥam-be-ḥamı başıma bir **tül-ı emel**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 3*). [*tül-ı emel,*]

tulū' et-: doğmak, ortaya çıkmak. II görünmek.

Geçse bu nāzik 'ömr niyāz üzre māḥ ü
sāl / **Etmez tulū'** Zihnî o meh-pāre-i

vişāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 11). [tulū' et-,]

tulū' et-: doğmak, ortaya çıkmak. II zamanı gelmek.

Bārek'allāh **tulū'** etdi mübārek ramazān / Nūr u fer-baḥş-ı dîl ü dîde-i ehl-i îmān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 1). [tulū' et-,]

tulū' et-: doğmak, ortaya çıkmak (güneşin doğması veya tevriyeli kullanımla talihin doğması bağlamında).

Revzen açarsa bir gün eger tālî'im benim / **Etmez tulū'** tā-be-ebed mihr-i tāb-dār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 5). [tulū' et-,]

tur-: şu veya bu durumda bulunmak, belli bir durumda olmak.

Bendeñe bîgāneye karşı **turursan** pūr-ğazab / Öldürür şāhım beni āḥir bu derd-i cān-ḥırāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 4). [turursan, -ur, -sa, -n]

tur-: beklemek, kalmak, belli bir durumu sürdürmek.

Cem'-i kuṭbiyyet ü ferdiyyet ü gāvşiiyyet ile / Se sūtūn üzre **turur** bārgēh-i rif'at-ı şeyḫ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 15). [turur, -ur]

Ne gelen var ne giden encümen-i rindāna / **Turma** ey sākī getir işte bu demdir dem dem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 6). [turma, -ma]

türāb-ı bāb-ı feyz-i intisābı: bağlı olunan feyiz kapısının toprağı.

Türāb-ı bāb-ı feyz-i intisābı busegāh-ı 'arş / Bisāt-ı maḳdem-i ḥayr-inbisātı sidre-i Tūbā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 32). [türāb-ı bāb-ı feyz-i intisābı,]

türāb-ı pāy kıl-: ayağının toprağı etmek.

Yā Rab **türāb-ı pāy** beni **kıl** bu şehlere / Hem yollarında eyle ten ü cānımı ğubār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 40). [türāb-ı pāy kıl-,]

türbe: kabir, mezar.

Ḥaḳ bilür böyle şafā-baḥş-ı umūr-ı ḥayra / Şād olur **türbede** rūḥ-ı vüzerā-yı dīrīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 41). [türbede, -de]

turfa: görülmemiş. II yeni, taze, körpe.

Ḥaḳka naḳş-ı ezeli n'oldıĝın ifā eyler / **Turfa** meşşāta-i ruḥsār-ı vefādır ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 8). [turfa,]

turfa ğazel: nadide, görülmemiş; körpe, taze gazel.

Maḳşūd ise ey Zihnî Sezā'īye nazīre / Ḥüsni gibi bu **turfa ğazel** saña beş oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 7). [turfa ğazel,]

turfe: yeni, görülmemiş, taze, körpe.

Zihnîyā bir sāde-fes āfet hevāsıyla müdām / Serde sevdā-yı maḥabbet **turfe** püsküldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 5). [turfe,]

Maḳbûl-ı tab‘-ı nâziki olmaz mı Zihniyâ
/ Etsem bu **turfe** nev-gazeli yâre ber-
güzâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73,
Beyit 7). [turfe,]

İki dünyâda daḥı ‘âciz ü miskîn ü zelîl /
Turfe âvâze-i nâ-çâr ki derler o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3).
[turfe,]

Hüsn-i yâre gerçi kim revnaḳ-fezâdır
sâde fes / Başıma bir **turfe** püsküllü
belâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 97, Beyit 1). [turfe,]

Hâk-i rindânım ğubârımdan gelir bûy-ı
şarâb / **Turfe** Manşûr’um ki dârımdan
gelir bûy-ı şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 8, Beyit 2). [turfe,]

turfe edâ: görülmemiş naz, işve.

Zihniyâ şâ‘ir olan şanma cefâyı toḳunur
/ Pek nezâket ederek **turfe edâyı** toḳunur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit
11). [turfe edâ,]

Tür-ı ‘aşk: aşkın Tûr Dağı.

Tür-ı ‘aşkım kühsârımdan gelir bûy-ı
şarâb / ‘Aşk rüsvâ-yı zamâne sū-be-sū
kılsa beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis
8, Beyit 8). [Tür-ı ‘aşk,]

turre: alna düşen saç, kıvırcık saç lülesi.

Şaldı reftâr-ı kadîñ cânıma çün zelzeleler
/ Bağladı **turreleriñ** gerdenime silsileler
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 1).
[turreleriñ, -ler, -iñ]

Turrelerin yâr kim silsiledâr eylemiş /
Bir teline biñ dili bend-i қаtâr eylemiş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 1).
[turrelerin, -ler, -in]

Turre şanma intizâm-ı ‘aḳlımı tārâc içün
/ Sevḳ eder sultân-ı fes tábûr tábûr üstüne
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3).
[turre,]

Toladı erḳam-ı hicrânımı gerdânımıza /
Ḥam-be-ḥam çîn-be-çîn **turre** vü kākûl
yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178,
Beyit 3). [turre,]

Bugün ey Zihnî perîşân görünür
turreleri / Uğramış dünki şehir var ise
âhım yeline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
188, Beyit 5). [turreleri, -ler, -i]

turre: alna düşen saç, kıvırcık saç lülesi
(Hz. Muhammed’in saçları bağlamında).

Ne dil-ber ‘arızı şemsü’n-nehâr-ı vaşl-ı
Sübḥânî / Ne dil-ber **turresi** nûr-ı siyâh-
ı leyletü’l-İsrâ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 18). [turresi, -(s)i]

turre-i cānāne: sevgilinin alına düşen
kıvırcık saç lülesi.

Sünbül-i bāğ-ı melāḥatdır o pek nâzıkdir
/ Etme gel **turre-i cānānemi** ber-bād
sabâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit
2). [turre-i cānāne,]

turre-i ḥam-der-ḥam: (sevgilinin)
kıvrım kıvrım saçı.

Müje tîr gamze şemşîr **turre-i ḥam-der-
ḥamı** zencîr / ‘Aceb bir şîr-gîr-i bî-naẓîr
şâh-ı dil-âversiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 127, Beyit 3). [turre-i ḥam-der-
ḥam,]

Vaşfını iş‘âr kılsam **turre-i ḥam-der-
ḥamı** / Şâ‘irân-ı dehr ser-tâ-pâ
nedîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 146, Beyit 5). [turre-i ḥam-der-
ḥam,]

turre-i ikbāl: parlak kıvrıcık saç lülesi.

Kaşdı tel kırmak anıñ şanma berây-ı tezyîn / Tarasa **turre-i ikbālını** ger şâne-i çarh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 4). [turre-i ikbāl,]

turre-i pür-çîn: (sevgilinin) kıvrıcık saç lülesi.

Göster ya görem **turre-i pür-çiniñi** yâhūd / Mıkrâz-ı 'inâyet ile tül-ı emelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 2). [turre-i pür-çîn,]

turre-i pür-pîç: büküm büküm, kıvrıcık saç lülesi.

'Âşık-ı zârını ber-dâr ise fermânıñ eger / Yetişür **turre-i pür-pîç** ne hâcet resene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 4). [turre-i pür-pîç,]

Mest olup 'arz etdi sünbül **turre-i pür-pîçini** / Şâmme-i erbâb-ı bezm-i 'ayş kıldı müşğ-bâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 14). [turre-i pür-pîç,]

turre-i tarrâr: yan kesici kıvrıcık saç lülesi.

Turre-i tarrârına kıldı muqayyed laţîf / Bend-i maḥabbetden hîç Zihnî olur mı ḥalâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 7). [turre-i tarrâr,]

turş-rû: ekşi (hoşnut olmayan) yüz ifadesi.

Ederler **turş-rûluk** şûriş-i ḥâlim görüp hayfâ / Marîz-i 'aşka 'arz-ı âb-ı leymün eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 6). [turş-rûluk, -luk]

turur: -dır, -dir, -dur, -dür bildirme eki.

Hîdmet-i bâb-ı velâyetde devâm üzre **turur** / 'Abd-i nâçîz-i şeh-i mülk-i velâdır ḥâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 11). [turur,]

tururken: dururken. II varken.

Tururken şevk-i şahñ-ı vuşlatıñ her bâr 'uşşâka / Ḥaṭâdır ḥ^vâhiş-i gülzâr-ı cennet yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 6). [tururken,]

tûsen-i kec-rev-i çarh: feleğın eğri gidişli serkeşi. II yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış kimse.

Ḥâk-i zilletde eder ehl-i kemâli pâ-mâl / **Tûsen-i kec-rev-i çarhıñ** heme cevânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 4). [tûsen-i kec-rev-i çarh,]

tut-: sunmak.

Gül oturdı şadr-ı bezme lâle **tutdı** câm-ı mey / Bülbül oldu hoş-terennüm-sâz kumrî nağmedâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 12). [tutdı, -dı]

tut ki: farz et ki, diyelim ki.

Dîde-i şeh-bâzdan kurtulamaz murğ-ı dil / Evc-i 'adem semtine **tut ki** firâr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 6). [tut ki,]

tutduñ ise: kabul edersen.

Tutduñ ise ihmâlimi ger katl-ı 'adûda / Gel ḥançer-i ruşşatla gönülden keselim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 6). [tutduñ ise,]

tütü: etli ve kalın dilli, parlak tüylü, sıcak yerlerde yaşayan ve işittiği sesleri taklit eden, bazı kelimeleri söyleyebilen kuş türü, papağan.

Güş eden vâlih ü üftâde vü hayrân oldu / O şeker-bâr o **tütü** gibi şîrîn diline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 3). [tütü,]

tütü gibi güvân ol-: dudu kuşu gibi söylemek. (Şair güzel sözler söylemesi ve tatlı dilli olması gibi özelliklerinden dolayı kendini dudu kuşuna benzetmiştir.)

Her ne dem âyine-i ruhsâra olsam nazra-pâş / Tab'-i pâkim Zihniyâ **tütü gibi güvân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 7). [tütü gibi güvân ol-,]

tütü-i cinân-mânend: cennete benzer/gibi papağan. (Sevgili ve sevgilinin konuşma şekli için kullanılmıştır.)

Sözi dil-bend hemîşe dil-pesend **tütü-i cinân-mânend** / Lebi kand sükkerin hand nerm ü şîrîn tatlı söylersin (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 8). [tütü-i cinân-mânend,]

tütü-i hoş-gü: güzel söz söyleyen papağan (sevgili).

Nazra-pâşım dil-berin âyîne-i mehrûsına / Lâf kıldırmam cihânın **tütü-i hoş-güsına** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 1). [tütü-i hoş-gü,]

tütü-i kudsî: mukaddes, kutsal papağan. II Hz. Cebrâil.

Gâlibâ seyr eylemiş mir'ât-ı şâf-ı sîneñi / **Tütü-i kudsî** dağı hayrân ü lâl olmuş

saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 6). [tütü-i kudsî,]

Bu şeker lüknet-i güftâr bu şîrîn harekât / **Tütü-i kudsîyi** bir söz ile eyler iskât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 1). [tütü-i kudsî,]

tütü-i nâdire-güy-ı dü-serâ: iki dünyada duyulmadık, nükteli sözler söyleyen papağan (şair).

Nutk-ı pāk üzere hoş-lehce-edâdır hâmem / **Tütü-i nâdire-güy-ı dü-serâdır hâmem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 1). [tütü-i nâdire-güy-ı dü-serâ,]

tütü-i şekker-şiken: tatlı söz söyleyen papağan (sevgili).

Gösterip şafvet-i âyîne-i vech-i sühanım / Söyle söyle dedim ey **tütü-i şekker-şikenim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 1). [tütü-i şekker-şiken,]

tütü-i vahdet: vahdet papağanı.

Turub âyîne-i ruhsâr-ı 'âlem-tâbına karşı / Olur **tütü-i vahdet** her lisân-ı hâl ile güyâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 26). [tütü-i vahdet,]

tütü-makâl et-: papağan sözlü etmek. II Konuşmasını sağlamak.

Nazra-i mir'ât-ı ruhsâra edip ruşsat-pezir / 'Âşık-ı bî-dilleri **tütü-makâl etdün** bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 4). [tütü-makâl et-,]

tütivâ: göze parlaklık ve kuvvet veren sürme taşı tozu (sevgilinin yolunun, eşğinin tozu).

Hāk-i ḥarīm-i yār ‘aceb **tūtiyā** verir /
Çeşm-i ‘alili rūşen eder pek cilā verir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 1*).
[*tūtiyā,*]

Āftāb-ı ‘izz ü şānıñ eylese baş-ı şu ‘ā /
Tūtiyādır çeşm-i vaḥdet-bîne ḥāki
rāhınıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 8*). [*tūtiyādır, -dır*]

tuy-: duymak, işitmek; öğrenmek.

Ruḥ-ı zībāsı üzre ḥaṭ nümāyān oldığın
tuyduk / O şūḥuñ ‘azline ısdār-ı fermān
oldığın **tuyduk** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 1*). [*tuyduk, -du, -k*]

Ruḥ-ı zībāsı üzre ḥaṭ nümāyān oldığın
tuyduk / O şūḥuñ ‘azline ısdār-ı fermān
oldığın **tuyduk** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 1*). [*tuyduk, -du, -k*]

Kemāl-i ‘aşk hıfz etmek imiş nāmūs-ı
dildārī / Bu yolda ihtimām-ı Kays nokşān
oldığın **tuyduk** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 2*). [*tuyduk, -du, -k*]

Ne mümkündür yanaşmak zūlf-i pīç-ā-
pīç-i cānāna / O ejderhā feminden āteş-
efşān oldığın **tuyduk** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 3*). [*tuyduk, -du, -k*]

Yine ser-māye-i ārām-ı dildir olmasın
güm-nām / Ḥayālīñ hem-dem-i şām-ı
ğarībān oldığın **tuyduk** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 4*). [*tuyduk, -du, -k*]

Hirās-ı farṭ-ı girye hıyre kılmaz çeşm-i
‘uşşākı / Ğubār-ı maḥdemiñ kuḥl-ı
Şifāhān oldığın **tuyduk** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 5*). [*tuyduk, -du, -k*]

O māh-ı ‘ālem-ārā yüz çevirmiş
‘aşıkāndan / Sipihriñ devri ber-vefk-i
rakībān oldığın **tuyduk** (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Gazel 120, Beyit 6). [*tuyduk, -du, -k*]

Şadā-yı bārek’allāh ṭoldı gūş-ı ‘āleme
Zihnî / Kelāmıñ zevk-baḥşā-yı sürüşān
oldığın **tuyduk** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 7*). [*tuyduk, -du, -k*]

O meh-rūyuñ **tuyup** germ iltifātın bezm-
i ‘aşıkda / Yakıldı nār-ı reşk ile rakībān
dîdeler rūşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 3*). [*tuyup, -up*]

U

‘ubeyd-i ahkar: en âciz köle çocuğu.

Sen gibi şāhıñ der-i iḥsānın etdim ilticā /
Zihnî nāmında eger ben bir **‘ubeyd-i**
ahkaram (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 43*). [*‘ubeyd-i ahkar,*]

‘ubūr et-: bir taraftan öbür tarafa
geçmek. II dünyadan âhirete göçmek.

Geşt ede şevk ile şahrā-yı neşātı rüz u şeb
/ Etmeye peyk-i gümüm-ı dehr
semtinden ‘ubūr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 6*). [*‘ubūr etmeye,*]

uc: bir şeyin baş veya son kısmı.

SİNEME işledi cānā niçe güftārıñ **ucı** / Kār
edip cān u dile nīze-i āzārıñ **ucı** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 2*). [*ucı, -ı*]

uc: uçmak. II dünyadan âhirete göçmek,
ölmek.

Hisāb-ı katre-i eşkime Zihnî söyledim
tārīḥ / ‘Anādan **uçdı** bağ-ı aḳdese rūḥ-ı
Bahāü’d-dīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 21*). [*uçdı, -dı*]

‘ūd-ı hālīs: *saf güzel kokulu tütsü ağacı.*

Gubār-ı tūde-i kūyundan ahz-ı būydur
her dem / ‘Abīr-i misk-i ezfer **‘ūd-ı hālīs**
‘anber-i sārā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 31). [*‘ūd-ı hālīs,]*

uğra-: *bir yerin yanından, yakınından,
içinden geçmek; yaklaşmak.*

Nev-rüz-ı bahārında görür vaqt-i hazānı
/ Bir gülşene **uğrasa** eger bād-ı havādiş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 2).
[*uğrasa, -sa]*

Bugün ey Zihnî perîşān görünür turreleri
/ **Uğramış** dūnki şehir var ise āhım
yeline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188,
Beyit 5). [*uğramış, -miş]*

uğra-: *maruz kalmak.*

Hālî olmaz **uğrar** elbetde kara sevdālara
/ Düş olan yārîñ hayāl-i dāne-i
Hindū’sına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
174, Beyit 3). [*uğrar, -r]*

Dil **uğradı** bir hālete mürşid nefesinden
/ Dāreyniñ elin çekdi hevā vü hevesinden
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit
10). [*uğradı, -dı]*

Gitdi kâşāne-i dilden eşer-i zulmet-i gam
/ **Uğradım** lîk bir esrār-ı hayāle ne diyem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 9).
[*uğradım, -dı, -m]*

uğraş-: *bir işle sürekli meşgul olmak.*

Mā’il olduñ gālībā bir nev-nihāl-i
‘işveye / **Uğraşursiñ** kim bugünlerde
leb-i cūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 160, Beyit 6). [*uğraşursiñ, -ur, -
siñ]*

‘uhde-i re’y: *düşünce sorumluluğu.*

‘Uhde-i re’yine bir dāver-i vālā-şānîñ /
Eyledi Hakk mūrā’āt-ı re’āyāyı rehīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 7).
[*‘uhde-i re’y,]*

uhrā: *âhiret.*

Hānedān-ı Kilis’iñ eşrefi Keçik-zāde /
Kıldı teşrîf be-fermān-ı Hudā **uhrāya**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 21, Beyit 1).
[*uhrāya, -(y)a]*

uhrāya teşrîf et-: *âhirete giderek orayı
şereflelendirmek; ölmek.*

Eyledi seccādeyi teslīm o zāt-ı erşede /
Kendisi **uhrāya teşrîf etdi** bā-nāz-ı
ni’am (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3,
Beyit 26). [*uhrāya teşrîf et-,]*

uhrevî: *âhiret hayatı ile alakalı.*

Zihniyā himmetini eyle talep şubhla şām
/ Dünyevî **uhrevî** âmālîñ olur cümle
tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,
Beyit 22). [*uhrevî,]*

‘ukba: *âhiret, öbür dünya.*

Nārdan eyler emīn sālîkini **‘ukbāda** /
Şarka garba yetişip himmet eder
dünyāda (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2,
Beyit 16). [*‘ukbāda, -da]*

‘ukūbet: *ceza, eziyet, işkence, azap.*

Hayāl-i hāl-i fülful etme dām-ı zülfüne
düşme / **‘Ukūbetler** ser-i naḥçire hırş-ı
dāneden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 103, Beyit 3). [*‘ukūbetler, -ler]*

‘ulüvv-ı kadr: yüksek itibar.

Öpmeseydi südde-i sidre-me‘abîñ rûz u şeb / Bunca bulmazdı **‘ulüvv-ı kadr** ile ‘arş iştiḥâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 32). [**‘ulüvv-ı kadr**,]

umûr: işler, hadiseler.

Kâr ü bârı heme ber-vefḳ-i rızâ-yı Mevlâ / Her **umûrında** feraḥ-baḥş-ı dil-i şâh-ı cihân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 16). [**umûrında**, -ın, -da]

umûr-ı ahkâm: yargı işleri.

Emr-i fetvâ yed-i inşâfına teslîm olalı / Züll-i rüşvetden emîn oldı **umûr-ı ahkâm** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 13). [**umûr-ı ahkâm**,]

unut-: aklında kalmamak, hatırlamamak.

Bilmem **unutdum** şorma baña dün dedikleriñ / Ammâ vişâle dâ’iri ezberde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 4). [**unutdum**, -du, -m]

unut: unutmak, aklından çıkarmak.

Şeref-i ceddiñ **unut** zâtıña baḳ ey Zihnî / Derk kıl vâriş-i eb olmadığın zâde-i Nûḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 5). [**unut**,]

unutdur-: unutmasına yol açmak veya unutmasını sağlamak. II bir durumun başka bir durumdan daha üstün hâle gelerek onu bastırması.

Bîm-i cevri-ı çarḥ-ı mekkârı **unutdurduñ** baña / Nim-nigâh-ı ğamze-

i pür-mekr cādûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 5). [**unutdurduñ**, -du, -ñ]

urûc et-: yükselmek.

Olup âzâde-sencîn-i sivâ kayd ü belâsından / **‘Urûc etdi** revân-ı pâki ber-a‘lâ-yı ‘illiyyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 16, Beyit 18). [**‘urûc et-**,]

usan-: bıkmak, bezmek.

Va‘de-i vaşl hevâsıyla **uşandırdı** beni / Yemeden bir yemeği râyiḥasından bıkılur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 3). [**uşandırdı**, -dır, -dı]

Uşandım ‘âciz oldum kayd-ı pür-derd-i mecâziden / Beni kıl ‘âşık-ı rûy-ı muḥaḳḳaḳ yâ Resûl’allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 4). [**uşandım**, -dı, -m]

Girmedi çeşmîme uyku o mehi gözlemeden / Zihniyâ ḥâşılı dünyâdan **uşandım** bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 5). [**uşandım**, -dı, -m]

uşandır: bıktırmak, bezdirmek.

Nedir âgyâra bu gizli bakışlar ikide birde / Yeter ey şûḥ-meşreb Zihni-i zârı **uşandırdıñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 5). [**uşandırdıñ**, -dı, -ñ]

uşlan-: akıllanmak, aklı başına gelmek.

Büsbütün ‘âşıkı yarım bakışıñ kıldı cünûn / Birî **uşlanmadı** ey pür-fitenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 2). [**uşlanmadı**, -ma, -dı]

uşşâk: âşıklar.

Geldi meydāna çün esbāb-ı tarab taldı bend / ‘Ahdler tövbeler **‘uṣṣāḳa** harām oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 2). [‘uṣṣāḳa, -a]

Az degildir ber-karār **‘uṣṣāḳa** bu efgān ü āh / Āh besdir hvāhiş etmez ‘āşık-ı dem-sāz sāz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 2). [‘uṣṣāḳa, -a]

Şemīm-i turre vü būs-ı lebiñ va‘diyle **‘uṣṣāḳı** / Tahayyül ‘āleminde Mısr ile Çîn’i tolandırđıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 2). [‘uṣṣāḳı, -ı]

Uṣṣāḳa ol şeh nāz eder bülbüleri dem-sāz eder / Nuṭṭa ne dem āgāz eder eyler beni ḥayrān ü lāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 6). [uṣṣāḳa, -a]

‘uṣṣāk: âşıklar. II mûsîkîde uṣṣāk makamı.

Büselikden men‘ edip **‘uṣṣāḳdan** ister nevā / Şāh-ı nāzım emr eder kânün kânün üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 5). [‘uṣṣāḳdan, -dan]

‘uṣṣāk: âşıklar. II Hz. Muhammed’e (s.a.v.) gönülden bağı kimseler.

Tururken şevk-i şahn-ı vuşlatıñ her bār **‘uṣṣāḳa** / Ḥaṭādır ḥ‘āhiş-i gülzār-ı cennet yā Resül‘allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 6). [‘uṣṣāḳa, -a]

‘uṣṣāk: âşıklar. II müritler.

Ḥarīm-hānḳāhı feyz-i mehbiṭ-i nūr-ı tecellādır / Tavāf-ı dergehi her kārđan **‘uṣṣāḳa** evlādır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 7). [‘uṣṣāḳa, -a]

‘uṣṣāḳa tavāf-ı bāb-ı şevki her demde

farzđır: âşıklara arzu, istek kapısında (sevgilinin kapısında) dolaşma her zaman farzđır.

Ṭavāf-ı bāb-ı şevki farzđır her demde ‘uṣṣāḳa / Eger bir kerredir ‘ömr içre tavf-ı Ka‘be-i ‘ulyā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 43). [‘uṣṣāḳa tavāf-ı bāb-ı şevki her demde farzđır,]

‘uṣṣāk-ı cümle: bütün âşıklar, âşıkların hepsi.

Būs eder **‘uṣṣāk-ı cümle** āsitān-ı devletim / Zihnîyā bu rütbe-i vālā ki hem-demdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 9). [‘uṣṣāk-ı cümle,]

‘uṣṣāk-ı medhūs: hayran, şaşkın, dîvāne âşıklar.

Çāresinden zū-fünün-ı ‘ālemi bîzār eder / Derd-i bî-dermān kim **‘uṣṣāk-ı medhūs**ındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 3). [‘uṣṣāk-ı medhūs,]

usül-ı kübrevî: Kübrevîye tarikatının yolu.

Usül-ı Kübrevî’niñ takvîyet-i bahş-ārāsıdır / Reşād-ı mihr-i virdi çeşniniñ merd-i vefāsıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 5). [usül-ı kübrevî,]

uydur-: davranışlarını, hareket, fikir vb.ni karşısındaki mevcut kimse veya şeye göre ayarlamak, ona tâbi olmak, ittibâ etmek, ayak uydurmak.

Sen **uydur** kendiñ ebnā-yı zamāna cidd ü sa‘yiñle / ‘Abeşdir iddi‘ā-yı nisbet-i ābā vü ced şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 5). [uydur,]

uyan: uyku durumundan çıkmak, uyanmak.

Ḳahramān-ı nigehiñ 'ālem-i rü'yāda görüp / Uyku'dan ditreyerek birden **uyandım** bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 3). [uyandım, -dı, -m]

uyandır: harekete geçirmek, yeniden meydana çıkarmak. II aşk ateşiyle tutuşturmak.

Maḥabbet āteşin tennür-ı sînem içre yandırdıñ / Söyünmüş bir ocağı merḥamet etdiñ **uyandırdıñ** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 1). [uyandırdıñ, -dı, -ñ]

uvhu: organizmanın, dinlenip toparlanabilmesini sağlamak üzere vücuttan ve dış dünyadan gelen uyarıları fizyolojik ve geçici olarak idrak edememesi durumu, uyku.

Ḳahramān-ı nigehiñ 'ālem-i rü'yāda görüp / **Uykudan** ditreyerek birden uyandım bu gece (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 3). [uykudan, -dan]

Meclis-i rindān olur maḥrûm-ı zevk-i nîm-şeb / Gelmesin aḥşâmdan ey mäh **uyhu** çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 2). [uyhu,]

uzat-: gereğinden fazla sürdürmek, süreyi artırmak.

Bend olup zülfüne bir dil-ber-i 'ālî-nazarıñ / Yetişür ğayr-ı ta'allukda **uzatma** ipi kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 3). [uzatma, -ma]

uzat-: gereğinden fazla sürdürmek

(gereğinden fazla umutlandırmak bağlamında).

Besdir ipini kelb rakıbiñ güzelim kes / Ser-rişte-i ümmîdi **uzatma** n'edelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 1). [uzatma, -ma]

Ü

ü: "ile" anlamına gelen ve bağlacı.

'Aql ü fikrim her biri mәнend-i Eflātun-ı çarḥ / Şāhib-i tedbîr **ü** düstür-ı mükerrerdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 3). [ü,]

Eylerim zîr ü zeber mülk-i vücūd-ı düşmeni / Leşker-i āh-ı şehir münkād **ü** mülzemdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 6). [ü,]

Görmesem ger bezm-i pür-envār-ı dîdārıñ seniñ / Kaşr-ı 'Adn **ü** ravza-i cennet ḥarām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 3). [ü,]

Gülveşim mähveşim rāğıb-ı cām oldı bu şeb / Cān ü dil mest-i mey **ü** şahid-i kām oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 1). [ü,]

Bî-'ayş u nüş devr-i Cem'e yokdur i'tibār / Ülfet bu demde dil-ber **ü** sāğarda kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 2). [ü,]

Erbāb-ı māl **ü** cāh-ı fenā bil cefādadır / Zevk-i şafā-yı dehr kalenderde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 3). [ü,]

Künc-i 'uzletde eden sâz-ı derüniyla şafā / Nağme-i çeng **ü** ney-i nāhîde etmez iltifāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 3). [ü,]

Eder elbetde gürüh-ı şu‘arâyı mebhût /
Zihniyâ şî‘r-i laţfîndeki maзмûn ü nikât
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 5*).
[ü,]

Luţf u ğaзаb oldu be-her-hâlde / Tâbi‘-i
hük-m-i nîgeh-i Nakş-bend (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 39, Beyit 4*). [u,]

Ne lâzım bir dahı hasret-keş-i zevk-i
cinân olmak / Çemen huld-ı berîn ü yâr
hûrî bâde kevşerd (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 53, Beyit 4*). [ü,]

Sende kim vardır bu berrâk-ı cebîn ü tâb-ı
ruh / Çok mı mihr ü mâha hem-serlik
berâberlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 65, Beyit 4*). [ü,]

Tâkat-i nezzâre kalsın mı dil-i ‘uşşâkda /
Çeşm-i ser-hoşuñ begim hışm ü celâl
üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
83, Beyit 6*). [ü,]

Deyr ü mey-hâne vü mescid bize olsa bî-
farğ / Seni arar buluruz hüsnuñe anda
taparız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87,
Beyit 3*). [ü,]

N’eyleyim bende beyâtîyle ‘arazbâr ü
dü-gâh / Kıl dem-i nev-rûzdur bir
nağme-i ter ü tâze ‘arz (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 108, Beyit 6*). [ü,]

Küşe-i firkatde dâğ-ı sîneden yakdım
çerâğ / Nûr-ı meh-tâb ü fûrûğ-ı şem‘den
kıldım ferâğ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
113, Beyit 1*). [ü,]

Bahr-i melâhatde bir nâdire-i lâ-naẓır /
Dürr-i bahâ-dâr ü zü‘l-kadr-i zeberced
laţf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115,
Beyit 2*). [ü,]

Neş‘emend eylemez âvâze-i nâhîd beni /
Toldı gûş-ı dilime nâle-i nây ü def-i ‘aşk
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 3*).
[ü,]

Üftâdegâna seng-dil ü zehr-i kâhrdır /
Ağyâra lîk luţfda mânend-i mûm u bal
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 6*).
[ü,]

Ağyâra nermîn ü hanîn üftâdeye cevri
meţîn / Gûş eylemez âh ü enîn derd-i
dilim etmez su‘âl (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 144, Beyit 7*). [ü,]

Var iken sende bu hâl-i siyeh ü âl ‘izâr /
Cümle maħkûmuñ olur Hind ü Habeş
Rûm ü ‘Acem (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 154, Beyit 4*). [ü,]

Ne deñlü reşk edip pûşt etse kâdrim çarğ-ı
bî-iz‘ân / O nâ-dân ü deniyyü‘l-
himmete ‘arz-ı niyâz etmem (*Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 4*). [ü,]

Revândır âb-ı himmet dem-be-dem
gülzâr-ı ‘acz içre / ‘Azâb-ı nâr ü cevri
müdde‘iden ihtirâz etmem (*Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 155, Beyit 6*). [ü,]

Gâh sevâd-ı âh geh zerdî-i rûy ü eşk-i al
/ Bir midir ifşâ-yı râzım üzre ğammâzım
benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158,
Beyit 4*). [ü,]

Gül-ruĥân ü serv-kadân seyr ü temâşâya
gider / Şahñ-ı ‘âlem başka bir zîb-i
gülistândır bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 166, Beyit 3*). [ü,]

Nâle-i bülbül ü hoş-büy-ı gül-i şâmme-
nevâz / Hûb-reftâr ü sehî-kâmet ü serv-i
dil-cû (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168,
Beyit 2*). [ü,]

Goncalar gibi açıldı bu şehir hâtırımız /
Kaldı dilde kudûrât ü elem ez-her sū
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 8*).
[ü,]

Fenn-i fitne resm-i ‘işve sihr ü efsûn
mekr ü âl / Cümle meftûn ü müsellemdir
sûhan-gû çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 189, Beyit 4*). [ü,]

Mülk-i dehre Zihnî eñ ednâsı istignâ eder
/ Bender-i 'aşkıñ bulunmaz müflis ü bî-
vâyesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 207,
Beyit 5). [ü,]

Müsellem bir şeh-i levlāk-evreng ü le-
'amruk-tāc / Mükerrrem bir cenāb-ı
pādişāh-ı Yeşrib ü Baḥḥā (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 49). [ü,]

Şem'a-i dehlîz ü bāb-ı re'fetidir māh-tāb
/ Çarḥ-ı mīnā-fāmdır ol şem'a bir sīmīn
fenār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 28). [ü,]

Maḥrem-i ḥalvet-serāy-ı kurb-ı zāt-ı
izidî / Rāz-dān-ı kâbe kavseyn ü şeh-i
refref-süvār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
2, Beyit 43). [ü,]

Lāyık mıdır ki taḥtgehi rūḥ-ı a'zamīñ /
Olsun cüyüş-ı nefis ile pā-māl ü ḥāksār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 13).
[ü,]

Rızā verdiñ o şāhīñ katline ey azlem-i
maḥlūk / Nedir bu zulm ü fışkıñ v'ey ne
bî-cā iddi'adır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 7, Beyit 7). [ü,]

Ḥayli demdir fuḳarā olmuş idi zulme
ḳarīn / Güşe-i 'acizde ḳalmışlar idi zār ü
ḥazīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 1). [ü,]

Rabṭ olup birbirine cūd u himem u luṭf u
kerem / Parlādı çarḥ-ı nihādında çü 'aḳd-
ı pervīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 13). [u,]

Bu meserretle Kilis ehli derūn ü berden /
Yaḳışur eyleseler şubḥ u mesā şehir-āyīn
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit
35). [ü,]

Mergüb-ı cān necl-i necīb maḥbūb-ı dil
tıfl-ı edīb / Zāt-ı ḥasīb ü hem nesīb
maḥbūl-ı rüz-ı evvelī (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 6). [ü,]

Bu ḥilm ü ḥulḳ-ı re'fet bu luṭf bu
mürüvvat / Celb eyler anı elbet çok yāver
ü mu'īne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7,
Beyit 4). [ü,]

Bu ḥilm ü ḥulḳ-ı re'fet bu luṭf bu
mürüvvat / Celb eyler anı elbet çok yāver
ü mu'īne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7,
Beyit 4). [ü,]

Olup āzāde-sencīn-i sivā ḳayd ü
belāsından / 'Urūc etdi revān-ı pāki ber-
a'lā-yı 'illiyyīn (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 16, Beyit 18). [ü,]

Geşt ederken kūy u şahrāda berāy-ı
maşlaḥat / Bir siyeh-kāse le'im nā-merde
oldı mübtelā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
18, Beyit 5). [u,]

Dest-res idi niçe bî-kes ü bî-çārelere /
Dāḥil-i cennet-i 'Adn eyleye Ḥaḳḳ rüz-ı
ḳıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20,
Beyit 2). [ü,]

Ḳul olan bāb-ı refi'īñ bende-i ednāsına /
Ser-fürū etmez cihānīñ dāver ü dārāsına
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit
11). [ü,]

Rūḥ-ı a'dāyı yaḳar āteş-i āhım 'alevi /
Berḳ-i şemşīr-i belā pās u muşbet el-ḥaḳ
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 3).
[u,]

Ḥubb-ı māl ü veled ü cem'-ı zehebden
geçdim / İbn-i vaktim reh-i ābā vü
nesebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 6, Beyit 2). [ü,]

ü: o, işaret zamiri.

Zevḳ ede cāhil ü devrinde ki 'ārif çeke
ḡam / Demine sâ'atine vaktine ez-mānına
yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114,
Beyit 3). [ü,]

ü: "-mudur, -müdür" anlamında kullanılmıştır.

Mağşadı lutf **u** 'aceb kahr mıdır / Güşe-i çeşm ile yan yan bakıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 2). [u,]

ü hem: ve hem de.

Sâmi'a-ārâ olunca müjde-i teşrîf için / Hoş-dil oldu hamd ü şükr ile kebîr **ü hem** şağîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 9). [ü hem,]

ü ü: ve... ve de...

Baňa bîgānedir zevk ü şafâ-yı meclis-i 'işret / Enîsim mûnisim şimdi gam **ü** endüh **ü** miñnetdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 2). [ü ü,]

İki dünyâda dağı 'âciz ü miskîn ü zelîl / Turfe âvâze-i nâ-çâr ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3). [ü ü,]

Mübtelâ-yı heves etmez beni ğilmân-ı cinân / Var iken sen gibi nâzik-beden ü şüh ü şenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 2). [ü ü,]

Zülf ü hâl ü ruhuñ andıkça sirişkim dökilip / Bâğ-ı sînemde biter lâle vü sünbül nem nem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3). [ü ü,]

Dād **ü** feryād **ü** emān Zihni değil 'âlem eder / Kahramānım görünür her nigeñiñ bir şamşam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 7). [ü ü,]

Vaqt-i gül bâğ **u** seher **ü** mäh-ı şeb-ārâ olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü sākī vü şahbā vü sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 1). [u ü,]

Nâle-i bülbül ü hoş-büy-ı gül-i şämme-nevâz / Hüb-reftâr **ü** sehî-kāmet **ü** serv-i dil-cū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 2). [ü ü,]

Nây **ü** kânûn **ü** kemānîye verip tâze düzen / Bezm kızdıkça olur şevkle muṭrib hoş-gū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 4). [ü ü,]

Artar bu derd **ü** renc **ü** belâ şad figān kim / Her dem ki devr-i dehr mücedded zamān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 7). [ü ü,]

Etsin Hudâ-yı gayûr fazl ile anı meşhûr / Mānend-i mihr-i pür-nûr tâ Hind **ü** Rûm **u** Çîn'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 6). [ü u,]

Anı Hağ çâr sinde kıldı 'izz ü nâz ile da'vet / Cinân **ü** hûr **u** ğilmân cedidâ eyledi tezyîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 19). [ü u,]

Yoğ idi hişsesi bu mülk içinde / Ne māl **ü** ne nuḳûd **ü** ne mekândan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 4). [ü ü,]

ü ü ü: ve bağlacı.

Gerçi kim hağğ-ı 'azîzinde itâle etdiler / Bir takım hod-bîn **ü** bî-mağz **ü** sefih **ü** müttehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 37). [ü ü ü,]

üç beş: az bir miktar, birkaç.

Ayak başdı bu şeb 'işretgeh-i rindāna ol meh-rû / Düşüp mest oldu yatdı lîk **üç beş** cāmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 3). [üç beş,]

üçler: halkın inançlarına göre üç kişilik ermişler topluluğu. (Allah, Hz. Muhammed ve Hz. Ali üçlemesi.).

Çıkup **üçler** dedi ey Zihni anıñ tārīhin /
Dehre ma'rūf ola 'ilm ile Muḥammed
'Ārif (*Kilisli Zihni Dīvānı, Kıt'a 11, Beyit 5*). [*üçler,]*

Çıkup **üçler** dediler Zihni mücevher
tārīh / Kaşr-ı 'adn oldı maḳarr Hācı
Ömer Ağa'ya (*Kilisli Zihni Dīvānı, Kıt'a 21, Beyit 5*). [*üçler,]*

üftāde: *düşmüş; düşkün. II âşık.*

Hüs-siret dil-rübāya cān verir
üftādeyem / Öyle bī-cān şüret-i dīvāre
olmam āşinā (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 7, Beyit 3*). [*üftādeyem, -(y)em]*

La'1 ü gīsūsına Şīrīn ile Leylā dil-bend /
Vālih **üftādesiniñ** hāline Qays ü Ferhād
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 40, Beyit 8*).
[*üftāde, -(s)i, -niñ]*

Kimdir o serv-i nāziñ **üftādesi** degildir /
Endüh-ı cān-güzārīñ āmādesi degildir
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 62, Beyit 1*).
[*üftādesi, -si]*

Şeh-süvārım nazar et şahn-ı temennā
üzre / Kaḅgı **üftādeniñ** āşār-ı mecālī
görünür (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 74, Beyit 3*). [*üftādeniñ, -niñ]*

Bārsız **üftādeye** seyr-i gülistān 'abes /
Dil-bere dil-dādesiz sevdiği devrañ ğalaṭ
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 109, Beyit 2*).
[*üftādeye, -(y)e]*

Üftāde ki merdāne ṭurur bezm-i şafāda /
Ülfetgeri-i bint-i 'ineb olsa ne māni'
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 112, Beyit 3*).
[*üftāde,]*

Yakmasun **üftādeyi** tābiş-i fırkat deyü /
Sāye-i vaşlın eder üstümüze med laṭīf
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 115, Beyit 6*).
[*üftādeyi, -(y)i]*

Ağyāra nermīn ü ḥanīn **üftādeye** cevri
metīn / Gūş eylemez āh ü enīn derd-i
dilim etmez su'āl (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 144, Beyit 7*). [*üftādeye, -(y)e]*

üftādegān: *düşkünler. II âşıklar.*

Kaldı meydān-ı recāda bī-mecāl
üftādegān / El-emān ey şeh-süvār-ı nāz
dizgin etme pek (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 122, Beyit 3*). [*üftādegān,]*

Üftādegāna seng-dil ü zehr-i ḳahrdır /
Ağyāra līk luṭfda mānend-i mūm u bal
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 143, Beyit 6*).
[*üftādegāna, -a]*

Aman kim etmesin **üftādegānı** Zihniyā
pā-māl / Gelir o nev-süvār-ı esb-i istiḡnā
dumān ḳopdı (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 191, Beyit 5*). [*üftādegānı, -ı]*

Kāfir raḳībi vuşlat ile ḳoyma sevdiğim /
Üftādegānı fūrkat ile ḳoyma sevdiğim
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Tahmis 5, Beyit 6*).
[*üftādegānı, -ı]*

üftāde-i bī-ḳa'r-ı çāh-ı ārzū olma: *aşırı
isteklerin dipsiz kuyusuna düşen olma.
(Beyitte Hz. Yusuf ile kuyu ifadesi bir
arada kullanılarak Hz. Yusuf'un kuyuya
atılma olayına telmihte bulunulmuştur.)*

Yūsuf-ı Mısr ü vişāl-i yād ḳılmazlar seni
/ **Olma** hīç **üftāde-i bī-ḳa'r-ı çāh-ı ārzū**
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 167, Beyit 4*).
[*üftāde-i bī-ḳa'r-ı çāh-ı ārzū olma,]*

üftāde-i zār: *ağlayan, biçāre âşık.*

Etdigin **üftāde-i zārıñ** niyāz-ı būselik /
Eylemişler rāstdan ol serv-i ser-efrāza
'arz (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 108, Beyit 2*). [*üftāde-i zār,]*

ülfet: dostluk kurma, yakınlaşma.

Sensiz ey meh meclis-i 'işret harām olsun baña / Cān ü dilden ğayr ile **ülfet** harām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 1). [ülfet,]

Bî-'ayş u nûş devr-i Cem'e yokdur i'tibār / **Ülfet** bu demde dil-ber ü sağarda kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 2). [ülfet,]

Âh şad âh dem-i vaşda cānān ile âh / Ne bir **ülfet** ne meserret ne maḥabbet oldı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 3). [ülfet,]

ülfet edegör-: yakınlık kurmak, dostluk etmek.

Nev-civānān ile **ülfet edegör** merdāne / Zeni vaşf eyleyerek olma şakın söz ebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 4). [ülfet edegör-,]

ülfet et-: yakınlık göstermek.

Zihniyā mihr-i rızā-yı ḥazret-i pīri gözet / Etdiğñ ülfet yeter hercā'i meh-rūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 7). [ülfet et-,]

ülfetgeri-i bint-i 'ineb ol-: şarapla (üzümün kızı) ahbaplık eden olmak. (Şarap bağımlısı olmak bağlamındadır.).

Üftāde ki merdāne ṭurur bezm-i şafāda / **Ülfetgeri-i bint-i 'ineb olsa** ne mānī' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 3). [ülfetgeri-i bint-i 'ineb ol-,]

ülfet-i ğayr: başka kimselere yakınlık gösterme. II sevgilinin rakiplere güzel muamelede bulunması.

Ülfet-i ğayra karışdıķca o māh / Cigerim āteş-i ğayret yakıyor (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 3). [ülfet-i ğayra,]

ülke-i dil: gönül memleketi.

Bir pādīşāh-ı ḥüsne kul ol ḥidmet eyle kim / İclāl-i cāhı **ülke-i dilde** şadā verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 3). [ülke-i dil,]

ümîd: arzu edilen bir iyiliği bekleme, umma, umut.

Her ki dāreyn içre bu Zihnî gibi nā-çār olur / Raḥmetinden özge yā kimden **ümîdi** var olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 21). [ümîdi, -i]

ümîd-i himmet et-: yardım ummak, beklemek.

Cürm-i dīgerdir **ümîd-i himmet etmek** ğayrdan / Sensin ancak melce-i erbāb-ı cürm-i bî-şümār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 47). [ümîd-i himmet et-,]

ümîd-i himmet eyle-: yardım beklemek, ummak.

Vefā me'mül kılmakdan cihānda her efendiden / **Ümîd-i himmet eyle** bir gedā-yı müstemendīden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 1). [ümîd-i himmet eyle-,]

ümîdi kes-: olmasını ummaktan vazgeçmek, artık olmayacağını kabul etmek.

Etsem ricā-yı bûy-ı vefā bāğ-ı luṭfdan / **Kesmem ümîdi** gerçi şehā bāğ-ı luṭfdan

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 4).
[ümîdi kes-,]

ümîd-i lutf: bağışlanma umudu.

Geldi tamām-ı ye's 'atāyā-yı dehrden /
Zihnî **ümîd-i lutf** erenlerde kaldı hep
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 7).
[ümîd-i lutf,]

ümîd-i lutf-ı bî-iḥşā: sayısız lütuf
umma.

Şehā 'āciz-penāhā bir esîr-i kayd-ı
'işyānım / Hülāṣa ḥazretiñdendir **ümîd-i
lutf-ı bî-iḥşā** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 1, Beyit 53). [ümîd-i lutf-ı bî-
iḥşā,]

ümîd-i rağbet olma-: teveccüh
beklememek.

Yeter terğîb kılma Zihnîyi ey nāṣih-ı bî-
mağz / **Ümîd-i rağbet olmaz** terk-i neng
ü nāmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 181, Beyit 5). [ümîd-i rağbet
olma-,]

ümîd-i yelken açan: ümit yoluna çıkmak
için hareket eden.

Bir vakt olur ki iskele-i vuşlatı bulur /
Baḥre **ümîd-i yelken açan** nā-ḥudā-yı
dil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit
3). [ümîd-i yelken açan,]

ümîdim var: ümitli olma; arzu edilenin
olacağına dair beklenti içinde olma.

Var ümîdim ki bu zindān-ı belādan
Zihniyā / Bir gün eyler bendesin sultān-ı
zî-şānım ḥalāṣ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 105, Beyit 5). [ümîdim var,]

Şimdi bir ḥayr du'adır baña ancak vācib
/ **Var ümîdim** ki ḳabûl eyleye Mevlā-yı
mu'în (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,
Beyit 45). [ümîdim var,]

ümîdvār ol-: ümitli, umutlu olmak.

Halkdan **ümîdvār olma** şaḳın çekme
ta'ab / Lutf-u Ḥaḳ'dan özge yokdur
bendeye feryād-res (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 95, Beyit 4). [ümîdvār ol-,]

ümmet-i mücrim ü 'āşiler: âsi ve
günahkâr topluluklar.

Ne hilāl merḥamet ü lutf-ı Ḥudā etdi
güşād / **Ümmet-i mücrim ü 'āşilere**
bāb-ı ğufrān (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 11, Beyit 3). [ümmet-i mücrim ü
'āşiler,]

ümmetler içre: ümmetler arasında.

Yā Rab bu Zihni bendeñi dîvān-ı ḥaşre
dek / **Ümmetler içre** etme emān ḥ^vār ü
ḥāksār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
Beyit 42). [ümmetler içre,]

ümmîd eyle-: ümit etmek, umutlanmak.

Şerm-nākim dergehiñden olmağa ben
'afv-ḥ^vāh / Līk muṭlaḳ şefḳat-i zātından
ümmîd eylerem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 45). [ümmîd eyle-,]

ümmîd-i mürüvvet: cömertlik ümidi.

Olsa senden olur **ümmîd-i mürüvvet**
şefḳat / Yā meded yāhu emān etme dirîğ-
i himmet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes
5, Beyit 11). [ümmîd-i mürüvvet,]

ümmîd-i şefkat ed(t)-: *şefkat etmesini ümit etmek, beklemek.*

Dahı kimden **ede ümmîd-i şefkat** kalb-i maḥzûnum / İki ‘âlemde yokdur senden eşfaḳ yâ Resûl’allah (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 2). [ümmîd-i şefkat ede,]

ümmîdvâr ol-: *umutlu olmak.*

Yâ Resûl’allah redd etme bu ednâ bendeñi / **Olmuşum** bahşâyış-i eltâfiña **ümmîdvâr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 56). [ümmîdvâr ol-,]

ün deg-: *ses gelmek.*

Ol âftâb-ı mühre saña luṭf eder deyü / **Degdi** şimâḥ-ı cânıma bir **ün** ‘ale’ş-şabâḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 4). [ün deg-,]

üns ü ülfet: *dostluk ve yakınlık.*

Ḳabûl et **üns ü ülfet** yüz dönüp şahrâ-yı vahşetden / Girîzân olma luṭf et ba’d-ez-în çeşm-i gâzâlım gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 4). [üns ü ülfet,]

ünsiyet-i bezm-i ‘aşk: *aşk meclisindeki yakınlık.*

Ünsiyet-i bezm-i ‘aşk olmaz aña âşinâ / Her ki özün mûnis-i perde-i âr eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 3). [ünsiyet-i bezm-i ‘aşk,]

ünsiyyet-i bezm-i ‘ayş: *eğlence meclisindeki yakınlık.*

Görmedik bir gece **ünsiyyet-i bezm-i ‘ayş** / Şubḥa dek mûnis-i feryâd ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 6). [ünsiyyet-i bezm-i ‘ayş,]

üslûb: *dil ve anlatım, tarz, biçem.*

Ne fakra ne ğınâya tâlib oldum mülk-i fânide / Bu **üslûb** ile ancak çarḥ-ı hîle-bâzı aldatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 5). [üslûb,]

üst: *üst üste anlamındadır.*

Hırḳa-i fakr ile faḥr eyler ḳalender-sîretân / Etse de ber-düş eger semmûr semmûr **üstüne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 6). [üstüne, -ü, -(n)e]

üst: *bir kimsenin kendisi, şahsı. II âşık.*

Ben gayrı hisâb **üstüme** kesdirmezim ammâ / Nakdîne-i vaşlın bilürüm cân bedelim kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 3). [üstüme, -(ü)m, -e]

üst: *art arda.*

‘Âşık-ı dil-ḥastesi artdıḳça rûşen-çeşm olur / Hoşlanır görse tabîb rencûr rencûr **üstüne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 4). [üstüne, -ü, -(n)e]

Hışn-ı zevḳ-i rind-i bî-bâke zafer bulmaz yine / Perde çıkmış dehre biñ Tîmûr Tîmûr **üstüne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 5). [üstüne, -ü, -ne]

Büselikden men‘ edip ‘uşşâḳdan ister nevâ / Şâh-ı nâzım emr eder ḳânûn ḳânûn **üstüne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 5). [üstüne, -ü, -ne]

üst: *üzeri; bir kimsenin şahsı.*

Yakmasun üftâdeyi tâbiş-i firkat deyü /
Sâye-i vaşlın eder **üstümûze** med laîf
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 6).
[üstümûze, -ümüz, -e]

‘Adl-i Hak toğdıgı dem rûz-ı cezâ şems
gibi / **Üstüne** şalsın anıñ şâh-ı şefâ‘at
sâye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit
4). [üstüne, -ü, -(n)e]

üstâd ol-: üstat olmak; hoca, öğretici
olmak (Sihir alanında usta olmak
bağlamında).

Oğudur sihrde şākird gibi Hārūt'ı / O
kadar kim nigehe fîtnede **olmuş üstâd**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 7).
[üstâd olmuş,]

üstâd-ı gül: gülün ustası.

Varıp pervânenen ta‘lîm-i sūziş eyle ey
bûlbûl / Kemâlât-ı fûnûn-ı ‘aşkda **üstâd-
ı güldür** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
169, Beyit 2). [üstâd-ı güldür,]

üstâd-ı şabâ ol-: saba rüzgârının ustası
olmak. II âşıkların ustası, üstadı olmak.

Sebak-ı nâziñ ile bûlbûle ders-i efğan /
Vermede Zihnî **olur** bağda **üstâd-ı şabâ**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 5).
[üstâd-ı şabâ ol-,]

üstühân: kemik.

Çeşm-i ümîd-i dil kapanır şanma yârdan
/ Olsa remîm hâke düşüp **üstühânımız**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 2).
[üstühânımız, -(i)mız]

Dil âteş sîne âteş dâğ-ber-dâğ-ı nihân
âteş / Ciger âteş reg âteş kan âteş
üstühvân âteş (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 100, Beyit 1). [üstühvân,]

üstühvân: kemik; ruh bedenden
çıktıktan bir süre sonra meydana çıkan
insan iskeleti.

Gidip cisminden âşâr-ı ‘anâşır /
Görünmez oldu gayrî **üstühvândan**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 19, Beyit 8).
[üstühvândan, -dan]

üstünde: bir şeyin üzeri, yüzeyi.

Hâl-i ‘anber-büy kim ruhsâr-ı âl
üstündedir / Lekedir kim mâh-ı tâbân-ı
cemâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 83, Beyit 1). [üstündedir, -dir]

Hâl-i ‘anber-büy kim ruhsâr-ı âl
üstündedir / Lekedir kim mâh-ı tâbân-ı
cemâl **üstündedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 83, Beyit 1). [üstündedir, -dir]

Hâli olmaz cân meşâmmı Zihniyâ
ta‘îrden / ‘Ânberîn mûlar ki ol pûskürme
hâl **üstündedir** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 83, Beyit 7). [üstündedir, -dir]

üstünde: bir hâl üzerinde bulunmak.

Süzdüğün dem çeşm-i mey-günüñ
niğâh-ı nâz ile / Mest olupdur şimdi dil
bir başka hâl **üstündedir** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 83, Beyit 2). [üstündedir, -
dir]

Hûn-ı ‘âşıkdan maḥabbet sâhası olmaz
tehî / Tîg ber-kef gâmezler her dem kıtâl
üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
83, Beyit 3). [üstündedir, -dir]

Tâkat-i nezzâre kılsın mı dil-i ‘uşşâkda /
Çeşm-i ser-ḥoşuñ begim ḥışm ü celâl
üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
83, Beyit 6). [üstündedir, -dir]

üstünde: *bir şeyin belirtilen kişide olması, ona ait olması bağlamında.*

‘Ārız-ı alîñ şorup yâre tebessümle dedi /
Gonce-i hamrâdır ol nâzik nihâl
üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 5). [*üstündedir, -dir*]

üstüne: *birbiri arkasından, arka arkaya, peş peşe.*

Şâm-ı fırkatde şehâb-ı fikr-i zülf etdi
zuhûr / Başdı dil şahrâsını deycûr deycûr
üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 2). [*üstüne,*]

Ṭurre şanma intizâm-ı ‘aqlımı tārâc için
/ Sevķ eder sultân-ı fes t̄abûr t̄abûr
üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 3). [*üstüne,*]

Bezî-i irşâd eylese Zü’n-nûn Zü’n-nûn
üstüne / Zâhîde tefhîmî güçdür nükte-i
mîm-i femîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 6). [*üstüne,*]

üstüne: *kendinden önce gelen sözün ikileme biçiminde anlamını pekiştirmek ve sıklığını ifade etmek için kullanılan bir söz.*

Yâr gösterdikçe yüz manzûr manzûr
üstüne / Bezm şevķi pür olur mecbûr
mejbûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1). [*üstüne,*]

Yâr gösterdikçe yüz manzûr manzûr
üstüne / Bezm şevķi pür olur mecbûr
mejbûr **üstüne** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1). [*üstüne,*]

üstüne ‘asker çek-: *üzerine asker dizmek, sıralamak. (siyah ayva tüylerinin sevgilinin yüzünü kaplaması bağlamında.)*

Çekdi ‘asker şanki şâh-ı zengiyân Rûm
üstüne / Ṭoldı çün şahn-ı ‘izâr u ‘ārız-ı
dildâre haṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 3). [*üstüne ‘asker çek-,*]

üstüne güldür- [D]: *insanları güldürecek kadar zor ve gülünç bir duruma düşmek.*

Beñzedir reng-i ruḥ-ı cānâne kendin al
gül / **Üstüne güldürmedir** halkı
tamâmen hâl-i gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 138, Beyit 1). [*üstüne güldür-,*]

üstüvâr eyle-: *sağlamlaştırmak, dayanıklı hâle getirmek. (İmanî güçlendirmek bağlamında.)*

Şadme-i nefis ile vîrân oldı ey mi‘mâr-ı
dîn / Hâne-i qalbim yed-i luṭfuñla **eyle**
üstüvâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 49). [*üstüvâr eyle-,*]

üzere: *doğrultusunda.*

Nutķ-ı pāk **üzere** hoş-lehce-edâdır
hāmem / Ṭütî-i nâdire-güy-ı dü-serâdır
hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 1). [*üzere,*]

üzre: *üst, üstünde, üzerinde.*

Ārzü-yı meh-ruḥuñla şubḥa dek âh
eylemek / ‘Ālemiñ bālîn ü pister **üzre**
ḥ^vâbından lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 2). [*üzre,*]

Hurûc eyler dem-â-dem zîr-i fesden
halka-ber-halka / Meger gencîne-i ḥüsn
üzre zülfuñ ḥufte ejderdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 2). [*üzre,*]

O ḥaliñ âteşin ruḥsârîñ **üzre** / Dökülmüş
habbetü’s-sevdâya beñzer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 2). [*üzre,*]

Sen leb-i Şîrîn'e her kim meyl edip
dildâr olur / Bî-sütûn-ı derd ü miñnet
üzre bir Ferhâd olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 1*). [üzre,]

Yine koydı piyâde ol şeh-i gül-ruh beni
âhîr / Bu nağ' **üzre** niçe ferzânelik etdim
at oynatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4*). [üzre,]

Ey tabîb-i cân lebiñ şol rûtbe kıldım ârzü
/ Hûna döndi zahm-ı sînem **üzre** ki
merhem heme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 2*). [üzre,]

'Âşıkım bir gül- 'izâr-ı tıfl-ı endek-sâleye
/ Dâğ-ı 'aşkı bağ-ı sînem **üzre** beñzer
lâleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 1*). [üzre,]

Ser-fürûlar eyleyip dergâh-ı 'âlî-câhına /
Kıldı Rûhu'llâh çarh-ı çârümîn **üzre**
karâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 30*). [üzre,]

Serîr-i lâ-mekân **üzre** serî'an eyledi
teşrîf / Bilip vîrânedir encâm-ı miñen-
hâne-i tekvîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 17*). [üzre,]

Cem'-i kûtbîyyet ü ferdiyyet ü gavşîyyet
ile / Se sûtûn **üzre** turur bârgeh-i rif'at-ı
şeyh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 15*). [üzre,]

üzre: -den dolayı.

Rindler farğ-ı neşât **üzre** olup na're-
zenân / Zevkden sâmi'a-ı çarha peyâm
oldı bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 3*). [üzre,]

Kârimız ta'lîm-i ceng ü harbdır bu
'arşada / Kahr-ı a'dâ-yı bed-âyîn **üzre**
pek hvâhiş-geriz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 3*). [üzre,]

üzre: "+DA" hâl eki.

Dâm-ı hevese kor niçe 'Ankâ-yı Hümâyı
/ Şahrâ-yı felek **üzre** bu sayyâd-ı havâdiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 3*). [üzre,]

Şeh-süvârım nazar et şahn-ı temennâ
üzre / Kağı üftâdeniñ âşâr-ı mecâlî
görünür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 3*). [üzre,]

Dâğdır zann etme sînem **üzre**
revzenlerdir hep / Göñlüme şâyed ziyâ-
pâş ola hürşîd-i emel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4*). [üzre,]

Gâh sevâd-ı âh geh zerdî-i rûy ü eşk-i al
/ Bir midir ifşâ-yı râzım **üzre** gammâzım
benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 4*). [üzre,]

O dil-berdir ki kılsa bağ-ı vaşla 'âşıkın
da'vet / Bir ednâ menzildir râhı **üzre**
cennetü'l-me'vâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 17*). [üzre,]

üzre: üzerine, bir şeyin dış yüzü, yüzey.

Dergeh-i şâhib-i vaqt **üzre** yüzüñ sür
Zihnî / Çekil ol mihr-i cihân-tâba mişâl-i
zerrât (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 5*). [üzre,]

üzre: bir istikamet doğrultusunda, boyunca.

Bir 'Acem-zâde püser semt-i Hicâziden
gelip / Şehr-i hüsnüñ 'Irâk **üzre** eder
Şîrâza 'arz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 3*). [üzre,]

üzre: üstünde, üzerinde. II hâlinde, durumunda.

Eder her dem sirāyet ‘āleme feyż-i dem-i irşād / Muheyyā **üzredir** dīvān-ı şāh-ı ‘ālem-i irşād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 1*). [*üzredir, -dir*]

üzre: doğrultusunda, yönünde.

Gurre-i ‘îd-i vişâlin gözet ol bir mâhîñ / Ki eder cilve saçı **üzre** şeb-i Kâdr ü Berât (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 3*). [*üzre,*]

Muttaşıl tarz-ı nifāk **üzre** sipihr-i hüd-kām / Etmede zillet-i erbâb-ı vifāka ikdām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 1*). [*üzre,*]

üzre: üzere, üzerine.

‘Aceb bir tavr-ı dîger **üzredir** ehl-i maḥabbet kim / Cihān ne âşināsından ne hüd-bîgānesindendir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 4*). [*üzredir, -dir*]

Piçiş-i turreler indikçe haṭ **üzre** gūyā / Çîn’den kâfile-i nâfedir ol Şām’a gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 2*). [*üzre,*]

Minnet-i çarḫa tenezzül eylemez ṭab’-ı bülend / Şāḫ-ı pest **üzre** Hümā çün âşiyān etmez kabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 6*). [*üzre,*]

‘Arşî lerzân etdi vā-veylā-yı ehl-i beyt o dem / Şaçdı bu ḥasret melā’ik **üzre** bārān-ı ğamı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 12*). [*üzre,*]

üzre: “-a/-e göre”, “-a/-e uygun”.

Ğabğabîñ nuḳl lebiñ eyledi mey Zihni o meh / H^Vâhişim **üzre** bir icrā-yı rüsûm oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 5*). [*üzre,*]

Çarḫ-ı şer’ **üzre** bu târîḫ-i feraḫ-efzāda / Kıldı menşûre-i nev-meh gibi ibrâz-ı makām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 32*). [*üzre,*]

üzre: ile edatı. II doğrultusunda.

Devāmı geçdi evşâf-ı cüvānān **üzre** evḳâtîñ / Seni bir müflis-i bî-māye kıldı şî’r-i bî-ma’nā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 12*). [*üzre,*]

Taḥassür **üzre** yazdım Zihniyā menḳûṭla târîḫ / Nî’amzār-ı cināna göçdi Hâcî Muştafâ Ağa (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 15, Beyit 5*). [*üzre,*]

üzre: üzerine, ...e/a doğru.

Elbet o şāḫ-ı ‘arş-penāḫ **üzre** tîğ çeken / Rûz-ı cezāda maşḫara-i ‘âşiyān olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 26*). [*üzre,*]

üzre: üzerine. II uğruna.

O perîniñ yanalım tâbiş-i ruḥsāresine / Varımız âteş-i ‘aşḫ **üzre** sipend eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 5*). [*üzre,*]

V

vâcib: yapılması gerekli olan.

Şimdi bir ḫayr du‘ādır baña ancak **vâcib** / Var ümîdim ki kabûl eyleye Mevlā-yı mu‘în (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 45*). [*vâcib,*]

vâcib-i şubḫ u mesâ: gece gündüz yapılması gerekli olan.

Şalât ile selâm et Muştafâ'ya âl ü aşhâba
/ Ser-â-pâ mü'minîne **vâcib-i şubh u mesâdir** bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 21). [*vâcib-i şubh u mesâ,]*

va'd: söz, vaat.

Şemîm-i turre vü bûs-ı lebiñ **va'diyle**
'uşşâkı / Taḥayyül 'âleminde Mısr ile
Çîn'i tolandırđıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 2). [*va'diyle, -i, -(y)le]*

va'de-i vaşl hevâsı: kavuşma
vaadinin/zamanının arzusu.

Va'de-i vaşl hevâsıyla uşandırdı beni /
Yemeden bir yemegi râyihasından
bıkılır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 3). [*va'de-i vaşl hevâsı,]*

vâdî-i 'aşk: aşk vadisi.

Bir ahkâr mûrıyım **vâdî-i 'aşkıñ** pây-mâl
etme / Mürüvvet kıl Süleymân-şevket-i
taht-ı vişâlim gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 2). [*vâdî-i 'aşk,]*

vâdî-i eş'âr: şiir vadileri, sahaları. II
şiir sanatı.

Zevk-i rûzeyle gelip tab'ıma bir şevk-i
cedîd / Eyledim **vâdî-i eş'âra** güzâr-ı
seyrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 11). [*vâdî-i eş'âra,]*

vâdî-i hırmân: yokluk vadisi.

Luţf kıl dil-teşne koyma **vâdî-i hırmânda** / Ey ki baḥr-ı cûduña bir
katredir bu heft yem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 42). [*vâdî-i hırmân,]*

vâdî-i ihlâs: doğruluk vadisi.

Aldı düzdân-ı havâtır cihet-i râbıtamı /
Bilemem **vâdî-i ihlâşa** ne yüzden çıkılır
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 4). [*vâdî-i ihlâş,]*

vâdî-i medh: övgü vadisi.

Vâdî-i medhinde tekâpû eder / Şâ'ir-i
nâzik-süḥan-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 40). [*vâdî-i medh,]*

vâdî-i şahrâ: çöl meydanı.

Pür olsun **vâdî-i şahrâlar** icrâ-yı
şirişkiñle / Ki gayri mâ-cerâya beñzemez
bir mâ-cerâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 16). [*vâdî-i şahrâ,]*

vâdî-i sevdâ-yı zülf: (sevgilinin) saçının
vadisi. II saçın karanlık vadisi.

Vâdî-i sevdâ-yı zülfünde tekâpûlar
baña / Ehl-i zevkuñ gece seyr-i mâh-
tâbindan lezîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 3). [*vâdî-i sevdâ-yı zülf,]*

vâdî-i ye's: üzüntü, keder vadisi.

Vâdî-i ye'se atup birden ferâmûş eylediñ
/ Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña
zâlim felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 5). [*vâdî-i ye's,]*

va'dini koy-: söz vermek.

Va'dini koydı zamân-ı ḥaṭına nûş-ı lebiñ
/ Ehl-i zevkıñ bilür ol 'işreti aḥşama gelir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 3). [*va'dini koy-,]*

vak'a-nüvīs-i büleğā: zamanın olaylarını düzgün ve güzel şekilde anlatan tarihçiler.

Şafha-i 'ālemi teblīg-i belāgat eyler / Harf-be-harf vak'a-nüvīs-i büleğadır hāmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 4). [vak'a-nüvīs-i büleğā,]

vakf-ı bükā-yı intizār eyle-: hasretten ağlamaya bağlı hâle getirmek. II ayrılık acısıyla sürekli ağlatmak.

Eşk-i hasret kör ede çeşm-i rakīb-i zālîmi / Nice kim eyler beni vakf-ı bükā-yı intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 4). [vakf-ı bükā-yı intizār eyle-,]

vakf-ı intizār ol-: bekleyip durmak.

Şükr kim rüşenter etdi seyr-i dîdārın hele / Dîde-i gam-dîdemiz olmuştı vakf-ı intizār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 10). [vakf-ı intizār ol-,]

vakf-ı telāş ol-: telaşlanmak, heyecanlanmak.

Cilve-pāş oldukça sen her cāy-ı 'işret-hānede / 'Āşıkın olur dil-i bî-çāresi vakf-ı telāş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 3). [vakf-ı telāş ol-,]

vākıf olan: bilen, bir konuya hakim olan; idrak eden, kavrayan.

Ma'na-i hatt-ı ruhuñ esrārına vākıf olan / Baḡs-i pîç-ā-pîç-i zülfün terk edip etmez cedel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 3). [vākıf olan,]

Bih püser cephe vü rüyında celī nūr-ı hüda / Görmez illā anı esrāra olanlar

vākıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 2). [vākıf olan,]

Müstakbel ü mazīden geç olma anı vāşıf / Demdir ki bunu söyler ahvāle olan vākıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 5). [vākıf olan,]

vākıf ol-: idrak etmek, kavramak.

Görse zāhid ḡam-ı ebrūsını bir kez der-ḡāb / N'oldığım vākıf olur rütbe-i ṭāḡ-ı mihrāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 1). [vākıf ol-,]

vākıf-ı keyfiyyet ol-: (bir şeyin) iç yüzünden haberdar olmak, niteliğini bilmek.

Ben etdim rāz-ı ḡāl-i göñlümü i'lān aña yoksa / O ser-keş nev-cüvānım vākıf-ı keyfiyyet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 2). [vākıf-ı keyfiyyet ol-,]

vākıf-ı sırr-ı kıdem: Allah'ın sırrına vakıf olan.

Post-nişin-i mesned-i ḡalvet-serāy-ı kurb-ı Ḥaḡ / 'Ārif-i remz-i hüviyyet vākıf-ı sırr-ı Kıdem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 13). [vākıf-ı sırr-ı kıdem,]

vakt: vakit, zaman.

Zevḡ ede cāhil ü devrinde ki 'ārif çeke ḡam / Demine sā'atine vaktine ezmānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3). [vaktine, -i, -(n)e]

vakt olur: zaman gelir; (öyle bir) an olur.

Zihniyā me'yūs olup terk etme āh ü nāleyi / **Vaqt olur** te'sir eder elbet hebā olmaz emek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 5). [vaqt olur,]

vakt-i gül: ilkbahar. II gül mevsimi, güzellerin yetiştiği dönem.

Vaqt-i gül bağ u şehir ü mäh-ı şeb-ārā olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü sākī vü şahbā vü sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 1). [vaqt-i gül,]

vakt-i hazān: sonbahar mevsimi. II yaşlılık dönemi.

Bāğ-ı bahār-ı hüsni değil pāy-dār hīç / Ber-bād edince **vakt-i hazān** söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 4). [vakt-i hazān,]

vakt-i hazān: sonbahar mevsimi. II üzüntü, keder dönemi.

Nev-rüz-ı bahārında görür **vaqt-i hazān** / Bir gülşene uğrasa eger bād-ı havādiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 2). [vaqt-i hazān,]

vakt-i istifsār-ı ahvāl-i ğarībān: gariplerin, zavallıların hâlini sorma vakti.

Āgeh ol ey zāt-ı Mevlā'nıñ rızāsın isteyen / **Vaqt-i istifsār-ı ahvāl-i ğarībāndır** bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 5). [vaqt-i istifsār-ı ahvāl-i ğarībān,]

vakt-i nev-rüz: ilkbahar mevsimi.

Bād-ı ahım kurudur kaṭre-i eşkim Zihnî / **Vaqt-i nev-rüzda** hep yağdığı yetmez

esene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 5). [vaqt-i nev-rüz,]

vakt-i nüş-ı la'l: sevgilinin dudağını öpme zamanı.

Vaqt-i nüş-ı la'ide gāyet gerek resm-i edeb / Ka'bede ṭā'zīm-i bî-had lâzım āb-ı zemzeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 4). [vaqt-i nüş-ı la'l,]

vakt-ı şafā: neşe, eğlence zamanı.

Muḥarrem'dir gönül zann etme kim **vaqt-ı şafādır** bu / Muhibb-i ḥānedāna bir dem-i mâtem-fezādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1). [vaqt-ı şafā,]

vakt-i saḥūrī: sahur vakti.

Zühhād yesin hürdeni **vaqt-i saḥūrī** / Biz nüş edelim bāde-i rengin-i şebāne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 4). [vaqt-i saḥūrī,]

vakt-i zevāl: yok olma zamanı; (güneş için) batma vakti.

Ḥaṭṭ-ı şeb-günü zühür etmede baḥtımāsā / Āftāb-ı ruḥunuñ **vaqt-i zevālī** görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 2). [vaqt-i zevālī,]

vālā: yüksek, yüce.

Bilmeyen bilsin nedir 'ālemde bünyād-ı metin / Görmeyen görsün henüz dünyāda bir **vālā** serāy (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 3). [vālā,]

vālideyn: anne ve baba.

Felekde ber-murād olmazdan ‘ömr-i nāzenīninden / Koyup hasretde gitdi **vālideynin** ol gül-i ra’nā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 17, Beyit 2). [vālideynin, -in]

vālid-i vālā-nijād: yüce soylu baba (Yusuf Bey Efendi).

Vālid-i vālā-nijādıñ sāyesinde dem-be-dem / Görmeyip endüh ü gām kesb eyleye zevk ü sürür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 6, Beyit 4). [vālid-i vālā-nijād,]

vālih: şaşkın, hayran.

La’l ü gīsūsına Şīrīn ile Leylā dil-bend / **Vālih** üftādesiniñ hālīne Kays ü Ferhād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40, Beyit 8). [vālih,]

Diğkat-i re’yine idrāk-ı Felātūn **vālih** / Şafvet-i zihnine mir’āt-ı Sikender hayrān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 21). [vālih,]

vālih ü āşüfte-dil-i şüret-i ‘aşk et-: aşk hālīyle gönlü perişan olup şaşkına dönen âşık.

Bir **vālih ü āşüfte-dil-i şüret-i ‘aşk et** / Hayrān-ı gām-ı bükalemün eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 5). [vālih ü āşüfte-dil-i şüret-i ‘aşk et-,]

vālih ü hayrān: akli başından gitmiş ve şaşkın.

Vālih ü hayrān iken bu hikmet-i Rabbānī’ye / Gūş-ı kalbe degdi bir rengīn şadā-yı cān-güzār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 19). [vālih ü hayrān,]

vālih ü üftāde vü hayrān ol-: hayranlık ve şaşkınlıktan tutulmak. (Hem konuşamaz hāle gelmek hem de âşık olmak bağlamında kullanılmıştır.)

Gūş eden **vālih ü üftāde vü hayrān oldu** / O şeker-bār o tūtī gibi şīrīn diline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 3). [vālih ü üftāde vü hayrān ol-,]

vāmık ü ‘azrā: edebiyatımızda iki kahramanlı aşk hikâyelerinden biri olup erkek kahramanı Vāmık ve kadın kahramanı Azrā.

Yeñi sermāyedir şandıñ saña fenn-i ta’aşşukda / O eski kıssa-i Mecnūn u Leylā **Vāmık ü ‘Azrā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 11). [vāmık ü ‘azrā,]

var-: kadın, evlenmek.

Vermez metā’-ı vaşlı baña nağd-i cān ile / Ağyār-ı nā-bekāra **varur** nā-becā verir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 4). [varur, -ur]

var: elde bulunan her şey, zenginlik, servet.

Varımı yağmāya verdiñ hāne-ber-düş eylediñ / Mātem-i endüh ile āhır siyeh-püş eylediñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 4). [varımı, -um, -ı]

var: mevcut, bulunmakta.

Kimiñ **var** zehresi at sürmege sūy-ı temennāya / Nigāh-ı gāmzeñe teslīm iken hep ceng-i istiğnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2). [var,]

Hat leşkeriyle olmuş yek-reng hâl-i kâfir
/ Mülk-i melâhat içre fitne hayâli **vardır**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 2).
[vardır, -dır]

Bir gül-fidân-ı 'işve kaddîñ gibi
bulunmaz / Gerçi riyâz-ı hüsnüñ çok
nev-nihâli **vardır** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 47, Beyit 3). [vardır, -dır]

Erbâb-ı zevkî bâğına da'vet hevâsı **var** /
Elma yanağı bûs edecek diş kirası **var**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 1).
[var,]

Erbâb-ı zevkî bâğına da'vet hevâsı **var** /
Elma yanağı bûs edecek diş kirası **var**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 1).
[var,]

Çok nev-hırâm serv-kadân **var** bu bâğda
/ O gül-fidânı görmeli başka edâsı **var**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2).
[var,]

Çok nev-hırâm serv-kadân **var** bu bâğda
/ O gül-fidânı görmeli başka edâsı **var**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 2).
[var,]

Sevdâ-yı zülf-i yâre düşen havf eder mi
hîç / Ma'cûn-ı zevk-i la'l-i lebinden
şifâsı **var** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75,
Beyit 3). [var,]

Verdim nukûd-ı cânımı kâlâ-yı vaşlîna /
Hüsran olur mı dedi anıñ çok bahâsı **var**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 4).
[var,]

Humlar boşaldı kalmadı şahbâ yıkılmadı
/ Sâkî serinde pîr-i muğânıñ du'âsı **var**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 5).
[var,]

Ekdâr-ı çarhı zerre kadar eylemez kabûl
/ Mir'ât-ı şevk-i ehl-i diliñ pek safâsı **var**
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 6).
[var,]

Etmez tehâşi Zihnî dağı düzd-i şirkden /
Ser-mest-i şâh-ı feyz gibi reh-nümâsı
var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit
7). [var,]

Şol rütbe bûs-ı ğabğaba **var** dilde ârzû /
H'vâb-ı şebimde görmezim illâ ki sîb-i al
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 5).
[var,]

Var bir dilde ki hoş-büy-yı hevâ-yı zülfûñ
/ Anı ta'tîr-i dimâğ eyleye mi bād-ı
nesîm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148,
Beyit 5). [var,]

Pür olur eş'arla 'âlem o şeh **vardır** dese
/ Zihnîveş bir şâ'ir-i nâzik sühan-sâzım
benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158,
Beyit 5). [vardır, -dır]

Mir'ât-ı dile bak ki ne safvet **var** içinde /
Ruhsâre-i dîdâra nezâret **var** içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 1).
[var,]

Tâ haşre kadar gitmez olur renc-i humarı
/ Bir mey ki anıñ neş'e-i minnet **var**
içinde (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175,
Beyit 3). [var,]

Dükkânçe-i bâzâr-ı dil-i 'aşıkı seyr et /
Çok kâle-i rengin-i maħabbet **var** içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 4).
[var,]

Bir şî'r ile fâhr eyleme Zihnî bu cihândır
/ Biñ şâ'ir-i pâkîze-tabî'at **var** içinde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 175, Beyit 5).
[var,]

Yâver olmuş fitnede müjgân ü ebrû
çeşmiñe / Kimde **vardır** tâkat-i nezzâre
câdü çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 189, Beyit 1). [vardır, -dır]

'Arz eder hâlin beg ü paşaya ebnâ-yı
zamân / Bir melâzı herkesiñ 'âlemde
vardır lâ-cerem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 3, Beyit 8). [vardır, -dır]

‘Ahd ü peymân ola mādām ki **vardır** nefesim / Olmaya bu denî dünyāya ümîd-i hevesim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 7). [vardır, -dır]

‘Amed-şüde bu halkıñ fıkır ü ğamı bî-câdır / Ne aşlı ne fer‘i **var** hep bir kuru ğavġadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 13). [var,]

var-: gitmek, varmak.

H^vârsız bir ğonce-i ruhsârıñ oldum bülbüli / Bāġa **varmam** her gül-i pür-h^vâre olmam âşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 4). [varmam, -ma, -m]

Varıp pervāneden ta‘lîm-i sūziş eyle ey bülbul / Kemālât-ı fûnûn-ı ‘aşkda üstād-ı güldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 2). [varıp, -ıp]

var: bazı özellikleri kendinde bulundurmak, sahip olmak.

Sende kim **vardır** bu berrâk-ı cebîn ü tâb-ı ruh / Çok mı mihr ü mâha hem-serlik berâberlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 4). [vardır, -dır]

Teshîr-i dil-rübāya ‘adūnuñ hîdeti **var** / Etmez sürüş vesvese-i dîve i‘tibâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 1). [var,]

var: elde bulunan her şey. II can, beden.

Şimdi oldum bir gedā-yı hırka-i şad-pāre-püş / Hep telef oldu reh-i ‘aşkıñda **varım** şorma hîç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 4). [varım, -ım]

O perîniñ yanalım tâbiş-i ruhsāresine / **Varımız** âteş-i ‘aşk üzre sipend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 5). [varımız, -ımız]

var iken: varken, dururken, yerine.

Ey şeh-i mülk-i melāhat hāk-pāyiñ **var iken** / Ārzū-yı rütbe-i rif‘at harām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 2). [var iken,]

Rind-i mey-nüş ayaġun mescide atsın mı seher / **Var iken** nüş edecek elde iki cām-ı şabūh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 2). [var iken,]

Sende bu tîr-i müje bu tîġ-i ġamze **var iken** / Bîmden kim der saña vardır gözüñ üstünde kaş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 2). [var iken,]

Hāk-ı deriñ **var iken** çeşm-i ‘alîle şehā / Ārzū etmek dahı kühl-i Şîfāhān ġalať (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 6). [var iken,]

İlticā-yı mîr ü paşa nā-revādır Zihniyā / **Var iken** bāb-ı kerem-bahşā-yı şāh-ı lem-yezel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 7). [var iken,]

Mübtelā-yı heves etmez beni ġilmān-ı cinān / **Var iken** sen gibi nāzik-beden ü şūh ü şenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 2). [var iken,]

Var iken sende bu hāl-i siyeh ü āl ‘izār / Cümle maḥkūmuñ olur Hind ü Habeş Rūm ü ‘Acem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 4). [var iken,]

var imiş: varmış, bulunmaktaymış.

Her şeb riyāz-ı vaşla girer **var imiş** meger / Gördüm perîşan al-ı ruḥuñ dün ‘ale’ş-şabāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 3). [var imiş,]

var ise: olsa olsa.

Bende urdı biñ dil-i üftādeyi bir tār ile /
Var ise ham-der-ham-ı zūlfūñdedir
 kullāb-ı feyż (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 107, Beyit 4). [var ise,]

var ise: varsa, bulunmaktaysa.

Ne mümkündür ki āsān ola kesb-i rütbe-
 i vālā / Göñülde ārzū-yı naşş-ı devlet **var**
ise cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4,
 Beyit 9). [var ise,]

var ise: ihtimal ki, galiba.

Bugün ey Zihnî perîşān görünür turreleri
 / Uğramış dünki şehir **var ise** āhım
 yeline (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188,
 Beyit 5). [var ise,]

var kim: var ki.

Baňa bu da vāya bir şāhid-i ādil **var**
kim / Edemez kimse benim hākkımı
 ibtāle kıyām (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kaside 12, Beyit 8). [var kim,]

var mı: var mı? (yok bağlamında
 kullanılmıştır.)

Bulundu **var mı** çāre Zihnîyā serde
 kalendarlık / Ki yoksa her olur olmaz
 kese teba'iyet olmazdı (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5). [var mı,]

var mı: var mı, bulunur mu?

Eden ber-düş **var mı** bir libās-ı kām
 göñlünce / Geh-i bāzār-ı cihānda olur bir
 demde biñ ezyāl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 141, Beyit 4). [var mı,]

var ol-: var olmak, bulunmak.

Her ki dāreyn içre bu Zihnî gibi nā-çār
 olur / Raḥmetinden özge yā kimden
 ümīdi var **olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Tahmis 1, Beyit 21). [var ol-,]

vā-reste eyle-: kurtarmak.

Derd-i felekden **eyler vā-reste** cism ü
 cānıñ / Āb ü hevā-yı aşkıñ hoş i tidālî
 vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47,
 Beyit 6). [vā-reste eyle-,]

varını meydānına ko- [D]: bütüin her
 şeyini ortaya koymak.

Merd-i Hākk'a māye-dārān-ı ezel cānın
 verip / Her ne varsa **varını meydānına**
kor bîş ü kem (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Kaside 3, Beyit 35). [varını meydānına
 ko-,]

vāris-i eb ol-: babanın vārisi olmak.

Şeref-i ceddiñ unut zātıña bak ey Zihnî /
 Derk kıl **vāris-i eb olmadığın** zāde-i
 Nūḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34,
 Beyit 5). [vāris-i eb olmadığın,]

vāris-i 'ilm-i Nebī: Peygamber ilminin
 varisi/mirasçısı.

Vāris-i 'ilm-i Nebī ḥazret-i Mevlānā'dır
 / Evliyā mūntaḥabı ḥazret-i Mevlānā'dır
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 1).
 [vāris-i 'ilm-i Nebī,]

vaşf: nitelik, özellik, sıfat.

Oğuyup **vaşfında** ol çeşm-i gāzālîñ bir
 gāzel / Zihnîyā erbāb-ı bezmi başka hāl
 etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 15, Beyit 5). [vaşfında, -ın, -da]

O şāhîñ **vaşfına** haşır olsa Zihnî cümle evkātîñ / Ne mümkündür tamām etmek yine evşāfın ol zātîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 19). [vaşfına, -ı, -(n)a]

Cümleden işte berî **vaşfını** işbâtında / Şeyh İbnü'l-Arabî yazdı Fütühât'ında (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 12). [vaşfını, -ı, -(n)ı]

vaşf: Bir kimsenin veya şeyin durumunu anlatarak tarif etme; övme, methetme. II sevgilinin kıvrım kıvrım saçlarını anlatmak.

Vaşfını iş'âr kılsam turre-i ham-der-hamîñ / Şā'irān-ı dehr ser-tā-pā nedîmimdir benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 5). [vaşfını, -ı, -(n)ı]

vaşf et-: niteliklerini sayarak tarif etmek. II övmek.

Gayr-i hüsn-i bî-mişālîñ **vaşf edersem** bir dahı / Maḥlaş-ı Zihnî ile şöhrat harām olsun baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 3, Beyit 5). [vaşf ed(t)-,]

Müşg-büy-ı kākül-i cānānı **vaşf et** Zihnîyā / Gıbta-baḥş ol mülk-i Çîn'îñ nāfe-i āhūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 5). [vaşf et-,]

vaşf eyle-: (bir şey veya kimsenin) niteliklerini sayarak tarif etmek; övmek.

Nev-civānān ile ülfet edegör merdāne / Zeni **vaşf eyleyerek** olma şaḳın söz ebese (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 4). [vaşf eyle-,]

Ne kadar **eylese** de **vaşf** himem ü āşārîñ / Yine tām eyleyemez Zihnî gibi 'abd-ı kemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 44). [vaşf eyle-,]

vaşfa gelmez: tasvir edilemez, anlatılamaz.

Miyānîñ **vaşfa gelmez** bir kılı kırk yarsalar ancak / Olan endişeler de inceden ince taḥayyüldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 4). [vaşfa gelmez,]

vaşf-ı hāl ü zülf-i hoş-bū kıl-: güzel kokulu saç ve benin özelliklerini anlatmak.

Kıldı Zihnî-i süḥan-gü **vaşf-ı hāl ü zülf-i hoş-bū** / Oldı mişl-i nāf-ı āhū şî'r-i müşg ü 'anber-āmîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 5). [vaşf-ı hāl ü zülf-i hoş-bū kıl-,]

vaşf-ı 'izār ü hāl u haṭ: ayva tüylerinin, benin ve yanağın güzelliğini ifade etme.

Yeter **vaşf-ı 'izār ü hāl u haṭla** hāme-i fikriñ / Göñül mecmū'asın tesvîd ü tebyîz etmede hālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 14). [vaşf-ı 'izār ü hāl u haṭ,]

vaşf-ı Resûl'ullāh: Hz. Muhammed'i (s.a.v.) övme.

Şî'r kim ārî ola **vaşf-ı Resûl'ullāh'dan** / Şā'ir-i mu'ciz-beyāna 'ārdır gāyetde 'ār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 21). [vaşf-ı Resûl'ullāh,]

vāşıf eyle-: övmek, niteliklerini saymak.

Luṭf-ı bî-haddine maḥzar edip Allāh-ı laṭîf / Fazlına **eyleye** cümle fuṣalāyı **vāşıf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 11, Beyit 3). [vāşıf eyle-,]

vāşif ol-: (bir şeyi) nitelendiren, öven kimse olmak.

Müstakbel ü mâziden geç olma anı **vāşif** / Demdir ki bunu söyler ahvâle olan vākıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 5). [vāşif ol-,]

vāşıl ed(t)-: ulaştırmak, kavuşturmak.

Öyle bir deryâ-yı himmetdir ki ol şâhib-nazar / Bir dem içre tâlibi maṭlûbına vāşıl eder (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 12). [vāşıl ed(t)-,]

vaşl: kavuşma, vuslat, birleşme.

Haṭ degil şafḥa-i ruḥsâr-ı dil-ârâma gelir / **Vaşla** dâ'ir dil-i firḳat-zedeye nâme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 1). [vaşla, -a]

Daḥı **vaşla** ey ruḥ-ı al olunur ise ger ihmâl / Felegi yaḳar be-her-hâl ah ü zâr-ı âteş-engîz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 2). [vaşla, -a]

Müjde saña ki Zihnî bugün yâriñ aṅladım / Senden ziyâde **vaşl** anıñ maṭlabı gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5). [vaşl,]

vaşl ol-: kavuşma gerçekleşmek.

Evvel gün eyâ mâh dedik **vaşl ola** ferdâ / Dün olmadısa bâri bu şeb olsa ne mâni' (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 2). [vaşl ola,]

vaşl taleb ol-: kavuşmayı istemek, talep etmek.

Haṭ başdı emân 'arız-ı cānāneyi Zihnî / Havf etme daḥı **vaşl taleb olsa** ne mâni'

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 7). [vaşl taleb ol-,]

vaşl-ı cānān: sevgiliye (mürşid) kavuşma.

Cihānda zindegî-i cānım ancak **vaşl-ı cānāndır** / Dem-i firḳatde öz rûḥ-ı revānum bār-ı şıkletdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 4). [vaşl-ı cānān,]

vaşl-ı cemāl: (sevgilinin) güzel yüzüne kavuşma.

Talebi sa'y-ı Şafâ **vaşl-ı cemālî** Ka'be / Hacerü'l-esved ḥālî vü lebi âb-ı zemzem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 5). [vaşl-ı cemāl,]

vaşl-ı yâr: sevgiliye kavuşma.

Nâ'il oldum vaşl-ı **yâre** dün gece 'ömrümde bir / Gördüğüm şeblerde ancak beñzedi ol şeb şebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 2). [vaşl-ı yâr,]

vaşşâf-ı kerāmât: kerametlerin özelliklerini anlatan kimse.

Şâh ki **vaşşâf-ı kerāmâtıdır** / Cümleten erbâb-ı fen-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 39). [vaşşâf-ı kerāmât,]

vaṭan-ı rûzgār: zamanın vatani/doğduğu yer.

Dāḥil olan maḥmiye-i vaşlına / Yādına almaz **vaṭan-ı rûzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 32). [vaṭan-ı rûzgār,]

vā-veylā: “eyvah!” anlamında ünlem.

Belāya uğradı Āl-i Resūl’ullāh **vā-veylā** / Ne gündür ki bu gün yā Rab rüz-ı pür-belādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 2). [vā-veylā,]

vā-veylā-yı ehl-i beyt: Ehlibeyt'in feryadı.

‘Arş lertzān etdi **vā-veylā-yı ehl-i beyt** o dem / Şaçdı bu hasret melā’ik üzre bārān-ı gāmı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 12). [vā-veylā-yı ehl-i beyt,]

vāy: hayıflanma, üzüntü gibi duyguları bildiren bir ünlem.

Vāy ol müjgān-ı dil-düz-ı cüvānım kındadır / Söyleyip tîr-i cefā-bāra nişān oldum yine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 3). [vāy,]

vāye: nasip, kısmet.

Bā-‘ömr-i bî-nihāye görsün felekde **vāye** / Şalsın keremle sāye çok tıfl-ı nāzenîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 10). [vāye,]

vāveli: nasipli, kısmetli.

O mehiñ kevkebe-i hüsñü felek **vāyelidir** / Cāndan efzūn güher-i vaşlı girān-māyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 1). [vāyelidir, -dir]

vāz’-ı bî-nemek: tatsız vaaz. II hoş olmayan, gereksiz konuşma.

Şakın telh etme **vāz’-ı bî-nemekle** kimseniñ ‘ayşın / Nevāl-i süfre-i bezm-i

cihānda lezzet isterseñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 5). [vāz’-ı bî-nemek,]

vāz’-ı cebîn ed(t):- alın koymak, yüz sürmek.

Nüh müşiriñe eder cümle bülendān-ı cihān / Baş u cān ile der-i devletine vāz’-ı cebîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 14). [vāz’-ı cebîn ed(t)-,]

ve: "hem" anlamında bağlaç.

Ve ger ruşat bulaydı ol dem engüşt-i şerifinden / Olurdu nehr-i Kevser tā-mü‘ebbed ‘āleme icrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 47). [ve,]

vecd: coşkunluk.

Zevk-i ‘irfān ile dem-sāz olan rüşen-dil / Güş eder **vecd** ile eşyāda şadā-yı nağamāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 4). [vecd,]

vech: sebep, neden.

Tālib-i bezm-i vişālîñ olan ey şāh-ı cemāl / Ārzū etmez o bir **vechile** gülzār-ı Na‘īm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 6). [vechile, -ile]

vech-i hasene: güzel yüzlü. II sevgili.

Bir meh-rūya dil-i zār düşüpdür bu sene / Görmedi çeşm-i felek beñzer o **vech-i hasene** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 1). [vech-i hasene,]

vech-i mutlak: saf, temiz yüz.

Vech-i muṭlaḳ nūr-ı revnaḳ şaldı mīr'āt-ı dile / Şūret ü ma'nāda hiçbir zerre ma'yūbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 6*). [*vech-i muṭlaḳ,]*

vedā' et-: ayrılmak, vedalaşmak.

Zātîna maḥşûş olup ḥurşîd-i feyz-i pür-şu'ā' / Sā'ir edyāna hep envār-ı ḥikem **etdi vedā'** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 1*). [*vedā' et-,]*

vefā: sadakat, sevgi bağılılığı, sözünde durma; iyi muamele.

Vefā me'mül kılmaḳdan cihānda her efendiden / Ümîd-i himmet eyle bir gedā-yı müstemendîden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 1*). [*vefā,]*

vefā kılma-: vefa göstermemek, sözünde durmamak.

Vefā kılmaz ne bāy ü ne gedāya çarḥ-ı nā-hem-vār / Şaḳın dil-beste olma ḥubb-ı cāh ü māl-ı dünyāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 6*). [*vefā kılma-,]*

vefā-baḥş eyle-: vefada bulunmak.

Dil-i pür-derd-i a'dāya şifā-baḥş eyle feyziñle / Maḥabbet birle aḥbāba **vefā-baḥş eyle** feyziñle (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 6*). [*vefā-baḥş eyle-,]*

vefākārılıḡ: vefa gösterme, vefalı olma.

Hakk da'vāda **vefākārılıḡı** mülhem-i ḡayb / Eylemiş kalb-i himem celbine maḥzā ilhām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 25*). [*vefākārılıḡı, -ı]*

vefāt: ölüm. II Canpolat-zāde Muḥarrem Bey'in ölümü.

Ḥayātı mūcib idi iftiḥār-ı ḥānedānı hep / **Vefātı** ba'ış oldu miḥnet-i ednā vü a'lāya (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 14, Beyit 2*). [*vefātı, -ı]*

vefāt et-: vefat etmek, ölmek.

Dedim bir āh ile ey Zihnî cevherdār tārīḥin / Vefāt etdi çiçekle tıfl ikenden Muṣṭafā ḥayfā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 17, Beyit 4*). [*vefāt et-,]*

veh: “vah, yazık!” anlamlarında ünlem.

Veh ne miḥnetler çekermiş mübtelā-yı intizār / Görmesin a'dālarım yā Rab belā-yı intizār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 1*). [*veh,]*

veh kim: ne yazık ki!

Birisi cümleden Şadık Efendi-zāde'yi kıldı / Hemān bir tārfe'tü'l-'ayn içre **veh kim** 'āzim-i uḡrā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 2*). [*veh kim,]*

vekīl-i Muṣṭafā: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vekili.

Mürşid-i heftād ü dü millet **vekīl-i Muṣṭafā** / Zāt-ı hem-rāz-ı 'Alī vü Ḥazret-i Aḥmed-şiyem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 12*). [*vekīl-i Muṣṭafā,]*

ve'l-hāşıl: sözün kısası, kısacası.

Kilîdin bulmadım esmā-yı teşḥîr ile **ve'l-hāşıl** / 'Aceb gencîne-i vaşlıñ ne ism ile

muṭalsamdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 3*). [ve'l-hâşıl,]

velî: ama, fakat, ancak, lâkin.

Meclis-i bîgâneyi terk etmez ey Zihnî o meh / Gündüzi gitmez **velî** şebhâ gider tenhâ gider (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 5*). [velî,]

H^vâhiş-i zevk-i vişâl-i yâr eder herkes **velî** / El çeken cân ü serinden nâ'il-i ihsân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 4*). [velî,]

Şâl rengine dahı söz yok leṭâfetde **velî** / Nev-resâna başka bir cilve-nümâdır sâde fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 3*). [velî,]

İstifâza şevk-i ruhsârından âsândır **velî** / Küfr-i gîsûsından olsa nûr-ı imânım ḫalâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 2*). [velî,]

Kâm-yâb-ı 'îde ḫaymegâh-ı 'işretür **velî** / Kûbbe-i gerdûn ser-i Zihnî'ye zindândır bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 7*). [velî,]

Baṇa şemşîr-i cefâ-keş olur âgyâra **velî** / Nîgeh-endâz-ı vefâ tîr-i tegâfûl yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 4*). [velî,]

velî: hatta, üstelik.

Muḫterem mîrdır ol faḫr-ı kirâmân **velî** / Ḥüsn-i ahlâkda reşk-âver-i mîr-i mîrân (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 19*). [velî,]

velî: Cenâb-ı Hakk'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu.

Nebîler hep **velîler** âb-ı feyzînden olur sîr-âb / Ki sensin baḫr-ı bî-ḫadd-i reşâdet yâ Resûl'allâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 5*). [velîler, -ler]

Ağniyâdan şayılur zât idi destinde **velî** / Ḥubb-ı erbâb-ı ṭarîḳ olmuş idi ser-mâye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 2*). [velî,]

velî: Allah dostu. (Şeyh Abdullah Serbest Efendi).

Ḥazret-i Ser-mest **velî** kuṭb-ı vakt / Mürşid-i sırr ü 'alen-i rûzgâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 12*). [velî,]

velî şâh-ı Nakş-bend: Allah dostu Şah-ı Nakşibendi.

Burc-i reşâda mihr-i celî şâh-ı Nakş-bend / Zîb-i külâh-ı cümle **velî şâh-ı Nakş-bend** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 1*). [velî şâh-ı Nakş-bend,]

velî-i a'zam olan zât: en büyük veli olan Hz. Hüseyin.

Ḥükm-i kazâ-yı Ḥaḫḫ'a rızâ-dâdlık yine / Ancaḫ **velî-i a'zam olan zâta** şân olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 36*). [velî-i a'zam olan zât,]

velî-i bî-bedel: dengi olmayan, benzersiz veli.

Velî-i bî-bedel dānā-yı sırr-ı bâṭın ü zâhir / Ser-efrâz-ı kalender şâh Ser-mest mürşid-i âgâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 4*). [velî-i bî-bedel,]

velî-i efdal ü ekmel: en faziletli ve kâmil veli. II Şeyh Abdullah Serbest Efendi.

‘Azîz-i erşed ü a‘lem **velî-i efdal ü ekmel** / Ser-efrâz-ı kalendar şâh Ser-mest mürşid-i âgâh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 6*). [*velî-i efdal ü ekmel,]*

Hakk’ıñ velîyy-i a‘zamı: Allah’ın (c.c.) yüce dostu, velisi.

Dest-gîr-i ehl-i îmân şaf-şikâf-ı zâlimân / Mültecâ-yı ‘âcizân **Hakk’ıñ velîyy-i a‘zamı** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 7*). [*Hakk’ıñ velîyy-i a‘zamı,]*

velvele-i râygân ol-: velveleler kopmak.

Bir dem nefîr-i nây-ı dilim çalsa nevbetin / Arz ü semâda **velvele-i râygân olur** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 6*). [*velvele-i râygân ol-,]*

verme-: değişmemek.

Zihnî-i zâr **vermez** sebz-i kabâ-yı çarha / Bu mülket-i fenâda bir köhne şâlî vardır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 7*). [*vermez, -mez]*

Gabgab-ı yâr gülşen ü İreme **vermem** bi’llâh / Olsa rümmân-ı cinân bâkire duhter memesi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 2*). [*vermem, -me, -m]*

ver-: vermek, ihsan etmek.

Nûr-ı ‘irfânı şakın **verme** sebük-mağzâna / Çeşmi a‘mâlara der-kâr ola mı pertev-i yûh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 4*). [*verme, -me]*

Vermez metâ‘-ı vaşlı baña naqd-i cân ile / Ağyâr-ı nâ-bekâra varur nâ-becâ verir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 4*). [*vermez, -mez]*

Nûş-ı la‘liñ **verme** bes ağyâra inşâf eyle kim / Ğayret-i ‘aşkıñla Zihnî oldu bîmâr-ı firâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101, Beyit 5*). [*verme, -me]*

Câme-i şevkiñ alıp zûr ile eyler pây-mâl / Dest-i düzd-i ğaflete **verme** gülüyü fâ’ik ol (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 3*). [*verme, -me]*

Ne denlü eyledimse cûy-bâr-ı eşkimi rîzân / Bu kiştzâr-ı devrân **vermedi** bir sebze-i âmâl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 2*). [*vermedi, -me, -di]*

Dest-i bîgâneye **verme** girih-i perçemiñi / Etme bes hâtır-ı uşşâkı nigârâ derhem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 3*). [*verme, -me]*

Gâh sevķ-i zühed edersin geh **verirsin** şevķ-i mey / Olmuyor zâhid muvâfiķ etdiğin bir keb kebe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 3*). [*verirsin, -ir, -sin]*

Bî-hadd baħr-i ihsân mevc urdı nâ-geħ ey cân / **Verdi** cenâb-ı Mennân ol ‘ârif ü faťine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7, Beyit 7*). [*verdi, -di]*

Mušťafâ H’âce Efendi’ye cenâb-ı Vehbâb / Bir püser **verdi** ki envâr-ı sürûri kâşif (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 11, Beyit 1*). [*verdi, -di]*

ver-: vermek. II feda etmek.

Verirdim naķd-i cânım müjdeye ger dense ey Zihnî / Ki bezm-i yârdan bîgâneler hep dürdür şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 196, Beyit 7*). [*verirdim, -ir, -di, -m]*

ver-: (karşıdakine iletmek istenen fikir, haber, emir, öğüt vb. bir şeyi) bildirmek.

Sebak-ı nāzîñ ile bûlbûle ders-i efğan /
Vermede Zihnî olur bâğda üstād-ı şabā
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 6, Beyit 5).
 [vermede, -mede]

ver-: vermek, ihsan etmek; iletmek.

Zihnîyā bu sārban-ı çarh bir dem gūşıma
 / **Vermedi** kūs-i ümîdimden şedā-yı
 demdeme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 183, Beyit 5). [vermedi, -me, -di]

ver-: vermek, sunmak. II öptürmek.

Her bezmgāha gitme kadeh mezhebi gibi
 / Her bir demāna **verme** lebiñ leblebi
 gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193,
 Beyit 1). [verme, -me]

verdigi fetvālar: müftü tarafından
 verilen kararlar.

Hak bilür **verdigi fetvāları** teslîm kıılır /
 Olsa rûhundan İmām A‘zam’ıñ hep
 isti‘lām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12,
 Beyit 12). [verdigi fetvālar,]

verkā: güvercin.

Görmemişdir mihr ü meh kim devr
 ederler rûz ü şeb / Burc-ı ‘aşka şanma her
verkā gider ‘Ankā gider (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 51, Beyit 2). [verkā,]

vesîle: sebep.

Bende yokdur kâbiliyyet nā‘t-gūyuñ
 olmağa / Bir **vesîledir** berāy-ı ‘arz-ı hāl-
 i dil-figār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
 Beyit 46). [vesîledir, -dir]

vesvese-i ‘akl ile: aklın kuruntularından
 dolayı.

Niyet-i şıdk ile mahmil-keş-i rāh-ı
 ‘aşkız / Şanma kim **vesvese-i ‘akl ile**
 yoldan çaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 87, Beyit 2). [vesvese-i ‘akl ile,]

vesvese-i dîve: şeytanın vesvesesi.

Teshîr-i dil-rübāya ‘adūnuñ hîdeti var /
 Etmez sürüş **vesvese-i dîve** i‘tibār
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 1).
 [vesvese-i dîve,]

vesvese-i dîv-i kînedār: kindar şeytanın
 vesvesesi.

Şûret yüzünde kıldı ‘abeş âdemiyetim /
 Sîret içinde **vesvese-i dîv-i kînedār**
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 12).
 [vesvese-i dîv-i kînedār,]

v’ey: “ve” bağlacı ile “ey” nida
 ünleminin kısaltılmış şekli.

V’ey ne mâhirdir o nağme-sāz büt
 mâhûrda / Bir çıkışda evce başdı eyleyip
 āgāze ‘arz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 108, Beyit 5). [v’ey,]

Ey ki ferhunde ruhuñ muşhaf-ı pür-eşref-
 i ‘aşk / **V’ey** hatıñ süre-i Nûr-ı süver-i
 muşhaf-ı ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 118, Beyit 1). [v’ey,]

Ey bî-mişāl şāh-ı ezel hüsrev-i ebed /
V’ey pâdişāh-ı merhamet ü luţf-ı bî-
 şümār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5,
 Beyit 10). [v’ey,]

Ey pâdişāh-ı mülk-i bekā **v’ey** penāh-ı
 dîn / Hāk-ı deriñ ki mücrime kehf-i el-ân
 olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
 32). [v’ey,]

Rızā verdiñ o şāhiñ katline ey azlem-i
 maḥlûk / Nedir bu zulm ü fışkıñ **v’ey** ne

bî-câ iddi'adır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 7). [v'ey,]

Müselmânım diyen eyler mi kaşd-ı âl-i Peygamber / Ne re'y-i nâ-sezâdır v'ey ne tedbîr-i haţâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 9). [v'ey,]

V'ey nice matrûd imiş kim tâbi'-i şeytân olup / Şah-ı merdânı münâsib gördi tîğ-ı şamşame (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 8). [v'ey,]

V'ey nice mekkâre kim uyup hevâ-yı nefesine / Zehr içirdi şâh Hasan-ı Hülk-Rızâ-yı gül-feme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 9). [v'ey,]

V'ey nice zâlim imiş merdûd imiş ol bed-likâ / Çaldı hançer gerden-i pâk-ı Hüseyn-i efhama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 10). [v'ey,]

vezîde ol-: (âh için) esmek.

Âhım vezîde olsa çemenzâr-ı âleme / Evvel bahârda bâğ-ı cihân hep hazân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 3). [vezîde ol-,]

vezîr: Osmanlı Devleti'nde askeri ve idari yetkisi olan en yüksek rütbedeki devlet memuru, vezirlik rütbesine sahip kimse.

Derdim ey dil ne vezîr ü ne şehen-şâh bilür / Ne cefâ çekdigim ancak benim Allâh bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 1). [vezîr,]

vîrân: yıkılmış, harap olmuş yer. II gönül.

Vîrân biliriz bezm-i Cem'i rind-i cihânız / Kâşâne-i eyvân-ı fenâ maḥfilimizdir

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 2). [vîrân,]

vîrân eylemek: yıkmak, bozmak, harap etmek.

Rakîb-i bûm-sîret bezm-i rinde girmesin zinhâr / Serây-ı zevk-i nev-âbâdı vîrân eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 3). [vîrân eyle-,]

vîrân ol-: harap olmak. II perişan olmak.

Şadme-i nefis ile vîrân oldu ey mi'mâr-ı dîn / Hâne-i kalbim yed-i luṭfuñla eyle üstüvâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 49). [vîrân ol-,]

vîrân ol-: yıkılmak, harap olmak.

Ârifîñ hâne-i cem'iyeti vîrân olmaz / Dökse de zûr ile biñ şadme-i nefîr-ı felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 4). [vîrân ol-,]

vîrâne: yıkılmış, harabe, harap olmuş yer.

Beyt-i ma'mûr-ı felek kaddiyle reşk eyler baña / Şadme-i aşk ü maḥabbetle 'aceb vîrâneym (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 4). [vîrâneym, -(y)im]

Serîr-i lâ-mekân üzre serî'an eyledi teşrîf / Bilip vîrânedir encâm-ı miḥen-hâne-i tekvîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 17). [vîrânedir, -dir]

vîrâne kıl-: viraneye çevirmek. II perişan etmek.

Bir zamân ma'mûr idim kûy-ı vaṭanda Zihniyâ / Şimdi bir vîrâne kıldı şadme-i

ğurbet beni (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 5). [vîrâne kıl-,]

vîrâne-i bûm ol-: yeri, yurdu harap olmak, yıkılmak.

Geldi şen kıldı yine meclisim o kebg-
hırām / Ruḳabā ḥānesi **vîrâne-i bûm oldu**
bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17,
Beyit 2). [vîrâne-i bûm ol-,]

vird-i zebân: sürekli söyleme, dilden
düşürmeme.

Ḳalbimiñ rābıtası **vird-i zebānım** sensin
/ Yine derd-i dilime çāre-resānım sensin
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 5). [vird-i zebān,]

vişāl: buluşma, yâre kavuşma, vuslat.

Bilmem unuttum şorma baña dün
dedikleriñ / Ammā **vişāle** dā'iri ezberde
kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19,
Beyit 4). [vişāle, -e]

Terk-i 'aql et bir cemāl-i bā-kemāle 'āşık
ol / Derd ü endüh-ı fîrākın çek **vişāle**
lāyık ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133,
Beyit 1). [vişāle, -e]

Bîm-i hicriñ gitmez el verse **vişāliñ**
añladım / Tā mü'ebbed oldu ḥarf-i cān ü
dil müdgām ğama (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 183, Beyit 3). [vişāliñ, -in]

vişāle ol-: vişāle ermek, kavuşmak

'Āşıkā 'arz etmese ol dil-ber-i ṭannāz nāz
/ Nāz edip 'āşık da **olurdu vişāle** az az
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 90, Beyit 1).
[vişāle ol-,]

vişāliñ şebi: sevgiliye kavuşma gecesi.

Gelmez neşāt her dü cihān çeşm-i 'āşıkā
/ Rûz-ı mu'āyedeñle **vişāliñ şebi** gibi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 2).
[vişāliñ şebi,]

vü: "ve" bağlacı.

Şafvet-i sîne **vü** envār-ı ruḥuñ şevkiyle /
Oḳunur nüṣṣa-i mir'āt ile ders-i mişkāt
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 2).
[vü,]

Deyr ü mey-ḥāne **vü** mescid bize olsa bî-
farḳ / Seni arar buluruz ḥüsnüñe anda
ṭaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87,
Beyit 3). [vü,]

Şemîm-i ṭurre **vü** bûs-ı lebiñ va'diyle
'uṣṣākı / Taḥayyül 'āleminde Mısr ile
Çîn'i ṭolandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 126, Beyit 2). [vü,]

Ṭalebi sa'y-ı Şafā vaşl-ı cemāli Ka'be /
Ḥacerü'l-esved ḥālî **vü** lebi āb-ı zemzem
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 5).
[vü,]

Vaḳt-i gül bāğ u seḥer ü māh-ı şeb-ārā
olup cū / Muṭrib-i nağme-serā **vü** sākî vü
şahbā vü sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 168, Beyit 1). [vü,]

Vaḳt-i gül bāğ u seḥer ü māh-ı şeb-ārā
olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü sākî **vü**
şahbā vü sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 168, Beyit 1). [vü,]

Vaḳt-i gül bāğ u seḥer ü māh-ı şeb-ārā
olup cū / Muṭrib-i nağme-serā vü sākî vü
şahbā **vü** sebū (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 168, Beyit 1). [vü,]

Ṭoladı erḳam-ı hicrānını gerdānımıza /
Ḥam-be-ḥam çîn-be-çîn ṭurre **vü** kākül
yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178,
Beyit 3). [vü,]

Hevā-yı nīstī **vü** hesti-i dünyâyı terk et kim / Ğınā-yı ‘aşk-ı şāh-ı enbiyādır kenzü lā-yefnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 15). [vü,]

Zulmet-i Hāk tā-ebed olsun ziyāde rûz u şeb / Ca‘de’ye **vü** Şimr-i bed-nāma hem İbn-i Mülcem’e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 11). [vü,]

Bih püser cephe **vü** rûyında celî nûr-ı hüda / Görmez illā anı esrāra olanlar vākıf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 11, Beyit 2). [vü,]

Ede Hāk zātını hem neslini tā-rûz-ı kıyām / Şāhip-i fażl ü hüner ‘ālim ü dānā **vü** lebīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 12, Beyit 3). [vü,]

Sa‘adetle revān oldı cināna naḥl-i Tübāveş / Ki olsunlar aña hūrī **vü** ğilmān dāye **vü** lālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 17, Beyit 3). [vü,]

Ser-hoşı **vü** maḥmûrī sākī-i demi gül-fām / Bir neş’e-i aşıdan olmuş heme şîrîn-kām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 7). [vü,]

Çekdiler dīdeye kuḥlāsā gubār-ı rāhiñ / Nücebā **vü** nuḳabā bendesidir ol şāhiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 4). [vü,]

Muşḥaf içre **vü** hüve’l-kāhirdir āyet-i şeyḥ / Toludur şöreti hep ‘āleme pür himmet ile (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 13). [vü,]

vü ü: “ve, ve de” bağlacı.

Çeşm-i im‘ān ile seyr eyle ḥurûf-ı şer‘e / Erre **vü** ḥançer **ü** ef‘î gibidir aña tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 17). [vü ü,]

vücûd: beden, cisim, varlık.

Kem-nām eden **vücûdını** hep buldı rāḥatın / Zihnî cefā-yı ḳalbe sebep iştihār olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 5). [vücûdını, -ı, (n)ı]

Oldı şulb-ı zāt-ı pākinden **vücûd** ārāste / Maḳdem-i ḥayr ile bir tıfl-ı edīb etdi zuhûr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 6, Beyit 2). [vücûd,]

vücûd: vücud, beden. II âşığın bedeni.

Sükûnet gitdi elden ḳalmadı temkîn ü ārāmım / **Vücûdum** cilve-i ḳaddiñle lertzān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 2). [vücûdum, -um]

vücûd: beden, vücud (Hz. Muhammed'in bedeni bağlamında).

Zuhûruñ pertev-i ḥurşid-i eflāk-ı nübüvvetdir / **Vücûduñ** dürr-i deryā-yı risālet yā Resûl‘allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 2). [vücûduñ, -uñ]

vücûd-ı ‘âlem: varlık dünyası.

Eyler **vücûd-ı ‘âlemi** pür-lerze Zihniyā / Ol nev-cüvān-ı cilve-ger ü ‘işve-dānımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 5). [vücûd-ı ‘âlem,]

vücûd-ı küfr ü inkār: küfür ve inkârın varoluşu.

Vücûd-ı küfr ü inkârı eder şad-pāre ey Zihnî / Hemān bezl-i emān ḳarbiyla tîg-ı şamşam-ı irşād (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 37, Beyit 7). [vücûd-ı küfr ü inkār,]

vücūd-ı pāk: temiz beden.

Dil-i vahy-intişârı h^vâce-i ‘ilm-i ledünniden / **Vücūd-ı pāk**i zīb-i ser-suṭūr-ı nüşa-i kübrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 38). [vücūd-ı pāk,]

vücūd-ı pür-ğam: gam yüklü vücut.

Nā-münāsibdir bugün giymek libās-ı sūrḥ-reng / ‘Aşık isen giy siyeh cāme **vücūd-ı pür-ğama** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 5). [vücūd-ı pür-ğam,]

vuşlat: kavuşmak, ulaşmak.

Şekve besdir Zihni mu‘tād-ı zamāne böyledir / Gāh **vuşlat** gāh fırkat gösterür aḥkām-ı ‘îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 5). [vuşlat,]

Maḥabbetle ğam-ı hicrân-ı yâri çekmedir erlik / Eder **vuşlatda** herkes Zihniyâ mihr ü vefâdan ḥaz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 5). [vuşlatda, -da]

Bir dil-rübâ ki **vuşlatı** maḥsûş-ı nakd ola / Qadrin bilür mi ‘aşık-ı merd-i yegāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 3). [vuşlatı, -ı]

Zihniyâ cevher gibi nakş eyledim târîḥini / Rûḥ-ı ‘Osmân Beg şehîden **vuşlata** oldu sezâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kut’a 18, Beyit 11). [vuşlata, -a]

Kāfir raḳîbi **vuşlat** ile koyma sevdiğim / Üftâdegānı fırkat ile koyma sevdiğim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 6). [vuşlat,]

vuşlat demi: kavuşma vakti.

Bir dakîka gibi **vuşlat demi** kıldı güzerân / Āh kim yetmedi pâyâna zamân-ı fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 2). [vuşlat demi,]

vuşlat-ı cinân: cennetlere kavuşan, ulaşan.

Meded ey muntafî-i nâr-ı hicrân **vuşlat-ı cinân** / Emānsız çāresiz kaldım emân hengām-ı ğayretidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 5). [vuşlat-ı cinân,]

vüzerâ vü ümerâ vaşfi için: devlet büyüklerini (vezirler, bakanlar) övmek, onlara yaranmak için (yazmak).

Vüzerâ vü ümerâ vaşfi için şimdiye dek / Almadım destime hîç ḥāme-i gevher-efşân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 37). [vüzerâ vü ümerâ vaşfi için,]

vüzerâ-yı der-i şāhen-şeh-i ma‘ mûre-i dîn: din ülkesini imar eden padişahlar padişahının eşiğinde duran vezirler.

Ba‘d-ez-în etse mübāhāt seniñle şāyân / **Vüzerâ-yı der-i şāhen-şeh-i ma‘ mûre-i dîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 43). [vüzerâ-yı der-i şāhen-şeh-i ma‘ mûre-i dîn,]

Y

yâ: "peki" anlamında bağlaç.

Şimdi ebnâ-yı zamân kendi hevâsın gözedir / Kime yol gösterelim **yâ** kime pend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 6). [yâ,]

Şemīm-i kākülün kaḡı meşāmı eyliyor
ta‘tīr / **Ya** mir‘āt-ı ruḡuñ āyā kime
manzūrdur şimdi (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Gazel 196, Beyit 5). [yā,]

yā: "ey, hey" anlamlarında bir seslenme
sözü.

Zihnî-i giryemendî ol zār-ı müstemendî / **Yā**
şāh-ı Nakş-bendî kıl maẓhar-ı şefā‘at (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 7). [yā,]

‘Adl ile ḡalim yamān olur kerem kılmaz
isen / El-emān **yā** şāh-ı Fārūḡ-ı ‘adālet-
iktidār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2*,
Beyit 52). [yā,]

Zihnî be-elṭāf-ı Ḥudā geldi o tıfla bir şadā /
Kıldı bu tārīḡi nidā **yā** maẓhar-ı ḡubb-ı ‘Alī
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 9*). [yā,]

Koyma maḡrūm bu ‘āciz kuluñı eyle kerem /
Yetiş imdādıma **yā** Ḥazret-i Ġavṣū’l-A‘zām
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 3*).
[yā,]

Yā şehen-şāh-ı şehidān deyü kıldıkça nidā /
İşidir nevhālarum ṭāḡ-ı sipihr-i kec-edā
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 6*). [yā,]

yā: “ey” seslenme ünlemi (Hz.
Muhammed için).

Rū-siyāhım kılma maḡcūb sen beni
beyne’l-ümem / **Yā** Nebī bā-ḡaḡḡ-ı Zī’n-
nūreyn-i zū’l-‘izz ü vaḡār (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, Kaside 2, Beyit 53). [yā,]

yā: acaba.

Müjde-i vaşlı mıdır **yā** ḡaber-i merg-i rakīb /
Bezmi-rindānda ḡopdı bu gece ḡulgūleler
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 4*). [yā,]

yā: artık, bundan böyle.

Her ki dāreyn içre bu Zihnî gibi nā-ḡār
olur / Raḡmetinden özge **yā** kimden
ümīdî var olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Tahmis 1, Beyit 21). [yā,]

yā: "yoksa" anlamında kullanılan bir
bağlaç.

‘Arızıñ āteş midir **yā** ḡül müdür bilmem nedir
/ Göñlümüz pervāne mi bülbül müdür
bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80*,
Beyit 1). [yā,]

Nüş eden hem zinde vü cāvīd olur hem mest
olur / La’liñ āb-ı Ḥızr mı **yā** mül müdür
bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80*,
Beyit 3). [yā,]

yā: "ya da" anlamında bağlaç.

Çāresiz ḡalsa biri ḡuruda **yā** deryāda /
İstiḡāşe edicek lā-būd erer imdāda
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit*
17). [yā,]

yā ḡavṣū’l-a‘zam: ey tarikat kurucusu!
(Şeyh Abdullah Serbest Efendi
bağlamında.).

Meded **yā ḡavṣū’l-a‘zam** pīr-i ‘ālem
mürşid-i ekrem / Bu Zihnî bendeñi
maḡzūn ḡoyma rūz-ı himmetdir (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 6). [yā
ḡavṣū’l-a‘zam,]

yā gibi: yay gibi.

Hedef-i kāma işābet ede tīr-i āhıñ / **Yā**
gibi keşret-i ‘aciz ile ḡadiñ et iki ḡat
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 2*).
[yā gibi,]

yā Hak yā Resūl'allāh [K]: ey Allah, ey Allah'ın Resulü!

Dem-ā-dem zıkr ü fikrim ile **yā Hāk yā Resūl'allāh** / Edip kaṭı'-ı maḥabbet ser-te-ser dünyā vü 'uḳbādan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 3). [yā hāk yā resūl'allāh,]

yā Hu: ey Allah'im!

Sen de redd eyleriseñ **yā Hu** iki 'ālemde / Kime dād eyleye bu Zihni-i zār ü bî-kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 5). [yā hu,]

yā hū: üzerine dikkati çekmek için söylenen söze katılan bir kelime.

Melek-hū çeşm āhū ḳavs ebrū naḫrası cādū / Kime **yā hū** desem bu tarz ile āyā berābersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 6). [yā hū,]

Neden ḫaṭ ile revnaḳ buldı ḫaddiñ söyledim **yā hū** / Dedi kim beste berg-i sebz ile bir deste güldür bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 1). [yā hū,]

ya ḫazret-i ḡavsü'l-a'zām: ey Abdülkadir Geylânî Hazretleri.

Ḳoyma maḫrūm bu 'āciz ḳuluñı eyle kerem / Yetiş imdādıma **ya Ḥazret-i Ḡavsü'l-A'zām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 9). [ya ḫazret-i ḡavsü'l-a'zām,]

Ḳoyma maḫrūm bu 'āciz ḳuluñı eyle kerem / Yetiş imdādıma **ya Ḥazret-i Ḡavsü'l-A'zām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 12). [ya ḫazret-i ḡavsü'l-a'zām,]

Ḳoyma maḫrūm bu 'āciz ḳuluñı eyle kerem / Yetiş imdādıma **ya Ḥazret-i Ḡavsü'l-A'zām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 15). [ya ḫazret-i ḡavsü'l-a'zām,]

Ḳoyma maḫrūm bu 'āciz ḳuluñı eyle kerem / Yetiş imdādıma **ya Ḥazret-i Ḡavsü'l-A'zām** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 6). [ya ḫazret-i ḡavsü'l-a'zām,]

yā meded yāhu emān [K]: ya yardım et yahut eman ver.

Olsa senden olur ümmîd-i mürüvvet şefḳat / **Yā meded yāhu emān** etme diriḡ-i himmet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 11). [yā meded yāhu emān,]

yā niçe: nasıl. II hiç mümkün mü?

Dil-berān **yā niçe** taḳlîd ḳılır cānānım / Ne eder encüm-i şeb mihr-i ziya-dār ile baḫş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 3). [yā niçe,]

Yā niçe Zihnî saña etsin o meh 'arz-ı cemāl / Dutdı mir'āt-ı dilin jeng-i siyāh-ı arzū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 5). [yā niçe,]

yā ol-: yay (gibi) olmak. (Birinin karşısında saygıdan eğilmek, iki büküm olmak bağlamında.)

Hedefe yetdi ser-i nāvek-i pür-āh ü enīn / **Yā olup** ma'reke-i 'arz-ı ricāda ḳad-i 'aciz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 4). [yā ol-,]

yā rab: ey Rabbim.

Hasretle dilim zār ü zebûn eyleme **yâ Rab** /
Ser-kâse-i âmalı nigûn eyleme **Yâ Rab** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 1). [yâ rab,]

Hasretle dilim zār ü zebûn eyleme **Yâ Rab** /
Ser-kâse-i âmalı nigûn eyleme **yâ Rab** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 1). [yâ rab,]

Nân-pâre-i huşk ile 'atâ eyle kanâ'at /
Muhtâc-ı der-i merdüm-i dün eyleme **yâ Rab** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 2). [yâ rab,]

Ezkârıñ ile zevk-i huzûr-ı dili artur / Evhâm-ı
huşûrâtı füzûn eyleme **yâ Rab** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 11, Beyit 3). [yâ rab,]

Maḥv eyle yed-i 'afvıñ ile defter-i cürmüm /
Her etdigümi cem'-i yekûn eyleme **yâ Rab** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 4). [yâ rab,]

İrfânî-i tahkîkî banâ eyle nümâyân / Nâ-dân
gibi dil-bend-i füsûn eyleme **yâ Rab** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 6). [yâ rab,]

Şevkiñle ver ârâmını bu Zihnî-i zârıñ / Terdîd
ile bî-şabr ü sükûn eyleme **yâ Rab** (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 7). [yâ rab,]

Yâ Rab dü 'âlemde beni mazhar-ı 'aşk et /
Cân u dilimi daḥme-i pür-gevher-i 'aşk et
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 1). [yâ rab,]

Veh ne miḥnetler çekermiş mübtelâ-yı
intizâr / Görmesin a'dâlarım **yâ Rab** belâ-yı
intizâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 82, Beyit 1).
[yâ rab,]

Yâ Rab yeter bu hem-demî-i nefsi şûm ü
bed / Besdir ki oldı ḥubb-ı hevâ dilde ber-
karâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 15).
[yâ rab,]

Yâ Rab yeter bu dağdağ-ı nefsi pür-füsûn
/ Bî-reng nûr-ı şevki baña eyle âşikâr (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 16). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Ḥazret-i Sultân-ı Enbiyâ /
Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı pâdişeh-i merḥamet-dişâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 17). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Ḥazret-i Sultân-ı Enbiyâ /
Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı pâdişeh-i merḥamet-dişâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 17). [yâ rab,]

Yâ Rab be-şıdḳ-ı Ḥazret-i Şiddîk Ebû Bekir /
Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Fârûḳ-ı pür-ma'delet-şi'âr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 18). [yâ rab,]

Yâ Rab be-şıdḳ-ı Ḥazret-i Şiddîk Ebû Bekir /
Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Fârûḳ-ı pür-ma'delet-şi'âr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 18). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Ḥazret-i 'Oşmân-ı zü'l-hayâ
/ Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı şîr-i Hudâ şâh-ı zü'l-fikâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 19). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Ḥazret-i 'Oşmân-ı zü'l-hayâ
/ **Yâ Rab** be-ḥaḳḳ-ı şîr-i Hudâ şâh-ı zü'l-fikâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 19). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Aḥmed-i muhtâr ü
müctebâ / Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Ḥazret-i Şiddîk-
ı yâr-ı ğâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit
20). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Aḥmed-i muhtâr ü
müctebâ / **Yâ Rab** be-ḥaḳḳ-ı Ḥazret-i Şiddîk-
ı yâr-ı ğâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit
20). [yâ rab,]

Yâ Rab be-nûr-ı şafvet-i Selmân-ı Fârisî / Yâ Rab be-şevk-i Kâsım-ı zü'l-'izz ü iftiḥâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 21). [yâ rab,]

Yâ Rab be-nûr-ı şafvet-i Selmân-ı Fârisî / **Yâ Rab** be-şevk-i Kâsım-ı zü'l-'izz ü iftiḥâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 21). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı müfteḥir-i irş-i lâ-fetâ / Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Ca'ferân-ı Ḥaydarî-vaḳâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 22). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı müfteḥir-i irş-i lâ-fetâ / **Yâ Rab** be-ḥaḳḳ-ı Ca'ferân-ı Ḥaydarî-vaḳâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 22). [yâ rab,]

Yâ Rab be-nûr-ı ma'rifet-i pîr-i Bâyezîd / Yâ Rab be-ḥüsni-Ḥulḳ-ı Ḥasan merd-i dîndâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 23). [yâ rab,]

Yâ Rab be-nûr-ı ma'rifet-i pîr-i Bâyezîd / **Yâ Rab** be-ḥüsni-Ḥulḳ-ı Ḥasan merd-i dîndâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 23). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Kâsım-ı Cürcâni vü velî / Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Fârmedî mihr-i tâb-dâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 24). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Kâsım-ı Cürcâni vü velî / **Yâ Rab** be-ḥaḳḳ-ı Fârmedî mihr-i tâb-dâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 24). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce-i Yûsuf ziyâ-yı dîn / Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı nûr-ı dil-i cümle-i kibâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 25). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce-i Yûsuf ziyâ-yı dîn / **Yâ Rab** be-ḥaḳḳ-ı nûr-ı dil-i cümle-i kibâr

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 25). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce-i ser-şaff-ı Ḥü'âcegân / Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı 'Ârif-i dil Rîvgerî-i yâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 26). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce-i ser-şaff-ı Ḥü'âcegân / **Yâ Rab** be-ḥaḳḳ-ı 'Ârif-i dil Rîvgerî-i yâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 26). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce-i İncîr-i Fağnevî / Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce 'Alî feyz-i Ḥaḳḳ nişâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 27). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce-i İncîr-i Fağnevî / **Yâ Rab** be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce 'Alî feyz-i Ḥaḳḳ nişâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 27). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce-i Bâbâ-yı zü'l-himem / Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı mîr Külâl-i seyid-tebâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 28). [yâ rab,]

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü'âce-i Bâbâ-yı zü'l-himem / **Yâ Rab** be-ḥaḳḳ-ı mîr Külâl-i seyid-tebâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 28). [yâ rab,]

Yâ Rab be-pîr-i her dü-serâ şâh-ı Naḳş-bend / Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı ḳuṭb-ı verâ Veysî-iştihâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 29). [yâ rab,]

Yâ Rab be-pîr-i her dü-serâ şâh-ı Naḳş-bend / **Yâ Rab** be-ḥaḳḳ-ı ḳuṭb-ı verâ Veysî-iştihâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 29). [yâ rab,]

Yā Rab be-’itr-ı şāmme-i ‘aṭṭār-ı sūk-ı dīn /
Yā Rab be-feyz-i himmet-i Ya’kūb nām-dār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 30*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-’itr-ı şāmme-i ‘aṭṭār-ı sūk-ı dīn / **Yā Rab** be-feyz-i himmet-i Ya’kūb nām-dār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 30*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Nāşır-ı Ahrār-ı Taşkend /
Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥākim-i irşād ü hem medār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 31*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Nāşır-ı Ahrār-ı Taşkend / **Yā Rab** be-ḥaḳḳ-ı ḥākim-i irşād ü hem medār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 31*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-zühd-i ḥü’āce-i sultān-ı zāhidān /
Yā Rab be-terk-i ḥü’āce-i Derviş-i rest-gār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 32*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-zühd-i ḥü’āce-i sultān-ı zāhidān / **Yā Rab** be-terk-i ḥü’āce-i Derviş-i rest-gār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 32*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Emkenekî murğ-ı lâ-mekân /
Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Bâkî-i Bi’llâh-ı Kirdgār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 33*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Emkenekî murğ-ı lâ-mekân / **Yā Rab** be-ḥaḳḳ-ı Bâkî-i Bi’llâh-ı Kirdgār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 33*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü’āce-i zât-ı müceddidî / Yā Rab be-şâh-ı elf-i düvüm şadr-ı feyzsâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 34*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü’āce-i zât-ı müceddidî / **Yā Rab** be-şâh-ı elf-i düvüm şadr-ı feyzsâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 34*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü’āce-i Ma’şûm-ı muhterem / Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Seyf-i Hudâvend u kâmkâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 35*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü’āce-i Ma’şûm-ı muhterem / **Yā Rab** be-ḥaḳḳ-ı Seyf-i Hudâvend u kâmkâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 35*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥâfız-ı dīn muhsin-i reşād /
Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Şeyḥ Muḥammed u luṭfvâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 36*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥâfız-ı dīn muhsin-i reşād / **Yā Rab** be-ḥaḳḳ-ı Şeyḥ Muḥammed u luṭfvâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 36*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü’āce-i Cānân-ı ceyb-i Ḥaḳ /
Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Aḥmed-i Şâh Dihlevî-diyâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 37*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı ḥü’āce-i Cānân-ı ceyb-i Ḥaḳ / **Yā Rab** be-ḥaḳḳ-ı Aḥmed-i Şâh Dihlevî-diyâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 37*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı cān-ı velî cān-ı ‘âşıkân / Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Ḥazret-i Ser-mest-i kâmkâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 38*). [*yā rab,]*

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı cān-ı velî cān-ı ‘âşıkân / **Yā Rab** be-ḥaḳḳ-ı Ḥazret-i Ser-mest-i kâmkâr

(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 38*). [*yâ rab,]*

Yâ Rab be-ḥaḥḳḳ-ı cümle velî cân u göñlümü /
/ Koyma bu sicn ü ḥile-i nefis içre pây-dâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 39*). [*yâ rab,]*

Yâ Rab türâb-ı pây beni kıl bu şehlere / Hem
yollarında eyle ten ü cânımı ğubâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 40*). [*yâ rab,]*

Yâ Rab ḥuzûr-ı şâh-ı Nebî vü Resûl'de / Nûr-
ı cemâl ḥaḥḳḳı içün etme şermsâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 41*). [*yâ rab,]*

Yâ Rab bu Zihni bendeñi dîvân-ı ḥaşre dek /
Ümmetler içre etme emân ḥ^ıâr ü ḥâksâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 42*). [*yâ rab,]*

Yâ Rab niyâza bende hele yoğidi mecâl /
Raḥmîñ bu yolda verdi baña fer ü iktidâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 43*). [*yâ rab,]*

Belâya uğradı Âl-i Resûl'ullâh vâ-veylâ / Ne
gündür ki bu gün **yâ Rab** rûz-ı pür-belâdır bu
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 2*). [*yâ rab,]*

yâ resûl'allâh: *ey Allah'ın Resûlü!*

Cebîniñ verdi mihre nûr-ı ṭal'at **yâ Resûl'allâh** /
Ruḥuñ baḥş etdi bâğ-ı 'Adn'e zînet **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 1*). [*yâ resûl'allâh,]*

Cebîniñ verdi mihre nûr-ı ṭal'at **yâ Resûl'allâh** /
Ruḥuñ baḥş etdi bâğ-ı 'Adn'e zînet **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 1*). [*yâ resûl'allâh,]*

Ẓuhûruñ pertev-i ḥurşid-i eflâk-ı nübüvvetdir /
Vücûduñ dürr-i deryâ-yı risâlet **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 2*). [*yâ resûl'allâh,]*

Seniñdir kâ'inât içre ne kim var evvel ü âḥir /
Kemâl-i saltanat iclâl-i şevket **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 3*). [*yâ resûl'allâh,]*

Libâs-ı ḥilḳati giymezi kevneyn etmeseydi Ḥaḥḳ /
Cenâbıñ maẓhar-ı tām-ı maḥabbet **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 4*). [*yâ resûl'allâh,]*

Nebîler hep velîler âb-ı feyziñden olur sîr-âb /
Ki sensin baḥr-ı bî-ḥadd-i reşâdet **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 5*). [*yâ resûl'allâh,]*

Ṭururken şevḳ-i şaḥn-ı vuşlatıñ her bâr 'uşşâḳa /
Ḥaṭâdır ḥ^ıâhiş-i gülzâr-ı cennet **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 6*). [*yâ resûl'allâh,]*

Bu Zihni-i rû-siyâh ü mücrime senden olur senden /
Mürüvvet merḥamet şefḳat şefâ'at **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 7*). [*yâ resûl'allâh,]*

Olur senden olursa luṭf-ı muṭlaḳ **yâ Resûl'allâh** /
Efendim dest-gİRim sensin ancak **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 1*). [*yâ resûl'allâh,]*

Olur senden olursa luṭf-ı muṭlaḳ **yâ Resûl'allâh** /
Efendim dest-gİRim sensin ancak **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 1*). [*yâ resûl'allâh,]*

Daḥı kimden ede ümmîd-i şefḳat ḳalb-i maḥzûnum /
İki 'âlemde yoḳdur senden eşfaḳ **yâ Resûl'allâh** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 2*). [*yâ resûl'allâh,]*

Uşandım 'âciz oldum kayd-ı pür-derd-i
mecâziden / Beni kıl 'âşık-ı rûy-ı muhakkak
yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172,
Beyit 4). [yâ resûl'allâh,]

Dilimden şevk-i dîdârîñla ıkdır zûlmet-i
cehli / Bula rûy-ı siyâhım nûr-ı revnak **yâ
Resûl'allâh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172,
Beyit 5). [yâ resûl'allâh,]

Cenâbıñ kıldı Hâk sâkî-i bezm-i haşş-ı
hâşşü'l-kurb / Meded lutf eyle bir câm-ı
mürevvak **yâ Resûl'allâh** (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 172, Beyit 6). [yâ resûl'allâh,]

Der-i ihsândan dūr etme bu Zihnî-i nâ-çârı /
Gürûh-ı bendegâna eyle mülhak **yâ
Resûl'allâh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172,
Beyit 7). [yâ resûl'allâh,]

Yâ Resûl'allâh redd etme bu ednâ bendeñi /
Olmuşum baḥşâyış-i elṭâfiña ümmîdvâr
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 56). [yâ
resûl'allâh,]

Senden ancak sâhil-i fevz ü kerem der-kâr
olur / **Yâ Resûl'allâh** kuluñ Nâbî garîk-i nâr
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 22).
[yâ resûl'allâh,]

yâ yâ: ikili karşılaştırmaları ifade etmek
için kullanılan bir bağlaç.

Yâ öldür **yâ** halâş et her ne rây eylerse
fermânıñ / Dil-i zârım esîr-i ḥabs-ı hicrân
oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 94, Beyit 7). [yâ yâ,]

ya vâhūd: karşılaştırılan unsurlardan
birini ifade etmek için kullanılan "ya...
ya da ..." anlamlarında bağlaç.

Göster **ya** görem turre-i pür-çîniñi
yâhūd / Mikrâz-ı 'inâyet ile tûl-ı emelim
kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit
2). [ya yâhūd,]

yabana: önemsiz, boşuna.

İşitme kîl ü kâl-i ten-peresti / Sözi ol
câhiliñ **yabanadır** hep (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 14, Beyit 6). [yabanadır, -
dır]

yād: hatırlama, anma.

Dil-berâ la'l lebiñ al ruḥuñ **yâdı** ile / Eşk-
i çeşm ile ciger kanına kandım bu gece
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 4).
[yâdı, -ı]

yād et-: hatırına getirmek, anmak,
hatırlamak.

Gehî gerdân-ı şâfin **yād edip** geh la'l-i
şîrînin / Tenâvül etmek iḥün tıfl-ı dil-şîre
şeker katdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
151, Beyit 3). [yād ed(t)-,]

Yād etmeyerek maḡlaṭa-i devr-i zamânı /
Demler uralım Hazret-i Pîr'îñ eşiginde
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 3).
[yād etmeyerek, -me, (y)erek]

Mü'min-i şâdık muḥibb-i ehl-i beyte her
zamân / Farzdır cürmiyle **yād etmek**
Yezîd-i azlemi (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 8, Beyit 14). [yād et-,]

Yād edip ruḥsâr-ı gül-gün-ı Hüseyn'i
dem-be-dem / Ağlamakdan kan tolsun
ṭâs-ı çeşm-i pür-neme (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 9, Beyit 7). [yād ed(t)-,]

yād eyle-: anmak.

Ol kıblegāh-ı 'ālem olan ebruvānını /
Yād eyledikçe kāmēt ü qaddim kemān
 olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 19). [yād eyle-,]

yād kıl-: zikretmek, söylemek.

Hazret-i Peygamberiñ evşāf-ı pākin **yād kıl** / Tā seni Hakk eyleye vaşşāf-ı taḥ'ı zindedār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 22). [yād kıl-,]

yād ol-: yabancı kalmak.

Çāk eder güller girībānın şehirde bāğda / Gālība ruhsāre-i cānānım anda **yād olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 3). [yād ol-,]

yād-ı havādis et-: olayları hatırlamak.

Söz diñle yeter **etme** dahı **yād-ı havādis** / Tā mülk-i diliñ görmeye ifsād-ı havādis (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 1). [yād-ı havādis et-,]

yād-ı ismiyle: Abdülkâdir Geylânî'yi anarak.

Yād-ı ismiyle bulur mürde beden tāze hayāt / Beñzemez āḥere şān ü şeref ü şevket-i şeyḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 20). [yād-ı ismiyle,]

yād-ı ma'reke-i deşt-i kerbelā: Kerbela'daki savaş meydanını hatırlama.

Hakkā ki **yād-ı ma'reke-i deşt-i Kerbelā** / Ser-māyedār-ı derd ü dil-i mū'minān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 16). [yād-ı ma'reke-i deşt-i kerbelā,]

yādına gel-: hatırına gelmek, hatırlamak.

Nām-ı ḥabīs-i Şimr-i denī **gelse yādına** / Her mū tenimde gayret ile bir sinān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 24). [yādına gel-,]

yādına al-: hatırına almak; zikretmek, hatırlamak.

Dāḥil olan maḥmiye-i vaşlına / **Yādına almaz** vaṭan-ı rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 32). [yādına al-,]

yağ-: yağmak. II gözyaşlarının akması.

Bād-ı āhım kurudur kaṭre-i eşkim Zihnî / Vaḳt-i nev-rûzda hep **yağdı** yetmez esene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 5). [yağdı, -dı, -ı]

yağdır-: gökten yağmur vs. yağmasını sağlamak.

Ebr olur āhım o leb-teşne şehīdi anıcaḳ / **Yağdırur** bāriş-i zulmet be-revā-yı Emevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 5). [yağdırur, -ur]

yağma et-: yok etmek, bitirmek.

Her ki evreng-i dilin zaḅt etse şāh-ı ārzū / Mülk-i cānın **eder yağma** sipāh-ı ārzū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 1). [yağma et-,]

Sen olduğça taleb-kār-ı tefāḥür ḥāş ü 'ām içre / Hārāmī nefsiñ **etdi** kâle-i ḥayṣiyyetiñ **yağma** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 3). [yağma etdi, -di]

yağmaya git-: yağmalanmak.

Dilde nā-gāh oldu peydā şūriş-i ğavġā-yı
'aşk / **Gitdi yağmaya** metā'-ı iftiḥārım
şorma hīç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29,
Beyit 3). [yağmaya git-,]

Yağmaya gitdi emti'a-ı 'aql ü fikr hep /
Şabr u selāmet ḥāneleri oldu tār-mār
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 2).
[yağmaya git-,]

yağmāya ver-: yağmalamak, talan etmek.

Varımı **yağmāya verdiñ** ḥāne-ber-düş
eylediñ / Mātem-i endūh ile āḥir siyeh-
püş eylediñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 4). [yağmāya ver-,]

yahşi: iyi.

Zencîr-i ġisuvānı bend eyledi cihānı / Ne
yahşi ne yamanı āzādesi degildir (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 2). [yahşi,]

yahşi: güzel, iyi. II dikkatlice.

Yahşi nigāh kılmaz iseñ bu ḥaḳîre ger /
Maḥşer gününde ḥāl-i yamān pek yamān
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
39). [yahşi,]

Yahūdi: Hz. Musa'nın (a.s.) dinine mensup kimse, Mûsevi.

Yezîd'iñ etdiği zülme **Yahūdiler** daḥı
söyler / Bu ḥā'in fi'lidir āl-i Resûl'e nā-
sezādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
7, Beyit 5). [yahūdiler, -ler]

yak-: yakmak. II üzmek; ıstırap, acı çektirmek.

Yağmasun üftādeyi tābiş-i firḳat deyü /
Sāye-i vaşlın eder üstümüze med laṭîf
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 6).
[yağmasun, -ma, -sun]

yak-: ateşe vermek, tutuşturmak. II aşk ateşiyle yakmak.

Āteş-i şevḳ-ı çerāğ-ı ruḥ-ı 'ālem-sūzı /
Yakdı çok sîne-i 'āşıkda 'alevli meş'al
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 4).
[yakdı, -dı]

yak-: yanık acısına benzer bir acı duymak (Karabiberin ağzı yakması). II ıstırap çekmek, acı vermek. (Sevgilinin karabibere benzeyen benlerinin âşığa ıstırap vermesi bağlamında.)

Ter-dimāğ etdi beni sükker-i la'liñ ammā
/ Fülful-i ḥāl-i ruḥuñ **yakdı** derûn-ı
dehenim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
149, Beyit 3). [yakdı, -dı]

yak-: yanmasını sağlamak. II gönlü tutuşturmak, gönülde meydana gelen hasetten dolayı ıstırap çektirmek.

O meh-rūyuñ tıyup germ iltifâtın bezm-i
'āşıkda / **Yakıldı** nār-ı reşk ile rakîbān
dîdeler rûşen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
165, Beyit 3). [yakıldı, -ıl, -dı]

yak-: tutuşturmak, ateşe vermek. II acı ve ıstırap çektirmek.

Niçe āḥ etmiyem ey Zihni emān **yakdı**
beni / Āteş-i pür-şerer-i şu'le-feşān-ı
firḳat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 7). [yakdı, -dı]

Dağı vaşla ey ruh-ı al olunur ise ger
ihmāl / Felegi **yağar** be-her-hāl ah ü zār-
ı âteş-engîz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
92, *Beyit 2*). [*yağar, -ar*]

Dil verip püskürme hāl-i yāre **yağma**
cānıñ / El-ḥazer dūr et şerār-ı âteş-i
bārūtdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
159, *Beyit 4*). [*yağma, -ma*]

Süz-ı şevk-i la'ı-l-i yāḳūtı **yağar** cān ü dili
/ Germle baḳdıḳca reng-i âteş-i
seyyāleye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
187, *Beyit 2*). [*yağar, -ar*]

Lem'a-i bedr-i kemālâtı füzūn oldukça /
Yağa sūz-ı ḥased a'dāsını çün nār-ı lehīb
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 4*).
[*yağa, -a*]

Rūḥ-ı a'dāyı **yağar** âteş-i āḥım 'alevi /
Berḳ-i şemşîr-i belā pās u muşîbet el-ḥaḳ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 3*).
[*yağar, -ar*]

yak-: yakmak. II gönülde güçlü sevgi
uyandırmak.

Oldukça fūrūzān ḳanādîl-i mināre / Biz
şem'-i muhḥabbet **yağalım** tekye-i cāna
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 5*).
[*yağalım, -alı, -m*]

yakîn: doğru, gerçek.

Hāşā fe-şümme hāşā gele 'aḳla bu **yakîn**
/ Şîr-i jiyāne kelb-i denîden ziyān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 33*).
[*yakîn,*]

yakîn: iyice, tam olarak.

Kendi bi'z-zāt şalāt ile edip 'azm-i bilād
/ Bildire ḥaddini miḳdārını her şaḥşa
yakîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10,*
Beyit 25). [*yakîn,*]

yakîn gelmiş ki: yaklaşmış ki...

Sırrıma öyle **yakîn gelmiş ki** kārbān-ı
'adem / Gūş-i cāna tōldi her zerrātdan
bāng-ı ceres (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
95, *Beyit 3*). [*yakîn gelmiş ki,*]

yakış-: yakışmak, uygun olmak.

Bu meserretle Kilis ehli derūn ü berden /
Yakışur eyleseler şubḥ u mesā şehir-āyîn
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit*
35). [*yakışur, -ur*]

yākūt: en meşhuru kırmızı renklisi olan,
pembe, erguvan vb. renklerde, sâdece
elmasın çizebildiği çok değerli taş,
billûrlaşmış alüminyum oksit.

Lebleri **yākūtdur** la'ı aña mebhūtdur /
Siḥrde Hārūt'dur ḡamze-i cādū-yı dost
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 3*).
[*yākūtdur, -dur*]

yākūt-ı melāhat: tatlılık veren yakut.

Lebi **yākūt-ı melāhat** sūḥanı ḳand-i şafā
/ 'Aks-i dendānları gevher-i deryā-yı
vedād (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 40,*
Beyit 6). [*yākūt-ı melāhat,*]

yākūt-ı reng-efzā: rengi arttıran yakut.

Dür-i nā-yābdır dendānıñ ey cān / Lebiñ
yākūt-ı reng-efzāya beñzer (*Kilisli*
Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 3). [*yākūt-*
ı reng-efzā,]

yalıñız: sadece, yalnız.

Yalıñız māh-ı muḥarremde degil her
māh u sāl / Olsa lāyık ḥaşre dek şāh-ı

Hüseyn'in mâtemi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 4). [yalıñız,]

Yalıñız bülbül-i giryende midir 'âlemde / Kimi âzürde-derûn eylemedi h^vârîñ ucu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 5). [yalıñız,]

yalvar-: birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındırarak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek.

Ammâ bu rütbe cürm ü kuşur ile âh kim / Dergâh-ı Hakk'a **yalvaracak** bende yüz mi var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 9). [yalvaracak, -acak]

yalvarı niyâz eyle-: yalvarıp yakarmak.

Ham-kaç oldum deyü **yalvarı niyâz eyleyerek** / O kaşı yâya bu takrîb ile bir çatmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 3). [yalvarı niyâz eyle-,]

yamân: kötü, fena.

Etme rakîb-i dūna yeter germ-iltifat / Serd-i fiğân-ı âhı **yamân** söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 6). [yamân,]

Zencîr-i gîsuvânı bend eyledi cihânı / Ne yahşi ne **yamanı** âzâdesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 2). [yamanı, -ı]

yamân: çetin, zor.

Yahşi nigâh kılmaz iseñ bu hâkîre ger / Maşşer gününde hâli **yamân** pek **yamân** olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 39). [yamân,]

yamân ol-: daha güç ve zor durumda

olmak. (Şair âhiretteki durumun zorluğuna vurgu yapmak amacıyla "yamân" sözcüğünü art arda kullanmıştır.)

Yahşi nigâh kılmaz iseñ bu hâkîre ger / Maşşer gününde hâli yamân pek **yamân olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 39). [yamân ol-,]

yan-: çok elem, keder, aşk acısı ve hicran çekmek.

Göñül kim bezm-i vahdet şem'iniñ pervânesindendir / Tecellâ-yı cemâle **yanmadan** pervâ nesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 1). [yanmadan, -madan]

Ne **yanmış** tâb-ı ruhsâra ne h^vâhiş eylemiş la'liñ / Ki sa'yiñ saht-dil zâhid ne mûm etmiş ne bâl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [yanmış, -mış]

Çerâğa nûr-ı şöhret sūziş-i pervânenen gelmiş / Bilinmez 'andelîbe **yanmadan** pervâ neden gelmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 103, Beyit 1). [yanmadan, -ma, -dan]

O perîniñ **yanalım** tâbiş-i ruhsâresine / Varımız âteş-i 'aşk üzre sipend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 5). [yanalım, -alı, -m]

yan-: (aşk ateşi) yanmak.

Şem'a-i ruhsâr şevkıyla Çıracı-zâdeniñ / Câmî '-i dilde **yanar** şeb-tâ-seher kândil-i 'aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 3). [yanar, -ar]

yan-: alev almak, tutuşmak.

Sûziş-i âh-ı şerer-bârîñla **yansun** nüh felek / Zelzele versin figânîñ tāk-ı 'arş-ı a'zama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 3). [yansun, -sun]

yan yakıl: yanıp yakılmak, dert yanmak.

Yan yakıl pervâneveş bir şem'-i dil-efrûze kim / Şu'lesinden mihr ü meh olmuş felekde muktebes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 2). [yan yakıl,]

yan yan bak- [D]: göz ucuyla bakmak (yan yan bakmak deyimi).

Maqşadı lutf u 'aceb kahr mıdır / Güşe-i çeşm ile **yan yan bakıyor** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 2). [yan yan bakıyor,]

yaña: taraf, yön, cihet. II yana (-den yana şeklinde kullanıldığında) -e doğru.

Hâşılı cām-ı şehâdet birle oldı neş'e-yâb / 'Azim oldı meclis-i sākî-i kevserden **yaña** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 8). [yaña,]

yanaş-: yakınlaşmak.

Tolaşur dürdan ammâ ki **yanaşmaz** Zihnî / Şu'le-i âhımîñ etrâfını pervâne-i çarh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 5). [yanaşmaz, -maz]

yanaşmak: (sevgilinin saçlarına dokunacak şekilde sokulmak; yakınlaşmak.

Ne mümkündür **yanaşmak** zülfi pîç-â-pîç-i cānāna / O ejderhā feminden âteş-efşān oldıgım tıyduğ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 3). [yanaşmak,]

yandır-: yakmak, tutuşturmak. II gönülden acı çekmesine sebep olmak.

Maḥabbet âteşin tennūr-ı sīnem içre **yandırdıñ** / Söyünmüş bir ocakdı merḥamet etdiñ uyandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 1). [yandırdıñ, -dı, -ñ]

Zihniyâ sūzişle bir kez iñlese mānend-i ney / **Yandırur** hep 'ālemi bir demde āh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 7). [yandırur, -ur]

ya'ni: "demek oluyor ki, sözün kıyası, doğrusu" anlamlarında bir söz.

Nükte-i nokṭayı etmekdedir icrā vü beyān / **Ya'ni** mecrā-yı dem-i feyz-i Ḥudā'dır ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 5). [ya'ni,]

Devriñ o dil-pesendi dehriñ bir ercümendi / **Ya'nî** Ḥalîl Efendi ol ma'den-i yakîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 2). [ya'nî,]

Neş'e-yâb-ı cām-ı ser-şâr-ı mey-i bezm-i elest / **Ya'ni** Ser-mest-i velî rif'at-fezâ-yı nezd-i pîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 2). [ya'ni,]

Zât-ı vālā-yı ḥaseb menba'-ı cūd u ekrem / **Ya'ni** Keçik-zāde Ağa-yı sa'adet-encām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 1). [ya'ni,]

ya'ni kim: kısacası, şöyle ki.

Ya'ni kim ma'delet-i ḥüsrev-i zî-şān-ı zamān / 'Avn-i Ḥaḫḫ ile olup ḥitta-i Şehbā'ya mu'in (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 6). [ya'ni kim,]

yanık: yanmış, yanmakta olan. II aşkın

üzüntüsü ve derdiyle âşığın gönlünde yaralar oluşması.

Şanma 'âşık öyle nâr-ı iştihâ **yanıkların** / Sîne-süzân-ı maḥabbet keylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 3). [yanıkların, -lar, -ın]

yanıl-: aldanmak, hataya düşmek.

Yañılup gitme şaḥın semt-i reh-i ızlâle / Küfrdür verme kulaḥ herze-i kıl ü kâle (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs 3, Beyit 9). [yañılup, -up]

yanımda: "benim için, bana göre" anlamlarındadır.

Ruḥuñla ḥâl-ı siyâhîñ ḥayâlî **yanımda** / Bahâ-yı millet-i Rûm'ı diyâr-ı Hind'i değer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69, Beyit 4). [yanımda,]

yanımdan geç-: yaklaşmak, yakınına gelmek.

Ġayr ile dest-be-dest zevḥ-i temâşâya gider / Nâzar etmez baña ol mâḥ **geçer yanımdan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 4). [yanımdan geç-,]

yanında: -e göre. II kıyasla.

Ḥatîñ gülzâr-ı ruḥsârîñda reyḥân-ı mu'anberdir / Anîñ **yanında** kâkül deste deste sünbül-i terdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 1). [yanında,]

Dide-i nâ-dâna berter aḥḫarım / Lîk 'ârifler **yanında** gevherim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 2). [yanında,]

yanında: (çeşm-i fettan) yanında, karşısında.

Değil ben çeşm-i fettânın görünce lâl ü ḥayrânım / Anîñ **yanında** ey Zihnî niçe gûyâlar ebkemdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 7). [yanında,]

yapış-: birinden bir şey arzu ederken iyice yakınlaşmak, aşırı hürmette bulunmak.

Eyledim faḫr-ı fenâ ehli ile 'aḥd-ı mîşâḫ / Dâmen-i mürşide muḥkem **yapışup** ey Müştâḫ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmîs 6, Beyit 12). [yapışup, -up]

yâr: âşığın gönül bağıyla bağlı olduğu kimse, sevgili.

Seni de bir cefâ-cû **yâre** mecbûr eyleye Mevlâ / Ki tâ Zihnî gibi fark olmaya rûz ü şebîñ cânâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 4, Beyit 5). [yâre, -e]

Güm-geşte oldu Zihnî yine murğ-ı cân ü dil / Etdim nigâḥ **yâre** gümân söylerim saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 7). [yâre, -e]

Yâr gele gül güle bâğa düşe gulgüle / 'Arşa verir zelzele na're-i yâ-hû-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5). [yâr,]

Zevḥ eder bâğda aḡyâr ile **yâr** ḥayfâ ki ben / Olmuşum mu'tekif-i künc-i nihân-ı fırḫat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 6). [yâr,]

Ne lâzım bir daḡı ḥasret-keş-i zevḥ-i cinân olmak / Çemen ḥuld-ı berîn ü **yâr** ḥurî bâde kevşerdîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 4). [yâr,]

‘Ākıbet hālim n’olur bilmem ‘adūlarla
yine / Gitdigüm **yāre** bu şeb hengāmı
ta’kıb etdiler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 4*). [*yāre, -e*]

Maķbūl-ı tab‘-ı nāziki olmaz mı Zihniyā
/ Etsem bu tūrfe nev-ğazeli **yāre** ber-
güzār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 7*). [*yāre, -e*]

‘Ārız-ı aliñ şorup **yāre** tebessümle dedi /
Ğonce-i hamrādır ol nāzik nihāl
üstündedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 5*). [*yāre, -e*]

Çeşm-i ümīd-i dil kapanır şanma **yārdan**
/ Olsa remīm hāke düşüp üstühānımız
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 2*).
[*yārdan, -dan*]

Ede **yār** ‘azm-i gülşen ola ehl-i ‘ayş
rüşen / Ki ‘izārı tāb-ı meyden kızarıp ola
‘araķ-rīz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 92, Beyit 4*). [*yār,]*

Ṭurrelerin **yār** kim silsiledār eylemiş /
Bir teline biñ dili bend-i kaṭār eylemiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 1*).
[*yār,]*

Da‘vī-i ‘aşk edeniñ gevher-i sıdkı içün /
Yār dil-i sahtını seng-i ‘ayār eylemiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 5*).
[*yār,]*

Yok yere beñzetdiler **yār** femin gonçeye
/ Etdi bu bahş içre hep nūkte-şināsān
ğalaṭ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 5*). [*yār,]*

Yār gösterdikçe yüz manzūr manzūr
üstüne / Bezm şevķi pūr olur mecbūr
mecbūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1*). [*yār,]*

Hālî olmaz uğrar elbetde kara sevdālara
/ Düş olan **yāriñ** hayāl-i dāne-i
Hindū’sına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 3*). [*yāriñ, -iñ*]

Yār agyāra fedā kıldı şarāb-ı lebini /
Şimdi biz hūn-ı ciger nūş ederiz mül
yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 2*). [*yār,]*

Müjde saña ki Zihnî bugün **yāriñ**
añladım / Senden ziyāde vaşl anıñ
maṭlabı gibi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5*). [*yāriñ, -iñ*]

Ben elimle ğam-ı hicrānına düşdüm
yāriñ / Bu muşıbet baña Zihnî pek işābet
oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 5*). [*yāriñ, -in*]

yār: *sevgili, dost. II mürşit.*

Ğam degil ejder-i zūlf olsa helāhil-rīzān
/ **Yār** kim la‘l-i şeker-bārını tiryāk eyler
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 2*).
[*yār,]*

yār koynuna gir-: *sevgilinin koynuna girmek; beraber yatmak.*

Gelmez derūn-ı Zihni’ye ğam şām-ı
haşre dek / Nā-ğāh o **yār koynuna girsın**
‘ale’ş-şabāh (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 5*). [*yār koynuna gir-,]*

yār ü dest-gır ol-: *yardım eden ve elinden tutan olmak.*

Nāmdāşı pādişāh-ı Naķş-bend-i zīb-velā
/ **Olsun** i‘cālen Bahāū’d-dīn’e **yār ü dest-gır**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 13, Beyit 12*). [*yār ü dest-gır ol-,]*

yār-ı kamer-çehre: *ay yüzlü sevgili.*

Dün gece yoğıdi dilde eşer-i zulmet-i
ğam / Bezmde **yār-ı kamer-çehre**
kaḫkār idi hem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 1*). [*yār-ı kamer-çehre,]*

yārī kıl-: yardım etmek.

Baňa da **yārī kılup** tevfiķ-i Bārī nā-gehān / Dilde bir ‘aşk-ı maħabbet kaynadı mānend-i yem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 32*). [*yārī kıl-,*]

yār-ı pür-ğunc: nazlı, işveli sevgili.

Sevmek görünür her şeyden ehven / Zihnî cihānda bir **yār-ı pür-ğunc** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 7*). [*yār-ı pür-ğunc,*]

yār-ı şadîk: sadık arkadaş.

Cehldir bî-hüdedir hāricden aħbāb istemek / Nefsdır idrāk-i tām et ‘ārife **yār-ı şadîk** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 3*). [*yār-ı şadîk,*]

yarım bakış: sevgilinin göz ucuyla bakışı; yan bakış.

Büsütün ‘aşıkı **yarım bakışın** kıldı cünün / Biri uşlanmadı ey pür-fitenim iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 2*). [*yarım bakış,*]

yarın cünbiş-i vuslat: yarının kavuşma zevki.

Bu gün ālām-ı fırkat lîk **yarın cünbiş-i vuslat** / Bu bî-hüde emel aldar seni imrüz ü hem ferdā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 13*). [*yarın cünbiş-i vuslat,*]

yārsız: sevgili olmadan.

İstemem bir şey ki ol maṭlūb-ı maḥbūbum degil / **Yārsız** ‘ālem ne öz

cānım ki maṭlūbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 1*). [*yārsız,*]

Yārsız dūzaḥ olur cennet ise bezm-i çemen / Bāde-i bî-meze mey-nūş eger eylersem sem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 2*). [*yārsız,*]

yaş dök- [D]: ağlamak, gözyaşı dökmek.

Degil ra’d ü maṭar dūr olduğıyçün hāk-pāyından / Edip feryād aḡlar **yaş doker** nūh günbed-i mīnā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 44*). [*yaş dök-,*]

yasag kıl-: yasaklamak.

Olma bāzār-ı maḥabbetde metā’-ı ğam-fürüş / Zihniyā şāh-ı serîr-i vaşl **kılmışdır yasağ** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 7*). [*yasag kıl-,*]

yāsemen-i rüzgār: dönemin yasemin çiçeği.

Bāriş-i cūdından olur neş’e-yāb / Sünbül ü gül **yāsemen-i rüzgār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 20*). [*yāsemen-i rüzgār,*]

yāsemîn: güzel kokulu, beyaz ve güzel çiçekler açan sarmaşık cinsinden bir ağaç, yasemen çiçeği.

Bir bî-behā-yı gevher bir zāt-ı pāk-duḡter / Bāğ-ı cihānda beñzer mergüb **yāsemîne** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 7, Beyit 8*). [*yāsemîne, -e*]

yāsemîn-kāmet: yasemin boylu.

Bir āfet pür-nezāket hoş kıyāfet **yāsemîn-kāmet** / Meh-i burc-ı leṭāfet dehre ḡāyet nūr-güstersiñ (*Kilisli Zihnî*

Dîvânı, Gazel 127, Beyit 4). [yâsemîn-kâmet,]

yat-: *yatmak, uyumak.*

Mest olup **yatdım** o meh-pâre ile şubha kadar / Zihniyâ debdebe-i zevk tamâm oldu bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 5*). [*yatdım, -dı, -m*]

Bu şeb şardım miyân-ı yâre iki destimi **yatdım** / Serây-ı vaşl-ı dil-âbâda muhkem bir kemer çatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 1*). [*yatdım, -dı, -m*]

Cünbüş ü şîvesini fikr ederek ol mâhîñ / **Yatmayup** şubha yetince oyalandım bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 2*). [*yatmayup, -ma, -(y)up*]

Ayak başdı bu şeb 'işretgeh-i rindâna ol meh-rû / Düşüp mest oldu **yatdı** lîk üç beş câmdan soñra (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 3*). [*yatdı, -dı*]

yat-: *bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak. (zülfüñ gözün üzerine doğru uzanması bağlamında.)*

Sâye-i sünbülde bir şeh-bâzdır şankim **yatar** / Serpilip düşdükçe gâh zülf-i semen-bû çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 3*). [*yatar, -ar*]

yatağ: *yatak; barınak. II âşığın gönlü.*

Derûn-ı Zihnî'ye gamzeñden özge şey giremez / Ki şîr-i nerre-i 'aşka **yatağdır** cānā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit 5*). [*yatağdır, -dır*]

yâver: *yardımcı.*

Bu hilm ü hulk-ı re'fet bu lutf bu mürüvvet / Celb eyler anı elbet çok

yâver ü mu'îne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 4*). [*yâver,]*

yâver ol-: *yardımcı olmak.*

Yâver oldu ceyş-i haţ geldi sipâh-ı hâliñe / Mülk-i hüsnüñde cānā korķarum ifsād olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 2*). [*yâver ol-,]*

Yâver olmuş fîtnede müjgān ü ebrû çeşmiñe / Kimde vardır tākāt-i nezzāre cādū çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 1*). [*yâver ol-,]*

yaz-: *(bir söz veya düşünceyi) belli işaret ve harflerle bir yere geçirmek, kaleme almak.*

Yazdı ihsān edip ibkāsına menşüre-i nev / Gönderip eyledi hep müdde'iyānı ilzām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 26*). [*yazdı, -dı*]

Cümleden işte berî vaşfını işbâtında / Şeyh İbnü'l-Arabî **yazdı** Fütühāt'ında (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 12*). [*yazdı, -dı*]

yaz-: *(Allah) kader olarak belirlemek.*

Haţ-ı ber-âverlere dil verdiğim olmaz ta'yîb / Cebhe-i bahtıma **yazmış** bunu kilik-i emelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 4*). [*yazmış, -mış*]

yaz-: *yazmak. II belirlemek.*

Bendegān-ı hāzret-i pīrāndan **yazmış** seni / Nāmıñı haķķ etmek ol defterde yok imkānı hem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 6*). [*yazmış, -mış*]

yazdır-: *yazma işlemini yaptırmak.*

Lafz **yazdırmaz** her āyine debīr-i felege / Arş-ı ma'nīye haṭ-ārā-yı beḳādır ḥāmēm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 6). [yazdırmaz, -maz]

yazık: acınma, üzüntü anlatan bir söz.

Yazık nāzık bedensiñ alma āh-ı 'āşık-ı nālān / Gel ey bāğ-ı melāḥat içre ter-tāze nihālim gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 3). [yazık,]

yazık diyenim kalma-: hâline acıyacak kimsenin kalmaması.

Kime feryād edeyim şefkat-ı Hâk'dan gayrı / **Ƙalmadı** ḥāl-i diger-günıma **yazık diyenim** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 149, Beyit 6). [yazık diyenim kalma-,]

yazıl: yazılmak, kaleme alınmak.

O bütüñ çeşm-i gāzālın göricek ey Zihnî / Zevk ü şevk ile dile geldi **yazıldı** bu gazel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137, Beyit 5). [yazıldı, -dı]

İlhām ile **yazıldı** Zihnî bu tām tārīḥ / Bāb-ı hüdā-yı zībā dergāh-ı feyz-i 'ulyā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 4, Beyit 3). [yazıldı, -dı]

ve-: yemek işi.

Zühhād **yesin** hürdeni vaḳt-i şahūrī / Biz nūş edelim bāde-i rengīn-i şebāne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 4). [yesin, -sin]

ve-: ağızda çiğneyerek yutmak. II kötü bir duruma uğramak, maruz kalmak.

Heves-i fekk ile fetvādan o kāmīl-menişīñ / **Yediler** bāğçe-i ifkde çok

mevve-i ḥām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 14). [yediler, -di, -ler]

yed-i 'afv: bağışlama eli. II Allah'ın bağışlama gücü.

Maḥv eyle **yed-i 'afvīñ** ile defter-i cürmüm / Her etdiğümi cem'-i yekūn eyleme Yā Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 4). [yed-i 'afv,]

yed-i inşāf: merhamet eli.

Emr-i fetvā **yed-i inşāfına** teslim olalı / Züll-i rüşvetden emīn oldı umūr-ı ahkām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 13). [yed-i inşāf,]

yedi kıral: yedi kral, yedi ülkenin kralı (Rivayet edildiğine göre Sarı Saltuk "Beni yıkayıp yedi tabut hazırlayın. Zira benim için yedi kral ceng ü cidāl ve harb u kītāl etseler gerektir." diye vasiyet eder ve o vefat ettikten sonra Moskof, Leh, Çek, İşfet, İdrevne ve Boğdan kralı ile Dobruca krallığından Ali Muhtar onun müritleri tarafından hazırlanıp içinde Sarı Saltuk'un cesedi bulunan tabutlardan birer tane alıp tabutu kendi ülkelerine defnederler.). II tüm dünya halkı.

Yok ol miyān-ı müy-ı büt-i Rūm'a bir mişāl / **Yedi kırala** ister isen telgīrāf çal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 1). [yedi kıral,]

yed-i kudret ile: kudret eliyle; Allah'ın her şeyi yapabilme gücü.

Ne hilāl eyledi tertīb anı mi'mār-ı ezel / **Yed-i kudret ile** mihrāb-ı niyāz-ı erkān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 2). [yed-i kudret ile, -ile]

ved-i lutf: yardım, lütuf eli. II merhamet.

Yed-i luṭfuñla kaldır şeh-süvārım hāk-i miḥnetden / Ser-i üftādegānıñ gūy ü çevgān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 6). [yed-i lutf,]

Şadme-i nefis ile vîrân oldı ey mi‘mār-ı dîn / Hâne-i kalbim **ved-i luṭfuñla** eyle üstüvār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 49). [yed-i lutf,]

ved-i şayyād-ı dehr: âlemin avcısının eli.

Etdik firār biz **ved-i şayyād-ı dehrden** / Kāf-ı maḥabbet üzre kurup aşıyānımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 4). [yed-i şayyād-ı dehr,]

ved-i ‘ulyā: yüce el.

Bir veliyy-i a‘zama teslîm oldum ben dahı / Hep müfevvezdir **ved-i ‘ulyāsına** emr-i ehem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 36). [yed-i ‘ulyā,]

ved-i ‘ulyāsına teslîm: çok yüce eline teslim olma.

Yed-i ‘ulyāsına teslîmdir meydân-ı gavşıyyet / Olur çevgān-ı iclâliyle gālṭān gūy-ı kuṭbiyyet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 16). [yed-i ‘ulyāsına teslîmdir,]

ved-i ümmîd ile: umut eliyle.

Şemşîr-i maḥabbetle kesip kayd-ı sivâyı / Dutdum **ved-i ümmîd ile** dāmân-ı rızâyı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 7). [yed-i ümmîd ile,]

ved-i zālîm-felek: zalim feleğin eli.

Muḥarrem ğurresin taraf-ı semâda mah-ı nev şanma / **Yed-i zālîm-felekde** tîğ-ı meslûl-ı cefâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 3). [yed-i zālîm-felek,]

yedime gir-: eline geçmek; fırsat yakalamak.

Etdiğın cevri firākı hep ederdim işbât / Şehr-i vaşlıñ **yedime girse** der-i maḥkemesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 4). [yedime gir-,]

yeg andan olması: ondan daha iyi, daha değerli olması.

Bu çarh-ı bî-vefâdan olmadı zî-ḥaşmet ü iclâl / **Yeg andan olması** keçkül-be-dest ü hırka-püş abdâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 1). [yeg andan olması,]

yek: bir kere.

Nābiyâ **yek** nazar eyleser saña ḥazret-i şeyḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 23). [yek,]

yek lokma-i vaşl: kavuşmanın bir tek lokması.

Kıldı **yek loḳma-i vaşlıñ** bu gedâyı dil-sîr / H‘ân-ı iḥsânıña Allāh vere biñ berekât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 3). [yek loḳma-i vaşl,]

yek me’vâ idi: tek yurt (mekân) idi.

Bādiye-gerd-i beyābân-ı ‘adem olsa idik / Olmadan **yek idi me’vâ** bize kâşâne-i

çarḫ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 3). [yek me'vâ idi,]

yek-bār: bir defa, bir kere.

Nazar kon bā-şafâ **yek-bār** ber-ân 'âli-himmet-râ / Heme mîdâde est dünyâ vü 'uqbâ-râ maḥabbet-râ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 7). [yek-bār,]

yek-dâne-i merd-i cevâd: cömertlikte eşi benzeri olmayan kimse.

Merdâne-i rāh-ı fu'ād **yek-dâne-i merd-i cevâd** / Dür-dâne-i baḥr-ı reşâd pür-zîb-i silk-i kümmeli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 5, Beyit 2). [yek-dâne-i merd-i cevâd,]

yekdir: bir tektir. (Beyitte "gerekir" anlamında kullanılmıştır.).

Zîb-i şadr-ı bezm-i şüfî-i ḥod-âyîn olmadan / **Yekdir** olmak kâse-lîs-i meclis-i rind ü şarâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 4). [yekdir,]

vek-nazra: tek bakış.

Şahrâ-neverd eyler **yek nazrâda** cihânı / Bir siḥr-bâz-ı 'âlem çeşm-i gazâlî vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 4). [yek nazrâ,]

Cemâl-i pâkini bu çeşm-i zâhir birle seyr etdir / Baña **yek-nazrası** ser-mâye-baḥş-ı 'izz ü devletdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 9). [yek-nazra,]

vek-reng ol-: tek renk (küfür/siyah renk) hâline gelmek, bütünleşmek.

Haṭ leşkeriyle **olmuş yek-reng** hâl-i kâfir / Mülk-i melâḥat içre fitne ḥayâlî

vardır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 2). [yek-reng ol-,]

yek-ser: baştan başa, tamamen, hep, bütün.

Yüz sürer pâyına ḥübân-ı zamâne **yek-ser** / Şadr-ı evreng-i melâḥatde o şeh-pâyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 2). [yek-ser,]

Seniñdir ḥükm hep ver katl-i 'âm-ı 'aşıkıñ **yek-ser** / O bed-ḥû fitne-cû a'dâları i'dâmdan soñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 2). [yek-ser,]

Gürüh-ı enbiyâ vü evliyâ zerrâtıdır **yek-ser** / Mu'allâ zât-ı feyz-âyâtı ḥürşîd-i ziyâ-baḥşâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 40). [yek-ser,]

Düçâr oldı belâya enbiyâ vü evliyâ **yek-ser** / Belâ-yı Kerbelâ efzûndur pek rûşenâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 13). [yek-ser,]

yek-tâ: tek, eşsiz, benzersiz.

Seyre çok maḥbûb-ı müsteşnâ gider ra'nâ gider / Sevdüğim çün şâh-ı bî-hem-tâ gider **yek-tâ** gider (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 51, Beyit 1). [yek-tâ,]

yek-tâ: tek, eşsiz, benzersiz (Hz. Muhammed kastedilerek).

Edelden Haḫ seni **yek-tâ** şeh-i evreng-i istignâ / Cilâ-yı 'izz ü ḳadrin sende buldı reng-i istignâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 1). [yek-tâ,]

yek-tây: eşsiz, benzersiz.

Olmadı sen gibi **yek-tây** müşîre nâ'il / Birisi şimdiye dek şâh-ı Haṭâ dâver-i Çîn

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 42). [yek-tây,]

vel: havanın yer değiştirmesi sonucunda meydana gelen esinti. II âşığın âhının sonucunda ortaya çıkan esinti.

Bugün ey Zihnî perîşân görünür turreleri / Uğramış dünki şehir var ise âhım **yeline** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 188, Beyit 5). [yeline, -i, (n)e]

yelek: ceket altına giyilen kolsuz ve kısa giysi.

Sâde bir sırma **yelek** ince meles pîrâhen / Giydi ol cilve-feşân sâkî-i çeşm-i cādū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 5). [yelek,]

yem: deniz.

Ğayr ile verdikçe ol gönca dehânım fem feme / Çok mı dönse cüşiş-i seyl-âbe-i giryem **yeme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 1). [yeme, -e]

Çünkü girdik ey dil-i şūrîde mäh-ı mâteme / Öyle ağla cüy-ı eşkiñle cihân dönsün **yeme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 1). [yeme, -e]

yeme-: yememek, tadına bakmamak.

Va'de-i vaşl hevâsıyla uşandırdı beni / **Yemedem** bir yemegi râyihasından bıķılur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 3). [yemedem,]

yemek: yemek, aş.

Va'de-i vaşl hevâsıyla uşandırdı beni / Yemedem bir **yemegi** râyihasından

bıķılur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 3). [yemegi, -i]

yem-i cūd u kerem: kerem ve bereket denizi.

Yem-i cūd u kerem kân-ı reşâdet daħme-i 'irfân / 'Avâlim zâhir ü bâtın müsellemlerine her ân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 2). [yem-i cūd u kerem,]

yem-i ma'nâ: manâ denizi.

Kelâm-ı pāk-i erbāb-ı hākîkat / **Yem-i ma'nâda** gevher-dânedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 4). [yem-i ma'nâ,]

yem-i vahdet: vahdet (birlik) denizi.

Zîb-baħş olduñ **yem-i vahdet** dūr-i meknûnına / Lâ-mekânîñ şâhısîñ kurbîyyet-i bî-çünına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 4). [yem-i vahdet,]

yeminler iç- [D]: ant içmek.

Bâde nüş etmiyelim ikimiziñ ğayrısıyle / Gel **yeminler içelim** hûn-ı Hüseyn ü Hâsan'a (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 3). [yeminler iç-,]

yeni: hiç kullanılmamış olan.

Şanma hať geldi zamân geçdi deyü mâtēm içün / Şâhid-i hüsne **yeni** biçme siyeh câme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 5). [yeni,]

yeñi sermâvedir san-: yeni bir sermaye (konu) olduğunu zannetmek.

Yeñi sermāyedir şandıñ saña fenn-i ta'aşşukda / O eski kışşa-i Mecnūn u Leylā Vāmık ü 'Azrā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 11). [yeñi sermāyedir şan-,]

veñiden: tekrar; önceden olmayan, sonradan yapılan.

Giymiş endāmına bir cāme-i şīve **veñiden** / Cān fedā olsun o nev-cāmeyi ölçüp kesene (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 2). [veñiden,]

yerine: karşılık.

Dāğ-ı pür-hūn yeter bāğ-ı cihānda Zihnî / 'Aşıkā seyr edecek lāle vü sünbül **yerine** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 5). [yerine,]

yerine: bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.

Sīnede dāğ temāşā ederiz gül **yerine** / Diñleriz nevha-i dil nāle-i bülbul yerine (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 1). [yerine,]

Sīnede dāğ temāşā ederiz gül yerine / Diñleriz nevha-i dil nāle-i bülbul **yerine** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 1). [yerine,]

Yār ağıyāra fedā kıldı şarāb-ı lebini / Şimdi biz hūn-ı ciger nūş ederiz mül **yerine** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 2). [yerine,]

Toladı erkām-ı hicrānını gerdānımıza / Ham-be-ham çin-be-çin turre vü kākül **yerine** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 3). [yerine,]

Baňa şemşir-i cefā-keş olur ağıyāra velī / Nigeh-endāz-ı vefā tır-i tegāfül **yerine**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 4). [yerine,]

verde beşer gökde melā'ik tahsîn eyle- : yeryüzünde insanlar, gökyüzünde melekler tarafından takdir edilmek, beğenilmek.

Hüsn-i tedbîrine bu re'y-i pesendîdesine / **Eyledi verde beşer gökde melā'ik tahsîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 39). [verde beşer gökde melā'ik tahsîn eyle-,]

verde beşer gökde melek hep âmîn-hvān ola: yeryüzünde insanlar, gökyüzünde melekler hepsi (duana) amin desin.

Fukarā devlet-i iqbāline etdikce du'a / **Ola hep verde beşer gökde melek âmîn-hvān** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 44). [verde beşer gökde melek hep âmîn-hvān ola,]

verden yere çarpıl- [D]: yerden yere şiddetle vurulmak. II birini acınacak bir duruma düşürmek.

Çarpılır yerden yere cūlar gibi etmez karār / Meyl eden ol serv-i nāzıñ kâmet-i dil-cūsına (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 2). [yerden yere çarpıl-,]

ye's-i tama' eyler mi hiç: açgözlü olmaktan üzüntü duyar mı hiç? (Üzüntü duymaz anlamında.)

Degil gam kaṭ'-ı h'āhiş etmese ağıyār la'liñden / Meges **ye's-i tama' eyler mi hiç** dükkān-ı kândiden (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 5). [ye's-i tama' eyler mi hiç,]

vet-: bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak.

Āvīze-i gūş eyleme her güft ü şinīdi /
Yetmez had ü gāyāte nev-īcād-ı havādīs
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 6*).
[yetmez, -mez]

Bād-ı āhım kurdur kaṭre-i eşkim Zihnî /
Vaḳt-i nev-rūzda hep yağdıḡı **yetmez**
esene (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 5*).
[yetmez, -mez]

vet-: ulaşmak, erişmek, varmak.

Hırka-püşân-ı reh-i merdāna **yetdim**
ba'd-ez-în / İltifāt-ı çarḡ-ı nā-hem-vāra
olmam āşinā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 2*).
[yetdim, -di, -m]

Bir dakīka gibi vuşlat demi kıldı güzērān /
Āh kim **yetmedi** pāyāna zamān-ı fırkat
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 2*).
[yetmedi, -me, -di]

Bu neşāt ile edip na'ra-i taḥsīn rindān /
Yetdi gūş-ı felege zemzeme-i hū-yā-hū
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 9*).
[yetdi, -di]

Cünbüş ü şīvesini fīkr ederek ol māhīn /
Yatmayup şubḡa **yetince** oyalandım bu
gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 2*).
[yetince, -ince]

Şükr kim rūz-ı şafā vü zevḡ **yetdi** 'āleme
/ Nā-bedīd oldı derūn-ı sīnelerden ḡarḡār
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 9*).
[yetdi, -di]

Etmediñ bir dem beni mesrūr ḡayr-ı ḡalk
tek / **Yetmedim** bir maṭlaba devriñde
çok çekdim emek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 1*).
[yetmedim, -me, -di, -m]

Yetmez serim rikābıña hem rüy-māl
edem / Yok mı naşīb-i zevḡ baña bāḡ-ı
luṭfdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 3*).
[yetmez, -mez]

Zevḡ-i ālāma **yetip** 'ayş u ṭarabdan
geçdim / Rızḡ için dā'īye-i rūz ile
şebden geçdim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 1*).
[yetip, -ip]

yeter: artık, bundan sonra.

Etme raḡīb-i dūna **yeter** germ-iltifat /
Serd-i fiḡān-ı āhı yamān söylerim saña
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 6*).
[yeter,]

Hāzır ol alma **yeter** āh-ı derūn-ı 'āşıkān
/ Çāk eder fūlādını çarḡıñ ḡadeng-i
saḡtımız (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 4*).
[yeter,]

Ne gūne ise söz kesilir senden efendim /
Hükmet **yeter** aḡyār ile ceng ü cedelim
kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 5*).
[yeter,]

Başdan aşurma Zihnî **yeter** mevc-i
ḡayreti / Artar dedikçe cūşa gelir mā-
cerā-yı dil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 5*).
[yeter,]

yeter: "yeterli, kâfi" anlamında ünlem.

Cāy-i āsāyiş aña gūşe-i mey-hāne **yeter** /
Rind ne ḡāne ne māl ne elem-i cāh bilür
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64, Beyit 4*).
[yeter,]

Dāḡ-ı pür-ḡūn **yeter** bāḡ-ı cihānda Zihnî
/ 'Āşıkā seyr edecek lāle vü sūnbül
yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 5*).
[yeter,]

yeter: "yeter artık, son bulsun!"
anlamında ünlem ifadesi.

Söz diñle **yeter** etme daħı yād-ı havādiş / Tā mülk-i diliñ görmeye ifsād-ı havadiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 1). [yeter,]

Yeter ey Yūsuf-ı Mısr-ı melāhāt bunca dem ḥasret / Sirişkim Nılveş cūş etdi cūyān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 3). [yeter,]

Diriğ etme meded ey Nūh-ı vaqt keşt-i ihsāniñ / **Yeter** Zihnî ğarīk-i mevc-i tūfān oldı besdir bes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 9). [yeter,]

Çekdigiñ çarħıñ **yeter** evzā'-ı nā-bercāsını / Ba'd-ez-īn ey 'āşık-ı şūrīde cām-ı bāde çek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 2). [yeter,]

Nedir ağıyāra bu gizli baķışlar ikide birde / **Yeter** ey şūh-meşreb Zihni-i zārı uşandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 5). [yeter,]

Zihniyā mihr-i rızā-yı ḥazret-i pīri gözet / Etdigiñ ülfet **yeter** hercā'i meh-rūlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 7). [yeter,]

Yeter terġīb kılma Zihnīyi ey nāşih-ı bī-mağz / Ümīd-i raġbet olmaz terk-i neng ü nāmdan şöñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 5). [yeter,]

Nedir bī-hūde sende ey dil-i şūrīde bu ğavġā / **Yeter** dest-i felekden çekdigiñ evzā'-ı nā-ber-cā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 1). [yeter,]

Yeter vaşf-ı 'izār ü ḥāl u ḥatla ḥāme-i fikriñ / Göñül mecmū'asın tesvīd ü tebyīz etmede ḥālā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 14). [yeter,]

Yok mudur pāyān hīç bu zārī vü nālīşlere / Besdir inşāf et **yeter** bu şekve-i zulm ü

sitem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 2). [yeter,]

Yā Rab **yeter** bu hem-demī-i nefis-i şüm ü bed / Besdir ki oldı ḥubb-ı hevā dilde ber-ķarār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 15). [yeter,]

Yā Rab **yeter** bu daġdaġa-ı nefis-i pūr-fūsūn / Bī-reng nūr-ı şevķi baña eyle āşikār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 16). [yeter,]

Duġter-i zerle **yeter** 'aķd ü nikāh ü tezvīc / Zevķ-i tecrīd bulup bint-i 'inebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 5). [yeter,]

yeter ey Zihni yeter: ey Zihni yeter artık yeter. (Var olan durumun sonlandırılması amacıyla kullanılmıştır.)

Yeter ey Zihni yeter eyleme itnāb-ı sūḥan / Ki du'ā eylemedir resm-i reh-i dervīşān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 41). [yeter ey Zihni yeter,]

yeter ey Zihni yeter: yeter ey Zihnî yeter (Şairin taç bölümüne son verip dua bölümüne geçmesi gerektiğini belirtmek için "yeter" sözcüğü tekrarlanarak anlam pekiştirilmiştir.).

Yeter ey Zihni yeter geldi du'ā hengāmı / Ḥüsn-i evşāfını mümkün mi ede ḥāme tamām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 33). [yeter ey Zihni yeter,]

yetiş-: yetişmek, ulaşmak.

Bend olup zūlfüne bir dil-ber-i 'ālī-nazarıñ / **Yetişür** ğayr-ı ta'alluķda uzatma ipi kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 3). [yetişür, -ür]

Hızırveş āb-ı hayāta **yetişür** bir demde /
 Hañcer-i ğamzeñe cān ile olanlar teslīm
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 148, Beyit 3).
 [yetişür, -ür]

Yetişdi hāşılı sâhil-serāy-ı maķşada
 herkes / Faķat ey Zihnî ben gird-āb-ı
 baħr-ı ĥasrete batdım (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 151, Beyit 7). [yetişdi, -di
]

‘Āşık-ı zārını ber-dār ise fermāniñ eger /
Yetişür turre-i pür-pîç ne ĥacet resene
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 4).
 [yetişür, -ür]

Yetişür sāmî‘a-i ‘arş-ı berîne her dem /
 ‘Āşıkıñ nevbet-i pür-ġulgule vü
 debdebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
 198, Beyit 2). [yetişür, -ür]

Niçe menşüre ki bir tîġ-i simînveş
yetişip / Ser-be-ser kat‘-ı nîzā‘ eyledi söz
 buldı ĥitām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
 12, Beyit 29). [yetişip, -ip]

Etmezem mekr-i zen-i dehr ile göñlüm
 taħdîc / Silk-i merdāne **yetişdim** be-
 tarîk-i tedrîc (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Tahmis 6, Beyit 4). [yetişdim, -di, -m]

yetiş-: kavuşmak, ulaşmak, varmak.

Şehr-i vişāle **yetişür** Zihniyā / Kāfile-i
 şāh-reh-i Nakş-bend (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 39, Beyit 7). [yetişür, -ür]

yetiş-: (yardım) ulaşmak; imdadına
 gelmek.

Cām-ı dilime tıldı dem-i feyz-i
 maħabbet / Himmet **yetişip** pîr-i
 muġāndan nefes oldı (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 192, Beyit 4). [yetişip, -ip
]

yetiş-: yardım etmek, yardımına koşmak.

Mürde kıldı ġam-ı hicrān dil-i zindemizi
 / **Yetişe** dādımıza himmet-i ervāh-ı feraħ
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 3).
 [yetişe, -e]

yetmez mi: “yeterli deġil mi, kâfi deġil
 mi?” anlamlarında kullanılmıştır.

Bu ĥokķa-bāz-ı çarĥ-ı denîniñ / **Yetmez
 mi** saña etdiġi nîrenc (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Gazel 31, Beyit 3). [yetmez mi,]

Nedir Zihni bu evşāf-ı kesāfet-ittişāf-ı
 çarĥ / Saña **yetmez mi** teslīm-i rîzā-yı
 zāt-ı bî-emşāl (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 141, Beyit 5). [yetmez mi,]

yevmiyye: bir günlük çalışma karřılıġı
 olan ücret.

Sen ĥidmeti gör maħz-ı rîzā üzere bulun
 / **Yevmiyye** ĥisāb etme çün aşĥāb-ı
 vazā‘if (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116,
 Beyit 2). [yevmiyye,]

Yezîd: Muaviye'nin oġlu ve Emevî
 Devleti'nin ikinci halifesidir. Devrinde
 Kerbela Olayı cereyan etmiştir.
 Peygamberimizin torunlarından Hz.
 Hüseyin'in 680 yılında Kerbela'da susuz
 bırakılması, türlü zulumlere uğraması ve
 başının gövdesinden ayrılarak şehit
 edilmesine sebep olmuştur. Hz.
 Muhammed'in ailesinden geride
 kalanlara da eziyetler etmiştir.

Āl-i Resûl'e ķanda **Yezîd** eylesin cefā /
 Ammā ne çāre şāh-ı ķader ĥukm-rān olur
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 35).
 [Yezîd,]

Yezîd'iñ etdiġi zulme Yahūdiler daħı
 söyler / Bu ĥā'in fi‘lidir āl-i Resûl'e nā-

sezâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 5). [Yezîd'in, -iñ]

Yezîd'e kavmine sen de 'adâvet eyle taşrîhen / Ki rûz-ı zulmet-efrûz-ı Yezîd-i bed-likâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 17). [Yezîd'e, -e]

Kim **Yezîd'e** kavmine etse 'adâvet Hakk için / Şüphe yok lâıyk olur luğ-ı Resûl-ı Ekrem'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 6). [Yezîd'e, -e]

Yezîdî: Muaviye'nin Kerbela olayına sebep olan oğlu Yezit'e, tabi olan kişilere verilen isim.

Yezîdîler cefâsından hakâret gelmez ol şâha / İki 'âlemde şâh-ı kişver-i 'izz ü 'alâdır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 18). [Yezîdîler, -ler]

Ne revâ Râfîzî ta'bîri muhibb-i âle / Hem **Yezîdî** olana nisbet-i sünnî şenevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 10). [Yezîdî,]

Yezîd-i azlem: zulmeden Yezit.

Mü'min-i şâdıq muhibb-i ehl-i beyte her zamân / Farzdır cürmiyle yâd etmek **Yezîd-i azlemi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 14). [Yezîd-i azlem,]

Kerbela deşindeki mazlûmları fikr eyleyip / Sen hemân hüsrân oku her dem **Yezîd-i azleme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 2). [Yezîd-i azlem,]

Yezîd-i ebter: kötü Yezid.

Nefret et her dem **Yezîd-i ebtere** / Zihniyâ medh oku âl-i Haydar'a (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 25). [yezîd-i ebter,]

Yezîd-i efsak ü bed-baht: günahkâr ve bedbaht Yezid.

Sevmem **Yezîd-i efsak ü bed-bahtı** bî-gümân / Re's-i Hüseyn şâhı görüp şâdmân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 22). [Yezîd-i efsak ü bed-baht,]

yığıl-: toplanmak.

Câmi'deki 'âlem **yığıla** meclis-i va'za / Biz cem' olalım encümen-i pîr-i muğâna (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 3). [yığıla, -a]

yıkıl-: virane olmak; zarar görmek, yok olmak.

Yıkılır çarh-ı berîn zelzele-i âhım ile / Çark olur rûy-ı zemîn eşk-i firâvânımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 3). [yıkılır, -ır]

Binâ-yı 'ömrünü ber-bâd kıldı tıfl iken hayfâ / Hârâb olsun **yıkılsın** ba'd-ez-în nüh-kubbe-i pür-kîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 11). [yıkılsın, -sın]

yıkılma-: (içkinin etkisinden) zarar görmemek.

Hımlar boşaldı kalmadı şahbâ **yıkılmadı** / Sâkî serinde pîr-i muğânın du'âsı var (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 5). [yıkılma-,]

yıllarca: senelerce.

Niçe mey-hânede **yıllarca** bî-had çileler çekdiñ / Nedir 'âlemde tavır-ı hüşyârî bilmediñ aşlâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 7). [yıllarca,]

yine: “bir daha, gene, tekrar, yeniden”
anlamlarında zarf.

Gitmeñ āgūş-ı hayālimden **yine** farz
edelim / Ey Hümā-yı hüsn hattıñ perr ü
bāl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 4*). [yine,]

Güm-geşte oldı Zihnî **yine** murğ-ı cān ü
dil / Etdim nigāh yāre gümān söylerim
saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 5, Beyit 7*). [yine,]

Geldi şen kıldı **yine** meclisim o kebg-
hıram / Rukabā hānesi vîrāne-i büm oldı
bu şeb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 2*). [yine,]

Lu‘betgeh-i devrānda hezār hîleler etseñ
/ Aldar **yine** āhır seni nerrād-ı havādiş
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 5*).
[yine,]

Zihniyā bir şüh-meşreb yāre dil verdim
yine / Nāzı lutfundan elez cevri-
‘inābından leziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 5*). [yine,]

Yine şeb-dîz-i hāmem ‘arşa-i tanzîrde
Zihnî / Edā-yı Döldülāne ‘azm-i cevlan
eylemek ister (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 5*). [yine,]

İsterim hüsnü harāb ola hücüm-ı hat ile /
Hayfūm ammā **yine** ol ‘arız-ı gül-fāma
gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 4*). [yine,]

Gülşen-i vaşf-ı cemālînde seniñ / **Yine**
bülbul gibi Zihnî şakıyor (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 63, Beyit 5*). [yine,]

Bir hayāl-i hāma düşmüş Zihni-i şeydā
yine / Aña bā‘iş hatt mıdır kākül müdür
bilmem nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 5*). [yine,]

Nazrasından istemez bir lahza dūr olmak
yine / Her ne āl etse dil ü cāna sezādır
sāde fes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 2*). [yine,]

Şarāb-ı āteşin içmiş gelir o tıfl-ı sūz-
efgen / **Yine** olmuş iki ruhsāresi şu‘le-
feşān āteş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 100, Beyit 2*). [yine,]

Yine sevdā-yı hāmem bahs-ı zülf-i pîç ü
tāb açmış / Tolaşmış kıl ü kâle inceden
ince hisāb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 1*). [yine,]

Tır-i müjgāndan dil-i zārım hirāsāndır
yine / Bir de olmuş zaḥm-ı tığ-i
gamzeden cānım ḥalāş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 3*). [yine,]

Bulmaz **yine** bu bahşimiz ey Zihni
nihāyet / Tahrîr dahı olsa biñ evrāk ü
şahā’if (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 116, Beyit 5*). [yine,]

Yine ser-māye-i ārām-ı dildir olmasın
güm-nām / Hayālîñ hem-dem-i şām-ı
garîbān olduğın tıyduk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 4*). [yine,]

Kalmadı eşk-i terim pâyına döküdüm o
kadar / **Yine** nerm olmadı gitdi dil-i
sengîn-i felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 2*). [yine,]

Bî-peder māder **yine** bir tıfla verdim
gönlümü / ‘Aşk cān baḥrinde bir dürr-i
yetimimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 3*). [yine,]

Yine koydı piyāde ol şeh-i gül-ruh beni
āhır / Bu naṭ‘ üzre niçe ferzānelik etdim
at oynatdım (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 4*). [yine,]

Etmedim cānımı ben rāh-ı şadākatde
dirîğ / Rukabāya **yine** ey māh kapıldıñ ne
diyem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 2*). [yine,]

Cemālin ‘arz eder ol māh-tābān dīdeler
rūšen / Gelir bezme **yine** şem‘-i şebistān
dīdeler rūšen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
165, Beyit 1). [yine,]

Hışn-ı zevk-i rind-i bî-bāke zafer bulmaz
yine / Perde çıkmış dehre biñ Tīmūr
Tīmūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
173, Beyit 5). [yine,]

Teşrîfi muşammem olıcağ māh-ı
şiyāmıñ / Düşdi **yine** bir gūlgule rindān-
ı cihāna (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
185, Beyit 2). [yine,]

Yine ol hūnî-nigeh tağdı bıçağın beline /
Verecek sâha-i şahrâyı bugün kan seline
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
188, Beyit 1). [yine,]

Künc-i zulm-i iftirāk içre nihān oldum
yine / Revzen ü derden o mihre dīde-bān
oldum yine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
190, Beyit 1). [yine,]

Künc-i zulm-i iftirāk içre nihān oldum
yine / Revzen ü derden o mihre dīde-bān
oldum **yine** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
190, Beyit 1). [yine,]

Ol mukavves ebruvān-ı yārdan mehcūr
olup / Dest-i cevvi-i çarh-ı kec-revde
kemān oldum **yine** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
190, Beyit 2). [yine,]

Vāy ol müjgān-ı dil-düz-ı cüvānım
kandadır / Söyleyip tır-i cefā-bāra nişān
oldum **yine** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
190, Beyit 3). [yine,]

Mübtelā-yı nāle vü āh ü fiğān oldum
yine / Bāğ-ı vaşl içre nağam-perdāz iken
būlbūl gibi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
190, Beyit 4). [yine,]

Nev-bahārīde olup ruhsār-ı ālımdan cüdā
/ Zihniyā mahrūm-ı zevk-i gūlsitān
oldum **yine** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
190, Beyit 5). [yine,]

Yine bir zulm-i nev-īcād kıldıñ gālībā
zālīm / Ser-i kūyuñda bir hengāme-i
şāhım emān kopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
191, Beyit 2). [yine,]

Dil **yine** mu‘tekif-i gūşe-i firķat oldı /
Cān-güdāzende-i nār-ı ğam ü mihnet oldı
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
194, Beyit 1). [yine,]

Rūze-i hicrānını biñ ğamla ben çekdim
yine / Ğayr ile ol meh neşāt-ı meclis-i ‘īd
eyledi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
197, Beyit 5). [yine,]

‘Ākıl olsam da **yine** mir‘āt-ı çeşm-i
‘āleme / Gösterür dîvāne-şūret çarh-ı
bed-sīret beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel*
204, Beyit 3). [yine,]

Cemī‘-i ümmetiñ cürm ü günāhı etse
cem‘iyyet / Benim cürmüm **yine** gālīb
gelir şad āh ü vā-veylā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
1, Beyit 57). [yine,]

Hükmi-i kazā-yı Hakk’a rızā-dādılık **yine**
/ Ancağ velī-i a‘zam olan zāta şān olur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
6, Beyit 36). [yine,]

Ne kadar eylese de vaşf himem ü āşārıñ
/ **Yine** tām eyleyemez Zihnî gibi ‘abd-ı
kemīn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
10, Beyit 44). [yine,]

Sensin el-hakk aranılsa **yine** pür dikkat
ile / Kūlzūm-i fażl ü hūnerde güher-i
kadr-i girān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside*
11, Beyit 36). [yine,]

Yine bir gonca-i bāğ-ı vücūdı çarh-ı
ğam-efzā / Perīşān etdi dest-i mevt ile
rahm etmeyip aşlā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a*
17, Beyit 1). [yine,]

O şāhıñ vaşfına haşr olsa Zihnî cümle
evķātıñ / Ne mümkündür tamām etmek
yine evşāfın ol zātıñ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes*
1, Beyit 19). [yine,]

‘Arz-ı rû etse dahı gence-i gülzâr-ı cinân
/ Pür olur eşk-i tahassürle **yine** dîde-i cân
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 11*). [*yine,]*

yine: yine, gene. *II yine de.*

Eyleriz fenn-i dirâyetde cihânı mebhût /
‘Aşk bahşinde **yine** Kays’dan ‘âkıll
değiliz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 3*). [*yine,]*

Yine kesmem ümîdi rahmetiñden tâ ebed
bi’llâh / Egerçi rû-siyâhım şermsârım ey
kerem-pîrâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 58*). [*yine,]*

yine: sonuç olarak, neticede.

Dîvâne-i ‘aşkı **yine** ey Zihni bakılsa /
‘Aklıyla Felâṭun-ı zamân câhilimizdir
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 54, Beyit 5*). [*yine,]*

yine: ancak, sadece.

Ḳalbimiñ râbıtası vird-i zebânım sensin /
Yine derd-i dilime çâre-resânım sensin
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 5*). [*yine,]*

yine: daha, artık.

Bilmezlik ile degdi gücenme **yine** afv et
/ Düzdâne eger kıynuna atdımsa elim
kes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 98, Beyit 4*). [*yine,]*

yine: fakat, ancak.

Şad hezârân dil-ber-i cādū-nigeh gördüm
yine / Hîç biri mânend-i yâr-ı çeşm-i
âşubum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 4*). [*yine,]*

**yine her dem lutf ile rahmı kahrına
ğâlib gelir:** Allah’ın rahmeti her zaman
gazabından üstün gelir. [*Şair bu beyitte
"Rahmetim gazabımı aştı. (Deymeni)"
hadis-i şerîfine telmihte bulunmuştur.*]

**Yine lutf ile rahmı kahrına ğâlib gelir
her dem** / Nigâh-ı şefkat eyler herkese ol
şâh-ı bî-hem-tâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 37*). [*yine her dem lutf ile
rahmı kahrına ğâlib gelir,]*

yitir-: kaybetmek.

Yitirmez atlas-ı çarhı geçer ammâ şeb ü
rûz / Hedef-i ta’ne-i zühhdâ ki derler o
biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 4*). [*yitirmez, -mez]*

yoğ: olmayan, bulunmayan (şey), yok.

Dün gece **yoğidi** dilde eşer-i zulmet-i
ğam / Bezmdde yâr-ı kamer-çehre
kadehkâr idi hem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 154, Beyit 1*). [*yoğidi, -idi]*

Metâ’-ı ma’rifet çok seyr kıldım sük-ı
ma’nâda / Birin teslîme tab’iñ **yoğidi**
tahkîk ü îkânı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 7*). [*yoğidi, -idi]*

yoğ idi: yoktu.

Yoğ idi hışsesi bu mülk içinde / Ne māl
ü ne nukûd ü ne mekândan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 4*). [*yoğ idi,]*

Küdûret **yoğ idi** kalbinde aşlâ / Derûnı
şâf idi âb-ı revândan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt’a 19, Beyit 6*). [*yoğ idi,]*

yok: bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

Dutdı rāh-ı emelim düzd-i yamān-ı fırkāt
/ Ne tazarru'lar edem **yoğdur** emān-ı
fırkāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26,
Beyit 1). [yoğdur, -dur]

Ehl-i 'irfāna deme **yoğtur** nişāne
Zihniyā / 'Arifāna diğkat et her
şeylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 48, Beyit 5). [yoğtur, -tur]

Yoğdur aslā nā-ḥudā-yı rahmetiñden
mā-'adā / Ḳulzüm-i ihsānda bir lenger-
endāz-ı kenār (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kaside 2, Beyit 48). [yoğdur, -dur]

yok: kalmamak, bulunmamak.

Bî-'ayş u nūş devr-i Cem'e **yoğdur**
i'tibār / Ülfet bu demde dil-ber ü sāğarda
kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19,
Beyit 2). [yoğdur, -dur]

yok: yok, bulunmamak.

İftirāk-ı la'l-i cān-bahşıñla oldum nā-
mizāc / Hoğka-i gerdūnı şad-çāk
eylesem **yoğdur** 'ilāç (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 30, Beyit 1). [yoğdur, -dur
]

Çār-sū-yı 'aşkı nakd-ı cān ile seyr
eyledim / **Yoğ** metā'imdan bir özge kâle-
i şāhib-revāc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
30, Beyit 2). [yoğ,]

Şemle vü şalde **yoğ** ḥ'āhişimiz kılca
kadar / Tavr-ı erbāb-ı riya şeklini şāmil
degiliz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84,
Beyit 2). [yoğ,]

Bu kühen-hānede bir cāy-ı ferāğat
yoğdur / Tāk-ı vālāsına yuf gūşe-i
eyvānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
114, Beyit 8). [yoğdur, -dur]

Yoğtur ḥalāş Zihni bize sürmeyince yüz
/ Bāb-ı rızā-yı pādīşeh-i hvācegāne dek

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 5).
[yoğtur, -tur]

Şu melāmet-kedede geçmedi bir şey
elime / Dünyada kalmadı māl āhirete **yoğ**
'amelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152,
Beyit 3). [yoğ,]

Dağı kimden ede ümmid-i şefkat kalb-i
maḥzūnum / İki 'ālemde **yoğdur** senden
eşfağ yā Resūl'allāh (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 172, Beyit 2). [yoğdur, -
dur]

Mülhāk oldu şübhe **yoğdur** kim şehidān
silkinde / Ḳurbına alsın anı şāh-ı Hüseyin-
i Kerbelā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 18,
Beyit 9). [yoğdur, -dur]

yok: yok, kalmadı.

Kişver-i bāında sultān-ı 'ulüvvü's-
şāndır / Emr ü fermānına **yoğdur**
söyleyen lā vü ne'am (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 3, Beyit 19). [yoğdur, -
dur]

Bî-ğarağ ḥāne-i dünyāda **yoğ** ehl-i 'ibret
/ Kime etsin fuğarā 'arz-ı niyāz ü ḥācet
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit
10). [yoğ,]

yok: yok, bulunmamak (inkār etmemek
bağlamında).

Yoğdur bu sözde inkārım benim / Pür
durur bi'llāh ikrārım benim (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 5). [yoğdur, -
dur]

yok: değil.

Bendeniñ şarf-ı 'ubūdiyeti lāzım **yoğsa** /
Geh cemāli o şehiñ gāh celāli görünür
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 5).
[yoğsa, -sa]

yok: bulunmama, olmama durumu.

Halkdan ümīdvār olma şaķın çekme ta‘ab / Luţf-u Haķ’dan özge **yoķdur** bendeye feryād-res (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 95, Beyit 4*). [*yoķdur, -dur*]

Bende **yoķdur** kâbiliyyet nâ‘t-gūyuñ olmağa / Bir vesīledir berāy-ı ‘arz-ı hāl-i dil-figār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 46*). [*yoķdur, -dur*]

Baş egip hūsn-i rızā vermekden özge çāre **yoķ** / Her ne kim hūkm eyler ol sultān-ı iklīm-i każā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt‘a 18, Beyit 10*). [*yoķ,*]

Āşār-ı şafā **yoķdur** ‘ālemde demez ‘ārif / Merdāne turup olma ‘ārif isen hīç hā‘if (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 4*). [*yoķdur, -dur*]

Dil-dāde-i şāhidler bir şevķ ile hoş-ārām / Tahķīķe nazar kılsıñ bir kārda **yoķ** encām (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 8*). [*yoķ,*]

Bir tınāba sāha-i imkāndan **yoķdur** ittisā‘ / Dilden eylerken fūrūğ-ı şefķatiñ ref‘-i zulem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 13*). [*yoķdur, -dur*]

yok mı: "yok mu?" anlatıma vurgu katmak amacıyla kullanılan bir sözde soru ifadesi.

Şefā-yı zevķ-i nūş-ā-nūş-ı vuşlat **yoķ mı** ‘ālemde / Ğam-ı firķat efendim pek firāvān oldu besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 5*). [*yoķ mı,*]

Yetmez serim rikābıña hem rūy-māl edem / **Yoķ mı** naşīb-i zevķ baña bāğ-ı luţfdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 3*). [*yoķ mı,*]

yok mudur: yok mudur?

Yoķ mudur pāyān hīç bu zārī vü nāişlere / Besdir inşāf et yeter bu şekve-i zulm ü sitem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 2*). [*yoķ mudur,*]

yok yere benzet-: boş yere, nedeni olmadığı hâlde arasında benzer yönler bulmak (sevgilinin ağzının goncaya benzetilmesi).

Yoķ yere beñzetdiler yār femin gonçeye / Etdi bu baħş içre hep nūkte-şināsān ğalaţ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 5*). [*yoķ yere beñzet-,*]

yoksa: aksi takdirde.

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rū Zihniyā / **Yoķsa** çarķ-ı hūsn hep bir āh ile ber-bād olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5*). [*yoķsa,*]

Muķavves kaşlarıñ ey māh-peyker ğıbtasındandır / Degil **yoķsa** hilālīñ kendi re‘yiyle ķadi hamdır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 71, Beyit 6*). [*yoķsa,*]

Kemāl-i ma‘rifet zātında insānıñ gerek **yoķsa** / Saña icāb-ı irş etmez kemālāt-ı Hucendī’den (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 163, Beyit 2*). [*yoķsa,*]

Ben etdim rāz-ı hāl-i gōñlümü i‘lān aña **yoķsa** / O ser-keş nev-cüvānım vāķıf-ı keyfiyyet olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 2*). [*yoķsa,*]

Bulundu var mı çāre Zihniyā serde ķalenderlik / Ki **yoķsa** her olur olmaz kese teba‘iyyet olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5*). [*yoķsa,*]

vol al- [D]: ilerlemek.

Getirmiş menzil **almış** ‘âlem-i lâhûta dilden **yol** / Ne devletdir mürîdâna yolında cân ede mebzûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 11). [yol al-,]

yol bul- [D]: bir menzile ulaşmak için uygun yolu, yöntemi bulmak; vesile, araç bulmak.

Yol bulamaz kalb-i mürîdânına / Dağdağa-i mâ vü men-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 33). [yol bul-,]

yol ehli: tarikat ehli.

Resm ü âdâb-ı ‘ubûdîyyeti bilmez ne imiş / Öyle **yol ehliniñ** âyînine erkanına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 6). [yol ehli,]

yol göster- [D]: kılavuzluk, rehberlik etmek.

Şimdi ebnâ-yı zamân kendi hevâsın gözedir / Kime **yol gösterelim** yâ kime pend eyleyelim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 6). [yol göster-,]

yoldan çap- [D]: doğru yoldan ayrılmak. ("Yoldan çıkmak" deyimi bağlamında kullanılmıştır.)

Niyet-i şıdk ile maḥmil-keş-i rāh-ı ‘aşkız / Şanma kim vesvese-i ‘aql ile **yoldan çaparız** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 87, Beyit 2). [yoldan çap-,]

voluna cân ü seri şevk ile oynat-: uğruna başını ve canını seve seve feda etmek. (Sevdiği bir şey veya kimse uğruna hiç düşünmeden canını vermek anlamında kullanılır.)

Şeh-süvârum ki kılur semtime irhâ-yı ‘inân / **Yoluna cân ü seri şevk ile oynatmalıdır** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 2). [voluna cân ü seri şevk ile oynat-]

yön dön-: yönelmek.

Zulmât-ı leyl-i ḥasreti hep eyle der-kaḫā / Mihr-i cemāl-i yâre **dönüp yön** ‘ale’ş-şabāḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 2). [yön dönüp,]

yuf: “yazıklar olsun!” anlamına gelip beğenilmeyen veya öfke duyulan durumlarda söylenilen bir söz.

Felegiñ tavrına hem devrine devrânına **yuf** / Aña yuf etmeyeniñ biz ederiz cânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 1). [yuf,]

Ḥar-ı lâ-yefhem ü nâ-dânadır hep iḥsânı / **Yuf** anıñ luṭṭ u ‘atâyâsına iḥsânına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 2). [yuf,]

Ḥar-ı lâ-yefhem ü nâ-dânadır hep iḥsânı / Yuf anıñ luṭṭ u ‘atâyâsına iḥsânına **yuf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 2). [yuf,]

Zevk ede cāhil ü devrinde ki ‘ārif çeke ḡam / Demine sâ‘atine vaktine ezmânına **yuf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3). [yuf,]

Hāk-i zilletde eder ehl-i kemālî pā-māl / Tūsen-i kec-rev-i çarḫiñ heme cevlnına **yuf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 4). [yuf,]

N’oldığın sırr-ı maḥabbet şu kim idrāk etmez / ‘Aqlına fikrine hem ‘ilmine ‘irfânına **yuf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 5). [yuf,]

Resm ü ādāb-ı ‘ubūdīyyeti bilmez ne imiş / Öyle yol ehliniñ āyīnine erkanına **yuf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 6). [yuf,]

Bu kühen-hānede bir cāy-ı ferāğat yokdur / Tāk-ı vālāsına **yuf** gūşe-i eyvānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 8). [yuf,]

Bu kühen-hānede bir cāy-ı ferāğat yokdur / Tāk-ı vālāsına yuf gūşe-i eyvānına **yuf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 8). [yuf,]

Qadr-i dānā ile nā-dānına fark eyleyemez / Zihniyā öyle olan ādemiñ iz‘ānına **yuf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 9). [yuf,]

yuf ed(t)-: yuh çekmek; beğenilmeyen, tasvip edilmeyen birine veya bir duruma karşı haykırmak.

Felegiñ tavrına hem devrine devrānına yuf / Aña yuf etmeyeniñ biz **ederiz** cānına **yuf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 1). [yuf ed(t)-,]

yuf etmeyen-: beğenilmeyen, tasvip edilmeyen birine veya bir duruma karşı yuh çekmeyen.

Felegiñ tavrına hem devrine devrānına yuf / Aña **yuf etmeyeniñ** biz ederiz cānına yuf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 1). [yuf etmeyen,]

yümn-i makdem: gelişinin bereketi. (Kilis kaymakamının göreve gelmesiyle bağlamında kullanılmıştır.)

Eşkiyâyı zulemāyı ede maḫhūr u zebūn / **Yümn-i makdemle** nere eyler ise ‘atf-i ‘inān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 43). [yümn-i makdem,]

yüri-: ilerlemek. II yürümek.

Seni maḫdūr-ı ezel her ne ise kendi bulur / Reh-i-ümmīde te‘enniyle **yüri** etme şitāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 5). [yüri,]

Yūsuf Beg Efendi: özel ad.

Şükr-i bī-hadd kim cenāb-ı Ḥazret-i Rabbü’ş-şekūr / Kıldı **Yūsuf Beg Efendi’ye** ‘atāyā-yı vüfūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 6, Beyit 1). [Yūsuf Beg Efendi,]

Yūsuf-cemāl: güzel yüzlü Yūsuf. II sevgili.

Gel ey Mısr-ı melāḫāt dāveri **Yūsuf-cemāl** gel / Revān oldı gözümdeñ Nīl-āsā eşk-i alım gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 1). [Yūsuf-cemāl, -im]

Yūsuf-ı dehr: zamanın Yūsuf’u. II sevgili.

Gel ‘azīzim bu sözi eyle qabūl olma ‘anīd / **Yūsuf-ı dehr** eder bend-i Züleyhā-yı ümīd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 7). [Yūsuf-ı dehr,]

Yūsuf-ı gül-çehre: gül yüzlü Yūsuf. II sevgili.

Mısr-ı ḥübīde görüp ol **Yūsuf-ı gül-çehreyi** / Dem-be-dem cūş u ḥurūş eyler gönülden Nīl-i ‘aşk (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 4). [Yūsuf-ı gül-çehre,]

Yūsuf-ı Mısr ü vişāl-i yād kılma-: Mısır ülkesinin Yūsuf’u’na kavuşan olarak hatırlanmamak.

Yūsuf-ı Mısr ü vişāl-i yād kılmazlar seni / Olma hîç üftāde-i bî-ka'r-ı çāh-ı ārzū (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 4*). [*Yūsuf-ı Mısr ü vişāl-i yād kılmaz-*,]

Yūsuf-ı zerrin-resen-i rûzgār: zamanın altın saçlı Yūsuf'u.

Mihr-i cemālinden eder kesb-i nūr / **Yūsuf-ı zerrin-resen-i rûzgār** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 21*). [*yūsuf-ı zerrin-resen-i rûzgār,*]

yüz: yüz, sûret, çehre.

Bārek'allāh sende bu nev tāze dil-berlik nedir / Sözde şekerlik bu **yüzde** h'āb-ı esmerlik nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 1*). [*yüzde, -de*]

Yüzün çün kıblegāh-ı aşıkāndır / Eşiğin Mescid-i Akşā'ya beñzer (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 67, Beyit 4*). [*yüzün, -ün*]

Siyāh-ı kākülün kaldırmış envār-ı cebninden / Şanırsın kim niķāb-ı leyli **yüzden** āftāb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 2*). [*yüzden, -den*]

yüz biñ: yüz bin, pek çok.

Ravza-i pür-nūrîna bār-ı şalāt ile selām / Rāh-ı dilden dem-be-dem olsun revān **yüz biñ** kaţār (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 58*). [*yüz biñ,*]

Fiğān dest-i ecelden etse lāyık cümle-i dünyā / Eder bir şadmesiyle nice **yüz biñ** hāneyi ifnā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a 15, Beyit 1*). [*yüz biñ,*]

yüz çevir- [D]: gösterdiği ilgiyi kesmek, önemsememek.

O mäh-ı 'ālem-ārā **yüz çevirmiş** 'āşıkāndan / Sipihriñ devri ber-vefk-i raķībān oldığın tıyduķ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 6*). [*yüz çevir-*,]

yüz dön- [D]: yüz çevirmek, vazgeçmek.

Kār zarar **yüz dönmez** iķrār-ı maħabbetden göñül / Naķz-ı 'ahd etmez verir cān ü serin merd-i veşīķ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 117, Beyit 2*). [*yüz dön-*,]

Qabūl et üns ü ülfet **yüz dönüp** şahrā-yı vahşetden / Girizān olma luţf et ba'd-ez-īn çeşm-i gazālīm gel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 4*). [*yüz dön-*,]

Zāhidiñ nuşıy-la **yüz dönmem** tarīķ-i 'aşkdan / Kūy-ı cānān şırāt-ı müstaķīmimdir benim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 6*). [*yüz dön-*,]

Nice **yüz dönmek** olur 'arız-ı cānānımdan / Hîç mümkün mi geçem şu'le-i imānımdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 1*). [*yüz dönmek,*]

yüz göster- [D]: belirmek, ortaya çıkmak, kendini göstermek.

Şāf kıl jeng-i sivādan diliñ āyīne-şifāt / Saña **yüz göstere** tā şahid-i ma'nā bi'z-zāt (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 1*). [*yüz göster,*]

yüz göster- [D]: kendini göstermek. II ilgili görünmek, yüz vermek.

Yār **gösterdikçe yüz** manzūr manzūr üstüne / Bezm şevki pür olur mecbūr mecbūr üstüne (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 1*). [*yüz göster,*]

yüz mi var: yüzü olmama, utanma.

Ammā bu rütbe cürm ü kuşur ile āh kim / Dergāh-ı Hakk'a yalvaracak bende **yüz mi var** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 9). [yüz mi var,]

yüz sür- [D]: aşırı sevgiyi ve bağlılığı göstermek için yere eğilmek, yere kapanmak.

Yoktur hâlâş Zihni bize **sürmeyince yüz** / Bâb-ı rızâ-yı pâdişeh-i hvâcegâne dek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 5). [yüz sür,]

yüz tut- [D]: yönelmek; bir şey olmak üzere bulunmak.

Havfım oldur **yüz tuta** bir gün beyâbân semtine / Zihni-i dîvâne-hû bakdıkça âhû çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 5). [yüz tut-,]

yüz ver- [D]: yakınlık, ilgi göstermek.

Döndi bir kâfirsitâna mülk-i hüsnüñ her yeri / **Yüz verince** gîsuvân-ı hâl-i 'anber-bâra haţ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 4). [yüz ver-,]

Rakîbe **yüz verir** bî-minnet ammā 'aşık-ı zâra / Eder ihsân-ı bûs-ı pây biñ ibrâmdan şöñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 4). [yüz ver-,]

yüzler sür- [D]: büyük sevgi, saygı gösterilen birinin katına çıkarken eşiğine, ayağına doğru yüzünü yere sürercesine eğilmek.

Yüzler sürelim Hazret-i Pîr'in eşiginde / Rif'at görelim Hazret-i Pîr'in eşiginde

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 1). [yüzler sür-,]

yüzüm döndürmezim (yüz döndürmek) [D]: yüzünü çevirmek; gösterdiği ilgiyi ve yakınlığı kesmek.

Yüzüm döndürmezim mihrâb-ı ebrûsından ol mâhiñ / Müselmân-ı kadîmim zâhidâ terk-i namâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 3). [yüzüm döndürmezim,]

yüzün sür- [D]: büyük sevgi, saygı gösterilen birinin katına çıkarken eşiğine, ayağına doğru, yüzünü yere sürercesine eğilmek.

Dergeh-i şâhib-i vakt üzre **yüzün sür** Zihnî / Çekil ol mihr-i cihân-tâba mişâl-i zerrât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 5). [yüzün sür,]

Zihniyâ hâk-i der-i pîre **yüzün sür** kim odur / Melce-i her dü serâ cümle-i insâna melâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 6). [yüzün sür,]

yüzünde: üzerinde.

Şüret **yüzünde** kıldı 'abeş âdemiyyetim / Sîret içinde vesvese-i dîv-i kînedâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 12). [yüzünde,]

Z

zabt ed(t)-: yönetimi altına almak.

Zât-ı pâki ber-murâd olduğca bâ-'ömr-i mezîd / **Zabt ede** her demde bir iklîmi ol şâhib-kırân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 7). [zabt ed(t)-,]

zabt ed(t)-: idaresi altına almak. II etkisi altına almak; etkilemek.

Zabt eder şemşîr-i gamzeyle hezārân cān ü dil / Mülk-i hūbîde şeh-i ālî-cenāb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 6). [zabt ed(t)-,]

zabt ed(t)-: kontrol altına almak.

Zabt edip iklîm-i Rûm'ı hāl-i Hindûlarla sen / Mülk-i Çîn'e fitne şaldîñ çeşm-i āhûlarla sen (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 1). [zabt ed(t)-,]

zabt et-: kontrolü altında bulundurmak, dizginlemek.

Her ki evreng-i dilin **zabt etse** şāh-ı ārzū / Mülk-i cānın eder yağma sipāh-ı ārzū (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 1). [zabt et-,]

zabt et-: ele geçirme, kontrolüne alma.

Zabt etdi mülk-i cān ü dilim nefis-i nā-bekār / Etdi sipāh-ı zevk ü huzūr cümleten firār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 1). [zabt et-,]

zabt eyle-: korumak, kaybetmemek.

‘Āşıkān envār-ı îmānın niçe **zabt eylesin** / Küfr-i zülf-i yār kim gāretger-i îmān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 2). [zabt eyle-,]

zāde-i Nūh: Nuh'un oğlu. [Hz. Nuh'a (a.s.) iman eden Ham, Sam, Yâfes adlı oğulları onunla birlikte gemiye binmişler ancak ona iman etmeyen oğlu Kenan (Yam) ona iman etmediği için gemiye binmemiştir. Nūh, Allahū

Teala'ya Yam oğlunun da kendi ailesinden olduğunu ve oğlunun başına gelenlerin hikmetini öğrenmek istediğini söyler. Allahū Teala bir peygamber dahi olsa kan bağının hiçbir şey ifade etmediğini oğlunun da inkârcılardan olduğunu ve bu sebeple bu vadin onun için hak olduğunu bildirmiştir. (Hûd 46: Ey Nūh! O senin ailenden değildir. Çünkü o, çok kötü bir iş işlemiştir. Öyleyse bilmediğin şeyi benden isteme...) Bu beyitte şair bu duruma telmihte bulunarak kimsenin kimseye bir fayda sağlayamayacağını, kurtuluşun yegane çaresinin insanın kendi elinde olduğunu ifade etmiştir.]

Şeref-i ceddîñ unut zātîña bak ey Zihnî / Derk kıl vāriş-i eb olmadığın **zāde-i Nūh** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 5). [zāde-i Nūh,]

zafer bulma-: zafer kazanmamak, galip gelmemek.

Hışn-ı zevk-i rind-i bî-bāke **zafer bulmaz** yine / Perde çıkmış dehre biñ Tīmūr Tīmūr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 5). [zafer bulma-,]

zāğ ü bülbül: bülbül ile karga. II âşık ile rakip.

Zāğ ü bülbül fark olunmaz bāğ-ı dünyā içre kim / Zihni-i şūrîde-hāl sen h^vāh ağla h^vāh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 139, Beyit 7). [zāğ ü bülbül,]

zāğ u zağan-ı rüzgār: zamanın karga ve kuzgunu.

Bülbül-i hoş-nağme-tırāza ne gam / Reşk ede **zāğ u zağan-ı rüzgār** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 37). [zāğ u zağan-ı rüzgār,]

zāgān: karga. II rakip.

Ruḳabā ‘āşık ile da‘vî-i hem-serlik eder / Lîk **zāgān** ede mi bülbül-i gülzâr ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 5). [zāgān,]

zâhid: kaba sofu (çok dindar olup irfanı olmayan kimse). II rakip.

Ne yanmış tâb-ı ruḥsâra ne ḥ^vâhiş eylemiş la‘lîñ / Ki sa‘yîñ saht-dil **zâhid** ne mûm etmiş ne bâl etmiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 99, Beyit 3). [zâhid,]

zâhid: dünyayı terk edip dinin emirlerine çok titizlikle riâyet eden, züht ve takvâ sahibi, dindar, müttakî (kimse). II çok dindar olup irfânı olmayan kimse, kaba sofu.

Zâhid eyler ârzü-yı bâğ-ı ḥuld ammâ ki ben / Eyledim endîşe-i gülzâr-ı vaşlîñ intihâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 4). [zâhid,]

Görse **zâhid** ḥam-ı ebrûsını bir kez der-ḥ^vâb / N’oldığın vâkıf olur rûtbe-i tâḳ-ı miḥrâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 1). [zâhid,]

Zâhide işrâb-ı feyz etmek ne ḥâşıl Zihniyâ / Mest-i dünyâ neş’e-i cāvîde etmez iltifât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 5). [zâhide, -e]

Bezî-i irşâd eylese Zü’n-nün Zü’n-nün üstüne / **Zâhide** tefhîmî güçdür nükte-i mîm-i femîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 6). [zâhide, -e]

Eger bâdî-i ülfet olmasaydı ḥûb-rüyâna / Bu rûtbe bâde-i gül-fâma **zâhid** ḥürmet olmazdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 4). [zâhid,]

zâhid: çok dindar olup irfanı olmayan, dış görünüşe önem veren kimse. II ey zahit!

Gâh sevk-i zühd edersîñ geh verirsîñ sevk-i mey / Olmuyor **zâhid** muvâfiḳ etdiḡiñ bir keb kebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 3). [zâhid,]

zâhidâ: ey zâhid! (Allah korkusuyla dünya nimetlerinden el çeken kişi.)

Keyfe mâ-kâne yekûn keyfiyyetin bildirmege / Câm-ı ‘aşkıñ **zâhidâ** bir cür‘a işrâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 5). [zâhidâ,]

Ḥalka-der-güş bende-i pîr-i muḡânım **zâhidâ** / Ḥidmet-ârâ-yı zemîn-bûs-ı der-i mey-ḥâneyim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 2). [zâhidâ,]

Yüzüm döndürmezim miḥrâb-ı ebrûsından ol mâhiñ / Müselmân-ı kadîmim **zâhidâ** terk-i namâz etmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 3). [zâhidâ,]

zâhidân: zahidler, aşırı sofular.

Sâde bir rûze-i ḥuşk ile muḳayyed şanma / **Zâhidân** mühr-i ‘ibâdetle olur beste-dehân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 6). [zâhidân,]

zâhid-i hatır-şiken-i rûzgâr: devrin gönül inciten zâhidi.

Cür‘asın içse olur âşüfte-dil / Zâhid-i hatır-şiken-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 10). [zâhid-i hatır-şiken-i rûzgâr,]

zâhid-i ḥuşk: kaba sofu.

Nefsini tanımadan ba'zı cihân kallâşı / **Zâhid-i huşkuñ** eder dînine îmânına yuf
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 7*).
[zâhid-i huşk,]

zâhid-i nâ-dân: cahil/bilgisiz kaba sofu.

Bu şeb bezm-i ma'ârifden soruldu **zâhid-i nâ-dân** / Şimâh-ı çarha düşdi na're-i heyhey pey-ender-pey
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 195, Beyit 2*). [zâhid-i nâ-dân,]

zâhidiñ nuşhı: zahidin nasihatı.

Zâhidiñ nuşhıyla yüz dönmem tarîk-i aşkdan / Kûy-ı cânân şirât-ı müstaķimimdir benim
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 146, Beyit 6*). [zâhidiñ nuşhı,]

zâhir: gerçek, asıl.

Sen merd-i Hâk ol isterse olsun / **Zâhir** mekânıñ iklîm-i Efrenc
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 6*). [zâhir,]

zâhir: açık, aşikâr, görünen.

Sırr-ı kâdr ü şerefîn derk kılursın **zâhir** / Oldı tebrîk-i velâdetde erenler hâzır
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 9*). [zâhir,]

zâhir: görünür.

Gerçi kim hâzır degil **zâhirde** zât-ı devleti / Ter-dimâğ eyler cihânı bûy-ı rûhâniyyeti
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 9*). [zâhirde, -de]

zâhir eyle-: göstermek.

‘Ömr ü ikbâl-i ebedle hürrem ü dil-şâd olup / **Eyleye** Mevlâ o tıfla hâzret-i pîri **zâhir**
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 10*). [zâhir eyle-,]

zâhir ol-: açığa çıkmak, meydana çıkmak, görünür olmak.

Bir şadâ-yı dil-fezâ **zâhir olur** her bergden / Nev-nihâlâna toķunduķca nesîm-i nev-bahâr
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 13*). [zâhir ol-,]

zâhir ol-: ortaya çıkmak. İl doğmak.

Maskat-ı re'sü'l-vaţan çün **oldı zâhir** mu'teber / Belde-i Killîs'e ceş-i feyz ile çekdi 'alem
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 27*). [zâhir ol-,]

zâhir ü bâtın: açık ve gizli.

Zîver-i mesned-i şer' olduğu mânend o zât / Zâhir ü bâtın ola her demi ârâyış-i kām
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 34*). [zâhir ü bâtın,]

zâhir ü bâtın 'avâl: görünen ve görünmeyen âlemler.

Yem-i cûd u kerem kân-ı reşâdet dahme-i 'irfân / 'Avâlim **zâhir ü bâtın** müsellemlerine her ân
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 2*). [zâhir ü bâtın 'avâl,]

zâhir ü bâtın her emrine teslîm ol-: maddi manevî her emrine boyun eğmek.

Her emrine teslîm olalım zâhir ü bâtın / Şâdık turalım Hâzret-i Pîr'îñ eşiginde
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 186, Beyit 2*). [zâhir ü bâtın her emrine teslîm ol-,]

zāhire çık-: ortaya çıkmak.

Zāhire çık-sa o sultan-ı cihān / Farq olur
hep kāfirān ü mü'minān (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 23). [zāhire
çık-,]

zāhiren: görünüşte.

Dāmen-i hil'at-i ma'nīsine eller mi erer /
Zāhiren ehl-i diliñ hırka vü şalı görünür
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 6).
[zāhiren,]

zahm: yara. II dert, üzüntü, keder.

Mişāl-i gevher-i şehvār kadr ü kıymet
isterseñ / Devā kıl **zahmına** ihsān edip
maḥzūn-ı dil-rîşin (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 4, Beyit 3). [zahmına, -ı, -n, -a]

zahmet ver-: eziyet, sıkıntı vermek.

Zihnî yetişür **verme** o nāziktere **zahmet**
/ Çok renc ü meşakkat (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Müstezad 1, Beyit 10). [zahmet
verme,]

zahm-ı ğam: gam yarası.

Cigerde **zahm-ı ğamıñ** şanma dāğdır
cānā / O bezm-i zevk-i dilimde çerāğdır
cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 9, Beyit
1). [zahm-ı ğam,]

zahm-ı hicrān ile: ayrılık yarastıyla.

Zahm-ı hicrān ile bīmār ki derler o biziz
/ Merhem-i vaşla sezāvār ki derler o biziz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 1).
[zahm-ı hicrān ile,]

zahm-ı pür-hün-ı dil-i hasta: hastanın
(âşık) dert ve üzüntüyle dolu yaralı
gönlü.

Fikr-i la'liñ ile tıb-ḥāne-i ḥülyāda begim
/ **Zahm-ı pür-hün-ı dil-i ḥastaya**
merhem yaparız (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 87, Beyit 4). [zahm-ı pür-hün-ı dil-
i ḥastaya, -(y)a]

zahm-ı sīne: göğüsteki yara; gönül
yarası.

Ey tabīb-i cān lebiñ şol rütbe kıldım ārzū
/ Ḥūna döndi **zahm-ı sīnem** üzre ki
merhem heme (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 183, Beyit 2). [zahm-ı sīne,]

zahm-ı tîğ-i ğamze: sevgilinin
bakışlarından kaynaklanan kılıç yarası.

Tîr-i müjgāndan dil-i zārım hirāsandır
yine / Bir de olmuş **zahm-ı tîğ-i
ġamzedden** cānım ḥalāş (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 105, Beyit 3). [zahm-ı tîğ-
i ğamze,]

zahm-nāk-ı tîğ-i ḥasret: özlemin kılıç
yarası.

Dil ü cānım esîr-i gūşe-i pür-derd-i
fırkatdır / Ser-ā-pā cism-i zārım **zahm-
nāk-ı tîğ-i ḥasret**dir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 78, Beyit 1). [zahm-nāk-ı
tîğ-i ḥasret,]

zālim: acımasız ve haksız davranan,
zulmeden. II Yezid.

Zālim odur ki saltanat-ı mülk-i dehr için
/ Hāk'dan dönüp de tîğ-keş-i ḥānedān
olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit
20). [zālim,]

zālim: acımasız davranan; zulüm, eziyet eden (kimse). II sevgili.

Yine bir zulm-i nev-icād kıldıñ ğālibā **zālim** / Ser-i kūyuñda bir hengāme-i şāhım emān kōpdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 2). [*zālim*,]

zālim: acımasız ve haksız davranan, zulmeden. II felek, talih.

Kaşd edip mazlūma ol **zālim** emānsız cānına / Başka bir huşk-ı bahāne etdi 'ayn-ı iftirā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 6). [*zālim*,]

zālim: acımasız davranan; zulüm, eziyet eden (kimse). II Şimr.

Nice āğuşte-i hūn etdiñ ol şeh-zādeyi **zālim** / Mükerrrem muhterem sultān-ı iklim-i velādır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 10). [*zālim*,]

V'ey nice **zālim** imiş merdūd imiş ol bed-likā / Çaldı hançer gerdem-i pāk-ı Hüseyin-efhama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 10). [*zālim*,]

zālim felek: acımasız felek.

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña **zālim felek** / Bezm-i firkatde mey-i hasretle bī-hoş eylediñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 3). [*zālim felek*,]

Vādī-i ye'se atup birden ferāmūş eylediñ / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña **zālim felek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 5). [*zālim felek*,]

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña **zālim felek** / Kārım oldu ğurbet illerde

benim āh u figān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 8). [*zālim felek*,]

Benden özge kalmadı bir bī-murād ancak hemān / Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña **zālim felek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 10). [*zālim felek*,]

Ben ne kıldım bunca zulm etdiñ baña **zālim felek** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 13). [*zālim felek*,]

zamān: devir, zaman, vakit. (Şeyh Abdullah Sermest Efendi'nin dönemi.)

Döndi **zamānında** cinān bāğına / Güşe-i beytü'l-hazen-i rüzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 31). [*zamānında*, -ın, -da]

zamān geç-: zamanı geçmek; o şey artık gerekli ve yerinde olmaktan çıkmak. II mevsimi geçmek.

Şanma haṭ geldi **zamān geçdi** deyü mātem içün / Şāhid-i hüsne yeni biçme siyeh cāme gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 5). [*zamān geç-*,]

zamāne: yaşanılan zaman, devir.

Bir cāme-h'vābına degmedik hiç **zamāneniñ** / Kaldık haşir-i köhnesine kahve-hāneniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 1). [*zamāneniñ*, -niñ]

zamān-ı firkat: ayrılık zamanı.

Bir daḳīka gibi vuşlat demi kıldı güzerān / Āh kim yetmedi pāyāna **zamān-ı firkat** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 2). [*zamān-ı firkat*,]

zamān-ı hat: ayva tüylerinin (çıkma) zamanı.

Va'dini koydı **zamân-ı haţına** nûş-ı lebiñ / Ehl-i zevkıñ bilür ol 'işreti ahşama gelir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 3*). [*zamân-ı haţına,]*

zamân-ı mâtem-i şâh-ı şehîd-i kerbelâ: *Kerbela şehitlerinin şahının matem zamanı.*

Fiğân ü âh-ı 'âlem-sûza başla ey dil-i maḥzûn / Zamân-ı mâtem-i şâh-ı şehîd-i Kerbelâ'dır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 14*). [*zamân-ı mâtem-i şâh-ı şehîd-i kerbelâ,]*

zann: *gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı.*

O meh gitmiş gibi 'işretgeh-i bîgâneye **zannım** / Bu şeb rindâneler bezminde feryâd ü fiğân kopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 3*). [*zannım, -ım]*

zann ed(t):- *sanmak, zannetmek.*

Ben zann ederdim eylemişim terk-i mâ-sivâ / Etmiş değil imiş nefis henüz çüpdan güzâr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 5, Beyit 11*). [*zann ed(t)-,]*

zann et:- *sanmak.*

Tehî **zann etme** seyl-âb-ı sirişkim ey kad-i dil-cû / Revân olmuş maḥabbet bâğına cûy-ı temeyyüldür (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 3*). [*zann et-,]*

Dâğdır **zann etme** sînem üzre revzenlerdir hep / Göñlüme şâyed ziyâ-pâş ola hûrşîd-i emel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4*). [*zann et-,]*

Sirişki bülbülânı bâğda bî-hûde **zann etme** / Maḥabbet ehline neş'e-fezâ gül-reng müldür bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 169, Beyit 4*). [*zannetme, -me]*

Muḥarrem'dir göñül **zann etme** kim vakt-ı şafâdır bu / Muhibb-i ḥânedâna bir dem-i mâtem-fezâdır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 1*). [*zann et-,]*

Çıkısa daḥı bu bülbül-i rûhum kafesinden / **Zann etme** göñül fâriğ ola mültemesinden (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 11*). [*zann et-,]*

zann eyle:- *zannetmek, sanmak.*

Şöyle me'yûs-ı neşât etdi beni **zann eylerüm** / Mûcib-i ğamdır baña şimden gerü peygâm-ı 'îd (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 4*). [*zann eyle-,]*

zânû: *diz.*

Beni ruh-sûde-i ḥâk-i derinden eyleyip maḥrûm / Ser-i ağıyâra bezm-i şadrde iḥsân eder **zânû** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 170, Beyit 4*). [*zânû,]*

zâr: *ağlama, inleme.*

Hayli demdir fuḳarâ olmuş idi zulme karîn / Güşe-i 'acizde ḳalmışlar idi **zâr** ü hazîn (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 1*). [*zâr,]*

Gülşen-i 'aşkım bahârımdan gelir bûy-ı şarâb / Bülbül-i mestim ki **zârımdan** gelir bûy-ı şarâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 1*). [*zârımdan, -ım, -dan]*

zâr ed(t):- *ağlamak, inlemek.*

Zār edip ehl-i dili bir pula muhtâc eyler /
Âh kim şeş-der-i çarh-ı felegiñ mel'abesi
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 3).
[zār ed(t)-,]

zār eyle-: ağlatmak, inletmek.

Bağ-ı tahassürde bir Zihni değil pür-
figân / Ol gül-i neş'küfte çok bülbüli **zār**
eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102,
Beyit 7). [zār eylemiş, -miş]

zār ü zebûn eyle-: ağlatıp inletmek.

Hasretle dilim **zār ü zebûn eyleme** Yâ
Rab / Ser-kâse-i âmâli nigûn eyleme Yâ
Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit
1). [zār ü zebûn eyleme,]

zār zār: inleye inleye; hüngür hüngür
(ağlamak) anlamında ikileme.

Gül açıldı güldi ezhâr-ı çemen rüyuñ
görüp / İftirâkıñla dem-â-dem ağlar iken
zār zār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 8). [zār zār,]

zār-ı müstemendî ol-: gamlı gibi,
kederliymişçesine inlemek.

Zihnî-i giryemendî ol zār-ı müstemendî /
Yâ şâh-ı Nakş-bendî kıl mazhar-ı şefâ'at
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 7).
[zār-ı müstemendî ol-,]

zarîf: zarîf, kibar.

Harf-i nuqatla Zihniyâ düşdi bir a'lâ
târîhi / Mihr-i fezâ-yı dehrdir maqdem-i
Muştafâ **zarîf** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
10, Beyit 4). [zarîf,]

zarîfâne: zarîfçe, incelikle.

Gâhice sâde gâzel birle hevâyı toqunur /
Bu selâsetle **zarîfâne** Sezâ'î toqunur
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit
12). [zarîfâne,]

zât: kimse, kişi, şahıs, özellikle
saygıdeğer kimse.

Mütebahhîr denir ol **zâta** ki ilkâ olunur /
Şadef-i kalbine dürr-i nüket-i çâr-kitâb
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 7).
[zâta, -a]

zât: kimse, kişi, şahıs, özellikle
saygıdeğer kişi (Hâcî Ömer Ağa).

Ağniyâdan sayılır **zât** idi destinde velî /
Hubb-ı erbâb-ı tarîk olmuş idi ser-mâye
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 2).
[zât,]

zât: kimse, kişi, şahıs, özellikle
saygıdeğer kişi (Şah-ı Nakşibendi).

Bî-müzd sensin ancak ehl-i 'usâta eşfağ
/ **Zatında** buldı revnağ çün efser-i şefâ'at
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 2).
[zatında,]

zât: kendi, öz (Kilisli Zihnî).

Şeref-i ceddiñ unut **zâtında** bağ ey Zihnî /
Derk kıl vâriş-i eb olmadığın zâde-i Nûh
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 34, Beyit 5).
[zâtında, -iñ, -a]

zât: kendi, öz, asıl.

Kemâl-i ma'rifet **zâtında** insânıñ gerek
yoksa / Saña icâb-ı irş etmez kemâlât-ı
Hucendî'den (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
163, Beyit 2). [zâtında, -ı, -n, -da]

zāt: *kendi, bizzat kendi (Hacı Mahmut).*

Ede Hâk **zâtını** hem neslini tã-rûz-ı kıyâm / Şâhip-i fazl ü hüner ‘âlim ü dānâ vü lebīb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 12, Beyit 3). [*zâtını, -ı, -nı*]

zāt: *kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kişi (Halil Efendi).*

Olmuş tamām-ı ızhâr **zâtında** hüsn-i eṭvâr / Her kârda sezâvâr tahsîn ü âferîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 3). [*zâtında, -ı, -(n)da*]

zāt: *kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse (Hz. Muhammed).*

Zâtıña maḥşûş olup hürşîd-i feyz-i pür-şu‘â / Sâ‘ir edyâna hep envâr-ı hikem etdi vedâ‘ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 1). [*zâtıña, -ıñ, -a*]

Öyle zû‘l-kadr eylemiş **zâtıñ** seniñ Rabb-i kadîr / ‘Arşdır şâh-ı ‘ulüvv-ı şanıña ednâ serîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 6). [*zâtıñ, -ıñ*]

zât-ı bî-tev‘em-i ‘ulyāsile: *çok yüce, eşi benzeri olmayan saygı değer kişi ("‘ulyasıyla" sözcüğü, vezin gereği "‘ulyāsile" şeklinde yazılmıştır.).*

Zât-ı bî-tev‘em-i ‘ulyāsile buldı şafvet / Âb-ı rûy-ı güher-i pāk-ı ḥasībân-ı zamân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 17). [*zât-ı bî-tev‘em-i ‘ulyāsile,*]

zāt-ı devlet: *mutluluk sahibi.*

Gerçi kim hâzır degil zâhirde **zât-ı devleti** / Ter-dimāğ eyler cihânı bûy-ı rûḥāniyyeti (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 9). [*zât-ı devlet,*]

zāt-ı dil-pesend: *gönlün beğendiği kişi.*

Cümle-i aḳṭâb u evtâd içre pîr-i ser-bülend / Enbiyâ vü evliyâ nezdinde **zât-ı dil-pesend** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 1, Beyit 2). [*zât-ı dil-pesend,*]

zāt-ı ersed: *en doğru yoldan giden, en olgun zat.*

Eyledi seccâdeyi teslîm o zât-ı ersede / Kendisi uḥrâya teşrîf etdi bâ-nâz-ı ni‘am (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 26). [*zât-ı ersed,*]

zât-ı feyz-âyât: *ruha huzur veren ayetlerin varlığı.*

Gürûh-ı enbiyâ vü evliyâ zerrâtıdır yek-ser / Mu‘allâ **zât-ı feyz-âyâtı** hürşîd-i ziyâ-baḥşâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 40). [*zât-ı feyz-âyât,*]

zât-ı ḥasīb: *soyu temiz, itibarlı zat.*

Mergüb-ı cân necl-i necīb maḥbûb-ı dil ṭıfl-ı edīb / **Zât-ı ḥasīb** ü hem nesīb maḥbûl-ı rûz-ı evvelî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 5, Beyit 6). [*zât-ı ḥasīb,*]

zât-ı hem-râz-ı ‘Alî vü Hazret-i Ahmed-şiyem: *Hz. Muhammed tabiatlı ve Hz. Ali'nin yoldaşı olan zat.*

Mürşid-i heftâd ü dü millet vekîl-i Muştafâ / **Zât-ı hem-râz-ı ‘Alî vü Hazret-i Ahmed-şiyem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 12). [*zât-ı hem-râz-ı ‘alî vü hazret-i ahmed-şiyem,*]

zât-ı hazret-i mazhar ol-: *Allah'ın*

mazharına eren yüce kimse (Muhammed Can) olmak.

Derûn-ı Ka'be'de irşād-ı nās etdikde ol server / Bilindi **olduğu** bî-şüphe **zāt-ı ḥazret-i maḥzar** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 14). [*zāt-ı ḥazret-i maḥzar ol-,*]

zāt-ı ilāhî: Allah (c.c.).

Ne mümkündür tamām-ı midḥatîñ bir dil-rübāsın kim / Seni **zāt-ı ilāhî** eylemiş maḥbûb-ı müştēnā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 60). [*zāt-ı ilāhî,*]

zāt-ı maḥbûb-ı ilāhî: Allah'ın sevgili zatı (Hz. Muhammed).

Seyyidü'ş-şübbān ehlü'l-cenne maḥdümü'l-kerīm / **Zāt-ı maḥbûb-ı ilāhî'niñ** ḥafîd-i ekremi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 5). [*zāt-ı maḥbûb-ı ilāhî,*]

zāt-ı pāk-duhter: soyu temiz kız çocuğu.

Bir bî-behā-yı gevher bir **zāt-ı pāk-duhter** / Bāğ-ı cihānda beñzer merğûb yāsemîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 8). [*zāt-ı pāk-duhter,*]

zāt-ı pāk: temiz yaratılışlı zat.

Zāt-ı pāk baḥr-ı envār-ı reşād-ı feyẓdir / Ğarḳ eder ol baḥrden aḳtāb-ı irşād ü medār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 34). [*zāt-ı pāk,*]

zāt-ı pāk: temiz yaratılışlı zat (Sultan Abdülaziz Han).

Zāt-ı pāk ber-murād oldukça bā-‘ömr-i mezîd / Zabtı ede her demde bir iklîmi ol

şahib-ı kırân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 7). [*zāt-ı pākî,*]

zāt-ı vālā-yı ḥaseb: soylu, yüce zat. (Salih Ağa).

Zāt-ı vālā-yı ḥaseb menba‘-ı cūd u ekrem / Ya‘ni Keçik-zāde Ağa-yı sa‘ādet-encām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 20, Beyit 1). [*zāt-ı vālā-yı ḥaseb,*]

zātından mükerrer bir metā‘ olsa: şahsından değerli bir kumaş olsa.

Olsa genc-i Ḥaḳ'da zātından mükerrer bir metā‘ / Ḥubb-ı zātında ezel Ḥaḳḳ ‘āleme kıldı nazar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 18). [*zātından mükerrer bir metā‘ olsa,*]

zā'il ol-: kaybolmak, yok olmak, silinmek. (Derdin, üzüntünün kalmaması bağlamında.)

Zā'il oldı cümleden ḥālince āsar-ı keder / Geldi ancak derdimi bu ‘îd tecdîd eyledi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 197, Beyit 4). [*zā'il ol-,*]

zebûn ol-: düşkün olmak, kendini kaptırmak.

Şavlet-i gamzeñle **oldı** Rüstem-i devrân **zebûn** / Bu ciger-derlik dil-āverlik bu ejderlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 2). [*zebûn ol-,*]

zehr içir-: (Hz. Hasan'a) zehir içirmek.

V'ey nice mekkāre kim uyup hevā-yı nefesine / **Zehr içirdi** şah Hasan-ı Hülḳ-Rızā-yı gül-feme (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 9). [*zehr içir-,*]

zehr-âb-ı ğam: ıstırabın acı suyu. (Kederden ötürü dökülen gözyaşı bağlamında.)

İşitdim ter-dimāğ etmiş rakībi zevk-i işretle / Hemān tā şubha dek **zehr-âb-ı ğamla** ağzım ıslatdım (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 151, Beyit 6). [zehr-âb-ı ğam,]

zehr-âlûde: zehir dolu.

Süfre-i çarh-ı siyeh-kâse çü **zehr-âlûdedir** / El-emān ey cān-ı men etme tenāvül ölseñ ac (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 3). [zehr-âlûde,]

zehre: cesaret, yiğitlik.

Kimiñ var **zehresi** at sürmege süy-ı temennāya / Nigāh-ı ğamzeñe teslīm iken hep ceng-i istignā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 2). [zehresi, -si]

Kemān-ı āh-ı dilden bir sihām-ı hūn-feşān kopdı / İçerden **zehresi** kāfir rakībiñ nā-gehān kopdı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 1). [zehresi, -si]

zehr-i ecel: ecel, ölüm zehri.

Halāvet-yāb olmazdan muḳaddem ḳand-ı ‘ayşından / Aña **zehr-i ecel** şundi sipihr-i zālīm ü hod-bīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 8). [zehr-i ecel,]

zehr-i kahr: üzüntü, keder zehri/kahr zehri.

Üftādegāna seng-dil ü **zehr-i ḳahrdır** / Ağyāra līk luṭfda mānend-i mūm u bal (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 6). [zehr-i ḳahr,]

zelil: aşağılık, hâkir, hor, değersiz.

İki dünyāda daḥı ‘āciz ü miskīn ü **zelil** / Turfe āvāze-i nā-çār ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 3). [zelil,]

zelil ü müttehem: suçlu ve hor görülen.

Mahlaşı hep müsta‘idd ü lāyık-ı elṭāf-ı Ḥaḳ / Münkiri her kār ü bārında **zelil ü müttehem** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 21). [zelil ü müttehem,]

zelzele ver-: sarsıntı yaratmak, titretmek.

Yār gele gül güle bāğa düşe gulgüle / ‘Arşa **verir zelzele** na‘re-i yā-hū-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 5). [zelzele ver-,]

Sūziş-i āh-ı şerer-bārīñla yansun nüh felek / **Zelzele versin** fiğānīñ ṭāḳ-ı ‘arş-ı a‘zama (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 3). [zelzele ver-,]

zelzele-i āh: āh depremi, āhın yarattığı sarsıntı.

Yıkılır çarh-ı berīn **zelzele-i āhım** ile / Ğark olur rüy-ı zemīn eşk-i firāvānımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 3). [zelzele-i āh,]

zelzeleler şal-: titretmek.

Şaldı reftār-ı ḳadiñ cānıma çün **zelzeleler** / Bağladı turreleriñ gerdenime silsileler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 1). [zelzeleler şal-,]

zemīn: dünya, âlem, yeryüzü.

Zer ü sîme şu denlû olmış ebnâ-yı zamân mecbûr / **Zemînden** cüst ü cûy-ı genc-i Kârûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 58, Beyit 2). [zemînden, -den]

zemîn: konu, tema.

Ṭarz-ı tecdîdde çok tâze **zemîn** kıldı güşâd / Semt-i nâ-reftelere râh-nümâdır hâmem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 156, Beyit 2). [zemîn,]

zemîn bir ednâ cevâlâneh [K]: dünya alçak bir gezinti yeri(dir).

Ol şehîñ seyrinde **bir cevâlâneh ednâ zemîn** / Bârgâh-ı 'izzetinde çarh bir köhne hîyem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 17). [zemîn bir ednâ cevâlâneh,]

zemzem: Kâbe yakınında bulunan bir kuyunun Müslümanlarca kutsal sayılan suyu, zemzem suyu (dudak-zemzem benzerliği).

Men' olunmaz dâhil-i bezm-i vişâliñdan lebiñ / Hâci-i Beytû'l-Harâm'a nûş için **zemzem** gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 5). [zemzem,]

zemzem: Kâbe'nin yakınında bulunan, hiç tükenmeyen mübarek su (âb-ı hayât suyu olması bağlamında).

Seyr-i ruhuñla la'liñ öpen tövbe-kâr olur / Bezm-i harîm Ka'be lebiñ **zemzem** olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 4). [zemzem,]

zemzeme: (âşığın) sesi, nağmesi. II inilti.

Gör ne muhriķ o bütûñ kumri gibi söylemesi / Çıkar elbet felege 'âşıkınıñ **zemzemesi** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 199, Beyit 1). [zemzemesi, -si]

zemzem-efşân: zemzem suyunu dağıtın. II sevgili.

Bî-muhâbâ 'âşıkân bûs-ı leb-i dildâr edip / Ka'be-i maķşûdı içre **zemzem-efşândır** bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 2). [zemzem-efşândır, -dır]

zemzeme-i el-emân: yardım, imdat sesi, ezgisi.

Dest-i felekden öyle cefâ gördi cânımız / Toldı cihâna **zemzeme-i el-emânımız** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 1). [zemzeme-i el-emân,]

zemzeme-i hû-yâ-hû: Allah ya Allah sesleri.

Bu neşât ile edip na'ra-i taḥsîn rindân / Yetdi gûş-ı felege **zemzeme-i hû-yâ-hû** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 168, Beyit 9). [zemzeme-i hû-yâ-hû,]

zen: kadın.

Nev-civânân ile ülfet edegör merdâne / **Zeni** vaşf eyleyerek olma şaķın söz ebesi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 198, Beyit 4). [zeni, -i]

zenah-ı sâf: temiz çene.

Zenaḥ-ı sâfi nemekdân-ı simât-ı lezzet / Lebi pür-ķand-ı şafâ ğabġabı tuffâḥ-ı feraḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 2). [zenaḥ-ı sâfi,]

zencîr: zincir, sevgilinin saç bölüğü.

Müje tîr gamze şemşîr turre-i ham-der-
hamı **zencîr** / 'Aceb bir şîr-gîr-i bî-naẓîr
şâh-ı dil-âversîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 127, Beyit 3). [zencîr,]

zencîre çek-: zincir ile bağlamak. II
(kıvrımlı saça bağlayıp) âşık etmek.

Kayd edinmez kılca taķmaz ğuşsa Leylâ-
yı zamân / **Çekseler zencîre** biñ Mecnûn
Mecnûn üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 184, Beyit 4). [zencîre çek-,]

zencîr-i ğîsuvân: saçların zinciri.

Zencîr-i ğîsuvânı bend eyledi cihânı /
Ne yahşi ne yamanı âzâdesi degildir
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 2).
[zencîr-i ğîsuvânı,]

zencîr-i zülf-i leyli-i dünyâ: dünya
Leyla'sının (sevgilinin) saçının zinciri.

Hele **zencîr-i zülf-i Leyli-i dünyâya**
bend olmaz / Göñül dârü's-şifâ-yı
kâkülûñ dîvânesindendir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 45, Beyit 6). [zencîr-i zülf-
i leyli-i dünyâ,]

zer ü sîm: altın ve gümüş.

Zer ü sîme şu denlü olmuş ebnâ-yı
zamân mecbûr / Zemînden cüst ü cüy-ı
genc-i Kârûn eylemişlerdir (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 58, Beyit 2). [zer ü sîm,]

zerd-i derd ed(t)-: üzüntüden sararmak,
solmak.

Rüy-ı nizâr-ı 'âşıkı hep **zerd-i derd eder**
/ Āsâr-ı 'aşk mihr ü şân-ı kimyâ verir

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 5).
[zerd-i derd ed(t)-,]

zerdî-i rûy: sararmış, solmuş yüz. II
âşığın sevgisinin belirtisi; zayıflık,
sarılık, hastalık.

Gâh sevâd-ı âh geh **zerdî-i rûy** ü eşk-i al
/ Bir midir ifşâ-yı râzım üzre ğammâzım
benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158,
Beyit 4). [zerdî-i rûy,]

zer-leken-i rûzgâr: cihanın altın leğeni.

Maţbah-ı in'âm-ı bî-encâmına / Mihr-i
felek **zer-leken-i rûzgâr** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 4, Beyit 23). [zer-leken-i
rûzgâr,]

zerrât: zerreler; ses molekülleri.

Sırrıma öyle yakîn gelmiş ki kârbân-ı
'adem / Ğuş-i câna töldi her **zerrâtđan**
bâñ-ı ceres (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
95, Beyit 3). [zerrâtđan, -dan]

zerrât: zerreler (ışık bağlamında).

Ğürûh-ı enbiyâ vü evliyâ **zerrâtıdır** yek-
ser / Mu'allâ zât-ı feyz-âyâtı hûrşîd-i
ziyâ-bahşâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside
1, Beyit 40). [zerrâtıdır, -ı, -dır]

zerre: pek ufak parça. II ışıık.

Vech-i muţlak nûr-ı revnaķ şaldı mîr'ât-
ı dile / Şûret ü ma'nâda hiçbir **zerre**
ma'yûbum degil (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 142, Beyit 6). [zerre,]

zerre: az bir miktar, çok az miktarda.

Zerre imānı olan bu hālete giryān olur /
 Āh ü zār ile güzār eyler cihānda her demi
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 13).
 [zerre,]

zerre kadar: zerre kadar, çok az.

Ekdār-ı çarhı **zerre kadar** eylemez qabûl /
 Mir'ât-ı şevk-i ehl-i diliñ pek safası var (Kilisli
 Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 6). [zerre kadar,
]

Zerre kadar etmem şu fenâ 'āleme rāğbet /
 Dünyā-yı deniye dağı baş egmezem elbet
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 5).
 [zerre kadar,]

zerre kadar yok: hiç bulunmamak.

Hāşılı mihr-i kerem-i feyzine / **Zerre**
kadar yok sühan-i rüzgār (Kilisli Zihnî
 Dîvânı, Kaside 4, Beyit 29). [zerre kadar
 yok,]

zerre-i nā-çîz: küçücük zerre/ışık.

Pîş-i tâb-ı 'ārızında **zerre-i nā-çîzdir** /
 Bunca kim pertev şalar dünyāya mihr-i
 tâbdār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
 Beyit 27). [zerre-i nā-çîz,]

zerreveş: zerre gibi.

Çekil o mihr-i cihān-tāba **zerreveş** ey dil
 / Felekde cilve eder şevk ile şems ü
 kamer (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69,
 Beyit 3). [zerreveş,]

zerrîn kemerāsā: altın kemer gibi.

Şarışdım mû miyāna şevk ile **zerrîn**
kemerāsā / Tolaşdım perçem-i pür-ham

gibi sîmîn gerdāna (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 177, Beyit 4). [zerrîn kemerāsā,]

zer-şemse-i kâşāne: Altundan bezenmiş
 büyük, süslü köşk.

Ne bünyād-ı ma'ālîdir serāy-ı 'aşk-ı
 meh-rüyān / Ki hürşîd-i felek **zer-şemse-**
i kâşānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Gazel 45, Beyit 5). [zer-şemse-i kâşāne,
]

zevāl bulma-: yok olmamak, ortadan
 kaybolmamak.

Siyemā **bulmaz zevāl** hiç âftāb-ı nisbeti
 / Hāzret-i Sultān Bahāü'd-dîn şāh-ı
 Naşş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı,
 Muhammes 1, Beyit 10). [zevāl bulma-,]

zevk: keyif, neşe.

Rindler farṭ-ı neşāt üzre olup na're-zenān /
zevkden sāmî'a-ı çarḥa peyām oldu bu şeb
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 3).
 [zevkden, -den]

zevkden şaymam cinān olsa bu nefsi dün
 ile / Defter-i a'mālime girmez o maḥsūbum
 değil (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 2).
 [zevkden, -den]

zevk ed(t)-: eğlenmek.

zevk ede cāhil ü devrinde ki 'ārif çeke ğam /
 Demine sâ'atine vaktine ezmānına yuf
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 3). [zevk
 ed(t)-,]

zevk eder bāğda ağıyar ile yār ḥayfā ki ben /
 Olmuşum mu'tekif-i künc-i nihān-ı firḳat
 (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 6). [zevk
 ed(t)-,]

zevk evle-: eğlenmek.

Bir sâkî-i ra'nânîñ lutfıyla olup hürrem /
'İşret-kede-i dilde **zevk eyleyip** ol bî-
gam (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6,
Beyit 2). [zevk eyle-,]

zevk ile: zevkle, neşeyle.

Şevke gelip kıldı çün **zevk ile** cānān rakş
/ Na're-zenān oldı hep eyledi rindān rakş
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 106, Beyit 1).
[zevk ile,]

zevk ol-: neşeli ve mutlu olmak.

Dedim dürr gibi Zihnî bir du'ā-yı hayr ile
tārîh / Meserretle dem-ā-dem **zevk ola** bu
nev-serāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit'a
8, Beyit 3). [zevk ol-,]

zevk ü şafā-yı meclis-i 'işret:
içki/eğlence meclisinin zevk ve sefası.

Baňa bîgānedir **zevk ü şafā-yı meclis-i**
'işret / Enîsim münisim şimdi gam ü
endüh ü miñnetdir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 78, Beyit 2). [zevk ü şafā-yı
meclis-i 'işret,]

zevk ü şevk ile: keyif ve coşkunlukla.

O bütüñ çeşm-i gāzālın göricek ey Zihnî
/ **Zevk ü şevk ile** dile geldi yazıldı bu
gazel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 137,
Beyit 5). [zevk ü şevk ile,]

zevk ü şevk-i 'arız: yanağın parlaklığı
ve lezzeti.

Zevk ü şevk-i 'arızın ey sâkî-i pür-şîve-
kār / Ğarķ-ı hayret eyledi āyîne-i cām-ı

müli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205,
Beyit 6). [zevk ü şevk-i 'arız,]

zevk ü sürür: sevinç ve neşe.

Vālid-i vālā-nijādın sāyesinde dem-be-
dem / Görmeyip endüh ü gam kesb
eyleye **zevk ü sürür** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kit'a 6, Beyit 4). [zevk ü sürür,]

zevk-bahşā-yı sürüşān ol-: meleklerle
zevk, keyif vermek.

Şadā-yı bārek'allāh tıldı gūş-ı 'āleme
Zihnî / Kelāmın **zevk-bahşā-yı sürüşān**
oldığın tıyduķ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 120, Beyit 7). [zevk-bahşā-yı
sürüşān ol-,]

zevk-i ālām: kederlerden, ıstıraplardan
alınan zevk.

Zevk-i ālāma yetip 'ayş u tırabdan
geçdim / Rızķ için dā'ıye-i rüz ile
şebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Tahmis 6, Beyit 1). [zevk-i ālām,]

zevk-i 'ālem: dünyanın zevki, eğlencesi.

Rāhāt olmaz gencler bulsa muhibb-i māl
ü cāh / **Zevk-i 'ālem** devriñ ancak rind-i
mey-nüşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 49, Beyit 4). [zevk-i 'ālem,]

zevk-i būs-ı ğabğab: gerdanını öpmenin
zevk.

Şekerden tatlıdır çāşını-i la'l-i lebiñ cānā
/ Hele sığmaz dehāna **zevk-i būs-ı**
ğabğabın cānā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 4, Beyit 1). [zevk-i būs-ı ğabğab,]

zevk-i cemāl-i vār: sevgilinin güzel yüzünün zevki.

Zevk-i cemāl-i yāre çekip ārzūları /
Terk et hūzūz-ı nefsi bütün āb ü nāna dek
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 3).
[zevk-i cemāl-i yār,]

zevk-i germ-ā-germ: hararetin zevki.

Bīm-i serdī-i şitādan oldı nā-peydā eşer /
Zevk-i germ-ā-germ teşrifiñ olunca
āşikār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2,
Beyit 5). [zevk-i germ-ā-germ,]

zevk-i hūzūr-ı dil: gönül huzurunun
manevi hazzı, lezzeti.

Ezkārîñ ile **zevk-i hūzūr-ı dili** artur /
Evhām-ı hūzūrātı füzūn eyleme Yā Rab
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit 3).
[zevk-i hūzūr-ı dili,]

zevk-i 'id-i vār: yarin bayram eğlencesi.

Zevk-i 'id-i yāri bezm-i ğayrdan gūş
eyleyip / Hūzn ile oldum hele ben rīnd-i
mey-āşām-ı 'id (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 41, Beyit 2). [zevk-i 'id-i yāri,]

zevk-i 'irfān: ilim öğrenmenin verdiği
zevk.

Zevk-i 'irfān ile dem-sāz olan rūşen-dil
/ Gūş eder vecd ile eşyāda şadā-yı
nağamāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20,
Beyit 4). [zevk-i 'irfān,]

zevk-i işret: içkili eğlence.

İşitdim ter-dimāğ etmiş rakībi **zevk-i
işretle** / Hemān tā şubha dek zehr-āb-ı
ğamla ağzım ıslatdım (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 151, Beyit 6). [zevk-i işret,
]

zevk-ı reşād: doğru yolu bulup o yola
girmenin, hak yolunda yürümenin zevki.

Zevk-ı reşādın gören etmez dahı /
H^vāhiş-i kand ü leben-i rūzgār (Kilisli
Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 25). [zevk-
ı reşād,]

zevk-i rûze: orucun zevki.

Zevk-i rûzeyle gelip tab'ıma bir şevk-i
cedīd / Eyledim vādī-i eş'āra gūzār-ı
seyrān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11,
Beyit 11). [zevk-i rûze,]

zevk-i şafā-yı dehr: dünya eğlencesinin
lezzeti.

Erbāb-ı māl ü cāh-ı fenā bil cefādadır /
Zevk-i şafā-yı dehr kalenderde kaldı
hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit
3). [zevk-i şafā-yı dehr,]

zevk-i şafā-yı vuslat olmasa:
kavuşmanın mutluluğunun zevki olmasa.

Ben ğarībe **olmasa zevk-i şafā-yı
vuşlatıñ** / Çekmezem bir dem ğam-ı
ğurbet harām olsun baña (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 3, Beyit 4). [zevk-i şafā-yı
vuşlat olmasa,]

zevk-i şarāb: aşk şarabının zevki.

Kızarmış hūna dönmüş çerāğ-ı meykede
çeşmiñ / Cilā vermiş ruhuñ atlas gibi
zevk-i şarāb açmış (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 104, Beyit 3). [zevk-i şarāb,]

zevk-ı tām olsun: kusursuz, eksiksiz bir zevk olsun.

İltifāt et nūş-ı meyden şoñra nakl-i ğabğaba / **Zevk-ı tām olsun** gehī sāķī yanaşdır leb lebe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 182, Beyit 1). [zevk-ı tām olsun,]

zevk-i tecrîd bul-: soyutlama zevkine ermek.

Duñter-i zerle yeter ‘aķd ü nikāh ü tezvîc / **Zevk-i tecrîd bulup** bint-i ‘inebden geçdim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 5). [zevk-i tecrîd bul-,]

zevk-i temāşā: seyretme zevki.

Ġayr ile dest-be-dest **zevk-i temāşāya** gider / Nazar etmez baña ol māh geçer yanımdan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 4). [zevk-i temāşā,]

zevk-i vatan: vatan sevgisi.

Ben ki oldum bu ğarîb ilde seniñ meftûnuñ / Çıkdı dilden hele **zevk-i vaţanım** iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 3). [zevk-i vaţanım,]

zevk-i vişāle ol-: kavuşmanın zevkine ulaşmak.

Encāmı muķarrer ki **olur zevk-i vişāle** / Evvelde biraz renc ü ta‘ab olsa ne mānî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 4). [zevk-i vişāle ol-,]

zevk-i vuşlat: kavuşmanın zevki/lezzeti.

Zevk-i vuşlat gelse de ey Zihnî olmaz ber-ķarār / Derd-i firķat hem-demim ü yār-ı ķadīmimdir benim (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Gazel 146, Beyit 7). [zevk-i vuşlat,]

zevkini bilme-: (bir şeyin) verdiği lezzeti bilmemek.

Ķadrini merd-i riyāzetķār añlar añlasa / **Bilmez** envār-ı ĥaķīķat **zevkini** ehl-i şikem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 39). [zevkini bilme-,]

zevk-yāb olan: zevk bulan, lezzet alan.

Zihniyā ālām-ı ‘aşķ ile **olanlar zevk-yāb** / Saĥn-ı mülde ārzü-yı ğülsitan etmez ķabûl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 7). [zevk-yāb olan,]

zeyn ol-: süslenmek, bezenmek.

Şaf çekip işğufeler rāh-ı selāma çıkdı hep / Atlas-ı sebz ile **zeyn oldı** ĥarîm-i lālezār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 7). [zeyn ol-,]

Zeynü’l-‘Ābidîn: Hz. Hüseyin’in oĝlu olup on iki imamdan dördüncüsüdür.

Evvel ü āĥir emîrû’l-mü’minîn / Melce-i ‘uşşāk **Zeynü’l-‘Ābidîn** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 13). [Zeynü’l-‘Ābidîn,]

zîb ü ārāyiş ver-: güzellik ve parlaklık vermek.

Verir elbetde Zihnî silk-i nażma **zîb ü ārāyiş** / Sözüm baĥr-ı ma‘ānî gevher-i yek-dānesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 7). [zîb ü ārāyiş ver-,]

Rizā-yāb oldı Rıdvān **zîb ü ārāyiş verip** ĥulde / Setîrin sündüs-i ‘āliden etdi pister ü bālîn

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 20). [*zîb ü ârâyiş ver-,]*.

zîb ü fer ol-: güzel ve parlak olmak.

Feyz-i reşâdiyle **ola zîb ü fer** / Tâ-be-bebed encümen-i rûzgâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 42). [*zîb ü fer ol-,]*

zîb ü fer ver-: güzellik ve parlaklık vermek.

Dehre **verir zîb ü fer** pertev-i meh-rûy-ı dost / 'Âyineye ta'n eder sîne-i bî-mûy-ı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 1). [*zîb ü fer ver-,]*

Sade-rûluğdan füzûn-ter **verdi hüsne zîb ü fer** / Kıldı tecdîd-i maḥabbet 'âşık-ı pür-zâra ḥaṭ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 2). [*zîb ü fer ver-,]*

Verdi taḥt-ı devlet-i mülke cedîdâ **zîb ü fer** / Ḥazret-i 'Abdü'l-'azîz Ḥân-ı shehen-şâh-ı zamân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 1, Beyit 2). [*zîb ü fer ver-,]*

zîb ü fer-bahşâ-yı nazm-ı hoş-ter: şiiiri en güzel şekilde süsleyen ve ona parlaklık veren (kimse), şairler.

Şafḥa-i eş'âra nev-mazmûn ile verdik niẓâm / Zihniyâ biz **zîb ü fer-bahşâ-yı nazm-ı hoş-teriz** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 7). [*zîb ü fer-bahşâ-yı nazm-ı hoş-ter-,]*

zîb ü fer-i şefâ'at: şefa'at nuru ve parlaklığı.

Luṭfuñ cihâna ṭoldı 'âlem 'abîdîñ oldı / Sende kemâl buldı **zîb ü fer-i şefâ'at**

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 4). [*zîb ü fer-i şefâ'at,]*

zîb ü zînet: süs ve güzellik.

Oldı be-'izz u devlet revnaḥ-fezâ-yı 'işmet / Baḥş etdi **zîb ü zînet** emcâd-ı vâlidîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 7, Beyit 9). [*zîb ü zînet,]*

zîbâ: güzel, süslü, gösterişli.

Mücerreddir libâs-ı fâhrdan şol rûtbe göñlüm kim / Baña **zîbâ** gelir dîbâ vü atlasdan nemed şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 3). [*zîbâ,]*

zîbâ-perend-i ṭab'-ı vâlâ: yüksek gücünün (şairlik gücü bağlamında) süslü kumaşı. (Zihnî, Hasırcı-zâde Hafız Mehmet'i fasahat bakımından ön plana çıkararak ondan övgüyle bahsetmiş ve onun şairlik gücünün kendisine de ilham olduğunu belirtmiştir.).

Ḥasırcı-zâde'niñ **zîbâ-perend-i ṭab'-ı vâlâsın** / Görünce bildim el-ḥâḳ kıymet-i kâlâ-yı 'irfânı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 8). [*zîbâ-perend-i ṭab'-ı vâlâ,]*

zîb-âver-i ser-tâ-be-pây: baştan ayağa süsleyen.

Ḥayret-efzâ-yı zamân ṭâḳ-ı mu'allâ pâyesi / Zîb-bahşâ-yı ciḥân **zîb-âver-i ser-tâ-be-pây** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 4). [*zîb-âver-i ser-tâ-be-pây,]*

zîb-bahş ol-: güzellik vermek.

Zîb-bahş olduñ yem-i vaḥdet dūr-i meknûnına / Lâ-mekânıñ şâhısın kurbıyyet-i bî-çünına (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 4). [zîb-bağış ol-,]

zîb-bağışā-yı cihān: *dünyaya güzellik veren.*

Hayret-efzā-yı zamān tāk-ı mu‘allā pāyesi / **Zîb-bağışā-yı cihān** zîb-āver-i ser-tā-be-pāy (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 9, Beyit 4*). [*zîb-bağışā-yı cihān,]*

zîb-bağış-ı efser-i devlet: *devlet tacına güzellik veren; devlet tacını süsleyen.*

Hāk-i dergāhıñ ser-i ‘āşıkda ey şāh-ı vişāl / **Zîb-bağış-ı efser-i devlet** degildir yā nedir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 2*). [*zîb-bağış-ı efser-i devlet,]*

zîb-dih-i hüsn-i vefā: *vefa güzelliğine süs veren.*

Dest-gîr-i zu‘afā **zîb-dih-i hüsn-i vefā** / Māhi-i zulm ü cefā melce’-i zîr-i destān (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 23*). [*zîb-dih-i hüsn-i vefā,]*

zîb-i destār eyle-: *sarığa süs yapmak.*

Gül-i zîbā-yı lutfuñ **zîb-i destār eyledi** her kes / Benim ancak serim pür-zahm kıldı seng-i istignā (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10, Beyit 3*). [*zîb-i destār eyle-,]*

zîb-i dūş eyle-: *omzunun süsü etmek.*

Zihnî giysin cilve-i ‘aşkıñla köhne hırkalar / Nev-be-nev sen **zîb-i dūş eyle** kumāş-ı gülgülü (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 7*). [*zîb-i dūş eyle-,]*

zîb-i gülistān: *gül bahçesinin süsü.*

Gül-ruḥān ü serv-ḳadān seyr ü temāşāya gider / Şāhn-ı ‘ālem başka bir **zîb-i gülistāndır** bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 3*). [*zîb-i gülistān,]*

zîb-i külāh-ı cümle: *herkesin tacının süsü.*

Burc-i reşāda mihr-i celī şāh-ı Nakş-bend / **Zîb-i külāh-ı cümle** velī şāh-ı Nakş-bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 1*). [*zîb-i külāh-ı cümle,]*

zîb-i şadr olmak: *gönlün süsleyicisi olmak.*

Ragbetim ey Zihnî kûy-ı yārda hāk olmadır / **Zîb-i şadr olmak** diğer yerlerde mergûbum değil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 7*). [*zîb-i şadr olmak,]*

zîb-i şadr-ı bezm-i şūfî-i ḥod-āyîn olmadan: *sohbet meclisinin en yüksek yerinde kendine has ibadet eden derviş olmadan.*

Zîb-i şadr-ı bezm-i şūfî-i ḥod-āyîn olmadan / Yekdir olmak kâse-lîs-i meclis-i rind ü şarāb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 4*). [*zîb-i şadr-ı bezm-i şūfî-i ḥod-āyîn olmadan,]*

zîb-i şeref-i ‘ilm-i hümām: *himmetli ilmin (İslam'ın) faziletli süsü.*

Dileyim şimdi bu ‘aşr-ı feraḥ-efzāda eger / Der isen kimdir o **zîb-i şeref-i ‘ilm-i hümām** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 19*). [*zîb-i şeref-i ‘ilm-i hümām,]*

zîb-i ser-i mefharet etsin: *İftihar duyup başının süsü yapmak.*

Hāk-ı zīr-i kadem ol maḥv-ı enāniyyet ile
/ Seni tā **zīb-i ser-i mefḥaret etsin**
herkes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96,
Beyit 2). [zīb-i ser-i mefḥaret etsin, -sin]

zīb-i ser-suṭūr-ı nüsha-i kübrā: en
büyük nüshanın (Kur'an-ı Kerim) baş
satırlarının süsü.

Dil-i vaḥy-intişārı ḥ'āce-i 'ilm-i
ledünniden / Vücūd-ı pāki **zīb-i ser-
suṭūr-ı nüsha-i kübrā** (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Kaside 1, Beyit 38). [zīb-i ser-
suṭūr-ı nüsha-i kübrā,]

zīb-i taht-ı şevket kıl-: saltanat tahtının
süsü yapmak (padişah kılmak
bağlamında).

Kıldı zīb-i taht-ı şevket Ḥaḳḳ o şāh-ı
a'zamı / Oldı bu teḃşir ile ednā vü a'lā
kām-rān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 2,
Beyit 2). [zīb-i taht-ı şevket kıl-,]

zīb-reng-i kâle-i kadr-i vüfūr: çok
değerli kumaşın parlak süsü.

Hāşılı ey **zīb-reng-i kâle-i kadr-i vüfūr**
/ Naḳş-ı tamgā-yı nübüvvet anda eylerdi
zuhūr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1,
Beyit 17). [zīb-reng-i kâle-i kadr-i vüfūr,
]

zībver ol-: süslenmek.

Zihnîyā 'ākif ü dānā ile hem-tab' olalı /
Gevher-i nazmı ile **zībver oldı** gazelim
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 5).
[zībver ol-,]

zī-ḥaşmet ü iclāl olmadı: heybetli ve
azametli olmak.

Bu çarh-ı bī-vefādan **olmadı zī-ḥaşmet
ü iclāl** / Yeg andan olması keçkül-be-
dest ü hırka-püş abdāl (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 141, Beyit 1). [zī-ḥaşmet ü
iclāl olmadı,]

zihî: "ne acayip, ne kadar garip"
manasında şaşkınlık bildirir.

Zihî dānende-i 'ilm-i ledünnî 'ārif-i
bi'llāh / **Zihî** der-kişver-i irşād şāhib-
şān-ı şāhen-şāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 1). [zihî,]

zihî: öyle, o derece.

Bu cāy-ı dil-fezāyı eyledi himmetle
ābādān / **Zihî** maḳbūl ü mergūb oldı hep
bāy ü gedāy içre (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Kıt'a 8, Beyit 2). [zihî,]

zihî: ne güzel, ne hoş, ne iyi!

Zihî devlet sa'adet görmeden ālāyış-ı
dünyā / Maḳargāh için dārü'n-na'imi
eyledi ta'yīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a
16, Beyit 16). [zihî,]

Zihî dānende-i 'ilm-i ledünnî 'ārif-i
bi'llāh / **Zihî** der-kişver-i irşād şāhib-
şān-ı şāhen-şāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 1). [zihî,]

Zihî ber-āsmān-ı feyz pertev-rīz-i mihr ü
māh / Ser-efrāz-ı ḳalender şāh Ser-mest
mürşid-i āgāh (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 2). [zihî,]

Zihî müşkil-güşā-yı nüktehā-yı evvel ü
āḥir / Ta'allüm-gerde-i 'ilm-i rumūz-ı
ḳudret-i Ḳādir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Murabba 1, Beyit 3). [zihî,]

Zihî mesned-nişīn-i tahtgāh-ı feyz-i bī-
pāyān / Güzīde-i ḳuṭb-ı 'ālem intihāb-ı

cümle-i pîrân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 1). [Zihî,]

Zihni: Zihnî, Mehmed Nedret (d.1251/1835-ö.1309/1891). Divan şairi.

Ne varsa ‘aşıkıñ ey **Zihni** az çok / Fedâyı maqdem-i cânânedir hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 14, Beyit 7). [Zihni,]

Gabgabıñ nuql lebiñ eyledi mey **Zihni** o meh / H^vâhişim üzre bir icrâ-yı rüsüm oldu bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 17, Beyit 5). [Zihni,]

Sûziş-i fırkat-i cânâna göre ey **Zihni** / Baña ehven görünür âteş-i düzağda ‘âzâb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 9). [Zihni,]

Geldi tamâm-ı ye’s ‘atâyâ-yı dehrden / **Zihni** ümîd-i lutf erenlerde kaldı hep (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 19, Beyit 7). [Zihni,]

Dergeh-i şâhib-i vaqt üzre yüzüñ sür **Zihni** / Çekil ol mihr-i cihân-tâba mişâl-i zerrât (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 20, Beyit 5). [Zihni,]

Gezdirmiş bu gün içre beni ‘aql ile bir dem / **Zihni** gibi dîvâne-dil-i kişver-i ‘aşk et (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 23, Beyit 5). [Zihni,]

Kâr ede mi nuşh ü pend **Zihni**’ye ey tîremend / Cân u dili kıldı bend halka-i gîsû-yı dost (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 25, Beyit 6). [Zihni’ye, -(y)e]

Niçe âh etmiyem ey **Zihni** emân yakdı beni / Âteş-i pür-şerer-i şu’le-feşân-ı fırkat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 26, Beyit 7). [Zihni,]

Hışn-ı dilime himmet-i pîrân ile **Zihni** / Fırşat bulamaz leşker-i bî-dâd-ı havâdis

(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 27, Beyit 7). [Zihni,]

Günehim çok deyü terk etme niyâzı **Zihni** / Eyleme mağfîret-i Hâzret-i Gaffâr ile bahş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 28, Beyit 6). [Zihni,]

Sevmek görünür her şeyden ehven / **Zihni** cihânda bir yâr-ı pür-gunc (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 31, Beyit 7). [Zihni,]

Tolaşur dürdan ammâ ki yanaşmaz **Zihni** / Şu’le-i âhımın etrâfını pervâne-i çarh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 36, Beyit 5). [Zihni,]

Şekve besdir **Zihni** mu’tâd-ı zamâne böyledir / Gâh vuşlat gâh fırkat gösterür aḥkâm-ı ‘îd (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 41, Beyit 5). [Zihni,]

Verir elbetde **Zihni** silk-i nazma zîb ü ârâyış / Sözüm baḥr-ı ma’ânî gevher-i yek-dânesindendir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 45, Beyit 7). [Zihni,]

Ğaraḫ bu güft-güy-ı zevk ü şevk-engîzden **Zihni** / O tıfl-ı nâziki ders-i maḥabbetde tevaḡguldür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 46, Beyit 5). [Zihni,]

Yine şeb-dîz-i ḥâmem ‘arşa-i tanḫîrde **Zihni** / Edâ-yı Dûldülâne ‘azm-i cevân eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 5). [Zihni,]

Fıkr-i ḥaṭṭ-ı siyehiñ **Zihni** dilimde şanırim / Sipeh-i küfrdür ol kişver-i İslâm’a gelir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 59, Beyit 7). [Zihni,]

Kem-nâm eden vücûdını hep buldı râḥatın / **Zihni** cefâ-yı kalbe sebep iştihâr olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 5). [Zihni,]

Gülşen-i vaşf-ı cemâliñde seniñ / Yine
bülbul gibi **Zihni** şakıyor (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 63, Beyit 5). [Zihnî,]

Dil nedir hüsn nedir **Zihni** ne bilsin nâ-
dân / Anı biz aşık-ı pür-âh ü dil-âgâh
bilür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 64,
Beyit 5). [Zihni,]

Sevelden sen gül-i zîbâyı **Zihnî** / Özün
de bülbul-i şeydâya beñzer (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 67, Beyit 7). [Zihnî,]

Nigâh-ı rahmda etmez kuşur ağıyâra /
Hemân ki **Zihni'ye** çeşmiñ gazabla tığ
çeker (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 69,
Beyit 5). [Zihni'ye, -(y)e]

Sâ'il ol maṭbah-ı sultân-ı rızâdan **Zihnî** /
Anda h'ân-ı keremün birr ü nevâli
görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74,
Beyit 7). [Zihnî,]

Etmez tehâşi **Zihni** daḥı düzd-i şirkden /
Ser-mest-i şâh-ı feyz gibi reh-nümâsı var
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 75, Beyit 7).
[Zihni,]

'Aklı külliye erer **Zihni** şu tâlib heme ân
/ Fikret-i rûz u şebi ḥazret-i Mevlânâ'dır
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 77, Beyit 5).
[Zihni,]

Bahşimiz ḥâlimizi şerḥ-i beyândır **Zihnî**
/ Kimseye kıssa-i h'âbîdeyi nâkil degiliz
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 84, Beyit 7).
[Zihnî,]

Şâ'ir-i ḥaḳ-gûda lâzımdır kemâl-i
ma'rifet / Da'vi-i şî'r ile **Zihnî** cehlîñ
iş'âr etme bes (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 95, Beyit 5). [Zihnî,]

Nüş-ı la'liñ verme bes ağıyâra inşâf eyle
kim / Gayret-i 'aşkıñla **Zihnî** oldı bîmâr-
ı firâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 101,
Beyit 5). [Zihnî,]

Bağ-ı taḥassürde bir **Zihni** değil pür-
figân / Ol gül-i neş'küfte çok bülbuli zâr
eylemiş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102,
Beyit 7). [Zihni,]

Zihni 'abeş görme sen cünbüş-i
mestâneyi / 'Aşıkına etdirür cezbe-i
Raḥmân rakş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
106, Beyit 7). [Zihni,]

Turre-i tarrârına kıldı muḳayyed laṭif /
Bend-i maḥabbetden hîç **Zihni** olur mı
ḥalâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115,
Beyit 7). [Zihni,]

Şadâ-yı bârek'allâh ṭoldı güş-ı 'âleme
Zihnî / Kelâmıñ zevḳ-bahşâ-yı sürüşân
oldıḡın tıyduḳ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 120, Beyit 7). [Zihnî,]

Yoktur ḥalâş **Zihni** bize sürmeyince yüz
/ Bâb-ı rızâ-yı pâdişeh-i hvâcegâne dek
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 124, Beyit 5).
[Zihni,]

Semtine etmek ne mümkündür hücum-ı
ceyş-i nefis / **Zihni** evreng-i ḥidiv-i lâ-
mekânıdır göñül (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 132, Beyit 5). [Zihni,]

Rağbetim ey **Zihni** kūy-ı yârda ḥâk
olmadır / Zîb-i şadr olmaḳ diger yerlerde
mergûbım değil (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 142, Beyit 7). [Zihni,]

Râh-ı tevekkül üzre yürü **Zihni** bî-ğam
ol / Zînhâr gîtme ḳorḳuludur sūy-ı
ihtimâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143,
Beyit 7). [Zihni,]

Kimiñ ḳapusına gitsin bu cürm ile **Zihnî**
/ Olursa senden olur bendeye 'atây ü
kerem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 145,
Beyit 7). [Zihnî,]

Zevḳ-i vuşlat gelse de ey **Zihni** olmaz
ber-ḳarâr / Derd-i firḳat hem-demim ü
yâr-ı ḳadîmimdir benim (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 146, Beyit 7). [Zihni,]

Dāmeniñ öpmege fırsat mı bulur
a'dādan / Ebedī olsa da **Zihni** ser-i
küyünde muķīm (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 148, Beyit 7*). [*Zihni*,]

Baňa kassām-ı ezel kıldı kerem mülk-i
ğamı / Kimse daħl eyleyemez **Zihni**
benimdir o benim (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 149, Beyit 7*). [*Zihni*,]

Dād ü feryād ü emān **Zihni** değil 'ālem
eder / Qahramānım görünür her nigeħiñ
bir şamşam (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 150, Beyit 7*). [*Zihni*,]

Zihni'de kaldı mı idrāk ü dirāyetden eşer
/ Olalı şadme-i evzā'-ı felekden sersem
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 154, Beyit 7*).
[*Zihni*'de, -de]

Çok sır iş'ār kılmı ehl-i şu'ūra **Zihni** /
Ney-i rāmişger-i bezm-i şu'arādır
hāmem (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 156, Beyit 10*). [*Zihni*,]

Gāh pervāneye gāh bülbüle beñzer **Zihni**
/ Gül mi āteş mi 'aceb 'arız-ı āl-ı cānān
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 162, Beyit 5*).
[*Zihni*,]

Zihni bu tab'-ı bülend ile feres-rān
olsam / Rüstem-i vakt kaçır bīm ile
meydānımdan (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 164, Beyit 7*). [*Zihni*,]

Raķībān meyve-çin-i bāğ-ı hüsnüñ oldı
şad-güne / Müyesser olmadı **Zihni**'ye bir
kez iki şeftālū (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 170, Beyit 5*). [*Zihni*'ye, (y)e]

Ān şeker-leb **Zihni** şākir oldı nüş-ı 'aşk
ile / Şükriñi Hāķ eylesin mebrūr mebrūr
üstüne (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 173, Beyit 7*). [*Zihni*,]

Bir şı'r ile faħr eyleme **Zihni** bu cihāndır
/ Biñ şā'ir-i pākīze-ṭabī'at var içinde
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 175, Beyit 5*).
[*Zihni*,]

Gāh serdī-i teğāfūl gāh evşāf-ı raķīb /
Zihni bī-tāb oldı bes peyveste kılmı tebe
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 182, Beyit 5*). [*Zihni*,]

Bir kumāş-ı vaşl için **Zihni** bütün cān ü
dilim / Kıldı ol tācir peçe merhūn
merhūn üstüne (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 184, Beyit 7*). [*Zihni*,]

Tedbīr-i taħķīķa karar vermege **Zihni** /
Meclis kuralım Hāzret-i Pīr'ın eşiginde
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 186, Beyit 5*).
[*Zihni*,]

Maķşūd ise ey **Zihni** Sezā'ıye nazīre /
Hūsni gibi bu ṭurfa gāzel saña beş oldı
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 192, Beyit 7*).
[*Zihni*,]

Baħşiş-i 'ıdiyye-i cānāniye mazhar olan
/ İşte ol kāmınca **Zihni** 'ıd-i cāvīd eyledi
(*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 197, Beyit 7*).
[*Zihni*,]

Kār-ı bī-fā'ideden eyledi kaṭ'-ı ülfet /
Zihni'ye erdi meger hāzret-i Hāķ
mevhibesi (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 198, Beyit 5*). [*Zihni*'ye, (y)e]

Fürüzān oldı **Zihni** şem'a-i iķbāl-ı
eş'arım / Yanar āteşlere elbetde erbāb-ı
hased şimdi (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 203, Beyit 7*). [*Zihni*,]

Zihni giysin cilve-i 'aşkıñla köhne
hırkalar / Nev-be-nev sen zīb-i dūş eyle
kumāş-ı gülgülü (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 205, Beyit 7*). [*Zihni*,]

Mülk-i dehre **Zihni** eñ ednāsı istignā
eder / Bender-i 'aşkıñ bulunmaz müflis ü
bī-vāyesi (*Kilisli Zihni Dīvānı, Gazel 207, Beyit 5*). [*Zihni*,]

Sen gibi şāhıñ der-i ihsānın etdim ilticā /
Zihni nāmında eger ben bir 'ubeyd-i
aħkaram (*Kilisli Zihni Dīvānı, Kaside 3, Beyit 43*). [*Zihni*,]

Eyle du‘ā **Zihni** ki hāzır turur / Dest-ber-i-āmin-şüden-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 41). [Zihni,]

Maḥrûm-ı luṭf etme emān **Zihni** bendeñi / Nîm-i nigāh mā-ḥasal-ı kün fe-kān olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 37). [Zihni,]

Ne kadar eylese de vaşf himem ü āşārîñ / Yine tām eyleyemez **Zihni** gibi ‘abd-ı kemîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 44). [Zihnî,]

İlhām ile yazıldı **Zihni** bu tām târîḥ / Bâb-ı hüdâ-yı zîbâ dergâh-ı feyz-i ‘ulyâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 4, Beyit 3). [Zihnî,]

Zihnî be-elṭâf-ı Hudâ geldi o tıfla bir şadâ / Kıldı bu târîḥi nidâ yâ mazhar-ı hubb-ı ‘Alî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 5, Beyit 9). [Zihnî,]

Zihni semâ-yı cāndan verdi cihāna revnak / Târîḥ-i tāmı toḡdı çün mäh-ı dil Emîne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 7, Beyit 11). [Zihnî,]

Dedim dürr gibi **Zihni** bir du‘â-yı hayr ile târîḥ / Meserretle dem-â-dem zevk ola bu nev-serây içre (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 8, Beyit 3). [Zihnî,]

Söyledim **Zihni** be-imdād-ı Hudâ târîḥini / Oldı pek a‘lâ müretteb nev-serây-ı dil-fezây (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 9, Beyit 5). [Zihnî,]

Şavk-ı leb-rîzi ile **Zihni** dedim târîḥin / Etdi pür-nür heme ‘ālemi bir tıfl-ı necîb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 12, Beyit 5). [Zihnî,]

Mışra’-i sâniye rabṭ ile iki târîḥ-i tām / Söyledim **Zihni** be-ilhām-ı Hudāvend-i Qadîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 13, Beyit 11). [Zihnî,]

Hısâb-ı katre-i eşkime **Zihni** söyledim târîḥ / ‘Anādan uçdı bağ-ı aḳdese rûḥ-ı Bahāü’d-dîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 16, Beyit 21). [Zihnî,]

İkinci makṭa‘ıñ gevherleriyle / Dedim târîḥini **Zihni** ‘ayāndan (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 19, Beyit 10). [Zihnî,]

Geldi bir cevher-i târîḥ-i müzeyyen **Zihni** / Rûḥ-ı Şâlih Ağa’ya şaḥn-ı cinān oldı makām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 20, Beyit 5). [Zihnî,]

Be-yâ ey dil-şode **Zihni** me-kon ihmāl der-zinhār / Müsellem şov be-fermāneş be-dih ez-cān ü dil ikrār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Murabba 1, Beyit 9). [Zihnî,]

Olmuş olacak neymiş Hâk vâhid-i yek-tâdir / İşbâtımız ey **Zihni** bu maṭla‘-ı ğarrâdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 6, Beyit 14). [Zihnî,]

Her ki dāreyn içre bu **Zihni** gibi nâ-çâr olur / Raḥmetinden özge yâ kimden ümîdi var olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 21). [Zihnî,]

Bulunmaz bâde-i zâhirde **Zihni** neş’e-i râḥat / Olur encām-ı kârı derd-i ser meyhvāreniñ Fıtnat (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 4, Beyit 12). [Zihnî,]

Geçse bu nâzik ‘ömr niyâz üzre mäh ü sāl / Etmez ṭulū **Zihni** o meh-pāre-i vişāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 11). [Zihnî,]

Hiddet-i şahbâ-yı ṭab‘ım **Zihni** ta‘yîr eylesem / ‘Ālemi ser-mest eder cür‘a taḳtîr eylesem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 8, Beyit 11). [Zihni,]

Zihnî: şairin mahlası. II ey Zihnî!

Zihnî ne gelse Hâk’dan ona rāzı ol hemân / ‘İrfân-tırâz-ı merd kazāya rızâ

verir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 55, Beyit 6*). [*Zihnî,*]

Naẓm-ı rengîn denir ol hüs-n-i kelâma **Zihnî** / ‘Âlemi şâhid-i ma’nâsına müştâk eyler (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 57, Beyit 9*). [*Zihnî,*]

Başlar üstünde gezer nâz ile şeh-zâde gibi / Sevdigim tıfl benim **Zihni** beş on dâyelidir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 5*). [*Zihni,*]

Ser-fürû eylemeyiz efser-i çarha **Zihnî** / Hâk-pây-i şeh-i irşâd ki derler o biziz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 85, Beyit 7*). [*Zihnî,*]

Dirîğ etme meded ey Nüh-ı vâkt keştî-i ihsânî / Yeter **Zihnî** garîk-i mevc-i tûfân oldu besdir bes (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 94, Beyit 9*). [*Zihnî,*]

Mûy-ı ser oldu sefid **Zihni** saña ba’d-ez-în / Olmağa dil-beste-i perçem-i hûbân galağ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 109, Beyit 7*). [*Zihni,*]

Hağ başdı emân ‘arız-ı cānāneyi **Zihnî** / Havf etme dağı vaşl taleb olsa ne mâni’ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 112, Beyit 7*). [*Zihnî,*]

Öyle bir hem-râza ibrâz eyle kim derd-i diliñ / Senden artık ehl-i hâle **Zihni** ol maḥrem gerek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 7*). [*Zihni,*]

Başdan aşurma **Zihni** yeter mevc-i hayreti / Artar dedikçe cûşa gelir mâ-cerâ-yı dil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 134, Beyit 5*). [*Zihni,*]

Nedir **Zihni** bu evşâf-ı kesâfet-ittişâf-ı çarḥ / Saña yetmez mi teslîm-i rızâ-yı zât-ı bî-emşâl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 141, Beyit 5*). [*Zihni,*]

Zihnî o şâh-ı mülk-i nâz etmez der-i ihsânî bâz / Olmuş aña arz-ı niyâz gâyet muḥâl-ender-muḥâl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 9*). [*Zihnî,*]

Ne çâre fâş olup sırr-ı maḥabbet eşk-i âlimden / Elimden gelse **Zihnî** Hâk bilür ifşâ-yı râz etmem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 155, Beyit 7*). [*Zihnî,*]

Ber-hayât olmadadır şimdi seniñle **Zihnî** / Rûhum envâr-ı dilim tâb-ı tenim iki gözüm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 7*). [*Zihnî,*]

O âteş-pâreniñ germî-i şevki eyleyip te’sir / Dutuşdı cism ü cānım **Zihni** her yan dîdeler rûşen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 165, Beyit 5*). [*Zihni,*]

Yâ niçe **Zihnî** saña etsin o meh ‘arz-ı cemâl / Dutdı mir’ât-ı dilin jeng-i siyâh-ı ârzü (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 167, Beyit 5*). [*Zihnî,*]

Bâd-ı âhım kurudur kaṭre-i eşkim **Zihnî** / Vâkt-i nev-rûzda hep yağdı yetmez esene (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 176, Beyit 5*). [*Zihnî,*]

Dâğ-ı pür-hûn yeter bağ-ı cihānda **Zihnî** / ‘Âşıka seyr edecek lâle vü sünbül yerine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 178, Beyit 5*). [*Zihnî,*]

Şehîd-i ‘aşk-ı yâr-i çeşm-i hûn-h^vâr olduğum **Zihnî** / Şeh-i mülk-i maḥabbet eylemiş temhîr şemşîre (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 5*). [*Zihnî,*]

Müjde saña ki **Zihnî** bugün yâriñ añladım / Senden ziyâde vaşl anıñ maṭlabı gibi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5*). [*Zihnî,*]

Ben elimle gam-ı hicrânına düşdüm yâriñ / Bu muşîbet baña **Zihnî** pek işâbet oldu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 194, Beyit 5*). [*Zihnî,*]

Hüsn-i tedbîrimde takşîr eylemezdim bir nefes / Bilmezim **Zihnî** kaçâ-yı mübrem-i der-pîşimi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 206, Beyit 5). [*Zihnî*,]

Çıkup üçler dediler **Zihnî** mücevher târîh / Kaşr-ı 'adn oldu maḳarr Hâcî Ömer Ağa'ya (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 21, Beyit 5). [*Zihnî*,]

O şâhîñ vaşfına ḥaşr olsa **Zihnî** cümle evḳâtîñ / Ne mümkündür tamâm etmek yine evşâfın ol zâtîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 19). [*Zihnî*,]

Zihnî: Şairin mahlası. (Zihnî sözcüğü, hem âşığın mahlası hem de "bilme, unutmama, kuvvetli hafıza" anlamlarına gelecek şekilde tevriyeli kullanılarak bu ikinci anlamıyla "sersem" sözcüğüyle de tezat oluşturmuştur.).

Hüsrân-pezîr-i kârgah-i māl ü cāh olur / **Zihnî** mişâli kimse meded sersem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 5). [*Zihnî*,]

Zihnî: Zihnî, Mehmed Nedret (d.1251/1835-ö.1309/1891). Divan şairi; akıl, düşünce dünyası.(Zihni sözcüğü akılsız, beyinsiz anlamına gelen bî-mağz sözcüğüyle tezat oluşturmuştur.).

Yeter terğîb kıılma **Zihnî**'yi ey nâşîh-ı bî-mağz / Ümîd-i rağbet olmaz terk-i neng ü nâmdan şöñra (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 181, Beyit 5). [*Zihnî*'yi, -(y)i]

Zihnî bendeñi: Zihnî kulunu.

Maḥrûm-ı luṭf etme emân **Zihni bendeñi** / Nîm-i nigāh mâ-ḥasal-ı kün fe-kân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 37). [*Zihni bendeñi*,]

Zihnî gibi: Zihnî'yi mahveden ayrılık acısı gibi.

Helâk etdi benî **Zihnî gibi** bîmâri-i fırḳat / Meded cān ü tenimde ḳalmadı tâb ü mecālîm gel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 135, Beyit 5). [*Zihnî gibi*,]

Zihnî gibi bir âdem: Zihnî gibi bir kişi.

'Adn-ı cemâle her dem mecbûr ḥalk-ı 'âlem / **Zihnî gibi bir âdem** dil-dâdesi degildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 7). [*Zihnî gibi bir âdem*,]

Zihnî misâli: Zihnî gibi ("Zihnî'nin inleyip feryat etmeyi sürdürmesi gibi" bağlamında).

Terk-i nâliş mi eder **Zihnî mişâli** bir ān / Eyledi Fâzıl'ı bülbül gibi zār ü giryān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 12). [*Zihnî mişâli*,]

Zihnî-i 'abd-i kemîn: Allah'ın zavallı kulu Zihnî.

Luṭf ü ḳahrîñ **Zihnî-i 'abd-i kemîniñ** bir görür / Sen ferāmûş etme ey şāhen-şeh-i ālî-cenāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 13, Beyit 5). [*Zihnî-i 'abd-i kemîn*,]

Zihni-i 'abd-ı zelîl: hor görülen, aşağılanan kulun Zihnî.

Rûz-ı maḥşerde Şefî'ü'l-müznibînâ el-āmān / Eyleme bu **Zihni-i 'abd-ı zelîliñ** şermsār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 55). [*Zihni-i 'abd-ı zelîliñ*,]

Zihni-i 'âciz: aciz Zihnî (Hz. Muhammed'i övmeye yetersiz kaldığını düşünerek "aciz" sıfatını kullanmıştır.).

Degildir kār-ı Ḥassān nerde kaldı **Zihni-i ‘āciz** / Kemāl ile ede evşāf-ı hüsnüñ haqqınıñ ifā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 59). [*Zihni-i ‘āciz,*]

Zihni-i bî-çäre: çaresiz, zavallı Zihnî.

Gerçi kim çok bendeler tutmuş mübârek dâmeniñ / **Zihni-i bî-çäre** de ‘abd-ı kemîneñdir seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 3, Beyit 14). [*Zihni-i bî-çäre,*]

Zihni-i bî-hem-dem: kimsesiz Zihnî.

Dâmen-i ihsânıñı tutmuşdur ey şāh-ı kerem / Dest-gîr ol rûz-ı maḥşer **Zihni-i bî-hem-deme** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 12). [*Zihni-i bî-hem-dem,*]

Zihni-i dil-teşne: gönlü susamış Zihnî.

Sendedir ser-çeşme-i āb-ı füyûzāt-ı Ḥudā / **Zihni-i dil-teşneye** luṭfuñla kıl işrāb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 5). [*Zihni-i dil-teşne,*]

Zihni-i dîvâne: deli, çılgın, âşık Zihnî.

Bend olup zülf-i girih-gîriñ ucundan halk hep / **Zihni-i dîvâne** tek âşüfte-hāl olmuş saña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 7). [*Zihni-i dîvâne,*]

Kılsa nefrîn aña ednā ile a‘lā-yı cihān / ‘Aşkdan **Zihni-i dîvāneye** nefret gelmez (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 5). [*Zihni-i dîvâne,*]

Zihni-i dîvâne-hü: dîvâne yaratılışlı Zihnî.

Ḥavfım oldur yüz tuta bir gün beyābān semtine / **Zihni-i dîvâne-hü** baqdıqça āhü çeşmiñe (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 5). [*Zihni-i dîvâne-hü,*]

Zihni-i giryemendî: ağlayan Zihnî gibi.

Zihni-i giryemendî ol zār-ı müstemendî / Yā şāh-ı Naḫş-bendî kıl maḫzar-ı şefā‘at (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 22, Beyit 7). [*Zihni-i giryemendî,*]

Zihni-i hasret-keş: hasret çeken Zihnî. II âşık.

Ḥor bakma **Zihni-i hasret-keşi** maḫzūn görüp / Luṭf-ı cānān ile bir kez kām-yāb olsun da gör (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 66, Beyit 7). [*Zihni-i hasret-keş,*]

Zihni-i meftūn: âşık, müptela Zihnî.

Gamıñla çeşmi pür-hūn kalbi maḫzūn **Zihni-i meftūn** / Anı ey cevri efzūn etmediñ memnūn n’eylersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 9). [*Zihni-i meftūn,*]

Zihni-i mücrim: suçlu, günahkâr Zihnî.

Zihni-i mücrime kıl luṭfuñ ile hüsn-i nazar / Sen de red eyleme bā-haqq-ı cenāb-ı Ḥaydar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 5, Beyit 14). [*Zihni-i mücrim,*]

Zihni-i nā-çār: çaresiz, zavallı Zihnî.

Der-i ihsāndan dūr etme bu **Zihni-i nā-çārı** / Gürūh-ı bendegāna eyle mülḥaḫ yā Resūl’allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 7). [*Zihni-i nā-çār,*]

Zihni-i nā-çarı biñ ālāma kıldıñ mübtelā
/ Senden etsem çok mudur dergāh-ı
Ḥakk'a iştikā (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Muhammes 2, Beyit 12). [Zihni-i nā-çar,
]

Zihni-i nazm-ı suhan-perdâz: düzgün
ve güzel şiir söyleyen Zihnî.

Zihni-i nazm-ı şuhan-perdâzı pür-gü
eylediñ / Mû-be-mû ser-rişte-i hüsn ü
beyândır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 128, Beyit 5). [Zihni-i nazm-ı
şuhan-perdâz,]

Zihni-i pür-zâr: sürekli ağlayıp, inleyen
Zihnî.

Ḥoş-dil olmaz **Zihni-i pür-zâr** senden
hiç kim / Meclis-i ağıyâra oldukça
tekâpüyuñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 129, Beyit 5). [Zihni-i pür-zâr,]

**Zihni-i rû-mâl-ı der-i Ḥazret-i Ser-
mest:** Şeyh Abdullah Sercest'in eşğine
yüz süren Zihnî.

Ey **Zihni-i rû-mâl-ı der-i Ḥazret-i Ser-
mest** / Şahbâ-yı ḥaḳîkat anı kılmış idi
mest (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2,
Beyit 13). [Zihni-i rû-mâl-ı der-i Ḥazret-
i Ser-mest,]

Zihnî-i rû-siyâh ü mücrim: günahkâr,
yüzü kara Zihnî.

Bu **Zihnî-i rû-siyâh ü mücrim** senden
olur senden / Mürüvvet merḥamet şefkat
şefâ'at yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 171, Beyit 7). [Zihnî-i rû-
siyâh ü mücrim,]

Zihni-i şeydâ: dîvâne, tutkun Zihnî. II
âşık.

Bir ḥayâl-i ḥāma düşmüş **Zihni-i şeydâ**
yine / Aña bâ'is ḥatt mıdır kâkül müdür
bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı,
Gazel 80, Beyit 5). [Zihni-i şeydâ,]

Zihni-i sühan-gü: güzel ve etkili söz
söyleyen Zihnî.

Kıldı **Zihni-i sühan-gü** vaşf-ı ḥāl ü zülf-
i ḥoş-bü / Oldı mişl-i nâf-ı āhū şî'r-i
müşg ü 'anber-āmîz (Kilisli Zihnî
Dîvânı, Gazel 92, Beyit 5). [Zihni-i
sühan-gü,]

Zihni-i şürîde-hâl: perişan hâlli,
mecnûn Zihnî.

Zâg ü bülbül fark olunmaz bâğ-ı dünyâ
içre kim / **Zihni-i şürîde-hâl** sen ḥ^vâh
ağla ḥ^vâh gül (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
139, Beyit 7). [Zihni-i şürîde-hâl,]

Zihni-i üftâde: tutkun, âşık Zihnî.

Ey Hümâ-yı hüsn lutf et **Zihni-i
üftâdeñe** / İlticâ kılmış kemîngâh-ı per ü
bâliñ seniñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel
125, Beyit 7). [Zihni-i üftâde,]

Zihnî-i zâr: ağlayan, inleyen Zihnî.

Degildir ihtiyârî nâlesi bu **Zihnî-i zârıñ**
/ Şaḳın incinme ey nev-ğonce-i dil-teng-
i istiğnâ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 10,
Beyit 5). [Zihnî-i zâr,]

Şevkiñle ver ârāmını bu **Zihnî-i zârıñ** /
Terdîd ile bî-şabr ü sükûn eyleme Yâ
Rab (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 11, Beyit
7). [Zihnî-i zâr,]

Zihnî-i zâr vermez sebz-i kabâ-yı çarḥa
/ Bu mülket-i fenâda bir köhne şālı vardır
(Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 47, Beyit 7).
[Zihnî-i zâr,]

Nedir ağıyara bu gizli bakışlar ikide birde / Yeter ey şüh-meşreb **Zihni-i zār** uşandırdıñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 126, Beyit 5). [*Zihni-i zār*,]

Zihni-i zār ü bî-kes: kimsesiz ve zavallı Zihnî.

Sen de redd eyleriseñ yâ Hu iki ‘âlemde / Kime dâd eyleye bu **Zihni-i zār ü bî-kes** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 5). [*Zihni-i zār ü bî-kes*,]

Zihniyeş: Zihnî gibi.

Pür olur eş‘arla ‘âlem o şeh vardır dese / **Zihniyeş** bir şâ‘ir-i nâzik sūhan-sāzım benim (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 158, Beyit 5). [*Zihniyeş*,]

Zihniyâ: Ey Zihnî. II Zihnî, Mehmed Nedret (d.1251/1835-ö.1309/1891). *Divan şairi*.

Būs eder ‘uşşāk-ı cümle āsitân-ı devletim / **Zihniyâ** bu rütbe-i vālā ki hem-demdir baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 2, Beyit 9). [*Zihniyâ*,]

Zihniyâ dil-teşnedir bir cür‘āya encām-ı kār / Her ki söyler kâse-i ser-şāre olmam āşinā (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 7, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Zihniyâ bir sâde-fes āfet hevâsıyla müdām / Serde sevdâ-yı maḥabbet turfe püsküldür baña (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 8, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Nā-sezā güftār-ı nā-dānı işitmem **Zihniyâ** / Kim sükût imiş sü‘āl-i aḥmaḳa redd-i cevāb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Okeyup vaşında ol çeşm-i gāzālîñ bir gāzel / **Zihniyâ** erbāb-ı bezmî başka ḥāl

etdiñ bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 15, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Mest olup yatdım o meh-pāre ile şubḥa kadar / **Zihniyâ** debdebe-i zevḳ tamām oldı bu şeb (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 16, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Zāhide işrāb-ı feyz etmek ne ḥāşıl **Zihniyâ** / Mest-i dünyā neş’e-i cāvīde etmez iltifāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 21, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Eder elbetde gürūh-ı şu‘arāyı mebhūt / **Zihniyâ** şî‘r-i laṭīfindeki maẓmūn ü nikāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 24, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Zihniyâ cevlāngeh-i meydān-ı nāz ü şīvede / Pāy-māl etdi beni ol şeh-süvārım şorma hiç (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 29, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Zihniyâ ben şeh-süvār-ı sāḥa-i ‘aşqım bugün / ‘Aks-i mîḥ-i na‘l-i esb-i yārdur başımda tāt (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 30, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Zihniyâ bende olan bāb-ı şeh-i Ser-mest’e / Gezdirir bezm-i dilinde ḳadeḥ-i rāḥ-ı feraḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 33, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Zihniyâ nezzāre-pāş ol dīde-i ḥaḳ-bīn ile / Zulmet ü nūr-ı maḥabbetden eşerdir ḥāl u ruḥ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Şehr-i vişāle yetişür **Zihniyâ** / Kāfile-i şāh-reh-i Naḳş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 39, Beyit 7). [*Zihniyâ*,]

Zihniyâ bir şüh-meşreb yāre dil verdim yine / Nāzı luṭfundan elez cevri ‘inābından lezīz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 42, Beyit 5). [*Zihniyâ*,]

Zihniyâ ḥāk-i der-i pīre yüzüñ sür kim odur / Melce-i her dü serā cümle-i insāna

melâz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 43, Beyit 6). [Zihniyâ,]

Zihniyâ kaç'-ı ümîd etmem der-i dildârdan / Çeşm-i muhtâc-ı gedâ her dem kerem bâbındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 9). [Zihniyâ,]

Ehl-i 'irfâna deme yoktur nişâne **Zihniyâ** / 'Ârifâna dikkat et her şeylerinden bellidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 48, Beyit 5). [Zihniyâ,]

N'eylesin kâlâ-yı zer-düz-ı fenâyı **Zihniyâ** / 'Ârife besdir ki bir köhne 'abâ düşündadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Zihniyâ söyleme hiç kadrımı bilmez kimse / Herkesiñ kadrini îfâ ederek bil bileler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 50, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Ederdim **Zihniyâ** bir güne elbet hâlimi takrîr / Beni lâl eyleyen ammâ ki ol çeşm-i sühanverdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Halk-ı 'âlem bilmeyip ol çeşm-i âfet n'olduğun / **Zihniyâ** feryadımı bî-hüde ta'yîb etdiler (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 56, Beyit 6). [Zihniyâ,]

Hırka-ber-düş bâde-nüş ol eyle terk-i mâ-sivâ / **Zihniyâ** bak lezzet-i rind ü kalendarlık nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Cüst-cü-yı güher-i ma'rifeti hak ederek / **Zihniyâ** baır-ı fenâ ka' rına cân atmalıdır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 68, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Bir dem evvel terk-i cevri etsin o meh-rû **Zihniyâ** / Yoksa çarh-ı hüsn hep bir âh ile ber-bâd olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 70, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Her ne dem âyine-i ruhsâra olsam nazra-pâş / Tab'-ı pâkim **Zihniyâ** tûtı gibi güyân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 72, Beyit 7). [Zihniyâ,]

Maqbûl-ı tab'-ı nâziki olmaz mı **Zihniyâ** / Etsem bu türfe nev-gazelî yâre bergüzâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 73, Beyit 7). [Zihniyâ,]

Zihniyâ bu gazel-i hüsn-beyânım görse / Rûh-ı Hassân dahı şî'rime tahtîn kılar (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 76, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Hırka-püşân-ı maħabbet **Zihniyâ** bā-şıdk-ı dil / Cümle maqbûl-ı der-i Hazret degildir yâ nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 79, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Hâli olmaz cân meşammı **Zihniyâ** ta'tîrden / 'Ânberîn mûlar ki ol püskürme hâl üstündedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 83, Beyit 7). [Zihniyâ,]

Eyler vücûd-ı 'âlemi pür-lerze **Zihniyâ** / Ol nev-cüvân-ı cilve-ger ü işve-dânımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 86, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Şafha-i eş'âra nev-mazmûn ile verdik nizâm / **Zihniyâ** biz zîb ü fer-bahşâ-yı nazm-ı hoş-teriz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 88, Beyit 7). [Zihniyâ,]

Zihniyâ baş egmeyiz bu dehr-i dūna ba'd-ez-în / Zirve-i Kâf-ı maħabbetde kuruldı tahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Zihniyâ her ne kadar mücrim isen gayra kıyâs / Bende-i pîr-i keremkâr ki derler o biziz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 93, Beyit 7). [Zihniyâ,]

Zihniyâ inkâr olunmaz herkese şimden gerü / Dil-fezâdır dil-güşâdır dil-rübâdır sâde fes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 97, Beyit 5). [Zihniyâ,]

Melâhat mektebin teşrîf edince ol
fitensâzım / Eñ evvel **Zihniyâ** meh-pâre-
i nâz ü 'itâb açmış (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 104, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Var ümîdim ki bu zindân-ı belâdan
Zihniyâ / Bir gün eyler bendesin sultân-
ı zî-şânım halâş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Zihniyâ çünkü muhâlif gerdişin bildiñ
ise / Etme hâliñ toğrısı ol çarh-ı çep-
endâza 'arz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 108, Beyit 9*). [*Zihniyâ,]*

Ba'îş oldı **Zihniyâ** tahrîr-i nev-eş'âre hat
/ Mû-be-mû açdı hele tab'-ı leţâfet-
neb'imi (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 110, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Maḥabbetle ğam-ı hicrân-ı yâri çekmedir
erlik / Eder vuşlatda herkes **Zihniyâ**
mıhr ü vefâdan hâz (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 111, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Olma bâzâr-ı maḥabbetde metâ'-ı ğam-
fûrûş / **Zihniyâ** şâh-ı serîr-i vaşl
kılmışdır yasağ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 113, Beyit 7*). [*Zihniyâ,]*

Ḳadr-i dâna ile nâ-dânına fark
eyleyemez / **Zihniyâ** öyle olan âdemiñ
iz'ânına yuf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 114, Beyit 9*). [*Zihniyâ,]*

Hvân-ı lutf ile cihân halkını dil-sîr eyler
/ **Zihniyâ** naqd-ı dil ü cânın eden maşraf-
ı 'aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 118, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Zihniyâ şâh-ı cihâna ser-fürü eyler mi
hiç / Başına mülk-i maḥabbetde giyen
iklîl-i 'aşk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 119, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Zihniyâ me'yûs olup terk etme âh ü
nâleyi / Vakt olur te'sîr eder elbet hebâ
olmaz emek (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 122, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Zihniyâ her ne kadar arz-ı kemâl etdim
ise / Birisi olmadı şâyeste-i taḥsîn-i felek
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Sâz-ı derûna öyle düzen ver ki **Zihniyâ** /
Degsin şımâh-ı çarḫa şadâsı terâneniñ
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 130, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Sebkât-ı faḫr etmek isterseñ cihâna
Zihniyâ / Bendegân-ı dergeh-i vâlâ-yı
pîre lâhık ol (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Zihniyâ âlâm-ı 'aşk ile olanlar zevk-yâb
/ Saḫn-ı mülde ârzü-yı gûlsitan etmez
ḳabûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 136, Beyit 7*). [*Zihniyâ,]*

İlticâ-yı mîr ü paşa nâ-revâdır **Zihniyâ** /
Var iken bâb-ı kerem-baḫşâ-yı şâh-ı lem-
yazel (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 7*). [*Zihniyâ,]*

Dâstân-ı Ḳays ü Ferhâd'ıñ olup kârı
tamâm / **Zihniyâ** bezm-i felekde şimdi
ben efsâneyim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 147, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Zihniyâ 'âkif ü dâna ile hem-tab' olalı /
Gevher-i naẓm ile zîbver oldı ğazelim
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Zihniyâ ḫırḳa-i peşmîneyi ber-düş kılop
/ Terk-i ârâyiş-i nev-bâf-ı perend
eyleyelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 153, Beyit 7*). [*Zihniyâ,]*

Zihniyâ ol ğamze-i câzûya dil olmuş esîr
/ Açma mebhâş fenn-i siḫr ü fitne-i
Hârût'dan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 159, Beyit 5*). [*Zihniyâ,]*

Zihniyâ mıhr-i rızâ-yı ḫâzret-i pîri gözet
/ Etdigiñ ülfet yeter hercâ'i meh-rûlarla
sen (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 160, Beyit 7*). [*Zihniyâ,]*

Müşg-büy-ı kākül-i cānānı vaşf et
Zihniyā / Ğıbtā-baḥş ol mülk-i Çîn'in
nāfe-i āhūsına (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 174, Beyit 5*). [*Zihniyā,]*

Girmedi çeşmime uyku o mehi
gözlemeden / **Zihniyā** hâşılı dünyâdan
uşandım bu gece (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 179, Beyit 5*). [*Zihniyā,]*

Zihniyā bu sârbân-ı çarḥ bir dem güşıma
/ Vermedi kūs-i ümîdimden şedâ-yı
demdeme (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 183, Beyit 5*). [*Zihniyā,]*

Zihniyā ben ki 'abâ-puş-ı maḥabbet
olmuşum / Ārzü olsun mu dilde kâle-i
Bengāle'ye (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 5*). [*Zihniyā,]*

Nev-bahārîde olup ruḥsâr-ı âlimdan cüdâ
/ **Zihniyā** mahrûm-ı zevk-i gülsitân
oldum yine (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 190, Beyit 5*). [*Zihniyā,]*

Aman kim etmesin üftâdegânı **Zihniyā**
pâ-mâl / Gelir o nev-süvâr-ı esb-i istîgnâ
dumân kopdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 191, Beyit 5*). [*Zihniyā,]*

Bulundı var mı çäre **Zihniyā** serde
kalenderlik / Ki yoksa her olur olmaz
kese teba'iyet olmazdı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 200, Beyit 5*). [*Zihniyā,]*

Zihniyā sūzişle bir kez inlese mânend-i
ney / Yandırur hep 'âlemi bir demde āh-
ı Mevlevî (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 7*). [*Zihniyā,]*

Bir zamân ma'mûr idim kūy-ı vaṭanda
Zihniyā / Şimdi bir vîrâne kıldı şadme-i
ğurbet beni (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 204, Beyit 5*). [*Zihniyā,]*

Rızâ ver her każâyâ râzı ol emr-i İlâhî'ye
/ Ne çäre **Zihniyā** şabr eyle taḳdîr-i
Ḥudâ'dır bu (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 20*). [*Zihniyā,]*

Bes bu evşâf-ı dil ü cân-süz-ı mâtem
Zihniyā / Āteşe yakdıñ bütün evlâd-ı
ibn-i Ādem'i (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 8, Beyit 15*). [*Zihniyā,]*

Himmet-i pîr ile yazdım **Zihniyā** târîhini
/ Nev binâ a'lâ der-i vâlâ-yı şâh-ı Nakş-
bend (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 3, Beyit 3*). [*Zihniyā,]*

Geldi menkûṭ ile bir târîḥ-i zîbâ **Zihniyā**
/ Toğdı ihsânen Muḥammed Nûri Beg
mânend-i nûr (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 7*). [*Zihniyā,]*

Ḥarf-i nukatla **Zihniyā** düşdi bir a'lâ
târîhi / Mihr-i feżâ-yı dehrdir maḳdem-i
Muştafâ zarîf (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 10, Beyit 4*). [*Zihniyā,]*

Taḥassür üzre yazdım **Zihniyā** menkûṭla
târîḥ / Ni'amzâr-ı cinâna göçdi Hâcî
Muştafâ Ağa (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 15, Beyit 5*). [*Zihniyā,]*

Zihniyā cevher gibi nakş eyledim
târîhini / Rûḥ-ı 'Osmân Beg şehîden
vuşlata oldu sezâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 18, Beyit 11*). [*Zihniyā,]*

Nefret et her dem Yezîd-i ebtere /
Zihniyā medḥ oku âl-i Ḥaydar'a (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 4, Beyit 25*). [*Zihniyā,]*

Zihniyā himmetini eyle talep şubḥla şâm
/ Dünyevî uhrevî âmâliñ olur cümle
tamâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 22*). [*Zihniyā,]*

Olalı münselik-i de'b-i sülûk-ı 'uşşâk /
Zihniyā çıkdı gönûlden heves-i vaşl u
firâḳ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 6, Beyit 11*). [*Zihniyā,]*

Zihniyā şâ'ir olan şanma cefâyı tokunur
/ Pek nezâket ederek ṭurfê edâyı tokunur
(*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 11*). [*Zihniyā,]*

zıkr ü fikrim ile: *düşünüp söyleyerek.*

Dem-â-dem **zıkr ü fikrim ile** yâ Hâk yâ Resûl'allâh / Edip kağı'-ı maḥabbet ser-te-ser dünyâ vü 'uḳbâdan (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 3*). [*zıkr ü fikrim ile,*]

zıkr-i hafâya: *gizli bir şekilde Allah'ı anma.*

Ey Zihni teşebbüş ede gör **zıkr-i hafâya** / Silk-i şeref-i Ḥazret-i Şiddîk ü 'Alî'dir (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 61, Beyit 5*). [*zıkr-i hafâya,*]

zıkr-i ravza-i pâk: *mübarek kabri (Hz. Muhammed'in kabri) anma.*

Dimâg-âlûd-ı zehr-i hicre **zıkr-i ravza-i pâki** / Bu ḥasretgehde âb-ı zencebîl-i 'Adn'dan ahlâ (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 42*). [*zıkr-i ravza-i pâk,*]

zılâl-endâz-ı fark-ı ferḳadân-ı 'âlem-i taḥsîn: *güzel kılınan âleme Küçükayı (Dübb-i asgar) burcundaki parlak iki yıldızın ("Dübb" ve "Merak"ın müşterek adı) tepesinden gölgesini salan.*

Cenâb-ı şâh Ser-mest mürşid-i âgâh-ı feyz-âyîn / **Zılâl-endâz-ı fark-ı Ferḳadân-ı 'âlem-i taḥsîn** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 1*). [*zılâl-endâz-ı fark-ı ferḳadân-ı 'âlem-i taḥsîn,*]

zillet: *hor görülme, hâkirlilik, alçalma.*

Câhile mesned-i iḳbâl ile 'izzet gelmez / 'Ârife baht-ı nigûnsâr ile **zillet** gelmez (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 89, Beyit 1*). [*zillet,*]

zillet-i erbâb-ı vifâk: *aynı fikre sahip kimselerin hakir görülmesi.*

Muttaşıl tarz-ı nifâk üzre sipihr-i ḥod-kâm / Etmede **zillet-i erbâb-ı vifâka** iḳdâm (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 1*). [*zillet-i erbâb-ı vifâk,*]

zımnıyyet-i kübrâ ile: *büyükliğini kapalı olarak anlatarak.*

Aḥadle sırr-ı mîm-i Aḥmed'e âşinâdır ol / Anı **zımnıyyet-i kübrâ ile** Hâkḳ eylemiş maḳbûl (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 1, Beyit 10*). [*zımnıyyet-i kübrâ ile,*]

zincîr-i cünûn: *delilik zinciri.*

Ḳayd ü bend eyledi **zincîr-i cünûna** muḥkem / Nice biñ şîr-dili çekti o zülf-i ḳullâb (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 2*). [*zincîr-i cünûn,*]

zincîr-i reşâdet: *doğruluk zinciri.*

Çekdi **zincîr-i reşâdetle** beni dergâhına / Eyledi bu bende-i nâ-çîze çok luṭf u himem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 3, Beyit 33*). [*zincîr-i reşâdet,*]

zindân: *zindan, hapishane. II çok karanlık, sıkıntılı yer.*

Kâm-yâb-ı 'ide ḥaymegâh-ı 'işretidir velî / Ḳubbe-i gerdûn ser-i Zihnî'ye **zindândır** bugün (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 7*). [*zindândır, -dır*]

zindân-ı belâ: *bela zindanı; dert, ıstırap yeri.*

Var ümîdim ki bu **zindân-ı belâdan** Zihniyâ / Bir gün eyler bendesin sultân-ı zî-şânım hâlâş (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 105, Beyit 5). [zindân-ı belâ,]

zinde: canlı, diri.

Quvvet-i kudsiyye-i zâtı ile / **Zindedir** hep cān ü ten-i rûzgār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 4, Beyit 24). [zindedir, -dir]

zinde ed(t):-: canlandırmak, diriltmek.

Cān verir 'âşıkına la'l-i zülâl-i cānân / Mürdeyi **zinde eder** âb-ı vişâl-i cānân (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 162, Beyit 1). [zinde ed(t)-,]

zinde eyle:-: canlandırmak, diriltmek. (Sevgilinin dudaklarının âşığa can vermesi bağlamında kullanılmıştır.)

Nûş-ı la'liñ **zinde eyler** 'âşık-ı dil-mürdeyi / Aña ne Lokman ne feyz-i 'İsî-i Meryem gerek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 121, Beyit 3). [zinde eyle-,]

zinde vü cāvîd ol:-: ebedi ve canlı olmak. (Sevgilinin dudaklarının şarap ve âb-ı hayât olarak görülmesi söz konusudur.)

Nûş eden hem **zinde vü cāvîd olur** hem mest olur / La'liñ âb-ı Hızır mı yâ mül müdür bilmem nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 80, Beyit 3). [zinde vü cāvîd ol-,]

zindegi-i cān: bedeninin diriliği; hayat.

İmtidād üzre giderse gam-ı hicrân böyle / El yurum âhiri ben **zindegi-i cānımdan** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 164, Beyit 5). [zindegi-i cān,]

zindegi-i cān: ruha zindelik/canlılık veren (kişi veya şey).

Cihānda **zindegi-i cānım** ancak vaşl-ı cānandır / Dem-i firkatde öz rûh-ı revānum bār-ı şıkletdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 78, Beyit 4). [zindegi-i cān,]

zînet: süs, güzellik.

Cebîniñ verdi mihre nûr-ı tal'at yâ Resûl'allāh / Ruhuñ bahş etdi bāğ-ı 'Adn'e **zînet** yâ Resûl'allāh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 1). [zînet,]

zînet bul:-: süslenmek, güzelleşmek.

Şevk-i ruh-ı pür-tal'ati şaldı cihāna şöhreti / **Buldi** anıñla **zîneti** evreng-i iklîm-i cemāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 144, Beyit 8). [zînet bul,]

zinhār: "aman ha!" anlamında bir söz.

Rakîb-i büm-sîret bezm-i rinde girmesin **zinhār** / Serây-ı zevk-i nev-âbâdı vîrân eylemek ister (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 52, Beyit 3). [zinhār,]

Râh-ı tevekkül üzre yürü Zihni bî-gam ol / **Zinhār** gitme korkuludur süy-ı ihtimāl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 143, Beyit 7). [zinhār,]

'Âşıklarıñda miñnet-i hicriñ kem olmasın / **Zinhār** harîm-i vaşla 'adū maħrem olmasın (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 1). [zinhār,]

zîr-i fes: fesin altı.

Hurûc eyler dem-â-dem **zîr-i fesden** halka-ber-halka / Meger gencîne-i hüsñ

üzre zülfün huft e ejderdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 2). [zîr-i fes,]

zîr-i hamîyyet eyle-: onur ve haysiyetini aşağıya çekmek.

Nice şâhib-nazarı **zîr-i hamîyyet eyler** / Mâdem ol mâh Hümâ keffiyyelidir sāyelidir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 81, Beyit 4). [zîr-i hamîyyet eyle-,]

zîr-i şemşîre al-: kılıcının altına almak. II bakışlarıyla etkisi altına almak.

Edip haţ leşkeri şâhib-kırân-ı ğamzeñe imdād / Göñül iklîmini **aldıñ** ser-ā-ser **zîr-i şemşîre** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 180, Beyit 2). [zîr-i şemşîre al-,]

zîr-i taşarruf eyle-: tasarrufu altına almak.

Nāmını eylediler tesmiye ‘Abdü’l-kādir / **Eyledi zîr-i taşarruf** felegi kudret-i şeyh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 2, Beyit 10). [zîr-i taşarruf eyle-,]

zirve-i kâf-ı maḥabbet: aşkın Kafdağı’nın tepesi.

İltifātınla şehā mes‘ūd olaldan bahtımız / **Zirve-i Kâf-ı maḥabbetde** kuruldu tahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 1). [zirve-i kâf-ı maḥabbetde,]

Zihniyā baş egmeyiz bu dehr-i dūna ba‘d-ez-în / **Zirve-i Kâf-ı maḥabbetde** kuruldu tahtımız (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 91, Beyit 5). [zirve-i kâf-ı maḥabbetde,]

zîver-i bî-had: pek çok süs. II sayısız ince anlamlar (kazanması).

Hüsnde kesb eyleyip **zîver-i bî-had** laţîf / Oldı şaf-ı dil-rübâyānda evḥad laţîf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 1). [zîver-i bî-had,]

zîver-i kurbîyyet-i mevlā: Allah'a yakın süs.

Şeh-i kevneyn Aḥmed ins ü cinne mefḥar-ı sermed / Ḥabîb-i Ḥaḳ Muhammed **zîver-i kurbîyyet-i Mevlā** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 1, Beyit 51). [zîver-i kurbîyyet-i mevlā,]

zîver-i mesned-i şer‘ olduğu mânend: Şeriat makamının (müftülük) süsü olduğu gibi.

Zîver-i mesned-i şer‘ olduğu mânend o zāt / Zāhir ü bāṭın ola her demi ārāyiş-i kām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 34). [zîver-i mesned-i şer‘ olduğu mânend,]

zîver-i ruḥsāre: yanağın süsü. (Sevgilinin yanağının rengi ve kokusu süsü olarak düşünülebilir.)

Zîver-i ruḥsāresi şermende kıldı ğonceyi / ‘Anber-i ğisūları pest etdi ḳadr-i sūnbūli (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 205, Beyit 5). [zîver-i ruḥsāre,]

zîver-i şādr-ı mu‘allā-yı reşād: doğruluk yolunun yüce makamının süsü.

Şimdi oldur **zîver-i şādr-ı mu‘allā-yı reşād** / Dergeh-i iḥsānına muḥtācdır mîr ü vezîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 13, Beyit 3). [zîver-i şādr-ı mu‘allā-yı reşād,]

zîver-i ser-tāc-ı mihr ol-: tarikat şeyhinin tacının süsü olmak.

Eş'ār-ı Zihni **zīver-i ser-tāc-ı mihr olur** / Maqbūl ederse bu gāzeli şāh-ı Naqş-bend (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 38, Beyit 7). [zīver-i ser-tāc-ı mihr ol-,]

zīvā sal-: ıstık saçmak, aydınlatmak.

Ref' oldu gözümünden heme cā perde-i zulmet / Göñlüme **zīvā şaldı** benim mihr-i maḥabbet (Kilisli Zihnî Dîvânı, Müseddes 2, Beyit 4). [zīvā şal-,]

zīvāde: çok, daha fazla.

Müjde saña ki Zihnî bugün yāriñ añladım / Senden **zīvāde** vaşl anıñ maṭlabı gibi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 193, Beyit 5). [zīvāde-,]

zīvāde ol-: artmak, çoğalmak.

Zulmet-i Hāq tā-ebed **olsun zīvāde** rūz u şeb / Ca'de'ye vü Şimr-i bed-nāma hem İbn-i Mülcem'e (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 9, Beyit 11). [zīvāde ol-,]

zīvān ol-: zarar gelmek.

Hāşā fe-sümme hāşā gele 'akla bu yakīn / Şīr-i jiyāne kelb-i denīden **zīvān olur** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 33). [zīvān ol-,]

zīvā-pāş ol-: ıstık saçmak. (Manevi ilmi öğretmek, yaymak bağlamındadır.)

Kemāl ile **zīvā-pāş olmadan** mihr-i kemālātı / Seḥāb-ı mevt ile rū-pūş oldu ol Hudā-āyīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 16, Beyit 10). [zīvā-pāş ol-,]

zīvā-pāş ol-: ıstık saçmak.

Dāğdır zānn etme sīnem üzre revzenlerdir hep / Göñlüme şāyed **zīvā-pāş ola** hūrşīd-i emel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 4). [zīvā-pāş ol-,]

zīvā-vı āftāb: güneş ışığı.

Tīrelenmez ta'ne-i nā-dān ile rūşen-dilān / Ebrden tağyīr-i reng etmez **zīvā-yı āftāb** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 12, Beyit 3). [zīvā-yı āftāb-,]

zīvā-vı kadrini bil-: ışığın kıymetini bilmek. (Istık burada mutlu olunan günler bağlamında kullanılmıştır.)

Zīvā-yı kadrini bilsin mi mihr-i vaşl-ı dildārı / Felekde görmeyen zulm ü cefā-yı şām-ı hicrānı (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 2). [zīvā-yı kadrini bil-,]

zīvā-vı kıymet-i rūşen-dilān: aydınlık gönüllerin değerli ışığı, parlaklığı.

Zīvā-yı kıymet-i rūşen-dilānı hep eder inkār / Meger kör eylemişdir dīde-i çarḥı remed şimdi (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 203, Beyit 6). [zīvā-yı kıymet-i rūşen-dilān-,]

zübde-i evlād-ı ādem: Hz. Ādem'in öz evladı.

Aḥmed-i Muḥtār nūr-ı āftāb-ı ıstīfā / **Zübde-i evlād-ı Ādem** seyyid-i 'ālī-tebār (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 42). [zübde-i evlād-ı ādem-,]

zū-fünūn-ı 'ālemi: âlemin fen sahibi, bilgisi.

Çaresinden **zû-fünûn-ı** 'âlemi bîzâr eder / Derd-i bî-dermân kim 'uşşâk-ı medhûşındadır (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 49, Beyit 3). [**zû-fünûn-ı** 'âlemi, -i]

zühd ü takvâv ü şalâhat ile: Allah korkusu ile Allah'ın yasakladığı şeylerden uzak durup ibadetle meşgul olma, böylece günahlarından arınarak temiz olma.

'İlm ü 'irfân ü kemâlât ile maḥsūd-ı cihân / **Zühd ü takvâv ü şalâhat ile** meşhûr-ı enâm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 10). [**zühd ü takvâv ü şalâhat ile,**]

zühhâd: zahitler, kaba sofular.

Zühhâd yesin hürdeni vâkt-i şahûrî / Biz nûş edelim bâde-i rengîn-i şebâne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 185, Beyit 4). [**zühhâd,**]

zühhâd-ı süm'a-kâr: riyakâr zahid.

Ferş-i ḥarîm-i yârin ta'zîmle öp gubârin / **Zühhâd-ı süm'a-kârın** seccâdesi değildir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 62, Beyit 4). [**zühhâd-ı süm'a-kârın,**]

zuhûr: ortaya çıkmak, belirmek. II doğmak (Hz. Muhammed'in doğması bağlamında).

Zuhûruñ pertev-i ḥurşîd-i eflâk-ı nübüvvetdir / Vücûduñ dürr-i deryâ-yı risâlet yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 171, Beyit 2). [**zuhûruñ,** -uñ]

zuhûr et-: ortaya çıkmak. II doğmak.

Oldı şulb-ı zât-ı pâkinden vücûd ârâste / Maḥdem-i ḥayr ile bir tıfl-ı edîb **etdi zuhûr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kıt'a 6, Beyit 2). [**zuhûr et-,**]

zuhûr et-: görünmek, ortaya çıkmak.

Şâm-ı firḳatde şehâb-ı fikr-i zülf **etdi zuhûr** / Başdı dil şahrâsını deycûr deycûr üstüne (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 173, Beyit 2). [**zuhûr et-,**]

Ḥaṭṭ-ı şeb-günü **zuhûr etmede** baḥtımâsâ / Âftâb-ı ruḥunuñ vâkt-i zevâli görünür (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 74, Beyit 2). [**zuhûr et-,**]

zülf: sevgilinin yüzünün iki yanından sarkan saç lülesi. (Siyah ve kıvrımlı olması yönüyle yılanla benzerlik ilgisi kurulmuştur.)

Ḥurûc eyler dem-â-dem zîr-i fesden ḥalka-ber-ḥalka / Meger gencîne-i ḥüsn üze **zülfüñ** ḥufte ejderdir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 53, Beyit 2). [**zülfüñ,** -üñ]

zülf: yüzün iki cihetinden sarkan saç, sevgilinin saçı.

Zülfüñ ne gün ki başımıza sâyedâr olur / Cem'-i raḳîb-i fitneverân târ-mâr olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 60, Beyit 1). [**zülfüñ,** -üñ]

Bend olup **zülfüne** bir dil-ber-i 'âlî-nazarıñ / Yetişür gayr-ı ta'alluḳda uzatma ipi kes (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 96, Beyit 3). [**zülfüne,** -ü, -(n)e]

Ruḥı gül nuṭkı bülbül lebleri mül 'anberîn kâkül / Siyâh-ı ḥâlî fülful ḥaṭṭı sünbül **zülfî** ejdersiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 127, Beyit 2). [**zülfî,** -i]

Zülf ü ḥâl ü ruḥuñ andıkça sirişkim dökilip / Bâğ-ı sînemde biter lâle vü

sünbül nem nem (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 150, Beyit 3*). [zülfi,]

Olmasam **zülfüne** peyveste ezelden güzelim / Pek dırâz olmaz idi rişte-i tül-i emelim (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 152, Beyit 1*). [zülfüne, -üñ, -e]

Zülfün görünce murg-ı dilim havf edip dedi / Deşt-i maḥabbet içre giren erḳam olmasın (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 161, Beyit 3*). [zülfüñ, -üñ]

zülfi ü ruh: sevgilinin saçı ve yanağı.

Zülfi ü ruḥuñ fikrini ‘aşık-ı nâ-çāra Ḥaḳ / Bā‘iş-i ārāmi-i leyl ü nehār eylemiş (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 102, Beyit 2*). [zülfi ü ruḥ,]

Şol dem ki baña **zülfi ü ruḥuñ** mültemes oldı / Naẓārıma hep sünbül ü gül ḥ^vār ü ḥas oldı (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 192, Beyit 1*). [zülfi ü ruḥ,]

zülfi girih-giriñ ucu: dalgali ve karışık saçın ucu.

Bend olup **zülfi girih-giriñ ucundan** ḥaḳ hep / Zihnî-i dîvāne tek āşüfte-ḥāl olmuş saña (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 1, Beyit 7*). [zülfi girih-giriñ ucu,]

zülfi ham-be-ham-ı hüriyān: Hürilerin kıvrım kıvrım saçları.

Bir şāhdır ki südde-i ‘ismet-penāhınıñ / Çārübı **zülfi ham-be-ham-ı hüriyān** olur (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 27*). [zülfi ham-be-ham-ı hüriyān,]

zülfi kullāb: uçları çengel gibi kıvrımlı olan saç.

Ḳayd ü bend eyledi zincīr-i cünūna muḥkem / Nice biñ şīr-dili çekti o **zülfi kullāb** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 18, Beyit 2*). [zülfi kullāb,]

Niçe biñ şīr-i dili çekdi muḳayyed eyledi / Bend-i zincīr-i maḥabbet **zülfi kullāb**ındadır (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 44, Beyit 4*). [zülfi kullāb,]

zülfi Leylā: Leyla'nın saçı. II siyah saç.

Öyle bir gīsū-yı şāh-ı ḥüsne dil-bendim ki ben / **Zülfi Leylā** bezm-i ikbālimde cārūbum degil (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 142, Beyit 5*). [zülfi leylā,]

zülfi pīç-ā-pīç-i cānān: sevgilinin kıvrım kıvrım saçları.

Ne mümkündür yanaşmak **zülfi pīç-ā-pīç-i cānāna** / O ejderhā feminden āteş-efşān oldıḡın tıyduk (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 120, Beyit 3*). [zülfi pīç-ā-pīç-i cānān,]

zülfi semen-bū: yasemin kokulu saç.

Sāye-i sünbülde bir şeh-bāzıdır şankim yatar / Serpilip düşdükçe gāḥ **zülfi semen-bū** çeşmiñe (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 189, Beyit 3*). [zülfi semen-bū,]

zülfi siyeh-kārīñ ucu: kötülük yapan saçların ucu.

Bāḡ-ı firdavse girer şandım anı bir erḳam / Meger inmiş ruḥına **zülfi siyeh-kārīñ ucu** (*Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 7, Beyit 10*). [zülfi siyeh-kārīñ ucu,]

zü'l-fikār-ı şāh-ı haydar'dan: Hz. Ali'nin ucu çatallı, ortası yivli olan çok meşhur kılıcı.

Qahr edip cümle ‘adū-yı dīni darb-ı harble / Tīgı versin **Zü’l-fiķār-ı şāh-ı Haydar’dan** nişān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kit’a 1, Beyit 6). [zū’l-fiķār-ı şāh-ı haydar’dan,]

zülfüñ hayālî: saçın hayali.

Koymaz beni öz hālime **zülfüñ hayālî** kim / Bir lahza cem’-i hātır edip def’-i melāl edem (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 10). [zülfüñ hayālî,]

zū’l-kadr: değerli, kıymet sahibi.

Lenger-endāz-ı sükūnet gör nice **zū’l-ķadrdır** / Kim eder deryā-yı a’zam būs-ı emān-ı cebel (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 140, Beyit 6). [zū’l-ķadrdır, -dır]

zū’l-ķadr eyle-: değerli kılmak.

Öyle **zū’l-ķadr eylemiş** zātın seniñ Rabb-i ķadīr / ‘Arşdır şāh-ı ‘ulūvv-ı şānına ednā serīr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 6). [zū’l-ķadr eyle-,]

zū’l-ķadr-i zeberced: zeberced taşının değerine sahip (kimse). (Zebercet; zümürten daha açık yeşil olan ve zümürüt kadar değeri olmayan bir süs taşı.) II sevgili.

Bahr-i melāhatde bir nādire-i lā-naẓīr / Dürr-i bahā-dār ü **zū’l-ķadr-i zeberced** laţīf (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 115, Beyit 2). [zū’l-ķadr-i zeberced,]

zū’l-ķerem: kerem, merhamet sahibi Allah.

Mücrimīni tīre-mend etmez şeb-i ye’s ü elem / Şüphe yok mihr-i cemālīñ haķķıçün ey **zū’l-ķerem** (Kilisli Zihnî

Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 14). [zū’l-ķerem,]

züll-i rüşvet: rüşvet zilleti.

Emr-i fetvā yed-i inşāfına teslīm olalı / **Züll-i rüşvetden** emīn oldı umūr-ı aḥkām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 13). [züll-i rüşvet,]

zulm: zulüm, eziyet.

Hayli demdir fuķarā olmuş idi **zulme** ķarīn / Güşe-i ‘acizde ķalmışlar idi zār ü hazīn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 1). [zulme, -e]

Rızā verdiñ o şāhın katline ey azlem-i maḥlūk / Nedir bu **zulm** ü fıskın v’ey ne bī-cā iddi’adır bu (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 7, Beyit 7). [zulm,]

zulm ü cefā-yı şām-ı hicrān: ayrılık akşamının eziyet ve sıkıntısı.

Ẓiyā-yı ķadrini bilsin mi mihr-i vaşl-ı dildārı / Felekde görmeyen **zulm ü cefā-yı şām-ı hicrānı** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 201, Beyit 2). [zulm ü cefā-yı şām-ı hicrān,]

zulm ü sitemgerlik: eziyet ve zulmetme.

Merḥamet-sāz-ı dil-i ‘uşşāk idiñ evvel şehā / Şimdi bu **zulm ü sitemgerlik** ḡam-āverlik nedir (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 65, Beyit 3). [zulm ü sitemgerlik,]

zulmāt-ı leyl-i ḥasret: hasret gecesinin karanlığı. II hasret gecesinin ıstırabı.

Zulmāt-ı leyl-i ḥasreti hep eyle der-ķafā / Mihr-i cemāl-i yāre dönüp yön ‘ale’s-

şabâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 32, Beyit 2). [zulmât-ı leyl-i hasret,]

zulmet: sıkıntı, keder, elem.

Zulmet hisâbı üzre hezâr zulmeti bula / Mâ-dâm devr-i çarh-ı felek câvidân olur (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 6, Beyit 23). [zulmet,]

zulmet ü nûr-ı maḥabbet: aşkın mutluluk ve cefası. ("Zulmet ve nur" kelimeleri sevgilinin ben'i ve yanağıyla ilişkilendirilmiştir.).

Zihniyâ nezzâre-pâş ol dîde-i ḥaḳ-bîn ile / **Zulmet ü nûr-ı maḥabbetden** eşerdir ḥâl u ruh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 35, Beyit 5). [zulmet ü nûr-ı maḥabbet,]

zulmetde koyma-: karanlıkta bırakmamak. II mutsuz etmemek.

Koymadı zulmetde rûşen kıldı çeşm-i 'âlemi / 'Ârızından iktibâs-ı nûr edip meh-tâb-ı feyz (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 107, Beyit 3). [zulmetde koyma-,]

zulmet-efzâ-yı derûn: gönlün karanlığını artıran. (Yürekteki üzüntü ve sıkıntıların artması bağlamında.)

Menem ol 'âşık-ı tâbende-dîl-i Murtażavî / **Zulmet-efzâ-yı derûnum** olamaz nefis-i ğavî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 3, Beyit 1). [zulmet-efzâ-yı derûn,]

zulmet-i cehl: cehaletin karanlığı.

Dilimden şevk-i dîdârîñla kaldır **zulmet-i cehli** / Bula rûy-ı siyâhım nûr-ı revnâk yâ Resûl'allâh (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 172, Beyit 5). [zulmet-i cehl,]

zulmet-i ebr-i şitâ-yı firkat: ayrılığın kış bulutunun karanlığı. (Ayrılık, kış, bulut ve karanlık sözcükleri sıkıntı, dert ve kedere teşmilen kullanılmıştır.).

Eyleyince âftâb-ı vuşlatıñ keşf-i kınâ' / **Zulmet-i ebr-i şitâ-yı firkat** oldu târ-mâr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 2, Beyit 2). [zulmet-i ebr-i şitâ-yı firkat,]

zulmet-i ğam: gam, keder, hüznün karanlığı; sevgiliden uzak kalmanın verdiği hüznün.

Olmasa manzar-ı nûr-efgen-i meh-tâb-ı ruḥuñ / **Zulmet-i ğamda** kalur encümenim iki gözüm (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 157, Beyit 6). [zulmet-i ğam,]

zulmet-i melâl: dert, keder sıkıntısı.

Dilden olur mı ref' meger **zulmet-i melâl** / Nuṭṭî nazardan eyledi ol mâh infişâl (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 5, Beyit 12). [zulmet-i melâl,]

zulmet-i şâm-ı keşâfet: akşamın koyu karanlığı.

Zulmet-i şâm-ı keşâfetden eser ermez aña / Şems-i Tebrîzî ki olmuşdur penâh-ı Mevlevî (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 202, Beyit 6). [zulmet-i şâm-ı keşâfet,]

zulm-i firkat ol-: ayrılığın eziyetine uğramak.

Zulm-i firkat oldu çün ârâyîş-i mülk-i 'adem / Gün gibi ruḥsâre-i vuşlat nümâyândır bugün (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 166, Beyit 4). [zulm-i firkat ol-,]

Zü'n-nün: Hz. Yunus'un lakabı olup "Balık sahibi" anlamına gelmektedir. (Hz. Yunus kavmine ısrarla doğru yolu anlatmaya çalışmışsa da kavmi ona iman etmemiş, o da kendisine İlahî emirle bildirilmeden kavmini terk etmiştir. Bu beyitte de Hz. Yunus'un irşat vazifesine telmihte bulunulmuştur.).

Bez-i irşād eylese **Zü'n-nün** Zü'n-nün üstüne / Zāhide tefhîmi güçdür nükte-i mîm-i femîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 6). [zü'n-nün,]

Bez-i irşād eylese Zü'n-nün **Zü'n-nün** üstüne / Zāhide tefhîmi güçdür nükte-i mîm-i femîñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 184, Beyit 6). [zü'n-nün,]

zür ile: güç uygulayarak, zorbalıkla.

‘Ārifîñ hāne-i cem‘iyyeti vîrān olmaz / Dökse de **zür ile** biñ şadme-i nefrîn-i felek (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 123, Beyit 4). [zür ile,]

Zür ile aldı boğazı çekdi bir t̄abûrı ceng / Mülk-i fesden sevķ olup ceyş-i yamāndır perçemiñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 128, Beyit 4). [zür ile,]

Cāme-i şevķiñ alıp **zür ile** eyler pāy-māl / Dest-i düzd-i ğaflete verme gülüyı fā’ik ol (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 133, Beyit 3). [zür ile,]

zür kıl-: sıkıntıya sokmak, sıkıntı ve zorluk vermek.

Gonca-i terdir henüz t̄ab-āver olmaz incinir / **Zür kılmam** işte bu havf ile āh u nāleye (Kilisli Zihnî Dîvânı, Gazel 187, Beyit 4). [zür kıl-,]

zuhūr et-: meydana çıkmak, baş göstermek.

Nā-geh Anṭākiye’niñ hādîsesi **etdi zuhūr** / Etdi ol cānibe iclāl ile çün nūr-ı mübîn (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 10, Beyit 27). [zuhūr et-,]

zuhūr eyle-: meydana çıkmak, görünmek.

Senden **eyler** çün **zuhūr** envār-ı feyż-i bî-naẓîr / Kāse-i deryūze şeklin gösterir mihr-i münîr (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 7). [zuhūr eyle-,]

Hāşılı ey zîb-reng-i kâle-i kadr-i vüfūr / Naķş-ı tamġā-yı nübüvvet anda **eylerdi zuhūr** (Kilisli Zihnî Dîvânı, Tahmis 1, Beyit 17). [zuhūr eyle-,]

zuhūr eyle-: ortaya çıkmak.

Ger **zuhūr eylese** bir ‘ālim-i ser-ḥayl-i havāş / Getürür başına biñ maġlaṭa-i ta’n-ı ‘avām (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 12, Beyit 5). [zuhūr eyle-,]

zulemā: zalimler.

Eşkıyāyı **zulemāyı** ede maķhūr u zebūn / Yümn-i maķdemle nere eyler ise ‘aṭf-i ‘inān (Kilisli Zihnî Dîvânı, Kaside 11, Beyit 43). [zulemāyı, -yı]

zulm et-: eziyet etmek, işkence etmek.

Ben ne kıldım bunca **zulm etdiñ** baña zālîm felek / Bezm-i firķatde mey-i ḥasretle bî-hoş eylediñ (Kilisli Zihnî Dîvânı, Muhammes 2, Beyit 3). [zulm et-,]

Vādī-i ye'se atup birden ferāmūş eylediñ
/ Ben ne kıldım bunca **zulm etdiñ** baña
zālim felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 5). [*zulm et-*,]

Ben ne kıldım bunca **zulm etdiñ** baña
zālim felek / Kārım oldı ğurbet illerde
benim āh u fiğān (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 8). [*zulm et-*,]

Benden özge kalmadı bir bī-murād ancak
hemān / Ben ne kıldım bunca **zulm etdiñ**
baña zālim felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 10). [*zulm et-*,]

Ben ne kıldım bunca **zulm etdiñ** baña
zālim felek (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Muhammes 2, Beyit 13). [*zulm et-*,]

zulmet-i āsām: günahların karanlığı.

Zulmet-i āsām olur ruhsāre-pīrāy-ı
‘adem / Eylese dūşīze-i ‘afviñ eger keşf-
i kīnā’ (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Tahmis 1*,
Beyit 15). [*zulmet-i āsām*,]

zulmet-i cevri-i zulemkār: zulüm eden
kimsenin zulmünün karanlığı.

Zulmet-i cevri-i zulemkārı perākende
eder / Kanda kim şa‘şa‘a-pāş olsa çü
mihr-i rahşān (*Kilisli Zihnî Dîvânı*,
Kaside 11, Beyit 25). [*zulmet-i cevri-i*
zulemkār,]

zulmet-i Hak: Allah tarafından
verilecek olan her türlü dert, bela.

Zulmet-i Hak tā-ebed olsun ziyāde rüz
u şeb / Ca‘de’ye vü Şimr-i bed-nāma
hem İbn-i Mülcem’e (*Kilisli Zihnî*
Dîvânı, *Kaside 9, Beyit 11*). [*zulmet-i*
Hak,]

zulmet-zede-i cūd-ı kūdūrāt-ı hışām:
düşmanlık tortuları bağışlayan
karanlığa uğramış (kimse).

Şem‘-i iqbālını ber-bād edecek fırça arar
/ K‘ide **zulmet-zede-i cūd-ı kūdūrāt-ı**
hışām (*Kilisli Zihnî Dîvânı*, *Kaside 12*,
Beyit 7). [*zulmet-zede-i cūd-ı kūdūrāt-ı*
hışām,]

SONUÇ

Kilisli Zihnî Dîvânı üzerine yaptığımız bu çalışma ile Zihnî'nin söz varlığını ve ayrıca sevgili ve sevgilinin güzellik unsurlarıyla ilgili yaptığı benzetmeleri bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koymaya çalıştık. Zamanla şair ile ilgili yapılacak çalışmalar arttıkça daha da net bir şekilde görülecek ki Zihnî, sözcükleri yerli yerinde kullanma konusunda son derece ustadır. Bu da şairin sözcüklerin anlamlarına ne kadar çok hâkim olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca şairin sözcük dağarcığı da son derece zengindir. Divân şiirinin geleneksel kalıplarından yararlanarak kurduğu benzetmelerinin yanı sıra şairin kendine has oluşturduğu benzetmeleri de söz konusudur.

Yaptığımız inceleme sonucunda Zihnî'nin sevgilinin güzellik unsurlarıyla ilgili en çok saç, yüz ve yanak üzerinde durduğunu gördük. Bununla birlikte sevgilinin gözü, kaşı, kirpiği şairin üzerinde en çok durduğu diğer güzellik unsurlarıdır. Bunun yanı sıra sevgilinin eli, ayağı, başı gibi unsurlarıyla ilgili bir benzetmeye yer vermediğini gördük. Ayrıca sevgilinin ayva tüylerinin Nûr sûresine ve deftere, saçının devr-i teselsüle (akıp giden zaman) benzetilmesi şairin özgün benzetmeleri arasında gösterilebilir.

Zihnî Dîvânı'nda üçlü, dördlü terkipler çok fazla kullanılmıştır. Bu şairin Sebk-i Hindi'den etkilendiğini göstermektedir. Zira Sebk-i Hindi etkisindeki şairler günlük konuşma dilinden uzaklaşıp açık, anlaşılır bir dil yerine kapalı, mecazlı bir dille şiir söylemeyi tercih etmişlerdir. Ayrıca üçlü, dördlü tamlamalara yer vererek anlaşılmaz olmayı amaçlamışlardır. Zihnî Dîvânı'nda yer alan üçlü terkiplerden bazıları şunlardır: “‘abā-püş-ı maḥabbet, āb ü hevā-yı ‘aşk, āb-ı vişāl-i cānān, ‘abīr-i misk-i ezfer, baḥr-ı esrār-ı ḥikem, baḥs-ı zūlf-i pīç ü tāb, baḥs-ı pīç-ā-pīç-i zūlf, çeşmesār-ı selsebīl-i ‘Adn, çeşm-i gāzāl-i cānān, dest-i cev̄v-i çarḥ-ı kec-rev, āftāb-ı burc-ı eflāk-i ḥaḳīḳat, bād-ı sermā-yı kıyāmet, bādiye-gerd-i beyābān-ı ‘adem, baḥr-ı envār-ı reşād-ı feyz, çarḥ-ı ma‘mūre-i cān ü dil.”

Zihnî üçlü, dördlü terkiplerin yanı sıra beşli hatta zaman zaman altılı terkipler de kullanmıştır. Bu tamlamalardan bazıları şunlardır: “‘abd-i nāçīz-i şeh-i mülk-i velā, bā-ḥürmet-i şiddīḳ-ı pāk-ı yār-ı gār, a‘dā-yı āl-i ḥüsrev-i kevn ü mekân, ‘aks-i mīḥ-i na‘l-i esb-i yār, āşaf-ı münṭaḥab-ı pādīşeh-i rüy-ı zemīn, bahā-yı millet-i Rūm’ı diyār-ı Hind, āb-ı rüy-ı güher-i pāk-ı ḥasībān-ı zaman, ‘abd-ı maḥz-ı der-i vālā-yı şehen-şāh-ı rızā, bādi-i ber-bād-ı raḥt-ı çarḥ-ı sifle-perver, dūrer-i baḥr-ı muḥīṭ-i hūner ü faẓl-ı kemāl, dūr-i kıymet-girān-ı efser-i İskender ü Dārā, neş’e-yāb-ı cām-ı leb-rīz-i mey-i bezm-i kıdem.”

Zihnî Dîvânı'nda “bâ-hakk-ı Zî'n-nüreyn-i zü'l-'izz ü vaķâr, evliyâ-yı zü'l-kirâm, tahşîl-i rızâ-yı zü'l-celâl, karar-ı bezm-i hâşşü'l-hâşş-ı ferdiyyet” örneklerinde olduğu gibi Arapça ve Farsça terkiplerin bir arada kullanıldığı da görülmektedir.

Zihnî Dîvânı'nda üçlü, dördlü, beşli terkipli karmaşık ifadelerin yanı sıra “aç ölmek, aklı başına gelmek, can atmak, dünya pazarına çıkmak, dile gelmek, kan ağlamak, üstüne güldürmek, yeminler içmek, yüz vermek” gibi tamamı Türkçe yapılı olan deyimler de geçmektedir. Dîvân'da geçen deyimlerin fazlalığı şairin dile hâkimiyetini ve deyim kullanmayı sevdiğini göstermektedir. Şair, atasözlerine ise çok fazla yer vermemiştir. Zihnî, deyim ve atasözünün yanı sıra âyet ve hadîslerden de yararlanmışır. Bunlar şairin anlatımına akıcılık katması bakımından önemlidir.

Zihnî bazen de “diken-i rüzgâr, 'arız-ı al, kışlağ-ı şehir-i hicr, şeker-i la'l-i leb” örneklerinde olduğu gibi Türkçe kelimeleri Farsça terkiplere sokmuştur. Bu kullanım özellikle son dönem şairlerinde sıkça görülmektedir. Ayrıca örneklerine daha çok halk edebiyatı şiirlerinde rastladığımız “Dedim-Dedi” tarzına da Zihnî'nin şiirlerinde rastlamak mümkündür: “Neden haţ ile revnaķ buldı haddiñ **söyledim** yâ hû / **Dedi** kim beste berg-i sebz ile bir deste güldür bu (G. 171/1), Temâşâ-yı cemâliñ zevķini âyineden **şordum** / **Dedi** seyr etmedim ben mâ-'adâ-yı vech-i hayrânı (G. 202/3).

Zihnî şiirlerinde diğer şairlerde de olduğu gibi zamirlere, sıfatlara, edatlara, bağlaçlara oldukça fazla yer vermiştir. “Ben, sen” divânda en çok geçen zamirlerdir. Ben zamiri genellikle âşîğın yerine, sen ise umumiyetle sevilinin yerine kullanılmışır. Bu zamirler hâl eklerini alarak bana, sana, benden, senden şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan başka “hiç biri, birisi, hiçbir, kimi, kimse” belgisiz zamirleri, “ķanda, kim, ne, nedir” soru zamirleri, “kendi” dönüşlülük zamiri, “men, olar” şahıs zamirleri, “o, ol, bu, ü” işaret zamirleri divânda geçen diğer zamirlerdir.

Sıfat olarak ise divânda en çok kullanılan “o” işaret sıfatıdır. Bunun yanı sıra “bu, şu” işaret sıfatı (bu reng, bu târîh, şu fenâ 'âlem, şu tâlib); “bütün, hep” belirtme sıfatı (hep 'âlem, hep dil ü cân, bütün in 'âm-ı beşer); her bir anlamına gelen “her” belgisiz sıfatı (her bezmgâh, her emeli, her tekellüm); “iki” sayı sıfatı (iki târîh-i tām, iki 'âlem); “işbu” işaret sıfatı (işbu da'vâ); “ķangı, ne” soru sıfatları (ķangı üftâde, ne ism, ne efsün); “al ķân, al gül, şeker-leb” gibi niteleme sıfatları da kullanılmışır.

Tek başlarına bir anlamı olmayan ancak başka sözcüklerle birlikte anlam kazanan sözcüklere edat denir. Divânda geçen edatlardan bazıları şunlardır: “ancaķ, birle (ile) ķü (gibi), ķün (gibi ve için anlamlarında), degil (olumsuzluk bildirir); eķer, ger (doğrusu,

şayet); gibi, için, ile, ise (-e rağmen), kadar, karşı, ki, rağmen, sonra, tâ (dek, değin anlamlarında), üzre, âyā (acaba).”

Metinde kimi zaman iki sözcük arasında ilgi kuran kimi zaman da cümleleri birbirine bağlama, cümleler arasında anlam ilgisi kurma görevini gören sözcüklerdir bağlaçlar. Zihnî Dîvânı’nda en çok kullanılan bağlaç “ki” bağlacıdır. Bunun yanı sıra “ama, fakat, ancak, lâkin” bağlaçları da sık kullanılan bağlaçlardandır. “çün, çünkü, da, dahı, faķat, gāh geh, gāh gehī, hem, ile, hem hem, kim, meğer kim, ne ne, ve, yā, ya yāhūd, yā yā” bağlaçları divânda yer alan bağlaçlardandır.

Sonuç itibarıyla Kilisli Zihnî ile ilgili olarak kaleminin son derece güçlü, ifadelerinin kuvvetli olduğunu söyleyebiliriz. Gerek sözcük kullanımı gerek söz dizimindeki ustalığı onu bizim için önemli kılmıştır. Söz konusu eserinde hem Kilis’e hem de Kilis’te yaşamış olan tarihi şahsiyetlere, tarikatlara yer vermesi, onun yaşadığı yere olan vefâsını ve kültürüne verdiği değeri gözler önüne sermektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmet Vefik Paşa (2000), *Lehçe-i Osmânî* (haz: R. Toparlı), TDK Yayınları, Ankara.
- Aksan, D. (1999), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınları, , Ankara.
- Aksan, D. (2000), *Türkçenin Sözcük Varlığı*, Engin Yayınları, Ankara.
- Aksan, D. (2006), *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayınları, Ankara.
- Aktaş, Ş. (1986), *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, Akçağ Yayınları, s. 17-18, Ankara.
- Akün, Ömer F. (1994), “Divân Edebiyatı”, *TDVİA*, C.9, s. 416, İstanbul.
- Arı, A. (1987), *Hayreti Dîvânı’nda Sevgili ve Sevgilinin Fiziki Yapısıyla İlgili Özellikler*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Ay, Ü. (2009), “Dîvân Şiirinde Güneşin Sevgili Tipine Yansıması Hakkında Bir Değerlendirme”, *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 2, s. 117-162, İstanbul.
- Ayan, H. (1981), *Cevrî-Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- Batıslam, H. D. (2002), “Dîvân Şiirinin Mitolojik Kuşları: Hümâ, Anka ve Simurg”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* I, s. 185-208, İstanbul.
- Baytop, T. (1984), *Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi: Geçmişte ve Bugün*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 402, İstanbul.
- Cengiz, H. E. (1983), *Divân Şiiri Antolojisi*, Bilgi Yayınları, Ankara.
- Çelebioğlu, A. (1998), “Âb-ı Hayât Maddesi (Edebiyat)”, *TDVİA*, C. 1., s. 3, İstanbul.
- Devellioğlu, F. (2007), *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Doğan, A. (2017), “Şair Âşığın Toprakla Hâlleşmesi”, *Türk Dili Dergisi*, S. 792.
- Eren, A. (2010), “Fuzûlî, Bâkî, Hayâlî ve Yahya Bey Dîvânı’ndan Hareketle Sevgili Eşiği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 3/10.
- Ergin, M. (1980), *Kadı Burhaneddin Dîvânı*, İstanbul Üni. Ed. Fak. Yay., İstanbul.
- Erol, M. (1996), *Taşeli Platosu Efsaneleri*, Erciyes Üniversitesi, (Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), s. 135, Kayseri.
- Erünsal, İsmail E. (1988), *Mu’îdî’nin Miftâhu’t-Teşbih’i*, Osmanlı Araştırmaları VII-VIII (Ayrı Basım), s. 224, İstanbul.
- Esat Efendi, M. (1999), *Lehçetü’l-Lûgat* (haz. A. Kırkkılıç), TDK Yayınları, Ankara.

- Gedikoğlu, H. (1998), *Trabzon Efsaneleri ve Halk Hikâyeleri*, T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, s. 110, Trabzon.
- Gönel, H. (2010), Divân Şiirinde Sevgiliye Dair, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5/3 Summer.
- İpekten, H. (2000), *Fuzûlî Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Akçağ Yayınları, s. 175, Ankara.
- Kandemir, F. (2008), *Bâkî ve Nedîm'in Gazellerinde Sevgilideki Güzellik Unsurları*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Edirne.
- Kaplan, M. (1985), *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3: Tip Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Karacan, T. (1991), *Bosnalı Alaeddin Sabit, Divân*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, s. 514, Sivas.
- Karaköse, S., “Divân Şiiri Sevgili Tipindeki Abartıların Simgesel Boyutuna Birkaç Örnek”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume: 3, Issue: 15.
- Kaya, D. (2000), “Divân Şiiri ve XIX. Yüzyıl Halk Şiirinde Güzel Tasviri”, *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, s. 243-266, İstanbul.
- Kilisli Kadrî (1932), *Kilis Tarihi*, Burhaneddin Matbası, İstanbul.
- Kocatürk, V. M. (1949), *Divân Şiiri Antolojisi*, Varlık Yayınları, 2. bas., s. 617, İstanbul.
- Köprülü, M. F. (1931), *Eski Şairlerimiz Divân Edebiyatı Antolojisi*, Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi, İstanbul.
- Kurnaz, Cemal (1996), *Hayâlî Bey Divânı'nın Tahlili*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Levend, A. S. (1984), *Divân Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, 4. bas., İstanbul.
- Mazıoğlu, H. (1988), “Eski Türk Edebiyatı”, *Türk Ansiklopedisi*, C. 32, S. 256, s. 134, Konya.
- Onay, A. T. (2000), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı* (haz. C. Kurnaz), Akçağ Kitabevi, Ankara.
- Ögel, B. (1995), *Türk Mitolojisi II (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, Türk Tarih Kurumu, s. 299, Ankara.
- Özerden, G. (2015), *Divân Şiirinde Servi (15-16. yüzyıl)*, (Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), s. 4, Adana.
- Öztürk, F. (2007), *Bâkî Divânı Sözlüğü [Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük]*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

- Özyıldırım, Ali E. (1999), Hamdullah Hamdî ve Dîvânı, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Pakalın, Mehmet Z. (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.1-2, MEB Yayınları, İstanbul.
- Pala, İ. (t.y.), *Ansiklopedik Divân Şiirleri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Selçuk, B., Kesik, B. (2005), *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Shewmaker, Eugene F., *Shakespeare's Language: A Glossary of Unfamiliar Word's in Shakespeare's Plays and Poems*, Facts on file New York, 1996, s. ix
- Şahin, Erdal (2014), "Türkçede Para Birimleriyle İlgili Deyimler ve Bunların Anlam Bilimsel Karşılaştırılması", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/9 Summer, p. 953-968, Ankara.
- Şahin, Kürşat Ş. (2011), "Sevgilinin Güzellik Unsurlarından Saç ve Saçın Âşık Üzerindeki Etkisi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/3 Summer, p. 1851-1867, Turkey.
- Şahin, Kürşat Ş. (2012), "Klâsik Türk Edebiyatında Sevgilinin Ayva Tüyü/Hat", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 23, s. 386-408, Güz.
- Şener, H. (1995), *Akşemsettinzade Hamdullah Hamdi Dîvânı Tahlili*, (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- Şener, H. (1999), *Hayrî (Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*, (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- Şener, H. (2014), *Kilisli Zihnî Dîvânı*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Şener, H. (2014), "Kilisli Zihnî'nin "Olur" Redifli Kербela Mersiyesi", *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, C. 1, S. 2, s. 195-204.
- Şener, H. (2016), "Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî'nin "Beyân-ı Mi'râc" Başlıklı Manzumesi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.26, S.2, s. 77-91, Temmuz, Elazığ.
- Şener, H. (2017), "Kilisli Mustafa Rûhî'nin Bir Şiir Mecmûasındaki Gazelleri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.27, S.2, s. 43-52. Temmuz, Elazığ.
- Şener, H. (2018), Kilisli Mustafa Rûhî'nin Bir Şiir Mecmûasında Tespit Edilen Na'ti, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.28, S.1, s. 25-35. Ocak, Elazığ.

- Şenödeyici, Ö. (2011), *Nâili Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara.
- Tanyıldız. A. (2009), “Sevgilide Güzellik Unsuru Olarak Saç”, *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4/2 Winter, p. 975-992, Turkey.
- Tarlan, Ali N. (2001), *Fuzûlî Dîvânı Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Taş, Ayşe I. (2013), *Şeyh Gâlib Dîvânı’nda Sevgilinin Güzellik Unsurları*, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), s. 32, Edirne.
- TEBDİZ Sözlüğü. (Sistem üzerinden şifre ile erişilebilmektedir.)
- Undu, S. (2007), *Fehîm-i Kâdîm Dîvânı’nda Sevgili ve Sevgilinin Güzellik Unsurları*, (Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar.
- Uysal Bozaslan, S., Çağlar, A. (2017), “Divân Şiirinde Sipend / Üzerlik”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 54, s. 269-288, Ekim.
- Vardar, B. (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul.
- Yağbasan, Kudret Y. (2013), *Malatya Efsaneleri*, Malatya Kitaplığı Yayınları, s. 181, Malatya.
- Yazır, Muhammed H., *Hak Dini Kur’ân Dili*, Akçağ Yayınları, C. VIII., s. 5911-5915, İstanbul.
- <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/>
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/>
- <https://www.lugatim.com/>
- <https://sozluk.gov.tr/>
- <http://www.tdk.gov.tr/>
- <http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?>

EKLER

Ek 1. Orijinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Zülfüye GÜLNAR
Öğrenci Numarası	161213105
Enstitü Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Hasan ŞENER
Tez Başlığı (Türkçe)	KİLİSLİ ZİHNİ DİVANI (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

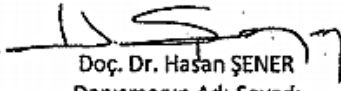
Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 82 sayfalık kısmına ilişkin, 16.10.2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7'dir.

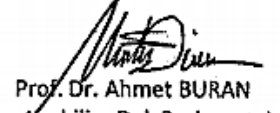
Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Doç. Dr. Hasan ŞENER
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Ahmet BURAN
Anabilim Dalı Başkanı Y.
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

ÖZ GEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı, Soyadı : Zülfüye GÜLNAR
E-mail : zulfiye2349@gmail.com
Doğum tarihi : 01.03.1990

EĞİTİM BİLGİLERİ

2016- Yüksek : Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve
Lisans Edebiyatı
2009- Lisans : Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
2013 Türk Dili ve Edebiyatı
2004- Lise : Rekabet Kurumu Lisesi - Muş
2007

İŞ DENEYİMİ

2017 – 2018 : Data Yayınevi - Elazığ